Manca il quaderno Nn

DE VITIS SANCTORVM

AB ALOYSIO LIPOMANO, EPISCOPO VERONAE, VIRO DOCTISSIMO, OLIM CONSCRIPTIS:

NVNC PRIMVM A F. LAVRENTIO SVRIO Carthusiano emendatis, & auctis,

TOMVS SEXTVS:

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

Nouembris, & Decembris.

VENETIIS. M D LXXXI.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. ERNESTO, COMITI PALATINO, VTRIVSQVE Bauariæ Duci, Frisingensis & Hildeshemensis Ecclesiarum Administratori, Domino & patrono suo colendissimo.

*T*ANDEM, *Deo benè propitio, absolutus est sextus sacrarum Historiarum Tomus, isq; cu-
pit sub tuo nomine exire in manus hominum, Reuerendissime & Illustrissime Princeps Er-
neste. Tanta enim est hodiè in Ecclesia* DEI *celebritas nominis tui, tam apud omnes
peruulgata virtus & integritas tua, vt si sit tuo iudicio approbatus, nihil dubitet se doctis &
bonis viris omnibus prob atum iri. Multas habet sanctissimorum hominum Vitas, in qui-
bus etsì multa passim occurrunt, quæ admirari potiùs cogamur, quàm possimus imitari:
sunt tamen non pauca, immò plurima, quæ nisì pro modulo nostro imitanda suscipere velimus, digni profectò
non sumus, qui Christiani vocemur. Voluit autem omnipotens Deus extare illorum historias, vt homines desi-
des & suæ salutis incuriosi, excusso torpore & ignauia, illorum optimis exemplis inflammati, redeant in memo-
riam sponsionis factæ in baptismo, denìq; operam, vt, quod illic polliciti sunt, grauiter & accuratè exequantur.
Abrenunciauimus enim, cùm baptizati sumus, satanæ & omnibus operibus & pompis eius. Sed id proh do-
lor vix quisquam alicuius pensi habet, suntq; perpauci, qui vel cogitare velint, quid Deo his verbis promise-
rint. Accedunt nouatores, augent hominum suo vitio in malum procliuium, incuriam & contemptum, prædi-
cant sola fide nos iustificari, & id genus pleraq; alia, non sine multorum certa pernicie: cùm tamen videamus,
aliud nos, cùm primùm Christo nomen dedimus, esse pollicitos, & sanctorum omnium exempla planè diuersum
hortari. Videbant illi latissimè patere sponsionē hanc paucis verbis cōpræhensam, satanæq; & operibus atq; pom-
pis eius renunciare illum non posse, qui non bellum pertinax & inexpiabile indicat vitiis & peccatis vniuersis,
virtutibusq; obtinendis magnam curam perpetuosq; conatus adhibeat. Hinc illa corporum multiplex & propè
incredibilis afflictio & castigatio, hinc admirabilis mundi & eorum omnium, quæ homines mundo dediti admi-
rantur, contemptus: hinc amor solitudinis, atq; extra hominum frequentiam secessus, ob vitandas peccandi oc-
casiones, vitaq; durissima, perpetuum orandi, legendi, psallendi, meditandi, contemplandi studium, cui perpetuæ
ferè adiunctæ erant lachrymæ, multaq; id genus alia, quæ ab Apostolo videmus etiam in priscis illis patribus e-
gregiè commendari, cùm ait: Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus di- Heb. ii.
gnus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Atq; hoc est
perfectè abrenunciare satanæ & operibus atq; pompis eius. Miramur hoc in sanctis hominibus, sed vtinā liberet
etiam saltem vtcunq; imitari. Quicunq; in Christo baptizati sumus, vt Apostolus ait, Christum induimus, con- Galat. 3.
sepultiq; cum illo sumus per baptismum in mortem: vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita Rom. 6.
& nos in nouitate vitæ ambulemus. Quid est autem in nouitate vitæ ambulare, nisì in Christi vestigiis insistere?
Id nos facturos, in baptismo recepimus omnes: sed hæc pacta conuenta sæpè abeunt in obliuionem, & cùm turpe sit,
fidem, quam dederis homini mortali, fallere, non pudet nos perfidiæ notam incurrere apud Deum. Oportebat sa-
nè nunquàm huius sponsionis obliuisci. Eramus per peccatum redacti in seruitutem satanæ: Christus nostri miser-
tus, ab ea seruitute nos liberauit morte sua: sed vult planè, vt de manu inimicorum nostrorum liberati, abrenūcie-
mus satanæ & operibus atq; pompis eius, & seruiamus ipsi in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ. Lucæ I.
Liberati ergò à seruitute, reuocamur ad seruitutem: deserimus satanam, & ad Christum accedimus: sed seruire
satanæ, hoc demum re vera seruire est: Christo autem seruire, regnare est. Non enim propriè seruit Christo, nisì
qui eius spiritu regitur. Vbì autem spiritus Domini, ibì libertas, & in eo spiritu clamant sancti, Abba pater, ma- 2. Cor. 3.
gna fiducia Deum patrem appellantes, itá vt iam, etiamsi seruire videantur, tamen filii Dei sint. Sed non essent Rom. 8.
profectò tales filii benegnissima adoptione Dei, nisì conformes esse studerent vnico filio eius Domino nostro Iesu
Christo. Id verò non fit, nisì primùm abiiciantur opera satanæ & pompæ eius, id est, peccata omnia, & quicquid
pugnat cum iustitia & sanctitate, in qua Christus nos vult seruire sibi, nè per peccatum recidamus in satanæ po-
testatem. Nimirùm isthuc seriò cogitandum esset Christianis omnibus, qui in hoc mundo, non vt in patria, sed vt
in exilio degere debent, atq; in eo versari semper, vt se seruent immunes à peccato, & ad diuinam sese conforment
voluntatem: ità demùm venturi ad illam cælestem patriam, in qua nobis parata sunt bona illa immensa, quæ nec
oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Verùm hìc cogimur exclamare cum scriptura di-
uina, Stultorum infinitus est numerus. An non meritò stulti appellandi, qui futurorum immemores, totos se de- Eccles. 1.
dunt hisce rebus fluxis, miseris & momentaneis? quibus terribiliter minatur illa Prophetæ vox, Conuertātur pec- Psal. 9.
catores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiscuntur Deum. Quàm dolenda planè hominum cæcitas, in tanta
Christianorum multitudine vix paucissimos inueniri, qui sint moribus & vita, quod nomine profitentur? Scio ple-

rosq;

vtrisq; omnes abiicere suam infirmitatem, permultos etiam tantam sibiipsis fingere Dei misericordiam, tanquam ille non valdè offendatur flagitiis nostris. Sed praetextum infirmitatis disiicit innumera sanctorum hominum multitudo: diuinae clementiae temerariam fiduciam facilè reprimit illa meritò pertimescenda seueritudo, qua punit Deus peccata igne inextinguibili. Habemus nobis proposita innumerabiliũ vtriusq; sexus, omnis aetatis & ordinis sanctorum exempla: non possumus praetexere viriũ imbecillitatem, alioquì auditurí, potuisse illos, cùm essent mortales & similes nobis. Sed feruor ille fidei & charitatis deest nobis, quẽ in illis videmus: quo si nos quoq; praediti essemus, possemus quod illi potuere. Nec tamen hoc ità accipi velim, quasi debeamus aliquid supra vires attentare. Ut cōtemnamus satanam, & abiiciamus opera & pompas eius, non est vltra vires nostras, sed vt tanta nos conficiamus inedia, tanta vigilandi instantia, & uitae propè incredibili asperitate corpus conteramus, id nemo sapiens facilè cuiuis consuluerit. In eiusmodi enim quisque debet vires metiri suas, nec tam considerare, quid alii fecerint, quàm quid ferre ipse possit. At tamen plurimùm confert, diligenter lectitare Sanctorum res gestas, etiamsi oẽs imitari nequeamus. Valdè enim permouent animum, quae ab illis discimus praeclarè gesta, & fit non rarò, ut accensi illorũ exemplis, plus possimus, quàm vel sperare ausi essemus. Scimus quid Augustinus se sensisse scribat, cùm audiuisset coram se commemorari vitam beati Antonii. Habent historiae Sanctorum stimulos quosdam suos, quibus etiã planè torpentes possint vrgere, vt conentur aliquid. Et hoc illustrissimum laudatissimumq; parentem tuum, ornatissime Princeps, permouisse videtur, ut maximis impendiis Germanicè versas Sanctorum Historias, à me hactenus editas, in insigni papyro egregiis typis curet imprimendas: satis hoc ipso testatum efficiens, quàm cupiat Germanos nostros, pseudoprophetarum blandiloquentia miserè euersos & eneruatos, reuocari in viam, à qua multùm aberrarunt, decepti maleblandis impostorum sermonibus, sterilem & mortuam fidem imperitae concioni perniciosissimè inculcantibus, cùm videamus Christi Saluatoris, qui est caput electorum omnium, & Sanctorum eius vitam, 1. Cor. 3. *omni genere uirtutum conspicuam, hortari, immò & propemodùm compellere nos ad consectãda bona opera, quibus in caelis merces sempiterna reposita est dicente Apostolo, unumquenque recepturum illic mercedem secundùm suum laborem. Videt enim Princeps sapientissimus, & memoria sempiterna dignissimus, posse homines, si diligenter uelint Sanctorum lectitare historias, eò facilè adduci, ut intelligant longè alia uia eundum esse in caelum, quàm quae ab istis nouatoribus proponitur. Cùm enim illi sic vixerint, vt Christus ipse non modò verbis, sed etiam factis docuit, dubitare nemo potest, si quis aliud velit iter ostendere, illum non alio, quàm impostoris, loco habendum. Neq; verò Christus tam multa & facere & pati voluit ea sola causa, vt nos patri conciliaret, sed vt etiam* 1. Pet. 2. *viuendi formam nobis traderet, quam nos pro viribus imitari conemur. Christus passus est pro nobis, ait Apostolorum princeps, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. & paulò pòst. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Sed quarè tandem? Vt nos iam securi dormiamus in vtramuis aurem? Minimè: sed vt peccatis mortui, inquit, iustitiae viuamus. Quod summo studio & incredibili mentis ardore uidemus fecisse Sanctos, quorum historias serenissimus Princeps parens tuus tam libenter legere solet, tamq; auidè ab aliis quoquè lectitari cupit. Nec dubito, quin idem studium & zelus planè insitus sit animo tuo, Illustrissime Princeps, cuius laudatissimos mores Colonia perspexit, seq; perspexisse gratulatur, cum esses apud nos ante paucos hos annos, quandò etiam pro singulari humanitate sua, Celsitudo tua me priuatìm voluit inuisere, nec mediocrem apud me beneuolentiae suae significationem relinquere: ità vt ego tum hanc, tum alias ob causas non temerè constituerim sextum hunc Tomum illi dedicare, planè mihi persuadens non posse ei ingratum esse munusculum, quod Illustrissimo parenti eius constat esse gratissimum. Nec mihi opùs est, multùm hic immorari decantandis virtutibus tuis, quibus in hac florenti aetate ità ornatus & instructus es, Princeps clarissime, vt boni omnes de T. C. non nisi summa & egregia quaeq; sibi polliceantur. CHRISTVS IESVS sua potenti virtute seruet C. T. afflictis Germaniae nostrae rebus, vti benè speramus, magnam breui opem allaturam, & toti orbi Christiano eximio futuram ornamento. Ex Carthusia Coloniensi III. Nonas Martii, Anno M. D. LXXV.*

T. C. obseruantissimus,

F. Laurentius Surius Carthusianus.

INDEX GENERALIS VITARVM SS. IN TOMO HOC SEXTO

Compræhensarum.

NOVEMBER.

*

DECEMBER.

INDEX

INDEX COPIOSVS IN SEXTVM HVNC,

DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS, AC MARTYRIIS TOMVM,

Qui recèns ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Nouembrem ac Decembrem complectitur.

* a ange-

C

E

eugenia

F.

federicus

horç

lucius

mona-

O

P

Q

R

** a &cu-

sanctus

templa-

à Virgi-

Z

FINIS.

ORATIO D. EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE SANCTISSIMAE DEI MATRIS LAVDIBVS:

Quam nos idcirco primo loco mensis huius posuimus cum ijs, quæ eodem authore mox sequuntur, quòd in honorem matris DEI & omnium sanctorum Martyrum, hodierna solennitas ante mille ferè annos celebrata est.

1 Nouëb. Vide eti-ã ī trilineratã ēlis. Patres Beatæ Mariæ Virginis.

INTEMERATA prorsusq; pura, Virgo Deipara, regina oīum, spes desperantium, Dña mea gloriosissima, eademq; optima, sublimior cælicolis, purior Solis radiis & splédoribus, honoratior Cherubin, & polyommatis (id est, multoculis) spiritibus, sanctior Seraphin, & nulla comparatione cæteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarũ, Apostolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, & lumen studiosorum Abraham, Isaac & Iacob, decus Aaron, Mosis splendor, & Gedeon vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaccessa. Acerra aurea, lucerna micantissima, vrna cæli manna gestans, tabula scriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuinissima, omnium princeps, circumspecta & lucifera, Virgo consolatio sanctissima, & omnium dux, sacratissima puella.

O rube incombuste, & patés prædium, & viridans Aarõ illius virga. Virga profectò extitisti, & flos filius tuus. E radice Dauid & Salomonis germinauit Christus noster creator, Deus & Dñs oïpotés, altissimus & solus. Tu, quo ad corpus, Deum & Verbũ genuisti: virgo ante partũ, virgo in partu virgo post partũ. Claues nõ excussit Deus creator tu⁹iu tuo virginali vtero, absque semine carnẽ indutus, te, ò celeberrima, talẽ pseruans, qualis extiteras ante partum. Per te reconciliati sumus Christo Deo meo, filio tuo. Tu peccantium & auxilio destitutorum adiutrix. Tu portus procella vexatorum, solatium mũdi, carcere clausorũ liberatrix celeberrima. Tu orphanorum susceptio, tu captiuorũ redemptio, tu ægrotantium exultatio, & oïum salus. Tu solitariorum stabilimentum, & spes mundanorũ. Tu virginum decus, corona & gaudium. Tu mundi lætitia, ò dña princeps, regina prestãtissima, & perquàm benedicta, puella veneranda, donorum dña purissima. Sub alis tuis custodi me, & ptege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quàmplurimis creatorem Deum meum & iudicẽ offendi, nè aduersùs me glorietur satanas exitiosissimus, nè in me exurgat execrandus inimicus meus, nè seruum tuum à tui spe destitui cognoscam, nè calumnietur me detrectantium lingua. Non mihi alia fiducia, ò Virgo syncera. Ex visis equidem maternis tibi, domina mea, deditus sum miserabilis, & cliens tuus vocatus sum: nè malenolus satanas me ad infernas portas abducat. Tu enim meus portus, ò Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ò celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi, domina mea, suppliciter clamans, nè dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, scelera tollat me de medio, & miseram animam, ceu leo, diripiat, vel velut sterilem ficum infelicem me excidat. Sed obsecro, vt Christum meum adeam, & subeã aulas illas beatorum, vbi non sunt lachrymæ, non vexatio, non molestia, nõ mors, non tormenta, non locorum angustiæ: sed lætitia inexhausta, voluptas iustorum, deliciæ & exultatio, gloria & splẽdor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mẽtem, ò gratia plena. Moue linguam meã & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & precipuè melos illud Angelicum celebratissimũ, quod Gabriel in Nazareth seruili habitu ad te Virginem & matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, salutationem maximè cõgruam, & dignissimam, mundi salutem, cunctarumq; animarum tutelam.

Inuocat sanctam Dei genitricem.

Angelica salutationis melos.

Dignare, Virgo, te tuũ seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum & luculentissimũ vas: aue Domina Maria gratia plena: aue in mulieribus Virgo beatissima: aue stella fulgẽtissima, ex qua Christus prodiit: aue illustrissima lux, mater & Virgo: aue, quæ mirificè Regem oïum peperisti: aue, per quam nobis Sol preclarissimus illuxit: aue Dña cũctis sublimior: aue canticum Cherubin, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium & salus mundi: aue generis humani lætitia: aue patrum præconium, & prophetarum decus: aue martyrum pulchritudo, & corona sanctorũ: aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus: aue præclarissimum hierarcharum cælestium ornamentũ: aue hymnigraphorum oïum oratio: aue præstantissimum orbis terræ miraculum: aue terrigenarum oïum delectatio: aue paradise deliciarum & immortalitatis: aue lignum vitæ, gaudium & voluptas: aue vallum fideliũ, & mundi salus: aue tranquille portus, & a fluctibus agitatorum liberatrix: aue nostra periclitantium auxiliatrix: aue progenitoris illius Adã resurrectio: aue iucunda libertas: aue oïum parens: aue flos gratiæ & consolationis: aue refugium peccatorum & hospitium: aue propitiatorium laborantium: aue refugium in Hierosolymis: aue throne mei creatoris gloriosissime: aue cui splendor illustrissime & micantissime: aue spes oïum proborum, aduersis casibus afflictorum: aue conuersorum refugium: aue virorũ iuxtà mulierumq; regina & tutela: aue mũdi mediatrix gloriosissima: aue vniuersi terrarum orbis conciliatrix: aue Domina, sceptrum fidelibus tuis impetrans: aue gloria & letitia oïum sacerdotum: aue Virgo solatium solitariorum: aue porta celorum, ascẽsus omnium: aue reseramentum portarum paradisi: aue, que merores sedasti, adornatria oïum: aue eadem, que leuisti oppressorum molestiam: aue clauis celorum, & regni Christi: aue portus optime huius vitæ nautarũ: aue animæ meæ spes bona & fida: aue Christianorum oïum firma salus: aue lumen præfulgẽs, quo mũ-

Nota hæc Epitheta matris Dei.

dus illustratur : aue mater Christi filij Dei viui : aue nostra genitorum protectio luculenta & gloria : aue, quæ nullo spatio comprehensum in sinu comprehendisti : aue, quæ Christum vitæ datorem educasti, Christum pientissimum omnium creatorem, Deum, dulcem Iesum meum, altorem mundi, hominum amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor & potestas in secula, laus & magnificentia, cum æterno Patre & Spiritu sancto nunc & semper, & in secula seculorum.

Vide quomodo sancti intercedunt pro nobis.

Precibus Dei genitricis semper Virginis, & exercitus cælestium, ac cœtus Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, sanctorum studiosorum intercessionibus, & omnium beatorum supplicationibus, miserere tuę creaturæ, Deus mi clementissime. A dextris in hora iudicij colloca humiles seruos tuos. Nè, ò Domine vitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaricati cōmisimus, adspexeris: quin potiùs adspice ad mitissimam humanitatē & misericordiam tuam. Amen.

EIVSDEM DIVI EPHRAEM Oratio ad sanctissimam Dei genitricem.

Precatio insignis ad matrē Virginē.

IMMACVLATA, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, Dei sponsa, Domina nostra, quæ Deum Verbum hominibus mirifica tua conceptione cōciliasti, & rebellem humani nostri generis naturam cælestibus consociasti, vnica spes desperatorum, oppressorum subsidium, & ad te currentium auxilium præsentissimum, omnium denique Christianorum profugium, me scelestum peccatorem, & fœdis meis cogitationibus, verbis, factis factum vilissimum, atque adeò voluptatum mollitiem animo seruili & abiecto amplexatum, nè auerseris, quæso: quin potiùs sicut humanissimi Dei mater es, ità me peccatorem humaniter suscipe, & meam sordidissimam, indignisque labiis expressam orationem admitte, necnon tuum quidem filiū, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoquè mitissima illa suæ pietatis viscera referet, & posthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probeque sua complere mandata concedat. Adsis mihi semper, Virgo misericors, clemens & benigna, in præsenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus repellens, & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miserā meam animam conseruans, & tenebrosos malorum dæmonum adspectus ab ea procul abigens: in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, postremò inaccessæ tui filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens. Quam per intercessionem, fauoremq́; tuum, Domina mea sanctissima, Dei mater, te etiam atque etiam oro, assequi valeam, gratia, miseratione & humanitate vnigeniti tui filij Domini & Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, cui cōuenit omnis gloria, honor & veneratio cū æterno eius Patre, & sanctissimo optimoq́; vitæ authore Spiritu, nunc & semp, & in secula seculorū, Amē.

SERMO EIVSDEM DIVI Ephræm, de laudibus Sanctorum Martyrum, Ambrosio Camaldulēsi interprete.

INSIPIENS, imperitus, rudis pictor & horridus, pulcherrimā spectatoribus proponere imaginem cupit, eamque lucentem ac splendidam cunctis ostendere, id est, sanctorum martyrum pugnam. *1. Noueb.* Sed cùm dignis ea imagine coloribus careat, nec adsit manus, quæ in ea effigie lineamenta perfecta insignire valeat, quo pacto præsumet iners atque rudis excedētem virium suarum modū, imaginem vel ornare coloribus, vel spectantibus ad intuendum proponere? Quoniam igitur suam non ignorat inertiam, neque suæ humilitatis oblitus est huiusmodi opifex, in oratione prosternitur, deprecans Dominum omniū Regem Christum, vt qui martyribus suis inter certamina donauit vires, atque inter pressuras tolerantiam contulit, vt varias astuti inimici artes, & callidum ingenium vincerent, coronamq́; immortalem & immarcescibilem raperent, ipse Deus bonus, pius, sanctus, rudi artifici & imperito sapientiam, intelligentiam ac virtutem præstet, quibus imaginem pulcherrimam atque dignissimā possit erigere, sanctorumq́; martyrum gloriosa certamina, spectanda omnibus posthac generationibus atque admiranda proponere: vt posteri addiscant præclaram patientiam, eximiamq́. constantiam sanctorum bellatorum. Fuerūt enim profectò nobilissimi & constantissimi propositi, nimiumq́; laudabiles. Nam cùm persecutionis sæuissimæ feruor, Christiani gregis strages plurimas daret, oēsq́; timidi ac fide imbecilles certare renuerēt, Christumq́; Dei filiū confiteri pęnarum metu detrectarent, fortissimi isti milites Christi instaurarunt aciē, & conserto bello summis viribus fuderunt hostē, victoriaq́; potiti sunt. *Fortitudo sanctorū martyrum.* Accincti enim lūbos suos fide integra atq́; perfecta, interriti Christum Dōm, ingentiq́; constantia confitebantur. Qui verò formidine ac pauore superati, terga hosti dederunt, cælesti regno seipsos abdicarunt. Miseri profectò atq́; miserabiles, quos tepor atq́; socordia, tāta gloria fecit indignos.

Stabant igitur certaminis tempore fortissimi bellatores Dei, tormenta omnia summa animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris nostri Christi. Quàm verò strenui, quantaq́; laude fortitudinis præditi fuere, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modò nihil timuerūt, verùm maiori quoquè constantia pugnātes, cuncta tolerando superarūt. Cernebant ardentem rogum, ignitas sartagines, ollasq́; feruentes, quæ feruore nimio guttas picis, & adipis lōgiùs iaculabantur. Adspiciebant item ferratas & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate versari. Intuebantur ferreos vngues, laminasq́; candentes, fustes, vectes, aculeos, terebra, compedes atque catenas, omnemque prorsùs artem, quam inimicus veritatis aduersùs confessores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conspectu martyribus hostis callidus dedit, vt in formidinē verteret sanctos, & ad spectu ipso ac terrore pœnarum, lingua non ampliùs cōfiteri Dominum Iesum, metu impedita, præsumeret.

Pœnis propositis martyres fiunt alacriores.

Quid autem fidelissimi promptissimiq́; bellatores Christi, inter huiusmodi ante oculos exposita horrenda, inauditaque supplicia? Promptiores effecti, maiore fiducia atque constantia indubitanter & intrepidè ante tribunalia iudicum ac Præfectorū, Christum Domi-

Dominum confitebantur. Non stridens flamma, non ignitæ sartagines, non ollæ feruentes, non rotarū horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, nō vnguium dentes, non cætera id genus tormenta, non cōpedes, non catenarum pondus immensum, non tyrannorū minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, ministrorūq; eius exterruit fortissimos milites Christi, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei & Saluatoris abduxit: sed præcincti fide, conculcarunt machinas omnes inimici, neq; illos omninò formido tentauit. Vidisti feruorum fidelium robur? Vidisti gloriam pugilum Christi atq; constantiam? Vidisti alacritatem ingentem, cæleste regnum tota fide quærentium, Christumq; Regem suum omni affectu ambientium? Vidisti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidisti charitatem flagrantem in beatissimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta spreuerunt, vt Deum suum tenerent, quem dilexerunt? Vidisti affectum Christi, quomodò à terra sublimat exaltari cupientes? Vidisti exultantem paradisum amplecti, ac fouere sui quosdam auidos milites Christi, in æterna luce ac pace gaudentes?

Accede, mi frater charissime, pertracta, considera martyrum gloriosos triumphos. Adspice oculis cordis cælestium pugilum eximiam fidē, inuiolabilemq; pietatis affectum. Non valuit vis immensis pœnarum iustorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipsa quiuit extinguere. Cæsi, magno cum gaudio flagrorum ictus, vt summas delicias, suscipiebant: serenaq; ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipsius nomine pati. Quibus ego vos laudibus prædicem, ò perfecti milites Christi? Aut quomodò appellem vos, inclyti atq; beatissimi viri? Quis vestræ fidei laudes explicare sufficiat? Obstupuit nempè oratorum facundia, Philosophorumq; sapientia, dum cernerent mirabilia in Christi famulis fieri. Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, sanctorum martyrum constantiam & alacritatem, immensamque athletarum Christi tolerantiam adspicientibus. Nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, visceraq; nudarent, non mœrentes adspexere, non tristes, nec solùm inter cruciatus gemitum nō edentes, verùm lætiore facie gaudia interna testātes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obsequi potiùs, quàm sæuire, videbantur.

Acto. 5.

En quid efficit charitas.

Nos autem, fratres, quam, obsecro, apud Deum in die iudicij excusationem habituri sumus, qui fine persecutionis atrocitate, & cruciatibus variis, charitatē Dei, vitamque nostram ità negligimus, ac tanto * corporis somno demersi sumus? Martyres eccè vexati, afflicti, tentati, exquisitisque tormentis cruciati, Deum ex toto corde, tota que mente dilexerunt. Nullis tentationibus, nullis, grauissimis licèt, acerrimisque, suppliciis flecti potuit tanta constantia. Nullis persequētium terroribus diuinæ charitatis ardor in sacris pectoribus quiuit obtundi. Nos verò in requie atq; deliciis, benignissimum Deum ac Dominum nostrū diligere volumus. Quid igitur acturi, quid dicturi sumus in die illa terribili, cùm beatissimi martyres, prope solium gloriæ magna cum gloria & confidentia adstantes, ostendent cicatrices vulnerum, atrociumque pœnarum in suis corporibus lucentes, fulgoremque Solis sua claritate vincentes? Nos quidnam ibi, fratres, ostensuri sumus? Quas virtutes præferemus? Nū charitatem Dei? Num inuiolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An fortè tranquillitatem? An quietem? Num eleemosynas? Num miserationis affectum? An mansuetudinem? An orationes mundas? An compunctionem salutarem? An vigilias? An lachrymas? Beatus sanè, felixque est, quem illic ista comitantur. Nam erit profectò tunc martyrum socius, neque à cælesti & pleno luminis thalamo abiicietur, sed eandem habebit confidentiam coram Christo Domino & Angelis eius his operibus fretus, gloriamque nihilo martyribus inferiorem.

** For. corporis.*

Precamur, beatissimi martyres, qui pro Domino Saluatore, proq; illius charitate spōtè & impigrè tormenta subiistis, atq; ideò familiarius Domino coniuncti estis, vt pro nobis miseris, & peccatoribus, & negligentiæ squalore sordentibus, Dominum interpellare dignemini, vt superueniat in nos gratia Christi, quæ corda nostra radio sanctæ charitatis illustret, vt ipsum toto corde diligere possimus. Vos nēpe verè beati atque gloriosi estis, quos Angeli & homines pari consensu beatos prædicant. Nam pressuræ tempore, cùm pœnarum dolor augeretur, vos ante mētis oculos paradisum habebatis, vobiscum ista reputantes: Multiplicentur hic supplicia corporis, vt illic in paradiso voluptatis propagetur & requies. Cumq; in altū se attollerent fluctuum montes, & moles vndarū per supplicia passionum, beatitudo vobis à Deo repromissa iugiter versabatur ante oculos, perfectè credētibus non posse mentiri Deum, qui ista promiserat. Quoniam igitur futura illa & sempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis sine fine fruituros, idcircò, beatissimi, flecti molliriq; non potuit vestra constantia. Læta & exultans futurorum expectatio, fortes vos ac robustissimos fecit. Itaq; horis singulis noua vobis admoueri acriora supplicia cupiebatis, neq; satiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus arbiter securos, fidētes, intrepidos in agone persistere, nullamq; pœnarum acerbitatem, nullos verberum ictus, nullas carnificum manus omninò formidare, fractaq; sunt suæ nequitiæ vires obstupuit ac doluit. Vbi verò cruciatus omnes, ò fortissimi athletæ Dei, immensa virtute vicistis, arbitrabatur insanus Iudex, per ferri metū robur vestræ constantiæ in formidinem posse conuertere, negaturosq; Christum putauit, quem toto animi affectu concupistis, quiq; in cordibus vestris, vt in purissimo gratissimoque domicilio inhabitabat. Ignorabat amens, fore, vt ipsius gladius, qui immensos sanguinis riuos, strictus in sanctorum iugulum, sudarat, sibi inprimis pararet necem, vt ipsis pij cruoris vndis suffocaretur infelix. Aiebat autem militibus suis, victus atque confusus: Timeo ac trepido vehementer hunc sanguinem, qui de cæsorum pro Iesu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuitem hortantur ad mortem, pro ipsius confessione subeundam. Terret me tanti ipsorum cruoris effusio, neque ad momentum, ante tantum discipulorum Christi cōsensum, iamq; concordiam fidei consistere possum. Pœnitet me iam facti mei, mallemq; aduersùs eos nō concitasse principum animos. Eccè enim illorum sanguis me vndique exagitat. En sanguinis odor meas exoluit vires, ac nequeo penitùs illuc intendere aciē, vbi discipulorum Iesu ossa inhumata iacent.

Inuocat sanctos martyres

Sancti martyres vt se confirmarent in pœnis.

Hæc sunt, ò formosi milites Christi, insignia vestræ victoriæ. Ista, ò athletæ probatissimi, perfectiq; diuini prælij bellatores, vestræ fidei ac fortitudinis præmia. Istæ vestræ victoriæ, hæc gloriatio vestra. Mors vestra perennē vobis peperit vitā. Conspexere sapientes strage vestrā, ac in stuporē conuersa est illorū sapiētia, attonitiq; ad alterutrū dicebāt: Verè magnus est Christianorū Deus, in quem illius discipuli ità crediderūt, vt ab eius fide nullis suppliciis amoueri possint. Sæpè aūt & tortores ipsi, beatorum tanta permoti constantia, Christum venerabiliter adorsuerunt, factaq; sunt in timore Dei ac fide perfecti, tolerantia maximè martyrum & cohortationibus, quibus se mutuò in ipso ardore certaminis ad passiones tolerādas animabāt,

Charitas et mutua consensio martyrũ.

prouocati. Vidiſtis,fratres,diuini conſensùs eminen tiam? Vidiſtis, dilectiſſimi, charitatem Dei,membra ſua inter labores paſſionesque roborantem? Nã ſancti illi ſe inuicem in ipſo certaminis feruore ad perferendos pro fide Chriſti cruciatus hortabantur, puſillanimesque conſolabantur,vt ipſi quoquè illorum ſerui vnà cum dominis in ſancto certamine martyrij corona donarentur. Nos contrà mali atque peruerſi,

Nota hæretice.

inuicem inuidemus , inuicem comedimus , inuicem mordemus ob immanitatem nequitiæ noſtræ. Agè igitur ſanctorum martyrum eſto diſcipulus. Si te illis in diſciplinam tradas,erunt tibi præceptores optimi,diſcesque ab illis nulla ratione paſſionibus cedere : diſces ab eis perfectam fidem , charitatem Dei , ingentemque miſerationis affectum, ac futurorum deſiderium . Hi enim ardentem rogum virtute Dei & fide perfecta vicerunt . Vince igitur & tu ſemper ardentes noxiæ concupiſcentiæ flammas. Varios illi cruciatus tolerando ſuperarunt, ſpe, quæ eſt in Chriſto,ſubnixi. Tu quoquè turpes omnes paſſiones,pudicitia & cogitatione pietatis admota,ſuperare contende. Vicerunt illi tyrannos per modeſtiam & longanimitatem. Vince tu quoquè iracundiæ tyrannidem , eiſdẽ armis inſtructus. Illi apertè martyres fuere: tu in occulto martyr eſto perfectus. Illi palàm conſummauere certamen : perfice & tu in occulto certamen , vt in die retributionis cum ipſis coroneris, atque in cæleſti regno illorum gloriæ ſocius inueniaris , atque vnà ſempiterno gaudio fruaris.

Ecce quo modo ſancti pro nobis orant.

Nunc igitur ò beatiſſimi viri, ò glorioſiſſimi martyres Dei, me miſerum veſtris iuuate precibus, vt in illa hora miſericordiam conſequar,quandò manifeſta erunt occulta hominum. Vt pincerna inutilis ac rudis vobis effectus ſum, ò ſanctiſſimi martyres. De vino veſtri certaminis inclyti , filijs ac fratribus fidei veſtræ poculum tradidi. De præclara menſa veſtræ victoriæ , omnigenis inſtructa epulis , patres ac fratres , propinquosque veſtros , quotidiè menſam veſtram adeuntes , toto animi affectu recreare contendi . Nam eccè pſallunt , Deumque cum exultatione glorificant, qui virtutis veſtræ ſacratiſſima capita cæleſtibus coronis honorauit , ſummoque cum gaudio circunſtant certaminis veſtri reliquias , benedici cupientes , ac ſecum referre ſancta animæ corporisque remedia. Omnes ergò benedicite , vt boni diſcipuli benigniſſimi Domini & Saluatoris noſtri . Ego item imbecillis, accepto veſtris meritis ac precibus robore , cecini tota deuotione animi ante ſanctas reliquias veſtras hymnum veſtræ laudis & gloriæ . Pro me igitur miſero ante thronum maieſtatis aſſiſtite , vt veſtris precib⁹ ſaluari merear , ac vobiſcum æterna beatitudine perfrui, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti,cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen .

BEATI PETRI DAMIANI SERmo in Feſto omnium Sanctorum.

HODIE dies ſerenior arriſit nobis , & Sol ſolito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, ſed vniuerſi ſancti ſanctificant eam , & ſplendoribus irradiant luminoſis. Spectabilis illa cælorum ſolennitas,quæ non annuis,ſed cõtinuis gaudijs inclareſcit:vbi lumen videtur in lumine, & ipſius Trinitatis ſubſtantia beatis oculis,oculo ad oculũ aperitur. Ibi cognoſcitur Gignentis,Genitique,& Procedentis ratio ſempiterna, quæ hic credi poteſt, compræhendi non poteſt. Illic Regina virginum virginibus innumeris comitata,manſiones perambulat Angelorum,& vtriſq; naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum eſt myſterium hoc,quod cernitis diuinum profectò , non humanum , nec humanis vnquam rationibus compræhenſum . Ibi numeroſus Angelorum exercitus ſacratis diuiſionibus inſplendeſcit,& volitorio delectatus obſequio,non velat,ſed reuelat Domini maieſtatem. Illic Patriarcharum electio primitiua,reuerenda ſocietas Prophetarum,glorioſus Apoſtolorum chorus,purpurea Martyrũ multitudo,congregatio florida Confeſſorum , candida Virginum turma , Monachorum numerus infinitus . Sedet in medio Dominus virtutum , & de refuſione gloriæ ſuæ inebriat intuentes. Inebriabuntur nanque,

1. Nouẽb. — *Feſtiuitas omnium Sanctorũ celebris.*

ait Propheta,ab vbertate domus tuę. Ibi pax ſecura,re *Pſal. 35.*
quies voluptuoſa,vita perpetua,ſapientia mẽtis,agili
tas corporis,cordis illuminatio. Beati qui habitant in
domo tua,Dñe. Sicut lætantium oĩum habitatio eſt in *Pſal. 83.*
te,ciuitas Dei:& in plateis tuis vox exaltationis dulcio *Pſal. 86.*
ribus modulis intonatur. Quare triſtis es,aĩa mea? & *Pſal. 41.*
quarè conturbas me? Spera in Deo, qm̃ adhuc confite *& 42.*
bor illi. Confitebor illi,ibi : nã hic ſtadium,illic præmiũ:hic pugna,ibi corona. Vanũ eſt ante lucẽ ſurgere. Indurandus eſt aĩus, & à blandimẽtis voluptatum procùl abſtrahẽdus, & vtriuſq; ſubſtantiæ materia repurganda, ſi ad proprios ortus volumus euolare. Amanda eſt interim tenuitas paupertatis,ſermo ſuſpendendus amarior,elatio fugienda,ſuſtinẽdi labores,cũ vitiis congrediendum, eliminãdæ diuitiæ ſeculares.

Hoc eſt,qđ ille pauper & vnicus,in hodierna S.Euã *Pſal. 24.*
gelij lectione pauperibus , quos de mũdi paupertate
vocauerat,ait:Beati pauperes ſpiritu. Hę ſũt octo,imò *Matt. 5.*
ſeptẽ beatitudines,quia octaua eadẽ,quę & prima. Feliciſſimi gradus,quibus itur ad Dñm,quos oẽs in perſona ſua priùs aſcendit,qui aſcendit in montẽ, & aperuit os ſuũ,vt doceret diſcipulos ſuos. Deniquè qs pauperior illo, q non habuit,vbi caput ſuum reclinaret?
Quis illo mitior,qui mitis eſt & humilis corde? Qui vi *Matt. 11.*
dens ciuitatem,fleuit ſup illam,fleuit Lazarũ, iuſtitiã
docuit, iuſtitiã fecit,in cuius ore non eſt inuẽtus do- *Iohan. 8*
lus? Quis illo miſericordior,qui mulierẽ adulterã liberauit? Peccatricẽ ſanauit ſeptẽ dæmonibus cumula-
tã? Quis mundior illo,qui peccatũ non fecit? Pacifica- *Luc. 7.*
re venit & quę in cęlis,& quę in terris : pacẽ reliquit diſcipulis ſuis,perſecutionẽ pro iuſtitia paſſus eſt, flagellatus in carne,ſuſpẽſus in Cruce,morte turpatus.
Qui dicit ſe in Chr̃o manere,dẽt,ſicut ille ambulauit
& ipſe ambulare . Canta ergò canticũ graduũ,& gra- *1. Iohã. 2.*
datim aſcende, nec præpropero ſaltu aliquem præter
mittas:qa qui offenderit in vno,factus eſt oĩum reus. *Iaco. 2.*

Sis ergò paup ſpiritu,nec putes hũc primũ gradũ leuiter attingendũ,cùm multæ ſolicitudinis ſit,mundũ & mũdana relinquere,& à cõſuetudinario curſu cor, corpus & ſtudium reuocare. Qui.n. pauper eſt ſpiritu,

vilitate

vilitate gaudet, humilitatẽ amplectitur, desideria terrena conculcat. Sed quia illa paupertas execrabilis est, quæ regio spiritu intumescẽs, discordias seminat, insertuit litibus, detractorijs sermonibus iucũdatur: euolandũ *Mitis qui* est ad secundi gradus sublimitatem, vt sis mitis. Mitis est, qui nulli reddit malũ pro malo. Læsus veniã petit, & bene facit lædentibus. Nec plenã iactet victoriam, quisquis huc fortassis ascendit, cùm sit oĩ lachrymarũ fonte plangendum, quòd tãdiù luto & lateri sub Pharaonis seruierimus potestate: & ideò Beati qui lugẽt. *Luctus sanctorũ.* Luctus autem sanctorum non est de diminutione rerum, de corporũ infirmitate, de ferocitate sublimioris potestatis: lugẽt enim peccata vel propria, vel aliena, ruinam mundi, detrimentum fidei, contemptum iustitiæ, abundantiam iniquitatis, dilationem Regni. Nec hic consummationis terminus imponẽdus, cùm perfecta iustitia sit diligere proximum, sicut seipsum, & eius excessus libera discretione, & discreta redarguere libertate. Qui enim pro persona, quam gerit, non resistit peccantibus, de suo se nouerit silentio esse damnandum. Esurit ergò & sitit iustitiam, qui vitia destruit, construit virtutes, sobrius sibi, iustus proxi- *Psal. 118.* mo, pius Deo. Cuius animam vrit zelus domus Dei: qui cantat cum iusto: Tabescere me fecit zelus tuus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Sed quia secundùm vocem Oratoris, plerunquè summum ius, summa malitia est, & inconsiderata iustitia præcipitium parturit, ideò sequitur: Beati misericordes. Misericordia est speciosum humanæ naturæ ornamentũ, cuius *Vera misericordia.* expers malè degenerat, & hominem diffitetur. Est autem vera misericordia, cùm superexaltatur misericordia iudicio, cùm vel largitate substantiæ, vel bona voluntate, vel doctrina verbi, vel exemplo facti, pximi corpus & animam refouemus. Cùm autem iam a claritate in claritatem sic cœperimus ambulare, à claritate cordis nostri ad clarificandum cor proximi, mũdandi sumus ab omni inquinamento carnis & spiritus, ab omni huius mundi adspersione purè pressèq; tergendi, sicut subiungitur: Beati mundo corde. Quis gloriabitur castum se habere cor? Prauum est cor ho- *Prou. 20.* minis, & inscrutabile. Quis cognoscet illud? Difficile *Iere. 17.* est illud mundare, cùm in suis abditis delitescens, irruentium recipiat agmina cogitationum, plurimùm etiam renitentibus nobis, sed nequaquàm obniti valẽtibus. Ille igitur mundum cor habet, qui vtriusq; hominis moribus mitigatis, passiones non modò reprimit, sed ignorat, naturali cursu bonorum operum cõmunitus, crucifixus mundo, & cui crucifixus est mundus. Pauci autem, quibus se infuderit tantæ gratiæ plenitudo. Quicunque autem illi sunt, iam sunt prope palmam supernæ vocationis, si pace, qua refecti sunt, pacificare studeant dissidentes, & dicere cum Prophe- *Psal. 119.* ta: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Idcircò subinfertur: Beati pacifici: non solùm pacati, sed pacifici, facientes pacem, concordiæ semina seminãtes. Sed quia sæpiùs vel adulatione potentium, vel amore temporalium, iustitiam aut dimittimus, aut non defendimus dimissam, ad metam cursùs porrigenda est dextera, vt pro iustitia non solùm nostra, sed & alterius, persecutionem patiamur, & resistamus vsque ad sanguinem, vel vsque ad mortem. Et hoc est, quod subsequitur: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Post hæc autem quid? Hic adhæremus Domino, & vnus cum eo spiritus efficimur. Hic disrumpitur nubes, & trãsit oratio. Hic reuelata facie gloriã *Psal. 88.* Dñi speculamur. Hic dulcedo spiritus, cordis suauitas iubilatio mẽtis. Beatus populus, qui scit iubilationẽ.

Videamus, si fortè aliqua sermonis consequẽtia bea- *Timor Domini.* titudines istas septẽ donis sancti spiritus possimus assignare. Paupertatẽ spiritus generat timor Dei, q pungit animam, & sanguinẽ elicit, & cogit nos quærere medicinam. A timore tuo, Dñe, concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis fecimus super terrã, hoc est, spiritum paupertatis: dicit Esaias Propheta, immò per *Esa. 26.* Esaiam Dñs. Hic facit nos mundana vel relinquere, vel non concupiscere, clauus clauum expellẽs, & pertingens vsq; ad diuisionem animæ & spiritus. Pietas *Pietas.* autem mites facit, dum nos dulciori spiritu superfusos, ad mãsuetudinis thalamum introducit. Qui enim efferati sunt superbia, sublimes in oculis suis, ardentes inuidia, inuicem mordentes, & inuicem consumpti, quomodò mitigatoria possunt indui pietate? Porrò scientia luctum parit. Scimus enim, quia singularis *Scientia.* scientia est, recogitare annos nostros in amaritudine animæ nostræ, & multiplicibus lachrymarum riuulis propria deflere delicta. De fortitudine verò nascitur *Fortitudo.* fames & sitis iustitiæ, cùm virium sit non paucarum, pro libertate iustitiæ mori, nedùm loqui, & vbi Deus in causa est, nec allici blanditijs, nec terrore moueri. Consilium autem misericordiam parit, cùm summa *Consiliũ.* totius consilij sit, consulere omnibus, & infirmitates tam animarum, quàm corporum, benigna manu misericordiæ subleuare. Munditia cordis ab intellectus *Intellect.* puritate descendit, qui cordis receptacula purgat, & latebrosos eius affectus acutissima circũspectionis falce succidit. Porrò pacificus ab ipsius Sapientiæ nasci- *Sapientia* tur summitate, conformis illi Sapientiæ, quæ precio sanguinis sui & terram pacificauit, & cælum.

Fortassis etiam, si diligentiùs perscrutemur, septẽ petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur, eas iterùm concatenare poterimus. Illi etenim de timore Dñi paupertatem spiritus amplectuntur, qui volunt vt sanctificetur in eis nomen Dñi, & dicunt cũ Psalmista: Custodi animam meam, quoniam sanctus *Psal. 85.* sum. Qui verò sunt mites, nisi quos pietas imbuit, qui cum patientia & mansuetudine frequenter postulãt, vt adueniat regnum Dei, cupientes dissolui, & esse cũ Christo? Quorum vniuersitati sanctus eructuat, dicẽs: Expecta Dñm, & custodi viam eius, & exaltabit te, vt *Psal. 36.* hæreditate capias terram: terra enim viuentium promittitur possidenda. Qui autem lugent, nisi quos instruit scientia salutaris, qui piarum vndis lachrymarũ voluntatem Dei volunt fieri sicut in cęlo, ità in terra: sicut in Angelis, ità in hominibus? Porrò fames & sitis iustitiæ, de mentis fortitudine generatur, quæ quotidianum panem ab ipsis Dei manibus quærit, panem illum videlicet, qui cor hominis confirmat. Qui etiam misericordes sunt, nisi qui pro facultate consulunt omnibus, & audaci conscientia pactum faciunt cum *Psal. 103* Deo, dicẽtes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Mundum autem cor non nisi lucidissimus percipit intellectus, qui nõ inducitur in tentationem, rogans à patre luminum, non vt tentetur, sed vt non inducatur, excutiens latrocinantium turmas negociorum. Pacificatio verò à sapiẽtia ipsa descendit, vbi liberamur a malo, & ab omniũ iniquitatum mundamur influxu. Hæc sunt septem beatitudines, septem dona, septem petitiones, septem candelabra, septem lucernæ, septem infusoria, septem spicæ, & si qua sunt alia, quæ in arce septenarij numeri, scripturarum consecrauit authoritas.

Adolescentulus ego ausus sum totam lectionis huius seriem explanare, illorum rogatus, immò compulsus precibus & pręcepto, quibus nec velle, nec posse fuerat obuiare. Sed vt præsenti solennitati aliquantulùm insistamus, fauorabili & mellita dulcedine redundans tanta festiuitas est, in qua laudẽ dicunt Deo omnes sancti eius, & totus orbis clara voce resultat. Isti sunt aduocati, quos apud Iudicẽ habemus. Pro quo isti intercesserint, sniam non timet capitalem. Contin-

giamus ergò ad probata suffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorũ; quia maior est illorum pietas, quàm impietas nostra. Consiliarij sunt Regis nostri, & ipsius iræ sæpè resiliunt, nec nos deserunt in tempore malo. Sciunt enim, vbi nos reliquerint, quantis hostium insidiis pateamus. Suspiremus igitur ad illorũ memoriam, vt protegant nos sub vmbra alarum suarũ, donec transeat iniquitas, & perducant nos ad ipsum Ecclesiæ, qui est Deus benedictus in secula, Amẽ.

HISTORIA S. BENIGNI PREsbyteri & Martyris, ex quodam sanè antiquo MS. Codice, per F. Laurentium Surium, mutato nonnihil, vbi expedire visum est, stylo descripta. Consentiunt vetustissima Martyrologia, nisi quod à Terentio Comite cum omnia pertulisse aiũt,

1. Nouẽb. Codex habet, Aurelianus, sed mẽdose, vt facile in talibus accidit.*

EODEM tempore* Aurelius Imperator ad castrum, quod Diuionem vocant, aduenit, vt videret muros nouos, quos illic construxerãt. Cumque fuisset ingressus, ait: Benè muros hos constructos video. Aedificate nunc templum Ioui, Mercurio & Saturno, nec patiamini vllum, qui se Christianę legis affirmat, in locis istis resistere, ne eorum vana religione populus noster euertatur. Audiens hæc Terentius Comes loci illius, ait: An Christianus quispiam hic sit, inuictissime Imperator, nos non nouimus. Vidi autem quendam hominem peregrinũ capite tonso, cuius habitus differt ab habitu nostro, vitaque eius nostræ dissimilis est, deorumq; cęremonias refutat: populum nostrum abluit aqua, & balsamo linit: signa multa in populo facit, nouum Deum patriæ nostræ annunciat, & post mortem aliam vitam illi Deo credentibus promittit. His auditis, Aurelius, Quãtùm audio, inquit, hic, quẽ dicis, Christianus est. Inquirite eum, & alligatum in conspectum meum perducite: si enim hunc dimiserimus, magnum malum regioni nostræ accedet, & deorum nostrorum despectio existet. Non enim placet diis nostris ista conuersatio, nec miscetur lex Christianorum legibus deorum nostrorũ: sed vbi diis nostris ostensum fuerit signum illius Crucifixi, ilicò tabescũt & fremunt dentibus, nec signũ illud intueri sustinẽt.

Eccè q̃ olim etiã ethnici nouerunt Crucis signum formidare dæmones.

His ab Aurelio dictis, Terentius Comes inquiri iussit sanctum Benignum: eumq; repertum in villa, cui nomen est * Spaniaco, vbi verbũ Dei Gentilibus prædicabat, vinctum ac cæsum in conspectu Aurelij exhiberi præcepit. Eo viso, Aurelius ait: Crucicola, si quidem Christianæ legis te profiteris esse doctorem, me persecutorem habebis. Quòd si ad interrogationes meas non lacinioso sermone, nec verborum argumentis, sed antiquæ legis & sacrificiis deorum offerre nolueris, diuersis te pœnis interimi iubebo, & non eripiet te de manibus meis Christi tui auxilium. Sanctus Benignus respondit: Sacratissima vox Christi est, vbi

Locus obscurus & mẽdosus.

Mat. 10 ait: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Aurelius ait: Ex qua regione es, & quod est tibi nomen? S. Benignus respondit: Ab Oriente venimus ego & fratres mei, quos tu iam occidisti, à S. Polycarpo missi, vt verbum Dei & nomen Christi incorruptum gentilibus prædicemus:

Iohan. 1. vt lux, quæ illuminat oẽm hominem, idest, Christus de cælo missus, oĩbus innotescat. Aurelius ait: Si sermonibus meis obtemperaueris, magnũ te sacerdotem deorum meorum constituã, & muneratum ex ærario publico, primũ te in meo palatio esse iubebo. S. Benign⁹ respondit: Aurum & argentũ tuum tecum consletur in perditionem, lupe rapax: primatũ aut sacerdotiũ à te promissum non accipio, quia interitus æternus est, & damnatio plenissima. Me verò non abduces à Christo, cui ego seruio, qui est verbum patris, & vita, & lux inenarrabilis, margarita splendens: qui est à patre missus cælitùs, credentibus annunciatus: qui in se credentibus vitam tribuit ęternam. Ipse est, qui venturus est iudicare viuos & mortuos: tuamque deteget insaniam, qua in Christi seruos debaccharis, & tum, velis nolis, eum, quem negas, esse scies Deum tuum & omnium gentium.

S. Benignus contemnit tyranni promissa.

Hæc vt audiuit Aurelius, neruis durissimis eum cędi præcepit, dicens: Nisi hodiè sacrificauerit, diuersis eum pœnis affligite. Cumq; Terẽtio Comiti traditus fuisset, ad trochleas extẽsus est, & cùm cæderetur, ait: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, q̃ propter nomen tuum hæc pati merui. Præsta rex gloriæ, vt sustineam omnem pœnam, quam iniquissimus Cęsar me pati vult. Cùm ergò cęsus esset, & carceri mãcipatus, Angelus eum confortans adeò pristinæ reddidit sanitati, atsi prorsùs nihil læsus fuisset. Altera die Aurelius suis eum iussit conspectibus præsentari, & ait: Benigne, sacrificas diis, an non? S. Benignus respõdit: Non sacrifico. Agnosce miser, q̃ dij tui nihil sunt: qui signum authoris nostri Iesu Christi si viderint, statim tabescent: sunt enim idola surda & muta, neque vident, neq; audiunt, neq; ambulant, neque gressus habent. similes autem illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Tibi verò quomodò subuenięt, qui sibi subuenire non possunt? Tunc iratus Cæsar, ad fanum eum quoddam adduci præcepit, & inuito carnes immolatitias in os ingeri, persuasum habens, si eas carnes comederet, deincèps eum talia minimè locuturũ, sed deos illum suo seruitio adhibituros. Cùm autem id fieret, ille signo crucis cõtra illas carnes edito, cordeq; sursùm suspenso, & oculis in cælum sublatis: Domine Iesu Christe, ait, mũdi instaurator, destructor dæmonum, lux æterna, adspice in hac hora, vt cõfundantur omnes, qui adorant sculptilia, & gloriantur in simulacris suis, & sciant, quia tu es Deus æternus. Cùm hęc dixisset, & Crucis expressisset signũ, mox idola omnia lignea & lapidea, & vasa, in quibus sacrificia offerebantur, instàr fumi euanuerunt. Tum verò S. Benignus gaudio magno affectus, ait: Gratias tibi ago Dñe Iesu Christe, q̃ me sacrificiis mortis contaminari non finis. ad Aurelium autem dixit: Agnosce miser, quò redactę sint effigies deorum tuorum, vt ad signum salutis euanuerint. Cognosce infelix creatorẽ cæli & terræ. Aurelius ait: Et tu cognosce Benigne, vt dij nostri tuam cupiant facere voluntatem. Si tu illis velis præbere assensum, magnum te apud nos videbis. S. Benignus respondit: Stultum habes cor, nec oculis vides, quanta sit virtus Christo, quæ deos tuos sic cõminuit. Iã diù dixi, diabole, auctor criminum, me nõ seruire diis tuis, nec dæmonum simulacra adorare.

Cæditur neruis.

Ps. 113. & 135.

Nota vim signi Crucis.

His verbis commotus iniquissimus Imperator, in carcerem eũ includi præcepit, & grande saxũ idemq; perforatum adduci, atq; illi pedes eius plũbo liquefacto inseri, & in digitos manuũ eius calẽtes subulas in longum defigi, atq; per sex dies nullum ei nec cibum nec potum præberi: porrò etiã includi cum eo duodecim canes sæuissimos, fame & siti affectos, vt ab illis discerperetur: carcerem quoquè custodiri à militibus. Itaque subulas acutissimas in manus eius infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remisso pedes eius incluserunt, canesque ferocissimos cum illo in carcere incluserunt. Cùm autem ad carcerem duceretur, ait: Audite me Comites & tribuni: credite in Iesum Christum redemptorem nostrũ, quia ipse spes &

Traditur in carcerem.

Vide dira supplicia.

salus

salus est in se credentium, vt deleantur peccata vestra. Ipse est lux mūdi huius, cuius odore mortui reuiuiscunt, euius tactu confortantur infirmi, cuius gloria implet cælos, misericordia replet terrā. Ingressus verò in carcerem, per sex dies illic mansit, orationi vacans: Angeloq; eum confleruante, canes mansuefacti sunt, ita vt nec pilum capitis eius, nec fimbriam vestimenti attingerent. Idemq; Angelus Domini ei alimētum, id est, panem cælestem præbuit, & discutiens subo las de manibus, & plumbum à pedibus eius, Accipe, inquit, Christo dilectissime. Ille verò accipiens panē, gratias egit, & manducauit. Sexto die Aurelius ait ad suos: Aperite carcerem, & videte num sit à canibus dilaceratus, nec ne. Aperta itaque custodia, inuenerunt eum ita illæsum, & tam integrum, vt ne vna quidem plaga in eius corpore appareret. Quod cùm Aurelio renunciassent, ille ait: Vecte ferreo collum eius in ipso carcere contundite, & lancea militis vitam ei crudeliter extorquete, nè vel nobis, vel diis nostris pgat lrrogare iniuriam. Id cùm factum esset, colūba niuea ex carcere à Christianis euolare visa est vsq; ad nubes, satis indicans, preciosam martyris animam ad cælos proficisci. Tantæ autem suauitatis odor eorum cōpleuit nares, vt in Paradiso sibi versari viderentur. Postquàm autem Aurelius indè recessit, Leonilla beatissima matrona nutu Dei eò veniēs, sanctum corpus aromatibus condiuit, & non longè ab ipso carcere condidit in sepulcro: vbi multis se virtutibus & miraculis manifestè declarauit. Acta sunt hæc circa sanctum Dei Benignum presbyterum Calēdis Nouembris, regnante Domino nostro Iesu Christo. Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Angelus eum tuetur, & ei būi ei præbet.

Migrat ad Dominum.

Miracula ad sepulcrum eius.

DE HOC EODEM MARTYRE

habentur quædam in passione Tergeminorum Martyrū, quæ est Tomo 1. die 17. Ianuarij. Extant etiam nonnulla apud S. Gregorium Turonensem, in laudē Martyrū, cap. 51. quæ hic subiicere visum est.

BENIGNVS autem Domini nominis testis, apud Diuionēse castrum martyrio cōsummatus est. Et quia in magno sarcophago post martyrium conditus fuit, putabant nostri temporis homines, & præsertim B. Gregorius Episcopus, ibi aliquem positum fuisse gentilem. Nam rustici vota inibi dissoluebant, & quæ petebāt, velociter impetrabāt. Ad hoc ergò beati sepulcrum quidam, dum exindè multa beneficia perciperet, cereum detulit: quo accenso, domum redit. Puerulus enim paruulus hæc obseruans, illo abeunte, descēdit ad tumulum, vt ardentem cereum extingueret & auferret. Quo descendente, eccè serpens miræ magnitudinis de alia parte veniens, cereum circūcingit. Puer autem timens, sursùm rediit: & bis aut tertiò cereū auferre tentans, obsistente angue nō potuit. Talia & his similia beato pontifici nonciata, nullo modo credebat, sed magis, nè ibidē adorarent, fortiter testabatur. Tandem aliquandò Dei martyr beato se confessori reuelat, & dicit: Quid agis, quòd nō solùm tu despicis, verumetiam honorātes me spernis? Nè facias, quæso, sed tegmen super me velociùs præpara.

Itē miracula ad sepulcrum eius.

Sancti honorādi & quæcād.

De qua ille visione concussus, beatum sepulcrum adit, ibiq; diutissimè pro ignorantia cum fletu veniā deprecatur. Et quia crypta illa, quæ ab antiquis inibi transuoluta fuerat, diruta erat, rursùm eam beatus pōtifex reædificauit, eleganti trāsuoluens opere: sed sanctum sepulcrum, nescio qua causa faciente, foris eueoit. Quod ille intus transferre cupiens, cōuocauit ad hoc obsequiū Abbates atq; alios religiosos viros. in quo conuentu grande miraculū beatus martyr & populis, & suo præstitit confessori. Erat quippe validū, vt suprà diximus, illud sarcophagum, vt tale in isto tēpore nec tria paria boum trahere possint. Cumq; diutissimè morarentur, nec inuenirēt qualiter ipsum intùs inferrent, S. Gregorius illuminatis cereis, cū grandi psallentio appræhensum à capite martyris sarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illud in cryptam habilissimè detulerūt, & vbi ipsis fuit placitum, composuerūt: quod non minimū populis spectaculum fuit. Post paucos autem annos ab euntibus in Italiam, passionis eius historiam allatā beatus confessor accepit. Sed & deinceps sanctos martyr multis se virtutibus manifestauit in populis. Nec moratus, super cryptā illam basilicam magnam iussit ędificari.

Sarcophagum nostro genere.

Nota de cereis ardentibus.

In proximo autem est & alia basilica, in qua Paschasia quædam religiosa veneratur. Nam visum est eo tēpore structoribus, quandam anum egressam fuisse ab ipsa basilica, nigra veste, cygneo capite, vultuq; decoro, quæ sic affata est structores: Euā dilectissimi, perficite opus bonum: eleuentur machinæ, quibus erigitur hæc structura, & meritò acceleratur, quæ talem habet executorem. Nam si permitteretur, vt vestrorum oculorum acies contemplaretur, nempe videretis vobis operantibus sanctum præire Benignū. Hæc effata, basilicam, de qua egressa fuerat, ingrediens, nulli vltrà cōparuit. Autumabant enim eius tēporis homines, beatam ibi apparuisse Paschasiam. Super lapidem verò illum, in quo cum plumbo r. misso pedes eius confixi fuerunt, factis locolis vinum aut siceram multi infundūt: vndè si aut oculi lippitudine grauati, aut quælibet volnera fuerint peruncta, protinùs fugata infirmitate sanantur. Quod ego euidenter expertus sum. Nā cùm mihi nimia lippitudine oculi grauarētur, ex hoc sacro vnguine tactos, dolore protinùs carui.

S. Paschasia apparet quibusdam.

Nota lector.

Cùm autem ad Aruennam regionē lues illa inguinaria adueniret, quæ S. Galli Episcopi oratione depulsa est, & in subita contemplatione parietes domorum atque ecclesiarum signarentur atque caraxarentur; matri meæ apparuit in visu noctis, quasi vinum, quod in apothecis nostris habebatur, sanguis esset effectus. Cui lamentanti ac dicenti: Væ mihi, quia & signata est plagæ domus mea; ait ei vir quidā: Nosti, inquit, quòd postridiè, quod erit in Calēdis Nouembris, passio Benigni martyris celebrabitur? Noui, ait. Vade, inquit, & vigila totam noctem in honore*, ac renoca Missas, & liberaberis à plaga. Expergefacta autem à somno, impleuit quæ sibi fuerant imperata: signatisq; vicino rum domibus, domus nostra inuiolata permansit.

**eī*, deest se videt.*

MARTYRIVM S. CAESARII

Diaconi, ex vetustis sanè libris MS. per F. Laur. Suriū pressiùs descripta. Suffragantur antiquiss. Martyrologia.

TEMPORE illo, quo Claudius occauit gladio matrem suam, furore arreptus, toto orbe Romano edicta proposuit, vt quicunque deos colere nollet, aut acerrimis subderentur pœnis & suppliciis, aut solita offerrent sacrificia. Erat tum Taracinis, quæ est Campaniæ ciuitas, Firminus pontifex. Is satanico impulsus spiritu, hortabatur ignaros & veri Dei notitia destitutos, vt pro salute reipublicæ nomē sibi immor tale

Noueb. 1.

Firmin dæmonū Pontifex quid persuasere quibusdā

tale compararêt crudelitate & audacia. Proponebat aût eis delicias & ornamenta, vt iis inescati, cû equis phaleratis & armis militaribus è môte se in mare præcipitarent, tanq̃ hoc crudelitatis genere patriã expiaturi. Et id quidem faciebat ille quotannis Calendis Ianuariis pro salute reipublicæ & principum, & in laudem eorum, qui Taracinis morabantur. Erat autem in vrbe illa iuuenis formosus, Lucianus nomine, qui deliciis & lasciuijs diffluens, ad Calendas Ianuarias huic præcipitio destinabatur.

Eum iuuenem côspicatus Cæsarius Diaconus, qui tum ex Africa reuertebatur, sciscitatus est ex ciuibus, quid sibi vellet ille ornatus. Responderunt illi: Sic ille ornatus est in suum exitium. Et Cæsarius: Per Deû, inquit, omnipotentem vos adiuro, vt huius rei mihi rationem expliceris. Responderunt ciues: Ad sex vel octo menses nutritur hic quispiam pro illius voluntate. Iis exactis mensibus, armatus & ornatus ascendit in montem, & pro salute reipublicæ, & principum ciuiumq; salute, atque vt immortale sibi paret nomen, cum equo se agit è monte præcipitem. Eius verò cadauer honorificè admodùm colligitur, & ad templum Apollinis perductum concrematur, cinisque eius in templo pro ciuium & reipublicæ salute reconditur. Hæc vt audiuit Cæsarius Diaconus: O vos infelices, inquit, & miseros, qui hominum innoxiorum animas offertis dæmonibus, neque hic, neque in futuro seculo vera vita potituri. Deindè latuit ea in vrbe vsq; ad Calêdas Ianuarias apud quendam Christianum Dei seruum, in precibus & vigiliis cum illo seruiens Deo & Domino nostro Iesu Christo.

Vide morê plane barbarû.

Vbi ventum est ad Calendas illas, ciues ad templum Apollinis conuenere, Lucianumq; iuuenem speciosissimum adduxerunt, vt offerret sacrificium. Obtulit ergò porcam pro salute ciuitatis & ciuium. Id cernens Cæsarius Diaconus, exclamauit: Viri sapientes, aut tâto vos scelere obstringitis? Itane æquum vobis videtur, hominem innoxium pro vita vestra in mortê præcipitare? Oblato sacrificio, iuuenis Lucianus conscendit equum, & furoris quodam œstro percitus, vbi id montem peruenit, indè se præcipitem dedit, & mortuus est. Rursùs ergò exclamans Cæsarius Diaconus ait: Væ reipublicæ, inquit, & principibus eius, qui lætantur alienis cruciatibus, & sanguine fundendo pascuntur. Quid ità perditis animas imposturis & persuasionibus malorum dæmonum? Hæc dicentem illum, Firminus pontifex iussit summo studio comprehendi, & in custodiam publicam abduci. Porrò corpus Luciani collegit, & pro more in templum Apollinis importatum combussit, templumq; sacrificiis ornauit. Indè post dies octo Luxurius, vir primarius eius ciuitatis, & Firminus pontifex Cæsarium Diaconum è custodia in forum adduxerunt: rogaruntq; Leontium consularem, qui per id tempus in Fundana ciuitate erat, vt Taracinas veniret. Ei venienti, triduana inedia maceratum Cæsarium in ipso foro tradiderunt. Is verò per præconem sciscitatus est ex Cæsario, quis vocaretur. Respondit ille: Cæsarius peccator vocor, Diaconus immeritus. Leontius consularis dixit: Seruus es, an ingenuus? Cæsarius respondit: Seruus sum Domini mei Iesu Christi. Leontius consularis dixit: Audisti, quid iusserint Imperatores? Cæsarius Diaconus respôdit: Iussa illorum ego nescio. Leontius consularis ait: Vt sacrificium offeras diis immortalibus. Cæsarius dixit: Planè iusserunt illi, vt infelices. Leontius consularis ait: Quid ità? an quia pro salute reipublicæ? Cæsarius respondit: Illa salus, non nisi exitium est. Leontius côsularis dixit: Et tamê omnibus salutifera est. Cæsarius ait: Et quænam illa salus est, qua sic intereunt homines, vt vitæ compotes esse non queant?

S. Cæsarius in custodiã ducitur.

Leontius Consularis dixit: Fac, quod dico, & sacrifica diis, alioqui mox daturus pœnas. Cæsarius Diaconus respondit: Pœnæ tuæ nihil me mouent: sed vos illa æterna supplicia mouebunt, quæ sine fine persentietis. Leontius Consularis dixit: Eamus vsq; ad Apollinis sacratissimum templû. Ductus est autem Cæsarius vinctus, & quidem nudus ante carpentum Leontij: cumq; templo appropinquaret, in medio militum dixit: Deus pater Dñi nostri Iesu Christi, qui es in æternum: tibi oĩa cognita sunt: noli me derelinquere: sed respice in seruum tuum sperantem in te. Hoc cùm dixisset, subitò corruit templum, & pontificem Firminum oppressit. Tum verò accurrens Luxurius primus ciuitatis, Audiòne, inquit, Consularis perfidum hunc Cæsarium magica carmina promentê? Leontius Consularis respondit: Et nos id scimus: versusq; ad Cæsariû Diaconû: Hodiè, inquit, in te exardescet ira mea. Cæsarius Diaconus ait: Ego verò neq; te, neq; principem tuû timeo. Vt enim dixisti, ira tua hodiè exardescet, & cràs euanescet: cumq; mortui fueritis, nihil vlteriùs eritis. Exclamans aût Luxurius, dixit: Audis hûc in principum iniuriam verba iactantem, & adhuc cessas eum tollere è medio? Leontius Côsularis respôdit: Et quanam pœna mulctandus est? Luxurius ait: Côuocetur vniuersa ciuitas ad templum, vbi suam magiam exercuit. Id cùm factum esset, eiecto Firmini pontificis cadauere, ità ad populum locutus est Luxurius: Videtis perfidû hominem, qui nec deos timet, nec principem: qui pôtificem extinxit, & incantationibus suis antiquitatis euertit templum?

Cæsarius nudus & vinct⁹, ad templum trahitur.

Exclamans aût Cæsarius Diaconus, ait: Aequum non est, fratres, hominem potiùs timere, q̃ rerum omniû præpotentem Deum, humanoq; sanguine vestram expiari vrbem. Admoneo igitur vos, vt agatis pœnitentiam ob effusum innocentum sanguinem, credatisq; in Christum filiû Dei, eumq; timeatis. Exclamauit omnis populus: Bonus homo iusta loquitur. Tum verò Luxurius eum è populo eductum, rursùs in carcerê coniecit, vbi fuit annum integrum & mensem vnû. Deindè iussit Luxurius eum è carcere produci, missaq; ad Leontium legatione, perquisiuit ex eo, quo pacto eû necandum censeret. Prodiit autem è custodia B. Cæsarius, macie côfectus & nudus, sed capillis suis tectus: Angelus enim Domini nocte ac die custodiebat eum. Adductusq; in medium forum, ait ad milites, qui eum catenis vinctum tenebant: Quæso, parumpèr me relaxate, vt gratias agã Dño meo Iesu Christo, qui me dignatus est adiungere seruis suis. moxq; humi se abiiciens, adorauit Dñm, ità dicens: Dñe Deus, pater Dñi nostri Iesu Christi, ostende nobis misericordiam tuã. Eadem hora coruscalux emicuit, protexitq; illum. Id cernens Leontius Consularis, magna voce dixit: Verè Dñs Deus est, quem prædicat Cæsarius Diaconus. mittensq; se ad pedes B. Cæsarij, expoliauit se chlamyde sua, & induit ea B. Cæsarium, rogauitq; eum corã omni populo, vt se baptizaret. Dixit autem ei B. Cæsarius: Tu crede, & mox lumen splendidû videbis. acceptaq; aqua, baptizauit eû in noĩe patris & filij & spiritus sancti: adueniensq; Iulianus presbyter, porrexit ei corpus & sanguinem Dñi nostri Iesu Christi. Cumq; sacramenta percepisset, B. Iulianus orauit super caput eius: finitaq; oratione, Leontius reddidit spiritum.

Rursùs i carcerem côijcitur.

Leontius Consularis côuertitur ad Christû.

Eodem die Luxurius tenuit Iulianum presbyterû, tulitq; sententiam in eum & Cæsarium Diaconum, vt ambo in saccum inclusi, in mare præcipitarentur. Porrò Leontij corpus collegerunt vxor & filij eius, sepelieruntque prope ciuitatem in agro Verano tertio Calendas Nouembris. Post triduum cùm nocte ducerentur Iulianus presbyter & Cæsarius Diaconus, vt præcipites acti in mare, submergerentur, beatus Cæ-

Iulianus & Cæsarius damnantur.

sarius

sarius dixit ad Luxurium: Me quidem aqua, quæ me regenerauit, tanquàm filium suum ex se renatum suscipiet, vt me nunc martyrem efficiat cum patre meo Iuliano, qui me anteà fecit Christianum: Te verò, Luxuri, hodiè comedet coluber, vt cognoscat omnis hæc regio, quòd vindicet Dominus sanguinem seruorum suorum, & virginum, quas tu igibus consi cremasti. Deindè missi in saccum Iulianus presbyter & Cęsarius Diaconus, in mare præcipitati sunt: sed eodem die in litus eorum corpora eiecta sunt, vbi iacebat Luxurius totus inflatus & tumidus, quippe à serpente percussus. Ierat enim ille eques ad villam suam, ibi pransurus: & quia festinabat, solus præcessit: cumque quandam præteriret arborem, ob maleficia eius serpens quidam lapsus est per caput eius inter collum & tunicam, atque inde ad vêtrem eius, lateraq; morsibus lacerans, vsque ad cor illius penetrauit. Totus igitur intumescens, iacebat humi: sed tamen priusquàm animam efflaret, vidit oculis suis psallentes angelos, & admodùm honorificè corpora sanctorum Iuliani & Cæsarii ex vndis exportantes: quæ quidam seruus Dei, qui cum illis habitauerat, collegit octoque sepeliuit apud Taracinas Calendis Nouembris. Eusebius is dicebatur.

Inclusi in sacco, mittuntur in mare.

Post dies autem quinque idem Eusebius inuentus est eo loco, quo condiderat beatos martyres, ieiunans & orans Dominum, & psallens. Id cùm non pauci viderent Taracinenses ciues, quòd non longè ab vrbe esset locus, accedebant ad beatum Eusebium, & conuersi à beato Felice presbytero baptizabantur. Id vbi cóperit Leontius Leonti Consularis filius, furibundus ob mortem patris, misit milites, qui tenerent Felicem presbyterum & Eusebium monachum, eosq; in forû in populi conspectum perducerent. Atque ibi ille residens cum primoribus ciuium, ait ad eos: Edicite nobis, serui ne an ingenui sitis? Felix presbyter respondit: Serui sumus Domini nostri Iesu Christi. Leontius dixit: Dicite qui vocemini. Responderunt sancti: Felix & Eusebius appellamur. Leontius ait: Quid ita contra salutem reipublicæ & principum, prędicatis insaniam? Felix presbyter respondit: Nos insaniam non prædicamus, sed sanam & veram doctrinam, vt timeatur Deus & cognoscatur: quem si vos cognoueritis, licebit vobis vitam obtinere æternam. Leontius dixit ad populum: Ecquid vobis videtur? Alii clamabant, bonam eam esse doctrinam, alii id negabant, dicentes ea populum seduci. Sic ergo illis altercantibus, Leontius eos iussit duci in custodiam. Nocte autem misit ad illos, qui eos compellerent sacrificare. Sed illi irridentes & contemnentes dęmonum sacrificia, clamabant: Gloria in excelsis Deo. Eadem ergo nocte Leontius eos capite damnauit, iussitq; corpora in flumen iactari. Ea verò per flumen perlata sunt in mare: clara que iam luce, eiecit illa mare in litus iuxta pineta. Eccè autem quidam presbyter Capuanus, Quartus nomine, cùm exiret ad agrum suum, inuenit trunca sanctorum corpora, collegitque ea & posuit in vehiculum, duxitque in domum suam, capita eorum curiosè perquirens. Quæ quidem postera luce inuenit incorrupta, iunxitque ea corpora sanctis, & sepeliuit iuxta corpus beati Cæsarii Diaconi & martyris. Vbi orationibus eorum beneficia præstantur vsq; in præsentem diem, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui viuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

Felix & Eusebius trucidantur.

VITA S. MARCELLI PARISIENsis Episcopi, authore Fortunato Episcopo.

Præfatio Authoris ad S. Germanum Episcopum Parisiensem.

Domino sancto, & meritis obtinétibus Apostolico viro, in Christi charitate fundato, meo lumini pręponendo, domino & dulci patri Germano papæ Fortunatus. Facundissima illustrium oratorum ingenia, sermonum flore variante distincta, & eloq; vernantibus pampinis obûbrata, solent sibi viles causas sterilemque materiam quærere, vt magna dicêdo de minimis, videantur ostendere sui fluminis vbertatem: qui habentes intra se fontes eloquentię, de ipso sicco themate didicerunt vndas haurire. Vndè quicquid iniungitur illis, carmine irriguo copiosiùs explicatur. Verùm econtrà quicunque angustæ intelligentiæ ariditate torrentur, nec habent affluentiam inundantis eloquii, per quam vel aliquos reficere, vel suæ siccitatis possint inopiam temperare: tales non solùm aliqua non per se dicere appetût, verumetiam si quid eis iniunctum fuerit, perhorrescunt: quoniam quantùm doctis proloqui, tantùm indoctis vtile sit tacere. Nam illi de paruis magna differere, isti de magnis ne sciunt vel pauca proferre. Et ideò quod ab aliis quæritur, ab aliis formidatur. Sic belligerator in armis dânii esse deputat, si non possit integer inuenire quod vincat. Sed sicut fortis requirit, vnde ducat spolia: sic debilis metuit, nè ducatur in prædam: & quod acer inuenire desiderat, iners vel audire formidat.

Cuius exempli gratia, cùm ipse sterilis scientiæ conuenienter accuser, nec sit in me aliquid, quod venustis sermonis ornamenta commendêt, quid tibi visum fuerit, pater beatissime atque amantissime, cóstanter admiror, vt de sanctissimi viri Marcelli antistitis vita, nullo fine claudenda, & de illa cælesti lampade meæ aliquid dignum committeres scintillę: cùm ego pauper ingenio, & ille diues sit merito: egò humilis sermone, & ille sit egregius mercede: præsertim cùm vobis multorum prudentium famosæ abundantiæ sufficiat eloquentia, Gallico Gallicana, & quadratis iuncturis verba trutinata procedant. Qui si velint, sermone possint depingere, quicquid animus figurauerit: apud quos ipsum loqui dictare sit, & quæ vix corde concipitur, mox in pagina res formetur. Cur itaq; vt dictum est, inter Gallicanos cothurnos ità lippa vilitas plano pede ire præsumat, ad quorum comparationem velut inter rosas & lilia nostræ linguæ velis saliunca respirat? Accedit etiam ad difficultatem ingenii impediti res altera, q́ de actibus beati Marcelli plurima sunt inuisenda, temporum vetustate subrepta, nec facile memoria recolit, quod annositas nimerosa fraudauit: quoniam quicquid in libris non figitur, vento obliuionis aufertur. Pauca quidem de eius gestis felicibus sunt ad nostra tempora relatione viuê te perducta, nè in totum quod sui amatores in posterum quærerent, periret: Quia etsi sancta membra iamdudùm sepulcro sunt condita, non tamen miracula sunt sepulta: quæ tanto clariora sunt, quanto plùs memoria viuere meruêre non scripta: quoniam licèt nô tenerentur in pagina, fixa sunt in cordis membranis.

Vndè inter hęc difficilia dubito quò conuertar, vtrum, vel digitos præparem ad scribendum, cùm dictare lingua formidet. Sed differre non licet, quod

pater iniungit, cùm secùm magis ipse pugnet, qui tibi repugnat: præsertim qui vt obedire me doceas, & quod sustinere non valeo, libenter imponis. Maior enim deuotio in re difficili comprobatur. Deniquè ibi plenus est affectus, vbi etsi virtus non tolerat, tamen animus non recusat: & ego magis hic venerer, quod charitas non leuiter exigit, sed audacter exturquet. Deniquè ex hac parte mihi ipsi conueniat perficere, quia qui minora vituperat, ducere ad maiora festinat. Quibus suggestis, volueram hoc opus aliorum lingua nitescere potius, quàm nostra sordere. Sed quod primi differunt, vel ultimi prosequantur: quod cùm displicere videatur eloquio, placere videtur ex uoto.

VITA.

Nouembris 1.

Patria S. Marcelli.

Beatissimus igitur Marcellus antistes, natus Parisii, sed ciuis paradisi: in terris humilis, erectus in cælis: mediocris parentibus, sed meritis celsus. Cui hoc fuit nobilitatis insigne lumen, Christo sine culpa seruire. Non de generis intumescens superbia, sed habens de moribus ornamenta, nec sumens de parentali laude iactantiam, sed gratiam possidens in virtutis exemplum: Intra se suos thesauros retinens, Deū mundo corde complectens. Sed cum Christo pauper iste regnauit, qui in humilitatis conuersatione, in charitatis vbertate, in castitatis lumine, in ieiuniorū pinguedine ità se totum cælesti tradidit disciplinæ, vt ab ipsa infantia maturus accederet, & positus in corpore, quasi nihil de carne portaret. Hic itaque nobilissima institutione succinctus, & venerandis operibus penè priùs sacerdos, quàm clericus, iādudùm dignus, qui susciperet dignitatem, anteà paratus ad id, quod erat sine mora futurus: calcata pompa mundi vel criminibus, cùm diuinis armis initiatus accingeretur, ad spem felicem, palmam de hoste publico relaturus, in militia Christi exercitando Lector effectus est, ac seipsum templo Christi primitiùs offerens, velut Abel sacrificiū, hostia victę carnis & puræ mentis, exceptus est.

S. Marcellus fit lector.

Qui clarior mercede, quam nomine, & merito maior, quàm gradu, sine offendiculo suum gerens officiū, cępit in milite crescere, quod accepit à rege. Cuius occultæ diutiùs velut vitis palmites, cœperunt fructificare virtutes: nec pertulit in eo sua dona abscondi, qui quod de sursùm venerat, adeò humiliter eum videbat amplecti. Denique cùm clericali tyrocinio celaretur, miraculis proditur, & signis cęlestibus illustratur. Quadam vice accessit ad officinam fabrilem: qui despectus ab artifice, cogitur, vt extractam ferri de ardenti camino massam candentem manu sua attolleret, & quanti esset ponderis enarraret. Tunc vir beatissimus, non ignarus totum de Christo præsumere, & quantæ virtutis causa sit in rebus non turpibus obedire, mox supposita manu ferrum altius eleuauit, dicens: De calore calet, sed nouem pondera habet. Quod postea tantum ad stateram inuentum est, quantum eius vox librata prædixerat. Sic in una specie duplex miraculum propagauit, nè eum foci calor exureret, nec ferri pōdera fefellissent. Nam defæcatis vitiis in se libidinis vaporem non habuit, qui tā libere ignis incendia sine vstione euasit. Nam vt elementi ignem vinceret, antè flammas carnis extinxit: & ut in ipsa pēsa non falleret, probauit ferrum pondere.

Vide præclarum miraculū.

Deinde in religionis ordine subdiaconus effect9 est. Itaq; cùm subdiaconali ministerio fungeretur, in die Epiphaniorū hauriens aquam de fluuio Sequanæ, dū beato Prudentio Episcopo manibus abluendis offerret, mutatis elementis, vini sapor inuentus est. Quo viso obstupescens pontifex, iussit ex ipso vrceo in calicē sacrum fundi: vnde vniuersus populus, Missa celebrata, ad communionem accepit, & ipsum vas cùm ad plebis multitudinem sufficisset, acsi nō tactum & integrum, sic plenum permansit. Cuius vini mystico beneficio posteà multi infirmi sanati sunt. Ecce virū sanctissimum, qui vndam sumens à flumine, vina effudit in calicem. Sed vndè tam noua miracula, * vnde portaret aquam, quodammodo quasi vuas exprimeret, nasceretur illi palmes in palma? Verè beatum Marcellū, summa veneratione colendum, in cuius manibus vno eodemque momento floruit vindemia, & torculata sunt vina. Videmus non vno in loco beneficia diuina concludi, dum quod præcessit Dominus in Galilæa, ille successit in Gallia. Ibi ad nuptialem mēsam Christus aquas vertit in vina: hic, quæ ad mensam Christi sufficerent, noua vina sumpsit altare. Illud præcessit tempore, hoc honore. Nam tunc quod dederunt sex hydrię, hic vnum & modicum vas expleuit. Sed tunc effecit, vt se Dñs proderet: vt famulum non celaret.

Aliud insigne miraculum.

*for. * vt dum*

Iohan. 2.

Veniamus ad illud miraculū, secundū ordine, non honore. Itaque cùm vir sanctissimus quadam vice ex sui officii seruitute, aquam manibus venerabili episcopo porrexisset, mox inde balsama cęperunt fragrare: & dum unda curreret, visa sunt chrismata respirare, vt penè pontifex crederet suas manus magis vngere, quàm lauare, & alteras aquas quęreret, vt priores vndas ablueret. Quo viso, sacerdos venerabiliter obstupescens, Deo gratias de comperto munere retulit, & beato Marcello reuerentiam in religione seruauit, dum eum non talem, qui seruiret, sed potiùs cui seruiretur, agnouit. Vndè quis tantum subdiaconum admiraretur condignè, in cuius dextera ex aqua fiebant vina & balsama, & undarum pallor aut in ruborem conuersus est, aut odorem? Iam tunc illis præfigurabatur Insidiis futurus pōtifex, qui dignus esset chrisma tractare. Sed cùm adhuc subdiacon9 hausisset chrisma de flumine, meritò dignus erat, vt factus sacerdos, hoc sacrificaret in fonte.

Aqua mutatur in balsami liquorem.

Illud quoquè mysterium reticeri non debet, quod proficit auditoris quia de paucis, quæ memoria recoluntur, quicquid dictum non fuerit, aut inuideri creditur, aut contemni. Igitur quidam clericus, Minturcius nomine, annorum circiter decem, propter suauissimæ uocis tintinnabulum, & dulcedinis organum de fauce prolatum, quia contingebat animos populi delectari, cùm repercussa in auribus, solita & auribus blandiri: iussus est ab Archidiacono teneritate melliflua decantare. Quo facto, præcepit ipsum puerum Episcopus flagellari ob hoc, quia alterum iusserat ipse cantare. Itaque dum clericus cæditur, Episcopus lingua damnatur. Mox enim vt clamor vapulantis in aurem sonuit, vox eius ab ore discessit: & nouo prædone sonū captiuauit pontificis uox infantis. Sed si causa facti requiritur, cur contigerit, inuenitur. Deniquè qui puerum cantare prohibuit, pertulit uocis dispendia, quia vocibus inuidebat. Cui ergò non nocet inuidia, si Episcopo non pepercit vindicta? Vnde quòd quis in altero videre non cupit, non habebit: immò hoc sibi perdit, quod alios habere non optat. Omnis enim qui alteri lapsum parat, iā cecidit, & antequàm inducat in laqueum, tenetur ipse captiuante peccato ligatus. Tum magis si proficere uolumus, aliorū profectus, nostros esse credamus. Itaque idem sacerdos per triduum, etsi ambulabat per compita, tamen iacebat lingua sepulta. Non enim sonus poterat repercussa palati camera resultare, nec intra sepem dentium vox lingua rotante disponi: sed totum quod perdiderat, ore muto prodebat. Tūc beatus Marcellus his verbis

MS. codex sic habet.

Vnde qs in altero videre nō cupit, non hēbit, immò hoc sibi, quod alios habere non optat.

bis

S. Marcellus mus to episcopo reddit loquelã. bis appellat põtificem: Licèt intelligam, pastor bone, tibi talem casum de culpa venire, tamen quicquid vis, in nomine Domini sermone prorumpe. His dictis, adhuc beati Marcelli sermo voluebatur in ore, & iam quod imperauerat, obediebat. Deindè antequàm ille explicaret, ille respondit, dicens: Vos mihi hoc fecistis, quorum iussió fuit, vt alter cantaret, quàm ego præceperam. Et dum ista loquitur, amissæ vocis gratia reformatur. O meritum subdiaconi, qui vocem restituit sacerdoti, & versa vice, qđ accipere debuit, hoc indulsit: Qui debiles fauces armauit eloquio, & in ore alterius fudit uerba per uerbum. Quid diutius protraham? Semper tacuisset Episcopus, si nunquàm requisisset Marcellus. Verè dignus beati Marcelli sermo, ut gregem Domini regeret, qui dedit pastori salutem.

Creatus episcopus, oneratum potius, quã honoratum se sensit. Operæpretium credimus ét in paginis hæc texere, quæ multis sunt infixa sub corde. Quia etsi de re terribili in relatione metus est, in ædificatione fit fructus. Porrò autem cùm beatus Marcellus, quod semper posset moribus, esset pontifex ordinatus, quam dignitatem sibi reputabat magis oneris: tunc quidam de populo dum vellet ad communionem accedere, manibus retrò ligatis non poterat ad altare pertingere: sed cùm omnes transiret, quasi meta cœpit stare: vt videretur non ad communicandum, sed ad numerandum populum aduenisse. Quem conspiciens pontifex, interrogauit quid fecerit. Respondit se peccasse. Cuius confessionem agnoscens, dixit ei: Veni, accede, & ultrà nõ pecces. Qua iussione absolutus, ad communionem accessit, duplici beneficio muneratus, de præterita culpa veniam consecutus, de futura uita correctus. Quanta huic erat in sanctæ Trinitatis æqualitate fiducia, cuius mens sic libera, per singula verba proferebat miracula? Sed licèt satis fuerit, religati catenas sermone dissoluere, tamen plùs est laudabile, quòd in Christi amore visus est peccata donare.

Horrẽda Deuindicta ĩ adulteram. Exequamur & illud triumphale mysterium, quod cùm sit vltimum ordine, anteponitur in virtute. Matrona quædam, prosapia quidem nobilis, opinione vilis, malo maculans crimine, quod fulgebat ex genere: postquàm dies fugitiuæ vitæ rapta luce conclusit, ad tumulum pompa comitante, sed non profutura, processit. Quo coodita, horresco referens hoc côtigisse post funera, quia duplex nascitur lamentatio de defuncta. Ergò ad consumendum eius cadauer, cœpit serpens immanissimus frequentare, & vt dicã clarius, mulieri, cuius membra bestia deuorabat, ipse draco tactus est sepultura Sic infelices exequias serpenti nus baiulus impendebat, vt post mortem quiescere cadaueri non liceret: & cui vitæ finis in uno loco iacere côcesserat, semper mutabatur in pœna. O casum execrabilem, & valde timendum. Mulier, quę coniugii integritatem non seruauit in mundo, integra non meruit iacere in sepulcro. Nam serpens, qui viuẽtem in crimine traxerat, adhuc in cadauer desæuiebat. Tûc ex eius familia, qui in ciuitate manebant, audientes strepitum, & pariter concurrentes, viderunt ingentẽ belluam de tumulosis anfractibus exeuntem, & vasta mole cadauer flagelante labentem. Quo nimis perterriti homines, de suis sedibus migrauerunt. Hoc cognito, beatus Marcellus intelligens de hoste triumphum acquirere, collecta plebe, de ciuitate progreditur, & relictis ciuibus, in prospectu populi solus, Christo duce, ad locum pugnaturus accessit: & cùm coluber de sylua rediret ad tumulum, obuiantes se inuicèm, dante orationem beato Marcello, ille capite supplici cœpit veniam blandiente cauda precari. Tunc beatus Marcellus caput eius baculo ter percutiens, misso in ceruicem serpentis orario, triumphum

Immanẽ serpẽtẽ S. Marcellus profligat.

suum ante ciuium oculos extrahebat. Sic in spiritali theatro spectante, solus cum dracone pugnauit. Hinc côfortatus populus, cucurrit ad Episcopum, cupiens hostem suum videre captiuum. Tunc præcedente pontifice, bestiam fere tribus millibus omnes prosecuti sunt, reddentes gratias Domino, & soluentes exequias inimico. Deindè increpans eum beatus Marcellus, dixit: Ab hac die aut deserta tene, aut in mare te demerge. Mox dimissa bellua, nulla eius ulterius indicia sunt inuenta. Eccè propugnaculum patriæ in vno consistere sacerdote: qui fragili baculo fortiùs hostem edomuit, quàm si balistæ transissent: nam sagitta tus repercutere poterat, nisi vinceret res diuina. O virum sanctissimum, in cuius leui baculo uirtutis est põdus ostensum: cuius molles digiti fuerunt catena serpentis. Sic inimicum publicum vicerunt arma priuata: plaudit in vnius præda generalis victoria. Si sanctorum virorum ex factis merita conferantur, miretur Marcellum Gallia, dum Roma Syluestrum: nisi hoc distat in opere, quòd draconem sigillauit ille, iste iactauit. Sed quis eius valeat miracula per singula sermone comprehendere, vel uoce proferre, quanta ille fecerit & celauerit, cùm ea scripta sunt, quæ de ipso, teste populo, claruerunt? His nãque operibus sanctissimus Marcellus semper intentus, conuersatione clarus, consummatione præcipuus, beatitudine gloriosus, remuneratione ditatus, cum Domino perpetuo regnaturus, vincens mundi contagium, mundus migrauit ad Christum die Calendarum Nouembrium, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria & virtus & potestas per cuncta seculorũ secula, Amẽ. *Felicissimus eius obitus.*

HISTORIA BREVIS S. MARIAE Virginis, & martyris, quam Vincentius in speculo Historiali annotauit ex gestis eius Lib. 2. Cap. 86. & 87. Adstipulantur antiquissima Martyrologia.

Nouembris 1.

Beata Maria, ancilla quidem Tertulli principalis erat, sed nobilitatem domini, mentis benignitate vincebat, & Christo se probabat ingenuam. Natalem autẽ filii celebrante Tertullo, cùm impuris vanisq; simulacris hostias immolaret, Maria incumbebat ieiuniis, & sociam suam, nè proderetur dominæ, occulta simulatione fallebat. Diù tamen, insidiante conserua, latere non potuit. Prodita igitur, mox vocatur à domina, diciturque ei: Quæ est causa ieiunii? An occasio tristitiæ est, quòd iratum tibi nupèr dominum perhorrescis? Respondit Maria: Nunquid nunc aliquid nunc usurpo? Semper mihi sunt hæc obseruata ieiunia. Christiana sum, Christiano nascor ex genere: hæreditarius est mihi iste cultus Christi. Tunc imperante domina, vt cibi aliquid hauriret, illa noluit. Et domina indignata, ei uerbera grauia & pęnam etiam mortis, si repugnaret, intentauit. *Vide quã olim fami liare fuerit Christianis secunium.*

Sed dum altercatio ista verborum esset cogentis dominæ & repugnantis ancillæ, pedem a foris referẽs Tertullus ingreditur: qui ab vxore rebus omnibus inquisitis, inauditam statim flagellari præcepit ancillã, & afflictam diutino verbere, detrudi in carcerẽ, administrato modico & uili cibo, quo non satiaretur famis, sed deficientis quotidiè animę pars extrema seruaretur. Sed deuota mens pro Christo frangi hoc dolore non potuit: quinetiam quotidianis orationibus incumbebat, vt facultas esset maior tolerandi. Emensis verò nouẽdecim diebus, Præsidi nunciatur, Tertullum *Maria flagellat, & in carcerẽ truditur.*

lium principalem illius ciuitatis, occultare in domo sua Christianæ religionis ancillam, quod Imperatorũ præcepta prohibebant. Stetit itaque adducta tãdèm, & quamuis contra iudicem oculos tenderet, animum tamen habebat ad Christum. Clamor autem vndiquè populi frementis attollitur, dicentis: Viua diro cremetur incendio. Illa verò intrepida, quippe quæ Dei sui nosset auxilium, cælum intuens, clamauit ad Dominum: Ait vero Præses: Sacrifica, si effugere tormenta festinas. Respondit Maria: Supplicia quæ minaris, nec longi temporis, nec grauis doloris sunt. Quæso ergò, nè differas quæ moliris. Christum habeo: ideò nihil timeo.

Constãtia eius.

Tunc iussu Præsidis applicata tormentis, miserationem populi tantam adepta est, vt lachrymæ quoquè à circunstantibus funderentur. Nec mora, clamore summo venia virgini postulatur: sed crudelitas iudicis accelerare tormenta mandauit. Et eccè secunda voa populi, iudicium Præsidis castigantis, emergit. Vociferatio namque vna penè erat totius coronę iniustè lacerari virginem crudelitate iudicis, non culpa peccãtis: agi contra leges omnia, nec æquitatis iura seruari. Stupens verò Præses, & sono tanti clamoris adactus, (quippe qui præter humanam vocem, ipsa etiam putasset recta corruere) moa Mariam relaxari præcepit. Tunc seruari eam sub custodia libera Præses iubet. Maria virgo signo Domini se muniuit, & leuatis ad cęlum oculis, post relictum tribunal orauit ad Dñm, viditq; aciẽ Angelorũ, & multitudinẽ sanctorum, atq; filiũ Dei sedẽtẽ ad dexterã patris. Hinc tãta subitò gratulatione plusa est, ut iã se paradisũ ingressa putaret.

Vngulis lacerat, vt habent Martyrologia.

Hic verò, qui eam fugientem persequebantur, subitò stupuere virtute. Sed vbi illa se circundatam à persequentibus vidit, lachrymans clamauit ad Dominũ: Nè permittas, inquit, Domine tradi ancillam tuam, & lacerari manibus impiorum: sed ostende misericordiam tuam: citò exaudi ancillam tuam, exaudi Domine rex cælestis. Et dum ità orauit, petra, quæ ante oculos eius iacebat, Domino iubente patefacta, rimã perfugii, qua virgo susciperetur, ostendit, & adinstar dulcissimæ nutricis, vel charæ matris, motu quodam anxiam ampleaãs, se præbuit: moxque suscepta virgine, latera antè aperta conclusit. Hoc cùm carnifices peruiderent, omnia loca petrę illius perscrutati sunt, sicubi erepta subito præda ex oculis latitaret. Ibi adhærentes exuuiarum reliquias, & affixa saxo vestium frusta depræhendunt, atque incredibili stupore confusi, Præsidi gesta commemorant. Ille verò partim ira, partim admiratione cõmotus, iussit Philocomo principali * Veronensium ciuitatis, vt ad prædictum locũ festinus accedat, & ad eruendum lapidem innumerã secum multitudinem ducat. Statim igitur præconis voce populus congregatur. Qui vbi primùm ad prædictum locum cum eo, cui summa huius operis fuerat assignata, peruenit, mox inicere manum lapidi tẽtauerunt, sed statim ab Oriente fulgor nimii splendoris exortus est. Nec mora, tonitruum & fragor quidã, vt putarentur cuncta corruere. Statim terra concussa est, & nutantia omnium corruere vestigia. Eccè autem duo equites, magno fulgore radiantes, à cælesti sede venientes, terras volatu nimio petunt: quorum sellæ, frena & omnis ornatus adinstar lampadarum cælesti igne rutilabant.

Diuinitus eripitur e manibus persequẽtium.

** Netromẽsium.*

Hoc cùm omnis illa, quæ conuenerat, multitudo conspiceret, ità timore causa præsentis virtutis expauit, vt fugiente sensu pariter atque anima, in æternam mortem oculi clauderentur. Cæteri verò, qui euaserant, ad profana templi simulacra fugientes, cùm ad scelesta ingrederentur altaria, in ipsa perfugii sui sede ceciderunt. Nec corpus ad ipsam templi ianuam spiritum ludit. Vbi verò tẽplum omne repletum est, missus è cælo ignis, & populum exussit, & templum. Multipliciter itaque mortis, tã à percussis, quàm incensis, numerus fuit duo millia septingenti. Pauci verò, qui euaserant, ciuitatem petentes, magnis per omne iter vocibus conclamabant: Magnus Deus Mariæ: magnus Deus Christianorum. Et crediderunt, perterriti eo timore, tria ferè millia animarum. Passa est sancta uirgo sub Adriano Imperatore.

Vltio cælestis.

VITA S. AMABILIS, PRESBYTERI & confessoris, incerto quidem authore scripta, sed tamen fide digna. Nos plerisque locis nonnihil eam contraximus, stylumque mutauimus absquè historiæ detrimento.

Beata sanctorũ vitę opinio idcirco non absurdè à Catholicis prędicatur, q. vt nouere sapientes, disciplinæ Dei doctrix æterni patris sapiẽtia hanc vult ad posterorum transmitti notitiam, vt & eorum inflammemur exemplis, & Christi benignitate sociemur gaudiis. Hinc Patriarcharum spes nomen, obtinuit immortale, Prophetarumque chorus sui memoriam habet sempiternam, præmio suæ fidei gaudens in curia cęlesti: quandoquidem animi obtutus cęlo esfixere, vbi nouerãt sanctos Angelos cum Deo, apud quem vita est incõcussa, ineffabili iucunditate perfrui. Porrò etiam apicis Apostolici fama illustris permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum vitam mirificam nobis Christus exemplo esse uoluit, vt contemplatione rerum ab illis gestarum ad ipsum amandum incitemur. Eorum prædicatione redemptorem suum cognoscens Ecclesia, sanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certarunt, & in confessione nominis eius sanguinem suum fuderunt. Est deindè etiam sanctorum confessorum splendor mirabilis, qui pleni spiritusancto, multis coruscarunt miraculis, quibus mũdus crucifixus fuit, & illi mundo, pari gloria amoris Christũ sequentes, crucemque post eum portantes. Vt.n. martyres, ità & confessores pro Christo pati uoluerunt: & ij quidem Ecclesiæ lilia, illi rosę sunt. E quibus confessoribus sanctum Amabilem, quem uita innocens & miracula crebra commendant, summa ueneratione prosequi debemus, quippe quem sacrosanctæ Trinitati placuisse fideliter credimus: quem sicut uiuere, nõ ambigitis, qui hæc legitis: ità iis, quę per illum redemptor noster operatus est, fidem adhibete. Alioqui satiùs esset hæc audire nolle, quàm * comperta non credere: & scriptorem reticere, quàm narrare friuola.

Patriarchæ. *Prophetæ.* *Apostoli.* *Martyres.* *Confessores.*

** Comparata, habet codex MS. sed mendosè, vt apparet.*

VITAE HISTORIA.

Sanctus Christi Confessor Amabilis, magnus in conspectu omnipotentis Dei futurus, quodam præsagio cœptæ vel augẽdæ in ipso sanctitatis, à toti[us] boni fonte hoc videtur accepisse vocabulum: vt animi nobilitate cęlitùs haustra, etiam nomine clarus esset, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote author vitæ illum ornauit, ut & parentum religiosorum ortu esset nobilis, & præclaræ vitæ integritate nobilior. Natus est in uico Ricomagensi, atque illic etiam literis eruditus. Nè qua enim labe sancti eius mores aspergerentur, si militiæ traditus esset, religiosi

Nouembris 1.

S. Amabilis patria.

ligiosi parentes literarum studiis eum applicarunt. Cœperunt tum in illo crescere Dei amor, & gratia, *Philip. 3.* adeò vt in terris corpore degens, iam cum Apostolo animo in cælis versaretur. Despiciebat in parua ætate *Psal. 118.* ineptos puerorum iocos, & cum Psalmista ad Dominum clamabat: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo. Explorabat, vt miles strenuus, quibus armis resisteret diabolo, nè vllis nequitiæ eius telis à Christo separaretur, si inuicto animo nocte ac die in mandatis eius *Cant. 1.* exequendis non vigilaret. Sic enim amabat Christũ, vt nollet separari à Christo, clamans cum sponsa: Trahe me post te: curremus in odorem vnguẽtorum tuorum. Implebat Dominus & rex sanctorum in seruo suo nominis eius significationem, vt esset ipsi amabilis, & ab ipso dignus amari.

Psal. 110 Porrò timorem Domini, qui est initium sapientiæ, *Prou. 1.9* constanti animo retinebat, nequaquàm respiciẽs post tergum: sed instar sapientis aratoris, sulcum vomere *1. Cor. 1.* dirigentis, iter suum ad æternam vitam semper inten*2. Cor. 10.* dens. Gloriabatur in Domino, vt Apostolus monet, de nomine suo, & in precibus suis toto corde illi dicebat: Domine, qui appellari me voluisti Amabilem, fac me tui perfectissimum amatorem: uti ne decipiat humani generis hostis, quem tuus spiritus sanctificauit. Prudenter verò latã & spatiosam viam respuens, cùm iam adolescentiæ metas attigisset, carnis lasciuiam sobrietate domabat. Magna in illo erga Deum & proximum charitas inerat: quæ fiebat, vt nulla ex parte legem Domini præteriret, atque ità & Christo, & sanctis eius charus esset. Ecquis autẽ dubitare queat fuisse eum fide catholicum, spe firmum, charitate diffusum, præsertim si attendat eum Christum accuratè prædicantem, castitate integrum, humilitatis studiosum, & nè peccaret Domino, eius eloquia abscondentem *Psal. 118* in corde suo? Videbatur ambulare cum Deo, quemad*Gene. 5.* modùm de Enoch legitur, & multiplicabantur eius merita, cùm cordis desiderio suspiraret cælestia, & amore æstuaret gaudiorum æternorum.

Initiatur sacerdotio. Cumque id genus polleret virtutibus, per gradus singulos canonici ordinis ascendit vsque ad sacerdotium, virginitatis thesauro non amisso, quæ in eius pectore Christi efficiebat hospitium. Factus autem sacerdos, dignè seruiuit Domino die ac nocte in vicõ Ricomageosi, permultas sæpè noctes in precibus attentissimis manens peruigil, erga pauperes munificũ se exhibens, cunctisque ipsum rogantibus quibus poterat modis, pie opitulans. Suauissimis adhortationibus omnes ad Christum trahere nitebatur, persuadẽs eis illum ante omnia quærendum & amandum. Aiebat etiam, sanctorum charitatem non tepescere, sed in Christo crescere debere. Porrò eo tempore, quo uir sanctus ecclesiam beatorum martyrum, Geruasii & Protasii fideli famulatu frequentabat, (quæ quidem ecclesia primùm, ut fertur, apud Aruernos cõstructa, Ricomagensem illustrauit pagum) in urbe Claromontensi cantor institutus, eandem sæpius decenter petebat. At vero Episcopus & martyr Christi Præiectus, q̃ *Huius Vita est Tomo 1. 25. Ianua rii.* tunc Claromontensem regebat ecclesiam, iam dicti territorii Abbatiam contulit ei. Itaque ille diuino accensus amore, construendis templis animum appulit, vt in loco, ad quem multi confluebant, multorũ sanctorum reliquiæ reuerenter asseruarentur, & illorum patrocinio locus ille cum propriis cultoribus mundior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, basilicã, *Duas cõdit basilicas.* in S. Iohannis Baptistæ honorem non mediocri opere extruxit: itemque alteram in B. martyris Benigni memoriam, in qua nunc ipse corpore quiescit, grandi fabrica extulit. Ac deindè diuersis peragratis regionibus, probatæ sanctitatis pignora siue reliquias eò aduexit, & eo, quo par est, honore illic reponendas destinauit. Aderat illi in omnibus diuina misericordia, exhilarans eum in eiusmodi studiis.

Inter alia autem, quæ Deus per illum operatus est, nec adhuc operari desinit, hoc sanè memorabile est, quòd in loco serpens nullus morari potest, ueque si repertus sit, viuere aut nocere potest. O admirandam serui Dei sanctitatem, ad cuius imperiũ venenati serpentes fugiunt, nec vlterius hærere possunt. Id uerò meretur fides, non qualem habent dæmones, qui credunt & contremiscunt: sed quæ per dilectionem operatur, & non nisi fidelium est. Hæc ergò tua sunt, Deus, qui serpentem, à quo primus homo victus est, per secundum hominem vicisti, tuisque militibus *Iacob. 2.* subdidisti, qui non in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus ambulant. *Galat. 5.*

Profectus est aliquãdò Romã vir Dei, sãctorũ Apostolorũ sepulcra visitaturus, & suffragia espetiturus. *Roma. 7.* Et ecce Deus, qui glorificãtes se glorificat, Solis radiũ *1. Reg. 2.* iussit illi suam nauare operã, & contra naturæ vsum ceu fidelis minister, eius sustentare pallium atque chirothecas. *Psal. 67.* Si cui hoc incredibile videatur, meminerit Deum mirabilem esse in sanctis suis. Certè de Iosue *Iosu. 10.* habemus in scripturis diuinis, cùm persequeretur ille hostes suos, dixisse eum coram filiis Israel: Sol, contra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aialon, atque ità factum esse. Si igitur Sol obediuit tunc homini, iubente Deo, quid mirum, si etiam obsecutus est, Deo annuente, huic beato patrono nostro? O verbum patris altissimi, factorque carnis & caro, qui sanctis tuis semper præstò es, & tua per eos, qui tibi placent, mirabilia innouas, vt fides nostra nõ deficiat, sed in timore tuo rectà operando, te, cùm talia recitãtur, magnificet. Nos enim etsi multo minores sumus illis, quos talibus fecisti coruscare miraculis, at tamẽ illorum, te donante, exemplis incitamur ad fidem, & suffragiis communimur.

Aliud quoquè in eadem vrbe magnum illi Deus præstitit beneficium. Nam solaturus pro sua bonitate labores itineris eius, misit ad eum Angelum suum, in pyxide sacras reliquias afferentem, iucundoque vultu in eum ceu notum intuentem, illique dicentem: Accipe dilecte Deo munus, quod tibi permittit Christus rex & Dominus noster, qui te scit harum rerum cupidum: nouerisque te in cælis Angelorum consortem fore. Vt enim Angeli laudant Deum in Hierusalem cælesti, cuius uicibus tu adiungi cupis, sic tu eum laudas in terris. His dictis, disparuit Angelus, & Christi militem impensè lætantem reliquit. Admirans enim ille bonitatem Dei, munus oblatum pio amore complexus & veneratus est: & quia tanto iam certior erat de cælestibus capessendis præmiis, quanto veracior nuncius de re ipsi indicarat, lætabundus egit gratias Deo, exclamans cum Propheta: Anima mea exultabit *Psal. 34.* in Domino, & delectabitur super salutari suo. Indè Aruernos repetens, dona illa secum absportauit, & in ecclesia B. Benigni martyris, quam ipse condiderat, reponenda curauit, ubi hodieque asseruantur. Atq; ut eæ reliquiæ venerationi essent, ingentia Deus signa exhibuit. Crebrò enim flammis oppositæ ab Incolis lo*Miraculorum* ci illius, aut aliis vicinis, incendium omne, quod iam *la ad sacras reliquias.* vastabat domos, extinxerunt.

Solebat uir Dei mysteria corporis & sãguinis Christi cum magna cordis contritione, multoque lachrymarũ imbre totus igneus & ardens diuino amore, in propriis ecclesiis sæpiùs celebrare. Porrò radicẽ ma*1. Tim. 6* lorum omniũ cupiditatẽ proculcabat, neq; ex affluentia diuitiarũ, quibus multi malè gloriantur, nummos cõdebat in arca: sed quicquid habere poterat, in suos & pauperũ usus quotidie expẽdebat. Macerabat se ieiuniis,

iuniis, in precibus erat peruigil, prudẽs ut serpens, simplex vt columba: agnorum mansuetudinem, paruulorum humilitatẽ imitabatur. Laus Dei semper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis sermonibus ad cælestia inuitabat, & conuenienter doctrinæ Apostolicæ, arguebat, obsecrabat, increpabat in omni patiẽtia. Spargebat in pectora auditorum vitale semen: omnesq; eum, tanquàm præsentem Dominum, ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, eiusq; se precibus commendabant. Contemptu corporis sui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, longos pro Christi amore in seipso perferens cruciatus, & diuturnas cum diabolo conserens pugnas: vt nõ sit illorum frustratus gloria, quos Christus martyrij corona ornauit.

2. Tim. 4

Atque eiusmodi ille uitam in populo ducens, incedebat in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, præsentibus de se virtutis exempla præbens, posteris relinquens. Vestem cilicinam ferebat ad nudum corpus, eiusque asperitate carnis petulantiam sapienter reprimebat, sed celabat id alios mediocribus indumentis illud obtegens, seque induens extrinsecus. Iam verò consenuerat, & aderat tempus, quo Christus pro tot laboribus fideli seruo suo regnũ cælorum redderet. Sentiensq; ille vocari se à Dño, lætus expectat diem migrationis suæ: conuocatisque discipulis, admonet eos de seruanda disciplina & charitate, de pace atque sanctimonia sectanda. Estote, inquit, vigilantes in lege Dei, & adspicite vitam patrũ: qui oculos ad cęlum tollentes, illam sempiternã gloriam pompis huius mundi anteposuerunt. Sciebant enim se hic non habere manentem ciuitatem, sed futuram toto pectore inquirebant, cuius artifex & conditor Deus. Dehinc iubet omnem acciri populum ad ecclesiam, vt ipsum concionantem audiant, quos ille pia cura gerebat. Ad quos sanè præclara eius semper fuerat oratio, ad contemptum mundi & cælestis patriæ amorem extimulans. Nec alius eius ad quẽquam sermo fuit, quàm vt sperneret fallacia mundi blandimenta, & ad beatæ vitę incompræhensa gaudia properaret. Postq̃ plebs omnis aduenit in templum, indicat eis sui corporis iam imminere dissolutionem, idque se diuina reuelatione edoctum. Existit itaque mœror & luctus omnium, quippe qui ægerrimè ab illo se paterentur separari: aiuntque ad eum: Ecquis nos pater dilectissime deincèps consolabitur? Quis illam regni cælestis dulcedinem nobis perindè explicabit, & nostrarum prata mẽtium sanctis adhortationibus & institutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis semper optatissimus fuit, & eloquia tua melle & fauo dulciora.

Vestitur cilicio.

Hebr. 13.

Sermo eius qualis semper fuerit

Prædicit obitũ suũ

Cernens autem vir sanctus adeò lamentari populũ, non potuit lachrymas cohibere: at tamen toto animo in Deum defixus, spemq; suam illius potestati commẽdans, rogauit eos ut domum redirent: osculatusque eos, & illis benè precatus, dimisit à se. Postea febre correptus, cœpit acri dolore fatigari: cumque corporis vires deficerent, ille Domino psalmos promebat, & hymnos, & iam finem adesse sentiens, Dominici epuli sacramentis se communiuit: ac deinde in ciliciũ & cinerem artus fatiscentes prosternens, cælestis patriæ ad se venientes conspexit ciues. Quorum præsentia exhilaratus spiritus eius, mortis acerbitate contẽpta, lętus emigrauit è corpore Calendis Nouembris. Conuènit autem Clerus & populus Claromontensis, monachi quoquè & promiscui sexus multitudo, qui sanctitatem eius nouerant, & exequias eius honorificè celebrarunt, atque cum cereorum & lampadarum apparatu sepelierũt eum in media basilica S. Benigni: vbi multa diuinitus eduntur miracula, Domino ob merita & preces sancti confessoris sui largiente, quicquid eò aduentantes fideliter petunt. Multi illic variis pressi morbis, curati sunt, itemque plerique dęmoniaci, multi quoque febre quartana diuexati: uti norunt fideles, qui id sæpiùs suis conspexere oculis.

Eucharistia sub mortem se munit.

Abit ad cælos.

Miracula.

Reus quidam cùm ob admissum facinus à quodam potente affligeretur, essetq; non minima disceptatio, iureiurando ille purgare se volens, petiit sibi dari facultatem adeundi sepulcrum beatissimi Amabilis confessoris. Permissum est illi vt ibi iuraret ad sepulcrum eius. Sed cùm id ille miser fecisset, obriguerunt manus, & pedes eius, ita ut omnes intelligerent, sancti Amabilis virtute eum ligatum teneri, ad cuius tumulum peierare ausus esset. Stabat igitur & torquebatur pœna periurii, nec abire poterat, quod nollet facinus confiteri suum. Quod ubi tãdẽm Deo miserante agnouit, & sancti confessoris interuẽtu cõfessus est, illicò absolutus est nõ sine multorũ admiratione & gaudio, qui satis aduertebant non posse innocentem videri, quem magnus ille Deicola Amabilis ostenderet scelere obstrictum.

Pœna periurii.

Notum aũt est etiam illud, si serpẽs in os hominis dormientis ingressus sit, & ille beati uiri suffragiũ ad monumentum eius ocyus imploret, serpentem velle quidem exire; sed quod sanctus confessor non ferat id in sua ecclesia uel terra cum vomitu fieri, extra eius territoriũ abductum hominẽ, euomere anguẽ in humũ.

Notarẽ miram.

Cernens itaq; beatus Gallus, Aruernorum tum Archidiaconus, posteà Episcopus, ad tumulum sancti cõfessoris multa fieri miracula, omnesq; eius beneficiis gratulari, ingentes Dño gratias egit, qui ciues Aruernenses tãto patrono muniisset: æquissimumq; sentiẽs, vt sacrũ corpus eius loco honoratiori tumularetur, rẽ totam quibusdã amicis & religiosis hominibus cõmunicauit. Ij lætantur oẽs, hortantur vt id faciat. Aedificauit ergò in prima tẽpli fronte in eius honorem egregii operis testudinem, & sub ea altare: eoque transtulit solenniter sacrum corpus illius, psallente clero populoq; cereos & lampades gestantes. Porrò ob donorum amplitudinẽ, quæ sancto cõfessori oblata sunt in uineis, agris & nonnullis territoriis, undè illi, qui eo in loco canonicè Deo seruirent, sustentarentur: vel ẽt ob miraculorũ magnitudinẽ, illa S. Benigni ecclesia, more recepto, S. Amabilis ædes appellatur. Strauit aũt idem venerabilis Gallus pauimentum, quod est ante sancti Amabilis mausoleum, diuersi generis elegantissimis lapidibus, auri argentiq; colorem repræsentantibus: qui quidem illic mansere, quãdiù ea structura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorum serie hęc inscribi uoluit ob sui memoriam: Gallus Archidiaconus hoc fieri iussit. Eam autem rẽ gratam fuisse beato confessori, (quippe quæ honoris causa, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra testantur, quæ ab eo tempore usque in præsens, copiosius illic operatur.

Gall' Aruernorũ Episcop.

DE EODEM S. AMABILI, EX Gregorio Turonensi, De Gloria Confessorum, Cap. 33.

FVit etiam in supradicta Aruerna urbe admirabilis sanctitatis Amabilis quidam, vici Ricomagensis presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, sępe serpentibus dicitur imperasse. Nã ad huius tumulũ cùm Dux Victorius despexisset orare, affixo è regione equo, nequaq̃ poterat amouere. Quem cùm flagris stimulisq; vrgeret, & ille quasi æneus staret immobilis, tandèm aliquandò Dux à suis commonitus, qui, vt ità dicam, ipsi pecudi similis erat factus, ad orationem descendit. Cumque fideliter

Pœna Ducis, nolentis orare ad sepulcrum S. Benigni.

liter orasset, quo voluit, iuit. Ad huius sepulcrum energumentum vidi mundatum, periurantem diriguisse ut ferrum: crimen cōfessum, ilicò absolutum.

VITA S. VIGORIS EPISCOPI Baiocensis, A F. Laurentio Surio nonnihil contracta stylo mutato. Habetur in antiquis MS. codicibus absque nomine Authoris, sed videtur fide digna.

Nouembris 1.

BEatus Vigor in Atrebatensi territorio parentes habuit, generis nobilitate & fide conspicuos. Cumq; adhuc matris gestaretur vtero, audiuit illa ab Angelo in somnis, habere ipsam in vtero filium, quem Dñs sua gratia illustraturus esset. Regnante Childeberto Francorum rege, educatus est intra monasterium beatissimi patris Vedasti, quod est in Atrebatensi territorio, ubi inter monachos in monastica religione degens, tanta obedientia & humilitate ꝑditus fuit, vt in ipsa pueritia & adolescentia alijs omnibus gratiosior videretur. At parentes eius rebus locupletes, non tam monachum, q̃ opum suarum heredem, eum post se relinquere cupiebāt. Ille verò non immemor sententiæ Saluatoris, centuplū & vitam ęternam promittentis ei, qui reliquerit patrem aut matrem & agros propter nomen ipsius, maiori flagrabat rerum cælestium, quam terrenarum facultatum, desiderio.

S. Vigor degit in monasterio.

Mat. 19

Itaq; nuditatis & paupertatis studio, quicquid habere poterat, in pauperes clàm erogabat. Diuino xūt instinctu permotus, cum beatissimo patriarcha Abrahamo cōstituit exire è terra & cognatione sua: sed cùm nesciret, quonàm iter intenderet, tandèm ad Occidētem cœpit proficisci, assumpto itineris socio puero Theodemiro. Interim audit Angelū in somnis sibi dicentem: Perge ire, quò cœpisti, locus. n. tibi á Deo paratus est, & multum populum ad verā traduces fidē.

Gene. 12.

Itā ergò diuino fretus auxilio, peruenit in Baiocēsem regionem ad vicum quendā, qui Redeuerus dicitur, atq; illic cōmoratus est: Erant verò loci eius homines bruti, diuini cultus ignari, sacrilegæ superstitioni addicti, multis implicati erroribus, colentes dæmonum simulacra, & Deū verum prorsùs ignorantes. Cępit ergo vir Dei eis prædicare verbum Dei, extructoque oratorio, in vigilijs & precibus pernoctare, & assiduè deprecari Dñm, vt ad cognoscendam veritatem corda paganorum sui spiritus gratia illustraret. Tantam aūt ei gratiam contulit Deus, vt penè oēs ad Christū cōuerteret ꝑdicatione sua, & multis sāctitatis exēplis.

Cōuertit multos ad Christū.

Volens ergò Christus militem illū suum in ea regione innotescere, hac ratione id effecit: Vir quidā, quē ipse conuerterat, filium habuit impensè charum, qui febre correptus, excessit è viuis. Eius corpusculū mater, acerbissimè dolens, collocauit in lectulo: veniensque ad uirum Dei, cū ingenti eiulatu dixit: Sancte Vigor, si vere seruus Dei es, & si vera sunt, q̃ in nomine Iesu Christi annuncias, veni, excita filium meū vita functum, & credemus missum te à Dño in regionem hanc ad illuminādos nos. At uir sanctus humi se prosternens, orabat Dñm cum lachrymis, vt puero vitam restitueret in illius populi salutē. Expleta oratione, ait ad mulierē: Quid mihi molestiā exhibes? Dixi tibi: si credideris toto corde in Deū uerū, quicquid petieris, ab illo te īpetraturā. Credidit mulier, & abiit: & eccè ubi accessit ad fores domus suæ, videt filiū suū prosilientē, laudantemq; Deū & dicentem: Laudo & magnifico Christū filium Dei, qui mihi per preces serui sui Vigoris, vitam & salutem reddidit. Multo ille tempore posteà superuixit incolumis. Propter hoc autem miraculum fama beati viri longè lateque increbuit, & ad eum confluxere cæci, claudi, aliisque morbis afflicti, qui eius precibus curati sunt.

Excitat puerū defunctum.

Per id tēpus Volusianus quidā, homo opulentus, ꝑdiis & familia locuples, in eadem regione degens, venit ad virum Dei, atq; illi: Scio miraculis potentē te esse, quæ per te Dñs efficit. Oro igitur, vt venias ad possessionē meam. Est. n. illic in sylua serpens immanis, qui flatu suo & homines & pecora multa adurit, vt nemo ausit in eius loci circuitu quicquā attingere. Tu nos precibus tuis ab illo libera. Rñdit vir Dei: Nō possum ego quicquā per me efficere, nisi Christus filius Dei, qui dedit discipulis suis potestatē calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatē inimici, constantiā mihi præstet ad conterendā callidissimi serpentis nequitiā. Abi nunc igitur, & die tertio huc reuertere, & si Deo visum erit, ibo tecū. Suo ergò more vir Dei in preces incūbens, & biduana inedia se afficiens, multasq; fundens lachrymas, implorabat Dei misericordiā. Indè tertio die accedens ad locū, reperit viam, qua serpens ibat ad fontem, & rursùs redibat ad specum suā. Eam aūt viam antiquæ maceriç & quędā ingens arbor obtegebant. Propiùs igitur ad specū se adiungens, exclamat vir Dei: Serpens antiq; & satā, præcipio tibi in nomine Iesu Christi filii Dei viui, qui seruis suis dedit virtutem ambulandi super aspidem & basiliscū, & conculcandi leonē & draconem, vt exeas ab hac specu. Mox prodit ille, stridens dentibus, & erecto capite flammas vomens, tanquàm iam deuoraturus hominem Dei. Fertur longus fuisse ad pedes quadraginta, adspectu terribilis. Postq̃ autem vidit Christi seruum, mox cōtracto ore & abiecta ceruice, venit ad eū. At uir sanctus sublata manu Crucis signum exprimēs, orariū suum inijcit in collū eius, eumq; ligatum tradit discipulo suo ceu ouem mansuetā, dicens ei: Duc eum ad litus maris, nec vltrà liceat ei in hoc loco commorari. Cernēs hæc populus, qui ad hoc spectaculum conuenerat, in Dei laudes prorupit: Reuerà, inquiens, Deus est in seruo suo, per quē tale edidit miraculum sub oculis nostris. Porrò Volusianus abiiciens se ad pedes beati viri, Dñm confitebatur mirabilem in sanctis suis: donauitq; sancto Vigori locum qui Cerisiacus dicitur, qui in circuitu fermè quinq; & viginti viculos habuit.

Luc. 10.

Psal. 90.

Immanē serpētem profligat.

Psal. 67.

Aliùs ēt serpens exiit è loco, quē Cellam nominā; sed illū quoque vir beatus profligauit. Sed & apud Cameronē trans fretum alius miræ magnitudinis egressus, audiuit à uiro Dei: Præcipio tibi, draco, nè humū deincèps attingas, neq; ulli homini nocere ausus sis: atq; itā mox ille ꝑceps in mare ruit. Has ob causas, ea, quæ diximus, prædia uir Dei dono accepit. Fama aūt virtutū eius in dies augescente, cùm è uita abisset Baiocensis ciuitatis Episcopus, Clerus omnis & popul⁹ sanctū Vigorē sibi petiit Episcopū. Dei ergo nutu & multorum Pōtificum fauore Episcopus ordinatus est. Eā uerò dignitatem, virtutum studiis bonorumq; omnium exercitatione ornauit. Nā deincèps operā dedit, ut magis magisq; purum Dño exhiberet famulatū, die noctuq; ieiuniis, vigiliis, orationibus, diuinis lectionibus & concionibus uacans. Ea tempestate, cùm ad concionandū iret, venit in montē, qui tum quidē Phœnus appellabatur, nunc aūt Chrismatus dicitur, milliario uno ab urbe. In eo mōte erat saxea effigies mulieris, quam loci eius incolæ tanq̃ sacrum quiddā colebant. Cumq; vir Dei suo more uerbū Dei illi ꝑdicaret, oēs rustici illi indignabundi cum multa iniuria eū eiecerunt, dicentes: Nos patrū nostrorum morem retinebimus, & neq; à cultura deorum nostrorum vnquàm recedemus, neq; tuis dictis obtemperabimus.

Item duos alios serpentes.

Creatur Baiocensis Episcopus.

Quamo-

Quamobrèm commotus uir Dei, recessit indè. Posteà verò ad regem Childebertum se conferens, narrauit ei quemadmodùm regio Baiocensis ad fidem traducta sit, demptis eius montis incolis, qui etiànùm profana superstitione diabolicis erroribus implicati tenerentur. Rex autē admiratus sanctitatem & famam beati viri ait ad eum: Nouit sanctitas tua montem illū esse regiæ ditionis, & priscis temporibus fiscum regalem fuisse. Ego verò illū cum omnibus, q̄ ad eum spectant, tibi trado perpetuò possidendū, ut omnem illic idololatriam destruas, & in Christi nomine ecclesiā ædifices. Itaq; Episcopus locum illum repurgauit, Baiocensesq; omnes strenuam illi in construenda ecclesia operam nauarunt: lociq; habitatores, pii & religiosi effecti sunt, & mons Chrismati nomen accepit; decretumq; est, vt ab illo die Episcopus Baiocensis in solennitate Paschali tres ibi infantes baptizet, atq; ità cum reliquiis, cum presbyteris & diaconis, sacris vestibus indutis, cum choro psallentium domum reuertatur. Adueniebant ēt ad virum Dei multi vicini Episcopi, & p̄dia atq; possessiones ei largiebātur. Cōplures ēt Clerici eo in loco diuinę se seruituti subdebāt.

Cōuertit quosdam idololatras.

Porrò Bertulphus Comes regionis illius, auaritiæ facibus incēsus, agrum quendā beati viri inuadere conatus, cum armatis hominibus eū occupauit. At vir Dei multa iam ætate fessus, & penè lumine destitutus; per nunciū rogauit eū, vt exiret ab hæreditate, à Dño Iesu Christo ipsi per hominum religiosorum manus attributa: addiditq;, nisi id faceret, se rogaturū Dñm, vt suam hæreditatē tueatur. Sed vir ille superbia tumidus, nuncium sancti Episcopi cum iniuria abiecit, ēt minas intentās, ut ocyùs abcederet: perrexitq; agrū magna contentione colere. Vbi id renunciatum est viro Dei, conscenso vehiculo suo, venit ad montem: ingressusq; in templum, orauit Dñm, vt defenderet hæreditatē suam. Necdùm verò preces finierat, cùm eccè repentè ab equo corruit, & fractis ceruicibus expirauit, æternas apud inferos daturus pœnas. Qui autem cum eo venerant, ea re conspecta, celerrime domum abiere: nec quisquā deinceps ausus est uiri Dei possessionem sibi vendicare. Multa alia per eum Dñs operatus est, quæ, nè fastidioso lectori molestiā afferamus, omittimus. E plurimis aūt hæc pauca annotauimus, vt prudens Lector ex ijs plura possit colligere. Obiit vir beatus, senex & plenus dierum Calēdis Nouēbris, perfectus timore & fide Dñi nostri Iesu Christi: permultosq; discipulos in fide sāctæ Trinitatis educatos, post se reliquit. Conditus aūt est in monte Chrismato, vbi ipse monasterium sibi condiderat: vbi per eius merita plurimæ diuinitùs curationes & beneficia vsquè in hodiernum præstantur diem: largiente Domino nostro Iesu, qui cum Deo patre & spiritusancto viuit & regnat per cuncta secula seculorum, Amen.

Eccè tibi horrendū Dei iudiciū in Comitem, bona ecclesiastica sibi vendicantem.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris * Eustachij ac Theopistes, & duorum filiorum Agapij & Theopisti: Authore Simeone Metaphraste.

** Eustathij.*

2. Nouembris, iuxta Latina Martyrologia.

Traiano tenente sceptra Imperii Romanorum, cùm rabies cultus simulacrorum totum orbē terræ peruasisset, magnus ille Eustachius erat Dux exercitus, & vocabatur nunc Placidas. Hoc aūt imperium non aurum ei cōparauerat, nec inconsideratum donarat beneficium eorum, qui illa solent conferre: sed aduersus hostes suscepta certamina, & multæ partæ victoriæ, id ei mercedē dederant & præmium. Is genere quidē erat clarissimus, diuitiis aūt abundantissimus, virtute verò & honestis moribus maximè insignis. Non solùm.n. erat eximius fortitudine in hostes, sed multo magis erat strenuus in vincendis animi perturbationibus. Neq;.n. sustinebat, dū vinceret externos hostes, à suis ipse uinci animi motibus. Propterea & curam uitæ gerebat moderatæ, & accuratè studebat iustitię: & erat ei larga manus, & beneficia in egenos: quæ non solùm didicerat torquere hastam, sed ēt multo magis pauperes alere munificè: & latè do hominum oculos, benefacere pluris faciebat, q̄ apertè hostes fundere ac profligare. Nam etsi adhuc erroris tenebris tenebatur, & cultus idolorum insania, bonis tñ operibus gloriabatur: atq; olea quidem fructifera, ut diuinus Dauid dicit, cognoscebatur. Nè autem staret in domo Dñi, solùm a fide prohibebatur, ut qui nouus quidam Cornelius uideretur illo tēpore. Erat aūt ei vitæ socia, quæ studebat ei similiter esse socia virtutis. Porrò aūt illis paulo antè nati erāt duo filii, quos ità educabat, ut ex fructu esset arbor manifesta: & nō magis ex corporeis lineamentis, q̄ ex animæ nobilitate appareret similitudo. Tanta autem emanauerat in hostes fama virtutis Eustathii, vt vel solo nomine ipsis esset terribilis: quem cùm audiuissent adesse, satis habebant, si fuga sibi consulerent. Quandò verò ei à bello in hostes gerendo dabatur requies, oblectabatur venatione, quæ est belli meditatio.

Viri ... eleemosynis ... Psal. 51. Acto. 10

Porrò aūt cùm ei aliqñ egresso ad venandū renunciasset explorator, ceruorū armentum non procul pasci, Dux quidē, vt mos est, disponebat eos, qui secum venabātur, & ordinabat venationē. Interim aūt dum occupati essent, qui cum eo erant, in dumis apparens quidam ceruus ingentis magnitudinis, & cursu alios antenertens, illius ad se conuertit oculos: & tanq̄ insignis quidam hostis, prouocabat illum vt secum cōflict geret. Atq; eorum quidem, qui cum eo uenabantur, alios sicut ordinauerat, ità armentū ceruorum persequi iussit: ipse autem cū paucis, laxatis frenis uehementer magnū illum persequebatur. Deindè, aliis iam defessis, solus ipse post eum currebat, cùm nec equus esset defessus, nec retardatus esset eius impetus, donec ceruus, cùm eū uidisset solum relictū ab aliis, in verticem montis, & prærupta m petrā, quod quidem cerui naturam superat, insiliens, & pedes repressit à cursu, & uenatorem à persecutione. Hoc aūt erat, non uenatorem esse p̄dæ propinquum: sed ipsum cerui captū ab eo, quē persequebatur. Nā cùm Dux consideraret, quanā posset via petram conscendere, & à tanta præda nō excidere, capitur ipse potiùs à diuina & magna sapientia. Nam supra caput Cerui, qui apparuit, & ex vtroq; eius cornu, salutaris Crucis erat signata figura colore admodùm splēdido & luminoso: in ipsa aūt ille, qui carne fuit pro nobis passus, tanq̄ in tabula formatus erat in aere. Ex illo aūt spectaculo uox quædā audiebatur, dicens: Placida, quid me persequeris? (Ità enim adhuc uocabatur Eustathius) Ego sum Christus Iesus, qui tuis delectatus uirtutibus, non pulchrum esse iudicaui tātas virtutū copias tegi sub p̄fundis tenebris cultus simulacrorū, & eas perire temerè. Nihil.n. aliud fecit me i terrā venire in hac, quā vides, forma, cùm sim Deus, & cælos habitē, & ab intelligētib⁹ adorer uirtutib⁹, q̄ amor i hoies, & uelle eos oēs seruare.

Videt in Cornibus cerui Crucifixi effigiem.

Placidas aūt hac tam noua forma & uoce obstupefactus, statim ex equo decidit, partim quidem nō ferēs ad talia accedere spectacula & auditiones: partim aūt ēt ex ijs, q̄ euenerāt, honorans eum, qui residebat. Postquàm verò à magno stupore ad se rediit, & iā apud se fuit: Quis es, Dñe? rogauit cū magno animi metu. Et rursùs audit vocē resonantē à sacra illa imagine: Ego

sum

ſum Ieſus Chriſtus, qui vt vniuerſum ex oihilo conſiſteret effeci, & hominem proprijs effinxi manibus, & non hactenùs benignitatem oſtendi & clementiam, ſed etiam à peccato rursùs cootritum erexi. Et deincèps omnia enumerat, carnis ſuſceptionem, crucem, mortem, ſepulturam: ex quibus libertas oostro generi acceſsit, io ſeruitutem redacto noſtro adoerſario, & aſceuſus iu cælum, & bonorum, quæ dici non poſſunt, participatio. Quæ cùm audiſſet Euſtathius, qui ipſe quoquè, ſicut Paulus, erat diuinis initiatus myſterijs, credit ijs, quæ audiuit & vidit: & ex operibus oſtendit, cæleſtem illum Agricolam gaudio affecit, qui non in petras aliquas, nec ſpinas, ſed io bonam terram ſemina deiecerat. Et enim in tẽpus quoquè, quod eſt conſecutũ, reddidit fructus fide dignos. Rursùs igitur vocẽ audit admirabilẽ ei iubentẽ, vt proficiſceretur in ciuitatem, accederetq; ad ſacerdotẽ Chriſtianorũ, & ab eo citò purificaretur viuifico baptiſmate cum vxore, & liberis: deindè huc rursùm reuerteretur. Tibi enim, inquit, rursùs apparebo, & oſtendã futura, & reddã manifeſta ſalutis myſteria. Et hæc quidẽ Deus.

Acto. 9.

Dux autem exercitus Placidas, cùm domũ veniſſet, ſingulatim omnia narrat vxori, tã quæ viderat, quàm quæ auribus acceperat. Nondùm loqui deſierat, & ſtatim vxor, (nam ipſa quoquè aliqua ex parte guſtarat hæc bona arcana) O Domine mi, inquit, vidiſti Crucifixum, quem genus Chriſtianorum honorat rectè faciens? Deindè ea quoquè adiecit, quæ ſibi euenerant. Ei enim diuina viſa in ſomnis apparentia, rerum magnarum fauſtum attulere nuncium, dicendo: Tu, & maritus tuus, & filij cràs ad me venietis: & accuratè ſcietis me eſſe Ieſum Chriſtum, qui poſſum dare ſalutem ijs, qui me diligunt. Si tibi ergò optimum videtur, ò marite, nè hoc bonũ differamus acquirere, neque videamur ſocordes & deſides, cùm tale lucrum ſit nobis propoſitum: ſed hac nocte mercemur gratiã, & ad Chriſtianorum ſacerdotem accedentes, id aſſequamur, quod magnum eſt aſſequi, ſacrum, inquam, & diuinũ baptiſma. Hæc vxor, quæ erat re vera adiutrix, & bona cõſultrix, & quæ videbatur ſecùs affecta, quàm prima parẽs. Iam ergò media nocte, duobus acceptis filijs, & ijs, qui ex famulis erant fideliſsimi, accedunt ad eccleſiã. Deindè ſeorsùm congreſsi cum ſacerdote, dicunt ei myſteria, quibus & interdiù, & in ſomnis per viſionẽ initiati fuerant. Propter quæ ſacerdos (neq; enim erat indoctus, vt non intelligeret ea, quæ dicta fuerant: ſed erat etiam diuina gratia dignatus Iohãnes: erat nàq; ei hoc nomẽ) valdè eſt lætatus: & ſtatim cùm eos de more catechizaſſet, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti eos initiat: & Placidam quidẽ Ducẽ exercitus, mutato nomine, vocat Euſtathiũ: vxorem autẽ Traianã, Theopiſten, nõ ſuſtinẽs in vitę mutatione nõ etiã nomina trãſmutare. Similiter autẽ filios quoquè, primogenitũ quidẽ, Agapiũ: Theopiſtũ autẽ, ſecũdũ. Præterea eos impertit ſanctificatis, corpore, inquam, & ſanguine Domini. Deindè bona quoquè eis precatus, eos lętos dimittit: Abite, dicens, vos Chriſti vera pace prçeonte. Sed quandò fueritis in paradiſo habitantes, nè ea, quæ facta ſunt, vobis mãdetur obliuioni: ſed mei quoquè recordemini. Et hęc quidẽ vir ille ſacroſanctus, cùm præſenſiſſet, quonã fine vitã eſſent clauſuri, & à maioribus maiora poſtularet.

Viſio vxoris eius.

Poſt catechesin baptizatur cum vxore & liberis.

Nocte autẽ iã deſinente, cùm accepiſſet Euſtathius eos, qui ſoliti erant eũ eo venari, illos quidẽ emittit ad venationẽ, ſibi ſolitudinẽ procurans, & quietem. Deindè cùm ſolus fuiſſet in monte, & acceſsiſſet ad priorẽ locũ, in quo diuinã viſionẽ, & ſacras aſſecutus erat auditiones, & terræ caput defixiſſet, petebat, vt illa rursùs aſſequeretur, precibus vtẽs vehemẽtioribus. Nam poſt guſtum erat acriore voluptatis telo confauciatus. Oſtende mihi, dicebat, teipſum Domine, & id mihi ſignifica, quod promiſiſti te ſignificaturũ. Protinùs ergò ſapiens venator, & hominum piſcator Dominus, cùm iam acceſsiſſet ad accedentẽ: Beatus es, ei dixit, ò Euſtathi, propter hoc lauacrũ, & diuiniorem regenerationẽ. Per ipſum enim accepiſti arrham incorruptionis, & ſignatus fuiſti, vt ſis ouis mei gregis. Nunc ergò ſit tibi propoſitũ ſubire fidei probationẽ. Mox enim tentator dęmon tibi inuidẽs hoc donum, te circumibit, omnẽ mouens lapidẽ, & conans id ſurripere. Sed tu longè præclarius trophæum in eum excitabis, quàm Iob priùs. Nã in hodiernũ quidem vſq; diẽ elatus fuiſti diuitijs, & gloria, & vitæ copijs, & ſpecie liberorũ, & rebus fortiter & pręclarè bello geſtis, & alijs omnibus, quibus conſiſtit & exprimitur apud homines felicitas. Nondùm autẽ eſt manifeſtũ diabolo, & vulgo hominũ, num tanquàm mercedẽ felicitatis mihi, qui ea dedi, obtuleris agnitionem. Si ergò poſtquàm priuatus fueris rebus proſperis, tibi conſeruata fuerit pietas immutabilis, præbuerisq; accuratã virtutis probationẽ, ego efficiã rursùs, vt ſis admirationi: & virtutis amãtibus eris exẽplar patiẽtiæ, vt qui nõ ſoli Iob eã habere cõceſſeris. Quinetiã iucũdè ridebis poſt luctã inimici ſuperciliũ, vt qui eius victor exiteris. Sit enim hæc quoquè tibi moleſtiæ conſolatio, quòd poſtquàm humilis & abiectus euaſeris, & acerbũ illũ calamitatũ calicẽ admiſeris, te rursus ſuſcipiet manus mea: & tibi deſiderãti videbor deſiderãs, & priorẽ recipies vitã & proſperitatẽ. In fine aũt mei quoquè teſtimonij corona caput habebis redimitum.

Chriſtus ei prædicit futuras tentationes.

Hæc cum dixiſſet, qui reſpõſa quidẽ dabat, aſcendit in cęlos: ipſe autẽ diuinus Euſtathius, cùm, vt par erat, egiſſet gratias, deſcẽdit de monte, ſimul quidem promiſſo fine lætus, & ſe quodãmodò exuẽs, ac præparãs aduersùs tentationes & luctã. Cùm autem domũ rediſſet, ſciebat quidem vir ſapiens, non eſſe tutũ vxori arcana cõmunicare. Verùm ex ijs, quæ præceſſerant, edoctus quam illa eſſet bona conſultrix, ei credit omnia, quæ ſibi dicta fuerant. Et cùm ambo inclinaſſent & genua & corda, lachrymãtes, quoniã certaminibus plenæ erant narrationes, magna & benigna opus habebant dextera, vt eis opẽ ferret quemadmodùm in rebus ſecundis,ità etiam in afflictionibus. Non multi dies prętererant, & domũ Ducis repentè inuadit peſtis, quæ ab initio quidẽ ſeruos & ancillas depaſcens, totam quidem domum reddit vacuam famulis: deindè autem ſerpens aggreditur omnes equos, & mulos, & boues, & exedit omnes eorum greges, adeò vt breui omnis eius brutorũ animantium poſſeſsio funditùs interierit. Hoc autem præclarum par decertatorum intelligit quidẽ hoc eſſe principium & procemium tentationum: ferebat verò forti animo, parens ſapienti Iacobo, qui in ſua epiſtola iubet nos omne exiſtimare gaudium, quandò in varias inciderimus tentationes. Cauſa autem: quòd probatio, inquit, fidei operari nouit tolerantiam. Ferebant ergò forti & generoſo animo ea, quæ inferebantur. Hoc autem ſolùm petebant, nè eos deſereret gratia tolerantiæ benignè adſpiciens.

Itẽq; proſperitatẽ, & martyrium.

Sæua peſtis eius domũ inuadit.

Iacob. 1.

Sic autem repentè priuati omnibus, quorum erant domini, hominibus ſcilicet, & iumentis, cùm in media patria naufragium graue ſuſtinuiſſent, & perindè ac ſomniũ adſpicerent ea, quę accidebant, neque poſſent quidem ſibi credere, ſe eſſe illos, qui erant paulò antè ſplendidi, & qui ſuſcipiebantur ab omnibus: amicorum oculos pudore afficientes, & minimè ferẽtes, ſpectaculum miſerabile, & lachrymarum occaſionẽ ſe eſſe propoſitos vicinis, notis & vniuerſæ ciuitati, ſtatuerũt exulare, & peregrè in alienam proficiſci regionẽ, voluntariò exiliũ pro chariſsima patria potiùs

Rebus omnibus priuatur.

eligentes, quàm habere tam multos testes calamitatis, & malentes potiùs seruire mercede, & viuere miserè in aliena regione, quàm in medio illorũ habitare, qui & eorum priorem nouerant felicitatem, & casum, qui tunc eis acciderat. Hominibus enim honesto loco natis, afflictione quauis & calamitate, labori busq; & perpessionibus, & quauis re molesta grauius est dedecus. Cùm sic ergò statuissent, & sic esse facien dũ animis suis persuasissent, pauca accepta supellectile, & quantã ferre poterant cũ onere filiorum, sub no ctẽ & tenebras ineunt viã, quæ ducit in Aegyptũ. Cæterùm quidã ex ijs, qui prope eos habitabant, & quibus studio erat malefacere, cùm seosissent domum va cuã habitatoribus, & in eã repẽtẽ irrupissent, omnia q̃ in ea supererãt, vestesq; preciosas, cùm nullus esset, q̃ prohiberet maleficia, ambab' hauriebãt manib', nihilo vsi dęmone mitiores, qui inferebat eis tẽtationẽ.

Proficiscitur clam in Aegyptum.

Illo autem tempore in ciuitate erat festum publicum. Festum autem erat triumphus de victoria contra Persas. Oportebat vero Ducem quoque adesse exercitus, festi futurum magnam partem. Cùm autem esset qui dẽ ciuitatis valde lætus habitus, & esset totũ theatrum lætitia erectum, non adesset autẽ Dux exercitus, & nusquàm esset, qui festo præerat, omnes inuasit stupor commixtus tristitia: & nec ipse quidẽ Imperator fuit expers illius affectionis. Cùm autem ad eorum venisset notitiã, quæ passus fuerat Eustathius, & quantis illius domus percussa fuisset calamitatibus: & quòd dolore victus, & nõ ferens dedecus, peregrè esset profectus, à notorum oculis se procul remouẽs, incessit omnes maxima tristitia, & in apertam animi ægritudinẽ mutata est lætitia: omnesq; magistratus, & ipse Imperator erat tristis, vt qui tanti viri iacturã ferre nõ possent æquo animo. Atque omnes quidẽ ferè latebat modus mutationis, & trãslatio religionis. Inclytus autem Eustathius simul cum vxore, & liberis pergens, sicut diximus, in Aegyptũ, appellit in quoddam litus, & quendam portum. Quo in loco eũm scapham inuenisset, eo nauigantẽ, ei seipsos tradũt. Et mare quidẽ erat tranquillũ, & secundus ventus agebat nauem: mare autẽ calamitatũ, eis rursus efferabatur.

Nauis enim dominus cùm esset genere quidem barbarus, moribus autem impudicus & intemperans: qui cùm pugnare quidem aduersùs mare, & resistere violentiæ ventorum (nescio tamen an rectè) sciret, aduersùs vitiorum autẽ ingruentes flatus, & insolentes carnis appetitiones, se valdè mollem præbebat & procliuem. Hic ergò cùm in Theopisten coniecisset oculos, & eam vidisset esse pulchram, & lasciuis oculis eã esset intuitus, specie captus fuit mulieris, & in illius vultum defixos tenebat oculos. Cùm iam autem desijsset nauigatio, tunc Barbarus, manu iniecta in mulierẽ, dicebat se non esse eam dimissurum, sed eam velle pro mercede nauigationis. Cùm autẽ promitterent se omnia esse soluturos, ex quibus fit multiplicata merces ei pendẽda, ille ne omninò quidem audire sustinuit: sed eos toruo adspectu & cædem spirante adspiciens, illã quidem rursùs traxit validiùs, à qua ipse magis vicissim miserè trahebatur. Eustathio autem, nisi taceat, & satis habeat, si cum solis seruetur filijs, at hoc tibi, enfem intẽtans, dicebat: Hic tibi, vel inuito imponet silentium. Atque metu quidem statim magnos diriguerat Eustathius: & erant quidem ei manus vinctę, & lingua, partim quidẽ minis barbari, quæ promptam habebant cædem, & vt quidlibet aliud facilẽ: partim autem, & multò magis propter inopinatã calamitatem.

Vxor illi vi aufertur.

Porrò autem, licèt inuitus, vir diuinus, acceptis filijs, ibat per eam viam, quæ ducit in Aegyptum, sæpe retrò conuertens oculos, & vxorem, quousque licebat, permittẽs eos intueri. Cùm nesciret autem quid ageret, nec esset qui opẽ ferret, erat animi dubius, & distrahebatur doloribus. Neque enim licebat lachrymari, cùm immodica affectio, tanq̃ flamma, naturalẽ depasceret humiditatẽ. Sed enim hãc, sicut omnes scitis, calamitatẽ, quæ est grauissima viro cõiunctõ coniugi, & quæ super alia omnia intensum affert dolorẽ, abscondit id, quod est dicẽdũ. Quomodò enim Deus, vt qui sit bonus, nunquam cessat benefacere: ita etiam malũ cõtrà, malefaciẽdi nunquàm capit satietas. Hic enim vir præclarus, tãquam sui dimidia parte exutus, & qui propter vxoris calamitatẽ nullum haberet sola tium pręter lamentationes, abibat solos ferens filios, qui ipsi quoque parentẽ reuocabant in memoriã. Et grauibus quidẽ doloribus animi lacetatus, ferens tamen, & Deo agens gratias pro sapientibus iudicijs, & rectã eius dispẽsatione, peruenit ad quẽdã fluuiũ, qui propter vehemẽtes fluctuũ impetus, & aquę multitudinẽ, nõ poterat facilẽ trãsmitti. Cùm nõ posset ergò cũ filijs trãsire Eustathius, vnũ primùm humeris impositũ traiecit. Cùm autẽ, eo homi deposito, reuerteretur, alterũ accepturus: videt filium, ad quẽ properabat, direptum sæui leonis vnguibus. Mediũ cor meũ tetigit dolor, & vestrũ etiã, vt arbitror, quibuscunque res gesta venit in mundũ. Quòd si sic afficiũtur ij, qui audiunt, quomodò putatis patrẽ fuisse affectum? Sed sic quoque euasit ille superior calamitatibus. Nã & si pater erat, studebat etiã esse filius, Patri parẽs cœlesti.

Agit gratias Deo in summa calamitate.

Filium tollit leo.

Sed est adhuc attendẽdũ: habet enim aliud quoquẽ argumentum calamitas. Postquàm enim sustinuit gra ne hoc spectaculũ intueri oculis, corde grauiter lanciatus, & dubitãs quid ageret, cùm de eo desperasset, ad aliũ est conuersus: & ad eum, quẽ dimiserat, deinceps reuertebatur, solã spem, solã generis successionem. Sed quidnam accidit? Mea vincitur lingua, vel ad solã enunciationẽ: neque scio quomodò narrabo, quod euenit. Cùm nondùm fluuij ripę appropinquasset, nondùm prioris filij luxisset calamitatem, adhuc ignẽ doloris spirãs adhuc incensus visceribus, & in alterum intendẽs oculos, videt illũ quoquẽ (ò acerbum spectaculũ, ò miseros oculos) ore lupi portari, & à bestia edendũ abduci. Quomodò vidit? Quomodò tulit? Quomodò sustinuit spectaculũ? Quomodò nõ ipsam quoque amisit animã? Non clarum est, qoòd Dei manu ipsum sustinente, qui scit dolore affectos consolari, & facit, sicut dicit Paulus, cum tẽtatione prouẽtum etiã, vt possint ferre? Ad se ergò paulatim reuersus, & solã spem diuinã apprẽhendens, rursùs viã est ingressus, opibus spoliatus, exulã patria, priuatus vxore & filijs, homo re vera mare malorum & calamitatum.

Alterum filium lupus abspo tat.

1. Cor. 10.

Verũenimuerò vide rursùs promdẽtię, quę dici nõ potest, in eũ beneuolẽtiam: & quẽadmodùm cõsueuit id, quod est eios acerbum & molestũ, in fine efficit plenũ gratijs, felicibus ac bonis euẽtibus, summisq; gaudijs. Ex bestijs enim, quæ filios abstulerant, leo quidẽ, simulatq; puerũ rapuit, fluuium superiùs transmittẽs ibat in solitudinẽ. Sed qui balenæ vinxit ventrẽ, adeò vt Prophetæ, qui erat intùs, nullũ afferret dãnũ, is ne nunc quidẽ puerũ omninò neglexit. Effecit enim, vt pastores in leonẽ incurrerent: illęque, & ab omni malo purũ puerũ eis redderet. Lupus autẽ, qui ipse quoque incidit in aratores, ex ore suo, tanq̃ ex thalamo aliquo, intactũ, & morsu inoffensum eis reddit infantẽ. Propinquas igitur isti habẽtes inter se habitationes, pastores, inquã, & qui terrã colebãt, acceptos infantes apud se alebant, reuerẽtes, si nihil aliud, bestiarũ humanitatẽ, nẽ viderẽtur bestiæ in homines hominibus benigniores. Ignorabãt autẽ omninò & ipsi, & infantes eã, q̃ erat inter illos inuicẽm, cognationẽ.

Ionæ 2.

Vterq; filius seruatur.

Deindẽ post has multas plagas & victorias, animo robustus & magnus Eustathius, alimẽto etiã indigẽs, & ad

S. Eustachius victitat labore suo. & ad suas manus adspiciens, & ex eis solis sibi victum parans, erat mercenarius, labore nutrimentum sibi quærens: vel potiùs ad supernam manum benignissimam largissimamque intuens, quæ quidem aperta facit omne animal implere benedictione, ab ipsa petebat, vt vitæ suæ prospiceret. *Psal. 144.* Sic ergò faciens, orabat sine intermissione in contrito corde, & spiritu humilitatis: Nè me derelinquas, dicens, vsque ad finem, ò benigne & clemens: sed ori meo & cordi imposita custodia tuæ visitationis, præsta mihi, vt per tolerantiam & gratiarum actionẽ, quod vitæ est reliquum, transigam: & sic inueniam quietem à multis afflictionibus: Quoniam es benedictus in secula. Deindè rursùs ea, quæ sunt modesta, attingens, & sibi veluti colligens occasionem lamentationum: & carnem quidem volens comprimere, modestum autem sibi reddere spiritum, simul quidem Deo agebat gratias, & de se canebat talia: Hei mihi, dicens, qui aliquandò in mundo germinabam, ac florebam sicut arbor: nunc autem affectus sum sicut terebinthus, quæ amisit folia, & sicut hortus, qui non habet aquam. Quæ quidem apud Iudæos aliquandò habuerunt locum minarum. Hæc quoquè rursùs dicebat, quæ Iob socius certaminis: *Iob 29.* Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundùm dies, quibus Deus me custodiebat? quandò lucebat lucerna eius super caput meum: quandò ipse faciebat visitationem domus meæ, quandò viæ quidẽ meæ manabant caseo, montes autem mei manabant lacte. Nunc autem vel maximè solus sum relictus, desertus ab opibus, desertus à famulis, desertus à coniuge: cui nec (hei mihi) permissum est habere charissimos filios, neque vllum alium, qui me consoletur & recreet. Deindè rursùs etiam in cęlos intuens: Memini tui, dicebat, Iesu Christe, qui dixisti fore, vt Iob similes sustinerem tẽtationes. Nunc autem video mea esse plura, quàm quæ fuerunt illius. Nam illi quidem & vxor aderat, & conspectus amicorum, & solum patriæ, iucũdum spectaculum: ego autem priuatus sum his omnibus, pauper, orbus filijs, sine vrbe, sine domo, sine amicis, ipsa vitæ socia vi priuatus: in ijs quidem, quę molestiam & dolorem afferunt, ei similis: in ijs autem, quæ possunt consolari, nihil ei similis. Hęc dicebat, & quæ sunt his similia, gemitibus & solis lachrymis magnũ cordis pondus sustinens, adeò vt in eo impletum sit, ei fuisse panẽ lachrymas noctù & interdiù. *Psal. 41.*

Cùm autem quendam pagum, cui nomen est Badissus, ille multorum viæ laborum sibi statuisset terminum, in ipso Dua exercitus (pròh dolor) terram colebat alienam, & ventri mensam parabat pauperẽ. Prope pagum autem (ò admirabilem tuam, Saluator, prouidẽtiam) eius quoquè degebant filij, nihil de ea, quę erat inter se inuicèm, cognatione, ne tantillùm quidẽ scientes, vt diximus, neque illi, neque ipsi rursùs, qui aluerunt. *Eccè vir sanctus, ad quantam seruitutẽ redactus.* In eo autem Dua exercitus egit annos quindecim: aliquandò quidem ipse terrã operans, aliquandò autem custos fructuum pagi effectus, & pro hac custodia suam locans operam. Ille verò Barbarus, qui per multam reuerà petulantiam & intemperantiam Eustathij acceperat vxorem (nam huc quoquè peruenit iucundissimum prouidentiæ consilium) exultabat quidem, & lætabatur hanc habens in manibus: ex ea autem nullum alium percepit fructum, quàm vt videretur malus. Ducebatur enim à superna manu, quomodò placebat mulieri. *Gene. 12.* Et quomodò cùm Pharaonem Deus olìm magnis compressisset examinationibus, marito diuinè conseruauit Saram, nulla affectam contumelia: ita etiam Theopisten, cùm morte mulctasset Barbarum, à nefario concubitu intactam conseruauit marito. Cùm ille ergò sceleratus è viuis, vt par erat, excessisset, Theopistę in ea regione manendi magna dabatur potestas. Sed ne hoc quidem adhuc erat manifestum Eustathio, vt vel ex hoc paruam aliquam caperet consolationem.

Sed vide quidnam sit deincèps consecutum. Interim etiam dum hæc fiebant, gens illa barbara, apud quam degebat Theopiste, fractis, quæ cum Romanis inierant, fœderibus, fecit incursionem in agros Romanorum, & maxima præda abducta, integri & salui in suam redierunt regionem. Hoc valdè angit eum, cui credita fuerant scepera Imperij Romanorum. Vnde cùm animo agitaret, Romanis illatam vlcisci iniuriam, consequenter ei etiam venit in mẽtem eius, qui hoc bellum rectè poterat suscipere. Is erat Eustathius. Protinùs autem nihil cunctatus, ad eum quærendum mittit Traianus. Is enim erat, vt est iam dictum, qui tunc administrabat Imperium Romanorum. *Traianus eum vbiq; iubet inquiri.* Fuit ergò quæsitus per omnem regionem, & ciuitatẽ: & inuenturis non parua fuit merces proposita. Cùm multi autem alij propterea dispersi essent in multas partes orbis terrarum, duo quidam viri (Hi vocabantur Acacius & Antiochus, qui exercitum ducenti Eustathio ministrabant, & militari fungebantur munere, & in eo cognoscendo alios superabant) magno confecto itinere, non sine Dei numine ad hunc vicum omninò peruenerunt, in quo agros colens Eustathius, suis alebatur manibus. Cùm autem ad eum propiùs accessissent, nihil certi poterant ex specie agnoscere. Erat enim vultus mutatus, eorũ, quæ molesta fuerãt, multitudine: & ex magna illa afflictione, obscura, & non aperta formæ seruabat vestigia: & alioqui eius habitus planè vulgaris & plebeius, vilisq; & omninò abiectus, efficiebat, vt ij procùl abessẽt ab illius viri cognitione, qui inter multos erat insignis, & paucos habebat sibi similes.

Ille autem eos ignoratus agnouit, & hoc cor eius valdè commouit, cùm notos esset contemplatus: idq; ei priora reuocauit rursùs in memoriam: & iam maturata renouabatur & recrudescebat affectio. Cæterùm ad se rediens vir præclarus, fortiter ferebat, & tacebat, vt non solùm hostes, sed etiam seipsum cerneretur vincere posse. Nondùm qui missi fuerant, vocem eius audierant, sed solùm eos, in quos inciderant, interrogabant, an eorum aliquis vnquàm talem vidisset quempiam, ostendentes Eustathij magnam inquisitionem. Ille autem etiamsi sic magnum sentiret animi motum, nihil aliud faciebat, quàm Deũ rogabat, solam & certam consolationem: Siste, dicens, ò clemẽs, siste eius, qui nos odit, inexplebiles aduersùs nos insidias, qui solus naturæ nostri imbecillitatem: præbe tolerantiam, adijce, benigne, consolationem, &, si nõ ad iram prouoco rogans, si non boni viscera afficio molestia, quòd videar meipsius maiorem curam gerere, quàm tu, Rex, quomodò ostendisti mihi notum eorum vultum, qui aliquandò famulo tuo familiariter seruiebant? ita tibi placeat à me quoquè videri eam, quam mihi dedisti, adiutricem, quæ etiam omninò tua prouidentia ab initio fuit mihi coniuncta, si nondùm eam interfecit barbara illa anima, quæ ex æquo vincebatur ab ira & voluptate. Miseros enim meos infantes, cùm sciam, quẽadmodùm rapti & exesi fuerint à bestijs, nescio quomodò non mea ludificer petitione: sed ipsis hoc solùm rogo, Domine, vt in communi vniuersi generis nostri resurrectione, illorum fiam spectator, & perpetuò simul cum eis exultem. Sic compleuit preces, & vocem audijt cælitùs, dicentem: Esto bono animo: nam & vita tua priorem accipiet gloriam, & accipies vxorem, & ea quæ sunt tibi charissima. *Diuinitus lapsa vox, eum cõsolatur.*

Hęc postquàm audiuit Eustathius, mixtus erat gaudio & timore, partìm quidem habens bonorum promissionem, partìm autem expectationẽ tẽtationum.

Ipse enim adhuc timebat, & maligni suspectas habebat insidias. Qui autem ad illum quęrendum venerat milites, excusso puluere, quem è via collegerant, & alioqui ornati paulò honestiùs accedunt ad Eustathiū, de eo nondùm quicquã valẽtes cognoscere. Cùm hoc autem solùm cõmune & solitum dixissent: Salue amice, & ab eo similem accepissent allocutionẽ, illum ipsum id rogabant, quod per totã viam petebant ab omnibus in quos incidissent: & diligenter sciscitabãtur, si quem fortè vidisset Placidam errantem, qui erat cū vxore & liberis. Sic enim ab eis existimabatur ad hoc vsq; tempus se habere Eustathius. Ille autẽ eius memoria & charissimorum incensus, & hac tanquàm stimulo sauciatus oratione, animo quidem afficiebatur, & iam ad manifestas deducebatur lachrymas & lamentationes: Vicit tamen affectionem, tanquàm aliquod frenum, ei iniiciens rationem, & animi firmitatem ac constantiam, & rogauit quanam de causa vir ille tantoperè ab eis quæreretur, & cur id fit eis tantæ curæ. Illi autem dixerũt eum esse sibi valdè familiarem: cùm autem multum temporis præterfluxerit, ex quo eum non viderint, incensum esse cor eorum vehemẽter illius desiderio. Ille autem tacuit quidem in præsentia, nec se eis aperuit: ad hospitiū autẽ inuitauit & cœnam, eos, vt qui grauati labore essent, volẽs reficere.

Accipit hospitio missos a Traiano. Cùm eos ergò deduxisset ad ędes, in quibus ipse hospitio accipiebatur, dixit earum domino: Mihi sunt hi viri cogniti, & in me in transitu inciderunt. Oportet ergò præbere, quæ sufficiant ad eos excipiendos: & mea, inquit, seruitus, & hę manus eaoluent mercedẽ. Atq; ille quidẽ eos sic curabat, & eis ministrabat: ipsius autẽ intùs grauiter discerpebatur animus: & acerbè viscera intùs connectebantur, & cogebatur lachrymari. Quid enim aliud, nisi quercus esset aut lapis, homo passus talia, & cuius in mentem veniebat prior felicitas? Vndè etiam studens latere, quandò vidisset victos oculos, & ex suis genis cadentes lachrymas, exiens protinùs, tanquàm quidam vsus eum vocaret, scitè abstergebat oculos. Deindè rursùs ingrediens, lętitia viros impertiebat. Et hoc sæpè faciẽs, & patiens latuit propter insignem animi magnitudinem. Postquàm autem illi magis fixis adspexerunt oculis, & in eum obtutum iniecerunt curiosiùs, & videntes vultũ plenum multa modestia, & certum nuncium interioris ornatus & virtutum animæ, cœperunt ipsum, tanquàm canes venatorij, sensim naribus indagare: & iã apud se submurmurabant, quòd esset valdè similis ei, qui quærebatur. Alter autem eorum: Similitudo quidem, inquit, bonum affert nũcium, neque quicquam nostrum fefellerit desideriū. Verumenimuerò mihi quoddã certum cognitum est signum, quod efficiet, vt nobis minimè dubium sit illud, quod quæritur. Scio enim plagam manu hostili collo eius fuisse impositam, nõ in superficie vt laceraret, sed concauam, & in profundum demissam. Eius si nos viderimus cicatricem, tenetur præda implicata retibus: & deinceps cutæ sit adhibere manus, vt, si quid agat, nos nequaquàm effugiat. Sic dixerunt, & cùm propiùs accessissent, & in colli superficiem oculos defixissent, viderunt ilicò insigne cicatricis, eum, quàm lingua, proclamans & prædicans apertiùs.

Agnoscitur ab illis incredibili gaudio affectus. Cùm se ergò non possent ampliùs continere propter summã voluptatem, è mensa exilierunt, & quasi à se discedẽtes, & Bacchico quodam furore moti, nesciebant quid agerent, partim quidem exultantes, partim autem lachrymantes, partim verò vehementioribus osculis significantes sui animi lætitiam: Quid autem non facientes? pedes prӕhensantes, manus tãgentes, collo circunfusi, perindè acsi timerẽt, nè somniũ essent, quę videbantur. Vir longè fortissimus benefactor & dominus noster, dicebant, quid factũ est? Quid accidit? Quænam est hæc eorum, quæ appatẽt, mutatio? Vbi autẽ vxor? Vbi filij? Num sumus mentis cõpotes? num falsi sumus, & quem desideramus, nõdùm inuenimus? Ille autem vir verè præclarus ac generosus, qui alioqui quidẽ habebat oculos suffusos lachrymis: cùm eos audiuisset rogãtes de vxore & filijs, acerbè fleuit, & valdè eiulauit, & cõtinuas, imbris instar, fundens lachrymas, faciem humectabat & tunicam. Cùm autem vix tandèm desijsset lamentari, motu cordis voce adhuc ei interrupta: Filij quidẽ, inquit, ò amici, & vxor iam sunt mortui, (suã enim coniugem iam habebat in numero eorum, qui perierant) me autem itã affectum, vt videtis, reliquerunt lamẽtationũ huic vitæ argumentum. Hæc eo dicente, commonis mouebatur luctus, & turmatim confluebant omnes pagi habitatores ad nouam spectandam tragœdiam.

Cùm autem via tandèm à luctu cessassent ipsi satellites, & multitudinis, quæ conuenerat, magnũ sedassent tumultum, cõtinuò summam viri dignitatem, & res præclarè gestas, nobilitatẽque, & alium eius splendorem manifestum reddiderunt ijs, qui aderãt: eosq; in magnam enim admirationem & stuporem adduxerunt. Reuerà enim nouũ erat, siquidẽ Dux exercitus, erat mercenarius: & qui multorum priùs erat dominus, virum priuatum & opificem appellabat dominũ: & qui priùs innumerabilibus alimentũ suppeditauerat, manus intuebatur alienas, & mercede sibi victũ quærebat. Hæc audientes, in magnam adducti erant dubitationem, suam reprӕhendebant ignorantiam, admirabantur fortitudinem eius & cõstantiam. Heu, dicebant, quomodò latuit? Quomodò nos celauit? Quis, si sciuisset, non fuisset misertus? Quis non motus esset eius misericordia ex ijs, qui conuenissent? Hæc cùm dicerent pagi incolæ, & quæ præcesserant, sibi reuocarent in memoriam, milites Eustathio seorsùm abductò, ei significabãt mentẽ Imperatoris, & quanam de causa ad eum venissent: & quòd opùs habet eius præsentia ipse, & magistratus, & vniuersa ciuitas: & quòd non essent reuersuri, nisi eo accepto. Hæc seriò dicebant: & cùm statim exuissent pãnos, quibus erat indutus, induunt eum vestibus, quas afferebant ab Imperatore. Diù enim antè virum complectebatur, in illum suam ostendens beneuolentiam. Deindè eo accepto, reuersi sunt. At Eustathius iudicabat hæc non sine diuina euenisse sententia, vt quià Deo nupèr audiuisset, se rursùs priorem accepturum gloriam, & alia, quæ amicissimè & iucundissimè erat pollicitus. *Induitur vestibus ab Imperatore missis.*

Cùm autem iter conficerent, eis narrabat singula, quemadmodùm vidisset Dominum, & vt esset baptizatus, & mutato nomine vocatus esset Eustathius: & vt semèl dicam, ferè omnia, quæ ei euenerãt & domi, & in itinere. Atque diebus quidem triginta fuit ab eis iter confectum. Deindè cùm venissent in regiam, & Imperatori de eo annunciassent gaudio, quantum non id tulit Imperator, tanquàm aliquid consuetum: sed præ magno gaudio ne se quidem potuit continere: Neque ad dignitatem, & Imperatoriam adspexit maiestatem: sed neglectis omnibus, quæ erant in manibus, (tunc enim fortè agebatur de negocijs publicis) surrexit è sede, & ei factus obuiam ingredienti regiã, eum excipit, quàm dici potest syncerissimè, arctè amplectens, benignè appellans, lachrymis & osculis magnã lætitiam aperiens, & internã animi exultationẽ. Deindè etiã de ijs, quæ euenerant, interrogabat singula. Ipse autẽ à principio ad finẽ omnia ei persecutos, quæ ingruerat pestem, interitum seruorũ, boum, mulorum, equorum, & aliorum animalium: deindè facultatum *Imperator eum excipit summo cum gaudio.*

facultatum domesticarũ, & omnium opum direptionem, & quòd sibi necessè fuerit, non ferenti, quem ex notis suscipiebat, pudorem, se remouere, & procul abscedens, viuere cum ignotis hominibus: post hæc autem vt vidisset suam vxorem barbaris manibus trahi, tanquàm captiuam, ab impudico pudicissimam: & quemadmodùm suos filios dẽtes ferarum discerpsissent, & hoc coacti fuissent videre patris oculi: & ꝙ ea illo tempore mercede suam locans operam, in aliena terra Dux exercitus suis aleretur manibus. Atque tristibus quidem his narrationibus, omnibus, qui, dũ referrentur, aderant, præ misericordia lachrymæ stillabant ex oculis. Sed illius inuentio rursùs consolabatur animi molestiam. Post hæc Imperator ei communicat, quæ ad bellum pertinebant, Ducisq; exercitus ei rursùs tradit Zonam & dignitatem. Ille autem cùm numeros inspexisset militares, & intellexisset eos nõ sufficere ad propositum certamen, de nouo colligendo cogitabat exercitu. Statim ergò per omne oppidum, & pagum, qui sceptris parebat Romanis, quicunque præstabant viribus & ætate, in huius exercitus numerum referebantur.

Restituit ei pristinã dignitatem.

Rom. 4.

Sed quid rursùs? Qui sapienter omnia versat & gubernat Deus, qui, quæ non sunt, vocat ad hoc vt sint, & congregat quæ sunt dispersa, Eustathij filiorum inuẽtionem prouidet admirabiliter, & præter opinionem. Accidit, vt is pagus, in quo ij degebãt, duos recenter lectos emitteret milites, qui robore corporis & operibus manuũ, longo interuallo superabant eos, qui erant cum ipsis. Deindè cùm hic nouus exercitus in ordines & manipulos discretus esset à Duce exercitus, electi sunt illi in satellites. Quorum generositatem & virtutem cùm ex multis lineamentis corporis didicisset Eustathius, & ad diligendos adolescentes esset nescio quomodò inclinatus, (Simile enim, vt aiunt, simili delectatur) iussit eos & mensa impertiri, & alia familiaritate. Cùm sic rem bellicam ordinasset Eustathius, suscipit expeditionẽ aduersùs inimicos, & valido commisso prælio, à forti Eustathio vi vertũtur barbari, qui magnam eorum edit stragem. Non eo vsque autem sistit vltionem in eos, qui priores iniuriam fecerant: sed etiam cùm præter spem fluuium traiecisset Hydaspem, & ex eorum agris magnã egisset prædam, & plurimos cepisset captiuos, tunc barbarorum fregit & compressit spiritus, & effecit, vt, nè ipsi malè paterẽtur, satis haberẽt, nõ autẽ vt malè facerẽt.

S. Eustachius debellat hostes.

Cùm sic fecisset vir egregius, & Romanorum Imperium liberasset à malis, in reditu castrametatur in quodam vico, qui ad hoc erat valdè appositus. Vbi cùm vellet exercitus recreare magnum itineris laborem, & grauem militiæ perpessionem, tribus diebus in eo est versatus: hortis enim, qui circonfluis irrigabantur aquis, fructibusq; abundant omnis generis, amœnus erat vicus, quorum vnius quidem custodiam vxor Eustathij habebat mercede sibi commissam, Ducis autem exercitus satellites, quos ipsos quoquè esse eius filios ostẽsura accedit oratio, (Properat enim hoc Dei admirabile aperire consilium) prope hortũ, cuius erat custos vxor Eustathij, fixerunt tentorium. A quibus rursùs ne ille ipse quidẽ procùl aberat Dux exercitus. Vt solet autẽ ab armis cessatio sæpè ad narrationes inducere milites, & alioqui cùm admodùm noua esset narratio, & aures posset illicere, cõgredientes ambo circa meridiem, quę in infantia sibi acciderant, inter se inuicèm referebãt. Dicebat itaq; maior alteri: Mihi quidem pater erat Dux exercitus: mater autẽ venusta, & quæ pulchritudine nulli alij cedebat mulieri. Erat autẽ mihi quoquè alius frater minor ętate, decora specie, flaua coma. Cùm ambos autem accepissent parentes, quanam verò de causa dicebat se nescire, è domo exierunt. Cùm longũ autem iter confecissemus, nauem quandam ingressi nauigabamos. Cùm verò essemus è naue descensuri, ego quidẽ cum fratre, & pater egredimur: matrẽ autem nostrã abduxit nauis, neq; possum huius causam scire. Verũenimuerò vidi patrẽ proficiscẽtẽ valdè lachrymabũdum, postquàm descendit è naue. Me autẽ & fratrẽ ducens, cùm deindè non multum viæ cõfecisset, ostendit fluuiũ, qui nec ab vllo alio facilè transmitti poterat, tantum abest, vt à puero. Proptereà cùm meum fratrẽ sustulisset humeris, transmisit fluentum, me in secunda accepturus traiectione. Cùm autem ille in aduersa ripa iam esset saluus, reuerteretur verò pater, vt me acciperet, postq̃ fuit in medio fluuio, vidit spectaculũ, ne aliorum quidem oculis, nedùm patris, tolerandũ. Tanquàm enim vno signo dato irruentes bestiæ, me quidẽ hinc, illinc autem fratrem meum corripuerũt, vidente quidem patre, nulli autem liberorum valẽte ferre auxilium. Et fratri quidẽ meo quidnam fecerit lupus, (talis enim erat bestia, quæ illũ rapuit) ignoro: Leo autẽ qui me accepit, cùm essem procùl ab oculis patris, traiecit fluuium, me sustinẽs dentibus. Deindè dimisit, cùm accurrissent pastores, corpore illæsum penitùs. Et sic eorũ manibus creditus sum nutriẽdus.

Filij eius inter se cõferunt.

Hæc audiens minor frater, & in vnoquoque eorũ, quæ dicebantur, signa accipiẽs & indicia, & in memoriam reuocãs, incalescebat: & cor ei vibrabatur, & palpitabat. Postquàm autem totum actum audiuit, tunc non ampliùs dubijs, sed iã certis indicijs fratre agnito, non potuit quiescere, nec sedere, neque se continere: sed repentè insilijt, & iucundè, & amanter eum est amplexus gaudẽs, lachrymãs, nunc quidẽ admiratione, nunc verò repletus lætitia: & sic in diuersas, & omne genus mutatus species: Frater es, dicebat, frater meus, frater amicissime, frater iucundissime, frater, quẽ præter omnẽ spem video inter viuos, quomodò etiã me habes insperatum: quos bestiæ quidẽ admirabiliter rapuerunt, & præter opinionẽ: conseruarunt autẽ admirabiliùs: & homines ignoti, misericordia cõmoti, educarũt. Hæc, dicebat is fratri, & multa itidèm eorũ, quæ mihi dixisti, non ex ijs, quæ tunc vidi ob imperfectã ætatem, teneo mandata memoriæ: sed ex ijs potiùs, quæ audiui ab illis, qui me aluerũt. Et sic quidẽ fratribus mutua sui inuicèm agnitio & inuentio, fuit admirabiliter diuino dispẽsata consilio. Sed quomodò agnouerũt matrem, & ab ipsa sunt agniti?

Agnoscunt se inter se.

Scitis omnino, neque vllo modo obliti estis, quòd prope eã diximus ipsos fixisse tentoria. Sic enim prouiderat multiplex & varia Dei sapientia. Vt quæ ergò esset proximè, rectè audiuit ea, quæ dicebantur, cùm ignota adesset apud ignotos, & in principio quidem nihil posset ampliùs conijcere, præter hoc solùm, ꝙ ea eorum iuuentute & specie recordaretur filiorum. Ipsis autem iam in narrando progredientibus, cor illius acres subierunt cogitationes: feriebatur mentis agitationibus, scindebatur suspicionibus, curiosè vultum intuebatur filiorum, & signa, quibus illorum forma cognosci poterat, diligenter repetebat. Nam eos quidẽ fuisse raptos à feris, ignorabat, cùm ipsa priùs fuisset capta, & tamẽ ex multis apertè didicit se eorũ esse matrem. Nam & ei vultus signa quidẽ præbebant non incerta, & hoc maximè, quòd esset eis pater Dux exercitus: quòd verò, eis à patria in alienã proficiscentibus regionem, cùm alij omnes descendissent, mater minimè descendit, sed eam solam abduxit nauis, hoc certam ei faciebat fidem. Quæ quidem illa omnia in corde colligens, & eos esse suos filios non ambigens, vsa est quidem gemitibus inenarrabilibus, Deo autẽ agebat gratias. Et adducta ad lamentationes, contendebat in præsentia, nè eã cognoscerẽt filij, hoc agens

Agnoscũtur etiã à matre.

sapienter,

sapienter, & suprà quàm præstare possit fœmina. Vnde etiam citò currens in domunculam, in qua manebat, quoniã dolor eã nõ sinebat tacere, (Natura enim ità cõparatũ est, vt in rebus eiusmodi nõ magis lætemur ijs, quæ inuenerimus, quàm doleam⁹ propter ea, quæ desunt) grauiter flẽs, & lamẽtabiliter. Hi sunt, inquit, filij è meo vtero nati: Pater autẽ vbi est? Nũ ei aliquod malũ accidit inopinatũ? Num sæua irruẽs fera eũ deuorauit? An solẽ ipse quoq; mœstis adspicit oculis, pressus calamitatibus? Quomodò autem misera agnoscar à meis filijs? Vereor enim, nè eis euadã suspecta, quòd non ex ijs, quæ passa sum, sed ex ijs, quæ audiui, velim haberi eorũ mater. Sic illa, per se versans, quod reliquum erat diei, & totã noctẽ, cruciabatur animo.

Statuit itaq; cùm dies esset, stare coràm Duce exercitus, & petere, vt cum eo liceat redire in patriã. Proptereà cùm accessisset: Domine mi, inquit, ego sum è regione Romanorum, quæ longo tempore hic egi, proptereà quòd defuerit, qui mihi opem ferret ad reditum. Rogo ergò manum tuam, vt per te desiderata à me videatur patria: & nõ despiciar, in tantam redacta inopiam. Hoc enim cõsiderauit, seu spectetur maritus, seu filij, id sibi futurum cõducibile. Nam reuertens quidem cum reuertentibus, & vtpotè satellites exercitus Ducem secuturos sequens, poterit eos videre, & simul versans & colloquens, sic paulatim eis sui afferre cognitionem: & efficere, vt habeatur eorũ mater citra vllam dubitationem. Maritus autẽ similiter, Ducis exercitus potentia efficiet, vt sciri possit, vbinam sit terrarum. Eam ergò, quæ sic considerauerat, & ad Ducem exercitus talem attulerat supplicationẽ, ille omninò benignè tractans, aures præbuit faciles, & annuit, vt ad suam patriam reuerteretur. Admirãs autem mulier hanc Ducis exercitus benignitatẽ & humanitatem, eum curiosibus intuebatur & considerabat oculis. Eccè autẽ quidã splendor incidens per viri mores, vultusq; figuram & lineamenta, eam ità illuminauit, vt eum agnosceret. Vbi autẽ primùm eùm esse Eustathium Theopistes maritum, pro certo & cõperto habuit, neq; eam vlla mouebat dubitatio, stetit ore aperto, & mente attonita, labijsq; immobilibus, & rei admirabilitate in magnam adducta hæsitationem, pudoreq; simul distracta & cupiditate, (multum enim videbat interesse inter humilitatem suam, & viri gloriam) nesciebat quonam modo auderet videri eius vxor: & alioqui cùm ignoraret, quomodò nunc esset in eam affectus maritus, eò quòd multum intercessisset tẽporis, eius adhuc magis retardabatur impetus.

S. Eustachius agnoscitur ab vxore sua.

Verumenimuerò res est fortis & audax desideriũ: neque fuerit aliquid tam durum ac resistens, quod nõ illi fiat facile & planum. Ei ipsa quoquè cedens, cùm aptum tempus obseruasset, stetit coram marito: & ex imo miserabiliter ingemiscẽs, & lachrymas, quæ vim maximam habent ad persuadendum, vberes profundẽs ex oculis: O vir præclare, dixit: ò qui multos subijsti labores & certamina: ò qui ex Placida vocatus es Eustathius, ò qui Crucis diuina apparitione, quæ tibi in ceruo est conspecta, initiatus es mysterio pietatis, & antè didicisti ea, quæ erant futura: qui ex beato euasisti abiectus, & inglorius, & afflictus in calamitatibus, qui olìm vxorem in naui reliquisti, quæ quidem sum ego misera, quam ille barbarus per vim abstulit prætextu mercedis in mari nauigationis, quandò te quidem lachrymantem emisit è mari, me autẽ in naui retinuit; nõ honestas animo versans cogitationes: sed diuina iustitia eum mox est persecuta, intactam & inuiolatam tibi conseruans coniugem. Nam multa quidem grauia & aspera interìm pertuli: inuiolatum autem & impollutum tibi seruaui cubile. Hoc dico, Deo teste, & illius oculis, qui omnia intuentur. Si ergò ipse es, cuius hæc sunt signa, quibus agnoscaris, agnosce tu quoquè tuam vxorem: nisi me sic affectam aspverneris, & indignam ducas tuo splendore: & itemus hìc communiter, & agamus gratias magnæ Christi prouidentiæ, quæ res nostras sic deduxit.

Hæc cum calidis lachrymis laboriosa dicẽte Theopiste, Dux exercitus non iudicans hæc sufficere ad fidẽ faciendam rei periculosæ, & quæ magna indiget cautione, formam adhuc, tanquàm certissimum signum, diligenter inquirebat. Postquam autem eam quoquè vidit conuenire, ortus est vtrinquè clamor cum magno fluxu lachrymarum, largos imbres fundens. Postquam autem in amplexus & oscula irruerunt, dixit veneranda Theopiste cõiugi: Filij autem vbi sunt, ò charissime? & quomodò non sunt nunc apud te? Ille verò, qui nondùm puras compresserat lachrymas, animi dolore totus repentè commotus, & illas profudit tãquàm fontes: &, O mulierum omnium fidelissima Theopiste, dixit, deuorati sunt à bestijs nostri filij: & hoc (proh dolor) meis vidi oculis. Illa autem ex eo nihil commota, (planè enim sciebat eos esse superstites) statuit interim philosophari, & nõ apertè enunciare, cùm omninò esset vxor Eustathij. Sed quid est, inquit, quod Deus non possit facere, qui nos quoquè præter spem omnem sic fecit conuenire? Deinde singulatim retulit omnia, quæ filios inter se audiuisset narrantes: & quemadmodùm se planè inuicèm agnouissent, & illa ipsos, etsi se charissimis nondùm sustinuisset aperire: Cùm tui, aiebat, ò marite, cura me nõ relaxaret, neque sineret gustum integrum percipere voluptatis, quam accipiebam ex filijs. Ille autem admiratus est arcanam Dei sapiẽtiam: & admiratione propemodùm obstupuit, quemadmodùm eum latuissent filij: dilectique & effecti ei essent familiares, non lege aliqua cognationis, sed virtute sola, propter quam electi sunt ab eo sui satellites: & quẽadmodùm lugens eos, quos apud se habebat, bestiarũ ventres appetijsset maledictis. Eis ergò accersitis, rogauit quinã essent, & vndè, & quinã essent eorũ parẽtes. Illi autẽ dixerunt, se natos quidẽ esse ex claris parẽtibus, sed qui quãtùm ab initio fuere gloriosi, tãtùm postea fuerũt infelices.

Et ipse quoquè agnoscit vxorem.

Postquàm autem iussit singulatim aperire quę euenerant, illi dixerunt se cũ parentibus fuisse exules à patria, deindè eã, quæ in naue facta fuerat, matris retentionem: quæ in fluuio euenerant: & quẽadmodùm eos feræ rapuerant. Ad quẽ locum cùm peruenissent, non expectauit pater, vt narrarent reliqua, sed protinùs insiluit, & circunfusus eos est amplexus, qui videbantur quidem satellites, erant autẽ latenter filij desiderati: Filij mei, dicens, filij dulcissimi, filij charissimi, qui priùs, quàm solem benè videretis, tenebris tẽtationum fuistis circundati, & priusquàm agnosceretis parentes, nouam didicistis orbitatem. Hæc, & his similia, cõmixtis lætitia lachrymis, proferente patre, & parentes filios, & filij parẽtes amplectebantur: duplexq; festũ egit populus, & de victoria parta aduersùs hostes, & de Ducis exercitus familiæ ad vitam, vt ità dicã, reuocatione. Sic nõ in finẽ fuit pauper mãdatus obliuioni, neq; patientia pauperũ perijt omninò. Sic qui occidit, & facit viuere: qui fert, & rursùs medetur, & statuit in auram procellam: cùm sic eos igne eo defecisset, vt candefit argentũ, eduxit in refrigerium: adeò vt Eustathio conueniret dicere: Venite, audite, & narrabo vobis omnes qui timetis Deũ, quãta fecit animæ meæ. Quoniã ad ipsum accelerauerũt pedes bonũ afferentis nunciũ. Dicat enim Naum quoq; ea, quæ tẽpori cõueniũt: Et ascẽdit, qui spirat in faciẽ eius, & eripit eũ ex afflictione. Sed de his quidẽ satis.

Agnoscit & suos.

Psal. 9.
Deut. 32
Psal. 196
Psal. 65.
Ibidem.
Naum 1. iuxta 70.

Post hæc autẽ iussis sequi captiuis, & aliorum spoliorum multitudine, ad vrbẽ regiam victor profectus

est

Adrianus succedit Traiano.

est Romam. Cùm nondùm autẽ peruenisset, Traianus quidẽ è viuis excesserat: Adrianus verò post illum suscipit Imperium, vir religione quidem gẽtilissimus, mente autem barbarus,& qui maximo impetu ferebatur in pios. Postquàm ergò reuersus fuit Dux exercitus, eum quidem donis est prosecutus,& alia benignitate, exultans trophæis, quæ ille erexerat aduersùs hostes:& vxoris,& filiorum eius inuẽtione ipse quoquè lætandum sibi ducens. Postquàm autem amens abijt in templum idolorum, ijs, qui erant amẽtiores, sacrificaturus pro victoria, verè pius dux exercitus non ignorans quisnam re vera esset author victoriæ,& ei spiritale offerens sacrificium, non solùm non est ingressus simul cum Imperatore, sed ne sustinuit quidẽ eum vsq; ad portas deducere, malã viã statim ab ipsis declinans carceribus. Cùm autẽ causa esset ab Imperatore omninò quæsita, cur non accederet dijs patrijs pro victoria sacrificaturus, & filiorũ salute & vxoris, ille cùm liberè loqueretur, neq; timidus esset ad cõfitendum, audacter statim dicit: Quoniã cùm sim Christianus, ò Imperator, Christo datori victoriæ,& filiorũ, qui mihi perierãt,& vxoris, ago gratias. Aliũ autẽ præter eũ,& maximè hęc inanima & surda, neq; agnouerim, neq; coluerim. Absit, vt sim adeò emotę mẽtis.

S. Eustachius cũ vxore & filijs sistitur corã tribunali.

Ira propter hæc repletus Imperator, ei quidẽ primùm aufert munus ducendi exercitus,& Zonã. Deindè cum ipsis filijs & coniuge eum sisti iubet pro tyrannico tribunali. Et primùm quidem verborum illecebris conabatur eis persuadere, vt dediscerent pietatẽ. Postquàm autẽ vidit eos vinci non posse ab vllis blanditijs,& eorum, quæ videntur, bonorũ promissione, accessit deindè ad minas. Postquàm autem eos illis quoquè vidit superiores, induxit etiam ipsam experientiam, ignorans stolidus, hæc duo esse maximè cõtraria, vim & persuasionem. Quamobrèm si hoc studebat, vt ipsi Christianã abiurarent religionem, persuadere, non autem vim afferre oportebat: nisi fortè sufficiat solis labris, etiamsi quis cor non habeat consentiens. Deducit ergò athletas in stadium,& sæuos in eos immittit leones, qui erat animo immanis & insipiens. Qui etiam magno impetu feruntur in sanctos, vt qui fame essent irritati. Hoc enim de industria factum fuerat à parricidis, vt cum naturali feritate fame quoquè concurrente, citiùs consumerentur ab eis Christi martyres. Id verò maiori fuit admirationi, cùm euaserint martyres feris superiores. Solet enim magna Dei sapientia insignem malitiam deducere ad reddendam virtutem insigniter admirabilem.

Leones nihil eis lædunt.

Postquàm ergò bestiæ fuere prope sanctos, non erant ampliùs bestię, sed testes pietatis omni exceptione maiores, illam non verbis, sed rebus ipsis confitentes. Ipsæ enim statim eos, qui adorant, imitantes, & sanctis capita inclinantes; & veluti apertè præ se ferentes se petere veniam, quòd non ex se, sed ab alijs inuitæ ductæ essent: deindè cùm etiam corpora eorũ linxissent cum magna reuerentia, rursùs quietæ redierunt, Tyrannum summæ accusantes amentiæ,& omnibus euidenter ostendentes, quòd hæc animãtia rationis expertia suos agnoscunt dominos, cùm id, quod est particeps rationis, vt par est, ab illis obseruetur. Sed sic quidem bestiæ, perindè àc compotes rationis, se apertè præbuerunt. Vide autem contrà rursùs eos, qui sunt præditi ratione, quomodò apertè ostenderũt ferarum crudelitatem, & vacuitatem rationis. Cùm enim oporteret amentem illum Imperatorem hoc admirari, quod erat supra naturam,& contra opinionem, & hac re vti duce ad pietatem, ille non solùm non est admiratus, neque, si nihil aliud, reueritus ferarũ ad rationẽ aptitudinẽ, sed eo ipso fuit magis accensus ad irã: perindè atq; si feris indignaretur, quòd nõ sanctos, vt volebat, superassent. Vndè etiã processit ad aliud genus tormenti. Bouẽ ęneum machinatur suppliciũ martyribus. Quem cùm postridiè vehementer accendisset, signo dato frequẽtissimum populum congregat in theatro. Quoniam autem in his prolixa vtens oratione, visus est apertè nugari,& verba in aerem fundere inaniter, adhuc magis accenditur ad iram:& iussit ijs, qui adstant, dicto citiùs sanctos inijcere in machinam æneam. Ducebantur itaque martyres tristem vultum minimè præ se ferentes, neque vllum mœstitię vestigium facie omninò ostendentes.

Conijciuntur in bouem aneũ inflãmatum.

Postquàm autem propè fuerunt, manus & oculos simul in cælum tollentes: Domine Deus virtutum, dixerunt, exaudi nos rogantes,& concede nobis, ò Rex, propterea quòd nos cãdefecisti, & probasti igne pro te susceptorum certaminum, vt simus participes hæreditatis sanctorũ tuorũ à seculo. Reduxisti nos Domine, vt es pollicitus, ad priorẽ huius vitæ splendorẽ & gloriam: reduc nunc quoq; ab ijs, quæ fluunt, ad ea, in quæ nullus cadit interitus. Eccè enim nos tibi offerentes, igne efficimur holocaustum. Sic & pater,& filij,& mater tibi offerimur. Sit sacrificiũ nostrũ acceptũ corãm te: & hic quoq; pudore afficiamur per tuã potẽtiã cõmunis hostis nostri generis. Per nos quoq; humiles glorificetur, Domine, summis laudibus celebrãdũ nomen tuum. Nè nostrũ despicias sacrificium: sed appareat corãte sicut dona Abelis, sicut Abrahæ sacrificiũ, sicut sanguis primi martyris, sicut omnium sanctorum cędes,& holocausta,& mors per martyrium. Præbe autẽ ijs quoquè, qui nostri cõmemorationem per sanctũ nomen tuum peragunt, animę salutẽ,& liberationẽ ab omni re, quæ affert molestiam. Hæc per vnã linguã gloriosi martyris Eustachij, qui simul decertabat, sanctorũ chorus precatus audiuit vocẽ, quæ de cælo exijt, simul quidem eis, confirmantẽ finem petitionũ,& eos renũciantẽ hęredes regni cælorum.

Audiunt vocem ipsam calitus.

Postquàm ergò hanc vocẽ audiuerunt martyres, in bouẽ candentẽ omnes simul alacri animo insiluerũt. Ille autem, cùm ei appropinquassent corpora sanctorum, nõ erat ampliùs instrumentum ignis, nec supplicij; sed ęs eos refrigerans,& recreans a multis sudoribus. Et sic Deum glorificantes,& ad ipsum quærentes resolutionẽ, martyricas animas, & quæ multa subierãt certamina, deposuẽt in eius manibus, vicesimo mẽsis Septembris. Cæterùm qui erat insignis scelere Adrianus, cùm tres iam dies præterijssent, accedit ad hũc bouẽ ęneum: & iubet eum aperiri: erat enim eius in tergo ostium. Cùm ergò fuisset apertum, ipse,& ij, qui simul aderãt, vidẽt corpora martyrum, quæ nullũ quidẽ ignis ostendebãt vestigiũ, candore autẽ magis, quàm priùs, resplendebant. Quocircà cùm existimati essent viuere, iussit eos educi. Quod cùm factũ esset, inuasit omnes stupor & admiratio, quòd eos ne minimùm quidẽ attigisset, nec læsisset ignis, vt hinc iudicare quispiã posset causam mortis. Hoc ergò magno stupefacti miraculo, veluti vno ore clamarunt: Magnus est Deus Christianorum. Is est vnus verus Deus: Deus fortis omnipotẽs, Iesus Christus, qui ex igne cõseruat illęsa sanctorũ suorũ corpora, vt nec pilum quidẽ eorũ possit ignis tãgere. Cuius diuinæ potẽtiæ apertum est testimonium leones quoquè, qui præcesserunt, à malis illæsos eius cõseruantes famulos. Sed hæc quidem,& similia canebat populus, Deum laudans. Tyrannus verò populi clamorem simul reueritus,& exterritus, recessit pudore affectus,& sub eo etiã occultè communis hostis & inimicus. Qui autem ex Christianis erãt valdè pij & honesti, cùm gloriosorũ Christi martyrum corpora sustulissent, psalmisque & hymnis fideliter ea essent prosecuti, honorificè & reuerenter in loco sacro deponunt. Deindè cultus simulacrorum

Vide miraculum.

Populus laudat Christũ.

ærorum definēte furore, oratoriam quoquè domum ædificant gloriosis victoribus, glorificantes patrem, filium, & spiritum sanctum, diuinitatem vnam & regnum: Cui conuenit omnis gloria, honor & potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

CERTAMEN SANCTORVM ET Gloriosorum Martyrum, Acyndini, Pegasij, Anempodisti, Aphtonij & Elpidephori: Authore Simeone Metaphraste.

Nouembris 2.

ETIAMSI Persæ primi Christū natum ex Virgine adorarunt, & donis eum honorarunt, ij tamē posteà Christi seruos propter ipsum inhumanè punierunt. Hoc autem cùm vt ex multis alijs est euidens, tum ex argumento, quod nunc est propositum. Nam cùm superbus ille Sapores sceptra teneret Persica, & declinasset ad tyrannidem, & ad Christianos, qui erant in eius potestate, persequendos fuisset incitatus, magna quædam caligo Christi fuit offusa ecclesię, & ea repleta fuit tumultu & confusione. Nullus autem ex Persis erat negligens in acriter defendenda sua religione: Quamobrèm eos, qui Christum colebant, quotidiè criminātes, manui regiæ tradiderunt. Inter quos beatum quoquè Acindynum, Pegasium & Anempodistum, qui latebant in quadam domuncula, regi indicanerunt, vt qui & Christianorum tenerēt opinionem, & multos ex ijs, qui ad ipsos ventitabant, Christi dogma docerent, & persuaderēt, vt regia despicerent decreta. Ille autem valdè iratus, iussit statim sanctos compræhendi, & coram se sisti.

Sapores rex Persarū persequitur Christianos.

Blāditur sanctis martyribus.

Cùm verò adfuissent, iram statim illinens ficta moderatione: Filioli, inquit, (quos paulò pòst erat excarnificaturus) dicite mihi, quænam est vobis patria, vndè genus ducitis, quodnam est vobis studium? Sancti autem responderunt: Et patria, & genus, & studium est fides in Trinitatem, quæ est vnus Deus, à quo ad omnes, qui sunt, essentia: & ad eos qui viuunt, vita, tanquàm a fonte aliquo perenni, deriuatur. Hæc cùm audiuisset Tyrannus, Vt video, inquit, mea lenitas & quòd non sim procliuis ad supplicia, vos reddidit contumaces & audaces ad respondendum. Dixit verò statim Acindynus: Quænam responsio facta fuit secùs, quàm oportet: aut quid tibi videmur non respōdere, vt conuenit? Quoniam, inquit, alia respondistis, quàm de quibus fuistis interrogati: sed nisi accedentes citò sacrificaueritis, pœnitentia ducti frustrà flebitis. S. Anempodistus libero verborum fluento dixit Tyranno: Oportebat quidem, ò rex, nos de hoc verbo ne minimum quidem respondere, sed ferre silentio tuam in nos contumeliam: sed quoniam feruor fidei in Christum, non sinit nos tacere, audi nos hæc tibi dicentes: Cur de patria genere & studio curiosè inquiris? Hæc enim omnia, vt priùs diximus, est nobis Trinitas omnium architectatria. Deos autē, quibus nos iubes sacrificare, nec nouimus, nec sunt omninò. Oportet enim amare veritatem. dæmones verò scimus esse deceptores, & animis afferre interitum. Qui cùm à Deo creati essent, & ab eo qui fecerat defecissent, igni æterno sunt damnati. Tyrannus autem his ad iram accensus, eis mortem minatur acerbissimam. Cui sancti, perindè acsi bona esset pollicitus, non autem tormenta minatus, responderunt: Vix tandem agnouisti id, quod est nobis vtile & salutare.

Mox intentat minas.

Tunc ergò iubet eos à quatuor viris extēsos per totum corpus virgis cædi. Illi autem cùm totam mētem ad Deum sustulissent, ita affecti erant, cùm virgis cæderentur, perindè acsi patientibus alijs, ipsi adessent spectatores. Propterea plagas quidem negligebant: conueniens autem canticum ad Deum psallebant, dicentes: Vidisti Domine, nè sileas, & nè discedas à nobis. Deindè qui eos torquebāt lictores, defessos iam, quòd diotiùs producerentur tormenta, alij recentes excipiunt. Cùm autem hanc, quæ erat supra hominem, vidisset Tyrānus martyrum tolerantiam, & eos tāquàm inane quidpiam ferre plagas citra dolorem, in maximam adductus admirationem & correptus vertigine, statim cadit supinus, adeò vt, qui aderant, putarent eum esse mortuum. Deindè cùm ad se redijsset, licèt non ad id, quod oportebat, & veritatem, cùm ex athletarum quæ superabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pietatem, apparuit ille magis ab ira superatus: & iubet martyres funibus extendi in aere, & ignem subter eis accendi: vt duplici tormento eorum animæ celeriùs erumperent. Illi autem quouis ferro & quouis adamante fortiores, tanquàm ad tormētum recentius etiam recentiorem ostentantes tolerantiam, & non in viuente corpore & dolorem sentiente, sed in quodam inanimo supplicium sustinentes, ipsum quidem negligebant: ad preces verò linguam & mentem conuertebant, dicentes: Qui es illuminatio nostra, Christe Deus noster, qui propter nos passus es iniurias, & in ligno fuisti extensus, & precatus es pro ijs, qui te interimebant, patientiæ & tolerantiæ decreta nobis proponens, adspice ad humilitatem nostram & afflictionem, & libera nos a machinationibus scelerati animi huius tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in cælis, qui potest omnia, & qui est sine principio, tuum patrem, & adorandum tuum sanctissimum spiritum in secula, Amen.

Sancti martyres virgis cæduntur.

Psal. 34.

Sapores corruit.

Igni admouentur martyres.

Cùm sic essent precati, in nostra forma apparens Dominus, soluit quidem vincula: ignem autem irrogat, quomodò pueris olim in Assyria: & sic sancti illęsi & salui producti sunt in conspectum regis. Ille autem cùm esset valdè crassus & insipiens, neque admirabili spectaculo obstupefactus, neque martyrum inuicta motus patientia: Quid, inquit, vobis videtur, eos appellans nominatim, num hæc vobis parua persuaserunt tormenta, vt à pernicioso quidem vestro errore discedatis, nostris autem edictis cedatis? an adhuc vultis permanere in errore, vestris freti præstigijs? Respōdit B. Acindynus: Præstigias quidē neque scimus, neque vnquàm didicimus, neque vnquam talibus vsi sumus imposturis. Sed quoniam Dei vires* inseparabiles, & quæ sunt supra naturam signa diuina, putas esse præstigias, visioneq; & non re vera hæc fieri suspicaris, eris deincèps mutus & lingua impeditus, vt ea te ipso testimonium feras Dei virtutis. Si potes ergò dicere, dic, quibusnam dijs nos iubes sacrificare? Non erat autē vox, neque auditio, sed erat mutus, nō secùs atquè dij eius, solo nutu indicans animi voluntatem. Cuius amentiam Christi serui arguentes & irridētes, dicebāt: Recedimus, tu autē nihil nobis omninò dicis.

Christus eis apparet.

Dan. 3.

for. insuperabiles.*

Sapores fit mutus.

Cùm autem finxissent sancti se recedere, erat rex mutus similiter, crebrò defigens oculos in eos, qui circunsistebant, & nutu iubens, vt sancti compræhenderentur. Deindè cùm ministri quod volebat, nō possent intelligere, præ ira & dubitatione effectus semiinsanus, rupit chlamydē, & id quod fibulatorium dicitur, humi disiecit, & sic eos, qui aderant, vocabat ad misericordiam. Christi autē milites & ipsos & Tyrannum miserati propter amētiam, O hominum cæcitatē, dixerunt, quòd sua spōte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi Domine, oculos

cordis

Angeli apparent martyribus. cordis eorum, vt illuminentur luce Dei cognitionis: & tua considerent miracula, & adorandum & sanctū tuum nomen significent. Cùm hæc autem essent precati, eis appparet exercitus angelorum, quorum splendorem ferre non valētes, qui oculis animæ caligabāt, humi ceciderunt. Sancti verò cùm Dei consuetū sensissent auxilium, ei obtulerunt gratiarum actionem, di-*Psal. 45.* cētes: Deus noster, refugium & virtus, adiutor in afflictionibus quæ inuenerunt nos valdè: sed surge, & nobis fer adhuc auxilium, & libera ab ijs, quæ nos circūdant vexationibus propter nomen tuum.

Filius autem interius ne quidem intelligens, nec se effectus melior, sed quasi a se discessisset, gemitus & suspiria emittebat, & faciem pulsabat, & similis erat ei, qui est animo perplexo, & nescit quid agat. Quē cùm benigni Christi benignus discipulus sic affectū adspexisset Acindynus, dolore oppressus, effusis propter eius cordis cæcitatem lachrymis, cōuersus: Quoniam, inquit, neq; Dei disciplina, ò homo, fecit te eius virtutem intelligere, sed tua sponte sic manes improbus, gaudens tenebris impietatis, & amplectens ignorantiam: fit tibi potestas loquendi citra impedimentum, & nihil fit, quod tuæ linguæ obsistat. Illi autē pro-*Sapores per martyrū preces recepit loquēdi facultatem.* tinùs quidem soluuntur frena linguæ: oculi verò animæ minimè soluuntur à nube, quæ eos obstruebat: sed perindè acsi nihil noui accidisset, neque quicquā esset passus, pergebat ea, quæ priùs, exequi: & in eos, qui circumsistebant, præ animi dubitatione iram volens immittere, vt cuius animus esset plenus dedecore: Acindynus quidem, inquit, & eius socij, & Pega-*Vide supplicium.* sius & Anempodistus eum, quem par est, finem iam accipient: Porrò autem vos quoquè, ò pessimi omniū ministri, nequaquàm finam: & summam pœnas, quas vestra meretur inobedientia. Iubet ergò grabatos afferri ferreos, & ignis multū substerni, qui adspergatur adipe & pice & resina, & sanctos recumbere super hos candentes grabatos. Illi autem perindè acsi in quodā roscido & florido prato essent recubaturi, constanti vultu magnoque & excelso animo insilierunt in grabatos. Deindè cùm se multis horis extendissent, canebāt *Psal. 65.* Psalmum tempori conuenientem, dicentes: Igne probasti nos, sicut probatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra. Da, vt magno & forti animo feramus eos, qui adsunt, cruciatus. Da etiam circūsistentibus, vt agnoscant nomen sanctum tuum, quibus & tuam uirtutem, & tua nota fecisti miracula.

Cùm hi hæc dixissent, audita est uox è cælis, dicēs: Quoniam factis virtutem fidem confirmastis, vestræ petitiones deducentur ad effectum. Hanc ergò diuinam vocem effectus statim est consecutus. Nam quicunq; ex circumsistentibus digni sunt habiti, qui eā audirent, *Multi credunt ī Christū.* exclamauerunt: Vnus solus est verus Deus, quē colūt martyres, vnus fortis, vnus inuictus, & præter ipsum non est Deus. Vos ergò estis beati, qui aduentus eius in terram fuistis testes, & propter eius desiderium animas ad mortem tradidistis, mortem, quæ vitā æternam conciliat. Cæterùm vt nobis quoquè manū præbeat, & nos extrahat ex profundo interitus, eum rogate. Martyres autem cùm eorum precum duxissent rationem, & oculos in cælū sustulissent, Altissime Deus dixerunt, adspice ad seruos tuos, qui nomen tuum inuocant in veritate, & uoluntariam irrigationem attribue tuæ hæreditati, iis, inquam, qui nunc crediderūt in nomen tuum, vt fit eis medicina ros, qui à te proficiscitur, id quod peccati est morbosum, expugnans: & sciant omnes te solum esse Deum, & omnia, ò Rex, tuæ obedire potentiæ. Simul autem cum fine orationis & repentè emicant fulgura, & erumpunt fulmina, & vehemens cadit pluuia, adeò ut metu correpti aduersarii, huc & illuc dispergerentur, iis solis, qui Christo crediderant, relictis solis cum sanctis martyribus, ad quos sancti: Nè timeatis, inquiunt, qui vos Christo dedicastis: nam hęc propter vos extiterunt.

Cùm ergò una voce Deo emitterent glorificationem, accessit multitudo angelorum, candidis eos induens uestibus, quæ fortè ostendebant purgatam esse animam fide & aqua. Rex autem, cuius cohiberi non poterat insania, vt par erat, dixit sanctis: Quòd vestræ iuuentuti parcerem & speciei, id vos fecit meam contemnere potentiam: sed re ipsa omninò scietis, vos ea facere, quæ sunt inutilia & uobis non expediunt. Sed quoniam non inest nobis minor patientia, quam potentia, adhuc vestram tolerantes stultitiam, cōsulimus vt pareatis, & hunc dulcem solem lucrifaciatis, & nō mortem præmaturam & acerbam attrahatis: sed accedentes, dominis diis sacrificetis. Sanctus autem dixit Acindynus: Nos unum nouimus Deum, qui est in cæ- *Mat. 10.* lis, & ei soli seruimus, qui potest corpus & animā dānare igne æterno. Ad hæc rex: Ego quoquè, inquit, volo uos vnum solum Deum adorare. Et quomodò, dixerūt martyres, nos iubes et sacrificare? Me, inquit, frequentes facite, quomodò me uideritis facientem. Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies sicut scis: nos autem rursùs consequenter faciemus, ut didicimus.

His lætatus Rex, Et cur hoc, inquit, non diù antè fe-*Stultus rex putat sāctos vel le dæmonibus sacrificare.* cistis: sed me coegistis ad hoc, quod est præter naturam, ut in nos inueherer, qui estis mihi charissimi? quod vtinam non fecissem. Vos tamen tanquam patri filii ignoscite, qui uos castigando, conuertere coactus sum etiam præter sententiam. His dictis, currum conscendit: & accersiuit sanctos, vt cum ipso considērēt. Illi autem, Absit, dixerūt, ò rex, vt nos eò procedamus dementiæ, ut tecum audeamus considère, & tuam potentiam tanta afficere contumelia. Sed quæ à vobis, inquit, afficior cōtumelia, ea est mihi optabilior & pluris facienda, quàm honor aliorum. Cùm autē fuissent in templo, uno ex sanctis manu appræhenso, simul cū eo est ingressus. Rex verò animo magna diffuso lætitia, Magna est Iouis inuicti potentia, clara voce exclamauit. Deindè ad sanctos conuersus, Quid inquit, vobis uidetur, an ut ipsi primi inchoemus sacrificium: an nos id vobis concedamus facere? Quomodò vestra volnerit potentia, Sancti responderunt. Rex autē permittit sanctis primùm precari. Cùm ipsi ergò genua inclinassent, & preces Deo offerrent, totum templum fuit terræmotu concussum, & quę in eo erat statua, cadens fuit confracta. Rex itaque territus, è templo exiliit. Deindè cùm surrexissent sancti ab oratione, & vestigia lachrymarum adhuc apparerent in eorum vultibus: Hæc sunt vestra Deo inuisa promissa? dixit rex, hacnè spe uos adduxi in templum deorum? Sancti autem, Nos, dixerunt, in nullo mēdacio deprehendisti, ò rex, sed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille verò, Si ad talem deduci finem vestra, vt vos dicitis, promissa putassemus, nec omnino quidem attēdissemus ea, quæ à vobis dicebantur. Restat ergo, vt vos pro meritis factorum remuneremur.

Dixit, & statim iussit tres afferri lebetes, & in eos iniici plumbum, & maximum ignem in eis accendi: ex vtraque autem parte lebetum stylos infigi, qui duo, capita & ea diuisa habebant supernè, per quæ demissis *Immani supplicio affecti martyres Deū laudant.* catenis, & lumbis sanctorum comprehensis, eos in lebetes demittere, & rursùs sursum trahere. Hoc ergò horribile supplicium subeūtes, cantitū canebat vnusquisque sanctus, & suo nomini & pœnæ conueniens. Nam beatus quidem Pegasius: Quoniam apud te est *Psal. 35* fons vitæ, dicebat: In lumine tuo videbimus lumen. In *18* signis autem Anempodistus: Pedes mei steterunt re-*17* ctitudine, & lucerna pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis. Diuinus verò Acindynus, Comprehenderunt

derunt nos dolores mortis, Pericula inferni inuenerunt nos; sed etiamsi per ignem transiuimus, ipse Domine educes nos in refrigerium. Qui erat autem anima occęcatus Imperator, cùm uidit sanctos à plūbo nihil pati, propiùs adullus accedens: Noui, inquit vestras præstigias, & cùm catenas suis tetigisset manibus demisit sanctos in lebetes vsque ad collum. Quorum submersione plumbum effusum supra lebetes, eos ꝓpè reliquit uacuos. Statim ergò dixerunt sancti Tyrāno: Tu quidem cùm tua manu velles nobis mortē afferre, à scopo excidisti, Deo nos omninò cōseruante; labor autem tuus in caput tuum conuertetur, & colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicētibus, ceciderunt quidem & dissolutæ sunt catenæ.

Vnus ex ministris regis conuertitur.

Vnus autem ex ministris, admirabili obstupefactus spectaculo, exclamauit: Magnus est Deus Christianorum: & tyrāno dixit, O crudelissime, quousq; tuis iussis nos uexas, iubēs nos aggredi ea, quæ sunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potiùs, q̄ Christi martyres. Tyrannus autem conturbatus repētina eius mutatione, iram quidem apud se celat, sed mansuetudinem simulans apud Aphthonium, (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat,) Iube eos, inquit; citò egredi ex lebētibus. Illi verò salui, non secus atq; aurum ex fornace, repentè emergentes, accesserūt ad Imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recenter compactam fidem veluti confirmans: Notum tibi sit, inquit, ò rex, quòd Deum adoro, quem colūt Christiani, & ei soli seruio, & me his sanctis adiungo. Ille autem magna eius audacia & fiducia obstupefactus, bonis verbis & bonorum ꝓmissis, eum conabatur potius inducere, dicens: Ego tibi causa sui huius mutationis, qui te tandiù reliqui in ea, in qua fuisti collocatus, militia, & non sum te maioribus dignatus honoribus: sed si quid hucusquè defecimus, id iam implere studebimus. Nihil ergò veritus, dic liberè, quasnā cupias dignitates: tuam enim petitionem nequaq̄ omninò renuemus. A Christo autem recens electus miles, Desidero, inquit, ò rex, eam accipere militiam, quā ipse non potes præbere: sed solus Rex immortalis, qui scit etiam dona largiri immortalia. Cùm ergò eius firmam & stabilem didicisset sententiam, eum statim cōdemnat, vt ei caput feriatur gladio, pro supplicio ea largitus, quæ erant ei maximè optanda. Qui cùm lubēter eam accepisset sentētiam, Ago tibi gratias, inquit, Domine, quòd me seruas, qui sum indignus, propter magnam tuam & ineffabilem misericordiam. Propterea anima mea te laudabit, & nomen sanctum tuū glorificabit, nunc & in secula, Amen.

Ingēs miraculū.

S. Aphthoni⁹ capite iubetur.

Deindè ad sanctos conuersus: Ego quidem, inquit, ò domini meī dilecti, ingredior vitam mihi propositam. Rogo autem uestram benignam & misericordē animam, nè recordemini eorum, quæ iussus in uos feci: potius verò pro me rogetis communem Dominū, vt sit mihi clemens & propitius, & nè me separet à vestra portione. Cui sancti martyres. Bono animo, dixerunt, ò frater, beatam vitam ingredere. Beatus enim es propter tuum decessum, q primus nostrum sisteris coram optata Trinitate, & tui laboris accipies remunerationes, æternam lucem consequens & gloriam sempiternam. Quocircà tu potiùs memento tuorum sociorum, & precare, vt cùm quod superest certaminis perfecerimus, absque vllo impedimento eadem, quæ tu, præmia & eandem adipiscamur hæreditatem. Hæc cùm sancti dixissent, eis diuinus circūfusus Aphthonius, cùm & in eorum colla desiderii effudisset lachrimas, & iucundè illorum membra esset amplexus, ducebatur ad mortem. Deindè cùm ad locum peruenisset definitum, beatum caput ei amputatur, & apud Deum beatam deponit animam. Qui autem fortè ade-

Caput ei⁹ amputat.

rant Christiani, cùm ueluti ad quendam thesaurū accurrissent, & mundis sindonibus preciosas eius reliquias inuoluissent, in loculo deposuerūt, consummationem sociorum eius adhuc expectantes, vt maiores diuitias sic sibi reconderent.

Eius sacræ reliq. colligunt.

Post hęc sanctis dicit rex: Nè existimetis, inquit, me vobis æquè leuem ac facilem mortem allaturum, atq; malè perdēdo Aphthonio. Nā paulatim acerbissimis tormentis carnes vestras consumens, miserabilem vobis mortem afferam. Hæc cùm dixisset, bubulos iubet afferri culeos, & sanctos in eos iniici martyres: Deindè in aquam immitti. Hoc autem cùm factū esset maxima celeritate, eis beatus apparet Aphthonius simul cum tribus indutis candidis uestibus, quorum diuina virtute disrumpuntur culei, & terræ illæsi redduntur ab eis martyres. Cùm sic ergò conspecti fuissent à tyrāno, arbitrans ille nō fuisse factum, quod ipse iusserat, statim surrexit ad supplicium sumendū de lictoribus; & statim iussit eorum manus amputari gladio: erāt autem quatuor numero. Deindè eos sic pro sanctis immitti in profundum maris. Quod quidem cùm fieret & mari traderentur, exclamabāt: Domine, excipe nostros spiritus, & cum sanctis tuis martyribus nos, etsi simus indigni, connumera. Deo autem inuisus & planè dæmon Saporius, cùm statim beatos uiros, Acindynum, inquam, & Pegasium, & Auempodistum iussisset includi in carcere, ipse seipsum grauissimè cruciabat, anxius propter res præsentes, & magnis animi fluctibus agitatus, & nec cibum quidem omninò sumere sustinens.

Apparet martyribus.

Iis ergò, qui primas partes apud eum obtinebant, conuocatis: Cur me solū, inquit, reliquistis in his, quæ sunt proposita, laborare: ipsi autē ociosum delegistis silentium, nec uerbo, nec facto vllam opem mihi ferentes? Sed si aliquid quidem noui & insoliti velim afferre, vos statim habeo resistentes & reluctantes. Nūc autem cùm nihil noui introducatur, sed patrium nostrum dogma despiciatur, & nè cadat, veniat in periculum, & nulli vestrum veniat in mentem, ne vultu quidem dolorem præ se ferre, de summa rei planè venio in dubium, & mœrore enecor. Ad hęc Elpidephorus, qui tunc erat primus senatus, & fidei Christi ardēs amator, & ad summam quidam Nicodemus, & Christi occultus discipulus: Et quam tibi, inquit, ò rex, hac in re opem ferre possumus? Neque enim potētia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit, & habes potestatem voluntati consequentem. Copia autem instrumētorum, quę sunt comparata ad torquendum, eorum quę sunt facienda, apertè suggerit tibi deliberationem. Rursus dicit Tyrannus: Quid verò? Ego nè solas possum latrare aduersus hos impios? Sanctus uerò respondit: Si hoc tibi videtur operosum ac difficile, sine, inquit, eos sua abire uolūtate. Immanissimus verò Sapores: Sed quantum, inquit, das ex tuis verbis coniiciendum, uideris illis potius, quàm nobis, adhærere. Nam mihi verba cōmuniter ad omnes facienti, ipse solus das responsa: & suggeris, vt impios relinquam impunitos.

Elphidephorus insignis vir.

His sic à Saporio dictis cum suspicione, beatus Elpidephorus, Quoniam sum, inquit, princeps senatus, hi mihi meritò concedunt primum dicendi locū. Sed ij quoquè dicant, quod videtur vnicuique, quoniam vis, ò rex, omninò verum audire. Quidam autem vnus ex senatoribus, habens animam diuina gratia illuminatam: Quid reuera mirum est, inquit, ò rex, si Elpidephoro, qui est princeps senatus, & nihil insipiens respondet aut indecorum, nos dicere concedimus? Rex autem cùm id, quod erat, re uera depręhendisset: Video, inquit, vestram mentem nō rectè affectam in nostram potentiam. Quidam verò, nomine Philologus,

ætate,

ætate iunior,ingenio acutißimo,zelo ardentißimus: O rea,inquit,mala, quæ tuum animum de nobis inua sit coniectura,non nobis in bonum exitum desinet. Es enim plenus suspicione, vt qui cogites omnibus tua condemnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira repletus propter repentinam Philologi loquendi libertatem:Quis,inquit,te delegit,vt dares tam duram & asperam sententiam? Ad hæc uir ille egregius,non iram tyrãni reueritus, nec de eius potestate solicitus. Quid uerò,quandò uerum dixerit quispiam,ò rea,të ne oportebit ilicò irasci? Deindè etiam Intuẽs ad omnes,qui aderant,senatores:Per salutem inquit,vestrũ omnium,tali viro nihil oportet respondere. Quomodò enim veram accipiet orationem,quæ furore repleta est,anima? Propter hæc Tyrannus ira repletus, ira, inquam,ad similitudinem serpentis, vt dicit diuinus Dauid,milites iubet stare pro foribus,vt eos, qui ei repugnabant,& primum omnium Elpidephorum,ense conficeret:Quidam autem Callistratus, cùm esset regi amicißimus,eum collo amplexus,orabat vt irã reprimeret. Omnes verò simul liberè loquentes: Miserrime regum,dicebant, pulchrè scies nos non eadem quæ tu,sentire, neque similiter tueri impietatem. Et hæc cùm dixißent,exierũt eo sic relicto. Sed ille, cùm esset noa,& ad summam filius tenebrarum,habuit noctem,opem ferentem rebus peßimis,& cùm primùm illuxisset,sedens pro tribunali,iubet tres fossas effodi, & in eas immitti bestias & serpentes,& sanctum Acindynum cum suis in eas iniici.

Philologi dicendi libertas.

Psal. 57.

Martyres in fossas mittũtur.

Postquam autem sanctos eò immisissent, Deus De° noster,ad te de luce vigilamus, psallebant martyres. Sitiuit te anima nostra, sitiuit Deum viuum & fortem. Sed tu fac nobiscum conuenienter tuæ mansuetudini,& educ nos de lacu miseriæ. Quoniam benigna est misericordia tua, & bonitas quæ non potest exprimi. Interim autem dum precantur, splendidi accesserunt angeli,velut quibusdam virgis ferreis bestias abigentes, & vnumquenque è sanctis manu accipiẽtes, eos illæsos è fossis eduxerunt. Sed rex cùm oporteret rursùs Christi intelligere potẽtiam,& cessare aliquãdò aggredi,quæ non possunt effici, ille iussit sanctos rursùs suspensos cædi. Cùm autem vidisset eorũ carnes multis horis conscindi,fortique & generoso animo resistere certaminibus, iubet eos è lignis deponi, & eis capita amputari. Ipse enim magis erat defessus intentans supplicia, quàm martyres sustinentes ea, quæ tentabantur: & summa fortitudine vicerunt illi infinitam crudelitatem. Cùm iam autem ad mortẽ abducerentur, qui ab eis illuminati fuerant ad pietatem,simul cum senatu,Dimittitis nos, dicebant,o doctores pietatis, super cathedram pestilentiæ,in medio ecclesiæ malignantium, cùm ad mensuram ætatis in Christo nondùm peruenerimus. Beati autem illi eis responderunt: Qui docet hominem scientiam Christus Deus noster,qui est illuminatio animarum nostrarum,ipse vos illuminabit & reddet intelligentes, firmosque faciet & stabiles fundamento suæ fidei.

Psal. 26.

Angeli eos inde educunt.

Cæduntur crudelißime.

Psal. 93.

Relata sunt hæc regi: & quòd magna multitudo se quæreretur sanctos,eorum cædes prohibens. Ille autem statim emittit cateruã militum in eos, qui sequebãtur sanctos,cui iussum fuerat ut eos expelleret: sed egregii illi viri,qui ad finem vsque statuerant resistere peccato,hoc nihilifacientes,maluerunt potius mori cum sanctis. Quorum constantiam cùm tyrannus rursus intellexisset, iusit omnes simul cũ sanctis interfici, suæ occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amorem pietatis. Cùm autem ei suggeßissent quidam , quorum erat magnus zelus in simulacra, q fuisset senatus causa horum malorum,iubet beatũ adduci Elpidephorum, vt qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conuersus ad inuictos martyres, qui nondùm erant cõsummati:Rogate,dixit,pro me patres in spiritu,duces meæ in Christum fidei, ut ego quoque è vestro cętu nõ excidam. Cui sancti:Esto bono animo,dixerunt,ò frater,esto bono animo, & nè sis animo anxius. Nos enim præcedes,primus stẽdus coram cælesti domino. Cùm eos ergò esset amplexus, ducebatur ad tyrannum: eum autem tres quoque alii consequebãtur,qui erant eiusdem animi & instituti.

Tyrannus autem:Quid vobis,inquit,accidit,o stulti, vt deorum quidem patriam dimitteretis religionem,adhæreretis verò his impostoribus? Sed nisi citò resipiscẽtes,ad priora redieritis, uos excipiat acerbus vitæ finis. Cui Elpidephorus interritò & constãti animo: Notum tibi sit,inquit,o rea, q deos, qui nõ sunt, non colimus,& tuo dogmati repugnamus. Fac ergo id,quod tibi videtur. Quoniam hoc vobis placet, inquit Tyrannus,sequendo hos impios eiusdem quoquè esse finis socios,neque nos vos vestro fi ustrabimur desiderio:sed vestra capita iubeo gladio amputari. Cùm autem sancti hanc audiuissent sententiam , læti que & exultantes ducerentur ad mortem,eos quoque consequentibus militibus,qui erant numero circiter trecẽti,qui cum diuino,inquã, Acindyno & eius sociis mori maluerunt,& sic venire ad Christum, cuius misericordia est supra uitas,mortem gladio accipiunt , magnam animi alacritatem eis afferẽte Acindyno, & excitante,animosque addente ad martyrium.

S. Elpidephori constantia.

Psal. 62.

Senatores 4. cũ 300. militibus occiduntur.

Iam autem interfectis militibus & senatoribus,quã primùm accersit tyrannus beatum Acindynum,Pegasiumq; & Anempodistum: Deindè vulpina pelle indutus, clementiamque & mansuetudinem simulans per uersißimè:Quænam est,dicebat, talis vestra constantia,vt vitæ præsentis sitis prodigi,& eam morte commutetis? Testis sit mihi Sol, qui est iucũdus omnibus, q propter vestram mortem mihi scindũtur viscera & anima. Misereor enim vestræ ætatis & iuuentutis, & corporis quoque pulchritudinis, cuius vel misereretur bestia,& ei parceret. Credite ergo mihi, qui vestri magnam curam gero,& consulo quæ sunt vtilia. Videtis enim,quomodò nulli pepercerim senatori,nec militi. Vestri autem paternè curam gero, & uos amplector,vt qui vestram didicerim virtutem & fortitudinem ex constantia in tormentis. Si enim mihi parueritis,vos primis dignabor honoribus,& concedã dona digna vestra virtute. Sancti autem, Nec tibi, dixerunt,nec nobis frustra labores exhibe. Sed nec tu nobis parcas,nec te nostri vlla moueat misericordia:mẽtem enim nostram nunq̃ flectes,aut bonorum promissis,aut minis malorum sententiis , aut metu mortis , quæ est tibi terribilis. Quomodò enim mortem timerent,quos hoc magis afficit molestia, q semel & non millies possint mori pro Christo? Fac ergo citò id,quod à te iam est iudicatum. Nos enim expectat chorus sanctorum: vt etiam magis tibi agamus gratias propter celerem consummationem.

Tyrannus blãditur.

Martyres eũ cõtemnunt.

Ille autem deposita persona, & ficta ablata mãsuetudine:Non per deos,inquit,non assequemini id, quod desideratis. Iubet ergo eos,cùm fuerint ferro vincti, in custodia seruari custodia. Ipse autem cùm tota nocte considerasset, quanam morte eos afficeret, manè iubet in fornacem ignis ardẽtem diuinos iacere martyres, vt omnino consumptis sanctis eorum corporibus, ne cinis quidem relinqueretur Christianis desiderii sui solatium. Qui cùm mox educti fuissent è custodia,eis magna voce acclamauit tyrannus:Ecce pręmia vestræ inobedientię, ostendens manu fornacem : quam nullus alius,sed vos vobisipsis accẽdistis. Acindynus ergo beatus martyr cùm intellexisset, quàm esset malitiosus & versipellis tyrãnus:Fortè,inquit,pro phe-

Traduntur in custodiam.

Iohan. 8. Phreticè tibi nomē imposuit mater: id enim patrē dæmonum significat. Tu autem non pater dæmonū, sed es apertè filius eius, qui fuit homicida ab initio: quoniam eius opera imitaris, vt qui hominum sanguine, sicut ipse, delecteris. Ille verò, cùm verbi acerbitas eius animum momordisset, matre sua accersita: Quid mihi, inquit, ò mater, nomē sibi vult? Illa autem: Scio inquit, hoc esse tibi paternum. Quidnam verò posit significare, nescio. Sapores autem: Sed isti, inquit, cacodæmones dicunt hoc significare patrem dæmonū. Quòd si habeant veritatem in hoc sibi suffragantem, non illos, sed te priùs tradam morti acerbæ. Illa verò subridens: Omninò, inquit, nisi hoc apertè nossent, non ita auderent loqui multis præsentibus. Hinc factum est, ut ira, quæ cohiberi non poterat, inuaderet hunc execrandum: statimq; cùm simul cum Deo communem abnegasset naturam, & nec ipsum omnibus charum nomen matris esset reueritus, quod vel ipsis feris & animalibus rationis expertibus afferr reuerentiam, ei manus inijcit, manus (ò diuina iustitia) homo in matrem, & matrem iam uetulam, & filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potius lubenter dixeris, qui maiorem iure erat redditurus, quòd illa tale malum in lucem ediderit. Illa autem procidens ad pedes sanctorum: Seruate meam senectutē, dixit cum multis lachrymis. Ipsum enim, vt video, satanam, illumipsum ego genui.

Sapores matri impingit alapam.

Ille autem illam nihili pendens & repellens, intuēs ad martyres: Vestra, inquit, in malis perseuerantia, efficit, vt uobis fornax accendatur ampliùs. Illi uerò: Tua mater, aiunt, curæ tibi sit in præsentia. Quid enim animi habeamus, iam satis es expertus. Tyrannus autem: Quid ea, inquit, sit mihi curæ? Si tibi, inquiunt, remittetur scelus, qui iniustas manus in ipsam matrem intulisti. Sed si pro filio, inquit, mater precata fuerit, dij mei ignoscent. Illa autem oculos statim in altum tollens: Christe vnigenite, inquit, Dei fili, filio meo nē remittas, neque in hoc seculo, neque in futuro. Ille autē rursus iniquus: Longa, inquit, vt videtur, & multorū annorum senectus tuam mutauit & corrupit mētem: & ideo tam facilè induceris, vt nobis malè preceris. Ad hæc anus illa sapiens: Sed si ego, inquit, qui te genui, sum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodò saluam mentem habere, existimaberis? Non ergò, inquit Tyrannus, ab eo, quod decet aberraui: qui tibi, quæ es eiusmodi, talem intuli tibi alapam, impingēs cōtumeliam. Illa autem: Tibi, inquit, testificor, quòd Dei, qui omnia adspicit, oculum & iustum illius iudicium non effugies.

Cùm ea sic respondisset, mutus euasit sceleratus: vix tandem autem dixit iis, qui aderant: Hinc tollantur impij, & in ardentem fornacem inijciantur: quoniam contendunt non parere nostris iussis. Hanc verò, quæ abiurauit se meam esse matrē, & uiolauit ius naturæ, relinquite eam sua uoluntate ambulare. Illa autem beata: Deum, inquit, iuro, me esse morituram cum hac trinitate martyrum, & neque morte, neq; vlla re alia me vnquam ab his esse seiungendam. Tyrannus verò, bonæ terræ malum germen præter expectationem: Hæc res, inquit, nō est mihi magnæ curæ: fac, vt tu volueris. Cùm ergo martyres fornaci appropinquassent, tollentes in cælum oculos, dixerunt: Domine Iesu Christe, vera lux, quæ ante secula è paterna effulsit gloria, agimus tibi gratias, qui nos corroborasti, vt ferremus pro te certamen: & non permisisti, vt cō præhenderemur à laqueo venantium: sed tanquàm passerem animam nostram ex eo liberasti. Et nunc Domine cōfirma nostros animos, vt possimus aduersus hūc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoque adsis in tēpore excessus ex hoc abiecto corpore, & defende nostras animas. Te enim freti & tua virtute, hanc flammam ascendimus.

Mater Saporis iurat se velle mori cū sanctis.

Cùm itaque fuissent milites prope os fornacis, & intolerabilem eius ardorē non possent sustinere, sancti qui eos uiderant territos: Quid statis, dicebant, quē iussi estis, non facientes? Si hic, qui est conseruus & est ad tempus ignis, vobis visus est tam terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquàm desinit, & nunquàm extinguitur, quemadmodum à uobis tolerabitur? Et quomodò, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, supplicium? Nisi abnegato cultu idolorum, dixerunt sancti, Christo vero Deo verè credideritis, nō poteritis illa effugere supplicia. Ad hæc milites: Quandò, dixerunt, regis iussui seruiētes, vobis inferebamus supplicia, contremiscebamus & timore afficiebamur, vt qui expectaremus nos aliquid graue esse passuros. Nunc autem vestram consecuti doctrinam & admonitionem, sumus tranquillis animis, aliquam spem salutis, vt par est, expectātes: sed uos cùm in nos feceritis, quæ oportet & vult vestra fides, ad Regem æternū adducite: hunc enim, in quem cadit interitus, iā sumus abominati. Propter hæc martyres repleti lætitia, Dominum, dixerunt, vna voce laudemus, quoniā bonus: & suauis euadat ei nostra laudatio, qui ædificat animas eorum, qui ad ipsum fide accedunt, & gaudio ꝑpter eorum salutem implet cælestia. Excipe Domine eos, quos hora vndecima conuocasti ad uineam tui martyrii: & da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum.

Alij milites credunt in Christū.

Milites ergò veluti quibusdam armis inexpugnabilibus, Christi muniti signaculo, simul cū sanctis Acindyno, Pegasio & Anempodisto fornacē ingressi sunt, cùm essent numero viginti & octo, ne ipsa quidem tyranni matre relicta, sed cum eis simul ingressa. Chorus autem Angelorum circa fornacem sanctos videbatur excipiens, & cum eis hymnum canens. Martyres autem cùm sacras animas apud Deum per ignem deposuissent secundo die Nouembris, locum repleuerunt odore ineffabili: adeò ut qui illic aderant Christiani, quæ dici non potest, voluptatem senserint, & cū laudarint, qui re ipsa implet quæ dicit diuinus Dauid, & in sanctis suis se ostendit mirabilem. Quorum sacræ & preciosæ reliquiæ depositę sunt in loco, qui dicitur Ireneffus, ex quibus manat maxima gratia ad eos, qui accedunt: Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi: Quem decet maiestas & laudatio cum eius principio carente patre, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

28. milites cū regis matre & martyribus fornace ardēti reddūt animas. *Psal. 67.*

VITA S. HVBERTI EPISCOPI Leodiensis: Authore quodam eius discipulo vel familiari, vt ipsa historia satis indicat. Extat in antiquis MS. codicibus.

3. NOV.

POST gloriosum beatissimi ac præcellentissimi antistitis Lamberti à rebus humanis excessum, qui Pōtificalem apicem apud vrbē Tungrensem quadraginta annis strenuè tenerat, vitæ quidem exempla posteris dereliquit: mortis autē acerbę viriliter ferendo discrimina, & summi pastoris vestigijs inhæsit, & quantū amoris circa Dominicas oues haberet, aperuit: vtpotè quibus & uiuens vitæ consuluit pascua, & pro quibus non metuit mortis subire dispendia: Hubertus venerādus præsul eius sedi subrogatur Episcopus, cui nō erat virtute secūdus. Nanq; pastor ille pius, qui deuictō mortis tyranno, oues suas consolari dignatus est, dicendo:

S. Hubertus S. Lāberti successor.

Eccè

Mat. 18. Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi: eidem gregi talem ac tantũ prætulit pastorem, per cuius opera, vere esse sua verba ostenderet, virtusque in eo pollens, Christum in se & loqui, & operari clamaret. Egitque, vt assolet, diuina prouisio, vt quia optimi pastoris destituebantur solatio, non rictibus luporum territæ, per diuersa dispergerentur, dentibusque lacerarẽtur: sed succederet pastor, qui humilis gregis curam gerens, fessas subleuaret, fractas alligaret, emaceratas sanaret, luporumq; rabiem ab eorum insectatione ꝓcùl proturbaret: nec iam Ecclesia Dei fieret lustrum ferale, sed expiatum à sorde nocentium, & serenatum ab angore luporum, redderetur Domino templum herile.

Exẽpla præsentia quantum prosint. Iuuabatur nanq; prædictus Domini famulus nõ modò Christi exemplis, sed & prædecessoris sui nuperrimis institutis: quia & humanam mentem non tam instruunt prisca, quantum pręsentia: nec eò infirmi conualescunt exemplo multo sibi superiorum, quò ad æmulationem prouocantur ex visione coæqualium. Vndè actum est, vt idem vir venerandus & lectione scripturarum, quæ sibi agenda forent, addisceret, opusq; *for.* opis.* lectionis, paterna æmulando opera, perageret, * operibusque pastoralis non segnis executor existeret, atq; ideò officii episcopalis non incongruus minister fieret. Igitur vt vox veridica, veritatis ore prolata, cõpleretur, dicentis: *Mat. 18.* Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum: consensu vnanimi fidelium, talis ac tantus vir cathedra, vt dictũ est, præsulatus Dominici gregis donatur: vt qui catenùs sibi tantùm profuerat, & sub schemate priuatorum degens delituerat, candelabro Dei quasi quidam clarissimus lychnus imponeretur, quatenùs eius exemplo cũctis in domo Dei positis, luminis claritas præberet.

Alia prælatis, alia subditis curanda. Sciens nanque memoratus & sæpè memorãdus vir, aliam legem esse subditorum, aliamq; prælatorum: scilicet ut subditus quisque curet, nè pereat, nevè suo exemplo alios perdat: prælatus autem non solùm intendat suæ, sed & iudex prouisorque cogatur vitæ fieri alienæ: non ei sufficiebant ea, quæ sibi olim sectãda proposuerat: sed in arctiora tendens, magnoperè studebat antiquorũ patrum sectari vestigia. Vũ nõ * quælibet *for.* quẽlibet.* sibi in ęmulatione proposuit, aut virtutum ignobilitate degenerem, aut insciẽtia vecordem, aut mollitia segnem: sed illos potissimũ, qui voce Domini audita, dicentis: *Mat. 19.* Si uis perfectus esse, vade, vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me: studuerant nihil mũdiale appetere, sed explosis terrenis cupiditatibus, si quid rei familiaris superfuit, curauerant sub uno congerere, & singulis pro necessitate subministrare. Vndè factũ est, vt initium eius præsulatus talibus tantisque dedicaretur auspiciis, in quibus non initium eius bonæ intentionis, sed perfectio fulgeret operis. *Ep[iscop]atum à quanta ꝑfectiõe auspicat[us] sit S. Hubertus.* Distractis igitur, si qua ei superfuere in re priuata, studebat ea non sub cauo terræ cæspite abscondere, aut ærugini cõsumenda tradere, furibusque diripienda derelinquere: sed amicos euangelicos de his conquirere, qui se in *Luc. 16.* æterna tabernacula ualerent recipere. Erat nanq; largus erga indigentiam inopum, resocillator pauperũ, & secundùm scripturam pater orphanorum, & pro viro matribus eorum. *Eccl. 4.* Oppressis adminiculabatur, inopum miserebatur, suaq; pro Domino derelinquentibus, pio affectu patrocinabatur. [T]ribulationem patiẽtibus strenuus consolator aderat, & carcere præclusis, necnon diualium pęna subactis, eius visitatio atque subministratio non deerat: sed & quocunquè pedem ferre libuisset, in manu illius eleemosina desudabat, quousquè pauper occurreret, cui eam tanq̃ Christo committeret. Et quia moris est proficientium, prætęrita boni operis exercitia à mẽtis acie subducere, quò acutius ad ea, quæ sunt arctiora, mentem valeant defricatam ignire, atque iamiamq ue fessam, appetitu noui operis recreare: viro beato non satis erat, talibus ac tantis virtutum insignibus cluere, sed reminiscens perfectionis decessoris sui, ardebat cupiditate martyrii, minùs se deputans habere perfectionis, qui nondũ pro domino tradidisset morti etiam officia corporis. *Flagrat martyrij desiderio.* Doloris nanque illius interni amaritudinisque animi quo flagrabat amore martyrii, testes erant lachrymę, quæ solent prodere intima conscientiæ, quas in recordationem beati Lamberti solitus erat dolor elicere, genarumque orbes assidua humectatione alluere. Vndè inter pias exuberationes fletuum, alta suspiria pulmonum, crebrò talia conquestus est: O me infelicem, terque miserandum, cuius se peccata in tantam sustulere congeriem, vt non iduuens dignusque possim reperiri consortio tanti viri, martyrii triumphum subeuntis, palmamque victorię inuadentis. Sic sic nimirùm imperfectionis sese arguebat, vt quo magis perfectus, eo sibimet videretur exiguus: minusque oculũ mentis tendebat in his, quæ in se iam & victore Christo subegerat, & satore bona nutriuerat: sed ad ea capessenda irreuerberato tendebat obtutu, quę nondũ, ob conseruationem humilitatis, Christi ei discreta largitas attribuerat, attendens illud, quod à sancta Scriptura præcipitur: Quanto magnus es, humilia te ĩ omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Eccl. 3.* His igitur & talibus exercitiis in gymnasio sanctæ Ecclesiæ per annos duodecim exercitatus, his palæstricis certaminibus contra carnis hostes, aerisque principes est præliatus.

Crebra ei offerũtur visiões de transferẽdis S. Lãberti reliquijs. Anno autẽ ordinationis eius duodecimo crebras sibi ꝓdidit oblatas sub noctis quiete visiones, quibus se commonitum fatebatur, vti à Traiectẽsi oppido ossa sancti leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius passionem nosset, iterùm humanda reduceret. Quarum admonitio eius animũ inæstimabili recreauit gaudio. Attamen in quodam meditullio positus, cùm neque uisioni certam fidem tribueret, neque omnimodis ei diffideret, quod sibi occultum erat, iudicauit à Domino quærendum. Nam indicto cunctis tam monasterialibus, quàm & ciuitatis clericis, necnõ & laicis ieiunio, quæ sibi diuina uoluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere studuit. Tandemq; edoctus, ancipiti submota sententia, tertiodecimo anno sui præsulatus cętu clericorum sibi adiuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Episcopis & sacerdotibus, tumulum venerandi viri adiit: ibidemque spirituales obseruãtes excubias, diuinitatemque pulsantes precibus; honorantes laudibus, rogabant, vt qui antistiti suo facienda mandauerat, quò perficerentur, cęptis annueret, secundosq; prouentus attribuendo, suam volũtatem vt taliter fierent, cunctis palam ostẽderet. Quorum piis votis omnipotentię Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vrnam, qua sanctissimus cinis conditus seruabatur, adeuntes, absque aliqua difficultate busta beati viri ex loculo protulere: *Busta ꝑ ossibus.* & cũ magno gaudio, qua venerant, pedem referentes, in loco, quo passus est, terrę mandauere. Quantis autem, qualibusve miraculis suum velle Dominus in tali facto per omne iter reuersionis eorum commendarit, schedula gestorum eiusdem sancti pontificis annotata continet. *S. Lãberti sacra ossa transfert.*

Fabrica autem eiusdem basilicę, qua beati viri conditæ sunt reliquiæ, qualiter ab eodẽ sancto viro Huberto ordinata sit, quia oculis uidentium se offert, de ea aliquid dicere supersedi. His peractis, vir Domini Hubertus, vt Scriptura clamat, de virtute in virtutem proficiens, ardebat videre Deum deorum in Sion. *Psal. 83* Et

sciens

sciens dictum ab Apostolo, Ea, quæ sunt retrò, oblitus, in ea verò, quæ antè sunt, extendēs me, persequor ad brauium supernæ vocationis: magis magisque ieiunio & vigiliæ, castitatique animi & corporis operam dabat: & subditorum curam gerens, tanquàm fidelissimus dispensator verbi triticum conseruis suis toto nisu subministrabat: nec tamen Dominici imme mor exempli, de quo legitur: Cœpit Iesus facere & docere: ea quæ discipulis obseruanda voce prædicabat, qua diligentia operanda essent, suis actibus prætendebat. Instabatque, iuxta Apostoli mandatum, prædicās opportunè, importunè: tantaquè eum gratia verbi, & dulcedine sermonis virtus spiritus sancti donauerat, vt non modò è vicinis, verùm etiam è longinquis, & à se valdè semotis locis, ad eum populi concurrerent, ac de potestate faucibusque diaboli se erui, atque in regnum Christi, gremiumque sanctæ Ecclesiæ per baptismi gratiam transferri, gauderēt: idolorumq; cultum, necnon profanum eorum obseruationis ritum, cum authoribus eorū respuerent: atq; olim sibi veneranda templa, terræ coæquarent, puluerem que eorū veluti immunditiam detestantes, per diuersa dispergerent. Omnem nanque Arduennam, hisce cultibus hactenus mancipatam, in breui sacrilega seruitute liberam, famulitio Domini subiugauit. Si qui autem sacessente generali idolorum cultu, superessent, q more sacrilego aut pulueris eorum reuerentiā haberēt, vel cætera huiusmodi obseruari debēre vsu nefando putarent, hos ad se deductos, triennii pœnitentia plectebat: sicq; præliator Domini strenuè aduersarias insequendo ac proterendo virtutes, imperium Domini in fines eorum longè lateque ampliauit, ità vt Taxandria & Brachbante, eorum detegendo insidias, eos penitùs annullaret, effigiesq; eorum populi, Christi gratia illuminati, confringerent, & penitùs abdicarent. Ab ijs autem, à quibus deorum, immò dæmoniorum, templa subuertebantur, Christo Domino præclara in honore sanctorum martyrum templa, per S. Hubertum construebantur & honorabantur. Sicque vir Domini circunquaquè Christi prædicando mysteria, populos ab atra cæcitate leuatos, lumine scientiæ reddidit conspicuos: vt de eis veracissimè dici posset: Populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis: regnoque Francorum à Deo donatus lucerna luminis, ei superadderet ornamenta salutis.

Philip. 3. *Lucæ 12.* *Acto. 1.* *2. Tim. 4.* *Multos ad Christum traducit.* *Itē, totā Arduennam.* *Brachbāte, & Brabantia.* *Esa. 9.*

Intereà dum sacratissimus Domini famulus curā gregis gerens, parochiamque suam circumiens, ouili sibi commisso inuigilaret, nè qua luporum versutia aditum in eo inueniret, & in villam, cui Viuoch vocabulum est, deuenisset, & secunda Dominica temporis Quadragesimalis adesset, mulieris cuiusdam pulsat, est necessitate, vt & cum quanta reuerentia dies resurrectionis Dominicæ coli debeat, Dominus ostēderet, & cuius sanctitatis idem præsul esset, declararet. Nam cùm iam dicta mulier, posthabita Dominici diei reuerentia, panifico, quanquàm iussa, deseruiret ministerio, manus illæ, quæ sacram solennitatem insolenter temerare tentauerant, subitò obriguere: arescentibusque à sanguinis humectatione venis, ac neruis siccitate cōtractis, adeò stupidæ sunt redditæ, vt vngues eius palmis ambabus viderentur infixi. Quæ tanta necessitate adstricta, vnum sibi solummodò restare remediū credidit, vt virum Dei adiēs, cuiusmodi vrgeretur necessitate, caponeret: atque eas, quę sibi temeritas abstulerat, per eius orationem sibi reddi manus flagitaret. Neque spes eam fefellit: Nam exeunti viro Dei ab ecclesia, obuia mulier ad pedes prosuit: quæ eam necessitas vrgeret, exposuit: subsidiumq; quo ab eo posset erui, postulauit. Cui vir Dei: Vade, inquit, & deinceps tali præsumptione abstineto, & emendationem tuam sanitas consequetur. Cuius promissionem non Dominus in longum distulit, sed statim opere cōplevit. Nam manus illius, dudùm pallido perfusæ colore, in genuinum sunt reuocatę repentè, siccitasque peregrina sospitati cessit: & recepta sanitate pristina, creatori omnium benedixit, atque Dei famulo pro se orāti, gratias reddidit.

Punit mulier, laborans die Dominico. *Eā sanat B. Hubertus.*

Huic mirādo operi successit aliud, veterrimis Eliæ atque Elisei miraculis conferendum. Nam cùm operi euidam in vico Gabelio instaret, atq; siccitate sua fluuius Mosa cursum nauibus denegaret, vtpote tempore autumni instante, quo maximè solēt fluuiales aquæ detrimenta sentire, difficultate sibi operis cœpti nunciata, primùm paululùm mœroris concepit: sed deinceps in omnipotentia diuina confisus, discipulis ait: Nostisnè quisnā ille fuerit, qui tribus semis annis clausos cęlos verbo aperuit, aridumque aerem pluuia humectauit, ac terram, diù negata prole fęcundauit? Tūc vnus discipulorum se benè nosse respōdit, Eliamque id fecisse confessus est. Ait vir Dei: Equidem ipsum & nos Deum colimus, ipsiusque virtus, quæ in veteribus potenter emicuit, nequaquàm nostro tempore vetustate aut impotentia emarcuit. Ideoque nos ieiunio atque orationibus eius omnipotentiam pulsemus, & eius misericordiæ, quę sibi fuerint visa, de his agenda relinquamus. Igitur mox vt poplitibus curuatis orationem fudit, cęli serenitas tetra caligine obducitur, coactoque in nubes aere, sensim pluuia cœpit demitti. Post uerò paulatim & per incrementa glicendo, in tantam nimborum excreuit magnitudinem, quoadusque fluuius, qui dudùm etiam bidentibus transmeabilis erat, ripas alueı sui ad summum vsque compleret, voluntatique serui adeò famulatum præberet, vt opus, quod cœperat, absque vllius rei difficultate lætus perficeret.

3. Reg. 17 *Illustre miraculū subitò impetrata pluuia.*

Alio itidèm tempore cùm ieiunium triduanum, quod more sanctæ Ecclesiæ vniuersaliter celebratur, & Gręco uocabulo Litaniæ, Latinè verò Rogationes nominatur, instaret, gloriosus Domini pontifex iuxta consuetudinem suę Ecclesię per oppida & castella cœpit discurrere, semenque verbi Dei in agro cordis audientium seminare: Veniensque Traiectum, iuxta consuetudinem cum clericis populique agmine, & uictoriosissimis Saluatoris insignibus, Crucis videlicet vexillis, necnon & sanctorum piis reliquiis ab oppido egreditur, peragraturus cum precibus agros, ut Deū tanto precaretur ambitiosius, quāto id faceret humilius. Cùm igitur solitò verbum Domini seminator egregius è agro cordis humani iaceret, intonādo salubriter: Si me, inquit, superni iudicis prœconem attētā cordis aure audieritis, & ea, quę uobis, authore Deo, supernaque gratia administrante, dixero, sanctorum operum executione cōpleueritis, nulli dubium, quin æternę patrię hęreditatem sorte felicissima mecū adepturi sitis: repēte inuidus ille uerbi Dei inimicus, qui illud aut funditus volucrum more rapere, aut certè ei zizania solet interserere, quantum sibi ea, quę à ser uo Dei gerebantur, displicerent, coactus est, inuidia cogente, monstrare. Nam subitò vas olim sibi appetibile, mulierem scilicet, per præuaricationem primam amicissimam, ingressus, magnis inconditisque vocibus cœpit perstrepere, & silentium, quo verbum Dei audiebatur, sui importunitate clamoris perturbare. Hac itaque vociferatione tetrica, vir Dei, audita & cognita, ad se quidem accurrenti, primò signum Crucis obiecit: Deindè alapam eidem impressit, atque silentiū imposuit. Statimq; mulier in terrā corruit, ità vt crederet exanimis. Sed cùm diutiùs taceret, ab ore eius q̄dā sanies diù effluxit, atq; post hæc dæmone caruit.

Ieiunium triduanū diebus Rogationū. *Nota hūc antiquum morem.* *Mat. 13.* *S. Hubertus dæmoniacā sanat.*

Indè

Indè autem Dei famulo discedente, & in villā, cui Hannala nomen est, adueniente, cùm iam solis iubar terras desereret, atque sui recessu vmbris tellurem obduceret, artus diutino labore defessos voluit releuare lectulo superpositos: cùm eccè, quidam eius puerorū, à foris venientes, nunciant cæli faciem à solito mutatam, ignearumque acierum rubore perfusam. Quod ille audiens, intima domus liquit, aciesque illas diū cōsiderauit: & alta suspiria trahens, dixit: En signis euidētibus ruinam mundi iamiamque imminere elementa testantur: diemque extremi examinis, ea etiam, quæ voce carent, proloquuntur. O beatum illum, quem tantum examen non raperit imperatum, & qui, conscientia se defendente, securus opperietur illum vltimum maximumque conuentum. His dictis, alii adsunt nuncii, qui dicerent domum illius incendio conflagrare. Quo audito uir Domini, conciîtè illuc pergit, obiicēq; se igni intrepidus opposuit, ità dicendo: Si diuinę voluntatis est, vt hoc cremandus occumbam incendio, in potestate eius, cui nemo mortalium resistere potest, fore non ambigo. Eleuatisque manibus, signū Crucis iniecit, Deumque sibi adiutorem futurum inuocauit, canendo: Deus, in adiutorium meum intende, &c. Mirumque in modum ignis ille permaximus, qui aduenienti sacerdoti aditum ostii flammas vomēdo negauerat, repentè eius suffragantibus meritis vires perdidit: subitoque in soporem conuersus, nil detrimēti aut læsionis eidem dereliquit. Tunc uir Dei addidit: Cernitis, inquit, quòd inuidus ille totius bonitatis, q hodie adiutorio nostro perturbationē excitauit, nūc nos nec paulisper quieti indulgere finit. His dictis, officiū completorii cecinimus, cubitumq; secessimus.

Signo Crucis et precib' ingens incēdiū extinguit.

Hinc habes Authoris ætatem.

Post hæc cùm opus Apostolis familiare, id est, capturam piscium in prædio quodam, *Nuuella cognominato, construeret, & ipse cum cæteris eidem operi instaret, sudesque cum multa vi, vtpotè silicum densitate & duritia obstante, infigerentur, vir Domini ad momentum super vnam earum manu superposita sustētari voluit. Vnus autem famulorum, toto nisu ictū eidem stipiti iam librauerat: cuius impetum sustinere non valens, manui illius illisit, digitosque confregit. Tali que læsura suscepta, domum sub celeritate rediit: in crastinum verò, ei operi curam nobis impendere atque instare præcepit. Cuius dicto parentes, conscensa naui, adnauigauimus, easdem fixuri sudes. Sed paululum à terra secretis, mox violentia venti omborūquè procella obuiam sese tulit, adeoque nauim sui impetus violentia contorsit, intimoque gurgitē demersit: omnesque, qui in eadem aduecti fueramus naui illicò, pfunditas miserabiliter obsorbuit pelagi. Sed pius sacerdos, nostri periculum naufragii audiens, ęgrè tulit, suspiriis ingemuit, lachrymis oculos oraque rigauit, Deumque his vocibus exorauit: Tu Domine Iesu Christe, cui calcanti mare sicca dorsa præbuit, æstumque suum tuo verbo coercuit: nimbus etiam fremēs, tumorem deposuit, atque spiritus violentia, tui imperio oris cessit usquequaque, succurre famulis tuis naufragia patientibus, saluentur que tua potentia, quos iamiamque obsorbuere procellosa discrimina. Mihi quoque, qui hæc scripsi, in eodem naufragio tale quid accidit: Cùm eiusdem periculi particeps, sub aquarum mole pressus huc illucque violentia voluerer, pars tunicæ meæ palo cuidam inhæsit, libertatemque exeundi bis terque conanti denegauit. Subitoq; ad memetipsum conuersus, dixi: Succurrat mihi, quęso, per intercessionem patris mei virtus tua, cuius manus fortuiti mare & aridam. Hisque dictis, ab impactione illa sum solutus, & cum omnibus condiscipulis meis à profunditate pelagi liberatus, atq; luci redditus. Sacerdos Domini intereà grauiter accepti vulneris doloribus cruciabatur, ita vt nec somni quiddam, dolore instante, percipere permitteretur, tribusque mensibus è digitis eius tabo fluente, acerrimo cruciatu vexaretur: nec tamen dolor, quanquàm acerrimus, eius impediebat intentionem, sed magis magisque in laudibus Domini atque psalmorum occupatione sese detinebat, illū pęnitentiæ psalmum crebris iterationibus lachrymosisq; rugitibus humiliter canendo: Miserere mei, Deus secundum magnam misericordiam tuam. Vna autem noctium, dum tribulationis magnitudine pressus, in soporem membra dedisset: quidam cælicus nuncius adstitisse uisus est, & talia protulisse: In tribulatione inuocasti me, & liberaui, & exaudi te. Et simul hæc dicendo, ostendit illi prægrandem aulam, nouitate atq; pulchritudine præstantem, & ait: Multis equidem mā sionibus pollet domus patris mei, è quibus omnibus ista delecta est tuæ habitationi, vt cedat tibi perpetua hæreditate. Excessum verò eius, in hęc verba prędixit: Post anni vertētis circulum, soluam te tribulationis tuæ uinculum, & eripiam te, & magnificabis me. Hoc vir Dei oraculo percepto, alta mentis indagatione considerabat visionis magnitudinem, vimque dictorū. Sed & tempus & horam solicitè corde notabat, quo sibi hæc delata susceperat. Visionem autem eandem quibusdam discipulorum suorum tunc temporis enarrare curauit. Sui autem non immemor, quo propinquiorem sui cognouit resolutionem, eo seruitutē diuinæ reddidit promptiorem. Instabatque in orationibus attentiùs, in vigiliis enixiùs, in eleemosynis profusiùs per spatium prænunciati sibi anni totius.

Rursus Author pdit ætatē, qua hæc scripsit.

Nota miraculum.

Pelagi à fluminis.

Mat. 14.

Mat. 8.

Habes hic argumentum eximiæ virtutis.

Psal. 50.

Visio sancti viri.

Iohan. 14

Igitur cùm sciret imminere tempus, quo anima eius ergastulo corporis absoluenda foret, discurrens per memoriam sanctorum, & loca orationum, per eorū intercessionem Domino commendabat suam resolutionem. Nam veniens ante sepulcrum beati Lamberti in basilicam, quam ipse condiderat, & pia ossa inibi terræ mandauerat, orationi diutissimè incubuit, solitoque fonte lachrymarū genas rigauit, oculis lachrymis perfusis, aramque deosculans, fratribus circunstātibus semet humiliter commendauit. Progrediensque indè, basilicam, quam ipse sub honore beati Petri principis Apostolorum domino dicauerat, oraturus adiit. Indè etiam ante altare, quod in honore beati Albini in eadem basilica Domino cōsecrauerat, diutius curuatis genibus orationem profudit: Moxque ab oratione surgens, dixit: In memoria æterna erit iustus &c. Conuersusque ad parietem, & protensis per eum brachiis, locum sepulcri sui permensus, ait: Hic defossa humo locus meę sepulturæ paretur. Nam istud corpus miserrimum istic collocari disposui, precorque vt meę migrationi vestris precibus adminiculemini. Instat enim tempus, quo hæc torpentia membra spiritus relinquat, iudici que suo præsentandus occurrat. Non multum igitur temporis interfluxit, iuxta quod vir Dei super sepulturę suę celebratione ore præsago actitandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac deuotissimi eius famuli flebiliter executi sumus: quoniam triginta dierum spatio euoluto, spiritu eius in astra feliciter ab Angelis euecto, sacrum corpus eius ad eūdem tumulandum adueximus locum. Per idem verò tempus, licèt vocationis suę haud nescius, rogatu tamen quorundam illustrium virorum Brachbantū per rexit, basilicam nouo opere constructam Domino dedicaturus. Cumque quò rogabatur, vtpotè nomē laudemque Domini propagaturus, lętabundus aduenisset, & domum illam sicuti petebatur, sanctificaturus esset, discipulorum quidam officio præpositus, eius voluntatem atque possibilitatem requirere studuit, dicendo: Visne pater, longè protrahi officii moras, an nè succingi? At ille, cuius cor perfectionem semper

En quibus studijs vir tantus ad mortē se præparat.

Psal. 111

per deſideraret: Nil, inquit, remaneat imperſectio-
nis: quin prout vales, & motosè, & cum integritate
Dedicat ecclesiam admodũ reuerẽter cuncta compleantur. Cœpto ergo officio inſiſtens,
adiunctis presbyteris & diaconibus, necnon omni
Eccleſiæ gradu, cum magno illud honore & reueren
tia, ſicuti & reuerà idem officium poſtulabat, ad finẽ
vſque perduxit, domumque illam tam in hoſtiarum
oblatione, quàm & ſacerdotali benedictione, necnõ
incenſi ſuper aram thurificatione acceptabilem Do-
mino prorsùs reddidit. Sciens autem illud potiſsi-
mum charum eſſe Domino templum, quod non lato-
morum diligentia compactum, nec cæmentariorum
arte litum, ſed virtutum exercitiis eſt cõſpicuum, de
quo ipſe dixit: Qui diligit me, diligetur a patre meo:
Iohan. 4. & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &
manſionem apud eum faciemus. & de quo per Pro-
Leui. 26. phetam dicitur: Inhabitabo in eis, & inambulabo:
1. Cor. 36 & de quo Apoſtolus: Templum enim Dei ſanctum
eſt, quod eſtis vos. & iterùm: Corpora veſtra tem-
plum ſunt Spiritusſancti: & multa his ſimilia admo-
nendo, ſermonemque exhortationis ab hora tertia vſ
que in horam ſextam protrahendo, ſatagebat verbo
ſuæ prædicationis parare in cordibus credentiũ Do-
Eſa. 40. mino templum decoris, dicens cum Iohanne: Para-
Luc. 3. te viam Domino, rectas facite ſemitas eius. Itemque:
Matt. 3. Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum
cælorum. Admonebat etiam vnumquenque atten-
Saluberrima eius admonitiones. dere vicinitatem mortis, & mortalium curſum labi
lem, & conſilium ſalubre ſuggerebat, dicendo:
Quiſquis veſtrum, ò chariſsimi filii, criminis cuiuſ-
cunque ſe ſentit perpetratione maculatum, atque fo
vea maioris peccati abſorptum, citò ſalubre medica-
mentum ſuo ſuperponat vulneri, dum iudex manum
miſericordiæ porrigit pœnitenti. En patet, dum ad
uiuitur, ianua miſericordiæ, quæ poſt mortem ob-
ſtructur, ſola patente, quæ contemptores præcepto
rumque Dominicorum deſertores puniendos ſuſci-
piat, porta gehennæ. Alta quiſque conſideratione,
quid fuerit, quid ſit, quidve poſt modicum futurus
ſit, perpendat, & in quo ſe à præceptis Domini exor-
bitaſſe perſpexerit, digna pœnitentiæ opera facien-
do, diuinitatem ſibi conciliet. Nam & mihi non me-
diocris inſiſtit angor, reminiſcenti, miniſterii mihi
iniuncti quanta debeat eſſe perfectio: & econtrà, quam
ſit contemptibilis vitæ meę inofficioſa correctio. Ec
cè iudicis mei iamiamque conſidero a nuptiis rediiũ,
cùm tamen mihi deſint lampades, repletæ bonorum
operum perfectione, charitatiſque luce irradiatæ,
quibus eius terribili atque ſplendifluo dignè ualeam
Mat. 25. occurrere aduentui. En rationem poſiturus de talen-
Luc. 16. tis, redit: mihique timeo dici, quod ſeruus negligẽs
Mat. 25. audiuit: Redde rationem villicationis tuæ. Itemq;
Serue male & piger, oportuit te pecuniam meam cõ-
mittere nummulariis, vel ad menſam, & ego veniens
recepiſſem vtique, quod meum eſt, cum vſuris. Gre-
gis mei te poſui paſtorem, exercituſque Eccleſiaſtici
ducem: Lactis eorum vbertate famem, lanarumque
tegmine frigoris propellere conſueſti algorem. Præ-
ſentes ergò neceſſe eſt eorum ſaluationem, quorum
te præpoſui præſulem.

Perpendite, quæſo, quod mihi reſponſum, quæve
reſtet excuſatio coram iudice tanto, cuius aduentum
comitabuntur angelorum archangelorumq; agmina,
Apoc. 6. ſanctorum ſpirituum præclaræ phalanges. In cuius
aduentu cœlum vt liber plicabitur: terra ignis ardo
re concremabitur, iniuſtiſque percuntibus, iuſto-
rum chorus miſericorditer ac ſublimiter ſe à Domi-
no coronatũ gratulabitur. Nempe ſi qui ex vobis fue-
rint inuenti digni cœtui illi connumerari, hos iu-
dici meo præſentaturus, dicam: En Domine, iſti
ſunt, qui me in ui verbi perſonante, in procinctu fi-
dei contra aduerſarias virtutes tui nominis amore ſe
armauerunt, atque triumphantes tibi victorioſiſsi-
mo Domino, per quem vincere quiuere, coronas ſuę
reportant victorię. Tunc quiqui illi fuerunt, læti *Mat. 25.*
ſuos offerent Chriſto venienti manipulos, mecum-
que illa gratulatoria honorabuntur ſententia, qua *Ibidem.*
dicitur: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pau-
ca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in
gaudium Domini tui. Et item: Venite benedicti
patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum
eſt ab origine mundi. In quod regnum ille uos in-
ducat, qui pro uobis ſanguinem ſuum fudit, & vt
vos ad cælum leuaret, terrena periuit. Cuius vos
hodiè miſericordię commendo, vt quia hactenùs il-
lo opem ferente, vos, prout potui, rexi, ab eo de-
incèps regamini, & feliciter coronandi, in paradi-
ſi amœnitates inducamini. His & talibus adhorta-
tionibus, cæleſtis curię acerrimus atque facundus
orator, concionis ſuæ populos adhortatus eſt, in-
tentoſque ad audienda cælica iura reddidit; atque
benedictionibus confirmauit: explicitoque officio,
ad prandendum, ſe cum ſociis ſuis & diſcipulis
vertit.

Ingreſſus conuiuii domum, oratione ſuper men- *Habes exẽplũ amare cibũ orãdi, eſcaſque benedicendi.*
ſam fuſa, epulas benedixit, eulogiaſque omnibus
dedit. Ipſe autem ad prandendum, quaſi pranſu-
rus, diſcubuit: ſed cibo carnali non indulſit. Cùm
verò pranderetur, oculis creberrimè ad aſtra ſubre-
ctis, ſuperorum inferorumque creatorem tam ani-
mi intentione, quàm verborum proſecutione, aſsi-
duè benedicere ſtuduit. Intereà die ad veſperam ver-
gente, occaſuque Phœbeæ lampadis tenebras vo-
cante, vir Domini à menſa ſurrexit, iterque carpere
delegit. Cùm eccè vnus anachoritarum, duodecim
iam habens in eodem habitu annos, ſuggerendum
ei arbitratus eſt, vt paululùm adhuc mero indulge-
ret. Sed ipſe his illius precibus renitens, reſpondit:
In regno Dei te videre merear. Scito verò certiſsi-
mè, nequaquàm hodie me ampliùs hic potui indul-
turum. His dictis, nauim aſcendit, ab eodemque
loco ſecundo milliario ſecedit. Exeunte autem illo *Sanctus Eps febre corripi.*
de naui, protinùs omne corpus eius frigore corripi-
tur, & ſitis ardore validè aduritur, & quieturo le- *1. Cor. 12.*
ctulus, loco delecto, aptatur. Sed dum altus ſopor
feſſos illius irrigat artus, inter eius pueros repentè
inexorabilis ſe diſcordia ingerit, ità vt enſibus di-
ſtractis, alterutram quiſque mortem peteret: & qui
citius poſſet, comparis ſui animam ereptam ſuperis,
dimittere gauderet inferis. Sed hiſce perturbatio-
nibus, viro Domini ſopore ſoluto, protinùs faceſ-
ſit omne litigium. Indeque equo conſcenſo, & v-
ſus clientum ſuſtentatione, tandèm domui propriæ
inducitur, noctis tranſacta non minima parte. Quò
perueniens, conſuetis orationum ferculis, lachry-
marumque poculis reficitur, ſanctique altaris cor-
nua deoſculatur, & nimia preſſus grauedine, lectu-
lo ſuperimponitur. Sicque à prima feria vſque ad
ſextam eius febre augmenta capiente, expers ſom-
ni, ſolummodò ſemet ſolabatur decantatione pſal-
terii. Sed cùm infuſus corpori dolor nullo fine co-
erceretur, ſacerdos Domini, ſecundum Apoſtolum,
quo amplius infirmabatur, eo fortior reddebatur: &
quo citius ſe videbat lucem mortalium relicturum,
eo indefeſsius à Domino poſcebat auxilium, vt ſcili-
cèt citiùs ęrumnis præſentis vitę exemptus, intereſſe
mereretur angelicis ciuibus.

Quadam autem nocte, cum eum flagellorum ar-
dor amplius adureret, ſubito inimica humano gene-
ri fraus diaboli affuit, minaſque & figuras ſibi com-
pe-

petens prætendit, & pueris illius dormientibus, vocibus belluinis frequenter increpuit. Sed athleta Domini huic non parmam teretem obiecit, nec contum vibrauit, spiculúmve contorsit: sed psalmi vnius decantatione versutiam eius perculit. Cantabat enim:

Psal. 90.

Qui habitat in adiutorio altissimi, &c. Tunc puerorum quendam aduocans, noctis horam requisiuit, & quia media nox esset, audiuit, atque adiecit: O vtinam tanta mora noctis iam subduceretur, & lux diurna nostris ablata conspectibus, reueberetur. His etiã adiecit: Nè dubitemus hac in domo satanæ adesse præsentiam, qui humanis exitus auidus, diuini operis semper se insidiatorem ac persecutorem assiduis probat incursibus. Cui puer: O, inquit, pastorum optime, quorsùm ista prosequeris, cum certum sit, eum tuæ virtuti obuiare non posse, nosque omnes tui præsentia ab eius incursibus ereptos & saluatos, eorum tartareis vocibus eiulantes, coram te adductos, tuamque præsentiam ferre non valentes, pro tuis sanctis meritis ex diù obsessis corporibus abstractos, & caligini æternę damnatos. Et licèt sua subtilissima ac sagacissima calliditate vsus, aliquid tuæ Deo amabili innocentiæ impugnationis ingerere conatus fuerit, te tamen fidente in illum, qui dixit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam: nihil prorsùs sui iuris inuenit. Cui venerandus pontifex: Hæc, inquit, optimè locutus es: quoniam quæ corde dubitasti, sermonis officio prosecutus es. Cæterùm iam nunc vade, aqua, quæ sacerdotali consecratione sale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata est, liquorque olim itidem Apostolica authoritate benedictus, huc deferatur: quorum aspergine atque litura mox ità effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, ut ampliùs non sua audeat inferre machinamenta. Quo facto, ipse consueto orationum operi constanter insistebat, sacrumque officium, septeno numero dicatum, antequàm lux diurna fieret, Domino persoluebat. Iamque se aurora diei sexta feria, paululùm decrescentibus furuæ noctis tenebris, roseo repræsentabat splendore, cùm nos torum ipsius circùm ambientes, vnaque nobiscum egregius filius Florbertus, præstolabamur gloriosam ipsius migrationem. Conuersus autem sacer pontifex, circunstantibus ità proloqui cœpit: Mi prædilecti atque amantissimi filii, apud Christum iamnunc pro meis interuenite fragilitatibus. Iam enim terminus irreuocabilis vitæ meæ adest, quo iubeor luteum hoc habitaculum linquere, & rationem ante iudicem actuum meorum positurus apparere. Et quia tanto imparem me examini, obsistente meorum mole peccaminum, persentio, vtpotè cui exeunti vitiorum acies phalangesque tristes occurrent: precor, precum vestrarum clypeos opponite, & vt piam Christi maiestatem propitiam habere merear, deposcite.

Iohan. 14

Vide quid vir sanctus tribuat aqua benedictæ.

Nota de VII. horis Canonicis.

Prou. 18.

Hęc beato viro, iuxta quod scriptum est, Iustus in principio sermonis accusator est sui, proloquente, persentiens pallidæ mortis proximam iam esse præsentiam, manibus ad cęlum eleuatis, & veste rugata oculis a lachrymarum fonte siccatis, dixit: Oppandite ori velamen, quia depositum animæ, quod nunc vsque fragili vase retentum est, oportet tandèm resolui, atque ab eo liberum egredi. Canebatque symboli verba, quo continentur fidei sacramenta, dicendo: Credo in Deum patrem omnipotentem &c. Itemque orationis Dominicæ verba ferendo, Pater noster, qui es in cælis. Inter quę verba spiritum efflauit, angelicisque admixtus cœtibus, & euectus manibus, cælum penetrauit, sanctorum iungendus agminibus. Eius autem migratio intulit superno conuentui gaudium: eis autem, qui eius consortio eatenus fruiti fuerant, grauem & penè interminabilem luctum. Eratque videre pauperum fletibus ora rigata, & pastoris se conquerentium destitutos optima præsentia: monachorum quoque greges, ieiuniis pallida ora gerentes, inculto que habitu despectum mundum protestantes, ad viri Dei inferiarum exequias deducendas concurrere, quamque piè & sanctè pontificis sui vita decurrerit, sedulum officium eorum altaque deuotio testabatur. Sanè eo spiritum reddente, euangelium Christi perlegitur: & eo perlecto, quæ mortuis, piæ officia sepulturæ prestantur. Etenim corpus eius ablutum lymphis, atque circundatum peplis, loculo superponunt, atque elatum è loco eius obitus, qui vocatur Fura, Leodium transfertur. Quæ loca à se differunt millibus triginta. Sanè per omne corpus reuersionis, piæ oues funebria exuuiasque sui audientes deferri pastoris, ex omnibus villis & locis confluentes, vltimum vale dicturi, adueniunt. Omnis ætas, vterque sexus, curuus arator, pannosusque bubulcus dolorem lachrymis confessi, accedentes atque eminùs salutantes, pugnis etiam pectora verberantes, proclamabant: Heu heu, quid nobis iamnunc restat salutis? En destituimur periclitantes benignissimo periculorum nostrorum propulsatore, qui doloribus nostris consolator aderat, inopiæque miserator, orphanorũ altor, defensor viduarum, doctrinęque cælestis eximius doctor. Huius præsentia fugabatur diaboli sæuitia, seculi calcabatur pompa, & in vno isto omnia nobis erant doctrinæ atque operis sancta emolumenta. Hisce vocibus planctibusque similes iungebantur querimonię, quousquè suprascripto emenso spatio, locum destinatum sancti ossa aduexere præsulis.

Felicitèr è corpore ad cælos proficiscitur.

Omnibus mitè dolet obitus eius.

Cùm aũt prope eundem locum aduentarẽt, plebis multitudo gradusq; omnis Ecclesiasticus, eum reuerendo habitu obuiàm sanctis processere exequiis, ferentes Crucis vexilla, sanctorumque patrocinia, necnon candelabra lumine radiantia, sed & aromata in thymiamateriis redolentia, psallentes, quæ moris est talibus officiis decantari, carmina. Dũ autem feretro viri Dei se iunxerunt, dolor intolerabilis canticũ cunctis interdixit, & luctũ indixit, itàntà fletu nemo posset temperare: sed conquerebantur de sui pastoris, dolore magistro dictãte, intẽpestiua subtractione. O bone, inquiunt, pastor, nũc te consolatorẽ miseriæ agnoscimus nostrę: dum in viri Dei perfectionem animiq; robur euaseras, etiam tui fraudamur præsentia. Te doctore, insipientiæ locus non erat: te medicante, morbo cuiquã nostri sedibus animi adspirare fas nõ erat. En quid nobis restat, nisi lachrymæ nostræ solummodò testes degenerositatis animi, qua præualẽte, caruimus tanto pastore miserrimi? En tibi pro meritis iam reddũtur cęlici honores: nos aũt grex tuus orbati patre, prostituimur cunctis diripientibus velut inutiles oues. Sed petim⁹, vt tua intercessio pia nos iungat Christo adhærens, quæ nos cunctis bonis imbuit terra consistens. His & similibus dolori satisfacientes, sanctissima membra in B. Petri basilicam intulere, quam ipse beatus vir sua construxit munificentia: ibique facibus accensis, peruigilem noctem ducentes, Dauidicisque canticis operam dantes, vsquequò sol iubare suo poli terręque faciem perfunderet, perseuerauere psallentes. Post hæc autem induunt eum, prout erat solitus indui, diuino altari assistens, subucula scilicet, atque linea planeta. Tanta autem vultus eius inerat pulchritudinis gratia, vt pulchrior videretur atque venustior mortuus, quàm olim fuerat viuus. Quæ cùm fierent, discipulisq; eius vultum sibi dudùm optabilem atq; amantissimũ oculis perlustrarẽt, internũ amorẽ animi nõ ferẽtes, lachrymis testabãtur, amicũq; dolori lu-

Vide antiquam Christianorum deuotionẽ.

Codex MS. sic habet: nec & solatrices miseriæ agnoscim⁹ nostræ.

Decor vultus iã defuncti.

Luctus discipulorum eius.

ri luctum assumentes, hæc permixta singultibus verba reddebant: O columna & tutamen, decusque Ecclesiæ, sed & animarum nostrarum custos egregie, tuã exoptatam atq; subtractam sitimus præsentiam: & qa in præsenti nostris profectibus inimicam tui sustinemus absentiam, neq; datur nobis suauissimam ac mellifluam tuam audire eloquentiam, questus nostros lachrymis restat solari vberrimis, atq; pietatem tuam submissis obsecrare precibus, vt qui hactenùs te, prauitatis nostræ exigente miseria, contempsimus docentem, te apud Christum intercedente, mereamur videre faciem nostri iudicis propitiam, atqi misericordē. Omnes etiam adstantes, genibus curuatis, ceruicibusque submissis, plantis eius grata oscula libant, & quia doctrinæ eius segnes executores fuerint, proclamant, ob idq; sibi indulgentiam dari suppliciter postulant.

En rurs' antiquũ sepeliẽdi ritum.

Deindè officia, prout res postulat, super eũ peragunt, cantionemq; aptam depromunt, odoramentisque & lampadibus cum omni honestate, vt res funebria postulat, præeuntibus, loculo quo ipse prædixerat, humãdus inducitur. Vt autem diuinitas cunctis palàm ostẽderet, semper apud se uidere, quem ab oculis hominum occulerat, terra subarido cæspite lucum sepulcri eius tali dignata est miraculo venustare.

Insigne miraculũ

Virga nãque super sepulcrum eius incisa est: quia ità res exigebat, contractior tamen, quàm vtilitas poposcerat: sed posteà inuenta est duorum palmorum longitudine superceuisse. Quam nos ob ampliandam Christi gloriã & sancti viri perpetuam memoriam, ab eodem loco leuatam, parieti inseruimus conseruandam.

Post hæc autem cœperunt sancti viri reliquiæ virtutibus florere, locusqi eius sepulturæ crebris miraculis enitere.

Miracula ad sepulcrum eius.

Nam creberrimè quidam inter diurnum nocturnumque officium inibi peragentes, crebrò se confessi sunt voces exaudisse de tumulo. Quas, vti humanæ imbecillitati moris est, audientes, timore nimio perterriti, fugę sese credidere, timorisque magnitudinẽ mutatione loci declinauere. Quod nos audientes, innumeras Christo Domino persoluimus grates, qui tali modo voluit commendare preciosam mortẽ præsulis sui, videntes ꝙ eum alta beatitudine donauerat, quem tanta prærogatiua signorum cõmendabar.

Mat. 10

Anno autem decimosexto felicissimi eius excessus, vt uox Saluatoris uera probaretur, dicẽtis, Nihil opertum, quod non reueletur: & occultum, quod nõ sciatur: pastor pastorum vicarium suum, quanti apud se esset meriti, voluit ostendere, quatenùs lux virtutum eius coram hominibus fulgeret, & populi perfruentes suauitate signorum, glorificarent Deum, patratorem tantorum operum: & quia membrum parsqi magna erit ciuitatis supernæ, noluit eum Dominus sepositum delitescere, sed cunctis eius ciuibus in exemplũ proferre. Nam Carlomanno rege, tertio iam anno regni Francorũ sceptra regente, æditui basilicæ, qua sancti viri membra tegebantur, detexere sibi mandatum fuisse cælitus, vti corporis beati viri busta indè leuarẽtur: nec soli illi talia sibi referebant mandata diuinitùs, sed & aliæ cõplures personæ spectabiles, & nobilitate humi præstantes. Quiq; ad alterutrum ea, q̃ viritim viderant, conferentes, quæsitu'ne opùs esset dicebant, quod sibi in talibus consiliũ, quodvè foret agendum. Et diù quaquauersùm sententiam potuère, trutinantes, ad id tandèm consilii ventum est, ut diuinitas super his consuleretur, & super hac eius voluntas atque sententia præstolaretur.

Frequẽs apud veteres, ieiunus & p̄cibus inq. rere Dei voluntatẽ

Igitur ad amica sibi subsidia se vertentes, orationi atque ieiunio sese triduano mancipauere, vtque voluntatem super hoc negocio Domini nosse possent, ab eo totis uiribus poposcere. Ac tertiò tandèm ieiunii die instante, duos libros super altare deposuere: quorum vnus sacratissimi Euangelii retinebat textum, alter uerò benedictiones atque consecrationes, quibus Missarum peragunt sacramentum, scilicet vt à diuinis libris addiscerent, quæ sibi de his agenda forent.

Lucæ 1.

Reseratum euangeliũ, hanc primum legenti sententiam obtulit: Nè timeas Maria: inuenisti gratiam apud Dominum. Liber etiã sacramentorum in sui apertione hoc primùm videnti obiecit: Dirige uiam famuli tui. Quibus peractis, noctem peruenientem vigiliarum celebratione, hymnorumque decantatione reddunt festinam. Adueniente autem die, sacerdotes quiq;, sibi iunctis aliorum Ecclesiasticorum graduum turmis, itemque populi ac procerum palatii agminibus, primo manè Dominica illucescente, basilicam B. Petri adeunt, vbi sanctissimi viri membra silicea continebat vrna, ferentes in manibus vexilla Crucis & candelabra, sed & diuersa odoramentorum genera.

Ecclesiasticorum graduũ, id est, ordinum.

Quò peruenientes, operculum à sarcophago sustulere: attamen grauitate pauorem cum reuerentia indicente, non audebant pleniùs locum sepulturæ eius oculis visitare. Putabant nanqs more mortalium, illud sacratissimum corpus à soliditatis compage seiunctum, & pulueri redditum Nè tamen, quia tantum opus cœperant, si relinquerent, imperfectionis argui possent, grauitate magistra, leniter quoq; accesserunt, & introspicientes, gloriosum eius corpus nulla detrimenta passum, illæsum à dissolutione atque putredine repererunt, & pro tabo atque putredine, quæ mos est mortalium corpora defuncta contrahere, aromatum more illud senserunt odorifico odore feruere.

Post mul tos annos S. Huberti corpus integrũ cernitur.

Caput autem illius perlustrantes oculis, vident vultum eius (quod dictu quoque mirabile est) sudore perfusum, & velut noctis opacæ roscidulis perfusum guttulis. Coronam verò capillorum alienam prorsùs ab omni læsione, cæsariemque auctã & prolixitate & pulchritudine. Neque enim candore senili albebat, sed colore & visione sui, iuuenis caput repromittebat. Quod videntes omnes, qui aderant, gaudio inæstimabili corde concepto etiam vocibus conclamabant: O mundi fabricæ inæstimabilis conditor, o fili Dei, generis humani in initio mundi, patris socia virtute factor, eiusdemque in fine redemptor, quisnam tibi similis in misericordia, qui non solùm animas seruorum tuorum in paradisi sedibus collocans, æternam eis felicitatem attribuis, sed ẽt corpora eorũ, naturæ quodammodò vim afferens, illibata custodis? Eccè.n. ad augmentandã tui nominis magnificentiã, non modò corporis integritas, vultusq; venustas, sed & indumentorum eius cõseruata est pulchritudo, & quodammodò antiquam nouitas.

Viderem mirum.

Eodem verò die huius rei fama circunquaq; decucurrit, & per cunctorum ora volitans, ad palatium usqi peruenit. Venit.n. & illuc nuncius, refereos beati viri corpus in conditorio, quo olim exanime est conditũ, nunc oculis visentiũ se offerri, ab omni prorsus corruptela alienum, vestesq; illius tanq̃ miraculi participes, nequaquã reperiri aliqua deformitate degeneres. Qđ postquam, fama vulgante, per cunctorum aures disseminatum est, certatim tam proximi, q̃ & longinqui quique uiri studuerunt illuc aduentare, & miraculum, quod Christus in serui sui corpore monstrauerat, intueri. Vt aũt in tanto miraculo Domini potentia potissimum magnificaretur, & virtus nota redderetur, pars permaxima princeps clarissimus atque orthodoxus extitit Carlomanus. Qui talibus auditis, regali solo exiliuit vnà cum vxore & primoribus palatii sui, & ad viri Dei corpus peruidendum accessit: Et admirãs potentiam Domini, virtutem eius magnificauit, misericordiã collaudauit, & qa in diebus suis talia oñdere dignatus sit, gloriosũ nomẽ eius bñdixit: nimioq; gaudio pmotus, inter pias laudes & gratiarũ actiones

gaudio

gaudio eliciente lachrymas fudit. Sed & aduenientium itidem quisque fecit: gaudebantq; osculari manus & pedes beatissimi viri, quem Dominus honorare dignatus est tanta prærogatiua miraculi. Rex interea memorabilis Carlomanus vnà cum optimatibus suis proceribusque sui palatii, sanctissimi viri membra, suauissimis &(vt ita dicam) inenarrabilib⁹ odoribus redolentia, sustulit ex vase sepulcri, & loculo imposuit, & cum magna lætitia atque honore, necnon hymnorum decantatione, sed & candelabrorum lumine aromatumque suauissimo odore detulit ante sacrum altare, ibidemque maxima munera deuouit atque attribuit, vasa scilicet argentea, & peregrino opere elaborata, necnon fundos fundorumque redditus, itemque seruos prædiorumque dederat incolas. Quæ singula testamento mandauit, & ecclesiæ, in quam sanctum corpus intulit, in perpetuam hæreditatem delegauit, sanctique viri ossa nobiliter ibi collocauit. Per cuius intercessionem, piamque interuentionem tuã, Domine, supplices exposcimus pietatem, vt qui nostris grauamur excessibus, tua gratissima opitulatione à reproborum numero secerni, iustissimaque damnatione liberari, atque in electorum consortio mereamur coonumerari: cui est honor & imperium, potestas summa, pietas immensa, bonitas inexhausta: quem decet laus & gloria per cũcta seculorum secula, Amẽ.

Nota priscorũ principum & Christianorum religionem. En q̃ munera offert princeps Carlomanus S. Huberto.

Hæc de vita & mirabilibus B. Huberti antistitis almi, & de his, quæ circa corpus eius ob ipsius reuerentiam & Domini immensam gloriam prædicandam, priscis temporibus celebrata sunt, quanquàm infacundo, fideli tamen, stylo exarata, ad nos scripta commearunt. Abhinc aut quomodò qualiterve, monente, immò compellente Christi honore & amore, crescente etiam atque flagrante erga diuinum cultum piissimãque sanctorum Dei venerationem fidelium deuotione, sub piissimo Deiq; amantissimo Ludouico Imperatore, in transferendo memorati & sæpè memorandi sanctissimi viri corpore fit actum, breuiter fideliterque constat esse subnexum. Anno siquidem octingentesimo vndecimo felicissimæ incarnationis Domini nostri Iesu Christi, exempto rebus humanis famosissimo Imperatore Carolo, victoriosissimo piissimo Augusto, qui regni Francorum spatia longè lateque dilatauit, & Christi gloriã in suis finibus ampliauit, insuper & multarum gentium cæcitatem quanta potuit virtute perculit, ereptasque profundis tenebris, lucis claritate conspicuas reddidit: Ludouicus gloriosus filius eius, sceptra imperialia sibi debita atque ab eo tradita, post eum feliciter suscepit. Decebat quippe Christum, talem ac tantum Imperio suo præficere principem, in quo non modò auiti specimẽ eluceret imperii, sed & qui mentis nobilitate insignis, prudentia singularis, moribusque innocuus, cunctis sibi subiectis fieret tot virtutum excellentia mirabilis.

Carolus magnus regnum Frãcorũ plurimũ auxit.

Hic ergò imperii sui primordia talibus tãtisq; dedicare instituit auspiciis, ut incorrecta corrigerentur, bona collapsa erigerentur, & quisque ordo in regno sibi tradito nõ passim leuitate iactatus à propria regula exorbitaret: sed laicus ordo iustitiæ deseruiret, atque armis pacem sanctæ Ecclesiæ defenderet: monasticus ordo quietem diligeret, orationi vacaret, & qui se à seculi fastibus secreuisset, eisdem iterùm nec voluntate, nec necessitate semet subderet: Episcopalis autem ordo, ut his omnibus superintenderet: scilicet, ut si qui ab his aut voluntate, aut necessitate deniarent, eorum solerti iudicio prudentique consilio ad lineam rectitudinis correcti redirent. In quibus, vt reuera decet, cùm multi imitatione dignissima talibus eius monitis præberent obtemperantiã, pars horum non minima extitit Vualcandus venerãdus episcopus. Is enim partim diuinitatis instinctu, & mercedis intuitu: partim uerò huius sacratissimi principis talibus monitionibus incitatus, studebat magnoperè plebem sibi à Domino traditam, bonorum operum exercitiis nobilitare, & de bonis ad meliora semper euehere, ac si quid in episcopio suo resedisset emendatione dignum, totis nisibus in meliorem statum recuperare. Vndè inter cætera, quæ emendationem postulabant, obtulit se eius munificentiæ cella quædam, antiquo nomine vocata * Andagium, quę olim quidem inhabitatoribus penè fuerat annullata. Hæc ergò se materiam quandam obtulit eius munificentiæ, in qua liberalitatis suæ laxatis habenis, quàm vacuus tenacitate esset, non inanibus uerbis, sed executione operis ostendit. Nanque hanc penè à fundamentis restauratam, in melioremque illarum denuò renouatam, posthabita auaritia, nobiliter eius statũ composuit, ædificiis honestis nobilitauit, & exemptis prædijs, quę olim religio sanctorum virorum largitate possedit, alia de episcopio suo superaddidit, incolasque loci illius, monachos esse voluit. Qui nè nullius rei inopes, indigentiæ manus darẽt, atque à proposito sancto deficerent, vt dictum est, præuidit & nobiliter ordinauit. Egit nanque, ut quæ uitæ forent necessaria, nulla deessent: procurauitque vt quia visibus eorum necessaria subministrabat, ipsi quoq; quæ diuinæ forent grata uoluntati, peragerent, & quantum sibi posse diuinitas conferret, nequaquam ab ea declinarent. Adductis nanque regularis uitæ optimis præceptoribus, monasticæ ordinem uitæ eos edocuit, & bonorum operum exercitiis operam dare, tã voce propria, quàm & lectione diuina, suasit. Vndè factum est, ut eius studium non inani labore cassaretur: sed super optimam terram iacta uerbi semine, scitiùs centuplicato verbi fœnore fructus multiplicaretur. Cœperunt igitur vndiquaque in eundem locum religiositatis cultores confluere, & maximè nobiles viri ex monasterio S. Lamberti, qui Apostolicę uitæ desiderio accensi erant, illuc conuolare, viriliter eius ordinis uitam morum actuumque probitate tenere. Qui postquàm detrita sanctæ conuersationis via, quæ olim sibi fuerant aspera, Christo ductore cœperunt fieri leuia, augmenta suę perfectionis & deuotionis requirentes, adierunt præfatum venerabilem antistitem Vualcandum, uti B. Huberti præsulis ossa eis à loco sepulturę permitteret transferre, & in cellam suæ habitationis ob sui consolationem, & confessoris Domini ampliorem honorem, transportare. Qui vocis eorum petitionem, vt pius pater, clementer audiuit, indignumque locum, in quo sancta membra iacebãt, tanto confessore iudicauit. Sed piam petitionem eorum impleri posse atque debere, non abnuit: attamẽ nè incautè ac passim, leuitatis errore dictante, id fecisse videretur, fermè tribus annis eorum petionem distulit. Sed cùm ab ipsis venerãdis viris magnoperè, ut id eis concederet, exigeretur, prudẽti consilio cũcta peragens, * Adebaldum venerabilem uirum metropolitã super hac re consuluit. Qui & ipse in tanta re consiliũ suum, vt decebat summę humilitatis uirum, reputans minimum, ratum duxit, vt unà Christianissimum atque orthodoxum principem Ludouicum Imperatorem adirent, & quæ eos pulsaret fratrũ petitio, pariter edissererent. Qui & ipse gloriosus atque inuictus Augustus, considerans rem pergrandem, atq; paucorum vires magnitudine sui transcendentem, ad cõcilium uenerabile Episcoporum, quod tunc temporis apud Aquas congregatum erat, statuit cons. tendum, & quid eis esset gerendum, à sententia sancti conuentus magnoperè flagitandum. Idem autem vene-

Vualcandi Episcopi Leodiẽsis encomion.

** Andainum.*

Andagium monasteriũ Vualcandus Episcopus cõstruit.

Monasticam uitã, dicit Apostolicam: quia imitatur eã uitã, quã Hierosolyma inchoarunt Apostoli.

** Hadabaldum. * Hildebaldum. * Hildiboldum.*

Eccè q̃ olim reuerenter habita sunt Sanctorũ

*religa &c ab imperatorib, &c. Cõcilio Aquisgranensi. [for. * domiti.]*

nerabilis, ac prorsùs Deo amabilis conuentus, considerans vndique partibus, scilicet qui & quare peterent, sed & reuerentia Domini confessoris, sanxerunt tot religiosorum virorum voto, sancti viri ossa * domitu, & in monasterio supradicto, vbi religiosiùs honorarentur, collocari. Quorum sententiæ sæpedictus pontifex obedientiam præbuit, consilio assensit, & petentibus iamdictis viris venerandis, sanctissimi viri Huberti corpus attribuit. Nam anno ordinationis ipsius decimosexto, qui est incarnationis Dominicæ octingentesimus vicesimus quintus, XI. Calendas Octob. ad beatissimi confessoris ventum est urnam, atque à sacerdotibus cum maxima reuerentia à loco sepulturę eius effussa, indè cum religiosi populi gradusque Ecclesiastici frequentia, in B. Lamberti ecclesiam, sancti ossa sunt viri transuecta. Vbi triduò orationibus & vigiliis prosecuta, vndecimo Calendas Octob. ad memoratũ monasterium cum loculo suo sunt perlata, ibidemque Christo annuente, vt tanto confessori competebat, mirificè condita.

Sed quoniã insignia Christi miracula, quibus multifariè sanctos suos glorificat, nullo modo sunt occulenda, sed magis magisque, quantum mortalibus fari datur, ob eius gloriam & laudem propagandam, fideliter præconanda: valdè indecens indignumque iudicauimus, vt eius magnificentiam, quæ nostro seculo circa memorati sancti viri cadauer mirabiliter effulsit, silentio tegamus. Verùm, sicut dicti venerabilis antistitis Vualcandi, & quorũdam aliorum religiosorum virorum veraci relatu didicimus, prorsùs ab illa corruptione, quæ ob præuaricationem primi parentis iustissimè humanæ naturæ pęnaliter inflicta est, eiusdem beatissimi viri totius corporis compago itá aliena immunisque est reperta, quemadmodùm tempore Carlomanni regis legitur inuenta fuisse, & terræ mandata. Quod quantùm sub ipsius principis tempore, erga præfacti sancti viri corpus, per tot elapsa tempora incorruptè seruatum virtus diuina claruerit, seriem huius libelli pauló superius repetẽdo perspicaciter legat, ibique quanto honore, quantavè illæsione & incorruptione protectio diuina illud donauerit, rationabiliter comprahensum fideliterque annotatum, perfacilè colligere quibit. Cùm igitur detrimenti, nilque corruptionis in corporis eiusdem sancti viri prima translatione, quę facta est sub memorato principe, compertum fuisse didicerit, nullo modo, quòd in hac secunda, quæ facta est a Vualcando pręsule sub piissimo Deoque amabili Ludouico Cæsare, sæpedicti sancti viri corpus solidum illæsumque, eadem Christi gratia protegente, inuenire quiuerit, dubitabit. Ac per hoc totius ambiguitatis nubilo exutus, veritatisque perspicuæ luce perfusus, nil nisi quod miretur, & vndè diuinæ potentiæ multiplices grates dignè persoluat inueniens, Deum proculdubiò mirabilem gloriosumque, sicut in cæteris sanctis suis, itá quoque in huius fidelissimi serui sui corpore, tot tantorumque donorum prærogatiuis, legis naturæ vim inferentibus, honorato & glorificato, toto annisu prædicandum cernuis vocibus exclamabit.

Rursùs post annos multos incorruptũ S. Huberti corpus inuenitur

Psal. 67.

Interfluxit autem spatium temporis à prima usque ad secũdam trãslationem, annorum circiter septuagintaquinque, regnante Domino nostro Iesu Christo, & pollicente suis se vsque ad consummationem seculi affuturum fidelibus, eorumque agonibus misericorditer opitulante, triumphosque feliciter atque ineffabiliter remunerante. Qui uiuit cum patre in unitate spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Mat. 28

Hactenùs ex MS. vetusto codice. Sunt autem, qui scribant B. Hubertum filium fuisse Bertrandi ducis Aquitaniæ, & ei adhuc pagano venationi operã danti, inter cerui cornua Christum apparuisse, & ut ad Lambertum Episc. iret, admonuisse. Ab eo uerò humanitate acceptum, in fide instructum, atque ondis salutaribus expiatum esse. Indè Romam profectum ad visitanda Apostolorum limina. Interim verò peremptum S Lambertum, atque in eius locum B. Hubertum subrogatum.

VITA S. VVENEFRIDAE VIRginis & martyris, per F. Lauren. Surium comprehęnsiùs conscripta. De huius sanctæ virginis vita scripsit Ropertus Abbas Salopien. & nisi fallor, is est author eius vitæ, quam nos hic mutato stylo aliquanto breuiorem edimus. Claruit autem Ropertus Abbas anno 1140. ad cuius monasterium, huius virginis ossa translata sunt anno 1138.

3. Noue.

BEunous vir sanctissimus clarus virtutibus, in Occidentali maioris Britanniæ regione enitur. Is contempto paterno solio, pauper aufugit, factusque monachus, breui in perfectum euasit virum. Cumque diuersis in locis monasteria condidisset, fratresque in iis Christo seruituros congregasset, diuinitùs admonitus, aliò profectus est, a Domino ipsi destinatam quæsiturus habitationem. Tandém ad prędium Teuithi hominis potentissimi peruenit, orauitque illum, ut portionem quandam possessionum suarum Deo & ipsi largiretur, in qua ecclesiam extruere, atque in ea Deo seruire, & pro eius salute quotidiè Dominum deprecari posset. Ille verò non difficulter annuit, immo etiam voicæ filię suæ Vuenefridę mores conformandos illi commendauit. Eam vir sanctus qoando ad populum concionabatur, ad pedes suos sedere iussit, & sermones suos diligenter auscultare. Vndè factum est, ut in dies seipsa melior effecta, auctaque sapientia, ab omni viri toro prorsùs abstinere constitueret. Sed cùm id parentibus indicare reformidaret, ad virum Dei accessit, ait sibi deliberatum esse virginem se Christo conseruare incontaminatã: orauit, vt à parentibus id ipse sibi impetraret. Assentit vir sanctus, dicit se accuratè ea de re cum parentibus acturum.

Beunous vir sãctiss.

Vuenefrida statuit virgo permanere.

Venit ergò ad parentes puellę, iique cognito virginis proposito, fundunt lachrymas, laudant Deum, & libentibus animis assentiunt. At illa sedens identidem ad pedes uiri Dei, ardenti desiderio hauriebat, quæ ille dicebat de gloria sponsi cælestis, nec quicquam in suum pectus admittebat terrenum, crebrò noctibus in ecclesia vigilabat. Solebat nonnunquàm etiam importunè petere à sancto uiro, ut sermonem texeret de uita & moribus spõsi immortalis, audiensque de illius excellentia, decore & maiestate, contemptum omnis terrenæ iucunditatis concipiebat, & spiritalis lætitiæ indeficientem materiam suo in pectore colligebat. Etsi autem ætate adhuc esset tenera, moribus tamen & animo cana erat, prauas cupiditates omnes planè contemnens.

Parentes libẽter assentiunt.

Cùm autem quodam Dominico die parentes eius iuissent ad ecclesiã, & illa necessario domi sola remãsisset, Cadocus Alani regis filius iuuenis, in eius ædes aduenit, eãq; ad focũ solã sedẽtẽ inuenit. Illa cernens regis filiũ, surgit ocyùs, submissè rogat, ecquidnam sibi

velit.

Cadocus regis filius ea ad concubitum prouocat.

velit. Tum ille: Scis, inquit, me esse regis filium, multis opibus & honoribus conspicuũ, & qui te quoque magnis possim augere diuitijs, si meæ velis parere voluntati. Sentiens virgo pudica de côcubitu illũ uerba facere, paululum demisso vultu & rubore suffusa, primò quidem præ se fert, grauiter se dolere, quòd tam parùm cultam ipsam inuenisset, atq; ad eum: Cùm tu regio sis ortus stemmate, & Deo volente, regni gubernacula suscepturus, non dubito me diuitem & beatã posse fieri, si tuo coniugio assentiar. Sed quæso te, paruumpèr sustine aduentum parentis mei. Interim ego ingrediar in cubiculum, moxq; ad te reuertar. Dixit hoc, ut posset ab illo se subducere, quem videbat libidinis flamma incensum, præ amore propè amentem fieri. Permisit autem iuuenis, ut in cubiculum se reciperet, putans illã benè comptã illicò redituram. At illa per aliud cubiculi ostium exiens, præpeti cursu ad ecclesiam properabat. Quod vbi sensit iuuenis, magno furoris œstro percitus, districto ense eã celeriter insequitur, toruisq; eam luminibus intuens: Olim, inquit, te amaui, mihique te coniũgere voluit & tu nunc ad te venientem fugis & habes côtẽptui? Notũ ergò sit tibi, nisi mihi spontè tui modo copiam feceris, confestim me ablaturum caput tuũ. Respondet illa constanti & infracto animo: Ego verò regi æterno, qui iudicaturus est viuos & mortuos, matrimonio iuncta sum, nec vllum alium admittere possum & nè diu suspensum te teneam, noueris, dum spiritus hos reget artus, neminem me admissuram præter illum. Fac ergo quicquid erit libitum, & quanta maxima potes, in me feritate incurre. Me enim neque terrores tui, neque blanditiæ, nec promissa, nec munera ab illius amore suauissimo poterunt separare, cuius castis amplexibus adstricta sum. Cernens incestus iuuenis se côtemni à virgine, libidinis impotentia victus, caput ei præcidit. Simul autem atque corpus virginis humi collapsum est, fons ille mirè perspicuus & ingens erupit, qui hodieq; manare non desinit, multis morbidis per merita sanctæ virginis salutem adferens. Caput autem, quòd in monte præcisum esset, facilè à monte deuoluebatur in ipsam usque ecclesiam, magnoque terrori fuit cunctis illud adspectantibus. Cumque omnes dicerent tam immane scelus vlciscendum esse, eiusque authorem detestarentur, parentes virginis internum animi dolorem luctu & eiulatu testabantur.

Minatur ei mortẽ.

Illa constãs ẽst.

Ab illo interficitur.

Interim homicida cruentus tergebat gladium suũ ad herbas, & quia filius regis erat, aiebat se nihil in eo perpetrando facinore Deum timuisse. At vir Dei Beunous, eius superbiam & animi obstinationem nõ ferens, cùm in manibus haberet caput virginis, accessit ad eum, & ait illi: O te sceleſtum, qui regiæ dignitatis puellam crudeliter iugulasti, cur te nõ pœnitet tantum admisisse flagitiũ, quo ipsam quoque ecclesiã contaminasti, & Deum prouocasti? Quãdo ergo nec ecclesiæ pepercisti, nec diei Dominico reuerentiam præstitisti, oro Deum meũ, ut reddat tibi in præsentia, quod mereris. His dictis, iuuenis repentè corruit & expirauit, corpusq; eius colliquescens disparuit, multis asserentibus, illud in tartarum cum anima descendisse. Porrò vir Dei caput virginis crebro deosculans, à lachrymis abstinere non potuit. Deinde corpori illud apponens, & suo pallio tegens, ad altare accessit Missam celebraturus. Ea finita, redit ad corpus virginis, luculentum sermonem habet ad populum, dicit inter cætera, sanctam virginem votum Deo nuncupasse, sed illud morte impediente reddere non potuisse: itaque orandum esse Deum, ut eam vitæ restituat. Cumque diù oratum esset, vir beatus surgit à terra, manibus in cælum sublatis: Domine Iesu Christe, inquit, pro cuius amore hæc virgo terrena respuit, cœlestia concupiuit, exaudi nos piis animis te inuocantes, ut quanuis non ignoremus eam pro tuo nomine passam, in cælis degere, nec nostro egere contubernio, animam tamen eius iubeas redire in corpus, ut magnificet nomen tuum, & post longa uitæ spatia, multiplicato bonæ conuersationis feruore, ad te redeat sponsum suum vnicè charum. Vbi ab omnibus dictum est, Amen, puella quasi à somno surgens, puluerem & sudorem à facie detergit, omnesque illic adstantes gaudio & admiratione afficit. Mansit autem in collo ejus quoad vixit, tanquàm candidi fili species, locum sectionis obtegens; aiuntq; viri regionis illius indè eam Vuenefredam dictam; cùm antea, ut ipsi affirmant, Breuua appellaretur. Vuen.n. Britannica lingua, idem est, quod Latinè candidum. Porrò euphoniæ causa, prioris vocabuli duabus literis mutatis, dictam Vuenefredam.

Diuina vltione repẽte perit Cadocus.

Beunous ad uitam reuocat S. Vuenefredam.

Locus autem ille, vbi sanguis eius fusus est, nõ longè abest à monasterio Basinguuercko in Nouuallia, & anteà quidem dictus est Siccauallis; post eius verò obitum vsque in præsens, Fons Vuenefredæ appellatur. Lapides quoque tã in fontis scaturigine, quàm in riuo illius, seu vtriusque margine, eius adspersi cruore, & sanguinis ejus tanquàm congelati manifesta vestigia retinent, & neque temporis diuturnitate, neque aquæ præterfluentis alluuione ea abolentur. Muscus autem lapidibus illis inhærens, thus redolet. Homines regionis illius, qui Deum necdum cognouerant, virginem rediuiuam, fontem aquas manantem, & petras sanguine adspersas uidentes, ad pedes beati Beunoi se abiecerunt, & ab eo baptizati sunt. Tandèm autem sancta virgo ab eodem viro Dei sacrum velamen accepit. Ille autem, solo scipione assumpto, omnem domus suæ supellectilem & quicquid fideles ei donauerant, sanctæ illi virgini & eius sociabus reliquit, atque aliò commigrauit. Porrò beata Vuenefreda nobilium filias côgregãs, docebat eas amare castitatem, cunctisque mundi spretis illecebris, leui iugo Christi colla supponere, & regulari consectanda disciplina, illius se seruitio mancipare.

Multi ea excitata credunt i Christũ.

Defuncto autem B. Beunoo, sancta virgo, Deo ipsam admonente, ad sanctum virum Deiferum accessit. Erat enim is magnus coram Domino, ferturq; fontem è terra excitasse, multos depellentem morbos. Cumque ad eum iret Vuenefreda, nocte oranti cælitus hæc vox facta est, Dic charissimæ filiæ meæ Vuenefredæ, ut ad Saturnum (hoc enim uiro nomẽ erat) sese conferat, ab eoque discat, quo in loco omne reliquum vitæ tempus exigere debeat. Vbi sancta virgo ad Saturnum venit, ille ait ad eam: Est locus, quẽ Vuitheriacum vocant, ab omni populo admodũ reuerenter habitus. Eum te iubet Deus adire, in eo donec uixeris, commorari, tuisque exemplis aliis præ lucere. Est illic Abbas Elerius, multis ornatus virtutibus, quem perpetui gemitus, & assiduæ preces adeò ab omnibus mundi huius curis abalienarunt, ut nihil iam terrenum sapiat, nihil labentium capessat, totus cælestibus intentus. Fecit virgo sancta, ut erat iussa. Venienti autem Abbas Elerius, per spiritũ sanctum eius cognoscens aduentum, obuiam profici scitur, eamq; honorificè excipiens, in virginum monasterium introducit, earumq; curam ei demandat. Ibi sanè quisquis ad illam æger accessit, incolumis ab ea recessit, mœrentes omnes, animi lætitiam reportarunt. Tandèm nocte quadam oranti Iesus Christus apparuit, indicauitque propediem ipsam è corpore decessuram. Itaq; quarto Nonas Nouembris, plena virtutibus & operibus bonis spiritum Deo reddidit, sepultaque est iuxta sanctum Chebeum &

Abbatis Elerii laus.

S. Vuenefrida virginibus præficitur.

Feliciter migrat ad Dominum.

Senanum. Multa verò per illam præpotens Deus effecit miracula, inter alia fabri cuiusdam filiam, ab ipso ortu cæcam, illuminans. *Miracula*

Si pueri tenelli, aliquo corporis incommodo affecti & morbo correpti, in ipsius fontis scaturiginem mittantur, à matribus incolumes reportantur. Alia miracula præterimus. Post annos multos, putà à Christo nato anno millesimo centesimo tricesimooctauo, beata huius virginis ossa Solopiam in monachorum monasterium admodùm honorificè translata sunt.

HISTORIA BREVIS SANCTORUM martyrum Agricolæ & Vitalis, ex adhortatione B. Ambrosij Episcopi ad Virgines.

Nouembris 4. QVI ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta secum referre consueuerunt. Ego ad Bononiense inuitatus conuiuium, vbi sancti martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis & gratiæ reseruaui. Apophoreta autem solent habere triumphos principum: & hæc apophoreta triumphalia sunt, Christi enim nostri principis triumphi, sunt martyrum palmæ. Nec verò huc dirigebam iter; sed quia petitus à vobis sum, debui mecum deferre, quæ aliis parabantur, nè minor ad uos venirem: vt quod in me minùs est, quàm præsumebatur, in martyre plùs inueniretur. Martyri nomen Agricola est, cui Vitalis seruus fuit antè, nunc consors & collega martyrij. Præcessit seruus, vt præuideret locum: secutus est dominus, securus quod fide seruuli iam inueniret paratum. Non aliena laudamus. Passio enim serui, domini disciplina est. Hic instituit, ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quomodò.n. minui potest, quod Christus donauit? Egregiè & ille, qui homini seruiuit, seruiendo didicit, quomodò Christo placeret. Hic tamè geminam laudem acquisiuit, in illo magisterij, in se inuicèm beneficijs, postquàm æquales esse meruerũt. Hic illum ad martyriũ præmisit, ille istum accersiuit. *Christi triũphi, martyrũ palmæ.*

Nullum ergò ad commendationem hominis conditio affert impedimẽtum: nec dignitas prosapiæ meritũ, sed fides, affert. Siue seruus siue liber, oẽs in Christo vnũ sumus: & vnusquisque quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino. Nec seruitus derogat, nec libertas adiuuat. Vide, ad eam rem quàm nihil in conditione momenti fit. Seruus, inquit, vocatus es? non sit tibi curæ. Qui enim vocatus est in Domino seruus, libertus est Domini. Similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi: Vide, inquam, vim Apostoli. Plus putatur dedisse ei, qui seruus, quàm ei, qui liber vocatus est. Ex seruo enim libertus Christi fit, ex libero seruus. Sed nulli plus dedit, verùm vtrique æqualem mensuram diuisit. Apud Christum enim seruitus & libertas æqua lance penduntur, nec ullo discerniculo bonæ seruitutis & libertatis merita diuiduntur: quia nulla maior est dignitas, quàm seruire Christo. Denique Paulus seruus Christi Iesu: Hæc enim seruitus gloriosa est, in qua gloriatur & Apostolus. An non summa gloria est, quandò tali precio æstimati sumus, ut sanguine Domini redimeremur? sed pergamus ad cætera. *Ephes. 6.* *1.Cor. 7.* *Christo seruire, summa dignitas.* *Rom. 1.*

Cumque sanctus Vitalis cogeretur à persequentibus, ut Christum negaret, & ille ampliùs profiteretur Dominum Iesum Christum, omnia tormentorum genera in eum exercentes, vt non esset in corpore eius sine vulnere locus, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, saluator meus & Deus meus, iube suscipi spiritum meum: quia iam desidero, vt accipiam coronam, quam Angelus tuus sanctus mihi ostendit. Et completa oratione, emisit spiritum. *S. Vitalis omne genus tormentorũ experitur*

Sanctus verò Agricola mitior habebatur moribus, vt ab ipsis etiam inimicis diligeretur. Ideoque differebant eius passionem. Sed hæc persecutorum honorificentia, omni erat immanitate acerbior, quę inuidebat martyrium. Deniquè ubi non acquieuit sanctus Agricola, crucifixus est: vt aduertamus illas blanditias eorum, non sedulitatis fuisse, sed fraudis. Supplicio serui, dominum terrere voluerunt. Vertit hoc Christus in gratiam, vt martyrio serui, dominus inuitaretur. Vtrique nomen aptum martyrio, vt designati ad martyrium ipsis uocabulis viderentur. Ille, Vitalis dictus est, quasi qui contemptu istius vitæ, veram illam uitam æternam sibi haberet acquirere: iste, Agricola, qui bonos fructus spiritalis gratiæ seminaret, & sacri sanguinis effusione, meritorum suorum omniũ virtutumque rigaret plantaria. Sepulti autem erant in Iudæorum solo inter ipsorum sepulcra. Ambierũt Iudæi cum seruulis sepulturæ habere consortium, quorum Dominum negauerunt. Sic & aliquandò Balaam dixit: Moriatur anima mea pro animis iustorum: & tamen non communicauit eorum operibus, cùm viueret, quorum in animis cupiebat mori. Et istis, quos viuentes persecuti sunt, mortuos honorabant. *S. Agricola crucifigitur.* *Nu. 23.*

Illic igitur martyris exuuias requirebamus, tanquàm inter spinas rosam legentes. Circumfundebamur Iudæis, cùm sacræ reliquiæ eueherentur: aderat populus Ecclesiæ cum plausu & lætitia. Dicebant Iudæi: Flores uisi sunt in terra, cùm viderent martyres. Dicebant Christiani: Tempus incisionis adest. Iam qui metit, mercedem accipit. Alii seminauerunt, & nos metimus martyrum fructus. Iterùm audientes Iudęi voces plaudentis Ecclesiæ, dicebant inter se: Vox turturis audita est in terra nostra. Vndè benè lectum est: Dies diei eructat verbũ, & nox nocti indicat sciẽtiam: Dies diei, Christianus Christiano: nox nocti, Iudæus Iudæo. Indicabant ergò Iudæi quod haberent scientiam martyrum, sed non scientiam uerbi: id est, non secundùm illam solius boni, & solius veri scientiam. Ignorantes enim Dei iustitiam, & uolentes se iustificare, iustitiam Dei non receperunt. Detuli ergò vobis munera, quæ meis legi manibus, id est, crucis trophæa, cuius gratiam in operibus agnoscitis. Certè & ipsi dæmones confitentur. Condãt alii aurũ atque argentum, ac de latentibus eruant uenis, legant preciosa monilium serta. Temporalis ille thesaurus est, & sæpè habentibus perniciosus. Nos legimus martyris clauos, & multos quidem, ut plura fuerint vulnera, quàm membra. Clamare martyrem diceres ad populum Iudæorum, cùm clauos eius colligeremus: Mitte manus tuas in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Collegimus sanguinem triumphalẽ, & crucis lignũ. Hęc sanctæ viduæ negare non potuimus postulanti. Munera itaque salutis accipite, quæ nunc sub sacris altaribus reconduntur. Ea igitur vidua sancta est Iuliana, quę hoc Domino templum parauit atque obtulit, quod hodiè dedicamus: digna tali oblatione, quę in sobole sua tẽplaiam Domino pudicitiæ atq; integritatis sacrauit. *Cant. 2.* *Ioan. 4.* *Psal. 18.* *Rom. 10.* *Eccè vir tantus & clauos martyris colligit.* *Ioha. 20.* *Item crucis eius lignum.*

DE IISDEM SANCTIS MARtyribus ex Gregorio Turonen. de Gloria Martyrum, Cap. 44.

Agricola & Vitalis, apud Bononiam Italiæ urbem pro Christi nomine crucifixi sunt: quorum sepulcra, vt per relationē fidelium cognouimus, quia nōdum ad nos historia passionis aduenit, super terram sunt collocata. Quæ cùm à multis, ut fit, uel tangerentur manu, uel ore osicularentur, admonitus est ǽdituus templi, vt immūdi ab ijs arcerentur. Quidam audax atque facinorosus opertorium vnius tumuli remouet, vt scilicet aliquid de sacris auferret cineribus, missoq; introrsùm capite, oppressus ab eo, vix ab aliis liberatus, cōfusus abscessit: nec accipere meruit, quod temerario ausu præsumpsit: sed eum maiori deincèps reuerentia, sanctorum adiuit sepulcra. *Pœna temerarij.*

Alius quoque tributa publica deferens, sacculum pecuniæ dum iter ageret, negligenter amisit. Appropinquans autem ciuitati, recognoscit se amisisse publicum, quod ferebat. Tunc prostratus coram sepulcris beatorum, cum lachrymis deprecatur, vt perditum, eorum virtute reciperet, nè ipse, coniuxque ac liberi, ob id captiuitati subigerentur. Egressus autem foràs in atrium, virum qui hanc pecuniam in uia iacētem reppererat, nactus est: scrutatusque diligenter, illius horæ tempore, hic sacculum inuenisse se dixit, quo iste martyrium auxilium flagitauit. *Nota miraculum.*

Horum reliquias Namatius Aruernorum Episcopus deuotè expetiit, ut scilicet eas in ecclesia, quam ipse construxerat, collocaret: direxitque vnum illuc presbyterum, cum Dei gratia, quæ petierat, detulit: regressusque cum socijs, in quinto ab Aruerna vrbe, milliario reuertentes, metatum accipiunt, & ad Episcopum missos dirigunt, vt eis, quid agant, iubeat ordinare. Manè autem facto, sacerdos, admonitis ciuibus, cum Crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarum deuotissimus properat. Cumque ei præsbyter offerret, vt beatas reliquias adspiceret, si luberet: & ille, Mihi, inquit, magis est hęc credere, quàm videre, sic enim in scripturis legimus sanctis, quia ipse Dominus eos beatos indicat, qui eū cùm non viderint, crediderint. Hac itaque sacerdotis fide pollente, Dominus sanctos suos glorificat in virtute. Nam veoientibus illis, subitò contenebratum est cælum, & ecce imber vmbrosus atque teterrimus super eos descendit: & tanta pluuia ibidem est diffusa, vt flumina per uias illas currere cernerentur. Veruntamen circa sancta pignora per vnum valdè iugerum neque vna gutta visa est cecidisse. Et abeuntibus illis, pluuia eos à longè quasi præbens obsequiū sequebatur populum fouens, gestatores autem pignorum non attingens. Hæc videns pontifex, magnificauit Dominum, qui fidei suæ sic fauens, talia ad sanctorum gloriam operari dignatus est. Congregatis verò ciuibus, cum magno gaudio atque deuotione sanctam ecclesiam, his illustratā pignoribus, dedicauit. *Obseruatio veterum erga sanctorū reliquias studium, ac veneratione & ceremonias. Ioan. 20. Miracles*

VITA, RES GESTAE, ET CERtamina S. patris nostris Iohannicij Abbatis, Authore Simeone Metaphraste.

Viam, quæ ducit ad uirtutem, sciūt omnes esse asperam, arduam & difficilem, idque apertè ipsa dicunt experientia. Et ideò multis quoque indiget, quæ ad ipsam excitent, partim quidem exhortationibus, partim autem uitæ quoque historia eorum, qui in illa prius sunt ingressi: quod etiam magis ad eam attrahit sine molestia, & efficit vt non despondeant animum propter difficultatem itineris. Etenim, qui viam est ingressurus asperam & difficilem, suadens & adhortans quispiam minus persuaseris: ostendens autem multos eam iam confecisse, & ad optatum iādem finem peruenisse, sic magis persuaserit: vt prompto & alacri animo iter aggrediatur. Talē esse existimo magni quoque patris Iohannicii vitam, & longè iucundissimam, & longè vtilissimam, & quæ ipsa quoquè pōt vel valdè socordem excitare ad studiū virtutis. Dicantur ergò res illius, quoād eius fieri poterit, & vobis piis ac religiosis in mediū ꝓferātur, undè & ex co perit, & ad quē finē tandē in peruenerit. Sic aūt haber. *Nouembris 4. Via virtutum ardua.*

Quartodecimo anno tyrannidis Leonis filii Constantini, qui & generis seriē traxit ex Isauria, admirabilis Iohannicius procedit ex maternis thalamis. Cui patria quidē fuit prouincia Bithynorū: vicus aūt, qui vocatur Marycati, situs ad Borealem partem Apolloniadis: Parentes, qui factis ipsis veram reddebant appellationem, Miritzicius & Anastasio. Erant enim tan quàm pulchram rosam iustum Iohannicium edituri pietati, qui à uita, ad vitam, vt dicit Apostolus, enecabat multos vnguento pietatis, & à lapsu peccati facie bat surgere, & viā ostendebat salutarem, ut iam ostendet oratio. Statim ergò ab ineūte ætate, eūm sēsilibus cibis aleretur & educaretur ut puer, non disciplinarum orbē & mundanam elegit sapientiam: sed eam, quæ ad eum adducit, & ei reddit familiarem, quæ est initium sapientiæ, nempe Dei timorem, & eius mandatorum insistere uestigiis. Proficiebat ergò in dies in virtute & diuina disciplina, & pulchro augebatur incremento. Quid autem Dñs, qui est velox ad bonorū remunerationē? Nondum magnus Iohānicius è prima ętate excesserat, & munus obiens, quod ei fuerat mandatū à parentibus, in consueta pascua porcos immittēs, ille qdē eos signabat figura Crucis, & ipse cōsuetas pces Deo reddebat: Illi aūt pmanebāt idiūsi, nullo nec hoium, nec bestiarū dāno oinò affecti, donec vesperè reuersus sanctus, eos domū rursus ageret. *S. Iohannicii patria. Parētes. 2. Cor. 2. Psal. 110 Pro. 1. & 9. Nota hic vim & efficaciā signi S. Crucis.*

Cùm aūt ille quidem iā excessisset ex Ephebis, tunc eūm esset & corpore agilis, & adspectu præ se ferret speciē hominis non ignaui, habereur verò accuratus militum delectus iussu eius, qui tunc rerum potiebatur, tune hic quoque vir admirandus, relatus fuit in numerum excubitorū. Erat aūt exercitui quidē incūdus ꝓpter moderationē: inimicis uero terribilis ꝑp fortitudinē, ut qui eos sæpè vel solo adspectu in fugā verteret. Cùm se ergo sic gereret, & tāli fieret ab exercitu, apud Deū adhuc pluris fiebat, quatenus eius pcepta ad vnguē obseruabat. Hoc ergo vidēs malignus, & eūm aliā uirtutē, tum eius cūm Deo familiaritatē & coniunctionē ei inuideret, in eū latēter comparabat insidias. Quamobrèm cùm aliquandò hominibus cōmunem offudisset caliginem, vt non diuinis imagini bus eum, quem par erat, honorem tribuerent, peruenit & usque ad Iohanniciū: capitęq; & expugnat hune vi- *In militia vixit religiosè. Labitur ī haeresim Iconomachorum.*

rum præclarum inter exercitatores,& inducit eum ad perniciosam sectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore diuinis imaginibus non modò quē par erat, multi honorem non tribuebant: sed nec earum quidem auditionem auribus omnino admittebant. Totis verò quinquagintaseptem annis, figura à Christo susceptæ humanitatis, crimini dabatur & contemptui habebatur ab ijs, qui pugnabant aduersus imagines. Cum quibus fuit adductus, & captus hic quoque vir admirandus, & pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atq; hæc quidem sic se habebant: & Christi figura nostræ similis, proh dolor, despiciebatur, & nihil omninò putabatur.

Heresis Iconomachorū durat annos 57.

Postquàm autem huius sceleris operatores cum impietate miserabiliter perierunt, & Romanorum imperium transiit ad coniugem eius Irenē, quę res Christianorū tuebatur & habebat in honore, etiamsi propter metum mariti, non poterat eo superstite liberè eloqui veram religionem. Cùm ea verò in imperio fuisset constituta, tunc ipse quoque Christus, qui propter nos carnem induit, rursùs honorabatur figuris, & exoptatæ sanctorum imagines, in ecclesiis, in foro, in populo cernebantur. Sed ne sic quidem multi huius Iconomachorum hæresis acerbitatem eluèrunt ex animis, sed cùm temporis diuturnitate ad mali habitum peruenissent, ægrè ferebant se ab eo liberari. Quorum vnus erat hic quoq; pręclarus Iohānicius: qui non erat promptus nec velox ad mutationem, neque omni vento conuertebatur aut circunferebatur, sed morum ostendens grauitatem, etsi in re non laudabili, permanebat in ijs, quę sibi rectè opinari videbatur, & diuinis imaginibus nullum cultū tribuebat. Deindè quid fit? Eum venatur egregius agricola, qui nouit terram animi vniuscuiusque, & is accipit semina fidei orthodoxæ. Quomodò autem.

Mittitur ab Imperatore ad Occidentem cum toto exercitu. Illinc aūt reuertēs, transiit per quādam partē Olympi, & nutu diuino iter fecit prope quendā ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deindè ille apparens ex sylua: O fili, inquit, Iohannici, si magnū tibi est, inquit, Christianū esse & nominari, cur Christi imaginem despiciens, efficis ut labor virtutis à te frustrà suscipiatur? Hæc audiuit vir diuinus, & miratus est, quòd ei euidentissimè dixisset de omnibus. Humè itaque cadens, petiit veniam, quòd ille ignorans fuisset ingratus in Dominū, & affirmauit se deincèps Christi imaginem & omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni proposito. Ab illo ergo tempore, beatus ille satellitis officio fungens in vestibulo regiæ, recubabat in nudo solo, eratq; orationi intentus in ieiunio. Nam etsi conuiuia inibat cum aliis, cibum tamen non sumebat usque ad satietatem, sed eatenùs, vt illis quidem non videretur ieiunare: corpus autem ei consisteret, & ad pernoctem illam inseruiret stationem.

Iohannicius resipiscit ab errore Iconomachorum.

Humi cubat, orat, ieiunat.

Cùm ille ergò totos sex annos his vacaret, egreditur gens Burgarorum, Thraciam depopulans. Aduersùs eos autem ducit exercitum, qui tunc erat Imperator Romanorum, magna & valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoque pietate planè iuuenis. Magnum itaque prælium fuit inter eos commissum, & ex exercitu Romanorum cadit magnus numerus. Quid ergo ille inter viros fortes magnus, & inter exercitatores pietatis maior Iohānicius? Erat tāquàm alius Dauid, alienigenas quidem perrumpens cum multis millibus: plurimos autem liberans ex ijs, qui erant eiusdem generis, adeò vt quidam ex illustribus Romanis, machina quidem ex loris contexta caperetur à Bulgaris, is verò ea gladio dissecta, à manu hostili hominem liberauerit. Hæc cùm tunc ipse adspexisset Imperator, & eius esset virtutem admiratus, cupiebat scire patriam, & quod esset ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam ordinem militiæ. Imperator verò omnia statim, nè memoria exciderent, scribæ iubet mandare scriptis, & magnificentia remunerationum, confirmauit defessam manum huius egregii militis. Hinc magis incitatus, vnum quendam ex inimicis, qui steterat in via angusta, & multos occidebat ex Romanis, vir ille strenuus, facto in eum impetu, illum priuauit capite, qui multis aliis capita abstulerat. Sic aduersùs hostes qui videntur, præclara facinora, erant signum trophæorum, quę erat erecturus contra inimicos, qui non apparent.

Bulgari cadunt exercitum Roman.

Iohānicij strenuitas

Vide autem, quomodò hinc fuit deductus ad suscipiendum contra illos certamen: & iam ad luctādum est aggressus, & grauis armaturæ mentem, abstinentia à cibis & oratione pulchrè armauit. Nam cùm à pugna aduersùs eos, qui cernuntur, hostes se sensim & paulatim dimouisset, & se deincèps collegisset, uersabat animo ea, quæ Dei uirtute aduersùs hostes fortiter gesserat, & se posteriori tempore dicebat acerbū illud damnum accepisse, quo Christi sui imago in honore ab eo habebatur, & telis pœnitentiæ sanciabatur eius animus, & in hūc modum secum loquebatur: Oportuit me tali Domino seruire, & nō solum aduersus hos, qui cernuntur, inimicos: sed etiam armari in eos, qui non cadunt sub adspectum. Quod quidem ergo habeo maximè in uotis, nempe dari mihi tempus, in quo possim carnem subiicere spiritui, & soli Deo animum adhibere. Hinc se dedit totum solitæ orationi, & cùm vidisset montem, qui supereminet à dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo uitam quietam & amantem solitudinis.

Cùm uenisset ergò in urbem regiam, & ualere iussisset ea, quæ sunt in ipsa, oratoria, & emigrationis postremam reddidisset adorationem, despicit quidem referri in numerum procerum Imperatoris: despicit autem maxima adipisci, & pluris fieri, quàm vulgus. Despicit paternā affectionem, postponit uiscera matris, & cùm parum congressus esset cum parentibus, profectus est ad iucundam quietem & silentium, cùm solos viginti quatuor annos se pulchrè gessisset in hac inferiori & mundana militia. In transitu uerò cùm accessisset ad Agaurorum monasterium, accipitur ab ijs, qui illic erant, monachis: & monasterii Præfecto Patri Gregorio aperit suum animum, q scilicet amet uitam quietam, & q velit solus sub Deo uiuere, omnē humanam uitans consolationem. Ille autem laudat quidem propositum: sed hæc dicebat conuenire iis, q versati sunt in diuturniori exercitatione, & ad eius habitum quodammodò peruenerunt. Ego uerò tibi consuluerim, non eā primò uitam eligere, quæ est remota ab omni hominū societate: sed cum uiris piis & monachis te prius coniungere, & discere tempus & ordinem orationis. Deindè obedientiā doceri & modestiam: & sic ad uitā accedere anachoreticā, nè si ad eā irruperis priusquàm didiceris, cùm te oporteret ferire, feriaris: & cùm superare, supereris miserabiliter.

Anachoresis & solitudo quibus expetenda.

Hæc cùm ille monita audiuisset, illinc quidē recessit: cùm uenisset aūt vespera, hospitio excipitur à quodā uiro pio & religioso, ut qui pulchrè cognosceret huiusmodi habitacula, & caueret, nè unq̄ diuersaretur in ædibus alicuius, qui esset diuersæ à recta sentētia. Cui cùm animū aperuisset, qm erat adhuc omninò ignarus literarū, abducitur ab eo in quoddā ppinquū monasteriū, quod uocabatur Vtotelas: & cùm in eo didicisset solā elemētorū institutionē, cùm intellexisset hoc monasteriū esse tumultu plenū, ascēdit ad aliud monasteriū, quod dr̄ Antidii: & cùm illius Pręfecto suū declarasset ppositū, docet ab eo, cuiusmodi

Discit prima elemēta Iohannicius.

fit

sit palęstra in diuinis certaminibus, deprimere scilicet cogitationes, & oēm altitudinē, quæ extollitur aduersùs Dei cognitionem. Cùm duos antè annos in eo perseuerasset, & Dei patris Dauid hymnorum triginta psalmos didicisset, & ostendisset satis validas esse eorum ansas aduersùs omnem insultum aduersarij, paulopòst incessit eum desiderium transeundi ad montem, qui supereminebat. Totos ergò septem dies vacans orationi, petebat vt sibi appareret certus dux viæ, quam desiderabat. Septimo autem die, audit hic nouus noster Moses vocem desuper iubentem, vt parum accedat ad montē, & assequatur id qđ desiderat.

Audit vocē diuinitùs lapsam.

Cùm ergò ille hanc audiuisset, accessit ad montē, & quemnam locum inueniret aptum ad suam habitationem, vndiquè circunspiciebat. Ascendens ergò in montem, incidit in duos monachos, quibus tunicæ quidem erant confectæ ex pilis, victus autem erat ex herbis, quæ illic nascebantur, & tantus, vt solùm possent viuere, & vt tanquàm angeli in terra viuerent cū corpore. Eis ergò communicauit ea, quæ animo versabat & meditabatur. Illi autem postquàm preces solitas Deo pro eo obtulissent, sigillatim narrarūt de omnibus, quæ interrogabat, adiicientes ꝙ post quinquagesimum annum exercitationis, & circa ipsum finem vitæ, ei inferetur tentatio: esse autem inuidos & malignos eos, qui eā sunt illaturi. Sed illis quidem labor in caput eorum conuertetur: Tu autem, dicebant, nihil graue patieris, quod etiam posteà deductum est ad effectum, quomodò etiam suo tēpore declarabit oratio. Sed cùm hęc prædixissent, & tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: est autem ex pilis contexta) ei tradidissent, recesserūt: hoc aduersùs omnes insidias & insultus fuit ei arma inexpugnabilia & fortissima, vt ille narrauit posteà. Deindè cùm illinc emigrasset in montem, qui vocatur * Cichalix, degebat sub dio & absque vllo tabernaculo.

Duo monachi egregij.

Iohannicius viuit sub dio.

Cùm Gregorius autem, de quo priùs diximus, sancto rude excitasset habitaculum, vt esset ei parum tegumentum ab imbribus & niuibus, se in eo inclusit. Sed quoniam multi illuc accedebant, eum conuenire cupiētes, & illi gratum & familiare silentium interrumpentes, illic discedens in quendam vicum Hellesponti, in quodam monte nemoroso & aditu difficili se collocat: in quo cùm foramē quoddam angustum & profundum sub terra fodisset, in eo manebat, nusquàm progrediens, non habens coruum cibi suppeditatorem, sicut Elias: sed cuidam caprarum pastori hoc committens, vt ille vicissim ab eo maiora acciperet. A quo quidem pastore ipse singulis mensibus panem & aquam tanquàm quoddam planè nouum accipiebat epulū. Tres totos annos silentio in eo transigens, precationis quidem curam gerebat & hymnorū ad Deum noctù & interdiù: Erat autem hoc eius opus, deliciæque & consolatio. Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ assiduè ab ipso canebantur: Spes mea Deus, refugium meum Christus, protectio mea spiritus sanctus. Quocircà licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptū, in ore ferre perpetuò.

Degit in specu.

3. Reg. 17

Mira eius abstinentia.

Cùm sic ergò se haberet, & extolleretur talibus cordis ascensionibus, voluisset autem aliquandò venire in quandam domum oratoriam ex iis, quæ illic erāt, in qua multi erant congregati ex prædijs, quæ erant circuncircà, accidit vt cōueniret etiam quidam ex eius commilitonibus, qui cùm hunc magnum vidisset inter exercitatores, & ipsum non ampliùs esse existimasset, statim est recordatus veteris illius sui familiaris & amici Iohannicij, illius vultus effigiem & staturæ magnitudinem reputans, etiamsi lōga illa inedia, & volūtaria in lacu inclusio, multa destruxisset ex iis, quibus poterat cognosci. Stabat ergò, illū perfectiùs memoria repetens: is autem ei magis magisq; ille esse videbatur. Postquàm verò in eum oculis curiosiùs coniectis, re vera cognouit hunc illum esse amicorū & familiarium amicissimum Iohannicium, eius statim collum circundans ardenter cōplectebatur: apertè ostendebat, se pendere ab illius anima, ei lachrymę distillabant præ gaudio, & in memoriam reuocabat veterem consuetudinem. Deindè ille quidem excurrit, reliquis sociis rem volens significare: Iohānicius autem volens magis latere, peruasit in montes Conturiæ, in quibus degebant feræ, seorsùm cum Deo congrediens.

Fugit ad altas latebras, nolens agnosci.

Cùm tunc autem fortè fortuna venisset in ædē oratoriam, incidit in virum quendam & mulierem, qui conuenerant vt festum patrium peragerēt. Qui cùm sanctum vidissent, in primo occursu, illo insolito & terribili eius spectaculo obstupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quisnam esset, nec omninò cum eo cōferre sermonem. Erat enim vir satis quidem iustæ magnitudinis: pannis autem obsitus, & nudis incedens pedibus, & totus capillatus, & coma mirādum in modum promissa. Illi ergò cùm sanctum vidissent sic affectum, affecti sunt timore. Ille autem placida & miti voce iussit eos esse bono animo, & ab illo timore recreauit. Deindè eos rogauit, quænam esset via, quæ rectà ferret. Illi verò dixerunt ante fluuium fluere, qui non erat transitu facilis, & tunc maximè, cùm tam multi imbres ad eum affluxissent. Tunc enim acciderat, vt vehemēter plueret, & ideò restagnaret fluuius. Ille autem cùm circa mediam noctem surrexisset, (O pedes speciosos, ò ingressum illum admirabilem) aquam ascendit, nec fuit madefactus, & transmisit in continentem, quæ erat ex aduerso.

Nota S. viri cultū externū.

Transit flumen, nihil madefactus.

Illinc autem venit in templum magistro Christo dilecti discipuli, quod erat Ephesi: ei autem statim sua sponte apertæ sunt portæ illius tēpli. Ille verò ingressus, cùm Domino suas preces reddidisset, rursùs egreditur: & cùm esset egressus, protinus clauduntur portæ, & rursùs conuertitur in Conturiam, & conuenit quasdam monachas, matrem, inquam, cum filia. Quarum filia quidem iam erat defessa libidine: mater autem studebat admonitionibus motus eius carnis comprimere. Cùm in eas incidisset sanctus, & ꝓpter puellæ vitium esset animo perturbatus, puella ad se vocata, iubet eam manum suam collo illius imponere. Quod quidem cùm factum fuisset vt iusserat, rogauit vt puella quidem liberaretur à malo, quod eam vexabat: in se autem graue illud malum recideret. Atq; illa quidem liberata à bello carnis, ordini monachorū se, vt prius, restituit: In sanctum autē graue illud bellum excitabatur. Cùm autem intelligeret turpes cogitationes eum ad facta non honesta impellere, inuenit draconem quendam ex serpentibus in quadam, quę illic erat, spelunca, & seipsum statim prabet ab eo exedendum, vel per vim cogens inuitum eius corpus tangere. Malebat enim mori, quàm animi sui nobilitatē voluntati carnis esse mancipatam. Atque ille quidem se præbuit draconi: malæ autem cogitationes, quæ sunt semina draconis, qui cadit in intelligentiā, protinus recesserunt: & si qua voluntas carnis ei exhibebat molestiam, ea quodammodò tota flaccescebat & morte afficiebatur. Simul autem morte quoque affectū fuit statim ipsum animal: & exhinc aduersus omne genus feras, tam quæ sub adspectum cadunt, quàm quæ non cadunt, data est potestas decertatori.

Notares miras.

Liberat monachā à carnis tentationibus, et eas in se recipit.

Nouum genus domanda libidinis.

Aliquandò enim ille quidem Dauidis psalmos dicebat memoriter: mouebatur autem quidam aceruus lapidum, & sancti ad se attrahebat oculos. Cùm ergò quendam maximum serpētem punicei coloris ex eo

vidisset

vidisset apparentem, & quam in manu habebat, virga eum percussisset, eum nihil spirātem reddidit, & morte affecit. Deindè rursùs quoquè tempore hyberno ille quidem subterraneam quandam & obscuram subit speluncam: In ea autem habitabat draco, vt qui spelunca vteretur pro cauerna. Lucebant verò draconis oculi, & videbatur beatus pater ignē intueri. Neque enim priusquàm esset expertus, putasset vnquàm draconem inesse in spelunca. Cùm ergò visum sibi esset ignem in spelunca accēdere, ligna collegit, & draconis oculis imposuit, ea volens accendere propter tempus hybernum. Cùm is autem excussisset ea, quæ fuerant imposita, intelligens pater esse bestiam, non fuit ignauo nec abiecto animo, nec vllo timore est affectus, sed paululùm declinans ad dexteram speluncæ, nullum malum passus, versabatur simul cum *dæmone.

*for. * dracone.*

Agebatur verò iam duodecimus annus, ex quo morabatur in solitudine homo Dei: venit autem ad eum à superis prædictio, vt illinc quidem migraret, habitaret autem in monasterio, quod vocatur Eriste, & habitum indueret monasticum. Nam cùm tāta esset virtute, nōdùm vestem induerat monasticam: sed adhuc magnorum monastici habitus certaminum erant ea, quæ dicta sunt præexercitationes. Venit itaque æstate ad prędictum monasterium, & Stephano Præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit reuelationem. Ille autem postridiè nihil cūctatus, solitas fundit preces, & sacras dicit orationes, & eum veste induit monastica. Tali ergò habitu monastico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam supra monachos, & à certaminibus se parabat ad certamina, & à laboribus procedebat ad labores, se includit in loco, qui vocatur Critama, & se ligat catena, quæ erat longa sex vlnas.

Induit habitum monasticum cū solitis precibus.

Iam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, & cùm ei visum esset ire ad Chelidonem, vt conueniret virum quendam virtute insignem, (erat autem is magnus Georgius) venisset autem ad fluuium Goram, incidit in draconem, qui cohibebat aquę fluē tum, & trānsitum ei interrumpebat. Et eum quidem precatione & signo Crucis mortuum statim tradit aquis. Tres autem annos cum magno versatus Georgio, cùm ab eo totum didicisset Psalterium, abiit rursùs ad pastorē Antidii, cum Pachomio discipulo. Et cùm illinc rursùs venisset in monasterium Agaurorum, ascendit cum aliis monachis in montem propè situm, vt essent spectatores domus, quæ in eo ædificabatur. Construebatur enim in eo monte quoddā habitaculum iis, qui erant in monasterio, quod & volētibus maiorem conciliabat quietem & silentium, & perfectiorem cum Deo cōiunctionem. Cùm ergò venissent in montem, hircus insignis magnitudine, alicundè è grege apparuit. Itaque qui cum hoc beato patre erant monachi, cùm vidissent hircum, & eos inuasissent humanæ quædam cogitationes, animo versabant, quonam modo eum caperent, & vt illius pellem in vtrem transmutarent, maximi faciebāt. Cùm in eo ergò inhabitante spiritu cognouisset pater ea, quæ erant in mente monachorū, vnum ex iis, cui nomen erat Sabas, ad se vocans, iubet hircum ad se adducere. Illo verò interrogante, si in fugam fuerit conuersus, quomodò eum compræhēderet: Vade solùm, ò frater, inquit ille magnus: ille autem lubens veniet, & te sequetur. Cōuersus verò ad alios monachos, rogauit an hirci pellis esset apta ad vtrem componendum. Illi autem: Maximè, inquiunt: & antequam hoc diceres, nos id cogitabamus. Interim autem ductus fuit hircus à monacho Saba, & pater vel in verbis ostēdens benignitatem, transmittit rursùs pecudē ad sua

Signo crucis & precibus interficit draconem.

pascua, non solùm hinc commiserationem, sed etiam amputationem docens suarum voluntatum.

In hoc autem monte versans, iis etiam, qui genere attinebant ad Imperatorem, (Nicephorus verò tunc Romanum administrabat imperium) prædicit eius mortem paulopòst esse venturam. Nono ergò anno eius imperii erumpentes Hunni, Thraciam populabātur. Satis autem magno coacto exercitu, Imperator quidem eos priùs vicit: Post hæc verò, coactis copiis, Hunni vexauere Romanos. Quo tempore ipse quoq; Imperator sauciatus, cum imperio ipse quoquè finit vitam: sceptrorum autem & imperii hæredem filium relinquit Stauracium. Cùm esset ergò Stauracius in Imperio constitutus, ij, quibus de morte Imperatoris Nicephori ab admirabili Iohannicio priùs fuerat significatum, paulopòst quam Imperator decesserat, recordati eorum, quæ prædicta fuerant, accesserunt rursus ad hunc magnum patrem, & rogarunt de filio eius Stauracio, an sit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit rursus quoquè celerem fore mutationem, &, vt aiunt, rem esse in acie nouaculæ. Breue tempus intercessit, & imperio translato ad Michaelem generum, euenerunt ea, quæ prædicta fuerant. Hic autem Michael antequàm perueniret ad imperium, dignitatem habebat procuratoris palatij. Nō multo itaque post tempore Hunni rursus in Thraciā faciebant incursiones. Itaque Imperator erat valdè solicitus, quonam modo & eos grauis inuaderet exercitu, & quemadmodùm eos malè haberet. Interim autem ille quidem Leonem Armenium præfecit orienti: Leo verò, qui iamdiu maximo amore tenebatur imperij, hoc solum animo versabat, quomodò eo potiretur: & quicquid non ad id tendebat, id paruum existimabat & non magni momenti.

Nicephorus imperator ab Hunnis occiditur.

Michael obtinet imperium.

Cùm ergò rursus bellum exortum esset aduersus Hunnos, & nec primò quidem cum eis cōflixisset Armenius, sua spōte tergis datis, Romanos affecit dedecore: vt simul quidem & Michaeli maculam inureret, & eum graui afficeret animi ægritudine. Cùm ergò Leo hoc consilium cepisset, & id fecisset, fraudeq; & simulatione conciliasset animos militum, persuasit vt eum solum spectarent, & in eo solo spem salutis collocarent, vt qui imprudentius & inconsideratius in his rebus se gererent, & bonis, quæ habebant in manibus, stultè præferrent ea, quę expectabantur. Leo ergò cùm induisset personam beneuolentiæ in Imperatorem, simulabat se eum maximi facere & colere. Post illam autem cladem ab ipso de industria & voluntariè conceptam, cùm reuersus esset Michael Byzantium, illo tempore proferens, quod iamdiu parturierat, & qui intus erat, Leonem aperiens, iis relictis, qui Romanorum agros populabantur, quàm maxima potuit celeritate armatur aduersus suos, & ab iis, qui aderāt, renunciatur Imperator; & ad omnium clarissimam peruenit ciuitatem. Michael verò vel inuitus ei cedit imperio, cùm iureiurādo ab eo accepto sibi prius cauisset, & fide dignis, vt putabat, promissis se muniisset, quòd ei cum vxore & liberis permitteret agere vitam priuatam.

Leo Armen' fraude occupat imperium.

Ille autem cùm primum ascendit ad imperium, veluti omnium oblitus, & nihil curans eorum, quę Deo teste iurauerat, primum quidem Michaelē & eius coniugem condemnat exilio: paulopost verò, habitu monachorum vel inuitos induit. Non eousquè autem cōstitit: sed etiam paucis post diebus eos à se inuicem separauit, nec eos simul habitare sinit in regione, sed illum quidem in vnum locum, hanc verò in alium relegauit. Vide autem, quò procedat improbitas potestatem consecuta: statim enim qui & nomine & moribus erat bellua, in ipsum, proh dolor, Christum & e-

Perfidia eius ī Michaelem &c.

ius

Persequitur crudeliter eos, qui noluerunt esse Iconomachi.

ius imaginem rabie exagitatur, multis afficit suppliciis veræ pietatis adoratores, ab iis, quæ habebant, alienans & exterminãs, ꝙ non Christi & eius sanctorum imaginem eum ipso coneulcare in animum induxissent. Quamobrèm Nieephorum quoquè sanctissimum Patriarcham, si non à sacerdotali deponeret rectione, graue esse putabat, & sua amentia indignũ & importunitate. Propterea ergò tum à sede dimouet, qui verè erat dignus qui regeret, quoniam nee luci quidem conueniebant tenebræ. Theodoto autẽ ex Natolia, cui erat eognomen Melissenus, vt qui esset eiusdem sententiæ & moribus similis, introducto, replet Ecclesiam magna abominatione.

Theodotus Melissenus Iconomachus, fit ab eo Episcopus Constantinop.

Illo autem tempore cùm per montes Prusensium magnus hic pater se exerceret, Gurias quidam, qui ipse quoquè erat vnus ex iis, qui vitam suseeperãt anachoreticam, & videbatur præstare alijs in monachorum certaminibus, & summus exercitator & amator virtutis ab omnibus existimabatur & nominabatur, & cùm quis dixisset Guriam, adiiciebat etiam exercitatorem, vtpotè ꝙ hine magis agnosceretur, quàm ex nomine proprio. Is eùm videret se longè abesse à vera virtute Iohannicij, & venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum transire, ei dissecabatur & laniabatur animus inuidia. Dum autem inuidiam parturiret, cædem peperit. Quomodò autem, declarabit oratio. Ea enim versans in animo, & quærẽs ad effectum deducere id, quod meditabatur, eũ sancto de industria studet vitam agere, cùm magnus Iohannicius propter maximam animi simplicitatem, Guriam supinis, vt dicitur, manibus accepisset & foueret. Ille autem in principio quidem magnam simulat pietatem, & erat virtutis histrio præstantissimus. Cùm non aliò autem spectaret, quàm vt latenter inuidię gratificaretur, sub specie propinandi, sancto venenum porrigit, cùm ipse priùs bibisset longè acerbius inuidiæ & malitiæ. Insidiosum autem sic epotum poculum, sanctum multis affecit doloribus: sed qui per eum eolebatur Dominus, non passus est eum diù vexari, nè nimis gloriaretur vitium aduersùs virtutem. Sed in somnis misso pclaro inter martyres Eustathio, ei donat priorem habitum & sanitatem. Ille autẽ in honorem eius, quod tũc factum fuerat admirabiliter & præter opinionem, ædem oratoriã extruxit & monasterium: quod quidem extat vsque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem solùm à doloribus fuit ille dulcis somnus, & lætus ille aduentus martyris, sed ad maiorum miraculorum simul & rerum principium & fundamentum.

En quid parturit inuidia.

Aliquandò enim in quadam nocte ille quidem volebat necessariò dare corpus quieti, vt se recrearet, promptiorique & alacriori animo rursùs labores aggrederetur. In quodam autem loco, qui illic vergebat ad Orientem, non in somnis, sed re vera videt aquam emitti copiosam & perspieuam, & multas cæcas pecudes illic stare, & ex ea bibere. Et ille quidem desiderauit scire, quidnam sibi vellet visio. hoe verò solùm resciuit, ab iis, qui in ea regione habitabant, ꝙ in eo loco priùs ædificatum fuerat templum Dei genitricis. Cùm itaq; venisset ad locũ, qui sibi apparuerat, aquæ quidem fontem non inuenit: eùm eum autem vidisset benè esse situm & pulchrum, & alioquì aptum ad Domini domum ædificandum, in eo pulchrum templum excitat, & cõstruit monasteriũ, cùm non pauci illic se totondissent, & ad certamẽ spiritale se prompto & alacri animo præparassent, & ab illo erudirentur ad virtutem. Sanctũ ergò non fefellit visio. Non enim ostendit id, quod factum fuerat, sed id quod erat futurum. Nam ꝙ in loco quidem, qui apparuerat, fuerit habitaculum matris Dñi nostri, testabãtur multi, qui ipsis hoc viderant oculis. Oues autem & aqua scaturiens, illæ quidem significabant sanctos, qui templo assidebant: hæc autem suauissimum illud fluentum eius doctrinæ. Quòd eæ verò essent orbatæ oculis, id ostendebat animæ eorum cæcitatem.

Visio S. Iohannicij.

Construit templum & monasterium.

Interim autem dum Dei excitabatur habitaculũ, erupit quidẽ pluuia: serpentes asũ emissi è terra, morsibus prohibebant eos, qui in illo laborabant. Sed ille quidem statim manus tollit ad cælum, Deũ rogans: nubium autem crassitudo mutata est in summam serenitatem, & qui operi erant intenti, manebant illæsi à nocumento morsuum. Quo quidem tempore, sancto quoquè pro viribus ferente iis, qui ædificabant, & ad tollendum lapidem manum porrigente, vipera emersit è lapide, & manum appræhendens, ab ea diù pependit, & immisit ei totam veneni acerbitatẽ. Sed nobis apparuit alter Paulus, etiamsi non primus chori Apostolorum, sed eorundem, quibus ille, donorum potestate præditus. Nam ille quidem manum concutit: acerba verò illa vipera humi cadit, & erat ei manus illæsa, adeò vt non appareret, an fuisset omninò percussus. Sed non eousquè constitit vehemens eius contentio & studium, in ædificãdis ædibus oratorijs, sed etiam opẽ tulit iis, qui ædificabant, & post ædificationem cõseruabat omninò suis precibus illæsas ędes quas ædificauerat, habens perpetuò oculos ad Dominum, qui est eorum, qui ipsum timent, vires & firmamentum, euellens quidem è laqueo pedes eorũ, non tradens autem in manus eorum qui affligunt, neq; dedecore afficiens eos, qui sustinebant: quomodò licet videre in eo, quod est nobis propositum ad narrandum. Ipsum enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione, & ità leuauit grauitate corporis, vt quodã tempore suę orationis, in sancto templo mentẽ suam omninò intendens ad sublimiorem contemplationẽ, sublimis cerneretur & elatus, & ne terram quidẽ omninò tangens, tanquàm qui ad supernam vocaretur conuersationem, quam ille desiderabat.

Præclara miracula edit.

Act. 28

Psal. 24.

Inter orãdum corpus eius sursum attollitur.

Quidam enim Eustratius nomine, qui eandem vitam quam beatus exercebat, magno in eum erat zelo affectus, & incitabatur ad eius imitationem: & maximi faciebat videre ea, quę fiebant à sancto. Eum ergò aliquandò secutus cùm esset, preces consuetas Domino redditurus, cùm se, vt potuit, abscondisset, nè ab illo videretur, & ibi permansisset toto tempore precationis, stupuit quidem, ꝙ adeò ardenter & vehementer esset intentus orationi: stupuit autem etiam, ꝙ res diuina in eum ostenderetur: & ꝙ non solùm spiritu, sed etiam corpore sublimis ab eo cerneretur, & assurgens à rebus terrestribus. Hoc ergò eùm cognouisset ille beatus, tantum absuit, vt eum propterea laudauerit, vt eum etiam curiosum aliquid fecisse sit suspicatus, & grauiter increpauerit, dicens: Non habitabit iuxta te malignus. Ità studebat seorsùm inuocare Dominum. Quænam autem fuerint deinceps præclarè ab eo gesta, ad ea iam transit oratio.

Psal. 5.

Mulier quædam eùm eam in orbem multi circundedissent & inuasissent dęmones, & eam ad turpia irritarent desideria, eùm nesciret quanam ratione vitaret periculum, confugit ad Iohãnicium, qui erat prõptus ac paratus ad eam defendendam: & ei enunciat dæmonũ insidias, & eo vtitur adiutore contra aduersarios. Ille autẽ precatus est Dñm, nè mulier ampliùs vexaretur à dæmonibus: bellum verò in se conuerteretur, & illa liberaretur ab animi perturbatione. Confidebat enim se posse eorum sustinere impetum, cùm haberet manus doctas ad bellum, & ad arcum æneũ cõposita brachia. Ille ergò statim quidem precibus tãquàm telis dæmones confixit, cùm nec primum quidẽ eius impetum sustinuissent. Mulier aũt fuit libera-

Magna vis precũ eius cõtra dæmones.

ta ab animi perturbatione.& domū reuersa, Deo vniuersorum & eius seruo Iohānicio acceptam ascribebat salutem.

Quid ergò, qui oīa audent, improbi & malitiosi dęmones? Nō satis duxerūt se fuisse semel affectos ignominia, nec eis sufficit semel fuisse victos: sed missis insidiis, quæ structæ fuerant in fœminam, functum aggrediuntur, & quæ aduersùs illam fabricārat, ea per turpes cogitationes ei contrà inferre conabātur. Quibus cùm is ab initio dominari, nō seruire, didicisset, vt qui esset vndiquè munitus armatura iuuenīliū certaminum, eos rursùs vincit, & eorum machinas ad nihilum redigit. Non hic autem solùm, neque propter ea, quæ priùs diximus, decertat aduersùs malignum genus dæmonum: sed etiam puerum, qui aliquandò ab iis intempesta nocte in montibus nemorosis & inuiis deducebatur & trahebatur, & iamiam erat ab eis è præcipitio deturbandus, apparens Sanctus (erat enim, si vel solum eis apparuisset, terribilis) liberauit ab insidiis, & deduxit in viam rectam.

Nota rē miram.

Cùm ergò sic peragerer exercitationem, & inimicos, qui intelligentia apprehenduntur, facillimè prosterneret, erat in ore omnium, alio quidem narrante eius, quæ in exercitatione versabatur, vitam laboriosam: alio autem simplicitatem, & in sermonibus soliditatem, & magnam vultatem: in exercitatione verò grauitatem & constantiam: aliis autem enunciātibus eam, quam in dæmones habebat potestatē. Ille enim & verbis multa efficiebat, & valebat precibus. Cùm ergò hæc se sic haberent, & tam multa de eo dicerentur, multos habebat illuc accedentes & interrumpentes exercitationem. Deus enim eū posuerat ad acquisitionem salutis, vt magnus dicit Apostolus, vt qui in ipso viueret, vigilaret & dormiret. Quamobrem aliquandò quidem liberabat accolas à nocumento serpentum & ferarum, eas interimens & de medio tollens, partim quidem virga sua, partim autē signo Crucis: aliquandò verò à dęmonum insidiis & tyrannide liberabat eos, qui in eos incidebant, vt qui à Deo accepisset concurrentem cum voluntate potentiam. Cùm ergò didicisset, φ quæ est in solitudinibus molestia, parùm aut nihil differt ab vrbium tumultibus, diligēter, conuenienter Domino, bonum persequens, rursùs migrat in montē Thricalicis, ardentiùs & fortiùs adhuc seipsum recreans, & ipse seipso quodammodò effectus magis strennuus ad certamina spiritalia.

1.Thes.5.

Signo crucis interficit serpentes & feras.

Nemo aūt hæc audiēs de magno iter exercitatores, inaniter cogitet, φ non est verisimile eū vbiquè adeò refulsisse, qui animo præceperat in sanctas imagines impietatem, & eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tanquàm incredibile & contra opinionem, is quoque prodigiosa existimauerit, quæ facta sunt à piscatoribus orbis terræ, & præcæteris à Paulo, qui priùs fuit persecutor Ecclesiæ. Ad gratiam autem videbitur etiam dictum esse à Dño illud, Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoquè faciet. Vbi autem pones illud quoquè: Si habueris fidem, sicut granum sinapis, diceris huic mōti: Trāsi, & transibit? Si hæc ergò sunt euidens & certa veritas: ea etiam, quæ sunt omninò facta ab hoc viro admirabili, sunt aliena à mendacio. Sed enim redeamus, vnde digressi sumus.

Acto.9.

Iohan.14
Mat.17

Cùm fuisset in hoc monte Tricbalicis, non eatēdit tabernaculum, non fixit tugurium, sed sub dio & sine domo vitam agere constituit, vt qui magnifico tecto vteretur cęlo. Sed ne sic quidem viuens latuit, sed Eustratius quidam ex monasterio Agaurorum, eius amore captus, cùm non posset manere in regione, (eū enim cogebat amor ille diutinus, & φ valdè eum inflāmaret studium sanctarū imaginum) cùm ad eū accessisset, & nihil ampliùs expectasset, q̄ consuetam precationem, statim est sciscitatus, an diu duraturum esset imperium Leonis. Ille aūt videns eum magna animi affectione commotum, φ pro diuinis imaginibus maximū caperet dolorem, (eo eas enim erat impius hic Leo, vt si quis alius) & ideò properasse ad interrogationem, non substitit, neq; responsionem est meditatus, sed vt qui spiritus profunda scrutaretur, & haud ita diù abhinc futuram præsignificauit eius euersionem, & prædixit futura. Nā non multò post eo de medio sublato, Michael arripuit imperium: qui non auxit quidem persecutionem aduersùs Christianos: fuit autem Ecclesiam esse sub hæreticis, vt qui neq; Iconomachiorum hæresi omninò accesserit, sed in eius zelum effectus sit mollior, vt etiam multis videretur benignus: neq; vllum Orthodoxum dogma prior inceperit, adeò vt eo contingeret neq; ipsum à vitio abstinere, neq; salutē defendere: sed malitiosè potiùs hæresim quidem siuit crescere, fidem aūt Orthodoxam minui & dissluere. Et hoc quidem ità se habebat.

Viuit sub dio.

Leo Armenius tollitur e medio.

Michael Balbus Imperat.

Postquam autem Leo fuit interfectus, venit rursùs cum quodam alio Eustratius, diuino huic viro renūcians euentum eorum, quæ ipse prædixerat. Contritum est autem ab eis aliquantum temporis in sermone. Quidam verò Elias nomine, qui exercebatur non procul à sancto, ipsum magnum Iohānicium excepit conuiuio, & eos qui venerant simul cū Eustratio. Diuinus autem Iohannicius huius vitæ accusans vanitatem, & verbis ostendens, quàm esset instabilis & infida, communiter iubebat, vt se procul remouerent ab vrbibus & vicis. Eliæ autem dicebat hoc magis cōuenire, quàm aliis. Is verò De hoc, inquit, ò pater Iohannici, esto bono animo: vt maiorem autē huius rei fidem faceret, dicebat, φ in totis annis præcedentibus fuisset solitarius, & se remouisset ab hominum congressione. Vnus itaq; & alter dies præterierat, ex quo hæc dicta fuerant. Ille verò monachus Elias ad eū accedens, postulabat eius preces, vt propter morbum, qui eum inuaserat, iret ad quoddam prædium, quod haberet aquas calidas. Cùm autem ille quidē nollet, hic verò instaret: & postremò ad imbecillitatē fratris se demittens sanctus eum emisisset, via potuit ad aquas calidas accedere. Cùm eum autem liquisset animus, & ab iis qui illic erant sublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, fuisset locatus, circa mediā noctem excessit ex hac vita, prioribus bonis suæ exercitationis hanc solam habens gratiam, quòd in hac extrema cogitatione ductus esset pœnitentia, φ omninò cessisset curationi corporis. Sed nobis reuertendum est ad magnum Iohannicium.

Elias monach⁹ excedit e vita.

Hic vir diuinus solebat obire cum virga, etsi sermone potiùs, quàm virga, opùs haberet aduersùs suum gregē. Cùm is ergò aliquandò transiret per loca quę dam transitu difficilia, accidisset autē, vt ea illi è manu excideret, angebatur animo, φ virga periisset, nec eius inueniendæ vllam inueniebat rationem. Deindè cùm in ea quęrenda despondisset animum, flexis genibus consuetas preces reddebat Domino. Illa autē rursùs venit per aerem, & in sancti manum fuit imposita: & ille quidem statim per quoddam arbustum antrū subiit, vt qui sibi quoddam gratum arripuisset habitaculum. Id autem erat breue admodùm, & habitabatur à dæmonibus: qui postquàm viderunt sanctū virtute quadā, quæ sub adspectum non cadebat, roboratum, &, vt dicit Paulus, in die malo, thorace iustitiæ & fidei clypeo gloriantē, fuerunt ira omninò accēsi, & ab ipso aliquid passi, ei quoquè par pari referunt. Cùm verò obscuris omnibus insultibus fuissent propulsati, eo valdè munito precibus, tandem missis aduersùs animam machinationibus, apertè aggrediebātur,

Ephes.6.

Vide dæmonū inepulsus pro caecitatē.

tur, irridebant, vociferabantur, pulsabant, fugiebant, expectantes fore, vt ei afferrent terrorem: rugiebant, in faciē inuadebant, mouere videbantur speluncam. Cùm aūt ille nihil ostendisset, qđ esset pusilli & abiecti animi: illi verò moto oē rudente suę calliditatis & malitiæ, postremò oēm spem abiecissent aduersùs tā ti viri virtutem & constantiam, miserabiliter victi & in fugam conuersi: Quid nobis & tibi? Venisti ad nos torquendos ante tempus? ij quoquè ad ipsum clamabant, quomodò etiam meo Iesu ij, qui aduentum illius non sustinebāt. Cùm aūt speluncam vel inuiti reliquissent, non poterant inuenire aliam quam habitarent. Vbiquè enim adesse sanctum visione appręhēdebant, persequentē & fugantem, & eos increpantem, tanq̄ feras aliquas arūdinis. Sic sine iniquitate currēs dirigebatur, & excitatus ad occurrēdum inimicis, inueniebat Deum præuenientē, ipsum quidem circundantem misericordia, malos aūt malè perdentem. Et à quanta quidē turba & molestia, dæmonū fuga liberauerit eos, qui erant in monte, in quo habitare, vt dicit Psalmographus, ipsi Deo complacuit, illis scribendum & beneficiū literis mandandum relinquamus. Nos aūt conuertamur ad ea, quæ deincèps sequūtur.

Matt. 8.

Psal. 67

Cuidam Senatori ægrotabat vna ex suis filiabus, mēbraq; erant ei soluta, cùm esset pia, & Christianā seruaret religionem. Qui aūt sancti sororē duxerat vxorem, aduersùs Christi imagines grauiter furebat, & in eas inuehebatur. Accedens aūt beatus, illam quidem precibus, & signo Crucis à graui morbo liberauit: hunc verò, cùm admonens non posset persuadere, vt à graui illa abstineret insania, tradidit disciplinę, & vs〈c〉icerum despecta cognatione, & sui sanguinis oblitus propter verā religionem, precibus enim orbat oculis. Ità zelus pietatis & veri Dei cultus, gloriatur etiam contra ipsam naturam: & verum in Deum desideriū, est validius necessitate cognationis. Nam illam quidem, etiamsi genere ad eum non attineret, quoniam tamen Christianam obseruabat religionem, a morbo liberauit: hunc autem, etsi sororem duxisset in matrimonium, quoniam cum diuinis pugnabat imaginibus, visu priuauit, & æquum censuit, vt oculi qui erāt manifesti, castigarentur pro iis, qui non cernebantur oculis. His par est illud addere.

Precibus & signo Crucis sanat paralyticā.

Nota miraculum in cōtemptorē sacrarum imaginū.

Huic magno patri erat studio, si quos ad se audiebat ascendere, è monte descēdere, & eis obniàm procedere. Cur hoc faciens? Magnam in ascensu resecās vexationem eorum, qui ad ipsum ascendebant. Est enim asper & acclinis ad montem ascensus, & non facile nec expeditum iter præbens ascendentibus. Aliquādò itaq; is, cui obtigerat Chalcedonis pōtificatus, &, cui Niceæ, Petrus & Theodorus, Præfectus insignis gregis* studii, cum Ioseph & Clemēte ad ipsum ascēdebant. Hoc aūt cùm cognouisset sanctus, volens eorum magnā leuare viæ molestiam, ad eos descendit è mōte. Cuot verò hominis Dei essent partes, & facere & dicere ea, quæ essent Deo grata, in sermone, quem ad ipsos habuit, censebat humilitatem esse præferendam oibus virtutibus. Postquàm aūt ad cibum sumendum iā accessissent: Nè conturberis, inquit, frater Ioseph, sed sis paratus ad exitum. Hoc quidem tūc sic dictum, quidnam sibi vellet, dubitabatur ab iis, qui audierant. Cùm aūt post decem & octo dies Ioseph è vita excessisset, rectè intellexerunt quid sibi vellet, qđ magnus diserat. Diuinus ergò hic pater sic se habebat, & tantam gerebat curam fratrum vtilitatis, vt oia ei parua viderentur & nullius precij, nisi etiam suam animam poneret ꝓ fratribus: in hoc quoquè meum imitans Dominum, qui, cùm esset Pastor, & non mercenarius, animam ponebat pro ouibus.

for. vterque.*

Prædicit cuidā obitum eius

Iohā. 10.

Iam agebatur quidem quintus annus imperii Michaelis: quartusdecimus aūt, ex quo Bulgari fecerant expeditionē & decesserat Nicephorus: a quo tēpore multi Romanorū, cum patria libertate amissa, detinebantur captiui manibus Bulgarorum. Venit itaq; in mentē illi benignę & clemēti animę, si quo modo eos posset educere a laboriosa illa & afflicta vita. Interrogans aūt, accepit carcerem illum, in quem illi erant coniecti, esse obscurum & tenebricosum, adeò vt eis viuueniret egrè ferre, q̄ non cum patria vitam quoq; amisissent: quod quidem eū magis angebat. Huic ergò proposito omnibus postpositis, relinquit quidem illam gratam & solitam viuendi rationē: & via quæ intercedit, confecta, nō curauit custodes, qui eos circunsidebant: sed nō visus ad eos accedens, statim pro omnibus copiis vsus est figura Crucis: & ea perfractis vinculis & claustris portarum, tanq̄ ab inferis & vmbra mortis, quomodò meus Iesus, reuocat eos, qui illic sedebant: & potat nō aquis, sed sermonibus salutaribus viuificæ doctrinæ, admonens, nè essent sicut patres eorū, generatio peruersa & exasperans: sed deincèps spem in Deo ponerent, & non obliuiscerentur eius remunerationum: prætereà autem filiis quoquè nota facerent illius mirabilia. Deindè cùm in luce, sicut Moses, tota nocte eos traduxisset, vsq. ad nostros fines eos transmisit & conseruauit. Cùm autem vim afferrent & vrgerēt ij, qui seruati fuerant, & quis es, ò homo Dei, sæpè rogarent, non celauit quidem nomen: dixit autem, se hāc gratiam soli Deo adscribere.

Nota hic rem sanè admiratione dignissimā

Exo. 13. 14.

Psal. 77

Cum hoc nescio an sit conferendum id, quod vsuuenit ijs, qui fugiebāt ex Aegypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit: hi autem consecuti quod optabant consequi, nulli fuerunt causa calamitatis, sed & hi domum redeunt, & sanctum rursùs excepit grata illa quies & silentium in monte Thricalicis. Illo autem tempore Inger ille, non secùs ac vernis floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum est, vt crearetur Antistes Nicenæ ecclesiæ. Cæterùm is non habebat fructum rectæ fidei. Huius decessum cùm præsciuisset Pater, quodam monacho ex Eliæ altaribus (is erat Basilius) ad ipsum emisso, mendacio & vmbra dimissa, iussit eum tandèm adhærere veritati, etiamsi stultissimus ille Inger, in improba Iconomachorum hæresi commori statuerit miserabiliter.

Inger Nicea Episcopus Iconomach°

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, illud mihi venit in mentē: Nauigauit aliquandò sanctus, adoraturus S. Theophanis tabernaculū, quod est in Sigriana. Illinc reuertens, & lacum præternauigans, qui est ad borealem partē Apolloniadis, appulit Thaso. Qui in illa autem vitam susceperāt monasticam, & omnes accolæ grauiter vexabantur à serpentū, qui in ea erāt, multitudine. Iis enim repleta erat insula, nō paruum afferens damnum habitatoribus. Cùm ergò sanctus in ea esset, veniunt ad eum omnes, qui habitabant insulam, & supplices ei procidunt, postulantq; & rogant, vt eis opem ferat, vt eos, quoàd eius fieri poterit, liberet à nocumento serpentium. Et ille quidem miseretur eorum calamitatis, & veluti quędam tela, quę torquentur in serpentes, emittit preces: illi autem pronuùs proserpunt è suis cauernis, & relicta insula, se in maris profundum proijciunt. Atque noster quidem Iesus in aquis contriuit capita draconum: Illius autem discipulus, & quoàd eius fieri poterat imitator, per illas ipsas eos suffocauit.

Precibus liberat īsulā à serpentibus.

Psal. 73.

Ab hoc tempore profectus est ad aliū locū quietis ac silentij: simul autem cum eo profectus quoquè est Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaso. Ei verò erat frater monachus, cui erat nomen Euthymius, cui etiam dicitur pater prędixisse nō multò pòst futurum decessum, sic dicens: Frater Euthymi, sis paratus: mox enim ad supernam proficisceris peregrinationem.

nationem. Et sic quidē dixit Euthymio. Ipse aūt cùm voluisset ingredi antiū quoddā breuissimū, & quod via sufficiebat ad habitandum, incidit in dæmonem, qui erat prioribus longè sceleratior. Ab illo enim spelunca appellabatur Toparcha. Qui cùm nō ferret habitare cū Iohānicio, niger & terribilis accessit ad Danielem, vt eum quidem terreret: ille aūt accepto quoquè Iohannicio recederet. Sed ii, vt qui sibi confiderent, erant interriti, & illius fugam potiùs expectabant. Cùm ergò vidisset malignus eos adeò fortes & constantes, Danielis quidem pedibus circunuolutus, admirabilis autem Iohannicii lateri plaga imposita, ei quidem tantum dolorem attulit, vt esset mutus totos septem dies: ille verò statim euanuit. Sed sanctum quidem rursùs accipit mons Thricalicis.

Dæmon magnū illi dolorē affert.

Si quid autem, postq̃ illinc abierat, molesti aliquid acciderat iis, qui erant in monte, id rursùs totum de medio ablatum est eius aduentu. Et nunc quidē eruca, quæ nocumentum afferebat oleribus, precibus & signo Crucis fugabatur à circuitu: nunc aūt iis, qui illuc accedebant, mors præsignificabatur. Et illi quidē rebus suis prouidebant, & se parabāt ad excessum: malignus aūt & hostis humani generis, lupus erat, vt dicitur, frustrà hians. Itá etiam cuidam viro Isacio, qui fœminæ inseruiebat monachæ, quoniā prædictū fuerat à sancto, fore vt mox ad eum veniret vitæ finis, & ideò oporteret eum se parare ad decessum: ille autē negligenter viueret & remissè: deindè etiam rursùs ad ipsum Dei hominem ascendisset: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus solicitudinibus, nullam futuri curā geris? Sed ille quidem partìm à domina coactus: partìm aūt etiam sua sponte inductus, (in possessionum enim cura gerenda, erat valdè vtilis) ad nihil est exercitatus eorum, quæ oportebat, neq; sibi vltimū parauit viaticum. Nō multo post aūt morbus & necessitas, quæ eum inuasit, fecit vt & monasticum indueret habitum, & ei, proh dolor, mortem attulit euestigio. Sed q̄ attinet quidem ad Isacium, necessitati, nō voluntati, quispiam id acceptum tulerit: huic autem magno patri verè paternam adscripserit affectionē, q̄ ei mortem prędixerit, etiamsi ille nihil mutatus, in priori socordia sit mortuus.

Precibus & signo Crucis erucam fugat.

Cuidam mortē prædicit, neq; non se corrigens, subitò moritur.

Sedenim hinc quoquè nota fiunt oīno ea, quæ iustus faciebat vel per transitum. Isacii domina, cùm esset & monacha, sicut a me dictū est, & vetula, & præfecta monasterii Clubiorū, ad ipsum aliquādò ascendit simul cū filia precationis gratia & benedictionis. Ille aūt accepto baculo, quē mater manu tenebat, tradidit in manum filię. Conturbata ergò mater puellę, dixit: Mihi, pater, magis cōueniebat baculus, qui corpus meum fulcit ac sustinet magna ex parte propter senectutem. Ille aūt nihil ipsi oīnò respondens, reipsa significauit futurū. Paulo post enim illa quidē è vita excessit: hæc verò prouecta fuit ad præfecturā monasterii. Ab hinc autem hic admirabilis Iohannicius migrauit ad montem asperum & arduum, qui appellabatur mons Corus, vtpotè q̄ sancto prædictum fuisset ab iis, qui in solitudine ei occurrerant, Monachis, & dederant lebitonarium, eum aliquandò venturum ad eum mōtem. Sed quænam sunt, quæ ab ipso, vel ab eo potiùs, qui in ipso habitabat spiritu, in eo monte facta sunt admirabiliter?

Non verbis, sed facto indicat quod futurū erat

Pascebant quidam in ipso oues, & cùm quasdā ex eis amisissent, ad eas quærēdas montē obibant in omnem partem. Eos sanctus neque vnq̃ auditione acceperat, neq; visu cognoscebat. Cùm ergò in eos incidisset, & nomine vnumquenq; vocabat, & viā, quam ipse ignorabat, (neq; enim oīa omninò scire sancto concedit spiritus sanctus) iubebat docere. Et illi quidē viam ostenderunt: ille aūt refert gratiam, nempe pecudum inuētionē, & iubet eos ire in solitudinē, & oues illic esse inuēturos. Cum in eam ergò venissent, sicut ille iusserat, offendunt oues errātes, præter omnē eorum expectationē, idq; cùm sæpè in eis quærendis laborassent, etiamsi tunc non potuerant in eas incidere. Quocirca id acceptum ferebant illius viri vię ignorationi, q̄ digni essent habiti, qui eū cōuenirēt, & cū eo colloquerentur: Neque enim, qui in eum incidebant, ipsum videbant, nisi ille voluisset, & vt sequenti Eustratio esset exemplar humilitatis, si non videretur ab iis, qui incidebant, ad ipsum conuersus, dicebat: Precibus tuis, ò frater Eustrati, ne ab iis quidem sum conspectus.

Cùm aūt ascendisset in montes Antidii monasterii, qui quotidiè in rebus diuinis extollebatur, & cellam ædificasset angustissimam & breuissimam, prioribus maiores suscipiebat labores virtutis, & dignus habebatur maiori contēplatione. Corporis quidem certè afflictionē existimabat esse alimentum aīæ. Hinc factū est, vt multis raiò fuerit manifestus, quomodò et habuit multos eius vitæ amatores. Satis enim erat, si vel solùm videretur, ad acre quidē desideriū eorum, qui videbant, animis instillandum, & immittendū zelum æmulationis, & ad virtutem excitandum eū, qui esset vel hebetissimus. Porrò aūt cum vnius ex iis, qui tunc erant magistri, coniunx (erat verò is, vt opinor, Stephanus,) ancillarū improbitate, & curiosis ac maleficis artibus esset emotæ mētis, seipsam tradit medicis. Mulcæ quidem manus medicorum, medicamenta innumerabilia, plura artis adiumenta. Postquàm autē cognouit se inutiliter laborare, statuit quidem aliis vale dicere: ad magnum verò confugit Iohānicium. Ille autem precatione quidem dat mulieri sanitatē: hanc autem ab ea petit mercedem, vt ea in Dei portas ingrederetur in confessione & hymnis, & iis qui offenderant, peccatum remitteret.

Cellā sibi construit angustissimam, maioresq; labores suscipit.

Sanat insanam. Psal. 99.

Hic omni ex parte bonus, vt ad alium transeā, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem & iusto in oībus viis suis, qui, quæ erant in aīa, ei multò antè dedicarat, cùm post lōgum tempus venisset ad eum visitandum: Esto, inquit, ò frater, paratus ad exitum. Is autem cùm coniecisset, quidnam sibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quod ad eum quidem attinebat, iam erat paratus, vt qui super fundamentum virtutis, quod præcesserat, diligentiùs superædificauerat, paulopost prompto & alacri animo hinc excessit, post excessum innumerabilibus resplendens miraculis. Itá etiam Thomæ, qui eum sequebatur, & eius labores ad virtutem, & humilitate superabat alios, significauit, q̄ ex improuiso esset in morbū casurus, & q̄ morbum mórs quoquè esset consecutura. Hac ergò prędictione is simul & animo magis fuit excitatus ad exercitationem, & subit finem vitæ. Itá etiam cùm eum, qui præerat monasterio Agaurorū, cognouisset se adiunxisse hæreticis, (iam aūt à præfectura excesserat Eustratius, vt qui viam declinaret impiorum) cùm post vnam & alteram admonitionē vidisset eum non desistere ab hæresi: Qm̄, inquit, te sępè ad fidem orthodoxam deducens, ò Antoni, (itá enim vocabatur) inueni te reuocatu difficilem, hoc tibi dico postremum: Si non ampliùs peccare perrexeris, sequens eos, qui sunt diuersæ opinionis, sed eam etiā, quæ à Dño tibi afferēda est, disciplinam grate animo sustinueris, non minima merces tibi reponetur. Hæc dixit iustus: & statim altera pars corporis Antonio flaccescens, fuit quasi morte affecta. Quadraginta itaque totos dies cùm magno animo eam tulisset disciplinam, & nec minimum quidem verbum contēptus ea ore emisisset, & nec hęreticis deincèps esset assensus, è vita excessit, maligni effugiens artes & machinationes,

Viro sancto obitū eius significat.

Itē alteri.

Nota vt quendam ab hæresi Iconomachorū reuocet.

tiones,& parua castigatione aduersùs eũ referens victoriam,& victor fuit renunciatus,& corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem & clementiã: tam certò spopondit veniam iis, quibus erat quidam paruus fomes pœnitentiæ: eo autem quòd veniẽtem corporis mortem præsignificabat, apertè efficiebat, nè homines morte animæ morerentur.

Consuli impetrat ne facile irascat.

Sed ad alia me vocat oratio,& ad ea accedo. Constantinus quidam creatus Consul,solebat quidẽ venire ad hunc virum admirabilem. Is aũt illi rursùs hoc vicissim reddebat, q̃ eius orationibus conseruabatur ab ira alienus,neq; propter aliquid,quod accidebat, facilè mouebatur aut excandescebat Is erat aliquàdò ascensurus ad magnum Iohãnicium. Cùm aũt accidisset, vt ministro acriter irasceretur,eum ira abripit,& manu repentè famulum percutit. Deindè cùm ad se rediisset Constantinus, valdè cruciabatur animo, q̃ ab ira fuisset superatus, & ad magnum hunc patrẽ accedens,rem ei renunciat. Ille verò seriam & conuenientem ei infert increpationem. Consul verò tanq̃ filius, qui à patre mandatum acceperat, ab illo tẽpore si quandò sensisset se longiùs efferri, quàm conueniebat apud se dicebat: Cessa ab ira,& vince animũ. Statimque verbum res ipsa sequebatur. Nam & sensim ab ira desiit, & rursùs ad se rediit. Atque quod à sancto quidem factum est in Constantinum, fuit huiusmodi. Quod autem in filium eius,iam dicam.

Ascendit is quoquè aliquandò ad hunc Dei seruũ, cùm pater id ei iussisset. Lingua autem ei lababat, & balbutiebat. Cùm ergò cum sancto sermones contulisset,intelligens ille, q̃ in dicendo titubaret, iussit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit,sicut iussit. Ille verò implorato auxilio eius,qui pôt facere,vt apertè & distinctè loquatur, simul quidem effecit, vt adolescenti esset linguæ instrumentum promptũ & expeditũ:& effecit eius aĩam ad Dei exequẽdũ præcepta viuidiorẽ,& ei immisit bonorum æmulationem.

Adolescēti balbo obtinet distinctè loquendi facultatē

Sed enim quidem, q̃ talibus esset dignus, talibus est remuneratus:in aliorum aũt cùm venisset conspectũ, ab eis tamen non cernebatur. Aedificabatur enim in monte Baptistę & præcursori quoddã templum,cuius vitam hic æmulabatur. Forma aũt ædificij à magno Iohannicio fuerat descripta iis,qui ædificabant. Cùm ergò sancto visum esset aliquandò venire ad contemplandum ædificium, vt videret an opus ꝓcederet, vt constituerat:cùm ad eum locum venisset,accedunt et ad eum quidam alii,vt virum admirabilẽ simul & viderent,& aliquo eius sermone fruerentur. Cùm ergò illuc venisset Iohannicius, qui iuuenili erat exercitatione,& illi etiam venissent,ille quidem stabat iuxta ipsos, considerans quomodò procederet ædificium: Illi verò videntes eum,tamen non videbant. Deindè ille quidem cùm vidisset ædificiũ,rursùs cõuersus est ad speluncam. Illi aũt in loco assidebant,expectantes quandò esset venturus. Quidam ergò ex iis,qui erant cum ipso,monachis (is aũt erat Iohannes) vt rẽ cognouisset,existimat hoc eis visum esse molestũ,& sancto dicit: Non oportet eos, qui propter te tantũ iter confecerunt,reuerti tua nõ conspecta virtute. Scis rẽ esse molestam,& quæ cor ipsum tangit medium. Sanctus verò laudauit quidem illorum institutum,& pro eis est precatus:conuersus autem ad monachũ: Quomodò à nobis,inquit, fieri possit,quod Deo nõ videtur? Nam ego quidem stabam sine vllo tegumento in medio oculorum illorum: Illi aũt,si Deo id ità visum esset,me omninò vidissent,etiamsi me abscõdissem. Postquam hæc à sancto audiuit monachus,eis significat. Illi verò reuertuntur,nihil ægrè ferentes. Et hoc quidem est eiusmodi. Sed illud quidem quomodò nõ est narrandum?

Theodorus quidam,qui modò vitã susceperat monasticã,cupiebat de rebus sancti discere ab iis,qui ad ipsum ventitabant, & quænã esset eius vitæ ratio, & cuiusnammodi adspiceretur: & quidnã faceret aut diceret:vt si nihil aliud, at de Iohannicii quidem certè rebus posset narrare, & hinc memoriã suis relinqueret posteris,cùm ij,qui hæc ab illo audiuerãt,suis tur sùs narrarẽt posteris, q̃ hæc & hæc ab hoc aut illo audiuissent. Cùm aũt narraret aliquibus,quęcunq; audi erat,illi autem dicerent hæc non esse admittenda ci tra examinationem Sed horum,dicebant,effectorẽ si velis, videbimus. Ille aũt statim fit eis dux itineris, & rursùs ascendunt ad sanctũ,& eum alloquũtur. Cùm verò sermo ab eis produceretur, vrsa, quæ alicundè è sylua eis apparuit,conturbat eorũ animos. Ille autem iubet eis ipsi panem porrigere, & hortatur, vt ab illo magno timore recreentur, recordantes eius, qui dedit potestatẽ conculcandi leonem & draconem, qui quidẽ sunt vrso longè terribiliores: & illorum quidẽ animos liberat à metu, vrsum aũt iubet reuerti ad sua latibula. Hoc quidem sic factũ fuerat,& finito sermone,illi recesserunt,nihil aliud hãbẽtes in ore,nisi magnum Iohannicium Hinc factũ est,vt essent acres ad virtutem,& ad similẽ zelum incitarentur,& dicerent monacho Theodoro: Nõ ea tuis verbis credimus,sed ex iis,quæ ipsi audiuimus & vidimus, vt dicit Euangelista. Hęc ne sufficiunt,an ex rebus sancti vultis alias adiiciamus? Sed quomodò,si hęc silẽtio dederimus, nõ pulcherrimarũ rerũ detrimẽto pios affecerimus?

Psal. 90.

Ioan. 4.

Cùm vellet aliquandò pauperibus oleum suppeditare ad cibum; (multi enim pauperes sępè illuc accedebat,quibus etiã præbebat quidquid habebat) Cùm ergò vellet aliquandò eis dare oleum, (hoc enim tũc habebat) iubet monacho, qui ei inseruiebat, afferre duo vasa, vnũ plenum,& alterum inane. Ille aũt alioqui quidẽ existimabat superuacaneum afferre vas inane. Quid enim,apud se dicebat, opus est inani,vbi est plenum? tamen cùm non posset transgredi patris mãdatum,hæc duo ad ipsum attulit, nempe plenũ & inane. Cùm aũt fortè fortuna contigisset,vt vas plenũ esset perforatum, oleũ verò effunderetur, erat perplexo animo monachus. Cùm aũt id venisset in mẽtem, transmutat oleũ ca pleno in inane: & sic indigẽtibus datum est ad misericordiã. Tũc cognouit monachus prophetìcè dictũ fuisse à patre,vt simul cum vase pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confusus, q̃ sciret se aliquantulùm dubitasse de mandato patris. Ne illud quidem æquũ est prætermittere.

Benignitas eius i pauperes.

Magnus hic Pater cùm toto vitæ tempore se pręclarè & admirabiliter exercuisset, non solùm post vitã, sed etiam cùm esset in corpore,fecit multa admirabilia,& quæ erant præter opinionem. Non enim dęmones solùm eũ formidabant, eius non ferentes præsentiã: sed morbi quoquè,qui mortem minabantur, eius precibus & signo Crucis soluebantur. Eius quidẽ certè familiaris & amicus Eustratius graui morbo affligebatur,sanguinẽ vomẽs ea intestinis. Ille verò,cùm id ei priùs significasset Eustratius,veniens sistitit quidem sanguinem,ipsum aũt iussit esse bono animo. Eustratius ergò cùm viti aduentu à morbo conualuisset, transit ad Leucadum habitaculum, quod solent vocare Methocium,se volens defessum afflictumq; recreare,& aliquod adipisci solatium. Res aũt ei contrà cessit,& incidit in calamitatẽ longè priori grauiorẽ. Vehemens enim eum adorta febris,acriter laniabat, & vocẽ ei adimebat: donèc recordatus ꝑclari inter eos, qui se exercebant, Iohãnicii, ei tanq̃ præsenti supplex procidit,& rogauit,vt à morbo præsenti liberaretur. Interim autem ad dormiendum conuersus,cùm visus esset videre magnum Iohannicium adstantem, colloquentem,

Precibus & signo Crucis pellit morbos exitiales.

quentem, confirmantem, morbum superauit & salutem illi acceptam tulit, quem habuit eum lætificantẽ à iuuentute, & tunc liberauit à calamitate.

Theophilus Imperator auarus & Iconoclasta. Me iampridem volentem orationem prætercurrere, non finunt quæ sequuntur. Nam sceptra quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem congerendo auro totus inhiabat, & ab eo superabatur, & alioqui non ferens esse Christianus, & se impiè gerens in diuinas imagines: & quomodò potestate, ità etiã Iconomachorum dogmate alios superans, talem laqueũ abscõdit omnibus Christianis. Scribis & exactoribus omnem simul vicum occupat, volens facere duo, quę sunt pessimæ, nempe & auaro suo gratificari aĩo tributorum exactionibus, & sibi fieri manifestum vnumquenque, qui doctrinam sequebatur Orthodoxam, vt & eos vi caperet, & efficeret, vt vel inuiti adiungerẽtur hæresi Iconomachorum. Cùm ergò hic vir diuinus incidisset in quendam exactorem: Quid hæc sibi volunt, inquit, ô frater? Rex te iam accersit factorum tuorum redditurum rationem, & oẽ sic quidem intelligitis? Iam enim imminet & vrget, vt vides, iustitia, & nisi improbam hanc mentem mutaueris, peribis quidem miserabiliter, miserrimè autem punieris. *Insidiæ Catholicis.* Atque ille quidem dicebat eum, qui est in cælis: exactor aũt putabat suũ regem eum accersere. Lætus itaque iã erat & bona spe præditus, vt qui sciret, ꝙ propter tributa diligenter exacta, esset apud Imperatorẽ magna consecuturus. Eius aũt spem irrisit futurum, & ea, quæ à Sancto dicta fuerant, finis est consecutus: & statim nouacula iræ Dei inebriata, exciodit exactorẽ, vt immortales illæ post mortẽ pęnæ de eo sumanẽ. *Subita mors Iconomachi exactoris*

Reuoluens itaq; aliquis ea, quæ à Sancto prædicta fuerũt, & quàmmaximè perscrutans, ea nunquàm inuenerit excidisse à veritate. Nam cùm aliquandò duo simul venissent in domunculã, in qua ille erat, vt magnum conuenirent Iohannicium, (Petrus & Plato erant eorum nomina) postquàm ille eos satis instruxit ad virtutem, alter rogauit Sanctũ, vt ad ipsum veniret singulis annis: & eius adspectũ dignus esset qui consequeretur, & illo qui fluit instar mellis, frueretur sermone. Ille aũt: Decætero, inquit, etiamsi velles, nõ me videbis amplius. Is ergò apud se dubitabat, quidnam obstaret, quo minùs ad sanctum ascẽderet: & considerans, nihil inueniebat, quod ad illum aduẽtu reputaretur præstantius. Non multò post autẽ quidam ad eum ascenderunt. Volens ergò ipse quoque cum eis ascendere, quoniam ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defessus domũ rediit. Hinc factum est, vt grauiter animo angeretur, ꝙ ei accidisset, vt frustraretur proposito. Cùm itaq; nõ multò post ad se redisset, rursùs conatus est ad eum ascendere, & rursùs fuit prohibitus ab ascensu. Deindè cùm sæpè, aliàs alia incideote difficultate, se repulsum esse cognouisset, & recordatus esset eorum, quæ à sancto ei dicta fuerant, mansit apud se, rem adscribens Iohannicio, diuina quadam prouidentia, ad vtilitatem omnia dispensante.

Videt virtutibus animam cuiusdã ferri in cælos. Aliquandò rursùs qui omni ex parte bonus erat Iohannicius, cùm esset in ocio, & se totum dedisset orationi, dixit se videre quendã Petrum, qui tollebatur in cælos, & circundatum gloria quadam & luce ineffabili. Illi aũt Petro fuerat commissa præfectura cuiusdam monasterij. Ille verò tempore, quo vit admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit vt is à corpore disiunctus, spiritu ad cælos ascenderet, & ex hac vita migraret. Nihilominùs aũt admirãda quoque est eius loquendi libertas apud Imperatores. Neque enim solùm lætabat probris pro Christo affectus, aut patiens persecutionẽ: sed cupiebat etiã pati maiora, rectè sciens, ꝙ per ea, maiora cõsequeretur. Hinc *Insignis eius patiẽ* discipulorum Christi loquendi libertatem, & pro Magistro acceptas plagas ducebat esse beatas, perfectũ gaudium illud nominans, cuius ij fuerũt participes. *Acto. 5.*

Duos itaq; viros illustres, & quos sciebat esse præditos maiore dicẽdi facultate, ꝙ alios, cùm ad ipsum misisset Imperator, rogauit an oporteret Christi honorare figuram. Cùm is aũt ad hoc diuinè, & non cũ mundana respondisset persuasione & sapientia, tantũ absuit, vt qui missi fuerãt ab Imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipso dicta fuerant, vt triictis iis, quæ priùs tenebãt, rectè & vt eis exposuerat, pietatem & veram didicerint religionẽ. Cùm ad sanctum aũt rursùm venisset Eustratius, præfectus monasterij Agaurorum, qm̃ res Dei & ecclesiarũ erant tũc mundanis perturbatæ fluctibus: Quousquè, dixit, res Ecclesiarum non redduntur Ecclesijs? Quousquè augebuntur res persecutorũ, & immanes eas lacerabũt bestiæ? Ille verò: Parùm, inqt, sustine ò frater, & intelliges Dei potentiã. erit enim quidã Methodius, qui tenebit eius clauũ, & eam diuino spiritu gubernabit: qui tollet quidem diuisionem & dissẽtionem diuinitatis decretis aũt sidem constituet Orthodoxã, & ad summam pacem & concordiã rediget seditioẽ: & eos, qui restiterunt, dextra altissimi subiunget. *Duos illustres viros liberat ab hæresi.*

Breue tempus intercessit, & Theophilus quidẽ ex hac vita excedit: Michael verò & Theodora imperiũ suscipiunt: Methodius aũt vir reuera sacrosanctus, & homo Dei, in sacris collocatur sedibus, & vt semel dicam, cùm oĩa ab eo fuissent traducta ad fidem orthodoxam, & sopitus esset oĩs fluctus & sedata tempestas, & res essent quietæ, quædam alia seditio excitatur à piis, & res Ecclesię rursùs erant diuisæ, & redactę erãt in duas opiniones. Nã alii quidem volebant habere in ministerio eos, qui dignitatẽ sacerdotii acceperãt ab Iconomachis, vtpotè ꝙ hoc nihil pietati officeret: Illi autẽ profanis sancta tradere manibus, putabant oĩnò esse impium, & minimè Deo gratũ, nec admittendũ. Et qui Deo quidem verè viuebat Methodius, ægrè ferebat, angebatur, corde lacerabatur, putabat magnũ Paulũ resonare in auribus propemodùm hæc loquentẽ: Vtinàm sim à Christo anathema pro fratribus meis secundùm carnẽ, si modò steteritis nobiscũ, & cõmuoiter Trinitatem glorificauerimus. Et ille quidem sic se habebat. Illi autẽ parati erant oĩa pati potiùs, ꝙ dimittere ea, quæ visa fuerant, adeò vt hinc in partes rursùs scinderetur cętus Ecclesię: & alii quidẽ se cum his, alii verò cũ illis se coniungerent. Dei itaq; amicus Iohãoicius, incidẽs in res adeò turbatas, partim qnidẽ per se, partim verò per literas, vt i fistula reuocabat diuulsam partẽ gregis, & ei qui est solus bonus pastor, & nõ mercenarius, conciliabat. Maximè aũt Archiepiscopi Methodij iam labantem recreabat aoimum, multa quidem etiã alia scribens: ante oĩa autem iis, qui homousion absurdè & alieoo modo sentiunt, oouasq; & absurdas opinantur diuisiones, eis ne aurem quidem oĩnò adhibere suadebat: non sal, nõ tectum cũ his habere commune: non eos alloqui: sed quàmaximè declinare eorum congressionẽ. Admonebat enim eos posse quidem eũ sanctè reputari sacrificiũ, qui eũ, qui sacrificatur, contemnit & vilipẽdit. Scribebat aũt Methodio, vt illos potiùs haberet circa diuinum sacrificium, quos nosset cum eo sentire in dogmate Orthodoxæ. In fine verò epistolæ, valere eũ circa sanã rationem optauit magnus Iohãnicius. *Michael succedit Theophilo Imperatori cum matre Theodora.* *Rom. 9.* *Vitandi prorsùs heretici.*

Cùm hæ venissent literæ, diuinus quidem Methodius memoriæ mãdauit ea, quæ scripta fuerãt: impro bi aũt homines eam rẽ irridebant, & habebant ludibrio, & malè ab ipsis bonus audiebat Iohannicius. Ille verò cùm cognouisset, ꝙ ipsi eum calumniarentur, ità stans, vt oẽs eum possent exaudire, de Deo & rebus diuinis *S. Iohãnicius cõuertit hæreticos.*

diuinis differens, ità eos vi cepit, & in suã redegit potestatem, vt non solum abstinuerint à sua in eum insania: sed etiã eorum mentes ad id, quod est melius, cõuerterit: & iis dimissis, quæ prius eis visa fuerãt, orthodoxæ fidei dogma didicerint, vt ipse exponebat. Sic frequentissimus ille populus uictus fuit ab vnius huius virtute, & totæ ciuitates dependebãt ab vna illius sententia, iis, quæ longo tempore meditata fuerant, breui depositis. Ei quidem sic curæ fuit communis vtilitas, & sic fratres est complexus.

Cùm autem oratoriarum ædium, quas ædificauerat, fieret dedicatio, multa ab illo eo tempore facta sunt miracula, etiamsi non adesset. Phalanx enim dæmonum repentè apparens super tumulum velut corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationẽ. Cùm ergò spiritu, qui in eo habitabat, rem cognouisset magnus Iohannicius, & vtilissimo vísus esset medicamẽto precationis, eorũ quidem metum abstulit: dæmonum autem multitudinem vertit in fugam, & fecit eos liquescere tanquàm ceram à facie ignis. Quicunque verò aliquibus grauibus afflicti morbis, ad veneranda illa templa confugerunt, eos iis, quæ ipsos vexabant, liberatos, fecit domũ abire sanos. Quid ergò non est hic viri illius admirandum? An quòd eum etiam non præsentem fugerent dæmones? An quòd eos, qui à malo aliquo premebantur, liberauit à dolore? Nam vel solam eius precationem aduersas timuisse phalãges, est indicium fiduciæ ad Deum: à malis autem liberare eos, qui illuc accedebant, est & feruoris, & commiserationis. Sed hoc quidem est eiusmodi: illud autem quisnam silentio prætererit?

Precibus profligat dæmones.

Ad eum aliquandò ascenderunt ij, quibus fuerat cõmissa præfectura templorũ, quæ ipse extruxerat. Cùm autem sanctum conuenissent, & eũ fixis oculis adspexissent quidam ex eis, ei uenit in mentem cogitare: Si hic diuinus pater Iohannicius summæ subiit labores exercitationis, & se multorum dierũ affixit ieiuniis: cur non carnis vicit multitudinem, sed est adhuc similis iis, qui sunt bonæ habitudinis corporis, & seipsos in tibiis pinguefaciunt? Cùm autem is hæc mẽte versaret, dixit hic vir admirabilis: O Macar, (erat enim hoc nomen) cur cogitationes ascendunt in cor tuum? Non sunt mihi tibię plenę carnibus, sed vides queádmodum tumescant, cùm sint inanes & flatuosæ, quod quidem solet facere malus cibus stomacho susceptus. Illum autem statim subiicit pœnitentia, & multùm reprehendit vanam suæ mentis cogitationem, & petiit veniam eius, quod ei in mentem venerat.

Diuinit° cognoscit cuiusdam cogitationes.

Subinde autem tempus Ismaelitæ prælio confligunt cum Romanis, & multi quidem Romani interficiuntur: multi verò bello capti, abducuntur captiui. Horũ vnus, qui erat adolescens, erat magni Iohannicii cognatus. Itaque qui genere ad eum attinebant, sancti inuocabant auxilium, vt adolescentem liberaret à captiuitate. Is autẽ etiam priusquàm vocaretur citò venit, & cùm circa mediam noctem fuisset in carcere, & apparuisset vni ex ijs, qui cum illo detinebantur: Surge, inquit, & alterum excita, & is eum, qui est post illum. Hoc autem facto, vt iusserat, eis quidem ꝓtinùs sunt soluta vincula cũ catenis, vt nec omninò quidẽ viderentur fuisse vincti: portæ verò sua sponte sunt apertæ, & sunt egressi ii, ad quos priùs ne licuit quidẽ ingredi. Cùm autem iam in suam rediissent regionẽ, in via incidunt in quosdam canes, feroces quidem & immites iis, qui prætéribant, vel ipso autem adspectu terribiles. Et illi quidẽ nesciebãt, quid agerẽt: magnus autem tunc quoque accedens Iohannicius, densa caligine offusa canum oculis, illæsos & nullo malo affectos eos transmittit, & suis eos restituit. Illi verò toto tempore vitæ suæ in ore habebant gratiarum actionẽ, nec vllum tempus eis obliuionem induxit beneficii.

Ismaelitæ superant Romanos

Miraculo liberat captiuos.

Cùm aũt oporteret & aduersùs extrinsecus illatas à maligno tentationes, illius egregii viri in multis ostendi fortitudinem, ità dispensante prouidẽtia, & tradente iustos in manus eorũ, qui ipsos affligunt, nõ vt eos tentet, sed vt reddat illustriores, Epiphaniũ quendã monachũ malignus subiens, qui & virtute videbatur insignis, & i illo monte se exercebat, mouet aduersus sanctũ. Cur hoc machinãs: Ambos volẽs auellere à bonis virtutis, vt illi ne daretur quidẽ ociũ, ꝓpterea ꝙ ei pararentur insidię. Sed Epiphanii quidẽ aíæ immittit inuidiã, Iohannicio autẽ ne potuit quidẽ oĩnò interrũpere intensam exercitationẽ. Et ille quidẽ comarũ & frondosum illũ montẽ exussit, vt simul cũ sylua flãma sanctũ quoq; depasceret: Ille aũt cùm spiritus, q̃ in eo erat, gratia id præsciuisset, trãsiit ad alia, & malus fuit deprehensus Epiphanius, & seipso deterior. Quid ergò admirabilis, ad hoc Iohãnicius? Non fuit excitatus ad vindictã, nõ ei maledixit, qui parabat insidias: sed vt mitis eius, ꝗ est mitis, discipulus, & amicẽ eũ adiit, & humiliter est allocutus, & rogauit vt diceret causam, cur ei vellet esse inimicus. Ille aũt plaustris probrorũ, vt dicit, & contumeliarũ eũ est insectatus, & tandẽ egregius ille Epiphanius virga, quã habebat in manu, quę in extremo ferrũ habebat acutũ, in medio vẽtre percutit sanctũ, etsi illęsus permãserit vir misericors, & ad reconciliationẽ hortatus sit Epiphaniũ. Sed ille, pernicioso illo animo nihil mutato, permansit in eadem maleuolentia. Hoc autẽ sancto prędictum fuerat ab illis monachis, qui ei ab Initio dederant illã tunicã pilis contextã. Tentatio enim, dixerũt illi, ad te veniet in fine, sed ipsa quoq; erit irrita.

Egregia eius patiẽtia erga æmulum.

Cùm aũt factus iã ad profundã processisset senectutẽ, & illis admirabilibus laboribus exercitationis euasisset infirmus, in monasterio Antidii extructa cellula illic se includit. Si quãdò aũt eũ vocaret tẽpus, vt illinc egrederet, transibat per viã publicã, ne ab illis quidem visus magna ex parte, à quibus ne uolebat quidẽ oinò adspici. Quinto verò anno imperii Michaelis, quũ Ecclesiã regebat Methodius, cùm magnus Iohãnicius ad Dom excessum ꝑsciuisset iã appropinquare, ad eũ venit, & vltimas preces ab eo petiit. Ille aũt cùm maximi fecisset cõuenire Methodiũ, & in longũ tẽpus cũ eo ꝑduxisset sermonẽ: & deindè sacro cœtui & recẽs electo gregi ea, q̃ ad pietatẽ opus erãt, suasisset, dicẽs, vt immobiliter & stabiliter ꝑmanerẽt i fide orthodoxa, neq; euerterentẽ à ꝓfanis vocibus hęreticorũ, & inter se cõseruarẽt concordiã, neq; blasphemã & maledicã linguã mouerẽt in pôtificẽ: subiũxit, ꝙ nec multũ tẽpus post suũ decessum uiueret Methodius: quæ quidẽ in re nõ fuit falsus. Tertio eñ die, postꝗ̃ hęc dixisset, (Erat verò* tertius Nouembris) D. Iohãnicius spiritũ quidẽ migrat ad eũ, quẽ diligitur, deductus à choris Angelorum: corpus autem deponit in loculo. Methodius autem, qui clarissimè refulsit inter Patriarchas, ipse quoq; octauo mense post illius decessum excessit ex hac uita quartodecimo Iunii.

for. quartus.*

Obitus S. Iohãnicij.

Quęnam autem sunt ea, quæ facta sunt in morte & post mortem admirabilis huius Iohannicii? Dissolutorum membrorum confirmationes, homines liberati à malignis spiritibus, si solùm ad capsam illius accessissent. Quidni enim erat Iohannicius iis rebus vel post mortem glorificandus, cuius decessum columna ignis significauit iis, qui erant in monte Olympo? quẽ præcesserunt Angeli, paradisi portas ei aperientes, & transmittentes ad eam, quæ est illic, beatitudinem, purè appariturum ante faciem Domini, & simul versaturum cum Angelicis Ordinibus? à quibus beata Trinitas laudatur & glorificatur nunc, & in nunquàm desitura secula seculorum, Amen.

Præclara miracula post obitũ eius.

VITA S. AMANTII EPISCOPI Rutenensis, cuius Authorem necdum reperi. Videtur mihi esse Fortunatus, idque planè silentio. Stylus autem à Fortunati dictione non abhorret. Extat in MS. codicibus.

4. NOV.

BEATISSIMVS Amantius Rutenæ vrbis quodam fuit ciuis ortu, vita pastor, nunc felici patronus est excessu. Qui in primæuo ætatis flore, abruptis seculi laqueis, militiam Christi perseuerantiæ definitione suscepit, & vitia, quibus pulsatur humana fragilitas, patientiæ virtute calcauit. Qui beato feruens proposito, & felicium meritorum splendore conspicuus, sacerdotii culmen & sublimis cathedrę sedem emeruit, gessitq; mentem fastigio honoris sui parem. Nûc breui stylo pauca virtutû eius perstringam' insignia, præstante Domino, oratione beati antistitis, dicêdi vires, qui diuitias bonitatis suæ sine vllo defectu scit effundere, & nescit, cùm effuderit, vacuari.

Amantius fit Episcopus.

Igitur cùm in prædictæ vrbis foro consedisset Præses, altiori sede cæteris sublimior, & quendam nefarii facinoris reum vltimo crucis supplicio, & extrema pęna patibuli damnasset, properat beatus antistes ad forum, petit à Præside vitam iã meam præmortui: non impetrat: iterat preces, orationem apud surdum Præsidem perdit. Itaq; antistes ad cellam repedat, terræ ꝓsternitur, fundit preces, suspiria geminat, tundit crebro verbere sanctum pectus: petit à Domino, quod à Præside obtinere nequiuerat. Dignã illicò Præses immitis pœna percellitur. Nam cathedræ, cui altiùs insederat, miris repentè modis affigitur, deserit ossa vitalis calor, & soluta neruis rigêtibus membra, officiû quo animæ famulabantur, amittunt. Ad cellulam beatissimi viri concurritur: ab oratione consurgit, ad forum progreditur. Sensit aduentum viri Dei Præses, magna iam sui parte pręmortuus. Amissi itaque redduntur sensus, & famulantia vsibus suis, ad vigorê pristinum redeunt membra. Redditur ergò Præsidi salus, vita damnato: & quicquid vel admittendo ille, vel hic non dimittendo contraxerat, pia Domini miseratione diluitur. Deniquè condonata est reo vita cum crimine, Præses meruit veniam cum salute.

Præses nolens audire eum rogantē pro dãnato, diuinitùs punitur.

Non longo post tempore sequitur lôgè clarior virtus & tanto par merito. Erat nanque haud longè ab vrbe altiori base eminens simulacrum, quo in loco mira genti tum multitudo confluxerat. Itaque dum dæmonibus pecudum, vel suis potius mortibus litant, dûque cuncti referti epulis, vino pleni, cantu perstrepût, beatissimus sacerdos aduenit: vidensque exultare infelicem plebem omni luctu grauiori lætitia, trahens imo pectore longa suspiria, a sacrilegii impio scelere pio hortamine reuocare pertentat. Sed inuisã semper ignauiæ remedia sunt, quæ perire arbitrio suo, quàm alieno seruari consilio, mauult. In modum vtiliû, incommodum voluptatis examinat, blandaque noxia ꝓ tectis ac necessariis habet. Totis ergò furoris stimulis in iniuriam sancti viri seditiosum vulgus exarsit, cùm pia ille aduersus sæuientes arma corripiens, cellulam repetit, terræ ꝓsternitur, fundit vberes pro hostibus fletus, ingeminat pro inimicis alta suspiria, petit vt si ne nece sua, vel certè propria, sæuientium furor *desisteret. Nè ille quò coronaretur, optabat: ꝓ his, nè punirentur impii, pia apud misericordê regem vota fundebat. Post longa itaque suspiria sanctû eleuãs caput, si nubes aliqua ab Oriente côsurgeret, qui propè assistebat, inspicere puerû rogat. Nullã ille videri respôdit. Rursùs beatus Pontifex terræ ꝓstratus, ingemuit: erectumque irê à terra caput, eadê prius famulum sciscitabatur. Videri, vt prius famulus negat. Cumq; tertiò sancta terræ membra prosterneret, ait, cui id operis iniunctum fuerat, nubê ab Oriente pertenuem exiguamque videri: scilicet credidit, quod futurum præuiderat. Ab humo homo Dei consurgit, & cælum, vnde nunquàm mente defuerat, intuetur. Tegitur repentè nubibus dies, mox diabolo exitium ferens terribili sonitu fulmê increpuit, pariterque infelix simulacrû ferit, diuidit, dispergitque: fertur per aera lapideû sacrilegorû numen. Quod ita diuersam in partê vltricis procellæ turbo deiecit, vt partê nunc eius Lauerna teneat riuus, partê Auarionis habeat ripa fluminis, in testimoniû virtutis perpetuò seruatura: partê ab vrbe ꝓcul patês retineat câpus, opus tanti miracoli vsibus ingerês, admirationem ꝓbens, memoriã repꝛesentans.

Sententia memorabilis.

** decederet.*

Fulmine dissipatur dæmonis simulacrum.

Aliquantulùm post hæc temporis fluxerat, cùm ecce præcepit duobus Ecclesiæ famulis, vt in flumine, quod iuxta vrbem præterfluit, paucos pro aduenientibus pisces caperent. Haud mora, præceptis obediunt, pisces capiunt, lina legût, ad vrbê remeant: quos milites, qui in præsidio erant ciuitatis, redeûtes offendût. Ii hostili ritu septi, potiuntur piscibus: eosque malè mulctatos flagris, relinquût exanimes. Ad sacerdotê famuli redeunt, & quæ iis simul ablata illataque fuerât, testis luctus educuit. Beatus tñ pôtifex amissis nô doluit ex contemptu, afflictis congemuit ex affectu. Illinc constantiã rigor tenuit, hinc pias lachrymas fudit Felix, cùm vicit contemptu: felicior, cùm victus affectu est. Domû intereà milites repetût, nituntur prædã edomare flammis. Subiecto etenim igne exundant latices, nouo repentè miraculo perdit vim flãma dissiliens, & æstuãs incassum furibunda. Miroque repêtè modo durãtur magis flammis pisces, lege mutata naturæ, & intractabiles durique sensus tãti nouitate miracbli molliuntur. Intereà peruasores milites ad sacerdotê concurrunt, direpta referunt, genibus adhærêt, veniam facinoris petût. Ignoscit mês pietate prôptissima, donat eis crimê cû piscibus. Mox quę direpta focis, intemerata durauerãt, reddita flãmis edomantur. Præclaris gloriosisque signis plùs stupêda succedût.

Insigni miraculo castigat militũ prędatorũ improbitas.

Erat in foro altiori base eminens simulacrû, quod vir beatissimus zelo diuini amoris accêsus deiecitatque côfregit. In vltionê igitur numinis sui, sacrilegæ plebis multitudo consurgit, ac lymphatico furore succensa, Christi bellatori minatur exitium. Sed vir beatissimus mortê nô timuit vitę amore. Neq;.n. fas erat, fortissimû bellatorê præsentê timere mortê, qa iam æterna pręsentium rerum contêptu meruerat. Itaque plebs misso in Rutenê nûcio, cuidã refert, qui erat eo têpore nataliû splendore, honore, titulis, opibus, authoritate cæteris longè præstantior. Côtrahit hic ser uorû auxilia, sede inuectus curruli, vrbê ꝓtinùs petit. Et iam emêsus iter diei fremês, dira & extrema minitans, vrbi aderat. In medio tñ portæ pridiè beatus pôtifex orationê terræ prostratus suderat. Quo in loco miro stupore hæsere biiuges, & vt insensibilia riguere signa. Nil agunt stimuli, nil verbera sæua proficiôt. Tû uir ille insignis, miraculi nouitate ꝑculsus, ad beatissimû virû vnû ex necessariis mittês, rogat vt pia dignãter oratione absolueret, quê meritis quasi vinculis nexuisset. Haud mora, sacerdos aduenit, carpento deuoluit ꝑsecutor, adhæret sancti genib', rigat pedes lachrymis, peccatû fateꝰ, petit remediû. Vix verba côpresserat, & animalia, quæ vt duræ cautes riguerant, cęlitùs recepta mobilitate, præceptis obediunt.

Nota miraculũ.

Criminosus quidã hortulû sancti viri exiguû qdem spatiis, lætis tamen conspicit nitescere oleribus. Ampla-

plia-

pliabat siquidem loci angustias amęna iucunditas: Statim ergo atroci mente furti facinus concipit. itaq; redditur terris occasus diei noctis silentio. Vix corda mortalium alia quies dulci sopore laxauerat, cùm ille commodum fraudi tempus amplectens, prosilit audacia plenus & scelere, leuiq; impulsu quæ obstabant cedentibus, adit hortulū, olera diripit, abire festinat, sed diuinitùs retinetur. Nullus etenim remeāti patet exitus, & ita reus tenui sepe quasi muro vallatus tenetur. Exigua namq; obstacula, velut omni cōstructa munimine, crescere fugienti videntur in molē. Noctis ergo totius spatium iter hortuli fuit. Interea roseæ lucis splendor mūdi faciem irradiat, qua rebus reddita, terris lux redit. Igitur beatus senex à cellā, vbi preces insomnis in æstibus noctis dulci meditatione & sancto labore transegerat, vnū è fratribus vocat, mittensq; in hortulum, mandat ut quē illic errore lassatū suo, & velut quibusdam arctatū vinculis, ità innexum crimine reperisset, attraheret. Haud mora, it, reperit, attrahit. Adest ilicò criminosus, furtum in medio proijcit, pedes cōplectitur sacerdotis. Ità vir pietate plenus indulget crimen, donatque furtum, monens sæpè, vt vsibus necessaria suis potius petat quàm rapiat, & necessaria sibi tribuentis munere, non rapinæ scelere, cōserant. Sic ergo indulgētiā à sancto uiro promeruit, & discessit.

Fur non potest ex hortulo sācti viri recedere cum furto.

Quid memorem in eodē hortulo à simili scelesto quodam mella ab aluearibus nocturno dēpta furto, delataq; domum, in picis prorsus mutata naturā, stupuisse reū admiratione virtutis, cùm criminis deesset causa, sed conscientia criminis torqueret authorem, cùm furto damnū superesset, in qua mestus atroci maneret in scelere? Tandem verò criminosum, alto mentis stupore discussū, ad antistitem properasse, retulisse furtū, sanctiq; vestigiis prostratū, veniā facinoris postulasse, perfacilè supplicanti indulsisse antistitē, naturamq; mellis nō minori rediisse miraculo, quàm mutasse: ità reum pro supplicio veniam, munus domum retulisse pro crimine?

Vide rē admiratione dignam.

In vna re geminum miraculū.

Dum his virtutū fulget miraculis, beatum gloriosę consummationis tempus aduenit. Sed cùm fracta iā æuo membra deficerent, afflictum emortuumq; corpus onus abstinentię roborabat, & quod natura negauerat, meritum conferebat. Fuitq; tātus fidei in eo feruor, vt insatiabili ardore quo plus corpori districtionis incussisset, inferre plus cuperet, & ità erant augmēta meritorum eius incitamēta profectuū. Amor quippe Dei reficere animū potest, satiare desiderium non potest: sed magis magisq; cùm hauritur, inflāmat. lucūditate enim sui excitat appetitum, sed non facit de satietate fastidium. Igitur beatissimus Amātius hac meritorum luce fulgens, terrena terris mēbra cōmēdat, cælestis spiritus celsa cōscēdit. Illic nunc interest choris Angelorū, hic fulget claritate meritorum. Illic interpellat pro famulis voce supplici, hic tuetur famulos virtute sublimi. Illic petit, hic præstat. Illic vota fundit, hic uotis respondet. Illic nūc circumseptus ęterna micat luce, vel meritorū splēdore clara, vel illatæ crucis tormētis roseo quasi fulgore purpurea. Nāipse in semet & persecutor extinguēdo uitia extitit, & martyr crucifigendo corpus emicuit: adeptusq; est nouum, non mortis, sed carnis mortificatione, martyrium. Et cùm sit in cōspectu Domini preciosa mors martyris, dum beatissimus Amantius in seipso hostem & persequitur, & prosternit, fuit in conspectu Domini mors preciosa viuentis.

Admirabilis senis feruor.

Felicissimus obitus.

Nouū genus martyrij.

Psal 115.

Quędam de hoc beato Antistite Amantio Lector offendes infra 13. Nouembris in vita S. Quintiani primò Rutenensis, inde Aruernorum Episcopi: qui sancto Amantio successit.

DE S. LVSORE PVERO ET Confessore, ex Gregorio Turonensi: de gloria Confessorum, Cap. XCII.

IN Dolensi Biturigi termini vico B. Lusor Leucadi, quondam senatoris filius requiescit, qui fertur in albis migrasse à seculo. in crypta verò positus super pauimentū, sepulcrum habens ex marmore Pario mirabiliter exculptū. Factū est autem, vt quadā vice sanctus Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus, ad hunc tumulū uigilias celebraret, haud procùl formulam habens, in qua genua, cùm necessitas cogeret, deflectebat. Factū est autem in vna vigiliarum nocte, dum Psalmos lectionis Dauidicæ decantarent, stationis labore lassi clerici, quasi pro aliquo releuamine se super sepulcrū sancti defixis vlnarum compagibus sustentarent. Contremuit ilicò beati tumulus confessoris, & sibi iniuriam irrogari præsenti vibratione fatetur.

NOV. 4.

Utinam hac attenderēt, qui sanctorū sepulcra & sacras reliquias irreuerenter tractant.

At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri desuper præcepit somnolentos, dicens: Absistite ò segnes procùl à tumulo, nè sancto Dei molestia inferatur. Quibus amotis, tremorem illum deincèps non senserunt.

Sed nec illud placuit præteriri, quòd cuidam pauperi idem Lusor beatus per visum apparuit, præcepitque cellulam emundari, in qua, vt fertur, infantiæ vagitus exegerat. Sed cùm pauper ille his commonitus agere iussa differret, apparuit ei tertiò, dicens: Si feceris quæ præcipio, vnum trientem pro obedientiæ famulatu recipies. Ille verò consurgens, cellula scopis mundata, abluta & aqua herbisque respersa, stabat attonitus, pollicitam promissionem operiens, donèc nutu Dei aduertit trientem in pauimento lucere: quē colligens, lætus abscessit.

De SS. Felice presbytero & Eusebio monacho, Lector videas 1. Nouembris S. Cæsarij historiam.

VITA S. EMERICI, B. STEPHANI Hungarorum regis filij, ex quodam MS. Codice per F. Laur. Surium, mutato stylo, descripta.

Videat Lector Antonij Bonfinij rerum Hungaricarum Decad. 2. Lib. 2. vbì eadem ferè habentur.

BEATVS Emericus parentes nobilissimos habuit, Stephanū Hungarorum regem & Apostolum, & Gyselam siue Gyslam, sororē S. Henrici Imperatoris: qui paribus studiis in prestantissimo quoque virtutum genere certabant. Emericus in tam ardenti charitate Christi natus, quid aliud, quàm suauissimum Deo holocaustū esse poterat? Ab ineunte pueritia, quò sanctitatis euasurus esset, facilè declarauit: quippe q cùm esset somni parcissimus, aliis dormientibus, à secunda ferè vigilia noctis ad lucem vsque psalmos Dauidicos lectitabat, lucernis coram ipso ardentibus, vt re-

NOV. 4.

5. Emerici parētes

Nota sancti pueri preces & vigilias.

giam decebat prolem. Ad finem autem cuiuſque pſalmi, corde contrito & compuncto, à Deo veniam petebat. Quod cùm ſanctus parens eius ſæpiùs clàm per rimam parietis eſſet contemplatus, apud ſe tacitum habuit, nec vlli ſuorum voluit indicare, magna interim de filio ſpe concepta.

Cùm autem aliquandò ſanctus rex monaſteriũ beati Martini, quod ipſe in monte Pannoniç ingenti ſumptu fundarat, & egregia monachorum ſodalitate impleuerat, orandi cauſa vellet inuiſere, Emericum filiũ ſuum, eius itineris comitem ſibi adhibuit, non ignorans, quanta Dei gratia puer ille polleret. Vbi autem ad monaſterium propius acceſsit, monachi honoris cauſa inſtituta proceſsione illi obuiàm venere, vt ea, qua par erat, reuerentia eum exciperent. Sed rex ſciẽs filij prçclara merita, eum iuſsit antecedere, fratreſque illos ſalutare, tum ut ea ratione illos honeſtaret, tum ut filio honor, ipſi paratus, impenderetur. Venit ergo Emericus ad fratres, accipitur ab illis honorificentiſsimè, oſculatur ſingulos, non tamen eodem omnes modo, ſed pro ratione meritorum, quæ reuelante ſpiritu Dei cognouerat, aliis duo, aliis tria, pleriſque quatuor vel quinque, vni Mauro ſeptem oſcula dedit. Quod cùm cerneret pater eius, etſi filiũ nihil ea in re temerè feciſſe exiſtimaret, non potuit tamen ob rei nouitatem non admirari. Itaquè peracto ſacrificio, familiariter & accuratè ex eo percontatur, cur non iiſdẽ omnes patres oſculis impertiiſſet. Reſpondet ille ſe pro ratione temporis, quo ſinguli continenter vixiſſent, aliis plura, aliis pauciora oſcula diſtribuiſſe. Eum autẽ quem ſeptiès oſculatus eſſet, virginem permãſiſſe ait: atque ex eo ſeptenario numero virginitatis præſtantiam intelligi debere, quæ virtutes alias antecellat, & ad cordium vſq; intimos receſſus, qui ſoli Deo pateſcãt, penetret, & recõditas hominũ mẽtes intueatur.

Diuina reuelatiõe monachorum merita diſcit

Bonfinius nõ decem, ſed de pluribus hoc eũ dixiſſe ſcribit.

Profectus indè rex, cùm huius rei certiorem omninò notitiam habere perciperet, & filii ſui virtutẽ magis exploratam, paucis pòſt diebus cum duobus duntaxat comitibus redit ad illud cœnobium, fratrum vigilias & preces clàm explorat. Abſolutis nocturnis precibus, quas Matutinas vocãt, cùm alii ad ſuos ſe lectos reciperent, ſoli illi, quibus multa Emericus oſcula libauerat, in templo permanſere, & in angulos ſeſe abdentes, Domino preces obtulerunt, & reliquum noctis tempus in Dei laudibus conſumpſere. Eos igitur ſingulatim accedens ſanctus rex, comiter ſalutat: eũq; illi, rupto ſilentio, reuerenter reſalutant, regiæ maieſtati deferentes. Tandèm vbi ad Maurum venit, cui ſeptem oſcula fixerat beatus Emericus, nec blandiſsima ſalutatione, nec ſeuera cõminatione ab eo reſpõſum extorquere potuit. In ſequẽti die ad publicum fratrũ conuentum rex accedit, Mauriq; humilitatem & ſanctitatẽ explorare cupiens, corã omnibus multa ei obijcit, quæ hominem religioſum facere minimè conueniret. Maurus ſibi ſatis benè conſcius, nihil penitùs ad ea reſpondet, ſed ad Deum, quem ſciret mentium certiſsimum inſpectorem, confugit, in eoq; ſpem ſuã collocat. Ità ergo intelligens rex vera eſſe, quæ filius eius dixerat, omnibus explicat, quo animo illuc aduenerit, Maurumque laudibus in cælum vehit, nec diù poſt Quinqueccleſienſem Epiſcopum inſtituendum curat.

Maur⁹ monach⁹ ſanctus.

Emericus autem ætate procedente, ſimul etiam virtutum capiebat & meritorum incrementa. Nocte quadam cùm Veſprinii eſſet, vno ad ſe famulo accerſito, orationis cauſa vetuſtiſsimam beati Georgii martyris eccleſiam petiit, ibique ante aram in preces incũbens, apud ſe diſquirere cœpit, quodnam poſſet Deo gratiſsimum munus offerre. Eccè autem immenſo lumine tota repentè completur eccleſia, voxque cælitùs auditur eiuſmodi: Præclara res eſt virginitas, Itaque mentis & corporis virgineam integritatem à te exigo. Hanc offeras Deo, & in ea conſtanti animi propoſito perſeueres. Ille verò non ſuis præfidens viribus, ſed ad Dei gratiam confugiens: Domine Deus, inquit, qui inſpicis omnia, qui humanam imbecillitatem adiuuas, qui aufers ſpiritum principum, & terribilis es apud reges terræ, perfice in me gratiſsimam voluntatem tuam, & noxas pernicioſaſque concupiſcentias rore miſericordiæ tuæ prorsùs extingue. Cõfirma fragilitatem ſeruuli tui, & vt in tuo ſeruitio perpetim perduret, ab omnibus carnis illecebris & ſpurca libidine pro tua benignitate eum tuere: præſtaq; nè vnquàm è tua gratia excidat. Porrò diuina conſolatione confirmatus, rem hanc apud ſe tacitam habuit, & famulo quoquè eius conſcio, nè cuiquam eam indicaret, dum adhuc in humanis ipſe eſſet, interdixit. Ità factum eſt, vt multa eius virtutum inſignia, hominum notitiam, ipſo celante, effugerint, nec antè, quàm deceſsiſſet è vita, aliis patefacta ſint. Nimirùm hac ratione ſapienter declinauit virtutum peſtẽ, inanem gloriam.

Virginitatẽ cæleſti reſpõſo iubet ſeruare S. Emeric⁹.

Pſal. 75.

Pater autem illius regno conſulere volens, virginẽ & fortuna corporis, & morum integritate ſpectatiſsimam, ſtirpe regia ortã, ei deſpondit. Id etſi ille principio multũ recuſaret, tandèm tñ paternis precibus victus, aſſenſit quidem, ſed ità tamen, vt non ſolùm ipſe virgo permanſerit, ſed etiam ſponſam conſeruarit. Iã enim virginitatis amore & propoſito, voluptati omni renunciarat. Prçclarum hoc erat in regio adoleſcẽte, qui poſſet in omnibus huius mũdi bonis circũfluere, non modò ſe à uitæ huius voluptatibus ſeruare immunem, ſed etiã ſponſam tam illuſtrem ad earum cõtemptum, atq; etiam ad virtutum ſtudium & vitæ cõſectandã ſanctitatẽ, adducere. Malebat enim pius adoleſcens virtutum illam, q̃ liberorum, fçcunditate pollere. Nec latuit ſanctum eius parentem Stephanũ regem, quemadmodùm corpus ſuũ maceraret ieiuniis, nè forſitan laſciuiret, ſponſamque non alio, quàm ſororis loco haberet. Sed & ſponſa ipſa, cùm ille iam in ipſo iuuentutis flore vita functus eſſet, quàm caſtè vixiſſet, teſtata eſt, & famulus ille, quem ſuprà diximus, res eius ſecretas euulgauit.

Cũ ſpõſa viuit caſtiſſime.

Non enim diù ſuperuixit, ſed quòd cælo vita eius dignior eſſet, quàm terra, Dominus eum citò tulit è medio, & tranſtulit in regnum ſuum. Quidam Archiepiſcopus in publicis ſupplicationibus affirmauit, ſe eius animam vidiſſe in cælos euntem. Pater eius admodũ doluit regno tantam ſpem ereptam: conſolabatur autem ſeipſum, quòd filium non dubitaret in cælis fæliciſsimè viuentem, egregium & ſibi & ſuis patronum exhibiturum. Die triceſimo ab obitu eius tot & tantis miraculis, Deus illuſtrauit ſanctum ſuum, vt cunctis in vrbe regia, quam Albam regalem vocant, vbi ſacrũ corpus eius tumulatum eſt, non mœroris ille, ſed gaudii dies videretur.

Abit e vita.

Miracula poſt obitum eius.

Porrò autem Ladiſlao religioſo rege poſteà regnãte, Conradus quidam natione Germanus, homo flagitioſiſsimus, tandèm magno Dei munere cõpũctus, cùm ſe ad meliorẽ frugem recipere cuperet, Romam adiit, Pontifici peccata ſua cum ingenti cordis cõtritione confeſſus eſt, animæ ſalutarem ab eo petiit medicinam. Põtifex ad immanitatem criminum eius obſtupeſcens, hac eum mulctauit pçna, vt loricam ferreã ad nudum corpus quinis catenis ferreis adſtringeret, & chartam, in qua eius peccata enormia ſcripta erãt, Põtificis annulo obſignatã, ad loca, i qbus ſancti quieſcerẽt, ſecũ circũferret, donèc diuinitùs catenæ diſſoluerent, & ſcriptura chartæ penitus obliteraret. Fecit homo, vt erat iuſſus, (nihil.n. arduum videt ex aio ſua

peccata

peccata lugenti, & eum Deo in gratiam redire cupienti) inuisit loca sacra, etiam Hierosolymam & Saluatoris sepulcrum non prætermisit. Tandem venit in Pãnoniam, vbi beati regis Stephani tum celebre nomen erat: orat ad sepulcrũ eius, nec indè recedere constituit, donec ruptis vinculis & charta oblita, se sentiat Domini misericordiam impetrasse: Postquam autem multum delassato inter orandum somnus obrepsit, (a prima enim hora vsque ad nonam in preces incubuerat) sanctus rex ei apparens: Surge, inquit, amice, & Emerici filii mei monumentum, quod iuxta est, adito. Ille, quòd carnis seruanda integritate præcipuam apud Deum gratiam promeruerit, facinorũ morum veniam tibi impetrabit Ex eorum enim numero est, qui non inquinauerunt vestimenta sua, sequuntur que Agnum, quocunque ierit, & ante thronum Dei cãtant canticum nouum. Euigilat homo, ilicò ad beati Emerici se sacellum confert, fundit ibi preces, atque opinione celerius dissiliunt ferrei nexus: charta resignata, nullum habet literæ scriptæ uestigium. At sonitum cadentium catenarum accurrunt æditui & complures alii, quibus ille omnia ordine exponit. Mirantur omnes, laudant Deum & beatum Emericum, referunt cuncta ad Ladislaũ regem. Is conuocato cõcilio, de beato Emerico sanctorum catalogo adscribendo, cum Episcopis & regni proceribus confert. Iam enim etiam ex remotissimis regionibus eò aduentabant homines, pro grauissimis rebus vota nuncupantes. Indictum est autem triduanum ieiunium, & Nonis Nouẽbris honorificè eleuatũ est beati Emerici corpus, multaq; diuinitus miracula eodem eleuationis die atque deinceps edita sunt: Præstante Dño nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Apoc. 14.

Insigne miraculũ ad B. Emerici tumulum.

Eleuatur sacrũ corpus.

VITA ET MARTYRIVM SANctorum Galactionis & Epistemes, Authore Simeone Metaphraste.

NOV. 5.

PHOENICIAE, quæ est ad mõtem Libanum, multæ quidẽ sunt aliæ quoquè ciuitates, tam ad austrum, ǭ ad septẽtrionem: eius autem est ea quoque, quæ est aliarũ omnium præstãtissima, & ad partes sita boreales, Emesa: quæ quidem tulit & aluit virum nomine Clitophontem, genere insignẽ, diuitiis nulli ciuium inferiorem: intelligentia aliis longè acutiorem. Ei cõiuncta erat vxor nomine Leucippe, alioqui quidẽ bonis moribus, & tali marito conueniens, & ne pulcherrimis quidem cedẽs forma corporis: vno autem hoc solo erat infelix, quòd esset sterilis. Qua de causa cùm multis probris à marito appeteretur, magna opprimebatur animi ægritudine, & curis vexabatur, & nihil non moliebatur, cupiens solui ab his vinculis.

Patria & parẽtes S. Galactionis.

Cùm ambo ergò hoc sibi probro ducerent & dedecori, ꝙ non essent parentes filiorum, neque vllum essent habituri hæredem suarum facultatum, per quem genus rursùs eis conseruaretur, quoniam acciderat vt illo tempore valdè inualesceret cultus simulacrorũ, & cuidam Secundo ciuitatis Emesæ rectio committeretur, gentili quidem religione, animo autem planè barbaro, cui nihil aliud erat curæ, nisi omnes euertere Christianos, & pietatem pro viribus excindere radicitùs: quoniam, inquam, res piorum in tanto versabantur periculo, vnusquisque fuga sibi salutem comparabat. Vnus verò, nomine Honofrius, habitu monach⁹, moribus bonus & religiosus, omninò quidem recedere, ac in tali tempore ac tempestate relinquere periclitantes animas imbecilliorum, statuit non esse viri pii, & eius qui se ascripsit choro eorum, qui sunt eiusmodi. Verumenimuerò cum liberè eloqui pietatem, & in periculum seipsum conicere, iudicasset non esse alienum à repræhensione, neque consentaneum legibus veræ religionis, tenebat medium: & alba veste contegens monasticam, erat animo verè monachus, & ea exercebat, quæ ei vitæ cõueniebant, & ita callidè eludebat impietatem. Itaquè propter pietatem paupertatem simulans, erat mendicus voluntarius, & domos obiens ob vsum rerum necessariarum, ipse dabat potius panem, qui potest cõfirmare animus, eos in quos inciderat, instruens sermonibus pietatis, & adhortans fugere pro viribus ab iis, qui se procùl a vita remouent, & separant à creatore.

Apud Emesã magna persecutio Christianorum.

Honofridus egregi⁹ monachus.

Cum ergò aliquandò accessisset ad ædes Clitophõtis, petebat alimentum, manus extendens, & uoces emittens, quæ possent inducere animum ad misericordiam. Accidit autem, vt tunc esset Leucippe conturbata, & plena tristitia, vtpotè ꝙ maritus ei exprobrasset sterilitatem. Cùm ergò Honofrio, qui videbatur molestus, iussisset occludi fores: ille autem, ut qui nihilo magis sciret, quid vellet, & ꝙ accessisset potiùs daturus, ǭ accepturus, propterea instabat petens, donec ꝓpter hanc laudabilem impudentiam fuit accersitus, & benignè acceptus. Motis ergò uerbis & sermone producto, de se quidem narrauit Leucippe, ꝙ manca esset ei matrix, & ꝙ nullus deus esset inuentus vsque in hodiernum diem, qui eã posset relaxare ab iis vinculis, & liberare à dedecore filiorum egestatis. Sed meritò, inquit Honofrius, non es consecuta, quod petebas, ǭ tales uoluisti adiutores habere sterilitatis. Nam qui ipsi exercuerunt opera plena probro & dedecore, quomodò possent ipsi alios à dedecore liberare? Sed si nunc audiẽs, & uerum Deum velis agnoscere, qui cũcta potest, videbis ad te solam redeuntem vtilitatem. Quinetiam tuum genus poteris afficere beneficio, tãquam quandam hæreditatem ad eos transmittens veram religionem. Leucippe his adhibebat animum, & se tanquàm bonam terram præbebat uerborum illius seminibus.

Reprehendit Leucippem, ꝙ deos inuocarit.

Hic autem uir diuinus primùm quidem excelsæ Trinitatis diuinam introduxit ei cognitionem: Deindè eam est adhortatus ad studium virtutum. Deindè eam docuit sanctificationem, quæ efficitur ex salutari baptismate: per quod erit expurgatio priorum inquinamentorum. Ostendit autem habitum quoquè monasticum, quo erat quidem indutus, sed eum tegebat, declinans insultum malignorum venatorum, & quod accessisset propter eius salutem, simulans petere eleemosynam. Illa uerò ad hæc respondit: Timeo, inquit, nè inciderim in duo contraria. Vnum quidem, quòd iis, qui hanc habent fidem, & appellantur Christiani, magnæ quidem intenduntur minæ ab eo, qui nunc rerum potitur: grauiora autem sunt, quæ eas consequuntur supplicia. Alterum verò, quòd si ego transeam ad pietatem, & recedam à decretis Maiorum, si qui mecum cohabitat, non subierit eandem mutationem, sed deincèps sequatur eam, quam nunc tenet religionem, quomodò in vno & eodem consenserimus, qui debemus esse vnum, cùm simus maxima parte diuisi? Hanc mihi solue dubitationem, & me liberabis ab aliarum rerum solicitudine.

Catechesin ei proponit.

Ille autem cùm & multa alia dixisset, & adiecisset: Tuus quoquè maritus mox conuertetur ad eandem religionem: ei adeò paruit, vt ancillis quoquè statim iusserit, vt facerẽt quod ipse diceret. Cùm vnum ergò ex doliis, quæ alicubi illic erant in horto, ita iubente

Leucippe credit in Christũ.

Honofrio, illæ aqua implessent, catechismo prius instituta Leucippe, aliis quoque ab eo factis, quæ fiũt de more Christianis, diuinum baptismum consequitur. Paulopòst autem illinc quidem recessit Honofrius, ei diligenter præcipiens, vt fidem seruaret, & Christi præcepta. Leucippe autem fingens se ægrotare, erat separata, fugiens mariti consuetudinem. Neque enim volebat, cùm iam esset purificata spiritu, & diuinum accepisset lauacrum, id polluere incestis mariti congressionibus. Cùm autem dies aliquot præteriissent, agnouit se in vtero cōcepisse, quod etiam paulopòst euadit manifestum Clitophonti. Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit, videris ô vxor, placuisse diis immortalibus: & propterea digna es iudicata, cuius curam gererent. Illa verò cùm se partim retinuisset: Nè mihi, inquit, deos nomines, o marite, nolo enim: sed Deum vnum, qui est vniuersi Dominus & effector, qui tui & nostri curam gerit, qui non solùm potest soluere sterilitatem, sed etiam facile est illi facere quæcunque vult. Ille autem: Et quis est hic, inquit, aliorum fortissimus, & qui nos tam benignè intuetur? Leucippe autem: Mihi, inquit, is in somnis apparuit, ô suauissime, formam quidem habens humanam, manus autem extensas in Cruce, qui etiam mihi visceri statim soluit vincula, & ad hanc conceptionem excitauit admirabiliter. Cur ergo nos quoquè eum potius attendemus & colemus, & omnia nostra ab eius benignitate pendere oportere statuemus?

Christus crucifixus ei apparuit.

Dixit autem Clitophon, cùm parum siluisset, ut daret menti tempus deliberandi: Scio, inquit, quem dicis: nempè is est, qui colitur à Galilæis: & reuerà habet magnas vires & inexpugnabiles. Sed quis feret eios, qui rerum potitur, sæuitiam? Leucippe autem lubenter quod dictum fuerat arripiens: Interim quidē, inquit, o caput mihi venerandum, occultus erit noster in eum cultus. Sic enim effugerimus impiorũ malitiam. Licebit uerò aliquādo, eius virtute nobis opē ferente, etiam in die honestè ambulare, & lucis opera facere manifestè. Hæc dicens, postquàm habuit maritum ad omnia parentem, (oportebat enim & Christi apparere benignitatem, & quod ei de marito prædixerat Honofrius, minimè excidere) deincèps nihil amplius reticendo, sed liberè & apertè omnia de monacho exposuit: quòd is scilicet eam baptizauerit, & quod hoc est, quod eius matricis soluit nodos difficiles. Deindè etiam adiecit, nihil esse impedimento, quo minùs ipse quoquè diuinum baptismum consequatur. Etenim mihi inter cætera hoc quoquè prædixit vir ille diuinus, fore vt te quoquè, o charissime, mea haberem meæ fidei socium. Hæc & illa dixit, & quæ dicta sunt, paulopòst deducta sunt ad effectum, & ipse quoquè diuinum baptismum est consecutus, & didicit arcana pietatis, cùm diuinus & admirabilis Honofrius ad hæc rursùs inseruijsset.

Maritũ suũ ad fidem traducit.

Cùm autem iam venisset tempus pariendi Leucippes, & filium peperisset masculum, accersitus rursùs Honofrius, consueta utilitas, bonum à Deo missum, & quod genitum fuerat, rursus per ipsum fuit regeneratum beato baptismate, & ab ipso accepit appellationem, & fuit nominatus Galactio: fuitque appellatio, certa futurorum prædictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, & ex generosis germen verè generosum. Procedente autem tempore, paulatim Galactiō additamento ætatis adiecit etiam intelligentiam, atque adeò habebat ingeniũ supra ætatē. Traditus verò ludis literariis, & in perfectioribus exercitus disciplinis, præclara sua indole vel ipsos magistros relinquebat à tergo. Cùm ageret aũt vicesimum & quartũ annum, curæ erāt patri, ei conuenientē vitæ coniugem sociam, cùm mater Leucippe iam è uita excessisset.

Parit Galactionem

Galactionis p̃clarum ingenium.

Erat autem tunc quædam virgo, pulchritudine & morum honestate antecellēs omnibus. Et erat nomē Episteme, quę nobilitatis & glorię famam habebat primam inter mulieres. Eam despondit Galaction, nunc quidem ad speciem matrimonii, postea autē ad vnionem animæ. Cùm verò vitæ cum ea societatem ægrè ferret Galaction, & apertè ostenderet se eius congressus & complexus non admittere, propter religionis dissimilitudinem, & quod ea non esset particeps diuini baptismatis, a necessariis sæpè exigebantur rationes, qui eam rem ægrè ferebant, & grauiter expendebāt. Cùm autem solus aliquando apud solam fuisset Epistemen, ab ea rogatus, quænam esset causa odii, dixit Galaction se non posse aliter ferre vitā cum ea societatem, nisi eam uiderit secum conuenire in religione. Dicebat enim apertè, esse impium, mundum coniungi cum immundo. Si ergo, o vxor, est tibi grata nostra tecum vitæ societas, crede mihi optima consulenti. Et quoniam in præsentia est inopia sacerdotum, qui constituti sunt ad hoc, ut ad baptismum inseruiāt: fieri autem non potest, vt aliter fit quispiam & nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipsi vtcunquè peragemus.

Episteme virginem sibi despōsat.

Baptismũ à quibus cōferendus.

Cùm autem vidisset eam ad hoc morem gerētem, iubet vnum ex tubis horti impleri aqua: & ita omnibus inscientibus baptizat Epistemen. Ipsa autem, cum post baptisma octo dies præteriissent, nouam quandā & insolitam videt in somnis visionem. Videbatur enim versari in quibusdam ædibus regiis, pulchritudine quæ uerbis explicari non potest, insignibus: in quibus tres vtrinque chori stabant circa parietes. Quorũ vnus quidem habebat viros visu honestos, & veste nigra indutos. Secundus autem mulieres, quę se habebant similiter. Tertius verò erat virginum, in quibus iucunda quædam florebat alacritas, & liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veste indutę, videbantur etiam habere quasdam pennas, & ignem emittere, à quo quicquid incidebat, videbatur comburi. Cum autem id, quod visum fuerat, audiisset Galaction, dicebat id hanc habere potestatem. Dixit enim hos tres choros esse eorum, qui se à mundo separant, & ab iis quæ sunt mundi, & seruant virginitatem, & elegerunt vitam agere Christo conuenientem. Eorum autem, qui erant nigra veste induti, ipsos dixit esse similes Angelis: illorum enim pēnæ & ignis, simul celeritatem & vires exprimūt inexpugnabiles.

Visio Epistemes.

Episteme autem his auditis, statim ostendit generosum animum, & rerum honestarum amorem: & capta desiderio magnitudinis eorum, quæ visa fuerant: Num uero, inquit, o marite, si a nobis inuicem discesserimus, & ad Deum accesserimus, poterimus eam quoquè, quæ est inter nos, conseruare affectionem? Da mihi huius rei firmam & certam cautionem: nec ego vnquàm recusabo, quo minus sim tibi socia huius propositi. Cùm autem sibi inuicem sanctè dedissent fidem, nunquàm esse à se inuicem animis disiungendos, Galaction cùm Deum precibus de more esset allocutus, suggessit Epistemæ ea, quæ erant futura & conducibilia, dicens: Tu quidem abi, & indigentibus, quas habes facultates, distribue liberaliter, credens te non eas consumere, sed thesaurum potius in locum tutum reponere. Ego autem huius rei me tibi proponam exemplar, & primus rerum mearum faciam distributionem, non auara & parca manu, sed munificè & abundè eas exhauriens. Veniens autem tertio die, & prout vtrisque visum fuerit, dispensabimus.

Galactiō & Episteme omnia sua dant pauperib.

Cum ergo ea, quę habebant, distribuissent, & inter se conuenissent, Eutolmio omnium quos habebant famulorũ beneuolētissimo sequi iusso, egressi sunt vitā susce-

susce-

susceptturi solitariam. Cùm autem confecissent iter decem dierum, veniunt ad mõtem, qui ab incolis qui dem appellabatur Publius: est autem prope montẽ Sina. Quo in loco cùm in decẽ monachos incidissent, qui vitam exercebant monasticam, eis narrarunt suũ scopum & institutum, & rogarunt, vt adscriberentur in eorum numerum: quod quidem fit nõ multis post diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Episteme autem mittitur ab ipso ad quoddam procùl remotum monasterium, in quo qua tuor exercebantur virgines.

Coniectũtur vitã monasticam.

Cùm hanc ergò vitæ agẽdæ rationem elegisset Galaction, quam non viam quidem iniit, quæ posset docere moderationem? Quem autem sensum nõ erudit, limites & modos imponens omnibus, & cogens eos parere rationi? Ita autem ei curæ fuerunt ieiunia, vt duos annos semel in hebdomada pane solo vesceretur, coqui modico, & quantum satis esset ad niuendũ. Cum inedia verò, se etiam exercebat in vigiliis, & in perpetuo studio orationis. Pudicitiæ autem tantã curam gessit, vt nec venire quidem in cõspectum mulieris vnquàm induxerit in animum, ex quo fuit ad vitã adscriptus monasticam. Huius autem rei est apertum indicium, quòd cùm duo monachi matrem haberẽt, quæ non solùm curam gerebat virtutis, sed iam erat prouectæ ætatis, & consenuerat in vita monastica, & rogarẽt vt eam videret, & maternarum esset precum particeps, non sustinuit.

Ecce sancti exercitia, ieiunia, vigilia, oratio nes, pudicitia.

Cùm sic ergò se haberet, & ad omnem virtutem recta via incederet, non visum est hoc maligno tolerandum: sed eum subiens, qui tunc administrabat imperium, eum irritauit aduersùs omnes Christianos, & effecit, vt aduersùs eos apertam moueret persecutionem. Eos enim insusurrans, partim quidem per se, partim autem per similiter affectos vicarios grauissimè puniens. Ad eum autem accedentes, qui tempori seruiebant, dixerunt eos, qui montem Sinam habitabant, deos quidem habere contemptui vnum autem solum Deum colere, eumq; Crucifixum, & ei omnem offerre adorationem. Statim ergò illa, tanquàm stimulo, percussus oratione, iussit cohorti militum ire ad montẽ, & vinctos ad se ducere eos, qui ipsum inhabitãt, Christianos. Quo autem tempore, qui missi fuerant, in locum venerant, & uiros diuinos erant comprehensuri, Episteme in dicto monasterio se exercens vt monacha, circa mediam noctem videt somnium. Videbatur enim simul cum Galactione venire in quoddam palatium: fuisse autem eorum capita coronis à Rege redimita. Manè verò œconomo monasterii ea, quæ viderat, communicans, apertè didicit quorsùm tenderet somnium. Is enim dixit palatium quidem esse regnũ cælorum: Regem autem ipsum esse, qui verè & solus & naturaliter regnat: coronas autem hoc significare, eos mox esse processuros ad certamina, & aduersariis futuros planè superiores.

Visio Epistemes tã monachæ.

Cùm ergò milites, vt iussi fuerãt, accessissent, & alii omnes se in fugam coniecissent, inueniunt duos solos monachos, quorũ vnus erat Galaction. Cùm ergò ille quoq; ab eis ductus esset, & hoc resciuisset Episteme, & sedisset in loco sublimi montis, ex quo ipsa videns non poterat videri, illa cernebat oculis, quæ ne potuisset quidem auribus accipere, vinctũ abduci Galactionẽ, & qui esse grauia passurus pro certo putabatur. Se ergò humi prosternens, vehementer rogabat ancillam, vt sineret eã properare ad Galactionem, & liceret eadem subire vincula. Si autem vitam quoque illũ oporteret relinquere, ipsam quoq; eandem mortẽ esse subituram. Interverunq; enim iampridem cou uenisse, nè vnquàm disiungerentur ab eadem mente & affectione. Graue ergò & indignum esse dicebat, si tempore vocante ea uideretur esse oblita pactorum conuentorum. Ministra autem verbis quidem primũ conabatur eam abducere ab incepto: Cùm autem nõ persuaderet, siuit eam facere quod vellet.

Illa ergò cùm eas, quæ cum ipsa erant, postremò esset allocuta, institit vestigiis Galactionis. Cùm autem propè esset: Domine mi, clamabat, & dux meæ salutis, nè me quæ tua sum reiicias: nec obliuiscaris eorũ, quæ inter nos conuenerunt. Quæ cum audiuissent acres ministri impietatis, è media uia sunt reuersi, & comprehensam iisdem circundant vinculis, cùm nihil aliud dixissent, sed nal de læti essent ad ipsam interrogationem. Galaction verò ne sic quidem affectus, a diuinis abstinebat admonitionibus: sed & ingrediens, & circundatus vinculis, ea dabat quę parerat, monita: Nè te, dicens, ò vxor, fraude circumueniant inimici, aut grauia ad terrorem intentantes, aut iis, quæ sunt mundi incitantes ad impietatem. Interim autem dum hæc dicerentur, venit quidam festinãter, & vultu magnum tumultum significans, in crastinum diem esse reseruatam sanctorum examinationẽ, cùm ita sit visum Præsidi. Manè ergò Iudex iubet eos adduci in locum, in quem mos est adduci reos iudicandos.

Vide mira sermonẽ sancta Epistemes.

Cùm ij autem magno studio producti essent, Præses statim non de fortuna, non de ea quę ipsos tulit patria, non de alio ex iis, quæ consueuerunt: neque accessit ad verba, quæ possunt persuadere: sed toruè & minaciter intuens Galactionem: Quis hic est tristis & cogitabundus, (nimia ira dixit incitatus) & cuinam alii diuinum cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neque de solita quicquam mutans constantia: Vita quidem, inquit, sum monachus: à Christo autem habeo, quòd vocor Christianus: cui etiam, et qui rectè sentiam, tribuo cultum. Cùm verò sanctus eum multis probris insectaretur, & deos eius ludificaretur, & æquè amentes vocaret eos, qui colunt hæc inanima, ponè vinctum manibus, iussit execrandus eum verberari immisericorditer. Cùm is autem flagris cæderetur, adspiciens Episteme, & mirandum in modum ęgrè ferens: O, inquit, insatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intentastis membris iam iuuenilibus, & consumptis multis laboribus exercitationis? Quomodò autem manus ministrorum tot illatis plagis non obtorpuit? His Pręses ad iram magis accensus: Hanc impudentem & temerariam, inquit, fęminam ad lineam vsque tunicam nudate vestibus, & flagris valdè cædite, vt cautè discat loqui, & non se tã arroganter gerat aduersùs superiores.

Galaction & Episteme sistunt corã Præside.

Galactiõ flagris cæditur.

Item Episteme.

Hoc autem cùm factum esset magna celeritate, & in longum iam esset productum supplicium, aduersùs omnia quidem, quæ inferebantur molesta & aspera, martyr mirandum in modum decertabat: minimè verò intermittebat vociferari aduersùs iudicem, & ei exprobrare rei turpitudinem, quòd naturam, quam oporteret quidem manere non venientem in conspectum hominum, non solummodo sustinuit aperire, sed multis etiam videntibus iussit cruciare. Propterea te, inquit, manent illic supplicia. Cæterùm hic quoquè non diu abhinc, vos iustum Dei puniet supplicium. Dixit, & e vestigio secuta est iustitia, & visu orbati conspecti sunt, qui erant circa Præsidem. Hoc autem sanctę quidem gloriam, iis vero, qui puniebant, conciliauit salutem. Oculorum enim cæcitas depulit animæ nubem, & eos illuminauit luce Dei cognitionis. Propterea confessi sunt se Christo credere, & rursùs cum luce animæ acceperunt etiam lucem oculorum corporis, viri non duo aut tres, sed quinquagintatres numero.

Orbantur visu, qui sunt cum Præside homines 53

Martyres dirè cruciati. Sed licèt hæc facta fuerint, Præses adhuc mente cæcutiens, vtpotè quod vitium esset ei altè impressum, iubet in eatremo acui arundines, & infigi sanctorum vnguibus. Quòd cum celerrimè factum esset, sancti in doloribus maiorem ostendebãt fortitudinem, eis, propter quem hęc sustinebant, magnas agentes gratias, & falsos deos afficientes contumeliis. Iudex autē rursùs iubet eos priuari manibus, simul & pedibus, & *Truncantur eis manus, pedes lingua.* prętereà lingua, propriam quodammodò voluptatem capiens sanguinibus anima in hominum, qui sunt eiusdem generis, suppliciis. Cùm autem hæc citò facta essent, martyribus nihilo seciùs eodem modo se habentibus, qui erat quidem sæuus in iudicando, crudelissimus autem in puniẽdo, fert vltimam in martyres sententiam, iubens eos mortem subire gladio. Atque ij quidem hic eacesserunt, sacris eorum capitibus amputatis quinto Nouembris: *Capite plectuntur* preciosa autem eorũ corpora cum in quodam vase precioso imposuisset is, quem diximus, Eutolmius, qui sequi iussus fuerat à martyre, effecit vt etiam ab aliis haberentur in honore: ad gloriam patris, filii & spiritussancti, vnius Dei in Trinitate: Quē decet omnis honor, maiestas & magnificentia, nunc, & semp, & in secula seculorũ, Amē.

VITA S. MALACHIAE EPISCOPI Hyberniæ, edita à beatissimo Bernardo Abbate Clarauallensi.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Historia Sanctorũ quid cõferant. SEmper quidem operæprecium fuit illustres sanctorum describere vitas, vt sint in speculum & exemplum, ac quoddã veluti condimentum vitæ hominũ super terram. Per hoc enim quodammodò apud nos etiam post mortem viuũt, multosque ex his, qui uiuentes mortui sunt, ad verã prouocant & reuocant vitam. Verum nunc maximè id requirit raritas sanctitatis, & nostra planè ætas inops virorũ. Quam sanè inopiam super nos adeò inualuisse sentimus, vt nulli sit dubium illa sententia nos feriri: Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. *Mat. 24. Iob. 41.* Et vt suspicor ego, aut præstò, aut prope est, de quo scriptum est: Faciem eius præcedet egestas. Ni fallor, Antichristus est iste, quẽ fames & sterilitas totius boni, & præit, & comitatur. Siue igitur nũcia iam præsentis, siue iamiamq; adfuturi prænuncia, egestas in euidenti est. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius seculi multitudinem: in ipsas Ecclesiæ columnas, volo, oculos leues. *Matt. 6.* Quem mihi ostendas vel de illorum numero, qui videntur dati in lucem gentium, non magis de sublimi fumantem, quàm flammã rem? Et si lumen, quod in te est, inquit, tenebræ sunt, quantæ sunt tenebræ? Nisi tu illos fortè (quod nõ credo) lucere dixeris, qui quæstum æstimant pietatem, qui in hæreditate Domini, non quæ Domini, sed magis quæ sua sunt, quæritant. Quid dico quæ sua sunt? Perfectus sit & sanctus etiam sua quærens, suaque retinens, si ab alienis cor manusque contineat. Meminerit tamen, qui sibi vsque huc fortè peruenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites suis iubentur contenti fore stipendiis, vt salui fiant? *Luc. 3. Esa. 24.* Magnum verò Ecclesiæ doctori, si sit sicut vnus militum: aut certè (quod ad illorum improperium propheta loquitur) sit vt populus, ità & sacerdos fuerit? O deformitatem. Ita ne summus meritò reputãdus erit, qui summo corruens gradu, hærebit via infimo, nè abysso absorbeatur? Quàm rarus tamen isteipse in clero? Quem item das mihi contentum necessariis: contemptorẽ superfluorum? Lex est tamen præfixa ab Apostolis Apostolorum successoribus: Victũ & vestitum habentes, inquiunt, his contenti simus. Vbi forma hæc? In libris cernimus eam, sed non in viris. *1. Tim. 6* Habes vero de insto: Quia lex Dei eius in corde ipsius & nõ in codice. *Psal. 36.* Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere & necessariis paratus est, Ar gratis istud. Vtinã superfluis ponatur modis? Vtinãm non cupiamus in infinitum. Sed quid? Fortè reperias, qui hoc possit. Id quidem difficile. Sed uide qui degimus. Quæramus virũ optimũ, multorum liberatorem, & eccè laboramus in inueniẽdo, qui seipsum saluum facere possit. Optimus hodiè est, qui nõ est nimis malus. Vndè quoniam à terra defecit sanctus, videor mihi non superuacuè ea his, qui empti sunt de terra, reuocare ad mediũ Malachiam Episcopum, virum verè sanctũ, & nostrorum quidem temporum singularis sapientiæ & virtutis. Iste erat lucerna ardens & lucens, nec extincta est tamen, sed submota. Quis mihi iure succenseat, si readmouero eam? Immò uerò non est, quòd mihi ingrati esse mei seculi homines debeant, & omnis deinceps generatio ventura, si quem conditio tulit, reuocẽ stylo: si mundo restituam, quo dignus non erat mundus: si seruem memorię hominum hominem, cuius memoria in benedictione sit omnibus, qui legere dignabuntur: si me excitante amicum dormientem, voa tortoris audita fuerit in terra nostra, dicens: Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Deinde sepultus apud nos est, & nobis specia liter hoc opus incumbit. Quid quòd me inter speciales amicos sanctus ille habebat, & eo loci, vt nulli in hac parte gloriæ secundum fuisse me credã? Neemer cede vacat mihi tantæ familiaritas sanctitatis. *S. Bernardus s. Malachia charissimus.* Primitias iam accepi. In eatremis positus erat, imò in principiis, iuxta illud: Cùm consummatus fuerit homo, tunc incipit. *Eccl. 18.* Ac cucurri ego, vt benedictio morituri super me veniret. At ille cum iam membra alia moueare non posset, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis sanctis manibus super caput meum, benedixit mihi, & benedictionem hæreditate possideo: & quomodò illum silere queam? Postremò tu id mihi Abba Congane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (vt ea Hybernia scribis) vestra illa omnis Ecclesia sanctorum. Libens obedio: prę sertim quòd non eloquium exigitis, sed narrationem. *Historia huiꝰ fides.* Dabo verò operam, vt ea sit pura & luculenta, deuotos informans, fastidiosos non onerans. Sanè narrationis veritas secura apud me est, intimata à vobis, haud alia proculdubiò protestantibus, quàm quæ certissimè comperta sunt vobis.

VITA.

NOV. 5. Patria s. Malachia. MALACHIAS noster, ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi literas edoctus est. Cæterùm de natali barbarie traait nihil, non magis, quàm de sale materno pisces maris. Quàm verò suaue, quòd inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuẽ sanctorum, & domesticum Dei? Qui producit mel de petra, oleumque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. *Deu. 32.* Parentes tamen illi fuere genere & potentia magni, iuxta nomẽ magnorũ, qui sunt in terra. At mater mẽte, q̃ sanguine, generosior, satagebat in ipso initio viatum suarũ, notas paruulo facere vias vitæ: hanc pluris illi existimans veniosa scientia literaturæ singularis. Ad vtranque tamen huic non defuit ingenium pro ætate: In scholis literas, domi timorem Domini doce *Discit literas.* batur,

batur, & quotidianis profectibus respoodebat ambobus satis, magistro & matri. Nempè à principio spiritum sortitus est bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valdè, mirè admodùm omnibus per omnia gratiosus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas sapientiæ salutaris, & fiebat in dies seipso prudeotior. Prudentior, dicam, an saoctior? vtrunque si dixero, non me pœnitebit. Veritatem enim dicam. Agebat senem moribus, annis puer, expers lasciuiæ puerilis. Cumque ex hoc cunctis esset reuerentiæ ac stupori, noo tamen indè, vt assolet, insolentior inueniebatur, sed magis quietus & subditus in omni mansuetudine. Non impatiens magisterij, ooo fugitans disciplinæ, non lectionis fastidiens, nô ludorum deniq; appeteos: quod vel maximè illa ætas dulce ac familiare habere solet. Et proficiebat supra omnes coętaneos suos io ea quidem literatura, quę illi competebat ętati. Nam in disciplina morum, profectuque virtutum, etiam super omnes docentes se io breui enituit, oon tam matre tamen, quàm vnctione magistra. Hac solicitante, haud segniter & io diuinis exercebatur, petere secretum, aoticipare vigilias, meditari in lege, reficì parciùs, orare frequentiùs. Et quia ecclesiā frequentare nec vacabat propter studium, & pro verecundia non libebat, leuare puras manus in omni loco, vbi tamen secretè id posset. Iam tunc siquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam. Est vicus prope ciuitatem, in qua discebat puer, quò magister eius frequenter pergere solitus erat, ipso solo comite. Illò euntibus ambobus pariter, ipse (vt posteà referebat) retrahebat pedem, sistebat gradum, & stans à tergo magistri, illo quidem oon comperiente, expaosis ad cælum manibus, raptìm quodammodò, ac veluti iaculatam emittebat orationem: & sic dissimulans, magistrum dennò sequebatur. Iltiusmodi pio furto puer sæpiùs illudebat comitem & magistrum. Non est dicere omnia, quæ eius principia colore bonæ indolis decorauere: ad maiora, atq; vtiliora currendum. Vnum tamen refero adhuc, quòd hoc, meo quidē iudicio, noo modò bonæ, sed & magnæ in puero dederit insigne spei. Excitus aliquādò opinione cuiusdam magistri, (erat enim famosus in disciplinis, quas dicunt liberales) adiuit illum discendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans, ad eas literas anhelabat. Intrans verò domum, vidit virum ludentem subula, crebrisque sulcātem tractibus nescio quo notabili modo parietem. Et solo visu offensus puer serius, quòd leuitatem redoleret, resiliuit ab eo, ac deincèps illum nec videre curauit. Ità cùm esset studio sissimus literarum, præ honesto tamē spreuit eas virtutis amator. Tali quodā præludio puer præparabatur ad eum, qui se manebat io fortiori ætate, conflictum: iamqoe ipse aduersarium proaocabat. Et Malachiæ quidem pueritia sic erat. Porrò adolescentiam simili transiuit simplicitate, & puritate: nisi quòd crescente ætate, crescebat simul illi sapientia & gratia apud Deum & homines.

Sancta eius pueritia.

Vana gloria, virus virtutum.

Hinc iam, id est, ab ineunte adolescentia eius, cœpit manifestiùs apparere, quid esset in homine, & gratia Dei in illo vacua non videri. Videns enim industrius adolesceos, quòd in maligno mūdus positus sit, & cogitans qualem spiritum accepisset, dicebat intra se: Non est spiritus huius mundi iste. Quid isti, & illi? Non est societas alteri ad alterum, noo plùs quàm luci ad tenebras. Meus ex Deo est, & scio quæ in illo donata sunt mihi. Indè mihi interìm adhuc innocentia vitæ, iodè cootinentiæ decus, indè iustitiæ fames, iodè quoquè illa eo securior, quo secretior, gloria mea est testimonium conscientiæ meæ. Nil horum mihi tutum sub principe mundi. Deindè habeo thesaurum hunc io fictili vase. Verendum nè impingat, & frangatur, & effundatur oleum lætitiæ, quod porto. Et quidem non impingere inter saxa & scopulos distortæ & anfractuosæ viæ & vitæ huius, difficillimum. Ita ne in momēto perdam simul omnes, quibus ab initio præuentus sum, benedictiooes dulcedinis? Resigno illi potiùs, à quo sunt, & me pariter. Et ego enim ipsius. Perdo ipsam ad tempus animam meam, nè perdam in æternum. Et quod sum, & quæ habeo omnia, vbi mihi æquè salua, vtì in manu authoris? Quis ità ad seruandum solicitus, ad retinendum potēs, ad restituendum fidelis? Seruabit tutò, restituet opportunè. Siue retractatione me do ad seruiēdum illi de donis suis. Non potest mihi perire ex omnibus, quæ in opus pietatis expendero. Fortè & sperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vsura, quæ dat gratis. Ita est. Etiam cumulabit, & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit, & fecit, sciens absq; facto vanas esse cogitationes hominum.

1. Ioan. 5.

Periculosissimū iter vitæ huius inter homines.

Erat homo in ciuitate Ardinacha, (ipsa est, in qua alitus est Malachias) & homo ille sanctus, & austeræ admodum vitæ, inexorabilis castigator corporis sui, cellam habeos iuxta ecclesiam. In ea manebat, ieiunijs & obsecrationibus seruiēs die ac nocte. Ad hunc se cōtulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui viuum se tali damnauerat sepultura. Et vide humilitatē. A primęua ętate in sancta arte magistrū (quod dubium non est) habuerat Deum: & eccè factus est denuò discipulus hominis, homo mitis & humilis corde. Si nesciebamus, hoc vel solo oobis ipse probauit. Legant hoc, qui docere, quæ oon didicere, conantur, discipulos sibi coaceruantes, qui nunquàm discipuli extitere, cæci duces cæcorū. Malachias doctus à Deo, doctorem nihilominùs quæsiuit hominem, & quidē cautè & sapienter. Quid simile, quæso, afferre quibat, io quo æquè daret caperetque experimentum profectus sui? Si Malachiæ exemplum eis pro minimo est, Pauli opus attendant. Nōne Euangelium suum, quod noo ab homine acceperat, sed à Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, nè fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset? Vbi ille securus non est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit, nè noo tam securitas sit, quàm temeritas. Sed hæc alterius temporis. Nunc verò sonuit in ciuitate, quod factum est, & commota est vniuersa ad inopinatam nouitatem. Stupebant autem omoes, & virtutem mirabantur, eoque ampliùs, quo minùs visitatam in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Plerique humano affectu pensantes factum, plangere & dolere, quòd dilectus omnibus, delicatusq; adolescens, duris se adeò laboribus mancipasset. Alij suspicati leuitatē propter ætatem, diffidere de perseueraotia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causaotes, indigoari & fremere in eum, quòd supra ætatem & vires inconsultè tem arduam fuisset aggressus. Verùm ille sine cōsilio egit nihil. Nam habuit consilium à propheta, qui ait: Bonū est homini, si portauerit iugum ab adolescētia. Et addit: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se. Sedebat sibi iuuenculus secus pedes Imarij, (hoc enim nomen viro) & aut discebat obedientiam, aut se didicisse docebat. Sedebat vt quietus, vt māsuetus, vt humilis. Sedebat, & tacebat, sciens secundùm prophetam, cultum iustitię esse silentium: sedebat vt perseuerans, tacebat vt verecundus, nisi quòd suo illo silentio in Dei auribus loquebatur cum sancto Dauid: Adolesceotulus sum ego, & contemptus: iustificatiooes tuas ooo sum oblitus. Et sedebat interim solitarius, quia & sine socio, & sine exemplo. Quis enim ante Malachiam districtissimum viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur,

S. Malachias adiungit se ad quendam virum sanctissimū.

Gala. 1. & 2.

Vitam viuit durissimam.

Thren. 3.

Ibidem.

Esai. 32.

Psal. 118.

tur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit, sedendo duntaxat, & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, prouocatos exemplo sui. Ità qui primò solitarius sedit, & vnicus patris sui, fit iam vnus ex multis, fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuersione, ità in conuersatione sublimior: & qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes emicuit in virtute. Et dignus visus est Episcopo pariter & magistro, qui ad Diaconij gradum promoueretur. Et coegerunt eum.

Ordinatur Diaconus.

Hinc iam Leuita Domini publicè se ad omne opus pietatis accinxit: plùs verò ad eas res, in quibus aliqua iniuria videretur. Deniq; cura erat ei maxima in sepeliendis defunctis pauperibus, quòd hoc sibi non minùs humilitatem saperet, quam humanitatē. Nec defuit nouo nostro Tobiæ rediuiua à muliere tentatio, immò à serpēte per mulierem. Germana eius indignitatem (vt sibi videbatur) officij exhorrens: Quid facis (inquit) ò insane? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidiè exprobrans ingerebat. Sed respondebatur mulieri stultæ iuxta stultitiam suam: Misera, tu eloquij casti vocē tenes, sed virtutem ignoras. Ità ministerium, ad quod coactus accesserat, deuotus renuit, indefessus exercuit. Vndè & censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factū est ità. Erat autem, cùm sacerdos ordinatus est, annos natus quasi vigintiquinque. In qua eius vtraque ordinatione, si quid præter canonum formam processisse videtur, vt verè videtur, (siquidem infra vicesimumquintum annum Leuiticum ministerium, infra tricesimum adeptus est sacerdotij dignitatem) donādum sanè tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego verò istud nec in sancto redarguendū, nec vsurpandum consulo ei, qui sanctus non fuerit. Nec contentus Episcopus, etiam vices suas commisit ei, seminare semen sanctum in gente non sancta: & dare rudi populo & sine lege viuenti, legem vitæ & disciplinæ. Suscepit ille mandatum in omni alacritate, sicut erat spiritu feruens: nec talentis incubans, sed inhians lucris. Et eccè linguæ sarculo cœpit euellere, destruere, dissipare, de die in diem factitans praua in directa, & aspera in vias planas. Exultabat vt gigas ad discurrendum vbiquè. Diceres ignem vrentem in consumendo criminum vepres. Diceres securim, vel asciam in deijciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare Ecclesiasticos. Veternosas omnes (neq; enim paucæ inueniebantur) abolebat superstitiones, seu quaslibet, vbicunquè deprǽhendisset, malignitates, immissas per angelos malos. Deniquè quicquid incompositum, quicquid indecorum, quicquid distortum obuium habuisset, non parcebat oculus eius: sed velut grando grossos è ficubus, & sicut puluerem ventus à facie terræ: sic coram facie sua eiusmodi nitebatur totum pro viribus exturbare, ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat iura cælestia optimus legislator. Leges dabat plenas iustitiæ, plenas modestiæ & honesti: sed & Apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, præcipueq; consuetudines sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in cūctis ecclesijs statuebat. Hinc est, quòd hodiè in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur, iuxta morem vniuersæ terræ. Nam minimè id antè fiebat, ne in ciuitate quidem. Ipse verò in adolescentia cantum didicerat: & in suo cœnobio mox cantari fecit: cùm necdùm in ciuitate, seu in Episcopatu vniuerso cātare scirent, vel vellent. Deindè vsum saluberrimum confessionis, sacramentum cōfirmationis, cōtractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant: Malachias de nouo instituit. Et de his ista pro exēplo sufficiāt. Nā & per totū historiæ textū, breuitatis studio plurima prǽterimus.

Studium erga sepeliendos mortuos.

Initiatur sacerdotio.

Episcopus mandat ei vices suas.

Nota quanti fecerit Romana Ecclesia consuetudines.

Cùm esset illi studium, & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationem sacramentorum: nè fortè de his aliquid constitueret, vel doceret secùs, quàm ritus haberet vniuersalis Ecclesiæ, subijt animū adire Episcopum Malchum, qui se pleniùs de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum: & sapientia Dei erat in illo. Natione quidem Hybernus: sed in Anglia conuersatus fuerat in habitu & proposito monachali in Vintoniensi monasterio. De quo assumptus est in Episcopum in Lesmore ciuitatem Mumoniæ: & ipsa nobilior inter cęteras regni illius. Ibi tanta ei desupèr collata est gratia, vt non modò vita & doctrina, sed & signis clareret. Quorū duo pono exempli causa: vt omnibus innotescat, qualem in scientia sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit. Hoc ità notum, certumque fuit, vt illum mox constitueret ostiarium domus suæ: vixeritque idem puer incolumis in eo officio vsque ad virilem ætatem. Surdo auditum restituit: in quo idem mirabile quiddam confessus est: quòd cùm sanctus vtriq; auriculæ hincindè digitos immisisset, duos quasi porcellos ex ipsis exire senserit. Pro his, atq; huiusmodi fama crebrescente, nomen grande adeptus est: ità vt ad eum Scoti, Hyberniq; confluerent: & tanquàm vnus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad huncergò Malachias, accepta benedictione patris Imarij, & ab Episcopo missus, cùm prosperè peruenisset, benignè à sene susceptus est. Qui annos aliquot cum eo mansit, vt per hanc temporis moram hauriret pleniùs de pectore veterano, sciens scriptum, Quia in antiquis est sapiētia. Sed nec hoc quoquè ad causam defuisse reor: quòd magnus ille prouisor vniuersorum, voluit seruum suum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat non esse gratus, quibus notus fuisset. Deniq; vnum interim accidit, per quod ex aliqua parte, quod notum Deo erat in illo, manifestum fecit hominibus. Inter regē Mumoniæ (quæ est Hyberniæ pars Australis) & germanū eius orta simultate, & fratre facto superiori, rex pulsus regno, confugit ad Episcopum Malchum. Non tamen, vt ope illius regnū recuperaret: sed magis princeps deuotus dedit locum irę, & necessitatem in virtutem cōuertit, priuatam eligens ducere vitā. Cumq; Episcopus regē suscipere debito honore pararet, abnuit ille, se malle inquiens tanquàm vnum ex illis esse pauperibus fratribus, qui illi adhærerent: regium fastum deponere, & communi paupertate fore contentum, expectare potiùs Domini voluntatem, quàm per vim recipere regnum: nec velle pro suo honore terreno sanguinem humanum effundere, qui contra se clamet ad Deum de terra. Quo audito, exultat Episcopus: & admiratus deuotionē, satisfacit voto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magistrum, ad victum panis cū sale & aqua. Porrò ad delicias sufficiebat regi, Malachiæ præsentia, vita atq; doctrina: ità vt diceret ei: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ad hæc per singulas noctes lachrymis suis stratum suum rigabat: sed & quotidiano aquę frigidę balneo malè calentem extinguebat in carne libidinē. Et orās rex, cum rege dicebat: Vide humilitatē meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Et non amouit Deus orationem eius, & misericordiam suā ab eo. Et exaudita est oratio eius: etsi secùs, quàm intenderet ipse. Nam is quidem solicitus erat pro anima sua: sed vindex innocentiæ Deus, hominibus ostēdere volens, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico, parabat interim facere iudicium iniuriam patientis,

quod

Vtinàm hæc attenderent maiores nostri.

Malchi Episcopi duo miracula.

Iob 12.

Rex Mumoniæ pellitur à fratre suo.

Exēplū pij regis.

Nota victum regis huius.

Psal. 118.

Psal. 6.

Psal. 24.

Psal. 36

quod ille penitùs non sperabat. Et suscitauit Deus spiritum vicini regis: (neq; enim vnum est Hybernia regnum, sed diuisa in plura) Hic itaq; videns quæ facta sunt, repletus est zelo: & hinc quidem indignans prædonum libertati, & insolentiæ superborum, indè verò miserans regni desolationem, & regis deiectionem, descendit ad cellulam pauperis: suadet reditum, sed non persuadet. Instat tamen, spondet opem, de effectu non diffidere monet, Deum affuturum promittit, cui nō poterunt resistere omnes aduersarij eius. Proponit etiam oppresionem pauperum, patriæ vastationem, & non proficit. Cęterùm accedente mandato Episcopi, & Malachiæ consilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandem acquiescit. Sequitur rex regem, & iuxta verbum regis, sicut fuerat volūtas in cælo, tota facilitate pulsis prædonibus, reducitur homo in sua cum exultatione suorum, regnoq; restituitur suo. Dilexit extunc rex ille, & semper reueritus est Malachiam: eoque propensiùs, quo pleniùs in sancto viro digna veneratione & amore cōpererat. Cuius enim tantam meruit in sua aduersitate familiaritatem, sanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in sua prosperitate perpetuis illum amicitijs, deuotisq; colebat obsequijs: & libenter audiebat eum, & audito eo, multa faciebat. Et de his satis. Veruntamen nō fortuitu factum reor, quòd ità iamtunc magnificauit cū Dominus in conspectu regum: sed quia vas electionis sibi erat ille, portaturus nomen suum coram regibus & principibus.

Rex pius in regnū restituitur.

Mortua est interim soror eius illa, quam præfati sumus. Nec prætereundæ visiones, quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum: & cępit videre in spiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicētis, sororem eius stare forìs in atrio, & eccè per totos triginta dies nihil gustasse. Qui euigilās, citò intellexit, cuius cibi inedia marceret. Et diligenter discusso numero dierum, quē audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro eo panem de cælo viuum non obtulisset. Tum ille, qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficētiam, quam intermiserat, rursùm adoritur. Neque id frustrà. Non multò pòst visa est illi peruenisse ad limen ecclesiæ, necdùm tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulla. Cumque ille perseueraret, curans nè qua die soluta stipe frustraretur: secundò vidit eam in veste subcandida, admissam quidem iotra ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertiò tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides lector, quantum valeat deprecatio iusti assidua? Verè regnum cælorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Nōnc tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodāmodò effractoris exhibuisse cælestibus portis, quandò peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim, Iesu bone, tu qui pateris, facis, validus & pius ad salnandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo seruans sanctis, qui in terra sunt, vsque in consummationem seculi. Hoc plane sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cælis reuertētes de terra.

Soror defuncta ope fratris S. Malachia.

Obserua quid conferãt defunctis Missæ & preces.

Matt. 11.

Nota Eucharistiæ vim.

Et Dominus quidē in regione Lesmorensi sic præparabat dilectum suum Malachiam ad gloriam nominis sui. Verùm qui miserant eum, minimè iam ferentes absentiam eius, missis epistolis reuocāt illū. Quo reddito suis, & quidem instructiore de omnibus, quæ oportebat: eo opus à Deo paratum, & seruatum Malachiæ. Vir diues & potēs, qui locum Benchor, & possessiones eius tenebat, inspiratus à Deo, confestim in manu eius sua omnia dedit, & se quoquē. Et is auunculus eius. Sed Malachiæ spiritus, quam carnis, propinquitas pluris fuit. Ipsum quoque locum Benchor, de quo cognominabatur, tradidit ei princeps, vt ædificaret ibi monasterium, vel potiùs reædificaret. Nempe nobilissimum extiterat antè sub primo patre Congello, multa millia monachorum generās, multorum monasteriorum caput. Locus verò sanctus fœcūdusq; sanctorum, copiosissimè fructificans Deo, ità vt vnus ex filijs sanctæ illius congregationis, nomine Luanus, centum solus monasteriorum fundator extitisse feratur. Quod idcircò dixerim, vt ea hoc vno conijciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Deniquē ità Hyberniā, Scotiamq; repleuerunt genimina eius, vt ea potissimùm tempora Dauidici illi versiculi precinisse videantur: Visitasti terrā, & inebriasti eā, multiplicasti locupletare eā. Flumē Dei repletū est aquis, parasti cibū illorum, quoniā ità est præparatio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lætabitur germinans. Et in hunc modum cæteri, qui sequuntur. Nec modò in præfatas, sed in exteras etiā regiones, quasi inundatione facta, illa se sanctorum examina effuderunt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Colūbanus ascēdens, Lexouiense cōstruxit monasterium, factus ibi in gentē magnam. Aiunt tam magnam fuisse, vt succedentibus sibi vicissim choris, continuarentur solennia diuinorum, ità vt ne momētū quidē diei aut noctis vacaret à laudibus. Hæc de antiqua dicta sint Benchorēsis monasterij gloria. Hoc olim destructum à Piratis, ob insigne dignitatis antiquæ Malachias, veluti quandam replātaturus paradisum, amplexus est, & quia multa corpora sanctorum dormirent ibi. Nam vt taceam illa, quæ in pace sepulta sunt, ferunt nongentos simul vna die à piratis occisos. Erat quidē ingens loci illius possessio, sed Malachias solo contentus loco sancto, totas possessiones & terras alteri cessit. Siquidem à tēpore, quo destructum est monasterium, nō defuit, qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam & constituebantur per electionem etiā, & Abbates appellabātur, seruantes nomine, & si non re, qd̄ olim extiterat. Cūq; suaderent multi nō alienare possessiones, sed totums simul retinere sibi, nō acquieuit paupertatis amator, sed fecit eligi iuxta morem, qui eas teneret, loco (vt prædiximus) retento sibi, & suis. Et fortassis cōsultiùs vt post apparuit, integrum retinuisset, si nō magis suæ prospexisset humilitati, quàm paci. Itaq; ex mandato patris Imarii assumptis secum decem circiter fratribus, veniens ad locum, cępit ædificare. Vbi quadā die cùm in securi ipse secaret, casu ex operariis vnus, illo vibrante in aera securim, locum incautè occupauit, quò ictus destinabatur: & cecidit super spinam dorsi eius, tanto vtiq; impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurere omnes, putantes aut percussum, aut mortuum. Et tunica quidem scissa à summo vsque deorsùm, homo verò illæsus inuentus est, tam modicè & summatim perstricta cute, vt vix in superficie vestigium appareret. Stabat homo incolumis, quem securis prostrauerat, intuentibus & stupētibus, qui circunstabant. Vndè & facti alacriores, promptiores exindè ad opus inuēti sunt. Et hoc initium signorum Malachiæ. Porrò oratoriū intra paucos dies consummatum est, de lignis quidē læuigatis, sed aptè firmiterq; contextum, opus Scoticum, pulchrum satis. Et exindè seruitur Deo in eo, sicut in diebus antiquis, simili quidem deuotione, etsi non pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ità constituente: ipse rector, ipse regula fratrum. Legebant in vita eius, quomodò conuersarentur, & ipse ante illos præibat in iustitia & sanctitate coràm

Benchor insigne monasterium instauratur.

Luanus monach⁹ 100. monasteria condit.

Psal. 64.

S. Columbanus & eius monasteriū Luxouiense.

900. monachi vno die occisi à piratis.

Magnū miraculum.

Malachias præest monasterio Benchorensi.

coràm Deo: nisi quòd præter instituta cómunia, multa singulariter faciebat, in quibus potiùs præibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua sequi. Eo temporis, & eo loci quidam infirmabatur Cui assistens diabolus, & apertè loquens, suggerebat, nè vnquàm crederet monitis Malachiæ: sed si intraret ad se, cultello cum peteret, & occideret. Quo cognito, qui illi ministrabant, ipso infirmo prodente, verbum proferunt ad Malachiam, præmunientes. At ille solita arma orationis arripiens, impauidus hostem aggressus, & infirmitatem fugat, & dæmonem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater est ille secundùm carnē Christiani nostri Mellisontis Abbatis. Ambo enim superstites adhuc sunt, sibi in spiritu modò germaniores. Nam ille, vt literatus est, continuò non ingratus, loco eodem conuersus ad Dominum, habitum simul animumq; mutauit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum, & ædificati sunt, facti de reliquo cautiores.

Vide malignitatē Satanæ.

S. Malachias curat dysenteriam.

Clericum nomine Michaelem, dysenteria laborantem, & desperatè, mittens ei aliquid de mensa sua, eodem loco sanauit. Secundò eundem ipsum grauissima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mente. Ilicò enim adhæsit Deo, & Malachiæ sermo eius, timens nè deterius aliquid sibi cōtingeret, si denuò ingratus tanto inueniretur & beneficio, & miraculo. Et nunc, vt audiuimus, præest cuidam monasterio suo in partibus Scotiæ: & hoc nouissimum omniū, quæ ille fundauit. Pro huiusmodi angescebat in dies & opinio, & congregatio Malachiæ, & grande ei nomen intùs & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Episcopus, quòd locus esset vicinus ciuitati.

Creatur Episcopus Conneretbensis.

Vacabat tunc temporis Episcopalis sedes, & iamdiù vacarat, Malachia nolente assentire. Siquidem ipsum elegerant. Persistentibus tamen illis, tandèm aliquandò cessit, accedente ad vim faciendam mandato magistri sui, necnō & Metropolitani. Tricesimo fermè ætatis suæ anno, Malachias consecratus Episcopus introducitur Connercth: hoc enim nomen ciuitatis. Cùm autem cœpisset pro officio suo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines se, sed ad bestias, destinatum. Nusquàm adhuc tales expertus fuerit in quantacunq; barbarie. Nusquàm repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicosos ad disciplinam, spurcos ad vitam. Christiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confessiones, pęnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitùs inueniri. Ministri altaris pauci admodùm erant. Sed enim quid opùs plurium, vbi ipsa paucitas inter laicos propemodùm ociosa vacaret? Non erat, quod de suis fructificarent officijs in populo nequam. Nec enim in ecclesijs aut prædicātis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certādum. Sed qui se pastorem, & non mercenarium agnoscebat, elegit stare, quàm fugere: paratus & animam suā dare pro ouibus, si oportuerit. Et quanquàm omnes lupi, & oues nullæ, stetit in medio luporum pastor intrepidus, omnimodis argumentosus, quomodò faceret oues de lupis. Monere cómuniter: secretò arguere: flere per singulos: nunc asperè, nunc leniter conuenire, prout cuique expedire videbat. In quibus per hæc minùs profecisset, cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quotiès noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione? Et cùm venire ad ecclesiam nollent, per vicos & plateas occurrebat inuitis: & circumiens ciuitatem, perquirebat anhelus, quem Christo acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilominùs sæpiùs perecurrebat, cum sancto illo comitatu discipulorum suorum, qui nunquam deerant lateri eius. Ibat, & erogabat vel ingratis cælestis tritici mensuram. Nec vehebatur equo, sed pedes ibat, & in hoc virum se Apostolicū probans. Iesu bone, quanta passus est pro nomine tuo bellator tuus a filijs scelerátis? quāta sustinuit ab his ipsis, quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis dignè exprimat, in quātis vexatus, quibus affectus sit contumelijs, quibus iniurijs lacessitus, quoties lassatos inedia, quotiès afflictus in frigore & nuditate? Attamen cum his, qui oderunt pacem, erat pacificus, instans nihilominùs opportunè, importunè. Blasphematus, obsecrabat: iniuriatus, opponebat scutum patientiæ, & vincebat in bono malum. Quidni vicisset? Perseuerauit pulsans, & secundùm promissionem, tandèm aliquādò pulsanti apertum est. Quomodò poterat non sequi, quod veritas prænunciauerat secuturum? Dextera Domini fecit virtutem, quia os Domini locutum est veritatē. Cessit duritia, quieuit barbaries: & domus exasperās, paulatim leniri cœpit, paulatim correptionem admittere, recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducuntur. Recipiuntur vbiq; Ecclesiasticæ consuetudines, contrariæ reijciuntur. Reædificantur basilicæ, ordinatur clerus in illis: sacramentorum ritè solennia celebrantur. Confessiones fiunt, ad ecclesiam conueniunt plebes, concubinatus honestat celebritas nuptiarum. Postremò sic mutata in melius omnia, vt hodiè illi genti conueniat, quod Dominus per Prophetam dicit: Qui antè non populus meus, nunc populus meus.

Verum se declarat pastorem inter subditos pessimos.

Luca 11.

Romanas leges & Ecclesiasticas consuetudines apud illos introducit.

Osea 2.

Contigit post annos aliquot destrui ciuitatem à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aquilone panditur omne malum. Et fortè malum illud benè vtentibus bonum fuit. Quis scit enim, si tali flagello Deus delere voluit mala antiqua populi sui? Istiusmodi Malachias necessitate compulsus, & ipse exijt cum turba discipulorum suorum. Nec ociosus exitus eius. Hac occasione monasterium Ibracense constructum est, eunte illò Malachia cum suis numero centū viginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormacus rex. Ipse est, qui olim regno pulsus, sub cura Malachiæ de misericordia Dei cōsolationem accepit. Et locus ille situs in regno eius. Gauisus est rex viso Malachia, se & omnia sua exponens ei, & his, qui cum eo erant: vtpotè non ingratus, nec immemor beneficij. Adducta incontinenti animalia multa ad vsus fratrum: multa insupèr in auro & argento ad sumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipse quoquè erat intrans & exiens cum eis sedulus & officiosus, habitu quidē rex, sed animo discipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in breui factus est magnus rebus, possessionibus & personis. Vbi velut de nouo inchoans, legem & disciplinam, quam alijs imponebat, magis ipse portabat Episcopus & magister. Ipse in ordine vicis suæ, coquinæ ministerio inseruiebat: ipse fratribus, cùm recumberent, ministrabat. Inter succedentes inuicèm fratres ad cantādum, legendum've in ecclesia, non se præteriri patiebatur, strenuè implens & ipse officium loco suo, tanquàm vnus ex illis. Sanctæ paupertatis non modò participem, sed & principem se exhibebat, ipsius præcipuè super omnes abundantiùs æmulator existens.

Iere. 1.

Vide regis optimi insignem pietatem.

Humilitas S. Malachiæ.

Dum hęc ità aguntur, contigit infirmari Archiepiscopum Celsum: Et ipse est, qui Malachiam in Diaconem, Presbyterum, Episcopumq; ordinauit. Et cognoscens, quia moreretur, fecit quasi testamentum: quatenus Malachias deberet succedere sibi, q; nullus alius videretur dignior, qui episcoparetur in sede prima. Hoc pręsentibus indixit, hoc mandauit absentibus,

hoc

hoc specialiter ambobus Mumonię regibus, & maioribus terræ sancti Patricij authoritate præcepit. Cuius reuerentia, & honore, tanquàm Apostoli illius gentis, qui totam patriam conuertisset ad fidem, sedes illa, in qua, & viuens præfuit, & mortuus requiescit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur, vt non modò Episcopi, & sacerdotes, & qui de clero sunt, sed etiam regũ ac principum vniuersitas subiecta sit Metropolitano in omni obediẽtia, & vnus ipse omnibus præsit. Verùm mos pessimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potentum, sedem sanctam obtentum iri hæreditaria successione. Nec enim patiebãtur episcopari, nisi qui essent de tribu, & familia sua. Nec parùm processerat execranda successio, decursis iam in hac malitia quasi generationibus quindecim. Et eousquè firmauerat sibi ius prauum, immò omni morte puniendam iniuriam, generatio mala, & adultera, vt etsi interdùm defecissent clerici de sanguine illo, sed Episcopi nunquàm. Denique iam octo extiterant ante Celsum viri vxorati, & absque ordinibus, literati tamen. Indè tota illa, per vniuersam Hyberniam, de qua superius diximus, dissolutio Ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ eneruatio, religionis euacuatio. Indè illa vbiquè pro mansuetudine Christiana, sæua subintroducta barbaries, immò paganismus quidam inductus sub oomine Christiano. Nam quod inauditum est ab ipso Christianitatis initio, sine ordine, sine ratione mutabantur, & multiplicabantur Episcopi pro libitu Metropolitani, ità vt vnus Episcopatus vno nõ esset contentus, sed singulæ penè Ecclesiæ singulos haberent Episcopos. Nec mirum. Nam quomodò tam morbidi capitis membra valerent? pro his Celsus, atque huiusmodi malis populi sui vehementer dolens, (erat enim vir bonus, & timoratus) curauit omnimodò habere sibi successorem Malachiam: quòd per ipsum confideret posse explantari malè radicatam successionem: qui charus esset omnibus, & quem omnes æmularẽtur, & Dominus erat cum eo. Nec frustratus est à spe sua. Nã illo mortuo, substitutus est Malachias, non tamẽ mox, neque id facilè. Eccè enim de semine nequam, qui occupet locum, Mauricius nomine. Is per quinquennium, fretus potẽtia seculari, incubauit Ecclesiæ, non Episcopus, sed Tyrannus. Nam vota piorum magis in Malachiam conuenerant. Deniquè suadebant enim subire onus iuxta constitutionem Celsi; sed ille, qui omne sublime haud secùs quàm suũ præcipitium declinabat, bonam sibi videbatur nactus occasionem excusandi, quòd per id temporis introitus eius pacificus esse non posset. Instabant tam sancto operi, & solicitabant omnes: duo potissimùm Episcopi Malchus, & Gilbertus. Quorũ prior, ipse est senior Lesmorensis, de quo suprà mentio facta est: alter, quẽ aiunt prima functum legatione Apostolicæ Sedis per vniuersam Hyberniam. Qui triennio iam decurso in hac præsumptione Mauricii, & Malachiæ dissimulatione, non ferentes vltrà Ecclesiæ adulterium, dedecus Christi, conuocatis Episcopis, & principibus terræ, vno spiritu adeunt Malachiam, parati vim facere. At ille renuere primum: prætendere siquidem difficultatem rei, nobilis illius prosapiæ multitudinem, fortitudinẽ, ambitionem: multum esse ad se pauperculum opponere, sed tot, tantis, talibus, taliter radicatis: qui iam annos fermè ducentos, quasi hæreditate possedissent sanctuarium Dei, & nunc quoquè id per occupassent, non posse illos extirpari, nec eum mortibus hominum quidem: sua non interesse, fundi humanum sanguinem occasione sui: postremò iunctum se sponsæ alteri, quam dimittere non liceret. Verùm illis econtrariò instantibus, & clamantibus, quia à Domino sermo egressus est: sed & tota authoritate iubentibus subire onus, atque intentantibus anathema: Ad mortem, inquit, ducitis me: sed obedio spe martyrij, hac tamen conditione, vt si iuxta fidem vestram res in melius cedat, & vendicet sibi Deus suam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demùm omnibus consummatis, & Ecclesia pacem habente, liceat redire ad priorem sponsam meam, & amicam, de qua rapior, paupertate: & pro me illic alium substituere, qui tunc fortè repertus idoneus fuerit. Nota lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorem scilicet affectãtis, nec formidantis mortem pro Christi nomine. Quid hoc animo purius, quidve fortius, vt se exponẽs periculo & labori, alteri fructum cedat, ipsam in loco principatus securitatem & pacem? Facit hoc, cùm liberum sibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate Ecclesiæ restituta. Spondentibus illis, demùm acquieuit voluntati eorũ, vel potiùs Dei: à quo sibi iam olim præostensum recordabatur, quod de se modò dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celso, apparuit Malachiæ, & quidem longè posito & nesciente, mulier proceræ staturæ, & reuerendi vultus. Percontanti quænam esset, responsum est esse vxorẽ Celsi. Quæ tradens ei virgam pastoralem, quam manu tenebat, disparuit. Paucis decursis diebus, Celsus moriens misit baculum suum Malachiæ, tanquàm sibi successuro: quem vt vidit, agnouit ipsum esse, quem viderat. Huius præcipuè recordatio visionis terruit Malachiam: nè, si quod diù satis dissimularat, vltrà renueret, diuinæ iam videretur resistere voluntati. Veruntamen ciuitatem non intrauit, quandiù ille incubator vixit: nè hac occasione contingeret mori quenquam ex his, quibus vitam magis ministraturus veniebat. Ità per biennium (nam id temporis superuixit ille) agens extra vrbem, strenuè in vniuersa prouincia opus Episcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rursùm Nigellus quidam, immò verò nigerrimus, sedẽ præripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc viuens prouiderat, vt hunc haberet hæredem: in quo qui damnandus exibat, operibus adijcere damnationis persisteret. Erat enim & ipse ex dãnata progenie cognatus Mauricij. Cæterùm rex, & Episcopi, & fideles terræ nihilominùs conuenerunt, vt introducerent Malachiam. Et eccè consilium malignantium ex aduerso. Quidam de filijs Belial promptus ad malitiam, potens in iniquitate, sciens locum, vbi pariter conuenire decreuissent, multis aggregatis sibi, latenter vicinum occupat collem eminentem è regione: vndè illis tractantibus alia, repentino impetu super incautos irruerent, & interficerent innocentes. Condixerant enim etiam regem cum Episcopo trucidare, vt non esset, qui vindicaret sanguinem iustum. Res innotuit Malachiæ, & intrans Ecclesiã (erat enim propè) eleuatis manibus orauit ad Dominum. Et eccè nubes & caligo, sed & tenebrosa aqua in nubibus aeris diem verterunt in noctem. Fulgura quoquè & tonitrua, & horribiles spiritus procellarum, diem vltimum minitantur, vicinamq; elemẽta intentant omnia mortem. Et vt scias lector, quòd oratio Malachiæ concusserit elementa, solos intercepit tempestas, qui quærebant animam eius: solos turbo tenebrosus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarum. Deniquè ipse, qui princeps extiterat tanti mali, fulmine percussus interijt cum tribus alijs: & fuere consortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorum sequenti die inuenta sunt corpora semiusta, & putrida, hærentia ramis arborum, vbi quenq; spiritus eleuans allisisset. Alij quoquè tres semiusti inuenti sunt. Cæteri omnes circunquaquè dispersi. Illos autẽ, qui cum Malachia erant, quanuis proximos loco, tempestas omninò non tetigit, nec quicquam molestiæ intulit.

Nota de authoritate Archiepiscopi Hyberniæ.

Obserua causam multorũ malorum in Hybernia.

S. Malachias Archiepiscopi sedem recusat.

Vide insignẽ beati viri virtutem & animi puritatem.

Visio Malachiæ.

Ad preces S. Malachiæ vide quid consecutũ sit.

tulit. In facto isto recens capimus experimentum veritatis verbi illius: Quia oratio iusti penetrat cælos. Sed & nonum antiqui exemplum miraculi; quo olim tota Aegypto versante in tenebris, solus Israel in lumine mansit, dicēte scriptura: Vbicunquè Israel erat, lux erat. Huc mihi accurrit & factum sancti Eliæ, nūc quidem ab extremis terræ nubes & pluuias educentis, nunc verò super blasphemos inuocantis ignem de cælo. Et modò de simili clarificatus est Deus in seruo suo Malachia.

Exod. 10. *3. Reg. 18* *4. Reg. 1.*

Malachias fit totius Hyberniæ metropolitanus.

Annō ætatis suæ tricesimooctauo pauper Malachias, pulso incubatore, intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ. Rege verò cæterisque, qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu Dei, & remanent illi: foris pugnæ, intùs timores. Nam eccè viperea soboles frendens & vociferans se exhæredari, tota se intùs & foris suscitat aduersùs Dominum & aduersùs Christum eius. Porrò Nigellus videns sibi imminere fugā, tulit secum insignia quædam sedis illius, textum scilicet Euangeliorum, qui fuit beati Patritij, baculumq; auro tectum, & gemmis preciosissimis adornatum, quem nominant baculum Iesu: eò quòd ipse Dominus (vt fert opinio) eum suis manibus tenuerit, atque formauerit. Et hæc summæ dignitatis & venerationis in gēte illa. Nempe notissima sunt, celeberrimaq; in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat Episcopum populus stultus & insipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter satanas circuibat terram; & perambulabat eam, insignia sacra circunferens. Quæ vbiquè ostētans, vbiquè eorum gratia receptabatur, cōcilians sibi per hęc animos omnium, & à Malachia, quosque potuisset, auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidā de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priusquàm ciuitatem exiret, iurare coegerat pacem tenere Episcopo, acceptis ab eo insupèr obsidibus multis. Is post regis exitum, nihilominùs ciuitatem ingressus, consilium habuit cum propinquis & amicis, quomodò sanctum dolo tenerent, & occiderent; Timebāt verò plebem. Et coniurantes in necem Malachiæ, constituere locum & diem: & traditor dedit eis signum. Ipso die cùm vespertina iam solénia in Ecclesia celebraret antistes cum vniuerso clero, & multitudine populi, mittit ad ipsum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatenùs ad se dignetur descendere, vt faciat pacem. Respondentibus qui assistebant, ipsum potiùs ad Episcopum debere venire, Ecclesiam esse competentiorem locum firmandæ pacis: siquidem præsenserant dolum. Subiungunt qui missi erant, hoc tutum non esse Principi, timere eum capiti suo, nec se credere turbis, quæ se ante hos dies causa Episcopi propemodùm interemissent. Contēdentibus in hunc modum, illis quidem, vt iret: istis verò, nè iret: Episcopus cupidus pacis, & mortis non timidus: Sinite, inquit, fratres, sinite me imitari magistrum meum. Sine causa sum Christianus, si Christum non sequor. Fortè flecto humilitate tyrannum, & si non, vinco tamen exhibens oui pastor, sacerdos laico, quod mihi ille debuerat: Vos quoquè quòd in me est, non parùm ædifico exemplo tali. Quid enim si contingat occidi? Non recuso mori, vt vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet Episcopum (vt ait Episcuporum Princeps) non dominari in clero, sed formam fieri gregis. Haud aliam sanè formam, quàm ab illo accepimus, qui humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortē. Quis mihi det hanc relinquere filijs signa iam sanguine meo? Experiemini certè, an sacerdos vester dignè satis à Christo didicerit, mortē non timere pro Christo. Et surgens, cœpit ire flentibus cunctis & supplicantibus, nè tantùm cuperet pro Christo mori, vt tantum Christi gregem desolatum relinqueret. Verùm ille totam spem suā ponens in Domino, tota alacritate pertexit; tribus tantùm comitatus discipulis, paratis mori cum eo. Qui vt calcato limine domus repentè se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus, cōcidere facies omnium, quia pauor irruit super eos, ità vt dicere posset Episcopus: Qui tribulāt me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Hoc verbum verum est. Videres hostiam stantem; carnifices ferro armatis manibus vndiquè circumstantes: & qui immolaret, non erat. Putares stupere lacertos: sic non fuit, qui extenderet manum. Nam & is quoquè, qui caput militiæ videbatur, assurgit ei potiùs, quàm insurgit. Vbi, quæso, signum, ò homo, quod dederas in mortē pontificis? Hoc magis honoris signum, quàm mortis iudicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira: pacem offerunt, qui necem parauerant. Nō est, quòd abnuat, qui & vitæ periculo quæsierat eā. Itaq; facta est pax, & tam firma, vt ab illa die hostem sacerdos non modò pacatum habuerit, sed subditum, sed deuotū. Quo audito, fideles quoque gauisi sunt, quòd nō modò saluatus sit sanguis innoxius in die illa; sed & nocentium multorū animæ, Malachiæ meritis euaserint ad salutem. Et appręhendit omnes circunquaquè timor, audientes quomodò duos inimicorū eius, qui viderentur ferociores & fortiores in generatione sua, sic subita virtute prostrauit Deus: istū loquor, qui in manibus est: & eum, de quo superiùs dixi. Alterum enim terribiliter mulctatū in corpore, alterum misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter comprahendit in consilijs, quæ cogitabant.

Quidam ei necem moliūtur.

Eximia virtus eius.

Petrus Episcoporum Princeps: ità & Romanus Pontifex Petri successor.

Psal. 26. Insigne miraculum.

His ità peractis, cœpit iam in ciuitate Episcopus tota libertate disponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, non tamen sine continuo discrimine vitæ suæ. Nam etsi iam nemo, qui palàm noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satis tutus Episcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati sunt ei viri armati ad custodiam die & nocte: sed ille magis in Domino confidebat. Fuit verò consilium, præfatum schismaticum insequi, eò quòd seduceret multos ex insignibus, quę ferebat, suadens omnibus se Episcopum esse debere, & sic solicitans plebes aduersùs Malachiam, atq; Ecclesiæ vnitatem. Et fecit sic, & sine difficultate ità in breui vniuersas sepiuit vias eius per gratiam sibi à Domino datam, & quam habebat ad omnes, vt malignus ille coactus sit dare manus, reddere insignia, & quiescere de reliquo in omni subiectione. Ita Malachias, licèt per multa pericula & labores, prosperabatur in dies, & cunfortabatur magis ac magis, abundans in spe & virtute Spiritussancti.

Nunquàm tutus ab insidijs S. Malachias.

Nec modò malefactores, sed & detractores Malachiæ corripuit Deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum & potentum, etiam ipsius regis, quòd esset adulator, & garrulus, & potens in lingua, fauebat per omnia aduersarijs Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum: Sancto verò & præsenti resistebat in facie, & detrahebat absenti, irreuerenter occurrens ei in omni loco, maximeq; vbi celebrioribus illum sciret interesse conuentibus. Sed citò digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit & cōputruit lingua maledica, vermibus ex ea scatentibus, & diffluentibus tuto ore blasphemo. Quos per septem fermè dies incessanter vumens, tandem cum illis miseram expuit animam.

Vltio cælestis in sancti viri obtrectatorē.

Loquente coram aliquando Malachia, & populum exhortante, mulier quædam infelix ausa est interrumpere sermonem clamoribus improbis, non deferens sacerdoti, & spiritui, qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & spiritū habēs in partibus, blasphemias,

mias, cõtumeliasq; emouebat in sanctum, dicens hypocritam & inuasorem alienæ hæreditatis, sed & caluitiei illius improperans. At ille nihil respondit ei, sicut erat verecundus & mitis: sed Dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniam est, Domino iudicante: & crebris vocibus clamitans se suffocari à Malachia, morte demùm horrenda luit peccatum blasphemiæ. Sic misera assumens aduersùs Malachiam improperium Elisei, verè illum sibi alterũ experta est Eliseum.

Item in cœmnam maledicam.

4. Reg. 2.

Porrò quia causa pestilentiæ cuiusdam ortæ in ciuitate, multitudinem cleri & populi solenniter cũ memoria sanctorum tunc foràs eduxerat, ne hoc quidẽ prætereundum, quòd orante Malachia, pestilentia ilicò cõquieuit. Ex hoc iam, qui mutiret aduersùs eum, non fuit, dicentibus, qui de semine Chanaan sunt, Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At verò istud, quia zelus Domini vbiquè occurrens eis, persecutus est eos vsq; ad internecionem. Quomodò intra paucos dies perijt memoria eorum cum sonitu? Quomodò facti sunt in desolationem, subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam? Grande hodieq; miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his præsertim, qui eorum nouerãt superbiam atq; potẽtiam. Multa quidem & alia signa fuere, quibus Deus glorificauit nomen suum, & seruum suum inter sudores & pericula confortauit. Quis dignè cõmemoret? Non tamen omnia præterimus, etsi non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, nè impediatur, aliqua, quæ dicturi sumus, reseruamus in finem.

Igitur Malachias intra triennium reddita retributione superbis, & libertate Ecclesiæ restituta, pulsa barbarie, & reformatis vbiquè moribus Christianæ religionis, videns omnia in pace esse, cœpit cogitare de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium virum bonum, & dignum tali honore, conuenientibus clero & populo, quin potiùs sustinẽtibus propter pactũ. Nam aliàs durum visum omninò. Quo consecrato, regibusq; ac principibus attentiùs commendato, ipse clarus miraculis & triumphis, ad suam parochiam redit: non tamen Connereth: & audi causam dignam relatu. Diœcesis illa duas fertur habuisse antiquitùs Episcopales sedes, & duos extitisse Episcopatus. Id visum melius Malachiæ. Itaquè quos ambitio cõflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri Episcopo cedens, partem retinens sibi. Et propterea non venit Connereth, quòd in ea iam Episcopum ordinasset, sed Dunum se contulit, disterminans parochias, sicut in diebus antiquis. O purum cor. O oculum columbinum. Locum tradidit nouo Episcopo, qui videretur paratior, principalior habebatur: locum, in quo sederat ipse. Vbi sunt, qui de terminis litigãt, pro vno viculo perpetes adinuicèm inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magis, quàm istos, antiquum vaticinium tangat: Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos suos. Sed hoc aliàs.

Habet exẽplum eximiæ perfectionis, dum pace obtẽta, alterũ sibi substituit.

Itẽ aliud.

Amos 1.

Dunensi Ecclesiæ præest.

Malachias factus Dunensis Episcopus, cõfestim more suo curauit ascìscere ad solatium sibi de filijs suis conuentum regularium clericorum. Et eccè rursùs accingitur quasi nouus Christi tyro ad spiritale certamen. rursùs induitur arma potẽtia Deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ cœnobialis, otium contemplandi, orandi assiduitatem. Quæ tamen omnia voto magis valuit diù tenere, quàm actu. Etenim vniuersi confluebant ad eum: nec modò mediocres, sed & nobiles & potentes, illius se sapientiæ & sanctitati instruendos, corrigendos ac regẽdos committere festinabant. Et ipse interdùm ibat, & exibat seminare semen suum, disponens & decernens tota authoritate de rebus Ecclesiasticis, tãquàm ex Apostolis vnus. Et nemo illi dicebat: In qua potestate hæc facis? videntibus cunctis signa & prodigia, quæ faciebat: & quia vbi spiritus Domini, ibi libertas. Visum tamen sibi, non tutè satis arctitari ista absq; sedis Apostolicæ authoritate, & Romam proficisci deliberat: maximeque quòd metropolicæ sedi deerat adhuc, & defuerat ab initio pallij vsus, quod est plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis eius, si Ecclesia, pro qua tantum laborarat, quem hactenùs non habuerat, suo acquireret studio & labore. Erat & altera metropolica sedes, quam de nouo constituerat Celsus: primæ tamen sedi, & illius Archiepiscopo subdita, tanquàm primati. Et huic quoquè optabat nihilominùs pallium Malachias, confirmariq; authoritate sedis Apostolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celsi adipisci meruerat. Innotescente proposito, displicuit fratribus, necnõ & magnatibus, & populo terræ. Omnes enim intolerabilem sibi iudicabãt tam diutinam omnium pij parentis absentiam, & quòd metuerẽt de morte ipsius. Contigit intereà mori germanum eius, Christianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ & virtutis. Episcopus erat, illi quidem secundus in celebri opinione, sed vitæ sanctimonia & iustitiæ zelo fortè non impar. Huius decessus magis terruit vniuersos, & discessum Malachiæ reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub vno momento temporis destituatur. Ergò omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cùm ille diuinam vltionẽ minatus est. Non tamẽ destitere illi, nisi missa sorte, prius Dei voluntas super hoc interrogaretur. Prohibente illo, nihilominùs mittũt: sed illa pro Malachiæ parte tèr respondisse inuenta est. Nec enim vna contenti vice fuere, cupidi retinendi eum. Demùm cedẽtes, dimittunt illum, non tamen sine ploratu & vlulatu multo. Sed nè quid imperfectũ relinqueret, tractare cœpit, quomodò defuncti fratris semen suscitaret. Et accersitis ad se tribus discipulis suis, anxius æstuabat quisnam dignior ad hoc opus, siue vtilior videretur. Et diligẽter intuitus singulos: Tu, inquit, ò Edane, (sic enim vocabatur vnus) suscipe onus. Illo cunctante, & flente: Nè timeas, ait: Tu enim mihi à Domino designatus es: quia annulum aureum, quo desponsandus es, iamnunc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo consecrato, proficiscitur. Cumq; egressus de Scotia, peruenisset Eboracum, sacerdos quidam Sycarus nomine, intuitus eum agnouit. Nec enim faciem eius viderat antè: sed cùm haberet spiritũ prophetiæ, reuelatum fuerat ei iampridèm de illo. Et nunc incunctanter circuostantibus digito eum demonstrans: Hic est, inquit, de quo dixeram: quia de Hybernia sanctus veniet Pontifex, qui scit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna sub modio, prodente eam per os Sycari Spiritusancto, qui illam accẽderat. Nam & multa secreta de esse suo suorumque, dicta sunt ei à Sycario, quæ ità esse, vel fuisse, omnia recognouit. Sed & socijs Malachiæ percõtantibus de suo reditu, respondit Sycarus incunctanter, (quod pòst rei probauit euentus) paucos videlicet admodùm de numero illo cum Episcopo redituros. Illi audito hoc, suspicati sunt mortem: sed Deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab Vrbe, quibusdam apud nos, quibusdam & in alijs locis ad discendam conuersationis formam relictis, iuxta verbum Sycari, cum paucis admodùm repatriauit. Hæc de Sycaro.

2. Cor 3.

En tãtus vir agnoscit Rom. Pontificis authoritatem, & vsum pallij.

Christianus S. Malachiæ frater.

S. Malachias Romã proficiscitur.

Sycarus presbyter propheta.

In ipsa vrbe Eboracensi, accessit ad eum vir nobilis secundùm seculum, Vualleuus nomine, tũc Prior in kyrkeham regulariũ fratrum: nunc verò monachus,

&

& monachorum pater in Mailros monasterio ordinis nostri: qui deuotus Malachiæ se orationibus satis humiliter commendauit. Is aduertens multos habere Episcopum socios, & equos paucos, (nam præter ministros, & clericos alios, quinq; cum eo erant presbyteri, & equi non nisi tres) obtulit ei suum, quo ipse vehebatur, hoc solùm dolere se inquiens, quòd esset runcinus durè portans. Et addit: Libentiùs dedissem, si melior fuisset: sed si dignamini, ducite qualemcũq; vobiscum. Et ego (ait Episcopus) eo libẽtiùs accipio, quo prædicas viliorem: quia non potest mihi vile esse, quicquid tam preciosa voluntas obtulerit. Et conuersus ad suos: Hunc, inquit, sternite mihi, quia commodus satis, & sufficiens erit in longum. Quo facto, ascendit: & primò quidẽ durum, vt erat, sentiẽs, postmodùm mira mutatione valdè cõmodum sibi & suauiter ambulãtem inuenit. Et nè caderet super terram de sermone, quem dixerat, vsque ad nonum annum, quo mortuus est ipse, nõ defecit ei, factus optimus & preciosissimus palefridus. Quodque euidẽtius miraculum cernentibus fecit, de subnigro cœpit albescere, & nõ multò pòst vix inueniebatur albior illo. Mihi quoquè in hac via datum est videre virum: & in eius visu & verbo refectus sum, & delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. Et ego vicissim, peccator licèt, inueni gratiam in oculis eius extunc, & deincèps vsque ad obitum ipsius, sicut in prœmio præfatus sum. Ipse etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, visis fratribus, compunctus est: & illi non mediocriter ædificati in præsentia & sermone eius. Et acceptãs locum, & nos, atq; intimis visceribus colligens, valedixit nobis, & abijt. Qui transalpinans, cùm venisset Iporiam ciuitatem Italię, hospitis sui paruulum filium, qui malè habens moriturus erat, continuò sanauit.

Equus ex incommodo fit: cõmodissimus S. Malachia.

Nota miraculum.

Sanat puerum moribundum.

Erat tunc temporis in sede Apostolica felicis memoriæ Innocentius secundus Papa: qui eum benignè suscepit, humanè satis illi super lõga peregrinatione compassus. Et primò quidẽ Malachias, quod altiùs infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere sibi viuere, & mori in Claraualle, permissu & benedictione summi Pontificis. Et petijt hoc, non oblitus ad quod venerat, sed affectus, quò venerat, desiderio Claręuallis. Non autem obtinuit, quòd vir Apostolicus lucris potiùs vberioribus occupandum decerneret. Nec tamẽ omninò frustratus est à desiderio cordis sui, cui mori ibì, etsì non viuere, donatũ est. Mensem integrum fecit in Vrbe, loca sancta perambulans, & frequentans causa orationis. Cumq; per id temporis sæpè ac diligenter ab eo, & ab his, qui cũ eo erant, summus Pontifex inquisisset, esse patriæ, mores gentis, statum Ecclesiarum, & quãta in terra Deus per eũ operatus fuisset: paranti iam repatriare cõmisit vices suas, per vniuersam Hyberniam legatum illum constituens. Significatum siquidem erat ei ab Episcopo Gilleberto, qui, vt suprà memorauimus, tunc legatus extiterat, quòd iam nõ posset præ senio & debilitate corporis villicare. Post hæc petit Malachias confirmari nouæ metropolis constitutionem, & vtriusque sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem priuilegiũ mox accepit: De pallijs autem (ait summus Pontifex) oportet solennius agi. Conuocatis Episcopis, & Clericis, & maioribus terræ, celebrabis generale cõciliũ: & sic conniuentia, & communi voto vniuersorũ per honestas personas requiretis palliũ, & dabitur vobis. Deindè tollens mithram de capite suo, imposuit capiti eius: sed & stolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum, Apostolica fultum benedictione & authoritate. Qui reuertens per Claramuallem, suam secundã nobis largitus est benedictionẽ. Et alta suspiria trahens, quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere: Hos, inquit, interim pro me, oro, vt retineatis, qui à vobis discant, quod nos postmodùm doceant. Et infert: Erunt nobis in semẽ, & in semine isto benedicentur gentes, & illæ gentes, quæ à diebus antiquis monachi quidẽ nomen audierunt, monachũ nõ viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abijt. Qui probati, & digni inuenti, monachi facti sunt. Post aliquod tẽpus, cùm iam sanctus esset in terra sua, misit alios, & de illis factũ est similiter. Quibus per aliquantũ tẽpus instructis, & eruditis corde in sapientia, dato eis in patrẽ sancto fratre Christiano, qui erat vnus ex ipsis, emisimus eos, adiungentes de nostris, quãt sufficerẽt ad numerũ Abbatiæ. Quæ cõcepit, & peperit filias quinque: & sic multiplicato semine, augescit indiès numerus monachorũ, iuxta desideriũ & vaticiniũ Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinẽ narrationis.

Roma sacra loca inuisit.

Summi Pontificis erga eum humanitas.

Sex Abbatia Ord. Cistertien. instituũtur in Hybernia.

Malachias profectus à nobis, prosperè peruenit Scotiã. Et inuenit Dauid regẽ, qui adhuc hodiè superest, in quodam castello suo: cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingressus, honorificè à rege susceptus, & humiliter exoratus, vt sanaret filiũ suũ: aqua, cui benedixit, adspersit iuuenem, & intuens in eum, ait: Confide fili, non morieris hac vice. Dixit hoc: & die sequenti, secundùm dictum prophetæ, secuta est sanitas, sanitatem lætitia patris, clamor & strepitus totius exultantis familiæ. Exijt sermo ad omnes: nec enim quod in domo regia, & regis acciderat filio, latere potuit. Et eccè vbiquè resultans gratiarum actio, & vox laudis, tum pro salute domini, tum pro miraculi nouitate. Henricus est iste: nam viuit adhuc vnicus patris sui, miles fortis & prudens, patrizans (vt aiunt) in sectando iustitiã & amorem viri. Et amauit vterque Malachiã, quandiù vixit, tanquàm qui illum à morte reuocasset. Rogabant cũ manere per aliquot dies: sed ille declinans gloriam, moram non sustinuit: & manè carpebat iter. Transeunti igitur per villã, nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orante illo, solutum est vinculũ linguæ eius, & loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens, quã nominant Ecclesiam sancti Michaelis, oblatã sibi mulierẽ phreneticam, & vinctã funibus, coràm omni populo curat: & dimissa incolumi, proficiscitur. Peruenienns verò ad portum Lapasperi, transitum ibì per aliquot dies præstolabatur: sed mora minimè transijt ociosa. Construitur interim de virgis in septem textis oratorium, ipso iubẽte, ipso operante pariter. Consummatum circũdedit vallo: atq; interiacens spatium in cœmeterium benedixit. Sanè merita benedicentis, miracula satis declarant: quę vsq; hodiè ibi actitari ferũtur. Indè est, quòd definitimis locis infirmos & malè habentes, illò portare consueuerunt: & sanantur multi. Mulier totis dissolutis membris, plaustro vecta illuc, pedibus suis remeauit domũ, vna duntaxàt nocte nõ frustrà in loco sancto præstolata misericordiã Domini. Alia quædam ibidèm pernoctabat in oratione: quã fortè reperiens solã homo barbarus, accensus libidine, & sui minimè compos, irruit rabiosus in eã. Cõuersa illa, & tremefacta suspiciens, aduertit hominẽ plenum diabolico spiritu. Heus tu, inquit, miser, quid agis? Considera vbi es: reuerere hæc sancta: defer Deo, defer seruo eius Malachię: parce & tibijpsi. Non destitit ille, furijs agitatus iniquis. Et eccè (quod horribile dictũ est) venenatum & tumidum animal, quod bufonem vocãt: visum est reptans exire deinter femora mulieris. Quid plura? Terrefactus resilijt homo, & datis saltibus, festinus oratorio exilijt. Ille confusus, abscessit: & illa, intacta remansit, magno quidẽ & Dei miraculo, & merito Malachiæ. Et pulchrè operi fœdo & abominãdo, fœdum interuenit & abominabile monstrum. Non

Aqua benedicta sanat filiũ regis Scotia.

Sanat mutam.

Item phreneticam.

Nota miracula in cœmeterio benedicto.

Disce hinc asserendũ locis sacratis.

prorsù

prorsùs aliter decuit bestialem extingui libidinem, quam per frigidissimum vermem: nec aliter temerarium frenari ausum, frustrari conatum, quàm per vilem, inutilemq; bestiolam. Et hęc loco isto sufficiant, pauca de pluribus. Nunc iam reliqua prosequamur.

Ascendit Malachias nauē, & prosperè nauigans, applicuit monasterio suo Benchorēsi, vt primi filii primā reciperent gratiā. Quid animi putas gessisse illos, sano de via tā longa recepto patre, & illo patre? Nec mirū, si se tota in gaudiū effuderunt viscera eorū in reditu eius, quandò & exteris circunquaquè gētibus incredibilē mox lætitiā velox rumor inuexit. Deniq; de ciuitatibus, & castellis, & vicis occurrūt ei: & quocūquè diuertat, suscipitur exultatione vniuersę terrę.

Preclarè exercet munꝰ Legati.

Verumtamē non sapit honor: opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur conuentus multi, nè qua regio, seu portio regionis, legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur super oēs aquas: nō est qui se abscōdat ab opera solicitudinis eius. Nō sexus, non ætas, non cōditio, nō professio reputatur. Vbiq; semen spargitur salutare: vbiq; intonat tuba cælestis. Vbiq; discurrit, vbiquè irrūpit, euaginato gladio linguæ ad faciendā vindictā in nationibus, & increpationis in populis. Terror eius sup facientes mala. Clamat iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquētibus, Nolite exaltare cornu. Religio vbiquè plātatur, propagatur,

Psal. 47.

fouetur. Oculi eius sup eos, & cura eius ad necessitates eorū. In conciliis, q passim celebrantur, repetūtur antiquæ traditiones, quas tñ bonas fuisse constiterit, abolitas verò negligentia sacerdotū. Nec modò vetera instaurātur, cudūtur & noua. Et q̄cunq; ꝓmulgarit, tanq̄ cælitus edita acceptātur, tenētur, scripto mādantur ad memoriam posterorū. Quidni cælitùs missa crederentur, quæ tot cælestia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciā, perstringam nonnulla paucis. Quis enim cuncta enumeret? Quanquàm libētius, fateor, imitandis immorer, quàm admirandis.

Et meo quidē iudicio primū & maximū miraculū, quod fecit, ipse erat. Vt enim taceā interiorem hoīem eius, cuius pulchritudinē, fortitudinē, puritatē satis indicabant mores ipsius & vita: ipsum exteriorem ita

Nota de optimis moribus eius. Iacob 3.

vno semper modo, ipsoq; modestissimo, & decētissimo gessit, vt nil prorsùs appareret in eo, qđ posset offendere intuentes. Et quidē qui nō offendit in verbo, ille perfectus est vir. At verò in Malachia quis vnq̄, etiāsi curiosiùs obseruarit, depræhēdit ociosum non dico verbū, sed nutū? Quis manū, pedemve mouentē frūstrà? Immò qđ non ædificans in eius incessu, adspectu, habitu, vultu? Deniquè vultus hilaritatē nec fuscauit mœror, nec leuigauit risus. Totū in eo disciplinatū, totū insigne virtutis, perfectionis forma. Per oīa serius, sed nō austerus. Remissus interdùm, dissolutus nunq̄. Negligens nihil, etsi pro tēpore multa dissimulans. Quietus sæpè, sed minimè aliquandò ociosus.

Insignis eius paupertas voluntaria.

A die primo cōuersionis suæ vsq; ad extremū vitę, sine proprio vixit. Non seruos, nō ancillas, nō villas, non viculos, nō deniquè quicquā redituū ecclesiasticorū seculariumve, vel in ipso habuit Episcopatu. Mensæ Episcopali nihil prorsùs constitutū, vel assignatū, vndè Episcopus viueret. Nec enim vel domū propriam habuit. Erat aūt penè incessanter circūiens parochias oēs, Euangelio seruiens, & de Euangelio viuens, sicut

Luc. 10.

constituit ei Dñs, Dignus est, inquiēs, operarius mercede sua. Nisi q frequentiùs ipsum Euāgeliū sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumq; ferebat, vndè se & alios, qui secū laborabant in opere ministerii, sustentaret. Porrò si interdùm quiescere oporteret, in

Eximia humilitas.

sanctis hoc faciebat locis: q ipse per Hyberniā sparserat vniuersam. Apud quos verò morā facere libuisset, illorū se conformauit moribus & obseruantiis, cōmuni contentus vita & mēsa. Non fuit in victu, nō fuit in vestitu, in quo potuisset Malachias dignosci inter cæteros fratres. Intantùm cùm maior esset, humiliauit se in oībus. Deniquè cùm exiret ad prædicandū, cum peditibus & ipse ibat, Episcopus & Legatus. Forma Apostolica hæc: & indè magis mira in Malachia, quo rara nimis in aliis. Verus profectò Apostolorū hęres est iste, qui talia agit. Sed aduertere est, quomodò diuidat hereditatē cum fratribus suis, æquè nepotibus Apostolorū. Illi dominātur in clero: iste dū esset liber ex oībus, oīum se seruum fecit. Illi aut non euangelizantes manducāt, aut euangelizāt vt manducent: Malachias imitās Paulū, manducat, vt euangelizet. Illi fa-

1. Cor. 9.

stū & quæstū æstimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi felices se credūt, si dilatauerint terminos suos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregāt in horrea, & dolia replent, vndè onerēt mensas: Malachias colligit in deserta & solitudines, vndè impleat cælos. Illi cùm accipiant decimas, & primitias, & oblationes, insuper & de Cæsaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos: soliciti sunt nihilominùs quid manducent, & quid bibant. Malachias nihil horū habēs, multos tñ locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec solicitudinis vllus est finis: Malachias cupiens, non nouit tñ cogitare de crastino. Illi à pauperibus exigunt, quod dent diuitibus: iste solicitat diuites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuāt subditorū: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis, hostiisq; pacificis. Illi alta palatia erigūt, turres ac mœnia ad cęlos leuāt: Malachias nō habens vbi caput reclinet, opus facit Euāgelistæ. Illi equos ascendūt cū turba hoīum gratis manducantiū panē, & non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circuit, portans panes Angelorū, quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoscunt quidem, iste erudit. Illi potentes & tyrannos honorant, iste punit. O virum Apostolicum, quem tot & talia nobilitant signa Apostolatus sui. Quid ergò mirū, si mira est operatus sic mirabilis ipse? Immò verò non ipse, sed Deus in ipso. Alioquin tu es Deus, inquit, q facis mirabilia.

Psal. 76.

Vide nequissimū dæmonē.

Erat mulier in ciuitate Culratim, dæmonium habēs. Vocatus est Malachias: orat pro addicta: vrget inuasorem: exit. Sed nōdùm exaturata nequitia eius: miseram inuadit mulierculā, quæ fortè propè assisteret. Et Malachias: Nō ad hoc, inquit, tibi illā tuli, vt hanc peruaderes. exi & ab ea. Paret: sed repetit priorē. Qua denuò pulsus, recurrit in alterā. Itā per aliquod spatiū alternatim vexabat illas, hinc indè refugiēs. Tunc sanctus indignās sibi illudi à dæmone, colligensq; spiritū, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduersariū, ab vtraq; fugauit: & quidem non minùs vexatum his, quas vexauerat ipse. Cæterùm q moram fecit sancto, non putes, lector, fuisse virtutis eius, sed dispēsationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifestior fieret, & maligni præsentia, & victoria Malachiæ. Deniquè audi quid alibi fecerit, non autem per præsentiam suā. Et vtiq; potuit præsens, quod absens valuit.

In regione Aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo: nec dubiū, qn dæmonū maleficio. Nam quadā nocte audiuit eos loquētes, dicētes alter ad alterū: Vide, nè miser iste hypocritæ illius stratū, stramenve cōtingat, & sic effugiat manus nostras. Cognouit homo, q Malachiā loquerentur, quē nō multò antè in eadē domo meminerat pernoctasse, & adhuc stramē in loco. Sūptaq; fiducia, & quo potuit conatu, cępit repere debilis corpore, sed fide fortis. Et ecce in aere clamor & vociferatio. Prohibe eū, prohibe: retine eū, retine: Amittimus prędā. Verùm is, quē portabat fides & desiderium euadendi, quanto plùs

clamabant illi, tanto magis genibus manibusq; nitēs, ad remedium festinabat. Et perueniens accedit lectulum, voluatur in stramine, audit vlulatum plangentium: Heu, heu, ipsi nos prodidimus: decepti sumus: euasit. Et dicto ciuis recessit ab eo dæmonum terror & horror, quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Lesmor ciuitate homo à dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus est. Item transeunti aliquandò Plaginiam, oblatus illi infans habens dæmonium, sanus relatus est. In regione eadem ligatā funibus phreneticam solui iussit, & in aqua, quam benedixit, lauari. Lota est, & sanata est. Alteram quoquè in Saballo regione Vlydiæ, membra propria dentibus laniantē, orando & tangendo curauit. Amentem hominē multa prædicentem futura, amici & propinqui adducunt ad Dei hoīem vinctum funibus fortiter, q̃ fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset, & terribilem valdè. Orat Malachias, & incontinenti æger sanatur, & soluitur. Factū est hoc loco quodam, cuius nomen tacemus, q̃ nimis barbarū sonet, sicut & alia multa. Alio tēpore in præfata ciuitate Lesmor puellam mutā parentes eius in media platea offerunt transeunti, cum multa supplicatione rogantes, vt ei subuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione, tangens digito linguam eius, sputum misit in os eius, & loquentē dimisit. Exiens de quadam ecclesia, obuium habuit hominem cum vxore sua, quæ non poterat loqui. Rogatus, vt eius misereatur, stat in porta populo circunstāte: & data benedictione super eam, iubet Dñicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit Dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb, decumbēs lectulo quidam diues, iā dies duodecim priuatus linguæ officio, ad visionem visitantis se sancti, loquelam recuperat, Eucharistiam sumit: & ità munitus, extremum in bona confessione efflauit spiritum. O oliua fructiferain domo Dei, ò oleum iucunditatis, vngēs & lucens. Et splendore miraculi illustrans sanos, & suauitate beneficii vnxit infirmum, cui moa morituro salutarem confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus, habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum fide plenus, tres tuncos piè furatus de lectulo, in quo ille sedebat, tulit secum: & multa Deus de furto pietatis est operatus, fide illius, & præsulis sanctitate. Fortè venerat in ciuitatem, nomine Duenuania. Et cùm sederat ad mensam, ingressus vir nobilis de ciuitate ipsa, humiliter supplicat pro vxore prægnante, quę iam solē ne præterisset tempus pariendi, ità vt mirarētur omnes: & nemo, qui aliud quàm vitæ periculum, crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias Episcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum sedebat: rogant & cæteri, quotquot aderant simul discumbentes. Tum ille: Cōpatior ei, inquit, q̃ bona mulier sit, & pudica. Et porrigēs viro poculum, cui benedixerat: Vade, inquit, da illi bibere; sciens eam sumpto benedictionis potu, & sine mora, & sine periculo parituram. Factum est, qđ præcepit, & nocte ipsa subsecutum est, quod promisit. Sedebat in campo cū Comite Vlydiæ aliqua tractās: & multitudo copiosa circa eos. Venit mulier grauida: Indicat se cōtra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim mēsibus & diebus viginti. Compassus Malachias super nouo & inaudito incōmodo, orat, & mulier parit. Et qui aderant, lætati sunt, & mirati sunt. Omnes enim viderunt, in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa sit: & triste negati partus periculum, miraculo commutatum iucundiori.

Accidit ibidem quiddam pari quidem miraculo, sed sorte dispari. Vidit hominem, qui publicè teneret diceretur concubinam fratris: & hic erat miles ministe Comitis. Et publicè conueniens incestuosum, alterum ei Iohannē exhibuit: Nō licet tibi, inquiens, cōcubinam habere fratris tui. At ille alterum ipsi nihilominùs Herodem redhibens, non modò non audiuit eum, sed & insuper respōdit, & coràm omnibus iurabat nunquàm se dimissurum. Tum commotus Malachias, sicut erat pro iustitia vehemēter zelās: Et Deus, inquit, te ab illa separet vel inuitum. Paruipendens ille, ex instanti abijt indignabundus. Offendensq; mulierem nō longè à turba constituta in loco, vi oppressit eam, sicut erat satanę totus, cui pauloantè traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla, quæ dominā comitabatur, recurrens domum, (nempe haud procùl aberat loco) nunciat anhela, quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius, qui domi erant, zelantes sororis stuprum, tota illò festinantia peruolant, pudicitiæ hostem ipso in loco & opere sceleris deprehensum, multis confossum vulneribus interimunt. Necdùm cōuentus solutus erat, cùm eccè armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati sunt vniuersi, quòd sententia Malachiæ tam celerem habuisset effectum. Timuerunt quiq; flagitiosi, audito hoc verbo: (nam multi erant in terra) & territi, purgati sunt, lauantes manus suas in sanguine peccatoris.

Diarmitium Comitem multo iam tempore decumbentem lecto, duriter quidem increpans, quòd malus homo esset, immoderatiùs seruiens ventri & gulæ, benedicta adspersum aqua, surgere fecit sine mora, & ità valentē, vt equum ascenderet ilicò, & vsquè præter spem suam ipsius & suorū. In vrbe Caselensi venit homo ante eum cum filio paralytico, rogans illū sanari. Qui orans breuiter: Vade, inquit, filius tuus sanabitur. It, & crastinò redit cū filio, sed minimè sanato. Tum surgens Malachias, & stans super eū diutiùs orauit, & sanatus est. Et cōuersus ad patrē: Offer, inquit, illū Deo. Annuit homo, sed nō tenuit: & post aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipsum, sine dubio propter inobedientiā patris, & pacti transgressionē. Alius quidam veniens de longinquo, cùm esset Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eū filium, pedū penitus officio destitutū. Percontatus, quonā modo illi accidisset: Vt suspicor, inquit, dæmonū malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipsi (ni fallor) immisere soporē: euigilansq; puerulus, sic le inuenit. Hæc dicēs cū lachrymis precem fundit, efflagitat opē. Misertus eius orauit Malachias, iubens ægrū interim dormire ibidē super solium. Dormiuit, & surrexit sanus. Hūc ipse, quia delōge venerat, aliquandiu in comitatu suo retinuit: & erat ambulans cū eo. In monasterio Bēchorensi pauper quidā fratrum eleemosynis sustentabatur. Et erat quotidianā accipiens stipē, aliquid officij factitās in pistrino. Is claudus ab annis duodecim, humi manibus repēs, post se trahebat pedes emortuos. Quē die quadam ante cellā suam Malachias mœstum & mœrentē inueniens, causam percontatur. Et ille: Vides, inquit, q̃ ex lōgo misellus affliĉter, & manus Dñi super me: & eccè ad cumulum ærumnæ, hoīes, qui misereri debuerant, irrident me potiùs, miseriæ exprobrātes. Quē vbi audiuit, pietate motus, suspexit in cælum, manus pariter leuans. Facta aūt breui oratione, ipse intrauit cellā, & ille surrexit. Et stans super pedes suos, mirabatur, si verè esset qđ erat, penè somniū suspicatus. Cœpit tñ se pedetentim mouere: neq; enim posse ire satis credebat. Tandèm quasi è graui somno euigilans, cognoscit misericordiam Dñi super se: firmiter gradjtur, & in pistrinum reuertitur, exiliens & exultans, & laudans Deū. Viso eo, qui antè viderāt & cognouerant, repleti sunt stupore & ecstasi, phantasma putātes. Virum item hydropicum orādo sanauit, qui ilicò permāsit in monasterio, pastor ouiū factus. Ciuitas Hyberniæ, noīe Corcagia, vacabat Episcopo. Tracta-

Nota mirabilē gratiam Dei in sanctis suis.

Sanat furiosum vatem.

Muta loquitur.

Mut⁹ moribundus loquitur, cōfitetur, sumit Eucharistiā.

Nota.

Nota vim benedicti poculi.

Mar. 6.

Terribile Dei iudiciū in contemptorē S. Malachiæ.

Repētina Comitis curatio.

Pœna non seruantis promissa.

Claudus sanatur.

Itē alter.

Item hydropicus.

Tractatum est de electione: dissensere partes, quibusque, vt assolet, præsulem volentibus constituere suũ, nõ Dei. Venit illuc Malachias, audita dissensione. Cõuocato clero & populo, etiam corda & vota discordantium vnire curauit. Et persuasis illis totum negocium sibi debere credi, cui potissimùm solicitudo incumberet illius, sicut & aliarum per Hyberniã Ecclesiarum, incontinenti nominat eis non quempiam de nobilibus terræ, sed magis quendam hominem pauperem, quem sciret sanctum & doctũ: & hic erat alienigena. Quæritur ille: nunciatur decũbere lecto, & ità debilis, vt nullo pacto exeat, nisi in manibus portatus ministrantiũ. Et Malachias: Surgat, inquit, in nomine Dñi: ego præcipio, obedientia saluũ faciet eũ. Quid faceret ille? Parere volebat, sed imparatũ se sentiebat: ꝙ etsi posset ire, Episcopari reformidabat. Ità cũ voluntate obediendi, pugnante gemino hoste, pondere languoris, & metu oneris, vicit illa tñ, data sibi in adiutorum spe salutis. Itaq; conatur, mouet sese, tentat vires, inuenit se solito fortiorẽ. Crescit pariter fides cũ viribus, & rursùm facta fortior fides dat vicissim viribus incrementum. Iã surgere per se valet, iã melius culè gradi: iam nec sentire in ambulando lassitudinẽ, demũm expeditius & alacer peruenire ad Malachiam sine hominis adiutorio. Qui assumens eum, misit eũ cathedram, clero & populo collaudante. Hoc ita in pace factum est, quia nec illi ausi sunt Malachiæ volũtati in aliquo obuiare, videntes signum, quod fecerat: nec ille parere dubitauit, tam euidenti argumento factus securior de Domini voluntate.

Sanat morbidũ, & constituit Episcopum.

Mulier quædã fluxum sanguinis patiebatur: & hæc nobilis, charissima Malachiæ, plùs tamen ob morum, q̃ generis, nobilitatem. Quæ ex toto deficiens, (nimirùm cum sanguine exhaustis viribus) iã posità in extremis, misit ad Dei hoĩem, vt, qđ supererat, animæ subueniret, qui se iam nõ esset visurus in corpore. Audiẽs Malachias, molestè tulit, ꝙ mulier virtutis foret; & vita eius fructuosa opere & exẽplo. Et vidẽs se non posse satis accurrere tempestiuè, accito Malcho, ꝙ iuuenis esset, & expeditus. (ipse est, cuius suprà meminimus, frater Christiani Abbatis) Accelera, inquit, fer illi tria poma hæc, super quæ nomen Dñi inuocaui. Cõfido in ipso, ꝙ, vbi ex eis gustauerit, non gustabit mortem, priusq̃ nos videat, etsi tardiusculè secuturos. Festinat Malchus secundùm mandatũ, & veniens, intrat ad morituram, alterũ se exhibens puerum Elisei, nisi ꝙ huius efficacior opera fuit. Iubet missam sibi à Malachia benedictionem accipere, & gustare, si quo modo valuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachiæ, vt obedire possit, nutu signat, paulisper se erigi velle: nam verbo non poterat. Erigitur, gustat: gustato confortata est: loquitur, & gratias agit. Et immisit Dominus soporem in eã, & suauissimè requieuit in eo, cuius vsu diù caruerat, ficus & esu. Stetit interim sanguis, & post modicum expergefacta, sanam se reperit, nisi quòd lõga inedia, & sanguinis minutione adhùc debilis erat. Si quo minus, die sequenti desideratus Malachiæ aduentus adspectusque perfecit.

4. Reg. 4.

Nota rẽ miram ĩ pomis benedictis à Malachia.

Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis monasterii. Cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt descenderet, priusq̃ moreretur, infirmam vncturus oleo: descendit, & intrauit ad eã. Quo viso, exultat illa, spe animata salutis. Et cùm pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potiùs vsque manè. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægrã, exiuit cũ his, qui secum erant. At verò post modicũ subitò clamor factus est, planctus & strepitus multus per totam domũ. siquidem insonuit, ꝙ mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito, & secuti sunt eũ discipuli eius. Et accedens ad lectũ, vt certò comperit expirasse, cõsternatus est animo, sibi imputans, ꝙ fraudata gratia sacramenti obierit. Et eleuatis in cælum manibus: Obsecro Dñe, inquit, insipienter egi. Ego, ego peccaui, qui distuli: non ista, quæ voluit. Hæc dicens, contestatus est in audientia oĩum, nullam se recepturũ consolationem, nullã daturum requiem spiritui suo, nisi, quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctionis, quam poterat, exhibebat. Ipse quidem sic: Ad suos aũt: Vigilate, inquit, & orate. Itaq; in psalmis illi, ille in lachrymis, noctẽ duxere peruigilem. Et manè facto, exaudiuit Dñs sanctũ suum, quia spiritus Dñi erat postulans pro eo, qui postulat ꝓ sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperuit oculos, quæ fuerat mortua: &, vt solẽt, qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontẽ & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotẽ salutat eum. Et verso luctu in gaudium, stupor apprehendit oẽs, & qui viderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dñm. Et vnxit eam nihilominùs, sciẽs in hoc sacramento remitti peccata, & ꝙ oratio fidei saluet infirmum. Post hæc abiit ille, & illa conualuit, & viuẽs incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifestaretur in ea, peracta pœnitentia, quam sibi Malachias iniunxerat, in bona cõfessione iterùm obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Nota q̃tùm doleat tãtus vir, quòd sine extrema vnctione obierit fœmina.

Rom. 8.

Mortua resuscitatur.

Iacob 5.

Extrema vnctio, sacramentum est.

Fuit item mulier, cui spiritus iracundiæ & furoris intantùm dominaretur, vt non solum vicini & cognati fugerent consortium eius, sed filij quoquè ipsi vix sustinerent habitare cum ea. Clamor, & rancor, & tẽpestas valida, vbicũquè fuisset. Audax & ardẽs, & præceps, metuenda lingua & manu, importabilis oĩbus, & inuisa. Dolentes filii tum pro illa, tum pro seipsis, trahunt illam ad præsentiam Malachiæ, lachrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem sanctus & periculum matris, & incommodum miserans filiorum, seorsùm aduocat illam: Fueritne confessa aliquandò peccata sua, solicitè percontatur. Respondit, Nequaquàm. Confitere, inquit. Paret. Et ille iniungens pœnitentiam confitenti, oransque super eam, vt Dominus omnipotens det ei spiritum mansuetudinis, in nomine Domini Iesu, nẽ vltrà irascatur, iubet. Sequitur tanta mansuetudo, vt pateat omnibus non esse aliud, quàm admirabilem mutationẽ dexteræ excelsi. Fertur adhuc hodiè viuere, & tantæ esse patientiæ & lenitatis, vt quæ omnes exasperare solebat, nullis modò exasperari damnis, contumeliis, afflictionibus queat. Si licet & me, iuxta Apostolum, abundare in sensu meo, accipiat quisque vt volet: ego istud superiori suscitatæ miraculo mortuæ censeo ꝓferendum, quòd exterior quidem ibi, hic verò interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Nota de cõfessione & satisfactione.

Præstãtissimũ miraculũ.

Rom. 14.

Vir secundùm seculũ honorabilis, secundùm Deũ timoratus, veniens ad Malachiam, questus est super sterilitate animæ suæ, supplicans vt sibi obtineret ab omnipotente Deo gratiam lachrymarum. Et subridens Malachias, quòd gratum haberet in homine seculari desiderium spiritale, suam maxillam maxillæ illius quasi blandiendo coniungens: Fiat, inquit, tibi, sicut petisti. Tantos exindè, & penè continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud Scripturæ ei posse aptari videretur: Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

Vere mirabilis Deus in sanctis suis.

Cãtic. 4.

Est insula maris in Hybernia, ab olim fœcũda pisciũ: & mare ibi piscosum valdè. Peccatis (vt creditur) habitantium adẽpta copia solita: q̃ multos habebat filios, infirmata est, & à tanta funditus sui cõmoditate emar

cult. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis ægrè ferentibus, reuelatum est cuidam mulieri, precibus Malachiæ posse afferri remedium. Idq; innotuit oibus, ipsa prodente. Nutu Dei contigit adesse Malachiam. Dum enim circumiret, & repleret Euangelio regionem, diuertit illuc, vt & ipsis eandem gratiá impartiret. At Barbari, quibus erat maior cura de piscibus, omni instantia flagitãt, vt potiùs respicere dignetur super sterilitatem insulæ suę. Qui cùm respõderet se minimè ad hoc venisse: hominum magis, quàm piscium desiderare capturam; videns tamen fidem eorum, flexis in litore genibus, orauit ad Dominum, vt, licèt indignis, indultum olim beneficium tãta fide repetentibus non negaret. Ascendit oratio, ascendit & piscium multitudo, & fortè vberior, quàm in diebus antiquis, & ipsa populo terræ perseuerans vsq; in hodiernum diem. Quid mirum, si oratio iusti, quæ penetrat cælos, penetrauit abyssus, & de profundo maris tantas piscium copias euocauit?

Notavimus precũ et'.

Venerunt aliquãdò tres Episcopi in villã Focbart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ virginis, & quartus erat Malachias. Ad quẽ presbyter, qui hospitio susceperat eos: Quid faciam, inquit, q pisces non habeo? Quo respondẽte, vt quæreret à piscatoribus: Biennium est, ait, q non inueniuntur pisces in flumine, vndè & piscatores prorsùs diffisi, etiam arti suæ renunciauerunt. Et ille: Pręcipe, inquit, laxari retia in nomine Domini. Factũm est, & capti sunt salmones duodecim. Secundò miserunt, & captis totidem, inopinatum inferunt mensis & ferculum, & miraculum. Et vt clarè liqueat, Malachiæ meritis hoc datum fuisse, aliis quoquè duobus sequentibus annis eadem nihilominus sterilitas perdurauit.

Capiũtur præter spẽ pisces iubẽte Malachia.

Fuit quidam clericus in Lesmor, probabilis, vt fertur, vitæ, sed fidei non ità. Is sciolus in oculis suis, præsumpsit dicere, in Eucharistia esse tãtummodò sacramentum, & non rem sacramenti, id est, solam sanctificationẽ, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia secretò, & sępè conuentus, sed incassùm, vocatus ad medium est: Seorsum tñ à laicis, vt, si fieri posset, sanaretur, & non confunderetur. Itaq; in conuentu clericorum data facultas homini est pro sua sentẽtia respondendi. Cumq; totis ingenii viribus, quo non mediocriter callebat, asserere & defendere conaretur errorem, Malachia contrà disputante & conuincẽte, iudicio oium superatus, de conuentu confusus quidem exiit, sed non correctus. Dicebat aũt se nõ ratione victũ, sed Episcopi pressum authoritate: Et tu (inquit) ò Malachia sine causa me hodiè cõfudisti, aduersùs profectò veritatem locutus, & contra tuam ipsius conscientiã. Mœstus Malachias pro hoie sic indurato, sed magis fidei dolens iniuriam, timens periculũ, Ecclesiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt resipiscat. Suadentibus hoc ipsum episcopis, & vniuerso clero, cùm non acquiesceret, cõtumaci anathema dicunt, hæreticum protestantes. Nec sic euigilans: Oẽs, inquit, fauetis homini potiùs, q̃ veritati. Ego personam non accipio, vt deseram veritatem. Ad hoc verbum substomachans sanctus: Dñs, inquit, fateri te veritatẽ faciat vel ex necessitate. Quo respondente, Amen, soluitur cõuentus. Tali ille inustus cauterio, fugã meditatur, infamis atq; inhonorus fore, non sustinens. Et continuò sua tollens exibat, cùm eccè subita correptus infirmitate, sistit gradũ, viribusq; deficiẽs, eodem loco iactat se super solum anhelus & fessus. Fortè incidens in id loci vagabundus insanus, offendit hoiem: quidnam ibi agat, percontatur. Respõdet, graui se infirmitate teneri, & neq; procedere, neq; redire valẽtem. Et ille: Infirmitas ista haud alia, inquit, q̃ ipsa mors est. Hoc autẽ non dixit à semetipso: sed pulchrè Dñs per insanum corripuit eum, qui sanis acquiescere noluit consiliis sensatorũ. Et addit; Reuertere domum: ego te iuuabo. Deniq; ipso duce, reuertitur in ciuitatem: redit ad cor, & ad misericordiam Domini. Eadem hora accitur Episcopus, agnoscitur veritas: abiicitur error, confessus reatum, absoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio, & vno penè momento perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ità mirantibus cunctis, sub omni celeritate completus est sermo Malachiæ, & scripturæ pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui.

Vtinã hæc aduertãt heretici Sacramẽtarij.

O miseros, quos hoc nõ terret exemplũ, & inuitat ad pœnitentiam. Esa. 28.

Inter populos quarundam regionum orta aliquãdò grauis discordia est. Interpellatur Malachias de cõponẽda pace inter eos. Et cùm esset aliàs impeditus, iniungit negocium hoc vni Episcoporum. Illo excusante, & negante, & dicẽte, Malachiam, non se, quęsitum: se contemptum iri, frustrà fatigari nolle: Vade, inquit, & Dñs erit tecum. Et ille: Acquiesco, sed si mę nõ audierint, scito me ad tuam paternitatem appellaturum. Subridẽs Malachias: Fiat, inquit. Tunc Episcopus conuocatis partibus, dictat formam pacis: acquiescunt, reconciliantur adinuicèm: fide hinc indè data, stabilitur pax: & sic dimisit eos. At pars vna vident hostes factos securos, imparatos esse: quippe qui pace facta mali nihil suspicarentur: loquebatur mutuò, & dicebat homo ad proximũ suum: Quid volumus facere? Victoria præ manibus est, & vltio de inimicis. Et cœpere insequi illos. Innotuit Episcopo, quod fiebat; & accurrens cõuenit ducem eorum super iniquitate & dolo: sed spretus ab illo est. Inuocauit nomen Malachiæ aduersùs eum, & nihilipendit. Irridensq; Episcopum: Putasne, inquit, propter te amittere debeamus malefactores nostros, quos Deus tradidit in manus nostras? Et recordatus verbi sui Episcopus, qđ habuerat cũ Malachia, flens & eiulãs versa vultu ad monasteriũ eius: Vbi es, ait, homo Dei? vbi es? Nonne hoc est, Pr̃ mi, quod tibi dicebam? Heu, heu veni, vt facerẽ bonum, & non malũ: & eccè per me oẽs, illi in corpore, isti in aĩa, pereunt. Multa in hunc modũ loquebatur lamẽtans & plangẽs, & quasi præsentem solicitãs & cõpellans Malachiam aduersùs malignantes. Interim verò impii, cum quibus fecerãt pacẽ, insequi nõ desistebant ad perdendũ eos. Et eccè spiritus mẽdax in ore quorundã virorũ, qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri nunciantes, factam irruptionẽ in terras ipsorum ab aduersariis: in ore gladii cõsumi oĩa, & diripi bona eorũ: vxores quoq; ac liberos tolli & abduci. His auditis, reuersi sunt festinanter. Sequebãtur vltimi primos, quò irent, aut quid acciderit, nescientes. Nec enim oẽs audierãt viros loquentes. Cũq; venissent, & inuenissent nihil horũ, quę nũciata erãt, cõfusi sunt, depræhensi in malitia sua. Et cognouerũt spiritui erroris se traditos propter nunciũ Malachię, quem deceperũt, & nomen eius, qđ spreuerunt. Porrò Episcopus audiens frustratos proditores in iniquitate sua, quã cogitauerant, cũ gaudio remeauit ad Malachiam, referens oĩa per ordinẽ, quę acciderãt sibi.

Miro modo impediũtur scelesti homines a cæde destinata.

Sciens Malachias eiusmodi occasione pacẽ esse turbatã, nactus opportunũ tẽpus, pacem per semet inter ipsos denuò reformare curauit, & firmare reformatam, datis & receptis altrinsecùs fide & iuramẽto. Verùm illi, quibus antè pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & præcepto Malachiæ, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnũ, ibant vt imparatos præoccuparent, redderentq; in caput eorum malũ, quod sibi facere cogitassent. Et magno flumine, quod intererat, facilimè transuadato, fluuiolo, quem non procul ab illo offendère, retenti sunt. Neque enim iam fluuiolus, sed planè fluuius ingens apparuit, vbiquè sui transire volentibus transitũ negans.

Magno miraculo alij à simili facinore retardantur.

negans. Mirari omues tantum nunc esse, tãtillum antehac fuisse scientes, & loqui inter se: Vndè innndatio hæc? Aer serenus est, imbres uõ sunr, nec proximè fuisse meminimus. Et si multùm pluisset, quis nostrũ vnquam hactenùs meminit in quantacunq; illuuie itá intumuisse, vt operiret terram, sata & prata peruaderet? Digitus Dei est iste: & Dominus sepit vias nostras propter sanctum suum Malachiam, cuius sumus præuaricati pactum, transgressi mandatum. Itá & hi infecto negocio, ad sua æquè confusi repedauerunt. Diuulgatum est verbum per vniuersam regionem, & benedicebant Deum, qui compræhendit sapientes in astutia sua, & confringens cornua peccatorum, sublimauit cornu Christi sui.

Aliquis de nobilibus infensus regi, reconciliatus est per manum Malachiæ. Nec enim regi satis fidebat ille, vt pacem cum eo faceret, nisi mediãte Malachia, aut quẽ rex æquè reuereretur. Nec immeritò, vt post apparuit. Nam factũ securum, & minimè iam cauentem sibi, captũ trusit in vincula, odio antiquo captus plùs ipse. Requiritur homo à suis de manu mediatoris. Nec enim aliud amici expectare, q̃ mortem. Quid faceret Malachias? Non est quod possit, nisi vt recurrat ad suũ illud solitum vnicumq; refugium. Cõgregato exercitu forti nimis, turba magna discipulorũ suorum, adit hominem, requirit vinctum, negatur. Et Malachias: Iniquè, inquit, agis contra Dñm, & contra me, & contra teipsum, pactum præuaricãs: si dissimulas tu, sed non ego. Credidit se homo fidei meæ: si cõtingat mori, ego prodidi eũ: ego reus sanguinis eius. Quid tibi visum est me proditorem, te præuaricatorẽ constituere? Noueris me, donec liberetur, nihil gustaturum, sed neq; istos. Sic locutus, intrat ecclesiã: Deũ omnipotẽtem suis, suorumq; anxiis gemitibus interpellat, vt iniustè addictum, dignetur eripere de manu præuaricatoris & iniqui. Et ea die cũ nocte sequẽti, in ieiunio & oratione perstiterunt. Perlatum ad regem, quid fieret & magis indè induratũ est cor eius, vndè emolliri debuerat. Init fugã, veritus homo carnalis, nè si propè remaneret, orationis non posset sustinere virtutẽ: Quasi verò vel absconditum nõ inueniat, vel non perueniat ad remotum. Tu metas ponis miser orationibus sanctorum? Num est oratio iacta sagitta, vt fugias à facie arcus? Quò ibis à spiritu Dei, q eam portat? & quò à facie eius fugies? Deniq; fugientem insequitur, inuenit latitantem. Erisque cæcus, & non videns, vt meliùs videas, & intelligas, q̃ũ durum est tibi contra stimulum calcitrare. Deniq; senti vel nunc, quia sagittæ potentis acutæ peruenerunt ad te: quæ etsi resilierunt à corde, quia saxeum est, sed non ab oculis. Vtinàm per fenestram saltem oculorũ perueniant vsque ad cor, & vexatio det intellectũ cęcitati. Cernere erat Saulum denuò ad manus trahi, & duci ad Ananiam, ad ouẽ scilicet lupum, vt refunderet prædam. Refudit, & recepit visum: q Malachias vsq; adeò ouis esset, vt sit misertus & lupo. Diligenter ex his aduerte, lector, cum quibus habitatio Malachię, quales principes, & quales populi. Quomodò nõ & is frater fuit draconum, & socius struthionũ? Et ideò dedit ei Dñs virtutẽ calcandi super serpentes & scorpiones, alligare reges eorum in compedibus, & nobiles eorũ in manicis ferreis. Deindè audi, q̃d sequatur.

Vir sanctus obiurgat regẽ pacti violatorem.

Act. 9.
Rex orbatur lumine, redditque captiuum.
Iob 30.
Ps. 149.

Is, cui Benchorensis monasterij cesserat possessiones, ingratus beneficio, extunc & deincèps insolentissimè semper se habuit aduersùs eum & suos, in omnibus infestus eis, vbiq; insidians, detrahensq; actibus eius. At non impunè hoc. Erat illi vnicus filius, q imitator patris, audens aliquid & ipse in Malachiã, eodẽ anno mortuus est. Mortuus aũt sic: Visum est Malachię debere cõstrui in Benchor oratorium lapideum, instar eorũ, quæ in aliis regionibus extructa conspexerat. Et cùm cœpisset iacere fundamẽta, indigenæ quidẽ mirati sunt, q in terra illa necdùm eiusmodi ædificia inuenirentur. Verùm ille neq̃ (sicut erat præsumptuosus & insolens) non modò miratus est, sed indignatus. Ex qua indignatione concepit dolorẽ, & peperit iniquitatẽ. Et factus susurro in populis, nunc secretò detrahere, nunc blasphemare palàm: notare leuitatem, nouitatẽ horrere, sumptus exaggerare. Istiusmodi venenatis sermonibus solicitãs, & inducẽs multos ad prohibendum: Sequimini me, inquit, & quod nonnisi per nos fieri debet, contra nos fieri non sinamus. Itaq; cum pluribus, quibus suadere valuit, descẽdit ad locum, repertum conuenit hoĩem Dei, primus ipse dux verbi, qui erat principium mali: O bone vir, quid tibi visum est nostris hanc inducere regionibus nouitatẽ? Scoti sumus, non Galli. Quænã leuitas hęc? Quid opùs erat opere tã superfluo, tam superbo? Vndè tibi pauperi & inopi sumptus ad perficiendum? Quis perfectũ videbit? Quid istud præsumptionis, inchoare quod non queas, non dico, perficere, sed nec videre perfectum? Quanquàm amentis magis est, q̃ prudentis, conari q̃d modũ excedit, vincit vires, superat facultates. Cessa, cessa, desine à vesania hac. Alioquin nos non sinimus, non sustinemus. Hoc dixit, prodens quid vellet, non quid posset, considerans. Nam de quibus pręsumebat, & secum adduxerat, viso viro, mutati sunt, & iam non ibant cũ eo. Ad quem vir sanctus, tota libertate vtẽs: Miser, inquit, opus, quod inchoatum vides, & inuides, sine dubio perficietur: perfectũ videbunt multi. Tu verò quia non vis, non videbis: & quod non vis, morieris: attẽdito tibi, nè in peccato tuo moriaris. Itá est: ille mortuus est, & opus cõpletum est: sed ille non vidit, qui, vt præfati sumus, anno eodem mortuus est. Interim pater audito mox, q̃d de filio vir sanctus prædixisset, sciens verbum eius viuum & efficax esse: Interfecit, inquit, filiũ meum. Et instigante diabolo, tanto furore exarsit in illũ, vt coram duce & maioribus, inuidię, falsitatis & mendacii arguere non vereretur hoĩem, qui veracissimus esset, veritatis & discipulus, & amator: & cõuicium intulit, simiã appellans. Et Malachias quidem doctus nõ reddere maledictũ pro maledicto, obmutuit, & non aperuit os suum, dũ consisteret peccator aduersùs eum. Sed non Dñs oblitus sermonis sui, quẽ dixerat: Mihi vindictã, & ego retribuam. Eadem die domum reuersus homo, luit linguę effrenis temeritatẽ, ipso vltore, quo instigatore laxarat. Arreptum in ignẽ proiicit dæmon: sed mox manibus assistentiũ extractus est, adustus tñ corporis parte, & mente captus. Et dum insaniret, vocatus Malachias venit: reperitq; maledicũ spumantia ora torquentẽ, horrendis vocibus & motibus terrentem oĩa, ac toto corpore agitatum, vix posse teneri à pluribus: & orãs pro inimico vir totius perfectionis, exauditus est, sed ex parte. Nã ilicò quidẽ sancto orante, ille aperuit oculos, & sensum recepit. Relictus est aũt ei spiritus Dñi malus, qui eũ colaphizet, vt discat nõ blasphemare. Credimus eum viuere vsq; adhuc, & vsq; ad hæc tẽpora luere peccatum grande, quod peccauit in sanctũ: certis temporibus tñ ferunt lunaticũ esse. Porrò prędictæ possessiones, cùm iã pro sui imbecillitate & inutilitate eas tenere nõ valuit, in pace ad locũ, cuius extiterant, redierunt. Nec renuit Malachias post multã demùm vexationis, pacis obtentum. Sed iam ad opus ædificii, q̃d Malachias aggressus est, sermo recurrat. Et quidẽ non erat Malachiæ, non dico vndè perficeret, sed vndè faceret quicquã. Erat aũt cor eius fiduciã habens in Dño. Dñs verò prouidit, vt, etsi nõ sperãti in pecuniæ thesauris, pecunia nõ deesset. Quis.n. alius fecit, vt thesaurus eo loci reponere-

Vltio Dei ĩ Malachiæ obtrectatores.

Vir sanctus ad cõuiciũ nil respõdet.
Deut. 32

Diabolus ei maledicentem inuadit.

tur,repositus nõ reperiretur,vsq; ad tẽpus & opus Ma
lachiæ? Iouenit Dei famulus in Dei marsupio, qđ de-
fuit suo. Meritò quidem. Quid enim iustius, q̃ vt cui
prò Deo non erat proprium, cũ Deo iniret consor-
tium,& marsupium vnum esset amborum? Fideli deni
què homini totus mundus diuitiarum est. Et quid est
ille,nisi quoddam marsupiũ Dei? Denique ait: Meus
est orbis terræ,& plenitudo eius. Indè est,quòd Mala
Psal. 49. chias repertus argenteos multos nõ reposuit,sed ex-
S. Malachias inuenit multã pecuniã. posuit. Nam totũ munus Dei,in Dei opus iubet eas ẽ-
di. Non suas non suorum considerat necessitates:sed
iactat cogitatum suum in Dño: ad quẽ vtiquè recur-
rendum non dubitat, quotiès necessitas postularit.
Nec dubium Dei opus esse, quod Deo reuelante Ma-
lachias præuidit. Contulerat primùm cũ fratribus de
opere illo: & multi præ inopia minùs libenter asseo-
tiebant. Indè anxius dubiusq. quid ageret, cępit inter
orandum vehementer inquirere, quænã foret volun
tas Dei. Et die quadam de via regrediens,cum iam lo
Visio eius. co appropiaret,prospexit eminùs:& eccè oratorium
apparuit magnum lapideũ,& pulchrum valdè. Et in-
tuens diligenter situm,formã & compositionem,cum
fiducia arripit opus,priùs quidem indicata visione se
nioribus fratribus,paucis tñ. Sanè totum,quod atten
tè notauit de loco,& modo,& qualitate,tanta diligẽ-
tia obseruauit, vt peracto opere, factum viso simili-
mum appareret,ac si & sibi cum Moyse dictum audie
Exod. 25 rit: Vide,vt oĩa facias secundùm exemplar, qđ tibi o-
stensum est in mõte. Eodẽ visionis genere id quoquè,
qđ in Saballino situm est,anteq̃ fieret, pręostẽsum est
illi,non modò oratorium, sed & monasteriũ totum.

Transeunte illo per quandam ciuitatem, & multi-
tudine magna concurrente ad eum, casu vidit iuue-
nem inter alios videndi se curiosum. Ascenderat lapi
dem, & stans super summos articulos extento collo,
oculis & aĩo intendens in eum, quendam illi de no-
Luc. 19. uo Zachæum exhibebat. Nec latuit Malachiã, sancto
quidem spiritu reuelante,verè illum venisse in spiri-
tu & virtute Zachæi. Dissimulauit tunc tamen, taci-
tusq; pertransiit. Cæterùm in hospitio nocte ipsa nar
rauit fratribus,quomodò illum vidisset,& quid præ-
uidisset de illo. Die antẽ tertia,en ille cum viro quo-
dam nobili, dño suo: Qui aperiens votum & deside-
rium iuuenis,rogabat,vt à se commendatum recipe-
re dignaretur,& habere decæterò inter suos. Et Ma-
lachias agnoscens eũ: Non est opus, inquit, vt, quem
iam Deus commendauit,homo commendet. Appræ-
hensumq; manu sua tradidit Abbati Cõgano nostro,
& ille fratribus. Ipse verò iuuenis adhuc (ni fallor) vi
uens, primus cõuersus laicus Suriensis monasterij, te
stimonium habet ab omnibus, q̄ sanctè conuersetur
inter fratres secundùm ordinem Cisteruensem. Et co
gnouerunt discipuli,ẽt in hoc Malachiam prophetię
spiritum habuisse. Non solùm aũt,sed & in eo, quod
subiuncturi sumus. Cùm sacramẽta offerret,& appro
piasset ei Diaconus, facturus aliquid pro officio suo,
intuitus eum sacerdos,ingemuit, q̄ sensisset penès il-
lum latere,quod non cõueniret. Peracto sacrificio,se
cretò percontatus de conscientia sua, confessus est,&
non negauit illusum sibi per somniũ nocte ipsa. Cui
Vide rem admirandam sub Missæ sacrificio. iniungens penitentiam: Non debueras,inquit, hodiè
ministrasse, sed verecundè te subtrahere sacris, & de-
ferre tãtis,tamq; diuinis mysteriis, vt hac humilitate
purgatus,dignius exindè ministrares. Itẽ alia vice sa-
crificante illo, & orante hora sacrificij, ea quidẽ san-
ctitate & puritate cordis,qua solitus erat,adstãte dia
cono, visa est columba intrare per fenestrã in clarita-
te magna. Ea sacerdos perfunditur totus:ea subobscu
rior basilica tota refulget. Colũba verò aliquãdiu cir
cunuolitans, tandè resìdet super Crucẽ ante faciem
sacerdotis. Obstupuit diaconus, & pauens tũ pro lu-
minis, tũ pro volucris nouitate, q̄ illa sit rara auis in
terra,cecidit super faciẽ suam,& vix palpitans,sese eri
gere ausus est,vel quandò officij sui necessitas postula
uit. Post Missam seorsùm cõuentus a Malachia,sub pe
riculo vitæ iubetur nullatenùs secretum prodere,qđ
vidisset,quoad viueret ipse. Aliquãdò cùm in Ardina
cha esset cũ quodã coepiscopo suo,de nocte surgens,
cępit memorias sanctorũ,quæ in cœmeterio S. Patri
cij multæ sunt,orando lustrare. Et eccè vnũ de altari-
bus subitò ardere conspiciunt. Ambo enim viderunt
visionẽ hãc magnam:ambo mirati sunt. Et Malachias
intelligens signum esse magni meriti illius, vel illo-
rum, quorum sub altari illo corpora requiescerent,
currens,& se mediis immergens flammis, expãsis bra
chiis sacram amplexatus est aram. Quid ibi fecerit,
quidve senserit, nemo qui sciat: sed quod ampliùs soli
to,cęlesti igne succẽsus,ex illo igne exierit,fratrũ,qui
cum eo tunc erant, reor neminem esse, qui nesciat.

Hæc dicta sunt, pauca quidẽ de pluribus, sed mul-
ta pro tẽpore. Non enim signorũ tẽpora hæc,secun-
dùm illud: Signa nõ vidimus,iã non est propheta. Vn *Psal. 73.*
dè satis apparet, Malachias meus quantus in meritis
fuit,qui tã multus in signis extitit,& in raritate tanta.
Quo enim antiquorũ genere miraculorũ Malachias
non claruit? Si benè aduertimus pauca ipsa,quæ dicta *Malachiæ nullũ genus veterum miraculorũ defuit.*
sunt,non prophetia defuit illi,non reuelatio,non vl-
tio impiorũ,non gratia sanitatum,non mutatio men
tium,non deniquè mortuorum suscitatio. Per omnia
benedictus Deus,qui sic amauit & ornauit eũ: qui &
magnificauit eum in cõspectu regum,& dedit illi co-
ronam gloriæ. Amor probatur in meritis,ornatus in
signis,magnificatio in vltione inimicorum, glorifica
tio in præmiorum retributione. Habes diligẽs lector
in Malachia quid mireris,habes & quid imiteris. Nũc
iam quid tibi ex his sperandum sit, studiosus attẽde.
Nam finis horum,preciosa mors est.

Percontatus aliquandò, quonã in loco,si optio de
tur,extremũ malit agere diem, (de hoc siquidem fra
tres quærebant inter se, quem sibi quisque deligeret)
cunctatur,& nõ respondet. Instãtibus illis: Si hunc mi
gro,inquit,nusq̃ libentiùs,q̃ vndè vnà cum nostro A-
postolo resurgere possim. (Dicebat aũt S. Patritium.) *S. Patritius Hyberniæ Apostolus.*
Si peregrinari oportet,& ità permittit Deus,Claram
uallem delegi. Requisitus itẽ de tempore,diem rñdit
solennem oĩum defunctorũ. Si simplex votum puta-
tur,impletũ est. Si prophetia,ne ita pręteriit. Sicut au
diuimus,sic vidimus de loco pariter,& de die. Dica- *Dies solẽnis omniũ defunctorum.*
mus breuiter,quo ordine istud, quave occasione pro
uenerit. Aegrè satis ferebat, Hyberniã vsq; adhuc pal
lio caruisse, vtpotè æmulator sacramẽtorũ: quorum
ne vno quolibet gentẽ suam vellet oĩnò fraudari. Et
recordatus sibi a Papa Innocentio fuisse promissum,
indè magis tristari, q̄ dum adhuc ille superfuit, non
fuit missum pro eo. Et nactus occasionem, q̄ Papa Eu
genius summã regiminis teneret, & eo tẽporis vsq;
in Franciã appropiasse nunciaretur, opportunitatẽ
requirendi se inuenisse gauisus est. Præsumebat autẽ
de illo, vtiquè viro tali,& de tali assumpto professio-
ne. Magis verò, q̄ sua Claræuallis specialis filius exti
tisset,nec timeret apud illum se vllam sustinere diffi-
cultatem. Itaque conuocantur Episcopi, concilium *En quãti facit pallium vir sanctissimus.*
cogitur: tractata triduò, quæ tempori imminerent:
die quarto aperitur consilium de pallio requirendo.
Placet, sed si per alium requiratur. Tamen quia bre-
uior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videre-
tur, nõ fuit,qui eius obuiare p̃sumeret consilio & vo
luntati. Et Malachias,soluto cõcilio,arripit iter. Pro
sequuntur eum,qui conuenerant fratres, vsque ad li
tus, non multi tamen, ipso nimirùm prohibente. Ad
quem

quem vnus illorum, Catholicus oomine, flebili voce & fletu: Heu tu abis, inquit, & in quanta penè quotidiana vexatione me deseris, non ignoras, nec fers opem mis: rtus mei. Si ego dignus qui patior, fratres quid peccauerunt, qui vix diem, noctemue vllam à tã laboriosa cura & custodia mei feriatam habere sinútur? His verbis & lachrymis filii (flebat enim) paterna viscera concussa sunt, & ampleaatus est eum blandiẽdo, impressoq; pectori eius signo Crucis: Certus esto, inquit, te eiusmodi nil passurum, donec redeã. Erar aũt epilepticus, & cadebat frequẽter, irà vt interdùm non semel, sed sæpiùs pateretur in die. Hoc iã per sex annos morbo horrido laborabat, sed ad verbum Malachiæ, perfectè connaluit. Ab illa hora nil tale perpessus est, nil tale (vt confidimus) deincèps perpessurus, quia Malachias deincèps reditorus non est. In ipso ascensu nauis accedont duo ex his, qui illi familiariùs adhærebant, andentes, & petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non dicimus, inquiunt, nisi spondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumem reuersurum. Instare & cæteri onines. Tum ille parumper deliberans, pœnitere primò, q se alligasset, quà exirer, non inueniens. Angustiæ vndiquè, dum nihil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, aur promissi. Visum est tandem id potiùs eligendum, quod in præsentiarum plùs vrgeret, reliquum supernæ committendum dispositioni. Annuit rristis quidem: sed magis illos noluit cõtristare & respondens eis, vt volunt, ascendit nauem. Et cùm iam ferè medium iter æquoreum peregissent, subitò contrarios ventus nauem repellit, & reducit in terrã Hyberniæ. Descendens de naui, in ipso portu in quadam sua ecclesia pernoctauit. Et lætus, gratias egit diuinæ consilio prouidentiæ: quo factum est, vt iam fecerit satis pro sua promissione. Manè verò intrans nauem, ipsa die prospero cursu rransfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui Viride stagnum dicitur: quem fecerat præparari, vt ibi statueret Abbatiã. Et relicto illic de filiis suis fratribus nostris, monachorum conuentu & Abbate, (nam secum ad hocipsum eos adduaerar) valedicẽs eis, profectus est. Et cùm transiret, occurrit ei rex Danid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliqoot dies, multaq; operatus placita Deo, inchoatum repetit iter. Et pertransiens Scotiam, in ipso introitu Angliæ diuertit ad ecclesiam Gisisburnensem, vbi habitant viri religiosi, canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares ei pro sua religiositate & honestate. Ibi adducta est ad eum mulier patiens morbum, quem cancrum vulgò appellant, ipso horrendum visu, & sanauit eam. Nam vbi aqua, cui benedixit, adspersa sunt vlcerum loca, dolorem non sensit. Die verò sequẽti vix vlcera apparebãt. Abiens indè, ad mare venit: sed negator transitus. Causa (nì fallor) fuit, orta simultas quædam inter summum Põtificem & regem Anglię, q rea nescio quid mali suspicaretur de bono illo homine, si transiret. Nam neq; alios Episcopos transire sinebat. Quod quidem impedimentum, etsì fuit contrariũ Malachiæ voluntati, sed non voto. Dolebat differri à desiderio suo, nesciens magìs per hoc impletũ iri. Nam si incontinenti transisset, oportebat transire etiam Claramuallem, vt summum Pontificẽ sequeretur. Iam enim abierat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc verò intercedente dilarione factum est, vt tardiùs transfretans, ad locum & horam sanctissimi sui obitus opportunè occurreret.

Curat epilepticum facilimè.

Videquãtam agat Deus curã sernorum suorum.

Mulier aquã benedicta sanata.

Qui à nobis susceptus est, tanq̃ verus ab Occidente veniens, visitans nos oriens ex alto. O quãtùm nostræ Claræualli irradians sol ille claritatis adauxit: Quàm iucundus ad eius introitum dies festus illuxit nobis. Hæc dies, quam fecit Dñs, exultatum & lætatũ in ea. Quàm celer & saliẽs, tremulus ac debilis moa ipse occurri. Quàm lætus in oscula rui: Quam lętis brachiis missam mihi cælitùs amplexatus sum gratiã. Quàm alacri vultu & aio, mì pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. Quàm festiuos deindè tecũ duxi dies, sed paucos. Quid verò ille vicissim nobis? Nẽpe hilarem, nẽpe affabilem peregrinus noster oibus se præbebat, omnibus incredibiliter gratom. Quàm bonum, & q̃ iucundum agebat hospitem apud eos, quos nimirùm videre venerat à finibus terræ, non anditurus Salomonẽ, sed eahibiturus. Deniquè audiuimus sapientiã eius, tenuimus præsentiam eius, & tenemus. Iã quatuor aut quinq; dies huius nostræ solennitatis defluxerant, cùm eccè die solẽni B. Lucæ Euangelistæ, Missa in cõuentu sua illa sancta deuotione celebrata, febre correptus, lecto decubuit, & nos cũ illo oẽs. Extrema gaudii nostri mœror occupat, moderatior tamẽ, q leuior interim febris esse videretur. Videres discurrere fratres, dãdi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illũ? cui nõ dulcius ministrare illi? Vtrũq; suaue, vtrunq; salutare. Et humanitatis erar præbere obsequiũ, & profectus cuique sui, cùm gratiã reportaret. Assistere oẽs, oẽs soliciti erant circa frequens ministeriũ: medicamẽta perquirere, adhibere fomenta, vrgere sępiùs ad gustandũ. Ad quos ille: Sine causa, inquit, hæc: sed charitate vestri facio, quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tẽpus suæ migrationis. Cumq; fratres, qui cũ eo venerant, fidentiùs instarent, dicentes, non oportere diffidere de vita: nec enim signa mortis in eo aliqua apparerent: oportet, inquit, hoc anno Malachiã exire de corpore. Et infert: Eccè appropinquat dies, quẽ, vt optimè nostis, optaui semper ipsum fore diẽ resolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus sum: non fraudabor reliquo desiderij mei, qui partem iã teneo. Qui me sua misericordia perduxit ad locũ, quem petij: terminũ, quem æquè volui, non negabit. Quòd ad hoc corpusculũ attinet, hic requies mea: q ad aiam, Dñs prouidebit, qui saluos facit sperãtes in se. Nec parùm spei repositum mihi in die illa, qua morruis tãta à viuis beneficia impendũtur. Nec longè aberar dies ipsa, cùm ralia loqueretur. Intereà iubet se sacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrũ, vt solenniter fieret, non sustinuit vt ad se ascenderẽt: ipse descẽdit ad eos. Iacebat siquidẽ in solario, domo superiori. Vngitur, & sumpto viatico, fratrũ se orationibus, & fratres commendãs Deo, ad lectũ reuertitur. Alto de solio descẽdebat pedibus suis, & rursùm nihilominùs suis pedibus ascẽdebat: & dicebat mortem esse in ianuis. Quis hũc hoiem crederet moriturum? Solus ipse, & Deus id scire poterat. Nõ vultus pallidior, non macilentior videbat, non rugata frons, nõ reconditi oculi, nõ nares extenuatæ, nõ cõtracta labia, nõ adusti dentes, nõ collum exesum & gracile, non curui humeri, nõ caro exinanita in corpore reliquo. Hęc erat gratia corporis eius, & hęc gloria vultos eius, quæ non euacuatur, ne in morte quidem. Talis quoàd vixit, talis mortuus apparebat viuenti similior.

S. Malachias venit Clarãuallem.

Dies solẽnis S. Lucæ.

Psal. 16.

Nota quod sentiat tãtus vir de suffragijs defunctorum, & extrema vnctione.

Cucurrimus vsque huc, sed modò hæremus, quia Malachias cursum consummauit. Stat ille, & nos pariter stamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? Præsertim tuam, Pater sancte, quis referre possit? quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non separabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita prosequuti sumus. Ab vlterior Scotia vsque huc cucurrit ille ad moriẽ. Eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quam cernere necessè fuit. Adest omniom sanctorum

Omnium sãctorum celebritas Eccl. 2.

ctorum clara vbiquè celebcitas: sed iuata veterē sententiam. Musica in luctu importuna narratio est. Adsumus, canimus vel inuiti. Flendo cantamus, & cātando flemus. Malachias etsi non cantat, non plorat tamē. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudiū? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus: solus Malachias festum facit. Quod enim non potest corpore, *Psal. 75* facit mente, sicut scriptum est: Cogitatio hominis cōfitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festū agēt tibi. Deficiēte illi corporis instrumento, silente organo oris, officio vocis cessante, reliquum est, vt mentis iubilo solennizet. Quidni solennizet sanctus, qui sanctorum ducitur ad solennitatem? Exhibet illis, quod mox sibi debebitur. Adhuc modicum, & ipse vnus ex ipsis est. Sub noctis crepusculo, cùm iam vtcūquè diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepusculo, sed auroræ. An non illi aurora, cui nox præcessit, dies autem appropinquauit? Itaq; febre inualescente, cœpit ea intimis ardēs per omne corpus erumpere sudor, vt quodammodò transiens per ignem & aquam, educeretur in refrigeriū. Iam desperatur de vita eius: iam quisque iudiciū reprehendit: iam nulli dubium, Malachiæ sententiam præualere. Vocamur: adsumus. Et ille oculos leuans in circunstātes: Desiderio desideraui, inquit, hoc pascha manducare apud vos. Gratias ago supernæ pietati: Non sum fraudatus à desiderio meo. Vides hominē securum in morre, & necdùm mortuum, iam certum de vita? Nec mirum. Videns adesse noctem, quam expectauerat, & in ipsa diescere sibi, quasi de nocte triumphans, videtur insultare tenebris, & quodāmo-*Psal. 138* dò loqui: Iam non dicam, Forsitan tenebræ conculcabunt me: quia hęc nox illuminatio mea in deliciis meis. Et blande nos consolans: Habete, inquit, curā mei: Ego vestri, si licuerit, non obliuiscar. Licebit aūt Cre-*Marc. 9.* didi in Deum, & omnia possibilia credenti. Amaui *1. Cor. 15* Deum: amaui vos: & charitas nunquàm excidit. Et suspiciens in cælum: Deus, inquit, serua eos in nomine tuo: Non solùm aūt eos, sed & omnes, qui per verbū ac ministerium meum tuo se mancipauere seruitio. Deindè imponēs manus singulis, & benedicēs omnibus, pausatum ire iubet, quia nondùm venerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis: nā ea hora sua lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus: adest congregatio tota: Abbates quoquè multi, qui conuenerant, Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus prosequimur amicum repatriantem. Anno ætatis suæ quinquagesimo quarto, loco & tēpore, quo prælegit, & prædixit Malachias Episcopus, & Legatus sanctæ Apostolicæ sedis, velut è manibus nostris assumptus ab Angelis, feliciter obdormiuit in Domino. Et verè obdormiuit. *Felicissime vir sāctissimus obdormiuit in Domino.* Vultus placidus, placidi exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eū: nemo tamen, qui quandò exiuit, aduectere potuisset. Mortuus viuere, & viuēs mortuus putabatur: adeò nil intercidit, quod alterutrū distermiinaret. Eadem viuacitas vultus, serenitas eadē, qualis apparere solet in dormiente. Diceres mortem nil horum tulisse, magis auxisse plurimùm. Nō est mutatus, sed ipse mutauit omnes. Mirum in mudū luctus & gemitus oium subitò conquiescit: mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cælum voces, infertur oratorio Abbatum humeris. Vicit fides: triūphat affectus: res in suum deuenit statum: cuncta gerūtur ex ordine: cuncta ea ratione procedunt.

Et reuerà quid rationis habet immoderatiùs plangere Malachiam, quasi non sit preciosa mors eius, quasi non sit magis somnus, quam mors: quasi nō sit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noster dormit, & ego lugeam? Luctus iste vsu se, nō ratione, tuetur. Si Dominus dedit dilecto suo somnum, & talem somnū, in quo hæreditas Domini, filij merces, fructus vētris: quid horum videtur fletum indicere? Egòne fleam illum, qui fletum euasit? Ille tripudiat, ille triumphat: ille introductus est in gaudium Domini sui, & ego eum plangam? Cupio mihi hæc, non illi inuideo. Interim parantur exequiæ: offertur pro eo sacrificium: *En offertur pro eo sacrificiū* consummātur ea more omnia cum summa deuotione. Stabat eminùs puer, cui emortuum pēdebat à latere brachium, magis illi impedimento, quàm vsui. Quo comperto, innui, vt accederet. Et apprælıē sam aridam manum, applicui ad manum Episcopi: & viuificauit eam. *Miraculū defuncti.* Nempe viuebat in mortuo gratia sanitatū: & manus eius fuit mortuæ manui, quod mortuo homini Eliseus. *4. Reg. 13* Puer ille de longè venerat, & manum, quam pendentem attulerat, sanam in patriā reportauit. Iam omnibus ritè peractis, in ipso oratorio sanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo sibi benè complacuit, Malachias traditur sepulturæ, anno ab incarnatione Domini millesimo, centesimo, quadragesimooctauo, quarto Nonas Nouembris. Tuum est, Iesu bone, depositum, quod nobis creditum est: tuus thesaurus, qui reconditur penès nos. Seruamus illum resignandum in tempore, quo reposcendum cēsueris, tātum vt absq; contubernalibus suis nō egrediatur: sed quē habuimus hospitem, habeamus ducem, tecum & cum ipso pariter regnaturi in secula seculorū, Amen.

DE EODEM S. MALACHIA, Sermo B. Bernardi Abbatis.

LIQVET, dilectissimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur à Domino: *2. Cor. 5.* ac per hoc luctum magis, quàm gaudium, miserandum nobis indicit exilium, & conscientia delictorum. Quia tamen Apostolico ore gaudere *Rom. 12.* cum gaudentibus admonemur, in omnem nos suscitari lætitiam, tempus & causa requirit. Nam si verè, *Psal. 67.* quod Propheta sensit, exultent iusti in cōspectu Dei: exultat sine dubio Malachias, qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus. In sanctitate & iustitia coram ipso ministrauit: placuit ministerium, placuit & minister. Quid ni placuerit? Posuit sine sumptu Euangelium, repleuit Euangelio patriam, suorū maximè feralem edomuit barbariem Hybernorum, leui iugo Christi in gladio spiritus cæteras subdidit nationes, vsque ad extrema terræ restituens hæreditatem suam illi. O ministerium fructuosum, ò ministrum fidelem. Nunquid non per ipsum filio est paterna adimpleta promissio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater, cùm ad filium loqueretur, Dabo tibi gētes *Psal. 2.* hæreditatem tuam, & possessionem tuā terminos terræ? Quam libens Saluator recipiebat, quod emerat, & emerat precio sanguinis sui, ignominia Crucis, horrore passionis? Quàm libens de manibus Malachiæ, pro eo quòd gratis ministraret? Ergò in ministro quidem gratum erat munus gratuitum, in ministerio autem placita conuersio peccatorum. Grata inquam, & placita in ministro simplicitas oculi, in ministerio autem salus populi.

Quanquam etsi ministerii quidem minor efficientia sequeretur, nihilominùs tamen ad Malachiam & ad opera eius ille meritò respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas: cuius iustitiæ est de intentione pensare opus, & de oculi qualitate æstimare corporis statum. *Deus opera de intētione pensat.* Nunc verò magna opera Dñi, exquisita in oēs voluntates & studia Malachiæ, magna & multa & bona valdè, etsi pro bona castæ intentionis origine

ne meliora. Quod opus pietatis praeteriit Malachias? Pauper sibi, sed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandae inter discordantes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis aequè pius ad compatiendum, ad subueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat scientia, zeli ipsius moderatrix. *Scientia, zeli moderatrix.* Et quidem infirmus infirmis, sed nihilominùs potentibus potens, superbis resistebat, tyrannos verberabat, regum magister ac principum. Ipse est, qui regi orando visum & malignanti tulit, & humiliato restituit. Ipse est, qui pacis, quam fecerat, violatores spiritui erroris tradidit, frustratus est in malo quod facere cogitabant: ac denuò coegit ad pacem, confusos quidem & stupefactos in eo, quod sibi contigerat. Ipse enim est, cui aduersùs alios pacti aequè praeuaricatores riuus officiosissimè adfuit, miro modo obiectu sui euacuans molimina impiorum. *Riuulus excrescit subitò in fluuium.* Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio niuium, cùm subitò factus est in fluuium magnum, qui riuulus erat, & riuus ibat, & tumescebat inundans, & negans omninò transitum volentibus malignari.

Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cùm tamen esset suauis & mitis, & multae misericordiae omnibus necessitatem patientibus. Qui quasi vnus omnium parens, viuebat omnibus: quasi gallina pullos suos, sic fouebat omnes, & in velamento alarum suarum protegebat. Non sexus, non aetas, & non conditio discernebatur, aut persona: deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis. De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, nisi quòd in sua patiens, in aliena est patiens erat, plerunque & impatiens. Nonnunquàm siquidem repletus zelo, pro aliis in alios mouebatur, vt eripiens inopes & reprimens fortes, consuleret pro indè omnibus in salutem. Itaque irascebatur, sed nè irascendo peccaret, iuxta illud de Psalmo: Irascimini, & nolite peccare: non ira illi, sed ipse animo, domina batur. *Psal. 4.* Erat suimet potis. Sanè victor sui, ira superari non poterat. Ira eius, in manu eius. Vocata veniebat, exiens, non erumpens: nutu, non impetu, ferebatur. *Ira ut n- sus sit S. Malachias.* Non vrebatur illa, sed vtebatur. Magna illi tam in hoc quàm in cunctis vtriusque hominis sui motibus regendis vel cohibendis, censurae diligentia, & circumspectio multa. Non ità omnibus intendebat, vt se solum exponeret, solum cura exciperet generali. Erat & sui solicitus. Seipsum custodiebat. Ità deniq; totus suus, & totus omnium erat, vt nec charitas à custodia sui, nec proprietas ab vtilitate communi eum impedire vel retardare in aliquo videretur. *Et sibi, & aliis totus est totus.* Si videres hominem mediis immersum turbis, & implicitum curis, diceres patriae natum, non sibi. Si videres hominem solum, & secum habitantem, putares soli viuere Deo & sibi.

Sine turbatione versabatur in turbis: sine ocio tempus, quod ocio dederat, transigebat. *Magna perfectio.* Quomodò ociosus, quandò exercebatur in iustificationibus Domini? Nam etsi habebat tempus liberum à necessitatibus plebium, non tamen à sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocii aut serius, aut nullus. Adspectus eius aut officiosus, aut demissus, & cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nusquam anolans, nisi cùm virtuti paruisset. *Eccl. 2.* Risus aut indicans charitatis, aut prouocans: rarus tamen & ipse. *Risus et.* Equidem interdùm eductus, excussus nunquàm: qui ità nunciaret cordis laetitiam, vt ori gratiam non minueret, sed augeret. Tam modestus, vt leuitatis non posset esse suspectus: tantillus tamen, vt hilarem vultum omni tristitiae naeuo vel nubilo vendicare sufficeret. O munus perfectum, ò holocaustum pingue, o obsequium gratum mente & manu. Quàm bonus odor Deo in orationibus ociosi, quam bonus hominibus in sudoribus occupati.

Pro huiusmodi ergò dilectus à Deo hominibus, non immeritò hodiè Malachias in consortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem antè Angelus erat non minùs puritate, quàm nomine: sed nunc felicius gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quandò pari cum Angelis gloria & felicitate laetatur. Congratulemur itaq; fratres, congratulemur, vt dignum est, patri nostro: quia & pium est defunctum plangere Malachiam: & pium magis, Malachiae congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beatè. Nimirùm visus est oculis insipientium mori: ille autem est in pace. *Sap. 3.* Denique iam conciuis sanctorum & domesticus Dei, psallit pariter & agit gratias, dicens: Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. *Psal. 65.* Transiuit planè viriliter, & feliciter pertransiuit. Verus Hebraeus pascha celebrauit in spiritu, & nobis transiens loquebatur. Desiderio desideraui hoc pascha manducare apud vos. Transiuit per ignem & aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Laetemur, quòd Angelus noster ascendit ad ciues suos, pro filiis captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Laetemur, inquam, & exultemus, quia caelestis illa curia ex nobis habet, cui sit cura nostri, qui suis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. *Vide qd Sanctis in celis praestet nobis.*

Sanctus pötifex, q in spiritu humilitatis hostias pacificas caelis frequēter inuexerat, hodiè per semetipsum introiuit ad altare Dei, ipse hostia & sacerdos. Migrante sacerdote, sacrificii ritus in melius mutatus est, fons lachrymarum siccatus est, holocaustum omne conditur in laetitia & exultatione. Benedictus Dominus Deus Malachiae, qui tanti pontificis ministerio visitauit plebem suam, & nūc assumpto eo in sanctam ciuitatem, tantae recordatione suauitatis nostrā non desinit consolari captiuitatem. Exultet in Domino spiritus Malachiae, quòd leuatus pondere corporeae molis, nulla iā feculenta vel terrena materia praegrauatur, quo minùs tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem & incorpoream transiens creaturam, pergat totus in Deum, & adhaerens illi, vnus fit cum eo spiritus in aeternùm. *1. Cor. 6.*

Domum istam decet sanctitudo, in qua tantae frequentatur memoria sanctitatis. Sancte Malachia, serua eam in sanctitate & iustitia, misertus nostri, qui inter tot & tantas miserias memoriam abundantiae suauitatis tuae eructamus. *Obserua, vt per tātus mouet S. Malachiam.* Magna est super te diuinae dispensatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in suis, qui magna fecit per te, saluās patriā tuam, magna fecit tibi, introducens te in gloriam suā. Festiuitas tua, quae meritò tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus salutaris. *S. Malachiae festiuitas.* Gloria sanctitatis tuae, quae à nobis frequentatur, continuatur ab Angelis, sic erit nobis dignè iucūda, si fuerit & fructuosa. Liceat nobis aliquas, te migrante, retinere reliquias de fructibus spiritus, quibus onustus ascendis, qui in tuo hodiè tam delicioso conuiuio congregamus.

Esto nobis, qui sumus, Malachia sancte, alter Moyses, vel alter Elias, impartiens & tu de spiritu tuo nobis ipsorum siquidem in spiritu & virtute venisti. *Num. 11. 4. Reg. 2.* Vita tua, lex vitae & disciplinae: mors tua, mortis portus, & porta vitae: memoria tua, dulcedo suauitatis & gratiae: praesentia tua, corona gloriae in manu Domini Dei

Dei tui. O oliua fructifera in domo Dei, o oleum lætitiæ vigens & lucens, fouens beneficiis, coruscās miraculis: fac nos eius, qua fueris, lucis suauitatisque participes. O odoriferum lilium, in æternum ante Dominum germinans & florens, & spargens vbique viuicum suauitatis odorem: cuius apud nos memoria in benedictione est, apud superos præsentia in honore: da canentibus te tanta plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, signorum radiis & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem: fuga de cordibus nostris, virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella matutina, eo cæteris clarior, quo Deo vicinior, similior soli, dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus, quasi filii lucis, & non filii tenebrarū. O aurora diescēs super terram, sed superiores cæli plagas lux meridiana perlustrans: recipe nos in consortio luminis, quo illuminatus & latè foris luces, & intùs suauiter ardes: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cū patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI LEONARDI confessoris, per F. Laur. Surium ex MS. codicibus presśiùs descripta.

6. Noueb. Beatus Leonardus sub Athanasio Imperatore in Galliis natus est. Parentes claros habuit, & magnæ apud Clodoueum regem dignitatis & authoritatis. *Clodoueus rex credit ī Christum.* Clodoueus is primò paganus fuit, sed ad beati Remigii Episcopi prædicationem, Christiana religione initiatus est: & vt graues affirmant testes, Leonardum puerū è sacro baptismatis fonte suscepit, quòd parentes eius in primis charos haberet. Postquàm autem Leonardus puer adolescentiæ robur adeptus est, noluit regi terreno militare, vt fecerāt Maiores eius: sed spiritu diuino permotus, ad beatissimum Remigium Episcopum imitandum se contulit: Cuius salutares admonitiones non surda accipiebat aure, sed vt futurus verbi Dei seminator, in pectoris sui armario recondebat. *B. Remigius quid petierit à Francia regibus.* Indè est, quòd quemadmodùm beatus Remigius olim à Franciæ regibus impetrarat, vt quoties Rhemorum vrbem aut ingrederentur, aut præterirent, captiui omnes è uinculis & carceribus dimitterentur: quod quidem hodieque obseruatur: ità boni magistri bonus discipulus Leonardus à rege obnixè petiit, vt in vincula coniectis, si ipse eos inuiseret, libera potestas fieret absoluendi. *Item, S. Leonard'.* Cumque id à rege obtinuisset, vbicunquè comperit vinctos in carcere deti neri, summopere eos indè extrahere conabatur. Sciebat enim illud dictum à Saluatore: In carcere eram, & venistis ad me. &, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. *Mat. 25*

Crescebat interim tota Gallia fama uirtutis eius, quòd multi incommoda affecti valetudine, ad eum confluerent, & sani reuerterentur, corporea & spiritali ab eo alimonia recreati. *S. Leonardi uirtutes.* Erat vir Dei alacer in exhortando, suauis atque humilis in sermone, in actione simplex & pudicus, in promissis verax, in eleemosynis largus & munificus: in reddenda ratione modestus, atque adeò tenuis & submissus, vt nō familia nobili, sed abiectissima ortus videri posset. Eius fama permotus Franciæ rex, honestos ad eum legatos misit, qui eum accerserent, aitque venienti ad se: Obsecro te, vir Dei Leonarde, vt nō recedas à palatio meo, donèc sis pontificia, vt dignus es, functione ornatus. Erat enim iam in clerum ascitus, moribus humilis & mansuetus. Respondit vir beatus: Si more Maiorum meorum regibus Franciæ militare voluissem, non dubito, domine mi rex, quin in palatio tuo non mediocri fuerim loco potiturus. Sed quia potiùs elegi abiectus seruire Deo meo, quàm in loco sublimi seruire regi terreno, eas, quas mihi promittis, dignitates & infulas largire illis, qui eas appetunt: mihi satis est, si liceat in solitudine laudare Deū & Dominum meū. *Respuit oblatū Episcopatū.* Nec tamen hoc ità accipi velim, serenissime rex, qua si execrandum sit Episcopi munus illis, qui illi obeundo sunt idonei: sed quòd mihi magis libeat abiectum esse in domo Dei mei, quàm habitare in aulis regum & principum mundi huius.

Ità ergò posthabito dignitatis terrenæ fastigio, qđ rex offerebat, tanquàm fidelis agricola verbum Dei seminans, Aureliam peruenit, inuentoque haud procùl extra urbē venerabili uiro Maximino monacho, aliquandiù apud illum moratus est. Diuina autem reuelatione admonitus, indè recedens, in Aquitaniam profectus est. Cumque sancto Liphardo fratri suo, qui fidus ei comes fuerat, eam reuelationem indicasset, orans ut secum iret, beatus Liphardus respondit: Equidem mi frater, nisi tibi molestum est, hic apud Ligerim mihi commodum construam domicilium: vt verò pergas ire, quò te vocat Dominus Iesus: isque tibi vbique propitius sit. Ità cùm se inuicem osculati essent, à se separati sunt: & Liphardus quidem Madunū petiit, vbi etiamnùm requiescit: Leonardus verò abiit in Aquitaniam. *Huius Liphardi Vitam quære Tom. 3. Iunii 3.* Cumq; per Biturigum regionē iret, haudquaquàm mortis metu se celauit: sed sicut vir strenuus, armis fidei munitus, Christum prædicabat: Iis enim in locis tum recens admodùm erat Christiana religio, necdùm abolito prorsùs ethnicismo. Itaque uir Dei, quantùm poterat, verbis & factis Christum annūciabat, pellebat dæmones, surdos, claudos, cæcos, & morbidos omnes ad ipsum venientes, curabat. *Miracula eius confecit.* Interim suum prosequēs iter, galea salutis & scuto fidei instructus, tandem in syluam peruenit, quam Pauum uocant. Ea feris abundans, reges Galliæ & Aquitaniæ principes inuitabat ad venationes. Ferunt etiam singulis annis Galliarum regem eò uenisse animi gratia, plerunquè etiam regina comitante. Aberat is locus à Lemouicum urbe decem ferè milliaribus. Cùm autem beatus Leonardus per eam transiret syluam, rex eò uenerat cum regina, quæ ex partu in magnum vitæ discrimen adducta, rem non mediocri animi dolore affecit. Adhibebatur varia medicorū opera, sed nihil promouebatur. Plorabat omnis aula & familia regis, quòd regina iam miserè abiret è uita. Vt autem lamentantium uoces sensit beatus Leonardus, ab itinere nonnihil deflectens, eò se contulit, multa animi commiseratione permotus, scire uolens, quid sibi vellent lugubres illæ uoces atque clamores.

Quem simul atquè conspicati sunt aulici, regi indicarunt de eo, quod quidam vir Dei adesset, qui Angelicum præ se uultum ferre uideretur. Mox ad eum aduolans rex, & secum introducens in aulam, ità eum compellat. Dic nobis, venerande pater, cuias sis, vndè veneris, & num sis medēdi arte instructus. Vir sanctus respondit: Patria mihi Francia est: ut autem huc accederem, lamentabiles uoces me impulerunt: neque vero eam calleo medicinam, quæ ab herbis petit remedia: sed inuocato Christi nomine soleo varios curare morbos. Iis auditis, lætatur rex, sciscitaturque ex uiro Dei, quo vocetur nomine. Respondēte illo se Leonardum dici, seruumque esse omnipotentis Dei & beati Remigii auditorem: rex audiens tam boni magistri eum esse discipulum, nihil ambigit sanctum & bonū virum esse, ad eiusque se genua submittēs, præ ingenti ani-

ti animi dolore orat, vt opituletur reginæ, ex partus difficultate morienti. Affer mihi, inquit, vir sanctissime, geminam consolationem reginę restitutæ, & prolis feliciter editæ. Tum vir sanctus solita humanitate commotus, lachrymas fundit, regemque eleuãs, cum illo & paucis satellitibus eius intrat in cubiculũ, vbi regina decumbebat, oculisque in cælum sublatis, Dominum pro illa deprecatur. Deinde exeunte illo cum rege, confestim regina peperit, & omni dolore absoluta est. Itaque rex cum omnibus suis tollit ad sidera manus, laudat omnipotentem Deum, quòd per seruum suum Leonardum tam insigne ediderit miraculum: iubet proferri aureos scyphos & pateras argenteas, permultaque alia, & gratitudinis ergo dona ri beato Leonardo. Sed ille homo Dei, cui mundus erat crucifixus cum omnibus pompis suis, regia munera non accipit, sed accito ad se regi dicit noce mitissima: Donum Dei, mi rex, pecunia non comparatur, sed precio fidei fidelibus administratur. Ea igitur, quæ mihi largiri volebas, da pauperibus, viduis, pupillis, & rerum inopia laborantibus, vt possis post obitum æterna felicitate perfrui. Ego nullo horum indigeo: sed in desertis locis, contemptis mundi diuitiis, soli Christo seruire cupio. Atque ea causa fugio hominum turbas, vt Christo nocte & die seruiẽs, possim ad opes pertingere nunquàm perituras.

Reginam ex partus difficultate morientē sanat.

Magna regis munera non vult recipere.

Respondit autem illi rex: Sanctissimæ voluntati tuæ equidem abundè possum satisfacere, & ecce totum hoc nemus tibi tradam possidendum. Ego verò, inquit B. Leonardus, non totum, sed eius tantùm partem quandam à te accipiam, serenissime rex, quando adeò promptum te experior. Itaque quantum nocte potero asello meo vectus circumire, tantum dari mihi peto. Annuit rex libentissimè, iussitque omne illud spatium lapideis terminis definiri. Mansit autem vir Dei in illo loco, condiditque ibi oratorium in honorem beatissimæ matris Dei, in cuius sinistro latere altare alterum construxit in beati Remigij memoriã. Vixit verò parcissimè, corpus triuniis, uigiliis & precibus macerans. Adiunxit quoque sibi duos monachos, vita & moribus religiosos, vt in ea ecclesia perpetim diuina mysteria celebrarent, quando ipse sanctorum limina orandi causa visitaret. Solebat enim pro more sępissimè adire basilicam B. Martialis Episcopi Lemouicensis: atque ea causa nolebat oratorium suum esse sine ministro, dum ipse abesset. Difficulter autẽ illic à monachis aqua obtineri potuit, quòd ferè uno milliari apportanda esset. Rogarunt igitur B. Leonardum, vt iuxta ecclesiam aquam ipsis impetraret. Iussit ergò humum instàr putei fodi, stansque supra effossam humum, orauit Dominum, & mox perennes eruperunt aquæ, quæ vsque in hunc diem loci eius habitatoribus potum præbent. Porrò locum ipsum B. Leonardus Nobiliacum dici voluit, quòd à nobilissimo rege eum dono accepisset.

Accipit partē nemoris à rege.

Precibus impetrat aquã perennem.

Etsi autem latere percuperet vir sanctus, & hominum frequentiam fugeret: quandò tamen ciuitas abscondi non potest supra montem posita, infinita ad eum malè valentium turba confluxit, curabanturque ab eo. Fama sanctitatis eius Aquitaniam omnem & Britanniam minorem impleuerat, atque vsque in Germaniam sese effuderat: atque adeò Deus ornauit & illustrauit illum, vt si quis in carcerem coniectus, eius nomen inuocaret, ruptis catenis, nullo impediente, liber absccederet. Indè accidit, vt multi etiam ex longinquis regionibus à uinculis & carceribus per eum liberati, ad eum venirent, & compedes atque catenas secum afferrent, ad eius sese pedes humiliter abijcientes. E quibus etiam non pauci apud eum manebant, se illi seruos offerentes: sed vir Dei illis potius seruire studebat, partem eis syluæ distribuens, vt consuescerent agriculturæ operam dare, & indè sibi parare victum, non inhiare prædis, nè rursùs in vincula coniicerentur & obscuros carceres. Simul autem salutari eos Euangelii prædicatione instituebat, prætereaque omnes ad se venientes variis affectos morbis, sanabat sanctis precibus, & optimis sermonibus continenter pascebat, nudos vestiebat, esurientes alebat, cunctisque necessaria pro viribus suppeditabat. Itaque amabant eum haud secùs, atquè solent filii parentes suos.

Matt. 5.

Magna eius vis i liberãdis vinctis.

Multa edit miracula.

Cùm autem hæc eius præclara facinora in Francia diuulgarentur, multi ex cognatis eius, plerique etiã familiares eius, distractis rebus & possessionibus suis, cum vxoribus & liberis ad eum se contulerunt. Quos vt ille vidit, non mediocriter admirãs, ait ad eos: Ego vos fugi, & ecce uos me sequimini, quandoquè etiam ad paradisum me secuturi. At illi prosternẽtes se: Domine pater, inquiunt, tui sumus, & à te, si placet, nunquàm recedemus. Vias tuas ostende nobis, & semitas tuas edoce nos. Respondit vir sanctus: Ego vos, dilectissimi, Prophetæ uerbis appello: uos autem reponite ea in cordibus vestris. Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Timete ergò Dominum, quoniam non est inopia timentibus eum. Diuites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Itaque filii audite me: timorem Domini docebo uos. Ea causa tulit vos Deus è populorum tumultu & strepitu, vt in hac solitudine mecum commorãtes, rectè hic viuatis in iustitia & sanctitate, memores illius propheticę sententiæ: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. itemque illius: Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm plena domus cum iurgio. Post id genus salutares adhortationes septem eis nemoris sui partes assignauit, tot enim erant familiæ: iussitque eos labore manuum suarum victitare, quemadmodùm Apostolus se fecisse dicit, vt haberent vndè possent indigentibus elargiri. Præter hoc autem alii multi & ex propinquis & longinquis regionibus ad eum aduentabant, cupientes ad mortem vsque cum illo permanere. At ille amplectẽs omnes, fouebat eos vt solet gallina pullos suos. Robur erat validis, atque infirmis medicina, in templo Dei tanquàm stella matutina refulgens. Vixit diebus uitæ suæ in timore Domini, ornatusque virtutum gẽmis, seruiuit creatori suo sine querela. Denique cùm iam bonum certamen certasset, fidemque seruasset, quandò uisum est altissimo, vt è præsenti seculo emigraret, octauo Idus Nouẽbris sanctissima anima eius ab Angelis recepta est in cælum: corpus autem sacratissimum à fidelibus humatum est in ecclesia, quam ipse construxerat in honorem beatissimæ semperque Virginis Marię & B. Remigii Rhemorum Episcopi. In ea autem ecclesia multa diuinitus miracula fiunt, cæci vident, leprosi mundantur, paralytici curantur, variique hominum languores, eius precibus depelluntur, præstante Domino nostro Iesu Christo.

Psal. 36.
Psal. 33.

Psal. 36.
Prou. 17

Acto. 20
1. Cor. 4.
2. Thes. 3

Feliciter ad Dñm proficiscitur.

Miracula ad sepulcrũ eius.

Post eius autem decessum pagus ille Nobiliacus propter miracula, quæ illic fiebant, in dies aduentantibus hominibus augmentabatur, crescebatque habitatorum numerus, Clero populoque incrementa capiente. Euolutis itaque paucis diebus, diuina reuelatione admoniti sunt Clerici ecclesiæ eius, vt aliud ædificarent templum, & in illud corpus sancti viri honorificentissimè transferrent. Illi visionem referunt ad populum, triduanumque omnibus ieiunium indicunt. Cumque in ieiunio, precibus & vigiliis pariter perdurarent, Dominumque rogarent, vt locum ipsis ostenderet, ad quem vellet confessorem suum transferri, signo admirabili declaratus est ecclesiæ construendæ

Insigne miraculũ struendæ locus. Tertia enim nocte in tota ferè pronin uincia illa nix altissima decidit: porrò locus ille, in quo vir sanctus quiescere voluit, prorsùs intactus à niue permansit. Eo conspecto miraculo, cum magnis vocibus gratias agunt Deo, qui per sanctum confessorẽ suum exhilarauit fluctuantem populum suum: moxq; arreptis ligonibus & sarculis, ecclesiæ fundamenta fodiunt, eamque magna operis instantia breui exædificant: deindè adunatus fidelium turmis, in eam corpus sacrum beati viri cum hymnis & canticis inferunt. Quæ autem miracula in hac translatione perpetrata sint, paucis explicari non potest. Sed & quotidiana ad eius sepulcrum fiunt miracula, quæ perspiruè testantur, quia in gratia sit apud Christum. Permulta illic suspensa cernuntur ferrea vincula, multorum etiam enses & lāceæ, quos è bellorum rabie liberauit. Quòd si quis velit catenas colligere, itemque compedes, ocreas & manicas ferreas omnes certo numero comprahendere, & in scripta redigere, fortassis res incredibiles narrare videbitur. Qui autem eò aduenium, non possunt ambigere, quin vera dicamus: inque extāta suspensi ferri copia magis animis confirmantur & *Infinita eius miracula.* hilarescunt. Porrò autem si quis & antiqua & quotidiana eius miracula annotare instituat, priùs se tempore, quàm rerum copia, destitutum experietur. Sed quandò omnia referre non sinit multitudo, nihil autem ex iis commemorare stultissimum est, pauca è plurimis breuiter dicemus, quæ ad lectoris demulcendũ animũ, tanquàm flores ex amplis pratis decerpsimus.

Lemouicensium Vicecomes quidam, ob deterrendos homines à maleficiis, immanissimam iussent parari catenam, camque ad cippum alligari, qui erat in media turri, haud procùl ab ecclesia B. Martialis, extructa. Prominebat autem è turri catena: & qui ea ad collum vinciebantur, sub dio stabant: & æstate quidē expositi erant solis ardoribus, hyeme autem niuibus & frigori: & vtroque tempore pluuiis, ventis & imbribus, aliisque cæli iniuriis, ità ut non vnam, sed mille mortes perferre viderentur. Eam catenam, Mauram appellabant. Vicini omnes valdè sibi ab illa metuebant, quòd plerunquè etiam innocentes ea punirentur, si Vicecomitem, vt assolet, terrena fortalsit cupi-*Homo innoxius diro supplicio afficitur.* ditas occupasset. Ità accidit, quendam beato Leonardo deuotum hominem, absque culpa ea colligari: qui cùm ferro adeò esset ad collum attritus, vt supremum spiritum vix trahere videretur, recordatus beati Leonardi, suspirabundus intra se dixit: (nec enim catena pressus vocem edere potuit) Sancte Leonarde, qui ei extraneis te inuocantibus subuenis, cur me seruum tuum hac catena strangulari permittis? Succurre (obsecro) mihi, antequam me vitalis destituat spiritus. Confestim in veste candidissima adest sanctus Leo-*Eum S. Leonardus liberat.* nardus, aitque ad hominem: Nō morieris, sed viues, & narrabis opera Domini. Surge incolumis, & hanc Mauram perfer ad ecclesiam meam. Nemo enim deinceps ea vincietur, sed quòd te ex ea exemerim, suspensa apud sepulcrum meum palàm testabitur. Tu uerò sequere me præeuntem, nec dubites absportare catenam, nullum enim eius pondus sentiens. Obtemperat homo, sequitur ducem suum, & celeriter ad fores ecclesiæ beati viri perductus, solus manet, beato viro ab eius oculis euanescente. Mox intrat in templum, spectante Clero & populo, ad sanctum altare: deponit catenam, narrat omnibus, quid ipsi præstiterit sanctus Leonardus. Cuncti laudant Deum: fama rei gestę procùl diffunditur, accurrunt Lemouicenses ciues & vicini omnes, offerūt munera Deo & S. Leonardo, depromunt laudes deuotione præcipua.

Cùm eius regionis nobiles inter se contenderent, quidam è pago Nobiliaco, beato Leonardo deuotus, à quodam nequissimo tyranno captus est. Is veritus, vt postea ipse narrauit, nè sanctus Leonardus homini opitularetur, ità apud se cogitabat. Si hunc hominem ferro constrinxero, prorsùs metuo nè amittam illum. Vt enim apud ignem cera, sic ad beati Leonardi nutū colliquescit ferrum. Si cippo pedes eius inclusero, aut in custodiam eum detrusero, nihilo certior ero, eadē enim illic quoquè Leonardi vis est. Planè anxius sum, quid agam hoc homine, à quo ego mille solidos, si redimi velit, extorquere constitui. Sed scio tamen, quid faciam. Iubebo foueam profundissimam in intima turri mea fieri, in eamq; illum compedibus manicisque ferreis colligatum demergam, necdùm enim sanctus Leonardus sub terram se demisit: & quanuis fortassis catenas ferreas dissoluet, hominem tamen è specu subterraneo educere nequibit. Porrò etiam ad os foueæ arcam ligneam admouebo, & in ea milites iubebo excubare noctes atque dies, qui eum custodiāt. Fecit ergò hæc omnia sæuus homo: sed tamen efficere non potuit, vt licèt in tenebris & magnis catenarũ angustiis esset, spem & fiduciam vinctus abiiceret, seque à B. Leonardo ereptum iri dubitaret, quem etiā custodibus audientibus crebrò inuocabat, simul prās Dominum, vt per dilectum cōfessorem suum Leonardum se liberaret. Ecce autem quadam nocte per lassitudine illo obdormiente, sanctus Leonardus cū multa luce adest, euertit arcam, in qua milites inerant, cosque sub eam mortuos deprimit: indè descendens in foueam, alta voce appellat hominem, Dormis'ne, inquiens, an vigilas? En adsum Leonardus, quem expetisti. Expergefactus homo, nisa luce immensā, ait ad eum: Domine, adiuua me. Confestim diruptis catenis, & instar luti dissipatis, propriis vlnis è turri eū exportet: ambulansque cum eo, familiariæ miscet colloquia, vt inter se amici solent, tandemque Nobiliacum perducit, ubi extra periculum fuit. Sole orto, exponit vicinis, quæ passus sit à tyranno, quid beneficii à S. Leonardo acceperit. Mirantur omnes, & incredibili gaudio & lætitia afficiuntur.

Singularis uirtus S. Leonardi in captiuis liberandis.

Extrahit uinctum è profunda fouea.

Peregrinus quidam iu longinqua regione audiēs, quæ beati Leonardi intercessione miracula fierent, constituit eius adire sepulcrum. Fecit, venit eò, orauit, & reuersus est. Dum est in itinere, capitur apud Aruernos, & in arctam custodiam ducitur. Ait ergò ad illos: Quæ hæc uestra immanitas est, ut in hominem, à quo nihil vnquàm læsi estis, quem neque nostis, ne que uidistis antehàc, tam inhumanos vos declaretis? A S. Leonardo reuertor: pro eius amore vt abire me sinatis, oro. At illi non modo preces eius contēnunt, sed etiam mortis minas intentant. Fame, inquiunt, te excruciatum interficiemus, donec è patria non paruā pecuniæ vim, qua redimaris, petas. Respondet ille: Nouerītis me beato Leonardo esse commendatum. Nocte eadem castelli eius principi apparet S. Leonardus, expostulat cum eo, cur ausus sit capere peregrinum suum, à quo nihil mali illatum esset. Vide, inquit, vt manè absolutum à uinculis, à te dimittas. Ille refert hæc suis militibus, nec tamen soluit captiuum. Altera nocte redit S. Leonardus, sed rursus nihil impetrat. Tertia nocte reuersus, aufert hominem è custodia, lōgeq; extra oppidum educit: Illo ablato, media castelli pars repentino casu multos crudeles viros opprimit & extinguit: castelli dominus, fractis cruribus, cū ignominia superstes manet.

Alium inhumaniter captiuum, mirè eripit.

Apud Nannetes, quod est minoris Britanniæ oppidum, eques quidam carcere tenebatur, catena ferrea vinctus collum, brachia & pedes. Orauit ille sanctum Leonardum, vt tantæ miseriæ subueniret. S. Leonardus, qui nunquàm solitus esset cunctanter adesse ipsum implorantibus, quodam die uisibilis apparuit in

media

media domo, vbi captiuus ille detinebatur. Familia omnis, oculis in eum coniectis, expectauit quidnam facturus esset. Permulti enim illic erant, & adeò certò illis constabat, sanctum Leonardum eum esse, acsi aliundè id eis indicatum esset. Ille ergò captiuum manu appræhendit, cunctisque valdè admirantibus, catenam ab eo tollit, rursùsque in eius imponit vlnas, iubet vt ad suam ecclesiam eam asportet, eumque per medium illorum educit. Nemo quicquam ausus erat dicere: sed omnes taciti, laudabant præclara Dei opera, quæ efficiebat per beatum Leonardum confessorem suum.

Alium quoq; admirabiliter e captiuitate educit.

Cùm adhuc in viuis esset Vuilhelmus magnus Aquitaniæ Dux, dubitatum est à multis, num beatissimi Iohannis Baptistæ caput apud Augericum haberetur. Iussit ergò princeps Vuilhelmus magnam Episcoporum conuocari synodum, vt eorũ consensu tantus thesaurus inquireretur, & sacratis illorum manibus hæsitãti populo visendus exhiberetur. Quæsitum & inuentum est caput sacratissimum, altarique impositum, cunctis illud ità, vt par erat, venerantibus. Multæ tum ea causa illuc allatæ erant Sanctorum reliq̃æ, multaque edita sunt miracula per merita illorum: in ijsque S. Leonardus, bonus imprimis malè habentiũ medicus, non pauca virtutum signa declarauit. Paupercula quædam mulier filium cęcum eò adduxerat, orauitque sanctos, quorum reliquiæ illic erant, vt ei redderent visum: sed exaudita non est. Cùm antè obuiàm venisset capsæ, in qua ad synodum adducebãtur beati Leonardi reliquiæ, apud se dixit: O beate Leonarde, omnes ad te venientes sanas: ego verò paupercula neque à te, neque ab alijs sanctis filii sospitatem potui impetrare. Simul autem feretro supposuit filiũ suum, eumque mox videntem, ad se recepit. Alia foemina illic aderat, septem nequam spiritibus occupata. Eam quoq̃ beatus Leonardus curauit. Sanauit etiã claudum quendam.

Cæcus lumen recipit. Dæmoniaca curat, itẽq; claudus.

Ad Rhodanum flumen castellum est, in quo captiuus quidam asseruabatur. Is sine intermissione inuocans beatum Leonardum, ab eo ereptus est. Sed cùm esset eo loco admodùm profundus fluuius, & homo illi se committere formidaret, beatus Leonardus illũ incunctanter per eum transire iussit. Iuit ergò siccis vestibus ad vlteriorem vsque ripam. Alteri cuidam in subterraneam specum coniecto columbæ specie apparuit, eumque indè eduxit. Cùm autem atra nox homini viam, qua iret, prorsus absconderet, columba ob oculos eius volitans, eum antecessit, atque ad locum optatum perduxit.

Duo captiui educuntur.

Latrones quidam rusticũ ceperunt, eumq; ad quercum suspenderunt, corpore miserè pendente, pedibus arbore compressis, sinistraque manu ad aliam arborem ferreo vinculo alligata: ità ut nihil misero relictum esset liberum, præter solam dexteram manum, cui innitebatur. In tantis igitur angustijs appellat cũ lachrymis beatum Leonardum. Et eccè circunfundi sibi cernit lucem clarissimam, & ex ipsa luce audit vocem blandissimam: Quid ità clamas? Respondet ille: Deum inuoco, sanctosque eius Martialem & Leonardum appello. Tum vox illa: Extrahe, inquit, pedes & manus, & abi liber & incolumis. Illo dicente, se non posse pedibus & manibus impeditis, rursùs iubetur absque vllo metu facere quod monitus erat. Fecit ergò sic, & compedibus in terram decidentibus, abscessit,

VITA SANCTI VVINOCI ABbatis, grauiter & doctè satis conscripta: sed nomen Authoris vel ab ipso suppressum, vel à librario neglectum & omissum, MS. codex non habet.

BEATVS Vuinocus in Britanniæ finibus ex nobilium virorũ prosapia nascendi exordia sumpsit, sed nobilitatis titulum probitatis indole ornauit. Qui cùm à prima ætate nouus virtutibus quasi semper inciperet, inter ipsa tamen primordia consumma tot apparuit: & in mundo positus, extra mũdum fuit, & sub habitu seculi gessit militem Christi. Inter hæc stupebat in sinu suo Britannia ciuem suum peregrinari, & intra fines proprios nouis quotidiè actibus exulare & morari. At qui mente iam à patria exulabat, vt etiam corpore esset exul, non ægrè operam dabat. Itaque ut alter Abraham, exire de terra & de cognatione sua, meditatione versabat assidua. Porrò succedentibus ad integrum votis, consilium inuenit res diù mente concepta & agitata. Habuit proindè in cõsortium suscipiendæ peregrinationis coniuratos in Christi sacramenta tyrones, Quadanocum videlicet, Ingenocum, atque Madocum, genere quidem spectabiles, & uita probabiles. Hi unà cum beato Vuinoco rerum suarum onere expediti, patrio solo parentumq̃ue opibus exuti, ad currendam viam mandatorum Dei passibus fidei ducebantur, illud Apostolicũ operum suorum vocibus clamantes: Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

6. Nouẽ.

Magna perfectio S. Vuinoci.

Gene. 12.

Cum tribus socijs peregrinationem suscepit.

Hebr. 13

Igitur post longa viarum spatia regioni tandèm appulere Morinorum, vbi fama vulgante sanctorũ hominum tum florere religionem compererant. Per id tempus in ea Morinorum seu Taruanensium regione beatus Bertinus in ornamento Ecclesiæ Dei erat lapis preciosus, in Sithiu monasterio merito & officio Abba. Hic sanctitatis suæ aromata longè lateque spirauerat, & in militiam Christi suo exẽplo permultos inuitarat atque pertraxerat: cuius laudabilia gesta nosse qui velit, ex libello, quo eius actus plenissimè continentur, perspicuè discere poterit. Tanti ergò patris tegimini viri illi, quos diximus, deuoto se obsequio subdiderunt, & egregium omninò duxere, ad doctrinam sancti animo peruigili pendere. Eorum verò laudabili deuotione gratulans beatus Bertinus, sub norma pii patris Benedicti docuit eos ferre suaue iugũ Christi: monasticisque parere sanctionibus, & verbis & factis instituit. Cumque eos inter ipsa conuersionis primordia culmen perfectionis iam attigisse miraretur, locum eis, in quo singularius Domino vacarent, attribuit, vtq; cellam illic sacris occupationibus cõgruentem extruerent, imperauit. Parent imperio, congruendo incumbunt ædificio. Locus ille in Morinorum territorio situs, vsque in præsentem diẽ mons sancti Vuinoci vocatur: ubi illi viri Dei aliquandiù degentes, & se mundo, & sibi mundum crucifixerunt.

Veniunt ad S. Bertinum.

Vita eius habetur To. 5. Septemb. 5.

S. Vuinocus fit monachus.

Habebat tum sanè mater Ecclesia egregium membrum suum, virum illustrem Hermarum, tam opibus quàm moribus præclarum. Hic pro adipiscẽda in terra viuentium portione, Deo sanctoq; Vuinoco quoddam sui iuris obtulit prædium, quod Vorombolt ab incolis vocitatum, vsitatissimum ad nos vsq; seruat vocabulum. Adiacet ea possessio cuidam fluuiolo in Taruanensium & Flandrorum confinio, habetq; pingue satis solum & fertile frugum. Eò autem Abbas Bertinus destinatis Dei famulis, operam dat construendis seruo-

seruorum Dei habitaculis,in quibus & Christus in pauperibus charius exciperetur,& monasticus ordo secretius atque deuotius excoleretur. Viri ergo Dei,in militiam Christi succincti lumbos mentis,imperio se iubentis accommodant, iniunctumque opus maturare contendunt. *Monasteriũ in Vormholt construunt.* Feruet opus,surgunt ædificia, instruitur xenodochia: ità vt breui absoluta & exædificata illa domus Dei, facilè posset ab incolis honorem promereri. Sancti autem viri illi in labore manuum suarũ adeò erant diuina gratia instructi,vt non sua,sed quæ essent Iesu Christi, quærentes, aliorum salutem suæ anteferre, & aliorum leuandis incommodis sarciendisque detrimentis sua lucra facere viderentur. Nihil enim in omni vita iucundius habuere,quàm hospitũ pauperum & peregrinorum commodis prospicere: eratque ei cor vnum & anima vna, & quod dici solet, erat alius alii dimidium animæ. His ergò instrumentis in semetipsis templum spiritussancti construentes, vsque ad finẽ vitæ à rigore propositi nihil remiserunt.

Porrò post decessum trium sanctorum virorum, beatus Vuinocus superstes fuit: qui regularibus disciplinis apprimè imbutus, profecerat sanè in omnibus fidei doctrinis, proferens de thesauro cordis noua & vetera. Cumque sæpè memorati tres viri extremum clausissent diem,perpetuam translati in requiem, *S. Vuinocus præficitur monasterio.* sanctus Bertinus virum Dei gregi monachorum voluit præesse, quippe qui iam humiliter subesse didicerat. Erat ille quidem antedictis tribus viris ætate minor, sed non inferior sanctitate. Adeò enim in præcedentium sanctorum vestigiis institit, vt in nulla eum virtute posteriorem Ecclesia miraretur. Non enim, vt dici solet, posterior currebat rota, sed præeuntes quosque in bonis actibus maturè attingebat, illud Apostolicum & animo voluens, & opere complens: *Philip. 3.* Quæ quidem retrò sunt, obliuiscens,ad ea, quæ priora sunt,me extendens, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis. An mihi eius iam prædicanda est humilitas & patientia? De quibus sanè quicquid dixero, minus inuenietur, quàm pro meritis tanti viri. *Matth. 11. 29. 23. 20.* Didicit ille mitis esse & humilis ab eo, qui dicit: Discite à me,quia mitis sum & humilis corde. & itèm: Qui maior est vestrum, erit minister vester. & Qui se humiliauerit, exaltabitur. Egregium duxit subiectis sibi fratribus ministrare: quia nouit Christum non venisse ministrari,sed ministrare.

Hospitalitas in eo prompta fuit,quia charitas nõ ficta: adeò vt illum diem egregiè lætum duceret, cùm hospitem, immò in hospite Christum, suscipere meruisset. Quicquid operis aliorum manus vel arduum & graue refugiebat,impigrè ille & incunctanter arripiebat. In tantarum autem argumentum virtutum accessit ei à Domino gratia signorum, & qui paruulus in oculis suis fuit, gloriosus factus est per eum,qui dicit: *Esa. 66.* Super quem alium requiescam,nisi super humilẽ, & trementem sermones meos? Et iam vltimo senio confectus,non fatiscentem causabatur ætatem: sed in emeritis artubus adhuc Christi militiam gessit, in eaque,licèt corpore fessus,fortiùs pedem fixit, & virtute, qua potuit, ad erogandam familiæ Christi tritici mensuram fidelis dispensator incubuit. Sæpiùs autem illud Apostolicum animo reuoluens: *2. Thes. 3.* Qui non laborat,non manducet: itemque illud Psalmographi *Psal. 127.* Labores manuum tuarum quia manducabis,beatus es & benè tibi erit: eisdem præceptis non solùm affectu,sed etiam effectu paruit, atque labore manuum tam suis, quàm aliorum,necessitatibus prospexit. *Præclaro miraculo eum De' illustrat.* Aptauit enim sibi molam quandam, (nimirum opus, in quo solet iniuriæ locus esse) quam subindè manibus versando, subindè quoquè orando, suis pauperumque vtilitatibus inseruire coegit: & mirum in modum,cùm vicissim operi succederet oratio,orationem diuina secuta est benedictio,quæ illum celebrem reddidit. Deus.n. parcere volens labori fessi senis sui,molam, quod dictu quoquè mirum est, sua spontè fecit circumagi, consulens famuli sui & defessæ ætati, & necessitati. O verè mirabilem Deum in sanctis suis,qui in creaturarum ministerio sic ministris suis ministrat, vt etiam naturæ legem excedere compellat.

Id uerò ille animaduertens,iam securus de labore suo,quippe qui Deum adiutorem experiretur,frustrà se labori manum admouere existimabat,cùm Deus illi suam admoueret: *Psal. 145 & 144.* qui dat escam esurientibus, & implet omne animal benedictione. Itaque oculis & manibus semper in cælum intẽtus,pro collatis sibi à Deo beneficiis,cordis offert sacrificia. Interim fratres,qui labore manuum eius iucundè reficiebantur, & alimẽtorum copiam, & in se operis efficatiam mirabantur. Nec erat incerta suspicio,senem diuinitùs adiuuari,cui & ætas prolixior,& ad occasum procliuior esset. Illis ergò admirantibus hinc copiam panis, indè imbecilla membra senis,vnus eorum curiositatem temeritate armauit,omnemque rei ordinem oculata fide explorare tentauit. Accedens ergò ad domum illam,vbi vir Dei & labori manuum, & orationi incumbebat,oculis ad foramen curiosè admotis,vidit molã, orante uiro Dei,diuinitùs moueri, atque farinæ copiam euomere. *Fratris curiositate meritas castigat diuinitus.* Sed ad eius intuitum solito cursu refrenato,mola immobilis mansit, moxque hominis temeritatem vltio diuina secuta est, quæ illum & humi prostrauit,& iusta cæcitate damnauit. Pœnam hanc immodicus quisque & temerarius maiestatis scrutator pertimescat,& à noxia curiositate resipiscat. Plùs enim velle sapere, quàm oportet sapere, quid est aliud quàm desipere? Ità enim quidam exciderunt à veritate,iustam in seipsis suæ temeritatis mercedem recipientes. Sed ad rem: Ille ergò frater tã visu, quàm gressu orbatus,aliorum manibus reductus est: & qui in non sua plùs, quàm debuit, extitit curiosus,in suis minùs,quàm oportuit,officiosus effectus est. Minùs, inquam, officiosus, quia oculorum & uirium officio destitutus. Altero autem die,quid viderit,quid ve perpessus sit, iis qui aderant, indicauit: & ad virum Dei perductus,pedibus eius aduoluitur, se temerarium,se reũ non sine lachrymis fatetur. Nec res potuit reuocari in dubium, quam & cæcitas & pauor hominis demonstrarent. At seruus Dei condolet reo, fontemque illi misericordiæ aperit: condonat iniuriam,cõsignat eius oculos: dehinc orationis antidotum parat, visum cæcato reparat: *S. Vuinocus cæcũ sanat.* & quàm facile ei fuit remittere iniuriam,tam non difficile est cæco visum instaurare. Itaque mœror restituti fratris mutatur in gaudium,confusio in iubilum: tamq; iucundum erat errari meruisse veniam,quàm cæcitatis pœnam euasisse.

Sed ad alias viri Dei virtutes veniamus. *Iohan. 1. Virtutes S. Vuinoci.* Erat ille planè,vt de quodam in Euangelio Dominus dicit,verè Israelita, & doli expers. Iam mente Deum cernebat,à quo se dolebat in corpore peregrinari. Fidelis in domo Dei œconomus,plùs amari studebat,quàm timeri: & ministrare potiùs,quàm aliorum ministeriis foueri: nec occasione regiæ nobilitatis, qua præclarè pollebat,cuiquam seruilis conditionis ad conuersionem venienti se anteponebat. Animo & vultu hilaris, fide robustus, spe longanimis, charitate diffusus: à dextris & à sinistris, armis iustitiæ munitus, nec prosperis efferebatur, nec aduersis deiiciebatur. In consilio prouidus,in intercessione strenuus, sapientiæ sale cõditus, lorica virtutum contra spiritales nequitias instructus. His & id genus aliis virtutibus armatus, Dominica bella peregit,& vt uir fortis, principem huius mundi subegit. *Psal. 141.* Cupiens verò dissolui, & esse cũ Christo;

sto: Educ, inquit, Domine, de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo. Eius aût desiderio Dominus annuens, petitioni eius non defuit. Mittit Angelos, qui eum ad se euocet, donatiuum largitur emerito militi suo, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit. Obiit octauo Idus Nouembris, atque in prædio, quod iam supra diximus Vorombolt appellari, humatus est: regnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

1. Cor. 2.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI martyris Hieronis, & Sanctorum eius sociorum, qui Melitinæ decertarunt, Authore Simeone Metaphraste.

7. Nouemb. Patria et mater S. Hieronis.

PRæclaro Hieroni patria quidem erat, secunda Cappadocum prouincia: vrbs autem, Tyana: mater Stratonice, pia fœmina & timens Dominum. Cùm autem Diocletianus & Maximianus Romanû administrarent Imperium, viri in cultu dæmonum superstitiosissimi, & in simulacra zelum habentes maximum: esset verò eis nunciatum, quòd omnis Armeniorum regio & Cappadocum, facit præter improbum eorum decretum, & resistit eorum iussis: postquàm satis longo tempore consultarunt, electis duobus viris, qui & ingenio plurimùm valebant, & lingua erant diserta & volubili, & artificii multum habebant & astutiæ, eos mittunt ad vtranque gentem. Quorum alterum quidem iusserunt præesse Armeniæ, is erat Agricolaus: alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lysias. Quibus quidem non solum fuerat imperatum, vt eos, qui non parebant edicto Imperatoris, & nolebant adorare simulacra, punirent: sed etiam in numeros militum adscriberent eos, qui erant idonei.

Cùm venisset ergò Lysias in Cappadociam, & eos quæreret, qui erant robore insignes, indicatur Hierô vir manu fortis, animo generosus, præstantissimus omnium, qui erant suo tempore: & statim mittit eum duobus milites. Cùm autem venissent ad eius ædes, & quem quærebant, non inuenissent, (colebat enim suû prædiolum) relciuissent vero, vbinam esset, illuc veniunt. Ille autem cùm vidisset frequentem multitudinem in eum inuadere, & alioqui suspectum habuisset, quod fiebat, & nollet vir ille pius militare cû impiis & sceleratis hominibus, ità vt erat in rustico habitu, eiecto manubrio securis, quam manu tenebat, eo victus est eos qui inuadebant: & vehementi in eos facto impetu, non cessauit percutere, donèc omnes fudisset, fugam valdè laudâtes, vt quæ eis demùm posset dare salutem. Deindè secundò inuadunt, simul quidem & quam amiserant victoriam, recuperaturi, & rem probro ducentes, si cùm sint tam multi, renuncientur fuisse ab uno superati: quinetiam ipsum quoquè timentes Præsidem, si is manus eorum omninò ef fugisset: & multis aliis vocatis ad ferendum auxilium, sanctum simul inuadunt. Is autem antequàm illi venissent, propè sitam speluncam cum decem & octo viris, qui cum eo erant, subiens, statim, vt vulgò dicitur, erat aquila in nubibus, eos, qui ipsum inuadebant, re infecta relinquens Statim itaque isti cùm antrum circundedissent, satis multos quidem statuunt ad ostiû, nè aufugeret: alios autem mittunt ad Præsidem ciuitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non paruam manum. Mittit Quiriacum quoquè fratrem diuini Hieronis.

Non vult militare cũ impiis.

Cùm aût illi simul adessent, nemo erat, qui antrum auderet omninò ingredi, vt qui Hieronis manus pertimescerent. Quiriacus autem cùm videret eos in magnam adductos dubitationem, cõsuluit vt parùm recederent, non vi, sed persuasione eum potiùs capturi pollicitus. Quod cùm factum esset, persuadet fratri, vt exeat è spelunca. Quê cùm assumpsisset, venit ad suâ matrê. Illa aût cùm rê audiuisset, & quòd statim corâ Præside condemnandus sistendus erat eius filius, ei circunfusa, valdè lachrymabatur, eum solam vitæ vocans consolationem, & baculum senectutis, & recreationem acerbæ viduitatis, & quòd sola & absque ullo solatio mox relinqueretur, orbata oculis, grauata senectute, oppressa viduitate. Ille verò eum ea, eum qua par est, reuerentia eam amplexus, vbi iussisset valere eos, qui congregati fuerant, cum cognato Victore & duobus fratribus Antonio & Matroniano, magno & intenso studio iter ingressus est Militinen, vrgentibus militibus, qui missi fuerant adducendum.

In quodam autem loco, cùm aduentasset vespera, diuersati, expectabant aurorâ. In ipsa verò nocte quidam candidis vestibus indutus ei apparet, miti & benigna voce dicens: Eccè, ô Hieron, tibi salutem annûcio. Via autem quam ingrederis, est recta ante te. Non pro rege verò terreno & gloria, quæ facilimè soluitur, decertabis: sed pro cælesti Rege certamen peragês, & mox ad ipsum venies glorificandus. Hæc cùm dixisset, statim recessit. Ille autem surgens lætus, amicis & cognatis, qui cum eo aderant: Noui, inquit, Dei in me dispensationis mysterium, & decætero prôpto & alacri animo uiam propositam ingredior. Vnus the saurus, vna possessio, vnæ diuitiæ, quæ sunt in cælis repositæ. Quæ autem sunt præsentia, nihil iuuant eos qui possident. Quid enim profuerit homini, si totû mundum lucrifecerit, & suæ animæ passus fuerit detrimentum? Nihil est mihi anima preciosius, nihil melius. Sufficit id, quod præteriit meæ uitæ tempus, qđ vixi in vanitate. Vado decætero ad Deum. Vna solum me eruciat solicitudo, nempe solitudo matris. Illa est enim vidua, & defecta iis, qui eam sint defensuri: & præterea orbata luce, & quæ iam venit ad extremam ætatem, & me priuatur, qui eram baculus eius senectutis. Sed quoniam propter Christum propero ad mortem, ea ipsi omninò erit curæ, patri orphanorum & iudici viduarum.

Visio offertur ei, illum admodum cõfirmãs & muniãs

Matt. 16

Psal. 67.

Cùm sic dixisset præclarus ille Hieron, & propter parentis recordationem esset illachrymatus, confecit reliquum itineris. Deindè cùm uenisset Melitinê, includitur in custodia cum aliis, qui erât numero triginta & vnus. Quibus dixit Sanctus: Andite meum cô silium amici & fratres. Dicam, quæ sunt uobis futura conducibilia, non in præsentia, sed in futurum. Quocircà ea sunt omninò curæ futura iis, qui timent Dominum. Annunciatum est edictum, quòd cras Præses impius est iis, qui dii non sunt, oblaturus sacrificium. Si me ergò audietis, despiciamus hoc edictum, & nec simulacra velimus adorare, neque eis omnino offeramus sacrificium Sacrificemus autem potiùs sacrificiû laudis vero Deo nostro, & ei offeram' preces nostras: vt attendens precationem animarum nostrarum, det vt forti & excelso animo feramus tormenta, quę sunt nobis inferenda, & finem beatum assequamur. Hæc cùm dixisset Sanctus. Verba tua, dixerunt ii, qui simul aderant, tanquàm fauus mellis extiterunt dulcia nostro gutturi. Consuluisti enim nobis ea, quæ sunt verè utilia atque salutaria. Cùm ad Tyrannum autem relata fuisset sanctorum constantia, & quòd imperatorum quidem edictum execrantur, Christianorum uerò fidê vehementer amplectuntur. Hęc ægrè ferens, & ira

Cum 31. sociis duci tur i car cerem.

& ira com motus, cùm in alto sedisset tribunali, & san
ctos curasset sistendos: Quis, inquit, dęmonum in in-
finitam uos actos amentiam, induxit, vt aduersùs tan-
tam insurgeretis potentiam, & effecit vt imperato-
Constans martyrũ responsũ. ria decreta despiceretis, & magnos deos non adorare
tis? Emotæ mentis essemus, dixerunt martyres, & pla
nè dęmonum ludibrium, si Dei cultum tribueremus
lignis & lapidibus, quæ sunt opera manus humanæ.
Nunc autem sapienti vtentes ratiocinatione, adora-
mus Deum vniuersorum, qui cęlum & terram verbo
suo & spiritu oris sui produxit ex nihilo.

Cùm autem quidam ex ijs, qui assistebant Præsidi,
ostendens: Hieronem, Hic est, dixisset, qui restitit ijs,
qui à te missi sunt, & fecit ea quæ audiuisti: Dux ad ip
sum conuersus: Vndè tu es, inquit? Cùm autem is dixis
set, se esse ortum ex secunda Cappadocum prouincia:
& dixisset patriam, dicens esse Tyaneum: Dux rursùs:
Tu es, inquit, qui iussis repugnas imperatoriis, & ma
nuum exultas viribus, vt qui malè affeceris à nobis
missos milites? Egregius verò Hieron nihil omninò
ueritus, (Sciebat enim ipse quoquè dicere cum Da-
Psal. 138 uide: Odio habentes te, Domine, odio habui, & pro-
pter inimicos tuos tabescebam) se eum esse confes-
sus est. Præses autem non tanquàm fortitudinem lau
dans, quod factum fuerat, sed magis vituperans tan-
quàm temeritatem & inobedientiam, in eo quod fue
rat constitutum, censuit eum puniendum. Nam quo-
niam, inquit, stultitia te ad tantam impulit temerita-
tem, vt imperatoriam despiciens potestatem, & nostri
iussus nullam ducas rationem, & ministros nostros
clauis contundas, manum quæ seruiit menti inerudi-
Sanitur ? martyres tæ, ab ipso cubito iubeo amputari. Dicto ergò citiùs
factum est, quod iubebatur: alios autem sanctos iubet
vinctos boũ neruis, cædi immisericorditer: quod qui-
dem martyribus magis conciliabat lætitiã, quàm do-
lorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo a-
gebant gratias, qui pro sancto nomine dignos cẽsue-
rit, qui talia subirent supplicia. Quid deinceps est con
secutum? Carcer excipit flagella. Verumenimuerò
scio, quòd id, quod est dicendum, quomodò tunc fa-
ctum sanctis, ità nunc auditum afferet dolorem uobis
auditoribus. Vnus enim ex sociis certaminis, Victor
nomine, quem Sancti cognatum priùs diximus, & ijs,
quæ iam præcesserant, plagis emollitus, & inferenda
rum terrore perturbatus ac concussus, clàm accersi-
to Commentariensi, vt eius misereretur, rogabat val-
Vnus ĩpo-rus deficit. dè humiliter & immisericorditer, & eximeret nomẽ
suum ex actis, & ipsum dimitteret è custodia, accepta
pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Illo
autem lubenter auditis eius precibus, (erat enim ei
vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem è
carcere, qui cùm noctu effugisset, inuenit salutem ple
nam extremo interitu, vt qui miser simul damnum ac
ceperit & agri & animæ: illo quidem tradito ei, qui
visus est seruare: hac autem tradita dæmoni. Die autẽ
iam illucescente, cùm rem cognouisset Hieron, intole
rabili dolore est affectus, & acerbis deflebat lachry-
Eius defe ctionẽ lu-get S. Hie ron. mis cognati interitum, dicens: Hei mihi, o Victor, qd
à te factum est? Quàm grauis tua fuit negociatio? Quo
modò emisti animæ interitum? Quid teipsum tradidi
sti inimicis? Cur gloriæ coronis prætulisti fugæ dede-
cus? Cur breui vita vitam ęternam commutasti? Cur
breuem recreationem præposuisti lætitiæ, quæ nõ po
test terminari? Quantam autem tibi molestiam attu-
lissent mala, quæ afferuntur ab hominibus, si conserã
tur cum adeò acerbis doloribus, quos es habiturus in
manus Dei incidẽs, & æterno igni gehennę traditus?

S. Hieron condit te-stamẽtũ. Sic ille deflens, cùm satis fuisset lamentatus, voca-
tis suis cognatis Antonio & Matroniano: Adeste, in-
quit, vltimam meam audite uoluntatem: vt reuerten-
tes, eam perducatis ad effectum. Volo sorori quidem
meæ Theorimiæ dari possessionem, quã habeo in Pe-
disia: vt ex ea sibi parans ea, quæ sunt ad victum neces
saria, ipsa mei martyrii peragat memoriam. Alia autẽ
omnia, quæ mihi supersunt, dimitto matri propter ip
sam viduitatem, quæ cura eget & auxilio: & præterea
ad senectutem & cæcitatem. Manum autem meam ab
scissam ei tradentes, dicite, vt scribat ad magnificentis
simum Rusticium, qui Ancyræ administrat rempubli
cam, vt præbeat domum in Badesana, vt manus mea il
lic deponatur. Cùm Sanctus sic fuisset testatus, qua-
tuor pòst diebus Præses sedens pro tribunali, accersit
eum cum aliis sanctis. Postquàm autem multis machi-
nis eorum fortitudinem conatus prosternere, partim
quidem blanditiis, partim uerò minis eos tentasset, *Marty-res cædun tur virgis*
postremò autem virgis quoquè fortiter cecidisset, &
eos vidisset penitùs immobiles nulli rei cedere, iubet
eis amputari capita.

Cùm aũt educerentur sancti extra ciuitatem, psalle *Psal. 118*
bant in via: Beati immaculati in via, qui ambulant in
uia Dñi. Deindè cùm venissent ad locum definitum,
genua inclinassent, &, Benignè suscipe, o Christe, ani *Caduntur capite.*
mas nostras, dixissent, eis amputata sunt beata capita.
Cùm Christiani autem noctu eorum corpora sustulis
sent, sepeliunt honorificè. Antonius verò & Matronia
nus ad Præsidem accedentes, auri permultum dabãt,
vt acciperent caput sancti Hieronis. Ille autem, Nisi
mihi, inquit, tantum auri dederitis, vt ex æquilibrio
capiti respondeat, id uos nõ accipietis: magni ęstimãs
vir execrandus, sed non recta ratione, caput martyris
reuerà longè preciosissimum. Illi autem cùm id tanti
non possent emere, erant animo perplexi. Sed hoc
quidem, vt homines: Deus autem hicquoquè inuenit
exitum. Vir enim quidam Senatorius, fidelis & amans *En quan ti fecit an tiquitas sa cras reli-quias.*
martyrum, cui nomen erat Chrysaphius, cùm aurum
pro capite expendisset, id accipit à Præside: & cùm tẽ-
plum extruxisset pulcherrimum, ubi Sancti finem vi-
tæ acceperant, illic hoc sacrum caput honorificè de-
ponit & magnificè.

Auarus aũt Præses, vt qui propter Sancti caput tm̃
lucrifecisset, quærebat manũ, est ea quoquè lucrũ ca-
ptans. Sed cùm eius voluntatẽ sensissent boni Antoni[9]
& Matronianus, cùm intempesta nocte eã sustulissent
fugiunt: & cùm in suã uenissent ciuitatẽ, tradunt ma-
tri manũ charissimi filii, singulatim omnia de sancto
ei narrantes. Illa aũt cùm martyricam illam manũ in
manibus accepisset, & lachrymas doloris gaudio con
temperasset, eã crebro subiiciebat oculis, deosculaba-
tur, & tanq̃ totum habens eum, quem desiderabat, cir
cunfundebant, amplectebatur, nesciebat quid faceret
partim quidẽ se gaudio, partim aũt tristitiæ dispertiẽs
dicendo: O qualia pro qualibus accepi, ò charissimè,
vt quæ te quidẽ emisi viuũ & saluum: nunc aũt pro
toto & uiuo solã manũ accepi, partem quandã, prob
dolor, & breues reliquias: ut magis defleã & habeam
stimulum mœroris, vt quæ per eã deducar ad memo-
riam. Atqui in dolore quidem te peperi infelix, labo
re autem te alui, sperãs te futurum baculũ senectutis,
ducem imbecillitatis, consolationẽ animi ægritudi-
nis. Sed enim quid mihi accidit, quæ educta sum ad la
chrymas, cùm me oporteret lætari & exultare, ꝙ fuerim
mater martyris, ꝙ Deo obtulerim donũ mei uteri,
ꝙ cùm te, o charissime, aluerim & erudierim, & pieta
tem exercuerim, non te uiderim consummatũ morte
cõi & inutili? Vtilitatem enim magnam habet mors
martyris, qua tu es consummatus. Sed me, cùm deces *Sancti apud De um pro no bis inter-cedunt.*
seris, nè omninò relinquas: sed tuis intercessionibus
apud eum, pro quo effudisti sanguinem, me ab hac la-
boriosa & calamitosa uita citò liberatam apud te sta-
tuas, hac in re mihi reddens mercedem nutritionis;

Hæc

Hæc cùm dixisset, deposuit manum in eo loco, in quo iusserat martyr: & quæcunque mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Christum verum Deum nostrum: Quem decet omnis gloria, maiestas & laus cum principio carente eius patre & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. VVILLIBRORDI TRAiectensis Episcopi, Authore Albino Flacco Alcuino, Caroli Magni præceptore.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOMINO eximio, venerabili atque laudabili Beornrado Archiepiscopo, humilis Leuita Alcuinus salutem. Delatis ad nos vestræ excellentiæ literis, in quibus vestrum agnoscens in Domino studium, & diuturnam in lege eius meditationem, magno me gaudio affectũ esse fateor. Sed tamen longè imparem me petitionis vestræ considerauit, vtpotè nullo prærogatiuæ munere eloquentiæ suffultus ad implendum, quod iussisti: ac nisi me charitas vrgeret, quæ nulla negare solet, nõ auderem vltra meæ paupertatis vires negocium attingere. Tamen vestris orationibus diuina donante gratia, & sanctissimo patre Vuillibrordo intercedente, cuius me vitam, mores & miracula scribere sic studiosè rogas, tuis parui, pater sancte, præceptis, & duos digressi libellos: vnum prosaico sermone gradientem, qui publicè fratribus in ecclesia, si dignum tuæ videatur sapientiæ, legi potuisset: alterum Pierio pede currentem, qui in secreto cubili inter scholasticos tuos tantummodo ruminari debuisset. Vterque tamẽ propter occupationes diurnas furtiuis noctium lucubratiunculis dictatus est, & eo magis vestræ indigent defensionis, quo minùs ab authore proprio expoliti sunt. Meum fuit, præcipientis non spernere authoritatem: tuum est, obedientis defendere imperitiam. Vnam quoquè priori libello superaddidi Homiliam, quæ vtinam digna esset tuo venerando ore populo prædicari. Itèm secundo adieci sermoni elegiacum carmen de viro venerabili Vuilgiso, patre scilicet sanctissimi pontificis Vuillibrordi, cuius corpus requiescit in cellula quadam maritima, cui ego, indignus licèt, legitima, Deo donãte, successione deseruio. Sed & omnia, quæ vel prosa gradiente, vel versu currente dictaui, tuæ sanctitatis spectant iudicium, vtrùm digna memoriæ, an pumice radenda * ferroq; nec nisi tuo roborata examine, procedent in publicum.

Alcuinus scripsit prosa & carmine vitam S. Vuillibrordi.

** ferroq;*

V I T A.

NOV. 7.

S. Vuillibrordi pater, vir sanctiss.

FVIT in Britannia insula, prouincia Nordanhumbrana, quidam paterfamilias genere Saxo, & nomine Vuilgis, religiosam in Christo cum coniuge & omni domo sua, sicut pòst signis patefactum est, agẽs vitam. Nam relicto habitu seculari, monachicam conuersationem elegit, ac non multò pòst crescẽte in eo feruore vitę spiritualis, arctiori animi studio solitaria seipsum mancipauit districtione in promontorijs, quæ mari Oceano & Humbri flumine cinguntur. Ibi etiam multo tempore in quodam paruo oratorio sancti Andreæ apostoli Christi nomine dicato, in ieiunijs & orationibus atq; vigilijs Deo seruiens, etiã miraculorum signis claruit, & nomẽ eius celebre factum est. Nec confluentes cessabat ad se turbas suauissima verbi Dei admonitione cohortari. Sed & illius gẽtis regi & optimatibus honorabilis effectus est: intãtùm, vt ei aliquas terrarũ possessiunculas, illis promõtorijs adiacẽtes, ad ædificãdã Deo ecclesiã, dono perpetuo cõtulerint. In qua pius pater modicã quidẽ, sed honestã, Deo seruiẽtiũ adunauit congregatiõnẽ. In qua & post multiplices sãcti laboris agones, à Deo coronatus corpore requiescit, & posteri eius vsq; hodiè ex sanctitatis eius traditione possidẽt. Quorũ ego meritis & ordine extremus, eandẽ cellulã per successiones legitimas suscepi gubernãdã, qui hàc historiã sanctissimi patris & summi sacerdotis Vuillibrordi, te iubẽte, beatissime põtifex Beornrade, cõscripsi: Qui tanto patri & summi sacerdotij dignitate, & generis posteritate, & sanctorũ locorũ obseruatione, quæ ab eo in Dei honorẽ constructa esse noscuntur, secũdùm datã tibi a Deo gratiam, hæres dignissimus extitisti.

Beornradus S. Vuillibrordi successor.

Et vt eiusdẽ sancti patris Vuillibrordi altiùs natiuitatis originẽ, & mox in vtero matris diuinę electionis repetã præsagia, reuertar vndè egressus sum. Nã sicut sanctissimus præcursor Domini nostri Iesu Christi beatus Ioãnes Baptista, ex vtero matris Deo sanctificatus, religiosis parẽtibus, vt Euãgelica narrat historia, Christũ ceu solẽ præcedẽs lucifer, multis in salutẽ profuturus, natus est: ità & sanctus Vuillibrordus in plurimorũ genitus salutẽ, religiosis parẽtib' natus esse dignoscitur. Nã vir venerabilis Vuilgis, de quo nobis paulo antè sermo fuit, ad hoc tãtùm, Deo prædestinãte, matrimonio iũct' est, vt talis ad profectũ multorũ populorũ ex eo ederetur proles. Igitur vxor eius, mater scilicet beati Vuillibrordi patris, intempesta noctis quiete cæleste in somnis vidit orama. Visum est ei, quasì nouam in cælo videret lunam, crescente illa vsque dum plena videbatur esse. Quam diligentiùs intuens, repentino cursu lapsa ruit in os eius. Qua deuorata, eius intima splendore perfusa sunt. Euigilans verò, timore perterrita, cuidam religioso presbytero retulit somnium, illoq; interrogante, si ex nocte, qua ei visio facta est, suo more solito iungeretur viro, acceptaq; ab ea eius rei confessione, ità respondit: Luna, quam ex modica vidisti in magnam creuisse, filius est, quem in ea nocte concepisti: qui luce veritatis caliginosos tenebrarum errore discutiet, & quocunquè perrexerit, comitante superni luminis splendore, plenum suę perfectionis ostendet globum: coruscanteq; rumoris eius candore, & morum pulchritudine, multorum in se alliciet aspectum. Huius ergò somnij interpretationem, rerum veritas subsecuta est.

Luc. 1.

Visio matris S. Vuillibrordi.

ὅραμα, visum.

Visionis interpretatio.

Factum est post circulum dierum, & mulier peperit filium, sacroque fonte baptismatis regenerato, imposuit ei mater nomen Vuilbrord. Et statim ablactatum infantulum tradidit eũ pater Ripensis ecclesiæ fratribus, religiosis studijs & sacris literis erudiendũ, vt fragilior ætas validioribus inualesceret disciplinis, vbi nihil videret nisi honesta, nihil audiret nisi sancta. Quẽ diuina mox gratia ab ineunte pueritia & sensu proficere, & morib' pollere, quãtùm ad tales cõgruit annos, cõcessit: ità vt nostris tẽporibus nouũ Samuel nasci putares, de quo dictũ est: Puer autẽ Samuel proficiebat, atq; crescebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus. Ibiq; in prædicto monasterio multis profuturus puer, clericatus accepit tonsurã, & pia professione monachum se fecit esse, & inter cæteros eiusdẽ sanctissimi monasterij adolescentes enutritus est, sed nulli alacritate minor, nulli humilitatis officio secundus, nulli lectionis studio inferior: sed sic quotidiè bonæ indolis puer proficiebat, vt teneros pueritiæ annos, morũ grauitate transcenderet: factusq; est grandæuus sensu, qui corpusculo modicus fuit & fragilis.

Literis et moribus imbuendus traditur puer Vuillibrordus.

1. Reg. 2.

Fit monachus.

Igitur in ſacris eruditionibus, & in omni ſobrietate, morumque honeſtate, beatiſsimo vſque ad viceſimum ætatis ſuæ annum adoleſcente proficiente, arctioris vitæ ardore ſucceſus, & peregrinationis amore inſtigatus, & quia in Hybernia ſcholaſticam eruditionem viguiſſe audiuit, etiam quorũdam ſanctorum virorum, fama narrante, conuerſatione incitatus, & præcipuè beatiſsimi patris & Epiſcopi Egberti qui cognomento ſanctus vocabatur, necnon & Vuicberti venerabilis viri & ſacerdotis Dei, quorum vterque ob cæleſtis patriæ amorem, domo, patria, cognatione que relicta, Hyberniam ſeceſsit, ibiq; dulciſsimos ſupernæ contemplationis fructus ſeculo nudus, Deo plenus, ſolitaria quotidiè hauriebat conuerſatione. Horum beatus adoleſcens æmulari cupiens religionem, cum conniuentia ſui Abbatis & fratrum, in Hyberniam veloci curſu cõtendit, prædictorum patrum ſe familiaritati coniungens, quatenùs ceu prudentiſſima apis, ex eorum propinquitate melliſluos pietatis carperet flores, & in ſui pectoris alueario dulciſsimos virtutum fauos conſtrueret. Ibique duodecim annis inter eximios ſimul piæ religionis & ſacræ lectionis magiſtros, futurus multorũ populorum prædicator, erudiebatur, donèc occurreret in virum perfectum, & in ætatem plenitudinis Chriſti.

Proficiſcitur in Hyberniam.

Triceſimo itaque & tertio ætatis ſuæ anno, maior egregio viro fidei flamma creſcebat in pectore, ita vt parùm ei videretur ſibi ſoli tantummodò in religionis ſanctitate ſudaſſe, ſi non & alijs quoquè in prædicationis veritate prodeſſet. Audiuit in borealibus mũdi partibus meſſem quidem multam eſſe, ſed operarios paucos. Sed vt ſomnij, Deo diſpenſante, impleretur veritas, quod mater olim de eo ſe vidiſſe teſtatur, ſuæ conſcius voluntatis, licèt adhuc diuinæ diſpenſationis ignarus, illas in partes nauigare cogitauit, & clariſsima Euangelicæ prædicationis luce, torpentes longa infidelitate populos, ſi Dei eſſet voluntas, illuſtrare. Aſſumptiſque ſecum duodecim fratribus, eo fidei feruore armatis, quo & ipſe, nauim conſcendit: quorum aliqui poſtea, ob prædicationis Euangelicæ inſtantiam, martyrio coronati ſunt: aliqui verò Epiſcopatus ordinem accipientes, poſt ſanctæ prædicationis labores, in pace quieuerunt.

Feruet deſiderio paganos cõuertẽdi

Igitur vir Dei cum ſocijs, ſicut prædiximus, nauigauit, donèc proſpero curſu ad oſtia Rheni fluminis vela diſpoſuit, ibique optata telluris ſtatione refocillati ſunt, & mox ad caſtellum Traiectum, quod in ipſa fluminis ripa ſitum eſt, peruenerunt, in quo etiam poſt aliquod tempus, Deo donãte, & verbo fidei creſcente, idem ſanctus Vuillibrordus ſedem Epiſcopatus ſui habuit. Sed quia eadem gens Friſonum, in quo idem ædificatum eſt caſtellum, cum rege ſuo Radbodo paganis adhuc ritibus ſorduit, viſum eſt viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum ſtrenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui eum cum omni honore ſuſcipiens, ſed nolens tanto doctore ſe vel ſuam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni ſui præuidit, quò potuiſſet idolatriæ ſpinas extirpare, & puriſsima verbi Dei ſemina per munda noualia abundantiùs ſpargere: vt impleret propheticum præceptum: Nouate vobis noualia, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Cũq; ſtudioſiſsimè vir Dei per loca ſingula diſcurrendo, optatum euangelizandi opus exercuiſſet, & ſemina vitæ, ſupernæ gratiæ rore irrigante, longè lateque in agris multorum cordium ad eius prædicationem pullulaſſent, congaudens prædictus Frãcorum Dux eius ſanctiſsimæ deuotioni, & verbi Dei clariſsimæ multiplicationi, maioris profectus occaſione, prudenti cogitabat conſilio eum Romam mittere, vt à domino

Cum 12. ſocijs venit Traiectum.

A Pipino principe honorificè excipitur.

Oſea 10.

Apoſtolico Sergio viro ſanctiſsimo tunc temporis, in ſummi ſacerdotij honorem ordinaretur: quatenùs Apoſtolica benedictione & iuſsione ſuſcepta, maiori ab eo miſſus fiducia roboratus, in opus Euangelij reuerteretur, iuxta Apoſtolicum illud: Quomodò prædicabunt, niſi mittantur? Quod cùm viro Dei perſuadere tentaret, renuit primùm, nec ſe tantæ authoritatis honore dignum eſſe referebat: Enumeratiſque Apoſtolicæ ſanctionis præceptis, longè ſe inferiorem huic virtutum catalogo aſſerebat, quem egregius mũdi prædicator, filium ſuum Timotheum erudiens, oportere Epiſcopum habere cenſuit. Dux verò contrà religioſè ſuaſit, quod vir Dei verecundè negauit. Tandèm omnium vnanimitate victus, & (quod maius eſt) Dei diſpenſatione coactus, conſenſit, magis volens plurimorum humiliter obedire conſilio, quàm ſuam pertinaciter defendere voluntatem. Et ſic cum honorifica legatione, & muneribus, authoritati Apoſtolicæ condignis, Romam directus eſt. Sed die quarta, priuſquam illò veniret, beatiſsimus Apoſtolicus, Angelica in ſomnis reſponſione admonitus eſt, vt illum cum ſummo honore ſuſciperet, & quòd multarum animarum eſſet illuminator futurus, à Deoque electus, & ad hoc veniſſet, vt ſummi ab eo ſacerdotij honorem ſuſciperet, nihilque ei negandum eſſet, quicquid petiiſſet. Qua ſactùs Apoſtolicus admonitione certus, cum magno gaudio, & ſummo eum ſuſcepit honore: & vt in eo fidei agnouit feruorem, religionis deuotionem, ſapiẽtiæ plenitudinem, die competenti populo adueniente, aduocatis venerabilibus ad ſocietatẽ miniſterij ſacerdotibus, publicè in eccleſia beatiſsimi Petri principis Apoſtolorum cum magna dignitate more Apoſtolico eum ordinauit Archiepiſcopũ, ac ordinato nomen impoſuit Clemens, veſtimentiſq; ſuis ſacerdotalibus induit eum, & ſancto quaſi ſuperhumerali Aaron, pallio dignitatis & indumenti confirmauit gloria: & quicquid voluit vel petiuit, aut in patrocinijs ſanctorum, aut in rebus Eccleſiaſticis, cum tota mentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum, cum ſalutaribus præceptis iterùm eum in opus Euangelij remiſit.

Rom. 10.

1. Tim. 3.

Viſio ſummi Põtificis.

S. Vuillibrordus venit Romam ad Pontificẽ.

Ordinatur ab eo Archiepiſcopus.

Accepta ergò Apoſtolicæ authoritatis benedictione, cum maiori fiducia deuotus verbi Dei prædicator, ad præfatum Francorum Ducem regreſſus eſt: Qui eum cum ſumma honoris magnificentia receptum, cum ſuæ poteſtatis iuſſione in opus Euangelij direxit, maximè tamen in borealibus regni ſui partibus, quò eatenùs ob raritatem doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minùs relucebat: Eo vir Dei inſtantiùs illis in regionibus ſemina vitæ ſparſerat, quò plùs neceſſarium antiquam ignorantiæ famem depellere perſpexerat. Qualem, diuina gratia adiuuante, illis incolis fructum feciſſet, teſtes ſunt vſque hodiè populi per ciuitates, vicos & caſtella, quos ad veritatis agnitionem & ad vnius omnipotentis Dei cultum pia admonitione perduxerat, Teſtes quoquè eccleſiæ, quas per loca ſingula conſtruxerat: teſtes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis.

Fructus prædicationum eius.

Tentauit quoquè idem vir Dei vltra Francorum regni fines cæleſtis doctrinæ flumina deriuare. Nam tunc temporis regem Friſonum Radbodum cum gẽte ſua paganum non timuit adire, & quocunquè perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Friſonum rex licèt virum Dei humilitatis gratia benignè ſuſciperet, nullis tamen vitæ fomentis ſaxeum eius cor emollire potuit. Cùm ergò apud eum vir Dei fructificare ſe non poſſe ſentiret, ad ferociſſimos Danorum populos iter euangelizãdi con-

Prædicat Chriſtũ in Friſia.

Item in Dania.

conuertit. Ibi tum, vt fertur, regnabat Ongendus, homo omni fera crudelior, & omni lapide durior: qui tamen, iubente Deo, veritatis præconem honorificè tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idolatriæ deditum, & nullam melioris vitæ spem habentem offendit, acceptis tunc triginta eiusdem patriæ pueris, ad electos à Deo populos regni Francorũ reuerti festinauit. Sed in eo ipso itinere catechizatos eosdem pueros vitæ fonte abluit, ne aliquod propter pericula longissimi nauigij, vel ex insidijs ferocissimorum terræ illius habitatorum, damnum pateretur in illis, volens antiqui hostis præuenire astutias, & Domini sacramentis animas munire acquisitas.

Et dum pius verbi Dei prædicator iter agebat, peruenit in confinio Frisonum & Danorum ad quandam insulam, quę à quodam deo suo Fosite, ab accolis terræ Fositesland dicebatur: quia in ea eiusdem dei fana fuere constructa. Qui locus à Paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquã gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, nisi tacens, præsumeret. Quò cùm vir Dei tempestate iactatus est, mansit ibidem aliquot dies, quousque sepositis tempestatibus, opportunum nauigandi tempus adueniret. Sed parupendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione sanctæ Trinitatis baptizauit: sed & animalia in ea terra pascẽtia, in cibaria suis mactare præcepit. Quod Pagani intuentes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cùm nihil mali cernebant pati, furore perciti, regi tum Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui nimio furore succensus, in sacerdotem Dei viui, suorum iniurias deorum vlcisci cogitabat: & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, & nunquam damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super seruum Dei, vel aliquem ex suis, cadere potuit: nec nisi vnus tantùm ex socijs sorte monstratus, & martyrio coronatus est. Vocatur verò vir sanctus ad regem, & multùm ab eo est increpatus, quare sua sacra violasset, & iniuriã deo suo fecisset. Cui præco veritatis constanti animo respondit: Non est deus, quem colis, sed diabolus, qui te, pessimo errore deceptum habet, ò rex, vt animam tuam æternis tradat flammis. Nõ est enim Deus, nisi vnus, qui creauit cęlum & terram, & omnia quę in eis sunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit sempiternam: cuius ego seruus hodiè tibi testificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandem aliquandò resipiscas, & credens in vnum Deum omnipotentem Dominum nostrum Iesum Christum, & vitæ fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proiecta omni iniquitate & iniustitia, deincèps nouus homo viuas in omni sobrietate, iustitia & sanctitate. Hoc faciens, cum Deo & sanctis eius gloriam possidebis sempiternam. Si verò me contemnis, viam salutis tibi ostendentem, scito certissimè, quòd æterna supplicia & infernales flammas tu cum diabolo, cui obtemperas, sustinebis. Ad hæc rex miratus, respondit: Video te minas nostras non metuisse, & verba tua esse, sicut & opera. Etsi autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remisit.

Barbara gentis superstitionem mira fiducia contemnit.

Radbodus vnum è socijs eius necat.

Illi constanter Christum annunciat.

Qui in eius lætatus aduentu, rogauit eum destinato verbi Dei opere insistere, eradicatisque idolatriæ spinis, verbum Dei instanter per loca singula serere. Quod etiam pius prædicator haud segniter implere satagebat, circumiens omnes illius terræ regiones, per vrbes, vicos, castella, vbi priùs euangelizauerat, exhortans omnes, quatenùs bono animi proposito in verę fidei permanerent firmitate. Et dum per singulos dies numerus crescebat fidelium, & maior credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, cœperunt plurimi, fidei feruore incitati, patrimonia sua viro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox ecclesias in eis ædificare iussit. Statuitque per eas singulos presbyteros, & verbi Dei sibi cooperatores, quatenùs nouus Dei populus haberet, quò se diebus festis congregaret, vel salutares audiret admonitiones, vel à quibus sacri baptismatis munera acciperet, & Christianæ religionis regulas edisceret. Et ità vir Dei magis ac magis de die in diem, diuina donante gratia, proficiebat.

Multi credũt in Christũ, extruunt tẽpla eorum impensis.

Contigit autem, Pipinum Ducem Frãcorum diem obire, & filium eius Carolũ regno patris potiri. Qui multas gentes sceptris adiecit Francorum: inter quas etiam cum triumphi gloria Frisiam, deuicto Radbodo, paterno superaddidit imperio: in qua tunc gente sanctus Vuillibrordus positus est prædicator, sedeque Episcopali in Traiecto castello delegatus est. Qui maiori Euangelizandi occasione accepta, nupèr gladio acquisitam gentem sacro baptismate abluere conatus est. Nec quicquam in ea vetusti erroris, nec tenebras ignorantiæ latere sinebat: sed totam Euangelica luce sine dilatione perfundebat, ità vt in eo populo subitò propheticum illud impleretur testimonium: Et erit in loco, vbi dicetur eis, Non populus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. Plurima quoque diuina vir sanctus fecit per seruum suum miracula: licet omni miraculorum operationi & signorum ostensioni ministerium Euangelicæ prædicationis præferendum sit, tamen quæ gesta narrantur, ad gloriam donantis Dei non tacenda esse censeo, sed magis stylo alliganda, nè pereant posteris seculis, quæ priscis temporibus acta esse noscuntur.

Carolus Martellꝰ multas domat gentes. S. Vuillibrordꝰ fit Eps Traiectensis.

Osee 1.

Quodam igitur tempore, dum venerabilis vir iter Euangelizandi more solito ageret, venit ad quandam vıllam, Vualachrum nomine, in qua antiqui erroris idolum remansit. Quod cùm vir Dei zelo feruens confringeret, præsente eiusdem idoli custode, nimio furore succensus ille, quasi dei sui iniuriam vindicaret, in impetu animi insanientis, gladio caput sacerdotis Christi percussit: sed Deo defendente seruum suum, nullam ex ictu ferientis læsuram sustinuit. Socij verò illius hoc videntes, pessimam præsumptionem impij hominis vindicare cõcurrerunt. Sed à viro Dei pio animo de manibus illorum liberatus est reus, ac dimissus: qui tamen eodem die dæmoniaco spiritu arreptus est, & die tertia infeliciter miseram vitam finiuit. Et quia vir Dei, iuxta præceptum Domini, suas iniurias vlcisci noluit, citiùs à Domino vindicatum est, iuxta illud: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Gladio cæsus nihil læditur. Vltio diuina in percussorem eius.

Matt. 5.

Deut. 32.

Alio quoquè tempore iter beato viro faciente ad quandam suæ ditionis cellulam, quæ ex nomine præterfluentis aquæ Suestra dicitur, propter compendium propioris viæ per segetes cuiusdam diuitis angustam subintrauit semitam. Quod earundem segetum custos cernens, nimio inflatus furore, virum Dei blasphemare cœpit. Quem conuicia viro Dei inferentem cùm socij, qui cum eo erant, vindicare vellent, miti animo Dei famulus eos compescuit, nolens aliquem sua causa perire, qui salutem sitiebat omnium. Sed cùm insanientis animum nullo modo lenire posset, dans locum iræ eius, via qua venit, reuersus est. Sed die postera idem infelix, qui famulo Dei conuicia dicere non abhorruit, multis cernentibus, in eodem loco repentina morte perijt.

Patientia eius.

Repẽtina mors ei cõuicia facienti.

Cùm vir Deo plenus propter euangelicæ prædicationis instantiam loca circumiret maritima, aquæ dulcis penuriam patiebatur. Quod dum cernebat commilitones, propter ardorem sitis, grauiter sustinere: vocato vno ex illis, præcepit ei intra tentorium suum
Exod. 17. Num. 20. fossam aperire paruam. Vbi secretò fixis genibus orabat Deum, vt qui populo suo aquam in deserto produxit de petra, seruis suis eadem misericordia de arenosa terra aquam produceret. Qui mox exauditus est: nam subitò fons dulcissimi saporis fossam implebat.
Miraculum. Quod sui cernentes, gratias agebant omnipotenti Deo, qui sanctum suum magnificauit, & exaudire dignatus est. Bibebantque vsque ad satietatem, secumque ad prædestinati itineris necessitatem, quantum sufficere videbatur, portare curabant.

Iterùm sanctus Dei sacerdos in quodam loco iter agens, vidit mendicantes inopes duodecim, pariter postulantes sibi aliquid à prætereuntibus solatij. Quos, vt erat mitissimus, benigno adspexit animo, vnique ex suis mandauit specialem suum flasconem sumere, ac pauperibus miscere Christi. Ex quo omnes illi duodecim vsque ad satietatem bibebant: & mirum in modum, illis abeuntibus, ex optimo vino flasco, de quo tanti biberant homines, inuentus est plenus, vt antè. Hoc comperto, benedicebant omnes Dominum Deum nostrum, dicentes: Verè impletum est in nobis, quod in euangelio dicitur: Date, & dabitur vobis. *Præclarũ miraculum. Luc. 6.*

Venit quoquè vir sanctus ad suum visitandi gratia monasterium, & post orationes ad Deum & salutationes fratrum, & admonitiones pacificas, circumiens singula fratrum habitacula, si quid in illis emendandũ fuisset, pius pastor explorare voluit. Intrauit quoquè in cellarium, in quo modicum vini reperir in vase, in quod suum benedictionis gratia cum oratione
Itẽ aliud. immisit baculum, & exiuit. Sed eadem nocte in eo ipso vasculo vinum crescere cœpit, & supereffundi via sis margine. Hoc cellarius cernens, insperata abundantia obstupefactus, nec celare audebat, quod diuina misericordia per serui sui benedictionem geri cognoscebat. Crastino manè eucurrit, & ante pedes sancti patris se prosternens, confitebatur quid vidisset.
Mat. 17. Qui more solito Deo gratias agens, memorque Dominicæ iussionis, discipulis suis præcipientis, nè cui trãsfigurationis gloriam ante diem resurrectionis suæ dicerent, præcepit eidem cellario, nè cui miraculum, quod viderat, ante diem obitus sui ediceret. Sed & aliud huic simile per eius benedictionem Deus Christus operatus est miraculum.

Perueniens seruus Dei cum sociis suis ad domum cuiusdam amici sui, & paulisper cupiens in domo dilecti longi laborem itineris refectione alienare, patremfamilias nihil vini habere comperit. Quatuor ergò modicos flascones, quos tantùm in itineris solatium secum eius locij ferebant, iussit afferri: eosque in eius nomine benedixit, qui in conuiuio nuptiali
Iohan. 2. aquas conuertit in vinum. Et mirum in modum post benedictionem, quasi quadraginta viri ex illis lagun-
Aliud illustre miraculum. Iohan. 14. culis vsque ad satietatem bibebant, & cum magna gratiarum actione lætis sibi inuicem animis dicebãt: Verè Dominus Iesus impleuit, quod in Euangelio promisit, dicens: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.

Perrexit idem sanctus prædicator quodam tempore more solito, ob euangelizandi gratiam, cum festinatione in Frisiam, & propter laborem viæ, in pratis cuiusdam diuitis pauluiùm lassos refocillare equos volebat. Quos diues ille in pratis suis pasci cernẽs, superbiæ spiritu equos cædere cœpit, & è pascuis abigere. Quẽ vir Dei placidissimis verbis alloquitur, dicẽs: Desine nobis iniuriam facere. Non enim propter læsionem tui, sed propter necessitatem nostri, ad horam in his pascuis quiescere voluimus. Instat nobis opus Dei peragendum, cuius tu quoque mercedem habere poteris, si nos quantùm ad te pertinet, adiuueris animo, memor illius Domini nostri Iesu Christi dulcissimę promissionis: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Sed magis mente pacifica nobiscum quasi amicus teipsum reficiens, aliquantulùm bibe, nobisque cœpto itinere pergentibus, tu à Deo benedictus, reuertere in domum tuam. Ille autem in malitia pertinax, nolens pacificis viri Dei verbis acquiescere, sed conuicia ingeminans, opprobria iaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire: scito certissimè, quòd tecum bibere pro nihilo habeo. Rapiensque ex eius ore verbum hoc vir Dei: Si non velis, ait, mecum bibere, non bibe. Et statim paratis sociis, perrexit viam suam. Ille quoquè contumax, domum suam festinabat adire, sed totus subitò siti ardebat. Concupiensque ardentem stomachum vino refrigerare, os, quod viro Dei conuicia ingessit, vini potionem recipere non valebat: & qui pacem cum seruo Dei voluntariè noluit, pœnam in seipso necessariè sustinuit. Vocati sunt medici, qui sitim sedarent, aut facultatem ægroto bibendi præstarent. Anhelabant viscera, sed non fuit, qui guttam vini feruescenti pulmoni infundere valuisset. Tandèm aliquandò pœnitentia ductus ille, in seipsum reuersus est, & agnoscebat sanctum Vuillibrordum esse, quem offenderat, illiusque, anhelante spiritu, optabat reditum. Qui sequenti anno eadem reuersus est via, præcognitoque aduentu eius, obuius ei homo ægrotus venire festinabat, culpam confitens suam, & quam patiebatur pœnam aperiens, pro amore Christi se solui deprecabatur. Quem vir Dei misericordia motus absoluit, deditque illi cum benedictione de suo bibere calice. Qui mox absolutus bibebat, & sanus in suam reuersus est domum. *Mat. 10. Diuinitus punitur homo contumeliosus in virum Dei. Eum vir sanctus ligauerat.*

Est in Treuerẽsi ciuitate monasterium puellarum, quod temporibus beati Vuillibrordi Episcopi pestis acerrima inuasit. Cuius acerbitate multæ ex ancillis Dei moriebantur: quędam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Cæteræ verò nimio terrore turbatæ, quasi præsentem mortem metuebãt. Et quia propè est prædictæ ciuitati sancti viri monasterium, quod appellatur * Esternaco, in quo vsque hodiè sanctus ille requiescit corpore, & eius polleri ex legitima traditione patris, & pijssimorum pietate regum tenere noscuntur: ideò antedicti fœminæ monasterij, audientes sanctum virum illuc venire, statim miserunt legationes, postulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri principis Apostolorum mitissimo doctus exemplo, de Ioppe ob viduarum Christi petitionem venientis Lyddam, vt sanctam suscitaret Tabitham, festinus venit, audito desiderio ancillarum Christi, ad illas. Et veniens, mox in eodem monasterio Missa pro infirmis celebrata, aquã benedixit, qua & domos illarum adspergi iussit, & ęgrotantibus postandam transmisit. Quæ citò, diuina donante misericordia, conualuere, nec vllæ in eo monasterio prædicta peste exindè moriebantur. ** Epternac. Act. 9. Nota hic effectum Missæ & aqua benedictæ.*

Contigit cuidam patrifamiliâs & domui suæ dira dæmoniacæ illusionis tentatio, itâ vt apertè malignus in eius domo spiritus, ex horrore & maleficijs habitare agnosceretur. Nam subitò cibos, vel vestimenta, vel alia domui necessaria, rapere solebat, & in ignem mittere. Quinetiam paruulum, inter amplexus parentum pausantem, illis dormientibus tulit, & in ignem proiecit. Sed vagitu infantis parentes excitati,

vix paruulum de incendio eruerunt. Et multa atrocia eadem familia à nefando spiritu perpessa est, nec à quolibet presbyterorum expelli potuit, donèc vir sanctus Vuillibrordus, à patrefamilias postulatus, aquã illis benedictam direxit, præcipiens omnem domus illius supellectilem foràs efferre, & aqua illa adspergi, præuidens in spiritu domum flammis consumendam esse. Quibus ita gestis, vacuam domum à loco le ctuli ignis inuasit, totamq; consumpsit. Altera verò in eo loco cum sanctificatione aquæ benedictæ ædificata, nihil exindè pristinæ tentationis passi sunt in ea: sed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Domino gratias agentes erant, qui illos per seruum suum redimere dignatus est.

Et hic obseruatio aquæ sacræ.

Idem quoquè vir Deo amabilis, quædam propheti co prædixerat spiritu, quæ pòst rerum euentus vera probauit. Baptizauit enim Pipinum, filium Frãcorum fortissimi Ducis Caroli, patrem huius nobilissimi Caroli, qui modò cum triumphis maximis & omni dignitate gloriosissimè Frãcorum regit imperium. De quo Pipino patre eius idem sanctus vir præsaga voce corãm discipulis suis prædixit hoc vaticinium: Scitote, inquiens, quòd iste infans sublimis erit valdè & gloriosus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus maior. Huius itaque vaticinij veritas nostris probata est temporibus, nec opus est testimonijs assequi, quod totius regni agnoscit authoritas. Scit nanque omnis populus, quibus nobilissimus victor celebratur triumphis, vel quantùm terminos nostri dilatauit imperij, vel quàm deuotè Christianam in regno suo præparauit religionem, vel quid pro defensione sanctæ Ecclesiæ Dei apud extraneas exercuit gentes: quę oĩa meliùs oculis probari, q̃ verbis explicari queunt.

Prophetia S. Vuillibrordi.

Fuit verò iste vir sanctus, omni dignitate præclarus, statura decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde lætus, cõsilio sapiens, ore iucundus, moribus compositus, & in omni opere Dei strenuus. Cuius autem patientiæ esset, ex antedictis eius gestis ostenditur. Quantam verò habuerit industriã in Euangelio Christi prædicando, vel qualiter illum in opere prędicãdi diuina adiuuerit gratia, non necessè est nostro prosequi stylo, quod totius populi testimonio comprobatur. Porrò eius secreta conuersatio in vigilijs & orationibus, in ieiunijs & psalmodijs, ex vitæ sanctitate & signorum ostensione intelligi datur. Charitatem scilicet assiduus labor ostendit, quem quotidiè pro Christi nomine sustinuit. Deniquè vir sanct⁹ omnibus diebus vitæ suæ in diuino proficiens opere, Deo amabilis, & omni populo gratus, temporibus Caroli antiqui, fortissimi Francorum Ducis, senex & plenus in omni perfectione dierũ, appositus est ad patres suos, multiplicem laboris sui fructum accepturus à Deo, seculum hoc relinquens, vt cælum possideret, Christũ fine fine in æterna gloria visurus: in cuius dilectione quàm diù nobiscum vixerat, laborare non cessabat. Die septima mensis Nouembris, id est, septimo Idus, ex hac peregrinatione ad perpetuã migrauit patriã, & sepultus est in monasterio Epternaco, quod ipse Deo, vt præfati sumus, construxerat. Ibi vsque hodie, diuina operante misericordia, signa & sanitates ad sancti Dei sacerdotis reliquias fieri non cessant. Ex quibus aliqua huic nostræ de eo historiæ subijcienda esse æstimauimus, in gloriam & laudem Domini nostri Iesu Christi, qui hæc per serui sui patrocinia sæpiùs operari dignatus est. Conditũ est venerabile corpus in sarcophago marmoreo, qui primùm toti Dei famuli corpori, quasi dimidio pedis breuior inuẽtus est, fratribus ob hoc valdè contristatis, & sæpiùs tractantibus, vbi aptum sancto corpori inuenirẽt locellũ. Sed miro modo, diuina donãte pietate, inuẽtu est subitò sarcophag⁹ tãto viri Dei corpori lõgior, quãto breuior antè apparuit. Et in eo viri Dei corpus cum hymnis, psalmodijs & omni honore condentes, sepelierunt illud in ecclesia præfati monasterij, quod ille summus Dei sacerdos in honore sanctæ Trinitatis ędificauit & dedicauit. Sed & miri odoris fragrantia omnium perfuderat nares, vt perspicuè intelligeretur, ad exequias viri sancti angelicũ venisse ministerium.

Dotes & virtutes eius.

Carolum Martellum ducem.

S. Vuillibrordi obitus.

Miracula ad eius reliquias.

Illustre miraculum.

Sed & cuidam religioso sancti viri discipulo longiùs posito, in oratione vigilanti, obitus illius reuelatus est. Nam vidisse se testabatur animam sanctissimi patris sui cum magna luminis claritate, cum consona canentium laude, ab angelicis exercitibus ad cælorum regna portari. Multi quoquè fratrum testati sunt, crebrò se super lectulum, in quo beatam animam suo creatori reddidit, mirabile vidisse lumen, suauissimamq; odoris dulcissimi sensisse fragrantiam: vt omninò his signis crederetur, cęlestes locum frequentasse ciues, in quo sancta anima migrauit ad Dominum. Per vnctionem quoquè olei, quod supra corpus sancti viri lucere solebat, multi infirmi, Deo donante, & fide illorum cooperante, curati sunt. Pœnitẽtes quoquè, sæpiùs ad eandem venientes ecclesiam, circulis ferreis more solito circundati, ruptis circulis subitò vincula sua resoluta senserunt. Cuius rei, adhuc in ecclesia circuli pendentes, testes sunt.

Visio discipuli eius.

Quædam verò mulier paralytica, septem annis magnis cruciata doloribus, intantùm grassante eadem quotidiana infirmitate afflicta est, vt omni membrorum officio destituta, alieno vteretur ministerio, & in solo tantummodò pectusculo vix anhelans spiritus, suspiria fessa retraheret. Hæc à propinquis ad ecclesiam, vbi sanctus Dei requiescit, ferebatur, propè locellum reliquiarum eius posita. Quæ in eodem loco fusis lachrymis, deprecata est per intercessionem sancti sui famuli, diuinam ei miserere clementiam: atque à Domino Deo exaudita, moxque ab omni infirmitate liberata, sospes cum gaudio gratias agẽs Deo, proprijs pedibus, quę priùs ab alienis portabatur, cucurrit ad domum.

Paralytica restituitur sanus.

Itèm adolescens quidam infirmus, ad corpus beati pontificis manibus deductus est amicorum. Qui totis intremuit membris. Nec enim caput per se leuare potuit, sed quasi collo fixum non esset, huc atq; illuc cadens voluebatur. Nam aliquotiès ità exanimis factus est, vt omninò mortuus videretur. Quem, vt prædiximus, prope corpus sui sancti viri posuerunt. Sed misericordia Dei donante, omnibus qui aderant, cernentibus, ità subitò sanus effectus est, vt nihil in eo pristinæ infirmitatis, vel doloris aotiqui vltrà remanserit.

Itẽ caducũ morbido.

Quidam etiam officio diaconus, & non merito, in ecclesia sancti viri crucem auream, quam vir sanctus secum in itinere portare solebat, cum alijs donarijs ecclesiæ, infelicissimo non horruit subtrahere furto. Turbati sunt hac re fratres, vtpotè factorem impij sceleris ignorantes. Tunc precibus quidem sancti Dei confidentes, illud tam nefarium scelus occultari non posse, fraterna tamen pietate hominem ad pœnitentiam reuocare nisi sunt, non perdere cupientes. Ille verò, qui hoc crimen commisit, obdurato corde salutem suam contempsit, sicut impius, dicente Salomone, cùm in profundum malorum venerit, contemnit. Cogitauit infelix latere, sed nõ potuit, illum, qui seruorum suorum iniurias sæpiùs vindicare non tardat. Nam miser ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, misera subitò morte arreptus interijt. In ipso vitæ exitu aliquibus fratrum reatus sui crimẽ ostendit, & vbi ostendisset, quod furto rapuit, indicauit. Videtis, fratres, quàm terribili damnatus iudicio est, qui sancti Dei ecclesiam furto violare nõ timuit. Id-

Prou. 18.

Horrẽda vltio in sacrilegũ.

S. Vuillibrordus alias Clemens dictus est.

circò obsecro, vt castam in hac habeatis conuersationem, quatenùs diuina clementia per sancti Clemētis viri Apostolici preces in omni petitione honesta vos exaudire dignetur, sicut antè diximus illam exaudire preces infirmantum in eadem ecclesia, eosque cum diù desiderata sanitate domum redire. Nec scilicet dubitandum est, quòd veluti visibiliter corporeas illorum dignatus est Christus sanare infirmitates, ità & occultas animarum nostrarum ægrotationes, intercedente pro nobis sancto suo, qui hic corporaliter requiescit, & quē spiritaliter præsentem esse credimus, quotidiè sanare non cessat, si firma fide & cōfessione vera cum lachrymis effundimus in loco isto ante conspectum pietatis illius corda nostra, qui pro sua diuina clementia paratus est ad ignoscendum, si nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus sit & gloria in sempiterna secula.

Restat nunc de beato Vuilgiso, qui fuit huius sancti viri, vt antè diximus, pater: vt à quo huius historiæ primum capitulum incipit, de eo nouissimum finiatur. Rediit igitur anniuersarius eiusdem beati Vuilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, successor venerandi Archiepiscopi, post sacratissima Missarum solennia, & honorem Deo debitū, cū fratribus epulari & gaudere aggressus est. Sed in eo monasterio nil plus vini inuentum est, quàm duo tantummodò flascones, quorum vnus prandii hora exhaustus est, alter in horam cœnæ reseruatus. Igitur post vespertinam melodiam, pro reuerētia eius diei, fratres ad refectorium reuersi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus est, dicens: Decet nos, ò venerandi patres, cum gaudio spiritali venerabilium patrum nostrorum festiuos dies celebrare, & aliquanto laxiùs solito rigore, nostris indulgere corporibus, non luxuriæ, sed charitatis, causa. Nequaquàm verò vos celassem, si aliquid plus habuissem in hoc monasterio, quam hunc solum flasconem, qui nobis hora prandii restabat. Potens est tamē Deus per preces sanctorum suorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos lætificare, & ostendere nobis, licèt indignis, suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondàm sancti Vuillibrordi patris nostri, ex quatuor flasconibus quadraginta viros satiare dignatus est. Tantùm cum gratiarum actione in spe bibamus, quod habemus. Primò & secūdò de eodem flascone omnes biberunt fratres, & inuentus est à ministro ità plenus, vt antè. Hoc audito, Abbas cum fratribus Deo agere gratias satagebat: biberuntque laudantes diuinam clementiam illa nocte cum sobrietate & lætitia, quantùm voluerunt. O felicem patrem, qui talem generauit filium, qui tali hærede à Deo dignus habitus est. In quo benedictio illa impletur, quæ in Deuteronomio legitur: Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui, Amen.

Miraculo augetur vinū inter bibēdum.

Deut. 28

VITA S. FLORENTII EPISCOPI Argentinensis, ex quodam MS. codice per F. Laurentium Surium, mutato stylo, descripta. Consentiunt etiam aliæ historiæ.

NOV. 7.

S. Arbogastus fit Episcop. Argentinæ.

CVM Dagobertus rex ad regni Francorū gubernacula sederet, sanctus Florentius cū beato Argobasto, Theodato & Hildulpho, è Scotia venit in Alsatiam. Vbi cùm sanctus Argobastus Argentinensi Ecclesiæ datus esset antistes, beatus Florentius in sylua, quam Hasle vocant, vbi Bruscha fluuius è monte Vosago emanat, manibus suis cœpit terram colere, vt victui necessaria pararet. Cumq; illic domicilium condidisset, ceruæ & aliæ feræ è nemore eò aduentantes, omnem eius laborem deuastabant. Non aderant beato viro instrumenta venatoria, quibus eas caperet: sed nō deerat magna in Deum fiducia; qua fretus, in Domini nomine iussit eas omnes venire ad fores cellulæ suæ, & illic gradum figere. Per id tempus Dagobertus rex manens in palatio suo kyrcheimensi, famulos suos misit, vt venationi operam darēt. Abeunt illi cum canibus, perlustrabant montes & syluas omnes, nec vllam feram cōspiciunt. Tandèm ad beati viri domunculam perueniunt, frequentes illic præ foribus eius consistere feras conspiciunt, nihil se loco mouentes, perindè acsi vincula quædam eis iniecta sint. Rei indignitate, vt ipsis videbatur, permoti, cùm virum Dei non cognoscerent, tunicam eius vi auferunt, & recedunt. Ille sequitur abeuntes, apportat securim sive bipennim, vt eam quoquè tollant.

S. Florentius cogit feras obedire sibi.

Vide contemptum rerū etiā necessariarum.

Illis ergò recedentibus, vbi ad paludem quandam ventum est, equi eorum progredi noluerunt. Vrgent illi quidem fortiter, adigunt calcaria, sed nihil efficiunt. Animaduertunt id se pati ob illatam sancto viro iniuriam: redeunt igitur, reddùntque quæ abstulerant. Redditur equis gradiendi facultas: veniunt ad Dagobertum regem: quid acciderit, enunciant. Ille confestim mittit equum suum optimè instratum: orat virum Dei, vt illo subuectus, ad ipsum se conferat. Vir beatus equum non admittit, sed suo asello contentus, ad regis palatium proficiscitur. Vbi ad portæ limen accessit, filia regis ab ipso ortu luminibus orbata, itemque muta, repentè & videt, & loquitur: appellatque beati Florentii nomen, cùm tamen id omnibus esset incompertum. Ascendente porrò illo in palatium, & ad regem ingredi volente, res accidit admiratione digna. Cùm enim non haberet ministrum, cuius opera vteretur in seruando interim pallio suo, ad solis radium, per fenestram sese infundentem, suspendit pallium: inhæsitq; id illi haud secùs, atquè perticę cuidam, donèc vir sanctus cum rege collocutus esset. Quæ res tantæ admirationi fuit & regi ipsi, & familiæ eius, vt magnam syluæ eius partem rex ei largitus sit, vbi cellam construeret, villasq; adiacentes & multa prædia addiderit, quę vsquè in præsens monasterium Hasle sibi vendicat.

Hanc alii Rathildam vocant.

Insigne miraculum.

Porrò autem ex hac vita abeunte beato Argobasto, sanctus Florentius ei subrogatus est in cathedra Argentinensi, vitamque in populo viuens sanctissimam, gregem sibi creditum vt bonus pastor accurratè custodiuit. In ecclesia quoquè sua, siue monasterio Hasle, religiosos homines, qui Deo illic seruirent, collegit: tandemque bonorum operum cursu confecto, cum Christo æternùm regnaturus, in pace quieuit. Fuit autem vir sanctus etiam generis nobilitate clarus, sed virtutum ornamentis longè illustrior. Nam in ipso quoquè vernantis adolescētiæ flore, quod etiam apud maturos perrarum est, carnis proculcauit illecebras, patriam parentesq; pro Christi amore deseruit, voluntariamq; complexus paupertatem, longinquam in exteras regiones peregrinationem suscepit: Christique bonus odor effectus, Ecclesiam Dei & dictis & factis longè lateq; suauiter affecit, & tanquàm fidelis & prudens Domini seruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Post multos autem exantlatos labores, septimo Idus Nouembris migrauit ad Dominum, conditusque in ecclesia, quam viuens gubernarat, præsentia corporis sui eam condecorauit. Posteà verò Rhato Argentinēsis Episcopus, diuina reuelatione admonitus, sanctissimi viri corpus in locum

S. Florentius succedit S. Argobasto.

Feliciter decedit.

illum

Corpus eius trāsfertur. illum nemoris, quem primò sibi ille delegerat, transferendum curauit, ipseq; sibi illic sepulturam elegit. Posteà multis miraculis Dominus virtutum fidelem seruum suum Florentinum illustrauit: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTAE MEMORIAE Engelberti Archiepiscopi Coloniensis, qui propter iustitiam crudeliter cæsus est, necdùm tamen in Sanctos, quòd sciā, relatus. Author est Cæsarius monachus Vallis S. Petri siue Heisterbacensis.

PRAEFATIO AVTHORIS AD Henricum Coloniensem Archiepiscopum, Engelberti successorem.

REVERENDO Domino suo Henrico, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopo, frater Cæsarius, numero, non merito, monachus in Valle S. Petri, cum deuotis orationibus paratam ad obsequia voluntatem. Excellentiæ vestræ præcepto obediens, vitam, actus, passionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prædecessoris vestri, nō quomodò debui, sed quomodò potui, scripto commendaui: hoc optans, hoc orans, vt Deo eiusq; martyri esse possint accepta, vobis & Ecclesiæ vestræ grata, posterisque * necessaria. *for.* vtilia* Considerans materię dignitatem, non sine timore ad iniuncta obediui, cùm propter scientiæ insufficientiam, tum propter linguas detrahentium. Sciēs enim scriptum, quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere: *1. Reg. 15.* malui minùs dignè scribendo confusionem sustinere, quàm nō obedire. Quòd si alij viri literati, quorum in diœcesi vestra copia esse dignoscitur, post me scripserunt excellentiùs, non illis inuideo, immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim meæ professionis est, etiamsì scientia adesset, in historia simplici verborum phaleras quærere, & floribus rhetoricis sententias purpurare: quod non monachorum, sed philosophorum est, qui magis ad ostentationem scientiæ, quàm ad ædificationem morum loquuntur, secundùm quod quidam ait:

Purpureus, latè qui splendeat, vnus & alter
Assuitur pannus.

Vndè oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & persuasibilis eloquij venustatem minùs vtilem contemnens, beati martyris actus & mortem stylo simplici prosecutus sum, in textus defloratione magis diuinæ scripturæ testimonijs, quàm dictis vtens philosophicis. Vestrum est, cui Dominus scientiam contulit, apponere limam correctionis, ità vt vestro iudicio superflua resecentur, neglecta suppleantur, mutanda mutentur. Quapropter supplico beatitudini vestræ, vt quæ vestra iussione, non mea præsumptione, per ministeriū meum ad laudem martyris conscripta sunt, nisi iure reprobari debeant, quod absit, benedictione vestra roborentur, anthoritate perpetuentur.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quòd beati Engelberti vocabulum, futuræ passionis eius præsagium fuerit: & de eius æterna electione. Cap. 1.

AD honorē Dei patris, & filij eius Iesu Christi, Domini ac Saluatoris nostri, & sanctæ matris Ecclesiæ: actus, passionem & virtutes preciosi martyris & Archipræsulis nostri Engelberti descripturus, gratiam inuoco Spiritussancti: vt qui iam positus super candelabrum, fulgore miraculorum lucet in domo Dei, & in ecclesia specialiùs beati Petri apostoli, styli mei ministerio vtcunque valeat illustrari, & ad posterorum notitiā vtiliter declarari. NOV.7 Videtur mihi inprimis antistitis nostri vocabulum, quoddam futuræ beatitudinis eius fuisse præsagium. *Etymologia nominis Engelberti.* Ex Teutonico enim Latinoq; compositum, Angelicam sonat libertatem, significans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis necessitatem ad Angelicam migraturum libertatem. Si Deus à nobis mirabilis prædicatur in sanctis suis antiquis, *Psal. 67.* multo magis mirabilem se ostendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouissimis, eò quòd miraculorum tempora modò nō sint, vt quidam ait: Rara auis in terris, sanctitas huius temporis. Et ideò miracula crebra, quæ de patre nostro videmus & audimus, & per ipsius merita fieri credimus, tanto nobis debent esse gratiora, quanto propter tempus rariora. Sanctitatem, quæ vitæ defuit, mors preciosa suppleuit: & si minùs perfectus in conuersatione, sanctus tamē effectus est in passione. Consummatus in breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. *Sap. 4.* Nam placens Deo æterna prædestinatione, factus est dilectus in passione. Quis enim sanctitati eius cōtradicat, quem cordium cognitor, & meritorum pōderator Dominus, signis tam varijs mirificat? Non qui seipsum commendat, *2. Cor. 10.* vt ait Apostolus, ille probatus est: sed quē Deus commendat, ille probatus est.

De nobilitate eius, & quòd à puero stipendijs Ecclesiasticis honoratus sit. Cap. 2.

VIdetur sancto Engelberto congruere, quod per Salomonem dicitur: Læua eius, id est, Christi, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *Cant. 2. & 8.* Ad læuam sponsi pertinent bona corporalia & terrena: ad dexteram verò, bona spiritualia atq; cælestia. Bona corporalia sunt, generis * & morum nobilitas, *for.* maiorum* valetudo corporis & pulchritudo. Bona dexteræ, virtutes sunt, quibus in præsenti anima illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus promeretur. Vtraque bona, dexteræ scilicet & sinistræ, Salomō alibì exponit, cùm dicit: Longitudo dierum in dextera eius: diuitiæ autem & gloria, in sinistra illius. *Prou. 3.* Sanctus autem Engelbertus quandiù vixit, gloria & diuitiæ in domo eius fuerunt: cuius iustitia, quam per passionem meruit, permanet in seculum seculi. Quàm copiosè in præsenti bonis sinistræ sustentatus sit, & in illis quieuerit, paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur, cum tempore voluuntur: & nisi scripto perpetuētur, citiùs ab hominum memoria delentur. *Genus eius.* Erat autem vir nobilis valdè, & spectabilis genere, filius Engel- *Pater.* berti Comitis de mōte. *Mater.* Cuius patrui fuere Federicus

& Bruno Archipræsules Colonienses: Adolphus verò, qui Brunoni in Episcopatu successit, patrui eius filius fuit. Mater eius, filia erat Comitis Geldrensis, viri diuitiis atque potentis. Theodoricus Episcopus Monasteriensis, & Engelbertus Osnaburgensis electus, nepotes patrui eius extitere. Ecce de tam nobili ac insigni prosapia martyr noster carnis duxit originé. Nec degenerauit moribus: quia ab ineunte ętate puer prudens erat & amabilis, secundùm nominis sui participium, gerens vultum Angelicum: tractabilis, liberalis, humilis satis, & gratiosus valdè. Annos pueriles transcendens, & in adolescētem proficiens, ita se omnibus conformare studuit, vt clericis se clericum, & militibus se militem exhiberet. Erat etiam in eadem ætate tantæ pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidem, vir illo pulchrior inueniri non posset. Adspectu decorus, statura procerus, viribus robustus; ita vt speciali quodam priuilegio mater natura tantæ speciei congaudere, & in illo quasi in speculo refulgere videretur. Huiusmodi diuitijs naturæ, accesserūt diuitiæ, vt ità dixerim, fortunæ. Nam cùm adhuc puerulus studeret in scholis, sic stipendijs Ecclesiasticis oneratus est, & honoratus ecclesijs, videlicet Pręben-dis & Præposituris, vt magis dignitates & diuitiæ eū venerari, quam ipse illas, videretur. Nō opera iustitiæ hæc, neq; salutis diuitiæ, sed retia dæmoniorum, instrumenta & laquei peccatorū, quos ipse euadere nō potuit. Nā mundanæ gloriæ deditus, totus illis multipliciter est irretitus: sed electis, teste beato Paulo Apostolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcircò cōmemoro, vt cognoscat lector, de quali viro martyrem sibi elegit Dominus, de vase iræ faciens vas gloriæ. De scholis emancipatus, in Prępositum maiorem est electus. Electus est deindè in Episcopum Monasteriensem: sed eundem Episcopatum suscipere non acquieuit, adolescentiæ suæ fortè pertimescens.

Egregia corporis forma.

Abundat opibus.

Rom. 8.

Recusat Episcopatum Monasteriensem.

De discordia Episcopatus temporibus Philippi, Othonis, Federici regum. Cap. 3.

CIrca idem tēpus dominus Adolphus Coloniensis Archiepiscopus, a prauis cōsiliarijs seductus, insupèr multa pecunia corruptus, ab Othone filio Hērici Ducis Saxoniæ, quem ipse ex cōsensu domini Innocentij Papæ, Romanorum regem creauerat, & Aquisgrani coronauerat, rupto iureiurando recessit, & aduersarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Federici Imperatoris eligens, in sede regia consecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia scilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depositus est. Excommunicati sunt cum eo vniuersi penè nobiles terræ, eò quòd ei adhærerent, & Philippi partes fouerent. Quanta eodem tempore in Episcopatu Coloniensi perpetrata sint incendia, prouinciæ vastatæ, ecclesiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo præualente, paucis non potest explicari. Adolpho successit Bruno, Præpositus Bonnensis, qui à Philippo rege, qui cum exercitu Episcopatum Coloniēsem intrauerat, in castro Vuassinberg magis dolo, quàm vi captus, vinctus est & eductus. Philippo autem occiso, & Othone in regno cōfirmato, ad sedem suam redijt: & non multò pòst in fata cedens, Theodorico sanctorum Apostolorum Præposito sedem reliquit. Hic præsente rege Othone in Archiepiscopū est electus, & pallij dignitate eius gratia celeriùs donatus. Rege verò ab Innocētio iii Imperatorem consecrato, propter retractionem terræ* Mechtuldis, quam Papę contulerat, tam graues inter eos oriuntur inimicitiæ, vt Othonem, quem vsq; ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eique Federicum Henrici Imperatoris filium & regem Sicilię, aduersarium suscitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinēsi Archiepiscopo plenariam potestatem legationis contulit: qui Theodoricum Archiepiscopum, eò quòd fautor Othonis esset, indignè satis deponens, Adolphum restituit. Neuter tamen illorum Episcopatum recuperare valuit, licèt in Curia Romana ab vtroq; satis pro illo laboratum sit: sed vtriq; trecentæ marcæ ex redditibus Episcopalibus sunt assignatæ. Ecclesiæ verò Coloniēsi libera electio remissa est. Hæc inserta sunt, ò lector, vt posteris innotescat, in quali statu Ecclesiā, per longa & varia schismata laceratam, & depauperatam martyr noster factus Episcopus inuenerit, & in quali illam dimiserit.

Adolphus Coloniens. Episcopus deponitur.

Bruno illi succedit.

Brunoni Theodoricus.

** Mechildis*

** Mathildis*

Vt Episcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compresserit prudentia magis, quàm armis. Cap. 4.

POst depositionem Othonis Federico adhærens, ac per hoc fauorē domini Innocentij Papæ conquirens, communi consensu in Archiepiscopum electus est. In ipsa die electionis, ob præcedentē infirmitatem tam debilis fuerat, vt vix stare aut incedere posset: eratq; signum, quòd flebile principiū melior fortuna sequeretur. Nam circa principiū electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui feruescere facit quasi ollam profundū maris, suscitauit ei aduersarios acerrimos, scilicet Theodoricum Comitē de Cleuo, & Vualramū Ducē de Lymburg & Comitē in Lutzelburg, eorumque cognatos & auxiliarios, vt futurus Machabæus in eis experiretur. Quos ità humiliauit & repressit, vt illorū exēplo cæteri Comites ac nobiles terræ territi, contra ipsum mutire non auderent, verentes sibi euenire posse, quod quidam ait;

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Aedificauerat enim Vualramus castrū & villā forēsem in Ducatu Coloniēsi, quā dn̄s Archielect⁹ destruxit & exussit. Ob quā causam tā graues ortæ sunt inter eos inimicitię, vt dominus Archielectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricū filium Ducis Vualrami, & filiam eiusdem Adolphi, consanguinitatem prætendentes, nè Comitia ad Henricum vxoris gratia deuolui posset. Non fuit adeò potens, qui in Ducatu eius vel Episcopatu, inimici sui terram vastare auderet per incendium. Sic Comitum siue aliorum nobilium vel potentum insolentias repressit, vt penè nullius castrum destrueret, vel terram vastaret: magis prudentia, quàm bellorum copia, sibi subiugans omnia, ità vt de eo dictum videatur,

Quiq; dolet, quotiès cogitur esse ferox.

In ciuitatibus suis principalibus, Colonia scilicet & Susatia, maiorem exercuit potestatem zelo iustitiæ, quàm aliquis Episcoporum ante eum. Ad curias Federici Imperatoris, tunc regis, cum tanta gloria & expensis ascendit, vt cæteris principibus superior gloria & honore haberetur. Quantùm eidem Federico adstiterit, quantùm eius partes cōtra Othonem promouerit, vsque hodiè experitur. Et cùm maximas haberet expensas, tum propter curias regales, tum propter supradictos nobiles, quorū timore corpori suo custodiam adhibebat satis sumptuosam, ab Honorio Papa, qui Innocentio successit, antequàm pallium ei dare vellet, soluere cogebatur, quæ eius antecessores Adolphus, Bruno & Theodoricus, dissensionis tempore consumpserant in curia, cum forte vsuras grauissimas, quorum summa transcendisse dicitur sedecim millia marcarum.

Engelbertus creatur Episcopus Colonien.

Iob 41.

Comitia, pro Comitatus.

Aduersarios vt edomarit.

Vt regni tutor factus, firmam pacem effecerit, & Coloniensem ditarit Ecclesiam. Cap. 5.

FEderico rege ab Honorio in Imperatorem coronato, cùm intrasset regnum Siciliæ, audita Archiepiscopi fibi in Alemannia benè non probitate, per literas Imperiales regni negocia citra Alpes illi cōmisit, Henrici filij sui eum constituens tutorem, & totius regni Romani per Alemanniam prouisorem. Qui regni negocia non absque timore suscipiens, Reipublicæ tam utilem & tam fidelem se exhibere studuit, vt de contingētibus vel modicum, vel nihil negligeret, & inuidus, vbi detractionis dentē figeret, in eos verbis vel actibus non inueniret. Congregatis principibus, Henricum puerū Aquisgrani in regem consecrauit: quem nutriebat vt filium, & honorauit vt dominum. Cum quo & sine quo diuersas regni partes perlustrans, tantam fecit pacem, vt Augusti tempora crederes. Videntes huiusmodi virtutis opera prædones & dissensionis amatores, gloriæ pontificis, sicut de Ionatha legitur, inuidentes tabescebant: boni verò, & maximè negociatores, ipsum laudantes, & benedicentes Deum, pro concessa potestate glorificabant. Dic quodam mercator quendam Archiepiscopum Imperij, ipso audiente, pro fide publica per quædam loca diœcesis eius interpellabat. Quā cùm ille dare renueret, nobilium siue militum illic habitantium malitiā prætendens, gloriosus Archiepiscopus & Dux Engelbertus, non Episcopo insultando, sed petenti compatiendo, ait: Dic mihi bone vir, audesne te committere conductui meo? Respondente illo constanter, Etiam domine: subiunxit Machabæus noster: Sume istā chirothecam, & si necesse habueris, pro signo ostendas: & si aliquid tibi vi sublatum fuerit, ego tibi omne dānum restituam. Et fecit sic, gratia signi, immò timore Episcopi, sua securus deducens. Sicut scriptum est de Iuda, Similis factus est leoni in operibus suis, & protegebat castra Israel, id est, bona Ecclesiæ sibi commissæ gladio suo. Natura leonis esse dicitur, vt pstratis parcar, & erectos innadat. Nouerat leo noster, Machabæus noster, tum ex nobilitate naturæ, tum ex zelo iustitiæ parcere subiectis, & debellare superbos. Erat enim defensor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnanimus & humilis, gloriosus & affabilis, rigidus & lenis, multa pro tempore dissimulans, & cùm minùs speraretur, ad uindictā se accingēs. Acceperat autem cum Episcopatu gladium spiritualem, & cum Ducatu gladium materialem. Vtroque gladio rebelles coercuit, quosdam excommunicando, quosdam per militiā debellando. Sic Machabæus priùs proprio in deiectione inimicorū, deindè Apollonii gladio legitur pugnasse. Et quid eius laudi immorer, cùm gloria, diuitiis & potentia, sicut de Salomone legitur, omnes supergressus sit pontifices, qui ante eum fuerunt in Colonia: excepto Brunone primo, cui us gratia Ducatus Episcopatui per Othonem primum Imperatorem, cuius frater erat, additus est? In rebus exterioribus & fama sub nullo pontifice vsque ad diem hanc, tātùm Ecclesia Coloniensis profecit, quātùm sub Engelberto. Prędia plurima simul & feuda, Ecclesię diù subtracta, & à multis eius antecessoribus siue per torporem, siue per innaletudinem neglecta, ipse per iudicium & sententiam recuperauit. Puto tamen, quod iudicio vel sententia modicum profecisset, si animi virtus & militiæ robur illi defuisset. Pręter redditus Episcopales, post mortem fratris tenebat terram patris, de qua habebat ministeriales multos & redditus magnos. Ob quam causam Ducis Vualrami, cuius filius Hēricus filiam Adolphi Comitis duxerat vxorem, contra se nō modicam excitauerat inuidiam: sopita tamen omnia fuerant tali pacto interueniente, ut dominus Episcopus, quoad viueret, teneret terram: ille verò ab eo singulis annis in pecuniis reciperet pēsionem. Prætereà feudis multis ac prædiis diuersis Ecclesiam Coloniensem ditauit & sublimauit, terminos eius ciuitatibus, castris & possessionibus ampliauit. Quædam ex his de nouo ædificauit, quædam renouauit, nonnulla pecunia comparauit. In quibusdam ciuitatibus & turribus suis, turrita satisq̀ue pulchra construxit palatia. Henricus Dux Lotharingiæ & princeps Imperii, probitate pręsulis attractus & illectus, & quia prudens esset in consilio, & validus in auxilio, quædam sua prædia, quæ hic nominare necesse non est, de manibus præsulis Engelberti iure feudali suscepit, tanto pontifici eiusque Ecclesiæ uolens arctiùs adstringi, & bonis propriis ab eo gaudens beneficiari.

Imperij negocia ei demandantur.

1. Mach. 10.

1. Mach. 3.

Præclarā eius virtutes.

Ibidem.

3. Reg. 3.

Auget opes Ecclesiæ Coloniensis.

Henricus Lotharingiæ Dux, quanti eū fecerit.

Vt rex Hierosolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vtque reges terræ Engelberti amicitiam expetierint. Cap. 6.

IOhannes rex Hierosolymitanus propter eū, & cū eo Coloniam diuertit: vbi tā magnificè susceptus est, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non sufficeret. Quod dictum est de Salomone, qui regnauit in Hierusalem, quòd reges terrę desiderauerunt videre faciem eius, & audire sapientiam eius, & obtulerunt ei munera: etiam de ipso exponi potest. Cognita eius sapientia atque potentia, & quòd potentior esset † imperio reges terræ, Francię scilicet & Anglię, Dacię, Boemię & Hungariæ, miserunt ei munera in auro & argento, gemmisq̀ue preciosis, eius adspectu & colloquio vel pro amicitia comparāda, vel pro diuersis causis & necessitatibus vt desiderantes. Hęc, quę à me in eius laude scripta sunt, qui legerit, & illius gesta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni dixit: Probaui, inquit, quòd media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia tua & opera, quàm rumor, quem audiui. Fama nominis eius & operum iam nsque ad cæteras nationes peruenerat, & timebant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera cōgruebat, eo quòd esset multùm pacificus, pacem diligens, & pacem faciens. Gratia pacis reformandæ neq; expensis, neque corpori pepercit. Vndè si beati pacifici, immo quia beati, & ipse beatus est. Qui cùm aliquādo argueretur à religiosis, quarè exactiones faceret in populum sibi subiectum, humiliter se excusauit, culpam recognouit, dicens sine pecuniis pacem se non posse facere in terris. Tempore quodam de tali materia cōferens cum magistro Iohanne Abbate sancti Trudonis, aiebat: Magister, nostis quid facere cogitauerim? Respondente illo, Non domine: subiunxit: Super omnes redditus meos duodecim sculteros ordinare disposui, vt illis cæteri administratores ratione reddat, & ex illis duodecim singulis mensibus singuli mihi meisq̀ue administrent: & ità non erit necesse, vt alienā rapiam, siue per exactiones aliquem grauem.

Iter rex Hierusalem.

2. Para. 9

† videtur deesse, in.

Aliqui multi reges.

3. Reg. 10

Matt. 5.

Vt septem donis spiritussancti ornatus fuerit. Cap. 7.

DItauerat illum gratia diuina, secūdùm vsum exteriorem, spiritu sapientię & intellectus, spiritu consilii & fortitudinis, spiritu scientię & pietatis, nec deerat ei spiritus timoris domini. Secūdùm vsum exteriorem dixi, eo quòd spiritualiter sine charitate haberi nequeant. Statum eius interiorem Deus nouit. Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conscientiam eius nouerat, & de ipso cū Abbate nostro conferens, sic

Testimonium Confessarij eius de illo

sic ait: Licèt dominus meus secularis habeatur, non tamen intùs talis est, qualis foris apparet. Sciatis eũ multas occultas consultationes habere à Deo. Erat enim sapiens ad omnia, & intelligens. Sapienter ad omnia respondit, & quid quisque dicere vellet, facilè intellexit. Cùm venissent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum, necnon & fratres, qui dicũtur Minores, & graues quidam eis essent ex Clero, eisq; coram Archiepiscopo Engelberto diuersa obiicerēt, illos accusando, respondit: Quandiù res in bono statu est, stare sinite. Cumq; instarent tam primores, quàm plebani, & dicerent: Timemus nè isti sint illi, de qbus spiritussanctus per os beatæ Hildegardis pphetauit, per quos Clerus affligetur, & ciuitas periclitabitur, verbum notabile respondit: Si diuinitùs prophetatũ est, necessè est vt impleatur, quo verbo cōpescuit omnes. Spiritu consilii sic abundabat, vt in consiliis dandis esset prouidus, & in responsionibus iã promptus, vt consiliarii eius sua patuipendentes cõsilia, mutuò dicerent: Dominus noster consilium suum in crumena sua portat. Spiritu fortitudinis ità pollebat, vt neque minis frangi, neque blanditiis facilè flecti posset, os habens agninũ, & cor leoninum. Hinc est, ꝙ cùm dominus Conradus Episcopus Portuensis, & tunc tēporis in Alemannia legatus, diceret prædicto Abbati Iohanni: Vndè est, quòd dominus Coloniensis ità timetur? respondit ille: Ex quadam gratia speciali Dei est. Spiritus scientiæ illi non deerat: quia tanto rationis vigebat acumine, vt prudenter inauditas & difficiles solueret quæstiones: quod, multò literatiores eo, facere non poterant. Cui etiam spiritus pietatis tantus inerat, vt, si in turbis positus, consideraret ea remoto pauperem sibi loqui volētem, nutu, siue per nũcium, illum vocaret, & querimoniis eius cum multa patiētia perauditis, efficaciter expediret. Hoc sæpius illi contigisse certum est. Quàm pleno sinu necessitatibus afflictorum sit compassus, subiecta declarant exempla.

Dominicanis & Franciscanis tutio qd passi sint à Clero.

Preclarũ Dei donũ

Rarà virtus.

De commiseratione eius erga pauperes & afflictos, & vt tempore famis prouincia subuenerit. Cap. 8.

SEdente eo Coloniæ in palatio Episcopali in iudicio, vidua quædam causam habens, propiùs accessit, petens sibi dari aduocatum, qui eius querimonias proponeret. Cui beatus Episcopus compassus, aduocatorum auaritiam non ignorans, viduæ respondit: Bona domina, liceat tibi pro te loqui: tu melius nosti quæ necessitas te vrgeat, quàm alii. Dicentibus scabinis, Domine, hoc est contra ius ciuitatis: nõ aduertit verba illorum: hoc tamen adiiciens: Nos benè intelligimus verba eius. Alio tempore, descendēte eo de palatio, occurrit quidam, in partibus superioribus nescio à quo se spoliatum conquerens. Qui statim in gradibus gradum figens, ità vt erat vestibus ad iter accõmodis indutus, & calcaribus instructus, substitit, & cũ multa patiētia hominem audire cœpit. *Marestallo dicente: Domine, ascendite equum, quia via longa est, & tempus breue: acsi non audiret, hominem monuit, vt causam suam perroraret. Cumque iteratò clamaret Marestallus, conuersus ad illum Episcopus, ait: Modò negocium produxisti. Cumque plenè intellexisset, vbi vel à quo spoliatus esset homo, accito notario, literas in eodem loco & scribi & obsignari iussit, easque viro tradens: Vade, ait, & ostende ei, qui tibi tua abstulit, has literas: & si tibi non fuerint restituta, rursus ad me venias, & ego tibi tantundem reddam. sicq; equũ ascendit, & abiit. Ostendit & aliud signum magnæ pietatis. Anno præterito, cùm annona venderetur sex solidis, & eo ampliùs, &, quod magis terruit homines, nec haberi quidem posset pro pecunia, naues cum annona comparans, authoritate sua è prouincia Moguntina eas iussit adduci, & per cœnobia, quæ magis indigebant, distribui. Eodem tempore Coloniæ & per totum Episcopatum suum, ad totius prouinciæ subsidium, cereuisiam coqui inhibuit, malēs maximis redditibus, quos recipiebat ab illis qui cereuisiam coquebant, carere, quàm quęstus sui causa populos fame perire. Spiritu timoris Domini alienus nõ erat: quia nullus nostri temporis pontificum summo Pontifici plus illo timoris & reuerentiæ exhibebat. Vndè cùm domnus Honorius Papa mortem eius deplangeret, dixisse fertur hoc verbum: Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam, quam Papæ & regi exhibuit, occisus est.

Nota tãti principis singularē humanitatem.

** Marescalco.*

Vt profit multis, sua lucra negligit.

Vt religiosos siue monachos semper honorarit. Cap. 9.

RElιgiosos, immò in religiosis Christum ita honorare studuit, vt personis priuatis assurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, acsi illis subditus esset. Sacerdotes seculares & pauperes valdè, personis illustribus, secularibus tamen, neglectis, de sua scutella comedere, & de suo scypho bibere sæpissimè coegit. Vestimenta sua aliquandò satis preciosa, quibus ad breue tempus vsus fuerat, nõ histrionibus, sed sacerdotibus: non scurris, sed Clericis dare consueuerat. Et quia timor sine dilectione minus placet, beatã Virginem Mariam, quæ mater est pulchræ dilectionis, id est, Christi, qui fons est & author totius sancti amoris, intantùm dilexit, vt per annos aliquot, omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret, & duabus vicibus, postquàm factus est Episcopus, limina eius in Rupe amatoris visitaret. Decorem domus Dei cum sancto Dauid sic dilexit, sic desiderauit, vt ecclesiã sancti Petri, quæ mater est omnium ecclesiarum prouinciæ Coloniensis, renouare fratres hortaretur, promittens se quingentas marcas statim ad inchoationē oblaturum, ac deindè annis singulis marcas totidem, donec fabrica consummaretur. Fecerat autem ante mortem suam vestimenta pontificalia ex purpura & lino subtilissimo, fimbriis & laminis aureis, itemq; margaritis & gemmis tanti decoris, vt cordis eius deuotio in illis tanquàm in speculo reluceret. Semèl iã tùm iis vestimentis vsus est, idque in velatione sanctimonialium: quod officium sine lachrymis exercere non potuit. Calicem verò aureum ex gemmis preciosis, à diuersis regibus illi missis, valoris, vt aiũt, plus quàm quingentarum marcarum, ad honorem domus Dei fieri curauit, quem deuotus super altare beati Petri Apostolorum principis obtulisset, si non prius de passionis calice bibisset. Hæc de vita & actibus beati viri dicta sufficiant, ex multis pauca. Non enim tam multa, quàm vera probitatis eius acta scribere proposui, nè mihi ab iis, qui virum nouerant, de mendacio posset insultari, eo quòd nondùm expletus sit annus, ex quo passus est: & nè congestorum copia legentibus generet fastidium. Nunc autem, quàm feliciter, etsi difficulter, de leua temporalium per ascensum purpureũ, id est, martyrii meritum ascenderit ad amplexus veri Salomonis, id est, ad quietem diuinæ contemplationis, stylus manifestet: quia, vt ait quidam ex eius coocanonicis, sacerdos deuotus ac literatus, aliam viam, per quam in statu tali positus ianuam regni cælestis, quæ angusta est, intrare potuisset, non confido.

Mira eius modestia & humilitas.

Impense amat matrē Christi.

Psal. 25.

Calix ingētis ꝑcij.

LIBER SECVNDVS.

Vt propter defensionem Ecclesiæ Essendiensis Comes Federicus in eius necem clàm conspirarit. Cap. 1.

Rom. 8. VAS electionis beatus Paulus Apostol⁹, electorum gloriam, & diuinam circa illos intelligeos dispensationē, ait: Quos autem prædestinauit, hos & uocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, & hos magnificauit. *Prædestinatio. Vocatio. Iustificatio. Magnificatio.* Quatuor hic enumerat, prædestinationem, vocationem, iustificationem, magoificationem. Primum æternum est, & est causa trium subsequētium. Quos Deus ab æterno prædestinat, hos in tempore vocat, iustificat, & magnificat. Beatum pontificem Engelbertum, ab æterno prædestinatū, prædestinantis gratia ad martyrii locum tempore & occasione, quibus volnit, vocauit: vocatum, contritione, confessiooe & proprii sanguinis effusione iustificauit: iustificatum, signis & virtutibus post mortem magnificauit, & quotidiè magnificare non cessat. De magnificatione eius cælesti, dicere non sufficimus: quia qualis vel quanta sit, nescimus. *Causa cædis Engelberti.* Causa uerò martyrii eius, per quam, illam promeruit, talis erat: Federicus Comes de Isenburg, aduocatus fuit ecclesiæ Essendiēsis. Est enim Abbatia regalis, & ab Imperatore tenetur. Iste Federicus, fratre seniore in fata cedente sine filio, vt fratris esset hæres, recedens a Clericatu, factus est miles: & tanto fortassis ad malignandum promptior, quanto à gratia remotior. *Psal. 72.* Vnde Dauid in Psalmo: Qui elongant se, inquit, à te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te. *Nota.* Noo potest esse sine periculo & gratiæ detrimento, quandò Clerici, qui secundùm oomen suum de sorte sunt Dei, ordine mutato, militiæ se mancipant seculari. Tales, sicut exemplum habemus io multis, cùm ad malum, vt dici solet, deterius tenduot, etiam malis peiores, & crudelibus crudeliores fiunt. Hinc Ieremiæ *Iere. 24.* dicitur à Domino: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus malas, malas valdè. Ficus malæ, sunt maligni religiosi, vtputà monachi vel clerici. Ficus malæ valdè, cùm ex illis fiunt laici. Fuerat enim Federicus maioris ecclesiæ Coloniensis canonicus. In Comitem ex Clerico mutatus, fit Ecclesiæ Essendiensis Aduocatus oomine, re ipsa inimicus. *Abbatia Essendiēsis miserè vexatur.* Non enim defendere, sed magis deprædari didicit. Cùm pater eius Arnoldus Comes de Altena, vir admodùm prudens & modestus satis in genere suo, ratione aduocationis satis indebitè iam dictam vexasset Ecclesiam, iste nouissimus Federicus exossauit eam. Aduocatos siue sculteros Ecclesiæ, contra voluntatem Abbatissę & sororum, amouit: pro libitu nouos instituit: homioes ad monasterium quocunque iure attinentes, tantis vexationibus angariās, tantisque exactioo ibus exorians, vt nobilis illa Ecclesia subsistere, vel diutius eiusdem incubatoris insolentias sustinere noo posset. Non legerat, vel potiùs noo attēderat scriptum, si legerat, miserrimus ille: Væ qui *Esa. 33.* prædaris, nonne & ipse prędaberis? Abbatissa sæpiùs cum sororibus Coloniam veniens, cùm coram primoribus suas miserias, & Federici violentias priùs domino Theodorico, ac deindè eius successori Engelberto Archiepiscopo exponerent, modicùm profecerunt, quia amore cognationis multa circa illum dissimularent. Post annos aliquot sororū querimoniis dominus Papa Hoorius, necnoo Imperator Federicus defatigati, compatientes sæpè dictæ Ecclesiæ, vrgentes literas Episcopo direxeruot. Qui cum Ecclesię Imperialis iniurias diutiùs dissimulare nec auderet, nec vellet, Comitem seriò moouit, sed nihil profecit. Intantùm autem ei pepercit, vt de propriis redditibus annis singulis certam pensionem ei offerret, modò aduocatione legitimè vti vellet: sed ille minimè acceptauit, quoniā in maleuolam animam non intrabit sapientia. *Sap. 1.* Intelligens autem idem ipse Federicus pręsulis volūtatem, quòd eum exhæredare vellet, cognatis conqueritur & amicis. Et ecce flante Behemoth, cuius halitus prunas *Iob. 41.* ardere facit, sic succensus est ad Episcopum interficiendum, vt uerbis fumaotibus carbones, id est, satellites suos, homines in malitia exercitatos, & ad omne facinus pronos, ad paricidium inflāmaret. Federicus, dictio Teutonica est, & significat pacis diuitē. At misero isti ooo nisi per antiphrasim, id est, à contrario congruebat. Nam pacis ioops erat, pacis ioimicos sibi *Inflāmantur multi in necem Engelberti.* socians. Mox cultelli, lanceæ, enses præparantur, a misero miseri falsis promissis animantur. Ego sum, inquit, Comes, castra fortia habēs & terram. Duo ex fratribus meis Episcopi sunt. Dux Vualramus, & terræ oostræ potentissimus, affinis meus est, cuius filius Comitatum Montensem habiturus est. Consobrinus sum Theodorici Comitis Cliuensis, cuius fratruelis est oobilis vir de Hennisberg. Godefridum Comitem de Arosberg, Othooem Comitem de Tekelenburg, Herimannum potentem de Lippia, & alios complures iniuriis affecit, læsit & offeodit, oec est qui sanguinem eius vindicet. Omnes vos ditabo, protegā & sublimabo Simile quiddam clandestino huic paricidio, anteq̄ occideretur beatus Episcopus, frater Federici Engelbertus cuidam honesto militi, sicut nupèr ab eius ore audiui, proposuit, ità dicens: Tales & tales sunt cognati mei, tales & tales sunt affines mei, prædictos nobiles nominsos, & quis mihi fratribusque meis oocere posset? *Militē vocat virū nobilem.* Respondente milite: Nullus sanè possit, maximè quādiù vobiscum est dominus & cognatus vester Archiepiscopus: ille subiunxit: Ponamus nō superesse Archiepiscopum, ecquis nobis uim vel contumeliam inferre posset? Miles quidem respoodit, sicut & priùs responderat, sed satis displicuit ei hic sermo, cùm posteà comperisset, quarè prolatus esset ab eo. Atque inde coniici potest, hoc sacrilegium ooo tum primùm, cùm Episcopus occisus est, fuisse conceptum, sed diù pertractatum. Feruntur huic conspirationi consensisse nonoulli potentes, quos fama quidem noo tacet, sed propter tempus nominare non licet: sed veniet oarrandi opportunitās, dicente Saluatore: Nihil est *Mat. 10.* opertum, quod oon reueletur: & occultum, quod non sciatur.

Vt Susati tractatum sit de pace inter Episcopum & Federicum Comitem concilianda. Cap. 2.

POst festum omnium Sanctorum Deo dilectus pōtifex propter bonum pacis Susatum venit. Venit & Federicus cum fratribus suis Episcopis, aliisque cognatis suis atque consiliariis. *Federicus Comes respuit pacis conditiones.* Vbi cùm triduò pro cōpositione pacis laboratum esset, nulla via, quæ Federico placeret, iouenirí potuit. Indurauerat enim diabo *Iob. 41.* lus cor eius quasi lapidem, & strinxerat id quasi malleatoris incudem. Eius cōsiliariis tnoc temporis congruebat, quod de diabolo, cuius membra per coospirationem effecti sunt, paulò superiùs ad Iob dictū est à Domino: Corpus illius quasi scuta fusilia, cōpactū *Ibidem.* squamis se prementibus. Vna vni coniuogitur, & oec spiraculū quidē iocedit per eas. Vna alteri adhærebit, & teoentes se oequaq̄ separabuntur. Ità erant, quicquid ore dicerent, conspiratores illi in concepta malitia pertinaces & indurati, ità cohærentes & confœderati, vt nullum pacis cōsilium corde possent admittere.

Vt

Vt quibusdam religiosis mors eius reuelata sit, & quidam etiam eum præmonuerint. *Cap. 3.*

PLacuit circa idem tempus spiritui sancto, martyris sui finem quibusdam viris religiosis, idque diuersis in locis, reuelare. Monachus quidam congregationis nostræ, iuuenis probatæ uitæ, Abbati nostro secretiùs dicebat: Domine, si qua habes tractanda cum Archiepiscopo, nè differas: quia breui morietur. Post dies paucos infirmarius noster, Vuinandus nomine, pro negocio quodam ad illum, Susatum directus est. Qui cùm in Veteri monte, domo Ordinis nostri pernoctaret, & manè vellet recedere, Supprior subsecutus, ait ad eum: Est apud nos conuersus quidam, spiritum habens propheticum, sicuti sæpè experti sumus. Is tribulationem ingentem breui domino nostro Archiepiscopo euenturam prophetat. Quapropter rogo vos, vt moneatis eum vt cautus sit, seq; custodiat. Cui ille respondit: Satiùs est me id tacere: nam pro friuolo habiturus est. Veniens indè ad Episcopum, benignè susceptus est & expeditus, nec quicquam tamé illi hac de re indicare ausus fuit. Die sequenti dominus Episcopus literas indices mortis suæ accepit. Quas cùm legisset, in ignem mittens, pedibus conculcauit, nè discordiæ seminarium fierent inter ipsum & cognatû suum Comitem Federicum. Recitauit tamen eas Episcopo Mindensi, qui præsens erat. Cui cùm diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non solùm tua causa, sed etiam pro utilitate Ecclesiæ nostrę, & totius terræ salute: respondit ille, Angustiæ mihi sunt vndiquè, & quid mihi faciendum, Dominus nouit, prorsùs ignoro. Væ mihi, si tacuero: si autem eis proposuero, dicent, immò amicis & cognatis de me conquerêtur, quòd paricidii crimen eis impinguam. Non solùm de Federico, sed etiam de Godefrido & Vuilbelmo fratribus eius suspicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinæ committo prudentiæ.

Vide animũ cãdidũ, & pacis studiosum.

Vt Episcopo Mindensi peccata sua confessus sit, & Episcopis Monasteriensi & Osnaburgensi fratribus Federici aperuerit, quæ ad ipsum delata erant. *Cap. 4.*

ASsumensque Episcopum illum in sacellum suũ, solus soli cępit confiteri omnia peccata sua ab ineunte ætate, cum tanto imbre lachrymarum, vt totum pectus eius infunderent, & cordis maculas crebris stillicidiis, ut speramus, diluerent. Cumque diceret ei dominus Mindensis: Timeo adhuc latere in cõscientia vestra, quod mihi dictũ non sit: respôdit beatus ille: Dominus scit me ex industria nihil subticuisse. Posteà tamen pleniùs cogitãs de peccatis suis, summo manè in priorem locum ducens confessorem suũ confessor Domini, in spiritu humilitatis & in animo contrito, quod memorię occurrerat, rursùs cum tãtis lachrymis confessus est, vt in tali persona talem gratiam lachrymarum Episcopus Mindensis mirari non sufficeret, & ille meritò cum Propheta dicere posset: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodiui legem tuam. Teste eodem Episcopo, cuius relatione hęc comperta sunt, sic se côtritione cordis coram Domino mactauit, sic se oris confessione mundauit, iam solicitè vtraque iustificatione se pręparãs, ac si ipsa die moriturus esset. Posteà conscientia serenata, confidenter ait: Modò uoluntas Dei de me fiat. Eccè sic uerus & summus sacerdos homo Christus Iesus, qui se in ara Crucis offerre dignatus est hôstiam propiciationis pro peccatis nostris, sacerdotem pœnitentem profluuio lachrymarũ suarum abluere, & emũdare voluit, vt Deo patri per martyrium offerendus in holocaustũ, esset hostia pura, hostia sancta, hostia placens & immaculata. Sacerdotes veteris testamenti hostias offerendas priùs lauabant. Interim pulsabatur ad hostium sacelli, sed non permisit aperiri dominus Archiepiscopus, eo quòd haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumque pulsando perseuerarent, dicerentque Monasteriensem & Osnaburgẽsem Episcopos ad ostium stare, postquam oculos extersit & faciem siccauit, permisit eos intromitti: quibus & ait: Vos domini ambo cognati mei estis: ego, sicut optimè nostis, in nullo vos læsi, sed quãtùm potui, semper promoui. Et eccè à diuersis, tam literis quàm verbis, indicatur mihi, Comitem Federicum fratrem vestrum, quem ex animo dilexi, & cui nô nocui, malum machinari, meq; velle occidere. At illi simulantes, qđ in pectore non habebant, pauidi responderunt: Absit hoc, domine, absit: nihil necessè est vos hoc reformidare, quia nunquàm ascendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & sublimati sumus. & hoc quidẽ verissimum erat. Nam Theodoricum, electus in Archiepiscopum, statim promouit in summi templi Præpositum, ac deindè in Monasteriensem Episcopũ: Engelbertum verò in Præpositum S. Georgii, & posteà in Episcopum Osnaburgensem: & Philippum fratrẽ illorum, in summa Coloniensi ecclesia Canonicũ & thesaurarium fecit. Atque eo tempore, quo occisus est, operam dabat, vt Bruno frater eorum Præpositus fieret summæ ædis Traiectensis. Quę idcircò commemorare volui, vt lector cognoscat, qualem ei vicem repẽderint. Reuerà retribuerũt ei mala pro bonis: & cùm loqueretur illis & pro illis bonum, impugnabant eum gratis.

Cũ multis lachrymis confitetur Engelbertus peccata sua.

Ps. 118.

Leuit. 1.

Epis fratrib' Federici indicat, qđ ad ipsum p[er]latum sit de cæde sua.

Vt Susato proficiscens, in itinere viduæ ius amissum restituerit. *Cap. 5.*

COmes Federicus vt côceptam malitiam meliùs dissimulare posset, pro bono pacis ipsi à domino Episcopo oblata verbotenus acceptauit, cum eo à Susato exiens, eumque tam familiariter deducens, vt Episcopus diceret: Cognate, cum multa iucunditate simul ascendemus ad solennem regis & principũ cõuentum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens autem Federicus, quòd postera die dedicaturus esset ecclesiã in Suuelme, oblata hac occasione, exemplo Iudæ petiit licentiam ab Episcopo discedendi, sicque ad satellites suos rediit, eosq; diuersis in locis insidias tendere iussit, quidq; facerẽt instruxit, & omni quo potuit studio ad facinus animauit. Erat tũ sexta feria post festum omnium Sanctorum, & Domini electus eodem die Sanctis omnibus per meritum passionis sociãdus, ad dedicationis locum ieiunus venire constituit. Eodem autem die occurrit ei vidua quædam, super duabus causis sub diuini nominis obtestatione iudicium illius flagitans. Cuius vociferatione sacerdos Dei cõmotus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniquitatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, ꝙ nec Deũ timebat, nec hominem reuerebatur: mox de equo descendit, & sede composita loco Ducis ad iudicandum sedens, super feudo, de quo uidua conquerebatur, sententiam quęsiuit & accepit. Audiẽs verò pro se & côtra viduam sententiam esse latam, ex multa cordis cõmiseratione protulit uerbum memoria dignum: En domina, inquit, feudum hoc, de quo conquereris, tibi per sententiam ablatum, mihiq; adiudicatum est. Sed

Simulat pacem Federicus.

Luc. 18.

Singulari humanitate satisfacit viduæ ius petenti.

ego

Traian⁹ Impator.

ego propter Deum, dolens miseriam tuam, id tibi relinquo. Porrò alterius negocii iui ad me non pertinet querimonia. Simile quiddam legimus in Romana historia de pio principe Traiano: qui cùm esset in expeditione positus, & militia vallatus, vidua illi vetustissima in foro occurrit, & iniuriam suam illi côquesta est. Cumque ille diceret se ius ei dicturum cùm rediret, & illa responderet incertum esse reditum eius: mox dominus orbis substitit, viduam audiuit & vindicauit, omnia illi restituens. Amplius aliquid operatus est princeps noster. Traianus per iudicium viduæ fecit iustitiam: Engelbertus omne iudicium côuertit in misericordiam. Et quia sine fide impossibile est placere Deo, si Imperator illam humanitatem exercuit zelo iustitiæ, non appetitu secularis gloriæ, poterat ei esse ad mitigationem pęnæ, quod sacerdoti Domini, eo quòd esset vir catholicus, contritus & confessus, meritorium fuisse creditur vitæ æternæ. Opus Imperatoris, cùm extra charitatem factum sit, mortuũ remansit. Opus verò episcopi, quod ex charitate factum speramus, ad martyrũ gloriã valdè eũ habilẽ reddidit.

Heb. 11.

Vt Comes Federicus crebrò ad eum ventitans, res eius explorarit. Cap. 6.

Federic⁹ Comes ei iter exploras.

CVm autem Episcopus properaret ad locum destinatum, Comes Federicus circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiens quò tenderet, & qui vel quot cum eo essent. Episcopus illum salutat, vtq; apud se pernoctaret, plurimùm inuitat: sed ille nõ acquiescit, aliquid semper, vt priùs, causæ prætexẽs. O cor agninum, ò oculum columbinum. Cor sine felle, oculus sine suspicione. Inuitat amicus hostem, domesticus latronem, hostia carnificem. Comite recedẽte, & pontifice procedente, tempus adest vespertinum. Vesperis uerò dictis, rursùs adest Comes. Eum cernẽs eminùs Conradus Comes Tremoniæ, ait ad Episcopum: Domine, creber comitis huius accessus & recessus mihi multùm est suspectus. En nunc tertiò venit, & non, sicut ante, in palefrido, sed in dextrario. Consulo vobis, vt & vos dextrarium vestrum ascẽdatis. Cui ille respondit: Hoc nimis esset notabile. Non enim timeo, quia non nocui illi. Cumque appropinquaret, viderunt vultus eius colorem penitus immutatum. Heu quàm difficilè est, vt quidam ait, crimen non prodere vultu. Cœpit autem eum alloqui Episcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandem maneres mecum: sed ille nihil respondit, côscius ipse sibi: pergebantque simul. Ea causa quidam tam ex Clericis quàm ex militibus suspicione territi, ab illorum se comitatu subduxerunt. Magna verò pars Episcopalis familiæ cum cocis iamdudùm ad hospitium præparandum præcesserat, & pauci cum pontifice remanserãt. Sole properante ad occasum, hostia eum immolante properat ad aram, vt fieret Domino sacrificiũ vespertinum, quod dignius erat in lege. Passus est Christus sexta feria, hora sexta, scilicet in meridie, vt declararet se mediatorem esse Dei & hominum: Engelbertũ verò pati voluit eadem feria, sed in fine diei: vt ostenderet eum per bonum finem, nõ per præcedentem vitam, coronatum. Per caudam hostiæ, bonus finis designatus est in lege. Hostiam sine cauda offerre non licuit: neque Deo vita bona sine bono fine placebit. Sciens scriptum beatus ille, Qualem te inuenero, talem te iudico: maximè à religiosis expetere solebat, quatenùs ei finem bonum suis orationibus apud Deum obtinerent: quod & factum est eo, quo iam dicemus, ordine.

Nõ cauet sibi ab insidiis Federici.

De cæde eius, & vt corpus exanime in Suuelme delatum sit. Cap. 7.

Sceleris immanitate terretur Federicus, sed à suis animatur.

CIRca crepusculum ventum est ad locum insidiarum, & eccè Comes enormitatem concepti facinoris considerans & abhorrens, dicere cępit ad suos: Væ mihi misero: Quid est, quod facere volui, vt dominum & cognatum meum occiderem? Sed mox illi, quos ipse tam antè flatu Behemoth succenderat, eum rursùs inflammantes, adeò ad facinus instigauerũt, vt instàr colubri venenum, quod ad breue tempus euomuerat, ardentiùs resorberet & resumeret: statimque cum Heriberto de nece Episcopi tractans, voluntatẽ suam ei exposuit. Ille côfestim, vt edoctus fuerat à fratre suo dapifero, assumpto secum Heriberto de Suueren, dominum Archiepiscopum præcesserũt: & cùm in ascensu montis esset, Comes ait: Domine, hæc est via nostra. Cui Episcopus respondit: Dominus nos custodiat. Non enim sine suspicione fuit. Tũc parùm expectans Comes, alios famulos post eum misit, præcipiens eis, vt Heriberto assisterent in eo, quod ille moliturus esset. Cumq; iam concauam viam, quæ in summitate duabus hincindè semitis cingebatur, dominus Episcopus ingrederetur, præmissi serui Comitis cum tanto strepitu aditum præoccuparunt, vt etiam ipse pontifex, sicut hodiè restis est Cellarius de Hemmerode, turbatus miraretur. Alii à dextris, alii à sinistris gradiebẽtur: quidam verò retrò cum Comite insidias obseruantes, sequebantur. Tunc Heribertus signũ eis dans, qui in latebris erant, tam horrificum edidit sibilum, vt non modò homines proditionis ignari, sed etiam equi, quibus insidebãt, stuperent. Mox ii, qui præcesserant, extractis gladiis reuersi sunt. Id ubi conspexit miles quidam, qui inter illos & Episcopum erat, territus clamauit: Domine, ascendite citò dextrariũ vestrum, quia mors in ianuis est. Ducebatur enim dextrarius à tergo eius à nobili adolescente de Hemirsbach. Vidẽtes autem famuli Comitis, quòd dextrariũ ascendisset, obiecerunt se ei, & unus ex illis vulnerauit eum grauiter in crure, nullo eum defendente, excepto milite Conrado de Tremonia, qui districto ense Heriberto Rinekore se obiecit, quem tamen is Heribertus anteuertens, dirè in fronte percussit: & cùm se ab illo Conradus auerteret, alio ictu inter scapulas eum vulnerauit. Atq; hic est ille Heribertus, qui paulo antè dominum Episcopum præmonuerat, vt si secùs, quàm ipse sperabat, res eueniret, excusare se posset. Vt autem viderunt hæc illi, qui erant cum Episcopo, omnes relicto eo fugerũt: & impletum est in illis, quod per prophetam de capite nostro scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oues. Quid post hæc de illo gestum sit, tum propter suorum fugam, tũ propter imminentem noctem plenè sciri nõ potuit. Sed eccè nutu Dei actum est, vt Comes Federicus ab Vrbe rediẽs Coloniam captiuus adduceretur, ex quo martyrii eius ordo modusque cognitus est. Is enim facinus suum palàm confessus, parricidii reos nominatim expressit, etiam fratres suos de reatu accusans. Captus est cum eo & milite quodam Tobias notarius eius: qui in vinculis positus, ad preces quorundam Canonicorum, qui me ad scribendum ampliùs solicitarunt, vt verius scribi posset, quemadmodùm & à quibus occisus esset Episcopus, spe consequendæ veniæ manifestauit, Deum testem adhibens, se uera dixisse, prout ipsius Comitis in agone, & aliorum nefandorũ Romæ côfessio patefecit. Vt ergò Tobias ille scripsit, cùm dominus Episcopus in via concaua positus adhoc esset satellites, præire iussi, tanta vi arrepto freno dextrarium eius verterunt, vt frenum ei à manibus ex

Miserè circumuenitur beatus Eps.

Primum vulnus in crure accipit.

A suis deseritur.

Zach. 13

tra-

traherent: cumq; ea vtraque parte aliò diuertere non posset, quia arcta & côcaua esset, per mediam illam fugere cœpit. Illis autem eum insequêtibus, Ioachim dextrarium eius in femore vulnerauit: & cum ex neutra parte in via eum antecedere possent, Heribertus extra viam cum equo exiliens, in * acutissima semita, sicut ipse confessus est, eum præueniens, per capitium arripuit, & eum ex latere ad se inclinans, secum in terram traxit. Sed mox violenter surgente beato Episcopo, quia fortior illo erat, cùm extra viam in rubo Comes audisset, propiùs accedens, clamasse dicitur: Appræhendite & tenete eum, quia fortior nobis efficitur vir. Cumq; verba supplicationis ederet Episcopus & diceret: Sancte Petre, quid mihi imputât homines isti? frendens Federicus ait: Cædite latronem, cædite, qui & nobiles exhæredat, & nemini parcit. Tunc Giselbertus videns Heribertum chlamydi eius inhærêtem, ocyùs descendit, & furibundè accurrens, primũ vulnus; capiti eius inflixit, secundo ictu vibrans ferrũ, manus eius, vt puto, amputauit, corpusq; eius gladio transfixit. Tobiæ sunt hæc. Eadem hora Iordanus, qui ab eo proscriptus fuerat, superueniens; maximum vulnus capiti eius imposuit, queadmodùm in tlenburg iactitauit, semèl atque iterùm dicêre Episcopo: Eheu, eheu. Tum seorsum eum inclinantes, Heribertus primò cultello eum perfodit, Comite, vt aiunt, eiulante & clamitante: Heu me miserum: nimium est. Cùm autem Giselbertus caput ei præcidere vellet, à Godefrido, quem Comes ad prohibendum miserat, per capillos abstractus est. A quercu autem, vbi primò cædi cœperat, vsque ad locum, vbi detractus est & extractus, vbi hodie super martyrium eius sacellum fabricatum est, vix decem passus distant. Vbi super eum velut canes rabidi ac famelici, filii perditionis côgregati, cultellis acutissimis ad hoc præparatis sic totum corpus eius perfoderunt, vt à vertice vsque ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ità vt dicere posset cum Propheta in persona Christi, cuius mêbrum effectus est pro iustitia moriendo: Circundederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me &c. Porrò vnus ex eis, instar eius qui latus Domini lancea aperuit, fertur eum sub pede incidisse, exploraturus an extinctus esset. Deindè ad equos suos singuli reuertentes, ad Comitem conuenerût, corpore Episcopi in terra relicto. O cæcam temeritatem, ò furorem mille mortibus plectendum, o rabiem non hominum, sed belluarum, quæ non est verita tam audacter, tam crudeliter, tam viliter & indignè occidere Christum Domini, sacerdotem Domini, pontificê magnum, & non qualemcunque pontificem, sed pontificum patrem ac principem: & quod magis terrere debuerat, Ducem fortissimum, & Romani regni tutorem. Patrato tanto parricidio, homines malo dæmone pleni cum suo Comite, immò totius malitiæ fomite recedentes, Domini sacerdotem, acsi vnctus nô esset oleo, reliquerunt in sterquilinio. Miles autem quidam Leonies nomine, qui illi adhęserat, cùm primum detentus & vulneratus fuit, Henricum Cellarium de Hemenrode, qui paulùm præcesserat, sublecutus, ait ad eum: Heu domine Cellarie, quid faciemus? Dominus noster Archiepiscopus grauiter vulneratus est, & à Comite Federico captiuus abductus est. Cui ille, supra quàm credi potest turbatus, respondit: Pium est, vt reuertamur & videamus, quid circa illum agatur, vel quorsum abducatur. Cumq; simul reuersi essent ad locum cædis, audiunt clamores carnificum illorũ in nemore errantium. Erat enim nox. & cùm vndiq; circunspicerent, offenderunt corpus martyris extinctum, confossum, ipsoque adspectu nimis horrendum. Valdè igitur consternati, suadente Cellario, nè à feris corpus exanime, si illic nocte remaneret, indignè attrectaretur, abeunt ad proximas ædes, atque indè bigam stercorariam, qua illo die fimus euectus fuerat, adducunt: & ecce corpus clarissimi principis, quod ex parte vestitum reliquerant, penè totum reperiunt nudum. Nam præter femoralia & subuculam, quę collo eius adhærebat, nihil ei reliquerant: diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerunt. Quæ omnia ita erant sanguine infecta & dilacerata, vt tanquam nulli vsui accommoda spoliatores illi neglexerint. Per quæ tamen hodiè multi sanitatis beneficia consequuntur. Cellarius verò & miles atque eleemosynarius corpus tollentes, & linteamini inuoluentes, vehiculo imposuerût. Cumq; Suuelme illud perduxissent, & in ecclesia ponere decreuissent, non permisit sacerdos, contaminationem basilicæ prætexês, cùm potiùs sanguine martyris dedicaretur. Sed propter hoc & alia quædam, quibus martyris gratia se indignum reddidit, vsque hodie satis grauiter in suo corpore diuinitùs flagellatur. At tamê positus est in eadem domo, in qua pernoctare & comedere proposuerat sacerdos Dei viuus, duæque candelæ dedicationi præparatæ illic collocatæ sunt, vna ad caput, altera ad pedes. Cùm autem inter se uigilias noctis partiti essent, & Cellarius vsque ad mediam noctem corpori assideret, precesque horarias beatæ Dei genitricis & virginis Mariæ lecticaret, sicut hodieq; testis est, núquam aliquid horroris ex contactu illius, vt de cadaueribus occisorum fieri assolet, passus est. Haud dubium, quin ex præsentia sanctorum Angelorum gratia hæc extiterit, qui apud corpus martyris celestes excubias celebrabant. Fuerat autem is Henricus Cellarius ante conuersionem miles, & tanto fortasiè ad huiusmodi opus expeditior & audacior, quanto assuetior.

*for. * artissima.*

Horrẽdũ in modũ trucidat.

Innumeris vulneribus conficitur.

Psal. 21.

Iohan. 19

Diploidẽ Author vocat mãbasiũ. Est vestis proxima subucula.

Sacerdotis cuiusdã temeritas punitur à deo.

Vt corpus eius ad cœnobium Montense delatum sit. Cap. 8.

MAnè martyris corpus curru impositũ est: cũq; illud deducerent, plures ex familia Episcopi, qui timore mortis dispersi fuerant, deducentibus adiûcti sunt. Venientibus autem ad nouum castrũ, quod beatus Episcopus suis expensis ædificauerat, cùm intrare vellent, vt illic corpus lauarent & componerent, negatus est introitus, timore vt æstimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montensis cęnobii, ante castrum illis occurrit, eoque duce ad monasterium festinatum est. Cumque appropinquarent monasterio, fratres cum Cruce & thuris suffitu eis obuiã processerunt. Corpore sacro in feretrum de curru deposito, quidam è senioribus Henricus nomine, nunc eiusdem monasterii Prior, linteamen de capite martyris remouit, vultum eius eruentum & confractũ fratribus ostendens. Quo visoq́, lachrymati sunt valdè, tã dilecti patris morte, & tali morte, plurimùm consternati. Specialiter enim ille dilexerat Montense cœnobium, vtpotè ab eius proauis fundatum. Henricus verò cùm ob cruris infirmitatem vno pede nutaret, cogitans beatum virum à nocentibus innocêter occisum, brachium eius nudum nuda manu tetigit, & plena fide eandem benedictionem ad crus nudum transmittens, gradum pedis vacillantis roborauit. Nam sicut ab eius ore nupèr audiui, ipsa hora cœpit leniùs habere, & gradatim proficere. Deindè cum vocibus lachrymosis corpus in oratorium illatum est, & eadem nocte quibusdam fratribus mirificę visiones de gloria martyris in somnis oblatæ sunt. Posteà magno studio corpus eius in cęnobio lotum & euisceratũ est, myrrhaque & sale côditum, & vestibus sacerdotalibus de-

Honorificè à fratribus Mõtensis cœnobij, corpus martyris excipitur.

Innocenter p. immeritò.

Miraculum.

Visiones de gloria eius.

center

Nota.

center indutum. Numerata tum sunt in martyris corpore quadragintaseptem vulnera, exceptis paruis pũctionibus: nec hoc sine sacramento. Nã quadragenarius numerus est pœnitẽtiæ: septenarius verò, spiritualis gratiæ. Accepit igitur Christi martyr quadraginta septem vulnera, vt ijs significaretur per cordis pœnitudinẽ & oris confessionem accepisse eum septiformem gratiam spiritussancti, cuius dono perductus est ad martyrii gloriam. Nulli dubium est, quin vera contritio & vera confessio deleat peccata quo ad culpam, & satisfactio exterior pœnam, ità tamen, si cõtritio sit sufficiens. Quæ verò satisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsùs. Duo sunt, per quæ plena fit remissio, mediante cõtritione in adultis, baptismus aquæ & baptismus sanguinis. Vtroque satisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim macularum post primum contraxit, secundo, vt speramus, totũ diluit. In omnibus siquidem membris, in quibus peccauerat, punitus est: In capite quidẽ multipliciter, sicut apparet in eius pileo, scilicet in vertice, in fronte, in occipite, in temporibus, labiis & dentibus, idq; tã grauiter, vt riuuli sanguinis inundantes & decurrentes, fossas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus est, itemq; collo, humeris, dorso, pectore, corde, ventre, coxis, cruribus & pedibus: vt cognoscas lector, quali baptismo Christus in martyre suo diluere dignatus sit, quicquid culpæ contraxerat.

Vt corpus eius Coloniam perlatum, totius vrbis mœrore exceptum sit: & de destructione castri Valantiæ. Cap. 9.

Sũmo omniũ dolore corp⁹ Coloniam infertur.

FEria secunda pontificis corpus Coloniam perducitur, & ad gradus ecclesiæ sanctæ Dei genitricis, cum mœrore totius ciuitatis excipitur. Quantus tum illic fuerit gemitus, dolor, planctus Clericorum, clamor & vlulatus eorum, qui erant in ministeriis, plebis diuersi sexus & ætatis quanta vociferatio, pastoris sui mortem deplorantium, probitatis eius insignia commemorantium, & Federico mille mortes imprecantium: nullius vox dicere, nullius stylus conscribere sufficit. Præferebatur feretro interula, martyris sanguine purpurata, quæ ad commiserationẽ mouit vniuersos. Nec mirum, si Colonia tanto pastore viduata planxit. Erat enim ille maxima columna tẽpli, honor Cleri, inter proceres regni famosissimus, patriæ pater: & vt breuiter dicam, speciale decus sui temporis. Tã autem fidelis fuerat Ecclesiæ sibi commissæ, vt quodã tẽpore vni è ministris suis dixerit: Non tu tam solicitus es, vt liberis tuis, quos vnicè diligis, amplã relinquas hæreditatem, q̃ ego solicitus sum, vt B. Petrum & Ecclesiam eius hæreditate ditem. Reipublicæ quoq; tam fuit vtilis, vt neque corpori, neq; expẽsis parceret, modò prodesset multis. Deportatur indè corpus martyris per curiã Episcopalẽ cum lachrymis multis, cum Crucibus & thuribulis in domum B. Petri, ibique deponitur, multaq; ei beneficia per multos dies tã in Missis, quàm in Psalmis, more Christiano impenduntur. Diù enim in illa ecclesia mansit corpus inhumatum, quòd per futurũ antistitem primores & qui ministeriis fungebantur, illud conuentui principum præsentare, & de percussoribus eius conqueri statuissent, sicut & factum est. Ea enim causa sacrum corpus coquentes, carnes ab ossibus separauerunt. Sicut autem testãtur, qui aderant, ità martyris caluaria gladiis cædentium confracta & cõminuta fuerat, vt de caldario corpore extracto, particulatim vix posset coniungi. Cum tristis rumor occisi pontificis Ecclesiam perturbasset, Dux

Quãtũ amarit ecclesiã suã

Vualramus dolorem super dolorem eius addens, tertia die à cæde eius, ante quàm corpus eius venisset Coloniam, congregato milite copioso & multis rusticis, castrum Valantiam, quod beatus vir ad munimenũ terræ non longè à castro Rodẽsi, maximo sumptu ædificauerat, absens obsedit, & post paucos dies cum magno suorum tripudio deiecit. Nam propter Episcopi repentinũ interitum, & Vualrami improuisum aduentum, qui in castro erant, propter penuriã annonæ armorum & propugnatorum, hostibus se dediderunt. Vualramus vt à facto excusare se posset, sicut & fecit, præsens adesse noluit: sed fratrem suum Gerardũ cũ filio Vualramo ad castrum destruendũ misit. Aiebat enim in suam ignominiã illud extructum. Gerardus verò, qui in castro diruendo multum feruebat, eodẽ die quo solenne tricenarium eius, qui castrum extruxerat, agebatur Coloniæ, vita priuatus, in Vuassenberg sepultus est. Eum post quinq; menses frater eius Dux Vualramus secutus, eandem viam vniuersæ carnis ingressus est. Post cuius mortem duo filii eius Vualramus iunior & Comes Henricus graui admodum infirmitate correpti, satis vexati sunt, nec adhuc plenè cõualuerunt. Causam verò cum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus nouit.

Castrum Valantia à Duce Vualramo diruit.

Vltio diuina.

Vt sub sacrificio Episcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

SExta illa feria, qua castrum fuit euersum, septenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia sacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabrielis in Rode, eiusdem vocabuli castrum vicinũ pro anima martyris Missam celebraturus ascendit. Cũ que dictis secretis, post Sanctus Canonem inchoaret, ecce sanctum Episcopum pontificalibus indutũ, vultu hilari sacro altari adstare videt: & cùm Crucis signa exprimeret super panem & calicem, beatus pontifex per totum Canonem sacerdoti se conformans, eodem modo & iisdem vicibus sancta consignauit, dexteram eleuans. Cùm autẽ ventum esset ad eum locũ, vbi defuncti nominantur, & eum sacerdos nominasset, expleto sacramento, ait illi Episcopus: Frater, non est necessè, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili. & adiecit: Noueris pro certo, quod omnes illi, qui me occiderunt, vel quorũ consilio occisus sum, malè peribunt, idq; citius, q̃ credi possit. His dictis, disparuit: Ludouicus verò Missa completa, omnibus quæ viderat, indicauit, testem Deum adhibens ità se habere.

Apparet Eps sacrificanti.

Prædicat illis celerẽ vindictã interfectores suos

De electione Henrici successoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad vlciscendam necem eius. Cap. 11.

SEquenti die, id est, sabbato, castro Valãtiæ destructo, turris à Clero Coloniæ erecta est cõtra faciẽ Damasci. Cùm autem status regionis ex morte pontificis valdè turbatus esset, timerentq; primores & Clerus, nè fortè ciues cũ Vualramo propter priuilegia, quæ dominus Engelbertus cõmunis vtilitatis causa confecerat, aliquid contra Ecclesiæ libertatẽ molirẽtur, sicut eis posteà durè satis impositum est, diẽ, qui est decimusseptimus Calẽdas Septẽbris, qui nonus erat à cæde pontificis, electioni præfixerunt. Quo die, mediante & cooperante dño Theodorico Treuirensi Archiepiscopo, Henricus Bonnensis Præpositus in pastorem & Archipræsulem cõsensu vnanimi electus est. Quo iuxta morem in Episcopi sede residente, clamores

Henricus creat Colon. Archieps.

res

res ministrorum, id est, eorum, qui ministeriis fungebantur, de nece domini sui conquerentium, renouati sunt, & ab eis interula martyris in sinum eius deposita est. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit se sanguinē eius quoad viueret vindicaturum. Quàm studiosus autē & feruens hactenùs & fuerit & sit in ea vindicta persequenda, itá ut neque corpori, neque pecuniis parcat, sequentia declarabunt. Eo quidem die, quo sacerdotio initiatus est, ad gloriam martyris dilatandam, corám altari beati Petri exiguitati meæ humiliter satis iniungere dignatus est, vt quæ ab eo insigniter gesta sunt, & miracula quæ per eum Dominus operatur ad posterorum notitiā scripto transmitterem. Cumq; me excusarem, & dicerem, mihi id non licere, Priori meo, qui præsens erat, præcepit, vt me cogeret obedire: quod & fecit. Itaque cùm multos in sua diœcesi habeat viros sapientes & eloquentes, vtpotè theologos, rhetores & philosophos, qui beati antecessoris eius vitam, martyrium & miracula elegāti stylo scribere, & floribus rhetoricis ornare possent, si materia laude digna, sermone inculto a me tractata fuerit & explicata, non mihi, quem cogit obediētia, sed illi potiùs, qui iniunxit, imputandum est.

Persequit Engelberti percussores.

Vt orta sint inimicitiæ inter Henricum electum, & Vualramum Ducem &c. Cap. 12.

CVm in ea electione præsentes adessent dux Vualramus, & filius eius Henricus, intantùm commotus est Archiepiscopus electus, vt feuda, quæ Vualramus à B. Petro habebat, & quæ filius eius habiturus erat, porrigere recusaret, idque ob supradicti castri deductionem. Ciuibus etiam negauit gratiam suam ob priuilegiorum concremationem, & societatem cum Vualramo initam, atque etiam ob alia quędā, de quibus oībus non est huius temporis texere historiam.

Infensus est Vualramo Duci.

Vt Federicus Comes in curia regis proscriptus sit. Cap. 13.

AScendens indè Francofurtum ad colloquiū regis electus Eps, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Cistertiensis deferendum commisit, putà Godefrido Abbati Montensi, & Henrico Abbati Vallis S. Petri. Cumque præsentatum esset corpus Henrico regi atque principibus, & cum eo mortis eius insignia, interula, diplois & pileus: iis, qui corpus præcedebant, districtis gladiis, vt habent legum iura, cōtra Federicum latronem vociferantibus, turbatus est rex, & omnes qui cum illo erāt: maximè autem rex puer, qui perinde vt lugere solet filius patrem, & puer tutorem suum, extinctum planxit Episcopum: Proscriptionem verò Federici in celebri conuentu Norenbergēsi factam renouauit, omnibus ei abiudicatis tam allodiis, quàm feudis. Feuda libera adiudicata sunt dominis suis: allodia proximis, ministeriales siue ministri & homines à iuramento ei præstito absoluti. Vxor eius vidua, liberi eius orphani sunt iudicati. Electi quoquè Archiepiscopi nomine illic denunciatum est, quicunque Federicum captiuum ei exhiberet, illum mille marcas Colonienses ab eo recepturum. Infeudatus indè à rege electus Archiepiscopus, cum corpore martyris Moguntiam descendit, vbi dominus Cōradus Portuensis episcopus & legatus in Aduentu Domini Concilium celebrauit. Ibi enim eius præcepto congregati erant diuersarum vrbium Episcopi, & Abbates multi. Is ob necem præsulis multùm consternatus, in sermone suo multis eum in eodem Concilio præconiis extulit, martyrē prædicans, & cæteris episcopis, qui bonis ecclesiarū suarū cognatos & nepotulos suos infeudant, vel dū ea illi diripiunt, dissimulant, exemplū eū statuens. In eodem Concilio ab illo totius Germaniæ legato Conrado, Federicus Comes etiam spiritali gladio punitus est. Cùm enim eum excommunicaret cū vniuersis Ecclesiarū prælatis illic congregatis, præcepit per omnes prouincias legationis suæ, id est, Mogūtinensem, Coloniensem, Treuirensem, Bremēsem & Magdeburgensem, in omnibus ecclesiis per omnes dominicas cū extinctione candelarum eum excōmunicare: nec eū solū, sed etiā omnes eius adiutores, vel quorum consilio occisus est præsul: itemque omnes, qui reos necis eius fouerent, vel eis cōmunicarent. Exhibitæ quoquè in eodem Concilio sunt Conrado Legato literæ Theodorici Monasteriensis episcopi, & Engelberti electi Osnaburgensis, germanorum fratrum Federici: quorum prior de sacrilegio se excusauit, paratum se dicens canonicè se purgare: alter episcopū ordinari se petiit. Respondit Legatus, se proniorem ad parcendū, quàm ad puniēdum, modò se excusare possint: diemque eis præfixit, quo se purgarent in Concilio Leodiensi. Quò cùm venissent, nobilibus cōductū eis ex mandato Cardinalis Legati præstantibus, nec se canonicè cum septem episcopis purgare possent, primoribus Coloniensibus, multisque aliis eos accusantibus, Legatus ex cōsensu episcoporū plurimorū, qui præsentes erant, ad dominū Papam illos trāsmisit: cui etiam inter cætera hęc scripsit: Examini vestro dirigimus hos duos episcopos, grauiter de domini Engelberti nece infamatos.

In Comitiis ostēditur casus martyr.

Federic⁹ pscribitur

Cōcilium Moguntinum.

Federic⁹ à Legato & synodo excōicat.

Conciliū Leodiēse.

Vt punitus sit Arnoldus miles, cùm martyri malediceret. Cap. 14.

VT autem ad superiora redeamus, corpus martyris à duobus supradictis Abbatibus per Rheni alueum Coloniam reducitur. Cumque venissent cōtra Vuesseling pagum, duobus milliaribus à Colonia distantē, miles quidā Arnoldus nomine, è litore prospiciens, vbi didicit pontificis Engelberti ossa reuehi, in contumeliā martyris erupit, itá dicens: Multi aiūt, dominum hunc, qui complures læsit, dānis affecit & exhæredauit, sanctum esse & miracula facere. Hoc si verum est, quod tamen ego non credo, hæc mihi Deus faciat & addat, vt antequàm moriar, insanus efficiar. Mulctauerat illum beat⁹ episcopus quadraginta marcis ob culpam filii eius, qui fœminam vi oppresserat. Qua tamē in re multum ei pepercerat, vt facinus morte plectendum, tam modicæ pecuniæ damno mulctaret. Vt verò ostēderet Deus, quàm periculosum sit homini ponere in cælum os suū, eodem die maledico vertiginem capitis immisit: & cùm paulò post aliena loqueretur, vxorem cum cæteris cædere cępit, itēque sacerdotem qui ad confessionem eius audiendus vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincitur, custoditur tā quàm furiosus, & sequenti die post multa blasphemię verba sine uiatico & confessione animam insanus expirat. Induerat enim maledictionem sicut vestimētū, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Itaque nemo debet sibi malū imprecari: quia licèt benignus sit spiritus sapientiæ, non tamen semper liberabit maledictum a labiis suis. Hæc mihi retulit miles quidā, qui has Arnoldi blasphemias audiuit, nec tamen compescere potuit blasphemantem: & via est quispiā in ea vicinia, quē tantū lateat miraculū. Audiant recentem militis huius pęnam, atq; vtinam non etiā æternā dānationē, qui quacunq; ex causa martyri detrahentes, & gloriæ eius inuidentes, dicere solent: Nequaq̄ credere possumus, virū superbū, auarū, & prorsus mūdo dedi-

Homo maledic⁹, malè de martyre loquēs, diuinit⁹ punitur.

Ps. 108.

Sap. 1.

deditum, miracula posse edere. Considerant illi, quid aliquandò forsan fuerit: sed quid per martyrium factus sit, non attendunt. Credant saltem saluatum, quem dęmones martyrem confitentur.

Quid de eo dixerit Magdeburgi dæmoniacus quidam. Cap. 15.

EST in ciuitate Magdeburgensi quidam obsessus à dæmone pessimo, qui nullius timet exorcismos, nec uult respondere, nisi vni sacerdoti, qui specialē gratiam contra illum accepit à Domino: cui etiam sępè noua & occulta dicere consueuit. Postridiè eius diei, quo occisus est episcopus, præcepit illi sacerdos, vt aliquid noui ipsi diceret. Illo diutiùs reluctante, & presbytero instante, miro modo cœpit dæmon ridere, cachinnari, manus cōplodere. Cúq; sacerdos diceret. Quid habes, & quæ causa est tāti tripudii tui? rńdet ille: Eia, eiá: serò ille Engelbertus, q Coloniæ epš erat, occisus est. Stupēte sacerdote ac dicente: Mentiris: ille rńdit. Citò pcipies. Et sacerdos: Fuisti in morte eius? Fui, inqt ille: imo nō sunt tot graminis herbulæ, quot ibi congregati fuimus. Cumque sacerdos diceret. Quid factum est de anima eius? lugubri voce respondit: Quandò oculi eius sanguine obducti & oppresi fuere, anima nobis erepta est, & quò peruenerit, ignoro. Post triduum audientes de morte pontificis, satis admirati sunt, quibus priùs verba dæmonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgensis à loco cædis penè quatuor abest mansionibus. Etsi autem diabolus mendax est ab initio, & pater eius, constat tamen ex Euangeliorum testimonio, eum aliquandò vera dicere contra suam voluntatem, maximè cum exorcizatur, vti hoc speramus, quod subiungimus.

Serò, id est, bester wo vespeī.

Ioan. 8.

Quid dæmon ex alio quodam obsesso de eo dixerit: et vt diuersæ sint martyrii species. Cap. 16.

IN diœcesi Treuirensi est cęnobium sanctimonialium Ordinis Cistertiensis, quod, Ad sanctum Thomam, vocatur. Illic ante hos duos menses energumenus quidam in oratorio eiusdem martyris, de statu quarundam animarū tam secularium, quàm religiosorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus respondit, ut qui illic aderant, vera eum dicere non ambigerent. Cumq; domina Elizabeth, eiusdem domus Abbatissa, eum interrogaret, nū interfuisset cædi episcopi Engelberti, & ille respondere nollet, adiuratus validissimis exorcismis vt diceret ueritatem, sic ait: Quæris, an fuerim in morte eius. Vtique fui: immò meo consilio interfectus est. Ego Federicum & satellites eius incitaui, ego ad facinus illos animaui: ego, vt re ipsa malitiam conceptam implerent, effeci. Dicente Abbatissa, Vbi est anima eius? respondit: Eheu, eheu, subtracta est mihi & sociis meis, qui illic conueneramus. Ità se ante mortem præparauerat, ità se lauerat, (contritionem & confessionem significans) vt nostri iuris nihil esset in illo, & adiecit: Nostis, cur tot ille miracula faciat? Respondentibus illis: Nos id ignoramus, sed volumus, immò præcipimus tibi in nomine Christi, vt nobis id indices: subiūxit. Quandò uolutabatur in suo sanguine, & iam moriturus erat, percussoribus suis medullitùs ignouit, ità dicens: Pater, ignosce illis. Propter hunc sermonem tam potens effectus est apud altissimum, vt non negetur ei, quicquid ab illo petierit. Idque pro comperto habeatis, nunquam vllum Coloniæ sedisse episcopum in pontificis cathedra, qui tantum possit apud Deum, tantique apud illum meriti sit, vt Engelbertus. Sed hic fortassis obiiciat quisquam Maternum & Seuerinum, aliosque sanctissimos ecclesiæ Coloniensis episcopos, quorum vita fuit irrepræhensibilis, & sanctitas in Christo probata. Sed respondetur, hunc fuisse martyrem, illos non fuisse. Consummatus in breui per martyrium Engelbertus, expleuit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & columnas ecclesiæ ordines præfigurati sunt, pelles tegebant arietum rubricatæ. Arietes, qui duces gregum sunt, significant ecclesiæ prælatos, qui verbo & exemplo, siue vtriusque Testamenti cognitione, quasi duobus cornibus gregem sibi cōmissum custodire tenentur. Quorum pelles rubricātur, cùm pro subditorum salute, vel zelo iustitiæ mortem oppetentes, vti B. Engelbertus, lauant stolas suas in sanguine agni. Ipse quidem Engelbertus, reuerà fortis aries fuit, quippe qui duobus cornibus suis, id est, gemina potestate, spirituali & seculari hostes ecclesiæ Coloniensis vētilauit. Quòd si obiiciatur de sanctis Euergislo & Agilolpho episcopis Coloniensibus, etiā illos passos esse: responderi potest, non tanti meriti fuisse causam martyrii eorum, sicut Engelberti. Alter enim illorum noctù à latronibus clàm occisus est: alter verò palàm à raptoribus, qui diœcesis eius terminos peruaserant. Illos martyres fecit pietas & innocētia vitę: hunc verò virtus obedientiæ & zelus iustitię. Sicut diuersæ sunt species martyrii, ità & causæ diuersæ. Agnus occisus est ab origine mundi, ait scripturæ authoritas. Agnus Christus est, qui in quibusdam suis membris occisus est propter innocentiam, vt in Abel: in aliis propter iustitiam, vt in prophetis: in aliis propter zelum legis, vt in Machabæis: in aliis propter constantiam fidei, vt in Apostolis. Recentiori tempore in sancto Thoma Cantuariensi Episcopo, occisus est propter libertatem ecclesię conseruandam. Eadem causa mortis extitit in præsule nostro Engelberto. Occubuit ille pro libertate ecclesię Cantuariensis, iste verò pro defensione ecclesiæ Essendiensis. Liberauit ille ecclesiam Anglicanam sanguine suo de graui iugo regis Henrici: liberauit iste æquè morte sua ecclesiam suæ defensioni commissam, ab intolerabili exactione Comitis Federici. Et licèt beatus Thomas ante passionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quę non pertulit Engelbertus: in ipsa tñ passione plus doloris, angoris & ignominiæ certū est Engelbertū tolerasse. Ille.n. vt legimus, in capite vno ictu cęsus, à sacris legis relictus est in tēplo: iste vulneribus permultis toto corpore cō fossus, nudus relictus est in sterquilinio. Sāctus Thomas occisus est ab eis, qui apertè eum oderāt: sanctus verò Engelbertus, quod maiorē afferre solet dolorē, & augere inuidiam, à cognatis & amicis, à quibus nihil metuebat, quosq; ipse sublimarat. Philosophi cuiusdā sententia est, duplicari dolorē, cùm ab eo, à quo bonū merueris, venit: itemq; tanto iniuriam magis affligere, quāto propinquior est, qui fecit. Indè ēt est, quod Dauid ꝓpheta dicit in Psalmo: Qm̄ si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. & & cætera, q̄ sequuntur. Reportatū deniquè corpus sacrum gloriosi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniæ in ecclesia beati Petri in sepulcro decentissimè ꝑparato iuxta mausoleū nobilissimi p̄sulis & Archiducis Philippi, qđ est in dextera ecclesiæ parte, contra portā Australem, sexto Calendas Martii dñs Conradus Portuensis episcopus & sedis Apostolicæ Legatus, coram innumerabili multitudine diuersæ dignitatis, ordinis, sexus, & ætatis sepeliuit. Quanta illic quotidiè miracula fiant, in libro virtutum eius partim declarabitur. Passus est autem beatus martyr anno gratiæ millesimo ducentesimo vicesimoquinto, mensis Nouēbris die septimo, anno pōtificatus sui decimo, sub Honorio Papa III. imperāte Federico II. monarchiā cæli & terrę obtiuēte Dño nr̄o Iesu Chr̄o,

Dæmon adiuratus qd de Engelberto dixerit.

Exo. 26.

Apoc. 7. & 22.

Apoc. 13

Gene 4. 2. Macha. 7.

Dolor acerrimus quis sit.

Psal. 54.

Tempus cædis eius

qui cum patre, & ſpiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

De celeri vindicta percuſſorum eius, & morte miſera Federici Comitis. Cap. 17.

SVpereſt nunc, vt dicamus, quanta & celeritate & ſeueritate omnipotens Deus famuli ſui ſanguinẽ, tum per ſeipſum, tum per humanũ miniſterium vindicauerit. Quantùm enim diſplicuerit ſacrilegorum facinus, licèt martyris paſsio placuerit, pœna ſubſequẽs manifeſtat. Vox animarum pro Chriſto interfectorũ,

Apoc. 6. eiuſmodi eſt in Apocalypſi: Vſquequò, Domine, ſanctus & verus, non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra? Non diù expectauit Dominus, non annum, non menſem, ſed ſtatim martyris ſui Engelberti ſanguinem ad ſe de terra clamantem, vindicare cœpit. Vindicauit autem gladio materiali, vindicauit gladio ſpirituali, idq; ſicut martyr octauo die ab obitu ſuo, Ludouico Rudenſi prædixerat, tam celeriter & tam acriter, vt a nobis credi non poſſet. Noueris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum conſilio occiſus ſum, malè perituros, & hoc citiùs, quàm credi poſsit. Quarto enim die vnus ſatellitum funeſtorum ab Henrico Comite Tuitii captus, in inſula Rheni ante ciuitatis mœnia, rotæ ſupplicio affectus eſt ſine vlla miſericordia. Non multò pòſt alius quidam capitur, & vinctus Coloniam mittitur: vbi pedibus ad equos ligatus, cùm per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus eſſet, membris omnibus ſecuri confractis, in rota extra muros poſitus eſt. Aiunt duos alios alibi conſimiles dediſſe pœnas. Cæteri verò tam nobiles, quàm ſerui eorum, timore mortis natale ſolum cum poſſeſsionibus ſuis relinquentes, cum duce ſuo ſatana vſq; hodiè circumeunt terram, & perambulant eam. Ipſe autem totius mali caput Federicus, cum duobus fratribus ſuis Vuilhelmo & Godefrido, vt ſupradictum eſt, excommunicatus, ac deindè proſcriptus, proiectus à facie Domini, ſicut Cain, qui fratrem ſuum occiderat, vagus & profugus factus eſt ſuper terram, nuſquam acceptus, nuſquam tutus, ita vt dicere poſsit cum Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Interim caſtrum eius Iſenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pontificis obſidetur, deditur, & ſolotenus deſtruitur. Cumque obſeſsi multi eſſent, & vitæ neceſſariis abundarent, tantus eos timor inuaſit, vt caſtrum diù tenere non auderent. Indè autem vxor Federici cum liberis educta eſt, vt ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore ſcriptum eſt: Fiant filii eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent, eiiciantur de habitationibus ſuis. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis ſuis Federicus cũ vxore, liberis & fratribus eliminatus eſt. Theodoricus verò epiſcopus Monaſterienſis cum fratre Engelberto, in Oſnaburgenſ. epiſcopum electo, in Cõcilio Leodienſi, Romam profecti ſunt. Profectus eſt & cum eis Federicus eadem ſpe, qua & illi. Cumque aliquandiù in curia manſiſſent, epiſcopi, nec proficerẽt, eo quòd ſe ſufficienter purgare non poſſent, procuratoribus eccleſiæ Colonienſis reclamantibus, & literis principum eos accuſantibus, ambo depoſiti ſunt, & non multò pòſt tum ea dolore, tum (quod credibilius eſt) ex diuina ultione mortuus eſt Theodoricus, & in ſolo peregrino ſepultus. Mortui ſunt ibidèm alii ex parricidis tres. Mortua eſt etiam vxor Federici morte ſubitanea: cumque viſcera eius eiecta eſſent, adeò cor eius ea dolore, ut aiunt, emarcuerat, vt vix fabæ quantitatem excederet. Mortuus fuit ante eam pater eius Dux Vualramus cum fratre Gerardo, viri potentes. Ità miſer Federicus ſpe vbique deſtitutus, cùm Romæ non impetraret miſericordiam, quę illi placeret, vel quod probabilius eſt, ad maiorem indignioremque pœnam diuinitùs reſeruatus, digreſſus ab urbe, diſsimulata perſona, quantùm quidẽ potuit, cum duobus Leodium venit. Vbi à quodam, qui eum Romæ viderat, cognitus, & quòd ipſe Comes Federicus eſſet, proditus, à Balduino milite Leodienſi fraudulẽter ſatis captus eſt, & domino Henrico Colonienſi Archiepiſcopo pluſquàm duobus millibus marcarũ venditus, ac Deo diſpenſante, eodem penè die, anno euoluto, quo beatus martyr Engelbertus multorum mœrore ciuitati eſt mortuus illatus, multorum deſiderio per portam oppoſitam captiuus eſt introductus, atq; indè quarto die, quo fuerat ſuperiori anno primum epiſcopi ſeptenarium celebratum, turpiſsimè in rotã cum tormentis impoſitus eſt. Videtur ei congruere, quod a Domino per Ezechielem ad regem Aegypti dictum eſt: Expandam ſuper te rete meum, & extrahã te in ſagena mea, & proiiciam te in terram. Super faciem agri abiiciam te, & habitare ſuper te faciam omnia volatilia agri, & implebo colles ſanie tua, & irrigabo terram fœtore ſanguinis tui. Vniuerſa hęc impleta ſunt & complentur in Federico. Captus eſt, venditus, extractus & vinctus, in terram proiectus, & ſecuri confractus, ſicque ſuper rotam poſitus, eſca factus eſt volatilibus agri, colles, quibus impoſitus eſt, implens ſanie ſua, & terram ſubtùs irrigans fœtore ſanguinis ſui. Per triduum illud, quo vinctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in monticulo, qui eſt iuxta portam ſancti Seuerini, columna ex lapidibus alta ſatis erecta eſt, & in illam rota plauſtri plumbo veſtita, vt durare poſſet, tranſlata: atque in eam rotam funibus pertractus eſt, priùs tamen in terra brachiis, & cruribus eius ſecuri confractis. Erat tum anniuerſarius dies, quo martyr ſacerdoti Rodenſi prædixerat, omnes percuſſores ſuos mala morte perituros. Quod accipiendum eſt vel de corporis, vel animę, vel vtriuſque morte. Etſi autem mala & turpi atque ignominioſa morte in corpore Federicus periit, ſperamus tamen eam pœnam animę, eius fuiſſe medicinam, quandoquidem benè contritus, & diligenter atq; frequenter tam priuatim quàm publicè confeſſus, ſe reũ clamauit, & pœnas illatas patienter tulit, membra ſingula carnifici confringenda vltrò offerens: & cùm in dorſo eius fabricaret carnifex ille immiſericors, & ſedecim ictus cum ſecuri ei inferret, nullam edidit vocem, ità vt omnes mirarentur. Indè vſque ad matutinas preces in corpore durans, fertur tantùm oraſſe, & circunſtantes, vt pro ipſo orarent, deprecatus eſſe. Fortaſsis ea merito martyris Engelberti, qui moriẽs orauit pro inimicis, gratia hæc illi præſtita eſt. Cùm autem ea omnia, quæ iã diximus, intra primum ferè annum acciderint, haud dubium, quin de aliis ſacrilegis his ſimilia vel etiam maiora audituri ſimus: ſed de his ſatis. Nunc porrò de miraculis & beneficiis, quæ ob eius merita declaranda præſtantur infirmis, quædam dicenda ſunt ad honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui cum patre & ſpiritu ſancto honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Margin notes:
Supplicium vnius è percuſſoribus eius.
Item alterius horrendum.
Gene. 4.
Ibidem.
Pſal. 108
Duo epiſcopi ob cædẽ eius deponuntur
Dira mors Comitis Federici.
Ezech. 32.
Pœnitentia eius, & pœnarum tolerantia.

LIBER

LIBER TERTIVS, QVI EST DE miraculis Beati uiri: quem preter prologum ob uitandā prolixitatē mutato stylo F. Lauren. Surius in compendium redegit: sed ità tamen, vt nihil historiæ desit. In superioribus duobus libris hincindè idem ipse stylum nonnihil correxit, sed modicè, ubi res poscere videbatur.

PROLOGVS AVTHORIS.

1. Reg. 3.

Oculi Heli caligauerũt, & nō poterat videre lucernā Dei, anteq̃ extingueretur. Lucernā Dei esse eũ, cui diuinitùs datũ est, ecclesiā uerbo, scripto vel exemplo illuminare, Saluator, qui lux lucis & fons luminis est, in euāgelio oñdit, cùm ait: Nemo accēdit lucernā, & ponit eā sub modio, sed super cādelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. *Matt. 5.* Quia beatus pōtifex Engelbertus, cuius actus & passionē in duobus libellis pro modulo ingenij mei dudùm explicaui, minùs in vsu habuit gratiā p̄dicandi, siue sacras scripturas exponēdi, vel spiritualiter cōuersandi: pp diuinā electionē, qua ab æterno prædestinatus est, ignorātes, postq̃ per mortē carnis extinctus est, per lucē miraculorũ declarata sunt opera eius meritoria, q̃ sibi conquisierat operibus Deo notis, maximè, vt supradictũ est, contritione, cōfessione & ꝑ iustitia sanguinis sui effusione. Cùm. n. heu tristis rumor occisionis eius insonuisset, multi, qui act⁹ eius seculares nouerāt, de salute eius desperātes, aiebant: Heu modò ꝑdidit corpus & animā. Audierāt. n. q᷑ à cognato suo Federico Comite occisus esset, eo q᷑ eum exhæredare vellet. Vndè necessè erat, vt signa eũ sequerētur. Signa. n. non sunt de substantia sanctitatis, sed q̃dam indicia sanctitatis. Nec fuisset necesse, dñm Episcopum Engelbertũ miraculis clarere post mortē, si uitæ ꝑfectoris fuisset ante mortē. Beatus Euergislus & sanctus Agilolphus Colonienses episcopi, ambo à nocentibus innocētes occisi, martyrio coronati sũt, qui tñ post mortē paucis admodùm signis claruerũt: quia nō erat necessè, ut post mortem cōmendarēt miracula, quos ante mortem cōmendarat vita sanctissima.

SS. Euergislus, & Agilolphus episcopi Colon. cur nō multis claruerint miraculis

Voluit dñs in martyre suo demonstrare, quātùm ei placeat ꝑ iustitia stare, & vt occisoribus suis terrorē incuteret per miracula. Martyrij eius meritum duo cōmendāt, videlicet vindicta de inimicis eius, & gratia sanitatũ, quā quotidiè exhibet de infirmis. De his miraculis ad iussionē successoris eius dñi Hērici Archipræsulis, aliqua scribere ꝑpono, & ea tñ, quæ mihi a ꝑsonis veridicis sunt relata, siue à venerabili viro Gosuuino, ecclesiæ B. Petri Canonico, ab ore eorũ quos martyr sanauit, excepta. Preterea miracula magna & crebra fiũt ĩ loco, q̃ vocat Giuelberg, ubi occis⁹ est: ut ibi spiritu, hic corpore p̄sens esse nō dubitetur.

Miracula quæ libenter huc adscripsimus, nè quis possit de martyris sanctitate dubitare.

Miles quidam Hermannus nomine, in pago Glibach duobus & eo ampliùs annis adeò fuit vexatus paralysi, ut non nisi supinus in lecto dormire, neque aliter q̃ aliena opera vestire se posset. Aliquando ergò admonitus à fratre suo, vt sancti martyris Engelberti meritis salutē donari sibi peteret, ille respondit: Equidem deportandum me curaui Nouesium ad S. Quirinum, Ruræmundam ad Dominam nostram, & ad multorum aliorum sanctorum limina, nec exauditus sum, fortassis indignus exaudiri. Vrgente fratre, vt votum nuncuparet martyri, petiit se in aream efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis votum suscepit, si meritis martyris sanaretur, nudis pedibus, sine lineis vestibus sepulcrum eius se aditurum. Postridè eodem loco similiter orauit. Putant. n. simplices laici efficacius esse votum, si fiat sub dio, q̃ sub tecto. Tertio die cupiens idem facere votum, cùm abessent ministri, anxiè circunspiciens, vidit scipionem apud lectum, & quod nunquam antea fecerat, induit se vestibus suis, scipionique incumbens, venit ad aream, & iam tertiò humi prostratus, repetit votum. Indè surgens, sentit remissius in corpore: scipionem è manu cadentem, à terra eleuat: redit lætus in ædes, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi videntes eum, nullo sustentante, ambulantem, replentur stupore & ecstasi, præ gaudio lachrymantur: accurrunt, vt euntē fulciant, ille respuit, dicens, à domino suo Episcopo Engelberto se curatum. Venit ad ecclesiam: coràm altari prostratus, gratias agit Deo & sancto martyri Engelberto. Post preces, ob declarandum miraculum, circumit templũ, atque indè domimum redit. Vicini gratulabundi accurrunt, & martyrem prædicant. Ille quinto die Coloniam venit, nudis pedibus adit martyris sepulcrum, agit gratias, custodi Ecclesiæ omnia ordine exponit.

Paralyticus uoiũ facit, & sanatur.

In cęnobio Heisterbacensi puer annorum quatuordecim, in domo hospitali fuit adeò contractus, vt ne ventrem quidem exonerare posset, nisi alicuis pedibus deportatus. Eius pater, qui erat ex Conuersis illius monasterii, ubi audiuit de miraculis Episcopi, ait ad eum: Fili, cùm solus fueris, fac votum sancto Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pedibus, donèc esset sub dio, ibique vouet martyri cereum suæ staturæ, itemque imaginem ceream. Eadem hora, vt in orantis fide appareret martyris meritum, puer cœpit esse meliusculus, redit ad lectulum commodiùs, quàm indè exierat: ait patri, si adessent duo scipiones, videri sibi se posse ingredi, iam beati Engelberti meritis adiutum. Parātur scipiones, puer graditur, mirantur omnes. Iam antè ductus fuerat a patre suo Nouesium ad S. Quirinum, sed ille hanc curationem in nouũ martyrem reiecit. Posteà uenit puer Coloniam, inuisit sepulcrũ martyris, obtulit quæ uouerat, post preces totus incolumis, scipionibus illic relictis, postridiè ad nos reuersus est pedibus suis. Audiant hæc martyris obtrectatores, qui aiunt: Si videremus ciues nostros, quos nouimus diù malè habuisse, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non sunt digni curari ob fidei inopiam, uel eis non expedit ut curentur: aut certè qui sic dicunt, digni non sunt videre miracula martyris. Nec ipse Dei filius omnes Iudeæ morbidos curare uoluit: immo scriptum est de illo, q᷑ quibusdam locis non fecerit virtutes multas propter incredulitatem illorum. Porrò in edendis miraculis, & fides petentium, & sanctorum merita requiruntur: quanquàm non rarò Deus etiam ingratis & indignis sua præstat beneficia.

Puer contractus, nuncupato voto fit sanus.

Matt. 13

Mulier quædā prope Coloniam, periculosè laborans ex gutture, venit ad martyris memoriam cũ amicis: petiit subuculā eius in aquam intingi, sperans, si indè biberet, se mox sanatam iri. Bibit difficulter admodùm, redit domum, post horas quatuor ad sepulcrum reuertitur, gratias agit Christo & sancto Engelberto. Tantũ ei molestiā morbus ille attulerat, vt quinque diebus nec loqui, nec gustare quicquā potuerit.

Nota miraculum.

Miles quidam ceream imaginem obtulit ad martyris sepulcrum cum his verbis: Tam tu sis benedictus, sancte episcope Engelberte, quàm ego verè tertiana febre liberatus sum à Domino.

Eodem tẽpore Iohannes Abbas S. Trudonis, quartana diu & grauiter cõflictatus, audit miracula Engelberti, laudat Deũ mirabilem in gloria eius: moxq; in mentẽ ei venit, fuisse hominẽ pacificum & misericordẽ: porrò beatos esse pacificos & misericordes. Inuocat ergò Deũ, orat vt per eius merita sibi opituletur: & confestim se lætatur in seipso experiri, quanti sit apud Deũ meriti beatus Engelbertus, sanũ se sentiens.

Matt. 5.

Abbas à quartana liberatur

Mulier diù paralytica, eius nomen appellans, curata est. Ciuis Cõfluentinus puerum scholasticũ habuit adeò contractũ, vt dimidio anno pedem in terrã deponere nõ posset. Iussit ergò eum duci Coloniam, & plena fide martyris sepulcro imponi. Fit itã: & ecce mox laxantur nerui, puer à monumento se submittit in pedes, atq; ad hospitiũ suũ gratulabũdus abscedit.

Cõtract⁹ reualescit

Aurifaber quidã Sibergensis adeò noluit fidẽ adhibere miraculis martyris, vt quotiès eius audiret prædicari sanctitatẽ, vel irrideret vel contradiceret. Et quinam, inquit, vel dici, vel esse potest sanctus, cuius iussu multæ inflammatę ædes, multi spoliati sunt, & quẽ multorum malorum cõstat fuisse authorem? Sed Deus martyris iniurias diutiùs ferre non sustinẽs, blasphemũ hominem subitò tanta vi morbi oppressit, vt se quamprimùm crederet è vita abiturũ. In se igitur reuersus, veretur ea causa se percussum, ꝙ martyri detraxisset. Iubet ergo Coloniã se adduci, venit aliorũ manibus ad sepulcrum martyris, fatetur illi culpam suã, inter cętera crebrò hæc repetit: Dñe per merita tua & sanctum martyriũ tuum, adiuua me miserũ. Interim dicit ad circunstantes: Ecquis me aqua benedicta adspersit? Respondent oẽs. Nemo nostrum te adspersit. Ille repetit: Immò uerò adspersit me aliquis. Rursùm illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei.n. benignitate & meritis Engelberti martyris eccè sanus sum. Surgit eadem hora, cunctis mirantibus: quiescit paulispèr in ædibus templo vicinis: indè domum proficiscitur, & sensim plene restituitur.

Punitur contumelios⁹ martyris obtrectator.

Cubicularius Comitissæ Geldrensis, nõ nisi scipionibus fultus ingredi potuit. Audiens Coloniæ multa edi miracula, eò se confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti sepulcrum inuisens, atq; eius precibus sanari se petens, octauo die curatur, relictisque illic scipionibus, lætus domum redit.

Geldriæ Comitissa tanta pariẽdi difficultate qñq; laborauit, vt uita eius propemodùm desperaretur. Accitus confessarius eius Abbas Cãpensis, à Duce Brabantiæ Henrico, qui erat Comitissę pater, atq; à marito eius Gerardo Comite, introductus est ad eam, præ doloris acerbitate miserè eiulãtem. Illa, viso Abbate, perindè acsi moritura sit, cõmendat se eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro se orare. Lachrymãtur oẽs, qui aderãt. Interim Comes sic ait ad eam: Nosti charissima, quantùm nos amarit cognatus & dñs meus episcopus Engelbertus. Inuoca ergò illũ in hac summa calamitate: spero nõ minùs illum tibi, ꝙ cæteris, subuenturum. Deindè Abbas cum Duce & Comite egreditur: porrò Comitissa orat martyrẽ, vt sibi opituletur. Orat Christũ, vt propter sanguinẽ quem ꝓ iustitia fudit Engelbertus, à tantis doloribus se liberet. Vix in castrum illi redierant, cùm eccè puella currit post eos, lætissimumq; nunciũ Comiti afferens: Dñe, inquit, domina mea peperit tibi elegantissimũ filium. Tum verò oẽs laudant & prædicant Deum in martyre suo Engelberto. At Comitissa non immemor bñficii, mox ut reualuit, Coloniã venit, sepulcrũ martyris visitauit, argenteamq; imaginẽ ad illud obtulit.

Illustre miraculũ in Cõtissa Geldriæ.

Puella quædam Coloniensis, sexto mense ætatis suę cœpit malè habere in oculo: deindè lumine prorsùs orbata est. Cumque sextum ageret ætatis annum, mater eius causa tribus sextis feriis ieiunauit in pane & aqua, & Missam defunctorum in honorem B. Engelberti celebrandam curauit: atque ità puella mox per martyris meritum, visum recepit.

Cæca puella uidet.

Henricus de Calẽmũt, vir nobilis, cùm diù vexatus esset morbo comitiali, die quodam in sacello stans, & de miraculis B. Engelberti cogitãs, humi se ꝓstrauit, crebroq; rogauit sanctum martyrẽ, vt à Dño sanitatem sibi impetraret. Inde surgens, sensit insolitã quandam corporis alleuationem, ità ut deincèps vsque in præsens, nihil ab illo morbo molestiæ acceperit.

Nobilis à morbo caduco liberatur.

Homo paralyticus cùm ad sepulcrum eius duabus ferè horis orasset, & martyrem attentissimè deprecatus esset, relictis illic scipionibus, quibus aduenerat, suis pedibus lætus abscessit.

Paralytici curatio

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit se visitaturum martyris Engelberti sepulcrum, & in altari, quod est ad * caput eius, Missam defunctorum celebraturum. Mox à uoto nuncupato rediit lumen, & ille fecit, quod promiserat.

Mulier in castro Nideckẽsi, viginti annis nihil viderat. Vbi didicit Engelbertũ coruscare miraculis: Ego, inquit, ibo ad noui martyris monumentũ, vt bñficia, ꝙ cõfert aliis, ẽt mihi impendat. Venit ergo Coloniã, orat ad sepulcrũ episcopi, apertisq; oculis videt lumen cæli, ꝙ tot annis perpetuas senserat tenebras.

Cæca recipit visũ

Abbas Burnenbaccensis unũ ex iunioribus monachis suis misit ad monasteriũ veteris Mõtis. Is cùm venã incidi sibi curasset, putaretq; non satis detractum sanguinis, atq; ea causa ẽt alterius brachii venam aperuisset, cũ sanguine lumẽ amisit. Id ubi cognouit Abbas Burnenbaccẽsis, nè esset illi cœnobio oneri, redire eum iussit ad se. In illo itinere Coloniam veniens, orauit ad Engelberti martyris tumulum, duosque cereos oculos obtulit, votumq; fecit, si visus ei rediret, patrem ipsius duos argenteos oculos in eius honorẽ missurum. Abit cæcus a sepulcro, venit ad locũ quendã, qui erat monasterii veteris Montis, accipitur illic humaniter, & cùm cãm cæcitatis suæ indicasset, Conuersus quidã hortatur eum, vt sanctum Engelbertum episcopum inuocet, rñdet ille se id fecisse: addit Conuersus, vt benè confidat martyrẽ sibi non defuturum: moxq; indè recedit Cõuersus, & post horã eò reuertitur. Eum uerò monachus iã videns, salutat. Et Cõuersus ad eum: Vndè scis, inquit, me hic esse, cùm nihil videas? Ille respõdet: Gratia Deo & beato Engelberto: perspicuè.n. intueor & te, & quicquid est in his ędibus.

Cæcus monachus videt.

Eodem tempore monachus quidã Eberbacẽsis ad partes inferiores missus, in itinere anteꝗ̃ veniret Coloniã, membris omnibus adeò paralysi cœpit diuexari, vt difficulter ad veteris Mõtis monasterium posset perduci. Ibi in valetudinario manenti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti. Vouet igitur se, si morbus abscedat, Missam defunctorum dicturũ. Mox sentit remissiùs, & totus reualescit.

Pralytic⁹ curatur.

Monachus iuuenis, dum vena illi inciditur, ità in brachio intumuit, vt morbus fistulæ timeretur. Dolore vrgente, promittit se beato Engelberto Psalterium lecturum. Ilicò sentit se habere melius, dicitque cunctis, à sancto Engelberto se curatum.

Alius iuuenis monachus, tribus mẽsibus paralysi in brachiis dirè uexatus, ubi ex alio iuuene iã dicto ꝑcepit, ꝙ facilè curatus esset à nostri tẽporis martyre, uouit se illi quotidianas oblaturũ preces, moxq; sanatus est. Sed deindè ꝑces illas negligẽs pristino dolore cruciat. Resipiscit uerò, omissa repetit, & redit icolumitas.

Itẽ ali⁹.

Castigat voti violator.

Matrona Coloniensis, diues sanè, dolore dentium grauissimè cruciabatur. Dentem vnum, qui erat totius mali origo, curat extrahendum: sed radice relicta, atrociori dolore afficitur, ità vt furere videretur. Adit martyris Engelberti monumentum, offert illic

man-

Immanis dolor dentiu sopitur. mandibulam ceream, domumque abiens, in ipso itine re se sentit incolumem. Quisnam ergò pontificis nostri sanctitatem in dubium reuocet, quem tot commendant præclara miracula?

In pago quodam diœcesis Coloniensis puella erat sex annorum, ab ipso ortu muta. Ea cum oblationibus primum ducta est ad sepulcrum martyris: sed cùm nô curaretur, perducta est ad eum locum, vbi occisus est. Vbi cœpit rectè & expeditè loqui, quæ nunquàm antea locuta fuerat, cunctis nô immeritò admirãtibus.

Est pagus Euestphaliæ Vlichdorp, in quo erat quidam ex multo iam tempore surdus. Pro eo vxor quotidiè orabat martyrem Engelbertum, addito etiam voto, si sanaretur, aditurum cum locũ cædis eius nudis pedibus & sine lineis vestibus, ibique oblationes suas daturum. Eo uoto suscepto, ait surdus: Audio pulsari ad Missas. Stupet vxor, dicitque ad eum: Audis etiã me *Vide noti efficaciã.* loquentem. Audio, inquit, immò uero nunquàm mihi antehàc melius audiisse videor. Itaque gratias agẽs Deo & martyri Engelberto, abiit in Giuelberg, vbi cæsus est martyr, & vota persoluit.

Vt verò Dominus martyris gloriam declararet, & per nocturnas visiones quosdam admonuit eius suffragia implorare. In pago Iserenlonensi fuit quidam, sexquinq; annis ex paralysi linguæ & manuum officio destitutus. Is sub meridiem quòquè obdormiens, audiuit vocem dicentem sibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Giuelberg, ubi occisus est episcopus Engelbertus, & curaberis. Mox ille euigilat, incipit loqui, & gratias agit Deo. Stabat auunculus eius in media domo, *Mutus loquitur.* audiensque loquentem illum, alta voce dicebat: Quis loquitur in cubiculo? Respondet ille: Ego loquor. Accurrit auunculus, obstupescit, aitque ad eum: Qui fit, vt tandiù mutus, tã absolutè loquaris? Ille refert quã vocem audierit. Nondùm autem commodè ingredi poterat, quòd coxa diuturni morbi vi caesa esset. Itaque in vehiculo ductus est in Giuelberg, in dies melius habere cœpit, ità vt exiguo scipione fultus, iret quocunquè libitum esset, per merita martyris se sanatum vbiquè prædicans.

Hermannus de Lechnich episcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieq; apud successorẽ Henricum fungitur. Is ante Augustũ mensem acerrima correptus febre, ità & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eadem domo obeunte, amicisq; eam plangentibus & ad sepulcrũ efferentibus, ille prorsùs non ad-*Visio cuiusdam.* uerteret, quid ageretur. Cumque iam miserè ad dies quindecim decubuisset, clara luce ostio aperto videt eminùs beatum illum martyrem tanq; ad se venientẽ eum multis aliis religiosis viris, qui omnes erãt albis induti, & ad collum habebant oraria siue stolas, vt solent sacerdotes. Ipse autem beatus pontifex mulæ albæ insidebat: iam enim lauerat iumentum carnis suæ in sanguine Agni. Hermanus ea visione exhilaratus, ad fœminas, q; illic sedebant, alta voce dicit: Exite ocyùs bonæ dominæ: Engelbertus episcopus venit ad me. Fratrem quoq; suum, qui ad limen ostii erat, fortiter inclamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt possit ingredi ad me. Sed illis nô se mouentibus, q; putarent vi morbi eum delirare, iterùm clamitat: cũctisq; dempta puella paruula, foras exeũt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modestus, candidatos illos antecesserat, dixeratq; Hermanno, vt se pararet: episcopum Engelbertum uelle ipsum inuisere. Cùm ergo omnes egressi essent, B. Engelbertus, quẽ tum obiisse nesciebat æger ille, cũ quodam monacho ignoto ad lectũ eius accessit, aitq; ad eum: Vt habes Hermanne? Respondit ille: Male, mi dñe: uel solum apostema lateris mei nimiùm me cruciat. Tũ episcopus ad monachũ se vertens: Adeo, inquit, confectus est hic vir, vt meritò potuerit animam expirare. Deindè manu tangit apostema, moxq; incipit sudare homo: & episcopus, cùm ei benedixisset, euanuit. Confestim aduitum se *Mira curatio febricitantis.* sentiens Hermannus, iam regressis intro illis qui exierant, rem omnẽ exposuit: laudatur ab omnibus Deus, & sanctus martyr eius Engelbertus.

Nobilis quidam valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate nostro, vt S. Engelberto cereum pedem voueret, fecit sic, & curatus est: sed tumor & dolor omnis ab illo pede migrauit in alterum. Dicente autem *Nota* Abbate, sanctum episcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoquè pedem vouit, & repentè dolor omnis euanuit.

Eodem tempore quidam è familia Ducis Limburgensis, pollicem contritum habuit. Venit ergo Coloniam, & cùm manum ceream ad sepulcrum martyris obtulisset, curatus est.

Alius in eiusdem Ducis castro natus, miserè contractus fuit. Ei ironice dicere solebant nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad S. Engelbertum, ut sanet te. Ita illi insultabant martyri propter veteres simultates, quæ Duci eorum cum Engelberto intercesserant. Tandem homo abiit Coloniã, & tribus con *Cõtractio redditur incolumitas.* tinuis diebus orans apud sepulcrum martyris, exaudi tus est. Cumque domum reuertisset, & eum nobiles illi, atque alii eius regionis homines sanum viderent, quem biennio fœdè contractum nouerant, pudefacti dicebant: Iam reuerà cernimus Archiepiscopum Engelbertum sanctum esse.

Quidam decem annis absque scipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & scipionibus illic relictis, domum sanus reuersus est.

Mulier quædam Coloniæ in platea salaria habitãs, nouem annis dolore capitis & gutturis laborauit. *Dolor capitis, & gutturis profligat.* Nocte quadam, doloris immanitate vrgente, beatum martyrem implorat, & ante solis ortum tumor & dolor omnis abscedit. Mane igitur adit sepulcrum eius, hilariter suas oblationes exhibet, agit gratias, & læta redit ad suos.

Mindensis episcopus veniens in Giuelberg, orandi causa ingressus est in sacellum, quod illic io loco cædis eius fabricatum est. Oblatus est autẽ ei illic puer, qui contractus fuerat, & ibidem sanatus. Eum intuens episcopus: Vnus, inquit, ex famulis meis tam dire cœpit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terram deponi eum oportuerit. Cumque tractaremus, quid faciendum illi esset, tandẽm recordati Archiepiscopi Engelberti, rogauimus vt suis meritis misero opitularetur. Simulatquè nos preces absoluimus, ille surrexit sanus, & cõscenso equo, martyri gratias egit.

Conuersus quidam Cãpensis monasterii, olim nobilis fuerat, & vitæ sic satis honestæ. Huic oranti adeò importune se ingerebant cogitationes diuitiarum & honorum mundi huius, vt instar muscarum morien- *Eccle. 10* tium, suauitatem vnguenti, id est, orationis deuotionem perderẽt. Crebrò ille corpus suum cædebat virgis, & multorum sanctorum suffragia implorabat, ut liberaretur: sed non impetrauit. Tandem memor Archiepiscopi Engelberti pro iustitia cæsi, flexis genibus *Tentationes permolesta abiguntur.* illum inuocauit, & eadem hora adeo liberatus est, vt deinceps nihil eiusmodi sentiret.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit se cum filio, si eum sanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturam. Votum mox consecuta est salus ægroti: & martyri iucundis animis persolutum est, quod fuerat promissum.

Alia mulier, natiõe Geldrẽsis, Colõię i parœcia S. Seuerini dgebat vidua cũ mr̃e sua & filio adhuc puero, q miserè caduco morbo affligebat. Quod cùm mater

lo orbata fuit. Audiuit in somnis, si lapidem quẽdam suis humeris ferret ad locum passionis beati martyris, qui cederet in structuram ecclesiæ ibi tum inchoatæ, confestim ipsi lumen restitutum iri. Indicat hoc parentibus: illi & sumptu & laboris itinere, tum quoq; visionis incertitudine absterriti, eã non audiunt. Tandèm ad locũ deducta, cùm lapidem illic deposuisset, mox ab eius oculis albugo prodiit. Indè domum sana reuertẽs, parẽtibus lætitiã, vicinis admirationẽ affert.

Cæca illuminatur.

Monachus quidam grauiter laborans, beatum episcopum sic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæsus es, semper in Canone Missæ tuũ nomen expressisse. Itaque pro salute corporis mei te orare æquum est. Eadem nocte illi dormienti apparuit martyr, lussitq; sanum & incolumem esse. Expergefactus ilicò, è lecto sanus exit.

Anselmus pastor Coloniæ ad S. Brigidam, vir doctus & bonus, adeò scabiosas habuit manus, vt leprã præ se ferre viderentur, nec ille præ verecundia cum quoquam cibum capere vellet. Admonuit eum sacerdos quidam, vt inuiseret sepulcrum martyris Engelberti. Venit ad sepulcrum, imponit illi manus, votum facit martyri, & eadem hora, ipso admirãte, tanquàm squamæ quædã ceciderunt de manibus eius. Sed cùm meliùs habere cœpisset, non stetit promissis. Redit scabies, & præuaricator voti redit ad cor: iterat votum, & ocyùs curatur.

Noua miraculum & pœnã notam negligentis.

Abbate Erbacensi nupèr ad martyris sepulcrũ orante, quidam ciuis ait ad eum: Meritò ad monumentum martyris nostri oras domine Abba. Reuerà enim in magno ille apud Dominum precio est, cuius ego in me virtutem mirabiliter sum expertus. Adeò enim hydropisi intumueram, vt medici spem omnẽ vitæ meæ abiicerẽt. Ego igitur multùm eiulans quadam nocte, cùm diù stetissem ante lectum meum, toto pectore martyrem hunc inuocare cœpi. Deindè fessus, in lecto paulispèr obdormiui. Pòst expergefactus, dolorẽ & tumorem omnem sentio euanuisse. Obstupesco tã inexpectato miraculo: exploro, num humor noxius, dirupta pelle, in lectum dimanarit. Sed nec humorem vllum in lecto, nec in corpore rupturam reperio. Itaque gratias ago Deo, qui tam præclarè ornat & illustrat electos suos.

Hydropici miraculum ratio.

Venio nunc ad miracula, quæ in Giuelberg, vbi trucidatus est martyr, facta sunt, quæ ad me scripto comprehensa miserunt sacerdotes eius loci, qui ea partim viderunt, partim auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata sunt.

Psal. 67. Cùm præpotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, diuersis miraculis Engelberti martyris sui merita declarare cœpisset, faber quidam, vir bonus, cum filio suo quatuordecim annos nato, intempesta nocte præteriit locum illum, in quo beatus ille necatus fuit. Et eccè videt uterque cereum insignem in ipso martyrii loco, vbi nunc altare extructum est, flammis radiantibus ad mensuram cubiti vnius à terra eleuatum, qui & tenebras circunquaque illustraret, & tamẽ neque imbre, neque ventorum flatu extingui posset. Mirantur igitur, & cùm non ignorarent, quid visio illa sibi vellet, precandi causa ad locum accedunt: & cereum quidem conspiciunt, sed nulla ratione possunt attingere. Mox properant in pagum Suuelme, & visionem indicant Bartholdo sacerdoti.

Visio mirabilis.

Ea uisio postquàm diuulgata est, quidam carpentarius non longè à Giuelberg habitans, cùm toto anno crus eius planè exaruisset, eò accessit, terramque martyris cruore infusam, cruri alligauit, & post triduum integrè curatus est.

Crus emortuum reuiuiscit.

Mulier quædam cũ filia, quæ semper clauda & muta fuerat, ad sacrum martyrii locum venit, & aliquot diebus cum lachrymis pro illa martyris opem implorauit. Et ecce muta loquitur, petit ouum à matre, illudque procul ab ea allatum, propiùs ad eum accedens, hilariter accipit ex manu illius.

Clauda et muta curatur.

Parochus quidam manum dexteram plusquàm dimidium annum adeò habuit ex morbo quodam malè olentem, vt tota hyeme ab offerendo Missæ sacrificio abstineret. Cùm autem in mentem ei venisset, beatum virum pro iustitia immeritò occisum, plena fide manum loco cædis admouit, & paulò pòst sanã retraxit.

Sacerdos quidam cæcus, procùl è Saxonia venit ad hunc locum: & cùm humi prostratus, piè admodùm Deum & martyrem eius deprecatus esset, lumen amissum recuperauit. Nõ multò pòst pro gratiarum actione limina beatissimorum Apostolrum Petri & Pauli, itemque Iacobi adiit, Engelberti martyris gloriam vbiquè prædicans.

Cæco redit lumen

Per id tempus etiam mulier paupercula, quinque annos cæca, eodem loco orans cum lacbrymis & humi prostrata, lumen gratulabunda recepit.

Anno Christi millesimo ducentesimo vicesimoquinto, qui fuit pontificatus Engelberti annus decimus, vitæ uerò quadragesimus, & cædis primus, apud pagum Suuelme fuit quidam paralysi admodùm afflictus. Is post multas calamitates perductus est ad locum hunc, in quo sæuitum est in martyrem, atque in ipsa parasceue nocte intempesta orans, vidit beatum præsulem tanquàm viuum pontificalibus indutum, instàr solis fulgentem, cum duobus viris clarissimis, qui & ipsi magno vestium ornatu conspicui erant, ad eundem aduentare locum, eusque pariter illum circumire, indicare spatia, in quibus construendum sit monasterium, deinde simul disparere. Eius visionis tãtus fuit effectus, ut paralyticus se sentiret beati Engelberti meritis curatum.

Visionis mirus effectus.

In eodem loco, ubi martyr passus est, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eò veteranus quidam, & miraculis martyris obtrectãs, intra se ait: Quid est, quod video & audio? Homo iste tyrannus fuit, oppressor pupillorum & viduarum, superbus & auarus. Adeoq; gloriæ eius inuidit, vt nec Crucem illam æquis posset oculis intueri. Sed iustus Dominus repentè igne cælesti guttur & humeros liuidi hominis inflammauit. Mox ergo ducitur in ædes filiæ amicæ suæ, ibiq; per ordinem omnibus confitetur, quid de martyre cogitauerit. Consulunt amici, vt indutus cilicio, nudis pedibus (Erat autem tum hyemis ingens frigus) ad locum sacrum redeat, precibusque & lachrymis martyrem sibi conciliet. Facit sic, & post triduum integrè sanatur.

Vindicta cælestis in martyris calumniatorem.

Fœmina quædam in Paschate cum cæteris sacrosanctam Eucharistiam percipiens, terribili Dei iudicio cœpit spumare, agitare linguam, nec tamen quicquam posse eloqui. Ante communionem sanissima fuerat: indignè accedens ad sacramentum, subitò intãtùm debilitata est, vt nullũ membrũ mouere posset. Ab ineunte enim ætate admodùm dissoluiè vixerat, & multis onusta peccatis, tã salutarẽ medicinã prorsùs imparata sumpsit. Itaq; sacra corporis Christi cõio nõ remediũ ei attulit, sed tormentũ. Periculosũ est ægro obstipato, vti medicina fortiter aluũ iciente, nisi priùs sumat quippiã, quo peccãs materia digeratur. Itã ergò peccator obstinatus & induratus, ne medicinã corporis Christi ad iudiciũ accipiat, peccatorũ uirus & noxios humores cõtritione & cõfessione priùs digerere debet. Porrò increscente in fœmina, de qua agimus, cælesti animaduersione, in somnis visio ei oblata est, qua didicit se breui curatũ iri, si velit locũ, ubi cæsus est Engelbertus Episcop[9], adire. Difficulter igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque re

Pœna indigne Eucharistiam percipientis.

ftituta, surrexit è lecto, & cibum potumque sumpsit, Deoque gratias agens, promisit se annuum censum martyri illo in loco persoluturam.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculo so laborant, non linguam mouere, nō cibum capere, nihil neque videre, neque audire potuit. Ea re miserè afflicti parentes eius, cum multis lachrymis rogarunt, vt mitra beati martyris caput pueri tangeretur. O mirum Dei gratiam Mox vt mitra imposita est capiti infantis, tumores deturgent, noxii humores euanescūt, & priusquàm paternæ domus attingat limina, infans totus reualescit. Eam mitram 10 capite habnit Episcopus, cum trucidaretur. Itaque sacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam.

videmir effectū mitra Episcopi.

Mulier quædam paupercula morbo vrgente, è Turingia venit in Giuelberg non fine multa difficultate. Laborabat illa angina, toto anno lusca fuit, sinistra manus earuerat, pedem podagra infestabat. Tot oppressa malis, prosternit se in loco, vbi occubuit martyr, orat cum lachrymis: oon tamen impetrat sanitatem, sed spe impetrandi non destituitur. Redit post menses duos, & perfectè curatur. Gratitudinis ergò promittit aoouum censum martyri Engelberto.

Morbida curatur.

Quo tempore euersum est castrum Comitis Fcderici, qui fuit author cædis Episcopi, cuiusdam etiam mechanici domus, quæ iuxta erat, destructa est, & facultates omnes ei ereptæ. Quæ res adeò ei doluit, vt plorando oculos amiserit. Sexto cæcitatis mense votum nuncupat beato Engelberto, duosque oculos cereos secum ferens ad locum martyrii, vnius oculi sui lumen recipit.

Pauperculus quidam in Vuestphalia septem annis non vno conflictatus est morbo. Alterum eius latus emortuum erat, manus aruerat, lateris costæ cōfractæ erant, crus adeò intumuit, vt crassitudine ventrē æquaret. Duobus fultus scipionibus venit ad locum, vbi impii trucidarunt Episcopum Engelbertum: preces supplices obtulit, & celeriter impetrauit qđ voluit.

Multis affect⁹ morbus fit sanus.

Crebrescebāt eo in loco miracula, & permulti quotidiè accedebāt & recedebant, alii salutem experituri, alii se eam adeptos gratulantes. Inter alios venit surdus quidam, qui decem annis nihil audierant: sed videns hominum tum aduenientium, tum abeuntiū frequentiam, animaduertit curationes fieri. Veniens ergo ad locum, ubi martyr occubuit, sanitatē adeptus est. Qui propiùs illi adstabant, audierunt rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obstructi erant. Indè verò tantus consecutus est dolor, vt caput vtraque manu comprimendo, eū nonnihil lenire cogeretur. Auditu recuperato, martyris gloriā vbiquè diuulgauit.

Surdus audit.

Auceps quidam in brachiis & manibus psalmo laborans, multa loca inuisit, remedia multa adhibuit, sed nihil profecit. Venit tandèm in Giuelberg, & optata illic sanitate potitus est. Vt autem se martyri gratum declararet, annuū censum se illi loco daturū recepit.

Spasticus sanatur.

Fœmina quædam Anderuacēsis, toto corpore inflata, decem & octo hebdomadibus immanes dolores pertulit. Vbi audiuit miracula Engelberti, huiusmodi votum suscepit: Domine Deus, inquit, si per merita martyris tui curata fuero, nudis pedibus ibo in Giuelberg, vbi cæsus est. Indè intra triduum sana effecta, fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidam Anderoacensis, diues & potens, multis annis totus ex paralysi decubuit. Erat morbus ille adeo uehemens, vt cibum erectus capere nō posset, sed pectori impositum iacens magna vi tādèm deglutiret. In somnis autem admonitus est, quodam in loco tèr osculari humum, & tres offerre preces in honorem B. Engelberti martyris: ità enim fore, vt ilicò sanaretur. Ille visionem indicat vxori & liberis, quā illi ut phantasticam irrident. Valdè igitur afflictus cum lachrymis orat se ad locum, designatum deportari. Parent tandèm deprecanti, & cùm ad locum perductus esset, tèr se prosternit, & orat, totusq; fit sanus & incolumis. Deindè nudis pedibus cum vxore & filibus se contulit in Giuelberg, obtulit preces & munera, & annuum quoque censum se daturum pollicitus est.

Paralyticus reualescit.

Theodoricus uir nobilis, à teneris annis surdus, ad locum, vbi martyr passus est, spe salutis obtinendæ uenit. Octo diebus illic in labore & precibus perdurans, integerrimè sanatus est: atque eum locum deinceps summo studio & deuotione atque annuis muneribus prosecutus est.

Surdus curatur.

Quidam decem annis crura contracta & eneruata habuit. Is tandèm duobus innitens scipionibus, ad hunc locum contendit. In itinere preces ab imo pectore fudit multis permixtas lachrymis, & in ipso passionis loco cum tanta se deuotione prostrauit, ut etiam citiùs, quàm ipse aduerteret, sanitas ei restituta sit. Hoc miraculum quicunque viderunt, in martyris erupere laudes, altaque voce eum concelebrarūt.

Contractus restituitur.

Virgo quædam adeò fuit in facie à vermibus exesa, vt ipsi quoquè parentes eam contemnerent & abominarentur. Sed id Deus non sustinens, patrem eius egregiè flagellauit. Agnoscens ille se ob filiæ contemptum diuinitùs puniri, confessus est sacerdoti, & cum filia vouit se ad locum, vbi peremptus est B. Engelbertus, profecturum. In ipso autem itinere ambo sanati sunt. Venerant cum illis viri amplius ducenti, qui omnes eius miraculi testes fuere.

Duo sanantur.

Quædam fœmina diuturno dentium cruciata dolore, fabrum acciuit, qui ei dentem extraheret. Venit faber, sed dum forcipe admota, nimiùm trahit, & dentem frangit, & mandibulam è suo loco euellit. Tum verò misera illa nec cibum capere potuit, et ei vita ipso fastidio ei esset. Tandèm inuocat B. martyrem Engelbertum, & eius meritis maxilla redit in locum suum, & dolor omnis facessit. Illa nudis pedibus abit in Giuelberg, reddit vota, & annuam oblationem promittit.

Dolor dētium abigitur.

Henricus quidam nimio vino obrutus, cum aliis corrixari cœpit, & probra iactare. A verbis ad enses ventum est. Interim ille apud talum in neruo dirè vulneratur, crureq; ex eo vulnere contracto, ambulandi facultate destituitur. Quæ res ad eam inopiam adduxit, vt scipionibus innixus, stipē quotidiè ostiatim emendicare compulsus sit. Vt verò comperit multos quotidiè curari à B. Engelberto, ad locum cœdis eius profectus est: nec tamen tunc curatus est: sed cùm spem non abiiceret, & tertiò non fine multa difficultate eò accessisset, post preces supplices Deo & beato Engelberto oblatas, integrè curatus est.

Contractus fit sanus.

Nec solùm iis locis, quibus necatus & sepultus est martyr noster, signis & miraculis clarescere voluit, sed quāti apud Deum sit meriti, etiam in remotis locis, non raro ostendit. In vrbe quadam faber vxorem habuit toto corpore adeo inflatam, vt hydropisi laborare putaretur. Sesquianoum illo incōmodo ità malè affecta fuit, vt omnis edendi atque bibendi appetitus planè prostratus in ea esset. Nocte quadam audiuit vocem in somnis: Si locū, ubi fusus est sanguis B. martyris Engelberti, visitaueris, eius meritis mox curaberis. Indicat marito, quid audierit. Ille summo manè cum ea iter ingreditur: quod cùm necdùm medium confecissent, mulier planè incolumem se sensit. Id ubi maritus comperit, non ingratus tanto beneficio, pergit cum illa, venienteque in Giuelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diuulgant, hilariterque annuum censum promittunt.

Morbida sanatur.

Virgo

Itē virgo quædam. Virgo quædam octo annis morbi cuiusdam infestatione adeò debilitata fuit & excruciata, vt absque alienis manibus nec edere, nec bibere, nec loco mouere se posset. Adducta igitur ad locum, vbi B. Episcopus sanguinem fudit, mox vt illum attigit, sanata est.

Puer mē te captus curatur. Hoc anno, qui est à Christo nato millesimus ducentesimus tricesimusseptimus, puer quidam annos plùs minùs sedecim natus, sed mente captus, à matre ductus est in beati Engelberti ecclesiam, quæ est in Giuelberg. Stanti autem illi in eo templo, quidam sic ait: Abi ad altare, & sublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic sanguinem suum fudit, vt te sanet. Fecit ille, vt iussus erat, & curatus est.

Visio Ioseph sācti monachi. Ioseph monachus Steinfeldensis, admodùm religiosus & pius, hebdomada vna ante cædem Episcopi Engelberti, quadam nocte intempesta sub dio stabat, in siderum pulchritudine Deum creatorem contemplans. Cumque in lunam tum pleno lumine lucentem oculos intenderet, vidit aliam oriri lunam in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præstantia, vt alterius lunæ lumen propemodùm obscuraret. Stabat ea re attonitus: & ecce videt cælum à dextris patefieri, & inter eam patulam cæli partem & lunam recèns ortam, quæ iam cœpit eò contendere, vbi apertum fuit cælum, conspicit effigiem gladij, breuis quidem, sed lati, quales sunt Bauarorum. Deindè videt lunam, quæ ab Aquilone ad Orientem ascenderat, postquam gladium attigit, simul cum illo ingredi in cælum, qua parte patescebat. Hanc quidem visionem etsi ille nō intellexit, non tamen dubitauit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: vbi cùm paululùm dormitare inciperet, turbam quādam prætereuntem sibi visus est audire, crebroque alios aliis dicentes: Eheu, eheu, Episcopus Engelbertus occisus est. Indè verò satis ille coniecit, quid visio portenderet, sed non fuit ausus illi fidem commodare. dicebat enim apud se: Qui fieri potest, vt vir tam insignis & potens, tanto semper stipatus comitatu, occidatur? Quòd si verò etiam id accidat, quis credat virum toto mundo deditū, cui ad voluntatem ad finem omnia, quique tot affluit deliciis, ità continuò coronari? Sed nō potuit, quod ostensum erat, non fieri. Itaque breui post cecidit vir tantus, suorum gladiis trucidatus, pro quo, nè caderet, suas illi potiùs ceruices debuerant obiicere. Ea igitur visionis parte completa, nondùm sibi persuadere potuit vir sanctus, vt erat semper sibi ipsi suspectus, martyrem esse tam citò in cœlis gloria & honore coronatum. Facta est itaq; vox ad eum: Pro eo, quòd visioni verissimæ fidei oculos aduertere noluisti, dolebunt tibi oculi corporis tui: nec cessabit dolor, donec oculos cereos offeras ad sepulcrum martyris, & ex restituta salute eam, de qua omne dubitas, certissimè comperias veritatem. Vocē *Punitur à Deo Aū de sancti tate mar tyris dubius.*
hanc secutus est oculorum dolor: sed simulatq;
obtulit, quę iussus erat, ad martyris monu
mentum, repentè dolor oīs euanuit:
præstante Deo ac Dño nostro, *Sanatur.*
cui honor, gloria & impe
riū, sicut erat in prin
cipio, & nunc &
semper, &
in se
cula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM
Claudii, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij: itemque sanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Episcopi Treuirensis: qui historiam, quæ in MS. codicibus habetur pleris; locis admodùm obscura & mendis scatens, in compendium redegit.

ROMAE Natale sanctorū martyrū Claudii, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cùm essent artifices insignissimi, & marmorum cęsores pbatissimi, Imperatori Diocletiano valdè facti sunt accepti. Cùm itaque tempore quodam essent quadraturis marmorum intenti, & artem suam signo Crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuro vos per deū Solem, vt quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cuius nomine vos tam benè operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem consequeris: sed & vitam æternam habebis. Quem cùm in fide solidatum beato Cyrillo Episcopo consignassent, isdem Episcopus baptizauit eum, & Christo Domino credere informauit. *Noueb. 8* *Artem suā signo Crucis muniunt.*

Non multo post accusati à Philosophis, quòd Christiani essent, & quòd deum Aesculapium fingere, sicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & *Proconisso noluissent, Diocletianus iussit cuidā tribuno, nomine Lampadio, sub moderatione verborū eos audire. Quibus isdem Lampadius dixit: Adorate deum Solem, vt destruatis consilium Philosophorū. Qui respondentes, dixerunt: Nos nūquàm adoramus facturam manuum nostrarum: sed adoramus Deum cæli & terræ, qui imperat in æternum, Iesum Christum filium Dei. *for. *Proconnesio.* *Nolunt falsos colere deos.*

Reclusi sunt igitur in custodia publica. Indè cùm mutari à fide Christi non possent, iubente Lampadio expoliantur, & scorpionibus grauissimè cæduntur. Mox Lāpadius à dæmonio correptus, expirauit. Hoc factum cùm audisset Diocletianus, nimio furore repletus, iussit cuidam Nicetio togato, vt in loculis plūbeis viui includerentur, ac sic in fluuium præcipitarētur. Post dies autem quadragintaduos venit quidam Nicodemus Christianus, & leuauit cum ipsis loculis corpora martyrū, & in domo sua honorificè posuit. Passi verò sunt sexto Idus Nouembris. *Caeduntur scorpionibus.* *In flumē demerguntur.*

Item Romæ natale sanctorum quatuor Coronatorum, id est, Seueri, Seueriani, Carpophori & Victorini. Hi cùm impellerentur ad sacrificandum, reluctantes nec omninò consensum impiis prębētes, perstiterunt in fide. Nunciatum est autem Diocletiano Imperatori. Qui illicò iussit, vt ante simulacrum Aesculapii ictibus plumbatarum cæsi deficerent. Quorū corpora iussit in platea canibus iactati: & iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc ipsi Christiani venerunt, & collecta corpora sepelierūt in via Lauicana, milliario ab Vrbe tertio, in arenario iuxta corpora sanctorū martyrum, Claudii, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij. Passi sunt autem sexto Idus Nouēbris, post duos tamen annos passionis horum quinque martyrum. Cùm autem nomina eorum minimè reperirentur, statuit beatus Melciades Episcopus, vt anniuersaria quatuor Coronatorum dies, sub nominibus sanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrē- *4. martyres occiduntur.*
tibus

tibus tamen annis, cuidam sancto viro etiam nomina eorum reuelata sunt. Festiuitas verò, vt fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permansit, ac locus quatuor Coronatorum nomine insignis.

VITA ET EXERCITATIO Sanctæ Matronæ.

Authore Simeone Metaphraste.

Nouemb. 8

EOS, qui sunt in vita temperantes, & studiosi virtutis, pro viribus laudare, simul est sanctum, & longè vtilissimum. Nam & ipsi sunt laude digni, & quæ de eis habetur oratio, incitat & inflămat & alios ad amorem aggrediendi talia. Cùm autem & id, quod laudatur, fuerit mulier, id scilicet, quod est humanæ naturæ maximè imbecillum, & ad asperos suscipiendos labores mollissimum, quemadmodùm non est laus conducibilis viris simul & fœminis, quæ potest vtrosque excitare ad ea, quæ sunt pulchra & honesta? Fœminas quidem, vt, cùm sint eiusdem generis, eosdem quoquè labores suscipiant & easdem remunerationes. Viros autem, nè, cùm sint viri, cernantur cedere mulieribus, & ad labores suscipiendos eis esse ignauiores. Ex iis ergò, quæ vitam laudabiliter egerunt & ex virtute, fuit etiam Matrona: quæ cum viris quidem virtute contendit: præclaris verò & admirandis factis eos superauit, vt in processu ostendent ea, quæ dicentur.

Pamphylia vnde sic dicta

Est quædam regio subiecta imperio Romanorum, sita in confinio Cilicum & Isaurorum, nomine Pamphylia: quæ propterea, quòd sit populo frequens, & habeat habitatores ex omnibus ciuitatibus, sic fuit appellata. Vna autem ex iis, quę sunt in ea, ciuitatibus vocatur Perge, in qua fuit educata hæc beata Matrona: quæ à parentibus adepta liberalem disciplinam & educationem, cùm iam esset nubilis, (erat enim insigni pulchritudine) iungitur matrimonio marito non vulgari, non plebeio, nomine Domitiano: fitque mater vnius filiæ, cui statim ex futuris tribuit appellationē, vt quæ eam nominaris Theodoten: Deo autem ea dederit ex ipsis fasciis. Atque vt post nuptias quidem & cohabitationem, moderationem exerceret, & à fastu ac superbia alienationem, & ornaretur non ornatu, qui consistit in ficta & fucata pulchritudine: sed in interno animæ nomine, adhibebat studium, & vt in temperătia vitam degeret & honestate.

Matrona nubit viro.

Laudabile quidem, & alioqui gratum est hæc persequi. Superuacaneum autem visum omninò fuerit, si pteritis maioribus & perfectioribus, voluerimus occupatos tenere auditores in horum recordatione. Quod autem ipsa aliis prætulit, hoc etiam conuenit præponere in narratione. Statuebat enim id, quod dicit Apostolus, à se summè esse seruandum. Ille enim dicit, oportere eos, qui habent vxores, affici perindè, ac si non habeant. Quamobrem cùm sua sponte excessisset ab ea, quæ illam tulit patria, diuina, inquã, prouidentia, quam eius consilium habuit adiuuantem, in eam, quæ primam sedem obtinet inter ciuitates, nẽpe Byzantium, cum marito proficiscitur: quem habebat quidem simul peregrinantem, & ne minimũ quidem recedentem, non tamen eorum conscium, quæ animo agitabat: neque scientem aliquid, quod ea mẽte versabat. Deinde vrbem ingressa regiam, toto die assidebat in templis sanctorum, nec diu nec noctù ab eis recedens, ieiuniique & precum curam gerens, & facultates impertiens egenibus, & Deum assiduè rogans, vt sopiretur in ea innatum bellum carnis: erat enim tunc ætate iuuenis, vt quæ non esset nata plùs quàm viginti quinque annos.

1. Cor. 7.

Constantinopoli sæpe est in templis &c.

Rogabat ergò, sicut diximus, vt liberaretur à carnis molestiis: vt, cùm posset viuere sine marito, liberè vacaret spiritalibus & diuinioribus. Quæ autem eã ad ea, quæ sunt honesta, incitabat, erat quædam Eugenia, quæ conueniẽter omni erat moribus ingenuis, & vna, quæ totam vitam consumebat in nocturnis stationibus & orationibus. Cum qua ipsa quoquè bona decertabat cõtentione exercitationis, ea, quibus exercentur monachi, diligenter exercens. Hæc verò, quæ quotidiè fiebant, ægrè ferebat Domitianus, & absurdæ quædã & turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non rectè habet cõtinuus hic progressus, sed fit animo, qui ad malas tendit cupiditates. & exhinc omnem adhibebat custodiam, ne eam quidem sinens prodire extra domunculam: & ambobus erat constitutum certamẽ: illi quidem, nè dimitteret eam facere ea quæ consueuerat: huic autem, nè abesset à sacris cœtibus. Sed cùm is valdè repugnaret, ea multis vrgens precibus, vix tandem persuadet, vt sibi liceat facere quod vellet.

Magno itaque studio venit in templum sacrorum Apostolorum. In quo cùm fuisset, eos precans intensius, petebat vt sibi nihil esset impedimento, quo minùs fugeret mundum: sed eam quoquè Christo offerrent cum eo cœtu, qui iam ab eis priùs ei fuit oblatus. Cùm ea sic esset precata & iam aduenasset vespera, & qui templum custodiebant, iuberent omnes egredi, ipsa cùm in quodam portico ex iis, qui illic erant, Sosannæ cuiusdam, ei iam olim familiaris, inuenisset habitaculum, quæ ab ineunte ætate virginitatem con seruare constituerat, & ea Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die verò iam apparente, Matrona venit ad magistram Eugeniam, de rebus propositis cum ea communicatura. Cùm autem multa vltrò citroque dicta essent, magistra dicebat hoc ante alia esse considerandum, quomodò se habitura esset filia Theodote. Matrona autem, quæ nullum aliũ scopum sibi proponebat præter Deum, & omnem aliam negligebat solicitudinem: Me, inquit, accipiat solitaria vita & monastica: Theodoten autem Sosannæ & Deo trado: & de ea iam omni cura liberor. Verba res ipsa quoquè mox est consecuta.

Summopere cupit vniuersæ ... & mundum ...

Rursùs autem quomodò oporteat silentiò viuere, & Deo placere quærens Matrona, per euidentem in somnis visionem docetur à Domino. Fuit autem hæc visio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam persequi; ipsa autem fugiens, seruata esse à quibusdã monachis: quod quidem ei significabat, quod in monasterio oporteret eam suscipere vitam virorum monachorum. Sic enim fore, vt & marito & aliis sit ignota. Cùm se ergò ad cutem vsque totondisset, & Eunuchi habitum induisset, rursùs venit cum Eugenia in dictum templum diuinorum Apostolorum: & volens obscurorum scire significationem ex diuinioribus, sacrum aperit Euangelium, & protinùs incidit in tale dictum: Quicunque vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hinc eorum, quæ Deo placent, indubitatam habentes cognitionem, cùm sua ei dedicassent, & sperassent secum habituras adiutorem eorum, quæ fiebant, à seinuicẽ separantur. Matrona autem cùm, vt dictum est, se esse Eunuchum simulasset, & Babylam seipsam nominasset, ad sancti Bassiani accedit monasterium: & accepta à monachis, protinùs ad certamina se parauit spiritalia, non pallore vultus, nec tristitia faciei, sed genuinè potiùs & verè virtutem exercens, & omnibus modis

Visio &c.

Luc. 9.

Eunuchum se simulat & degit inter monachos sãctissime.

modis studens latere: vt propemodùm prouecta fuerit ad summum vitæ, quæ ex Deo agitur: & haberetur ab omnibus in admiratione, quomodò vir, qui erat imbecillus, vtpotè Eunuchus, tam fortiter se gerit aduersùs labores, & omnes monachos cōtēdit superare: magno & excelso animo iram cohibēs, & gloriam tanquam vanam despiciens, omnem obedientiā ex summa complectens modestia.

Et certè nō poterant inuidere. Zelus enim, qui est ex virtute, liber est ab omni inuidia. eum autē potiùs colebant tanquàm magistrum, priùs etiam incitati ad imitationem: propemodùm verò etiam cognitū fuisset, quod celabatur, & manifestum fuisset eam esse mulierem, nisi exortam suspicionem spiritali amouisset sapientia. Nam cùm aliquo tempore ità cōtigisset, vt in quodam horto laboraret cum monachis, operiq; instaret promptiùs & alacriùs, monachus cui obtigerat, vt cum ea laboraret, noīe Barnabas, in eā iniectis oculis paulò curiosiùs, vt qui paulò antè ad vitā monasticā accessisset ex scena, etiamsi posteà profecerit in virtute, & ei cōmissa fuerit præfectura monachorum, rogauit qui factum sit, vt ei ambæ sint perforatę auriculę. Beata autem illa breuem simul & considerata dedit responsionem: Accidit tibi quidem, ò frater, humanum quidpiam, alienum verò à nostra professione: cùm terram oporteat arare, non vultum humanum curiosè intueri. Sed quanuis res ità se habeat, quæstionis disce solutionem. Nā quæ me olim tenuit & educauit, in me summa beneuolentia, munificè in meas aures aurea iniecit ornamēta. Sic beata illa monachum sapienti inuentione remouit à suspicione: eā autem subiit magna turba cogitationum, & venerunt ei in mentem admonitiones Eugeniæ, dicentis: Res est admodùm difficilis, mulierem versari simul cū viris, & tentare, vt ipsa vir videatur sicut illi. Neq; enim fieri potest, vt perpetuò lateat simulatio: attentiori tamen cogitatione sola solum Deum alloquēs: Tuo nutu, dicebat, ò Domine, vitam suscepi monasticam, & eum, qui iussit sequi, nunquam retrò conuersa sum secuta. Quamobrèm nè efficias, vt ego vnquàm mea spe fallar, nec ab hoc bono vnquàm proposito excidam. sed tu meā defendens imbecillitatem, annue vt meo scopo finis accidat similis. Hæc dicens, videbatur etiam videre pura anima meliorem exitum.

Mirè celat sexū, cùm ferè esset agnitus.

Cùm ea ergò sic haberet, & vitam amplecteretur spiritalem, longo tempore ignoratæ sunt res eius à Bassiano, etiamsi non esset expers doni perspiciendi: eum tamen latuit Dei sapientia, & magis arcanis quibusdam iudiciis, quomodò etiam Eliseum aliquandò Sunamitis. Serò autem & longo post tempore ea ipsi extitit manifesta. Sic autem fit: Visus est in somnis videre magnus Bassianus virum amictu quidem honestum, vultu autem decorum, & qui videbatur esse cuiusdam naturæ diuinioris, & ei ter dicere: Babylas eunuchus, qui est vnus ex monachis, qui sunt in tuo grege, apertè quidem est foemina: simulat autē se esse eunuchum, vt lateat. Sicut ipso autem, Acacius quoquè quidam, vir insignis pietate, qui fuit etiam pro tertia parte pastor monasterii diuini Abramii, eandem vidit visionem. Manè ergò cùm Bassianus accersiuisset vnum ex monachis, Iohānem quendam, qui post ipsum erat secundus in monasterio, narrauit ei quod viderat in somnis. Interim verò dum hæc differebat, venit quidam missus ab Acacio, narrans Bassiano quam ipse viderat visionem. Tunc ergò magnus Bassianus, volens de hac re maiorem sibi fidem fieri, in manus sumpto sacro Euangelio & explicato, in illa verba incidit, quæ dicebant regnum cælorum esse simile fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinę satis tribus, donec totum esset fermentatum.

4. Reg. 4. *Visio Bassiani Abbatis.* *Luc. 13.*

Cùm itaque intellexisset eam, quæ in profundo significabatur, intelligentiam, post hæc apud se cogitabat, quomodò dextrè aggrederetur id, quod erat propositum, & hoc multis non fieret manifestum. Accersit ergò beatam illam, & eam toruè adspiciens: Quid fuit causæ, inquit, ò mulier, quòd tam audax cœptum in nos sis aggressa: & quæ nobis non conueniebat, tētationem & probrum inusseris, tantum tempus studens latere? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, & formidans austeritatem, & quæ in eius vultu apparuerat, acerbitatis nube obstupefacta, & maximè iis, quæ dicta erant, testimonium ferentem habēs conscientiam, se quidem statim humi prosternit: Sancti verò pedes præhensans, verba quæ multum quidē habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit, dicens: Non tentationem, ò domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis: sed tētationem potiùs fugiens ab aduersariis, & laqueos qui sunt in mundo, declinans. Cui rursùs respondit Bassianus: Quomodò autem cùm sis mulier, ad diuina sacramenta accessisti nudo capite, & in pacis salutatione os tuū securè exhibuisti fratribus? Illa verò: Quòd ad diuina quidem dona attinet, inquit, simulans imbecillitatē, non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ità ad sacramentorum accedebam communionē: charitatis autem apud fratres signum nunquàm recusabam. Neque enim hominum vultibus, sed hominibus angelicam imitantibus impatibilitatem, meipsam offerre existimabam.

Deprehensa à S. Bassiano, q esset fœmina, sui facti reddit rationem.

Sapientem autem responsionem admiratus Bassianus: Et cur non, inquit, in alterum, ò mulier, te contulisti monasterium, & in quod licet ingredi mulieribus? Illa autem cùm se parùm sustinuisset, & timorem excussisset, vt quæ accepisset occasionem vtendi pluribus verbis ad defensionem, quomodò res eius se haberent, singulatim exposuit: q marito quidem fuisset legitimo coniuncta matrimonio, & vocata esset mater vnius filiæ: totas autē noctes versaretur in sanctorum cœtibus, & q ab eo, qui cum ea cohabitabat, aliquandò quidem minātē, aliquandò autem plagas quoquè intentante, retardata fuisset ab eo desiderio & proposito, & q quæsiuisset aliquam rationem, qua posset latere maritum, & se ex sua gerere sententia. Post hæc persequebatur, quomodò filiam tradidisset Sosannæ: & tandèm intulit eam, quæ in somnis apparuit, visionem, q fugiens maritum, videbatur fuisse seruata manibus monachorum. Quod quidem intelligens, seipsam mutauit in hunc habitum, ipso quoq; mutato nomine. Hæc cùm audisset Bassianus, & acre eius ingenium valdè esset admiratus, & considerasset propositum eius esse admittendum, rogauit, an decæterò esset ei vita eligenda monastica. Cùm eā autem dixisset, Maximè: propterea enim se à mundo, & iis, quæ sunt mundi, recessisse: Decætero confide, ò filia, dixit Bassianus: & cùm ea dedisset monita, quę sciebat ei esse profutura: Decætero, inquit, ò filia, oportet te vitam tuo capiti imponere propter legem naturæ, & sic supernam expectare vocationem: nec se ea dixit neglecturum, quæ ad opem ei ferendam pertinent.

Cùm ipsa sic tunc illinc recessisset, Dñs, qui omnia dispensat ad id quod est vtile, filiam Matronæ fecit è vita excedere, & ad se assumpsit, nè aduersùs ipsam esset maligno occasio, & nè eam, quam iam cognitum esset esse mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, à diuiniore deduceret solicitudine, & in eius aīo mundanas insereret cogitationes. Quāobrèm non dolorē, sed voluptatem ex ea re accepit: quod factū erat, non esse statuens filiæ amissionem, sed à curis de ea susceptis liberationē, & earum depositionē. Ipsa ergò latebat apud Sosannā, aut Deus potiùs eam seruabat per

Filia S. Matronæ excedit e vita.

Sosannam. Fama autem, ea quæ ab ipsa facta erât, vbique annunciabat, & hic actus ad aures omnium permanabat. Quo factū est, vt maritus eius Domitianus paulatim venans veritatem, vt qui non cessasset vxorem suam inuestigare, postquam reliqua obiit monasteria, ad illud quoque venit, in quo beata fuit versata, qualdam non expressas & indecoras voces præ ira emittens, importunè fores pulsans & insultans, dicédo: Quænam est ea vis, quam mihi attulistis? Quęnam est hæc magna iniuria? Pulchra certè, ò monachi, pulchra sunt admodùm, quæ à vobis facta sunt. Cur eos, qui sunt pulchrè coniuncti, vos malè vultis diuidere? Date mihi meam vitæ sociam. Date eam, quæ est mihi coniuncta legibus.

Maritus eius importune eã repetit

Hæc & iis plura, desiderio victus & animi ęgritudine, voce interrupta à dolore, exclamauit. Audiuit autem ab ipsis: Nos vxorem quidem tuam non accepimus, (neque enim fas est fœminę permittere ingressum in monasterium) Eunuchum autem quendā monachum, nomine Babylam, scimus aliquo tépore nobiscum vitam egisse: Deindè repentè mutatum statuisse proficisci Hierosolyma. Et ergò cùm haberet hanc causam peregrè proficiscēdi, multis antè diebus à nobis discessisse cognouimus. Vbinàm autem nunc degat, illi soli omninò est cognitum, cuius oculis nihil est quod nō possit adspici. Quòd autem hęc vera sint, restabitur vniuersus populus ciuitatis. Hęc cùm audiuisset Domitianus, & frustratus esset cępto suę inquisitionis, & omni pulchra priuatus occasione, se vertebat in omnem speciem, φ res ei non cessisset, se excrucians, propter zelum irascens, propter eius amorem incitatus cupiditate. Atque ille quidem sic recessit, distractus his animi perturbationibus.

Bassianum autem inuasit agmen curarum, nè Matronæ anima, quę eius fidei commissa fuerat, verè subiisset interitum: & cùm eos accersisset, qui ordine quodam erant primi monachorum: Est, inquit, nobis ampliùs considerandum de ea, quę à nobis discessit, sorore. Nam etsi sexu erat diuersa: quoniam tamen in nostrum adscripta erat circulum, oportet existimare membri ablationem, eius quę facta est à nobis, disiunctionem. De iis ergò quę ad ipsam pertinent, cōstituamus, vt ad bonum finem perueniat, nè malignus, & qui quotidiè nobis insidiatur, eius superet constantiam, apto ad insidias instrumento vtens marito. Atque sic quidem dicebat Bassianus, in communi posita deliberatione. Marcellus autem quidam, tunc Diaconus, hanc dixit sententiam: In Emesa ciuitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens esse monasterium mulierum, in quo etiam suam sororem esse vnam ex iis, quę exercentur. Si ergò tibi placet, ad id mittatur. Sic enim licebit curam de ea deponere. Cùm assensus autem esset Bassianus ei, quod dictum fuerat, & id permisisset, minister statim nactus nauem, quę illinc soluebat, sancta in ea imposita, est reuersus.

S. Matrona Emesã se confert in virginum cœnobium.

Illa autem cùm alacri animo accepisset id, quod factum fuerat, tanquam id non accidisset absq; Dei numine, & pauca quædam accepisset pro alimentis, secūdo & leni vento peracta nauigatione, venit in monasterium, quod erat Emesæ. Benignè ergò accepta, tanto studio se exercebat in laboribus virtutis, vt monachis videretur exemplar non facile, decertantibus aduersùs paria eius certamina. Quocircà placuit omnibus post decessum eius, quæ illis præerat, ei cōmittere omnem monasterii præfecturam. Quo magis ergò latere studebat Matrona, eo magis Deo erat curæ eam reddere manifestam, & illius lucē ponere super candelabrum, & euidētem eius reddere virtutem. Illo autem tempore agricola quidā prædium operans, multis diebus vidit flammam è terra emitti. Erat verò emissio continua, & nunq̄ desinens. Hic ergò, vt qui esset agricola, nihil valens coniicere altiùs, Episcopū ciuitatis accedens, id renunciat. Ille autem ex eo, qđ apparebat, intelligens magnum quid significari, cum suo clero veniens ad locum, vt par erat, facta oratione, iussit terram fodere. Quod cùm factū esset, inuenta est vrna, nō aurum celans, aut aliquid aliud eiusmodi, quod possit demulcere animum ornamentorū cupidum: sed rem quandam preciosam & maximi faciendam, nempe maximè venerandum caput Iohannis Baptistæ.

Ei cœnobio præficitur.

S. Iohannis Baptistæ caput inuenitur

Cùm hæc fama in omnem partem peruasisset, nullus domi remanebat: sed cum vniuersa multitudine confluebant omnes ad spectaculum: à quibus hoc venerandum caput cū omni laude & glorificatione in templum introducitur. Cùm autem Matrona cum omnibus monachis interfuisset spectaculo eius, quod apparuerat, accessit & hausit ex vnguento capitis, quod erat propositum. Eius communicatio facta est, ea etiā inuita, iis qui aderant. Quomodò autem & cur hoc ea inuita factum sit, id quod dicendum est, vult vos attēdere & discere. In media enim intercepta multitudine, cùm ei non concederetur exitus, vipotè φ vt acciperent, omnes se intruderent: ex eo, quod acceperat, vnguento coacta est aliis impertiri. Dum autē ea distribueret, quidam ab ortu cæcus, omnes prætercurrens, (erant enim tunc quidam sacerdotes, qui diuini vnguenti faciebant distributionē) venit ad ipsam, valdè instans precibus. Illa verò cùm precioso vnguēto oculos inunxisset, eum fecit lucem protinùs intueri, qui anteà nunquàm viderat. Hoc eam magnā prædicauit & præclaram, & effecit vt esset apud omnes insignis adeò, vt omnes dicerent eam esse, quæ latere tandiū est meditata, & cum viris fecit ea, quæ faciunt monachi.

Cæcus illuminatur.

Præclara hæc fama rursùs vocauit Domitianum, & velut manu tangens, fecit eum venire ad monasterium. Cùm autem audiuisset esse viris prohibitū ingressum, celans id quod volebat, simulauit pietatem: & rogat per quasdam fœminas, vt orationis gratia & adorationis videret Matronam. Illa autem cum diligentiori interrogatione & signis, quæ erant in vultu, ex iis quæ audiebat, eius esse maritum pulchrè agnouisset, quid machinatur? Petit spatium septem dierū, & post illos se per ocium in conspectū eius esse venturam. Hoc cùm Domitianus audisset à mulieribus, ipse quidem à spe pendens, sedebat, in animo versans diem præfinitum, & expectans videre, & iam eam habere in manibus visione apprehendens: Matrona autem rursùs studens latere, proficiscitur Hierosolyma, nihil aliud induta, quàm pannum ex pilis cōtextum, & modicum panis fragmentum secum ferens.

Rursus fugit maritum suum.

Cùm septem autem dies intercessissent, vt constitutum quidem fuerat, venerunt mulieres: audiuerunt autem à monachis, quæ ipsę quoquè erant graui oppressæ ægritudine, quòd ea quo eam conuenerant, ab eis non esset ampliùs visa: neq; se scire, vbinàm esset. Illæ verò citò abeuntes, postquàm hæc didicissent, dixerunt Domitiano. Is autem vehemētiore cordis dolore sauciatus, non cessat curiosè perscrutari, donèc venisset Hierosolyma. Et cùm rursùs in alias incidisset mulieres, eis describens formam eius, quæ quærebatur, mouebat omnem lapidem, volens scire vbinā ea versaretur. Illæ autem dicebant quidem se vidisse tali facie mulierem: non posse verò apertè scire, vbinam esset. Vbi enim serò venerat ad diuersorium, in aliquo quidem templo ex iis quæ illic sunt, diuersatur: festinat autem rursus aliò transire. Nos tamē, inquiunt, tibi inseruiemus ad eam inueniendam. Singulatim enim diuisæ, festinans quæ eam primā viderit, celerri-

celerrimè accedens tibi significabit. Atque illæ quidem faciebant, sicut dixerant.

Mirè euadit viri sui notitiam.

Matrona autem cùm ità accidisset, obuiàm facta accedenti Domitiano, cùm eum agnouisset, fixis humi oculis, & manum terræ admouens, vt tolleret lapidē, eum ex aduerso prætereuntem latuit sapienter. Porrò autem cùm illis occurrisset, intelligens quanam de causa totam illam tam diligenter obirent regionem inuestigantes, & se ex forma eis euasisse manifestam, & fore vt mox compræhenderetur, eas quoquè amouit sapienti excogitatione, petens sibi tres solos dies concedi, eunti in montem Sinam: & post eos se venturam quamprimùm, & maritum conuenturam. Domitianus verò cùm hoc resciuisset, existimans rursùs excusationem esse talem responsionem, maxima celeritate eam persequebatur. Matrona autē cùm hoc rursùs resciuisset, & ꝙ adest, qui persequitur, & iam sit capienda, magno metu correpta, in quoddam idolorū delubrum, quod est Beryti, ingressa, illic est diuersata meliùs rata in dæmones incidere aut feras, quàm capi manibus Domitiani. Nam illæ quidē si acceperint, corpus omninò solùm lædent: Maritus autē si apprænhenderit, erit & dæmonibus & feris perniciosior, vt qui possit cum corpore etiam animam lædere, eam rursùs trahens ad mundum, & tanquàm suam vxorem vendicans.

Crucis figura se munit cōtra dæmones.

Cùm in eo ergò esset, & operam daret hymnis ad Deum & precibus, audiuit dæmones contra psallentes, & voces ei similes emittentes: & hoc factum est multis diebus. Ei itaq; terrorem afferebat id, quod fiebat. Deindè cùm se Crucis signra muniisset, egressa est aduersùs terribiles. Sed cùm nullum posset videre, diuinam rogabat gratiam, vt manifestum fieret id, de quo dubitabat. Statìm ergò vidit manifestos eos, qui priùs non cernebantur, & voces emittentes obscuras, & ignem inferentes: qui rursùs cùm ab ea increparentur, excedebant, & tanquàm fumus deficiebāt. Nonnunquam autem cùm generosam fęminam † inuasisset, illa parùm progressa è delubro, cùm ad herbam se conuertisset, roscidas & virides herbas ad modicam consolationem ori admouit. Qui autem admirabiliter manna aliquandò pluit Dominus, & populum pauit ad satietatem, qui erat malignus & ingratus, sua sponte enatum potū & mensam ei simul ostendit. Nam cùm in loco ardente, & soli valdè exposito, inuenisset locum pauco humore grauidum, & eū acutis effodisset lapidibus, quantum satis erat ad cōcauis manibus hauriendum, nocte iam aduentāte, ipsa quidem ascendit, consuetas preces Domino redditura. Postridiè verò cùm rediisset, inuenit cisternam aqua plenam & mensam herbarum esculentarum: quæ nequaquàm quidé paruifiebat ab ea, quæ accipiebatur conuiuio: sed multo magis eam lætificabat, quàm lautæ & opiparæ cœnæ paratæ diuitibus.

† deest, fames, vel sitis.

Exo. 16.

Diuinitus ei præbetur cibus & potus.

Cùm ea ergò sic se haberet, & Deum assiduè oraret, hoc graue & non ferendum malignus iudicabat. Quamobrèm suscepta forma speciosæ fœminæ, ad eā accedēs: Cur, inquit, domina mea dilexisti hoc obscurum & alienum habitaculum? Nam & longa solitudo, & penuria rerum necessariarū magna est: & alioqui es ætate adhuc iuuenis, & insigni pulchritudine: & tibi valdè timeo, nè amabilis hic vultus sit occasio cupiditatis libidinosis oculis: & propter loci solitudinem, & ꝙ non adsit, qui sit opem tibi laturus, tuo corpori inferas contumeliam. Sed si mihi parueris, te deducam ad ipsam ciuitatem, vbi etiam domum inuenies ex tua sententia: & vt tibi placet, habitabis absq; vllo tumultu: neque tibi deerunt, quę sunt necessaria. Illa autem cùm deprænhendisset hoc esse insidiosum consilium aduersarii, hæc verba reputauit tanquàm nugas, & superauit laqueum.

Dæmon procaciter ei minatur.

Sed rursùs malignum illud dæmonium non cessat omni arte eam inuadere. Itaq; cùm circulatricis vetulę formam suscepisset, & ignem qui videbatur emitti ex oculis, insanè simul & audacter se abiiciebat ad eius pedes, terrens & loquens absurda & turpia. Cùm ergò beata eius nullam duceret rationem, neq; se ad eam verteret, tanquàm sæuiens & insultans: Etsì, inquit, generosam fœminam non potui vincere, cùm esset iuuenis: sed in senectute inferam tibi, quæ sunt omnium difficilima. In præsentia autem aduersùs te excitabo eos, qui sunt Beryti, vt quæ vilipendas delubrum eorum idolorum, & quantùm in te est, efficis, vt habeatur despectui. Has improbas maligni insidias exceperunt reuelationes & visiones diuiniores, quomodò soler Deus cōsolari in afflictionibus, & per benigniora soluere, quæ sunt tristia. Secundùm multitudinem enim, inquit diuinus Dauid, dolorum meorū in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Res autem ità se habuit:

Deus eā cōsolatur.

Psal. 93.

Cùm ipsa vesperè, vt solebat, preces funderet, tres viri apertè accedentes, visi sunt psallere: & horas aliquot peracta est ab eis genuum flexio ponè Matronā. Illa autem conuertente faciem, vt videret quinam essent, cùm leniter & placidè ter dixissent, Ora pro nobis, protinùs abierunt. Cùm ergò eam virtus magis ac magis redderet manifestam, fama in omnem partem peruadebat, ꝙ Matronam malitiæ spiritus fugerēt, & fint idolorū delubra vacua dęmonibus. Quamobrèm multi ad eam veniebant, vel eam solùm cōuenire plurimi facientes. Hinc factum est, vt mulier quoq; quædam, nomine Sophrone, temperanter & conuenienter eius nomini vitam agens, sed quæ erat gentilium dedita falsæ religioni, & cum ea aliæ quoque, quę eādem tenebant opinionem, cùm renunciassent parentibus & amicis, & omnibus huius mundi, seipsas Matronæ tradiderunt, & patentes aures ei præbebāt, quæ etiam breui sunt baptismum consecutæ salutare: inter quas virgo quoquè quædā gentilis, quæ erat sacerdos idolorum, cùm de sancta audiuisset, & deos suos condemnasset, & diuino zelo esset repleta, ea quidē, quæ à gentilibus offerebantur dæmonibus, & contumenda erant in nefaria sacrificia, præbebat pauperibus. Ipsa autem cùm discessisset ab omnibus, ad Matronam ardenti studio accedit, & se facit vnam ex iis, quæ illam sequi statuerant.

Multæ se ei tradūt disciplinam.

Cùm autem adesset dies, quo oportebat peragi sacrificia: & qui ad eam genere attinebant, cum populo essent congregati, ipsam non inuenientes, nesciebant quonam modo, quę de more fiebant, peragerēt, cùm non adesset sacerdos. Cùm verò quod factū fuerat, non possent intelligere, vix tandèm autem id resciuissent parentes, in idolorum delubrum, vbi erat Sancta, veniunt quamprimùm: & cùm eam vidissent iacentem ad sanctæ pedes, in hæc verba proruperūt: Cur, dicentes, ò adolescentula, diis maximis despectui habitis, imperfecta quidem reliquisti sacrificia: populum autem in nos irritasti non ferentem eam, quæ fit in deos, contumeliā? Ipsa verò pro optima & quæ beata censetur vita, hanc elegisti infamem, & quæ planè habetur contemptui? Dimissa ergò ea, quæ te repentè oppressit, amentia, esto aliquandò sapiēs, & hoc lugubri deposito habitu, læta ad nos lætos egredere: nè sit tibi sepulcrum interitus, locus eius quæ videtur salutis. Nam si tu nō facias quod iubetur, crastino die ab igne consumetur pręsens habitaculum. Hæc cùm dixissent, ab ipsa quidem nihil audiebant.

Matrona autem eis dixit amicè & pacificè: Hanc finite, inquit, hæc est Dei ancilla, quæ priùs erat ancilla vestrorum deorum. Nihil est decæterò ei vobiscum communu-

commune. Hæc cùm audiissent, illi quidem sunt reuersi, templi cõflagrationem & alia minantes grauissima. Puella aũt iacẽs ad pedes B. Matronæ, Christũ valdè rogabat, vt obsignaretur signaculo, & quàprimùm diuinum baptismum consequeretur. Cùm Matrona reliquas iussisset expectare, ipsa processit ad aridam colligẽdam materiam: & cum multum collegisset & redisset: Quędã ea vobis, inquit, euntes quàm celerrimè, renunciate iis, qui paulo antè venerunt, dicẽtes: Ignis est vobis paratus, & satis materiæ. Quanam autem de causa tardat vester aduentus, vt finem accipiant minæ, quæ sunt à vobis intentatæ? Hæc cùm illi audiuissent, & sapientem inuentionem, & generosos spiritus essent admirati, nesciebant quidnam contrà responderẽt: & nec ausi sunt posteà illuc reuerti. Tũc iis, quæ redierant, beata rursus aliud iussit: nempe vt Episcopum conuenirent, & secum ducerẽt vnum ex sacerdotibus & Diaconum. Quod quidem cùm factũ esset magna celeritate, iis qui iam venerant sacerdotibus, tradidit eam quæ nuper accesserat, sacerdotem: & iussit eam catechismo initiare & baptismo, & rursùs ad se adducere.

Magno ãio cõtemnit minas hominum ĩpiorum.

Post baptismum itaque adducta Euche, (sic enim fuerat nominata) edocebatur in omni disciplina spiritali, & in rebus diuinis exercebatur simul cum reliquis, quę erant octo numero. Erat autem sancta adeò iucunda in sermone, & bonum odorem spirans in Deum, vt multi sæpè ea iis, qui eam conuenerãt, postquam cessasset loqui, volentes domum reuerti, ægrè ab ea discederent: vt qui veluti quibusdam vinculis essent ab ea constricti sui in eam amoris: aut qui cùm in siti pulchra aqua se exatiauerint, & propterea grauiter ferant ab ea recessum. Porrò autem ipsam rursùs inuasit desiderium conueniendi Bassianum. Cùm aũt is esset rursùs in regina vrbiũ Cõstantinopoli, in ipsa verò adesset ẽt Domitianus eius maritus, repellebat desideriũ eius mariti metus, nè fortè in manus ei⁹ incideret, si venisset in vrbẽ. Quamobrèm cùm distractus ei esset animus his duabus cogitationibus, nẽpe patris spiritalis desiderio, & metu mariti, in animo habebat ire potiùs Alexandriam, aut, cuius spe fuerat frustrata, Antiochiam. Hac de causa intentiùs vacabat orationibus, & à Domino expectabat significationem eius, quod erat ei futurum conducibile.

Multi eius sanctitate p̃moti, impense eã diligunt.

Cùm in somnum ergò esset resoluta, videbatur adspicere tres viros: quorum vnusquisque vehementer contendebat, quisnam ex his tribus esset præferẽdus, vt eam duceret vxorem. Cùm ea autẽ aures auerteret, & putaret rem esse valdè absurdã, (terrebat enim somnium, vt quod esset cõtrarium iis, quas interdiù susceperat, cogitationibus) Quinam autem vos estis, videbatur eis sancta dicere, & quę sunt vestra nomina? Illi verò dixerunt, vnum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium verò Constantinum. Sorte autem conabantur dirimere cõtrouersiam: ea verò cecidit in eum, qui erat ętate iuuenis, nomine Constantinus. E somno ergò excitata, quidnam sibi vellet visionis reuelatio, intelligens, statuit quidem relinquere viam, quę Alexandriã ducit, aut Antiochiam: Totam autem in hoc erat, vt proficisceretur Constantinopolim. hoc enim dicebat placere Deo, qui euidenter ostendit significationem eorũ, quę erant obscura.

Visio ei offertur.

Cùm suis itaque sororibus somnium communicasset, videbat eas suæ voluntati resistere: non ꝙ iudicarent id, quod visum fuerat, aliud significare: sed quòd eam valdè amplecterentur, & non sustinerent eã ab ipsis discedere: vt quæ non secùs ac recens plantatæ plantæ, ab illius verbis irrigarentur: & venirẽt in periculum, nè eius priuatione flaccescerent. tamen quoniam, dixerunt, diuina quædam prouidentia opẽtulit tuo consilio, nequaquàm possumus tuum interrũpere propositum. Sed secundo loco, inquiunt, sit tibi curæ, quibusnam sis nos relictura post tuum hinc recessum. Illa autem de eis protinùs Episcopũ facit certiorem, & petit, vt ad ipsam mittat duas Diaconissas, quibus tempus virtutem confirmauit. Quę cùm accessissent, beatissima Matrona suas, veluti quoddam depositum, credidit earum fidei, & suasit plurimi facere animas earũ fidei creditas: nè, quas fecit Deus mũdum relinquere, rursùs sinerent accedere ad mundi vanitatem, & pacta conuenta negligere.

Hæc cùm dixisset, & vltimum eis dedisset amplexum, & vnam ex eis solam secũ accepisset Sophronẽ, nauem conscendit: & secundo vento vecta, peruenit Constantinopolim. Deindè cùm venisset ad templum prope mare situm, quod à nomine pacis Dei, dictum est Templum Irenes, Diaconum accersit Marcellum, quænam esset, ei aperiens. Is autem erat, quẽ superiùs diximus consuluisse Bassiano, vt ea mitteretur ad monasterium, quod est Emesæ. Lubenter ergò ab eo accepta, rogauit vt diceret, quænam esset causa longæ huius peregrinationis. Illa autem: Nihil, inquit, aliud (quid enim posset efficere, vt tantum laborem despiceret) nisi maximum quoddam desiderium eos conueniendi, & maximè, inquit, diuinum Bassianum. Propter quod iam & senectutem, & mulierum imbecillitatem, & quietam vitę agendę rationem, & alia omnia despiciens, soli vię, quę ad vos ducit, ineundę intẽta fui. Deindè breuiter persequitur Domitiani Hierosolyma, & in Sinam montem persecutionem, & suã in idolorum delubro conuersationem, & ꝙ multitudo innumerabilis per eam accessit ad pietatẽ. Persequitur autem, non vt quę se ostentaret, sed vt quę teneretur veri dicendi desiderio. Est enim ostentatio aliena à modestia, & ab ea, quę nihil ęquè studuit, atque latère. Alioqui autem accusari, ꝙ ordines deseruisset, quæ semèl adscripta fuerat in vitam monasticam, iudicabat esse inutile, & quod posset occasionẽ præbere offensionis.

Proficiscitur Constantinopolim.

Marcellus autem singula statim aperit diuino Bassiano. Ille verò auditione affectus tristitia, iussit eum quamprimùm abire, & quietum aliquod & à tumultu alienum, non procùl à monasterio præstituere ei habitaculum, vt esset ei facile, si vellet, ad eam accedere. Ille autem citò effectum reddidit id quod imperabatur: & cùm aptam domum ei parasset, sanctã in ea collocat. Quem in locum cum magnus venisset Bassianus, eamq; esset allocutus, & dixisset quæ oportebat, quinetiam ab ea didicisset de iis, quæ ei obtigerant, & eam impertiisset iis, quibus indigebat, eam rogauit, an sibi opus esset aliquo alio. Cùm ea autem dixisset alias sorores esse Beryti, & eas velle ad ipsam venire, & vnà degere, hoc Episcopo Beryti statim literis significat, & quas nominatim quærebat Matrona, iussit ad eam quamprimùm mittere. Eæ ergò emissæ, & cohabitantes cum Matrona, ei summam exhibebant obedientiam, illa seipsam præbente perfectissimum exemplar ad virtutem: quæ etiam multo magis, quàm multa ora, eam prædicabat, & omnibus reddebat manifestam. Nam cum aliis Verina quoque Imperatrix, vxor magni Leonis, ad ipsam ventitabat, nec tã illam, quàm seipsam in hoc statuebat honorare. Quæ cùm moderatè & frugaliter ab ea esset accepta, & vt oportebat ipsam accipere, illa, quæ erat remota à negociorum solicitudine, & dedita philosophiæ, recessit, admirans eius virtutem, & quòd nihil peteret ab ea, quę multa dare posset & vellet.

Constantinopoli præest aliquot religiosis fœminis.

Verina Imperatrix eam charã habet.

Euphemia autem coniunx Anthimi, qui fuerat Pręfectus vrbis Romę, cùm fuisset sanctę familiaris, & cu-

iusmodi esset ipsa didicisset experientia: eam autem, quæ patricio Sporacio coniuncta erat matrimonio, in grauem morbum vidisset incidisse, & qui artē vincebat medicinam, & nullam vitæ spē ostenderet: cùm eam, inquam, vidisset sic affectā: Si me audias, inquit, iubens valere medicos, in præsentia trade te cōmuni bono, quod venit in ciuitatem: sanctam, inquam, Matronam, quæ multos nō solùm à morbis corporis, sed etiam animæ liberauit, ab impietate traducens ad verum Dei cultum: & ipsam haud ità multò post admiraberis, & alios multos ad ipsam trāsmittes. Hæc cùm dixisset, quænam esset, & qualem vitam transegisset, ei narrauit ab initio vsque ad finem. Die ergò sequenti ambæ ad eam veniunt, & cum in lōgum productus esset earum sermo, cùm ea, quæ morbo laborabat, manum dexteram Sanctæ appræhendisset, ad eam, qua erat affecta, partem attulit: affectionem autem statim sensit leuiorem. Matrona verò rogauit causam, cur eā tetigisset. Cùm autem verum dixisset ea, quæ laborabat: Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te detinet: nos enim hoc non possumus efficere.

Et corporis & animi morbis medetur.

Quæ itaquè laborabat, ab illo tempore remissè accedentem cogitans mali grauitatem, in animo habebat manere apud sanctam, expectans perfectam liberationem ab eo, quod ipsi afferebat molestiā. Propterea iubebat etiam manere animantia, quæ ei ad vsum seruiebant. Cùm autem ei nunciatum esset, non esse aliud, quod eam acciperet, habitaculum: (vnū enim esse, idq; habitari mercede) cum beata conferens sermones: Facultates, inquit, satis magnas suppeditauit mihi splēdor generis, multasq; ædes extructas ad pulchritudinem atq; magnitudinem. Earū, inquit, quascunque volueris, quæ vno ambitu comprænhenduntur, parata sum ego tibi largiri, animarum, quæ sunt seruandæ, futuras habitacula, & principaliter ad meā ipsius vtilitatem. Illa autem cùm spiritu cognouisset, quam multis animabus ex hoc aperiēda esset porta salutis, assensa est se esse accepturam: & cùm Diaconū accersiuisset Marcellum, & ei rem exposuisset, mittit ad contemplandū ea, quæ promissa fuerant. Qui postquàm est contemplatus, reuersus dixit esse quidē pulchrum loci situm, vt qui à dextera quidem mare, alia autem ex parte propinquum habeat Bassiani monasterium: non parua autem & leui, sed magna opus habere diligentia.

Euphemia opulēta matronæ multa ei largit.

Nondùm hæc renunciabantur, & promissio consecuta est effectum: & cùm donū fuisset literis insinuatum, statim ei quoque perfectum sanitatis donum à Deo fuit donatum. Posteà autem & ædes extruxit magnificentiùs, vt quæ eas, quibus opus erat, impensas ad corrigendum & exornandū munifica manu ei exhibuerit. Hinc fit, vt eas vsq; in hodiernum diem vocent omnes Seuerianas. Hinc cùm sancta migrasset è priori habitatione, nihil omninò migrauit à scopo, qui est in Deum, & ab operibus: nisi quis hoc vocarit migrationem, à minoribus ad maiora transitū. Quo factum est, vt suum quoque gregem fecerit valdè augeri, & ab inimicis conseruarit illæsum, operibus habens adiutorem eum, qui est causa bonorum. Fit etiā tale quid aliud præter cætera, quod eā fecit maiorē.

Venerandū festū S. Laurētij martyris.

Celebrabatur quidem publicum & venerādum festum Laurentii martyris. In eius autem templum cōfluxerat maxima multitudo populi, & diem in eo trāsigebat. Ibi duæ erant quidem sorores natura, sed moribus minimè, vt quæ valdè inter se discreparent: genere autem erant claræ & insignes. Ex ergò peracto festo illinc reuertētes, cùm fuissent in loco, in quo erat sanctę monasteriū, numerosus quidā sonus hymnorum diuinorum accessit ad aures earū. Quibus delectatæ, cùm sciuissent quænam ea esset, quæ præest monasterio, ad eam ingressæ sunt. Cùm eam verò cōuenissent, & partim quidem ea verbis, partim autem ex modestia & morum honestate magnā accepissent vtilitatē, vna ex iis spiritali eius amore capta: Tu quidem, inquit, abi, dixit alteri: ego autem manebo apud eam, me enim cepit obliuio & mariti, & domus, & cognatorum. &, vt dicam cum diuino Dauide: Elegi abiecta esse in domo Dei mei potiùs, quàm in mundo frui rebus iucundis. Cùm autem sorori hæc dixisset Anastasia, (hoc enim erat ei nomen) ea non est illi assensa: sed apertè contradixit, dixitque rem esse leuitatis & inconsiderati feruoris, qui facilè tendit ad pœnitentiam. Hæc autem dicebat animo potiùs mundi cupido, quàm graui & constanti. Sancta verò eius quidē laudabat ea Deo scopum. sed nec ipsa repentinam probabat mutationem: sed suadebat, vt priùs rediret ad maritum, & eam rem cōmunicaret marito: dicebatq; oportere eam, quoad eius fieri potest, curam gerere vitæ perfectioris, & Deum perpetuò rogare, vt scopū eius dirigat. Tuncq; aiebat, venies ad me: ex animi autem tui sententia succedat id, cuius teneris desiderio. Etsi enim diuinum desiderium subiit tuum animū, nec te tenere intermittit: me tamen multa impediūt, nè confidam: nempe tua ætas tenera, & quod in suscipiendis laboribus non sis exercitata, & quod sit natura magis ingeneratū, vt tibi seruiatur potiùs, quàm vt seruias: & quod est omnium maximum, mariti prohibitio.

Psal. 83.

His dictis, silebat Athanasia, animo quidem cruciata, vt quæ repelleretur: nollet autem contradicere, & suam confirmare voluntatem. Propterea recessit, hūc scopum & propositum acerrimè persequens: & vt sancta ei suaserat, vitæ temperantis & frugalis curam gerens, & veluti præcedentem disciplinam, ad vitam & exercitationem id faciens monasticam. Porrò autem cùm venisset in quendam ex suis agris, & seiuncta fuisset à coniuge, studebat ipsa se gerere ad sanctæ imitationem, eodem tempore cibum sumens, parceque & tenuiter, sicut illa, comedens, & preces fundens ante cibum & post cibum, & alia oīa pro viribus imitans, quę faciebat beata. Cùm ea antè in hoc esset, & quæreret honestam à marito seiunctionem, tale quid accidit, valdè honestam præbens liberationem. Nā cùm ea, vt priùs diximus, abesset, maritus, q erat sumptuosus & moribus intēperans, magnos faciebat sumptus. Cùm itaq; redactus esset ad inopiam, persuadet puero, vt clam surripiat aliquam ex arcis dominæ, & ad eum afferat. Quod quidem cùm factum esset, non latuit ancillam, quæ seruabat res dominæ. A qua cùm illa rursùs id didicisset, de cætero tanquàm honesta arrepta occasione, nulla non ratione Athanasia moliebatur separationem. Tandem autem cùm marito persuasisset, & magnam partem facultatum, quę ad ipsam pertinebant, secum tulisset, Matronæ fidei suam credit animam: accedensq;, & ei suas offerens diuitias: Hæc, inquit, mihi accipe, & repone in thesauris Christi, qui non possunt surripi: & nè despicias aīam, quæ à sancta tua depēdet anima, & omnia sua tibi dedicat.

Athanasia fœmina nobilis ad eius se imitationem cōparat.

Omnes suas facultates ei tradit.

Matrona autem administrationem quidem, vt molestam & negociosam reiiciens, supplicis verò propositum admittens, dubitabat quidnam esset sibi faciendum. Et Bassiano quidem rem communicat: & audita eius sententia, accipit quæ oblata fuerant: & ex pecuniis quidem quasdam consumit in monasterii faciendis operibus: vt quæ monasterium quidem muro circundederit, trium autem tabulatorum habitaculum extruxerit. Primum quidem & terræ propinquum, quod est ad sepulcra definitum. Secundum autem & medium, quod est aptum ad hyemandum, & habet templum, quod est eo tempore aptum, ad quod conueniatur. Tertium verò & postremum, quod ipsum

quoque

Etiā olim fuere sū ptuosa & magnifica tēpla & monasteria.

quoque templo ornatur pulcherrimo, & est pulchrè accommodatum ad vel illic agendum. Quæ quidem permanent vsque in hodiernum diem, prædicantia sumptuosam & magnificam ædificationē. In his quidem, sicut dictum est, consumptæ sunt nonnullæ pecuniæ Athanasiæ: reliquas autem distribuit monasteriis, quæ erant Hierosolymis, & aliis, quæ rerum necessariarum laborabāt inopia, bono Marcello ad hæc piè inseruiente. Et sic quidem Athanasia, amissis, quæ fluunt, diuitiis, acquisiuit diuitias, in quas non cadit interitus.

Psal. 118

Philip. 1.

Cùm quindecim autem annos fuisset superstes in hac viuendi ratione, à vita præsenti liberata, felix iter ad Deum iniit. Sic grex Matronæ fuit amplificatus, multis quotidiè accedentibus, & volentibus pasci ab hac magistra. Cùm autem instaret tempus eius dissolutionis, planè ostendebant sancta, se neque propter parata opera perturbari ad separationem. Paratus enim fui, inquit diuinus Dauid, & non sum conturbatus: neq; rursùs festinabat seiungi: illud quidem, vt dictum est, propterea quod consideret: hoc autem rursùs, propter amorem sui gregis. Quocirca erat ei magis necessarium in carne permanere, sicut dicit diuinus Paulus: & cùm maiores subiisset labores, illinc quoq; plures fructus accipere. Quamobrem in fine se maioribus exercebat laboribus, sicut boni cursores: & pluribus vacabat precibus & intentionibus.

Visio S. Matronæ.

Cùm Deus autem vellet ne hac quidem consolatione priuare Matronam, vt antequam hinc excederet, nosset futurum illic suū statum, eam arripit somnus maior solito: in quo videbatur obire locum, pulchris admodùm arboribus consitum, & qui aquis irrigabatur suauissimis, & prædium iucunditate maxima circundantibus: in quo adstantes quædam fœminæ graues & honestæ, & vultu præ se ferentes aperta virtutis indicia, domum quandam interiorem ei manu videbantur ostēdere, insignē pulchritudine, & qualem nec humana potest manus efficere, neq; lingua narrare. Vocabāt autem Matronam, vt illuc ingrederetur, dicentes: Hæc est tua, & tibi præcipuè definita. E somno verò excitata, intellexit quorsùm somnium tenderet, quod ei fidem faciebat eorum, quæ erant secutura, postquàm ex hac vita excessisset. Cùm totum ergò vitę tempus ei perductum esset ad centesimum annū: & solos quidem viginti quinque annos in vita transegisset mundana, reliquos autem in spirituali. hinc migrauit ad Christum, quem desiderabat, relictis actionibus, quæ ab omnibus quidem habentur in insigni admiratione: paucos verò possūt inducere ad eas imitandas: Christum, ad quem accessit, perpetuò supplex rogans, vt det pacem ecclesiis, & toti populo suo salutem, qui eum vnum glorificat Trinitatis, in quam non cadit diuisio: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota grādem eius ætatem.

Migrat e corpore.

VITA S. VVILLEHADI, PRImi Episcopi Bremensis, per F. Laur. Surium ex MS. Codice, mutato ferè stylo descripta. Est historia fide digna, tametsi Authoris nomen Codex non habet, sed ab alio abbreuiata videtur.

Nouēb. 8

Feruet zelo conuertentes Frisones.

VVILLEHADVS vir venerabilis, ex Britannia maiori originē duxit. Porrò spiritalibus instructus disciplinis, sacerdotio initiatus est. Vbi verò comperit Frisones, hactenus gētilismi erroribus implicatos, Christianæ fidei expetere mysteria, magno zelo incitatus, accuratè cœpit perquirere, qua posset ratione ad eam gentem peruenire. Atque eo salutis animorum zelo, agente spiritu Dei, in dies augescente, accessit ad regem Anglorum Alachintum, eiq; aperuit, quo zelo esset incensus, petiitq; eius permissu sibi licere prædicādi verbi vitæ causa ad Frisones proficisci. Rex, comperta eius sanctissima voluntate, conuocato ad se Episcoporū seruorumq; Dei non paruo cœtu, de cōmuni oīum sniā & consensu, iussit eū adire gentem illam, eiq; fideliter annunciare verbū Dei.

** Dockū*

Magnū fructum facit in Frisia.

At vir Dei gratulabundus accessit ad mare, eoque transmisso, venit in Frisiæ locum quendam, quem *Dockinge vocāt, vbi iam ante beatus Bonifacius fuit martyrio coronatus. Cuius concionibus multi illic fidem edocti, & Christiana religione initiati fuere. Vndè factum est, vt honorificè illic Vuillehadus exciperetur. Multo verò tempore ibi habitans, docuit ea quæ sunt Dei, ità vt etiā permulti nobiles, suos filios ei traderent instituendos, & multi ab errore in viam reuocarentur: & magna infidelium turba eius prædicatione instructa, vndis salutaribus capiaretur.

Pagani volūt eū occidere.

Caditur fustibus.

Nota de reliquiis sanctorū.

Indè aūt proficiscens vir Dei traiecto flumine Lauinca, venit ad locū, quem Heuchmarke appellāt: cūque eius habitatores ab idolorum cultura ad verum Deū colendum reuocaret, illi furore perciti, exclamarunt, virum tā prophanū prorsùs è medio tolli oportere. Nec deerant tñ moderatiores quidā & sanioris consilii, qui more gentis sorte experiendū dicerent, nū morte afficiendus esset. Sed agente diuina prouidentia, sors eū non attigit. Itaq; liberam ei fecere abeundi potestatē. Illis ergò relictis, venit in Drētiam, vbi multi eius prædicatione conuersi, crediderunt in Christum, & baptizati sunt. Porrò discipuli eius, diuino eos impellente amore, idolorū fana demoliri conabantur: sed id barbari molestissimè ferētes, eos trucidare voluerunt. Cæsus tum fustibus est B. Vuillehadus, & multæ ei plagę impositæ sunt. Quidā verò ex illis, districto gladio in eum irruit, & caput ei amputare voluit: sed vir sanctus thecam, in qua sanctorū reliquię inerāt, ad collū suspensam habebat. Itaq; ictus ille in eius caput vibratus, partē quidē ligaminis thecæ discidit, sed eum prorsùs nihil læsit. Eo miraculo pagani territi, illū cū discipulis illæsū, à se dimiserūt.

Vuedekind' Saxo persequi Christianos.

Porrò inuictissimus Francorū rex Carolus, audita eius fama, eū egregiè animauit ad propagandā Christi religionē, veritus nè fractus iniuriis, à prędicando verbo Dei cessaret. Tū verò in Vuigmodiā se cōferēs, ecclesias illic cōdidit, & populū salutari pdicatione alacriter erudiuit. Deniq; anno Chri septingētesimo octogesimoprimo, oēs Frisones circūcirca degentes, Christianā fidē se cōplecti velle promiserunt. Sed anno tertio Vuedekindus Saxonū dux, cōgregato exercitu, aduersùs Carolū regē rebellauit, Christianosq; psequi, & è suis finibus profligare cępit. Id vbi cōperit vir

S. Vuillehadus venit Romã

vir Dei Vuillehadus, abiit in Vtriustri: sed ibi quoq; imminentẽ persecutionẽ, Christi benignitate euasit. Indèverò Romã proficiscens, cùm sanctißimi Pontificis Adriani coosolatione animatus esset, in Franciam lætus rediit. In illo itinere scutella eius lignea confracta, creditur meritis eius redintegrata.

Vuedekindus baptizatur.

Porrò autem Carolo Francorum rege iubente, in Vuigmodiã reuersus, Christi fidem publicè & strenuè prædicauit, destructaque templa instaurauit: conatusque eos Domino adiuuante & prosperante, eodẽ anno Frisones fidem Christi, à qua defecerãt, rursus cõplexi sunt: atque etiam Vuedekindus ipse, totius mali author, regi Carolo se submittens, baptismi gratiam percepit. Carolus autem rex cùm esset Vuormatiæ, seruum Dei Vuillehadum Episcopum consecrari voluit, idque factum est tertio Idus Iulij. Eius autem parœciæ subiecit Vuigmodiam, Haras, Vtriustri, Astergam, Vuangam & Noerden. Et illic quidem primus Episcopus fuit beatus Vuillehadus: in ipsa autem functione Episcopi admodùm piè & religiosè se gesit, virtutumq; studia multis modis auxit. Cùm autẽ corporis incommoda valetudine admodũ confectus est, Hadrianus Pontifex iussit, vt piscibus vesceretur, quibus ob studium abstinẽtiæ vti non solebat. Nullus propè dies abiit, quo non sacra Missarum solennia cũ magna cordis contritione celebraret, insupèr nonnunq̃ duo vel tria Psalteria lectitans. Ità vir beatus doctrinã suam egregiè ornabat, exemplo suo cõfirmans, quod ore prædicabat.

S. Vuillehadus fit prim⁹ eps Bremẽsis

Bremæ ædificauit templum elegantißimum, dedicauitque illud Calendis Nouembris Dominico die in honorẽ Domini Iesu Christi, & beati Petri Apostoli. Atque ea in vrbe Episcopi sedem constituit.

Tàdem cum vniuersam parœciam suam studio piæ intentionis crebrò perlustrasset, in locum, qui* Bleckẽsee dicitur, peruenit: vbi tam acri correptus est febre, vt discipuli, qui cum eo erant, vitam eius desperarẽt. Vnus autem ex eis familiariter ei adhærẽs, dolorem, quem ex eius obitu impendente cõceperat, lachrymis & querimoniis testatus est: Noli, inquiens, pater sancte plebem, quam pascẽdam suscepisti, quæque cultui diuino sese accommodare videtur, deserere, nè tenellus grex, te decedente, luporum morsibus exponatur.

Psal. 55.

Ei verò beatus vir sic respondit: Noli, fili mi, à Domini mei conspectu diutius me auocare. Oues ab illo mihi commendatas, ei tuendas committo. Nõ deerit vobis benignitas eius, cuius misericordia plena est terra. Atq; ità pia animi deuotione vir Domini cælo semper intentus, sexto Idus Nouembris, cùm iam virtutibus perfectus esset, in Christi pace obdormiuit. Ad ei⁹ exequias plebs deuota vndiquè accurrens, patrem & doctorem optimum cum hymnis & laudibus ad Bremensem ecclesiam, quam ipse condiderat, deportarunt, in eaque sacrum corpus eius tumularunt. Fuit in epatu Bremẽsi annos duos, mẽses tres, dies vigintisex.

Feliciter abit ad dominum.

EX LIB. II. CAPITE XIIII. ET XV. Saxoniæ Alberti Krantzij quædam his subiungimus, quæ non parùm faciũt ad beati Vuillehadi historiam confirmãdam & illustrandam.

Epat⁹ Salingstede trãslatus est Halberstadiũ

Cum iam antè diuisis locis per Saxoniã rex (Carolus Magnus) aliquot cõstituisset episcopatus, in Osnaburga, in Salingstede, inque Padeburna: anno tandem DCCLXXXVIII. Bremensem ereait ecclesiã, vt esset suffraganea Coloniẽsi. In qua ordinatur eps Vuillehadus, natione Anglus: qui multis iã annis in maritimis ei⁹ regionis Christi Euãgelium disseminauit. In persecutione, quã excitauit Vuedekindus, vix ipse elabitur, cùm discipuli ei⁹ diuersis locis occũberent pro Christo. Vndè Dei confessor maius sitiens lucrũ aĩarum, Euangelicũ cõpleuit præceptũ, de ciuitate fugiens in ciuitatẽ: dispersisque ad prædicandũ sociis, ipse Romã cũ Ludgero adiit: vbi sanctißimi Papæ Hadriani cõsolatione releuati, Ludgerus ad professionẽ ordinis S Benedicti in montem Casinũ, Vuillehadus in Galliã ad sepulcrũ sancti repedauit Vuillibrordi. Itaque biennio vterque cõclusi, contemplationi institerunt & orationi, magni Saxoniæ futuri Apostoli: orantes interim pro persecutoribus & gente Saxonum, nè iactum in eos fidei semen inimicus homo zizaniis opprimeret. Quo tẽpore Vuedekindus author, vt diximus, rebellionis, ad fidem, vt est dictum, venit, baptizatus cum aliis Saxonũ magnatibus. Et tum demùm subacta Saxonia, in prouinciã est redacta: quæ diuersis temporibus in octo Episcopatus diuisa, Moguntino & Coloniensi Archiepiscopis est subiecta. Operæpreciũ iudicaui inferere priuilegium Caroli, quod tum contulit Ecclesiæ Bremẽsi: vndè discant posteri, quid permouerit optimum regem, Episcopis, non Ducibus suis terram supponere: cernantque de temporum ratione complurima, quæ alibi nõ leguntur. Exemplar ergò eius priuilegii, Bremensi Ecclesiæ a Carolo donati.

De Ludgero hæc paulò alıter hẽt ei⁹ historia Tom. 2. Martij. 26

Saxonia prouincia efficitur.

In nomine Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, Carolus diuina ordinante clementia rex: Si Domino Deo exercituum succurrente, in bellis victoria potiti sumus, in illo, & nõ in nobis, gloriamur: & in hoc seculo pacem & prosperitatem, & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionẽ nos promereri confidimus. Quapropter nouerint oẽs Christi fideles, quod Saxones, quos à progenitoribus nostris, ob suæ pertinaciæ perfidiã semper indomabiles, ipsique Deo & nobis tã diu rebelles, quousque illius, non nostra, virtute ipsos & bellis vicimus, & ad baptismi gratiã, Deo annuente, perduximus, pristinæ libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subiugales deuotè addiximus: videlicet, vt qui nostræ potestatis iugũ hactenùs ferre detrectarunt, victi iã, Deo gratias, & armis & fide, Dño ac Saluatori nřo Iesu Christo, ac sacerdotibus eius, omniũ suorũ iumentorum & fructuum, totiusq; culturę decimas ac nutriturę, diuites ac pauperes legaliter constricti persoluant. Proindè omnẽ terrã eorũ antiquo Romanorũ more in prouincias redigentes, & inter Episcopos certo limite disterminantes, septentrionalem illius partẽ, quæ & piscium vbertate ditißima, & pecoribus alẽdis habetur aptißima, pio Christo & Apostolorũ suorũ principi Petro, pro gratiarũ actione deuotè obtulimus: sibiq; in Vuigmodia, in loco Bremẽ vocato, sup flumẽ Vuesera ecclesiã & Episcopalẽ cõstituim⁹ cathedrã. Huic parochiæ pagis septuaginta mãsos cũ suis colonis offerẽtes totius hui⁹ parochiæ incolas, decimas suas Ecclesiæ, suoq; prouisori fideliter psoluere, hoc nostræ maiestatis pcepto iubemus, donamus, & cõfirmamus. Ad hoc etiam summi põtificis & vniuersalis Papę Hadriani pcepto, necnõ & Mogũtinẽsis Epi Lullonis, omniumq; qui affuere, pontificũ cõsilio eandẽ Bremẽsem Ecclesiã, cũ omnibus suis appẽdicijs, Vuillehado probabilis vitæ viro, corã Deo & sanctis eius cõmisimus: quẽ ẽt primũ eiusdẽ Ecclesiæ tertio Idus Iulii consecrari fecimus Episcopũ: vt populis diuini semina verbi, secundùm datã sibi sapientiam fideliter dispensando, & nouellam hanc ecclesiam canonico ordine & monasteriali competentia instruendo, interim plantet & riget, quousque precibus sanctorum suorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus.

Cap. 15. Priuilegiũ ecclesiæ Bremẽsis.

Saxonia Epis fit subiecta.

Vueserã id est, Vsurgim.

H Inno-

Innotuit etiam idem venerabilis vir serenitati nostræ,eam,quam diximus,parochiam propter barbarorum infestantium pericula,seu varios euentus, qui in ea solent contingere,ad sustentacula siue stipêdia Dei seruorum inibi militantium minimè sufficere posse. Quamobrèm, quia omnipotens Deus in gente Frisonum,sicut Saxonū,ostiū suum aperuit, partê prænominatæ regionis Frisiæ,quæ contigua huic regioni esse dignoscitur,eidem Bremēsi ecclesiæ,suoq; prouisori Vuillehado episcopo, eiusque successoribus perpetuò delegauimus retinendam. Et quia casus præcedentes,nos cautos faciunt in futurū,nè quis,quod non optamus, aliquā sibi in eadem diœcesi vsurpet potestatē,certo eā limite facimus terminari: eiq; hos terminos,mare Oceanū,Albim fluuiū,Liam,Stenbach, Hasalā, Vuimmarchā,Sneielbach,Ostā,Mulinbach, Motā paludē,quæ dicitur Sigesridesmoer, Quistinā, Chifemmoer, Alsebrock, Vuisebrock,Biuernā,Vternā,iterumq; Ostā. Ab Osta verò vsque dū peruenitur ad paludem,quæ dicitur kaldenbach: deindè ipsam paludē vsque ad *Vuemniam fluuium:à Vuemma verò Bitinā Farstinam,vsque ad Vueseram fluuiū:deindè ab orientali parte eiusdē fluminis viā publicam, quæ dicitur Heffenuueg,Sturmegor & Lorgoe: disterminantem Sechbasam,Alapam,Caldehorra, iterumq; Vueserā. Ex occidentali autem parte viā publicā, quæ dicitur Folckuueg,quē incolæ loci Vuildloch nominant: Finolam,Vualdesmoer, Berckpol, Eddenri ad paludē, Emisgoer &Oestergoer disterminantem:Brudlocho, Biberlach, iterumq; mare:firmos & intransibiles scribi iussimus,& circunscribi:&, vt huius donationis ac circunscriptionis authoritas nostris futurisque tēporibus,Domino protegente, valeat inconcussa manere,manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Signum domini Caroli regis inuictissimi:Hildebaldus Archiepiscopus Coloniē sis,& sacri palatii capellan*,recognoui. Data II. Idus Iulii,anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXVIII. Indictione XII.regni domini Caroli XXI. Actum palatio Nemetensi feliciter, Amen.

Limites diœcesis Bremensis.

**Vuēnā- fluuiū, à Vuenna verò Bitinam.*

Hildebaldus Archieps Coloniensis.

Sedit igitur in ecclesia Bremensi beatus Vuillehadus post ordinationem suam annos duos,mēses tres, dies vigintisex: prædicauitq; tam Frisiis q̃ Saxonibus post martyriū S. Bonifacii omnes annos triginta quinque. Obiit autem senex & plenus dierum in Frisia, in villa* Pleccazze, nunc vocant Plexen: quæ sita est in Rustria. Corpus eius Bremam deportatum,in basilica S.Petri,quam ipse ædificauit,sepultum est. Trāsitus eius celebratur festiuis gaudiis vj. Idus Nouembris. Ordinatio, 3. Idus Iulii. Hactenus ea Cranizio.

S. Vuillehad' multis annis prædicat Frisiis & Saxonib'

VITA S. GODEFRIDI EPISCOPI Ambianensis, Authore Nicolao monacho Suessionēsi,eius æquali: Cuius tamē dictionem passim mutauit, & plerunque nonnihil contraxit F. Laur. Surius, sola epistola nuncupatoria prorsùs nihil mutata: quæ mox sequitur.

Reuerendo patri Rohardo, sanctæ Suessionensis sedis ac matris Ecclesiæ Decano, Nicolaus beatorū martyrū Crispini & Crispiniani, ipsis vrbis apostolorum & patronorū,seruus, debitæ venerationis obsequium. Sæpiùs,pater amātissime,tua sanctitas paruitatem mī am cōmonefecit, vt aliqua de gestis piæ memoriç Godefridi Ambianēsis ciuitatis præsulis,in laudē cūpotentis Dei stylo cō traderē fideliū posteritati. Quod vt ipse reor memini sti,primò durè suscepi,nec mirū. Etenim à tanti viri pus laudibus exprimendis hinc me reuocabat ætatis immaturæ debilitas: (Vt enim relatione obstetricis inīertum memoriæ retinebā, nō ampliùs quàm quinque lustrorū ambitū attigerā)hinc verò humilis scientiolç tarditas maximè retrahebat. Nam ut de reliquis taceam, nondum complexionē syllabarū, nondum ipsius Alphabeti elemēta plenè cognouerā. Cumq; modernos acutiores,& vt ita dixerim, lyncum more obstantia quæque subtiliter penetrare intueor,dū vnumquenque in suo sensu abundare contemplor, dumque penè vniuersos eloquiorum flores perquirere simul & compendio studere perpendo: nimiùm nimiumq; vereor,quòd si tantilli exercitii ruditas, inculteque ingenioli tarditas, Pythagoricas seu Platonicas peruenerit ad aures, fastidium magis, q̃ emolumentū generans,inter argutos videar grauis anser perstrepere olores. Enimuerò moris vituperandæ fertur picturç,vt à longè quidem perpulchra pareat: eūm verò obtutus attentiùs subtiliusq; defixeris,amplius vilescat. Quod & ego,nè simile quid incurrerem, admodum formidabam,sicque potiùs subsannationi cunctorum, indicio meritò paterem,q̃ laudi:cùm durum nimis sit, iuxta cuiusdam dicti sententiam, cuiuspiam meritum calamo efferre,cuius imitator esse desistis. Hæc aliaque quamplurima cùm mihimetipsi obiicerem, his meā pusillitatem refouens, tarditatem desidiamque cōmones,non æquum fore, si verbi Dei talentum accceperim,de cæles tibus reticendo, occiduam vitā,iuxta illud Crispi, vti bruta animalia, quæ natura finxit prona & obedientia ventri,præterire silentio: quod etiā est ninam reponere i sudario:sed dignū piumque, actus serui Dei ad ipsius fauorem, simulque fidelium exhortationem, prout vnctio spiritus nos de omnibus doceret, non in immensum cognitioni mortalium cōmendando, exarare calamo. His aliisque tuis tam allocutionibus,quàm & allegationibus inclinans animum, quanquam pridèm ad id peragendum flagraret, tamē vehementer timebam ruditati hebetis intelligentiæ, nè si illud aggrederer, quasi contra torrentem conarer, sicque succumberem mole præconādç pressus historiç. Rursùs itaque illo tuo excellenti more his pigritantem suscitas, vt videlicet meminerim me reum detineri, si ad ornandā veri summique sacerdotis vestem nollem,cùm possem,cōpetenter offerre. Et nè de inæqualitate virium id exequendi minimè diffiderē, nec de ingenii tarditate titubarem,sępius inculcabas vt in ipso,qui fabricatus est surdum & mutum, spem ponens,hoc opus,vniuersis imitari cupientibus vtile, mihi esset in voluntate:orationibus autem ipsius serui Dei suffragātibus, quamcitiùs feliciter futurum in perfectione. Quia uerò,iuxta quod legitur,

Salustius initio Con iurationis Catilinæ.

Exo

Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis:

Præcepto tuo,cui nō obaudire,nefas duxi,nimiùm nimiùmq; moratus, tandèm ad scribendū animū appuli, egregios mores gloriosi Godefridi, dignosq; relatu, ad fauorē illius,qui in sanctis suis mirabilis pdicatur, quàuis sciētia imperitus, recitādos statui. Itaq; venerande pater, nequaquàm in his perquiras sapientiam sermonis, sed præpollentem vitam viri, ad imitationem positam cunctis, qui sobriè & iustè versantur in domo Dei. Sed quia nosti, quòd ad euoluendum tàm immensæ profunditatis pelagus pluma imbecillis est, orationibus tuis obtine, quatenùs aura paracleti spiritus nobis aduenire, iam iamque cursum dignetur dirigere: vt quo nos ducit oratio, illęsa rate, possimus perungere.

Psal. 67.

Exoro,valeas, felix cum tempore curras.
Post obitum carnis,paradisi pace fruaris.

PRO-

PROLOGVS AVTHORIS
Ad Lectorem.

MEmoeiæ proditum est, apud veteres in more positum fuisse, præclarè ab aliis dicta & facta, literis mandare, vt posteeis egregiæ virtutis essent monimenta: tum etiam illorū imagines vel nomina, siue aureis, siue ęreis insculpta laminis, ad excitandam animi virtutem & fidentiā, ob oculos statuere. Quod si ob propagandū eorū famā mortalium sagacitati fieri placuit, quos nō modò æquum non fuit superuacaneis efferri laudibus, sed etiam imitari velle extremæ dementiæ sit: quāto iustiùs nos militum Christi res gestas ad laudem præpotentis Dei, ad fidei confirmationem, ad eacitandam auditorum ignauiam literis consignamus, quos pro sua benignitate ad illud glorię fastigium Deus euexit, vt filii Dei & dicerentur, & essent. nec tantum regni cælestis participes, sed etiam hæredes Dei, Christique cohæredes sint? Nè quis autem temerè id fieri existimet, meminerit: iubere egregium citharœdum, vt fideles quiq; laudent Dominum in Sanctis eius: quos ab ipso mundi exordio itá in hoc mundo constituit, vt in medio nationis prauæ atque peruersæ, verbum vitæ in se continerēt. De quibus etsi multa dici hoc loco possent, sed sermo cohibendus est, nè fiat lectori vel auditori onerosus. Ex eorum autem collegio libet iam in medium adducere electum Christi antistitem Godefridū, Ambianensis ciuitatis pastorem, quem dominus Iesus ea eius latebris extractū, eo tempore, quo Philippus Hērici Frācorum regis filius in Galliis rerū potiebatur, ceu sidus eximium, quo peccatorum tenebræ illustrarentur, in specula sanctæ matris Ecclesiæ collocauit: qui quantæ sanctitatis & innocētiæ fuerit, finis declarauit, in quo, vt ante nos dictū est, securè laus omnis canitur. Etsi autem de illo multa extent, plurimaque memoriæ succurrant, nos tamen ea duntaxat annotabimus, quæ penè oēs nouerūt. At verò dū satis necdū video, ex ijsipsis quænam potissimū eligam, hominūque animis affigā, dum fluctuat animus, priorane, an posteriora cōmemoranda suscipiam, haud mediocres me angustiæ obtinent, inscitia miserè me premit, itá vt tanto oneri impar, rerumque gestarum immensitati succumbens, eum quodam exclamare cogar, Inopem me copia reddit.

Iohan. 1.

Rom. 8.

Ps. 150.
Philip. 2.

Quo tēpore vixerit S. Godefridus.

Multæ eius reuelationes.

Nā si referre velim, quotiès illi de statu præsentis Ecclesię diuinæ sint oblatæ reuelationes, q̄ crebrò illebeatissimis supernorū spirituum cętibus vltrà q̄ cōmunis naturæ admittit imbecillitas, admixtus, potentū huius seculi infidelitatem, & in subditos tyrānidē, itemque pellicum & matronarū infandā cōmixtionē æternis ignibus puniendā prænouerit, (horum enim fateor iā in æquissimi iudicis conspectū pertigerat) vtque fraternæ charitatis flāma incensus, diuinæ animaduersionis gladium iā iamq; imminere cunctis denuncians, innumeras pertulerit angustias & labores: tum quoquè si frigora, nuditatē, ieiunia, quibus mirè corpus suum edomuit, si castitatē, patientiā, humilitatem, cęterasque virtutes eius, quibus egregiè instructus, viam mandatorum Dei dilatato corde hilariter cucurrit, exactè explicare contendam, modū voluminis excedam, videborq; dixisse incredibilia: adeò non potest horum certus numerus iniri. Quid igitur? Si nō possunt dici omnia, ad excitandam tepidorū desidiā, ad inflammandos cęlestium amore pigrorū animos, vel pauca è plurimis ceu desides & oscitantes non cōmemorabimus, lucernamque Christi benignitate accensam, vt mortalibus iter ostendat, quo pergendū sit ad beatitudinem, nostro silentio interim sub modio latere patiemur? Quid verò hac re possit fingi impudentius, aut dici miserabilius? Nam de tanto viro dicere præclarum, honestum & pium est: de illo horis & locis omnibus meditari, vtile & salutare est: denique, quò iam præcessit, illum subsequi pro viribus, optatissimum esse debet.

Corporis afflictiones.

Adiuuante igitur nos spiritu Dei, & precibus ipsius Godefridi Episcopi suffragātibus, eius ortum, mores bonos, selicemque è corpore migrationē, nō fallacio sè, sed syncerè corā Deo in Christo scribere connitemur. E quibus pauca quidem nostris oculis vidimus: celiqua verò, hominum veracium, qui illum familiarius & videre & audire potuerunt, fideli relatione didicimus, putà Renigerij monachi S. Quintini, cuius cœnobium Peronæ vrbi propinquum est, qui Renigerius à puero discipulus fuit nostri huius prędicandi Godefridi: & cùm ego ei loquerer, ętatis excesserat annum sexagesimum sextum, & in monasterio vixerat annos quinquaginta. Rohardi etiam, viri venerabilis, qui in Suessionensi Ecclesia Decani officio nunc fungitur, quemque hic Dei seruus Godefridus ab ipsis incunabulis (Nam erat eius ex sorore Hodierna nepos) apud se educauit, & ad reuerendos prouexit mores. Qui sanè memoria sempiterna dignus est, tātoq; potest veriùs de beato viro testari & proloqui, quāto eius præclarè dicta & facta, omni venerationis studio complectenda, familiariùs cognita & perspecta habere potuit. His accedit Gislebertus, vir ęquè per omnia fide dignissimus, qui ei indiuiduus terra marique vsque ad supremū vitæ eius diem comes adhęsit. Quòd si quis impudenter oblatrare & carpere nos velit, cur nō tam visa, quàm audita referamus, accipiat ille, qđ beatus Gregorius Potifex & Doctor in Dialogo suo dicit, Lucam & Marcum Euangeliū, quod scripserūt, non visu, sed auditu didicisse. Itaque cum Doctor gentium testis sit fidem ex auditu constare, tantorū virorum freti authoritate, ad dicenda ea, quæ de beato viro suscepimus, nos accingamus. Qua tamen in re quādo nobis vires deesse nō ignoramus, habitatoris eius spiritussancti gratiam medullitùs imploremus: vt de tali tantoque patre digna animo concipere, & lectori vtilia proferre queamus, quem ille plurimis charismatibus gratuita benignitate præclarè illustrauit.

Aetas Authoris.

Rom. 10.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quibus ortus sit parentibus. Cap. I.

IGITVR venerabilis Godefridus pago Suessionensi editus est in lucē, habuitque parētes ingenuos, fide & actione catholicos. Pater eius Frodo, mater Elizabeth dicta est. Degebāt autem illi in prędio Moulicurtensi, & cęnobio beatæ Mariæ * Nouigenti è suis redditibus, terris & vineis, non parùm multa cōtulere. In eo autem cœnobio annis aliquot vixit Frodo in habitu monastico, præclaraque innocentiæ & patientiæ exēpla reliquit: mater verò orbata viro, instar turturis, casu aliquo coniugem amittentis, in viduitate & animi puritate perseuerans, vsqueadeò superuixit, vt filium suum viderit eius monasterii regimen obtinere.

NOV. 8.

Patria & parētes S. Godefridi.

De Godefrido Abbate S. Quintini. Cap. 2.

ESt celebre monasterium in Veromanduorū solo, in beati Quintini martyris honorem conditum,

Peronæ oppido propinquum. Ei per id tempus præerat vir pius Godefridus, & morum integritate, & generis nobilitate clarus. Fuit enim patruus Idæ, filiæ Alberti nobilissimi Comitis Namurcensis, quæ iuncta matrimonio egregio ⁎ consuli Boloniensis prouinciæ Eustachio, Godefridū & Balduinum ei peperit: qui posteà itineris Hierosolymitani, quod iubēte Vrbano Pontifice maximo susceptū fuit, duces & moderatores inuictissimi diuinitùs instituti, vrbem Hierosolymam, in qua totius mundi vita à sacrosanctæ Crucis patibulo pependit, armis expugnarunt, atque in ea alius post alium imperium obtinentes, annis aliquot barbaras & à Christi religione alienas gentes egregiè debellarunt, & tādem illic animas Christo reddiderunt, honorificè ea in ciuitate, vbi sepulcrum est Domini, tumulati. Quę quidem idcircò mihi commemorata sunt, vt possit intelligi genus illustre tanti patris, quem constat etiam gregi suo magna cura inuigilasse, religione celeberrimum, literarum scientia & rerum quoquè externarum & politicarum peritia, cumprimis instructum fuisse.

Hi ab alijs vocantur Duces Lotaringiæ.

Vt parentes eleemosynis & precibus obtinuerint à Deo filium Godefridum. Cap. 3.

CVm autem ille die quodam per pagum Suessionensem iter haberet, hospitio vti voluit eius, quē diximus, Frodonis. Qui cum vxore sua tanquàm Dei seruum honorificè eum acceperit, & charitatis officiis, multaque humanitate psecutus est, & ad pedes eius pariter prouoluti, ab ore eius verba salutis attentis animis perceperunt. Omnis enim sermo eius, è diuinis erat scripturis depromptus, de gloria iustorum, de pęnis impiorum, de contemptu rerum visibilium & caducarum, de inuisibilium semperque manentis beatitudinis & felicitatis appetitione. Cumque ille eis loqueretur, inter alia sciscitatus est ex eis, num quēquā è liberis suis (Duos enī filios, illos habere didicerat) Domino seruiturum obtulissent. Tum uerò illi alta trahentes suspiria, multoque ab oculis manāte lachrimarū imbre, aiunt se id necdum fecisse: eos, quos antè genuissent, quorum alter Fulco, alter Odo dicebatur, iam seculari militia implicatos teneri: se verò iam toto decennio nullam edidisse prolem, & iam tendere ad senectutem, nec vllam deinceps sperare sobolem: orare tamē, vt à Christo ipse eis impetrare velit filiū, quem possint monasticæ professioni mancipare. Respondet ille, ad eam rem promerendam, expetenda esse iustorum suffragia & merita, piorum lachrymas, monachorum & circunquaquè degētium seruorum Christi preces. Non enim, inquit, vnum me sufficere video huic rei impetrandæ: sed quia ex propheta diximus, fidelē Dominū in omnibus verbis suis, quid ille in Euangelio promittat, interioribus auribus fideliter accipite: Si quid, ait, petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Vos ergò i nomine filii patrē rogetis, credatisque vos accepturos, & fiet vobis. His dictis, ad sua abiturus, illis valefacit, hortaturque vt in preces & opera pietatis incumbant. At illi duas vineas, alteram apud Morellichortē, alteram apud Cupheias, cum redditibus ei dono dedere, vt fratres, qui sub eius cura degebant, indè sustentarentur. Quæ quidem ille cū gratiarum actione suscipiens, vbi ad monasterium suum rediit, conuocatis fratribus, quid illo itinere euenisset, exposuit, Frodonis quoquè & coniugis eius deuotionem & pietatem, atque ab eis munus liberaliter collatū, indicauit. Fratres, iis auditis, Christo ingentes agunt gratias, offerunt sacrificia, ieiuniis & litaniis præpotentē Deum permouere conātur, vt ocyùs illorū voto satisfiat. Christ⁹, cui humiliū & mā suetorum semper placuit deprecatio, exaudit desiderium pauperū: Elizabeth cōcipit filium, suo tēpore in domo Dei, quæ est Ecclesia, luminare magnū futurū. Accurrunt cognati & vicini, mira oēs lætitia & exultatione afficiuntur: & deindè edita tanta prole, non modò homines, sed etiā cælestis patriæ ciues, gratulant.

Ps. 144. *Iohan. 16* *Iudith. 9.* *Editur in lucem S. Godefridus.*

Vbi & à quo baptizatus sit S. Godefridus. Cap. 4.

VT aūt baptismi gratiam perciperet natus puer, ad monasteriū sancti martyris Quintini deportatus, atque à monasterij patre Godefrido, cuius paulò antè meminimus, amanter exceptus & baptizatus est, atque etiā è fonte sacro eius manibus susceptus, eius nomine appellatus est. Iussit autē idē Christi seruus, nescio quid diuinæ in illo gratiæ præsentiens, accuratè eum enutriri, vt in templo Domini tāquàm alter Samuel, quandoquè iugiter seruiret, & crescente in illo gratia spiritussancti, intrans in sancta sanctorum, offerret sacrificium pro populo Dei: quod & factum est, vt suo loco dicemus.

Baptizat. *1. Reg. 2.*

Quando monasticū sit complexus institutum. Cap. 5.

ABlactatus indè cura parentum, cùm iā quinquēnis esset, rursùs ad eundē patrem Godefridum adductus est. Ille verò puerum exosculans, habitū religionis ei tradidit, disciplinisque tū liberalibus, tū monasticis diligenter erudiuit. Et ille puerulus, perindè vt solet humus, nimio solis adusta feruore, infusum imbrem celeriter imbibere, & fertile solum, accepto semine, messori copiosam refundere segetem: a magistro tradita, auidè hauriebat: & reipsa quoquè & opere exequi, auidiùs & ardentiùs conabatur. Vndè factum est, vt ab illo monasterii patre impensiùs amaretur, & suis quoquè coætaneis & æqualibus non mediocri venerationi esset. Augebatur interim in illo gratia Dei, & coram Deo & hominibus in dies ætate & sapientia proficiebat.

Quinquēnis induit habitum monasticum.

Vt à grue rostro percussus in oculo, nihil mali perpessus sit. Cap. 6.

ACcidit autē, vt solus in monasterio pius puerulus ambularet. Eccè autem eunti obuia fit grus, quæ iam senio fessa, oblongū rostrū tanta vi ab improuiso adegit in oculum eius, vt totū cōfixisse videri posset. Quæ res cùm non solùm dolorē, sed etiam mortē afferre debuerit, pius puer Christi nomen fideliter appellans, signumq; Crucis pollice identidèm vulneri imprimens, nō mortē, non oculi iacturam, immò ne minimū quidē dolorē persensit. Adnolāt certatim fratres cū patre monasterii, fundūt lachrymas, suspirant grauiter, putāt orbatū lumine, cerebrū, in quod grus rostrū defixerat, mox effusum iri, puerumq; ilicò moriturū: Sed Deus nō est passus, vt eo vulnere vel ocul⁹ eius deformaretur, quē & Abbatē & Episcopum fore sciebat. Vbi ergò videt fratres, nihil incōmodi ei accidisse, sed sanū atq; incolumē adstare, gemitus mutantur in gaudia, mœror & luct⁹ omnis abscedit, Christus ab omnibus eximiè prædicat, q fit fidus & verus suorū custos & cōseruator. At tamen, vt extaret tantæ virtutis monimētum, in oculo, quoad vixit, quædam hæc fit cicatrix, sed prorsùs nullā ei deformitatē afferens.

Insigne miraculū in puero.

Vt inter fratres monasterij vixerit. Cap. 7.

ERat ei vultus propemodùm angelicus: nec modò æquæuos, sed etiam ætate maiores, morum ho-

honestate & maturitate antelbat. Erat in vigiliis pernox, creber in precibus, scripturæ diuinę studiosissimus, non id spectans, quod plerique solent, vt doctus videretur: sed intimæ lucis suauitatem, & lachrymarum largos imbres indè eliciens, atque intelligentiæ pennis ad superna se erigens, quæ lectione didicerat, tanquàm mundum animal assidua commemoratione ruminabat. Cibi potusque multa in eo cernebatur parsimonia: quippe memor erat illius Boethianæ sententiæ, naturam paucis minimisque rebus esse contentam. Itaque non modò superflua, sed etiam necessaria corpori non raro subtrahebat, adeò ut plerūquè fratribus cibum capientibus, solus in templo meditationi siue lectioni operam daret, atque vsque in noctē ieiunium protrahens, confectum inedia corpusculū tum demùm nō exquisitis epulis, sed pane & aqua reficeret. Os ab obtrectatione & ociosis sermonibus perpetuò refrenauit, nec ad aures eiusmodi virus admittere voluit. Non tantùm superioribus & æqualibus, sed etiam inferioribus, Christi Saluatoris vestigiis pro modulo suo insistere cupiens, obedientem & morigerum se præbuit, vt etiam extrema quæque ab illis imperata, haud secùs atquè si Christus iussisset, sine mora exequenda susciperet. Portionem vini, quæ illi apponebatur, nunquam visus est hausisse totam, sed plerunque mediam, sæpissimè totam egenis impertiit, idem faciens de piscibus & aliis rebus esculentis. Et quid me necessè est multa singulatim perstringere? Erat omnibus ceu speculum ob oculos positus, vt facilè quiuis in eo possent animaduertere, quantùm à perfectionis culmine abessent.

Eius virtutes.

Victus parsimonia.

Egregia obedientia et humilitas.

De eius vigiliis. *Cap. 8.*

DVo illic erant constructa oratoria, alterum Thomæ Apostoli, alterum Aegidii confessoris: è quibus vnum valetudinario, aliud dormitorio propinquum erat. In iis vir beatus sæpissimè solebat noctu vigilare. E suo enim lectulo, fratribus nescientibus, surgens, & nocturnas vigilias anteuertens, eò se conferebat, hymnis & laudibus diuinis vacans, cum multis lachrymis ad vitæ fontem & domus Dei vbertatē suspirans, vt posset ipse quoquè dicere cum Propheta: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Iis enim delectabatur & fruebatur, earum consolatione fretus, per desertum & arentem huius exilii solitudinem, cælestis patriæ ardens desiderio, ad brauium supernę vocationis constanter contendebat.

Prolixa vigilia.

Preces.

Psal. 41.

Miraculum, in S. Aegidii oratorio factum. *Cap. 9.*

ET quia oratorii beati Aegidii Abbatis mentio facta est, rem memorabilem, quæ illic contigit, referemus. Ea nocte media, quæ præsepii angustia Christum è matre virgine nascentem olim excepit, monachus quidam, Richardus nomine, vir inprimis reuerēdus, qui vitam monasticam annis amplius quinquaginta egisse ferebatur, sacrificium illic offerre voluit. Cumque expansis linteis calicem & alia ad sacrificium adhiberi solita imposuisset, incautè ardentem ibi reliquit cereum, & in chorum fratrum psallentium abscessit. Vbi cùm sextam lectionem à præceptore ipsi assignatam recitaret, recordatur cerei, sicque multùm anxius, quòd non posset intermissa lectione eò properare, nec cuiquā indicare, quid ipsum malè haberet. Absoluta lectione, propè exanimis eò festinat: cumq; omnia iam in cineres & fauillam redacta putaret, videt cereum cecidisse in linea, flammarum comas latè diffundi, & tamen illæsa omnia, & quod credi vix possit, ità comparata omnia, vt ignis non in stramina aut pannos lineos, sed in marmoris, aut ferri, vel alterius metalli massas incidisse videretur. Ea re obstupefactus, multos aduocat, qui sint tāti miraculi testes oculati: qui cùm omnia curiosè inspexissent, nec vestigium quidem adustionis vllum reperire potuerūt. In ipso autem B. Aegidii altari inferius sito, reliquiæ inuentæ sunt præsepii Saluatoris, vestium matris eius sanctissimæ, plurimorumq; sanctorum: nec dubium, quin illarum virtute vires ignis illius debilitatæ & eneruatæ sint. Eæ reliquiæ illo tēpore, quo Aleidis Comitissa Peronensis castri, altare vnà cum oratorio diruit, quòd locus dormitorio extruēdo destinatus, nimium angustus esset, inuentæ, atque in maiori æde cōgruo loculo repositæ sunt. Ipsa enim domus, eius industria & impensis, vti hodiè cernitur, constructa, eleganitique opere consummata est.

Præclarū miraculū

Aleidis Comitissa Peronēsis.

Aliud miraculum. *Cap. 10.*

PEr idem tempus ea nocte, qua repertæ sunt olim reliquiæ Stephani protomartyris, permulti captiui, qui in oppido iam sæpè memorato detinebantur, cùm audirent voces monachorum in S. Quintini monasterio deuotè psallentium, eius martyris auxilium fideliter implorantes, admirabiliter sese adiutos sensere. Nam antè, quàm nocturnæ preces, quas Matutinas vocant, absolutæ essent, laxatis catenis, compedibus & manicis, cunctis reseratis custodiis, indè exeuntes, coram altari mirum in modum gratulabūdi sese prostrauerunt. Permulta alia illic facta miracula, referre hoc loco possemus: sed quia ab instituto alienum est, ad ea sese referat oratio, vndè ob loci huius commendationem paulispèr deflexit.

Vide quid possit inuocatio sanctorum.

Vt Godefrido cura ægrotorum mandata sit. *Cap. 11.*

CErnens verò monasterii pater Godefridum caduca vilipendere, virtutisq; ardua ardēti desiderio petere, mirificè aīo exultabat. Itaq; ut aliis quoq; virtus eius innotesceret, fratrū malè habētiū curā ei demandauit, iussitq; vt ad oīa illis officiosum & obsequentē se præberet, necessaria quæq; pro viribus eis suppeditaret. Ille patris accepta volūtate, comiter alacriterq; eis inseruiuit, manus, pedes, aliaq; affecta corporis membra suis manibus abluit, crebrò interim ex animi pietate multas effundēs lachrymas. Cùm naturæ poscebat necessitas, suis impositos humeris, ad loca opportuna & ferebat & referebat, lectulos accuratè cōponebat, cæteraq; humanitatis officia blāditer & peramāter exhibebat, sperās se ab illo æternæ beatitudinis præmia recepturū, qui in supremo mundi die dicturus est suis: Quādiù vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Venite, possidete paratū vobis regnum.

Ægrotis officiosè admodùm seruit Godefridus.

Matt. 25.

Vt diabolus se eius oculis ingesserit. *Cap. 12.*

DIe quodā aduesperascente fratres eū vocant, & vt cibos è culina afferat, deprecantur. Respōdet ille: Hesperus en quamuis terras obduxerit vmbris, Pergo tamen, quò vestra iubet nunc ire voluntas. Sed oreis, quæso, Dñm pro me, certi, maligni dæmonis machinis interim me oppugnatum iri. Sic dixit, & nè posset inobediētiæ & ignauiæ nota ipsi inuri, diuini zeli feruore incēsus, ocyus ad culinā abiit, allaturus ea, quæ iussus erat. Ibi tū tortuosus coluber, qui quondā Romanū monachū, beato Benedicto panē ministrantē, confracto tintinnabulo conatus est ab officio charitatis auertere, etiā hunc Dei seruum ab hoc obediētię stu-

din eiusmodi ludibriis retardare molitus est. Inter refectorium & culinam humilis casula intererat, per quam transeundum ei erat. Cùm ergo ad id loci venisset Godefridus, videt vmbram teterrimam fœdissimamque magno impetu in se inferri. Erat autem dæmon in effigie cuiusdam monachi, nuperadmodùm defuncti, videbaturque manus habere colligatas, & atro cucullo indutus: denique, adeò horridus, vt si coram cerneres, principem tenebrarū esse dubitare non posses. Etsi autem tam prævideratiā futurum, tamē insolito occursu nonnihil exterritus, (quippe qui ipsum totius inuidiæ magistrum, qui modò in angelum lucis se transfigurans, modò satanam, vt est, sese mortalibus ostendens, mille modis pios infestat, præsentē intueretur) quis esset, uel ad quid venisset, scire cupiebat: cùm ecce Christo reuelante intelligit simulatam speciem defuncti fratris, moxq; contra illam Crucis Christi signum vibrās, repentè eum euanescere cogit, relicto post se odore deterrimo, qui suum proderet authorem. His aliisque dæmonum tentationibus exercitatus, tanto magis Dei proximique amor flagrabat, quanto omnibus bonis æmulum aduersum se acrius sæuire sentiebat. In excipiendis hospitibus, pauperibus & peregrinis (Nam ei muneri atque officio præerat) hilarem se exhibebat, seiensque in illis Christum se excipere, etiam suas illis vestes largiebatur, ipse interim frigoris iniuriam æquanimiter perferens.

Diabolus cū terre-re nititur.

2. Cor. 11

Crucis signo eū depellit.

De fratre eius Odone. Cap. 13.

HAbebat in eodem monasterio germanum fratrē, Odonem nomine, miræ simplicitatis & innocētiæ virum. Quem à seculari militia orationibus mellitisque sermonibus abstraxerat, & monachorum contubernio adiunxerat. De eius vita, quandò se offert occasio, obiter pauca dicemus. Quadraginta ille & eo amplius annis in monasterio monachis sobriè, piè & iustè versatus est: & diuinas quidem ignorabat literas, sed præcepta Dei ab aliis edoctus, opere implere studuit. Decem & octo annis esu carnis abstinuit, donec Abbatis imperio & fratrum sententia compulsus, cōmunem monasterii regulam vel inuitus ea in re sequeretur. Tempore Quadragesimę decem annis silentii adeò silentii tenax fuit, vt nullum prorsùs, præterquam in confessione sacramentali, verbum funderet. Nec solùm iis Quadragesimæ, sed etiam aliis anni diebus, pane & aqua contentus, carnem multis affixit modis, quotidianisq; virgarum & flagellorum ictibus cōtriuit. Monasterii rebus, quæ ei creditæ erant, tanta fide vsus est, vt, quod posset incredibile videri, non modò extraneis, sed ne cognatis quidem, obolum vnquàm volens gratis dederit Abbatis iniussu. Cùm iam extremus adesset vitæ eius dies, coram fratribus Dominica percipiens sacramenta, manibus in prece extensis, hilari vultu animā expirauit. Potest hinc animaduerti, quàm religiosum & pium Godefridi genus fuerit.

Odonis fratris eius vita sanctissima.

Vt sit cella vinaria præfectus Godefridus. Cap. 14.

PRouincia illa, in qua monasterium hoc situm est, omnibus penè frugibus abundat: vineis magna ex parte caret. Itaque habitatores non ferè nisi aliundè importato vino vtuntur. Abbas verò & monachi non ignorātes Godefridi industriam, id officij ei demādarunt, vt vinum comparatet in vsus fratrum, atq; etiā pauperum & hospitum, ad ipsos diuertentium. Id ille quidem initiò grauiter accepit, sciens ægrè posse eorum animos in virtutibus habere progressus, qui rebus mundanis distrahantur. Sed cum vera humilitas nunquàm destituta sit comite obedientia, admodùm reuerenter & submissè eam prouinciam recepit. Statuerat enim apud se, non suo viuere arbitratu, sed alieno parere imperio. Interim tamen suis meritis minimè præfidens, fratrum opem sedulò expetebat: & tum sanis, tum debilibus, atque etiam pueris permulta humanitatis officia præstabat, vt Christum ardentiùs deprecarentur, quo per regium incedens iter, onus impositum ferret humiliter, & neque ad dexteram, neq; ad sinistram deflectendo, ad Christum pertingere mereretur. Adeò autem diuina illi adfuit gratia, vt monasterii res, ab eius antecessoribus afflictas, & ære alieno obligatas, monasterio restituerit, & fratribus illic degentibus, aliisque eò aduentantibus res necessarias abundè suppeditarit.

Inuitus quidē, sed tamē humiliter suscipit curam cellæ vinariæ.

Vt omnibus charus fuerit. Cap. 15.

EA tempestate, maligni serpentis agēte inuidia, Robertus Peronensis, Odo * Namurcēsis oppidi, Clarenbaldus castri Venduilensis dominus, aliique satanæ satellites, atrocia excitarunt bella in Veromāduorum, Suessionum & Laudunensium regione: itá vt nō modò nemo clericus aut monachus, sed nec ipsi quidem ecclesiarum rectores itineri committere se auderent. At Godefridus nō solùm vulgò, sed ipsis etiā principibus impendiò charus & optimè notus, nihil reformidabat, sed hac atque illàc securus proficiscebatur. Quòd si uel sua, vel aliena necessitate adactus, illos adire cogeretur, quod nemo mortalium ab eis impetrasset, id ei perbenignè atque etiam lætissimis animis largiebantur. Itá ille charus suo creatori, etiā a creaturis studiosè & ex aīo colebatur & obseruabat.

** Namensis.*

Inter pericula tutus est, & omnibus charus.

Vt ventris ingluuiem edomuerit. Cap. 16.

CVm aliquandò pagum Suessionēsem, in quo cœnobium suerat, circumiret, ad quoddam monachorū cœnobium peruenit eo die, quo sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani illic quiescentium, solennitas magno concurrentis plebis studio celebrabatur: quorum quidem martyrum ille perpetim memor erat. Adiungens igitur se monachorum clericorumq; psallentium frequentiæ, animi sui syncerani pietatem ac deuotionem in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus suaue sonantis Ecclesiæ perspicuè declarauit. Erat enim non legendi duntaxat, sed etiam canendi apprimè peritus, táq; suauiter Christi depromebat laudes, vt qui eum audirent, lachrymas funderent. Porrò autem paulò antè, quàm Missarum solennia celebrareotur, in refectorium ingressus, casu illic multos offendit monachos, poculis & carnibus vescendis operam dantes: qui vbi eum cōspicati sunt, nonnihil verecundari cœperūt: sed q eis esset charissimus, deterso rubore, inuitant eum, vt cū ipsis comedat. At ille: Nolite, inquit, fratres isthuc a me petere. Nōnaqi non sine magna admiratione subiūgit: Aequumne est, cibū veteris refectioni mentis anteferre? Nondum cōpleta est Missarum celebritas, & iam ventrem epulis infarcire iuuat? Oremus, psallamus, debitas Christo & sanctis eius laudes persoluamus, esuriētes aīas verbi Dei adipe saginemus, impleatur in bonis desiderii nostrum, primùm q̄ramus regnū Dei & iustitiā eius, reddamus q̄ sunt Dei, Deo, postea ad reficienda corpora accedamus. His illi uò, vii par erat, emēdati, sed animis exulcerati, & atra bile percití: Veni, veni, inquīt, parces dealbate, pinguissimo cibo vnge arteriam, vt clariùs vox tua personet ac penetret aures nr̄as: multaq; alia in venerandū virū probra conuiciaq; iactarunt. Ita solent mali

Obiurgat monachos dissolutos, & ab illis proscinditur conuiciis.

Matt. 6.

Matt. 22

mali etiam rectè facta bonorum sinistrè interpretari. Porrò Godefridus nihil his motus, sed cogitãs illud Sapientis: Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: submisso capite, depresſisque luminibus, ad téplũ mox rediit, cum timore & gaudio spiritali festũ diẽ peragens. O uirum columbina simplicitate candidũ, nec serpentinæ prudẽtiæ expertem, qui & venenatos improborum sermones nosset ferre moderatè, & eorum versutiam scienter deuitare. Itaque vt olim Iacob dum cõtemnit lentis edulium, patris benedictio nem accepit: ità & noster luctator his aliisque virtutum studiis hæreditatem & benedictionem patris cælestis promeruit. Huius rei in eo monasterio hodieq; fit mentio & commemoratio: in quo nũc gratia Dei, sanctorumque illic quiescentium intercessione, & fratrum labore, monastica disciplina vel maximè viget.

Prouer. 9. *Gene. 25. & 26.*

Vt sit sacerdotio initiatus. Cap. 17.

POstquàm autem Godefridus quintum & vicesimum ætatis excesſit annum, Abbas eius sanctitate permotus, voluit eum sacerdotio initiari. At ille se ad eius pedes abiicit, flet largiter, nec vt plerique solent, verbis fictis, sed ab intimo animi affectu expresſis, & lectoris, nedum sacerdotis, munere se indignum proclamat. Sed tamen pergit Abbas, iubet Godefridũ ad Nouiomensem adduci ecclesiam, cui tum Episcopus Rachodus præsidebat, vir sanè doctisſimus. Cui etsi Godefridus & notus admodùm, & charus esset, at nihilominùs perfecti monachi Deoq; digni vita & mores ei indicantur. Itaquè illum ad se accersitum Episcopus amplectitur & deosculatur, luculentoque sermone è diuinis scripturis docet & ostendit, subditos suis præfectis per omnia obedire debere. Deindè nulla interiecta mora, Godefridus sacerdos ordinatur, ipso præsule admodùm exultãte, q̃ suo ministerio id in tanto viro esset effectum. Ille verò quantũ augebatur gradus dignitate, tantũ & virtute & sanctitate crescebat. Castisſimæ vitæ eius fama, nõ solum in vicina, sed etiam remota loca se diffundebat. Optabant omnes eum habere pastorem. Quis enim non summoperè appeteret illius erudiri magisterio, imbui institutis, felici gubernatione dirigi?

Ordinat sacerdos, licèt nolẽs

Vt sit Abbas institutus. Cap. 18.

MOnasterium beatisſimæ matris Dei, quod Nouigenti præclarè extructum est, per id tempus ab Henrico Abbate sancti Remigii Rhemensis, administrabatur. Porrò Ingelrammus Comes castelli Cociaci, pater Thomæ inprimis strenui militis, & Helinandus præsul Laudunensis, cùm viderent, neque spiritalibus, neque externis bonis, quantùm ipsi vellent, illud augeri, ab Henrico Abbate magnis precibus contenderunt, vt aut accuratiùs id, quàm hactenùs fecisset, instauraret, aut ab illo se prorsùs remoueret. Se enim nolle amplius eius ferre detrimenta, quorum studio & beneficiis fundatum esset. Ille verò tum aduersa valetudine, tum ingrauescẽte ætate impediri se sentiens, quo minùs præstare posset id, quod exigebatur, liberam eis permisit pastoris eligendi facultatẽ. Mox illi communicato cum Rainaldo Rhemorum Archiepiscopo, cæterisque Episcopis consilio, Godefrido hoc onus imponendum communi sententia decernit. Comperta enim eis erat integritas, virtus, & modestia eius. Refertur autem isthuc etiam ad Philippum Frãcorum regem: isque tanti viri electione mirè gratulans, rem iubet accelerari, misſis etiam literis suis ad Godefridum Abbatẽ mõtis S. Quintini, quibus eũ rogabat, vt Godefridum monachum suum eò mitteret, vbi nutu Dei Abbas esset electus. Eas literas vbi accepit senex ille venerabilis, infusus lachrymis: En, inquit, senectutis meæ baculum, in quo mihi solebat in perturbationum & tempestatum fluctibus esse perfugium & quædam respiratio, quemque huic loco ego deliberabam pastorem præficere, nunc mihi repẽtè auferre vultis? Monachi quoquè pariter lachrymari, eheu eheu crebrò dicere, vereri loci desolationem, mortem oppetere malle, quàm tanti fratris & sodalis amico contubernio & præsentia fraudari, quem omnes se patrem & Abbatem habituros sperassent. Sed cùm regis voluntati, & Episcoporum postulationi reluctari non auderent, Abbas Godefridus eum perduxit Laudunum clauatum, ad Helinandum Episcopũ, vbi ille coram omnibus crebra trahens suspiria, opponebat ætatis & morum immaturitatem, scientiæ inopiam, indignum se asserens, qui in templo Domini extremi æditui fungeretur ministerio, tantum abesse, vt custos vasorum fieret. Sed quantumuis ille hæc aliaq; id genus allegaret, non solùm non est exauditus, sed quamprimùm pastorale munus tueri ac sustinere iussus est, Nouigentumque honorificè adductus, nõ modò hominibus, sed vti credere par est, etiam cælitibus ea re gratulantibus.

A multis Epus designatur Abbas.

Valde renitẽs, cogitur Abbas esse.

Vt Nouigentum venerit. Cap. 19.

CVmq; eò peruenisset, non nisi sex monachos & duos puerulos illic inuenit: nihil ibi vel vini, vel frumenti superat: * cellas admodum humiles & angustas videre licebat, (mapalia diceres) virgis vel viminibus intextas. Eacreuerant dumeta, tribuli, rubeta, & alia arbusta pasſim: quibus succisis & extirpatis, agroq; eruderato, à fundamentis extruxit loca, monachorum habitationi opportuna & accõmoda. Domum quoquè ędificauit, in qua pauperes & ęgri reciperentur, quibus fouendis terras & vineas delegauit. Ad eam domum solebat quotidiè se conferre, eorum, qui illic morabantur, pedes abluere, vestes eis præbere, defunctos officiosisſimè sepulturæ mandare.

** officinas vocat Author.*

Vide humilitatẽ & charitatem.

De duobus patribus, qui se regimine abdicarunt, & in eius disciplinam se tradiderunt. Cap. 20.

MVlti verò ad eum confluere cęperunt, quemadmodùm solent apes ad florentem thymum, vel cytisum: in quibus fuere duo patres egregũ, Lambertus cœnobii Floriniacẽsis, & Vualradus S. Nicolai de Ribodi monte, præfecti: qui natiuum solum & monasteriorum regimen siue gubernationem relinquẽtes, in eius se disciplinam tradiderunt, vel extremis eius vestigiis insistere cupientes. Inter hos medius recumbens Godefridus, cùm illo iubente, multa essent in mensam fercula illata, vix quicquam indè degustauit, herbis virentibus vel arborum fructibus corpusculũ sustentans. Quæ supererant, egenis vel malè valentibus alacriter distribuebat. Non mediocriter mirabantur omnes, quòd vsqueadeò in se gulam edomitam haberet.

Inter epulas summa eius abstinentia.

Vt ciborum delicias respuerit. Cap. 21.

QVod dicturi iam sumus, id à Gisleberto accepimus quondã beati viri coco, nũc verò eius loci

monacho. Coquebat is aliquandò in olla agrestes herbas vndiquè collectas, vt in cęna eas apponeret Godefrido. Nihil autem herbis adiunctum erat, præter salem exiguum & aquam: sed vt palatum eius magis afficeret, casu nonnihil panis candidi intriuit. A cęna ergò Godefridus cocum secretò obiurgat, quòd iam delicatum, atque etiam pipere conditum edulium, ipsi apponere ausus esset. An ignoras, inquit, superbæ vel potiùs miseræ carnis rebellionem non nisi diuersis cruciatibus posse edomari? Caue igitur, nè deincèps aliquid tale admisceas, nisi me tibi iratum habere velis. His ille virtutum exemplis filios suos ad meliora nitebatur prouocare.

En vt vir sanct' delicias etiã exiguas respuit.

Quàm humanus erga subditos fuerit. Cap. 22.

SVb eo interim militum Christi exercitus & merito & numero augebatur, inter quos ille optimus pater, quodammodò oblitus dignitatis suæ, qua cęteros antecellebat, paruulum se exhibuit, admonuitq; vt sedulò in ea essent cogitatione, vndè vel qua causâ venissent, quò tenderent, & quà irent: vt nihil sibi peculii vendicarent, volũtatem propriam frangerẽt, puritatem cordis, oris veritatem, corporis munditiã momentis omnibus Christo exhiberent, atque vt inuicti milites, in spiritalis pugnæ procinctu stantes, fraterna acie stipati, charitatis glutino inter se conrũcti, summopere in eam curam incumberent, nè quis in ipsos hostilibus insidiis pateret accessus. Aegrotos incredibili animi commiseratione prosequebatur, itá vt propemodùm cum illis eadem pati videretur. Eorum salutis & sanitatis instaurandæ causa nullis parcebat sumptibus, immò nec sibiipsi quidem, si posceret necessitas. Omnia omnibus factus erat, vt omnes Christo lucrifaceret. Interim tamen sicut erga bonos multa vtebatur benignitate & morum suauitate, itá improbis seuerum & rigidum se exhibebat. Nouerat enim, quid naturæ, quidve vitiis deberetur. Hos itaq; acriter obiurgabat, urgebat, spiritalis medicinę cauterio vrebat, modis omnibus id agens, vt integrè curari possent.

Optimæ monachorum institutiones.

Vt iusserit ephippium exuri. Cap. 23.

VEnit quidam ad eum obnixè rogans, vt iuberet ephippium ipsi equitaturo accommodari. Mox ille ad se vocat monasterii præpositum Theobaldum, iubet dari illi ephippium. At ille superbia tumidus, & fellea bile commotus, detrectat parere iubenti: sed id tamen dissimulans, hortatur hominẽ, vt expectet præ foribus, donèc reuertatur. Expectat ille, & quidẽ diutissimè: sed frustrà. Tandèm sentiens sibi à monacho illudi, redit ad Godefridũ, indicat ei quid actum sit. Tum Godefridus coram fratribus vniuersis rogat Præpositum, num fecerit quod iussus erat. Respondit ille superbè & insolenter: Equidem non feci. Adeò enim molesta sunt, quæ tu imperas, vt vix ab vllo mortaliũ tolerari queant, nedùm confici. Audiens hoc Godefridus, cogitabat, si eam proteruiam dissimulare velit, alios itidèm posse insolescere. Seuerè igitur obiurgat fratrem inobedientem, & pro contemptu congruam illi mulctã irrogat. Mox iubet copiosum incẽdi ignẽ, ephippiumque arripiens: En, inquit ad fratres, memores simus Apostolicæ sentẽtiæ, iubentis vt auferamus malum ex nobisipsis. Hoc ergò est malum & scandalum, quod in domo pacis & iustitiæ, in * schola obedientiæ tolerari non debet. Et his dictis, zelo domus Dei incẽsus, proiecit ephippium in medias flammas, & penitùs combussit.

Seuerè castigat rebellẽ monachum.

1. Cor. 5.

**aula hẽt Author.*

Vt precibus suis sanctimoniali ablata restituerit. Cap. 24.

MAtrona quędam, Vineta nomine, apud Flãdros nobili prosapia orta, spretis mundi huius pompis, & carnis illecebris, ad ecclesiam se contulit beatissimæ matris Dei, quæ apud Suessiones recẽs extructa, hodieque penè inauditis miraculis toto orbe celebris habetur. Vbi cùm simplici & syncera animi deuotione ad sanctimoniales eius loci cumprimis venerandas accessisset, sponso immortali iuncta, sacrũ accepit velamen, & permultis annis in corporis & animi illic vixit castitate. Erant autem ei tres filiæ, quarũ vna Ida, altera Heluidis, tertia Hauidis dicebatur. Ex iis natu maior nonnisi vndecim habuit ætatis annos; aliæ propè infantes videbantur. Eas vnà secum Christo consecrauit. Vixit autem in sacro ordine annis triginta, precibus & lachrymis sacrisque meditationibus perpetim intenta. Cilicio asperrimo domabat carnem, pane & aqua atq; leguminibus victitabat, nihil cibi potuive extrinsecus, nisi raro, serò pgustans, adeo que diuersis modis corpus suum affligens, vt mirarentur omnes, quinam subsistere posset. Tandèm iter Hierosolymitanũ, quod tum feruebat, ingressa, vbi venit Hierosolymam, loca, quæ Saluator sua præsentia insigniuit, nudis inuisens pedibus, tum corporis aduersa valetudine, tum itineris longitudine adeò laborabat, vt è pedibus eius sanguis manare videretur. Nec diũ illic superuiuens, post multos pro Christo susceptos exantlatosque labores, migrauit in cælum. Totam illa se beati Godefridi moderationi submiserat, eius se precibus commendabat, & vestigia illius vel eminùs imitari summopere studebat. Neque id mirum. Credo enim, si Anna illa, quam Euangelium testatur, ieiuniis & obsecrationibus seruiisse nocte ac die, nec de templo discessisse, hac tempestate vixisset, ne puncto quidem temporis à Godefridi huius optatissima præsentia separari voluisset. Eam autem, quam diximus, Viuetam venerabilis eius monasterii Abbatissa Ogina, iussit ob quædam expedienda negocia, sine vlla cunctatione in Teutonum regionem proficisci, quòd eorum idioma omnium optimè calleret. Paruit illa admodùm reuerenter, sed non ausa dominum Godefridum insalutatum præterire, cum sociis itineris diuertit Nouigentum, vbi eum reperit: petitaq; cũ multa cordis contritione eius sola benedictione, in syluam ingressa est, quæ inter Cirisiacum & S. Paulum interiacet, quæ per id tempus ob prędas & latrocinia admodùm infamis habebatur, quòd pleriq; omnes, qui in eam intrassent, aut iugularentur, aut captiui in carceres abducerentur. Vbi ergò eò peruenit ancilla Christi, incidit in latrones, qui strictis pugionibus minaciter eam circundantes, absque sacri ordinis siue professionis reuerentia, nulla sexus fœminei habita ratione, in terram eam deiiciunt: famulos, equos & alia eius omnia secum abducunt, captiuos in imum carcerem coniiciunt, pedes cippo stringunt, manus & brachia durissimis loris colligant: indè tanta præda exhilarati, largiter se dant epotandis calicibus: prædę distributionem in crastinum diem differunt. Sed cùm mero obruti essent, alius aliò dilabitur, carcer manet absq; custode, captiui vruntur gelu, quod tum acerrimum erat, metus omnes occupat & suspiria, maximè q peiora formidarẽt. Porrò sanctimonialis Viueta sola relicta, lachrymabunda ad solis occasum Nouigẽtum redit. Eam intuitus venerabilis Godefridus soliuagã, valdè admiratur & ingemiscit, rogat quid ei acciderit. Illa ad eius se pedes prosternens, explicat quid passa sit. Cõsolatur vir pius lugentẽ, inuitatq; vt omissis lachry-

Viueta nobilis fœmina fit sanctimonialis, & viuit sanctissimè.

Luc. 2.

Incidit Viueta in latrones, & eius oĩa diripiuntur.

lachrymis, cibo potuq; fessum corpusculum refocillet. Sed illa nihil se cibi aut potus sumpturam affirmat, nisi ablata recuperet. Tu igitur, inquit, mi pater, Deum ora, & misericordiæ matrem, beatumq; Nicolaum, in cuius solennitate in hanc ego calamitatem incidi: planeque confido Deum minimè defuturum precibus tuis. Negat vir Dei se dignum, per quem vllum vel minimum fiat miraculum: sed tamen nimijs eius lachrymis victus, confert se in oratorium, & ante sanctißimæ Virginis aram se prosternit. Idem facit Viueta ante altare, in quo Christi imago cernebatur. Illis ergò sic orātibus, vincti diuinitùs soluuntur, carceris ostia patescunt, cippus scinditur medius. Vnus ex eis, Gontardus nomine, cùm se sentiret planè liberum, impium credidit, nō illicò indicare socijs. Clàm ergò dicit Iohanni: Sentis'ne, quæ ego in me experior? Ille cum lachrymis, quos ingens animi lætitia expressit, respondet se à vinculis absolutum. Idem aiunt reliqui. Eccè autem illis hæc dicentibus, cippus, nulla hominis admota manu, sursùm erigitur. At illi exeunt, nullo impediente, è carcere, & per opacam syluam perque viarum anfractus & aquas, quæ hyeme intumuerant, Christo duce, Nouigētum perueniunt. Vbi cùm starent in atrio monasterij, & ob loci inscitiam nescirent vbinàm essent, admodùm vereri cœperunt, nè in vincula retraherentur. Tum quidam ex eis trepidantes confirmans: Nè, quæso, inquit, trepidetis. Nam vt mihi videtur, in eo monasterio sumus, à quo heri discesimus. Illis ergò omnia circunspectantibus, vbi aduerterunt eum rectè sentire, ad fores ecclesiæ properant. Eorum strepitu permota Viueta, accurrit ad fores, agnoscit homines suos, nec tamen aperit præ gaudio, sed ad patrem Godefridum adhuc orantē recurrens, indicat eius exauditas preces. Surgit ille, oculis lachrymarum humore madentibus: (Nam inter orandum tanta illi aderat copia lachrymarum, vt locus, cui vultum affixerat, circunquaquè aquis infusus videretur) Viuetā hortatur nè ipsius meritis tribuat, quod eius fidei potiùs imputādum fit: sed illa è diuersò perseuerat in sententia. Atque sub hac amica contentione veniunt ad ostium templi, illudq; aperiunt pulsantibus, audiuntque ex eis & aduersa & iucunda omnia, quæ eis euenerat. Laudatur igitur ab illis Deus & sancti eius. Porrò Godefridus pater cælo albescente proficiscitur ad raptores illos, dirè increpat audax facinus, quòd fœminam Deo charam manibus scelestis ausi essent contingere, iter eius impedire, res diripere. Mirum profectò est, inquit, non vos cælesti absumptos igne, aut viuos, dehiscente terra, descendisse in tartarum, aut alio inusitatò mortis genere extinctos esse. Sed iam tandèm resipiscite, & reddite quæ heri abstulistis. His illi verbis admodùm commoti, ignem spirantes, currunt ad carcerem, vt in captiuos furorem suum effundant. Sed cùm neminem illic inuenirent, mirè animis consternati, certatim ad viri Dei genua se aduoluunt, peccatum suum lachrymabundi cōfitentur & accusant, restituunt ablata omnia, dempto cultello vno, cuius obliti erant. Quibus acceptis, vir Dei recedit, & sanctimoniali ea reddens, admonet eam, nè in casibus aduersis animum abijciat, sed æquo animo tum prospera, tum aduersa ferat: sicque eam à se dimittit.

Precibus S. Godefridi & Viuetæ captiui mirè liberantur.

Ablata omnia Viuetæ restituuntur.

De siccitate, quæ eius temporibus accidit. Cap. 25.

EO tempore, quo Godefridus Abbatis munere fungebatur, in peccatores diuina iustitia magno cæli ardore animaduertit. Arescebant præ nimio æstu arbusta & segetes omnes, messis nulla spes in his regionibus relicta erat, flumina quoquè magna ex parte exiccabantur: pisces vi caloris & igneæ vaporationis præfocati, super vndas ferebantur: iumenta & pecora præ siti paßim domi & in agris exanimata, corruebāt. Ipsi etiam homines ex corrupto aere quandam mortis speciem contraxisse videbantur, cute turgente & liuida. Quid plura? Diceres cōfusa elementa penè omnia, &, si dici fas est, in quoddam chaos cūcta redacta. His igitur paternis castigationibus eruditi præuaricatores, redeunt ad cor, videntque in se impleri illud sapientis, Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Iam tacti montes fumigant, iam perpēdunt, quam vilis est carnis materia, quam breuis & fœda voluptas: itaq; ad pœnitentiæ lamenta confugiunt. Intereà Hugo Suessionum Episcopus, admodùm angebatur animo, quòd gregem sibi commissum, videret tam atroci vastari exterminio, nec tamē æquißimum Dei iudicium culpare posset. Mittit ergò Nouigētū, accersit indè patrem Godefridum, sciscitatur ex eo, qua ratione sit auertenda præsens ira Dei. Illo consulente, indicitur per omnem diœcesim ieiunium, non hominibus duntaxàt, sed etiam iumētis & pecoribus, vt olim apud Niniuitas, vt quod maiorum culpa cōmeruerat, lactentium, insontum atque etiam brutorū animantium abstinentia expiaretur. Indicto ieiunij die, innumera vtriusque sexus hominum turba apud Suessiones confluit, adducebantq; sacras reliquias in ædem Stephani protomartyris, quòd ea tantæ multitudini capiendæ aptior videretur. Ibi tum Episcopus orat B. Godefridum, vt populum tanta calamitate oppressum, sermone consoletur & erigat, aitque se non dubitare, illius & sanctorum, quorum reliquiæ adessent, meritis Christum placatum iri. Non recusat Godefridus, sed luculenta & mellita oratione, & quæ sale cōdita esset, auditorum animos medullitùs compungit. Cumq; sermonem protraheret, subitò densæ nubes cælum omne occuparunt, crepant tonitrua, micant fulgura, ruit impetu è cælo largißimus imber, dimanant per plateas & agros aquarum riuuli, populusque festinat domum, quòd diluuium impendere videretur. Quis ambigat, tam necessarium munus clementißimum Deum ob merita serui sui & sanctorum suffragia, quorum illic cineres populus fidelis piè venerabatur, derepentè cōtulisse? Et quid mirum, iustos homines impetrare à Deo quæ petunt, quandò licèt corpore degant in terris, animo tamen cum illo versantur in cælis, & vnus cum eo spiritus sunt, dicente Apostolo: Qui adhæret Domino, vnus spiritus est?

Magno æstu segetes & pisces &c. pereunt.

Sap. 5.

Hugo Episcopus Suessionēsis.

Ionæ 3.

Nota ieiunium.

Pluuia meritis sanctorū & B. Godefridi impetratur.

1. Cor. 6.

Vt pauperis monasterij regimen, ditioris prætulerit. Cap. 26.

MAnasses Rhemorum Archiepiscopus, quandoque acciuit beatum virum ad synodum Rhemensem, & coràm omni frequentia rogauit eum, vt monasterium Beati Remigij gubernandum susciperet. Erat illud prope Rhemorum vrbem, Nouigenti cœnobio diuitijs & dignitate præstantius. Sed vir prudens respondit, se neque ea esse industria & peritia, vt tanto muneri par esse queat, neque se velle semèl à Christo acceptam ecclesiolam deserere. Cumque & Archiepiscopus & alij antistites etiam atque etiam hortarentur & obsecrarent eum, vt id faceret, ille immota animi constantia Niceni Concilij Canonem sibi seruandum statuens, in medium prosilit & exclamat, se neq; posse, neq; velle pauperculam sponsam præ ditiori cōtemnere. Mirantur omnes beatum virum diuitias paupertati, mundi gloriam humilitati posthabere.

Manasses Rhemēsis Episcopus.

Can. 15. & 16.

Humilitas S. Godefridi.

De

De Vicecomitissa Adelbeide. Cap. 27.

Adelheidis castri Cociaci Vicecomitissa, liberalitatis & castitatis multa præclara de se exépla præbuit, nostri Godefridi sermonibus egregiè instituta. Ea facultatibus suis magna ex parte in pauperes & pupillos & ecclesias erogatis, (Tabulam enim insignem, quæ est Nouigenti in altari beatissimæ matris Dei, fabricandam curauit, consimilem B. Eligij Nouiomensis Episcopi aræ adhibens) cōtemptis mūdi pompis, Nouigentum venit, atque illic in multa puritate & sanctitate vitam egit, quoad Christo charus Godefridus ibi permansit. Factum est idem & ab alijs multis hortatu illius, quibus iam credimus reddita, quæ promisit Deus diligentibus se.

Vt multa eius gesta Author prætermiserit, & vt prauiderit se Episcopum fore. Cap. 28.

Permulta sanè memoratu digna illic gessit vir sanctus, quæ nos, ad alia eius properātes, omittimus. Vt enim solēt apes & formicæ interdùm sub fasce succumbere, ità nos mole præclaræ & admirabilis historiæ pressi, extrema quæque decerpendo veriùs, quàm exaggerando, qualicunque stylo posteris tradimus. Quandoquè illi cælestis patriæ ineffabilem suauitatem & iucunditatem animo voluenti, atque in lachrymis & precibus Deique laudibus pernoctanti, ac deindè fessum corpusculum sub diei ortum in lectulo cōponenti, vti ipse posteà cuidam admodùm familiari amico secretò indicauit, cùm nec planè vigilaret, nec prorsùs obdormijsset, apparuit quidam ætate & statura mediocri, barba promissa, oculis radiantibus, vultu Angelico, toga candida indutus, literas quasdā & annulum aureum manu ferens. Hæsitans autem Godefridus, quis esset, (Nouerat enim multos à versuto dæmone phantasticis illusionibus in fraudem actos) Crucis signum sibi imprimit, priorq; eum sic appellat: Quis sis, vndè vel à quo, & qua causa veneris, edicito. Tum is, qui videbatur, nonnihil depressis luminibus, cum multa gratulatione: Nè pertimescas, inquit, serue Dei: non sum ego partis aduersæ. Quis sim antem, facilè aduertere potes, dum me vides Crucis mysterium non solùm non horrere, sed amplecti etiam. Venio autē è cælis, vt annunciem tibi, visum esse præpotenti Deo, constituere te Episcopum populi sui. Et Godefridus: Etsi, inquit, vera te dicere putem, tamen locum ipsum nosse velim. At ille subridens: Noli, ait, plura ex me sciscitari. Functꝰ sum legatione mea: quæ verò dixi, tempore suo complebuntur. Tu confortare in Domino, & in potentia virtutis eius. His dictis, repentè disparet. Mox vt veneratus ad dexterā se vertens, videt non ità procùl aulam ornatissimam atq; amplissimā. In eam ingressus, cernit viros plurimos albis indutos: qui omnes reuerenter ei assurgunt, depressisque oculis rogant, vt ipsis benè precetur, vt benedicat. Ille tam luminis splendore, quàm re inspe- rata nonnihil obstupefactus, Cruce se cō signans, percontatur quinam sint, & quid sibi velint. At illi: Nè mireris, inquiunt, pater venerande: Iam enim incommutabili Deo consilio definitū est, vt propediem fias Episcopus ciuium nostrorum. Hæc atq; alia illis dicentibus, vir Dei sublatis oculis videt in editiori regiæ loco quendam sublimi residentem solio, vultu ac habitu suprà quàm capi possit luculento ac splendido. Ad quem cùm accedere vereretur, ille manu innuit vt veniat. Cumque propiùs accessisset, & ad eius pedes abijcere se vellet, ille non permisit: sed, ò serue Dei, inquit, accipe quæ dicturus sum, & tenaci memoriæ complectere: Ego sum cuiusdam ciuitatis Gallicanæ primus Episcopus, & Christi martyr inuictus, qui pro eius amore innumeras sum perpessus iniurias, & mortem ipsam. Hanc ego tibi committo, huic sedi tu diligenter præesse curato. Volebat verò Godefridus ex eo cognoscere nomen eius & ciuitatis, cuius meminit, sed neutrum ab eo impetrare potuit. Atque interim expergefactus, valdè admirabatur visionem. Hæc ego ab ore reuerendi patris Andreæ accepi, qui post Godefridum tertius præfuit monasterio Nouigenti, & se ex ipso Godefrido hæc audiuisse, sanctè asseuerabat.

Visio ei offertur.

Cælitus discit se fore Episcopum.

Alia visio.

Vt sit creatus Ambianensium Episcopus. Cap. 29.

Per id tempus * Geruinus Ambianensium Episcopus, vir non admodùm sanæ mentis, quibusdam rebus aduersis vexatus, sedē suam planè deseruit, ità vt Ecclesia illa aliquādiù pastore careret. Quod cùm periculo vacare nō posset, indictum est tota diœcesi ieiunium, misericordiæ operibus & precibus atque litanijs diuina pulsata clementia. Tandem electus est Godefridus, Nouigenti monasterij Abbas, qui iam bonus erat Christi odor in omni loco, & sanctitatis suæ fama etiam illas partes compleuerat. Missa quoquè legatio est ad Philippum regem Gallorum: qui vbi comperit Godefridum electum, ingentes Deo gratias egit. Erat enim regi illi pro sanctitatis suæ reuerentia charissimus & valdè familiaris: statueratque rex, opportunitate oblata, eum ad Episcopi munus prouehere. Iussit igitur more regio, eius promotionem accelerari.

* *Geruinus*

Creatur Ambianensium Episcopus.

Vt in Trecensi Concilio eius electio sit approbata. Cap. 30.

Eodem tempore Richardus Cardinalis & Apostolicæ sedis legatus, apud Trecenses celeberrimum habuit conuentum Episcoporum, Abbatum, & Galliæ procerum. Eò igitur se Ambianorum legati cōferūt, proponunt se pastore orbatos, vnanimiter à Clero & populo electum asserunt Godefridum, rege quoquè assentiente. Tum verò omnes, qui in eo conuentu Godefridum onerant, Christum summoperè collaudarunt: sed ille interim fugam meditabatur. At verò interceptus, iubente Cardinali & Episcopis, in medium eorum adducitur, cūctis acclamantibus dignum eum fore Ecclesiæ ministrum, strenuum dispensatorē: beatum futurum populum, qui talem sibi pastorem habiturus. Aiunt omnes tunc, Te Deū laudamus, cantasse. Indè verò seruus Dei regressus est Nouigentum, expectaturus illic consecrationis suæ administrum Rhemorum Archiepiscopum Manassem. Magnus autem dolor obtinuit omnes, qui hac occasione se propediem eius gratissima præsentia cariruros sentiebant.

Conuentus Trecēsis.

Vt matrona quadam precibus à Deo impetrarit, vt à Godefrido sepeliretur. Cap. 31.

In pago Gimi, (sic enim vocant) qui ferè duobus milliaribus a Cociaco abest, ea tempestate quædā erat matrona, Emma nomine, matertera Adonis & fratrum eius. Ea vitam viuebat callissimam, alebat pupillos & viduas, nudis præbebat vestimenta, infirmis ferebat opem, & alijs actuosæ vitæ pijs studijs insudabat. Crebrò etiam Nouigentum ventabat ad ecclesiā beatæ Mariæ, & ceteris eam illustrabat, multa ei munera è suis prouentibus impertiens. Vbi autem comperit

Emma matrona admodùm religiosa.

rit Godefridum Episcopum electum, properè venit Nouigentum: perquirit num res ità se habeat. Impensè enim amabat sanctum virum; cuius & exemplis & verbis incensa erat ad ea, quæ diximus, studia pietatis. Postquàm certior facta est rè veram se audijsse, velut exanimis humi procumbit: orat Deum, nè sinat ab eo loco priùs exire Godefridum, quàm ipsius corpusculum mandet sepulturæ. Mira res. Illius preces ægritudo, ægritudinem sequitur mors. Decumbit mox acri febre: morbo inualescente, à Godefrido sacro oleo vngitur, sacraméta Dominica ab eius percipit mano, mirè exultat se à Domino exauditam, & illi lætabunda reddit spiritum, atq; in ipso monasterio à Dei seruo Godefrido honorificè, vtì par erat, tumulatur.

Vide rē miram.

Vt Rhemis sit Episcopus consecratus. Cap. 32.

POstquàm Manasses Rhemorum Archiepiscopus domum redijt, proceres Ambiani Nouigentum veniunt, Godefridum peramàter Rhemos perducũt. Magnus eò totius regionis Episcoporum fit concursus, in quibus erant etiam Lambertus Atrebatensis & Iohannes Morinensis Antistites, sapiẽtia & eruditione insignes, religione & sanctitate celebres, sponsæ Christi bases & firmamentum, beato Godefrido præ cæteris addicti. Quanta illic animi & corporis humilitate, quanta lachrymarum vi consecratus sit vir Dei, nullis verbis explicari potest. Nouerat enim, etsi grandis sit honor, tamen etiam grande esse eius pondus honoris. Potentes nanque, vt scriptura ait, potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio, nisi ministerio suo rectè perfungantur. Cumq; ex more Euangelij codex eius capiti imponeretur, & explicaretur, statim occurrit locus ille, Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Non mediocri id omnibus admirationi fuit. Vt enim Iohãnes Baptista, ità & Godefridus matrem habuit Elizabetham, decem annis sterilem atq; senescentem. Parauit ille viam Domino, parauit & Godefridus. Laudabant itaquè Deum vniuersi, qui quasi argumento quodam indicare voluisset, vitam serui sui sibi gratã, qui per ostium, & non aliundè intrans, verum & idoneum se suis quibus dictis & factis pastorem esset, exhibiturus.

Lambertus Atrebatẽsis & Iohannes Morinensis Episcopi.

Sap. 6.

Luc. 1.

LIBER SECVNDVS.

De ijs, quæ gessit in Episcopatu. Cap. 1.

HACTENVS, quæ beatus Godefridus adhuc monach' egit, carptim annotauimus, nihil admiscẽtes, nisi quæ fide dignorum hominũ relatione cognouimus. In quibus nè qua esset falsi suspicio, simplici potiùs oratione, quàm compta & phalerata, vti voluimus. Neque enim sancti homines tam sunt angusta virtute, vt ea nostris vel mendacijs, vel fucis amplificari & ornari egeat, cuius & testis & remunerator est Christus Deus, qui eos accumbere facit in regno patris sui, gloria & honore eximiè coronatos.

Luc. 12.

Vt Ambianos venerit. Cap. 2.

POstquàm vir Dei Rhemis cõsecratus est, Ambianos proficiscitur: aduentanti vrbs tota obuiàm ruit, exceptura pastorem suum. Vbi ad beati Acioli martyris ædem, quæ extra vrbis muros est, accesit, à iuméto desiliens, per asperrimam viam, vtrunque latus eius stipantibus Lamberto & Iohanne Episcopis, quos suprà diximus, vsque ad beati Firmini martyris ecclesiam nudis pedibus, cunctis cernentibus, ingressus est, ab imo pectore interim suspiria trahẽs: vbi ad populum sibi commissum egregiam concionem habuit, cui intererant multi literati viri, non pauci etiã, qui postea Episcopi, Abbates, & ecclesiarum rectores effecti sunt. Ijque omnes vno ore testabantur, nunquam se ex quoquam, tam diuina, tamq; sublimia & recondita percepisse: veritateq; coactos pellente, aiebãt eum reuera esse sancti spiritus organum.

Lib. 1. ca. 32.

Vide religionẽ sancti viri.

Vt à fastu alienus, & erga pauperes humanus fuerit. Cap. 3.

ILle verò Episcopi dignitate auctus & sublimatus, Saluatoris vestigia consectabatur, & plùs factis quam dictis suos instituere nitebatur: ità vt etiam tacente lingua, moribus & exemplis eos erudiret, quò tendere sine intermisione deberent. Non est exaltatum cor eius, neque elati sunt oculi eius, nec ambulauit in magnis & mirabilibus super se. Nõ illi studium erat cultioris habitus & preciosarum vestium: monastico cucullo indutus fuit, qui pallio non valdè ambitioso operiebatur. Quotidiè ad mẽsam suam tredecim pauperes habuit, quos, ablutis sua manu pedibus eorum, cibo potuque largiter reficiebat, eisq; officiosè admodùm inseruiebat. Domus eius, non Episcopi, sed Christi, aula videbatur. Orphanorum & miserorum magna illi cura erat, eripiebat inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eũ, vt inter filios excelsi numerari posset. Ea causa dente canino à quibusdam rodebatur, quos ille obturata aure præteribat, thesaurizans in cęlo, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

Psal. 130.

Habitus eius in Episcopatu.

Nota humilitatē.

Psal. 34.

Psal. 81.

Matt. 6.

Erga pauperes illi occurrentes vt se gesserit. Cap 4.

ACcepi à quodam eius familiari, viro reuerẽdissimo, & in domo Dei super candelabrum posito, cùm æstiuo tempore pauperes ei eunti venirent obuiàm, & multi obstructis naribus eos præterirent, quòd malè olere viderentur: illum miseros amplexatum & exosculatum, nec solùm blandis sermonibus, sed etiam larga stipe eorum inopiam subleuasse. Quæ etsi multis grauia, plerisq; intoleranda videantur, at ille tamen adeò iam illis assueuerat, vt etiam delectationem ei afferrent. A puero nanque, immò ab ipso penè matris vtero, iugum Christi suaue & onus leue ferre, multisq; modis carnem edomare consueuerat.

Humanitas erga pauperes.

De pisce, quem leprosis dedit. Cap. 5.

VEnerunt quandoquè ad ædes eius multi leprosi, & vbi Episcopus esset perquisierunt. Responsum est à ministris, eum pro more in beati Firmini martyris æde precari. Illi eò se conferunt, & cum alijs mendicis sustinent indè proditurũ. Solebat enim vir beatus, ab ecclesia hora matutina exiens, pauperibus cunctis ei occurrentibus sua manu stipem elargiri, ità vt vix quisquam ab eo vacuus recederet. Volebat implere, quod Saluator ait, Omni petẽti te tribue. Egrediẽtem igitur è templo circunsistunt leprosi, & eius benignitate freti, quippe ipsis familiarissimi, non tam orant, quam propemodùm imperant, vt victum necessarium ipsis suppeditet. Erant sanè adspectu horrido, cute lurida, sanie defluente, vultu vulneribus occupato, ita vt præ horrore quidam eos intueri nõ possent. Eos vir pius non abominatur, sed salutat officiosissimè,

Luc. 6.

Exemplũ raræ virtutis.

mè, summissoque capite, orat vt sibi benè precentur. Mirè interim animo angitur, quòd nihil in manibus sit, quod eis largiatur. Tandem accersit œconomum suum, imperat ei, vt sine dilatione ciborum copiam eis paret. Ille alijs intetus, negligit, quod iussus erat. Post horas tres aut quatuor veniunt ad fores Episcopi, & mitè crepitaculis suis perstrepunt. Mox Episcopus aduolat, audit eos nihil ab œconomo accepisse. Quid faceret vir misericors? Nihil æris in arca remanserat: totum in pauperes effusum erat. Ad culinā, quā neque ante illum diē vnquam in Episcopatu suo ingressus fuerat, neque postea ingressus est, necessitate pauperum adactus, humilitate atque charitate eum vrgente, se confert, eruitq; illic piscem grandem, qui cœnæ apparabatur: (Erat autem salmo) eum in suos conijcit humeros: (Tantæ enim molis erat piscis, vt nullius manibus ferri posset) deponit eum ad pedes leprosorum: Hoc, inquit, munusculum è manibus meis accipite, & vbi defecero, in æterna taberoacula me recipere dignemini. Tollunt illi piscem gratulabundi, & tanta benignitate compulsi, testantur apud omnes, neminem Godefrido Episcopo posse æquiparari. Oeconomus verò domum rediens, vbi comperit Episcopum tam insignem piscem, quem ipse pridiè comparasset, leprosis dedisse, quibusdam, vt aiunt, furijs agitatus, irrumpit ad eum, multisque proscindit conuicijs, ait non sano esse cerebro, qui sic res profundat suas: nisi manum contrahat, breui ad summā inopiam ipsum rediturum. At vir Dei nihil motus, blandè eum compellans, Ita'ne tibi, inquit, æquum videtur, homines eodem precio redemptos, Christi sanguinem bibentes, cælesti beatitudine donandos, fame cruciari, mihi verò extremo homūcioni ferculorum lautitias apparari? Manet ergò iustitia eius in seculum seculi, vt Propheta ait, quandoquidem omnia sua pro Christo in pauperes dispersit, vt cum illo omnia in cælis possideret.

Vide Episcopi insigne op.

Luc. 16.

Psal. 111

Vt oratorium S. Thomæ dedicarit, nullo docente. Cap. 6.

VIr piæ memoriæ Nicolaus Abbas Corbeię Gallicanæ, petijt ab eo, vt oratorium S. Thomæ, in pratis eius pagi conditum, dedicaret. Mox annuit precibus: fit ad eum diem, qui erat dedicationi præstitutus, magnus hominum promiscui sexus concursus. Aderat & Abbas Nicolaus cū monachis suis, multiq; docti viri, artium liberalium disciplinis egregiè instructi. Habebat verò beatus Godefridus apud se Giselbertum quendam, hominem paßim malè audientem: qui cùm ritus Ecclesiasticos optimè calleret, instituebat beatum virum in ijs, quæ sunt officij sacerdotalis, ità vt necessitate potiùs, quàm voluntate sua, illum apud se vir sanctus retineret. Crebrò autem illū obiurgabat propter mores infames animique leuitatem. Quod cùm ille ferret molestißimè, obtrectationibus eum insectabatur, & omnia eius in hypocrisim interpretabatur. Postquàm autem vir Dei venit ad templum dedicandum, ratus ille opportunum se inuenisse tempus, eum coràm tanta populi frequētia traducendi atque pudefaciendi, subduxit sese, nec eū docere voluit, quæ in dedicatione fieri ab Episcopo oporteret. Id vbi Dei sacerdos animaduertit, sese cōsolatur, quòd vbi humanum deest auxilium, diuinum adesse soleat. Itaque Christo benè confidens, cœptum dedicationis officium, docente eum spiritu Dei, tam exactè peregit, vt omnes putarent ab ineunte ætate nihil cū didicisse aliud, cùm tamen nunquàm anteà fecisset, ità vt etiam ipse se facere potuisse admiraretur.

Dum humanū non suppetit, adest diuinum auxilium.

Quàm piè Missarum solennia celebrarit. Cap. 7.

ET quia nunc sese offert occasio, operæprecium nobis videtur commemorare, quanta animi deuotione sacrosancta Missarum mysteria quotidiè celebrarit. Valdè enim metuimus, nè nos iure repræhēdant, qui hæc nouerunt, si quid silentio præterire velimus, vbi tanta suppetit rerum copia. Quandò igitur ad altare accedebat, ipso vultu Angelicam quodammodò dignitatem præ se ferre videbatur. Sub sacrificio non erat mente vagus, sed seipsum transcendens, oculis fidei incarnati Verbi cōtemplabatur mysteria, & frequentiam spirituum beatorum: sicq; extremis pedum articulis toto corpore innixus, non ge nua defigens, non latera aut brachia deponens, adeò ex abundantia mundi cordis verba proferre videbatur, adeò pijs desiderijs tot⁹ cremabatur, adeò lachrymis irrigabatur, vt vix vocem attollere, vix codicem aperire posset. Atque ità diuina peragebat mysteria. Eam autem animi puritatem summoperè horis omnibus conseruare et tueri nitebatur, omni custodia, vt admonet sapiens, seruans cor suum.

Sacrificātis pietas & deuotio.

Prou. 4.

Vt infames & vxorios Clericos à Choro excluserit, & ea causa veneno appetitus sit. Cap. 8.

SAnctitatis & pudicitiæ custos adeò præclarus & studiosus vbiquè extitit, vt infames Clericos, vel impuro matrimonio copulatos, non solùm à suo consortio, sed etiam à Chori ingressu constanter arceret. Eam ob rem multis cōuicijs ab illis proscindebatur, multis appetebatur insidijs: quas ille forti animo contemnebat, beatum se fore palàm affirmans, si propter Iustitiam malè accipi mereretur. Itaque coluber tortuosus, qui olim protoplastum in paradiso per fœminam euertit, fœminam quandam, cuiusdam Clerici concubinam, magno furore inflammatam, eò impulit, vt virum Dei è medio tollere cogitaret. Misit igitur illi vinum aromatiten, helleboro infectum. Accepit id vir sanctus cum gratiarū actione, & ob oculos statuens, diutißimè intuebatur. Sed sancti viri ignorare quid poßint, qui Christum scientem omnia norunt? Eius spiritu reuelante cognouit Episcopus, virus exitiale in potu illo inesse. Adfuit tum casu catulus, qui in aula discurrere solebat. Ei beatus vir panis fragmē, in illo vino intinctum, obtulit. Accepit canis, comedit, abijt, & in Episcopi lectulo se reponens, in somno extinctus est. Prohibuit autem vir Dei, nè quīcquam ea illa potione sumeret. Post occasum solis vnus è cubicularijs Episcopi venit ad eius lectum, & catulum illic cubantem cernens, atribus appręhendit, dormire eum existimans. Sed vbi mortuum comperit, curtit ocyùs ad Episcopum: En, inquit, pater beatißime, catulus cui intinctum porrexisti panem, mortuus iacet in lectulo tuo. Audiēs id Episcopus, gratias agit Deo, aitq; ad suos: An non prædixi vobis, filioli, quod iam euenisse cernitis? Nè quis autem me vel inuidia, vel inani gloria stimulatum id dixisse crederet, catulo morsellum mortiferum obtuli, vt si verbis non liberet adhibere fidem, vel factis crederetis. Deindè iubet poculum illud exitiosum in eum locum projici, vbi à nullo mortalium vel videri vnquàm posset.

Impuros Clericos vt castigarit.

Gene. 3.

Venenū sibi oblatū diuinitus cognoscit.

Vt à monachis S. Vualerici malè acceptus sit. Cap. 9

CVm aliquandò vir beatus diœcesim suam visitaret, ad beati Vualerici monasterium venit. Id vbi Abbas Lambertus & monachi perceperunt, ilicò ad

Visitat diœcesim suam.

ad cryptam properant, vbi ille residebat: rogant, qua causa eò accesserit. Respondet vir Dei: Hi presbyteri (illi enim circunstabant) longè ab Ambianorum ciuitate separati, orant me, vt calices & lintea, in quibus diuina tractantur mysteria, ipsis consecrem. Tum illi magno furore perciti, & vix manus cohibentes: Nunquàm, aiunt, vllus Ambianorum Episcopus hìc consecrationis alicuius ministerium executus est. Cernens vir beatus immodicè illos commoueri, blãdis verbis ait ad eos, lenire eos volẽs: Licet Episcopis vbiuis locorum vasa Dominici ministerij cõsecrare. Quod ergò omnibus passim licet, mihi vni hoc loco non licebit? At tamen cedens ad tempus inuidiæ, abijt indè, lugens domum orationis mutatam in speluncam latronum. Ea enim tempestate domus illa vitijs scatere videbatur, sed nunc adeò in melius mutata est, vt illis in partibus totius religionis exemplar sit.

Vt Ambianos reuersus, de monachis illis questus sit. Cap. 10.

POstquàm autem domum redijt Episcopus, conuocato Clero, exponit eis, monachos sancti Vualerici iactare immunitatem suam, & quòd non sint subiecti Ecclesiæ Ambianēsi, seque cum ignominia ab illis repulsum. Id illi audientes, valdè commoti sunt, missisque literis, accersiunt Abbatem. Venit ille ad Ambianorum vrbem: sed auri sacra fames quid non mortalia cogis pectora? Nõ pauci ab Abbate largitione corrupti, eum aduersùs Episcopum & matrem Ecclesiam acerrimè tuebantur. Id vir beatus animaduertens, ad Archiepiscopum Rhemensem Manassen causam reijciendam statuit. Itaque sic tum discessum est.

Quidam pecunia corrupti, ei resistũt.

Vt monachi illi falsa confinxerint priuilegia. Cap. 11.

POrrò monachi commentitia fingunt priuilegia, eaque cuiusdam Romani Pontificis nomine falsò inscribunt, atque deindè frequentes ad Rhemensem vrbem accedunt, vbì tum celeberrimus procerũ Galliæ conuentus habebatur. Adfuit etiam venerabilis Ambianorũ Episcopus Godefridus. Procedit in medium Abbas cum monachis suis, accusat Episcopum Godefridum, quòd magna ipsum iniuria affecerit, profert literas commentitias, nulli, præterquàm Romano Pontifici, ipsos esse subiectos. Leguntur literæ iubente Archiepiscopo, moxque insultatur Episcopo ab illis, qui muneribus deprauati erant. Cessa, aiunt, præsul sanctissime, innoxios persequi monachos, qui olim etiam inimicos solebas diligere. Nec te eò impellat gradus sublimior, nisi fortassis etiã in te quadrat illud: Honores mutant mores. Multaque alia in eum indigna iactãtibus illis, vir beatus inter eos & animo & vultu columbino stabat immotus. Cùm autem Archiepiscopus imperaret silentium, ille parùm fidens literis, quas recitarant, petit eas sibi dari inspiciẽdas. Accuratè igitur illas contemplans, & veste sua leuiter abstergens, fraudem depræhẽdit, exclamansque: Huc quæso, inquit, oculos omnes aduertite: en mẽbranas & atramentum scripturamq; planè recentia, nec Romano more obsignata, meritoq; ea causa reijcienda. Accurrunt omnes, diligenter inspiciunt: rem esse, vt ait Godefridus, cõperiunt: qui paulò antè canino ore eum lacerarant, rei euidentia conuicti, mirantur eius prudentiam, laude & prędicatione mirè eum efferũt. Monachi pudefacti, ad Romanum Pontificem prouocant, Romamq; ilicò proficiscuntur.

Conuentus Rhemensis.

Ostendit literas cõmentitias sibi oppo(sit)um.

Vt Romam profectus sit Episcopus. Cap. 12.

IDem facit beatus antistes, propter iustitiam aduersa omnia perferre paratus. Verebatur enim, nè ipsius desidia & ignauia ius aliquod suum amitteret Ecclesia, cui præsidebat. Habebat in comitatu suo multos egregios & reuerendos viros, qui posteà Ecclesiarum antistites facti sunt. Vbì ad Alpes vẽtum est, iubet socios antecedere. Omninò enim inter equitandum hæc ei prædicanda erat consuetudo, vt comites vel præcedere, vel subsequi vellet, neminem propiùs ad ipsum se adiũgere, nè ociosis sermonibus daretur occasio: atque ità ille psalmis sanctisq; meditationibus vacans, à patria cælesti se exulare lugebat.

Nota præclarum exẽplum.

Vt vestem pauperi mulierculæ largitus sit. Cap. 13.

CVm iam magna ex parte iuga Alpium emensus esset, arcta & horrida, glacie ac niuibus impedita, semita ingressus, audit tenuiter gemitus hominis. Subsistit igitur, arrigit aures, circunfert oculorũ obtutus, & eccè videt fœminam pauperculam, inter densas niues frigore propè enectam, & iam supremum trahentem spiritum. Totus mox prę commiseratione lachrymis diffluit, & Heu, me miserũ, inquit, qui cùm sim mortalium omnium vltimus, magno comitatu fruor, & interim quod natura omnibus cõmune esse voluit, mihi speciatim vẽdico, eoque plùs quàm opùs sit, vtor: & hæc paupercula dum veste caret, dolore conficitur, frigore consumpta perit. His dictis, suo se vestimento nudat, vt penè nudus videretur, induit ea miserrimam fœminam, atquè indè sensìm membris recalescentibus, reducit eã in viam: porrò ipse socios insequitur, valdè interìm frigore eũ infestante, adeò vt vbì illos attigit, tremebundus adstaret coràm illis, solo cilicio & cucullo indutus. Percõtantibus eis, vbì esset vestis superior, modis omnibus ille celatum cupiens quod fecerat, ait se magno onere pressum, iuga montium scandere non potuisse: vestẽ in eo reliquisse loco, Christi benignitate restituendam. Prudenter id quidem, & tamen citra mendacium, significare volẽs neminem diuitiarum fasce depressum, posse ascẽdere in montem Domini: qui autem misericordiæ operibus dediti sint, eos à Christo recepturos cẽtuplum.

Eximia charitatis exemplum.

Quid eius aduersarij Romæ egerint. Cap. 14.

MOnachi verò Romã veniunt, munera largiuntur, redeũt ad sua læti & alacres, omnibus pro voto impetratis à Romano Põtifice. Postquàm in Ambianorum fines peruenere, insolenter iactitant, se ab Episcopi Godefridi ditione immunes, redire in patriam incolumes, illum in peregrino solo exulem degere, & dignitatẽ Episcopi nudatum, quòd eos iniustè vexasset. Populus his auditis, malè metuere cœpit, atque pudore suffundi.

Insolẽtia monachorum quorundam.

Quid Godefridus Romæ fecerit. Cap. 15.

AT vir Dei Romam ingressus, limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli religiosè inuisit, ac deindè ad Paschalem Pontificem se confert. Mox aduolant causidici, sperant ab illo quoquè se accepturos munera largissima. Sed Godefridus, qui nõ confidebat in homine, nec ponebat carnẽ brachium suum, vt à Domino recederet cor eius, qua causa tam difficile & longinquum suscepisset iter, absque vllis vel verborum fucis, vel munerum pollicitationibus simpliciter edicit. Sed contradicunt causidici, aiunt monachos ab eo iniustè vexari, dumq; nulla sperant

ab

ab eo munera, causam malam eum fouere affirmant. Videns ergò vir Dei se humano patrocinio destitutũ, labentia cuncta forti & excelso animo contemnens, esclamat: O pastor orthodoxæ matris Ecclesiæ, ea causa Christus te voluit suo loco illi præesse, vt lucem à tenebris, verum à falso discerneres: vt enim à capite membra reguntur, & ad illius nutum, membrorum vitia corriguntur: sic etiam à te Christianorum omnium non facta duntaxat, sed etiam malæ volontates comprimendæ sunt. Sed quia nunc cerno, iustum quãdoquè crimen iniqui, occulto Christi iudicio perpeti, malim priuatus viuere, quàm admittere, vt Ecclesia Ambianẽsis, me præsule, ius amittat suũ. His dictis, Põtifici valefacit, & ad Barẽsium vrbem, ob inuisendas beati Nicolai reliquias, ardenti studio proficiscitur.

Vt Pontifex eius admiratus sit libertatem. Cap. 16.

POstquàm abijt, Pontifex diligenter perquisiuit, quæ vitæ eius sanctitas, quæque illius authoritas esset, quòd tanta dicendi libertate vteretur. Ità qui anteà citra Alpes celebre sanctitatis nomen ferè vbiquè obtinuerat, etiam Romanæ vrbi præclarè innotuit. Nam interroganti Pontifici indicatum est, quòd ab ipsis penè incunabulis disciplinis Ecclesiasticis imbutus sit, quòd pro virtutum incremento ad altiora prouectus, primò Abbas, indè Episcopus creatus sit, quòd eius egregia sit religio, iureq; cunctis sacerdotibus anteponendus videatur, quòd pauperum & viduarum magnam curam gerat, quòd Galliæ proceribus notissimus, & cunctis ferè charissimus sit, deniquè quòd omnibus diuinis charismatis abundet. Ijs auditis, Pontifex seipsum acriter repræhendit, quòd talem ac tantum virum vel ad momentum leuiter exacerbasset, quòd non magno studio & beneuolentia eum excepisset, & eius votis annuisset. Imperat itaque suis, vt si quandoquè eum ad Vrbem redire cõtingat, mox eum ad se perducant.

Apud Rom. Põtificem mirè prædicatur S. Godefridus.

Vt orationis ergò Barium venerit Godefridus. Cap. 17.

VEnit autem beatus Episcopus ad Barensem ciuitatem, & apud beati Nicolai, miraculis celeberrimi præsulis, reliquias diutissimè cum multis lachrymis precatus est. Altera luce, annulo aureo & reliquis sacerdotalibus ornamentis indutus, sacrosancta Missarum solennia supra eius ossa oleum stillantia, deuotissimè celebrauit.

S. Nicolai ossa oleum stillant.

Vt ei loci Episcopus oleum, quod à beati Nicolai ossibus manarat, dono miserit. Cap. 18.

VBi autẽ animaduertit eius regionis Episcopus, Godefridum animi constantia & fortitudine Episcopos alios anteire, incredibili admiratione affectus est. Galliarum enim atq; etiam aliarum terrarũ præsules, cùm eò proficiscuntur, vili habitu celant se, nè possint agnosci. At Godefridus neque lõgitudine itineris, neque nationis feritate fractus mutauit habitum, nec se studuit occultare. Nanque vt leo cõfidẽs, & absque terrore permanens, omnes amicorum loco habuit, nulli ipse nocere cupiens. Hæc ergò in eo Episcopus, quem diximus, animaduertens, ex ammo amplectitur virum, eique amando totum se applicans, præ cunctis mortalibus colendum affirmat. Comitibus quoquè illius multa humanitatis officia alacriter præstitit, atq; ad estremum olei partem quandam, à beati Nicolai ossibus profluentis, beato viro in vase vitreo ad hospitium more Ecclesiastico solenniter transmittit. Quod quidem vir Dei cum ingenti deuotione, nec sine tremore, venerabundus accepit, auro & gemmis quibus suis charius illud amplectens, plurisq; æstimans. Appẽdit autem illud ad collum suum, magnum sibi aduersùs hostium insidias in eo præsidium constituens.

Animus imperterritus S. Godefridi.

Vt vas illud vitreum in mare lapsum, illæsum sit Godefrido Episcopo redditum. Cap. 19.

CVm sic autem vir Dei loca sacra inuiseret, ascẽsis equis, cum suis comitibus venit ad portum maris, in quẽ fama ferebat nauem appulsam, corpus beati Nicolai ferentem: qui locus adeò commodus est, vt inter naues, quæ iactus ancoris illic figũtur, tutò possit transuadari. Ibi ille ambulans, contemplabatur piscatores retia sua piscibus onusta ad litus retrahentes. Interim autem manum pectori admouẽs, sentit abesse vas vitreum, de quo iam diximus, summoq; animi dolore afficitur. Rogant socij, quæ causa sit tã repentini mœroris. At ille prolixè illachrymans, Væ, inquit, misero mihi, quòd tãto patrocinio destitutus, cælitùs oblata benedictione diù perfrui non merui. Dũ enim hic versor, rupto funiculo, in aquas lapsum est vasculum, quo Episcopus me donauit, nec nisi singulari quodam Christi beneficio reperiri poterit. Dumque hæc dicit, vertens se ad dexteram, videt vasculum instar plumæ ferri super aquas, cùm tamẽ pondere suo quouis metallum æquare videretur. Res erat admiratione digna, vel equorũ ferreis pedibus, vel nauium quassatione, vel impulsu remorum, vel præruptis scopulis, quorum illic magna copia est, non penitùs contritum fuisse. Exultat eo conspecto vir beatus, tollit ab vndis, diligenter inspectat, nihil læsum summoperè gratulatur.

En quanti vir sanctus fecerit sacras reliquias.

Nota miraculum.

Vt Romam redierit. Cap. 20.

POrrò autem loci Episcopum eius rei certiorẽ reddit, atq; ità rursùs Romam proficiscitur. Mox à Põtificis Paschalis familia in eius conspectum perducitur. Pontifex ei reuerẽter assurgit, humanissimè eum osculatur, & secum afsidere compellit. Volens autem certiùs explorare, quæ de eius prudentia iam antè ab alijs didicerat, multas tum diuinarum, tum politicarum rerum ei quæstiones proponit, atq; etiam ad difficiles soluendos nodos haudquaquàm imparatum eum offendit.

Vt à Pontifice Paschali comiter dimissus sit. Cap. 21.

CErnens ergò Põtifex multa eũ prudentia & pietate pollere, orat nè grauatè accipiat, quod anteà nõ sic, vt fidelẽ dispensatorẽ par erat, ab ipso exceptus & exauditus fuerit: cogitet, animum iunumeris curis distractum, haudquaquàm ad singula posse sufficere. Beatus vir facilè ignouit. Tum Paschalis Pontifex literas ei tradit, quibus inter alia continebatur, Abbatem sancti Vualerici cum monachis suis, Ambianensi Episcopo, perindè atquè patri & pastori, in omnibus parere debere. Ille igitur Apostolicæ authoritate & benedictione munitus, redit ad ciuitatem suam.

Paschalis Pontifex quid ei præstiterit.

Vt socij eum coegerint mutare nomen suum. Cap. 22.

CVm autem in Galliam Cisalpinam venisset, comites itineris monuerunt eum, vt pro Godefrido

do Herueum se fincret appellari. Metuebant enim, nè quid aduersi ipsis accideret, si ex nomine innotesceret. Principiò quidem seruus Dei id grauatè accepit, sed cùm non posset illorum resistere voluntati, inuitus tulit alienum sibi nomen imponi. At tamen quocunq; diuertisset, ab omnibus facilè, quòd Episcop' esset, agnoscebatur & mirè prædicabatur. Sed quid antiquo serpēte nequius, aut malignitate instructius, qui non solùm noxia, sed etiam ociosa nostra diligenter annotans, apud Deum nos perpetuò accusat?

Vt fœminæ cuidam satan in monachi effigie apparuerit. Cap. 23.

ERat per id tempus * Pontinorum solo apud castellum * Medardum quædam fœmina solitaria, vel inclusa, Deoque chara. Eam miserè dissoluebat paralysis, ità vt pedibus consistere nō posset: sed animus inuictus præclarè aduersùs vitia decertabat. Ferebatur eo in loco annos ampliùs quinquaginta clausa mansisse. Beatus Godefridus ei hordeaceam farinulam mittere solebat, cui illa parùm salis & herbas virentes addens, sese sustentabat. Cùm autem vir Dei absens esset, illa Dominū obnixè deprecabatur, vt saluum eum reduceret. Eius enim aduentum summopere expetebant homines religiosi & inopes. Quadā autem die pro hac re oranti illi Satan in cuiusdam religiosi viri specie apparuit, & qua causa cum tot lachrymis Dominum rogaret, inquisiuit. Respondit illa, se pro domino Godefrido Episcopo rogare. Et Satan, Ambianorum Episcopus, inquit, nō Godefridus iam, sed Herueus vocatur. Reijcit illa nugantem, dicens sibi beatum virum satis superque notum esse. Pergit dæmon improbus eadem repetere: Videris, inquit, mihi lethargo correpta nescire, quid dicas. Iam dixi tibi, iterumque repeto, non esse cur pro Godefrido ores: pro Herueo orandum esse. Respondet fœmina: Ego verò, quoàd superstes ero, Iesum Christum pro Godefrido pastore meo deprecabor, vt possit nobis incolumis restitui. Et dęmon: Agnoscis'ne me, inquit? Illa parumpèr reticens, vbi Christo reuelante didicit versutias impostoris: Define, ait, inimice omnis boni, & totius nequitiæ artifex, infestare pios, quorū sentētia trudēdus es in tartarū. Noui, qui sis. Itaq; in Christi virtute tibi impero, vt quamprimùm hinc recedas. Mox ille instàr fumi cū eiulatu euanuit, neq; Christi nomen, neque signum trophæi eius ferre sustinens.

Victus inclusæ fœminæ.

Vide pro cacissimi dæmonis nequissimam malignitatē.

Vt annulum S. Honorati Ambianensis Episcopi, secum retulerit beatus Godefridus. Cap. 24.

PEr Italiam autem beatus vir iter faciēs, annulum Honorati Episcopi Ambianensis & illustris confessoris, quem * Geruinus eius decessor vendiderat, iusto precio redemit, secumque ad vrbem Ambianorum adduxit. Vbi cùm esset honorificè exceptus, Abbate S. Vualerici rursùs accito, beatus Episcopus profert literas Paschalis Pontificis', dat eas Simoni Præposito palàm recitandas. Postquàm ventum est ad eum locum, vbi Pontifex iubet Abbatem S. Vualerici cum fratribus suis per omnia obedire Ambianensi præsuli, tanquàm patri & pastori: Abbas & monachi exclamant, non bona fide literas recitari. Sed cùm ipsi eas inspexissent, & ità habere, vt erant lectæ, certò comperissent, cùm nec possent, nec auderent Romani pontificis voluntati resistere, ad pedes beati Godefridi se abijciunt, veniam perperam gestorum petunt, nec difficulter impetrant, cōgrua eis mulcta irrogata. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici paret Episcopo Ambianensi.

Geruinus

Tandem monachi, qui eum vexarāt, veniā ab eo petunt.

Vt ad fœminam solitariam accesserit. Cap. 25.

DEindè cùm vir sanctus parœciam suam pro more visitaret, vt ouibus suis verbi Dei præberet alimoniam, & si qua in cultu diuino fierent negligētiùs, ea corrigeret: ad eam, quam diximus, fœminam pro Christi amore solitariè degentem, accessit. Eiusmodi enim hominibus victum & res necessarias suppeditabat. Vbi autem illa vidit episcopum: Tu ne, inquit, es Godefridus dominus meus? Quis igitur ille fuit, qui nescio quem Herueum mihi pro te voluit ingerere? simul explicans, quas ei molestias malus dæmon intulisset, persuadere ei volens, Ambianensem episcopum non Godefridum, sed Herueum vocari. Quæ vt audiuit episcopus, valdè exhorruit, paululumq; intra se hærens, cum ingenti animi dolore ait eam vera dicere: deindè humi se prosternens, & pectus diutissimè pugnis verberans, grauiter doluit, se vel ad horā passum aliud sibi nomen simulatè imponi.

Vt corpus beati Firmini martyris transtulerit. Cap. 26.

FIrminus martyr insignis, & Ambianorum primus antistes, exacto felicis agonis cursu, in eadem vrbe tumulatus, se cum Christo in cælis viuere, innumeris præstandis beneficijs egregiè declarat. Cùm autē quodam die beatus Godefridus pro more ad populū concionaretur, oculos interim vertens ad beati huius martyris sacras reliquias, (hactenùs enim humili continebatur loculo) ità exclamauit: Cernite filioli, quantùm debeamus sanctis martyribus, quorum nos & patrocinio à vitæ huius periculis eripi, & suffragijs cælestem beatitudinem consequi posse confidimus. Itaq; dum hic sumus, crebrò eorum memoriā vsurpemus, vt & illi apud Dominū nostri memores sint. Indè est, quòd maiores nostri in illorum honorem basilicas condiderunt, monumenta eorum, auro, argento & gēmis ornarunt, nō quòd ijs illi indigeant, aut quòd hinc clariores fiant, (hæc enim illi, vt Christum pauperem imitarentur, & eius inopia ditari mererentur, ceu lutum cōtempsere) sed vt his suum erga eos amorem, studium & deuotionem declararent. Et vos igitur angustiam loculi, qui B. Firmini Episcopi & martyris atque patroni nostri ossa retinet, contemplantes, vt possit congruum ei præparari receptaculum, aurum promptis animis cōferte. His beati viri sermonibus omnes egregiè incensi, aurum, argentum, armillas, annulos afferunt, plerique vasta terrarū & mariū spatia emetiuntur, vt quæ ornare martyris basilicam possint, comparent. Postquàm loculus accuratè confectus fuit, ad eum diem, quo erant transferendæ reliquiæ, tantus eò aduenit hominum cœtus, vt tota Europa confluxisse videri posset. Tum Episcopus Godefridus cum alijs sacerdotibus accessit ad locum, vbi cælestis ille seruabatur thesaurus, sacrasque reliquias cum multo tremore omnibus visendas exposuit. Eas cernens fidelis populus, cum multis lachrymis laudat Christū, quòd testis eius reliquias videre mereretur. Porrò beatus Godefridus hortatur omnes, vt sanctorum loca crebrò inuisant, illic sua vota persoluant, illorum patrocinio se suosq; commendent: indè enim innumera, inquit, fidelibus accedūt beneficia. Deindè populum dimittit. Huic autem spectaculo non interfuere, qui Ambianensis vrbis suburbana loca habitabant, alij alijs rebus impediti. Accedunt igitur ad Godefridum Episcopum: orant, vt ipsis quoquè beati Firmini sacras reliquias ostendat. At ille valdè admirans: Vbi, inquit, nudiustertiùs fuistis, quandò mea manu eas omnibus contēplandas exhibui? Afferunt alij alia,

Firmin' martyr, primus Ambianorū Episcopus.

Sancti honorādi & inuocādi.

Nota priscam deuotionem.

sed

sed cùm eum permouere nō possent, cum lachrymis commemorant, quæ dona obtulerint, quos labores su sceperint, vt martyris templum & loculus ornarêtur & subiungunt, Ergòne a martyris cōtemplatione eac ludemur, qui martyris causâ, tāta & fecimus, & perpessi sumus? Flectitur tandèm vir pius, & in celebritate omnium Sanctorum, præmisso ieiunio, ait se illorum precibus satisfacturum.

De miraculo quodam. Cap. 27.

PEr id tempus regionem illam iugis nebula densâque adeò obsedit, vt sol à cælo migrare videri posset. Totis enim viginti & eo ampliùs diebus, nullus eius splendor apparuerat. Metuebant omnes, ea re dira ac tristia portendi. Vbi aduenit omnium Sanctorum solēnitas, ad beati Firmini ædem manè aduolant: adest & Godefridus Episcopus, capsam, in quam Pauló antè trāstulerat beati martyris reliquias, iubet in terram deponi, vestibusq; Pontificalibus indutus, nudis pedibus & lachrymabundus, ad eam reuerenter accedit, (in eiusmodi enim rebus admodùm religiosus & pius cernebatur) sacras reliquias in pannum purpureum effundit, stansq; loco editiori, vbi ab omnibus videri posset: En, inquit, dilectissimi, hæc sunt Firmini martyris & protectoris nostri sacra ossa. Quod cùm ille dixisset, mox basilicam omnem serenissima solis lux perfudit, cùm iam penè mensem vnum, vt diximus, radios suos omnes prorsùs retraxisset. Ad tam euidens miraculum, vnà omnes prorumpunt in laudem præpotētis Dei: porrò Episcopum Godefridum rogant, vt deateram martyris separatim ponat, vt eā opportuno tempore & intueri & exosculari faciliùs possint. Nec id eis vir pius negare voluit. Tandèm omnes domum eunt.

Eccè insigne miraculum ad visēdas reliquias S. Firmini.

Vt beati Saluij aliorumque multorum sacras reliquias transtulerit. Cap. 28.

TRanstulit etiam corpus sanctissimi Saluij confessoris & Ambianorum Episcopi, in eum locum, vbi nunc eum fideles venerantur: trāstulit & aliorum multorum. De quibus omnibus, & quæ tum miracula edita sint diuinitùs, vt Christus seruorum suorum merita declararet, hîc adscribere noluimus, nè lectori fastidium afferamus.

Saluius Episcop. Ambianensis.

Vt in aula Roberti Flandriæ Comitis quædam præclarè gesserit. Cap. 29.

LIbet autem cōmemorare hoc loco beati viri humilitatem, & perpetuam cum improborum amētia conflictationem. Robertus Flandriæ Comes & rebus bellicis & magnis opibus celeberrimus, Hierosolymitani itineris dux, Christi natalitium diem apud sanctum Audomarum voluit festiuum ducere. Aderāt illic Duces, Comites, diuersarumque regionum Proceres, & totius Flandriæ nobiles siue milites, multi etiā Galliarum Episcopi, & in ijs beatus Godefridus, quem Comes Robertus accepit officiosissimè, & cum illo separatim, vtpotè magnæ authoritatis viro, diù collocutus est, inter cætera orans eum, vt illa sacrosancta nocte more Ecclesiastico, Domino sacrificium offerret. Annuit humiliter vir Dei, & fecit sacrificiū piè ac deuotè. Sub ipso sacrificio post lectionem Euangelij, omnibus certatim ad altare munera offerētibus, vir Dei sine personarum acceptione, illorum omniū dona reiecit, qui instar muliercularum intonsa essent coma. Ea re permoti, effersis vocibus percontantur, cuius authoritatis sit antistes, qui apud exteros tale

Robertus Flandriæ Comes.

Nota sanctis viri zelum.

quippiam designare nō vereatur. Vbi, quis esset, didicerunt, videres certatim gladijs & cultris (non enim aderant ad manum forfices) eos sibi amputare pilos, infelices ac miseros putare, si propter comas, tāti viri benedictione priuarentur. Eius facti fama mox tota Gallia increbuit, Godefridum Episcopum etiā in aliena ditione in principes & magnates ausum fuisse, quod alij antistites etiam in suis sedibus aut negligāt, aut nō ausint etiam in extremis homuncionibus. Magna ei non solùm apud reliquam multitudinem, sed etiam apud Comitem ipsum, hinc reuerētia accessit.

Vt à Guermundo captus sit Adam princeps Ambianensis, & vt Godefridus Episcopus eum defendere conatus sit. Cap. 30.

INdè verò omnium fauore ad vrbem suam reuertens, secum duxit Adamum eius ciuitatis principē. Cumque iam fines suos ingressi essent, Adamus ad virum Dei: Nosti, ait, venerande pater, quas mihi insidias comparet Guermundus Pinquiniaci Vicedominus? Iam multis annis inter nos vario euentu bella ducimus. Quòd si ille me comprehenderit, certus sum, aut inauditis me supplicijs excruciatum, aut certè gladio necatum iri. Si ergò placet tibi, aliud ego capessam iter, nè militum præsidio destitutus, incidam in manus eius. At vir beatus vehementer admirans: An non, inquit, ille æquè mens est, ac tu? An non imprīdèm sanctè mihi, vtpotè domino suo, iurauit, se pacē bona fide conseruaturum, honoremque mihi habiturum? Confido equidem in Domino, etiamsi mille armatas militum cohortes secum adducat, nō ausurum illum vel duriùs te appellare. Quòd si mutato animo quippiam tibi irrogare tentauerit, testor Iesum, me te prosecuturum, quocunquè ille etiam vinctū te abduxerit. Dum sic illi inter se loquuntur, eccè Vicedominus multo stipatus equitatu, aduenit, salutat Episcopum, & ad læuam se vertens, furibundus exclamat: Tūne hic es Adame, mihi semper infestissime? O te miserum, quis te huc appulit? Satiùs tibi foret vitam agere priuatam ac tenuem, quàm incidisse in has manus. Moxque nulla tanti Episcopi habita ratione, Adamus ab equo deturbatur, districtis ensibus appetitur. Cernens id Episcopus, ab equo desilit, toto corpore super Adamum incumbit, porrigit iugulū, exclamat cū lachrymis: Quæ te furiæ, quæ dira Erinnys, Guermunde, huc impellunt, vt me præsente, qui sum dominus tuus, istuc ausis designare? En ceruicem meam, si ita placet, libens feriendam obijcio: tantùm nè quid moliaris aduersùs Adamum meum. Hæc vt viderunt comites episcopi, omnes aufugerunt, quòd putarent cum Adamo illum interfectū. Porrò Adamus in equū imponitur, iniectisque catenis Pinquiniacum abducitur. Eum verò beatus episcopus flens & eiulans, comamque vellens, solus sequitur, se eius proditorem, tantæque calamitatis authorem clamitans. Vbi Pinquiniacum ventum est, beatus vir, cęteris intromissis, cogitur stare foris. Videns ille humano se auxilio destitutum, redit solus ad eiuitatem suam: refert clero & populo, quid acciderit, mœrent omnes, tum captiuitatem domini sui, tum iniuriam præsulis sui, quam molestiùs ferebant.

Guermūdus famit in Adamum.

Vide sancti Episcopi fidelitatem.

Vt Vicedominum excommunicarit. Cap. 31.

EPiscopus verò sacras reliquias beati Firmini & aliorum sanctorum humi deponit, ecclesias regionis infidi Vicedomini claudit, illum & fautores eius omnes plectit anathemate. Indè vtrinquè existūt

bella,

Guermũdus excõmunicat addit scelera sceleribus. bella: cogitur audire pius episcopus crebras agrorum vastationes, pagorum depopulationes atque direptiones, templorum incendia. Quibus ille mirum in modum affligebatur, & flens largiter, miserum se dictitabat, qui in ea tempora incidisset. Poterat tum dicere cum Propheta: A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ. Similis factus sum pelicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. *Psal. 101.* Dolebat vicem miserorum, qui calamitatibus illis afficiebantur. Redibat in memoriam pristinæ quietis, qua in monasterio potitus erat, & in has turbas se cõiectum mœrebat. Itaque factæ sunt ei lachrymæ panes eius dies ac nocte, sitienti fontem vitæ, qui est apud te Domine Deus. *Psal. 35.*

De duobus piis viris, quos domi habebat. Cap. 32.

Habebat domi apud se duos spiritu pauperes, religione & animi puritate eximios, morum integritate conspicuos. Ex ijs alter Gaufridus, alter Otbertus dicebatur. Ijs domus, alendorum pecorum, & agriculturę curam demandarat. Et Gaufridus quidem, licèt ne ipsa quidem literarum elementa calleret, at tamen percepta beati Episcopi benedictione, tanta dexteritate hominibus verbi cęlestis semina promebat, vt tam ipse beatus antistes, quàm multi etiam bene docti viri admirarentur, vndè illiteratus & idiota tam sublimia & recondita proferret. Dicerés Amos armentarium, vellicantem sycomoros & se quentem gregem, repentè à Domino iussum prophetare. Ad hos ergò sæpissimè se recipiebat Episcopus, *Cum simplicibus sermocinatio beati viri.* cumultus & strepitus rerum mundanarum ferre non sustinẽs, illorũ colloquijs syoceris mirificè delectatᵉ.

Vt illos rogarit, quò Dominum pro ipso deprecarentur. Cap. 33.

Qvandoquè autem veniens ad domiciliũ, in quo degebant, inuenit illos pauperum pedes abluentes, suas vestes illis donantes, & cibis quos paulò antè à dispensatore domus acceperant, eos reficientes, non rarò enim sibijpsis eos subtrahebant, & miseris impertiebantur. Iucundo ergò vultu ait ad eos: O felices vos ac Deo dignos. Respondent illi: Orationibus tuis, pater beatissime, bonum & iucundum. Et Episcopus: Apertiùs, inquit, isthuc edicite. Ac non aiunt illi, bonum & iucundum tibi videtur, pater recreare pauperes, & illis, conuenienter præceptis Dominicis, res necessarias præbere? His enim studijs posſumus promereri gaudia beatorum, & sempiternam Christi regis immortalis contemplationem. Tum vir beatus eis reuerenter caput inclinans: Ità est, inquit, vt dicitis. Christum igitur, quæso, pro me deprecemini, vt cũ istis merear in eius domũ æternã introire.

Quid Gaufridus beato Episcopo consuluerit. Cap. 34.

Sedebat deindè solus in penetralibus domus Godefridus Episcopus, multo animi angore ob ea, quæ diximus, correptus. Venit autem ad eum Gaufridus iste, & pro singulari familiaritate sic eum prior compellat: Quid est, venerande præsul, quòd vsquè adeò consternatus & mœstus videris? Equidem non puto id frustrà esse, nec commodi alicuius temporarij iactura te torqueri. Respondit vir Dei, vt potuit præ lachrymis, quę ab oculis largiter dimanabant: Et quæ mihi, obsecro, gaudendi materia relicta est? Ecce vt nauclerus, amisso clauo, cogitur ventis permittere nauem, etiamsi in scopulos impellatur: ità animus meus virtutis inops, vndiquè immensis afflictionum fluctibᵘ exagitatus, hac illacq; distrahitur, nec vsquam eam præsentis quietis suauitatem, quam iampridèm reliquit. Video euerti templa, gregem mihi commissum pessimè accipi, diœcesim meam, fame, ferro, flãmisque vastari. *Vir sanctus mœret ob sua diœcesis vastationem.* Est tamen, fateor, in his rebus duris vnicum nobis in Christo perfugium, vti in petra herioacijs. Respondit Gaufridus: Etsi præsul optime, & diuina & humana sapientia adeò instructus es, vt tan tilli homuncionis consilio prorsùs non indigeas: tamen quando Vicedominum neque regũ, neque principum intercessione flectere potes, vt dimittat Adamum, Christi regis immortalis exemplum imitate, & humilitate illum emollire stude. His dictis, Gaufridus abscedit.

LIBER TERTIVS.

Author sibi petit fidem adhiberi. Cap. 1.

VENIO nunc ad commemorãdam eiusmodi rem, qualis haud scio an vnquàm antehac audita sit, quamq; nõ modò nullus Episcopus, sed nec secundi ordinis quisquam sacerdos fortasis tentaturus esset. Lectorem oro, vt dictis fidem adhibeat. Vt enim iam antè testati sumus, non hic quicquam fingimus, sed à fide dignis, qui ea viderunt & andierũt, accepta referimus. Memini, non ità pridem quendam dixisse ad me, qd ita oblinerem chartas tot nugis & deliramentis. O hominem ineptum & planè miserum, qui non modò nõ veneratur sanctorum hominum facta præclara, verumetiam nosse ea non vult. Sed improbis hoc familiare est, vt bona, quibus ipsi carent, in aliis coo temnant & lacerẽt. *Plerique plus delectatur impuris fabulis, quàm rebus gestis sãctorum.* Credo equidem hominem hũc, si Ganymedis raptum & id genus impuras fabulas, quas Christiani omnes meritò semper execrari debeant, scripto comprehenderem, egregiè me commeodaturum, bonum & strenuum fidumq; scriptorem appellaturum. Talibus illud Augustini inculcãdum est: Exinanire, quo plenus es, vt queas impleri, quo inanis es. Sed hæc obiter cõtra obtrectatores dicta sint: nunc ad narrationem redeundum.

Vt summæ humilitatis exemplo Vicedominum mollire conatus sit Episcopus. Cap. 2.

POstquàm Gaufridi consilium audiuit beatus Episcopus, ea nocte multa secũ in lecto pertractabat, vtrùm patẽdũ illi esset, nèc ne. Hinc enim reformidabat, nè si intantùm Episcopus se coram subdito suo abijceret, homines nequã & improbi insolescerent: indè verò pietate stimulabatur, ad captiuũ Adamum in libertatẽ vindicandum. Tandèm Gaufridi sanctitatẽ & innocentiã cõsiderans, sibiq; persuadẽs, hominẽ simplicẽ quod dixisset, nõ nisi à Deo habuisse, qui id ei reuelasset: statuit sic facere, vt ab illo monitus erat. Itaque post absolutas nocturnas preces, vocat ad se Ganfridũ & Otbertũ: & alteri quidẽ suos calceos imponit, alteri palliolũ, atque ità cilicio simpliciq; monachi habitu sine cucullo indutus, nudis pedibus iter gredit hortẽdũ & peregrinũ iter, qđ Pinquiniacũ dicit, qđ ab Ambianis ferè octo milliaribus abesse. Iam tũ mẽsis erat ianuariᵘ, & Sole Aquariũ ingresso, vrebãt mõtana niues camposq; patẽtes, nec duraturæ conspecto sole pruinæ: Hirta comis tellus. Tam amœnum, inquam, iter nudis pedibus suscepit Gode- *Exẽplũ sancadmirandum in tãto Episcopo.*

fridus præsul eximius, fraterna eum charitate perurgente. Vbi autem ad monasterium Sancti Remigii peruenit, quod in nemore situm est, à monachis propêsis animis accipitur, rogant illi admirabundi, quid sibi velit tanti viri talis habitus, quorsùm intendat iter, offerunt se socios itineris: sed vir beatus non finit eos extra monasterium pedem efferre, ait solatio eos sibi fore, si pro se Dominum deprecentur. Deindè cùm illis benè precatus esset, pergit cum duobus illis, quos diximus, psalmos interim Domino suo more suauiter depromens. Tandem venit ad Vicedominum, capitio vultum tegit, nè posit agnosci. coram illo, in platea vtriusq; sexus hominum frequentia stipato, se humi prosternit, appræhendit eius pedes, infundit eos lachrymis suis. Tum ille toruo, vt erat, vultu: Quis sis, ait, & undè veneris, edicito. Et vir beatus, rarescente ob frigoris asperitatem anhelitu, ità vt sanguinē spuere videretur: Ego sum, inquit, Godefridus Ambianorum Episcopus, tuus etiam iure qualiscunque temporalis dominus. Vt impellente charitate Christus Crucem conscendit, vt Adamum protoplastum liberaret: ità ego huc adueni, vt meum Adamum, quem vinctū detines, mihi reddas. Huius spectaculi nouitate adeò perculsi sunt, qui illic aderant, vt tanquàm fulmine icti, pariter corruerent, nec quicquam loqui possent. Postquàm autem laxata dolore vox inuenit iter, gemitusque in verba soluti sunt, lachrymabundi exclamāt: Quid ità, sanctißime præsul, ad huius tyrāni pedes te prosternis? Adeòne apud te inferas belluas mutati sumus, vt tanquàm peregrinus ad nos accedere volueris? Hæc aliaque dicētes, è solo eum subleuant. At scelestus ille Vicedominus nihil motus, sed vt aspera serpens, iacto cominus saxo erigitur, totosque agitata per artus, conuocat in fauces ac squamea colla venenum: sic ille humilitate & sermone beati viri ceu iaculo cōfixus, terribiliter exclamat: Qua fronte ausus es, monache, in meum venire conspectum? Adeòne effeminatum me putas, vt quasi pauore fractus, hunc à me Adamum dimittam? Ego illum, quem fortuna dedit, vinctum teneo, vinctumque tenebo: Perferet æternū meritas, miserabile, pęnas. Vtinam verò te sic in omnibus exaudiat Deus, vti ego hunc à me abire sinam. Facesse igitur hinc ocyùs, nè cum ignominia repellaris. His verborum iniuriis affectus Episcopus, comiter & sedatè perfert, abitque in ædem S. Martini, & coram altari in mattam flexis genibus incumbens, totam illam noctem in precibus insomnem ducit.

O hominē insanum, quē tanta charitas non mouet.

Concio beati viri ad populum. Cap. 3.

MAnè iubet populum campanæ signo conuocari. Accurrit mox hominum infinita multitudo, non solùm ex ea vrbe, verumetiam ex finitimis agris & vicis: sperabant enim pacem Ecclesiæ redditā. Ad eos vir Dei concionatur, ex diuinis literis docet eos, damna & iacturam labentium rerum, placidè & moderatè ferendam: Deum homines pios multis exercere modis, corripere omnem filium, quem recipit. Ad extremùm dicit, se ea causa illuc venisse nudis pedibus, indutum cilicio & propè nudū, abiecisse se ad pedes Vicedomini, vt sua humilitate eum permoueret & flecteret ad dimittendum Adamum captiuū. Sed se tamē impetrasse nihil: immò verò egregiè irrisum esse. Hic cùm exclamarent quidā, vt minùs diceret in Vicedominum, ille magna animi fiducia concepta, in Vicedominum & omnes illi assentientes, palam excommunicationis fulmen vibrauit. Aduertit hic lector, vt vir Dei nec timori succubuerit, nec vlli labori pepercerit, vtq; administrum satanæ ꝓpter vnius hominis salutem nunc humilitate, nunc seueritate, modò blanditer, modo asperè iustitia impellente aggressus sit, vt iustitiæ & misericordiæ speculum atque exemplar iurè dici queat.

Prou. 3.

Rursùs excōmunicatur impꝰ tyrānus.

Vt ad Ambianensem vrbem reuersus, Christi martyrem Firminum implorarit. Cap. 4.

TAndèm re infecta beatus redit ad vrbem suam eodem die: accurrunt ciues, circunsistunt, stupent & lamentantur. Ille verò paucis eos consolatur: indè abit ad sacras beati Firmini reliquias. ibi se prosternens, orat martyrem, vt Vicedomini Guermundi insolentia comprimatur. Mox domum se recipit, sed diuina animaduersio non dormitat. Vidit enim Dominus afflictionem serui sui, & statuit vlcisci.

Vt Vicedominus captus, opem beati Godefridi implorarit. Cap. 5.

PAucis post diebus importunissimus ille Vicedominus, regionem latè depopulans, insidijs militum Vuilhelmi, primarij apud Pontinos viri, capitur, & ad illum mira gratulatione adducitur. Is vt vidit hominem, primò innumeris iniurijs exagitatū, mox ferro vinctum iubet duci in custodiam. Vbi cùm non parùm diù detineretur, videretque omnem sibi prodeundi, quò vellet, facultatem ereptam, mirè anxius, tandèm redit ad sanitatem. Videns autem in nullo homine mortali spem aliquam mortis euadendæ sibi relictam, nisi in vno Godefrido Episcopo, dirè cruciabatur, sciens quàm multis ijsque intolerandis eū iniuriis effecisset. Sed tamen vrgente calamitate, de illius singulari humanitate præfidens, qua sciret eum etiam inimicos ex animo complecti, per hominem fidum supplex orat beatum virum, vt immemor eorum, quæ hactenùs malo dæmone instigante in eum admisisset, ipsi opem ferre dignetur. Pollicetur, se ecclesias dirutas instauraturum, Adamum dimissurum, deincèps emendatiùs & humaniùs victurum. Hęc vbi audiuit Episcopus, lætatur se a Domino exauditum, dolet vicem miseri hominis, & bona pro malis reddere ei volens, quod est perfectorum, non cunctatur ire ad illum. Eo conspecto, tanquam ab orci faucibus ereptus sit, valdè sibi gratulatur Guermundus, & qui anteà virum Dei supplices ei preces offerentem superbus contempserat, iam ad eius sese pedes aduoluit. Sed nè longiores simus, si singula annotare velimus, extrahit pius Episcopus Guermundum à carcere, reducit non sine multo sudore Pinquiniacum, & secum abducit Adamum suum.

Guermūdus capi. & in carcerem cōijcitur.

Exempli perfectæ charitatis

Vir Dei liberat Guermundū

Vt cruor visus sit à beati Godefridi digitis stillare. Cap. 6.

DIcturus iam sum rem propè incredibilem, nisi & ipse vir Dei eam alijs narrasset, & multi coram inspexissent. Quandoquè hyberno tempore suā perlustrans diœcesim, ad pagum quendam exiguum venit, vbi etiam Ecclesiā dedicandæ causa hærere, coactus est. Multi eò conuenere, quibus capiendis cùm ecclesia parua non sufficeret, iubet sibi sub dio locum præparari, vnde posset concionari ad populum. In eū locum postquam subijt, oblitus sui, manibus extensis adeo stetit immobilis, vt præ frigoris acerbitate sanguis ab eius digitis in humum distillare videretur. Erat enim tenerrimi corporis, quod facilè ab æstu, vel gelu affligeret. Scio non deesse, quibus illhuc incredibile videat. Sed nō est mirū, quādo pleriq; dicta factaq; etiā antiquorū patrū in dubium reuocāt, quòd ea

Sāguis ab eiꝰ digitis fluit.

luis

suis oculis non viderunt. Notum est illud poetæ.

Segniùs irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Horat. de Arte.

Vt sit profectus Viennam. Cap. 7.

Paschalis Papa capitur.

EA tempestate Imperator Pontificem Paschalem, cùm eius & pedes & os deosculatus esset, dolo captum, secum abduxit. Ea causa Guido Viennensis Archiepiscopus, qui posteà fuit Calixtus Romanus Pontifex, magnum habuit Ecclesiæ procerum apud Viennam conuentum. Vocauit etiam per literas Godefridum Ambianorum præsulem, ab annis multis ei charissimum. Qui sine mora profectus Viennam, vbi eò venit, rogatus est à Guidone Archiepiscopo, vt in synodo vice eius fungeretur, erat. n. ipse Guido impeditioris linguæ. Etsì autem acri tum febre laboraret Godefridus, tamen vt erat miro animi candore, statuit pro viribus illi parere. Cùm autem dicendum esset, & vires sibi minimè suppetere vereretur, tanta est spiritus sancti gratia confirmatus & illustratus, vt omnes magna admiratione affecti, egregium illum dicerent sancti spiritus organum, multaq; eum laude & prędicatione efferrent. Quę in illa synodo & prouincia ab eo præclarè gesta sunt, breuitatis studio præterimus. Vienna autem discedens magno celeberrimæ synodi fauore, Cluniacum venit, & ab Abbate Pontio honorificè exceptus est, & aliquot dies ibi hærens, sacrosanctaque Missarum solennia festiuè celebrans, atque illi spectabili congregationi fratrum verbum Dei suo more excellenter proponens, magno sui apud eos desiderio relicto, ad vrbem suam regressus est.

Synodus Viēnēsis.

Vt ad magnam Carthusiam se contulerit. Cap. 8.

PErpendens autem vir prudens, quàm molestum atque adeò intolerabile sit, tot secularium tumultuum perferre tempestates, vbi comperit præclaram seruorum Dei famam, qui in Carthusia non longè à Gratianopoli degebant, relictis omnibus, illo igne, quem Dominus Iesus misit in terram, suauiter ardens, eò celeriter profectus est, vt quietiùs vni Deo vacaret. Præerat tum Carthusiæ Guigo, vir egregiè doctus & vitæ integritate conspicuus, omnium ore prædicandus. Is vt vidit vultus Angelici & simplicis naturæ virum, gratias immensas agit Christo, statimque illum sanctissimo fratrum collegio adiunxisset, ni veritus esset Romanum Pontificem, Rhemorum Archiepiscopum, aliosque Galliarum præsules minimè passuros, vt illic permaneret. Interim tamen cellulam ei attribuit. Separatim enim degunt singuli in domiciliis, quæ Cellas vocant, ad ecclesiam certis horis pariter conueniunt, indè taciti redeunt ad Cellas suas: ad nudam carnem asperis induuntur ciliciis, quarta & sexta feriis pane & aqua victitant: diuinæ contemplationi adeò adhærent, vt iure possent dicere cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est: illorumque precibus & sanctorum meritis mundus constare videatur. Sed de eorum excellenti, meritoque ab omnibus prædicanda conuersatione, aliis plura dicenda relinquimus, atque ad institutum redimus. Seruus Christi Godefridus hac re summoperè delectatus, quòd imperturbata animi puritate & tranquillitate frueretur, licèt etiam in illa populi frequentia & importunitate, animo ad cælestia contemplanda se erexisset: postquàm optatæ solitudinis locum diuinitus se adeptum vidit, ieiuniis, precibus, lachrymis, sacris meditationibus, diuinis lectionibus adeò feruens incumbebat, vt quamuis à primis ætatis initiis, vt diximus, in his assiduus fuerit, iam tamen primùm Deo se seruire cœpisse mirificè gratularetur. Sordebant terrena viro, subit æthera votis, cum Propheta plorat nimis prolongari incolatum suum. Cùm autem quandoque venerandus pater Guigo cellulas monachorum pia sollicitudine inuiseret, etiam ad beatum Godefridum peruenit, inuenitque eum nescio quæ diuina scripta legentem, & vberes fundentem lachrymas, seque hostiam viuam Christo Saluatori mira suauitate in cordis ara immolantem. Valdè autem eius amore incensus, & nosse cupiens, vtrùm posset æquo animo ferre iniurias, ità ait ad eum: Solebásne, Episcope, pro sacris ordinibus aurum & argentum & id genus munuscula recipere? Multi enim per id tempus hoc vitio proh dolor infecti erant, vt vix cuiquam sine precio sacros ordines conferrent. Respondit cum multo gemitu Episcopus: Equidem, pater beatissime, non nummos experebam ab aliquo, sed vel inuitus sæpè humani fauoris aura inani inficiebar. Id audiens Guigo, miratur eum minimè se palpare, sed humiliter accusare etiam extrema quæque.

Luc. 12.

S. Godefridus cupit in summa Carthusia monach⁹ fieri.

Instituta Carthusianorū.

Phil. 3.

Vt in Carthusia uir sanct⁹ uixerit.

Psal. 119.

Vt propter eum reuocandum Bellouaci sit indictum concilium. Cap. 9.

INterim Conon Cardinalis, Pontificis maximi legatus, & Radulphus Rhemorum Archiepiscopus, apud Bellouacum synodum celebrant. Ad eam accedunt Ambianensium legati, conqueruntur se destitutos optimo pastore suo. Ad quos Rhemensis Archiepiscopus: Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere ausi estis, qui virum pudicum, orthodoxum, virtutibus cunctis ornatum, vestra improbitate à sua sede expulistis? Quem illi parem, nedùm sanctiorē, vnquam habituri estis sacerdotem? O vos miseros, qui tanto pastore vel ad momentum caruistis. Num vos illum turpia lucra sectantem, libidini vacantem, Ecclesiastica beneficia venundantem, vnquam depræhendistis? Illis respondentibus, ab his illum planè immunem esse: subiecit Archiepiscopus: Ite ergo, & tam peritum ouilis Dominici custodem perquirite, & inuentum, vobiscum reducite. Testor enim Dominum Iesum, donec vllus erit in Godefrido vitalis spiritus, nullum alium vos Episcopum habituros. Dum hæc geruntur, en adsunt nuncii, apportantes literas beati Godefridi, quibus ille significat se Episcopatu abdicasse: hortatur, vt alium patrem sibi quærant: se nunquam rediturum affirmat: ostendit se ineptum & inidoneum, qui Episcopi munere fungatur: se verbis quidem docuisse subditos suos, sed mala vita corrupisse & perdidisse. Quæ cùm legerentur, penè omnes lachrymati sunt, admirantes tanti viri humilitatem, qui cùm esset meritis summus, infra omnes Infimus se abiicere videretur. Sanè cùm interdum de his quidam reuerendissimi patres, qui cum præsentes adfuere, inter se colloquuntur, video eos lachrymas tenere non posse: adeò illorum animis affixa est Epistola illa, qua intantum se vir tantus extenuauit.

Radulphus Rhemorū Episcopus.

Synodus Bellouacen.

Nota humilitatē sācti viri

Vt apud Suessiones actum sit de reuocando beato Godefrido. Cap. 10.

TAndem statuunt patres, apud Suessiones ad Domini Epiphaniam conuenire, & quid faciendū sit deliberare. Vbi eò ventum est, iubente Ludouico Francorum rege, accitus ab eis est Henricus Abbas S. Quintini, in quo monasterio vir Dei Godefridus ab ipsis penè incunabulis sobriè & piè educatus, ad summū virtutū apicē pertigerat. Vocatus est etiā Hubert⁹ magnæ authoritatis vir, & celeberrimi monasterij, qđ Clūiacū vocāt, monach⁹. Hos duos cū suis līris

mittunt ad fratres Carthusiæ: orant, immò & imperant, nè Godefridum Ambianorum præsulem, apud se diutiùs morari sinant, sed ad sedem suam ocyùs redire compellant. Adduot maodata ad ipsum Godefridum, vt celerrimè ad desolatum gregem suum se recipiat: ostendût, non debuisse illum semel susceptam Ecclesiam tam facilè deserere: plus eum apud Dominum demereri, dum finit per abrupta vitiorum præcipites ire oues suas, quàm posset promoreri, dum priuatim in quantumuis remota solitudine viuit etiam seuerissimè: tum quoque docent sacros vetare Canones, nè quis Episcopo viuenti subrogetur, nisi vel infirmitate cogente id ipse petat, vel ob crimen depoñedus sit. Hæc vbi Godefridus accepit, animo valdè consternatus, ad pedes monachorum se prostrauit, cum multis lachrymis orans, nè sinerent ipsum à se auelli. Flent pariter etiam illi, at tamen multis eum cõsolatur modis: & quia regis & Episcoporum authoritati resistere non poterant, in pace illum à se dimittunt. Obiter hic annotare visum est, quandò in mentem venit, beati huius viri cingulum & pectinem, cùm apud Suessiones in ecclesia sanctorum Crispini & Crispiniani defunctus esset, Odonem eius loci Abbatem sibi reseruasse. Is Odo posteà coactus suscipere regendum monasterium Sancti Remigij, quod apud Rhemos est, ad magnam Carthusiam certas ob causas se contulit, & illic aliquot dies apud fratres egit sanctissimè. Ad eum quandoquè veniens memoratus Guigo Carthusiæ Prior, inter alia non sine gemitu mentionem faciebat Godefridi Episcopi, & quam religiosè inter ipsos vixisset: summoperè autem admirari se dicebat tantam animi eius compunctionem, vt penè iugiter ab eius oculis lachrymæ manarent: quod quidem cælestis gratiæ munus nemo negare ausus erit, puritate & simplicitate cordis eum impetrasse. Respõdebat ad hæc Odo, se hæc ipsa comperisse, quippe q summa cius familiaritate fruitus esset, & defuncti corpusculum in ecclesia sanctorũ Crispini & Crispiniani, qui in eadem ecclesia cõditi sunt, suis manibus sepulturæ maodasset, atque eius cingulum & pectinem tum pro sua erga illum deuotione, tum sui tuendi causa semper apud se ab eo tẽpore gestasset. Quod vt audiuit Guigo ille venerabilis, dici nõ potest, quãto affectu ea osculatus fit, Christum testificans, reuerà felices eos esse, qui non modò cineribus eius, sed vel fimbriis vestimenti eius potiri mererentur. Talis fuit piorum de Godefrido sententia & existimatio. Equidem hæc ab ipsius venerabilis patris Odonis ore accepi: quæ etsi præproperè non tamen, vti spero, infructuosè, hic mihi commemorata sunt.

Vide Cõcilũ Aurelianẽse. V. can. 12

Cogitur redire ad diœcesim.

Gratia lachrymarũ insignis i beato viro.

Nota tanti viri de B. Godefrido testimonium.

Vt beatus Godefridus è Carthusia Ambianos redierit. Cap. 11.

Porrò autem beatus Godefridus à Carthusia non tam sponte sua, quàm vi propemodùm adactus, exiens, crebrò ad eam reflectebat oculos, lachrymis madentes, se miserum & infelicem summo animi dolore proclamans, cui in illo Angelico contubernio non liceret vsque ad supremum vitæ diem permanere, & soli Deo diuinæque cõtemplationi vacare. Fuit autem in Carthusia à ferijs beati Nicolai Episcopi, quæ aguntur octauo Idus Decembris, vsq; ad Quadragesimæ initium, admodùm interim exultãs in Domino, quod à terrenis curis absolutus, optata quiete frueretur. Multa illic reliquit virtutis & sanctitatis exẽpla, vt hodiequè de illo inter se crebrò cõferant. Profectus indè, venit ad Rhemorum vrbem, vbi tum Cono Cardinalis & legatus frequentissimam sinodum habebat. Adduxit autẽ eum in synodum Radulphus Rhemorum Archiepiscopus, ieiunijs, vigilijs, alijsq; sanctis exercitijs adeò attenuatum & confectum, vt vix pedibus consistere posset. Quẽ vt viderunt patres, valdè admirabãtur adeò illum se mundo, sibiq; mundum crucifixisse, vt nec mundũ ipse diligere, nec mundus illum amare posse videretur. Duriusculè eũ tunc appellauit Cono legatus, quod iniunctum munus reliquisset: deindè admonuit, vt propriæ vtilitati multorum salutem anteponens, Ambianos rediret, & suo officio fungeretur, rectiùs sibi consulturus, si non sua votus salute contentus, plurimos Christo lucrifacere conaretur, & tãdem à Christo audire mereretur, Eugẽ serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Cùm non posset autem vir Dei, illius aliorumq; Episcoporum authoritati obluctari, ad suam redit Ecclesiam, ab omnibus cupidissimè excipitur: sed non diù pòst superuixit, vt dicemus suo loco, vbi priùs quædam eius memoratu digna exposuerimus, quæ iam nobis interim succurrunt.

B. Godefridus venit in Synodũ Rhemen.

Mat. 25

De quodam, qui ausus fuit, illo prohibente, sacram Eucharistiam percipere. Cap. 12.

Aduentante Quadragesimę sacrosancto ieiunio, plebs frequens aduenit ad ædem beati Firmini Episcopi & martyris eo die, quo cineres ex patrum pia traditione, quæ hactenùs obseruatur, fidelium capitibus imponuntur. Adfuit etiã beatus Godefridus, more suo, nudis pedibus & cilicio indutus: inter cætera sanctæ exhortationis verba, omnibus interdixit esu carnium, donèc Dominicæ resurrectionis solennitas adesset. Sed id multi surda aure accepere. Nã proximo die Dominico carnibus abstinere noluerunt, dicentes Episcopum de suo corde fingere dura, proferre inaudita: se assueta nec velle, nec posse relinquere par esse, non solùm vti cibis, sed etiam abuti, & suauibus ætatem ducere oblectamentis. Non id latuit Episcopum, sed tempus expectauit, quo posset opportunè mulctam irrogare. Ipso igitur Cœnæ Dominicæ die, populo ad memorati martyris basilicam ob impetrandam peccatorum veniam confluente, eò venit sacerdotalibus vestimentis indutus: habet suo more concionem, inter alia commemorat Adami inobedientiam, quòd dum ab esu pomi sibi temperare non vult, vniuersum genus humanum damnationi obnoxium reddiderit, & in multas coniecerit calamitates. Tum pergit exprobrare illis, quòd nihil eius exemplo absterriti, noluerint obtemperare ipsi, immò Christo per ipsum prohibenti, ne carnes ederent. An ignoratis, inquit, in Euangelio dixisse Dominum de me meique similibus: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit? Annunciaui ego vobis Christi voluntatem & iustitiam: vos me finxisse friuola dicere non formidastis. Ergò vestra hac rebellione incidistis in pœnas contẽptorum, & cũ Adamo rei estis inobedientiæ. Certe meritas hodiè luetis pœnas. Hæc Episcopo dicente, certatim omnes se humi prosternunt, pugnis pectora verberant, palam fatentur culpam suam, cum multis lachrymis petunt à Deo veniam, eamque per Episcopum impetrare ad modùm submissè contendunt. Ille verò ait ad eos: Dignos pœnitentię fructus facite, & Christum propitium vobis reddere contemini. Interim tam impuræ transgressionis hæc mulcta esto, vt à sacrosancta Eucharistia vsque ad secundam Paschatis feriam abstineatis: vt quod improba admisit temeritas, pia quandoquè possit confessio abolere. Abeunt igitur cum multo rubore & mœrore, atque inter se quiritantur, quòd pro momentanea delectatione tam solenni

Obseruatio vua asperitatem.

Gen. 3. Inobedientia Adæ perdit humanũ genus.

Luc. 10.

Seueriter castigat inobedientem populum.

lenni die communione priuentur. Porrò Episcopus pastorali seueritate vtens, presbyteris omnibus præcepit, nè quem ex iis, qui carnes comedissent, ad Eucharistiam sumendam admitterent. Volebat enim hac ratione eam insolentiam reprimere & coercere, nè similia quandoquè attentaret. Sed eccè ipso Dominicæ resurrectionis sacro die, fidelibus ad percipiendā Eucharistiam accedentibus, quidam ex mundi huius sapientibus, vel potiùs insipientibus, cùm se reū sciret eius, quam diximus, transgressionis, nec tamen abstinere vellet à sacra communione, muliebrem habitum induit, sexumq; fœmineum adeò mentitur, vt non aliud, quàm fœmina videretur. Vult hominum oculos fallere, sed omnia videntis Dei oculos fallere non potest. Vt pòst aliis insultare queat, quòd Episcopo obtemperantes, in tanta hominum frequentia se passi sint tanquàm ethnicos arceri à communione: accedit ad altare, non diiudicās corpus Domini, nec metuens Apostoli sententiam, eum qui indignè illud manducet, iudicium sibi manducare. Per id tempus in ecclesia, in qua isthuc accidit, quæq; in beati Remigij honorem constructa est, vir reuerendissimus Fulco sacerdotio fungebatur. Is hominem nō agnoscēs, admittit eum ad altare, porrigit ei Eucharistiam: sed ille, diuina eum persequente vindicta, corruit: accerrimis viscerum doloribus cruciatur, spumasq; cruentas ab ore eiiciens, quod indignus sumpserat, cū multo sanguine, cunctis cernentibus, euomit. Accurrunt omnes, dolēt vicem eius, (necdum enim aliud, quàm fœminam credebant) Fulco sacerdos propè exanimis aduolat, sciscitatur vndè venerit, quæ sit, qua causa tā horrendam patiatur calamitatem. Non enim frustrà ad esse. Ille tandèm collectis nonnihil viribus, fœmineo abiecto habitu, declarat quis sit: nec enim dolor sinebat eum diutiùs dissimulare. Tum verò ait ad eū venerabilis presbyter Fulco: Qua tu mente aut fronte ausus es tam inauditum designare facinus, vt sexu ementito, contra egregii Præsulis Godefridi præceptum, tremendis te ingerere sacramentis non dubitares? Non tu gehennæ æternos cruciatus & flāmas inextinguibiles formidare debuisti? His atque aliis à sacerdote dictis, ille miser summo pudore affectus: Heu me infelicem, ait, qui diu instar equi & muli per illicita diffluens, quicquid animo collibitum esset, impudenter admisi. Vndè tandèm id consecutum est, quod Salomon ait: Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit. Itaque erecta ceruice, spreta antistitis salutari prohibitione, huc accessi: sed tandem vexatione dāte intellectum auditui, re ipsa iam comperi, faciēda esse, quæ iubet Episcopus. Christus enim per eum locutus est. Hæc vt audiuit populus circunstans, valdè horruit infandum scelus, laudauit Christi iudicia, abdita in lucem proferentis, Godefridum episcopum mirè extulit, exactiùs deindè iussa eius se facturum affirmauit. Hæc quidem dicta sint in terrorem illorum, qui spiritualium patrum iussa contemnere non verentur.

1. Cor. 11

Punitur diuinitùs Eucharistiam contra sancti viri prohibitionē sumens.

Prou. 18

Esa. 28.

Vt precibus suis monachum apostatam ad monasteriū reuerti coegerit. Cap. 13.

EXtra muros vrbis Ambianensis est monasterium S. Dionysii. In illud tum ciues Ambianenses aurum, argentum, aliasq; res suas comportarant, monachisq; diligenter asseruandas commendarant. Sequiebat enim per id tempus in vrbe seditio & bellum intestinum, & sicarii passim toto oppido vagabantur, magnum omnibus terrorem afferentes. Fuerat enim in vrbe turris excelsa, multis propugnaculis & mœnibus adeò munita, vt inexpugnabilis videretur. Eam Ludouicus Francorum Rex & Godefridus Episcopus, biennio ferè arctissimè obsessam, & tandem fame ad deditionem adactam, funditùs euertendam curarant, nè prædas agerent, aut popularentur finitimas regiones. Erat autem in illo S. Dionysij monasterio frater quidam, qui specie pietatis deceptus, cùm videret multas illic seruari ciuium opes, cogitabat longè præstabilius esse, eas distribuere egenis, captiuisq; redimēdis extruendisq; ecclesiis accommodare. Quadam igitur nocte aliis dormientibus, ille tanquàm res præclaras moliturus non dormit, sed arrepta securi dissipat seras, quibus locus, in quo thesauri illi reconditi erant, claudebantur: tollit indè plurima, & mox è monasterio se subducit. Fratres ad nocturnas preces cōgregati, vident vnum è suis abesse, & cùm inueniri non posset, animaduertunt effractas fores loci, in quo deposita condebantur, simulq; ablata permulta. Dolore igitur haud mediocri afficiuntur, tum quod frater fugisset, tum quod cœnobij facultates minores essent, quàm vt possent restituere erepta. Iam enim fama rem diuulgarat, & is, cuius erant ablatæ res, eas repetebat. Itaque omni consilio destituti, ad miserorum asylum Godefridum Episcopū confugiunt, exponunt ei quid actum sit, & quibus in angustiis versentur: petunt ab eo consilium. Ille verò in promptu habebat, quid responderet. Monet eos, nè ea re immodicè perturbentur, sed orent pro fratre, vt ex lupo possit rursus ouis fieri. Promittit se quoquè rogaturum pro illo Dominum, præstiturumq; miseris eleemosynas: ità fore asseuerans, vt citò ille resipiscat. His dictis, monachi redeunt ad monasterium, episcopus incumbit in preces, offert sacrificium, orat pro fugitiuo fratre: deindè, vt fratres illos consoletur, ad monasterium venit. Necdùm autem medium emensus erat iter, cùm ecce occurrunt ei fratres admodùm gratulabundi, multasque ei gratias agentes, indicantesq; reuersum monachum, qui aufugerat, ablataque omnia reportasse. Ait autem episcopus: Planè donum Dei est, qui neminem vult perire. Non est hoc meriti nostri: non nobis igitur, non nobis, sed nomini eius detur gloria. Decæterò fratres confirmate in eum charitatem, vt possit perseuerare deincèps vsque in finem.

Turris Ambianensis vrbis euertitur.

Precibus sancti Episcopi resipiscit monachus fugitiuus.

2. Pet. 2.

Vt sanctimonialem quandam ad monasterium reuocarit. Cap. 14.

APud Durlense oppidum, quod est in Ambianēsi teritorio, memoria seruatur beatissimi Archangeli Michaelis, vbi etiam monasterium virginū est. Eius mater siue Præfecta, quandoquè in vesperam cœnandi tempus differens, sanctimonialem quādam iubet sibi cœnanti adstare. Erat illa religiosa & simplex, & iam tertio inuiserat Hierosolymam, non sine multo & magno labore & dolore. Dicebantur de ea publicè & priuatim sanè memorabilia, sed quæ nos hic omittimus, nè forsan infirmis incredibilia videantur. Hanc, inquam, mater illa monasterij sibi iubet instar ancillæ ad mensam tenere cereum, reuerenter obsequi, stare depressis luminibus, nec à loco se mouere, donec ipsa surgat à mensa. Paret illa cumprimis religiosè: sed interim nescio qua culpa cereus ei decidit è manibus, & repentè totus ille locus tenebris horret. Tum illa matris indignationem valdè reformidans, humi se abiicit, veniamque eius culpæ petit. Iungunt suas preces etiam aliæ sorores. Sed illa vltra modum excandescens, surgit à mensa, frendet dentibus, nec aliter se gerit, quàm si exisset è potestate, exclamat nequissimam illam feriendam anathemate, & è monasterio pellendam. Tandem etiam eò prorumpit, vt pugnis calcibusque eam con-

Immodica cuiusdam Abbatissæ indignatio.

tundat, & in dies multis afficiat iniuriis, deniq; è monasterio exire compellat. Tum illa se confert ad Godefridum Episcopum Ambianensem, cum lachrymis exponit, quæ passa sit, & quam ob culpã, à matre monasterii. Audiens vir pius, magna tum commiseratione, tum admiratione afficitur. Nouerat enim simplicitatem eius. Hortatur vt æquo ferat animo, & interim se conferat in vicinas ædes honestæ matronæ Erenburgis. Deindè scribit matri monasterii, vt quamprimùm sine vllo vehiculo ad ipsum accedat. Iis literis valdè illa consternata, nescit quò se vertat. Non dubitat, iam seuerum mandatum haud temerè à beato episcopo profectum. Tandèm videns se contra eius volũtatem reniti non posse, cum ingenti rubore cunctis inspectantibus, pedibus suis Ambianos proficiscitur. Vbi ad episcopum venit, primò eius se pedibus prouoluit: deindè animo exacerbata, in eum horrenda iactat conuicia, nec ore solum, sed totius corporis gestu suam prodit insaniam. At episcopus nihil ea re motus, iubet eam sedatè se gerere. Ego hic, inquit, Christi loco iudex tuus sum, & in ea, quæ perperam gessisti, inquirere volo. Animam sororis, quam tibi commendaui, à te requiro. Illa nesciens quid respõderet, ait se ignorare quid dicat: se nullam ex sororibus suis perdidisse. Tum Episcopus: Ego verò, inquit, à te repeto sororem illam, egregiæ existimationis virginem, quam non ità pridem coegisti tibi cœnanti ad mensam tenere cereum, & quod è manibus is excidisset, eam post multas iniurias è monasterio exire compulisti. Fortassis illa iam in desperationis lapsa barathrum, suam in fornicibus pudicitiam prostituit, & mali dæmonis ore absorpta, in cœno vitiorũ volutatur. Quis te furor impulit, malesana, vt ob tantillam rem, animã Christi sanguine redemptam, in tartarũ detruderes? Ad hæc cùm illa nihil responderet, episcopus cum multo fremitu: Surge, inquit, misera, & modis omnibus perquire sororem illam. Sed cùm illa se non moueret: Viuit Dominus, ait Episcopus: neque cibum neque potum capies, donec ouem illam mihi restituas. Itaque adhibitis custodibus, discurrit illa per plateas ciuitatis, (audierat enim sanctimonialem eò venisse) sciscitatur num quis viderit eam, num cui, vbi latitet, compertum sit. Iam sole occumbente, cùm eam inuenire non posset, redit ad Episcopum, lachrymabunda accusat peccatum suum, petit veniam, spondet se requiem non daturam sibi, donec sororem recuperet.

Eã egregiè castigat S. Episcopus.

Episcopus videns illam labore & ieiunio admodùm defessam, accersit sanctimonialem, eamq; reddit ei: dicit se quadam in eam vsum seueritate ea causa, vt posthac cautiùs & moderatiùs se gerat. Deindè dimittit eam pacificè a se.

Quàm abhorruerit à consortio flagitiosorum hominum. Cap. 15.

IN quadam solênitate, hora vespertina à Clero deductus in ecclesiam honorificè, expletoque officio, itidem indè reductus in domum suam, iussit omnibus ex more potum offerri. Aderat cum aliis etiam quidam è Clero, facie & nomine mihi non ignotus: sed prodere nomen eius nolo, ne ea re exacerbatus, seipso deterior fiat. Erat ex illorum grege, quos suprà diximus impuro coniugio pollutos, quibuscum multum beato Episcopo negocii fuit, vt corrigerentur. Ausus fuit ille arripere pateram, ex qua bibere episcopus solebat, & cùm vinum in illam infudisset, irridiculè illud epotare. Aduertit hoc episcopus, sed nè in tanta solennitate iniuriam suam temerè vltus videretur, continuit sese. Postquàm autem discesserunt omnes, accito Nicolao dispẽsatore suo: Quid ità, inquit, pateram meam in sterquilinium abiicere voluisti? An ignoras nihil esse luci cum tenebris commercii? Territus valdè œconomus, affirmat se paterã tuto loco condidisse. At Episcopus: Abi, inquit, & eam vende iusto precio, illudque in Christi pauperes erogato. Fecitque sic œconomus. Aduertit hinc lector, quantoperè vir beatus id exequi conatus sit, qđ Apostolus docet, nec cibum sumendum esse cum fratre, qui fornicator aut auarus sit. Ità ille sese ab omni contaminatione seruabat immunem: dignus sanè quem & veneremur, & imitemur, vt nos suis meritis quandoque eò pertrahat, vbi iam felicissimè regnat ipse cum Christo.

En vt horruerit homines impuros.
1. Cor. 5.

Vt aquam bibens, vinum bibere visus sit. Cap. 16.

Rara abstinentiæ exẽplum.

QVandò ei frequentes ad mensam aderant è Clero, vel viri nobiles ac militares, scypho argenteo aqua ei proponebatur. Is scyphus artificis industria ita fabrefactus & politus erat, vt conuiuæ putarent vino impletum. Erat autem etiã ligneus scyphus ei appositus, vino plenus: quem, vt ampliùs cruciaretur, diutissimè solebat intueri, sed nihil indè bibens, sua manu pauperibus eum porrigebat. Id verò ità faciebat, vt quoad fieri posset, omnes lateret. Inter edẽdum autem cùm diuersa fercula in eius mensam inferrentur, ipse arborum fructibus vel herbis, idq; parcè, vescebatur. Hæc enim illum tota vita sua lautitiis omnibus anteposuisse, certò constat.

Vt nunquàm cibo vllo vel potu ad satietatem se expleuerit. Cap. 17.

Sic edit, vt semper esuriat.

EX discipulo eius Reingero monacho, viro inprimis veraci, didici rem notatu dignam, nunquàm illũ vlla vel esca vel potione ità se exatiasse, quin semper magna se fame affectum sentiret. Tam ille abstinẽtiæ & sobrietatis cultor fuit egregius.

De eius vigiliis. Cap. 18.

Prolixæ vigiliæ.

DE multis eius vigiliis q d me dicere attinet, quandò eæ cum inedia maximam habent coniunctionem & familiaritatẽ? Post expletas Matutinas preces, siue nocturnas vigilias, cùm alii recederent, ille in ecclesia solus permanebat, & vestem atq; calceamenta deponens, genibus flexis, quod supererat noctis, precibus transigebat. Creberrimè quoq; tum inuisere solebat loca sacra, vno tantùm puero contentus, & nudis pedibus ingrediens. Deindè conferebat se ad leprosorum domicilia, & pia solicitudine ad singulos lectos accedens, lurida & prurientia membra suis cõrrectabat manibus, atque exosculabatur, signumq; salutare nõ sine illorum leuamento eis imprimebat: Audiebat etiam illorum confessiones, & Eucharistiã porrigebat, cæteraque humanitatis officia submissè exhibebat. & ne à quoquam deprehendi posset, clàm domum redibat, pannis obsitus.

Ecce rem admirandam.

De eius visione horrenda. Cap. 19.

CVm autem nocte quadam his esset studiis occupatus, & corã reliquiis beati Firmini martyris se lachrymabundus prostrauisset, pro peccatis subditorum suorum deprecaturus, graui pressus somno, vel potiùs mentis excessum patiens, vidit se extra vrbem positum in via illa, quæ ducit ad beati Acioli martyris ædem: atque ecce ad Austrum cernit rhedam equosque feruentes, & innumerabilem turbam equitum, sulphureas flammas vomentium, mireque

Visio terribilis.

tumul-

tumultuantium, diuersorum quoquè armorum strepitum audit, scutorum, galearum, thoracum, hastarumque ignearum. Porrò omnes illos adspicit præcipites vrbis excidio imminere, quorum tantus erat fragor & strepitus, vt illo putaret orbem terrarum concuti & cōmoueri. Mox ergò fide certissima opponit signum Crucis tam horrendæ visioni. Cùm autē multùm horreret vrbis euersionem, subitò quendā videt adstare sibi heroica forma virum, pōtificalibus indutum, annulum aureum palmamq; manibus vibrantē, coronam è rosis atque lilijs, cui Dominicæ Crucis signum præclarè insertum esset, in capite gestātem. Volenti verò ad eius pedes se sternere, & quis esset percontari, ille ait: Vide nè feceris Godefride sacerdos. Ego sum Firminus, huius vrbis primus Episcopus & martyr, qui etiam pro viribus ei excidendæ auxilium ferre paratus sum. Sciscitanti autem Godefrido, quā ob caussam tanta ira Dei vrbi impenderet, dixit martyr: Peccata plebis tuæ nimiùm increuerunt. Tu igitur ea, quæ vidisti & audisti, libera voce denuncies: *2.Tim.4* argue, increpa, obsecra, insta opportunè, importunè, mecumq; pariter Christi clementiam deprecare, vt auertat furorem suum à populo. His alijsque multis ab Episcopo & martyre dictis, ille abeunte in cęlos, Godefridus redit ad se, & nè quis in somnio illusum existimare posset, vestis eius adeò lachrymis infusa fuit, vt in humum defluerent. Indè Dominico die ad populum concionatus est, hortans ad agendam pœnitentiam, denuncians q; vrbi imminentem grauissimam præpotentis Dei iram. Etsi autem multa tum dixit, quæ meritò eos mouere debuissent, at illi tamen deteriores effecti, verba eius non alio quàm deliramentorum habuere loco, pariterq; exclamarunt eum non nisi nænis & infinitis quæstionibus occupari. Ecce autem pridie eius diei, quo B. Apostoli Bartholomæi solennes ferias celebraturi erant, nubes densissima totam obsedit vrbem, Ineem omnem in noctis tenebras commutans: moxq; indè erumpens ignis, immensos frugum aceruos passim in agris corripuit, & momento temporis absumpsit: flanteque vento vehementissimo in oppidum inuasit, & lapideas haud secùs atque ligneas depascens ædes, tanta vi bacchatus est, vt nemo ad sedandas & extinguēdas flammas propiùs accedere auderet. Omnia igitur terribili illo incendio depopulante, nihil relictum est, præter ædem B. Firmini martyris, & domum Godefridi Episcopi, & pauperum quorundam casas: & quod propè incredibile videri possit, diuersorum animaliū pelles in flumen depressæ, contra aquarum naturam indè semiustæ extrahebantur. Visæ sunt etiam aues quædam coruis non absimiles, macie confectæ, & inprimis horridæ atq; deformes, volitare per vrbem, ignem rostris suis circumferentes. Vndè etiam fama increbuit, flammis tartareis oppidum conflagrasse. Ità ergò eius vrbis gloria in magnam versa est acerbitatem, quæque finitimorum & etiam remotorum rebus vastādis inhiarat, ceruicemque erexerat, nunc Christo vindice sedet in mœrore.

Denunciat suis imminētē Dei irā, si illi cōtemnunt.

Ambianorum vrbem incendium vastat.

Vt citò aduolarit ad vrbem flammis exustam. Caput 20.

PEr id tempus Godefridus Episcopus, occupatus visitanda diœcesi, in Pontiuorum solo morabatur. Vbi autem didicit oppidum conflagrasse, ocyùs adueniti cernensq; oīa in fauillas redacta, obortis lachrymis, (neq; enim eas negare potuit etiā ingratis) O filioli, inquit, oportuit quidem dictis parere meis, & pœnitētię lamentis placare Dñm. At nunc iusta Dei flagella æquis ferte animis, & vel serò mores corrigite. Quod si feceritis, polliceor vobis Christū pro sua clementia cumulaturū vos beneficijs suis, & posterio res res vestras prioribus iucundiores felicioresq; fore. Promittenti illi se dictis eius obtemperaturos, itaque nondùm exacto biennio, tanta rerum necessaria rum copia extitit, vt, quemadmodùm prædixerat vir Dei, calamitas omnis superioris temporis obliuioni daretur. Huius rei vsque in præsens fama celebris in ea vrbe perseuerat, matresq; suis referunt liberis, Godefridum Episcopum prophetico spiritu claruisse.

Consolatur populū, ea clade afflictum, prophetico spiritu.

Vt obitum suum præuiderit, & quæ dederit monasterio S. Quintini. Cap. 21.

INtelligens vir Dei dissolutionem corporis sui imminere, tāto studiosius in opera misericordię incumbebat, quanto ijs celeriùs eam se impetraturū esse tiùs confidebat. Inter alia igitur, quę ecclesijs, pauperibus, viduis, orphanis elargitus est, (quæ cùm sint innumera, ijs commemorandis lectorem tædio afficere nolumus) monasterio S. Quintini martyris, in quo monachus vixerat, calicem aureum dedit, itemq; per multa alia, & altare, atqne etiam quæ sufficerent ad luminaria templi fouenda, & vndè eo die, quo decessisset è vita, curā thesaurarii cibus & potus fratribus in refectorio, itemq; pauperibus liberaliter ministraretur. Quod quidem hodieq; illic fit. Fecerunt hoc etiā alii cōplures sancti, vt etiam cōmemoratio decessus eorum nō vacet à misericordię officiis & operibus.

Largitur multa ecclesijs etc.

Vt decessum suum antè prædixerit Iohanni Episcopo. Cap. 22.

PRofectus aliquandò est ad Iohannem Morinorū Episcopū, vt cū eo spiritalia misceret colloquia, & de statu præsentis Ecclesiæ cōferret. Erat enim Episcopus ille magnæ authoritatis, cuius etiam suprà mētio habita est. Cumq; multa coram fratribus loqueretur, Iohannes Episcopus flens largiter: O Godefride Episcope, inquit, pro peccatis meis offer Dño sacrificium, nec desis, modò id fieri possit, curando funeri meo. At contrà Godefridus Episcopus ad pedes eius se aduoluens, cum multo gemitu ait: Ego verò, pater beatissime, prior hinc migraturus sum, Iętusq; ante te humanæ conditionis debitum persoluā. Tu igitur mihi, quæso, negare noli, quod à me petisti. Ea beati viri verba osbus lachrymas expressere, quod scirent nec verbulum ab eius ore temerè proficisci. Et vt perspicuū foret, non vanos fuisse hos eius sermones, quindecim annis ante Iohannem Episcopum excessit è vita. Hæc nos habemus ab ore Heriberti & Vulterii, eius ciuitatis Archidiaconorum, qui iis interfuere.

Prophetia eius.

Vt multis afflictus malis, Christum rogarit, nè in ea regione moreretur. Cap. 23.

RVrsùs autem aduersùs eum maleuolorū & inuidorum conuicia & maledicta, versutęq; machinationes extitere, ità vt nuius ei in illa regione nullus esset relictus locus. Rursùs ergò meditatur fugā, rursùs latebras inquirit: rursùs iuuat adire mōtes Carthusiæ, is enim locus eius animo maximè sedebat. Nam de quodam Carthusiæ fratre præclarum quiddam & memorabile referre solebat, quod toto triennio nunquā quacunq; pressus necessitate, manu verēda attingere voluerit: adeò castitatis fuit eximius cultor. Et eò sanè quamprimùm aduolasset Godefridus, nisi vitæ finis iam propinquasset. Adeò enim multis erat angoribus confectus & obrutus, vt vitæ quoq; tæderet: adeò supra vires affligebatur & discruciabatur, vt cre-

Multis vir Dei iniurijs afficitur.

bro rogarit Dominnm, nè ipsum sineret in ea regione mori. Quod etiam præstitit ei Dominus.

Vt Suessiones venerit. Cap. 24.

PEtere tum volebat, nescio qua causa, Rhemorum vrbem, locuturus cum Radulpho Archiepiscopo, qui Viridis cognomen obtinuit. Præerat autem tum monasterio sanctorum Crispini & Crispiniani, quod apud Suessiones est, Odo Abbas venerabilis totius religionis & honestatis præcipuus cultor, qui illud monasterium à fundamentis instaurauit, & disciplina monastica egregiè illustrauit. Is vbi ipsis feriis horum martyrum audiuit Godefridum Episcopum per Suessiones habere iter, mittit seruos suos, vt obseruent aduentantem illum, eogantque ad martyrū solennitatem venire. Abeunt illi, venit Episcopus via publica sub horam tertiam, deducitur ab illis ad monasterium, ab Abbate Odone honorificè excipitur, celebritatem illam multa animi exultatione illic peragit. Sed quia iam Christus eius virtutes, quibus pręclarè ornatus erat, cælesti remuneratione afficere volebat, placuit ei illo in loco vitæ eius finē imponere.

Odo Abbas SS. Crispini & Crispiniani honorificè excipit eum.

Vt febre correptus, ex itinere coactus sit ad monasterium redire, ibique obierit. Cap. 25.

PRoxima nocte cùm beata membra dedisset quieti, febricula pulsari cœpit. Manè apud beatorum martyrum Crispini & Crispiniani corpora humi prostratus, preces fudit: indè se dat itineri, & iam ad tria plus minùs milliaria progressus, morbo inualescente, dicit comitibus itineris, se non posse vltrà procedere: redeundum esse ad monasterium martyrum. Lachrymantur omnes, aiunt eum non rectè sentire: debere illic paulisper quiescere, ciboque se reficere. At ille sentiens se viribus destitui: Nequaquàm, ait, filioli, quod vos vultis, fieri potest. Superiori enim nocte cùm me i lectulo collocassem, videre mihi visus sum à quatuor heroibus, candidissimis stolis indutis, in lectica me in quoddam oratorium deferri, molaremque lapidem, cunctis spectantibus multumue mœrentibus, mihi imponi. Tū verò omnes summo animi dolore exclamatuor: Domini voluntas fiat. Habebat autem in comitatu suo quendam egregiæ indolis iuuenem Nicolaum, monachum Cluniacensem. Is celeriter præcessit ad patrem suum Heuricum, olim strenuum militem, tunc monachum sanctorum Crispini & Crispiniani, & villæ procuratorem fidelissimum, miræ simplicitatis & innocentiæ virum: indicat ei aduentare Godefridū Episcopum, præ debilitate iter susceptum conficere non valentem. Confestim ille accurrit, excipit eo, quo par erat, honore Episcopum, gratias immensas agens Deo, quòd talem tantumque mereretur habere hospitem. Tridnò verò illic hæsit Episcopus, & in dies deteriùs habere se sensit. Id vbi cognouit Odo Abbas venerabilis, adiunctis sociis, festinus venit ad eum, crebrinsque exosculatum nani reuerenter imponit, & ad monasterium aduehendum curat, non mediocriter interim dolens. Ille verò tanto attentius precibus & lachrymis insistebat, quanto certiùs ad finem se tendere experiebatur. Adueniēte hora, qua migraturus erat, Eucharistiam de manu Lysiardi Suessionensis Episcopi accepit, fratribusque benedicens atque etiam valedicens, orat vt in domo, quā Capitularem vocant, corpus ipsius sepeliant. Deindè extensis manibus, & sublatis in cælum oculis, spiritum reddit creatori. Facies eius niueo roseoq; colore perfusa, iucundum cernentibus spectaculum præbuit. Diceres suaniter dormire, non vita functum, Episcopum. Decessit sexto Idus Nouembris. Lysiardus Suessionum præsul nitebatur corpus eius in beatorū Geruasij & Protasij cathedralem ecclesiam transferre, sed non permisit Abbas Odo, neque Theulphus prior, qui non diù post ei in regimine successit: sed neque monasterii fratres. Iustum etiam erat, vt locum, quem pro amore beatorū martyrum Crispini & Crispiniani pio affectu, dum vixit, semper excoluerat, etiā corporis sui præsentia ornaret. Ea de re scripsit carmina quædam Bernardus Decanus Suessionensis, scripsit & *Goslenus prius Bituricēsis Archidiaconus, & magister Parisiensis celeberrimus, nunc verò Suessionum Episcopus, pater patrię iurè vocandus, multorum fundator cœnobiorum, hostis vitiorum, & castitatis cultor præcipuus. Eius versus sic habent:

Visio eius

1\.

Lysiard⁹ Suessionen. Episcopus.

Obitus S. Godefridi.

**Iestenus. Goslenus, vel Iestenus Episcop⁹ Suessionum.*

Gloria pontificum, Cleri decus, ac monachorum
Forma, gregis dux, exēplar morum Godefridus,
Hic iacet, astra petens octaua luce Nouembris.

Hoc epitaphium saxo monumēti eius incisum est, vbi etiā effigies eius sanè quàm elegans cernitur. Multi quoq; alii doctissimi viri pręclarè de illo scripsere.

De exequijs eius, & insigni miraculo. Cap. 26.

POstquàm tristis rumor eum è vita decessisse percrebuit, infinita hominum multitudo ad eius exequias confluxit. Iis verò interfuere etiam Lysiardus Suessionum, & Clarabaldus Syluanectensium, antistites, Abbas Odo, Radulphus S. Medardi pater, multiq; alii monasteriorū rectores: quos equidem sentio nō absque diuino instinctu è locis tam diuersis tam celeriter eò aduenire potuisse. Populus autem visendi cupidus, scalam quandam, quæ à solo vsq; ad tigna vasta quadā mole pertingere videbatur, occupauit: quę cùm tantum pondus ferre non posset, à summo vsq; deorsùm scissa est, & tum sua, tum populi ruina & clamore tantum excitauit fragorem, vt omnes putarent templum funditus corruisse. Mox ingenti dolore afficiuntur omnes, quòd putarent eos, qui de scala deciderant, viros, fęminas, pueros, mulieres vterum gestātes planè extinctos. Sed vt cunctis innotesceret, cuius meriti esset is, ad cuius exequias conuenerant, nullū alicuius læsionis vestigium in eis repertum est. Matrona quædam, vxor Ingelramni prædiuitis eius Suessionēsis, Christo valdè chara, orationibus & eleemosynis perpetim vacans, cùm esset grauida, cerneretq; ciues lachrymantes: Quid ità, inquit, consternati estis ò ciues? Eo prorsùs incolumes sumus. En virtutem martyrum Crispini & Crispiniani, meritumq; Godefridi præsulis iam experti sumus. Alius quidam, qui cæteris altiùs corruerat, planeq; membris omnibus cōtritus putabatur, subuculam, femoralia, caligas, aliasq; vestes suas omnibus discissas ostendens, nihil se mali passum re ipsa declarauit, cunctis stupentibus à loco illo exiliens sanus. Huius rei tot hodieq; testes extāt, quot tū spectatores interfuere. Luctus igitur repentè in gaudium mutatur, Godefridi nomen & meritum ab omnibus in cælum tollitur. Indè tumulatum est sacrū beati viri corpus, quod, teste Christo, ab ipso matris vtero ab oī pollutionis labe immune cōperimus.

Clarabaldus Syluanectensis Episcopus.

Præclarū sane miraculū.

S. Godefrid⁹ perpetuò mā sit virgo.

De quodam presbytero liberato. Cap. 27.

SAcerdos quidam apud Suessiones degens, ab Episcopo Lysiardo, nescio quam ob causam adeò infestabatur, vt è tota ferè prouincia exturbaretur. In magnas igitur angustias coniectus, nec vllam euadendi viam reperiens, venit ad Robertum presbyterum, natione Normannū, exponit ei quid patiatur ab Episcopo,

po, petit cõsiliũ. Abi, inquit ille, ad beatorũ Crispini & Crispiniani martyrũ ecclesiã, prosternere corã monumento illustris præsulis Godefridi, nec dubites te exauditum iri. Ego quoque vnà tecum ibo. Eunt igitur, & cum multa deuotione lachrymabundi, diù in preces incumbunt. Ijs finitis recedunt, & sacerdos deincèps vixit securus. Excessit è uiuis piissimus Ambianensium pastor Godefridus, vti iam antè diximus, sexto Idus Nouembris, hora diei nona, anno sacerdotij sui vndecimo, ætatis quinquagesimo, regnante Ludouico, Philippi Francorum regis filio, anno regni eius decimooctauo: incarnati autem Verbi millesimo centesimo decimooctauo. Porrò anno Christi millesimo centesimo tricesimooctauo, Nonis Aprilis translatũ est venerabile corpus Deo digni præsulis Godefridi à Gosleno Suessionum Episcopo, & ante summam aram sub testudine honorificè reconditum: vbi etiam Christus vota supplicum exaudit: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Iesleno.

DE SANCTO VRSINO PRIMO Episcopo Bituricensi & confessore: Ex Gregorio Turonensi, De Gloria Confessorum, Cap. 80.

9. Nouẽ.

S. Vrsinus primus Biturigum Episcopus

BITVRIGA vrbs primùm à sãcto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus, in Gallias destinatus est, verbũ salutis accepit, atque Ecclesiam Biturigensem primùm instituit, rexitque, qui migrans a seculo, in campo inter reliqua sepulcra populorum sepulturæ locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes Domini venerari, eisque reuerentiam debitam exhibere. Vndè factũ est, ut increscente terra, plantata desupèr vinea, omnem memoriam de primo vrbis sacerdote conuelleret, & vsque ad tempus illud, quo Probianus Episcopus vrbis eius est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur.

Probianus Episcopus Bituricẽsis. Item Desideratus.

Fuit autem quidã Augustus nomine, de domo Desiderati quondam Episcopi: cuius manus ac pedes ità contracti erant, vt non aliter nisi de geniculis atque cubitis sustentaretur, si aliquò processurus vellet incedere. Is, inspirante Deo, de eleemosynis deuotorũ, apud Brias vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis, oratorium ædificauit: cuius cùm in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris sanus effectus est. Deindè collectis secum paucis monachis, sub regula monasterii degens, semper orationi vacabat. Vndè factum est, ut in sequenti accersitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus pontifex fabricauerat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos priùs congregauerat, relinquens, sed instituens eis Præpositum, ipse vtrasq; cellulas gubernabat. Deniquè cùm apud hanc basilicam moraretur, apparuit ei sanctus Vrsinus per visum noctis, dicens: Defossa humo, require corpusculum meum. Ego enim sum Vrsinus, huius vrbis primus Episcopus. Qui ait: Quò ibo, aut ubi quæram sepulcrum tuum, cùm ignorem locum, ubi sis positus? At ille appræhendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur.

Expergefactus Abbas, narrauit hæc sacerdoti suo: sed ille paruipendens quæ à presbytero dicebantur, nullum inquirẽdi studium posuit. Intereà beatus Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus adfuit, susceptusq; ab Episcopo, post cœnam domus Ecclesiasticæ, cùm se sopori dedisset, apparuit vtrique per visum, Episcopo simul scilicet & Abbati: duxitque eos ad locum sepulcri, deprecans vt auferrent eum à loco illo. Expergefacti, simul ad vigilias conueniunt in ipsam sancti Symphoriani basilicam: explicitisque officiis matutinis, refert Episcopus Abbati, quæ viderat, confessusque est & ipse vidisse similiter. Igitur insequenti nocte accedentes illuc cum vno tantùm clerico, qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: eumq; fodientes vsque in profundum, sepulcrum reperiunt. Quo detecto, amotoque opertorio, viderunt sanctũ corpus tanquàm dormientis hominis nulla putredine resolutum. Quod admirantes, & iterùm componentes, indicarunt Episcopo data die, quæ viderant. Tunc illi, conuocatis Abbatibus & Clero, cum honore atque psallentio leuauerunt beatum sepulcrum: & quia vectes illi, quibus ferebatur, valdè longi erant, cùm uenissent ad porticum, non poterant deflecti in ingressu eius, vt ad ostium ædis sine labore accederent. Tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei sacerdos, si voluntas tua est in hanc basilicam ingredi, sentiamus leuamen adiutorii tui. & statim amisso pondere, ità in summa leuitate factus est sarcophagus, vt relictis vectibus, pauci manibus ferrẽt, quem vsque ad locum illum multi detulerant. Et sic celebratis Missis, gaudente populo, iuxta altare sepelitur, multis se deincèps virtutibus manifestans.

Sacerdotes, id est, Episcopo.

Illustre imprimis miraculum.

Sepulcrũ, pro, sarcophago.

IN SANCTVM MARTYREM Theodorum, Oratio D. Gregorii Nysseni Episcopi, Petro Francisco Zino Veronensi interprete.

9. Nouẽ

VOS, Christi gẽs, grex sancte, regale sacerdotium, qui ex omnibus vrbis agrique locis confluxistis, vndenam accepto profectionis signo tam facilè adducti estis, vt ad sacrum hunc locum frequentes conueniretis? Quis huius itineris officiosam ac promptam vobis necessitatem imposuit? præsertim cùm hyemis tempestas sit, quo quidem tempore & bella quiescũt, & omnia milites arma deponunt, & ad fumum nautę gubernacula reclinant, & agricolæ boues aratores in stabulo quiescentes alunt.

Iam olim frequẽtes conuentus ad templa ĩ festis Sãctorum.

Ex militaribus profectò recensionibus turba cecinit sanctus martyr, multosq; diuersis è patriis ad propriam quietis sedem & domum conuocauit, non ad bellicam inuitans expeditionem, sed ad dulcissimam Christianisque maximè conuenientem pacem. Hic enim, vt credimus, & anno superiore barbarorũ tempestatem sedauit, & horribile immanium Scytharum bellum compressit, grauem ipsis, qui iam iamque appropinquare videbantur, terrorem incutiens, nõ galea cristata, nec benè exacuto & ad solem fulgente gladio, sed malorum expultrice omnipotentiq; Cruce Christi, pro quo etiam ipse mortem oppetens, hàc sibi gloriam comparauit.

Vide qd possint sãcti.

Quæso autem vos, qui puræ huius celebritatis estis & martyrum studiosi, vt attentos mihi præbentes animos, consideretis, quantum lucri iustus hic fecerit, quantaque præmia sit in hoc, inquam, mũdo & apud nos assecutus. Eorum enim pręmiorum, quæ non cernuntur, magnitudinem animo complecti nullus potest. Cumq; pietatis fructum cognoueritis, illorum, qui sic honorati sunt, mentem imitemini, eaque munera concupiscatis, quæ Christus certantibus pro cu-

iusque

iusque dignitate distribuit Ac, si videtur, dum à futuris illis bonis, quæ iustis hominibus, donèc humanæ vitæ indea adueniat, spes bona conseruat, perfruẽdis seiuncti sumus, quàm præclarus & magnificus sit præsens sanctorum status & condtio, consideremus.

Animus enim ad proprias reuersus sedes, & corpore vacans, cum sui similibus viuit: Corpus autem castum & inuiolatum eius instrumentum, nullis ꝓpriis affectionibus hospitis quondàm sui immortalitatem lædens, multo cum honore obseruantiaq; contectum præclarè iacet, & veluti thesaurus quidam admodùm preciosus, in tempus regenerationis conseruatur. Et quanuis ex eadem, ea qua cætera corpora, naturæ materia constet, nulla tamen ratione cum illis est comparãdum. Aliorum enim reliquiæ vulgò detestabiles sunt, nullusque volens ad eorum tumulos accedit. Quòd si dum aperiuntur, in eos casu quispiam incurrat, coniectisque oculis deformitatem intùs iacẽtium adspiciat, magna oppletus molestia, & humanæ conditionis miseriam deplorans, prætercurrit. At si in locum similes huic, ad quem uo· hodiè conuenistis, vbi iusti memoria sanctique reliquiæ sunt, accedat, primùm quidem operum, quæ cernit, magnificentia recreatur. Videt enim ædem, vt Dei templum, structuræ tum amplitudine, tum pulchritudine splendidè exædificatum & exornatum, vbi & faber lignum ad animalium effigiem conformauit, & lapicida marmor ad argenti læuitatem capoliuit, & pictor artis suæ flores in imaginibus exprimens, res martyris pręclarè gestas, labores, cruciatus, immanes tyrannorũ adspectus, impetus, ardentem illam & flammas euomentẽ fornacem, beatissimum athletę finem, Christique certamini præsidentis, ac præmia dantis humanæ formã imaginis: hæc, inquam, nobis tãquàm in libro loquẽte artificiosè describens, martyris certamina sapienter exposuit, & instàr prati nitidum templum illustrauit. Nouit enim etiam pictura tacens in pariete loq; & vtilitatis plurimum afferre. Quinetiam lapillorum compositor, pauimentum, quod pedibus teritur, arte atque emblemate vermiculatũ, historia dignũ effecit.

Corpora sanctorũ, thesaur⁹ preciosus

Obserua templorũ amplitudine &c. Usus sacrarum imaginũ antiquissimus.

Vtilitas earum.

Quamobrèm his artis operibus sensibus obnoxiis oculos oblectantes, cupiunt loculo reliquas corporis partes admouere. Etenim ipso contactu sanctimoniã credunt & charitatem excitari. Si quis autem puluerem in ipsa loculi superficie, ubi corpus martyris requiescit, inhærentem prębeat, pro ingenti munere accipiunt, & terram tanquam rem preciosissimam reponunt. Nam si cui fortè facultas detur, vt ipsas reliquias attingat, id verò eiusmodi censetur donum, vt supremo uoto nihil maius optari posse videatur. Hoc qui experti sunt, norunt, quique eo tenentur desiderio. Ipsum enim corpus perindè, acsi* visura florensque esset, amplectunt & deosculantur, oculis, ore, auribus, omnibus denique sensibus adhærent, lachrymasque pietatis & affectionis indices effundunt, martyrique vt omnibus partibus integro ac vigenti supplicant, vt pro se apud Deum legationis munera impetret. Ex his omnibus pius populus discit, quàm preciosa sit in conspectu Domini mors sanctorum eius. Etenim licèt ex eadem massa conflata concretaq; sint omnia hominum corpora, ea tamen, quæ simpliciter intereunt, temerè proiecta iacent: quæ verò martyrii gratiam obtinuerunt, sic amabilia iucondaque sunt, & omnium studiis certatim complectenda, vt in præsentia declarauimus. Ex his ergo, quæ videmus, ea credimus, quæ non cernuntur: & ex his, quę experimur in hac uita, speramus ea, quæ futura promittuntur in altera. Sunt enim multi, qui in ventre, inanique gloria, & caducis atque fragilibus rebus cumulãdis summum bonum collocantes, quid futurum sit, negligunt, atq; huius vitæ fine putant oĩa terminari?

Contactus reliquiarũ.

Nota de puluere. De reliquiis.

** Viuum legẽdum censeo.*

Psal. 115

Sed tu, qui sapiens es, ex paruis magna conicito; ex adumbratis vera & solida cogitato. Quis ex iis, qui apud homines fuerũt excellentissimi, huiusmodi monumentis celebratur? Quis eorum Imperatorum, qui munitissimas vrbes expugnarunt, qui gentes innumerabiles subegerunt, ita decantatus est, vt miles hic pauper, qui nupèr erat in militiam ascitus, quem Paulus armauit, quem Angeli ad certamẽ vnxerunt, quẽ victorem Christus coronauit? Verùm quia dicendo ad martyris pugnas appropinquauimus, agè singularem de ipso sermonem instituamus, gratum est enim cuique, quod ipsi proprium est.

Gloria martyrũ etiam in hac vita q̃ illustris

Patria fuit viro generoso ea regio, quę vergit ad orientem solem. Nobilis enim & hic, quemadmodùm Iob, inter eos, qui ad solis ortum habitãt. Quarè cùm eandem haberet patriam, eosdem etiam mores imitatus est. Nunc autem patria est illi orbis terrarum. Omnis enim martyr, eius regionis, quæ sub sole habitatur, ciuis censetur. Indè ad militiam profectus, cum propria cohorte in hanc regionem se contulit. Hic enim milites ab ipsis imperatoribus iussi fuerant hyemare. Sed aliud, non ex barbarorum impetu, sed ex lege & decreto impio satanæ suscitatum est bellum. Omnes enim Christiani nefaria sententia condemnati, ad supplicium ducebantur. Tunc igitur, tunc hic ter beatus pietate insignis, & fidem in Christũ sic ubiquè circumferens, vt tantùm non in fronte confessionem inscriptam gereret, non ampliùs tyronis, aut nupèr delecti militis robur præ se tulit, neque se rei militaris imperium, aut pugnæ ignarum exhibuit: sed generosos ac strenuos spiritus ad subeunda pericula sumens, haudquaquàm demisit animum, aut hæsitauit, vllam in loquendo timoris suspicionem præbuit. Nã cùm improbi illi iudices, Dux & Centurio in idem, vt olim Herodes & Pilatus, conspirãtes consedissent, † crucique affixi seruum in eiusmodi iudicium, quo Dominus quondam eius circumuentus fuerat, arcessissent: Dic nobis, inquiunt, vndè tibi tantum audaciæ & confidẽtiæ ingenitum sit, vt regias leges despicias, neque mandata domini contremiscens venerere, & eorum, qui rerum potiuntur, decreta colas & obserues? Hi nanque tunc in Maximini regia principem locum obtinebant.

S. Theodori patria.

Iob. 1.

Sistitur ad tribunal.

Quibus ille constanti vultu menteque intrepida opportunè respondit: Ego, inquiens, deos ignoro, qui reuerà nulli sunt. Vos autem impostores dæmonas, Dei nomine cohonestantes, aberratis. Mihi quidẽ De⁹ est Christus, qui Dei filius est vnigenitus. Quamobrèm me religionem ac fidem ipsius confitentem, & vulnerator feriat, & percussor cædat, & cõbustor mihi flammam admoueat, & qui vocibus meis offenditur, linguam excindat. Corpus enim in singulis partibus procreatori suo patientiam & tolerantiam debet. His rationibus victi sunt Tyranni, nec primum strenui militis impetum sustinuerunt, cùm adolescentem ad subeunda tormenta promptum & alacrem cernerẽt, mortemque tanquàm dulce aliquod poculum haurire cupientem.

Constans martyris vox.

Egregia sententia.

Dum igitur parumpèr hęsitant illi, & quid facto opùs sit, inter se consultant, quidam ex ea legione, qui facundior & astutior esse putabatur, martyris responsionem eludens: Estnè, inquit, o Theodore, filius Deo tuo? & generat ille, quemadmodùm homines, cum perturbatione? Nullam in generando (respõdit) nouit perturbationem Deus meus. Ex quo & filium ego confiteor, & generationem Deo conuenientem intelligo. Te verò, o rationis expers, atque infans, nõnè pudet? nonnè rubore suffunderis, Deum etiam fœminam asserens, qui ipsam quidem vt filiorum genitricem,

tricem,& inſtàr leporum aut ſuum fœcũdam dæmonem, facilè tum vterum gerentem, tum parientem colas? Sic igitur ſancto duplicem humanitatis, Modicũ, inquiuot, temporis ſpatium ad conſiderandum ſurenti concedatur. Fortaſſe interim depoſita inſania reſipiſcet, & ad meliorem frugem ſe recipiet. Inſaoiam enim, dementes ſapientiam appellabant: ſtuporem autem, & furorem, pieatem & religionem. Quemadmodùm fit, quãdo illi, qui ebrij ſuot, ſobrijs eaprobraut morbum ſuum.

At pius vir & Chriſti miles, ad virile facinus conficiendum, ſpatium illud conuertit, ecquod autem facinus? Tempus etiam eſt, ut cum lætitia narrationem hanc excipiatis. In metropoli Amaſea fanum fuit, quod fabuloſæ deorum matri decepti illi quondam homines vanitate, quodam io loco propter fluminis ripam cooſtruxerunt. Hoc fanum generoſus ille, dum per inducias liber ac tutus eſſet, opportunitatem & propitium auræ flatum obſeruans, incendit atque combuſsit. Itaque quod ominioò poſt deliberatiooem expectabant, re ipſa ſceleratis reſpooſum dedit. Quod quidem omnibus patefactum eſt, ſiquidem nec clariſsimus in parte ciuitatis accenſus ignis, id occultari permiſit, & ipſe adeò latere non ſtuduit, vt apertè tum præclaro facinore gloriari, tum perturbatione, qua propter templi ſtatuæque combuſtionem conterriti erant impij, gaudere maiorem in modum videretur. Cùm igitur ad præfectos author inceodij delatus eſſet, multo horribiliùs in eum, quàm anteà, iudicium eſt conſtitutum, vt par erat, animis, eorum tanti momenti reconcitatis. Quamobrèm cùm in tribunali reſediſſent, Theodorus præſenti animo in medio ſtetit, imperaotiſque fiduciam præ ſe tulit, non vt reus reſpondens, ſed vti index interrogãs, & celeritate confeſsionis interrogationem interrumpens. Quare poſteaquàm non ſtupidus aut attonitus apparuit, atque illi acerbitate minarum, quibus minimè pepercerant, ſe nihil proficere animaduerterunt, ad artes contrarias confugere, & promiſsis iniuſtis hominem iuſtum, rebusq; inglorijs glorioſum allicere conati: Tibi, inquiunt, ſacerdotij primarij dignitatem pollicemur.

S. Theodorus inflammat fanũ profanum.

Quo quidem audito, vir beatiſsimus vehementi irriſione: Ego, reſpondit, eùm ſacerdotes Idolorum miſeros duco, eorumque me, quòd tam ſtulto munere fungantur, miſeret, tum ſacerdotum principes multo magis commiſeror, & deteſtor. Inter flagitioſos enim quo quis maior atque præſtantior, eo oequior & ioſelicior. Sic inter iniuſtos, qui iniuſtior eſt: ſic inter homicidas, qui crudelior: inter adulatores, qui petulantior. Idcircò poſthàc à perniciosis pollicitationibus abſtinete. Ignoratis enim, ò viri, uos malorum extremum mihi polliceri. Nam piè & rectè uiuere profitentem, præſtat abiectum eſſe in domo Dei, quàm habitare io tabernaculis peccatorum. Ego vel iſtos reges, quorum aſsiduè leges iniquas proponitis, miſeror, qui maxima inter homines regiis muneris dignitate non contenti, ſibi ſacerdotum principis diguitatem vendicarunt: ideoq; lugubrem & tenebricoſam purpuram induuntur, inſtar inſelicium priucipum ſacerdotum, illuſtri regiæ dignitati triſtem amictum induceotes. Quioetiam aliquandò ad nefarias aras accedentes, pro regibus ſinot coci, dum aues ſacrificant, & pecudum viſcera miſerè perſpiciunt, & ſanguinis tabo tanquàm laniones quidam inqninantur.

Blandiuntur ei iudices amplissimis promissis.

Ea ille contẽnit.

Poſt has iuſti hominis voces, ne fictam qnidem & ſimulatam ampliùs humanitatem pręſe tulerunt, ſed illum & in deos maximè impium, & in reges contumelioſum & maledicum vocantes, primùm ligno, quo torquentur homines, ſuſpenſum ceciderunt ac lacerarunt. Ille uerò carnificibus vehementer ſæuientibus, forti alacrique animo perferens, verſum etiam illum è pſalmo decantabat: Laudabo Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Ipſi carnes eius dilaoiabant. At ille pſallebat, ut ſi non ipſe, ſed alius eos cruciatus ſuſtineret. Sic autem laceratũ ac dilaniatum carcer excepit. Vbi rurſùs circa ſanctũ admiranda gerebantur. Etenim per totam noctem vox multitudinis canentium exaudita eſt: & eiuſmodi faces eluxerunt, vt iis, qui extra carcerem erant, tota nocte ſplendor effulſerit. Quo quidem ſpectaculo cãtuque admirabili commotus carceris cuſtos, in cubiculum inſiliit: ſed præter martyrem quieſcentem, & multos vinctos, qui dormiebant, inuenit neminem.

Dire cruciatur.

Pſal. 33.

Ducitur in carcerem.

Cùm igitur multis tormentis adhibitis, in confeſſione religioneque magis ipſe perſtaret, ſententia in eum lata eſt, ut igne vitam finiret. Atque ità pręclarum beatumque iter ad Deum confecit: nobis autem memoriam certaminis tanquàm magiſtram reliquit. Qua quidem ille populos congregat, Eccleſiã inſtituit, dæmones fugat, conciliat angelos pacis, orat à Deo, quæ nobis vtilia ſunt. Hunc enim locum, tanquàm diuerſis morbis medicinas ſuppeditantem officinam conſtituit, procellis tempeſtatibuſque periclitantium portum, egentium opulentum ęrarium, dulce peregrinorum hoſpitium, feſtos dies celebrantium nunquàm deſinentem congreſſum. Quanuis.n. certum, & ſoleonem hunc diem quotannis celebremus, nunquàm tamen deficit ſtudioſè aduenientium multitudo: Quamobem publica, quæ ducit huc, uia formicarum ſimilitudinem conſeruat, aliis redeuntibus, aliis venientibus, alijs ſuccedentibus.

Nota quotannis celebratum feſtum S. Theodori.

Nos igitur, o beate, anni circulo benignitate creatoris peracto, ſacrum hunc martyrumque ſtudioſum cœtum congregauimus, communem adorantes Dominum, certaminumque tuorum pręconium memorabile celebrantes. Tu verò, celebritatis author, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te uocantem viciſsim vocamus. Quocirca ſiue ſublimi in ętheremoraris, ſiue cæleſtem aliquam apſidem circunuertis, ſiue inter angelorum choros conſtitutus Domino aſsiſtis, ſiue inter Principatus & Poteſtates vt ſeruus fidelis eum adoras, iſtis omnibus parumpèr intermiſſis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Ac licèt oculis noſtris minime perſpicuus ſis, ſacrificia noſtra tamen iotuere: vt quas Deo, qui tibi pro tuo ſupplicio, & pia vnica confeſsione tam multa munera largitur, gratias agimus, ipſe conduplices. Meritam ex ſanguine, quem effudiſti, & ignis cruciatu, quẽ pertuliſti, lætitiam percipe. Quot enim tunc ſupplicii tui ſpectatores erant, tot nunc honoris miniſtros habes.

Inuoc. hic ſan. martyr.

Multis beneficiis indigemus. Tu legationis munere fungere apud communem Regem pro patria tua. Martyris enim patria eſt locus, ubi ille paſſus eſt: ciues, & fratres, & propinqui, qui reliquias eius ornant, qui tuentur, qui uenerantur. Calamitates metuimus, pericula formidamus. Haud procùl abſunt exitiales Scythæ, qui contra nos machinaotur bellum. Vt miles propugna, vt martyr pro conſeruis dicendi vtere libertate. Quamquàm tu vitam hanc traſcendiſti, humanas tamen moleſtias & neceſsitate nõ ignoras. Impetra nobis pacem, ne ipſæ celebritates intermittantur, nè rabidus & ſacrilegus barbarus in templis & altaribus comeſſetur, nè ſancta profanus conculcet. Nos quidem, qnod hactenùs ſarcti tecti ſeruati ſimus, tibi acceptum referimus, ſed in poſterum etiam ſecuritatem poſtulamus.

Nota de reliquiis martyris venerandis &c.

Sancti ignorant res noſtras.

Quòd

Quòd ſi maiore ſit opùs auailio, ſratrum tuorum martyrum chorum adhibe, & vnà cum omnibus ſupplica. Multorum preces iuſtorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum eacita, Iohannem Theologum dilectum diſcipulum aduoca, vt Eccleſiarum, quas conſtituerunt, pro quibus catenas pertulerunt, pro quibus pericula & cædes perpeſsi ſunt, ſoliciti curam ſuſcipiant. Nè cultus idolorum contra nos caput tollat, nè hæreſes tanquàm ſpinæ vineam ſuppullulantes lædant, nè zizania creſcentia triticum ſuffocent, nè qua petra veri roris pinguedinem nobis excutiat. Sed tuæ precationis ope magnus fructuum prouentus appareat, recteque inſtituta Chriſtianorum vita, tanquàm in pingui atque frugiſero ſolo, præclaram & admirabilem ad finem vſque ſegetem ferat, vndè nobis proueniat fructus ęternæ vitæ in Chriſto Ieſu Domino noſtro, qui cum patri & ſpiritui ſancto gloria, honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET GLOrioſi martyris Chriſti Theodori Tyronis: Ex Simeone Metaphraſte.

9. Nouē. iuxta Latinos.

MAXIMIANVS & Maximinus Imperatores, emiſerunt decretum in vniuerſam terram, quæ parebat eorum imperio, vt omnes gentes, quæ credebant piæ religioni Chriſtianorum, ſi execrandos cibos guſtaſſent, ſalui eſſent: qui autem contradicebant, traderentur iudiciis. Quo tempore militans S. Theodorus tyro in Orientis regione cum multis aliis, ductus eſt ad legionem, quæ vocabatur Marmaritarum, ſub Pręposito Brinca: quæ legio ſedebat in ciuitate Ponti, nomine Amaſea. Ductus verò S. Theodorus, cogebatur ſacrificare ſimulacris. Verus autem CHRISTI miles Theodorus, cùm eſſet Deo fidelis, repletus ſancto Spiritu, dixit in medio legionis: Ego ſum Chriſtianus, & iuſſus ſum non ſacrificare adulterinis, habeo enim IESVM CHRISTVM Regem in cælis. Dixit Brincas Præpoſitus: Velis me audire Theodore, & accipe totam tuam armaturam: & cùm militaueris, veni diis ſacrificaturus. Sanctus Theodorus reſpondens, dixit: Ego milito meo Regi CHRISTO, & decæterò non poſſum alii militare. Reſpondens autem ſanctus, dixit: Vnuſquiſque ſcit, quomodo militet. Ego verò milito meo Domino & Regi cęleſti Deo, & filio eius vnigenito.

Non vult S. Theodorus ſacrificare dæmonib⁹.

Poſidonius Ducenarius, qui adſtabat, dixit: Et filium habet Deus tuus, ò Theodore? Reſpondens autem S. Theodorus, dixit: Habet certè filium verbum veritatis, per quem fecit omnia. Dixit vero ei Præpoſitus: Poſſumusnè ipſum cognoſcere? Dixit S. Theodorus: Vellem, ſi vobis Deus talem dediſſet intelligentiam, vt eum cognoſceretis. Dixit Poſidonius: Et ſi eum cognouerimus, non poſſumus relinquere noſtrum Imperatorem, & ad illum accedere? Dixit S. Theodorus: Nihil eſt, quod vos impediat, quo minùs relinquatis tenebras, & quam ad breue tempus habetis fiduciam erga veſtrum breui tempore duraturũ & terrenum Imperatorem, & accedatis ad Deum viuum & Regem & Dominum æternum, & ei militetis, quomodò ego. Dixit Brincas Præpoſitus: Ei cedamus vſque ad aliquot dies, vt cùm ſeipſum admonuerit, accedat ad id, quod eſt vtile.

Cùm ergò accepiſſet id, quod concedebatur, orabat ſine intermiſsione, & laudabat Dominum. Ira autem fremebant impij, & erant ſoliciti de quibuſdam alijs ex ciuibus: quos etiam comprehenderunt, & duxerunt in carcerem. Beatus verò Theodorus eos ſequens acclamabat, docens viam ſalutis & tolerantiæ, nè negarent CHRISTVM Regem.

Chriſtiani quidam mittuntur in carcerem

Cùm illi autem fuiſſent incluſi, ipſe S. Teodorus inuento tempore opportuno, noctù combuſsit templum matris deorum. Viſus autem fuit à quibuſdam è ciuitate, & accuſatus. Cronides verò quæſtor propter hoc timore affectus, eum comprehendit & adduxit ad Præſidem Publium, ſic eum docens: Domine mi, hic vir peſtifer recèns electus tyro, qui malè venit in noſtram ciuitatem, combuſsit templum matris deorum, & deos affecit iniuria. Eum ergò comprehenſum duxi ad tuam magnitudinem, vt conuenienter diuino & imperatorio edicto dominorum orbis terræ, det pœnas eorum, quæ auſus eſt facere. Iudex autem accerſito Præpoſito Brinca dixit ei: Tùne dediſti ei poteſtatem, vt igne conſumeret templum matris noſtrorum deorum? Ille verò reſpondit, dicens: Ego ſępè eum ſum adhortatus, ei etiam dato certo tempore, vt cùm apud ſe conſideraſſet, diis ſacrificaret. Si autem hoc fecit, omninò deos contempſit & iuſſa Imperatoria. Cùm ſis ergò Iudex, ſequere edicta Imperatorum.

Pręſes itaque ſedens in tribunali, iuſsit ad ſe adduci beatum Theodorum. Cùm eſſet autem adductus, dixit ei Iudex: Quamobrèm, cùm te oporteret deæ ſacrificare, & ei libare, & thus offerre, ignem ei obtuliſti? Dixit ſanctus Theodorus: Quod feci, non nego: accendi ligna, vt lapis vreretur, eſt autem talis veſtra dea & eius virtus, vt ignis eam tangat & eam vrat. Ego ligna accendi, vt vreret lapidem.

S. Theodorus ducitur ad tribunal.

Ira verò motus Iudex, iuſſit eum verberari, ſic dicens: Molliora mea verba te audaciorem fecerunt, & confidentiorem. Quamobrèm noli mihi reſpondere multa verba. Nam te manent dura & grauia tormenta ac cruciatus, vt pareas edictis Imperatoris. Dixit S. Theodorus: Neque tibi pareo, neque tormenta tua timeo, etiamſi ſint ualdè formidabilia. Decæterò fac, quod velis. Nam expectatio bonorum DEI me adhortatur, vt confidam, propter ſpem mihi repoſitam, & coronam, quæ mihi à DEO contexitur. Dixit Iudex: Diis ſacrifica Theodore, & te libera ab iis, quæ te manent, tormentis, es enim malè & acerbè moriturus. Dixit ſanctus Theodorus: Non ſunt mihi tormenta, quos tu infers cruciatus. Dominus enim meus & Rex IESVS CHRISTVS, eſt ante faciem meã, me liberans à tuis tormentis: quem tu non vides, quoniam non intueris mentis oculis. Ira autem percitus Iudex, & rugiens vt leo, iuſsit eum coniici in carcerem, & portam obſignari cuſtodiæ, & eum ſini illic fame mori.

Verberatur.

Conſtantia eius.

Trahitur ĩ cuſtodiã

In cuſtodiam verò coniectus beatus Theodorus, alebatur à ſancto ſpiritu: & in nocte illa viſus eſt ei Dominus, & dixit ei: Confide Theodore, ego enim ſum tecum. Nè ergò acceperis cibum aut potum ab his omnibus, erit enim tibi uita ab interitu aliena, & ęterna mecum in cælis. Hæc cùm dixiſſet Dominus, ab eo euanuit. Cùm receſsiſſet autem Dominus, beatus Theodorus cœpit pſallere & exultare: eum verò exaudiebat magna turba ſanctorũ Angelorum. Cuſtodes autem carceris cùm audiiſſent ſuauitatem pſalmodiæ, ſurrexerunt & cucurrerunt ad portam cuſtodiæ. Qui cùm vidiſſent portam clauſam, & ſaluum ſignaculum, obſeruabant per feneſtram. Cùm autem vidiſſent magnam turbam candidatam & pſallentem ſimul cum ſancto Theodoro, timore affecti, renunciarunt id Præſidi Publio. Statim verò ſurgens

Chriſtus ei apparet

Iudex

Iudex Publius, cursìm venit ad portam custodiæ: & vidit portam quidem clausam, & eatenam similiter, & salua signacula: audiuit antem vocem quoquè eorum, qui intus psallebant simul cum Theodoro: & fecit armatos milites eircúcircà seruare custodiam, putans aliquos Christianos esse cum Theodoro: Ingressus antem, nullum innenit, nisi solum seruum Christi Theodorum in ligno constrictum. Eum verò inuasit magnus timor, & tremor, & omnes qui cum ipso erant. Cùm autem custodiæ fores rursùs clausissent, recesserunr, eùm iussisset Iudex dari vnciam panis & aquæ poculum quotidiè. Magnus verò & fidelis martyr CHRISTI, prout scriptum est, *[Habac. 2]* Quòd iustus ex fide viuet: nequaquàm voluit ab illis accipere panem aut potum, dicens eis: Me alit Dominus meus & Rex Iesus Christus.

[Vide blãditias satana.] Cùm fuisset autem manè, iussit Præses eum produci ad tribunal. Qui eùm adfuisset, dicit ei: Morem mihi gere absque tormentis & supplicijs, & sacrifica magnis diis, vt quamprimùm scribam ad dominos orbis terræ, vt tu fias pontifex deorum, & accipias non leues quoslibet honores, & in eadem sede nobiscum maneas. Beatus autem Theodorus cùm in cælum suspexisset, & se signasset per totum corpus, dixit Tyranno: *[Respuit falacia p missa martyr Chri.]* Etiamsi carnes meas in igne liquefeceris, & multiplicibus tormentis deleueris, gladiisque & bestiis me tradideris, quandiù est flatus in meis naribus, non negabo nomen Christi mei. Tyrannus autem consilio inito cum Præposito, iussit ipsum suspendi in ligno, *[Vngulis discerpit.]* imperans lictoribus, ut eius latera vngulis carperent. Qui ipsum vsqueadeò carpserunt, vt eius nudarentur latera. Beatus verò Theodorus nihil respõdit Præsidi, sed psallebat, sic dicens: *[Psal. 33.]* Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Obstupefactus autem Tyrannus tanta tolerantia & fortitudine beati Theodori, dixit ei: Non te pudet, o omnium hominum infelicissime, quòd speras in homine, qui dicitur Christus, qui affectus fuit morte uiolenta, & iam inconsideratè te tradis tormentis & suppliciis? Sanctus uerò CHRISTI martyr Theodorus dixit: Hoc sit mihi dedecus & omnibus, qui inuocant nomen Domini mei IESV Christi. Eaclamante autem populo, vt ipse iam de medio tolleretur, per præconem eum interrogauit: Visnè sacrificare, an à me ampliùs cruciari? Respondens sanctus martyr CHRISTI Theodorus, liberè dixit Tyranno: Impie & plene omni iniquitate & dolo, fili diaboli, & verè digne operatione aduersarij, non times DEVM, qui tantum tibi imperium & tantam potestatem est largitus? Per ipsum enim reges regnant, & tyranni terram tenent dominatu, *[Prou. 8.]* me enim cogis relinquere DEVM viuum, & adorare lapides inanimos. Iudex autem cum magna deliberatione dixit sancto Theodoro: Quid vis, esse nobiscum, an cum Christo tuo? Sanctus verò respondit cum magno gaudio: Cum Christo meo, & fui, & sum, & ero, decæterò fac quod voles.

Videns autem Tyrannus nihil posse tormenta aduersùs eius tolerantiam, nec posse eum superare, dat in eum sententiam, sic dicens: Theodorum, qui non paruit potentiæ gloriosorũ Imperatorum & deorũ, credidit autem Iesu Christo, qui fuit crucifixus sub Pontio Pilato, sicut audio ea Iudęis, ipsum iubeo igni tradi. Postquàm autem solùm sententiam pronunciauit Iudex, dicto citiùs res mandata fuit eaecutioni. *[Signo Crucis to tum corp' munit, & reddit spiritum.]* Nam cùm lictores ex officinis & balneis ligna repentè collegissent, beatum quoquè Theodorum duxerũt ad locum propositum. Et cùm ipse sibi fecisset signũ Crucis in fronte & toto corpore, copiosus circa illũ ignis accensus est. Tunc autem adfuit Spiritus sanctus, & relaxatus fuit sanctus martyr, & sic Deum laudans & glorificans, in pace reddidit Domino sanctum suũ spiritum, & vidimus venerandam & sanctam eius animam, tanquàm fulgur assumi in cælos.

Quędam autem mulier, quæ meritò vocabatur Eusebia, vt quæ piè & ea virtute viueret, petiit corpus sancti & gloriosi martyris Theodori. Quod cùm vnguentis perfudisset, & sindone munda inuoluisset, deposuit in loculo in domo sua, in ciuitate Euchaitarũ sub metropoli Amasenorum, quotannis peragens memoriam eius venerandi & colendi martyrii. Consummatus autem fuit sanctus martyr Christi Theodorus Februarii mensis decimoseptimo, imperante Maximiano tyranno: in nos autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen

NECTARII ARCHIEPISCOPI Constantinopolitani narratio, propter quam causam in primo sabbato sanctorum ieiuniorum celebramus memoriã sancti martyris Theodori: & de ieiunio & eleemosyna. Habetur in Metaphraste.

QVAM magna est multitudo benignitatis tuæ, Domine, æquum est ut nos *[Psal. 30.]* hodiè cum magno Dauide eloquamur melodiceè. * Quo enim non est *[for. * quõ]* maximè * admirabile? Nos, cùm non *[for. * admirabilius]* essemus, produxit. Produxit autem non similiter iis, quæ priùs est fabricatus, cælo, inquã, & iis quę sunt in ipso, terræq; & mari, & iis, quę sunt in eis. Eorum enim opus & machinatio, materiaq; & constitutio erat Verbum. Dixit enim, vel potiùs cogitauit: & cogitatio fuit omnibus natura & generatio, modoque & ordo, & quęcunque ea, quæ apparent, consequuntur: factaque sunt & manent, & erũt vsque ad secundum eius ad nos aduentum. Quinetiam ipsas quoquè supremas potestates uerbo solo, vel nutu potiùs constituit. Nos autem manu sua propria, o miraculum, eùm Deus esset ante secula, & carens principio, *[Gene. 1.]* & quod est admirabilius, ad imaginẽ & similitudinem suam, cùm esset Dominus, effinxit. Deindè non hucusquè solùm constitit huius bonitas: *[Gene. 2.]* sed etiam eum diuina ornauit insufflatione, prębens animam intelligentem & ratione præditam. Præter hæc autem paradisi quoquè ciuem effecit animam: paradisi, inquam, cuius pulchritudo neque verbis exprimi, neque mente comprehendi potest: *[Quanta Deus homini præstiterit.]* & omnia, quęcunque prius creauerat & fuerat fabricatus, ei subiiciens & largiens, tanquam pater quispiam benè affectus in filium, & eum amore complectens, eum instituit hæredem & dñm, quem reliqua omnia obseruarent, & ei ministrarent.

Atque hæc quidem scio uos nosse, qui estis studiosiores & diligentiores. Quinetiam ea, quę restant, quæ etiam, vt qui ea sciatis, reliquimus. Eorum antem, quæ deinceps sequuntur, nè prolixiori vtar oratione, prætermittam plurima, quę passus est, deceptus à maligno dæmone: præceptum, inquam, & diuinitatis opinionem, & præcepti (o meum lapsum) obseruationem *[Gene. 3.]* & transgressionem. Deindè nudationem, occultationem, & quæ sunt ea consecuta, ne ea ipsa dicam. Sed est hoc quidem magnum & omnium Dei in eum beneficiorum longè maximum, & eius summus, vt ità dicam, lapsus. Qui tam multa beneficia fuerat consecutus, se erexit & extulit aduersus eum, qui ipsum fecerat. Quid ergò Deus, qui ipsum fecit?

Pul-

Puluerem illum, terram illam informeo, quam fuis formauit manibus, & tam multis ditauit beneficiis: Cur oon dico id, quod eft peius? Eum, qui ab ipfo defecerat, & diuinum eius iuffum fuerat tranfgreffus, nom defpexit? num reliquit? Minimè, fed latentem quæfiuit: & cùm inueniffet, caftigauit quidem, fed benignè. Quæ autem poftea funt confecuta, quid opùs eft dicere, quibus hominum feritas creatorem fuum ad iram prouocauit, fratrum cædes, adulteria, infanos hominum amores, fimulacrorum cultus, & quæ ea confequuntur? Quid ergò? nunquid propter hæc eum repulit, aut eft abominatus? Nequaquàm, fed tan quàm pater cùm multis modis benignitatis nos priùs caftigaffet, deinde vidiffet nos non poffe declinare ab eo, quod eft deterius, quid facit? Defcendit è finu patris: papę, quanta mifericordia, cùm effet Deus æternus & immortalis: & vt paucis abfoluam, carnem fufcepit ex cafta virgine, mei qui fum feruus, formam ferens. Deindè fuit cruci affixus, fepultus, refurrexit, fimul etiam furgere faciens eum, qui ceciderat. Quid his effe poteft benignius aut mifericordius?

Immēfus Dei amor erga nos.

Et pater quidem fuum filium, quem genuit, quem ex fuis produxit vifceribus, fi à fuo confilio & iuffu parùm deflexerit, non fatis habet ei plagas imponere & flagella intentare, fed abdicat, execratur, perfequitur eum, qui priùs erat charus, propter caufam nullius momenti. Et dominos fimiliter, cùm fuum famulum, qui vel parùm offenderat, miferum pœnis & vinculis, fameque & fiti oppreflerit, eum vendit, ablegās quàm longifsimè. Res autem noftræ quomodò? Formati fumus, honor & gloria nobis fuit tributa: innumerabilibus bonis fumus ditati, horum autem datori quid contrà reddidimus? Contemptui habuimus, ad iram prouocauimus, contumelia & moleftia affecimus: & ne nos quidem defpexit, fed cùm fit Deus & Dominus, non dedignatur vocari pater ab ingratis & paftor, ponens fuam animam pro ouibus. Quinetiam eos qui labuntur, erigit: & eorum, qui offendūt, miferetur, & non reddit pro meritis malorum noftrorum. Si enim iniquitates obferuaueris, Domine: Dñe, quis fuftinebit? Eft folicitus de cuiuslibet, uel minimæ ouis correctione: expectat vniufcuiufq; conuerfionem. Ego enim fum, inquit Deus, qui nolo mortem peccatoris, fed vt conuerfus viuat. Rursùs autē fert opem ijs, qui bello appetuntur: & adiuuat partim quidem per fe, partim verò per fanctos fuos. Qui etiam hoc miraculum, quod nunc à nobis celebratur, fecit per clarifsimum fuum & gloriofum martyrem Theodorum, quod eft fummum & imprimis admirabile: ad quod nunc declarandum defcendit oratio, propter quod prædictis quoque magnis Dei noftri operibus, eius bonitatis magnitudo euafit manifefta omnibus: quod quidem procedens tempus volebat mandare profundo obliuionis, fed non potuit imponere finem fuæ voluntati: cùm fideles & pii viri nos ad hoc incitaffent, qui etiam fcriptos ferentes commentarios, quibus fidem faciebat tempus, & præterea nobis affirmantes, feipfos vidiffe miraculum, hortati funt, vt quod à multis ignorabatur, magnum Dei opus manifeftum redderemus omnibus. Sed iam, rogo, mihi incipienti narrare, aures fideliter præbentes, excipite orationem: vt imbecillitati meæ orationis animam adhibentes, vnà cum oratione auferatis miraculum, fummam Dei noftri bonitatem, lenitatē, benignitatem, manfuetudinem & clementiam, paterna eius in nos vifcera: quemadmodùm non defpicit, nec finit nos, etiamfi imprudentes bello impetamur, à malorum authore dęmone & eius fymmyftis, incidere in lapfum interitus: maximè, fi infidiæ afferant animæ aliquod periculum: fed femper noftram robo

Ingratitu do hōis erga Deū.

Pfal. 129

Ezech. 18

rans imbecillitatem, nos femper reddit illæfos & intactos, & fuperiores inimici infidiis & periculis. Miraculum autem fic habet:

O chare cœtus Orthodoxorum, & fidelifsimum auditorium, perfuafum habeo uos non ignorare, quā tæ & quales à fatana, qui nobis femper inuidet, & à pefsimis eius miniftris, infidiæ & doli aduerfus venerandam & inuictam noftram fidem, tanquàm quędam procellæ, diuerfis temporibus fuerunt excitatæ, etiāfi benignus & clemens Deus, propter noftram humilitatem magna, & omnipotenti miffa fua dextera ad nos defendendos, non dedit nos, vt Propheticè dicā, prædam dentibus eorum. Quarum (vt eos, qui olim fuerunt, & primos omittam) vna fuit infania & rabies Iuliani Apoftatæ aduerfus diuinam & inuictam noftram fidem: Iuliani qui locutus eft in altum Dei blafphemiam, & manum extulit impiam aduersùs diuinā & piam noftram fidem. De eo fat fcio, etfi non vifu, at auditu faltem accepiftis, ò uos qui adeftis, quàm grauia & inania, & palàm ex infidiis aufus fit aduersùs Chriftianos. Cui nullo modo quidem erat curæ gentes vincere, & barbaros propulfare, & diripere vrbes inimicorum: exiftimabat enim effe rem pufillā & inutilē: fed Chriftianos deftruere, & eorum delere fidē, & ut Deus quidem defpiceretur, (o calamitatē, ò infaniam) qui nutu omnia conftituit, atque adeò eum ipfum: qui vtinàm nunquàm fuiffet natus, neque vitæ fuperftes: fimulacra autem honorarentur, & vbique extolleretur gloriæ eorum altitudo, magnum ducebat opus & magno ftudio elaborandum: idque magis curabat, quàm alia omnia.

Satanas cum fuis admiftris fem per oppugnat fidē catholicā

Pfal. 123:

Iulianus Apoftata fidē perfequitur.

Cùm ergò hæc fic haberent, & eius inftituti rabies magis crefceret, (impietas enim tanquàm flāma quędam, quæ aptam comprehenderat materiam, & in cælum fublata fuerat, vicina delere properat) fimiliter cùm ipfa quoque eius animam tāquàm aptam apprehendiffet, accenditur & excitatur ad exurendos Chriftianos, eis vehementer minitans. Cùm autem hæc fierent, maiorque ira & infania in fummum affurgeret, quid opùs eft dicere, qualia & quàm multa tormenta excogitata fuerunt in Chriftianos ab illo impio, ventrum fectiones, fectiones vifcerum, vehemēter virgis verberationes, oculorum effofsiones, dētium eiectiones, linguarum & manuum amputationes, tibiarum confractiones, ignis conflagrationes, multiplices & callido artificio excogitatæ craticulę & lebetes, fubulę & fartagines, & quæcunq; inftrumenta mortis tūc inuaferunt Chriftianos. Sic ergò infaniens fceleratus, cùm non poffet finem imponere impietatis. Nam alii quidem flagris cæfi, efficiebantur Chrifti martyres ꝑ tolerantiam: alii autem nondùm fubiecti tormentis, tanquàm ad aliquod pulchrum exemplum, ad eos intuentes, ea quæ dolorem afferunt, defpiciebant. Nam & vnumquenque flagris cædere & morte afficere neque poterat, neque uerò id ei expediebat. Necefsè n. erat, fi omnes fuiffent de medio fublati, eius effe imperium vacuum iis, quos regeret & quos adminiftraret.

Quibus tormentis afficerit Chřianos

Cùm hęc ità fe haberent, & Chriftianifsima quidē fides non deleretur, cor autem eius intrinfecus malitia inflammaretur, capit confilium fęuum & inhumanum: mihi verò iucundifsimam referenti narrationē, aures (quęfo) adhibete fideliter. Cùm enim confiderans fceleratus, fe huc & illuc verfaffet, inuenit, vt exiftimauit, occafionem viamque & rationem deducendæ ad finem impietatis, qua nec flagris cæderet aliquem aut morte afficeret, & tamen ciues omnes per defperationem adduceret ad cultum fimulacrorum, etiamfi Deus effecerit, vt euanefceret impium eius confilium. Nā cùm veniffent cafti & diutni dies Quadragefimæ, in quibus omnis ætas apud fe cogitat, quę

Vide infignem cōmendatio nem Quadragefimæ.

prius

priùs sunt admissa peccata: in quibus & facile est cadere, cùm tunc grauius oppugnet inimicus, & reuocari est difficile. Cùm iam primus dies cœpisset, accersito eo, qui tunc erat Præfectus vrbis, qui eadem quæ ipse sentiebat, & erat ei in incredulitate similis, dixit: Quoniam, ò Præfecte, multis & variis vsi machinationibus res Christianorum minimè potuimus extinguere, (est autem hoc mihi non paruæ curæ) mihi à diis fuit subministratum pulcherrimum consilium, & contra qd' nihil dici potest. Nam quoniam Christiani hanc hebdomadam statuunt esse primam suorum ieiuniorum, & studium adhibent, vt puriùs & incorruptius custodiantur, quam alii dies ieiuniorum, iubeo vt quæcunque in foro esculenta & poculenta sunt proposita, auferantur, & nihil aliud proponatur, quàm cibus & potus, quem ego tibi præbebo, miatus sanguine sacrificiorum. Necessè est enim, cùm hoc factum fuerit, vt aut omnes ementes comedant, & nobis obediant, vt qui gustarint deorum sacrificia: aut fame pereát, cùm agnouerint consilium quod cepimus, vt qui non habeant, quanam ratione suæ succurrant inopiæ. Hæc cùm ex impio illo ore audisset Præfectus, fertur dixisse: Nũc planè scio, quòd cor regis est in manu deorũ: & cùm primum dixisset, quod dixerat, est executus: & quæ in foro quidem erant proposita, domi fuerũt reposita: quę autem erant Imperatoris iocestata & execraoda, in foro fuerunt proposita.

Nota impii Apostata machinationẽ

Quid ergò qui nos creauit, Deus? nunquid neglexit aut despexit? Nequaquàm: sed simul cum his grauissimis insidiis & improba machinatione salutẽ excogitauit. Pontifici enim & Pastori Christianorum, q tunc erat, hoc impium aperuit consilium, mittens ad eum in somnis magnum martyrem Theodorum, re vera Dei donum, donatum ad salutẽ nostrę fidei. Dei itaque martyr accedit ad Patriarcham, re vera & non in somnis apparens: memini autem eorum, quę dixit, ad verbum. Sic enim dixit Principi Pastorum. Surge, congrega gregem Christi, & omnes diligenter admone, nè quicquam emant ex cibo & potu, qui est in foro propositos. Impius enim Iulianus, omnia polluit execraodo sanguine sacrificii simulacrorum. Pótifex verò sancto respondit: Quomodò, o Domine mi, potest hoc fieri? Nam hoc quidem possunt fortasse, qui sunt diuites. Nam sibi quidem prius habent reposita, quæ sunt necessaria; Pauperes autem ne habent quidem victum vnius diei. Quidnam ergò erit, quo possint solàri inopiam rerum necessariarum? Martyr verò dixit: Prębens eis Colybem, solare necessitatem. Patriarcha autem dixit: Et quidnam hoc fuerit? nescio enim quod sit hoc vocabulum. Martyr verò (o solidã & acrem eius defensionem) respondit: Frumentum, inquit, coque, & eis in cibum distribue. sermone. n. Euthaitarum solemus hoc vocare Colybem. Cùm sic ergò feceris, conserua Christi gregem illæsum & impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha martyri, qui tam benignè & misericorditer nostræ salutis curam geris? Ego sum, inquit, martyr Christi Theodorus, qui ab ipso missus sum ad vestram salutem.

S. Theodorus apparet patriarchæ.

Iona 3.

Quid hoc admirabilius vnquàm factum est à propheta Iona, qui Niniuitis annunciauit euersionem ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidem certè est illo magis admirabile: quandoquidem illic quidem missus est solum propheta significaturus euersionem ciuitatis: Martyr autem Christi Theodorus, significauit futuram animarum euersionem. Et ille quidem solum significauit euertendam esse ciuitatem: Martyr uerò & causam & medicinam, nè tã multæ euerterentur animæ, neque simul perirent cũ cultu simulacrorum, apertè nobis declarauit. Quo est ergò anima corpore præstantior, eo est hoc illo maius & admirabilibus: & quo est quæ animas euertit euersio, grauior euersione quæ euertit ciuitatem, eo, vt ego quidem sentio, is qui ab hac eripit, eo qui illã præsignauit, est auxilio benignior & excelsior: nisi indignum aliquid diximus, prophetæ adæquantes martyrem: sunt enim ambo vnius & eiusdem Christi Dei, & ab eo iussi sunt ambo facere, quæ fecerunt. Pergat autem nostra oratio, sequens ea, quæ priùs dicta sunt.

Postquàm ergo hæc sic audiuit Patriarcha, admiratione plenus & lætitia, surrexit, & Christi populum congregauit, martyrisq; Christi aduentum & quodnam ferendum significarit auxilium, apertè narrauit omnibus: & cùm fecisset, vt sanctus statuerat, seruauit illæsum gregem Christi. Peracta autem hebdomada, cùm inutilem fuisse machinationem, & successu caruisse insidias accepit Iulianus, apertè quidem & summè victus, è foro quidem extulit ea, quæ erant polluta: proponi verò iussit ea, quæ consueuerant. Quamobrem cùm venisset sabbatum, intellexissent autem Christiani irritam fuisse machinationem furiosi Iuliani, hymnum gratiarũ actionis glorioso martyri Theodoro exhibentes, lætum & splendidum festum ei celebrarunt: frumentumque coquentes, & pauperibus distribuentes, fecerunt eorum salutem omnibus manifestam. Singulis itaque annis ab eo tempore vsque in hodiernum diem, miraculi inclyti martyris memoriam piè fidelibus peragendam reliquere. Hoc est, qd' a nobis nunc peragitur & celebratur miraculum. Talis fuit acerrima gloriosi martyris in nos defensio, & impiarum impii Tyranni insidiarum deletio.

Impii Apostata conatus diuinitus prohibentur.

Festum S. Theodori.

Sed quis reuera pro dignitate laudarit Dei nostri bonitatem, qui ex faucibus ipsius diaboli homines, q tunc erant, extraxit vno momento, nempe admirabili & præclaro aduentu venerandi martyris Theodori? quin etiam uos quoque quotidiè, qui nostra neglĩgẽtia diabolo prodimur, cõseruat, & eripit ex illius faucibus. Hæc ergò cùm sciamus, ò dilecti, ipsi quoquè aliquid conferamus Deo, qui donat talia. Quid autẽ offeramus aliud, nisi eleemosynam? Nulla enim re ex omnibus ęquè, ac ea, solet Deus delectari: maximè, cum ipsum tempus pulcherrimè nos ad hoc adhortatur. Est enim ieiunii tempus, & sancti ieiunii, in quo est purificatio animæ & corporis iis, qui id verè exercent, per copiosam misericordiæ elargitionem. Quin etiam ad intemeratarum Christi perpessionum per ipsum inducti recordationem nos purgemus, nõ solùm à cibo & potu, sed etiam ab omni tetro inquinamento: periurio, inquam, detractione, mendacio, inimicitiis, intemperãtia, & quæ est omnium malorum prima & ultima, auaritia. Ab his enim alienatio, est præclara porgatio, & ieiunium verum & nulli affine repræhensioni. Ante hæc autem, & cum his, & post hæc faciamus eleemosynam, quæ reuera non ad tertium cælum, sed ad ipsum cælorum effectorem nos deducit: eleemosynam, quæ est tanquàm currus igneus, & quę à terris supra cælum extollit, quos acceperit. Cum his nostrum quidem præclarum & Deo acceptum fiet ieiunium: tanquam suffitus verò dirigentur preces.

Eleemosyna Deo gratissima.

Eleemosyna vis, & efficacia.

Nec mihi dixeris quatriduana, aut sex dierum ieiunia. Nam sunt quidem hæc quoquè pulchra, & Deo accepta ieiunia, & auertunt animi perturbationes. Sed vt absque spiritu & inutile, & inefficax nostrum corpus, ita etiam absque eleemosyna vanum erit nobis ieiunium. Vndè hoc autem? Ex ipsis scripturis ostẽdemus. Dicit enim: Eleemosyna & fides nè tibi deficiat. Et rursùs: Ante quem ambulabant misericordia & veritas. Et alibi: Misericordiam volo, & non sacrificium, &, Qui miseretur pauperis, Deo fœneratur. Vt autem in præsentia plurima prætermittam, exemplo vel potius re ipsa uobis ostendam excellentem dignitatem

Prou. 3. iuxta LXX.

Psal. 88.

Osee 6.

Prou. 19.

tatem eleemosynæ. Si enim crastino die veneris, vultu quidem pallidus & deorsùm intuens, & afferens omnia euidentia argumenta ieiunii, ad te verò accedat examen pauperum, fame & siti confectum, & frigore concretum, à te supplicibus vocibus petens misericordiam, à te autem inane recesserit, nullam accipiẽs inopiæ suæ consolationem: dic, quidnam decęterò tibi tuum reputabitur ieiunium? num solùm maceratio corporis, quæ ei, qui ipsam exercet, nullam affert vtilitatem.

Sed mihi dices, quicunque sis, qui hæc dicis. Scio enim frigidas vestras dilationes & inanes prętextus. Sunt mihi multi liberi, vxoris curam gero, famulorum, famularum. Vtinàm sufficiam ad eis suppeditanda, quæ sunt necessaria: tantum abest, vt possim suppeditare hominibus pigris & ociosis: qui reuerà non volentes laborare, arte voluntariam sibi adsciscunt paupertatem. Præterea autem vulgò quoquè tritum inducis prouerbium, primam vocans mercedem eam, quę datur suis. Quid tu, rogo, in peccatis pręrexis excusationes? Propterea quòd te Deus fecit patrem liberorum, & te familiæ dominum constituit, debes agere gratias, & implere eius præcepta, miserando egenorum, qui sunt eiusdem generis. Contrà autem ex beneficio sumis occasionem duritiæ & inhumanitatis: nec hoc solùm, sed eos etiam, quibus nihil vnquàm suppeditasti, insectaris probris & maledictis. Quid facimus, o homines? reuereamur, si nihil aliud, vel ipsam naturam: similem enim habemus naturam & animam pauperes & diuites, & ab vno opifice sumus omnes effecti: estque vna nostra dignitas adoptionis & regenerationis, etiamsi nescio quomodò instabilis huius vitę motus, impares ad victum facultates distribuit hominibus: & quod est maximum, ab vno Iudice iudicabimur, & ad idem tribunal sistemur. Hæc ergò cùm sciamus omnes, quandiù stat hic dies festus, emamus nostræ salutis viaticum per eleemosynam, & studeamus habere defensores, & non accusatores apud illud tribunal pauperes. Videamus Dominum, qui in omnes obtinet imperium, & omnes superat, quemadmodùm quotidiè à nobis ad iram prouocatus & iniuria affectus, non odit, non auersatur: sed à nobis rogatus, statim præbet id, quod est vtile. Et Deus quidẽ sic, & hæc Deus, cui supplicant ingrati famuli.

Prætextus eorum, qui nolunt præstare eleemosynam

Nos autem eum, qui est eiusdem generis, qui nos nunquàm ad iram prouocauit, immò verò qui suos vocat dominos, & quæ sunt huiusmodi, vt attrahat ad misericordiam, despicimus, & aures obstruimus, vt aspis ad incantationes. Et quomodò sunt hæc benignitatis aut misericordiæ? immò verò contrà sunt maximæ crudelitatis. Bonus est Deus, quòd hunc aerem, quem spiramus, & fluenta aquarum, & lucem solis, ex æquo abundè suppeditauit omnibus, diuitibus & pauperibus. Nullus enim pauper liberè vllum aerem hausisset, aut hanc lucem percepisset: sed priùs, quàm exiissent ex vtero, arrepti fuissent miseri, si ad se precio emptam attraxissent respirationem, quòd in iugera, & modos, quomodò terram & mare, hæc diuites diuisissent. O duritiam, o crudelitatem: quod viuant pauperes, propemodùm ęgrè ferimus. Nequaquàm hoc faciamus, o amici & fratres, neque propter immisericordiam amandemus pauperem Lazarum, nè nos sicut diuitem ipse illinc ostendat: neque eius manum, quæ tota nobis modo porecta est ad misericordiam, auersemur, nè illinc rogemus vel summum eius digitum, & eum non assequamur. Nè inuideamus saltem superuacaneorum participes accipere pauperes, nè audiamus, Recepistis bona vestra in vita vestra. Omnia peribunt, omnia prætereunt: eleemosyna autem manet in seculum. Dispersit enim, inquit, dedit paupe-

Duritia auarorũ castigat.

Luc. 16.

Ibidem.

Psal. 111.

ribus: iustitia eius manet in seculum seculi. In hanc vitam nihil nobiscum attulimus: Deus nobis omnia est largitus. Largiamur ipsi quoquè egentibus: etiamsi sint Dei, tamen tanquam nostra sint, ipse nobis reddit mercedem. Et si quis quidem ex nostris amicis aut proceribus iussit nos non solùm pecunias, sed ẽt vitam propria despicere propter illius amorẽ, quàm prompto, & alacri animo aggrediamur eius iussum exequi, & re ipsa, si fieri potest, id effectum reddere, dici non potest. Ipso autem vniuersorum Deo, & non alio, apertè clamante in Euangeliis, Quod fecistis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi fecistis, contemnimus & despicimus. Resipiscamus: videamus quàm sit leue & facile præceptum. Ex superuacaneis & inutilibus, & hic & illic dispersit rebus nostris, clamat, vt regnum cælorum cõparemus, & nolumus. O quantùm lugebimus, quando volentes nihil omnino poterimus.

Mat. 25.

Sed mihi, inquit, rerum necessariarum ne satis quidem suppetit. Quid dicis? Ne frigidæ quidem aquę poculum dare potest petenti? & nec sermonem quidem benignum? Et quonam modo possunt hæc esse rationi consentanea? Et probis, (o miraculum & clementiam) si dantur pauperibus bono & non nimis curioso animo, pollicitus est Deus se esse nobis daturum regnum cælorum. Hæc ergo omnia scientes, o dilecti, cum ieiunio iungamus misericordiam, qua tanquàm pennis anima nostra è terra in cælum extollitur. Et ieiunio quidem nos liberante ab animi perturbationibus, eleemosyna autem æternam vitam conciliante, nulla in re deficientes, simul cum Christo sponso ingrediamur. Hæc quidem satis superque dicta sunt misericordibus: duris verò id totum ne sylla ba quidem esse videbitur.

Etiã pauperrimi vt possint præstare eleemosynam.

Mat. 10.

Misericordia ieiunio iungenda.

Mat. 25.

Nos autem martyrem laudemus iis, quas par est, laudibus, & miraculi semper recentem memoriam in nobis circunferentes, glorioso martyri fideliter exclamemus: O splendor martyrum, & decus sanctorum. O verè Dei donum. O custos & inuictissime defensor fidelium, nè obliuiscaris nostræ paupertatis & humilitatis: sed semper pro nobis intercedere nè te pigeat, o vir inprimis admirande: nec nos, qui quotidiè ab animarum nostrarum, qui cadit in intelligentiam, Iuliano, nempe qui & tunc & nunc est author mali, inimico oppugnamur, despicias o vir maximè venerande. Te enim etiam post mortem credimus viuere, vt Dominus dixit, dicens: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuit. Tu autem, qui non solùm credidisti, sed etiam pro ipso es mortuus, o meritò laudande martyr, in Deo viuis vitam, in quam non cadit senium, & quæ non terminatur. Vt qui ergo in Christo viuas, & stes prope eum, redde eum tuis precibus propitium tuis famulis: vt per te liberati ab iis, quæ hic sunt, molestiis, quæ illic sunt bona, consequamur gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Innocẽs sanctum martyrẽ.

Iohan 11.

Sancti viuũt ĩ Deo

LIBELLVS ATHANASII EPIscopi Alexandrini, de passione imaginis Domini nostri Iesu Christi, in Beryto vrbe Syriæ crucifixæ: qui in septima Synodo œcumenica Actione 4. vndè nos eum descripsimus, citatur, & Athanasio tribuitur: quod non parum facit ad libelli authoritatem.

NOV. 9.

LEVATE oculos intellectus vestri, nouum hoc spectaculum contemplamini, inspicite in Dei immensum hoc miraculum, date illi gloriam, illius inexplicabilem erga homines amorem, illiusq; dispensationis magnitudinē considerate, lachrymas cum lætitia fundite. Apud Deum nihil nouum. Deus enim existens, cuncta potest. Quod autem in diebus nostris & nostri causa factū est, corda omnia quęcunq; audient, in stuporem ducet. Stupuit cælum propter talia ausa. Abyssus conturbata nimis est. Sol, luna, & reliqua sidera obtenebrata sunt ob tale facinus. Rursùs autem lętata sunt ob id, quod circa se Deus dispēsauit. Cunctæ cælorum virtutes, audite, & stupescite in eo, quod factum est in diebus nostris. Intelligentes, intelligite: inclinate aures vestras, vt ex corde audiatis.

Cap. 1. *Berytus ciuitas.*

Berytus ciuitas est in finibus Tyri & Sidonis sita, vectigalis autem Antiochensibus. In hac ciuitate cùm Iudæorum natio frequens esset, contigit vt prope synagogam, quam illic amplam habent, quidam è Christianorum numero domicilium à quodam conductū habitaret. Hic ex aduerso lectuli, imaginē Iesu Christi Domini nostri fixerat: erat hæc sanè veneranda, quòd integram Christi Domini proportionem exprimeret. Contigit autem non ità diù post id temporis, Christiano mansionem aliquanto ampliorem quęrere: neq; id omninò fortuitò factum est, sed ea diuina dispensatione, quæ omnes cupit in agnitionem veritatis venire, & saluos fieri, exhibens miracula his, qui illum colunt, & piè in illum credunt: verùm tu redargutionem diffidentium, cōfirmationem autem & stabilimentum credentibus. Quærebat itaque, vt dicere cœperā, Christianus ædes maiores: quas cùm in alio ciuitatis loco inuenisset, è domo, quam prope synagogam habuit, in alteram migrauit. Cumq; res suas omnes in eam transtulisset, imaginem tamen illā Domini illic fortè reliquit, obliuione quidem illud, sed tamen diuina dispensatione. Iudæus autem cōmoditate loci captus, ædiculam illam conduxit, nondùm animaduertens eiuscemodi imaginem illic affixam: suaq; isthuc transferens, aliquandiù illic habitauit.

Antiquissima Christi imago.

1. Tim. 2.

Quodam autem die cùm hic gentilium suorum quosdam in prandium inuitasset, cōtigit, vt quidam conuiuarum, sublatis oculis, imaginem Christi Domini nostri inspiceret: moxq; conuersus ad conuiuatorem: Tu, inquit, Iudæus cùm sis, qua fronte tandèm audes huiuscemodi imaginem domi tuæ habere? Nō dicam, hic quot plaustra conuiciorum & maledicta in Dominum Saluatorem effuderit. Conuiuator autem seipsum purgare studens, affirmabat etiam sanctè, se huiuscemodi imaginem hactenùs non vidisse: atque ità qui inuitatus erat, tacuit. Postquàm autem fuisset egressus, ad principes sacerdotum hominem detulit, quòd imaginem Saluatoris in ædibus cōseruaret, Nazaræumq; non eiecisset. Illi verò audita re, interrogauerunt num id posset approbare. Clamāte illo, se posse confirmare quę diceret, omnes congregati & furore perciti, illo quidem die nihil egerunt: sed manè facto, cōgregati summi sacerdotes & seniores, cum ingenti hominum eiusdem nationis turba, assumpto simul delatore Iudæo, ad ædes illas, in quibus imago Domini nostri habebatur, ire pergunt.

Cap. 2.

Cùm antē ad eum locum venissent seniores & principes sacerdotum cum ipso simul delatore, irruunt in domum, & confestim imaginē Saluatoris Domini nostri contemplati, furore pleni, Iudęum quidem extra synagogam eijciunt, imaginem verò detrahunt, dicentes: Quemadmodùm patres nostri illuserunt ei, ità & nos faciamus. Tunc omnes cœperunt expuere in faciem sanctæ imaginis Christi, colaphisq; hinc illinc faciem cædentes, dicebant: Quæcunque designarunt patres nostri in illum, ea & nos quoquè faciamus in illius imaginem. Deindè inquiunt: Audiuimus quòd illuserunt ei patres nostri: faciamus idem hoc & nos quoquè. Mox talia cōuicia euomuerunt in Iesu Christi imaginem, quæ nemo sanæ mentis excogitare posset. Addunt deindè: Audiuimus patres nostros pedes manusq; illius clauis fixisse: quid obest, quo minùs & nos idem tentemus? confestim autem imaginis Domini pedes manusq; clauis ferreis forauerunt.

Mat. 26. *Vide quos magistros sequātur Iconomachi.*

Ioan. 19. & 20.

Deindè insano ore clamant: Audiuimus quòd & aceto & felle imbuta spongia illum potauerunt: faciamus & nos similiter: acceptaque spongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursùs aiunt: Notum nobis est, quòd & calamo caput illius patres nostri percusserūt. Fiat idipsum etiam à nobis pariter. Sumpto igitur calamo, caput Domini cædere cœperunt. Tandèm aiunt: Clarum nobis est, quòd lancea latus illius pupugerunt: nihil à nobis omittatur: addamus & hoc ipsum: itaque lanceam cuidam porrigētes, iusserunt, vt latus imaginis Dominicæ transfigeret. Ex eo autem confestim sanguinis & aquæ riuuli emanare cœperunt. Christe, gloria tibi. Incōpræhensibilis Domine, gloria tibi. Quis tibi similis Domine? Quis alius pręter te Deus, faciens horrenda signa & terribilia, & obstupescenda in cælo & in terra? O admirabilis meditator Dei & hominum, & homousion, mundi redēptor ac Saluator, totius bonitatis & pietatis fons & origo. O quantus es Domine Iesu in humilitate, qui cùm esses Deus, morticinum nostræ carnis suscipiendo, homo fieri dignatus es pro salute generis humani, quem impij & crudeles paulò minus ab Angelis minoratū cernentes, horribili morte plectere non erubuerunt. O quàm magnus es noster Saluator in patientia, qui in tempore tuæ traditionis, tuo traditori ad te venienti, osculum præbere non renuisti, & seruo Malcho Apostoli gladio abscissam auriculā redintegrasti, quandò ad passionis victimam velut ouis mansuetus deducebaris. O quantus es in misericordia Christe, spes vnica mundi, qui cùm in Cruce teipsum hostiam Deo patri exhibuisses sanctam & immaculatam, pro tuis crucifixoribus veniam postulasti, dicendo ad patrem: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tunc quidem pro nostra salute * incuruatus, in eadem carne, quam ex Virgine sancta & immaculata assumpseras, mortem pertulisti crudelem. Et qui eras in substantia cum patre sanctoq; spiritu, vnus & impassibilis existens & inuisibilis, condoluisti humanam perire naturā. Et ideò in hanc lachrymarū vallem descendens, pro nostris erratibus & piaculis formā seruilem suscepisti, in qua te permisisti ab iniquis teneri, flagellari, ad vltimū verò crucifigi. Nunc autem in sancta imagine tua crucifigeris Domine iterùm, ad cōfusionem impiorum omnium infidelium, & ad corroborationem omnium in te credētium. Et ideò tibi omnipotenti Deo vnà cum patre spirituque sancto gloria sit per cuncta seculorum secula, decus & fortitudo, virtus atque victoria, Amen.

Mar. 15.

Mat. 27.

Vide stupendum miraculum.

Luc. 22.

Esa. 53. Ierem. 11.

Luc. 23. * *incarnatus legendū puto.*

Cap. 3.

Audite omnes Ecclesiæ filij cætera, quæ postmodùm facta: ipsius enim mysterij fuit dispensatio. Postquàm enim, vt superiùs dictum est, latus sanctæ imaginis illius apertum est, contiouò exiuit sanguis & aqua. Dixerũt principes sacerdotum: Affeţatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui ilicò detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vndè sanguis & aqua decurrebant, statueruot. Quę absqoe vlla mora subitò repleta est. Dixerũt autem adinuicèm: Quoniam susurrant Christum colentes, quòd signa & inaudita multa fecerit in mundo, quæ nemo alius agere potuit, accipiamus hunc sanguinem & aquam hanc, & deferamus ad nostram synagogam, & cõgregemus vniuersos, qui se malè habent, & ex hoc peruogamus eos: &, si vera suot, quæ de Christo dicuntur, continuò sanabuntur: sin aliàs, ostentui habeantur à nobis cuncta, quę à suis sequacibus asseruntur de eo. Hęc dicentes, hydriam deferunt ad syoagogam, æstimaotes se Christo Iesu Domino oostro æterni regis filio maximam inferre posse ioiuriam. Congregaueruot igitur quoscunque repererunt languidos, & in conspectu Hebræorum iotroducti sunt in synagogã: inter quos quidam prouectæ ætatis erat homo, quem à natiuitate sua grauissima possederat corporis molestia, quæ Græca locutioo e παρέλυσιν, Latioè verò dissolutio membrorum dicitur. Hic dum primùm ab eis fuisset perunctus, repentè de suo grabato quasi ceruus exiliens, ad laudem filij Dei incolumis redditus, ad propria remeauit. Deindè adducentes cæcos noonullos, loca eorum luminum perungere stoduerunt. Qui ipsi statim in Christi Iesu nomine discussa cæcitate, post multos annos lumen amissum recipere meroeruot. * Aegrotantes autem plurimi, ad hoc spectaculũ suot adducti, manibus post terga reuinctis. Cumque & illi foissent peruncti, mirabili virtute Dei vndiquè perfusi, sensu redintegrato pristino, ad propria dum reuertontur sanissimi, laudes Dei omnipotẽtis filio Iesu Christo Domino Saluatori nostro persolountur ab omni populo.

Iohan. 15.

Miracula ex sanguine imaginis Christi.

Tumultus autem exortus est magous per totam tandèm vrbem, concurrentibus omnibus propter innumerabilia, quæ fiebant, miracula. Et quicunque varijs languoribus infirmos possessos habebaot apud se, illuc eos deducentes perungebant, & statim sanitatem quam desiderabant, coosequebantur. Omnes autem, ad quoscunque peruenire potuit opioio, affereotes iofirmos, quos habere poterant io domibus, paralyticos, cæcos, clandos, surdos, mutos, & leprosos siue aridos, deducebãt eos ad syoagogam Iudæorum, vbi hæc signa fiebant diuinitùs. Sed quamuis maxima esset hæc eadem synagoga, nequaquàm tamen recipere poterat superuenientium multitudioem: iofinitæ eoim eraot populorum cateruæ, qoæ illuc vndiquè confluebaot propter inoumerabilia miracula & prodigia, quæ pro sua nimia prolixitate, nè fastidium geoerent, transgrediendo prætermittuntur. Omoes autem priocipes sacerdotum & seniores, & omnis turba Iudæoroni, paruulorum ac maiorum, & mulierum, videntes quæ facta fuerant, crediderunt in Domioum nostrum Iesum Christum, & dicebaot: Gloria tibi fit æterne Deus & omnipotẽs pater, qui nobis iodignis, quanuis serò, reuelasti vnicum filium tuum, Domioũ oostrum Iesum Christum, quem, vt Esaiæ vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac post partũ virgo permãsit. Gloria tibi fit Christe fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miseris demonstrasti. Tibi credimus, tu nobis esto propitius, & oos suscipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima atq; virtute ad te confugimus. Hęc & his similia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebaut & singultus.

Iudæi permulti credunt in Christum.

Esa. 7.

Cap. 4.

Postquàm autem curati sunt cuncti, qui ægritudine detinebantur, occurrit omnis oultitudo Iudæorum ad domum sanctæ ecclesiæ, quæ in eadem vrbe erat, vbi & metropolitanum ioueneruot. Cuius prouoluti vestigijs, se peccasse, se grauiter deliquisse, magnis vocibus fatebantur. Qui cùm ab ijs perquireret omnem rei gestæ veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demõstrantes, anouociaoeruut cuncta, quæ io ea exercueraot: & qualiter ab ictu laoceæ, sanguis & aqua emanauit ex latere ipsius, oecnoo & de mirabilibus ab ea ostensis, illi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icooa ipsa ab ijs fuisset reperta, &, si ab aliquo eam excepisseot. At illi retulerunt ei, quòd quidam Christicola per obliuionem in cellula synagogæ proxima dimisisset eãdem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statim iubetur ioquiri, & repertus, in præsentia Domini metropolitani statui. Cumq; ab eo studiosissimè fuisset interrogatus, quomodò icona apud se deueoisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset, respondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad Iesum noctè veoerat, proprijs manibus eam composuisset, & morieos Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem Doctoris gentium Pauli διδάσκαλος, cùm diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Simeoni & Zachæo, & sic per successores temporum in Hierosolyma perdurauit, vsquequò subuersio illius vrbis patrata est quadragesimo & tertio anno post ascensionem Domini & Saluatoris ad cælos. Sed bieuoium aotè, quàm Titus & Vespasiaous eandem subuerterent vrbem, admoniti sunt à spiritusaocto fideles atque discipuli Christi, vt relicta vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ regis: quia ipse tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egressi ab vrbe, omnia quæ ad cultum nostræ religionis vel fidei pertioere videbaotur, secum auferentes, in has regiones transtulerunt se. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus ecclesiasticis deportata, vsqoe hodiè in Syria permaosit, quam ego ipse à pareutibus ex hac luce migrantibus mihi traditam, iure hæreditario vsq; nunc possedi. Hæc certa & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudęa io Syriæ partes deuenit.

Nota de hac imagine.

Ioan. 3.

Act. 22

Auditis his sermonibus, reuerẽdissim⁹ metropolitao⁹ valdè hilaris redditus, cõuersus ad populũ Israeliticũ, dicebat: Conuertere Israel ad Dominũ patrem voiuersorũ viuentium, & adora nobiscum eius filiũ, per quẽ suot omnia creata, & spiritumsaoctum, qui est viuificator conctorum viuentium, & illuminator oostrarum animarum, festina debitũ absoluere votum. Omois autem turba stirpis Iodaicæ, clara voce cœpit cantare & dicere: Vnus Deus pater, & ipse ingenitus: Vnus filius, & ipse vnigenitus Christus, quẽ patres nostri crucifixerunt, & nos ipsum agnouimos verũ Dominum. Vous spiritussanctus, & ab vtroque procedẽs, per quem veraciter oos credimus esse saluãdos. Hæc diceotes, prostrati genibus ipsius, veniam postulabãt de suis coosequi sceleribus per baptismi remedium. Quos suscipiens beatus antistes cum suis clericis, per dies plurimos de disciplina erudiuit Christiana. Ad vltimum verò catechumenos factos, & triduano peracto ieiuoio, ex aqua & spiritusaocto regenerauit eos.

Iudæi baptizantur.

Cap. 5.

Postquàm verò baptismum consecuti sont, rogabãt enixiùs sanctum virum, vt synagogam suam ecclesiam consecraret in honore sancti Saluatoris mundi. Quorum petitiooem minimè aspernatus, synagogam illorum, quæ maior esse videbatur, io oomine vnigeniti filij Dei redemptoris mundi cõsecrauit. Extunc itaq; per diuersas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuit, vt basilicas plurimas vel oratoria

pontifices

pontifices Christianę legis, in honore sancti Saluatoris mundi condere & dedicare nō desinant. Nam antea antiquiores nostri vel maiores hoc peragere minime præsumpserunt. Sed ad narrationis nostræ ordinem reflectamus articulum. Rogauerunt autem* metropolitani præfatum virū, vt cæteras synagogas eorum in honore quorundam beatorum martyrum cōsecrando reconciliaret. Itaq; & huic petitioni libēter animum accommodauit, & quę illi suggesserunt, Dei iuuamine fretus, cuncta expleuit deuotus. Factum est gaudium magnum in ciuitate illa, non solùm de sanitate corporum, quæ emanauerat maxima: sed & de tantis animabus, quæ ab interitu Satanæ ad vitam æternam fuerunt reuocatæ.

for. ● metropolita num præfatis viri.

Cap. 6. Venerabilis verò & summus antistes die noctuque varijs fluctuabat cogitationibus de hydria, quæ Dominicum in se retinebat cruorem, valdè hæsitās, quid de eo opportunum fuisset peragere. Tandem autem, salubri reperto consilio, omnium Ecclesiarum, quæ per orbem terræ longè lateque consistebant, inęstimabile atque profuturum prouidit consolationis remedium. Deniquè ampullas pręcepit fieri vitreas, in quibus portiones misit singulas de sanguine & aqua, quę de imagine Domini Saluatoris nostri decurrerunt, quas etiam per Asiam, Aphricam, Europam per suos nuncios dirigēs, cuncta quæ apud vrbem iam dictam suo tempore cōtigerant, suis scriptis vel eloquijs manifestissimè vniuersis sanctæ Ecclesiæ filijs viriliter declarauit. Hoc insuper ab his efflagitās, vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebræos est nonus, apud nos verò mensis vndecimus, nono die ipsius mensis, id est, quinto Idus Nouembris, nō minori reuerentia, quàm natalis Domini vel paschalis, ista dies præcipua obseruatione colatur.

Cap. 7. Hæc est vera & vehementer credula ratio de cruore lateris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de sancta imagine ipsius, quæ crucifixa est in Syria, in Beryto ciuitate. Hic est etiā sanguis ille Dominicus, qui apud plerosque repertus esse dicitur. Nec esse aliter æstimandum à verè catholicis, præter id quod scribitur à nobis, quasi ex carne & sanguine Christi aliquid possit in mundo inueniri, nisi illud, quod in ara altaris per manus sacerdotum quotidiè spiritualiter efficitur. Hæc ergò sciens, amantissimi patres & fratres, acceleraui declarare vobis ad ædificationem animarum vestrarum, ad incrementum vestræ fidei, vt & in hoc scire valeatis, quanta sit virtus & pietas Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Idcircò in fide fortes estote, & congaudete super magna & obstupēda eius miracula, quę in nostra generatione à Deo sunt patrata. Et date illi gloriam cum lętitia gaudentes, & cum nimia compunctione eius maiestati immensas gratias agite, eò quòd fidei suę & scientię dignos vos fecit esse. Ipsi Christo Iesu Saluatori, cum patre sanctoque spiritu gloria sit, honorque, laus etiam perennis, qui sempiternum atq; indiuisum absque initio & fine obtinet imperium.

Spiritualiter, id est, mensibiliter, & tamē realiter & substantialiter.

In VII. Synodo, quæ est altera Nicena, sequuntur hæc:

Athanasij dicta.

CONstantinus sanctissimus Episcopus Constātię, quę est in Cypro, dixit: Eccè is, qui ab immortalitate appellationem sortitus est, totam hanc sacram congregationem ad compunctionem & lachrymas compulit. Non enim venerandas esse tantummodò imagines sanctorum docuit, sed & maximas quasdam medicandi rationes ab his proficisci. Tharasius sanctissimus patriarcha dixit: Sed quispiā dixerit, quamobrē miracula à nostris imaginibus non eduntur? Cui sanè ità cum Apostolo sit responsum: Miracula nō credentibus data sunt, sed illis, qui in incredulitate versantur. Hi igitur, qui imaginem ita tractabant, infideles erant: qua de causa signū illis datum est à Deo per imaginem, vt ea ratione ad fidem nostram Christianam traherentur. Generatio enim improba & adultera signum quęrit, & signum non dabitur illi.

1. Cor 14 *Mat. 12.*

MARTYRIVM SANCTI ARESTÆ, Authore Simeone Metaphraste.

IMPERATORE Diocletiano, magna quędā persecutio aduersùs Christianos commota est. Misit enim ille magistratus suos in omne sibi subiectum Imperium, qui Christianos homines de medio tollerent. Vnus autem quidā, nomine Maximus, Imperatorem adijt, quem his verbis affatus est: Diuine Imperator, & diuinorum, quę ad illos pertinent, mysteriorum sapiens pręceptor, peto à benignitate tua, vt iubeas me partes Cilicię & Cappadocię percurrere, vt Christianos maleficos homines affligens, eosque compręhensos multis & varijs cruciatibus subijciens, igne consumens, & in aquas pręcipitans, funditùs perdere valeam. Hęc cùm Diocletianus audiuisset: Habeas, inquit, potestatem in toto Imperio meo, ad impiam Christianorum superstitionem euertendam: deos autem ipsos omnium dominos, ac totius orbis terrarum adiutores, vbiquè manifestos esse facias.

NOV. 9. *Vide gradua nostrorum tentā malignī hominis maliuam.*

Cùm Maximus edictū ab Imperatore accepisset, multo cum apparatu ac pompa egressus est, tàquàm leo, inuenta esca: cumq; animum immitem & miseri cordiæ omnino expertem haberet, properauit ad vrbem, quæ dicitur Tyana. Quò cùm venisset, audiuit ab eius vrbis ciuibus, medicum quendam illic esse, Arestē nomine, qui quotidiè toti ciuitati persuadere studebat, vt Iesum Christum omnes colere vellent, & eius fidem sequi, quem & à parentibus didicisse aiebant, non esse deos alios, nisi vnum solum verum Deum ac cęlestem, eiusque filium Iesum Christum. His auditis, iussit Maximus Arestem ante tribunal sisti, cui sic ait: Quęnam est temeritas ista tua? Non enim parùm contra te commoti sumus. Dic igitur liberè nomen tuum, & genus. Tunc sanctus Arestes: Mea, inquit, libertas & fiducia est Iesus Christus, per quem loquendi libertatem consecutus sum: itaque nunc loquar: Christianus ego & sum, & vocor.

Arestes medicus defertur apud iudicem.

Tunc Maximus dixit: Quoniam te Christianum appellari dixisti, & Christum Deum esse confessus es, diis sacrifica priusquàm tormēta patiaris. Ad hæc respondit vir ille sanctus: Dii, qui cælum & terram nō fecerunt, dispereant Ego enim cùm adhuc puer essem, didici sacrificium incruentum Deo viuenti offerre, quem & puro corde adoro: tuos vero adulterinos istos deos, & inanes ac vanos dæmones, quos tu dicis, non adoro. Tum Maximus: Video te, inquit, ætate florentem, prudentia & eruditione multum valere, & medicinæ artis honestam ac decoram facultatem possidere. quamobrem habeo rationē tui, perinde ac si esses filius meus. Age igitur dicas nobis, quod est nomen tuum, & qualisnam sit cultus parentū tuorum. Tum ille: Si cupis scire nomē meum, velim scias apud Deum ipsum valdè honoratum illud esse. Nanque parentes mei, à quibus, q̄d ad carnem pertinet, genitus fui, Arestem me nominarunt, vt scilicet placere Deo, & hominibus per Dñi mei Iesu Christi cōfessionem,

Ierem. 10 *Magna martyris libertas.*

k 2

nem, & morborum, quibus humana corpora vexantur, curationem.

Ad hæc Maximus: Stultissime, inquit, & miserrime homo, cur loqueris sic petulanter? Cur teipsum decipis, cùm vnum Deum confitearis, & Christum, quem Iudæi, vt nefarium & maleficum hominem crucifixerunt? Respondit Arestes: Si magnam eius, qui crucifixus fuit, potentiam cognosceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, & illum adorares, qui verè Deus est, ea Deo vero, qui corporeis oculis non cernitur, genitus: qui & ipse, vt Deus, corporeo visu non comprehenditur. Hic spontè diuinam naturam cum humana coniunxit, & à pernicioso diaboli errore nos liberauit. Ad hæc Maximus: Multis, inquit, verbis & fallacijs aures meas obtundis: quasi velim ego deos meos relinquere, & istum vestrum Crucifixum adorare. Agè igitur & tu dijs nostris sacrifica, futurum sciens, vt, si hoc feceris, ad dexteram meam sedeas. At Arestes dixit: Ego æternum Deum, semper mihi benefacientem, & Dominum meum Iesum Christum adoro, eique seruio: dæmonum autem istorum particeps nunquàm fuero.

Tum Maximus: Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat, erat auro & argento exculptum, atque idolis refertum. Ad Arestem verò conuersus: Sacrifica, inquit, dijs ipsis, Areste. Respondit ille: Erras magnoperè, cùm nescias, quid tibi expediat: isti enim dij tui ex ære, ferro, auro & argento confecti sunt ad decipiendos homines: nam neque vident, neque audiunt, cùm sint opera quædã manufacta: neque omninò sibi opem afferre possunt, nullam denique gratiã referre sciunt. Tum Maximus: Velim, inquit, scire, sacrifices'ne, an membra tua dissipari iubeam. Respondit Arestes: Putas'ne istis tuis verbis me perterrefactum iri? Minimè hoc futurum

Cõstantia & fortitudo animi. speres: sed quamprimùm fac, quicquid vis: ignoras enim, quẽ præsentem & mihi opitulantem habeo Dominum Iesum Christum. Tunc ait Maximus: Hominẽ istum virgis cædite, eumque admonete, nè pergat amplius insanire. Ille autem cùm verberaretur, elatis in

Virgis cæditur. cælum manibus, ait: Respice, Deus meus, è cęlo, & opitulare seruo tuo. Iussit verò Præses illum tandiu verberari, quoad milites ipsi vicissim quadragenas plagas singuli infligerent, ità vt funes, lora, & nerui con-

Vide crudelitatẽ. sumerentur. Mox vehementiùs eum cædi iussit, sic vt eius intestina extracta sint, & tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

Cùm igitur ità verberatus fuisset: Sacrifica dijs ipsis, inquit Pręses, & dimittam te. Arestes verò nihil respondit. Itaque iratus Præses, iussit obeliscos ignitos fieri, & ad eius terga statim adhiberi, vt ea primùm comburerentur, deindè aceto acerbissimo & multo sale conspersa, tererentur. Tum martyr ille beatissi-

Gen. 19. mus, erectis ad cælum oculis, ait: Deus, qui Sodomitarum vrbes igne consumpsisti, & Niniuem per pęniten-

Ionæ 3. tiam conuersam, tua virtute ad iustitiam traduxisti, da, quæso, mihi Domine, vt signum aliquod tuum in conspectu meo videam. Fac mecum signum in bonũ, vt videant qui oderunt me, & confundantur. His dictis, sufflauit in simulacra illa, & statim comminuta sunt, atque in puluerem conuersa. Mox ait Præsidi: Et vbinàm est potentia deorũ tuorum? Nunquid sibi ipsi opem ferre potuerunt? Cùm verò è templo egressus esset, statim ædes quoque illa euersa est.

Tunc iussit Præses in carcerem interiorẽ Arestem detrudi, & carceris custodi præcepit, vt neque panẽ, neque aquam ei daret. Sanctus verò martyr lætanti animo adijt carcerem, & elatis in cælum manibus, has preces emisit: Domine Iesu Christe, qui voluisti me ab ineunte ætate res iustas & honestas edoceri, quique omnem erroris cupiditatem atque illecebras à meipso repulisti, qui cælum, terram, quæque in his continentur, effecisti, qui mare ipsum certo loco constituisti, & eius bona humano visui contulisti, qui sanctos tuos, Abraham, Isaac, Iacob, ad requiem tuam perduxisti; quæso, nè me derelinquas: quoniam tuorum me tibi addixi, ac tradidi: fac, vt particeps fiã eorum, qui martyrio, ante me functi sunt, & hæreditatem tuam perceperunt: quoniam gloriosum est nomen tuum in secula, Amen.

His precibus ad Deum missis, cùm septimum diem in carcere transegisset, octauo die Præses in tribunali sedens, iussit Arestem illuc duci, & in eum intuens: Nefarie, inquit, impie, & deorum inimice, cur ausus es frigida quædã & stulta verba loqui? An propterea id fecisti, quia leniter tecum locutus sum? Agè igitur saltem nunc quod æquum est, facias: nisi enim mihi obtemperaueris, dijs sacrificans, acerbiores cruciatus contra te statim excogitabimus, & pessimis modis vitam tibi auferemus, corpusque istud tuum in aquam proijci iubebimus. Ad hæc Arestes: Liceat omnia tormenta tua huc afferri: paratus enim sum ea libenter perferre, cùm Domini mei Iesu Christi sigillũ in corde meo impressum habeã. Tunc furore accensus Præses, iussit clauos, palmi longitudinem singulos habentes, afferri, & clauis illis eius talos configi. Cùm igitur martyris pedes carnifices configere voluissent, pedes illi facti sunt ità duri ac solidi, perindè ac si ferreæ crepidæ fuissent. *Cõminas martyr inuictus.* *Nota miraculum.*

Itaque cùm impius Præses animaduerteret, Arestem nequaquàm posse subijci, diabolus in eius mentem coniecit, vt alia quadam machina excogitata, celeriter martyrem interficeret. Præcepit igitur cohorti, vt equum quendam maximè terribilem illuc adducerent, & Arestæ manus catenis constrictas, in illius equi femore alligarent, & animal ipsum vi multa impellerent, vt vitæ finem quamprimùm martyr haberet. Fecerunt carnifices, quod à Præside iussi fuerant, eumque longè ab vrbe Tyana quatuor & viginti milliaribus, in equi femore ligatum pertraxerunt. Quo loco spiritum Deo reddidit. *Feliciter abit è vita.*

Hoc audito, Pręses iussit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod est è regione montis, statim demergi. Eo autem loco visus est homo quidam adspectu, instàr Solis, effulgens: qui cùm sancti martyris reliquias collegisset, in monte, qui est prope vrbem Tyanam, eas deposuit. Hæc autem cùm præses Maximus fecisset, sancti martyris Arestæ acta misit in vrbem Antiochiam ad Imperatorem Diocletianum. Completum fuit Arestæ martyris certamen atque martyrium die nono mensis Nouembris, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & imperium in secula, Amen.

VITA SANCTAE ET SEMPER memorandæ Theoctistes Lesbiæ, ex Simeone Metaphraste.

LAVDARE quidem ea, quæ sunt bona, & quę ad virtutem ducunt & ad pietatem, beatum est, & est bonorum virorum, & qui verè digni sunt laude. Excitant enim auditores encomia, & oratio magis facit æmulari laudes, quàm eos, qui sedent in certaminibus, athletarũ æmulatio. Etenim animi solẽt bonis verbis augeri & cõponi: quomodò corpora moderatis exercitijs. Quãobrẽm alios quidẽ facit oratio erũpere ad forti- *NOV. 10.* *Animũ & corpus quæ confirment.*

Sermonis siue orationis magna vis.

fortitudinẽ & magni animi virtutẽ, & veluti à Deo afflatos tractare arma manib⁹, & quærere aduersarios: alios autem amplecti iustitiam, & laudare æqui diuisionem, & totos ea in re versari, iniustos insectantes: alios amare temperantiam, & vincere voluptates, & magna contentione prosternere libidines. Sunt etiã, quos emulatio facit prosilire ad philosophiam, & eã maximè persequi, quæ versatur in actione, quæ mores componit, & docet accedere ad Dei imaginem, & ei effici similes, quatenus id humana potest natura cõsequi: despicere ea, quæ fluunt, corpori non parcere, è terra surgere, & ad cælum erigi, vbi nostra conuersatio & totius corporis caput est Christus. Pium enim esse propriè & primò, est Christum colere rectè viuendo, & absque vlla repræhensione, & sequẽdo dogmata beatorum Apostolorum & patrum, propter spem vitæ æternæ & regni. Sic ergò laudes bonorum & encomia fortium virorum excitant auditores ad æmulationem eorum, qui laudantur: quomodò contrà, quæ sunt mala, aures corrumpunt, veluti quædam pestis inficiens corpora. Corrumpunt enim, inquit Apostolus, bonos mores praua colloquia.

Vera pietas.

1. Cor. 15.

Sic ergò ego quoquè accessi ad vos, afferens vtilitatẽ, quæ est ex præsenti narratione: quæ proderit multis bonis, & digna erit, quæ mandetur memoriæ, & cõscribatur. Nam & Deus glorificabitur, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant, quomodò sacra scribunt eloquia: & auditores beatum existimabunt eum, qui illa opera fecerit, & volent æmulari. Beatũ enim pronuncia, dicit quidam vir magnus, eum, qui est dignus beatitudine, vt sis sicut ipse, proposito beatus, absque certaminibus & laboribus. Verumenimuerò eos quoquè quos laudamus, studemus æmulari. Quod enim quis laudat, id etiam scilicet desiderat: Quomodò contrà quod odit, ei detrahit & id vituperat. Cùm ergò hæc ità se habeant, & oratio ostenderit esse magnam in bonis narrationibus vtilitatem, rogo vestram charitatem, vt aures accommodantes ad præsens argumẽtum, & cum curis mundanis facientes inducias, purè accipiat narrationis huius magnitudinem. Sed enim nescio quomodò mei oblitus, cùm & oratione & vita procul absim ab ijs, quæ dicuntur, & sciam conuenire hæc scribere ijs, qui & certamina & vitam habent parem ijs, qui celebrantur, adductus sum ad hoc scribendum. Sed quoniam est etiam merces obedientiæ, resq; est & salutaris & beata ducitur, meritò absoluar à crimine audaciç, implens mãdatum viri, ab ineunte ætate Deo consecrati, & qui elegit habitare solitudinem, conuenienter magno Eliæ & Iohãni, qui est supra omnes, qui sunt inter natos mulierum. Est ergò incipiendum ab alto argumentum: est enim iam tempus id referre, si vos mihi attentas aures præbueritis,

1. Reg. 2.

Meritũ obediẽtiæ.

Cùm essem aliquandò in Paro: fui autem: nauigabam enim in Cretam, à beato & pio Imperatore missus, qui fuit reuerà felix, & felicitatem Romanorum simul cum suo sepulcro sepelijt. Mittebar autem, partim quidem simul militans cum clarissimo illo Hemerio, viro ducendi exercitus peritissimo, qui vniuersæ classi imperabat, & vt verius dicam, ipsis etiam animi perturbationibus: nè verò, si de eo, quod est laudibus dignum, de imperatoria, inquam, eius virtute leuiter & per transitum dixero, eius paruam faciens mentionem, eum afficiam dedecore, vt qui taceam præclara eius facinora, quæ non potest consequi oratio, accedo ad præsens argumentum, illius mentionem opportunè facturus. Mittebar ergò cum illo militaturus, & deducendus ad actiones artis imperatoriæ, non secùs ac pullus ad matrem, ad præclarissima eius stratagemata exiliens: is enim erat scopus & propositum beati mei Imperatoris: partim autem legatione functurus ad Arabes, qui tunc tenebãt Cretam. Cùm verò fuissemus in Io insula, & nè vlteriùs progrederemur, ventus aduersus prohibuisset, nauigauimus ad Parum, in transitu visuri situm insulæ, & contemplaturi quod illic est templum Dominæ nostræ Dei parentis. Cum autem delati essemus in portum, qui spectat ad Naxum, (is verò sensìm & paulatìm fit profundus, apteque & eleganter secedit à fluctu: perindè acsi esset ad hoc constructus, & montis concauitate inclusus, vt facilè hyemarent & æstiuarent nauigia) descendimus, & cum parùm processissemus, ad templum venimus.

Arabes obtinent Cretam.

Cùm autem suffijssemus, & de more precati essemus, admirantes id circuibamus. Erat verò id spectatu dignissimum, & seruans adhuc reliquias veteris pulchritudinis: erat enim vndiquè nulla constructum symmetria: & frequentibus erat fultum columnis ex lapide basilico, & secto lapide vestiti erant eius parietes, non secùs ac columnæ. Lapidem autem adeò tenuem & subtilem effecerat artifex, vt viderentur parietes esse induti textis byssinis. Marmoreus verò nitor lapidum tantum ostendebat candorẽ & splendorem, vt vel margaritarum superaret fulgorem. Tam egregius erat lapis, vel potiùs studium artificis, qui etiam contendit naturç tribuere pulchritudinẽ. Cum autem venerandæ & diuinæ mensæ, quod est suprà impositum, tegumentum intra portam vidimus, stupuimus elegantiam. Ità enim erat tornatum, vt non videretur habere naturam lapidis: neque ferro & arte & manibus esse excisum: sed simile erat cuidam succo lactis commixto, cuius infusio fabrefacta erat ad tecti figuram. Tali ego lapide vidi aliquandò lunam currũ agentem Tauris. Atq; iacebat illud quidẽ cõfractum: nos autem concurrimus, & propè fletimus, execrãtes & maledictis omninò insectantes eum, qui contriuerat: erat enim id donarium domo Dei planè dignum.

Tẽplum matris Dei in Paro pulcherrimum.

Cùm nos ergò adstaremus, & admiraremur, & in eum, qui cõfregerat, exclamaremus, videmus repètè monachum profectum è solitudine, & progredientẽ è nemore, & ad nos venientem, vultu pallidum, genis macilentis, nudis pedibus, totum squallidum, tunica è pilis contexta, superhumerali & capitis tegumento tunicæ similibus, zona pellicea cinctum circa lumbos, perindè ac fera hirsutum, tãquàm Angelum propitium. Neque enim erat similis viro, qui cibo vescitur: sed carnis propemodùm experti & exangui: & vt semel dicam, virtutum, vel ipsius potius Dei, habitaculum. Accedens ergò nos salutauit, & nos eum vicissim: & rogauimus vt diceret, quisnam esset, patriamq; & genus, & an solus hic viueret. Ille autẽ: Patriam quidem, inquit, & genus, & alia, quibus gloriantur ij, qui habitant ciuitates, non possum dicere. Neque enim est mihi curæ aliquid ex ijs, quæ sunt in terra: neque delector ijs, quæ fluunt. Pater verò mihi & Dominus, est Deus, cui soli vitam ago: propter quem solus per hanc errans solitudinem, plusquam triginta annos perseuero. Est autem mihi nomen Simeon: dignitas autem, humilis monachus, sacerdos & minister & mysta viui & incruẽti sacrificij. Nos autem viri virtutem reueriti, tam ex verbis, quàm ex adspectu & indumentis, præterea verò ex exercitatione, & maximè, quòd Dei erat sacerdos, ad pedes eius procidentes, preces postulauimus & veniam, quòd eũ dignouerimus. Ille autẽ est precatus, & porrexit verba adhortationis: & iussit, vt nosipsos attenderemus, & nõ essemus tristi & anxio animo. Est enim, inquit, Deus misericors & patiens: & eos, qui ad ipsum cõuertuntur, vlnis excipit sicut prodigum.

Simeon eremita & monachus eximius.

Perfectus mundicõtemptus.

Luc. 15.

Cùm has & huiusmodi alias dedisset exhortationes, siluit. Ego aũt cùm essẽ curiosior, & satis pulchrè

viri mores intelligerem, rogaui magnum, & supplex ab eo petij, vt nos doceret aliquid ex ijs, quæ sunt nobis arcana. neque enim mihi videbatur esse expers diuinæ consuetudinis. Ille verò: De his quidem, inquit, satis. nondùm enim sum dignatus talibus. Huc enim veni, vt mea lugerem, non vt quæ sunt supra me, quærerem. Hęc autem dicebat, an fingens, an vera dicens, nescio. Cùm me autem dextra appræhendisset, & demulsisset tanquàm iam familiaris: etenim sic eum affecit simplicitas. Animæ enim magnorũ virorum, cùm sint participes eius, quod est præstantius, ad ipsum cõtẽdunt accedere, & ipsius primi boni participatione, fiunt omni ex parte boni, synceri, simplices, separati ab ijs omnibus, quæ sunt in nobis; quomodò etiã hic magnus, cùm esset iucundus & bonus, videbatur deinceps, eò quòd esset alienus à simulatione, esse vnus ex nobis. Deindè iussit nobis sedere in sedibus arte non elaboratis, sed quæ se fortè obtulerunt. Erant autem lapides & columnæ ex eo, quod corruerat, & herba densa & viridis, & fons, ex quo scatebat aqua dulcis ad bibendum, & totus locus erat plenus quiete & silentio, & diuinis dignus narrationibus.

En quales sint viri heroici & perfecti.

Cùm ergò sedisset super herbam, & me iuxtà sedere fecisset, videbatur lætari, quòd in nos incidisset. Fixis autem ego intuens oculis: Tempus est tibi, inquã, ò pater, narrandi, si quid hìc vidisti pulchrum & dignum quod referatur. Sed iam loqui incipe, & refer quisnam cõfregit mensæ diuinæ operculum, & quænã est ea fera & agrestis anima, quæ ausa est tale opus constringere. etenim cogitabam eum paulatìm inducere ad perfectiora. Ille autem cœpit dicere: Audiuisti de illo Nisiri, qui imperauit Cretæ copijs naualibus. Is cùm hic fuisset, & admiratus esset eius elegantiam, in animo habuit id in Cretam trãsmittere. Postquàm autem portas est dimensus, & deindè hoc sacrum & diuinum tectum, & pulchrè visum est se habere, deiecit humi, & ad portas traxit, vt educeret. Id verò repentè factum est maius & maius: idq; sæpè, donèc tandèm cessit Arabs. Cùm autem frustra laborasset, & scopum nõ potuisset attingere, (nolebat enim, vt videtur, res diuina inquinari, & execrãdis seruire sacrificijs. studebat enim, vt dicitur, id deponere in synagoga donariorũ Agar) furore correpť, cogitauit id cõfringere.

Vide miraculum.

Hæc cùm audijssem, maledictis insectabar sceleratum illum & execrandum. Ille autem dixit: Nè cures, dedit is haud ità multò pòst pœnas insolentiæ, vt qui nauem fregerit in Eubœæ promontorio, quod vocatur Xylophagus, & fuerit in eo submersus. Rogaui autem diuinum illum virum, vt cibum sumeret, & vt cõsolaretur nostram animi ęgritudinem, susceptam proptereà, quòd non vlteriùs procederet nauigatio. Videbamur enim tempus terere, aduersis ventis nobis spirantibus. Ille verò cibum sumpsit, & nihil celans, mihi dixit: Nauigabis quidem Naaum: & cum illic in portu nauem tenueris vno die, secundo die pòst nauigans, tertio die venies in Cretam, nihil aduersi reformidans: & tibi impositum munus obibis vt voles, & vt tibi iussit Imperator: & reuersus, pulchrè accipieris ab eo, qui te misit. Atque hæc quidem posteà facta sunt, vt ille dixit, & finem acceperunt. Cum autẽ precati essemus, & hymnos in templo dixissemus, descendimus in nauem cum magno illo sene. Manè autem transmisimus in Naxum, cum esset fretum solùm decẽ stadiorũ. Ipse verò cùm Deo diuinum peregisset ministerium, & nos diuinis impertijsset sacramentis, nobiscum cibum sumpsit. Deindè cœpit mihi dicere:

Vltio in sacrilegum.

Prophetia Simeonis monachi.

Missam dicit.

Tu quidem fortassè ad te excusandum de nõ suscipiendo eo, de quo sum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces inopiã, aut seruitiorum causam, aut vxoris & liberorum & domus curam, aut aliquas alias causas, recusans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum prosperitatem, fertilitatem & abundantiam rerum omnium polliceor, & fore, vt magnũ tibi suppetat ocium. Te verò rogo, vt tunc memor eorum, quæ tibi dixi, conscribas id, quod hic factũ est, quod dignum est, quod mandetur memoriæ: vt Deus noster ab ijs, qui audiunt, in admiratione habeatur & laudetur. Mirabilis est enim, inquit ille, Deus in sanctis suis: & multi etiam effecti imitatores eorum, qui sunt laudati propter virtutem, ęqualia cõsequantur: & ipse lucrifacies mercedẽ, quæ ex ijs accipitur. Cum me sic esset adhortatus, incepit:

Psal. 67.

Venatores quidam ex Eubœa huc venerunt non multis abhinc annis: habet enim insula magnam copiam ceruorum & caprearum. Eorum vnus vir pius, & qui suæ curam gerebat animæ, narrauit narrationẽ valdè consentaneam Dei magnificentiæ, qui suo tempore facit admirabilia, & quæ sunt prętor hominum opinionem. Veni, inquit, aliquandò huc venator, & cum ascendissem ad diuinam ædem Dei parentis, adoraui & precatus sum, sicut mihi semper erat mos. Cùm autem post preces circumspexissem, vidi in solo parùm aquæ in fossa, & pauca grana lupinorum, quæ madefiebant. Locus enim hic alit lupinos, quomodò reliquæ insulæ herbas diuersas. Nam alia quidẽ producit magnam marathri multitudinem: alia autem solummodò rutam, & alia satureiam, & alia thymum, aut aliquid aliud. Quod verò fert inter omnia eximium insula, hoc magis nutrit quam alia, redditque floridius. Vidi ergò, vt dixi, lupinos, qui reddebantur teneri, & me quædam subijt cogitatio, quòd esset omninò aliquis, qui hos demisisset in lacum: & quòd, vt est verisimile, vir aliquis diuinus hanc habitet solitudinem. Hoc ergò reputans, festinabam venire ad socios, qui iam iuerant in syluam. Optabam autem magnam hanc prædam consequi: sperabam enim fore, vt magnum aliquod lucrum ab eo acciperem. Et cùm multum quidem venati essemus, tendebamus ad nauem. Sed illi quidem iuerunt ad mare: ego verò me conuerti ad preces. Ingressus itaque hoc templum Dominæ nostræ, orabam. Video autem ad dexteram sanctæ mensæ templi veluti quoddam subtegmen, quod vento agitabatur: & rursùs visus sum videre telam araneæ. Postquàm autem progressus volui discernere quod apparebat, audiui vocem dicentem: Siste gradum, neque vltrà progrediaris ò homo, neque accedas propiùs. Erubesco enim, cùm sim fœmina, à te nuda conspici.

Templũ Dominæ nostræ, id est, sanctissimæ Virginis Mariæ.

Hæc ergò cùm audiuissem, & obstupefactus fuissem re admirabili, volebam fugere. A carne enim mea pili exilierant, & erãt spina acutiores. Nam quod inexpectatum repentè apparet, deijcit ac deprimit spiritus, etiamsi quis videatur esse audacis animi. Stabam itaq; obstupefactus, & ore aperto. Postquàm autem ad me redij, animo confirmatus, rogaui quisnam esset, & quomodò hanc habitet solitudinem. Rursùs vox extitit, dicens: Iace mihi, rogo, tunicam: & cùm tecta fuero, quantùm mihi iubet diuina voluntas, non dubitabo dicere. Cùm me itaque superiore amictu protinùs exuissem, eum dimisi, & extra portam sum egressus. Illa autem eum accepit, & se induit. Paulopòst verò reuersus, video eam stantem, vbi priùs, & erat figura quidem mulier: id autem quod apparebat, erat supra hominem: pili albi, vultus niger, ostendens parùm alboris, pellis quæ membrorum continebat compagẽ, cùm nulla inesset caro, vmbræ similis. forma quæ solùm humanam seruabat similitudinem. Hæc ergò, inquit, cùm vidissem, timebam, contremiscebam, maledictis incessebam, & meam repręhendebam importunitatẽ, quòd cùm essem curiosus, meos

Eccè hominẽ, præter humanam formam nihil ferè hominis habẽtem.

socios

socios reliquissem. Tremebundus tamen & pronus humi cadens, rogabam vt precaretur: & obsecrabam, vt ab ea benedicerer. Illa autem primùm quidem cóuersa ad Orientem, vt quæ fortè vellet meum sedare animum, nè ea videretur esse spectrum, extensis manibus precabatur, parùm submurmurans. Conuersa autem ad me, dicit: Deus, ò homo, tui misereatur. sed quanam de causa venisti ad hanc solitudinem? & quo opùs habens, venisti ad insulam, quæ minimè habitatur? sed quoniam te diuina huc deduxit volũtas, meæ, vt existimo, gratia humilitatis, de me te omnia docebo, vt voluisti. Cùm me autem rursùs humi prostrauissem, ea sic cœpit loqui:

[S. Theoctiste narrat historiam suã.] Mihi, inquit, patria est Lesbos, Methymna ciuitas, nomen Theoctiste, vitæ institutum monachatus. Cùm autem essem adhuc infans orbata parentibus, à cognatis tradita sum in monasterium virginum, & induta sum habitu monastico. Nata verò decem & octo annos, in diebus paschalibus, excurri in vicum propinquum ciuitati, salutatura sororem: habitabat enim in vico cum coniuge. Noctù autẽ irruentes Arabes Cretenses, quorum Dux erat ille Nisiris, omnes abduxerunt captiuos. Manè verò cùm pæana cecinissent, enauigarunt, & huic insulæ appulerunt. Adductis autem captiuis, cùm quærerent pecuniam & precia statuerent, ego accepta occasione contendens in syluam, cursu feror in intima insulæ: & decæterò nõ destiti fugere, donèc petris & acutis lignis pedes perforaui & conscidi, & sanguine terram infeci: & tãdèm defecta viribus, cecidi semimortua: & totam quidem noctem, non ferens dolores vulnerum, acerbè transegi. Manè autem cùm scelestos prædones vidissem nauigantes, liberata sum ab omni dolore, & repleta sum maxima animi voluptate: & nunc iam trigintaquinque annos & paulò plùs hìc alor perpetuò lupinis & herbis, quæ nascuntur in solitudine, vel potiùs Dei verbo, recordata diuinorum eloquiorum; quòd non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod proficiscitur per os Dei. *[Nota victum sanctæ fœminæ.]* *[Deut. 8.]* Nuda autem euasi, confractis mihi pannis, cum quibus abducta sum captiua. Induor verò & tegor manu diuina, quæ continet omnia.

Hæc cùm dixisset, & manus in cælũ sustulisset, egit gratias. Cùm autem parùm intermisisset, quoniam videbat me terram tacitum intuentem, & nec audẽtem quidem eam fixis adspicere oculis, dicit rursùs incipiens: Res quidem meæ quemadmodùm se habeant, narraui ò homo. Peto autem, vt vna in re mihi gratificeris propter Dominum. Quandò anno sequenti nauigaturus es in hanc insulam venãdi causa, (scio enim te omninò venturum, si Deus velit) vt in vase mundo mihi accipias vnũ ex intemeratis donis corporis Domini nostri Iesu Christi. Ex quo enim hanc habitaui solitudinem, tali dono nequaquàm sum dignata. Hæc ergò cùm dixisset, & iussisset nulli quicquam de ijs dicere, cum precatione me dimisit ad socios. Ego autẽ me omnia impleturum pollicitus, abij lætus, quòd Deus meum implesset desiderium, quòd me dignum censuisset, qui talem thesaurum consequerer. *[Paros insula alit capreas admirabiles.]* Quomodò ergò Sancta mihi iusserat, quãdò eram cum socijs exiturus ad venandos ceruos & capreas, quas hæc insula alit multas & aliorũ maximas, & visu & narratu admirabiles. Nam ceruis quidem sunt colore similes, ceruis autem maiores magnitudine: est autem eis cornu longum, nempe duodecim palmorum, non vt ceruorum, ornatum ramis & adnatis propaginibus: sed totum tectum, & quod vnum solum habet porrectũ stipitem. Cùm ergò essem, vt dictum est, nauigaturus ad venationem, accepta in pyxide parte diuinæ carnis Domini, eam tuli ad beatam. Cùm venissem autem in insulam, & declinassem in ædem Dei matris, eam non offendi. an autem adesset & lateret, quoniam mecum ascenderant quidam ex socijs: an verò abesset, nescio. hoc tantùm scio, me eam non offendisse. Atque alij quidem profecti sunt in syluam venaturi: ego autem clàm reuersus sum in templum, & protinùs sacrosancta mulier apparuit, induta tunica, quam à me priùs acceperat.

Cùm me autem in terram proiecissem, accurrit, & cum lachrymis dixit eminùs: Nequaquàm hoc facias, ò homo, nequaquàm facias, diuinum donum afferẽs: nè vras miseram, diuina dedecore afficiẽs. Me itaque tunica appræhensum erexit. Ego autem eduxi è sinu meo pyxidem cum carne Domini. Cùm illa autem in terram cecidisset, diuinum donum accepit, & lamentationibus & lachrymis terram rigans, dixit: Nunc dimittis ancillam tuam Domine: Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum: Quoniam remissionem peccatorum in manibus accepi. Nunc abibo, quò tua me iubet potentia. *[S. Theoctiste accepta Eucharistia, migrat ad Dominum.]* Hæc ergò cùm dixisset, & manus diù in cælum extendisset, me precibus prosequẽs, dimisit ad socios. Cùm paucos autem dies venati essemus, & prædam satis magnam cepissemus, reuersi sumus. Et ilLi quidem profecti sunt ad nauem: ego autem cucurri, vt illius beatæ preces acciperem viæ comites. Cùm autem venissem in templum, & deindè circunspicerem, vt eam viderem, video eam in eo loco, in quo priùs videram, emigrasse. Cùm ergò procidissem, & beatos eius pedes essem amplexus, & rigassem lachrymis, stabam mutus, diù dubitans quidnam facerem. Atque videbar quidem sapienter & vtiliter facturus, si cum lachrymis Deo supplicans, & sanctæ motus reuerẽtia, rogarẽ vt huic rei à Deo prouideretur: & quomodò is ostendisset, iussum diuinũ exequerer. Quòd si hoc non essem assecutus, secunda erat, vt dicitur, ineunda nauigatio, nempe vt hanc rẽ socijs cõmunicarem, & cum eis sepulturæ mãdarem beatæ reliquias, hymnis & canticis prosequens pro viribus. Sed vt videtur, non facilè contingit se sapienter gerere.

Ego itaque non sum assecutus id, quod erat honestum & decorum: sed rusticitate & ingenij leuitate, (Quid enim, & venator & imperitus, noui excogitassem?) feci rem audaciorem, fide quidem, vt mihi videbar, sed minimè Deo grata. Nam cùm eius manum amputassem, & lineo texto inuoluissem, ascendi in nauẽ. Cùm profundo autẽ vesperè è terra soluissemus, & velum expandissemus, secundis ventis spirantibus ferebamur tanquàm volãtes, & sperabamus nos manè venturos in Eubœam. Cùm autem dies illuxisset, inuenti sumus rursùs stantes in eodẽ portu, perindè acsi ab ancora, aut ab aliqua remora teneretur nauis. *[Ecce miraculum.]* Metus ergò omnes inuasit: & se inuicèm circunspiciẽtes, tremebundi quærebamus causam rei, sciscitantes & inquirentes, num nefarium quippiam à nobis factũ sit, cur arceremur. Cùm verò alius aliud dixisset, intelligens ego audax meum facinus, insciẽtibus omnibus, in templum sum reuersus: & cùm posuissem manũ in corpore sanctæ, descendi in nauem. Hortatus autẽ socios, cœpi iter ingredi. Cùm verò multùm prouecti essemus, erat deincèps cymba volucris, velum replẽte vento: fuitq; rectus cursus & absq; vllo impedimẽto. & tunc ego rem narraui socijs, & quemadmodùm beatam illam inuenissem, & quemadmodùm res eius se habuissent, renunciaui, & quemadmodùm donum diuinum attulissem, & ea dormijsset, & eius manum habens, ingressus sum vesperè & propter eam retenti sumus, & sperabamus nauigare: & nunc rectò cursu ferimur, quoniam deposui reliquias.

Hæc cùm illi audiuissent, & me multùm repræhendissent, proram protinus obuerterunt, & magno studio in Parum sunt reuersi. Omnesque simul cursu in

templum contendimus, timentes quidem & contremiscentes: fide autem freti tamen accedimus, & vidimus quidē locum, in quo erat posita, seruantē veluti figuram corporis: corpus autē euanauerat. Atq; omnes quidē inuasit admiratio & stupor, & huc & illuc currebamus, considerantes, circunspicientes, num alicubi cecidisset, aut in vitam esset reuocata: & totam syluam & saltus obibamus, eam inuestigantes, sicubi diuinus ille lateret thesaurus, miseri & insipientes & crassi homines, & ea persequentes, quæ reuerà nō possunt comprehendi: & diuinorum ignari miraculorū, neq; Elisei reueriti miraculū, qui eos, qui à rege Syrorum missi erant ad eum comprehendēdum, latuit, cùm esset in medio eorum, & cùm eos priuasset vidēdi potestate, duxit in Samariam, & regi tradidit. Mitto enim dicere de magno Thaumaturgo, qui eos, qui ipsum inuestigabant vt comprehenderent, in monte orans, latuit vt arbor effectus. Cùm ergò, inquit, sic frustrati essemus venerandis illis beatæ reliquijs, ad nauem descendimus, & à terra soluentes, domū abijmus, Deum laudantes & hymnis celebrantes, qui semper facit res magnas & admirabiles.

Sacta corpus nō potest inueniri.

4. Reg. 6.

Hæc, vt à me superiùs dictum est, cùm narrasset ille beatus homo & maximus, sacramento adegit me, nè hoc argumentum mandarem profundo obliuionis: nec aliquam afferens excusationem, tacerem miraculum, diuinam timens vltionem & sanctæ indignationem. Roganti autem mihi tempus & diem eius decessus, vt scriberetur cum miraculo, & eius perageretur memoria, dixit vir ille sanctus: Multa quidē, vt vides, ò dilecte, prætermissa sunt, quæ pertinent ad narrationem. Oportebat enim persequi & genus, & omnē eius in insula exercitationem & afflictionē, & quemadmodùm decertauit aduersùs insultus inimicorum. Sed quid agam, cùm is, qui in magnam illam incidit, non esset sicut magnus ille Zosimas, qui sciebat inuestigare vitam, & certamina & res gestas: sed cōtrà nutritus in montibus, & crassus, & qui hæc non audiuerat: sed hoc solùm memoria tenebat, vt dicebat, quòd esset tempus autumni, & mensis Nouembris. Sed magni faciendum fuerit, si vita beatæ scriptis mandetur, & nō infodiatur in profundo obliuionis. Memoriam autem, boni omninò viri & eius æmulatores, opportunè referent in diem festi, sicut placet. Aliquā enim gloriam afferent encomia & celebrationes ijs, quibus regnum cælorum & bona æterna obtigerunt: ad quæ desiderant etiam adspicere ordines angelorum. Sin minùs, æmulationem quidem certè & zelum ijs, qui conueniunt, & Deo laudem ac gloriam, & beatitudinem ipsorum, de quibus fit mentio. Quibus enim vita tribuit gloriam, meritò eos etiam beat & ornat, cùm prędicatur.

Zosimas vitā Mariæ Aegypciacæ ex ipsa accuratè perquisiuit. Vide historiam eius Tomo 2. 9. Aprilis.

Hæc cùm ille vir magnus nobis exposuisset, & valdè rogasset, nos emisit. Cùm secūdi autem spirassent venti, die sequenti Diam appulimus. Hoc est insigne lucrum nostræ in Paro conuersationis. Hæ sunt merces, quæ præter spem obtigerunt proficiscenti in Cretam. Hæc est vita beatæ Theoctistes. Hæc est exercitatio aduersùs principatus & potestates, & principem tenebrarum huius seculi lucta & decertatio. Ego autem accessi implens obedientiam, & exoluens debitum. Ex quo quidnam efficietur? multa quidem etiam alia, sed hæc tria maxima. Ipsi quidem suppeditatori & administratori Deo laus, cōfessio & gloria: Sanctæ autem ex oratione beatitudo, & anniuersaria cū eius commendatione memoria: & nobis qui scripsimus, munificus & magnus noster Deus Iesus Christus, pro prōpto & alacri animi studio dabit remunerationē, intercessionibus sanctissimæ eius matris Dei parētis, diuinorum Angelorū, & omnium sanctorum: Quoniam ei gloria cum patre & spiritu sancto, nunc & in secula seculorum, Amen.

Dia insula eadem, qua Naxus.

MARTYRIVM SANCTI ET Gloriosi Martyris Menæ Aegyptij, qui Martyrium subijt in Cotyæo.

Habetur in Simeone Metaphraste.

IMPERANTIBVS Diocletiano & Maximiano, qui erant veri Regis hostes & inimici, ibant literæ per vniuersum orbem terræ, quæ iubebant colere impiam eorum religionem: & quę mortem statuebant pœnam ijs, qui non parebant eorum edictis, & à solida fide in Christum non ex animo dimouebantur. Hinc quid non graue accidebat ijs, qui diligebant Dominum? Angusti erant carceres multitudini eorum, qui quotidiè capiebantur. Vacuæ erāt habitatoribus, quæ fuerant aliquandò plenæ domus: solitudines, propter multitudinem eorum, qui fugiebant, mutabantur in ciuitates. Amici veritatis, tanquam qui pessima fecissent, dedebantur supplicijs, diripiebantur facultates, euertebantur leges naturæ, patre quidem ad mortem prodente filium, filiò autem patrem vicissim talibus prosequēte officijs: & vbique dispersa erat nox profunda, cùm fideles quidem omni ex parte expellerentur, impietatis verò defensores tota manu confirmarentur, sanguineque & nidore sacrificiorum ipse etiam aer inficeretur. Tunc quidem, tunc Menas hic admirabilis & virtute celebris resplendebat, patriam quidem habens Aegyptum, patrem autem & maiores non stabiles in pietate: sed circa id, quod est firmum, minùs firmiter affectos. Eius verò studiū erat militia sub tribuno militum, nomine Firmiliano. Ipse autem cùm esset Præfectus numeri Rutilliacorum, animi pręsentia, magnitudine & pulchritudine, & omnibus alijs, quibus solet exprimi species corporis & generositatis, præstabat alijs. NOV. 11.

Sæua persecutio sub Diocletiano & Maximiano.

Menas miles egregius.

In Cotyensium autem Metropoli simulatque accessisset ad Tribunum, & audiuisset impium * iniustum Imperatorum, abiecta zona militari, seipsum relegauit in deserta loca, volens potiùs vitam agere cum feris, quàm cum ijs, qui colunt simulacra. Vacabat autem ieiunijs & vigilijs, & diuinorum eloquiorum diligenti meditationi. Sensibus autem optimè purgatus, & anima illuminatus, & in arcana veræ pietatis initiatus per reuelationem, existimans hoc esse illud tempus, quod iam olim meditabatur: cùm diem obseruasset, in quo vniuersa ciuitas Cotyensium publicum celebrabat diem festum tanquàm natale, & equestris certaminis exhibebatur spectaculum, cùm totus populus ex alto adspiceret, collectus ex omni genere, Iudæorum & gentilium & similiter Christianorū: & omnes iam defixis oculis intuerētur certamen, relicta sua in montibus habitatione, descendit in ciuitatem: & cùm venisset in medium theatrum, & prætereijsset omnes, qui erant in stadio, & locum ascendisset sublimem, vndè erat videndus ab omnibus, alta voce exclamauit: Inuentus sum ab ijs, qui me nō quærunt: manifestus euasi ijs, qui me non interrogant: per hæc ostendens, quòd non coactus, sed sua sponte accessit aditurus certamina.

Contēpta militia, petit solitudinem.

Nota rē singularem.

Esa. 65.

Omnes ergò conuertit Menas ad sui spectaculum: theatrum autē despiciebatur, equorū respuebatur certamen: nihil erat cuiquam præstabilius, quàm illum videre, qui tantā ostenderat audaciā. Et qui eundem

quidem

quidem zelum habebant in pietatẽ, mirabantur martyris loquendi libertatem, & propter voluptatẽ summam, exiliebant. Qui autem decertabãt aduersùs pietatem, ad eius cædem iudicem incitabant. Postq̃ autẽ voa præconis indixit silentium, & sedauit populi tumultum, & sonum tibiarũ, statim arreptus & ductus fuit Menas ad Pyrrhum præsidem, qui & tũc præsidebat in excelso, & erat spectator certaminum. Is autem primùm quidem eum placidè alloquebatur, simulans mansuetudinem: vocique leni & benigna, quisnam & vndè esset, interrogauit. Postquàm verò & patriam & genus & ipsam militiam & modum exilii protinùs dixit martyr, & ante omnia dixit se esse seruũ Iesu Christi, statim iudex fictam mansuetudinem ad naturalem conuertit sæuitiam: & examinatione reseruata in diẽ sequentem, eum quidem vinctum tradit in custodiã. Ipse autem cùm totum diem vacasset ei, quod peragebatur, spectaculo, sequenti die animo æstuans, processit ad examinationem. Omnibus itaque aliis missis, accusabat præcipitem audaciam. Hoc enim eum magis accendebat ad furorem, vt qui sui esse contemptionẽ arbitraretur illius loquendi libertatem. Ille autẽ tanquàm propterea magis sibi placens, respondit audaciùs, dicens: Sic conuenit Deum confiteri: quoniã lux est, & tenebræ in eo non sunt. Hoc enim nos docuit Paulus, dicens: Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.

S. Menas ducit ad Præsidẽ.

Traditur ĩ custodiã.

1. Iohã. 1.
Rom. 10.

Terruit itaque Iudicem eius loquendi libertas, & rursùs celabat iram, & rursùs simulabat mansuetudinem, vt martyris audaciam faceret cedere blanditiis, &, Nè amittas, aiebat, ò Mena, vitam hãc dulcissimã, neque lucem omnibus hominibus optandam, morte immatura permutes: sed nostris pare consiliis, vt felicem quidem & beatam vitam agas, ab Imperatore autem honores & dona consequaris, & sis omnibus suspiciendus & felix iudicãdus propter rerũ successum. Martyr autem ad hæc valdè & suauiter ridens, vt qui ea reputasset esse apertas nugas, & puerorum potiùs escas, quàm sapientum virorum, hæc ex bono thesauro in eum verba exprompsit, dicens: Nihil est, qđ mea quidem sententia conferri possit cum regno cælorũ. Neque enim totus mundus potest æqua lance expensus, vni animæ comparari. Sed si vis mihi gratificari, experire potiùs per supplicia. Sic enim mihi verã conciliabis beatitudinem. Postquàm autem Pyrrhus audiit hæc verba, non poterat ampliùs contineri: sed ad ei infligenda contendit supplicia, & lictores acerbiùs intuens, martyrem quidem iubet extendi à quatuor viris, boum autem neruis cædi vehementer. Cùm sic ergò fortiter torqueretur, & sanguis è vulneribus effluãs terram rubram redderet, quidam ex iis qui aderant, nomine quidem Pegasius, cognomine aũt Princeps, benignitatem simulãs: Cùm uideas, inquit, ò homo, quod existit periculũ ex inobediẽtia, priusquàm carnes tuæ penitus flagris consumantur, ea cogitans, quæ tempori conueniunt, sacrifica. Fortassè enim propterea, quòd sint tormenta intolerabilia, Deus quoq; tuus tibi ignoscet, quòd id feceris.

Tẽtatur inanibus promissis.
Irridet ea

Cæditur boũ neruis.

O linguã Satanæ.

Cùm sic dixisset, martyr toruè in eum intuens, & verbis eius magis quàm flagris cruciatus: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, apertè exclamauit. Ego enim Deo meo sacrificaui, & adhuc sacrificabo sacrificium laudis: qui etiam mihi dat auxilium, & efficit, vt hæc flagella vestra à me reputentur potiùs deliciæ, quàm tormenta. Cùm de hac tolerantia sua is nihil remitteret, liberiùsque & disertiùs loqueretur, se præses ad aliud conuertit supplicium: & cùm effecisset, ut in ligno tolleretur sublime, iussit ferreis vnguibus corpus eius laniari. Deindè tanquàm irridens Iudex, & sanctum ironicè alloquens: Sensisti, inquit, ò Mena, aliquem dolorem? an vis per aliud suppliciũ nos tibi maiorem largiri voluptatem? Martyr autem etsi grauiter laceraretur: Quid cũctaris, inquit? Putas enim me omninò posse à te terreri per hoc breue tormentum, aut quæ est in me, immobilẽ labefactari turrem confessionis? Hæc cùm audiisset Præses, iussit eũ cædi vehementius: & imperauit, vt nullum alium cõfiteretur regem præter eũ, qui est verè Rex: Martyr autem: Quoniam non nosti, inquit, quis est hic Rex, quẽ confiteor: propterea blasphemam & maledicam linguam in eum moues, & hos, in quos cadit interitus, & è terra orti sunt, ei facis similes: qui est etiam is, qui eos constituit in imperio, & est vniuersæ carnis & spiritus Dominus. Deindè Iudex, non ut qui vellet discere, sed vt qui se simularet ignorare: Quis est is, dicebat, qui dat regibus potentiam, & est omnium Dominus? Iesus, inquit, Dei filius semper viuus, cui subiecta sunt omnia, quæ sunt in cęlo & in terra. Tyrannus autem: Hoc autem totũ, inquit, te latuit, quòd reges propter hoc ipsum, quod tu dicis, Christi nomẽ indignãtes, iubent vos cruciari. Martyr verò: Si indignantur, inquit, indignentur: hæc nihil ad me, qui sum Christi seruus. Hoc enim mihi magis est in votis, hãc pulchrã confessionem ferre vsque ad mortem, vt efficiar dignus coronis, quæ pro ea accipiuntur. Scriptum est enim: Quis nos separabit à charitate, quæ est in Christo Iesu? afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an periculum, an gladius?

Psal. 6.

Mira martyris virtus.
Ferreis vnguibus laceratur

Egregia vox martyris.

Rom. 8.

Cùm autem martyri, qui tandiù fuerat suspensus, recordatio eius, qui fuerat in cruce sublatus, laboribus defessum & viribus defectum corpus cõfirmaret, Præses maiore percitus insania, iubet excoriatas eius carnes textis ex pilis confectis valdè atteri & confricari. Quod cùm fieret, Pelliceas, aiebat martyr, tunicas hodiè exuo: salutari autem indumento induor. Deindè ardentes ignis lampades iussit Iudex inferri. Sed eæ quoquè cum æterno igne collatę, videbantur vim vrẽdi habere imbecillam. Videbatur enim martyr virtute Christi, quæ intentabãtur, oĩa despicere. Quãobrem audacter etiam dicebat iis, qui ipsum puniebant: Habeo persuasum à Domino meo & Rege, non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: illum autem potiùs timere, qui potest & animam perdere in gehenna. Cùm verò vidisset Iudex maximam & planè inuictam martyris tolerantiã, & alioqui animo versaret opportunissimas eius respõsiones, tormentis missis, accessit ad verba: &, Dic mihi, inquit, ò vir admirande, vndenam est à te inuenta hæc p̃clara dicendi facultas, cùm sis miles, & vixdùm herì & nudiustertiùs versatus sis in literis: vacaris aũt potiùs bellis & certaminibus militaribus vt plurimũ. Cùm autẽ dixisset martyr, Christi hęc esse verba, qui dixit: Quando ducti fueritis ad reges & præsides propter me, nè cogitetis quomodò aut quid loquamini. Respõdit verò Præses: Vester ergo præscinit Christus fore, vt talia pro ipso pateremini? Martyr autẽ: Vt qui sit, inquit, verus Deus, est consequens, vt sciat etiam quæ sunt futura. Ipse enim est vniuersi causa & constitutio, & qui sciebat omnia, antequàm producerentur ad essentiam.

Immanis cruciat⁹.

Ardẽtes lãpades ei admouentur.

Matt. 10

Ibidèm.

Cùm autem nõ haberet Iudex, quidnam ad hæc cõuenienter responderet: Missis, inquit, superuacaneis his probabilibus tuis orationibus, volo te vnum eligere è duobus: nempe vt aut nobiscum simul verseris, rectè id quidem faciens: aut totum Christum confitearis. Postquàm autem cum magna libertate dixit martyr. Cum Christo meo fui & sum & ero, dixit præses se in eum adhuc futurum lenem & patientem: & iubet ei dari aliquod tempus ad considerandum. Eius enim admirans tolerantiam simul & intelligentiam,

Iudex eius tolerãtiã & sapientiam miratur.

cona-

conabatur eum ad suam traducere sententiam, nè tan ti viri iacturam gentes facerent. Cùm autem post hęc martyr visus esset in eum verbis audacioribus, Denm quidem apertè Christum confitens: deos verò, quos il le colebat, dæmones profanos appellans, ira rursùs præses accensus vehementiùs, iubet murices ferreos spargi in terra, & vinctum pedibus & manibus supra eos trahi per summam crudelitatem. Ille autem tanquam si per pratum aliquod & molles flores traheretur, illius deos & dæmones liberè incessebat maledictis. Propter quæ Iudex rursùs iussit sanctum verberari in collo & genis: Nè, inquit, sic deos despiciens, eos quo què impudenter affeceris contumeliis. Cùm multas autem horas verberaretur martyr, adstans quidam ex cohorte Heliodorus, & velnti volens suggerere ea quæ cōferebant ad proposita: Domine præses, inquit, tuam claritatem existimo non latere, quòd horum qui dicuntur Christianorum amentia scit cōtemnere tor menta vel statua fortiùs, & mortem reputant tāquàm dulcem aliquam potionem. Mitiès ergò de his in cassum laborare, citò velis in eum vltimam proferre sen tentiam.

Nouos ei adhibet crucia.

Cùm ergò defessus esset præses, & meditaretur vlti mam sententiam in eum pronunciare, accedentes qui dam ex iis, qui olim martyri familiares fuerāt & amici, ipsum demulcebant, complectebantur, rogabāt & supplicabant, & se existimantes suadere vtilia: Nè despexeris, dicebant, ò Mena, familiarium tuorum amicitiam, & decus militiæ, & visum voluptatum, & vitā, quæ est omnibus natura desiderabilis: & nè ignominiam quidem gloriæ, mortem autem vitæ anteposueris. Martyr verò tanquam virus aspidis fugiēs eorum suasiones: Cessate, inquit, Dei hostes: & vosipsos potius vtiliter corrigite, & à tanta desistite insania. Nā hæc quoquè momentanea & vobis chara vita mox præteribit: manet autem vos æternus & quinunquàm desinit cruciatus, quem cum vestro præside & eius Im peratoribus iustè adipiscemini. Cùm autem vidisset Iudex martyrem tam fortiter depugnare aduersùs omnia, quæ ab ipso fiebant & dicebantur, non ampliùs ad alias interrogationes, sed ad ipsam ferēdam se pa rat sententiam: & cùm breuiter cum iis, qui erant eiusdem sententiæ in impietate, consultasset, capitis vltimam tulit in eum sentētiam, & lictorem quidem adesse iubet cum nudo ense: significauit verò locum extra ciuitatem.

Martyr contemnit quorundā pestiferas suasiones.

Cùm autem peruentum esset ad locum, & martyri priore stadio secūdum visum esset alacriùs, postquàm nos tos parùm cōuenisset, & verba sua precibus obsignasset, apparens plenus lætitia, vt qui repositam sibi beatitudinem visione apprehenderet, vt etiam gratias agens abiret ad lætitiam mox eum excepturam: Ago tibi gratias, dicebat, Domine Deus, quòd me dignatus sis conspici socium preciosæ tuæ mortis, & nō dederis deuorandum bestiis agrestibus: sed effecisti perpetuò puram in te seruare fidem. Hæc cùm dixisset, & genu flexisset, ad plagam ei gladio inferendam perrexit. Post plagam autem sacrū corpus ignis accepit: & sic quidem fuit dissolutum id sancti, in quod cadebat interitus: anima autem ad beatam hæreditatē deducta est ab Angelis. Hinc uiri pii magnam adhibent diligentiam, vt martyris reliquię ex igne tollerentur, & in insignibus locis reponerentur. Quas quidē cùm collegissent, & mundis sindonibus imposuissent, vnguentisque & suffitibus inunxissent, & iusta omnia eis sanctè fecissent, eas paulopòst in suam patriam retulerunt, quomodò ante cōsummationē iusserat martyr Christi. Oportebat enim eum quæ & genuerat & aluerat, eum quoque accipere consummatum martyrio: & non illam quidem tenere locum matris, aliā autem præter eam frui gratia reliquiarum. Hoc enim consultò factum est à Christi prouidentia: Quem decet omnis gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

Felicissime pro Christo occumbit. Vide studiū antiquorū erga reliquias sanctorum.

TIMOTHEI ARCHIEPISCOPI Alexandrini narratio de maximis miraculis sancti & gloriosi martyris Menæ.

Accidit, vt post mortem impii & Deo inuisi Diocletiani Imperatoris, Deivoluntate imperaret Constantinus, pius & Christi amans Imperator. Cordis enim eius oculos tetigit lux intelligēs, & ei illuxit gratia Dei, quæ superat omnem hominis intelligentiam, potentique & inexpugnabili sua dextera deduxit eum ad viam salutis. Nā vbi est gratus animus & cor mundum, illuc etiam accedit sanctus spiritus. Erat autem vir, qui valdè timebat Deum, & omnia eius mandata exequebatur diligē tissimè, omnem hominem deducens ad portum salutis. Meminerat enim eius, qui dixit: Nō adorabis deū alienum, sed adorabis Deum viuum: & reddes altissimo vota tua. Iussit autem edicta quoq; scribi per vniuersum orbem terræ, vt Christus, qui blasphemiis & maledictis incessebatur ab impiis & iniquis gētibus, prædicaretur in omnibus finibus, & crederent omnes in patrē & filium & spiritumsanctum. Iussit ecclesias quoque ædificari, in nomine omnium sanctorum & gloriosorum martyrum, qui propter verum Deū nostrum fuere martyres, & coofessi sunt pulchram con fessionem. Similiter autem iussit etiam mundū & incruentum Christo Deo nostro quotidiè offerri sacrificium ad conuersionem & pęnitentiā omniū fideliū.

Miraculum 1. Encomiū Constantini Magni.

Exod. 20 Deut. 5. Psal. 49.

Constātinus iubet ecclesias extrui in honorem martyrū.

Tunc surrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandriæ, & quęsierunt reliquias sancti & gloriosi martyris Menæ, vt in eius nomine sanctum templum extruerent. Vniuersa autem illa prouincia congregata fuit in loco, vbi erat templum ędificandum, vt id citò perficerent. Eo autem perfecto Dei gratia & sancti intercessione, erat homo quidam ex regione Isaurorum valdè diues. Ingressus est autem Alexandriam causa negociationis: & audiuit omnia miracula & curationes, quas fecit sanctus Menas, & dixit apud se: Volo ego quoquè ire, vt orem in templo sancti martyris Menæ, & adorem preciosas & sanctas reliquias, & dem illic paruam benedictionem: vt Deus nobis ferat opem, & nos seruet sancti intercessionibus. Surgēs itaque accepit secum crumenam, & transiit ad lacū maritimæ. Et cùm inuenisset nauigium, peruenit ad locum, qui dicitur Loxoneta: & egressus è nauigio, sibi quæsiit mansionem, erat enim vespera. Deindè cùm in loco inuenisset tabernam, dixit domino tabernæ: Amice, fac mecum misericordiam, & accipe me i tuā tabernam, quoniam aduesperascit, & timeo solus uiā ingredi: neque enim hic habeo vllum alium. Dixit autem ei tabernarius: Ingredere frater, & mane hic donec illuxerit. Ingressus autem hospes, sedit in taberna. Dominus verò tabernæ parauit vestes stragulas, vt ambo dormirent.

Cultus reliquiarū.

Intercessio sanctorum.

Cùm uiri autem crumenam vidisset tabernarius, subiit cor eius, qui semper vitæ nostræ curis vacuę inuidet diabolus, & fecit eum vigilare, donèc somnus inuasisset hospitem. Cùm is autem dormisset, surgēs tabernarius, accepit gladium, & occidit hospitē. Deindè accepit irā vt erat, crumenā, & dixit apud se: Quid faciam hoc corpore, nè quis sciat cędem quam feci, & me deferat ad magistratum? Sed surgam, & hoc probè curabo. Immittam enim in sportam, & iaciam in lacū.

Crudele facinus.

Quod

Quod cùm feciſſet, ſuſpendit eam ſub tecto, vt cùm
data ei eſſet poteſtas eũ di ad lacum, eam illic iaceret.
Cùm hæc autem feciſſet, ortus erat Sol, & timuit in-
terdiù eum in lacum iacere. Accepit verò eius quoq;
caput, vt id quoq; frangeret, & immitteret in ſportã.

Vide ſtupendũ ſancti Menæ miraculũ

Eccè autẽ ſanctus martyr Chriſti Menas, venit eques
cum magna multitudine, præ ſe ferens ſpeciem ſpa-
tharii, accedens ad tabernam. Videns verò ſanctũ ve-
nientem tabernarius, timuit, quoniam ſaluum adhuc
erat caput hominis & feſtinans, accepit caput, & id
ſuſpendit in medio tabernæ, neſciens quid ageret pręe
metu. Cùm veniſſet autem ſanctus Menas, aperuit o-
ſtium tabernæ, & appræhendit hominem, qui diceba-
tur tabernarius, & dixit ei: Dic mihi verũ: Vbi eſt ho-
mo hoſpes, qui hic manſit? Dicit ſancto tabernarius:
Non manſit hic homo hoſpes. Dicit ei ſanctus: Si nõ
manſit hic homo, ſede hic quietus, & ego eum inue-
niam. Cùm ergo ſtatim ſportam accepiſſet ſanctus Me-
nas, inuenit caput hominis ſaluum cum reliquis mem
bris, & dicit ei: Non dixi tibi me, propter quem huc
veni, hominem ex me eſſe inuẽturum? Tunc vidẽs ta-
bernarius ſanctum, & cohortem quæ erat cum eo, val
dè timuit. Exiſtimabat enim Imperatorẽ omninò co-
gnouiſſe cædem, & miſiſſe ad eum. Quamobrèm me-
tu perculſus, rogabat ſanctum, qui videbatur ſpatha-
rius, dicens: Miſerere mei, domine mi, quoniam pec-
caui valdè, & cognoſco peccatum meum eſſe valdè
magnum. Vndè etiam Imperator te miſit ad me miſe-
rum: & conſiderans Dei gratiam eſſe tecum, cõfiteor
me peccaſſe coram Deo & coram te. Quandò vidi, do
mine mi, crumenam valdè magnam, impletum eſt cor
meum infelicis furore aduerſus eum, & ſiui eum, do-
nèc eſſet ſopitus: Deindè autem ſurrexi, & occidi eũ,
vt eius poſſiderem pecunias. Eccè autem domine mi,
nondùm acceſſi ad eius crumenam, neque ex ea acce-
pi aliquid: ſed eam do ſaluam tuæ poteſtati, & præter-
eà alios tibi dono centum nummos: me ſolummodò
libera ab hac cæde. Reſpondit ei ſanctus Menas, & di-
xit: Ducere, ò homo, pęnitentia tui delicti, & ego tibi
condonabo. Ille autem dixit: Domine ſpatharie, facio
vt iubes: & qua hora liberatus fuero ab hoc periculo,
ibo ad ſanctum Menam, & pęnitentia motus, accipiã
habitum. Videns autem ſanctus eius pœnitentiam, di-
xit ei: Affer huc ad me ſportam, in qua iacent mẽbra
hominis, vt perfectè euadat manifeſta Dei gloria in
ſanctis ſuis. Tabernarius autem protulit ſportam, &
eam poſuit coram ſancto, & ea hora in loco ſuo po-
ſuit omnia membra hominis. Tunc flexis genibus ſan-
ctus Menas diù orauit clementem Deum, vt ſuſcita-
ret eum, qui fuerat occiſus: non propter hominem ſo
lum, qui occiderat, ſed etiam propter eos, qui tunc e-
rant, hęreticos & gentiles, qui erant increduli in ſan-
ctum Dei martyrem.

Sãct' Menas excitat mortuum.

Poſt lõgum autem tempus dixit ſanctus Menas ei,
qui fuerat occiſus: Tibi dico: In nomine Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, qui me firmauit in petra confeſſionis
ſuæ, ſurge ſanus, & egredere ex hoc loco valens & ſa-
liens, & coniuncta habens omnia membra tua ſicut
prius, vt per te diſcant hæretici & impiæ gentes glo-
riam Dei noſtri. Scias autem ipſe quoquè, quòd ego
ſum Chriſti ſeruus Menas. Protinus autẽ in illa hora
ſurrexit homo ſaluus & ſanus & pfect' ſicut erat pri'.
Tũc homo ſtupore affectus, humi flexus genibus, ado
rauit ſanctum martyrem Chriſti Menam, & eam quę
cum eo erat multitudinem, dicens: Ago gratias Deo
& Domino omnium, qui fecit mecum miſericordiã
per tuum aduentum ſancte Dei. Nam cùm eſſem ſom
no grauatus, veniẽs dominus cum magnis copiis me
excitauit. Et cùm ei benedixiſſet ſanctus martyr Chri
ſti Menas, & ſimiliter etiam occiſori, ſtatim ab eis eua
nuit. Tunc cum magno gaudio tabernarius acceptis
cẽtum illis nummis, & hoſpes eius crumena, abierũt
in templum ſancti martyris Menæ, & dederunt ea,
quæ ſancto promiſerant. Et ſtatim confeſſus eſt taber
narius coram vniuerſo populo cædem, quam fecerat
hoſpitis, & quemadmodum Sanctus eũ ſuſcitauit ſuis
precibus. Cùm omnes autem Deum glorificaſſent, ad
miratus eſt hoſpes, audiens ꝙ interfectus, immò verò
membratim conciſus, per preces ſancti repentè ſurre
xiſſet. Eũ verò rogauit tabernarius, vt eius acciperet
habitum. Tonſus autem tabernarius, illic manſit ſeptẽ
annos, & ſic in pœnitentia obiit & confeſſione. Ho-
ſpes autem reuerſus eſt lætus & exultans in domũ ſuã,
& toti Alexandriæ narrans gloriam Dei, & miracula
ſancti & glorioſi martyris Menæ. Ab eo autem die cre
didit magna multitudo gentilium & hęreticorũ, ad-
mirantes, ſtupentes, quòd Deus per ſancti interceſſio
nem curet omnem animam.

Templum Menæ martyris antiquiſſimum.

Notatum & efficaciã interceſſionis ſanctorum.

Aliud miraculum, ò dilecti, volo uobis narrare, qđ
factum eſt à ſancto & beato martyre Mena. Alexãdrię
erat quidam vir diues, nomine Eutropius. Qui dixit
apud ſe: Deus impleuit me donis ſuis. Eccè vado ad ar
tificem, & faciam duos diſcos argenteos, & ex eis da-
bo vnum templo ſancti Menæ, & habebo alterum in
meum uſum: & in deceſſu eum quoquè dabo ſancto
pro remiſſione meorum peccatorum. Accerſiit autẽ
artificem in domum ſuam, & dixit ei: Adeſdum magi-
ſter, accipe hæc vaſa argentea, & iis fractis, fac mihi
duos diſcos, nihil addens, nec alium faciens alio ſupe
riorem. & in vno quidem ſcribe nomen ſancti Menę,
in altero uerò nomen meum, & diligentia vtere ad
hæc opera. Fecit autẽ diſcos aurifex, & eos inſcripſit:
euaſit verò ſancti diſcus, precioſior & honorificẽtior.
Eutropius autem inuidit diſco ſancti, & dixit apud ſe:
Ego vado ad ſanctum: ei autem dabo diſcum, in quo
ſcriptum eſt nomen meum, & tenebo diſcum ſancti
ad vſum meum, & in vltimo die vitæ meę eum quoq;
reddam. Tunc abiens ad litus, conſtituit naui ire vſq;
ad templum, dicens apud ſe: Porto ſancti diſcum ad
meum miniſterium. Cum eſſet autem tempus prãdii,
dum ipſe nauigaret, parauit ſeruus eius menſam, vt
ipſe pranderet. Accepit verò ſeruus diſcum ſancti, &
domino ſuo cibum in eo appoſuit. Poſtquàm autem
impletum fuit prandium, abiit ſeruus eius ad lauãdũ
diſcum in lacu. Eccè autem extitit magna caligo, & ce
cidit diſcus in aquam. Timens verò ſeruus, nè eius do
minus id ſciret, & eum in tormentis perderet, exutus
ſe proiecit poſt diſcum. Quãdò autem ſciuit dominus
quod factum fuerat, magno dolore eſt affectus, & ſci-
dit ueſtimenta ſua, eiulans & dicẽs: Hei mihi miſero,
valdè peccaui. Inuidens enim diſco ſancti, cum eo ſer
uum quoquè meum perdidi. Quid faciam neſcio: nõ
enim habeo hominẽ, qui mihi ſeruiat. Hei mihi, fuit
hæc res mihi magno probro & dedecori. Si enim ſci-
uerint, ꝙ diſcum ſancti retinuerim, quanto me ꝓbro
afficient? Vtinam priuſquàm hoc ſignificarem, ꝓ vno
diſco dediſſem templo tres diſcos, duos argenteos, &
vnum aureum: & ad me non perueniſſet hoc malum
opus & dedecus hominũ. Satius enim fuiſſet eos de-
diſſe, quàm ſeruus meus morte acerba mihi periiſſet.
Quòd ſi dignus cenſeat, qui vel eius corpus videã, vt
ſepeliam, dabo duos diſcos tẽplo ſancti martyris Me-
næ: & eius ſerui, quem perdidi, dabo precium, quoniã
ſum tranſgreſſus, retinẽs ſancti diſcum in vſum meũ.

Miracu. II.

Eutrop' tẽtatur à Satana.

Diuina vltio fraudem eius perſequitur.

Eo autem hæc ſic deflente & dicẽte, nauis venit ad
portum. Eutropius autem adſpiciebat in litore, apud
ſe ſperans & dicens: Fluctus corpus eius omninò tra
xerunt ad litus: inuentum verò id ſepeliam. Dixerunt
autem ei nautæ nauigii: Quam eſt hoc à ratione alie-
num, ꝙ cum duobus diebus nauigauerimus, tu modò

quæris

Sanctorū intercessio

quoaris eius corpus. Dixit Eutropius: (erat enim valde fidelis) Spero in Deum & in sancti Menæ intercessiones, qui eum, qui erat membratim concisus & mortuus, excitauit saluum & integrum, quòd eius corpus videbo ante mortem meam, vt id sepeliam propter probrum hominum. Hæc cùm ipse dixisset, eccè puer veniebat cum disco sequens nauem. Eutropius autem cùm vidisset puerum procùl stantem, secum quoquè discum habentem, & nauem circumeuntem propter dominum suum, nautæ viso puero, proram nauis admouerunt litori. Cùm hoc autem vidisset seruus, apprehendit fumem nauis, & in eam est ingressus. Quandò verò vidit ipsum dominus eius, ampleaus est eum lætus, & dicēs: Eccè bonus meus seruus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Lachrymantes autem omnes propter id, quod factum fuerat, eum sunt consolati. Ille autem dixit: Lætabor & exultabo, quòd Deus mei hodiè est misertus per intercessiones sancti martyris & defensoris mei Menæ. Cui non narrabo, ò sancte Dei, admirabilia & hæc signa, quæ in me ostē disti? Vnum autem me cruciat & vnum horreo, quòd si omnia mea tibi obtulero, non sufficiunt: quoniā peccaui, & non memini eius, qui dixit: Non concupisces res proximi tui, & maximè sancti: Nūc autem, fili, dic mihi, quid tibi accidit i lacu, & quomodò fuisti ex eo liberatus? Dixit puer: Domine mi, quandò accessi vt lauarem discum in lacu, orta est magna caligo, & cecidit à me discus in lacum, & dixi apud me: Quid faciā, aut quomodò me excusabo domino meo? Timore ita que affectus, me ieci in lacum. Quandò autem ingressus sum aquam, vidi virum valdè lucidū, & alios duos stantes cum ipso, & dixit ei: Tenete eum: & ab illa hora nūquam separati sunt à me, donèc huc veni. Statim autem cognouit Eutropius celerem fuisse adiutorem magnum Christi martyrem Menam, & Deum laudauit, qui dedit talem potestatē sanctis suis. Deindè ambo simul euntes, venerunt in templum sancti Menæ, & dedit illic duos discos, & seruum illum, vt seruiret illic sancto loco, & sic reuersus est in domum suam, laudans & benedicens dominum Deum, & omnes sanctos eius, qui per ipsos dat salutem populo.

Ingēs miraculum.

Sācti martyres defensores nostri.

Exo. 20.

Nota q̄d Sancti p̄stēt hominibus.

Per sanctos dat Deus salutem.

Miraculis.

Erat mulier quædam sterilis in regione Phecozeletarum. Ea erat valdè diues in auro & argento, à parentibus autem & marito eius vocabatur Sophia. Erat autem eius quoquè maritus valdè pius & virtutis studiosus. Cùm verò audiisset mulier illa sterilis, de beato & glorioso Christi martyre Mena, & eius miraculis, dixit apud se: Ibo ego quoquè humilis & abiecta in templum sancti, & illic adorauero, deflebo peccata mea: quoniam non est mihi filius, vt sit hæres mearum facultatum. Scriptum est enim: Transibit mūdus, & cupiditas eius. Tollam ergo aurum meum & omnia mea, & veniens in templum sancti Menæ, ea illic dabo pro remissione meorum peccatorum, & omninò in futuro vitam æternam possidebo. Surrexit autē mulier, & accepit omnia quæ habebat, & clàm iuit solà in templum venerandum sancti Menæ, nec fuit vllus è domo eius, q animaduerterit, nè id renunciarēt marito suo, & is eam retineret. Cùm autem ingressa esset sola in solitudinem, & peruenisset ad vnum milliare à templo sanctæ & gloriosæ primę martyris Teclę, ea ambulante, eccè quidam miles ex iis, qui viam custodiebant propter latrones, venit eques accurrens: & cùm vidisset mulierē, ingressus est diabolus in cor eius, (erat autem hora sexta diei,) & quando adspexit eam ambulantem solam, voluit ei id facere, ad quod eum incitabat œstrum libidinis.

1. Iohā. 2.

Tecla prima martyr.

Cùm itaque tenuisset mulierem, dixit ei: Quo vadis, ò mulier? Putabat autem miles eam voluisse rapere diuitias, quas ipsa secum ferebat ad monisteriū martyris, & dicit ei: Eccè ego vado ad templum S. Menæ. Ille ei dicit: Eccè locus est desertus, & nemo est q̄ nos adspiciat: agè dormiamus simul. Si autē mihi nō obedieris, ego te occidam hoc meo gladio: accipiam autem tuas pecunias. Illa verò respondit cum lachrymis: Nè, ò domine mi, turpem hāc rem feceris in me, quę sum humilis & abiecta. Egressa enim sum è domo mea, vt vadam in templū Dei, & defleā peccata mea: neque vllum alium cognoui vnquàm, nisi meum maritum. Time eum qui dixit: Non concupisces res proximi tui: & memento eius, qui dixit: Alienæ parti nè appropinquaueris. Condona mihi miseræ, & nè cogas me hoc facere. adiuro te per Deum & sanctū eius Menam, quòd me & magno dedecore afficis, & hoc peccatum tibi non condonabitur, neque in hac vita, neq; in futuro seculo. Miserere mearum lachrymarum, & parce meis gemitibus. Quòd si me dimittas, præbeo tibi duo numismata. Ille autem nolens, eam valdè tenebat: & gemens dicebat mulier: Vndique mihi sunt angustiæ. Deindè etiā flexis genibus, cum lachrymis clamabat & gemitibus: Eccè Domine, tu scis occulta hominum, & cognoscis non esse meam voluntatem, neque hanc iniquitatem. Clamansque magna voce, dixit: Sancte Dei Mena, fer mihi opem.

Exod. 20

Cùm autem miserabilis ille eam iecisset humi, vt ei afferret vitiū, alligauit equi sui habenas pedi suo. Tūc sanctus Christi martyr Menas, qui eos liberat, qui ipsum inuocāt in afflictione, ea ipsa hora accedit eques, & mulierem rapuit è manu militis, & eam portauit ad equum suum. Equi autem frenum tenens sanctus, magna vi eum trahebat. erat autem alligatus pes militis: & currens equus, dominum suum, trahebat super terram, donèc venisset in templum sancti martyris Menæ. Eum verò videns vniuersus populus, fuit obstupefactus. Interdiù enim magna multitudo populi cōgregatur in templo sancti Menę. Ille autem miles quā do vidit gloriam sancti, accepit equum suum, & donauit in templo sancti martyris Menæ: & ab illo die non peccauit miles vsque ad horam mortis suæ: sed versabatur in precibus & supplicationibus, & cum multis lachrymis rogabat sanctum, vt ei condonaret hoc peccatum.

Eccè quo modo mulier sāctū inuocat, & ille statim adest, & fert opē.

Erat Alexandriæ Hebræus quidam negociator, habitans prope quendam Christianum. Intercedebat autem magna amicitia inter Hebræum & Christianum. Quodam verò die vadens Hebræus ad negociādum, reliquit in domo Christiani crumenam bullatā. Quādo autem reuersus est Hebræus à negociatione, misit dona ad Christianum, propterea q̄ eam custodiisset. Quādo autem dona ab eo accepit Christianus, eū illudens in corde suo, dixit: Reuera & dona accipiam, & si tuas quæsieris pecunias, nihil habebis. Porrò antè sic quoquè vxori suæ est locutus: O vxor, si videatur, negemus huic Hebræo aurum suum: & si pergat reposcere, iuremus ei: & sic recedet. Nam quod propter eū fit iusiurandum, nos non lædit, quoniam Hebræo iuramus, & non Christiano. Illa autem dixit: Domine, fac vt tibi videtur. Sequēti verò die surrexit Hebręus, & venit ad Christianū. Christianus aūt diaboli suggestione negauit, dicens: Nihil vnq̄ nobis dedisti. Inter se aūt diu litigarūt, adeò ut illuc tota congregaretur ciuitas. Postremò autem Hebræo venit in mentem, vt diceret Christiano: Frater, audiui à multis de sancto & glorioso martyre Mena, q̄ magna eius sit gloria, & ignominia afficiat eos, qui iniustè iurant. Surge ergo, eamus illuc, & iura, q̄ apud te nihil reliqui, & vade in pace. Dicit Christianus Hebræo: Sed non ingreditur Hebræus in templū Christianorum. Dixit Hebræus: Si non possum in templum ingredi, stabo foris in porticu. Christianus autem despexit iusiurādum, dicēs: Sā-

Miraculis.

Malū de lus mali Christia-ni.

ctus

ctus Menas est nostri miserturus, quoniam Hebræo iuramus, & non Christiano.

Quodam ergò die iuerunt ambo in templum sancti Menæ ad dandum iusiurâdum. Dixit aût Hebreus Christiano, antequàm ipse iuraret: Amice, time Deû, & miserere animæ tuæ. Accipe quas vis pecunias, & redde mihi reliquas: solùm nè iures. Christianus autê ne sic quidem uoluit eum audire. Tûc Hebræus humi inclinatis genibus, dixit cum lachrymis: Deus qui me dignum censuisti, vt venirem & ingrederer in têplû sancti & gloriosi tui martyris Menæ, sis tu arbiter inter me & hunc Christianum: & magna voce clamans, dixit: Sancte Mena, etiamsi sim indignus, qui te nominem, attamen tu quoq; hodiè signa ostende, vt semper: vt ego quâque humilis & abiectus te glorificem. Ingressus autem Christianus in templum, & nullum omnino habens Dei metum in corde suo, iurauit. Spectabat autem Hebræus, & expectabat fore, vt omninò in eum fieret aliquod signum. Sed in eum vlus est sanctus lenitate & patientia. Quâdo verò peractum fuit iuramentum, ambo sunt reuersi domum. Cùm autem ambo egressi essent è loco illo ad tria milliaria, cõturbauit Christiani equus dominum suum, & eum iecit in terram: & cecidit annulus sigilli scrinii è sinu suo. Quæsiuit autem, & id non inuenit. Gaudebat autem Christianus se cecidisse ex equo, arbitratus hanc esse iurisiurandi remunerationê. Deindè surgens equitauit, & simul proficiscebantur. Cùm autem peruenisset ad locum, qui dicitur Loxouetas, simul ingressi sunt in forum, & emerunt cibos, & sedentes comedebant. Pœnitentia autem ductus fuit Hebræus, & dixit: Cur credo ego in sanctum Menam, quoniam nulla vidi ex mirabilibus, quæ facit quotidiè? vtinam non eum iurassem: fortasse ductus fuisset pœnitentia, & potuisset mihi aliquandò dare aliquid ex meis. Clamans autem dicebat cum lachrymis: Hei mihi, sic omnia mea deuorauit. Quid faciam nescio. Gratias autem agens, dixit: Reddam votum meum & solicitudinem meã Domino, & sancto martyri Menæ: & vt Deus iubet, sic fit.

Diminutus punitur periurus & perfidus Christianus, sed leniter.

Cùm autem sederent ambo, eccè venit seruus Christiani, ferens crumenam cum rationibus. Quem cùm vidissent, ambo sunt admirati. Dominus autem serui, magno timore est affectus, & interrogauit seruû suû, dicens: Vndè venisti, & quid portas? Respôdit seruus, & dixit: Veni ad te missus à domina mea, vt iussum tuum impleam. Dixit autem dominus eius: Quem iussum? Dixit seruus: Domine mi, hodiè venit magnus miles, eques ad dominam meam, habens annulum sigilli scrinii tui, & dixit ei: Cape, mulier, hûc annulum sigilli: nostine eum? Illa autem dixit: Noui. Ille verò dixit: Maritus tuus rogaus me, misit ad te, dicens: Mitte ad me crumenam Hebræi per seruum meum: quoniã valdè torqueor à sancto Mena. Et propterea, domine mi, ad te huc attuli depositum: & si nô credis, eccè annulum sigilli scrinii tui. Ille enim miles eum dedit dominæ meæ. Tunc surgens Hebræus, accepit marsupiû suum bullatum: & lætus, magna voce clamauit, & dixit: Magnus est Deus, & sanctus eius martyr Menas. Admirabilis est fides Christianorum. Nullus in te sperans, Domine, & in virtutem & auxiliû sancti tui martyris Menæ, vnquàm pudore afficitur. Eccè Domine, ego quoque fio Christianus per intercessiones sancti martyris Menæ.

λογαρίω

Nota rê admiratione dignam.

Iudæus in signi miraculo promotus credit i Christum.

Deindè cùm marsupium accepisset Hebreus, reuersus est cum magno gaudio in templum sancti Menæ, & ei donauit tertiam partem marsupii, nempe mille nummos, dicens: Eccè sancte Dei, coram te dixi ei: Quotcunque vis, nummos accipe è marsupio, & da mihi reliquos: nec hoc in animum induxit, vt faceret: eos accipit sanctum templum tuû pro luminaribus. Fugiens ergò ab eo tempore vanam Iudæorû superstitionê, cum fuisset cathechesi institutus cum domo sua, baptizatus fuit in nomine patris & filii & spiritus sancti: & cônumerata fuit vniuersa eius domus inter omnes Christianos, cum pietate & veritate Deum laudans & sanctum eius martyrem Menã, quòd eos, qui iniustè iurant & transgrediuntur nomen Dei, & sancti, pudore afficit, & vt nihil fiant, efficit. Ab hoc die, seu iustè, seu iniustè, nullus ausus est iurare in templo sancti. Christianus autem abiit gemens & tremens in domum suam, accepitque dimidium bonorum suorum, & obtulit sancto Menæ: & illic motus pœnitêtia, deflebat peccata sua, & non discessit à templo sancti, donèc decessit, cùm in pœnitentia ambulasset ad Dominum, & consecutus esset veniam à sancto & glorioso martyre Christi Mena.

Erat quidam uir claudus ac mutus à puero, & nô poterat nec pedibus ambulare, neque laborare manibus, & neque à medico, neque ab vllo homine ei ferebatur auxilium. Cùm autem ipse quoq; audiuisset ab omnibus curationes & miracula, quæ fiebant à sancto Mena, rogauit quosdam, qui eum illuc deduxerunt. Cùm eum autem vidisset turba, est admirata. Inuenit verò illic quoque claudus mulierem quandam claudam, quæ nunquàm est locuta. Permanebant autê ambo illic, a superis perentes curationem. Cum autem fuisset longo tempore in templo sancti Menæ, & non fuisset curatus, valdè iratus fuit S. Menæ, dicens: Sâcte Dei, quomodò video, omnia quę de te audiui, sunt falsa, & non vera. Illa autem nocte Sâctus apparuit claudo, & dixit ei: O homo, cur mihi succêsuisti? Quid verò tibi mali feci? Sed quoniam, vt dicis, non possum te sanare, nisi feceris, quod dico tibi, non sanaberis in æternum. Dicit ei claudus: Quid faciam domine mi? Dicit ei sanctus: Si velis esse sanus, abi nemine sentiente, & veni ad stragulum mulieris mutę, & dormi cum ea, & accipies curationem. Experrectus autê claudus, est admiratus, putans sanctum eum illudere aut tentare, & dixit apud se: Hei mihi misero, nescio quid agã. Veni vt quærerem sanitatem mei corporis, & vt videtur, sanctus me impellit ad fornicationem, & maximè in templo suo: & si hoc fecero, timeo nè mihi aliquid fiat deterius. Quamobrêm iterû indignatus claudus, rursùs dixit sancto: Sancte Dei, cùm me non possis curare, suades vt me præcipitem in fornicationem? Talis ne est doctrina sanctorum? Rursùs ergò tertiò ei in somnis apparens sanctus, dixit: Fac quod tibi dixi, & tunc accipies sanitatem. Ille autem experrectus, dixit: Sancte Dei, facturus sum quod iubes, & vt iubet Deus & tuum auxilium. Deindè cùm adipexisset, vbi iacebat muta, expectauit donec sopori se dedissent omnes turbæ, quæ erant in templo. & tunc surgens, & se trahens, peruenit ad stragulum mutæ, & appræhêsum mulieris pallium traxit, & eam nudauit. Quando autem nudauit eam, excitata est à metu turbata muta, & est locuta: O violentia, vir supra me ascendit. Ille autem præ metu & pudore, volens se è stragulo præcipitare & fugere, surrexit sanus in illa hora, currens instar cursoris. Tunc admirati omnes, quod factum fuerat, nempe quòd & muta esset sanata, & claudus surrexisset sanus, narrans eis ea, quæ in somno viderat, omnes Deum laudarunt, qui per sanctos suos præbet omnibus curationem. & sic ambo domum redierunt, Deum & sanctum Menam laudantes & glorificantes.

Mirac. V.

Nota. Qui per sanctos suos præbet oîbus curationem.

VI-

VITA BEATISSIMI MARTINI Turonensis Episcopi, ab eius discipulo Seuero Sulpitio conscripta.

EPISTOLA AVTHORIS Ad Ddesiderium.

SEuerus Desiderin charissimn fratri salutem. Ego quidem, frater vnanimis, libellum, quē de vita sancti Martini scripseram, scheda sua* premere, & intra dnmesticos parietes cnhibere decreueram: quia vt sum natura infirmus, iudicia homana vitabam, nè, qnod fore arbitror, sermo incultior legentibus displiceret, omniumque repræhēsinne dignissimus iudicarer, qui materiā, disertis meritn scriptnribus reseruādam, impudens occupassem. Sed peteuti tibi sæpiùs, negare nō pntui. Quid enim esset, qnod non amori tuo vel cum detrimentn mei pudnris impenderem? Ea fiducia tibi libellum edidi, qua nulli à te prndendum renr: quia id spopondisti. Sed vereor, nè tu ei ianua sis futurus, & emissus semèl nñ qneat reuocari. Quod si acciderit, & ab aliquibus eum legi videris, bona venia id à lectnribus postulabis, vt res pntiùs quàm verba perpendant, & æquo animn ferant, si aures enrum vitiosus fnrsitan sermo perculerit: quia regnum Dei non in elnquentia, sed in fide cnnstat. Meminerint etiam, salutem seculn nō ab oratnribus, sed à piscatoribus prædicatam: cùm vtiquè, si vtile suisset, id quoq; Dominus præstare potuisset. Ego enim cùm primùm animum ad scribendū appuli, quia nefas putarem tāti viri latere virtutes, apud me ipse didici, vt snlęcismnsnnn erubescerem: quia nec magnam istarum vnquàm rerum scientiam contigissem, & si quid ex bis studiis olim fnrtasse libassem, totum id dissuetudine tanti temporis perdidissem. Sed tamen nè nos maneat tam molesta desensin, suppresso, si tibi videtur, Authoris nnmine, libellus edatur. Quod vt fieri valeat, titulum frontis erade, quò muta sit pagina, & quod sufficit, loquatur materiam, nnn lnquatur authnrem.

*Non premere.

ITEM PROLOGVS AVTHORIS.

PLerique mnrtalium studin glnriæ secularis inaniter dediti, exinde perennem (vt putabant.) memoriam nominis sui quæsiuerunt, si vitas clarorum virorū stylo illustrassent. Quæ res vtiquè nnn perennem quidem, sed aliquantulum tamen conceptę spei fructum afferebat: quia & sui mnmnriam (licèt incassum) propagabant: & prnpositis magnorum virorum exemplis, nnn parua æmulatio legentibus excitabatur. Sed tamen nihil ad beatam illam, æternamque vitam hæc eorum cura pertinuit. Quid enim aut ipsis occasura cum seculo scriptorū suorum glnria prnfuit? aut quid posteritas emolumēti tulit legendo Hectnrem pugnantem, aut Socratem philosnphantem? cùm eos nñ solum imitari stultitia sit, sed non acerrimè etiam impugnare, dementia. Quippe qui humanam vitam præsentibus tātùm actibus æstimantes, spes suas fabulis, animas sepulcris dederint. Si quidem ad solam hnminum memnriam se perpetuandns crediderūt, cùm hnminis officium sit, perennem potiùs vitam, quàm perennem memoriam quærere: non scribēdn, aut pugnando, vel philosnphādo: sed piè, sanctè, religioseque viuēdn. Qui quidem error humanus literis traditus, intantum conualuit, vt multns planè æmulos vel inanis philosophiæ, vel stultæ illius virtutis inuenerit. Vndè facturus mihi operæprecium videor, si vitam sanctissimi viri, exēplo aliis mox futuram, perscripsero. Qun vtiquè ad verā sapientiam, & cælestem militiam, diuinamque virtutem legentes incitabuntur. In quo ità nnstri quoquè ratinnem commodi ducimus, vt nnn inanem ab hominibus memnriam, sed æternum à Den præmiū expectemus. Quia etsi ipsi nnn ità uiximus, vt exemplo aliis esse pnssimus: dedimus tamen operam, nè is lateret, qui esset imitandus. Igitur sancti Martini vitā scribere exnrdiar, quæ vel ante Episcnpatum, vel in Episcnpatu gesserit, qnāuis nequaqnàm ad omnia illius potuerim peruenire: adeò ea, in quibus ipse tantùm sibi cnnscius fuit, nesciuntur: quia laudem ab hominibus nnn requirens, quantùm in ipso fuit, nmnes virtutes suas latere voluisset: quanq̃ etiam ex iis, quæ comperta nobis erant, plura omisimus: quia sufficere credidimus, si tantùm excellentinra nntarētur. Simul & legentibus consulendum fuit, nè qnod his pareret copia congesta fastidium. Obsecro autem ens, qui lectu ri sunt, vt fidem dictis adhibeant: neque me quicquā, nisi cnmpertum & probatum, scripsisse arbitrentur. Alioqui tacere, quàm falsa dicere, maluissem.

Hominis officium.

VITAE HISTORIA.

IGITVR Martinus Sabariæ Pannniarum nppidn nriundus fuit, sed intra Italiam Ticini altus est, parentibus secūdùm seculi dignitatem nnn infimis, gentilibus tamen. Pater eius miles primùm, pòst tribunus militum fuit. Ipse armatam militiam in adolescentia secutus, inter schnlares alas sub rege Cnnstantin, deindè sub Juliann Cæsare militauit: nnn tamen spontè, quia à primis ferè annis diuinam potiùs seruitutē sacra illustris pueri spirauit infantia. Nā cùm esset annnrum decem, inuitis parentibus ad Ecclesiam cōfugit, seque catechumenum fieri postulauit. Mnx mirū in mndum totus in Dei npere conuersus, cùm esset annnrum duodecim, eremum concupiuit: fecissetq; votis satis, si ætatis infirmitas nnn nbstitisset. Animo tamen aut circa mnnasteria, aut circa ecclesias semper intētus, meditabatur in ætate puerili, quod postea deuotus impleuit. Sed cùm edictū esset à regibus, vt veteranorum filii ad militiam scriberentur, prndente patre, qui felicibus eius actibus inuidebat, cùm esset annorum quindecim, raptus & catenatus, sacramētis militaribus est implicatus, vnn tantùm serun cnmite cōtentus, cui tamen versa vice dominus seruiebat, adeò vt plerunque ei & calceamenta ipse detraheret, & ipse detergeret, cibum vna caperēt, hic sæpius ministraret. Triennium ferè ante baptisma in armis fuit, integer tamen ab his uitiis, quibus illud hominum genus implicari solet. Multa illi circa cñmilitones benignitas, mira charitas: patientia verò, atque humilitas, vltra humanum mndum. Nam frugalitatem in en laudare nnn est necesse, qua ità usus est, vt iam illn tempnre nnn miles, sed monachus, putaretur. Quibus rebus ità sibi nmnes commilitones suos deuinxerat, vt eum mirn venerarentur affectu. Necdùm tamen regeneratus in Christo, agebat quendam bnnis operibus baptismatis candidatum: assistere scilicet labnrantibus, npem ferre miseris, egētes alere, nudns vestire, nihil sibi ex militiæ stipendiis, præter quotidianum victū, reseruare: iam tum Euangelii non surdus auditor, de crastinn non cngitabat.

Qundam itaque tempore, cùm iam nihil præter arma

NOV. 11

Cap. 1.

Patria S. Martini.

Inuitus militat.

Fit catechumenus.

Cogitur militiæ operā dare.

Vide humilitatē.

Matt. 6.

Cap. 2.

ma & simplicem militiæ vestem haberet, media hyeme, quæ solito asperior inhorruerat, adeò ut plerosq; vis algoris extingueret, obuium habuit in porta Ambianensium ciuitatis pauperem nudum. Qui cùm prætereuntes, vt sui misererentur, oraret, omnesque miserum præterirent, intellexit vir Deo plenus sibi illū, aliis misericordiam non præstantibus, reseruari. Quid tamen ageret? Nihil præter chlamydem, qua induius erat, habebat. Iam enim reliqua in opus simile cōsumpserat. Arrepto itaque ferro, quo erat accinctus, mediam diuidit, partemque eius pauperi tribuit, reliqua rursus induitur. Interea de circunstantibus ridere nō nulli, quia deformis esset, & truncatus habitu videretur: multi tamen, quibus erat mens sanior, altius gemere, qui simile nihil fecissent, cùm vtique plus habētes, vestire pauperem sine sua nuditate potuissent. Nocte igitur insecuta, cùm se sopori dedisset, vidit Christum chlamydis suæ, qua pauperem texerat, parte vestitum. Intueri diligentissimè Dominum, vestemque, quam dederat, iubetur agnoscere. Mox ad Angelorū circunstantium multitudinem audiuit Iesum, clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veste contexit. Verè memor Dominus dictorum suorum, qui antè prædixerat: Quandiù fecistis hæc vni ex minimis istis, mihi fecistis: se in paupere professus est fuisse vestitum. Et ad confirmandum tam boni operis testimonium, in eodem se habitu, quem pauper acceperat, est dignatus ostēdere. Quo viso, vir beatissimus non in gloriam est elatus humanam, sed bonitatē dei in suo opere cognoscens, cùm esset annorum duodeviginti, ad baptismum conuolauit. Nec tamen statim militiæ renunciauit, tribuni sui precibus euictus, cui contubernium familiare præstabat. Etenim transacto tribunatus sui tempore, renunciaturum se seculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione suspensus, per bienniū ferè, posteaquàm est baptismum consecutus, solo scilicet nomine militauit.

Insignis charitas.

Videt Christū.

Mat. 25.

Baptizat.

Cap. 3.

Intereà irruentibus intra Galliás barbaris, Iulianus Cæsar coacto in vnum exercitu, apud Vangionum ciuitatem donatiuum cœpit erogare militibus. Et (vt est consuetudinis) singuli citabantur, donec ad Martinū ventum est. Tum uerò opportunū tempus existimās, quo peteret missionem, (neque enim integrum sibi fore arbitrabatur, si donatiuum, non militaturus, acciperet:) Hactenùs, inquit ad Cæsarem, militaui tibi: nunc patere, vt militem Deo: donatiuum tuū pugnaturus accipiat alter: Christi ego miles sum, pugnare mihi non licet. Tum verò aduersus hanc vocem Tyrānus infremuit, dicens eum metu pugnæ, quæ postera die erat futura, non religionis gratia, detrectare militiam. At Martinus intrepidus, immò illato sibi terrore constantior: Si hoc, inquit, ignauiæ adscribitur, nō fidei, crastina die ante aciem inermis adstabo, & in nomine Domini Iesu, signo Crucis, non clypeo, pect°, aut galea, hostium cuneos, penetrabo securus. Retrudi ergò in custodiam iubetur: facturus fidem dictis, vt inermis barbaris obiiceretur. Postera die hostes legatos de pace miserunt, sua omnia, seque dedentes. Vndè quis dubitet hanc verè beati viri fuisse victoriam, cui præstitum sit, nè inermis ad prælium mitteretur? Et quāuis pius Dominus seruare militem suum inter hostium gladios & tela potuisset: tamen nè vel aliorū morte, sancti violaretur obtutus, exemit pugnæ necessitatem. Neq; enim aliam pro milite suo Christus debuit præstare victoriam, quam vt subactis sine sanguine hostibus, nemo moreretur.

Detrectat militiam.

Cap 4.

Eaindè relicta militia, sanctū Hilariū Pictauæ Episcopum ciuitatis, cuius tunc in Dei rebus spectata & cognita fides habebatur, expetiuit, & aliquādiù apud eum cōmoratus est. Tentauit autē idē Hilarius, impo sito diaconatus officio, sibi eū arctius implicare, & ministerio vincire diuino. Sed cùm sæpissimè restitisset, indignum sese esse vociferans, intellexit vir Dei altioris ingenii, hoc eum modo posse cōstringi, si id ei officii imponeret, in quo quidam locus iniuriç videretur. Itaque exorcistam eum esse præcepit. Quam ille ordinationem, nè despexisse tanquàm humiliorem videretur, non repudiauit. Nec multo post admonitus per soporem, vt patriam, parentesq;, quos adhuc gentilitas detinebat, religiosa solicitudine visitaret, ea voluntate S. Hilarii profectus est, multisque ab eo obstrictus precibus & lachrymis, vt rediret, mœstus, vt ferunt, peregrinationem illam aggressus est, cōtestatus fratres multa se aduersa passurum: quod posteà probauit euentus. Ac primū inter alpes deuia secutus, incidit in latrones. Cumq; vnus securim eleuatam in caput eius librasset, ictum ferientis dextræ sustinuit alter. Vinctis tamen post tergum manibus, vni seruādus & custodiendus traditur. Qui cùm eum ad remotiora duxisset, percontari ab eo cœpit, quisnam esset. Respondit: Christianum se esse. Quærebat etiam ab eo, an timeret. Tunc vero constantissimè profitebatur, nunq̄ se tam fuisse securum: quia sciret misericordiam Domini maximè in tentationibus affuturam: se magis illi dolere, qui, Christi misericordia, vtpotè latrocinia exercens, esset indignus. Ingressusque Euangelicā disputationem, verbum Dei latroni prædicabat. Quid longius morer? Latro credidit, prosecutusque Martinum viæ reddidit, orans vt pro se Dominum precaretur. Idemq; posteà religiosam ducere vitam visus est, adeò vt hæc, quæ suprà retulimus, ab eo audita dicantur. Igitur Martinus indè progressus, cū Mediolanum præteriisset, diabolus in itinere, humana specie assumpta, se ei obuiam tulit, quò tenderet, requirens. Cūq; id à Martino responsi accepisset, se quò Dominus vocaret, intendere, ait ad eum: Quocūque ieris, vel quæcunque tentaueris, diabolus tibi aduersabitur. Tūc ei Prophetica voce respondit: Dominus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi homo: statimq; è cōspectu eius inimicus euanuit. Itaque vt animo ac mente conceperat, matrem gentilitatis absoluit errore, patre in malis perseuerante: plures tamē suo saluauit exemplo. Deindè cùm hæresis Arriana per totum orbem, & maximè intra Illyricū pullulasset, cùm aduersus perfidiam sacerdotum solus penè acerrimè repugnaret, multisque suppliciis esset affectus, (nam & publicè virgis cæsus est) & ad extremum de ciuitate exire compulsus, Italiā repetens, cùm intra Gallias quoque discessu S. Hilarii, quem ad exilium hæreticorum vis coegerat, turbatam Ecclesiā cōperisset, Mediolani sibi monasterium statuit. Ibi quoq; eum Auxentius, auctor & princeps Arrianorū, grauissimè insectatus est: multisq; affectū iniuriis, de ciuitate exturbauit. Cedendum itaque tempori arbitratus, ad insulam Gallinariam nomine secessit, comite quodam presbytero, magnarum virtutum viro. Hic aliquandiù radicibus vixit herbarum. Quo tempore helleborū, venenatū, vt ferunt, gramen in cibum sumpsit. Sed cùm vim veneni in se grassantis, vicina iam morte, sensisset, imminens periculum oratione repulit, statimq; omnis dolor fugatus est. Nec multò post, cùm sancto Hilario comperisset regis pœnitentia potestatem indultam fuisse redeundi, Romæ ei tentauit occurrere. Profectusque est ad vrbem.

Relicta militia, venit ad

Hilariū Epm.

Fit exorcista.

Incidit in latrones.

Nota constantiam.

Latronē cōuertit.

Ps. 117.

Multa ab Arrianis patitur.

Mediolani condit monasterium.

Nota victum.

Cap. 5.

Cùm iam Hilarius præteriisset, ita eum est vestigiis prosecutus. Cumq; ab eo gratissimè esset susceptus, haud longè sibi ab oppido monasterium collocauit. Quo tempore quidam ei se catechumenus iunxit, cupiens viri sanctissimi instituti disciplinis. Paucisq; interpositis diebus, languore correptus, vi febriū laborabat.

borabat. At tum Martinus fortè discesserat: & cùm per triduũ defuisset, regressus exanime corpus inuenit. Ita subita mors fuerat, vt absque baptismate humanis rebus excederet. Corpus in medio positũ, tristi mœrentiũ fratrũ frequẽtabatur officio: cùm Martinus flẽs & eiulans, accurrit. Tum verò tota spiritum sanctũ mente concipiens, egredi cellulam, in qua corpus iacebat, cæteros iubet: ac foribus obseratis, super examinata defuncti fratris mẽbra prosternitur. Et cùm aliquãdiu orationi incubuisset, sensissetque per spiritũ Domini adesse virtutem, erectus paululùm, & in defuncti ora defixus, orationis suæ ac misericordiæ Domini intrepidus expectabat aduentum. Vixque duarum ferè horarum spatium intercesserat: vidit defunctum paulatim membris omnibus commoueri, & laxatis in vsum videndi palpitare luminibus. Tum verò magna ad Dominum voce conuersus, gratias agẽs, cellulam clamore cõpleuerat. Quo audito, qui pro foribus adstiterant, statim irruunt. Mirum spectaculum, quod videbãt viuere, quem mortuum reliquissent. Ita redditus vitæ, statim baptisma cõsecutus, plures posteà vixit annos. Primusque apud nos Martini virtutum vel materia, vel testimonium fuit. Idem tamen referre erat solitus, se corpore exutum, ad tribunal iudicis ductum, deputatumque obscuris locis & vulgaribus turbis, tristem excepisse sententiam. Tunc per duos Angelos indici fuisse suggestum, hunc esse, pro quo Martinus oraret. Ità per eosdẽ Angelos se iussum reduci, & Martino redditum, vitæque pristinæ restitutum. Ab hoc primo tempore beati viri nomen enituit, vt qui sanctus iam ab hominibus habebatur, potens etiam, & verè Apostolicus haberetur.

Martinũ excitat precibus suis

Cap. 6.

Nec multò pòst dum agrum Lupicini cuiusdam, honorati secundùm seculum viri præteriret, clamore & luctu turbæ plangentis excipitur. Ad quam cùm solicitus adstitisset, & quis esset hic fletus, inquireret, indicatur, vnum è familia seruulum laqueo sibi vitam extorsisse. Quo cognito, cellulã, in qua corpus iacebat, ingreditur: exclusisque omnibus turbis, superstratus corpori, aliquantispèr orauit. Mox viuiscente vultu, * inardescentibus oculis, in ora illius defunctus erigitur, lentoque conamine enisus assurgere, apprehẽsa beati viri dextra, in pedes constitit, atque ità cum eo vsque ad vestibulum domus, turba omni inspectante, processit.

** marcescentibus.* *Alterũ defunctũ excitat.*

Cap. 7.

Sub idem ferè tempus ad Episcopatũ Turonicæ petebatur Ecclesiæ. Sed cum erui à monasterio suo non facilè posset, Ruricius quidam vnus è ciuibus, vxoris languore simulato, ad genua illius prouolutus, vt egrederetur, obtinuit. Ita depositis iam in itinere ciuium turbis, sub quadam custodia ad ciuitatem vsque deducitur. Mirum in modum incredibilis multitudo nõ solum ex illo oppido, sed etiã ex vicinis vrbibus ad suffragia ferenda conuenerat. Vna omnium voluntas, eadem vota, eademque sententia, Martinum Episcopatu esse dignissimum: felicem fore tali Ecclesiã sacerdote. Pauci tamen, & nonnulli ex Episcopis, qui ad cõstituendum antistitem fuerãt euocati, impiè repugnabant, dicentes scilicet, contemptibilẽ esse personam, indignum esse Episcopatu hominem despicabilẽ, veste sordidum, crine deformem. Ità à populo sentẽtiæ sanioris hæc illorum irrisa demẽtia est, qui illustrem virum, dum vituperare cupiunt, prædicabant. Nec verò aliud his facere licuit, quàm quod populus Domino volente cogebat. Inter Episcopos tamẽ, qui adfuerant, præcipuè Defensor quidam nomine, dicitur restitisse. Vnde animaduersum est, grauiter illum lectione Prophetica tunc notatum. Nam cùm fortuitò lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur, qui non

Creatur Turonẽ. Epi.

aderat, vnus è circunstantibus, sumpto psalterio, quẽ primùm versum inuenit, arripuit. Psalmus autẽ hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicũ, & defensorem. Quo lecto, clamor populi tollitur, pars aduersa confunditur: Atq; ità habitum est, diuino nutu psalmum hunc lectum fuisse, vt testimonium operis sui defensor audiret, quia ex ore infantium atque lactentium in Martino Dñi laude perfecta, & ostensus pariter, & destructus est inimicus. Iam verò sumpto Episcopatu, qualem se, quantumq; præstiterit, non est nostræ facultatis euoluere. Idẽ enim constantissimè perseuerabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde eius humilitas: eadem in vestitu eius vtilitas erat. Atq; ità plenus authoritatis & gratiæ, implebat Episcopi dignitatem: vt non tamen propositum monachi virtutemq; desereret. Aliquandiù ergò adhęrenti ad ecclesiã cellula vsus est. Deindè cùm inquietudinem se frequentantium ferre nõ posset, duobus ferè extra ciuitatem millibus monasterium sibi statuit. Qui locus tã secretus & remotus erat, vt eremi solitudinem non desideraret. Ex vno enim latere præcisã montis excelsi rupe ambiebatur, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululum sinu clauserat. Vna tantùm, eademque arcta admodùm via adiri poterat. Ipse ex lignis contextam cellulam habebat: multiq; ex fratribus in eundem modum. Plerique saxo superiecti montis cauato, receptacula sibi fecerant. Discipuli verò octoginta erant, qui ad exemplum beati magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam proprium habebat, omnia in medium conferebantur. Non emere, aut vendere (vt plerisque monachis moris est) cuiquam licebat. Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam suam egressus, nisi cùm ad locum orationis conueniebant. Cibũ vnà omnes post horam ieiunii accipiebant. Vinum nemo nouerat, nisi quem infirmitas coegisset. Plerique camelorum setis vestiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc se humilitatem & patientiam coegerant. Pleresq; ex his posteà Episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas, aut Ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio cuperet sacerdotem?

Esa. 31. *In Epistu vt sequ. ferit.* *Monasterium exstruxit.* *Nota vita asperitatẽ in monasterio.*

Cap. 8.

Sed vt reliquas virtutes eius, quas in episcopatu egit, aggrediar: erat haud longè ab oppido proximus monasterio locus, quem falsa hominum opinio, velut consepultis ibi martyribus consecrauerat. Nam & altare ibi à superioribus Episcopis constitutum habebatur. Sed Martinus non temerè adhibens incertis fidẽ, ab his, qui maiores natu erãt, presbyteris vel clericis flagitabat nomen sibi martyris, & tempora passionis ostendi: grandi se scrupulo permoueri, quod nihil certi constans sibi Maiorum memoria tradidisset. Cum aliquandiù ergò à loco illo se abstinuisset, nec derogans religioni, quia incertus erat: nec authoritatem suam vulgò accommodans, nè superstitio conualesceret, quodam die, paucis secum adhibitis fratribus, ad locum pergit: Deindè super sepulcrum ipsum adstans, orauit ad Dñm, vt qs esset, vel cuius meriti sepultus, ostenderet. Tum conuersus ad læuam, videt prope adsistere vmbram sordidam, & trucem. Imperat nomen meritumq; vt loqueretur. Nomen edicit, de crimine confitetur, latronem se fuisse ob scelera percussum, vulgi errore celebratum, sibi nihil cum martyribus esse commune, cùm illos gloria, se pęna retineret. Mira res: vocem loquentis, qui aderant, audiebant, personam tamen non videbant. Tum Martinus, quid vidisset, exposuit: Iussitque ex eo loco altare, quod ibi fuerat,

Latronẽ pro martyre ignoratũ cultũ deprehendit.

fuerat, submoueri, atque ità populum superstitionis illius absoluit errore.

Cap. 9.

Accidit autem in sequẽti tempore, dum iter ageret, vt gentilis cuiusdam corpus, quod ad sepulcrum cum superstitioso funere deferebatur, obuium haberet. Conspicatusque eminùs uenientem turbam, quidnam id esset ignarus, paululùm stetit. Nam cum ferè quingentorum passuum interuallum esset, vt difficile fuerit dignoscere, quid videret: tamen quia rusticam manum cerneret, & agente vento linteamina corporis superiecta volitarent, profanos sacrificiorũ ritus agi credidit: quia esset hæc Gallorum rusticis consuetudo, simulacra dæmonum candido tecta velamine misera per agros suos circunferre dementia.

Error rusticorũ in Gallus.

Eleuato ergò in aduersùm signo Crucis, imperat turbæ non moueri loco, onusque deponere. Hic uerò mirum in modum uideres miseros primùm velut saxa riguisse: deindè cùm primo mouere se summo conamine niterentur, vltra accedere non ualentes, ridiculam in vertiginem rotabantur, donec victi, corporis onus deponunt: attoniti, & semet inuicem adspectantes, quidnam sibi accidisset, taciti cogitabant. Sed cùm beatus vir comperisset exequiarum illam esse frequentiam, non sacrorum, eleuata rursùm manu dat eis abeundi, & tollendi corporis potestatem. Ità eos & cùm voluit, stare compulit; & cùm libuit, abire permisit.

Cap. 10.

Item dum in uico quodam templum antiquissimum diruisset, & arborem pinum, quæ fano erat proxima, esset aggressus excidere: tum verò antistes loci illius, cæteraque gentilium turba cœpit obsistere. Et cùm iidem illi, dum templum euertitur, imperante domino, acquieuissent, succidi arborem non patiebantur. Ille quidẽ eos sedulè commonere, nihil esse religionis in stipite, Dominũ potiùs, cui seruiret ipse, sequerentur: arborem illam excidi oportere, quia esset dæmoni dedicata: Tum vnus ex illis, qui erat audacior cæteris; Si habes, inquit, aliquã de Deo tuo, quẽ dicis te colere, fiduciam, nosmetipsi succidimus hanc arborem: Tu ruentem excipe, & si tecũ est tuus, vt dicis, Dñs, euades. Tum ille intrepidè confisus in Dño, facturum se pollicetur. Hic uerò ad istiusmodi cõditionem omnis illa gentilium turba consensit, facilẽque arboris suæ habere iacturam, si inimicum sacrorum suorum, casu illius obruissent. Itaque cùm unam in partem pinus illa esset acclinis, (ut non esset dubium, quam in partem succisa corrueret,) eo loco uinctus statuitur pro arbitrio rusticorum, quò arborem esse casuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipsi suam pinum cum ingenti gaudio, lætitiaq; cœperũt. Aderat eminùs turba mirantiũ. Iamq; paulatim nutare pinus cœpit, & ruinam suam casura minitari. Pallebant eminùs monachi, & periculo iã propiore conterriti, spem oẽm, fidemq; perdiderant, solam Martini mortem expectantes. At ille confisus in Dño, intrepidus opperiens, cùm iam fragorẽ sui pinus concidẽs edidisset, iam cadenti, & super se ruenti, eleuata protinus obuiam manu, salutis signum opposuit. Tũ uerò turbinis modo retroactã putares: ità diuersam in partẽ ruit, adeò ut rusticos, qui in tuto loco steterãt, penè prostrauerit. Tum uero in cælum clamore sublato, gentiles stupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Christi nomen in cõe ab omnibus prædicari: satisq; constitit, eo die salutẽ illi uenisse regioni. Nam nemo ferè ex immani illa multitudine gentiliũ fuit, qui nõ impositione manùs desiderata, in Dñm Iesum Christũ, relicto impietatis errore, crediderit. Et verè ante Martinum pauci admodùm, immò penè nulli, in iis regionibus Christi nomẽ receperant. Quod adeò uirtutibus illius, exemploque conualuit, vt iam

Vide vim signi sanctæ Crucis.

Multi ethnici credunt.

Nota de tẽplis, & monasteriis, quæ hodiè habentur.

ibi nullus locus sit, qui non aut ecclesiis frequentissimus, aut monasteriis sit repletꝰ. Nã ubi fana destruxerat, statim ibi aut ecclesias, aut monasteria cõstruebat.

Cap. 11.

Nec minorẽ sub idem ferè tempus eodem in opere virtutem edidit. Nam cùm in uico quodã fano antiquissimo & celeberrimo ignem iniecisset, in proximam, immò adhærentem domum, agente uento, flãmarum globi ferebantur. Quod ubi Martinus aduertit, rapido cursu tectum domus scandit, obuiam se uenientibus flammis inserens. Tum verò mirum in modum cerneres contra uim venti ignem retorqueri, vt compugnantium inter se elementorum quidam conflictus videretur. Ità uirtute Martini ibi tantùm ignis est operatus, vbi iussus est.

Cap. 12.

In uico autẽ, cui Leprosum nomen est, cùm idem tẽplum opulentissimũ superstitiosæ religionis voluisset euertere, restitit ei multitudo gentilium, adeò ut non absq; iniuria sit repulsus. Itaq; secessit ad proxima loca, ibiq; per triduũ cilicio tectus & cinere, ieiunãs semper atq; orans, pcabatur Dñm, ut quia tẽplũ illud euertere humana manu nõ potuisset, uirtus illud diuina dirueret. Tũ subito ei duo Angeli hastati atq; scutati instar militiæ cælestis se obtulerũt, dicẽtes missos se à Dño, vt rusticam multitudinem fugarent, psidiumq; Martino ferrent, nè quis, dum templũ dirueretur, obsisteret. Rediret ergò, & opus cœptum deuotius impleret. Ità regressus ad vicum, spectantibus gentilium turbis, & quiescentibus, dũ profanã ædẽ usque ad fundamẽta dirueret, aras oẽs atq; simulacra redegit in puluerẽ. Quo uiso, rustici eùm se intelligerẽt diuino nutu obstupefactos atq; perterritos, nè Episcopo repugnarent, omnes ferè in Iesum Dñm crediderunt, clamantes palam, & confitentes, Deum Martini esse colendum, idola negligenda, quæ sibi adesse non possent.

Virtus cælestis adest euertẽti fanum dæmonũ.

Cap. 13.

Quid et in pago Heduorũ gestũ sit, referã. Vbi dũ tẽplum itidem euerteret, furens gentiliũ rusticorum in eũ irruit multitudo. Cumq; vnus audacior cæteris, stricto eum gladio peteret, reiecto pallio, nudã ceruicem percussori præbuit. Nec cunctatus est ferire gentilis: sed cùm dexterã altius extulisset, resupinus ruit, consternatusq; diuino metu, veniã pcabat.

Diuinitꝰ puniũtur eũ cædere volentes.

Cap. 14.

Nec dissimile huic fuit illud: Cùm eum idola destruentem cultro quidam ferire voluisset, in ipso ictu ferrum ei de manibus excussum, non comparuit. Plerunquè autem contradicentibus sibi rusticis, nè eorũ fana destrueret, ità prædicatione sancta gentiliũ animos mitigabat, ut luce eis veritatis ostensa, ipsi sua templa subuerterent. Curationum verò tam potens in eo gratia erat, ut nullus ferè ad eum ægrotus accessit, qui non continuò receperit sanitatem: quod vel ex consequenti liquebit exemplo.

Miraculationum gratia.

Cap. 15.

Treueris puella quædam dira paralysis ægritudine tenebatur, ità ut iam per multum tempus nullo ad humanos usus corporis officio fungeretur: omni ex parte præmortua, vix tenui spiritu palpitabat. Tristes ad solam funeris expectationem assistebant propinqui: cùm subito nunciatur, ad ciuitatem illam uenisse Martinum. Quod ubi puellæ pater comperit, cucurrit exanimis, pro filia rogaturus. Et fortè Martinus iam ecclesiam fuerat ingressus. Ibi inspectãte populo, multisque aliis Episcopis præsentibus, eiulãs senex genua eius amplectitur, dicens: Filia mea moritur misero genere languoris, & qđ ipsa est morte crudelius, solo spiritu uiuit, iã carne præmortua: Rogo vt eam adeas, atque benedicas: Confido enim, quod per te reddenda sit sanitas. Qua ille uoce confusus obstupuit, & refugit, dicẽs hoc suæ nõ esse virtutis: senem errare iudicio: non esse se dignũ, per quẽ Deus signũ virtutis ostenderet. Perstare cœpit vehemẽtius flens

pater,& orare,vt exanimem visitaret:Postremò à circunstantibus Episcopis ire cōpulsus,descendit ad domum puellæ. Ingens turba præ foribus,expectans, quidnam Dei seruus esset facturus. Ac primùm(quæ erant illius familiaria in istiusmodi rebus arma)solo prostratus orauit.Indè ægram intuens,dari oleū postulat. Quod cùm bñdixisset,in os puellæ vim sancti liquoris infudit,statimque vox reddita est. Tum paulatim singula contactu eius cœperunt membra viuiscere,donec firmatis greßibus,populo teste,surrexit.

Præclarū miraculū adhibito oleo benedicto.

Cap. 16. Eodem tpe Tetradij cuiusdam proconsularis uiri seruus dæmonio correptus,dolendo exitu cruciabatur.Rogatus ergò Martinus,vt ei manum imponeret, deduci eū ad se iubet. Sed nequam spiritus nullo proferri modo ex cella,in qua erat, potuit: itá in aduenientes rabidis dentibus sæuiebat.Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum,in qua dæmoniacus habebatur,ipse descenderet.Tū verò Martinus negat,se profani & gentilis hominis domū adire posse.Nā Tetradius eo tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebatur.Spōdet ergò se, si de puero dęmon fuerit eiectus, Christianum fore. Ità imposita manu puero, immundum ab eo spiritū eiecit. Quo uiso,Tetradius Dominum nostrū Iesum Christum credidit,statimque catechumenus factus, nec multò pòst baptizatus est, semperque Martinum salutis suæ auctorem miro coluit affectu.

Sanat dæmoniacū, & proconsularis uir credit

Cap. 17. Per idem tps in eodem oppido ingressus patrisfamilias cuiusdā domum,in lumine ipso restitit, dicēs, horribile in atrio domus dæmonium se uidere. Cui cùm,vt discederet,imperaret,quendā è familia, qui in interiore parte ædium morabatur,arripuit: sæuire dētibus miser cœpit,& obuios quosqunque laniare. Cōmota domus,familia turbata,populus in fugā versus,Martinus se furēti obiicit, ac primùm stare ei imperat.Sed cùm dentibus fremeret,hiantiq; ore morsum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: Si habes,inquit,aliquid potestatis,hos deuora. Tum verò ac si candens ferrum faucibus accepisset, longè reductis dentibus,digitos beati viri vitabat attingere. Et cùm fugere de obsesso corpore pœnis & cruciatibus cogeretur,nec tamen exire ei per os liceret, fœda relinquens vestigia,fluxu ventris egressus est.

Alius curatur dæmoniac⁹.

Cap. 18. Intereà cùm de motu atque impetu barbarorū,subitò ciuitatē fama turbasset,dæmoniacū ad se exhiberi iubet. Imperat, an uerus esset hic nuncius,fateref. Tum confessus est sedecim dæmones fuisse,qui rumorem hunc per populum disseminassent, vt hoc saltē metu ex illo Martinus oppido fugaretur: barbaros nihil minus, quàm irruptionem,cogitare. Ità cùm hæc immundus spiritus media in ecclesia fateretur, metu & turbatione præsenti ciuitas liberata est.

Nota fallaciā dæmonum.

Cap. 19. Apud Parisios verò dū portā ciuitatis illi⁹,magnis secū turbis eūtibus,introiret,leprosū miserabili facie horrētibus cūctis,osculatus est,atq; bñdixit;statimq; omni malo emūdatus, postero die ad ecclesiā veniēs nitenti cute,gratias pro sanitate,quā receperat,agebat. Sed nec hoc ptereundū est,q fimbriæ vestimentis eius cilicioq; detractę,crebras super infirmātibus egēre virtutes. Nā cùm aut digitis illigatæ,aut collo inditæ sūt,ſpęſpè ab ęgrotātib⁹ morbos essugauerūt.

Leprosus curatur.

Cap. 20. Arborius aūt,uir præfectorius, sancti admodùm & fidelis ingenij,cùm filia eius grauissimis quartanæ febribus vreretur, Epistolā Martini, q casu ad eū delata fuerat,pectori puellæ in ipso accessu ardoris inseruit,statimq; fugata febris est. Quæ res apud Arboriū tm̄ valuit,vt statim puellā Deo uoueret,& perpetuę virginitati dicaret.Profectusq; ad Martinum,puellā ei præsens ob virtutum eius testimonium, quę per absentem licèt curata esset,obtulit.Neque ab alio eā, quàm à Martino, habitu virginitatis imposito, passus est consecrari.

Cap. 21. Paulinus verò, uir magni postmodùm futurus exēpli,cùm oculum grauiter dolere cœpisset, & iam pupillam eius crassior nubes superducta texisset, oculū ei Martinus penicuło contigit,pristinamque ei sanitatem,sublato omni dolore, restituit.

Cap. 22. Ipse aūt cùm casu quodā esset de cœnaculo deuolutus,& p confragosos scalæ gradus decidens,multis vulneribus esset affectus,cùm exanimis iaceret in cellula,& īmodicis doloribus cruciaret,nocte ei Angelus uisus est eluere vulnera,& salubri vnguento contusi corporis membra contingere. Atque ità postero die restitutus est sanitati, vt nihil vnquàm pertulisse incommodi putaretur. Sed quia longum est ire per singula,sufficiant hæc,uel panca de plurimis: satisq; sit, & nos & in excellentibus non subtrahere veritatem,& in multis vitare fastidium.

Cap. 23. Atq; vt minora tantis inserā,quanuis(ut est nostrorum ætas tēporum,quibus iā deprauata omnia, atq; corrupta sunt)penè præcipuū sit adulationi regiæ sacerdotalem nō cessisse constantiā: cùm ad Imperatorē Maximum, ferocis ingenij virum, & bellorū ciuilium victoria elatum, plures ex diuersis partibus Episcopi conuenissent, & fœda circa Principē omnium adulatio notaretur,seq; degeneri inconstantia regię clientelę sacerdotalis dignitas subdidisset,in solo Martino Apostolica authoritas pmanebat. Nā etsi pro aliquibus supplicandū regi fuit,imperauit potius,q̄ rogauit. Et à conuiuio eius freqnēter rogatus abstinuit dicens,se mēsæ eius participē esse non posse, q duos Imperatores, unū regno,alterū uita expulisset. Postremò cum Maximus se nō spontè sumpsisse imperiū affirmaret, sed impositā sibi à militibus diuino nutu necessitatem regni, armis defendisse:& non alienam ab eo Dei uoluntatē videri,penes quē tam incredibili euentu victoria fuisset,nullumq; ex aduersariis, nisi in acie,occubuisse,tandē victus vel ratione,uel pcibus, ad conuiuiū uenit,mirū in modum gaudente rege,q̄ id impetrasset. Conuiuæ aūt aderāt, veluti ad diē festum euocati,summi atq; illustres uiri, Præfectus, idemq; Consul Euodius, quo nihil unq̄ iustius fuit,Comites duo,summa ptāte præditi,frater regis, & patruus: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipse autem sellula iuxta regem posita consederat. Ad medium ferè conuiuium(ut moris est) pateram regi minister obtulit:Ille sancto admodum Episcopo dari potiùs iubet,expectans atque ambiens,ut ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, vbi ebibit,pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se prior biberet:nec integrum sibi fore, si ant regem ipsum, ant eos,qui à rege erant proximi,presbytero prætulisset. Quod factum Imperator, omnesque, qui tunc aderant,ità admirati sunt,ut hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant,placeret. Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in regis prandio,quod in infimorum iudicum conuiuiis Episcoporum nemo fecisset. Eidemqne Maximo longè ante prædixit futurum, ut si ad Italiam pergeret, quò ire cupiebat,bellum Valentiniano Imperatori inferens,sciret se primo quidem impetu futurum esse uictorem, sed paruo pòst tempore esse periturum. Quod quidem ità uidimus. Nam primo adnētu eius, Valentinianus in fugam uersus est. Deindè post annum ferè, resumptis uiribus,captum intra Aquileię muros Maximum interfecit.

Maximus Imper. feroci ingenio.

S. Martinus ut se erga eum gesserit.

Nota quātum uir sanctissimus tribuerit sacerdotio.

Prædixit Maximo interitum

Cap. 24. Cōstat aūt,ēt Angelos ab eo plerūqnè uisos,ità ut conserto inuicēm apud eum sermone loquerentur. Diabolū verò ità conspicabilem,& subiectum oculis habebat,

habebat, vt, siue se in propria substantia cótineret, siue in diuersas figuras specialesq; nequitias transtulisset, qualibet ab eo sub imagine uideretur. Quod cùm diabolus sciret se effugere nó posse, conuitijs eú frequenter vrgebat, quia fallere nó posset insidijs. Quodam tpe cornubouis cruentum in manu tenens, cú ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque ostentans dexteram, & admisso recèns scelere cógaudens: Vbi est, inquit, Martine, virtus tua? Vnú de tuis modò interfeci. Tuncille conuocatis fratribus refert, quid diabolus indicasset. Solicitos esse pręcepit per cellulas singulorú, quisnam hoc casu fuisset affectus. Neminé quidē deesse de monachis, sed vnum rusticú mercede conductum, vt vehiculo ligna deferret, isse ad syluá nunciát. Iubet igitur aliquos ire ei obuiàm. Ità haud longè à monasterio iam penè exanimis inuenitur. Extremum tñ spiritum trahens, indicat fratribus casum mortis, & vulneris, iunctis scilicet bobus, dum dissoluta arctiùs lora constringit, boué sibi excusso capite inter inguina cornua iniecisse. Nec multò pòst vitam finiuit. Videris, quo iudicio Dñi diabolo data fuerit hæc potestas. Verum in Martino illud mirabile erat, ꝙ non solùm hoc, quod suprà retulimus, sed multa istiusmodi, si quoties accidissent, longè antè ꝓuidebat, & sibi núciata, fratribus indicabat.

Multa futura antè cognoscit.

Frequenter aút diabolus, dum mille nocendi artibus sanctum virú conaretur illudere, visibilem se ei formis diuersissimis ingerebat. Nam interdùm in Iouis personam, plerunq; Mercurii, persæpè ét Veneris ac Mineruæ transfiguratú se vultibus offerebat. Aduersus quem semper interritus, signo se Crucis, & orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerunquè conuicia, quibus illum dæmonú turba proteruis vocibus increpabat. Sed omnia falsa & vana cognoscés, non mouebatur obiectis. Testabantur ét aliqui ex fratribus, audisse se dæmonem proteruis Martinum vocibus increpanté: Cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui olim baptismum diuersis erroribus perdidissent, cóuersos posteà recepisset, exponenté crimina singulorú: Martinum diabolo repugnantem, respondisse constanter: Antiqua debita melioris vitæ cóuersione purgari, & per misericordiam Dñi absoluendos esse peccatis, qui peccare desinerent. Contrà dicente diabolo: Nó pertinere ad veniá criminosos, & semèl lapsis nullam à Dño pręstari posse clementiam: tunc in hanc vocé fertur exclamasse Martinus: Si tuipse, ò miserabilis, ab hominum infestatione desisteres, & te factorum tuorú vel hoc tpe, cùm dies iudicii in proximo est, pœniteret, ego tibi verè, confisus in Dño, Christi misericordiam pollicerer. O q̃ sancta de Domini pietate præsumptio, in qua etsi authoritatem præstare non potuit, ostendit affectum.

Multis modis ei apparet Satan.

Nota sententiá beati uiri.

Cap. 25.

Et quia de diabolo, eiusq; artibus sermo exortus est, non ab re videtur, licèt extrinsecùs, referre, quod gestum est: quia & quædá in eo Martini virtutú portio est: & res digna miraculo, rectè memoriæ mandabitur in exemplum cauédi, si quid deincèps vspiàm tale contigerit. Clarus quidá nomine, adolescens nobilissimus, mox presbyter, nunc felici beatus excessu, cùm relictis omnibus se ad Martinú contulisset, breui tpe ad summú fidei, virtutumq; omnium culmen enituit. Itaq; cùm haud longè sibi ab Episcopi monasterio tabernaculú constituisset, multiq; fratres commorarentur apud eú, iuuenis quidá ad eú, Anatolius nomine, sub professione monachi oém humilitaté atq; innocentiá mentitus, accessit, habitauitque aliquandiù in cóe cum cæteris. Dein procedente tpe, angelos apud se loqui solere dicebat. Cui cùm fidem nullus adhiberet, signis quibusdam, plerosq; ad credendum coarctabat. Postremò eousquè processit, ut inter se ac Deú angelos discurrere ꝓdicaret. Iamq; ne se vnú ex prophetis haberi volebat. Clarus tñ nequaq̃ ad credendú cogi poterat. Ille aút ei irá Dñi, & præsentes plagas, cur sancto nó crederet, cóminatus, postremò in hanc vocem fertur erupisse: Eccè hac nocte vestem mihi candidam Dńs de cęlo dabit, qua indutus, in medio uestrú diuersabor, idq; vobis signú erit, me in Dei esse virtute, q̃ Dei ueste donatus sim. Tunc uerò grandis omnium ad hanc professioné expectatio fuit. Itaq; ad mediam ferè noctem, fremitu insultantium cómoueri omne monasterium loco visum est. Cellulam aút, qua idem adolescens continebatur, crebris cerneres micare luminibus, fremitusque in ea discurrentium, & murmur quoddam multarú uocum audiebatur. Deindè facto silétio egressus, vnum de fratribus Sabatiú nomine, ad se vocat, tunicamq; ei, qua erat indutus, ostendit. Obstupefactus ille, conuocat cæteros: ipse ét Clarus accurrit, adhibitoque lumine, uesté oés diligenter inspiciút. Erat aút summa mollitie, candore eximio, micáti purpura: nec tñ, cuius esset generis aut velleris, poterat agnosci. Curiosiùs tamen oculis aut digitis attrectata, non aliud, q̃ vestis videbatur. Intereà Clarus fratres admonet orationi insistere, ut manifestiùs ei Dominus, quidná esset, ostenderet. Itaq; reliquum noctis hymnis psalmisq; cósumitur. At ubi illuxit dies, appræhensum dextera trahere ad Martinum volebát, benè conscij illudi illum diaboli arte non posse: Túc verò reniti ac reclamare miser cœpit, interdictumque sibi esse dicebat, nè se Martino ostenderet. Cumque inuitum eum ire compellerent, inter trahentiú manus vestis euanuit. Vndè quis dubitet hanc etiam Martini fuisse virtutem, ut phantasiam suam diabolus, cùm erat Martini oculis ingerenda, dissimulare diutiùs aut tegere nó posset? Animaduersum est tamé, eodem ferè tpe fuisse in Hispaniis iuuené, qui cùm sibi multis signis authoritaté parauisset, eousquè elatus est, ut se Eliá profiteretur. Quod cùm pleriq; temerè credidissent, addidit ut se Christú esse diceret. In quo ét adeò illusit, vt eum quidam episcopus Rufus nomine, ut Deú adoraret. Propter quod eum posteà ab Episcopatu deiectú vidimus. Pleriq; etiam nobis e fratribus retulerunt, eodem tpe in Oriente quédam extitisse, qui se Iohanné esse iactitaret. Ex quo conijcere possumus, istiusmodi pseudoprophetis existentibus, Antichristi aduentú imminere: qui iam in istis mysteriú iniquitatis operatur. Neque.n. prætereundum uidetur, quanta Martinum sub iisdé diebus diabolus arte tentauerit. Quodam.n.die præmissa præ se & circuntectus ipsa luce purpurea, quo faciliùs claritate assumpti fulgoris illuderet, veste etiá regia indutus, diademate ex gemmis auroq; redimitus, calceis auro illitis, sereno ore, læta facie, vt nihil minus, q̃ diabolus putaretur, oranti in cellula adstitit. Cumq; Martinus primo adspectu eius fuisset hebetatus, diù multumq; silétium ambo tenuerunt. Tú prior diabolus: Agnosce, inquit, Martine, qué cernis: Christus ego sum: descensurus ad terras, prius me tibi manifestare volui. Ad hæc cùm Martinus taceret, neque quicquam responsi referret: iterare ausus est diabolus professionis audaciam: Martine, quid dubitas credere, cùm uideas? Christus ego sum. Tum ille, reuelante sibi spiritu, ut intelligeret diabolum esse, non Dominum: Non se, inquit, Dominus Iesus purpuratum, & diademate renitentem venturum esse prædixit. Ego Christum, nisi in eo habitu, formaque, qua passus est, nisi Crucis stigmata præferentem, venisse non credam. Ad hanc ille uocem statim, ut fumus euanuit. Cellulam quoquè tanto fœtore cópleuit, ut indubia indicia relinqueret, diabolú se

Clar° adolescens nobiliss. fit monach° sanctiss.

Anatoli° pseudomonachus.

Vide iuuenis insanam temeritatem, et arrogátiam.

Diabolú Christú se dicenté egregiè confutat vir sanct°

fuiſſe. Hoc ità geſtum, ut ſuprà retuli, ex ipſius Martini ore cognoui: nè quis fortè exiſtimet fabuloſum.

Cap. 16. Nam cùm olim, audita eius fide, vita atq; virtutibus, deſiderio illius æſtuaremus, gratã nobis ad eũ videndũ peregrinationẽ ſuſcepimus, ſimul quia iam ardebat animus illius ſcribere vitã, partim ab ipſo, inquantum ille interrogari potuit, ſciſcitati ſumus: partim ab his, qui interfuerant, vel ſciebant, cognouimus. Quo quidem tpe, credi non pôt, qua me humilitate, qua benignitate ſuſceperit, congratulatus plurimùm, & gauiſus in Dño, quòd tanti eſſet habitus à nobis, quẽ peregrinatione ſuſcepta expetiſſemus. Miſerum me: penè nõ audeo cõfiteri, cùm me ſancto cõuiuio ſuo dignatus eſt adhibere. Aquã manibus noſtris ipſe obtulit: ad veſperũ aũt ipſe nobis pedes abluit. Nec reniti, aut cõtra ire cõſtantia fuit, ità illius authoritate oppreſſus ſum, vt nefas putarẽ, ſi non acquieuiſſem. Sermo aũt illius nõ alius apud nos fuit, q̃ mundi huius illecebras, & ſeculi onera relinquenda, vt Dñm Ieſum liberi expeditiq; ſequeremur. Præſtantiſsimumq; nobis pſentium tempotũ illuſtris viri Paulini, cuius ſuprà mentionẽ fecimus, exemplum ingerebat: q ſummis opibus abiectis, Chrm ſecutus, ſolus penè his têporibus Euangelica pcepta compleſſet. Illum nobis ſequendum, illum clamabat imitandum, beatumque eſſe præſens ſeculũ tantæ fidei virtutisq; documento: cùm ſecundùm ſententiã D i, diues & poſsidens multa, vendẽdo oĩa & dando pauperibus, qđ erat facto impoſsibile, poſsibile feciſſet exemplo. Iã verò in verbis & cõfabulatione eius quãta grauitas, quãta dignitas erat? q̃ alacer, q̃ efficax, q̃ in abſoluendis ſcripturarũ qõnibus promptus & facilis? Et quia multos ad hãc partem incredulos ſcio, qppe quos viderim, meipſo ẽt referente, nõ credere: Ieſum teſtor, ſpemque cõem, me ea nullius vnq̃ ore tantum ſcientiæ, tantum ingenij, tam puri ſermonis audiſſe. Quanquàm in Martini virtutibus quantula eſt iſta laudatio? niſi quòd mirum eſt, homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuiſſe.

Sulpit° à ſancto viro humaniſsime acceptus.

S. Paulini encomiũ.

Mat. 19

Præclarũ teſtimonium de doctrina ſancti viri

Sed iam finẽ liber poſtulat: ſermo claudendus eſt, non q; omnia, q̃ de Martino fuerant dicenda, defecerint, ſed quia nos vt inertes poetæ, extremo in opere negligentes, victi materiæ mole ſuccumbimus. Nam etſi facta illius explicari verbis utcũquè potuerunt, interiorẽ uitã illius, quotidianã conuerſationem, & animũ cælo ſemper intentũ, nulla vnq̃, (verè profiteor) nulla explicabit oratio: Illã ſcilicet perſeuerantiã & temperamẽtum in abſtinentia & ieiuniis, potẽtiã in vigilijs & orationibus, noctesq; ab eo perindè ac dies actas, nullumq; vacuũ ab opere Dei tempus, quo vel ocio indulſerit, vel negocio, ſed nec cibo aut ſomno quidẽ, niſi quatenus naturæ eogebat neceſsitas. Verè fatebor, nõ niſi ipſe (vt aiunt) ab inferis Homerus emergeret, poſſet eaponere: adeò Martini omnia maiora ſunt, q̃ ut verbis cõcipi queant. Nulla unquàm ẽt inter legendum, aut ſi qoid aliud forte agebat, nunq̃ animũ ab oratione laxabat. Nimirũm ut fabris ferrariis moris eſt, qui inter operandũ pro quodã laboris leuamine incudẽ ſuam feriunt: ità Martinus, ẽt dũ aliud agere videretur, ſemper orabat. O verè beatus, in quo dolus nõ fuit, neminẽ iudicans, neminẽ damnans, nulli malũ pro malo reddens. Tantam quippe aduerſùm oẽs iniurias patientiã aſſumpſerat, vt cùm eſſet ſummus ſacerdos, impunè ẽt ab infimis clericis læderetur: nec pp id eos aut loco vnq̃ amouerit, aut à ſua, quantùm in ipſo fuit, charitate repulerit. Nemo vnq̃ illum vidit iratum, nemo mœrentẽ, nemo ridentẽ: vnus, idemq; ſemper cæleſtem quodã modo lætitiã vultu pferens, extra naturam hominis videbatur. Nunq̃ in illius ore, niſi Chriſtus: nunq̃ in illius corde, niſi pietas, niſi pax, niſi miſericordia inerat. Plerunq; ẽt pro eorum, qui obtrectatores illius videbanẽ, ſolebat flere peccatis, qui remotum & quietum uenenatis linguis, & uipereo ore carpebant. Et uerè nõnullos experti ſumus inuidos uirtutis, uitæq; eius, qui in illo oderãt, quod in ſe nõ uidebant, & quod imitari nõ ualebãt. Atq; (o nefas dolendũ, & ingemiſcendũ) nõ alii fuere inſectatores eius, (licèt pauci admodùm) non alii tñ, q̃ Epiſcopi, ferebantur. Nec uerò quenquã nominare neceſſe eſt, licèt nõſipſos plerique circunlatrent. Sufficit, ut ſi quis ex his hæc legerit & agnouerit, erubeſcat. Nã ſi iraſcimr, de ſeipſo dictũ fatebitur, cùm fortaſſe nos de aliis ſenſerimus. Non refugimus aũt, ut ſi qui eiuſmodi ſunt, nos quoquè cum tali uironderint. Illud facilè confido, omnibus ſanctis hoc opuſculũ iſtud gratũ forè. Decæterò, ſi quis hæc infideliter legerit, ipſe peccabit. Ego mihi conſcius ſum, me rerum fide & amore Chriſti impulſum, ut ſcriberẽ, maniſeſta expoſuiſſe, & uera dixiſſe. Paratumque, ut ſpero, habebit à Deo premiũ, non quicunque legerit, ſed quicunque crediderit.

Abſtinentia, ieiunia, vigiliæ & orationes S. Martini.

Exercitia eius.

Summa patientia.

Mira animi ſerenitas.

Ex Dialogo 2. Sulpitii, Gallo, Sulpitio, & Poſthumiano interlocutoribus.

Cap. 1. Gallus. Quo primùm tpe, relictis ſcholis, beato me uiro iunxi, paucos poſt dies eũtem ad eccleſiam ſequebamur. Interim ei ſeminudus hybernis menſibus pauper occurit, orans ſibi neſtimentũ dari. Tunc ille, accerſito archidiacono, iuſsit algentẽ ſine dilatione ueſtiri. Deindè ſecretariũ ingreſſus, cùm ſolus, ut erat illi cõſuetudo, reſideret, (hãc.n. ſibi etiã in eccleſia ſolitudinẽ, permiſſa à clericis libertate, præſtabat) cùm quidã in alio ſecretario presbyteri ſederent, uel ſalutationibus uacantes, uel audiendis negociis occupati: Martinum uerò uſque in eam horã, qua ſolennia populo agi conſuetudo depoſceret, ſua ſolitudo cohibebat, illud non prætereo, quòd in ſecretario ſedens, nunquàm cathedra utus eſt. Nam in eccleſia nemo unquàm illum ſedere conſpexit, ſicut quendam nuper (teſtor Deum) non ſine meo pudore uidi, ſublimi ſolio, & quaſi regio tribunali, celſa ſede reſidentem. Sedebat autem Martinus in ſellula ruſticana, ut ſunt iſtæ in uſibus ſeruulorum, quas nos ruſtici Galli tripedias, uos ſcholaſtici, aut certè tu, qui de Græcia uenis, tripodas nuncupatis. Ergò hoc ſecretum beati uiri pauper ille captans, cùm ei archidiaconus date tunicam diſtuliſſet, irrupit, dißimulatum ſe à clerico querens, ac algere deplorans. Nec mora: ſanctus, paupere non uidente, intra amphibalum ſibi tunicam latenter educit, pauperemque contectum diſcedere iubet. Dein paulò poſt archidiaconus ingreſſus, admonet pro conſuetudine expectare in eccleſia populũ, illum ad agenda Miſſarũ ſolennia debere pcedere. Cui ille ridens, ait: Pauperem prius (de ſe aũt dicebat) oportere ut ſtiri: ſe ad eccleſiã nõ poſſe procedere, niſi ueſtẽ pauper acciperet. Diaconus uerò nihil intelligẽs, qa extrinſecùs indutũ amphibalo, ueſte nudũ interius nõ uidebat: poſtremo pauperẽ non cõparere cauſatur. Mihi, inqt, ueſtis q̃ parata eſt, deferatur: pauper nõ deerit veſtiẽdus. Arctat° demùm clericus, & neceſsitate cõpulſus, iãque ſelle cõmotus, è pximis tabernis nigerrimã veſtẽ breuẽ atq; hiſpidã quinq; comparatã argẽteis rapit, atq; ante Martini pedes iratus exponit. En, inquit, veſtẽ: ſed pauper hic nõ ẽ. Ille nihil motus, iubet eũ paulùm ſtare pro foribus: ſecretũ vtiquè procurans, dũ ſibi veſtẽ nudus imponeret: totis viribus elaborãs, vt poſſet occultũ eſſe, qđ fecerat. Sed qñ in ſanctis viris latent iſta quærentibus? Velint, nolint, cuncta pdunt. Cum

S. Martinus tẽplo nunq̃ ſedit.

Seipſum nudat, & veſtit pauperem.

Miſſarũ ſolennias.

Cap. 2.

Cum hac igitur oblaturus sacrificiũ Deo veste procedit. Quo quidẽ die (mira dicturus sum) cùm iã altariũ, sicut est solẽne, bñdiceret, globũ ignis de capite illius vidimus emicare, ita vt in sublime contẽdens, lõgiùs collum crinemq; flamma produceret. Hoc licèt celeberrimo factũ die, in magna populi multitudine viderimus, tamen vna tantùm de virginibus, & vnus de presbyteris, tres tantùm videre de monachis. Cæteri cur nõ viderint, nõ potest nostri esse iudicii.

Igneus glob⁹ cernitur ad caput eius.

Cap. 3.

Per idẽ ferè tẽpus cùm Euantius auunculus meus, vir licèt seculi negociis occupat⁹, tñ admodùm Christianus, grauissima ægritudine, extremo mortis periculo cœpisset vrgeri, Martinum euocauit. Nec cunctatus ille, ꝑperauit. Priùs tñ, quàm medium viæ spatium vir beatus euolueret, virtutem aduenientis sensit ægrotus, recepta cõtinuò sanitate: venientibus nobis, obuiàm ipse processit. Altera die redire cupientem magna prece detinuit, cùm interim vnũ è familia puerum lethali ictu serpens perculit. Quem iã exanimem vt veneni, ipse Euantius suis humeris illatũ, ante pedes sancti viri, nihil illi impossibile confisus, exposuit. Iamq; se malum serpentis per omnia membra ità diffuderat, vt cerneres omnibus venis inflatã cutẽ, & vtris instàr tensa vitalia. Manu Martinus porrecta, vniuersa pueri membra pertractans, digitum prope ipsum vulnusculum, quo bestia virus infuderat, fixit. Tum verò (mira dicturus sum) vidimus venenum ex omni parte reuocatum, ad Martini digitum cucurrisse. Deindè per illud vlceris foramen exiguũ ità virus stipasse cum sanguine, vt solet ea vberibus caprarum aut ouium, pastorũ manu pressis, longa linea copiosi lactis effluere. Puer surrexit incolumis. Nos obstupefacti tantæ rei miraculo, id, quod ipsa cogebat veritas, fatebamur, non esse sub cęlo, qui Martinum posset imitari.

Res admiratione sanè digna.

Cap. 4.

Consequenti etidèm tẽpore, iter cum eodẽ, dum diœceses visitat, agebamus. Nobis nescio qua necessitate remorantibus, aliquantulùm ille processerat. Interim per aggerem publicum plena militantibus viris fiscalis rheda veniebat. Sed ubi Martinum in veste hispida, nigro & pendulo palliolo circuntectum contigua de latere iumenta viderunt, paululùm in partem alteram pauefacta cesserunt. Deindè funibus implicatis protensos illos, quibus (ut sępè vidistis) misera illa animalia conglobantur, ordines miscuerunt. Dumq; ægrè expediuntur, moram fecere properantibus. Qua permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram saltibus, se dederunt: deindè Martinũ flagris ac fustibus vrgere cœperũt: cùm quidem ille mutus, & incredibili patiẽtia prębens terga cędentibus, maiorem insaniam infelicibus commoueret: magis ex hoc furentes, quòd ille quasi non sentiens, verbera illata contemneret. Nos illicò consecuti, fœdè cruentum, atq; vniuersa corporis parte laniatum, cùm exanimis in terrã procubuisset, inuenimus: statimq; eũ asello suo imposuimus, ac locũ cædis illius execrãtes raptìm abire ꝑperauimus. Itereà illi regressi ad rhedam suã, furore satiato, agi, quò ire cœperãt, iumenta ꝑcipiuntq; cùm omnia solo fixa, ac si ænea riguissent, tollẽtibus altius vocẽ magistris, flagris hinc atq; indè resonãtibus, nihil penitus mouebãtur. Consurgunt deindè oẽs pariter in verbera: cõsumit Gallicas mularũ pœna mastigias: tota rapitur sylua de proximo: trabibus immẽta tundũtur. Sed nihil penitùs sæuæ manus agebãt: vno eodemq; loco stabãt sua simulacra. Quid agerẽt infelices hoies nesciebãt. Nec iam vltrà dissimulare poterãt, quin quãlibet brutis pectoribus, agnoscerẽt diuino numine se teneri. Tandẽm ergò in sese reuersi, cœperũt quærerę, quis ille esset, quẽ in eodẽ loco paululùm antè cecidissent. Cùm percontantes cognoscũt ex viãtibus, Martinũ à se tã crudeliter uerberatũ: tum verò apparere omnibus cã manifesta: nec ignorare iã poterãt, quin ob illius viri iniuriã tenerẽtur. Igitur oẽs rapidis nos passibus cõsequuntur, cõscii audacis facti, ac merito pudore confusi, flẽtes, & puluere, quo se ipsi fœdauerant, capita atq; ora cõspersi, ante Martini se genua ꝓuoluũt, veniã precãtes, & ut eos abire sineret, postulãtes: satis se vel sola cõscientia dedisse pœnarũ, satisq; intellexisse, ꝙ eosdem ipsos viuos absorbere terra potuisset, vel ipsi potius, amissis sensibus, in immobilẽ saxorũ naturã rigescere debuissent, sicut assixa locis, quibus steterãt, iumẽta vidissent: orare se, atq; obsecrare, ut indulgeret sceleri veniã, & copiã pręstaret abeũdi. Senserat ẽt, priusquàm accurrerẽt, uir beatus illos teneri, nobisq; id antè iã dixerat. Veniã tñ clementer indulsit, eosdemque abire permisit, animalibus restitutis.

Admirãda sancti viri tolerantia.

Diuina ultio ĩ eos qui eum cecĩderũt.

Cap. 5.

Illud aũt animaduerti sæpè, Sulpiti, Martinũ tibi dicere solitũ, nequaq̃ sibi in Episcopatu eã virtutum gratiã suppetisse, quã priùs se habuisse meminisset. Quod si uerũ est, immò qa uerum est, conijcere possumus, quãta fuerint illa, q̃ monachus operatus est, & q̃, teste nullo, solus exercuit, cùm tãta illũ in Episcopatu signa fecisse sub oculis omnium viderimus. Multa quidẽ illius priùs gesta innotuere mundo, neque potuere celari: sed innumerabilia esse dicuntur, quæ, dũ iactantiã uitat, occultauit, neq; in hominũ notitiã passus est ꝑuenire: quippe qui humanã substantiã supergressus, virtutis suæ cõscientia mũdi gloriã calcans, cælo teste feruerettur. Quod uerũ esse vel ex his, q̃ comperta nobis sunt, nec latere potuerunt, possumus æstimare. Siquidẽ ante Episcopatum duos mortuos vitę restituerit, quod libertuus pleniùs est locutus: in Episcopatu verò (quod ꝑtermisisse te miror) vnum tantummodò suscitarit. Cuius rei ego testis sum, si tamen nihil de minùs idoneo teste dubitatis. Idipsum autẽ vobis, qualiter sit gestũ, explicabo.

Innumera facta sua celauit uir Dei.

Fuerat cã, nescio quæ, qua Carnotũ oppidũ petebamus. Intereà dum vicũ quendã, habitantiũ multitudine frequẽtissimũ, præteriremus, obuia nobis immanis turba ꝓcessit, quæ erat tota gentiliũ, nam nemo in illo vico nouerat Christũ. Verùm ad famã tãti uiri, cãpos oẽs latè patentes cõfluentiũ multitudo cõtexerat. Intellexit hic Martinus operandũ, & annũciãte sibi spiritu, totus infremuit. Nec mortale sonãs, verbũ Dei gentibus ꝑdicabat, sæpiùs ingemiscẽs, cur tanta Dñm Saluatorem turba nesciret. Intereà sicut nos incredibilis circũdederat multitudo, mulier q̃dam, cuius filius paulo antè defecerat, corpus exanime beato viro protensis manibus cœpit offerre, dicens: Scimus quia amicus Dei es: restitue mihi filium meũ, quia unicus mihi est. Iunxit se cætera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tũ Martinus vidẽs pro expectantiũ salute (vt postea nobis ipse dicebat) cõsequi se posse virtutẽ, defuncti corpus propriis manibus accepit. Et cùm, expectãtibus cũctis, genua flexisset, ubi cõsummata oratione surrexit, viuũ paruulũ matri restituit. Tũ uerò multitudo oĩs, in cęlũ clamore sublato, Christũ Dñm fateri, postremò cũcti cateruatim ad genua beati viri ruere cœperũt, fideliter postulãtes, vt eos faceret Chrianos. Nec cũctatus, in medio, vt erat, cãpo cũctos imposita vniuersis manu, catechumenos fecit, cùm qdẽ ad nos cõuersus diceret, non irrationabiliter in cãpo catechumenos fieri, ubi solẽt martyres cõsecrari. Vicisti (inqt Posthumianus) Galle, vicisti: nõ utiq; me, q Martini sum potiùs assertor, & qui hæc omnia de illo viro & sciui semper, & credidi: sed eremitas omnes, anachoretasque vicisti. Nemo enim illorum, sicut Martinus hic vester, immò noster, mortuis imperauit. Meritoque hunc iste Sul-

Excitat puerum mortuũ; & multi pagani credunt ĩ Christũ.

pitius Apostolis cōparat,& propheris, quem per omnia illis esse consimilem,fidei virtus, ac virtutum opera testantur. Sed perge,quæso,quanquàm nihil magnificentius audire possimus : perge tamen, Galle, quod etiam nunc de Martino superest sermonis euoluere. Nam etiam minima illius & quotidiana animus festinat agnoscere: quia minima illius, aliorum maximis maiora esse,nulli dubium est. Ità faciam,Gallus inqt. Verùm id,quod dicturus sum,ipse non vidi. Prius.n. gesta res est,quàm me illi viro iungerem. Sed factum celebre est, fidelium fratrum,qui interfuerant, sermone vulgatum.

Cap. 6.

Eodem ferè tempore, cùm primùm Episcopus datus est,fuit ei necessitas adire comitatum. Valentinianus tum maior rerum potiebatur. Is cùm Martinum ea petere cognouisset, quę præstare nolebat, iussit eum palatii foribus arceri. Etenim ad animum illius immitem atque superbum vxor accesserat Arriana,q̄ totum illum à sancto viro,ne ei debitam reuerentiam præstaret,auerterat. Itaque Martinus vbi semel atque iterum superbum principem frustrà adire tentauit, recurrit ad nota præsidia : cilitio obuoluitur, cinere conspergitur, cibo potuque abstinet, orationem noctibus,diebusque perpetuat. Septimo verò die assistit ei Angelus,iubetque eum ad palatium ire securũ regias fores, quantumlibet clausas,sponte reserādas, Imperatoris superbum spiritum molliendum. Igitur istiusmodi prę̨sentis Angeli confirmatus alloquio,& fretus auxilio,palatium petit. Patent limina, nullus obsistit,postremò vsque ad regem,nemine prohibēte, peruenit.Qui cùm venientem eminùs videret,infrendens cur iussisset admissus,nequaquam assurgere est dignatus adstanti,donèc regiam sellam ignis operiret, ipsumque regem ea corporis parte,qua sedebat,afflaret incendiũ. Ità solio suo superbus excutitur,& Martino inuitus assurgit: multumque complexus,quē spernere antè decreuerat,virtutem se sensisse diuinam emendatior fatebatur. Nec expectatus Martini precibus,prius omnia præstitit,quam rogaretur. Colloquio illum atq; conuiuio frequēter asciuit, postremò abeũti multa munera obtulit ; quæ vir beatus, ut semper paupertatis custos,cuncta reiecit. Et quia palatium semel ingressi sumus, licèt diuersis in palatio temporibus gesta connectam, nequaquàm enim prætermittendum uidetur circa Martini admirationem reginæ fidelis exemplum.

Vide sancti viri vsitata præsidia.

Diuinit⁹ compellit Valentinian⁹ imperat. assurgere S. Martino.

Cap. 7.

Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, uir omni uitę merito prædicandus, si ei uel diadema non legitimè, tumultuante milite, impositum repudiare,uel armis ciuilibus abstinere licuisset. Sed magnum Imperium nec sine periculo renui,nec sine armis potuit teneri. Hic Martinum sæpius euocatum, receptumque intra palatium, uenerabiliter honorabat. Totus illi cum eo sermo de præsentibus,de futuris, de fidelium gloria,de æternitate sanctorum:cùm interim diebus ac noctibus de ore Martini regina pā debat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes sancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus,quem nulla vnquàm fœmina contigisset, istius assiduitatē, immò potiùs seruitutem,non poterat euadere. Non illa opes regni,non Imperij dignitatem, non diadema,non purpuram cogitabat : diuelli à Martini pedibus,solo strata,non poterat. Postremò à uiro suo poscit,dein Martinum vterque compellunt,vt ei, remotis omnibus ministris,pręberet sola conuiuium. Nec potuit vir beatus obstinatius reluctari. Componitur castus reginæ manibus apparatus,sellulam ipsa consternit, mensam admouet, aquam manibus subministrat,cibum,quem ipsa coxerat,apponit. Ipsa,illo sedente,eminus secundùm famulantium disciplinam, solo fixa,consistit immobilis, per omnia ministrantis modestiam,& humilitatem exhibens seruientis. Miscuit ipsa bibituro,& ipsa porrexit. Finita cœnula,fragmenta panis absumpti micasque collegit, satis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens. Beata mulier tanto pietatis affectu,illi meritò comparanda,quæ venit à finibus terræ audire sapientiā Salomonis: si quidem simplicem sequemur historiam : Sed si fides reginarum est conferenda,(quod mihi liceat,separata mysterij maiestate, dixisse) illa expetiuit audire sapientiam: ista non tantùm audisse contenta, sed & meruit seruire sapienti.

Maxim⁹ Imperator, & regina virũ sanctũ mirè venerãtur.

Luc. 7.

Memorabile reginæ exemplum.

3. Reg. 10

Ad hæc Posthumianus: Iamdudùm,inquit, Galle, audiens te loquentem, vehementer admiror reginę fidem. Sed vbi illud est,q nulla vnquàm fœmina ferebatur propiùs adstitisse Martino? Eccè ista non solum adstitit,sed etiam ministrauit: & vereor nè se isto aliquantulum tueantur exemplo, qui libenter fœminis inseruntur. Tum Gallus:Quid tu,inquit,non vides, quod solent docere grammatici,locum, tempus,personam? Propone enim tibi ante oculos captum in palatio,Imperatoris precibus ambiri,reginæ fide cogi, temporis necessitate constringi,vt clausos carcere liberaret,exilijs datos restitueret,bona adempta redhiberet. Hæc quanti putas constare debuisse Episcopo, vt pro his omnibus non aliquantulũ de regione propositi relaxaret? Veruntamen quia occasione huius exempli malè usuros esse aliquos arbitraris : illi verò felices erunt,si à disciplina illius viri non recedant. Videant enim,quia Martino semèl tantum in uita iam septuagenario,non uidua libera,non virgo lasciuiēs, sed sub viro uiuens,ipso uiro pariter supplicante,regina seruiuit,& ministrauit edenti,non cum epulante discubuit. Nec ausa est participare conuiuium,sed deferebat obsequium. Disce igitur disciplinam. Seruiat tibi matrona,non imperet:& ministret, non recumbat. Sicut Martha illa ministrauit Domino,nec tamen est adscita conuiuio: immò prælata ministranti,quæ uerbum potius audiebat. Sed in Martino ista regina utrunq; compleuit:& ministrauit,ut Martha : & audiuit,vt Maria. Quòd si quis hoc vti voluerit exēplo,per omnia teneat exemplum. Talis causa sit, talisque persona,tale obsequium, tale conuiuium, & in omni uita semel tantum. Pręclare,inquit Posthumianus,nostros istos, vt Martini non egrediantur exemplum,tua constringit oratio. Sed profiteor tibi, quia hæc surdis auribus audientur. Nā si Martini sequeremur uias,nunq̄ causas de osculo diceremus,& uniuersis sęuæ opinionis opprobriis careremus. Verum,sicut tu soles dicere,cùm edacitatis argueris, Galli sumus: ità nos in hac parte nunq̄ vel Martini exemplo, vel tuis disputationibus corrigendi,fatemur. Verum tamen hæc nobis iamdudum agentibus, quid tu tam obstinate,Sulpiti,taces? Ego,inquam,non solum modò taceo,sed olim de istis tacere disposui. Nam quia quandam viduam,vagam,nitidulā, sumptuosam obiurgauerim lasciuius victitantem: itidemque virginē, adolescenti cuidam mihi charo indecentius adhærētem, (cùm quidem ipsam frequenter audissem alios etiam, quia talia agerent, increpantem) tanta mihi omnium fęminarum, cunctorumque monachorum odia concitaui, ut aduersum me vtræque legiones iurata bella susceperint. Vndè,quæso,taceatis: ne ēt hoc qđ vos loquimini,ad meā referatur inuidiā. Tota vobis istorũ mentio relinquatur:ad Martinũ potius reuertamur. Tu,Galle,vt aggressus es,cœptũ opus explica.

Legant hæc, q fœminarum consuetudine delectantur.

Luc. 10.

Tũ ille: Iā quidē uobis, inquit, tanta narraui,vt satisfacere studiis vestris me⁹ sermo debuerit. Sed qa voluntati uestræ nō obsecūdare mihi non licet,q̄tum adhuc dies superest,loquar. Nam certè dum stramen illud,

lud, quod in lectos nostros paratur, adspicio, subuenit in memoriam etiam de stramine, in quo Martinus iacuerat, factam esse virtutem. Res itá gesta est.

Cap. 8. **Claudiomachus.*

Claudiomagus, vicus est in confinio Biturigum atque Turonorum. Ecclesia ibi est celebris religione sanctorum, nec minùs gloriosa sacrarum virginum multitudine. Prętertens ergò Martinus, in secretario ecclesię habuit mansionem. Post discessum illius cunctæ in secretarium illud virgines irruerunt, adlàbunt singula loca, ubi aut sederat vir beatus, aut steterat: stramentum etiam, in quo quieuerat, partiuntur. Vna earum post dies paucos partem straminis, quam sibi pro benedictione collegerat, energumento, quem spiritus erroris agitabat, de ceruice suspendit. Nec mora, dicto citiùs eiecto dæmone, persona purgata est.

Nota de stramine.

Cap. 9.

Per idem ferè tempus Martino á Treuiris reuertenti fit obuiám vacca, quam dæmon agitabat: quę, relicto grege suo, in homines ferebatur, & iam multos noxiè petulans confoderat. Verùm ubi nobis cœpit esse conugua, ii, qui eam eminùs sequebátur, prædicere magna uoce cœperút, vt caueremus. Sed postquám ad nos toruis furibunda luminibus propiús accesſit, Martinus eleuata obuiam manu, pecudem consistere iubet. Quæ mox ad verbum illius stare cœpit immobilis, cùm intereá uidet Martinus dæmonem dorso illius superſedentem. Quem increpans, Descende, inquit, funeste de pecude, & innoxium animal agitare desiste. Paruit nequam spiritus, & recesſit. Nec defuit sensus in bucula, quin se intelligeret liberatam. Ante pedes sancti viri, recepta quiete, prosternitur. Dein iubente Martino, gregem suum petit, seque agmini cæterarum oue placidior immiscuit. Hoc illo fuit in tempore, quo inter medias posiſus flammas, non sensit incendium. Quod mihi non arbitror esse referendum: quia hoc pleniùs iste Sulpitius, licèt in libro suo præteritum, in epistola tamen posteá, quam ad Eusebium tum presbyterum, modò Episcopum, fecit, exposuit. Quam tu, Posthumiano, (ut credo) legisti: aut si incognita tibi est, cùm libuerit, in promptu ex illo armario habes. Nos ab illo omissa referimus.

Pellit dæmonem à vacca.

Cap. 10.

Quodam autem tempore cùm diœceses circuiret, venantium agmen incurrimus. Canes leporem sequebantur. Iamque multo spatio victa bestiola, cùm undiquè campis latè patentibus nullum esset effugium, mortem imminentem iam iamque capienda crebris flexibus differebat. Cuius periculum vir beatus pia mente miseratus, imperat canibus, vt desisterent seq, & sinerent abire fugientem. Qui continuò ad primú eius sermonis imperium constiterunt. Crederes uinctos, immò potiùs affixos, in suis hærere vestigiis. Itá lepusculus, persecutoribus alligatis, incolumis euasit.

Vir pius lepusculo miseret.

Cap. 11. *Luc. 3.*

Operæprecium autem est, etiá familiaria illius uerba, spiritalia sale condita memorare. Ouem recens tõsam forte conspeaerat: Euangelicum, inquit, mandatum ista compleuit: Duas habuit tunicas, vnam earum largita est non habenti. Ita ergò & nos facere debetis. Item cùm subulcum algentem, ac penè nudum in pellicea ueste uidisset: En, inquit, Adam eiectus de paradiso, in veste pellicea sues pascit: sed nos, illo vetere deposito, nouum Adam potiùs induamus. Boues ex parte prata depauerant: porci etiam nonnulla suffoderant: pars cætera, q̃ manebat illæsa, diuersis floribus quasi picta vernabat: Specię, inquit, gerit pars illa cõiugij, quæ pecore depasta, etsi non penitùs gratiá amisit herbarum, nullam tñ florum retinet dignitatē. Illa verò, quá porci, pecora immunda, foderunt, fornicationis imaginē fœdam prætendit. Cæterùm illa portio, quæ nullá sensit iniuriam, gloriá virginitatis ostēdit. Herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant, & vltra oēm speciem distincta floribus, quasi gēmis micantibus ornata radiat. Beata species, & Deo digna. Nihil.n. virginitati est comparandú. Itá & illi, qui coniugia fornicationi cõparant, vehementer errát: & illi, qui coniugia virginitati æquáda existimát, miseri penitùs & stulti sunt. Verùm hæc á sapientibus tenenda distinctio est, vt coniugium pertineat ad veniam, virginitas spectet ad gloriam, fornicatio deputetur ad pœnam, nisi satisfactione purgetur.

Virginitatis encomium.

Cap. 12.

Miles quidam cingulum in Ecclesia, monachú professus, abiecerat: cellulam sibi eminùs in remoto, quasi eremita victurus, erexerat. Intereà astutus inimicus variis cogitationibus brutum pectus agitabat, vt coniugem, quá Martinus in monasterio puellarum esse præceperat, voluntate mutata, secum potiùs vellet habitare. Adijt ergò Martinum fortis eremita: quid haberet animi, confitetur. Ille verò vehementer cœpit abnuere, fœminá uiro rursùs iam monacho, non marito, incongrua ratione misceri. Postremò cùm miles instaret, affirmans nihil hoc proposito esse nociturú: se solo coniugis vti velle solatio: porrò nè rursùm se in sua reuoluerent, non esse metuendú: se esse milité Christi, illa quoq; in eadem eiusdem militiæ sacramēta iurasse: pateretur Episcopus sanctus eos, sexum fidei merito nescientes, pariter militare. Tum Martinus, (verba uobis ipsa dicturus sum) Dic mihi, inquit, si unquám in bello fuisti, si in acie cõstitisti? At ille rñdens: Frequenter, inquit, in acie steti, & bello frequenter interfui. Ad hæc Martinus: Dic mihi ergò: Nunquid in illa acie, quæ armata in prælium parabatur, aut iam aduersus hostilem exercitum collocato cominùs pede districto ense pugnabat, vllam fœminá stare, aut pugnare vidisti? Tú demùm miles confusus erubuit, gratias agens, errori suo se non fuisse permissum, nec aspera increpatione verborum, sed vera & rationabili secundùm personam militis comparatione correctú. Martinus aũt conuersus ad nos, sicut eum frequēs fratrum turba vallauerat: Mulier, inquit, virorum castra nõ adeat: acies militú separata consistat: procùl fœmina in suo degēs tabernaculo, sit remota: contemptibilem.n. reddit exercitú, si uirorum cohortibus turba fœminea misceat. Miles in acie, miles pugnet in cápo: mulier se intra murorú muniméta cõtineat. Habet & illa gloriá suá, si pudicitiá, viro absēte, seruauerit. Cuius hæc pria virt⁹, & cõsummata victoria ē, nõ videri.

Mira ratione militem iá monachú, à ratione aliena petētem, retūdit.

Cap. 13.

Illud verò, Sulpiti, meminisse te credo, quo affectu nobis, cùm & tu corá adesses, illá virginē pdicaret, q̃ itá se penitùs ab omniú virorum oculis remouisset, vt ne ipsum quidē ad se Martinú, cùm eam ille officij cã visitare uellet, admiserit. Nam cùm prope agellulum illius p̃teriret, in quo se iam ante cõplures annos pudica cohibebat, audita fide illius atq; virtute, diuertit vt tá illustris meriti puellá religioso officio Episcop⁹ honoraret. Nos cõsequentes, gauisurá illam virginē putabamus, siquidē hoc in testimoniú virtutis suę esse habiturá, ad quá tanti nois sacerdos, deposito propositi rigore, venisset. Verùm illa fortisſimi vincula ppositi, ne Martini qdē contēplatione laxauit. Itá uir beatus, accepta per aliá fęminá excusatione laudabili, ab illius foribus, quæ se videndam, salutandamque nõ dederat, lætus abscesſit. O virginem gloriosam, quæ ne à Martino quidem passa est se videri. O Martinú beatum, qui illam repulsam non ad contumeliam suam duxit, sed magnificans illius cum exultatione virtutem, inusitatum in his duntaxat regionibus gaudebat exemplum. Ergò cùm haud longè ab illa villula nos manere nox imminens coegisset, xenium beato viro eadem illa virgo transmisit: Fecitque Martinus, quod antè non fecerat. Nullius enim ille vnquàm xeniú, nullius munus accepit. Nihil ex his, q̃ virgo venerabilis miserat, refutauit, dicens, bñdictionē

Exemplú illustre pudicisſimæ virginis.

Adhortatio ad virgines.

illius à sacerdote minimè respuendam, quæ esset multis sacerdotibus præferenda. Audiant, quæso, virgines hoc exemplum: vt fores suas, si eas mali obsidere voluerint, etiam bonis claudant: & nè ad se improbis sit liber accessus, non vereantur excludere etiam sacerdotes. Totus hoc mundus exaudiat: Videri se à Martino virgo passa non est. Non vtiquè illa quemcũque repulit sacerdotem: sed in eius viri conspectum puella non venit, quem videre salus videntium fuit. Quis autẽ hoc alius, præter Martinum, sacerdos non ad suam iniuriam retulisset? quos aduersùs sanctam virginem motus, quantasque iras mente concepisset? hæreticam iudicaret, & anathematizandam esse decreuisset. Quàm vero illi beatæ animæ illas virgines prætulisset, quæ crebris occursibus vbique se præbent obuias sacerdotibus, quæ conuiuia sumptuosa disponunt, quæ unà pariter accumbunt? Sed quò me ducit oratio? Paululùm iste liberior sermo reprimẽdus est, nè in aliquorum forsitan incurrat offensam. Etenim infidelibus obiurgationis verba non proderunt: fidelibus autem satisfaciet exemplum. Verùm ego ità virtutem huius virginis prædicabo, vt tamen nihil illis quæ ad Martinum videndum ex longinquis regionibus sæpè venerunt, arbitrer derogandum. Siquidem hoc beatum virum frequenter affectu etiam Angeli frequentant.

Cap. 14. Cæterùm id, quod dicturus sum, Posthumiane, hoc tibi (me autem intuebatur) teste rectè perhibeo. Quodam die ego & iste Sulpitius, pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum silentio sedebamus ingenti horrore & tremore, ac si ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cùm quidẽ clauso cellulæ suæ ostio, nos ibi esse nesciret. Interim colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circumfundimur: ac obstupentes, nec ignorare potuimus nescio quid fuisse diuinum. Post duas ferè horas ad nos Martinus egreditur, ac tum eum iste Sulpitius (sicut apud eum nemo familiariùs loquebatur) cœpit orare, vt piè quærentibus indicaret, quid illud diuini fuisset horroris, quod fatebamur nos ambo sensisse, vel cum quibus fuisset in cellula collocutus: tenuem enim nos, licèt & vix intellectum, sermocinantium sonum pro foribus audisse. Tum ille diù multumque cunctatus, (sed nihil erat, quod ei Sulpitius non extorqueret inuito: Incredibiliora fortè dicturus sum, sed Christo teste, non mentior: nisi quispiam est tam sacrilegus, vt Martinum putet fuisse mẽtitum) Dicam, inquit, vobis, sed uos nulli, quæso, dicatis: Agnes, Tecla & Maria mecum fuerunt. Referebat autem nobis vultum atque habitum singularum. Nec uerò illo tantùm die, sed frequenter se ab eis cõfessus est visitari. Petrum etiam & Paulum Apostolos videri à se sæpius non negauit.

Sulpitii singularis cum viro Dei familiaritas.

Crebrò à sanctis visitatur.

Iam vero dæmones, prout ad eum quisq; venisset, suis nominibus increpabat: Mercurium maximè patiebatur infestum: Iouem brutum atque hebetem esse dicebat. Hæc plerisque etiam in eodem monasterio constitutis incredibilia videbantur, nedùm ego confidam omnes, qui hæc audient, credituros. Nam nisi inæstimabilem vitam atque virtutem Martinus egisset, nequaquàm apud nos tanta gloria præditus haberetur. Quanquàm minime mirum, si in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit, cùm multos quoquè hodiè videamus nec Euangeliis quidem credidisse. A Martino autem sæpè Angelos visos familiariter, & sensimus, & experti sumus. Rem minimam dicturus sum, sed tamen dicam.

Cap. 15. Synodus Nemausen.

Apud Nemausum Episcoporũ synodus habebatur: ad quam quidem ire noluerat, sed quid gestũ esset, scire cupiebat. Casu cum eo iste Sulpitius nauigabat: sed procul, vt semper, à cæteris in remota nauis parte residebat. Ibi ei Angelus, quid gestum esset in synodo, nunciauit. Nos posteà tempus habiti concilii solicitè requirentes, satis compertum habuimus ipso die fuisse conuentum, & ea ibi ab Episcopis fuisse decreta, quæ Martino Angelus nunciauerat.

Cap. 16. Hæc cùm maximè Gallus, necdùm explicitis, quæ statuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingressus est nuncians, Refrigerium presbyterum stare pro foribus. Dubitare cœpimus, vtrùm Gallum adhuc melius esset audire, an exoptatissimo nobis viro, qui officii causa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiamsi non ob aduentum sanctissimi sacerdotis relinquẽda nobis hæc esset oratio, nox ipsa cogebat hucusquè protractum finire sermonem. Verùm quia de Martini virtutibus nequaquàm explicari vniuersa potuerũt, hæc uos hodiè audisse sufficiat: cràs reliqua dicemus. Ita pariter, accepta Galli spõsione, surreximus.

Ex Dialogo 3. eiusdem, eisdem interlocutoribus.

Cap. 1. GALLVS: Conuenistis ad me audiendũ, & sancti, & diserti: sed religiosas potiùs, quàm doctas aures, vt arbitror, attulistis: audituri me fide testis, nõ oratoris copia, locuturum. Quæ autem hesternò dicta sunt, non reuoluam. Illa qui non audierunt, ex scriptis recognoscent. Noua Posthumianus expectat, nunciaturus Oriẽti, nè in comparatione Martini præferat Occidenti.

Cap. 2. Ac primùm gestit animus, quod Refrigerius in aurem suggerit, explicare. Res in Carnotena gesta est ciuitate. Pater filiam duodennem, ab vtero mutam puellam, Martino cœpit offerre, poscens vt linguam ligatam, meritis suis sanctus absolueret. Ille cedens Episcopis, qui tum fortè latus illius ambiebant, Valentiniano atque Victricio, imparem se esse tantæ moli, sed illis quasi sanctioribus nihil impossibile, fatebatur. At illi pias preces vnà cum patre supplici voce iungẽtes, orare Martinum, vt sperata præstaret. Nec cunctatus vltrà, (vtrunq; præclarum, & ostendendo humilitatem, nec differendo pietatem) iubet circunstantis populi multitudinem submoueri. Episcopis tantùm & puellæ patre assistentibus, in orationẽ suo illo more prosternitur: dein pauxillum olei cum exorcismi præfatione bñdicit, atque ità in os puellæ sanctificatũ liquorem, cùm & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit sanctum virtutis euentus. Patris nomẽ interrogat, mox illa rñdet. Proclamat pater cum gaudio pariter & lachrymis, Martini genua complexus: & hanc primam se filiæ audisse vocem, cunctis stupentibus, fatebatur. Ac nè cuiquam id fortè incredibile videatur, perhibeat nobis præsens Euagrius testimoniũ veritatis. Nam res ipso præsente tum gesta est.

Benedicto oleo sanat mutam puellam.

Cap. 3. Parùm illud est, quod nupèr, Harpagio presbytero referente, cognoui: sed non prætermittendum videtur, Auitiani comitis vxorem misisse Martino oleum, qđ ad diuersas morborũ causas (sicut est cõsuetudo) bñdiceret: ampullam vitreã istiusmodi fuisse, vt rotũda in ventrẽ cresceret ore producto, sed oris cauitis cõcauũ non repletũ: qa id moris sit, vascula illa sic cõplere, vt pars vmbonibus obstruẽdis libera relinquat. Testabatur presbyter vidisse se oleũ sub Martini bñdictione creuisse, quoàd exundante copia, supernè defflueret: eandemq;, dum ad matremfamilias vasculum referretur, seruasse virtutẽ. Nã inter manus pueri portãtis ità semper exũdasse oleũ, ut oẽ illius vestimentũ copia superfusi liquoris operiret: matronã ità vsq; ad summũ labrũ plenũ vasculũ recepisse, vt pbyter hodiè quoq; fateat obdẽdi pessuli, quo claudi diligẽtiùs seruãda consueuerunt, in vitro illo spatiũ non fuisse.

Oleũ benedicente viro Dei augetur.

Mirum & illud, quod huic (me autem intuebatur) memini cõtigisse. Vas vitreum cum oleo, quod Martinus benedixerat, in fenestra paululùm editiore deposuit. Puer familiaris incautior linteum superpositum, ampullam ibi esse ignarus, attraxit: vas super cõstratum marmore pauimentum decidit. Cunctis metu exterritis, nè benedictio deperisset, ampulla perindè incolumis est reperta, ac si super plumas mollissimas decidisset. Quæ res non potiùs ad casum, quam ad Martini est referenda virtutem: cuius benedictio perire non potuit.

Magnũ miraculũ

Cap. 4.

Quid illud, quod factũ est à quodam, cuius nomẽ, quia præsens est, & prodi se vetuit, supprimetur? Cui quidem tempori hic etiam Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: In nomine, inquit, Martini iubeo te obmutescere. Cani hæsit latratus in gutture. Lingua, vt abscissam putares, obmutuit. Itá parùm est, ipsum Martinum fecisse virtutes: credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.

Nota rẽ miram.

Cap. 5.

Auitiani quondàm comitis noueratis barbaram nimis, & vltra omnes cruentam, feritatem. Hic rabido spiritu ingressus Turonum ciuitatem, sequentibus eum miserabili facie ordinibus catenatis, diuersa perdendis parari iubet genera pœnarum, disponens postero die, attonita ciuitate, ad opus tam triste procedere. Quod vbi Martino compertum est, solus paulò ante mediam noctem ad prætorium bestiæ illius tendit. Sed cùm profundæ noctis silentio quiescentibus cunctis, nulli foribus obseratis pateret ingressus, ante limina cruenta prosternitur. Intereà Auitianus graui somno sepultus, Angelo irruente percellitur: Seruus, inquit, Dei ad tua limina iacet, & tu quiescis? Qua ille voce percepta, lecto suo turbatus excutitur: conuocatisq; seruis, trepidus exclamat, Martinum esse pro foribus: Irent protinùs, claustra reserarẽt, nè Dei seruus pateretur iniuriam. Sed illi (vt est omnium natura seruorum) vix prima limina egressi, irridentes dominum suum, quòd somno fuisset illusus, negant quenquam esse pro foribus, ea suomet ingenio coniectantes neminem nocte posse vigilare, nedùm illi crederent in illo noctis horrore iacere ad aliena limina sacerdotem. Idq; Auitiano facilè persuasum: rursùm soluitur in soporem. Sed mox vi maiore cõcussus, exclamat Martinum stare pro foribus: sibi ideò nullam quietem animi corporisq; permitti. Tardantibus seruis, ipse ad limina exteriora progreditur. Ibi Martinum, vt senserat, depræhendit. Perculsus miser tantæ manifestatione virtutis: Quid, inquit, hoc domine, mihi fecisti? Nihil te loqui necessè est: Scio quid desideres: video quid requiras: discede quãtocyùs, nè me ob iniuriam tui cęlestis ira consumat: satis soluerim hucusquè pœnarum: crede, quia nõ leuiter apud me actũ est, vt ipse procederem. Post discessum autem sancti, aduocat officiales suos: iubet omnes custodias relaxari: & mox ipse proficiscitur. Ità fugato Auitiano, læta est ciuitas & liberata. Hæc cùm multis Auitiano referẽte comperta sunt, tum nupèr Refrigerius presbyter, quem coràm videtis, ab Agarido fideli viro ea tribunis sub inuocatione diuinæ maiestatis audiuit, qui sibi hoc ab ipso Auitiano relatum esse iurabant.

Vir sãctissim⁹ miro modo liberat multos miserè perdẽdos.

Cæterùm nolo miremini, me hodiè facere, quod hesternò non feci, vt ad singulas quasque virtutes nomina testium, personasq; subnectam, ad quas, si quis fuerit incredulus, qui adhuc in corpore sunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorũ, qui in aliquibus, quæ hesternò memorata sunt, nutare dicuntur. Accipiant ergò testes adhuc incolumes atq; viuentes: quibus, quia de fide nostra dubitant, magis credant. Sed si adeò infideles sunt, profiteor, quia nec illis sunt credituri. Miror autem quenquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum piaculi velle committere, vt putet quemquam de Martino posse mentiri. Facessat à quoquam, qui sub Deo viuit, ista suspicio. Nec enim Martinus hoc indiget, vt mendacijs asseratur. Sed tamen totius sermonis fidem apud te, Christe, deponimus, nos nec alia dixisse, nec alia dicturos, quàm quæ aut ipsi vidimus, aut quæ manifestis authoribus, vel plerumq; ipso referente, cognouimus. Cæterùm, etsi dialogi speciem, quo ad leuandum fastidium lectio variaretur, assumpsimus, nos piè pręstruere profitemur historiæ veritatem. Hæc me extrinsecùs inserere, nõnullorum incredulitas non sine meo dolore compulerit: sed redeat ad nostrum sermo consessum: In quo cùm me tam studiosè audiri videam, fatebor necessè est, Aprum fecisse constanter, qui repulit infideles, eos tantùm iudicans audire debere, qui crederent. Efferor, si quidem creditis, spiritu, & præ dolore totus insanio: nõ credent Martini virtutibus Christiani, quas dæmones fatebantur?

Cap. 6.

Monasterium beati viri duobus à ciuitate erat millibus disparatum. Sed si quotiès venturus ad ecclesiã, pedem extra suæ cellulæ limen extulerat, videres per totam ecclesiam energumenos rugientes, & quasi aduentente iudice, agmina damnanda trepidare: vt aduentum Episcopi clericis, qui venturum esse nescirent, dæmoniorum gemitus indicaret. Vidi quendã, appropinquante Martino, in aere raptum, manibus extensis in sublime suspẽdi, vt nequaquam solum pedibus attingeret. Si quandò autem exorcizandorum dæmonum Martinus operam recepisset, neminẽ manibus attrectabat, neminem sermonibus increpabat, sicut plerunq; per clericos rotatur turba verborum: sed admotis energumenis, cæteros iubebat abscedere, ac foribus obseratis, in medio ecclesiæ, cilicio circumtectus, cinere respersus solo stratus, orabat. Tum verò cerneres miseros diuerso exitu perurgeri: hos sublatis in sublime pedibus, quasi de nube pendere, nec tamen vestes defluere super faciem, nè faceret verecundiam nudata pars corporum. At in parte alia videres sine interrogatione vexatos, & sua crimina confitentes. Numina etiam, nullo interrogante, prodebant. Iste se Iouem, iste Mercurium fatebatur. Postremò cunctos diaboli ministros cum ipso cerneres authore cruciari, vt iam illud in Martino fateamur impletum, quod scriptum est, quoniam sancti de Angelis iudicabunt.

Vir sãct⁹ cilicio tect⁹, cinere adspersus solo strat⁹ curat dæmoniacos

1. Cor. 6.

Cap. 7.

Pagum quendam in Senonico annis singulis grando vastabat. Compulsi extremis malis incolæ, à Martino auxilium poposcerunt, missa per Auspicium præfectorium virum satis fida legatione: cuius agros specialiter grauior, quàm cæterorum assueuerat procella populari. Sed facta ibi oratione, Martinus ità vniuersam penitùs liberauit ab ingruenti peste regionẽ, vt per viginti annos, quibus posteà mansit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod nè fortuitum esse, & non potiùs Martino præstitum, putaretur, eo anno, quo ille defunctus est, rursùs incubuit rediuiua tempestas. Adeò sensit & mundus viri fidelis excessum, vt cuius vita iure gaudebat, eiusdem morte lugeret. Cæterùm si ad hæc probanda, quæ diximus, testes etiam infirmior auditor exegeris, non vnum ego hominem, sed millia multa producam, & totam in testimonium virtutis expertæ Senonum aduocabo regionem. Et tamen tu, Refrigeri presbyter, credo meministi, nupèr nobis super hoc cum Romulo Auspicij illius filio, honorato & religioso viro, fuisse sermonem, qui hæc nobis tãquàm incomperta referebat, & cùm futuris prouentibus per assidua damna trepidaret, vt ipse vidisti, magno secũ mœrere lugebat, Martinum non in hæc tempora reseruatum.

Grandinis cladẽ pellit.

Sed

Cap. 8.

Sed vt ad Auitianum recurram, qui cùm in omnibus locis, cunctisque in vrbibus ederet crudelitatis suæ infanda monumenta, Turonis tantùm innocens erat: & illa bestia, quæ humano sanguine, & infeliciũ mortibus alebatur, mitem se atque tranquillum, beato viro præsente, præstabat. Memini quodam die ad eum venisse Martinum: qui vbi secretarium eius ingressus est, vidit post tergum ipsius dæmonem miræ magnitudinis assidentem. Quem cùm eminùs (vt verbo, q̃a ità necessè est, parùm Latino loquamur) exsufflasset, Auitianus se exsufflari existimans: Quid me, inquit, sancte, sic adspicis? Tum Martinus: Nõ te, inquit, sed eum, qui ceruici tuę teter incubuit. Ità recessit diabolus, & reliquit familiare subsellium. Satisq; cõstat, ab illo die Auitianum mitiorem fuisse: seu ꝙ intellexerit egisse se semper assidentis diaboli voluntatem: seu ꝙ immundus spiritus ab illius consessu per Martinũ fugatus, priuatus est potestate grassandi, cum erubesceret minister authorem, nec ministrum author vrgeret.

Dæmon insidet ceruici immanis tyranni, sed eũ abigit vir Dei.

Cap. 9.

In vico autem Ambatiensi, id est, castello veteri, quod nunc frequens habitatur à fratribus, idolum noueratis grandi opere constructum. Politissimis saxis moles turrita surrexerat, in qua collectio summitatis in thronum sublimem procedens, superstitionem loci operis dignitate seruabat. Huius destructionẽ Marcello ibidẽ consistenti presbytero vir beatus sæpè mãdauerat. Post aliquantulum temporis regressus, increpat presbyterum, cur adhuc idoli structura consisteret. Ille causatur vix militari manu, & vi publicæ multitudinis tantam molem posse subuerti, nedùm id facile putaret per imbecillos clericos aut infirmos monachos quiuisse curari. Tũ Martinus recurrens ad nota præsidia, noctem totam in oratione peruigilat. Manè orta tempestas, ædem idoli vsq; ad fundamentum prouoluit. Verùm hæc, Marcello teste, dicta sunt.

Totã nocte orans, impetrat idoli euersionem.

Cap. 10.

Aliam eius non dissimilem in simili opere virtutẽ, Refrigerio adstipulante, perhibeo. Columnã immensæ molis, cui idolũ superstabat, parabat euertere: sed nulla erat facultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationem suo more conuertitur. Visum cunctis est, parilem quodammodò columnã ruere de cælo, quæ impacta idolo, totam illam inexpugnabilem molem soluit in puluerẽ. Parùm scilicet, si inuisibiliter cæli virtutibus vteretur, nisi ipsæ virtutes visibiliter seruire Martino humanis etiam oculis cernerentur.

Aliud idolum cælitꝰ destruitur.

Cap. 11. *Matt. 9.*

Idem autem Refrigerius mihi testis est, mulierem profluuio sanguinis laborantem, cùm Martini vestẽ exemplo mulieris illius Euangelicæ contigisset, sub momento temporis fuisse sanatam.

Cap. 12.

Serpens flumen secabat, & ripæ, in qua constiteramus, annatabat: In nomine, inquit, Domini iubeo te redire. Mox se mala bestia ad verbum sancti retorsit, & in vlteriorem ripam, nobis inspectantibus, transmeauit. Quod cùm omnes non sine miraculo cerneremus, altiùs ingemiscens, ait: Serpentes me audiunt, & homines non audiunt.

Serpentẽ profligat.

Cap. 13.

Piscem Paschæ diebus edere consuetus, paulò ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monasterij administratio pertinebat, doctus ipse piscari, negat per totum diem sibi vllam cessisse capturam: sed neq; alios piscatores, qui vendere solebant, quicquã agere quiuisse: Vade, inquit, mitte linum tuum: captura proueniet. Contiguum flumini (vt Sulpitius iste descripsit) habebamus habitaculum. Processimus cuncti, vtpotè feriatis diebus, videre piscantem, omnium cordibus intentis non incassùm futura tentamina, quibus piscis, Martino authore, Martini vsibus quæreretur. Ad primum iactum in rete, permodico immanem ezocẽ diaconus extraxit, & ad monasterium lætus accurrẽs: Nimirùm, vt dixit poeta nescio quis (vtimur enim versu scholastico, quia inter scholasticos fabulamur) Captiuumque fueni mirantibus intulit Argis. Verè iste Christi discipulus gestarum à Saluatore virtutũ, quas in exemplum sanctis suis edidit, ęmulator Christum in se monstrabat operantem: qui sanctum suũ vsquequaquè glorificans, diuersarum munera gratiarum in vnum hominem conferebat.

Ezocem, id est, salmonem.

Cap. 14.

Testatur Arborius ex pręfecto, vidisse se Martini manum sacrificium offerentis, vestitam quodammodò nobilissimis gẽmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ, collisarum inter se fragorem audisse gemmarum.

Cap. 15.

Veniam ad illud, quod propter notam temporum semper occultauit: sed nos celare non potuit. In quo illud est miraculi, ꝙ facie ad faciem cum eo Angelus est collocutus. Maximus Imperator, alias sanè bonus, deprauatus consiliis sacerdotum, post Priscilliani necem, Ithacium Episcopum Priscilliani accusatorem, cæterosq; illius socios, quos nominare non est necesse, vi regia tuebatur, nè quis ei crimini daret, opera illius cuiuscunque modi hominem fuisse damnatũ. Interea Martinus multis grauibusque laborantiũ caussis ad comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempestatis incurrit. Congregati apud Treuiros Episcopi tenebantur, qui quotidiè communicantes Ithacio, communẽ sibi causam fecerant. His vbi nunciatum est inopinantibus, adesse Martinum, totis animis labefacti, mussitare & trepidare cœperunt. Et iã pridiè Imperator ex eorum sententia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, depræhensis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas illa depopulatura esset, paruo discrimine inter hominum genera. Etenim tũ solis oculis iudicabatur, cùm quis pallore potiùs, aut veste, quàm fide, hæreticus æstimaretur. Hęc nequaquàm placitura Martino Episcopi sentiebant: sed malè consciis illa vel molestissima erat cura, nè se ab eorum communione aduenicns abstineret, non defuturis, qui tanti viri constantiam præmissa authoritate sequerentur. Ineunt cum Imperatore consilium, vt missis obuiam *Magistri officialibus, vrbem illam propiùs vetaretur accedere, nisi se cum pace Episcoporum ibi consistentium affore fateretur. Quos ille callidè frustratus, profitetur se cum pace Christi esse venturum. Postremò ingressus nocturno tempore, adiit ecclesiam tantùm orationis gratia. Postero die palatium petit. Præter multas, quas enumerare longum est, has principales petitiones habebat, pro Narsete comite, & Leucadio præside, qui ambo Gratiani partium fuerant, pertinacioribus studiis, quæ non est huius temporis explicare, iram Imperatoris emeriti: illa præcipua cura, nè tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat solicitudo Martino, vt non solùm Christianos, qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos etiam hęreticos liberaret. Verùm primo die, atque altero suspendit hominem callidus Imperator: siue vt rei pondus imponeret, siue quia nimis sibi implacabilis erat: seu quia (vt pleriq; tum arbitrabantur) auaritia repugnabat: siquidem in bona eorũ inhiauerat. Fertur enim vir ille, multis bonisque actibus præditus, aduersùs auaritiam parùm consuluisse: nisi fortassè regni necessitate, quippè exhausto superioribus principibus Reipublicæ ærario, penè semper in expeditione atque procinctu bellorũ ciuilium cõstitutus, facilè excusabitur, quibuslibet occasionibus subsidia Imperio parauisse. Intereà Episcopi, quorum communionem Martinus non inibat, trepidi

Priscillianus hæreticus occisus à Maximo.

** Magisterij.*

pidi

pidi ad regem concurrunt, prædamnatos se conquerentes, actum esse de suo omnium statu, si Theognisti pertinaciam, qui eos solos palàm lata sententia condemnauerat, Martini armaret authoritas: non oportuisse hominem recipi mœnibus: illum iam nō defensorem hæreticorum esse, sed vindicem: nil actū morte Priscilliani, si Martinus exerceat illius vltionē. Postremò prostrati, cum fletu & lamentatione potestatē regiam implorant, vt vtatur aduersùs vnum hominē vi sua. Nec multum aberat, quin cogeretur Imperator Martinum cum hæreticorum sorte miscere. Sed ille, licèt Episcopis nimio fauore esset obnoxius, non erat nescius, Martinum fide, sanctitate ac virtute cunctis præstare mortalibus. Alia longè via sanctum vincere parat: ac primùm secretò accersitum, blandè appellat, hæreticos iure damnatos more iudiciorū publicorum, potiùs quàm insectationibus sacerdotum: non esse causam, qua Ithacii, cæterorumq; partis eius communionem putaret esse damnandam. Theognistum odio potiùs, quàm causa fecisse dissidium, eundemq; tamen solum esse, qui seà cōmunione interim separarit: à reliquis nihil nouatum: quin etiam ante paucos dies habita synodus, Ithacium pronunciauerat culpa nō teneri. Quibus cùm Martinus parùm moueretur, rex ira accenditur, ac se de cōspectu eius abripit: & mox percussores iis, pro quibus Martinus rogauerat, diriguntur. Quod vbi Martino compertum iā noctis tempore est, palatium irrupit, spondet, si parceretur, se communicaturum, dummodò & tribuni iam in excidium Ecclesiarum ad Hispanias missi retraherētur. Nec mora intercessit, Maximus indulget omnia. Postridiè Felicis Episcopi ordinatio parabatur, sanctissimi sanè viri, & planè digni, qui meliore tempore sacerdos fieret. Huius diei communionem Martinus iniuit, satiùs æstimans ad horā cedere, quàm his non consulere, quorū ceruicibus gladius imminebat. Veruntamen summa vi Episcopis nitentibus, vt communionem illam subscriptione firmaret, extorqueri non potuit. Postero die se indè proripiens, cum reuertens in via mœstus ingemisceret, se vel ad horam noxiæ communioni fuisse permixtum, haud longè a vico, cui nomen est Andethanna, quo vastam solitudinem syluarū secreta patiuntur, progressus paululùm comitibus, ille subsedit, causam doloris & facti, accusante ac defendente inuicèm cogitatione, peruoluēs. Adstitit ei repentè Angelus: Meritò, inquit, Martine compungeris, sed aliter exire nequisti: repara virtutē, resume constantiam, nè iam non periculum gloriæ, sed salutis incurras. Itaque ab illo tempore satis cauit cum illa Ithacianæ partis communione misceri. Cæterùm cùm quosdam ex energumenis tardiùs, quàm solebat, & gratia minore curaret, subindè nobis cum lachrymis fatebatur, se propter cōmunionis illius malum, cui se ipse vel puncto temporis necessitate, non spiritu, miscuisset, detrimentum sentire virtutis. Sedecim postea vixit annos: nullam synodum adiit, ab omnibus Episcoporum conuentibus se remouit.

Felix Episcopus sanctissimus ordinat.

Cap. 16.

Sed planè, vt experti sumus, imminutam ad tēpus gratiā, multiplici mercede reparauit. Vidi posteà ad fores monasterii ipsius adductum energumenum, & priusquàm limen attingeret, fuisse curatum.

Cap. 17.

Testantem quendam nuper audiui, cùm in Tyrrheno mari cursu illo, quo Romam tenditur, nauigaret, subitò turbinibus exortis, extremū vitæ omnibus fuisse discrimē. In quo cùm quidam Aegyptius negociator, necdum Christianus, magna voce clamauerit: Deus Martini, eripe nos: mox tempestatem fuisse sedatam, seque optatum cursum cum summa placidi æquoris quiete tenuisse.

Vide insigne miraculum.

Cap. 18.

Lycontius ex vicariis, vir fidelis, cùm familiā illius lues extrema vexaret, & inauditæ calamitatis exēplo per totam domū corpora ęgra procumberēt, Martini per literas implorauit auxilium. Quo tēpore vir beatus rem esse promisit difficilem impetrari: nam spiritu sentiebat, domum illam diuino numine verberari: tamen non prius destitit, septem totos dies, totidemque noctes orando & ieiunando cōtinuans, quàm id quod exorandum receperat, impetraret. Mox ad eum Lycontius, diuina expertus beneficia, peruolauit, nūcians simul, & agens gratias, domum suam omni periculo liberatam. Centum etiam argenti libras obtulit, quas vir beatus nec respuit, nec accepit: sed priusq̄ pōdus illud monasterii limen attingeret, redimendis id captiuis continuò deputauit. Et cùm ei suggereretur a fratribus, vt aliquid ex eo in sumptus monasterii reseruaret, omnibus in angusto esse victum, multis deesse vestitum: Nos, inquit, Ecclesia & pascat, & vestiat, dummodò nihil nostris vsibus quæsisse videamur.

Mira precū & ieiuniorū instantia.

Cap. 19.

Succurrunt hoc loco viri illius magna miracula, quæ faciliùs admirari possum, quàm referre. Agnoscitis profectò, quod dico: multa sunt illius, quæ non queant explicari: veluti istud est, quod nescio an ità, vt gestum est, à nobis possit exponi. Quidam è fratribus (nomen non ignoratis, sed celanda persona est, nè sancto viro verecundiam fecerimus) quidam ergò, cùm ad fornaculam illius carbonum copiam reperisset, & admota sibi sellula, diuaricatis pedibus super ignē illum nudato inguine resideret, continuò Martinus factam sacro tegmini sensit iniuriam, magna voce clamans: Quis (inquit) nudato inguine nostrum incestat habitaculum? Hoc ubi ille frater audiuit, & ex consciētia quòd increpabatur, agnouit, continuò ad nos cucurrit exanimis, pudorem suum non sine Martini virtute confessus.

Cap. 20.

Quodam itidèm die, dum ī area, quæ parua admodùm, tabernaculum illius ambiebat, in illo suo, quod nostis omnes, sedili ligneo resedisset, vidit duos dæmones in excelsa illa, quæ monasterio supereminet, rupe consistere: inde alacres ac lætos vocem istiusmodi adhortationis emittere: Eià te Bricti, Eià te Bricti. Credo, cernebant miserum eminùs propinquantem, conscii, quantam illi rabiem spiritus suscitassent. Nec mora, Brictius furibundus irrupit: ibi plenus insania, euomuit in Martinum mille conuicia. Obiurgatus enim pridiè ab eo fuerat, cur, qui nihil vnquam ante clericatū (quippe in monasterio ab ipso Martino nutritus) habuisset, equos aleret, mancipia compararet. Nam illo tempore arguebatur à multis, q non solùm pueros, sed etiā puellas sciris vultibus, coemisset. Quibus rebus infelicissimus, insano felle cōmotus, &, vt credo, præcipuè dæmonum illorum agitatus instinctu, Martinū ità aggressus est, vt vix manibus temperaret: cùm quidē sanctus vultu placido, mente trāquilla, infelicis amentiā per mitia verba cohiberet. Sed ità in eo nequā spiritus redūdabat, vt ne sua quidem illi, quamuis vana admodùm, mens subesset: trementibus labiis, incertoque vultu decolor præ furore rotabat verba peccati, se asserens sanctiorē: quippè quia à primis annis in monasterio inter sacras ecclesiæ disciplinas, ipso Martino educante, creuisset: Martinum verò, & à principio, quod ipse diffiteri non posset, militiæ artibus sorduisse, & nunc per inanes superstitiones, & phantasmatica visionum ridicula prorsùs inter deliramenta senuisse. Hæc cùm multa, atque alia etiam, quæ reticere melius est, acerbiora vomuisset, egressus tandèm furore satiato, quasi qui se penitùs vindicasset, rapidus ea parte, qua venerat, recurrebat. Cùm intereà (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde dæmonibus, reductus in pęnitentiā, mox reuertitur, atq; ad Martini se genua prosternit: veniam poscens,

Is Brictius posteà correctus, successit viro Dei, & vixit sāctissimè.

ſcens,fatetur errorem,nec ſine dæmone ſe fuiſſe,tandem ſanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iſte difficilis,vt ignoſceret ſupplicanti. Tũ & ipſi, & nobis omnibus ſanctus expoſuit, qualiter illum vidiſſet à dæmonibus agitari: ſe conuiciis non moueri, quæ magis illi,à quo eſſent effuſa, nocuiſſent. Exindè cùm idem Brictius multis apud eum,magniſq; criminibus perſæpè premeretur, cogi non potuit,vt eum à presbyterio ſubmoueret, nè ſuam perſequi videretur iniuriam: illud ſæpè commemorans:ſi Chriſtus Iudã paſſus eſt, cur ego non patiar Brictium?

Ad hæc Poſthumianus;Audiat,inquit,iſtud exemplum noſter iſte de proximo,qui cùm ſit ſapiens, memor præſentium,immemor futurorum,ſi fuerit leuiter offenſus,inſanit:in ſua ſe non habens poteſtate,ſæuit in clericos, graſſatur in laicos, totumq; terrarum orbem in ſuam commouet vltionem. In qua per triennium iugiter dimicatione conſiſtens,nec tẽpore, nec ratione ſedatur. Dolenda hominis & miſeranda côditio, etiam ſi hac ſola inſanabilis mali peſte premeretur. Verùm iſta ei patientiæ & tranquillitatis exempla referre ſæpius,Galle,debueras,vt neſciret iraſci,& ſciret ignoſcere: Qui ſi iſtum ipſum breuiter inſertũ ſermonem meum in ſe prolatum fortè cognouerit,ſciat non magis ore inimici, quàm amici animo,me locutum. Quia ſi fieri poſſet, optarem vt Martino potiùs Epiſcopo,quàm Phalari tyráno,ſimilis diceretur. Sed iſtum,cuius commemoratio parùm ſuauis eſt,tráſeamus:& ad Martinum noſtrum,Galle,redeamus.

Tum ego, cùm iam adeſſe veſperum deciduo ſole ſentirem,Dies,inquam,abiit,Poſthumiane:ſurgendũ eſt:ſimul tam ſtudioſis auditoribus cœna debetur.De Martino autem expectare non debes, vt vlla ſit meta referendi: latiùs ille diffunditur,quàm vt vllo valeat ſermone concludi.

DE TRANSITV S. MARTINI, ex Epiſtola, quã Sulpitius ſcripſit ad Baſſulam ſocrum ſuam.

SVLPITIVS: Martinus igitur obitũ ſuum longè antè præſciuit, dixitque fratribus,diſſolutionem ſui corporis imminere. Intereà cauſa extitit, qua Condatenſem diœceſim viſitaret. Nã clericis inter ſe Eccleſiæ illius diſcordantibus, pacem cupiens reformare, licèt finem dierum ſuorum non ignoraret,proficiſci tamen ob iſtiuſmodi cauſam non recuſauit, bonam hanc virtutum ſuarum conſummationem exiſtimans,ſi pacem Eccleſiæ redditam reliquiſſet. Ità profectus cum ſuo illo, vt ſemper, frequẽtiſſimo diſcipulorum ſanctiſſimoq; comitatu, mergos in flumine conſpicatur piſciũ prædam ſequi,& rapacem ingluuiẽ aſſiduis vrgere capturis:Forma,inquit,hæc dæmonum eſt:Inſidiantur incautis,capiunt neſcientes,captos deuorant, exaturariq; non queunt deuoratis. Imperat deindè potenti virtute verborum,vt eum,cui innatabant, gurgitẽ relinquentes,aridas peterent deſertaſque regiones: eo nimirùm circa aues illas vſus imperio,quo dæmones fugare conſueuerat. Ità grege facto,oẽs in vnum illæ volucres congregatæ,relicto flumine,môtes ſyluaſq; petierunt,non ſine admiratione multorum,qui tantã in Martino virtutẽ viderũt, vt etiã auibus imperaret.

Pacis reformãdæ ſtudio iter ſuſcipit morti propinquus.

Dæmonũ ſtudia.

Aliquandiu ergò in vico illo vel in Eccleſia,ad quã iuerat,cômoratus, pace inter clericos reſtituta,cùm iam regredi ad monaſterium cogitaret, viribus corporis cœpit repentè deſtitui. Conuocatiſq; diſcipulis,indicat ſe iam reſolui. Tum verò mœror & luctus omnium,vox vna plangentiũ:Cur nos,pater,deſeris? aut cui nos deſolatos relinquis? Inuadent enim gregem tuũ lupi rapaces:& quis eos à morſibus,percuſſo paſtore,prohibebit? Scimus quidẽ deſiderare te Chriſtum,ſed ſalua tibi ſunt tua præmia,nec dilata minuẽtur:noſtri potiùs miſerere,quos deſeris.Tum ille motus his fletibus,vt totus ſemper in Dño miſericordiæ viſceribus affluebat,lachrymaſſe perhibetur.Conuerſuſq; ad Dñm, hac tantùm flentibus voce reſpondit: Dñe,ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem:Fiat voluntas tua. Nimirùm inter ſpẽ amoremq; poſitus,dubitauit penè,quid mallet: quia nec hos deſerere,nec à Chriſto volebat diutiùs ſeparari. Nihil tamen in voto ſuo ponens, aut voluntati relinquens,totum ſe Dñi arbitrio poteſtatiq; committẽs: Nonne tibi his pauciſſimis verbis dicere videretur: Grauis quidem eſt, Dñe,corporeæ pugna militiæ, & iam ſatis eſt, quod hucuſquè certaui: ſi adhuc in eodẽ labore pro caſtris tuorum ſtare me præcipis, non recuſo,nec fatiſcentem cauſabor ætatem. Munia tua deuotus implebo,ſub ſignis tuis quoad ipſe iuſſeris,militabo. Et quamuis optata ſit ſeni ſeſſio poſt laborem, eſt tamen animus victor annorum, & cedere neſcius ſenectuti. At ſi iam parcis ætati,bonum mihi eſt, Dñe, voluntas tua. Hos verò,quibus timeo,ipſe cuſtodias. O virum ineffabilem, nec labore victum,nec morte vincendum: qui in nullam ſe partem pronior inclinauerit:nec mori timuit,nec viuere recuſauit.

Nota excellentem beatiſſimi viri perfectionem.

Ita que cùm iam per aliquot dies vi febrium teneretur,non tamẽ à Dei opere ceſſabat:pernox in orationibus & vigiliis, fatiſcẽtes artus ſpiritui ſeruire cogebat, nobili illo ſtrato ſuo in cinere & cilicio recubãs. Et cùm à diſcipulis rogaretur,vt ſaltem vilia ſibi ſineret ſtramenta ſupponi: Non decet,inquit,filii, Chriſtianum niſi in cinere mori. Ego ſi aliud vobis exemplum relinquo,ipſe peccaui. Oculis ac manibus in cœlum ſemper intentus,inuictũ ab oratione ſpiritum non relaxabat. Et cùm à presbyteris,qui tunc ad eum confluxerant, rogaretur, vt corpuſculum lateris mutatione releuaret: Sinite,inquit,ſinite me,fratres,cælum potiùs reſpicere, quàm terram, vt ſuo iã itinere iturus ad Dñm ſpiritus dirigatur. Hæc locutus,diabolũ vidit propè aſſiſtere. Quid hic,inquit,adſtas cruenta beſtia?Nihil in me,funeſte,reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Cum hac ergò voce fatigatum diuinis operibus ſpiritum cælo reddidit,teſtatiq; nobis ſunt, qui affuerunt,iam exanimi corpore, glorificati hominis gloriam ſe vidiſſe. Vultus luce clarior renitebat, cùm membra cætera ne tenuis quidem macula fuſcaret. In aliis etiam, & in illo, tantùm artubus non pudendis, ſeptennis quondammodò pueri gratia videbatur.Quis iſtum vnquàm cilicio tectum,quis cineribus crederet inuolutum? Ità vitro purior,lacte cãdidior, iam in quadam futuræ reſurrectionis gloria & naturæ demutatæ carnis oſtenſus eſt.

Preclara vox tam viri.

Feliciſſime vir ſanctiſſimus Chriſto reddit ſpiritum.

Iam verò in obſequium funeris credi non poteſt, quanta hominũ multitudo conuenerit. Tota obuiam corpori ciuitas ruit. Cuncti ex agris atque vicis,multique ex vicinis etiam vrbibus affuerunt. O, quãtus luctus omnium,quanta præcipuè mœrentium lamenta monachorum, qui eo die ferè ad duo millia côueniſſe dicuntur. Specialis Martini gloria:eius exemplo in Dñi ſeruitute ſtirps tanta fructificauerat. Agebat nimirùm ante ſe paſtor extinctus greges ſuos,ſanctæ illius multitudinis pallidas turbas, agmina palliata, & aut emeritos ſenes, aut iuratos Chriſti in ſacramẽta tyrones. Tũ virginum chorus fletu abſtinẽs præ pudore,cùm lætandum illi potiùs eſſe ſentiret,quem iã ſuo Dñs gremio confoueret, quàm ſancto diſſimulabat gaudio,quod dolebat? Siquidem fides flere prohiberet,

Duo millia monachorũ interfuere exequiis eius.

ret, gemitum extorqueret affectus. Etenim tã erat sancta de illius gloria exultatio, quàm pia de morte confusio. Ignosce flentibus, gratulare gaudentibus: quia & pium est gaudere Martino, & pium est flere Martinum, dum vnusquisque & sibi præstat, vt doleat, & illi debet, vt gaudeat. Hæc igitur beati viri corpus vsque ad locum sepulcri hymnis canora cælestibus turba prosequitur. Comparetur, si placet, secularis illa pompa, non dicam funeris, sed triumphi. Quid simile Martini exequiis conferetur? Ducant illi præ curribus suis vinctos post terga captiuos. Martini corpus hi, qui mundum ducatu illius vicerant, prosequũtur. Illos cõfusis plausibus populorum honoret insania: Martino diuinis plauditur psalmis: Martinus hymnis cælestibus honoratur. Illi post triumphos suos in tartara sæua traduntur: Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur: Martinus hic pauper & modicus, cælum diues ingreditur, hymnis cælestibus honoratur: illinc nos, vt spero, custodiens, me hæc scribentem respicit, te legentem. Hactenùs ex epistola ad Bassulam. Ea quæ sequuntur, sunt ex historiis Gallorum excerpta, Authore Gregorio Turonensi, Lib. 1. cap. 43.

Archadio igitur, & Honorio imperantibus, S. Martinus Turonorum Episcopus plenus virtutibus & sanctitate, præbens infirmis multa beneficia, octogesimo primo ætatis suæ anno, Episcopatus aũt vigesimo secundo, apud Condatensem diœcesis suæ vicum excedens à seculo, feliciter migrauit ad Christum. Transiit aũt media nocte, quæ Dominica habebatur, Attico Cæsarioq; consulibus. Multi enim in eius transitu psallentium voces audierunt in cælo, quod in libro virtutũ eius primo pleniùs exposuimus. Nam cùm primùm sanctus Dei apud Condatensem, vt diximus, vicũ ægrotare cœpisset, Pictaui populi ad eius transitum, sicut & Turonici, conuenerunt. Quo migrante, grãdis altercatio inter vtrunq; populum surrexit. Dicebant enim Pictaui: Noster est monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus commendatum: sufficiat vobis, quod dum esset in mundo, vsi fuistis eius colloquio, participastis conuiuio, firmati fuistis benedictionibus, insuper & virtutibus iucundati. Sufficiant vobis ista omnia: nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hæc Turonici respondebant: Si virtutes nobis factas sufficere dicitis, scitote quia vobiscum positus, ampliùs est, quàm hic, operatus. Nam vt prætermittamus plurima, vobis suscitauit duos mortuos, vnum nobis: Et vt ipse sæpè dicebat, Maior ei virtus ante Episcopatũ fuit, quàm post Episcopatũ. Ergò necesse est, vt quod nobiscum non impleuit viuus, expleat vel defunctus. Vobis est enim ablatus, nobis à Deo donatus. Verùm si mos antiquitùs institutus seruatur, in vrbe, qua ordinatus est, habebit Deo iubente sepulcrum. Certè si eum pro monasterii priuilegio cupitis vendicare, scitote quia primum ei monasterium cum Mediolanensibus fuit. His ergò litigantibus, sole ruente dies clauditur, corpusq; in medio positum, ab vtroque populo custoditur, futurumq;, vt manè facto à Pictauis per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio frustrari patrono. Denique nocte media omnes Pictaui à somno fallaciæ cõprimuntur, nec vllus superfuit, qui ex tanta multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos obdormisse conspiciunt, appræhensam sanctissimi corporis glebã alii per fenestram eiiciũt, alii aforis suscipiũt: Positamq; in naui, cum omni populo per Viennam fluuium descendunt. Ingressiq; Ligeris alueum, ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus psallentiũ dirigunt iter. De quorũ vocibus Pictaui expergefacti, nihil de thesauro, quem custodiebant, habentes, cum magna confusione ad propria sunt reuersi.

Pictauienses & Turonẽses cõtendũt de retinẽdis beati viri reliquiis.

Beatus autem Seuerinus Coloniensis ciuitatis Episcopus, vir honestæ vitæ, & per cuncta laudabilis, cùm die Dominico loca sancta ex consuetudine post matutinos cũ suis Clericis circuiret, hora illa qua vir beatus obiit, audiuit chorum canentium in sublimi. Vocatoq; Archidiacono, interrogat, si aures eius percuterent voces, quas ille attentiùs audiret. Respõdit, Nequaquàm. Tunc ille: Diligentiùs, loquit, ausculta. Archidiaconus autẽ cœpit sursùm collum extendere, aures erigere, & super summos articulos, baculo sustentante, stare. Sed credo eum non fuisse æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc prostrati terræ, ipse pariter & B. Episcopus deprecabantur Dominum, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectis autem, rursùm interrogat senex: Quid audis? Qui ait: Voces psallentium tanquàm in cœlo audio: sed quid sit, penitùs ignoro. Cui ille: Ego tibi, quid sit, narrabo: Dominus meus Martinus Episcopus migrauit ex hoc mundo: & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelsum. Et vt parumper mora esset, vt hæc audirẽtur, diabolus eum cum iniquis suis angelis retinere tentauit, nihilq; in eodem suum reperiens, confusus abscessit. Quid ergò de nobis peccatoribus erit, si tantũ sacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hæc sacerdote loquẽte, notatur tempus. Archidiaconus Turones misit velociter, qui hoc diligenter inquireret. Qui veniens, eo die & hora manifestissimè cognouit transisse beatum virum, quo S. Seuerinus audiuit psallentiũ chorum. Sed & si ad Seueri recurramus historiã, ipsa hora eũ sibi scripsit cũ libro vitæ suæ fuisse reuelatũ.

S. Seuerinus Episcopus Coloniẽ. audit aĩam eius ferri in cælum.

Eo tempore B. Ambrosius, cuius hodiè flores eloquii per totam Ecclesiam redolent, Mediolanensi ciuitati præerat Episcopus: cui celebranti festa Dominicæ diei, ista erat consuetudo, vt veniens lector cũ libro, nõ anteà legere præsumeret, quàm nutu sanctus præcepisset. Factum est autem, vt illa die Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altare stante, qui lectionem B. Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super altare obdormiret. Quod videntes multi, cùm nullus eum excitare præsumeret, transactis ferè duarum aut trium horarũ spatiis, excitauerunt eũ, dicentes: Iam hora præteriit: iubeat dominus Episcopus lectori lectionem legere: expectat enim populus valdè iam lassus. Respõdens autem B. Ambrosius: Nolite, inquit, turbari: multùm mihi valet sic obdormisse, quia miraculum Dominus mihi ostendere dignatus est. Nam noueritis, fratrem meum Martinum sacerdotem de corpore egressum fuisse: me autẽ eius funeri obsequium præbuisse. Peractoq; ex more seruitio, capitellum tantùm, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi obstupefacti pariter & admirantes, diem & tempus notant. Qui sollicitè requirentes, ipsam diem, tempusq; reperiunt, quo beatus confessor dixerat se eius obsequiis deseruisse.

S. Ambrosius spiritu adest exequiis B. Martini.

O beatum virum, in cuius transitu sanctorũ canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumq; cælestium virtutum occurrit exercitus: diabolus præsumptione confunditur: Ecclesia virtute roboratur: sacerdotes reuelatione glorificantur. Quem Michael assumpsit cum Angelis, Maria suscepit cum virginum choris, paradisus retinet lætum cum sanctis. Sed quid nos in laudem eius tentamus, quod non sufficimus adimplere? Ipse est enim laus illius, cuius laus ab eius ore nũquàm recessit. Nam nos vtinàm vel simplicem possimus historiam explicare. Igitur si quis requirat, cur post transitum Gratiani Episcopi vnus tantùm, id est, Lidorius vsque ad S. Martinum fuisset, nouerit quod, obsistentibus paganis, diu ciuitas Turonica sine benedictione sacerdotali fuit. Nã Christiani, qui eo tẽpore videbantur, occultè per latebras diuinũ officium cele-

celebrabant. Nā si qui à paganis reperti fuissent Christiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabantur. A passione ergò Domini vsque ad transitum S. Martini, anni quadringenti duodecim computantur. Hucusquè nos omnia de sancto Martino ex Tomis Aloysii accepimus, quæ etiam in antiquis manuscriptis exemplaribus habentur.

VITA SANCTI CVNIBERTI Episcopi Coloniensis & Confessoris, vt habetur in antiquis MS. exemplaribus. Authoris nomen incertum est, sed historia fidem meretur.

NOV. 12

GLORIOSAM S. Cuniberti memoriā piis venerari affectibus, & magnis frequenter extollere laudibus, cùm decentissimum, tum saluberrimum esse, nemo ferè qui nesciat. De luminaribus illis maximis erat, quæ super cādelabrum posita, per totā mundi latitudinem circumferebant ignem, quem ipsa veritas & lux mundi Christus Iesus, in terram mittere venerat. *Luc. 12.* Hic adhuc puer, sinistrum ramum Pythagoricæ literæ, priùs omninò per animi virtutem satagebat effugere, quàm ad eiusdem biuium per ætatē corporis posset ascendere. Nam dum pater eius, Crallo nomine, clarus prouinciæ Mosellensis indigena, puerum elegantem, etiam in primis infantiæ rudimentis aptum virtutibus, Dagoberto magno Francorum regi nutriendum simul & prouehendum, illectus familiaritate regia, commēdasset, ipse mirum in modum non tātùm ab illicitis omnibus, vt id ætatis puero natura præualuit: verumetiā multotiès à licitis quibuslibet, vitam liberam, & quasi solitariam duxit, imitatus videlicet maternæ pietatis ingenium, quod ab ipsis cunabulis simul cum infantiæ lacte sedulò potare consueuerat.

Crallo pater S. Cuniberti tradit eū Dagoberto regi.

Sācta eī pueritia.

Hæc igitur omnipotētis Dei famula, nomine Regina, sic maritali deseruiebat arbitrio, vt se tamen corde fidelissimo totam Christi māciparet imperio, non discrepans ab illo religiosissimo B. Annæ vel voto, vel pposito, de qua post impetratum à Dño, & promissum eundem Dño filium, veridica scripturę voce dicitur, quia vultus eius nō fit ampliùs in diuersa mutatus. Quia enim infixum in cœpta religione, vsque ad finem cursus debiti, etiam inter ipsa matrimonii iura seruabat animū, rectè dicitur, q non in diuersa mutauerit vultum. In diuersum enim declinat, qui de viæ, id est, veritatis rectitudine in quodlibet latus exorbitat. Hinc de vaccis quoquè, arcā Dñi plaustro nouo superpositam ducētibus, & propter clausos domi vitulos suos materno affectu gemētibus, legitur: Ibant vaccæ in directum per viam, & non declinabāt ad dexteram, neq; ad sinistram, sicut per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: Vnumquodque ante faciem suam gradiebatur: non reuertebanť, cùm incederēt. Quod ipsum de se apertiùs prædicator egregius: Quæ retrò, inquit, oblitus, & ad ea quæ antè sunt, extentus, sequor ad palmā supernę vocationis in Chro.

Regina matris eī pietas.

1. Reg. 1.

Reg. 6.

Phil. 3.

Hoc itaque modo B. Cuniberti mater, fixū in amore Dei animum supernis adhærere desideriis fecit, & edocta per spiritum, æquo iustitię libramine sua cuiq; dedit, mundo vtiquè satisfaciens per necessariam dispensationem, creatori suo placēs per promptissimā cordis deuotionem: pignus tamen sibi dulcissimum magis deputat Ecclesiasticæ religionis officio, q terreni regis obsequio. De cuius vita & studio, non est opus interim plura reuoluere. Quid enim egerit, quoue studio erga cultum Dei desudauerit, testatur populus ciuiū Mosellensium, qui & corpus eius & venerabiliter in ecclesia cōditum seruat, eiusdemq; patrocinia semper expetendo, & sæpè promerēdo frequētat.

Puer autem Deo deditus, in regali palatio scholæ virtutum vigilabat, & subiectus regi quasi præcellēti, Dñm timebat, regem honorificabat, ac se spontanea necessitate constringens, vt non difficiliùs laborandum esse videret in deputato sibi opere, eo delectabiliùs & efficaciùs illud præ cæteris suis coæmulis festinaret arripere. *1. Petr. 2.* Lux enim in illo diuinæ pietatis emicuit, & velut aduocatum atq; statutum in medio paruulum, Euangelicum exemplum, immò delectabile spectaculum, omnibus dedit. *Matt. 18.* Erat nanque mansuetus & patiens, ac in omni honestate, vtilitate & probitate docilis, gloria quidem, nō tamen inani & ventosa, excitatus ad obedientiæ studia. Nam magistra & gubernatrix hoc intùs egit gratia, vt foris in edocendo ad imposita ministeria puero non laboraret præceptoris instantia: iamq; capacissimum inhabitantis Dei vasculum, plùs etiā sibi studio humilitatis assumebat, quàm vel magisterio vel exemplo didicerat. Nanq; non contentus regi solummodò & maioribus iuxta personæ suæ congruentiam, deseruire, in tantam sæpè vilitatē semetipsum detrudere conabatur, vt etiam seruorum vice calceamenta detrahere soleret, atque mundare: dupla nimirùm simplicitate Deo acceptabilis, cui illum & pueriliis ætatis naturalis puritas, & virilis ingenii voluntaria pietas commendabat.

Præclara virtutes ī puero Cuniberto.

Eximia eius humilitas.

Cùm ergò ab hoc primo exercitii gradu, vellet illum Dñs ad altiora virtutum incrementa conscendere, reuelare dignatus est regi, quanti apud ipsum meriti puerilis illa simplicitas haberetur. Quadam deniquè nocte, dum peruigil rex in lecto quiesceret, vidit subitò locum illum, vbi sanctus puer soporis gratia membra fessa composuit, magnifico lumine resplendere, eodemq; penè signo futura pueri facta notari, quo Saulū contigit de cælo vocari. Sicut enim ibi immutatio dexteræ excelsi cum increpatione & tremēdi luminis immissione facta est: ità hic electio diuina, blandientis luminis signo monstrata est. Vtrunque tamen lux illa missa cælitùs admonuit, vt & Aegyptias tenebras discerent, & per Israeliticas māsiones repromissam supernæ hæreditatis gloriam ducatu veræ lucis quærere nossent. Manè itaque facto, rex de visione solicitus, & miraculi nouitate perterritus, requisiuit, quis in eodem loco, vbi splendorem desuper viderat radiantem, per noctis silentia quieuisset. Intellexit enim, q tale præsagium magnum aliquid portēdisset. Cui cùm apparitores suggererent, Conibertum ibi puerum dormiuisse, quod & ipsum priùs, ipsius diligenter intendentem industriam, non latebat, appræhensum eum illicò non de turba seorsùm, sed coram cunctis, qui aderant, solito familiariùs allocutus est, & adoptatum sibi in filii locum, amplexu dulcissimo exosculatus est, pronuncians q verè Deus in illo fuerit, quem tanta luminis manifestatione clarificare dignatus sit. Erat enim ipse quoque religionis amator, fide catholicus, & ad omne opus bonū in Christi dilectione paratus: quod, dum mundus voluerit, apud Ecclesias regni Francorum celebri proculdubio sermone feretur.

Visio regis Dagoberti.

Act. 9.

Num. 33

Dagobertus rex Cunibertum puerum quāti fecerit.

Dagoberti regis encomium.

Exin in processu temporis B. Cunibertus apprimè literis eruditus, ascensiones primùm in corde dispositas, profectu quotidiano cucurrit: mox Ecclesiasticos per ordinem ascendendo gradus, coactus quidē renitente vi humilitatis, dignissimus tū obtinuit, quos & excellentibus illustrauit meritis, & congruentibus adornare curauit. Itaq; auctus benedictione cęlesti, de virtute in virtutem feruidus in dilectione Dñi properabat,

Fit Archidiaconus S. Cunibertus.

rabat, donec raptus ab Archiepiscopo Treuirorum, Archidiaconatus officio sublimatus est. Vbi mirum in modum totus in Dei opere conuersatus, nihil sibi ex hausti satis esse credebat, vitæque iam huius exosus, his tantùm, quos lucrifacere conabatur, spiritum inuictum à quolibet seruabat.

Paucis postmodùm elapsis annorum curriculis, Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ pastore proprio destitutus, virum Dñi Cunibertum, iam in opere Dei exercitatum, vt sibi præesse deberet, cùm vocibus, tum precibus implorauit. Nec difficilis erat ista congestio de eo, qui præsagiebatur, quem & rex olim anxia expectatione promouere quærebat, & omnis tripartitæ Galliæ populus dignissimum, & verè plebi Dei necessarium prædicabat. Sola in eo repugnauit humilitas, cuius tamen ad hoc prædestinata simul & approbata fuit à Dño sanctitas. Tandem conuenientibus in vnum plebis destitutæ maioribus, maximoque sacerdotum & aliorum principum cœtu, ad eorum auxilium animis opibusque parato, fortissimum viri Dei pectus, charitati tantùm cedere solitum, à proposito sui duritia emollitum est. Sicq; nutu Dei Remedio Episcopo Coloniæ successor electus, septimo Calendas Octobris gradum Episcopalis benedictionis ascendit. Deindè iam se talem tantumq; cunctis exhibuit, vt nostra hoc facultas nequaquàm possit euoluere, nè videamur maxima verbis vilioribus extenuare.

Creatur Coloniẽsis Episcopus.

Veruntamen de omnibus placet referre miraculum, quod in maximo sacerdotalis officii sacramento Dominus quasi speciale perfectionis eius indicium dare dignatus est: ex quo vitæ vel doctrinæ ipsius insignia non modò cognosci, sed & lucidissimè possunt agnosci: quanuis sint alia, quæ non tam perspicaciter intẽdentibus videri possunt maiora.

Nota antiquitatem basilicæ vndecim millium Virginũ.

Quadam die dum singulare redemptionis nostræ mysterium, & solum infirmitatis nostræ remediũ plenus Deo super mensam Dominicam, in basilica sanctarum Virginum immolaret, adstãs Clerus & populus vidit columbam splendidissimam primum hac & illac per omnem ecclesiam circumuolitando vagari, deindè Põtificis insidere capiti: mox indè reuersam, & iuxta tumulum cuiusdam virginis, stupentibus simul & mirantibus vniuersis qui aderant, ab omnium oculis elapsam. Acclamatum est confestim ab oĩbus, verè dignum hũc esse, qui ministraret Domino, sacerdotem, felicem fore Ecclesiæ Pastorem. Hinc ergò gemitus, illinc gaudia personabant. Vtrorunque enim materiam in signo, quod videbatur, habebant. Lætabantur quidem se habere tanti meriti Pontificem, qui dignus esset edoceri & custodiri per piissimã sui Domini visitationem: flebãt verò propter humani casus incertitudinem. Hanc ipsam metuebant se citiùs amissuros esse consolationem, vel potiùs q; dignam ipsius religiositati non admitterent imitationem. Comparentur nunc hæc duo, si placet, quæ proposuimus, miracula, vnum in pueritia, alterum in Episcopali perfectione monstratum, si fortè in his possit intelligi laudabilis & verè mirabilis esse vita sanctissimi Cuniberti. Scimus nanq; ex Euangelicis documẽtis, bis de cælo missum fuisse spiritumsanctum, semel super ipsum Dominum baptizatum in columbæ specie, semel super discipulos eius in ignis splendore. Et quid in signis illis, quæ super hunc virum demõstrata fuisse docuimus, nisi aduentus sancti spiritus, intelligendum est? Ab ipso enim innocentiæ simplicitatem habuit, quæ per columbam exprimitur. Nam & in illo diuino mysterio, quo columba super illum descendit, Saluatoris nostri typum exhibuit. Ab ipso quoquè zelum Dei, & famam bonorum operum longè lateq; micantem accepit, quæ per luminis claritatem quisque figurari non ambigit: & ipse videlicet, dum hoc super illum fuisset immissum, discipulorum adhuc trepidantium, & in conclaui residentium similitudinẽ exprimere potuit, quasi ipsi tũc simul cum discipulis à Domino diceretur: Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos. Nam & ipse post hanc visionem mox à seruitute pristina liberatus, ad opus Domini specialiter expeditus est. Et iterùm: Sic luceat lux vestra corã hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

Columba eius capiti insidet sacrificanti.

Matt. 3.

Act. 2.

Ioan. 20

Ioan. 15

Mat. 5

Hæc ergò glorificatio cùm semper S. Pontificis bona opera subsecuta est, tum maximè, quandò omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo. Nec ipsum Antistitem in Domino posteà laudare trepidauit, velut p hoc prodigium iam fuisset secura illius interminationis, qua dicitur: Nè laudes hominem in vita sua. Ipse autem in omnibus his clauso ostio, nè quid humanæ laudi concederetur, intra cubiculum cordis sui laudabat & glorificabat eum, à quo bona cuncta profluere nouerat, vt posset dicere cum Apostolo: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Sic igitur esuriens & sitiens iustitiam, factus est pacificus, & in omnibus cordis sui motibus rationi subiectus, vt spiritu tantùm Deo seruiret, & portionem suã in terra viuentium totis nisibus appetere festinaret. Completisque demùm feliciter quadraginta villicationis suæ annis, pridiè Iduum Nouembris perueniens ad diem lucis huius extremum, creatori suo ditandũ bonis omnibus reddidit spiritum. Corpus autem eius, sicut ipse viuens præceperat, positum est cum magna gloria in ecclesia S. Clementis, quam ipse construxerat: regnante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & gloriatur in sempiterna seculorum secula, Amen.

Eccl. 11

2. Cor. 1

40. annos vixit in episcopatu. Feliciter decedit.

MIRACVLVM ILLVSTRE, AD sacras reliquias S. Cuniberti editum, à Sigeuuino Archiepiscopo Coloniensi literis mandatum.

IN nomine patris & filii & spiritus sancti, Sigeuuinus diuina fauente clemẽtia Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Cùm in omni tempore Deo sit à nobis supplicandũ intimè pro nostris cæterorumq; Christianorũ erratibus, imploranda est tamen nobis Dei clemẽtia studiosiùs, quotiès mundi tegimur aduersitatibus: quatenùs eas, quas iustè patimur, afflictiones in hoc seculo, gratuita Dei misericordia mitigare, & à nobis auertere dignetur benignæ pietatis dono. Citiùs autem mitigabit in nos Deus iram indignationis suę, si in auxilium nostrum sanctos & electos suos humili petimus deuotione. Quod nos in aduẽtu S. Patroni nostri Cuniberti eo die apertè pbauimus, cùm heu nostris peccatis exigentibus, beatæ Dei genitricis Mariæ monasteriũ in Gradibus, nostris oculis comburi vidimus. Incipiebat enim eodem die & domus S. Petri ardere in parte orientali, ita vt aliqua eiusdem monasterii parte combusta, iam fratres & ciues vrbis in desperationem venissent, & præ nimio quod imminebat incendio ornamenta iam abstulissent de templo. Adueniente autẽ congregatione S. Cuniberti, & dum corpus eiusdem sanctissimi Patroni nostri in domum S. Petri contra ignem gemendo & lachrymando deferrẽt, nobis qui aderamus intuentibus, ità (gratias Deo) euanuit flãma & incendium à domo S. Petri, q verè comprobaret Dominus, per merita S. Cuniberti nos ab incẽdii illius periculo liberari. Vndè & nos exigui tãtæ Dei bonitati ac S. Cuniberto pro modulo nostro respon-

Sanctorũ inuocatio quid prosit.

Monasteriũ ad gradus Mariæ Coloniæ ardet: item S. Petri.

Insigne miraculum.

dere

dere cupiẽtes, scire volumus omnes nostros fideles,
tam futuros scilicet, quam præsentes, qualiter sequẽ-
ti die, scilicet duodecimo Calendas Martii, dum cor-
pus reportaretur prædicti Patroni, dedimus eidẽ Pa-
trono nostro pro remedio animæ nostræ ad vtilitatẽ
fratrum, ibidem Deo militantium, quicquid &c. Cui
testes interrerant Vuichmar Decanus maioris mona-
sterii, Heremã Præpositus, Arnolt Præpositus, Hetzell
Præpositus, Thiodericb Præpositus; Laici verò Gerart
de Hostaden, Adolf de Berge, Vuichman Heirmã Ra
tere. Quod vt verius credatur, & in posterum firmius
habeatur, hoc manuscriptum indè fieri, ac sigillo no-
stro iussimus sigillari. Actæ sunt hæ traditiones Colo
niæ in domo S. Petri, anno Dominicæ incarnationis
millesimo octuagesimo, Indictione tertia, regnante
rege Henrico quarto, & præsidente in cathedra Epis
copo Sigeuuino, primo ordinationis suæ anno.

VITA S. LEBVINI PRESBYTE-ri & confessoris, scripta ab Hucbaldo Elnonensi monacho ad Baldricũ Episcopũ Traiectensem. Extat in antiquis MS. exẽplaribus, multumq; commendatur à Petro Archidiacono Cameracensi.

Caput 1.

Nouit. 12. DOMINVS noster Iesus Chri-
stus propter nimiam charitatem
suam, qua dilexit nos in secula
seculorum, non solùm pro no-
bis, sed etiam ex nobis factus ho
mo, verus & perfectus idẽ Deus
rex noster ante secula, cùm per
passionem Crucis, resurrectio-
Psal. 73. nemq; à mortuis, secundùm nomen suum operatus es-
Col. 1. set salutem nostram in medio terræ, consummato di-
uini mysterii opere, quod absconditum fuità seculis
& generationibus, nunc autem manifestatum est san-
ctis suis, quibus voluit notas facere diuitias sacramẽ-
ti huius, ascendens in altum, captiuam duxit captiui-
Psal. 67. tatem; & vt ait Apostolus, dedit gratiam vnicuique fi-
Ephe. 4. delium Ecclesiæ secundùm mensurã donationis suæ,
alios Apostolos, alios prophetas, alios Euangelistas,
alios pastores cõstituens & doctores. Inter quæ innu
mera eius beneficia, quæ ipse largus dator per vniuer
sa terrarum diffudit spatia, in Francorum quoquè Sa-
xonumq; de cælo prospexit patrias: quibus saluãdis,
& lege eius imbuendis, atque in perseuerantia boni
operis confirmandis, post clara plurimorum lumina
doctorum, quæ idem sol iustitiæ, vt Occidentis depel
lerent tenebras, proprio irradiauerat fulgore, vt & ip
si lux essent huius mundi: vnum quoquè sidus eximiũ,
iam penè aduesperascente istius seculi die, sui splẽdo
ris gratia perfusum copiosissimè, ad eorum illumina
tionem dignatus est promere, Lebuinũ videlicet cha
rum sibi amicum, iuxta idioma nominis sibi optimè
congruentis. Fertur enim à suæ peritis linguæ, quòd Lie-
fuuyn patriotice sit vocatus, quod Romanis sonat, cha-
rus amicus. Demptis verò vel demutatis ad Latinita-
Codex habet, dignũ eo fam. tem quibusdam literis, dictus est Lebuinus. Sed eccè
quàm * dignitate plenum istius vocabuli præsagium,
dum quod futurus erat opere, iam eius præsignatum
est nomine. Si enim quæratur, cuius vir iste extiterit
amicus, nequaquàm mundanorum, vel mundi istius,
cui non solùm fuit inimicus, sed etiam crucifixus, si-
cut docet Apostolus, Qui voluerit amicus esse huius
Iacob. 4. seculi, inimicus Dei constituitur; sed potius mundi
conditoris seruus quidam fidelissimus: inter eos ve-
Ioan. 15. rò, qui audire meruerunt, Iam nõ dicam vos seruos,
sed amicos meos, meritò suæ seruitutis connumera-
tus. Nec ab re cuiquam videatur, quòd nominis istius in-
terpretatio à nobis studiosè perquiritur. Nouimus
deniquè, quibusdam patribus etiam ante conceptio-
nem indita fuisse vocabula, quibusdam posteà immu
tata, quę ex propriis causis aut præcedẽtibus, aut futu
ris, constat illis fuisse competẽtia: Quæ & ideò sacra
nobis iam solerter denotat scriptura, vt patenter in-
nuat, non modò in istis, sed & in aliis quibusdam san-
ctorum nominibus, quæ nobis sint animaduertenda.
Satis enim talium indicant acta vel dicta, quid eorũ
præsignauerint nomina. Vndè sicut intelligi datur, &
hic vir sanctus quodam præsagio futurorum tale no-
men est sortitus, vt lingua patria vocaretur Dei cha-
rus amicus. Hæc satis dicta de nomine ipsius, iam nũc
ad eius gesta, Deo bonisque placita hominibus, licèt
stolidus, noster decurrat stylus.

Caput 2.

IN salo quidem reposita, nobilis tamen vulgataq; *Britannia à toto orbe diuisa.*
Britannia Oceani insula, interfuso mari à toto or
be diuisa, inter Septentrionem & Occasum sita, à vo-
cabulo suæ gentis cognominata. In ea multa & ma-
gna flumina, fontes calidi, metallorum larga & varia
copia, achates lapis ibi plurimus & margaritę: cui ad-
iacet Scotia siue Hybernia. Sunt verò ibi populi mul-
ti, Britones, Saxones, Picti, Angli. Hæc animaliũ mes-
siumq; ferax vbere fertili, diù dedita erat idolorum
cultui. Postquàm verò venit prædestinatum à Deo tẽ
pus miserendi eius, sicut in laudabilibus viri eloquen-
tissimi Gregorii Papæ gestis legimus, data sibi occa-
sione inspirauit Deus cordi illius, vt quoniam ipse di
cebatur vir Apostolicus, illiq; cõmissum erat de om-
nibus, istius specialiter gentis fieret Apostolus. Quod
pastoralis curæ officium quàm studiosè fuerit ab eo
administratum atq; peractum, cooperante gratia Dei
cælitùs, non sigillatim referre supersedemus: quoniã
in libello vitæ ipsius ter beati Pontificis Gregorii, satis *Rom. Pontifici cura omnium demãdata.*
propalatum recolimus. Hoc tantùm sufficiat commẽ-
morasse, quoniã directi ab ipso fortes & fideles agri-
colę, excoluerunt optimi cordis terram strenuè benè
polito linguæ suæ vomere, sparsimq; dilatato diuini
verbi semine. Ac nè fortè duplici deperiret læsione, &
malarum cogitationum trito calle, & volucrum spiri
tualium nequitiæ comestione, tutari studuerunt soli
citè. Insuper nè citò exortum semen propter duritiã
petræ, hoc est, mentis indomitæ, vel propter æstũ ten
tationũ posset arescere, irrigauerunt illud indeficien
te sanctę charitatis humore. Ad postremum vbi fuerit *Luc. 8.*
necesse, extirpato spinarum, id est, diuitiarum, quas
nunc solicitudo, nũc voluptas comitatur, angore, ga-
uisi sunt bonam terram suo labori respõdisse, & vbe-
rimos fructus edidisse, scilicet trigesimum in casto cõ
iugii fœdere, sexagesimum in non paruo sufferentiæ
continentium labore, centesimum in perceptione vir
ginalis coronæ. Cuius seminis ac messis in tantùm ex
creuit cumulus, vt non modò indigenas illius patriæ
satiaret, verùm quoquè exterarum regionum fameli-
cos pasceret. Quis enim queat explicare, quot lumina
doctorum, verbis & exemplis perfectorum prodie-
runt indè? Quos nostra gaudet Frãcia se vt veros Chri
sti Apostolos hospitio gratanter recepisse, alimoniis
abundanter refouisse, rebus ac facultatibus honora-
biliter munerasse, prædicantes libenter audisse, ma-
gisque monentibus se salubriter obedisse: necnon &
beatas sanctorum corporum exuuias se lætatur hacte
nus ad suorum patrocinium venerãter custodire, spe
rantes pro his omnibus se partem habituros cum eis
in æterna beatitudine. De quorum sanctissimo fulsit
collegio S. Lebuinus, ex præfata Anglorũ patria oriũ-
dus, ab ipsis quoquè pueritiæ crepundiis, exercitiis

Deum

Deum colendi deditus. Iam enim prætendebat morũ conatibus,qualis piis futurus esset actibus:vt patenter daretur intelligi,hunc verum Dei cultorem fore, qui in lege eius meditaretur die ac nocte, sicut & Salomõ in Prouerbiis generali sententia promit de talibus: Ex studiis suis intelligitur puer, si recta sint & munda opera eius. *Prou. 20*

Cap. 3.

Hinc liberalibus,ac potiùs sacris, traditus studiis literarum,inhians,vt ait scriptura, ad sciendã sapientiam,ad intelligendum verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ,iustitiam,& iudiciũ, & æquitatem:vt sibi paruulo daretur astutia,adolescẽti scientia & intellectus: vigilabat ad fores sapientiæ quotidiè,obseruans ad postes ostii eius. Cumque eos extereret assiduè, optabat vt veniret in se spiritus sapientiæ,deprecatusque Deum ex totis præcordiis dixit:Da mihi,Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam:mitte illam de cælis sanctis tuis,& à sede magnitudinis tuæ,vt mecum sit, & mecũ laboret, vt sciã quid acceptum sit coram te. Hęc eo sæpius deprecante,occurrit ei ipsa,quæ circuit quærens dignos se, & ostẽdit se illi hilariter,& obuiauit illi quasi mater honorificata,illis in summis excelsisq; verticibus,in mediis semitis iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus.Erat autem,vt iam ante nos per quẽdam sui amatorem de ea dictum est,reuerendi admodũm vultus, oculis ardentibus,& vltra communem hominum valentiã perspicacibus,colore viuido, atque inexhausti vigoris: quatenus ità qui plena foret, vt nullo modo nostræ crederetur ætatis,statura discretionis ambiguæ. Nam nunc quidem ad communem se hominum mẽsuram cohibebat: nunc verò pulsare cælum summi verticis cacumine videbatur. Quę cùm altiùs caput extulisset, ipsum etiam cælum penetrabat, respicientiumq; hominum frustrabatur intuitum. Hæc ædificauerat sibi domum,vbi exciderat sibi columnas septem: atq; immolans victimas suas,miscuit vinũ, & posuit mensam suam,misitque ancillas suas,vt vocarent ad arcẽ & ad mœnia ciuitatis,dicens:Si quis est paruulus, veniat ad me.itemq; insipientibus:Venite,comedite panẽ meũ, & bibite vinum,quod miscui vobis.Relinquite infantiam,& venite,& ambulate per vias prudentiæ. Tunc inter numerosos copiosæ plebis auditores placido vultu respiciens humilem Lebuinum, quem ante secula præsciuerat & prædestinauerat fore sibi charum amicum,voce amicabili affata est illum:Ego,inquit, diligentes me diligo,& qui manè vigilauerint ad me,inuenient me. Principium me adipiscendi,timor Domini intellectus bonus omnibus facientibus eum. Hæc aure audiendi audiens sanctus vir Lebuinus, exultauit in Domino cor eius,& dixit: Ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ. Gressus meos dirige secũdùm eloquium tuũ,vt non dominetur mei oĩs iniustitia. Deduc me in semita mãdatorũ tuorũ,quia ipsam volui. Eccè concupiui mãdata tua,in æquitate viuifica me. Exinde oleo lætitiæ perfusus ab ea,proficiebat de die in diẽ amicitiæ eius gratia. Et nè quis fortè putet,postpositis rerũ gestarũ serie,nos quędã veluti fabulosa ac friuola, vt iste beatus vir ad notitiã semitarum sapientiæ,eiusq; agnitionẽ contenderit, cõmentatos esse:si sobrius lector vel auditor extiterit, volumus ꝑ certo nouerit, haud aliter cuiq; inerrato viandũ esse, vt ipsius desiderabilẽ queat speciẽ inspicere. Cõstat enim firmißimè, qm quisquis ꝓsignatos huiuscemodi ꝓgressionũ gradus,quibus ad eã incedendã conscenditur, prætermiserit vestigare,ei nullo modo philosophandum esse.

Prou. 1. — Diligẽter incumbit studio literarum puer Lebuinus. — Sap. 9. — Sap. 6. — Prou. 9. — Prou. 8. — Psal. 110. — Psal. 118.

Cap. 4.

Ergò quoniã hic beatus ab ineunte ætate toto conamine has prosecutus est vias prudentiæ, sic maximam promeruit prærogatiuam diuinæ gratiæ. Per hanc deniquè inerat ei cautæ circunspectionis efficacia,vt velut oculatum animal antè & retrò,incederet in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela. Erat enim vir magnæ abstinentiæ, sibi parcens,egenis largus,ore serenus,corpore castus,lectionibus sacris,vigiliis & orationibus indefinenter intentus,sermone iucundus,qualitate morum sobrius,omnique bonitate præditus. His & huiusmodi pollẽs virtutibus,adeptus est honorẽ Clericatus. Quã dignitatem gradus & vocabuli credens diuinitùs collatam sibi,agebat studio peruigili,nè morũ operatio suo nomini dissentiret. Cleros enim Grecè,sors vel hæreditas dicitur Latinè. Vndè & appellantur Clerici, quòd de sorte Domini sint, & quasi de eius hæreditate peculiari: sicut in Testamento veteri Leuitas ea filiis Israel vt proprios assumpsit sibi:vel ideò, quia vicissim illi,qui verè sunt Clerici, præter Deum nullam cõcupiscant hæreditatem in hac regione mortali, expectãtes viua spe illam incorruptibilẽ & incontaminatam & immarcescibilem, cõseruatam in cælis,per ipsum, & cum ipso, & in ipso se posse consequi, sicut & ipse eis repromittit,dicens: Ego hæreditas eorum. meditãtes iugiter,& dicẽtes: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei:tu es, qui restitues hæreditatẽ meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi. His intentus vir sanctus Lebuinus,ac sedulò recolens, quid de Clericorũ moribus his penè verbis à sanctis institutum sit patribus, abstinuit à vulgari vita & conuersatione,à mundi voluptatibus & spectaculis,à seculi pompis,à conuiuiis publicis,ab vsuris & turpium lucrorum occupationibus,à fraudibus, & ab ipsa cunctorum criminum matre auaritia:non officia ac negocia secularia,non gradus honorũ sectans per ambitionem, non pro beneficiis medicinæ Dei captans munera, dolos & coniurationes,odium,æmulationem, obtrectationes fugiẽt atque inuidiam:non vagis oculis,non infreni lingua, aut petulanti tumidoq; incedens gestu:sed mentis pudorem atq; verecundiã simplici ostendens habitu & incessu,obscœnitatem sic verborum, sicut & operum penitùs execrans: visitationes viduarum ac virginum ac contubernia extranearum fœminarum nullatenùs appetẽs,castimoniam immaculati cordis & corporis perpetuò conseruare studebat. Inter hæc debitam pręběns senioribus obedientiam, nullo se iactantiæ vitio extollebat,& quid plura? Lectionibus, doctrinę, psalmis,hymnis,canticisq; spiritualibus exercitio iugi insistebat, profectò sciens, quia tales oportet Clericos esse,qui diuinis cultibus se mancipandos student exhibere. Vndè & ipse Deo talẽ exhibens se, post tantæ cõtinentiam vitæ, detonso rasoq; capite, nõ capillos posuit vrendos sacrificii veteris igne,sed vt verus Nazaręus consecrans perfectionem deuotionis suæ, obtulit totum se hostiam viuentem,sanctam, Deo placentem,quę vreretur assiduè sancti spiritus igne,vt fieret obsequium eius rationabile,& illud signum tonsuræ, quod figurabatur in corpore, ageretur in illo, in quo Christus habitat,in interiori homine: videlicet vt exterius abscisis crinibus, interiùs cũctis resectis criminibus,enitesceret denuò innouatis sensibus,quasi eonitis rudibus. Prætereà gestans quasi tiaram veri sacerdotii in detonsa superiori capitis parte, necnon exprimens in inferiori dignitatem regalis coronæ, gaudebat munus impleri in se hac * typica similitudine, quòd beatus Apostolus Petrus vniuersali collatũ gaudet ecclesię: Vos,inquit,estis genus electũ,regale sacerdotiũ.

*Catalog⁹ virtutum S. Lebuini. — Fit clericus. — Clerici vndè sic dicti. — 1. Pet. 1. — Ezec. 44. — Psal. 15. — Clericis viuenda. — Exercitia S. Lebuini. — Num. 6. — Rom. 12. — Tonsæ coma in clericis quid significet. — *typicali. — 1. Pet. 2.*

Cap. 5.

Igitur vir Domini Lebuinus,in talibus virtutũ profectibus ætate simul & probitate morum adultus,

M verè

S. Lebuinus sacerdotio initiatur. verè per omnia irrepræhensibilis Clericus, singulis sensim secundùm instituta Canonica dignitatis Ecclesiasticę conscensis gradibus, eligitur ad officiū presbyteratus: vt qui scientia & operatione perfectus erat, cæteros doctrina instrueret, exemplo ad benè agendū prouocaret. Liberalis siquidem sui nominis & cōmissi officii executor, satagebat solicitè esse & videri presbyter, id est, senior: non dierum prolixitate numerosior, non canitie capitis honoratior, sed augmēto meritorūq; virtutū prouectior, vt de eorum fieret numero, qui à Moyse præcipiente Domino, eliguntur: Cōgrega, inquit, mihi septuaginta viros de seniorib' Israel, quos tu nosti, q̄ senes populi sint ac magistri &c. Tales namque presbyteri non subrogātor in sacerdotio fauore populari: sed eliguntur à Moyse duce populi Christiani, quos ipse nouit, qui eis talem gratiam contulit, q̄ sapientiæ & sanctitatis merito senes sint populi. Et quia stant coram eo statu iustitię inflexibili, merentur eius spiritus participatione munerari, completurq; in ipsis, quod dicit Dominus ad Heli: Glorificātes me, erunt glorificati. Quorum senū gloria, sicut dicitur in Prouerbiis, canities est: haud dubium illa, de qua legitur alibi: Cani sunt enim sensus, id est, sapientia viri, & ætas senectutis, vita immaculata. His ergò donis spiritualibus præditus, dignè dignus sacerdos effectus est Lebuinus, explens verbis & actibus nomē & officium sacri ducatus, pura mente mundisque manibus, vt expedit sacerdotibus, cooperatione spiritussancti conficiens & dans sacramenta viuifica populis fidelibus, congruis vnumquemque docens exhortationibus, pro suæ professionis ac morum qualitatibus.

Num. 11

1. Reg. 2.

Prou. 20.

Sap. 4.

Cap. 6.

Phil. 2. Enimuerò is, qui operatur in suis omnibus & velle & perficere pro bona voluntate, suo gratuito munere operatus est in famulo sibi fideli Lebuino illud velle, quod nullatenùs à suo velle poterat discrepare, saluti videlicet lucrandarum animarum iugiter inhiare, & continuam huic desiderio operam dare: vt sicut de speciali gratia Apostolatus B. Petri & suiipsi' Paulus protestatur, dicens: Qui operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis, operatus est & mihi inter gētes: ità & nos fidenter de hoc nostro dicere audeamus Apostolo, quia & ipse operatus est Lebuino inter Frācos & Saxones. Vndè quia ad eosdem docendos ab eo est destinatus, pro sui qualitate officii nō inconuenienter dicetur Apostolus, quod in lingua Latina sonat, missus. Denique sicut suis ipse præcepit discipulis, dicens: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritussancti, docētes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis: ità & hunc suū discipulum, velut eodem imperio præcepit ei præfatas docere gentes catholicæ sacramenta fidei, tingere baptismo salutari, & eosdē præcipere omnia seruare mandata sibi. Et sicut de Paulo & Barnaba in Apostolorum Actibus legitur, q̄ imperauerit spiritus sanct', Segregate, inquiens, mihi Barnabam & Saulū in opus, quo assumpsi eos, sicq; ad docendas profecti sunt gentes: simili, vt ità dictū sit, modo eiusdem sancti spiritus imperio, qui diuidens singulis prout vult, operatur omnia in omnibus: iste fidelis fetuus ac fortis operatur Lebuinus, in opus sibi à Domino iniunctum, segregatus est & assumptus.

Gal. 2.

S. Lebuinus Apostolus.

Mat. 28.

Act. 13.

1. Cor. 12.

Cap. 7.

CVI etiā vt non solùm cū Apostolis, sed & cum patriarchis digna foret operis cōmunio, ipsi' sum mi sacerdotis Abrahæ proponitur imitatio. Nā quomodò illi præceptum est à Deo: Exi de terra & cognatione tua, & veni in terram, quam tibi monstrauero, & eius protinùs ille paruit imperio: ità & iste vir venerabilis hoc audito, ac veluti sibi specialiter delegato, ad exemplum beati patriarchæ, huic irrefragabiliter inhæsit edicto. Exiēs ergò impigrè de terra & cognatione sua, posthabita insula Anglorum, euéctione nauali Traiectum petiit, castrū Vuiltēburg antiquitus dictum, modò verò Traiectū: vbi reperiens quendā venerabilem virum, nomine Gregoriū, ex nobili Francorum sanguine procreatum, à beato Bonifacio Archiepiscopo olim à pueritia enutritum, gradu Ecclesiastico presbyterum, sed tunc pro tempore Episcopalis officii in eodem castro vel etiam parochia vicarium, exposuit ei omnem suæ peregrinationis, sibiq; commissæ prędicationis textum.

Gen. 12.

Venit Traiectū inferius.

Cap. 8.

QVia verò gratia Gregorii boni discipuli, mentio optimi facta est magistri Bonifacii, non indignū videtur tanti præsulis dignam cunctorum ore memoriam, licèt succinctè, relationem fieri. Hic deniq; vir ex prædicta Anglorum patria progenitus, à pueritia Deo dicatus, cùm succrescentis ætatis profectibus de die in diem, sapientiæ & totius sanctitatis augeretur profectibus, sanctæ paupertatis ac suæ peregrinationis spontaneam viam ingressus, officium quoq; plurimis euangelizandi populis, Dei gratia sibi cooperante, aggressus, sub Carlomanno & Pipino Francorum principibus, apud Apostolicam sedem legatione Germanica functus, decretioni Clericorū ac fauori populorum annuentibus præfatis Principibus, ab ipso Papa Gregorio, Græca Latinaque lingua satis erudito, qui alterius Gregorii successor, ab illo mirabili doctore Ecclesiæ beato Gregorio Anglorū Apostolo, ordine Pontificatus fuit vicesimussextus, Moguntię ciuitati ordinatur Archiepiscopus: & qui antea vocabatur Vuinfridus, gratia meritnq; bonorum factorū, vt quidam volunt, dictus est Bonifacius. Qui vir, sicut de eo legitur prædicatione sua Thuringos, Hessos, atq; Austrasios ad fidem rectam, religionemq; Christianam, à qua diù aberrauerant, conuertit, necnō & monasteria monachorum & virginum primus in Austrasiæ partibus construxit. Hic etiam inter egregia bonorū actuum insignia, vt non modò sua, sed & aliorum quoquè præsulum vigilantia, catholica propagaretur, augmentaretur, ac confirmaretur Ecclesia, annuente sibi Carlomanno, authoritate fultus Apostolica in castro Vuiltenburg, quod nunc Traiectum dicitur, constituit vt Episcopalis esset cathedra. Cumque idem gloriosus Carlomannus felici nimium commutatione terrenum ac temporale respuisset regnum, vt cęleste mereretur adipisci, quod est æternum, profectusque Romam ad beatorum limina Apostolorum, clericatus ibi suscepit habitum, non post multum temporis in monte Soracte ædificato monasterio, ad summæ perfectionis ascendens gradum, in cœnobio beati Benedicti professus monachum, optimam cum Maria dilectrice ac dilecta Domini, visus est elegisse partem, quæ iuxta Domini promissum, a nullo electorū eam perseuerantes desiderantium auferetur in æternū. Regni verò, quod ante diuiserant, & principatus sui Pipino fratri cessit fastigium. Sed Pipinus totius ditionis compos effectus, consultu Papæ Zachariæ, & vnanimi Francorum consensu per vnctionem sanctissimi Archiepiscopi Bonifacii, Suessionis ciuitate habito conuentu, rex appellatus, & regali est sede donatus, repudiato ac tonsorato Childerico, qui casso nomine anteà rex vocabatur. At vbi beatus pontifex Bonifacius verbum Dei euangelizans Frisonibus, cum suis comministris, vt ferunt, quinquaginta duobus martyrio est coronatus, iam dictus vir Gregorius, eius quondam discipulus, in præfato residens castro, bonus imitator magistri, quod ab eo didicerat, impiger executor exercebat.

Historia breuis S. Bonifacij Germanorum Apostoli.

Traiectū inferius, olim castrū Vuiltēburg.

Carlomānus rex fit monachus.

Luc. 10.

Pipin' fit Franciæ rex.

Cap. 9.

Cap. 9.

CVi cùm sanctus Lebuinus, vt iam diximus, retulisset, quid secundum Dei voluntatem gereret animo, ille gauisus in domino, animarum consilio, & fratrum auxilio, direxit eum ad locum sibi diuinitùs demonstratum secus Iselam fluuium, vt fieret velut quidam limes certissimus atque fortissimus in Francorũ Saxonumque confinio: vt sicut lapis mediastinus vice lapidis illius viui, summi, angularis positus, vt & ipse duos in vnam reciperet fidem populos venientes ex diuerso. Chari deniq; sui Lebuini sibi deuotam respiciens humilitatem inspector mentium Deus, fecit illi magna, quia potens est in omnibus, vt euangelizaret Francis & Saxonibus sanctum & terribile nomen eius. Adhibuit quoquè illi Abbas Gregorius socium, quendam venerabilem virum, ex discipulis sancti præsulis Vuillibrordi, nomine Marcellinum. Sed o quam mira alacritate noster æstuat animus facta sibi mentione super talibus viris, nec patitur, quin saltem per transitum de tanto præsule Vuillibrordo quid suus exprimat stylus. Et hic etiam vir Deo plenus, de Britãnia gẽtis Anglorum progressus, pro æterna patria a sua peregrinus, Romam venit beati Sergii Papæ tẽporibus, qui à beato doctore Gregorio Papa extitit vicesim⁹; quique Angelica visitatione commonitus, sanctũ hũc honorificè suscipiens virum, ordinauit eum Frisonũ genti Episcopum, vocans cognomento Clementem. Is autem, credito sibi non dispar officio, vt sapiens architectus, non suas imposuit operas super alienũ fundamentum: sed eradicato primùm denso aggere spinarum, fodit in altum, & super firmam, quæ est Christus, petram stabile fidei collocauit fundamentũ. Tum lapides è diuersis colligens diuersarum qualitatis & quantitatis, ad eandem structuram coadunans, eos, qui scabiosi & sordidi erant, aqua mũda purificare studuit. Satagebat autem ille fortis operarius, vt circuncisi vndiquè, conquadrati fierent atque politi, in suis commissuris apti ad fabricam operis sui. Et quoniam non materiales erãt illi lapides, sed animales & rationales, hortabatur eos verbis beati Petri, dicens: Deponẽtes omnẽ malitiã & omnẽ dolum, & simulationes, & inuidias & detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem: si tamẽ gustastis, quoniam dulcis est Dominus. Ad quem accedentes lapidem viuum, & ipsi tanquam lapides viui, superædificamini in domum spiritualem. His atque aliis huiusmodi sanctis prædicationibus fera gentilium edomans corda, innumera diabolicæ parti detrimenta, & non modica Christianæ societati intulit augmenta. Et quia sibi tradita Domini sui fideliter erogauit talenta, iure vt bonus & fidelis seruus, ipsius penetrare meruit gaudia. Prælibatis summatim his paucis, pro commemoratione Vuilbrordi beati præsulis, chari nostri Lebuini insistamus gestis.

S. Vuillibrord⁹ venit Romã.

Ordinat Frisonũ Eps.

1. Cor. 10

1. Pet. 2.

Psal. 33.

Mat. 25.

Cap. 10.

VEniens igitur vir Dei cum suo collega Marcellino ad præmonstratum sibi locum a Deo, vsus est aliquandiù viduæ cuiusdam, quæ Abachilda vocabatur, hospitio: & nil veritus animositatem gentis illius, insudabat quotidiè Euangelicæ prædicationi, instantiùs ostẽdens, neglecto Deo viuo & vero, vacuis ac per omnia superfluis inseruire eos idolorum cultibus. Quid immorer multis? Salutaribus eius monitis edocti, crediderunt quotquot ad æternam vitam erãt præordinati. Quorũ etiã sumptu compactũ est primò oratoriolum in loco Vuilpa vocitato, versus occidentalẽ Iselæ fluminis oram. Nec multò post, accrescente sensim numero fideliũ, aliud maius versùs orientalẽ eiusdẽ fluminis partẽ ei cõstruxerunt oratoriũ, & iuxta illud eius habitationi cõgruã domũ: vbi sanctus domini quotidiana vigiliarũ ac Missarũ dño vota persoluebat, & confluentes ad se, verbi diuini pane cibabat, cunctisque se cernentibus gratiosum vultu, verbis ac moribus exhibebat: vndè & quamplurimis eorũ, etiã nobilioribus, speciali affectione charus erat. Intereà hostis antiquus, totius semper bonitatis inuidus cernens sibi minui, quos per beatũ Lebuinũ Christo constabat cõsociari, sategit per suæ malignitatis fautores, vt multum de eo furiosæ conquestionis murmur haberetur inter populares. Aiebant enim: Quidnã est illud phantasma vagabundum, quod suis præstigiis alienat mẽtes, infatuat sensus, mores peruertit nostrorũ? Nonnè cernitis, q̃ iã multos à suæ qualitatis statu corruperit, & quasi deliros effecerit? Ergò antequã nos omnes in posterũ ille fascinationis suæ fraudibus circumueniat, ocyùs perquiratur, effugetur, aut potiùs pessundetur, vel cum sua illa * magica scena viuus flammis addicatur. His continuatis, irruunt: & apposito igne, ecclesiæ domũ concremant, & quoscũq; Christianos ibidèm reperiunt, ab eodẽ loco insectãdo longius perturbant. Dñs autẽ, qui custodit oẽs diligẽtes se, famulũ suũ ab eorum insectatione eripuit, atq; ad multorũ salutẽ illæsum custodiuit. Sed neq; beatus vir illorum territus sæuitia, ab euangelizandi cessauit instãtia: sed vt fortis athleta, sumpto fidei scuto, & salutis galea, ad iterum rediuiua atq; fortiora se pparauit discrimina.

Marcellinus collega S. Lebuini.

Multos cõuertit.

Satan quosdã cõcitat in eum.

** magicalis*

Ps. 144.

Cap. 11.

IN Saxonum gente priscis temporibus neq; summi cælestisque regis inerat notitia, vt digna cultui ei⁹ exhiberetur reuerentia: neq; terreni alicuius regis dignitas & honorificentia, cuius regeretur prouidẽtia, corrigeretur cẽsura, defenderetur industria: sed erat gens ipsa, sicuti nunc vsq; consistit, ordine tripartito diuisa. Sunt denique ibi, qui illorum lingua Edlingi, sunt qui Frilingi, sunt qui lassi dicuntur, quod in Latina sonat lingua, Nobiles, * ingenui, atq; seruiles. Pro suo verò libitu, consilio quoq;, vt sibi videbat, prudentes, singulis pagis principes præerant singuli. Statuto quoquè tẽpore anni semèl ex singulis pagis, atque ex iisdẽ ordinibus tripartitis, singillatim viri duodecim electi, & in vnũ collecti, in media Saxonia secus flumẽ Vuiseram, & locum Marklo nuncupatum, exercebant generale concilium, tractantes, sancientes & propalãtes cõmunis commoda vtilitatis, iuxta placitum à se statutæ legis. Sed etsi fortè belli terreret exitium, si pacis arrideret gaudiũ, consulebant ad hæc quid sibi foret agendũ. Hunc sciens imminere conuentũ Christi miles Lebuinus, destinauit animo se illuc iturũ, quò aut suo regi acquireret copiosum fidelis exercitus numerũ, aut fortiter contra hostes dimicans, gloriosum victoriæ suæ reportaret triumphũ. Interim tamen cõtigit diuertisse ad domũ cuiusdam illustris ac potentis viri, nomine Folcberti, cui inter plures, quos charos habebat, quibusq; ipse charus erat, familiare præstabat contubernium. Qui cum maximo illum excipiens gaudio, ait: Gratulor quidem, mi dilecte, opportunè te nunc aduenisse: denique mihi pro te solicito gratam exhibes tuam præsentiam. Sed quorsùm tendas, mihi pandas velim. Cui vir sanctus: Est, inquit, animus, superna iuuante gratia, concilium inuisere Saxonum. Ad quem ille: Cùm tuæ sanctitatis merito quamplurimis nostrorum acceptus habearis, nõ ignoro quosdam tibi inimicari, & vitæ tuæ libenter insidiari. Vndè rogo, vt, me audito, aliorsùm te vertas modò, vel domum redeas, vel tuum familiarem Dauonem petas, quousquè peracto concilio, tutiùs nos quoquè reuises. Cumque huiusmodi sermonibus dissuadere conaretur athletę Christi, sancto

Saxones quibus olim moribus et institutis vixerint.

** Ingenuiles.*

Folcbert⁹ vir nobilis, fautor S. Lebuini.

quo agebatur ſpiritu animatus, cõſtanter reſpondit: Nullatenùs prætorire queo, ſed neque audeo, quod ipſe meus rex Chriſtus Ieſus Deus & Dominus mihi agendum inſtituit, cuius prætergredi mandatum nefas eſſe perpendo. At ille: Vitæ, inquit, tuæ timeo. Et vir Dei: Dominus ait, mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Sic eius firmatam perſpiciens faciem, mœſtus tamen acquieuit.

Pſ. 117.

Cap. 12.

INſtante igitur temporis articulo, quo ipſius concilii afforet concio, adſunt quorum intererat, cœtu vndique ſecũ agglomerato. Adeſt & bonus miles Lebuinus, non ignauus vel deſidioſus, ſed vt ſtrenuus & officioſus, lumbos mentis ſuæ in veritate ſuccinctꝰ, lorica iuſtitiæ indutus, pedes in præparatione Euãgelii pacis calceatus, ſcuto fidei protectus, galea ſalutis capitatus, aſſumpto gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, armis iuſtitiæ virtutiſque eius à dextris & à ſiniſtris circundatus. Et cùm his omnibus muniretur intrinſecùs, non tamen competentia deerant ornamenta morum extrinſecùs. Clericali ſiquidem ſchemate inſignitus, ſacerdotali quoque * inſula decoratus, ac velut quid diuinum præſignans fulgore vultus, Crucis ſignum præferebat manibus, vt pote ſui regis ante ſignanus: necnon & Euangelium Chriſti, quod iugiter mente recolebat, ore prædicabat, & opere exercebat, brachio quoque geſtabat. Omnis itaque concionis illius multitudo, ex diuerſis partibus coacta, primò ſuorum proauorum ſeruare contendit inſtituta, numinibus videlicet ſuis vota ſoluens ac ſacrificia.

In conuentũ Saxonũ venit S. Lebuinus.

Epheſ. 6.

ſor.ᵉ ſtola

Crucẽ & Euangelium geſtat.

Quæ cernens agi ſacrilegia Lebuinus, Chriſti fortis athleta, zelo zelatus pro Domino, vt olim Elias propheta, in media illorum prorumpit agmina, & eximprouiſò vociferans, exaltat vocem ſuam vt tuba, annunciãs palàm & redarguẽs ſcelera eorũ. Audite, inquit, omnes, audite me: & non tantùm me, quantùm eum, qui loquitur vobis per me. Mandata illius vobis perfero, cuius omnia ſunt imperio atq; iudicio ſubiecta. Ad hæc cùm illi attoniti reſpexiſſent, adſpectumq; viri & habitũ mirantes, conticuiſſent, ille præfatus ſic inſtitit: Auſcultate, attendite, & ſcitote, quia Dominus creator cæli & terræ, maris & omniũ, quæ in eis ſunt, ipſe ſolus vnus & verus eſt Deus. Ipſe fecit nos, & nõ ipſi: neque eſt alius præter eum. Simulacra, quæ deos eſſe putatis, quoſque, à diabolo decepti, venerãdo colitis, aurum vel argentum, æs, lapis aut lignum ſunt; non viuunt, non mouentur, neque ſentiunt: opera enim hominum ſunt, nec cuiquã alii, nec ſibi poſſunt auſiliari. Ergò Deus ſolus bonus, ſolus iuſtus, cuius miſericordia & veritas manet in æternũ, condolẽs tã miſerabili vos dæmonũ ſeductos errore, hac me præcepit fungi legatione, vt vetuſti pœnitentes erroris, ad eum conuertamini rectà & ſincera fide, cuius creati eſtis bonitate. In ipſo deniquè vos & nos omnes viuimus, mouemur & ſumus. Si illum fideliter agnoſcetes, pœnitentiam egeritis, & baptizati in nomine patris & filii & ſpiritusſancti fueritis, & mãdata eius obedienter ſeruaueritis, ipſe vos ab omnibus ſeruabit malis, & concedens tranquillitatem pacis, dabit hic incũdari tẽporalibus copiis, & in futura vita oĩbus æternaliter perfrui bonis. Si aũt præcepta eius ſaluberrima *nihili feceritis, & iniqui cordis errorẽ corrigere noluerìtis, ſcitote quia patiemini indiciũ pœnæ grauioris de contẽpta admonitione eius benignitatis. Eccè enim ex ſententia oris eius, quæ eſt immutabilis, prænuncio vobis, quia niſi his monitis obtẽperaueritis, iã celerrimè veniet vobis malũ inopinatæ tribulationis. Præordinauit nanque rex cęlorum omniumq; ſeculorũ, regẽ fortẽ, prudentẽ & acerrimũ, non de longinquo, ſed de proximo inſtar torrentis rapidiſsimi

3. Reg. 18 & 19.

Prædicat illis Chriſtum.

Pſal. 99.

Act. 17.

Codex habet, nulli ſi caueritis.

De Carolo Magno dicit.

properantẽ ad emolliendã duri cordis veſtri ferocitatem, & comprimendã rigidę ceruicis contumaciam. Qui vehementi impetu veſtrã aggrediẽs regionẽ, gladio, vaſtitate, incendio & exterminio cuncta depopulabitur, & vt vindex irę Dei, quẽ ſemper exacerbaſtis, vos quidẽ partim mucrone concidens, perimet, partim egeſtate tabeſcere faciet, partim ppetui exilii mœrore conſumet. Coniuges veſtras ac liberos paſsim ad ſeruiendum diſtribuit, & ſi qui reſidui fuerint, ignominioſos ſuo dominio ſubiugabit, vt & de vobis iam dudum iure pdictũ videri poſsit: Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt à tribulatione malorum & dolore.

Pſ. 106.

Cap. 13.

TAlia beato viro prophetali ſpiritu pręconãte, illi dęmoniaco bacchãtes ſpiritu, pleni furoris & inſanię, perſtrepunt vndiquè clamore confuſo: En eccè adeſt ſeductor ille, ſacrorũ noſtrorum & totius inimicus patrię: ęquum eſt, vt debitas ſumat ſuo ſanguine pœnas. Tum verò ex proximis ſepibus palos rapiũt, detruncant & exacuunt, vt veluti aſſolet fieri lapidibus, ſic eum illis ſudibus perimerent. Sed taliter inardeſcente aduersùs virum ſanctum furore malignantium, Deus ſuorum protector fidelium, protexit illum ſub velamento alarum ſuarũ. Deniquè ſicut ipſe Dominus Ieſus olim à perfidis Iudæis ad ſupercilium montis ad præcipitandũ perductus, ſuæ virtutis potentia trãſiens, per medium illorum ibat illæſus: ſic & iſte famulus ſuus, eiuſdem Domini ſui munimine circũſeptus, per medium ſe necare cupientium & ipſe tranſiit intactus. Inter ipſos tamen quidam fuerant ſanæ mẽtis, quorum corda Deus tetigerat, qui hæc fieri in ſanctũ Dei omnimodis prohibebant. Quorum vnus cæteris honoratior, nomine Buto, ſtans in eminentiori loco, ità proteſtatus eſt: O viri quicunq; adeſtis cordati, auribus percipite verba oris mei. Frequẽter ad nos quarundam gentium, Nortmannorũ, Sclauorũ ac Friſonum venerunt legati, quos more ſolito cũ pace ſuſcepimus, verba legationis diligenter tractauimus, & honorificẽ auctos muneribus ad propria remiſimus. Et eccè nunc legatus ſummi Dei, deferens nobis mandata vitæ ac noſtrę ſalutis, non ſolùm ſpretus & contemptus eſt à nobis, ſed etiam inſectatus iniuriis, ac penè ſubiit diſcrimen mortis. Quàm verò ſit potens, qui illum deſtinauit, patenter oſtendit, cùm de manibus noſtris eum tã potẽter & mirabiliter eripuit. Vndè & ea, quæ comminando vobis prophetauit, futura ſiue vẽtura proculdubiò experiemini nimium vera, dũ ea iudicio Dei ſui, qui tam potẽs eſt, nobis fuerint illata. Huiuſcemodi redargutionis, ac potiùs terroris ſermonibus perculſus aliquantulùm eſt immanſuetus eorum animus, & communi decreuerunt conſenſu, nè à quoquam impeteretur ille Dei nuncius: ſed quocunq; vellet ire, abſque vlla læſione pergeret ſecurus.

Luc. 4.

Dominus ſeruat S. Lebuinũ, nè occidatur.

Cap. 14.

IGitur ſanctus & humilis cordę Lebuinus, ab infeſtatione malignantium diuina virtute tutus, benedicebat Dominũ, quia laudabilis & glorioſus eſt in ſeculũ. Videns autem ſe non aſſequi poſſe ponendo pro fratribus animam, quẽ ſummoperè deſiderabat martyrii fructum, licèt abnegãdo ſeipſum & tollendo crucem ſuam poſt Chriſtum, crucifigendo carnem cũ vitiis & concupiſcentiis in fame & ſiti, in vigiliis ac ieiuniis & laboribus plurimis, quę cuncta libenter ac patienter pertulit, longum in pace traxit martyrium. Indeficientem tamen in ſe retinens plenum feruore charitatis animum, iniunctum ſibi à Deo ſui Apoſtolatus efficaciter adminiſtrabat officium. Quis enim dignè ſufficienterque valeat eius doctrinę & verborũ gratias enarrare, quibus multos ab iniqtate cõuertit? De hoc nanq; viro rectè per prophetã prædictũ eſt:

Longum martyriũ eius, ſic caſtigando corpore &c.

Malac. 2. Ibidem.

Lex

Lex veritatis fuit in ore eius: itemq; Labia sacerdotis *Psal. 92.* custodiunt scientiã, & legem requirunt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est. Quo euangelizante verbũ veritatis, parata est sedes Dei i corde populi sibi credentis, & testimonia eius credibilia facta sunt nimis. Sermo denique ipsius, audiẽtes omnes in fide & opere ædificabat, & ad feruorẽ sanctæ charitatis inflammabat. Ad hoc illud concurrebat, quod *Nota effectũ doctrinæ eius.* maximè sermonem docentium corroborat, quia qđ ore monebat, opere exercebat. Post innumera igitur ab ipso patrata sanctarum virtutum documenta pariter & exempla, cùm nullius penè temporis interpolarẽt spatia, quibus aut sui, aut simul aliorum profectus non quæreret emolumenta, exemplificatum virum sanctissimum in totius sacræ religionis, Deoq; beneplacitæ conuersationis gratia, iam agmina reposcebant cælicea conciuem sibi debitum, & prædestinatione diuina, & morigeratione sibi condigna.

Cap. 15.

PRæsentabantur quoquè Deo Angelico monasterio chari sui Lebuini vota, quæ mẽte & operæ vocis suæ erant harmoniæ consonantia, sic ad ipsum iugiter proclamantia: *Psal. 83.* Quàm dilecta sunt, Domine virtutũ, tabernacula tua: concupiscit & deficit in his anima mea. *Psal. 62.* itemque. Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea, vt videam virtutem tuã & gloriã tuam. *Psal. 41.* & iterùm: Sitiuit anima mea ad Deum viuũ: quã do veniã, & apparebo ante faciem Dei mei? Sed quia hoc eius inexplebile desideriũ mentis, retardabat sarcina corporeæ molis, nec aliter adipisci poterat ædificationem ex Deo, domum non manufactã, æternã in cælis, nisi fieret dissolutio domus suæ terrestris, huius mũdanæ habitationis: ille, qui est igneus fons animarum, qui in effigiatione hominis fouens elementa, dissona dedit esse consona, decreuit hęc in beato viro, vt iam resoluta seorsùm proprios reuocarẽtur in ortus, & caro in suã redigeretur originẽ, spiritus iret ad eum, qui misit illum. Missis ergò ad exequenda cõspicuis suæ dispositionis cooperatoribus, *Hebr. 1.* qui sunt administratorii spiritus, in ministeriũ missi propter eos, q hæreditatem capiunt salutis, iubet rescindi ligamina pectoris. *Feliciter exit è corpore.* Relaxantur artus, expediuntur latebræ, animæq; difficiles moræ. Illa tandèm reseratis sibi claustrorum ianuis, exilit alacris, ac luce clariùs micantibus iungitur cęlicolarũ turmis, cum quibus hymnizãdo penetrat aulam regni cælestis, pridiè Idus mensis Nouembris, *1. Pet. 1.* & percipit à benigno remuneratore suo hæreditatẽ incorruptibilem & incontaminatã & immarcescibilem, conseruatam sibi cũ omnibus sanctis, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, *Esa. 64. 1. Cor. 2.* quã illi & omnibus se diligentibus Deus ab æterno misericorditer præparauit, atq; præparatã huic iuxta sui pręsagiũ nominis sibi charo amico dignanter attribuit, affatus illum alloquio amicabili: *Mat. 25* Eugè chare mi, eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Hinc illa sancta sancti viri anima, secretarium laudis æternæ ingressa, primaq; beatæ immortalitatis stola induta, ineffabili exhilarata lętitia, vtpotè perenni viuens gloria, concinenti cum omnibus sanctis spiritibus melodia decantans Alleluia, iugiter Deum in æterna collaudat secula.

Cap. 16.

SAnè pura ac munda corporis eius vrna, in qua reposita fuerat felix anima, quę multos cibauerat velut cęlesti manna, humo reconditur cum debita honorificentia in ecclesia portus Daneutriensis. *Corpꝰ eius apud Dauetriã humatur.* Cui loco hoc inditum constat vocabulum à Dauone quodam, honorifico ac potenti viro, S. Lebuino, dũ adhuc viueret, familiarissimo. Ecclesia autẽ ipsa ab eodẽ sancto viro & quibusdam fidelibus, vt iam diximus, constructa, sed ab infidelibus exusta, iterumq; est reędificata, scilicet tempore, quo primùm ad dandam scientiam salutis incredulis olim Saxonibus, per beatum doctorem Lebuinum visitauit eos oriens splendidissimus, *Luc. 1.* illuminare in tenebris & in vmbra mortis sedentibus, vt in uiam pacis dirigeret eorum gressus ipse sol iustitię Christus, in secula benedictus. Decursa igitur, vtcunquè potuimus, de gestis beati confessoris Christi Lebuini narrationis serie, libet pauca de inuentione eius subnectere.

Cap. 17. De translatione S. Lebuini.

POst felicem illius ad cęlestia transitũ, hostis instinctu maligni contigit, Saxones, quorum maxima pars adhuc in infidelitate durabat, basilicam, qua sacrum corpus iacebat humatum, iterùm succendere, & cuncta circunquaquè vastare. *Saxones eius inflãmant ecclesiã, sed corpus inuenire nõ possunt.* Et cùm per triduum eius quęrerent sepulcrum, Deo prouidente, reperire nequiuerunt. Vndè accidit, vt idem locus diù solitudinem pateretur.

Intereà Gregorio venerabili Abbate, cuius supra mentionem fecimus, ab hac instabili habitatione in domum ęternitatis migrante, consanguineus eius Albricus dignitatem suscepit Traiectẽsis cathedræ. Qui cùm haberet quendam virum Deo dignum, sibi speciali affectu deuinctũ, nomine Ludgerũ, postmodùm pontificali honore sublimatum, sic affatus est eum: Mi frater charissime Ludgere, cùm nouerim te ea, quę ad diuinam pertinent religionem, studiosè exquirere, hortor ac postulo, loco illi, quo sacrum corpus Lebuini Christi sacerdotis recõditum fuit, te curam impendere, vt à te, Deo reuelante, inueniri valeat, magnoperè elaborare, atque ad concinnandas Deo laudes templum inibi super illud ædificare. Qualis etenim quãtusq; vir fuerit, tua fraternitas optimè nouit. His acquiescens monitis egregius Ludgerus, omni adhibita solicitudine, agrum, in quo thesaurus ille erat absconditus, excolit pro viribus, similis homini bonã margaritam quærenti studiosiùs. Et quamuis minimè, quod desiderabat, valeret inuenire, mœstus oppidò, tamen intra spatium loci, quo putabatur contineri, cœpit basilicam ædificare. Sed bono viro bona quærenti non defuit manifestatio bonitatis Domini. Visum denique ei est in somnis, sanctissimum Christi sacerdotem Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulcri, seque ità affari: *S. Lebuinus apparet Ludgero.* Laudabile, inquit, ac Deo placitum tuum approbo studium, mi frater amãtissime Ludgere, quòd ad honorem nominis Dei templum iam olim dirutum conatis restituere. Mei verò mẽbra corpusculi reperies remoto hoc, quem erigis, pariete Australi. At seruus Domini Ludgerus nil hęsitans de visione, aggregata Cleri plebisque plurima concione, atque subruto quem erigebat pariete, in loco sibi præostenso, quod desiderabat, se gauisus est inuenisse. *Inuenit corpus S. Lebuini.* Oblata itaque Deo, vt dignum erat, in hymnis & psalmis gratiarum actione, dilatari fecit spatiũ ædificii illius, quatenùs inibi clauderetur thesaurus, à se, Domino reuelante, repertus. Quantùm deniquè sit preciosus, ab eo tempore vsque in præsens signis declaratur ac virtutibus, quę per eius merita in suos fideles operari semper dignatur ineffabilis potentia benigni Iesu, Dei & Domini nostri: *Eduntur miracula* Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

EGLOGA ECCLESIASTICA RADbodi S. Traiectensis Ecclesiæ famuli, De virtutibus B. Lebuini presbyteri, & de sancto nomine eius, quod non sine quodam futurorũ præsagio sortitus esse creditur.

Is S. Radbod⁹ fuit Traiectensis Ecclesiæ Eps, cuius vita est 29. Nouembris hoc VI. Tom.

INclytus Anglorũ veniẽs Lebuin⁹ ab oris,
Sacris virtutũ remis, & remige Christo,
Sæua procellosi cõpressit flumina Rheni,
Cuius fortè graui turgebant ostia flatu,
Exagitata feris persæpè Aquilonibus antè:
Atque ea diuinæ fuerant sic inuia naui.
Sed postquàm sanctus rabidas perflauerat vndas,
Cælitus emisso semèl impetrauit ab Austro,
Corruit immitis Boreas, moxque æquore tuto,
Suscepit placidus Pacis nauigia Rhenus.
Hæc vbì successu portum petiere secundo,
Vrbis in antiquæ perfixa est ancora glebis,
Et lapidis firmata situ: nè fortè solutas
Turbine quassaret rursùs vis horrida puppes.
Tum verò insignem mirata est terra colonum
Condemnare suas cælesti fomite messes,
Ac malè nata solo diuinis vrere flammis.
Hos allegoricis decernere vitibus agros,
Illos sinceri sulcis addicere farris,
Arboribus quosdam fidei exercere locandis,
Qui sua vicino collustrent germina cælo.
Cernere erat steriles splendescere floribus herbas,
Fœcundumque nemus fruges nutrire salutis,
Nil non proficuum campos redolere per omnes,
Postquàm diua seges felicibus hæserat aruis.
Hæc typicè noster gessit Lebuinus, amice,
Si benè perpendis, quid spiritus innuat odis.
Nam pepigit vites, cùm multos codicis almi
Struxerat eloquijs, cùm dogmata mystica sparsit.
Triticeam posuit messem, cùm pectora munda
Esse dedit, castumque Deo subtexuit agmen:
Porrò autem arboreas studuit plantare nouellas,
Robora cùm fidei statuit, cum pacis oliuam
Crescere, cùm fructus fecit pollere perennes.
Iure igitur summo à nobis tractatur amore,
Iure illi venerandus honos impenditur. alter
Qui probitatis erat, verique assertor opimus,
Errorum domitor, vitij calcator auari,
Arca pudicitiæ, frugi quoquè virginis aula,
Virtutum turris, pacis seu lucis oliua.
Postremò ipsius, quam carmina cuncta verentur,
Et quæ terreno spoliat se dapsilis auro,
Quæque Deo cognata, mori pro fratribus optat,
Virtutis, cum spe æternæ custodia vitæ.
Ergò tibi prudens lector, tibi consule, quæso,
Et mecum, sancto Domini solennia vota
Nè tardes offerre, virum hunc quia diligit omnis
Dilectus Christo. Christum nam diligit ipse,
Atq; ipsum Christus, flagrans amor ardet vtrinq;,
Sed Christi de parte magis. minus est quia totum
Quod mortalis agit, superant diuina caducum.
Nos quoq;, quos semper famulos Lebuinus habebit
Nos quia semper amat, deuotè hunc semp amemus,
Suauibus & modulis Christi cantemus amicum,
Ipsius & nomen Latio sermone canatur,
Quale sonat, toto diuisus ab orbe Britannus.
Nanque illic puerum dixere crepundia paruum
Liafuuim, quod sacrũ post hæc baptisma probauit,
Decreuitque Deo dulce & memorabile nomen.
Nam si vertatur Liauuin, quod cuna sonabat,
Carus amicus erit. sed verbum augere necessè est,
Cuius, siue Cui. Melius quid conuenit istic,
Quàm si lege metri Christo, Christiue subaudis?
Hæc duo si copules, sancti vocitamen adimples.
Atq; in vtroq; places. cùm te Romanus & Angl⁹
Audiat exultans, laudat idioma docentem
Quod patriũ armatos, translatum pascit inermes.
Eccè autem cohibere monent fastidia carmen,
Nè Musis doctas lædam ruralibus aures:
Quod facilè, stipulis cùm quiddam garrio nostris,
Accidit, Arcadici quæ rudunt more peculi.
Vixque aliquis curet calcem expectare canoris,
Cui neque saltem obolo primordia digna videtur.
Sed refert, quid quisque canat. nos ocia fœda
In melius mutasse rati, sp.rantis amomi,
Palmarumque inopes, Siluano extorsimus algam.
Quam Lebuine vides sacer ac memorãde sacerdos,
Hanc precor, vt Christũ recolens, nil fastibus vsum
Pallentis viduæ potius cessisse minutis,
Gratã habeas, precibusq; tuis mea vincula soluas,
Et vera facias, post diuersoria carnis,
Libertate frui, sacris cum cœtibus Agni.

MARTYRIVM SS. ANTONII PRESbyteri, Zebinæ, Germani, & Ennathæ virginis, Ex Historia Ecclesiastica Eusebij Lib. 8. cap. 19. Interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

SImulatque tã multis, tãq; egregiis magnanimorũ Christi martyrũ facinoribus ingẽs pſecutionis æstus deferbuerat, & velut sacro illorũ cruore flãma eius extincta erat, & iã remissio ac libertas cõfessorib⁹ ex Thebaide, qui metallorũ in eo loco nascentiũ laboribus oppressi fuerãt, cõcessa, & nos Christiani tãq̃ pulchra quadã pacis serenitate nosipsos eramus iam recreaturi: deintegrò certè ipse, penès quẽ persequendi potestas erat, nescio quo pacto, quavè animi cõmotio ne rursùs cõtra Christianos mirè inflãmatur. Proindè eximprouisò Maximini literæ contra nos vbiq; in singulas prouincias missæ fuerũt. Vndè pſides & summus dux totius Imperatoris exercitus, tabulis, epistolis & publicis edictis, ciuitatis cuiusq; curatorib⁹ vnà cũ Præfectis pſidiorũ & tabellariis pcipiũt, vt edictũ Imperatoris ad exitũ pducere maturẽt: mãdauitq;, vt cũ omni celeritate idolorũ delubra, q̃ ceciderãt, reficerẽt, & denuò ædificarẽt: quinetiã efficerent, vt oẽs oĩnò viri cũ vxoribus, famulis, & pueris, matrũ vbera adhuc sugẽtibus, immolarẽt, libamina afferrẽt, & ipsa sacrificiã re ipsa degustarent, & cibaria in foro venalia, impuris sacrificiorum libationibus cõtaminarentur: & pro foribus deniq; balnearũ quidã quasi custodes constituerentur, vt qui in his sordibus essent abluti, pòst scelestis & nefariis illis victimis se inquinarẽt.

NOV. 13

Maximinus sæuit in Christianos.

Quibus rebus ad hunc modũ confectis, cùm nostri deintegrò, vt verisimile erat, maximis curis & mœrore tenerent implicati, & gentiles ipsi de intollerabili & ni-

& nimia horum scelerũ absurditate admodùm conquererentur, (Nam ista illis nimium fastidii, nimiumque importunitatis complecti visa sunt) & calamitosissima tempestas passim omnibus impenderet, diuina Seruatoris nostri virtus & potentia his athletis tantam denuò animi iniecit fidentiam, & quasi cælitus inspirauit, vt cùm nemo illos vi impelleret, raperetq; ad fidei suæ confessionem, vltrò offerrent sese, & omnes eiusmodi terrores ac minas strenuè protererent, & tanquàm pedibus prorsùs conculcarent.

Christianorũ quorundã insignis libertas & fortitudo.

Idcircò tres ex fidelibus simul vno animorũ cõsensu, contra præsidem immolantem insiliunt, & alta voce, tali errore atque amentia desistere, hortantur. Nã non alium esse Deum, præter eum qui omniũ rerum effector & architectus est, asserunt. Rogati ergò, quinam essent, Christianos se audacter confitentur. Qua de causa Firmilianus acriùs & vehementius concitatus, absque vllo alio supplici genere capite mulctãdos tradidit. Quorum vnus presbyter erat, nomine Antonius: alter Zebinas vocabatur, ex ciuitate Eleutheropoli prugnatus: tertio Germanus nomẽ fuit. Decimotertio die mensis, qui Dius dicitur, id est, Idibus Nouẽbris, hæc de istis acta sunt.

Caduntur capite.

Ennathas virgo ad iudicẽ trahitur.

Eodem die mulier quædam Ennathas nomine, ex vrbe Scythopoli orta, virginitatis quasi coronis pulchrè adornata, vnà cum illis martyribus eò accessit: quæ non vltrò se obtulit, vt illi, sed vi tracta fuit, & ad iudicem adducta. Idcircò post verbera, & graues contumeliososque cruciatus, quos iudex ei infligẽdos curauerat, tribunus quidam, qui illic in proximo magistratum gerebat, appellatus Maays, homo non tã nomine, quam tota vitæ ratione nequam, & vt aliis rebus scelestus & perditus, ità tum corporis viribus supra modum robustus, tum moribus ferus & crudelis: tum apud omnes, qui illum norant, infamia & dedecore notatus, absque authoritate maioris potestatis, hanc beatam virginem aggreditur, eamq; omni vestitu vsq; eo exuit, vt corpus a lũbis solùm ad pedes contegeretur, reliquum autem nudum existeret. Hãc per vniuersam ciuitatem Cæsaream vndique circũduxit, lorisq; per totum forum & publicas plateas tractam, non sine quadam animi sui oblectatione verberauit. Quam post tot cruciatus, cùm constantissimã animi firmitudinem pro tribunali, vbi Præfectus considere solebat, in fide tuenda ostendisset, iudex viuam igne cremandam tradidit.

Cruciat.

Crudeliter flagellatur.

Ignib⁹ cõcrematur

Iste igitur immanitate longiùs progrediens, & rabiem propè belluinam contra pios in dies adaugens, adeò extra naturæ leges penitùs egressus est, vt inanimis sanctorum virorum corporibus sepulturã impudens inuideret: & propterea cadauera sub dio, vt à bestiis dilaniarentur, noctù assiduè & interdiù seruari præcepit. Itaq; non exiguum hominũ numerum, multorum dierum spatio, huic immani & barbaro mãdato inseruientium, cernere licebat. Quinetiam alii ex specula & loco edito, tanquàm operæprecium facturi, nè cadauera surriperentur, sedulò obseruabãt. Itaque agrestes bestiæ, canes & aues carniuoræ membra discerpserunt humana, eaque huc illuc disperserunt: & tota ciuitas vndiquè visceribus ossibusque hominum constrata fuit, adeò, vt illis ipsis, qui antè fuissent infesto animo in nos affecti, nihil vnquàm crudelius, nihil adspectu horribilius videretur: neque tam eorũ calamitatem, in quos hæc admissa erant, q̃ cùm suamipsorum, tum communis parentis naturæ ignominiã deplorabãt. Spectaculũ enim humanarũ carniũ, non vno loco deuoratarum, sed vbiq; miserè disiectarum (quod omnẽ dicendi facultatem, omnẽq; Tragœdiæ speciẽ longè superat) prope ciuitatis portas cuiusque oculis subiectũ fuit. Nonnulli autem membra, cadauera integra, & viscerum partes etiam intra portas se vidisse dixerunt.

Horrĩdũ spectaculum.

Dũ permultis diebus ista gerebantur, tale quoddã miraculũ accidit. Cùm clara esset serenitas, & aer pulchrè splendesceret, totiusq; cæli oĩa sua cõplexu ambientis summa extaret trãquillitas, derepẽtè colũnæ ciuitatis, quæ publicas & cõmunes porticus sustentabant, multas veluti lachrymarũ guttas quodammodò ex se profuderunt. Forũ itèm & plateæ, nulla pluuiæ gutta ex aere decidente, nescio vndè, quovè modo, aqua adspersæ maduerunt: sic vt ilicò rumor per omnium ora volitaret, terrã, vtpotè rerũ id tẽporis gestarũ scelus & impietatem non ferẽtẽ, inexplicabili quadam ratione, lachrymarum vim ea se fundere, & lapides naturamq; inanimam nefaria ea facinora deflere, quo hominũ naturam tam ferream, tam immitẽ, tãq; ab omni affectione vacuam, iusta reprehensione coargueret. Verùm nugæ & fabulæ, ꝓpè dixerim, hæc quidem oratio posteritati fortassè videbitur: non tamen his, qui eoipso tempore præsentes, de rei veritate satis persuasi fuerunt.

Admirãda ꝓdigia

DE S. METRIA MARTYRE,

vt ait Vsuardus: quem tamen Gregorius Turonensis habet inter Cõfessores (si modò is idem est) cap. 71. vndè ea, quæ sequuntur, descripsimus.

AQVENSIBVS est cõcessus inclytus athleta Metrias, vir in corpore, iuxta historiã actionis, magnificæ sanctitatis: & licèt * ditione seruus, liber tñ iustitia. qui, vt ferũt legẽtes certaminis eius textũ, peracto cursu beati operis, à seculo victor abscessit, sæpius, se in cælis degere, virtutibus manifestis ostẽdẽs. Tempore igitur quodã, cum Franco Eps huius municipii Ecclesiã gubernaret, Childericus, qui tũc primus apud Sigebertũ regẽ habebatur, villã eius cõpetii, dicẽs, qa iniustè ab Aquẽsi ecclesia retineret: & dicto citiùs cõuenitur Eps, datisq; fideiussoribus, in ꝓsentia regis assistit, clamãs & obsecrãs, vt rex ad huius causæ audientiã, præsentiã suã auerteret, nè cęlesti iudicio cõdẽnesur, addens: Scio. n. virtutẽ Metriæ viri beati, q̃ velociter in peruatorẽ suũ irrogat vltionẽ. Deniq; coniuncti *auditores, causam discutiũt. Insurgit Childericus, atque improperãs, criminibus exaceruatũ Epm, q̃ res fisci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi eum vi à iudicio iubet, & *tandèm ablata per iudiciũ præsentiũ villa, trecentis aureis condemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquam contra voluntatẽ eius audebat decernere, nisi quod eidem libuisset.

NOV. 13

*foe. * conditione.*

Franco Episcopus Aquẽsis.

** adiutores.*

** tantùm.*

Deniq; cõdẽnatus spoliatusq; sacerdos, ad vrbẽ rediit, atq; prostratus in orationẽ corã sepulcro sancti, dicto Psalmi capitello, ait: Nõ hic accẽdetur lumẽ, neque psalmorũ modulatio canetur, gloriosissime sancte, nisi priùs vlciscaris seruos tuos de inimicis suis, resq; tibi violenter ablatas, Ecclesiæ sanctæ restituas. Hæc cũ lachrymis effatus, sentes cũ acutis aculeis super tumulũ proiecit: egressusq; clausis ostiis, similiter in ingressu alias collocauit. Nec mora: corripit puasor à febre, decũbit lectulo, exhorret cibum, fastidit & potũ, ꝓfert æstuans inge suspiriũ. Cui ètsi ab ardore febris, interdùm sitis accederet, aquam tñ, nihil aliud, hauriebat. Quid plura? In hac ægrotatione integrum ducit ad annũ, sed mens praua no flectitur. Intereà labitur cæsaries cuncta cum barba, & ità omne caput remãsit nudum, vt putares eum olim sepultũ, nupèr eiectum fuisse post funera de sepulcro. His & talibus mi-

Eps s. Metriã orat, vt res Ecclesiæ suæ erepta restituatur.

ser afflictus malis, serò recogitat, dicens: Peccaui, eo quòd expoliauerim ecclesiā Dei, atque Episcopo sancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantocyus, & reddita villa, sexcentos aureos super tumulum sancti deponite. Est enim mihi spes, quòd res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, solidosque super sepulcrū serui Dei posuerunt. Sed cùm hoc fecissent, statim ille in loco, quo erat, spiritum exhalauit, lucratusq; est detrimentum animæ per adeptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus autem obtinuit vltionem de inimico Ecclesiæ, quam promiserat futuram per athletæ Dei virtutem.

Nota terribile Dei iudiciū in vsurpatorem rerū Ecclesiasticarum.

VITA S. BRICTII EPISCOPI Turonensis, & Confessoris, Authore S. Gregorio Turonensi Episcopo, Hist. Frācorum, Lib. 2. Cap. 1.

NOV. 13

Brictius succedit S. Martino.

POST excessum beati Martini, Turonicæ ciuitatis Episcopi, summi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Brictius ad Episcopatū succedit. At verò hic Brictius, cum esset primæuæ ætatis iuuenis, sancto adhuc Martino viuēti in corpore, multas tēdebat insidias, pro eo q̄ ab eodem plerūquè, cur vanas res sequeretur, arguebatur. Quadam enim die, dum quidam infirmus medicinā à beato Martino expeteret, Brictium adhuc Diaconū in platea conuenit. Cui simpliciter ait: Eccè ego præstolor beatum virum, & nescio vbi sit, vel quid operis agat. Cui Brictius: Si inquit, delirum illum quæris, prospice eminùs. Eccè, cælum solitò sicut amens respicit. Cumque pauper ille à beato Martino, quod petierat, impetrasset, Brictium Diaconum vir beatus alloquitur: Num ego, Bricti, delirus tibi videor? Cumque ille confusus hæc audiens, dixisse se denegaret, ait vir sanctus: Nonne aures meæ ad os tuum erant, cùm hæc eminus loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui apud Deum, vt post me ad Pontificatus honorem accedas. Sed noueris te in Episcopatu multa aduersa passurū. Brictius hæc audiens: Nonne verum, inquit, dixi, istū delira verba proferre? Sed & Presbyterii honore præditus, sæpiùs beatum virum conuiciis lacessiuit. Adeptus ergo, consentientibus ciuibus, Pontificatus officium, orationi vacat: quia quanquàm esset superbus & vanus, castus tamen habebatur corpore.

S. Martinus id obtinuit precibus suis.

Trigesimotertio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamentabilis causa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularii eius vestimenta deferebant abluēda, quæ sub specie religionis erat, veste mutata, concepit & peperit. Qua de re surrexit omnis populus Turonorum in ira, & totum crimen super Episcopum referūt, volentes eum vnanimiter lapidare. Dicebant enim ei: Pietas sancti tuam celauit luxuriā. Non Deus sinat, manus tuas indignas osculando, nos pollui. Illo quoquè è contrario viriliter hæc negāte: Afferte, inquit, infantem ad me. Cumque oblatus fuisset infans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eū Episcopus: Adiuro te per Iesum Christum filium Dei omnipotentis, vt si ego generaui te, coram cunctis edicas. Et ille: Non es, inquit, tu pater meus. Populis aūt rogantibus, vt, quis esset pater, interrogaret, ait Sacerdos: Non est hoc meū. Quòd ad me pertinuit, solicitus fui. Vobis si aliquid suppetit, per vos requirite. Tunc illi magicis artubus hęc facta asseuerantes, insurgunt contra eum in vna conspiratione: & trahentes eū, dicebant: Nō diutius nobis falso pastoris nomine dominaberis. Ille autem ad satisfaciendum adhuc populo, prunas ardentes in birrum suum posuit. Et ad se stringens, vsque ad sepulcrum B. Martini vnà cum populorum turbis accedit: proiectisque ante sepulcrum prunis, vestimentum inustum apparuit, illo sic proloquente: Sicut istud vestimentum ab his ignibus videtis illæsum, ità & corpus meū à tactu mulieris est impollutum. Illis verò non credentibus, sed contradicētibus, trahitur, calumniatur, eiicitur, vt sermo sancti adimpleretur: Noueris te in Episcopatu multa aduersa passurum. Hoc autem eiecto, Iustinianum in Episcopum constituunt.

Falsò ei fingitur crimen, quod non admiserat.

Infans loquitur.

S. Brictius fert prunas ardētes panno illæso.

Eiicitur à sede sua.

Deniquè Brictius Romanæ vrbis Papam expetiit, flens, eiulans, atque dicens: Meritò hæc patior, quia peccaui in sanctum Dei, & eum delirum & amentē sæpè vocaui, cui videns virtutes non credidi. Post cuius discessum, aiunt Turonici Sacerdoti suo: Vade post eum, & exerce negocium tuum: quia si eum non persecutus fueris, ad nostrum omnium contemptum humiliaberis. Iustinianus verò egressus Turonis, Vercellas Italiæ ciuitatem ingressus, iudicio Dei percussus, obiit peregrinus. Turonici eius obitum audientes, & in sua malitia perdurantes, Armentium in eius loco constituunt. At Brictius Episcopus Romam veniens, cuncta, quæ pertulerat, Papæ refert. Et ad sedem Apostolicam residens, plerunq; Missarum solēnia celebrauit: ibi, quicquid in sanctum Dei deliquerat, deflens. Septimo igitur anno egressus Roma, cum authoritate Papæ illius Turonos redire disposuit: & veniēs ad vicum, cui nomen est Laudiaco, sexto ab vrbe Turonica milliario, mansionem accepit. Armentius verò febre corripitur: media autem nocte spiritū exhalauit. Quod protinùs Brictio Episcopo per visum reuelatū est. Qui ait suis: Surgite velociùs, ad tumulandum fratrem nostrum Turonicū pontificem occurramus. Cumque illi venientes portam ciuitatis ingrederentur, eccè istum per aliam portā mortuum efferebant. Quo sepulto, Brictius Episcopus in cathedrā suam regressus est, septem feliciter posteà viuens annos. Cui post quadraginta septē Episcopatus annos defuncto, sanctus Eustochius successit, magnificæ sanctitatis vir.

Redit ad sedē suā.

VITA SANCTI QVINTIANI primò Ruthenæ, deinde Aruernæ Ciuitatis Episcopi: Authore Sancto Gregorio Turonensi Episcopo, De Vita patrū, Cap 4.

NOV. 13

OMNIS, qui se terrenæ materię corpus ferre cognoscit, cogitare debet, nè in his deuoluatur, quæ terrena & carnis huius amica esse noscuntur: quia, iuxta Apostolū Paulum, manifesta sunt opera carnis, plena immunditia & iniquitate. pollutum enim & fœtidum hominem, qui ea sectatus fuerit, reddunt, atque ad extremum fletibus deputant sempiternis. Fructus autem Spiritus est omne, quod in Deo pollet, ac iter, quod in hoc seculo mortificata carne animam exultare facit, in futuro autem gladiis donat æternis. Vndè nos, qui nūc sumus in corpore positi, adspicere debemus, quæ operatus est Deus ī sanctis suis: in quibus tanq̄ splendido, candidoq; ac leuigato meritis tabernaculo, diuersisque virtutum floribus adornato residens, extensa dexteræ maiestate, dignatus est per eos miseratione propria perficere, quæ petissent a

Galat. 5.

E domanda libido.

Vita sanctorū contēplanda.

sicut

ficut nunc per beatum Quintianum, de quo fermo futurus eſt, mentis nobilis generoſitate fulgidum, iuſtitiæ opus plerunquè compleuit. Ergò non nos more peccantium carnis ſectatio ad terrena ſubmergat ac deprimat: ſed potiùs ſanctorum exēplis illectos, prudenter intelligentes quæ Dei ſunt, ſpiritalia nos opera ad cæleſtia ac ſempiterna ſuſtollant: neque in nobis mens ab impudicis actionibus victa luxuriet, ſed æternitatis pro meritis vendicans ſolium, victrix ſapientia regnet.

Igitur beatiſsimus Quintianus Apher natione, & (vt quidam volunt) nepos Fauſti Epiſcopi, qui genitricem ſuam ſuſcitaſſe perhibetur, ſanctuare præditus, virtutum dote fulgidus, charitatis igniculo feruidus, caſtitatis flore præcipuus, ad Epiſcopatū Rhutenæ Eccleſiæ eligitur, expetitur, ordinatur. In quo Epiſcopatu amplitatis adhuc virtutibus, cùm in Dei ſemper operibus creſceret, in auctam anteà beati Amantij Antiſtitis baſilicam ſanctum corpus tranſtulit, ſed nō fuit ſancto acceptabile hoc opus. Vndè factum eſt, vt per viſum apparens, diceret ei: Quia auſu temerario artus in pace quieſcentes viſus es amouiſſe, eccè ego remouebo te ab hac vrbe, & eris exul in regione altera. Veruntamen non priuaberis ab honore, quo frueris. Nòn poſt multum verò tempus, orto inter ciues & Epiſcopum ſcandalo, Gothos, qui tunc in antedicta vrbe morabātur, ſuſpicio attigit, quòd ſe vellet Epiſcopus Francorum ditionibus ſubdere, conſilioque accepto cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cùm viro ſancto nunciatū fuiſſet, de nocte conſurgens cum fideliſsimis miniſtris ſuis, ab vrbe illa egrediens, Aruernos aduenit, ibique à ſancto Euphraſio Epiſcopo, qui Aprūculo quondàm Antiſtiti ſucceſſerat, receptus eſt, largitisque ei tam domibus, quàm agris & vineis, & ille, & qui Lugdunenſi vrbi pręerāt, ſumma cum diligētia eum excolebant: erat enim iam ſenex, & verus Dei cultor.

S. Quintianus fit Epiſcopus Ruthenēſis.

Euphraſius & Aprunculus Epiſcopi Aruernorū. Item Apollinaris.

Recedente autem ab hoc mundo ſancto Euphraſio, Apollinaris, tribus menſibus ſacerdotio ſubminiſtrato, migrauit. Cùm autē hæc Theodorico regi nunciata fuiſſent, iuſsit inibi ſanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei poteſtatem tradi Eccleſiæ, dicēs: Hic ob noſtri amoris zelum ab vrbe ſua eiectus eſt. Deniquè cùm ſanctus Quintianus in antedicta vrbe poteretur Epiſcopatu, Proculus quidam ex ærario presbyter ordinatus, multas ei iniurias intulit, omnemque poteſtatem illi de rebus Eccleſiæ auferens, vix ei & ſatis tenuem quotidianum victum miniſtrari præcepit: ſed per eius orationē à ciuibus correptus eſt prudētioribus, reſtituta ei omni poteſtate, & ab eo illius remotis inſidijs. Antedictus tamen ſacerdos non immemor iniuriæ, ficut quondàm Paulus Apoſtolus de Alexandro, ità & hic de Proculo decantabat, dicens: Proculus ærarius multa mala mihi fecit: reddet illi Dominus ſecundùm opera ſua. Quod in poſterum ei eueniſſe manifeſtum eſt. Erat autem vir beatus in oratione aſsiduus, & intantùm amator populi ſui, vt adueniēte Theodorico, ac vallante cum exercitu vrbē, ſanctus Dei muros per noctem pſallendo circuiret, & vt regioni vel populo Dominus velociter ſuccurrere dignaretur, afflictus in ieiunijs atq; vigilijs, inſtanter oraret. Porrò Theodoricus rex, cùm cogitaret etiā muros vrbis euertere, mollitus eſt miſericordia Domini, & oratione Sacerdotis eius, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam nocte pauore perterritus, de ſtratu ſuo exilit, ac ſolus per viam publicā fugere nititur: perdiderat enim ſenſum, neſciens quid ageret. Quod aduertētes ſui, eumque retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes vt ſe ſigno ſalutari muniret. Tunc Hilpingus Dux accedens propius ad regē, ait: Audi, glorioſiſsime rex, conſilium paruitatis meæ. Eccè muri ciuitatis iſtius fortiſsimi ſunt, eamque propugnacula ingentia vallant. Quod vt pleniùs magnificentia veſtra cognoſcat, de ſanctis, quorum baſilicæ muros vrbis ambiunt, hæc loquor: ſed & Antiſtes loci illius, magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli Epiſcopo iniuriam inferre, aut vrbem euertere. Cuius conſilium rex clementer accipiens, præceptum poſuit, nè vllus ab octauo vrbis milliario læderetur. Quod obtētu Sacerdotis præſtitum, nullus ambigat. Tūc Proculus ille presbyter, irruptis Vtrenſis caſtri muris, ab ingredientibus hoſtibus, ante ipſum eccleſiæ altare gladiorum ictibus in fruſta diſcerptus eſt: reddiditque illi Dominus, ficut Sacerdos cantare conſueuerat, ſecundùm opera ſua.

S. Quintianus ei ſuccedit.

1. Tim. 4.

Theodoricus rex punitur, dū ei exiſium intentat.

Proculus presbyter, viro Dei valdè moleſtus, miſerè perit.

Poſt peractam igitur ſtragem cladis Aruernæ, Hortenſius vnus ex ſenatoribus, Comitatum vrbis illius agens, quendā de parentibus ſancti, Honoratum nomine, in vrbis platea nequiter retineri iuſsit. Quod celeriter beato viro nunciatum eſt. Tum ille per amicos ſuos cœpit rogare, vt eum data audientia ſolui iuberet. Quod ille nullatenùs præſtitit. Tunc beatus ſenex deferri ſe in plateam, qua ille tenebatur, iubet. Al latus autem rogabat milites, vt eum dimitterent. Illi verò timentes, obedire auſi non ſunt Pontifici. At Sacerdos: Ad domum, inquit, Hortēſij me velociter deportate. Erat enim ſenex valdè, & proprijs pedibus ire non poterat. Deferentibus autem eum in domum Hortenſij miniſtris eius, excutiens in eam puluerem calceamenti ſui, ait: Maledicta ſit domus hæc, & maledicti habitatores eius in ſempiternum, fiatque deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. Et dixit omnis populus, Amen. Et adiecit: Quæſo, Domine, nunquàm de iſtius generatione promoueatur quiſquam ad Epiſcopale ſacerdotium, qui Epiſcopum nō exaudit. Egreſſo autem ex ea Sacerdote, protinùs omnes familiæ, quæ in domo illa erant, à febre corripiuntur, & parumpèr ingemiſcētes, ſpiritum exhalabāt. Quod cùm iam die tertia ageretur, vidēs Hortenſius ſibi nihil de ſuis ſeruis reſeruari, timēs nè etiam & ipſe pariter interiret, ad ſanctum virum mœſtus ingreditur, proiectusque ad pedes eius, cum lachrymis veniam rogat. Quam ille benigniſsimè indulgēs, benedictam aquam domui tranſmiſit, illaque per parietes reſperſa, omnis ægritudo protinùs eſt depulſa, ac magna ibi virtus apparuit. Nā & qui morbum incurrerant, ſanati ſunt: & qui ſanati erant, vltrà non incurrerunt.

Nota diuinam vltionem.

Aqua benedictæ vis.

In Eccleſiaſticis verò ſcripturis eruditus eſt habitus hic ſacerdos: ſed & in eleemoſynis magnific⁹ fuit. Nam cùm pauperem aliquem clamare cerneret, aiebat: Succurrite, quæſo, ſuccurrite, & pauperi victus neceſſaria miniſtrate: ignari enim eſtis, ò deſides, an forſitàn ipſe ſit, qui ſe per Euāgelicæ Lectionis ſeriem reficiendum in pauperibus minimis eſſe mandauit. Eijciebat autem dæmonia ſe confitentia. In monaſterium verò Candidobrenſe veniens, cùm energumenum quēdam reperiſſet atrociùs debacchantem, miſit presbyteros, vt ei manus imponerent: ſed cùm eorum exorcizatione larua non fuiſſet expulſa, ſanctus Dei cominùs appropinquans, immiſsis in os eius digitis, perſonam reddit abſolutam. Multa & alia miracula vir beatus operatus eſt, & oratione facta ſæpiùs, quæ petiſſet, à Domino obtinebat.

Mat. 25.

Expellit dæmonē.

Porrò in territorio Aruerno quodā tempore, cùm magna ſiccitas arua conſumeret, & arentibus herbis, nulla penitùs iumentis pabula remanerent, & ſanctus Dei Rogationes illas, quæ ante Aſcēſionem Dominicam aguntur, deuotiſsimè celebraret: die tertia, cùm iam portæ ciuitatis appropinquarent, ſuggerunt ei, vt ipſe antiphonam dignaretur imponere, dicentes:

Nota antiquiſſimū vſum Rogationum ante Domini Aſcenſionē.

Si tu, beate pontifex, deuotè antiphonam imposueris, confidimus de sanctitate tua, quòd protinùs nobis Dominus pluuiam dignabitur benigna pietate largiri. At ille prostratus super cilicium suum, in ipsa platea diutissimè cum fletu orauit. Exurgens autem, antiphonã, quam petebant, imposuit. Verba autem ei ex illa Salo- *3. Reg. 8.* monicæ orationis serie, hæc erant: Si clauso cælo pluuiæ non fuerint propter peccata populi, & conuersi deprecati fuerint faciem tuam, exaudi Domine, & dimitte peccata populi tui, & da pluuiam terræ, quam dedisti populo tuo ad posside ndum. Cumque psallere deuotissimè cœpissent, penetrauit excelsæ potẽtiæ aures humilis oratio confessoris: & eccè contenebratum est cęlum, ac nubibus obtectũ: & priusquàm portam vrbis attingerent, descendit pluuia vehemens super vniuersam terram, itá vt omnes mirarentur, ac dicerent, ad preces beati viri hnc fuisse largitum.

Impetrat pluuiam summè necessariam.

Senuit autem sacerdos Dei, & intantùm ætate pronectus est, vt sputum oris in terram proijcere non valeret: sed adhibito labijs linteolo, in illud saliuas oris exponeret. Non caligauit oculus eius, nec immutatũ est cor à vijs Dei: non sepos uit vultum pauperis, nec metuit personam potentis: sed vna eademque ei fuit in omnibus sancta libertas, vt itá susciperet penulam pauperis, acsi veneraretur togam inclyti senatoris. Obijt autem perfectus in sanctitate, & sepultus est in basilica sancti Stephani ad lęuam altaris. Ad cuius nũc tumulum plerunquè quartanæ febris melancholia compressa restinguitur.

Praclara virtus eius.

Felix obitus.

VITA S. MAXELLENDIS VIRginis & Martyris, vt habetur in MS. exemplaribus, incerto quidem authore, sed fide digna. Stylum hincindè correximus, & quædam contraximus.

NOV. 13.

TEMPORE illo, quo sanctꝰ Vindicianus, à S. Vedasto octauus, Cameracensi seu Atrebatensi Ecclesiæ præsidebat, sancta Maxellẽdis in eadem Cameracẽsi prouincia inclytis admodùm parentibus, & generis nobilitate, & spectata religione claris, patre Humlino, matre Ameltrude, orta est feliciter, sed feliciùs renata. Indè parentum cura diligẽter enutrita, cùm iam adoleuisset, non, vt solet puellaris ætas, vanis adolescentularum conuenticulis & cõfabulationibus sese admiscebat, nec lubricis implicabat moribus: sed toto animo diuino se timori mãcipans, quantùm iuuentus ipsa patiebatur, præcepta Euãgelica intra pectoris sui penetralia complectebatur. Studio & cultui preciosarum vestiũ nullo modo vacare voluit, & ornamenta muliebria prorsùs respuit, meliorem illam animi pulchritudinem expetens, vt ei, cui se vouerat, per omnia placere posset.

Patria & parentes S. Maxellendis.

Optima vitæ institutio.

Fama autem illius & in propinquas & longinquas regiones sese diffundente, multi eam à patre illius sibi coniugem petiere. Sed sciens ille filiã a coniugio abhorrere, eorum preces differebat. Erat in ijs nobilis quidã infaustus, Harduinus nomine: qui vt erat potẽtior cæteris, ita confidentiùs Humlinum & promissis & precibus ad assentiẽdum impellebat: nec priùs destitit, quam voto esset potitus suo. Cumque certus esset sponsalijs præstitutus dies, lætus abscessit. Factum id est puella ignorãte. Itaq; post dies aliquot sciscitantur ex ea parẽtes, velit'ne nubere viro illi, cuius sit forma egregia, magna dignitas, multæ opes: aiuntq; posse eam etiam in matrimonio commodè seruire Deo. Virgo sancta, cuius animo iam hæc & terrena omnia viluerant, petit sibi dari spatium deliberandi in diem crastinum. Interim tota nocte in preces incumbens, orat obnixè Dominũ, nè sinat vnquàm corrumpi corpus suum, quod se vouisset ei castum & integrum cõseruaturam: sed vires atq; robur sibi suppeditet, quo possit vincere aduersarios. Deindè & Euangelicis cõfirmata sentẽtijs, & Angelica, vt aiunt, visione animata, manè accedit parentes, eosque sic appellat: Decet quidem & me, & omnes diuinæ legis cultores, parentibus suis eum, quem par est, habere honorem: sed si quid sinistrum, & à via Dei alienũ persuadere velint, haudquaquàm mos illis gerendus est, sed Deo potiùs obtemperandum. Itá cum ego consilia vestra longè à salute mea discrepare videam, id vobis planè confirmo, me minimè facturam quod hortamini. Ego enim virginitatem meã ab infantia Christo consecraui. Nõ ergò, mi pater, cuiquam, me inscia, despõdere me debuisti, præsertim cum id ætatis iam attigerim, vt possim, quid sit è re mea, peruidere. Etsi autem à vobis dictũ heri est, posse me & coniugio & Deo vacare, mihi certè perabsurdum videtur, prioris spõsi, id est, Christi redemptoris mei amori quemlibet mortalẽ, quantumuis potentem, anteponere. Itaq; mihi prorsùs decretum est, Christi me adiuuante gratia, nunquàm à sancto proposito deflectere. His dictis, nõ sine parentum offensione discessum est.

Recusat planè matrimonium.

Iam verò aderat sponsaliorum dies, & Harduinus vltra modum nuptijs inhians, cum multa amicorum turba aduolat. Porrò Humlinus in magnas coniectus angustias, virginem admodum reluctãtem secum abducit ad locum, contrahendo matrimonio destinatũ. Vbi quãtùm se & dictis & factis virgo opposuerit, vix explicari verbis possit. Iam enim quodammodò pręsentiens imminere sibi cædem, sic coràm omnibus cõstanter & intrepidè locuta est: Video sanè, & admiror vos omnes, dum contra vnam venitis puellam, laborem multum frustrà suscipere, & prorsùs inania agitare consilia. Nam etiamsi Harduinus in ceruicem meam gladium vibret, Christo propitio, cui me tota deuotione commisi, nunquàm me sponsam habebit. Hæc cùm illa dixisset, alijs ad sua reuertẽtibus, ad paternas se recepit ædes, & deincèps plùs solito palam se dedit pijs operibus exercendis: vacabat ieiunijs, vigilijs, orationibus, carnisque macerationi: præstabat eleemosynas, refocillabat inopes, visitabat infirmos, & cætera misericòrdiæ officia exhibebat, idque tanto ardentius, quanto celeriùs se per martyrium ad Christum abituram, illo inspirante, cognorat.

Constanter reijcit sponsum potentem & diuitẽ.

Eius sancta exercitia.

Intereà parentes eius à quodam amico inuitati ad conuiuium, cum familia sua eò se conferunt, sola Maxellende cũ nutrice eius domi relicta. Nolebat enim illa interesse vllis vnquàm conuiuijs & lautitijs, quòd sciret multos inter conuiuas iactari sermones parùm honestos, immò & perniciosos, quibus & boni mores, & sensus hominis facilè corrumpantur. Id vbi Harduinus comperit, lætatur impensè se opportunum iam tempus nactum suæ explendæ libidinis. Adiunctis igitur sibi aliquot satellitibus, properat ad ædes Humlini. Id sentiens Maxellendis, orat Deum, vt se tueatur: indè nutricem hortatur, vt clausis ostijs, ipsam alicubi abscondat: nõ quòd mortem formidaret, sed quòd timeret pudicitiæ suæ. Paret nutrix, obserat fores: veniunt hostes, non curant nutricem, eam abesse affirmantem, irruunt in ædes, perscrutantur omnia, nec tamen inueniunt virginem. Iam tædio affecti recedere volunt, & eccè vnus ex illis eos retinẽs, ait: Si cistam hanc aperiatis, fortassis illic latitantem reperietis. Mox aperitur cista, virgo lugens extrahitur, & ad Harduinum adducitur: qui cùm mœrentem blan-

ditijs

ditijs delinire moliretur, illa constanter ait: Frustrà virulentos ingeris sermones neq; te, neq; tuas minas curanti. Nulla me ratione impedire poteris, quin red dam altissimo, quod ei pollicita sum. Corpus occide re potes, animam non potes. Ego verò Domini mei & animata doctrina, & promissionibus fidens, bona eius credo me in terra viuentium, in sanctarum virgi num cõtubernio iucundissima animi exultatione visuram. Dixit, & totis viribus è manibus improborum se subducit: sed fugientem sequitur Harduinus malitia inflammatus, suoq; eam ense iugulat. Felix anima, palma martyrij, quod semper expetierat, adepta, migrat in cælestes beatæ patriæ mansiones. Harduinus verò vbi vidit sanguinem è corpore virginis manantem, repentè excæcatus est. Quod cernẽtes eius comites, nè ipsi quoquè easdem darẽt pœnas, relicto illo, in sua eum ignominia rediere.

Psal. 26.

Occiditur ab Harduino, dum non vult ei consentire.

Vbi autem cædis huius fama increbuit, parẽtes virginis cum multis aliis tristes eò properant, honorificas ei exequias celebrant: plerique etiam è Clero corpus feretro impositum, in basilica beatorum Petri & Pauli Apostolorum, sanctiq; Sulpitij, quæ in proximo pago, quem Pomeriolas vocant, condita est, sepulturæ mandarunt. Post annos tres fœmina quædã Amaltrudis nomine, vidua religiosa, quæ eam basilicã condiderat, & illic vigilijs & precibus assiduè vacans, nõ nisi ad breue tempus indè exibat: cùm nocte quadam fessa membra quieti dedisset, è cælo lapsam audiuit vocem, ipsam admonentem, vt ad beatum Vindicianum Cameracensem Episcopum eat, illumque hortetur, vt corpus sanctæ virginis è terra leuatum, ad locum cædis eius reportet, quòd Deus illic signis & miraculis eam illustrare velit. Refert illa quæ audierat, ad Episcopum, isque nihil hæsitans, certo die adiunctis sibi nõ paucis è Clero, & vitæ religiosæ viris, quibus se iunxit ingens populi multitudo, fama rei quæ acciderat, excita, ad virginis sepulcrum properat. Cumq; eò ventum est, cum metu & reuerentia leuatum è tumulo corpus sacrum, in feretro cõgruè præparato componitur, & cum hymnorum psalmorumque modulatione ad locum, qui Chaldericus dicitur, deportatur.

Sacrum corpus eius eleuatur.

Peruenit autem ad miserum Harduinum, transferri corpus virginis. Itaque assumpto itineris duce, venit obuiàm sacro corpori, humiq; se sternens, cum lachrymis petit veniam facinorum suorum, recipitque amissum oculorum lumen. Id cernens populus, prorumpit in laudes Dei. Porrò Harduinus tanto affectus beneficio, gratias immensas agit sanctę virgini, & coràm omnibus palàm confitetur, quemadmodùm eam ipse occiderit, & lumine orbatus sit. Postquàm autẽ in Chalderici ecclesiam venere, sacrum corpus illic honorificè conditum est, & Missarum solennijs deuotissimè celebratis, omnibusque ritè peractis, plebs dimissa est. Episcopus verò Clericos & religiosas fœminas illic constituit, vt deincèps ità, vt par erat, omni tẽpore debitum ibi officium persolueretur. In quorũ sumptus necessarios Humlinus sanctæ virginis pater, intra cuius ditionem hęc gerebãtur, omnes facultates suas contulit ecclesiæ illi, eius expensis & opera extructæ. Ei donationi adfuit Episcopus & plebs, quæ tum conuenerat. Eo autem tempore, vt fida testatur antiquitas, multis euidentissimis miraculis per sanctæ virginis merita locus ille floruit, quæ tamen scripta non extant.

Harduino restituitur visus.

Posteà verò corpus eius Cameracum translatum, in ecclesia beati Martini, sanctimonialibus debita illic officia exhibentibus, aliquandiù quieuit. Sed cùm locus ille propter habitãtium demerita, crebris esset incendijs obnoxius, Rotardus vicesimus à beato Vindiciano Episcopus, sanctum corpus indè transtulit in beatæ Mariæ oratorium, quod illic vsq; ad Lietberti, tertij ab eo antistitis, tempora permansit. Qui cùm esset vita sanctissimus, inter alia rectefacta sua, Peronę, vbi fuit ædicula sancti Quintini martyris, in sancti Andreæ honorem monasterium extruxit, idque egregiè tum temporalibus, tum spiritalibus bonis dotauit, atq; eò preciosa corpora sanctę Maxellẽdis & beati Sarij confessoris, Cameraco apportanda curauit. Dies martyrij sanctæ Maxellendis celebratur Idibus Nouembris, ad laudem præpotentis Dei, qui est benedictus in secula, Amen.

Corpus virginis Cameracum trãsfertur.

Is Lietbertus obijt anno 1076.

VITA S. HOMOBONI CIVIS Cremonensis, cultiori stylo scripta à Canonicis Cathedralis Ecclesię Cremonensis, viris doctissimis.

PRAEFATIO AD REVERENDISsimum Episcopum Cremonensem, Nicolaum Sfondratum.

REVERENDISSIMO ET VALDE ILLVstri D. D. Nicolao Sfrondrato Episcopo Cremonensi, Cathedralis Ecclesiæ Cremonensis Canonicorum Collegium S. P. D.

NVLLA vnquàm fuit benè constituta in terris Respub. dignissime Antistes, quæ insignium virorum memoriam, qui egregijs vel belli, vel pacis artibus partam sibi gloriam, posteris ac patriæ tradiderunt, publico aliquo, atq; eo amplissimo, monumento consecrandam non putarit: vt diuinis illos propè honoribus prosequendo, & præclaram benè meritis referret gratiam, & iuuenum animos ad imitandum vehementissimè accẽderet. Qua quidem in re, dum se inuicèm alius alium vincere piè & gloriosè contendit, factum est, vt, quæ vrbium faciem, ciuitatumq; mores ac instituta excolunt maximè, ea ferè suum hinc ceperint initiũ, veluti gymnasia, festi dies, ludi, theatra, statuæ, apotheoses, & alia innumerabilia Sed nihil tamen potuit, aut ad temporis diuturnitatem, aut ad maiorẽ nominis claritatem, aut ad cæterorum deniquè exemplum excogitari aptius quicquam, quàm illorum ipsorũ vitas accuratè diligenterq; præscribere, quorum memoriam velimus esse sempiternam. Etenim illa omnia vis ac tempus labefactabit aliquandò & euertet: hoc autem nullius vnquàm aut hominis, aut temporis consumet iniuria: illa nomen, aut corporis simulacra ignotis non ta faciunt: hoc veram etiam expressamq; animi imaginem effingit, atq; ob oculos ponit. Viuitur enim ingenio, cætera mortis erunt: viuusq; Xenophontis libellus, facilè omnes imagines hominum statuasque superabit. Nos igitur, cùm nupèr in libellos quosdam incidissemus, quibus sanctissima Homoboni ciuis nostri vita continebatur, atq; animaduertissemus duo præcipuè esse in illis vitia, quòd & dicẽdi genus ieiunum esset & incultum: &, quam vno volumine complecti totam viri historiam oportuisset, ea diuersis fuisset libellis fœdè dissipata: nõ alienum duximus ab ea, qua illustrem sanctitate virum, optimè autẽ de patria meritum ac merẽtem, prosequi pietate debemus, si eandem oratione ac stylo elegantiore (absit omnis verbo inuidia) & paulò ornatiore conscribendam curaremus. Neq; enim gloriæ rerum authoris parùm suppeditat scriptoris ingenium: neque nostrum quisquam est, qui non malit Thersites Homeri, quàm Chœrili

Achil-

Achilles esse. At verò Amplitudini tuæ potissimùm, nobilissime Sfondrate, sancti huius hominis historiã dicandam putauimus, vt, sicut quidam magnus vir dicere solebat, docti doctos seruabunt: sic huic lucubratiunculæ, qua sancti viri vita illustratur, sanctitatis etiã tuæ ac nominis splendor accedat, maioremque veritati præbeat authoritatem: simulque, vt virtutes tuas nos admirari, & probatissimam vitæ rationem comprobare declaremus. Ex quo fiat, vt populus fidei tuæ commissus, exemplis excitetur domesticis partim in te, qui præclaram Maiorum ac gẽtilium tuorum indolem tuis ipsius cumulas ornamentis, videndo: partim in sanctorum viris legendo, quæ imitari illũ deceat: atque vt pleno demùm gradu vitæ iter ingressus, tuo ductu ad felicitatem perueniat sempiternam, illius beneficio, cui honor & potestas in secula seculorum. Cremonæ, VII. Idus Nouembris, M. D. LXX.

NOV. 13. *Cap. 1.* *S. Homoboni patria.*

HOMOBONUS Cremonensis fuit, ex honesta Tucengorum familia, patre mercatore, non opulento illo quidem, sed tamẽ nec sordido: quippe cui ab atauis vsque esset domus in vrbe apud ædẽ Diui Aegidij: præterea prædium suburbanum, vndè victui suo necessaria quotannis capiebat. Cuius parentes cælesti quodam mẽtis præsagio, atque afflatu diuino instincti, voluerunt eũ ex sacro baptismatis fonte sublatum, Homobonum nominari. Huius enim nominis, verissimè & appositissimè inditi rationem, tota omninò illius per omnes ætatum gradus traducta sanctissimè vita, adeò apertè declarauit: vt non fortuitum, sed meditatum: non tam hominis, sed integritatis, nomen fuisse videatur.

Cap. 2. *Ab infantia sanctè educatur.* Hunc igitur tanto omine susceptum parẽtes, & ab ipsis incunabulis persanctè educatum, Christianaque inprimis religione egregiè excultum, traduxere ad exercendam eam, quam ipsi faciebant, mercaturam. Sed tanta fuit dictorum conuentorumque constantia & veritate, vt nulla omninò augendæ rei cupiditate permotus, quę transuersam mortalium mentem agit, *Facit mercaturã summa fide.* neminem vnquam sciens deceperit. Erat præterea summa in adolescente comitas, cum singulari grauitate coniuncta; insignisque morum probitas: quibus artibus breui effecit, vt omnium ciuium & oculos in sui admirationem conuerteret, & animos ad beneuolẽtiam alliceret. Deindè parentum iussu, quibus semper *Ducit vxorem.* in omnibus fuit obsequentissimus, virginẽ duxit vxorem, cum qua castissimè semper vixit.

Cap. 3. Mortuo verò patre, iam sui iuris effectus, cœpit cogitare, nobis hic non esse permanentem ciuitatem, spesque hominum vanas esse atque fallaces. Itaque aliam vitæ rationem instituens, qui ab ineunte adolescentia in terris cogere diuitias cœperat, in cælum thesauros congerere cõstituit, sermone Domini, qui *Mat. 26.* semper eius animo inhærebat, admonitus: Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi neque ærugo, neque ti- *Totum se cõfert ad Deum.* nea demolitur. Quarè omni solicitudine augẽdarum opum omissa, quasi à corpore auocatus, ad diuinarũ rerum cogitationem, cura omni studioque pascendæ animæ, eiusque saluti vigilanter inseruiebat: relictaque humana societate, in diuinam se totum insinuabat, ieiunijs, vigilijs, orationibusque assiduè intentus.

Cap. 4. Rem igitur suam, quam mercatura auxerat, cœpit pauperibus erogare, adeò comiter, benignè & liberaliter, vt, cùm cæteræ virtutes essent in eo præclaræ, hæc tamẽ beneficentia principem semper locum ob- *Benignitas eius* tineret. Neque enim eleemosynã rogari se passus est vnquàm: quin ipse vltrò omnibus sua, seque libentissimè detulit, egenis facultates, tristibus consolationẽ, *eximia in pauperes.* erranti correctionem, ignaris sine arrogantia doctrinam, veniam inimicis, fidum deliberanti consilium, mortuis denique orationem, ità vt, cùm minùs sibi, *Pater pauperũ dicitur.* quàm cæteris omnibus, videretur esse natus, vno omnium ore pauperum pater iure merito appellaretur.

Cap. 5. Cæterùm vxor meticulosa, cùm videret profusam viri liberalitatem, vehementer animi discruciabatur: Ac primò quidem eum ab hoc tam sancto proposito, precibus ac monitis leniter auocare: deindè acriùs obiurgando, atque etiam grauibus contumelijs conuicijsque incessendo, absterrere non desistebat. Cuius ille molestam garrulitatem ęquissimo semper animo perferrens, his atque huiuscemodi verbis sapiẽter refellebat: Errare vehementer eam, quæ putaret rẽ imminui, aut bonorum iacturã fieri, si egenis distribuantur, cùm nusquam meliùs, nusquàm tutiùs collocentur: neque vlla rei augendę fructuosior ratio iniri possit, quàm quæ illis, id est, Christo immenso atque inexhausto omnium bonorũ thesauro, fœnori dentur, qui & in præsens centuplum, & in futurum vitam rependat æternam. *Eleemosyna quid præstet.*

Cap. 6. Paterent igitur paruum bonorũ fugacium dispendium: quod illi æquè ac sibi esset ad felicitatem compendium: Venale etenim cęleste regnum nobis Deum Optimum Maximum proposuisse, quod tamen facillimè ac minimo parari possit. Præterea nulla alia re magis Christo Deo similes esse, quàm beneficẽtia, qui nobis corpus etiam suum in cibum benignissimè dederit, ob eamque causam, à Patre omnium rerum hæredem factum fuisse. Ad hæc, leuiùs & expeditiùs ad superos proficisci, qui sarcinarum, id est, diuitiarum suarum partem comiti largiatur: Eluere denique eleemosynam animi sordes. Quamobrẽm desineret deplorare miserè minimam rei temporariæ iacturam: quin potiùs pari secum voluntate ac studio daret operam beneficentiæ: vt, quandò in hoc miserrimo vitæ ergastulo coniugij sorte æquata sibi esset, in perpetua & felicissima vita, æquatam sibi etiam illam cumulato gaudio cernere aliquandò contingeret.

Cap. 7. Hæc atque huiusmodi vir Dei identidẽm inculcando, intemperiem vxoris castigans, summa patiẽtia ac humanitate superabat: Nec ab hac sancta animi sui sententia depelli poterat: quin in dies magis ac magis in ea confirmabatur.

Frequentabat Homobonus domum Dei, nec id die *Etiã noctibus sacram inuisit ædẽ.* solùm, sed nocte etiã, assiduè nocturnis, matutinisque precibus intererat. Quocircà Obertus sacerdos, qui tunc temporis ædibus Diui Aegidij præerat, vir & ipse bonus ac timens Deum, cognita religione viri, singulis ei noctibus ad matutinas preces ianuam templi aperiebat, dato priùs, vt fit, campana signo. Sed cùm aliquandò tempestiuiùs solito Homobonus accessisset, & paulispẽt ante ianuam immoratus esset, valuæ *Miraculum.* templi sponte sua patuere. Cumque sacerdos iret, vt de more Homobonum introduceret, vidit eũ in oratione ante aram procumbentem: & mirum in modũ obstupuit, cùm verè sciret, se vesperi fores diligenter clausisse. Idque etiam paucis pòst diebus cùm accidisset, sacerdos demùm pro comperto habuit, id ope diuina fieri: quòd sex & viginti annis, quibus ædes illas sacras rexit, viro sancto sępiùs accidisse testatus est.

Cap. 8. Frequens igitur ibat vir Dei in templum, vt nunquam, ne vnam quidem noctem intermitteret, nec finito officio, vnquàm recedebat: sed semper in oratione rem diuinam, quam Missam dicimus, ante Crucem *Nota prolixas vigilias.* Domini nostri, & imaginẽ beatissimæ Virginis prostratus, expectabat. Fortè accidit, vt eo tempore esset magna annonę caritas, cùm ipse ab oratione esset domum reuersus, & egeni, qui viderant panis canistrum ad

ad eum afferri, subitò ad Homobonum accurrerent: quibus ille summa cum hilaritate, dum vxor, quæ sibi maxime repugnabat, abesset, maiorem panis partem distribuit. Hora verò cœnæ reperti sunt in arca totidem, quot donauerat, panes, longè reliquis & candore & suauitate præstantiores. Id quod mirata est vxor, miratus est & ipse vir Dei, gratiasque Deo ingentes secum agens, quod factum fuerat, prudenter tacuit, & puellam cuncta, quæ viderat, narrantem, alijs id proloqui inhibuit.

Illustre miraculum.

Cap. 9.

Multis præterea signis Deus eximiam cultoris sui liberalitatē illustrauit: quæ operosum nimis esset sigillatim recensere. Illud tamen neutiquam tacēdum arbitror: Cùm prædiolū, cæteris diuenditis, & in egenos erogatis, sibi pauperibusque seruasset, eoque sossoribus vinum aliquandò ferret, occurrere ei mendici aliquot, ab eo potum petentes: quibus vir sanctus summa cum animi hilaritate & frontis lætitia porrexit. Sed cùm exhausti ferè essent canthari, nec propter vxoris acerbitatem auderet domum reuerti, eos aqua repleuit, ac benedixit: Vinitores aūt se nihil vnquam suauius gustasse afferentes, quærebant, vndè tam bonum vinū habuisset. Vir Dei, qui optimè sciret, quod fecisset, arbitratus se derideri, bibit & ipse incomparabilis bonitatis vinum, gratiasque Deo, cuius esset illud opus, maximas egit: nec tamen, vitandę inanis gloriæ causa, quæ imprudentium hominum omnem rectè factorum mercedem furtim prædatur, quod factū fuerat, cuiquā dicebat, nec exire, atque in vulgus emanare patiebatur. Sed qui eum viderant, dum aquam in vasa infunderet, cùm & ipsi vinum gustassent, hoc miraculum cæteris prædicauerunt.

Aqua mutat in optimum vinum.

Cap. 10.

His atq; huiusmodi quampluribus illustratus quidem miraculis, sed multò magis summa vitæ puritate ad extremum vsque vitæ tempus insignitus Homobonus, tantam, non inter populares solùm atque finitimos, sed eos etiam omnes, acquisiuit fidem, ad quos longè lateque celeberrima illius fama peruaserat: vt hæreticorum plerique ad sanitatem redirent, &, qui nullo prudentium consilio, aut doctissimorum hominum disceptationibus victi, in deprauata iamdudùm de fide & religione sententia obfirmato animo obduruerant, eos Homobonus, sanctissimis verbis & moribus miraculorumq; frequentia, ab omni errore abductos, ad benè beateque viuēdi rationē traduceret.

Plerosq; hereticos vir sanctus conuertit.

Cap. 11.

Cùm verò iam venisset tempus, vt tot suarum virtutum & rectè factorū acciperet præmia: Idibus Nouembris, anno à partu Virginis millesimo centesimo nonagesimoseptimo, more suo, matutino officio penitùs incolumis interfuit: deindè curuatis ante Crucē Domini genibus, in oratione vsque ad horam Missæ permāsit. At, cùm sacerdos hymnum Angelorum cœpisset ante Crucem, manibus in modum Crucis in terra extēsis, procubuit: tum nemine sentiente, cum gaudio ad Deum, suam in patriam cælestem, nullo correptus morbo, migrauit. Sed cùm more suo ad audiendum Euāgelium non surgeret, fuere, qui illum sopore pressum crederent, & volentes eum à somno excitare, è vita excessisse cognouerunt.

Sine morbo suauiter obdormit in Domino.

Cap. 12.

Quarè statim parantur exequiæ, & sepulcrum: volat subitò per vrbem fama: cōcurrunt pauperes vndiquè, patremque suum maximo cum dolore deplorāt, funusque cum lacbrymis ac eiulatu comitantur: ad eum accedunt, amplexantur, & præ ingēti amore deosculantur. Sed eccè virtus Dei in eo se cœpit ostendere: Nā claudi ambulant, cæci vident, multi loquuntur, surdi audiunt, varijsque languoribus oppressi, atque à medicis omninò destituti, omnes curantur. Itaque tota eò ciuitas confluebat. Quarè confestim illo mortuo, constātior sanctitatis eius fama in vicinas vrbes euolauit. Vndiquè ad viri Dei sepulcrum, in eadem Diui Aegidij æde positum, concurritur: votique compotes facti, cum lætitia redeunt.

Miracula ad funus eius.

Cap. 13.

Nam cuiusdam lingua grauissimo impedita vulnere, quod in prælio Hierosolymitano per collum adactum fuerat, expeditissimam loquendi facultatem, qua decem annos prorsùs caruerat, facto voto, recepit. Alius autem dorso gibbero, pectore cōuexo, cuius genua manusq; spasmate obriguerant, cùm sancto viro vouisset, suiipsius corporis factus est cōpos. Cuidam etiam decem & octo annorum adolescenti, a natiuitate muto, pro cuius salute pater viadùm vota Homobono nuncuparat, linguæ vincula dissoluit benignissimus Deus. Adhæc puer octauum iam annum cæcus, simul & ab vtero matris mutus, paternis precibus, perfectum vtriusque sensus impetrauit officium.

Miracula ad sepulcrum eius.

Cap. 14.

Experta est & mulier magnū numinis beneficium: quę cùm iam deplorata propè esset, visa sibi est videre monentem quendam, vnam sibi recuperandæ salutis relictā spem esse, si Homoboni opem imploraret. Id cùm fecisset, exoptatæ sanitati quāprimùm est restituta. Pueros etiam plerosque iam præ morbi grauitate animam agentes, parētum votis, eodem intercedente, Deus condonauit.

Mulier quædā multos iam annos artubus adeò contractis, vt ori genua adhærerent, iuxta sepulcrum sanctissimi viri delata, precibus adhibitis, subitò conualuit: & cum ingenti gaudio, clara Deo voce gratias agens, suis pedibus domum est reuersa.

Cap. 15.

Nec tamen defuit, qui sancti viri famam eleuare & carpere auderet: Sed ita fatuè ac temerè obloquenti, lingua intumuit, vt nulla iam ratione loqui posset, & iam de vita eius ageretur: Verùm pœnitētia interiore ductus, intercessione Homoboni, pristinā incolumitatem recuperauit. Multi præterea immundis spiritibus oppressi, ac pessimè habiti, eiusdem meritis liberati sunt. Inter quos fuit virgo quædam Bergomas, quæ cum diù ante obitum viri Dei ab immundo spiritu vexata miserrimè fuisset, nec vllis vnquàm exorcismis potuisset expelli, quòd diceret, se nunquàm indè discessurum, donèc ab Homobono Cremonensi eijceretur, delata ad diui Homoboni sepulcrum à parentibus, qui ad id tempus se à malo spiritu deludi existimauerant, fugato cacodęmone, ilicò sanata est.

Diuinitùs punitur, malè loquens de sancto viro.

Daemoniaci multi curantur.

Cap. 16.

His & infinitis huiuscemodi miraculis commotus Sicardus Episcopus Cremonensis, & primores vrbis, decernunt ad Pontif. Max. legationem, cuius Episcopus ipse princeps cōstituitur, vt vir Dei tot miraculis decoratus, numero sanctorum adscriberetur. Quod Innocentius III. qui anteà de hoc per quietem a Deo admonitus fuerat, libentissimè concessit, ac cognitis priùs Homoboni miraculis, vitęque sanctimonia, in catalogum sanctorum maxima cum celebritate & religione retulit, anno sui Pōtificatus primo, salutis autem humanę nonagesimooctauo supra vndeciès centesimum, 11. Calendas Ianuarias. Cuius rei diplomata, quę in interiore templi maioris Sacrario Cremonę seruantur, certissimam faciunt fidē, quorum exemplum huic historiæ adscribetur.

Sicardus Episcopus Cremonen.

Adscribitur S. Homobonus sanctorum catalogo.

Cap. 17.

Anno autem millesimo trecētesimo quinquagesimosexto, cùm apertum esset sancti Homoboni sepulcrum, præsente Episcopo & Prætore, multaque clemētissimus Deus ipso illo tēpore edidisset miracula: ea res, eademque dies auspicatissimi illius inter nobilissimos viros Consortij fecit initium: qui tanquàm beneficētiæ Homoboni hæredes facti, sic suæ vrbis pauperes mira benignitate & prudētia ad hanc diem colere perseuerant. Proximo deindè anno, qui fuit millesimus trecentesimus quinquagesimusseptimus, septimo Calēd. Iulij, à Canonicis ac cæteris Cathedra-

Transfertur corpus eius.

lis

lis ecclesiæ clericis translatum fuit viri sancti corpus
in eam maioris templi subterraneam partem, vbi in
marmoreo tumulo compositum quiescit, præter pau
ra quædam ossa, in priore sepulcro relicta, & præter
caput, quod tabernaculo conditum, in ipsius maioris
Cap. 18. templi sacrario custoditur. Quamplurimis etiam po-
stea hic beatus confessor claruit miraculis: vt cùm pa-
tria sua multis se & euidentissimis periculis auxilio
eius ereptam fuisse manifestò cognouerit, hunc iure
optimo inuocet, colat, veneretur, patrocinioque eius
se & nunc esse, & posthàc fore tutam, maximè cõfidat.

EXEMPLVM DIPLOMATIS INNOCENTII TERTII.

INNOCENTIVS Episcopus seruus
seruorum Dei, dilectis filijs, vniuerso
Clero & populo Cremonen. salutem
& Apostolicam benedictionem.
1. Tim. 4. Quia pietas promissionem habet vi-
tæ, quæ nunc est, & futuræ: iustus & mi
sericors Dominus fideles suos, quos prædestinauit ad
vitam, frequenter in hac vita glorificat, & semper in
futuro coronat: quibus & per prophetam promitti-
Mat. 13. tur: Dabo vos in laudem, gloriam, & honorẽ in cun-
ctis populis. & per se pollicetur: Fulgebunt iusti, si-
cut sol in regno patris eorum: mirabilis enim in seip-
Psal. 67. so Dominus, mirabilis in sanctis, mirabilis in cunctis
operibus suis, verum nobis exhibet suæ virtutis indi-
cium, & frigescentem iam in pluribus charitatis igni-
culum, mirabilium suorum signis accendit: assumptis
in his gloriam suam, qui certauerunt legitimè in hoc
Eccli. 36 mundo: ad memorias eorum innouat signa: & mirabi-
lia, iuxta prophetam, immutat: vt qui sanctus est apud
ipsum, sanctus etiã ab hominibus habeatur: & in hoc
præsertim hæreticorum cõfundatur peruersitas, cùm
ad catholicorum tumulos diuina viderint prodigia
pullulare. Licèt autem, iuxta testimonium veritatis,
sola finalis perseuerantia exigatur ad sanctitatem ani
Mat. 10. mæ in Ecclesia triumphanti, quoniam qui perseuera-
& 24. uerit vsque in finem, hic saluus erit: duo tamẽ, virtus
videlicet morum, & virtus signorum, opera scilicet
pietatis in vita, & miraculorum signa post mortem, vt
quis reputetur sanctus in militanti Ecclesia, requirun
2. Cor. 11. tur: nam, quia frequenter angelus Sathanæ se in lucis
Mat. 23. angelum transfigurat, & quidã faciunt opera sua bo-
na, vt videantur ab hominibus, quidã etiam coruscant
miraculis, quorum tamẽ vita meritò reprobatur, sicut
Exod. 7. de Magis legitur Pharaonis, & etiam Antichristo, qui
& 8. electos etiam, si fieri potest, inducet suis miraculis in
Mat. 24. errorem: ob id nec opera sufficiũt sola, nec signa: sed
cùm illis præcedentibus ista succedunt, verum nobis
præbent indicium sanctitatis, nec immeritò nos ad il
lius venerationem inducunt, quẽ Dominus suis osten
dit miraculis venerandum. Hæc autem duo ex verbis
Euangelistæ pleniùs colliguntur, vbi de apostolis lo-
Mar. 16. quens, ait: Illi autem profecti, prędicauerunt vbiquè,
Domino cooperante, & sermonem confirmante se-
quentibus signis: in eo nanque, quod ait, cooperãte,
eos operatos esse demõstrans: & in eo quod sequitur,
sequentibus signis, eos exponens, immò Dominum in
eis miraculis claruisse: hoc etiam Dominus vsque ho-
diè operatur in sanctis, & potentiam suam signis eui-
dentibus manifestat: dum viuorum curat ęgritudines
ad memorias mortuorum: & eos plus posse post mor-
tem, & feliciùs viuere mortuos, qui in Domino mo-
riuntur, quàm qui viuunt in mundo, demõstrat. Sanè
veniens ad præsentiam nostram Venerabilis frater nõ
ster Sicardus Episcopus vester, multis viris religiosis
& alijs honestis personis de sua Diœcesi comitatus,
cuiusdam beati viri, & re & nomine Homoboni, vitã
& actus, necnõ & modum transitus eius humiliter no-
bis aperuit: in quibus & sanctæ ipsius degustauimus
conuersationis odorem, Deumque mirabilem & om
nia opera eius in fide cognouimus, & prædicauimus
gloriosa. Idem etenim sanctus, tãquam lignum, quod *Psal. 1.*
plãtatum est secus decursus aquarum, quod fructum
suum dat in tẽpore suo, prout eorundem nobis asser-
tio, facta tam viua voce, quàm aliorum plurium hone
storum literis, patefecit: adeò in lege Domini medita
batur die ac nocte, vt ei seruiens in timore, & secun-
dum Prophetam, media nocte surgens ad confiten- *Psal. 118*
dum ei, matutinis semper laudibus interesset. Missæ
quoquè officium & alias Horas cum summa deuotio-
ne frequentans, ita assiduis orationibus insistebat, vt
in certis horis aut incessanter oraret, aut horas ipsas
aliquandò præueniret, nisi fortè ipsum solicitudo,
quam super pace reformanda per ciuitatem tãquàm
pacificus vir gerebat, aut occasio eleemosynæ pro pau
peribus acquirendæ, seu alia iusta causa in alijs operi-
bus misericordiæ detineret: qui nimirùm ante Crucẽ
Dominicã ex assuetudine se prosternens, opus quod-
libet faciendo, stando, sedendo, iacẽdo, ad orationem
labia mouere continuè videbatur. Inter alia verò pie
tatis opera, quæ tam circa pauperes, quos secum in
propria domo tenebat, curabat & pariter procura-
bat, quàm circa alios indigentes, quibus viuentibus
humanitatis obsequium, & mortuis sepulturæ benefi-
ciũ consueuerat deuotus impendere, diligentiùs exer
cebat: ipse à secularium hominum consortio segrega-
tus, inter quos virebat, quasi lilium inter spinas: hęre-
ticorum, quorum pernicies nimiùm partes illas infe-
cit, austerus extitit aspernator. Deducto autem sic vi-
tæ sanctæ curriculo, cùm ad matutinale officiũ, prout
dictum est, in festiuitate sancti Bricij surrexisset, cir-
ca Missæ primordia idem se ante Crucem Dominicã
more solito in oratione prosternens, dum cantaretur
hymnus angelicus, beato fine quieuit. Quæ verò, quot,
& quanta miracula fuerint subsequuta, & quot adue-
nientibus ad sepulcrum eius, sanitatis beneficia sint
impensa, cùm longum sit numerare per singula, vnum
inter cætera ad assertionem Catholicæ fidei duximus
expresiùs annotandum. Cùm enim quædam dæmo- *Nota hic*
niaca mulier ad sepulcrum eius deducta fuisset, nè ali *euidẽtem*
qua fraus lateret, eadem primò fuit aqua non benedi- *vim a-*
cta respersa, qua se sapienter adspergi permittens, a- *quæ bene-*
quam secundò respuit benedictam; & vt res euiden- *dictæ.*
tiori experimento pateret, oblatam nõ consecratam
absque aliqua præscientia sibi recipiens, præsentatam
Eucharistiam consecratam subsequenter abhorruit,
nec recepit: quæ & meritis eiusdem sancti liberata re-
cessit. Vt autẽ virtus morum, prout est superius præ-
libatum, licèt omnis dubitatio amoueri ex subsequu-
tione signorum per diuinum iudicium videretur, fi-
de apud nos clarescerent pleniori, nè miraculorũ etiã
virtus aliqua fraude posset vel figmento iuuari, veri-
tatem rei soliciti̇us duximus inquirendam. Fidẽ nan-
que, quam super conuersationem ipsius, absque figmen
to hypocrisis fraudulento, diuinum iudicium, vt di-
ctum est, manifestè ostendere videbatur: per testimo-
nium dilecti filij Oberti presbyteri sancti Aegidij Cre
monensis præsentis, cum Episcopo memorato, recer-
pto ab eo firmauimus iuramento: sub cuius obtesta-
tione, videlicet iuramenti, ipse, qui patrinus eius exi-
stens, per viginti annos & amplius confessionem eius
sępè receperat, quæ de illius sancti cõuersatione præ-
misimus, cum ipso Episcopo & alijs supradictis iura-
tis similiter asseruit, esse vera, & de obedientia, quam
in orationibus, vigilijs, & alijs pœnitentiæ fructibus,
in qua sibi ab eo imposita erat, pius iniuncto satisfa-

ciens

ſens, exhibebat, nos reddidit certiores: ea etiã, quæ de miraculis ipſis fuerant oobis eapoſita, per iuramẽtum omnium prędictorum, qui propter hoc veoerãt, fide ſuſcepimus, pleniori aſſertione ipſius Epiſcopi ſub firmo verbo ſacerdotis reqniſito in virtute obedientiæ concurrente, vt ſic diuinum & humanum ſecuti iudicium, cum maiori procedere ſecuritate poſſemus. Cùm igitur hæc omnia tam de virtnte morũ, quàm virtute ſignorum, ad fauorem petitioois, pro qua Epiſcopus memoratus, & alij ſupradicti ex parte veſtra vehementer inſtabant, coocurrere videremus: de fratrum noſtrorum conſilio, poſt multam deliberatiooem habitam cum eiſdẽ & Archiepiſcopis, quos ſuper hoc ad conſilium noſtrum admiſimus: de diuina miſericordia, & eiuſdem ſancti meritis confidentes: ipſum ſanctorum Catalogo dnaimus aſcribendũ, ſtatuentes, vt in die depoſitionis ipſius, eiuſdem feſtiuitas deuotè à vobis & alijs Chriſti fidelibus aonis ſingulis decęterò celebretur: Indè eſt, quòd vniuerſitatem veſtram rogamus, in Domino & monemus, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mãdantes, quatenùs eiuſdem ſancti memoriã, prout dictum eſt, cum celebritate debita venerantes, eius apud Deum ſuffragia humiliter imploretis, per cuius merita ad gaudia ęterna pertingere valeatis. Dat. Lateran. II. kaleod. Ianuar. Pontificatus noſtri Anno primo.

VITA SANCTAE ALDEGVNdis Abbatiſſæ primæ Malbodienſis, Authore, vt equidem ſentio, Hucbaldo Elnonenſi, qui obijt Anno 930.

AVTHORIS EPISTOLA dedicatoria.

NON immemor veſtri, non Ingratus tam admirabilibus erga me veſtrę ſedulitatis officijs, pàrui voluntati veſtræ. Si tardiùs, quàm voluiſtis, ſi minùs aptè, quàm oportuit, non animo meo, quaſi non curanti, ſed rei difficultati potiùs adſcribatis. Cruda maſſa non facilè modico poteſt igne purgari. Si quis inconcinnam ſubſannauerit orationem, vobis imputate. Malui certè derideri à quibuſdam, quàm vobis non parere. Si cui tamen ideò diſplicuero, quòd purpureos latè ſplendentes non ſolùm non aſſuerim, ſed etiam demerim pannos, ſciat me noluiſſe more puellarum aptare puppas abſque lioeamentis membrorum, aut inanimatas in parietibus effigies colorare: ſed fœminæ ſolidum pectus, immò virilem animum, virtutibus plenum, tanquàm lucernam diuinitùs acceoſam, cunctis ad imitandum ſimpliciter monſtrare. Si placet tranſcribere, diligenter (obſecro) diſtioctiones Capitulorum conſeruate. Præfationem verò, quę quidem geoeraliter agit de ſanctorum omnium geſtis, & ad eos imitandum eahortari cunctos iotendit, & ignauam præcipuè negligentiã, arguens, nec de ignorantia quenquam excuſari poſſe demonſtrans, operantem Dominum in ſanctis amandum & glorificandum oſtendit: ſicut eſt præfixa, Capitulis anteponere curate. Quòd ſi vobis non placuerit, aut doctoribus, ad quorũ audientiam fortè retuleritis: moriatur inter maous veſtras odioſa & inepta membrana, aut deleatur, aut igni tradatur. Quodcunque acciderit, rogo per amicitiam, nè noſtrum nomen in hoc opere ſentiatur.

PROLOGVS EIVSDEM.

MISERATIO diuinæ bonitatis, humanæ ſaluti multipliciter omni tempore conſuluit, & poſt hominis lapſum tam per dicta quàm per eaẽpla iuſtorum, errantes ad viam veritatis reduxit, & ante legẽ, & ſub lege, & ſub gratia formam virtutis imitandam, rudibus in vtroque ſexu miſericorditer exhibuit. Plena eſt vtriuſque teſtamenti ſcriptura, tanquàm cælum reſplendens, nõ ſolùm magnis virtutibus ſeu luminaribus, ſole videlicet ac luoa, ſed etiam minoribus ſtellis: hoc eſt, nõ tantùm claritate veræ lucis, quæ rationalem creaturam illuminat: & voiuerſalis Eccleſiæ pulchritudine, quæ totum clarificat mundum: ſed etiam ſingulorum ſplendore ſanctorum, qui nos in huius ſeculi nocte veluti fulgẽ- *Sãcti cen ſtella con*
tes ſtellæ conſolantur. Qui ergò, donaote Deo, ſanos *ſolantur*
habet ocnlos, ambnlet ad lumen ſolis: veſtigia ſequa- *nos in no-*
tur Domini Saluatoris. Qui verò tantum fulgorẽ infir- *cte ſeculi*
mantibus oculis minùs valet intueri, conuertat adſpe- *huius.*
ctum ad montes, iam veri ſolis lumine candentes, ſanctos ſcilicet Apoſtolos, eorumque ſucceſſores, doctrina pariter & eaemplis totum orbem illuminantes: ſequatur duces velut arietes, gregem ad paſcua præeuntes. Quòd ſi tardior aliquis Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam faſtidit, quod nimis periculoſum eſt: ſi fortia geſta magnorum patrum, aut documẽta propter imbecillitatem fidei ſuæ negligeoter attendit: qnod malè languentis animę indicium eſt: ſaltem vitas ſanctorum, qui proaimis extitere tẽporibus, legens vel audiens, gratiam cooditoris in ſanctis ſemper ope- *Scriptu-*
rantem agnoſcat: agnoſcens, io amorem ipſius inca- *ra in ca-*
leſcat. Si quis etiam delicatus præ teneritudine car- *tholica Ec*
nis viros imitari trepidat, fœminas & puellas tene- *cleſia ſem*
ras, quæ ſui redemptoris amore ſeculum vicerunt, cõ- *per vſita-*
ſiderans erubeſcat. Ignorantia neminem, qui legere *tiſſima.*
vel audire potuit, eacuſabit. Vbi iam ſcripturæ verba oon reſonant? Io eccleſijs à lectoribus quotidiè recitantnr, à cantoribus delectabiliter cantantur, à prædicatoribus vtiliter exponuntur. Quæ patria, quæ ciuitas, qnis pagus, quem nõ decorauit alicuius ſancti patrocinio ſpeciali prouidentia creatoris? Vbiquè per membra ſua Saluator coruſcat. Oleum effuſum nomẽ *Cant. 1.*
eius: vbiquè tonat: vbiquè ſemper plnit per Euangelium, per Apoſtolos, per Doctores, per exempla ſanctornm. Et vt ea multis ad vnnm veniamus, quis alius io vita beatæ virginis Aldegundis amandus, ſequeodus, amplectendus, niſi Chriſtus innuitur? quem adoleſcentula virgo diligens, merito caſtitatis agnum ſequitur quocunquè ierit. In eius itaque laude, qui cùm *Apoc. 14.*
ſit idem in omnibus, operatur magna & minima & diuerſa non diuiſus, ac diſsimilia non diſsimilis, de vita huius virginis ſi loquamur aliquid, ſermonem impolitũ oull⁹ abhorreat: ſed quod effari nitimur, attẽdat.

VITA.

Cap. 1.

ANNO Dominicæ incarnatioois *Nouem-*
circiter euoluto ſexcẽteſimo tri- *bris 13.*
geſimo, circa hæc tempora non *quo die ce*
lõgè multùm Romanæ ſedi Apo- *lebratur*
ſtolicæ pręſideotibus per ſucceſ- *eius tran-*
ſionem Pontificibus, Honorio, *ſlatio.*
Seuerino, Iohanoe, Theodoro, Martino, imperante apud Cooſtantinopolim Heraclio, io Francia regnaote Dagoberto filio Clotarij, qui quartus erat à Clodoueo, quẽ

ſanctus

Patria et parentes eius.

sanctus Remigius baptizauit, orta est in pago Hannonensi virgo Aldegundis ea regali prosapia, patre Vualberto, matre Bertilia. Cuius soror Vualdetrudis maior natu, cuidam satis illustri viro Maldegario, cognomento Vincētio, legitimè fuerat copulata: qui posteà diuinitùs inspiratus, & exhortatione religiosorū virorum animatus, spreuit mūdū, secutus est toto corde Saluatorem Iesum Christum. Eo tēpore multi religiosi viri, Dominicæ vineæ studiosissimi cultores, Amandus Traiectēsis Episcopus, velut imbrifera nubes circunquaq; pluendo discurrens: Arnulphus Metensium, Autbertus Cameracensium pontifices, Eligius Nouiomensis, Audoenus Rothomagēsis, Gislenus ab Atheuis adueniens peregrinus in Galliam, & alij plures in Ecclesia tanquàm in cælo luminaria, partes orbis occidentales irradiabant, & multos tam prædicatione, quàm exēplo vitæ, in viam salutis deducebant. Puella verò Aldegundis, parentū cura diligenter enutrita, diuina gratia procurante, sacris literis imbuta est: quarū scientia valdè proficiens, ac dogmata Christianæ religionis animo complectens, amore cælestis sponsi iam in ipsis puellaribus annis vehementer flagrare cœpit. Parentes enim eius, quanquàm superbi fastu sanguinis essent elati, Christiani tamen nominis memores, quod gerebant, filiam suam ità secundùm Dei timorem educarunt, vt in ipsa iam tenera ætate Domino Christo magis, quàm seculo, placere desideraret.

Cap. 2.

INtereà dum adhuc esset in domo parentum, cælesti frequenter suspensa contemplatione, modò vigilās, modò per somnium, diuina gratia sibi reuelante, cœpit multa visionum genera percipere: quas ipsa describēs, Abbati cuidam religioso, nomine Sobino, de monasterio Niuialensi, commisit. Quas etsi quidam, minùs dignè pensantes quæ legunt vel audiunt, superfluas aut non credendas esse putant: nulli tamen sapienti, mirum aut incredibile videtur, si puella Deo toto seruiens affectu, frequentibus sanctorum Angelorum visionibus, seu vigilans, seu dormiens, pascebatur: cùm econtrà quælibet anima spurcitijs luxuriæ negligenter dedita, dæmonicis nonnunquàm illusionibus deludatur. Igitur vt breuiter ea visa cōprehendamus, audiuit quadam nocte sibi promitti per visionem inæstimabiles diuitias: quas primò terrenas æstimans, statim in spiritu sibi promitti cælestes agnouit. Deindè per visum in sublime rapta, monentem audiuit aliquem, vt caduca postponens, faciliùs adipiscatur cælestia: modò denique vocem audiuit: Non alium tibi quæras spōsum, quàm Dei filium: modò Christum in specie pueri speciosissimi cernit afferētem sibi stolam candidam, palmamque victoriæ: nunc etiam erigitur in spem cælestium, dum audit per visum se futuram esse in societate Angelorum sanctorū. Inter has visiones adspicit diabolum, inuidiæ facibus ardentē, de sua tristē electione: tum Angelum Dei sese cohortantem, vt perseueret in virginitate, & longè se faciat à seculi vanitate. Huiusmodi visionibus non mediocriter consolata, de die in diem in amore virtutū proficiebat, & vt perseuerādo magis proficeret quotidiè, maiora videbat. Siquidem apparet ei puella, quasi de itinere veniens, & à Dei genitrice se missam affirmans, vt, quod vellet, postularet. At illa mox alacriter respōdit, id se desiderare, quod Dominus vellet, Christiq; voluntatem in se fieri præoptare. Vidit frequenter sanctos Angelos exhortātes se: vidit & beatum Petrum, admonentem se de regno Dei. Conspicit etiam Dominum Iesum Christum, in specie solis & lunæ, in figura regni Dei sibi apparentē. In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens, magis magisq; se hu-

Multa ei offeruntur visiones.

miliabat, regno Dei propior fiebat, sponso cælesti feruentius inhiabat. Si quis autē istiusmodi visiones pleniùs nosse desiderat, vitā ipsius reuoluat, de qua nos pauca decerpentes, notitiam tantummodò rerum indicare summatim conamur scire cupientibus, quanti meriti sit hæc virgo, quæ toties Angelicis recreabatur consolationibus secundùm ordinatissimam creatoris dispensationem, qui nouit vnicuique congruentem adhibere dulcedinis suæ moderationem. Et vt harum seriem manifestationum iam terminemus, beata virgo Aldegundis de virtute in virtutem progrediēs, in tantam sanctitatis celsitudinem à Domino meruit sublimari, vt non solum ea somniis, aut per ecstasim frequenter, sed etiam vigilanti manifestè Angelus appareret, familiare colloquium de proposito conseruandæ virginitatis exhiberet, virgo sancta nomē eius fiducialiter interrogaret, & ab eo gloriosum & mirabile suum nomen esse audiret.

Optimi sunt effectus talium visionū.

Angelus ei apparet.

Cap. 3.

CVm verò parentes eiusdem virginis iam eā tradere marito disponerēt, aduocat mater filiam, prædulcibus hortatur alloquijs, nè sibi voluntatem suam abscondat. Patris ac suum indicat desiderium, vt secundùm sui generis dignitatem, generosum non recuset accipere sponsum. Monstrat familiæ numerositatem, prædiorum amplitudinem, fundos, rerum abundantiam, gazas diuitiarum copia refertas, cuiusdam iuuenis diuitias, nobilitatem, pulchritudinem ei blandiendo prætendit. Huiusmodi blandimentis instat mater, animum filiæ ad suam volūtatem conatur inflectere. Igitur Aldegundis, honesta moribus, eloquio suauis, frequens in diuina lectione, ac sedula in diuinæ scripturæ meditatione, quem sponsum eligeret, quem cordis amore gestaret, Dominum videlicet Christum, quem legendo cognouerat, cui se totā deuouerat, tali sumpta occasione iam ampliùs occultare nequibat. Quid, inquit, ò domina genitrix, mater dulcissima, quid mihi blandiris? Quid tot suasorijs verbis oneras animum meum? Non ampliùs tibi celabo voluntatem meam, desiderium meum iam antè diù in corde meo cōceptum patefaciam. Tu mihi nescio quem pauperem memoras sponsum: sed ego talem ac tam diuitem sponsum concupisco, cuius prædia sunt cælum & terra & mare, cuius fundi nūquàm deficiunt, & cuius diuitiæ quotidiè crescunt, & nunquàm minuuntur. Si potes, mater, talem mihi quære sponsum: non hominem peccatorem, petulantem, ac citò moriturum. Hoc audiens mater, licèt non posset mentem virginis à sua constantia amouere, fœminea tamen importunitate sæpè repetebat, admonens filiā de nuptiarum conditione. Sed quid? Incassùm verba fundebat: puellæ mentem in Christo fundatam, quasi turrim non casuram, frustrà pulsabat: Dominum Christum speciosum forma præ filijs hominum, hunc adamauerat, hunc esuriens sitiebat, hūc sitiens esuriebat. Misericordem in pauperes animum gerebat, diuinis lectionibus mentem assiduè pascebat. In respondendo cautissima, mitis omnibus: inter homines nobiles humilis, iunioribus velut æqualis. In parcitate cibi & potus intantùm abstinentiæ dedita, vt sibi nulla sodalium æquiparari valeret.

Mater eam inuitat ad coniugium.

Illa placidè respondit.

Psal. 44.

Cap. 4.

SEd dum animus teneræ virginis assiduè maternis fatigaretur blandimentis, vt suscipiendo sponso voluntati parentum satisfaceret: quibus quidem non obedire, videbatur incongruum: obediēdo verò plùs eos amare, quàm Dominum Christum æstimabat perniciosissimum: prouidentia diuinæ miserationis taliter eam liberauit ab huiusmodi periculo tentationis. Soror ipsius, memorata superiùs, beata Vualdetrudis,

ob amorem sanctæ religionis, a viro suo pari consensu iam se iuncta fuerat: illoque religiosè in monasterio, quod dicitur Altus mons, conuersante: ipsa monasterium sanctimonialium, consilio venerabilis Gisleni, in mõte, qui vocabatur Castrorum locus, ædificauerat: ibique cum ancillis Dei alijs, superna contemplatione dulciter animum pascebat. Susceperat autẽ sacrum velamen, habitum religionis, de manu beati Auberti Attrebatensis & Cameracensis Ecclesiæ Episcopi: qui tunc inter alios sacerdotes DEI eo tempore florentes, ouili Dominico non segniter inuigilabat. Igitur ex inspiratione Diuina famula Dei Vualdetrudis, memor suæ charissimæ sororis Aldegundis, & valdè metuens, nè vinculo carnalis alligaretur amoris, & exoptans toto desiderio secum illam habere sociam in habitu sanctæ conuersationis, & curam adhibere sororibus illius congregationis, misit literas matri postulans cum obsecratione sororem sibi destinari, secum aliquandiu illam dicens velle demorari: non parum consolationis ex illius præsentia videri sibi conferri: quandò matri placeret, statim se remissuram. Annuit mater, filiam dirigit: & quibus erat vna mens Domino seruiendi, fit etiam vna domus opportunè simul habitandi. Quis dignè potest effari, quantum ædificationis ex mutua locutione acquisierint? quantum exemplum operationis bonæ cæteris sororibus ea sua conuersatione præbuerint? Cerneres illas ex Euangelio sorores Martham & Mariam Magdalenam Domino Saluatori certatim ministrantes: sed non facilè discerneres, quæ magis harum eligeret ad pedes Domini sedere, cùm hoc vtraque satageret, & curis exterioribus inuita deseruiret.

Nota hæc de sorore eius Vualdetrude, & marito illius Vincētio.

S. Aldegundis mi- git se sorori suæ in cœnobio.

Luc. 10.

Cap. 5.

NOn multum temporis elapsum erat, & eccè mater illarum, fœminea suspecta solicitudine, nè filiæ suæ virginis animum soror eius alienaret a seculo, sacrumque velamen illam persuaderet suscipere, mittit ad monasterium, & reuocat ad se filiam virginem. Beata verò Vualdetrudis in uita quidem remittit sororem, nè matrem offendat: sed obnixè deprecando exhortatur eam, vt à seculo se faciat prorsùs alienam, immortali se præparet sponso: quàm citiùs valeret, ad cœnobium reuertatur. Illa mœsta valefaciens sorori, reuertitur ad matrem, quæ tunc morabatur in prædio suo, quod nuncupatur Curtisolra. Non autem immemor, iuxta scripturam, honorandos esse parentes: bonæ indolis puella condecentem reuerentiam exhibet matri, humilians se ad pedes eius, deprecatur cum lachrymis, vt in habitaculo, quod erat iuxta ecclesiam, sibi daret licentiam habitandi: dicens, nõ sibi congruũ inter viros ac mulieres seculares conuersari. Memorat etiam genitrici suæ, quàm sanctè, quàm religiosè soror sua Vualdetrudis in monasterio se haberet, qualiter ancillas Christi de seculo conuersas instruendo moneret, quàm sublimia quotidie de regno cælorum admonens edoceret. Dum talia matri virgo referret, & ea matri gratia satis æstimaret, illa non modò sibi non placita, sed etiam multùm onerosa demonstrans, irata, comminata est ei plagas, si de talibus ei vltrà facere sermonem audiret. Virgo verò sapiens non solùm illius minas patienter sustinuit, sed etiam verbera sustinere parata, prudenter siluit. Mater autem optima linteamina proferens, filiæ tradidit, & ut indè spõsalia sibi vestimenta præparet, imperauit: disponens eam in proximo, nobili cuidam iuueni lege nuptiarũ copulare. Virgo ergò linteamina suscepit, domunculam secus oratorium, quam a matre impetrauerat, vestes ad vsus baptizatorum in nomine sanctæ Trinitatis, pia fraude componit, corpusque suum vehementer affligens, die noctuque Dominum cum lachrymis deprecabatur, nè a societate sanctarum virginum alienaretur, nec alii sponso, quàm Domino Christo, sociaretur. Exaudiuntur preces virginis: nuptiæ, quas inter quindecim dies mater filiæ parabat, differuntur: iuuenis, cui despondere eam cupiebat, nè veniret, per multos dies præpeditur.

Reuocata redit ad matrem.

Exo. 20.

Corpus suum valde affligit.

Cap. 6.

CVmque mater eius ægrotaret, & iam de vita desperaret, uocat virginem filiam suam, dat ei aurum & argentum, vestimenta preciosa, prædia, villas, seruos & ancillas, & omnia, quę habebat, præter illa, quæ pauperibus in præsenti pro remedio animæ suæ distribuit, & quæ in vsus seruorum & ancillarum Dei, in cęnobijs Domino famulantium, delegauit. Defuncta verò matre, atque in prædicta villa Curtissolia, & in ecclesia sanctæ Dei genitricis, à Dei sacerdotibus & alijs Ecclesiasticæ dignitatis ordinibus, iuxta virum suum sepulta: audiens Eudo iuuenis, cui præfata mater filiam suam in coniugem dare disposuerat, obitum eius, nihilominus instat, vt virginem vxorem accipiat, imperatque fidelibus suis apparatum preparare nuptiarum. Quod cùm audisset virgo, valdè timuit: fugiensque noctu in locum nemorosum, qui vocatur Malbodius, aliquot diebus ibi latuit. Sed cùm audisset aduenisse sanctum Amandum atque venerabilem Autbertũ Episcopos in monasterium Altimontis, cùm magna cordis humilitate, nudis pedibus illuc properauit, ad vestigia eorum sese prostrauit, desiderium cordis sui aperuit, contrarias tentationum passiones sibi per insidias diabolicas irruentes indicauit. Tunc beatus Amãdus, iam penè toti notus orbi fama celeberrima virtutum, qui tanquam in messe Dei strenuus operator, multas per circuitum nationes ad fidem perduxerat catholicam, multa cœnobia virorum ancillarumque Dei construxerat, aperiens os suum, doctrinæ cælestis imbre facundum ità puellæ fatigatum roborauit animũ, vt non solùm ipsum respueret mundum, verum etiam parata fieret pro Saluatore Christo, si foret occasio, subire martyrium. Quid plura? Deducta est à sanctis Episcopis in oratorium quoddam eiusdẽ cęnobij, dedicatum in honore & memoria sancti Vedasti: vbi sacerdotali benedictione consecrantes, eam æterno sponso Saluatori desponderunt, sacrumque velamen in habitum sanctæ religionis super caput eius imposuerunt.

Mater eius abit è vita.

S. Amandi encomium.

S. Aldegundis accipit sacrum velamen.

Cap. 7.

BEata igitur Aldegundis de Altomonte reuersa in locum, vbi priùs latuit, quem ipsa Malbodium nominauerat, qui locus adhuc desertus erat, cępit sagacissimè locum excolere, vepribus & arbustis radicitùs extirpatis, habitacula construere, seruos & ancillas Dei ibidem congregare. Denique post ædificium ibi ecclesiam extruxit in honore & memoria sanctæ Dei genitricis Mariæ: in qua laudes diuinas & orationum vota quotidiè persoluebat. Tunc seculi huius diuitias pro nihilo reputans, prædia sua & facultates, omnia ornamenta, quæ sibi parentes reliquerant, ad loca sanctorum legaliter distribuit, & pauperibus erogauit: ut illam perfectionem attingeret, vndè Dominus dicit: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni, sequere me. Locum verò, ubi mater & pater eius sepulti fuerant, in melius reparauit, & ibidem duodecim sanctimoniales ad seruiendum CHRISTO Domino constituit. In supradicto verò loco Malbodio, consilio beati præsulis Amandi, & auxilio Dagoberti regis, cum duabus sororis suæ beatæ Vualdetrudis filiabus semetipsam contradidit, atque multis alijs ibi secum in sanctæ religionis habitu cógregatis, in sancta

Malbodij cœnobium extruit.

Mat. 19.

conuersatione permansit, cunctisque se videntibus exemplum bonorum operum dignum imitatione reliquit. Erat autem famula Dei fideliter sponso suo deseruiens in humilitate, in obedientia, in patientia, corpus ieiunijs attenuans, perooctans in vigilijs & orationibus, lõganimis in spe, domesticis suis mansueta, modesta colloquendo, seu res ecclesiæ conseruando, benigna distribuendo.

Eius virtutes & exercitia

Cap. 8.

DVas autem neptes, filias sororis suæ cum magna diligentia regulariter in monasterio erudiebat, & vt Dominum Christum sibi sponsum eligerent, ab ipsis infantiæ rudimentis diligẽter edocebat. Harum vna Madelberta, altera vocabatur Aldetrudis. Quæ videlicet Aldetrudis, puella bonæ indolis, materteræ suę mores & uitam satagebat imitari, secusque pedes illius indesinenter accumbens, doctrina vitæ sitiebat informari. Quæ cùm multis floreret virtutibus, humilitati præcipue & obedientiæ dedita erat. Huic aliquandò beata virgo Aldegundis præceperat, ut fragmenta ceræ coaceruaret in vnum sollicita, nè uel minima rerum monasterij deperirent. Illa dicto citius paruit, dispersa ceræ fragmenta collegit, ignem accendit, vas æneum, id est, peluim, cera plenum superimponit. Sed cùm dominante flamma strues lignorum combusta decideret, atque sartago feruens, ignis ardore circumcincta, in partem alteram declinaret, ac magis inde focus exæstuaret, timens virguncula, nè quid damni contingeret, armata fide, manibus nudis exertisque brachijs de medio flammarum luterem bulliẽtem festina sustulit, nihilq; penitùs in cute suæ carnis ꝑpessa lęsionis, in pauimentum deposuit. Tantum apud Deum & meritum iubentis, & virtus obedientis sine dubitatione promeruit.

Duas neptes suas piè in cœnobio instituit.

Insigne miraculum.

Cap. 9.

BEata verò Aldegundis a proposito suo non deficiebat, sed de virtute proficiẽs in virtutem, sicut a pueritia cœperat, in sanctis operibus quotidiè perseueranter abundabat. Cùm enim adhuc esset in domo parentum, ætate quidem tenella, sed corde matura, quicquid sui iuris erat, pauperibus misericorditer erogabat. Si virgini pecunia nonnunquàm deerat, voluntas tamen largiendi, sibi nunq̃ decrescebat. Mater autem eius Bertilia, non modicum pecuniæ thesaurum congregauerat: qui licèt filium non lateret, occultante matre locum, nihil tamen inde tulit ante mortem illius. Facta autem superstes parentum, ilicò pauperibus cœpit matris thesaurum erogare. Procedente autem tempore, cùm iam fieret mater familiarum cum sorore sua, vocat fidelem ministrum, profert argẽtum ad comprobandas vestes in opus seruorum & pauperum Christi, iubens, vt, si quid de pecunia superesset, sibi referre deberet. Implet seruus dominæ suæ præceptum: emit copiam vestium: quod remansit pecuniæ, refert: argenti quantitas integra reperitur, ac si nihil expensum fuisset. Stupefactæ super immensa largitate creatoris, qui explicare valet, quantas Deo gratias egerunt?

S. Aldegũdis adhuc puella benignitas in pauperes.

Præclarũ miraculũ

Cap, 10.

QVadam etiam nocte dum ambæ CHRISTO Domino deuotæ sorores, de dilectione cælestis sponsi, & conuersatione regulari, & salute sororum, a summo pastore sibi creditarum, solicitè peruigiles meditarentur, candela coram posita, subitò cadens extinguitur. Cumque præstolarentur, vt ab aliquo superueniente re accenderetur, & aliqua fieret mora, virgo lucis amatrix porrexit manum, lucernam accepit: in cuius manu continuò lucerna diuinitùs lumen recepit. Quo miraculo, Dominus Iesus Christus, qui est lux vera, se præsentem esse ancillis suis manifestauit quas in suo nomine congregatas, nec ad momentum perpeti tenebras permisit.

Aliud haud vulgare miraculum.

Cap. 11.

NOn multo post tempore, dum eædem cælesti spõso dilectæ germanæ, sibi commissi gregis curam gererent, incedentes per cœnobiũ, negocij quid acturæ, venerunt ad basilicam beati Apostolorum principis Petri ad horam orationis sextam. Pulsauerunt ostium: aberat ianitor templi, sed non aberat celi ianitor, qui statim famulabus suis fores ecclesiæ clausas reserauit, ne gratia fraudarentur orationis, & animus earum, velut arcus in seruitium diuinum extentus, relaxaretur ab intentione supernæ contemplationis. Tunc intrantes domum orationis, solito deuotius & maiori compunctione debitum persoluentes officium, cum alacritate mentis ad sua reuersæ sunt.

Templi fores diuinitus patefiunt.

Cap. 12.

SEd vt paulùm superiora memoremus, postquàm virgo sapiens Aldegundis secularibus pompis alienata, sanctimonialibus vestimentis est induta, rursus angelicis admonitionibꝰ roborata, visione mirabili, qua Dominum Iesum tunquàm splendentem circunstantibus angelicis videre meruit, lętificata, memor etiã sermonis Amandi viri Dei, de omnimodo contemptu temporalium, & culmine perfectionis, quod priùs iã complere cęperat in parte, modò deliberat omnibus, quę possidebat, ex toto renunciare, nihil in terra possidens, in cęlo cupiens thesaurizare. Fecit ergo describi thesauri sui summam, & totius pecunię, quam habebat in auro & argento, gemmisque & ornamẽtis regalibus, quę sibi collata fuerãt a rege & regina, principibus & cognatis, & parentibus suis, post velationẽ capitis sui, ac post largas donationes, quas pauperibus Christi consilio beatorum Amandi atque Autberti Episcoporum distribuerat, & hęc omnia virgo prudentissima, domus Dei decorem etiam exterioris diligens, ac decus ecclesiarum, deuota mente donauit. Prędia verò possessionesque infinitas, ad vsus inibi regi Christo famulantium publica donatione concessit: cętera vniuersa in sumptus pauperum delegauit, nihil sibi pręter vile reseruans indumentum, sanctę religioni congruum, atque uictum quotidianum, quo cum reliquis ancillis Dei communiter uiuebat. Sed Domini Saluatoris benignitas, vt in fide corroboraret animos famularum suarum, non distulit ostendere, quàm sibi gratus esset pro sui nominis amore transeuntium contemptus rerum. Eo nanque die, quo famula Dei tam gloriosum opus largitionis suę compleuerat aduesperascente, dum ipsa iubente ministri sibi deferrent ad potandum aquam de fonte, qui nuptiarum celebratoribus in Cana Galilęę vinum ex aqua largitus est, ipse fontis aquam sponsæ suæ refocillandę mutauit in mirabilis vini saporem. Quod factum cùm omnibus ancillis Dei in monasterio innotuisset, tantus amor Domini Christi mentes earum inflammauit, vt intuitu dilectionis illius, nulla deinceps aliquid terrenum possidere curaret.

Omnia sua dat ecclesijs & pauperibus.

Ioan. 2. Aqua in vinũ mutatur.

Cap. 13.

ACcidit aliquandò, vt vna famularum vrceolum aqua repleret, qua sancta virgo manus suas ablueret deberet. Intercurrente ergò mora, vacuatus est vrceus ad alios vsus, illa nesciente, quæ vas impleuerat. Cumque fusura esset aquam in manibus eius, & vacuum reperisset vrceum, tremebunda recurrere volens ad fontem, subito sensit vrceum aqua repletum. Hoc signo cunctis in cœnobio manifestato, meritum virginis admirantur, laudes ab omnibus Domino Iesu referuntur.

Miraculum.

Cap.

Cap. 14.

QVadam die beatæ virgini piscem adhuc viuentem piscator ipsius detulit: quem studio charitatis ad seruorum Dei superuenientium vsus magis, quàm ad suos reseruans, in fontem proximum iactari præcepit. Qui dum aliquando prope ripam nataret, saltum in aera dedit, & in siccum deueniens, in arida palpitare cœpit. Aduolant corui de vicino crocitantes, vnguibus & rostris piscem laniare volentes. Mirabile dictu, & insolitū dictu: iuxta pascebat agnus, qui minor cæteris pecoribus, celeriter accurrit, piscem a deuorantibus eripuit, cornibus & pedibus ac totius corporis nisu contra pugnans, coruos abegit. Quò sorores, de monasterio noua bella prospicientes, festinanter aduenerunt: piscem incolumem inuenerunt, non sine grandi admiratione, famulæ Dei Aldegundi reportauerunt. Sed idem agnus defensor piscis, tam diu prosecutus est, donec in præsentiam virginis Abbatissæ piscis oblatus est.

Cap. 15.

Vide malignū dæmonem.

QVodam verò tempore sorores monasterij focū accenderant, & vt sibi moris erat, ad abluenda indumenta, caldariam cum aqua super focum suspenderant. Vna autem ex illis tunicam beatæ virginis Aldegundis habens indutam, iuxta prunas adstabat: olla iā æstuante flāma bulliebat, cùm eccè serpens antiquus, inuidens humili famularum Christi officio, propiùs adstantem igni, coniecit in focum, & aquam feruentem super ipsam effudit. At illa cùm caderet, sanctæ Trinitatis nomen inuocauit. Ancillæ verò Domini festinantes accurrerunt, de medio flammarum eam abstrahunt, & quam timebant ignis ardore membratim resolutam, orationibus & meritis beatæ virginis suffragantibus, illæsam reperiunt.

Cap. 16.

INter alia diuinæ consolationis beneficia, quæ gratia Domini Saluatoris huic virgini conferebat, illud non mediocriter admirandum est, quòd eam angelica visitatione sæpè familiariter consortans, aliqua mœstitia diutius affici non permittebat. Quod etiā ex paruis facilè coniectari potest. Audierat. n. aliquando de se prolatum detractionis verbum, a quibus est pessima consuetudo semper derogare de melioribus. Cumque animus, vt est humanæ fragilitatis, aliquantulùm indè cruciaretur, adest Angelus cōsolans solitò eam, verbisque dulcibus permulcens: Quid, inquit, o dulcissima virgo sponsa domini Iesu Christi, quid in verbis ociosorum & inuidorum contristaris, cùm tibi sedes parata sit regni cælestis: illis autem, nisi resipiscant, æternum supplicium & pœna seruetur infernalis? Talibus virgo recreata sermonibus, obloquentium vanitates non curauit vlteriùs.

Ociosis familiaris obtrectandi libido.

Cap. 17.

Tomo V. Octobris 9. cap. 12.

POst hæc autem, vt in vita B. Gisleni plenius inuenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum, tanquàm frumentum maturum in horreum cæleste condendum, palea carnis deposita migraret: in ipsa verò hora, beata Aldegūdis vigilijs & hymnis in ecclesia cœnobij Malbodiensis, coram altari gloriosæ genitricis Domini nostri Iesu Christi Mariæ, incumbebat suppliciter. Et quoniam illum in hac vita multùm dilexerat, ut potè cuius doctrina culmina virtutum edocta conscenderat, Domini Saluatoris gratia reuelauit ei, & cuius esset meriti, quem exhortantem susceperat: & quòd illa sequeretur in proximo, quò dux ille præcedebat. Orans enim, in ecstasi mentis eleuata, contemplatur senem virum, cano vertice reuerendum, sacerdotalibus & præclaris vestibus indutum, baculum manu tenentem, ad superna transire, turbamque copiosam albatorum ante & post eū iter habere: seipsam quoque virgo sancta lætabatur in eodem comitatu simul properare. Cumque requisita, quis esset dux ille tam gloriosæ multitudinis, respondisset se nescire, sic Angelus inquit: Amabilis Deo Amandus à seculo migrauit, & quoniam in vita sua sine macula, seipsum gratia Dei curauit seruare, atque sibi commissa talenta disponendo fideliter duplicauit, modò cum sanctis animabus, quas verbo & exēplo Domino acquisiuit, ad gaudia sui Domini tam gloriosus ascendit. Hanc visionem prudentissima virgo nulli secum habitantium eo die reuelans, beato Gisleno mādauit, ut cū sorore beata Vualdetrude gratia visitationis ad se dignaretur venire: quibus venientibus in locū, qui dr̃ * Meruius, festinauit obuiā ire. Cumq; visionē suam inter alta salutis colloquia beato Gisleno manifestasset, intelligens vir Dei, quid illa visio præsignaret, altè suspirans: O charissima soror, inquit, amabilis & deuota sponsa regis æterni Domini nostri IESV Christi, gratias age sine intermissione diuinæ dignationi, quæ tibi dulcissimi pastoris & iam factum ad cælestia transitum, & tuum in proximo futurum, præmonstrauit. Vndè quia cælestis iam dulcedinem patriæ, saporemque, Domino reuelante, prægustasti, necessarium est, ut omni instantia in eius obsequio perseueres, donec ea, quæ se diligentibus repromisit, merearis adipisci.

S. Aldegundi reuelatur obitus S. Amandi.

Visio.

** Meruinus.*

S. Gislenus ei exponit visionem.

Cap. 18.

Videt dæmonem.

VIdit etiam aliquando beata Aldegundis in visu, demonstrante Domino, valdè tristem humani generis inimicum: ac percontans illum sollicitè, requisiuit quæ tanta contra humanum genus esset eius peruicacia: quid emolumenti sibi futurum speraret, dum tot millia hominum ad infernum impellere non cessaret. Cui malignus respondit inuidiæ non modicæ se dolore torqueri contra filios Adæ: qui quotidie illuc ascenderent, vnde miser ipse cum suis exularet.

Fatetur satan inuidentiam suam erga genus humanū.

Cap. 19.

STudiosissima diuinæ legis, indefinenter esuriens verbo cælesti satiari, virorumque sanctorum ac religiosorum vitam cupiens imitari, beatum Humbertum apud Mariculas habitantem, virum in sanctitate magnificum, illustratum scientia diuinæ scripturæ, signum Crucis ab Angelo expressum gestantem in vertice, virgo prudens visitauerat: pabulo diuini verbi per aliquot dies affluentia oris eius epulata, cum illo circa vicina monasterij quadam vice deambulat: sed æstuante feruore diei, cum penè siti deficeret, orāte viro Dei cum ipsa virgine, fons ilicò dulcis è terra nouus emanauit: virgo reficitur, fons vsque in præsens non deficit. Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem prænoscēs, lineas vestes ad vsus exequiarum suarum ab ipsa virgine postulauit: propter quas dum mitteret deferendas, missus alter à virgine præsaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum vestibus postulatis occurrit.

S. Humberti encomium.

Miraculum.

Cap. 20.

BEata igitur Aldegundis, quæ sibi Dominum Saluatorem elegerat sponsum, frequentibus Angelorum consortata visionibus, qui sæpius illam multis modis, vt potè conseruam & conciuem recognoscentes, familiariter alloquebantur, præsciens ex reuelatione spiritussancti dormitionis suæ diem appropinquare, dêprecata est Dominum, vt qui sanctos sanctificat adhuc, & iustos iustificat adhuc, & qui flagellat omnem filium, quem recipit: dignaretur ancillam suam in præsenti, sic flagellando carnem, purgare, quatenus anima post hanc vitam in requiem Dñi sui sine

Apoc. 22. Prou. 3. Hebr. 12.

macula valeret introire. Sciebat enim in hac vita neminem tam perfectum esse, qui posset omnis peccati contaminatione prorsus carere. Non distulit diuina bonitas præstare misericorditer, quod illa petiuit humiliter. Nam in dextera mamilla, non post multum tempus morbus, qui vocatur cancer, obortus est, qui corpus illius exæstuans, vsque ad vltimum diem vitæ depastus est. Virgo verò prudens, exemplo beati Iob, aliorumque sanctorum, patienter sustinebat, & tanquam accepto diuinitùs dono congaudens, supernæ dignationi sapienter gratias agebat.

Cancer morbus eâ corripit. Fert patientissimè

Cap. 21.

CVm autem adesse tempus resolutionis eius Angelus præmonuisset, prædictoque die nulla molestia corporis eam fatigaret, apparente sibi rursus Angelo, cœpit queri cum eo, cur differretur a regno sibi parato. Cui ille: scias, inquit, sanctos Angelos hoc tibi à Domino impetrasse, vt ad perfectionem virtutum adhuc habeas spatium temporalis vitæ. Sed eùm aliquando tertiana febre laboraret, hebdomada transacta, circa mediam noctem, immittente diabolo, tantus illam sitis ardor innasit, ut nisi mox biberet, videretur exanimari. Cumque viriliter reluctans, a potu vellet abstinere, vimque febris, non hostis tentationem reputaret, confugit ad orationem. Et eccè ante lucem vidit antiquum hostem, terra & horrenda facie sibi assistentem, qui fateri coactus est, quòd tantum illi sitis immisisset ardorem: addidit blasphemus, dicens beatę virgini, restare adhuc duram atque arctam viam, in certumque esse, vtrùm in Dei seruitio perseueraret. Cui virgo constanter: Dominus, inquit, mihi adiutor est, nô enim minas tuas. Continuò satanas aufugit cõfusus, & sitis ab ea recessit. Post tentationem verò diabolicam, adest multipliciter consolatio diuina. Videt enim in visu tanquam a Domino se postulatoêm eius amore perseuerantiam, ac velut apparentem sibi sacerdotem ipsum Dominum, quod petebat, clementer annuentem. Videt etiam beatum Petrum Apostolum, sibi panem candidum deferentem, seque de manu eius illum cũ ingenti lætitia suscepisse. Soror quoquè eius audiuit cælitus per soporem, & suam à Domino acceptam pœnitentiam, & sororem suam virginem promeruisse Christum.

Satan cogitur suas et fraudes fateri.

Cõtemnitur ab ea.

Visiones S. Aldegundis.

Cap. 22.

INtereà dum virginis animus huiuscemodi visionibus assiduè pasceretur, & ad cælestia contemplanda sublimaretur, offertur ei paruulus, cuius iam a suis vita desperabatur: quem ipsa protinùs ante cornu altaris proijci iussit. Quod ut factum est, confestim redditus est sanitati. Cumque renunciaretur virgini de subita sanitate infantis, & animaduerteret, hoc ideò contigisse, quòd illum contigerit locũ, quo viderat ante paucos dies transisse Dominum: quid ait si Deo gratias ageret? Viderat enim non multò antè, quasi staret in platea, ac velut igneus globus de cælo super se veniret. Quarto verò die post hæc, media nocte Dominica, cùm ad vigilias ingrederetur ecclesiam, vna de sororibus egressa, cernit plateam, in qua visio priùs apparuerat, nimia luce splendentem, cùm eadem hora tenebrę occuparent terram. Manè facto, colloquentibus inde & mirantibus, intellexit beata virgo causam tanti splendoris, noluit tamen earũ tunc manifestatoit. Non post multum accessit & alius testis harum visionum, affirmans illi, se vidisse Dominum nostrum Iesum Christum cum exercitu Angelorum, ante cornu altaris ipsi virgini colloquentem. Requirens autem ab homine visionis horam, recognouit ipsam fuisse horam, qua viderat Dominum in visione. Quarto die post hæc sanatus est puer, vt suprà dictum est.

Puer moribundus sanatur.

Cap. 23.

SAcerdos quidam boni testimonij, sine reprahensione conuersabatur eo tempore in monasterio a pueritia vsque ad perfectam ætatem: qui referre solebat, noctù se vidisse globum igneum descendisse de cælo super habitaculum, in quo famula Christi ægrotabat. Post hymnos nocturnos, vna de maturioribus ancillis Dei, modicum soporis degustans, videt beatam Aldegundem ante altare in loco sacerdotis adstantem, corpus Domini in calice fregisse, sibique dixisse: Vade ciá, dic sacerdoti, vt in hoc calice mysteria Domini Christi conficiat: & quoniam heri præ valetudine corporis communicare non potui, hodiè particeps fiam corporis & sanguinis Domini. Facta die, processit sacerdos, Missas celebrauit, & in tangendo cernit calicem in aera subleuatum, illicò suo resedisse loco. Tunc prædicta famula Dei visionem, quam viderat, & sacerdos de calice in aere suspenso, ad Christi sponsam vtrunque detulere, certitudinem habentes, has visiones obitum illius præfigurare.

Igneus globus visus supra domicilium eius.

Cap. 24.

INter alia signa virtutum, quæ potentia Saluatoris per ancillam sibi electam operabatur, homo quidam mente captus, aut suis exigentibus culpis, aut ut fides virginis manifestaretur, per insaniam capitis penè vsque ad extrema perductus est. Cùm parentes eius de vita ipsius desperarent, adduxerunt illum ad monasterium sanctimonialium, intimantes beatæ virgini cum gemitu, qualia ille miser pateretur. At illa vicèribus pietatis condolens misello, fecit eum ad se vespertino tempore perduci. Orauit pro eo, & facto signo Crucis super eum, domum redire iussit. Qui mox conualescens, restitutus est sanitati. Quinto verò die ante virginis obitum, soror ipsius famula Domini nostri Iesu Christi Vualdetrudis, contemplatione cęlestium subleuata, videt in visione, gloriosam Domini nostri Iesu Christi genitricem, cum sanctorum agminibus venientem, atque germanam suam virginem Aldegundem, secum ad sublimia deducentem. In monasterio quoque Niuellæ, vbi sancta Gertrudis corpore requiescit, sanctimonialis quædam nimiæ simplicitatis, & obedientię, ab amore mundi ante tribunal ad amorem Domini nostri Iesu Christi perfectè conuersa: sexta feria ante diem sabbati & dormitionis famulæ Dei Aldegundis, circa medium noctis, vidit in visu splendorem lucis intrasse ecclesiam beati Petri, vbi iam dicta beata Gertrudis tumulata est, itá ut a pauimento vsque ad trabes vniuersam ædem, quasi meridianus sol illustraret. Dum verò attonita visione tantæ claritatis, timore solueretur: audit choros psalleotiũ, ita vt voces discernere posset virorũ ac mulierũ, puellarũ & puerorũ, inuicem alternando concinentium. Iã verò tertia nocte egressionis eius a corpore, gratia visitationis multis conuenientib. religiosis, atque sorore eiusdem virginis beata Vualdetrude, eccè fulgor ingens nimia claritate refulgens apparuit supra domum, in qua virgo sponsa Dñi Christi opperiebatur intrepida eius aduentum. Cumq; prñtes insolitam mirarentur visionẽ, ac beata Vualdetrudis inter spem metũq; dubia, quidnam præsignaret, tremebunda rei finem expectaret, sancta illa aĩa, quæ veram lucem Dñm Christum amauit, & pñtiam eius feribunda desiderauit, carne soluta, cum ipsa luce de hoc seculo migrauit. Sepulta est aũt in villa suæ quondã ditionis, vocabulo Salra: vbi suus vterq; parẽs, ac soror posteà Vualdetrudis, sepulti sunt: In quo iacuit multo tpe, quoad Chro donãte corpus eius trãslatũ est in municipiũ Malbodiũ, qđ à fũdamẽto cõstruxerat, ubi nũc eius memoria fulget, ac meritis suffragãtib. pluri ma poscẽtib. bñficia diuina clemẽtia largiri dignat.

Hominẽ insanũ sanitati restituit.

Visio S. Vualdetrudis.

Item altorius.

Ingẽs fulgor apparet sub mortem S. Aldegundis.

Migrat in cælos.

Cap.

Cap. 25.

Vt sit imitanda. ECcè inter alia factorum gesta, quicunque piè legis vel audis, eccè hic habes, quod imiteris. Adhuc ætate puellari terrena despexit, cælestia concupiuit. Concupiscentiam carnis, virginitatis amore edomuit. Concupiscentiam oculorum, id est, curiositatē, diuinæ lectionis meditatione refrenauit. Ambitionem vitæ, hoc est, superbiam, humilitate calcauit. Contempsit mortalem sponsum, immortalem elegit. Diuitias cùm haberet, non sperauit in pecuniæ thesauris: sed prudenter indigentibus cuncta distribuens, amplexata est paupertatem. Inuenit in agro thesaurum absconditum, & præ gaudio illius omnia vendens, comparauit illum. *Mat. 13.* Quæsiuit bonas margaritas pia negociatrix, inuenit vnam preciosam, emit, possedit. Tenebras exhorruit, lucem amauit, cum luce migrauit, lumen vitæ perennis habebit. Igitur imitare, quod legis: viue, sicut vixit: incede, quà incessit: ac sine dubitatione peruenies, quò peruenit: adiuuante gratia conditoris, qui misericorditer operatur in sanctis suis, *Psal. 67.* qui dat virtutem & fortitudinem plebi suę, benedictus Deus, Amen.

LECTORI PIO, F. LAVR. SVRIVS.

HAnc beatissimæ Aldegundis historiam 30. Ianuarij die in primo Tomo collocassemus, si eius tum copia nobis fuisset. Sed quod tum nō licuit, hoc loco sarcire voluimus. Hoc enim die, id est, 13. Nouembris, sanctæ virginis translatio celebratur, & potest Lector eodem fructu legere hoc die eius historiam, quo legisset 30. Ianuarij.

VITA SANCTI LAVRENTII Archiepiscopi Dublinensis, authore quodam è Collegio Augensi, qui nomen suum non exprimit: sed sanè doctè scribit & grauiter. Stylum aliquot locis non nihil expoliuimus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Apoc. 7. BEnedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarū actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, qui sponsam suā Ecclesiam mirabili prole fęcundat: vt nunquàm sit sterilis, sed semper gratiosa fœcunditate mirabilis: ut in tempore persecutionis rosas martyrum, in tranquillitate pacis pariat lilia cōfessorū: quatenus dilecto suo, *Cant. 5.* qui candidus est & rubicundus, sponsa respondeat in *Cant. 4.* rubore rosarum & candore liliorum. Non enim in emissionibus paradisi sola sunt mala punica, sed coniuncta sunt cum pomorum fructibus: nec nardus sola, sed cypri cum nardo: & venter siue fœcunditas sponsæ non tantùm aceruo tritici comparatur, sed & *Cant. 7.* dicitur vallatus lilijs. Virum quoquè, qui stabat inter *Zacha. 1.* myrteta, ascendentem super equum rufum, non tan*Zach. 6.*tùm equi rufi secuti sunt, sed & albi: & de medio duorum montium æreorum non tantùm quadriga equorum rufforum, sed etiam alborum equorum quadriga egredi videbatur. *Iob 9.* Dominus quoque, qui fecit Arcturum, cum Arcturo non solùm fecit Orionas, sed & Hyadas. Per Arcturum septem stellarum, designatur Ecclesia, septiformis spiritus luce radiosa. Oriones, qui orientes in hyeme tempestates excitant, demon*Martyres.*strant martyres: qui in hyeme infidelitatis exorti, excitauerunt cōtra se persecutionum tempestates. Hyades stellæ pluuiales, orientes in vere, cōfessores signi*Confessores.*ficant: qui tempore tranquillitatis apparentes, mentes hominum irrigarunt pluuijs doctrinarum. Sicut igitur cum Arcturo fecit Dominus Orionas & Hyadas, sic Dominus de Ecclesia sponsa sua, vt nunquàm sit sterilis, sed semper fœcunda, aliquandò martyres, interdum quoque generat confessores. Inter quos effulsit sanctæ matris Ecclesiæ proles egregia, gloriosus Christi sacerdos & antistes Dublinensis Ecclesiæ, vir beatus Laurentius, cuius memoria in benedictione permanet, genere nobilis, & insignis virtutibus: clarus operibus, & signis magnificus. Similem enim fecit eum Dominus in gloria sanctorū, & glorificauit eum in cōspectu regum. Cuius vitam & virtutes ego *Habes Authorem, licèt anonymū.* licèt indignus, sed tamen non indeuotus seruulus, sancto Augensi collegio fraterna societate cōiunctus ad laudem DEI, & sancti confessoris gloriam, ad excitandam deuotionem legentium, stylo compendioso, inuocata sancti spiritus gratia, tractare curaui. Et hæc quidem de præfatione dixisse sufficiat. Stultum *2. Macha. 2.* enim est, ante historiam effluere, & in ipsa historiæ narratione succingi.

VITAE HISTORIA.

Cap. 1.

DIlectus igitur Deo & hominibus sacer Dei pontifex Laurentius, *Nouēbr. 14. Eius natale solum.* ex partibus Occidētis insula Hybernia claris natalibus extitit oriundus. Quem Dominus in terra barbara, sicut lilium inter *Iob. 1.* spinas, vel sicut Iob in terra Hus inuenit: qui non plus traxit de terræ suæ barbarie, quàm piscis marinus de maris salsugine. Magna siquidem fuit sanctitatis eius commēdatio, quòd in medio nationis prauæ & peruersæ luceret quasi stella matutina in medio nebulæ, immò tanquam luminare magnum in mundo, verbum vitæ continens: lumen ad reuelationem gentium barbararum, & gloriam Ecclesiæ. Natus igitur in terra barbara, de nobili tamē prosapia fuit, per matrimonium regis filius & reginæ. Cuius pater lingua patria Moriardocothochel appellatus est, Latinè verò Mauri*Parentes eius.*cius: mater eius Inianobren lingua sua, id est, filia principis lingua domestica. Et pater quidem tanta generositate claruit, vt non modica pars Hyberniæ, quæ Lagenia dicitur, ad eum iure hæreditario pertineret. Etsi autem in hoc minimè gloriandum est, sed *Lagenia dominus est pater eius.* neque tamen omninò silendum: quandoquidem indè maior in illo virtus fuisse probatur, quòd mundanæ vanitatis maior fomes extinctus est. Suis autem parentibus post prolem multiplicem beatus Laurētius vltimò datus est filius: sed licèt nascendo ex carne fuerit nouissimus, quòd tamen ad spiritum attinet, primus emicuit.

Cap. 2.

NAto beato puero, pater ipsius, qui infensus fuerat Comiti de Kildara, Donato nomine, placatus postmodùm, in fœdus pacis & amicitiæ mutuæ conseruandæ, eidem Comiti filium suum misit, ut eum faceret baptizari, iubens vt Conconoc vocaretur. Sed ferentibus puerum ministris venit obuiam quidam, qui, vti de Merlino apud Anglos legitur, propheta apud eos habebatur. Vera enim pleraque omnia hominibus prænunciare probatur. Is itaque cùm causam itineris cognouisset, & quod de puero mandarat pater eius, statim accessu spiritus verbum Hybernicum protulit, cuius hic est sensus: Iste puer magnificus erit in terris, & gloriosus in cælis, præterit*Quidam de īfante Laurentio futura prædicit.*que plurimis tam diuitibus quam egenis: & erit Laurentius nomen eius. Sic enim iubeo eum appellari. Cumque ministri admirantes responderent, non

audere se patris imperio non parere, dixit vates: Ego hac nocte domum patris eius ingrediar, & vos de nominis mutatione satis reddam excusatos. Illi ergò cępto itineri insistentes, ad Darensem ciuitatem, sanctę Brigidæ sedem, puerum pertulerunt: vbi receptus à prædicto Comite cum gaudio, & ab Episcopo ciuitatis protinùs baptizatus, Laurentius, vti vates prædixerat, vocatus est. Videtur quidem in prophetia prædicta de sancto puero, & nomen non sine causa prophetatum, & meritum simul insinuatum & præmium. Si enim a lauro Laurentius nominatur propter perpetuum lauri virorem, fidē sancti significat per dilectionem operantem, & sic indicat meritum. Si à laurea, seu laureola, pertinet ad præmium. Huic enim sancto & laurea debetur, & laureola: Laurea, tanquàm triumphanti: quia cùm militia sit vita hominis super terram, non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Laureola, tanquam prædicatori: & sic magnificus significatur futurus in terris, quantùm ad meritum: & in typum prædestinatæ sibi laureæ gloriosus in cęlis, quantùm ad præmium.

Iob. 7.
2. Tim. 2.

Cap. 3.

CReuit itaque puer, & cœpit bonæ indolis adolescens esse: & honorificè, vt decuit, enutritus vsque ad annum decimum, super omnes coætaneos suos miris profecit incrementis. Accidit autem, vt pater eius maximum Dermitij regis odium incurreret, metueretque ex furibundi regis minis, non solùm in se, sed etiam in totam ditionem suam illum sæuiturū. Metiens igitur & metuens bellorum & dissensionum discrimina, cōmmunicato cum suis consilio, de quatuor filijs, quos habebat, iuniorem ei Laurentium pacis obsidem delegauit. At rex inhumanus, crudelius tractans de puero, ipsum in terram lapidosam & sterilem, vbi victum seges ægra negabat, iussit vinctum deportari, vbi a fructu frumenti, & vini & olei priuabatur, vbi paruulus petijt panem, & non erat qui frangeret ei. Ibi sanctus puer aliquādiù degens, multiplicem passus est iniuriam ex fame & nuditate, in tātùm vt per inopiam eorum, quæ ad victum pertinent, & stridentis boreæ flatum, ad mendicorum squalorem peruenerit, & a planta pedis vsque ad verticem percussus, quodammodò secundùm carnem omninò tabesceret. Quod cum ad aures patris quorundam relatu venisset, sine mora compræliensos duodecim regis Dermitij milites se quamprimùm occisurum minabatur, nisi sibi filius, super quo commota fuerant paterna viscera, celeriter redderetur. Id audiens rex Dermitius, cùm non ignoraret terram illius esse inuictissimam, puerum reddere maluit, quàm perdere milites suos. Nec tamen reddidit eum patri, sed cuidam Episcopo Glindalacensi, idq; his pactis legibus, nè illum patri restitueret, nisi prius sui milites sibi tedderentur. Missi sunt ergò milites ad Episcopum, qui regi Dermitio eos remittendos curauit: puerum autem per duodecim dies apud se retinuit, & capellano suo vt curam de illo gereret, qui inciderat in latrones, tanquam bonus Samaritanus commisit. Is verò puerum benignè suscepit, & instar prudentis stabularij, non minus spiritus, quàm carnis gerens curam, non erogare ea tantùm, quibus corpus de suis infirmitatibus conualescere posset, studuit: verum etiam supererogando ad eius spiritum confouēdum, illius tam breuis temporis spatium in oratione Dominica, & primis fidei rudimentis, hoc est, in symbolo, sicut decebat, paruulum Laurentium erudiuit. Sic igitur puer conualescens de infirmitatibus suis, fortis factus ad maiora, si iuberet Dominus, toleranda, pro pace patriæ passus exilia, duodennis ab exilio reuertens pacem populo reddidit, & gaudium vniuersæ terræ,

¶ Dermitius rex infestus est patri eius.

Sanctus puer durissimè habetur.

Restituitur parenti suo.

Cap. 4.

POst dies autem duodecim adueniens pater, sollicitauit Episcopum, vt per sortem inquireret, quē de liberis suis ascriberet Clericali militiæ, & diuinis obsequijs dedicaret. Sed diuinæ prædestinationis electione iam Deo sortitus puer Laurentius hoc audiēs risisse fertur, & dixisse: Non est opùs, pater, sortitione. Ego, si permittis, Clericorum sortem vltrò eligo, quasi iam sentiens quod ait Psalmista: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: cætera autem tanquā vana, amatoribus mundi relinquo. Puerilis autem animi audita comitate & dulcedine, pater subrisit, Episcopus & omnes, qui audierunt, mirati sunt & gauisi, quòd puer adeò nobilis, contempta hæreditate temporali, quæ ipsum contingere potuisset, Christū sibi in hæreditatem elegit alacriter. Pater verò ei consentiens & gratulans, arrepta eius dextera, tanquàm sinistram spernens, illū Deo obtulit, & sancto Coengino, ecclesiæ cathedralis regionis illius patrono deuouit, iam dicti Episcopi curæ eum nihilominùs cōmendans, vt illum, qui se sponte sua diuino ministerio mancipauerat, ministrum idoneum literatura & moribus exhiberet.

Psal. 15.
Vltrò se offert, vt fiat clericus.

Cap. 5.

DAtus igitur sanctæ Ecclesiæ perpetuò seruiturus, velut alter Samuel ab Helcana patre suo, sub Episcopo, tanquàm sub Heli, magistro fuit, quandiū idem vixit Episcopus, qui eum docuit verbo pariter & exemplo. Sed qui eum elegerat Dominus, eum in scholà sancti spiritus pleniùs edocuit, & multiplici varietate virtutum ornauit. Profecit proindè ætate & sapientia, profecit & gratia apud Deum & homines. Nam gratia Dei erat in illo, & naturalia corporis incrementa, spiritualium prosequebantur augmēta gratiarum. Eratque cęlo totus inhians, mundum & mundana repudiās, feruens in audiendo, sagax in repetendo, prudens in discernendo, solicitus audita tenaci memoriæ commendando. Nam in lege Domini fuit uoluntas eius, & in illa meditabatur die ac nocte. Et dedit illi Dominus cor ad præcepta, & legem vitę & disciplinæ, vt doceret postmodùm Iacob testamentum Domini, & iuditia eius Israel. Electus itaque Domini Laurentius, olim a parentibus terrenis velut adeps separatus a carne, etiam nunc patrem suum spiritualem, virum religiosum, Episcopū Glindalacensem, ineuitabili morte præuentum amisit: de cuius obitu tanquàm pius filius condolens, summum patrem omnium maiori, quam anteà, deuotionis ardore complexus est, cogitans quia omnis, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Quapropter agebat senem moribus, expers omnis lasciuiæ iuuentutis. Concurrebant in eo morum honestas, & scientia literarum: & ex adiuncta scientia vitæ sanctitas splēdidiùs rutilabat, & ipsam scientiam honestas virtutum sociata Domino consecrabat.

1. Reg. 2. & 3.

Crescit ætate & gratia.

Psal. 1.

Hebr. 5.

Pietas & eruditio illum ornant.

Cap. 6.

IGitur Domini, seruus volens in talētis creditis peritiam experiri, illum sui destitutum patroni solamine, cùm annos natus esset vigintiquinq; in Abbatē Glindalacēsem, ecclesiæ Clero & populo id postulantibus, promouendum curauit. Huius verò ecclesiæ nomen, a prima sui fundatione celebre & famosum tota Hybernia fuit. Eius enim patronus beatus Coenginus, ortus stirpe regia, multis miraculis præ cæteris sanctis Hyberniæ, in illa olim legitur effulsisse. In hac autem ecclesia & Episcopatus erat, & Abbatia. Sed abbatia, quòd ad temporales diuitias attinet, raro exemplo, longè erat Episcopatu opulentior: quippè ubi nobiles imprimis viros in totius regionis præsidium ab antiquo populus eligebat. Susceptum itaque huius dignitatis gradum beatus Laurentius hu-

Creatur Abbas Glindalacensis.

S. Coenginus.

militer

Humilitas & benignitas eius. militer administrans, cœpit se magis ac magis in vitæ honestæ dignitate, castitate & sobrietate, præeunte diuina gratia, exercere. In eleemosynarum largitate & cæteris misericordiæ operibus videbatur, vt dignum erat, minister potiùs, quàm Prælatus, vt dicere posses

Eccl. 32. illud eum semper habuisse præ oculis: Ducem te constituerunt: noli extolli, sed esto in illis quasi vnus ex illis, non elatus de regimine, sed substratus de solicitudine: non de generis nobilitate superbiens, quia virtute decet, non sanguine, niti: non de virtutũ seu gratiarum donis insolenter tumescẽs. Primis igitur quatuor annis suæ administrationis non habuit requiem

In summa annona caritate insignis liberalitas. Luc. 6. seruus Dei. Erat enim in tota regione illa intolerabilis rerum inopia, quæ etiam victui necessaria hominibus negaret: maximè autem in pauperes flagellum hoc sæuiebat. In quo cùm vir Domini (vt erat valdè compatiens, & erga afflictos pia gestans viscera) pro sua abundantia larga manu indigẽtibus subuenire satageret, nulli saltem commiserationis affectu defuit, seu benigni animi voluntate, sic omni petenti se tribuens, vt Euãgelio pareret. A falsis quoque fratribus graues persecutiones sustinuit, qui inuidię facibus accensi, detractionis dente synceram ipsius vitam rodebant: sed palpantes quasi cæci parietem, non inueniebant ostium, per quod ad dignam eius reptęhẽsionẽ ingredi possent. Apparebat inter ipsos aurora, sed inuidentiæ cæcati malignitate, sicut dicit beatus

Iob 24. Iob, arbitrabantur vmbram mortis. Horum vir Domini mortis liuidam nequitiã & dissimulationis cautela, & charitatiua beneficiorum impensione viriliter superabat.

Cap. 7.

Vespillonũ, pro latronum. Erat etiam in terra illa prædo quidam, genere nobilis, in hoc tamen degenerans, ꝙ vespillonum & raptorum se gerebat principem: qui omnibus omnia pro libito surripiens, magis autem in Abbatis Laurentii subditos insidiis grassabatur, nunc fraudulentia, nunc violentia manifesta sæuiens. Quodam nanq;

Prædo nefarius tollitur è medio. die occurrit detestabilis ille Abbatis hominibus, qui ex vicinia mel & frumentum ad populi subleuãdam penuriam deferebant: & insiliens in eos, nefanda tabie laicos cecidit, clericos spoliauit, fœminis vim attulit. Quod cùm relatum esset viro Dei, ingẽti metu re animi percussus, ascendit in domum Dei, nec cibũ capere voluit. Cùm enim clientulorum & amicorum carnalium numerosa multitudine vigeret, non super ba temeritate præsumpsit vltionem diuinam, sed ad humilem potius orationem se conuertens, humiliter expectauit Dñm, qui ab illis prędonibus populum

Eccl. 45. misericorditer liberaret. Nam in fide & lenitate sua sanctum fecit illum Dominus. Vndè & dicebat: Tua est vltio, Domine: tu melius nosti tempus retributionis, & modum. quod non multùm post eius oratione impletum est. Tertia nanque die latquus ille prædo,

prædonẽ illũ calestis vindicta persequit. qui cateruæ latronum præerat, permittente Domino, in quorundam manus hominum deuenit, qui cõprehensum sine regis licentia, eò maximè, quòd esset de stirpe regia diceretur, vita priuare non audentes, orbatum oculis dimiserunt: qui & post non multum temporis vita functus est.

Cap. 8.

Eodem etiam tẽpore tres magni latronum principes, qui multis sceleratis pręerant, tres turmas satellitum sibi collegerant, religiosisque personis & Ecclesiasticis ad sancti Coengini & Abbatis Laurentii protectionem pertinentibus, molestias & damna plurima sæpius inferebat. Quodam igitur die in via, quam S. Coenginus manibus suis construxisse dicitur trans paludes & aquarum scaturigines, dum in suis ex pectarent latibulis, si quos spoliandi opportunitas se offerret: mox quatuor sacerdotes cum magna turba hominum transire comperiunt, qui Eucharistiam, sicut tunc moris erat pluribus, secum pro tuto viatico

Nota morem antiquum. ac securo due itineris publicè deferebant. In quos se rocitet irruentes, sacerdotes manu sacrilega spoliauerunt, nostræ redemptionis precio, hoc est, Euchari-

Latronũ quorundã insigne facinus. stiæ nullam reuerentiam exhibẽtes: sed magis irreuerenter tractantes, nefandis dẽtibus attingere & atterere præsumpserunt, & cæteros vsque ad mortem ferè verberibus affecerunt. Quo audito discrimine, cœpit dolere non mediocriter Abbas Laurentius, peccatis suis imputans iniurias suis subditis irrogatas, maximè cùm pater patriæ ipse diceretur. Qua cõsideratione non de fastu honoris, non de nobilitate generis, non de potẽtia seculi superbè elatus, humiliter ad orationem conuersus est, malensq; persecutionis gladium in se, quàm in suam plebem conuerti, ieiunium sibi indixit, vt vno die naturali nec cibum, nec potũ caperet: & ecclesiam ingressus cum suis clericis, Dominum incessanter deprecabatur, instar fidelis patroni, pro liberatione suorum insistens. Sed non longè post diuina vltio in illos sacrilegos animaduertit. Octauo enim die illorũ principes supradicti à quibus-

Diuinit⁹ puniuntur. dam regis ministris comprehensi sunt: &. quamuis sic satis procul à ciuitate beati Laurentii capti essent, vnus tamen ea illis, quasi non posset alibi inueniri patibulum, necessitate diuinitùs compellente, ad Glindalacensem vrbem perductus est, & in rupe eminentissima, ingredientium in ecclesiam, & indè egredientium obtutibus exposita, suspensus interiit: vt ibi de flagitioso æquum Dei agnoscerent iudicium, vbi cõtra Ecclesiæ libertatem illum nequiter deliqnisse cõstabat. Reliqui duo eiusdẽ nequitiæ consortes, in via, qua sacrilegium perpetrarant, suspendio necati sunt. Quibus ità sublatis, tranquillitas patriæ, & viatoribus securitas restituta est, requiemq; dedit Deus famulo suo ab omnibus inimicis. Ità nimirùm similem eum fecit Dominus in gloria sanctorum, & magnificauit eum in conspectu inimicorum, & in verbis suis monstra placauit. Glorificauit eũ in conspectu populi sui, & ciuitas Glindalacensis magni olim, vt suprà dictũ est, nominis, tanto irradiata sidere, non parùm in tota regione illa honoris & reuerentiæ cõsecuta est.

Cap. 9.

Igitur quatuor his annis ità peractis, pax reddita est toti regioni, & copiosa fertilitas præteriti tẽporis inopiam mirè suppleuit. Vndè Abbas Laurẽtius charitate feruidus, ad opera charitatis totus accinctus, copiam rerum ipsi allatam, pauperibus nutrien-

Multa largit vir Dei ecclesiis & egenis. dis & ecclesiis ædificandis abundè impertiit: cumque diuitiæ eius, licèt plurimæ, benignitatis & charitatis eius sumptui non respõderent, thesaurum patris sui, quem custodiendum acceperat, pauperibus totũ distribuit, & quæcunque inuenire poterat manus eius, multiuariis charitatis officiis liberaliter dispergẽdo, per manus indigentium in cælos transmisit: vt, quem admodum & S. Leuita & martyre Laurẽtio, cuius nomen non sine præsagio meritorum adeptus fuerat, sic & de illo veraciter dici possit: Dispersit, dedit paupe- *Psal. 111.* ribus: iustitia eius manet in seculum seculi. Certè si electus Dei inter mundi scandala, inter antiqui serpẽtis sibilos, & fragilis carnis blandicias læsus aliqua ex parte fuerit, (non est enim homo iustus in terra, qui fa- *Eccle. 7.* ciat bonum, & nõ peccet) charitatis affectus, qui erat insignis in illo, operire poterat multitudinem pecca- *Prou. 10.* torum. Vniuersa enim delicta, vt habet Salomonis *Luc. 7.* prouerbium, operit charitas: & si peccauit multùm, remissum est ei, quia dilexit multùm. Porrò multas infirmitates tam manuũ impositione, quàm oris anhe-

litu salutifero sanauit: peierantesque omnes, manu eis imposita, quod prius celauerant, cogebat cõfiteri. *Nota.*

Cap. 10.

INtereà contigit, vt Glindalacensis Episcopus, qui per tempus præerat, vitæ diem extremum ageret, sedesq; cathedralis eius obitu vacaret. Ea igit sic pastore tãquàm communi spiramine destituta, S. Abbas Laurentius ad pontificalis honoris cathedram ab omnibus magna instantia & concordia petebatur. At ille suo more humiliter de se sentiens, petenti restitit populo, ætatem immaturam prouidè sapienterq; prætexens. Nec tamen humilis eius excusatio postulantium deuotam superasset instantiam, nisi diuina obstitisset prouidentia, qua dictante, scriptum est: *Eccl. 13.* Aduocatus à potentiore, discede: ex hoc enim te magis aduocabit. Quod de B. Laurentio suo tempore factum est. Dñs enim ad maiora & multis vtiliora eum reseruans, qa fidelis & prudens seruus super creditis sibi talentis fuerat, illisq; contentus, non pusillanimitate, sed humili timore ductus, Episcopus fieri recusauit: *Recusat Episcopatum.* posteà Archiepiscopi eũ infula cohonestauit. Nam post non breue tempus Gregorius Archiepiscopus Dublinẽsis ad patres suos collectus est. Eius sede vacante, permulti ambitione cæcati, generis nobilitate & literarum scientia tumentes, dignos se illo præsulatu existimabant. Sed eos, vt improbos, depulit Dñs ab honore, *1. Petr. 5.* quippè qui superbis resistit: humili autem & mansueto Laurentio apud electores tantam conciliauit gratiam, vt cùm de eligendo pastore tractaretur, subito afflatu spiritus sancti, eorum animi Abbatis Laurẽtii celebri memoria afficerentur. Nanque & generis nobilitate, & morũ honestate erat apud eos clarissimus; & iuxta Apostoli doctrinam, de constituendo Episcopo *1. Tim. 3. Tit. 1.* Timotheum & Titum admonentis, irrepręhensibilis Dei dispensator, non superbus, non iracundus, nõ vinolentus, non percussor, non turpis lucri cupidus: sed hospitalis, benignus, prudens, sobrius, iustus, continens, amplectens, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: vt solicitè seipsum prębeat bonorum operum exemplum, in integritate: vt is, qui ex aduerso erat, vereretur, & oppilaretur omne os iniqua loquentium, cùm nihil haberent mali de illo dicere. Itaque omni mox sopita discordia, diuersas eligentiũ voluntates spiritu sancto in vnam conflante, B. Laurentium *Creatur Archiepiscopus.* elegerunt in Archiepiscopum & pastorem: (sed valdè inuitum, diuq; renitentem, & in ipso honore onus pensitantem.) *Quæ parenthesi inclusa sunt, nos addidimus quia deesse ea, aut iis similia satis apparet.* Et onus quidem prosternit debiles: honor autem pusillanimes deiicit. In illo autem non alleuabat onus honoris ambitio, sed potiùs oneris grauitas, honorem declinandum probabat. Librabat enim montes in põdere, & colles in statera: quod pauci faciunt. Quorum paucitatem admirans Esaias, exclamat: Quis librauit in pondere montes, & colles in statera? Si montes libremus in pondere suo, maius eorum pondus est, quàm altitudo. Illorum enim altitudo *Esa. 40.* superari potest & pedibus calcari: pondus verò eorum quis ferat? Per montes autem intelligimus dignitates, *Montes, dignitates.* quæ plus habent oneris, quàm honoris: quæ despici quidem possunt, sed sustinere eas quis possit? Colles quoquè si libremus in statera, quantus ascẽsus eorum, tantus & descensus comperietur. Sic & in dignitatibus, quæ per colles designantur, si ascenditur ad prælationem, descenditur ad seruitutem. Librans igitur animus sancti viri montes in pondere, & colles in statera, onus in honore, & seruitutem in prælatione pensabat: sicq; fiebat, vt consideratio seruitutis & oneris, omnem appetitionem prælationis & honoris ab eius animo auerteret. Tandèm tamen se iactãs in Dominum, desiderio fructus suscepit laborem, & à Gelasio totius Hyberniæ primate, in ipsa Dublinensi Ecclesia, multis Episcopis præsentibus, gratias agente populo, consecratus est.

Cap. 11.

BEatus igitur Laurentius põtificalem adeptus infulam, diligẽti studio satagebat, vt esset subditis suis forma sanctitatis, & totius honestatis exemplum: *Qualẽ se exhibuerit in ea dignitate.* nè prædicantem vel docentem cõtraria remorderet cõscientia, sed potiùs prædicationem vitæ sanctimonia commendaret. Decet enim maiorem natù, decet & illum, qui primus est in Ecclesia, sic pronunciare verbum scientiæ secundùm doctrinam, vt non impediat musicam. Impeditur autẽ melodia musicæ, si laudatur Dominus in sono tubæ, & non laudatur in psalterio & cithara. Laudetur ergò Dominus in tubali prędicationis sono, & consonet psalterium, concordet & cithara: vt vna sit harmonia siue consonantia prædicationis, quę per tubam intelligitur: & executionis decem mandatorum, quam decachordum psalteriũ designat: itemq; mortificationis carnis, quam cithara significat. Itaque mox vt indutus est B. Laurentius stola gloriæ, etiã vasis virtutis expetiit coronari. *Obserua vestem cilicinã, toti corpori admotã.* Circuncinxit ergò se zona iustitiæ, circunpedes, & semoralia, & humerale sibi imponens, tunicam talarem totam cilicinam non tantùm induens, sed carni assuens, cuius cilicii asperitate, & verminum multitudine succrescente perforabatur caro sancti põtificis: vt ex interiori ardore spiritus flamma exteriùs resultante, ipsa caro velut in frixorio coqueretur. Sicque clauum clauo retundens, punctiones punctionibus reprimẽs proprium corpusculum exarabat: extrà, hoc est, ex carne primo maledicto supposita, spinas & tribulos eliminare contendens: *Gene. 3.* vt sic aceruum frugum posset sibi cumulare in posterum. Sic attendens sibi pastor egregius, de omni corde suo satagebat laudare Dominũ, in diuinis officiis assiduus & deuotus: diligensq; decorẽ domus Dei, vt amplificaret cultus diuini sanctitatem, & sacris altaribus debitã præstaret reuerentiam, cõstituit ad sacrum Domini ministerium viros idoneos ordinare, nè propter seruitores seruitia Domino displicerent, sicut scriptum est: Nè offeratis vltrà sacrificium frustrà. Incẽsum vestrum abominatio est mihi. *Esa. 1.* Neomeniã, & sabbatum, & festiuitates alias nõ feram. & subditur causa: Iniqui sunt cœtus vestri. Ideò vir sanctus & timoratus siue religiosus, honestatis amator, & zelator religionis, operam dedit, industriamq; adhibuit, vt clericos seculares, qui in Ecclesia Dublinensi erant instituti Canonici, secundùm exteriorem & interiorem hominẽ mutatos in melius, in regulares canonicos transformaret. *Canonicos seculares mutat in regulares.* Et vt hoc summi Pontificis authoritate confirmaretur, duos è canonicis suis misit Romam, propter vsum & consuetudinem * Aroasiensis ordinis: ** Arroasiensis.* per quos sancti viri desiderium adimpletum est. Fecitq; regulares stare cantores circa altare, vt laudarent nomen Domini: & dedit in celebrationibus decus, & in sono eorum dulces fecit modos.

Cap. 12.

VT autem Domino suo securiùs militaret, spiritualis certaminis milites electos ordinans, armisque eorum & signis se muniens, habitum Canonicorum regularium & viuendi normam accepit, eiq; conuenienter viuere studuit. Nã penè continuè, dum ei licebat, cum canonicis illis edebat in refectorio, locis & horis congruis siue debitis seruabat silentiũ, ad matutinas singulis ferè noctibus cũ illis in chorũ ingrediebatur, vnà cum eis vigilias & laudes Dñi celebrabat. *Fit etiam ipse Canonicus regularis.* Sciens autem scriptum, Vigilia honestatis tabefaciet carnes: *Eccl. 31.* deuotione seruenti vigilabat in orationibus, & attenuabat carnẽ suam. Finitis enim matutinis laudibus, cęteris ad lectos redeuntibus, ipse in ec-

clesia

[*Vigilia & preces eius.*] clesia remanebat, etsi non semp solus, tn vt solitarius:
ibatque pro cõsuetudine ante signũ Dñicæ passionis,
vbi uelut iu speculo uitæ, contẽplabatur æneum ser-
pentem, eleuatum in stipite Crucis, & eius dulci me-
[*Num. 21*] moria sanabatur à languoribus suis, psallebatque Do
mino cum tremore: & nunc stando, nunc sedendo,
nunc etiam flectendo genua, totum Psalterium reso-
nabat. Affirmatum est equidem à fratribus religiosis,
qui præ cæteris frequentiùs orationibus insistebant,
quòd vir sanctus cum prędicta Cruce dulcissimũ ba-
bebat colloquium: de qua multa mirabilia memorã
tur, quæ magna peregrinorum veneratione ab anti-
quis temporibus frequentatur. Facto verò die, exibat
in cœmeterium, & illic aliquantispèr deambulans,
commendationẽ fidelium defunctorũ percantabat.

Cap. 13.

[*Eccl. 33*] CVmque non ignoraret illud Ecclesiastici, Seruũ
[*Corpus suum flagellat quo eidè.*] inclinant operationes assiduæ: carnem suam vi
gilijs & ieiunijs exiccatam, & asperitate cilicij, vt su-
prà dictum est, exaratam, reducto paululùm cilicio,
verberibus exponebat, terque ad minùs in die se vir
gis cędi volebat ab aliquo familiari, qui tacere nosset:
excuncbatque per confessionem, adiunctis virgarũ
scopis, si quid eius sanctæ animæ pedibus mundani
pulueris adhæsisset. Etsi autem eiusmodi virgarũ ca-
stigationibus, & orationibus carnis coerceret mali-
tiam, at tamen in omnibus discretionis moderamen
adhibebat, nec sine iudicio flagellabat carnem pro-
[*Eccli. 33*] pter dictum illud Sapientis: Si non obedierit seruus,
curua illum compedibus: verùm sine iudicio nihil fa
cias graue. Nam Apostolus ad perfectam carnis mor
[*Rom. 12.*] tificationem nos inuitans, cùm pręmisisset, Obsecro
vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora ve
stra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem subi-
iecit, Rationabile obsequium vestrum, videlicet se-
[*Terẽt.*] cundum ethnicum, vt nè quid nimis. A carnibus qui
[*Non vescitur carnibus.*] dem semper abstinuit, postquàm canonicus fuit: om-
ni uerò tempore à desiderijs carnalibus. Sexta feria
solo pane vescebatur & aqua, & frequenter nec pa-
nem sumebat illo die, nec aliquid refectionis corpo
ralis, cibatus solo pane & aqua doloris ex compassio
ne Crucis Iesu Christi, cum quo se animo crucifige-
bat. Sępè etiam panem lixiuio mixtum solebat edere,
[*Psal. 101*] vt posset dicere cum Psalmista: Cinerem tanq̃ panem
manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

Cap. 14.

ERat verò multùm liberalis non solùm pauperi-
bus, sed & diuitibus hospitalis & discretus, vnũ-
quenque sic, vt decebat, suscipiens, pauperum ino-
piæ succurrendo, diuites verò inuitando suis benefi-
ciis ad sectãda charitatis opera: ut simul diues & pau
per ab uno acciperent nõ solùm temporale subsidiũ,
[*Vitat hominũ applausus.*] sed & consilium spiritale. Sic enim decebat pastorem
bonum pascere gregem suum. In omnibus autẽ, qui-
bus posset popularem excitare fauorem, cautè se ge-
rebat, inanem gloriam & lupinam hypocrisim tanq̃
pestem euitans. Nam propriæ carnis macerator, ama
tor abstinentiæ, non tantùm hospitibus se splendidũ
in panibus, ferculorum varietate atque potus diuer-
sis generibus exhibebat: verùm etiam cũ illis aliquan
dò discumbens, & inter multas epulas cibis vilióri-
bus vtens, aut edere se simulans, pia quadã simulatio
ne communem se illis ostendebat. Et quod est argu
mentum miræ prudentiæ, sæpè merum bibere crede
batur, cùm non esset merum, sed aqua potiùs modici
vini admixtione sic tincta, ut vinum a discumbenti-
[*Multos alit paupe res.*] bus putaretur. Singulis autem diebus pauperes sexa-
ginta, aut quadraginta vel minimùm triginta in con
spectu suo refici faciebat, exceptis aliis pauperibus,
de quibus infra dicemus.

Cap. 15.

ERat autem vir sanctus admodùm † & elegantis
staturæ. Vestimenta eius nec nitida nimiùm, nec [*† deest, procera, aut aliud qp piam.*]
abiecta plurimùm, sed ex moderato, & competenti
habitu erant. Exterior eius habitus, propter rudem
& seruilem populum, authoritatem & reuerentiam
pontificis præ se ferebat: medius verò, canonicum re
gularem: ad carnem cilicia & talaris interula, pœni-
tentem. Per hæc & alia beatus pontifex tanquàm sa-
piens architectus seipsum dabat, in similitudinem pi
cturæ, exemplum bonorum operum, & sculpebat in
subditis signacula sanctitatis, & assiduitate sua uaria
bat picturam: & in lege Domini iudicabat congrega
tionem, & in fide sua probatus est, & cognitus est in
verbis suis fidelis. Transigebat noctem sicut diem,
& vigilia sua perfecit opus, & in diebus suis suffulsit
domum Domini, & corroborauit templum, & præua
luit amplificare ciuitatem Dei, & adeptus est gloriã
in conuersione gentis suæ. Nam in diebus eius pro-
sperata est plantatio illa Dei nouella, vt uerum esset,
quod scriptum est: Seruiuit Israel Domino cunctis [*Iosue 24.*]
diebus Iosue.

Cap. 16.

NOn est autem ex toto silendum, quòd beato vi-
ro ex Abbatis minori officio in pontificem sic
translato, prædictus rex Dermitius quendam Cleri-
cum successorem eius violenter constituit, & contra
ius consuetudinis, quo tam Clerus quàm populus
ibidèm Abbatem eligere consueuerat, in dictam Ab-
batiam, illis reclamantibus, eum irreuerenter intru-
sit. Sed is tamen, nè Euangelicum illud non imple- [*Matt. 15.*]
tum abiret, Omnis plantatio, quam non plantauit
pater meus, eradicabitur: tam à dignitate, quàm ab of
ficio postmodùm amotus est. Clero autem & populo [*Nepos eius fit Abbas Glindalacensis.*]
in ius eligendi restituto, nepotem quendam S. Lau-
rentii, Thomam nomine, iuuenem præclarum mori
bus & scientia, sanctique pontificis conuictu atq; con
sortio clariorem, in Abbatem Glindalacensis Eccle-
siæ concorditer elegerunt. In quo facto non defuit [*Prou. 13.*]
Dominus seruo suo, de quo scriptura dicit: Bonus [*Eccl. 44.*]
relinquit hæredes filios & nepotes. & iterùm: In se-
mine sanctorum permanet bona hæreditas, & nepo
tum ipsorum semen in testamento stetit. Hunc igitur
cùm sanctus, non propter propinquitatem carnis,
sed magis charitate spiritus, præ cæteris impensè di
ligeret, ità ut etiam secreta sua ei securè committe-
ret, ciuitatem Glindalacensem deincèps tanto fre-
quentiùs, quanto libentius visitauit. Nam prope ciui
tatem ad tria milliaria locus erat secretus, & B. Co-
ëngini frequentia consecratus, quem præ aliis tanto
specialius elegit, quanto eius sancti uiri uirtutes stu
diosius imitari satagebat. Is verò locus non in homi-
num conspectu, sed in miranda solitudine esse dici-
tur. Nam ex una parte rupes ex alto pendens triginta
cubitis, ad hunc locum transitum denegat: ex altera
stagnum nõ modici ambitus, totidem cubitis in pro- [**nauigiũ pro nauigatione.*]
fundum descendens, à parte sua * nauigum pandit.
Nec tamen sine fontis dulcedine locus est. Nam ex
eadem rupe riuulus sonorus, dulcissimas fundens a-
quas, erumpit, habitatori loci non parum præbens
solatii, consitis arboribus siue herbis continuum vi
rorem ministrans: apud quem riuulum etiam salix [*Nota singulare pomorũ genus.*]
mirifica reperitur, poma ferens usque ad hyemale
S. Martini festum crudissima, ut vix à quoquam ium
possint degustari. Appropinquante autem natiuita
te Dominica, celeriter maturescunt, solis infirmis p
medicinali remedio reseruanda. Locus autem infe-
rior, et concauitati subiacens, à duodecimo Calen
das Octobris usque ad octauum Calendas Martii, so

lis

lis lumen non accipit, immo quædam eius pars, solis radiis nunquàm illustratur.

Cap. 17.

Quadragesimam ut exegerit sanct. Laurentius. IN ea autem concauitate, quam S. Coenginus suis manibus effecisse dicitur, B. Laurentius persæpè latitans, contemplatiuis delicijs illic deuotus perfruebatur, de corpore suo minimè solicitus. Sed tamen in multa necessitate ei deesse nolens, tèr tantùm in hebdomada panem & aquam, interdùm etiam olus
Exo. 24. ei præbebat, tanquàm alter Moyses contemplationis diuinæ suauitate refectus. Ibi ergò morans per quadragenas, hominum non admittebat frequentiam, nisi iam dicti Abbatis nepotis sui, qui ei cibum, qualē diximus, subministrabat: ad eumque causas & negocia populi, & ad populum sancti sacerdotis responsa atque consilia referebat. Erat autem accessus ad eum per scalā: cuius ima pars in aqua figebatur, superior tenebatur ad rupem. Neque tamen ex hoc ipso loco egredi sancto uiro molestum erat, si vrgēte negocio subditis suis id necessarium cognouisset: sed velut alter Moyses in ingressu, Rachelis & Liæ, Mariæ, & Marthæ pro loco & tempore, in se facies varias trans
Exo. 34. figurabat. Sic autem implebat fidelis pastoris & prudentis rectoris officium, non propter improbā agendorum instantiam, contemplationem negligens: aut propter contemplationis studium, agenda postponens. Videbatur autem populo barbaro, cornuti Mosi similitudinem afferre ex frequenti collocutione cum Domino. Nam sermo eius instār faculę ardebat, radios vibrabat igneos: diuisses stimulos & quasi clauos in altum defixos. Ibat vir sanctus per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, detruncans cruentas acies vitiorum, prædicans assiduè verbum Dei, & opus fa
2. Tim. 4. ciens Euangelistæ: instans opportunè, importunè: arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina, nè de manu sua requireretur sanguis commissi sibi populi pereuntis. Ducebatur enim ad mortem
1. Ioan. 2. populus Dubliniæ, vel potius iam perierat iosanil ter
Fontes uitiorū omnium. nario vitiorum, putà concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ. Ex quibus, tanquam ex fontibus venenatis, oriuntur & dimanant riuuli mortiferi totius iniquitatis, ebrietates, crapulę, & earum comes ignis luxuriæ, contentiones, rapinę, iniuriæ mutuæ, & alia mala infinita. Quibus vitiis cùm ciues suos videret beatus pontifex irretitos, dolebat plurimùm, & speculator cōstitutus à Domino,
Esa. 21. super speculam suam stetit iugiter per diem, & super custodiam suam totis noctibus: & quod audiuit de ore Domini, verbum annunciauit populo subdito
Prædicit clades futuras. sibi. Vidit enim & prædixit, post vitia secutura supplicia, iniurios plectendos iniuriis, luxuriosos incendijs vastandos, (Luxuria nanque ignis est, usque ad perditionem deuorans, & omnia virtutum eradicās
Sap. 11. geniminia) & homicidas cædibus perdendos. Per quæ enim peccat quis, per hæc & punitur.

Cap. 18.

VEniente igitur gladio Domini, sicut pastor sæpè prædixerat, non longo temporis interuallo, rex Dermitius, adiuncto sibi Richardi Comitis auxi-
Dublinia vastatur. lio, cum multa Anglorum caterua Hyberniā ingressus, Dubliniā magna vi cepit, captam succendit igne, bona ciuitatis diripuit, & homines interfecit. Atque ità, secundum vaticinia viri Dei, misit in eos iram Dominus & vindictam, & reddidit illis iniquitatem
Magna sancti viri constātia. eorum. Beatus autem Laurentius instar Ieremiæ, testis extitit stragis populi sui: ubi etiā multis affectus iniuriis, rebus eorum, quantùm ipse poterat, defensis & munitis, morti sese ꝑ illis exponere neutiquàm
Iob. 1. & 2. formidauit. Corpora etiam cæsorum pius pastor inter manus hostium adhuc palpitantia rapiebat, & velut alter Tobias, festinabat Christianæ tradere sepulturæ. Si quos autem post stragem inuenit superstites, quibus poterat facultatibus ijs succurrebat. Maiori tamen affectu mouebatur in illos, quos prius viderat felicitate vberiori florere, & subitò quidem, sed tamen iusto Dei iudicio, in summam miseriam coniectos esse. Inter omnia autem malorum genera, summum in miseriis infelicitatis genus est, fuisse felicem. Clericos prætera, c otra impetum gētis superbæ, quæ ciuitatem obtinuerat, in suis locis permanere posse, non sine magnis periculis imperrauit: quibus etiam libros & ornamenta ecclesiæ ipse, cuius bonis temporalibus & ecclesiasticis non pepercerat hostilis iniquitas, immò potius vniuersa rapuerat, vel vastauerat, prudenter & strenuè restituenda curauit.

Cap. 19.

QVodam tempore vir beatus ꝓ Ecclesiæ suæ negociis in Angliam profectus, ad regem Henricum venit Cantuariam: ibique, vt decuit, susceptus in ecclesia sanctæ Trinitatis à monachis, ob impetrāda suffragia S. Thomę gloriosi martyris deuotè pernoctans, in crastino monachorum precibus Missarum solennia celebrare disposuit. Cumque pontificalibus vestibus processisset ornatus, quidam fatuus audiens eum virum sanctum & religiosum esse, simplici sua fatuitate vel fatua simplicitate sibi persuasit, se rectè & piè facturum, & premia posse diuina promereri,
Hominis stulti horrenda temeritas. si tam beatum virum sancto Thomę reddat martyrio parem. Mox igitur animi sui conceptum volens perficere, fustem ingentem arripuit, & per medium irruens populum in beatum antistitem, totis viribus eum in capite percussit. Ille verò percussus, statim corruit ad cornu altaris, grauiter vulneratus. Id videntes monachi, & omnes qui aderant, cum multo dolore & lachrymis in faciem se prostrauerunt, credentes pontificem lethaliter vulneratum. At vir sanctus post breuem morulam leuato capite, dari sibi aquam in va-
Præclarum miraculum. sculo postulauit: & super eam dicens orationem Dominicam, eamque benedicens signo sanctæ Crucis imposito, lauari ea uulnus capitis imperauit. Quo facto, cessauit fluxus sanguinis, & protinùs vulnus sanatum est: sicque sanus effectus, inchoata Missarum solennia celebrauit. Quod qui vidit, testimonium per-
**testa* hibuit. Ipsum autem vestigium vulneris semper mansit in capite: & nunc in ipso capitis * cranio, deficiente ossis particula, fractura cernitur apparere. Iubente vero rege suspendi fatuum illum, beatus pontifex vix precibus obtinuit, nè quid mali hac de causa illi inferretur.

Cap. 20.

ALio tempore cùm de regis Anglię curia remearet, venit in Vualliam: vbi diù uentum expectans prosperum, tædio angebatur. Erat autem in illis partibus quædam ecclesia in honorē beatæ Virginis apud castrum cuiusdam diuitis, eius expensis
Visio cuiusdā solitarii. recens ędificata, cuius lateri homo quidam perpetuò se incluserat, vt Deo liberius adhęreret. Huic igitur viro Dei nocte apparens Virgo sancta, ornatu & facie reuerendissima, sciscitabatur cur sua ecclesia dedicata non esset. Cui cùm anachoreta responderet, Episcopum diœcesanum diù absuisse: Ego verò, inquit illa, nolo eam ab eo dedicari. Ecce adest Laurentius Dublinensis Archiepiscopus, cuius pręstolabar aduentum, vt ipse meam ecclesiam consecraret. Et hoc ei signum, quòd ventum vel transitum non obtinebit, donèc meæ satisfecerit voluntati. Ad hæc experrectus homo, & territus visione, facto iam die, misit pro castellano, eius ecclesiæ fundatore, totamque ei patefecit ea ordine visionem. Is mox ad Archiepi

scopum

ſcopum properans, eum ad ſuum caſtrum inuitauit, ſuſcepitumq; honorificè procurauit: factaque cœna, precabatur eum, vt illã eccleſiẽ conſecrare dignaret. Vir ſanctus reſpõdit, id ſibi nõ licere: caſtellaniq; p̃cibus aſſentiri modis omnibus renuit. Videns id caſtellanus, non cunctatus eſt viro Dei minas beatæ Virginis indicare, totam anachoretæ viſionem per ordinẽ commemorans. Quam ſanctus vir mente pertractãs, videnſque ſecundùm Deum ſibi non eſſe illicitum, ſed permiſſum, diuinæ viſioni deuotisq; precibus aſſenſum præbens, eccleſiam poſtridiè dedicauit. Cumque Miſſam & diuina officia peregiſſet, guſtato pane cum ſuis nauim ingreſſus, curſu proſpero ad portũ deſideratum peruenit. Ex eo tempore innumera fiũt miracula in eccleſia illa, diuinaque indigentibus beneficia præſtantur.

Multa miracula in eccleſia à viro Dei dedicata fiũt.

Cap. 21.

RVrsùs beato viro in Angliam cum tribus nauibus contendente, in medijs maris vorticibus rẽpeſtas ſæuiſſima extitit, ità vt penè naues & homines mergerentur. Iamque nautis ſpe omni euadendi periculi propemodùm deſtitutis, quidam melioris ſpei vir, conuerſus ad ſanctum præſulem, dixit: Domine, ecce perimur: ſuccurre nobis tuis ſanctis precibus. Illo igitur flexis genibus Deum deprecante, ſtatim mare quieuit, ceſſauitque tempeſtas, ità vt poſſent homines admirari & dicere: Quis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei?

Sedat tẽpeſtatem.

Matt. 8.

Cap. 22.

ALio quoquè tempore properanti ei in Angliã, & iam nauim ingreſſo, quidam è ciuibus Dubliniæ comites ſe adiunxerunt, ſub tanto paſtore pericula maris ſe euaſuros confidentes. Et ecce cùm iam ſecuri ìs mare ſulcarent, ſubitò commotis fluctibus, ventisq; ſæuientibus, tempeſtas horribilis exorta eſt, adeò vt præſentem intentarent omnia mortem. Congregati ergò omnes ad patrem & patronum Archiepiſcopum, anxiè precabantur, vt ſuo interuentu ocyùs ipſis ſuccurreret, mora enim in iannis videbatur. At ſecretarius & amicus Dei: Confidite, inquit, nemo veſtrum peribit: ſed audite conſilium meum, & iram Dei deuotionis muneribus placate. Ad eius enim, vt noſtis, & beatæ Virginis matris eius honorem, Dubliniæ eccleſiam nouam conſtruimus: ad quam perficiẽdam dare uos moneo de fructu operum eius, qui vobis omnia largitur: ſicque promitto ego vobis in Domino, tranquillitatem maris abſque veſtro & rerum veſtrarum periculo citiùs adfuturam. Mox illi ad Archiepiſcopum bona & alacri voluntate multa donaria apportant. Erat enim nauis illa multis referta diuitijs. Ille verò gaudens in Domino, breui & deuota oratione penetrat cælos: ſtatimque mari ſubſidente, & tranquillitate reſtituta, Deum & ſanctum eius pontificem omnes pariter collaudant.

Iterùm ſuis precibus tranquillũ efficit mare

Cap. 23.

EMergentibus autem cauſis quibuſdam Eccleſiæ ſuæ, paſtor ſtrenuus vigilans ſuper gregem ſibi commiſſum, ſummum Pontificem adire decreuit. Romamque feliciter perueniens, adiutus Domini gratia, propoſitum implet. Cumque pro libertate Hyberniæ eccleſiæ facundè ſatis egiſſet, & animi eius benignitas atque prudentia manifeſtè innotuiſſet, regreſſurus ad propria, Legatus totius Hyberniæ à domino Papa conſtituitur. Reuerſus indè proſperè in Hyberniam, commiſſæ ſibi legationis officium cum magna totius eccleſiæ libertate exeq; ſatagebat. Quæcunque religionis, vel eccleſiarum officijs, vel honeſtati clericorum deeſſe videbat, ea ſufficienter & honeſtè ſupplebat, ſuperflua reſecabat, rectè diſpoſita inuiolabiliter obſeruari volebat: eratque in zelo legis Domini velut ignis, & quaſi adeps ſeparatus à carne. Intantùm autem miniſtrorum eccleſiæ execrabatur immunditiam caſtitatis & honeſtatis zelator, tamque eos ad continentiam prouocabat, vt omnes tam ſubdiaconos, quàm diaconos vel presbyteros, ſi incõtinentiæ conuicti eſſent, licèt tanquam Archiepiſcopus poſſet, tamen nollet abſoluere: ſed ad Romanam eccleſiam, à ſummo Pontifice abſoluẽdos, deſtinaret, ità ut quodam tempore, quod dictu mirum ſit, centum quadraginta presbyteros de incontinentia conuictos, Romam miſerit abſoluendos. Cupiebat n. oẽs ſui ſimiles efficere, & quam in ſe ſectabatur mũditiã, eam etiam à ſubditis requirebat, lumbos ſuos non zona pellicea, ſed aſpero cilicio conſtringens. Itaque Apoſtolicum illud, quod re ipſa præſtabat, ore quoquè iubebat: State ſuccincti lumbos veſtros in veritate.

Fit legatus Hyberniæ.

Eximius eius erga incontinẽtes clericos zelus.

Ephes. 6.

Cap. 24.

CVm autem ſic legationis ſuæ fungeretur officio, & cæleſtis vitæ pabulo populum reficere conaretur, temporalium rerum inopia totam Hyberniã miſerabiliter occupauit. Itaque humaniſſimus paſtor, aſſuetus olim operibus pietatis & benignitatis, vidẽs tempus acceptabile, tempus miſerendi, fœnerabatur Domino, dum miſeretur pauperum: totusque inopũ commiſerationi addictus, penſatis eorum miſerijs, egeſtatem illorum ſuam exiſtimans, pro facultatum ſuarum copiis, ſed non largiſſimæ charitatis ſuæ votis, illis opitulabatur & ſuccurrebat. Quingentos nanquè pauperes, extrema penuria oppreſſos, per triennium quotidianis ſuſtentabat eleemoſinis, exceptis alijs plùs minùs trecentis, quos per Epiſcopatum ſuum veſtibus & alimonia donabat, quibusque neceſſaria omnia miniſtrabat. Multæ etiam fœminæ egeſtate afflictæ, paruulos ſuos, quos nutrire non poterant, neceſſaria quadam cautela ad oſtia eius deponebant, itemque alijs diuerſis locis, per quæ illum nouerant tranſiturum. Sciebant enim in eo maternum ineſſe affectum, nec poſſe deeſſe eis: quippe qui gremium pietatis omnibus expandens, nemini ſe negabat. Ille uerò non immemor paupertatis & pueritiæ, quam nobis Ieſus Chriſtus aſſumpſit, qui in die iudicij dicturus eſt: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: quique alibi dicit: Quicunque ſuſceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit: pium ſe puerorum nutritium exhibebat, eosque per diuerſa diœceſis ſuæ loca hominibus & balliuis ſuis nutriendos & diligentius cuſtodiendos commendans, eis neceſſaria omnia ſuppeditauit. Et cùm taliũ ſit regnum cælorum, ipſe iam exultans in cælis, frequentiùs in terris puerorum miſeretur. Erant autem id genus pueri fermè ducenti, quandoque plures, quandoque pauciores: demptis nonnullis pauperibus, de quibus iam dictum eſt: & paruulis, quos in domo ſua bonus Chriſti nutritius procurabat. Cùm autem hi pueri iam adulti eſſent & enutriti, tradi ſingulis crucem ligneam iubebat, quas ſigni cuiuſdam loco ferentes, circuibant prouinciam: atque ità ab eius præfectis & alijs, nomen Dei & pontificis venerantibus, vitæ ſuſtentandę conſilium & auxilium eis impendebatur.

Prou. 19.

Vide ſingularem in tot pauperes humanitatẽ

Mat. 25.

Mat. 18.

Cap. 25.

PEr id tempus, multiplicatis malis in terra, cùm ſanctus pontifex die quodam à Dublinia Vuaſfoſordiam iter haberet, quidam è militibus regis Vuilhelmus nomine, ſe comitem ei adhibuit, ne fortè ſi ſolus eſſet, incideret in latrones. Sed & ſcriptor quidam cum vxore ſua paruuloque infante, tanquàm ſecuriùs iter iam facturus, illis ſe iunxit. Ingredientibus autem illis nemus quoddam, latronum latibulum, viginti-

Incidit in latrones.

gintiquatuor loricati latrones è latebris prodierunt, simulantesque se velle parcere pontifici & suis, petebant, vt militem ipsorum traderet voluntati: ipse verò cum suis clericis, illæsus abiret. Sed vir sanctus respondit malle se interfici, quàm illis militem iugulandum permittere. Tum illi furijs agitati, in clericos eius sæuiùs irruerunt, & scriptorem antedictum crebrò irrumpendo occiderunt. Eius autem vxoris misertus Episcopus, posteà quæ ad victum vestitumque pertinent, perpetuò illi subministrauit: puerum verò literis erudiendum curauit, & quoad vixit, inter Clericos suos illum numerari voluit. Porrò latrones lanceam in militem vibrantes, misericorditer sese interponentis Episcopi equum confoderunt: sicque miles equi præsidio de eorum manibus ereptus est. Præsul verò spoliatis clericis, varijs affectus iniurijs, in proximam veniens ciuitatem, latrones illos per internuncios admonuit, ut à sua malitia abstinentes, veniam impetrarent: ni id facerent, se cum omnibus eius ciuitatis presbyteris in eos excommunicationis sententiam pronunciaturum. Illis autem omnem pœnitentiam & correctionem respuentibus, eos excommunicauit: Quod cùm illi cognouissent, & quẽadmodùm fieret excommunicatio, inquisissent, dixerunt: Excommunicemus & nos Archiepiscopum. & accipientes exta bouis furto ablati, loco stolarum, & accensis lignorum faculis loco candelarum, instar luporum vlulabant, Clericos irridentes, anathema legentes; & in derisum Ecclesię etiam in aqua ipsas faculas extinguentes. Ex ijs vnus postero die, licèt quadruplici tectus veste, frigore satis temperato & tolerabili extinctus est. Tertio indè die, malitiæ eorum dux itidem peremptus est, atque ità alij post alios intra annum vnum perierunt.

Eccè tibi cælestem vltionem in derisores excõmunicationis.

Cap. 26.

QVidam è ministris Archiepiscopi quandoquè, non absque sua fortasis culpa, Dubliniæ ad patibulum trahebatur. Cumque iam ad suspendij locum peruenisset, rumor eius rei ad Archiepiscopum perlatus est. Ilicò surgit ille, sequiturque hominem, vt eum liberet. Videns autem vnus è carnificibus præsulem venientem, timensque nè infelix ille ex eorum manibus auferretur, caput misero præcidit: id cernẽs Episcopus, multumque dolens ereptum sibi hominẽ, in eius percussorem maledictionis fulmen intorsit. Cumque ille cum socijs Dubliniam rediret, in ponte cadens coxam fregit, & ex eo vulnere breui vitam amisit, manifesto diuinæ vltionis indicio. Sic Dominus, quantæ sanctitatis & gratię apud ipsum esset beatus Laurentius, & quòd eius verba pondus haberent, sæpius declarauit.

Miserè perit cui vir sanct⁹ imprecatus est.

Cap. 27.

DVo viri Dubliniæ in loco sacro latrociniũ perpetrarunt: sed pro meritis suis percussi à Domino, protinùs amentes effecti sunt, ligatique ad ecclesiam sanctę Trinitatis, & ad Archiepiscopum adducti sunt. Quos cum ille vidisset, misericordia motus erga illos, data benedictione, iussit eos à vinculis expediri. Illi soluti, in faciem corruentes, diù tanquàm exanimes iacuerunt. Tandèm surgentes incolumes, viro Dei pro salute recepta gratias egerunt. Quod ille, nè facerent, more suo prohibebat, & vt soli Deo gratias agerent, verecundus & humilis hortabatur.

Duos amentes sanat.

Cap. 28.

QVandoque vir sanctus cum duobus Episcopis & Abbate Thoma nepote suo ad concionem quandam properabat. Cumque apud pagum quendam horas Dominicas cantaturus descendisset, homo quidã adueniens, ad eum exclamauit: Præsentiam tuam, domine, non equitum multitudine gloriari decet; sed in eo potiùs, vt ægrotis & afflictis succurrere studeas. Est in ecclesia huius pagi proxima, fœmina quædam nobilis, quę ab immundo vexata spiritu, nupèr mente capta est. Ad eã igitur ire te decet, & fundere preces pro ea ad Dominum, vt tuis flexus precibus, illam sanare dignetur. Percepta ea simplicis hominis petitione; Archiepiscopus iubet ire Thomam Abbatem, & orare p ea. At ille modis omnibus recusabat vel limina ecclesiæ attingere: intãtùm id genus hoĩes horrebat: Pręcepit ergò idẽ Episcopo Kildarẽsi Malachię. Sed is itidẽ se excusans, aiebat se non tãti esse meriti, vt dæmones expellere posset. Iubet tandẽ uir Dei, ut Clemẽs Epũs eat. Qui sua simplicitate libenter se iturũ rñdit. Erat is vir magnus & caluus. Cumq; eum dæmoniaca conspexisset in ecclesiam intrantem, mox ei caluitiem obiecit, addens etiam contumeliam p mẽdacium: O calue vilissime, inquiens, qui semper meretricio te iungis contubernio, quid hic à me requiris? simulque arripiens lapidem, iactauit in eum. At Episcopus & contumeliam, & horrorem non ferens, ad Archiepiscopum cum timore pudefactus rediit. Tum demùm vir sanctus vt simulationem, sic atrogantiam vitare volens, Ego, inquit, si sic necesse est, eam in nomine patris & filii & spiritussancti visitabo. Cumque ad ostium ecclesiæ venisset, Crucis signaculo & eam, & fœminam consignauit. Eum autem vt vidit miserabilis mulier, multa in eum probra & conuicia coniecit. Sed ille vir misericors, eius miseriæ miserius, de Domino non diffidens, ligari eam præcepit. Et cùm manibus eam attrectasset, pectori eius Crucis signũ impressit, & aquã benedictam ori eius infudit, humique prostratus, Dominum pro ea suppliciter & breuiter orauit. Indè recedens, cùm triduò pòst eò reuertisset, inuenit eam sanæ mentis, & iamdudùm ipsius reditum præstolantem. Illa verò mox ad eum accedens, multis precibus nocte illa retentum, cum omnibus comitibus eius honorificè procurauit, in eximii amoris signum crebrò eius manus & pedes deosculans, & gratias agens omnipotenti Deo, quòd per eius merita perfectæ esset reddita sospitati.

Malachias Episcopus Kildarensis.

Procax dæmonis petulantia

Vide quibus armis oppugnat dæmonem vir sanct⁹.

Cap. 29.

QVidã beati uiri marestallus, toto corruptus corpore, miserabiliter inflatus erat. De cuius salute cum iam medici omnes spem abiecissent, adductus est ad dominum suum. Is protinus manus ei imponens, oransque pro eo: Ducatur, inquit, ad hospitiũ suum, & cùm sanatus fuerit, redeat ad pristinum munus. Reductus est ergo domum, & proxima nocte omnis ille corrupt⁹ humor effluxit, & post dies octo viribus instauratis, ad virum Dei cum alacritate reuersus gratias egit pro sanitate, per eum diuinitus ipsi donata. Cui vir sanctus: Memineris, ait, non homini, sed soli Deo gratias agere.

Sanat hominem desperatum.

Cap. 30.

IN ecclesia beati Martini Dubliniæ quidam sacerdos, nomine Galuuedius, ministrabat. Erat autem charus Archiepiscopo, quòd eum à iuuentute nutrisset, & eius clericus fuisset. Is igitur aliquandò grauis infirmitate depressus, ad extrema peruenerat. Nam cùm & sensu & aliis carere videretur, complures eũ mortuum putabant: quidam verò nondùm exanimẽ, sed veluti in ecstasi positum existimabant. Vndè factũ est, ut tribus indè noctibus totidemq; diebus corpus in medio positũ, sepulturę mãdare differrent. Tãdèm adueniẽs sanctus Laurẽtius, & corpori tanq̃ funeri appropinquãs, pietate motus ad lachrymas, mortuũ sic affat: Tu quidem dilectissime, si posses, mihi iã loqui velles: sed in omnibus fiat voluntas Dei. Sic ait, & flexis genibus, Dñm tacitus orauit. Quis autem fuerit af

fectu

fectus orantis, satis declarauit Domini exaudientis effectus. Completa enim oratione, quam nouit ille solus, qui approbauit, sacerdos Galuuedius quasi de graui somno excitatus, surgens incolumis, gratias egit Deo & sanctę Mariæ, & beato Laurentio domino suo, apertisque in circunstantes luminibus, quærebat quid ibi facerent, vel qua ex causa illuc pariter côuenissent. Stupefacti verò & territi omnes in eo, quod accidisse videbant, sic illi responderunt: Toto triduo nullum uitę signum habentem, sed instàr mortui iacentem, te sepelire proposuimus. Et sacerdos: Nouit Dominus, inquit, animam meã separatam fuisse à corpore, & disceptantibus Angelis pro ea, vidisse me dominum meum Laurẽtium flexis genibus cotam Deo & gloriosa virgine Maria matre eius, pro me humiliter deprecantem: eiusque oratione flexum Dominũ, animam meam corpori restitui iussisse. Tũ uerò beatus pontifex pro familiari sibi & humili verecundia, illi sacerdoti sub poena excommunicationis interdixit, nè rem hanc vlli omninò homini, donèc ipse viueret, reuelare ausus esset.

Excitat vita sanctum.

Cap. 31.

HAec de uita & moribus sancti viri, eiusque virtutibus à certissimis excepta testibus, post aliquot annorum curricula tâquàm paucæ quædam reliquiæ ad nos perlata sunt. Iam qua occasione & quo pacto, Domino largiente, ad Augensem vsque ecclesiã peruenerit, in veritate, quæ comperi, succinctè narrare curabo. Oborta fuit grauis dissensio inter regem Angliæ Henricũ, sub quo passus est sanctus Thomas martyr gloriosus, & regem Hyberniæ potentissimum Deronogum: cuius sedandæ causa se beatus pontifex interponens, venit in Angliam, secum ducens quendã nepotem suum, iuuenem elegantem, vt eum regi Hẽrico obsidem daret, si pax cum illo constitui vlla ratione posset. Sed rex Angliæ pacem repudians, crudelẽ potiùs tyrannum se exhibuit, regioque edicto cauit, nè uiro Dei liceret in Hyberniam reuerti, portusque omnes, qui Hyberniam spectarent, ei uoluit esse interdictos, hac ratione beatum virum exulare cogens. Ità ille regem in Normãniam transfretantem in monasterio Abbendoniæ tres hebdomadas expectauit. Deindè tædio quodammodò affectus, regem sequi statuit, si fortè in negocio illo magis eum placabilẽ offenderet. Ingressus igitur nauim apud * Donriã, Vuitsantum applicuit, prosequensque regem in Normãniam, febre corripitur. Ea ingrauescente, triduo valdè eius morbi importunitate afflictus, ab incepto desistere cogebatur. At tamen contra febris ardorem flamma charitatis pugnabat instantiùs, & naturam, quam febrile debilitabat incommodum, in charitatis & pacis commodum fortiter sibi militare cogebat. Atque deincèps in ipso itinere locum inquirere cœpit, in quo aut quiesceret, aut certè etiam remaneret. Iam enim aliquo modo præsenserat dissolutionem sui corporis imminere. Sui igitur tabernaculi depositionem præuidens, tabernaculum non manufactum toto animo expetebat. Eius autem exemplar, Domino prouidente, uiro sancto in monte Augi ostensum est. Perueniens enim ad eius montis supercilium, & indè castrum intuens, & in castro ecclesiam eminentem, cognoscensque è quibusdam in via ipsi occurrẽtibus, castrum esse Augense, in introitu Normanniæ in Henrici regis Angliæ ditione constitutum, ecclesiamque esse beatæ Virginis, in qua Canonici instituti S. Victoris Parisiensis, Deo & beatæ Mariæ regulariter seruirent: non mediocriter exhilaratus, & tâquàm Dauidis prophetico spiritu afflatus: Hęc, inquit, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. dataque benedictione cum Crucis signo, ad eam ecclesiam venit, & fusa illic oratione, seipsum Deo & beatissimæ virgini commendans, ad hospitiũ diuertit, lectoque decubans, accito eius loci Abbate Osberto, uiro religioso, confessione præmissa, uitæ præsentis vero viatico suum ad uitam transitum pręmuniuit.

Non potest uir sãctus ex Anglia descedere rege vetante.

** Donariam.*

Psal. 131.

Confessione & Eucharistia se munit sub mortem.

Cap. 32.

HIs peractis, vir venerabilis & circunspectus clericus Dauid, suprà memorati iuuenis pædagogus, ad regem Hẽricum profectus est, vt quod beatus vir de pace conciliãda cœperat, ipse pro tenuitate sua, diuina præueniente gratia, consummaret. Cumqꝫ regem quibus poterat rationibus emollisset, eiusqꝫ animum ad pacem inflexisset, quarto die ad sanctum Episcopum reuersus est. Cui cùm rem à se gestam retulisset, sanctus pręsul, quamuis iam morti proximus, exultare visus est: &, vt facto gratias ageret, quod verbo non poterat, caput suum in illius sinum deposuit: ea ipsa re satis indicans, illum magistrum Dauidem, spiritum suum, iam cum morte colluctantẽ, pace impetrata, pro qua ipse, quantùm poterat, laboraret, exhilarasse. Tertio autem ab aduentu suo die, febriũ ingrauescente dolore, sanctus præsul Abbatem eius loci cum fratribus eius acciri voluit, seqꝫ in eorum collegium & fraternitatem recipi petiit: eiqꝫ libentissimè assensum est. Indè extremam & petiit, & percepit vnctionem. Cùm autem de faciendo, vt moris est, testamento admoneretur, sic respondisse fertur: Nouit Dñs, mihi ne nummum quidem sub sole relictum esse. Par est enim credere, diuersis misericordiæ & benignitatis officiis & operibus, quicquid ad manum habere poterat, virum pium in cælestes thesauros transmisisse: vel potiùs Canonicæ professionis memorem nihil se habere proprium existimasse: vt, qui uiuere constituisset secundùm regulam à sanctis Apostolis institutam, in extremo vitæ fine nihil suum esse dicendo, ab ea regula minimè deuiaret. Atque ità beatissimi Augustini consors, aut vt rectiùs dicamus, successor effectus, testamentum nullum fecit, quia vnde faceret, pauper Christi non habuit.

Percipit extremã Vnctionẽ

Cap. 33.

DEincèps felix Laurentius ad portum salutis festinans, gemitus atque suspiria pœnitentis indesinenter Domino offerebat, tam mente quàm ore reuoluens illum psalmum Dauidicũ, Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. Ea verò pœnitentis lamenta sanctitati viri nihil quicquam derogabant, sed eam potiùs confirmabant. Fertur enim magnus pater Augustinus inter familiaria colloquia dixisse, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes, absque digna & competenti pęnitentia exire de corpore non debere. Quamobrèm sibi iusserat in ultima ægritudine Psalmos Dauidicos, qui sunt paucissimi, de pœnitentia scribi, eosque legens, vbertim ac iugiter flebat. Et beatus Laurentius aquas de superiori irriguo haurire nõ cessabat, nec tamen irriguum inferius contemnebat, populum suum morte pastoris continuò desolãdum, mirabiliter lingua materna dicens: Heu popule stulte & insipiens, quid iam facturus es? Quis sanabit auersiones tuas? Quis medebitur tui? Sic autem charitatẽ implebat, ex una parte, quod meliùs erat, cupiens dissolui, & esse cum Christo: ex altera autem necessitatem fraternam attendẽs, propter subiectum populũ cum Apostolo cupiens diutiùs in carne remanere. Fidelis autem Deus mercedem laborum eius absque dilatione iam reddendam ei statuerat. Itaque cùm festæ feriæ terminus aduenisset, in confinio sabbati subsequẽtis spiritum sancti viri requies ęterna suscepit. Atque ità gloriosus Christi confessor Laurentius, Dublinensis

Psal. 56

Posid. in vita eius cap. 31. quam habes To. 4

Philip. 1

Ibidem.

Exit à corpore.

fis Archiepiscopus & Legatus Hyberniæ, plenus dierum, persectus & consummatus in operibus bonis, Christi cohæres, ad Christum migrauit decimooctauo Calendas Decembris.

Cap. 34.

EIus autem obitus & remotis certo oraculo declaratus est, & per præsentes, Domino prouidente, venerationi habitus. Ea enim nocte, qua ortus ab occasu sol Augi occidit, cùm fuit occasu purior ortus ei, cuidam ciui Dubliniæ, Innocētio oomioe, io somno visum est, cùm esset in eius vrbis ecclesia cathedrali, summum altare corruere, penitusq; dissipari. Qua visione turbatus, manè retulit somnium, cum iuramēto asseuerans dominum Archiepiscopum diem extremum clausisse. Id quod posteà nuncis aduenientibus, verum fuisse compertum est, eadem scilicet nocte migrasse Pontificem, qua uisio hęc Innocentio oblata fuit.

Visio cuiusdam.

Cap. 35.

COntingit autem, Domino agente, vt mox à celebratis sancti cōfessoris exequiis, Alexius Romanæ ecclesiæ Cardinalis & Scotiæ Legatus adesset. In cuius aliorumque multorum præsentia corpus sancti pontificis, in medio Augensis ecclesiæ honorificè & reuerenter sepulturæ mandatum est. Vbi posteà latuit annis quatuor, & mensibus sex thesaurus preciosus, tum quidem absconditus, sed suo tempore reuelandus. Cuius quidem futuræ reuelationis haud vulgare extitit argumentum. Ea enim nocte, qua Christi confessor huius mundi teoebras reliquit, sicut multorum assertione innotuit, admiranda claritas super Angense monasterium ità repente visa est emicare, vt iotuētes putarent Abbatiam, vel castri domum aliam, emisso cęlitùs fulgure, concremari. Vbi diuina bonitas nobis aliquantulùm reuelare dignata est, qualis & quantus esset ille, qui ea nocte ex hoc muodo migrarat. De quo non debet temerarium videri, sed piū potiùs, si sentiatur ad lucem transisse inaccessibilem, vt illius beatitudinis fit particeps, quam opportuno tempore suis manifestat & largitur fidelibus beatus & solus potens rex regum & Dominus dominantium: Cui est honor, gloria & imperium iu perpetuum, Amen. In sanctos autem relatus est vir beatus à summo Pontifice Honorio Reate, tertio Idus Decembris, pontificatus eius anno decimo.

Refertur in sanctos

MARTYRIVM SANCTORVM confessorum Samonæ, Guriæ & Abibi, Authore Simeone Metaphraste.

16. Nouē.

AGEBATVR quidem sexcentesimus annus ab imperio Alexandri Macednnis: oonem autē annos iam transegerat Diocletiaaus, sceptra tenens Romanorū t & sextum iam consulatum obtinebat Maximianus: Augarus autem Zoaræ filius, his tēporibus erat Prætor, & Cognatus erat Episcopus Edessenorum, & magna excitabatur persecutio aduersus ecclesias omnibus, qui erant sub ditione Romanorum. Et nomen quidem Christianorum, tanq̄ nefarium, probris appetebaī & exagitabatur: sacerdotes aūt & monachi, propter firmam fidem & inexpugnabilem, miserabil bus tradebantur suppliciis, desiderioq; & metu distrahebantur pij. Nam cùm liberè eloqui veritatem pp Christi vellent desiderium, refugiebant rursùs metu suppliciorum. Nam ij quidem, qui se armabant aduersus pietatem, studebant vt Christiani Christianismum abiurarent, Saturnoque & Rheæ se adiungerent: contrà aūt fideles, vt nihil esse ostenderent ea, quæ ab illis colebantur.

Cognatus Edessenorum Episcopus.

Illo ergò tpe Gurias & Samonas apud Iudicem accusantur, quorū ille quidem ex Sarcigitua, hic autem ex vico Ganade erat ortus, ambo educati Edessæ, quā vocant Mesopotamiam, q̄ sit media inter Euphratem & Tigridem. & anteà quidē eius fama ad paucos peruaserat: post martyrum aūt certamina erat omnium sermone celebrata. Atq; sancti quidem nequaq̄ versabantur in ciuitate: sed procùl ab ea remoti, vt qui vellent procùl abesse ab eius tumultibus, studebant esse Deo soli manifesti. Et Guriæ quidem continentia & charitas, erat bona & honesta possessio, & ex illius studio cognomen est ei impositum, adeò vt ex nomine eum non cognoueris, nisi priùs dixeris continentem. Samonę autem erat in Deū corpus & animus iuuenilis & alacris, & cum Guria virtute cootendebat. Ij ergò accusantur ad iudicem, q̄ non solùm omnem finitimam Edessę regionē sua doctrina confirmarent, & vt suæ adhærerent fidei, animum adderent: sed ēt efficerent, vt despicerent persecutores, & vt illorum impietatē omninò nihili facerent, doceret, conueniēter ei, quod scriptum est: Nolite cōfidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus. Quibus iudex ad magnā accensus insaniam, iubet oēs, qui habent in hooore religionem Christianā, sequentes doctrinā Guriæ & Samonæ, simul cum iis, qui eos ad id inducebant, comprǽhensos, in tuta includi custodia. Iussus aūt ad effectum est deductus, & capta occasione, cùm aliis quidē ex his plagas imposuisset, alios aūt aliis tormentis subiecisset, & ut Imperatoris decreto parerent, suasisset: tanq̄ qui benignè & clementer se gereret, alios quidē finit domùm abire: sanctos aūt vt primos, & qui pietatem aliis impertiissent, iussit adhuc affligi in carcere, qui ipsi quoq; martyrii gaudebāt societate. Audiebant. n. in aliis prouinciis multos idē, quod ipsi, certamē suscepisse: ex quibus erat Epiphanius & Petrus, & sacrosanctus Pamphilus cū multis aliis in Cęsarea Palæstinæ, Timotheus Gazæ, in magna Alexandria Timotheus, Agapetus Thessalonicæ, Hesychius Nicomediæ, Philippus Adrianopoli, Melitinæ Petrus, Hermes, & eius socii in confiniis Martyropolis: qui fuerunt etiam redimiti corona martyrii à Duce Heracliano cum aliis confessoribus, quorum est maior numerus, quàm vt possit ad nostram venire cognitionem. Sed redeundum est ad ea, de quibus prius dicebamus.

Guria continentia, & charitas.

Psal. 145

Christiani malè mulctati

Multi martyres hac tempestate.

Antonius ergò Præses Edessæ, cùm concessisset aliis vt domum reuerterentur, ei in altum erecto tribunali, iubet ad se adduci martyres: & cùm fecissent, quod iussi fuerant apparitores, sanctis dicit Pręses: Diuinissimus noster Imperator hęc iubet, vt & à Christianismo deficistis, quē sequimini, & imagini Iouis cultū diuinum tribuatis, thus in ara sacrificātes. Ad hæc Samonas: Absit, inquit, vt vera fide relicta, pp quam speramus fore, vt vitā assequamur immortalem, manuū opus & figmentum colamus. Præses aūt: Imperatoris inquit, iussa omninò sunt implenda. Rn̄dit Gurias: Puram & diuinā nostram fidem nunq̄ inficiabimur, sequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus. n. patrem in cælis, cuius sequimur voluntatem, qui dicit: Qui me confessus fuerit corā hominibus, ego quoquè eum cōfitebor corā patre meo, qui est in cælis. Qui me autem negauerit coram hominibus, ego quoquè eū negabo coram patre meo, & Angelis eius. Iudex aūt: Non vultis ergò, inquit, parere voluntati Imperatoris? Quomodò verò non fuerit absurdum, ea quidē, quæ uisa fuerint hominibus, ijsque qui non multum & quantùm vos, possunt, reipsa

Matt. 10
Luc. 12.

ipsa ad effectum deduci: eorum autem, qui rerum potiuntur, iussa fieri irrita? Qui Regis regum, inquiunt sancti, faciũt voluntatem, carnis voluntatem respuũt ac reijciunt. Deindè cùm Pręses minatus esset mortẽ nisi parerent: Samonas: Non moriemur, inquit, o Tyranne, si creatoris sequamur voluntatem: immò verò viuemus potius. Sed si ea secuti fuerimus, quæ iubet vester Imperator, scias quòd etiamsi tu nos non interemeris, nos tamen malè peribimus.

Martyres in custodiam truduntur.

Postquàm hæc audiuit Præses, iubet Anonito commentariensi eos in tutissimam coniicere custodiam. Veritatem enim ægrè fert animus, qui sua sponte est ad malum propensus: vt, qui ægrotant oculi, splendorem solis. Postquàm autem ille fecit, quod ei fuerat imperatum, & martyres fuerunt in carcere, in quo ét multi alii sancti priùs inclusi fuerant à militibus, Imperator quidẽ Diocletianus, accersito Musonio Præside Antiochiæ, iubet eũ venire Edessam, & Christianos, qui in ea erant inclusi, siue erant communis, siue sacrati ordinis, de sua interrogare religione, & eis finem dare conuenientem. Cùm is ergò venisset Edessam, & Samonam & Guriam primos curasset sistẽdos ad tribunal iudiciale, dicit eis: Dñi hic est orbis terræ, hic est iussus, vt uos aræ Iouis vinũ libetis, & thus imponatis. Sin minùs, ego uos variis consumã suppliciis. Corpus enim flagris lacerabo, donec perueniam vsque ad ipsa uiscera: plumbum autem feruens non prius cessabo vestris axillis infundere, quàm id perуaserit vsque ad intestina. Deindè nunc quidem manibus, nunc verò pedibus suspendam, & efficiam, vt soluantur compages articulorum: nouaque & inaudita excogitabo supplicia, quæ nec omninò quidem ferre poteritis.

Minæ impii iudicis.

Esa. 66. Respondit autem Samonas. Vermen, cuius minæ sunt intentatæ iis, qui negant Dominum, & ignem, q non extinguitur, magis, q̃ ea, quæ tu enumerasti, tormenta formidamus. Ipse enim, cui cultum offerimus rationalem, primùm quidem nos corroboratos aduersùs uaria hæc tormenta, eripiet à tuis manibus. Deindè etiam in tuto collocabit, vbi est habitaculum omnium lętantium. Alioqui autem omninò aduersùs solum corpus armaris: Quid enim animam poteris lædere? Quæ quandiù quidem habitat in corpore, tormentis euadit præclarior: ea autem recedente, nullus est omninò sensus corpori. Quo magis enim homo noster externus corrumpitur, eo magis internus renouatur in dies: per patientiam enim hoc propositum certamen peragimus. Præses autem rursus veluti protestans, ut, si non parerent, puniret iustiùs. Discedite ab errore, inquit, vobis consulo, & cedite iussui Imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui sanctus Gurias: Neque errori, ut tu dicis, seruimus, respondit: nec Imperatoris iussui vnquàm paruerimus, absit ut tam pusilli animi simus, & tam amentes. Sumus enim illius discipuli, qui animam suam pro nobis posuit, diuitias benignitatis & suam in nos ostendens charitatem. Resistemus ergò peccato usque ad mortem, neque quicqnid acciderit, supplantabimur à machinis aduersarii, quibus primus homo captus, decerpsit mortem per ligni inobedientiam: & Cain persuasus, fratris quidem sanguine manus polluit: gemere autem & tremere, inuenit pręmia peccati. Sed nos Christi verbis mentem adhibentes, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem nõ possunt occidere: Illum potiùs timebimus, qui nostram animam & corpus potest perdere. Tyrannus autem: Non ut, inquit, vestras percurrentes scripturas, possitis refellere, quæ à nobis obiiciuntur, ideò ira non moueor, & me præbeo patientem: sed ut iussum Imperatoris exequentes, cum pace domũ reuertamini.

Martyres eas floccipendunt.

Psal. 87.

2. Cor. 4.

Egregia martyrũ cõstãtia.

Gen. 4.

Mat. 10.

Hæc oratio nihil flexit martyres, sed propiùs accedentes: Quid nostra, aiunt, referi, si irasceris, & es ad iram propensus, & tanquàm niues pluis tormẽta? Tunc enim nobis magis benefacies, clariorem reddens nostram probationem patientiæ, & concilians maiores remuneratiões. Hæc est enim summa nostræ spei, hunc incolatum, qui est ad tempus, relinquere, & migrare ad æternum. Habemus enim tabernaculũ non manu factum in cælis, quod etiam sinum Abrahæ scriptura, proptereà quòd is esset familiaritate Deo coniunctus, solet vocare. Cùm itaque vidisset Præses immutabilem eorum constantiam, statim mittens dicere, processit ad castigandum, & iubet Anuino Commentariensi vtrunque vna manu suspendi, & eis toto pondere corporis diuulsis, adhuc eorum pedibus grauem suspendere lapidem, ad sensum acrioris doloris. Atquehoc quidem ità se habebat, & ab hora tertia usque ad octauam tale tormentum forti animo tolerabant, non uocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud ostendentes, quod esset, pusilli & abiecti animi. Dixisses eos pati in alieno corpore, aut aliis patientibus, ipsos solùm esse spectatores eorum, quæ fiebant.

2. Cor. 5.
Luc. 16.

Dirissimè sãcti martyres cruciantur.

Mira patientia.

Interim autem, dum ij penderent manibus, occupatus erat Præses in aliis audiendis. Deindè cùm ab eis quieuisset, iubet Commentariensem interrogare sanctos, an iussui Imperatoris vellent parere, vt liberarentur à tormento: & cùm ille quidem interrogaret, hi verò non possent, aut non uellent respondere, iubet eos includi in interiore custodia, in loco tenebroso & nomine & reipsa, & pedes vsque ad diem sequentem affixos esse ligno. Die autem iam appetente, à ligni quidem vinculis pedes sunt relaxati: carceris autem aditus fuit obstructus, ut nec solaris quidem radius posset subire: edictum autem fuit custodibus, nõ frustum panis, nec paruam quidem guttam aquæ tres totos dies eis prębere. Quamobrèm decetero tenebrosus carcer & longa inedia erat condemnatio martyribus. Cùm autem adesset tertius dies circa principium mensis Augusti, apertus quidem fuit aditus carceris: illi autem in eo retenti sunt vsque ad decimum Nouembris. Deindè Iudex eos curat sistẽdos pro suo tribunali. Et nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, vt mutati aliquod salutare caperetis consilium? Illi autem respondent: Quod nobis videtur, tibi iam sępiùs ostendimus: tu autem fac ea, quæ tibi fuerunt imperata. Præses autem statim iubet Samonã altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum iniici eius genui. Quod cùm factum esset, eum quidẽ suspendit præcipitem, à pede quem inclinauerat, alterum deorsùm trahens pondere ferri, quod verbis non potest explicari: & sic athletam moliens discerpere. Quo quidem tempore cùm coxæ acetabulum per vim sedem suam reliquisset, effectum est, ut Samonas claudicaret: Guriam autem, quòd esset imbecillus & subpallidus, sinebat impunitum, non quòd eum benignis adspexisset oculis, non quòd esset misertus eius imbecillitatis: sed ut qui, quòd eum punire cuperet, potius pepercisset. Nè fortè, aiebat, nobis imprudentibus consumeretur ante cruciatus.

In obscurum carcerem ducuntur.

Lõga inedia affliguntur.

Samona immaniter cruciatur.

Et iam erant quidem duæ horæ diei, ex quo suspensus erat Samonas: hora autem quinta iam aderat, & is adhuc pendebat sublime: & qui circunsistebant milites, mouebantur misericordia, & hortabantur vt Imperatoris pareret imperio. Sed peccatorũ misericordia caput sancti non pinguefecit. Ille .n. etsi acerbè premereà tormento, ipsos ne ullo quidem dignabatur responso, sinens eos lugere, & se potius, non illum dignum censere misericordia. In cælum autem tollens oculos, precabatur Deum ex profundo cordis, & ei

Psal. 140

reuo-

reuocabat in memoriam miracula, quæ à feculo facta
Mat. 10 funt: Domine DEVS, dicens, fine quo nec pafferculus
Pfal. 4. quidem cadet in laqueum: qui Dauidi dilatafti cor in
Dan. 6. et 14 afflictionibus: Qui Prophetę Danieli vim dedifti
etiam contra leones: Qui pueros Abramiæos & Ty-
Dan. 3. ranni & flammæ victores effecifti: tu quoquè nunc Domine adfpice ad bellum, quod contra nos geritur, qui noftræ nofti imbecillitatem. Conatur enim inimicus figmentum tuæ dexteræ auertere ab ea, quę eft apud te, gloria. Sed tu benignis tuis nos intuens oculis conferua in nobis, quæ extingui non poteft, lucernam tuorum mandatorum: tua autem luce dirige noftras femitas, & dignare nos frui ea, quæ eft in te, beatitudine: Quoniam es benedictus in fecula feculorum. Atque ille quidem Agonothetæ emittebat hanc gratiarum actionem: quidam autem fcriba, qui aderat, literis mandauit quæ dicta funt.

Iufsit autem Præfes Commentarienfi eum foluere à fupplicio. Ille verò cùm fic feciffet, & portaffet cum ijs, qui aderant, iam doloribus defeffum & confectũ, in priorem ferentes cuftodiam, deponunt in ea fanctum Guriam. Cùm autem effet Nouembris decimus
Martyres fiftuntur ad tribunal. quintus, noctù circiter galli cantum furreait Iudex: eum verò præcedebant lampades & fatellites: & cùm ad bafilicam veniffet, quæ dicitur, vbi erat iudicium, cum magno faftu fedet pro tribunali: & accerfit athletas Guriam & Samonam. Et hic quidem venit ambulans in medio duorum, & fultus vtriufque manibus. Nam & premebat inedia, & grauabat fenectus, bona fpe folummodò eum refrigerante. Gurias autem ipfe quoquè portatus ducitur, vt qui nec poffet omninò ingredi, eò quòd pes ei fuiffet grauiter à vinculo fauciatus. Ad quos defenfor impietatis: Cùm data, inquit, fuerit vobis poteftas, de eo, quod eft vobis conducibile, fimul deliberaftis. Dicite ergò, an noui aliquid fit à uobis confideratum: & an priorũ uos aliqua fubierit pœnitentia: & parere iuffui diuinifsimi. Sic enim veftris opibus & poffefsionibus, quin etiã hac fuauifsima quoquè luce fruemini. Ad hæc martyres: Nemo, inquit, qui fapit, magnifecerit parùm
Sapientiffimum eorum refponfum. manere in ijs, quę fluunt. Sufficit enim nobis tempus, quod præcefsit, ad vfus eorum & adfpectum: nec eorum aliquid defideramus. Quam autem mortem nũc uobis intentas, ea uos ad immortalia tranfmittet tabernacula, & efficiet, vt fimus participes eius, quæ eft illic, beatitudinis.

Præfes autem: Quæ à uobis, inquit, dicta funt, noftras aures magna affecerunt triftitia. Ego autem paucis exponam id, quod videtur. Nam fi aræ quidem thus imponitis, & imagini Iouis facrificatis, rectè fe habuerit: & vnufquifque veftrum domum abibit. Sin verò adhuc pergitis Imperatoris iuffui non parere, amputabuntur vobis omninò capita. Hoc enim vult & ftatuit magnus Imperator. Ad quæ refpondens generofifsimus Samonas: Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, vt liberemur quidẽ ab ijs, quæ hic funt, moleftiis: tranfmittamur autem ad eam, quę eft illic, beatitudinem, quantùm in nobis quidem fitum eft, tibi reddetur merces ab eo, qui noftra difpenfat ad id, quod eft vtile. Ad hæc cùm refpondiffet Præfes, vt videbatur, benignius, & dixiffet: Ego toleranter hucufque tuli, longas illas fuftinens orationes, vt mora temporis mutati, traduceremini ad id quod eft utile, & fupplicium mortis non fubiretis. Qui morti, quę eft ad tempus, inquit, fe tradunt propter Chriftum, clarum eft fore, vt ii liberentur ab æterna. Qui enim mundo moriuntur, viuunt in Chrifto. Nam Petrus quoquè, qui refpondet in choro Apoftolorum,
Act. 12 cruce fuit condemnatus & morte: & filius tonitrui
Act. 7. Iacobus, ab Herode Agrippa fuit interfectus gladio: Quineriam Stephanus quoquè fuit appetitus lapidibus, qui primus percurrit ftadium martyrij. Quid autem dixeris de Iohanne? an ne eius quidem admiteris egregiam illam conftantiam, & loquendi libertatem, quòd mori maluerit, quàm cubilis tacere impudicitiam: adultera verò eius caput acceperit præmium faltationis? *Mat. 14*

Rursùs autem Pręfes: Non vt ueftros, quos dicitis, fanctos enumeretis, vos fero toleranter: fed vt mutato confilio, Iufsis cedentes Imperatoris, ab acerbifsima morte liberemini. Si enim fitis nimium audaces & infolentes, quid aliud, quàm vos maiora excipiene fupplicia, quibus oppresfi, vel inuiti facietis id, quod nos exigimus: quo tempore nec omninò quidem poteritis refugium habere ad mifericordiam? Nam quod fit per uim, ne poteft quidem prouocare ad commiferationem: quomodò contra quod fponte fit, eft dignum mifericordia. CHRISTI autem confeffores & martyres dixerunt: Non opus eft multis verbis: Ecce enim nos fomus tibi præfto ad omnia fubeunda fupplicia. Quod ergò tibi fuit imperatum, nè differas exequi. Nos enim CHRISTI veri DEI fumus adoratores, & rursùs dicemus: Cuius regni non erit finis. Qui etiam poteft folus viciſsim glorificare *1. Reg. 2.*
eos, qui eius nomen glorificant. Interim autem dum hæc dicerentur à fanctis, Præfes tulit in eos fententiam, vt mortem fubirent gladio. Illi verò lætitia, quę
Martyres ineffabili gaudio excipiunt mortis fententiam. verbis non poteft explicari, affecti: Te verè decet gloria & laudatio, qui DEVS es vniuerforum, clamabant: quòd tibi placuerit, ut fufceptum certamen perageremus, vt à te quoquè immortalem fplendorem affequamur.

Cùm ergò vidiffet Præfes immutabilem eorum conftantiam, & quemadmodùm in animæ exultatione extremam accepiffent fententiam, fanctis quidem: DEVS, inquit, eorum, quæ fiunt, fit infpector, quòd non per me volebam vos vitæ finem accipere: fed inexorabilis iuffus me ad id cogit Imperatoris. Spiculatori autem iubet accipere martyres, & in curru imponere, & procùl à ciuitate abducere cum militibus, & eis illic finem afferre gladio. Ille autem cùm per portam Romanenfem fanctos noctù eduxiffet, cùm altus fopor teneret ciues, ad feptẽtrionalem partem ciuitatis abducit in montem Bethelabicla. Hi vero cùm fuiffent in eo loco, & in lætitia cordis & magna animi conftantia è vehiculo defcendiffent, à fpiculatore & ijs, qui fub eo erant, tempus ad orationem petierunt, & acceperunt. Perindè enim, acfi nõ fuſficerent tormenta, & fanguis ad intercedendum pro eis, propter fummam modeftiam adhuc etiam opus habebant precatione. Cùm itaque oculos in cęlum fuftuliffent, & intenfe precati effent, DEVS & pater Domini noftri Iefu CHRISTI, fufcipe in pace fpiritus noftros, poftremò dixerunt. Samonas autem cõuerfus ad fpiculatorem: Exequere, inquit, id quod
Capite plectuntur. eft tibi imperatum: cumque genu fimul inclinaffet cũ Guria, eis amputantur capita decimoquinto Nouembris. Atq; hoc modo quidẽ fe habuerũt res martyrũ.

Cùm autem tertium quoquè quęreret numerus, vt in his glorificaretur Trinitas, inuenit (o optimã prouidentiam) tempore quidem poftea Abibum, qui autem idem cum ijs, qui præcefferant, iter ingredi conftituerat, & illorpfo martyrii die fuit confummatus. Magnus ergò inter martyres Abibus, ex eadem quidẽ, ex qua illi patria, nempe ex Thelfæa vico erat ortus: facro autẽ diaconatus fuerat honoratus chrifmate.
Abibus Diaconus confirmat Christianos. Cùm uero Licinius teneret fceptra imperii Romanorum, & Lyfamas creatus fuiffet Præfes Edeffæ, excitata rursùs erat perfecutio aduerfus Chriftianos, & Abibo vniuerfum imminebat periculum. Is enim obibat ciui-

ciuitatē, diuinas cunctos docens scripturas, & magno animo confirmans ad pietatem. Cùm autē hæc venisſent ad aures Lysaniç, ea Licinio Imperatori ab eo significantur. Studebat enim, vt ipse ei committeret quæstionem habendam de Christianis, & maximè de Abibo. Neque enim fuerat ei priùs commiſſa. Ille verò literis datis, iubet vt morte Abibum afficiat. Literis ergò redditis Lysaniæ, quæritur vbique Abibus. Ipse autem degebat in quadam parte ciuitatis, propter statum Ecclesiasticum: mater verò & quidam ex ijs, qui ad eum genere attinebant, cum eo versabátur. Ille autem cùm rem resciuiſſet, nè daret pœnas, quòd martyrij deseruiſſet ordines, cuidam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) seipsum indicat: & tandèm, Quem quæritis, inquit, Abibum, ipse sum, inquit. Ille verò benignè eum intuens: Nemo, inquit, adhuc nouit te ad nos veniſſe, ò homo. Abi ergò, & seruare: nec sis solicitus de matre, nec de ijs, qui genere ad te attinēt. Nullus enim eos poterit omninò afficere molestia. Et hæc quidem Theotecnus.

Magna animi eius fortitudo.

Abibus autem, cùm tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo & abiecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit: Non propter charam matrē, nec propter cognatos me reddo manifestum: sed adsum propter Christi confeſsionem. Eccè enim vel te nolente apparebo coram Præside; & meum Christum prædicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè sua sponte veniret ad Præsidem, & ei de causa ei afferretur periculum, vt qui eum nō fecisset manifestum, assumit Abibum, & eum adducit ad Præsidem: Hic ille est, inquit, qui quæritur, Abibus. Cùm autem Lysanias audiſſet Abibum sua sponte adiſſe ad certamina, arbitratus eam rem esse contemptus & audaciæ, vt qui paruifeciſſet austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nomen, & patriam. Cum verò respondiſſet se quidem esse ortum è vico Thelſęa; significaſſet autē, se esse Christi ministrum, statim martyrem est criminatus Præses, quòd non obtemperaſſet iuſsis Imperatoris. Huius autem rei apertum esse dicebat indicium, quòd Ioui thus non sacrificaret. Ad hæc, se quidem Christianum esse, dicebat Abibus, & nō posse verum Deum relinquere, sacrificare autem inanimis & nullo sensu præditis operibus manuum. Præses verò, eum brachia vinctum funibus, iuſsit in ligno sublimem extolli; & ferreis vnguibus lacerari. Erat autem suspensio longè violentior, quàm laceratio. Veniebat enim in periculum, nè discerperetur, cùm violenta extensione ei diuellerentur brachia.

Ad tribunal ducitur.

Laceratur ferreis vnguibus.

Interim dum is penderet sublimis, conuersus est Præses ad blanditias, & fingebat se esse patientē. Minabatur autem etiam grauiora, si non mutaret propositum. Ille autē: Nemo, inquit, me abducet à fide: neque persuadebit, vt adorem dæmones, etiamsi plura tormenta inferat & maiora. Cùm autem vellet scire præses, quamnam ei vtilitatē tormenta conciliarent, quæ corpus solùm consumunt, Christi martyr Abibus: Nō ad præsens vsque tempus, inquit, nostra cōsistunt: nec ea solùm sequimur, quæ cernūtur. Quòd si tu quoquè volueris adspicere ad spem & promiſſam nobis remunerationem, fortè etiam dices cum Paulo: Non sunt condignæ paſsiones huius temporis ad gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Cùm autem Præses ea, quę dicebantur, damnaret stultitię: & nunc quidē blandiens & subiens personam patientiæ, nunc verò minans & acerbam ei mortem intentans, neutri eorum eum videret cedere: Non tibi repētinum & totum simul vitæ finem afferam, sententiam ei pronunciauit: sed te lento igne paulatim liquefactum, efficiam immitem & implacabilem animā deponere. Dixit, & cùm versus septentrionem extra ciuitatem collecta fuiſſet materia, ducebatur ad rogum, sequente quidem matre, sequentibus autem ijs quoquè, qui alias cognatione ad eum attinebant. Ille verò postquàm esset precatus, & benedixiſſet omnibus, & eis osculum dediſſet in Domino, accensa autem esset materia ab ijs, qui ad id seruiebant, in ignem inijcitur: & cum aperto ore flammam accepiſſet, apud eum, qui dederat, spiritum deposuit. Deindè cùm ignis esset sedatus, qui ad eum attinebant, precioso linteo eum circundederunt, & vnguentis vnxerunt: cumque psalmos & hymnos, vt par erat, cecinissent, prope Samonam & Guriam eum deposuerunt, ad gloriam patris & filij & spiritussancti, quæ est diuina Trinitas, & in quam non cadit diuisio. Quam decet honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Talem quidem vitæ finem inuenit martyr Abibus tempore Licinij, & talem cum sanctis nactus fuit depositionem, & sic pijs attulit requiem à persecutoribus. Nam deincèps quidem Licinio fuit diminuta potentia: Constantino autem floruit dominatio, & creuerūt ei sceptra Romanorum: qui primus inter Imperatores libere profeſsus est pietatem, & Christianis cōceſsit viuere vt Christianos. Sed vt poſsitis cognoscere, qualem gratiam martyres apud Deum sunt aſſecuti, necesse est rem ab alio repetere.

Comectus in ignem reddit spiritum.

Licinio tyranno adimitur Imperiū.

Hunni quidē Ephtalitæ, Persarum finitimi, & qui ad solem habitabant orientem: hæc gens, inquam, importuna & barbara; non paucis annis post martyrum consummationem, vsque adeò inuaserunt Romanos, vt facerent incursiones vsque ad ipsam Edessam, & prædas agerent ex agris, qui circa ipsam siti sunt. Romanorum autem Imperatores acriter defenderunt ciuitatem; & breui totum collegerunt exercitum, vt opem ferrent Edessæ, volentes efficere, nè ea caperetur: & maximè verbis Christi confidentes, quæ scripserat ad Augarum; quòd ciuitas nunquàm esset capienda à barbaris: & quòd in eam primam Domini nostri & Christi effigies miſſa fit ad Augarum. Itaque ad ciuitatem castra mouērunt Hunni, putantes se facilè eam esse capturos. Romani autē mittūnt auxilium Edessenis, nè in manus Hunnorum veniret ciuitas. Cùm verò, qui miſsi fuerant à Romanis, iam veniſſent Edessam, accidit vt quidam Gotthus inter eos, & moribus barbarus, & mēre perniciosus, diuersaretur in domo cuiusdam mulieris, nomine Sophiæ. Ei autē erat vnica filia, nomine Euphemia, viuenti in viduitate, & de sola filia solicitæ. Educebatur ergò matri filia, tanquàm germen recèns pullulans, temperantiam exercens & virginitatem, & studium adhibēs, nè cerneretur à masculorum oculis. Erat autem puella facie decora, & insigni pulchritudine. Cùm ergo in ea habitatione diù versatus esset Gotthus, nescio quomodò adspexit puellam; & ità captus fuit eius amore, vt nusquàm mentem aliò conuerteret, quàm ad virginem. Personam itaque induens bonitatis, & se amicum esse simulans, abit ad matrem: & aſſentationibus conans ei persuadere, & bonorum promiſsis, vt ei daret filiā in matrimonium: Illa autem grauiter ferebat, & animum non adhibebat ijs, quæ ab ipso dicebantur. Eo verò se insolenter iactante, & valdè minitante, illa: Vnicā, inquit, quæ mihi est, filiam viro cōiungere barbaro nunquàm sustinuerim. Nè ergò aſſenteris, nec mineris. Nam nec me emollies adulationibus, neque minis terrebis. Ille autē pergebat eadē rursùs facere, & rursùs suā ostendebat impudentiam, & de ijsdem aſsiduè cum matre loquebatur. Deindè etiā preciosa afferebat ad eam ornamenta, & affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. Mater autē puellæ ne sic quidem pręb ebat aurē ijs, quæ ab ipso dicebantur.

Hunnorū incursiones.

Antiquiſsimum signum visus.

Gotthus quidā victus amore impuro, falsum iurat.

Deindè illo perseuerante, rursùs Sophia, (cùm nescio vndè didicisset) Sunt tibi & filij & vxor, ei respōdit: nec ego tibi meam filiam dederim in matrimonium. Ille verò partim quidem amore puellæ victus, partim autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum testatur se nonquàm habuisse vxorem, nec filios: sed se eius filiam velle ducere vxorē, & omnium suorum bonorum eā facere dominam. Vincitur itaq; mater puellæ à Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cùm esset fœmina, quæ facile decipitur, & sacramentorum audiret examina, & ei metu quæreretur animus? Itaque manus in cælum tollens: Pater orphanorum, & defensor viduarū Domine & Deus, inquit, nè despexeris hanc puellam, quæ viro ignoto coniungitur. Te enim eius promissorum accipio inspectorem: & te freta, vnicam meam filiam trado huic peregrino. Et interim scribitur contractus matrimonij: & cùm aliquantùm temporis Hunni Edessam circumsedissent, socij autem & adiutores vrbē defendissent, hostiumq; impetum propulsassent, fit puella prægnās ex Gotthi coniunctione. Nondùm verò tēpus pariendi aduenerat: & Hunni quidem, cùm nihil potuissent facere eorum, quæ sperauerant, iam in animo habebant proficisci in patriam: socij autē & adiutores volebant redire Romam. Cùm ergò Gotthus quoquè paratus esset simul abire cum Romanis, & cruciaretur mater filiæ separatione, eiúsq; scinderentur viscera, apprahendit puellam, nec sinebat eam cum Gottho discedere, etiamsi eam non posset retinere, cùm lege matrimonij & naturæ vellet sequi maritum.

Cùm iam ergò abirent, mater eos assumēs, accedit ad capsam cōfessorum, & dicit Gottho: Ego tuæ fidei meam filiam non committam, nisi tangens hanc preciosam capsam eorum, qui pro Christo passi sunt, eos dederis mihi fideiussores, quòd non solùm ei nihil sis molesti facturus, sed etiam eius, quam par est, curam sis gesturus. Gotthus autem protinùs, tanquàm iussus facere id, quod esset omnium facillimum, & omni penitùs metu vacuum: A manibus vestris, inquit, ò sancti, accipio puellā: & vos do matri fideiussores, quòd ei à me nihil fiet molestiæ, sed me potiùs habebit paratum ei implere, quæcunque volenti erunt cordi. Non hæc solùm sceleratus, sed magnas quoquè iurat Dei vires, se promissa ipsa conseruaturum. Mater ergò accepto iureiurando, sanctis acclamauit martyribus: Vobis, ò sancti, meam filiam post Deum committo, & per vos Gottho. Post hæc Deum precati, mater quidem amantissimè filiam amplexa, domum reuertitur: Gotthus autem iter init cum puella. Deindè cùm venissent in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, & iā essent prope eius domum, oblitus quidem vir ille inhumanus amoris in vxorem, contempto verò iureiurando & pactis conuentis, & Dei metu procul à se amandato, (ò, quousquè procedit vitium?) ei quidem aufert vestes: aurum quoquè ei aufert: eaq; tanquàm serua pannis turpiter induta: Mihi, inquit, ò mulier, sunt liberi & vxor. Quamobrèm voca te ancillam bello captam, & te meæ vxori omnibus modis submitte, & ei morem gere, eam tanquàm dominam honorans & nominans. Si enim, quomodò se habeāt res nostræ, enunciaueris, aut etiam meæ vxoris voluntati non parueris, erit tibi mors supplicium.

Vide sceleratissimi hominis barbarū planè exēplum.

Quomodò his affectam censetis fuisse mulierem, quæ matre quidem erat priuata, priuata autem patria, omnibusq; amicis & cognatis, & ad illius solam adspiciebat animam, & quæ longè illius spei talem viderat exitum? Omninò si non esset lapis, si non ferrum, aut aliquid aliud inanimum, ijs, quę præter spem acciderant, auditis perculsa, protinùs emisisset animam: sed eam conseruabant matris fideiussores, quos illa à Gottho acceperat, ad malum quidem execrandi eius capitis, ad ostendēdā autem maximam eorum gratiam. Valdè ergò ingemiscens, & suspirans ex profundo cordis: Tibi, aiebat, ò Domine, & ineffabili tuæ misericordiæ propter hęc omnia ago gratias. Deindè etiā ad Gotthum conuersa. Benè tibi sit, inquit, quòd cùm non posses tollere de medio, hoc solo fuisti cōtētus, vt me seruam faceres pro libera. Promissa, re ipsa præstitisti: iusiurandū re vera confirmasti. Quid ergò restat aliud, nisi vt omninò inuocem eos, qui ea quæ fiebant, inspexerunt, quos tu tunc adduxisti testes ijs, quæ à te dicebantur? Eis enim, & non alijs, confisa, mea sponte constitui disiungi à parente: eam quæ nos tulerat, relinquere, & te solum sequi. Hæc cum dixisset, animæ oculos ad cælum tollens simul cum sensilibus: Deus patrum meorum, cum eiulatu dicebat & lachrymis, adsis mihi miseræ: & vide, quid iste quidem te teste & tuis sanctis & confessoribus est pollicitus, quid autem nunc re ipsa facit: & nos libera ab ijs malis, pro nobis intercessores tuos sanctos accipiens: quoniam his post te confisa, præsentia hæc mala sustineo. Cùm sic puella tacitè Deum rogasset, in Gotthi autem ædes essent ingressi, adspexisset verò eius coniunx puellam, & animaduertisset eius pulchritudinem, zelotypia & suspicione in animo statim repletur. Rogat itaque maritum, quænam ipsa esset, & vndè esset orta: & quarè eam secum nunc duceret. Ille autem eam esse captiuam, & ab Edessa abductam: ductam verò esse, vt ei seruiret, respondit. Illa autem formam magis attendens, quàm eius verba: Eius, inquit, vultus nequaquàm eam arguit esse seruam. Gotthus autē: At tu ea vtere tanquàm ancilla.

Sanctos pro intercessoribus habēdos, etiam antiquitas nouit.

Exhinc itaque puella metu agebat silentium, & quę imperabantur, faciebat ocyssimè. Nesciebat enim, quidnam posset facere, quod eam liberaret à malis præsentibus. Sanctis autem assiduè dicebat in corde suo: Festinate ad auxilium ancillæ vestræ, ò sancti, festinate, neque fraudem mihi factam despicite. Puellæ verò domina non legitima, in eam mota Zelotypia, puella grauiter vtebatur, & ei grauiora opera imperabat, perindè acsi illius labores, inuidiæ qua vrebatur, ipsa proprium haberet solatium. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Postquàm autem procedente tempore puellam resciuit esse grauidam, zelotypiæ flamma magis accensa, grauissimum opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, fœtus facta abortione. Sed inuictæ erant Christi vires, & eorum, qui propter Christum passi sunt: per quas puella & superauit molestias, & mansit minimè læsa à malis. Postquàm autem accessit tempus partus, parit filium masculum, qui patris effigiem in seipso conseruabat, & erat Gottho omni ex parte similis. Hoc cum adspexisset Gotthi coniunx, & animaduertisset quàm esset expressa similitudo, nihil aliud versabat in animo, quam quomodò puerum interimeret: marito autem dicebat: Ego tibi nō crediderim, quòd cum puella non coieris. Nam quod ex ea natum est, patrem apertè confitetur, forma perindè vtens, āc lingua. Ille verò affirmabat eam nō verum dicere: iubebat autem ea vti tanquàm ancilla, dicens: Hoc fidem facias, nè me nunquàm cum ea esse congressum. Neque enim à me vnquàm omninò in tuam tradita fuisset potestatem. Amicitias enim coniungunt amores, nō disiungunt. Tunc autem qui lōgo abhinc tempore humano generi est inimicus, Gotthi vxorem subiens, eam aduersus infantem furore concitauit: & propterea concepit laborem, & peperit iniquitatem: & cum quoddam venenum in sinum immisisset, pueri quidē matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opus. Et ea quidem

Puella à Gottho decepta, dure accipitur ab eius vxore.

Crudele facinus zelotypæ mulieris. dem egreditur ad exequendum id, quod fuerat imperatum: illa autem venenum immittit in os pueri, & venenum mors statim est consecuta. Paulopòst ergò reuersa mater, cùm infantem quidem inuenisset mortuum, illius verò labris infusum venenum, in corde quidem fauciatur, & graui animi dolore afficitur, eũ tamẽ celat, & tenet in abdito: dolore quidem affecta, vt mater: secretum autem tenens, vt prudens & cordata. Deindè cùm vellus sumpsisset, & os infantis abstersisset, lanam apud se detinuit, experientia volens scire veritatem. Paucis certè pòst diebus, cùm ex amicis & cognatis Gotthus inuitasset aliquos, puella arripit occasionem: & lanam intingit in calice, & Gotthi tradit vxori, volẽs, vt dixi, verum scire, veneno ne prinata sit infante, an communi morte eum amiserit. Nã existimabat quidem, quòd si epoto medicamento vixisset, euident esset, quòd nec filius eius fuisset necatus veneno. Quòd si id eam interfecisset, illud omninò passura esset, quod ipsa fecit. Cùm ergò Gotthi
Perit eodem veneno, quo infantem extinxerat. vxor nihil mali suspicaretur, accipiens, ebibit calicẽ statimq; labor cõuersus est in caput, & in eius verticẽ descendit iniquitas, & cecidit in foueam, quam fecit: & iustè cõprehensa fuit in laqueo, quẽ absconderat. Atq; illa quidẽ iacebat mortua, extenso corpore, fructus ferens dignos laboribus: animi autem ægritudo inuaserat Gotthum, eiusq; necessarios, & qui genere ad eum attinebãt: totam implebat domum mœror & tristitia ob immaturam mortem eius vxoris. Ab eis tamen lugetur, vt erat consentaneum, & præclaram coo sequitur sepulturam, & magnificè deponitur.

Cùm autem septem dies præterijssent post sepulturam, & satis temporis consumpsissent in mœrore, venit eis in mentem, captiuæ insidiis mortuam esse eorũ cognatam: Hinc factum est, vt eam quidem vellẽt tradere Præsidi, vt ab illo tolleretur de medio: nõ enim licebat eis ferro illam inuadere. Cùm autẽ is abesset, ipsi cùm inter se consultassent, in monimento, in quo fuerat sepulta vxor Gotthi, eam includunt in præsentia, & sepulcrum muniunt aspero lapide, & ei adhibẽt custodes. Cùm verò ad eam veniret odor cadaueris, magna repleta molestia: Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum & confessorum pro te fusum sanguinem, tanquàm viuum accepisti sacrificium, ad me adspice, quæ propter tuum & eorũ, qui propter te passi sunt, sanctorũ nomen, viro ignoto & alienigenæ meipsam credidi, & sum propterea damnata ad hoc tormentum: tu mihi tuum da auxilium, & me libera à præsenti periculo. Vos quoquè sancti Christi, qui illa innumerabilia certamina propter ipsum sustinuistis, & eum esse viuum Deum corãm regibus confessi estis, quos matri meæ præbuit Gotthus propter me fideiussores, ipsi nũc adeste mihi in malis adiutores: ne eam despiciatis, quæ se vobis
Sancti martyres inuocati, celerẽ ferunt opem miseræ mulieri. dedicauit. Cùm ità esset precata, non tardarunt fideiussores, neque distulerunt ei ferre auxilium. Sed videt tres viros luce circumdatos, ad quam non patet aditus, & fœtor ille mox conuersus fuit in bonũ odorem, adeò vt mirabilis quidam & suauis odor ad eam accederet: Et bono animo esto, ei dicũt, ò mulier, nec timeas: citò enim salutem assequeris, nihil omninò graue passa, nec ingratum. Neque enim fallemus fideiussionem, neque dilatione vtemur in salute.

Cùm hæc ergò sancti ei dixissent, ea statim tàquàm à se abscessisset, resoluitur in soporem, Deique inuicta, eorumque, qui ipsum confessi fuerant, virtute, (ò
Dan. 14 miraculum dignum Dei benignitate & potẽtia) quomodò aliùs quidam Habacuc propheta momẽto temporis Hierosolymis translatus fuit Babylonem: aut
Act. 8. vt discipulus Philippus à facie Eunuchi Aethiopis raptus est à spiritu: eodem modo ipsa quoquè dormiẽs transfertur à monimento, & restituitur in templum confessorum simul & martyrum. Reddita ergò huic tẽplo martyrum, cùm manè eam somnus remisisset, videt ei rursùs adstantes Christi confessores, & dicentes: Scis nam modò vbi sis? Cùm huc ergò & illuc circumspexisset, & velutì ad se redisset, & ædem agnouisset oratoriam, impleta fuit omni gaudio, & magna affecta fuit admiratione. Lætabatur videns, stupebat animo cogitans, sibi diffidebat, nesciebat quid ageret: postremò procidit ad pedes sanctorũ, & eis agit gratias. Illi autem ei dixerunt: Nostra impleta est fideiussio: Vade in pace ad matrem tuam. Et illi quidem ex oculis statim euanuerũt. Illa autem ad eorum capsam accedens, & ardẽter amplectens, & lachrymas voluptate & timore simul mixtas effundens: Deus noster, *Psal. 134.* dicebat, in cælo & in terra, omnia quæcunq; voluit, fecit: emisit è cælo, & me seruauit. Benedictus es Domine, qui seruas eos qui sperant in te. Vesperè habitauit meum luctus, & manè exultatio.

Cùm ergò satis longo tempore preces cum lachrymis producentem puellam videret sacerdos, qui erat in templo, & audiret gratiarum actionem, dubitabat. Deindè accedens, rogabat causam, cur sic orans lamẽtaretur, & tam multas effunderet lachrymas, & pro quo offerret gratiarum actionem. Illa autem ei narrauit rem omnem, quemadmodùm & Gottho à matre iũcta fuisset matrimonio, & quemadmodùm cum eo abijsset, fidẽ habens dato ab eo iureiurando: & quemadmodùm fœtus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno perijsset: & quẽadmodùm fuisset inclusa in sepulcro, & qualem experta esset fortunam, & qualẽ à sanctis assecuta esset liberationem. Hæc cùm audijsset sacerdos, à se planè discedebat, dubitabat propter magnitudinẽ eius, quod narrabatur: incredulitate & fide eius diuidebatur animus. Vndè etiã volens de ea certior fieri, rogabat quænã esset mater puellæ, & è qua domo esset orta. Cùm ea autem respondisset sacerdoti, is quidẽ puellam in tẽplo detinet: matrem autẽ ad se accersit. Illa verò cùm ad ædẽ venisset oratoriã, & filiã sacerdoti assistentẽ repentè adspexisset, primùm quidẽ eã ardẽter amplectitur, amore omninò suo fungente officio. Deindè diù inter se silent, luctu vocem reprimente, & lachrymis sermonẽ interrumpẽtibus. Nam matris quidẽ frangebat animũ filia, quæ cernebatur in seruili vestitu & habitu. Filia autẽ rursùs animo sauciabatur, quòd bona spe à matre disiuncta, tam turpiter redijsset, vt vel solo adspectu prouocaret ad misericordiam. Cùm ergò via tandèm mater se collegisset ab acerba illa cõfusione, rogauit filiã, quænã ei accidissent, & quemadmodùm redijsset, & quidnã fecerit eã indui tam seruiliter. Illa autẽ narrauit omnia matri, vt se habebãt, quæ post liberationẽ erant iucunda & dictu & auditu. Cùm ergò mater, quæ à Deo & eius confessoribus & martyribus facta fuerant in filiã miracula, ab ea audiuisset, totum illum diem oratoria ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cùm venisset autem vespera, egrediuntur è templo & domum reuertuntur. Die verò sequenti, & quod factum fuerat, in omnem partem fuit disseminatum: & multitudo confluebat ad puellam eorum, qui alioqui ad eam attinebant, Deumq; simul cum ea, & eos, qui propter ipsum passi fuerant, glorificantes.

Aliquanto autẽ pòst tẽpore Deus Dominus vltionum liberè egit in altum elatus est, qui iudicat terrã: *Rursus Hunni cũ Persis incurrunt in ditionẽ Romani Imperij.* reddidit superbis remunerationẽ. Nam cùm Hunni Persis se adiunxissent, & in loca, quæ erãt circa Edessam, adhuc facerent incursiones, rursùs quidem ad Edessenos tu auxilium à Romanis mittitur exercitus. Vnus autem ex ijs erat etiã sceleratissimus Gotthus: & venit rursùs in domum mulieris: venit autem con-

O 2 fidenter,

fidenter, tanquàm gener in domum socrus, nihil eorum, quæ occultè perpetrarat, manifestum euasisse suspicans. Cùm ergò cognouisset mater eius aduētum, filiam quidem includit in domo interiore, cogitans rem facere sapientiorem, quàm quæ videatur posse cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio, quomodò ipse se habeat, interrogans: quomodò verò filia iter in eius domum confecerit: & quomodò sit conseruata: & quemadmodum, cùm esset grauida, pepererit: & quod pepererat, esset ne masculus, an fœmina. Ego enim, inquit, de vobis eram valdè solicita, nè vobis in via, & maximè filię meę graue aliquid accideret, vt quæ esset prægnans, & pariendi tempus iā ei appeteret. Gotthus autem, vt qui non ex iis, quæ ipse fecerat, sed ex iis, quæ ineffabilis dispensauerat bonitas, responderet: Omnia, dicebat, rectè tuis successere precibus. Sine vlla autem molestia viam cum tua filia peregimus, & ad ædes meas alacriter peruenimus: peperit autem filium masculum, & nunc sana & læta tibi plurimam per me dicit salutem. Quòd nisi repentè missi essemus ad ferendum auxilium, ipsa quoquè ad te mecum rediisset.

Impudentia Gotthi, turpiter mentientis.

Hæc cùm mater audiret, ira replebantur, & versabantur eius viscera, vt quæ abominaretur bona verba, factis iniustis illita. Deindè cùm non posset amplius ferre iustam iram, quæ in manifestam insultabat iniquitatem, infremuit tunc in virum, omni ex parte longè iniustissimum: &, O fraudulēte, inquit, & parricida, quid fecisti cum mea filia? Hæc'ne mihi iureiurando dato es pollicitus? Propter hæc ne fideiussores & martyres mihi dedisti eos, qui passi sunt propter Christum? Sed ipsi omninò, quos dedisti fideiussores, ipsi te punient propter malam tuam mentem, & pœnas sument de his iniustis insidiis: eos ergò inuocabo ad vindictam, quos tunc accepisti fideiussores. Hæc cùm dixisset, educit è domo filiam: &, Nostine quænā hæc sit, ò impie, nosti, dixit, eam Gottho ostendens: & vbi eam incluseris, & quali morti eam tradere volueris, non leges, inquit, non maximum illud a te datum iusiurandū reueritus? Sed Christi cōfessores & martyres, Samonas, Gurias & Abibus, quibus ego cōfidens, eā barbaræ tuæ cōmisi dexteræ, illi mihi præter spem omnē eā conseruarunt, & in meū sinum restituerunt.

Hæc postquam audiit Gotthus, & adultātē vidit puellam, præ pudore & metu ei vox est extincta: eratque mutus, ne os quidem valens aperire. Deindè cùm res esset aperta, & conuictus esset hæc fecisse puellæ, ne ei quidem loquendi potestatem facientes, qui aderant, eum tutò includunt. Mater autem cum filia, adducto scriptore, cùm quæ euenerant omnia recensuissent, sanctissimo Edessæ Episcopo (is autem erat Eulogius) ea tradūt. Ille verò cùm ea perlegisset, simul cum vniuerso Clero, vadit ad Prætorem ciuitatis, & ei tradit, quæ scripta fuerāt. Qui cùm ea legisset, primùm quidem affectus fuit admiratione, & eam rem habuit pro miraculo: & laudauit Deū vniuersorum, qui per suos martyres hoc nouum, & quod omnium aures obstupefacit, fecit miraculum. Deinde verò vehementer in Gotthum est inuectus, qui tale ausus fuerat facinus. Aegrè ferens ergò Prętor, secum quidem facit* considerare Episcopum. Deindè Gotthum & puellā iubet sisti: & audiente tota multitudine, (cōcurrerat autem maxima) iubet ea legi, quæ scripta erant de Gottho. Cùm ea ergò lecta essent, an hæc vera essent, Gotthū interrogat. Ille autem (Quid enim faceret, qui à seipso & à veritate apertè conuincebatur?) nihil horum esse falsum confitebatur, & pro his petebat misericordiam. Prætor autē: Scelerate, inquit, & parricida, cur ne Dei quidē timuisti iudicium, nec eius, quem nihil latet, oculum, etiamsi homines latere liceat? Cur non

Eulogius Episcopus Edessen⁹.

** considerare, legendū puto.*

timuisti iusiurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggressus facinus? Quoniā ergò conuictus es hæc omnia despicere, à te etiam grauius exigetur supplicium. Dixit, & iubet gladio caput eius amputari, & corpus eius in ignē proiici, vt ne pulueris quidem sit eius pulueris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui se ità gesserit in cognatos.

Sceleratus Gotthus extremo supplicio affici iubetur.

Cùm autem ad rem exequendam se pararent milites, Dei amicus Episcopus orauit Prætorem, vt quantùm fieri posset, in eum vteretur clementia: neque is sua periret amentia. Ille verò: Timeo, inquit, Christi martyres, quos is dedit sui fideiussores. Ii enim, vt quos ipse fefellerit, nisi eorū, quæ admisit, ego iustas de eo sumpsero pœnas, mihi omninò, non ipsi, quod debetur, inferent suppliciū: & alioqui efficiet, vt multi se gerant similiter, nisi pro iis, quæ fecit, iustas pœnas luerit. Cùm autem magis instaret Episcopus, & vehementiùs pro eo intercederet, à supplicio quidem Prætor aufert ignem: perseuerat autē in eo, quòd eius caput gladio amputetur. Cùm ergò Gotthum accepissent milites, & extra ciuitatem eduxissent, gladio, vt eis iussum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Seruatori Christo, & iis, qui propter ipsum passi sunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quòd superbis reddiderit remunerationem, ad gloriam patris & filii & spiritussancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SANCTIS CHRISTI MARtyribus Samona, Guria, & Abibo, Arethę Archiepiscopi Cæsareensis, Oratio, viro docto interprete.

Habetur 3. Tomo Aloysii.

QVOMODO vester vobis se animus habet, sacer grex? qui diem festū hunc splendidiùs Christi cōfessoribus agitis, quandò externa etiam multa vos vti video lautitia, summaq; cum hilaritate sacrum hunc locum occupare. Nunquid fortassè, quæ in vobis imperium obtinet mēs, sensim à rebus deflexa suis, per sensus effunditur, & in ea etiam, quæ oculorum subiecta sunt sensibus, dissipatur? An verò cùm paululùm hæc, blandimentis cuiusdam catelli more, sensui adulari permiserit, ipsa in sua gaudens altitudine, pulcherrimis sibique propriis spectandis rebus mouetur, afficiturque, & reiiciendis voluptatibus corporis, proprium Christi martyribus verè natalem celebrat diem? Si hæc ità se habent, & victoribus his honorem istum habendum censuistis, atque ità diem festum celebrare contenditis: Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, qui pridèm etiam seruos suos veluti passerculum quendā de laqueo venantium eripuerit, & nunc in ipsa anni conuersione, optato gaudio nobis allato, sacris eorum certaminibus quodam hilari veluti conuiuio, studiosiùs nos excipere voluerit.

Nota antìquitùs celebratum festum horum martyrum.

Et quid hoc est? Id nempe, quodcunque animi vires confirmat, & spreta laudabiliter multitudine imperita, ad illas alterius vitæ mansiones erigit, erigiturque, alis veluti quibusdā omnium prudentissimè in altū euectū: talis est enim martyrū festus dies, tale victorū nostrorū theatrū, talia sunt ea, quę abs se allata nobis, illi conuiuis suis apponere statuerunt: quandò non hoc modo epulari, lætitiæque indulgere, sed vni ventri turpiter deseruire, qui, quicquid in eum quis studii contulerit, in secessum emittit: & vestium mutatione alios vicissim alios superare contendere,

Sancti martyres quæ nobis apponant.

non

non solùm res generosa nō est, eiusmodique, quæ moribus disciplinæque nostræ conueniat, sed ab ipso etiā est conuiuatorum sensu, menteque alienissima. Hæc igitur cùm ita sint, cumq; nos, quo pacto diem festū oporteat celebrari, antea iam denūciarimus, nec sine spe fore, vt iactis in terram bonam, animarum videlicet vestrarū cogitationes, orationis seminibus, multiplices simus spicas messuri: agedùm, agè, inquam, præclaro facto iam hoc orationis initio, ea vobis deinceps proponamus, quę diei festo celebrādo cōueniāt.

At enim desideratis, video, vt fortissimorū horum virorum certamina, tanquàm in tabellis quibusdam à nobis depicta, omnibus spectāda proponatur, quòd ad diei festi celebrationē his accōmodatius esse nihil videatur. Hoc igitur & faciamus. Tametsi ad pingendū nobile adeò hoc argumentum idonea sine dubio pigmenta nobis nō suppetunt, vt ex inuicta martyrū constantia diuinus in animos nostros fructus perueniat: quò eorum videlicet æmulatione excitati, oppugnato pro viribus impotēti animi vitiorū dominatu, perennē vobis ex maximè diuina ista certatione gloriā pariatis. Sed agedùm apponamus iā vobis, quæ habemus, idq; quatenùs facultates nostræ patiuntur. Cæterùm qualiacunq; sint ea, collata cō studio, prorsùs placitura nō dubito, præsertìm qui sciā nō solere à legitimis & æquis rerū æstimatoribus filijs repudiari parentum facultates, sed propterea ijs charas esse, quòd sint paternæ. Similimodo etiam pauperi non sit qui vitio vertat, si qui comessandi causa ad illum accesserint, de ea, quę sibi prętiò fuerit, copia ipsis largiatur.

Sanè quidem Gorias, Samonas & Abibus, & nati fuēt Edessæ, & educati. Porrò Edessæ huius (quæ quidē vrbs est in Mesopotamia) nomē cùm paucis admodùm ante hos martyres cognitum esset, ab ijs ita celebre factum, illustratumque est, vt vnà cum eorum fama per vniuersum se orbem terrarū diffuderit: neq; verò ijs intra vrbem domicilium fuit, sed in agro extrà, vbi videlicet trāquilliorem à vitæ huius negocijs vitā essent acturi, procùl à ciuilib⁹ turbis remoti, quæ certū animi in religione propositū perturbare solēt, atq; peruertere, neq; spatiū dare, vt pulchritudinem suā velut in speculo valeat contemplari: ac si quid sit, quod ei officiat, & ignoretur, id peruidere possit atq; corrigere. Idcircò igitur grata his valdè vita fuit agrestis: in qua etiā assidui, vnà cū Propheta illud, Solitarij, donec transeamus, omniū pulcherrimè tenuerūt.

Vides ex sanctorū memoria ciuitates illustres reddi?

Sedenim Guriæ præcipuum in vita studium, meditatio & continentia fuit, quæ diuturna consuetudine familiares illi ac peculiares factæ, fecere, vt cognomento Continens appellaretur: neq; enim tu eum aliter indicasses, nisi dum eum nominares, nomini etiā Continentem addidisses. At Samonas vigentibus maximè & animi & corporis viribus, ijsque præditus, quæ qui habēt, eos libenter spiritussanctus suis solitus est choris aggregare, quippè cùm iuuenes hortetur, vt se senioribus adiungant, vt victoriæ vnà carmen concelebrent: His, inquam, ille pręstans animi & corporis viribus, ad Guriam se contulit, eius vitæ studia propiùs imitaturus, ac si posset, etiā superaturus. Cęterùm qui absolutam illis choream conficiebat spiritussanctus, tertium etiam præterea quærebat, qui cum numeri paritate eam similitudinem, quæ sibi cum patre & filio est, perfectè in choro ipsorum exprimeret, tum etiam numero firmitatem concordiæ stabiliret. Itaque (ò felicitatem) etiam inuenit Abibum: qui tametsi vtroq; natu minor erat, tamen quod ætati deerat, supplebat nō eò solùm, quòd peruestigatis vtriusq; ipsorum vitæ institutis, in animum induxit, vt in eodē se vnà cum ijs curriculo exerceret, sed eò etiam, quòd sacro Diaconatus ordine insignitus, magnum ijs, quibus se sociū adiungere festinaret, ornamentum afferret. Medium enim his se cùm interuisset, vnaq; cum ijs apud Dominum, cui ministrabat, fidenter egisset, pijs quietem à persecutoribus conciliauit. Siquidē post illud tempus nostra sanguine martyrum rubescere desijt terra, pulso nimirùm è regno Licinio, Constantinoq; in eius locum substituto. Quo quidem Imperatore Romana res florere, amplificari que cœpit, quiq; primus è regibus omnibus impietatem auersatus, pietatem palam est, libereque professus.

Sancti martyres cur in agro potius, quàm vrbe degere voluerint.

Huiusmodi præditi virtutis insignibus Gurias & Samonas, non tam Edessæ tantùm, atque eius finibus cogniti erant, sed in exteras etiam terras longe lateq; se eorum fama propagabat: erātque hinc Christianis lętitia ac decus, illinc Græcis tristitia & dolor vehemens, ac quicquid denique mali creare solet inuidia. Quamobrèm non ferunt illi illustrium gloriam virorum per vniuersam Syriā diffusam. Diocletianus erat eo tempore Romanorum Imperator: qui cùm non satis magnam se adeptum ex subactis Imperio cunctis gētibus gloriā existimaret, illud longè sibi præclarius futurū putauit, si Christianos eorū voluntate ad sententiā suā traduxisset, aut recusantes funditùs deleuisset: vt sublatis, qui Deum intelligerent, sublatis etiā, qui incruēto sacrificio bonitatē facerent, liberum demonibus suis sacrificiū posset offerri. Hinc ex regijs literis, quę quoquo versum per vniuersam Romanorum ditionem mittebantur, & pijs pernicies parabatur, & ignominia: contraque impijs, qui muta & manufacta simolacra venerarentur, honor & salus spondebatur.

Græcos hic dicit, idololatras siue gentiles.

Ad hæc iudicium iniustorum, & cædem spirātium aliæ post alias procellæ: quibus illud vnū erat propositum, quemadmodùm omnibus in rebus ijs morē gererent, qui se misissent. Parati erant præcones, aperta subsellia, editiora extruebātur tribunalia, omni circunquaquè tormētorum genere vallata. Interdictum erat Christianis, nè tam communibus se, quàm sacris conuentibus immiscerent: in forum non admittebantur: omni commerciorum iure excludebantur, quæcunq; ante illud tempus omnibus promiscuè patuerant, tam publicè, quàm priuatim: contrahere cis cum nemine licebat: magna in vrbibus Christianorū erat solitudo: in earum locum remotiores ab ijs recessus succedebant, quos multitudo eorum, qui exagitabantur, complebat. Nulla in persecutoribus aduersùs naturæ maiores reuerentia: nulla paruorum, ac propterea malorum sensus expertium misericordia, ne ijs quidem, quibus tribuit ipsa natura, vt propter virium imbecillitatem, huiusmodi affectu plurimùm mouerentur. Feræ immites omnes aduersùs Christianos, vnaq; in re tantùm humani, quòd quorum in animis piam de religione fidem concusserant, ijs, simul vt eos ad simulacrorum aras adduxerant, liberam malè viuendi potestatem permittebant. Quo quidem nihil pijs poterat esse perniciosius. Grauis oppressam creaturam tenebat tempestas, quæ nullam prorsùs securitatis tranquillitatis significationem daret, nullamve melioris status miseris affulgere spem sineret ex his, quæ sunt consecuta.

Christianis quanā interdicta sub Diocletiano.

Nec ipsa Edessa communium temporis illius calamitatum immunis fuit. Gliscebant in pios quotidiè ærumnę: & impietatis procella, quę ciuitatem inuaserat, effecerat, vt omnes iam de vita penitùs desperarent. Domus singulæ suos scrutatores habebant, tam quę in illustri positę ciuitatis loco, quam quę quòd in obscuro esse viderentur, tutū antea latere volentibus perfugiū præstare solitæ erant. Neque ipsi etiam agri huius erant tempestatis expertes: siquidem nihilo tolerabilior in his, quàm in oppidis, miseriarum erat fluctuatio, similibusque hic, atquè illic, periculis pietas

Singulæ domus Ecclesiæ habent suos scrutatores.

tas veluti tempestate quadam iactabatur.

Eo tempore ipsi quoquè Gurias & Samonas, hic fortitudinis, ille continentiæ laude insignis, comprehensi sunt, vnaque cum ijs ingens Christianorũmultitudo carceri addicta, cùm non esset qui redimeret, neque qui saluum faceret. Ac cæteri quidem, quibus aut nominis obscuritas, aut fidei negligentia causa erat, vt contemnerentur, sine mora è custodia educebantur, quippè cùm nihil aduersùs se impugnātes præ se ferrent, quod esset ad expugnandum difficilimum. Verùm Guriæ & Samonæ ingens, quæ eos comitabatur, solidæ pietatis gloria, causa fuit, vt diutiùs in custodia asseruarentur. Ex quo quidem videntur mihi meritò Confessorum etiam cognomentum adepti: quod præmij loco ijs deferri solitum est, qui Christi causa hoc modo citra necem malè habiti sunt. Siquidem in ea tandiù feruntur permāsisse, quoād vita functo priore principe, alter in eius locum successit.

Plurimi Christiani traduntur in carcerem.

Confessores qui dicti sint.

Verumenim afflictatio his oblectamēti loco erat, & incōmodorum perpesio philosophiam in eorum animis augebat, quæ quidē grauiorum, quæ mox pro Christo essent excepturi, tormentorum quoddā erat velut præludium: Quin alios etiam exemplo suo excitabant, quippè cùm docerent eam, quam quis verè profiteretur, fidem, neque rebus asperis, quæ Christi causa maximè intentarentur, frangi, neque malorum perpesione vlla debilitari: neque enim permissurum iustum certaminum arbitrum ac moderatorem, vt ea aut semper durarent, aut maiora essent, quam vt ijs se reddi quis esse par posset: præsertim si Paulo habenda sit fides, qui ipse rerum arcanarum & inspector fuit, & prædicator: Et si labor est multus, at nondùm tamen est tantus, immò lōgisimo interuallo minor, quam vt cum eo, qui in nos posteà reuelandus est splēdor, vlla ex parte meritò queat comparari. Atque hæc quidem illis hoc modo. Verumenimuerò quoniam oportebat, vt perfectioribus multò laboribus se darent, & ad nobilitandam etiamnùm magis ipsorum gloriam, reipsa superioris suæ exercitationis perspicuum omnibus ederent documentum: furebat rabie incitatus aduersùm Christianos is, qui pauloantè missus prouinciæ regendæ fuerat præses. Porrò rabies illa id vnum spectabat, quemadmodùm ei, à quo missus fuerat, omnibus in rebus gratificaretur. Itaque nihil prorsùs omittebat eorum, quæ eos præstare par est, qui furoris sui socios omnibus in rebus inseruiunt. Ad tribunal rapti altæ indolis viri sistuntur, pietatis suæ pœnas daturi. Cæterùm quæ magna cum animorum elatione, magnoque cum spiritu, aduersùs hunc dicta tuuc fortiter a martyribus sunt, ex quibus & præsentis fortunæ inconstantia derideretur, & eorum, quæ in posterum parata sunt, bonorum gloria magnificè prædicaretur, (tametsi margaritarum nobilitas ante suilli generis homines proijciebatur) aut quemadmodùm ipse etiam iudex, dum eos tentat, qui tētationibus vinci non possunt, inuictam eorum animi cōstantiam astutè subuertere conabatur, lōgum vtique esset persequi oratione: nihilominùs tamen, vt quātùm ad intelligendum sit satis, quales illi fuerint, doceamus, nè egregiæ martyrum palæstræ prorsùs simus expertes, neve eius rei, quam ex omnibus pulcherrimā sperauimus, iacturam faciamus, tales erant, aut his similitudine quàm proximi.

1. Cor. 10.
Rom. 8.

Samonas & Gurias ad tribunal rapiūtur.

Blandè agebat cum viris sanctis is, cui iudicādi potestas obtigerat, seseque modò, vt qui nocere eis nollet, ad lenitatem dabat: modò supplicia differebat, ne animi sæuitia ea ijs accelerare videretur, qui ad quæuis perpetienda ipsi erant paratissimi, nullaque re magis, quàm supplicij mora offendebantur: verùm apparebat, ficta dictus esse contraria, quippe cùm non humanitatis ea essent, quæ ab eo fierent, sed immanitatis: animi non benefici, sed malefici: siquidem ex mora huiusmodi interpositione apparebat, eum eorum animi firmitatem, roburque sensim velle labefactare, & ardorem restinguere, quò videlicet postquàm ex huiusmodi ampliationibus recèns alacritas illa veluti deferbuisset, consopitaque esset, viam ad id, quod sibi proposuerat, occultè muniret. Quin & nugamenta aduersùs illos verborum quædam cōtexit, sic propemodùm astutè ipsos aggrediens:

Iudex ille primum blādetur.

Nolite, inquit, putare vos, me animo esse prædurο, eiusmodique, qui crudelitate & humano sanguine delectetur. Naturam revereor: miseret me cognationis, quæ mihi est vobiscum: & quamuis contrariam nobis religionis viam sitis ingressi, idque fortassè veritatis inscitia ducti, ac propterea in animum vobis induxistis, vt extrema omnia ferre libenti animo supplicia sitis parati: nihilominùs ego quidē de hoc vobis ignosco, idque consilij vestri imbecillitati tribuo: siquidē scio mortalium adhuc neminem extitisse, qui quidē in consilio sibi capiendo nusquam errarit, quiqꝫ cùm in aliis optimè senserit, in iis, quæ præcipua ipsi erāt, non aliquandò offenderit, atque ibi maximè, vbi maximè se præstare confideret. Quocircà licèt innumerabilia vrgeant me regum iussa, nihilominùs tamē malim, quoād fieri possit, cùm manifestè periculosa res sit, quiduis supplicij ipse subire potiùs, quàm asperū in vos quicquam efficere, vsque dum fortassè duritia vestra mea patientia deuicta, lenioribus vos verbis ab ostinatione ista deductos, in meam sententiam adduxero, cui ferociter nunc repugnatis.

Fallacia iudicis, humanitatem simulantis.

Quem enim sacra vestra non moueat Canities, Guria, quæ in vobis vndiquè apparet, quamque continētia conspicuam facit, cum in ista, quæ vobis extrema reliqua est, vitæ parte eam iactari animaduertat? Quis porrò non Samonæ integras animi & corporis vires summè admiretur, perpetuoq; laborum sibi eum habere omnium socium desideret? Valeant indiciaria subsellia, diuitiæ, honores: quamuis enim hæc illecebris suis blandè ad se animos omnium alliciant, permagnumque ad benè beateque viuendum habere momentum videantur, nihilominùs tamen, quandò vos ista morum probitate, modestiaque viri itā faciēdum censetis, placeat mihi quoquè omnia ex fortunæ temeritate pendēre, qua commutata, ea quoquè commutari necesse sit. Videte, qualem me aduersùs vos geràm: donate hoc mihi, vt meliora de vobis possim sperare. Tu, Guria, adhibita tibi in consilium ea, qua pollere solitus es, prudentia, summaque eademque spectata omnibus ista animi tui magnitudine, grauitateque: Tu verò, Samona, solido à te isto ac viuido corporis robore tuo ad regis culturā translato, (id quod etiam futurum, hesterna die diuinæ mihi Sibyllæ confirmarunt) nolite, quæso, itā crudeliter duriterque vestris, qoibus vos natura largiter auxit, bonis abuti. Nā à me quidem misericordiam aduersùm vos aufertis: vos verò in turpissimam necem compingitis, ac maleficos homines imitamini, qui miserè volentes ipsi sibi mortem conficiunt. Atque huiusmodi quidem astuti iudicis & ratio, & oratio fuit.

Quid verò viri fortissimi, imperterritique? Easdē ij nimitùm ad eum capiendum artes adhibuere, quibus fretus ille, eos le dolo capturum sperabat. Nam quid est, inquiunt, quod tantoperè à sententia nostra nos valeat dimouere? Nunquid vehemens fortassè instabilis vitæ huius cupiditas? Sed quidnam est, quæso, ex omnibus, quæ in ea habentur iucunda, quo animus noster queat permoueri? An non animaduertis nos optimos vos testes habere, cuiusmodi hoc sit, quo sum circumamictus, corpusculū, ꝙ paucissimis ad se

Sapienter imprimis illi martyres respondent.

in vita

in vita tuendum contentum, & expedito Christi militi perquàm simile, qui ad omnia tribuni iussa exequenda sit quamparatissimus, quique velut super tenuissima rate, vitæ huius pelagus transmittat, nè qua re grauante impedita illa, necessariò cursum tardiùs conficiat? Vndè igitur à sententia me mea poteris reuocare? quibusve capere blandimentis, vt me res vitæ huius permoueant, qui maximæ illius iam parti mortuus sum? quippe qui voluptatibus contemnendis ipse iu voluntariam me mortem tradiderim, atque hoc ipsum, quod nunc viuo, eò viuam, quòd eius iniussu, qui me in vitam induxit, nolim exire de vita. Siquidè eum iubemur expectare, dum vinculum soluat, a quo nimirùm in eam fuimus illigati. Et quid, obsecro, nònne hoc summæ esset dementiæ, quibus iuuenis nuncium remisissem, his denuò cupiditatè velle irritare, atque ea, quæ iampridèm omnibus, qui ea vellent, libens dimisissem, gratiæ loco nũc cupidiùs appetere? præsertim cùm illud esset incertum, an diù simulàc ea essem adeptus, eis mihi securè per ocium frui liceret.

Degener & illiberalis anim. Sed vt adepta prorsus sit omnis de hac re dubitatio, haud dubiè is degeneri illiberaliq; se esse animo ostẽdat, qui rebus æternis caducas antepouat, stabilibusq; ac permanentibus ea, quę citiùs diffluunt, quàm consistere potuerint. Et quòd quidè ad me attinet, hoc modo: Quo pacto verò etiã Samonam hunc (pro eo enim loquor, quòd is & animi sensum, & præclaræ huius peregrinationis mihi socius est) a sano suo animi proposito poteris auocare?

Dices fortassè, non conuenire adolescentem ætate integra, & viribus corporis valentissimis, viuendi finem facere, & ante præstitutam sibi vitæ diem, de vita velle decedere. Fateor, viget ille quidè ætate, sed Deo viget, vndè & vigorem illum accepit: viget item viribus, sed hoc quoquè inter res maximè laudabiles est,

Psal. 68. quæ ætate sunt integra, & viribus firmis, ea illi offerre, cui vetus etiam lex gratam victimã offert, vitulum nouellum, & ætate florẽtẽ, cornibus nunc primùm se foràs trudentibus, & vngulis decorum. Talis etiam Samonas tali etiã similiter immoletur, florenti etiamnùm ætate, & nitenti facie: non autè in senectutè iam vergente, nè fortassè rugis etiam insidiantium nobis annorum corruptus, victima vitiet integritatem.

Iudex prodit se, crudeliter sæuit in martyres. His auditis, astutus ille ac veterator, confestim spẽ, quam conceperat, amisit. Quamobrèm abiecta persona, aperta impudentia in necem sanctorum præceps ruit. Mirabili igitur incẽsus iracundia, ijs celeriter ad se accersitis, quorum munus est istiusmodi carnificinas exercere, mandat, vt fune altera manu religatos martyres, diù ità sublimes teneãt: quibus, præterquàm quòd totius corporis pondere grauari diuellebatur, ad maioris etiam prętereà sensum doloris, intolerandum pedibus aptari pondus iubet.

Norunt plerique, sed omnium maximè medicinæ artis periti, qui naturæ arcana ipsi subtiliùs indagarunt, quàm intolerabilis illius sit cruciatus dolor in quouis animante, si extrema aliqua sui parte suspensum teneatur, atque in eam vnam vniuersum corporis totius pondus recumbat: quippe cùm ossium compages in eo sint, vt iamiam disiludendę sint, neruique ipsi sint præter modum distenti, & musculi distracti, & totus ipse corporis truncus suopte atq; alieno etiã pondere diductus constringatur: deindè cùm naturalis humor vnà cum animali spiritu, quà quidè in exteriores partes coarctetur, quà verò propter meatuũ constipationem egredi prohibeatur, grauior in animante exitatur doloris vis, inter cætera omnia hoc etiam ipso, quòd exitus in elisione præcluditur, eoq; magis, si distensio quæ fit, ex diametro exsistit, qui quidem lõgior excogitatus sit, quàm sit quæuis rectarum partuum media linea. Tali igitur tantoque Satanæ ministrorum solertia comparato tormento, cùm in eo per dimidiatæ diei spatium, eoque ampliùs illi constãter perseuerassent, vbi se nihil proficere impius iudex animaduertit, a supplicio tandem relaxari, atq; in obscurissimum carcerem trudi martyres iubet, ibique diuturna eos inedia macerari. Tum quæstio rursus, & tormenta longè omnibus ijs, quæ præcesserant, grauiora, immanioraque.

Immanissimos cruciatus dimidio die patientissimè ferunt.

Cæterùm Guriam ille, vtpote & senectute iam & inedia, & ijs, quos paulo antè pertulerat, cruciatibus penè confectum, statuit tormẽtis ampliùs nõ diuexare, nè, si id fieret, animã ille inter tormẽta, priusquam voluisset ipse, & lentis eum pęnis affecisset, expiraret, atq; hoc modo spe ipsum maxima deturbaret. Siquidè existimabat se illum omninò aliquandò tentatum, in potestatem suam redactum, quippe aut blãditijs emollitum, aut tormẽtis fractum iri animos eius, aut denique fore, vt, cùm videret, quibus alij cruciatibus afficerentur, alieno periculo disceret, queàdmodùm eos ipse, mutanda sẽtẽtia sua, declinaret. Verùm Samonam, quòd eum & iuuenem videret, & robustum, tormẽto denuò aggreditur atrociore longè, & suprà quàm dici cogitarique possit, maiore, quàm anteà. Nam ex altero pede capiteque eum sublimem statutum, pondere alterum ferri incredibili in diuersum distrahi iussit, quippe cui certum esset, illum prorsùs hoc modo quamprimùm velle discerpere. Ex quo quidè factum est, vt laxata coxendicis iunctura, claudus ille posteà non sine causa remanserit.

Samona horrendũ supplicium.

Sed cum hæc quoquè viri fortissimi pro nihilo habuissent, omnemq; ei penitùs spẽ præcidissent, fore vt ab eo vnquàm vinci, superariq; possent, denuò eos illem in custodiam compingit: vbi cùm aliquandiù permansissent, posteà nocte intempesta ijs capat amputari, vt hoc modo vitam relinquerent, iubet. Pròh quam tæ sententia hæ lætitiæ martyribus fuit, nõ quidè ob eã causam, quòd viderent hoc modo allatũ iri finem acerbitatibus, atque ærumnis suis omnibus, seq; tanquàm ex iactatione & fluctuatione quadam perẽni in portus tranquillos, pacatosq; peruenturos: sed quòd iter illud inirent, vndè mox essent cum Christo futuri, quicum etiam certissimè se regnaturos sperabant, quemadmodùm illius etiam in aduersis ferendis vestigia fuerant imitati. Ac Guriæ quidem & Samonæ certamen victoriaque, talia ac tam insignia fuere.

Caput eis amputatur.

Quale verò etiam Abibus stadium cucurrerit, tempus est, vt nunc exponamus. Hic cùm inter ministros Christi mysteriorum vnus haberetur, & pari cum ijs rusticitate, qui ante ipsum consummati fuerant, ferretur, insimulari apud persecutores cœptus est, quòd multis, qui salui fierent, ea ministraret, quæ ad ipsorum salutem pertinerent. Quàdò Diocletiano merito ea fatali necessitate vita iam functo, is, qui aduersùs nos exercebatur, furor ad Licinium delapsus, veluti diris deuota quędam hæreditas, ab illo ad hũc miserabili Imperij specie impegisset. Cæterùm quoniam hominibus sensu carentibus tolerabile videri non poterat, si in eodem cum pietatis cultoribus grege numerarentur, ab ijs denuò persecutio excitatur: sed in vnum Abibum tota periculi moles incumbebat, cuius expugnatio perindè futura impijs erat, acsi cunctos pariter funditùs Christianos deleuissent.

Licinius Ecclesiã persequitur.

Vbique vestigabatur Abibus per loca habitabilia, inhabitabiliaque, nec tamen vſquàm reperire illum poterant homines vafri. Itaq; cùm perquirẽdo fessi, spem iam prædæ omnem abiecissent, ipse, quem insectabantur, vltrò se quærentibus exhibet, atque ad Iudicem introducitur, à quo, quoniam difficile videbatur, eum dicto aliquo factòve ab certa sua de sana

Abibus vltrò se offert quærentibus.

Igne concrematur.

religione sententia dimoueri, per ignem ad eum, cuius desiderio æstuabat, ignitus amator dimittitur: atque ita ijs, qui eum antecesserant, martyribus datur, cõsorsque sepulcri eorum efficitur, quemadmodum etiam laborum & gloriæ antè in mercatura socius fuerat. Quoniam etiam simili modo vicerunt principatus pestiferi dæmonis, superarunt potestates mũdi huius, coniuncti sunt cum Angelis, transierunt ad certaminis arbitrum Christum, sudore adhuc sanguineq; ob exhaustos in stadio labores certaminaq; madẽtes, porrigit eis dexteram egregius munerarius, suosque athletas in æternis tabernaculis collocat.

Suũ cuiq; pro merito præmiũ in cælo tribuitur.

Sed quæ sunt hæc? nempè vbi quod suum est cuique premiũ, pro merito tribuitur, & cuiusmodi hoc, scire fortaßè desideras. Eiusmodi nimirùm, cui simile nullum tam ante legem, quàm in lege quis poßit ostendere. Qui hoc? nempè quòd his eorum nemo par fuit, quòd ex ijs quilibet longo ab his interuallo superaretur. Siquidem institutis viuendi veteris legis præstabiliora sunt ea, quæ sunt secundùm Christum: ex ijs autem, qui post Christum fuere, nulli videri poßint secundi, quippe qui inter martyres martyres sunt, inter monachos monachi, inter sacerdotali dignitate præditos sacerdotalis dignitatis participes. Nã & certarunt, & ante susceptum certamen strennè se in pietatis cultura gessere, & sacri ordinis, propterea quòd Abibus diaconus esset, omnes fuere consortes. Siquidem in societate quæ eorum quisque habet, ea communicat alteri, & mutuis officijs singuli eius rei participes fiunt, in qua alter excellit. Quinimmò (sed fortaßè alicui nimius videbor) si cum ijs, quæ secundùm Christum sunt, conferantur, animaduertere facilè poterimus, quibusdam in rebus eos superiores existere: martyribus quidẽ, vita ante martyrium monachali: monachis verò, martyrio: martyribus rursùm, qui in militaribus aut ciuilibus se muneribus occuparẽt, eo, qui ex sacerdotali dignitate splendor effulget. Talis beatis viris cursus fuit, tantus labor: huiusmodi in terris periculum, huiusmodi præmia celeberrimorum horum laborum.

Inter quæ illud quoquè nullo modo silentio prætereundum, de puella, quod propter rei admirabilitatem omnem propemodùm fidem exuperat. Viuens namque hæc, cùm ab sceleratis hominibus in sepulcrum recèns cadaueribus plenum, esset deiecta, in regione barbara, atque à patria ipsius longè remotißima: vbi sanctorum martyrum fidem precibus implorauit, quorum etiam ope freta, longam adeò peregrinationem susceperat, certißimè quod expectarat, cõsecuta est. Vesperè enim cum in summa posita esset

Miraculum sanè illustre & memorabile.

desperatione & fletu, benè manè patriæ, matri, tumulo sanctorum cũ lætitia restituta est, mirabiliter educta de sepulcro, vtpotè quæ à circunsedentibus illud custodibus videri nequiuerit, admiranda quadam celeritate ab ijs indè absportata. Siquidem albis illi vecti equis, (o miram sanctorum in ferenda ope promptitudinem atque celeritatem) cùm puellam appellassent, atque in equos sustulissent, eã intra delubrum suum intulere, vndè etiam scelestum pauloantè virũ affectabantur, vadibus ijs ab eo acceptis: qui dati, sanctißimè religiosißimeque datam fidem seruarunt, & huic salutem, & illi qui fidẽ violauerat, meritum paulopòst exitium attulerunt. O seruatores celeres, expe-

Aduertis quantam sancti potestatem habeant post mortem.

ditique: O fidem vestram implorantium adiutores strenui, inuictique: O ad ea, quæ spopondistis, persoluenda sine mora promptißimi, & in tribuendo quod cuique conuenit, minimè lenti.

Prorsùs iam, o sacer cõuentus, ac Deo dicata concio, mihi quidem persoluta sunt, quę vobis eram pollicitus, & orationis cœna parata est, & quæ ad repræsentanda martyrum certamina pertinebant, veluti in albo aurium vestrarum pro viribus delineata à nobis sunt. Vos verò quidẽ qui ad diem festum conuenistis, qui cõuiuæ estis, qui auditores, qui noes ratione præditæ: quid, inquam, confessoribus hisce martyribus, quid itẽm cõtra nobis reponetis? Nimirum illos qui-

Cernis quomodò celebrãda sint sanctorum festiuitates.

dem hymnis, laudibusq; prosequemini, & quæ bona sunt, summa ope magis ac magis in dies sectari studebitis. Siquidem gratum martyribus est, si hoc modo festi eorum dies celebrentur. Hoc modo strenuos Christi pugiles honorare laudabile est, tali studio, talibus fructibus: nobis verò obedientiam præstabitis, mansuetudinem, pacem atque concordiam, & præterea etiam sanctitatem: quam aliundè nusquàm adipisci quis queat, quàm membris, quæ sunt super terrã, mortificandis. Quo quidem nomine arbitror ego vitam eam appellari, quæ turbulentis animi motibus obnoxia est. Illi verò sanctificare vos dedicareq; summo studio debetis, qui ijs, qui cor à materialibus sordibus expurgarunt, præmium illud largitur, vt se clarè peruideant, & cęlesti illa gloria indidèm impleantur, vt Moyses.

Sic quidem ego pater vester, vos verò filij, charißimum & amabilißimum nomẽ inueniemus fortaßè, cum ad hæreditatem illam æternam transierimus, vt viuere vnà poßimus, simulq; lætari: quandò videlicet etiam corona gloriationis de vobis honestatus, ad cõmunem Dominum exclamabo: Eccè ego, & pueri, quos dedisti mihi, Domine: Ipsi gloria & imperiũ in secula seculorum, Amen.

VITA S. MACLOVII EPISCOPI & confessoris, Authore Sigeberto Monacho Gemblacensi: Claruit is Sigebertus Anno 1100.

EPISTOLA AVTHORIS ad Tietmarum Abbatem Gemblacensem.

VITA pijßimi confessoris Christi Maclouij, qui etiam Machutes dictus est, diligẽter, quantùm ad veritatem historiæ, antiquorum stylo erat exarata: sed quia minùs ordinatè digesta, minùs cõpositè descripta, ad hæc barbarismis & solœcismis nimis erat confusa, longo obliuionis & negligẽtiæ situ adeò latebat obducta, vt quasi nullius auribus digna, iam ab hominum recesserit memoria. Sed considerato, quia non omninò perdit æstimationem precij pretiosum metallum, quãuis iaceat rudere terrę infossum, vel scabredine rubiginis decoloratum: placuit, venerabilis pater Tietmare, tuæ paternitati, vt iuberes meæ pusillitati, vt inspecto historiæ textu, & pro posse erato vitiorum cõtractu, meliorarem illam quantulocunque sermonis cultu. Ego qui iußioni contrauenire nõ debui, opus iniunctum executus sum, nõ quidem vt volui, sed quomodò pro ingenij tenuitate valui. More enim rusticani fabri opus iniunctũ aggressus sum: qui follibus sufflando, & malleis tundendo, elicit scoriam de rudi massa preciosi metalli, vt paratior reddatur operosi artificis manui, ostendendo alijs splendorem materiei: vt si quis velit exercere vim sui artificij, inueniat materiam paratã suo vsui. Ergò quod facile factu videtur, faciam: nimi-

In hac vita expoliẽda quid præstiterit Author.

sùm vt superflua demam, vitiosa corrigam, confusa ordini reddam, à veritate tamen historiæ nullo modo recedam: vt nihil noui fecisse videar, cùm vetus tantùm limando & fricando renouasse videar.

EIVS.

EIVSDEM PROLOGVS IN vitam Sancti Maclouij.

Imitandi sunt Sancti.

PRæconia sanctorum, quę valdè sunt in oculis Dñi preciosa, nullatenùs sunt reticenda, verùm omni memorię tradenda. Nihilominus credendũ est, omnipotẽtis Dei virtute facta esse sanctorum miracula pro felici eorum vita, priùs cordibus eorum cælesti munificentia indita. Ergò primum indaganda est amicorum Christi vita, vt, dum eam studemus imitari, proficiat nobis virtutes eorum mirari. Siquidem nihil nos iuuat stupere miracula, sine felicis vitæ imitatione pficua. Iamnunc beati viri vita ad medium deducatur, vt, dum eius merita recolẽdo ad eius imitationem animamur, intercessionis gratiam ĩ opportunitatibus habere mereamur.

VITA.

Cap. 1.

NOV. 15.

Parẽtes S. Macloũij.

SANCTVS igitur Maclouius nobilitate parentum apud homines seculi inter suos non mediocriter inclytus, citra orã Britannici maris fuit editus. Pater eius Guent nomine, Comes fuit, qui vrbis Gimicastrum vocatæ, conditor extitit. Matrem ipsius Datual appellatam accepimus. Et quia in omni rerum euentu nunq̃ abest Dei dispensatio, patuit etiam in huius sancti viri natiuitatis exordio. Natus est enim ĩ die sancto, quo omnis mundus Paschalis solennitatis celebrabat gaudia: vt in die, quam fecit Dominus, vt exultemus & lætemur in ea, etiam hoc gaudii mortalibus adderet diuinæ pietatis gratia. In huius quippe articulo diei nati sunt in ipsa viciniã et alii triginta tres pueri. Quod quia creditum est dispẽsatiua Dei ordinatione factũ, placuit parentibus omnium, vt qui nascendo sortiti fuerant vnius contemporalitatis exordium, vnum in Christo tenerent viuendi cõtubernium. Nam omnes simul cũ S. Maclouio scholaribus studiis eruditi, omnes simul diuinæ seruituti sunt mancipati.

Ps. 117.

Nota de 33. pueris.

Cap. 2.

Prou. 20.
Thren. 3.

BOnæ itaque indolis puero electo à Deo ad beatitudinis opera exequenda, iam tunc diuinitùs inspirabatur, quod ait sancta scriptura: Ex studiis suis cognoscitur puer, si mũda sint opera eius. & : Beatus qui portauerit iugum ab adolescentia sua. Ab ipsis enim infantiæ annis occupationi secularis vanitatis abrenũciauit, & libertati diuinæ seruitutis se sociauit. Qui, vt pleniùs haberet scientiam doctrinæ & cognitionem Dei, arctiùs se addixit sanctarum scripturarum eruditioni: in cuius rei intẽtione ociositas, quæ inimica est animę, reprimitur: in cuius meditatione Deus agnoscitur, in cuius executione vita æterna acquiritur. Appetebat sciẽtiam, quę per charitatis humilitatem ędificat: refugiebat illam, quę per vanitatis elationem inflat. Incipiens etiam corpus suum castigare, & illud ĩ seruitutem spiritus redigere, assuescebat simplici victu & vestitu contentus esse, vilipendens corporis frigora, indignum ducens distẽdi ciborum copia, nè aliquo modo dominaretur animę suę per indulgẽtiam corporalis necessitatis carnis petulãtia. Ideò exceptis his, quæ expetebat simplex necessitas naturæ, reliqua omnia expendebat in opera eleemosynę.

Scriptura diuina qd conferat.
1. Cor. 8.

Castigat corp' suũ.

Cap. 3.

Iere. 1.
Luc. 1.

DEus ergò, qui seruos & prophetas suos aliquandò etiam ĩ ipso matris vtero nouit sanctificare, non distulit seruum suum in primęua ętatula sua virtutibus & signis mirificare, qui iam in ipsa infantilis ętatis simplicitate non destitit per bonam intentionẽ seipsum ad seruiendum Deo pręparare. Dum quodã die cùm coæuis sibi pueris ludendi gratia processisset ad litus maris, aliis in ocioso ludendi negocio intentis, hic humè reclinato capite, somno cępit indulgere. Cùm subitò inundando redeuntis maris ęstu aduueniente, quod secundùm Lunæ cursum in mari Britannię fieri est solenne, reliqui pueri fuga consulunt vitę suæ, illum dormientem in tanto periculo non occurrentes excitare. Sed puero ad salutem multorũ nato, non longè* abfuit Dei protectio, pcurata magno rerum miraculo. Nam cùm vndiquè aquę circunfluerent, & vndę vndis superueniẽtes cum feruore tremẽdo circunstreperent, & tamen circunducto vndiquè circulo, locum in quo puer iacebat, attingere non auderent, omnipotentia Dei fecit illic insulam excrescere, quę vsque ad summum æquoris porrecta sui altitudine, futurum Christi antistitem eruit à mortis discrimine. Tam verò inopinato in oculis omnium apparẽte miraculo, opera parentum suorum citiùs procurato nauigio, eductus est placitus Deo puer de maris periculo. Nè autem vnquam à memoria excideret huius facti nouitas, & vt per hoc magis clarescceret beati viri sanctitas, eandem insulam vsque in hodiernum diẽ permanere fecit diuinitas, &, vt credimus, vsque in finem hanc pro testimoniũ habebit posteritas.

** abstitit*

Insigne miraculũ.

Cap. 4.

Matt. 5.

POst sanctus Maclouius de adulta infantia transiens in pueritiam, quãto ampliorem diuinę inspirationis cum cremento ætatis hauriebat gratiam, tanto auidiùs atque instantiùs cor suum pręparabat ad appetẽdam Angelicę vitę sanctimoniam. Sciensque ex ore domini beatitudinem videndi Deum promissam esse mundis corde, ab ipsis pueritię rudimentis se deuouit operibus mundicię. Volens enim placere Deo corpore & spiritu, elegit omnem ętatem suam agere in virginitatis cœlibatu. Sicut enim testa recens, quo semel est imbuta, diù seruat odorẽ, ita & ei vtile visum est, rude vas corporis sui aptare quamprimùm ad sanctificationem & honorem, nè corrumperetur per carnalis desiderii passionẽ. Quod vt liberiùs & perfectiùs posset exequi, per parentum deuotionem & propriã volũtatem assumpsit habitum ordinis monastici. Vbi positus sub regularis disciplinæ custodia, q̃ strenuum & promptum se exhibuerit prę cęteris in obedientia, saltem ex hoc probari poterit, quòd inuidia coęqualium suorum carere nõ potuit: quę semper ex aliorũ profectu & gloria nascens, in seipsa contabescit. Patiebatur enim inter coæuos suos, quod Ioseph olìm passus est inter fratres suos. Ioseph polymita tunica à patre donatus, & ab eo plùs cunctis fratribus amatus, qa fratrum vitia carpebat, inuidiam sibi cõflauerat. Hic etiam, quia talarem perfectionis tunicam, & virtutũ colore variatam à Deo meruit, ęqualium suorum inuidiam effugere non potuit. Mos est ordinis illius, pueros ferre hebdomadatìm lucernam cum luce ante pędagogum suum, quandò nocturno tempore intrãt vel exeunt oratorium. Adueniente ergò hebdomada felicis pueri, compares eius extinxerunt ignem, quo debebat lucerna accendi: optantes, vt saltem pro hac offensa sufferret verbera magistri. Quid ageret simplicitas pueri? Ad officinam, vbi ex annonis aqua infusis atq; decoctis cõficiebatur cereuisia, cucurrit, & ignẽ sibi dari à ministro petiit. Sed nec in crudo rustici pectore diabolicæ inuidiæ malitia defuit. Aspernatus enim supplicis pueri humilitatem, negauit porrigere ignis fomitem. Ille angustiatus prę timore magistri prunas à camino ardentes imposuit vesti, & ad lucernam

Amplectitur vitã monasticam.

Gene. 37.

Inuidia quorũdã erga illũ.

Vide miraculum.

nam accendendam recurrebat gressu celeri. Sed inueniens eam iam accensam diuinitùs, prunas excussit vestibus, quæ tamen illæsæ omnibus apparuerunt. Pædagogus geminato miraculo stupefactus, alumni se prouoluit genibus. Et deinceps debitæ venerationi habitus, cum oës anteiret gloria, tñ charus erat omnibus.

Cap. 5.

VIr sanctus, quia Christi sacerdos erat futurus, & caput & candam hostiæ in sacrificium Dei offerre debere sciebat, de die in diem de virtute in virtutē proficiebat, & per scalam bonorum operum gradatim ad summum perfectionis scandere laborabat. Quicquid enim in tenera ætate Deo fideliter vouit, id opportuno tempore synceriter soluit. *Castitati plurimū studet.* Ante omnia castitatis puritati operam dedit, sciens quia nisi syncerum vas fuerit, quodcunque infunditur, acescit. *Luc. 12.* Habens ergò præcinctos lumbos hac virtute castitatis, etiam lucernam ardentem tenebat in manibus suis, cùm per bona opera lucis exempla monstrabat proximis. Ita fideliter & prudenter geminatus à Deo sibi credita talēta intellectus & operationis, quoscunque potuit verbo & exemplo allicere ad propositum sanctæ conuersationis, participes & socios sibi conciuit ad scandēdū iter perfectionis. Iam verò quàm ei frugalitas amica fuerit, quàm ei parsimonia placuerit, quomodò vtrinque reducto fune temperantiæ, semper mediam virtutum viā in omnibus tenuerit, satis ex hoc patuit, quia ad summum sanctimoniæ culmen feliciter peruenit. Cuius vitæ rectitudine omnis populus ad meliorationem morum non parùm directus, & miraculorū eius gloria nimis iucundams, promoueri eum fecit ad ordinem Episcopatus, vt vberiùs sanctificari eius benedictionibus mererentur.

Cap. 6.

Fama de quadam insula. FAma, quæ facta & infecta solet loqui, referebat esse quandam insulam in mari, quæ præter cætera felicitatis suæ commoda, quibus præ cæteris terris & insulis credebatur abundare, hoc miraculo dignum dicebatur habere insigne, quòd cæli ciues in ea ferebantur habitare. Super hoc si rei consideretur veritas, ex eo illis insulanis hæc viuendi imputabatur felicitas, quia apud eos in nullo exorbitabat moralis rectitudinis probitas, immò in omnibus potenter regnabat naturalis legis sanctitas. Delectatus ergo vir beatus tam fauorabili nuncio, totus ad requirendam tam laudabilem insulam animo ferebatur. Quia enim eius cōuersatio iam in cælis erat, & eum inter mundi scādala cōmorantem, iniustitiæ humanæ multiplicitas offendebat, saltem illic vitam desiderabat agere, vbi iustitiæ vestigia remansisse audiebat. Ad hoc eum etiam magistri sui & Abbatis Brendani exemplum animabat, *Brendanus Abbas etc.* cuius tota intentio ad felicem insulam quærendam non minùs flagrabat, quippe qui huius nouæ peregrinationis inuētor existebat & author, vt scriptura vitæ eius demonstrat. Quam si quis desiderat legere, quid de ea æstimare debeat, sapientium ediscat iudicio. Posthabētes igitur dulcem patriæ amorem, assumunt interitum optatæ peregrinationis laborem. Hāc viam insistere, vtrùm persuaserit sola quærendæ felicis habitationis volūtas, an aliqua ex parte subrepserit animis eorum humanæ curiositatis voluptas, nō habet discutere nostra temeritas. Hanc tamen viam Deo non displicuisse, per hoc satis intelligimus, quia etiam hoc peregrinationis tempore hunc seruum suum non desiitit meritis decorare miraculis.

Cap. 7.

Paschalis solennitas. PAschalis solennitatis mundus agebat lætitiā, quando solet sancta Ecclesia celebrius recolere nostræ redemptionis memoriam, quæ his diebus completa est per passionem & resurrectionem Dominicā. Cùm cæteri indè se agerent festiuiùs, S. Maclouius se agebat deuotiùs, vacans psalmis, hymnis & orationibus, vtpotè qui debebat Deū interpellare non solùm pro suis, sed etiam pro populi excessibus. Volens ergò celebrare solennia Missarum, cùm non haberet locum ad id idoneum, (quippè qui circunferens visum quantū permittebat horizon, nihil videbat, nisi superiùs cælū, & inferius liquorem aquarum) toto corde cōuersus ad Deum, orabat obnixiùs ab eo offerri sibi locum aptū. Exaudibilis auris Dei omnipotentis, affuit præsto orationi vtilia petentis: & qui olim periclitanti Ionæ cetum ad saluationem eius præparauit, hic etiam modò balænam præstò adesse fecit. *Ionæ 2.* Cui tanta corporis vastitas erat, vt rupes esse ab hominibus putaretur: porrò eam tanta substrauerat immobilitas, vt insula stabilis esse crederetur. Sacramentorum ergò ordine à sacerdote solēniter celebrato, & viatico Dominicæ Eucharistię omnibus deuotè distributo, quò vnico inter omnes vtriusque hominis aduersitates munirentur subsidio, soluto alacriter nauis retinaculo, reddunt se suscepto nauigādi proposito. Porrò in comitatu illo erant homines numero fermè cētum octoginta. *Ingens in mari pericula cū se ctu se esse fisse lætantur.* Cùm ergò iam altum tenerent, velificante fide securi, tunc demùm reducto visu, intellexere de quanto periculo eos eruerit misericors potentia domini, qui balęnam pro insula parauerat eis in medio mari, & eā substrauerat immobilitate tam stabili, vt nihil eis periculi incuteret. Cui non posset esse dubium, quin ineuitabile omnes incurrissent mortis periculum, si bellua immanissima dedisset corporis sui motum? Vndè omnes lætū cantantes celeuma, voces gratiarum actionis vnanimiter iactabant ad sidera.

Cap. 8.

MAgnis maiora miracula succedunt, & nouitate sui, deuotionem fidelium ad laudanda Dei magnalia vehementiùs accendunt. Cùm tantoperè pro quęrenda illa laudabilis famę insula laborarent, factū est, vt ad aliam insulam, disponente Deo, applicarent: & potiti arena, dum pro releuando tędio nauigationis perlustrarent singula, offendunt tumultum sepulti hominis, quem fuisse giganteæ molis & proceritatis, prodebat inspecta qualitas corporeę magnitudinis. Motus ergò vir pius miseratione humanę compassionis, & insupèr animatus vigore supnę inspirationis, cum fidei magnanimitate & lachrymosa contritione cordis, nomen & virtutem inuocat sanctę Trinitatis, & aperto loculo tumuli, suscitauit eum à mortuis. *Excitat S. Maclouius defunctum.* Qui postquàm est redditus pleno vitę officio, cōpellat eum sacerdos pio alloquio, sciscitans eum quis esset, vndè illuc venisset, vbi modò fuisset, si aliquando Christo credidisset. Respondit ille, se à parētibus suis occisum, ibi tumuli accepisse locum: Porrò se infernalibus claustris deputatum, dirum & interminabile tulisse cruciatum. Et addidit homo Dei: Vobis ergò, quos incredulitas deputauit pęnalis inferni ergastulo, est aliqua fidei confessio, est aliqua sanctę & indiuiduę Trinitatis cognitio? Et ille: Planè, inquit, nobis sanctę Trinitatis cognitio est, sed modò eā nosse aut confiteri, nihil nobis prodest: immò quia in vita eam nosse noluimus, mortaliter obest. Ideò precor, vt saltem modò merear renasci baptismo salutari: vt qui hactenùs damnatus sui morte ęternali, iamnunc possim erui ab interitu infernali. Sanctus Dei, his auditis, ingreditur viam Apostolicę prędicationis, & eum initiatum & catechizatum catholicę fidei rudimentis, consecrauit & regenerauit baptismi sacramentis, & muniuit viatico Dominici corporis & sanguinis. Superuixit autem quindecim diebus, & à morte animę erutus, morti corporali est redditus, & in eodem tumulo repositus, in generali omnium regeneratione

resur-

resurrecturus cum Christo feliciùs. Hæc sunt, bone Iesu, mirifica tuæ diuinitatis opera: hæc sunt magnifica tuæ promissionis munera, quibus fideliter in te credentes consolatur tua clementia. Qui credit, inquis, in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Quæ quidem posse fieri per hominem, vix apud homines obtineret fidem, nisi promissum fuisset per Dominicum hominem, hæc facienda esse per fidelem hominem.

Iohan. 14

Dominicũ hoiem, Christum dicit, q̃d Augustinus se dixisse dolet. Vide Retract. li. 1. cap. 19.

Cap. 9.

EXhausto incassùm nauigationis labore diutino, postquàm nulla spes desideratam insulã inueniendi adspirabat pio eorũ desiderio, retractato inuicèm consilio, deliberauerunt finem facere tam longo postliminio. Iam enim septennium in hac peregrinatione expleuerant, & septem Paschalis celebritatis recursus solennizauerant, & per certum laborem nihil adhuc certi in animo habebãt. Reuersus ergò vir sanctus ad auitam patriam, reddidit parentibus suis desideratã diutißimè sui præsentiam: & quia in terris nequiuit inuenire optatæ felicitatis insulam, ingem noctù diuq; dabat operam, vt in cælis perpetuæ beatitudinis mereretur habere patriam. Deus, qui hominem gratia sua præuenit, vt bonum velit: & subsequitur, vt implere possit, eum voti sui compotem fecit. Cùm enim in hoc totus esset, vt iam iamque perfectionis iter arriperet, cùm de more interesset Ecclesiastici officii mysterio, audiuit Euangelium pronunciari à Diacono: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, & vxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, nõ potest meus esse discipulus: &, Qui non renunciat oĩbus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et rapiens vocem ex ore Diaconi, credens hoc consilium sibi in tempore mãdatum esse ex ore ipsius Domini, ex ipsa lectionis opportunitate patrem suum conuenit, legationem Dominici mandati per Diaconum sibi missam ei obtulit, & licentiam abrenunciandi sibi suisque omnibus, ab eo humiliter petiit, seque trans mare peregrinationem pro Christo velle suscipere prædixit. Pater diligens filiũ nimis carnali affectione, quem gaudebat rediisse de tam lõginqua peregrinatione, voluit bonæ eius voluntati contraire. Et præcurrens ad maris litus, amoris vsquequaquè nauibus, interdixit potenter nautis omnibus, nè quis eorum filio suo facultatem transfretandi præstaret aliquatenùs. Sed vir Apostolicæ vitæ, sciens Domini num præcepisse: Si dextera manus, vel pes, vel oculus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: maluit solus ad vitam ingredi, quàm cum parentibus suis pretiosè dilectis, in gehennam mitti. Omnem ergò carnalis necessitudinis affectionem postponens Christi amori, abrenunciauit patri, abrenunciauit paternæ facultati, abrenunciauit etiam sibi, vt nudus & expeditus sequeretur discipulus vestigia magistri.

Luc. 14.

Ibidèm.

Matt. 18

Relictis oĩbus, Christum sequitur.

Cap. 10.

ASscitis itaque omnibus, qui secum tenebant propositum monastici ordinis, allegato quoq; magistro suo Brendano Abbate, socio prioris peregrinationis, venit ad litus maris. Vbi amotis nauibus & nautis omnibus, iuxta interdictum patris sui, cùm nulla suppeteret via transfretãdi, recolebat illud Psalmistæ: Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine. Cumque cor ad Deum solum suspenderet, eccè nauim vacuam hominibus præstò adesse videt, quam Christus ipse regebat: vir tamen sanctus puerũ eum esse credebat. Qui puer mox illum ad nauigãdũ inuitauit, & quorsùm iter vellet dirigere, eum interrogauit. Respondit ille, quò voluntas Domini iter suũ vellet dirigere, eò libenter sequi velle. Adiecit puer: In sinu huius sali est quædam insula, quam habitat vir satis probatus in monastica vita. Hic Aaron vocatur: à quo etiam locus, Insula Aaronis cognominatur. Ad hunc te dirigam, & te ab eo officiosißimè excipi, & humanè tractari faciam. Hac vice sermonum intellexit tandèm vir Dei, puerum cui colloquebatur, illum esse, quem inuocauerat, Deum. Cumque acceleraret prouolui loquentis genibus, dicto citiùs euanuit ex oculis ipsius.

Psal. 117

Insula Aaronis.

Cap. 11.

IGitur felicioris nauigationis viam aggressus, prosperis ventis & recto tenore cursus ad insulã Aaronis est directus, & iuxta promissum Domini officiosa humanitate à famulo Dei est exceptus. Ibi cum sancto sanctè viuebat, & cum innocente innocenter agebat, & factus alter alterius speculum, si quid in semetipsis videbant esse corrigendum, aut adijciendum, charitatis æmulatione meliorabat alter per alterum. Ibi ergò mundi huius peregrinus permansit aliquantulum temporis, donèc placuit diuinæ omnipotẽtiæ, etiam in hoc seculo ei reddere mercedem laboris, in futuro seruans ei plenitudinem remunerationis.

Vitã agit eremiticã

Cap. 12.

IAm fama nomen eius celebre fecerat vbiq;, iã omni populo erat in ore, quòd peregrinus ille miraculorum polleret potestate, & supra homines doctrinæ affluerat vbertate. Iam omnis populus in eius declinauerat amorem, eo q̃ videret in eo esse & pii patris affectionem, & facundi doctoris authoritatem. Quocircà cooperante sibi diuina gratia, fecerunt eum inthronizari in Episcopali cathedra, in vrbe, quæ vocatur Alecha, quæ non longè aberat ab Aaronis insula. Hãc vrbem fluuius, nomine Rinctus, ex vno latere, ex altero alluebat mare. Illis ĩ partibus adhuc dæmonũ squalebat spurcitia, & iam paßim Euangelii regnante gratia, ibi restiterant idololatriæ vestigia. Accinctus itaq; vir Dei gladio verbi Dei, ostendit quàm fidelis esset suo regi, pro eius amore aggressus debellare regnum diaboli: nec antè destitit, quàm infidelium corda, virtutum mirificentia, & doctrinæ affluentia ad credẽdũ inflexit, & à regno diaboli abactos, Christi iugo subiecit. In hac vicinia sanctus Samson manebat, qui beati Maclouii consanguineus erat. Hic in territorio vrbis, in qua Episcopatum administrabat, non mediocriter laborem impendebat, vt de regno Domini sui exturbaret paganismum, & ad laudem Dei ampliaret Christianismum. Sic regione illa per fortes milites Christi, diminuta est aduersæ partis potentia, & dilatata est longè lateque Christianitatis magnificentia.

Creatur Episcopus.

Multos ad Christum conuertit.

Cap. 13.

VIgiliã Paschæ Christianus populus celebrabat, & in celebrandis Missæ mysteriis sacerdos intẽtus erat. Et eccè tristes defuncti exhibentur exequiæ, & animos audientium ad compatiendum mouẽt plãgentium lachrymæ. Plus cunctis mouetur & ipse sacerdos, qui totus erat ĩ misericordia, & præstolari iubet, dum finiatur Missa. Circunstante frequentia populi, mouet omnes appellare clementiam Domini: vt, qui dominatur morti & vitæ, dignaretur per membra rigentia vitalem animæ calorem refundere. Nec longũ fuit, & qui dixit, Omnia possibilia sunt credẽti, deuotioni fidelium adfuit: resurgit mortuus, & horrorem incutit omnibus, & palàm fecit omninò Deum fauere fideliter petentibus. Vt viuus adstitit, poculum vini sibi porrigi petiit. Quid sanctus vir faceret? Vinum quod sitienti porrigeret, non habebat: aquæ poculũ, quod porrigebat, tangere sitiens nolebat. Iterùm cõfortatus in fide, recurrit ad fontem misericordiæ, petens, vt qui orationi fidelium impenderat maius, dignaretur impendere & id, quod erat minus. Mox habens ad manum vas marmoreum, leuata manu illud bene-

Mat. 9.

Mortuus reuiuiscit.

Aqua mutatur ī vinum. benedicens, vertit in vas vitreum: & infundens vasi aquam, per virtutem sanctę benedictionis mutauit & illam in vini naturam. Sicque in vase vitreo porrigēs homini rediuiuo noui vini poculum, non minimum diuinæ pietatis ostendit omnibus miraculum. O verè pium & magnificum cultorem sanctæ Trinitatis, quē secundùm fidem cordis sui in vna die diuina virtus tribus illustrauit miraculis, dū in nomine & virtute sanctæ Trinitatis suscitauit mortuum, & ex marmore vitrum, & ea aqua fecit vinum. Itaque quem alienis manibus carruca ad sepeliendum illuc aduexit, ipse eum lætus domum reduxit, & quoad vixit idoneus suæ resurrectionis testis extitit.

Cap. 14.

VIr sæpè nominatus, in quo fides per bona viuebat opera, in paruis quidem rebus oon parua dedit miracula, vt per eum in omnibus Christi cresceret gloria. Dum aliquandò Britannicam circuiret regionem, vt in agro Dominicæ culturæ semen diuini verbi sereret, offendit subulcum in agro, quē torquebat magna tristitiæ amaritudo. Custodiens enim gregem porcorum, suem auidè & importunè vastantem segetes, dum nititur arcere à damno vicinorum, occiderat eam per incautum lapidis ictum. Pro hac offensa dominum suum timebat, cuius iram ob hūc maximè exasperari credebat, quòd septem nati oberrantes, solitò circa vbera defunctæ matris lac elicere volebāt, sed nullam vitæ alimoniam in præmortuo corpore inuenire poterant. Maclouius, quem sibi totum vendicauerat pietas, nō potuit sine lachrymis videre subulci *Restituit suem exanimatā.* lachrymas: & fusa oratione ad Deum, auri defunctæ suis imposuit baculum suum: & resuscitata ea ad solū tactum, mœrenti reddidit gaudium. Subulcus rem ad dominum retulit, & præconia serui Dei per ora omnium diffudit. Dominus ascenso equo, ore ad os gratias egit sancto viro, & villam vnam contulit ecclesiæ, ad vsus seruorum Dei sub eo.

Cap. 15.

GEssit & aliud quiddam simile, vel pro solo pietatis intuitu satis prędicabile. Imitatus Paulū Apo- *Act. 20.* stolum, cui manus suæ operando supplebant, si quid sibi deerat: & ipse labori manuum suarum intēdebat, quandò ab euangelizandi officio vacabat. Cùm quadam die in putanda vinea laboraret cum fratribus, depositam cappam reposuit in abdito, vt operari posset expeditiùs. Finito opere, cum cappam vellet recipere, auiculam, quam vulgò bittionem vocant, inuenit super eam ouum posuisse. Qui sciens nec auiculis *Matt. 10* deesse Dei prouidentiam, (quippe quarum nulla sine patre Deo cadit super terram) dimisit ibidèm cappā, donèc fotis ouis, pullos in tempore excluderet auicula. In qua re & illud mirabile fuit, quòd quanto tēpore illic cappa iacuit, nulla pluuia illā violauit. Qđ quicunq; audierūt, in Deo virtutē cum gratiarū actione magnificauerunt, in homine Dei pietatē laudauerūt.

Cap. 16.

Antistabat, pro antistitē gerebat. IN pago vrbis Alethę, in qua antistabat Maclouius venerabilis, filiam habebat vir quidam prænobilis, quam miserabiliter vexabat diabolicæ infestationis passio intolerabilis. Omnes enim se contingentes attrectabat morsibus, nec ipsis parcebat parentibus. Nec comprimi aut sedari poterat huius malæ valetudinis vehementia, nisi ferreis catenis arctaretur tam immanis insania. Pater, cuius animo, filia ægrotāte, nihil poterat esse iucundum, ad medendum filiæ suę, felicem inuitat Maclouium, quem olim audierat in curationum efficacia esse gloriosum. Nec differt ille misericordiam, sed credens quia facile est Deo, præstare fideliter petenti medelam, pergit ad puellam: & volēs diabolicę malitię comprimere dolum, sudarium suū proiecit in furentis puellę collum. Tunc verò potuisses audire horribiles voces dęmonum, seruo Dei in hæc verba exprobrantium: O transmarine incola, nō potuit te sustinere patria tua, qui venisti huc quęrere aliena, & nos expellere de regione nostra. * Discipul. Christi vilipendēs hęc inimici improperia, & gaudēs cum magistro & Domino suo sibi ea esse communia, cui subdola confessione acclamabant dęmonia: Quid nobis & tibi, Iesu fili Dei viui? Venisti ante tempus per- *Matt. 8. Luc. 4.* dere nos? exemplo Dominicæ increpationis, comprimebat falsitatis vaniloquia. Sciensque hoc dæmonium esse de illo genere, de quo dictum à Domino: Hoc ge- *Matt. 17.* nus non potest eiici, nisi in oratione & ieiunio: fusa super aquam exorcismi oratione, & addita Episcopali benedictione, potum dedit puellę. Per aquę benedi- *Aqua benedicta expellit dæmonem ab obsessa.* ctę poculum, infusa virtute benedictionis per mēbra puellę, diabolica immissione diù contrita, cecidit in terram puella, quasi mortua. Paulopòst resumpto spiritu, surrexit sana & lęta, effugato pessimi peruasoris impetu, & lętificauit alios pro integro restauratę incolumitatis statu. Pater videns satisfactum desideriis suis, pro gratiarum actione ditauit sanctam Ecclesiam Dei prędiis & xeniis preciosis. Quia gloria aut rarò, aut nunquam caret inuidia, non pertulit diù tantā Maclouii gloriam antiqui hostis versutia: sed nè i regno Christi inualesceret amplius boni militis gratia, suscitauit contra eum hostes armatos dolo & iniustitia, insupèr fultos non mediocritèr seculari potentia.

Cap. 17.

HAiloch quidam, qui potenter principabatur toti Britannię, stimulatus instinctu diabolicæ mali- *Basilica eius destruitur.* tię, cœpit basilicam destruere, quam beatus Maclouius fundauerat i prædio suę parochię. Vir Dei apud aures principis agebat lachrymis & precib⁹, vt dignaretur desistere a destructione Ecclesiasticę domus. Sed ille efferatus per conceptam iniquitatis insolentiam, non poterat mitigari vel refrenari per aliquam piæ admonitionis gratiam. Cōtra huiusmodi secularis dominationis potentiam, ad munimen & firmamētum sui, solam Maclouius assumpsit patientiam. Sed qui ad *Zach. 2.* suos fideles loquitur per prophetas: Qui tāgit vos, tāgit oculi mei pupillam. &c, Mihi vindictam, & ego re- *Deu. 32.* tribuam: non dimisit inultam pauperum suorum iniu- *Act. 9.* riam: & sicut Saulum recalcitrantem percussit triduana cęcitate, vt posteà totum mundū illuminaret ęterna claritate: percussit & hunc temporali cęcitate, vt per tenebras transitorias liberaretur à peccatorū obscuritate. Extēplò ad cor reuersus, & pœnitudine præcordiali compunctus, ad satisfaciendum Episcopo cucurrit quantocyùs, se reum esse protestans amaris fletibus, se meritò excæcatum esse confitens lachrymosis *Mat. 5.* questibus. Ille, qui didicerat à magistro summę bonitatis, etiam inimicis benefaciendum, & pro persequētibus & calumniantibus nos esse orandum, citò & misericorditer indulsit pœnitenti reatum. Et prouidens *Cæco reformat visum.* ei vtriusq; hominis salutem, aqua benedicta eum perfudit, & oleo sacro oculos eius perunxit, & ità ei pristinum visum restituit: pro admissa tamen temeritate congruum pœnitendi modum indixit. Dux videns & animę & corpori vtilem esse suam satisfactionem, Ecclesiæ Dei non paruam delegauit terrarum hęreditatem, & copiosam in re mancipii contulit benedictionem. Deindè quoad vixit, seruum Dei vti patrem filius vnico amore dilexit, eique suisque tutor & adiutor opportunus fuit in omnibus.

Cap. 18.

SIc antiquus hostis hoc primo congressu victus discessit, sed non defatigatus cessit. Sicut enim olim *Matt. 4.* ipsi domino congressus, non recessit prima tentatione victus, sed secundò & tertiò arma restaurare est au-

fus:in prima qnoquè Maclouii victoria non destitit a suis conatibus. Dna Hailoch, qui se totum humiliter inclinauerat ad Maclouii obsequelam,& pro eius gratia se cotum potenter erexerat ad Ecclesię Dei tutelã, postquàm ingressus est vniuersę carnis viam, morte sua locum fecit iniquis opprimendi Ecclesiam. Surrexit enim post eum impia generatio, quæ auersa facie à Deo desciuit penitùs à rectitudinis cõsilio. Hinc nactus opportunitatem diabolus,& talibus vtès officialibus,in virum Dei mille insurrexit artibus. Filii itaq; Belial Maclouium infestantes execrabili odio,inuehebantur in eum huiusmodi conuicio:Quis, inquiunt, hic regno nostro improbus successit aduena, qui vsquequaquè nobis concitat scandala? Quia est iste pellaa sycophanta', qui blãditiis suis humana à se alienat pectora?Quis iste est cupid⁹ hæredipeta, qui ea nostris incommodis sua hic comparat commoda?Cùm Apostolis & Apostolorum successoribus nihil in terra sit posidendum,hic sub obtentu paupertatia,velat cupiditatis vitium:& sub prætextu eleemosynarum, auaritiæ exercet emolumentum:sub obtentu longæ orationis,expoliat domos viduarum. Qui omnia se ꝑ Christo reliquisse mentitur, & omnia se in Christo habere gloriatur,nos & filios nostros exhæredat, & hæreditates nostras sibi auidè captat. Qui sua se non curare simulat,cur aliena dispensat? Nihil ergò nobis magis vtile, quàm iam iamque nostris fessis rebus consulere,& hunc longè à regno nostro exturbare,& hæreditates iniustè ecclesiis mancipatas, iterùm occupare. Siquidem nobis & filiis nostris nihil reliqui fecit, q sibi omnia nostra vsurpauit. Solam spem futurorũ nobis precio omnium rerum nostrarum vẽdit, quarum vsumfructum ipse in præsentiarum capit. Sæpè lacessentes sanctum virum tam iniuriosis inuectionibus, omni genere persecutionis eum exasperant,& homines eius sæuis verberibus tormentant: omni rerum direptione omninò Ecclesiam Dei deuastant.

Eccè tibi argumenta boni Ecclesiastici inhumanũ.

Multa patitur vir Dei ab improbis.

Cap. 19.

QVàm grauis & intolerabilis hæc persecutio fuerit,ex vno aduerti poterit. Pistore eius, vocabulo Riman,iniustè compræhensum, indignè cæsum,vimineis vinculia quadrupedem constrictum, vt nullo posset iuuari officio membrorum, super ripas maris reliquerunt solum,vt superueniẽte ęstu maris, absorberetur in profundum. Abstulerunt etiã equoa suos sancto viro,nè illi posset adesse subsidio. Solã Episcopo reliquerunt equam, æstimantes se per hoc ei facere iniuriam,si vilem ascenderet equam. Sacerdos, quod solũ potuit,periclitanti famulo orando adsuit: omnipotens oranti Episcopo non absuit:cuius fide & oratione ille,qui in articulo mortis iacebat, mirabiliter euasit. Nutu enim eius,cui omnis natura seruit,vndiquè milliario vno longè à iacente pistore æstũ maris retinuit, & puerum innocenter morti oppositum contingere timuit. Præsul ergò pro sui odio vexatum sine mora adiens pistorem,inuenit eum incolumem, secumque reduxit alacrem.

Præclarũ miraculũ

Cap 20.

POntifex Maclouius, qui ante Deum & homines sine querela iustitiam tenere volebat,pusillos Christi adeò ab impiis scãdalizari,grauiùs,quàm dici possit,ferebat. Pro illis etiam sacrilegis, tam acuto auaritiæ stimulo instigatis,nimis dolebat, quos apud Deũ nulla ignorantiæ excusatio absoluebat, quos vidẽtea & volentes cupiditas in præceps trahebat. Indè enim nequam & liuidum inuidia oculum habebant, vndè patres eorum boni fuerant. Patres quippe eorum peccata sua,eleemosynas faciendo,redemerant:isti,eleemosynis derogando,peccata sua cumulauerant. Ille doctus in patientia sua posidere animam suam: Si,inquit, Dominus meus Iesus fugiẽdo declinauit Iudęorum perfidiam,cur ego homunculus non deuitem cedendo istorum malitiam? Eccè quia isti vt vulpes foueas dolositatis, & vt volucres habent nidos vanitatis, & nos cum filio hominis non habemus, vbi caput reclinemus in illis:cedamus,& occasionem peccandi in nos,saltem fugiendo tollamus. Eacutiendus est puluis de pedibus nostris in testimoniũ illis. Et quia non sunt hic filii pacis, apud quos paa Christi requiescat, paa nostra ad nos redeat. Quandò dixit dominus noster Iesus: Cùm persecuti vos fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam: præuidit profectò hanc fugiẽdi occasionem quandoquè nobis incutiẽdam. Agamus itaq;, fratres, instanter:cedamus, quæso, patienter. Ità vir pius execratus illam pessimam generationem,intulit illis meritam maledictionem,quia elongauerant à se benedictionem. Sic Moses ille mitissimus sup omnes homines,qui morabantur in terra.sic Esaias,sic Ieremias,offensi ceruicosa ingrati populi duritia,obligauerunt eos deuotatione pessima, scilicet imprecãtes propter eorum impęnitentiam, nè attẽderet Deus eorum vota vel sacrificia. Eliseus quippe insultantes sibi pueros maledixit,& maledictionis pęnæ eos addixit. Quid de dominorum Domino dicam,qui in ficulnea propter infœcunditatem * eius à se maledicta, & arefacta, deuotationi subiecit dignam maledictione Iudæorum perfidiam? Hoc exemplo beatus Maclouius maledixit suis, vt traditi satanæ in interitum carnis, animabus tamen eorum reseruata spe salutis, desisterent ab opere iniquitatis: & qui propter duritiam cordis sui thesaurizauerant sibi Dei iram, tãdèm emolliti per pęnitentiã, reconciliarent sibi Dei misericordiã.

Nota lector.

Iohan. 8. & 12.

Mat. 8.

Mat. 10.

Ibidèm.

Nu. 16.

4. Reg. 2.

Mat. 21.

** eorum.*

Cap. 21.

ERgò per scandala impiorum expulsus à suo Episcopatu,apparato omnis ꝑfectionis commeatu, collecto quoquè fideli monachorum discipulatu,longo nauigationis exacto cursu,tandèm potitus Aquitaniæ regionis portu,& deueniens ad partes Santonicę vrbis,primò omnium interrogandum esse putauit, si illis in locis vigeret ritus Christianitatis. Responsum est ei id,quo nihil potuit audire grati⁹, passìm ibi feruere religionem Christiani cultus. Perreaicquærere, quis ibi Episcopali præsideret cathedræ, & læta audiuit aure,* Leontium Ecclesiasticæ prouisioni superintendere, virum diuinæ sapientiæ & humanæ scientiæ præditum dignitate. Ipse exultans,quòd arriderent sibi prima optatæ prosperitatis auspicia, spem cõcipit ex rerum conuenientia, ꝙ decætero omnia sibi cedere debeant ea sententia. Electos itaque ex suis legatos fidenter ad Episcopum dirigit,causam suæ peregrinationis ex ordine digerit, locum sibi ad habitandũ ab eo concedi humiliter expetit. Plenus ille spiritu prophetico,gaudebat animo se diuinitùs visitari, procurato fraternæ societatis solatio. Exertaq; hilariter manu liberalitatis suæ, tribuit ei locum habitationis cõgruæ,secundùm Apostoli præceptum, paratus ex sua copia illius inopiam supplere. Populares quoquè delectati odore eius bonæ conuersationis,ei suisque adminiculabantur multis donariis, volentes etiam ipsi participari fructibus alieni laboris.

Migrat ĩ Gallias, pulsus à sede sua.

2. Cor. 8.

Cap. 22.

AGebatur nanque casu fortuito,sed dispensatiuo diuinitatis consilio, vt quò latiùs diuersis in locis diffamabatur tanti viri peregrinatio, eo diffusiùs magnificaretur nominis eius cognitio. Filia Comitis, qui pago Sãtonico principabatur, per patris sui viridartum cum pedisequis suis exercebatur: vbi dum incautè incedit, venenoso occulti serpentis ictu vulnerata ingemuit,& magnam cunctis eiulandi occasionẽ dedit. Pater inconsolabiliter lugebat,mater materno

dolori

dolori temperare nesciebat, quæ vitam filiæ inter spem & metũ fluctuare videbat. Omnis familia lamentabatur, tota ciuitas ferali iustitio afficiebatur. Tàdem hoc solum dolor admisit consilium, vt quia nihil humanum poterat valere auxilium, á beato Maclouio diuinum quæreretur solatium. Vti consultum est, ità & factum est. Ad pedes Maclouii ventum est, & votum fideliter petentium frustratum non est. Episcopus ad orationis subsidium confugit, aquam exorcizatam benedixit: ex ea folium hederæ perfudit, foliũ loco vulneris superposuit. Cõtra vim sacræ benedictionis, nõ potuit subsistere vis venenosæ pestis. Videres ex ipsis visceribus pestiferum virus elici, & ad locum folio hederæ obductum contrahi. Quod stillando in terram guttatim, corpus puellæ reddidit illæsum. Ità meritis Maclouii redintegrata est puellæ sospitas, aucta est parentibus iucunditas, cunctos videntes & audientes cõfortauit in fide Christi miraculi nouitas. Pater nõ ingratus beneficio, villam suæ proprietatis delegauit Dei famulo, vt haberet, vndè tribueret necessitatem patientibus pro Christo.

Curat puellã serpẽtis ictu grauiter & periculosè laborantem.

Cap. 23.

VEnerabilis Leontius videns beatum Maclouiũ meritis & virtutibus glorificari, cępit animo secum non modicè lætari, quòd diuina pietas eum tãto & tali hospite voluerit consolari. Vndè suã diœcesim lustraturus, eũ vt secum pergeret, obnixè coegit precibus. Venerunt itaque ad villam, quam antiquitas appellauit Bream, geminis ecclesiis in honorem Dei nobiliter insignitam. Leontius vt Maclouium arctiùs applicaret sibi, vnã earum attribuit eius habitationi, alteram retinuit suo iuri. Quod quantùm Deo placuerit, ex eo satis apparuit, ꝙ præsenti miraculo ibidem eos Dominus lætificauit. Illucescente die cùm lauari vellet Episcopus, puer familiaris ad hauriendam aquã cucurrit ocyus. Qui dum incantè haurit, elapso pede, in puteum corruit, & aquarũ mole oppressus interiit. Exortus est subitò clamor & gemitus, fit vndiquè frequens populi concursus. Accurrit pater lugubris, non moratur adesse mater miserabilis, inculta facie & nudato corpore, sparsisque capillis compassionem incutiens vniuersis. Mouet cunctos, & maximè parentes, flos ætatis delectabilis: Erat quippe puer iam duodennis. Anget tumultum cõcurrentium frequentia innumerabilis: erat enim puer parentelæ nobilis. Leõtius corde premens dolorem, & in Domino retinens spẽ & bonam fidem, iussit deferri glebam defuncti in templum, quod destinauerat ad sancti Maclouii partem. Vsque ad auroram sequentis diei, parentes circa corpus excubias celebrarũt ritu solenni. At serui Dei pernoctantes in oratione, non diffidebant de eius bonitate. Manè facto, sanctus Maclouius omnes eliminat à tẽplo, duos tantùm monachos retinens secum, cum quibus familiariùs interpellaret Dominum. Cum his ergò septiès flexis genibus, orauit ad Deum quàm potuit affectuosiùs, donèc sensit animam innocentis puerili refundi membris rigentibus. Assurgente puero, & adstante ad testimonium miraculi, quid alacritatis habuerint Episcopi, quid stuporis passi sint adstantes populi, quas grates omnes vna voce reddiderint oipotẽti, superfluum est inculcare sermone multiplici. Miraculum enim, quod pro commendanda famuli sui sanctitate monstrauerat diuinitas, latiùs diffamabat resuscitati pueri nobilitas, & gratiùs accipiebat affectuosa parentum charitas. O virum prædicabilẽ per omnia, ò sanctum sanctis conferendum in miraculorum magnificentia, qui & ipse exemplo Iesu Domini sui tres suscitauit mortuos, in Trinitatis inuocatione efficacissima.

Ecclesiã es attribuit Eps in diœcesi sua.

Resuscitat ad vitam puerum mortuũ.

Cap. 24.

NEc illud subtraham de tantarum virtutum catalogo, quod adhuc gestum est in pago Sãtonico. Mulier quædam, nomine Booa, quæ vitam suam laudabiliter agebat in viduitatis continẽtia, annis quatuordecim fuerat cæcitate obruta. Quæ obtentibus sancti viri fideliter præsentata, luci pristinę est reddita.

Cæcæ reddit lumẽ.

Cap. 25.

POrrò homines illi, qui in Britannia virum Dei exacerbauerunt, & improbitate obstinationis suæ se, terramque suam ab eo maledici pertulerunt, maledictionis vindictã effugere non potuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta, tam in frugibus, quàm in pomis omnium generum, sterilis & infructuosa est reddita. Habitatores verò eius mille modis morborũ deuotati, alii membrorum debilitate cęperunt cõtrahi, alii lepra squalebant, alii visu se priuari dolebant: isti oris officio se destitui, alii se auditu plangebãt diminui. Nec aliquis erat omnium, qui cælestis vindictę effugeret iudicium. Tandem per culpæ vindictam cognoscentes serò culpam suam, nec volentes, nec valẽtes vlterà sufferre maledictionis & vltionis molestiam, communicato consilio deliberauerunt, à sancto viro humiliter implorare veniam. Missa itaque ad eum legatione, poscunt cum cordis contritione, vt absoluantur ab illata maledictione, spondentes, si eos dignaretur sua reuersione, deincèps se ei obtemperaturos sine aliqua contradictione. Amator pietatis & misericordiæ Maclouius, vbi pœnitentiam patriotarum accepit, summam consilii ad Leontium venerabilem detulit: Leontius hanc ad ipsum Deum referendum censuit. Vterque indicto sibi triduano ieiunio, exorant sibi reuelari à Domino, quid super hoc sibi esset opus facto. Inter orandum Angelus Domini Maclouio adstitit, eiq; ex ore Dei hæc suggessit: Oportet te, ò amice Dei, Britanniam reuisere, omnem maledictionẽ auferre, homines salutifera benedictione sanare, terræ vbertatem restituere. Deincèps debes Santonas repetere, quia illic habes propediè obire. Sanctus itaque vir secundùm Angelicam reuelationem repatriauit, terrã hominesq; sua benedictione sanctificauit, Deoque largitori omnium bonorum eos orando cõmendauit. Sicque omnis terra repleta est dapsili vbertate per eius benedictionem, quæ anteà damnata fuerat per eius maledictionem. Ità factũ est omnib° palam, quòd pontifex pius hanc maledictionem non intulit per aliquam maleuolentiæ intemperãtiam, immò per vtilem seueritatis beneuolentiam, vt per hanc necessitatem saltem inuiti traherentur ad pęnitentiam. Britanni deniquè compotes voti sui effecti, tam princeps & optimates regni, quàm Clerus & Episcopi in vnũ coniũcti, felicem virum poscebant certatim, vt reliquũ vitæ suæ dignaretur secum agere, vt per eius cõuictũ, Dei gratiam mererentur acquirere. Ille hoc fieri posse abnuit, & simul impossibilitatis suæ causam eis humiliter aperit, & vocationis suæ tempus sibi impẽdere prædixit, & hoc apud Santonas sibi esse à Deo determinatum, ex verbis Angeli se didicisse dixit. Britanni flentes, & timentes adhuc cælestis irę vestigia restare, qui nec in vita, nec in morte digni essent talem patronum habere, cum gaudio pacis & dilectionis eũ prosecuti, via tandem passi sunt ab eo separari.

Maledicit impiis & eorũ vicinia à se repulerant.

Angelus ei apparet.

Irã Dei à Britãnia auertit.

Cap. 26.

IGitur Santonas regressus, noctũ & interdiù ob suî custodiam eo laborabat vigilantiùs, quo Dominũ in proximo esse didicerat certiùs, vt, quacunque hora veniret, vigilãs & paratus pulsanti aperiret. Qui enim tam longo ętatis tempore bonum certamen certauerat, & tandem cursum consummauerat, de religione coronam iustitię reposcebat, quam sibi iustus iudex re-

Decedit è vita.

po-

posuerat. Reddidit ergò terræ, quod erat suum: cæli cum tripudio sanctorum eius exceperunt spiritũ. Recepturus mercedem laborum, deductus est in via mirabili manibus Angelorum. Qui enim io terris Angelicam vitam duxerat, modò in cælis eis conuiuendo æternaliter exultat. Vixit ceotum triginta aonis, obiit 17. Caleodas Septembris.

Prolixæ eius ætas.

Cap. 27.

LEontius Episcopus gaudens super thesauro sibi cælitùs destinato, & posteris suis æternaliter pro futuro, decreuit eum glorificare honorifico sepelieodi officio: constructaque noua ecclesia, corpus eius, vt spiritussancti organum, in illa sepeliuit cum deceoti reuerentia. Nec potuit abscondi io terris, cuius meriti modò esset io cęlis. Eodem enim die, quo in mausoleo positus est, duobus cæcis visus redditus est, energumenus à dæmonis infestatione liberatus est. Die post humationem tertia, contracto cuidam restituta est medela, muto loquela. Postmodùm verò meritis S. Maclouii tanta Dominus gessit ibidèm miracula, quanta nec narrare lingua, nec continere valet membrana. Multiplicibus ac freqoentibus sancti huius intercessionibus, subueniat nobis omnipotens Deus, cũctisque eius præconia celebrantibus. Qui viuit & regnat per æterna seculorum secula, Amen.

Honorifica sepultura.

Miracula.

VITA S. OTHMARI ABBATIS, Authore Vualafrido Abbate Augiensi.

PRAEFATIO AVTHORIS.

EDitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus beatissimi Galli cõfessoris, iuxta fidẽ, quæ vel scripto, vel dicto ad nos vsque venerat, verè potiùs, quàm lepidè, composuimus: iubentibus vobis, fratres sanctissimi, qui io cœnobio eiusdẽ sancti patris constituti, feruoris eius, quem in Dei rebus habuit, sancti strenuitate propositi specimen exhibetis, libet subnectere eam relationem, quæ de sancti patris Othmari studiis & virtutibus, per eius merita ostensis, vestra assertione & cura literis est mãdata veracibus. Quæ cùm sit veritate plena, ratione pspicua, non ob aliud à nobis est iterata, nisi quia charissimus frater Cosbertus, qui idem opusculum edidit, cuius charitati quicquam negare nec volumus, nec debemus, id vt fieret postulauit, immò præcepit, quem etiã in hac occupatione instantissimum ergadiocten sine tædio lęti sustinuimus. Itaque lectori credulo sufficiat hæc abbreuiatio nostra: incredulus autẽ qui fuerit, ad eam conscriptionem, quam sequimur, recurrens, multiplici adstipulatione testium conuectus, ad fidem, si gratus est, segnis nou erit.

Hos libellos inueniet lector Tomo V. 16. Octobris.

HISTORIA.

Vt vir Dei Othmarus pro sanctitate vitæ, cellulæ sancti Galli sit prælatus, & regia authoritate regularem mihi vitam instituerit. Cap. 1.

NOV. 16.

S. Othmarus i Rhetia degẽs, sacerdotio initiatur.

IGITVR Othmarus genere Alemannorum oriũdus, in ætate puerili à fratre suo Rhetiam Curiensem perductus est: & in seruitio Victoris, earundem partium Comitis, multo tempore constitutus, & literarũ scientia sublimatus, virtutum sectator, morũq; laudabiliũ possessor, sacerdotii gradum coostendit: & à supradicto Comite benignè retentus, cuidam titulo sancti Florini confessoris prælatus est. Cumq; morũ eius pbitas, & sanctæ vitæ munditia longè lateque plurimorum aures dulci rumore respergeret, Vualdrãmus quidam, qui sibi uastitatem eremi, io qua sanctus Gallus cellulam construxerat, velut à parentibus hęreditario iure ad se transmissam vendicauit, eundem Othmarum a Victore supradicto ad prȩficiendum eidẽ cellulæ impetrauit. Et voti compos effectus, cellulam cum omnibus, quæ ad eam pertinebant, illi solenniter commendauit. Atque vt sui meliùs desiderii cõualesceret vtilitas, ad Pipinum regem profectus, eundem Abbatem ipsi præsentauit, & locum, cui pridèm eum pręfecerat, proprietatis iure principii contradidit, omni instantia deposcẽs, vt regia authoritate ex integro Othmarus Abba eidem præficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus prioceps assensum prębens, locum sibi traditum viro venerabili commendauit, & regularẽ inibi vitã instituere iussit. At ille regressus confestim, boni Mandi itæ studium in ipso executus initio, vndiqueuèrsùm congrua monachis habitacula coostruxit, & ipsius sacri loci statum, ad vtilitatem diuini seruitii studiosissimè reformauit. Religiosos etiam quosq; itã liberalitate sua ad deuotionis studium inuitauit, vt ex quorundam donationibus possessiones ipsius cœnobii admodùm dilataret, & iotra paucos aonos cõplures ad sacræ militiam vitæ fratres attractos, magisterio suo & cura decentissimè guberoaret.

Cella S. Galli commẽdatur S. Othmaro.

Construit illic monachorũ domicilia.

Multos congregat fratres.

Qua sanctæ conuersationis perfectione nituerit. Cap. 2.

HIs prælibatis, vitæ eius sanctitatem liceat summatim perstringere: vt liquidò cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam sit euectus. Erat nimirùm parsimoniæ sectator eximius, crebèrrimo macerans ieiunio corpus: ità vt in pręcipuis ieiuniorum diebus ex consuetudine, bidui abstinentiam continuaret frequentiùs. Et bis contra teotamẽtorũ iacula clypeis pmunitus, vigilias amabat, & assiduitate orandi spiritualia nequitiæ repellebat. Sũmæ autem humilitatis gratia pręcipuè pręditus, intãtùm volũtariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiã hæc erat consuetudo, vt si quoquàm pro vtilitate monasterii eũ tẽdere necessitas poposcisset, vilis miti dorso veheretur aselli. Erat inter cętera, tanta in eo pauperum solicitudo, vt eorum curam per se potiùs, quàm per alios exhibere studeret. In eo verò misericordiæ opere, qđ eleemosyna dicitur, vix cuiquam habebatur secũdus: Nam ad suscipiendos leprosos, qui à cęteris hominibus seiuncti maoere consueuerũt, hospitiolum haud longè à monasterio extra eas mansiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ità solicitè, vt nocturnis etiam horis monasterio sępè digressus, curam infirmitati eorum miro deuotionis adhiberet obsequio. Capita siquidem eorum pedesque abluens, purulenta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illã semper animo reuoluẽs sentẽtiã, quã iudex iustus misericordibus prolaturus est, dicẽs: Qđ vni de his minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Sicq; factum est, vt cunctorum, qui eum nouerãt, veneratione sublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Tam pleniter autem misericordiæ studium possederat, vt si quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conspiceret, plerunque suis exutus vestibus, miseri contegeret artus: ità vt interdùm sine tunica, sola cappa contectus, ad monasterium remearet. Maloit

Eius ieiunia.

Vigilia.

Preces.

Humilitas.

Benignitas in pauperes.

In leprosos.

Mat. 25.

luit enim per præsentis pompæ contemptum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quam per boni operis amißionem futuræ nuditatis opprobria sustinere.

Quanta erga pauperes misericordia fuerit. Cap. 3.

QVodam enim tempore ad Pipinum regē veniēs, honorificè susceptus est. Et inter alia largitatis eius beneficia, ad necesßitates fratrum suorum subleuandas, argenti libras septuaginta percepit. Sed mox, vt ad sua rediret, egressus, maximam eiusdem pecuniæ partē pro foribus palatii pauperibus erogauit. Paucos autem solidos via à fratribus, qui secū erant, compulsus retinuit, quibus postmodū quoddam territoriū monasterio vicinū coemit. Dominicorum enim non immemor præceptorū, sua causa de crastino nō cogitabat, sciens monachum victu & tegumento contentum esse debere. Et ideò paupertatem sibi potiùs suisque delegit, quàm rerum transeuntium possesßionem superfluam, expeditis mentibus onerosam.

Liberalissimum regis Pipini munus.
Nota.
Mat. 6.

Vt à quibusdam iniquis pro zelo iustitiæ, quo seruebat, multis affectus sit iniuriis. Cap. 4.

IGitur cùm iam Dominus meritis eius digna rependere decreuisset, callidus vniuersæ bonitatis inimicus, bonis eius actibus inuidēs, eiusque exemplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Christi seruitio, licèt non parùm laborando, possedit, perturbare contendit. Sed quamuis flatibus aduersitatis tēporariæ pulsata, radicem petræ veritatis habens infixam, paradisi cedrus inconuulsa permansit. Nam Vuarinus & Ruadhardus, qui tūc temporis totius Alemāniæ curam administrabant, diabolo suadente, immanisßimo auaritiæ morbo præuenti, res ecclesiarum sub sua potestate sitarum, magna ex parte in proprietatis suæ dominium per vim contraxerūt. Qui cùm sibi de possesßionibus beati Galli perplura eodem violentiæ ausu vendicassent, vir Dei Othmarus, non possesßionibus terrenis inhians, sed cœnobialis vitæ, in eodem loco rerum ingruente penuria, defectum præmetuens, Pipinum regem adiit, ipsi tyrannicam eorū præsumptionem exposuit, pariter protestatus, graue eum crimen incursurum, si eorū actibus consentiēdo faueret. Qua pro causa beneuolus princeps virunque conueniens, interminatus est eis, gratia sua illis omnimodis carituros, si non ecclesiis Dei, quæ iniustè abstraxerāt, absque retractatione restituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti, & bestiali sæuitia efferati iussionem regiā neglexerunt. Virū etiam Dei Othmarū, cùm pro hac re iterùm principē adire vellet, missis clanculùm post eum militibus, vinculis iniectum per vim reduci fecerūt. Necnon & Liberto cuidam, qui fratribus eius professione connumeratus erat, non vitę sanctitate, persuaserunt, vt ei ficta quadā machinatione luxuriæ crimen impingeret: id elaborā res, vt sanctitate eius huiusmodi suspicionibus infamata, deponendi eum occasionem inuenirent. Qua causa plurimi, tam dolosæ factionis ignari, ad concilium euocantur.

Quidam magnates sibi vendicāt res ecclesiarum S. Othmari.

Eū captiuum detinent.

Quam in obiectione ficta criminis molestiam pertulerit, & qua accusator eius pæna mulctatus sit. Cap. 5.

ITaq; vir venerabilis castitate integer, vitæ ac morū maturitate grandæuus, in medio collocatur, & in eius accusationē Libertus falsitatis minister, corā omnibus præsentatur. Acceptaq; loquendi licentia, veritatis oblitus, falsitatis assertor, dixit se quandam fœminarū nosse, quæ a beato viro vim pollutionis fuisset perpessa. Ad quod nullum penitùs dedisse fertur responsum. Cumque à plurimis respondere cogeretur obiectis, huiusmodi dicto temperauit eloquiū: Fateor me quidē supra modū in multis peccasse: de huius autem obiectione criminis, secreti mei inspectorem, Deum inuoco testem. Illis autem, vt huius facti se excusatione purgaret, attentiùs ei insistentibus, mente securus, conscientia liber, tacitus perdurauit. Et quia accusandi licentiā apud iudices patere cognouit, maluit pro synceritate sui pectoris diuino, q̄ humano pro excusatione criminis placere iudicio. Mox ergò, vt cunctis clarescerct ipsius castimoniā falsò fuisse infamatā, Libertum vltio diuina corripuit. Nam febrium vexatione pertæsus, paulatim resoluto membrorū uigore, cōtrahi cępit. Sicq; omnibus membris statum sui amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terrā more quadrupedum inclinato, non solùm deformitate figuræ terribilis, verumetiam viua voce in sanctum Dei peccasse, omni tempore fatebatur.

Falsò accusatur à quodā de muliere oppressa.

Calestis vindicta illū accusatorē persequitur.

Vt inter arcta custodiæ claustra vitā finierit. Cap. 6.

COncilio autem iniquè inchoato, & iniquiùs terminato, vir Dei Othmarus apud villā Potamū palatio inclusus est. Quod cùm nullus intrare, vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absq; corporalis sustentaculo victus transegit. Cumq; diuturna vexatione famis laboraret, Petgozus quidam è fratribus eius noctù aduenire solebat, & ei victus solatia ministrare. Postmodùm verò Gozbertus quidā, vir potēs, dum sibi virum Dei commendari ab iniquis principibus impetrasset, in quadā Rheni fluminis insula nomine Stein, iuxta prædium suō custodiæ illū deputanit. Vbi idem sanctus pater spirituali tantummodò exercitio, id est, orationibus ac ieiuniis vacās, eo liberiùs domino deseruiuit, quo ab humana frequētatione curisque secularibus fuerat absolutus. His & similibus notæ deuotionis insistens operibus, exacto non multi tēporis spatio, ab his mundanæ perturbationis angustiis ad cęlestis latitudinem gaudii, xvj. Calendarum Decēbrium die commigrauit: & corpus eius in eadem insula tumulatum, multis deincèps diebus ibidèm sine corruptione permansit.

Laborat vir Dei inedia.

Feliciter è custodia abit in cælum.

Vt post multum temporis corpus eius sine corruptione repertum sit. Cap. 7.

EVolutis aūt post trāsitū eius decē annis, fratres illius per visionē à dño cōmoniti sunt, vt corp⁹ chari patris ad monasteriū reducerēt. Hoc patefacto diuinæ voluntatis consilio, vndecim ex eisdē fratribus noctū ad locū, in quo sancti viri exuuiæ seruabant, deueniūt: & sepulcrū aperiētes, corpus eius ab omni corruptione illæsum reperiūt, excepto, q̄ pars extrema pedis vnius, quē aqua alluebat, im colore mutato, quasi tabida videbat. Ex cōgruo satis miraculo prima sanctitatis eius indicia claruerūt, vt videlicet iā illæsum à corruptione corpus ei⁹ inueniret, q̄ liber ipse fuerat à crimine; cuius oppositione superatus videbat ad tēpus. Hac itaq; deuoti fratres rerū nouitate perfectiùs instructi, corpus honorificè sumptum, rati imposuerunt. Et accendentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Corp⁹ eius post annos decem, incorruptū cernitur.

Quàm mirabiliter in translatione corporis eius tempestas sedata sit. Cap. 8.

CVmq; deserto litore, incertis se profundi viis cōmisissent, & summa instātia remigio insistentes,

sub

sub omni celeritate coeperent remeare, continuò tanta uix pluuię uentorumq; prorupit, ut uix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione, & ut credimus, sancti uiri meritis actũ est, ut ipsa ẽt elemẽta, quæ nobis insensibilia uidẽtur, famulãtia sui creatoris imperio, quanti uiri reliquię ibidẽ ueherentur, sentirent. Nã pelagus circunquaq; imbrifera tẽpestate cõmotũ, undasq; in altum suspendens, nihil omnino remigãtibus molestiæ intulit: sed in quãcunq; partẽ nauis deuenit, relectis flatibus, tumentes in se fluctus depressit. Et ita omni ex parte undarũ molibus, imbriũ effusionibus, uentorumq; flatibus non paruo spatio dimotis, quasi sepe quadã schapha cingebatur, ut ne una quidem pluuiæ gutta, quę hincinde uehementer iuundabat, in illã descenderet. Cerei quoquẽ, qui in beati patris obsequiũ ardentes, ad caput pedesq; fuerant collocati, lumen primæ accensionis nequaquam amiserunt, quoadusque corpus eius ad monasterium deferretur.

Miraculum.

Aliud miraculum.

De abundantia potus cælitùs subministrati, & ubi corpus eius post translationem sit tumulatum. Cap. 9.

ALiud adhuc restat miraculũ, quod in eadẽ sacri corporis translatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nã cùm ex nimia remigãdi instantia fessi, adueniente refectionis hora, ad recuperandas alimento corporeo uires, laudibus Domini præmissis, cõsedissent, tandemq; felici cõuiuio intermisceri potus solatia cõmonerent, unus ministrorũ intulit, nil ibi iã potuũ superesse, præter quod in flascone paruo seruabatur, unde uix unicuiq; quippiã ad gustandum potius, quam ad bibendũ, præberi potuisset. Illi uerò miraculorum Domini, quomodò paucis panibus multitudinẽ hoim pauerit numerosã, facientes mentionẽ, ex eodẽ paruo, quod habebant, cũctis qui aderant, cũ charitate distribui fecerunt. Et mirũ in modũ cœpit in eodẽ uasculo ità liquoris haustus crescere, ut continua effusione nihil minui uideretur, quo adusq; bibentes poculorũ copia uincerentur. Ergo pro rei nouitate obstupefacti, largitori oiũm bonorũ Domino, qui eis tã mirabiliter sufficientiã præbuit, debitas gratiarũ actiones cũ laudibus persoluerunt. Statimq; ut iter cœptũ iidẽ aggressi sunt, in uasculo potus cessauit. Cumq; optati litoris portũ subissent, fratribus, qui obuiã cũ Dei laudibus uenerunt, quæ gesta fuerant, ex ordine retexuerunt. Celebratoq; in cõmune gaudio, sancti uiri corpus magno sumptuũ cũ honore ad monasteriũ transtulerunt, & inter arã sancti Ioannis Baptistæ & parietẽ in sarcophago posuerunt: ubi ẽt postmodũ, ipsius facientibus meritis, memoria digna Dñs dignatus est manifestare miracula.

Mat. 14

Vinũ diuinitùs augetur.

Mutus & surdus ad sepulcrum eius curatur. Cap. 10.

DEniquè quodã tẽpore surdus & mutus cũ quibusdã de uicinis locis, orationis cã monasteriũ adeuntibus, aduenit: & quia à primęua ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabellas duas de collo dependẽtes gestabat, quarũ collisione & sonitu misericordiæ opus, quod uoce nequibat, precabatur. Is cũ suis conuiatoribus ecclesiã ingressus, dũ eos singulis altaribus particulas ceræ, sicuti pauperũ est cõsuetudo, imponere conspiceret, ad uiri Dei sepulcrũ accedens, tabulas, quas gestabat, desuper posuit, seseque quasi oraturus, ante illud prostrauit. Et protinus alto sopore depressus, ut ipse postmodũ retulit, senẽ quendã facie ornatũ, monachico habitu gloriosũ, quasi è tumulo uidit procedere, dicentẽ sibi: O homo, cur hic sopore deprimeris? Cumq; ad interrogata respondere nihil penitùs potuisset, senior ad eũ dixit: Surge, & incõmodorũ, quibus hactenus laborasti, remediũ à me tibi impetratũ scito. Ergo tabulis istic dimissis, confestimq; monasterio decedẽs, donũ a Deo tibi cõcessũ in hoc loco, nemini pandas. Qui cùm euigilans surrexisset, sub magna festinatione monasterio digressus, inclinato iam die, uesperi ad cuiusdam Ratgozi potentis uiri hospitium diuertit. Cumque ab illo interrogaretur, undè ueniret, per ordinem exposuit, ubi, qñ & quomodò sanitatis donũ fuisset adeptus. At ille narrationi eius nõ credẽs, teneri eum & custodiri pcepit: ipseq; ueritatem rei certiùs inquisiturus, eadẽ nocte ad monasteriũ uenit, & tabulas super tumulũ positas reperit. Conuiatores quoquẽ sanati cùm inuenisses, adhuc eiusdẽ facti penitùs ignaros, diligentius ab illis inquisiuit, si talem hominem monasterium pergentes, in comitatu habuissent: Et continuò ea eorum narratione uera esse, quæ domi audierat, deprehendit. Quæ res & præsentibus citiùs innotuit, & ad nos usque ueridica peruenit.

Surdus idemque mutus sanatur ad sepulcrũ S. Othmari.

Ut lux in eodem loco cælitùs apparuerit. Cap. 11.

PResbyter quidã ex ipsa cõgregatione, nomine Tãco, dum in eadẽ ecclesia custodis officiũ gereret, nocturnæ quietis tẽpore pro reficiẽdis luminaribus basilicã solitus introire, tribus uicibus penẽ oĩa reperit extincta. Ad sancti antẽ uiri sepulcrũ perueniens, ardentẽ cereũ iuxta illud inuenit. Sciensque luminis illius cælitùs administrari splendorẽ, extinguere nõ præsumpsit. Ut uerò discessit, lux, q̃ per se uenerat, per se etiam subtracta est. Ubi etiam & ad maioris indicium miraculi, ignis quidem in candela solitò rutilabat, ceræ uerò nihil per huncardorẽ minui uidebatur. Hæc idem uenerabilis presbyter sæpiùs sua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc sancto ueritatis narratione depellit.

Cereus cælitùs ardet ibidẽ.

Miraclũ

Quidam ibidem è casu desperatus, quàm facilè conualuerit. Cap. 12.

QVodam etiam tempore, dum eiusdem ecclesiæ tecta, uetustate dilapsa, necessariò restaurarentur, quidã ex ipsius monasterii familia, tegularũ, quas ad fastigia basilicæ deferre debuerat, onere pgrauatus, de ipsa tecti altitudine sup uiri Dei sepulcrũ corruit: moxq; immẽsum aliud lignorũ põdus, corruentis impulsum attactu, in ipso eũ casus exitiò desuper operuit. Cũq; adstãtes cõcurrerent, ut ei, quẽ iã exanimẽ crediderũt, funeris debita psoluerẽt, sublato lignorũ põdere, aliquãtisper nullos mẽbrorũ motus ostendens iacuit: ac deindè p lõga suspiria halitũ resumẽs, absq; ulla læsione surrexit incolumis, & ad incepti laborem operis rediit gaudẽs. In hoc ergò miraculo haud dubiẽ sancti patris merita claruerũt, cùm & altitudo tecti, undè supradictus homo ceciderat, non minùs quadraginta pedum mensura à terra esset suspensa, & põdus insequens corruentem, quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire præcipitem, non conterere, potuisset.

Stupẽdũ sane miraculũ.

Contractus sanitati restitutus. Cap. 13.

ALio tpe cæcus quidã adueniẽs, hospitio, pauperũ necessitatibus pparato, suscept⁹ est. Et nocte eade cùm ecclesiã uellet adire, puerul⁹, q ciducatũ pbere debuerat, ob nimiã frigoris asperitatẽ, officiũ illi negauit iuuamẽ. Cũq; nimis doleret, q sanctæ solẽnitati interesse nõ mereret, (erãt qppe Dñicæ diei uigiliæ) adolescẽs quidã ità mẽbris oĩbus contractus, ut nõ aliter quoquam pcedere, q̃ manib⁹ repẽdo, potuisset, cùm in eodem loco quiesceret, eius dolori com-

Magna humanitas misere contracti adolescentis.

passus, de lecto se protraxit, & quali potuit solatio cęci vestigia rexit. Vt ergò ecclesiam intrauerunt, vtili errore ad sancti Othmari sepulcrum venere. Putabat etenim idem beneuolus cæci præcessor, in ipso angulo aliquod ostium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam, intrare potuissent. Itaque ex improuisò in sarcophagum viri Dei, quia paulò altiùs eminebat à terra, impingens, subitò resilijt, & ad terram protinùs concidit, totiusque ecclesiæ spatia horrendis impleuit clamoribus. Cæcus verò hæc audiens, ductorē suum insania æstimans agitari, prout poterat, aufugere studuit. Misericors autem Dominus, totius boni author & amator, quia viderat debilem puerum vltra vires opus pietatis exhibere voluisse, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus, beneuolentiam eius dono sanitatis dignatus est remunerare. Nam membris protinùs in statum suum restitutis, cęcum, quem pauloantè manibus reptans ad ecclesiam traxit, firmatis iam gressibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiù posteà in ipso monasterio mansit, ità omnibus etiam, qui huic facto minùs interfuerant, idipsum declarauit, vt de eo nulli deinceps licuerit dubitare.

Contractus ille sanatur.

Cera in lapidem conuersa. Cap. 14.

QVidam enimuerò scholasticorum, ab eodem beati Othmari tumulo particulam ceræ furto subtraxit. Regressus autem ad hospitium, cùm paruipenderet quod commisit, statim manifesta Dei correptione stultitiæ suæ errorem confusus agnouit. Nam cùm eandem particulam de sinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam. Cumque temeritati obstinationem iunxisset, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, præter eum videlicet, qui & earundem rerum tunc erat conscius, & in hoc tempore miraculi, quod retulimus, relator extat fidissimus.

Cera mutata in lapidem.

Clerico cuidam manus restitutæ. Cap. 15.

ALiò quoque tempore clericus quidam aduenit, cui vtriusque manus officium miserabili prorsùs modo fuerat denegatum. Nam contortis in volā digitis, vnguibusque vsque ad ossa palmarum immersis, nimiis sine intermissione cruciabatur miser doloribus: adeò vt etiam quædam partes manuum putrefactæ, grauem longius fœtorem emitterent. Is cùm nō longè à beati viri tumulo consisteret, subitò cœperunt digiti eius singillatim ex ordine erigi, & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipse verò, qui pro concesso sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur: & eadem hora manibus ad integrum restitutis, postmodùm sanus abscessit.

Miserrimi hominis curatio.

Vt idem sepulcrum in destructione basilicæ illæsum permanserit, & ut in alium locum reliquiæ sancti uiri translatæ sunt. Cap. 16.

QVid nupèr quoquè circa eiusdem viri Dei sepulcrum gestum sit, quandò ecclesia B. Galli reædicandi causa destruebatur, arbitramur, non esse silentio supprimendum. In eadem basilica iuxta aram B. Iohannis Baptistæ arca quædam parieti contigua, non magnis lapidibus opere cæmētitio in quatuor lateribus constructa, superius autem tabulis, quarum crassitudo trium vel quatuor erat digitorum, in transuersum positis, cæmentoque desuper cooperta visebatur, in qua sæpedicti viri corpusculum paulò altiùs a pauimēto subleuatū, tabula lignea tātùm superposita iacebat. Aestimantes igitur multi corpus sancti patris sub terra positum, arcæ verò constructionē ad designandū tātummodò sepulturæ locum cōmentatam: & ideò tumulum remanere intactū posse credētes, muros ecclesię machinis aggressi, crebris arietum ictibus ruere cōpulerunt. Qui cùm ex omni parte magnæ altitudinis essent, magnisq; machinarū impulsibus pariter penè corruentes, sepulcro viri Dei superferrentur, mirū in modū nullā arcæ particulā lęseruntq; euectis cineribus, sic intacta ex omni parte reperta est, ac si nullo cadentiū impetu parietū impetita fuisset. Posteà verò dū quidā saxū haud grāde super eā incantè iecisset, primùs quadam ex parte confracta est. Tandèm itaq; cognito quod in ea reliquiæ sancti patris haberentur, eum magno eas honore indè transtulerunt, & in ecclesia S. Petri post altarium posuerunt.

Præclarum miraculū.

Sacræ reliquiæ trāsferūtur.

Quæ visio in eodem oratorio cuidam fratri oblata sit. Cap. 17.

PAucis deindè diebus exactis, quidam frater dum nocturnas vigilias præueniens, idem oratorium orandi gratia quadam nocte fuisset ingressus, totoq; affectu precibus insistens, ad altare direxisset intuitū, nescio quam à dextris altaris in Angelicæ claritatis nitore vidit stare personam, sacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad Orientem versa, gestu corporis intentissimæ orationis specimen exhibētem. Vestimēta verò ipsa tāti fuisse nitoris asseruit, ut humanę infirmitatis reuerberarēt obtutus. Cūq; hoc diù cōspiceret, & virùm propiùs deberet accedere, anxia mentis hæsitatione trutinaret, persona, quæ apparuerat, se subtrahens eum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eundē venerabilem virum visione præsentiæ suæ declarare voluisse, dignè circa translationem suam fraternę deuotionis iteratam fuisse solertiam.

Visio fratris cuiusdam.

LIBER II.

De miraculis aliis beati Othmari Abbatis, authore Isone monacho Sangallensi.

PRAEFATIO.

HVcusquè uirtutes & miracula, ob sanctitatem beati Othmari Abbatis cælitùs declarata, Vualafridus Abba, vir doctus & sapiens, qui in literarū scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in cœnobio sancti Galli conuersantium relationibus, seu etiā scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accōmodans, luculento satis sermone & veraci assertione conscripsit. Sed quia nos fratres, in eodem cœnobio Deo militantes, post hanc descriptionem virtutū, multa miraculorū insignia circa corpus eiusdē uiri diuinitùs manifestata esse cognouimus, aliqua ex eis ad laudē & gloriā omnipotentis Dei, styli officio memoriæ commēdare curauimus: quatenùs hinc aliquandò ab omnibus sanū sapientibus colligatur, quod dignè ab omnibus honorificetur in terris, qui tā manifesta signorū attestatione quotidiè glorificatur in cælis. Non tamen amore eius ducti, aliqua in dubium venientia, vel etiam falsitati obnoxia: sed ea tantùm literis titulare disposuimus, quę & luce clariùs constant attestata, & multorum narrationibus veraciter noscuntur esse probata.

Encomium Vualafridi Abbatis.

Qui-

Quibus miraculis B. Othmari sanctitas in basilica S. Petri Apostoli claruerit. Cap. 1.

CVm beati viri corpusculum, ab accessu popularis turbæ remotum, in oratorio principis Apostolorum per multa annorum spatia quiesceret, plurimis signorum ostensionibus manifesta sanctitatis eius indicia circa tumulum eius frequenter ostensa apparuerunt. Nam multi ex nostræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias præuenire solebant, causa orationis idem oratorium ingressi, cereos ardentes, vitreasque lucernas sponte sua incensas, frequenter se ibidem inuenisse affirmabant. Angelorum etiam, inter se choros ducentium, suauissimus ibi concentus audiebatur: quorum præsentiam tanta luminis claritas prosecuta est, ut fenestræ ipsius ecclesiæ maxima splendoris illustratione clarescerēt, totaque in vicino posita fulgoris sui immensitate perfunderent. Dulcissima quoque odoris fragrantia sæpius ibi narratur esse adsperla, quæ & naribus odorātium incognita, & sui iucunditate satis odorifera habebatur. Quibus profectò omnibus patet, vir iste quātæ apud Deum sit meriti: iuxta eius sepulcrum cereis atque lucernis sponte sua irradiatis, Angelicæ modulationis dulcedinem immensa luminis magnitudo consequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu sentitur.

Nota de cereis ac censis lucernis; De cantu Angelorum.

Vt Salomon Episcopus, eius sanctimaniam in synodo perstringens, triduanum ieiunium indixerit. Cap. 2.

TAlibus igitur miraculorū indiciis vir Dei Othmarus post altarium sancti Petri honorificè sepultus, annis trigintaquatuor, & centum nonagintaquatuor diebus, in pace quieuit. Sed cùm iam omnipotens Deus lucernam, lucis operibus accensam, hominumq; negligentia diù in occulto positam, ad exēplum atque illustrationem fidelium super candelabrum ponere, ac splendore sanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis sui gratiam vellet administrare, cœtus fratrum, in cœnobio S. Galli sub regulari censura Christo deuotè famulantium, assiduas colloquiorum sermocinationes de meritorum eius excellentia facere cœpit. Huiuscemodi verò colloquiis iidem fratres sese inuicèm cohortantes, diuino, vt credimus, nutu pariter omnes desiderare cœperunt, vt sancti viri corpusculum ad B. Galli ecclesiam, quæ iam, Deo opitulante, decenter adornata refulsit, iteratò reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione, cùm hoc suo tantùm consilio facere nō præsumerent, vitæ eius libellum, qui nostrorum solertia antecessorum multiplici testium adnotatione olim cōscriptus, ad nos peruenerat, venerabili Episcopo Salomoni legendum contradunt, suæque voluntatis affectū, quo omnis eiusdem loci congregatio feruebat, aperiunt: eius per omnia iudiciis, eiusque obedire parati consiliis. Beneuolus autem pontifex, perspectis vitæ eius exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium authoris persoluit, quòd bellatorē suum pro zelo iustitiæ fortiter dimicantem, tam apertis miraculorum ostensionibus declarauit. Remoto etiam dubietatis scrupulo, de sanctitate eius quamuis certus extiterit, nil tamē temerè, nilq; de seipso inordinatè sua sola authoritate voluit definire: sed more suo prūdenti vsus consilio, causa Ecclesiasticorum dogmatum annualem synodum solenniter indicit, & presbyteros ac diaconos, diuersiq; ordinis clericos apud Constantiense oppidum conuenire præcipit.

Libellus vitæ S. Othmari. Salomon Episcop. Constantiensis.

Quibus in vnum collectis, venerandus pōtifex in medium consurgit: factoq; silētio, vitæ ipsius sanctimoniam, quæ iam multos ibidem residentes dulci rumore aliquantulùm permulserat, sparsim pro tempore corā omnibus recitauit. Quo facto, cùm maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primò Augiensis cœnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibusdam fratribus nobis valdè charissimis illò confluxerat, ac deindè omnem illius concilii clerum Episcopus commonuit, vt triduani ieiunii abstinentiam facientes, totius boni fontem in communem precarētur, quatenùs pietatis suæ munere his in rebus suæ voluntatis dispositionē dignaretur perficere. Quibus dictis, Episcopi sentētiam synodus collaudat, seque libenter ità facturam esse conclamat.

Vt idem Episcopus sanctum corpus de sepulcro sustulerit, & oblatas ibi illæsas repererit. Cap. 3.

FInito itaq; synodi huius concilio, ac peracto triū dierum ieiunio, venerabilis præsul ad idem monasterium cum suis perueniens, seniorem nostrū Grimaldum, rectorem ipsius monasterii, ac Ludouici regis archicapellanū, de hac re tractaturus, aggreditur. Post amicæ uerò salutationis officia, cùm mutuis inter se colloquiis vitæ illius rigorem, ac miracula ob indicium sanctitatis eius frequenter ostensa commemorarent, monachos eiusdem cœnobii in unum conuenire præcipiunt, simulq; cum eis residentes, sanctū corpus de tumulo, in quo eatenus iacebat, auferendum, atque in S. Galli ecclesiam collocandum, pari voto ac communi consilio omnes vnanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abbas Grimaldus, quorūdam animos metu ac formidine sentiens esse permotos, confidentior cæteris effectus, infirmantium mentes consolando roborat, & paternæ affectionis studio trepidantium corda informat: adstruens ea diuinæ uoluntatis dispositione procedere, quòd tam multi de eodem tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Præsul etiam præclarus, cùm Abbatem tam fideliter in his rebus gerere cōspiceret, Hartmotum decanum vnà cum cæteris fratribus secum assumit, ad sepulcrum accedēs, lapidem superpositum remouere, ipsumque sarcophagum, in quo thesaurus preciosi corporis iacebat, præcipit aperire. Quo facto, membra sanctitate plena inspiciens, monachos Litaniam decantare, precibusq; deuotis hortatur insistere. Deindè venerandas sancti patris exuuias humiliter deosculans, cum omni reuerentia de tumulo subleuauit, & in lectica, quæ illatum recepit pauloantè compacta fuerat, reposuit. Sub capite autem, & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur, ita illæsæ, atque ab omni corruptione extraneæ, ab eodem Episcopo inueniebātur, vt in nulla omninò parte colorem vel specimen sui amittentes, adspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadæ viderentur esse confectæ. Quo uerò ordine, quòue in tēpore eò loci peruenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus esse manifestum. Hoc tamen pro certo scimus, quòd per trigintaquinque annos nullus mortalium eius sepulcrum aperuit, antequàm præsens Episcopus, ministerii sui fretus authoritate, eiusdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Episcopus venerabiliter eas assumens, sacro corpori apposuit, ipsumque corpus cum summa cautela obuolutum, in lectica superiùs dicta honorificè commendauit.

Grimaldus Abbas Sangallensis.

Nota de panibus, siue oblatis res admirandas.

Beati Othmari translatio, & festiuitatis indicta celebratio. Cap. 4.

POst hæc igitur facto interuallo quasi horę vnius, præsul deuotus, hortatu Grimaldi Abbatis, debito cum honore sanctum uirum ex eodem oratorio iubet transferre. Tum verò omnis illa monachorū congregatio, albis continuò vestibus induta, dulci modulatione in Dei laudibus prosiliens, beati viri corpus lętabunda prosequitur. Sicque per numerosæ multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat, magno cum honore deductus, ecclesiam sancti Galli ingreditur, ac iuxta eius altariū in dextera parte deponitur. Episcopus autem animaduertens frequentiam populorū, qui aduersis ex partibus illò conuenerāt, aliquid de sanctitate illius velle audire, cùm propter frigoris subreptionem faucium raucedine impeditus, ipse ad eos loqui non potuisset, quendam archipresbyterum ambonem conscendere, ac vice sui sermonem ad populum facere iussit: ità videlicet, vt presbyter ipse altiori paululum loco consistens, ea tā rùm proferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuaret. Aliquantis autem vitæ eius exemplis ac uirtutibus coram populo breuiter recitatis, Missarum solennia peraguntur, populusque ad sua cū gaudio reuertitur. Episcopus verò ipsa nocte mansit in monasterio. Manè autem facto, fratres in vnum colligit, atque inter alia sacræ institutionis documenta, de sancti uiri meritis certus existens, confidenter præcipit, vt superueniente depositionis eius die, vigilias ac Missarum solennia honorificè perficiant, diemque illum tam ipsi, quàm omnis familia intra monasterium constituta, in honore beati Othmari feriando, cum gaudio spiritalis lætitiæ festiuum possideant. His omnibus ità, vt retulimus, veraciter peractis, præsul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus, monasterium lætus egreditur.

Translatio S. Othmari.

Annotatio breuis temporum, in quibus res commemoratæ gestæ sunt. Cap. 5.

QVo verò temporum statu, vel sub quibus regni principibus hæc gesta fuerint, si quis piè quærendo cognoscere cupit, in hac nostræ conscriptionis serie facilè poterit inuenire, quod quærit. Ipsa enim temporum statuta in hoc loco ideò conscripsimus, vt & legentium fidem custodiant, & maiorem apud posteros vigorem sui adnotatione scriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Caroli, patris Carlomanni & Pipini, à Vualdrammo nobili ac potente viro, ad eiusdem Caroli præsentiam adductus, cellulam sancti Galli gubernandam ab illo suscepit, eiusque possessiones per multa annorum spatia in diuersis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto autem Carolo non post multos annos, filius eius Carlomannus, diuino, vt putatur, amore omissis secularis pompæ delicijs, germano suo Pipino regni gubernacula reliquit: & primò Romæ in monte Soracti apud ecclesiam sancti Syluestri cōstructo monasterio, regularis vitæ institutis libera colla subdidit: ac deindè in Samniam prouinciam ob amorem secretioris vitæ secedens, in monasterio sancti Benedicti, quod est situm in castro Casino, reliquum vitæ tempus religiosè conuersando compleuit. At verò Pipinus pater Caroli Imperatoris, per authoritatē Stephani Romani Pontificis, deposito ac detōso rege Childerico, anno ab incarnatione Domini septingentesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima, ea præfecto palatii re a cōstitutus, solus Francis cœpit imperare. His ità gestis, præfatus vir Vualdrāmus, ad cuius possessionem cellula sancti Galli quasi hæreditario iure pertinere videbatur, comperto quòd Pipinus ex Francorum consensu in regni esset sede collocatus, uirū Dei Othmarum, sicut superior vitæ eius libellus edocet, iteratò assumens, ad palatium perduxit, atq; eiusdem loci titulum ipsi Othmaro à rege cōmendari postulauit. Quo facto, sanctus vir, multis regiæ largitatis muneribus pro eiusdē loci instructione susceptis, gaudens, & tripudians, ad monasterium redit. Septimo autem anno regnante Pipino, Vuarini & Ruadhardi potentia iniustè oppressus, plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum, de angustiis huius vitæ eripitur, & pro bonorum studiis operū ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis post hæc decem annis, à suis monachis ad monasterium translatus, inter aram sancti Iohannis Baptistæ & parietem ecclesiæ, in dextera altaris parte honorificæ † commēdatur: ac deindè interpositis non minùs sexaginta annis, decimoseptimo Calendas Maij, in die sancto parasceues Paschæ, ad oratoriū sancti Petri deducitur. Post hæc autem trigesimoquinto anno, incarnationis autem Domini octingentesimo sexagesimoquarto, Indictione duodecima, sub piissimo rege Ludouico, translationem, quam suprà descripsimus, Grimaldus regis archicapellanus, atque ipsius Abba monasterii, cum Salomone Constantiensis Ecclesiæ præsule, quarta feria sub octauo Calēdarum Nouembrium die peregit. Et ut nos solerti studio indagare potuimus, à septimo Pipini anno, quo vir sanctus de huius seculi angustiis commigrauit, vsq; ad hanc translationem, centum & quatuor anni computantur.

Carlomānus vltrò se principatu abdicans, fit monach⁹.

† Videtur deesse, sepultura, aut aliquid eiusmodi.

Incognita odoris fragrantia circa corpus eius adspersa. Cap. 6.

DEscriptis temporibus, in quibus res superiùs cōmemoratæ gerebantur, nūc ad miracula veniamus, quæ post translationem, quam retulimus, circa reliquias sancti Othmari, omnipotentis Dei uirtute manifestata esse cognouimus. Venerādis sancti patris exuuiis ad basilicam sancti Galli præfato ordine deportatis, continuò in ipsa nocte, Episcopo adhuc intra monasterium constituto, magna odoris fragrātia in basilica sancti Galli circunquaquè diffusa, maximè iuxta beati Othmari corpus, quasi in modum nebulę volitando, redundare comperta est. Cuius odoris fragrantia cùm continuatis tribus diebus ac noctibus ibidèm duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri: sed quidam nostræ congregationis fratres, qui et religiosiores esse videbantur, suauitatē illius degustabant, & religionis suæ authoritate, huius rei veritatē apud cęteros commendabant. Quibus etiam odor ipse, quanuis incognitus, atq; eatenùs inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balsami partim, ut asserunt, poterat imitari.

Odor suauissimus ad reliquias S. Othmari.

Lucerna vitrea coram eo cælitùs incensa. Cap. 7.

IN proximo quoquè sabbato, id est, quarta die à beati viri translatione, sanctum corpus post aram sancti Iohānis Baptistæ interim collocatur, donec noua basilica, sub eius honore dedicāda, ipsius habitationi ædificaret. Eadem ergò nocte Dn̄ica, ecclesiæ custos, cùm nocturnæ celebrationis vigilias consurgendo præueniret, more solito basilicam ingressus, cuncta eius luminaria penè extincta reperit. Cuius vestigia presbyter quidam nostræ congregationis latenter subsecutus, cancellos basilicæ egreditur, ibi coram sacro corpore oraturus prosternitur. Consurgens uerò ab oratione, lucernam vitream sponte sua inibi adspexit incensam. Quo uiso, attentiùs incubuit: egres-

Lucerna cælitùs accensa.

egressusq; de oratorio, nemini luminis ipsius administrationem iam cito indicare decreuit. De custodibus quoque ecclesiæ nullus eandem lucernam extinxit: quia alius ab alio eam incensam esse existimauit. Illa verò clariùs cęteris resplendens, tota Dominica die quasi per singula horarum spatia maiori semper luminis perfundebatur abundantia. Presbyter autem, cui illa cælestis administratio luminis primitùs manifestabatur, tanti signum miraculi metuens silentio opprimere, finita iam vespertina synaxi, cæteris hoc fratribus indicauit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes videre, propriùs accedunt, & prout illis visum fuerat, ignem, qui quasi à medio noctis tempore ardere non destitit, nihil omninò ex liquore olei consumpsisse deprehendunt. Deindè cùm ipsa lucerna quasi vehementiùs ardere cœpisset, oleo paulatim decrescente, lux eadem semper seipsa maior existens, ac tota sequenti nocte vniuersam sancti Galli basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem sui quasi ad octauam diei horam in secunda feria protraxit. Tunc enim custos ecclesiæ, cernens eam minorari aliquantulùm, finita iam Missa, funem, quo lucerna dependebat, incautè laxando submisit, sicque lux ipsa discessit. Tum verò mirum in modum sub plumbo, cui papyrus imponebatur, cerneres ignem eius vnius digiti mensuram ex oleo consumpsisse; & eidē plumbo super se posito nil omninò dispendii vel læsionis intulisse. Vbi quid stupendum, quid vè potiùs sit admirandum, non facilè intelligere possum: hoc videlicet, quòd lux ipsa per se irradiata extitit, an illud, quòd tandiù ardens, nihil ea liquore olei minorauit: vel etiam id, quòd ignis ipse plumbi mollitiem super se positam, caloris sui potentia non resoluit.

Vide rē admirandam.

In vigilia festiuitatis eius, alia itidèm lucerna spontè incensa. Cap. 8.

POst huius ostensionem miraculi, adueniēte depositionis eius festiuitate, vespertinæ celebritatis vigilias solenniter peragere studuimus. Quibus ritè peractis, quidam de ministris ecclesiæ coronam, quæ ob eiusdem festiuitatis gaudia coram sancto corpore incendebatur, extinxit. Et cùm lucernam, quæ in medio ipsius coronæ pendebat, iteratò vellet incendere, spōte sua adspexit eam subitò esse irradiatam. Quod multi non solùm ex nostra familia, verumetiam ex scholasticis atq; hospitibus, qui tunc temporis monasteriū adierunt, se vidisse testati sunt. Cuius incensionem luminis in hoc etiam cælitùs administrari apparuit, quia cùm nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem, acceptæ lucis gratiam moderatè ardendo non amisit.

Lucerna cælitus incenditur.

Opificum labor in eius solennitate frustratus. Cap. 9.

DEuota quoquè fratrum cōgregatio, iussionibus Episcopi obtemperans, cùm Dei laudibus insistendo, nocturnalis officii solennia decenter perageret, diemq; ipsum oēs infra monasterium constitutos in honore sancti Othmari feriari decerneret, ea ministerio cellerarii tres lignorū opifices, qui in artis huius peritia cæteris ē videbantur esse præstantiores, ex præceptoris sui iussu in cellam, quæ est supra monasterium constructa, laboraturi succedunt, ibiq; dolium quoddam, vetustate & incuria dissolutum, coniungere incipiunt. Collectis verò in vnum tabulis, cùm primo fundum illius satis difficilè coadunarent, easdem tabulas diligenter assignatas, in circuitu erigere cœperunt, nec ullo penitùs ingenio per totam ferè diem laborantes, eas constabilire præualuerunt. Mirumque in modum semper à stationis suæ loco resilire, omnēque artificiosæ manus copulationem videbantur respuere. Tum ipsi opifices inclinata iam die videntes laborem suum in nullo proficere, iniustè se egisse cognoscunt, & post uesperam ad monasterium redeuntes, prostrati in ecclesia, suam sibi stultitiam non imputari, veniam precando, deposcunt.

Punitur quorūdā temeritas diē festū violantiū.

Quemadmodùm panis fastidio laborans, eius desiderio correptus sit. Cap. 10.

ADolescens quidam de pago, qui vocatur * Elisaza progenitus, qui à natiuitatis exortu, siue, vt cautiùs loquar, à recordationis suæ tēpore, nuquàm se panem manducasse asseruit, ad monasterium deueniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo vnq̄ degustans, dimidiū ferè annum ibidèm ꝑmansit. In cibo quoquè vel pom si quippiā panis ē nescius deglutiuit, statim cum admixtione sanguinis, quod acceperat, inuitus euomuit. Hic ergo à beati Othmari festiuitate octaua die basilicā sācti Galli ingressus, cùm orādo altaria circuiret, ad sanctū Othmarū pueniēs, eius suffragiis sese adiuuari tota intentione ꝑcatur. Tū primò nimietate frigoris in pectore concutitur: ac deindè in modū ebrii, capitis grauitate nimioque stupore circundatur. Et cùm ad gradus, sacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis desiderio anhelare cœpit, vt continuo de crypta rediens, presbyterum quendam, in ipso monasterio cōmorantem, panē sibi dare deposceret. Idē uero presbyter cùm ꝑ certo sciret, eū anteà panē non mā ducasse, basilicam paruulā, in honore sanctæ Dei genitricis dedicatā, ingressus, panē benedicit, illique paruū primò frustulū quasi pro bñdictione manducādum porrigit. Quod cùm ille stās iuxta altāre deglutiret, cōfestim cruentatū de eius ore exiliēs, post ostiū basilicæ in pauimentū cecidit. Stupefactus verò presbyter, quid strueret, vel cur panē eatenùs sibi denegatū manducare vellet, interrogat. Et cùm primitùs illum, iuxta corpus beati Othmari, eius desiderio inuasum ꝑdisceret, porrecto illi pane: Festinanter, ait, ad eū locum tendito, in quo primùm panis desideriū habere cœpisti. Fortassis.n. Deus illo in loco suæ pietatis tibi cōferre dignabitur auxiliū. Cuius ꝓceptis pauperculus obediēs, ad ecclesiā rediit, & antēq̄ illò peruniret, panē, quē à presbytero acceperat, māducando consumpsit. Ingressus verò ecclesiā, celeriter miraculo diuulgato, à multis nostrorū panē accepit, & corā sancto uiro Dei corpore sedēs, satis auidè comedit. Qui hucusq; apud nos constitutus, consueto hoīum more panē siue tædio manducat, atq; hoc miraculū diuina pietate in se esse peractū, uiua uoce ꝓclamat.

Nota rē miram.

Mira in hoīe mutatio.

Quidam debilis sanitati restitutus. Cap. 11.

QVidā pauperculus, ex Gallorū prouincia genit⁹, q̄ sinistrū genu cū pede flaccido, & in sinistrā parte detorto cōtractū, atq; a terra subleuatū, à natiuitatis suæ exordio pōderi potiùs, q̄ subsidio deportabat, duob⁹ sustētaculis inter axillas suffult⁹, domos fidelium, eleemosynā quęritando, circuire solebat. Hic itaq; eodē anno, transactis natiuitatis Dñicę solēniis, in pago, q uocatur Linzgeuue, constitutus, virū quendam venerabilē, sacerdotali stola indutum, & vultus honestate præclarum, sibi in somnis assistere, hisque vocibus se affari asseruit: Si meam, o paupercule, mansionem adires, baculum tibi donarem, cuius adminiculo sustentatus, per inepta uiarum discrimina melius incedere præualeres. Cui ille: Domine, ait, man

Visio pauperis cuiusdam.

sionem tuam nescio, & in quibus eam partibus quærere debeam, penitùs ignoro. Ipse verò ad eum: Lacum, ait, stagni huius transfretare, illisque in locis solerter eam inuestigare curato: pro certo sciens, si illò perueneris, quòd pro baculi receptione gaudebis. Et vt faciliùs eam inuenire valeas, noueris me in domo alterius adhuc positum esse, ac propriæ mansionis habitaculum nondùm habere. Hac visione pauper ille commonitus, transgresso lacu, ad cuiusdam presbyteri domum quadam die serò peruenit. Eademq; nocte prædicti habitus virum iteratò sibi assistentem, & cur tamdiù in veniendo tardaret, interrogantem adspexit. Ad cuius interrogationem cùm idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam, suæque debilitatis incommoda, anteà se non potuisse venire fateretur, ille pedem eius, nisi celeriter eundem locum adiret, sese abscisurum esse comminabatur. Huiuscemodi ergò iussionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, presbytero viam dictante, ad monasteriũ properat, ibique nocte ipsa, quæ etiam tunc Domini cœna habebatur, in vigiliarum celebrationibus deuotè pernoctat. Facto autem manè, post recitatum in publica Missa Euangelium, cùm ad gradus, quos sacro corpori contiguos esse memorauimus, deueniret, neruorum atque venarum iuncturæ, rupta cute, ac mox subsequente sanguine, franguntur, & membra diù cõtracta, diuinæ operationis effectu subitò corriguntur. Quorum tensionem atque fracturam æger ipse ferre non præualens, in ipsis gradibus corruit, horrendisque vocibus perstrepens, oẽs in ecclesia stantes perterruit. Quorum plurimi concurrentes, eum continuò sustulerunt: cognitoque miraculo, omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de ecclesia, per temporum momẽta conualuit: & post aliquot dies sanus à monasterio abscessit.

Alia eiusdem visio

Mira illius curatio.

Mutus loquendi officio donatus. Cap. 12.

Post sanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum spatio, mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrorum à primæua ætate locutionis officio nouerant esse priuatum, in Dominica itidem die monasterium aggressus, ad corpus Othmari accessit, & quendam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ superposuit. Quo facto, subitaneo quodam impulsu cum ecstasi mentis terratenùs deiectus, dissolutis linguæ retinaculis, sanguinis copiam ex ore profudit. Quem suis ipse manibus, nè in basilicæ pauimentum caderet, suscipiens, continuò extra ecclesiam proiecit: sicque ingenti formidine atque terrore peruasus, nemini qđ sibi euenerat innotescẽs, cum omni festinatione monasterio digreditur, & ad mansionem suam citò perueniens, collata sibi facultate loquendi, suos ibidèm notos eum gaudio alloquitur. Quem vt ipsi loquentem, suisque interrogationibus respondentem audierunt, non minima admiratione permoti, hoc miraculum cæteris indicando celeriter diuulgauẽrt. Tum verò ex eiusdem loci incolis plurimos vtriusque sexus in vnum conuenire, & ob concessam muto loquelam obstupescere, ipsumque in illorum medio positum, quomodò sibi contigerit, & vbi, & quando lingua eius soluta fuerit, cerneres enarrare. Sequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum assumens, ad monasterium reduxit, & huius rei veritatem nobis per ordinem indicauit.

Mutus redditur loquendi facultas.

Membris omnibus à natiuitate contractus, meritis sancti corrigitur. Cap. 13.

Eodem anno vir quidam, ciuis Aurelianensium, puerulum omnibus penè membrorum iuncturis contractum atque conglobatum, piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impositum, modò trahendo, modò coram se impellendo, tum etiam propriis humeris gestando, Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis, indè reuertitur: atque, vt ex eius ore didicimus, Alemanniam petere, & sancti Galli monasterium adire noctu in visione commonetur. Cui ille visioni annuere desiderans, laboriosè satis conatu iuga Alpium superat, & quadam die, imminente iam vespera, diù desideratum lassus ingreditur monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias, quotvè incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vectibus eiusdem vehiculi adeò contritos esse comperimus, ut multi nostrorum callos in eis duratos esse conspicerent. In primo igitur basilicæ ingressu ad corpus beati Othmari perueniens puer ipse, tendentibus sese compagum retinaculis, vehiculo decidens, in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis tecta ecclesiæ complens, nimio se dolore vrgeri, insolito clamoris strepitu protestatur. Senior autem noster Grimaldus, his diebus in monasterio positus, cùm ipsa hora pro foribus basilicæ infra claustrum consisteret, audito huiuscemodi strepitu, Salomonem Episcopum, vnà cum Augiensis cœnobii Abbate, qui ipso die ibidèm fortè conuenerant, secum assumens, ecclesiam intrat, causamque tã horrendi atque insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propiùs accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt, seseque ipsum propriis vnguibus, cogente molestia, lacerare, & quasi discerpere perspiciunt. Post lõgam huiuscemodi vexationem, sinistra manus in uolam contracta, extenditur; incuruata ceruix erigitur: sinistrum genu quoque cum pede ad tibiam supinato, laxatur: & plãta pedis dextri, ab ipsis natibus, quibus impressa fuerat, fracto genu cum sanguinis effusione, prosiliẽs, Episcopo etiam adstante, hymnumque Te Deum laudamus, canente, corrigitur. In processu ergò temporis puer ipse ambulare incipit, & modò in monasterio nouis vtens gressibus, huius miraculi idoneus testis existit.

Visio cuiusdam ciuis Aurelianensis.

Mira sanctorum virtus.

Miserabilis pueri mira curatio.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO EIVSDEM ISONIS.

Sancti patris nostri miracula hactenùs à nobis vili sermonum schemate prolata, quanquàm lectoribus beneuolis ad declaranda sanctitatis eius præconia sufficere non dubitemus, tamen quia basilicæ in honorem eius ædificandę paulò superiùs mentio incidit, qualiter, peracta eius cõstructione, sanctus vir in eã translatus fuerit, quibusq; miraculorũ ostẽsionibus sanctitatem eius diuina clemẽtia ibidèm posteà manifestauerit, nè obliuione depereãt, successoribus nostris breuiter contradere libet: nõ pòposa verborũ cõplexione, superuacuã laudãtiũ gloriã aucupãtes, sed dictorũ tantũmodò simplicitate veritatẽ rerũ qrentibus ostẽdere cupiẽtes. Neq; n. nostræ, sed illius nos glorię potiùs studere cõdecet, q electis suis primò bonũ velle, deidè tribuit inchoare: tum ẽi vires implẽdi suggerere, ac postremo digna eos mercede remunerãs, sanctitatẽ eorum

virtutibus & signis patenter dignatur ostendere Qua propter ipsum per omnia totius boni fontem, bonorumque omnium largitorem, in beati patris nostri miraculis laudare desideramus, Dauidicum illud dicentes: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. *Psal.113*

De consecratione basilicarum, SS. Othmari & Michaelis Archangeli, & reparatio ne muti. Cap. I.

POst translationem igitur suprà memoratam euolutis trium penè annorum spatiis, cùm beati Othmari basilica studijs deuotè eam ædificantium decenter iam perfecta fuisset, senior noster Grimaldus, Ludouici regis Archicapellanus, præfatum Constantiēsis Ecclesiæ præsulem, ad peragenda consecrationis eius solênia ad monasterium itidem venire rogauit. Quod dum fama vulgante populis in vicino positis compertum fuisset, videlicet quòd sanctus vir de basilica S. Galli in suum deportandus esset oratorium, sacris eius exequiis interesse cupientes, monasterii cæteratim adire cœperunt. Episcopus autem die statuto superueniens, ecclesiam sub ipsius nomine solēniter dedicauit. Ac deinde sacrati corporis membra aggressus, quasdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis seorsùm reposuit: Cætera autem manu sua honorificè inuoluens, in sarcophago nouo collocauit. Illas quoque oblatas, quas narratione superiori in eius tumulo retulimus fuisse repertas, eatenus incorruptas, atque omnimodis illæsas perdurasse miratur, & quasdam ex eis inuolucas sacro itidē pectori superposuit. Alias verò pyxide recondens, superuenturis temporibus pro sanctitatis eius testimonio conseruare præcepit. Post hæc autem nobis omnibus sacris vestibus solenniter paratis, præsul ipse data in altum oratione, presbyteros, qui adstabant, virû Dei foras deportandum leuare commonuit. Nec mora, cum crucibus & cereis atque thuribulis sanctus vir ex ecclesia deportatur, eademque hora mutus quidā, eius, vt credimus, meritis loquendi officio munerai. Cuius tamē persona, vtpote vilis, quia nobis eatenus incognita exstiterat, ideò miraculum, quod in se patratum referebat, primò credere dissimulauimus. Sed cùm ex pago, q vocatur Arageune, se fuisse afferetet, à parentibus eius aliisque, qui eum bene nouerant, nostrorum postea inquisitione verum hoc esse, didicimus. Tum verò oēs nos laudes ac melodias canendo, comitante numerosa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus chari patris nostri prosequimur. In prato autem Orientem versus constituto, paululùm presso gradu, terratenùs prostrati, adorauimus. Surgentesque, pias eius exuuias singulatim subire, ac superiecta velamina deuotione humili cœpimus osculari Quo facto, cum veneratione maxima ad monasterium properantes, sanctasque reliquias in suam basilicam introducentes, gratias Deo debitas cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus est. Quanti ibi iucundantiū fletus, quantique exultantium singultus oborti fuerint, nequaquam enarrare valemus: quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus interceptis, absque lachrymis proferre potuimus. Præcipueque venerandus pater noster Grimaldus, tripudiantium lætitia motus, à lachrymis se continere nequiuit, agens Deo gratias, q suis in tēporibus, in loco etiam sibi cōmendato, tātū decus, taliaq; omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad cuius quoque lætitiæ cumulum Augiensis cœnobij Abba cum quibusdam ipsius loci fratribus eadem hora superuenit, fratresque ex monasterio, quod Cāpidona vocat, ab Abbate suo missi, huiuscemodi exequiis, talibusque se interesse gaudiis gratulabantur. Episcopus autem intereà sacras pij patris exuuias in arca saxea recondens, altario supposuit: sicque Missarū celebratione solenniter peracta, benedicens populū abire permisit. Facta sunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimoseptimo sub piissimo rege Ludouico, suprà memoratis principibus pastoralis officii functione coram Ecclesiarū Dei strenuè agentibus, octaua Calendarum Octobriū die, quarta feria, Indictione prima. Die verò sequenti, vt honor beati viri latiùs augmentaretur, memoratus præsul ex reliquiis eius, quas pridem huius rei gratia seorsùm eum posuisse retulimus, primò sibi tulit, & posteà Abbati ex Augia, & fratribus de Campidonā, cæterisque, religiosis vtiquè ac venerabilibus viris, aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, commendauit, nobis præsentibus omnes eos solicitè commonens, vt per omnia honorificè digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, B. Archangeli Michaelis ecclesiam consecrauit, multosque sacro chrismate confirmans, salutatis fratribus, lætus cū suis monasterio decessit. Altera autem die Abbatem ex Augia, fratresque ex Campidona cum laudibus & canticis extra monasterium prosequentes, post fraternæ dilectionis colloquia, dato pacis osculo, ad sua remeare cum gaudio permisimus.

Iterum transferuntur reliquiæ S. Othmari

Muto restituitur vox.

Basilica S. Othmari

Campidonensis monasterii conditor Hildegardis Caroli Ma. coniunx ibidem sepulta.

Obserua priscorum Germanorum studium erga sacras reliquias.

Vt per reliquias sancti viri etiam in locis aliis plurimi sint ostensa miracula. Cap. 2.

FInita relatione, qualiter vir beatus in suam translatus fuerit basilicam, ne fastidioso fortè lectori protractus in longum sermo, turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis eius indiciis, quæ ipsius clarescentibus meritis ibidem posteà manifestata fuisse perspeximus, in calce huius conscriptionis strictim ac succinctè subiungere curauimus. Non sanè quæ omnia, quæ uel ipsi facta vidimus, vel ab aliis veraciter patrata esse competimus, huic nopsus loinserentes: sed ex multis pauca, atque à nobis perspecta, in unum colligere volentes. Cuncta enim hæc facilè enarrari posse non credimus, præsertim cùm in locis plurimis non ad nos tātùm, sed ad alios quoque pertinentibus, quæ sacris eius pignoribus ditabātur, tam multa quotidiè miraculorum signa effulserint, vt nec verborum facundia proferri, nec styli instantia absque labore valeant comprehendi. Quapropter his interim omisis, ad ea nos tantùm scribenda conuertimus, quæ & nobiscum omnimodis facta cognouimus, & apud liuoris expertes, attestationi sanctitatis eius sufficere posse confidimus.

De serui cuiusdam pede vulnerato, & meritis sancti Othmari sanitati restituto. Cap. 3.

QVidam paterfamilias, multorum apud nos cognitione notissimus, seruum quendam habuit, qui opere quippiam faciens, casu pedem vulnerauit. Pes verò ipse protinùs in tumorem versus, adeò vena sū contractione debilitatus est, vt ambulandi facultatē penitùs priuaretur. Hanc ob causam fustetaculum quoddā geniculo supponens, gressum, quē pedis infirmitas denegabat, per annū ferè integrū arte fulciēdo sublevare curabat. Is cùm ad beati Othmari suffragia venisset, ante eius altare prostratus orauit: confestimque soluto pede, relictoque sustentaculo, sanus abscessit.

Pes cuiusdam contractus restituitur.

De contracto quodam sanato. Cap. 4.

NEc multò pòst alius quidam, pedem cum tibia altiùs à terra legatum, & ad posteriora cõtractum, non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potiùs grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis suffultus, monasterium deuenit, & beati Othmari oratorium ingressus, coram altario eius stando, cùm orasset, pes ipse cum tibia solutus protenditur: sonitumq́; in modum tracti cuiusdam ligni crepitando emittens, corrigit. Nec mora, suo restitut[us] officio, ferentẽ se ferebat, portantemq́; grata mercede remunerans deportabat. *Itèm ali[us] quidam cõtractus*

De sanctimoniali fœmina post diutinam cecitatem illuminata. Cap. 5.

SVb ipsius anni spatio sanctimonialis quędam de oppido, quod Basilea dicitur, ante anoos quatuor verisque luminibus orbata, sororis suæ ducatu ad monasterium tendendo peruenit: ibique tribus ferè hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permãsit. Annuo autem cursu accedente festiuitate, qua Catholica per orbem Ecclesia sancti spiritus aduentu lætatur, in sabbato, quod eam præcedens, ipsi quoquè imminet, cùm multitudo populi more solito orationis causa monasterium adiret, sanctimonialis ipsa inter alios, qui aduenerant, hora diei quasi quarta, ante beati viri tumbam oratura prosternitur: ibiq; aliquãtispèr orando, lumen quod amiserat, recepit: multisque in vnum conuenientibus, perspicuitate huius miraculi, magnæ admodùm lætitiæ causa fuit. *Cæca recipit lumẽ.*

DE SANCTO EVCHERIO EPIscopo Lugdunensi, ex Martyrologio Adonis Archiepiscopi Treuirorum.

16. Nouẽ. NAtale sancti Eucherii Episcopi Lugdunensis, admirandæ fidei, vitæ & doctrinæ viri. Qui ex nobilissimo Senatorum ordine ad religiosam vitam habitumque conuersus, diù in agro suo super fluuium Durentiam intra septa speluncæ spontè cõclusus, Christo seruiuit, ieiuniis & orationibuus vacans. Defuncto autem pontifice Lugdunensi, cùm uniuersa Ecclesia, iuxta morem à se antiquitùs obseruatum, triduanis ieiuniis & obsecrationibus, qui gubernationem eiusdem Ecclesiæ suscipere deberet, sibi posceret à Domino reuelari, cuidã puero apparens in visu Angelus Domini: Est, inquit, senator quidam Eucherius nomine, super fluuium Durentiam retrusus in specu, qui relictis omnibus, quæ possidebat, secutus est Dominum. Ad hunc deducendum pergite, & uobis pastorem illum constituite, quoniam à Deo est electus. *S. Eucherius ĩ spelũca degit*

Quod cùm puer senioribus diluculò retulisset, omnipotenti Deo, cunctis fratribus congregatis, gratias egerunt: missoque cum clericis ad præfatum locum Archidiacono, qui tunc Ecclesię curam gerebat, inuenerunt eum, sicut eis Dominus reuelauerat. Cumque ille Archidiaconus rem, propter quam venerant, indicasset, cœpit cum iuramento dicere, se uoluntariè de specu non egressurum, nec cum eo, nisi ligatus duceretur, iturum. Cumque diù talia repeteret, Archidiaconus effracto muro speluncæ eduxit eum, & iuxta quod ipse iurauerat, vinctum perduxit Lugduni. Quem pari animo vnoque consensu Clerus & populus sibi eligens sacerdotem, in pontificali cathedra solenniter collocauit. *Vide q̃ inuitus uenit ad Episcopatũ.*

Huius vxor Galla, in sancto habitu Deo seruiens, speluncam eius ingressa, omne illic vitæ suæ tempus in studio religionis exegit. Duæ ipsorum filiæ, quarũ vna Consortia, altera Tullia vocabatur, virginitatis gratia & signorum gloria claruerunt. *Uxorem habuit ante Episcopatum, q̃ posteà desiit esse vxor.*

VITA S. *EDMVNDI ARCHIEpiscopi Cantuariensis, ex diuersis MS. codicibus per F. Laur. Surium, mutato ferè stylo, interdum paraphrasticos descripta. Authoris nomen aberat, cùm certum sit, Robertum Richium beati viri fratrem, & Robertum Baconum eius discipulum, illius scripsisse vitam. Historiam, quam nos edimus, habet partìm etiam Vincentius Lib. 32. cap. 67. & sequentibus. Est planè fide digna.

**Edmũdi.*

Cap. 1.

BEatus Edmundus pago Abendoniensi in hanc lucem editus est: cuius virgineã integritatem miro quodam modo præsignificare visus est omnipotens Deus, quandò præter communem nascentium morem ità mundus è maternis visceribus eius singulari beneficio prodiit, ut mundissimus pannus, cui inuolutus fuit, nullam prorsùs maculam ab eo contraxisse videretur, ità vt obstetrices rei nouitate perculsæ, non immeritò magna admiratione afficerentur. Cùm autem baptizatus est, mater eum à munditia Edmundum uoluit appellari: tum etiam, q cùm eum adhuc utero gestaret, ad beati Edmundi martyris * monumentum orans, illic primùm vitalem in eo spiritũ deprehendisset. Dicta est illa Mabilia, pater uerò Eduardus: qui, vxore Mabilia consentiente, mundo valefaciens, in monasterio de * Euesham, monasticam induit vestem, & felici cursu vitæ huius reliqua spatia emensus est. Porrò Mabilia in seculo non secu-lariter viuens, carnem suam cum vitiis & concupiscẽtiis crucifixit. Reiecto. n. seculari habitu, singulis propè noctibus intererat nocturnis Abendoniensiũ monachorum psalmodiis, atq; ad nudum corpus vestem adhibebat cilicinam, quæ & aspera esset, & ad talos vsque se porrigeret: vtq; ea magis affligeret carnem, loricam ferream ei adiunxit ad suras usq; pertingentẽ. Intrà ipsam autem loricam duæ erãt laminæ ferreæ, quæ cruciatum augerent. Horum autem ipsa moriẽs hæredes voluit esse duos filios suos Edmundũ & Robertum. Tales fuere beati Edmundi parentes, rebus quidem temporariis locupletes mediocriter, sed morum opibus præpollentes. Atq; ità factum est, ut beatus Edmundus ab ipsis propè incunabulis admodùm religiose à matre educaretur, & in tenera ætate disceret, quemadmodùm posteà etiam adultus in preces, & ieiunia incumbere deberet. Nam ut sua sponte sextis feriis pane & aqua contentus esset, pia mater ei & promittere, & largiri solebat munuscula, quibus sciret illam ætatulam facilè inuitari, ut sic arte quadam salutaris parsimoniæ studium ei iamtum instillaret.

16. Nouẽ. *Patria S. Edmũdi.* *Nota puritatem nascentis.* **feretrũ.* *Parentes eius.* **Cynershãi.* *Pater eius fit monachus.* *Uita matris sãctissima.*

Cap. 2.

CVum aũt mitteret eũ cũ fratre eius Parisios, ut liberalibus disciplinis instituerentur, nè ex ignorãtia laberẽtur in errores, duo eis cilicia dedit, iussitque ut bis uel tèr qualibet hebdomada ea induerent. Timebat. n. prudẽs & religiosa fęmina, nè postq̃ pubertatis annos attigissent, p abrupta insanarum libidinũ *Mittitur Parisios studendi causa.*

præcipitia incauti agitarentur. Itaque ſpiritualium bellorum rudes & imperitos ſapienter præmunire ſtuduit: ipſique Edmundo, quem præſcia ſanctitatis eius præ cæteris filijs impenſius amabat, cùm Lutetiæ literis daret operam, cum lineis indumentis etiam cilicium mittere ſolita fuit. Atque ille ſanctus puer omnē à ſe leuitatem repellens, choreas, aliaque ludrica & ſpectacula deuitauit. Porrò Dominicis & feſtis diebus, vt erat a matre edoctus, ante ſumptum cibum, totum perlegit Pſalterium.

Nota preces eius.

Cap. 3.

EVnti aliquandò apud Oxoniam per pratū quoddam deambulandi cauſa, ſodalibus, vt id faceret, cum ionitantibus, cùm ſe celeriùs ab illis ſubduxiſſet, nè conſcientiæ puritatem vel nugis puerilibus, vel ocioſis ſermonibus contaminaret: puer Ieſus illi apparuit, candidus & rubicundus, qualem eum ſponſa deſcribit in Canticis, & tanquàm a ſummo cæli vertice repente in terram delapſus, ſic eum prior appellauit: Salue dilecte mi. Ille id audiēs, vocem ignoti pueri admiratus eſt. Cernens ſuauiſſimus puer Ieſus pauefactum illum & hæſitabundum, rurſus illum compellat: ſciſcitatur, ſuum vel tenuē ſui habeat notionem. Reſpondet illi columbina ſimplicitate: Neque ego vllam habeo tibi notitiam, neque me puto tibi eſſe notum. Tum puer Ieſus: Et quinam, inquit, fieri poteſt, vt tam ego tibi ignotus ſum, cùm in ſcholis ad latus tibi aſſideam, & vbicunq; ſis, comes ſemper indiuiduus tibi præſtò adſim? ſubiunxitque: Reſpice in faciem meā, & vide quid illic ſcriptū ſit. Reſpexit ille, & vidit cæleſtibus exaratū literis: Ieſus Nazarenus, rex Iudæorū. Quod cum puero Ieſu indicaſſet ille, ocyus rñdit, Hoc eſt nomen meum, qđ tu debes affigere aīo tuo, eiusq; ardere deſiderio ſemperq; noctib. accuratè imprimere fronti tuæ: quod tibi magno præſidio erit aduersùs mortem repentinam: ſed & alijs quoquè, qui illud ita fronti ſuæ inſcripſerint. His dictis, omni melle dulcior puer ille, in quem deſiderant Angeli proſpicere, ab eius oculis diſparuit, ſed non parùm ſuauitatis in eius pectore reliquit. Ab eo autem tempore Edmūdus nocte vel die ſtuduit paſſionem Chriſti animo verſare, in eaq; meditanda medulliùs delectari. Cùm autem quodam die feſto multis occupationibus impeditus, nocte recordaretur, ſe Dominicæ paſſionis commemorationem omiſiſſe, caputq; feſſum quietum repoſceret, ſub auroram apparuit ei diabolus, & ambas ei detinuit manus, nè Crucis ſignum poſſet in fronte pingere. Sed mēte orāte Edmūdo, dæmon inter lectū & parietem decidit. Quem ille horrido gutture appræhēſum adiurauit per virtutem paſſionis Chriſti & adſperſionem ſanguinis eius, vt diceret, quibus rebus vel maximè ab ipſo infeſtando arceri poſſet. Reſpondit ille: Ijs videlicet, quas tu modò nominaſti.

Puer Ieſus ei apparet.
Cant. 5.

Contra mortē ſubitaneam remediū ei oſtēdit.

Cap. 4.

ACcidit autem vt mater eius a corpore migratura, eum ad ſe acciret. Ad quam ille venit, extremam eius benedictionem percepturus. Qua cùm illa eum amantiſſimè impertijſſet, rogabat Edmundus, vt abſentes quoque liberos ſuos ea benedictione afficeret. At illa: Noueris, inquit, fili mi, omnes fratres tuos in te benedictionem percipere, quippe qui per te tuæ erunt virtutis & gratiæ participes. Non enim latuit matrem, quis quantusque futurus eſſet, cùm id indicijs quibuſdam iam ante deſignatum eſſet. Viderat enim ipſa, nocte quadam in ſomnis coronam ſpineam ferentem illum in capite ſuo, quæ vehementer accenſa, flammas ad ſidera vibrabat.

Mater moriēs, ei benè precatur.

Viſio matris.

Cap. 5.

CVm ſocio quodam ambulans, in patriam iturus, vidit campum auibus fuligine nigrioribus opertum. Mirabatur vterque tantam auium multitudinē, ſed alterum illum & ſtupor & tremor ingēs obtinuit. Ait ergò Edmundus ad eum: Sta paulìſper extra viam, & te crucis ſigno communiens, nihil timeas: viſuri .n. ſumus, quid hæc auium monſtroſa frequentia portendat. Deindè vident dæmones corpus aterrimum, nec hominis, nec alicuius animantis effigiem referens, rapere ſublime in aera, ſimulque aues omnes tanquàm vmbras repente diſparere. Tum Edmundus ad ſocium conuerſus: Aues teterrimas, inquit, quas vidiſti, non dubites fuiſſe dæmones, hominis cuiuſdam, qui in pago proximo nuper obijt, animam ad inferos deportantes. Eam animā nobis expreſſit informe corpus, quod in aera ſublatum vidimus. Sui enim conditoris imaginem, ad quam facta fuerat, dum eſſet in corpore, ſceleratè viuendo nequiter deformauit. Paulopoſt cùm in pagum veniſſent, cognouerunt, ea ipſa hora, qua dixerat ſanctus Edmundus, è vita quendam abijſſe.

Viſio Edmundi & ſocij.

Cap. 6.

POſtquàm adoleſcētiæ metas attigit, ità ſenſus ſuos per vitæ ſpiritalis exercitia rebus bonis & virtutū ſtudio aſſueſecit, ut ex iugi conſuetudine deinde tanquàm naturaliter mala omnia vitaret. Magnam in eo curam poſuit, vt velut in tabulis raſis ſanctitatis habitum, crebris actionibus bonis acquiſitū, quadam imaginaria impreſſione effingeret, atque ita innocentiæ fundamento ardua virtutum palatia ſuperſtrueret, ſtructuraque per ſpiritum inchoata, creſceret in ſpiritum ſanctum in Domino. Et certè talis ille effectus eſt, vt non ſolùm priùs faceret, quàm doceret: ſed etiam priùs faceret, quàm vel facienda audiuiſſet. Carnis fœdas voluptates & delicias non modò fugit, ſed & prorsùs horruit, & abominatus eſt: & cum virtutum omnium valdè ſtudioſus eſſet, caſtitati tamen ſingularem nauauit operam, ſciens illud Sapientiæ, incorruptionem hominem Deo proximum facere: quo factum eſt, vt vſque ad ſupremum vitæ diem inuiolata in eo permanſerit virginitas. Vt autem cura eius conſeruandæ maior ei ineſſet, de conſilio cuiuſdam ſacerdotis, coram imagine perpetuæ Virginis, ſanctiſſimæ matris Dei caſtitatis nuncupauit votum, & illi ſingulari & incomparabili Virgini ſe commendans, eam ſibi ſponſam elegit, atque vt fœdus cum illa initum prorsùs firmum & ſtabile fore declararet, nouo quodam modo eam annulo ſuo tanquàm arrhabone ſibi deſpōdit, annulum illum, quem ea cauſa fecerat, eius imaginis digito inſigens, in quo etiam inſcripta erat Angelica ſalutatio. Atque ex eo tempore, vt ipſe in ſuo obitu cōfeſſus eſt, quoties illius clementiſſimæ Virginis implorauit opem, illa in tentatione exitum, in perſecutione ſolatium, in afflictione remedium, in dolore gaudiū ei celerriter impetrauit. Habuit verò etiam in digito ſuo annulum, cùm quo poſt mortem, vt ſolent pontifices, ſepultus eſt, cui itidem, cunctis admirantibus, Angelica ſalutatio inſculpta fuit, vt beatiſſima Virgo ipſum, ſuum ſponſum & habere & agnoſcere dignaretur.

Vis bonæ conſuetudinis.

Caſtitatē præcipuè ſtudet.

Sap. 6.

Promiſit caſtitatē.

Mater Dei ab eo inuocata, quid ei præſtiterit.

Cap. 7.

PIa mater eius, cùm eſſet è vita deceſſura, commendarat ei fratrem eius Robertum, & ſorores, vt tanquàm maior natu, illorum curam ſuſciperet. Hæc res ei aliquandiù ab externis occupationibus magnas moleſtias attulit. Admonuerat eum mater, ut ſororum pudiciæ cōſuleret. quæ cum eſſent ſpecioſæ admodùm, multis periculis expoſitæ videbantur: quanquàm maternis & ſermonibus & exemplis confirmatæ, cæteris fortiores erant. De ijs in quodam virginum monaſterio collocandis agere volebat Edmundus cum eius monaſterij ſororibus. Sed illæ negabant, niſi certa numerata pecunia, ſe illas in ſuum conſortium admiſſuras.

ras. Ille veritus hoc ad labem Simoniacam pertinere, recessit ab eis: & cùm aliud nil suppeteret, ad Deum deprecandum se contulit, sorores hortans, vt idem ipsæ quoquè facerent. Oratum est igitur, nec despexit altissimus humilium preces. Innotuit enim Edmundo, in quodam paupere monasterio fœminarum monasticã religionem egregiè florere, & arctissimè conseruari. Illic ergò Edmundus sorores suas degere peroptans, cum loci Præfecta siue Priorissa de ea re colloqui voluit. Sed ea, licèt ei ignotus esset, illius sermonem anteuertit, suoque eum nomine appellans: De sororibus tuis, inquit, Edmunde, nõ est quod mihi quicquam indices. Ego enim Domino reuelante iam scio, quid velis. Si illæ ad nos venerint, repulsam apud nos haudquaquam patientur. His verbis mirificè exhilaratus Edmundus, totum curarum pondus, quod a sororibus ei incubuerat, in Priorissę manus deposuit, sorores suas illi commendans: atque ita domesticis absolutus curis, Parisios rediit, liberalium disciplinarum cursum rõfecturus. Vbi sanè diligentissimè in literas incubuit, & magnã ex eis suauitatem percepit: discẽdi quidem percupidus, sed rectè viuendi cupidior, ità studebat discere, tanquàm semper victurus: ità viuere, tanquàm cràs moriturus. Ità fiebat, vt & studio benè discendi sensus a rebus friuolis & noxijs auocatos, faciliùs ad benè viuendum accommodaret & disponeret: & ex rectè viuendi consuetudine mentem cælestis lucis fulgoribus serenatam, ad benè discenda subtilia puriùs & tersiùs applicaret. Acutè enim cognoscendis & perspiciendis rerum causis sic animum adhibebat suum, in eoque tam feruens & assiduus fuit, vt breui admirabiles in doctrina progressiones haberet, & non studiosis modò, sed etiam magistris & præceptoribus miraculi instar esset.

Sorores suas collocat in monasterio.

Reddit Lutetiã, et dat operã literis.

Cap. 8.

HOstis autem malignus, teterrimus dæmon, cùm eum cerneret castitati summam impendere operam, magis etiam pectoris eius tranquillitatem perturbare nitebatur. Itaque puellam quandam, hospitię eius filiam, illius amore inflammauit, ità vt illa impudicis in eum coniectis oculis, itemque signis & nutibus eũ ad turpem concubitum prouocare conaretur. Sed cùm hac ratione nihil proficeret, apertis cum eo verbis cœpit agere, & multis modis ad nefarios amplexus inuitare. Ille verò haud secus atquè pestem quandam illam fugiens, sæpè obiurgabat & verbis castigabat eã. Sed eùm neque sic vellet ab illo improbo conatu reuocare sese, sed pergeret esse importuna, tandè apud se deliberans, qua illa posset via reduci ad sanitatem, tempus ei certum præfigit, ad quod adesse debeat. Illa se sperans voti compotem fore, statuto tempore confidenter venit. Postquàm autem ad eum ingressa est, & illo iubente superioribus vestibus nudata, apprehensam virgis egregiè in tergo verberauit; vt stultitiam, quæ erat colligata in corde eius, virga disciplinæ fugaret. Tum illa tam malè & duriter accepta, fugit eum, quem anteà tam perditè erat persecuta: tantumque apud eam illi virgarum ictus profecerunt, vt, quemadmodùm ipsa posteà fassa est, deinceps nunquàm eiusmodi tentatione pulsata sit. Cernens autem impurissimus dęmon se tam aperta mali specie eum euertere non posse, per matronam quãdam, satis, vt videbatur, honestam, eum in turpitudinis foueam pertrahere conatus est. Ea enim sub officij prætextu quædam ei munera obtulit, vt ijs eum illiceret & emolliret ad consentiendum suæ malæ voluntati. Quod cùm ille animaduerteret, perquisiuit ex ea, num conscio marito suo his ipsum muneribus afficeret. Respondit illa: Nihil huius nouit vir meus, quem nolim scire hunc me tibi peramanter habere honorem. Tum vir sanctus: Ego verò, inquit, nesciente marito tuo dona tua non recipiam. Abijt illa cum muneribus suis, voto frustrata suo: & vir Dei ab eius infestationibus liberatus est.

Turpissimus Satã insidiatur pudicitiæ eius.

Impudicã puellã verberibus sanat.

Prou. 22.

Cap. 9.

POstquàm ea adolescentiæ annis excessit, crescente cum ætate corporis robore, creuit etiam inuisibilis militię pugna. Quamobrem non contentus ille cõmunibus cilicijs, quibus mater eum à teneris annis vti voluit, nouum cilicij genus effinxit, quo carnem suam non tam domare quàm excruciare studuit: quod genus & priscis incognitum, & recentioribus incompertum puto. Habebat cilicium non ex tenuibus pilis, vt assolet, contextum, sed ex chordulis quibusdam, instar retis multa densitate inter se consertis & intricatis confectum, cui multi inerant noduli, humanæ carni propè intolerabiles. Ab anteriori parte patebat, funiculis a capitio vsque ad fimbrias hincindè assutis constrictum: qua re fiebat, vt eius noduli corpori arctiùs apprimerentur, & maiores ei cruciatus afferrent. Nec tamen hoc tormenti genere ille contentus, aliud addidit, maiori etiam admiratione dignius. Vt enim ex perpetua cilicij eius compunctione corpus doleret acriùs, fune ea equorum pilis triplicato ità illud constrinxit, vt a scapulis vsque ad renes crebro ambitu funis duceretur, & infima parte tanta vi adstringeretur, vt via corpus inflectere, aut inflexum erigere posset. Et quia interdiù manus & collum, nè homines aduerterent, ea ratione affligere non potuit, noctibus cilicio ea affligebat. Addebat verò etiam femoralia cilicina, & caligas ęquè cilicinas, quibus assiduè vtebatur cum lorica illa, quam mater ei reliquerat, duplicia de manu Domini recepturus, pro duplici martyrio, quo se ipse vltrò affecit. Porrò in Aduentu & Quinquagesima plumbeam quandam vestem induit, & durum corium atque nodosum, & ad dolores corporis augmentandos pluribus locis corpus suum funibus constrinxit, nè anima eius peccatorum funibus constringeretur.

Nouũ cilicij genus effingit.

Nota diram corporis castigationem

Cap. 10.

CVm artium magister effectus esset, prętet morem eorum, qui tum publicè legebant vel profitebantur, Missæ sacrum audire, & preces Canonicas quotidie legere consueuit: quæ religiosa consuetudo etiam discipulis eius profuit, quibus persuasit, vt cum ipso Missæ sacrificio interessent. Vt verò commodiùs & liberiùs id efficere posset, in parœcia, in qua degebat, sacellum construendum curauit in honorem sanctissimæ Virginis Mariæ, quam semper amore singulari coluit & prosecutus est. Accidit autem, vt quidam ex auditoribus eius & morbo & egestate premeretur, nec quenquam haberet, qui opem ferret vllam. Eum iam lecto decumbentem, iussit in hospitium suum inferri: vbi sanè rara quadam humanitate & beneuolẽtia quinque hebdomadibus coram illo cubauit, eique in ijs, quę eius poscebat necessitas, sedulò ministrauit, interim nihilominus & prælegens, & disputans assiduè. Non vacauit autem magno miraculo, quòd cùm ex ægroti illius manu ob imbecillitatem non raro vrinale excideret, semper mansit integrum, illius hauddubiò meritis, qui ei propter Deum humanitatis officia præstabat. Alius quidam eius discipulus, è brachio dirè laborans, ei indicauit, tanquàm sancto. At ille ex commiseratione familiariter ait ad eum: Sanet te Christus gratia sua. Postridiè redit ille, & se rectè valere affirmat. Inuasit autem morbus eius in brachium Edmundi, quem comiter ferens, paulopòst etiam ipse curatus est.

Construit sacellũ in honorem matris Dei.

Singularis eius humanitas.

Cap. 11.

SOlebat quotidiè deuotè & reuerenter dicere precem quandam in honorem matris Dei & beati Euangelistæ Iohannis, cuius initium est, O intemerata &c. Sed cùm aliquandò studijs esset occupatus, illius dicendæ oblitus est. Proxima nocte beatus Iohannes ei apparens, iussit manum porrigere. Habebat enim in manu ferulam, & dirè visus est ei minitari ictum immanem. Sed mox placatus, retinuit manum, quam iam ad cædendum extenderat: blandeque & familiariter eum admonuit, nè illam precationem vnquàm omitteret.

Grata sunt sanctis preces, in eorum honorem fusæ.

Iam sex annis liberalium artium professorem egerat haud vulgarem, cumque socijs suis prælegeret geometriam, mater ei in somnis apparuit, perquisiuit quid legeret, & quid sibi vellent figuræ, quibus adeò intentus esset. Ille vbi respondit quod visum fuit, mater appræhensa manu eius, tres in ea circulos pinxit, patrem & filium & spiritum sanctũ ordine eos appellans: addiditque: Hisce deincèps figuris, fili mi, intentus esto, omissis istis, quibus te occupas. Tum ille matris vocem intelligens, mox ad Theologiæ studium se transtulit.

Confert se ad studiũ Theologiæ.

Pecuniam, quam ei liberales disciplinas profitenti, auditores numerare solebant, pulueribus opertam in fenestra recondebat, ità dicens. Terra terræ, & puluis pulueri meritò debet commendari. Sed id sodales quidam animaduertẽtes, interdùm ioco eam tollebant: porrò nequam homines furtim eam surripiebant.

Vigiliæ eius & preces.

Postquàm autem Theologiæ animum appulit, non sat habuit manè sacrificio interfuisse, sed in augmentum pietatis & religionis, in æde sancti Mederici nocturnis aderat vigilijs: post matutinas siue nocturnas preces, in oratione cum lachrymis & gemitibus coram altari sanctæ Mariæ persistebat, ac deindè, nulla corpori quiete data, cum alijs ad scholas accedebat. Vespertinis etiam precibus se præsentem exhibebat. In ædibus sacris reuerenter & piè se gessit, & vel nunquàm, vel rarissimè illic assidere voluit. Archiepiscopus Eboracensis Vualterus cùm eum Theologiæ studere didicisset, sacra biblia suis sumptibus ei scribenda curare voluit. Audierat enim illum Oxoniæ librorum penuriam pati. Sed id ille recusauit, veritus nè monasteria ea re grauarentur. Habebat ipse Psalterium cum glossis, & duodecim prophetas, itemque Epistolas Decretales: sed hæc omnia distraxit, preciumque in studiosos inopes Parisijs erogauit. Mirantibus cæteris, cur præter omnium morem codices necessarios venderet, vni ex ijs causam sciscitanti, & stultitiam obijcienti respondit: Quo plura nouimus, eo quoquè plura facere debemus. Ego verò hos codices distrahens, parùm feci, minusque quàm debui. Cùm enim dicat Christus, Si vis perfectus esse, vende omnia quæ possides, & da pauperibus: ego qui multa retineo, pauca largitus sũ: pusillanimitatis potiùs, quàm prodigalitatis, argui debebam.

Mat. 19.

Imago S. Mariæ.

Tanta autem auiditate sacras complectebatur literas, vt in earum studio penè insomnes duceret noctes: Studijs intentus, coram se habebat imaginem eburneam beatæ Mariæ, in cuius circuitu depictum erat nostrę redemptionis mysterium. Itaque in codice feruebat lectio, ad imaginem, vel eam potiùs, quam illa repræsentabat, preces dirigebantur: vtrinque verò eius animo influebat contemplationis dulcedo & ecstasis. Quoties biblia sacra aperiebat, honoris causa reuerenter ea exosculabatur.

Cap. 12.

BReui autem mirè in Theologiæ studio perfecit, ità vt intra annos paucos, multis magna contentione hortantibus, Doctoris titulo ornatus sit: sed id sanè inuitus, quòd illo honore se indignum arbitraretur. At verò iam promotus in Doctorem, adeò cunctis prodesse studuit, acsi omnibus iuuandis natus esset. Erat profectò concionator egregius, disputator acutissimus, pius Theologiæ professor: atque in ijs omnibus alijs effundebat, quod ipse hauserat de fontibus Saluatoris.

Effectus prælectionum eius.

Non rarò contigit, vt multi & magni viri, cùm eius prælectionibus interessent, lachrymas cohibere non possent, sed codices complicare cogerentur. Mel & lac erat sub lingua eius, & indè mira suauitas in auditorum mentes distillabat. Multi ex eius schola prodiere doctores eximij, qui etiam vitæ eius vestigia pro viribus sectari conati sunt: nonnulli ecclesiasticis beneficijs honorati vel onerati potiùs, flammis oris eius in schola prælegentis incensi, relictis omnibus, monasticam vitam amplexi sunt. Ignis enim in cordis eius altari iugiter ardens, aliis ostendebat lucis iter.

Visio eius.

Quadam nocte in somnis vidit ignem copiosum existere in schola sua, atque indè septem faculas extrahi. Altera luce in scholis eo prælegente, Abbas quidam Cisterciensis ordinis eò aduenit, & lectione absoluta, septem ex eius discipulis secum abduxit, qui omnes facti sunt in eius monasterio monachi. In ijs vnus fuit Stephanus, qui posteà Claraeuallensis Abbas creatus est. Nihil hac re, tanquàm in minuto auditorio suo, mouebatur Edmundus: lætabatur potiùs illo damno, quòd cum animarum salute coniunctum esset. Disputaturus aliquandò de sacrosancta Trinitate, ascendit in cathedram: cumque illic sedens discipulos expectaret, & quid dicturus esset, animo pertractaret, somno oppressus, vidit colũbam supernè aduolantem, oreque suo ferentem mirificum Christi corpus, & ipsius ori inserentem, moxque ad superna reuolantem. Expergefactus, de beatissima Trinitate tam præclarè, sublimiter & luculenter disseruit, vt humani ingenij modum propè excessisse videretur.

Alia visio.

Cap. 13.

Vis concionum eius.

MVlta ei concionãti gratia aderat, ità vt ignitis sermonibus suis animos auditorum, quãtũuis frigidos, efficaciter inflammaret. Sensit hoc Comes Vuilhelmus * Salesbte, quem longam spatham cognominarunt: qui cùm multo tempore sua peccata confessus non esset, nec vellet Christiano more sacrosanctam Eucharistiam percipere, in eius concione conuersus est, & ad meliorem frugem se recepit.

** Sarum * Solesberiensis.*

Sub ipsis autem concionibus suis uir sanctus Crucem manu tenebat, quam subindè intuens, modò acerbe plorabat, modò leniter subridebat. Lachrymarum ei tũ causa erat, vt ipsius ait, quòd cùm multi essent verbi auditores, factores perpauci extarent: licèt Christi passio eis ob oculos versaretur, nec innumera sanctorum exempla deessent. Ridebat verò, quod non ignoraret, per CHRISTI passionem & Crucem immensa toti orbi beneficia collata.

Cap. 14.

Singularis eius abstinentia.

ABstinentiam in omnibus singularem ab ipsis primis ætatis initijs consectatus est, putà in sermone, cibo, potu, somno, rebusque alijs, quantùm humanæ ferrent vires, in ijs temperantiæ studens. Solo pane & aqua sextis ferijs contentus fuit: interdùm solum panem edens, nullum omninò potum admisit. Vnde id consecutum est, vt nonnunquàm labia eius scissa viderentur, vt solet arida tellus, humorem sitiens. Defluebant a capite & barba pili, medicis eius rei causam dicentibus, quòd corpus eius humoribus destitutum esset. Cibis vescebatur vilioribus: quòd si adessent delicata fercula & potus lautior, minùs ijs vtebatur. Nolebat ut sua causa quisquam ex ipso perquireret, quibus in prandio vesci vellet: & si appositas escas quispiam commendasset, gustare eas nolebat,

bat, quòd upiparas esse indè coniiceret. Secundis & quartis ferijs, itemque in Septuagesima carnibus abstinuit: cæteris diebus propè nihil è carnib⁹ vel piscibus attingẽs, nec tñ uel disputationes, vel ꝑlectiones intermisit. *Initiatus sacerdotio viuit durius.* Promotus ad sacerdotiũ, vel ꝑsbyteriũ, durã illã viuendi rationẽ, quam carnis excruciandæ causa susceperat, etiam duriorem effecit. Rarissimè bis in die edebat, idque non nisi honesta ratione persuadente. Denique tantum ille sibi abstinentiæ rigorem indixerat, ut plerique è suis putarent eum vel mente capium, uel vita priuatum iri. *Preces eius.* In preces sedulus incumbebat, & in nuda humo defigebat genua, idque interdum tam duriter, vt erumpente sanguine, alterum genu adspergeretur, alterum verò semper callum duceret. Singulis diebus omnia CHRISTI crucifixi membra a capite vsque ad pedes singulatim salutabat ijs verbis, Adoramus te CHRISTE &c. Quotidiè & triplices dicebat horarias ꝑces quas vulgò horas vocãt, putà canonicas, S. spiritus, & ꝑpetuæ Virginis Mariæ: addebatq; et officium defunctorũ. *Quo pacto somnũ ceperit.* Post primũ exurgens somnũ, mox vel ad precandum, vel meditandum, vel legendum se conferebat, & tam post nocturnas vigilias, quas Matutinas vocant, quàm ante eas, ità perseuerabat. Lectum quidem habuit satis honestè compositum, nec tamen in illo cubabat, sed in scabello, nonnunquàm etiam nuda humo: quandoque verò caput pendulum ad lectum reclinabat. Interdùm etiam, vt dimidio tantùm corpore quiesceret, sedens capiebat somnum; idque annis triginta ità fecisse creditur. *Vestes eius.* Linteamina, opertimẽtum, vel culcitram non habuit, sed vel pallio, vel epomide, siue superhumerali tegebat se. Vestes vt plurimùm habuit colore cinericio, nec abiectas nimis, nec valdè preciosas. Ludis vel spectaculis secularibus sese admiscere noluit. Beneficiũ Ecclesiasticum vel vnum solùm, licèt crebrò sibi essent oblata, nunquàm habere voluit, nisi præsens resideret: & illud ipsum, si prælectionibus vacaturus erat, nullius expectato consilio, resignare solebat. Tandèm tamen, vt liberiùs posset prædicare verbum DEI absque auditorum onere, in nobili Ecclesia Salisberiensi accepit cum canonicatu thesaurarij dignitatem, quorundam instantia & prece victus. *Pecuniæ contẽptor insignis.* Causarum ventilationibus & placitis interesse noluit, idque Pontificis Maximi permissu, cuius literas impetrauit. Pecuniam non modò tangere, sed vel adspicere indignum arbitrabatur, nisi eam, quam sua manu pauperibus distribueret. Cellaria vel alias officinas domus suæ ingredi noluit, parùm id se decere existimans. Rationes quoque rerum suarum per se reposcere, indecorum sibi arbitrabatur. Quod è facultatibus suis proprium habuit, id commune studuit facere egenis.

Cap. 15.

INnterea Sanctitatis eius fama etiam Alpes transgressa est, & cùm summus Pontifex eum Crucis amatorem esse didicisset, Crucis prædicationem ei cum insigni priuilegio demandauit: permittens ei, vt ab ecclesijs acciperet res necessarias, & eorum metere posset carnalia, quibus spiritalia seminabat. *Gratis prędicat Euangeliũ & Crucẽ.* Ea tamen potestate ille vti noluit, sed gratis annunciauit Euangelium, suisque stipendijs more ab illis, qui militant, valdè alieno, militauit. Quamobrem etiam Deus in illa legationis functione & itinere multis eũ miraculis cohonestauit. Cùm enim uerbum Crucis in pago Lemestrensi prædicaret, iuuenis quidam, iuuenilibus irretitus oblectamentis, ab eius manibus Crucem accipere cupiens, ad eum accessit. *Pœna fœminæ temerariæ.* Eum verò fœmina quædam a proposito reuocare volens, arrepto pallio retraxit, sed non impunè. Mox enim contracta manus docuit eam, non sibi fas esse, Christo militaturum a iam pia voluntate reuocare. Illa sentiens diuinitùs se percussam, flens, & eiulans uoces dabat miserabiles. Sciscitante viro sancto, quid id sibi vellet, dictum est, quid accidisset. Tum ille ad mulierem: Visne, inquit, de manu mea Christi crucem accipere? Illa respondente, se id velle: vir sanctus Crucis signum eius humeris imposuit, & illa confestim sanata est. *Eã sanat vir Dei.* Rursùs in pago Stradeuicensi illo crucem prædicante, cùm iuuenis quidam Crucem vellet accipere, amica eius retinuit eum. Sed eam repentè cælestis vindicta oculorum lumine priuauit: flenti verò & ploranti uir beatus pro ea orans, lumen restituit. *Cæca lumen impetrat.* Alio tẽpore concionaturus apud Boclandam, ubi Deo famulabantur moniales instituti Cisterciensis, priusquàm eò aduenisset, defuncta monialis cuidam uiuenti monachæ apparens: Magister Edmundus, inquit, huc uenturus est, & ad populum cõciones habiturus. Tu ei filum tali loco repositum offeras, vt ex eo Cruces efficiat. Fecit illa, ut erat admonita, & cùm multæ indè cõfectæ essent Cruces, permulti signati sunt, nec tamen quicquam ferè de filo decessisse uidebatur. *Miraculum.* Cùm Vuigorniæ extra templum concionaretur, horrida nubes sed repentè diffudit, vehementes auditoribus imbres minitans. Sentiens vir Dei consternatos illos iam fugam meditari, signum Crucis contra illas nubes expressit, ità dicens: Præcipio tibi, maligne spiritus, vt procul hinc abscedas, nec hunc populum ausus sis impedire. *Signo Crucis auertit pluuiam.* Dixit, & dispulsa mox atra caligine, nubes lucida obumbrauit eos, interim in circuitu cum magna tempestate multa pluuia cadente. Sæpè etiam aliàs diuersis temporibus pluuiam & tempestatem ab eo loco, quo concionabatur, auertit.

Cap. 16.

ACcidit nocte quadam, vt Biblia lectitanti ad lucernam, somnus vigiliis defatigato obreperet importunus: cui cùm resistere non posset, obdormiuit, & interim candela in codicem decidit, diuque illi inhærens, ardere non destitit. *Præclarũ miraculũ.* Euigilans inde uir sanctus, ut uidit periculum, obstupuit: existimansq; Biblia sibi charissima adusta, ingemuit. Sed cùm ablata candella fauillam flatu suo abegisset, non sine magna animi exultatione codicẽ prorsùs illæsum cõperit. Alio quoquè tẽpore lucernam lectitanti somnus extorsit, ut ipsi cederet vel inuitus. Tũ verò mus ingressus, lumen extinxit. Expergefactus posteà vir Dei, videt se lumine destitutũ: gemebũdus appellat nomẽ dulcissimum sanctissimæ matris Dei, moxque gratulabundus cernit sibi lumen cælitùs restitutum. *Lumẽ cælitùs ei restituitur.* Infestum quandoquè in pede apostema vel tuber tulit, quod medici anthracem siue carbunculum vocant. Calamum igitur arripiens, quo scriptitare solebat, tres, vel quatuor Cruces in eius circuitu, vnam super illud depinxit, prædicẽs deterrimum illud vitiũ propediem profligatum iri. *Pellit Crucis signo anthracem.* Altero die ità malum illud omne euanuit, ut nullum eius vestigium cerneretur. Quidam eius cubicularius cilicium & femoralia cilicina, quæ vsu diuturno contriuerat, ab eo comburenda accepit. Et ille quidem misit ea in ignem, sed ignis lambens ea, consumere non potuit, tanquàm vereretur sacrilegij notam sibi inustum iri, si læderet ea, quę beati viri carnem attigissent. Nec hoc sanè admiratione vacat, quòd in eius cilicio alijsque uestibus vix vnquàm vermis reperiri potuit. *Res mira sanè.* A famulis suis vsque adeò voluit carnis munditiam conseruari, vt si quis eam contaminasset, his pactis legibus sibi ex eius domo mox emigrandum sciret.

Cap. 17

CVm autem Cãtuariensis sedes iam diù vacasset, & ad Gregoriũ nonum Pontificem Maximum

deuo-

deuoluta esset illi metropoli pastorem præficiendi deliberatio, per omnem Angliam ille diligenter per fidos nuncios iussit inquiri, quis illi oneri ferendo in primis idoneus, tantoque honore affici præcipuè dignus omnium iudicio censeretur. Tandem Edmundus vnus omnium & aptissimus & dignissimus existimatus est, eumque canonicè electum, Cantuariensi Ecclesiæ pastorem dedit. Missi sunt tum spectabiles viri ad Ecclesiam Salisberiensem, qui eum Cantuariam perducerent, sed inquisitum minimè repererût. In pago autem Caluensi inuento indicant, quid de ipso factum sit. Atillo consentire nolente, redeunt ad Salisberiensem Episcopum, quid Edmundus responderit, expounnt. Præcipit ille grauiter & seuerè, vt obediat. Nec tamen Edmundus flecti potest, donec dictum est, eum mortiferi peccati periculum minimè euasurum, si consentire nolit. Tum ille Deum offendere timens, & precibus victus, & ratione coooictus, & præcepto adactus, assensit tandem, sed ità tamen, vt protestaretur se nulla ratione electioni illi cessurum, nisi grauiter se in Deum peccaturum formidaret. Ità demùm cunctis exultantibus, admodùm honorificè & multa celebritate Archiepiscopus ordinatus est.

Fit Cantuariensis Episcopus, sed non assentit.

Tandem cedit, ne Deum offendat.

Cap. 18.

PAstor igitur in populo Dei constitutus, omni virtutum genere magis ac magis enituit: nec de ea, quam diximus, vitæ seueritate & duritia quicquam remisit, sed in dies potiùs quippiam ad eam adiecit. Non induebatur purpura & bysso, aut veste preciosa, vt solent plerique Episcopi: sed contentus erat tunica vel candidi, vel cinericij coloris, precij non magni. At tamen nè frons à cæteris discreparet, superiores vestes honestas habuit, non tamen studio vanitatis. Cùm esset in itinere, si quis ei vel tenuissimę fortis homo peccata sua confiteri voluisset, mox ab equo desilijt, confitentem audiuit, pium, & affabilem illi se præbuit, nec repulit eum uel ob temporis importunitatem, vel ob hospitium propinquum. Pauperibus ostiatim mendicantibus largas prestabat eleemosynas: male valentium domos per suos homines diligenter inuisebat, eosque fouebat beneficijs: quibusdam ex illis quotidianum victum & congruum vestitum subministrans. Puellas inopes suo ære nuptui collocandas curabat: quem in vsum applicare solebat mulctas pecuniarias, propter peccata quibusdam iure irrogatas. Ab omni munere excutiebat manus suas, & eos, qui munera acciperent, detestabatur, præsertim potestatem gerentes, quos ad faciendam iustitiam gratuitos aiebat esse debere, non muneribus inuitari & illici: ijsque crebrò dicebat: Prandere & pendere, non nisi litera vna inter se discrepant: significare volens, admodùm propinquum eum esse suspendio, qui præter fas munera libenter accipiat. Et multi quidem, vt eius sibi beneuolentiam conciliarent, multa etiam non parui precij offerebant, sed ille omnia respuebat, aiebatque. Nunc quando diues sum & nullius egeo, teterrimus Satan muneribus capere me vult, quibus etiam tum, cùm pauper essem, corrumpere me non potuit. Sed Dei ego benignitate fretus, spero nunquàm illum hac ratione mihi impositurum. Muneribus enim præter ius fasque datis & acceptis, hodiè corruptus est orbis Christianus, peribitque etiã priùs quam id percipiant Christiani, nisi hanc pestem a se extirpare & profligare conentur.

Totus promptus est ad salutem animarum promouendam.

Munera contēnit.

Cap. 19.

HVnc in modum se in Episcopatu comparauit & gessit vir sanctus, & quandiu pace & tranquillitate potitus est. Sed quia charus & acceptus erat Deo, oportebat eum in tentationum fornace probari & excoqui. Itaque cùm totum se vellet saluti animarũ & Ecclesiasticæ libertati tuendæ, vt eius decessores secerant, impendere, multa ei aduersa & molesta tum a rege, tum a regni proceribus illata sunt. Immò verò etiam ipsum Cantuariẽse collegium, quod eum ad illam dignitatem euocauerat, ei proh dolor se opposuit. Interim ille etiam eos, quos exploratè nouerat suos esse hostes & persecutores, ad oscula pacis, & ad suam familiaritatem passim admisit, ità vt etiam gratis amicorum officijs & obsequijs, illorum graues iniurias præferre uideretur. Qua in re cùm a suis reprehenderetur, ille respondebat: Profectò si mihi vel vtrunque amputent brachium, uel è capite oculos euellant, nihilo mihi chariores erunt. Nolo ego propter eos peccare in Dominum, neque ex culpis alienis mihi damna conflare: immò uerò malim insilire in rogum ardentissimum, quàm peccatum vllũ sciens admittere in Deum meum. Cùm autem eius familiares lugerent & mœrerent ob illatas ei iniurias, obiurgabat eos, ità dicens: Sicut mater ægrotanti filio solet amarum offerre poculum, & iubere vti salutis recuperandæ causa illud ebibat: ità nos aduersa omnia salutis causa perferre debemus, & maris huius inundationes perindè vt lac sugere, atque cum præcursore Domini in deserto mũdi huius comedere mel syluestre. Commemorare etiam solebat, Christum Dominum cùm morte afficeretur, nihil repugnasse, sed potiùs pro eis patrem suum deprecatum esse: itemq; non homini, sed Deo, seruandam esse vindictam. Verum enimuerò cùm se animaduerteret in Anglia pastoris officium ità, vt oporteret, exercere non posse, voluntarium complexus exilium, in Gallias migrauit.

Ob defensionē Ecclesiasticæ libertatis multos habet aduersarios.

Nota lector.

Mat. 3.

Luc. 23.
Deut. 32.

Cap. 20.

ANtè verò, quàm è natali emigraret solo, multa per eum Deus miracula effecit. Quidam enim è Clero, laborans febribus, obnisè eum rogauit, ut aquam sacraret, eamque sibi pro obtinenda sanitate bibendam porrigeret. Fecit vir sanctus, quod rogatus erat: bibit æger aquam sanctam, & repentè morbus abscessit. Alius ex eius Clero, quartana vexatus febre, eo die, quo paroxysmum expectabat, per aulam, ubi discumbebat sanctus Episcopus, pertransijt. Cernens eum vir pius, sciscitabatur cur non pranderet cum cæteris. Ille uerò ait febrem expectare. Tum Episcopus: Ego, inquit, Crucis signum exprimam in morsellum murænæ huius, eumque in sanctæ Trinitatis nomine ori tuo imponam. Quem si mox comedere voles, sanus eris. Accepit ille morsellum de manu eius, & cum socijs ad mensam assidens, & manducans vultu hilari & iucundo, curatus est. Quidam vir magnus & literatus, è genu laborans, percepta sancti Episcopi benedictione citò reualuit. Porrò autem ante eius excessum ex Anglia, sanctus Thomas martyr apparuit beato viro, &, vt viriliter ageret, eum cohortatus est, eiusque animum confirmauit. Cùm autem martyris pedem ille osculari vellet, noluit ferre Christi martyr, sed pedem retraxit, illo suspirante atque illachrymante. Sciscitante autem martyre, cur fleret, & illo respondente, quòd dignus non esset eius beatissimos osculari pedes, martyr ait: Noli hac causa flere: propediem eoim ad oris mei osculum admitteris.

Aqua benedicta sanat febricitantem.

Alium sanat.

S. Thomas ei apparet.

Cap. 21.

CApta indè opportunitate, clam ab Anglia discessit, & Pontigniacum in Gallias profectus est: quo in loco nouerat refugium & receptaculum fuisse omnium ab Anglia propter iustitiam exulantium Prælatorum. Illic ad annos sex delituerat beatus Thomas Archiepiscopus Cantuariensis & martyr: itemq; celebris ille Stephanus a * Languetonia cum aliquot suffra-

Excedit ex Anglia.

suffraganeis suis multis annis palmam certaminis sui ibi præstolatus erat. Extant verò etiam versus cuiusdam de loco illo:

Pontignia ci encomium.

Et Pontigniacum pons exulis, hortus, asylum.
Hic graditur, spatiatur in hoc, requiescit in illo.

Eò cùm venisset beatus Edmundus, inprimis reuerenter acceptus est: ibique permanens, lectioni & assiduis precibus vacabat, & sua manu scriptitabat: interdùm etiam ad propinqua loca concionaturus exibat. Interim graui morbo corripitur, & sole nimiùm feruente, familiares eius consultum arbitrantur, vt ad locum temperatiorem transferatur. Itaque vir Dei a Pontiniaco recedens, Soisacense monasterium petijt, vbi etiam vita functus est. Dolentibus autem Pontiniacensibus, quòd ipsos relinqueret, sic eos consolatus est: Ad proximas beati Edmundi regis & martyris ferias reuertar ad vos: Tum enim sol a nobis longiùs recedens, hyemis frigora adducet. Quod quidem prophetico spiritu illum dixisse, probauit euentus. Illo enim die Pontiniacum corpus eius relatum est, impleuitque mortuus, quod viuens promiserat. Vbi autem animaduertit diem extremum impendere, sacrosanctum Christi corpus afferri iussit. Eo allato, suas ad illud manus extendens, cum ingenti fiducia ait: Tu es, Domine, in quem credidi, quem prædicaui, quem veraciter docui: & tu mihi testis es, quòd in terris nihil præter te quæsiui. Et vt tu nosti nihil me velle, nisi quod tu vis: ita fiat, Domine, voluntas tua. Mirabantur omnes, qui illic aderant, putabantque eum alienatũ mente hæc dicere, maximè quòd haud aliter se gereret, ac si Dominum carne crucifixum, coram intueretur. Postquàm autem sacrosanctam percepit Eucharistiam, toto illo die adeò iucundus & hilaris fuit, vt omnis ægritudinis expers videretur, multaque omnes, qui illic aderant, admiratione afficerentur. Manabat ab oculis lachrymæ pietatis, perpetuam mentis serenitatem testabatur vultus immutabilis. Sacramento extremæ vnctionis accepto, Crucem non sine lachrymis & gemitibus complectebatur, & mira deuotione ac pietate vulnera Christi crebrò & prolixè deosculabatur. Porrò vulnus lateris illachrymantibus oculis respiciens, diùque ore admoto indè sugens, Haurietis nunc, inquit, aquas de fonte Saluatoris. Eam illius deuotionem & gestus, vltra modum adstantes admirabantur, maximè quòd incredibili hilaritati adiunctam cernerent disciplinam. Deniquè membris sensim deficientibus, noua semper mentis gratia in eo pullulabat. Itaque tametsi mors ei erat proxima, nullum tamen mortis signum in eo extitit: nulli gemitus vel suspiria, nullæ eius querimoniæ audiebantur: nec lecto decubuit, vt solent moribundi, sed vel sedit, vel quietem capturus, caput in manu deposuit. Tandem in morbo inualescente, felix anima euolauit è corpore decimosexto Calendas Decembris, anno Christi millesimo ducentisimo quadragesimo.

Nota sancti viri ad mirandã in extremis fiduciam.

Enim cõplectitur Crucem.

Esai. 12.

Abit è terris, ĩ celũ.

Cap. 12.

Visio cuiusdam.

NOcte autem illa, quæ eius obitum antecessit, quidam vir vitæ venerabilis, in visione vidit illum in primaria æde Cantuariensi in pontificia cathedra sedentem, & habitu pontificali indutum, pedum sua tenentem manu: quosdam verò eius æmulos cathedrã ligonibus velle euertere vnà cum Episcopo: cumque iam propè corruere videretur, diuino nutu repentè illic adesse thecam beati Elphegi Archiepiscopi Cantuariensis & martyris, in eamque sine vlla læsione tẽporis puncto beatum Edmundum recipi. Porrò beatum Elphegum operculum thecæ suæ ab eo loco, vbi eum populus veneratur, manu sua apportare, & eo tegere beati Edmundi corpus, in ipsius theca quiescẽs, moxque exultabundum dicere: Statuit ei Dominus testamentum &c. Vbi vir Dei a vita abijt, corpus eius exanime feretro impositum est, vt Pontiniacum deferretur: sed priùs tamen extracta pro more viscera, in S. Iacobi æde apud* Pruninũ tumulata sunt, vbi multis ornantur miraculis. Reliquum corpus ablutum, & vestibus sacris indutum, Pontiniacum honorificè perlatum est. Sed in itinere nocte vna in Templariorum de Coloris domo permãsit, completumque est, quod vir sanctus prædixerat. Cùm enim a Pontiniaco discedens, illac iter haberet, coniectis in eam domum oculis, sciscitabatur cuius esset. Quodam autem respõdente, Templariorum eam esse. Cùm Pontiniacum, inquit ille, rediero, hospes illic pernoctabo. Deniquè ipsis beati Edmundi regis ferijs corpus sacrum ad fores Pontiniacensis cœnobij adductum, & qua par erat, reuerentia exceptum est. Dilata autem eius sepultura est, dum appararetur sarcophagus, vsque in septimum diem, nec tamen vlla in eo corruptio, nullus ingratus odor deprehensus est. Tota autem nocte illa in precibus fratres mansere peruigiles, corpusque detecta facie in medio positum, toto colore perfusum videbatur.

Prophetia S. Edmundi.

Miram gratiam val in defuncti.

Cap. 13.

POrrò custos sacrarij Petrus, videns multos confluere, dareque operam, vt pro animi sui deuotione possint aliquid ex eius reliquijs adipisci, apud se statuit in eandem curam & cogitationem incumbere. Itaque tanquam operis quippiam facturus, accedit ad feretrum, tentat auellere annulum a digito beati viri, & alium in eius locum reponere. Cum autem leniter contrectando nihil proficeret, quanto maximo potuit conatu institit, vt annulum è digito extraheret. Sed videns frustrà se niti, veritus nè in facto deprehenderetur, procul abscessit, nec tamen destitit cogitare, si qua uia posset peruenire ad id, quod optabat. Deindè rursùs eò se confert, licèt pudefactus: applicat os suũ ad defuncti aures, demissa voce tanquàm viuenti sic loquitur: Peccaui, sancte pater, quòd non priùs petita venia, quod tuum est, mihi temerè vsurpare institui: sed quia id facere uolui honoris tui causa, ignosce (obsecro) confitenti, & optatum munus largire petenti. His dictis, appræhendit beati uiri manum, summaque facilitate annulum non tam detractum, quàm elapsum a digito, mirè gratulabundus asportat. Eum autem Abbas inter alias res sacras iussit reponi, atque ex eius contractu vsque in præsens, DOMINO largiente, multa ægris beneficia præstantur. Manè autem innumera hominum aduenit multitudo, diuinisque officijs ritè exactis, corpus sacrum a multis honestis & venerabilibus uiris humatum est. Illo autem die non nisi tria edita fuere miracula, fortassis quòd plures ilic ægroti non adessent, qui curarentur. Postridiè humus corpori superiecta est, & toto ferè octiduo miracula cessarunt. Quod cùm non parum mœroris & admirationis fratribus afferret, frater Hermanus ait sibi crebrò apparuisse beatum virum vultu mœsto & irato, seque ex eo percontatum, cur a cœptis miraculis cessaret, illumque demonstrasse sepulcrum suum, dixisse tanta mole terræ oppressas manus non posse se ad cælum tollere DOMINO deprecandi causâ. His auditis, oẽs laudant DEVM, & ocyùs terram omnem a corpore amouent. Moxque vt cœperant, rursùs miracula fiunt: vident cæci, surdorum patescunt aures, ambulant claudi, hydropici detumescunt, morbidi curantur: in carceres cõiecti, liberantur: mortui reuiuiscunt: ipsa quoquè bruta animantia, eius beneficia percipiunt. Paulò autem post, id est, a sepultura mense quarto, sacrum eius corpus eleuatum est, integrumque repertum, membraque, quæ in defunctis solent obrigescere, flexibilia

Annulo sancti viri curantur permulti.

Multa miracula ad sepulcrũ eius

Res mira

com-

comperta. Itaque honestiori loco repositum est, atq; ea, quæ iam diximus miracula, non illic duntaxat, sed etiam in diuersis regionibus, eius meritis declarata sunt. Cùm autem homines quidam temerarij sancti uiri meritis & miraculis derogarent, repentè diuinitùs percussi sunt, & uel inuiti prædicarunt uirtutes & signa præclara, quę per sanctum suum CHRISTVS efficiebat: cui est honor & gloria per infinita seculorum secula, Amen.

De sancto Gregorio Neocæsareensi Episcopo, quē Thaumaturgum vocant, Lector consulat Tomū IIII. vbi eius uita 3. Iulii prolixè habetur.

HISTORIA SANCTI ANIANI Episcopi Aurelianensis, ex manuscriptis codicibus per Fratrem Laurentium Surium, mutato stylo, aliquanto compræhensius descripta.

Nouē. 17

Hunni Gallias populantur.

EA tempestate, qua Hunnica rabies se in regiones populandas deuastandasque effudit, & Galliis atrociter imminebat, beatissimus Anianus Aurelianensis urbis fidum se pastorem declarauit. Metuens enim gregi, quem à Domino pascendum acceperat, (quippe qui ex sancti spiritus reuelatione, quę uentura essent, iam antè cognouisset) supplices pro eo ad Deum preces fudit, iram eius ab eo auertere cupiens. Porrò autem cùm iam communibus omnium suffragiis Episcopus electus esset, ab Agrippino viro illustri, & militum magistro petiit, ut eos omnes, quos carceres uinctos detinerent, liberos abire pateretur. Recusabat ille, nescio quid causæ prætexens: sed cùm vellet in templum precandi causa ingredi, ab alto decidit lapis in caput eius, diramque ei plagam imponens, multum ex eo sanguinem expressit. Sensit illicò ea causa id accidisse, quòd sancti Episcopi preces reiecisset. Mittit ergo, iam a famulis reportatus in domū suam, qui Episcopum uocent: mors enim propter nimiam sanguinis fluxionem iam impendere uidebatur. Venit Episcopus, manu sua vulneri Crucis signū imprimit, sanguis sistitur, redeunt uires propè iam deplorato, aperiuntur carceres, & exeunt miseri, beati Aniani Episcopi intercessione in libertatem vindicati.

Punitur diuinitùs magister militum.

Sanat eū Crucis signo S. Anianus.

Condiderat eius decessor beatus Euortius ecclesiam Aureliæ. Eam sanctus Anianus illustriorem reddere uolens, culmen eius iussit altiùs euehi. In eo opere præfectus operis siue architectus, labante pede, è tecto corruens, præsentissimum vitæ discrimen adiit, toto quassato corpore, uix ultimo spiritu in illo residente. Id sentiens beatus Anianus, procul contra eū expressit Crucis signum, ad eumque aduolans, manū eius appræhendit, punctoque temporis sanatum, iussit redire ad opus.

Hominē moribundū repente sanat.

At uerò in Gallias irruentibus Hunnis sæuissimus Attila rex imperabat. Qui cùm Aurelianensem urbem uelle reuerteret, beatus Anianus, nō quòd carnē poneret brachium suum, aut in hominum uiribus cō fideret, sed vt officio non deesset, Arelaten profectus est, ut Aetio patritio, qui tum in Galijs erat, barbaræ gentis crudelitatem explicaret. Cum autem iter ageret, ad Mamerti uiri potentis ædes diuertit, qui grauissimè decumbens spiritu & uoce, omnique gradiendi facultate destitutus, spem viuendi omnem suis ademisse videbatur. Vt autem persensit vxor eius, matrona nobilissima, beatum Anianum aduenisse, ad eius se pedes abiecit, orans vt marito salus redderetur. Accedit igitur vir Dei ad lectum ægrotātis, videt eum horas extremas ducere, procumbit in preces, orat Dominum tota nocte cum lachrymis, donec manè æger pristinæ sanitati redditus est. Indè pergit Arelaten, & ab Aetio humanissimè exceptus, indicat quo in periculo versetur Aurelia, implorat eius opē, quam Aetius liberaliter & prolixè pollicetur. Redit deindè ad ciues suos, non parùm tam pastoris absentia mœrentes: erigit animos illorum multa consolatione: præparant illi omnia, propulsando hosti opportuna.

Iit ad aliquē quendam potentem virum.

HIC INSERERE LIBET, OB maiorem historiæ fidem, quæ D. Gregorius Turonensis habet Lib. 2. Historiæ Francorum, cap. 7. in hæc verba.

Attila rex nititur Aureliam expugnare.

ATtila Hunnorum rex, a Metensi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamque maximo arietum impulsu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatissimus Anianus in supradicta vrbe Episcopus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis sanctitatis, cuius virtutum gesta nobiscum fideliter retinentur. Cumque inclusi populi suo pontifici, quid agerent, acclamarent: ille fisus in Deo, monet omnes in oratione prosterni, & cum lachrymis præsens semper in necessitatibus Domini auxilium implorare. Deniquè ijs, vt præceperat, deprecantibus, ait sacerdos: Adspicite de muro ciuitatis, si Dei miseratio iam succurrat. Suspicabatur enim, per Domini misericordiam Aetium aduenire, ad quem & Arelaten abierat, priùs suspectus futuri. Adspicientes autem de muro, neminem viderunt, & ille: Orate, inquit, fideliter: Dominus enim liberabit vos hodiè. Orantibus illis, ait: Adspicite iterùm. Et cùm adspexissent, neminem viderunt, qui ferret auxiliū. Ait eis tertiò: Si fideliter petitis, Dominus velociter adest. At illi cum fletu & eiulatu magno Domini misericordiam implorabant. Exacta quoque oratione, tertiò iuxta senis imperium adspicientes de muro, uiderunt alongè quasi nebulam de terra consurgere. Quod cum renunciarent, ait sacerdos: Domini auxilium est. Intereà iam trementibus ab impetu arietum muris, iamque ruituris, eccè Aetius & * Theudo Gotthorum rex ac Thorismundus eius filius, cum exercitibus suis ad ciuitatem accurrunt, aduersūmque hostem eijciunt ac repellunt. Itaque liberata obtentu beati antistitis ciuitate, Attilam fugant. Hactenùs Gregorius Turonensis, qui etiam posteà subiungit, neminem ambigere debere, Hunnorum exercitum Beati Aniani obtentu fugatum esse. Sequitur nunc in historia S. Aniani.

Hūc alij Theodoricum vocant.

Attila in fugam cō pellitur.

Post eam è barbaris reportatam victoriam, sanctus Anianus lętabatur in Domino, quòd in tanta calamitate, iamque præsenti discrimine, neminem è suis amisisset, nisi si quis fortè diuinam desperans opem, contra eius præceptum barbaro hosti se vltrò tradidisset. Tanta autem meritis beati viri post eam victoriam extitit frugum vbertas in Aurelianensi territorio, ut magna indè ad superiorem lætitiam fieret accessio. Biennio indè elapso, multis virtutum ornamentis illustris B. Anianus, post calcatos seculi fluctus, iam emeritus miles, carnis nexibus expeditus, migrauit ad celos, ab æterno & immortali rege seculorum amplissima præmia recepturus. Conditus autem

E vita discedit S. Anianus

tem est sepulchro ad occidentalem vrbis Aurelianẽsis plagam in beatissimi martyris Laurentij æde, ubi meritorum eius præstantiam Christus multiplici miraculorum gloria declarauit. Postea crescẽte fideliũ deuotione, ad orientalem ciuitatis partem extructo templo insigni, corpus illius eò translatum est, Christo pergente miraculorum signis mirificare sanctum suum: Qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

In quodam MS. codice hæc annotata sunt, quæ iam sequuntur.

SAnctus Anianus ciuitatis Viẽnensis indigena fuit, & parentibus nobilibus oriundus. Cuius germanus sanctus Leonianus, Abbas fuit. Sanctus Anianus in adolescentia uidens mundi fallaces diuitias esse, respuens eas, extra ciuitatem cellam cõstruxit: ubi Deo fideliter seruiuit multis annis. Deindè audita fama sãctitatis beati Euurcij, uenit ad eum, & demum ei in pontificatu successit.

VITA B. GREGORII TVRONensis Archiepiscopi, per clericos Turonenses descripta.

OMnium quidem sanctorum iurè memoria veneratur: sed eos primùm fideles honorificant, qui vel doctrina, vel exemplo cæteris clariùs effulsere. Porrò vnum de his beatum Gregorium Turonicæ sedis Archiepiscopum fuisse, eumque hac gemina dote resplenduisse, non parua documenta produnt. Cuius nimirum gesta, vel partim necessario scribuntur, nè fama tanti viri quandoquè dubietatis nebula fuscaretur. Et quidem satis est ad eius gloriam, quòd Christum, cui placere quæsiuit, conscium habet in excelso: sed tamen & hic nefas est illius laudes tacere, qui tot Sanctorum studuit laudes propalare. Quæ scilicet relatio quantula erit, nec eius insignia, vt suot, profert, quoniam plurimis, quæ opinione feruntur, omissis, pauca quædam, quæ ex libris eius approbentur, attingimus. Quòd si quis Iudaico more signa requirens, sanctum quemlibet signorum quantitate metitur, quid de beata DEI genitrice, vel de præcursore Iohanne censebit? Sanius itaque discernat, quòd in tremendo die multis, qui signa fecerunt, reprobatis, hi qui opera iustitiæ sectati sunt, ad dexteram superni iudicis soli colligentur. Non igitur præsulem nostrum ob gestum miraculorum commendamus, quamuis & illa non omnimodò desunt: sed quòd mitis & humilis corde CHRISTVM imitatus fuerit, demostramus.

Sed his tamen post excessum è vita, innumeris corruscarunt miraculis.

VITA

GRegorius Celtico Galliarum tractu fuit exortus, Aruernicæ regionis indigena, patre Florentio, matre Armentaria procreatus: Et si quid diuinæ generositati terrena conducit nobilitas, parentes eius cùm rebus locupletes, tum quoquè natalibus fulserunt illustres. Sed quòd plerisque munijs diuinę seruitutis quadam peculiari deuotione ita videbantur annexi, vt quisquis ex his religiosus non extiteret, iure degener notaretur. Ad quod adstruendum, quiddam de propinquioribus inseramus. Itaque Gregorius quondam senator Leocadiam duxit vxorem. Hæc de stirpe Vetij Pagati descenderat, quem Eusebius in quinto historiarum libro Lugduni passum, ac inter reliquos tunc temporis narrat glorio siùs agonizatũ. Quæ Leocadia peperit sanctum Gallum Aruernicæ sedis Epm, atque Florentium huius pueri genitorem; De hoc autem Florentio, sed & de Armentaria matre, de Petro quoquè fratre eius, necnon & de vxore Iustini sorore eius, ac duabus neptibus, Heustena scilicet & Iustina, beatę Radegundis discipula, libri miraculorũ talia referunt, per quæ fides illorũ & merita, nõ exigui momenti fuisse dinoscãtur. Hęc aũt Aruernis, q̃ puero genialis humus fuit, vehemẽter olim caput extulerat, ità ut senatoribus, velut vrbs Tarpeia ꝑpolleret. Ab his Gregorij parẽtela profluxerat. Hæc senatores, hæc Iudices, & quicquid de ordine primariorum dixerim, proferebat. Id sanè de parentibus dictum sit, vt quia Dominus in generatione iusta est, ad laudem Gregorij proficit, quòd ei sua progenies titulo sanctitatis columna videatur. Huius genus & patriam Fortunatus commemorans, inquit:

Nouẽ. 17 Patria & parentes S. Gregorij.

Vetius Pagatus martyr illustris.

Psal. 13.

Forte decus generis Turonicensis apex
Alpibus Aruernis veniens mons alter ipsis.
Ad matrem quoquè eius:
Felix his meritis sibi Machabæa, vel orbi,
Quæ septem palmas cælo transmisit ab alto.
Tu quoquè prole potens rectè Armentaria felix,
Fœtu clara tuo, genus circumdata fructu
Est tibi Gregorij palma, corona, nouus.

2. Machab. 7.

Ità nobili stirpe nobilissima proles emergens, ut rosa quædam stipite gratior, decus generositatis auctum in parentes refudit. Et quamuis iam mysterij maiestas in nominibus non quæratur, tamen hic, vt rebus assertum est, Gregorius competenti præsagio appellatur. Sic enim Græcus vigilantem appellat. Hic denique non solùm tertiam vigiliam, sed quod maius est, secundam quoquè, & quod rarissimè uideas, obseruauit & primam. Et quia iugum Domini ab adolescentia portauit, sedebit solus (vt ait Ieremias) vel certè prope Martinum. Vt autem ætatulæ robur admisit; literarum studijs mancipatur: in quibus equidem studijs primitùs sub Gallo Episcopo, suo videlicet patruo, sensus illius teneritudo coaluit. Cùm ergò iam in discendis notarum characteribus ageretur, hunc diuina dispositio virtutum auspicijs initiauit, sanctamque eius infantiam signorum ostensione nobilitauit. Nam pater eius nimia valetudine compræhensus, lectulo decubabat: intimus ossibus ardor furere, podagricus humor foris intumescere, vapor aridus ora perurgere cœpit, cùm quidam puero per visionem apparens diceret: Legisti librum Iesu Naue? Cui ille: Nihil, inquit, aliud literarum attendo, præter notas, quarum nunc exercitio constrictus affligor. Nam hic liber si sit, prorsus ignoro. Et ille: Vade, inquit, fac hastulam ea ligno, quæ possit hoc recipere nomen, scriptumque ex atramento, sub paterni capitis fulcro collocabis: quod si feceris, erit ei præsidium. Manè facto, matri, quæ uiderat, indicauit. Senserat nimirùm sancti puer ingeolj, non suo, sed matris, iudicio rem esse gerendam Tum illa iubet visionem implere: factum est, & pater de momento conualuit. Quid sanè rationabilius, quàm nomen Iesu, vel lignũ ad reparandã sospitatem congrueret?

Luc. 12.

Thrẽ. 3.

Adhibetur discẽdis literis puer Gregorius.

Visio eius

Sanat patrem suũ.

Parentes eius vt reuerà nobiles erant, & in Burgundia diffusi late fundi possessores. Sanctus vero Nicetius, vir totius religionis, qui Lugdunensis præerat ciuitati, cùm prædicti parentes eum vicinarentur, puerum Gregorium acciri iussit. Quem sanctus vir coram positum aliquantispèr contemplatus, & nescio quid diuinum in eo commentatus, iussit hunc ad se (iace-

Nicetius Episcopus Lugdunen.

Obserua mirā pudicitiam tanti Episcopi.

(iacebat enim ī lectulo) Ienari: ac uelut paradisi colonus, conciuem sibi futurum præsagiens ulnis adstrictum cœpit confouere, cùm quidem (quod reticendum non est) ita collobio se totum contexit, vt nec summis digitis pnerum contingeret. Hoc sanè castitatis exemplum idē puer adultus auditoribus suis frequenter inculcabat; ex hac perfecti hominis cautela suadens eos colligere, quantum fragiles quique, lepòres debeant ac tactus uitare. Benedixit ergo puerum, & imprecatus illi prospera, suis remisit eum. Biennio uerò post miraculum, quod diximus, fermè exacto, iam memoratus Florentius rediuiuo dolore captatus est: acceditur febris, intumescunt pedes, dolor pessimus pedes intorquet. Perendinata pestis hominem contriuerat, iam penè conclamatus iacebat. Intereà puer uidit iterùm in somno personam, sese, Vtrū ne librum Tobiæ cognitum haberet, interrogantem. Respondit, Nequaquam. Qui ait. Nouetis hunc fuisse excæcatum, atque per filium ex iecore piscis, Angelo comitante, curatum. Tu ergò fac similiter, & saluabitur genitor tuus. Hæc ille matri retulit, quę confestim pueros ad amnē direxit: piscis capitur: quæ de extis iussa fuerant, prunis imponuntur. Non fefellit virum euētus: vt enim primò fumus odoris in naribus patris testanit, protinus omnis ille tumor dolorque discessit. Si magnum est, os Zachariæ Iohannis merito fuisse reseratum, nec modicum vtiquè est, Florentium non semel, sed bis, per filium esse curatum. Senserant ex hoc iidem parentes, quòd dextro pede potissimè foret innexurus, nec ignorare poterant, quin illum diuina dispositio dexterioribus officijs aptauisset. Quem tamē non continuò totonderunt, ipsius (vt reor) assensum in suscipiendo clericatu postulantes. Literarum tamē studijs instantiùs applicatur.

Alia visio pueri Gregorij. Tob. 11.

Iterùm sanat patrē suum.

Luc. 1.

Adhuc itaque laicus tam sensu quàm corpore adoleuerat, cùm subitò nimia febrium ac stomachi putrida compræhensus, cœpit grauiter ægrotare, languor per dies ingrauescere, medicinalis industria nihil proficere. Quem patruus Gallus frequenter visitabat: genitrix uerò, ut mater, cū lamentis assiduabat. Sed cùm iam de humano auxilio desperaretur, rælitus adolescenti suggestum est, quòd se ad diuinum cōferret. Rogat igitur, ut ad sepulcrum sancti * Elidij (erat enim iuxta) portari deberet: sed ei parùm profuit, quia tūc differebatur, quod per illud incommodum quærebatur. Domi reportatus, ità cępit post paululùm tormentari, vt putaretur ad exitum vrgeri. Vexatio tandè fecit causam intelligi. Consolatur eos, qui flebant, dicens: ad sepulcrum beati Elidij me semèl adhuc deferte: fides mea est, quòd ille & mihi sanitatem, & uobis mox præstabit lętitiam. Tunc verò illic deportatus, uoce qua poterat orationem fudit, spondens, quia si ab hoc contagio liberaretur, clericatus habitum suscipere nec prorsùs moraretur. Dixerat, & sensit protinùs discedere febrem, & à naribus eius copia sāguinis fluente, sic omnis illa ualetudo disparuit, ac si legatus quidam re, pro qua venerat, obtenta discedere festinaret. Ità comam deposuit, & se diuinis obsequijs ex toto mancipauit.

** Illidij*

Nota priscorum fidem de Sanctorū uirtute & ope.

Fit clericus consō capite.

Cùm ergò sanctus Gallus ad emeritam beatæ uitæ coronam uocaretur, uir Domini Auitus adolescentem suscepit: qui cùm eius ingenium, morumque habitudinem explorauisset, magistrorum diligentiam adhibuit, & quanta uel ipsius industria, uel eorum sedulitas uelocitate poterat, ad arcem sapientiæ prouexit. Hæc in uita beati Elidii reperies. Porrò autem in discendis literarum studijs ea se discretione exercuit, vt vtraque nimietate careret, nec poetarū nænias ex toto horreret, nec (ut plerisque mos est) his indicentiùs hærens, earum lenocinio mente ancillaretur. Fecit enim, quod sufficit. Aciem cordis veluti ad quandam cotem exacuit, & ità quasi ab Aegyptiis vasa aurea promutuans, & ad eremum, qua manna comederet, demigrans, in perscrutandis diuinarum scripturarum potentatibus intrauit. Quod ipse de se loquens ostendit, dicens: Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, nō Iouis stupra commemoro, & cętera mōstra, quæ illic sequutus annectit, vsque dum diceret: Hæc omnia tanquàm citò ruitura despiciens, ad diuina potiùs & Euangelica miracula reuertar: Nō enim vinciri cupio meis retibus, uel inuolui: in quo se ostēdit scisse hęc quidem, sed saniori iudicio respuisse. Tēpore præstituto Diaconus ordinatus est.

Quære hanc Tomo 4. 7. Iulij, sed sub Illidij nomine.

De Gloria Martyrum lib. 1. c. 1.

Ea tempestate erat quidam uir Aruernicus, qui lignum de sacrosancto beati Martini sepulcro detulerat. Sed cùm ligni reuerentiam incautus negligeret, omnis eius familia grauiter ægrotare cępit. Cùm sub indè languor ingrauesceret, & ille causam penitus nis ignorans, minùs se emendaret, vidit in somno personam terribilem, cur secum ità ageretur, percontantem. Qui cùm se nescire diceret: Lignū, inquit, quod de lectulo domini Martini tulisti, negligenter hic retinens, damnum incurristi. Sed vade nunc, defer illud Gregorio diacono. Dignus iam (vt reor) idem Leuita signabatur, cui dominus iste Martinus preciosa quæque sui gregis esset commendaturus. Tunc temporis apud Aruernū plerique in habitu religionis uiri fulgebant, quos idem iuuenis nunc cum beato Auito, nunc seorsim inuisebat, quatenùs uel ab eis exempla pietatis assumeret, uel ipsis, quod fortè deerat, mutua charitate præstaret. Nimirum in his Christum colebat, & ueluti solis iubar in tertiae montiū refulgens, in his interim, dum in seipso uideri non potest, Christum respiciebat: ad hoc animum intendēs, ut ad laudem CHRISTI proferret, quicquid per eos, uel ēt per illos, qui iam cælo præcesserant, operari dignabatur. Sanè inter cæteros, in quibus ut diximus, Christus uelut in montibus resplendebat, dominum gloriosū Martinum depræhenderat, qui reliquos uelut quidā Olympus excedit, & luculentiùs, vtpotè & terræ uicinior fulgor, ipsa astra reuerberat: in cuius utiq; ueneratione totus orbis meritò iam olim coniurat, in huius desiderio Gregorius ex asse inserbuit. Hunc sēper in corde, hunc in ore gerens, laudem eius ubiquè spargebat. Dum uerò mentis animum in exercitio uirtutum desigeret, caro eius à proprijs uiribus labascebat. Ità quippe mos est. Hinc est, quòd Daniel, postq̄ Angelicæ uisionis contēplatione leuatus est, à carnis uirtute deficiēs, ꝑ multos dies ægrotauit.

Libenter inuisit uiros religiosos.

Præclara S. Martini laus.

Dan. 8.

Hic itaque uirtutibus proficiens, sed turbibus corporis intabescens, aliquandò ualetudinem cum febre & pustulis incurrerat. Qua tandem ità confectus est, ut usu cibi potusque negato, huius uitæ spem amiserit. Vnum tamen supererat, quòd eius fiducia Martino innixa, nullatenùs uacillabat: quinimmò feruentiùs flagrans, tanto eiusdem Martini desiderio succēsus est, ut cùm mors penè capiti illi merserit, ad uisendum tamen eius sepulcrum, iter arripere non dubitauerit. Nec eum sui dehortari possent, cùm obnixè restiterint: quia corporis illa febris, febre ninccebatur amoris. Et quidem actis duabus uel tribus mansionibus, itineris occasione itidem languor inualuit. Sed nec tunc omninò cogi potuit, quin ad propositā Martini fiduciā festinaret, nomine diuinæ maiestatis dehortatores obtestans, ut uel uiuum, uel fortè defunctum se, ante eius sepulcrum exponerent. Quid plura? Peruenit vtcunquè: probata fides, perfectæ salutis cōpos effecta est. Et non solùm ille, sed & Armentarius quidā ex eius clericis, qui sensu penitùs caruerat, merito ꝑdictæ fidei sanatus est. Agens itaq; tā pro se, q̄ ꝓ

Ad sepulcrum S. Martini sanatus est Gregorius.

illo gratias, amore Martini exatiatus, vel potiùs magis succensus, ad patriam rediit.

Nota hæc de sacris reliquijs.

Aliquandò verò cùm iter de Burgundia ad Aruerniam ageret, magna contra se tempestas exoritur, densus aer in nubibus cogitur: crebris ignibus cælum micare, validisque tonitruorum cœpit fragoribus resonare. Omnes pallescere, imminensque periculum pauitare. Sed Gregorius amicus sanctorũ, reliquias (has enim indesinenter collo ferebat) de sinu protrahit, & minacibus constanter nubibus opponit. Quæ protinùs diuisæ, dextra læuaq; prætereuntes, illæsum iter gradientibus præbuerunt. At superbia, quę plerunq; virtutibus nutritur, iuuenili animo protinùs irrepsit: priuatim gaudet, suisque meritis pręstitum arrogat.

Ecce ut Deus in sancto uiro nõ sinit inultã inanis gloriæ culpam.

Sed quid tam vicinum superbiæ, quam casus? Nam equus cui insederat, ilicò lapsus, hunc ad terram grauiter elisit, ità vt omni corpore contusus, vix assurgere posset: causamque intelligens, satis deincèps cauit, nè se vanæ gloriæ stimulus qualibet sub occasione deijceret: sed quotiès per eum aliquid diuina virtus egisset, non suis meritis adscriberet, sed virtuti reliquarum, quas (vt diximus) perindè ferebat. Quod factum si discusseris, mirabilius est superbiam correxisse, q̃ nubem diuisisse. Erat autem in orationibus assuetus, præsertim quietis horis.

Solẽnitas S. Mariæ.

Solennitas beatæ Mariæ virginis aduenerat. Siquidẽ apud Aruernum in villa Marciacensi eius reliquiæ continentur. Tunc fortè Gregorius intererat: qui, cæteris alto sopore depressis, ad secretam orationem suo more processit, cõspicatusq; eminùs, videt oratoriũ ingenti claritate fulgere. Credit igitur aliquos deuotorum iam ad celebrandas vigilias processisse. Visione tamen luminis attonitus, illò prætendit, cuncta silentio data depræhẽdit. Ad ędificium trãsmisit, sed interim ostium spontè reseratur. Ille ad Angelicas excubias reuerenter ingressus, diuinam visitationem ilicò agnouit. Claritas, quam aforis mirabatur, protinùs discessit, nihilque per virtutẽ gloriosæ Virginis videre potuit.

S. Euphronius Episcopus Turonensis.

Anno centesimo septuagesimo secundo post transitum domini Martini, Sigeberto rege anno duodecimo regnante, beatus Euphronius, qui inter virtutes consenescens, tanta gratia donatus est, vt ei propheticę spiritus inesse visus sit: appositus est ad patres suos: tẽpusque aduenerat, vt Gregorius amore beati Martini dudùm flagrans, & ad pastoralis officii ministerium idoneus Episcopus, cathedram eius vice sua regẽdam suscipere debuisset. Cùm igitur beatus Euphronius obiisset, Turonici de eius successore tractaturi cõueniunt. Sed facili discrimine suasum est cunctis, Gregorium in electione præferẽdum. Personam in loco frequentissimam iam olìm sciebant, pluraque eius gesta viro digna conuenerant. Tunc verò cunctis in consona voce coeuntibus, cerneres Deo fauente causam ꝓsperari. Nam clericorum turba, nobilibus viris cõferta, plebsque rustica simul & vrbana, pari sententia clamant, Gregorium decernendum, cùm claris meritis, tum quoquè nobilitate pollentem, sapientia præcipuum, generositate primum, principibus notum, ac sua probitate reuerendum, omnibusque officiis habilem.

Vide q̃ cupiat subterfugere Episcopatum.

Legatio ad regem dirigitur, cùm quidem Deo dispensante, Gregorius coram reperitur. De hac igitur conuentus, quanta humilitate se excusare tentauit, quibus modis subducere visus est? Sed quia velle Dei est hinc, cætera flectuntur. Hunc rex authoritate cogit, hunc Brunechildis regina perurget. Sed quoniam discreta humilitas obedientiam non recusat, tandèm aliquandò assensus est. Quem, vt credo, nè qualibet occasione delatus profugeret, statim Aegidius Rhemensis Archiepiscopus ordinauit, vt Fortunatus Poeta scribens, ait:

Martino proprium mittit Iulianus alumnum,
Et fratri præbet, quod sibi dulce fuit:
Quem patris Aegidij Domino manus alma sacrauit,
Vt populum recreet, quem Radegundis amet.
Huic Segeuertus ouans fauet, et Brunichildis honori.

Turonẽsis creatur Episcopus.

Sedes itaq; Turonica octauodecimo die, postquàm Euphronium amiserat, Gregorium suscepit. Turonẽsibus verò nouo pastori triumphanter exilientibus, hoc prædictus Poeta panegyricum carmẽ procudit:

Plaudite nunc populi Turoni, uota tenentes,
Præsulis aduentu spes gregis ecce uenit.
Hoc puer exertus celebret, hoc curua senectus,
Hoc commune bonum prædicet omnis homo.

Et cętera, quibus hunc & à Turonensibus desideratum, & ad cathedram legaliter ingressum ostendit. Adeptus ergò præsulatum, qualis uel quantus fuerit, ut compendiosè dicatur, & plures ecclesiæ, quas nouiter construxit, uel quarum sartatecta restaurauit, insinuant, & libri in laudem Sanctorum, uel in expositione sanctarum scripturarum editi, quamprimũ demonstrant. Matrem nanque Ecclesiam, quam dominus Martinus construxerat, nimia uetustate confectã, arcuato schemate reparauit, atq; historiatis parietibus per eiusdem Martini gesta decorauit.

Fortunatũ dictũ.

Quod Metricantorus noster non tacuit, dicens inter cætera:

Martini auxilijs operando Gregorius ædem
Reddidit iste nouus, quo fuit ille uetus. Et item:
Fundamenta igitur reparans hæc prisca sacerdos,
Extulit egregiùs, quam nituere priùs.

Ecclesia S. Crucis

Sed plures alias (ut diximus) construxit, sicut in ipsius Chronicis reperitur, ut est ecclesia sanctæ Crucis, uel in Attensi uilla. In construendis uerò spiritualibus templis, videlicet in custodia gregis, quàm certatim sese impenderit, uel ea hoc animaduertitur, ꝙ nec ab ipsis quidem sanctis uiris studium suæ prædicationis *constituit. Nam ut de his taceatur, quorum, ut ait Apostolus, peccata manifesta sunt, de quibus superfluo quicquam diceremus, ad ostendendum quãtoperè circa perfectiores solicitus extiterit, duos saltem eorũ, quos ob sanctitatis insignia uix præter Gregorium aliquis arguere præsumeret, ad medium deducantur.

for. abstinuit.*

1. Tim. 5

In quibusdam sanctis uiris aduertit, & corrigit uitia quædam.

Haud longè enim post eius ordinationem sanctus Senoch Abbas de cella egressus, ad eum salutandum profectus est. Quem sanctus uir magna reuerentia susceptum, mutuoque colloquio sensim explo ratum, peste superbię mox persensit infectum. Sed gratia, quæ in discernẽdis spiritibus huic suppeditabat, illum ab eadem superbia penitùs expurgauit. Nec dissimili uirtute circa beatum quoquè Leobardum extitit solicitus: quem nequam spiritus ita sinistris cogitationibus agitabat, ut propter quandam uerborum contumeliam, qua se dudùm recluserat, migrare decreuisset. Sed nec iste potuit incurrere casum, qui Gregorium meruit habere subleuantem. Nam cùm solitò ad maius monasterium, quasi sacra Martini uestigia deosculaturus adiret, solicitus pastor qualiter ouis amore Christi uinculata se gereret, ad eius tugurium diuertit. Cui mox ille secreta cordis, quæ diabolus quasi rationabilia confinxerat, eidem reserauit. Qui protinùs, sagacissimo ut erat ingenio, diaboli commenta deprehendit, & non minimo dolore suspirans, increpare hominem cępit, ac diabolicam calliditatẽ uerbis cõpetentibus denudauit, domumque reuersus, libros ad propositum monachorũ ei cõgruos pia solicitudine trãsmisit. Quibus relectis, nõ solũ ab illa, quã pauebatur, incursione curatꝰ est, sed èt in sẽsus acumine multũ prouectus. Nihil ergò nũc magnificẽtius quęras, nihil in laude Gregoriana præstantius expectes. Si anima corpore melior, satiùs esse quenquam in ea suscitari, nec quisquam

mendax

mendaa negare poteſt. Voa autem eius quàm imperioſa fuerit, vel ea quæ dicebat auctorioſa vita ſubditis inculcauerit, diligens lector in ipſius libris explorabit. Verùm (vt ſuprà retulimus) incommodo corporis frequēter ob iniuriam carnis fatigabatur: ſed quotiès corpuſculum, nimio virtutum exercitio fatigatum, languor inclementiùs pulſauiſſet, ille ad Martinum ſuum decurrens, concitè ſanabatur. Hoc ſæpiſſimè fiebat. Quandò autem & qualiter, in deſcriptione miraculorum itá dirigitur, vt meritò dilectionem delectet: ſiquidem vt diſcretus & humilis, corporea medicamenta ſibi primus adhibebat. Sed quanto ille humiliùs expetebat, indignum ſe iudicans, cui medela per miraculum dari debuiſſet, tanto diuina largitas hunc ad ſolam ſuæ potentiæ medicinam reſeruabat.

En ut tantus vir ſæpe confecto corpore, B. Martini interceſſione ſanatus eſt.

Contigit aliquandò, ut ſolita beati Martini virtute ab vnius temporis dolore ſanaretur: cui poſt paululùm cogitatio per inſidiatorem ſubiit iniecta, quòd pulſus ille venarum, ſanguinis poſsit minutione ſedari. Dum id apud ſe volueret, amborum temporum venæ proſiliunt. Renouatus dolor vndantiùs irrumpit, ſed ille concitus ad baſilicam properat. Veniā priùs pro cogitatione precatur: dehinc palam ſancti ſepulcri capita attigit, & ilicò ſanus abſceſsit. Multa (fateor) in laudibus diuerſorum iam ingeſſerat: ſed quamuis amore Martini vehementiùs inferueret, ad ea tamen, quæ de eius miraculis ſcribenda erant, ſe nullatenùs dignum iudicabat, donèc bis & tèr per ſoporem admonitus, ſi taceret, crimen incurrere minaretur. Denique oratorium S. Stephani, quod in ſuburbio eſt, iuſſerat prolongare, & altare, vt erat integrum, in anteà promoueri: ſed quia nihil de pignoribus ibidèm reperit, vnum ex Abbatibus, vt eiuſdem martyris reliquias exhiberet, ad Epiſcopum, clauem tamen oblitus, direxit: qui capſam obſeratam reperiens, quid faceret, dubitabat: ſi ad Epiſcopum pro claue rediret, moroſum erat: ſi capsā exhibuiſſet, ob multorum pignora ſanctorum, quæ ibi continebantur, moleſtum ei eſſe ſciebat. Cùm igitur apud ſe hæſiſſet, vt diuina gratia cooperatricem ſe Gregorio teſtaretur, capſam exilientibus repagulis adſpicit reſeratam. Tum gratias agens, reliquias non ſine admiratione multorum Gregorio detulit: qui reuerſus, capſam, vt reliquerat, obſeratam inuenit.

Tactu ſepulcri et ilicò curatur.

S. Gregorius multa facit miracula, ſed ea ſanctis adſcribit.

Nota hæc.

Multa quidem Gregorius, quæ inſequi longum eſt, in ſalute languentium operabatur, quæ tamen ſub obtentu ſanctorum, quorum reliquias perindè ferebat, à ſuis meritis excludere nitebatur: cùm quidem hæc tanto veriùs per ipſum fiebant, quanto ipſe humiliùs aliis tribuebat, vt eſt illud: Cùm aliquandò per viam graderetur, & Crucem auream cum reliquiis beatæ Mariæ ſemper Virginis, uel beati Martini, collo geſtaret, procùl à via cuiuſdam pauperis hoſpitium incendio conſpicit concremari. Erat autem (vt eſt in vſibus pauperum) ſoliis atque ſurculorum cremiis, ignium videlicet fomentis, contectum. Hac illacque miſer cum vxore & liberis curſitare & ſtrepere, aquam aduehere. Sed iam flammæ præualuerant, nec poterant mitigari. Tunc verò Gregorius accurrit, & contra flammarum globos Crucem eleuauit: moxque in adſpectu ſanctarum reliquiarum ità totus ignis obſtupuit, ut nec ea, quæ iam appræhenderat, vltrà vel ad modicum uſtulare poſsit.

Vide miraculum.

Cauſa fuerat, qua Rhemenſe oppidum adire debuerat. Cumque ab Aegidio pontifice humanitus fuiſſet ſuſceptus, ibidem noctù quieuit. In craſtinum verò illuceſcente Dominica, ad eccleſiam, Epiſcopo colloquuturus, venit. Cùm autem eius aduentū in ſecretario præſtolaretur, (ſolebat enim in eccleſia loqui) Sigo ſerendarius quondam Sigeberti, ad eum acceſſit. Quem ille oſculatum ſedere iuxta ſe fecit. Dum aliquantiſper ſecum ſermocinarentur, & ille de ore Gregorij penderet, ſubitò auris eius, quæ pridem obſurduerat, cum quodam crepitu reſerata eſt. Ille gratias cœpit agere, & quid ei per Gregorium præſtitum ſit, manifeſtare. Sed uir Domini, conſuetæ non immemor humilitatis, hominem ab hac æſtimatione ſubducere nitens: Noli, ait, dulciſſime fili, mihi aliquid gratiæ referre, ſed beato Martino, per cuius reliquias, licèt indignus, quas defero, tibi auditus reſtitutus eſt, ſurditas repulſa.

Obſerua humilitatem.

Virtus nanque charitatis in illo præeminebat adeò, ut ipſis inimicis affectum dilectionis impenderet, vt ſequenti patebit exemplo. Quodam enim tempore factum eſt, ut ad uenerabilem matrem ſuam in Burgundia properaret. In ſyluis verò abiegnis, quæ trans Vetberim fluuium ſitæ ſunt, latrones incurrit, qui tanto impetu ſuper comitatum eius irruere viſi ſunt, vt non modò eos expoliare, ſed & occidere velle putarentur. Quorum aſſultu Gregorius terreri non potuit, qui præſidio Martini circunſeptus incedebat. Cuius mox auxilium flagitans, ità ſibi adeſſe expertus eſt, vt latrones velociùs quàm venerant, fugam inirent. At Gregorius vſus conſueta pietate, nec in perturbatione turbatus, fugientes reuocat ad cibum, & ad potum inimicos inuitat. Sed crederes eos fuſtibus agi, & inuitos equos contra poſſibilitatem calcaribus vrgere, ut nec reuocantem audire poſſint. Ità Gregorius ſupernis auribus oſtenſus eſt victor, & operibus charitatis intentus.

En quanta virtus ſanctorū.

Fides & deuotio populi valdè per Gregorium ſuccreſcebat. At malignus hoſtis non modico dolore torquebatur. Vndè factum eſt, vt uim ſuæ malignitatis ferre non ſuſtinens, vel paſtoris, vel gregis fiduciam apertis vocibus dementare conaretur. Ipſa nanque Natalis Domini die, cùm Gregorius pontificale feſtum in principali baſilica, ſicut mos eſt, ſolenniter celebrare procederet, quidam ex energumenis atrocior cæteris, cœpit nimiùm debacchari: & ſequentibus, vel obuiantibus turbis, quæ Gregorium ſepſerāt, ſe obuium ingerens: Fruſtrà, inquit, Martini limina petitis, caſsò eius ædem aditis, qui vos propter multa crimina dereliquit. Eccè vos abhorrens, Romæ mirabilia facit. Hæc & alia plura cunctis, vt erant conſtipati, populis verba diabolus inſibilat: Ad quam vocem non ſolum ruſticorum corda exturbantur, ſed & clerus, quin & ipſe Gregorius pauore concutitur. Ingredientes autem cum fletu magno baſilicam, omnes pauimento proſternuntur, orantes, vt ſancti viri præſentiam mererentur. Quidam verò, cui ante tres annos ambæ manus cum vno pede contractæ erant, ante ſanctum altare cum reliquis proſtratus, beati Martini auxilium poſtulat: qui ſubitò nimia febre circundatus, tanquàm in eculeo torquebatur extenſus. Inter hæc, ſancta ſolennia gerebantur. Cumque ſanctus pontifex fletibus toſiſtros, beati Martini præſtolaretur aduentum, diuino myſterio palla iam ex more cooperto, languidus ad plenum reſtituitur ſanitati. Quarè Gregorius admodùm gauiſus, omnipotenti Deo gratias agit, oculoſque lachrymarum imbre ſuffuſus, in hac ad populum voce prorumpit: Timor a cordibus veſtris, fratres, abſcedat, quia nobiſcum beatus confeſſor inhabitat: nec omninò credite diabolo, qui ab initio mendax eſt, & in veritate non ſtetit. Cum hæc & alia verba conſolatoria adſtantibus inferret, omnium luctus laxantur in gaudium, multòque alacriores, quàm venerant, ad ſua per Martinum atque Gregorium redierunt.

Inſidia maligni dæmonis.

Inuocatur S. Martinus ſanat cōtractū.

Ioan. 8.

Quia verò Natalis Domini mentionem fecimus, quid

aliquandò in hac die pontifici nostro contigerit, memoremus. Nã iu sacrosancta huius Natalis noċte pridianis vigiliis fatigatus, cùm paululùm se cubilo collocaret, vir quidam ad eum concitus venit, dicẽs: Surge, reuertere ad ecclesiam. Ille expergefactus, signum Crucis sibimet imprimens, iterùm obdormiuit. Nec destitit vir ille, quin hominem secundò moneret. Sed cùm excitus grauem se adhuc sentiret, rursùs obdormiuit. Tum verò ille vir tertiò veniens, maxillæ eius alapam impressit, dicẽs: En tu reliquos ad vigilias admonere debes, & iã diu sopore deprimeris? Qua Gregorius voce perculsus, pernici velocitate ad ecclesiã est regressus. Adeò supernis oculis grat⁹ extitit, vt nec humanitate cogente, negligentiam pati permissus sit suæ salutis. Visum est hoc inserere lectioni, qualiter eum Deus arguere voluerit, nè vel aliorum lenitate peccaret. Nam cùm hunc à desperato languore beatus Martinus ita sanaret, vt ad ecclesiam in crastino ꝓperaret, nè se in solẽniis Missarum fatigaret, vni presbyterorũ hæc celebrare præcepit. Sed cùm presbyter nescio quid rusticè festina verba depromeret, nonnulli de circunstantibus eum irridere cęperunt, dicẽtes, melius fuisse tacere, quàm sic incultè loqui. Nocte autem insequuta vidit virum dicẽtem sibi, de mysteriis Dei nequaquàm disputandum. Satis dehinc apud eum constitit, nè stultos & faciles ante se permitteret de beatis solennijs obtrectantes.

Vigilia Natalis Domini.

Sæpiùs autem vir Domini, sicut verus & gregis & sui met consultor, vel subditorum vtilitate, vel ꝓpriæ salutis causa longiùs proredebat. Aliquandò igitur sepulcrum beati Hilarii supplicaturus adiuit, cùm ad visendam quoq; sanctam Radegũdem reginam diuertit. Factum est autem, cùm hi duo tanquàm incolæ paradisi secum de cęlestibus fabularentur, oleum quod ante pignora sanctæ Crucis guttatim illic defluere solebat, sic in aduentu Põtificis auctũ est, vt infra vnius horæ spatium vltra vnum sextarium exundaret. Porrò cùm hęc beata regina ad regem esset accersenda ręlorum, vir Domini Gregorius de eius transitu nũciũ accepit. Cumque illa iam eo accurrente migrasset, sancta eius membra sepulturæ locauit. Quo quidem tempore altare solenniter benedixit: operculum tamẽ Episcopo, qui tunc fortè deerat, reseruauit.

Peregrè abit ad sepulcrũ S. Hilarij.

Nota rẽ stupendã.

Causa fuerat, qua Germanum fluuiũ iuxta Blauiense castrum transmeare debuerit. Sed idem fluuius ità tunc intumuerat, vt intuentibus non paruum horrorem incuteret. Non longè autem sanctus Romanus presbyter requiescit, quem noster, vt vita eius perhibet, Martinus tumulauit. Cùm igitur hinc ꝓcella vẽtorum, illinc montes vndarum ingens periculum nauigaturo minarentur, oculus ad cęlum erigens, & ad ecclesiam prædicti Romani subindè respiciens, adeò omne pelagus mox complanauit, vt cõpressis fragoribus, in ripam alteram sine periculo veheretur.

Sedantur fluctus fluminis.

Sexdecim annos hic in Episcopatu exegerat, cùm æquiuocus eius ille Magnus Gregorius in sede Apostolica subrogatur. Siquidem opinata res est, quòd dudùm alter alteri peculiari sit amicitia deuinctus. Nec immeritò tamen hunc Fortunatus Gregorio cõparat Nazianzeno, tanquàm ille datus sit Orienti, Romẽsis Meridiei, ast hic noster Occidenti. Cum igitur sacra Apostolorum limina expetisset, magna cum reuerentia sanctus eum Papa excepit. Quem ad beati Petri cõfessionem introducens, à latere constitit, præstolans quo assurgeret. Interim autem (vt erat ingenio ꝓfundissimus) secretam Dei dispensationem admirans, cõsiderabat in huiusmodi hominem (erat enim statura breuis) tantam gratiam cælitùs profluxisse. Quod ille mox diuinitùs persentiens, & ab oratione surgẽs, placidoque, vt erat, vultu ad Papam respiciẽs: Dominus, inquit, fecit nos, & non ipsi nos: Idem in paruis, qui & in magnis. Cumque id suæ cogitationi sanctus Papa responderi cognosceret, ipsa sua deprahẽsione gauisus, gratiam, quam hactenus in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deincèps habere cœpit: sedemque Turonicam ita nobilitauit, vt aureã ei cathedram donaret, quæ apud præfatam vrbem in posterum seruaretur.

S. Gregorius Papa.

Aureã cathedram dat ei sanctissimus Papa.

Iam verò beatus Martinus, hunc alumnum suum magnificans, vsquequaquè ei se propitium multis modis demonstrauerat. Sed cùm operibus eius cooperatorem quoquè se ostenderet, aliquandò præsentiam suam, licèt inuisibili suo quo videri solet splendore, manifestauit. Nam oratorium ex promptuario prædecessoris sui apud Turonum consecraturus, reliquias sancti Saturnini martyris, ac domini Martini à basilica susceptas, cum ingenti veneratione deferebat, (erat enim sacerdotum ac Leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus, sed & populi secundi ordinis magnus conuentus) radiantibus solenniter cereis, Crucibus in altum sublatis. Cùm ità veniretur ad ostium, terribilis fulgor cellulam subitò perfundens, omnium oculos nimio perstrinxit splendore: qui diutiùs durans, hac illacque sicut fulgur discurrebat. Omnes nimio pauore perculsi, solo iacebant. At Gregorius vt tantæ virtutis conscius, constanter eos exhortans: Nolite, inquit, timere: rememoramini qualiter globus ignis de capite beati Martini egressus, cælum visus est conscendisse, & ob id nos cum his sanctis reliquiis ipsum credite visitasse. Tũc vniuersi magnificauerunt Deum, & senior cum electis dicebat: Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis.

Obserua de cereis & Crucibus.

Psal. 117

Pauca hæc de nostro præsule dicta sint, non vt miracula eius, quæ reprobis dari solent commendemus, sed vt nec hanc quidem gratiam illi defuisse monstremus. Cæterùm ad eius gloriam commendandam illud sufficiat, quòd humili corde Christum sequutus est, & quòd non sperauit in pecuniæ thesauris, (Hoc vtiquè est, mirabilia fecisse) & vt partim superius monstratur, a peccatorum est laqueo custoditus. Super omnem quippe gloriam, est à peccatis protectio. Vigesimo & primo igitur Episcopatus sui anno, tanquàm septenario annorum numero tèr in fide sanctæ Trinitatis completo, appositus est ad patres suos, non tam dierum, quia fermè tricennalis ordinatus est, quàm perfectione plenus. Qui tamen non vsquequaquè videtur clausus in tumulo, cui restat, vt vel lingua viuat in mundo. Et quia, sicut credimus, beato Martino in cęlo est sociatus, sancto etiam corpore est illi in sepulcro vicinus. Porrò Turonicenses, nè diuinis muneribus videantur ingrati, semper necessè est, vt retractent, quantoperè sint à Deo sustulti. Datus nanque est eis patronus, non qualiscunque, sed Martinus, de cuius laude quid primum vel speciale dicatur, cùm, vt scriptum est, eius minima, aliorum maximis maiora esse manifestum sit? tamen quanti habendus sit, testantur vniuersæ, vt ità dicam, mundi nationes, quæ illum ità priuato affectu diligunt, vt etiam in nostro tempore, quandò nimium iam charitas refrigescit, multos tam gente, quàm lingua ignotos, ad eius sanctissimum tumulum confluere videamus, vt meritò de eodem Martino dicatur: Cuius vultum desiderat vniuersa terra. Quorum vtiquè studia nostram, qui vicini sumus, inertiam iurè vehementer redarguunt: non tamen sine diuino moderamine constat, quòd eius amor ità omniũ cor penetrauit, quòd eius memoria, velut alterius Iosiæ, tam dulcis est omnibus, & ꝙ per omnes fines terrę ità

S. Gregorius excedit è vita.

Dialogo 2. Sulpi. S. Martinus quanti habe⁹

Eccl. 49.

iam

iam patuit, vt quod Christus habet nomen, Martinus honorem: Datus est eis & Gregorius, vir non solum sanctitate, sed & doctrina clarus, nè vrbs Turonica obscurior videretur, si scriptorū officio caruisset: quin potiùs sicut vrbs Romulea post Apostolos illustratur in altero Gregorio, ità vrbs Turonica post Martinum decoratur in isto. Quem videlicet, vel apud Deū, vel apud Martinum aduocatum quēdam atque sequestrē habere confidamus, eique nostras necessitates ad expetendum committamus. Verùm ille non erit immemor vel suæ, vel Martini misericordiæ, quam nobis tātoperè insinuare curauit: quippe qui ad hunc insinuādum eius miracula digessit, vt quiq; futuri audientes quanta & qualia visibiliter operetur; quàm desperatos languores sanet, de potentia vel de patientia eius nullatenùs dubitent. Et si pro dispensatione temporū contigerit corporea miracula cessare, semper tamen credamus illum in nostris animabus suæ virtutis medicinam operari. Gregorius igitur Martini misericordiæ conscius, semper illi de grege suo suggerat; semper illum pro statu sancti loci sui, ac pro totius regni salute interpellet.

Humilē sibi & abiectum sepultura locum delegit.

Nec prætereundum, quomodò consuetam sibi humilitatem, etiam in ipsa sepultura suā seruauerit: Nā in tali loco se sepeliri fecit, vbi semper omnium pedibus conculcaretur, & ipsa loci necessitas cogeret, nè vnquàm in aliqua reuerentia haberi posset. Sed grex beati Martini talia nō ferens, amicum Domini sui de loco leuauit, & edito sepulcro mausoleo ad læuā sancti sepulcri digna reuerentia collocauit.

Eccè Martini solemnitas celebris.

Obiit autem quintodecimo Calendas Decembris, videlicet intra Martinianam hebdomadam, vt solēnitatem Martini, quam hic iam ægrotans celebrare cęperat, Martino iunctus in cælo consummaret: præstante Domino Iesu Christo, qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

VITA S. HVGONIS LINCOLNIĒSIS Episcopi, excerpta ferè à quodam, cuius nomē latet, ex illis V. Libris, quos de beatissimi huius viri vita scripsit Anonymus quidam, qui aliquot annis cum eo vixit familiariter. Nos stylum, vbi visum fuit, nonnihil correximus.

NOV. 17. Cap. 1.

SANCTVS Hugo è Burgūdię prouincia, claris natalibus ortus est. Pater eius miles strenuus erat secundùm seculi honestatem, & timens Deum, cōtentus stipendiis sultisque iam vxoris solatio destitutus, Hugonem annorum ferè octo puerum militiæ tradidit spirituali, vt non ab adolescentia, sed ab ipsa infantia iugum Domini portare consuesceret.

S. Hugo admodū puer degit in monasterio.

Non longè enim à castro eius monasterium erat canonicorū regulariū, quod semper affectu colebat, ibiq; filium obtulit perpetuò Deo seruiturum. Susceptus est Hugo, tyro Christi nouellus, moxq; ei senior quidam religione celeberrimus deputatur, vt rudimentis literarum instructus, paulatim ad altiora conscendat. Iocandi ludendique facultas omnis ei interdicitur, & vt pueriles annos morum grauitate transcēdat, admonetur. Aiebat illi senior: Hugo, ego te Christo nutrio: iocari nō est tuum. Proficit intereà puer ingeniosus, & suprà q̄ facilè dici queat, spiritu sapientiæ & intellectus repletur, ministrās velut alter Samuel coram Domino, gratus Deo, & charus hominibus.

1. Reg. 2.

Erat ei ex toto voluntas in lege Domini, in qua meditabatur die ac nocte.

Pater eius viuit in monasterio eodē.

Porrò eius pater, bono spiritu permotus, seculo vale fecit, & cum filio in eodem monasterio, quoad vixit, Domino fideliter seruiuit. Cùm autem Hugo nonum decimum ætatis annum attigisset, petentibus instāter fratribus, Leuita ordinatus est. In quo gradu cùm mirabiliter cunctis placeret, statim ad altiora coactus scandit.

Parœcia curam geris strenuam.

Iniungitur ei cuiusdam parochiæ administratio: qua adeò perfectè functus est, vt simul omnes dicerent, magnæ eum prudentiæ & sanctitatis virum fore.

Cap. 2.

Post hæc, cùm Dominus eum ad altioris vitæ obseruantiam vocare vellet, contigit vt cum Priore suo, pro more deuotionis gratia Carthusiam adeunte, pariter & ipse veniret. Ingressus autem locū, statim illius spiritualis conuersationis tantùm suo in pectore sensit accensum amorem, vt nulla ratione tanti incēdii flammam cohibere posset. Mox instat secretiùs, pulsat precibus fratres singulos, vt ad suam societatem admittere ipsum nè recusent.

Cupit admitti ī sodalitatem fratrū primaria Carthusia.

Animaduertens autē Prior eius adolescētis animum immutatum, lachrymis infusus, ait: O fili charissime, scio vtiquè, scio, me in grāde malum meum, & irrecuperabile ecclesiæ meæ damnum, Carthusiam te adduxisse. Reuersus indè in domū suā, vniuersis filiis, & præcipuè patri eius conceptam cordis mœstitiam cum imploratione remedii patefecit. Accurrunt omnes, sciscitantur diligentiùs, & quod latebat in arcano, prodibat in publicum. Quid multa? Cum infinita instantia in tantùm iuuenis animum molestabant, vt iuramento interposito, promitteret se nequaquàm eos deserturum. Verùm qua tum perplexitate & quibus scrupulis fluctuarit Hugonis conscientia, facilè quiuis apud se potest animaduertere. Vndique angustiæ, vtrobiq; timor. Sollicitauit eum spiritus arctiori disciplina culmen perfectionis appetere: sed terruit rursus votum iuramento vallatum. Si enim postquàm manum miserat ad aratrum Carthusiani propositi, respiceret retrò, timuit se aptum non fore regno Dei.

Cap. 3. Recip. à patribus Carthusiæ.

His bigis cùm aliquāto tempore, permittente Deo, egregiè agitatus fuisset, & iam tanti incendii flammā vltrà cohibere non posset, clàm fugiens Carthusiam adiit. Videntes autem fratres tantū eius desiderium, tum perseuerantiam atq; animi deuotionem, in sanctam sodalitatem suam eum perbenignè admiserūt. Requisitus posteà, num adhuc quibusdā scrupulis vrgeretur, quod promissis non stetisset, respondit: Non dolere de tam salubri potiùs mutatione propositi, à qua tot mihi bona prouenerūt. Nouam igitur ingressus militiam, noua inimicorum tentamēta expertus innumera: sed in omnibus, Dei fretus auxilio, vbique triumphauit.

Carnis tētationes molesta ei sunt.

Carnis infestas tentationes suprà modū die ac nocte patiebatur, cùm tamen virgineæ esset puritatis, & magnis abstinentiis, cæterisque spiritalibus exercitiis eam quotidiè domaret. Per crebras tamen orationes tandem, Domino largiente, liberatus est. Et sicut in his & aliis suprà vires tentabatur, ità etiam singulari consolatione visitabatur à Domino, vti posteà dicere consueuit, cùm onere pastoralis curæ grauaretur.

Cap. 4.

Cùm verò tempus iam adesset, quo sacerdotio initiādus erat, interrogauit eū senior, cui ipse humiliter ministrare consueuit, an sacerdos fieri vellet. Mox ille plenus deuotione ac simplicitate columbina, sic fertur respondisse: Quantum in me est, nihil est, quod magis velim in hac vita. Cui senior: Et tu quomodò, inquit, hoc audes appetere, quod nemo dignè, nisi coactus, suscipit, etiamsi perfectæ sit sanctitatis? Territus Hugo tam dira senioris obiurgatione, cōfestim toto corpore humi prostratus, veniam cū lachrymis precatur.

Humilitas eius

Prædicit ei, quod sit futurus eps.

Videns senior tantam in eo humilitatem, totis visceribus præ admiratione concutitur, & permouēte eum spiritu Dei, voce prophetica dixit: Surge fili, surge: nè turberis. Scio, & verè scio, quo spiritu, quo affectu locutus sis verba hæc. Tibi igitur dico, & verè tibi dico: moa quidē sacerdos, postcà verò, cùm tempus à Deo præstitutum aduenerit, etiam Episcopus eris. Promotus indè ad sacerdotium, attentissimè tanti soluit debitum officii, nouaque ac solita mens eius deuotione perfundebatur. Domare porrò seueriùs corporis mēbra studuit, vigiliis, flagellis, ieiuniis, cilicio, vt habet eius ordinis consuetudo, & potu aquæ cum pane arido. Nihil omisit de seueritate communis regulæ, imò peculiaria plurima supererogauit. Tēpore sacro Quadragesimæ ter qualibet septimanà solo pane & aqua contentus fuit: in vltima etiam sabbatum addebat. Abstinentię hujc medici tribuebāt stomachi eius nimiā, quam patiebatur, imbecillitatem & cruditatem, quæ permultas & penè iuges ei attulit molestias: cuius tamen etiam illam dicebāt esse causam, quod facultas appetendi maior in illo esset, quàm concoquendi. Quàm perfectè i hoc sacro instituto versatus fuerit, ex vnico eius verbo satis aduerti potest, quod dicere solebat, cùm iam Episcopus esset, non arroganter sanè, sed cōstanter, ad suorum ædificationem pariter & repręhensionem, si quandò negligentes eos reperisset. Aiebat nanque: Equidem postquam Carthusiam adiui, nescio si vel semèl vnquàm morantia mihi subrepsit. Morantiā dicant monachi eiusmodi negligentiam, vndè fratrum conuentus expectare cogatur.

Cap. 5. Procuratoris munus ei demādatur.

Gene. 39.

Videns autem Prior tātam in eo vitæ sanctitatem, humanitatem & prudentiam, procurationem totius domus ei demandauit, non tamen statim à suscepto sacerdotio, sed cùm iam decem annos in cella exegisset. Quod ille munus tam vigilanter executus est, vt velut alter Ioseph, cuncta sibi credita gubernaret, & magnam domini benedictionem sacer conuentus ille ex eius administratione persentiret. Nullus ad eum vnquam pro qualibet causa accessit, qui non consilium & consolationem reportaret. Fama eius interim excreuit vbiquè, etiam vltra fines prouinciæ illius. Nam rex Angliæ Henricus secundus, audiens quæ dicebantur de eo, confestim spectabiles misit legatos ad Carthusiā, qui illum accerserent, vt domum Vuictamiæ, quam ille rex Carthusiano instituto attribuerat, consummaret. Duo nāque Priores, propter incolarum & vicinorum proteruiam, nil ibi proficere potuerunt. Rursùs pia lis oritur inter fratres, quidnam de dilecto Hugone faciendū sit, qui tantà regis instantia postulabatur. Prior sè primùm legatis opposuit, nolens dimittere filium, quem haud secùs ac propriam diligebat animā. Vota fratrum in diuersa ferebantur, donèc cuiusdam senioris permoti verbis, nutu diuino legatis consenserunt. Dixit enim senex ille: Cauete, nè, dum pertinaces estis, Deo repugnare inueniamini, qui eum etiam decreuit cōstituere Episcopum. Iussus demùm Hugo suam super hoc proferre sententiam, suā aperire voluntatem, citiùs respondens, ita dixit: Voluntati meæ de statu meo nihil penitùs reseruare, iā pridèm edoctus sum. Quid autem de his verè sentiam, liberè exponā. In medio vestræ sanctitatis tamdiù conuersatus, monitis & exemplis vestris intantùm adiutus, nūquàm vel vnum diem animam meam seruare noui. Vndè miror profectò, quo pacto cuiquam sapienti in mentem venire id potuerit, vt ad aliorum regendas animas longiùs mitti ego debeam. Nam qua ratione nouam possim instituere domum, qui antiquorum instituta seruare nequiui? Sed aut ex vobis, aut ex cęteris domibus virum quempiam ad id opus idoneum eligite, & cum istis mittite celeriùs, nè regis illius cœpta nō sine animarum periculo, & ordinis sancti dedecore, diutiùs protrahantur. Quibus nō solùm humiliter, sed etiam sapienter explicatis, ædificati sunt non minimè. Vndè vnanimi consensu decreuerunt, vt ei Prioris munus deferretur. Postquàm ergò traditus est legatis, fleuerunt omnes: sed ipse ampliùs, tam gratam coactus relinquere societatem. Pacis indè osculo oblato, cùm singuli super collum eius propter amoris teneritudinem lachrymas fudissent, eum abire permiserunt.

Obserua sancti viri mirā modestiā & prudētia.

Cap. 6. Præficit Carthusiæ Vuictamiensi in Anglia.

Luc. 21.

2. Cor. 6.

Cùm autem in Vuictamiam venisset, & fratres in magna paupertate degentes reperisset, blanditer consolatus est eos, dicens: Oportet, charissimi, vt in necessitatibus quotidianis patientes simus. Proculdubiò enim, professio, quam professi sumus, maximè id requirit, vt memores simus, & reipsa pręstemus illud, quod Dominus ait: In patiētia vestra possidebitis animas vestras: & quod beatissimus Paulus ait: In omnibus exhibeamus nos, sicut dei ministros, ī multa patiētia. Multa verò patiētia in eo elucet, si multa cōtraria siue aduersa ī multa lenitate pferat lōganimitas multa. Patiētia enī sine longanimitate, nō multa, sed curta erit. Absq; lenitate verò, prorsùs nulla erit. His atque aliis monitis salutarib' id efficiebat, vt ęquiori essent animo. Aggrediēs post hæc opus, propter qđ venerat, domum illam tam ædificiis, quàm cæteris vtensilibus breui sic satis instruxit & absoluit. Mirum in modum tam à rege, quàm vniuerso populo diligebatur: quod tamen genti illi fertur insuetum, quippe qui exteros & aduenas summoperè non colant. Rex etiam experiri volens, an vera essent, quæ de illo audierat, eum acciuit, & longa verborum concertatione cum illo disseruit. Sed non impunè. Adeò enim subtiliter & religiosè verba verbis aptauit vir sanctus, vt nō parùm regis crumenam exhauriret. Omnia enim, quę Hugo petiit pro instauratione dictæ domus, deincèps libenter rex tribuebat. Sed & ipse rex magno erat ingenio, & prudens vadè. Cumq; sancta Hugonis calliditate in substantia diminutum se vidisset, vrbanè alludēs, quasi magistrum suum iam reperisset, dixit: O hominem, in solo peregrino penè iam violentum. Iste si viribus niteretur, quid ageret, qui verbis ità extorquet? Rediēs ergò onustus domum, à fratribus hilariter susceptus est.

Rex Angliæ eius explorat prudentiam.

Cap. 7.

Verùm non prætereundum est, quantà carnis tentatione rursùs, antequàm Prioratum susciperet, vexatus sit. Intantùm molesta ei tentatio illa erat, vt similem nec antè, nec posteà vnquàm expertus fuerit. Ab hac tandèm post multas orationes per sanctæ memorię Basilium, qui in visione ei apparuit, liberatus est: qui Basilius ante paucos dies Prior magnę Carthusiæ fuerat, & eum ad ordinem receperat, nec ità pridèm ab hac luce migrarat. Alii volunt per beatissimam virginem Mariam eum liberatum. Consueuit posteà secretiùs suis dicere, nunquàm deincèps se sensisse eiusmodi improbos motus, nisi tenuiter valdè. Constructa deniquè Vuictamię domo, plures eò conuenerūt Domino seruituri. Per id tempus rege de transmarinis partibus redeūte, suborta tempestas adeò classem elidere cœpit, vt mortem euadere nemo confideret. Vniuersis igitur orantibus, votaque multa Deo & sanctis eius nuncupantibus, rex tādem in hęc verba prorupit: O si vigilaret nunc Carthusiensis Hugo meus, & solitas pro nobis preces funderet, non ità in longum obliuisceretur mei Deus. Et altiùs ingemiscens: Deus, inquit, cui in veritate seruit Prior Vuictamiæ, illius interuentu ac meritis, nobis, in tantam ob peccata nostra angustiam iurè coniectis, clementer misere. Nec mora; tranquillitas redit insperata, & prospero cursu peruenit ad portum cum omnibus, qui cum illo erant. Fertur rex in illo discrimine vouisse Deo,

Basilius Prior Carthusiæ ei apparet.

Multi Carthusianū amplectūtur institutū.

Nota rē admiratione dignam.

Deo, ſe eum ad Epiſcopatum promoturum, ſi periculū euaderet. Ab eo ſanè tempore in tanta eum veneratione habuit, vt nec vnus ſupereſſet in toto Britanniæ regno, in quo ſpiritus eius tam fidenter quieſceret vt in Priore Vuictamiæ. Fama etiam viri Dei ꝓpter hoc factum, longè lateque diffuſa eſt. Quapropter cōplures ad eum veniētes, iugo diſciplinæ ſacri ordinis colla ſubmiſerunt. Quibus omnibus mira præfuit benignitate, verboque & exemplo ad meliora eos iugiter prouocauit.

Cap. 8.

Mira ei⁹ orandi aſſiduitas.

Mirabantur ſæpiùs, qui ei familiariùs aſsiſtebant, iā continua illius ad Deum ſuſpiria. Adeò orationi intētus erat, vt etiam dormiens creberrimè ſubmurmuraret: Amen, amen. Et præter hanc nulla vox alia vnq̄ audita eſt ab eo dormiēte, licèt illam innumeris vicibus repeteret, tāquam præmiſſæ orationis clauſulā & concluſionem. Diebus feſtiuis refectorium ingreſſus, pro ut ipſe cæteros docuit, oculos in menſa, manus in ſcutellā, aures ad librū, cor ad Deum ſemper habebat. Si ſolus in cella ederet, liber expanſus ante oculos eius ſemper fuit.

In refectorio vt ſe geſſerit.

Non ſegnem operam ſacris impendebat codicibus, quos religioſis quibuſq; neceſſarios, & maximè vitam ducentibus ſolitariam, dicere ſolebat. His enim pro deliciis & diuitiis tempore tranquillo, his bellico in præcinctu pro telis & armis, his in fame ꝓ alimonia, his in languore pro medela monachis vtendum eſſe memorabat.

Sacri codices monachis q̄ neceſſarij.

Proximorū grauamen, plùs q̄ proprium vitabat detrimentum: nec ſibi dona recipienda putauit, quæ eſſent ab aliis extorta. Rex ſæpè dictus ſacra biblia magni precii à quodā monaſterio petiit, volens ea Priori Vuictamiæ indigentibuſq; fratribus eius dono dare, vt ſic vnius abundantia, alterius inopiā ſuppleret. Sed poſtquam res Hugoni innotuit per quēdam illius loci monachum, ilicò reſpondit: Itane dominus rex eccleſiam veſtram fraudauit adeò neceſſario labore veſtro, vt nos tali occaſione ditaret? Rogamus obnixè, vt noſtræ ignoſcatis humilitati, q̄ cauſā noſtra, nobis ignorantibus, defectum veſtri codicis ſuſtinuiſtis: quem ſi recipere vos non vultis, ego illum ei reſtituam, qui huc illum apportandum curauit. Si autem eum receperitis, id illis per nos haudquaquàm innoteſcet. Ea re non mediocriter ædificati ſunt fratres illi, fuitq; magnæ inter illos charitatis exordiū.

Cap. 9.

Appropinquante autem tempore, quo vir ſanctus nutu diuino ad altiora erat promouendus, contigit, canonicos Eccleſiæ Lincolnienſis ad regis palatium pro paſtoris electione vnanimiter venire. Vacauerat enim ſedes illa annos ferè decem & octo. Annuēte igitur rege, & conſentiēte etiam Metropolitano, electionem ibidem celebrauerunt. Conuenientibus tandèm iuxta Dei voluntatem in Priorem Vuictamiæ, rex magno repletur gaudio: mittenſq; nūcios, ei ſalutem dicit plurimam. Sed & Metropolitanus, miſſa confirmatione cum mandato, hortatur eum onus ſubire.

Eligitur Ep̄s Lincolnienſis.

Memor autem Hugo difficultatis negocii, quod ipſi imminebat, multipliciter periculum impendens cū honore oblato euadere nitebatur. Aſſerebat nanque huiuſmodi electionem inualidam, tum propter regis & Archiepiſcopi fauorem, tum propter loci importunitatem, tum ob ſuæ perſonæ indignitatem, maximè verò, q̄ abſquè permiſſu Prioris Carthuſiæ ipſi minimè conſentire liceret. His dictis, nuncios cū benedictione remiſit, admonens vt meliùs deliberare, & in virū magis idoneum ſua vota conferre ſtuderent. Sperabat enim, his difficultatibus fractos illos, mox à propoſito ceſſaturos.

Multis modis conatur reijcere Ep̄atum.

In ambitioſos.

Vtinàm attenderent hi, qui tantoperè Epiſcopatum deſiderant, qui ad dignitatum culmina tot deuiis callium anfractibus aſpirant, quonam virtutum genere, quibus morum diuitiis, quibus meritorum ornamentis virum hunc antecedant. Iſte & ſeipſum à vulneribus immunem conſeruare, & aliena vulnera curare tam perfectè edoctus, pabuloque doctrinæ ſalutaris copioſè refectus, intimo cordis affectu tam ſtudioſè ſublimitatem refugit: & iſti impudētes, omnibus penè bonis vacui, cathedram non verentur aſcendere. Horrēdum malum, & quo penè omnis ſtatus Eccleſiaſticus euertatur. Sed quia honor fugientē ſequitur, magis illi excuſatione viri ſancti inflammati ſunt.

Rurſ⁹ eligitur.

Denuò in Eccleſia Lincolnienſi conueniētes, cōcorditer illum eligunt, & nè rurſùm ordinis ſui allleget impedimentum, præſtantes mittunt nūcios ad Carthuſiam, qui licentiam cum mandato reportarunt.

Cogitur cōſentire.

Quid plura? Non ſine grandi labore omnibus, quæ ad rem pertinerent, probè comparatis atq; confectis, trahitur, rapitur, & Epiſcopus velit nolit conſecratur.

Vide humilitatē.

Cùm autem è domo Vuictamiæ equitaret, nullā prorsùs oſtentationem admiſit. Pelles etiam, vt verus Chriſti pauper, & veſtimenta monaſtica, ſecum ipſe vehebat: nec ioco, nec ſeriò permoueri poterat, vt aliquis miniſtrorum ea ferret. Valdè nanque cauebat, nè ante ſublimioris gradus conſcenſum, quicquam de priſtinæ obſeruationis vſu vel omitteret, vel mutaret. Rex præterea cùm vidiſſet deſiderium ſuum impletum, gaudio geſtiens infinito, dona ei pro regia magnificentiā obtulit plurima.

Cap. 10.

Fertur miri quiddam in diœceſi Lincolnienſi tunc accidiſſe. Nā cygnus quidā non paulò maior cæteris, & nunquàm anteà ibi viſus, ad caſtrum quoddā aduolauit, eo videlicet die, quo vir ſanctus Lincolniam primū intrauerat. Hic omnes alios cygnos, quos illic reperit plurimos, intra paucos dies occidit, vno tātùm fœminei ſexus reſeruato, magis ſolatii, q̄ prolis propagandæ cauſa.

Nota de cygno rara ſanè.

Familiarē ſe nulli exhibebat, niſi ſoli Epiſcopo: de cuius manu, cùm primùm veniſſet illuc, ſtatim micas accepit. Caput etiā cum collo longo in eius manicam ſatis amplam, quaſi in aquam immerſit; die noctuque apud eum manſit, diligenter eum cuſtodiens & defendens. Cùm autem Epiſcopus abſcederet, mox auis regia in ſtagnum recurrit. Aduentum etiam viri ſancti triduò aut quatriduò antè prænunciare conſueuit, volando, clamitando, cæteriſque geſtibus inſolitis: adeò vt famuli ſibi inuicem dicerēt: Præparemus ſingula: Epiſcopus mox aderit. Vltimo tamen aduentu eius ante mortem, ſolito more nō occurrit: immò per miniſtros vix potuit adduci. Et cùm adducta fuiſſet, nullam lætitiæ aut familiaritatis exhibuit ſignificationem: ſed capite pendulo ægram ſe ſimulans, mœſta redibat. Manſit autem poſt obitum viri Dei in eodem caſtro annis multis. Nec potuit vacare myſterio, quòd auis candida, imminens mortis periculum cantu nuncians, viro innocēti, pio ac puro, mortiſque minas nil formidanti, non abſque nutu diuino tranſmiſſa eſt. Sancti enim mortem habent in deſiderio, & vitam in patientia.

Cap. 11.

Suſcepto itaque præſulatu, prima cura & ſollicitudo ei fuit, vt viros ſapientia & ſcientia inſtructos, atque in timore Dei probatiſsimos, ſuo lateri adhiberet. Horum conſilio & auxilio fretus, paſtorale munus perquàm ſtrenuè executus eſt. Homines quieti & pudici ſpiritus impenſiùs amabat, nec alios ſuo gregi ſciens & prudens præficere voluit, quantalibet induſtriæ aut literaturæ prærogatiua pollerent.

Foreſtariorum ſæua tyrannis.

Videns autem tyrannidem foreſtariorum, ait: Rectè quidem foreſtarii dicti ſunt iſti, quia foris ſtabunt extra regnum Dei. Vſqueadeò certè illorum iniuſta erat poteſtas, vt nemo rege inferior, eorum poſſet vim & importunitatem illæſus euadere. Contra hos primum ei bellum fuit. Nam cùm more ſolito contra eccleſiæ libertatem in ſubditos ipſius debacchari cœpiſſent, mox ſummum regis foreſta-

restarium excommunicauit. Quod vbi rex cõperit, magnam animo concepit indignationem. Contigit tunc in ecclesia Lincolniensi beneficium, vt vocãt, siue Præbendam vacare: pro qua studiosè rex, dissimulata ira, precabatur, vt vni ex seruis eius illam conferret. Fuit hoc exquisitum quorundã aulicorũ consiliũ, qui obsequium in hoc se præstare viro Dei putabant, cui dedissent occasionem vtcunq; mitigãdi aduersùs ipsum cõmotã regis indignationem. Lectis igitur literis, vir sanctus diuino timori postponés humanũ, ità ait: Nõ aulicis, sed potiùs ecclesiasticis personis, ecclesiastica sunt conferenda beneficia. Habet dominus rex, vndè tribuat mercedem seruientibus sibi, nec debet summo regi famulantes priuare prouentibus suis, vt indè seruis suis prouideri possit à nobis. Hæc dicés, & regios à se nuncios inanes & vacuos remisit, & forestariũ absoluere noluit. Quibus rex auditis, grauiter in Episcopum commotus est, eò præcipuè, q nec per se, nec per alios, aut certè per literas veniã peteret, vel factũ reuocaret. Accersito itaq; ad se inter cætera dixit rex: Domine Episcope, vbi sunt gratiarum actiones, quas rependere debuisti pro tantis beneficiis? Respõdit episcopus: Noui te, vt Episcopus ego efficerer, studiosè laborasse. Vt igitur animam expedirem tuã, vbi illi periculum immineret, si, quod mei esset officii, exequi nõ curarẽ, necessariò id mihi incubuit, vt oppressorẽ Ecclesiæ meæ, cui me consulere oportet, per Ecclesiasticam censuram coercerem, & indebitè Præbendã sibi in ea ambientem, nulla ratione exaudirem. Excellẽtię autem tuæ præsentiã pro vtrolibet adire negocio, nõ modò superfluũ, sed etiam ineptũ sentiebam: cùm tuæ prudentiæ pronũ sit, quod ritè geritur, sapienter aduertere: & voluntati nihilominus tuæ facile sit; quod rectũ esse cognoueris, clementer & benignè approbare. Huiusmodi rationibus rex, eùm, quod contradici posset, non reperiret, omninò placatus est. Ore etiam sereno iam eius se orationibus commẽdans, vltrà nec addere, nec demere quicquam dictis aut factis eius attentauit. Forestarium deniq; dolentẽ valdè, & virgis cæsum, clementer absoluit. Hũc posteà omni reliquo vitæ suæ tempore speciali quadam beneuolentia sibi sensit addictũ, & suorum negociorũ fidelissimũ curatorem. Sic in rege, sic in satellite veridicam esse sententiam expertus, qua dicitur: Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

Constãtia et magna nimitas sãcti viri.

Rex placatur auditis rõnibus sancti viri.

Prou. 28.

Pacis amator & cõseruator intantùm fuit, vt bono pacis in hac vita nihil præferendũ assereret, nec seditionis & turbationis peste quicquã ampliùs fugiendũ. Itaq; vitare modis omnibus familiaritatem alio spiritu ad schismata anhelantium, & discordias inter fratres seminantium admonebat. Consulẽte quoq; eum Archiepiscopo Cantuariensi de structura ecclesię beati Stephani, num scilicet eam fundare deberet loco illo, què sanctæ memorię decessor ei⁹ Thomas illi deputarat, aut certè suaderet opus penitùs intermittendũ, contradicentibus ipsi vehemẽter monachis ecclesiæ cathedralis, & asserentibus fundationẽ illã in eorũ præiudiciũ attentari, Hugo respondit: Si inter te, dñe Archiepiscope, & collegiũ tuũ prætextu huius fundationis aliquod schisma, suboriri cõtingat, iã disciplinæ vigor illic dissoluetur & emarcescet, pariterq; minuetur ordinis censura. Hinc quãta successura sint animarũ pericula, nullus æstimare poterit. Oportet te præterea nunq̃ non summi Põtificis, Romanæ Curiæ, regis Anglię, & aliorũ principum motus animosq; vereri. Satis tibi sit, cũ sancto martyre idem propositum habuisse. Sed non acquieuit sano consilio: immò verò totam illam structuram quamprimum absoluit. Sed nec vnũ quidẽ verbũ ex iis, quæ locutus erat vir Dei, in terra cecidit. Nã cũ magno rubore & dãno Archiepiscopi, totũ ędificiũ iussu Romani Pontificis penitùs euersum est. Successori quoq; illius in opus simile gestienti, vir sanctus prædixit id, quod rerũ finis edocuit. Monebat indifferenter quoslibet pręlatos, vt vnitatis & concordiæ vinculũ cũ suis subditis inuiolabiliter conseruarent, suimet illis exemplum propones: Noui, inquit, me cum filiis meis bonum pacis & vnitatis tenaciùs obseruare, & neq; regem, neq; quẽlibet mortalẽ mihi timendum existimo: sed neque internã pectoris perdo securitatẽ, quę sempiternã nobis tranquillitatẽ conciliat. Nec ideò à dominis meis (sic enĩ canonicos suos appellabat) quies mihi ista deferi, totius ignara dissidii, q lenẽ me sentiãt & mansuetum, cùm sim reuerà pipere asperior atque mordacior, ità vt eorũ præsidens capitulo, ex re leuissima nõ rarò excandescã: sed faciunt de necessitate virtutẽ, scientes talẽ se oportere sustinere, qualẽ sua sponte elegerunt. Gratiàs ago illis, nunq̃ vel in vno sermone mihi restiterunt, ex quo primùm inter eos residere cœpi. Egredientibus autem vniuersis, finito capitulo, nullus de nostra sibi æstimat dilectione diffidendum, nec puto me à quoquis eorum non amari.

Conciliator pacis — *Archiepis dat pœnas temeritatis suæ.*

Quãtum es diudẽrint Canonici eius

Cap. 12.

Studiosissimus est pacis.

Cõsilium dat Archiepõ.

Sęcularibus Angelicæ illius, Carthusianę scilicet vitæ statũ laudantibus, & de suę mundanę vitæ impedimentis cõquerentibus, quos tñ nec velle, nec posse ferret ad perfectiora viuendi instituta trãsire, huiusmodi adhibebat institutionẽ: Non soli, inquit, monachi, sed nec eremitę tñ atq; solitarii regnũ Dei consequẽtur. Deniq; cùm vnumquenq; iudicabit Dominus, nequaq̃ id expostulabit, q eremita non fuerit, aut monachus: sed hoc potiùs exprobrabit, q minimè fuerit germanẽ ac probè Christianus. Nã tria quidem illic à quolibet exigentur Christiano: ex quibus si vel vnum illi defuerit, nomen Christianũ prodesse ei non poterit. Nocebit potiùs nomẽ sine re, qñ detestabilior est falsitas in veritatis pfessore. Exigit aũt vis, & veritas beati nominis huius, vt indesinẽter teneat charitas in corde, veritas in ore, castitas in corpore nõ fallaciter Christiani. Fęminis quoq; sentẽtia memorabili & planè mellita, in sermone familiari dicere consueuit, vt eas ad feruentiùs diligendũ conditorem prouocaret: Satis, inquit, à fęmineo sexu Deus omnipotens diligi promeruit, cùm nasci de fœmina dignat⁹ est. Præclarũ sanè & eximium hoc ipso sexui illi priuilegiũ cõtulit. Nam cùm viro concessum non sit, vt vel dicatur, vel sit pater Dei: hoc tñ præstitum est fęminę, vt sit parẽs Dei. Porrò ẽt pmultos peccatores, & in iis desperatos quosdã, orõnũ suarũ merito ac pia exhortatione, ad viã salutis reuocauit. Vndè satis apparet quãta sẽ eo exhortationis quotidianę ad populũ grã extiterit.

Cap. 13.

Verus Christianus qualis esse debeat.

Priuilegiũ sexus fœminei.

In mensa vir sanctus hilaris & iucundus fuit, sed nõ sinẽ grauitate & modestia: suosq; ad idẽ hortabatur, ità dicens: Lęti simus secundùm faciem sanctorũ. Si quãdò musici, aut alii mundana solatia afferentes, quauis occasione interessent, tum vel maximè grauitati studebat, nè peregrina cõsolatio animũ eius ab ęternorum contemplatione auocaret. Itaque pro ędificatione aliorum dicere solebat: Ego huius mundi gaudia nunquàm attigi, iocos nunquàm didici, nunquàm sciui. A carnis esu semper abstinuit: piscibus crebrò vescebatur: vini vsum moderatum non respuit. Et quia, experientia docente, sentiebat exercitium Episcopalis officii magni esse laboris, de victus parsimonia nonnihil remittere visus est. Dolores iliorũ acerrimos crebrò patiebatur, qui magnũ ei in executione officii afferebãt impedimentũ. Affuit nihilominùs ei gratia singularis fortitudinis, & instar miraculi erat videre in dedicandis ecclesiis, in sacris conferẽdis ordinibus, atq; in cæteris officiis ecclesiasticis vires omniũ superantẽ illum

Cap. 14.

Cruciat dolore iliorum.

lum vincere ac superare. Ad ista surgebat nonnunquàm ante lucem, & vsque ad profundas sequentis noctis tenebras ieiunus permanebat. Neminem ad sacra sinebat officia ministrare, qui ieiunium quacunque occasione fregisset. Quamplurimi etiam per benedictionem eius sanitatem sunt adepti. Infantibus & paruulis lenem & affabilem se præbuit: sed cùm intelligentiæ annos attingerêt, ab illa familiaritate arcebat eos, nè insolescerent. Non raró visi sunt infantes supra naturæ facultatem extensis brachiolis ei adnocari. Infirmis & afflictis humanissimè subueniebat, præcipuè verò leprosis, quos cum magno cordis osculabatur affectu, singulis humilissimè se inclinans, dato etiam subsidio tam corporali, quam spirituali. Contigit aliquandò, Vuilhelmum Cancellarium Lincolniensem tantam in eo humilitatis gratiam cum admiratione aduertere: sed statim dubitare cœpit, num qua mentem eius elatio attigisset. Quod cùm experiri vellet, dixit ei: Domine, S. Martinus leprosum osculando sanauit: tu leprosos, quos oscularis, non sanas. Cui episcopus incunctanter respondit: Osculum Martini, carnem leprosi sanauit: osculum verò leprosi, animam meam sanat. Tredecim pauperibus, cùm tot haberi potuissent, pedes secretiùs lauare solebat. Cumulus operum misericordiæ adeò in eo excreuit, vt vir miserationum meritò diceretur.

Erga ægros & afflictos.

Cap. 15. De singulari eius cura & solicitudine erga sepulturam mortuorum, id est compertissimum, tam in nouo quàm veteri testamento vix quenquam repertum illi parem in hoc studio & officio humanitatis. Quid multa? Si plures reperisset, plures sepelisset. Spreuit regum prælatorumque conuiuia: nec corpori pepercit; nec vitæ, quandiu funus aliquod non sepultum didicit. Quandoquè famuli regis ad eum venientes: Dominus rex, aiebant, iam vltra horam ieiunus præstolatur: cur non venis? Quibus ille ait: Satiùs est terrenum regem absque me prandere, quàm mandatum æterni regis ab humilitate mea negligi. Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, qui in cælis est. Cùm aliquandò putidissimum cadauer cuiusdam ebriosi iacere, & cuncti, qui aderant, nares obstruerent, propiusque accedere formidarent, solus Episcopus quasi nihil illic grauiter oleret, familiarissimè tractabat corpus horridum & nigerrimum, donèc sepulturę illud commendaret. Timentibus posteà aliis, nè quem fortè morbum ex illo fœtore contraxisset, sciscitabantur num quid mali sentiret. Respôdente eo, nil ibi insuaue odoratu, aut triste se sensisse, & eos errare omninò putaret, mirati sunt omnes, benedicêtes Deum in seruo suo. Cùm audisset aliquandò quendam è persecutoribus eius defunctum, statim præparauit se, vt illò pergeret, hominemque sepeliret. Occurrentibus verò famulis & dicentibus, certissimè comparatas esse insidias iuxta viam: Tum demùm, inquit ille, iustè excusabimur, si pedes compedibus constringantur, & incedendi facultas erepta sit. Quo dicto, relictis aliis, cum duobus tantum eò se contulit, ac funus honorificè curauit.

Erga mortuos sepeliendos.

Sententia memorabilis.

Non sensit teterrimũ odorẽ horridi cadaueris.

Cap. 16. Magna erga subditos humanitate & beneuolentia afficiebatur, adeò vt nec ipse onus aliquod eis imponeret, nec ab aliis imponi pateretur. Archidiaconos suos, cęterosque prælatos seuerè compescuit, nè à delinquentibus mulctam extorquerêt pecuniariã, quòd munera excęcent oculos sapiêtum, & iudicia peruertant iustorum. Dicêtibus econtrariò illis, plùs terrere impios pecunię dispêdium, quàm excommunicationis probrum, respondit: Vestræ hoc potiùs negligentiæ ascribendum est, qui remissiores estis in castigandis vitijs, & seueriores in extorquendis pecunijs: nec tam studiosè curatis, vt illi iniunctam compleant satisfactionem, quàm vt vobis promissos depêdãt nummos. Rursùm illis interdùm pro se allegantibus, sanctissimum Archiepiscopum & martyrem Thomam eiusmodi mulctas peccatoribus irrogasse, respondit: Credite mihi, non idcircò sanctus fuit. Alia eum virtutum merita sanctum exhibuerunt, alio meruit nomine martyrij palmam. Valdè enim pastor bonus metuebat ouibus suis, quibus crebrò eiusmodi diuitum colludio cernebat illudi. Consuetudines etiam exactionum, sub iustitiæ prætextu simulatè introductas, penitùs aboleuit. Decessores nanque illius, vt occasionê haberent à populo pecuniam exigendi, pactum cum rege fecerant, vt singulis annis pallium quoddam ei darent, ea tamen conditione, vt nummos ad eam rê necessarios à vulgo ipsi extorquerent. Si quid autem superesset, hoc quasi pro labore suo priuatis vsibus seruarent. Iam annos multos facinus hoc tantummodò pro lege habitum erat. Quid faciet vir religiosus, & Deũ timens, videns iniquitatê in ciuitate? Num extorquebit à populo precium sudoris & sanguinis, vt vestem regi tribuat, & reliqua sibi vsurpet? Quid faciet? Fortè dissimulabit: fortè dicet: Faciat hoc alius, nè illud ego fecisse videar. Minimè. Non eum hoc docuit Christiana soliditas. Sed fortassè manus suas excutiet ab omni munere, & regi pallium vnà cum pecunijs tradet? Id verò si faciat, non pastor, sed mercenarius erit. Sed quid fecit pastor bonus, pastor verus, amator iustitiæ? Deditne cornu peccatori? Absit. Si vel vnam exactionê simulati iuris admisisset, inimicus de vnico triumpho gloriari potuisset. At nullam prorsùs admisit: quinimmò nocte diuque, non sine periculo corporis & totius substãtiæ suæ, regi, Archiepiscopo, cęterisque potentibus se opposuit, donèc iam per censuras Ecclesiasticas, quàm per cætera iuris subsidia, regem côpelleret, vt nedùm pallium illud in diebus Hugonis non extorqueret, verumetiam si quid iuris habuisset, ei prorsùs renunciaret, ac patentibus literis eam renunciationem perpetuò valituram confirmaret. Fidelis pastor, qui animã suam totiès posuit pro ouibus suis. O! si omni ex parte talibus columnis Ecclesia Dei fulciretur.

Exactiones simulatas abolet.

Nulla ratione patitur vnquam tolerari exactionem.

Cap. 17. Commiseratione magna prosequebatur peccatores, pœnitentiam amplecti volêtes, nec æquanimiter ferre potuit, si quis extremo supplicio afficiendis insultaret. Cùm aliquandò esset in itinere, obuiàm habuit turbam magnam hominum, furem quendam ducentium ad patibulum. Intelligens autẽ fur ille, quòd Episcopus esset, petiuit vt pro benedictione consequenda propiùs adduceretur. Adductus verò, traxit ductores suos violentia, qua potuit, donèc frenũ Episcopi manibus côtingeret. Tum verò obsecrauit eum, vt pro solita clemẽtia in tam extrema necessitate ipsi succurreret, & à morte imminête liberaret. Pauescête Episcopo, & mirante quid sibi clamor iste, populique tumultus vellet, responsum est ei, furem ad suspendium trahi. Cômotus vir pius ad misericordiam, dixit: Soluite eum, & sinite abire. Vbi enim Episcopus cũ fidelium populo congregatus est, ibi est ecclesia: nec minor immunitas debetur lapidibus viuis, quàm mortuis. Quo audito, liberè eum abire permiserunt, protestantes nihilominus contra Episcopum, regis iudicium ab ipso impediri. Faciebant autem hoc, non ex inuidia aliqua, sed propter timorem regis ac satellitũ eius, nè tanquàm pręuaricatores punirentur.

Liberat furem à præsentissimo periculo.

Cap. 18. Videns Richardus rex constantiã viri Dei, & quòd paratus esset mori potiùs, quàm ipsi contra iustitiam vlla in re consentire: proceres misit, vt omnia bona Episcopi confiscarent. Venientes illi ad fines diœcesis eius, tanto terrore concussi sunt, vt contingere quicquàm ex ijs, quæ illius vel Ecclesiæ eius essent, nemo

illorum

Deut. 16.

illorum ausus esset. Richardus successit Henrico, sed non pari honore virum sanctum prosecutus est. Creditur Henricus rex, qui illum semper dilexit, & eius consilio cuncta faciebat, benè directus à Domino: Richardus autem, qui ei crebrò molestus fuit, damna, pericula, bella plurima perpessus est, & tandem in conflictu iaculo percussus, miserabili fine, cùm iam paucos regnasset annos, è vita decessit. Fertur tamē idem Richardus in præsentia sancti Episcopi nunquàm durus & asper fuisse. Cùm aliquandò idem rex cōtra regem Frāciæ extra fines regni sui alacriter dimicaret, & militi pecuniam multam erogasset, Archiepiscopū in patriam remisit eum mandato, vt Episcopis & Prælatis in vnum conuocatis indicaret se pecunia habere opus, cupereque ab illis adiuuari. Sed vir sanctus accuratiùs rem ipsam examinans, cùm reperisset, pauperculam plebem hac ratione grauari, respōdit: Etiā si omnes regi consenserint, at ego tamē nequaquàm illo consentiam. Vnus etiam ex episcopis, auditis rationibus, quas beatus Hugo copiosè cōtra illam exactionem afferebat, ei adhæsit. Grauiter hoc Archiepiscopus accepit, & gradu concito ad regem abijt, multa ei de sancto episcopo cōquesturus. Audiens rex, solum Lincolniensem suum retardasse conatum, & aliū etiam episcopum in suam sententiam pertraxisse, præ ira insaniens, cuidam amico suo dixit: Sicut tu meam diligis salutem, ità ego tibi præcipio, vt Hugonem cū adhærēte ei episcopo penitus extirpare festines. Eiectus est ergò alter ille, & omnia, quæ possidebat, fisco regis addicta sunt, ipso per aliquot dies, à sede propria & regno exulante. Et certè vix tādèm, amicorum adiutus auxilio, ad pedes regis peruenit, clementiam cum lachrymis implorans, promittensq; se deincèps regi nunquam cōtradicturum. Sed iustus tanquàm leo confidens, absque terrore erit: vtpotè qui in deserto Carthusianæ celsitudinis nō visus est mollibus vestiri, nec quasi arundo vento mundani terroris aut fauoris agitari. Reuerà non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Appropinquātes enim milites, vt Lincolniensem episcopum eadem ratione vexarent, non refugam mercenarium, sed strenuum pastorem repererunt. Nam antequàm manum ad prædandum extēdissent, iussit omnes in vicinis parochiis pulsatis campanis excommunicatos denunciari. Vidētes ergò illi solita magnanimitate virum sanctum stare pro ouibus suis, nutu diuino territi, discesserunt inanes. Valdè enim timebant, nè in Satanæ potestatem traderentur, morteque reproba à diabolo præfocati perirent, sicuti pluribus iam euenerat, quos sanctus episcopus percusserat anathemate.

Non vult consentire regi in subditorū detrimentum.

Prou. 28

Vide constantiam & magnanimitatem sancti viri.

Cap. 19. Verùm perpendens vir Dei iniquè delatum se esse apud regem, metuensq; nè ea causa gregi suo peiora acciderent, animam suam posuit in manibus suis, celeriterque adiuit regem in longinquis tum cōstitutum. Cùm autem appropinquasset aulæ, quidam boni viri occurrerunt ei, rogantes vt quamprimùm sese subduceret, nec vultui regis præsentaret, verentes, nè, sicut in diebus sancti Thomæ, vlio diuina in totum regnū se effunderet, si tantus vir absque causa trucidaretur. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò vni ex illis viro bono singularique amico, qui se sequestrum idoneum fore spopondit, si vel parùm expectare dignaretur, sic fertur respondisse: Itane mihi parcam, vt te hæredesq; tuos in discrimen coniiciam? Et quid tam gratum atque optatum æmulis nostris esse poterit, quàm vt te quoquè dissentientem asserant, si pro me locutus fueris? Quo dicto, statim in aulam ingreditur. Cumque comperisset regem in sacello Missam audire, protinùs pergit illuc, rectaque ad regem se conferens, propiusque ad eum accedens, constāter ei dicit: Da mihi osculum. Cui rex: Non meruisti, inquit. At ille: Immò verò merui, ait: nam via longa veni ad te. Osculum mihi debes: & fortiter trahens eū per chlamydem, debitum extorsit. Subridēs rex, inclinauit se, & osculo eum impertijt. Cumque omnes Episcopi cæterique circunstantes Hugonem de rege triumphantem cernerent, præ stupore non erat vltra in eis spiritus. Videns denique rex cōstantiam viri, & quòd spreto loco Episcopis assignato, iuxta altare humiliter se submisisset, vt immortalem regem liberiùs adoraret: tum etiam quòd minas vniuersaque pericula pro nihilo duceret, eū ex animo venerari cœpit. Pacis etiā symbolum sibi oblatum, primùm Lincolniēsi Episcopo perferri iussit. Propter hunc honorem sancto viro delatum, Dominus ei insignem victoriam paulopòst meritis eius creditur contulisse. Finita verò Missa, Hugo retrò altare duxit regem, vt eum maiore libertate repræhenderet. Cumque sederent pariter, his blandimentis eum aggressus est: Dic quomodò se habeat cōscientia tua. Parochiæ nostræ es, & tremendo iudicio pro te rationem reddituri sumus. Cui rex: Satis, ait, benè mihi conscius sum, nisi quòd inuidia quotidiè torqueor contra hostes regni mei. At Hugo rursùm cum obiurgatione: Et quid est, inquit, quod audio? An nō quotidiè pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graues imponere non formidas? Insupèr & fidem tori te violasse fama clamitat. Num isthæc parua tibi videntur? Ad hanc vocem Episcopi, immò spiritus Dei, qui loquebatur in eo, territus est rex intantùm, vt nec semel mutire ausus fuerit contra eum. Cumque de his & aliis multis prolixè obiurgasset eū, de quibusdam humiliter ille se excusauit: de aliis veniam postulans, emendationem promisit. Reddente etiam Episcopo legitimam rationem coràm rege & omni frequentia, quòd cùm pastor esset, in grauamē ouium suarum consentire neutiquàm debuerit, rex libenter accepit, simul Deo gratias agens, si ab vlteriori repræhensione cessaret. Tandèm vir Dei regi valedixit, & imperterritus ad propria remeare cœpit. Eo autē abeunte, rex conuertens se ad suos: Si omnes, inquit, Episcopi tales essent, nihil aduersùm eos possent, siue reges, siue principes. Dictus est propterea vir sanctus regum malleus, quòd perpetuò de ipsis triumpharet.

Rara sanè & admiranda.

Animi virtus & fortitudo.

Vir sanctus regē obiurgat.

Cap. 20. Fuit verò nō minùs zelosus, contra quoslibet alios pauperum oppressores, Ecclesiasticæq; libertatis violatores, quos indiscriminatim absq; vlla personarum acceptione arguebat, admonebat, & si contumaces persisterent, etiam excommunicationis sententia feriebat. Verè ad nihilum deductus erat in conspectu eius malignus: timentes autem Dominum, quantumcunquè exiles essent, tota deuotione glorificauit. Eiusdē zeli fuit pater eius, itemque duo fratres, qui strenui erant milites, & inprimis iustitiæ tenaces. Sæpius ei scripserunt, & cùm præsentes essent, verbis præsentè hortabantur eum, nè in falsorum fratrum, seu crudelium dominorum persecutionibus animo lassaretur. Asserebant etiam, malle se natum illum non fuisse, quàm contra natales ingenuos oppressoribus libertatis Ecclesiasticæ vel ad momentum degeneri animo cedere. Tota virtute sanctus Episcopus id executus est, nec in præiudicium Ecclesiæ suæ quicquam fieri permisit. Hortantibus quādoq; amicis, vt maioris periculi vitandi causa, in quadam re parui momenti regi contra ius Ecclesiæ suæ consentiret, sic fertur dixisse: Absit, vt personæ laicæ, cuiuscunq; etiam dignitatis & eminentiæ, priuilegium Ecclesiasticæ libertatis infringant. Mihi verò non contingat, vt timore potestatis alicuius, aut formidine difficultatis quantæcunque, ius Ecclesiæ dominæ meæ S. Mariæ, quantum

Zelus eius aduersùs libertatis Ecclesiasticæ violatores.

Psal. 14.

Vide quàm constanter libertatem Ecclesiasticā defenderit.

in

in me est, deperire sinam. Cùm enim sit satis pudendum, dignitates & libertates sanctæ ecclesiæ non augere, quemadmodùm olim nostri fecere maiores: quàm est turpe & probrosum, si ex inertia pastoris à sua integritate decidant, quæ per strenuum dispensatorem augmentari, & in melius provehi debuerunt? Inter micantes gladios, nudo capite sæpiùs stetit imperterritus, & nec ad momẽtum ab obiurgationibus cessauit, vbicunq; res postulare videretur, pro iustitiæ defensione. Aliquandò in mensa, quandoque in ecclesia, sola fidei constantia fregit & superauit tyrannos. A suis etiam derelictus, solus perstitit tam Lincolniæ, quàm in Hollandia Anglicana, atque Normannia, cædens labiis præuaricatores. Cumque gladios vibrassent in caput eius, & tantam in eo viderent fiduciam, confusi abierunt, nil contra manum omnipotentis facere valentes. Quosdam ad minas interdùm procaciter erumpentes, sic voce terrifica non destitit obiurgare: Quid, inquit, vestris viribus vel armis contra manum omnipotentis posse vos confiditis, quãdò nobis etiam indignis & infirmis hæc manus adeò potentia contulit arma, vt eis nulla humana possit æquiparari? Loricas vestras iacula nostra penetrant: enses vestros nõ formido. Nostris verò ensibus nec cassides vestræ, nec thoraces resistere valent. Vos carnẽ, Deo permittente, cæditis: sed animam prorsùs non attingitis. Gladius verò noster & corpus perimit, & morti, non momentaneæ, sed æternæ, eorum, quos percellit, animas addicit. In omnibus hisce tum persecutionibus periculosis, tum arduis negociis tanta fuit animi libertate & securitate, vt nec somnus interrumperetur, cùm tamen alii omnes vsqueadeò timore sæpè agitarentur, vt somnus ab oculis eorum recederet, itemque consilium omne.

Cõtemnit sæpè mortem minitantem.

Cap. 21. Multùm erat intentus ijs, quæ ad Dei gloriam pertinerent, eoq; in cunctis à Domino dirigebatur. Hoc verò præcipuum eius studium fuit, vt sanctorum monachorum & Episcoporum vitas diligenter perlegeret, eisq; pro viribus sese conformaret. Quamobrem etiam vita eius, absoluta quædam norma fuit, siue speculum omnium benè volẽtium monachorum & Episcoporum. Experientia nanque edoctus fuerat, quãto accuratiùs diuina curaret, tanto rerum temporalium successus, disponẽte Domino, faciliùs prouenire. Tanta autem fiducia illi semper inerat erga Dominum, vt non parùm se peccasse fateretur, si vel tenuiter eas obres formidasset, propter quas trepidare & angi solet humana infirmitas. Nocte quadam cùm graues curæ & solicitudines præter morem animum eius distraherent & infestarent, easque præ tumultu earum & importunitate excutere nõ valeret, admodùm cœpit animo perturbari. Sed ilicò ad se reuersus, pectus percutit, grauiter ingemiscit, primo manè cõfessarium accersit, valdè se peccasse pronunciat, quòd non ità, vt decet hominem Christianum, omnem curam suam iactasset in Dominum, sed perindè ac si proprijs adinuẽtionibus fiendum ipsi foret, discruciari & angi inaniter cœpisset. Reuerà tamen in tam periculoso tũ erat itinere, vt si præ curis cauisset, mirum videri nõ debuerit. Compertum est posteà, illa eadem nocte mortuum fuisse Richardum regem. Nec mysterio vacauit viri sancti turbatio tam insolita, tam vehemens.

Ingens eius in Dominũ fiducia.

Cap. 22. Preces canonicas statuto persoluebat tempore, nec induci poterat, vt aut præueniret illud, aut differret. Itaque in magnis etiam tractatibus, sicut quidã ad consultandum siue deliberandum egredi solent, sic ipse immortali regi debitũ laudis oblaturus, simulatquè venisset hora, mox exire solebat. Nihil diuino officio anteponendum Carthusiano more vir fidelis didicerat, quod etiam vsq; in finem exactè seruauit. Contigit, illum aliquandò cum Prælatis quibusdam & clericis per loca infesta equitare. Consultantibus ergò illis, quo pacto imminens periculum euaderent, omnium hæc vna sententia fuit, vt ante lucem surgerent, & iter suspectum in tenebris cõficerent. Surgunt manè, vrgent Episcopum, aiunt non cunctandum, nè à prædonibus capiatur. Quibus ille: Et quò ibimus, inquit, Matutinis precibus nondùm absolutis? Respondent illi: Posteà dicemus illas: iam properandum, nè propter moram capiamur. Tum episcopus: Qui capit, ait, capiat: & qui timet, timeat. Ego hinc non exibo, donèc solito more preces matutinas persoluero. Mira res. Solus episcopus postquàm laudes Deo tractim admodùm obtulit, licèt cum suis per eandem viam equitaret, nil mali passus est: Alii autem, quia prudenter se facere arbitrabantur, nec consilio sancti viri parere volebant, in periculum, quod cauere moliebantur, inciderunt. Quàm verò monasticum spiritum vir sanctus habuerit inter tot turbines rerum mundanarum, ex sequentibus patebit. Venit aliquandò ad domum Arueriam Carthusiani instituti, ea videlicet tempestate, cùm iam pauloantè longum illud iter confecisset, in quo pacem conciliauerat inter Franciæ & Iohannem Angliæ reges, qui Iohannes Richardo successerat. Interrogatus verò de modo initæ pacis, non parùm contristatus, respondit verus zelator ordinis sacri: Rumores audire & referre, etsì licet episcopis, sed monachis nõ licet. Cùm aliquò proficiscens equitaret, adeò cõtemplationi intentus erat, vt præter pilos equi sui nihil cerneret. Itaque famulum ante se equitare voluit, quem vt ductorẽ sequebatur. Quòd si quisquam alius siue de industria, siue à casu intercessisset, mox illum sequebatur, propter nimium internarum speculationum vsum & consuetudinem, nõ animaduertens se viam pariter & ductorem mutasse. Ductor quoquè illius interdùm non mediocriter turbabatur, quòd cùm putaret eum sequi, inter alios oberrantem, multo labore inquirere cogeretur, nec facilè præ turba reperire posset.

Cõtemnit pericula, dum vult Deo satisfacere.

Obserua, quàm sit animus eius vbiq; Deo intentus.

Cap. 23. Singulis annis, vt minimùm semèl æstiuis vacationibus, ad monasterium suum Vuitamiense se conferre solebat. Ibi verò tanquàm in messe fertili, mẽti suæ de spiritualibus prouidit frugibus, quas vbertim illic ipse secuerat. Erant tum illic viri valdè spectabiles, in vitã strenui, in contemplatione sublimes: ijq; blandimenta ei nulla, tanquàm vltra alios Episcopos aliquid haberet sanctitatis, apponebant, sed potiùs admonebant vt videret quantùm adhuc abesset à conuersatione patrum antiquorum. Tãta autem humilitate in omnibus se illis conformabat, vt præter solum annulum nil gestaret, vndè, quòd esset Episcopus, posset animaduerti. Quàm verò grata illi fuerit solitudo Carthusiana, vel indè perpendi potest, quòd summo studio in id incubuit, vt posset se Episcopatu abdicare. A singulis enim Romanis Pontificibus, qui eius tẽpore Ecclesiæ præfuerunt, id humilimè petijt, sed nõ obtinuit: Immò verò tãquàm benè dignus, coactus ab illis est suo munere perfungi. Nuncios etiam & fautores huius rei duriùs illi obiurgantes, cum minis remiserunt, vetaruntque nè deincèps huiusmodi literas ad Apostolicam sedem adferrent. Grauiora quinquè totius prouinciæ negocia ei expedienda delegarunt. Singularem nanque à Domino gratiam acceperat iustum ab iniusto discernendi, ità vt peritissimi iurecõsulti cum admiratione dicerent, nunquàm se talem virum reperisse in decidendis etiam difficilibus subtilissimisque causis, quamuis ille huiusmodi praxim nusquàm didicerat. Gaudebant omnes, qui causas iustas ad eius iudicium afferebãt, certi nimirùm, quòd nec ignauia seduci, nec muneribus aut minis corrumpi

Quotãnis redit ad Carthusiam Vuitamiam.

Admirãda in equo & iniquo cognitio.

vel

vel frangi posset. Spiritus quoquè sanctus, qui hoc ei contulerat donum, sermonem illius atque sententias confirmabat sequentibus signis. Nam cùm rebelles quosdam & contumaces Satanæ tradidisset in interitum carnis, subitò non comparuerunt. Miles quidam propter quoddam mendacium ab Episcopo sancto repræhensus, cùm admonitionem eius paruipenderet, nec se emendare vellet, mox ab illo excommunicatus est: Vsurpabat nanque sibi bona quædam, quæ incitante eum vxore, quòd prolem legitimam non haberet, à veris hæredibus per simulationem alienare conatus erat. Tremenda res. Inuasit eum diabolus nocte sequenti, extorquens subitò animam mendacem. Alius quidam, in eodem scelere ei succedens, cùm lætus & temulentus lecto exciperetur, sopori mortem socians, etiam miserè extinctus est. Forestarius quidā propter facinus plexus anathemate, viri Dei sententiam non metuens, intra paucos dies horribili morte decessit è vita. Quidam Diaconus, liuore impellente, militem quendam nequiter accusans de crimine regiæ proditionis, Hugonis sententia ob spem emēdationis percussus, cùm peccatum suum non modò non vellet agnoscere, sed etiam ab Archiepiscopo absolutionem impetraret, rediensque ad virum sanctum, purgationis, vt putabat, suæ chirographum secum afferret, rursum non obstante mandato, ab illo excommunicatus est. Vt autem Dominus ostenderet, vtrius sententiam approbasset, Diaconum horrendum in modum percussit, nec eum diutiùs viuere passus est. Adolescentula quædam cùm impudenter spueret in faciē sponsi sui, præsente sancto Episcopo, nec veniam petere vellet, à diabolo præfocata expirauit.

Terribiliter puniuntur ab illo excommunicatos.

Cap. 24.

Clericus quidam propter tyrānidem quorundam potētum ius suum, quod ei erat in quadam ecclesia, obtinere non potuit. Pecunijs quoquè ac aliis rebus penè omnibus in curia Romana cōsumptis, iam summa egestate cœpit vrgeri. Audiens verò, sanctum Hugonem oppressorum cōsolatorem pijssimum esse, ad illum tandem venit etiam longè extra fines diœcesis suæ, & cum lachrymis eius auxilium implorauit. Motus ergo vir Dei, omnes excōmunicauit, licèt eius iurisdictione nō tenerentur. Quid plura? Alij in amentiam versi, alij repētina morte extincti sunt; quorundam oculi cum ingenti cruciatu exciderunt, donec legitimo possessori restituta est ecclesia. Alios etiam viros septem quandoquè excommunicauit vir sanctus, quòd furem à cœmeterio dolo abstraxissent, & mox sine dilatione suspēdissent. Timentes verò illi, nè accideret ipsis, quod iam multis euenisse constabat, ad pedes Episcopi pariter venerunt. Sex satisfactione dura illa quidem, sed breui, expurgati sunt: septimus, quia noluit satisfacere, absolutionis gratiam non impetrauit. Tam verò dura fuit ea satisfactio, vt etiā brumali tempore penè nudi furem à patibulo depositum, per longum iter humeris portare, atque in eo, quod diximus, cœmeterio, vndè illum extraxerant, tumulare compulsi sint. Res prorsùs stupenda. Iam septem anni transierant, & ecce redit miserabilis ille, cum lachrymis petens absolutionem: Domine, inquit, postquam sententia tua me percussit, acciderunt mihi mala multa. Gratiam regis continuò perdidi: exulare coactus, ad inopiam redactus sum: corporis molestia cōtabui, plurimisque aduersis casibus subiacui. Sed nè peiora his succedant, dignare (obsecro) vel serò pœnitētem relaxare. Misertus ergò vir pius tantæ calamitatis, quòd ex fortunato & diuite ærumnosus & morbidus factus esset, clemēter eum absoluit, & nè dolorem dolori adderet, mulctam ei mitiorem arrogauit.

S. Hugo oppressorū pijssimus cōsolator.

Nota quid acciderit homini fortunato, à sancto viro plexo anathemate.

Cap. 25.

Miracula per eum plurima, dum adhuc viueret, in eximiæ sanctitatis eius argumētum edita sunt. Claudus quidam cùm cophinum, quo sanctus vir lapides conferre solebat, suis humeris imponi curasset, statim meliùs habuit, breuiq; totus sanatus est: vtq; gratum se declararet pro tanto beneficio, eadem sporta etiam ipse lapides ferre cœpit. Ecclesiā nanque Lincolniensem vir sanctus à fundamentis extruxit nobiliter, & proprijs humeris apportans lapides, & suę deuotioni satisfecit, & subditorum ædificationi. Ciuis quidam Lincolniensis correptus amentia, vix ab octo viris teneri potuit. Adductus ante ad virum Dei, mox dæmone fugato quasi mortuus corruit, nec antequam aqua benedicta perfunderetur, & à sancto Episcopo sanitati integræ restitueretur, aliquatenùs surgere potuit. Mulier quædam duos ei obtulit infantes languidos: qui eius percepta benedictione, statim conualuerunt. Infantulus quidam ferrum acutum manu tenēs, in os more puerorum iniecit, & deglutire cœpit. Mox gutture eius sauciato, tanta sanguinis copia aliquandiu indè manauit, vt vitam pueri mater penitùs desperares. Sed patruus pueri superueniens, consolatus est eā, ità dicens: Nè turberis: certus sum enim non moriturum infantem. In visione nanque vir quidam sanctus mihi ostensus est, qui etiam breui adueniet, vt illum curet. Quod & factum est. Venit Episcopus, guttur tangit, locumq; vulneris Cruce consignauit. Iam enim ... palpitare cernebatur. Eo verò recedēte, mox puer sanguinolentum euomuit ferrum, & sanus apparuit. Quædam fœmina spiritum habens Pythonicum, tanta garrulitate cunctos oppresserat, vt ei silentium nemo posset imponere. Ea cùm viro sancto fuisset oblata, spiritum cum magna arguit indignatione, dicēs: Agè iam, ò infelix, quid nosti diuinare nobis? Ille præsentiam sancti viri non sustinēs, protinùs aufugit. Mulier verò plenè liberata, deincèps taciturna & modesta semper fuit, nō sine grandi admiratione cunctorum, qui factum nouerant. Similiter & alia quædā energumenis à pessimo quodā ac improbissimo incubo erepta creditur. In villa quadam misere à dæmonio quidam vexabatur. Accidit tum per eam villam Episcopum quendam iter habere. Cumque esset iuxta locū, vbi dæmoniacus ille circunstante populo custodiebatur, accurrunt vndiquè, rogant Episcopum, si quo modo præsidiū vllum inueniant apud illum. Ponunt ante pedes eius infirmum, si fortè manum velit imponere, & spiritui comminari. Sed mercenarius ille, cum vidisset dolorem esse vehementem, præ pauore totus contremuit, equumque calcaribus vrgens, abire festinauit. At pio præsule Hugone nō diu post per eandem equitante viam, accurrunt iterum vicini, precantes auxilium opportunum illi, quisis iuuare non poterat. Itaq; vir sanctus nō fugam iniit, sed protinùs de equo descendens, velociùs accurrit. Vidensque dolorem atrocissimum, nequaquam territus expauescit, sed spiritu fremens, ad bellum se comparat. Proh nefas, inquit, hæc vtiquè non rectè se habent. Quid amplius? Fusa oratione, lectoque Euangelio, In principio erat verbum, in aures patientis, vir Dei sedenter absorbuit. Mira res. Hostis, qui tanta crudelitate sæuierat ante Hugonis aduentum, quique non cachinnis eius orationes comminationesque exceperat, iam illo recedente, quasi iniectis vinculis eum post se traheret, ab homine exijt, nec ausus fuit ampliùs introire in illū. Quod cernentes qui aderant, ... præ gaudio fundentes lachrymas, Deum in sancto suo mirificè collaudantes, experti palam in homine illo, quam dispares sint etiam Episcopi.

Termudis claret miraculis.

Sanat dæmoniacū.

Infantem moribundum curat.

Iohan. 1

Hominem miserè liberat dæmone.

Cap. 26

Oratione sua vir sanctus ignem compescuit, nè tantum vastaret, quantùm timebatur. Ante vltimum eius recessum à Vuictamia, placuit Domino etiam in conspectu fratrum glorificare illum: quod tamē non pro-

pter

pter infidelitatem illorum arbitramur factum, sed vt tanti viri sanctitas animis eorum arctiùs affigeretur. Quasi enim vltimum vale eis diceret, non tantùm sermone, verumetiam opere, sacræ orationis virtutem illis commendauit. Domus quædam straminea illic erat, quæ igne arrepta, flammas in altum misit, cunctis circunquaquè ædificijs incẽdium parans. Expauit ea re vir sanctus, & matutinale officium, quod iam inchoauerat, intermittens, contra ignem salutiferæ Crucis signum edidit. Cumque periculum ineuitabile, nisi Dei clementia prohiberet, impendere cerneret, mox ante aram se prosternens, orationi se dedit, indè nequaquàm surgens, donèc flãmam tepuisse, domumque illam absorptam esse audiret. Omnes igitur Deum laudantés pro gaudio duplicato, quòd & cætera illæsa mansissent ædificia, & à diuturno metu, qui iam euenerat, liberatos se viderẽt, Episcopus aiebat: Benedictus Deus, qui non solum præsentem hac in re timorem nostrum consolatus est, sed & futuri metus solicitudinem omnem sub nostra tandèm præsentia amputauit. Quo in facto, sicut & in multis aliis, sancto Martino par fuisse probatur.

Precibus sopit incẽdium.

Cap. 27. Quanta autem deuotione fuerit erga reuerendissimum altaris Sacramentũ, ex hoc solo satis perpendi potest, quòd crebrò pius Dominus in forma speciosissimi pueruli, sacrificanti illi visibiliter apparere dignatus est: quod quidem religiosis quibusdam personis diuino nutu non raró intueri cõcessum fuit. Quid autem ipse senserit de quibusdam miraculis, quæ circa idem præcipuè venerandum feruntur contigisse sacramentum, res, quã dicturi sumus, declarabit. In villa quadam sacerdos erat valdè dissolutæ vitæ, quem hoc ordine diuina bonitas ad pœnitentiam vocauit: Celebrans ille Missarum solennia, manibus cœpit indignis regem tractare maiestatis. Cumque ad illum venisset locum, vbi hostia frangẽda erat, sanguis protinùs emanauit. Territus ille, vitã mutauit in melius, cunctisq; audire volentibus factum publicauit. Accidit autem, beatum Hugonem per eam villam iter facere, sacerdotemque accersitum, non propter miraculum, sed ob vitæ sanctitatem, de quibusdam spiritalis vitæ studijs interrogare. Tanta enim pœnitẽtiæ asperitate pristinam vitam iam correxerat, vt sanctũ eum fama cunctis proclamaret. Cumque sancto Episcopo narrasset prodigium, quod ipsi acciderat, hortatus est eum, vt cruorem ipsum tanquàm veritatis testem inspiceret. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò famulis suis idem suggerentibus, itá fertur respõdisse: Habeant ipsi signa infidelitatis suæ. Nobis autẽ, qui verè credimus sub speciebus sacramentalibus verum corpus & sanguinẽ Christi contineri, signa quid proderunt? Quosdam etiam abire volentes, vt viderent, duriùs obiurgabat, quòd non deuotione, sed curiositate id facerent. Siquidem scriptum nouerat: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed hoc vulgo persuadere quis poterit? Quinimmò videmus eos tanta diligentia ad huiusmodi confluere: qui si perfectã haberent fidem, magis vtiquè ab his se elongarent.

Christus ei sacrificium facienti sæpè apparet.

Veritas corporis Christi in Eucharistia.

Iohan. 20. Curiositatem reprehendit nõ pietatem.

Cap. 28. Post longa tandèm huius vitæ certamina, cùm iam tempus aduentaret transitus eius ad patrem, acri febre corripitur. Morbo autem ingrauescente, sæpiùs orando hæc verba repetebat: O pie Deus, requiem præsta nobis. Bone Domine, Deusque verax, dona tandèm nobis requiem. Quod quidam de adstãtibus audiens, quasi pro cõsolatione dixit ei: Iam Domine quiesces. At ille: O verè, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo iudicij die requies inconcussa donabitur. Dicẽte rursùs eopso, illum diem ei futurum, Deo volente, iudiij diem, quo esset è vita decessurus, cum magna fiducia dixit: Nõ rectè sentis. Nõ enim iudicii, sed gratiæ & misericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cùm adhuc esset incolumis, & mentio fieret de mortis horrore, dicere consueuerat: Malè profectò nobiscum ageretur, si nunquàm mori deberemus. In omni ægritudine sua, quamuis violentissimè torqueretur, inuicto semper permãsit animo, itá vt iret & rediret à lectulo, quocunq; esset necesse. Stupefacti ea re medici, dicebant: Reuerà spiritus hominis huius sustentat imbecillum corpus eius. Adstans quidam de præcipuis amicis illius, sic hortabatur eum: Quãdoquidem, inquit, domine, multo tempore tum ordinarius, tum etiam delegatus permultorum iudex fuisti, diligẽter, oro, studeas nedùm generatim, sed etiã speciatim confiteri, quos & quot priuato amore vel odio, aut promoueris, aut depresseris parùm iustè. Respondit ille: Odio, seu amore, sed nec spe quidem vel timore personæ vel rei cuiuscunque, a veritate iudicii me vnquàm exorbitasse, penitùs memor non sum. Si autem de recto deflexi, hoc vel propriæ ignorantiæ, aut certè assistẽtium culpa accidit. Ad verba nanque sua tantam semper adhibebat cautionem, nè quid contra veritatem proferret, vt nedum in dubijs, sed etiam in certissimis frequenter hanc adijceret appendicem: Sic modò nobis occurrit. Eadem per omnia cautela in literis, sigillo ipsius muniendis, ille veritatis amator semper vtebatur. Admonitus etiam, vt testamentum pro more faceret: Tædet me, inquit, huius consuetudinis, iam passim in Ecclesiam introductæ. Nec habui quicquam, nec habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam suscepi. Attamẽ nè fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor possidere.

Cap. 29. Orationi deincèps mẽs eius potiùs intẽta fuit, mortemq; vicinam prædixit, seq; inũgi voluit. Eodẽ die, quo Episcopus consecratus fuerat, etiam sacramentum extremæ Vnctionis percepit, puta ferijs B. Matthæi Apostoli & Euangelistæ. Ante illum diem nunquàm sacramentũ hoc percipere voluit, quamuis crebrò lethaliter laboraret. Disponente tamen Domino, vsque ad decimumseptimum Nouembris diem mors illius dilata est. In quo spatio multas proposuit adhortationes ipsum visitantibus, salutariaque dedit consilia in negociis opportunis. Archiepiscopus quoquè ad eum veniens, humiliter veniam petiit, quòd multas ei præter fas persecutiones excitasset. Cui vir sanctus, lætatus pœnitentia eius, alacriter respondit: Libenter ignosco. Quòd autem sæpè te reprehendi, non me pœnitet: sed quòd id crebriùs non feci, id potiùs doleo: Vidi nanq; secularibus negocijs animum tuũ plùs satis implicari, iacturamque non paruam in subditis tua negligentia fieri. Cùm iam autem ille, quem diximus, Nouembris dies propinquasset, lachrymantibus filiis dixit, vt funeri necessaria præpararẽt. Facto denique in se spiritu Dei, mala grandia futura prædixit & regi, & regno, inprimis autem Clero. Dicebat proindè libenter se velle mori, nè tanta cerneret dissidia. Et hæc quidem omnia mox ab eius obitu, sicut prædixerat, euenerũt. In quo, sicut & in aliis multis apertissimè videre licet, eum prophetiæ spiritum habuisse. Decimoseptimo Nouembris die, cùm sentiret vires sibi magis magisque deficere, iussit accersiri monachos & clericos in obsequiũ funeris sui. Et quia Episcoporum nullus interesse poterat, ordine instruxit eos, quemadmodùm funus ipsum curare deberent. Iussit quoquè, vt non Londoniæ, vbi ægrotare cœpit, humaretur: sed vt Lincolniam trãslatum in primaria æde sepelirent. Concilium nanq; vniuersale totius regni Lincolniæ celebrabatur, ad qđ Episcopi omnes cõuenerant. Ipse autem interrogatus, num interesse vellet, respondit: Etiam. Id verò quomodò accipi voluerit, ex sequentibus patebit. Ad uesperan-

Sacramẽtũ extremæ Vnctionis percipit.

Multa mala sub obitum futura prædicit.

te

...te ergò die, vir pius & misericors, sciens quia venit
2 Cor. 1. hora eius, vt trãseat ex hoc mundo ad patrem totius consolationis, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: cernensque ubertim flentes charissimos filios, suauissimis eos sermonibus consolari nitebatur. Dexteram etiam capitibus singulorum diutius imponens, Deo & verbo gratiae eius eos omnes commendauit. Deinde deficiente uoce, cùm rogarent eum, ut Dominum pro idoneo pastore deprecaretur, tandem respondit: Deus id faciat. Quo dicto, pauimentum coram eo nudatur, & cinere benedicto in Crucis formam sparso, Côpletorij preces inchoauerunt. Cùm autem versum illum audisset, Clamauit
Psal. 90. ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum. imponi se cineri poposcit. Psallentibus illis festinantius, vultu placidissimo spiritum sensim colligebat, quem tûc in manus conditoris tradidit, cùm illud Simeonis canticũ
Luc. 2. inciperetur, Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. Obijt circa annũ Domini millesimum ducentesimum, cùm iam sexagenarius esset, deinceps in sabbato pacis aeternae quieturus. Tenuit cathedram episcopalẽ annis quindecim, & quinquaginta & octo diebus.

Felicissime vir pyssimus in caelos è corpore proficiscitur.

Cap. 30. De felici transitu eius & gloria immarcescibili reuelationes multę diuersis Deo deuotis hominibus obtigerunt. Quidam etiam ex ijs, qui familiarius ei assistebant, cùm adhuc uiueret, anaius nimium post eius obitum de statu eius, in oratione raptus, tali uisione certior factus est: Apparuit ei sanctus Hugo tanquàm in praeclaro loco residens, gloria mirabili sublimatus. Audiuit etiam cantica suauissima, cuiusmodi in terris nunquàm audita essent: Cumque uisionem illam admiraretur, & prae pauore loqui non auderet, dixit ei sanctus Hugo: Non te solicitum esse decet de statu meo. Cantica melliflua, quae audis, ab hora illa, qua discessi à uobis, nunquàm mihi defuerunt. Deindè eũ comiter instruxit de quibusdam perplexis conscientiae scrupulis, quos antea nunquàm potuerat eacutere, nec satis ab aliquo de ijs edoceri. Itaque tanquàm in testimonium uisionis eius, deinceps illam non sensit animi perplexitatem. Reuelatum etiam diuinitus fuit cuidam deuotae personae, quemadmodum pedo suo uir sanctus arrogantem quendam Episcopum in dorso percussisset, quòd ad cathedram Ecclesiae eius nõ studio boni operis, sed inanis gloriae desiderio adspiraret: qui eadem hora spiritum exhalauit.

Visio cuiusdam de eius beatitudine.

Cap. 31. Videntes autem capellani eius, mortuum eum esse, funus sacratissimum, sicut eis praeceperat, curare coeperunt. Cumque lauarent corpus exanime, lacte candidius foris apparuit: intùs uerò, uitro purius cernebatur. Faciem cum manu dextera perungentes balsamo, reliquum corpus aromatibus condierunt: uestibusque sacris pignus uenerandum ornâtes, loculo imposuerunt. Quibus omnibus ritè peractis, cum magna celebritate & miraculorum gloria, ad sedem propriã deportatum est. Nã postquàm fama sanctissimi obitus eius inter populares percrebuit, tanta hominum undique confluxit multitudo, prosequẽtium sacrum funus, ut non parua iter accelerantibus remora objiceretur. Deuotio etiam populi toto illo itinere adeò cõtinuata est, ut nia quisquã sui proximi recordaretur. Tetigisse feretrum, palma suprema fuit. Quibus uerò hoc denegabatur, ij conspexisse procùl & adorasse, nõ uile trophaeum ducebant. Fortiores deuotissimè supponebant humeros ad portandum, tametsi nulli, nisi ad breue spatium, id priuilegij concessum fuit. Per uices enim, & quasi certatim ad portandum irruebant, cogentes priores, ne quid ultra id, quod praesiũ esset, ea in se sibi usurparent. Succedentibus autem si

Corpus eius exanime qua le visum sit.

bi uicissim turbis, uenerunt in occursum sacri funeris etiam duo reges, Iohannes Angliae, & alter Scotiae, cum Archiepiscopis & Episcopis, Abbatibus, Comitibus & proceribus multis: qui cùm sperarent in deferẽdo sacro corpore aliquid se priuilegij habituros, bumeros deuotè supposuerunt. At tamen pro desiderio religiosi propositi non côtingit eis. Irruête enim vulgo, nouisq; portitoribus praeparatis, cùm vim populi ferre nõ possent, cesserunt viri tam sublimes, quanuis inuiti. Scotiae quidem rex propter nimiam lachrymarum vim & copiam, propius accedere nõ potuit. Impensè tamque amauerat illum hominem Dei.

Obserua viri sanctissimi funus qui viri prosecuti sunt.

Cap. 32. Sexto autem die vrbem Lincolniẽsem ingressi, reliquias sacras in summam pertulerunt aedem, vbi magna fuit populi frequentia, donèc humatum esset pignus preciosum. Officium deniquè exequiarum tanta celebritate peractum est, vt Episcopi lectiones, Abbates versus recitarint. Fuerũt enim in exequijs illis reges duo, Archiepiscopi tres, Praesules quatuordecim, Abbates ampliùs centum, Comites proceresq́ue plurimi. De reliquis inferioris status & vulgo, nullus certus facilè iniri possit numerus. Sicsic placuit remuneratori omnium bonorum, glorificare seruum suum, fidelem, qui totiès erga sepulturam aliorum solicitus fuerat. Impleuit quoquè promissum suum vir sanctus, quia etsi viua voce, vti solebat, negocia concilij non curauit, morte tamen sua totius ecclesiastici status regimen mirabiliter illustrauit. In medio tamque sacratissimae synodi emortuum corpus eius prophetauit. Clericus quidam praecellenti ingenio, cùm vidisset quae fiebât, raptim hos versus composuit, & ad pedes sacri funeris collocauit:

Pontificum baculus, monachorum norma, scholarum
Consultor, regum malleus Hugo fuit.

Epitaphiũ eius.

Cap. 33. Per totum autem illud lõgum iter sex dierum, & antequàm sepeliretur corpus sancti põtificis, multa praeclara miracula per seruum suum Dominus efficere dignatus est. Deniquè diuina non cessarunt beneficia ad monumentum eius, etiam post illius honorificam sepulturam, in testimonium eximiae sanctitatis. Candelae accensae, quae ante funus portabantur, nec vento, nec pluuia poterant extingui, cunctis, qui aderant, adspicientibus & stupentibus. Cuiusdam Bernardi brachium fractum, ab Episcopo sancto reformari per visionem illi ostensum est. Itaque expergefactus, illud planè redintegratum respexit, dolore sopito. Quidã vir pius, orãs ad feretrum sancti Hugonis, vt dissolui & esse cum Christo mereretur, sequenti nocte, rebus suis benè constitutis, bona morte decessit. Hoc autem vir sanctus dicere solebat: inter maxima miracula numerandum, si cui meritis sanctorum in paradisum ingredi contingeret, cunctis periculis exclusis. Mulier quaedam caeca, ad primum sacri corporis contactum, oculorum lumẽ recepit. Fur quidam cùm crumenam pecunia refertam abstulisset à latere cuiusdam foeminae orãtis ad corpus sancti Hugonis, miraculosè protinùs caecatus est. Sentiens ergò diuinã vltionem, & ipsum publicè accusauit, crumenam reddidit, & visum recuperauit. Miles quidã, cuius brachium cancer planè corroserat, ad corpus sancti Hugonis sanatus est. Puer quidam vita functus, meritis illius reuixit. Vir quidam languidus, à medicis desperatus, ad sanctum beati viri sepulcrum venit, moxque sanus & incolumis surrexit. Deniquè non longo temporis spatio à sepultura preciosi thesauri, intra paucos dies ad monumentum eius, sex paralytici sanitatis beneficium adepti, tres caeci illuminati sunt, muti duo loquendi facultatem receperunt. Duo quoquè contracti, pristinae sunt firmitati restituti, & hydropica foemina eius meritis curata est. Mulier quaedam cùm quatuor fecisset

Multa fiunt miracula.

Insigne miraculum.

Caeca videt

Gemmã in fure miraculum.

Puer mortuus excitatur.

cisset abortus, admonita est ab ancilla sua, vt puerulum cereum sancto Hugoni offerret. Quod vbi fecit, nō abortiuit vnquàm, sed sex incolumes pueros enixa est. Sunt & alia permulta illustria miracula, quibus sanctum suum Dominus mirificauit. Hæc pauca interim breuitatis studio cōmemorasse sufficiat in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui viuit & regnat in infinita seculorum secula, Amen.

Sacrum eius corpus eleuatur & transfertur.

Porrò anno Christi millesimo ducentesimo octogesimo, qui fuit à beati viri obitu ferè octogesimussextus, Octobris sexto die, sacrum corpus eius eleuatum atq; translatū est, cùm iam antè ab Honorio III. Pontifice Maximo in Sanctos relatus esset. In hac autem eleuatione quasi integrum repertum est corpus eius: loculus verò, in quo illud repositum fuerat, magnā purissimi olei copiam exhibuit: habitus quoquè monasticus, quo vir sanctissimus, dum viueret, vsus erat, & in quo post obitum sepulturæ mandatus fuerat, integer inuentus est. Cumque sanctissimum eius caput, (quod à corpore separatum, posteà auro, argēto & gemmis inclusum est) Oliuerus Lincolniensis Episcopus in manibus reuerenter teneret, ex eius maxilla non parùm olei distillauit. Tandèm sacrum corpus in theca auro, argento & preciosis lapidibus ornata, reconditum est, ipsaque theca loco congruo satisque sublimi, è marmore structo, honorificè collocata est, nō longè à sanctissimo eius capite, quod iuxta altare beatissimi Iohannis Baptistæ in Lincolniensi ecclesia reposuerunt. Huic verò trāslationi præter regem & reginā Angliæ, itemq; Nauarræ, multosq; regni proceres laicos, etiam duo Archiepiscopi, multi Episcopi, Abbates plurimi, compluresq; alij interfuerunt: indictumq; est, vt eius translationis annua celebritas, deincèps tota diœcesi Lincolniensi haberetur.

Nota de corpore eius et habitu incorrupto, itemq; de oleo.

MARTYRIVM SANCTI ROmani Martyris, ex Ecclesiasticæ Historiæ Eusebij Cæsareensis Lib. 8. Cap. 12. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

NOV. 18 *S. Romanus Diaconus.*

ROMANVS, Palæstinus genere, Ecclesiæ Cæsareensis Diaconus & exorcista, cùm pariter Antiochiæ in ecclesiarum vastatione fortè versaretur, complures viros simul cum vxoribus & liberis aceruatim ad idolorum delubra properantes, & ijsdē hostias immolantes intuitus, spectaculū neutiquàm tolerandum arbitratus est: & propterea singulari pietatis studio incensus, accedit propiùs, & magna voce exclamans, eos grauiter redarguit. Qui propter hoc tā audax facinus præhensus, generosissimus, si quisquam alius, testis declaratur veritatis. Nam cùm iudex mortem illi ignis incendio infligendam pronunciasset, ille vultu hilari & animo maximè læto, sententiam lubens amplexatus, ad supplicij locum abducitur. Deindè vbi alligatur ad palum, & dum ligna illi circuncirca coaceruabantur, & hi qui incenderent rogum, Imperatoris iam præsentis sententiam expectabant, clamauit: Vbi, mihi ignis, quæso?

Obseruatus zelum.

Hæc locutus, accersitur ad Imperatorē, quò nouū & inusitatum genus supplicij sustineret, vt lingua nimirum illi amputaretur. Quod fortissimè perpessus, rebus omnibus declarauit, diuinam vim illis, qui aliquid pro pietate subeant acerbitatis, opē semper apportare solere, cùm labores & ærumnas alleuando, tū animi alacritatem firmè corroborando. Iste enim simulatquè nouum illum supplicij modum intellexit, præ generosa animi alacritate, neutiquàm obstupefactus, lubens extendit linguam, & paratissimo animo eam lictoribus quasi instructè præbet. Post quod supplicium in vincula coniectus, longinquo temporis spatio ibi afflictatus, tādèm cùm vigesimus annus regni Imperatoris aduentaret, (quo ex decreto concessum erat, vt libertas omnibus, qui in vinculis vbiquè constricti tenebantur, palàm prædicaretur) solus iste in cōpedibus iacens, vtroq; pede ad quintum foramē distracto, laqueo collo circumiecto strangulatus, martyrio demùm, sicut ei erat in optatis, decoratur.

Lingua ei amputatur.

Diù manet in carcere.

Strangulatur.

ITEM SANCTI PATRIS NOstri Iohannis Archiepiscopi Constantinopolitani, cognomento Chrysostomi, Encomium eiusdem martyris, vt habetur in Simeone Metaphraste.

RVRSVS martyrum memoria, & rursùs dies festus & celebritas spiritalis. Laborarunt illi, & nos lætamur. Decertarunt illi, & nos exultamus. Illorum est corona & cōmunis gloria illorum sunt præmia & certamina, & totius Ecclesiæ gloria, decus & gloriatio. Et quomodò, dicet quispiam, posset hoc fieri? Quòd partes & mēbra nostra sunt martyres. Quoniam siue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue glorificatur vnum membrum, cum eo lætantur membra omnia. Caput coronatur, & reliquum corpus exultat. Fit vnus victor in ludis Olympicis, & totus gaudet populus, & cum magnis eum excipit laudibus. Si autem in Olympicis certaminibus, qui nihil ad illos sudores contulerunt, tanta fruuntur voluptate: multo magis hoc fiet in athletis pietatis. Nos sumus pedes, martyres autem caput. Sed nō potest caput dicere pedibus, Vestri nō egeo. Gloriosa sunt membra, sed gloriæ excellentia non facit alienationem à coniunctione, quę est cum reliquis partibus. Tūc enim fiunt maximè gloriosa, quandò nō abruperint eam, quæ est nobiscum, coniunctionem. Nam oculus quoquè, cùm sit reliquo toto corpore splendidior, suam tunc conseruat gloriam, quandò non abscinditur à reliquo corpore. Et quid dico de martyribus? Si enim Dominus noster Christus non erubuit fieri nostrū caput, multo magis ipsi esse nostrū caput nō erubescunt: habēt enim, quæ egit radices, charitatē. Solet autē charitas coniungere ea, quæ sunt disiuncta, & de meritis non admodùm accuratè inquirit. Quomodò ergò Ipsi cum nobis peccantibus dolore simul afficiuntur, ità etiam nos simul cum eis lætamur in rectefactis. Sic etiam iussit Paulus, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.

Nota festū martyrum.

1. Cor. 12

Ibidem.

Rom. 12.

Sed flere quidē cum flentibus, est valdè facile: gaudere autē cum gaudentibus, nō itidèm. Faciliùs enim dolemus cū ijs, qui sunt in calamitatibus, quàm gaudemus cum ijs, quibus sunt res secundæ. Nā illic quidē ipsa natura calamitatis potest vel lapidem flectere ad cōmiserationē: hìc autē in rebus prosperis inuidia eū, qui nō valdè philosophatur, nō sinit effici socium voluptatis. Nam quomodò charitas cōiungit ea, quæ sunt diuisa: ità etiā inuidia diuidit ea, quæ sunt vnita. Quāobrèm rogo vos omnes, studeamus gaudere cū ijs, qui rem rectè gerunt: vt animā expurgemus ab inuidia. Nihil enim ęquè expellit hunc morbum grauē & curatu difficilem, atquè gaudere cum ijs, qui viuūt in virtute. Audi quàm sit Paulus summus in his vtrisque: Quis, inquit, infirmatur, & ego nō infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Non dixit, Et ego non molestia afficior: sed, Ego non vror, dixit: vrendi verbo

Inuidētia dira pestis.

Gratulādū aliorū rectè factis.

2. Cor. 11.

bo, ostendere volens summum dolorem. Et rursùs ad
1. Cor. 4. alios scribens, dicit: Sine nobis regnauistis: & vtinam
regnauissetis, vt nos quoquè simul uobiscum regna-
1. Thess. 3. remus. Et rursus: Nunc viuimus, si uos statis in Domi
no. Vide quantoperè studebat, vt res fratrum rectè
se haberent, qui nec se viuere quidem existimabat, si
illi non essent salui. Homo, qui fuerat raptus ad ter-
tium cælum, & delatus in paradisum, & qui fuerat
2. Cor. 12 particeps mysteriorum ineffabilium, & tantam apud
Deum assecutus fuerat fiduciam, illorum bonorum
sensum non valdè accipiebat, nisi etiam vidisset fra-
tres secum esse saluos. Sciebat enim apertè, sciebat
charitate nihil esse maius, neque quod sit cum ea cō-
Nihil charitate præstabilius. ferendum: nec ipsum quidem martyrium, quod est
summa bonorum. Nam charitas quidem, etiam abs-
que martyrio, facit Christi discipulos: martyrium au
tem sine charitate, non potest hoc facere.

Ioan. 13. Vndenàm hoc sciri potest? Ab ipsis Christi uerbis.
Dicebat enim discipulis: In hoc cognoscent omnes,
quòd mei discipuli estis, si vos inuicem diligatis. Eccè
charitas sine martyrio facit discipulos. Quòd autem
martyrium sine charitate non solùm non facit discipu
los, sed nec prodest quidem quicquam ei, qui id susti
1. Cor. 13 net, audi Paulum dicentem: Si tradidero corpus
meum, vt comburatur, charitatem autem non habeā,
nihil mihi prodest. Propterea hunc sanctum maxi-
mè diligo, qui hodiè nos congregauit, beatum (in-
quam) Romanum, quoniam cum certamine & marty
rio, magnam quoquè ostendit in Christum charitatē.
Quamobrèm ei quoquè sancta lingua fuit amputata.
Etenim hoc quoquè par est examinare, quanam de
causa non ad alia vtiquè tormenta, supplicia & cru-
ciatus eum deduxerit diabolus, sed linguam ei absci-
dit. Non enim hoc fecit temerè, sed cum maxima ma
Diabolus malefica bestia. litia: est enim mala & malefica hęc bestia, & omnia fa
cit & mouet aduersùs nostram salutem. Agè ergò e-
xaminemus, curnā processit ad linguæ ei' amputatio
nē, paulò altiùs deducētes oratione. Sic. n. sciemus &
Dei benignitatē, & martyris tolerantiā, & diaboli ma
lignitatē. Et cùm Dei q dem didicerimus benignitatē,
Domino agemus gratias: martyris autem cognita pa-
tientia, imitemur conseruum: intellecta autem diabo
li malitia, omninò auersemur inimicum. Propterea
enim dedit nobis Deus clemens & benignus nosse
eius machinationes, vt eum magis odio habentes, fa
ciliùs superemus. Quòd enim cognosci possint ea,
quæ mente agitat, audi quid dicat Paulus de eo, qui
2. Cor. 2. fuerat fornicatus, scribens ad Corinthios: Confirma-
te in ipsum charitatem, nè circumueniamur à satana.
Non enim quæ mente agitat, ignoramus. Quænam
est ergò causa, propter quam ei linguam amputauit?
Ecclesia persecutiones. Patiamini, o dilecti, me rem paulò altiùs narrantem.
Graue bellum fuit aliquandò excitatum aduersùs
Ecclesias, non barbaris facientibus incursiones ad-
uersus ciuitates, nec vllis alienigenis, sed iis, qui vide
bantur præesse huic nostro terrarum orbi, & barbaris
& hostibus & Tyrannis omnibus crudelius, & imma-
nius vtentibus iis, qui eorum parebant imperio. Non
solum enim libertas, & patria, & pecuniæ, & præsens
vita tunc veniebant in periculum: sed regnum cęlo-
rum, & bona, quę sunt iustis reposita, vitaq; immorta
lis & Christi confessio. Nec solum graue bellum, sed
Galat. 4. nouus quoquè modus excogitatus fuit captiuitatis.
Non enim ea, quę hic est, ciuitate expellebant, sed su
perna Hierusalem, quæ est libera, priuare conaban-
tur, & cogebant vnumquenque animas sacrificare in
altaribus, & suum abiurare Dominum, & se dæmonū
subiicere tyrannidi, perniciososque, & nostræ salu-
tis hostes, colere dæmones, quod mille mortibus, &
quauis gehēna erat grauius & intolerabilius genero-
sis animis & Christi amantibus. Tunc tunc, cùm multi *Romani præclara virtus, fortitudo, & sapientia.*
essent submersi, & fluctus in altum tolleretur, & mul-
ti nauem frangerēt, beatus hic Romanus in medium
eorū accedens, non statim considerauit, quemadmo-
dùm se traderet periculis: sed eos priùs, qui timue-
rant, qui lapsi erant, qui suam salutem prodiderant,
collegit, animauit, vt prælium instaurarent effecit: eos
quidem, qui lapsi erant, erigens: eos antè, qui stabant,
confirmans, precibus, exhortationibus, & cōsiliis, de
futuris & de præsentibus rebus multùm philosophās:
ostendens has esse ad tempus, illas autem perpetuas:
præmia opponens laboribus, coronas tormentis, bra-
uia doloribus: docens quænam sit quidem vita præ-
sens, quænam autem futura, & quantum intersit inter
vtranque, & quòd mori omninò sit necesse: &, si non
hoc modo vitam finierint, omninò coacti lege natu- *Multos sua oratione confirmat.*
ræ, paulopòst discedēt ab his corporibus. His & simi-
libus exhortationibus beatus ille manus erexit disso-
lutas, confirmauit genua debilia, fugientes reduxit,
metum expulit, angorē exegit, eis animum addidit,
audacesq; effecit & cōfidentes. Pro capreis & ceruis
eos effecit leones, magnā vim spirantes: Christi exer-
citum instruxit & exercuit: ignominiam nostrā con-
uertit in capita hostium.

Cùm ergò vidisset diabolus repentè tantam fuisse
factam mutationem: & qui nudiustertiùs eū timebant
& contremiscebant, se audacter in eum gerere, & ip-
sum irridere, adeuntes pericula, prosilientes ad sup-
plicia: & cùm cognouisset authorem, omnibus dimis-
sis, in illum deincèps omninò virus suum inspirauit, *Malitia diaboli.*
omnem vim suam & insaniam mouens in hoc beatum
caput. Et quid facit? Considerate malitiam. Non eum
duxit ad tormenta, nō eius caput abscidit: eum enim
docuit tempus pręteritum, hæc omnia fuisse facta te-
merè. Non solùm enim non retardauit animi alacrita
tem eorum, qui crediderant; sed etiam magis auxit, *Martyrū ad patiendum pro Christo alacritas.*
eamque effecit maiorem & vehementiorem. Carbo-
nes, inquit, substernebant: illi autem currebant, tan-
quàm ad rosas. Ignem accendebant: illi verò tanquàm
in fontes aquarum frigidarum seipsos proijciebant.
Latera cædebant, & profundos in eis sulcos faciebāt,
& riuos sanguinis deducebant: illi autem gloriaban-
tur, tanquàm auro omni ex parte circunfluētes. E pre
cipitiis iacebant, & in mare demergebant: illi verò
non tanquàm in profundum descendentes, sed tan-
quàm in ipsum cælum ascendentes, ità affecti erant,
exilientes & exultantes, & tanquàm in sacra pompa
choreas ducentes, & ludentes in prato herbeido. Ita
arripiebat vnusquisque cruciatus, non tanquàm cru-
ciatus, sed tanquàm vernos flores carpentes, & coro-
nas contexentes, & insigni animi sui alacritate meos
præueniebant cruciatus. Quid ergò, inquit, nunc fue-
rit agēdum? Abscindam'ne eius caput? sed fit id, quod
habet in votis, & discipuli per facta maiorem acci-
piunt adhortationem. Sæpè enim eos admonuit, hanc
mortem, quę est ad tempus, non esse mortem, sed mi-
grationem & requiem: oportere decessum despice-
re, & solam complecti animā. Si ergò caput abscide-
ro, & forti animo tulerit, quod acciderit, ipsos per fa
cta docebit apertiùs, quòd mortem sic oportet despi-
cere: & eorum magis eriget spiritus, & mortuus eis
inspirabit maiorem animi alacritatem. Propterea er-
gò linguam amputauit, vt priuati voce, qua fruebā-
tur, martyris discipuli, & defecti eius admonitione,
fierent timidiores, & ad priorem redirent angorem
& dubitationem, nō habentes, qui eis animum adde-
ret, neque qui excitaret & armaret. *Mat. 14.*

Considera autem mihi diaboli malitiam. Herodes
quidem abscidit caput Iohannis: hic autem nō caput,
sed solùm linguam. Quamobrèm? Si abscidero caput,
inquit,

inquit,& fuerit mortuus,recedet non videns interitum suorum fratrum:ego autem volo eum facere testem lapsuum & calamitatis suorum militum, vt dolore enecetur,videns quidem labentes, non potens asit manum porrigere,& nō ualens eis,ea,quæ prius, consulere,ei voce execta simul cum lingua. Sed qui comprehendit sapientes in sua astutia, inuentum cōuertit in eius caput:& non solùm non priuauit eunsilio,sed eos etiā magis fecit frui adhortatione, & esse spiritaliores doctrinæ participes. Nam cùm hoc obtinuisset diabolus,uocatur deexterò medicus ad sectionem,& fit lictor pro medico: non id corrigens, quod morbo laborabat:sed id,quod erat sanum, corrumpens. Et cùm linguam exemisset, non potuit simul cum ea vocem eximere:sed carnis quidem abscisa fuit lingua: virtus autem diuinæ gratiæ aduolauit ad os beati Romani:& natura quidem amisit suū membrum,ferro id exigente: Dei autem gratia non siuit vocem cum ea excidere. Vndè etiam deexterò discipuli fruebantur magis spiritali doctrina, non humana voce,cuiusmodi prius,verba audientes: sed diuina quadam & spiritali, & quæ nostram superabat naturam: & supernè quidem omnes concurrebant Angeli,infernè verò homines, vnusquisq; os sine lingua videre cupientes, & audire sic loquens. erat enim re vera admirabile, & præter opinionem, diabolo quidem magnum afferens dedecus, magnam autem martyri gloriam, discipulis uerò plurimam consolationem,& magnum argumentum patientiæ. Hic enim Deo mos est uel ex alto repetitus & a principio, quæcunq; contra nos consarcinarit diabolus, ea in caput illius cōouertere,& ad nostram salutem redigere.

1. Cor. 3.

Lingua martyris excindi-tur, & tamē loquēdi facultas ei manet.

Mihi autem hoc quoquè considera. Ille hominem eiecit è paradiso,& Deus ei cęlum aperuit. Ille ipsum expulit ea imperio terreno: Deus autem ei dedit regnum cælorum, & in throno regio nostram fecit sedere naturam. Sic dat Deus semper dona maiora ijs, quibus diabolus conatur priuare homines. Hoc autem facit, illum quidem reddens tardiorem ad nobis parandum insidias: nos verò docens, nunquàm timere eius machinationes. Quod quidem factum est etiā in martyre. Quia enim voce existimauit se eum esse priuatum diabolus,multo maiorem & præclariorem ei Deus est largitus Non erat enim eiusdem momenti,cum lingua loqui,& sine lingua. Nam illud quidem erat consequens,& commune omnibus:hoc autem erat supra naturam,& eius solius propriū. Quandquàm etiam si fuisset mutus martyr post linguæ abscisionem,sic quoquè ei fuisset impletum certamen, & parata esset corona. Nam quòd victus esset, erat maximum & apertum argumentum, quòd linguam amputarit. Si enim non timebas linguam martyris, o scelerate & execrande diabole, cur eam abscidisti? Quamobrèm non dimisisti argumentum decertationum,sed occlusisti stadium? Quemadmodùm enim, si quis luctaturus deindè accepisset plagas, quæ uerbis explicari non possunt,& non ualens deincèps am plius resistere,sustulerit abscidi manus athletæ, & sic eum percutiat,non est opus ampliùs alia probatione ad decernendam uictoriam ei, cui fuerint manus abscissæ: Ita etiam in martyre apertissimorum omnium argumentum victoriæ aduersus diabolum,fuit linguæ eius amputatio.Nam etsi lingua erat mortalis, quoniam tamen ei uulnera dedit immortalia, propterea in illam ingentes omninò efflauit spiritus: sibi quidē maius afferens dedecus, martyri autem coronam faciens splendidiorem.Quomodò enim est mirabile,arborem videre sine radice, & fluuium sine fonte: ità etiam vocem sine ligua.

Gene. 3. Dei erga homines benignitas.

Imbecillitas diaboli.

Vbi ergò sunt,qui non credunt corporum resurrectionis? Ecce ambæ mortua est,& reuixit:& vno momento temporis utraque facta sunt. Quanquàm hoc longè sit maius,quàm corporum resurrectio. Nam illic quidem subiecta est natura corporum,compositio autem solùm est dissoluta: hic uerò fuit sublatum ipsum vocis fundamentum,sed tamen rursus facta est splendidior. Quanquàm si a tibia lingulas abstuleris,iacet inutile deincèps instrumentum.Sed non sic tibia spiritualis: sed etiamsi sit lingua priuata, non solùm non erat muta,sed etiam modulatius emittebat carmen, & magis mysticum,& cum maiori admiratione. Rursus quoquè in cithara si quis plectrum solum eripuerit,fit ociosus artifex,ars inutilis, & inane instrumentum.Hic autem nihil eiusmodi,sed contrà omninò. Os enim erat cithara,lingua plectrū, anima artifex, confessio uerò ars. Plectro tamen ablato, lingua, inquam,neq; artifex,neq; ars, neq; instrumentū euasit inutile,sed omnia suam uirtutem ostenderunt. Quis hæc facit? Quis hæc ostendit admirabilia & quæ sunt præter opinionem? Deus,qui solus facit mirabilia. De quo dicit Dauid: Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra? Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Atqui tunc quidem ea ore infantium & lactentium, nūc autem ea ore elinguium. Tunc natura immatura, nunc os lingua defectum. Tunc erat in prueris mollis radia, sed fructus perfectus: Hic autem & ipsa radix erat ablata,& nō prohibebatur fructus generatio: est enim vox,fructus linguæ.

Cōtra eos qui negāt corporum resurrectionem.

Psal. 71. & 135.

Psal. 8.

Sunt reuerà magis admirabilia posteriora prioribus. Etenim nè his fidem non adhibeatis, illa propterea præcesserunt,ut in his non conturbemini,cùm in illis fuerit assuetus animus. Propterea hęc euenerunt, vt illa,quæ latent & sunt vetera, credantur ex manifestis & ijs,quæ recèns facta sunt. Sic aliquando Aaronis quoquè virga floruit,quomodò nunc germinauit os martyris. Sed quanam de causa Aaronis virga,tunc germinauit? Quoniam erat designatus sacerdos. Qua nam autem de causa nunc germinauit os martyris? Qm blasphemia & maledictis incessebatur magnus Pontifex Iesus Christus. Vide ergò, quanta sit miraculi cognatio & excellentia. Quomodò enim uirga illa non unita radici,nec ex terra trahens humorem, sed defecta ea,quæ illinc proficiscitur, suppeditatione, & perdita vitali & frugifera uirtute,repentè ostendit fructum:ita etiam hic quoquè vox priuata radice, & uim non habens ex instrumento,in sicco & sterili ore repentè germinauit. In hoc quidem cognatio, in alio autem excellentia. Inter utrunque enim fructum multūm interest. Nam ille quidem erat sensilis, hic autem spiritalis,& ipsos cęlos aperiens ei,qui tunc eam uocem ediderat.

Num. 17

Pro his omnibus gratulemur martyri, glorificemus Deum,qui hæc facit miracula: imitemur conserui patientiam,gratias agamus Domino pro gratia: accipiamus ex ijs,quæ dicta sunt, sufficientem consolationē in tentationibus: & Dei, qui nos fecit, potentiam & curam admirantes ac prouidentiam, omnia ex nobis afferamus,& quæ ex eo sunt, omninò consequentur. Seu homines,seu dæmones, seu ipse diabolus aduersus nos depugnet,nihil proficient ij, qui nos oppugnant:modò ostendamus nostrum promptum animi studium,& quæ a nobis afferri oportet, omnia afferamus. Sic enim & Dei attrahemus auxilium, & in vita futura magna fruemur gloria & salute Quam detur nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi:cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor, potentia in secula seculorum, Amen.

Vt possimus vincere hostes omnes

VITA SANCTI MAXIMI EPIscopi Moguntini, iussu Reuerendissimi & Illustrissimi Alberti archiepiscopi Moguntini, a Iohanne Tritthemio, prius Spanheimensi, tum vero ad S. Iacobum Vuirciburgensi Abbate conscripta. Nos eam in capita distinximus.

Nouē. 18. Cap. 1.

EO tempore, quo Liberius Papa sub graui persecutione Arrianorum sanctam Romanam gubernabat Ecclesiam, sanctus Lucius Anneus, patria Romanus, apud Moguntiam, nobilem Germaniæ vrbem, decimusoctauus pontificatum annis tenuit ferè vndecim. Quo feliciter vita defuncto, sanctus presbyter Maximus communi uoto populi fidelis in Episcopatu succedens anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimoquarto, Indictione Romanorū duodecima, præfuit annis, ut Megenfridus refert in Chronicis, quatuor & uiginti, sub Arrianorum persecutione grauissima, temporibus uidelicet Theodomeri & Clodionis regum Francorum: quo tempore Dagobertus Genebaldi filius, dux Francorum orientalium apud Vuirciburg, Rheno transmisso, Moguntinos in odium Romanorum grauiter afflixit: vrbem quoq; Treuirorum, quæ tunc parebat Romanis, obsedit, cepit, spoliauit, incendit, funditusque subuertit. Annis quippe nongentis bellum cum Gallis atq; Romanis Franci reges habuere continuum, quousquè tādem uictores eorum effecti, penè totam Europā suo dominio violenter subdiderunt.

Is Megēfridus fuit monachus Fuldensis sub Imperator. Othone 2. & 3. scripsitq́, historiarū libros 24.

Cap. 2. Catholicorum multorum cædes.

Sub his turbationibus Ecclesiæ, multa Christianorum millia propter Catholicæ fidei confessionem, ab infidelibus & hæreticis apud Moguntiam & in omnibus terminis eius crudeliter fuerunt occisa: quorum apud mortales nulla penitus habetur memoria propter malitiam temporum, & penuriam fidelium Scriptorum. Nusquam erant tuti, nusquam satis in vrbibus & oppidis securi: quandò & gladius ubiquè sæuiebat gentilium, & non minùs perfidia inualuit hæreticorum. Nam & si pacem habere uideretur Ecclesia ab his, qui Romanis principibus fuerunt subiecti, vt abnegare Christum iam tūc nemo compelleretur: Arrianorum tamen in tantum illo tempore vesania præualuit, ut nihil aut parùm a persecutione gētium differret. Deniquè Franci tam orientales, quàm illi, qui ad ostia Rheni consederant, occidentales, Gothicæ quoquè nationes & alij pagani, frequentes in Galliam motus & incursus facientes, Moguntiam, Coloniam, Treuirim, Vuormatiam, Spiram, Argentinam, & alias trans Rhenum vrbes nimia crudelitate sæpiùs molestabant, nulli parcentes gradui, sexui, vel ætati. Quapropter pontifices, & ministri Domini sacerdotes, in quos furor persequentium crudeliùs sæuiebat, in vrbibus & uicis publicè non audentes comparere, quotiès persecutio imminebat, cum suis ad nemora successerunt, in speluncis & cauernis montium latitantes, inedia, fame ac siti ultrà, quàm credi potest, afflicti, longum pro fide Christi martyrium sustinebant.

Arrianorum sæuitia.

Cap. 3.

Ea tempora beatissimus præsul Maximus incidit, quibus nisi optimus nemo fuit Christianus. Probauit persecutio fidem, & consuluit in passione amor Dei constantiam. Beatus uerò pontifex, ut Megenfridus est author in Chronicis, ab Arrianis hæreticis multas & atrocissimas insidias & persecutiones pro fide orthodoxa sustinuit, & septiès de sua pulsus Ecclesia, rursusquè in exilium, totiès miserante Deo reuersus est. Nam cùm esset vir in diuinis scripturis longè doctissimus, & secularis literaturæ non ignarus, malleo similis, durus redargutor Arrianorum extitit: contra quorum vesaniam non solùm uerbis, sed etiam scriptis multipliciter pugnauit. Scripsit enim, iam dicto * Meginfrido teste, Contra Arrianos libros duos, De constantia fidei Catholicæ librum unum, De martyrio Sanctorum librum unum, Homilias & sermones multos & utiles ad populum. Alia quoquè nonnulla scripsisse dicitur, quæ ad notitiam nostræ lectionis peruenire minimè potuerunt. Ciuitas enim Moguntina post mortem eius tertiò, sicut * diximus, euersa & funditùs destructa fuit: Primò scilicet per Francos, secundò per Vuandalos, & tertiò sub Attila per Hunnos: qui & sanctum Aureum pontificem cum Iustina sorore & multis aliis in ecclesia peremerunt. Hac trina Moguntinæ ciuitatis destructione, haud solùm multa Christianorum millia fuerunt occisa, sed etiam nomina eorundem simul & modus cum loco & tempore passionis, ad posteritatis memoriam nequaquam peruenire potuerunt, eo quòd scriptoribus nec opportunitas scribendi fuit, nec locus, vel tempus. Vndè mirandum non est, si & diui Prę̨sulis Maximi lucubrationes vel interierint ignibus crematæ, vel alicubi sita lateant aut puluere sepultæ.

S. Maximus multa ab Arrianis patitur.

Scripta eius.

** In Epistola dedicatoria, quam omisimus, quod nihil ferè habeat, quod non historia ipsa contineatur.*

Cap 4.

Eādem est calamitate factum, quòd præter sedecim numero, Ecclesia Moguntina suorum pontificum, qui sanctum Bonifacium Archiepiscopum & martyrem præcesserunt, neque nomina, neque ordinem, neque tempora vspiàm potuit inuenire: cùm non sit verisimile, in annis sexcentis quadraginta, non plures extitisse, quàm sedecim, nisi quis contendat, oues Christi apud Moguntiam & sæpiùs & diutiùs, permittente Deo, pastoris necessario caruisse solatio. Quod si quis asserit, minimè probabit. Nos enim contrarium ea Megenfrido facilè poterimus comprobare: qui temporibus Othonum clarens in humanis, cùm esset omnium Germanorum diligentissimus compilator historiarum, quadraginta numero fuisse ante Bonifacium in Ecclesia Moguntina pontifices commemorat: inter quos sanctum Maximum non, vt neoterici quidam fecerunt incerti authores, septimum, sed nonumdecimum extitisse præsulem asserit, beatoque Lucio successisse Anneo, ac annis, sicut dictum est, præfuisse quatuor & viginti. Neoterici autem innominati scriptores, Megenfridi Chronicorum notitiam non habentes, sedecim duntaxat ante sanctum Bonifacium Ecclesiæ præfuisse Moguntinæ pontifices asserunt: inter quos Maximum in ordine septimum locantes, beati Aurei martyris, sub Attila Hunnorum rege passi, successorem immediatum extitisse contendunt. Sed hoc ratio temporis non admittit. Sanctus enim Lucius Anneus præsul octauusdecimus, moritur anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimoquarto, Indictione Romanorum duodecima, temporibus Liberij Papæ: cui eodem anno sanctus Maximus in pontificatu successit. Beatus verò Prę̨sul Aureus Moguntiæ ab Attila passus est sexodecimo Calendas Iunij, anno Domini quadringentesimo quinquagesimoquarto, Indictione Romanorum septima: cui non Maximus, ut isti putant, sed Eutropius in pontificatu successit temporibus sancti Leonis Papæ primi. Vides nunc, quòd præcisè centum annorum tempus ab institutione Maximi ad pontificatum, usque ad passionem beati martyris Aurei

Lucius Anneus Episcopus Moguntinus.

Aurei intermedias, quod præter Megenfridum monachum nullus scriptorum Moguntinensium, quos ego legerim, animaduertit. Vndè mihi videtur, scriptores ipsos nominum consonantia fuisse deceptos, qui pro Anneo posuerunt Aureum, & Maximum successorem immediatum ipsius Aurei martyris opinati sunt: cuius non Aureus, sed Anneus fuit antecessor, vt ostêdimus, centum ante annos.

Cap. 5. Catalog. Episcoporum Moguntinensium.

Nam ita summatim author inquit memoratus: Anno Dominicæ natiuitatis octogesimo Crescens à Roma directus in Germaniam, primus Moguntinensiû Episcopus ordinatus est, & præfuit annis duobus & viginti, vir magnæ sanctitatis, & martyrio coronatus. Post quem Marinus annis sex: Crescentius autem præfuit annis octodecim: Cyriacus annis quatuordecim: Hilarius vir sanctus & martyr, annis viginti: Martinus annis quatuordecim: Celsus martyr, annis viginti: Lucius annis decem: Gothardus vir sanctissimę vitę, annis quindecim: *Suffronius uir sanctus, annis octo: Herigerus martyr, annis quatuor: Rutherus martyr, annis viginti: Auitus vir doctus atque sanctissimus, annis viginti duobus: Ignatius martyr, annis tredecim: Dionysius vir sanctus, annis viginti sex: Ruthbertus, annis duodecim: Adelhardus uir sanctus, annis decem: Anneus Lucius, annis octodecim, vir Apostolicæ atque sanctissimæ vitæ: Maximus (de quo nobis est sermo) præfuit annis vigintiquatuor: Sidonius annis nouendecim: Sigismundus annis sex: Lupoldus vir sanctus, annis septendecim: Nicetius annis octo: Marianus annis decem: Aureus martyr, annis sedecim. Post quem sanctus Eutropius præfuit annis uiginti tribus. Post quem ordine suo vsque ad sanctum Bonifacium exclusiuè, adhuc quatuordecim pontifices extiterunt in Ecclesia Moguntina, quorum ista sunt nomina: Adelbertus, Radherius, Adelbaldus, Laudefridus, Ruthardus, Sidonius secundus, Vuiliberrus, Ludegastus, Ruthelmus, *Ruthnualdus, Leonaldus, Richbertus, Geroldus & filius eius Vuiliebus laicus, per Carolum Martellum maiorem domus Francorum, ea ratione pontificatu Moguntino donatus, sicut & Milo filius sancti Ludunini Archiepiscopatu Treuirorum, & alij multi alijs per Galliam, vt bello interessent cum illo contra Saxones, Francorum dominio rebelles. Verùm non multò pôst Vuiliebus laicus, ignarus diuinarum scripturarum, propter venationes & homicidium sententia Gregorij Papæ secundi fuit depositus; & sanctus Bonifacius monachus & presbyter, anno Domini septingentesimo vicesimo, Indictione Romanorum tertia, in eius locum præsul Moguntinæ Ecclesiæ primus & quadragesimus ordinatus: quem Zacharias Papa Romanus posteà in Archiepiscopum eiusdem Ecclesiæ sublimauit. Hæc ideò mihi præmittenda necessario videbantur, nè quis eorum, qui olim ista lecturi sunt, à Moguntinis schedulis discordantem me, aut mendacem existimare velint, aut sine authore certo ab aliorum opinione temerè discrepantem. Stultum nempè foret, Megenfridum certum, fixum & solidum præterire scriptorem, & incertorum schedulas sequi recentium. Propterea iam nominati scriptoris decreuimus inhærere vestigijs, & incertas neotericorum sententias præterire.

*for. * Sophronius.*

** Luthonaldus.*

S. Bonifacius præficitur Ecclesiæ Moguntinæ.

Cap. 6. S. Maximi patria

Maximus igitur beati Lucij Annei presbyter, & in ministerio verbi Dei socius, natione Germanus, patria Moguntinus, & religione Christianus fuit. Cuius temporibus adhuc Romani, sicuti & priùs à multis retrò annis, Moguntiam, Treuirim, Coloniam, Vuormatiam, Nemetim, quæ nunc dicitur Spira, cum magna parte Galliæ suo sub dominio tenebant, licèt à Francis, Germanis, Teutonibus, Saxonibus, Bauaris atque Turingis incursiones multas & frequenter paterentur, nunc victi, nunc autem victores. Qui more veterum nimis cupidi ampliare dominium, eas quas superauissent gentes, & moribus, & legibus, simul ac litteris uti Romanis compellebant, quo potentiores cæteris esse viderentur. Vndè Germani, circa litora Rheni commorantes, & Galli tandèm victi à Romanis, eorum & linguam susceperunt, & modum scribendi, scholas instituerunt publicas per urbes, in quibus Romanorum exemplo, filii ciuium atque nobilium, litterarum studiis imbuerentur. Insuper quo rectoribus abundantiùs complacerent Romanis, prætermittentes nomina suæ gêtis auita, natis suis vocabula & Græca imposuerunt, & Latina: quanquam id posteà conuersi ad Christum fecerint multi non ob metum uel dilectionem Romanorum, sed pro reuerentia potiùs & amore sanctorum Apostolorum, ac Saluatoris Iesu Christi martyrum. Hoc dixerim, nè quis præfatos Ecclesiæ Moguntinæ pontifices, propterea natos vel Græcos existimet, vel Romanos, quòd eos illorum nominibus quandoque inueneris nuncupatos. Variantur hominum cum tempore mores, mutantur nomina, & studia mentium continua uolubilitate seculorum alterantur.

Cap. 7. S. Maximus multum proficit in literis.

Beatus Maximus, testante Megenfrido, honestis & Christianis parentibus ortus, in urbe Moguntina, more gentis adhuc puer studio deputatus est literarum: in quo cum tempore adeò profecit, quòd sibi coętaneos penè omnes superauit. Erant in tempore illo plures cum Christianis mixti gentiles, & quemadmodùm persecutione cessante nemo paganum cogebat fieri Christianum, ita nec quisquam impellebat credentem abnegare vel deserere Christum. Multi tamen inter Christianos surrexerunt hæretici, inter quos Arriani, principum Romanorum fauore suffulti, multas intulerunt veris Christianis persecutiones & molestias. Vndè cùm publicè non semper liceret metu hæreticorum, fideles quique filios suos in priuato fidê seruare constanter orthodoxam vsque ad mortem docuerunt. Sic nimirùm & sanctus Maximus in his, quę pertinebant ad fidem & verâ religionem, teneris ab vnguiculis parentum & sacerdotum magisterio sufficienter instructus, in uirum cum tempore magnum creuit, atq; meritis & doctrina gloriosum. Mox enim vt per ætatem sapere ac intelligere cœpit, diuina miseratione præuentus, non minus, quam gratia semper comitatus, Deo se totum obtulit, pro cuius amore cûcta huius mundi blanda & dulcia contempsit.

Cap. 8. Officia Cleri.

Consuetudo fuit illo in tempore, valdè necessaria clericis ac sacerdotibus, soli Deo vacare, sacro ministerio verbi & orationis insistere, ad fidem & iustitiâ populum non minùs exemplo bonæ actionis, quam sanctæ prædicationis verbo erudire, mundi honores, diuitias quoque & omnes voluntates mortituræ carnis vilipendere, & Christum opere & sermone super omnia veraciter amare. In quo uiuendi genere beatus Maximus in clericatu suo perseueranter enituit, & breui cæteris perfectionis in se normam dedit: merito sanctitatis fuit admirabilis, & diuinarum scripturarum interpres & doctor insignis. Propter quod ordinatus à beato pontifice Adelhardo clericus, uitam per omnia duxit Apostolicâ, multorumq; corda verbo & exemplo in diebus suis ad Dñm conuertit. Adelhardo post hæc vita defuncto, beatus Lucius Anneus in pôtificatu succedês, præfuit annis decê & octo, vir magnarû in Christo virtutum, cuius sanctus ipse Maximus stabili semper charitate adhæsit, & innumeras Arrianorum persecutiones pro defensione Catholicæ fidei sustinuit, sed adiutorio Saluatoris nostri Iesu Christi feliciter vbique triumphauit.

S. Maximus fit Clericus.

Cap. 9.

Postremò tñ sancto Lucio Anneo p fide orthodoxa

Lucius Arrius perimitur ab Arrianis. Maximus ei succedit.

in exilio apud Phrygiam strangulato cum duobus presbyteris Paulo & Crescentio, subordinatione & insidijs Arrianorum, beatissimus presbyter Maximus, quem pro confirmandis in recta fide populis apud Moguntiam ordinatione diuina reliquerat, fidelium omnium voto communi præsul Ecclesiæ iam dictæ nonus decimus constituitur, & præfuit in tribulationibus hæreticorum multis, quatuor fermè annis atq; uiginti. Facta sunt hæc, vt suprà diximus, anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimoquarto, decima die mensis Iulij, Indictione Romanorum duodecima. Ordinatus aũt pontifex in Ecclesia Moguntina beatissimus pater Maximus, per omnia se studuit exhibere Dño ministrum irrepræhensibilem, paratus amore Dei pro salute fidelis populi non solùm persecutiones sustinere & carceres, sed mortem quoquè, & si quid morte esset crudelius, quod ei posset occurrere. Vitam in omni puritate ducens continuauit Apostolicam, mundi rebus pauper, & modicus, virtutibus diues, humilitate profundus. Qui cùm esset vir tã in diuinis scripturis, quàm in secularibus sciẽtijs multùm peritus atq; doctissimus: hoc summoperè curabat imprimis, vt vita consilaret eius doctrinæ conformis, ne alijs bona prædicans, ipse reprobus efficeretur. Corpus proinde suum ieiunijs, abstinentia multa, & vigilijs penè continuis pro Christi Saluatoris amore castigauit, sanctis orationibus, & prædicationi salutaris doctrinæ verbi Dei sine intermissione, quotiès opportunè licebat, intentus.

Docet suos non minùs factis, quàm verbis.

Cap. 10. Per uicos circumibat & vrbes, vt plurimùm Apostolorum exemplo pedibus nudis, presbytero, diacono & subdiacono comitantibus, & cunctis per gyrum populis opportunè & importunè fidem Christi, quanta potuit sedulitate, prædicauit. Fide, actione atque uirtute maximus pontifex coram Deo & cunctis fidelibus extitit, qui nihil in hoc mundo aliud, quàm Dei honorem & salutem proximi quæsiuit. Mentis desiderio semper in Deum fuit eleuatus, quippe qui se huic mũdo peregrinum & nouũ, & exhibuit, & propterea nulla rerum temporalium cupidine uel occupatione detentus, vel implicatus fuit. O tèr verè beatum, quaterque beatissimum pontificem, cui Deus omnia solus extitit, qui mente simul & animo nihil quàm Dominum curauit, cuius etiam in amore semper occupatum se ostẽdit. Amator enim Christi cùm esset feruidus, omnia pro honore caduca contempsit authoris: nec uanis laxauit animum, qui sanctum in se Dei meruit suscipere commorantem patris & filij spiritum. Electus Dei pontifex, minister Christi sobrius, uir sanctitate maximus, virtute nitens abintùs, contempsit quicquid cernitur, amauit quod non tangitur, sed pura mente colitur. O decus tu pontificũ, diuini cultor numinis, qui sine mundi sordibus, Christo vixisti splendidus: Adesto mitis omnibus, te mente recolentibus, nos soluens tuis precibus nostris a scelenibus. Non est eo tempore inuentus apud Germanos pontifex doctior sanctiorque præsule Maximo, qui tanta sub innocentia & eruditione scripturarum legem conseruaret excelsi: quoniam & hæreticorum errores uerbis & scriptis constantissimè redarguit, & fundatus supra firmam petram diuini amoris, nullas eorum persecutiones formidauit. Septiès tẽpore sui pontificatus ab impijs Arrianis vrbe Moguntina pulsus est, septiès quoquè diuina prouidentia restitutus, nunquàm attædiatus mente, nunquam deiectus animo, nunquàm uictus aut superatus.

Inuocatur S. Maximus.

Sãctitas & eruditio eius.

Septiès pellitur a sede sua.

Cap. 11. Nam cùm esset diuina miseratione præuentus & illustratus, vnum Deum consubstantialem & coæternum semper patrem & filium & spiritum sanctum asseruit, & sanctam indiuiduamq; trinitatem personarũ vnius incompræhensibilis & impartibilis Dei cõstanter vbiquè prædicauit. Pro huius verò catholicæ orthodoxæque fidei assertione tuẽda nec mortẽ timuit, nec vincula, carcerem aut exilium subire formidauit. Docuit publicè, cùm licuit, populum: docuitq;, si aliter non potuit, occultè gregẽ Dñi, suo ministerio commissum: docuit verbis, docuit scriptis, patrem & filiũ & spiritum sanctum in trinitate personarum vnum esse Deum, in quo nec maius sit, nec minus, quem admodum neque prius, neque posterius. Enimuerò nec pater maior est filio aut spiritusancto, nec minor sicuti neque prior, neque posterior: quoniam trinitati personarum Deitas vna conuenit, nec tamen trina personarum existentia vnitatem confundit. Beatus ergò præsul Maximus, & apud omnem posteritatem fidelium sempiterna memoria iurè venerandus: qui spiritu illustrante diuino, per fidem in vera humilitate sanctissimæ Trinitatis incompræhensibile mysterium cõmeruit fideliter suscipere, quod Arrius mẽte in superbiam elatus & arrogantissimus, nulla potuit ratione penetrare. Obscuratum est insipiens cor omnium Arrianorum: qui, cùm essent stulti, superbi & nimiùm arrogantes, sapientissimos se omnium æstimabant.

Arrogantia Arrianorum.

Cap. 12. Cùm autem beatissimus Christi præsul Maximus in confessione veræ fidei synceriter viueret, fideli populo se pontificem per omnia irrepræhensibilem exhiberet, fidem quoquè orthodoxam gentibus non minùs, quàm Arrianis constantissimè prædicaret, multas illi posuerunt insidias, & nihil amplius, quàm ipsum eius sanguinem sitiebant. Sed protegente misericordia Domini famulum suum, permissi non sunt illum, quod maximè cupiebant, occidere, quamuis idipsum sæpè iteratis vicibus pertentassent. Megenfrido, sicut diximus, protestante in Chronicis de temporibus gratiæ, septiès eum non sine iniurijs multis & contumelia manifesta, cum quibusdàm clericis extra Moguntinam ciuitatem eiecerunt, verberatũq; sæpius crudeliter, interficere minimè potuerunt. At ille semper gaudens recessit ab vrbe cum plerisq; discipulis suis, religiosissimus viris, Sidonio, Achatio & Clemente presbyteris, & alijs, quorum nomina præfatus non commemorat author, Deo gratias agens omnipotenti, quia dignus est habitus pro recta fide & nomine Iesu contumeliam pati. Reliquerat tamẽ semper è clericis in ciuitate, vel propè, presbyteros, quosdã, zelo Christianæ fidei constantes, qui saltem per vicos & domos circũeuntes, occultè ꝓmonerent Christi fideles, ut sese ab Arriana impietate solicitè custodirent. Quoties enim publicè, sicut dictũ est, vtiliter & fructuosè ꝑdicare verbum Dei non permittebantur, in vrbe, secretiùs id facere vel in domibus fidelium nocturno tempore clausis; vel in nemoribus & latibulis mõtium cogebantur ad tps. O quãtis virtutibus Christianorũ fides eo in tpe claruit, quæ tãtis aduersitatum indesinẽter agitata procellis, nõ solùm vinci aut superari non potuit; sed in tribulatione dilatata, cõualescens quotidiè, seipsa tãto facta est cõstãtior, quãto gẽtiliũ vel hæreticorum persecutione ampliùs premebantur.

Multa ab illis patitur S. Maximus.

Cap. 13. Quid nos miseri nimiumq; tepidi, & propterea inutiles Christi sacerdotes atq; ministri fecissemus, si nos illis contigisset vixisse temporibus? Putas ne tenuissemus in tanta persecutione constantiam, qui nullam aut paruam seruamus in pace disciplinam? Quis in tribulatione vitam pro fide Christi exponeret, qui pro eius reuerentia & amore in pace temperare non uult a uitijs & voluptatibus moriturę carnis? Aut quãdo mortem pro defensione religionis suæ in persecutione hæreticorum patienter susciperet, qui pacem habens optimam, eius quam profitetur institutioni fidei normam & præcepta salutaria negligit custodire?

In tẽporẽ nostrorũ temporũ.

re? O morum ingens diuersitas, quantam cum tempore meritorum dissimilitudinem inducis mortalibus? In diebus illis sancta mater Ecclesia pacem bonã in multitudine fidelium habebat interiùs, licèt maximas persecutiones infidelium crebrò exteriùs pateretur. Nunc autem pacem ab hæreticis & paganis est consecuta exteriùs, sed quanta patiatur interiùs aduersa in prauis moribus filiorum, nemo est, qui sufficiẽter possit exprimere. Nam, ut propheta dicit, Omne caput lãguidum, & omne cor mœrens. Non est in corpore militantis Ecclesiæ, ut olim priscis fuit temporibus, vera salus a uertice capitis vsq; ad plantam pedis. Omnes a feruore catholicæ fidei declinauerunt, inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Heu qualis comparatio hæc sacerdotum Domini nostræ tempestatis ad illos, qui in Ecclesia priscis florere temporibus, quandò, ut parabolicè loquar, ipsi sacerdotes erãt aurei: calices verò, in quibus Dño sacrificabant, lignei, vitrei, siue de cupro, aut viliori metallo fabricati: corda quoq; ministrorum Ecclesiæ, cunctis fuerunt adornata virtutibus, vt merito sanctitatis lucida, cùm templa materialia essent humilia, & rara luce tenebrosa. His autem nouissimis temporibus nostris templa sunt ampla, pulchra nimis, & fenestrarũ altitudine splendida: corda verò sacerdotum & ministrorum altaris vt plurimùm ignorantia scripturarum & fœditate scelerum, pròh pudor, omninò tenebrosa. Deniquè aurei vel argentei sunt calices, &, si dicere audeam, lutei sacerdotes. Vndè meritò ingemiscens dicere potest sancta mater fidelium Christi Ecclesia: Heu mihi, quia nunc facta est in pace amaritudo mea amarissima: quoniam quæ olim in persecutione paganorum, multitudine iustorum & martyrum florui, his diebus, qui ad pacem sunt mihi, penè tota in paucitate sanctorum & multitudine peruersorum defeci.

Esa. 1.

Fuerunt tamen & tunc templa pulcherrima & amplissima.

Sed non sic beatissimus præsul Maximus, qui sub persecutione impiorum, fundatus in amore Christi, lõgè cælestia præposuit terrenis, diuina humanis, sempiterna caducis. Vitam in egestate peregit Apostolicã, sciẽs naturam posse paucis esse contentam, si mens Deo credula, bonam adhibuerit in corde uoluntatẽ. Quocircà præcepto magistri humiliter obediens, nõ fuit de crastino solicitus: aurum uel argentũ in thecis nunquàm reposuit: diuitias mundi fallaces nũquàm quæsiuit uel amauit. Victum, iuxta consilium Apostoli habens tenuem, & amictum sine curiositate simplicem, fuit contentus, sciens pontificum opes, virtutem esse constantiæ: & gloriam, salutem & profectum plebis in Domino cõmissæ: Si quid ultra quotidiani victus parci necessitatem forsitan superfuit, in crastinum seruari non permisit, sed in usus mox pauperum manu propria expendit. Hic (nisi comparationes dicerentur odiosæ) in eos liberet exclamare pontifices & ministros Ecclesiæ sacrosanctæ, quibus de salute animarum populi sibi commissi nihil aut parùm: de ambitione, superbia & cupiditate rerum temporalium, cõstat summo conamine totum: quibus uanitas est quotidiano in usu: auaritia semper cæca & inquieta, familiaris: ambitio & contemptus humilium Christi, comes vbiquè: & pauperum negligentia, sodalis: fastus dominij temporalis & luxus carnis morituræ citiùs, iugi frequentatione amicus. Verùm cùm ista nihil ad me pertineant, nolo mihi officium docendi vsurpare alienum.

Cap. 14.

Matt. 6.

1. Tim. 6

Magna fuit diui Maximi temporibus in Ecclesia Catholica pontificum & sacerdotum Christi persecutio, & multi Arrianorum non valentes impietati resistere, in eorum dogma perniciosum consentientes, hęresi subscripserunt. Ex illis verò, pro fide orthodoxa qui fortiter steterunt, plures fuerunt occisi, alij cum ignominia in exilium deportati, alij verò in montium cauernis & nemoribus latère compulsi. Inter quos S. Lucius Anneus, Maximi, sicut diximus, antecessor, in Phrygiam deportatus, posteaquàm bienniò exulasset, noctù Arrianorum insidiis est strangulatus. Sanctus & Paulinus Treuirorum Episcopus, cùm ibidèm exulasset cum Radiano quodam Episcopo annis quatuor, capite truncatus est anno pontificatus B. Maximi decimo, qui fuit Dominicæ natiuitatis tricentesimus sexagesimusquartus, Indictione Romanorum septima. Beatus quoq; Hilarius Episcopus Pictauiensis in Gallia, factione Saturnini Arelatensis Episcopi & complicum eius Arrianorum, relegatus in Phrygiam, exulauit annis quinque, posteà in Galliã redire permissus. Tanta sub Constantio & Constante Romanis principibus eo tempore fuit Arrianis permissa in veræ atq; catholicæ fidei assertores sæuiendi potestas, quòd in sanctorum pontificum Ecclesias, quos vel interemissent, vel procùl expulissent, sui erroris complices ordinarent Episcopos, gladiis suffulti & armis, qui spiritus sancti gratia penitùs fuerunt indigni.

Cap. 15.

S. Paulinus Episcopus Treuirensis caeditur capite.

Et quia unius Episcopi Arrianorum depositio historiam sancti Maximi concernit, operæpretium fore arbitror, gestæ rei seriem literis dare. Posterorum licentia Imperatorum Arriani hæretici abutentes, quendam è suis hominem scelestissimum, nomine Euphratam, in Ecclesia nunc metropolitana Coloniensi, ad litora Rheni sita, Episcopum posuerunt: qui sua impietate multos a uera religione secum abduxit in errorem. Anno igitur Dominicæ natiuitatis tricentesimo septuagesimoquinto, Indictione Romanorũ tertia, qui fuit annus pontificatus beati Maximi Episcopi vicesimusprimus, adunatum est concilium Episcoporum in memorata ciuitate Coloniensi, furore Arrianorum iam tũc aliquantulùm per Dei gratiam humiliato & extincto. Vocati sunt ad ipsam synodum plures Episcopi fideles, inter quos isti numerantur fuisse præsentes: Maximus Episcopus Moguntinus, Bonosus Episcopus Treuirorum, Victor Vangionum Episcopus, Iesse * Nemetensium Episcopus, Amandus Alsatensium Episcopus, Victorinus Metensium Episcopus, & alii nonnulli ex Gallia pontifices, quorum nomina memoriæ non occurrunt. Audiens Euphrata tantorum contra se pontificum aduentum, fugã iniit: sed quorundam ciuium Christo fidelium industria præuentus, redire coactus fuit. Iam.n. occultè pergẽs, transierat Rhenum. Reductus autem, & sancto concilio præsentatus, eius doctrina examini patrũ exponitur, & erronea inuenitur. Qui cùm esset Arriana loquacitate garrulus, plura contra sanctos patres pro sui erroris defensione in medium proposuit, quæ sanctus Maximus disputator Catholicus, velut araneorũ telas scripturarum testimonio subitò rationabiliter confutauit. Postremò videntes sancti Patres hæreticũ in suo errore pertinacem, vt virus pestiferum a pontificatu per sententiam deposuerunt, & nè fidem deincèps maculare posset rectè credentium, extra patriã proscriptum, quantocyùs abire compulerunt.

Cap. 16.

Euphrata Arrianus intruditur in sedem Coloniensem.

Synodus Coloniensis.

** Neometensium.*

Euphrata deponitur

His apud Coloniam pro Christi honore peractis, sanctus præsul Maximus Moguntiam reuertitur, & senio grauatus, paulatim viribus corporis cœpit destitui: sed mente sana uigens & spiritu, nihil iam tunc optabat magis, q̃ dissolui, & esse cum Christo, quem puro semper corde amauit. Cumque post bieñij tempus finem sibi huius vitæ conspiceret imminere, nè post eius ad hoc mundo transitum ad patrem, in ouile Christi lupi prosilirent rapaces, conuocatis ad se fratribus, de unanimi consensu omnium, presbyterum quendam Sidonium, per omnia virum Deo

Cap. 17.

Sidonius succedit Maximo

charum, Ecclesiæ Moguntinæ post se futnrum designauit Episcopum, qui fuit in ordine pontificum Mogûtinensium vicesimus, teste Megenfrido, & præfuit in multa sanctitate decem & nouem annis. Masimus autem sanctissimus præsul post mulia religiosissimè gesta, post varias pro fide Christi persecutiones & innumeras tribulationes, tandèm plenus dierum atq; virtutum, ad Dominum feliciter migrauit die mensis Nouembris octauadecima, anno pontificatus sui vicesimoquarto, qui fuit Dominicæ natiuitatis trecentesimus septuagesimusoctauus, Indictione Romanorum sexta. Quo anno post seram Auxentij mortem, sanctus Ambrosius Mediolani præsul constituitur: qui, cùm esset in omnibus scientijs doctissimus, non solùm diuinarum scripturarum, sed etiam secularium literarum, vitæ quoque merito celeberrimus, breui, miserãte Domino, Ecclesiæ pacem obtinuit, & Arrianos procùl effugauit.

S. Maximus abit in cælos.

Cap. 18. Beatissimi verò pontificis Maximi corpus, a discipulis in ecclesia diui præsulis Hilarij, postea nuncupata in Dalheim, vbi ciuitas Moguntina eo tempore legitur fuisse constructa, debito cum honore iuxta tumbam sancti Crescentis primi Episcopi fuit sepultum: in quo quidem loco humatum permansit annis quingentis quinquaginta septem, vsque ad tempora Hildeberti, post sanctum Bonifacium Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopi, duodecimi: qui anno Dominicæ natiuitatis nongentesimo tricesimoquinto, Indictione Romanorum octaua, die mensis Martij quartadecima, decem Ecclesiæ Mogûtinæ pontificum ossa de capella diui Hilarij memorata, solenni cum processione Cleri & populi, ad ecclesiam monasterij diui martyris Albani transtulit, & in choro summa cum reuerentia collocauit. Inter quæ corpus etiam beatissimi pontificis Maximi, de quo loquimur, annumeratur. Hæc autem sunt nomina decem Ecclesiæ Moguntinæ pontificum, quorum ossa præfatus Archipræsul ex Dalheim transtulit ad sanctum martyrem Albanum: Crescentis primi Episcopi, Marini secundi Episcopi, Gothardi noni Episcopi, viri quondam sanctissimi, qui sua prædicatione multa paganorum millia conuertit ad Christum: * Suffronij decimi Episcopi, æquè viri per omnia sanctissimi: Maximi, de quo nobis sermo est, deciminoni Episcopi: Sidonij vicesimi Episcopi, doctoris gentium insignis, & verè sanctissimi: Sigismundi vicesimiprimi Episcopi, per omnia sanctissimi: Ludegasti Episcopi tricesimiquarti, magnarum virtutum in Christo viri: * Ruthualdi tricesimisexti pontificis, Christianissimi per omnia in Domino viri: Leouualdi Episcopi tricesimi septimi, viri quoque sanctissimi. De hac sanctorum translatione pontificum quidam eo tempore carmine sic scriptum posteritati reliquit:

Hildebertus Archiepiscopus Moguntinus transfert S. Maximi & aliorum reliquias.

*for. * Sofronij.*

** Luthualdi.*

A Bonifacio, meruit qui pallia, primo,
Is pater Hilunertus Archipræsul duodenus,
Comperiens ossa patrum veneranda relicta
Intra basilicam nunc Hilarij sacrosanctam:
E quibus hinc denos transuexit in ordine priscos,
Vt locus insignis conseruet pignora dignus:
Attendens merita, simul ipsorum pia gesta:
Hunc vt confratres Aureo collaterales
Efficit, & tumulo stricto conclusit in isto,
Christi nongentos X. tèr, semèl V. leges annos:
Vt decimamquartam lucem, vult Martius, addã.

Cap. 19. Ea translatione decem Ecclesiæ Moguntinæ præscriptorum venerabilium pontificum per Hildebertum Archiepiscopum, sicut præmisimus, facta, remansit in choro sancti martyris Albani apud Moguntiam beati Maximi corpus denuò sepultum annis quingentis septuagintanouẽ, vsq; ad tpa dñi Alberti, ex Marchionibus Brãdenburgi principis nobilissimi, Moguntinæ ac Magdeburgensis in Saxonia Ecclesiarum insigniũ Archiepi, atq; Primatis Germanorũ Reuerẽdissimi. Is Christo deuotissimus Archipræsul, cùm cultor, amator & venerator sanctorũ Dei maximus esset, reliquias & sacra busta eorũ summa cũ veneratione semp, vbi licuit, inquisiuit, de puluere cũ honore leuãs, auro & argento vestiuit: honorem quoq; debitũ singulis exhibens, eorũ memoriã festiue celebrauit. Mox enim vt summi pontificatus duplicẽ apud Germanos, Dño prouidente, apicẽ suscepit, totũ se Christianæ religioni mãcipauit, actus Episcopales, præter multorum consuetudinẽ præsulum, in persona frequẽter propria deuotissimè ministrauit, ordines contulit, Missas ad altare solenniter sæpius decantauit, consecrauit ecclesias, benedixit Abbates, habitum publicè deferebat pontificalem locis atq; temporibus suis, & nihil omisit eorum, quæ ad Christiani antistitis * sacrum videbantur pertinere officiũ. Sũma eius delectatio semper in obsequio diuino, in celebrandis ad altare mysterijs sacrosanctis, in ornandis quoq; & venerandis magnificè reliquijs sanctorũ. Vnde cùm anno Mogũtini Archiepiscopatus sui primo, Magdeburgensis aũt secundo, pro Dei amore & reuerẽtia sanctorũ apud Mogũtiã circumeundo sacras more suo visitaret ecclesias, basilicã diui martyris Albani deuotus intrauit, & videns decem præscriptorũ pontificũ sancta corpora sine honore neglecta, authoritate non minus Apostolica quàm ordinaria vsus, corpus diui Rabani quondam Archiepiscopi totum, & sancti Masimi Episcopi mediũ, permissione canonicorũ indè abstulit, & in Saxoniam transferens, apud Hallas oppidum in basilica castri sancti Mauricij solenni processionis officio collocauit, anno Dñicæ natiuitatis millesimo quingentesimo quintodecimo, Indictione Romanorũ tertia: a transitu vero ipsius beati Masimi, anno millesimo cẽtesimo tricesimoseptimo. Ad laudem & gloriã Dñi & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Albertus Archiepiscop. Moguntinus.

Summũ pontificatum, dicit Archiepiscopatũ.

** sacri.*

Transferuntur reliquiæ S. Maximi & Rabani in Saxoniam.

VITA S. ODONIS PRIMI Abbatis Cluniacensis, edita a Iohanne, monacho Italo, eius discipulo, qui in Præfatione ad fratres Salernienses, quam breuitatis studio omisimus, testatur Hildebrandum virum veridicum, & Cluniacensis cœnobij Præpositum, in regularibus disciplinis se præceptorem habuisse, atque ex eo didicisse pleraque ex ijs, quę de S. Odone scripserit: immo satis indicat, se multa ex ipsius B. Odonis, ea tanquàm de altero narrantis, ore accepisse. Stylum mutauit F. Laurentius Surius. Sunt autem Libri 3.

LIBER PRIMVS.

Nouẽ. 18. Cap. 1.

S. Odo transit in Clerum.

ODO beatissimus è Francorum stirpe prognatus est, sed in aula fortissimi Aquitaniæ Ducis Guilelmi educatus. Porrò decimonono ætatis anno, in vrbe Turonensi apud S. Martinum comam posuit siue tonsus est, & Grammaticen eductus. Posteà Lutetiæ Parisiorum Dialecticam & Musicam didicit a Remigio

Is Berno ex Comite factus est primus Abbas Giniacensis.

migio viro doctissimo. Tricesimum ætatis agens annum, Burgundiam petijt, & illic annis quindecim sub Abbate Bernone vitam egit monasticam. Postea verò institutus Abbas, (primus Cluniacensis) Franciæ, Aquitaniæ, Hispaniarum & Romanæ vrbis cœnobiorum dux fuit & pater humanissimus. Cumque Romam venisset, me miserum terrenis implicatum negotiis offendit, motusque misericordia, cùm me in suum traxisset rete, ad Ticinense sancti Petri monasterium perduxit, & tempore non multo ab Hugone regi illic detentus, domino Hildebrando regularibus me disciplinis tradidit instituendum. Nec diù pòst iterùm Romam proficiscens, dignatus est me sibi socium asciscere: quemque, ab vrbe discedens, parentibus canonicum eripuerat, postea monachum reduxit. Per id tempus iter nobis agentibus, postposito ferè pudore & monastica disciplina, audacter cœpi ex eo percontari, vndè ortus esset, quæ ei fuissent monasticæ vitæ initia, quæ conuersatio: rogauique obnixè, ea mihi exponere nè recusaret.

Tum ille, vti semper consueuerat, paulisper subticuit: deinde faciei deterso rubore, ab imo pectore ducens suspiria, suam mihi cepit pertexere originem, sed ita tamen, vt sermonem eius lachrymæ & gemitus interciperent. Pater, inquit, meus Abbo est vocatus: sed mores eius & actus multùm discrepare videbantur ab illis, qui sunt huius temporis hominum. Veterum namque historias, & Iustiniani Nouellas memoriter tenebat. Ad eius mensam & in conuiuijs sermo resonabat Euangelicus. Si quandò lis quoquo modo inter partes extitisset, tanti eius fiebat veritas in proferenda sententia, vt vndique ad eum concursus fieret propter eam, qua præditus erat, dissoluendi dexteritatem. Quæ sanè magnam illi apud omnes conciliauit gratiam, imprimis verò apud fortissimum Ducem Vuilhelmum, qui id temporis Aquitaniam obtinebat. Sanctorum vigilias alacriter celebrare consueuerat. Nocte verò illam, qua Angelis & hominibus pax reddita est, & Christus Dominus è Virgine nasci voluit, in silentio cum lachrymis & precibus exigebat. Inter has autem excubias diuinitùs in mentem illi venit deprecari Dominum, vt ob Virginis partum, filium ipsi donaret. Nec defuit eius precibus benignus Deus, sed iam emortuum vxoris vterum prole fœcundauit. Et hunc quidem mihi fuisse nascendi ordinē, pater ille meus crebrò alijs referre solebat. Porrò cùm infans in cunis iacerem, quando què ingressus in cubiculum, cùm me videret sine custode relictum, huc illucque circumspiciens, animaduertit adesse neminem, è cunis me sublatum manibus tenens, sursum erectis luminibus: Accipe, ait, puerum hunc gemma sacerdotum, beatissime Martine: moxque me reponens intra cunas, è cubiculo excessit: nemini tamen, quid egisset, indicare voluit. Postea ablactatum me enidam presbytero procul degenti tradidit enutriendum & litteris erudiendum.

S. Odonis pater.

Odonem parens eius precibus a Deo impetrat.

Cap. 2.

Hoc loco quædam desunt in exemplari, vndè Vita hæc descripta est.

Ecce habes, fili, vitæ ortum & initia conuersationis meæ, è quibus faciliè animaduertis, nihil me boni sponte mea fecisse. Tu interim mihi indices malos mores meos, sed ità tamen, vt Dei misericordiam, qua me ille prosecutus est, perpetuò laude & prædicatione efferre non omittas. Visus est postea beatus vir tanta erga sanctum Martinum animi deuotione feruere, vt præ cæteris sanctis eum diligeret, eiusque protectioni quotidiè se commendaret. Illum, vbicumque esset, retinebat animo, ore prædicabat, factis imitabatur. Annis

S. Odonis mira erga S. Martinum deuotio.

non ampliùs sex sunt, cùm multis viris Ecclesiasticis ad sacrum eius corpus vigilias celebrantibus, ipse quoque interfuit. Cùm sint autem eius officij breues Antiphonæ, vt norunt omnes, eius verò tempore noctes longiores, cellentque illi usque in lucem officium illud producere atque continuare, singulas antiphonas ad singulos psalmorum versus non absque multo labore repetebant. Tandem ad beatum virum peruenientes, Diu est, inquiunt, quòd unum aduentum præstolamur, pater, vt nos tanto labore leues. Et quia nunc præstò es, obsecramus, vt alias nobis è beati Martini domini tui vita antiphonas conficias, quæ prolixitate sua harum breuissimarum fastidium tollant. Ille verò ait, non modò illas se conficere non posse, sed etiam ætate impediri ad perdiscendas eas, si a quouis alio factæ essent. Laudauit autem breues illas, & prolisiores fastidiuit. Illas contrà afferentibus, si ipsis morem non gereret, offensurum eum beatum Martinum: talem etiam excusationem, non nisi quendam superbiæ prætextum videri: victus eorum precibus, toto pectore in eam rem incubuit. Tres quoquè hymnos in sancti Martini laudem composuit, è quibus vnus hunc habet exordium: Rex Christe, Martini decus &c. Itemque duodecim Antiphonas, mira quadam varietate distinctas, quarum verba vocumque consonantia adeò inter se coosentiunt, vt nihil in sententia plùsve minùsve, nihil in symphoniæ modulationibus dulcius reperiri videatur. Retinentur hactenùs Beneuenti. Nunquàm manè, nunquàm vesperè beatissimi Martini memoria ab eius vel pectore vel ore recedebat. Audire licebat identidem dicentem illum: O Martine, ò pie, quàm pium est gaudere de te. Et hæc quidem oblata opportunitate hactenùs hinc dixisse satis sit: vbi in historia cœperimus progredi, copiosiùs explicabimus, quæ per illum beatus Martinus effecerit. Nūc interim eò se referat narratio, vñ paulisper aberrauit.

Quæ de S. Martino scripserit.

Cap. 3.

Anno ætatis decimonono Turones se conferens, in eius æde Clero adiunctus est. Quæ illuc confluxerit magnatum turba, quàtoque cum apparatu, nè pau pertati eius, quam postea complexus est, iniuriam fecisse videar, malo reticere. Adfuit inter eos etiam Fulco comes, qui eū enutrierat: eique Cellam iuxta beati Martini ædem victumque quotidianum è canonicatu illo obtinuit & donauit. Sed amator paupertatis vir sanctissimus, contempta mundi gloria sollicitudebat placere Deo: interdiu lectioni, noctibus orationi vacabat, nō ignorans illud Apostoli: Si quis ignorat, ignorabitur. Per id tempus nauta noster peritissimus, qui nos suo ductu docuit mundi huius transmittere gurgites, cùm se vellet Virgilij lectioni dare, in visione sibi vas oblatum conspexit, extrinsecùs quidem valdè elegans, sed intùs plenum serpentibus, ab quibus se repente undique cingi, nec morderi tamē. Expergefactus, cognouit serpētes doctrinā siue scripta Poetarū: vas, in quo latitabāt, Vergilij poema: viā, per quam gradiebatur valdè sitiens, Christū significare.

Fit Turonēsis canonicus.

1. Cor. 14.

A Vergilij lectione vt sit reuocatus.

Cap. 4.

Libet hoc loco annotare paucis, quàm insigni ille postea patientia ornatus fuerit. Reiectis Poetarum carminibus, cælesti admonitus visione, totum se contulit ad lectitandos Euāgeliorum prophetarumque interpretes & expositores. Interim omnes ferè canonici rabido eum latratu appetunt: Quid agere vis, in quiūt? Cur opus alienū tibi vēdicas? In iuuētute huic incūbere oportuit. Parce tibi, & missos fac literarū nodos inextricabiles. At ille, curuato capite, obturatisque auribus, Daludicum illud animo versabat: Dixi, Custodiam uias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, dum cōsisteret peccator aduersū me. Obmutui, & humiliatus

Hic non nihil l'exēplari deesse videtur

Psal. 38

Luc. 2

sunt,& filui a bonis. Nec tamen immemor erat Dominici illius præcepti & promissi: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Alia patientiæ eius documenta infra commemorabimus. Obiter hic referam, quantus in eo fuerit rerum labentium contemptus. Laudent qui volunt, expulsores dæmonum, mortuorum excitatores, alijsque virtutibus celebres viros: Ego minibus omnium, Odonis mei primùm patientiam, deindè contemptum facultatum, lucra animarũ, instaurationem monasteriorum, vestes victumq; monasticum, Eclesiarum confectam pacem, regum & principum conciliatam concordiam, tuta effecta itinera, mandatorum Dei omnium strenuam executionem, perseuerantiam in vigilijs & precibus, curam pauperum, castigationes iuuenum, senum venerationem, morum emendationem, castum amorem virginum, continentium consolationem, erga miseros misericordiam, intemeratam monasticorum canonum obseruationem, denique exempla virtutum omnium pro mea exiguitate celebrabo. Conferebat tum bonus Dominus Iesus in paruo loco ex diuersis nemoribus paradisum monachorum, ex cuius fonte irrigaret corda fidelium.

Cap. 5.
Viuit solitarius.
Matt. 6.

Nam contentus vir beatus cellula exigua, ab omnium se mortalium oculis & consuetudine subduxit, vt vni placeret Deo: distractisque omnibus & in pauperes distributis, quæ secum attulerat, iuxta præceptum Euangelicum, nihil cogitabat de crastino. Noctù, nè ab hominibus videretur, ad beati Martini monumentum orandi causa ibat solus, quod quidem ab illa cellula duob⁹ fere milliaribus aberat. Nihil aliud ferebat secum, cùm illuc iret, præter duas tabellas scriptorias, quas solent scholastici ad femur appendere.

Dæmonis terricula-menta cõtemnit.

Aderat autem hostis teterrimus, terriculamentis quibusdam eum impedire volens. A lateribus enim viæ erumpebant vulpes, quæ primùm a tergo eum sequebantur, deindè se in faciem illi obijciebant. Sed cùm cernerent feruentissimi iuuenis susceptum iter, animique propositum retardare se non posse, cum gannitu & hianti ore in eum insiliebant, tanquàm iugulaturæ eum. At ille nec fugit, nec restitit, sed complicatis cruribus, contractoque collo, humeris tantùm & brachijs se tuebatur. Denique totum corpus eorum dentibus exponens, soli gulæ cauebat a morsu illarum. Eccè autem derepentè lupus aduolat cursu rapidissimo, easque profligat, mansitque ei deincèps comes atque domesticus hospes. Quod nè cui absurdũ videatur, legat vitam beati Pauli eremitę, à sancto Hieronymo editam: comperietque leones eius exanimi corpusculo effecisse sepulcrum: legat & alias Sãctorum historias, & magis etiam admiranda cognoscet. Posteà verò sanctus vir continuabat illud iter suum, & interim, bone Iesu, testimonia tua animo retinens, cantabat tibi illud è psalmis: Fidelis es, Domine, in omnibus nerbis tuis. Alleuas omnes, qui corruunt, & erigis omnes elisos. Tuebatur enim iam lupus hominem, quem denorare soler: & terrebat vulpes, quæ illi terrorem afferre solent. Quas verò tentationes beato uiro excitarit & ingesserit malus dæmõ, nemo (obsecro) a me requirat. Potest hoc bellum visibile vtrunq; declarare, quid illo suggerente sæpe per pectus fit inuisibiliter. Cùm autem noctù exiret è cellula orandi causa, non obserabat cellulæ fores, quòd nihil esset intùs, quod perdere metueret. Nuda enim cubabat humo, matta duntaxat substrata, & uestibus, quibus induebatur.

Ps. 144.
Nota res admiratione dignas.
Summa eius paupertas.

Cap. 6.
Regula c. 22.

Cùm autem diuersos euolueret atque perlegeret codices, in beati Benedicti Regulam incidit eamq; raptim percurrere volens, in eum impegit locum, vbi iubentur monachi dormire vestiti. Sed non satis eius sententiam assecutus, triẽniò cubauit in vestibus suis, & cum necdùm erat monachus, monachorum leue ferebat iugum, obediens præceptis sancti Benedicti. Iaciebat tum Dominus Iesus in rudi terra semina simplicia, fructum centuplicem indè collecturus. Illud verò admiratione dignum est, quòd candorem corporis eius non mutauit atra tellus, in qua cubabat, nec uirtutem animi prolixa ieiunia imminuerunt. Cùm enim superioribus duobus annis loca sacra, quæ extra Romam sunt, eum eo iam sexagenario nos iuuenes inuiseremus, non solùm iter eius antevertere, sed nec assequi quidem potuimus. Cumque rogaremus eum nimiùm delassati, vt & sibi & nobis parceret: Certè videtis, ait, omni me virtute destitutum. Longa enim ætas me iam silicernium effecit. Iam viginti anni sunt, quòd talis fui, qualem me nũc conspicitis. Ità ille gemebundus suam nobis pronunciabat imbecillitatem, cùm nos non sine multa admiratione eius virtutem & robur suspiceremus: neque id immerito. Non enim debuit vinci a carne corruptibili, qui corruptioni eius noluit subiacere. Sed hũc in modum solebat ille paruipendere, quicquid in se ipso virtutis deprehendisset: imprimis autem extollebat & prædicabat, si quid in alio videret boni.

Magnæ vires eius iam senis.
Obserua et imitare.

Cap. 7.
Cibus eius in iuuentute.

Per id tempus iuuentutis suæ victitabat media panis libra, & modico fabarum edulio, quodque a Francorum more & ingenio valdè alienum est, potu exiguo. Itaque abiecta corruptibili sarcina, rudis tyrunculus videbatur senum cuneos antecedere, & in Christo confidens, gloriosam ex hoste prædam referre. Et ità quidem se comparauit, cùm esset apud sancti Martini ecclesiam Turonensem: qui locus virtutum omnium fertilis, miraculis admirabilis, diuitijs copiosus omniq; religione conspicuus est. Et dignum sanè est, esse illum admirabilem, qui tanto meruit habitatore perfrui: qui non martyr duntaxat, aur confessor eximius, sed etiam mundi lumen & gemma sacerdotum fuit. Ad eius itaque monumentum reges properabant, & diuersarum principes nationum, vota sua & munera offerentes. Intereà verò ex illis permulti ad beatum Odonem inuisendi causa accedebant: noti, vt notum salutarent: ignoti, vt eius sibi notitiam compararent. Atque ille ceu fons vberrimus omnium explebat desideria, & singulis congruentes proponebat institutiones & uirtutum exempla: Huic castitatem indicebat. Alios ad mundi contemptum inuitabat, alios docebat aliena non concupiscere. Flebat mundum hunc miserrimum, eumque cum suis studiosis & sectatoribus breui ruiturũ, dicebat Gomorrhã eum appellans. Hortabatur ad amplectendam parsimoniam, ad prauas fugiendas cupiditates, ad ventris edomandam ingluuiem: eos qui ventrem farciunt, libidines dictitans. Pronis in libidinem, draconis illius proponebat præcipitium, qui tertiam partem stellarum post se traxit: Heu, inquiens, miseros illos. Ebriosis & commessationi deditis commemorabat, quem admodum Nabuzardan destruxerit muros Hierusalẽ. Illos, qui molles & masculorum concubitores vocantur ab Apostolo. Herode tyranno longè sceleratiores aiebat. Quanto, inquit, anima corpore præstantior est, tanto, qui talia admittunt, Herode deteriores sunt: Herodes enim per summam quidem crudelitatem paruulorum trucidauit corpora, sed animas in cælũ transmisit: isti & corpora & animas morte afficiunt sempiterna. Lugebat etiam doctorum ruinam: Aspice, inquit Domine, quia facta est desolata ciuitas plena diuitijs. Itemque: Ve tibi, ait, Behemoth. Prohine fas, aurum tibi sternis vt lutum, & radij solis sub te sunt. Quæ quidem cùm illi audirent, si malè sibi essent conscij, terrebantur: si insontes, eius consolatione

Ecclesia Turonen. laus.
S. Odonis optimæ adhortatiões
Apo. 12.
4. Reg. 25
Cor. 6.
Matt. 2.
Iob 41.

tione exhilarabantur. Itá tanquàm ex vno eodemq; promptuario alii alias sibi capiebant escas. Testor Iesum, nunquàm me ab hominis ore cuiuscunque tantam

Mat. 13.

percepisse sermonis suauitatem. Complebatur in eo, quod Dominus in Euangelio ait de scriba docto, qui instár patrisfamilias profert de thesauro suo noua & vetera. Denique omnes diuino sale conditi, & cælestibus epulis satiati, gratias agentes Deo, ad sua

Respuit munera.

remeabant. Etsi autem multa ei offerrent munera, at tamen nihil ille recipere volebat. Nô enim videbat, qua ratione ab aliis vel exigua posset accipere, qui sua tam multa esset elargitus. Victus aliquandò ab eo, quem diximus, domino suo, vel inuitus centum ab illo missos solidos accepit: sed nec momento temporis eos apud se hærere passus est, quamprimùm omnes pauperibus distribuens. Cœpit tũ alumnus Christi & magistros anteire, & sequi volentibus seipsum exemplum exhibere.

Cap. 8.

Porrò autem Parisios profectus, Dialecticam Augustini perlegit, crebrò etiam versans Marcianum de disciplinis liberalibus: in ijs omnibus præceptore vtens Remigio, cuius iam antè mentio facta est. Deindè

Lutetia vtitur p̃ceptore Remigio.

Turones reuersus est, rogatusq; à fratribus ipsius studiosis, vt libros Moralium beati Gregorii in vnum volumen redigeret, respondit se id, neq; si uelit, præstare posse: neque si possit, facere debere, nè tanti viri tantum opus, quædam detrahendo, immutare videretur. Illis uerò dicentibus, illi operi antè succumbendum, quàm sustinendum: satiusque esse, illo penitùs relicto, ad alia scripta se conferre, quàm sub eo tãquàm graui mole opprimi: (Ità enim quotidiè hac de re inter se non parùm contendebant, multis quidem id indignè ferentibus: quod tamen constat mihi non aliqua arrogantia ab illis factum, sed Domino disponente, vt lucerna sub modio latẽs, super mõtem poneretur) Illis ergò in prece persistentibus, Odo intra beati Martini ecclesiam nocte quadam solitæ orationi vacans, somno correptus est, viditq; san-

Uisio ei⁹.

ctos non paucos cælitùs in ecclesiam illam descendere, & cùm priùs laudassent Dominum, ordine illic cõsedere: porrò unum ex iis procedere in medium, sciscitari quemnam illic expectent: illos respõdere, beatum Gregorium Papam à se expectari. Id audiens Odo, curiosè huc illucq; cœpit circumspicere, scire cupiens, quanam ex parte aduenturus sit. Deindè sublatis in cælum oculis, videt tanquam è cælo venientem beatum Gregoriũ, vultu, forma, moribus longè aliis præstantiorem: mox verò illi aduenienti omnes assurgere, flexisq; capitibus petere ab eo benedictionem. Tum illum non ad eos vsque descendere, sed in pulpito consistentem, ad se accire ipsum Odonem humi prostratum, iubereque eum surgere, nec quicquam formidare. Surgens itaque Odo, cernit ad auriculam eius defixum calamum, vt solent qui scriptitant, eamque ipsi porrigere cũ his verbis: Age securus, & perfice opus tibi iniunctum. Et tuus quidem, quem confecturus es, liber non abolebitur: meus verò æternùm manebit. His dictis, confestim experrectus beatus Odo, intellexit quid illa visio sibi vellet. Itaque grande illud beatissimi Pontificis opus accuratè perlegit, atque ex eo excerpens pleraque, vnum effecit librum, atque ità illorum murmura compescuit.

Cap. 9.

Accidit posteà, vt Comes Fulco, quem diximus, nescio qua causa è thesauris S. Martini duo vascula aurea acciperet, & auaritia inescatus atque constrictus, ea nollet restituere. Sed interim grauiter in eum animaduertit Deus, ità ut ad extrema perduceretur. Tũ

Nota qd acciderit Comiti,

verò ad beati Martini se iubet deportari sepulcrum, & permulta illic promittit munera, nec tamẽ meliùs habet. Diutissimè vexatus, iam non nisi mortem expectat. Venit autem dominus Odo ad inuisendum eũ, aitque illi: Redde miser vascula beati Martini, quæ tibi infeliciter vsurpasti, & protinùs curaberis. Ille ve-

res ecclesiasticas sibi vendicans.

rò non ea duntaxat redditurum se, sed & alia donaturum pollicetur, si fiat quod ipse dicit. Mox beati Odonis & aliorum manibus ad sancti Martini portat corpus: illic ipse humi se prosternit, & confestim se sentit habere melius: & qui illuc uenerat aliorum manibus gestatus, suis pedibus recedit. Castigatus est ille, nè deincèps quippiam eiusmodi attentaret, & quę pollicitus erat, fideliter persolueret. Admonuit autem eum beatus Odo, vt mundo huic vale faciẽs, soli Deo placere contenderet. At ille: Mihi quidem, inquit, isthuc frustrà iam persuadere conaris: sed habeo militẽ fidelissimum, armis strenuum, consilio prouidum, Adhegrinum nomine: qui si te audierit, euestigiò parebit dictis tuis. quod quidem posteà ità factum est. Porrò intra paucos dies Comes planè restitutus, domũ se recepit: cumq; ad eũ multi cõfluerẽt gratulabũdi ob redditam sanitatem, illis exposuit q̃ dira, passus esset, & q̃ celerẽ, promittẽte beato Odone, sanitatem adeptus. Inter alios audiuit hęc ẽt Adhegrinus, quẽ

Adhegrinus miles strenuus, adiungit se ad Odonem.

iam memorauimus, moxque compunctus corde, rebus suis dispositis, properè se contulit ad beatum Odonem, positaque coma & militia seculari, Christi athleta effectus est. Ea autem omnia, quæ ex facultatibus suis ad beatum Odonem attulerat, pauperibus ille largitus est. Manserunt autem simul milites Christi, admodùm exiguo tugurio contenti: cumque viderent mundum in maligno positum, eiusque amatores

1. Ioan. 5

vitam sectari illecebris plenam, & in præcipitia ferentem, ad monasticæ professionis fastigia quotidiè adspirabant. Interim Frãciæ monasteria vel per seipsos, vel per suos exploratores inuisunt: sed non inuenientes locum, in quo possent requiescere, nõ sine magno animi dolore redeunt ad tugurium suum.

Cap. 10.

Visum tum fuit Adhegrino, hac causa Romã proficisci. In ipso autem itinere intra Burgundiæ fines venit in uallem quandam, quæ Balma dicebatur, in qua monasterium erat, non ità pridèm a Bernone Abbate constructum. Ad quod cùm diuertisset, ab illo officiosissimè exceptus est hospitio, vt iubet sancti Benedi-

Regul. cap. 53.

cti Regula: placuitque ei aliquandiù illic instár hospitis commorari, non quòd haberet opus, sed vt mores & instituta illic degentium exploraret. Eius autem loci institutores quendam patrem * Eutychium secta-

** Eutitiũ*

bantur: cuius quidem vitam hic commemorare nolui, obitum eius paucis indicâsse contentus. Fuit is tẽporibus Ludouici magni Imperatoris, & illi regi, & omnibus charus. Cùm enim laicus esset, & prophanis literis eruditus, contemptis iis, vndè solet humana fragilitas intumescere, totum se beatorum patrũ regulis & institutionibus addixit: atque ex iis diuersas colligens consuetudines siue instituta, in vnum cõpegit volumen. Deindè non multò pòst monachus effectus, vsqueadeò regi charus fuit, ut intra palatium suum illi monasterium construeret. Exacto autem vitæ huius curriculo, circunstantibus fratribus, subitò reddidit spiritum. Cumque pararentur exequiæ à discipulis eius, vitæ redditus est. Illis verò ualdè admirantibus, in hanc erupit vocem: Deo gratias. Scitis q̃ ab

Hic locus in MS. exemplari de prauate scriptus videtur.

his quadraginta non memini me uel semèl sumpsisse cibum, nisi priùs lachrymatus essem. At hodiè omni sublato mœrore, consolatus est me Dominus, & inter choros Angelorum tribuit mihi quietis locum. His dictis, rursùs animam expirauit. Itaque is pater Euthychius (siue Euticius) earum fuit author & institutor consuetudinum, quæ hactenùs in nostris monasteriis obseruantur. Quas vbi cognouit vir uenerabilis Adhegrinus, patri nostro Odoni eas quamprimùm

S. Odo fit monach' Cigniacēsis.

mum indirauit. Ille verò, sumptis secum centum voluminibus, mox ad illud commigrauit monasterium. Adhegrinus autem in quandam se cellulam includens, permissu Abbatis Bernonis, triennio in ea permansit. Patri autē Odoni, cùm esset vir literatus, scholæ præfecturam demandarunt, tricesimum tum ætatis annum agenti.

Cap. 11.

Volebam equidem cursim sanctissimi patris Odonis vitam perstringere, sed nunc mihi operæpretium facturus videor, si etiam aliorum, qui ei socii fuere, quædam commemorem. Oro autem lectorem, nè id molestè ferat, quandoquidem me non piget tantum laborem suscipere. Aequum sanè & rationi consentaneum videtur, vt eorum res gestæ, cum illius vita coniungantur, quos ab hoc exilio in patriam reuocauit.

Adhegrini breuis historia.

Itaque Adhegrinus venerabilis cum bona venia Abbatis petiit solitudinem, & paruam speluncam illic sibi delegit domicilium. Cùm autem aliquādò immodicis correptus angoribus neminē haberet, qui eum vel sermone consolaretur, aut patrum ei exempla recitaret, quemadmodùm scriptura diuina ait, Væ soli:

Eccle. 4.

quia cùm ceciderit, nō habet subleuantem se: parùm absuit, quin in ipsam desperationis foueam prolaberetur. Eccè autem subitò ei adstitit vir splendidissimus, blandè ex eo percontans, quidnam haberet, aut quæ tanti mœroris & perturbationis causa esset.

Visio ei'.

Respondit ille: Posteaquam Domino sine intermissione seruire cœpi, nullam ab eo consolationem me percepisse memini. Quæ res vehementer affligit animum meum, quòd ignorem, num grata sit ei seruitus mea, vel num quādoquè ab eo pro tanto labore vllam sim mercedē recepturus. Mox ille in collum eius irruens, eumque exosculans: Credas, inquit, te boni Domini nunquàm indignum fore. Ità eum cōsolatus, euanuit.

Satan eū mare vsestat.

Alio etiam tempore extra cellulam eum offendit Satan, moxque arreptum in immanissimæ rupis præcipitium transtulit, totis viribus eum indè deijcere contendens. Quid faceret miles Christi, aut quemadmodùm resisteret hosti, qui pedem illic figere non poterat? Cùm sic autē in præsentissimo mortis discrimine versaretur, mox illi adfuit beatus Martinus, apprehēsaque manu eius: Quidnam est istuc, ait, aut vndè huc venisti? At ille: Nescio, ait, domine. Ille verò confirmans animum eius, restituit eum in locum suum.

Cap. 12.

Ante hoc ferè quinquennium, cùm pater Odo Romam proficisceretur, vt monasterium intra beati Pauli Apostoli ecclesiam, sicuti olim fuerat, instauraret, rogante id summo Pontifice, & sanctæ sedis illius ordinibus vniuersis: priùs inuisere voluit Adhegrinum, eumque hac de re consulere, conuenienter illi sententiæ: Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.

Eccle. 35

Cumq; multa inter se hac de causa disquirerent, de rebus quoquè spiritalibus diù conferrent, beatus Odo rogauit Adhegrinum, vt quicquid diuinitùs ei per id tēpus reuelatum esset, familiariter ipsi indicaret. Memor itaq; Adhegrinus pristinę sodalitatis, & amore incensus: Illo, inquit, die & illa hora, absoluta Psalmodia, repentè ad me venit beatissimus Martinus.

S. Martinus apparet Adhegrino.

Cuius præclara facies & propè vsitata familiaritas, post benedictionem mihi fiduciam addidit, habitisq; inter nos sermonibus quibusdam; percontabar ex eo, quò tenderet, aut vndè veniret. Respondit ille: Roma venio, & iam proficiscor in Gallias. Ad te autem ex itinere visitandi causa diuerti. Ego verò gratias illi agens, rogabam vt vel parumper dignaretur in tugurio meo requiescere. At ille: Hodiè, inquit, Ludouicus Francorum rex coronabitur, & ego festino, vt unctioni eius possim interesse. Itaque mora omnis mihi importuna est. Et ego, Si ergò abire vis, obsecro, vt mihi benedictionem impertias. Respondit ille: Non indiges mea benedictione. Iam olim enim qui mihi benedixit, idem ipse etiam tibi. Me verò multum vrgente, voluit vt ego quoquè ipsi benedicerem, alioqui nulla se oratione mihi benedicturum asseuerans. Fuit non parua hac de re inter nos, sed amica planè, contentio. Recusabat ille, quia nolebat: ego autem, quia ausus non eram. Tandem mutua accepta & data bñdictione, ille mox abscessit, meque admodum mœstum dereliquit. Sed ad huius rei probandam fidem pater Odo, beatissimus & fidissimus arbiter, accessit: qui diem illum & horam annotari iussit, diligenterque omnia inquirens, sic facta comperit, vt ille prædixerat. Anni iam, nisi fallor, amplius triginta sunt, quòd ille manet in ea eremo, Dominicis tantùm diebus & præcipuis festis ad monasterium sancti Petri, quod Cluniacum dicitur, & non nisi duobus ferè milliaribus à Cellula eius abest, sese conferens, parumque indè farinæ, undè sibi panem conficit, & paucas fabas tollens, moxque ad cellulam reuertens.

Adhegrini mira abstinentia.

Vino nunquàm vtitur, cibos suos nec adipe, nec oleo condit. Perpetuò & calore & frigore, affligitur: calore, inter scapulas: frigore, in manibus & brachiis. Sed iam ad beatum Odonem, à cuius historia digressi sumus, reuertendum est.

Cap. 13.

Erant in illo monasterio, vbi degebat Odo pater, fratres quidam, quorum vitam & mores declarabit sequens narratio. Ij cùm didicissent, beatum Odonē ea causa eò aduenisse, vt apud illos moraretur & monachus fieret, simulato animo ad eum accedunt, rogant quam ob rem eò uenerit. Vbi responsum ab illo est: Omnes nos, inquiunt, conamur hanc sodalitatem deserere, vt possimus seruare animas nostras: & tu huc uenis, vt tuam perdas? Illo sciscitante eius rei causam: Nosti, aiunt, mores Bernonis Abbatis? Illo se nescire dicente: Heu heu, inquiunt, quàm malè ille accipit monachos suos. Repræhensiones eius mox sequuntur verbera, verberibus affectis inijcit compedes, adhibet carcerem & inediam: atque nec sic tamē miseri eius sibi possunt conciliare gratiam.

S. Odo q.d à falsis fratribus audierit.

Hæc vt beatus Odo audiuit, animo vacillare cœpit, & cunctāntiùs agere. Cernens id Adhegrinus, prosilit in medium, &: Noli, inquit, Odo pater, trepidare. Sermones isti non eorum sunt, qui eos proferunt, sed illos suggerentis. Non dubites horum ore diabolum tibi esse locutum. Tum illi pudefacti, mox abscesserunt: porrò beatus Odo & Adhegrinus suauissimo Christi iugo sua colla supponunt. Hac re permotus beatissimus pater Benedictus, (quippe futurorū præscius) in Regula sua præcipit, vt cum hospite nemo loquatur, nisi cui id permissum sit.

Cap. 53. Regulæ.

Quàm multi enim hac ratione decepti in sanctæ conuersationis primis initiis, amisso spiritus feruore tepuerunt, & retrò abierunt? Etsi autem iubet scriptura, vt probentur spiritus, si ex Deo sint, non tamen debet eiusmodi esse probatio & exploratio fidelium & quærentium Dominum.

1. Iohan. 4.

Videmus Deum per prophetam illis, qui sancti spiritus calore accensi sunt, hunc in modum præcipere: Qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti, scilicet ab Aquilone. Sed Christi miles Odo, vt blandimentis se non passus est capi, ità nec terroribus frangi. De eiusmodi antè maleuolis, quales erant ii, quos diximus, rectè Iob loquitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.

Esai. 21.

Iob 3.

Cap. 14.

Visum est hic, seposita parumpèr beati Odonis historia, monasterii huius mores & instituta describere, ut rectiùs possint intelligi, quæ posteà dicturi sumus. In more illic positum erat, vt magister scholæ nusquàm solus cum solo puero, nec ad naturæ quidē requisita progrederetur, nec solus puer secretiùs il

lilo-

li loqui ausus esset: sed semper socium puerum aliũ, vel vnum è fratribus haberet, idque boni testimonii causa. Si autem nox esset, & causa accidente puer id peteret, non tamen sine lumine & socio fratre extra dormitorium pedem efferret. Cùm cibus sumebatur, nunquàm deerat lectio vtriusque mensis. Micas es panum, lectione decidentes, singuli diligenter colligebant, & ante lectionis finem cum gratiarum actione sumebant. Finita lectione, nec illas, nec ciboru vllũ quisquam capere ausus erat. Has autem micas aliis cibis sacratiores existimabant propter miraculum, quod iam commemorabo. Frater quidam fuit in eo monasterio valdè idoneus, & omnibus charus. Is ad extrema vitæ perductus, coram fratribus, qui illò aduenerant, ut spiritum eius precibus Domino commẽdarent, subitò exclamauit: Adiuuate me, obsecro, domini propter Deum. Iam enim raptus fui ad tribunal Christi, & eccè teterrimus humani generis hostis & accusator diabolus, sacculum plenum micis ostentauit, quas ego pro consuetudine comedere nolui, atque ità à mensa deciderunt. Paulò post rursùs clamauit horrendum in modum: En adest diabolus, ferens sacculum, de quo dixi vobis. Fratribus ad hæc territis & admirantibus, iterùm in has prorupit voces. Illo in loco stat, sed eum uos minimè videtis. Posteà totum se signo Crucis communiens, inter preces reddidit spiritum. Itaque ab illo die magno studio micæ illæ colligebantur. Est verò etiam apud illos silentii cultus peculiaris. Certis enim horis nemo intra monasterii claustra uel loqui, vel fratrem aliquem accedere ausus est. Cùm duodecim in diuino officio recitantur lectiones, nullus intra claustra illa loquitur, præterquàm die sequenti in Capitulo. Octauo die Natalis & resurrectionis Domini, summum illic est noctù diuque silentium, hoc breuissimo silentio æternum illud significante. Cùm autem necessitas cogit aliquid petere ab alio, diuersis vtuntur signis, quibus indicant, quid uelint: quæ quidem ego à Grammaticis dici puto digitorum & oculorũ notas. Quorum apud eos tantus vsus est, vt etiamsi linguæ officio destituti essent, iis necessaria omnia significare possent. Cæteris uerò diebus non festis, itemque octauis Sanctorum, hoc discrimen adhibetur, ut in non festis centum triginta octo in diuino officio psalmos canant: è quibus tredecim nos dempsimus propter pusillorũ animos, exceptis peculiaribus precibus, quas nostri hactenùs frequentant fratres: quæ quidem Psalterium excedere videntur: itemque Missis duabus, & crebris litaniis. In singulis uerò precibus horariis siue Canonicis bis genua flectunt. In octauis autem non nisi septuagintaquinque cantant psalmos in diuino officio, semelque flectunt genua, & bis sumunt cibum. Sunt apud illos & alia permulta, quæ, nè lectori fastidium afferamus, omittenda videntur.

Micæ panum cur diligẽter collecta à monachis Gigmacẽsibus.

Signa monastica.

Cap. 15.

Cùm autem beatus Odo scholæ magisterio fungeretur, exercendæ patientiæ rursùs magna ei oblata occasio est. Nam nocte quadam unus è pueris significauit ventrem exonerare se uelle. Erat autem latrina adeò propinqua & coniuncta dormitorio, vt lucerna illic ex regulæ præscripto ardens, etiam latrinæ lumen inferret. Surgens itaque pater Odo, unum è pueris excitat, illoque contentus lumine, cum eo abiit. Postridie pro more ad Capitulum conuenientes fratres, post lectionem Martyrologii & Regulæ, acriter eum obiurgant, quod ausus fuerit illa nocte sine cereo ire cũ puero. Cùm sit autem illicitum apud eos, nisi priùs exosculata humo, siue, ut ipsi uocant, capta uenia, facti sui rationem reddere, neque etiam posteà factum suũ tueri: ille mox humi prostratus, veniã petit, dicens dormitorij lumen sibi sufficere potuisse. Verum non modò ab illis auditus non est, sed etiam culpæ non mediocris reus pronunciatus. At verò beatissimus vir, qui arrepta angusta via, eum sequi constituerat, qui, cùm pateretur, non comminabatur: non indignans, neque murmurans, neque vllas opponens querelas, humi se abijcit, veniamque deprecatur. Abbas autem eius volens probare patientiam, iratum se simulans, sententiam excommunicationi coniunctam, in eum protulit, vt illo die veniam petere ausus non esset. Tum ille Dauidicum illud animo versans, Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum, itemque illud: Posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra: ad fratrum pedes prouoluitur, orans vt Abbatis animum placatum ipsi reddant. quod quidem ità factum est. Tandem admirans Berno tantam iuuenis constantiam atque patientiam, ad se accitum, sua benedictione, vt iubet Canon monasticus, impertitur, atque deincèps chariorem eum habet.

S. Odo accusatur à fratribus.

1. Pet. 2.

Psal. 72.

Psal. 65.

Cap. 16.

Erãt sanè in illo monasterio fratres quidam & animis & moribus iuuenes, quorum iam antè memini: atque ij vnde proficere debebant, indè sibiipsis perniciem adsciscebant: ità ut quotiès oblata videretur aliqua occasio & opportunitas, multis beatum Odonem iniurijs afficerent, multisque eum modis calũniarentur. At ille vir pacis studiosus, seorsum eos ducebat, & licèt a culpa esset alienus, tamen ut reus se sternebat ad illorum pedes, & veniam precabatur, non quòd sibi metueret: sed fraterna charitate compulsus, cupiens eos patientia sua ad sanitatem reuocare, quos videbat diuinam in se prouocare vindictã. Et illi quidem hac ratione nonnihil reprimebantur, sed instar labentis aquæ citò redibant ad ingenium, & pristina vitia sua: & quem imitari eos oportebat, more suo insectabantur. Eius peruersitatis princeps erat Vuido quidam. Sæpè alijs alios incitantibus, vt beato uiro conuiciarentur, dicebat is, qui id facere iustus erat: Ecquid prodest quotidiè his nos rebus occupari, quandò illum nec expellere possumus, nec ad reddendam contumeliam prouocare? Scis tuipse, eruditione ab illo nos superari: & hactenùs quidem si quid ex eo discere volui, libenter me docuit: vereor autem, nè quandoque tot lacessitus iniurijs, vel inuitus subtrahat, quod nũc propensa animi voluntate largitur. Ille uerò respondebat: Non est ità, ut tu persuasum habes. Talis enim est frater Odo, vt non ista duntaxat, & ijs consimilia, sed & maiora æquo ferat animo, & quicquid volueris, nihilominùs haud inuitus præstet. Verùm isti fratres non diù post diuinam sunt experti vltionem, diuinoque percussi iudicio quandoquidem fraterna repræhensione compesci noluerunt. Postquàm enim Abbas Berno uita functus est, mox illi excusso cucullo, in mundum reuersi sunt. & tandem teterrimum vitæ huius exitum habuere.

Humilitate & patientia studet sanare ipsum insectãtes

Vltio diuina in eos animaduertit.

Cap. 17.

Ea tempestate etiam hoc miraculum, quod iam relaturus sum, pater noster illic factum commemorare solet. Quidam eius monasterij frater cùm sederet ad mensam, toto animo lectioni intendebat. Contigit autem quandoquè, vt collectis pro more micis, priusquàm eas ederet, Abbas Berno lectioni finem imponeret. Tum ille, quid ageret, prorsùs ignorabat. Absoluta enim lectione, non audebat eas sumere: nec etiam relinquere, nè casu perirent. Tandem visum illi est, manu eas continere, & cùm post versum ab ecclesia essent egressi, patri monasterij exhibere. Itaque postquàm ex oratorio egressi sunt, mox ad Abbatis pedes se abiecit. Interrogatus ab eo, cur veniam peteret, ille explicata manu ostendere micas uoluit, &

Insigne miraculũ

eccè

ecce in margaritas mutatæ visuntur. Tum illi laudantes Dominum, valdè obstupelcūt. Deindè autem margaritæ illæ, iubente Abbate, cuidam ecclesiæ ornamento intextæ sunt. Hæc quidem beatus Odo de se, tanquàm de alio, narrare solet.

Cap. 18. Ab eo autem tempore admodùm cœpit æstuare animo, quemadmodùm parentes suos ex huius mundi nexibus posset extrahere. Nec diù pòst Abbatis permissu profectus est ad patrem suum, eumque ad monasterium perductum, monachum effecit: matri autem persuasit, vt sacrum velamen acciperet: cuius vitam liberet his inserere, nisi prolixitas deterreret.

Patrem suum efficit monachũ, matrem sanctimonialem.

Per id tempus cùm beatus Odo sub vesperam quiescendi causa ad ædes cuiusdam viri nobilissimi diuertisset, illum quidem & vxorem absentes comperit, sed filia iam nobilis aderat vnà cum familia. Ea verò curiosissimè obseruabat omnes actus eius. Posteà verò per quoddam posticum, valdè corde compuncta, venit ad eum: corruit ad pedes eius, dicit breui se collocandam viro: orat propter Deum, cuius se profitebatur famulam fore, vt ea nocte ipsam liberet. Ille hoc audiens, cùm incertus esset quid ageret, aut tantæ virginis voluntati vt faceret satis, multùm animo discrutiari cœpit: Mouebatur enim pietate in Deum more suo, mouebatur etiam pietate erga virginem propter eius lachrymas. Proponebat sibi iudicium Dei, & perniciem animæ virginis: tum quoque murmur parentum eius & vulgi, quòd talia ausus esset monachus. Ad extremum Christi amore & virginis lamentis victus, eam liberare constituit. Itaque nocte illa famulis domus altum stertentibus, ipse cum fratribus consensis equis præcessit: porrò ministros, qui cum ipso erant, iussit sequi cum virgine. Postridiè venere ad monasterium, cui proximum erat oratoriũ, in quo nobilissimæ fœminæ orationis causa recipiebantur. Ibi cùm virginem manere iussisset, ad monasterium accessit. Postera luce omnia, quæ gesserat, ordine Abbati suo exposuit, vt est more apud illos comparatũ. Vbi verò ille cognouit de virgine, vultu perturbato duriter eum obiurgauit, quòd absq; eius permissu talia fecisset. Mox ille ad pedes eius aduolutus, petit veniam: Eo iubente, surgit, rursusque interrogatus, sic respondet: Domine pater, quantùm equidem aduertere potui, ab eo tempore, quo me miserum in hanc sodalitatem admittere dignatus es, hoc vel maximè tibi curæ fuit, vt postes lucrari animas. Alij plerique Abbates videntur cumulandis opibus & hominum captandæ gratiæ studere: tu verò pietate & misericordia motus, vni cupis placere Deo, vt ei animas lucreris. Qua in re cùm ego te imitari cupiam, hanc puellam lucrifacere volui. Et licèt me non facilè vicerint lachrymæ eius, non tamen eram nescius, me à te seueriter obiurgatum iri. Sed malim certè pii patris flagellis cædi, quàm neglectæ animæ huius reus inueniri. Atque vtinam omnes huius prouinciæ fœminas possem lucrifacere: libenter ferrem propter singulas humanissimo tuo more me abs te flagellari. His aliisque id genus verbis flexit ille Abbatem, sed tamẽ hac ei mulcta irrogata, vt eam alendam susciperet, & sancti adhortationibus confirmaret ad dies aliquot, nè eam facti pœniteret, & instigante diabolo, ad seculũ reuerteretur. Quotidiè igitur beatus Odo alimenta ei attulit, & præcedentium patrum exemplis illam instruat. Post paucos verò dies in quoddam virginum monasterium eam adduxit, Christo illic seruituram. Nè qua autẽ posset mala oboriri suspicio, omnia hæc præsentibus fratribus lacta sunt. Non multò pòst virgo illa excessit è vita. Morienti aderant sorores, vt precibus suis eam adiuuarent. Cumque eam repentè ceu mortuam tenerent, illa voce, quà potuit, petit se subleuari è lecto. Sciscitantibus sororibus, quid hæc re sibi vellet: Video, inquit illa, beatissimum Paulum ad me venientem, eique occurrere volo. Needùm verba compleuerat, cùm extẽdisset brachia, vt posset ocyùs surgere, eadem repetiit. Aliæ eam insanire existimabant. At illa vi, qua potuit, assurgẽs in genua, submisso capite, ab eo, quem videbat, benedictionem petiit, dicens: Benedicite, atque interim feliciter in Domino obdormiuit. Nemo uerò ambigebat eam ab illo exceptam, qui eam visitarat.

Berno Abbas cupidus lucrandi animas.

Nobilissima puella datse vitæ monasticæ.

Feliciter Christo spiritum reddit.

Cap. 19. Cernens autem Abbas Berno, beatum Odonem virum egregium futurum, accersito Episcopo, etiam inuitum illum voluit sacerdotio initiari. De illo Episcopo referre solebat pater Odo, cibos ab illo benedictos nullum canem ausum fuisse comedere. Si quis verò casu id fecisset, eum subitò mortuum fuisse, perindè acsi pro cibo sumpsisset toxicum. Obsecro autem, nè quis me carpendum putet, quòd dixi eum inuitum ordinatum sacerdotem: quasi indè conijci possit, quòd is, qui hoc facere non dubitauit, in iis nomerandus sit, qui donum spiritussancti vel emere, vel vendere non vereantur. Eadem enim nocte, quam secutura erat dies ordinationis eius, cùm à somno euigilasset, prorsusq; nihil de sua initiatione cogitaret, ad collum suum, vt moris est, stolam sensit ab Episcopo sibi impositam. Cœpit igitur miserè lugere, tanquàm qui magno quodam malo affectus esset: diuq; posteà præ nimia verecondia non fuit ausus exire è monasterio. Quam ob rem pater Berno, quadam repetita occasione, misit eum ad Episcopum illũ. Cumque is pro Odonis consolatione prolixè apud eum egisset de dignitate sacerdotii, ventum est ad mutuos de Ecclesiæ statu sermones. Ibi tum Odo pater ea Ieremiæ prophetæ lamentabilem de sacerdotibus recauit orationem. Qua completa, Episcopus rogauit eum, vt illam in scripta formamque libelli redigeret. Obijciente autem Odone Regulæ prohibitionem, nè quid monachus absque Prioris permissu faciat, Episcopus venit ad monasterium, & quòd amicus esset Abbatis, facilè id ab eo impetrauit. Is enim præcepto suo eò adduxit Odonem, vt in Ieremiæ prophetam tres libellos scripserit: qui quidem in multis iam ecclesiis sunt collegiis habentur.

Odo scribit 3. libros in Ieremiam.

Cap. 20. Per id tempus Abbas Berno exitiali cœpit morbo decumbere. Itaque quamprimùm vicinos acciuit Episcopos, Abbatisque functione se abdicans, voce lachrymabili reum se proclamauit, indignumque tali ministerio: simul orans fratres, vt, quem vellent, patrem siue Abbatem sibi deligerent. Tum verò fratrũ manibus comprehensus pater Odo, & propemodùm vi constrictus, cunctis proclamantibus vt Abbas consecraretur, ad Bernonem, admodùm renitens, adductus est: cumque nec sic vellet cedere, tandem Episcoporum voluntate, ei excommunicationem minitantium, superatus est. Paulò pòst autem pater Berno migrauit ad Dominum: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Creatur Abbas Cluniacẽsis.

LIBER SECVNDVS.

Cap. 1. Multis calamitatibus crebrisque morbis presso mihi pauca de B. Odone patre nostro referre licuit, atque ea duntaxat, quę sub Abbate Bernone gessit: è quibus tamen pro vestra industria facilè potestis colligere, fratres mei, à quanta ille perfectione cœperit. Sed quia initium bonæ & beatæ uitæ fert secum angustias & labores, finis verò laudem & gloriam sempiternam: per eius beatam & trãquillam vitam ceu directum tramitem, ad

eius

eius felicem obitum properabo. Cùm igitur, vt diximus, pro Bernone creatus & ordinatus esset Abbas, mox in eum veteres illi hostes & persecutores, quos supra memorauimus, incurrerunt. Ille verò credere

Cedit monachorũ improbitati, & abit Cluniacũ

malens, & beatè quiescere, quàm contẽtioni vacare, relicto illo monasterio, & quæ a Bernone Abbate parata, ipsique paterno more tradita erant, abiit Cluniacum, inchoatumque perfecit monasteriũ. Secuti sunt autem illum seniores eius loci. Porrò circa beati Martini ferias defecere res omnes, quas secum attulerat ad monasterii officinas extruendas. Est autem apud nos ea cõsuetudo, vt B. Martini natalitia octonis diebus celebremus. Peractis itaque octauæ diei matutinis siue nocturnis laudibus, necdùm apparente aurora, omnes ad lectos suos reuersi sunt, quiescendi potiùs quàm dormiendi causa. Ibi tum, vt pater noster Odo narrare solebat nobis, cuidam seni eiusmodi visus obtigit: Vir quidam venerabilis, cano capite, stola indutus splẽdidissima, & insupèr amiculo, quo pluuia arcetur: propiùs accedere ei videbatur, atque structuram monasterii circuncircà diligenter inspicere.

Visio cuiusdam.

Cumque ex eo perquireret, quis esset, & cur ædificia illa tanto studio contemplaretur, respondit ille: Ego sum, cuius hodiè octauum diem celebrant fratres: quos inuisere volui. Tu verò dicito illis ex me, nè deficiant animis, sed in cœpto opere perseuerent. Dicẽte sene, impensas omnes absumptas, quas secum attulissent. Non est, inquit ille, quod timeant. Equidem iã Roma uenio, & Turones me confero. Iter autem habiturus sum per Gotthos & Aquitanos, atque ex iis regionibus tãtum eis subsidii acquiram, vt & in præsens abundè satis sit, & diù posteà affatim suppetat. Læti ergo fratres, & tanti uiri promissione securi, incũdissimis animis Domino agunt gratias. Quisnam autem hic senex fuerit, cui hæc visio oblata est, equidem affirmare non ausim. Solebat enim pater noster Odo sciens & prudens sese nunquàm nominatim exprimere: sed si quid vel magnum, vel paruum vidisset, hoc modo referebat: Quidã ex fratribus nostris, aut quæ-

Magna accipit subsidia ad absoluendum Cluniacẽse monasterium.

dam persona senex hoc uel illud uidit. Post hanc autem uisionem intra paucos dies à Gothorum finibus eò allata sunt ampliùs tria millia solidorum. Id genus tam multa ille mihi hac ratione narrare solebat, partim apud Floriacense S. Benedicti monasterium, partim Cluniaci gesta, ut, si ego ea ad liquidum prosequi uelim, libelli modus, scribentis facultatem excessuros sit.

Sed dum ego B. Martini fidissima promissa re ipsa

Cap. 2.

impleta commemoro, quiddam repẽte animo occurrit gestum à fera bellua: quod etsi quibusdam fortassis ridiculum videri possit, tamen quandò spectaculũ

1. Cor. 4.

facti sumus Angelis & hominibus, annotare id visum est: ut qui nos imitari aut non possunt, aut dedignantur, dum intelligunt nos à nobis ad meliora proficere, tandem deserant tristem ac miseram vitam suam, & lætissimis animis sequantur nos ad gaudia sempiterna. Constructo oratorio, fratres Episcopum vocarunt, vt illud consecraret. Ille non curans fratrum paupertatem, statuto die venit cum multo comitatu. Ad eorum autem aduentum fratres magno afficiebãtur pudore, quòd non haberent, quod pro dignitate eis possent apponere. Manè autem sub lucis ortũ immanissimus aper è sylua properauit ad monasterium.

En ut diuinitùs fratrum paupertati cõsulit.

Eum cernens templi custos, cùm esset extra monasterium, de ioco illo componendo cogitans, intrò se recepit, foresque occlusit. At aper posita omni feritate, vt aditus ei pateficeret, diù pulsauit fores, orisque sui spuma illas liniuit. Cùm autem nemo præ timore ei aperiret, tantispèr illic hæsit, donèc Episcopus cum suis venit: quibus se vltrò necandum obtulit. Completum tum fuit, quod Psalmographus ait: Timentes autem, non minuentur omni bono: itemque illud: Non

Psal. 33.
Psal. 36.

confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur. Reuera confisus est pater Odo in Domino, nec vnquam ei defuit, undè fratres sustẽtaret, & pauperibus largiretur. Nullus enim pauper a sinu misericordiæ eius vacuus recessit. Sene quoties ego cum illo profectus sum, diligẽter inquirere solebat, num haberemus, quæ pauperibus dari possent. Tum verò securus carpebat iter, tanquàm necessaria omnia suppeterent, nihilque defutura essent. Et quia

S. Odonis mira in pauperes benignitas.

omnibus se petentibus tribuebat, Dei benignitate omnia ei suppetebãt. Illud Tobiæ præceptum ab eius animo nunquàm recedebat. Vide, nè auertas faciem tuam ab ullo paupere, & omni petenti te tribue. Si

Tobia 4.

quis ei quippiam afferret, qui ex habitu inops videretur, sciscitabatur ex eo, quid vellet, aut si qua re egeret, quam ab ipso præstari sibi cuperet. Illo verò petẽte aliquid, duplo plus, quàm id valeret, ei dari iussit: quod equidem sæpiùs, me inspectante, factum est. Fateor autem culpam meam, crebrò mihi id mœrorem attulisse. Cùm enim essem Prior, dolebat mihi monasterii paupertas, volensque prospicere fratrum inopiæ, dicebam ei, iniustum esse omnia tam indiscretè elargiri. Putabam enim sapienter id à me fieri, nec aduertebam insipientiæ circunfusus caligine, tenacitatis vitio me strangulari. Ille verò cùm esset peritissimus animarum medicus, prudentia sua curabat vulnus mentis meæ, dicebatque mihi: Tace, aut certè malo tuo hæc dixeris.

Iuuenis quidam literarum studiis addictus, hyemis quadam nocte ad Matutinas siue nocturnas lau-

Cap. 3

des alacriter properabat, vt inter condiscipulos maturiùs adesset. Vidit autem in atrio ecclesiæ pauperẽ quendam seminudum iacere. Eius ergò misertus, scapulare suum exuit, eique dedit. Considerans autem quid fecisset, acerrimi frigoris metum omnem à se reiecit. Finitis Matutinis laudibus, totus iam frigore rigidus, ad cellulam reuersus est: cumque in lectulũ

Premiũ misericordiæ.

reponere se uellet, membra egelida operimentis foturus, libram auri illic offendit: vndè ei posteà suppetebat, vndè & illius & aliorum inopiæ posset consuli. Hæc quidem ille mihi narrabat, sed incertum habeo, quisnam ille iuuenis fuerit. Eiusmodi verò exemplis sanabat vulnus & peruersitatem animi mei. Vellẽ iam transire ad alia: sed multa benignitas & misericordia eius retinere me, vt ipsam copiosiùs commendem. Quod etsi non possum absque rubore meo, faciam tamen, & accusabo atque obiurgabo meipsum, culpasque meas omnibus patefaciam: & quamuis ei, quod iã è uita abierit, confiteri eas non possum, id tamen essi clam, ut uos mihi apud illum habeam intercessores. In itineribus suis, si quos obuios habuisset pueros, quippiam eos cantare cogebat, prẽmiique loco è rebus suis aliquid eis dari iubebat, dicens eos non parua remuneratione dignos: scilicet hac iucũditate sua & nos exhilarare, & illos misericordiæ visceribus reficere cupiens. Sermo eius admodùm festiuus & iucũdus erat, ità ut præ nimio gaudio nonnunquam ridere nos cogeret. Sed ille moderationis habenas manu

Regula S. Benedicti.

tenens, mox proponebat nobis illud è Regula: Risum multum aut excussum non amare: itemque illud: Monachus non sit facilis ac promptus in risu: quia scri-

Cap. 4.
Cap. 7.

ptum est, Stultus in risu exaltat vocem suam. Atque

Eccle. 21

hoc aliove modo cohibebat nos à risu: sed interim tamen spiritalis eius hilaritas, interno animi gaudio nos afficiebat. Verùm ego indignus quidnam de eo, aut de tanto gaudio dignè possim eloqui? Sanè si aliter animis nostris satisfacere nequiremus, clàm eius vestes exosculabamur. Quid vero hoc in nobis admi

rationis

rationis habet, qui illi semper adhærebamus, quãdo etiam intrante eo in ecclesiam S. Petri, Dei famulę & pleriq; alii hincindè exilientes, post eum cursitabãt, & tegmen capitis eius, extrema appræhensa fimbria, deosculabantur. Et ille quidem ibat properè, ut eos fugeret: sed sequebantur illi haud aliter, atquè persecutores quidã. Erat enim instàr lapidis angularis quadratus, planè Angelicus atque humanus, liberalis & amabilis, ità ut quotidiè in eo compleri videretur illud Propheticum: Iucundus homo, qui miseretur & commodat, disponit sermones suos in iudicio: quia in æternum non commouebitur: atque illud Apostoli: Hilarem datorem diligit Deus. Cæcos & claudos ore iucundo dicere solebat paradisi fore ianitores: atque ea causa neminem eos repellere debere ab ædibus suis, nè ab illis quandoque paradisi fores illi præcludantur. Quòd si quispiam è famulis nostris, eorum non ferens importunitatem, asperè eis respõderet, aut solita beneficia celeriter non conferret, vel eos ab aditu ostii nostri arceret, grauiter illum obiurgabat, accitisque illis coram eo dicebat: Cùm veneritis ad ostium paradisi, facite ei similiter. Id verò ea causa faciebat, vt terreret illos, & ad beneuolentiæ studia prouocaret. Si ei aliquò pergenti obuiàm venisset anus, ut fieri crebrò solet, aut morbidus & debilis quispiam, mox descendebat ab equo, & eum illi imponebat, suos interim socios omnes iubens longè antecedere. Adiungebat autem illis unum è famulis, qui equitatorem seruaret, nè caderet. Ille verò interea equitantes incedebat pedes, semperq; psallens, cogebat nos secum psallere. Quòd si quis nostrũ vel præ pudore, uel timore illius uellet se ab equo demittere, prohibebat eum, sciens non pauperis iuuandi studio, sed pro sui reuerentia id fieri.

Hic loc⁹ mihi videtur nõ vacare mendis librariis. — *Psal. 111.* — *2. Cor. 9.* — *Cæci & claudi, cæli ianitores.* — *Mira humanitas tanti uiri.*

Cap. 4.

Equidem crebrò eum ità facere uidi. Cùm aliquando Cotias transmitteremus Alpes cum Geraldo Rhegiensi Episcopo, Romamque pariter uenissemus, me minimeum cuidam dæmoniacæ id humanitatis præstitisse. Ea verò ilicò curata, Senas nobiscum venit, atque illic, cogẽte dysenteria, remansit. Posteà autem apud S. Paulum Romæ eam videmus, moxque signo donarium ei præberi iussit. At illa præ verecundia submisso capite, humique depressis luminibus sedente, percontabatur ex eo, quænam esset mulier. Moxque depinxit eam mihi signis quibusdam, vndè facilè possem agnosci. In eodem itinere senex quidam debilis easdem Alpes nobiscum transibat, onustus sacculo, pleno panibus & alio, itemque cepis & porro: quorum fœtor mihi erat intolerabilis. At ille pius pater simulatquè in conspectũ eius venit, more suo in equo suo sedere eum iussit, eiusq; valdè malè olentem sacculũ, in suos humeros recepit. Ego verò tãtũ fœtorẽ diutiùs ferre non sustinens, procul ab eius latere me subduxi. Confecto indè summarũ Alpium arctissimo itinere, cùm iam in descensu essemus, vidi eum procul stantem, & cogente paupere, cõscendere equũ suum. Sed neq; sic tamen pauperi sacculum reddidit, sed ad ephippium suum appendit. Ego tum socios, qui me præcesserant, anteuertebam, & vt citò ad illum peruenirem, non sine verecundia accelerabam iter. Vbi autẽ paulò pòst ad illum accessi, Veni, inquit: super sunt nobis psalmi aliquot nobis cantandi. Respondente autem me, sacculi illius putorem me perpeti non posse, mox acriter me castigans: Proh dolor, inquit, id quod tibi tam grauiter olet, pauper potest edere, & tu nec odorem eius tolerare potes? Pauper sacculum illum gestare potest, tibi eum etiam adspicere permolestum est? Hæc autem de seipso dicebat, quippe qui verè esset pauper Christi. Effecit autem his increpationibus suis, vt deinceps fœtorem illum prorsùs non sentirẽ.

Dæmoniacam sanat. — *Insignis eius charitas et humilitas.*

Cap. 5.

Sub idem tempus à Leone summo Põtifice in Italiam missi sumus pacis componendæ causa inter Hugonem * Longobardorum regem, & Albericum Romanæ urbis principem. Cumq; post multa discrimina tandèm Senas venissemus, ciuitatẽ illam fame oppressam reperimus. At illud aũt tam longum & periculosum iter acceperamus nobiscum triginta ferè argenteos solidos, quorũ pars maxima iam distributa erat. Ego uerò non immemor consuetudinis eius, q̃ nihil sibi in nostros vsus seruaret, acceptis reliquis solidis, clanculùm ab eo recessi, eoq; ignorante, vrbem petii, metuens nè & nobis & equis nostris non suppeteret, vndè escas necessarias compararemus. Postq̃ autem ille quoquè in vrbem ingressus est, egeni & inopes ad eum confluxere, solita ab eo poscentes bñficia. Tum ille circunspectis omnibus, vt me abesse vidit, mox subodoratus quid fecissem, neq; tamen dubitãs, etiamsi præstò non essem, non abesse me procul, omnibus manu innuit, vt ipsum sequerentur. Quod cùm illi facerent, in quadam ciuitatis platea tres conspexit viros, qui etsi cultu vestium præ se ferrent, nulla se inopia premi, reuerà tamen inopes erant. Vt ergò illos quoquè beneficentiæ suæ participes faceret, hac arte vsus est: Ante fores ædium suarum exposuerant illi scutellas, lauri baccis plenas. Quæsiuit ergò ex vno eorum, quanti eas venderent. Illo nescio quid vilis precii indicante: Tace, inquit vir sanctus, nec denuò tantillum precium exprimas: quin potiùs tot denariis eas venire dicas. Quod cùm ille faceret, mox vir pius totidem denarios mutuo accepit, atq; ità sub pſoluti precii prętexto hoc eos bñficio affecit. Intereà obseruãte me gressus illius, paulò pòst uenit eminùs, pauperum cuneis egregiè stipatus, vsque adeò uerò exultans & lætabundus, vt cùm eum ex more salutassem, vix resalutare me posset. Mox dissimulanter sciscitante me, quinam essent illi satellites & stipatores, & quid sibi vellent: Hi sunt, inquit, domestici Dei, & liberatores nostri. Occurs igitur persoluere eis mercedem. Feci, vt iussit: rursusq; percõtabar, quid sibi vellet baccis tam multis, & vndè eas haberet. Tum verò ille sanctus uir tales suo ore deprompsit sermones, quales ego me ab ineunte ætate nunq̃ audisse memini, nec deincèps auditurum puto. Adeo enim omnes nos exhilarauit, vt præ nimia animi exultatione, nemo nostrum posset sibi à lachrymis temperare, vel quam præ lachrymis alteri loqui. Ego autem necdùm illis detersis, supplex rogare eum cœpi, nè illa baccarum sarcina oneraret nos, sed venditoribus eas remitteret. At ille: Non faciam, inquit: vereor enim, nè precium mihi reddant. Tandèm id uix ab eo impetrare potui, cùm ostendissem iam longo nos ab illis interuallo distare. Eodem die prædixit me Prioris officio functurũ, & pleraq; alia, quæ posteà mihi euenerũt. Deindè me instituit, quemadmodùm patientiam parare deberem: & à seipso sumens exordium, exposuit mihi, quam multa à fratribus suis olim pertulisset: & iam nolim hic commemorare, quod posteà mutati ab illo sanctissimè uixerint.

** Ita for. Italia.* — *Mira arte consulit quorũdã occultæ paupertati.* — *Ingens grã uerborum eius.* — *Quædam futura prædicit.*

Cap. 6.

Necdùm aũt confeceramus iter susceptum, & ecce cùm perparùm è nostra pecuniola superesset, obuiã habemus fratrem nostrum Petrum presbyterum, qui cum conuersionis gratia Romam concedebat: è cuius copiis nostra ditata est inopia. Ab eo. n. tantũ accepimus, quod sufficeret itineri nostro peragendo. Facta sunt hęc mensibus Ianuario & Februario. Fuit autem iter nostrum per Alpes: tantaque nixe cęlo decidit, ut olim cognitũ iter, prorsùs incertum nobis efficeret, adeoq; nostros impleret sinus, vt præ frigore loquendi facultate destitueremur. Cumq; cernerem beati uiri seniles artus ea molestia tabescere, celeriter ci

ter ei tunicam confeci, quæ & tueri & fouere eius viscera posset. Vbi autē legatione nostra perfuncti fuimus, à nostratibus compulsi sumus per loca maritima domum reuerti. Postq̄ ergò Barrianum, vt vulgò vocant, peruenimus, iam sole occumbente, quidam seminudus pauper obuiam nobis venit: cuius quidē speciem vt iuni considerare non potui, ità nec posteà

Seipsum necessaria veste spoliat, vt tegat pauperem.

recolere. Sed memini tamen nudis plantis atque lateribus immensas illas niues eum calcare intrepidum. Ad eum ubi pater Odo propiùs accessit, omnes iussit antecedere: moxque se expolians, pauperem induit, mihique præcepit, tantum vt ei nummorum adderē, quibus posset domum pertingere. Itaque paulispèr substiti, rogaui quò tenderet, quòd scirem in illa vasta solitudine nullum diuertendi locum extare. Rñdit ille, se cum luce ad Pastorale castrum vsq; posse peruenire. E quibus verbis comperi non esse illum hominem mortalem, cùm iter illud, quod intra horam vnam se dixit posse conficere, nos vix toto die emensi essemus. Mihi verò id quod iam retuli, superiori nocte terribili visione præmonstratum erat.

Cap. 7.

Adeò autē beati viri sinus misericordia dilatatus erat, vt non solùm fidelibus, sed etiam hostibus & persecutoribus suis tam benignum & humanum se præberet: quod quidem satis testabitur exemplum, quod iā referam, cui interfuit frater Firmus, Abbatis Balduini germanus. Cùm Romuleam vrbem propter inimicitias, quę ei erant cum Alberico principe, Hugo rex, cuius antè meminimus, obsideret, vir sanctus & intra & extra vrbem discurrens hortabatur eos ad mutuam pacem, regisque furorem sedare, & vrbem obsidione liberare connitebatur. Interim accidit, vt euntem illum iuxta beati Andreæ Apostoli monasteriū, quod Cliuum Scauri vocāt, rusticus quidam propter aquæ lagunculam occidere meditaretur. Vt enim

Prou. 10.

scriptura dicit: Qui ambulat simpliciter, ambulat cō fidenter: ille more suo nulli nocens, nihilque mali suspicans, demisso gradiebatur capite. Intantùm enim

Regula S. Benedicti. cap. 7.

ille studiosus erat obseruandæ Regulæ, vt longo vsu, vbicunque esset, siue stans, siue ambulans, aut sedens, semper inclinato esset corpore, defixoque in terram vultu. Quod quidem in causa fuit, vt à quibusdam tēpore conuersionis suæ per iocum appellatus sit fossorium. Cùm autem rusticus ille caput eius ictu appeteret, quotquot iuxta illam viam erant, editis clamoribus, eius manus cohibuerunt. At pater mitissimus ne

Rustico necem ipsi imētāti quid præstiterit.

scio quos denarios mutuò acceptos ei dono dedit, beneficium pro maleficio reddēs. Vbi verò princeps memoratus id comperit, homini illi manus amputare voluit: sed vir pius admodùm obnixè pro illo deprecans, misero veniam impetrauit.

Cap. 8.

Et ad multorum & ad vestras etiā aures peruenit, quid cuidam furi pater noster Odo non ità pridèm Romam veniens fecerit: quod tamen mihi annotare libet, nō tam vt vestræ id industriæ innotescat, quàm nè in obliuionem abeat, si non sit literis commendatum. Permanente igitur illo intra vrbem orationis causa, visum omnibus fuit, vt frater noster Godefridus in agrum mitteretur, equorum pastoribus inuigilaturus. Eadē nocte somno pressis pastoribus, & Godefrido in precibus vigilante, fur adfuit, raptumq; conscendit equum, & fugam iniit. Videbat id quidē Godefridus, sed equum perdere maluit, quàm frangere silentiū: qđ si rupisset, fur ille mox relicto equo, in pedes se cōiecisset. At tñ vnum è pastoribus excitans, id quod fiebat, signis ei indicabat. Nocte exacta, manè

Fur diuinitus detinetur.

vident furē procùl immotum cum equo consistere. Itaq; compræhensum illum, iniectis vinculis, ad patrē Odonem remittunt. Is verò mox ei quinq; solidos argenteos dari iubet, dicens fas non esse, absque iusta eum mercede dimittere, qui tota nocte magnos esset perpessus labores. Postea cùm, Deo trahente, monasticum ego complexus essem institutum, & deindè fratres me suum esse Priorem voluissent, sæpè furem illum mihi indicabant: & q̀ filius esset molendinarij nostri, quotiès pater eius venisset contra ipsorum voluntatem, solidos illos repetere me cogebant.

Vide sancti viri bonitatem.

Cap. 9. Silentium.

Sed quia de silentio sermo incidit, sine cuius cultu pro nihilo sanè ducenda est vita monastica, operæ pretium erit in eo commendando nonnihil immorari. Vita.n. monachi tantispèr aliquid est, donec se intra silentiū continet. Eo verò neglecto, quicquid rectè & bene se agere existimauerit, vt sancti patres docent, id pro nihilo putandum est. Itaq; ea tempestate, qua sęuissima Normannorū gens Pictauorum atq; Turonensium fines cruentis vastabat gladiis, duo eius cōgregationis venerabiles viri, nescio qua causa, Turones missi sunt: quorum alteri Archinbaldo, quem equidem benè cognitum habeo, alteri Adalasio, sed mihi ignoto, nomen est. Hi uiri celeberrimi, & multorum nunc monachorum patres, cùm longum illud capesserent iter, & ad quendā locū captandæ quietis causa diuertissent, eadē nocte à Normānis capti sunt. Erat prope locū illum oppidū quoddam, quod noctù, irruptione facta, barbari occuparūt. Alia verò illorū manus, pridèm captā ferens p̄dā, in eum peruenit locum, vbi ij, quos diximus, fratres erāt: quos illi quidē

En vt olim monachi silentij fuerint obseruantissimi.

capere, eorumq; manus colligare, minasq; intentare potuerunt, sed non tñ efficere, vt silentiū rumperēt. Manè ad eū accessere locū, ad quem oēs pariter conuenire constituerant. Fratres uerò illi paululùm ab illis secedētes, ità ut erāt vincti, humi se prostrauerūt, vt persoluta Psalmodia, finē silentio imponerēt. Necdùm aūt suas absoluerant preces, cùm reliqua Normānorum pars, multis onusta spoliis, aduenit. Porrò illorum Dux cernens fratres humi iacentes, rogabat suos, quinā essent. Illi verò cuncta q̀ gesserant, ordine ei exponūt, adduntq; nulla ratione vllum se ab eis sermonē extorquere potuisse. Tū ille barbara immanitate turgidus, cū equo phalerato, quo sedebat, irruit in eos, contumq; vibrans, necē intentabat, experiri volens num formidarent. Interim barbari vndique circumfusi, plaudebant: nec id simulatè, sed nè qd contra ius fasq; sanctæ Regulæ admitterent, cui conuenieñter & viuere & mori cupiebant, nec vnq̄ ab ea deflectere. At verò omnipotēs Deus insolentis turbæ illius plausum repentè mutauit in luctū. Nam simulatque Dux ille barbarus cū equo suo ad eos accessit, e-

In barbarum tyrānum vindicta cœlestis.

quus resiliens, sessorem suum excussit, humiq; abiectū elisit: moxq; lethifera febris secuta est. Tum oēs illi conticescunt, multoq; stupore correpti, inter se cōsultant, quid fratribus illis faciendū sit. Tandèm hoc eis plane barbarum placet consilium, vt pro vita Ducis sui alter eorum cędatur. Itaq; sortiuntur, vter interficiendus sit. Sed in virtutum gratiam, & in Christi sorte numeratos diabolica sors cadere nō potuit. Id barbari illi summoperè admirantes, aiūt supra homines, illos esse, quos ipsorum sors attingere nō posset. At tñ sortitò alterum ex famulis eorū iugularūt. Alter famulus, quòd optimè calleret barbarorū idioma, quæ à fratribus Latinè dicebantur, ille clam hostibus indicabat: quem quidem nos existimamus à benigno hominum consolatore Deo propter fratrum salutem esse seruatum. Ilicò autem barbari ad fratres accedunt, soluunt manus, pro salute Ducis sui obnixè eos per famulum interpretem deprecantur, nec deinceps eos ligare audent. Immò, quod admiratione dignum est, cùm ad vnius fratris collum crucem auream reperissent, non sunt ausi tollere. Porrò cibo & potu non alio, quàm fratres ipsi vellent, usi sunt, quandiù

apud

Rom. 5. apud illos fuere. Poterant tum etiam illi dicere cum
Apostolo ouante: Nō solùm autem, sed & gloriamur
in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiā
operatur, patiētia autem probationem, probatio ue
rò spem. Spes autem non cōfundit: quia charitas Dei
Adhortatio ad seruandum exactè silentium. diffusa est in cordibus nostris. Et nunc oro & obsecro
nos, quicunq; monasticum fertis habitum, vt unà me-
cum horum virorum exemplum intueamini, & tan-
dèm aliquandò silentio operam detis. De hoc enim
bono silentio dicit Esaias: In silentio & in spe erit for
Esa. 30. titudo vestra: itemque Ieremias: Bonum est præstola
Thrē. 3. ri cum silentio salutare Dei. Bonū est viro, cum por-
tauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius
Psal 38. & tacebit: quia leuauit se super se, & sanctus Dauid:
Dixi, inquit, Custodiam vias meas, vt non delinquā
in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cùm consi-
sterer peccator aduersùm me. Obmutui, & humilia-
1. Thes. 3. tus sum, & silui à bonis Paulus quoque Apostolus:
His, ait, qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecra-
mus in Domino Iesu, vt cum silentio operantes, suū
panem manducent. Et hæc quidem ex prophetis &
ex diuinis nos literis protulimus, nè quis putet silen
tium nupèr inuētum & excogitatum: queadmodùm
quidam imperitè affirmant. Porrò prophetis subscri-
bunt noui Testamenti patres, Paulus, Antonius, Hila
rion, Iohannes, itemque beatissimus pater Benedi-
ctus: sed & permulti alii, quos nominatim non expri-
mimus, nè fastidium afferamus. Quorum silentium si
quis studiosè perquirere velit, in eorum historiis abū
dè comperiet.

Cap. 10. Sed nè quis obiiciat nobis eos vixisse in solitudine,
ex Euangeliis quædam proferemus, & primo de ipso
Saluatore & Domino nostro, de quo sic legim' apud
Matt. 14 Matthæum: Compulit Iesus discipulos suos ascende
re in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, do-
nec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascēdit in mō
tem solus orare. Itemque in Marco: Coegit Iesus di-
Marc. 6. scipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum
trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret po
pulum Et cùm dimisisset eos, abiit in montem orare.
Luc. 6. Atque etiam in Luca: Exiit Iesus in montem solus o-
rare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies
factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duode-
Luc. 21. cim ex ipsis &c. Item apud eundem: Vigilate itaque,
omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere
ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium homi-
nis. Erat autem diebus docens in templo: noctibus ve
Iohan. 8. rò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti.
Denique in Iohanne: Iesus perrexit in montem Oli-
ueti, & diluculò iterùm venit in templum. Quòd si
Verbum patris, & carnis conditor inter homines ui-
uens, & uitæ Euangelium prædicans, aliquādo siluit,
Prou. 18. facile inde colligi potest, quid nobis faciendum sit:
Prou. 10. præsertim cùm, teste scriptura, mors & uita in mani-
Psal. 139. bus linguæ sit, & in multiloquio non desit peccatū;
nec uir linguosus dirigat in terra. Si fratres illi, quos
diximus, etiam tum, cùm cæderentur & tunderentur
ab hostibus, in uocem erumpere noluerunt, eum imi
Esa. 53. tantes, de quo scriptum est, Sicut ouis ad occisionem
ductus est, & quasi agnus coram tondente se sine uo-
ce, sic non aperuit os suum: quid de illis sentiendum
est, qui nulla ui adhibita, sua sponte Regulæ iussa trās
grediuntur? Quid ij dicturi sunt, ubi uentum erit ad il
lud æquissimum æterni iudicis tribunal? Sed ad histo
riam reuertamur.

Cap. 11. Beati patris Odonis ualdè tum celebre nomē fuit,
famaq; sanctitatis eius longè latèq; spargebatur. In-
notescebat ille regibus, magna Episcoporum frueba
tur familiaritate, charus erat magnatibus. Itaq; mo-
nasteria, quæ in illorū regionibus sita erant, illius tra
debant potestati, ut ad nostrū institutum ea corrige-
ret, atque constitueret siue ordinaret. Vndè accidit, *S. Odoni datur negocium reformandi monasteria.*
vt ad quoddam se cōferret monasterium, paucos se-
cum fratres adducēs, in quibus etiam Aidolphus fuit,
nobis minimè ignotus, qui ante hoc biennium migra
uit ad Christum. Cumque illic fratres nostri sabbato
cœpissent præparare mādatum, vt Regula iubet, qui-
dam ex loci eius monachis illac trāsiens, vt uidit fra-
trem more apud nos vsitato lauare * socculos suos, ita **subtalares, vocat author.*
permotus, rupto silentio ait ad eum: Dic mihi, vbi-
nàm præcipit S. Benedictus, ut monachi lauent soccu
los suos? Ille autem signo innuit ei, vt taceret, non. n.
tum licebat loqui Sed non erat ille memor sententię
Sapientis: Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi fa *Prou. 9.*
cit. Noli arguere derisorem, nè oderit te. Cernens. n.
monachus non sibi responderi à fratre, magno furo-
re percitus: Tune, inquit, qui cùm mercator esses, per
regiones discurrebas, huc iam aduenisti, vt nos Regu
lam doceas, & meliores te corrigas? Qui iurando, im
mò peierando, instār accipitris res alienas tibi acqui
rere solebas, iam impudenter apud nos sanctulus &
religiosulus videri vis, quasi ignoremus quisnam sis?
Me quidem omnipotens Deus serpentem non fecit,
ut sibilem quemadmodùm tu facis: neque bouem, ut
mugitus edam: sed hominem me creauit, & ut loqui
possim, linguam mihi dedit. Hæc & id genus alia illo
turbulento animo blaterante, frater noster eo reli-
cto recessit. Altero die cùm hæc in capitulo proposi-
ta essent, miser ille non modò ueniam non petiit, sed
etiam rectè se fecisse respondit. Neque enim fas esse,
vt eiusmodi frater meliorem se repræhendat. Tū pa-
ter Odo, eius superbiam molestè ferens: Hodiè, in-
quit, dies Dominicus est: cōtristari nemo iam debet.
Differatur huius rei examen in crastinum. Paulò pòst
omnes è capitulo recesserunt. Eccè autem confestim
monachus ille fit elinguis, & post triduum sine abso-
lutione moritur. Aduertimus hinc, quàm dira pestis *Insolentis monachi terribilis casus.*
sit arrogantia & elatio, quæ multos hactenùs mona-
chos, vt & legimus, & experimur, sauciat & elidit: q
cùm se scire existiment, quod ignorant, in suis persua
sionibus, vt Apostolus ait, stulti fiunt: accidit que illis, *Rom. 1.*
vt dum nolunt esse discipuli veritatis, fiant magistri
erroris: pertineatque etiam ad illos, quod in Osee ꝓ *Osee 7.*
pheta habetur: Reuersi sunt, ut essent absque iugo: fa
cti sunt quasi arcus dolosus. Quibus mihi illi similes
videntur, qui prius magistri dici uolunt, quam sint di
scipuli: & cùm necdùm parere & subesse didicerint,
ad regiminis fastigia adspirant: atque in ipsis tyroci-
niis, iam victorum vsurpant brauium, indoctaq; ma-
nu fortissimorum militum arma corripere non uerē
tur. Non attendunt isti, quod dictum est, eum, qui re
gulariter non subest, regularibus præesse nō debere.
Sed quandò ipsi Regulæ conuenienter nolūt viuere,
à Regulæ præceptis aures cordis sui auertere nō for
midant: ità ut rectè in eos quadret Propheticum il- *Ierem. 2.*
lud: Verterunt ad me terga, & non faciem. Nicode- *Iohan. 3.*
mus princeps Iudæorū, uenit ad Iesum nocte, priùs
discere uolens, quod postea alios doceret. Huius antē
morbi duplex genus est: Vnum, quod occulta quadā
temeritate & arrogantia sub sanctitatis prætextu im-
pellit hominem ad occupandam magisterii arcem:
Alterum, quo fit, ut ipse iam deprauatus, alios itidèm
corrumpat, & in suos pertrahat errores: quodque si-
ne dolore dicere non possumus, ipse iam præcipita-
tus, alios stantes secum conetur trahere in præcipi-
tia. De eiusmodi Dominus in Euangelio ait: Cæci sūt, *Mat. 15.*
duces cęcorum. Cæcus aūt si cæco ducatum præstet,
am.bo in foueā cadunt. Id genus hominum cœtum,
rectiùs cauponam, q̄ collegium uel cōgregationem,
dixeris; qm̄ quidem unusquisque apud illos facit quod
libet;

libet: respuit, quod collibitū non est. De talibus scriptura ait: *Eccl. 21.* Stupa collecta synagoga, peccantium Denique hoc monachorum genus B. Benedictus *Regula sua.* teterrimum vocat, eorumq; conuersatione dicit miserrimā, *Cap. 5.* & melius esse de eis silere, quàm loqui. Sed his omissis, inspiciamus querimoniā miserrimi monachi, de quo paulò supra egimus. Certè beatus Benedictus sic *Regul. cap. 31.* præcepit de rebus monasterij: Omnia, inquit, vasa mo*Cap. 32.*nasterii, cunctaq; substantia conspiciantur velut altaris vasa sacrata. Itemque: Si quis autē sordidè, aut negligenter res monasterii tractauerit, corripiatur. Si nō emendauerit, disciplinæ regulari subiaceat. Quid verò sunt calceamenta & vestimenta fratrum, nisi monasterii substantia? Aequum est ergò, ea non sordidè & negligēter haberi, sed munda seruari. Quod si monachus ille cōsiderasset, fratrem socculos suos ad Regulæ præscriptum abluentem, minimè reprehendisset. Verùm his omisis, ad alia properemus.

LIBER TERTIVS.

Cap. 1. PER id tēpus, cùm B. Odo pater noster regularibus nos instrueret disciplinis, multorum monachorum miserabilē è vita excessum nobis commemorare solebat, vt iuueniles in nobis appetitus compirmeret, & quadam timoris virga ad paradisi gaudia sempiterna perduceret. Cùm autem aliquandò in eiusmodi esset narratione, obnixè rogaui eū, vt indicaret nobis, num intra Italiā duntaxat, vel etiā in aliis Europæ prouinciis monasticus ordo prolapsus esset: tū etiā, qua ratione, vel quādò id accidisset. Respondit ille: Ante hos annos, cùm apud Turones in ecclesia B. Martini monachi degerēt, cœperūt desciscere à moribus & institutis monasticis: propriaq; sectāda voluntate, vitā professionēq; suā corrumpere. Abiecto enim monachorū solito habitu, fucatos atq; fluxos & pallio ornatos induerunt *Monachi Turonenses vt prolapsi sint.* cucullos & tunicas: calceis vtebātur adeò rotundis & nitidis, vt vitrei videri possent. Ad laudes Dei noctē celebrādas, nè fortè ad aliquid pedes offenderēt, cum luce diei forgebant: pluraq; id genus alia faciebant. Quibus cùm vellet Deus finē imponere, nocte quadā omnibus somno correptis, vnus ex eis vigilans, duos *Visio cuiusdā terribilis.* viros vidit in dormitoriū ingredi, vnū manu tenentē gladium, alterū imperātē ei, vt quos ipse digito demōstraret, gladio percuteret. Cumq; ille etiā eū, qui hæc videbat, cædere vellet: Adiuro te, inquit, per Deū viuētē, nè me interficias. Ilicò retraxit ille gladiū, & hic solus ea omnibus euasit. Porrò autē sciscitātē me, quæ culpa esset monachi, si cādido animo precioso habitu vteretur, moa ille hoc mihi exēplū exposuit. Quo tēpore Normānorum gladius in nostris regionibus grassabatur, multi ex nostro ordine relictis monasteriis suis, illa occasione oblata, ea repetere cœperunt, quibus iam pridèm nunciū remiserant. Pro consortio fratrū, delectabantur parentū & amicorū frequētia: pro rebus monasterij studebant priuatas sibi parare opes. Vestes cū quibus è monasterio exierant, si fractę fuissent, nō similibus volebāt indui, sed quæ essent ex panno coloris cærulei. Vnus autē ex iis ad meliorē se frugē recipere volens, nostrū petijt monasteriū, orās vt ipsum in nostrā sodalitatem admitteremus. Nobis annuentibus, mox ille omnia, quæ acquisierat, dedit monasterio. Iussus autē ire, & inferre ea in monasteriū: Et ego, inquit, & quicquid hactenùs habui, vestræ ditionis est: vos eas res & repetere, & cui visum est, date potestis. Ego illarum causa solus è monasterio non egrediar. Vos vni è fratribus, vt eas adducat, præcipite: cui equidem, ne vestræ nō obtemperem volūtati, libēter comitem me adiungā, eiusque, quoad potero, iussa capessam. Sed siue hic permāsero, siue illuc profectus fuero, deinceps rebus omnibus nudatus ero. Perseuerante autem fratrum sententia, cum fratre Iucio abijt, quò iussus erat. Vbi ventum est ad locum, in quo anteà habitauerat, subitò in morbum incidit, & illic vita functus est. Frater autē, qui ei aderat, quanto eum vidit propiùs ad mortē accedere, tanto pro eius anima maiori contentione Dominum deprecabatur. Vtrique autem hæc visio obtigit: Erat thronus loco *Visio duorum fratrum.* sublimi positus, in quo residere videbatur beatus Benedictus, cui adstabat innumera monachorū frequentia. Ascensus throni illius, pallijs instratus erat, in cuius inferiori gradu languidus ille iacebat frater, tanquàm veniam petens. A dextris & sinistris stabant monachi, quos diximus. Inter vtrosq; autē spatium erat, aftedere volenti peruium. Cumq; diù morbidus frater iaceret prostratus, vnus ex assistētibus rogauit pro illo S. Benedictū, dicens indignum videri, eum sic relinqui: dignum esse, quē erigi ipse iuberet, & ex quo, quid vellt, perquireret. Respondit ille, hominē quidē *Non agnoscit S. Benedictus monachū differentem habitum monasticum.* se videre, sed habitum non agnoscere. Itaq; alterius instituti hominem, eiusque causam discutere se non debere, nec in eius vitam inquirere. Audiēs id nostri instituti frater, exuit se, & vestibus suis ægrum fratrē induit, & vt denuò veniam peteret, compellit. Id cùm fecisset, vox supernè audita est, iubēs eū surgere & sursùm ascendere. Sub his euigilas frater noster, moaq; reipsa fecit, quod in visione se fecisse viderat, & quasi iam securus de salute eius, precibus suis quantùm potuit, animam eius Domino cōmendat, & Eucharistiā communit. Collige hinc frater, eum, qui se monachū S. Benedicti profitetur, etiam animo & opere atque habitu S. Benedictum imitari debere. Non enim sufficit monacho sola mentis puritas, si cætera signa desint, quibus ille carere nō debet. Nemini igitur absurdum videatur, quòd diximus ægrotum illum fratrem nec veniam promereri, nec sursùm scādere potuisse, donec illius mutatus esset habitus. Nouimus in lege *Exo. 28.* certas Pōtifici & sacerdotibus attributas vestes, sine quibus in sanctuarium ingredi non audeterent.

Hæc cùm mihi pater Odo dixisset, rursùs adiecit: *Cap. 2.* Vis'ne etiam aliis documētis ostendā tibi, quàm parua res plerunq; non mediocriter dehonestet atq; corrumpat? Cui cùm ego respondissem, id quidem mihi esse optatissimum, ille sic cœpit texere sermonē: Per hos dies duo fratres admodùm repētina extincti mortue sunt, non tamē eodem vel loco, vel tempore. Alter eorum venit ad domum sororis suæ, atq; se mirum in modum esurire. Ilicò respondet soror, magnā sibi piscium copiam suppetere: comederet quos & quādò vellet. Ille propè indignabūdus, ait se fastidire pisces, *Horrēda mors duorum monachorū, carnes edere volētium.* quibus tot annis perpetuò vsus esset, nec iā illis vesci se posse. Tum soror: En, ait, in promptu nobis carnes sunt: ede quantum libet. Iussit ergò ille assari armum: sed interim tamen moræ impatiens, particulam eius misit in prunas, & vino allato, auidè illam in os conie cit. Mox adest vltio cælestis. Particula petulāter sumpta, hæret in gutture, nec glutiri potest, nec reijci; strangulat hominem, & cogit infelicem expirare animā. Alter manè ad patris sui ædes veniens, rogat num quid haberent, quod possint ipsi edendum apponere. Illis dicentibus, nondùm esse edendi tempus, respondet iratus: Hem tota nocte equitaui, vt explerē quod iussus sum, & vos ieiunare me cogitis? Afferte, si quid habetis. Aiunt illi, se habere pisces. At miser acrioribus etiam iracundiæ stimulis percitus, & fastu tumidus, huc illuc circunfert oculos, videtque gallinarum gregem ad pedes suos. Mox non sine furia quadam arrepto baculo vnam ex eis, quæ ei arrideret, percussit,

oreque rabido: Hæc mihi, inquit, modò piscis erit. Qui tum illic aderant, non sine rubore aiunt ad eum: Fortaßis licet tibi, pater, vesci carnibus. At ille: Volatilia, inquit, non sunt caro. Vnam enim habent cum piscibus originem, parisque cum illis côditionis sunt, sicut habet quidam hymnus noster. Ad hæc eius verba conticuerunt omnes. Deindè apposita est illi assa gallina, ea qua cùm morsellum accepisset, eû nec traijcere in stomachum, nec expuere potuit, repentè è medio sublatus. Nè autẽ hæc tibi incredibilia videantur, memineris olim Esau pro lenticulæ edulio perdidisse primogenita, & populum Israeliticum manna fastidientem, (sicut & isti fratres pisces respuerunt) carnesque côcupiscentem, diuinitùs castigatum esse. Nec tamen nos dicimus in cibo inesse vitium, sed in illis, qui cibo malè vtantur. Itaque & Apostolus prohibet, nè carnis curam in desiderijs faciamus. In Daniele videmus, & illum & tres pueros legumina regijs epulis prætulisse: & ij pueri in caminum missi, flammas non senserunt. Nemo verò opponat nobis Eliam carnes comedentem. Quòd si quis id facit, cogitet famem eius temporis, simulque aduertat è coruis illas carnes allatas prophetæ, qui non rarò dæmonum typum gerunt. Tale itaque edulium tales habuit ministros, qui illud & vesperi & manè afferrent. Cùm autẽ pane solo & aqua victitauit, Angelum administrum idem propheta habuit, tantumque indè accepit virium, vt quadraginta dierum posset inediam tolerare. Multis autem profuit fratrum illorum, quos memorauimus, interitus, multorumq; ea occasione correcti sunt mores. Nec cessat Deus multis miraculis castigare instituti nostri monachos, vt ipso authore, in bono perseuèrent.

O nequã monachû. *Gene. 25.* *Num. 11.* *Rom. 13.* *Dan. 1.* *Dan 3.* *3. Reg. 17* *3. Reg. 19*

Cap. 3. Solèt referre fratres, qui ante me beato Odoni adstitère, fratrem quendam eius monasterij venę sectione eo tempore, quo id licitum erat, suæ sanitati consulere consueuisse. Id verò ægrè tulisse beatum Odonẽ, quòd etsi necessitate adactus id faceret, non tamen absque superioris permissu id fieri oporteret. Itaque mox ruptam esse venam, vndè sanguis fluxerat, nec priùs fluxum illum sisti potuisse vlla arte vel ratione, quàm animam exhalaret. Aiebant etiam fratres illi, siue prospera, siue aduersa ille cuicquam denunciasset, ea non potuisse non euenire: quod vtinam ex nostris quidam in seipso expertus non esset. Felices planè illos, qui eius præsentia frui meruerunt, quoad superuixit. Me verò infelicem, qui nô integros duos annos in eius fui ministerio. Cùm autem appropinquaret tempus, quo ea diuina ordinatione ab illo separãdus eram, & eius absentia, quæ tum futura erat, maiori me illius amore & desiderio inflammaret, ille me aliquandò tristem conspicatus, suo more blanditer consolari cœpit. Vt vidit autem mœstißimo animo meo nec sic satisfactum, futura mihi prædixit, à præteritis hunc in modum exordium sumẽs: Charißime fili, ausculta quæ iam dicturus sum tibi. Gratias ago Deo, quòd ille omnia peccata, quæ ab ineunte ætate commisi, iam vltus est, exceptis illis, quæ in Abbatẽ meum admisi. Semper enim expectaui diẽ illum, rogans Dominum, nè eorum vltionem in futurum seruaret. Et nunc persuadeo mihi me ab illo exauditum, quandoquidem quæ in eum peccaui, ea iam antè recepi. Tibi autem scias non simplicia, sed decupla redditum iri. Sed esto vir fortis & patiens, vt ea possis comiter & moderatè tolerare. Hæc lachrymans dixit: mox deosculans caput meum, Domino me commendauit. Et tu Domine Deus omnipotens Cæsario presbytero, mihi plusquàm centuplicia reddenti, propitius parce & ignosce, & si qua ferenda supersunt propter peccata mea, ea clementer auerte.

Pœna inobedientiæ. *Futura prædicit sanctus Odo.*

Cap. 4. Erant in monasterio nostro duo fratres, quos hìc nominare non libet, qui cùm grauißimo essent affecti morbo, crebrò beatum virum rogitabant, vt medici opera ipsos vti pateretur, planè persuasi, se curatum iri. Tum ille non ferens importunitatem illorum, assensit vt medicum adhiberent: priùs tamen hunc in modum eos alloquens: Vidi quandoquè fratrẽ eiusmodi vulnere affectum, quo vos nûc cruciamini: sed priùs ille excessit è vita, quàm curari posset. Verùm fratres isti nihil sibi metuentes, medicum accersunt: sed post bene multos cruciatus vulnus curatum non est. Noui alium fratrem, qui tempore côuersionis suæ, vt superioris vitæ errata lachrymis expiaret, alia studia & exercitia postponens, nocte ac die orationi, côpunctioni & lachrymis vacabat. Sciscitanti patri perítißimo, cur cum alijs ad docendum vel discendum præstò non esset, rem, vt erat, exposuit, simul orans, vt eius bona venia liceret sibi sic pergere, vt cœpisset: nô ignorans ex Regulæ institutione, quod sine patris spiritualis permißione monachus agit, id præsumptioni deputandum & vanę glorię, non mercedi. Ait autẽ ei pater noster: Præstat aliquãdiù hoc te spiritu destitui, quàm animum tuum inanis gloriæ stimulis sauciari. Confestim ablata est fratri illa compûctionis gratia, & vix post menses sex, orans patrem nostrum, eam potuit recuperare. Habebant beati viri verba singulare quoddã grauitatis pondus, nec frustrà promebat sermonem vir spiritu sancto plenus.

Non placet Deo, quod fit cõtra obedientiam. *Regula cap. 49.*

Cap. 5. Ante dies aliquot fratribus nostris & alijs, qui tum nobiscum erãt, Iohãnes Nolanę vrbis Episcopus retulit, se ante hoc trienniû bis adijsse Romã, nec sui confirmationẽ impetrare potuisse aduersarijs eius id impedientibus. Intereà patrẽ Odonem orandi causa petijsse Garganum: visoq; ipso, rogasse, quid ità mœstus esset. Se verò indicasse ei mœroris causam, & quòd propemodùm omni spe ablata, puderet ipsum tertiò Romam proficisci. Tum verò illum dixisse, vt iret securus Romam, nec dubitaret, se voto potiturum suo. Percepta itaque eius benedictione, se Romam venisse, & intra dies quindecim obtinuisse, quod volebat.

Cap. 6. Per idem tempus, cogente monasterii nostri necessitate, missus sum Neapolim. Comparatis illic rebus necessarijs, nauigio Romã profectus sum. Cumq; ad Portuensem vrbẽ appulissemus, viri nobiles, qui pridiè eius diei Roma venerãt, me exceperunt. Percôtãte me ex illis de patre nostro Odone, illi, tãquam de nouo sibi amico gratulantes, inter alia me absente hæc eum gessisse cômemorabant. Mense Augusto, aiebãt, huius anni, ipsis ferijs assumptæ in cælos beatißimæ Virginis Mariæ, fuit vir beatus in monasterio Auẽtino. Rogatus autẽ ab Abbate Balduino, vt ob amorem sanctißimæ matris Dei illo die Missam celebraret, & suis manibus corpus & sanguinem Domini ipsis porrigeret, dixit se hoc facere non posse. At tamen illis non cessantibus id vrgere, tandèm assentit inuitus: intrat in ecclesiam, sed cùm paulispèr oratum esset, rursùs egreditur. Volẽtibus illis retinere eum: Obsecro, inquit, abire me patiamini. Duo enim fratres mei extremas ducût horas, ad quos mihi properandû est, nè me absente exeant è corpore. moxq; subiungit: En ad portã monasterij adest, qui me ire côpellat. Necdùm hæc locutus erat, & adest, quem dixerat. Cùm autem ad S. Paulum venisset, pro fratre Benedicto Missam celebrauit, eiq; Eucharistiam viaticum præbuit: atque ille Domino spiritum reddidit. Alter frater Gilbertus fuit, meus consobrinus, qui octauo die Benedictum secutus est. Sed iam ad maiora veniamus.

Duorum fratrum periculũ absens diuinitùs cognoscit.

Cap. 7. Meminisse vos velim fratres, quid superiori anno peregrinus ille, qui se de patris nostri familia esse dicebat, pergebatq; ire Hierosolymã, vobis audiẽtibus

de

de eodem patre bis terque narrauerit. Aiebat ille, nepotem beati Odonis, necdùm salutaribus vndis expistum, vnà cum nutrice eius à Normannis tum, cùm Turonensium vastarent fines, captum fuisse. Cumque id peruenisset ad aures beati patris, qui tum apud Turones erat, mox eum iuisse deprecatum Dominum, nec priùs cessasse, quàm cognouisset puerum liberatum. Non est autem putandum, plùs ei doluisse captiuitatem nepotis, quàm cæterorum: sed ità potiùs existimandum, grauissimè eum cruciatum fuisse, quòd verebatur, nè puer sine baptismi gratia aliquo casu moreretur. Sed hic prætermittêda non sunt ea, quæ pueri nutrix dixit: nempe locum illum, ad quem captiui abducti fuerant, vltra fluuium quendam fuisse, quem quidem ob eius profunditatem nemo nisi vel nauigio, vel natatu transmittere posset. Cùm autem ipsa in eodem periculo versaretur, diuino instinctu permotam se fuisse, vt arrepto puero abiret: idque se fecisse, tantaq; securitate per medios transisse hostium cuneos; vt non modò nemo eam retineret, sed nec interrogaret quisquam, quorsùm abire vellet. Deindè per profundum illud flumen siccis transisse vestigiis, & tã longinquum iter tribus confecisse diebus, nullamq; interim neque famem, neque sitim sensisse, donèc Turones venisset. Cuius autem meritis id factum sit, satis indè potest aduerti, quòd beatus Odo mox vt accepit puerum, eum baptizandum curauit: ac deindè sublatis in cęlum oculis, rogauit Dominum, vt illius animam ad se euocaret: quod quidem triduò pòst factũ est. Eius verò pueri pater monachus effectus est. Quæ iam dicturus sum, ea ipse beatus Odo narrauit, non tamen seipsum nominans, sed significare volens, è quibus periculis Dominus eum liberasset.

Efficacia precum eius.

Baptizato puero precibus suis obtinet è vita excessum.

Cap. 8. Cùm aliquandò Rhodanum fluuium traijceret cũ optimatibus regionis illius, quidam equuarabie incitatus, alium calcibus cædere voluit, sed ictum tabula nauis excepit: accepit autem foramen nauis, per quod tanta aquæ copia se intulit in illam, vt ad summum vsque completa videretur: nec tamen priùs mersa est, quàm ad vlteriorem ripam ventum esset. Tum verò pater Odo in naui permansit, donèc omnes in terrã egressi essent. Ad extremum etiam ipse exiit è naui, & illa aquarum pondere depressa est. Qua ex re, cuius meriti ille fuerit, perspicuè licet animaduerti, quippe qui suis id precibus obtinuerit, quod olim Petrus & Paulus, itemque Benedictus. Eodem tempore Romã ille venit orationis gratia: sed non multò pòst, dum in patriam reuertitur, in Alpibus nimia densitate niuium, quæ illo loco nunquàm desunt, iter eius retardatum est. Porrò apud locum illum degit quoddam hominum genus, quos * Marrones vocant. Ij accepta mercede, duces se illis itineris præbuerunt, sicut & aliis solent: neque enim hyberno tempore quisquam aliter Alpes illas transcendere potest. Sed priusquàm sol occumberet, dies in noctem versus est nimia niuis copia. Illis autem proficiscentibus, vt tetrum & periculosum locum excederẽt, equus quo sedebat beatus Odo, repentè cum illo ferebatur in horrendum præcipitium. Sub ipso casu ambas manus vir sanctus ad cælum sustulit, moxque brachiis suis sentit se cõplexum arboris ramum, à quo tantispèr pependit, donèc comites, qui præcesserant, eius clamoribus reuocati, eum ad se retraherent. Statim autem ramus ille disparuit: neque enim ibi arbor vlla reperitur. Equus verò ab omnium oculis ablatus est.

Mat. 14.
Act. 27.

Stupendũ inprimis miraculum.

Cap. 9. Cùm autem pacis inter reges & principes componendę, & monasteriorum reformandorum incredibili arderet studio & amore, atque ea causa huc illucq; discurreret, crebroque esset in itinere, nõ rarò latrones ei insidias comparatunt. Accidit quandoquè, vt quadraginta in eum irruerent: sed vt vidit eum fratresq; comites eius Hagmon, qui erat aliis insignior, aduertitque illos sine intermissione psalmos depromere, corde compũctus, ait ad socios: Nunquàm ego memini tales vidisse viros, nec puto alibi visos esse. Missos itaque illos faciamus. Neque verò sine periculo nostro nocere eis poterimus, quandoquidem habent apud se strenuum militem. Illis contra asserentibus, se militem illum lanceis confodere, cęteros spoliatos dimittere velle: ille respondit: Priùs ergò in me vertatis arma vestra. Nam quoad ego superstes ero, nihil istis facietis mali. Atque ità, relictis illis, abierunt. Ille autem latro, qui eos defendit, secutus patrem Odonem, egit pœnitentiam, & deincèps à latrociniis abstinuit: quod quidem nos nõ frustrà euenisse putamus. Tanta enim gratia spiritus ille, cui inhærebat, eum impleuerat, vt iucunditate sua nõ solùm lętis, sed etiam mœrentibus animi hilaritatem afferret, sempiternæque exultationis participes eos efficeret. Lingua eius, vt habet scriptura, lignum vitæ erat, & lingua placabilis, ac dulcedo mellis. Fauus distillans labia eius, & lex prudentiæ in sermonibus illius. Aliquandò iter eo agente per latronũ fines, quidam ex eis ætate iuuenis, simulatq; vultum eius amabilem & serenum intuitus est, corde compunctus, ad eius pedes corruit, demissa voce obsecrans, vt ipsius misereretur. Cùm autem rogaret vir beatus, quid vellet, in monasterium se recipi petiit. Rursus interrogante beato Odone, num quis in illa parœcia ipsius notitiam haberet, ille respondet cunctis se nobilibus & nequam hominibus notum esse. Tum Odo ad illum: Abi, inquit, iam, & cràs reuertere ad me cũ vno ex primariis huius loci viris. Fecit ille, vt iussus erat, & postridiè virum nobilem secum adducẽs, venit ad virum Dei. Ille mox sciscitatur ex nobili, quę iuuenis vita & mores essent. Respõdet nobilis, latronem esse inprimis insignem. Hortatur igitur vir prudens iuuenẽ, vt prius corrigat mores suos, ac deindè monachus fiat. At ille: Si tu pater, inquit, hodie me abiicis, ego rectà eo in perditionem: porrò animam meam Deus à te requiret. Tũ verò misericordia motus vir pius, iubet eum præcedere ad monasteriũ. Ibi posteà aliquandiù probatus, vt fit in monasteriis, tandèm monachus effectus est, & cellario obedire iussus. Cumque idiota esset, & obedientiæ labor, & studium literarum ei iniunctum est. In vtroque verò tam ille se strenuum & impigrum exhibuit, vt altera manu seruiret cellario fratri, altera ferret Psalterium. Sed nõ multò pòst Dominus eum ad se euocauit. Vbi autem ad extrema ventum est, beatum Odonem orauit, vt ipsum inuiseret, volens illi soli loqui. Venit ad eum vir sanctus, perquirit, num sibi alicuius, postquàm monachus factus est, peccati conscius sit. Respondet ille: Tunicam meã nudo cuidam, te ignorante, mea culpa dedi, & funẽ è pilis contextum abstuli è cellario. Interrogãte Odone, quid illo fecisset: Strinxi, inquit, illo ventrem meũ, vt eius coercerem ingluuiem, cui anteà assueueram. Obstupefactus ea re pius pater, voluit soluere tam durum ligamen, sed secuta cum sanie cutis est, cui iã inhærebat. Indè addidit frater ille: Hac nocte, pater, in cælũ raptus sum in visione. Venit autẽ mihi obuiam illustrissima & summæ authoritatis fœmina: & cum mihi propinqua esset: Cognoscis me? inquit. Me id pernegante, Ego sum, ait, misericordię mater. Et ego: Quid me, inquam, iubes facere, ò Domina? Tu verò, ait illa, post triduum venies huc, certam horam ei indicans. Venit illa dies & hora, & monachus vita functus est, vt ex hoc ipso satis constet, veram eius fuisse visionem. Deincèps autem beatus Odo beatissimam Virginem solitus est matrẽ misericordiæ appellare.

Latrones non audẽt eũ lædere.

Prou. 15.
Cant. 4.

Latro insignis, eo cõspecto, totus mutatur.

Ecce tibi ex latrone egregium monachum.

Cap. 10.

Ante boc triennium nobis Romæ apud S. Paulum
agentibus, Abbas Balduinus rogauit eum, vt Vitã bea
tissimi Martini Episcopi, quam Sulpitius in Galli &
Posthumiani Dialogo scribit, quibusdam scholiis illu
straret. Paruit ilicò vir sanctus, & accito fratre Othe-
cario, operi manum admouit. Interim dũ sunt in o-

Regula cap. 5.

pere, pulsatur cãpana bora vespertina. Mox illi, vt ha-
bet Regula, relictis illis, quæ in manibus habebant, ad
ecclesiã properant, relicto codice aperto in loco il-
lo, vbi consederant: Erat autem tum byems. Eadẽ no-
cte tanta vis imbrium è cælo ruit, vt omnes monaste-
rii nostri officinæ implerentur. Porrò locus ille, in
quo codex ab eis relictus erat, ità situs est, vt aqua,
quæ ex aliquor vicinis tectis labitur, instàr torrẽtis in

Præclarum sanè miraculum.

eum decidat. Mansit itaq; apertus codex, fluxerunt a-
quæ illa nocte copiosissimæ, & quãuis codicis ablue
rent margines, scripturam ipsam attingere ausæ non
fuere. Manè coràm omnibus exhibitus est liber, stupe
bant fratres nihil esse læsum à pluuia, sed vir sanctus
mira prudentia vsus: Quid admiramini, inqnit, fra-
tres? Nõ dubiteris, aquã nõ fuisse ausam attingere san-
cti Martini vitã. Dicebat antẽ id ore iucundo. Quidã
rũ frater, vt erat promptulus ad loquendũ, arrepto co
dice: Intuemini, inqnit, & videte, q̃ vetustus est hic li
ber & à tineis exesus, & vsqueadeò nũc humectatus, vt
planè squalidus videatur. Et eccè pater noster dicit,
eũ dudum lotũ, nunc aquã attingere formidasse. Tum
verò verecũdus pater: Tace, inquit, nec sic loqui per-
gas. Nõ est enim facilè Martini similis, cuius laus apud
gentes omnes celebretur. Ità vir sanctus, quę eius cau
sa fecerat Dominus, in S. Martini laudem retulit.

Cap. 11.

Per idem tempus Albericus princeps contulit no-
bis monasteriũ S. Eliæ, cuius beatus Gregorius in Dia-
logo meminit. Cùm sit autem durum, vt idem beatus
Gregorins ait, in mente veteri noua meditari, mona-
chos, quos illic inuenimus, ab esu carnium retrabere
non potuimus. Constituit autem ibidèm pater noster
Præpositum, vnum è fratribus nostris, Theodoardum
nomine. Is vt vidit, se virtute & sanctitate ab illo vi-
tio eos reuocare non posse, cœpit in finitimis regio-
nibus pisces emere, vt vel sic eorum satisfaceret volun
tati. Iam enim penitùs defecerant equi, quos ei pater
Odo reliquerat, buc illucque discurrentes. Eam verò
illorum improbitatem, suumque laborem Pręposituus

Non vulgare miraculum.

patri nostro identidèm significauit. Illo igitur Domi
num deprecante, vallis, cui monasterium præminet,
non ità procùl coniunctis inter se collibus ità conclu
sa est, vt exiguo torrenti per eam mananti, aditus prę-
cluderetur. Indè igitur paulatim magna aquarũ col-
lecta vis lacum effecit, nec deincèps opus fuit Præposi
to pisces emere, lacu illo eos suppeditante. Cui verò
id tribuendũ esset, quidã imperiti homines minimè
aduerterunt, quòd eas preces, quas ea causa beatus O-
do ad Dominũ fuderat, auribus suis nõ percepissent,

Psal. 9.

non attendentes illud Psalmographi: Desideriũ pau-

Psal. 144.

perum exandiuit Dominus, præparationẽ cordis eo-
rum audiuit auris tua: itemq; illud: Voluntatem timẽ
tium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Cap. 12.

Nam huius simile quiddã pridèm fecerat, cùm in
Galliis esset in monasterio S. Benedicti: quod eò nos
certiùs referimus, quòd ex ipso id didicerimus. Sed
priùs bona fide dicendum est, quemadmodùm mona
sterium illud ipse acceperit. Post eam persecutionẽ,
quæ facta est in Galliis sub Normundo sænissimo
Normannorum rege, fratres eius monasterij, ob bo-
stium metũ buc illucq; dispersi, in illud reuersi, sunt:
sed, quod sine dolore animi dicere non possumus, lo-
cum illum sanctissimum iunctis quidem corporibus,
sed dissectis animis, occupabant. Cùm autem quàdo-
què in monasterio residerent, & inter se corrixaren-
tur, quidam ab eis confecto negocio, quod ei ex obe-
dientia exequendum erat, domum reuertens, ante fo-
res monasterij obuium habuit S. Benedictum, qui sic

S. Benedictus apparet cuidã.

ei dixit: Denuncies fratribus, quandoquidem me non
sinunt quiescere, me iam binc recedere, nec huc re-
uersurum esse, donèc ex Aquitania quẽdam adducam
virum, qui sit secundùm cor meum. Fratre autem vo-
lente interrogare, quis esset: Ego sum, inquit ille, Bene
dictus. Itaq; frater ille properè bæc indicauit fratri-
bus: sed miseri illi, tanto orbati patre, non se dederũt
lamentis & precibus, quibus non raró minæ pręporẽ-
tis Dei auerti solent: sed ascensis equis, passim eum
inquirere cœperunt, vt inuentum vel vi, vel preci-
bus reuocarent. Sed cùm illum non inuenirẽt, fratrẽ,
qui hæc dixerat, perpetuò ludibrio habuere. Per id tẽ-
pus Helisiardus Comes illustris, qui nunc monachus
est, audiens infamem illorũ monachorũ vitam, Abba
tiam illam à Rodulpho Francorum rege petijt & im-
petrauit, patriq; nostro Odoni tradidit. Deindè adiũ-
ctis sibi duobus comitibus, & Episcopis, cum eodẽ pa
tre Odone ad illud monasteriũ venit. Sed vbi id mo-
nachi illi perceperunt, correptis armis, alij in ædifi-
ciorũ tecta se recipiunt, tanquàm hostes suos lapidi-
bus & telis eos depulsuri: alij muniti clypeis & accin-

Floriacenses monachi nolunt S. Odonem sibi præfici.

cti gladiis, monasterij aditum obseruant, aiuntq; se
potiùs mortẽ oppetituros, quàm aut eos patiãtur in-
gredi, aut alterius instituti Abbatẽ admittãt. Interim
ad se redeunt: En videmus, inqniunt, quid nobis mina
tus sit pater Benedictus. Ehen cur non credidimus fra
tri nostro? Videmus iam fieri, quod ille fore prædixit.
An non hic est Odo ille Aquitanus, quem sæpè suspi-
cati sumus eum esse, quẽ B. Benedictus dixerat? Eheu
cur non vltrò illum nos inuitauimus? Hæc cùm dice-
rent, nihilominùs pergebant inuenire viam, qua illos
repellerent. Erat inter eos frater quidam, Vulfadus
nomine, annis iunenis, sed bona indole. Per eum ere
brò inter vtrosq; discurrentem, quędam Romana pri
uilegia & edicta regalia patri Odoni miserũt, quibus
cautum erat, nè quis alterius congregationis vllo vn-
quàm tempore Prioris officio illic fungeretur. Ei au-
tẽ dixit B. Odo, se pacificum venire, neminem lędere,
nulli nocere velle, sed tãtùm ad Regulæ præscriptum
corrigere cõstituisse, si qua emẽdatione habeãt opus.
Et his quidẽ & cõsimilibus verbis beatus vir eorũ ani
mos per internuncios assiduè permulcebat: sed cùm
viderẽt illi nihil se suis conatibus efficere, ad alia se ver
tũt: modò ad regẽ prouocant, modò Odoni necẽ mi
nantur. Atq; hunc in modum tridui tẽpus exactũ est.

Cap. 13.

Tandèm vir sanctus, nobis inscientibus, ascenso a-
sello suo properè contendit ad illud monasterium.
Episcopi verò & Comites cum suis eum insecuti, cla-
mitant post eum: Quò abis, pater? Vis'ne in mortem
ruere? Cernis'ne paratos illos esse ad necem tibi af-
ferendam? Quo puncto temporis ad eos perueneris,
eoipso morieris. Itàne de tuo interitu illis gaudium,
nobis luctum exitialem allaturus es? Quicquid autem

Prou. 28.

illi vociferarentur, ille retineri non potuit. Sed sicut
scriptum est, Iustus quasi leo confidens, absque terro-

Repentè mutati, eum libenter recipiunt.

re erit: pergebat constanti animo. Mira profectò di-
cturus sum. Vbi propiùs ad illos accessit, & agnitus ab
illis est, qui eum anteà nouerant, adeò repentè muta-
ti sunt, vt non immeritò de illis dici posset: Hæc mu-
tatio dexteræ excelsi. Videre tum licebat eos proie-
ctis armis, ocyùs ei occurrere obuiàm, atque eius ve-
stigia complecti. Quæ res nobis omnibus incredibilẽ

Psal. 76.

lætitiam attulit. Et nè sim longior, Monachi illi Odo-
nem sibi patrem accipiunt, cæteri domũ proficiscun-
tur. Posteà verò cœpit eos bortari vir sanctus, vt à car
nibus abstinerent, studerẽt parsimonię, nibil ceu pro-
priũ possiderẽt: si quid apud se clàm haberẽt, id instàr

Aposto-

Act. 2. & 4.

Apostolorũ & credentium, coràm omnibus à se reijcerent. Sed quia illi res monasterij non in commune possederant, sed pro suo arbitratu inter se partiti erãt, sibique eas priuatim vendicarant, vt viderunt id sibi deincèps minimè permissum iri, maluerunt amicis & fautoribus, immò hostibus & profligatoribus, hactenùs iniustè possessa præter ius fasque elargiri, quam ad Canonis monastici præscriptionem ijs renunciare. Quibus autem renunciarunt, ea cum illis, quæ Abbas Odo attulerat, in victum insumere nitebantur, vt absumptis omnibus, vel inuitus eis carnium vsum permittere cogeretur. Itaq; perpetuò expetebant pisces. Porrò pius ille vir libenter eis suppeditabat omnia, vt ab illo vno eos cohiberet. Atque ità factum est, vt ille largiendo, atq; illi comedendo penè omnia consumerẽt. Instabat interim pater noster, fide intrepidus, spe securus, charitate inuictus, nihil hæsitans, secundùm illam Domini pollicitationem, quòd primùm quærẽtibus regnũ Dei omnia adiicientur, se haudquaquàm derelictum iri. Intereà dum hæc fiunt, B. Benedictus cuidam fratri in visione apparet, inter alia iubet eum dicere patri Odoni, vt ob pecuniæ defectum nihil trepidet, nec pro obtinendis rebus necessariis anxius sit: se crastiuo die missurum ei solidos centum, & altera hebdomada tantam diuersarum rerum copiam, vt in multum tẽpus fratrum vsibus sufficere queant, quod quidem ità factum est. Permulti verò ex circũuicinis regionibus ad beatissimum patrẽ Odonem confluentes, eius magisterio freti, suauis obedientiæ iter complecti cœperunt, vt posteà cælum scandere mererentur. Intantùm enim fama sanctitatis eius increuit, vt nõ modò laici & canonici ad eum se adiungerent, sed etiã Episcopi, relictis sedibus suis, eius monasterium peterent, vitamq; monasticam cõsectarentur. Cernere tum licuit, locum illum tanquàm euulsis sentibus, nouas proferre fruges, & velut ex areę tritura, crebris verborum flagellis pulsatos, excussis vitiorum paleis, purum in horrea Domini frumentum inferre.

Matt. 6.

Obserua quàm sint sanctis cognita res nostræ, quantũq; possint præstare hominibus.

Cap. 14.

Cùm aliquandò vir sanctus in alio hæreret monasterio, die festo beati Benedicti appropinquante, ad hoc voluit reuerti cœnobium, vt apud illius sacrum corpus nocturnas vigilias religiosè ac piè celebraret. Nocte verò illa, quæ eius solennem præcessit dié, ante lucis ortum matutinæ laudes cantabantur. Quidam autem è fratribus, noctis vigilijs fatigatus, nonnihil quiescere voluit. Apparuitque ei beatus Benedictus, & cùm se ei indicasset: Abi, inquit, dic fratribus, me hac nocte cum eis esse non potuisse: teuerà autem hodiè me illis adfuturum. Ait autem frater: Et vbi hodiè fuisti domine? In Britãnia, inquit ille. Et frater: Quidnam, ait, illic fecisti? Respondit B. Benedictus: Frater Litfredus, animi superbia elatus, hoc relicto monasterio, traiecit in Britaniam: vbi hac nocte mortuus, dæmonibus prædæ fuit. Sed me cum illis cõfligente, coacti sunt illum relinquere. Id verò fratre summoperè admirãte, B. Benedictus adiunxit: Si hęc res vsqueadeò tibi admirationi est, noueris pro certo, ab eo tẽpore, quo hoc cõditum est monasterium, quotquot hìc fratres è vita decesserunt, eos omnes requie sempiterna perfrui. Tum porrò frater ad eum: Quandoquidem, inquit, mi domine hodiè nobiscum te fore dixisti, fac nos (quæso) certiores, qua hora venturus sis, vt tibi honorificè occurramus. Respondit ille: Ego verò tale fratribus signum exhibebo, vt me præsentem adesse nemo possit ambigere. Rursùs dicẽte fratre, Ecquonam apparatu talem excipiemus patrem, aut quænam officia, quemve cultum tribuemus tibi? sanctus pater respondit: Si lautiores epulæ solicitos vos habent, piscium vobis copia suppetit. At fratre illud negante: Dicatur, inquit ille, piscatoribus, nè ad Ligerim piscatum eant, sed ad monasterij paludem. His dictis, expergiscitur frater, & cùm loquendi adesset tempus, omnia quæ audierat, fratribus indicauit. Certi ergò de tanti patris aduentu, admonente illos beato Odone, studebant singuli de suo pectore spiritalia ei munera offerre. Atq; ita factum est, vt diem illum hymnis & orationibus exigerent. Porrò famuli, qui piscatum ierant, non ad paludem, vt iussi erant, sed ad Ligerim abiere: quorum temeritas id habuit præmij, vt ad tertiam ferè horam multo labore nihil possent capere. Reuersi igitur ad monasterium, sciscitantibus alijs, cur vacui redirent, præ pudore non fuere ausi suam fateri inobedientiam, sed quod ore illi promere nolebant, facies rubore suffusæ facilè prodebant. Itaque œconomus: Noui, inquit, temeritatem vestram: sed vel nũc ad paludem abite ocyus. Eunt quamprimùm, tantamque piscium vim repentè compræhendunt, vt penè nullus ambigeret, eum, qui coturnices olim in deserto populo Israelitico suppeditauit, etiam in paludem illam pisces immisisse. Tãta enim illic piscium copia est, vt nunquàm desint, qui capiantur. Atq; ità factũ est, vt palus, quæ priùs ranas edere solebat, deincèps piscibus abundaret. Hoc verò miraculum beatus Odo in libro illo, quem de translatione S. Benedicti scripsit, luculenter commemorat.

Idẽ rursùs etiam hic obserua.

Nota vt colẽdi sint festi dies.

Exo. 16. Num. 11.

Res admiranda sanè.

Cap. 15.

Ad hanc autem beatissimi Benedicti solennitatem ex locis propinquis multi conuenere, & in ijs complures cæci, claudi, paralytici, varijsque afflicti morbis, expectantes cælestem visitationem & aduentum beati Benedicti. Iussit verò sanctus pater noster Odo, vt ante Missam nulli ex eis cibus præberetur. Postquàm sacrificij tempus aduenit, omnes in tẽplum ingressi sunt. Tanta est enim illius amplitudo, vt nullus cogeretur manere foris. Cùm autem caneretur hymnus Angelicus: Gloria in excelsis Deo, magno quodã fragore templi fores subitò concussæ sunt, & mox reseratæ, ità vt omnes ingenti horrore correpti, retrò respectarent. Sub illo autem fragore morbidi omnes, qui illic erant, curati sunt, & lampades ecclesiæ omnes accensæ sunt. Tum verò perspicuè cognouerunt omnes beatũ Benedictum, sicuti ipse dixerat, eò aduenisse. Tanta autem omnium animi pietate & deuotione perfusi sunt, vt præ immenso gaudio non possent erumpentes cohibere lachrymas. Nomina fratrum illorũ, quibus hæc reuelata fuere, mihi pater Odo indicare noluit: quo fit, vt dubiũ sit, num ipse, vel alius eas viderit visiones.

Nota lector, quanta sit Sanctorũ potestas.

Cap. 16.

Postquàm autem aduẽtauit tempus illud, quo erat ad æternam perducendus requiem, & pro rectè factis suis mercedem recepturus, Romę manentem acuta eaq; perpetua corripit febris, membra dolore franguntur, frigidus ignis ipsas cum carnibus medullas absumit, diuersaque perpessionum genera in vno eodemque homine adeò tumultuantur, vt magno essent argumento, eum iam iamque à Domino accitum iri. Et ille vir sanctus sic se affectum sentiens, toto pectore nihil cupit aliud, quam dissolui, & esse cum Christo, Apostolum imitans. Percurrerat iam sanctorum laborum certamẽ, & totius virtutis cursum egregium cõpleuerat, vt non immeritò cõfideret, diuinę benignitatis gratia in cælis repositam sibi esse iustitię coronã. Sed cùm interim de sua vocatione hæreret, cupidus admodùm fuit Martini sui, orationis gratia, priùs inuisendi, & ei extremum spiritum cum corporis fauilla cõmendandi. Ab ipsis enim Incunabulis eximium quendã erga illum amorẽ conceperat. Nec defuit pijs votis beati viri diuina clemẽtia. Sequenti nocte vidit virũ quẽdã pręstãti forma, audiitq; in visione eum talia sibi dicentem: Iam quidem, ò sancta & Deo dilecta anima, instat tẽpus vocationis & dissolutio-

Philip. 1.

Visio S. Odonis.

nis tuæ: sed Martinus retinet te precibus suis, vtque possis redire in patriam, vires subministrat. Cùm autem eò perueneris, mox tibi vita pro morte, & beata electorum societas pro laboribus tuis à Christo donabitur. Visionem illam non dubiam efficiunt signa mox sequentia. Aegritudo corporis fit remissior, sanus accelerata redit. Dat igitur se itineri quanuis molesto, corpusque ætate graue & præmortuum negligens, duros exantlat labores pro beatissimi Martini amore, tanto iã in spiritali obsequio deuotior, quanto de præmio securior.

Cap. 17. Tãdem post multas itineris difficultates venit Turones, imminẽte iam beati antistitis Martini celebritate. Gemina tunc vrbi illi importata lætitia est, tum ex annua beati Martini solennitate, tum ea diù optata Odonis patris præsentia, cunctis gratissima. In ea aute celebritate beatus Odo quàm pius & deuotus fuerit, quas preces beato Martino lachrymis permixtas obtulerit, quę cõtriti cordis sacrificia tanquàm hostias viuẽs, in salutari illa ara immolarit, nos ob virium imbecillitatem pro dignitate explicare nõ valemus. De sua enim vocatione solicitus, animo erat ad Deũ suspẽso, & labentiũ rerũ immemor, puro mẽtis intuitu sola cælestia contemplabatur. Atq; enim in modum tam illam diem transigens, cùm videret se differri ab expectata è corpore emigratione, angi animo cœpit. Eccè autem quarto indè die febris redit. Tum verò ille tanquàm iam voti compos, de Dei misericordia fit securus. Et quanuis corporis deficerent vires,

Sed mens læta Deum cernit, suspirat, anhelat.
Vltima vox resonat, Tu Christe parce redemptis.
Martinum ingeminat, Martinum suscipe, orat.

Venit Turones, feriasq; S. Martini colit deuotissime.

Porrò monachos vndiquè aduolantes, & acerbissimè suam desolationem deplorantes, sermonibus instruit, precibus Deo commẽdat, impertit benedictione, iisque nõ sine lachrymis vltimum Vale dicit. Decimoquarto Calendas Decembris, in quem diem etiã incidit octauus Martinianæ celebritatis, cùm sacrosancta Eucharistia priùs sese communiisset, beatus ille spiritus, corruptibilis carnis vinculis absolutus, liber abit ad superos, & beatissimo Martino duce, creditorum sibi talentorum fructũ multiplicem fideliter repræsentat. Atque illic præmia amplissima recipiens, sanctorũ cętibus admixtus, beatæ immortalitatis splẽdet candore: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Munitus Eucharistia, ad Christũ abit.

F. LAVR. SVRIVS CANDIDO *Lectori*.

IN hac beati Odonis Vita quædam reddidimus aliquãto breuiùs, nonnulla paraphrasticos: paucis locis obscuriorib. lucẽ aliquã afferre conati sumus: sic tñ, vt nusquam a veritate historiæ deflectere voluerimus. Vnicũ exẽplar habuimus manuscriptũ, idq; aliquot locis non admodùm benè scriptum.

DE S. BARLAAM MARTYRE
Homilia beati Basilij Magni, vt extat primo Tomo Operum eius.

NOV. 19 PRimùm quidem Sãctorum mors planctu ac lachrymis cohonesta batur. Vehemẽter, mortuum Iacob, defluit Ioseph: & Mosis mortem, Iudæi haud vulgariter planxerũt. Samuelem quoque multis lachrymis ornarunt. Nunc verò, morientibus Sanctis, exultamus. Tristium nanque post Crucem Domini immutata est natura. Iã non ampliùs Sanctorum obitus lamentationibus prosequimur, sed tripudiis diuinis circũ ipsorũ sepulcra veluti choreas ducimus. Somnus aũt iustis est mors, immò magis migratio ad vitam meliorẽ. Hinc est, quòd martyres exultant, dum trucidantur. Nã desiderium felicioris vitæ, iugulationis dolorem extinguit, & emortuum reddit. Pericula non respicit: plagas non horret, sed præmia numerat. Non videt lictores infernè flagellantes, sed Angelos supernè lætis ominibus acclamantes imaginatur: non spectat ad temporaria pericula, sed ad prẽmiorum æternitatem. Splendidum & à nobis iam arrhabonem assequitur, dum diuinis acclamationibus ipsi applauditur ab omnibus, & innumeros vinctos è sepulcris conuertit & attrahit.

Gene. 50. Deut. 34. 1. Reg. 25.

Iustis mors somnus est.

Hoc ipsum sanè hodiè forti ac strenuo Barlaam visu venit. Insonuit enim bellica martyris tuba, & armatos pietatis milites, vt videtis, colliget. Athleta Christo adhærens prædicatus est, & statim excitatum est ecclesiæ theatrum. Et quemadmodùm fidelium Domínus dixit: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet: mortuus est fortis Barlaam, & applaudit illi panegyris. In sepulcro consumptus est, & ad conuiuiũ aduocat. Nunc tempus est, vt exclamemus: Vbi est sapiens? vbi scriba? vbi disceptator seculi huius? Agrestis homo insuperabilem nobis hodiè pietatis exhibet doctrinã: quem Tyrannus rapuit quidem, veluti facilem prædã ac venationem nactus, postea verò insuperabilem militem sensit: quem tanquàm insana ac delira loquentem risit, mox verò angelica virtute strenuũ horruit. Mores enim hominis non fuerunt cũ organo linguæ barbari, nec ratio cum syllabis claudicare visa est. Sed erat alter Paulus, cum Paulo dicens: Etiamsi sermone sum rudis, non tamen scientia. Torpebant iam flagellando lictores, martyr verò robustior inueniebatur. Lacerantium manus eneruabantur, verùm mens lacerati haudquaquàm flectebatur. Neruorum harmonias iam flagra remiserant, ac fidei vigor vehementiùs stringebatur. Perfossa latera absumebantur, mentis verò philosophia florebat. Maior carnis ipsius portio emortua erat: at ipse martyr, quasi nondum initio certamine, firmus erat. Nam quandò pietatis amor animum hominis præoccupat, quodcunque illi pugnarum genus ridiculum reddit: & quotquot illum desideratæ rei gratia conuellunt, delectant magis, quàm consternant. Testis mihi est, affectus ille ac desiderium Apostolorum; vndè Iudæorum ipsis aliquandò flagella iucunda reddita sunt. Abibant enim, inquit, gaudentes à conspectu concilii, quòd digni habiti essent, qui pro nomine Iesu contumeliam paterentur.

Iohã. 11.

1. Cor. 1.

2. Cor. 11

Flagellis ceditur S. Barlaã.

Vis diuini amoris.

Act. 5.

Talis & nobis hodiè laudatur miles, qui supplicia loco gaudij duxit. Flagellis se tanquàm rosis impeti arbitratus, pietatis obfuscationem non secùs atquè iacula quædam declinauit. Iudiciariorum furorem quasi quandam fumi offusionem reputauit. Efferas satellitum acies risit, pericula calcauit, quasi super rosis tripudiaret. Plagis affectus, lætatus est, ac si honore afficeretur. In suppliciis vehementioribus non secùs exultauit, quàm si præclara brabia acciperet. Nudatos despuit: manus lictorum cera molliores sensit. Lignũ tormento deputatum, veluti salutiferum complexus salutauit. Carceris clausura quasi prato quodam viridi oblectatus est: tormentorum adinuentionibus veluti variis flosculis iucundatus est. Dexteram habuit igne firmiorem, cuius illi machina postremò ab hostibus applicabatur. Aræ nanque pro more dæmoniaci libaminis, igne imposito, martyrem adductum sistentes, focoq; incenso dexteram supinam impendere iubentes, manu quasi æreo altari abutebantur, thure illi ardenti

Mira martyris virtus.

Nota insidias Satanæ. ardenti malitiosè imposito. Sperabant enim ignis vi expugnatam manum, necessariò ac velociter incensum thus in aram excussuram. Papæ, quàm multijuga sunt impiorum præstigia. Quoniam innumeris vulneribus, inquiunt contentiosi, pugilis mentem non fleximus, vel manum illius flamma incêdamus: Quoniam varijs machinis animum illius haudquaquam permouimus, dexteram igni admotâ permoueamus. At ne hac quidem spe miseri potiti sunt. Nam flamma manum quidem ambedit, perdurauit verò illa, cineris instar flammam ferens. Tergum sæuienti igni non dedit, quemadmodùm fugitiui & imbelles solent, sed immota perstitit, strenuè contra flammam dimicans, & Propheticas martyri voces proferendas administrans, vt diceret: *Psal. 143.* Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad præliû, & digitos meos ad bellum. Ignis cum manu confligebat, sed ignis vincebatur. Luctabantur inter se flamma ac dextera martyris, sed dexteræ noua quædã certaminum victoria cô celebat, dum flãma quidem per mediam manû exigebatur, ipsa verò manus adhuc ad luctã porrecta erat.

O manum igne côtentiosiorem, ò manum ab igne flecti nesciam. Etò ignem à manu vinci doctum Ferrû videtur ignis tyrãnide emolliri, æs cedit ignis potentiæ. Solet illo lapidum quoquè vinci durities. Nunc verò martyris dexteram extensam ignis ille comburês non flexit, cuius vigor omnia domat. Meritò sanè martyr iste ad Dominum huius gratia clamaret: *Psal. 72.* Tenuisti manum dexteram meam, & in volûtaté tua deduxisti me, & cû gloria suscepisti me. Quomodò te, ò strenue Christi miles, appellabo? statuam ne vocabo? Sed multùm ità de tua tolerantia detriuero. *Inuicta martyris fortitudo.* Nam acceptã statuam ignis emollit, dexterã verò tuam adigere nô potuit, vt vel videretur aliquousq; moueri. Si ferreum nominauero, & istã imaginê dexteritate tua inferiorê inuenio. Nã tu solus flãmę persuasisti, nè manû domaret, tu solus dexterã loco aræ habuisti, tu solus ardêti dextera facies dæmonû percussisti: & nunc quidê flãmante manu capita illorû liquefecisti: nunc verò eadê incinerata, exercitus illorû pessundans exæcas.

Sed quid puerili balbutie victorem extenuo? Quin magnificentioribus laudum ipsius linguis cedamus. Sonantiores doctorum tubas ad illius præconia aduocemus. Exurgite nunc, ò præclari athleticorum gestorum pictores. Mutilam Ducis imaginem vestro illustrate artificio, & obscuriùs à me depictum coronatum athletam, vestræ industriæ coloribus côspicuum reddite. Abibo certaminum ac victoriarum martyris à vobis posita imagine victus: gaudebo, tali hodiè per vestram dexteritatê victoria superatus. Video manus huius luctam, cû igne exactiùs à vobis depictã: video alacriorê pugilem, per vestrã depictum imaginem: plorent dæmones, & iam martyris in nobis perculsi victorijs: ardens iterùm illis ac victrix manus ostentetur: pingatur in tabula vnà & certaminû agonotheta Christus, cui sit gloria in seculorum secula, Amen.

VITA S. PATROCLI ABBATIS, Authore S. Gregorio Episcopo Turonensi, De vita Patrum, Cap. 9.

19 NOV.
Exo. 25. &c.

CVM egregia Moysi vatis prudentia diuinæ descensionis tabernaculum, iuxta ipsum oris Dominici præceptum fabricare disponeret, atque ad hoc, eiusdemq; apparatum multa cógerere iussus, non haberet cuncta in promptuario, quæ ab ipso Domino ostensa fuerant in montis ardui summitate, iussit cômoneri populum, vt offerret vnusquisq; pro viribus quiddam muneris Deo, & hoc non ea necessitate, sed spontè. Offerebant ergò donaria auri, argêtique, æris, *Exo. 35.* ac ferri metalla, gemmarum etiam micantium pulchritudines, ac fila byssi duplicati, coccique bis tincti: nonnulli pelles arietum rubricatas, pilosque caprarum. Sed cùm hæc omnia doctores Ecclesiarû esse allegorica tradidissent, & in reliquis donarijs gratiarum genera demôstrassent, in illis caprarum pilis laudationum verba significare dixerunt. Ità nunc & nos steriles sensu, imperiti studio, squalentes in actu, etsi aurum, argentumque, vel gemmas, filaque duplicata, ac torta nô offerimus, saltem vel pilos caprarum, id est, verba, quæ sanctorum atq; amicorum Dei prodant miracula, in Ecclesia sancta porrigimus, vt legêtes eo incitentur studio, quo sancti meruerunt scandere polum. Ergò quia nobis de beati Patrocli vita nupèr data relatio, quędam prodidit non omittenda, ea manifestanda curaui. Et licèt sermo sit rusticus, nô tamê occulenda arbitratus sum, quæ Deus gessit per famulum suum.

Igitur beatissimus Patroclus Biturigij territorij incola, Aetherio patre progenitus, cùm decem esset annorû, pastor ouium destinatur, fratre Antonio tradito ad studia literarum. *S. Patrocli pater eum adhibet pascendis ouibus.* Erant enim non quidem nobilitate sublimes, ingenui tamen. Cumque quodam meridie hic à scholis, ille à grege cômisso, ad capiendum cibum paterno in hospitio conuenissent, dixit Antonius fratri suo: Discede longiùs, ò rustice: tuum est enim opus, oues pascere: meû, literis exerceri: qua de re nobiliorem me ipsius officij cura facit, cùm te huius custodiæ seruitus vilem reddat. Quod iste audiens, & hanc increpationem quasi à Deo sibi transmissam putans, reliquit oues in câpi planitie, & scholas puerorû nisu animi agili atq; cursu velocissimo expetit. Qui primis elementis, ac deincèps omnibus, *Dat se studijs literarum.* quæ studio puerili necessaria erant, ità celeriter, memoria opitulante, imbutus est, vt fratrem vel in scientia præcederet, vel alacritate sensus, adiuuante diuini numinis auxilio, anteiret.

Dehinc Mumioni, qui quondam cum Childeberto Parisiorû rege magnus habebatur, ad exercêdum commendatus est. A quo cùm summa amoris diligentia nutriretur, ità humilem atq; subiectum omnibus se præbebat, vt omnes eum tâquàm proprium filium in summa bonitate diligerent. Regressus verò domû, patre defuncto, reperit matrem suam adhùc superstitem. Cui illa ait: Eccè genitor tuus, ò dulcissime nate, obijt: ego autem absq; solatio dego: requiram ergò puellam pulchram ingenuamque, cui copulatus, solatium præbeas maternæ viduitati. At ille respondit: Non coniungor humanæ coniugi, sed quæ concepit animus, cum Domini voluntate perficiam. Sed cùm genitrix non intelligens, quæreret quid hoc esset, prodere noluit, sed abijt ad Arcadium Biturigę vrbis Episcopum, petijtq; sibi comam capitis tonderi, *In clerû admittitur.* acciriq; se in ordinem clericorum. Quod Episcopus, Domino volente, sine mora compleuit. *Nota eius exercitia.* Multò autem pòst Diaconatus officium sumens, vacabat ieiunijs, delectabatur vigilijs, exercebatur lectione, ac in oratione assidua ità prôpius effundebatur, vt nec ad conuiuium mensæ canonicæ cum reliquis accederet clericis. Quod audiens Archidiaconus, frendens contra eum, ait: Aut cum reliquis fratribus cibum sume, aut certè discede à nobis: non enim rectum videtur, vt nolis cum his habere victum, cum quibus Ecclesiasticum implere putaris officium. Non est autem ob hæc seruus Dei cômotus animo, qui iam eremi sitiebat adire secretum: sed egressus ab vrbe memorata, venit ad vicum Nereensem: ibiq; ædificato oratorio,

Miraculis clares.

ſancti Martini reliquiis conſecrato, pueros erudire cœpit in ſtudiis literarum. Veniebant autem ad eum infirmi, & ſanabantur, atque energumeni nomen eius confitentes, emundabantur.

Verùm non ei erat ſolitudo, vt voluerat, ſed patefacta virtus publicum vſquequaq; reddebat. Tunc pro hoſpitio eligendo quædam conſcripta breuia poſuit ſuper altare, vigilans & orãs tribus noctibus, vt quid ei Dominus iuberet, dignaretur manifeſtiſsimè declarare. Sed pietatis diuinæ inclyta miſeratio, quæ eum præſciens, eremitam eſſe decreuerat, breue illud accipere iubet, vt ad eremum properaret. Ille autem in cellula, qua degebat, congregatis virginibus, monaſterium inſtituit puellarum, nihil de omni labore ſuo, quod ibidèm aggregauerat, cùm abſcederet, ſumens, niſi raſtrum vnum, vnamque bipennem: ingreſſusq; alias ſyluarum ſolitudines, venit ad locum, qui dicitur Mediocantus, atq; ibi conſtructa cellula, in opere, quod ſuprà diximꝰ, Deo vacabat. Cùm igitur inibi multos energumenos manu impoſita, per ſignũ Crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidiſſet, vnus ad eum adductus eſt rabidus, qui rictibus patulis ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus propriis laniabat. Pro quo triduum in oratione proſtratus, obtinuit ab illa diuinæ miſerationis potentia, vt mitigato furore, miſer homo mundaretur: immiſſiſque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis ſpiritu, perſonam reſtituit incolumitati. Nullas verò ante eum vires habere poterat perſuaſionis iniquę pręſtigium. Nam ſicut hos, qui vexabantur, emundabat, ità & quæ immittebat occultè atrocia author criminis, repellebat per Crucis ſacratiſsimæ virtutem. Leubellæ enim cuidam fœminæ cùm tempore luis illius inguinariæ diabolus Martinum mẽtitus, oblationes, quibus quaſi populus ſaluaretur, nequiter obtuliſſet, hæ ad ſanctum delatæ, nõ ſolùm, reuelante Spirituſancto, euanuerunt, verumetiam ipſe incentor malorum ſancto teterrimus apparens, quæ nequiter geſſerat, cõfeſſus eſt. Transfigurat enim ſępè diabolus ſe in Angelum lucis, vt hac fraude decipiat innocentes.

Instituit monasterium virginum.

Pellit ab homine sæuũ dæmonem.

2. Cor. 11

Sed cùm ei multas intentaret inſidias, nè hic aſcenderet, vndè ille corruerat, immiſit ei cogitationem, vt prætermiſſa eremo, ad ſeculum reuerti deberet. Sed cùm ſanctus virus graſſari ſenſiſſet in pectore, in oratione proſtratꝰ petebat, vt nihil aliud, niſi quod Deo eſſet placitum, exerceret. Tunc apparuit ei Angelus Domini per viſum, dicẽs: Si vis mundum videre, eccè columna, in quam aſcendens, contẽplare omnia, quæ geruntur in eo. Erat autem ante eum per ipſam viſionem columna miræ celſitudinis collocata. In quam aſcendẽs, vidit homicidia, furta, cædes, adulteria, fornicationes, & omnia praua, quæ geruntur in mundo: & deſcendẽs, ait: Nè, quæſo, Domine, reuertar ad has prauitates, quas dudùm, te cõfeſſus, oblitus ſum. Tũc ait illi Angelus, qui cum eo loquebatur: Deſine ergò quærere mundum, nè pereas cum eo: ſed potiùs vade in oratorium, in quo Dominum depreceris, & quod ibi inueneris, hoc tibi erit cõſolatio in peregrinatione tua. Ingreſſus igitur cellulam oratorij, inuenit tegulam fictilem, in qua ſignum Crucis Dominicę erat impreſſum: agnoſcensque munus diuinum, intellexit ſibi ad omnia mundanæ perſuaſionis incitamẽta hoc eſſe inexpugnabile munimentum

Eccè quæ in mundo gerãtur.

Nota hæc de virtute ſigni S. Crucis.

Poſt hæc ædificauit monaſterium Columbarienſe in milliaribus quinque à cellula eremi, in qua habitabat: & congregatis monachis, vt in ſolitudine libero potiùs fungeretur arbitrio, Abbatem inſtituit, qui gregi monaſteriali præeſſet. Octauum autem & decimum in hoc eremi loco expleuerat annum. Tum congregatis fratribus tranſitum ſuum anuncians, obijt in ſenectute bona, & ſanctitate præcipua. Qui aquis ablutus, feretroque impoſitus, ferebatur ad monaſterium ſuum, vbi ſe viuens ſepeliri mandauerat. Tunc Archipresbyter Nereenſis vici, collecta clericorum cohorte, voluit vt auferre glebam ſancti corpuſculi, videlicet vt ad vicum ſuum, vndè egreſſus fuerat, ſepeliretur. Sed cùm furibundus veniens, vidiſſet à longè pallam, quæ ſanctos tegebat artus, eximio albere nitore, ità nutu Dei eſt metu perterritus, vt omni velocitate reuocaret ab animo, quod malè conceperat leuitatis arbitrio. Coniunctusque pſallentibus, in exequijs ſancti progreſſus, tumulauit eum cum reliquis, qui aderãt, fratribus in ipſo Colũbariẽſi monaſterio.

Cõdit monaſteriũ Columbarienſe.

Abit è vita.

Ad cuius ſanctum ſepulcrum Prudentia cæca, cum alia Lemouicina puella, ſimiliter lumine viduata, vt ſepulcrum ipſum in oratione oſculatæ ſunt, lumẽ recipere meruerunt. Maxonidius autem poſt quintum cæcitatis ſuæ annum, hunc tumulum ſanctum adijt, lumenq; recepit. Energumeni verò, Lupus, Theodulphus, Rucco, Scopilia, Nectariola, Tacihildis, ad hũc ſanctum tumulum ſunt mundati. Sed & puellæ duæ, de Lemouicino venientes, oleo, quod ipſe ſanctus benedixit, perunctæ, à nequitia, qua obſidebantur, mundatę ſunt. Et quotidiè ibidèm ad corroborandam fidẽ noſtram, mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat ſanctos ſuos.

Miracula ad ſepulcrum eius.

VITA S. ELISABETH, REGIS Hungarorũ filiæ, Authore Iacobo Montano Spirenſi.

PRAEFATIO AVTHORIS.

DESIDERANTI mihi per annos iã plurimos vitam & res geſtas Eliſabeth conſcribere, ac meritiſsimæ fœminæ pro virili parte magnificas prædicare virtutes, partim verecunda quædam ad ſcribẽdum lentitudo, partim occupationes obſtiterunt honeſtę: Illa quidem, pro ſui natura tantam ſcribendi molem vel inchoare, nedùm proſequi, grauabatur: hæ verò, ſi quæ fuiſſent incepta, vario rerum ſtrepitu minabantur ſingulis penè interruptum iri momentis. Verùm nè ſub agẽdarum prætextu rerum, in torporem aliquandò ſe tarditas ipſa mutaret, fieretque meritò repręhenſioni obnoxiũ, quod anteà non iniuria potuit excuſari: tandèm ad rẽ maturandam incumbere, tum proprij cẽſura iudicij perſuaſus, tum contribulium quorundam deſiderio veluti quodam claſsico excitatus, animum induxi. At (fortè quiſpiã dicet) qua fiducia, quo fructu, cuius deniq; ſpe præmij? Fiducia certè, non ingenij, non eruditionis: quæ quàm ſint anguſta, nemo inter mortales me nouit intimiùs: ſed magis diuinę gratię, quæ nulli vnquàm fuit ritè poſcenti negata: fructu verò excitandæ ad virtutẽ affectionis & meæ & aliorum, ſi qui noſtra hęc qualiacunq; dignabuntur attingere. Deniquè ſpe præmij, non cuiuſcunque, ſed ęterni, ſed immortalis, ſed diuini. Nam tẽporarium, quod de cupiditate poteſt laudis humanæ prouenire, tam eſt inſigni vanitate, tamque pudenda tenuitate, vt non poſsit non amentiſsimus cenſeri, qui eius gratia ſacrarũ ſe rerũ tractationi dedit. Quid enim amentius vel eſſe, vel dici queat, quàm indè momentariã venari gloriã velle, vndè totius dator boni Deus laudari vel ſolꝰ debeat? Pudet meminiſſe iactantiæ & appetitionis impudentiſsimæ quorundam, ſecularis falſo ſcientiæ tumentium, atque ad inanem vulgi laudem emerendam & dies & noctes adſpirãtiũ, tanquàm ea lucubrationum

In homines inanis gloriola cupidos.

editarum

editarum insta sit merces: qua tamen cùm fuerint abûdè perfruiti, necesse est sui, tandem eos pęniteat consilii, quòd, posthabita cælestis præmii perpetuitate, tanti nequicquàm emerint pœnitere. Scilicet imbecilles homuli, atque in putredinem conuertendi, ingenio & eruditione gloriolâ quærunt, cùm Christus Iesus vitæ magister, virtus, gloria & sapientia sũmi patris, doctrinam suam non sibi, sed patri referat acceptam, dicens: Mea doctrina, non est mea, sed eius

Iohan. 7.

qui misit me. Cùm igitur & DEVM in sanctis laudare, & eidem quicquid boni possumus, ascribere debeamus, hanc sanctissimæ sanctitatis matronam, è diuarum numero selectam, pro concesso diuinitùs ingenio laudare sic adnitemur, ut neque nostram, neq; hominum, sed Dei laudem persanctè quæramus. Magnum profectò & graue onus, viresque nostras longè transcendens: Verùm illi confidimus, qui dixit: Si-

Iohan. 15

ne me nihil potestis facere. Ad quem, vastum hoc rerum gestarum æquor emensuri, flaccida supplicis uela desiderii pandimus, flagitantes ea (quandoquidē de Crucis antenna funiculo spei nexa propēdent) placidissimo sancti spiritus flamine distendi: vt inoffenso cæruleum iter cursu radentes, & sæuos borealis auræ deuitemus afflatus, & ad litus appellamur optatũ. Cæterùm quia multa nobis sacer vberis vitæ decursus describenda suppeditat, nè uerbosa prolixitate legentium oneremus fastidium, hac stylum arte temperabimus, vt minutiora succinctè, grauiora modestè, omnia dilucidè differamus.

VITAE HISTORIA.

Cap. 1.

Nouemb. 29. S. Elisabeth partes.

ELISABETH nobilissimis in Hungaria parentibus progenita est, patre Andrea rege, matre Gertude regina. Pater eius in gubernando Hungarorum regno, non solùm diuitiarum opulentia, verumetiam (quod singulare est optimorum insigne regum) pietate & iustitia præclarus fuit. Mater, quæ pro natura sexus infirmiore censeri poterat, adeò magnitudinem virilis animi prudentiamque nonnunquàm exercuit, vt vel absente, vel occupationibus distēto rege, ipsa per se regni retractanda negocia nō sine laude curaret. Ferunt Genethliacum quendam lōgè po-

**Clingesore.*

situm, qui*Clinsor uocabatur, paucis antè horis, quàm in lucem ederetur Elisabeth, prædixisse natu- ram, natęque nomen, indolem, virtutes, miracula, nuptias ac sponsi nomen: deniquè lætitiam Ecclesiæ, tātarum gratia rerum declarandam, veluti ex siderum,

Num. 23 & 24.

quæ cōtēplabatur, adspectu citata depromsisse. Quā quidem prædictionem, qui diuino instinctum spiri-

Gal. 3.

tu hominem volunt, veteris Balaami vaticinio comparant: qui verò diuinatricem Astrologiæ vanitatē deriderent, intra famam reponunt. Baptizata nō mul-

Infans desponsetur filio Lantgrauij.

to pòst tempore, iuxta vocem Apostoli, CHRISTVM induit: indutum, arctissimè tenuit: tentum, quoad vixit, nunquàm dimisit. Lactētem adhuc Hermanus Turingiæ maximus princeps (quem vulgò Lātgrauium vocant) Ludouico filio infanti, quamuis utrīquè minor ætas foret, quàm quæ iure sponsalia subire posset, missa legatione, desponderi procurauit. Quadrimam posteà, missis iterùm legatis, afferri ad se precibus, & quidem facilimè, obtinuit, quòd regina petitioni libenter admodùm annuere visa est: id qđ etiā regia munificentia declarauit. Nam posteaquàm legatis honorificè susceptis, benignè auditis, atque humanissimè tractatis, filiam in argenteo cunarum to-

Mater eius multa mittit munera Lantgrauio.

reumate, molissimo cubantem lectulo, & coràm exhibuit, & commendauit, plurima quoquè munera simul obtulit, uestes sericas, schyphos auro & argento graues, monilia, lunolas, vnionibus intextas corollas, annulos, fasciolas, calanticas, periscelides, murænulas, peristromata, itemque lauandæ filiæ fabrefactum ex argento luterem: quinetiam culcitras plumeas, puluillos, ceruicalia, linteola byssina, lodicesque, & alia id genus non pauca, vim deniquè non mediocrem pecuniæ: Præcepitque, principi dicerent, nè putaret his tantùm muneribus liberalitatem suam limitari: destinare se, si diutiùs viuere contingat, adiicere gloriam diuitias, honores, nec pati, vt priorum collatio obliuione posteriorum villescat: tantummodò bono esset animo, filiamque benè commendatam haberet: se neque declarandæ munificentiæ, neque augendæ dignitati defuturam aliquandò. Legati, rebus ex animi sententia prosperè confectis, nobilissimam virginē vnà cum donariis accipientes, in Turingiam sunt reuersi, atque à principe, proceribus, aulicis miro cum

Mater eius tollitur e medio.

gaudio suscepti. Osculo mox infantis applicata Elisabeth, principem & omnes, qui tum aderant, pro tam iucunda futurarum nuptiarum repræsentatione exhilarauit quamplurimùm. Iamque triennium ibi exegerat, cùm eccè fœdo rumore percrebuit, reginam insidiosa procerum quorundam machinatione fato concessisse.

Cap. 2.

HOc æui agens Elisabeth, argumenta quædam sæpenumerò, ac ueluti progymnasmata futuræ sāctitatis edebat. Basilicas nanque sanctorum ingressa,

Elisabeth pietas puerilis.

pro altari quolibet nunc genua figere, nunc puellari decentia prosterni, nunc oculos manusque attollere, &, si quandò inter ludendum (vt habet ætas illa) proximè clausi templi fores accessisset, humi procumbere, & sacra limina crebriùs osculari. Luctandi etiam studio occasionem humilitatis quærebat, staturam suam scitè admodùm ad alicuius è sodalibus mēsa corpusculum: quam vbi tenero arctatam complexu, artifici rotatu afflixisset, statim & ipsa prostrata, veniā petendo, offensiunculam, si qua intercessisset, deprecabatur. Decimam quanque portiūculam lucelli, quod ipsi ex lusu prouenisset, pauperibus erogabat puellis, debito illas obstringens Dominicam precationē

Langrauius moritur.

& Angelicam salutationem fundendi. Iam nonum ingredi annum cœperat, cùm repentè præter omniū opinionem princeps ipse, sponsi pater, ea hac vita migrauit. Aetatis deincèps incrementum, accessione ꝑfectuque uirtutum accumulans, id inprimis faciendum sibi destinauerat, vt omnibus in rebus Deū præ oculis haberet, illum inspectorem cordis humani cogitaret, illum penitùs præsentem haud segniter obseruaret, illius causa vestium decorem, carnis lenocinia, mundi vanitatem abiiceret, proculcaret, contemneret. Votiuas quotidiè preces Deo fundebat: quas interdiù si quopiam impedita negocio intermisisset, noctū persoluebat. Diuum Iohannem Apostolum, præter cæteros charum, sibi patroni loco delegerat, imitata pietatem Christianorum, quibus singulatìm eligere aliquem è cœtu Apostolico, quem familiariùs

Nota piā Christianorum cōsuetudinē

clientum more colant, consuetudo est. Nè tamen electionis euentu (vt assolet) incerto, quia sorte agebatur, alium quàm Iohannem nancisceretur, præmissa ad Deum prece effecit, ut quem summoperè uolebat, semèl, iterumque ac tertiò sortiretur. Cuius uoti compos effecta, adeò dilexit cultuque adeptum, ut ob ipsius nomen meritùmve rogantibus, nihil denegandū putaret. Festos dies ꝑ ingenii modulo religiosè ad-

modùm

Festis diebus tenera ætate ut coluerit S. Elisabeth.

modùm peragebat, ità ut (quod ea fuit ætate mirum) semper aliquid sibi de ornatu corpusculi decerperet: sciens Deo mentem magis, quàm vestem placere, acceptioremque animum esse, religionis studio deditum, quàm corpus, margaritis, purpura, lapillis, auroque & argento præfulgidum. Proindè chirothecarũ usum tãtispèr intermittebat, dum res diuina compleretur, uolens officio quantumuis paruo consuetudini suæ aliquid detrahere, & uoluntati aliud suadenti, pro Deo contrarium ingerere. Puellari lusu præpeditæ si quandò fortuna lætior adspirabat, cessandum sibi ocyùs aiebat, quandoquidem prosperioris auræ demulceretur afflatu. In choreis, quas uitare non poterat, semèl tantummodò circumisse contenta, satis esse dicebat: uno se gyro mũdi amatoribus gessisse morem, reliquos ob Christi amorem intermissuram. Ità quotidiano fermè exercitio, & affectioni aliorsùm ꝓpensæ retinendo, & dissolutioris vitæ laxamenta declinando, ad maiora Christianæ pietatis officia semet subrigebat.

Cap. 3.

EDucabatur unà cum Elisabeth Agnes, soror sponsi, virgo admodùm pulchra. Quæ duę, dum ad ecclesiam eundum esset, pari uestium ornatu decoratę, parique coronarum gemmis auroque fulgentium, instructę gestamine, Sophiam sponsi matrem modico interuallo (ut nobilium mos est) antecedebant. Ingressis tẽplum, coronã Elisabeth confestim deponebat, atque tandiù inglorium verticem ostendere perseuerabat, quoad ritu sacrorum completo, domum redire monebatur. Quod cùm Sophię, veluti temerè factum, uehementer displiceret, percontanti causam ità respondit Elisabeth: Absit à me tanta procùl impietas, ut ibi caput meum turrito fastu micantis coronę superbiat, ubi caput Saluatoris mei spinis coronatũ acerbè compungitur. Ità iam tunc diuina charitas in casta puellaris animi pręcordia, animaduersione Dominicę passionis veluti mucrone quodam, vulnus agere cœpit, eaque sibimet deincèps uendicare. Sed quia uirtutem sequitur inuidia, & innocentium uita reprobis semper esse despectui solet, cępère nonnulli ex aulicis tenerę uirginis uerecundiam iniuriis afficere, lacessere contumeliis, mordere scommatibus, clanculò carpere, atque palàm cachinnis, nutu, cauillis incessere. His accedebant Sophię & Agnetis supra dictarum mores, ab Elisabeth humilitate uehementer discrepantes: cùm hæc seipsam despiciens, mundi uanitatem, honorum excellentiam, vestium gloriam pro sordidis haberet: illę uerò in contrarium prorsùs affectę, nihil minùs amare, colere, pręferre, quàm quę amaret, coleret, pręferret Elisabeth, uidebantur: hęc pręterquàm Deo placere nemini cuperet: illę ut mundo placerent, parui referre iudicarent, si Deo displicerent. Ità mentium diuersi affectus, morum quoque dissimilitudinem (ut assolet) expresserant: undè exortus liuor, sic innocenti puellę ad uirtutem gradum fecit, ut illis ruinę non paruam occasionẽ pręstaret. Auxit quoque inuidiam quotidianæ conuersationis humilitas, per quam sacra uirgo, relictis nobilibus & purpuratis, pauperum magis & ancillarum gaudebat consortio, fruebatur alloquiis, operibus occupabatur: adeò tantùm ut Sophia crebrò diceret, illam sanctimonialium contubernio sociandam esse, quòd uitam ipsis quàm simillimam præ se ferret, nihilque ageret genere suo dignum. Erant & procerum quidam, quorum effrenatam petulantiam pauloantè cõmemorauimus, qui Elisabeth, quòd dotem (ut ipsi garriebant) destinatis imparem nuptiis attulisset, aut Hungaris remittendam, aut alteri cuilibet ex nobilibus collocandam in matrimonium, contenderent.

In ecclesia ut se gesserit.

Habet æmulos & obtrectatores suos puella sanctissima

Eius humilitas.

Inter hæc inuidentium verba, veluti rosa spinarum aculeis compuncta, Elisabeth quam latissimè diffuso mansuetudinis odore, cùm se contemptui haberi videret, ab ijs præcipuè, à quibus obseruari debuerat, verita nè quouis detrahentium molimine superata, viam desereret humilitatis, post vberrimas lachrymas, totis ad Deum præcordijs confugiens, suam illi causam enixissimè commendauit: Nec spes orantem frustrata est, sponso deincèps ad eius amorem argumenta non dubia demonstrante, propensumque animum, vbi ex itinere domum reuertisset, tum munusculis, tum casto amplexu edente.

Cap. 4.

NEc tamen interea temporis iactare procerum quorundam cessabat improbitas, nihil prorsus nuptiarum inter principem & Elisabeth fore: dotem ab Hungaria, esse perquam tenuem: puellam, nobilissimi principis neque præstantię congruere, neque animo sedere: proinde remittẽdam suis quamprimum esse. Hanc falsam persuasionem passim in vulgus dissipari, Gualterus quidam vir nobilis molestè ferens, principem aliquandò inter viam, quid de asciscenda sibi in matrimonium Elisabeth destinasset, familiarius percontatur. Cui ille, ostenso grandi monte, respondit, se, si mons aureus totus esset, sibique daretur optio, altero duntaxat, id est, aut monte, aut Elisabeth matrimonio potiendi, posthabiturum sacræ virginis coniugio amplissimam auri molem: ob id inuidorum blaterationes prorsus minimi facere scire: illos, quæ iactassent, probare non posse: perbreui declaraturum, quo erga virginem animo foret. Hoc responsum ad Elisabeth perferre Gualtero deposcenti, non modo à principe facta est perferendi potestas, verum etiam, quo verbis maior fides haberetur, additum munus: Erat autem è speculari lapide, in tenuissimas crustas fisso, gemina facie speculum sic fabrefactum, vt pars vna vitri modo translucida, colorumque fucis nuda esset: altera Christianę crucifixionis picturam præferret. Quo munere donata virgo, dici non potest, quanto sit affecta gaudio: eum & sponsum in admisso semel amore constare, & oblatrantium inuidiam nihil effecisse experimentis adnotaret. Transgressam deinde nubiles annos, vxorem princeps duxit, celebrauitque apparatu magnifico nuptias, simul & blaterones mendacij conuincens, & quemadmodum ipse in virgine non opes, non pulchritudinem, non generis excellentiam, sed honestissimorum integritatem præstantiamque morum quæsierit, declarans.

Sponsi eius erga illã amor.

Nuptiæ eius & sponsi celebrantur.

Cap. 5.

INito matrimonio, Elisabeth nil de seruoris pristini remisit intentione, sed insuper auxit in dies, accumulauitque studia bonarum actionum. Enimuerò animum contemplatione cælestium rerum pascebat, corpusculum vigilijs, precibus, ieiunijs exercebat. Exhorrere etiamnum sæpenumerò solebat plumei lecti malè blandam mollitiem, verita nè carni plus iusto indulgens, Christi amore fieret indigna. Ob id noctu, deserto principis accubitu, ipso vel quiescente, vel dissimulante, vel etiam palàm consentiente, maturius exurgere, precibus operam dare, ac semet suaque omnia Deo commendare solita erat. Adeo quoque nocturnę huic precationi principem fauisse constat, vt persæpè manu sua genibus nitentem sustentauerit, quoad preces illa finiret: subindè admonens deprecantem, caueret, nè vigiliarum prolixitate macerato corpusculo, capitis ac sensuum viuacitatem exhauriret. Porrò nè grauiori somno depressa, religiosum precandi morem negligeret, pedisequas mulier sancta monuerat, dormientem se excitarent. Hoc vt quàm cautis-

In matrimonio ut se gesserit.

Nocturnæ vigiliæ & preces.

cautisſimè fieret, principemq́ue productiores laterêt excubiæ, iiſdem præceperat, pedum digitos leui tactu tamdiù attraherent, donec experrectam ſentirent. Quod dum vna illarum, Iſintrudis nomine, incautiùs per cæcæ noctis tenebras attentat, caſu pedem attraxit principis. Qui expergefactus, & rem, vt erat, intelligens, pro cognita vxoris conſuetudine, haudquaquã moleſtè tulit expergificantis imprudentiam. Tanto autem feruore nocturnam hanc deprecandi aſſumpſerat deuotionem, vt ſæpiuſculè ſic pro lecto ſuper stratos humi tapetas depræhenſa dormire. De quo ab ancillis repræhenſa, verentibus eam aſperitatem malè aliquandò ceſſuram, reſpondit duplex ea caſtigatione lucrum ſibi prouenire, quòd lecti mollitiem poſthaberet, quòd virili contactu abſtineret: ità enim vacuam carnalibus delicijs mentem, cæleſtibus faciliùs aptari. Querebatur interdum indigniorem ſe ſe fuiſſe, quàm vt ſuam Chriſto virginitatem dedicaret. Nec tamen ob hoc ſegniore maritum dilectione proſecuta eſt: à quo etiam aliquò proficiſcente, non facilè abeſſe patiebatur, quamuis tellus aut gelu inhorreſceret, aut niuibus tegeretur, aut immodicis caloribus fatiſceret, aut imbrium præcipiti lapſu maderet. Nimirũ didicerat, illo præſente tam in vigilijs, quàm in precibus, nihil ſe damni facere. Arctiori deinde ſemet obſeruationi dedens, ſexto quoque hebdomadis die virgarum flagellis in tenerum corpus animaduertebat. Itidèm in Quadrageſima, ac interdùm noctù, cùm ad precandum ſurrexiſſet, ancillarum agebatur miniſterio, cum intereà dolorem veluti non ſentiens, alacritate mirabili diſſimularet.

Nota quã molliter cubet.

Amor eius erga maritum.

Ferijs sextis flagellis caditur.

Cap. 6.

PEr idem tempus ſacerdos Chriſti Conradus Marpurgenſis, vita & eruditione præclarus fuit. Is facta ſibi a Pontifice maximo poteſtate, verbum Dei per Alemaniam prędicãdi, adeò dexteritate pariter & authoritate concionandi valuit, vt non minus ſeueritate rebelles compeſceret, quàm bonos alliceret, animaretque comitate. Verbis vita adamuſsim reſpondebat. Erat enim diuitiarum & ambitionis contemptor, religionis Chriſtianæ ardens zelator, hæreticorum hoſtis ac impugnator acerrimus. Eccleſiaſtica bona neq; per ſe ambire non habita, neq; ſuſcipere oblata vnquàm eſt adnotatus. Veſtis illi vulgarem non excedens, menſa frugalis, domeſticæ diſciplinæ fama incolumis. Huic Ludouicus clariſsimus princeps omnes templorum prędecturas ac ſacerdotia, quę ipſe conferre habebat, conferendi in quos vellet, poteſtatem dedit, vtq; ab Eliſabeth obedientia matrimonio cõgruẽs præſtaretur, aſſenſus eſt: quam illa & deuotiſsimè pręſtitit, & ſtudioſiſsimè ſeruauit, non ſolùm toto biennio, quo princeps poſteà ſuperuixit, verumetiam poſteaquàm è vita migrauit, & quidẽ multo promptiorem abſolutioremq́ue. Habiturus aliquandò concionẽ idem magiſter de rebus (vt ſolebat) diuinis, eidem Chriſti famulam intereſſe pręceperat. Quod cùm illa, inopinato ſororis viri ſui aduentu præpedita, non impleſſet, ſtatim velut inobedienti remandat (incertum, ſeriò, an tentandi aſtu) nolle ſe deinceps quicquam ipſi iubere, quæ datam obedientiæ fidem tam facilè rupiſſet: vteretur deindè libertate ſua: haud eum ſe virũ eſſe, qui verba ſibi dari æquo animo poſſet ferre. Hoc nuncio vehemẽter Eliſabeth perculſa, magiſtrum poſtridiè maturiùs adit, deiectiſq; in terram profundo pudore luminibus, veniam ſibi dari ſuppliciter poſcit. Quam cùm ille veluti indignabundus auerſaretur, ad pedes eius regia mulier, nulla habita generis ſui ratione, aduoluitur, ea demùm humilitate veniam conſecuta, cæſis tamen priùs ancillis, quarum forſan negligentia cauſam huic offenſæ dederat: Solebat in cõuiuio, præter morem nobilium fœminarum, principi proximà reſidere, volens etiam hac in parte ſuam erga illum charitatem demonſtrare, licèt hoc ipſi non parùm afferret incommoditatis. Nam accepto magiſtri mandato, nè quo victu, per vim, aut per aliud compilationis genus parto, aleretur, magno prorsùs cogitationum æſtu iactari cępit, dum menſæ aſsidens, nũc hos, nunc illos attingere veretur: dumq; ad ſingula edulia conſcientiæ ſcrupulo permonetur, omnibus pariter abſtinere tam non potuit, quàm non debuit. Tres ancillarum, ſocias abſtinentiæ huius habuit. Quarum tranquillitati, perindè atquè ſuæ proſpectura, ex iis, quæ in dotem acceperat, tam ſibi, quàm illis victũ miniſtrari procurauit, principis etiam ea in re fauorẽ ac comitatem experta ſingularem: qui, ſi quippiam ſcrupuloſum inferri menſis contigiſſet, eius rei certiorem vel nutu, vel inſinuatione maritali faciebat vxorem. Deſtinabat & ipſe pari ſemet abſtinentiæ mancipare, propalam etiam teſtatus, ægrè ſibi tam ſalubris propoſiti virtutem, quo minus ad rem celeriter conferret, offenſione procerum quorundam intercipi retardariq́ue, qui continentiam eiuſmodi, non religioni ac deuotioni, ſed ſuperſtitioni magis atque delirio aſſcriberent: daturum tamen ſe operam, vt quamprimùm (vellent nollent obtrectatores) quod perſanctè deſtinaſſet, in lucem ederetur: pergerent illę, vt cœpiſſent, perbreui ſe comitẽ habituræ. Oeconomos edeatraſque quotiesquàm Eliſabeth, dum officinas circumiret, vtpotè domina domeſticæ particeps curę, percontari ſolita, iuſtène partus an ſecus eſculentorũ poculentorumq́ue prouentus ſuppeteret: vbi reſciuiſſet vtraque iuſtè prouenisse, indeq; victum diei pręſentis ſuppeditatum iri, veluti gratulabunda hocipſum ancillis aperiens: Hodiè, inquit, Deo propitio, lautè accipiemur & humaniter. Neque verò continuò illam inter exquiſitas etiam ciborum lautitias temperantiæ ſubibat obliuio, aſtu quodam officioſo geniũ ſuum fraudare ſolitam. Enimuerò dum nunc principem alloquitur, nunc his lautiores buccellas apponit, nunc illis poculum officii gratia porrigit, nunc ſtatoribus ancillis ve negocium aliquod iniungit, etiam ipſa à non curantibus eſitare putari poterat: cùm tamen aliis affatim expletis, ſæpiùs ipſa famelica triclinio exceſſerit, tortuliſque mellitis, aut arido pane ſuſtentari habuerit neceſse. Cæterùm ſi cui ademptam iniuſtè rem familiarem comperiſſet, confeſtim damnum omne ità reſarcire curauit, vt is, qui iacturam feciſſet, nõ tam perdidiſſe, quàm commutaſſe, res ſuas videretur.

De iure patronatus hoc dicit.

Et S. Elisabeth, assentiẽte marito, promittit obedientiam.

Vndè victum sibi pararet.

Nota religionẽ mariti eius.

Inter epulas miro artificio studet abstinentia.

Cap. 7.

ADuenerat feſtus quidã dies, cùm Eliſabeth precioſis ornata veſtibus, aureamq; capite geſtans coronam, ac familia frequenti ſtipata, de more Chriſtiano rebus diuinis interfutura, in ſubiectam arci diuorum baſilicam ibat. Ingreſſam primo ſtatim contuitu Crux Dominica, atque ex ea pendens imago Saluatoris, penitiſsimè compunxit, compunctæ lachrymas excuſsit, lachrymanti talia cogitãda ſuggesſit: En creator & redemptor meus, nudo corpore, breui duntaxat præcinctus tegmine, mea cauſa ignominioſam in Cruce mortem oppetit. At ego miſera, gemmis, auro, byſſo & purpura contecta, vitam cæleſtibus indignã beneficiis, perdo magìs, quàm ago. Illius caput intra Pilati ædes ſpinea corona diſpunxit: meum verò aurea venuſtat. Illum ab amicis & diſcipulis deſertum, Iudæorum vallarunt opprobria: me numeroſa circundatam familia, cuncti mirantur, ſuſpiciunt, honorant. Hic meus eſt erga illum obſeruantię ſeruor, hęc animi gratitudo, hoc vicariæ dilectionis munus. Me miſeram, me infelicem. Sic illius obedio præceptis,

Crucifixi imago cõspecta, qd in ea effecerit.

bene-

beneficia reuoluo, vestigia sequor, qui me, cùm non essem, creauit, perditamque suo sanguine redemit. Tãtæ autem hi cogitatus intentionis erant, vt destituto viribus corpusculo, ac facie tota in pallorem versa, repētè regia mulier humi velut exanimis prolaberetur, cunctis, qui eam stipabant, vehementi pauore perculsis, elatamque foras tantisper sacris vndis adspergere perseuerantibus, dum stupore cessante, compos mentis redderetur. Hac defectione velut quodam oraculo persuasa, precioso deinceps amictu, quoad eius personæ, quam gerebat, honestas pateretur, abstinuit, itâ vt sæpenumerò sub holosericis vestibus cilicium gestarit.

Vtitur cilicio.

Principem si quãdo longiùs proficiscentem sequi non posset, domi remanens, omnem prorsùs vestium sibi cultum interdicebat, amictu natiui coloris contenta, vt a plebeijs haud multùm differret. Tum etiam precationum assiduitate, verberum vsu, vigiliarum productione, carnem spiritui subiugans, blandientes pro ætate voluptates, haud secùs, atq; iam viduã agẽs, edomabat. Reuerso principe, etiamnùm ipsa, quoad tempus virtutis gratia sepoluerat, vestem comptiorẽ resumebat, scitè admodùm declarãs, quid absente marito castam vxorẽ, quid domi agente præferre deceat.

Absente marito vt se gesserit.

Tentauit & opulentas quasdam mulieres, quibus familiariter deuincta erat, abstrahere á luxu preciosarum vestium, exemplo simul & verbo. Nec eam fefellit euẽtus. Nam etsi difficili primùm aditu, pertinaci tamen instantia aliquandò, quod volebat, persuasit: effecitq; vt quædam illarum, voto etiam perpetuæ castitatis semet obstringerent. Tres præterea liberos ex Elisabeth præstantissimus princeps sustulit, filium vnum Hermannum nomine, paterni principatus hæredem, duasque filias: quarum vna Duci Brabãtię in matrimoniũ collocata est: altera sanctimonialium ascita collegio, atque in dominam electa, illis religiosè præfuit.

Tres eius proles.

Cæterùm Elisabeth partu edito, post expletum legitimi tẽporis spatium, quo se limine continere consueuerunt puerperæ, ipsa per se gestare sobolem, atque nudis pedibus, amictu laneo, mediocri comitatu, per decliue saxosi montis iter deportatam templo inferre, illatã vnà cum cereo funali ponere super aram solebat. Reuersa dehinc domum, mox pauperculam mulierem obitèr adnotatam, & tunica donabat, & pallio.

Edita prole quid facere consueuerit.

Cap. 8.

Maxima sanè commiseratione erga pauperes, atque incommodis membrorum laborãtes erat, vt ei concinnè admodùm sancti Iob verba cõuenirẽt: Ab infantia mecum creuit miseratio, & de vtero matris meę egressa est mecum. Huic virtuti, nè sterilis esset, adiuncta erat munificentia: ad quam cùm sua spõte incitaretur, vbi & principis fauor accessit, properãti (vt dici solet) calcaria sunt addita.

Eius erga pauperes misericordia.
Iob 31.

Pauperi cuidam phthiriasim patiẽti, atque ex capite non mediocriter laboranti, captato intra pomarium secreto, nè quis interueniret, capillum totonderat, deletisq; pediculis, caput infirmum humiliter lotum, aliquandiù materno in gremio fouerat: cùm eccè casu illuc accedentes ancillæ, vbi dominam quo nolebant occupatam ministerio vident, haud se continere possunt, quò minus illam acerbiuscule obiurgent, quòd exorta regio sanguine mulier, vsque ad tondendos crines, pediculosque conficiendos sese deijceret. Quam illa repræhensionem, placido risu vultum serenans, paruifecit. Christo enim, non hominibus, placere gestiebat.

Phthiriasis, morbus pedicularis.

Magnum hoc veræ pietatis exemplũ: longè tamen maius, quod sequitur: Venerant ad principẽ comites aliquot, procerumque non pauci. Iamque conuiuij tempus aduenerat, cùm residentibus cunctis, aberat Elisabeth. It, iussu principis statorum vnus, accitũ illam. Cui cum obuiam factæ nunciasset, cunctos ad ipsius aduentum pẽdere conuiuas: illa maturiùs incedens, vbi cępit gradus, qui ad triclinium pertinebant, ascendere, subitò mendicus quidam importunis clamoribus eleemosynam deposcere auditur. Quem illa desupèr videns, (neque enim anteà sub gradibus iacentem animaduerterat) paulisper expectare monet, pollicita, quãdoquidem in præsentiarùm nihil sibi erogandũ suppeteret, missuram se breui quod petebat. Ille nihilo tranquillior factus, abeuntem pertinacissimis inclamat vocibus, & nè miserum se sine dono præteriret, instantissimè precatur. Figit gradum Elisabeth, eique pallium non contemnendi precij, quo vestita erat, trãsmittit. Quod ille summa cum alacritate suscipiens, arce statim excessit. Id cùm reuersus stator non sine indignatione propalam retulisset, subrisit princeps: desertoq; mox accubitu, progressus occurrenti ait: Quid, mea soror, tandiu moraris? Ad quem illa: En, inquit, mi frater, appropero. Talibus enim sese nominibus vicissim appellabant. Tum princeps: Vbi loci, ait, pallium reliquisti? Illa porrecto indice: En, inquit, pallium nostrũ de pertica propendens. Videt ille, accedit, attrectat, euoluit, illudq; ipsum esse, quod pauperi dudùm eleemosynę loco donatum audierat, cognoscit. Ilicò stupore vehementi perfusus, non parùm addubitat, tantæ ne rei miraculum, an egregiam vxoris fidem, priùs in cælum ferat.

Vid singularem in pauperem sublatam tem.

Miraculum.

Cap. 9.

Ocium prętereà Christianæ pietati maximo esse detrimento sciens Elisabeth, tempus omne, quod vel exercitijs spiritualibus, vel curationi corporis supererat, labore manuum terere curauit. Nec tamen ad consuetudinem nobilium matronarum, bombycina sericàve pensa decerpere, aut lentescentis auri bracteolas in fila torquere, immittendisque subtegminibus adhibere, sed magis inter ancillas lanæ dedita, modò nere, modò aliarum neta, in glomum colligere collecta, ad texẽdum deferre: texta deniquè, cùm pauperibus, tum pręcipuè Francisci Assisiatis institutum professis, elargiri solebat.

Summè otiũ.

Labores eius manuarij.

Laceras egenorum vestes tam non grauabatur resarcire, quàm catechumenos pauperiores disquirere, victu pariter & amictu iuuare, edoctosque plenius Christianæ religionis disciplinam, de sacro fonte leuare delectabatur. Non ei satis erat ad beneficia talibus impendenda, & propensum animum, & largam manum habere, nisi etiam (quod absolutissimę charitatis est) benefaciendi studio semet obligaret. Pauperculas mulieres, quas vel parturientes, vel partu solutas nouerat, mirum qua humanitate inuisebat consolabaturque, ac comportatis secum rebus necessarijs refocillabat. Non illam à tantæ pietatis officio, aut viarum asperitas, aut platearum sordes, aut domicilia malè olentia vnquam retardarunt. Maluit illa sui commodi rationem habere nullam, quàm vt misellis matribus vel minimum defectu rei familiaris incommodum sciens prudensq; pateretur afferri.

Humanitas erga pauperes parturientes.

Paupertatis eam desiderio magnoperè flagrasse indicio est, quòd plerunque inter ancillas secretius constitutam, ità eiusce virtutis ardor corripuit, tenuit, incendit, vt depositis preciosarum vestiũ induuijs, rudis panni tunicam indueret, capitique vel calanticam, vel calyptram sordidiusculã innecteret, ac sic demùm pro desiderio vestita, humili gradu, cõtentis luminibus, demisso vultu, vltrò citroque deambularet, dicens: Hoc more per plateas incedam, quũ pro DEO meo iniurias pati habebo. Vt iam tunc præsago spiritu, quod postea euenit, præuidisse videatur. Suppetebant illi magnæ opes, familia frequens, voluptatum diuersarum ingens copia, denique peccandi licentia non parua: quibus tamẽ omnibus adeò cupidè paupertatem præferebat, vt hanc non magis

Amor paupertatis.

Calantica & calyptra, muliebria sunt capitis operimẽta.

seculares

ſeculares animi præ iſtis contemnant ac fugiant, quãtùm ipſa magnifaceret atque expeteret: id quod non obſcurè ſequenti declaratur exemplo. Magnates quidam ac purpurati, ex Hungaria ab rege patre Eliſabeth miſsi, ad principem venire nunciabantur. Quo audito, princeps vxori: Doleo, inquit, ſoror, ac moleſtè fero, te non habere dignas genere tuo veſtes, quibus decenter ornata, nobiliſsimi patris tui legatis & apparere, & placere (vt cupio) poſſes. Obſtant anguſtiæ temporis, quo minus artifici manu nouia paratis, pro dignitate res confici queat. Ad quem illa: Non eſt, ait, frater, quòd grauatim feras hanc indecentiam quam ego minimi ſemper putaui. Nolo enim veſtibus placere humano conſpectui, nè moribus diſpliceam DEO. Paulopòſt ſupradicti legati arcem ingrediuntur, honorificè ſuſcepti. Qui cùm iniunctæ legationis expoſuiſſent mandata, confeſtim ad ipſorũ petitionem Eliſabeth venire eſt iuſſa. Ingreſſam totius pulchritudinis author tanto decore venuſtauit, vt hyacinthina veſte & precioſiſsimis adornata margaritis, non ſine magna omnium admiratione appareret. Principi præter cæteros in ſtuporem verſo, ac ſecretiùs cauſam ſciſcitanti, ſubridens Eliſabeth reſpondit: Huiuſmodi ſcit Dominus meus, cùm voluerit, ornamenta præparare.

Diuinit⁹ ornatur, dum ornatum ipſa contemnit.

Cap. 10.

CElebrationi ſalutaris hoſtiæ cùm ab ineunte adoleſcentia libenter, tum verò proceſſu ætatis, libentiſsimè intereſſe conſueuit, ità vt cùm audiendæ rei diuinæ tempus appeteret, ipſa ingreſſu ædis non ſemèl ancillas anteuerterit. Quo tempore, cohibita quatenùs valebat mentis euagatione, ſi quid geſtabat ornamenti, quo citra vitium muliebris decentiæ carere poterat, id omne tantiſpèr vel deponebat, vel occultabat, dum cœptus magni illius ſacrificij ritus perageretur. Maximè verò ſingularis aliquid reuerentiæ præferebat, cùm aut Euangelium recitaretur, aut Chriſti corpus tractaretur. Nimirùm ad illud aures aduertens, ad hoc fauces animi præparans, magno vtriuſque flagrabat deſiderio: ſimul admirans in tam mirifico ſacramento exhiberi mortalibus Dei potentiam, ſapientiam in antidoti præparatione, benignitatem in gratuita ac liberali diſpenſatione. Succurrebat hæc expendenti è regione dignitas humanæ conditionis, quam tanti æſtimauit ille, qui fecit, vt perditam redemerit: redemptam, ſalutari cibo ſuſtentauerit: ſuſtentatæ, præſentiam ſui copiamque conceſſerit. Hæc autem omnia, magnitudo diuinæ dignationis, & humanæ ingratitudo naturæ, veluti moles quædam confertiſsima exaggerabat, cùm & hanc inexcuſabilem, & illam ineffabilem prorsùs eſſe conſtaret. Verùm quia non facilè tegi vehemens animi poteſt intentio, quin aliquandò exundet: contigit quandoquè taliter affectam, conſecratione ſalutaris hoſtiæ peracta, luce non mediocri perfundi, adeoque ſplendeſcere, vt in faciẽ eius ſacerdos quidam, ob vitæ meritũ tali dignus munere, ſine graui oculorũ reuerberatione, minimè poſſet, vt poſteà confeſſus eſt, intueri. Sanctiones Eccleſiaſticas, & Chriſtianas obſeruationes cùm ſemper Eliſabeth, tum Quadrageſimæ diebus religioſè mancipabat effectui: non modò precibus, eleemoſynis, ieiunio dedita, verumetiam corpuſculum crebris virgarum verberibus caſtigans. Feſtos dies, cùm redemptionis noſtræ myſteria repræſentantur, tanto coluit ſtudio, tantaque animi deuotione proſecuta eſt, vt ipſius in Chriſtum propenſiſsimus amor vix vnquàm clariùs emicaret. Quo die vltimam Chriſti cœnam recolere in vſu eſt Chriſtianis, interdicto ſibimet penitùs precioſarum vſu veſtium, ad ſimilitudinem plebeiæ cuiuſlibet mulieris veſtita, in publicum procedebat, poſtmeridianam baſilicarum viſitationem ità humili ſchemate peragens, vt non niſi vna è vulgo putari ab ignorantibus poſſet. Tum etiam accitos duodecim è pauperioribus, tanto dignata eſt honore, vt proſtrata pedes eorum lauerit, exterſerit, oſculo impertiuerit: ſingulis deniquè duodenos nummos, pannumq; ad menſuram commodæ veſtis, atque triticeum panem donauerit. Leproſos eo die non paucos aliquandò ſuſceperat: quorum & manus & pedes cùm abluiſſet, non eſt verita abominatiſsimorum tubera locorum oſculo contingere. Neque deincèps tales vnquàm auerſata, ipſis periodè atquè incolumi glabraque cute nitentibus, locuta eſt, ſeditque vicina. Tum ad patientiã affatim exhortatis, ſtipem liberaliter porrigebat. Nocte, quæ Paraſceuen antecedit, in oratione ac Dominicæ paſsionis meditatione tranſacta, mandabat ancillis, cauerent ſolicitè, nè quem ſibi toto die exhiberẽt honorem. Exindè concinnatos manu ſua lini faſciculos, itemque acerram thuris plenam, atque elychnia ad inſtar minutiſsimarum candelarum cerata, numeroſiſsimos deniquè minutioris monetæ nummos ſumens, luſtrabat nudis pedibus vnà cum popularibus turbis ſana omnia, araſque ſingulas ordine venerata, impoſuit ſingulis lini faſciculum, thuris granum, ardentemque cereolum. In plateis, quaquauerſum iret, perquàm liberaliter nummos pauperibus erogabat. Nec deerant, qui vilitatem nummorum tenacitati referrent acceptam, dicentes, reginam munificentia regia vti debere, carioreſque nummos elargiri: popularem in Eliſabeth vtilitatem, nequaquàm ſanctitatis & religionis, ſed auaritiæ magis indicem eſſe. Verum illa, contempto leuiſsimorum hominum iudicio, qđ ſapienter inceperat, perſeueranter ſectari quotannis non deſtitit, conſciens & animum Deo notum eſſe, & tam ſe in officio aſſumptæ ſubmiſsionis longè à tenacitate abeſſe, quàm illi temerarij peruerſique interpretes longè aberant à iudicij veritate. Luſtrationem, Chriſtiano more, priuſquàm Dominicæ Aſcenſionis ſolennitas agitur, fieri ſolitam, & ipſa laneis amicta, nudáque pedibus obſeruabat: Chriſti Crucem ac Sãctorum reliquias indifferenter cum vulgo inſecuta, Dei quoquè verbum auditura, pauperioribus ſe fœminis ſemper intermiſcuit, non ignorans, cæleſte ſemẽ in humili cordis gleba vberiùs exurgere.

Libentiſſime interest Miſſæ ſacrificio.

Multã luce perfunditur ſub ſacrificio.

Eccleſiæ inſtituta religioſè obſeruat.

In cœna Domini duodecim pauperũ lauat pedes.

Oſculatur lepro ſorũ vulnera.

Dies Rogationum dictos, qui|b9 tota Eccleſia facit ſolennes pces.

Cap. 11.

EXorta fame per vniuerſam Alemaniam anno à natali Chriſtiano milleſimo ducenteſimo viceſimo quinto, cùm in Apuliam princeps ad Imperatorẽ profectus eſſet, Eliſabeth explendæ pietatis occaſionem nacta, frumentum omne ſuæ ditionis collectum, pauperibus erogare manu largiſsima cœpit, pluribus eorum etiam integri victus annonam quotidiè præbens: quorum nulli vnquàm diuino munere cibus defuit, etiamſi minus, quàm quod in diem ſufficeret, accepiſſet. Sed cùm aduerteret plurimos egenorum præ aduerſa valetudine, aut membrorum incommodis, eleemoſynæ communis manere expertes, quòd aſcenſu montis, in cuius vertice arx ſita erat, præpedirentur, inſigne xenodochium loco humilimo ſub arce quamprimùm conſtruere aggreſſa eſt. Cui per expenſas nõ mediocres, vt voluerat, perfecto, eos potiſsimùm pauperes intulit, quos vel morborum vexabat iniquitas, vel membrorum debilitas inſigni dehoneſtamẽto notabat. Quos ipſa, etſi ardui montis perdifficili deſcenſu non immeritò deterreri potuit, quotidiè tamen ſæpiùs inuiſebat. Tum illi mos erat ſciſcitari à ſingulis, quonam modo ſeſe haberent, cuius ve eſcæ deſiderio tenerentur: compertoque quod veſtigabat, ea, quæ ſecum attulerat, tanta comitate partiri per ſingulos, vt matrem crederes miniſtrare filijs, non reginam pauperibus.

Liberaliter alit pauperes.

Cõſtruit xenodochium.

Nota inſignem humanitatẽ.

peribus. Ipsa defectos viribus per se pascere, è stratu tollere, gestare brachijs, eorum lectos excutere, pediculos pulicesque conficere, & inter hæc omnia fœtorem teterrimum & virus singulorum, etiam sub æstiuo caumate, quo grauiter discruciabantur ancillæ, sereno vultu perferre: quodque alijs visu quoque abominabile fuit, defluentem ore saliuam, ac propendétes narium mucos calantica tergere sua. Inter hos pusilli quoque pauperű liberi erant, quos materno semper affectu ità curauit educandos, vt & matrem singuli nominarent, & ingressam veluti quædam examina certatim omnes vallarent. Ex quorum numero eos ampliore humanitatis obsequio dignari adnotata est, quos vel squalor natiuus deformes, vel languor debiles, vel scabies abominationi obnoxios reddiderat: non dedignata sanctis contingere manibus, atque in gremio declinare suo, quos pedisequæ præ horrore ne videre quidem æquo animo valebant. His aliquãdò xeniula quædam, ac ludicra fictilia hyalinaque, quibus illa ætas gaudet, ad solatium perlatura de arce, nonnihil iam descenderat equo sedens, cùm fortè soluto gremio cuncta illa munuscula repentino casu, obuijs binc inde rupibus illisa, delabuntur in præceps. Inuenta mox & relata, (dictu mirabile) tantæ sunt integritatis probata, vt testæ ferrum, & vitro chalybem infuisse credi posset. Selegit quoque ex omni turba pauperum aliquos, quibus pro arce iussi in tempore adesse, ciborum reliquias manu sua distribuit, pluri mum sibi suisque interdum subtrahens, ne quisquam expectantium non abundè refectus discederet.

Hyalina, id est, vitrea.

Præclarũ miraculũ.

Cap. 11.

HVic aliquandò edita operi, cùm fragmentis ciborum distributis, potus quoque residuum perquam modici singulis impartiuisset, nihilò fermè postea minus in poculo remansisse comperit. Duodeuiginta pauperes ità in xenodochio disposuerat, vt quopiam è viuis excedente, mox alius suggereretur, defuncti lecto potiturus. Vbi etiam pro quodam debitis obligato pecuniam ipsa dissoluit. Nongenti quotidiè mendici sub oculis eius alebantur, exceptis quos per latissimam ditionis suæ prouinciam pascebat absens: apud quos omnes tanta beneficia indefessa humanitatis posuit, vt redditus frugesque locupletissimi principatus vehementer exantlauerit, distractis nonnunquã & corporis sui ornamentis, atque in precia collectis, nè Christi membra fame tabescerent. Horum causa, quæ mundus amplectitur, detestata est: quæ mundus detestatur, amplexa: vt etiam cuidam egeno lac expetenti morem gestura, intra præsepe olidum non refugerit emulgendi lactis gratia, sumpto in manus mulctrali, ad pecudis vsque papillas regina curuari. Acceptos hoc modo pauperes vsque ad messem, à se tandè dimisit: prius tamen vegetis, atque ad laborem idoneis subucular, calceos & falciculas coemit: languidis verò alia quædam indumenta, largitis insuper nummis singulatim: quibus deficientibus, in pauperculas femellas pro xeniolis calanticas ac fericos panniculos distribuit, præcipiens nè talibus vterentur, sed venditis atque in nummos redactis, ità demùm necessitati suæ consulerent, manuumque labori, quæcunque ipsarum possent, consuescerent. Quarum vna precium accepti muneris secum reputans, cùm præ gaudio exclamasset, se vna in vniuerso orbe lætiorem esse neminem, veluti exanimis prolabitur: vt Elisabeth extinctã autumans, non parùm sit verita, preciosius iusto munus accipienti mortis se causam præstitisse. Pauperibus, qui vitam posuerant, non modò vestes, quas manu sua ad id operis parauerat, inuoluendi gratia dedit, lotis ac variè attrectatis sine fastidio cadaueribus:

900. pauperes alit quotidiè præsens.

Officia erga vita functos.

verumetiam exequias fecit, ad sepulcrum vsque funus cuiuslibet prosecuta. Adeoque ad hoc pietatis officium incumbebat, vt iustissimæ telæ pannum lineum, tali dispensatione consumpserit, nolueritque, quantũ in ipsa fuit, diuitum mortuorum corpora linteis nouis contegi, sed magis veteribus ac laceris, quo pauperibus noua meliora que subsiderent.

Cap. 13.

REuersum post aliquot menses ex Apulia principem, edeatrarum œconomorumque excipiunt querelæ, profusionis accusantium Elisabeth, ob eleemosynarum in pauperes exhibitam largitatẽ. Quibus ille respondit: Sinite sororem meam, vt cœpit, benefacere, modò arcem mihi incolumem superfinat. Non deerit (scio) victus, quandiù illam permiserimus egenis subuenire. Dignum profectò principe responsum, cui plùs cordi erat vxoris pietas, quàm omnes diuitiæ, quas & amplas, & exquisitas habebat: malens has liberali manu dissipari, quæ nec viuenti, nec morienti sunt fidæ, quàm illam non exerceri, quæ & viuentem locupletat, & morientem non relinquit. Dignus planè & ipse sapientis eulogio, quo ait: Mulieris bonæ beatus vir. Et paulopòst: Mulier bona in parte bona timentiũ Deum, dabitur viro pro factis bonis. De quo (licèt digressio videatur fieri) pauca sunt perstringenda, quibus liquidò demonstretur, eum & tali coniuge, & citato præconio dignum fuisse. Ex editione loco ducẽtes choream despicienti, muliercula quædam cæteris & forma & ornatu præstantior, à nebulone, qui tum pro ximè spectabat, ostẽditur cum hisce verbis: Istius ego, princeps optime, vt amplexu fruaris, (si libet) procurabo. Tum ille toruis scelestum suasorem intuens luminibus: Tace, inquit, perdite, & hac suggestione supersede, si gaudere nostro cupis fauore. Peregrè quoque apud quendam consanguineum sibi comitem cõstitutus, cùm noctu quiescenti meretrix adiecisset, Gualtero, qui à secretis erat, propius cubantẽ surgere iubet, & amotam lenam nummis aliquot donare: testatus posteà, se, etiamsi adulterium ob Dei timorem minimè abhorreret, nolle tamen suam Elisabeth tanto contristare dedecore. Militi etiam cuidã inhonestam vxoris copiam, quia sterilis esset, offerenti, & ità, quo carebat, hæredem assequi volenti, tã prudenter, tamque constanter repugnauit, vt & se a criminoso prolapsu, & illum à præsumpta vendicaret insania. Familiarium ac domesticorum nullus erat, qui principe inpræsentiarùm constituto, impudicum vel gestum effingere, vel verbum exprimere auderet: quod neutrum scelus, si fortè commissum fuisset, impunè transiret. Rei diuinæ quotidiè interesse voluit, quam & solenni & magnifico apparatu celebrari fecit. Sermo illius verax & constans, grati & honesti mores. misericordia in pauperes munifica, ad fœminas omnes verecundia singularis, & optimo digna principe. Frequẽ iustitiam, facere iudicium, tueri pacem, ità erat illi familiare, vt principibus alijs nò minùs viam monstraret pro fama, quàm lumen præferret pro exemplo.

Optimus princeps commiserere & largissimam liberalitatẽ amo & laudat. *Eccl. 26.*

Langravij principis encomium.

Præclara eius castitas.

Quotidiè auscultat sacrum.

Egregiæ virtutes eius.

Cap. 14.

TErtius iam annus erat, ex quo in Apuliam princeps concesserat, cùm ecce decreto summi Pontificis Crux prædicari cœpit aduersus Ecclesiæ hostes, qui Hierosolymæ & circumiacentium regionum sacra tenebant loca. Quæ fama cùm multos Christiani nominis principes, & templorum antistites, tum hunc Thuringiæ nobilissimum principem, ad transmarinã profectionem exciuit. Qui susceptam ab Episcopo Hildesemensium Crucem non statim vesti, vt moris est, assuit, sed aliquãdiù clam vxore seruauit, ne illã, vtcunque iam iter esset ingressurus, acerbitate præuij mœroris

ris

ris diutiùs afficeret. Nec tamē latere diù potuit Crux recondita, casu ab Elisabeth, dum pro consuetudine marsupium principis euoluit, reperta. Quam exindè (quia rem, vt erat, animaduerterat) animo consternatam prius princeps, allegata periclitantis Ecclesiæ causa, blandissimè consolatus est. Iter tandèm ingresso, Elisabeth sociam se dies aliquot præbuit, haud dubiū quin amore, quo vnicè principem diligebat, incitata. Sed cùm ad postremum vtrinquè discedendum esset, diuinę claritatis instinctu, ad id etiam Rodolpho pincerna, viro spectatæ fidei, adhortante, videre licuit, quanto lachrymarum imbre, quam lugubri vultu syncerítatem mutui amoris vterq; coniugum palam ostēderet. Elisabeth domum reuersa, velut altera Iudith, depositis glorię vestibus, ac viduitatis amictu resumpto, totam se Deo commendauit, eiusque cultui addixit.

Accepta Cruce, proficiscitur contra hostes fidei.

Iudith 8. & 9.

Princeps verò post confectam prospero successu viā, ad Imperatorem Federicum in Siciliā peruenit. A quo honorificè susceptus, cùm aliquot vrbes cum eodem perlustrasset, febribus repentè laborare cœpit. Quibus in dies magis ac magis exardescentibus, ad extrema vitæ perductus, cùm ab patriarcha Hierosolymitano Eucharistiæ & Vnctionis sacramenta Christiano more suscepisset, ad tertium Idus Septembris decessit. Verè pius princeps, & dignus qui non peregrè, sed domi suæ diem supremum obire meruisset, nisi parui referret, vbi terrarum mortales naturæ concedant, qui mori semèl habent. Nuncijs qui rem tristem perferebant, Thuringiam ingressis, prudenti amicorum consilio prouisum est, nè ab aliquo mortalium, præterquā Sophia defuncti matre, Elisabeth viri mortem audiret. Timebatur enim teneritudini muliebri, nè fortè ad præcipitem cuiuspiam narrationem, animus eius grauiori vulnere sauciaretur, vt sunt omnia subita ad repentinam animorum mutationem efficacia. Sophia nil morata, vbi agentem in arce inuenit Elisabeth, post familiaria salutationis verba, sic eam conuenit: Nè grauatim accipias, ò filia, si quæ principi filio meo acciderint, tibi declarauero. Quibus Elisabeth auditis, captum esse suspicata, respondit: Si captus atque in vincula coniectus est frater meus, quamprimùm per Dei gratiam & amicorum munificentiā liberabitur. Tum Sophia, Diem, inquit, suum obiuit. Perculsa mox graui męstitudine ad tam infaustæ rei nuncium Elisabeth, consertis inuicèm manibus, amarissimè flere cępit, dicens: Si mortè frater meus obijt, & mihi quoque posthàc mundo eiusque vanitatibus defunctæ, morietur mundus ipse. Videre tum erat, vt dolorem de morte principis conceptum, augeret desolatio illustris viduæ, cunctisque inpræsentiarūm cōsistentibus lachrymas exciret vberrimas.

In ipso itinere reddit spiritum.

Eius obitus valdè dolet S. Elisabeth.

Cap. 15.

Diuinis cōsolatione afficitur.

NOn defuit in tempore desolatæ mulieri diuina consolatio, quæ deiectum męrore animum ità refecit confirmauitque, vt & præsentibus malis minimè succumberet, & multo grauioribus, quę illi posteà superuenerunt, sustinendis par esset. Siquidem paruo pòst tempore magnates quidam, qui Henrico, defuncti principis fratri, per ætatem ad regendum principatum necdùm idoneo authores erant, posthabito Dei timore, ac publica honestate cōtempta, afflictam Dei famulam grauiùs afflicturi, fortunis omnibus exutam, ceu ignobilem aliquam, arce coegerūt excedere. Amplexa est hanc pro Deo ignominiam Apostolorū imitatrix, & martyrum digna purpuris. Nulla in corde libido vindictæ, nullum in ore murmur, nulla in gestibus indecentia. Lætabatur quidem tacitæ virtutis conscientia, & fiducia in Deum subrecta, etiam foris pro indignitate sæuissimæ eiectionis, verecunda lachrymis affatim ora rigantibus. Iam tunc multo prǽstātior Prienensi illo philosopho ibat, nihil secum portans rerum caducarum, quód nimirum longè meliora bona, non humeris, sed animo gestaret, quæ nec rapinę essent, nec furto prostantia. Exacta igitur proprijs ędibus, ad inferius oppidum profecta, in cauponulā, quę misellę primùm offerebatur, vnà cum ancillis diuertit, mansitque ibi tantispèr, dum noctis medio significari campanę pulsu diuinas laudes in cœnobio fratrum Minorum audiret. Quò cum venisset, rogauit obnixè fratres, vt hymnum, quem Te Deum laudamus, vocant, decantarent: quò semet, non modò panenti, sed & læto animo pręsentem calamitatem ferre declararet, Apostoli vocem pariter & exemplum secuta, qui gloriari in tribulationibus, ac Deo gratias agere, & alios docuit, & ipse inprimis non omisit. Cum autē propter sęuitiam eorū, qui arci præsidebant, vix vnus aut alter eiectam recipere auderet hospitio, fanum ingressa desolata mulier, magnam inibi partem diei cōsumpsit. Quò cum & liberi eius nono inhumanitatis genere ex arce suissent allati, pari cum matre infortunio constringendi, credi potest dolori additum esse dolorē accessione grauissima, tum quòd hyems erat, tum quòd ipsa & domicilij & rerum omnium inops, ne tantillum quidem habebat, quo se, ancillas, liberosque vel vnum diem sustentaret. Necessitate argò, quæ legem non habet, coacta, sacerdotis cuiusdam hospitium precariò, aut mendicabulo potiùs consequitur. Vbi cùm non tantùm incommodè, sed & miserè degeret, in ęmuli cuiusdam sui ędes, quę pro spatio commodiores videbantur, iussa immigrauit. Sed nec ibi agenti potuit vlla vel commoditas vel quies contingere, quandò & hanc domesticorum petulans ad inferendas iniurias libido perturbaret, & illam denegatum insſę mansionis spatium interciperet. Indè ergò migrans, ac parietibus, qui se qualicunq; sepimento à pluuia frigoreque defenderant, valefaciens, ad prius hospitium (quandoquidem toto oppido aliud adire minimè dabatur) remeauit, dicens: Parietibus quidē gratias ago, easdem hominibus etiam actura libenter, si causa, cur id facerem, subesset. Sic filia regis ab altissimo diuitiarum culmine deiecta, eousque paupertatis deuenit, vt ablatis vitę necessarijs, etiam angustias ergastuli magis, quàm diuersorii, non sine mendicitate adipisceretur: & quę pauperum liberos materna pietate tollere solebat, suos ipsa cogeretur alendi gratia ad alios transmittere. In hac tamen rerum difficultate posita, nihilo erga pauperes minùs afficiebatur, subtrahens sępiùs genio suo, quod illis erogaret.

Expellit à suis.

Fert aīo tranquillo.

Rom. 5.

Barbara quorūdā erga illā inhumanitas.

Ad summam inopiā redigitur femina tā illustris.

Cap. 16.

MIrandis plùs mira succedunt, dum ex omni parte insignis patientiæ clarissima documenta se produnt. Anus quędam erat, cui Elisabeth languore pariter & inopia pressę, multa pietatis beneficia pręstiterat. Fortè iis duabus, è diuerso obuiàm sibi medio itinere factis, qua transituris munita erat extantibus via silicibus, ob profundioris cęni volutabrum, anicula cedere benefactrici suę dedignata, eam rigido proteruoque inpactam occursu in cœnum deturbat, iacētemque risu & cōuiciis incessens abit. Elisabeth perlitis plurimo luto vestibus, adeò miti animo illatam tulit iniuriam, vt exundante lętioris cōscientię gaudio, vultum serenitate perfusa subriserit. Verùm is, qui iuxtà esse tribulatis consueuit, famulam suam, nè grauiore aduersitatis mole pressa deficeret, hoc modo dignatus est consolari: Quadragesimę dies aduenerant, & illa consueto pietatis studio rem diuinam audiens, genibus nitebatur. Vbi expendens diuini sacrificii inęstimabile precium, incalescētibus paulatim pręcordiis, adeò vehementi cogitatu supra mentis arcem euecta est, vt

In cœnū deiecta, fert iucundo animo.

Psal. 33.

est, vt attonitæ similis, inconniuentibus notabili mora luminibus aram intueri, ab Ysintrude pedisequarũ vna sit adnotata. Abs qua cùm pro fiducia familiaritatis Elisabeth multis perurgeretur precibus, vt, quidnam cælestium rerum sub attoniti prospectus hora vidisset, candidè patefaceret, ad postremum ait: Non est mihi integrum, ò filia, quæ viderim, cuiquam reuelare mortalium. Id tamen scias velim, me summo refectam gaudio fuisse, vtpotè mentis oculo arcana cælestia contemplantem. Paulopòst ad hospitiolum reuersa, cibo perquàm modicè sumpto, quòd languidiore corpusculo esset, cæteris paulispèr exire iussis, cùm in sudorem iret, veluti quiescendi gratia, in gremium Ysintrudis reclinato capite, ad obiectũ parietem oculos cogitabunda defigit. Exiguum temporis medium, cum eccè serenato vultu festiuiter admodùm cernitur subridere: rursumque facto parui temporis interuallo, abacta serenitate, clausis genis, fletu madescere: iterumque non multo pòst tempore risu sereniore perfundi: quo demùm cessante, denuò lachrymis profusionibus oppleri: eaque vicissitudine diem in vesperũ deduceret: prolixiùs tamen ac sępiùs serenitati, quàm fletui dedita, deniquè hæc verba facere: Itá mi Domine, vt tu esse mecum digneris, itá & ego nunquàm abs te separata, tecum manere perseuerabo. Ysintrudi, quę hæc omnia diligenter adnotauerat, instantiùs postulanti, vt, quid rei contemplata fuisset, aperiret, quantumuis inuita, aliquandò tamen precibus deuicta, respondit: Vidi, inquiens, aperto cælo consolatorem meum Christum Iesum ad me vsque inclinatum: qui animum meum graui tribulationum fasce degrauatum, benigna consolatione leuauit, refouit, confirmauit. Cuius vt præsentia serenitatem vultus placidumque risum præ me ferebam, itá auersione discessuque soluebar in fletum. Quem ille protinùs miseratus, cum redire maturasset, dicens, Tibine mecum esse libet, vt ipse tecũ volo? respondi: Itá mi Domine, vt tu mecum esse digneris, itá & ego nunquam abs te separata, tecum manere perseuerabo.

Visio eius sub sacrificio.

Variè afficitur ex oblata alia visione.

Cap. 17.

ERat sanctæ mulieri matertera, sanctimonialium præfecta cœnobio: quę, audita neptis suæ calamitate, miseram ad se quàm primùm acciri aduehique, aduectam ad Babenbergensis Ecclesiæ Episcopũ auunculum ipsius, trãsmitti honorificè procurauit. A quo humanissimè suscepta, cùm aliquandiu ibidèm egisset, cępit vir prudens, iuxta consilium Apostoli, adolescentiorem adhuc viduam matrimonio velle deuincire, solicitoq; animo expendere, cuinam potissimùm ex principibus eam desponderet: ob idque ipsam vnà cum pedisequis tantispèr ad aliam transmisit arcem, dum maturius, qui rem meliùs conficeret ex sentẽtia, deliberaret. At verò pedisequæ, pari cum domina castitatis voto iampridèm obstrictæ, animaduersa præsulis voluntate, queri cum lachrymis cęperunt, magnoperè timentes, se antistitis decreto contraire non posse. Quas confestim Elisabeth, precibus ad Deum fusis, totaque fiducia in Christum erecta, his verbis confirmauit: Non, vos, ò filię, timor iste solicitas habeat, quę castitatis amore patimini. Confido ego diuinæ protectioni, vt, quod viro superstite voui, defuncto nõ amittam, quantumuis etiam vel authoritas premat, vel potentia terreat, vel amicitia blandiatur. Non mihi patiar auferri ab homine, quod hominis gratia non assumpsi. Sed neque vim mihi vllam inferri timeo, quãdoquidem taliter adactæ semper liberum erit & voluntate dissentire, & ad dehonestandam faciem nasum præputare. Erectis per hæc verba pedisequarum animis, Episcopus quoquè diuino tactus instinctu est, persuasusque vt proposito supersederet, missis actutùm nuncijs, qui aliò concedere iussas reducerent. Intereà temporis defuncti principis leuatur è sepulcro cadauer, nudataque eligantium studio putrescentibus ossa carnibus, ac scriniolo clausa, in Turingiam aduehuntur, amicis ac familiaribus adeò reuerenter insecutis, vt vbicunquè nox illos inter viam subsistere coegisset, ossibus in templo collocatis, & vigilias agi, & diuinas laudes celebrari procurauerint, singulisq; fanis principalibus preciosum peristroma pro defuncti requie donauerint. Illatis tandèm ossibus Franconiæ, ac Babenbergo appropinquantibus, Episcopus adiuncto sibi clero, obuiam solenni pompa prodiens, nobilibus aliquot ad se vocatis, iubet Dei famulam pariter occurrentem vtrinquè stipent, ac nè animis deficiat, consolentur. Iamque sub oculis collocato, patefactoque scriniolo, Elisabeth conspectis mariti reliquijs, licèt pro affectu dolori concedens, lachrymas tenere minimè potuerit, immortales tamen Deo gratias egit, quòd quem superstitem pro voto diutius habere nequiuerit, saltem peregrè, & in Dei opere defuncti, valeat ossa contueri, tangere atque complecti. Mox deindè captato secretiore colloquio, nobilibus viris, qui à Sicilia vnà cum ossibus aduenerant, miserãdam suæ calamitatis tragœdiam exposuit, animosque eorum pro indignitate tam insignis iniuriæ itá incendit, vt post acceptam publica fide iniunctionem antistitis de recuperanda dote, post humata Christiano ritu principis ossa, & exequias funebri pompa celebratas, non distulerint, commendatam fidei suæ illustrẽ viduam, ab acceptis iniurijs in pristinam dignitatem asserturi, Henricum adolescentiorem principem, qui tum rerum potiebatur, conuenire.

Humanissimè accipitur ab Episcopo Bambergensi.

1. Tim. 5.

Ossa defuncti mariti eius, aduehuntur.

Cap. 18.

FVere autem ex his viri præstantiores Rodolphus, Ludolphus, Hartungus & Gualterus. Quorum Rodolphus, vir multa fide & constantia præditus, itá exorsus est dicere: Quænam est fama de te, princeps inclyte, tam sinistra, quę tristi nuncio aures nostras impleuit? Tène hanc fratri gratiam retulisse, vt defuncti & vxorem & liberos fortunis omnibus exui, ædibus proprijs exigi, mendicitati deniquè publicæ exponi vel iusseris, vel permiseris? O te miserum, ac totius generis tui lachrymis deplorandum, qui vel furore proprio, vel instinctu alieno tantum admiseris facinus, quod tibi, quoàd viues, scrupulo sit futurum: Itàne iam honoris, famæ, pietatis rationem adolescens habere incipis, vt senio tuo timendum magis, quàm confidendum esse videatur? Quid enim per immortalem Deum peccare in te potuit mulier, pacis ac pietatis plena, cuius tibi preces multo quam Crœsi opes, plus sunt collaturæ salutis, vt contra omnem æquitatem, contraque totius iura naturę, immeritam domo pelleres, fortunisque priuares: neque his contentus, etiã liberos eius pari miseriæ exponeres: quorum etsi minùs sanguinem, quo te attingunt, miserabaris, vel ętatem teneram ac imparem ferendis iniuriis debuisti. Verùm scio ego tantum scelus non tam tibi, cuius clementiæ exploratam habeo indolem, quàm qui te circunstant, consiliarijs tuis ascribi debere: qui vt te adigerent à sanguine tuo degenerare, ipsi humanitatem omnem priùs exuerunt. Dabis veniam mihi, princeps maxime, si vehementior iusto sum in orando: qui vt principibus assentari nescio, itá eorum vitia pro tempore coarguere non reformido. Impositum est tibi venenatis maleuolorũ persuasionibus: vtere nunc cõsilio Rodolphi tui: Elisabeth deintegrò dignitati suę restituta, me authore, tibi reconciliabitur, facesset inuidia, in obliuionem ibunt offensæ: deniq; facta pace, ea ferientur amicitiæ fędera, quæ tam tibi, quam tuis omnibus sint & honori futura, & cõmodo. His a Rodolpho

Nobiles quidã de eius ministerijs cõquerũt apud mariti successorem.

dolpho peroratis, ingens omnium, qui aderant, admiratio propter eximiam orandi libertatem est consecuta, & princeps ipse totus in lachrymas resolutus, nihil minus velle, tum verbis, tum vultu est adnotatus, quàm tanto viro morem non gerere, asserens se tam perperàm gestæ rei vehementer pœnitere, facturum que omnia, quæ ipse facienda suaderet.

Cap. 19.

QVibus Elisabeth acceptis, respondit nolle se arces & oppida possidere, curisque terreni regiminis denuò immergi: petere ea sibi nô grauatè concedi, quæ ad se dotis iure pertinebant: iis se liberè usuram esse, & ad suam, & ad principis defuncti salutem. Quæ res cùm per Rodolphum & cæteros amicos fuisset, vt effectui mancipanda, bona fide suscepta, mansit Dei famula aliquantulum temporis in arce, humanitatem plurimam reconciliati principis experta: q eam & pro dignitate honorificè tractari, & pro commoditate splendidè ali vestirique procurauit. At illa verita, nè ad uorum fluoribus uitæ necessariis, (quæ nonnunquàm uel de rapina viatorum, vel de oppressione pauperum animaduertebat prouenire) & conscientiæ suæ mordacem inquietudinem conscisceret, & diuina se gratia indignam redderet, ex dote, quã recuperare habebat, securiùs victitatura, iterùm popularì se uitæ ac pristinæ paupertati sua sponte addicit Quod ubi magnates illi viderunt, quos anteà Rodolphus inuectione merita notauerat, tanta sunt excandescentia permoti, ut oe videre quidem eqnis illam animis deinceps possent: insanam, fatuam, ac superstitiosam clamitantes, q post defunctum principem alteras detrectãdo nuptias gauderet, q diuitias, honores, voluptates reiiceret: q religionem cęteris nobilibus coęqualem præferret. At uerò Christi ancilla testimonio bonæ conscientię prędita, contumelias, conuicia, subsannationes, scommata, & cætera id genus alia, adeò constanter humiliterque perpetiebatur, vt etiam gauderet dignam se esse talia pro Deo, & amore continentię frugalitatisque sustinere. Erat itaque impiis ostentui: piis vero plurimæ venerationi, totamium, ut & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanq filiam sub Apostolicæ sedis protectionem assumpserit, assumptam Christi sacerdoti Conrado Marpurgensi commendauerit, commendatæ solatium pariter & adhortationé adhibuerit, docueritque eam, propositis sanctorum exemplis, patientiam, castitatem, perseuerantiam seruare, ac animo sæpiùs agitare, non esse aliud ad beatitudinem consequêdam iter, quàm quod Christus sanctique omnes indefesso labore, vigilantique studio prætriuerunt: se non deserturum eam, quoad uiueret, sed ut filiam cum omnibus, quæ possideret, suæ defensioni uendicatam habiturum: tãtummodo pergeret ire, quo cępisset.

Prosperos mũdi successus ferre non sustinens, redit ad uoluntariã paupertatem.

Pontifex maxim' eam consolatur.

Cap. 20.

HIs Elisabeth scriptis mirum in modum confirmata, atq; ad vberiorem uirtutum frugem incensa, magistrum adit, petitque legitimam sacri profectus uiam edoceri. Ille nihil moratus, contemptũ ei seculi, castigationem carnis, & parsimoniam rerũ caducarum, ratione, scripturis, & gestis sanctorum rebus ità persuasit, vt confestim ad diuinum illa subsidium recurrens, q nonnullam in se difficultatem obeundæ eiusce perfectionis experiretur, supplici precatu impetrauerit, vt quicquid mundus amat, amplectitur, magnipendit, ea deinceps omnia quasi stercora caecraretur, reiiceret ac omninò nihil putaret: voce etiam apud ancillas testata, nunquàm sibi antehac tantum cordi fuisse diuitias possidere, quantum modò liberet easdem omni cœno viliores iudicare: libe

Mundi perfectã contẽptũ, à Deo precibus impetrat.

rosq; suos iam pari se cum cęteris mortalibus affectione diligere, vt quos Deo planè cõmisisset Obtrectationes denique maleuolorũ, & superborum conuicia, subsannationes, despectum ita pro Deo libenter amplecti, vt iis èroblectari gloriariq; & velit, & sciat. Totis igitur animis ad profectum animæ uirtutum, posteaq varia benè uiuentiũ expendisset instituta, postremò vt ueræ pfectionis auida, cunctis præferre decreuit paupertatem, cui appendix publicę mendicitatis cohæreret. Quam persuasionem cùm magistro impetrandi consensus gratia proposuisset, renuit ille, vt vir prudens, deuotioni, quæ nobilem ac teneram mulieré minùs deceret, assentiri. Perseuerantem deindè in proposito, precibusq; lachrymas iungentẽ, indignabunda seueritate cõpescuit. At illa videns rẽ destinatã, qua voluit uia, minimè successisse, aliã est non minũs difficilem aggressa. Aduenerat dies sacratissimæ Parasceues, cùm pro Christiano ritu sacris nudæ tegminibus visuntur aræ, Elisabeth sumpta occasione & tẽporis & loci (erat.n. in cœnobio fratrum Minorũ) sacellũ quoddam vnà cum magistro ac nonnullis ex fratribus ingressa, positis super altare manibus, solenni ac magnanima professione renunciat parẽtibus, liberis, consanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: deniquè uoluntati propriæ, adnexura et uestigiõ cessionem terrenæ possessionis, nisi magister sagacis vir ingenii, interfatus profitentis uerba, nè ulteriùs iret, effecisset. Secuta est paulopòst magistrũ ad Hassię insigne oppidũ, quod Marpurgũ vocant, proficisceotem. Vbi cùm & æmulorũ quorundam adhuc recens vigeret inuidia, & domicilium illi nouũ exædificandum esset, ius paulisper secessit, atrium quoddam collapsũ præ vetustate ædificii, nè cuiquam rusticorum oneri esset, ingressa, ibidẽm aliquot dies eaegit, coacta ad restantis iosumibuli parietes frondibus in vmbraculi speciem subrectis dispositisq;, veluti quoddam tugurium parare. Vbi manenti fumus, æstus, uenti & imbres non mediocrem molestiam afferebant: quam illa placide sustinens, Deo nihilo segniùs gratias agebat.

Vult ostiatim mendicare uictũ, sed M. Cõradus non sinit.

Obserua paupertatem & patientiam.

Cap. 21.

EXædificato intereà temporis intra vrbem expedito magis, quàm sumptuoso domicilio, reuersa ibidem famulari Deo in omni sanctitate cœpit, constructumque à se quondam xenodochium crebrò inuisere, ac Christi membra quibus poterat fouere solatiis. Quanquam autem in commune pauperibus, prout facultas suppetebat, eleemosynas largiebatur, delectũ tamen eorum, quos xenodochii domicilio donaret, perquàm diligentem agebat: iis potissimùm assumptis, qui vel Christianę religionis studio cæteris excellerent, vel magis valetudinarii essent E quibus despicatissimos quosq; mẽsæ propriæ crebrò adhibentem cùm magister rusticitatis argueret, illa rñdit: Orare plurimùm, id æquo ferret aio. Se quidẽ reminisci deliciarũ, quas fuisset aliqnãdiu sectata: decere iã strictio rẽ præferre uitã. Scire, contrariis solere curari cõtraria, & splendorẽ ueterem cõuiuiorum, præsenti pauperum squalore emendari sustolliq;. Sibi talium conuiuiorum præsentia & fastidium nullum generari, & gratiam numinis augeri. Cernens igitur prudens magister, toto illam nisu per pietatis opera ad celsitudinem sanctæ perfectionis contendere, curandum magnoperẽ putauit, nè quid huic intentioni uel abesset vtile, uel adesset inutile. Proindè expendens, quanto sit impedimento spirituali uitæ, priuata erga familiares & amicos affectio, duas illi comites Isentrudẽ & Gutam, quarũ præter cæteras singulari tenebatur amore, quàprimùm ademit. Testes sunt lachrymę vtrinque pluseq, quid & charitatis habuerint iuocẽ &. do

Nota quos sua mensa ad hibuerit conuiuas.

M. Conradus eã egregiè exercet.

T loris

loris senserint separatæ. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad sublimitatem diuinæ contemplationis accurendam, gradum esset factura certissimum. Ergò geminę familiaritatis destituta solatio, & quidem gratissimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndiquè flumen, altiùs excrescit, discitque supernè deposcere, quicquid minùs infrà consequi permittebatur. Conuictus illi posthàc eum ancillis fuit in multa humilitate & paupertate. Cibus, olera & legumina, sæpenumerò ob egestatem aqua duntaxàt, sine alio gulæ irritamento, percocta, ac interdùm, cùm ipsa coquinariam exerceret, per negligentiam semiustulata. Ob quod ab ancillis etiam castigari verbis austeriusculis minimè grauabatur. Nacta uerò lautius aliquod edulium, defraudato proprio genio, id pauperibus apud se domi detentis erogabat. Vestem ab magistro accepit colore natiuo, textu rustico, ualore admodùm uili, abiectoque. Pallium, quia breuius, quàm vt deceret ab ea deferretur, erat, affuso alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruptasque vestiū partes resarciri ferebat discoloribus vilium panniculorum recisamentis, quibus & ipsa frequenter parietū uitia redintegrabat, aut potiùs oppilabat. Rupta manicarum uel aliarum partium per se si quandò reficeret, quod eiusce artis foret imperita, non tam refecisse, quàm obstruxisse, dici rectè poterat.

Victus eius.

Vestis & pallium.

Cap. 22.

Victum lanificio sibi parat.

LAnicio filando, quia lino nesciebat, operam dabat. Indè victum quæstuaria procurabat, cunctis regum deliciis longe gratiorem. Cui operi adeò diligenter incumbebat, ut etiam infirma lectoque decumbens, adhibita colo neret. Qua per ancillarum aliquam è manibus rapta, quò infirmiori corpusculo parceret, nè penitùs ociaretur, operi futuro prospiciens, lanam uel carptim pectebat, uel floccis hinc indè collectis, scobem sordidiusculam euellebat eiectabatque, remisso interdùm iis, quorum operi vacabat, precio, quod vel necdùm meruerat, uel mereri quamprimùm posse diffidebat, nè quid plus iusto possideret. Hac in paupertate degentem, missus ex Hungaria Comes quidam non sine vehementi stupore inuenit, tentauitque reducere ad opes natalis soli, affirmans eo se nomine illinc missum à patre. Illum audito, quàm infeliciter filia, mariti viduata solatio, ageret, nequiuisse diutius legationem differre. Flagitare proinde, paterna uota in pectus admittat, seq; honorificè, unde sit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam regis lanicio deditam, amictu squalidam, facie deformem, intra argillosos fumosarum ædium parietes inueniri. Aliam esse conditionem nobilium, aliam popularium. Singula pro sui dignitate locis suis constitui, decorum esse, ac minime à uirtute abhorrere. Cùm his verbis nihil omninò moueretur Elisabeth, diceretque se ità ut erat permansuram, ac Deo famulaturam, Comes infecto negocio in Hungariam est reuersus. Cęterùm magna illi comitas, ac multa beneuolentia erat domi cum ancillis agenti, intantùm ut parem se ipsis, licèt ignobilibus & egenis, faceret ac reputari uellet: depositaque dominæ appellatione, nollet nisi proprio nomine, ad instar popularis fœminæ, vocari: denique coquinariam cum iis factitaret, ciboque vnà ea paropside sumeret, iussis pariter accumbere. Quam dignationem vni earum plurimum admiranti, dicentique: Tu quidem, o Dei famula, tuum in nobis meritum accumulando, periculum nostrum haudquaquam animaduertis, quibus, quò tanta tui dignatione donamur, obrepere tumore aliquo pestis superbiæ potest, respondit:

Non vult redire in patriam, paupertatem cunctis opibus anteponēs

Quandò grauaris adhibita mensæ nostræ iuncto mihi latere discumbere, en gremium tibi meum expanditur, quo in iamiam te & accumbere & vesci oportebit. Statimque vt ita fieret, effecit. Hanc morum comitatem mira decorabat sermonis gratia, quam & in ancillis excolebat. Si quid ea præsente diceretur, quod aut vanitatem redoleret, aut indignationem iramve repræsentaret, id properè ac benignè his verbis castigabat: Vbi modò Dominus, qui suam de se loquentibus exhibere præsentiam hauddubiè promisit?

Cap. 23.

Benignitas in pauperes.

PAuperum ædes cum ancillis inuisenti (quod crebrò faciebat) semper aliqua comes ibat, uarii generis edulia deferēs: quibus illa inter egenos manu sua distributis, mox eorum vestes, lectos, lodices dispiciebat, & deficiētia, si facultas esset, extemplò præbebat. Sin minùs, distractis celeriter aureis anulis, ac sericis panniculis in nummos redactis, candidè supplebat, nihil eo in officio magis curans, quàm nè quid edulii, cuius quisque desiderio tenebatur, deesset: adeò ut piscem flagitanti obsecutura, inuocato Christo, cùm è puteo piscibus vacuo hauriret aquam, & piscem pariter ceperit, quo pauperis desiderium esuriemq; sedauit. Creditur similia sępenumerò fecisse, quæ tamen humilitatis gratia tegere silentio, quàm prodere, maluit. Orphano cuidam puero, qui paralysi & hæmorrhoide laborabat, ità sedula domi detento ministrauit, vt sæpiùs illum noctù, & aliquandò crebriùs suis ipsa manibus ad excernendum deferret, sordesq; fœdato detergeret. Quo demùm in humanis esse desinente, virginem lepra contaminatam, latenter in demortui locum suffecit. Cui tanta cum humilitate inseruiuit, vt non modò cibum ipsi præberet, lectum excuteret, aquam lauandæ præpararet: verumetiam ad excalceandos pedes detrahendosq; socculos, pauimētotenus semet regina demitteret. Quod ubi magister resciuit, ilicò leprosam amoueri præcepit. Neque sic quidem infracta sanctæ mulieris sedulitas, officio pietatis abstinuit: Puerum quendam capite depilem, scabie & psoris horridum assumendo: cui per studium lauandi vngendiq; adeo constanter famulata est, ut quę per artem, cuius ignara fuit, impendere nequibat, per fidei feruorem ut impenderet, sit consecuta. Paropsides, ollas, & cætera coquinaria uasa insigni humilitate frequenter abluebat, emissis interdùm ancillis curandi cuiuspiam negocii causa, quo liberius propriæ abiectioni vacaret, ità ut reuersis uel diluere, vel diluisse depræhenderetur. Extinctæ matris vmbra noctù dormienti visa est obseruari, lugubriq; vultu ac flexis poplitibus orare, sui quamprimùm misereret. Ob uitam enim negligentiùs actam, igne se pęnas soluere: moxq; hoc uiso expergefactæ, ac post effusas ad Deum preces lachrymasque, denuò in soporem depressæ iterùm apparere, ac immortales gratias agere pro matura liberatione: dicereque tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita functis, quàm iis, qui adhuc superessent, subuenire auxilio possint.

Miraculum.

Celat miracula sua.

Officia singularis humilitatis & charitatis

Matris anima functa, ei apparet.

Cap. 24.

SAtis iam quidē, quantā defunctæ opē precando tulerit, declaratū est: q̄ verò uiuenti quoq; simili officio profuerit, superest ut probetur. Venerat matrona quædā nobilis ad illam inuisendi gratia, adducto secū adolescēte, quē uestis cōpta & incōpti mores, seculari ꝓrsus esse animo haud obscurè prodebat. Ad quē Elisabeth: Quid tu, inq̄t, ò adolescēs ità insigniter & ueste & moribus seculare p̄fers animū, quē magis Deo tuo ꝓna seruitute iā olim dedicatū oportuit? Est (ait adolescēs) hei mihi, ità ut dicis, ò domina: sed oro te plurimùm, pro me Deū p̄cari digneris, quo mihi

bonum,

bonum, quod proponis, & incipiendi & perficiendi donetur gratia. Moa illa: Itáne, inquit, seriò petis, vt pro te Deum rogem? Peto, ait ille, seriò intimeq́; Statim illa: Oportet, inquit, te itidèm facere, precesque meas tuis iuuare. Quo persuaso, itum est, ac vtrinque oratum loco satis congruenti. Iamq́; omnihil morę intercesserat, cùm ecce adolescens clamare occępit: Iamiam, o domina, precari desiste. Incẽdor enim itá tuarum feruore precum, vt ferre vix queam. Tum illa vehementiùs orationi instare, acriore mentis annisu Deo propinquare. At ille semet intentiùs inflammari sentiens, viribusque paulatim destitui, toto iam corpore in sudorem eunte, atque crebri vaporis nebulã passim exhalante, clamat altiore voce, dificctis prę lassitudine brachiis, genibusq́; ad ruinam subsidẽtibus: Cessa, o domina, cessa: quia vastissimo supplicationis tuæ incẽdio præcordia mea & ipsæ medullæ depascũtur. Defectum itá iuuenem duæ confestim ex pedisequis, simulq́; matrona pauloantè memorata medium corripiunt, & nè casu repentino elideretur, sustentãt, feruorem eius intensissimum, & calidissimo perfusa membra sudore, uix tactu manuum pati volentes. Tãdèm nihilo segniùs orare perseuerantem, anhelus iuuenis q̃ potuit altissima uoce sæpiùs inclamat, dicens: Oro te per Iesum, vt cœpto munere iamiam supersedeas, nè me precibus infaustè mori cogas, quem vitæ meliori feliciter destinasti. Confestim igitur vt Elisabeth precandi studium remisit, remisso pariter calore, iuuenis est velocissimè refrigeratus, assumpturum sese maturiùs Francisci Assisiatis institutũ pollicitus: quod & non multo pòst tempore assumpsit, assumptũ coluit, cultum viriliter consummauit. Hac precandi consuetudine Dei famulam multis hominum salutĩ fuisse, celebri memorię proditum est.

Obserua mirabilẽ vim precum eius.

Cap. 25.

CAeterùm magistri & amicorum industria ac solicitudine, receptam á principe dotis nomine pecuniam, neque terræ infodit, vt timida: neque arcis inclusit, vt auara: sed magìs apud Christum diuini spe fœnoris collocatura, missis circunquaq́; nunciis, iubet pauperes quoscunque ad diem constitutum adesse, assignato pariter loco, nè quis eius ignoratione comparere non posset. Congregata igitur ad diẽ est incredibilis multitudo vtriusq́; sexus, vt ounq̃ maiore numero per Hassiam & Turingiam conuentus inopum visus esse credatur. Videre tum erat uaria genera pauperum & incommodorum, ac veluti quendam deuictis hostibus exercitum, accipiendi stipendii gratia ad imperatorem conuenisse. Præfecerat autem Elisabeth vniuerso cętui viros quosdam ac mulieres, q̃ singulis ordine desidere iussis, tumultuantes & quietis impatientes compescerent, adiecta publicę confusionis pęna, id est, dehonestamento detondẽdi capilli, si quispiam (vt est auiditas inconditæ plebis) deserto, quem occupandum accepisset, loco, vel aliis negocium exhibere, vel secundò stipẽ percipere adnotaretur. Aderat etiamnùm huic spectaculo aliorum hominum ingens turba, quos rei nouitas ad videndum exciuerat. Ibat ergò pientissima pauperum consolatrix in medio tantæ multitudinis, læto placidoq́; vultu per singulos pecuniam distribuens, vt eius iustitia, tam insigni dissipata pręconio, in memoriã duraret sempiternam. Itá paucis horis erogauit circiter quingentas argenti minas. Quo tempore puella quædam capillamento pulcherrimo passoque, vt pręuaricatrix supradictę legis, præsentatur accusaturq́;. Cui vt quã primùm detõderetur capillus, Elisabeth p̃cepit. Quo statim effecto, cùm in lachrymas puella prorumperet vberrimas, aderant qui dicerent, nihil præuaricatam esse iuuenculam: proindè immeritò affectam iniuria:

Ingens ad eam confluit inopum numerus.

Magnã pecuniæ vim illis distribuit

venisse illam sororis inuisendæ, non stipis accipiẽdæ, gratia. Ad quos Dei famula: Benè habet, inquit: nihil damni puella fecit: at magis detrimento capillorum lucrum animæ factura, deincèps nequaquam choreis se immiscebit. Moxque accitam interrogauit, an vnq̃ sanctioris vitæ, Deoque seruiendi habuerit voluntatem. Cui puella: Olim, ait, votum inscepissem ad emẽdatioris formam instituti, si me capillamẽti venustas non retraxisset. Et ego (inquit Elisabeth) hoc magis gratulor tuorum detonsioni capillorũ, quo liquidiùs peruideo me tibi magnum salutis ademisse dispẽdiũ, non plùs gratulatura filio meo, si illum ad Romani fasces imperii prouehi contigisset. Statimque assumptã puellam, dato humiliori habitu, intulit xenodochio, illatæque ministrandi munus, quoad viueret, exequẽdum commisit. Cæterùm remeantibus vndè venerãt, pauperibus, Deumque magnificè collaudantibus, cõtigit non paucos languoribus & defectu virium præpeditos, remanere noctem vnam, passimque per xenodochii angulos iacere. Quos miserata Dei famula, præcepit actutum, calis & titionibus longo ordine cõcinnatis focum succendi, pauperibusque commodè adhibitis, panes singulatim & senos nummos distribuit, quorundam etiam pedes lauari, vngique. Tunc repletis ingenti lætitia pectoribus, omnis ille cœtus sublimi cantu personare cœpit: cui sancta mulier & animi & vultus hilaritate non minimùm est gratulata.

Cap. 26.

CVm aũt residuum pecunię, vndè semet sustentare habebat, simili pauperibus largitate distribuere pergeret, q cor ipsius vehementer ad inopes dilatatum esset: Magister futuræ necessitati prospiciẽs inhibuit, associatis ei fęminis seueriusculis, quę & facta illius morosiùs obseruarent, & dictis non audientẽ, hoc est, egenis vltrá, q̃ licebat, aliquid erogasse cõpertam, deferrent. Delata uerò, confestim comparere iubebatur, & uerbis & plagis castiganda, itá ut etiam alapis eam vapulare aliquoties cõtigerit: quas illa ob recordationem Dominicæ passionis perpeti admodùm gaudebat. Iussa dehinc singulos duntaxat nummos singulis dare pauperibus, itá paruit magistro, ut nihilo remissiùs misericordi obsequeretur animo, dũ inter plurimos singulatim erogabat, quod licebat in pauciores. Quo cõperto, magister ad nutum minùs parenti, nummorum erogationem prorsùs interdicit, panum uerò permittit: quos & ipsos profusiùs distribui cœptos, ad minutiora frustra restrinxit, cùm priùs integri largirentur. Itá mira vicissitudine & exercebatur obedientia, & misericordia prouocabat. Siquandò eleemosynis erogandis penitùs supersedere, lepraque contactos, aut alio morbo fœdatos uel non recipere, vel receptos missos facere iubebatur, videre mirum fuit, ut singulari miserationis affectu discruciata, etiam foris languidiorem corporis habitum præferret. Timebat nimirum prudẽs magister teneritudini fœmineæ, nè fortè attactu & deosculatione putidissimorum vlcerum (ad quod opus miro ac stupendo desiderio ferebatur) in morbum aliquem incideret. Quibus verò misericordiæ operibus interdictum ei nihil esset, itá iis diligentissimã nauabat operam, ut cùm in xenodochio, adiuuantibus ancillis, infirmiores lauaret, nundatis lectos excuteret, atque in iis reclinatos, lodicibus ac stratis operiret, frequentissimè diceret: Quàm benè feliciterque nobiscum agitur, quibus Dominum lauare, detergere, reclinare atque contegere permissum est. Cui aliquandò ex pedisequis una: Tibi, ait, cum huiuscemodi squaloribus benè est: at nobis, & aliis non itá. Hortabatur matres crebrò, nè post enixos liberos, baptisma sacrum aut negligerent,

Dũ vult omnia effundere in pauperes, prohibetur á Magistro Cõrado.

Obserua eximiam eius uirtutem & perfectionem.

Moribundis quid consulue rit. aut differrent: illud esse dicens stolidi, hoc imprudentis animi: vtrunq; periculi plenum. Infirmis quoque, cùm morti propinquarent, adeò solicitè suadebat & expiandæ conscientiæ vacare, Eucharistiæ que & Vnctionis vltimæ sacramenta percipere, vt mulierculam quandam, delicta confiteri diutiùs detrectantem, et virgis castigauerit, excussoque verberibus negligentiæ somno, consiliis audientem effecerit.

Cap. 27.

Alteri præterea, quæ uicina partui erat, hospitiũ ac inibi ad victum necessaria commodè contulerat, natamque prolem Elisabeth vocari, & sacro fonte initiari procurauerat; quotidieq; puerperam, comportatis secum laucioribus edulijs, inuiserat, cùm ecce tandem mulier, eiusque maritus, vt ingratissimi, relicta filia, sublatis pariter aliquot donariis aufugerunt. Qua re Dei famula per ancillam, quam illò cùm lautitiarum xeniolis miserat, comperta, ilicò iubet ad se afferri infantulam, allatamq; vxori militis cuiusdã, vt educaretur, commendari. Accito dehinc vrbis Præfecto, mãdat extemplò missis per compita singula statoribus, perfugas insequi, vestigarique. Quibus minimè peruestigatis, ad preces conuersa effecit, vt paulo pòst redirent, prostratiq; veniam postularent ingratitudinis ac perfidię: sese pœnarum satis soluisse fatẽtes, cùm manifesta numinis vltione progredi nequaquàm valentes, ad regrediendum, uellent nollent, cogerentur. Remissa facilè culpa, remittuntur abire cũ filia, priùs tamen detracto mulieri pallio, quod à Dei famula colatum illi fuerat, dicente, ità remittendam iniuriam esse, nè denuò posset irrogari. Porrò palliũ ipsum virgini cuidam pauperculę datum est: q̃ mox donantis merito per Dei gratiam illustrata, perpetuæ semet virginitati dicauit. Quanq̃ antè Elisabeth sanctorum reliquias pro Christiano more cereis & thure studiosissimè uenerabatur, nummis ẽr, quos manuum labore conquisiset, ad aras reuereñter oblatis: uisa tamen est sumptuosiora simulacra non admodùm probare, vt etiam cœnobitis quibusdam pauper tatem professis, in fanum ipsorum ingressa, obiecerit anaglyptica opera ac sumptuosas imagines, dicens precium curandis pauperum corporibus adhibendũ esse, & sanctorum memoriã religiosiùs animo, & exteriore cultu habendam. Itidẽm cuidam pſens simulacrum, quod arte simul & precio excellere videreť, laudibus prosequenti: Ego, inquit, veritatẽ rei huius animo teneo, cuius tu iconem foris tantoperè miraris. Talibus ac tantis virtutũ insignibus decorata Dei famula, Marthæ quidem officium est fideliter executa, Mariæ tamen ocio non omisso. Cessanti à pietatia operibus & rei familiaris cura, mos erat solitudinem petere, oculos, manus, animum ad cœlestia sustollere, & quanta posset maxima intentione preces effundere, neque id quidem fine lachrymis: qua in re singularem prę se ferebat gratiam. Non enim, vt aliis euenire videmus, lachrymans desormiore tristitię nubilo vultum offuscabat: serena facie, atque hilaritatẽ dulcedine quadam conditam præferente, rigabat lachrymis genas, vt gaudio illam flere, non mœrore, cẽseres. Neque id mirum: quandoquidem etiam aduersis vexata casibus, non contractum tristitia vultum, sed magis iucunda porrectum lætitia gerebat. Diuinæ quoq; contemplationis ignara non fuit, frequenter aliquot horis in ecstasim rapta, a[d]mirabili suauitate perfusa. Quo tempore non solùm Angelorum colloquiis interfuit, sed ipsum etiamnũm consolatorem suũ Christum Iesum, innumerabili sanctorum agmine vallatum, non semel uidit, audiuitque. Quid tum hauserit consolationis, quid gaudii persenserit, q̃d fuerit ade pta virtutis, recepto animo declarabat. Erat enim, vt de Mose quoque legitur, splendida facies illius: profectò quia diuinę lucis directus in eam radius, ita pręcordia pentissimè lustrauerat, vt, quoniam exuberãs fulgor limine suo contineri non potuit, per vultum quasi per quandam animi fenestram trausluceret. Vndè factum est, vt spiritualibus refecta deliciis, pòst corporis cibo vel ad multas horas omninò abstinuerit, vel quàm parcissimè sit usa.

Facilè ignoscit ingratis, non tamẽ absque iustitia censura.

Non displicent ei sacræ imagines, sed sumptus immode ratus.

In contemplatione sæpè patit ecstasim.

Exo. 34.

Cap. 28.

Tandèm uerò cùm post deductam annis multis religiosissimè uitam, tẽpus aduenisset, quo sanctissima Dei famula ex hac luce migraret, Christus Iesus illi iucundissimè apparuit, dicens: Veni electa mea, & cœlesti thalamo, quem tibi ab æterno destinaui, potire. Hoc uisu mirificè lætata, magistrum graui tunc temporis infirmitate laborantem inuisit, interrogantique quonam modo vitam deducere proponeret, si mori sibi contingeret, confestim quid diuinitus didicisset, reuelat. Quarto pòst die aduersa valetudine corripi cœpit, paulatimque inualescẽte virium defectione, lecto decubuit, animo tamen semper cœlestibus bonis intento, atque in amore Christi ardente. Assidebat aliquandò iacenti ancilla una, cùm eccè præter infirmantium morem, audit illam dulcissimo cantu personare, atque ad numeros musicos velutiç gneam vocem artifici modulatione inflectere: tum post aliquantulum moræ, auersam dicere: Vbi es, dilecta filia? Et ancilla: En, inquit, ego adsum. Subiunxitque: O quàm dulci concentu aures meas demulsisti, domina pientissima. Mox Elisabeth: Tùne, ait, cantum meum audisti? Statim ancilla: Etiam, inquit, audiui, & quidẽ lætissima. Cui Dei famula: Auicula, ait, cælitùs demissa, inter me & parietẽ desederat, tanta mihi sua uitate per varia cantilenarum discrimina diuinũ præcinens melos, vt quanuis infirmo corpusculo, nõ potuerim me continere, quin & ipsa concinerem pro viribus. Ante diem tertium obitus, vendicatura sibimet secretum, iubet omnes cubiculo excedere, qui ad ipsam visendi gratia conuenerãt, a rceriq; foribus quos cunque admitti petentes. Interrogata cur id faceret: Volo, inquit, tumultus externi vacua, meminisse iudicis mei, terribilisq; censuræ, quam perbreuẽ habeo subire. Pridiè, quàm decederet, magistro, qui pauloantè conualuerat, culpas integerrimè confessa, Christum in pauperibus testamento reliquit hæredem, vilem duntaxàt tunicam excipiens, in qua sepeliri postulauit: ut iam tunc nihil minùs, quàm de funeribus cura & exequiarum pompa cogitasse credatur. Paucis pòst horis Eucharistiæ sacramento refecta, oleoque sacro peruncta, reliquum diei ac noctis medium tanto feruore spiritus exegit, vt indubiis argumentis proderet Christum hospitem & pro desiderio excepisse, & pro amore exceptum tenere. Colloquebatur cum assidẽtibus de sanctissimis rebus, quas vel in concionibus audierat, vel instinctu diuino didicerat: ad postremũ subtexens, ut Christus Mariã & Marthã sup obitu fratris mœrentes, inniserit ut fuerit benignè consolatus, vt iis animum firma pollicitatione fecerit, ut pariter ad sepulcrum ierit, ut denique lachrymas intimæ uerissimęque compassionis indices profuderit. Hoc loco veluti profundam rei pulcherrimæ disputationem ingressa, cum stupore & admiratione præsentium, de iis Christi lachrymis tam viua, tã acuta, tam flãmea, tamq; ad imum spiritum penetrantia uerba fecit, ut omnibus penitissimè cõpunctis, lachrymas exciuerit, vtpotè dolẽtes disparari se ab ea, quã intimo diligebant affectu. Ad quos Elisabeth cõuersa: Nolite, ait, o Christigenæ super me flere: magis autem

Christus ei apparet

Enim cũ Dominus mirificè cõsolatur.

Munit se sub mortẽ Ecclesiæ sacramentis.

Iohan. 11.

autem super vosmet fletu madescite. Nec aliud locuta, melos suauissimum fine labiorũ motu aliquo proferre auditur: sciscitantibusque qui aderant, quid ea cantilena sibi vellet, respondit: Præcinentibus mihi, qua potui facultate, concinendi vicarium munus adiunxi, quos mirum si non audistis. Quibus verbis, creditum fuit, Angelos, qui paulò post egressuram carnis ergastulo animã opperiebantur, cęlesti personuisse harmonia, eaque infirmam, vt concineret, excitasse.

Audit cælestes melodias, pariter ipsa cantans.

Cap. 29.

APpetente iam noctis medio, circunsedentes intuita: Quid, inquit, facturi essemus, si semet nobis humani generis inimicus repræsentaret? Nec mora, fidentissima uoce veluti abigendo conspectũ horribili simulacro diabolum, exclamat: Fuge miser, fuge infelix. Imminente morte: Hæc est, ait, hora virginei & immaculati partus, admonens nos commentari debere aliquid de Iesu puello candidissimo, quem admodum hyeme, noctù, atque alienis in ædibus sit natus, pannis inuolutus, collocatus in præsepio, à pastoribus inuentus, stella proditus, deniquè à Chaldæis adoratus. Hæc enim sunt nostrę salutis veneranda mysteria, locupletissima beneficia, ornamenta pulcherrima. In his tota spei nostræ ratio viget, fides proficit, charitas ardet. De his (rogo) disputemus, ac dulciter conferamus. Inter hæc verba, veluti quiete placida obdormiret, sãctissima Dei famula, capite paululum labente, decessit. Dissipato in vulgus obitu, mirum est, quanta ad exequias eius monachorum, clericorum, ac pauperum multitudo confluxerit. E quibus inopes adeò lugubri squalore clamosoq; eiulatu prȩsentium oculos & aures impleuerunt, ut omnibus ferè lachrymas excusserint: testati matrem se pientissimam, vnicumque ac singulare paupertatis suæ in terris perfugium amisisse: nihil iam sibi residuum spei esse, nescientibus ad quem eant, solatium egestatis inuenturi. Porrò ad quartum vsque diem sacratissimi corpusculi prorogata humatio est, id exigente frequẽtissimo deuotæ plebis concursu. Nec erant horrori uisentibus caput, ora, manus, omninò retecta: cùm in iis, prȩter pallorem, nihil prorsùs neque triste, neque squalidum appareret. Pristina carnis teneritudo, & ad lenissimum quenq; contactum facilè cedens perseuerabat. Videre tum erat, vt certatim aduolãtes, pro se quisque reliquiarum aliquid, vel de capillamento nudi uerticis, vel de vnguium prȩsegminibus, uel de mamillarum papillis, uel de auricularum summitatibus, uel de laciniis abiectȩ uilisque tunicȩ decerpere & (quod audacius erat) præsecare festinarent: adeptasque portiunculas maximi putarent, sæpiusque deosculatas reuerenter asseruarent. Prȩtereà gratissimus odor nares omnium imbuebat, nihilque omninò uel minimi fȩtoris sub tanti spatio temporis à quoquam percipiebatur: velut si pro hominis cadauere (cuius est proprium, mephitim exhalare) omnium thesauri aromatum, ac suauissimè spirantia adessent myrothecia. Quarto demùm die, peracta solennissimo ritu celebratione rei diuinæ, præsentibus cęnobitarum prȩstantissimis patribus, clerique ac populi ingenti caterua, in sacello xenodochii vicino, preciosum corpusculum perquàm honorificè sepultum est. Decessit anno religionis nostrȩ millesimo, ducentesimo tricesimoprimo, tertiodecimo Calendas Decembris.

Fidenter abigit diabolum.

Suauissimè obdormiuit in Domino.

Ea defuncta corpore manat odor gratissimus. Mephitis, terræ putor est.

Cap. 30.

Miracula ad monumentum eius.

COepit autem mox thesaurus ille quamplurimis coruscare miraculis, & rebus ipsis declarare, quàm mirabilis sit Deus in sanctis suis: adeò ut sedecim mortuos ad uitam excitasse, leprosis mundiciem, surdis auditum, mutis loquẽdi facultatem, claudis gressum, cæcis visum, miseris & calamitosis solatium contulisse famatissimè prȩdicetur. Quæ omnia Siffridus Moguntinus antistes, probatissimis documentis confirmata, Pontifici Maximo Gregorio nono transmisit. Qui communicato cum patribus consilio, post diligẽtissimam tantȩ rei discussionem, præsentibus Hierosolymæ & Antiochiæ Patriarchis, multisq; Episcoporum, Perusiæ in cęnobio fratrum Prędicatorum sexto Calendas Iunias, qui dies reuerendissimȩ Pentecostes erat, post lustrationem solenni more apparatuque magnifico peractam, inter cæremonias sacrorũ, beatissimam Elisabeth quarto, postquàm decesserat, anno in diuarum retulit numerum: exȩdificatamque ibidem aram, eius honori dedicauit, dedicatam ornauit, ornatam Pontificio more dotauit. Quibus honorificè tractatis, ac fama rei per Alemaniam celeberrimè diuulgata, Siffridus antistes, cum ingenti populorum gaudio, leuandis è sepulcro sanctissimis ossibus diem constituit, citatis simul aliarum Ecclesiarum prȩfectis. Quo die incredibile dictu est, quanta Marpurgum multitudo conuenerit vtriusque sexus, ordinum & statuum diuersissimorum. Præsentibus igitur Imperatore Federico, auream coronam sanctis reliquiis dicante, cum honorificentissimo inferiorum principum cętu, Moguntino, Coloniensi ac Bremensi Episcopis, necnon aliis plurimis templorum cęnobiorumque præsidibus, effosso tumulo, sanctissima leuãtur ossa. Neque uerò continuò, cȩterorum cadauerũ more, horrẽdi fœtoris exhalatio, sed tanquàm reclusa preciosissimorum aromatũ theca, gratissimus odor egressus, omnium, qui aderant, & nares imbuit, & animos ingẽti gaudio perfudit. Imposita mox capsæ plumbeæ, sigillis Episcoporum obsignatæ, per medium populi, inenarrabili desiderio prȩstolantis, magnificentissima pompa circunferuntur. Postridiè patefacta iussu antistitum capsa, comperiuntur (visu mirabile) benignissimæ miseratricis ossa prȩter naturã non parùm olei exudasse, guttatimque sub orolis omni ea parte eiectare: quo perlitis quorumuis infirmorum artubus, optata pro voto sanitas tam velociter, quàm feliciter conferebatur. Cæterùm constat monachũ quendam Cistertiensem, contacto diuæ Elisabeth sepulcro, priusquàm ossa eximerentur, abacto turbidissimi cordis morbo, quo per quadraginta annos miserè discruciatus fuerat, pleno munere conualuisse, & quidem suoipsius testimonio, quod etiam iureiurando confirmauit. Liquet etiamnùm alterum, tã genere quàm Ecclesiastica dignitate sublimem, sub idem tẽpus similia accessu tactuq;, libidinosissimas affectiones atque nequitias, quibus non paruo tempore laborauerat, multis cum lachrymis excussisse: vt idem ipse, magistro supradicto dũ peccata cõfitetur, reuelauit.

Asscribit Sanctorũ catalogo.

Eius ossa honorificẽtissimè eleuantur.

Spirant odorẽ suauissimũ.

Oleum exudant.

Eius olei miracula

Cap. 31.

DE multis uerò miraculis, quæ pòst per famulam suam Deus operari dignatus est, hæc ad nos cõstanti veritate peruenerunt. Inprimis memoriæ proditum est, Henrico Cistertiensi monacho, dies noctesque grauissimis doloribus vexato, ita vt eiulatu clamoribusq; fratres omnes ad compassionẽ moueret, noctù fœminam candida veste apparentem suasisse, votũ diuæ nuncuparet Elisabeth, si consequi sanitatẽ desideraret: omittenti insecuta nocte itidèm apparuisse, idemq; dixisse. Illum, quandò Abbas Priorque cęnobio abessent, consulto seniore, uotum nũcupasse, atque sequenti nocte cõparente iterùm prȩdicta fœmina,

Per uisũ sanat miserrimè vexatũ.

na, signoque Crucis edente, conualuisse protinus. Reuersis deinde patribus, rem, quæ acciderat, miraculo quidem fuisse: voti verò nuncupationem non admodùm probatam, quòd dicerent, solere sæpè monachos cacodæmonum illusione ad malum sub specie boni permoueri: maximè, cùm nulli monachorum sua sponte vouere sit integrum, proindè melius ac securius videri, si peccatorum confessione facta, animam Deo, corpus cœnobio concrederet. Quartò de hinc fœminam eandem cessatori visam dixisse, quandò implere, quod susceperat, votum intermitteret, in pristinam esse recasurum infirmitatem, atque, vt anteà, tantisper exagitandum, quoad in animum soluere debitum induceret. Quas minas effectu misero e vestigiò sequente, monachum, facta sibi potestate ad iter accinctum, extemplò ita conualuisse, vt persoluto gnauiter voto, nihil tale vnquàm postea sit expertus. Constat etiam, puellæ cuidam è Moguntino territorio poculum petenti, cùm à porrigente diceretur, Accipe vt diabolum imbibas; protinùs immissum esse cacodæmonem. Illam, intumescente vehementer vtero, exclamasse, flammigerantē sibi per fauces trāsmissum titionem, miserisque ac inconditis gestibus visentes partim perterrefacere, partim ad lachrymas permouere: atque ità per biennium vexatione durāte, demum sarcophago diuæ Elisabeth præsentatam, cùm paululùm ibidem panis ac vndæ sacræ insumpsisset, confestim recepta mente, exactoque nequam spiritu, cunctis qui aderant stupentibus, ad sanitatem rediisse. Notum etiam apprimè est, Theodorico Traiectensis diœcesis incolæ, contractam ac prorsùs inutilem ad humanos vsus manum habenti, qui bis diuam Elisabeth inuiserat, minimè tamen voti compos effectus, cùm tertiò plena fide iter esset ingressus, occurrisse virum ætate senili, reuerendo vultu, facundia prompta, ac quò tenderet interrogasse. Cumque ille, Marpurgum ad celeberrimam diuæ Elisabeth tūbam, respondisset: data mox benedictione, subiecisse, vt consequendæ salutis certus pergeret, manumque foueæ sepulcrali penitiùs inferret, atq; deincèps diuum quoq; Nicolaum honore prosequeretur: prætereà imprudentes nominasse eos, qui perquisitis sanctorum reliquiis, votisque pro more Christiano solutis, statim discederent: cùm perseuerans in precibus ardor, fidesque Deo & sanctis maximè placeret: atq; his dictis, euanuisse. Illum eiuscemodi verbis audientem, immissa tumbæ manu, perquàm celeriter curatum fuisse.

Dæmoniaca sanat.

Cōtracta manus eius curat.

Cap. 32.

CElebre quoque admodùm est, Hermannum ex Coloniensi territorio, clausum carcere neruoque cōstrictū, post inuocatam integra fide Elisabeth, noctù eandem conspexisse, consolantemque non sine ingenti lætitia audiuisse: in patibulo deindè appēsum, permissuque iudicis, cùm satis ad mortem pensilis fuisset, depositum, præsentibus patre ac patruo mirabiliter reuixisse. Insigniter etiamnùm liquet, Burcardum Moguntinæ diœcesis scholarem, profluentibus aquæ vorticibus, dum incautius piscatur, absorptum mortuumque, post inuocatam per eos, qui aderant, supplici voto diuæ Elisabeth opem, vitæ redditum esse. Itidèm Berelinum, eiusdem territorii puerum quadrimum, post indubiæ mortis signa diutiùs adnotata, imploratis per matrem meritis famatissimæ Elisabeth, viuum sanumque surrexisse. Quin & alterum pari fermè ætate puerum, miserabili in puteū euentu prolapsum, facta ad diuam Elisabeth deuotione per eum, qui tum fortuitù superuenerat, mortuumque difficulter admodùm extraxerat, protinùs rediuiuum in pedes constitisse. Famatū prætereà non mediocriter est, Federicum è Moguntino territorio natandi peritissimum, cùm in amnem se lauandi gratia mersisset, & pauperi cuidam olim cæco, tunc meritis diuæ Elisabeth videnti, vndas per contemptum inspergeret, exasperatū audires vicissim precari, nè vnquàm viuus, cui innatabat, flumen egrederetur: vindice Elisabeth, à qua lumen ipse adeptus esset, cōfestim obstupescentibus neruis ac viribus subtractis, ad ima lapidis instàr ruisse, extractumq; hauddubiè pro mortuo, post votum diuæ Elisabeth per propinquos nuncupatum, extemplo pristinum viuendi munus recepisse. Clarum item est, Iohannem è Moguntina diœcesi innocentem vnà cùm fure quodam depræhensum, mortique pariter adiudicatum, rogasse præsentes, pro se Deum ac diuam Elisabeth precarentur, nè aliter, quàm meruisset, supplicium lueret. Nec mora, è duobus in patibulo suspensis, strangulato noxio, insontem missam cælitùs accepisse vocem, confiteretur sanctissimæ Elisabeth, cuius esset quamprimùm patrocinio liberandus: statimque rupto funiculo, illæsum decidisse, exclamasseque: Tu me pientissima Elisabeth liberasti. Quibusdam autem delapsum appendi deintegrò debere dicentibus, respondisse iudicē, nolle se denuò suspendi permittere, quem Deus liberasset. Ferunt etiam Volcmaro, cœnobitæ sanctitatis eximiæ in territorio Moguntino, qui contrita molari lapide manu altera, intensissimis die noctuque doloribus angebatur, post inuocatū diuæ Elisabeth subsidium, sub nocturnis tenebris sanctam apparuisse, tactuque placido adeò celerem tulisse opem, vt cùm manè confratribus restitutam in pristinum decus manum ostendisset, cunctos verterit in stuporem.

Mortuus redditur ad vitam.

Item alii plures.

Præclara sanè miracula.

Cap. 33.

PAlàm quoquè est, puerum ex eodē territorio clausis genis ità natum, vt à glabro superciliorum vertice deducta pellicula, totos oculorum operiret orbes, iam quinquennē sacro diuæ Elisabeth busto præsentatum, posteaquàm mater imploratis supplici deuotione sanctæ illius meritis, sumptam è sepulcro terram destinatæ luminum areæ alleuisset, cum ingenti omnium, qui aderant, admiratione, dirupta membrana, visum recepisse. Nec minoris est miraculi res gesta, quæ sequitur: Beatrix, Moguntini territorii puella, post varias infirmitates, quibus diù misereque vexata fuit, ad postremum antè quidem struma, pòst vero gibbo enormiter excrescentibus, duplici pressa pōdere, prono in terram capite, iunctisque ad genua manibus, reptare cœpit, omniumque oculos miserabili spectaculo sauciare. Hanc cùm mater ad tumbam diuæ Elisabeth corbi impositam deportasset, nec ullam per decem dies opem fuisset experta, impatienter admodùm tulisse fertur, dixisseq;: Quid tu, ò domina Elisabeth, omnibus pietatis tuæ bñficia confers, & me solam, miserrimo infortunii genere deiectā, sine solatio derelinquis? Cumq; sic questa, quà venerat, rediret, minitans ab eius se inuocatione, quoscunque posset, auersuram, & iam milliare ampliusque confecisset, pulcherrima quædam matrona noctù quiescenti puellæ apparens, post contactum blandissima lenitate iugulum dorsumque, mandat vt surgat, ambuletque. Quæ mox plenissimè sanitati reddita, cùm postridiè, quid per quietem vidisset, matri enarrasset, effecit vt ambæ denuò ad sepulcrum liberatricis suæ redirent, gratias immortales eidem agentes: ac sic Deo collaudato, ac dimissa ibidem corbe pro testimonio tantæ rei, domum quàm lætissimæ reuerterentur. Tradunt prætereà, Gertrudem ex eodem territorio, ob crus vtrunq; cōtractū, incuruato corpore

Puer cæcus terra sepulcri eius sanatur.

Per visū curat puellam miserrimam.

Item alia fœmina.

miseram,

miseram, in somnis admonitam, ad diuum Nicolaû vt proficisceretur. Eò deportatam, vnius quidem cruris incommodo liberatam fuisse: alterius verò incolumitatem, non nisi contacto sepulcro diuæ Elisabeth, recepisse, cùm priùs ad amentiam vsque fuisset excruciata doloribus. Aliam quoquè Gertrudem eiusdem diœcesis, cùm per annum & ampliùs molestissimam fuisset experta cæcitatem, ac alienis temp manibus deducta, ad inuocationem diuæ Elisabeth, clarissimè illustratam esse constat.

Cap. 34.

Diuersa in uno homine miracula.

PErquàm celebre etiamnùm est, Henrico ex Magúntina similiter diœcesi, cæco penitùs, posteaquam diuæ sepulcrum Elisabeth inuisisset, itá mirificum optatæ lucis impensum fuisse beneficium, vt post eidé hæmorrhoide ac vitæ desperatione laboranti, cùm pulnerem meuioratí busti aquę permistum insumpsisset, desideratum prouenit auxilium. Mechtildi quoque, Treuirensis territorii puellæ, quæ cæca, surda, muta & clauda erat, suscepto à parentibus ipsius ad diuam Elisabeth voto, opem saluberrimam, omnimoda sanitate consequuta, impensam esse, tam veraciter quam constanter literis mandatum est. Sed & Heluuigi ex eodem territorio fœminę, oculis iam per annum captæ, cùm inuocatis diuæ meritis Elisabeth, ad eius se tumulum duci procurasset, lucem vnius quidem oculi in pręsentiarum esse restitutam accepimus: alterius uero, non nisi domum reuersæ, cùm ei sancta per noctem adstitisset, monens, ut aræ adhibita, ventulum sibi panniculo byssino, super quem Christi corpus poni solitum est, fieri postularet: hocque facto, plenissimam geminatæ lucis gratiam protinùs collatam esse. Quid denique Theoderico, Maguntinæ diœcesis incolæ contigerit, silentio prætérire non oportet. Is vtroque crure debilissimus, nuncupato ad diuam Elisabeth uoto, cùm eius se tumbæ partim reptando, partim aliorum auxilii uiam conficiendo repræsentasset, nec per decursum integris mensis quicquam opis assecutus fuisset, qua uenerat, solita domum tarditate reuertitur. Cui in itinere adhuc constituto, iuxtaque alium ægrotum noctù quiescenti, uisum est perfundi se plurima aqua, totumque madescere. Quapropter somno experrectus, in adiacentem stomachari cœpit, querens, ab eo se undis esse perfusum. Qui rem, vt erat, conniciens, negat se quicquam liquoris lecto intulisse: subiungitque, credere se perfusionem eiuscemodi salutarem ipsi & esse & fore: tantummodò surgeret, gressumque moliretur. Mira & gloriosa res. Qui cubitum debilissimus ierat, sanissimus è lecto surrexit: itá ut impositos humero scipiones, quibus inter reptandum uti solebat, ad sepulcrum diuæ matronę tam uiuaciter quàm feliciter tulerit: actisque pro adepto munere gratiis, lætus domum remeauerit.

Itèm in puella.

Nota curationis modum.

Per uisū restitutus claudus.

HISTORIA SANCTI EADMVNDI regis Angliæ & martyris, authore Abbone Floriacensi Abbate: qui claruit Anno Christi 970.

Vide vitā Osuualdi Episcopi Tom. 5 Octob. 15.

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVNstanum Archiepiscopum Cantuariensem.

DOmino sanctæ metropolitanæ Dorobernensium Ecclesiæ Archiepiscopo Dunstano, verè moribus & ætate maturo, Abbo Floriacensis monachus Leuita, etsi indignus, à Christo Domino irriguum superius & irriguum inferius. Postquàm à te, venerabilis pater, digressus sum cum multa alacritate cordis, & ad monasterium qđ nosti, festinus redii, cœperunt me obnixè ij, cum quibus fraterna charitate detentus hospitando hactenùs degi, pulsare manu sancti desideri, ut mirabilium patratoris Eadmundi regis & martyris passionem literis digererem, asserentes id posteris profuturum, tibi gratum, ac meæ paruitatis apud Anglorum Ecclesias non inutile monimentum. Audieram.n. quòd iam pluribus ignotam, à nemine scriptam, tua sanctitas ex antiquitatis memoria collectam, historialiter me pręsente retulisset domino Rofensis Ecclesiæ Episcopo, & Abbati monasterii, quod dicitur Mealmesbyri, ac aliis circumassistentibus, sicut tuus mos est, fratribus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua pascere non desinis. Quibus fatebaris oculos suffusus lachrymis, quòd eam iunior didicisses à quodam sene decrepito, qui eam simpliciter & plena fide referebat gloriosissimo regi Ethelstano, iureiurando asserens, quòd eadem die fuisset armiger beati uiri, quą ꝑ Christo martyr occubuit.

Dorobernensis Ecclesia eadem, quæ Cantuariensis.

Cuius assertioni quia intantùm fidem accommodasti, vt promptuario memoriæ verba ex integrò recóderes, quæ postmodùm iunioribus mellito ore eructares: cęperunt fratres instantiùs meæ pusillitati incumbere, vt eorum feruenti desiderio satis facerem, ac pro virium facultate tantorum operum seriem perire non finerem. Quorum petitioni cùm pro sui reuerentia nollem contradicere, posthabitis aliquantulùm secularium literarum studiis, quasi ad interiorē animæ philosophiam me contuli, dum eius, qui uerè philosophatus est in throno regni, virtutes scribere proposui: maximè tamen eas, quæ post eius obitū seculis inauditæ factæ sunt: quibus nemo crederet, nisi eas suæ assertionis irrefragabilis authoritas roborasset. Siquidem tu, cui nia capitis credi compellit, quādò referebas de ea, quę nūc est, incorruptione regis, quidam diligentiùs requisiuit, vtrum hęc ita esse possent. Cuius quæstionis ambiguum volens purgare in vastæ peritię sacrarium, pro exemplo adiecisti, quod multò magis audientium attonita corda concussit, quia sanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis cōfessor & Episcopus, non solùm adhuc expectat diem primæ resurrectionis incorrupto corpore, sed etiam perfusus quodam blando tepore. Quod ego admirans pro argumento habui, quo tandèm ad sancti regis gesta elucubranda certior accessi, fidens de eius & tuis incomparabilibus meritis. Cui primitias mei laboris consecrans, suppliciter obsecro, ut velvna die vertas mihi tuum ocium in honestum negocium, resecando hinc superflua, supplendo hiantia: quoniam ex ore tuo, præter seriem vltimi miraculi, omnia veracem secutus uerax digessi, exhortans omnes ad amorem tanti martyris. Vale pater in Christo.

Nota lectorē admiratio dignissimam. Porrè autem etiam nostra ætate hominus S. Cuthberti corpus integrum repertum est. Vide Alanum Copi Dialogum 3. Cap. 29.

NARRATIO.

Nouē. 20 Cap. 1. for. * prę sidio.

ASciti aliquandò in Britanniam precario munere in pniciosum auxilium tres Germaniæ populi, hoc est, Saxones, Iuti, & Angli, primùm Britonibus interdiù fuere * pręsidij. Qui cùm sæpiùs bello lacessiti, se & suos defensarent fortiter, illi verò ignauiæ operam dantes, quasi proletarij ad solam voluptatem domi residerent, fisi de inuicta fortitudine stipendiariorum militum, quos sibi conduxerant, ipsos miseros Indigenas demo patriaque pellere deliberant, factumque est: &, exclusis Britonibus, statuūt inter se diuidere victores alienigenæ insulam, bonis omnibus fœcundissimam: indignum iudicantes, eam ignauorum dominio detineri, quæ ad defensionem suam idoneis posset præbere sufficientem alimoniā & optimis viris. Qua occasione inducti, orientalem ipsius insulæ partem, quæ vsque hodiè lingua Anglorū Eastengle vocatur sortito omine, Saxones suot adepti, Iutis & Anglis ad alia tendentibus, in quibus suæ sortis funiculo potirentur, nè esset cum sodalibus vllum de possessione litigium, quibus suppeteret ampli tudo terræ ad regnādi emolumentum. Vndè cōtigit, vt per regiones & ꝓuincias diuisa, plurimis primùm Ducibus, deindè Regibus, sufficeret vna eademque Britannia.

Britānia à Saxonibus &c. occupat.

Cap. 2. At prædicta orientalis pars, cùm aliis, tum eo nobilis habetur, quòd aquis penè vndique alluitur: quoniam à subsolano & euro cingitur oceano: ab aquilone verò, immensarum paludum vligine: quæ exoriētes propter æqualitatem terræ à medi tullo fermè totius Britanniæ, per centum & eo ampliùs millia, cum maximis fluminibus descēdunt in mare. Ab ea autem parte, qua sol vergitur in occasum, ipsa prouincia reliquæ insulæ est continua, & ob id peruia: sed nè crebra irruptione hostiū incursēt, aggere ad instar altioris muri fossa humo ꝓmunitur. Interiùs * vbere glebæ satis admodùm lęta, hortorū nemorūq; amœnitate gratissima, ferarū venatione insignis, pascuis pecorū & iumētorū nō mediocriter fertilis. De piscosis fluminibus reticem, cùm hinc eā, vt dictū est, lingua maris allābit, indè paludibus dilatatis, stagnorū ad duo vel tria millia spatiosorū innumerabilis multitudo perfluit. Quæ paludes ꝓbent pluribus monachorū gregibus optatos solitarię conuersationis sinus, quibus inclusi, non indigeant solitudine eremi: ex quibus sunt sancti monachorum patris Benedicti cęlibes cœnobitæ, in loco celebri hac tempestate.

for. * vberis.

millia, ꝑ milliaria.

Cap. 3. Sed vt ad propositum reuertamur, huic prouinciæ tam feraci, quam diximus Eastengle vocabulo nuncupari, præfuit sanctissimus Deoque acceptus Eadmondus, ex antiquorum Saxonum nobili prosapia orinndus, à primęuo suæ ętatis tempore cultor veracissimus fidei Christianæ. Qui atauis regibus editus, cùm bonis polleret moribus, omnium comprouincialium vnanimi fauore non tantùm eligitur ex genere successione, quantùm rapitur, vt eis præesset sceptrigera potestate. Nam erat ei species digna imperio, quam serenissimi cordis iugiter venustabat tranquilla deuotio. Erat omnibus blando eloquio affabilis, humilitatis gratia * præclarus, & inter suos coæuos mirabili mansuetudine residebat dominus absque vllo fastu superbię. Iamque vir sanctus præferebat in vultu, qđ posteà manifestum est diuino nutu: quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem diuina pietas pręsciebat martyrio finiendum.

*præclaris, habet codex.

Cap. 4. Nactus verò culmen regiminis, quātę fuerit in subiectos benignitatis, quātæ in peruersos districtionis, non est nostræ facultatis euoluere, qui eius minima, quo conueniret sermone, non possumus expedire. Si quidem ità columbinæ simplicitatis mansuetudine temperauit serpentinæ calliditatis astutiā, vt nec antiqui hostis deciperetur simulatione fraudulēta, nec malignorum hominum reciperet contra iustitiā sententias, rem quā nesciebat, diligentissimè inuestigās. Gradiensque via regia, nec declinabat ad dexteram, extollendo se de meritis: nec ad sinistram, succumbēdo vitiis humanæ fragilitatis. Erat quoque egentibus dapsilis liberaliter, pupillis & viduis clementissimus pater, semper habens prę oculis dictum illius sapientis: Principem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis, quasi vnus ex illis. Cumque tam conspicuis in Christo & Ecclesia emineret bonorum actuum ornamentis, eius patientiam, sicut & sancti Iob, aggressus est experiri inimicus humani generis: qui eo bonis plùs inuidet, quo appetitu bonæ voluntatis caret.

Lenitas & seueritas S. Eadmundi.

Eccle. 32. Eccl. 31.

Iob 1. et 2.

Quocircà vnum ex suis membris ei aduersarium immisit, qui omnibus, quæ habuetat, vndeundè subla tis, ad impatientiam, si posset, erūpere cogeret, vt desperans, Deo in faciem benediceret. Fuit autem idem aduersarius, Inguar vocabulo dictus: qui cum altero, Hubba nomine, eiusdem peruersitatis homine, nisi dī uina impediretur miseratione, conatus est in exterminium adducere totius fines Britanniæ. Nec mirum, cùm venerint indurati frigore suę malitię, ab illo terrę vertice, quo sedem suam posuit, qui per elationē altissimo similis esse concupiuit. Deniquè constat iuxta prophetæ vaticiniū, quòd ab Aquilone venit omne malum: sicut plùs æquo didicere, perperàm passi aduersos iactus cadentis tesseræ, quo Aquilonaliū gē tium asperi sunt Scitiam: quas certum est adeò crudeles esse naturali ferocitate, vt nesciant malis homīnum miscere: quandoquidèm quidam ex eis populi vescuntur humanis carnibus, qui ex facto Gręca appellatione Antropophagi vocantur. Talesque nationes abundant plurimæ infra Scythiam prope Hyperboreos montes, quæ Antichristum, vt legimus, secuturæ sunt ante omnes gentes, nè absque vlla miseratione pascantur hominum cruciatibus, qui characterem bestiæ noluerint circunferre in frontibus. Vndè iam inquietando Christicolas, pacem cum eis habere nequeunt, maximè Dani, Occidentis regionibus nimium vicini, quoniam circa eas piraticam exercent frequentibus latrociniis. Ex eorum ergò genere prædicti duces Inguar & Hubba * Nordanhumbrorū primitùs aggressi expugnare prouinciam, graui depopulatione totam peruagantur ex ordine. Quorum pessimis conatibus nullus resistere potuit ex prouincialibus, quin mulctaretur merita supernæ indignationis ira, agente ministro iniquitatis Hubba: quem prę da facta Inguar reliquit ibi crudelitatis socium, & à boreali parte oriētali subitò adstans cum magna classe, ad eius quandam ciuitatem latenter appulit: quā ignaris ciuibus introgressus, ignibus cremandam dedit, pueros, senes cum iunioribus in plateis ciuitatis obuiam factos iugulat, & matronalem seu virginalē pudicitiam ludibrio tradendam mandat: Maritus cū coniuge aut mortuus, aut moribundus iacebat in limine: infans raptus à matris uberibus, vt maior esset eiulatus, trucidabatur coram maternis obtutibus. Furebat impius miles lustrata vrbe ardēdo ad flagitiū, quo posset placere tyranno, qui solo crudelitatis studio iusserat perire innoxios.

Cap. 5.

Esa. 14.

Iere. 1.

infra, pro intra.

Dani infesti Christianis.

* Nordanumbrorū

Dani crudeliter depopulant Britāniā.

Cap. 6. Cumque iam multitudine interfectorum Achæmeniam rabiem non tantùm exaturasset, quantùm fatigatus in posterum, distulisset, euocat quosdam plebeios, quos suo gladio credidit esse indi

gnos, ac ubi rex eorum tunc temporis vitam degeret, solicitus perscrutator inuestigare studet. Nam ad eum fama peruenerat, quòd idem rex gloriosus, videlicet Eadmundus, florenti ætate & robustis viribus, bello per omnia esset strenuus: & idcircò festinabat passim neci tradere, quos circumcircà poterat reperire, nè stipatus militum agmine, ad defensionem suorum posset rex sibi resistere, qui morabatur eo tempore ab urbe longiùs in uilla, quę lingua eorum Hagilisdun dicitur, a qua & sylua vicina eodē nomine vocatur: existimans impijssimus, ut se rei ueritas habebat, quia quantos suus funestus satelles præoccuparet ad interitum perducere, tantos, si dimicandum esset, regius occursus in exercitu contraheret minùs. Classem quoquè absque ualida manu non audebat deserere: quoniam velut lupis vespertinis mos est, clanculò ad plana descendere, repetitis quantocyùs notis syluarum latibulis: sic consueuit eadem Danorum & Alanorum natio: cùm semper studeat rapto viuere, nunquàm tamen indicta pugna palàm cōtendit cum hoste, nisi præuenta insidijs, ablata spe ad portus nauium remeandi.

Cap. 7. Quaproptèr circunspectus plurimùm, accito vno ex commilitonibus, eum ad regem, huiusmodi curarum tumultibus expeditum dirigit, qui exploret, quæ sit ei summa rei familiaris, improuisum, ut contingit, quætens subiugare tormentis, si eius nollet obtemperare feralibus edictis. Ipse eum, grandi comitatu succēturiatus, lento pede subsequitur, & iniquæ legationis baiulo imperat, ut timoris periculo nudus, ita incautum adoriatur: Terra marique metuendus dominus noster Inguar, rex inuictissimus, diuersas terras subiciendo sibi armis, ad huius prouinciæ optatum litus cum multis nauibus hyematurus appulit: atque idcircò mandat, ut cum eo antiquos thesauros, & paternas diuitias, sub eo regnaturus, diuidas. Cuius si aspernaris potentiam innumeris legionibus fultam, tuo præiudicio & uita indignus iudicaberis, & regno. Et quis tu, ut tantæ potentiæ insolenter audeas contradicere? Marinæ tempestatis procella nostris seruit remigiis, nec remouet à proposito directæ intentionis: quibus nec ingens mugitus cęli, nec crebri iactus fulminum unquam nocuerunt, fauente gratia elementorū. Esto itaque cum tuis omnibus sub hoc Imperatore maximo, cui famulantur elementa pro sibi innata clemētia: quoniam nouit piissimus in omni negocio: parcere subiectis, & debellare superbos.

Inguar tyrani superbissima mandata ad S. Eadmundum

Cap. 8. Quo audito, rex sanctissimus alto cordis dolore ingemuit, & accito uno ex suis Episcopis, qui ei erat à secretis, quid super his respondere deberet, consulit. Cumque ille timidus pro uita regis, ad consentiendū plurimis hortaretur exemplis, rex obstipo capite defigens lumina terræ, paululùm conticuit, & sic demùm ora resoluit: O Episcope, uiui ad id peruenimus, quod nūquàm ueriti sumus? Eccè barbarus aduena districto ense ueteribus nostri regni colonis imminet, & quondàm felix indigena suspirando gemēs tacet. Et utinàm inpræsentiarùm niuēdo quique gemerent, nè cruenta cæde perirent: quatenùs patriæ dulcibus aruis, etiam me occubente, superstites fierent, & ad pristinæ felicitatis gloriam postmodùm redirent. Cui Episcopus: Quos, inquit, optas esse superstites patriæ, cùm iam hostilis gladius vix aliquem reliquerit in plena urbe? Hebetatis securibus tuorum cadaueribus, te destitutum milite, ueniunt loris constringere. Quapropter rex, dimidium animę meę, nisi fugę pręsidio, aut deditionis infausto patrocinio præcaueas, hic statim aderunt tortores, quorum nefando obsequio pœnas lues. Ad hæc rex beatissimus: Hoc est, ait, quod desidero, quod omnibus uotis antepono, nè superstes sim meis charissimis fidelibus, quos cum liberis & uxoribus in lecto eorum animas furando perdidit pirata truculētus. Et quid suggeris, ut in extremis uitæ desolatus meo satellite, fugiendo inferam crimen nostræ gloriæ? Semper delatoriæ accusationis calumniā euitaui, nunquàm relictæ militiæ probra sustinui, coquòd honestum mihi esset pro patria mori: & nunc ero mei uoluntarius proditor, cui pro amissione charorum ipsa lux est fastidio? Omnipotens rerum arbiter testis assistit, quòd me seu mortuum nullus separabit à charitate Christi, cuius in cōfessione baptismatis suscepi annulum fidei, abrenunciato satana & omnibus pompis eius. Qua obrenunciatione contigit, ut ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertiò mereret consecrari, delibutus ob compendium perennis uitæ sanctificati chrismatis perunctione: Primò quidem, accepta stola lauacti salutis: secundò, per Confirmationem exhibitam maiusculo pontificali signaculo: tertiò, ubi uestra & totius populi communi acclamatione usus sum hac regni persunctoria potestate. Sicque unguento mysticæ consecrationis tripliciter irroratus, Anglorum reipublicæ decreui plùs prodesse, quàm præesse, aspernando subdere colla iugo, nisi diuino seruitio. Nunc simulata beneuolentia prætendit callidus suæ machinationis muscipulam, qua secum Christi irretire deliberat, maximè cùm promittit, quod nobis largitas superna concessit. Vitam indulget, qua necdùm careo: regnum promittit, quod habeo: opes conferre cupit, quibus non egeo. Pro his ergò nunc incipiam seruire duobus dominis, qui me sub Christo solo uiuere, sub Christo solo regnare, præsentibus palatinis deuouerim?

Constātia optimi regis, pro Christo mori parati.

Nota hāc triplicem unctionē.

Cap. 9. Tunc conuersus ad eum, qui de conditione regni locuturus, ab impijssimo Inguar fuerat missus: Madefactus, inquit, cruore meorum, mortis supplicio dignus extiteras: sed planè Christi mei exemplum secutus, nolo puras commaculare manus, qui pro eius nomine, si ità contigerit, libenter paratus sum uestris telis occumbere. Ideò pernici gradu rediens festinus, domino tuo hæc responsa perfer quantocyùs: Benè filius diaboli patrem tuum imitaris, qui superbiendo intumescens, cælo corruit, & mendacio suo humanū genus inuoluere gestiens, plurimos suæ pœnæ obnoxios fecit. Cuius sectator præcipuus me nec minis terrere præuales, nec blandæ perditionis lenocinijs illectum decipies, quem ex Christi institutis inermem reperies. Thesauros & diuitias, quas nobis hactènus contulit propitia diuinitas, sumat, consumat tua insatiabilis auiditas: quoniam etsi hoc corpus caducum & fragile confringas uelut vas fictile, vera libertas animi nunquàm tibi vel ad momentum suberit. Honestius enim est, perpetuam defendere libertatē, si non armis, saltem iugulis, quàm reposcere amissam lachrymosis querimonijs: quoniam pro altero gloriosum est mori, pro altero uerò opponitur contumacia seruilis: quippe seruum, qualscunque domini conditiones accepit, acceptas seruare conuenit. Si eas quanlibèt iniquas respuit, reus maiestatis adiudicatur seruilibus supplicijs. Sed esto, grauis est huius seruitutis vsus: at grauior vlceratio, quæ solet nasci ex huiusmodi infortunio. Siquidem ut nouerunt, qui frequentiùs ratiocinando forensibus causis intersunt, ex repugnantibus facta complexionis consequentia, certum est, quia si libertas petitur, procul dubiò dominus suo contemptu lęditur. Idcircò seu spontè, seu inuitus de carcere suo meus ad cælū euolet liber spiritus, nulla emancipationis aut abalienationis specie contaminatus: quia regem diminutum capite, nunquàm Danus uidebis ad triumphū superuiuere. Solicitas me spe regni interfectis omnibus

Esa. 14.

busmeis, acsi mihi tam dira sit cupido regnandi, vt velim præesse domibus vacuis habitatore nobili, & preciosa supellectili. Vt cœpit tua sæua feritas, post famulos regem solio diripiat, trahat, conspuat, colaphis cædat, ad ultimum iugulet. Rex regum ista misetans uidet, & secum, ut credo, regnaturum ad æternam uitam transferet. Vndè noueris, quòd pro amore uitæ temporalis, Christianus rex Eadmundus non se subdet pagano duci, nisi priùs effectus fueris compos nostræ religionis, malens esse signifer in castris æterni regis.

Cap. 10. Vix sanctus vir verba compleuerat, & renunciaturus miles pedem domo extulerat, cùm eccè Inguar obuius iubet breuiloquio ne utatur, illi pandens per omnia arcana regis ultima. Quæ ille dum exequitur, imperat tyrannus circunfundi omnem turbam suorum interiùs, solumque regem teneri, quem suis legibus rebellem iam cognouerat. Tunc sanctus rex Eadmundus in palatio vt membrum Christi proiectis armis, capitur, & vinculis arctioribus arctatus, constringitur, atque innocens sistitur ante impium ducem, quasi Christus ante Pilatum præsidem, cupiens eius sequi uestigia, qui pro nobis immolatus est hostia. Vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandèm fustigatus acri instantia, perducitur ad quandam arborem uicinam: ad quam religatus, flagris dirissimis diutissimè vexatur, nec uincitur, semper Christum inuocando flebilibus vocibus. Quarè aduersarii in furorem versi, quasi ludendo ad signum, eum toto corpore sagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatus crebris telorum iactibus: quoniam vulnera vulneribus imprimebant, dum iacula iaculis locum dabant. Sicque factum est, ut spiculorum terebratis aculeis circunfossus, palpitans horreret, velut asper hericius, aut spinis hirtus carduus, in passione similis Sebastiano egregio martyri. Cùmq; nec sic Inguar furcifer eum lanistis assensum præbere conspiceret, Christum inclamantem iugiter, lictori mandat protinùs, ut amputet caput eius. Ille seminecem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, ut vix posset subsistere, auelli è cruento stipiti festinus, auulsumque retectis costarum latebris prę punctionibus crebris, acsi raptum eculeo, aut sæuis tortorum ungulis, iubet caput extendere, quod semper fuerat insigne regali diademate. Cumque staret mitissimus, vt aries de toto grege electus, uolens felici cómercio mutare vitam seculo, diuinis intètus beneficiis, iam recreabatur uisione internæ lucis, qua in agone positus, satiari cupiebat attètiùs. Vndè inter verba orationis eum arrepto pugione spiculator vno ictu decapitando, hac luce priuauit. Atque ità duodecimo Calendas Decembris Deo gratissimum holocaustum Eadmundus, igne passionis examinatus, cum palma victoriæ & corona iustitiæ, rex & martyr intrauit Senatum curiæ cælestis.

Sanctus rex a barbaris capitur & alligatur.

Telis confoditur.

Caput ei amputatur.

cap. 11. Taliique exitu Crucis mortificationem, quam iugiter in suo corpore rex pertulit, Christi Domini sui secutus vestigia, consummauit. Ille quidem purus sceleris, in columna. ad quam vinctus fuit, sanguinem non pro se, sed pro nobis flagellorum suorum signa reliquit: iste pro adipiscenda gloria immarcescibili, cruentato stipite similes pœnas dedit. Ille integer vitæ, ob detergendam rubiginem nostrorum facinorũ, sustinuit begnissimus immanium clauorum acerbitatem in palmis & pedibus: iste propter amorem nominis Domini, toto corpore grauibus sagittis horridus, & medullitùs asperitate tormentorum dilaniatus, in confessione patienter perstitit, quam ad ultimum, accepta capitali sententia, finiuit. Cuius corpus ità truncum & aculeis hirsutum relinquentes, cum suo authore Dani ministri diaboli, illud caput sanctum, quod non impinguauerat peccatoris oleum, sed certi mysterij sacramentum, in syluam, cui vocabulum est Hagilesdun recedentes absportauerunt, ac inter densa ueprium frutera longiùs proiectum occuluerunt, id omni sagacitate elaborantes, nè a Christianis, quos via paucos reliquerant, sacratissimum corpus martyris cum capite, pro tumulantium modulo honestę religionis delitescendo interfuit, quem subtractum, vt credimus, paganorum gladijs, diuina prouidentia ad manifestandum huius rei indaginem reseruauit, licèt omninò ignorauerit, qd de capite factum esset, nisi quòd cum eo carnifices Danos interiorem syluam petere conspexisset.

Caput est sanctissimum impij illi in vepres abijciunt.

Cap. 11. Quamobrèm quantulacunque reddita Ecclesijs pace, cœperunt Christiani de latibulis consurgere, diligenti inquisitione satagétes, ut caput sui regis & martyris inuentum reliquo corpori vnirent, & iuxta suã facultatem condigno honore reconderent. Siquidẽ paganis abeuntibus, & depopulationi quoquo locorum operam dantibus; illud corpus sanctissimum adhuc sub diuo positum, facillimè est repertum in eodem campo, ubi rex occubuit, completo cursu sui certaminis. Quò, propter antiquam beneficiorum memoriam, & ingenitam regis clementiam. populi vndique gratuitò confluentes, cęperunt mœsto animo grauiter ferre, quòd caruissent tanta corporis portione. Quorum animis superna inspirauit benignitas, postquàm audierunt illius verba utilia, qui tantæ visionis, ut dictum est, particeps adstiterat, ut collecta plurimorum multitudine, quaquauersum per inuia syluarum experirentur, si ad id loci deuenire contingeret, quo viri sancti caput iaceret. Pro certo etenim omnibus verè sapientibus inerat, quòd alienæ sectæ cultores, inuidendo nostræ fidei, sustulissent caput martyris, quod non longiùs intra densitatem saltus abscondissent, aut vili cæspite obrutum, aut auibus & feris deuorandum. Cumque inito consilio omnes pari affectu ad id concurrerent, decreuerunt ut cornibus vel tubis ductilibus singuli contenti essent, quatenus circuncirca peruagantes, vocibus aut turbarum strepitu sibi mutuò inuenerent, nè aut lustrata repeterent, aut non lustrata desererent. Quod ut factum est, res dictu mirabilis & seculis inaudita contigit. Quippe caput sancti regis longiùs remotum a suo corpore, prorupit in vocem absque fibrarum opitulatione, aut arteriarum præcordiali munere. Vespillonum sanè more pluribus pedetentim inuia perlustrantibus, cùm iam posset audiri loquens, ad voces se inuicem cohortantium, &, vtpotè socii ad socium, alternatim clamantium, Vbi es? illud respondebat, designando locũ, patria lingua dicens: Her, her, her: quod interpretatum Latinus sermo exprimit: Hic, hic, hic. Nec vnquàm, eadem repetendo, clamare destitit, quoad omnes ad se perduxit. Palpitabat mortuæ linguæ plectrum intra meatus faucium, manifestans in se Verbigenæ magnalia, qui rudenti asellæ humana compegit verba, ut increparet prophetæ insipientiam. Cui miraculo rerum conditor aliud annexuit, dum cælesti thesauro insolitũ custodem dedit. Quippe immanis lupus eo loci diuina miseratione est repertus, qui illud sacrum caput inter brachia complexus, procumbebat humi, excubias impendens martyri. Nec sibi depositum permisit lædere quampiam bestiarum, quod inuiolabile, solotenus prostratus, oblita voracitate, seruabat attentiùs. Quod stupefacti videntes qui confluxerant, beatissimum regem & martyrem Eadmundum, illi uiro desideriorum iudicauerunt meritis similem, qui inter esurientium rictus leonum, illæsus spreuit minas insidiantium.

Nota illustre imprimis miraculum.

Num. 22. 2. Pet. 2.

Aliud haud vulgare miraculum.

Dan 6. et 14.

Assu-

Cap. 13.

Aſſumentes ergò vnanimi deuotione quam inneneranı inæſtimabilis precij margaritam, cum profuſis prę gaudio lachrymarum imbribus, retulerunt ad ſuum corpus, benedicentes Deum in hymnis & laudibus, proſequente vſque ad locum ſepulcri lupo, earundem reliquiarum cuſtode & baiulo. Qui eis à tergo imminens, & quaſi pro perdito pignore lugens, cùm neminem etiam iritatus læderet, nemini importunus exiſteret, nota dilectæ ſolitudinis ſecreta illæſus repetijt: nec vlteriùs in illis locis lupus, ſpecie tam terribilis, apparuit. Quo tandèm recedente, cum ſumma diligentia & omni ſagacitatis ſtudio aptantes, quibus creditum eſt, caput corpori ſancto, pro tempore tradiderunt vtrunque pariter iunctum competenti mauſoleo. Quo loco etiam ædificata vili opere deſupèr baſilica, multis annis requieuit humatus, donèc ſedatis omninò bellorum incendijs, & vada tempeſtate perſecutionis, cœpit reſpirare religioſa pietas fidelium, erepta de preſſuris tribulationū. Quæ vbi tempus opportunum inuenit, deuotionem, quā erga beatiſsimum regem & martyrem Eadmundum habuit, operū exhibitione multipliciter propalauit. Idem nanque ſanctus ſub vili tugurio ſanctificatæ domus, cuius eſſet apud Deum meriti, crebris manifeſtabat miraculorum ſignis. Quibus rebus permota eiuſdem prouinciæ multitudo, non ſolùm vulgi, ſed etiam nobilium, in villa regia, quæ lingua Anglorum Bedriceſgueord dicitur, Latina verò Bedrici curtis vocatur, conſtruxit permaximam miro ligneo tabulatu eccleſiam, ad quam eum, vt decebat, tranſtulit cum magna gloria.

Miracula ad tumulum ſancti regis.

Curtim, pro chorte.

Cap. 14.

Sed mirū dictu, cùm illud precioſum corpus martyris putreſactum putaretur ob diuturnum ſpatium tranſacti temporis, ità ſanum & incolume eſt repertum, ut non dicam caput redintegratum & compaginatum corpori, ſed omninò in eo nihil vulneris, nihil cicatricis apparuerit. Sicque cum reuerentia nominādus ſanctus rex & martyr Eadmundus, integer & viuēti ſimilimus, ad prædictum locum eſt translatus, vbi adhuc in eadem forma expectat beatæ reſurrectionis gaudia repromiſſa. Tantùm in eius collo, ob ſignum martyrij, rubet vna tenuiſsima riga in modū fili coccinei: ſicut teſtari erat ſolita quædam beatæ recordationis fœmina, Oſuuen vocabulo dicta: quæ paulò ante hæc noſtra moderna tempora, apud eius ſacroſanctum tumulum ieiunijs & orationibus vacans, multa tranſegit annorum curricula. Cui venerabili fœminæ aut diuina reuelatione, aut nimia deuotione mos inoleuit, vt patefacto beati martyris ſepulcro, quotannis in Dominica cœna eius attondendo præcideret capillos & vngues. Quæ omnia diligenter colligens, & capſella recondens, non neglexit quandiù vixit, excolere mira affectione, poſita ſuper altare eiuſdem eccleſiæ, vbi adhuc reſeruantur debita veneratione.

Præclarū imprimis miraculū

Riga, pro linea.

Ecce creſcūt pili & vngues in eius exanimi corpore.

Cap. 15.

Sed & beatæ memoriæ Theodredus, eiuſdem prouinciæ religioſus Epiſcopus, qui propter meritorum prærogatiuā Bonus appellabatur, quod de incorruptione ſancti regis diximus, tali ordine eſt expertus. Cùm, vt narrare adorſi ſumus, præfato loco, martyris tumulationi congruo, à quibuſque religioſis multa conferrentur donaria, & ornamenta in auro & argento precioſiſsima: quidam malignę mētis homines omnis boni immemores, aggreſſi ſunt ſub nocturno ſilentio eandē infringere baſilicā latrocinādi ſtudio. Fuerunt autem octo, qui abſque vlla reuerētia ſancti, decreuerant ſatisfacere ſuæ veſanæ volūtati, rapiēdo furtim omnia, quæcunque inueniſſent ſibi vtilia intra eiuſdē monaſterij ſepta. Vndè ſumptis machinis & quibuslibet vtēſilibus, quibus ad id perficiendū habebāt opus, quadam nocte aggrediuntur præmeditatum facinus, & ſtantes in atrio eccleſiæ, diuerſo conatu vnuſquiſque inſtat conceptæ nequitiæ. Quorum alius ſcalam poſtibus applicat, vt per inſertam feneſtram ſe ingerat. alius cum limma aut fabrili malleo inſtat feræ aut peſſulo: alij cum vangis & ligonibus ſuffoſſionem parietis machinantur. Sicque diſpoſito opere, cùm ſinguli certatim inſudant pro virium facultate, ſanctus martyr eos ligat in ipſo ſuo conamine, vt nec pedem loco poſſent mouere, nec arreptum officium deſerere: ſed alius cum ſua ſcala penderet ſublimis in aere, alius palàm incuruus foſſor fieret, qui ad id operis furtiuus veniſſet. Intereà quidam matriculariorum, qui intra baſilicam iacebat, ſomno excitus, lecto procumbebat inuitus, quem martyris potentia ſuo conatu vinxerat, nè ſuis obuius factis mirabilibus ſonus fragoris creber, cuſtodis pulſaret aures interiùs. Sed quid dicam, non poſſe ſurgere, quando nec in uocem poterat erumpere? Tandèm manè adhuc perſiſtentes fures in cœpto opere, compræhenſi à pluribus, tradūtur vinculis arctioribus, & tandèm prædicti ſancti Epiſcopi Theodredi iudicio ſubduntur. Qui in mpræmeditatus ſententiam dedit, quam ſe dediſſe poſteà omni tempore vitæ ſuæ pœnituit. Nam omnes ſimul iuſſit affigi patibulis, eo quòd auſi fuiſſent atrium ſancti Eadmundi martyris furtinè ingredi, non reducens ad memoriam, quod Dominus per prophetam admonet: Eos, qui ducuntur ad mortem, eruere nè ceſſes. factum quoq; Eliſei prophetæ, qui latrunculos de Samaria paſtos panes & aqua, remiſit ad propria, dicens regi volenti percutere ilicò, quòd non eos cepiſſet in gladio & arcu ſuo. Apoſtoli etiam præceptum, quod dicit: ſecularia negocia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, id eſt, viros ſeculares, conſtituite ad iudicādum. Vndè Canonum authoritas prohibet, nè quis Epiſcopus, aut quilibet de Clero, delatoris fungatur officio: quoniam ſatis dedecet miniſtros vitæ cæleſtis, aſſenſum præbere in mortem cuiuſlibet hominis. Quamobrèm prædictus Epiſcopus in ſe reuerſus, grauiter indoluit, & ſibi pœnitentiam indicens, diutiùs ſe grauibus lamentis dedit. Qua tādèm peracta pęnitentia, populis ſuæ diœceſeos mandat, mandando conuocat, conuocando ſuppliciter perſuadet, ut triduano ieiunio a ſe diuinæ indignationis iracundiam remoueant, remouendo auertant: quatenùs ſacrificio ſpiritus contribulati placatus Dominus, illi ſuam gratiam concederet, qua corpus beati martyris tangere & leuare auderet: qui licèt tantis virtutibus floreret in mundo, vili tamen & ſibi incongruo continebatur mauſoleo. factumque eſt: & illud ſanctiſſimi regis corpus antè dilaceratum & truncum, ità ut iam retulimus, vnitum & incorruptum reperit, tetigit, lauit, & rurſum nouis & optimis veſtibus indutum, ligneo locello repoſuit, benedicens Deum, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, & glorioſus in omnibus operibus ſuis.

Obſerua priſcā deuotionem.

Sacrilegi diuinitus puniuntur

Prou. 24.

4. Reg. 6.

1. Cor. 6.

Pſal. 68.

Cap. 16.

Nec piget referre de quondam magnæ potentiæ viro, Leoſuſtano vocabulo, qui iuuenilis ætatis impetum non refrenans, ad id flagitij laſciuiendo prorupit, vt ſibi quadam ſingularis potentiæ authoritate præciperet oſtendi corpus ſancti martyris. Cumque inhiberetur a pluribus, maximè tamē a ſuis fidelibus, prænaluit imperium eius: quoniam propter arrogantiam ſuæ nobilitatis, omnibus erat terrori. Reſerato ergò locello, adſtitit, aſpexit, & eodem momento in amentiam uerſum, tradidit illum Deus in reprobum ſenſum: ac pęna ſua didicit, quia prę ſumpſiſſet quod non licuit. Quod audiens pater eius, uir religioſus admodùm, cui erat Alſgarus uocabulum, exhorruit facinus flagitioſiſſimum, ac martyri gratias retulit,

Temeritas viri potētis terribiliter caſtigatur.

filium-

filiumque à se remouit. Qui tandem ad summam inopiam perductus, iudicio Dei vitam finiuit, à vermibus consumptus. Sicque sanctus rex & martyr Eadmundus omnibus innotuit, non se esse inferiorem meritis Laurentij beati Leuitæ & martyris: cuius corpus, vt refert beatus pater Gregorius, cùm quidam seu digni, seu indigni leuare volentes conspicerent, contigit vt septem ex eis ibidem subita morte perirent. O quanta reuerentia locus ille dignus existit, qui sub specie dormientis tantum Christi testem continet, & in quo tantæ virtutes fiunt, & factę esse referuntur, quantas hac tempestate apud Anglos nusquam alibi audiuimus: quas ego breuitatis studio prætereo, nè alicuius fastidiosi offensam incurrerem iusto prolixior, credens ista posse sufficere, quæ dicta sunt, ardenti desiderio eorum, qui præter Deum huius martyris patrocinio nil pręferunt. De quo constat, sicut & de alijs sanctis omnibus, iam cum Christo regnantibus, quòd licèt eius anima sit in cælesti gloria, non tamen per visitationem die noctuq; longè est à corporis præsentia, cum quo promeruit ea, quibus iam perfruitur, beatæ immortalitatis gaudia. Nam dum in æterna patria ei iungitur, qui vbique totus est, de eo habet posse, quicquid habuerit & velle, præter id solum, quod infatigabili desiderio concupiscit, vt per resurrectionem circundetur stola demotatæ carnis: quoniam tunc erit perfecta beatitudo sanctorum, cùm ad id fuerit, Christo largiente, peruentum.

Lib. 3. Epi. 30. vbi dicuntur omnes intra decem dies mortui.

Cap. 17. Sed de hoc sancto martyre æstimari licet, cuius sit sanctitatis in hac vita, cuius caro mortua præfert quod dam resurrectionis decus sine sui labe aliqua: quandoquidē eos, qui huiuscemodi munere donati sunt, extollant Catholici patres suæ relationis indiculo, de singulari virginitatis adepto priuilegio: dicentes quòd iusta remuneratione etiam hic gaudent præter morem de carnis incorruptione, qui eam vsque ad mortem seruauerunt, non sine ingis martyrij valida persecutione. Quid enim maius sub charitate Christianę fidei, quàm adipisci hominem cū gratia, quod habet Angelus ex natura? Vndè diuinum oraculum quasi singulari quodam dono repromittit, quòd virgines sequentur Agnum, quocunque ierit. Considerandum igitur, quis iste fuerit, qui in regni culmine inter tot diuitias & luxus seculi, semetipsum, calcata carnis petulantia, vincere studuit, quod eius ostendit caro incorrupta. Cui humano obsequio famulantes, satagant illi ea placere munditia, quam ei perpetuò placuisse manifestant membra incorrupta, & si non possunt virgineo flore pudicitię, saltem expertę voluptatis iugi mortificatione. Quoniam si illa sanctæ animę inuisibilis & illocabilis præsentia alicuius famulantium spurcitia offendatur, timendum est, quod propheta terribiliter comminatur: In terra sanctorū iniqua gessit & ideò gloriam Domini non videbit. Cuius terrore sententię permoti, huius sancti Eadmundi regis & martyris imploremus patrocinium, vt nos cum sibi dignè famulantibus expiet à peccatis, quibus meremur supplicium, per eum, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Virginitatis priuilegium. *Apoc. 14.* *Esa. 26.*

Hoc loco sequebatur Libellus de Miraculis S. Eadmundi regis & martyris, sed alio, vt equidem sentio, authore: qui quòd verbosior esset, & non pauca Libelli capita deessent, cum ob vitandam prolixitatem omisimus.

VITA S. BERVVARDI EPISCOPI Hildesiensis, siue Hildesemensis, Authore Tangmaro presbytero, eius præceptore.

Nouē. 20. Cap. 1.

Sanctus Beruuardus puer egregię indolis, claro Saxonum sanguine ortus, ex filia Adelberonis Palatini Comitis, traditur domino Osdago Hildesemensi Episcopo à suo auunculo religioso Diacono Folckmaro, pòst quoq; Traiectensi Episcopo: & amborum diligentia meæ paruitati, scilicet Tagmaro presbitero, (qui & hæc scripsi, qui primicerius scholæ præeram puerorum) literis imbuendus, moribusque instruendus commendatur. Quem omni deuotione cùm suscepissem, intellectus illius capacitatem primò diuinæ paginæ leuiori lacte tentandam æstimaui. Mox itaq;, vt de S. Daniele legitur, inueni in illo decuplum in omni diligentia super coæuos suos. Mirum nempe in modum tenera ætas cælesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora diuinæ sapientiæ iugi studio rimabatur: nunc communi studio cum alijs, nunc quos diligentiores in sancta exercitatione cernebat, familiariùs seorsùm assumens, propositis quæstionibus, scrupulosa quæque ad medullam euentilabat: more prudētissimæ apis singulas lectiones, quas in scholis diuersis in libris exponebam, remotiori loco sedens, intento auditu captabat, quas tamen, pueris confidens, felici furto perfectè docebat, & illorum scientiæ imprimebat.

Osdagus Episcopus Hildesemensis. *Dan. 1.* *Diligētis sime lucris studet puer Bernardus.*

Cap. 2. Venerabilis igitur dominus Osdagus Episcopus, magnum quid futurum in illo præuidens, Exorcistā eum ordinauit, diligentiùs me exhortans, etiam atque etiam curam illius vt agerem. Quamobrem illū, interdum in seruitium domini Episcopi extra monasterium excedens, mecum ducebam, vt illius ingenium, quod in multitudine epheborum discernere, atque ad votum meum discutere non potui, illis remotis, singulari studio subtiliùs diligentiusque euentilarem: mirumque in modum varijs virtutum pigmentis ornata ex illo responsa tuli. Nam sæpè totum diem inter equitandum studiis detriuimus; nunc legendo, sed breuiùs quàm soliti essemus in scholis: nunc poesi nos exercendo, per viam metro lusimus: indè ad prosaicam palæstram exercitium alternantes, interdum simplici contextu rationem contulimus, sæpè syllogisticis sophysmatis insudauimus. Ille quoquè crebrò me, etsi verecundè, acutis tamen & ex intimo adito philosophię prolatis quæstionibus, sollicitabat. Penè autem nulla hora, ne refectionis quidem, desidiæ illum arguebat. Et quanquàm viuacissimo igne animi in omni liberali scientia flagraret, nihilominùs tamen & leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, studium impertiuit. In scribendo verò apprimè enituit, picturam etiam limatè exercuit: fabrili quoq; scientia & arte clusoria, omnique structura mirificè excelluit, vt in plerisq; ædificiis, quæ pompatico decore composuit, post quoquè claruit. In negociis verò domesticis, & ad vsum familiaris rei pertinentibus, viuacissimus executor, acsi his à puero innutritus, calluit.

Magnū ingenium pueri. *Etiā mechanicis artib' excellit.*

Cap. 3. Auus autem eius Adelbero Palatinus Comes, hunc præclarum adolescentem in affectum filij sibi adoptauit, quia in eo salutatis consilij stationem saluberrimam reperit. Adeptus verò à Vuillegiso venerabili Archiepiscopo Subdiaconatus gradum, aliquandiù cum illo conuersatus est: & cùm propter morum honestatē

nestatem ac vitæ probitatem, religionis io illo profectum sentiret, Archiepiscopus Diacooum illum ordinauit, interiectoq; noo lōgo spatio, presbiterij eum honore sublimauit.

Initiatur sacerdotio.

Reuersus indè ad præfatum Comitem, amantissimè ab illo susceptus est: cui tanta ille humilitate ac instantia inseruiebat, vt cęteris refrigerandi causa interdùm remotis, ipse dies noctesq; contiouas indefessus ei adhæreret, & ægri senis imbecillitatem patientissimè toleraret, inter ipsum & familiam medius incederet, salutaribus monitis illos ioformans, & curam illorum apud Comitem vigilaoti benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios Comitis totum se profudit, magnamque inter illos gratiam conciliabat. Et quanuis in huiusmodi familiaritate inuidia facilè subrepat, hanc ille tamen maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoquè & filium, dominum videlicet Episcopum, internuncius sæpè discurrebat, magnamq; inter illos familiaritatis gratiam conflabat. Ipsi quoquè Episcopo tantum complacuit, vt Dauenttensi cœnobio sua vice illum præponere vellet: sed ipse imbecillis aui infirmitatem sustentare, quàm Episcopales delicias appetere, malebat.

Cap. 4.

Quo defuncto, ad palatium se contulit, seruiturus Othoni eius nominis tertio Imperatori, qui septennis adhuc puer, cum venerabili matre Domina Theophania Augusta rebus præerat. A qua benignè suscipitur, atque iu breui summæ familiaritatis locum apud illam obtiouit, adeò vt domioum regem filium illius, literis imbuendum, moribusque instituendum, consensu cunctorum Prócerum, commendarit.

Fit præceptor Othonis 3. Impe.

Intereà domina Imperatrix, maximo dolore totius regni, rebus humanis excessit. Vndè dominus vtroque parente orbatus, totum se regendum in stationem fidissimi magistri contulit: quem familiaritate complectebatur præcipua, nec ab vllo inferiùs tractari patiebatur, quem vniuerso virtutum decore respersum venerabatur. Per idem tempus venerabili Episcopo Osdago decedente, hic religiosus vir Beruuardus, votis omnium ad pontificatum eligitur.

Creatur Episcop⁹ Hildesiẽsis.

Anno igitur Dominicæ incaroationis ooningentesimo nonagesimotertio, Indictione sexta, à Vuillegiso Archiepiscopo Episcopus Hildesemensi Ecclesiæ ordinatur octauodecimo Calendas Februarij.

Cap. 5.

Adeptus itaque pontificatum, quaota contioentia iuuenile corpus ad virtutum culmeo coegerit, dici non potest: modum in cuoctis agendis præcipuè amplectens, iuxta illud sapientis: Ne quid nimis. Morum quoque grauitate mirificè senes ipsos superabat, adeò vt subditos seueritatis censura ad agenda in plerisq; sostitnerit. Frugalitatem verò in appetendis ciborũ delicijs, in eo laudare via vllus sufficit. Tempore verò nocturnæ quietis, stratis * compositis, lectioni interdùm intendebat: sæpè somnum interrumpens, furtiuę orationi, donèc clerici ad matutinos hymnos cõsurgerent, vacabat: hymnisq; expletis, multotiès psalmodiam io diurnum vsque crepusculum extendebat.

**cõpositus*

Eius prolixa vigilia & preces.

Deindè aliquantulùm pausans, corpusculum recreabat, donèc itèm diluculò canonicum cursum Primæ horæ in ecclesia persoluebat. Quo expleto, quasi regulariter sua disciplina constitutus, capitulum cum fratribus adiit, feriam quoq; & lunationem, nominaq; fratrum, quorum annualis memoria instabat, quotidiè recitari iubebat. Oratione verò peracta, circa Tertiam horam ad Missarum solennia festiua celebratione processit, & magna animi contritione seipsum totum Domino profudit. Indè in publicum progressus, forenses causas & oppressorum negocia breuiter examinabat, quia ingenio ac facundia apprimè pollebat; habuitq; clericum dispensatorem, qui eleemosynæ ac pauperibus pręerat: quorum multitudinem, centenos videlicet, vel eo ampliùs dietim abundantissimè victu refecit. Plerosque etiam vel argento, aut cæteris subsidijs, prout facultas concessit, subleuabat.

Ampliùs 100. pauperes alit quotidie.

Indè officinas, vbi diuersi vsus metalla fiebant, circumiens, singulorum opera librabat; donèc circa Nooam ritè omnibus peractis cum timore ac Domini benedictione ad mensam, fratrum populique stipatus frequentia, consedit, non pompaticè quidem, sed religioso sileotio cunctis ad lectionem intentis, quæ ioter cœnandum non breuis legebatur. Infirmis quidem fratribus & senio confectis benedictionem de manu sua hilariter dirigebat, cùm tamen oullum egenum in vrbe vel suburbio, quem scire posset, huiusmodi pietate priuaret. Ità quippe, iuxta Apostolum, omnia omnibus esse desiderabat, vt omnes Christo lucrifaceret.

3. Cor. 9.

Cap. 6.

Arduum & difficile est, quotidiaoum eius studium verbis perstringere, quia omni nisu inter diem noctemque in diuiois perstabat. Nihilominùs quoquè cunctos sibi adhærentes, ad huiusmodi negocium impellebat: nec aliquid artis erat, quod non attentaret, etiamsi ad vnguem pertingere non valeret. Scriptoriç nanque arti non in monasterio tantùm, sed & in diuersis locis studebat. Vndè & copiosam bibliothecam tam diuioorum, quàm philosophicorum codicum comparauit.

Bibliotheca eius.

Ingeniosos etiam pueros secum vel ad chortem ducebat: quos quicquid dignius in vlla arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Et cùm in Christi gazophylacio quæcunque idonea sciuit, fideli deuotione congereret, non minùs tamen Cęsari, iuxta Euangelium, sua persoluebat.

Matt. 22.

Nam tertio Othoni Imperatori, * beneuolentissimo atque amicissimo animo, pro scire ac posse, obsequebatur.

** affectuosissimo.*

Saxooia quippe magna ea parte piratarum cæterorumque barbarorum feritate depopulata, continuis latrocinantium incursibus sine intermissione patebat. Quã pestem depellere magno suo suorumque periculo instabat, & nunc cum alijs, interdumque cum suis solis super eos irruens, fortiter illos attriuit.

Vuandalos hos fuisse scribit Krantzius.

Demùm diuino instinctu munitiunculam admodùm munitam extruxit: in eaque copijs militum dispositis, barbarorum impetum repulit, populumque Dei ab hostili feritate liberauit. Hac autem industria sacerdotis Christi barbarico tumultu in illis locis eliminato, acriùs in circumsita loca debacchati sunt. Quibus vigilantissimus Domioici gregis pastor, vt fortis gigas se opposuit, & in rure Vuirinholt nuncupato, vbi tutissima illorum statio fuerat, pręsidium munitissimum instituir, copias quoquè militum cum necessarijs rebus abundantissimè collocauit. Diuina itaque gratia periculosissimum locum populo Dei fecit trãquillum, ità vt omni spurcitia diabolicę ac barbaricæ fraudis eliminata, locum hostilis incursionis, faceret locum orationis, & io oratorium Deo consecraret io honorem sancti Lamberti pontificis ac martyris.

Cap. 7.

Multum auget facultates Ecclesiæ suæ.

In prædijs autem Ecclesiæ suæ tanta congessit, vt triginta vel plures præcipuas chortes cum litorum ac colonorum familiis, clarissimis ędificiis prænitentes compararet, cùm in aliis innumerabilibus locis decem mansos vel octo, aut minus, aut plus, prout causa acciderat, conferret. Antiqua nanque loca, ab antecessoribus suis possessa, quæ ille inculta reperit, optimis ædificiis collustrauit. Ecclesiam quoque suam miro studio decorare ardenter instabat. Vndè exquisita tam lucida pictura tam parietes, quàm laquearia exornabat, vt ex ueteri nouam factam putares. Fecit & ad solennem processiouem in præcipuis festis Euangelia, auro & gemmis clarissima: thymiamateria quoque precii & magnifici pooderis. Calices

n ihi-

*onichyno

nihilominùs plures, vnum ex* onyche, alterum verò chrystallinum mira industria composuit. Coronam quoque auro argentoque radiantem miræ magnitudinis in facie templi suspendit: ciuitatemque muro ac turribus munire inchoauit. Paruam etiam ecclesiam valdè splendidam extra murum in honore viuificę Crucis extruxit, cuius etiam aliquam partem, largiente domino tertio Othone Augusto Imperatore, ibidèm clarissimis gemmis auroque purissimo inclusam condidit: vbi etiam diuina pietas plurima signorum miracula per virtutem S. Crucis ostèdit. Et cùm venerabilis pontifex Beruuardus thecam auro gemmisque lautissimam, in qua viuificum lignum includeret, pararet, ac cum tribus particulis sancti ligni quartam, si fieri posset, excidere tentaret, vt per singulas apsides portiones conderet, nec gracilitas, nec paruitas quacũque ex causa sectionem admitteret, eccè subitò inter manus eius quarta particula eiusdem sacratissimi ligni, Angelico, vt creditur, ministerio delata apparuit. Moa igitur lętus præsul, lignum sanctum per quatuor apsides parauit. O quanti indè potentes, ardorem vehementissimæ febris sæpiùs virtute sanctæ Crucis restinxerunt? Multotiès quoque obortam aeris inæqualitate pestilentiam fideles hoc viuifico ligno se suaque lustrantes sedauerunt: multaque virtute huius sanctissimi triumphi fiunt quotidiana remedia.

Condit ecclesiã S. Crucis.

Miracula S. Crucis.

Monasterium quoque in septentrionali parte ciuitatis Hildesemensis, in loco quodam squalido, ac feris & brutis animantibus coaptato, tota deuotione & apparatu decenti instituit: quod prædijs sufficientibus dotatum, cœnobitis Deo famulantibus ibi collectis delegauit. In cuius crypta ecclesiæ sexagintasex corpora reliquiarum, digna veneratione ab eo condita sunt. Et cùm iam transitus sui diem, quem semper optauerat, imminere præuideret, capellam inter sacellum S. Crucis & monasterium suum constructam, in honorem S. Martini dedicari fecit, ibidemque pro augmento religionis ipso die habitum priorem mutans, monasticæ professionis iugum suscepit. Tactus deindè infirmitate vltima, ad eandem capellam se ferri præcepit, iustum esse asserens ibidèm vitæ terminum sortiri, vbi secularis abrenunciationis habitu se contigisset insigniri. Sic itaque vir Dei beatissimus, diutina corporis molestia tritus, bonum certamen certans, cursum consummans, fidem seruans, ingressus viam vniuersæ carnis, cælestibus admixtus est spiritibus. Qui enim quousquè vixit, Domino se sacrificium iustitiæ sacrificauit, sic plurimis magnificatus insignijs, duodecimo Calendas Decembris cælesti pace quieuit. Sedit autem in cathedra Episcopali triginta annis.

Cap. 8. Monasteriũ S. Michaelis extruit.

Induit monasticum habitum.

Feliciter migrat ad Christũ.

Moa verò tanti patris excessu tota ciuitas permota congemuit, & tam clerus, quàm omnis populus *medullitùs indoluit. Mirum enim in modum vir iste omnibus omnia factus est. Inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles, authorabili quadam modestia medius incedebat, & vtrobique iustè prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis apparebat despicabilis. Pręceperat autem adhuc viuens, vt feretrum, quo ad tumulandum corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris est, sed cilicio tantùm operiretur. Ex quo cunctis patet, quanta vir iste a Domino etiam temporali honore sublimatus, semetipsum humiliate depresserit, cuius viuentis spiritus deuotio iam humile obsequium defunctæ quoque carni prouiderit. More itaque Ecclesiastico exequijs ritè celebratis, corpus Deo dilecti præsulis in crypta cœnobij, quod ipse fundauerat, ante altare S. Mariæ maxima cũ fidelium Christi deuotione sepelitur.

Cap. 9. *cordetenus.

Quantis autem post hæc Dominus miraculorum insignijs confessorem suum fidelem glorificauerit, non est nostræ paruitatis explanare. Sed nè cuncta præterisse videamur, pauca de pluribus explicamus. Quædam enim puella miserabilem in modum tota contracta, & diuersis ægritudinibus diù vexata, admonita per somnum, ad eius tumulum venit, & intra biduum sanata fuit. Quædam alia puella à dolore oculorum est curata. Abbas cœnobij sancti Michaelis à dolore tibię, eius meritis est curatus. Plures quoquè deuoti homines vtriusque sexus, nocturno tempore ad sepulcrum viri Dei psalmodiæ cantus se audisse, ac luminaria diuinitùs accensa vidisse, & miri odoris fragrantiam se sensisse testati sunt.

Cap. 10.

Miracula ad tumulũ eiꝰ

SANCTI PATRIS NOSTRI Germani Archiepiscopi Constantinopolitani Encomium sanctissimæ Dei parentis, quandò adducta fuit in templum à suis parentibus, cùm esset tres annos nata. Habetur in Simeone Metaphraste.

ECcè rursùs dies festus & celebris matris Domini: eccè progressus sponsæ, in quam non cadit vlla repræhensio: eccè primus processus futurę eius glorię: eccè apertum procemium diuinæ, quę eam erat adumbratura, gratię: eccè clarum indicium eius eximię puritatis. Vbi enim non sępè, sed semel solùm in anno sacerdos ingrediens, peragebat cultus mysticos: illuc ea vt ibi perpetuo maneret, à suis adducitur parentibus, & vt esset in sacris gratiæ adytis. Quis rem vnquàm talem cognouit? Quis vidit, aut quis audiuit ex ijs, qui nunc, aut qui vnquàm fuerunt, fœminam quæ adduceretur in intima sancta sanctorum, ad quæ via patet aditus hominibus, vt in eis habitet & versetur? An non hoc est euidens demonstratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat posteà? Non apertum signum? non clarum indicium? Ostendant nobis, qui in eam linguas mouent, & vident tanquàm non videntes, vbinàm talia vnquàm viderunt, puellã ea professo adduci intra tertium velum, tanquàm donum in quod nulla cadit repræhensio, vt illic habitaret assiduè? eamque à diuitibus populi supplicantibus, & à virginibus deduci, cum lampadibus adduci, à sacerdotibus & Prophetis supinis manibus excipi? Quomodò ergò noluerunt intelligere? Quomodò videntes prima, extremis fidem non habuerunt? Quomodò cùm quędam noua & aliena in ea priùs vidissent, dixerunt contra ea, quæ posteà facta sunt? Non enim casu & temerè fuerunt, quæ prima in ea euenerunt, sed fuerunt omnia vltimorum procemia. Dicàt ergò nobis, qui ex seipsis sunt in rebus inanibus sapientes, quomodò cùm alię steriles pepererant, nullius ex ipsis filia reponitur in sancta sanctorum, nec accepta fuit à Prophetis? An non hæc poterant dicere, qui hæc & talia videbant, cuiusmodi etiam qui ex eis erant eiusdem sententiæ, dixerunt posteà in illius filium, Quisnam erit hic puer? Maximè.

Noũe. 21. Festus dies Præsentationis beatissimæ Mariæ.

S. Maria degit intra sancta sãctorum.

Sed qui aliena quidem sentiunt, in interitus viam ingrediantur, & cadant in barathrum, quod ipsi fecerunt: Nos autem, qui sumus Dei populus peculiaris, sacerdotes & principes mundani, & monachi, serui & liberi, artifices & agricolæ, plantatores & piscatores, iuuenes & senes, viri & mulieres adeste, promptо & alacri animo accedamus ad Dei parentem, &

quæ

quæ in eam œconomicè priùs perfecta sunt, diuina mysteria intueamur. Quemadmodùm à parentibus hodiè virgo sacratissima in templum Dei per eius sacerdotes adducitur, quemadmodùm templum Domini animatum, templo inanimo dedicatur, quemadmodùm propheta Zacharias eam sua manu accipit & adducit in adyta, nihil ægrè ferens, neque dicēs eius parentibus: Non faciam hanc rem maximè nouam, neque puellam introducam in sancta sanctorum, vt in eis habitet assiduè, in quæ semel in anno iussus sum intrare. Nihil tale dixit Propheta Zacharias: sed vt qui præsciuisset futurum, quoniam erat Propheta, eam expectans, sicut qui post eum fuit, Simeon illius filium, eam is quoquè excipit prompto & alacri animo. Deindè matrem amplexus, eam allocutus est, sic dicens, & puellam tenens manibus: Vndenàm orta es, o mulier? & quisnam est modus & scopus talis studii tui ac propositi? & quomodò cùm nullum tale habueris exemplar, sola inuenisti hunc nouum & non priùs auditum actum, introducens puellam, vt ingrediatur adyta? Quæ est tua deliberatio, dic nobis, & quæ cogitatio? Ego, inquit Prophetæ, sum Anna grato nomine: nata quidem sum ex genere sacerdotali, tribu Aaronitica, radice prophetica & regia: Dauidis autem & Solomonis, & eorum, qui deincèps fuere, sum ramus. Sum autem cognata tuæ vxoris Elisabeth. Deindè viro quidem coniuncta fui lege Domini. Inuenta sum verò sterilis & infertilis multis annis. Nullum autem inueniens medicamentum, quod mederetur meæ calamitati, ad eum confugi, qui est solus potens, & ea reddit facilia, ex quibus non datur exitus: & ad ipsum os meum ex animo aperiens, cum luctu cordis clamaui & lachrymis, sic dicens: O Domine Domine, qui dolore affectas animas exaudis ocyssimè, cur me reddidisti diuersam à natura meorum Maiorum? Cur me fecisti parabolam in genere meo, & motionem capitis in tribu mea? Cur maledicti tuorum Prophetarum me fecisti participem, dans mihi matricem filios non producentem, & vbera arida? Cur fecisti, vt mea dona non essent accepta, vt quæ sim sterilis? Cur me fuisti subsannari à notis meis, irrideri à famulis, & vicinis haberi opprobrio? Respice Domine, exaudi Domine, miserere ò sancte. Fac me similem volucribus cæli, & bestiis terræ, piscibus maris: quoniam ea quoquè sunt genitalia coram te, ò Domine. Nè brutis videar deterior, ò Domine, quæ facta sum ad imaginem tuam & similitudinem.

S. Anna mater perpetuæ virginis Mariæ.

Preces S. Annæ.

Osee 9.

Hæc cùm dixissem, hoc quoquè adieci ijs, quę dicta sunt: Quoniam tibi Domine donum gratiarum actionis, omninò tibi dedicabo quem mihi dederis filium, vt is sit & maneat in tuo sanctuario, tanquàm sacrum donarium & munus preciosissimum, quod mihi datum est à te, qui es perfectissimus dator preciosorum donorum. Hęc ego, cùm essem sub dio in meo horto, oculos in cælum tollens, pectus autem meum manibus verberans, clamaui ad Deum, qui est in cęlis. Mens autem coniunx, cùm esset solus in monte, & ieiunaret quadraginta dies, eadem à Deo supplex petebat. Sic ergò flexus, qui est paratus ad misericordiam & benignus Dominus, amborum precibus, misit diuinum Angelum, nobis prænunciatum meæ filiæ conceptionem. Statim ergò natura à Deo iussa semen excepit. Non enim ante diuinam gratiam ipsa ausa est excipere. Sed cùm illa accessisset, matrix quæ priùs erat clausa, suas portas aperuit, & à Deo acceptum depositum apud se detinuit, donèc Dei voluntate, quod in ea fuerat seminatum, in lucem est editū. Hinc ergò eo ablactato, vota mea red do Domino, quæ distinxerunt labia mea, & locutum est os meum in afflictione. Et ideò virginum cateruas coegi cum lampadibus, connocaui sacerdotes, congregaui cognatos meos, omnibus dicens: Omnes mihi gratulemini, quòd hodiè & mater & productrix effecta sum: non regi terreno meam offerens filiam, quoniam nec par quidem erat: sed Deo cęlesti & Regi dedicatam: accipe deincèps, o Propheta, meam à Deo datam filiam: & introductam, planta in loco sanctuarij, in prompto Dei habitaculo, in domo exultationis & lætitiæ: nihil curiosè inquirens, donèc Deo, qui eam hinc vocauit, visum fuerit, quæ ad eam attinent, ad finem deducere.

Votū illi.

Angelus prænūciat nascituram S. Mariam.

Cùm hæc verba audijsset Zacharias, statim allocutus est Annam: Benedicta est radix tua, ò fœmina in primis veneranda: glorificata est matrix tua, ò amans coniugis: & gloriosa est oblatio tua, ò pia & Dei amans. Deindè puellam lętus tenens, eam prompto & alacri animo introducit in sancta sanctorum, sic vtiquè ei dicens: Adesdùm implementum meæ prophetiæ: Adesdùm perfectio pactorum conuentorum Domini: Adesdùm signaculum eius testamenti: Adesdùm finis eius consiliorum. Adesdùm declaratio eius mysteriorum. Adesdùm specula omnium prophetarum. Adesdùm conciliatrix eorum, qui male dissentiunt. Adesdùm coniunctio eorum, quæ errant male disiuncta. Adesdùm firmamentum eorum, quæ deorsum inclinantur. Adesdùm renouatio eorum, quæ erant inueterata. Adesdùm iubar eorum, qui siti sunt in tenebris. Adesdùm donum maximè nouum & diuinum. Adesdùm Domina omnium terrigenarum, ingredere in gaudium Domini tui. Nūc quidem inferre in terra, quæ conculcatur ab hominibus: paulo pòst autem in superna, & ad quam non patet hominibus aditus. Cùm sic, vt erat consentaneum, dixisset mysta puellę, eam vbi oportebat deposuit, & vbi conuenerat, & fuerat præstitutum. Puella autem valdè lætans & exultans, ibat in templo Dei, tanquàm in thalamo, cùm ætatis quidem ageret annum tertium, esset verò perfecta diuina gratia: vt quæ esset prędestinata & præcognita & prælecta à Deo, & dispensatore vniuersorum ante mundi constitutionem. Mansit autem deceterò in sanctis sanctorum, seu in templi penetralibus, ambrosiam nutrimentum per Angelum accipiens vsque ad secundam ætatem. Tunc autem Dei nutu & consilio sacerdotum, de ea datur sors, & sorte eligitur Ioseph iustus, & hanc sanctam virginem diuino consilio ex templo Dei ab eis accipit sacerdotibus, ad infescandum mali authorem serpentem: nè tanquàm virginem aggrederetur, puellam ab omni labe alienam, sed tanquàm ad desponsam ad eam accederet. Fuit ergò illa incorruptissima in domo fabri Ioseph seruata Domino omnium architecto, donèc, quod ante secula fuerat absconsum mysterium, in ea esset perfectum, & hominibus Deus ex ea effectus, esset similis.

διώκω

Angelus cibum affert S. Mariæ in templo degēti

Sed de his quidem dicere, est alterius operis & temporis conuenientis: nobis autem rursùs ad propositum redeat oratio, & laudibus celebretur hodiè dics deductionis. Abi ergò o Domina Dei mater, abi ad tuam hæreditatem, & vade in atria Domini exultans & lætans, alacrisque expectans in dies Sanctissimi spiritus in te aduentum, & potentiæ altissimi adumbrationem, & vnigeniti tui filij conceptionem, vt Gabriel tibi prædicet: & da ijs, qui tuum festum peragunt, tuum auxilium, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisque grauibus & omne genus calamitatibus, & à futuris iustis

Vide quā ta possit sanctissima Dei genitrix.

iustia minis tui filij. Eos autem collocavt mater Domini, in loco deliciarum, vbi est lux & pax & rerum experendarum summum donum: & fiant muta labia dolosa, quæ contra te iustam loquuntur iniquitatem in superbia & contemptione, & exterminetur in ciuitate tua imago eorum. Erubescant, & deficiant, & pereant, & cognoscant, quòd nomen est tibi Domina. Tu sola Dei genitria excelsissima super omnem terram.

Non autem, o Dei sponsa, fide benedicimus, desiderio honoramus, & metu adoramus, te semper extollentes, te laudantes, & te venerabiliter beatam pronunciantes. Est enim reuerà pater tuus beatus inter viros, & beata mater tua inter mulieres. Beata domus tua, & beati noti tui. Beati, qui te viderunt. Beati, qui tecum sunt versati: beati, qui tibi seruierunt. Beata loca tua. Beatum templum, in quo tu fuisti oblata. Beatus Zacharias, qui te vlnis suis est amplexus. Beatus Ioseph, qui te despondit. Beatus lectus tuus, & beatum sepulcrum tuum. Tu es enim honor honorantium, & præmium præmiorum, & altitudo altitudinum. Sed o mihi sola Domina, mea ex Deo consolatio: ardoris qui est in me ros diuinus: exiccati mihi cordis diuinitùs irrorans adspersio: tenebrosæ meæ animę lampas lucidissima. Dux meę dubitationis, vires imbecillitatis, nuditatis amictus, opes mendicitatis, immedicabilium vulnerum curatio, lachrymarum ablatio, requies gemituum, alleuatio dolorum, calamitatum transmutatio, vinculorum meorum solutio, spes meæ salutis, & bonorum omnium remuneratio, exaudi meas precationes, miserere meorum luctuum, & excipe meos fletus: miserere mei, flexa meis lachrymis. Te moueat mei misericordia, vt matrem benigni Dei: adspire & annue meæ supplicationi. Imple mei sitientis desiderium, & coniunge me meæ cognatę & conseruæ in terra mitium, in tabernaculis iustorum, in choro sanctorum: & dignare me tu, quæ es omnium defensio, & omnium lætitia, & vehemens gaudium, vt simul cum ea læter, te rogo.

Eccè quomodò inuocat Dei matrem in suum auxilium.

Rogo te præterea, vt in gaudio illo, quod reuerà verbis non potest exprimi, perpetuisque delicijs & insatiabilibus, & in regno eius, quod caret vespera, & nunquam terminatur, eos colloces, qui fide & desiderio hoc venerandum tuum festum peragunt. Certe Domina Dei parens, certè meum refugium, vita & defensio, arma & gloriatio, spes & robur meum: concede mihi, vt ego quoquè cum ea fruar inenarrabilibus, & quæ comprehendi non possunt, tuis bonis, in cęlesti & quæ dici non potest perseuerantia. Habes enim, sat scio, cum tua voluntate concurrentem potentiam, vt quæ sis mater altissimi: & propterea audeo. Ne ergò priuer mea expectatione, o Domina intemerata, quæ vniuersorum expectationem supra rationem peperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, verum Deum & Dominum & Regem vniuersę creatę naturæ: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principio carente, & sanctissimo & viuifico spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Georgij Archiepiscopi Nicomediæ oratio de exitu sanctissimæ Dominæ nostrę Dei parentis, quandò fuit oblata in templo. Habetur itidèm in Simeone Metaphraste.

Nouē. 21. Et hic habes festū diem Præsētationis virginis.

PVLCHRA nobis principia argumenti dicendi ostendit hic dies festus: parauit pulchras conscensionum semitas: fecit pulchra fundamenta ascensionum, nunc erigens ad se orationem. Quamobrem eam tollens sublimem, gratia euehit ad encomiorum altitudinem: & gradus mutans gradibus, laudem transfert à gloria in gloriam. Sed quoniam fieri non potest, vt ea simul cum rebus extollatur, è terreno profundo parùm enatans, exiliter erigitur ad argumenti altitudinem. Agè ergò nos quoquè cum ea laborantes, corporis onere deposito, mentis penna simul ad festum extollamur, & intra adyta progrodi festinantem castissimam virginem, prompto & alacri animo consequamur: & nos ab externo errore colligentes, orationis vestibula deinrèps conscendamus. Neque enim pratorum pulchritudo adeò facit, vt ij, qui extrà obeunt, ea cupiant ingredi, vt odoratus hortus encomiorum Virginis, ingressum reddit iucundum volentibus. Etenim est hoc pratum, & pratorum maximè odoriferum, & varium, & incorruptione coronans eos, qui decerpunt: non vernis comantium floribus, qui speciei habent delectationem, quæ facilè marcescit: sed emittens gratiæ bonum odorem, perfundit sensum, & mentem apud se longè suauissima demulcet auditione. Nam in illis quidem sensus quoquè capiens satietatem, non similiter delectatur ijs, qui apparent posteà. In his autem, eorum quidem, qui præcesserunt, manet odor: eorum autem, qui succedunt, accedit maius desiderium. Malum quidem spectaculum, vnà cum tempore marcescentem habet pulchritudinem: Hic autem decor perpetuam fert animæ delectationem: & quomodò qui vestibula regia forte sunt ingressi, & externis coniectant internam situram, quæ sensu non iudicarunt, mente coniectant excellentia: idem etiam ostenditur accidere in vestibulis encomiorum. Atque in omnibus quidem, vt arbitror: non minimum autem in his quoquè, vt arbitror. Nam in altitudinem quidem clara sunt procemia: præclarus verò argumenti ornatus ex his apparet, intrinsecùs plurima habens incrementa, gloria & pulchritudine insignia. Est ergò nobis propositum, ad ingressum parùm attollere oculos, & qui latet, quoàd eius fieri potest, intueri decorem, etiamsi fieri non potest, vt contemplemur vniuersam eius elegantiam. Agè verò oratione procedamus interiùs, ductricem habentes ipsam Reginam.

Sed video nunc hanc concinnem luce infinita coruscare, & mente illuminor, & mihi venit in mentem exilire, & ea, quę nunc peraguntur, magna esse visione apprehendo, & Angelos simul choreas agentes mente cogito, & omnia noua, & aliena, & digna pulchro cæli ornatu. Hinc mihi videtur eius, quę laudatur, gratia in medium procedere, & vniuersum cœtum implere lætitia, affatim dona tribuens. Quamobrèm spem eorum attendentes, omnes simul ingrediamur, vnusquisque reddens id, quod debetur. Qui dicit, sermonem: qui prudenter audit, auditionem:

nem: qui ministrat, adimpletionem: & omnia, quotum debiti exolutio ad ingressum adhortatur. Prætercedant ergò sermones, quæ deinceps sequuntur, ad se congregantes. Atque iam quidem ij, qui virginem pepererant, ad templi eam fores adducebant, Angelis eam circumcirca stipantibus, & supermundanis Virtutibus omnibus simul collætantibus. Nam etsi ignorabant arcanum modum mysterii, vt serui tamen, iussu Domini, sectiebant eius processui. Et primùm quidem considerabant, videntes (vt qui sint naturæ intelligentes) eam esse preciosum vas virtutum, & ferre signa incorruptæ puritatis, & habere corpus procul remotum à vitiorum colluuie. Deindè autem iussi parentes, munus implebant. Tunc lampades luminis ingressum lætificabant, & omnia quæ templo continebantur, conuertebantur ad lætitiam, ipsis, vt puto, inanimatis simul cum Angelis lætantibus. Quamobrem mihi quoque licet cum eis choros ducere: & tanquam tunc præsenti, venit in mentem, in vocem erumpere; quæ dicitur aptè & conuenienter.

Introducitur S. Mariam templum Angelis exultantibus.

Dilata atria ad excipiendam latiorem, quæ sub adspectum cadere & non cadere conspecta est, creatam naturam: in qua comprehensus, qui comprehendi non potest, vitii latitudinem redegit in angustissimû. Accende lampadem luminis, & ingressum lætifica. Facem tanquam signum aliquod tolle sublimem, & ad te dirige orbem terræ, vt lucidam intueatur nebulam, & radiorum eius fiat particeps, vt ex ea videat scatentem fontem luminis. Pande portas tuas, & introduc portam, quæ percipitur intelligentia: per quam cùm solùm transisset Dei verbum, obsignatam conseruauit, sicut nouit. Nam etsi accepit portæ appellationem, virgo tamen vsum conseruauit: & impleuit quidem rei ministerium: incorruptionis tamen non soluit signacula. Sustine velum, vt intra id ingrediatur Verbi velum animatum, quod in se celauit diuinitatem, & eius igne non fuit combusta essentia materialis. Accipe quod fuit in spiritu inauratum candelabrû, lucerna cuius fines illuminat, per quam accenderunt septem dona spiritus, & mundum terrenum illuminarunt. Accipe mensam, quæ portat vitam, in qua vitæ nostræ panis propositus, ambrosia pauit eos, qui illius fuerunt participes: ex qua crateres sapientiæ impertur batum & purissimum effundunt poculum cognitionis. Orna sancta sanctorum, & sanctissimum excipe tabernaculum, quod est capax essentiæ immaterialis: quod nostrum, quod ceciderat, excitauit tabernaculum: quod parentis nostri Dauid tabernaculum, quod fuerat ablatum, rursùs erexit: per quod membra, quæ fuerant dissoluta nostra transgressione, fuerunt redacta ad suam integritatem. Accipe aureum thuribulum, in quo Verbum, quod carnē assumpsit, bono odore impleuit orbem terræ: in quo combusta fuerunt crimina inobedientiæ: per quod liberatur aer à molestia inquinamentorum, per quod bonus odor spiritus spirauit in homines.

Encomia sanctissimæ Virginis.

Psal. 2. *Ezec. 44.*

Introduc arcam sanctificationis, quæ intùs accepit eum, qui dedit legem, quæ portauit mannam cælestē, quæ à diluuio peccati seruauit nostram naturam, & per partum liberauit orbem terræ ab interitu. Noui testamenti thesaurum. Vrnam inclytam ac gloriosam. Tabulas à Deo impressas characteribus, in quibus inscriptum Dei verbum supra rationem, legalis literæ difficultatem traduxit ad leuitatem spiritus. Cape virgam sacerdotalem, quæ absque irrigatione produxit florem qui non marcescit, nempe Dominum. Sanctam terram & desiderabilem, ex qua orta est veritas & iustitia: in qua operculo tecti pedes prohibentur pro-

Num. 17.

gredi: ratiocinatio, inquam, quæ dubitatione operitur & incredulitate. Vmbrosum montem, in quo Verbo placuit habitare: in quo cùm recubuisset natura, declinauit peccati exustionem: ex quo sine manibus deuolutus lapis angularis, inimici contriuit imaginem, & redegit in puluerem. Accipe oleam frugiferam, per quam scaturiit oleum exhilarans, & pinguefecit creaturam. Thronum gloriosum, regium vehiculum, quo vectum Verbum cum carne aduenit. Sanctam Sion, quam elegit Opifex, quam verbo prouidentiæ parauit ante secula, in qua in carne est genitus, ex qua progressus, vires contriuit impiorum. Apprehende lectum Solomonis, quem in orbem circumsistunt sexaginta potentes: nempe diuinitùs inspiratæ scripturæ veræ prophetiæ, quæ per ea, quæ significarunt, suo testimonio comprobant, Deum esse ex ea pariendum: in quo verbum cùm cecidisset, cum carne exurrexit, & inimici tyrannicam validè afflixit potentiam. Eam forceps expressit propheticus, qui carbonem ferebat, & labra expurgabat. Quæ Seraphicè custodiebatur, & per spiritum sanctum prædicabatur. Eam indicauit liber obsignatus, quem nullus legit sciens literarum, præter eum, qui obsignauit & seruauit supra rationem. Eam charta significauit purissima, in qua Verbum sine scriptis impressum, scidit fraudis chirographum.

Dan. 2. *Cant. 3.* *Esa. 6.* *Esa. 29.*

Hæc est, quæ à dexteris Dei adsistit Regina, quę propè est pulchritudine & splendore: quæ est speciosa natura, & nullam suscipit maculam libero suo arbitrio. Quę ascendit ex Libano virginitatis, & mundum per fundit vnguento: ex qua dulcedo diffluens, veterem amarorem ligni dulcem reddidit: cuius supra mel labra extiterunt dulcia, & è lingua eius tanquam è fonte manauit lętitia. Cuius vestes vnguento delibutæ, bonum odorem emiserunt supra omnia terræ aromata. Hanc introduc tanquàm sponsam, cuius pulchritudo est incomparabilis, & gloria ineffabilis: cuius lux oculorum, solis superauit radios. Hortum conclusum, quem peccati cogitationes non possunt intrare: in quo diuina planta, quæ citra agricolæ culturam germinauit, ligni maledictum, quod priùs in vita mirandum in modum crescebat, exiccauit radicitùs, & eius loco effecit, vt floreret benedictio. Fontem reueri signatum, ex quo manant fluenta purissima, & irrigant orbem terræ. In quo limi, qui conturbabat, non sunt deprehensæ reliquiæ; ex quo procedens fluuius gratiarum, circuit vniuersam, quæ est sub sole, regionem. Suscipe, quę per aerem ingreditur, nobem: in qua sedens, qui ingreditur super nubes cælestes, destruxit simulacra, quæ colebantur ab Aegyptiis. Introduc Dei ciuitatem animatam, quæ eius impulsu lætatur in æternum. Sanctificatum tabernaculum; domum gloriosam, templum quod non potest dissolui. Cuius tu fuisti & figura & signum, expectans vt ea fieret manifesta: eam tu iam tenes: eam introduc, & cede tanquàm potentiori.

Cant. 4. *Ibidem.* *Ibidem.* *Esa. 19.*

Hucusquè siste signa: fac vt cessent confucta ęnigmata. Quousquè vmbram attēdis? Quousquè in litera gloriaris? Ecce gratię radij illoxerunt: Ecce figura literæ in spiritum sunt transmutata. Ea defessum figuris inseruientes: eccè accedit, qui noua facit. Transi ergò à lege, quæ consenuit, ad verbi gratiam, quæ est noua. Cur in somniis perseueras, cùm eam accipias, quæ euenit cōciliat? Cur sacrificiorū sanguine adspergeris, & eorū nidore suffumigaris, cùm q iussit, ea nō admittat? Sacrificiū enim, ait verbū Patri, & oblationem noluisti: corpus aūt perfecisti mihi. Venit, q proprio suo sanguine ea facit cessare: & naturam non à carnis inquinamentis, sed à peccato repurgat. In foribus redemptio: in

Esa. 43. *Psal. 39.*

portis tuis est prædicatio. Hanc ad te præmisit, quę præcedit mysterium. Ipsa eorum, quæ tibi sunt verbis significata, in se affert euenta. Esaias significauit, dicens: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium; & vocabunt nomen eius Emmanuel. Hanc Ezechiel nominauit DEI portam. Hanc Dauid arcam sanctificationis. Hanc Mosi priùs descripsit rubus, qui ardebat in monte, & non comburebatur.

Esa. 7. *Ezec. 44.* *Psal. 131.* *Exod. 3.*

Hanc cum gaudio excipe: prompto & alacri animo accurre: adora eam, vt quæ sit superior omni re creata, tam quæ sub adspectum cadit, quàm quæ non cadit: amplectere purissimum habitaculum: immaculatum introduc tabernaculum, & cæde inquinatum educ cœtum Iudæorum. In eos valdè clamant responsa Prophetarum: apertè vociferatur sanguis. Cur tabo & sanie inquinamentorum ipsorum polluetis? Cur iniquitatibus eorum macularis? Cur eorum profanam tegis arrogantiam, & iram creatoris accendis vehementius? Siste hucusquè iram vltoris: nè vlteriùs accendas eius, qui te finxit, furorem. Etenim quo maior congregatur multitudo peccatorum, eo maior existit vltionum redditio: immò verò ijs, quæ admissa sunt, grauior: quandoquidem fert ad immortale supplicium. Hæc tibi iubet, vt cesses. Hæc venit, vt te excipiat. Hæc te maiorem accepit gloriam: etenim rerum finis ei obtigit. Quorum enim figuras ostendebas, eorum ipsa ostendit euentum. Quantùm vmbra est minor corpore, & ænigma veritate, & sermo re, & imago causa, tu ab eius splendore tantùm differs. Nam tu quidem ab vna propria gente cultum accipis: ipsa autem ab omni creata natura insigniter honoratur. Et tu quidem quæ Dei habes, quæ intermittitur, adumbrationem, non multò pòst, ea dimissa, dissolueris: Hæc autem, quæ essentiali habitatione verbi eam accepit, permanet in æternum minimè dissoluenda, nunquàm nudata hac gloria. Hinc ergò excede, cedens melioribus: Neque enim vt illic maneas, tibi erit reliquum, etiamsi velis, cùm sint tibi causæ ministræ aduentùs.

Eccè Virgo sanctissima ab omni creatura insigniter honoratur.

Hęc à me ad templum dicta sunt satis conuenienter, vt qui hæc persuasum habeam ea iis, quæ nunc cernuntur: quæ quidem existimo admittere eos, qui audiunt, citra examinationem, examinationis loco res ipsa probantes. Postquàm autem fuit introductum eius spatium, quod est vel cęlis ipsis latius, signum eorum dissolutionis, quæ in templo fieri consueuerunt, eam statim viderunt: gloriam quidem sua sponte ad eam currere: se autem ea indiès priuari, animaduerterunt. Tunc verò qui munus sacerdotale obibat Zacharias, dono prophetico inspiratus, Virginis quidem aduentu est lætatus: cõsiderabat autem eius quoque animæ immensam pulchritudinem, quæ latebat in muliebri habitu: animaduertebat verò intemeratam ferre noua & aliena naturæ signa, etiamsi ea erat, vt vnusquisque prædita. Nam erant quidem mores ei incomparabiles: & erat eius vitę agendę ratio composita virtutibus. Quamobrèm in dies procedente ętate, crescebant in ea dona spiritus, & versabatur cum Angelis: nec erat diuinarum expers apparitionũ. Cum ea, vt solebat, versante in adytis vidit Zacharias quendam sermocinantem, qui erat inusitata specie, & ei prębentem alimentum: erat autem, qui apparebat, Angelus. Quamobrèm mente a se discedebat, & hęc apud se cogitabat:

Spatium. χωρίον. significat autem spatium & sé tamdiu.

Angelus affert alimentũ S. Mariæ.

Quid hoc est quod videtur? Nouum planè, & ab ea, quæ hic est, alienum consuetudine. est angelicus qui cernitur habitus, & alloquitur adolescentulam. Forma incorporeus affert nutrimentum, tanquàm corporibus conueniens: & essentia materię expers, tradit mulieri canistrum, qui videtur materialis. Angelorũ huc aduentus solent esse ad solos sacerdotes, vt vel dehortentur ab ijs, quę sunt agenda. Neque verò sępè apparent. Ad mulierem autem omninò insolitus est eius, qui nunc cernitur, aduentus: idque cùm ea sit tenera ętate & iuuenis. Atque si ea quidem esset ex ijs, quę sunt coniunctę matrimonio: & morbo sterilitatis à liberorum exclusa esset procreatione: & precibus contendisset, vt sibi daretur proles, & in hoc immorata esset eius oratio, eius quod cernitur, coniici posset dissolutio. Id autem Annę semel accidit: nostris verò temporibus non semper ostenditur. Nunc autem ab eis quidem liber est aduentus virginis: est verò assiduus eius, qui apparet, aduentus. Propterea maior mihi concurrit admiratio & metus: occultę autem insident dubitationes, quidnam hoc fuerit, quid significaturus venerit Angelus: quodnam sit, quod affertur, nutrimentum: ex quonam penario sit hoc exprompium: quisnam sit, qui hoc parauit: quęnam manus hunc panem fecit. Angelorum non est parare, quod conueniat corporis necessitatibus. Nam etsi plurimi per eos sunt nutriti, apti tamen nutrimentum prępararunt, & per corpus incorporei conseruis inseruierunt. Nam qui Danieli inseruiit Angelus, poterat eius, qui iubebat, virtute, non per alium, sed per se, quod iubebatur, implere. Sed Abbacum accepit inter medium, ne mores alieni, & spectaculum nimis magnum, & ab Angelis paratum quod non consuetu alimentum, terreret eum, qui alebatur. Porrò autem coruus quoquè, qui inseruiebat Elię, non per se didicit locum, sed per Angelum. Quam autem afferebat prędam, non aliundè, vt arbitror, afferebat, quàm ex diuitibus penarijs: non quòd non posset is, qui iubebat, ex tempore effectum prębere nutrimentum. Quomodò enim, cuius verbo producta sunt omnia? sed vsui conueniens pręberet ministerium. Et illic quidẽ sic fuit dispensatum: hic autem nullo intermedio accedit Angelus ad Virginem, resq; est arcana, & quam non potest assequi ratio. Adolescentula talia dona est assecuta, vt incorporei cedant eius ministerio.

Dan. 14. *3. Reg. 17*

Quàm sunt hęc dona insignia? Quidnam fecit Virgo, quo hæc mereretur? Quòd puritate quidem superauit omnes, quæ anteà fuerunt generationes, scio, vt cui sit hoc mihi rebus ipsis persuasum, vt qui mores apertum acceperim indicium, & postremò rẽ ipsam. Sed vt tanta bona consequatur, quænam fuerit causa? Fortassè censetur virgo beneficiorum magnorum cõciliatrix, per quæ Deum ad se attrahit. Num responsa Prophetarum in ea implebũtur? Num eorum, quę sperantur, finis in ea eueniet? Num qui est venturus ad generis correctionem, ex ea nostram accipiet naturam? Etenim hoc fuit priùs prędicatum mysterium, & verbum quærit eam, quæ sit ei inseruitura. Num non alia fuit priùs electa ad eius ministerium, præter eam quę cernitur, adolescentulam? Immensam enim, quæ in ea latet, mente cogito castitatis pulchritudinem, & eius, quæ est in occulto, in apertum prolationem; in eam ostendit Dei beneuolentia. Quàm beata est domus Israel, ex qua tale germen pullulauit? Quàm beata est radix Iesse, ex qua vegeta hæc virgo orta est, quæ mundo salutis florem est productura? Quàm est gloriosa memoria eorum qui genuerunt, & vltra omnem beatitudinem? Quàm sum ergò glorificatus, qui fruor talibus spectaculis & donis: & talẽ virginẽ orno in spõsam? Agam tibi in ęternũ gratias, ò templum Domini, ꝙ propter tuum ministerium nõ excidi ab ijs, quę ab omnibus iustis desiderantur. Ego sum hodiè magnificatus super oẽs sacerdotes. Hodiè sum glorificatus super oẽs Prophetas. Ea.n. in q̃bus illi in vmbris initiati

fuere

fuere mysteriis, eorum ego esse vera video principia. Verisimile est enim, hæc cogitasse Zachariam, vt qui aliena & naturam superantia consideraret, quæ virginitatis sunt admirabilia. Ità enim fuerunt reuerà.

In tenerrima ætate quàm perfecta fuerit virtus in S. Maria.

O proœmia miranda. O signa insignia. O augmentum corporis, accipiens summum gratiæ incrementũ. O puram illam & clarissimam animam, quæ in florenti corpore ostendit dotes, quæ naturam superant: quæ eius imperfectione non fuit prohibita à virtutum perfectione: cuius cum Deo coniunctio, iuuenili ętate non fuit retardata. Quis vidit, quis audiuit talem ascensum corporis, quod in sanctis habitat, & stipatur ab Angelis, & alimentum accipit ambrosiam? Nam animæ quidem incorporei communione, etiamsi ad summam peruenerint impatibilitatem, vix fini potuerint angelico nutrimento, etiamsi cibum Angelorum rationem, quæ falli & errare non potest, scriptura tacitè significet. Hîc autem manus corporeæ admirabile, quod conspectum fuit, alimentum accipiunt, & per ipsum immaculata anima impletur donis. O summam puritatem. O ascensum ætatis, quales scalas honestatis statuit ad cęlestium altitudinem, per quas verbum descensu nouo ad nos descendit: per quas, quod inferius erat situm, terrenum naturę tabernaculum ascendit ad cælos?

Tu autem, ò homo, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiens Virginis, noli de eo dubitare. Noli examinare ratione ea, quæ capere non potest cogitatio. Nè subiice comparationi ea, quæ sunt incomparabilia. Vides inauditam naturæ * inuocationem, & de his dubitas? Vides ipsum Dei Verbum modo ineffabili habitasse in eius vtero: & contendes, fuerit ne alimentum materiale, an expers materiæ? Vides paterno consilio spiritus in ea adumbrationem, & de ministerio Angelorum dubitas? Nihil est dubiũ ex ijs quę sunt castissimę Virginis: ex eius magnalibus nihil est, quod non sit conueniens. Omnia a veritate ipsa sunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus ascensionibus. Oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis saturari. Oportebat non in sanctis sanctorum tabernaculi, sed in ipso cęlo cęli in prima ætate educari eã, quæ his conspecta est latior, & puritate antecelluit. Oportebat non vnum solum et seruire Angelum, sed deciès mille millia eam stipare. Etenim quem illi minimè possunt videre, ipsa mirandum in modum in vtero continuit. Eum qui lucem induit tanquàm vestem, in suo sinu comprænendit. Eum qui pugillo continet vniuersa, virum factum in vlnis continuit. Quis hæc cogitans, non de sua natura magna appræhenderit? Quis non propter hęc mente erectus fuerit ad altitudinem, & se existimarit omnibus esse superiorem? Quis non propter hæc magnos sumpserit spiritus, & supra suam assurrexerit humilitatem? Res est enim ingentis magnitudinis, & quæ omnem superat magnificentiam. Considera enim ad quãtam altitudinem res nostrę sunt euectæ, quæ humilitati proportione respondentem acceperunt ascensionem. Cecideramus transgressione: effecti fueramus indigni prouidentia eius, qui nos formauerat, nihil inueniẽtes, quo possemus errorem excusare. Corruerat ergò natura: opus habebat eo, qui esset erecturus. Eum est assecuta non per alium, sed per eumipsum, qui est fabricatus. Erectio autem fuit noua & admirabilis: non iussu, quomodò olim in creatione, sed dispensatione conuenienter suæ benignitati. Non erigendi munus tradidit Angelis, sed sui submittendi sibiipsi commisit partes. Neque verò solum erexit, sed etiam assumpsit: & quod fuerat assumptum, in sede paterna collocauit.

*for. * immutationẽ.*

S. Maria agna immaculata.

Præstantia eius.

Psal. 103

Natura humana exaltatio.

Quid ad hanc magnam & ineffabilem cogitabo benignitatem? Quibus verbis infinitam laudabo submissionem? Quibus laudibus celebrabo Virginem, per quam hæc acta sunt, per quam lapsus facta est reparatio? Quis honor exhiberi poterit puritati eius ex ęquo respondens, cuius amore captus Opifex, ex ea suum construxit tabernaculum, in quo minimè recusauit habitare, in quo paterna voluntas est impleta? Quænam gloria ei poterit tribui pro meritis, cuius superiorem gloriam prçter se ostendet creator? O donũ, quod nullo potest honore, vt par est, affici. O pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinum. O Dei genitrix, pulchrorum omnium summum ornamẽtum. Tu casum veteris nostræ nobilitatis erexisti partu tuo, qui est supra rationem. Tu primæ imaginis obscuratam speciem restituisti in suam pulchritudinem. Tu primę parentis dolores in pariendo susceptos, tuo partu in gaudium conuertisti. Per te paradisum purè sumus consecuti. Per te generis colonia ad propriam rediit mãsionem. Per te recessit rhomphea versatilis. Per te, quæ erant clausæ, deliciarũ portę fuerunt apertę. Per te spes Prophetarum ad effectũ sunt deductę. In te finem acceperũt, quæ ab eis dicta sunt. Per te nostræ resurrectionis certa signa tenemus. Per te nos regnum cęlorum speramus esse assecuturos. Te nostræ salutis habemus adiutorem. Te nostri auxilii habem' defensorem. Te proponimus, cuius ore nostra dicatur excusatio. Te nostrę fiduciæ circumferimus gloriationem. Te Christianorum multitudo murum habemus firmissimum. Te fideles reges arma habent valida. Per te bellorum frangunt audaces impetus. Per te consequuntur trophęa victorię. Tu ò Dei genitrix, nè despicias preces eorum, qui semper petunt. Prębe manũ laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempestatibus: seda bellorum fluctus: fac in auras euanescant spiritus eorum, qui incessunt iniuriis. Da petitioni conuenientem (potes enim) euentum. Habes vt mater in filium, quæ recusari non potest, fiduciam. Habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile. Nè immẽsam tuã clemẽtiam superet multitudo peccatorum. Nè absurda facta retardent tuam, quę verbis exprimi non potest, misericordiam. Nam quęcunque fuerit multitudo eorum, quę ignorantur, ea facilem accipit solutionem, si tu solùm volueris. Nihil tuę resistit potentię: nihil repugnat tuis viribus: omnia cedunt tuo iussui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuę potestati seruiũt. Te omnibus suis operibus reddidit excelsiorem, qui est ex te natus: & per ea, quę in te facit admirabiliter & pręter opinionem, ità esse confirmauit. Ea potes consequi citra laborem. De ijs absq; vllo intercessore compella creatorem. Delectatur petitione: gaudet se rogari: non resistit, quo minùs impleãtur. Tuam enim gloriam, existimat esse propriam: & tanquàm filius ea exultans, quasi exoluens debitum, implet petitiones.

Vide quãtus honor habendus sit S. Mariæ.

Vide sancta Dei genitricis præconia, & admirabilẽ eius potentiã.

Itaque ego quoquè, ò Domina, fretus tua, quę exprimi non potest, potẽtia & benignitate, ex egenis labris fructum tibi obtuli, indignum quidem qui offeratur, optimam autem indicat meam volontatẽ. Neq; enim meę solùm vires non assequuntur, quod desiderant: sed magnorum etiam virorum expectationibus idipsum accidit, vt id non assequantur. Accipe ergò nõ attendens opera, sed admittens promptum animi studium. Accipies autem, sat scio, vt quæ sis amans bonorum, reddens precium pro peccatis, & regno cęlorũ dignans, propitiumq; reddens patrem, filium & spiritum sanctum, vnam diuinitatem & regnum, ineffabilem potentiam & Dominationem: Quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. COLVMBANI ABBATIS, ab eius æquali Iona abbate, quem quidam vocat discipulorum eius discipulũ, conscripta: cuius tamen stylum in gratiã Lectoris, nonnihil expolire conatus est Fr. Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS, NIHIL Mutata phrasi.

DOminis eximijs, & sacri culminis regimine decoratis, religionisque copia fultis Vualdeberto & Boleno patribus, Ionas peccator. Memini me ante hoc fermè triennium, fratrum conniuentia flagitãte, vel beati Bertulphi Abbatis imperio iubente, cùm apud eos Apenniuis rutibus vagans, in * Bobiensi cœnobio morarer, fuisse pollicitum, vt almi patris Columbani meo studerem stylo texere gesta: præsertim cùm ij, qui eo fuerunt in tempore, & penès ipsum patrata viderunt, quamplurimi penès nos superstites sint, qui nobis non audita, sed visa, narrent: vel quæ etiam nos per venerabiles viros Attalam & * Eustachium didicimus, quorum primus Bobiensis, secundus Luxouiensis cœnobij, quo vos præsules existitis, eius successores fuerunt: qui magistri instituta suis plebibus seruanda tradiderunt: quorum vitam vtcunquè quiuimus, in postmodùm deprompsimus, seu plerorumque, quos cluentia memorabiles reddit. Sed qui supradictorum fratrum agapis, vel patris prædicti præceptum coniiciens rebar liquidò meatu exuberari, multùm me ego ad hoc opus imparem reperio. Si enim me in hoc opere nequaquàm indignum iudicassem, olim iam ad ea texenda temerario quanuis conatu aggressus fuissem: quanquàm me & per triennium Oceani per ora vehit, & scabrea lintris abacta, scalteus molles sectando vias, madefacit sępè & lenta palus Elnonis plantas, ob venerabilis Amandi pontificis ferendum suffragium: qui his constitutus in locis, veteres Sicambrorum errores Euangelico mucrone coercet. Erit tamen commissi operis, venerandi Patres, vestri arbitrii cultus, vt, si aliqua minùs ritè prompta, decore facunditatis caruerint, vestris phaleramentis decorentur, vt legentibus apta fiant: nè dum mea imperitia in eloquio exhorret, cùm facta dictis non exæquantur, sanctorum virtutes fastidiosè ferendo non imitentur: & cùm ad partum opus ouantes manum tetenderint, mox sentium asperitate cruẽtam nitantur subtrahere. Quibus dicendum est, nantes solere rheumate gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cùm alia defuerint subsidia, festino conamine sentes appræhendere: & diuitum fauces, cùm aliæ dapes redundent, sæpè agrestia desiderare: & plerosque musicorum omnium, organi scilicet, psalterii, citharæ melis aures oppletas, mollis sæpè auenæ modulamini auditum accommodare. Et si me quempiam laudare repererint, qui adhuc superis iunctus sit, non me adulatorem putent, sed rei benè gestæ dissertorem: nec fauere cuiquam panegyrico carmine, sed digna memoriæ commendare: nec ideò, si superest, tumescat, si à me sibi largita conditoris dona narrata videat, nè elationis stimulo syncerę mentis soliditatẽ corrumpat.

Nulli quippè dubium est, quòd fauor adulatorum polluat mentes decore plenas virtutum, sicut ad Israel per Esaiam Dominus loquitur: Populе meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiũt, & viam gressuum tuorum dissipant. Sapientem etenim, vt vulgò dicitur, falsa laus increpat, verax ad meliora tendere prouocat. Adornet ergò eos in eo, quod benè gesserint, fama laudabilis: increpet, nè maeniles amittendo feruorem, tepor vituperabilis. Cluant alii, si dignum imitatione quid gesserint, nec sibi in postmodum perniciosæ elationis damna attrahant ex commemoratione patratę virtutis. Inseruerim ergò illa, quæ veris assertionibus experti sumus fuisse patrata, vel prætermitti negligentiæ deputauimus. Multaque prætermissa sunt, quæ ex toto nequaquàm meminimus, & pro parte aliqd scribere, nullatenùs ratum duximus.

Ebobiẽsi

Eustasiũ

Quære has To. 2. 10. & 29. Martij.

Locus depranatus.

Esa. 5.

Quæ sunt ergò posita, duobus libellis intèrscidi, vt vno volumine legentibus fastidium amputarem. Primus B. Columbæ gesta perstringit: secundus, discipulorum eius Attalæ, Eustachii, vel cæterorum, quos memini, vitam edisserit. Ea ergò vestro libramine pensanda censemus, vt à vobis sagaci examinatione probata, à cæteris ambiguitatem pellant. Nam si quædam aliquis non ritè distincta, ac deindustriâ corrupta repererit, reiicienda iudicabit, prætertim si doctorum facundia fultus, affatim scientia oppletus abundet. Nouerit tamen nos nõ ad hoc vestigia tendere, vt nos putemus doctorum gressibus coæquari. Illi rore eloquẽtiæ madentes, virides campos flore pinxerunt: nobis vix arida tellus arbusta gignere nouit. Illi dites balsami lachryma ex Engaddi, floreq; aromatũ ex Arabia: nobis ex Hybernia vix butyrum pinguescit. Illi piper nardumq; sumunt ex India: nobis pinifera iuga Apennina, iuga, quæ zephyriis rigescunt frigore flabris, vix tandèm saliunculam præbent. Illi precinsi lapidis varietate gloriantur: nobis temerarium videtur Galliæ succino gloriari. Illi poma palmarum magnoperè in peregrina dirigunt: nobis, Ausonium iuxta Poetã, sunt molles castaneæ & mitia poma. Valete almi patres, viri vigoris atq; roboris, Deo dicati ęterno.

Columbanus, dicitur etiam Columba.

VITAE HISTORIA.

Caput 1. quod tamen non nisi ad lectorem Præfatiuncula est.

EXimio virtutum fulgore micantem atque rutilantem sanctorum præsulum & monachorum vitã, illustres atque eruditi patres multa solertia conscripsère, vt pręclara priscorum exẽpla suauiter posteris redolerent. Egit hoc à seculis rerum sator ęternus, vt famulorum suorum famam efficeret sempiternam, & vt eorum res gestę illis, qui posteà futuri essent, exemplo forent, atq; illorum meritis ventura soboles vel eorum facta imitando, vel memoriæ commendando gloriaretur. Ità B. Athanasius Antonii, Hieronymus Pauli & Hilarionis, aliorumq;, quos cultus bonæ vitæ effecerat laudabiles: Seuerus quoquè & Posthumianus atq; Gallus Martini memoriam nobis egregiè commendarunt: pleriq; etiam aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta celebres reddiderunt: vt sunt columnæ Ecclesiarum Hilarius, Ambrosius, Augustinus: qui inter tot seculi turbines & fluctuantem mundum Ecclesiæ statum sustentarunt: nè aduersis dæmonum flatibus & hęreticorum importunis procellis vera fides cõtaminaretur. Quorum nos exempla temerario sanè cõatu secuti sumus, qui nec meritorum ornamentis, nec facundiæ copiis suffulti, nec exercitatæ scientiæ fonte potati, eximii patris Colũbani, q nostris floruit tẽporibus, historiã texere aggredimur. Sed tñ erit dictorũ nostrorũ arbiter ille, q est virtutũ largitor immẽsus: q ei & gratię suę munera, & vitę perẽnis donauit immarcescibilẽ coronã.

Nouẽb. 21.

Vita Sanctorũ cur à sanctis Patribus cõscripta.

De

De visione, eius matri vterum gestanti oblata. Cap. 2.

Hoc loco M.S. Codices magnas habent obscuritates de solis motu &c. quæ omisimus propter mendas.

COlumbanus igitur, qui etiam Columba vocatur, in Hybernia ortus est, insula in extremo sita Oceano, spectante Titanis occasum, dum vertitur orbis, & lux Occiduas ponti descendit in vmbras. Insulæ huius situs, vt ferunt, amœnus est, & immunis ab armis & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gens incolit: gens quanquàm cæterarum gentium legibus carens, at tamen Christianę religionis dogmate florens, ità vt omnium vicinarum gentium fidem excellat. In ea natus est Columbanus inter ipsa fidei illic nascentis primordia, vt fides, quam partim infœcundam gës illa habebat, eius & sociorum illius exhortationibus culturaq; vberi fęcundaretur. Sed priùs, quàm vitæ huius lucem caperet, quid acciderit, non est silentio premendum.

Visio matris S. Columbani.

Cùm enim eius genitrix concepto fętu grauida iam esset, nocte intempesta sopore depressa, vidit è sinu suo rutilantem solem, nimioq; fulgore micantem, procedere, & mundo ingens lumen præbere. Expergefacta deindè, cælo iam albescente, accuratè apud se pensitare cępit, & sagaci trutinare animo, ecquid tanta sibi visio velit: à vicinis quoquè, quos doctrina solertes reddiderat, petijt, vt eius vim & significationem rimarentur. Audiuit tandèm à peritis, se egregiæ indolis puerum suo vtero continere, qui & suæ & proximorum saluti, præclarè consulturus sit. Postquàm ergò mater eum edidit, tanta cura seruauit, vt illis etiam, quorum habebat mores cognitos & exploratos, vix eum credere aut committere vellet, donèc pubescens, Christo duce, sine quo nihil boni agitur, bonis excolendis operibus animum applicaret. Nec immeritò è suo sinu solem fulgentem prodire cõspexit. In Ecclesiæ enim, quæ mater est vniuersorum, membris tanquàm sol splenduit, dicente Domino: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Et Debora olim docta à spiritusancto: Qui autem, inquit, diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ità rutilent. Vt enim axis æthereus stellarum distinctione & celebri lucis frequentia speciosior est: vtque lux diei, solis aucta splendore, mundo amęnior resulget: ità corpus Ecclesiæ, conditoris ditatum opibus, sanctorum augmentatum numero, scientiæ luce & religione nitescit: vt ex doctorum frequentia, posterorũ lucra succrescant. Et sicut sol & luna, astraque omnia noctem atque diem suo splendore nobilitant, ità sanctorum merita sacerdotum, Ecclesiam confirmant.

Mat. 13.
Iudic. 5.

De eius sagacitate & industria, recessu è patria, & in cuius disciplinam se tradiderit. Cap. 3.

Dat operã literis.

EXactis infantiæ annis, cùm in pueritiæ ætate pubesceret, liberalium literarum studijs & Grammaticorum literis capaci ingenio operam nauare cępit: in eaq; per omne pueritię & adolescentię tempus perseuerans, vsq; in virilem ætatem eam magna animi contentione prosecutus est. Sed cùm eum formæ elegantia, corporis candor & nobilis pubertas omnibus gratum redderet, cœpit antiquus hostis in eum lethifera sua intorquere tela: vt quem tãto cernebat pollere ingenio, suis, si posset, nexibus implicaret.

Diabolus insidiatur eius pudicitiæ.

Aggreditur igitur lasciuas puellas, eius amore illas inflammat, maximè quas formæ corporis persunctorius decor horrendo desiderio in miserorum animos insinuare & inmergere solet. Sed cùm egregius miles tot vndique telis appeti & vrgeri se conspiceret, micantemque veluti hostis sicam in se vibrari cerneret, humanæ fragilitatis nõ ignarus, quàm citò labendo mergatur: sciens etiam, quemadmodùm Linius ait, nihil esse tam sanctum religione, tamque custodia clausum, quò penetrare libido nequeat: Euangelicum clypeũ læua tenens, ensemque ancipitem dextera ferens, contra immanes hostium cuneos ad pugnam se accingit, nè frustrato labore, quem non mediocri ingenio in Grammatica, Rhetorica, Geometria, & ipsis quoquè scripturis diuinis consumpserat, seculi illecebris occuparetur. Accessit autem ad hanc rem etiam alius quidam stimulus, vrgens eum. Cùm enim hæc animo secum volueret, ad cuiusdam religiosæ ac Deo dicatæ fęminæ cellulam venit. Cumque eam priùs submissa voce salutasset, posteà iuuenili quodam feruore eam acrioribus verbis castigare cępit. Videns illa gliscentem in adolescente animi vigorem: Ego, ait, vtcunq; potui, ad bellum processi. En quindecim voluuntur anni, ex quo & domo carui, & hunc peregrinationis locum expetiui, nec vnquàm deincèps, Christo adiuuante, manu stiuam tenens, retrò respexi. Et nisi fragilis sexus obstitisset, mari transmisso, longioris peregrinationis locum petijssem. Tu verò adolescentiæ flammis etiamnùm æstuans, natale solum incolis, & ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahente, aurem accommodas, atque fęmineum visitare sexum tutò te posse arbitraris? Non reminisceris suasu Euæ Adam prolapsum, Samsonem à Dalila seductum, Dauid à pristina iustitia, captum Bethsabee pulchritudine, excidisse, sapientissimum Salomonem mulierum amore deceptum? Perge igitur, ò iuuenis, perge, euade ruinam, qua comperis multos corruisse: declina viam, quæ ducit ad portas inferorum. His dictis stimulatus adolescens, & vltrà, quàm adolescentem crederes, territus, gratias increpanti agit: sodalibusque valedicẽs, iter arripit. Mater autem dolore perurgente orat, nè se relinquat. At ille: Non audisti, inquit, Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, non est me dignus? Obsistente verò matre, & limini inhærente, postulat vt se ire sinat. Eiulat illa, & in pauimentum prostrata, negat se id permissuram. Tum ille & limen & matrem transiliens, orat eam vt bono sit animo. Me quidem, inquit, in hac vita deincèps nõ videbis, ego enim, quocunq; me ducet salutis iter, eò iam progressurus sum. Atque ita relicto natali solo, quod Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad virum venerabilem, qui Senilis dicebatur, se contulit: qui eo tempore singulari religione & scripturarum sacrarum eruditione inter suos pollebat. Qui cum eum sagacis ingenij esse videret, omnium diuinarum scripturarum studiis eum imbuit: sed ita tamen, vt quemadmodùm magistri è discipulis sciscitantur, cùm eorum volunt explorare ingenia, & virum magnos iam in studiis progressus fecerint, vel desidia & inertia torpeãt, cognoscere: sic difficiles quasdam ei proponeret quæstiones, è quarum solutione de eius doctrina coniecturam caperet. At ille, quamuis pauido, at sagaci tamen pectore, nè immorigerus magistro videretur, non vanę gloriæ actus vitio, sed magistro parere volens, quæstiones obiectas luculenter dissoluit, memor illius, quod Psalmographus habet: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Vsqueadeò verò in eius pectore diuinarum thesauri scripturarum conditi tenebantur, vt intra adolescentiæ metas constitutus, Psalmorum librum elimato sermone exposuerit: multaq; alia, quę vel cantari sint digna, vel ad docendum vtilia, conscripserit.

Gene. 3.
Iudic. 16.
2. Reg. 11.
3. Reg. 11.
Mat. 10.
Ità faciendũ docet S. Hieronym. Epistola ad Heliodorum.
Psal. 80.
Eruditio S. Columbani.

Vt ad Abbatem Commogellum venerit, & de Hybernia egressus sit. Cap. 4.

DEindè verò operam dedit, vt monachorũ adiungeretur societati. Itaque monasterium Benchor

petijt, cui tum præerat virtutum vbertate clarus beatus Commogellus, egregius inter suos monachorum pater, quiq; religionis studio, & regularis disciplinæ cultu præcipuus habebatur. Ibi solis orationibus & ieiunijs vacare cœpit, & leue iugum Christi in suos humeros recipere, semetipsumque sibi abnegando, & crucem suam tollendo, Christum sequi: vt qui aliorũ doctor futurus erat, ipse quod doctrina didicerat, in suo corpore mortificationem ferẽdo, copiosiùs exemplo monstraret, quid alij ab ipso docti, facere deberent. Cùm autem multos in eo monasterio annos egisset, peregrinandi cœpit vrgeri desiderio, memor illius Dominicæ sententiæ, qua dictum est Abrahæ: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Itaque venerabili patri Commogello cordis sui patefecit ardorem, ignitumq; igne Domini desiderium, de quo igne Dominus in Euangelio loquitur, Ignem veni mittere in terram: quàm volo, vt ardeat? Ardentem, inquam, ille patri patefecit affectum, sed non ea patris responsa tulit, quæ ipse maximè voluisset. Erat enim venerabili Commogello permolestum, tanta consolatione destitui. Tandem tamen sibipsi indixit, ne plùs suæ necessitati studeret, quàm aliorum vtilitati opportunè pareret. Nec sine omnipotentis arbitrio fiebat, qui tyronem suum ad bella futura erudiebat, vt de eius victoria gloriosos referret triumphos, lautamque supellectilem ex cæsorum hostium copiis reportaret. Itaque accito eo, tristem licèt sibi, tamen aliis vtilem sententiam depromit, se & pacis symbolum, & solatia atque comites itineris, quos religio claros reddidisset, suppeditaturum. Collecto autem fratrum cœtu, omnes admonuit suarum precum suffragiis impetrare à Domino itineri, quod Columbanus erat cum suis suscepturus, solatia necessaria. Deindè Columbanus, vicesimum ætatis agens annum, cũ duodecim comitibus iter ingreditur, & Christo duce, ad litus maris accedit, ibi misericordiam omnipotentis præstolaturus, vt si illi visum sit, quod animo constituerant, ad effectum perducatur. Sentiunt interim clementis iudicis secum facere voluntatem: sicque carinam ingressi, dubias per fretum persequuntur vias, & prosperantibus zephyrorum flabris, perhici cursu in Britannicos perueniunt finus. Vbi paulisper morantes, vires resumunt, ancipitique animo anxia inter se consilia agitant. Placet tandem arua Gallica expetere, & mores hominum accuratè indagare: &, si spes affulgeat salutis illis afferendæ, aliquantisper apud illos commorari: sin obduratas arrogantiæ caligine illorum mentes reperiát, ad vicinas nationes cõmigrare.

Gen. 12. — *Luc. 12.* — *Cum 12. socijs ex Hybernia proficiscitur.*

Vt in Gallias venerit, & quàm sanctè illic cum suis versatus sit. Cap. 5.

A Britannicis ergò finibus progressi, ad Gallias tendunt: vbi tunc vel ob frequentes hostiles incursus, vel præsulum negligentiam, religionis virtus penè abolita videbatur. Tantùm Christiana fides permanebat: pœnitentiæ medicamenta & mortificationis studium vix paucis in locis reperiebantur. Agebat itaque venerandus vir, vt ad quæcunque progrederetur loca, verbum Euangelicum annunciaret. Idque sanè gratum omnibus erat, quippe & facũdia instructus erat, & ea, quæ pro concione dicebat, virtutum exemplis confirmabat. Tanta autem in illis humilitatis gratia inerat, vt quemadmodùm homines mundo dediti, ad honores & dignitates adspirant, sic illi inter se humilitatis cultu & exercitatione alii alios anteuenire niterentur, memores sententiæ illius, Qui se humiliat, exaltabitur. & quod Esaias ait: Ad quem respiciam, nisi ad humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Tanta pietas, tanta charitas erat in omnibus, vt vnum illis esset & velle & nolle. Modestia & sobrietas, mansuetudo & lenitas in cunctis cernebantur. Desidiam & discordiam pariter execrabantur: arrogantiæ & elationis supercilium duris castigationum ictibus feriebatur. Ira atque liuor sagaci intentione pellebantur. Tanta patientiæ virtus, charitatis studium, lenitatis cultus eis aderat, vt mitem Dominum Iesum in medio illorum habitare ambigi non posset. Quòd si quis in vitia contraria prolapsus esset, simul omnes pari iure negligentem corrigere studebant. Communia omnibus omnia erant. Si quispiam proprium aliquid vsurpare tentasset, à cæterorum consortio segregatus, pœnitentia id expiare cogebatur. Nemo ausus fuit, si læsus esset à proximo, par pari referre, nemo asperum proferre sermonem: ità vt inter homines illos planè Angelicam agi vitam cerneres. Deniq; tam ad omnes gratiosus erat beatus Columbanus, vt in quoscumcuque domibus aliquantisper commoraretur, omnium animos ad religionis studiũ inflammaret.

Magnus religionis tepor in Gallijs. — *Virtutes S. Columbani & sociorum.* — *Mat. 23.* — *Esa. 66.* — *Nihil apud eos licet habere peculij.*

Vt rex Sigebertus eum exceperit, atque in eremo sibi habitationem instituerit. Cap. 6.

PEruenit inter hæc fama beati viri in aulam Sigeberti regis, qui illo tempore duobus regnis Austrasiorum & Burgundionum inclytus, apud Francos rerum potiebatur, quorum præ cæteris Galliarum populis eximium nomen habetur. Ad quem cùm vir sanctus cum suis accessisset, gratus regi & aulicis effectus est ob egregiæ doctrinæ copiam. Tandem rex ab eo petiit, vt intra Galliarum terminos resideret, nec se suosque ad alios commigrando relinqueret: quicquid voluntas ipsius exposceret, id se præstiturum affirmans. Ille verò ait ad regem, non se alienas sectari opes, sed Euangelicæ doctrinę, quantum carnis admitteret fragilitas, velle exhibere sectatorem: Qui vult, inquit Christus, post me venire, abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Respondit rex: Si Christi Crucem tollere, & eum sequi desideras, potius eremi sectare quietem: tantùm nè nostræ ditionis relicto solo, ad vicinas abeas nationes, vt & tibi augmenta præmiorum compares, & nostrę saluti opportunè prouideas. Id vbi audiuit Columbanus, obtemperauit regis persuasioni, eremumque petiit, quę Vosagus dicebatur, vastam sanè, in qua castrum erat olim dirutum, quod antiquitùs Anagratas nuncupabant. Ad quod cùm vir sanctus per aspera vastæ solitudinis scopulosaque peruenisset loca, ibi cum suis resedit, exiguo alimento contentus, animo commemorans illud scripturæ diuinæ, non in solo pane viuere hominem, sed verbo vitæ satiatos, multis abũdare dapibus: quas qui gustarit, nunquàm possit esurire.

Luc. 9. — *Sigebert' rex precibus eũ apud se retinet.* — *Deut. 8.*

Vt alimenta ei in eremo degenti in summa inopia, allata sint, & vt multos curarit. Cap. 7.

EO ergò in loco viro Dei cũ suis cõmorante, subitò vnũ è fratribus, vel ob probationẽ, vel ob culpã aliquã febris corripuit. Sed cùm nulla alimentorũ solatia adessent, præter cortices & herbas, omniũ animis id inspiratum est, vt pro ęgri fratris sospitate, ieiunio & orationi vacarent. Tertio iam ieiunii peracto die, cùm nihil haberent, vndè fessa corpora reficerent, derepentè conspiciunt virum quendam panibus & pulmentis onustos equos ad fores adduxisse. Isque referebat se repentino quodam cordis instinctu impulsum, vt eis ex sua substantia subueniret, qui tan-

Quidã diuinitus admonitus, ei affert alimenta.

qui tantam egeſtatem pro Chriſto in eremo ſuſtinerent. Oblatis itaque viro Dei, quę attulerat, humiliter rogauit, vt vir ſanctus pro coniuge ipſius Dominum deprecaretur, quam toto anno tantus vaſtaſſet febriū ardor, vt eius vita planè deſperaretur. Nolens autem vir ſanctus homini anxio negare ſolamen, adhibitis fratribus, pro ea Domini miſericordiam implorauit. Finitis precibus, illa, cui iam mors imminebat, ilicò ſanitati reddita eſt. Vbi vir eius, percepta B. Columbani benedictione, domum rediit, coniugem ſuam ſedētem vidit. ſciſcitatuſque, qua hora eam febris reliquiſſet, reperit ea hora fuiſſe ſanatam, qua vir Dei pro ea Dominum deprecatus erat. Tranſacto deindè paruo temporis interuallo, quo capiti Chriſto pias mentium expiationes, per contritionem carnis, iniuriaſque famis mortificata Deo membra offerrent, ac inuiolatum religionis ſtatum obſeruare contenderent, duris acerbitatibus omnis frangebatur voluptas: vt videlicet prædo virtutum omnium, expoliator criminū foret. Nouem iam tranſierant dies, quibus vir Dei cum ſuis non alias caperet dapes, quàm arborum cortices, herbaſque ſaltus: ſed temperauit eſcæ ariditatem pietas virtutis æternæ: quæ per viſum admonuit Abbatem Carantocum, qui monaſterio, cui Salicis nomen eſt, præerat, vt famulo ſuo Columbæ, in eremi vaſtitate degenti, neceſſaria deferret. Expergefactus Carantocus, cellarium ſuum Marculphum vocat, narrat quid in viſu admonitus ſit. At ille: Fac, inquit, vt imperatum eſt tibi. Iubet ergò Carantocus Marculphum ire, & quæcunque apparare poſſet, beato Columbano deferre. Oneratis vehiculis, Marculphus iter arripit: ſed cùm ſolitudinem attigiſſet, nulla apparet via, qua ſit eundum. Tandèm viſum eſt, vt, ſi Dei hæc eſſet voluntas, præmiſſis equis, imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus. Antecedentes equi per ignotum iter, vngula ſolum terunt, rectoque itinere ad fores beati Columbani perueniunt. Admirabundus Marculphus equorum veſtigiis inſiſtit, ad virum Dei peruenit: ea quæ attulerat, repræſentat. Ille gratias agit conditori, qui ſic famulis ſuis pararet menſam in deſerto. Percepta eius benedictione, Marculphus recedit, omnibuſque rem geſtam pateſacit. Cœpit exindè frequens populus & ęgrorum turba, ob ſanitatem redintegrandam, ad eum confluere, & morborum omnium expetere medicinam. Quos cùm à ſe auertere non poſſet, omnium petitionibus parens, orationum medicamine, cunctorum morbos, diuino fultus auxilio, curabat.

Sanat fœminā moribundā. *Vide inediam.* *Abbas quidā mittit eſcas.* *Nota miraculū.* *Multos ſanat morbidos.*

De conſtantia eius in quadam graui tentatione. Cap. 8.

CVm autem iis in locis per opaca ſaltus inter deuia vir Dei deambularet, librumque humero ferens, de ſcripturis ſacris ſecum conferret, ſubitò eius animo incidit cogitatio, vtrùm potiùs eligeret hominum iniurias perpeti, an ferarum ſæuitiam ſuſtinere. Quæ cogitatio cùm illi importuna eſſet, eumque vehementer vrgeret, crebrò frontem ſigno Crucis armans atque orans, intra ſe ait, præſtare beſtiarum ferocitatem abſque alieno peccato, quàm hominum rabiem cum danno animarum, perpeti. Cumque hęc animo volueret, conſpicit duodecim aduentare lupos, & dextra læuaque medium ipſum cingere. At tamen manet immotus, atque: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Accedunt lupi propiùs, oraque ſua ad eius veſtimenta adiungunt. Sed cùm ille conſtans permaneret, interritum relinquunt, & per ſaltum peruagantur. Ea tentatione ſuperata, ſecurus per ſaltum iter carpit: nec procùl abierat, cùm eccè audit voces frequentium Sueuorum per auia oberrantium, qui per id tempus illis in locis latrocinia exercebant. Sed ea quoque tentatione animi conſtantia profligata, ex rebus aduerſis victor euaſit. Sed hæc vtrum diaboli fallacia fuerit, an re vera ſic ſe habuerit, perſpicuè non cognouit. Aliàs etiam à Cellula exiens, longioríque via vaſtam eremum penetrans, reperit ſaxum immane, præruptaque cuiuſdam rupis latera, terga ſcopulis aſpera, hominibus inacceſſa: ſimulque cernit in caute ſinum concauum, volenſque abdita perſcrutari, in eum ingreditur. Et eccè videt vrſum in interiori ſinu ſuum habere habitaculum, atque illic reſidere. Iubet ergò manſuetè abire feram, nec deincèps eos repetere calles. Abiit fera mitis, nec prorsùs auſa fuit eò repedare. Diſtabat locus ille ab Anagrata plùs minùs ſeptem milliaribus.

Importuna quadā cogitatio eum infeſtat. *Pſal. 69.* *Vrſum iubet abſcedere.*

De mira eius abſtinentia, & vt aquam è petra produxerit. Cap. 9.

SOlebat autem vir ſanctus, cùm Dominicæ diei aut quorumlibet ſanctorum ſacratæ ſolennitates aduentarent, ab aliorum ſocietate ſeparatus, in loca abdita ſe recipere, & longioris ſpatii eremi ſecreta expetere, vt ſolida & tranquilla mente, abſque curarum inquietudine, ſolus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet. Ità etiam aliquandò in hac ſcopuli cauerna ſolitariam vitam ducens, adeò fuit inedia confectus & attenuatus, vt vix illum viuere putares. Nam enim aliud ſuppetebat penitùs, niſi agreſtium herbarum exigua menſura, vel pomorum paruulorum, quæ eremus illa ferebat, quæ vulgò * bullugas appellant. Potus aqua erat. Volebat autem ità ſe gerere, vt qui aliorum curis occupatus, ſemper hęc æquè perficere non poſſet, ſaltem per interualla temporum pro parte, animi ſui deſiderio ſatisfaceret. Erat autem in monaſterio puerulus quidam, Domnalis nomine, qui ſolus ad illum referre ſolebat, ſi qua monaſterii negocia extitiſſent fratribus obſeruanda, ab illo reportare. Cùm ergò multis diebus in illo ſinu eminentis ſaxi, ad quem vix patebat acceſſus, vir beatus reſediſſet, puerulus ille clàm ab eo perquiſiuit, cur in promptu aquam non haberet, ſed grandi eam labore per montis ardua feſſis poplitibus apportaret. Cui Columbanus: Fili, inquit, paulisper ſaxi terga ſciſcitare. Memento, Dominum populo Iſrael è caute latices produxiſſe. Tum ille patri obediens, rupem cædere aggreſſus eſt. Sanctus autem vir ſtatim in genua ſe ſubmittens, Dominum deprecatur, vt tribuat ſuæ neceſſitati opportuna. Tandèm eius precibus parens, piè petenti larga ſubuenit poteſtas. Mox erumpente aqua, fons cœpit manare perennis, qui uſque in præſens permanet. Nec immeritò miſericors Dominus ſanctis ſuis largitur ea, quæ petunt, quandoquidem propter præcepta eius proprias crucifixerunt voluntates: tantaque fide præditi ſunt, vt quæ ab illius miſericordia petunt, ea ſe impetraturos non dubitent. Ille autem promiſit: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi, & tranſibit: & nihil impoſſibile erit vobis. & alibi: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis.

Dominicos & feſtos dies vt coluerit. *Mira eius inedia.* *bulgulas *bullucas* *Exod. 17. Num. 20* *E ſaxo aquā elicit precibus.* *Pſal. 16.* *Mat. 27.* *Marc. 11.*

Vt Luxouiense monasterium condiderit, & multi ad eum se adiunxerint. *Cap.* 10.

CVm iam multi se in eius contubernium & societatem monachi adiunxissent, de commodiori in ea eremo inquirendo loco cogitare cœpit, vbi monasterium construeret. Inuenit autem castrum quoddam, quod olim munitissimum fuisset, à supradicto loco distans plùs minùs octo milliaribus, priscis temporibus Luxouium nuncupatum: vbi etiam thermę siue aquę calidę eximio opere extructę habebantur. Multę illic statuę lapideę erant, quas cultu miserabili rituq; profano pagani quondàm coluerant, execrabilibus eas cæremonijs prosequentes. At nunc solæ illic feræ belluæ, vrsi, bubali, lupi frequentes visebantur. Ibi ergò vir egregius monasterium construere cœpit. Cuius rei fama cùm percrebuisset, multi vndiquè eò aduolare, & religionis studio sese dicare cœperunt: ita vt in eum numerum monachorum frequentia excresceret, vt vnius monasterij collegio vix contineri posse viderentur. Accurrebant vndiquè etiam nobilium filij, vt spretis mundi huius oblectamentis, diuitijsque calcatis, æterna præmia capesserent. Cernens autem beatus Columbanus vltrò citroque homines ad pœnitentiæ remedia aduolare, nec vnius cęnobii limitibus tantam multitudinem absque multa difficultate comprehendi posse: (Quamuis enim animus vnus & cor vnum esset omnium, non tamen id tantæ multitudinis conuersationi congruum videbatur) alium inquirit locum, quem aquarum copia ornaret. Quo reperto, aliud illic monasterium ædificauit, quod Fontanas voluit appellari: eique Præpositos dedit & gubernatores, de quorum religione nemo dubitaret. His ergò in locis cùm monachos instituisset, ipse vicissim illis aderat, canonemquè siue regulam, quam sequerentur, spiritusancto plenus condidit: ex cuius lectione prudens lector vel auditor facilè potest animaduertere, quanta viri sancti fuerit disciplina.

Extruit Luxouiense monasterium.

Item Fontanense.

Prescribit monachis canonem.

De piscibus non absque miraculo partìm repertis, partìm captis. *Cap.* 11.

PEr id tempus quidam frater Aothigernus pulsare eum precibus cępit, vt in Hyberniam sibi liceret peregrinandi causa proficisci. Cui Columbanus ait: Eamus in eremum, & Dei volūtatem exploremus, num optatum debeas iter arripere, an verò in cętu fratrum permanere. Pergentes ergò simul, adolescentem Somarium, qui etiamnùm superest, comitem sibi adiungunt, & ad destinatum eremi locum perueniūt, vnius tantùm panis alimonia contenti. Cumque iam duodecimus transisset dies, nec vllum panis fragmētum remansisset, hora refectionis appropinquante, iubet pater, vt in imam vsque vallem per agri pręrupta se conferant, & quicquid alimenti reperierint, secum absportent. Illi lætabundi per concaua vallis ad Mosellam vsque perueniunt, inueniuntque quinque magnos captos pisces, dudùm à pastoribus vndis expositos, atque ex iis tres, quòd adhuc viuerent, patri præsentandos tollunt. Cùm autem venissent ad eum: Cur inquit ille, non omnes quinque attulistis? Illis respondentibus, se eos mortuos reperisse, atque ea causa apportare noluisse: Nequaquàm, inquit vir Dei, ex his comedetis, nisi, quos reliquistis, allati fuerint: At illi miraculo perculsi, quòd prophetico spiritu eum absentia cognouisse intelligerent, pernici cursu locum repetunt. Deindè obiurgati, quòd repertum manna reliquissent, cibos parare iubentur. Nouerat ille, quippe plenus spiritusancto, à Domino sibi passim escas præparari. Alio quoque tempore, in eadem solitudine, non tamen eodem loco, illo cōmurante, post quinquaginta exactos dies solus Gallus frater ei aderat. Imperat ergò illi, vt ad Bruscam eat, piscesque capiat. Abiit ille, sed consultius visum est ei, vt ad Ligonem amnem pergeret. Quò cùm peruenisset, & rete in alueum iactasset, adspexit magnam quidem piscium aduenire multitudinem, nec tamen rete contineri, sed perindè acsi in parietem impingerent, retrò reuerti. Laborauit itaque tota die, nec vel vnum piscem capere potuit. Reuersus, indicat patri frustratos labores suos. Ille inobedientem increpat, cur non ad denunciatum sese contulisset locum: iubetque citò eò accedere. Pergit ille, mittit rete in aquas, & vix potest pręcopia piscium illud ad se retrahere. Hæc nobis Gallus ille sæpè narrauit.

Diuinat, cognoscit absentia.

Pœna inobediētia.

Vt obedientes fratres morbis liberati, inobedientes diù illis afflicti sint. *Cap.* 12.

MOrabatur alio rursùs tempore in eo scopuli sinu, à quo vrsum expulerat, vbi diù oratione & ieiunio corpus afflixerat. Cognouit autem per reuelationem fratres, qui Luxouii erant, diuersis morborum generibus vexari: nec plures superesse incolumes, quàm qui ægrotis ministrarent. Egressus itaque de specu, Luxouium venit: cumque omnes afflictus cerneret, iubet omnes surgere, & messem in area virgis cædere. Surrexerunt ergò, quorum conscientiam obedientiæ feruor incendebat, ad areamque venientes, virgis fruges cædere ardenti fide aggressi sunt. Videns autem pater fidem in filiis & obedientię gratiam abundare: Sinite, inquit, fessa ægritudine membra à labore recreari. Mirantur obedientes fratres, nullo doloris vestigio remanente, integra se sospitate frui. Iubet pater apparari mensas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deindè inobedientes, arguit fidei ignauiam, ęgritudinis longam moram denūciat. Mira vltio. Supra anni tempus immorigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent: impleueruntque mensuram pęnitentiæ pro admissæ inobedientiæ ratione.

Obedientia & inobediētia diuersi effectus.

Vt in imbre sine imbre segetes cum fratribus messuerit. *Cap.* 13.

ADerat quandoquè tempus, quo segetum copia in horrea conderetur, nec tamen vis vētorum nubes cogere cessabat. Vrgebat verò necessitas, nè maturę messis spicæ in stipula misso germine deperirēt. Erat tum vir Dei apud Fontanense monasterium, vbi messium copiā nouus ager locupletem attulerat. Irruebant interim vētorum flabra cum multa vi imbriū, nec omninò atrę nubes terris pluuiam fundere intermittebant. Quid inter hæc ageret vir Dei, anxio pectore pensitabat. Armauit verò mētē fides, docuit à Deo impetrare opportuna: accersit vir Dei fratres omnes, segetem præcidi iubet. Mirantur illi patris imperiū, nec tamen quisquam ei dicit, quid sentiat. Venit ōmnes, inter diffusos imbres falcibus secant fruges, obseruāt quid pater facturus sit. Ille quatuor insigni religione viros p quatuor messis angulos disponit, putà Cominium, Eunocum, atq; Atquonanum ex Scotorū genere, quartum Gurganum natione Britonem: ipse cū reliquis medius pręcidit segetes. Mira virtus. Fugiebat imber à segete, & cùm vndiq; funderetur pluuia, medios tantū messores solis torrebat ardor, æstusq; vehemens, donec messem cōderent, afflauit. Sic fides &

Insigne miraculum.

oratio

oratio promeruit, vt pulsa pluuia, æstum inter imbres haberent.

Vt fœcunditatem suis precibus impetrarit cuidam potenti fœminæ. Cap. 14.

EA tempestate Dux Vualdelenus gentes, quæ inter Alpium septa & Iurani saltus arua degunt, suo imperio continebat. Ei verò soboles nulla erat, gratius vt donum iam desperantibus esset, quẽadmodùm Iuuencus de Zacharia & Elisabeth ait. Itaque cum cõiuge Flauia, & nomine, & genere, & prudentia nobili, ad beatum Columbanum à Vesontionensi oppido venit: orãt pariter virum Dei, vt pro ipsis Dominum deprecetur: aiũt se multis ditatos opibus, sed cui post obitum eas relinquant, hæredem se non habere. Quibus vir sanctus: Si filium, inquit, nasciturum Domino consecrare voletis, mihique è baptismo suscipiẽdum tradere, Domini clementiam pro vobis ego implorabo, vt non eum duntaxàt, quem Domino ea voto offeretis, sed quot libitum erit, post illũ liberos procreetis. Læto illi promittunt animo, se eius iussis obsecundaturos, modò nè desinat Domini pro ipsis misericordiã implorare. Spondet vir Dei, donis cælestibus plenus, se haud difficulter impetraturum, si tamen dent ipsi operam, nè pactum fœdus violent. Mira res. Vix domum redeunt, & iam grauida matrona futurã expectat prolem. Natum filium, ad sanctum adducit virum: eius precibus impetratum munus ostentat, agit grates conditori, qui sic ad preces famulorum suorũ optata dona largitur. Infantem vir sanctus accipit in manus suas, sacro expiatum lauacro suscipit, Donati nomen ei imponit, matrique nutriendum reddit. Qui posteà in eodem monasterio sapientia imbutus, atq; deindè Vesontionensis pontifex factus, nunc vsquè superest, eandem cathedram regens. Beati autem Columbani amore monasterium virorum, qui eius seruarent Canonem, construxit: quod quidem Palatiũ vocant, ob veterum monumenta murorum. Addidit autem benignus Deus parentibus eius alterum filium, vt erat pollicitus beatus Columbanus, eumque Ramelenum appellarunt: qui nobilitate & sapientia pollẽs, post decessum patris, ei suffectus est, habitu quidẽ secularis, sed in Dei amore vigil. Nam & ipse studio beati viri in saltu Iurensi super Nouisonani fluuiolũ, eius regulæ siue instituti monasterium condidit, cui Siagrium Abbatem præfecit. Post Ramelenum natæ sunt etiam duæ filiæ, seculo nobiles, sed diuino timori addictæ. Postquàm autẽ Vualdelenus obijt, Flauia vxor eius monasterium puellarum Vesontione extruxit, idque modis omnibus communiens, multas in eo puellas congregauit. Vsqueadeò apud illos gratiosus fuit beatus Columbanus, vt omnia mundi huius oblectamenta spernentes, ad præpotentis Dei cultum anhelarent.

Sterili matrona facilè obtinet fœcunditatem.

Donatus Episcopus Bisontinus.

De Theodegisili digito secto & sanato, itemq; de corui obedientia. Cap. 15.

HOc loco si qua inserere velimus, quæ hominibus exigua videantur, obtrectatorum latratibus ea patebunt. At tamen benignitas & liberalitas conditoris æquè in minimis, vt in magnis, clementer adspirat: nec minùs in modicis, quàm in maximis, petentium vota exaudit. Cùm aliquandò vir egregius Columbanus ad præcidẽdas segetes cum fratribus apud Calmem, quam Buniariciam vocant, aduenisset, & blando commodoque flante Austro falce fruges secarẽt, Theodegisilus frater digitum falce sibi præcidit, ità vt non nisi parua pellicula manui adhæreret. Eum autem vir Dei procùl intuitus, iubet cum sodalibus cœptum opus perficere. At ille, quid sibi acciderit, indicat. Mox ad eum properat vir Dei, digitũ saliua sua linit, hominemq; ilicò sanatum, iubet maiori contentione in cœptum laborem incumbere. Ille lætabũdus duplicat laborem, & præ cæteris alacriùs secat fruges, cum dudum, ob præcisum digitum, animum mœrori subdidisset. Hæc nos ab ipso Theodegisilo accepim⁹, qui etiam digitum nobis monstrauit. Aliud quiddam haud dissimile in Luxoniensi cœnobio contigit. Presbyter quidam & parochus, pater Boboleni, qui nunc Bobiensi cœnobio præest, Vuiniocus nomine, ad beatum Columbanum venit, qui tunc cum fratribus in saltu erat ob ligna opportunè paranda. Cùm autem Vuiniocus admirabundus adspiceret, quanta vi truncum quercus cuneis arieteque finderent, è trunco exiliens cuneus, mediam eius frontem scidit, ità vt è venis multus manaret sanguis. Videns autẽ vir Dei Columbanus sectum eius os, sanguinemque profluentẽ, mox in terram Domino preces oblaturus, ruit: ac deindè surgens, saliua eum perungens, adeò sanum reddidit, vt vix vllum cicatricis vestigiũ remaneret. Alia quoquè vice, cùm ad cibum capiendum veniret beatus Columbanus in cœnobio Luxouiensi, tegumenta manuum, quæ Galli vuantos vocant, quibus in laboribus vti solebat, in lapidem, qui ante refectorij fores erat, deposuit. Cumque accubuisset mensæ, coruus rapax aduolans, vnum ex eis rostro comprahensum abstulit. Peracta refectionis hora, vir Dei foràs egrediens, tegumentum illud requirit. Cumque omnes inter se conquirerent quis abstulisset, vir sanctus ait, nullum alium esse, qui sine arbitris vel socio attingere aliquid ausus esset, nisi alitem, qui a Noe dimissus, ad arcam noo remeasset. addiditque se nullo modo eius pullos aliturum, nisi furto abreptum, celeri volatu referret. Expectãtibus ergò fratribus, in medium eorum coruus aduolat, malè sublatam rem rostro reportat: nec tamẽ pennigera se fuga subducit, sed oblitus ferocitatis, ante omnium conspectũ comiter subsistens, vltionem expectat. At vir sanctus eum abire iubet. O miram æterni iudicis virtutem, qui tanta suis præstat famulis, vt nõ solùm humanis honoribus, sed etiam auium obedientia clarescant.

Saliua sua sanat digitum præcisum.

Itèm alterius graue vulnus.

Gen. 8.

Coruus restituit quod abstulerat.

Vt ceruisia, ablato epistomij vertibulo, non effluxerit è vase. Cap. 16.

ESt deindè aliud patratum miraculum per beatum Columbanum & cellarium eius. Cùm refectionis appropinquaret hora, & minister refectorij vellet promere ceruisiam (quæ ex frumenti vel hordei succis decoquitur, quaque præ cæteris in orbe terrarum gentibus, præter * Scoticas & Dardanas, quę Oceanũ incolunt, vtuntur, nempe Gallia, Britannia, Hybernia, Germania, cæteræque quæ ab earum moribus non discrepant) vas quod typrum nuncupant, in cellarium deportauit, & ante vas, in quo erat ceruisia, deposuit: extractoq; epistomij vertibulo, in illud ceruisiam excepit. At subitò quidam è fratribus Columbani Abbatis iussu eum euocauit. Tum ille obedientiæ flamma feruens, oblitus epistomium obstruere, pernici cursu ad beatum virum properauit, vertibulũ manu tenẽs. Postquàm autem vir Dei sua ei mandata deprompsit, ille recordatus negligentiæ, ocyùs redit in cellariũ, suspicans nihil in vase ceruisiæ remansisse. Cernit autem vltra typrum vsqueadeò excelsisse ceruisiam, vt duplò altior typrus videretur, nec minimam tamen guttam decidisse in terram: ità vt tanta emineret supra vrnam ceruisia, quanta erat intra illius coronam siue ambitum. En quantũ imperantis meritum, quan-

** Scordiscas*

Tractarum obediẽtia miraculum.

ta

Nulla hic erat illorum culpa, sed ta men illi se culpa obnoxios dixissent.

ta obedientia obtêperantis:quibus factum est, vt Dominus vtriusque mœrorem auerteret, nè, si fratrum substâtiam & iubentis & obedientis ardor diminuisset, ambo licita sibijpsis alimenta interdicerêt. Itaque æquus arbiter intercessit, vt vtriusque culpam sbolerer. Vterque enim sua noxa suoque vitio euenisse asseruisset, si quid illic incommodi accidisset.

De quibusdam alijs beati viri miraculis. Cap. 17.

EOdem têpore per densa saltus viburna, quæ prope Fredemungiacas Calmem erant, vir Dei fruticum solitudinis amator inambulans, vidit cadauer cerui, quê feri lupi peremerant, vrsum deuorare velle. Eius enim sanguinem lambês, iam exiguam carnia partem comederat. Accessit ergò ad eum vir Dei, iussitque nè corium calceis conficiendis necessarium, lædere ausus esset. Mox bestia ferocitatis oblita mitescit, & contra naturam suam blandiens & colla submittens, absque murmure cadauer relinquit. Vbi autê vir Dei ad fratres redijt, indicaui eis locum, iussitq; vt irent, & cerui pellem abstraherent. Abeunt fratres, cernunt vndiquè rapacium alitum multitudinê procùl abesse, nec côtra viri Dei interdictum ad cadauer propiùs accedere audere. Diù interim expectant emtnûs, visuri num vel fera, vel auis audaci conatu tandêm vetitam sit inuasura escam. Et illas quidem odore cadaueris illectas aduentare conspiciunt, sed tamê procùl subsistere, & perindè atquè mortiferum quiddam, cadauer illud vitare, deniquè celeri fuga se subducere. Alio têpore beato viro Luxonij degente, Vuiniocus presbyter, eius suprà fecimus mentionem, ad eum venit, sequebaturq; eius vestigia, quocunquè ire vellet. Venerunt autem ad horreum, in quo frumenta condebantur. Cernit autem Vuiniocus exiguam illic frumenti copiam, ait viro Dei, quòd nô habeat fratris ad tantam alendam frumêti multitudinem: arguit eum torporis & desidiæ, quòd non det operâ frumento conquirendo. Respondit autem ei beatus Columbanus: Si ita, vt par est, homines suo seruiant conditori, nunquàm famem patientur. Sic enim Psalmographus habet: Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Persacilè horreum complet farina, quę quinque panibus quinque hominum millia satiauit. Manente verò illic ea nocte Vuinioco, viri Dei fide & precibus horreum completum est. Maneq; côsurgens Vuiniocus, cûm iuxta horreum transiret, inopinatò illud cernit apertum, sciscitaturque ex custôde horrei, quis frumentum miserit, aut quibus plaustris eò aductum sit. Ait ad eum custos: Non ità est, vt putas. Inspice, num qua plaustrorum vel iumêtorum telluri impressa vestigia appareant. Neqnaquàm à me claues hac nocte recesserunt: sed obserato granarij ostio, diuina benedictione frumento illud repletû est. At ille deindustriâ intentis oculis contemplatur terram, num sint illic apportantium fruges relicta vestigia: sed cùm nihil extaret eiusmodi: Potest, inquit, Dominus seruis suis parare mensas in deserto. Exacto indè aliqnanto temporis interuallo, venit beatus Columbanus ad Fontanense cœnobium, reperitque fratres sexaginta sareulis terram excolere, & iaciendo semini arua preparare. Cumque videret eos magno labore glebas frâgere: Sit vobis, inquit, fratres, à Domino parata refectio. Audiens id minister: Pater mi, ait, nô sunt nobis nisi duo panes, & paululum ceruisiæ. At ille: Abi, inquit, & affer huc. Concito gradu properat ille, & attulit quod iussus erat. Tum beatus Columbanus in cœlû suspiciens: Christe Iesu, inquit, vnica spes orbis, tu hos panes & hunc potum multiplica, qui de quinque panibus quinque millia in eremo satiasti. Mira res. Comederût omnes, & saturati sunt: haustoq; potu, prout cuique libitum fuit, dupla minister fragmentorum spolia collegit, potusque duplicatam mêsuram. Sicque intellexit, plùs mereri fidem digna diui ni muneris beneficia, quàm desperatione, quæ soleat etiam diminuere collata. Cùm quodam tempore in cœnobio Luxouiensi vir Dei commoraretur, accidit vt vnus è fratribus, qui & ipse Columbani haberet nomen, febre correptus, atque in extremis positus, felicem postularet exitum. Cumque iam vltimum vellet efflare spiritû, spe bona fretus cælestis capessendi muneris, quod lôgo quæsierat famulatu, vidit ad se virû, multa luce amictum, accedere, sibique dicere: Non te iam possum è corpore educere, orationibus & lachrymis Columbani patris tui impeditus. Ille hæc vt audiuit, mœrês acsi è somno euigilasset, ministrum suum Theodegisilum, cuius suprà meminimus, appellauit: Festina, inquiens, & communem patrem Columbanû ad me venire compelle. Abijt ille properè, & beatum Columbanum in ecclesia flentem reperit, oratque vt ad ægrotû festinus accedat. Venit ergò pernicitet, & quid velit percontatur. At ille: Cur me, inquit, tuis precibus in hac ærumnosa vita detines? Adsunt enim, qui me ducere velint, nisi tuis lachrymis & precibus præpedirentur. Retentionis solue obstacula, vt mihi iam cælestia regna patescant. Tum * animo perculsus Colûbanus, signo dato, omnes adesse iubet, sancti sodalis amissionem gaudio temperat, corpus Christi de hac vita abeunti viaticû præbet, & post supremum osculum, defunctionis cantus persoluit. Erat is sanguine côiunctus beato Columbano, & eum illo ex Hybernia profectus fuerat: parebantque etiam illi bestiæ & volucres, sicuti viro Dei Columbano: de quo nobis referre solebat * Chagnoaldus Lauduni clauati pontifex, qui eius minister & discipulus fuerat, cûm in eremo precibus & ieiunio vacans deambularet, sæpè eum, se inspectante, feras belluas & aues accersijsse, easque ad eius imperium statim aduenisse. Illum verò blanda manu eas attrectasse, ferasq; & aues mirè lætabundas & ludibundas, vt solent catuli coràm dominis suis, exultasse. Sæpè etiâ illum ab altissimis arboribus euocasse sciuros, manibus eos apprehendisse, collo suo imposuisse, atque illos in sinum eius & intrasse, & indè exijsse.

Mira virtus sanctis viri.

Psal. 36. Mat. 14.

Vacuum horreum eius precibus imple tur frumento diuinitus.

Mat. 14.

Diminutus augentur duo panes & ceruisia.

Nota vim precum eius.

** metu*

** Cansaldus.*

Feræ & aues obediunt illi.

Vt eum reuerenter acceperit Theodoricus rex, vtq; is ab eo sit obiurgatus. Cap. 18.

CReuerat iam passim sancti viri fama in vniuersis Galliæ atque Germaniæ prouincijs, eratq; omnium sermone celebris, omniû cultu venerabilis, idq; adeò, vt etiam Theodoricus rex, qui eo tempore regnabat, ad eum sæpè veniret, & orationum eius suffragia omni cum humilitate expeteret. Sigebertus enim, cuius iam antè fecimus mentionem, apud Victoriacû villam publicam, quæ in suburbio * Arauiensis vrbis sita est, Chilperici germani sui dolo, qui apud Tornaeum tunc erat, quem Sigebertus vsq; ad internecionem persequebatur, interfectus est. Interfecto autem Sigeberto, Childebertus filius eius, regni sceptra suscepit, annuente matre Brunechilde. Mortuo deindè Childeberto intra adolescentiæ annos, regnauerunt duo filij Childeberti, Theodebertus & Theodoricus cum auia Brunechilde. Et regnum quidem Burgundionum administrauit Theodoricus, Austrasiorum verò Theodebertus regendum suscepit. Theodoricus ergò gratulabatur sibi, quòd intra limites suos haberet beatum Columbanum: cumque ad eum sæpissimè veniret, cœpit vir Dei increpare illum, quòd concubinas

Sigeberti regis cædes.

S. Columbanus obiurgat Theodoricû regê.

nas potiùs, quàm legitimum matrimonium confecta xetur, vndè posset regia proles suscipi, quæ de iusta cô iuge, non ex lupanaribus, orta videretur. Cumq; viri Dei sermonibus flexus rex, se ab omnibus illicitis abstinere velle respôderet, mentem Brunechildis aniæ, alterius Iezabelis, antiquus serpens inuasit, eamque in virum Dei superbiæ stimulis agitatam incitauit, effecitque vt doleret, Theodoricum regem viro Dei obedire. Verebatur enim, nè, si ille abiectis côcubinis, reginam aulæ præficeret, ipsa honoris & dignitatis suæ faceret iacturam.

Ea re offendit Brunechildem.

Vt vir Dei ad Brunechildem & Theodoricum venerit, vt regis munera respuerit, & de concitato aduersùs ipsum rege. Cap. 19.

Accidit indè, vt vir Dei ad Brunechildem veniret, quę tum apud Brocariacû villâ erat. Cumq; illa eum in aulam venisse cerneret, filios Theodorici è concubinis susceptos, ad illum adduxit. Quos vt vidit, sciscitatur quid sibi velint. Et Brunechildis: Regis, inquit, filii sunt: to eis benè precèris. At ille: Noue ris, ait, hos ad regni sceptra nequaquàm peruẽturos, qui de scortis nati sunt. Illa furens, paruulos abire iubet. Exijt verò etiam vir Dei extra aulam regiam: sed cùm limen transiliret, tota domus fragore concussa, omnibus terrorem incussit: nec tamen miseræ fœminæ furorem compescuit, quin ad comparandas viro Dei insidias animum intenderet. Vicinis monasterij per nuncios mandat, vt nullum è monasterio egredi patiantur, & neque domo monachû vllum recipiant, neque vlla subsidia conferant. Cernens ergò beatus Columbanus regios in se animos concitatos, ad regem properat, vt admonitionibus suis miserę pertinaciæ frangat in tentionem. Erat tum rex apud Spissiam villam publicam. Eò cùm iam sole occumbente venisset, regi nunciatur adesse virû Dei, nec tamen in ædibus regijs velle hospitio vti. Ait ergò rex, satiùs esse virum opportunis subsidiis honorare, quàm Dominû, seruos eius offendendo, ad iracundiam prouocare. Iubet ergò regio cultu opportuna parari, eaqne viro Dei dirigi. Veniunt ministri, & à rege missa ei offerunt. Ille vt vidit dapes & pocula regio apparatu instructa, perquirit quid ijs sibi velint. Aiunt illi, esse ad ipsum missa à rege. At vir Dei abominatus ea: Scriptû est, inquit, Munera impiorû reprobat altissimus. Indignum est enim, vt seruorum Dei ora, eius cibis polluantur, qui non solùm à suis, sed etiam ab aliorum habitaculis arcet Dei famulos. His dictis, vascula omnia dirupta sunt, vinum & sicera in humum diffusa, cæteraque hincindè disiecta. Pauefacti ea re ministri, nunciant regi quid gestum sit. Ille terrore perculsus, diluculò ad virum Dei cû auia Brunechilde properat: precantur pariter veniâ, promittuntque se deinceps emê daturos. Quibus promissionibus vir Dei placatus, ad monasterium redit: sed illi nô diù stant promissis, redit rex ad solita stupra, cumulatq; infelicitatẽ suam. Quod vbi percepit beatus Columbanus, literas verbe ribus plenas scribit ad regem, minatur ei excommuni catinnem, ni concubinas à se repellat. Sed ijs rursùm inflâmata Brunechildis, regis animum aduersùs beatum Columbanum incitat, omniqne conatu perturbare contendit: orat etiam proceres aulicos & optimates omnes, vt regis animum in virum Dei commoueant. Episcopos quoquè sollicitat, vt eius instituto & religioni detrahant, eanonemque, quem suis monachis præscripserat, rodant dente canino. Obtemperant aulici miseræ reginæ voluntati, regis animum in virum Dei inflammant, atque eousquè adducunt, vt eum adire, & institutum eius monasticum explorare constituat.

Eccl. 34. Respuit dapes à rege missas.

Nota rẽ admirandam.

Vt vir Dei Luxouio pulsus sit. Cap. 20.

Coactus igitur rex, Luxouium venit ad virû Dei, cœpitque expostulare cum illo, cur à prouincialium moribus discreparet, nec Christianis omnibus intra monasterij septa secretiora aditus pateret. Beatus Columbanus, vt erat imperterritus & animo virili, regi talia objicienti respondit, se consuetudinẽ nô habere, vt secularibus hominibus & à religione monastica alienis, liberum esse sinat in seruorum Dei habitacula ingredi: loca alia apta & opportuna instituta, vbi hospites omnes excipiantur. Tum rex: Si, inquit, largitatis nostræ beneficiis potiri vis, in loca omnia patebit omnibus accessus. Vir Dei respondit: Si tu id, quod hactenùs regularis disciplinæ habenis adstrictû fuit, luxate & violare conatus fueris, equidem nullis tuis muneribus vel beneficiis sustentari velim. Et, si ea causa hanc in locum aduenisti, vt seruorum Dei cœnobia destruas, & regularem disciplinam contamines atque conuellas, noueris regnum tuum funditùs ruiturum, & cum omni regia propagine interiturum. id quod posteà rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu rex in refectorium ingressus fuerat. Territus autem hisce verbis, celeriter egressus est: sed eum vir Dei acerrimè obiurgauit. Ait verò illi rex: Fortassis martyrii coronam te percepturum speras: sed non ea ego dementia sum, vt tantum velim patrare scelus. Saniori ego consilio vtar. Itaque si tibi sic visum est, ab omnium secularium moribus desciscere, qua venisti via, ea tibi redeundum noris. Eadem quoquè aulicorum vox est & sententia, nolle se iis in locis habere quenquam, qui non omnibus sese adiungat. Respôdet beatus Columbanus, se de cœnobiis septis non egressurum, nisi vi extrahatur. Discessit ergò rex, & virum Procerem Baudulphum illic reliquit, qui virum Dei à monasterio expulit, & iuxta Vesontionense oppidum in exilium abegit, donèc regis sententia, quod visum esset, decerneret.

Rex cum eo expostulat.

Prædicit regi interitum.

Expellitur è suo monasterio.

De carcere diuinitùs aperto. Cap. 21.

Commorans ergò illic vir Dei, audit en in loco carcerem esse plenum damnatorum hominum, vltima supplicia expectantium. Ad eum properè accedit, & nullo obstante, ostium ingressus, verbum Dei dânatis illis depromit. Illi, si possint liberari, promittunt se vitam emendaturos, & ob admissa facinora pęnitentiam acturos. Tum beatus Columbanus ministro Domoali, cuius superiùs mentio facta est, imperat, vt manu ferrum, quo compedes irretitæ atque innexæ erant, ad se trahat. Ille appræhensum ferrum trahit, idque mox instar putrefacti fruticis particulatim comminuitur. Solutis compedibus, vir Dei iubet dânatos è carcere egredi: peractoque Euangelico ministerio, pedes eorum lauit, liotenque extersit. Deindè præcipit, vt ecclesiam petant, & perpetrata scelera pęnitentia & lachrymis expient. Properantes illi, ecclesię fores inueniunt obseratas. Porrò tribunus militum vt vidit diuina virtute per beatum Columbanum dânatorum compedes fractas, & vacuum sibi relictû ergastulum, tanquàm à somno excitatus, damnatorum vestigia persequi cum militibus cœpit. Illi à tergo ap propinquare milites videntes, foresque ecclesiæ obseratas, gemina vallati angustia, virum Dei côpellât, vt eruantur. Anxio ille pectore sursùm caput attollit, precaturq; Dominum, vt ipsius virtute à vinculis ereptos,

Multos è carcere dimittit.

pros,

ptos, non finat denuò à militibus vinciri. Nó cunctatur bonitas diuina: fores firmis obseratas claustris referat, in angustijs positum aditum pandit. Illi pernici cursu inuolant in ecclesiam: fores, cernentibus militibus, absque humana opera rursùs obserãtur, acsi custos templi clauibus celerrimè & patefecisset & clausisset eas. Veniens ergò beatus Columbanus cum suis, simulque tribunus cum militibus ad obseratas fores, custodem quærunt, vt claues præbeat. Qui cùm venisset, & clauibus ostia aperire vellet, ait se nunquàm diligentiùs obserata inuenisse. Nec quisquam posteà ausus fuit damnatis illis ioferre ioiuriam, quos diuina virtus eruisset.

Magno miraculo fores templi & patescunt et clauduntur.

Vt Luxouium redierit, milites cæcitate percußi, eum præsentem non viderint, vt rursùs à rege eiectus sit. Cap. 22.

POst hæc cernens vir Dei nullos sibi custodes adhiberi, nullam exhiberi molestiam, (videbant enim omnes in illo virtutem feruere diuinam, atque ea causa ab eius iniuriis se separabant, nè socii culparum forent) Dominica die ascendit in verticem ardui montis. (Ità enim situs vrbis est: cùm domorum densa ædificia in diffuso procliui montis latere extructa sint, in ardua cacumina sese porrigunt, ipsum montem vndiquè cingente abrupti fluminis * Donæ alueo, & commeantibus aditum præcludẽte) Ibi verò vsque in medium diem expectat, num quis prohibiturus sit, nè ad monasterium reuertatur. Cùm autem nullus appareret, per mediam vrbem cum suis ad monasterium regreditur. Id vbi percepit Theodoricus rex & Bruoechildis, eum scilicet ab exilio reuertisse, atrocioribus iræ aculeis stimulantur, iubentq; militum cohortem rursùm eum vi indè abstrahere, & ad pristinum exiliũ reuocare. Veniunt milites, cum tribuno peruagantur per monasterium, virum Dei perquirunt. Residebat tum ille in atrio ecclesiæ, & in codice quodam legebat. Et illi quidem crebrò eò veniunt, prope eum transeunt, ità vt in eius pedes nonnunquàm impingerent, & vestimentis suis eum attingerent, nec tamen occæcatis luminibus vidẽt eum. Erat id sanè spectaculum pulcherrimum. Ille lætabundus cernebat se quærentes, nec tamen ab illis cernebatur. Videbantur illi ab eo coràm ipsis posito, nec videbant tamen. Porrò tribunus per fenestram respiciens, vidit virũ Dei coràm ipsis lætũ residere & legere. Itaque exclamauit: Quid tam curiosè per atria ecclesiæ discurritis, nec tamen quicquam reperitis? Non iam vos diutiùs insaniæ error occupet. Nõ poteritis inuenire eum, quem virtus diuina tegit. Cessate iam, & regi ocyùs renunciemus, vos eum minimè reperisse. Vndè satis potest intelligi, tribunum illum non sua sponte venisse ad irrogandam viro Dei iniuriam, & idcircò potuisse eum videre illum. Vbi autem hæc renunciata sunt regi, ille infaustę intentionis aucto furore, Bertarium Comitem cum militari præsidio, vnaq; Baudulphum, quo iam antè vsus ea in re fuerat, ad eum studiosè perquirendum misit. Qui cùm venissent, beatum Columbanum io ecclesia cum omni fratrum congregatione psalmis & orationi deditum reperiunt, sicq; eũ alloquuntur: Vir Dei, precamur, vt tam regijs, quàm etiam nostris pareas præceptis, hincque ea excedas via, qua huc primùm aduenisti. At ille: Non puto, inquit, id placere conditori, vt ad semèl ob Christi timorem relictum natale solum reuertar. Vidẽs Bertarius virum Dei sibi non obtemperare, quibusdam ferocioribus illic relictis, abscessit. Illi autem, qui remanserant, virum Dei hortantur, vt ipsorum misereatur, qui, eiusmodi rei exequendæ infeliciter essent destinati, ipsorumq; periculo consulat: qui, nisi eum vi extrahant, sine dubio in mortis discrimen venturi sint. Illo verò dicente, se iam sæpius testatum esse, nõ se indè, nisi vi compellente, recessurum: illi gemino implicati periculo, vtrioquè vrgente formidine, pallium quo indutus erat, apprehendunt: alij ad genua eius aduoluti, cum lachrymis precantur, vt tanti sceleris culpam ipsis remittat, qui non suæ libidini, sed regiæ obtemperent voluntati. Videns itaque vir Dei alijs creari periculum, si pertinaciter in suo proposito obstinatus, cunctis eiulãtibus atque mœrentibus egreditur, adiunctis ei custodibus, qui, donèc extra regis ditionem excessisset, eũ non relinquerent. Ijque eum Nannetes deduxerunt, (Erat autem primus inter illos Ragamundus) vniuersis fratribus eum ceu funus prosequẽtibus. Omnium enim corda mœror oppleuerat. Interìm anxius pater ob tot filiorum incommoda, in cælum suspiciens: Aeterne, inquit, rerum conditor, tu nobis locum opportunum prępara, vbi tibi perpetim seruiant famuli tui. Deindè consolatur gregem vniuersum, vt spem nè abijciant, sed omnipotenti Deo gratias immẽsas agãt. Non enim isthuc aliquo suo, aut suorum dispẽdio accidere, sed multiplicandis monachorum cœtibus offerri occasionę. Si qui ergò ipsum sequi velint, promptissimis animis ad tolerandas secum iniurias id faciant. Si qui verò io Luxouiẽsi monasterio permanere velint, securi illic resideant: citò enim Dominum, eorum dolorem vindicaturum. Sed cùm æquis animis à tanti pastoris custodia auelli nõ sustinerent, qui à rege missi erant, dicebant se nequaquàm passuros quenquam abire cum illo, nisì qui commune cum eo natale solum haberent, vel qui ex Britannia illum secuti essent. Cęteros, qui in Gallijs nati essent, ex regis voluntate illic permanere debere. Cernẽs igitur egregius pater membra sua à se vi auelli, & suum & membrorum suorum sensit augeri dolorem. Pro tanti autẽ criminis immanitate, Dominum omnium cõsolatorem deprecans, rogauit eum, vt quos regia pertinacia à se abstraheret, ipse sua custodia tueretur. In ijs autẽ venerabilis vir, qui posteà eiusdem monasterii pater extitit, * Eustachius discipulus & minister sancti viri, violenter ab eo auulsus est, iotendente illi auunculo eius, qui Lingonensis Ecclesiæ pontifex erat. Egressus ergò vir sanctus cum suis vicesimo anno post incolatum eremi illius, per vrbem Vesontionensem Augustodunumque ad Anellonense castrum peruenit: sed priusquàm eò perueniret, in via ei custos equorum Theodorici occurrit, lanceaque illum confodere voluit. Sed maleuolum animũ digna mox vltio anteuertit. Dextera enim, quam in virum Dei extenderat, torpente, lanceam ante suos pedes humo defixit. Ipse verò à dæmone arreptus, ad viri Dei vestigia corruit. Cernẽs vir sanctus illum diuina animaduersione percussum, illo die & nocte apud se retinuit. Altero die illucescente, eum ad se accersitum, Deo fauente, curauit, illeque in sua reuersus est. Deindè vir Dei ad * Caram fluuium properans, in ædes oobilis & religiosæ fœminæ Theudemannæ peruenit. Eunti autem illi occurrerunt duodecim viri, pleni rabido dæmone. Qui cùm in terram corruissent, vir Dei protinùs eos oratione curauit. Eodem die ad vicum, quem Coram vocant, peruenerunt, vbi quinque phrenetici ei obuiàm venientes, ilicò sanati sunt. Indè Antissiodorum properauit, vbi Ragamundum, qui ei custos & deductor per iter adhibitus erat, appellans: Memento, inquit, ò Ragamunde, Clotarium, quem nunc cõtemnitis, intra triennium vos dominum habituros. At ille: Cur, inquit, Domine mi, talia loqueris? Et vir Dei: Prorsùs, ait, videbis quæ dico, si tunc superstes eris.

Non vident eum milites, missi ob eum expellendũ.

Alios mittit rex, qui eũ denuò eijciant.

Spontè egreditur è monasterio, nè milites in periculo sint.

** Eustasius*

Deus pœna nefarium hominẽ beatovirononcentem tentantem.

12. dæmoniacos curat.

De quibusdam eius miraculis. *Cap. 23.*

EGressus indè ab Antissiodoro, videt iuuenē à dæmone correptum, celerrimè ex aduerso ad se accurrere, qui iam viginti milliaria totis viribus currendo confecerat. Eo viso, substitit, donèc homo dæmonis arte infestatus adueniret: vbi ad virum Dei venit, coràm illo corruit, sese discerpens. Eum itaque orationibus curatum, patri sospitem reddidit. Indè ad Niuernense oppidum venit, custodibus antecedentibus & subsequentibus, vt in Ligeri scapha exceptus, in sinum Britānicum reduceretur. Cumque eò venissent, & tardè in scapham insilirent, quidam è custodibus arrepto remo, vnum eorum, qui Lua dicebatur, percussit, virum sanctissimum & religioni deditissimū. Cernens autem vir Dei sua coràm se membra cædi: Cur, inquit, homo crudelis mœrori addis mœrorem? An sufficit vobis ad ruinam admissum facinus? Cur fessa Christi membra cædis? Cur in mitem immitis insurgis? Cur sæuitiam in mansuetos exèris? Noueris hoc ipso loco diuina te vltione plectendum, quo ausus es furibundus Christi membrum cædere. Probauit viri Dei sermonem mox subsecuta vltio. Vt enim ad portum illum trāsiturum rediit, diuinitùs percussus, eodem loco submersus est. Cur autem iustus iudex eam vltionem distulerit, ignoratur, nisi fortassis, nè beati viri oculi ea vindicta macularentur. Indè ad Aurelianensem vrbem venerunt. Vbi cùm ex regis edicto etiā in ecclesias ingredi non permitteretur, cum grandi mœrore ad ripā Ligeris sub tentoriis paulispèr quieuit. Cumque necessario sumptu indigerent, duos in vrbem direxit, vt res necessarias quærerent. E quibus vnus erat Potentinus, qui adhuc superest, & in Armoricanis locis in Constantiæ vrbis suburbanis monachorum cœtum collegit. Cùm autem peragrantes vrbem nihil accepissent, quòd regis timore omnium animi perculsi essent, via qua ingressi erant, reuersi sunt. In ipso autem itinere obuiàm eis venit mulier quædam, Syra natione. Ea vt vidit illos, sciscitata est quinam essent. Illi respondent se res necessarias quęsijsse, nec recepisse quicquā. Tum illa: Venite, inquit, domini mei ad ædes meas, & necessaria vobiscū absportate. Nam & ego aduena sum ex longinqua Oriētis regione. Illi gratulabundi eam pręcedentē sequūtur: & postquàm ad domum eius venerunt, sella posita quieuerunt, donèc adferret ea res necessarias. Assidebat autem eis maritus eius, iam olim luminibus orbatus, de quo perquirebant illi, quis esset. Respondente ea, virum suum esse ex eadem gente Syrorum, quē ipsa multis annis lumine priuatum traheret, aiunt illi: Si Christi famulo Columbano præsentaretur, illius precibus posse eum lumen recipere. Ille promissi muneris fide munitus, surgens, eorum cum duce vxore vestigia sequitur. Vbi ad sanctum Columbanum ventum est, Potentinus indicauit ei exhibitam ipsis hospitalitatem à peregrinis. Necdùm verba finierat, cùm cæcus orat virum Dei, vt suis precibus lumen sibi restituat. Videns ille hominis fidem, omnes rogat, vt orēt pro cęco, primusque diù humi prostratus iacuit. Indè surgens, manu oculos attigit, impressoque signo Crucis, lumen rediit. Lætus ille domum remeat, vt qui in hospites interius lumen intenderat, exteriori non careret. Deindè turba obsessorum, quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virū Dei curationis gratia properant, & Domino salutem largiente, omnes à viro Dei curantur. His virtutibus vrbis populus permotus, viro Dei clam meritum impendebat honorē. Non enim palàm propter custodes quicquam ei prębere audebant, nè regis iram incurrerent. Posteà illi arrepto pergunt itinere.

Maligno hominī diuinā prædicit vltionem.

Signo Crucis et precibus restituit cæco lumen.

Vt scapha diuinitùs ad portum appulsa sit: de pecunia furto ablata, & restituta, &c. *Cap. 24.*

NAuigantes autem per Ligerim, ad Turonensem perueniunt vrbem, vbi vir sanctus custodes precabatur, vt scapha in portum appulsa, sinerent ipsum ire ad beati Martini confessoris sepulcrum. Abnuunt custodes, vrgent remiges, vt celeri cursu portum prænauigent: imperant gubernatori, vt scapham medio flumine dirigat. Videns id beatus Columbanus, mœstum vultum ad cælum erigit, queritur tanto se mœrore affici, vt nec sanctorū sepulcra inuisere permittatur. At cunctis illis vrgentibus, mox vt cōtra portum ventum est, velut quibusdam defixis ancoris, scapha stare cępit, & ad portum prora dirigere. Cumque custodes obstare non valerent, iuxta scapham, quò vellit ire, sinunt. Miro igitur modo è medio fluminis tractu ad portum volatu pennigero defertur, portuque recepta, vir Dei pandit iter. Ille gratias agit æterno regi, qui seruis suis obtemperare non dedignetur. Egressus autē è scapha, ad sepulcrum beati Martini accedit, totaque nocte illic in oratione excubat. Illucescente verò die, à Leopario vrbis Episcopo inuitatus ad prandium, ire non abnuit, pręsertim ob fratrū suorum requiem: moratusque eo die est cum illo pontifice. Qui tùm hora refectionis ad mensam cum eo resideret, sciscitabatur, cur ad patriam repedaret. At ille: Canis, inquit, Theodoricus me à fratribus meis abegit. Tū vnus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, cuius etsì coniunx erat amita Theodeberti regis, at tamen Theodorico regi ipse fidelis erat, viro Dei humili voce respondit, satiùs illi esse lac portare, quàm absynthium. Et vir Dei: Sentio, inquit, te regi Theodorico fœderis fidem seruare velle. Respondit ille, se, quandiù posset, datam fidem obseruaturū. Rursùs vir Dei: Si ergò, inquit, regi Theodorico deuinctus es fœdere, amico & domino tuo lætum ex me nūcium apportabis, dicesque ei, & illum & liberos eius intra triēnij spatium Dominum radicitùs extirpaturum. At Chrodoaldus: Quid ità loqueris, ait, serue Dei? Et ille: Non enim possum, inquit, silere, quæ Dominus iussit vt loquerer. Vera autem dixisse virum Dei, omnes Galliæ nationes posteà senserunt: confirmauitque his verbis ea, quæ superiùs ad Ragamundum dixerat. Peracto prandio, vir Dei ad scapham rediit, vbi suos reperit suos multo mœrore oppressos. Causam inquirēs, cognouit eos nocte præterita, quæ in scapha habuissent, furto perdidisse: simulque aureos, quos in pauperes non erogauerat, ablatos esse. Mox ergò ad sepulcrum beati Martini repedat, queritur se nō idcircò ad eius excubasse reliquias, vt ille sua & suorum fratrum damna negligeret. Nec mora: is qui sacculum cum aureis furatus erat, cœpit inter flagella corporis pœnasque clamare, locumq; indicare, vbi aurei occultati essent. Socij id audiētes, omnes eò currunt, furto erepta omnia restituunt, virum Dei precantur, vt tanto sceleri ignoscat. Id miraculum omnibus terrorem incussit, vt deincèps qui hæc audirēt, omnia quę viri Dei erāt, tanquàm sacrata attingere non auderent. Porrò Leoparius Episcop⁹, cùm viro Dei necessaria præbuisset, ei valedixit. Ille nauali itinere lætus ad Nānetense oppidum peruenit, atque ibi aliquantispèr moratus est: cumq; aliquandò egenus quidam ante fores cellulæ, in qua vir Dei degebat, eleemosynam peteret, ille accito ministro: Præbe, inquit, cibū petenti. At ille: Non est nobis, ait, panis, præter paululum farinæ. Sciscitatur vir Dei, quantum illud sit: Illo respondente, non sibi videri plus esse, quàm modium vnum: vir Dei imperat, vt totum illud det, nec quicquam reseruet in crastinum. Obtemperat minister, dat totum pauperi,

Et quàm ferì moleste tamen vir nō sibi licere adire tumulum S. Martini.

Leopari⁹ Episcopus Turonensis eū inuitat ad prandiū.

Nota quid possint sancti inuocati.

nihil

nihil cômuni fratrum necessitati reseruans. Ieiunantibus ergò illis, iam tertius illuxerat dies, nihil penès se habentibus præter spei & fidei gratiam, vndè confectis ieiunio corporibus subuenirent. Deimprouisò autem audiunt fores à quodam pulsari. Sciscitante ostiario, qua causa pulsaret fores, respondit ille, se à domina sua Procula missum, quæ diuinitùs admonita esset, sumptus viro Dei Columbano & comitibus eius, qui apud Nannetes morarentur, suppeditare, iamque in proximo esse res, quas illa mitteret: se antecessisse, vt moneret ipsos vasa præparare, quibus eas reciperent. Centum esse vini modios, frumenti ducentos, bracis quoq; centum. Id verò ostiarius celeriùs patri Columbano indicare studuit. At ille: Sine, inquit: ego enim iam noui isthuc. Tu verò fratres conuocato, vt pro ea, quæ hæc largitur, simul Dominũ deprecentur, simul gratias agant conditori, qui famulos suos non desinit consolari in omnibus eorum necessitatibus: deindè verò munus oblatum accipiant. O mira pietas conditoris. Egère sinit seruos suos, vt dona sua egentibus ostendat. Tentari eos permittit, vt in tentatione subueniens, illorum erga se animos vehementiùs accendat. Patitur sua membra à sæuis hominibus lacerari, vt erga sanantem medicum aucta dilectio confirmetur. Doda quoquè nobilis & religiosa fœmina, ducentos viro Dei misit frumenti modios, aliosque centum rerum promiscuarum. Ea res magna affecit verecundia vrbis illius pontificem Sophronium, à quo nó solùm nullum accepere beneficium, sed nec quicquã etiam commutando impetrare potuerunt. Erat tum ibi mulier quædã plena dæmone, cum filia æquè dæmoniaca. Eas, cùm ad eum venissent, beatus Columbanus fusis ad communem Dominum precibus sanauit, & domum abire iussit.

Vide vt cura sint Domino fideles serui eì.

Duas dæmoniacas sanat.

Vt nauis ad litus reiecta sit, & vt aduersarij eius beatum virum venerati sint. *Cap. 25.*

POst hæc Sophronius Nannetensis Episcopus, cum Theodoaldo Comite iuxta regis imperium, beatũ Columbanum naui impositum, in Hyberniam remittere festinabant. Sed vir Dei ait: Si nauis in Hyberniã itura adest, omnẽ supellectilem & comites meos ea excipiat. Ego interim in scapha Ligeris voda vehar, donèc altum mare attingam. Reperta ergò nauis, quæ Scotorum veheret merces, omnem beati viri supellectilem & comites recepit. Cumq; iam remis & ventis fauentibus nauis in alta pelagi tenderet, vndarum se obiecere moles, nauemq; ad litus redire coegerunt. Quò cùm appulsa esset, subsidẽtibus vndis, mare quieuit: mansitque per triduum nauis sine vndis. Intellexit autem dominus nauis, ob viri Dei supellectilé comitesq; receptos sese detineri. Tandèm visum est illi, eijcere omnia è naui, quæ essent viri Dei. Quod cùm fecisset, mox adfuit vndarum moles, nauimq; in altũ abduxit. Mirantur omnes, facileq; animaduertunt nó esse diuinæ volũtatis, vt B. Colũban⁹ in Hyberniã reuertatur. Ad suũ ergò locũ, vbi priùs fuerat, redit: nec quisquã iã obsistit, quò minùs possit, quò velit, ire: magis autẽ, prout quisq; poterat, honore & impensis illũ fouebat. Nec quicquã ei defuit subsidij, Deo per omnes illum adiuuante. Itã sanè non prorsùs obdormiet vnquàm, qui sub vmbra alarũ suarum protegat Israel. Sic autem omnibus omnia largiendo id insinuat, vt omnes illũ pro eius muneribus & beneficiis collaudẽt.

Vide hìc miracula.

Psal. 120.

Vt ad Clotarium regem peruenerit. *Cap. 26.*

PAululùm verò illic moratus vir Dei, ad Clotariũ Chilperici regis filium, qui in Austrasijs Francis, extremæ Gallia ad Oceanũ sitis, regnabat, profectus est. Porrò Clotarius iam audierat, quantis & qualibus iniuriis virum Dei Brunechildis ac Theodoricus affecissent. Cùm ergò videret eum, tanquàm cæleste munus excipit eum, precaturq; gratulabũdus, vt, si velit, intra sui regni fines resideat: se ei pro ipsius arbitratu inseruiturum. At ille se ait ijs in locis cõsistere nolle, vel vt sibi maiorem peregrinationem indicat, vel ipsi Clotario nullam inimicitiarum occasionem præbeat. Detinuit interim illũ apud se Clotarius quot potuit diebus: castigatusq; verbis ab eo ob quædam errata, quibus aula regia vix caret, spondet se pro eius voluntate omnia emẽdaturum. Erat enim Clotarius solers, studiosusque sapientiæ. Itaq; tanto sibi oblato munere, gratulabatur. Dum autem apud Clotarium moratur, lis oritur inter Theodebertum & Theodoricum, vtroque de regni finibus cum altero disceptante. Mittit vterque ad Clotarium legatos, qui eius auxilium contra alterum postularet. Quod cùm Clotarius beato Columbano indicasset, consuleretque eum, num opem alteri aduersùs alterum ferre deberet: ille prophetico plenus spiritu, Neutrius, inquit, precibus obtemperabis. Porrò intra hoc triennium vtriusque regnum sub tuam ditionem cadet. Vidẽs Clotarius beatum virum talia prophetico ore dicentem, neutri parere voluit: sed promissum sibi tempus fideliter expectans, pòst victoriæ triumpho potitus est.

Clotarius rex honorificè illũ excipit.

Vt Parisios venerit, dæmoniacumque sanarit. *Cap. 27.*

EGit deindè vir Dei apud Clotarium, vt adiumẽto ipsi esset, quò per Theodeberti regnum, si liceret, in Italiam per Alpium iuga peruenire posset. Datis ergò comitibus, qui eum ad Theodebertum adducerent, ille itinere arrepto Parisios venit. Occurrit autẽ ei in ipsa vrbis porta homo immũdo spiritu obsessus, debacchans, seq; discerpens & multa garriẽs, virumq; Dei querulis vocibus ità appellans: Quid his in locis agis vir Dei? Iamdudùm autẽ clamitarat rauca voce, procùl aduentare virum Dei Columbanum. Vbi autẽ vir Dei illum intuitus est: Egredere, inquit, pestifer, egredere, nec corpus, Christi lauacro ablutum, diù obsidere ausus sis. Cede virtuti præpotentis Dei, & Christi nomine inuocato contremisce. Sed cum diù sæuis atrisq; viribus resisteret, vir Dei manũ ori eius iniecit, linguamq; attrectans, in virtute Dei imperat, vt egrediatur. Tunc horrida vi discerpens hominẽ, itã vt vix vinculis iniectis teneri posset, cum cõmotione viscerum & vomitu egressus est, tanto post se fœtore apud adstantes relicto, vt sulphureos se crederent facilius toleraturos odores.

Sæuissimum dæmonem eijcit vir sanctus.

Vt à Chagnerico & Authario viris clarissimis comiter acceptus sit. *Cap. 28.*

INdè ad Meldense oppidum properat: vbi erat vir nobilis Chagnericus, Theodeberti regis conuiua, vir sapiens & cõsiliis regiis gratus. Is virum Dei summo gaudio excepit, seq; curaturum ait, vt ad Theodeberti aulã perueniat: nec opus esse aliis à regis latere comitibus. Volebat autem alios ab eo remoueri, vt virum Dei, quoad posset, secum retineret, ipsiusq; domus, illius doctrina nobilitaretur. Benedixit autẽ vir Dei domui eius, filiæ quoquè illius Burgundophoræ adhuc infanti benè precatus, eam Domino vouit: de qua re in sequentibus dicemus. Progressus verò indè, venit ad Vulciacum villam, supra Matronam fluuium sitã: vbi ab Authario exceptus est, cuius coniunx Aiga dicebatur. Erantq; illis filij etiamnùm infantes, quos

mater

Magna vis benedictionis eius.

mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos sua benedictione sacrauit. Ij posteà pubescêtes, Clotario regi primùm, deindè Dagoberto gratissimi fuere. At posteaquàm seculari gloria illustres euasere, in eam curam & cogitationê incubuerunt, nè mundi gloria perderêt sempiternam. Itaque maior natu Ado, voluptatibus se abdicans, posteà in saltu Iurano monasterium instituti sancti Columbani construxit. Porrò Dado iunior intra * Briennensem saltum ad Resbacem fluuiolum, eiusdem instituti monasterium côdidit. Tanta fuit in viro Dei gratia, vt quibuscunque benè precatus esset, in boni operis perseuerantia supremum vitæ clauderêt diê. Illud oppidò iure dici potest, quoscunque de industrià monuit, eos gauisos esse, se posteà impunitatê meruisse. Nec immeritò tanti viri fultus adminiculis, perceptæ gratiæ potitus est ope, qui eius doctrinis innixus, à vitæ rectæ & integræ noluit tramite deuiare.

** Bricgensem*

Vt à rege Theodeberto acceptus sit, vt gentiles quosdam conuerterit, vt cælitùs alimenta acceperit, &c. Cap. 29.

Theodebert⁹ rex comiter eum accepit.

DEindè vir Dei ad Theodebertum venit, qui cùm vidisset eum, hilariter in suas eum recepit ædes. Iam verò multi fratrum ex Luxouio secuti erât, quos ille, tanquàm ex hostibus ereptam prædam, excipiebat. Pollicebatur autem ei Theodebertus, se reperturum intra ditionis suæ terminos loca amœna, & ipsi famulo Dei ad omnem opportunitatem accômoda. Ait etiam vndiquè vicinas gentes eiusmodi esse, qui verbi Dei prædicatione opus habeant. Respondit ad hæc vir Dei: Si feceris quod polliceris, nec fidem datam fefelleris, aliquantispèr hic hærebo, experiarque num in vicinarum gentium cordibus fidê serere pôssim. Dedit ergò ei rex optionem, vt quêcunque vellet sibi locum deligeret, qui & ipsi & fratribus eius gratus esset. Inquisitus igitur locus est, atque etiam inuêtus, quem fauor omnium redderet commêdabilem, & quidê intra Germaniæ terminos, sed tamen Rheno vicinum oppidum, olim dirutum, quod Brigantium nuncupabat. Sed quid interim, dum vir Dei per Rheni alueum nauigat, actum sit, silendum non est. Nauigante illo aliquandò Rhenum, ad vrbem, quam veteres Moguntiacum appellarunt, perueniunt, aiuntque ad virum Dei remiges, quos rex ei comites adiunxerat, se habere amicos in vrbe, qui necessarios sumptus sint præbituri. Iam enim longo itinere defecerant impensæ. Iubet autem vir Dei, vt eant. Veniunt illi in vrbem, sed nihil inueniunt. Reuersi ad virum Dei, aiût, se nihil quicquam ab amicis impetrare potuisse. Tum ille: Sinite me, inquit, paululùm ad meum abire amicum. Mirâtibus illis, vndè ei amicus esset in loco, vbi nunquàm anteà fuerat, ad ecclesiam se confert, ibiq; humi prostratus, prolixè rogat Dominum suum pietatis authorem. Mox verò Episcopus vrbis illius ad ecclesiam venit, repertoque beato Columbano, sciscitatur ex eo, quisnam sit. Ille se peregrinum esse respondet. Et Episcopus: Si rebus, inquit, necessarijs indiges, propera ad ædes meas, & quâtum opus est, tecum absporta. Illo gratias agente tum Deo, qui id Episcopo inspirauerat, tum ipsi antistiti, optata subsidia offerenti, Episcopus attêtiùs cogitat, vt omnia, quæ ei opportuna sint, accipiat. Itaque pueros festinos mittit ad nauim, qui omnes adesse iubeant, præter custodem vnû, qui nauim seruet, secumq; auferre, quæcûque velint. Quod nè quis casu euenisse putet, solebat posteà crebrò testari is Episcopus, nunquàm se antea adeò attentum ad tribuendas res necessarias fuisse: seq; absque alia ratione vel opportunitate, ob beati Columbani meritum, diuina admonitione instigatum, venisse ad ecclesiam. Deindè ad destinatum perueniunt locum, quem peragrans vir Dei, ait suo animo illum minimè sedere: sed tamen ob fidê in gentibus serendam, inibi paulispèr se moraturum pollicetur. Sunt enim illic vicinæ Sueuorum gentes. Cumq; inter loci eius habitatores versaretur, comperit eos profanum velle litare sacrificium, vasq; magnum, quod vulgò cupâ vocant, viginti plùs minùs capiens modios, ceruisia plenum, in medio positum. De quo cùm sciscitaretur, quid illo facere vellent, respôderentq; se deo suo * Vuodano (Sic Mercurium, vt quidam aiunt, illi vocant) litare velle: ille sacrilegum opus non ferens, in vas insufflat, idque miro modo cum fragore quodam frustatim dissipatur, & rabida vis cum ceruisiæ liquore indè prorumpit, vt manifestè liceret intelligi, diabolû in eo vase latuisse, qui per profanum liquorem caperet animas sacrificantium. Id autem vidêtes barbari, stupefacti aiût virum Dei magnum habere spiritum, qui sic posset vas ligaminibus munitum, dissipare. At ille castigatos dictis Euangelicis, admonitosq; vt ab huiusmodi abstinerent sacrificijs, domum redire iubet. Multiq; eorum beati viri adhortatione & doctrina ad Christi fidem traducti, baptizati sunt. Porrò alios, quos iam lauacro ablutos profanus detinebat error, ad Euangelicæ doctrinæ cultum monitis suis reuocatos, vir Dei, vt pastor bonus, in Ecclesiæ sinû reducebat. Per id tempus Theodoricus & Brunechildis non solùm aduersùs Columbanum insaniebant, sed etiam sanctissimo Viennensis vrbis Episcopo Desiderio aduersabantur: quem primùm exilio damnatum, multis affligere iniurijs nitebantur: ad postremum verò glorioso martyrio coronarunt. Cuius gesta scripta habentur, quibus & quantis aduersitatibus gloriosos apud Dominû promeruerit triumphos. Versante autem beato Columbano cum suis apud vrbem Brigantinam, duræ egestatis tempus incidit. Sed quamuis alimonia deesset, manebat intemerata atq; inconcussa fides, quæ necessarias res à Domino impetraret. Cûq; iam triduana media laborarent, tâta auium côpia eis oblata est, quanta Israelitarum castra coturnicibus aduolâtibus operuit, ità vt omnem locum illum aues implerent. Intellexit autê vir Dei ob suam suorumq; necessitatem has dapes exhiberi, quippe quæ nô nisi illo, quo ipse degebat, loco inuenirentur. Iubet ergò primùm suos laudes & gratias agere côditori, ac deindè dapes capere. Erat profectò mirum illud & stupendum miraculum. Capiebantur aues, vt iusserat pater: nec illæ pennigero instructæ volatu se subducebant, sed triduò permansit illud mâna auium. Quarto deindè die quidam pontifex ex vicinis vrbibus frumenti copiam diuino instinctu beato Columbano transmisit. Mox igitur, vt aduenit frumentum, aues illæ, Deo iubente, omnes auolarunt. Porrò * Eustachio, qui id temporis sub viri Dei obedientia cum alijs erat, referente cognouimus, neminem tum inter ipsos fuisse, qui se ante illud tempus eiusmodi aues vidisse meminisset. Earum autê talis erat sapor, vt dapes regias vinceret. O mirum diuinæ potentiæ donum. Quâdò terrena fercula Christi cultoribus desunt, tum demùm cælestia tribuuntur, sicut & de Israelitico populo dictum est: Panem cæli dedit eis. Cùm autem terrenæ opes subueniunt, cælitùs oblatæ amouentur. Eodem tempore cùm vir Dei sub quodam scopulo in vasta eremo corpus ieiunio afficeret, & nihil præter ruris pompa, quorum superiùs mentionem fecimus, in cibum caperet, venit vrsus, voracitati addicta fera, cœpitque necessarios deuocare cibos, passimque poma ore detrahere. Cumque hora refectionis adesset, Chagnoaldum ministrum vir Dei ire iussit, & côsuetam

Mogun tiacû venit.

** Vodano*

** Vadano*

In vas dæmoni offerendum sufflat, idq; rumpitur.

Multi ethnici credût in Christû.

Desiderius Viênensis Episcopus quid passus sit.

Num. 11.

Obserua rê admirandam.

** Eustasio*

Psal. 77.

Poma, videtur dicere mora ruborum.

pomorum

pomorum mensuram afferre. Abit ille, videtque vrsum inter frutices rubosque peruagari, pomaque iam bendo carpere. Itaq; festinus redit, patrique indicat. Ille imperat vt eat, partemque fruticum relinquat feræ, aliam partē sibi iubeat reseruari. Redit Chagoaldus, iussa patris exequitur, diuidit virga frutices rubosque poma ferentes, iubetque vt fera parte sua contenta, reliquam sinat cedere in vsus viri Dei. Mira in fera obedientia. Nequaquàm ausa est ex prohibita sibi parte cibos carpere, sed in ea sola, quæ permissa ei erat, escam captauit, quandiù eo in loco vir Dei commoratus est. Intereà animo illius ea incidit cogitatio, vt Veneticorum, qui & Sclaui dicuntur, ditionem inuisat, cæcasque mentes illustret luce Euāgelica, & ab origine per auia aberrantibus, veritatis pandat viam. Quod cùm illi summoperè in votis esset, Angelus Domini per visum ei apparens, paruo ambitu, vt solēt in pagina orbem describentes, mundi totius machinam ei ostendit, atque: Cernis ne totum orbem manere desertum? Perge igitur dextra læuaque, quocunquè visum est, vt laboris tui fructum comedas. Intellexit igitur vir Dei, illius gentis noodùm in promptu esse fidei profectum: quieuitque in loco, donèc in Italiam pateret accessus.

Vrsus obtēperat iussis viri Dei.

De bello regum, de viri Dei reuelatione, & Theodeberti proditione. Cap. 30.

INtereà temporis inter Theodoricum & Theodebertum suborta contētio increscit, & vterque aduersùs fratrem vsque ad internecionem sæuit atrociter, vtroque exercitus robore superbiente. Porrò vir Dei ad Theodebertum accedens, hortatur eum, vt animi tumore & arrogātia compressa, in Clerum se adscribendum curet, maneasque in ecclesia, sacræ se religioni subdat, nè simul cum præsentis regni detrimēto, etiam æternæ vitæ faciat iacturam. Sed id tum regi ipsi, tum cunctis circumstantibus ridiculum visum est, dixeruntque nunquàm se audiuisse, Merouingum in regem sublimatum, sponte sua Clericum fuisse. Cunctis ergò id detestantibus, beatus Columbanus ait: Si sponte tua clerici honorem capere non vis, breui id facies vel inuitus. His dictis, vir Dei ad cellulam remeat, moxque prophetici dicti euentum res non diù dilata confirmat. Quamprimùm enim à Theodorico bellum Theodeberto denunciatur, & apud Tullum victus Theodebertus, in fugam compellitur. Posteà rursùs collecto exercitu, fugientem Theodoricus persequitur. Porrò Theodebertus multis instauratis copiis, ad Tulpiacense castrum pugnaturus occurrit: conferroque illic prælio, vtrinque plurimi ceciderunt. Victus tandèm Theodebertus, fugit. Eo tempore vir Dei in eremo commorabatur, vnius tantùm Chagnoaldi ministerio contentus. Ea autem hora, qua apud Tulpiacum pugna commissa est, quercus putrefactæ truncovir Dei, librum legens, insidebat. Subitò verò corrept⁹ somno, spiritu cognouit, quid inter duos reges ageretur: moxq; excitatus, ministrum vocat, cruētam regum pugnam indicat, multum humanum fundi sanguinem gemebundus refert. Dicente autem temerè ministro: Pater mi, Theodeberto tuis precibus præsta suffragium, vt communem debellet hostem Theodoricum: ità respondet: Stultom & à religione alienum præbes consilium. Non enim sic Dominus voluit, qui nos pro inimicis nostris orare iussit. In arbitrio iam est iusti iudicis, quid de eis fieri velit. Inquisiuit postea minister diem & horam prælij, reperitque ità fuisse, sicut viro Dei fuerat reuelatum. Persecutus est autem Theodoricus Theodebertum, & suorum proditione captum, ad auiam Brunechildem remisit: quæ

Merouingi dictis sunt Frāci à Merouco rege suo.

Theodebertus rex à Theodorico supera tur.

Matt. 5.

cùm faueret partibus Theodorici, furibunda Theodebertum clericum fieri voluit, & post dies non multos, cùm iam esset Clericus, nimis impiè perimendum curauit.

Theodeberti misera cades.

De interitu Theodorici, & liberorum eius nece, prophetiaq; viri Dei in Clotario impleta, Cap. 31.

POrrò Theodoricus apud Metense oppidum morātus, diuinitùs percussus, inter flagrantis ignis incēdia mortuus est. Brunechildis autem filium eius Sigebertum ei suffecit in regno. Itaque Clotarius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines regni, qui eius ditionis erant, recuperare conatur. Contra eum Sigebertus impugnaturus venit: sed eū Clotarius captum peremit, fratresq; eius quinque, Theodorici filios, cum proauia Brunechilde cepit: pueros separatim peremit: Brunechildem verò primò ignominiosè camelo impositam, hostibus circunducendo spectandam exhibuit: pòst indomitorum equorū caudis religatam, miserabiliter vita priuauit. Atque ità fundituś radicitusq; deleta Theodorici stirpe, Clotarius solus potitus est trium regnorum monarchia, & beati Columbani prophetia completa est in omnibus, Theodorico intra triennium, cum omni stirpe penitùs extincto, Theodeberto inuito in Clerum asscito, Clotario duorum regnorum accessione aucto & dilatato.

Theodorici dira mors.

Brunechildis horrenda supplicia.

Vt vir Dei venerit in Italiam, Bobiensem ecclesiam instaurarit, & migrarit ex hac vita. Cap. 32.

BEatus ergò Columbanus, vt vidit Theodebertum à Theodorico deuictum, relicta Gallia atq; Germania, in Italiam ingreditur, vbi ab Agilulpho Longobardorum rege honorificè exceptus est, qui etiam optionem ei dedit, vt quocunq; Italiæ loco vellet, habitationem sibi deligeret. Itaque dum apud Mediolanū moratur, & hæresum fraudes, atque Arrianæ perfidię machinas scripturarum cauterio discerpere ac dissecare conatur, edito aduersùm illos florentissimæ scientiæ libello, vir quidam Iucundus nomine, ad regem venit, indicat se in solitudine ruribus Apenninis beati Petri Apostolorum principis basilicam scire, in qua experimento didicerit virtutes & miracula fieri: locum ipsum esse vbertate fœcūdum, aquis irriguum, piscium copia abundantem: veterem traditione eum Bobium appellari à riuo quodam sic dicto, illic manante: cui adiunctus sit amnis Trebia, ad quem olim Annibal hyemans, hominum, equorum, elephantorū grauissima sensit damna. Eò cùm vir Dei magna animi intentione peruenisset, basilicam illic semirutam reperit, eamque instaurans prisco decori restituit. In eius autem instauratione mira Domini virtus declarata est. Nam cùm per prærupros saxorum scopulos, trabes ex abietibus inter densa saltus locis inaccessis cæderentur, vel alibi cæsæ, inibi casu prolapsę aspero, aditum omnem plaustris negarent, miro modo trabem, quam via viginti aut triginta homines plano terræ solo ferre valerent, vir Dei cum duobus vel tribus, prout ardui itineris meatus patebat, eò accedens, suis ac suorum humeris immane imponebat pondus, & vbi alioqui pro viæ asperitate libero vix possent gradu incedere, simulatque trabium essent mole onusti, festini ingrediebantur: ità vt qui onera ferrent, perindè acsi ab aliis ipsi portarentur, firmis vestigiis, tanquam ociosi, lætabundi incederent. Videns itaque vir Dei tātam sibi diuinitùs adesse opem, suos hortatur,

Agilolphus rex Longobardorum honorificè excipit virum Dei.

Miracula haud vulgaria.

vt

vt arreptũ opus læti perficiant, animosq; roborati, ea in eremo cõsistere studeãt, diuinæ id esse volũtatis affirmans. Tectis tẽpli culminibus, murorũ instaurat ruinas, cæteraq; monasterio necessaria ędificia, cõstruere pergit. Interea Clotarius rex, viri Dei prophetiã in se cõpletam cernens, venerabilẽ* Eustachiũ, qui monasteriũ Luxouiẽse regebat, ad se venire iubet, venientẽ blandè & comiter orat, vt adiunctis sibi, quos velit, itineris socijs nobilibus viris, legationẽ publicis impẽsis suscipiat ad beatũ Columbanũ, & quocunque loco repertũ, accurata persuasione eò adducat, vt ad se venire nõ recuset. Facit ità venerabilis discipulus, magistri vestigia persequens. Postquàm ad eũ venit, Clotarij verba ei depromit. Viso Eustachio beatus Colũbanus lætatur, aditũ ad suũ monasteriũ patere gratulatur: retentumq; aliquantispèr apud se, hortatur vt sui laboris memor, fratrũ collegiũ disciplinæ habenis cõtineat & erudiat, multorũq; accessione illud augeat, eosq; omnes suis istitutis imbuat. Deindè iubet eũ redire ad Clotariũ, eiq; comiter hæc referre respõsa, sibi id haudquaquàm rationi consentaneũ videri, vt retrò reuertatur: illud tãtummodò rogate se, vt sodales suos, q Luxouij degãt, regio fauore ac præsidio prosequatur. Addidit etiã literas ad regẽ, castigatione plenas. Porrò rex gratissimũ munus, ceu pignus quoddã fœderis viri Dei, exosculabũdus accepit, nec precũ eius voluit obliuisci. Omni enim præsidio Luxouiẽse monasteriũ cõmunire studuit, annuis cẽsib⁹ ditauit, fines eius vndiquè p venerabilis Eustachij volũtate auxit & protulit, omniq; conatu ad adiuuãdos eius habitatores, ob amorẽ viri Dei, animũ intẽdit. Porrò beatus Colũbanus cùm annũ vnũ egisset in monasterio Bobiẽsi, vita beata fũctus, animã corpore solutã cęlo reddidit vndecimo Calẽdas Decẽbris. Cuius strenuitatẽ si qs nosse velit, in eius dictis reperiet. Reliquiæ eius eo ĩ loco cõditæ habẽtur, vbi etiã miraculis pollẽt, ꝑfule Christo: Cui ẽ gloria p oĩa sęcula seculorũ, Amẽ.

Bobiense conditur cœnobium. *Eustasiũ.* *Scribit literas Clotario regi, eũ reprahendens.* *Abit ad Christũ.*

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE & Gloriosæ Christi martyris Cæciliæ, & qui cum ipsa erant, sanctorum Valeriani, Tiburtij & Maximi: Authore Simeone Metaphraste.

Num. 22 *Philip. 2.* *Hebr. 2.* *Matth. 11.*

SERVATORIS nostri & Dei è cælis descẽsus, cõciliauit magna bona generi hominũ. Nã cùm esset in forma Dei, q ipsum genuit impatibiliter, nõ rapinã arbitratus est se esse Deo æqualẽ: sed seipsum exinaniuit, serui formã accipiẽs, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo: Humiliauit seipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autẽ crucis: vt eum deleret, qui mortis habebat imperium, hoc est diabolum: & omnem manuducens humanitatem, eueheret ad cælos per preciosam & diuinam suam doctrinã. Primi itaque omnium, eum secuti sunt sancti Apostoli: post Apostolos, martyres: post martyres, confessores: post confessores, sacerdotes: post sacerdotes, virgines: post virgines, viduæ: post viduas, misericordes. Et vt semèl dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Christi medicinę officina. Proptereà quotidiè clamat per sanctos suos Euangelistas: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Huius venerandam & suauissimam vocem cùm audijsset etiam Cæcilia clarissima virgo & gloriosa, & in eum credidisset, absconsum Christi Euangelium semper circumferebat in pectore, & nec noctũ, nec interdiù intermittebat diuina legere eloquia, & Deũ orare. Hæc ergò beata Cęcilia Valerianum quendam habebat iuuenem sponsum: qui quidem iuuenis accensus amore virginis, diem statuerat nuptiarum. Cæcilia autem in carne induta cilicio, extrinsecùs aureis induta erat vestibus. Nam cùm parentes & sponsus eius hęc vellent, ipsa corpore adeò erat eliquata, vt non posset celare cordis sui desiderium, & quòd solius Christi Seruatoris capta erat amore, significabat propriè enygmatibus. Non multò pòst autem venit dies, in quo paratus erat thalamus: & cùm esset symphonia instrumentorum, illa in corde suo soli Deo psallebat, dicens: Fiat, Domine, cor meum & corpus meum immaculatum in tuis iustificationibus, vt non pudore afficiar. Manens autem ieiuna, duos aut tres dies à cibo abstinuit: ieiunans autem & orans, seipsam commendabat Domino, precibus Angelos Domini inuocabat, lachrymis precabatur Apostolos, & orabat omnes sanctas Christi ancillas, vt eam confirmarent suis supplicationibus, castitatem suam commendans Domino.

Valerianus sponsus S. Cæciliæ. *Ciliciũ S. Cæciliæ.* *Psal. 118.* *Nota eius ieiunia, & inuocationem Sanctorum.*

Postquàm autem hæc facta sunt, nox venit: in qua cum suo sponso in separato cubiculo quietem nacta & silentium, sic eum est allocuta: Dulcissime & charissime adolescens, est mihi arcanum, quod tibi aperiam, si tu iureiurando mihi affirmaueris, te omnia celaturum. Ei autem iurauit eius sponsus Valerianus, se id quod dicebatur, nullis omninò insidijs proditurum, neq; id esse aperturum, quacunq; cogeretur necessitate. Tunc illa respondit, dicens: Volo te scire, me Angelum Dei habere amicum, qui summo zelo corpus meũ custodit. Is si vel minimum fuerit suspicatus, quòd tu incesto me amore polluas, iram suã protinus in te accendet, & elegantes tuæ iuuentutis florem perdet. Sin autem cognouerit, quòd tu simplici & immaculato mei amore tenearis, & virginitatem meam integram & impollutã custodias, te sicut me diliget, & ostendet tibi suam gratiam. Tũc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, o charissima, vt credã ijs, quæ dicis, ostende mihi ipsum Angelum: & si intellexero eum esse verè Angelum, faciam quæ hortaris: Sin autem alium virũ amas, & te & illum ense occidam. Tũc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parère cõsilijs, o charissime adolescens, & polliceris te esse expiaturum æterno lauacro regenerationis, & credis in vnũ verum Deum, qui viuit in cælis, potes eum cõtemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis est, qui me expiabit, vt ego videã Angelum? Respõdit Cæcilia, & dixit: Est senex in quodã loco, q pulchrè scit purgare homines, vt efficiantur digni, q intueãtur Angelos. Dixit ei Valerianus: Et vbi quærã ego eum senem? Respõdit Cęcilia: Vade ad tertiũ lapidem à ciuitate via, quæ dicitur Appia: ibì inuenies pauperes, qui victũ petunt à transeuntibus. ab ijs enim sum curata, qui quidem sunt huius mei arcani participes. Eos tu quandò videris, dabis eis meam benedictionem, dicens: Cęcilia me misit ad vos, vt ostendatis mihi sanctum senem Vrbanum: quoniam ad ipsum habeo secreta ab ea respõsa, quę ei reddam. Eum quãdò videris, narra quæcunq; tibi dixi: & quandò te lustrauerit, induet te indumentis nouis & splendidis: cum quibus ilicò veniens in hoc cubiculum, videbis sanctum Angelum, qui tuus euadet amicus, & quæcunq; petes ab ipso, inuenies.

Vestes baptizatorũ.

Tũc profectus est Valerianus, & cõueniẽter signis, q̃ accepit ab ipsa sãcta Cæcilia, inuenit sanctũ Vrbanũ Episcopũ: qui, cùm secundò fuisset confessor, latebat occultus in sanctorũ martyrũ monimẽtis. Cui quidẽ postquàm dixit oĩa, q̃ dixerat Cæcilia, magno gaudio est affectus: & genibus humi flexis, & manibus in cælũ

S. Vrbanus Pontifex.

extēsis,dixit cū lachrymis:Domine Iesu Christe, pastor sanctæ & bonæ,Cæcilia tua ancilla, tāquàm multis laboribos exercita agna,tibi est dedicata:quādoquidē spōsum suū, qui periodè ac leo cohiberi nō poterat,accepit,& erga te tanqnām agnū reddidit māsuetissimū.Is enim nisi credidisset,ad nos nō venisset. Aperi Domine ostiū cordis ei⁹ verbis tuis:vt eūm te cōgnouerit esse eius effectorē & Dominū,renunciet diabolo & operibus eius,& dolis eius. Hæc & his similia orāte sancto Vrbano Episcopo,senex ante eū repentè apparuit,indutus cādidis vestimētis sicut nix, tenens in manibus tabellā,aureis inscriptā literis. Quē cùm vidisset Valerianus,stupefactus & cadēs in terram, factus est tanquàm mortuus. Tūc senex eū erexit dicēs: Lege,o fili,contextam huius libri,vt dignus habearis, qui purgeris & videas Angelū,cuius conspectum tibi virgo Cæcilia cum prompto animi studio est pollicita. Tūc Valerianus defixis oculis, cœpit in eo legere, Erat aūt hęc scriptura,quę erat in tabella:Tuus Deus,

Ephe. 4.

vna fides, vnum baptisma : Vnus Deus & pater omnium,qui est super omnia,& in omnibus,Amen.

Postquàm ergò hæc apud se legit,dixit ei Sacerdos: Credis,fili,hæc itá esse,an adbuc dubitas?Tūc Valerianus clamauit magna voce:Nō est reuerá aliud sub cælo,cui veriùs eredi possit. Postquàm ergò hæc dixit

Valerian⁹ à S.Vrbano baptizatur.

Valerianus,ille senex ex eius oculis euanuit. Tūc S. Vrbanus,cùm eum admonuisset,& catechismo instituisset,baptizauit eum in nomine patris & filij & spiritus sancti:& cùm eū docuisset omnē regulā fidei,dimisit ad Cæciliā,ei iactis optimè fundamētis. Cùm aūt venisset Valerianus in indumētis cādidis, inuenit Cęciliā orantē in cubiculo,& Angelū Domini stantē pro-

Videat angelū Dei apud Cæciliam.

pe eam,fulgentē pēnis flāmeis,& scintillāti specie, duas coronas habentē in manibus refulgentes,rosisq; & lilijs splendētes.Quarū vnam quidem dedit Cæcilię, alterā verò Valeriano,dicēs: Has coronas corde immaculato & puro corpore custodite:eas enim ex paradiso Dei ad vos attuli. Hoc aūt erit vobis signū: Nūquàm marcescent à vobis,neq; vnquàm amittēt suauitatē odoris,neq; vnquàm poterūt ab alijs adspici, nisi ab illis,quibus sic placebit castitas,quomodò probatū est eam vobis placere. Et quoniā tu,o Valeriane, assensus es cōsilio castitatis,me ad te misit Dominus Iesus Christus,vt eam accipias quā voles, petitionē. Ille aūt cum audijsset,adorauit & dixit:Nihil mihi est in hac vita dulcius, quàm charissimi & vnici fratris præsentia.Quamobrèm meritò arguar impietatis, si me liberato ab errore simulacrorū,fratrē meū maiorem despexero in periculo interitus. Hāc vnā ex omnibus propono petitionē,& supplex cōtendo, vt fratrē meū Tiburtiū,sicut me,dignetur liberare:& faciat nos ambos plectos in confessione eius nominis.Cùm hæc aūt audijsset Angelus,læto vultu ei dixit:Quādoquidē à Christo petijsti,quod est honestius,is Deū, sicut tu,colet.Quomodò enim te per ancillā Cęciliam lucrifecit Dominus,itá per te fratrē quoquè tuum lucrifaciet:& cum ipso venies ad certamen martyrij.

His ergò finitis sermonibus,forma visionis Angelicæ assumpta est in cælos:illisq; in Christo lætātibus,& ī ædificatione sancta loquētibus,accessit Tiburtius frater Valeriani:& ingressus,tanquàm suā spōsam,osculatus est caput S.Cęcilię,& dixit. Valdè miror, hoc tēpore hic rosas & lilia olfaciēs. Nā si ipsas rosas & lilia tenerē in manibus,ne sic quidē mihi possent præbere tā suauē odorē. Fateor vobis,o charissimi,itá ego ad me redij,vt putē me totū repētè esse renouatū. Dicit ei Valerianus:Bonū odorē accepisti,o frater,cùm ego rogarim Deū,vt acciperes. Te aūt iam credēte, accipies etiā amarantbinā coronā incorruptionis,& lætari io ipsa rosea specie,& mēte eū pcipere,cuius in rosis sanguis floret,& in lilijs cuius corpus dealbat & anima. Habemus enim coronas,quas tui oculi nō pos-

Latina historia habet Coronis rosis ipsis sāguis floreseas,& in lilijs cui⁹ corpus albescat.

sunt pcipere,igneo rosæ rubore & niuis cādore refulgētes. Dicit ei Tiburtius:In somnisne hæc audio, an veritate hæc dicis,o frater Valeriane? Respōdit Valerianus: In somnis hucusquè viximus,o frater charissime. Nā iam Dei gratia & volūtate,sumus in omni veritate,& nō est in nobis mēdaciū. Dij enim,quos huc usquè coluimus,reuerá sunt mali dæmones,& immūdi. Dicit ei Tiburti⁹: Quomodò hoc cognouisti, o frater: Respōdit Valerianus:Angelus Dei me docuit:quē tu quoquè poteris intueri, si fueris mūdus ab ōnibus sordibus idolorū. Dicit ei Tiburtius: Si fieri potest, vt ego quoq; Angelū Dei intuear,quęnā est mora purificationis? Respōdit Valerianus:Nulla: hoc aūt solùm mihi pollicere, q̄ oīa execrāda & abominānda simulacra abnegās,credis vnū esse Deū io cælis: Dicit Tiburtius:Nō intelligo,quonā scopo hæc mihi proponis.

Dicit S. Cæcilia: Vt intelligas esse formas testaceas, & gypseas,& ligneas,& ęnas,& cuiusuis metalli:& nō dicas eos esse deos,ī qoibus viuūt araneę,& volucres stercora egerūt: io quorū capitibus solent otdificare ciconię,quos faciūt cōdemnati,quādò damnati propter maleficia mittūtur in metallū. Cùm ergò initiū accipiāt ex cōdemnatis, quomodò existimari possunt aut credi dij? Inter mortuos enim & simulacra,nulla est differētia. Quomodò enim mortuus habet quidem oīa mēbra: spiritū aūt & vocē nō potest habere, nec sensum:itá etiā hæc vana simulacra, deorū quidē habent nomina,cognoscūtur aūt esse infelicia,malaque & terrestria. Quę quidē ostēduntur esse homines mortui,quoniā sunt eis etiā mēbra,sicut hominū. Quādiu enim vixerunt,oculis adspexerunt, & auribus audiuerūt,& pedibus ambularunt,& ore locuti sunt,& manibus palpauerūt,& naribus olfecerūt:cœperunt tamē à morte,& in mortē ęternā permanēt, q̄ ostendantur nunquàm vixisse,vel potuisse viuere Tūc dixit Tiburtius cū omni cōpunctione. Qui sic nō credit,est brutū & nō venit in iudiciū. Quamobrèm ego quoquè dico

Tiburtius credit in Christū.

cū omni veritate,nō esse aliū Deū,nisi Deū Christianorū,& me deincèps eū solū colere & adorare. Hæc cùm diceret Tiburtius, sancta Cæcilia deosculata est eius pectus,& dixit:Reuerá hodiè cōfiteor te esse planè meū fratrē. Quomodò enim Dei amor tuū fratrē fecit esse meū coniugē:itá etiā simulacrorum cōtemptio fecit te meum esse fratrē. Quāobrèm quoniā es paratus credere in Dominum nostrum Iesum Christum,vade citò cum tuo fratre, vt ipsam accipias purificationem per sanctum baptismum:per quem etiam dignus habeberis angelicas personas intueri, & omnium delictorum tuorum veniam inuenire.

Tūc dicit fratri suo Tiburtius:Rogo te,frater,vt mihi dicas,ad quē me es deducturus. Valerianus respondit:Ad virū pfectum,nomine Vrbanū,ī quo est species angelica,ornata canitiæ,verus sermo,& insignis prudētia. Dicit ei Tiburti⁹:Tu illū dicis Vrbanū,quē Christiani dicūt esse suū Papā? Eum audio bis iam fuisse cōdemnatū,& rursùs ppter eamipsam actionē, propter quā fuit cōdemnatus,suā religionē cū metu latēter pdicare. Eū si cōtigerit iouenire,citra dubitationē vllā igni mādabitur,& nos quoq; cū eo puniemur,si iuēti fuerimus ad eum ambulātes: & dum diuinitatē quærimus,quæ latet in cælis,incidemus in iram, quæ accenditur in terra. Dicit ei S. Cæcilia: Si hæc vita esset sola & non esset alia,iure quę hic sunt,timeremus pdere. Cùm aūt sit alia vita, quæ est hac multò melior & sublimior,& nūquàm potest finiri,cur timemus hāc pdere,quando per huius amissionem ad illam accedimus? Respōdit Tiburtius: Nunquàm anteà audiui esse aliā vitam,præter hāc. Dicit ei Cæcilia: Nūc hoc certò

Vrbanus Papa christianorū.

scias,

scias, o charissime, quòd quandiù in hoc mundo viuimus, vitã laboriosam & dolore plenã agimus, in angustijs & afflictionibus: quãdoquidẽ inflãmãt humores, minuunt labores, valdè exiccãt febres, rheuma assiduè inducit aer, cibi inflãt, molesta sunt ieiunia, ludi dissoluunt, curæ cõtrahunt, perdit negligentia, diuitię abijciunt, expellis paupertas, elatos reddit iuuẽtus, in ruat senectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira. & inter hęc omnia mors excindit cũ minis, & sic imponit finẽ omnibus corporeis letitiis, vt ab eo, quod est esse, recedẽs, ne fuisse quidẽ putetur. Pro nihilo enim decæterò habetur, quicquid nõ est. Illa autẽ vita æterna, hãc vitã caducã miseramq; & breuẽ excipiẽs, eã æternis afflictionib' & tormẽtis datur malis & iniustis: lætitia verò æterna & exultatio præbetur iustis.

Mala & incommoda huius vitæ.

Ad hæc respõdit Tiburtius, & dixit: Et quis est, qui illic fuit, & illinc huc veniẽs, hęc potuit nobis annunciare, vt hæc possimus vera esse credere? Tũc surgens beata Cæcilia, cõstitit, & cũ magna sic dixit audacia: Cæli & terræ & maris & omniũ volucrũ, q̃ volãt in aere, quadrupedũq; & reptiliũ creator, ex se priusquam omnia faceret, genuit filiũ, & produxit ex sua potẽtia Spiritũ sanctũ: Filiũ, vt faceret omnia: Spiritũ sanctũ, vt viuificaret vniuersa. Omnia aũt quæ facta sunt, construxit filius ex patre genitus: & omnia q̃ fuerãt constructa, ex patre procedẽs Spiritus sanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Hucusq; dictũ est, credi oportere vnũ Deũ esse in cęlis. Quomodò aũt nũc tres testaris esse deos? Respõdit S. Cæcilia, & dixit: Vnus est Deus in sua virtute, quẽ sic ĩ sancta Trinitate partimur, quomodò in vno homine inesse dicimus artẽ, memoriã, & intelligentiã: quoniã arte inuenimus id, quod non didicimus: memoria tenemus, qđ docemur: intelligẽtia cõprehendimus, si qđ nos vnquàm contẽplari contigerit aut audire. Quidnã ergò faciemus? Nũ hęc tria in homine vna possidet intelligẽtia? Si ergò homo in vna intelligentia possidet nomẽ triũ significatorum; quomodò nõ Deus omnipotẽs, in vna & eadẽ diuinitate vim obtinet Trinitatis? Tũc Tiburtius, cùm in terrã cecidisset, cœpit clamare & dicere: Reuerà, o charissima, nõ mihi videtur lingua humana dare responsum: sed coniicio Dei Angelũ per os tuũ esse locutũ: & magnas egit gratias, quòd citò vnum esse Deum in tribus personis, ei apertè probauerit.

Cõuersus itaq; ad fratrẽ suũ, dixit: De vno Deo mihi fuisse satis factũ cõfiteor: sed meã quæstionẽ, sicut priùs inceperã, vellẽ scire. Dixit S. Cęcilia: De ea mecũ loquere, quoniã breuitas tẽporis est fratri tuo impedimẽto, quo minùs reddat respõsum. Me aũt, quam Christi sapiẽtia docuitã teneris vnguiculis, de quacũq; re me volueris interrogare, nõ poteris inuenire imparatã. Dicit ei Tiburtius: Hoc nuper quæsiui, & nũc quoq; quæro, Quisnã ex ijs, q illic sunt, huc veniẽs, ostendit nobis aliã vitã, quã vos prædicatis? Sãcta dixit Cæcilia: Vnigenitũ suũ filiũ Pater per sanctã Virginẽ Mariã misit in terrã: qui stãs ĩ sancto mõte, magna voce clamauit, dicẽs: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitã æternã. Cõcurrit aũt ad eũ omnis caro, omnis ætas, omne genus hominũ. Tũc dixit omnibus: Pœnitentiã agite propter vestrã ignorantiã: quoniã appropinquauit regnũ Dei, quod tollet regnũ hominũ. Suũ aũt regnum vult Deus diuidere ijs, qui credunt: in quo ille extitit sublimior. Illic ergò peccatores quidẽ cõsummabuntur æternis doloribus, & igne qui nunquàm terminabitur: Iusti aũt accipient lucem ęternæ gloriæ & gaudij, quæ nullũ vnquam finẽ accipit. Decętero nolite, o filij hominum, huius vitæ fugiẽtem quęrere lætitiam, vt lætitiam illius vitæ ęternam possideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò, in omne æuum.

Mat. 4.

Præmia impiorum & iustorum.

Cùm hæc aũt audissent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: Et quis illic fuit, & cùm illinc huc venisset, potuit docere vera esse, q̃ dicis? Tũc Dei filius dixit eis: Si ostẽdero vobis surrexisse mortuos, nõ credituri veritati? Vt aũt dubitationis & suspicionis nullũ remaneret vestigiũ, cũ populis profectus est ad sepulcra, & triduanis & quatriduanis & iam fœtẽtibus mortuis, quã amiserãt vitã, vt Deus reddidit. Trãsmisit mare, super fluctus ambulãs nõ madefactis pedibus. Imperabat vẽtis, castigabat fluctus, & q̃ excitabantur tẽpestates & tumultus, sedabat. Cæcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocẽ reddebat, & surdis auditũ. Paralyticos verbo curabat, leprosos dicto mũdabat, infirmis medebatur, lunaticos restituebat, & dęmones fugabat. Sed cùm mẽte capti & impij Pharisęi & Põtifices ei inuidissent, propterea quòd populi, eis relictis, eius sequebantur vestigia, sternentes vestes suas ante pedes eius, & clamãtes: Benedictus q venit in nomine Domini: in eũ ira percitus Pharisęi, cuidã Pilato Pręsidi eũ tradiderũt, vocãtes eum magũ & impium: & seditionem excitarũt in populo, vt eum cruci affigerent. Hoc aũt ille sciens, pro mundi salute permisit se apprehendi & illudi, iniurijs affici, flagris cædi & occidi. Sciebat enim vt Deus, quòd non aliter nisi per preciosam & intemeratã suam passionem, esset captiuum redditurus diabolũ, malisq; & immũdis spiritibus malas inferret pœnas.

Miracula Christi.

Mat. 21.

Propterea ergò ille fuit comprehensus, qui peccatum non fecit, vt liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum vinculo peccati. Qui est benedictus, fuit sub maledicto, vt nos à maledicto eximeret: sustinuit illusiones, vt nos liberaret ab illusione dæmonum, qui versantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, vt capitalem tolleret sententiam, quę ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis gustum, vndè mors in mundum fuit ingressa, commutaret. Potatus est aceto, vt acrimoniam, qua noster sanguis ebullijt, in se susciperet: & hunc bibit calicem passionis, qui nostris debebatur vitiis. Nudatus est, vt nostrorum parentum nuditatem, quam passi sunt consilio serpentis, niueis tegeret indumentis. In ligno fuit suspensus, vt ligni transgressionem, per passionem ligni Crucis suæ aboleret. Mortem ad se venire admisit, vt secum luctantem sauciaret, & regnum, quod inuenit per serpentem, amitteret, & cum ipso serpente sauciata, per Christum fieret captiua. Quamobrèm omnia elementa cùm vidissent suũ effectorem sublimè actũ in crucẽ, magno metu cõtremuerant. Nã ex vna parte mota est terra, & ex altera fracta sunt tẽpla & petræ, fugit dies, Sol fuit cõterritus, & obscuratus texit tenebris vniuersum mundũ: Luna suę lucis splendorẽ nube cruẽta operuit: Astra cæli luce resplẽdentia, omnia simul sunt mutata. Stridet terra, & veluti pariẽs, cæpit multos sanctos reddere ex sepulcris q quidẽ hoc dabãt testimoniũ, quòd Seruatoris descensus ad inferos, dissoluit regnũ diaboli, & mortu' mortẽ affecit ignominia, & percussam vinxit, & subiecit pedibus seruorũ suorũ. Illinc clarum est, q pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur ĩ persecutionibus: quòd hãc nostram vitam, quæ ad tẽpus, & in quam cadit interitus, æterna & quæ nũquàm desinit vita excipit: quam Dei filius, cùm surrexisset à mortuis, suis ostendit Apostolis, qbus adspicientibus, assumptus fuit in cælos.

Exponit rationes eorũ, quæ Christus passus est.

Mat. 27.

Actor. 1.

Hoc ergò si in trium conuentu ostendisset, intelligentium cogitationes non possent dubitare. Quanto autẽ magis, quòd non solùm duodecim discipulis, sed plus, quam quingẽtis simul seipsum dignatus est ostẽdere ne vestigium quidẽ relinquens vllius dubitationis? Illi autem, qui in his rebus erant initiati, & in om

1. Cor. 15.

nem mundum missi ad prædicādum, signis & magnis prodigijs cōfirmabant suam prædicationē. Nā & omnes infirmitates curarūt in eius nomine, fugarunt dæmones, & vitam reddiderunt mortuis. Nulla tibi arbitror remanere quęstionē, nisi vt hanc vitam animo & corpore despicias, & illam vehementer & constanter inquiras. Nam qui credit in Dei filium, & eius adhæret præceptis, quandò morietur, eius corpus à morte nulla afficietur iniuria: sed à sanctis Angelis in vlnis excipietur, & in locum paradisi abducetur. Hinc mors cum diabolo efficit, vt diuersis prauitatibus mentes hominum colliget, & in varijs non animaduersis necessitatibus occupet: & nūc quidem damni terrore afficit: nunc autem ad gulam excitat, & ex diuersis abstrahēs studijs, de hac sola vita facit miseros homines esse solicitos, vt ex corpore egredientes inueniat miseros & nudos, & nihil secum portantes præter peccata. Hæc tibi paucis exposui, o charissime. Si quid autem tibi deesse existimas, rursus quære.

Miraculis Apostoli confirmarunt suā pdicationē.

Latini habēt, & diuerso genere suasionis.

Tūc Tiburtius ad eius pedes prouolutus, dixit cum gemitibus fletuq; & lachrymis: De hac vita decęterò si vel cogitatione exquisiero, vel animo agitauero, in illa vita nunquàm Inueniar. Habeant ergò insipiētes lucrum pręsentis temporis: Ego autem, qui in hodiernum vsque diem vixi sine ratione, absit vt sine ratione decæterò vitam agam. Et hęc cùm dixisset, ad suum fratrem conuersus, dixit: Miserere mei, frater dilecte, & abrumpe tarditatem, quā transegi in ignorātia. Quocircà vereor moras. Pondus ferre non possum: rogo te, duc me ad hominem Dei, vt me perfectè purificatum, illius vitæ faciat participem. Tūc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimum Papam Vrbanū. Cui postquàm narrauit omnia, quæ dicta & facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum omni gaudio & exultatione Tiburtium, cùm admonuisset, cathechismo instituisset, baptizasset in nomine patris & filij & spiritus sancti, iussit secum esse, donec ea deponeret, quę recentis sunt illuminationis. Quę quidē cum perfecta fuissent eius doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantā autē gratiam à Christo est consecutus, vt etiam Dei Angelos videret quotidiè: & quæcunq; à Deo petebat, facilè impetrabat. Sed quoniā longum esset omnia ordine exponere, qualia & quàm multa fecit Domin' p eos admirabilia, cōuertamur ad gloriosas eorū ppessiones.

Tiburtius post catechesin à S. Vrbano baptizatur.

Turgius

*Turcius, qui etiam Almachius, cùm esset Pręfectus vrbis, & sanctos Dei martyres occideret quotidiè, iubebat eorū corpora relinqui insepulta. Tiburtius autem & Valerianus ad hoc operā quotidiè adhibebāt, vt sanctorū corpora ad sepeliendū componerēt, & humi mādarent, eleemosynis vacantes & diuino cultui. Cùm ij ergò in eis versarentur, quomodò solēt boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachiū Præfectū vrbis, omnia referētes, quæ per ipsos Dominus faciebat in egenos: & quòd improbè ac malitiosè, quos ille iubebat occidi, isti mādabāt sepulturæ. Itaque à militari cohorte cōpræhensi, adducuntur ad Almachiū Pręfectū. Quos quidē Almachius his verbis est allocut': Cùm vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur pter, nescio quā religionē, vos ignobiles redditis & īfelices? Nā vestras facultates in nescio quas abiectas psonas audio vos erogātes cōsumpsisse, & eos, q castigati fuerunt propter sua scelera, cū omni gloria mādare sepulturæ. Quocircà licet suspicari, vos esse initiatos ijsdē mysterijs, qbus ij, quos pter coniurationē mādatis sepulturę. Respōdit Tiburtius, & dicit Præfecto: Vtinam nos dignētur referre in numerū suorū seruorū, quorū tu nos conijcis esse socios: qui quidē respuerūt id, esse qđ videt, & non est: inueneruut illud, quod videtur nō esse, & est.

Exercitia SS. Valeriani & Tiburtij.

Almachius Præfectus dixit: Et qd est, quod videtur esse, & nō est? Dixit Tiburtius: Omnia q sunt in mūdo, quæ animas vocāt ad mortē æternā per breuis tēporis lætitiā. Dixit Almachius Præfectus: Et quid est, quod nō videtur esse, & est? Tiburtius dixit: Vita, quæ futura est iustis: & supplicium, quod dabitur iniustis. ex vtraq; enim parte cognouimus verū, esse ea ventura: & insana sta* distributione quod oculis cordis nostri cognouimus, id corporis nostri oculis spectandū* referimus, vt* in nostra cōscientia q sunt bona, malis obūbremus rationibus. Dixit Pręfectus Almachi': Nō puto te mē te tua loqui. Dixit Tiburtius: Nō loquor mēte mea: sed illius, quē accepi in visceribus mētis meæ. Dixit Almachius Pręfectus: Nunquid nosti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et noui, & didici, & credo, quòd omnia, quæ à me dicta sunt, pmanēt. Almachius Præfectus dixit: Et ego cur nō intelligo, *quod ago, à quo hæc sunt cōdita? Tiburtius dixit: Quoniā homo belluinus nō sentit, quæ sunt spiritus. Spiritalis autē dijudicat omnia, ipse verò à nullo dijudicatur. Tūc ridēs Præfectus, iussit auferri quidē Tiburtiū: corā eo autē sisti Valerianū. Cui etiā dixit: Quoniā nō est frater tuus sani cerebri, tu poteris respōdere sapiētius Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ, quoniā scopū nostræ orationis non potes intelligere. Dixit Pręfectus: Nemo ità errat, vt vos erratis: qui relictis necessariis numeris & responsis, malos sequimini: quę sunt iucūda respuētes, lętitiā nihili faciētes, & ea despiciētes, q data sunt ad vitæ alimētū, maxima beneuolētia illud cōplectimini, qđ saluti inuenitis contrariū, & ijs quę sunt iucūda, inimici.

**dissimulatione.* **subducimus.* **contra cōscientiam nostram.* **quo ordine psequaris* *1.Cor.2.*

Ad hæc respondit Valerianus: Ludētes & ridentes, & in varijs delicijs luxuriosè vitā agentes, vidi hyemis tempore per campos transeuntes. In quibus cāpis stabaut agricolæ plantantes, palmites ingerentes, & spinosos rosarum ramos ingeniosè toto animo cōponētes. Alij autē oliueta inserētes: alii verò radicitùs imbecilla excindētes, & q sunt opera cōuenientia, magno labore peragētes. Tūc illi, q delicijs fruebātur & lætabātur, cœperūt eos, q laborabāt, ludificari, & dicere: Miseri & miserabiles, hūc qui vos affligit laborē deponite, & nobiscū lętātes, vos deliciis explete & libidinibus. & cur tanquàm insipiētes duro labore dissoluimini, & vestræ vitæ tēpora negociis, quæ vos affligūt, cōsumatis? Hæc dicētes, soluebātur in risum, & dabāt plausum manibus, magnoque sono eos cachinnātes irridebāt. Hæc aūt illis facietibus, pluuios hyemis menses trāquillissima tēpora exceperūt: & ecce pulchrorū & variorū florū fragrātibus omne genus odorib' prata exornabātur, & molles botrorū series producebāt palmites, & è vario genere arborū rami stillantes melle fructus producebāt: in quibus animaduertimus vsq; ī hodiernū diē abūdare simul & gratiā, & fructū, & decorē. Tūc cùm lętarentur illi, qui existimabantur esse insipientes, cœperūt lugere ij, qui existimabātur esse ciues: & qui erāt gloriosi in sua intelligētia, perierunt in acri ratiocinatione: & tandem ducti pœnitentia, inter se murmurātes & gemētes dicebāt: Hi sunt, quos habuimus ludibrio: eorū laborē probrū existimabamus: eorū vitā nihili faciebamus, tanq miserabilē: eorū figurā iudicabamus esse indignā, & intelligētiā eorū sine honore. Ij aūt inueuti sunt intelligētes: & nos quidē probamur tunc fuisse miserabiles, insipientes & stulti, quādò neque nobisipsis operabamur: neque ijs, qui operabātur, dedimus in opere auxiliū: qui quidē cùm essemus ī deliciis, eos valdè irrisimus, & ipsos credidimus esse insipientes, quos quidē nunc resplendentes animaduertimus & florentes.

Valerian' elegāti similitudine cōfūdit iudicem.

**vrbani hāc ferè Sap. 5.*

Ad hęc dixit Præfectus: Te quidem video esse sapienter hæc persecutum: sed ad meum responsum non videris respondere. Valerianus dixit: Dixisti nos esse

esse stultos & insipiẽtes, quòd facultates nostras damus egentibus, proselytos excipimus, viduis suppeditamus quę sunt necessaria, orphanis subuenimus, corpora insepulta tegimus, & cum maximo honore celebramus martyrum depositiones. Nos autem insipientes iudicasti & delirãtes, quod cũ ijs qui lætãtur, nõ lætamur, nec ĩ delicijs viuimus, nec nostras explemus libidines, nec illiberaliter sumus lasciuis & impudicis oculis, ostẽdentes nos esse liberos & ingenuos. Veniet tempus, quo accipiemus millecuplos fructus nostræ afflictionis, & nobis lętantibus flebunt illi, qui nunc efferuntur lætitijs: est enim nunc tempus seminandi. Qui ergo in hac vita seminant, quæ sunt ad tempus, lachrymas, in illa beata & æterna vita metẽt gaudium sempiternum. Dixit Præfectus: Ergò & nos, & inuicti Imperatores luctum æternum habebimus: vos autem æternum gaudium possidebitis? Respondit Valerianus: Quid enim estis vos, aut vestri Imperatores? Impleto enim vestro tempore morientes, eo maiorem Deo estis reddituri rationem, quo vobis ab eo maior data fuit potestas. Dixit Præfectus Almachius: Quid in verbis voluendis immoramur? Aut dijs thus offerte, & illæsi recedite: aut malè estis & acerbè morituri. Ambo responderunt & dixerunt: Nos non dijs, sed Deo quotidiè offerimus sacrificia. Dixit Præfectus: Quis est Deus, cui dicitis vos vestrũ offerre sacrificium? Sancti responderunt & dixerunt: Et quis est alius Deus præter ipsum? Cur de Deo nos interrogas? Est enim alius Deus, pręter vnum? Dixit Præfectus: Quem vnum esse dicitis, eius nomen requiro. Dixit Valerianus: Dei nomen non inuenieris, etiamsi possis volare pennis. Dixit Præfectus: Iouis ergò nomen non est Deus? Dixit Valerianus: Est nomen corruptoris & adulteri, quem fuisse occisorem vestri authores memorant, & * accusatorem nostræ ostendunt scripturæ. Hunc tu Deum miror quanam impudentia nominasti, cùm Deum dici non possit, nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiam plenus omnipotentia. Dixit Pręfectus: Ergò errat omnis mundus, & tu cum tuo fratre Deum verum cognouisti? Dixit Valerianus: Innumerabilis multitudo Christianismi accepit sanctitatem. Immò verò vos pauci estis, qui remansistis tanquàm scissæ è naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficientes, nisi vt in ignem iaciamini.

Præclara martyris sententia, Psal. 125.

** criminosũ, habent Latin.*

Tunc iratus Præfectus, iussit eum cædi virgis. Ille autem confestim dum verberaretur, lętos cœpit dicere: Ecce hora, quam valdè desiderabam, & ecce dies omni festo mihi iucundior. Dum beatus verberaretur, pręco magna voce clamabat: Deos & deas noli maledictis incessere. Ille autem ad populum clamabat, dicens: Viri ciues Romanorum, videte, nè hęc plaga vos à veritate auertat, sed state fortiter, & deos lapideos & ligneos, quos colit Almachius Pręfectus, in calcem conuertite. Nam omnes, qui eos colunt, erunt in afflictione & supplicio æterno. Tunc qui cum Præfecto considebat Tarquinius, qui etiam dictus est Laccas, Pręfecto dicit in secreto: Inuenisti occasionem domine mi: tolle eos quamprimùm à terra. Nam si tardaueris, & de die in diem traxeris, omnes suas facultates distribuent pauperibus, & eis supplicio affectis, tu nihil inuenies. Tunc Præfectus, cùm ei placuisset illius consilium, iussit lictoribus, vt eos abducerent, vbi erat Iouis statua, & iussit, vt nisi ambo vellẽt imagini Iouis sacrificare, simul subirent suppliciũ capitis. Tunc venerandi & gloriosi Christi martyres Valerianus & Tiburtius abducti sunt à Maximo Præfecti cubiculario in locum, qui dicitur Pagus. Qui quidem Maximus cœpit eos deflere, & dicere: O preciosa & flores iuuentus. O vinculum magnæ fraternitatis. O

Valerian⁹ dum virgis cædit, mirè exultat.

par pulcherrimum & generosum. Cur vos in malum & impium finem volẽtes vosipsos proijcere, & ad maximum tendere exitium, ità festinatis tanquam qui ad lætitiam, & magnificã & lautã cœnam vocemini? Tũc dixit Tiburtius: Nos si non verè didicissemus aliã esse vitã æternam, quæ vitã pręsentẽ sequitur, non gauderemus eam amittere. Dicit eis Maximus: Et quænã potest esse alia vita? Respõdit Tiburtius, & dixit: Quomodò corpus induitur indumentis, ità etiã anima induit corpore. Et corpus quidẽ tanquã semen terrestre, per libidinẽ in terrenã matricẽ immittitur: genitũ autẽ & nutritũ, & lapsum in mortis interitũ, & in puluerẽ cõuersum, tanquã Phœnix futurę lucis specie excitabitur. Anima verò si sit sancta, feretur in paradisi delicias, vt flores in delicijs, expectet tẽpus suæ resurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellẽ ego quoq; hanc vitã respuere, si de ijs, quę dicis, possem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniã dicis tibi nihil superesse, nisi vt probes vera esse, q̃ tibi diximus: ea hora, qua faciet Dominus nos corporis tunicã exuere in gloriosa nominis eius cõfessione, aperiet Dominus oculos tuos, & faciet te adspicere, cũ quãta gloria illa vita reddit, si tamẽ ꝓmittas nobis quòd ex toto animo venies ad tui erroris pœnitentiam.

Tũc Maximus anathemate seipsum deuouit, dicẽs: Flãmis ignis cõsumar, nisi ab hac hora illũ solũ Deũ cõfitebor, qui facit, vt post hãc vitã alia vita sequatur. hoc mihi solùm vos ostẽdite, quod estis polliciti. Ei dicũt sancti martyres Tiburtius & Valerianus: Iube lictoribus, vt nos in domum tuã abducãt, & faciemus, vt illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte, postquàm fueris purificatus, faciet vt videas id, quod tibi promisimus. Cùm aũt Maximus iussisset lictoribus, abduxerũt eos in domũ eius. Quorũ prędicatione ipse Maximus cũ tota sua familia & ipsis lictoribus crediderũt in Dominũ nostrũ Iesum Cristũ. Tũc S. Cæcilia venit ad ipsos noctù cũ sacerdotibus, & fuerũt omnes baptizati in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cùm autẽ exoriens matutinũ, nocti finẽ dedisset, magno silẽtio facto, dixit sancta Cæcilia: Estote forti & magno animo, o Dei milites: abijcite opera tenebrarũ, & induimini arma lucis. Pulchrũ certamẽ certauistis, cursum peregistis, fidẽ conseruastis. De cætero proficiscimini ad coronã iustitiæ, quã reddet vobis iust⁹ Iudex: nõ solùm autẽ vobis, sed etiã omnibus, qui diligũt aduentũ eius. Locus aũt, q̃ dicitur Pagus, erat situs quarto lapide ab vrbe Roma: ad quẽ erat transeundũ prope portã tẽpli, vt quicunque illàc trãsibat, nisi Iouis simulacro thus offerret, puniretur. * Cùm in eũ autẽ locũ venissent sancti Tiburtius & Valerianus, precto sum thus obtulerunt, Deo offerẽtes suos accusatores: & sic flexis genibus, fuere cęsi gladio: & amisso hoc caduco & mortali corpore, ęternam & quę non potest marcescere, martyrij coronam accepere.

Maximus & multi alij cõuertuntur ad Dominũ.

Rom. 13
2. Tim. 4

*Latini sic * Venientib⁹ sãctis offeruntur thura, & recusant. Recusãtes ponũt genua feriuntur gladio.*

Tũc Maximus inrãs dicebat: Vidi Angelos Dei tanquàm solẽ resplendẽtes, ea hora qua gladio sunt ꝑcussi, & exeuntes eorũ animas è corporibus, tanquã virgines è thalamo. Quas cùm vlnis excepissent Angeli, strepentibus alis ferebãtur in cælũ. Hæc Maximo narrãte cũ lachrymis, multi crediderunt in Dominũ nostrũ Iesum Christũ, & cõuersi ab errore simulacrorũ, seipsos tradiderũt sancto Vrbano suo magistro. Cùm aũt ad Almachiũ vrbis Præfectũ venisset fama, quòd Maximus cubicularius cũ omnibus suis factus esset Christianus, iussit eũ tandiu verberari globis plũbeis, donec spiritũ emitteret. Quẽ sancta Christi martyr Cæcilia cum posuisset ꝓximè sanctos Dei martyres Tiburtiũ & Valerianũ, deposuit ĩ arca, & iussit vt ĩ arca eius insculperet Phœnix, ad ostẽdendã ei⁹ fidẽ, q̃ se ĩuẽturũ esse resurrectionẽ Phœnicis exẽplo admiserat. Facta

est autem post hęc inquisitio. Cœpit enim Almachius amborum fratrum quærere facultates, propter quas volebat etiam quærere sanctam Cęciliam, vt Valeriani coniugem: & iussit eam apud se sisti. Quæ quidem postquàm omnia, quæ superfuerant ex eorum facultatibus, fideliter distribuisset pauperib⁹, cœpit ille vrgere, vt ea thus offerret. Tunc dixit ministris, qui eam vrgebant, vt hoc faceret:

S. Cæciliæ eximia virtus.

Audite me, ciues & fratres: Vos estis ministri vestri Pręsidis, & videtur vobis, quòd desideratis esse alieni ab eius impietate. Mihi autem est gloriosum & valdè desiderãdum, omnia pati grauia pro Christi confessione. Nam cũ hac vita nunquàm statui vllã habere amicitiam. Sed nè sitis de nostra soliciti iuuentute, quã omnis curæ estis expertẽ reddituri. Facite ergò, quod ab iniquo Præside est vobis imperatũ. Tunc illi cœperunt lamentari & conqueri, quòd tam electa puella, & tam intelligens & nobilis, cuperet interfici: & eam rogabãt, dicentes, nè talem decorem amitteret, neque talẽ speciem conuerteret ad mortem. Quibus flentibus & dolore vexatis sic sancta respondit Cæcilia: Hoc, o fratres, non est perdere iuuentutem, sed cõmutare: Dare lutũ, & aurũ accipere: dare tabernaculum breue & miserabile, & magnã spatiosamque & amplã domũ accipere, ex lapidibus preciosis & auro ædificatã: dare angulum tenebrosum, & locũ accipere lucidũ, margaritis resplendentẽ cælestibus: dare possessionẽ, quæ perit, & accipere possessionem, quę nõ cognoscit finẽ, & ignorat mortẽ: dare lapidem miserabilem, quẽ pedibus conculcatis: & accipere lapidẽ preciosũ, qui forma resplendet in regio diademate. Hodiè si quis vobis offerat aureos, vt minimam nummorũ quantitatẽ ex ijs alacri animo prouentum accipiat: num vos quoquẽ lubenter curreretis ad talẽ negociationẽ, & omnes parẽtes, & notos, & cognatos, dilectosque & propinquos, & amicos vobiscũ faceretis currere? Si quis autem vos currentes auerteret, dicẽdo vos Inutiliter omnes vestros nũmos esse daturos, num eos essetis irrisuri vt ignorãtes, & qui nihil cognoscerent: vos aũt læti curreretis, quòd cum precioso auro essetis ꝑmutaturi æs miserabile, & non magni precij? Et vos quidẽ põdus pro põdere gaudetis accipere: Deus aũt nõ dat pondus pro pondere: sed accipit simplũ, & reddit centuplum: prætereà verò vitam quoquẽ æternam.

Cùm hæc autẽ dicta essent à B. Cæcilia, ascendit supra petrã, quæ erat prope pedes eius, & dicit omnib⁹: Creditis ea, quæ dixi vobis? Illi aũt vna voce dixerunt omnes: Certè credimus in Christũ filiũ Dei, eum esse verũ Deum, qui te talem habet ancillã. Dicit eis S. Cæcilia: Ite decæterò, & dicite infelicissimo Almachio, quòd ego vnũ donum peto, nè nimis acceleretis meã decertationẽ. Ego autẽ faciã, vt in domũ meã veniat sanctissimus Papa Vrbanus, vt faciat vos oẽs vitæ æternæ participes, & sic Dei prouidẽtia ego quoq; cõsummabor. Tunc cùm in eius domũ venisset sanctissimus

400. baptizãtur à S. Vrbano.

Papa Vrbanus, baptizauit plusquàm quadringentos, diuersi sexus fortunę & ætatis. Inter quos erat vir clarissimus, nomine Gordianus. Is cũ Papæ ꝑcibus domũ sanctæ Cæciliæ vocauit ex suo noie, vt in occulto ex illo die, ex quo illic Christi peractũ est baptisma, fieret ecclesia Dominica: adeò, vt sanctissimus quoquẽ Papa Vrbanus illic occultè habitaret: idiès aũt Christi redẽptionis lucra illic crescerent, & diaboli essent damna innumerabilia.

Cùm hæc aũt fierent, Almachius Vrbis Præfectus iubet coram se sisti Cæciliam: quam interrogans, ei dicit: Quod est nomen tuum, o puella? Respondit sancta: Cæcilia. Dixit Pręfectus Almachius: Cuius es cõditionis? Dixit Cæcilia: Ingenua ex clarissimis. Dixit Pręfectus: Ego te rogo de religione, non aũt de genere. Sãcta dixit Cęcilia: Interrogatio tua stultũ cepit principiũ, q̃ duo respõsa videtur elicere ea vna quæstione. Dixit Præfectus: Vndenã est tibi hæc fiducia? Respõdit sancta: Ex bona cõsciẽtia, & fide nõ simulata. Dixit Pręfectus: Ignoras quænã sit mihi potestas? Dixit sancta Cæcilia: Ignoras tu, quænã sit tibi potestas. Nam si tu me rogaueris de tua potestate veris verbis tibi aperiã. Dicit ei Præfectus: Dic, si q̃d nosti. Sãcta dixit Cæcilia:

Cõstantia S. Cæciliæ

Omnis hominis potestas est perindè, ac vter vẽto plenus: quẽ si vna acu pupugeris, omnis tumor eius colli flaccescit. Quinetiã si inuenitur in ipso aliquid portare, inflectitur. Dixit Præfectus: Cœpisti à cõtumelia, & perseueras in cõtumelijs. Dixit sancta Cæcilia: Nõ dicitur cõtumelia, nisi in eos, qui pauca peccant, non teneatur moderatio. Quamobrèm vel doce cõtumeliã, si falsum sum locuta: vel teipsum castiga, subeuntẽ iudiciũ. Dixit Almachius Pręfectus: Ignoras, quòd domini inuicti Imperatores iusserunt, vt qui nõ negauerint se esse Christianos, puniãtur: qui aũt negauerint, dimittantur. Dixit sancta Cæcilia: Sic vestri semper errant Imperatores, sicut etiam vestra celsitudo. Nã quę ab ipsis processit sententia, vos quidem testata est esse impios, nos autem esse ostendit innocentes. Si enim malum esset hoc nomen, nos quidem negauissemus. Vos autem, vt nos confiteremur, omninò coegissetis. Dixit Præfectus: Pro pietate sua huc voluerunt statuere, vt sua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit sancta Cæcilia: Nihil est æquè impium, nihil verò tam innocentiæ inimicum, * quam reis omnia inferre supplicia ad hoc, vt suam iniquam testentur qualitatem: & de eorum in mysterio locijs grauissimam habere quęstionem. Nos autem, quos innocentes cognoscitis, nominis solum accusatis. Sed nos, qui sanctum nomen Christi cognoscimus, id omninò negare non possumus. Est enim melius mori fęliciter, quàm viuere infeliciter. Nos enim vera dicentes, vos punimus, quibus est persuasum, vt falsum audiatis.

** quàm vt reis oĩbus tormenta adhibeatis Ad cõfitẽdũ qualitatẽ sceleris socũ; tẽpus, cõscios socios omnium examinatione ꝑquiratis.*

Dixit Almachius Præfectus: Elige tu vnum ex duobus: aut sacrifica, aut nega te esse Christianam, vt delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens sancta Cæcilia: O Iudicem pudore necessariò affectum. Vult me negare, & esse me innocentem, vt ipse me faciat criminis obnoxiam. Si vis accusare, cur me adhortaris, vt negem? Sin autem vis absoluere, cur non vis inquirere? Dixit Præfectus Almachius: Adsunt accusatores, qui testantur te esse Christianam. Si ergò quamprimùm negaueris, impones finem eorum accusationibus. Sin autem nolueris negare, hoc tuæ imputabis amentiæ, quandò in te lata fuerit sententia. Dixit sancta Cæcilia: Eorum accusatio est mihi desideranda, & punitio tua est victoria. Noli me ergò corrigere tanquam errantem: sed teipsum increpa, qui existimas fore, vt Christum negem. Dixit Pręfectus: Misera, nescis vitæ & necis potestatem mihi datam esse ab Imperatoribus? Cur loqueris cum tanta superbia? Dixit sancta: Alio modo licet dicere superbum, & alio confidentem. Ego confidenter, non autem superbè, sum locuta. Nam nos quoquẽ valdè reijcimus superbiam. Tu autem si non times audire veritatem, rursùs docebo te nunc falsa esse locutum. Dixit Almachius Pręfectus: Quidnam falsi es in nobis assecuta? Dixit sancta Cæcilia: Hoc, quòd affirmas tuos Imperatores tibi dedisse vitæ & necis potestatem. Dixit Præfectus: Ergò sum mentitus? Sancta dixit Cęcilia: Reuerà, si iubeas, falsum te dixisse ostendam. Dixit Præfectus: Dic. Sancta dixit Cęcilia: Dixisti tuos Imperatores tibi dedisse potestatẽ vitę & necis. Cognosce itaq;, tibi solùm esse datã mortis potestatẽ. Nã vitã quidẽ potes à viuis tollere: mortuis aũt

Conuincit Præfectũ mendacij.

non

non potes dare vitam. Dic ergò, quòd Imperatores te voluerunt esse ministrum mortis. Nam si tu ampliùs dixeris, depræhenderis falsa dicere, & quæ non possunt consistere. Dixit Præfectus Almachius: Nè sis verbosa, o mulier: sed decætero tuam depone audaciam, & veni, & diis sacrifica. Dixit sancta Cæcilia: Nescio, vbinam tuos oculos amiseris. Nam quos tu dicis deos, ego & omnes, qui sunt sanis oculis, videmus esse lapides, & æs, & plumbum. Dixit Præfectus: Meas iniurias philosophando contempsi: non possum autem ferre deorum contumelias. Dixit sancta Cæcilia: Ex quo os aperuisti, nullum verbum fecisti, quod non te ostenderet iniustum, insipientem & stultum. Sed enim quidnam hoc est, quòd externis oculis te esse cæcum ostendis, quandò quod omnes lapidem esse adspicimus, & lapidem inutilem, tu deum esse testaris? Do tibi, si iubes, consilium: & eum tangens, disce esse lapidem: si non nosti, id adspiciens: est enim dedecus, à toto te rideri populo. Omnes enim sciunt Deum esse in cælis: hæc autem, vt quæ sint formæ lapideç, per ignem posse meliùs mutari in calcem: quoniam iam suo ocio pereunt, & neque tibi, si simul pereas, neque si in ignem coniectæ fuerint, sibi poterunt subuenire.

Hūc locū ex Latinis ità restituimus.

Tunc valdè iratus Almachius, iussit eam reduci in domum suam, & illic balnei flamma torreri. Cùm autem esset in aere balnei sui inclusa, & subtùs toto die & nocte magna vis ardētis ligni adhiberetur, tāquàm in loco refrigerato illęsa permansit & salua, Domini gratia: adeò, vt nulla pars omninò ex eius mēbris vel minimo sudoris signo fuerit humectata. Quod cùm audiuisset Almachius Pręfectus, illuc misit ad ipsam, vt in ipsis balneis ei caput amputaretur. Quam spiculator tribus percussit ictibus, & non potuit ei caput amputare. Sic autem eam semiputato capite ferus & crudelis ille lictor reliquit: adeò vt omnes turbæ, quæ per illam crediderāt, sanguinem linteis tanquàm spōgiis hauserint. Tribus autem, quibus superuixit dieb[9], non cessauit omnes, quos aluit & quos docuit, confirmare & corroborare in fide Domini. Quibus etiam distribuit omnia, quæ habebat, & sanctissimo Papæ Vrbano commendauit. Cui etiam dixit: Trium dierū mihi iam petiui terminum: vt tradam hęc tuæ sanctitati, & hanc domum meam in seculum ecclesiæ nomine consecres. Impletis autem tribus diebus, & Deū precante beata Cæcilia, cùm essent adhuc preces in ore eius, tradidit preciosam & sanctam suam animā in manus Dei viuentis, mensis Nouembris xxij. Tunc sanctissimus Papa Vrbanus, cùm gloriosum eius corpus sustulisset noctù cum Diaconis, sepelijt ipsum inter alios collegas suos Episcopos, vbi sunt omnes confessores & martyres depositi. Eius autem domū in æternum consecrauit nomine sanctę ecclesiæ, & illic pꝑetuò peragūtur sancta Domini mysteria vsque in hodiernum diem: in memoriā quidem martyris, gloriam autē & laudē magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi: cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen

Nihil lædi tur ab igne.

Tertio cæsa ī capite, triduò superuixit.

Obitus sā ctissimæ virginis.

VITA S. CLEMENTIS MARTYRIS, Episcopi Romani, discipuli S. Petri Apostoli: Authore Simeone Metaphraste.

Nouē. 23.

Seditio populi aduersus S. Clementem.

TRAIANI Imperatoris tempore, Torcutianus Comes officiorum, cùm innumerabilem multitudinem Christo vidisset credere, accersiit Pręfectos regionū, & datis eis pecuniis, persuasit, vt turbam mouerēt aduersùs nomē Christianum. Vrbis autem Pręfecturam obtinente Mamertino, excitata est populi Romani seditio nomine Clemētis: & exorta inter se inuicèm confusione, alius aliud in ipsum dicebat. Aliqui autē cōtrà dicebāt: Quid enim mali fecit? aut quid nō boni rectè gessit? Nā quencunq; ęgrotorū visitauit, is sanitatem ab eo est cōsecutus. Quicunq; ad eum abijt affectus tristitia, is lætus est reuersus. Nullū vnquàm læsit, omnibus verò profuit. Alij aūt diabolico spiritu accēsi, clamabāt: Magicis artibus hęc faciens, deorū nostrorū cultū euertit. Iouē nō dicit esse deū: Herculē aūt, nostrum, custodē esse dicit immundorū spirituum: sanctā Venerē refert fuisse meretricē: Vestā autē magnam deam, igne fuisse consumptā, impiè asserit. Similiter sanctissimā quoq; Mineruam, Dianamq; & Mercuriū, Saturnumq; & Martem calumniatur. Omnia nostrorū deorū nomina & tēpla probris insectatur & contumeliis. Aut dijs nostris sacrificabit, aut ipse delebitur.

Tūc Mamertinus Vrbis Præfectus nō ferēs populi seditionē, beatissimū Clementem iussit ad se adduci. Quē cùm vidisset, cœpit dicere: Ex generosa quidē radice processisti, vt tibi testimoniū ferr Romanus populus: sed errorē suscepisti, & ideò nō possunt in animū inducere, vt taceāt. Nā nescio quemnā Christū colis, & cōtra deos admittis. Quamobrèm oportet te deponere oēm superfluā superstitionem, & colere deos, quos de more colimus. Tūc dixit B. Clemēs: Optarem excellētiæ tuę prudentiā attendere meā defensionē, & nō propter imperitorū seditionē, sed propter meā doctrinā, me accusare. Nā etiamsi multi canes nos allatrauerint & cōciderint, nō possunt nobis auferre, quin simus homines rationis participes: illi aūt, canes latrātes. Sēper enim, cōstat, seditionē proficisci ab imperitis, vt nihil habeat tutū, nec verū. Quamobrèm quæratur ratio silētij, in quo pro sua salute homo particeps rationis, & per se incipiat cōsultare & disserere, vt verū Deū inueniat, cui suā fidē honorificè cōmendet. Tūc Mamertinus Vrbis Pręfectus mittēs ad Traianū Imperatorē, detulit nomē B. Clemētis, dicēs: Hūc Clementem seditiosis clamoribus populus non cessat quærere, & non potest in eum inueniri fide digna probatio. Tunc rescripsit Traianus Imperator, oportere eum vel cōsentire sacrificantē, aut vltra mare & Pōtū in desertā ciuitatē, sitam prope Chersonem relegari.

S. Clemēs Præfecto sapienter respondet.

Quādò aūt Traiani iussus fuit cōfirmatus, cogitabat apud se Mamertinus, quonā modo Clemēs volūtariū non peteret exiliū, sed dijs potiùs offerret libamina. Sed beatus Clemēs cōtendebat ipsius quoquè iudicis animū ad fidē Christi traducere, & ostēdere, se potiùs eligere exiliū, quàm id timere. Dominus aūt Clemēti prębuit tātam gratiā, vt Mamertinus vrbis Præfectus defleret, & diceret: Deus, quē tu syncerè colis, ipse tibi opē feret in hoc, quo fuisti damnatus, exilio: nauēq; ei cōstituit: & cùm omnia in eam immisisset, quæ erat ad vsum necessaria, dimisit. Porrò aūt multi quoquè ex populo viri pij eū sunt secuti. Cùm aūt peruenit ad locū in quem erat relegatus, ad opus fodiendi & cædēdi marmoris, illic inuenit plusquā duo millia Christianorū, qui ad longissimum tēpus erant condēnati. Qui quidē cùm vidissent sanctū & egregiū Clementē, omnes vnanimes cū gemitibus & lachrymis accedentes, dicebāt: Ora pro nobis sancte Pōtifex, vt efficiamur digni Christi promissione. Quos cùm cognouisset sanctus Clemens propter Christum fuisse relegatos, dixit: Nō ab re me huc misit Dominus: sed vt, cùm fuissem particeps vestrarum perpessionum, præberē etiam exemplum consolationis & tolerantiæ.

Præfectus humaniter se erga illū gerit ī exilium abeuntem.

Ab eis autem accepit, quòd à sex milliaribus portabant aquam suis humeris. Statim itaque Clemens rogauit eos, dicens: Precemur Dominum nostrū Iesum

Chistum, vt fidei suæ confessoribus aquæ fontem aperiat: & qui percussit petram in terra deserta Sina, & *Exod. 17* abundè fluxerunt aquæ, ipse copiosum nobis præbeat fluentum, vt lætemur eius suppeditatione. Impleta autem precatione, in eo loco ad quem adspexerat, vidit agnum stantem, qui dexterum pedem leuarat, veluti sancto Clementi locum indicans. Tum sanctus Clemens cogitans esse Dominum, quem ipse solus adspexit, & nullus alius, profectus est ad locum, & dixit: In nomine patris & filij & spiritus sancti pulsate in hoc loco: & cùm omnes circuncircà fodissent ligonibus, & non ipsum locum, in quo stetit agnus, *Precib' S. Clementis impetrat fontem in signem.* paruo ligone accepto, paruo ictu sanctus pulsauit locum, qui erat sub pede agni: vndè repentè emersit fons pulcherrimus aquis scatorientibus, qui magno impetu effusus fecit fluuium. Tunc sanctus Clemens dixit omnibus exultantibus: Fluminis impetus *Psal. 45.* lætificat ciuitatem Dei. Propter hanc ergò famam ac currit omnis prouincia, & omnes, qui venerant ad *Permultos conuertit ad Dominum.* doctrinam sancti Clementis, conuersi sunt ad Dominum: adeò, vt quotidiè quingenti & plures baptizati recederent. Intra vnum autem annum factæ sunt illic à fidelibus septuagintaquinque ecclesię: & contra ctà sunt omnia simulacra, omnia templa regionis, quæ erant circuncircà, sunt diruta: omnes luci, qui erant ad trecenta milliaria, omninò in orbem sunt cōcisi & constrati.

Tunc ergò odiosa narratio peruenit ad Traianum Imperatorem, quòd illic ad multitudinem innumerabilem auctus esset populus Christianorum: & ab eo missus fuit Præses Aufidianus, qui plurimos Christianos diuersis tormentis sustulit. Videns autem omnes ad martyrium cum gaudio accedentes, cessit multitudini: solum autem sanctum Clementem cogens sacrificare: & videns eum sic esse firmum & stabilem in Domino, & nolle omninò à sua dimoueri sententia, *Demergitur in mare.* dicit lictoribus: Accipite eum, & ducite in medium maris, & proijcite eum in profundū, nè possint Christiani tollere eius corpus, & pro deo eū colere. Cùm hoc ergò factum esset, vniuersa multitudo Christianorum adstans flebat in litore.

Post hęc autem dixerunt Cornelius & Phœbus eius discipuli: Omnes oremus vnanimes, vt ostendat nobis Dominus martyris sui reliquias. Orante ergò populo, retrocessit mare in suum sinum ad tria ferè milliaria: per siccum autem ingressi populi, inuenerunt in figura templi marmorei paratum à Deo habitaculum, & illic situm corpus sancti Clementis, & ancoram, cum qua fuit proiectus, propè ipsum iacentem. Reuelatum ergò fuit eius discipulis, nè reliquias è loco eijcerent: quibus etiam hoc fuit responsum, quòd singulis annis in die suæ decertationis, cessurum sit mare venientibus, septem dies siccum iter eis præ- *Multi credunt Christo propter miraculum* bens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem eius nominis vsque in hodiernum diem. Hoc autem facto, quod erat præter opinionem, miraculo, omnes gentes circuncircà crediderè Christo. Quo in loco nullus inuenitur Gentilis, nullus Hebræus, nullus *Miracula in festo eius* omninò hæreticus. Illic enim plurima fiunt beneficia. In eius festo cæci illuminantur, dæmones expelluntur, febrientes sani fiunt: Nephretici, & qui calculo laborabant, solo contactu eius reliquiarum, & aquæ sanctificatæ adspersione & potu, à morbo liberantur: & qui quouis morbo erant affecti, confugientes ad sacri martyris auxilium, fruuntur curatione: & permanet gloria eius & laus in ęternum, per Dominum nostrum Iesum Christum: Per quem & cum quo, patri gloria cum sanctissimo & viuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

NARRATIO SANCTI MARtyris Ephraem Episcopi Gersonis, de miraculo facto in puerum à sancto martyre & Apostolo Clemente. Habetur in Simeone Metaphraste.

Mirabilis Deus in sanctis, opportunum est hodiè dicere cum Propheta. &: *Psal. 67.* Quàm admirabilia sunt opera tua Domine? &: Quis Deus magnus, sicut *91. 67.* Deus noster? & tu es Deus faciens mirabilia solus. Quod enim præsenti oratione aliud afferam procemium? Artificiosam enim dicendi artem præsens superat miraculum, cùm miraculum multa excellat miracula, & ipsa etiam prophetica miracula exuperet, vt est ostensura oratio.

Scio vos cupere scire, quodnam & cuiusnam sit miraculum, & vrgetis vt dicamus. Id autem est primùm quidem Dei, à quo omnis datio bona & omne *Iacobi 1.* donum perfectum. Præterea autem Clementis Romani, qui post Petrum fuit præco veritatis, & eius Romanę sedis successor fidelis: illius, inquam, Clemētis, cuius vsque in hodiernum diem vniuersa terra, vel tacens salutiferas clamat fuisse doctrinas. Clementis illius, qui fuit veræ palmes vitis Christi, per quem nobis expressus botrus doctrinæ, pietatis & salutis mustum nobis effudit. Clementis, qui fuit veræ scalæ, quę nos non deducunt ad sublimem aliquam terræ altitudinem: sed virtutum ascensionibus tanquàm aliquibus gradibus nos ad cælum transmittunt & cælestia. *Gen. 28.* Scalæ quæ ijs, quæ à Iacob visæ sunt, nihil sunt inferiores: non ostendentes nobis Angelos per eas ascendētes & descendentes, sed hominum animas diuinis admonitionibus, vt quæ à gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant. Cuius quidem miraculum cùm non didiceritis, o pulcherrime & fidelissime cœtus, quale sit & quantum, andire, viri pij, contendite, & ad audiendam exultate orationem, & aures inclinate, & nostram arguite tarditatem. de hoc enim gaudio solùm vos rogo, vt vsque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, & nulla cogitatio, quæ ad huius vitæ curam pertinet, mentem vestram subeat, nec promptum vestrum animi studium sinatur retardare: sed hoc vigilanti animo & attento fideliter excipite. Res autem ità se habet.

Cùm præclarissimus & beatissimus Clemens perfecisset doctrinæ cursum & Apostolatus, & per consummationem martyrij hinc excessisset, vt gloriosi *1. Reg. 2.* eius martyrij liber declarauit, (quem vos non ignoratis esse mihi persuasum) nō iustum iudicauit is, qui eos, qui ipsum glorificāt, glorificat, nō ipsum vicissim glorificare, qui pro amore in eum sic decertauit: sed eum valdè glorificare & magnificè extollere: & vt in cęlo *Nota hac de miraculis. S. Clemētis.* Angelis, ità etiam hic hominibus eum reddere clarissimum, & maxime venerandum per miracula, miracula, inquā, quorum magnitudinem mens nō potest comprehendere, nec oratio dicere multitudinem, neque manus exprimere infinitatem. Vt ergò ex fimbria, vt est in prouerbio, textum pannum possitis cognoscere, id vobis narrabo, quod priùs sum pollicitus. Cùm venerandæ sanctissimi martyris Clemētis reliquiæ in maris profundū fuissent proiectæ ab impiis illis cultoribus simulacrorū, & eas excepisset templū in profundo à Deo ædificatū, hic quoque maximū facit miraculū Deus admirabilis. Cùm enim hoc factū esset, & eius discipuli flerent cū ijs, qui illic erant fideles, & vt lacrosācta gloriosi martyris reliquias eis ostēderet, quod etiā factū est, Deū supplices rogarēt, protinùs immēsum illud pelagus desistēs & retrocedens,

effecit

Praeclara sanè miracula

effecit vt profundum adiri posset à fidelibus vsque ad tria milliaria. Ingressi autem, inuenerunt habitaculū instar templi marmorei, & illic in capsa lapidea sanctissimas & gloriosissimas martyris Christi repositas reliquias. Qui cùm statuissent sanctissimas ex profundo tollere reliquias, noctù accedēs sanctus, eos sic est allocutus: Reliquias quidem nolite tollere: hanc autē vobis concedo gratiam, vt singulis annis die meæ de certationis septem dies mare retrocedens, præbeat iter per siccum ingredientibus hucusque. Quod autē dixerat, deductum est ad effectum. Ab eo enim tempore vsque in hodiernum diem singulis annis fit hoc miraculum. Quid est hoc minus faciendum, q̃ Mosis miraculum? Quid verò Elisei vilius, aut minus gloriosum? Immò verò est longè maius & gloriosius. Ille enim virga & uinus & semel mare scindens, maris profundum, vt iter esset, effecit: Hic verò similiter pelle ouilla secans Iordanem, semel quoque hoc fecit miraculum: ambabus aquis post transitum redactis ad suā naturam, quibus hoc nunquam factum est posteà. Hic autem post mortem, & non semel, sed ab eo tempore vsque in hodiernum diem. O miraculum & gloriam martyris, quale donū est assecutus singulis annis die gloriosæ suæ decertationis? Septem enim dies, sicut priùs diximus, recedens mare illud infinitum, piis præbet iter facile.

Quotannis patet iter per siccum mare ad eius sacras reliquias.
Exod. 14
4. Reg. 2.

Cùm hoc ergò sic factum omnes pii, tam qui erant in regione, quàm ciues Chersonis audiuissent, pertexerunt ad contemplandum miraculum. Cum quibus quidam quoque vir pius cum pia vxore & filio masculo, ad sacrosancti martyris templum viam peregerūt prompto & alacri animo. Cùm autem ad locum peruenissent, & miraculum quod adhuc fiebat, adspexissent, ingressi sunt illud templum, quod à Deo ædificatum fuerat in profundo: & cùm ad capsam accessissent, supplices sanctum rogabant, petentes vt per ipsum sibi daretur venia peccatorum: & precantur, vt filio daretur uita longa, & nullis obnoxia calamitatibus, & opum copia, & quæ consentaneum est petere parentes filio vnico. Postquàm ergò preces peregissent, & sancti osculati fuissent reliquias, redierunt. Qui cùm egressi essent, aqua rursùs in suum locum redit. Illi autem conuersi, & quod priùs erat, pelagus adspicientes, hoc & illuc circunspiciētes, filium quærere aggrediebantur. Is autem in arca sancti remanserat: & hoc non obliuione parentum, sed Dei voluntate factum est, ut in hoc quoque martyrem faceret magis admirabilem.

Cùm ergò parentes non inuenirent filium, & cogitassent puerum fuisse à se obliuioni in profundo mādatum, quid opus est dicere & patris lamentationes, & matris eiulatus? Præclarum enim illud festum con uerterunt in lamentationem. Quid enim non dicebant? Quid non faciebant ex iis, quæ cōsentaneum est vel ipsum lapidem posse mouere ad lachrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, & manus in altū extollens, sancto tales voces emittebat: Hæ sunt, o sancte, tuæ remunerationes? hanc œ reddis gratiam iis, qui tanto tui desiderio ad te accurrerunt? Hanc reddidisti mercedem pro labore, quē passus sum, ex quo accessi? Vbi est mihi filius? Vbi nati mei viscera mari na bellua lacerauit? Quisnam autem vehemens insurgens fluctus, eum viuum tanquàm sepulcrū operuit? Quemnam modò adspiciam oculis? Pro quo verò orabo? Quis autem erit meæ senectutis baculus? Cur, o sancte, non fecisti me esse sociam mortis filii mei, vt quomodò ad te accessi eum manu tenens, ità etiā eum vlnis ferens, infelix ad inferos descenderem? O mare & profundum, quonam tui fiou meum tenebis filium? Quomodò autem eum quoque ales? Hei mihi,

Nota, Præclarū festum B. Clemētis.

miserande fili: fili, rapte ante tempus: fili, quomodò à meis oculis recessisti? Quibus pedibus es cōuersus? Quonam autem tanquàm agnum adspiciam exilientem? Pater verò rursùs & manus & oculos feriens, sic conquerebatur: Cur, o sancte, me repentè orbum fecisti liberis? Cur permisisti, vt meus filius moreretur morte tam miserabili? Cur mihi obtigerunt cōtraria iis, quæ speraui? Hac nè fide ad te accessimus? Taliane sunt donna martyrum in eos, qui ad ipsos magno accedunt desiderio? Reuerà non tu, sed procellæ meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O filimi, quis tui mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad sepulcrum? Quænam verò theca pulchrum tuum & iucundum teget tabernaculum? An omninò quidem tuos oculos texit mare, & sepeliit profundū, & tibi theca fuit venter piscium?

Cùm sic autem plangerent & lamentarentur parētes, quidam ex iis, qui illuc conuenerant, vix tandem eis persuaserunt, vt cessarent à lamentatione. Cùm à luctu autem parùm cessassent, domum abierūt. Cùm ergò tempus processisset, & memoriæ sancti martyris dies venissent, hęc inter se dicebant, recordati sui filii: Agedùm proficiscamur ad sanctum, vt, si vllę reliquiæ, quod fieri non potest, remansferint nostri filii, eas accipiamus, & cum sancto iudicio contēdamus: ut, si fieri possit, illic moriamur, mortis societatē inuentes cum filio. Cum hæc ergo dixissent, nōdùm iis, quæ dicebantur, finem imposuerant, & cęperunt iter ingredi. Cùm verò accessissent, & ad locum peruenissent, & mare retrocessisset, Deo hic quoque honorante martyrē, filii sui desiderio stimulati, primi profundum insilierunt, eosque sequens vadebat multitudo. Cùm autem peruenissent ad inprimis venerandū templum martyris, (o miraculum) vident suum filiū viuū, lætū & exilientē. Cùm sic autā miraculis in miraculum incidissent, rei insigni & admirabili essent obstupefacti, primùm quidem Deum laudarunt: deinde martyri quoquè egerunt gratias. Deinceps verò adolescētem interrogarunt, quomodò esset seruatus, quonam viuificante, quonam seruante, & quonā nutriente? Puer autem una quidem manu tenēs arcam, altera autem manu digito indicans eum, qui intùs iacebat, respondit interrogantibus: Hic post Deū meus custos & nita & alimētum fuit, & propulsator belluarum marinarum. Hic me quotidiè alebat splendidissimè.

Illustre inprimis & diuinum miraculum.

Parentes autem admiratione & lætitia affecti, & martyris fide magis confirmati, per quem filium, quō putabant mortuum, uiuentem acceperunt, priores luctus conuerterunt ad gratiarum actionem, sancto sic acclamantes: Verè ergò admirabilis est Deus in sanctis suis, & eorum, qui ipsum timent, faciens voluntatem, & audiens eorum precationem. Seruasti, o sancte, nostrum filium: reddidisti nobis eum, qui nō sperabatur. O cælum & terra, & tu profundū, quod nos priùs execrabamur, admirare magnum hoc opus, qđ naturam superat. Esto autem tu quoquè, o sancte, nobis propitius, & ea nobis condona, quæ animo cruciati, in te diximus & fecimus. Nè pro nostris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus: eum, qui erat mortuus, per te nunc in uitam reuocatum accepimus. Senectutis nostræ baculum, rursùs habemus tuo auxillo. Quid pluribus opus est? Non trium dierum, sed vnius anni mortuum: & non lapide, sed aqua conditum: & non à vermibus, quod est naturæ humanæ proprium, consumptum, sed à piscibus, vt existimabamus, deuoratum, saluum per te accepimus. O gratiam, o gloriam, o virtutem & beneficētiam, o sancte. Cùm sic ergò sanctum cum lachrymis essent laudibus prosecuti, accipientes filium, venere do

Psal. 67.
Psal. 144

re domum, narrantes omnibus miraculum.

Quidnam ergò cum his conferemus? Aiunt Eliam *3. Reg. 17* aliquandò filium, qui erat mortuus, viuum matri red didisse: quod quidem est magnum, & ualdè admirabile. *4. Reg. 13* Quinetiam ad Elisei aliquandò, vt literis est proditum, monimentum quendam à quibusdam homicidis interfectum, & in eo proiectum, surrexisse & vixisse: quod quidem est magnum, & ualdè admirandũ. *Act. 9.* Porrò autem Petrus quoquè in nostris libris, Petrus, inquam, princeps Apostolorum, illam, quæ pauperes alebat, viduam Tabitham mortuam, eadem hora ad vitam suscitauit precibus. Et sunt hęc quidem admirabilia, & longè clarissima: præsens autem miraculum quantùm ea exuperat? Attentiùs autem mihi considera miraculi excellentiam. Elias quidem, ut priùs diximus, nupèr mortuum puerum, & qui nondùm refrixerat, sed adhuc seruabat naturę calorem, suscitauit. Elisei uerò uirtus duabus de causis fecit miraculum: vna quidem ostendens prophetam, qui ignorabatur: altera autem non concedens cędem etiam post mortem. Petrus verò sua uirtute, & adiutus etiam eorum precibus, qui à uidua fuerant affecti beneficio, ipse quoquè excitauit eam modò mortuam. Sanctus autẽ martyr Clemens (o miraculum) non recens, sed iam anno uno mortuum, uel ut meliùs dicam, in unoquoque puncto, & eius tenuissima parte morientem, conseruauit. Scitis autem omnes, qui eius fecistis periculum, quanto tẽpore verisimile erat conseruari in profundo tam uasto. Sed mihi diligenter cõsideranti, nõ vnum mortuum, sed quanto temporis spatio scimus puerum in aqua suffocari, id tempus repetentes, & remetientes, inueniemus sanctum tot suscitasse mortuos. Quod autem est admirabilius, non ab aquarum solùm suffocatione, sed à bestiarum etiam læsione cõseruauit puerum. O gratiam, o uirtutem, quæ vtrunque efficit: nempe & aquas alligat, & propulsat belluas. Ad hæc quid dicitis? Non alia superat miraculũ? Nisi quis nos malè repræhendat, quòd id extollamus supra miracula prophetica. Nulla ea de causa in nos cadet repræhensio. Apertè enim scitis sanctum martyrem esse in eadem gloria & iisdem tabernaculis, in quibus sancti martyres, Apostoli & Prophetæ, & ipsi Angeli.

Sed o martyrum splendor & decus sanctorum, pri *Innocat. S. Clemẽs* mitiæ Antistitum, vide nunc quoquè hunc præsentẽ cœtum pium & religiosum, qui à uitæ fluctibus quotidiè obruitur. Eum tuis precibus illæsum custodi & conserua: & qui tanquàm feræ immanes insiliunt dæmones, & minantur se esse deuoraturos animæ nobilitatem, tuarum intercessionum iaculo repelle, o sanctissime. Sed nos quoquè, o fidelissime cętus, rogo, *Quibus studiis sanctorum beneficia promerenda.* vt p bona & Deo grata opera efficiamus nos dignos sancti gratiis & donis. Et primùm quidem in Deum & inter nos ipsos synceram & non perturbatam conseruemus charitatem. Deindè ab omni maledicto, & omni mendacio, & omni periurio nosipsos repurgemus. Ante hęc autem & post hęc, faciamus eleemosynam, quæ scit Deum magis placere, & propitium reddere nostris peccatis. Quis enim eius oblitus, regnũ Dei possederit? Nemo nostrum prætexat paupertatẽ, nemo viduitatem & liberorum nutricationem. Sunt hi frigidi & perniciosi prætextus. Nemo vestrum est *3. Reg. 17* illa uidua pauperior, quæ nihil aliud habebat, quàm pugillum farinę: idque cum alendi ei essent liberi: neque tamẽ suam aut filii uitam prætulit misericordiæ. *Gal. 6.* Nè excusationes quæramus in peccatis. Deus non irridetur. Penaria nostra mẽte intueamur. Videamus, an quotidiani alimenti nihil nobis redundet. Nè mẽsium circulos metiamur, & annorum ambitus: est. n. alius qui prouidet, & eorum curã gerit, etiamsi nos ignoremus. Nosipsos constituamus nostrarum rerũ examinatores: etsi, vt priùs quidem diximus, quotidiani alimenti nostri nihil supersit, scit Deus miseri eorum, qui premuntur inopia. Sin autem viderimus nostra penaria non solùm cibo & potu repleta, *In dites, eleemosynam non præstantes.* sed etiam auro & argento, & aliis, quę eos consequũtur, qui diuitiis delectantur & possessionibus, esurientibus aliis & frigore enectis, sciamus quòd æternum, & qui nunquam desinet ignem nobis recondimus. Vt eum ergò effugiamus, in Dei mandatis pro uiribus ambulemus, ut & sancti Martyris fruamur intercessionibus, & ineffabilia & æterna Dei bona cõsequamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

De S. Felicitate martyre quærat Lector Tomo 4. X. Iulij.

VITA ET MORS SANCTI PAtris nostri Gregorii, Episcopi Agrigentini, Authore Simeone Metaphraste.

PVLCHERRIMA res est virtus, quæ maximam gloriam, & altissimum ornatus cumulũ sui amatoribus affert. Siquidem nõ illos solùm, post mortem remuneratur, sed etiuos atque præsentes illustres efficit. *Nouẽ. 13* Hanc cùm Gregorius omnibus in rebus egregiè ad extremum vsque tempus exercuisset, non solùm hæres vitæ perpetuæ est institutus; sed cùm adhuc etiam viueret, admirabilem se ac celebem præstitit. Sicilia quidem oriundus, (Siculis enim finibus, vt omnes norunt, Agrigentum continetur) cęterùm cùm sancta illum Sion suscepisset, ac uti plantam quãdam apprimè nobilem enutritum, disertissimè erudiuisset, patriæ rursùs conspicuum reddidit. Et quidẽ iucundissimũ mihi ac æstimabile ualdè videtur, eius vitam altiùs repetitam describere, & tanquàm specimen quoddam, & omnis virtutis exemplar, literarũ monimentis posteris consignare: nobis uerò, quibus tam splendida audire lubet ac imitari, res isthæc optabilis esse, vestrasque ingenti cum uoluptate aures subire debet. Quod igitur ille uitæ principium habuit, hocipsum nostræ orationis exordium statuendũ est.

Vicus quidam, qui Prætoria nomine dicitur, Agri *Patria S. Gregorii.* gento ciuitati proximus, sanctũ virum edidit. Priùs quidem ille obscurus & incognitus: nunc verò tanto alumno clarus & illustris emicat. Parentes uerò (quę Dei gratia ac benignitas fuit) viri, luculentis ornati diuitiis, ac probata uita florentes, plurima bona sua pauperibus erogabant. Hi quo marem filium procrearent precibus insistentes, uoti tandèm sui compotes *Parentes eius precibus illum impetrãt à Deo.* fiunt, filiumque non natura tantùm, sed animo, marem suscepere: quemadmodùm & tempus, quo ille perturbationibus est impetitus, & contra malorum impressiones altitudo animi postulabat: quæ sanè omnia sermo quoquè subsequens indicabit. Hunc igitur à sacro baptismate vir uirtute clarus Potamion, qui rum sacris ac religioni Agrigenti ciuitatis præerat, suscipit. Posteà verò quàm puer octauum ętatis annum *Traditur Grammatico literis imbuẽdus.* attigit, hunc ad diuum Potamionem parentes adducunt, vt puero ille prospera omnia precaretur, & prætereà ipsum præceptori traderet erudiendũ. Qui cùm pro pueri salute Dñm (vt par erat) orasset, Grammatici cuiusdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commisit, disciplinisque accuratè ac sedulò incum

bere

bere præcepit. At puer ab ipsis literarum elementis, vt aiunt, præstantiam animi præ se ferens, vtpotè qui ingenii acumine,& acri promptitudine vsus est, plures breuiter disciplinas percurrit. Nam prima ipsa elementa, Odasque Dauidicas, rationem item ac conuenientiam numerorũ, adde etiam Ecclesiasticos hymnos, bienii tantùm spatio didicit. Proindè ob celeritatem, qua tot disciplinis excultus est, omnibus admirationi fuit. Vbi verò duodecimum annũ prætergressus est, Episcopum rursùs ac cæteros ecclesiæ ministros parentes adeunt, multisque hunc ipsum in eorũ collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo sermonem audisset, (iam enim interiori mentis oculo cernebant, quàm splendidum ac lucidũ oculum regendæ Ecclesiæ esset admoturus) in sacrum cœtum asciuit, & illum organum selectissimum fore, ac quicquid in posterum futurus esset, præfatus est. Ità diuus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Ecclesiæ Archidiacono traditur, qui tum sacrorum voluminum curam agebat: cuius cùm familiari conuictu ac consuetudine vteretur, longè disertior euasit: perspicuumque fuit post delitescentem apud ipsum virtutis odorem, disciplinas quidem perlustrare: mores verò in grauiores ac venustiores permutasse, atque adeò sese diuinis scriptis attentiorem præstitisse, à quibus & animo inprimis illuminatus, & illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo se ipse dedidit, viamque, qua illi propiùs inhæreret, celerinsque occurrenti sibi appropinquaret, inire studebat.

Miri et in literis progress.

Asciscit in Clerũ.

Illum igitur sacra inuisendi loca, eorumque sanctitudinis esse participem, cogitatio incessit. Cumque magno huiusce rei desiderio flagraret, exindè Deum obsecrabat, nè uotum suum frustraretur. Iamque duodeuigesimum ætatis annum agebat. Quadam verò nocte cùm in Archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipse templum ingressus, Deum, vt eiusmodi se proposito liberaret, & ad exitum optata perduceret, precibus obtestabatur: ac mox humi propè à lecto Donati procumbens, somno se dedit. Assistens autem quidam, illum proprio nomine, Gregori, appellauit. Is verò confestim, Ecce ego domine: & stans coram Archidiacono, Quid me (inquit) domine vocasti? Cui ille, Non te, ait, fili, vocaui. Cumque ille rursùs lecto stratus recumberet, mox qui vocarat, secundò assistens, Gregori, dixit. At ille denuò festinanter resiliens, Archidiaconi lecto præstò fuit: Ecce, inquiens, ego domine: quid me vocasti? Quamobrèm Archidiaconus sub hæc perterritus, vocationem illam cœlitùs illapsam esse non ignorans, sic illum affatur: Neque sanè nunc te, fili vocaui. Veruntamen si rursùm si vocere, percontanti respondeas velim: Quid me vis, Domine? quid præcipis seruo tuo? Postquàm igitur tertiò, Gregori, aduocans adstitisset, ille vti edoctus fuerat, respondit. Porrò statim qui vocarat, (Angelus enim is Dei fuerat) Exaudita est, inquit, precatio tua. Quocircà ad litus concedas oportet, ut ad loca sancta tendenti obuius fias.

Quidã in somnis eũ appellat, idq. crebrò per interualla.

In his Gregorius Deo gratias egit, atque eiusmodi verbis fidem habens, egreditur, & Archidiaconum necdùm somno solutum reliquit, nauigioque occurrens, vndè illi aduecti, & quò nauigaturi essent, percontabatur. At vbi nauigationi accinctos quidem illos, verùm Carthaginem esse nauigaturos audiuit, cum iis pariter nauigationem subire decreuit. Atqui nauis Præfectus, acrem eius cupiditatem & affectum suspectum habens, simulque ad humile vestimenti geous oculos adiiciens, nunquidnam ille seruus esset, dominum que refugeret suam, interrogauit. Is verò Christi se seruum dixit esse, non hominis. Cæterùm liberale aut iustum in ipsum nihil molitus, eundem in seruitutem tradere flagitiosissimè cogitauit. Atque nauis quidem prospera vsa nauigatione, Carthagini triduò appulsa est. Nauclerus verò ille sedulò iuuenem obseruans, precibus ac vigiliis totam noctè insomnem ducere, veritatem sensim edoctus est, atque opinionem de illo consentaneam paulatim induit: nimirùm cuiusuis hominum seruum non esse, sed inter primos atque præcipuos Dei ministros numerandum. Hinc illum ingens dolor accepit, eiusque animum præsumptæ opinionis subiit pœnitentia. Lachrymis item, ac amaris eiusmodi remediis virũ sanctum propitiũ sibi reddere studebat, iniustæ illi quasi humanæ cogitationi mederi cupiens.

Venit Carthaginẽ, volens indè Hierosolymã proficisci

Posteà uerò, quàm ciuitatem ingressi sunt, nauclerus hospitio domi suę iuuenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem impertit. Cumque illi absurdam sanè cogitationem palàm fecisset, (neque enim perculsa conscientia, eius ipsius, in quem offenderat, permotus sanctitate, secùs facere poterat) obtestabatur sibi veniam dari, quam ab animo illo benigno, & ad promerendos homines nato facilè consequitur. Ac sic quidem ille: Gregorius verò in eo quod dictum est, domicilio cęlesti gloriæ intentus, priorẽ vitæ rationẽ ac institutũ seruabat, psalmis innocẽter vacans, biduò ac triduò cibũ semel capiens, plerũque ẽt totã hebdomadã ieiuniᵒ trãsigebat. Proindè hospitii dñs eiusmodi, qđ ipse sibi ïperasset, uiuendi studiũ admiratus, hũc ipsum urbis Episcopo manifestum fecit: confestimque coram magno & inclyto uiro sistitur. Cui Episcopus: Vndè venis, inquit, fili, & quò tendis? Ille, Agrigento ciuitate illuc se aduectum, cæterùm sanctam Sion petere, dixit. His auditis, Episcopus bona illi precatus: Dominus, inquit, perficiat gressus tuos, ac iter tuum dirigat. Ille uerò pedibus eius non sine lachrymis prouolutus: Mihi vtinam (respondit) ex sententia tua contingat. Intereà verò Episcopus conuiuii illum participem admisit, tandiuque secum uersari uoluit, donèc festi dies sacrique (neque enim procùl aberant) aduenirent. Cuius ille dicto cùm paruisset, essetque eius conuictu familiariter vsus, domicilium, in quo priùs diuersabatur, repetit, & consuetum viuendi institutũ capessit.

Vacat psalmodia multũq. ieiunat.

Porrò non multis pòst diebus, cùm in sacro illustris martyris Iuliani templo sederet ac legeret, tres quidam monachi, cùm moribus venerandi, tum decenti atque ornato corporis habitu animi præ se speciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparuere, quos Gregorius intuitus, mirificè hilaris factus est: quippe cuius animus ob illorum præsentiam exileret, siquidem non absque magno aliquo bono ad se illos venisse sensit. Dum verò Deum adorassent, vnus illorum sedit: reliqui verò duo magno cum timore, reuerentia item admirabili, illi assistebant. Hunc Gregorius pariter veneratus, sese aliis adiunxit. In quem monachus, qui sederat, coniectis oculis: Quid hæc, inquit, ad te, Gregori serue Dei, qui bonam partem elegisti, quæ abs te (vt de sententia Euangelii loquar) non auferetur? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus eius confestim aduoluitur, ac lachrymas ab oculis distillans, efflagitabat, ut suis se precibus dignum faceret. Ille verò hunc erexit, nihilque circa se magni quicquam existimare iussit, ac ipsum, aliosque itidèm duos monachos secum sedere curauit. Mox blandè illum affatur: Scito, inquit, fili, consilia tua nobis omnia à Deo prodita esse. Verùm igitur nos sequere: quandoquidem horum index Deus, te quoque in comitatu nostro ad se adducere, & sacrosancta nobiscum lo ca, ad

Luc. 10.

Dimittuntur quibusdam reuelatũ fuit eius propositum.

ea, ad quæ iampridèm nos nauigatione cõtendimus, conspicere præcepit. Ob hæc Gregorius admiratione ac gaudio perfusus, se ipse continere nequibat: sed rursùs assurgens, ac pedes monachi complexatus, lachrymas plures prioribus præ gaudio effundebat, ac lætitia totus gestiẽs, quas maiores poterat, in his Deo gratias agebat. Postea verò ad domicilium concessere, ac hospitii dominus mulcam in illos hilaritatem ac comitatem ostendens, omnia ad victum necessaria abundè illis apposuit. Qui cùm gustassent, totam noctem cùm diuinas laudes canendo, tum sacros sermones lectitando, ad diluculum vsque duxerunt insomnem. Vbi monachi prudentiam iuuenis, quòd tã concinnè tutoque sua omnia enarrasset, vehementer quidem admirari sunt.

Proficiscitur cum quibusdã monachis in terram sanctam. Quartus igitur cùm esset dies, quo apud illos erat, monachorum primus viæ mentionem fecit, ac appetente vespera, ciuitate unà egrediuntur. Cumque viginti dies iter fecissent: Tripolim perueniunt, atque ad D. Leontii templum proficiscuntur. Proindè venerandus ac ornatus quidam presbyter domi suæ hospitio illos suscipit, quibus Gregorius ministrabat, quod adspicientes, veì miraculum censebant, nimirùm q̃ bona fide illis præstaret obsequium, idque non sedulò solùm ac patienter, sed cùm vsqueadeò binis atque etiam trinis diebus labore se confecisset, via ad cibũ respicere: ac ne tũ quidem, nisi monachus ille, sane q̃ molestus, hunc ipsum cibum capere cõpulisset. Hic generosam eius mentem pertentans, sermonem illi de parentibus iniecit: Agè sare (inquiens) Gregori, num dulcissimi tum parentes, tum affines, tum ẽt patria memoriam subeuntes tuam, molestia te afficiunt? At ille diuina prudentia & singulari modestia præditus: Valdè illa quidem, o pater, inquit, sed aliter atque tu opinaris, officiunt. Siquidem Domino luculenter clamante: Qui amat patrem aut matrem su-

Mat. 10 pra me, non est me dignus: &, Qui non uale dicerit

Luc. 14. omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: necdùm horum à me quicquam est egregiè præstitum. Veruntamen bonorum suppeditatorem imbecillitatis mihi auxilium, illis uerò doloris consolationem vtinam cœlitùs afferat. Hæc itaque ità se habent.

Porrò triginta dies Tripoli commorati, nemini q̃ noti facti, illinc egrediuntur, denuoq; iter capessunt, ac ad proprium se propositum accingunt. Quamobrèm cùm quatuor iam mensibus peregrinati fuissent, Hierosolymam perueneru nt. Locisque ibidèm omnibus perlustrãs, quidquid in monasteriis ac monachis illic degentibus erat præclarum, id totum assumentes, cum illustrioribus virtute viris consuetudinem habuere. In quodam uerò ex illis monasterio, quod à sancta ciuitate non procùl aberat, sactos Quadragesimæ obseruationis dies egere, in quibus eximius iuuenis Gregorius tale sui meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit, vt stupor monachorum mentes opprimeret. Atqui hospitii præ-

Fatidicũ dicit, prophetam. ses, cùm esset oculis animi perspicax, itemque fatidicus, ea omnia, quæ Gregorio vsuuentura erant, longè antè illi manifestè prædixit, nempe ad sacram illũ pontificiam sedem prouectum, ac multis insultibus, variisque impressionibus impetitum iri: cæterùm nõ modò iis liberandum esse, sed luculentum ac insigne futurum eius præconium. Moa consentanea quædam subdidit, docens oportere omninò illum Dei timore institui ac informari, non proprio sensu intumescere, non paupertatem despicere, non uilem quenlibet aut abiectum deprimere, sed afflictiones ac futuras petitiones æquo animo perferre. Talibus monitis Gregorius, non secùs ac terra fertilis irrigata, ac pulchra semina iucundè suscipiens, fœcundam uirtutis aristam producit.

Obserua lucitam monachorum sanctissimã. Cùm uerò hebdomada, qua Seruator crucis supplicio est affectus, aduenisset, ipsa duce res admirandas peragi vidit, nempe homines in cælos à terra tolli: alios quidem instituto ac ratione uiuendi nihilo Angelis inferiores: alios itèm in corpore existentes, perindè ac sine corpore essent, cibi expertes degere. Fluans vidit lachrymarum, fontium ferè flumina supe-

Psal. 33. rantes. Atque ità stupore detentus, ipse se deplorabat, & animo vehementer angebatur. Hei mihi, inquiens, quis sum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei iudicio sistam? Rursùs nolens desperationis profun-

Mat. 20. do demergi: Si Dominus, aiebat, propè adest iis, qui confracto sunt corde, & eos, qui deiecto sunt animo, saluos facit: potest itidèm Deus me seruare, ac mercedem, non aliter atquè iis, qui vndecima hora conducti sunt, qui omninò nihil operis egerant, impertire. Hunc igitur cùm is, apud quem diuersabatur, cùm ẽt monachus, qui hunc ipsum illuc adduxerat, sic grauiter angi atque tristari cernentes, separationem à rebus domesticis doloris iam ingentis causam illi præbere suspicati sunt. Itaque consolatorii illum verbis sic alloquuntur: Nè tristere, aientes, fili: confidimus enim Deo, non multò pòst domesticos te inuisurum, satisque voto tuo facturum esse. Quàm procùl mihi videmini, patres, (illis inquit) à consiliis meis aberrare. Neque enim iis de causis afflictor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines, non denique patrium solum intueri, est enim mihi instar horũ omnium, atque adeò pluris cæteris omnibus, oculus Dei: in quem adspiciens, & ab ipso inspectus, tristem ac afflictum consolor animum: sed nihil de illius sententia egisse conscium esse, hoc mihi, idque solũ, mœroris causam affert. Nam quòd ab humanis parẽtibus absim, (parùm dicere vereor) his ad consequendum patrem Deum diuitiis cumulatus, magis etiam lætor. Verumenim necessè habeo, vt uos (quæ vestra est sanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea oretis. Hec cùm Gregorius ex animo intimaque conscientia dixisset, non eum amplius illi consolari sunt agressi, quandò ipse abundè quidem alios consolari posse videretur.

Paschales dies celeberrimi. Cùm uerò dies illa, dierum omnium ac celebritatum facilè princeps, qua Christus ab inferis excitatus, humano generi uitam dedit, aduenisset, cõfestim omnes unà cum præside monachi, Gregorio itèm, ac tribus illis viris comitibus, in sanctam ciuitatem ascenderunt. Porrò eùm illum locum, ubi Christus à morte suscitatus est, introissent, cæteraque loca perlustrassent ac adorassent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione, tũ uoluptate plenus, summum illum in hymnis ac diuinis cantibus ordinem atque concentum intuitus, nihil illum ab Angelis di-

Macarii Epis Hierosolyma. screpare credidit. Proindè cùm in D. Macarii Episcopi congressum atque colloquium venissent, apud il lum diuersantur. Cumque illi sommo manè Deum (qui perpetuus est illis mos) illustri laude cumulassent, hos residens accersiuit, primumque illos, deinceps Episcopos ac clericos, alios itèm, qui præsentes aderant, osculatos communiter ea est allocutus, quæ animo nouit utilitatem afferre: ac mox reliqua dimissa multitudine, accersitoque monacho, ac iis qui illĩ

Diuinitus ille cognoscit Gregoriũ & alios. aduexerant: Si perpetuò læteré, inquit, Marce pater, vndenam tecum ad nos Gregorius Dei seruus iuit, q̃ loca isthæc salutaria nupèr adiuit? Cui monachus, Non nos, inquit, istum, sed Christus, o pater, tuaq; aduexit precatio. Verùm Gregorius timore perculsus ob sui ac Marci monachi appellationem, (necdùm enim cuipiam sanctæ ciuitatis innotuerant) rubore sanè ac moderatione quadam animi nihil quicquam ausus

ausus loqui, stupefactus manebat. Deindè duos alios fratres Patriarcha ille appellans: Domine, ait, Abbas Serapion, ac tu Leonti pater, gratias ago Deo, qui vestros animos illuminauit, talé virum ad sancta isthęc loca uobiscum assumere, spiritu quidem (vt Apostoli more loquar) feruentem, temporique seruientē, emaculatis prętereà precibus ac uitę innocentię sedulò studentem. Neque enim nos eius vitę rationem diù celanit Dominus, vt hęc vobis pariter manifesta fierent, de quibus opportuno fortassè tēpore dicemus. Instar autem nunc, ut diuinum & arcanum sacrificiū Domino celebremus.

Rom. 12.

Diuinū sacrificiū, Missam dicit.

Hęc ille locutus, templum sacrum, rem diuinam facturus, petit. Porrò ipse quoquè diuus Gregorius in dextro altaris latere, Patriarcha sic pręcipiente, adstabat: pleraque verò eius animum perturbatione subeūte commotus, infrà propositus ministrabat, flumina interim lachrymarum ab oculis effundens. Cumque ità sese Gregorius haberet, ingentis animi humilitati spiritu inflammatus, omnia Patriarchę consilia habuit explorata, & spiritus sancti gratiam ipsum adumbrātem, vt plerisq; ille secutis temporibus enarrauit, euidenter vidit. Postridiè igitur eius diei Marcus monachus Archiepiscopum precabatur, vt se ac, qui cum ipso erant, monachos missos faceret, quò cum cęteris illic agentibus fratribus institutam vitam sequerentur, & ità rectà domum abiret, eùm id nihilo seciùs desētentia ac uoluntate illius fieri vellet. Hoc illis cùm Archiepiscopus petentibus innuisset, ad nouum sese Dominicum diem reuersuros pollicentibus, proficisci domū imperauit. Verùm cùm hęc haudquaquam Gregorio pspecta essent, quòd is tum monachis pręsens nō affuisset, cùm illi sese vitę dedissent, Macarius Gregorium accersiuit, eique, quę gesta essent, edisserit: addit etiam, nulla ipsum ob id molestia affici oportere: maturam enim fratrum reditionem, ac ppediem fore. Quod, vbi se illis destitutum ita resciuit, molestissimè tulit. At tum sese, lachrymans, illius ad pedes ac genua proiecit, illumq; hortabatur ac orabat, se, vbinam illi terrarum essent, edoceret. (Existimabat enim, illos procùl à locis sanctis abiisse.) Ille uerò nō plus vigintì stadiis Romanorum, vicum à ciuitate distare dixit, quò non ità pridèm illos peruenisse simile veri erat: propterea nihil de illis solicitum esse, neque vereri se se illorum precibus cariturū, monebat. Quamobrèm bono animo illum esse iussit, spopönditque non se illos priùs huic itineri deditoros, quàm ad se denuò reuertātur. Qui cùm esset hunc in modum locutus, moltùm ille de dolore remisit, & exindè Archiepiscopo tū in precibus, tum in sacris coetibus adhęrescebat: cernensque eius vitam, vti quoddam virtutis exemplar, illam apud se sedulò ac diligenter obseruabat.

S. Gregorius cū sociis tota nocte lachrymis & precibus insistit.

Cùm verò dies Dominì proximus aduenisset, monachi, vt imperatum illis fuerat, pręstò fuere: quos cùm D. Gregorius vidit, omni voluptate relertus est, ac totam noctem vnà cum illis insomnem pertulit, pcibus itèm ac lachrymis in feruore spiritus insistens, pro se sanctè Dominum obtestabatur, vti exercitationis ac meditationis istius cursum perficeret, ipsisque hęreditatem ac partem communicaret. Deindè ità simul summo manè Archiepiscopum Marcus adit, eiusque pedibus prouolutus orabat, vt suis se precibus tāquàm viatico quodam benè instructo communitos dimitteret: horum verò ille singulis imposita manu, ac sublatis in cęlum oculis: Deus (inquit) qui cęlum, terram ac mare, & quicquid in eis est, condidisti, qui omnia ante ortum illorum probè nosti, ipse hos seruos tuos, qui sacrosancti tui nominis causa, sancta isthæc loca inuiserunt, fructumque tua dignum maiestate, Gregorium inquam, qui pręsens nobis adest, seruum tuum attulerunt, conserua, ac in via illorum dirige, siquidem sanctus es in secula. Ac cùm omnes, Amen, subdidissent, complexatus illos in pace dimisit. Hos abeuntes Gregorius cōspicatus, acriter animo doluit, ac pręproperè festinans, illorum ad pedes proiectus, solum se ibì relinqui lamentabatur. Hei mihi (inquiens) quis sum, & quò me vertam? Quonam ego pacto vobis, patres ac seruatores, destituar? Vos secundùm Deum salutis meę authores ipsi boni probatę mihi vitę magistri fuistis, ipsi errantem inuenistis, inuenientes rectę uię reddidistis, multis itèm fluctibus naufragum ac penè demersum, in tranquillum ac securum portum aduexistis. Nunc porrò quomodò tam miserabiliter diuellar à uobis? Quomodò separationem hanc à uobis feram? Hæc cùm Gregorius gemebundus dixisset, prę seque maximam animi turbationem lachrymis ferret, Marcus vir admirandus, tam futuris pręducendis, quàm solandis amicis potens, hunc paternè excepit.

Ac non sic tu quidem, fili mi, dixeris (ait) non. Neque enim solùm te esse putabamus, quandò pręsertim Christus sua te vocatione sancta dignatus, in patrum chorum cooptarit. Atque huic te quoquè communi & optimo patri, qui, quę ad te spectant, rectè administrabit, & quàm fieri poterit, feliciter suscipiet, ipse cōmendo. Sic ille loquutus, manum appręhendens, ad Patriarchę pedes illum statuit: Pater venerande, (inquiens) & hic est ex grege Christi, isq; fide Ecclesiam fundaturus, ac eam doctrinę cęlestis pręducatione, vti clauo, diuinè gubernaturus est. Quamobrèm eius animę curam habeas, illamque tua sustentes doctrina oporter, persuadeasque meditationis ac exercitationis laboribus insistere, splendentem se conseruare, non pulcherrimum, ac uti ueris tempore florentē adspectū, iuuenilibus cogitationibus quasi maculis quibusdam inquinare. Hæc tum dicebat monachus, cùm Gregorius grauiùs animo tristaretur, ac lachrymas abundantiores effunderet. In quo quidem & qui pręsentes aderant, hæc cernentes condolescebant: quin & ille ipse Patriarcha misericordia permotus est, Gregoriumque adhuc iacentem erigens: Video te (inqt) horum uirorum separatione grauiter affectum. Quarè, si placet, ut hac nostra utaris consuetudine, nobiscum esto, tuaq; omnia Christus, ut velle ipse videris, rectè constituet: at uerò si discedere magis lubet, in pace cum illis abi. Atquì Gregorius: Non hoc quidem (inquit) domine accidat, auerseturque Deus, vt hęc loca, quę videre precatus sum, & pro quibus hanc iam longam peregrinationem confeci, derelinquam. Verùm facere nō possum, cùm vehementer illos diligā, quin aliquantulùm afficiar. Quoniam verò illos abire necessarium fuit, existimo sacras illorum preces vtilo telam quandam ac euentum vitę instar ipsorum, mihi non defore. Confido enim Deo, hac ipsà etiam pręsenti vita illos iterùm me conspecturum. Talia locutum monachi circùm adstantes, ac ardenter circumplexi, lachrymis manifestam proculdubiò significationem fecerunt, quàm ęgrè ab illo separarentur: à quo via tandèm auulsi, ac in ordinem compositi, inuiti abierunt.

S. Gregorius commēdatur Macario Episcopo Hierosolymitano.

Porrò cùm Hierosolymis hic permansisset, venerāda illa ac sacra loca, necnon monasteria ac monachorum domicilia perlustrauit, & operosam apim sedulò imitatus, virtutum flores diligenter excerpsit. Atque iis sese studiis Gregorius continebat. Verùm monachi cùm Tripolim peruenissent, naui conscensa in Siciliam nauigantes, Agrigentum sunt aduecti: monasterium uerò, quod ibi proximum erat, aduentes, apud pręsidem diuersantur: quem quidem Marcus futurorum pręscius cùm nunquàm vidisset, proprio nomine

B. Gregorius terra sancta monasteria inuisit.

mine Paulum appellans, in stuporem coniecit. Ac de prædicto sancto Potamione, quem nunquàm anteà illi cognitum esse existimarat, percontatus, nihilo minorem admirationem iniecit. Itaque cùm mensa illis esset apposita, ac panis & aquæ (vti illis moris est) mutuò participem fecissent, viros Episcopo manifestat, & vt Marcus hominem, quem nunquàm viderat, nominatìm appellarit: quo ille nuncio mirificè gauisus est, idque inexpectato lucro apponens, ad ipsum confestìm properat. Porrò cùm illos obuios habuisset, complexatus, & per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam essent, quòue hac peregrinatione contenderent, cognoscens, & rursùs, cuius rei causa nauigationem facerent, cum illis breui commoratus, ac diuina quædam commentatus, ad ecclesiam, mysticum sacrificiũ celebraturus, proficiscitur. Is enim Petri & Pauli summorum Aopostolorum dies festus erat.

Dies festus SS. Petri & Pauli Apostolorũ.

Postera autem die post matutinas laudes, cùm Episcopus illis adesset, deque rebus diuinis ac salutaribus cum illis familiariter loqueretur, statim Gregorii parentes in urbẽ ingressi sunt, ut illi tanquàm mortuo parentarent: eodem nanque die mortuus illis visus fuerat. Atquì cùm mater Gregorii æquæuos pueros vidisset, filii memoriam subiens, visceribus est grauiter intercisa: quippe horum adspectus, fletus illi causam ministrauit: Hei mihi (dicens) fili dilectissime, fili tam ingens inter æquales splendor, quàm sol inter astra. Hos quidem tui causa omnes intueor: tu verò vbì es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus?. Vtinàm mortis tuæ genus agnoscerem. Vtinàm locum, vbì occubuisti. Atque vtinàm scirem, si qui tibi fuerũt mortis authores. Tuæ nanque calamitatis ignoratio mihi dolorem auget, facitq́, vt, cùm sic lugere cogat, ignorem, in quo mihi iurè sit lamentandum. Alias.n. omne mortis genus suspectum facit, aliàs omnibus cõpellit diffidere. Num quæ syluestris te fera rapuit? at ferarum tecta sunt syluæ. Num qui te latrones interfecere? Sed quis tam dirus atque cruentus animus, & humanæ tam expers naturæ, ac ut re ipsa ad crudelitatẽ lapis esset, qui non tuam (obsecro) iuuenilem ætatem vereretur? quì non ob formę speciem misericordia flecteretur? Sed quid hæc frustra lamentor? Deus, à quo consolationem infelix inuenio, vbinam ipse sis, scire solus potest. Talia cùm mater lamentaretur, plerique omnes ciues illuc conuenerant, eiusque luctu commouebantur.

Verùm cùm vlulatus in altum tolleretur, & Marcus eiulantem sensisset, eius causam sciscitabatur, multùm & ipse amareque ingemiscens, lachrymas verbis commiscebat. Ego pater (inquit Episcopus) grauem tibi casum edisseram. Vir quidam honesto genere, ex vico nostræ ciuitati proximo oriundus, cùm diuitiis floreos; tum mente multò locupletiore præstans, sua omnia pauperibus communicabat. At vxorem piam admodùm & ornatam ducens, filium ex ea precum ergò genuit, quem è sacro baptismate ipse suscepi. Videns igitur pater prolis susceptionem, & preces voto stetisse, ex eo tempore ab uxore abstinuit. Porrò filium octo iam annos natum accipientes, ad me adducunt, quem ego magistro primùm grammaticis instituendum trado: deindè ipsum tondens, ac in Ecclesiæ collegium, cui præsum, asciscens, in Archidiaconi mei fidem committo, mandans vt quàm celeriter fieri posset, in diuinam legem accuratè incumberet. Qui ità tum natura adiutus, tum studio, breuì in omnibus euasit conspicuus, ut nemo per vniuersam Siciliam illi comparandus inueniretur. Itaque puer vel dæmonis inuidia, vel nescio qua sortis malignitate usus, oculis nostris repentè tollitur: nec posteà tanta eius calamitas cuiuis innotuit, neque sanè

Tonsura clericorũ.

quicquam de illo in hunc vsque diem nobis est proditum, vtcunq; vniuersam Siciliam diù multumque obierimus, nihilo plùs aut inuenire, aut discere quiuimus. Quocircà nos itidèm inconsolabili propè illius causa dolore cruciamur, nihil nobis hactenus (quæ Dei Opt. Max. uoluntas fuit) exploratum esse. Sed cùm cæteris multò uehementiùs parẽtum eius animi dolore conflictentur, nunc lugentes adsunt, eius memoriam hodierno die celebraturi, in quo patres, amisso filio, appellari desierunt.

Defunctorum memoria olim celebrata.

His auditis, ille diù elinguis factus, ac pòst lachrymis plenus, in medium illos prodire petiit, & quænã hæc esset, cur tam grauiter cæderentur, interrogauit. Cumque ii pręe tristitia quamplurimùm illos opprimẽte, intercisam ac impeditam vocem haberent, neque causam ipsi fari possent, cernens ille affectus vehemẽtiam, simulque adspectus (oculis in Charitonẽ coniectis) accuratiùs perpendens, quasdam non obscuras similitudines ac ueluti characteres agnouit: siquidem ipse quoque valdè decorus erat adspectu, & coma flauus, ac (ut paucis expediam) certa seruantem signa perspiciens, nihilque reliquum esse, quod non optimè quadraret, secum ipse colligens: Præstat (inq̃t) vos fratres omninò Deo gratias agere, quandoquidẽ quicquid unquàm accidit, ad abdita & incognita iudicia (ipso probè omnia gubernante) est referẽdum: non autem sic inconsultò lugere, non secus, ac si filius vester vobis iampridèm peiùm abiisset: licèt enim is vos lateat, nihilo tñ minùs Deo est manifestus. Hęc cùm Charitõ audisset, ac eiusmodi uerba sui cõsolãdi grã fieri incassùm arbitraretur. Hoc ipsũ pater (ait) verũ esse omninò fateor: si.n. ex diuinis scriptis inferi & interitus Deum nõ latent, quomodò non etiam hominũ corda illi erũt manifesta? Proindè si & filius noster interiit, eius animam saltem Dei manibus cõtineri credendum est. Atque hactenùs quidem Chariton.

Iob 26.

Porrò Gregorii mater ad os Marci oculos adiiciẽs, fixiùs intuebatur: ac eiusmodi sermonem audiens, animo suspẽsa, corde nutabat. Deindè cùm monachus dixisset rectè cum illorum filio agi, illisque fletum reprimere præcepisset, Donatum Archidiaconum confestìm accersit, assistenti silentium vt uitium acriter obiicit: Quid causę (inquit) est o homo, cur nequam illum seruum imitatus, talentum Dei magnum in terram abdideris, non illud potiùs palàm feceris, vt sic voluptatis, non mœstitiæ, tum parentibus pueri, tum communi huic patri & archipræsuli author fieres? Nunc ergò cuius criminis reus es, & qua pœna plectẽdus? quippe qui tam ingentis illis mœroris author factus, Dei gratiam, quantùm in te fuit, occultaueris? His verbis Archidiaconus pallore infectus est, ac artus eius omnes tremor inuadens, illius faciem mutauit: seseque in terram abiiciens, amarè flere ac ingemiscere cœpit: ac Dauidis uerba contra se pronuncians, Peccaui in Dominum meum, & in uos omnes, aiebat. Data igitur illi venia, humi iacentem erexerunt, ac omnia Gregorii acta accuratè illum dicere, nihil omninò prætermittentem, imperarunt. Sed ille exorsus, rem singillatìm omnem edisserit, & quemadmodùm cùm se somno dedisset, quędam uox per quietem puerum inclamauit, & ut ille assurgens, sibi præstò fuerit, quotiesque illi uox insonuit, & demùm quæ abs se, qualiàve didicerit, nempe qui vocarat, è cælo aduenisse, ac quemadmodùm postrema uox apparuerit, eiusipsius aures pcellẽs, litus sibi ptinùs petendũ: futurum.n. vt illic inueniret, quibus cũ mare celeriter traiiceret. His in excusationẽ dictis, finem lachrymis fecit, hanc silentii causam fuisse asserens, veritũ se, nè quãdò fide dignus inueniret, nève insimularetur in adolescentem mali aliquid fuisse molitũ. Atque

Mat. 25.

2. Reg. 12

que

que Archidiaconus in hunc est modum locutus.

Visio Marci monachi, cùm esset Romæ in templo sũmorum Apostolorum.

At Marcus quæ ab illo de puero dicta fuerant, affirmans, ipse quoquè adiecit, Gregorii vitã sibi esse perspectam ac exploratam, isque ita loqui cœpit: Cùm essemus Romæ, in quæ templo summorum Apostolorũ oraremus, duo nobis formidabiles viri adstiterunt, q mihi, Surge (inquiunt) Marce repentè cum duobus, q tecum sunt monachis, & Carthaginem nauigatione contendite, ibique Gregorium quendam Siculum ab Agrigenti Ecclesia illuc aduentum inquirite: is enim naucleri cuiusdam, qui Varus dicitur, conuictu familiari vtitur, Deoque totus hæret. Hunc vobiscum assumentes, Hierosolyma usque perducatis: quò appulsi, Patriarchę, cui, quę illo facere oporteat, iniunximus, illum sistite. His dictis, ab adspectu atque oculis mihi sublati sunt: proindè ego cùm à somno solutus essem, ad flumen cum his duobus monachis maturo proficisci, vbi nauem velis passis (Deo sic annuente) velificari Carthaginem, comperi: quam conscendentes, Carthaginem traiicimus, eamq; obeuntes, adolescentem ad ędem diui martyris Iuliani, lectioni vacantem, offendimus: quem complexi & allocuti, quæ se nostro oculorum sensui obtulerant, edicimus, & quæ ad illũ contrà pertinerent, omnia cognoscimus. Tum læti, læ tum ipsum accipientes, ad sacra loca deducimus, tam verborum dexteritate, quàm splendore morum, omnes ad se trahentem. Cùm hęc Marcus percurrisset, res quædam cõtigit cognitione atq; memoria digna. siquidem vniuersa multitudo, hoc sermone tanquàm insania quadam percita, exilere ualdè ac iucundè admodùm plaudere cœpit: sublata itèm uoce aerem clamore implentes, Deo ob rem tam admirãdam gratias agebant, eiusque nomen miris laudibus cumulabant. Atque hinc quidem multitudo magna cõmuniter perfusa lætitia, tum præsertim parentes Gregorii, præ uoluptatis ubertate à constantia mentis descinere, in terramque semimortui ceciderunt. Vt enim immoderatus dolor plerunquè in stuporem agit: sic nihilominùs voluptatis magnitudo homines à mente discedere compellit, vt utrinquè graue periculum impendere constet.

Luc. 24.

Mox coram Marco assurgentes, vixque sui compotes facti, dictis fidem, idque fortasse præ gaudio (iuxta diuina scripta, Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio) non habebant. Proindè dictorum fidem, perindè atquè isthæc verba somnium essent, fieri sibi postulabant. Nunquidnàm (aiunt) filius noster vnigenitus, dilectissimus viuit? At ille hunc benè beateque in Deo uiuere dixit. Vt uerò nihil illis, de quo ambigerent, relinqueretur, formam eius effinxit, adolescẽtem illum sanè quàm decorum, patrem ualdè referre suum, colore fuluum, pulchrum oculos, prædulci uoce, acutis auribus esse: ac demum mores eiusdem per omnia recensebat: quàm ille prudens, quàm sciens, humili loco positus, mentis oculos tolleret, ac undiquè fauorabili exceptus plausu, in diuina scripta semper incumberet. Ac uelox quidem optimis quibusque tum loquendis, tum audiendis, cum alioqui tardus ad loquendum foret: leuitatis verò quantlibèt minimum, nec dicere nec audire nunquàm omninò sustinuit. Risus, quàm qui maximè, continens erat. Assiduis prætereà laboribus, asperrimæque exercitationi hærebat.

Mores optimi S. Gregorii adhuc adolescẽtis

Cùm hæc atque his longè maiora monachus loqueretur, illa hominum frequẽtia lætitiis omnibus incessit, puerique laus parentibus pro filio in consolationem stetit. Illum ipsum enim intueri videbàtur: sic eius indicia animi atque uestigia manifesta percipiebant. Ac de his quidem hactenus. Porrò monachi triduò illic commorati, iter suum persequi instituerunt. Quocirca nauim subeuntes, Panormo secundissimo uento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium solum. suumque ipsorum monasterium petunt. Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

Gregorius uerò Hierosolymis (ut sermo superiùs indicauit) existens, cursumque suum conficiens, quin potiùs seipsum vincens, secumque ipse decertans, Diaconus à Patriarcha Macario deligit: à quo diuus Gregorius commeatum oliuarum montis, patrumque in illa sanctæ ciuitatis solitudine degentium visendorũ gratia petiit, cuius cùm arbitrio hoc ipsum permitteretur, iter, quo fertur in interiorem eremum, aggreditur. Cumque tres dies iter fecisset, ad sextã ferè horam monachum consuetis vacantem precibus reperit: quem cùm conuenisset, in sermonemque familiarem incidisset, quando ille nihil minùs hũc ipsum uirtutis depræhenderat amatorem, in uitę secum contubernium accepit. Verùm cùm post viginti dies vnà cum Gregorio illac iter faceret, locum, in quo monachi domicilium, duæque palmæ erant, indicauit: Ingens hic, o fili (locum digito signans, subdidit ille) thesaurus est abditus, nempe exercitationis laude pater eminentissimus, tuusque, id nisi ipse detrectes, seruator futurus. Proindè accede, & pulsans fores, obuiàm tibi prodeuntem habebis, quòd si psallendo distinebitur, cantum cum illo, foris alioquin stans, prosequere: cùm uerò canẽdi finem fecerit, hinc tibi curæ sit, quo minùs hac ipsa frustreris indagine. Hæc sanè cùm ille dixisset, essetque Gregorium amplexatus, discessit.

S. Gregorius fit Diacon⁹, & monachos solitarios inuisit.

At verò cùm hic flexis genibus, oculos sursùm in cælum tollens, orasset, seseque Crucis signo præmunisset, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quasi turbam audiuit: sed cùm propiùs accessisset, nõ tum multitudinem, sed veluti tres canentes audire sibi visus est. Quarè timore perculsus, ad ianuam silens appropinquabat: sed ille cùm tãtum intus explesset, per transennam adspiciens, uoce Gregorium inclamauit. Hic uerò multo magis ob nominis appellationem pertimescere cœpit, & vocanti parens, ingreditur, seseque, lachrymis ac sudoribus circunfusus, illius ad pedes proiecit. Cumque ab eo, Deum ut pro se oraret, petiisset, sibique illud ipsum pstitum esset, apud senem commoratur, Grammaticamque & quicquid poetarum libris continetur, Rhetoricam itèm, ac philosophiam illam, quæ animo & contemplatione cernitur, (nã quæ in rerum actione versatur, iampridèm didicerat) edocetur. Siquidem senex ab his omnibus bellè paratus erat, literarumque Græcarum doctorem se præstabat eximium. Tam affabrè Gregorius literarum diuitiis auctus, nec minori morum, atque virtutis, accessione facta, illi adhærescebat: à quo, quænam se vexationes inuasuræ essent, edoctus, (erat enim diuinus ille vir inter cætera venturi pręscius) rursùs ad sacra loca pergit: in quibus cùm per annum vixisset, illinc in Antiochiã abit: apud quam moram trahens, annum itidèm commoratus est. Cumque esset plures eruditos sermones interpretans, nec paucos ipse composuisset, omnibus sui admiratione iniecta, ad magnam ac regiam Constantini ciuitatem concessit: quandò diuina illum omninò prouidentia eò compelleret, & à cæteris quidẽ mundi curis abstractum, ad munus illud, ad quod obeundum uocatus fuerat, hortaretur.

Eremita externis disciplinis eum ut instituerit.

Venit tãdèm Constantinopolim.

Hanc subiens, apud monachum sapientiæ studiosũ, qui Sergii & Bacchi martyrum domui olìm præfuerat, diuersatus, rem non paruam quidem effecit, dum Iohannis Chrysostomi sermones aureos percurrit. Nam sententiarum illius dulcedo ac ubertas, necnon verborum pulchritudo ipsum illexerat: tum nouam illam subindè structuram mirè afficientem, omniaque eius scripta, donis plena cælestibus contuitus, hinc il-

S. Iohannis Chrysostomi encomium.

lius

sius animi celsitudinem prout poterat; non segniter edoctus, ardore quodã animi erat accensus, & ad eius vitam vti exemplar quoddam longè pulcherrimum, oculos intẽdens, imitari illam sedulò nitebatur. Hinc crebrioribus se ieiuniis dedidit, vt vigiliis insistebat, precibus vacabat assiduis. Quæ verò illi circa Iohannem contigère, eadem domus eiusdem præses sibi circa illum viuuenisse comperit. Cùm enim & is ieiunium admirabile cerneret; (neque enim cibum nisi septem singulis diebus, ac tum quidem olera modico condita sale accipiebat) ac vigilias naturam humanã egredi, nihilosecius laboribus inuictum, precibus ac contemplationi constantissimè inhærere, stupore magno affectus, non constituit, quin hæc ipsa à silentio vindicaret, & Patriarcham, cui acta illius omnia manifestat, rerum omnium participem faceret. Ille his auditis, gauisus est vehementer, ac sapientes quosdam viros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad illum legare, ac mox Gregorium ipsum accersitum apud se continere decreuit: Tum enim splendor nostris, nempe sapientes, interire cœperant, ac vno die perijsse omnes, & ab adspectu hominum procul visi sunt exulasse: Mittuntur igitur ad illum Maximus quidam philosophus, ac Constantinus, tum Ecclesiæ librorum custos, viri non modò ipsi eloquentes, sed qui alios etiam loquentes iudicare possent: philosophia quidem plurimùm exculti, atque etiam ad sententiam ac mores hominum rimandos instar Lydii lapidis indices. Qui cùm ad illum profecti essent, ac sensus generositatemque animi perspexissent, itemque delectabiles mores, ac sermonem melle suauiorem fluere, linguam longè præstantiorem, quàm vt dubitatione aliqua sibi proposita vinceretur: (nihil enim ex his, quæ ad Theologiam pertinent, eorumque, quæ indissolubilia esse putantur, disertæ atque cælesti eius linguæ in quæstionem reuocantes, reperire potuerunt, in quo non hos magis ille solutione percelleret, in maximamque traheret admirationẽ.) Hęc cùm experientia didicissent, non inuidia quæ honesta essent occultarunt: quin potiùs nuncii atque præcones apud omnes, & ipsum inprimis Patriarcham illustres facti, Gregorium solũ inter homines cùm ingenio, tum lingua inuictum asserentes, reuersi sunt.

Vbi uerò eximius ille uir haudquaquàm spernendus visus est, confestim ad se Patriarcha illum accersiuit: qui inuitus quidem ducitur: erat enim quietis apprimè studiosus, simulque postliminiò redire, illincque proficisci maturabat. Paret nihilosecius, & coram Archipræsule positus, cùm moribus esset tranquillus, adspectu venerandus, & alloquii suauitate sirenas haud fabulosè loquendo vinceret: ità illum vehementer deuinxit, sibique totum obstrinxit, vt sine illo nullo pacto cõsistere uellet, idq; inprimis, quia nihil à sapientibus proponebatur, quod non ille magna cum perspicuitate ac ad persuadendum aptitudine interpretaretur. Proinde uiginti illic dies commoratus, interimque cùm sapientia, tum singulari mansuetudine ac modestia admirabilis omnibus habitus, abeundi rursùs uerba fecit. Sed cùm Patriarcha nollet ipsum dimittere, quin omni illum studio retinere niteretur, alias causas asserens, quibus illi remanendum esset, (Monothelitarum enim hæresis plurimùm tum serpebat, & hic solus nexus illorum facilè perfringere poterat) tum sanè, licèt inuitus, remanere est persuasus. Iam uerò ubique ad bellum conclamatum erat, ab una quidem parte Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Cyrus, qui iam hæretici declarati fuerant: ab altera quicunque hæresim detestantes, pro uera pietate stabant. Ipse verò praua sentientes, licèt procul adhuc positos, intortis vibratisq; iaculis fugabat, variis circa dogma sermonibus editis, quibus omnes illorum opiniones risus & meras esse nugas euidentißimè demonstrarat.

Nota ieiunia, vigilias, preces, &c. S. Gregorii.

Insignis B. Gregorii sapientia.

Monothelitarũ hæresis grassatur.

Eos egregie confutat S. Gregorius.

Posteà verò quàm bellum erumpere palàm cœpit, tum hæreseos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata sectabantur, præstantiores illuc cõfluxerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriæ ac Hierosolymorum, simulque omnes Orientis præsides, itemque ab Occidente omnes, præter Romæ antiquioris, & Sardiniæ Præsules. (hos enim grauis morbus intra fines continuerat.) At Romanus hominem sacris literis eruditum, qui suas vices impleret, destinauit. Gregorius verò in Sardonii locum suffectus est. Quocircà cùm magnum illo die (ut parerat) de sacris literis certamen ortum esset, aliis quidem rerum, aliis verò uerborum fiducia fretis, dum hæretici acri ac suasorio quodam sermone, quo ueritatem occultare opinabantur, vtuntur: ille uerè generosus ac inexpugnabilis lingua; quia tum diuina opitulante gratia plurimùm roboratus est, sic eorum nexus tanta ui orationis & ardore spiritus fregit, ut eos, qui dicendi laude plurimùm præstabant, mutos omninò redderet, & eorũ linguas penitùs auferre videretur, ac ij præterea ipsi silentes, sese victos esse faterentur. Itaq; Patrum quidem synodus plaudebat, hæreticorum uerò multitudo, alii, & ii quidem illustriores, deposito errore, nostris adhærescebant: alii verò plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebant. Hunc exitum Synodus habuit, soltisque Gregorius per omniũ ora, & præsertim Patrum, volitabat.

V. Synod. œcumenica.

At aliis tum admirantibus, tũ uota pro illo facientibus, Archipræsul secum illum accipiens, ad regem adducit: Hic rex optime (dicens) Hic, inquam, est ille victor, ac nostræ fidei propugnaculum. Tum rex ac vniuersus circumstans Senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt: mox Deo gratias agentes, multa cũ reuerentia & honore deduxerunt. Deindè rex ipsum accersiuit, simulque cum illo locutus, quisnam esset, ac undè gentium veniret, & quas orbis regiones peragrasset, quæ illi demùm tantæ peregrinationis causa, quæ præterea mens fuisset, agnouit. Quo factum est, vt illum ex animo vehementer admirans, hominem multo maiorem æstimaret, quodque in eius conspectum venisset, multas hoc nomine Deo & Archipręsuli gratias debere fateretur. At uerò Gregorius priori proposito innixus, consuetudinem illam ac honorem ægrè admodùm ferebat: quin abitum illinc modis omnibus meditabatur. Hunc deniquè Marciani cuiusdam, qui regi perquàm familiaris erat, opera consequutus, cautionibus ac legibus quibusdam dimissus est, nimirùm in uiseret Romam: cumq; urbis illius pulchritudinem ac magnificentiam uidisset, essetque summos Apostolos veneratus, rursùs quam celerrimè posset, reuerteretur, regis contubernio in posterum adhęsurus. Porrò antequàm ille Romam adiret, Episcopi quos Pontifex Max. ad concilium miserat, eius aduentum anteuerterant, Pontificemque ipsum, ac omnes regni eiusdem præsules in maximam illius admirationem euexerant. Quamobrèm illustris ille uir expectatus aduenit, & maiorem illis sua præsentia, quàm cuiusuis sui prædicatione, stuporem induxit. Cæterùm turbam vitans, frequentesque hominum congressus declinans, neque temerè sese, nec inconsultò in cuiusuis colloquium dans, iuxta diui Sabæ domicilium commorari decreuit.

Præclara eius dicendi uis & eloquẽtia.

Imperator eũ plurimi facit.

Romæ in multa admiratione habetur.

Cùm hęc interim apud Gregoriũ agerentur, Theodorus Agrigẽti Episcopus, qui iam Potamioni successerat, vita ipse pariter defunctus est. Indè dum alii alios proponerent, (vt vsu ferè in eiusmodi suffragiis euenire solet) seditio in populo nascitur, & tumultuà

mul-

multitudine conflatur. Alii enim Sabinum quendam presbyterum, alii Crescentinum, alii Archidiaconum Euplum, & alii alios in sede collocare studebát. Cúq; vnusquisque designatum à se authoritate Pontificis firmari, ratumque fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moris est) Pontificis Max. arbitrio permissuri. Horum in Comitatu Chariton Gregorii pater aderat. Atqui illis Romam accedétibus, cum hinc Sabinus, indè Crescentinus consisteret, Euplus ac reli qui illos ordine sequebantur. Quocircà interrogati; quemnam sibi vellent Episcopum præfici, aliis Sabinum, aliis Crescentinum petentibus, Pontifex conuersus ad eos, qui erant ab Euplo: Quid vobis (inquit) videtur? Ij per Charitonem responderunt, se illum, qui Deo inprimis, & illius iudicio videretur, suscepturos. Hoc sanè nobis (aiunt) erit optabile: quod enim tuo iudicio probaueris, idipsum quoquè Deo placere omninò existimamus. Deindè Pontifex ijs, qui à Sabino ac Crescentino stabant, ait: Vnum aliquẽ ex omnibus, qui vobis cordi magis sit, vnanimes designate. Cæterùm prudenter illi nihil responderunt: quin tumultuosè agentes, ipsi inter se conuiciis turpiter lacessebant. Propter imprudentem illorum seditionem indignatus Pontifex, illorum postulata irrita fecit. Verùm post triduum Euplum ac Charitonem accersens, illos consilii sui participes facit. Rursùs illi Dei placitum expectare, & quem ille manifestè approbasset, hunc itidèm sese dixerunt eligere.

Per visum docetur Pontifex, quẽ debeat Agrigentinis dare Episcopũ.

Quamobrèm cùm Pontifex pendèret animi, Deúq; assiduis precibus oraret, vt quem is probaret, eundẽ perspicuum cælitùs faceret, duos homines per quietem sibi vidit assistere, specie ac cultu corporis Apostolos referentes, qui se in hunc modum visi sunt alloqui: Cur ob inuicèm dissidentium contentionem animo cruciaris? Nam qui ad te, vt eligantur, ab ijsdẽ adducti sunt, hoc onere atque conatu haudquaquàm sunt digni. At quidam alius est in vrbe hospes, vir moribus ornatus ac Deo charus: Gregorio nomen est illi: hic aliquãdò in diui Sabæ monasterio hospes egit: sed cùm hosce viros aduentare ad vrbem intellexit, multò magis se occultauit, ac nunc in sacra diui Mercurij æde latet occultus. Hunc accerse, & Agrigenti Ecclesiæ præfectura insignitum, in Siciliã primo quoquè tempore transmitto: est enim vir cùm sacerdotio dignus, tum regundæ illi Ecclesiæ maximè idoneus. His dictis, simulque cùm lineamentis illum corporis indicassent, ab oculis elapsi sunt. Simulàc verò somno ille solutus est, timore ac gaudio perfusus, cũ Marco monacho, quæ sibi per visum apparuerant, communicat. Porrò hic erat Marcus ille, quem Gregorio comitem itineris missum, ac deindè Romam in patrium solum reuersum fuisse, superior sermo demonstrauit. Hic Pontifici hoc visum gratulatus, monuit oportere illum iuxta visionem agere. Tum quidã exploratum mittuntur viri selecti, quique illum probè norant, ac duo prætereà Episcopi, qui à concilio anteà reuersi fuerant, quibus alter quidam sacerdos illi cognitus, comes additur. Hi simul monasterium diui Sabæ quamprimùm adeunt: vbi intelligẽtes illum biduò anteà egressum, ad templum sese diui Mercurij contulisse, illuc maturant proficisci, eumq; indè mox digressurum inueniunt: qui illos eminùs conspicatus, & quinam essent, de facie agnoscens, ác demùm, quid à se vellent, coniectans, in hortum se in mediis plantis, fugiens, abdidit.

En vir sanctus quàm est honoris minimè cupidus.

Cùm verò illi a Præposito domicilij eiusdem Gregorium acriter repeterent, hunc si dimitteret, grauiter interminati, ille animo atque cogitatione suspensus, ab Episcopis moræ paulum impetrauit, nec priùs acquieuit, donèc vniuersam domum accuratissimè scrutatus perlustrasset. Hortum itidèm obiens, & oculos arboribus adijciens, medium illis obrutum ac latitantẽ cernit. Accurrens ergò, manu illius appræhensa, se quærentibus educebat, in illum sæuiẽs, clamabat magnis illũ (vt apparebat) obnoxium & obstrictũ esse criminibus, & propterea ab eiusmodi viris inquiri: itemq; exulem ac profugum, templum illud, vt ibi lateret, petijsse, ac graue sibi hoc nomine periculũ attulisse. Et ille quidem hæc ità se habere arbitrabatur: ille contrà nihil locutus, quasi nulla subesset sibi ratio ad respondendum, silens egrediebatur. Vbi verò viderunt illum Episcopi & agnouerunt, pudore erga illum affecti, eiusq; genibus aduoluti, complexantur, magni se nihil agere opinantes, si quem à concilii patribus, atque adeò à rege ipso honorifice exceptum viderant, ipsi quoquè summo honore complecterentur. Verumenimuerò diuus Gregorius, nõ segniùs se demittens, honorem illis nihilo minorem rependebat. Sub hæc audiens is, qui Gregorium accersierat, talia nutu Dei regi & administrari persuasus, illos sequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui eiusipsius à puero vita, quive innocentes mores fuissent, Pontifici Max. narrabat, quẽadmodùm ex diuina visione assumptum ex Sicilia ad sancta eũ loca aduexisset. Identidèm Pontifexq; a Synodo profectis audierat, Marco communicat, nimirùm vt literarum præstãtia coruscans, hæreticorum ora illic obstruxerit.

Interim verò dum hæc illi mutuò commentantur, Episcopi Gregorium secum adducentes, redierũt: qui cùm propiùs accessissent, formæ illius lineamenta ad visionem, quam in somnis viderat, conferens Pontifex, eundem ipsum, qui sibi in quiete visus fuerat, intueri est persuasus. Quarè hilariter illum admodùm cõplexatus, Deoque, quemadmodùm tempus postulabat, gratias agens, in sede locandum præcipit. Aderat & Marcus cæteris assidens: quem Gregorius conspicatus, eius sunt elicitæ gaudio lachrymæ, ac à sede, cùm primùm potuit, exiliens, sese illius ad pedes proiecit, Deoq; multiplices & immortales gratias egit: Te gloria Christe rex, (inquiens) Te gloria decet. En tibi rursùs seruator meus, dux meus, spei meæ principium. Deindè Marcum ipsum alloquitur: Eccè tuum, pater, iampridèm prædictum vaticinium, nunc finem accepit, fore vt nos denuò, hac etiam præsenti vita, mutuò videremus. His nõ sine lachrymis à Gregorio dictis, præsentes omnes mirabãtur, gaudijq; participes facti, lachrymas cum illis communicabant. At verò Põtifex Max. præsentes omnes dimittit, solos Episcopos duos atq; Gregoriũ retinet, omnia illis (vti se habent) acta, tum turbæ seditionem, tum dubitationem quam habuerat, edisserit: eaq; addit, quæ sibi in somnijs diuinitùs apparuerant, asserens illum Agrigentinorum Ecclesiæ Episcopum cælitùs electũ esse. Hæc cùm Pontifex loquutus esset, Gregorius sacerdotiũ detrectare ac recusare, indignum se minusque tãto fastigio idoneum obnixè asseuerãs. Porrò cùm Pontifex nihil ob id hortari rursùs ac minitari desisteret, Gregorius vir sanctus, veritus nè quodammodò insolẽter videretur intumescere, ac suo dãno Dei nutibus aduersari, exigui temporis, quo rem accuratiùs perpenderet, inducias petit. Interim cum Marco monacho pernoctans, precibus insistebat, neque multò pòst eidem per totam noctem somnus obrepsit.

Pontifex eum iubet præfici Ecclesiæ Agrigentinæ.

Ille verò recusat.

Vult fugam capessere.

Audiens autem, quòd Chariton pater vnà cum aliis Agrigentinis adesset, nõ ampliùs sibi in reliquum de negocio contendendum ratus est, sed ad fugam capiendam sese totus conuertit. Cæterùm Marcus, eius abscessu diuina prouidentia perspecto, pleraque illi, Deo proculdubiò linguam eius moderãte, de morandi necessitate disseruit. Demùm diuini senis vati-

cinium in memoriam illi reuocauit, apud quem continuos quatuor annos (vt superiùs sermone perstrinximus) philosophiæ perdiscendæ causa commoratus est. An non hæc tibi vir ille dierum antiquus, virtutũ plenus, diuinaq; sapientia præditus, ad quem iamdiù disciplinæ causa accessisti: nõ hæc, inquam, tibi iãpridèm vaticinatus est? Tu ne, Tu'ne (oro) ita rationibus tuis malè prospectum volueris? Scilicet pro tãtorum laborum repositis in cælo præmiis iram, & pro beneficentia execrationẽ referes? Hæc & alia id genus multa Marcus illi loquutus, vix à proposito compescuit.

Marcus sanctus monach⁹, nè id faciat, eum deterret.

Hinc non multi præteriere dies, cùm Põtifex Siculos omnes adesse imperauit: qui cùm per Marcum cognouisset, Charitonem Gregorii patrem esse, hominem fixis oculis, idq; quàm occultiùs fieri poterat, intuebatur, & accuratissimè cõsiderabat, figuramq; & formã conferens mirabatur, quàm valdè ipsi inter se similes essent. Reliquæ verò multitudini (siquidem frequens aderat) Eià (inquit) cãtibus ac laudibus ad sacrũ summorũ Apostolorũ tẽplũ adeamus oẽs vnanimes, vna voce supplicationes Deo peracturi, & sup quẽ admirabile aliquod signũ illuxerit, is proculdubiò erit, qui huiusce populi præfecturã suscipiet. Hęc dixit, protinusq; vniuersa ciuitas cõmota est, ac omnes cùm viri, tum mulieres, tam domini, quàm serui procedebant.

Posteà verò quàm rem diuinã facere cœperũt, Gregorius Euangelium sibi in hoc traditum ità concinnè & aptè legit, vt Charitonis cæterorumq; auditorum animos voluptate perfunderet. Simulàc verò Euangeliũ impletum est, columba ab altari aduolans, capiti illius insedit. Quamobrèm vniuersus populus stupore (vt par erat) affectus, gaudio & admiratione plenus, non ampliùs orabat exploratũ sibi fieri, vtrũ qui designatus pontifex fuerat, nunc Deo creãdus videretur. Itaq; crastino die pontifex creatur, traditurq; Agrigẽtinis, immò verò huic isti, vti probo pastori, rationales oues à Pontifice Max. creduntur. Hæc, dũ Gregorius Romæ moraretur, contigère. Sanè Marcus, cuius meminimus, cum illo frequẽter versabatur, eiq; priorem vitæ rationem, ac institutum suggerebat, & illum ad casus, à quibus impetendus erat, generosè perferẽdos animabat.

Columba eius capiti insidet sub sacrificio.

Creatur Episcop⁹ Agrigentinus.

Quadã nocte cùm Chariton Gregorij pater lecto surrexisset, (neq; enim filii obliuio illum ceperat, nec dolorem tẽpus absterserat, sed corde atq; animo fractus vitam agebat) ac tum maximè eius animum charissimi filii memoria subiisset, periodè ac dolore furẽs, ad illos intempesta nocte properat, ac tum lachrymis, tum suspirijs filiũ appellabat, & apud Marcum virum prudẽtem suamipsius deplorabat calamitatem, simulq; illorum precibus doloris cõsolationẽ sibi suppetere precabatur. Porrò Marcus erecto animo illum esse iussit, addiditq; oportere se reminisci, quæ olim ipse de filio eidem dixerat, nimirum se filium visurum esse, propterea vt speraret, aiebat, se promissionem suam neutiquam frustraturum.

Audiuit hæc Chariton, cõfestimq; corde prosilijt, speq; animo fluctuabat, ac tũ multò magis angore denincebatur: neq; verò Gregoriũ, quanq̃ totiès viderat, agnoscere potuit, vsq; adeò qua ætate, qua figura & cultu corporis immutatus erat: ingens enim in omni re continentia, addo etiã malorum tolerantia, omnẽ absumpserat pulchritudinẽ. At ille non agnoscentem agnouit, sermonemq; patris audiens, acriter intùs affectus animo incalescebat, se nihilominùs ipse continebat, sibiq; tẽperabat à lachrymis: Deindè quærit à Charitone, huiusce pueri mater, bone vir (inquiens) vbi interim, vbi agit? Ex quo verò hic perijt, quantum interest tẽporis? Ille matrẽ quidem viuere, ac lugentẽ domi reliquisse, cæterũ ab amisso filio tredecim annos interesse dixit. Hic Gregorius (aliquid. n. cõmoneri illũ cõsentaneũ fuit) matris lachrymas animo cõplectẽs, qui patrẽ paulò antè lachrymãtẽ viderat, neque diutiùs ferẽs illũ tam grauiter angi (pari enim & ipse naturali charitatis ardore commotus est) subitò suffusus oculos lachrymis, sede exiliẽs, pedibus patris aduoluitur: Pater, (inquiens) ego tuus filius: ego, inquam, sum, pater amantissime, Gregorius, quem tantoperè inquiris, vestris precibus in lucem editus, ac, vt voluisti, ab ipsis cunabulis Deo sacratus. Veruntamẽ mei pater (obsecro) miserere, mihiq; quod admissum est condona, nec me vti multarum lachrymarum authorem præ dolore ampliùs insectare. Hæc dixit, simulq; cõplexu patrẽ tenebat. Quocircà lętitia quędã admirabilis cor illius subijt, ac incredibili gaudio eiusipsius lingua impediebatur. Deindè ad Gregoriũ oculos fixiùs adijciens, adspectũ eius accuratiùs vestigabat, & sagaciter (vt ità dicã) venabatur. Tum ipsum diuum Gregoriũ dilectissimũ filium esse certissimè persuasus, hunc vicissim complexus, suauissimè osculabatur, ac cum lachrymante filio ipse pariter præ lætitia lachrymabatur. Cumque à lachrymis paulispèr temperatum esset, Marcus vtrunq; suscipiẽs, magnas Deo gratias egit, illosq; tota nocte secum habuit.

Chariton pater eius eum non agnoscit.

Tandèm se valdè mœrenti patri indicat.

Benè autem manè Agrigentini, quibuscum Chariton ac diuus Gregorius erant, Põtifici rursùs assistũt, ac mutuam voluptatem, quam acceperant, repetẽtes, magnam eiusdem tum vultu, tum habitu significationem faciebant. Pontifex ad ea, quæ cõsentanea essent, populum hortatus, docuit; vt Gregorio in omnibus illos parère, & ab ipso ali oporteat: Charitoni verò lætitiam gratulatus, filium illi tradidit. Cumq; Felicem Episcopum, cuius opera Gregorius in sede locaretur, socium illis adiunxisset, lætos lętus ipse dimisit. Verũ cùm Panormum vrbem appulissent, vir quidã monachus habitu, leprosus corpore, currẽs, ac Gregorij pedes complexus, multis cũ lachrymis ac eiulatu morbi leuationem obsecrabat. Ille, Si credis (inquit) nihil esse, quod Deo non sit per factu facile, eccè in nomine eius sanus esto. Hæc dixit, leprosusq; purgatus est. Videntes autem obstupuerunt, ac sublatis manibus, Deũ tam admirabilem in sanctis ac gloriosum celebrabãt. Hinc ad flumẽ, vbi Peripolæum emporium erat, proprio nomine sic appellatum, descendunt. At vbi ciues Episcopos suos cum Gregorio quodam sibi prorsùs incognito, (necdùm enim audierãt, quæ circa Charitonem acta essent) reuersos esse rescinere, turbati vehementer, ac dubitatione pleni, (existimarant enim vnum ex ijs, quos ipsi designarant, electum iri) currũt nihilominùs omnes, obuiamq; passim illis prodeunt, quibuscum occurrit etiam pręses illic, qui monasteriũ innocenti Virgini Dei matri primus illic nũcuparat. Itaq; Gregorio nauim egredienti, obuij eum turba fiunt. Ille populo silentium manu indicens, positisq; in terrã genibus, orauit, ac mox tẽplũ protinùs petit.

Cum patre & alijs abit in Siciliam.

Sanat leprosum.

Cæterùm inter ambulandum monachus quidam errore mentis affectus, qui nec loqui poterat, nec aurium omninò sensus particeps erat, obuiam illi profectus, eius ad pedes procubuit. At præses procumbentem propellebat, nec sinebat pedes illius contingere. Verum cùm Gregorius hunc nequaquàm arcere à se præcepisset, vehementer suspirans, commiserationis lachrymas profudit, manusque in cælum attollens: Domine Iesu Christe (inquit) Deus noster, cæli terræque creator, qui leprosos coràm diuina præsentia tua sanasti, surdas aures aperuisti, mutos linguæ restituisti, ipse hunc seruum tuum incredibili tua potẽtia sana, vt nomen tuum sanctum laudibus perpetuò celebret. Sic dixit, & appræhẽsum monachũ cõfestim erexit, ac in nomine Iesu Christi, (ait) qui dæmoni surdo ac muto, vt proprio figmento egrederetur, imperauit,

Curat precibus monachũ surdũ & mutum. Mar. 9.

uit, perfectè & loquere & audi, Deumque conditorẽ tuum lauda. Necdùm loqui desinerat, cùm quod petebat effectum est: nam cui anteà lingua vincta, & auditus vitiatus fuerat, clamare cœpit: Magna sunt Christe opera tua, quæ per hûc virum iustũ edidisti. Deindè addidit vir sanctus: Quãtũ intereſt tẽporis, ex quo voa tibi est impedita? Ille nunquam se vel vocẽ hominis audisse dixit, vel quẽlibet paululũ affari potuisse. Tum monasterii præses octo annos illum agere, cùm tonsus est: cæterũ viginti annos in monasterio cõmoratum dixit. In hoc ingẽs præsentes omnes timor incessit, Deusque ab omnibus magnificè celebrabatur.

Egredienti ciuitate, magna quędam multitudo, nõ gregariorum quidẽ, sed illorum qui honoribus ac dignitate cæteris antestabant, occurrit. Eorũ enim animos in sublime euexerat, commouerat, inq; Gregorii amorẽ vehementer inflammarat surdus ille, idẽq; mutus: qui anteuertens, apud omnes, quos habebat obuios, semper clamabat, seq; præconem patrati miraculi præstabat illustrem. Cùm igitur Gregorii mater, mulier sancta, alios filio obuiam prodeuntibus, ipsa cum reliquis senioribus fœminis intra portam ciuitatis substitisset (nec enim quæ filio olim contigerãt, aliquatenùs illam latebant: siquidẽ Chariton vir eius non vsq; adeò segnis fuit, quin vxorem quanquam lõgè positam, tam ingentis lætitiæ participem faceret) proindè repentino hoc & admirabili nuncio suspẽsis adhuc & erectis animis erat, neq; dictis acquiescere poterat. At vbi filium venientem eminùs conspicata est, faciẽ agnouit: patri enim puer adhuc existens per omnia (vt nõ ità pridem perspicuum factum est) similis erat: quin & vir factus, vestigia similitudinis cõseruauit. Quamobrèm cùm filium probè agnosceret, & anceps nihil sibi quicquam relinqueretur, quo minùs Gregorius suipsius filius manifestus appareret: tũ in lachrymas & cordis gaudium effusa, ità planè secũ ipsa loquebatur: Non tu mendax, non tu (inquam) mendax fuisti, qui iampridẽ hæc mihi dixeras, me hac etiã præsenti vita filium meum cũ gloria visuram: quibus verbis Marcum latenter designabat. Porrò filius secũdum carnem, qui tum eidem ituata spiritũ pater erat, vbi comiùs appropinquauit, matremq; se agnoscentem agnouit, eam suauisimè ambiens, tantumq; complexatus, (nam quò minùs in his diutiùs immorarentur, tempore excludebãtur) vnà cũ multitudine tẽplũ ingreditur: vbi peractis diuinis mysteriis, Eps qui hûc in sedẽ locatũ venerat, ac nihil prætereà viri digni colũbã, illi quæ olim cælitùs aduolarat, persimilẽ, rursùs è cælo deuolantẽ, Gregorium adumbrare conspiciunt.

Mater eius eum agnoscit.

Rursùs è cælo colũba ad illũ aduolat.

Hæc vbi tum ab iis, qui viderunt, tum qui videntes audierunt, indicata sunt, ciuitas non diutiùs cunctata est: sed qualis esset ille, probè perspiciens, quos à dæmone percitos, languidos, vel diuturno morbo detentos habuit, ad illum confestim omnes adduxit: quos Gregorius magnus sola precatione ac contactu manuum incunctanter sanabat. Atq; corpora quidem ità curabat: animas verò per hæc affatim sanabat, nimirũ dũ doceret illos atq; ostenderet, pleraq; ex his animi culpa oriri: quo in melius cõstituto, corpora quoque celeriùs curationẽ suscipiunt. Inprimis verò exẽplar sese illis vitæ rectè constituendæ pulcherrimum ipse præstabat, sic viuens, vt oratio superiùs iudicauit, seipsum tantum superemines, tantumq; vtriusq; vitæ medium agens, quantum sibi per dignitatis excellẽtiam licebat. Post hæc etiam viros illis tum sacerdotes, tum diaconos, à quibus diuina & quę vltra nos sunt, peragerentur constituit, quos illi intuentes imitãtesque, in viros virtute clarissimos euaderẽt. Inter hos sacros viros complures viri præstantes fuerunt, in quibus Erasmus, Platonicus, ac Philadelphus præcipuè illustres niteuere, q̃ cũ illo plurimũ versantes, ac eius vitã, quoad eius fieri poterat, effingẽres ac exprimẽtes, insignes vt qui maximè apud omnẽ rẽpublicã facti sunt. Hæc sanè quẽadmodùm exposuimus, ità se habebant.

Permultos agros sanat.

Nõnullis pòst diebus cùm D. Gregorius ciuitatem obiret, quò miseratione paterna ægrotos inuiseret, alia quidẽ cùm numero, tũ magnitudine maiora, q̃ vt oratio cõplectatur, edita sunt. Sed vnũ, quod auribus vestris est gratũ futurum, largiemur. Sabinus quidam presbyter, filiolã pulchrã illã quidẽ, ac valdè gratiosam habuit, cæterùm morbo diuturno iã oppressam, quæ nouẽ annis mouere se nunquam omninò poterat. Is cùm beatum virum eã transeuntem audisset, illam vnà cum vxore veti inanimatum quoddam pondus ante vestibulum exposuit: (illac enim vir magnus iter facturus erat) Quo illuc appetente, puellæ mater (vt mos est matribus) filiæ pulchritudine ac ętate florentis casum miserata, tum vehementer flere ac currere, seseq; huiusce patris ad pedes proiicere. Ille quidnam haberet percontatus, causam didicit, eiusq; ac Sabini calamitatẽ miseratus, positis genibus orauit, dicẽs: Dñe Iesu Christe Deus noster, nẽ (quæso) auertas oculos à precibus serui tui, meq; hodiè humilẽ exaudi, atq; hãc puellã gratia ac potẽtia tui sancti spiritus erigẽs inuisẽ. His dictis, surrexit, ac signo Crucis puellam obsignans: In nomine Iesu Christi (ait) exurge, & sta super pedes tuos. Hæc ille dixit, & puella protinùs surrexit, atq; singulares immortali Deo vniuersi gratias egerunt: aderat enim cuncta ciuitatis multitudo, quæ virũ sanctum ob ea, quę ab ipso fiebãt, admiratione (vt par erat) perculsa, sequebatur. Cũq; vniuersam ciuitatẽ pertransisset, omnibusq;, quæ illis visui essent, prospexisset, ad ecclesiã cum ecclesiastico cœtu reuertitur: diuinisq; peractis sacrificiis, Ecclesiastico cœtui, viduis ac pupillis omnibus mensam apposuit: quibus ipse, vili accinctus panno, vnà cum tribus diaconis, de quibus mẽtionẽ fecimus, Erasmo, Philadelpho & Platonico, ministrabat. Neq; verò illius mater ab eiusmo di ministerio aberat: quin ipsa vnà cũ ancillis, quotquot aderant, viduis pedes illarũ lauãdo, ac omne pietatis obsequiũ prestãdo, ministrabant. In hoc autẽ Gregorius incumbebat, vt sacris initiatos tum ad virtutẽ, tum ad eloquia diuina meditanda, informaret, eorumque sensus, quàm cõmodisimè posset, explicaret.

Si is presbyter Latinus fuit, ex vxore, post sacerdotium in sororem mutata, ante sacerdotiũ filiã suscepit.

Puellam miserrimam sanitati restituit.

Obserua humilitatem.

Sed quandò fieri non potest, quenquã tã sedulò virtutẽ consectari, vt hostis dæmonis declinet inuidiam, instat nunc, vt, quæ illũ tentationes inuaserint, persequamur. Sabinus ac Crescẽtinus, quos superiùs à multitudine Episcopos designatos fuisse demõstrauimus, ambo inito fœdere, cõspirãt, (diù n. mutuas simultates gesserãt) Quousq; nos (dicẽtes) huic impostori atque venefico subijciemur, qui ignaris ac simplicioribus hominibus admirationẽ præstigiis ac imposturis excitat? An ignoram' quẽadmodùm hinc effugerit, & cũ quodã mago manserit, à quo nefariã hãc & maleficam artẽ hausit, qua hominibus instar Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Non cernis, vt neque omninò comedat, neque bibat, quod dęmones subindẽ faciunt? Hęc inter se cõmentati, secum etiam clericos quosdã asciscunt, & non exiguã populi partẽ conuellunt; fidẽ inter se & iusiurandũ dant, captiosum figmẽtum, arte, quæ ad hoc illos impellebat, insidiosa dignum cõminiscuntur. Nam mulierẽ quandam impudicam, alioqui pulchritudine insignem, Eudociam nomine, conueniunt: quam pecunia corruptã inducũt cõtra Episcopũ (proh pudor) palam sese cũ illo cõcubuisse testimoniũ dicere: quicum perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia instituerũt, quatenus in Epm illã insinuarent. Quarè tẽpus obseruant, quo vir magnus mediis noctibus vnà cũ diaconis

Patitur malignos obtrectatores. Act. 8.

Vide malitiam maligni dæmonis.

Medijs noctibus vacat precibus vir sanctus.

nis illis tribus sibi familiarißimis, in tēplum ad consuetas preces descēdere solebat. Insidiatores interim pecunia cū ianitoribus paciscuntur, vt puellā in lectū viri magni submittere liceat, & ipsi in angulo consi-dūt. Ille solutis precibus, cubiculū petit, librūq; manu pręhendēs, vitā Iohānis Chrysostomi, vt clari literis, ità morib' & ingenio maximi, attētißimè pcurrit.

Porrò puella arctißimo panlò antè somno detéta, neque ipsa virum magnum ascēdentem sensit, neque rursùs ipse puellam vidit. Vndè (obsecro) isthęc innocens & immaculata anima suspicari habuit, puellam prout poterat occultari, & lubentem illic latenter cōtectam se voluisse? Ille igitur post lectionē ad matutinas laudes ire contendit: quibus expletis, vnà cū omni sacro ordine, ac aliis ex populo comitātibus reuertitur. Tum hortari illos, ac salutaria monere cœpit, aliudque laborabat, vt, quod singulis ferè diebus agere consueuerat, eorum animos diuinarum literarum lectione reficeret. Tum Crescētiniani instár ferarum agrestium irruentes, puellā arripiunt, eamq; corām populo statuūt, clamore, turbatione, ac tumultu omnia implent: Improbe, scelestè ac execrabilis, qui verè nefarii erant, contra virum omninò sanctum vociferantes, nihil minùs sese multitudini ostentabāt. Cęteri talia videntes, admiratione ac dubitatione percellebantur. Nā mulierem illam vitiosam intra cubiculum pręsentem cernebant: vitam verò ac mores viri præclari, huiusmodi suspicionibus maximè aduersari ac repugnare nouerant. At verò sycophante, iniectis in virū sanctum manibus, (ò insaniā detestabilem) per omnia loca trahebāt. Hic multitudo amaris cum lachrymis pariter lugebat, perindè ac si quisque illorum, idē, qui hæc pateretur, existeret. Ità hæc omnes, extra paucos longè flagitiosißimos, ijsque exceptis, qui impuri atq; profani coniurationi consenserant, de illo grauiter perferebant. Isti enim meliora secuti, figmentum, vt sese habebat, suspicati, tempus ab ea, quo esset in domum introducta, sciscitabātur. Illa (vt edocta fuerat) à vespertinis laudibus sub primam ferè noctis vigiliā, dixit. Ad hæc cùm Philadelphus Diaconus propheticum illud respondisset, Obmutescant labia mēdacia,

Vide laudes matutinas.

Vir sanctus eccè quid patitur.

Psal. 30.

quæ veteratoriè in iustum loquuntur: Crescentinus improbus illum inuadens percußit. Tum multitudine contra illum confertim insurgente, parū abfuit, quin crudelißimè necaretur, nisi vir magnus conuersus eos adhortatione compescuisset. Se verò tortoribus promptè trahendum exhibuit. At hæc præcipua causa fuit, vt dū se ipse vti reum criminatoribus offert, magnam populo suspicionis occasionem dederit, nè crimen in se recipere videretur, illaque omninò vera essent, quæ cōtra se accusatores intenderant, & propterea conscientia illum interior euinceret, vt nō solùm pro se aliquid agere, sed ne loqui quidē contrà quicquam auderet. His sanè cogitationibus illorum animi torquebantur.

Traditur in custodiam vir sanctus.

Intereà verò improbi homines seditione pręualentes, virum sanctum domo exturbāt, eumque in custodiam tradunt, lignoque pedibus illius iniecto communiunt. Erat autem illa custodia, qua magnus ille Gregorius Lybii, qui pro Christo mortē oppetiit, detentus fuerat. Cùm igitur fama apud omnes crebesceret, frequens quædam multitudo pro foribus carceris hærebat: quorum alii manibus, alii pedibus portas perfringebant, nōnulli ferreis vectibus demoliri ac euertere illas aggrediebantur. Non deerant etiam, qui seditione in populo facta, Sabinum ac Crescentinū interficere cogitabant. Verùm cùm Christi discipulus ac imitator hæc illos meditari sensisset, ex carcere ipsos hortabatur. Nequaquàm vos, filij (aiebat) tale quicquā in illos deliberaueritis. Auerseiur hoc Deus,

Eius patientia.

vt vestrum aliquis manus & animam propter me tam fœdè conspurcet. Non eousquè, filij, quicquam infelicitatis deueniat. Præstat enim me magis esse perdendum: ideò permittendi sunt, vt in hominem miserum sæuire poßint. Ab infringēdis verò forib' ac omni tumultu abstinentes orate, vltionemque à Domino expectate. Quòd si quis vobis negocium facesserit, illud etiam sustinete, mihique hanc iniuriam vigiles mei condonate: non enim contra me feræ istæ deterius quicquā statuent. His verbis satis liquebat, illum mortem non vereri: sed hoc studere, vt dum circa carcerē intenti occupantur, à priori illos indignatione retraheret: simulque ingentis ac magnifici miraculi, quod statim subsecutum est, spectatores constitueret. Cùm enim multitudo iuxta viri sancti sermonē foris præstolaretur, ille intùs positus genib' orabat, & pro omnibus Deo gratias agebat. Porrò intempesta nocte lucem clarißimam, quæ totum carcerem circunfulsit, ad ipsum consolandū Deus cælitùs immisit, eidemq; Angelus aßistens, catenas, quibus vinctus erat, perfregit: cumque verbis confirmasset, illum, quò maiorem beneuolētiam indicaret, complexus est. Ille quidem hominum obtutus oculorum effugerat, cæterùm ianuæ carceris sua sponte apertæ sunt. Qua re animaduersa, tam ingēs populum admiratio subiit, vt lachrymæ præ gaudio ac admirando facto posteriùs elicitæ, superioris lachrymas luctus exciperent. Stupore igitur ac lætitia pleni, ad pedes magni viri procūbūt, dicentes: Nunc Deū tecum esse cognouimus: simulq; pacatiores ad rectè facta constituti, omnia pro ipso & pati & facere hilariter decreuerunt.

Celesti lumine & angelica visitatione confirmatur.

Ac Sabinus Crescentinusque scelestißimi repentè cōfossi ac iugulati fuissent, nisi rursùs vir ille verè diuinus eos mox multùm obsecrasset, grauiterque terruisset, cædis incommoda, & mala, quæ indè eminerent, ob oculos ponens. Extremū illud addens, si tantum facinus auderēt, oportere vt sese primùm interficerent, ac sic postremò illos inuaderent. Vix his verbis eorum impetum sedauit. Sabinum autem ac Crescentinum accersens, vt ea quæ gesta essent cernere ipsis liceret, Cur me obsecro (inquit) hic inclusum detinetis, cùm in me necis habeatis potestatem, vel publico dānatum iudicio, quoquouersùm in exilium mittere liceat? Illi cùm hæc omnia audirent, & factorum testes ipsi sibi essent locupletes, conscientia alioqui sua transfixi, nihil minùs de pertinacia & duritie remiserunt, tantamque verborum mansuetudinē, quòd post tot tantaque signa, erga illum admirabiliter edita, se proprii corporis dominos faceret, non magis, quàm qui minimè, reueriti sunt: quo præfractè valdè ac arroganter illi dicebant, epistolas se de illo Exarcho principi dedisse: sed venturum illum, accurateque de illius crimine quæstionē habiturum. Idque ita factum est. Nā cùm Exarchus aduenisset, ac in media ciuitate pro tribunali agens ius diceret, Sabinus vnà cum adultera illi se sistunt. Sanctus quoquè custodibus ac apparitoribus, pleraque item populi multitudine comitatus deducitur. Hi corām Exarcho vocem tollentes, cùm alia Gregorii admirāda facta persequebantur, tum, quemadmodùm Sabini ipsius filiam tot annis iacentem redditam sanitati patri restituerit, dixerunt, & quem Iudam alterum appellabāt, hunc benefactorem suum non secùs, vt ille fecit, maleficiis compensare. Illud prætereà addebant, quod de custodia nupèr acciderat: quod cùm tam magnum præsertim esset, ne illi quidem necessitatem sui excusandi tribui oportere: alioqui si sine concilio iudicarentur, fore omniū iniquißimum asserebāt. Hæc multitudine cōclamante, Exarchus palàm perterritus est. Quocircà de sede surrexit, dixitque ad Pontificē Max.

Sistitur corām Exarcho.

quò

Exarch⁹ eũ remittit ad summũ Pontificem.

quò de hac tota causa cognosceret, referre oportere. Vt tamẽ, cùm illuc accesserit, aliquid relatu dignum habeat, Sabinum ac Crescentinum adesse iubet, puellamq; coram ipsis percontatur, an ea, quæ illi de eiusmodi homine nunciarant, vera omnino essent. Illa vera fatetur. Quo dicto, impuro afflata spiritu, humi trahebatur, confestimque iuxta viri sancti prostrata pedes miserabilis, dentibus stridẽs, atq; ore spumas agẽs procũbebat. Tum eos qui aderant, tantus repentè terror inuasit, vt nihil præterea in fidem dictorum ab Exarcho quærendum esse arbitrarentur, præsertim qui erant sana mente, neq; animo valdè cæcutiebant. Sabini autem verò improbi sycophantæ virum insignẽ nihil veriti, cauillabantur, aiebantque: Quid alijs testibus indigemus, quandò de voluntate sua Deus nos iã manifestè certiores faciat? Omnia præstigijs adscribebant, & miraculorum vim diuinam, imposturam appellabant. At Sabini vxor vnà cum filia, quæ cæca surdaq; paulò antè fuerat, ac pleriq; alij ex ijs, qui sanati fuerant, ad beati viri pedes sese flentes proiecere, & ne contra se ob aliorum conuicia ac petulantiam, impiorumq; maledicentiam acceptarum iniuriarũ indignationẽ exereret, obsecrabant. Porrò eadem Sabini vxor, iusta de causa indignata, virũ suum toruè adspicere, ac acriter increpare cœpit, & dicere: Hinc facesse scelestè, mihi & tibijpsi pariter insidiator. Hæccinè homini benefico, deq; nobis optimè merito, qui solo sermone filiolã nostrã sanitati restituit, beneficia rependis? Neq; te, infelix, talia conuenientẽ nunc vlla cogitationũ istiusmodi subit pœnitentia? Hæc cùm mulier persequeretur, Sabinus colorẽ mutauit, seq; in terrã abiecit, vocis omninò expers fact⁹: vsq; eò diuina sese vindicta extulit. Ex quo verò Exarchus nihil vltrà cõtra se statuendũ habuit, rursùs vir beatus in custodiã cõiectus est, donèc vniuersa hæc Põtifici Max. perspecta fierẽt. Cæterùm ille præibat, & vniuersus populus subsequebatur, hunc quidẽ max. laudibus, quadruplatores verò illos innumeris cõtumelijs prosecutus. Iam verò vesper aduenerat. Proindè cùm iã esset decretũ, virũ sanctũ ad Põtificẽ mittere, visum est Exarcho intempesta nocte, vniuerso populo dormiente, per portam, qua tenditur ad mare, hunc clàm è ciuitate deducere: animaduerterat enim multitudinẽ id, si resciuisset, nõ permissurã: quod sanè ex sentẽtia cecidit. Nam occultè ciuitate egressus est. At parẽtes ei⁹ (neq; enim quod fiebat ignorabãt) filiũ flentes ac lamentantes sequebãtur: & licèt ex ijs, quæ præcesserãt, quis horum futurus finis esset, vti eiusdẽ familiares, probè cõijcerẽt, nihilo minùs, vt parẽtes, rerũ incertitudine corde nutabãt. Verum diuinus vir flere illos prohibebat, totoque ac læto animo esse hortabatur. Vbi verò litus propiùs cõtigit, eos vt pro se orarẽt, precatus, alacriter nauẽ cõscendit. Porrò Platonicũ secũ habuit, præterea neminẽ: qui & ipse, quæ ad nauigationẽ necessaria erãt, eidẽ instruxerat. Cùm verò iã se nauigationi esset cõmissurus, multũ de Ecclesia, deq; grege illos implorata fide obtestatus est: nempè pro omnibus, io quib⁹ cõtra ipsam sæuire ac grassari perrexerint, Deo rationẽ esse reddituros. Hi ne sic quidẽ à nequitia tẽperarunt sua: siquidẽ nec Exarchus ipse in eius causa à nequissimis illis hominibus quicquam ferè distabat, cùm alioqui à delatoribus tũ iudex esset delectus. Nullũ tibi post hæc (dixit) Gregori liceat de Ecclesia sermonẽ habere: virũ enim eiusmodi in tui locũ surrogauimus, in quẽ ne aduersarij quidẽ aliquid habent culpare. Hæc aũt de Eleusio quodã hæretico dicebat, qui in Oriente sæpenumerò cũ Gregorio de admirandis dogmatibus, deq; munere, quod Christus, Dei patris in terris legatum agens, obierat, acerrimè disputarat, cùm nihilosecius planè repressus ab eo ac victus fuisset. Hic iãpridèm eidẽ admirabilis habebatur, isq; tũ apud ciuẽ quendam latitabat, qui delatoribus cõiunctus, hanc contumeliæ potionẽ Gregorio callidè cõmiscuerat, illisq; omnẽ actus scenã, hoc est, flagitij materiã atq; subiectum ministrarat, cui tũ illi Episcopatum concrediderant. His dictis, nauigationem ille subijt. Agrigentini verò viri principes vna cũ reliqua multitudine, cùm custodiã summo manè facto agmine petijssent, neq; Gregoriũ reperissent, turbare oia, cõmiscere, ac lamẽtari cœperũt. Existimãtes autẽ illũ clàm de medio sublatũ, tumultũ ac seditionem cõtra Exarchũ, eiusq; assessorẽ molestissimã excitarunt. Ac primùm quidẽ Sabini ac Crescẽtini sycophantarũ domos incẽdũt: deindè illos ipsos interficere adoriũtur: sed ij ad ecclesiã fuga sese recipiẽtes, periculũ declinarũt. Verùm Chariton turbæ illos insequentis vestigijs insistẽs, effecit, nè intra tẽplũ iugularẽtur, via illos magno cũ clamore ab eiusmodi petitione ac insultu cõprimens. Itaq; seditionẽ eiusmodi finis excepit. Cùm verò vir sanctus Romã peruenisset, Põtifex Max. acceptis ab Exarcho literis, iisq; quæ ab ipso scribebantur cognitis, admiratione ac ira plenus, nõ est passus virũ sanctũ suiipsi⁹ adire præsentiã: quin etiã indicta causa tractũ illũ atq; cõtumeliosè illusum, manib⁹ præterea pedibusq; catena vinctũ, in carcerẽ cõijciẽdũ imperauit. Cæterùm ille ludibrio tã turpiter habit⁹, in carcereq; ac vinculis mãcipatus, nihilominus oĩbus in reb⁹ sui similis esse perrexit, atq; cõtumelia in magnã agẽdarũ Deo gratiarũ occasionẽ vsus est. Vt verò cõsolationis, tot circũseptus molestijs, magis expers esset, ne Platonicũ quidẽ diaconũ in custodia cũ ipso esse pmiserunt: sed alibi quodã in loco captiuum illũ detinent.

Cælestis vltio in fæminã mẽdacem.

Itèm in Sabinum calũniatorem.

Romam proficiscitur, illic causam dicturus apud Põtificem.

Eleusius hæreticus ei substituitur ab æmulis.

Intereà dũ vir beatus vincula pateretur, precibusque, vt illi moris erat, medijs noctibus inuigilãs, excubaret, lux eum ingens circũfulsit: & ecce tibi viri duo, forma cultuq; corporis Apostolos referẽtes, assistũt, eũq; his verbis affantur: Salue Christi famule, nobisq; dilecte Gregori: Dominus idcircò nos misit, vt te vinculis, quibus iniustè illigatus es, solueremus: ac nos quidẽ ob constantiã ac patientiã tuã huc, te vt lætum redderemus, accessimus. Oportet enim & hãc vrbem multis abs te signis editis frui. Hæc simul ac locuti sunt, vincula tetigerũt, quæ ab eius manib⁹ pedibusq; repentè ceciderunt: mox Gregoriũ assurgẽtẽ, tremẽtemq;, necnõ gratias agentẽ cõplexi, abeuntes ex oculis eius elapsi sunt. Deindè ad Platonicũ accedentes, ac ipsum soluẽtes, eò vbi Gregorius erat, deduxerũt, ibiq; illũ reliquere: qui nõ aliter, ac si hæc ipsa p quietem vidisset, postq̃ ad se rediit, Gregoriũ intuitus, admiratione ac gaudio affectus est, moxq; i agẽdis Deo gratiis totus est cõuersus. Prætereà hac ipsa hora aliud cõtigit. Nã custos carceris filiũ iãdiu impuro afflatum spiritu habuit, quẽ colũnæ illigatũ, ppè à suis ædibus obseruabat. Tũ verò dæmõ, quo erat correptus, fractis vinculis puerũ impotẽter impellẽs, viri sancti pedib⁹ illisit, atq; illum à precibus exturbauit, clamansq; ac se volutãs, ex ore spumam agebat. Ille verò ne sic quidem ab orando cessans, quin potiùs oculos ac mentem in cælum tollens, eius qui spirituum legionem profligare potuit, auxilium implorabat. Deindè manu super ægrẽ affectum imposita, vti nequam seruum dominus dæmonem profugere coegit. Atque hunc quidem in hunc modum a dæmone liberauit.

Noctẽ orãs, multa luce cingitur, & visione cælesti confirmatur.

Marc. 5. Pellit dæmonẽ ab homine.

At verò custos carceris cùm somno solutus surrexisset, neque filium colũnæ illigatũ vidisset, existimãs hunc à sæuissimo spiritu lapidibus allisum, aut aquis præfocatũ esse, flere amarissimè cœpit, faciemq; percutiens, illum vti mortuum lamentabatur: carcerem autem accuratiùs perlustrans, ac eius patẽre ianuas, lucem prætereà ipsam cernens, capillos tum

 lacerare,

lacerare, eque capite conuellere, faciem itèm plangere, putãs virum sanctum profugisse. Posteà verò quam introspexit, ac illum inibi vnà cum Platonico canentem consistere non solùm, sed etiã filium eius decoro ac prudenti adspectu prope illum positum vidit, eius animũ stupor inuasit, ac verum cõiectans, virum istũ admiranda hæc edidisse, accurrens, eius pedibus prouolutus, eidem tanquam de se optimè merito partim gratias agebat, partim veniã pro iis, quæ gesserat, impositis illi vinculis postulabat. Exindè multo cum timore sancto viro ministrabat, eiq; omne obsequii officium præstare sedulò nitebatur. Increbrescẽte igitur fama, & vbiq; vagãte, mulier quædã, claris orta natalibus, filiolã humi prostratã habẽs, hãc secum arripiẽs, virũ sanctũ in custodia petit, illiusq; cõplexa pedes; Miserere, inquit, filiæ meæ, quemadmodùm & Christus, cuius es imitator, mulierem contractam ac incli-
Luc. 13. natam olim erexit. Ille hoc solius esse Dei respondit. Verumenimuerò (inquit) cùm te vberẽ ac locupletem fidem habere videam, (omnia siquidem fidelis præstare potest) aptus (nec id sanè immeritò) fidei tuæ finis
Sanat contractam. subsequetur. Cùm ità locutus esset, puellæ manũ oraturus imponens, cõfestim eam sanitate donauit: eam mater sanitati redditã hilariter accipiẽs, gaudio perfusa, immortales Deo gratias agebat, rectaq; cum ipsa domum perrexit. Pleraq; id genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edidit. Hic cùm omnẽ eius ætatẽ ibidèm constantissimè victurus esset, Pontifex Max. quæ in illũ iactatæ fuerant, contumelias reminiscens, Marcũ, quẽ aliàs sæpè memorauimus, accersiuit. Qui cùm præstò affuisset, non sine indignatione omnia cõtra Gregorium acta narrauit, quẽadmodùm in adulterio depræhensus, vinctus ad se perductus, inq; carcerẽ à se detrusus fuisset, vbi hactenùs custodiis septus, patienter perdurat. Tum Marcus ingemuit vehementer. Nouerat enim, quæcunq; in illum dicerẽtur: perspectos ac exploratos illos habebat, qui hæc contra Gregorium confinxerant, simulq; ne ab his persuasos deplorabat, neq; quicquã aliud aiebat, quàm, O vtinã Domine partẽ & mihi liceat vna cum ipso adire calamitatum, quandò ad cõmunis iudicis subsellia staturi sumus. Hunc sermonem cùm Pontifex audisset, vti eiusmodi verbis grauiter offensus, epistolam in Gregorium scriptam eidem ostendit, vt non temerè se aut inconsultò persuasum excusaret: sed iis literis tãquàm testimonio benè locuplete rẽ tam nefariam inuudica-
Marcus S. monachus stat à beato viro. tam noluisse. Perlecta autẽ epistola Marcus, ac velut ea, quæ scripta erãt, irridens, rebus ipsis (inquit) ò Domine, isthæc conuicia sunt expendenda, diligenterq; quisnam iustitiã sequatur, disquirendum. Tum tibi liquidò patebit, qualis vir fuiste, an scortum aut aliud quid, nè plura dicam, deperear: agnosces & ipse protinùs, si volueris, & iã cognouisti. Eius orationẽ Pontifex interpellans, se, quæ ille dicturus esset, scire, nempe magnã erga illum Dei beneficentiã extitisse, sed illo fœdè labente, pessùm quoq; ipsam abiisse. Et hæc ille quidem vt humanus, cùm rem vt erat, nõ perspiceret, neque cor (vt sermo diuinus habet) intueretur.

Deindè cùm, quidnam de Gregorio esset statuẽdũ, Marcum in consilium adhibuisset, ille consiliũ dedit, non absque magno sacerdote, excelsæ, inquam, ciuitatis, eiusque rege iudicandum esse. Propterea illũ dare operã oportere, vt delatores ipsos cum mandatis remitteret, simulque mulierem, cuius stupri insimulabatur, ac eum, quem in eius locum sacerdotem substituerant, necnõ mandatores omnes Byzantium deducendos curaret, eaque quemadmodùm sese habebãt, quæ contra quenque dicẽda essent, perscriberet. Hæc cùm Pontifex Max. vtilia iuxtà ac consentanea omnia cẽsuisset, hinc mittit, tum qui delatores è Sicilia profectos, ad quæstionẽ ac iudicium abducerent: tum qui literas Patriarchę ipsiq; regi Constãtinopolis afferret. Hi autem duo erant Episcopi, qui anteà Synodo etiã

Episcopus Constãtin. & Imperator sanent viro sancto tanquàm falso delato. interfuerant. Porrò rex, itemq; Patriarcha, acceptis ac perlectis eiusmodi literis, falsum & omninò incredibile crimen, cuius Gregorius insimulatus fuerat, iudicauerunt. Quocircà rex quendam ab regio armamentario persanè familiarem, Marcianum nomine, vnà cum Episcopis Romã remisit. Patriarcha itidèm Ancyræ, Cyzici ac Corinthi præsules, quibus accessit Cõstantinus, quem plerique à liberis appellabant, cuius mentio superiùs est facta, simul destinauit: mandãtes, vt hi ad latam vsque sententiam, quæstionemque persolutam, Gregorium secum haberent.

Ii cùm Romã adiissent, contigit Marcianũ grauissimo morbo affictari, ità vt spem de illius vita medici omnẽ destituerent: cuius rei causa ingens Episcopos dolor inuaserat. Mox cùm omnẽ curam fata vincerẽt, extremumq; spiritum anhelaret, ac sole ad occasum vergente, ipse lucẽ hanc relicturus videretur, ea mulier, cuius filiã morbo correptam Gregorii precibus curationẽ nupèr accepisse diximus, illac vbi Marcianus in lecto decumbebat, præteriens, seruorũ plãgentium ac lamentantium flebilem ac luctuosam vocem audiuit: eius causam percontata, gratiã non celauit, sed palàm beneficentiam euulgat, & quæ ipsa admirabilia in filia sit assequuta, illis annunciat, seruatorisq; præco, & rei gestæ testis classicus constituitur. Eiã agite (inquit) filii, fletu represso, mihi obtemperate, ipsumq; ab ipso lecto tollentes, alacriter me sequimini: virum enim mihi ab experiẽtia benè cognitum vobis ostendã, qui vos à luctu facilè vindicabit, & dominum vestrum multa cum celeritate sanitati restituet. Eius sermoni serui pàrent, dominumq; repentè tollentes, iuxta custodiam, vbi Gregorius erat, deponũt. Quem ille ardentissima febri commotum & inflammatum adspiciens, miseratus est hominem, lectumque lachrymis irrigabat. Cæterùm semèl illum atque iterùm vocans, (cum namque vox atque sensus defecerat, nec quicquam loqui poterat) manum quidem illi vir diuinus adiecit, mente verò totus in cælum erectus, faciemq; suam & ægrotum lachrymis perfundens, Deũ
Precibus sanat hominem à medicis planè desperatũ. obsecrabat. Atqui preces somnum pepere, somnus ægroto salutem attulit. Cùm enim quinque supra viginti dies insomnis duxisset, arctissimus tum illi somnus obrepsit. Serui verò, qui medus eidem noctibus assistebant, febrim recessisse, & ægrotum conualuisse repererunt. Hos vir sanctus monuit, de recepta sanitate gratias Deo habendas esse: ipse interim precibus ac vigiliis vacabat. Marcianum iucũdus denuò somnus cõplexus est. Circa verò matutinas laudes, orante viro sancto, Marcianus lecto prosiliit, & qui se sanarat, ex se perspiciens atque cognoscens, eius ad pedes prouolutus, illos amplexabatur, verbisque quibus poterat gratiosis beneficium in se sanitatis, quod erat maximum, munerabatur. Subindè verò stãs, laudes, quæ reliquæ erant, cum illo simul prosequebatur. Vbi verò dictio laudum finem accepit, sedentesque loqui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quonam modo vir beatus illic conclusus esset, & quomodò silens carere sese lumine pateretur, cùm alioqui obseruantem se, ibique inhabitantem grauissimè posset offendere? Et hæc quidem illi inuicèm loquebantur.

Porrò Episcopi, qui ab rege cum Marciano missi fuerant, vt Gregorii causam quæstioni atque iudicio subderent, domum vbi Marcianus diuersabatur profecti, cùm illum minimè inuenissent, supremo fato cõcessisse, hominemque sepulcro conditum existimantes: sciebant enim (vt verbis vtar scripturæ) ægritudinem eius grauem esse: tulerunt grauiter & acerbè, lu-

ctuque ac squalore obsiti, amici obitum deflebant: ad quam quidem calamitatem non exiguam accessioné faciebat, quòd arbitrabatur hoc regem iniquè admodùm esse laturum. Cumque ità viri isti mœrore conficerentur, eccè tibi vnus ex Marciani ministris, cursu rectà custodiam petens, dolorem omnem abstersit, lætum illis nuncium afferens, dom omnia tum medicū, tum curationis modum singillatim percēset, addens etiam locum, vbi etiamnùm mutuò loquebantur. His auditis, ad custodiam multa celeritate contendunt: quò cùm peruenissent, ingressi, ambos virum eximiū cum Marciano sedentem offendunt. Ipsum autem agnoscentes, iuxta pedes illius humi procumbunt, rogantes, vt qui communem cum illo à Christo potestatem accepissent, precationis quoquè efficacia potiréntur. Assederunt & illi, Gregorium cùm aliis de causis admirati, tum quòd tam mansuetum ad calumnias se præstaret, tum etiam quòd obscurus ille ac tenebrosus carcer thalamo cuidam pulcherrimo persimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in vincula fuisset cōiectus, vnum atque alterum annū, quatuor præterea mēses esse intellexerunt, quod illi ægrè admodùm tulerunt, nimiamque Pontificis crudelitatem improbarunt.

Non vult educi è carcere.

Cæterùm eùm ij virum sanctum carcere emittere molirentur, ipse prohibuit, idque se, nè quam accusatoribus ansam præberet, facere dictitabat, nève vituperationis alicuius ipsi sibi notam inurerent. Pontificem subindè cum Marciano petunt, qui ordine omnem illi miraculi seriem edisserit, quemadmodùm in morbū, quo propè extinctus est, ipse incurrerat, qualemque fuerit ab ipso curationem assecutus. Hæc illū audientem pœnitentia secuta est, & quæ in virum sanctū temerè admiserat, sui acerrimus accusator factus, repræhendebat, faciemque simul eum consilio mutauit. Vidisses illum animo vehementer esse commotum, & graues à se, tanquàm eius criminis authore, pęnas exigere. Quoniam verò eum accusatores anteuerterunt, Agrigentini quoquè tum principes ciuitatis, tum plebeij quamplurimi, cuiusque cūque ordinis viri frequentes vna simul syncera fide obligati aduenerant: audientes vbinàm vir sanctus vinctus detineretur, ad illum maturant celeriter proficisci: &, tanquàm filii charissimi eum, qui sibi pro tempore dilectissimus pater extiterat, intuentes, maiori quo poterant honore ac reuerentia prosequebantur. Sed cùm omnes eius circumplecti aut tenere pedes nequirent, longè positi se inclinabant, & tum verbis, tum lachrymis solum illud venerabantur, nimiamque in illum amoris vehementiam præ se ferebant, dicētes: Pater, Pontifex, & seruator, nè nos deseras, neque nobis paucorum prauitas vniuersæ multitudini fraudi aut vitio detur. Multus nunc tui causà luctus vrbem immutauit: lugent orphani, tristantur viduæ, pauperes lamētantur: qui corpore sunt malè constituto, quique animum malè affectum habent, alii patrem, alii præsidē & patronum, nonnulli benefactorem, plurimi tum animi tum corporis medicum inquirunt & repetunt. Et hæc quidem est præsens ciuitatis facies, quæ tanquàm ingenti terræ motu concussa, vel turribus iure belli deiectis, despecta iacet. Hæc, si te in vrbis conspectum dederis, omnia restitues. Illi autē, tantùm si volueris, illucesces. Nos siquidem omnes tecum viuere, tecum mori parati sumus. Hæc quidē multitudo, vti impotenti illius flagrans desiderio, dicebat.

Agrigentinorum mirum erga eum studium & reuerētia.

Synodus Romana 150. Episcoporu.

Coacto verò ad ædem diui Hippolyti concilio, qui locus proximus erat carceri, aderant propè centum ac quinquaginta Episcopi, quorū nōnulli ab Oriente venerant, inter quos Constantinus à libellis, magni Archipræsulis vices obibat. Indigenæque monachi omnes in ordinem redacti, ordo itèm Ecclesiæ vniuersus, necnō reliqua ferè omnis vrbis multitudo, illic confluxerat. Omninò autem Marcus, ac alii prætereà quinque sacerdotes, qui Gregorium accersant, eumque iudicio concilii sistant, destinantur. Qui cùm præstò affuisset, in terram tèr se inclinans, reorū more substitit. Porrò præsules quicunque paulò clementiores erant, dum quæ agerentur, intuebantur, lachrymis oculos perfundebant. Impuri quoquè delatores vnà cum Sabino ac Crescentino, decem supra centum assistebant, quos Pontifex Maximus more ius dicentium interrogauit, nunquidnàm haberent, quod Gregorio possent vitio vertere, quodque crimini nomen esset. Illi lasciuiam atque libidinem obijcere asseuerabant: quorum orationem Pontifex interpellans: Vòsne (inquit) ipsi vidistis, an mulierem id audistis dicentem? Illi verò commenti principium ordientes: Nos quidem (dixerunt) cùm ingrederemur ad ipsum Deum de more circa auroram laudaturi & adoraturi, hancque in eius lecto cubantem inuenissemus, cōpræhendimus. Cæterùm ipsa quoquè (vt par erat) quæsita, rem nobis atque adeò Exarcho ipsi, multis pręsentibus, perspicuam fecit. Horum nos nihil aliud scimus, nisi quòd ex quo tēpore tam indignum scelus admisit, spiritu illa nequam percita, hucusquè grauissimè torquetur. Ità audaces ac proterui, subdoliq; versuti dæmonis imitatores, quibus artibus ipsi calumniam texentes plurimùm capere ac irretire consueuerant, ijsdem ipsi mendacium munire suum cogitauerant.

Vide singularem impudentiam.

At præsules illi, præstantes inuictiq; veritatis propugnatores: Hæc profectò si vera essent, aiebant, contrarium magis sequi oportebat, ac scelus quidem celantem & inficiantem sæuè à dæmone pro pœna supplicioque torqueri, à confitente verò crimenque deprecāte, & Deum iram cohibere, & dæmona, etiamsi prior inuaserat, abigi cōsentaneum erat. Sic aptè porrò dum expedire sese volunt, sua ipsi calumnia lapsi magis induunt. Tum ipsam puellam, quæ adhuc faciē immutata à dæmone vexabatur, in medium statuunt. Hanc delatores interrogari permittentes, ad Gregorium sese recipiunt, vt illum quæstionibus obiectis confunderent. At ille multùm suspirans, Dauidis illa verba respondit: Insurgentes aduersùm me testes iniqui, quæ ignorabam obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant. Quæ simul àc dixisset, puella humi trahitur, & à dæmone vt cùm maximè laniata, iuxta viri sancti pedes proiecta, ex ore spumā emittens, volutabatur: Gregorius verò, vt qui benè inimicis precari didicerat, oculos quidem in cælum, mentem verò ad cæli opificem tollens, ac labra cordis silentio mouens, Deum imis singultibus obsecrabat, tumque omnes in illum oculos intendebant. Post preces autē puellæ oculos adijciens: In nomine (inquit) Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi, eius mādatis obtemperans, exi dęmon impurissime, vt puella resipiscens, verum de me fateatur. Porrò spiritus, eum eam priùs dilaniasset, confestìm egressus est, ipsaque non secùs àc mortua iacebat.

Psal. 34.

Expellit dæmonem à puella impudentissima.

Gregorius igitur statim manu appræhēsam erigit, ac stantem, verba quæ Constantinus fecerat, interrogauit, quodnam esset illi nomen, isque illi cognitus omninò esset Agrigentinorum vrbis Episcopus. Illa Eudociam appellari se, illum verò probè cognitum habere dixit, quandoquidem sæpenumerò gradientem, ac mendicos ciuitatis inuisentem, viduis itèm ac orphanis victui necessaria suppeditantem viderat: Quandò & ipsa (inquit) infelix vna ex ijs, quibus ab eo benignè fiebat, eam lebam. Rursùs autem interrogabant, num amatoriè illum agnouisset. Hic illa amarè

ac miserabiliter ingemiscens, oculos suffusa lachrymis, voce ita vt omnes exaudirent, inclamauit: Iuro tibi per Dominum Deum, me nunquàm homini illi in voluptate fuisse. Sed illi (Sabinum ac Crescentinum indicans) isti, inquam, me magna pecunia decipientes, pro testimonio in virum sanctum dicere persuaserunt: quibus Dominus ob hæc, quæ circa me iniustissimè cogitarunt, rependit, vt animæ quidem interitu, corpore verò insania exitiabili duos iam annos, menses sex implicati tenerêtur. Hæc effata, Episcopos omnes circunspiciebat: videns autê Gregorium, ipsumq; cognoscens, festinanter sese illius ad pedes proiecit, lugensq; vehemêter, voces maximè miserabiles emittebat: deceptionem, calumniamque in virum sanctum multùm deflens, veniam sibi dari flagitabat. Ille luctû eius miseratus, eandemque illi animi affectionê inesse cernens, peccata quidem condonare, (inquit) ò mulier, non nostrum, sed solius est Dei. Horum igitur illc, itemque omnium, tibi veniam dare potest. Ego verò, quæ meæ partes sunt, pro te orabo, & tibi, quæ in me peccasti, lubens remittam. Idemque ilicò in preces incubuit, Deusque illi propitius fuit: mox manu illam appræhendens, erexit.

Incidunt in foueam sceleris, quam sancto foderunt.

Dum hæc aguntur, admiratione omnes stupefacti, Gregorio tâquàm supra humanam naturam euecto, in posterum hærebant. Hunc exitum illo die lis & contentio nacta est: in hisque Concilio dimisso, mulierê clementia iudicum inultam habuit: delatores verò in medium statuunt, vt grauius illis supplicium Pôtifex maximus irrogaret. Indignabatur enim se ab illis pariter esse deceptum. Proindè illos primùm offensis animis & grauissimis verbis excepit, ac cùm alia ipsorum acta persequutus, tum inprimis multa ac varia Gregorii miracula, quę fuerunt in oculis eorum edita, illis grauiter exprobrabat: ac vt à principio quidê sanctum spiritum eius caput adumbrantem, posteà verò surdo eidemque muto sanitatem afferentem viderant, alia prætereà, quæcunque vir verè diuinus admirabiliter præstiiit, percensebat, in ipsumque præsertim Sabinum acriùs inuehebatur, cui neque filiæ curatio linguam compescuit, necà maledicentia vindicauit: quin potiùs tam tulisset acerbè, vt virum de se optimè meritum, totque curationum beneficia, ingratitudine ac contumelia compensaret. Hęc ille loquutus, iussit Felicem Episcopum omnia, quæ tum viderat, cùm ad virum sanctum in sede collocandum est missus, singulatim percensere. Felicem igitur omnia narrantem cùm Episcopi audissent, admiratio illos ac stupor inuasit: nihil enim horum vnquàm audierant.

Delatores eius Pontifex grauissime obiurgat.

Cæterùm delatores nihil habentes, in quo vel os possent ad hæc aperire, ad luctum ac lachrymas confugientes, illa quouis sermone veriora, ad maledicentiam ac contumeliam detegendâ affirmabant. Quamobrèm conscripti Patres illos inter se disgregant, & alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab vna parte constituunt, Ecclesiæ verò ministros, sacrisque solùm initiatos, ad triginta ab altera stare iubent. Atqui Sabino ac Crescêtino exilij mulcta stetit, vt hic quidem in Thraciam, ille verò in Hispaniam exules mitterentur. Cæteri verò Ecclesiæ ministri Rauennam relegati sunt. At quæ ad Ecclesiam pertinebant, ità peracta fuere. De prophanis verò cognoscere ac iudicare Marcianus est iussus: qui eos statìm in carcerem conijciendos, variisque cruciatibus subijciendos imperauit. Quare cùm illos milites raperêt, lachrymis ac lamentis denuò se dedentes, viri sancti enixè auxilium implorabant. Hos porrò ille audiens, vehementiùs, quàm qui hæc erant perpessuri, animo côflictatur: protinusque misericordia motus, lachrymis genas irrigabat, faciemq; percutiebat. Aliàs quidem ipsi Pontifici, sese illius ad pedes prosternês, supplicabat: aliàs Episcopos alios, demisissimè se inclinans, obsecrabat, dicens: Nè, quæso, Patres, nè id contingat, vt tam diræ calamitati homines mea causa subijciantur. Nam hoc quidem statuo, non præteritorum pœnam, sed supplicium esse. Ego enim satis habeo Deum à me, cùm innumeris alioqui sim obstrictus delictis, nullas pœnas expetere, neque tot iniustû maculis, fœdatum atque corruptum vulgò ostendere voluisse. Et hæc porrò ità se habeot.

Sabinus & Crescêtinus exilio mulctantur, itéq; alij.

At scelerû vltor Deus, haud segnis vindex iusti fuit. Postquàm enim viri magni suasu imperatum est, nè in eos, qui rei facti, suppliciis addicti fuerât, vltrà desæuiretur, ipsique vnà simul consisterent, repentè nimbus, tenebræ, necnon atrox ventus terræ nimio flantis fragore miseros illos inuasit, tantaque obducta caligine illorum adspectus oppressit, vt terrâ in seipsam euersam atq; collisam, hos non aliter, atquè Dathan olim & Abiron, deglutire dixisses. Qui verò præsentes hęc intuebantur, manus in cęlum tollebant, nihilo illis secundiorem, quàm quæ Sodomitis olim acciderat, fortunam fore ominati sunt. Non multò pòst caligine turbineque desinente, omnes, quanquàm non æquè, nigri facie apparuere. Alii siquidem alterâ genam, ambas alii nigras habent: Sabino verò ac Crescentino non modò facies, verùm etiam labia atro colore infecta sunt relicta, vt nec illa constringere, nec ijs omninò quicquam loqui liceret. Sic diuina iustitia acerbum de iniustis supplicium sumpsit. Adhæc cunctus senatus acclamauit: Nunc agnouimus, quòd Dominus vnctû suum seruauerit, & exaudierit eum è cælo suo sancto, quodq; in potentia dexteræ eius est salus. Hęc cùm locuti essent, Gregorii genua complexi, ardentissimè pro illis obsecrabant. Contrà verò ille magis ad cuiuslibet pedes procumbebat, seque miserrimum omnium, Dauidis illa verba locutus, appellabat. Ego sum vermis, non homo: opprobrium hominum, & contentio populi.

Vir sanctus delatoribus impetrat veniâ, sed diuinam vltionem non euadunt.

Num. 16.

Gen. 19.

Psal. 19.

Psal. 21.

His peractis, cùm Pontifex Maximus delatores coràm se statuisset: Eccè (inquit) non animo solùm, sed forma patri vestro Sathanæ similes facti estis. Sed alia prętereà vos miseriarum accessio manet. Vos enim & posteri vestri, serui eritis: & quotquot hoc nigrore sigillati fuerint, Agrigentinis Episcopis absque præfinito tempore seruietis. Quòd si quis vestri generis aliquem sacerdotii dignitate donauerit, vel Ecclesiæ quoduis munus concrediderit, huius caput dijs inferis dicamus ac deuouemus. Hæc ille haud seriò mea sententia dixit. Neque enim bis in eadem causa pronûciasset, cùm Gregorius præsertim non pateretur, qui illorum animos territans, desperatione plenos moderabatur. Neque enim, nisi animo ità affecti fuissent, haud adeò vehemens in eos Dei iracundia concitata fuisset. Ac ij quidem iis, qui præerant, traditi, procùl à suis locis abducti fuere. At puella illa Agrigentû ciuitatem non vltrà videre sustinuit: sed omni ornatui vale dicens, cùm priùs ab Episcopis vti pro se orarêt, impetrasset, in collegium D. Cæciliæ cooptabatur: in quo duos ac viginti annos assiduè ac continenter viuens, medicamento pœnitentiæ, vt maximè poterat, priores detergens maculas, ad cælestem, quem tantoperè concupierat, amatorem Dei benignitate migrauit. Et hæc quidem hac ratione finita sunt.

Puella egregiè corrigit vitâ suâ.

Deindè Pontifex Max. mandauit, vt Gregorius mysteria sacra perageret: vbi qui diuinorum sacrificiorû participes fuere, conuiuio ab eodem Pontifice communiter sunt excepti: ac tum quidem sic conuiuantibus Pontifex nihil aliud addit. Cæterùm postridiè eius diei Gregorium accersiuit, ac ei rem quâdam

exponit,

exponit, quæ solis eius precibus, fiduciaq; qua in Deū plurima flagrabat, indigeret. Id autē hoc genus erat: Ligna quædam maxima in flumen immisit, vt summorum Apostolorum templo ornatui simul ac securitati essent. Hæc verò ità obliquè circumacta, ac vtrinq; ripas complexa sunt, vt nullis clauis fixa aut suffulta essent, vt à nemine, quamois multorum sæpiùs manibus acriter pertentata, dimoueri potuerint. Sed neq; nauigium aliquod, aut mercibus aut alijs vsibus accommodum, sursùm aut deorsùm nauigare his obijci bus poterat: idcircò nō exiguom illa ciuitati detrimētum inferebant. Hoc igitur illi Pontifex enarrat: rogat que sese vt ad locum recipiat, communi iq; Deum fiducia omnibus contendentibus, vt & is optata perficeret. Facto igitur signo, vniuersa ciuitas, monachi simul & sacerdotes confluebant, ac speciosa pompa sopplicationeq; ad flumen descenderunt. Procedentibus autem illis, mulier quædam in via ignem accendit: ad quam vir sanctus paululùm se inclinans, tradi sibi prunam imperauit. Illa (ad eius enim solius imperium at tendebat) protinùs tradidit. Ac ille in palliū, quo erat indutus, carbones immisit, quibus deindè thus imposuit. Ac illi deincèps thuri appositi, admirabiliter carbones accensi erant ipsum adoleutes, ac in fumū vertentes: in sacra verò veste frigidiores lapidibus cernebantur. Hæc cùm sacerdotes ac reliqua turba vidisset, non ampliùs de lignis quicquam ambigebant, pro bè scientes eum, qui naturam ignis tam facilè permutare potuisset, multò magis certè ligna iuxta naturam nullo labore posse permouere. Demùm vbi ad locum ventum est, non hoc communem omnium erga Deū supplicationem exposcere, sed eius vnius precibus indigere cuncti dixerunt. Quarè positis genibus orauit moa cùm surrexisset, lignis thure suffitis, trahi illa præsentibus mandat: quiiniectis manibus, eum quo anteà premebantur, non ampliùs laborem sentiebant. Nam ligna ipsa, perindè ac si alas haberent, facilè trahebantur. Literæ autem illis insculptæ repertæ sunt, quæ dicerent, quinque quidem Petro summo Apostolo, reliqua verò quinque Paulo, organo selectissimo, esse relicta.

Insignimi raculo nihil laditur vestis à prunis.

Eximia vis precū sancti viri.

His peractis, Romaque admirabili perfusa gaudio, Pontifex rursùs cogit senatum, Siculos iterùmomnes accersit, illustrioremque ac longè magnificentiorem, quàm pridem fecerat, suorum ipsorum præsulem, illis reddidit. Porrò cùm Leucium illic degere, delatoresq; confirmare ac delinire, quantùm poterat, didicissent, illum quidem in Hispaniam relegare, Agrigenti verò templum ac Episcopi domum alibi construere decreuerunt. Hoc & diuus Gregori⁹, cùm audisset altare à scelesto Leucio euersum, sanctorumque veneranda corpora in mare fuisse proiecta, laudauit. Cùm igitur rem Episcopatus sic ordinasset, illum Eupli Archidiaconi & Erasmi curæ commisit. Ipse interim Romæ morabatur. Siquidem Constantinopolim ex regis decreto primo quoque tē pore traiecturus erat. In his dimisso senatu, Pontifex sanctum virum domum suam accersens, rē tum eius pietate, tum Gregorii maiestate dignam fecit: (Virtutem enim quilibet virtutis amator veneratur & colit) Nam ob ea, quæ præcesserant, perculsus, & grauiter affectus animo, ad pedes illius peruoluitur, nunc gratias agens, nūc pro ijs, in quibus deceptus, calomnijs in illum illatis fidem haboerat, veniam petens. Ipsi verò locum non exiguum, à subdita sibi ciuitate absciffum, dono dat, ac per ipsum Deo, qui templi, quod extruendum erat, necessarios sumptus illi suppeteret.

Leucius relegatur in Hispaniam.

Cæterùm Marcianus ac Episcopi Gregorium conuenientes, Roma simul egrediuntur: deindè regiæ ciuitati applicuerunt. Quorum cùm aduentus regi innotuisset, iussit diuom quidem Gregorium apud diui Sergii monasterium diuersari: Marcianum verò accersitum, de iis, quæ in concilio acta fuerant, interrogauit. Ille admiranda viri sancti opera, incomparabilem eius virtutem, & quæ delatoribus diuinitùs obuenissent, necnon tolerantiam, modestiam, & insignem supra humanos mores animi humilitatem singillatim edisserit. Quæ omnia rex exaudiens mirabatur, ac Patriarchę omnem miraculi seriem identidèm enarrabat. Posteà verò, quàm Gregorius vnà cum Episcopis vrbem ingressus est, maxima in illum regis hilaritatis ac beneuolentiæ sign ficatio extitit. nam & solio surgens, eum complexus osculabatur. Verumenimuerò cùm illi non multos post dies in mentem venisset oouas sacerdotibus leges sancire, quæ etiam posteris rum tutè, tum vtiles viderentur, Patriarcham & eum ipsum diuum Gregorium accersitos, communicato consilio, quid facto opus esset, consulit: qui rem persa nè laudabilem fore, ac rectè de religione sentientibus vtilem affirmarūt. Itaque, cùm sacrum ieiunii tempus aduenisset, hanc prouinciam, ipso rege in consilium secum adhibito, suscepere, nousque & sacras leges illi sanxerunt.

Admodū honorificè accipitur ab Imperatore S. Gregori⁹.

Intereà verò Gregorius sermones, doctrina ac pietate refertos, plures edidit: alios quidem in sacram ieiunii obseruationem, alios in Petrum & Andream, ac plures item alios composuit: qui tum artificio, tum vtilitate plurimùm illi laudis attulerunt. Vbi verò domū discedere in animum induxit, rogauit locum sibi in Agrigenti ciuitate, in quo Episcopi domicilium construeret, impertiri. Cui rex tanquàm acciperet, non erogaret, ità promptè ac hilariter elargitus est, vt optata illius supergressus, dimidium illi Agrigenti ciuitatis dari iusserit, quo pro libito vteretur. Deindè amplexatus illum, rogaosque nè sui obliuisceretur, nève grauaretur pro se Deum precari, dimisit. At verò ne regina quidem circa virum sanctum segniùs affecta visa est. Nam & ipsa cùm didicisset Gregorium amicū Deo ac persamiliarem esse, consentaneam illi reuerētiam detulit, ac doois quàm potuit magnificentioribus demereri illum conata est. Quapropter egressus vrbe Constantini, Romam profectus est: vbi à Pontifice Max. magna reuerentia susceptus, Agrigentum nō multò pòst adnauigat, quicum duo diaconi, vt in proprium illum Episcopatum restituerent, missi sunt. Porrò & illic tam ingens viri sancti apud omnes concitatur desiderium, vt illius virtute non obscurum testimonium fecerint, dum pia plebs vniuersa, cunctusq; populus extra ciuitatem egressi, tum laudibus, tum sacris cantionibus, vt non facilè quanta cum voluptate dixeris, obuiàm illi prodierit.

Multas scribit conciones.

Ab Agrigētinis cū laudib. & cātionibus excipitur.

Quid ad hæc diuus Gregorius? Illos omnes osculo sancto humaniter ambit, ac singulis manus impones, benè omnibus precabatur. At patri obuius factus, primùm quidem eius pedibus seipsum abiecit, mox assurgens, brachiisq; e collum eius circundans, amplexabatur: vt lachrymæ vtriusque oculis elicitæ, agendarum Deo gratiarum communiter occasio fierent. Hoc ipsum erga matrem vsu sibi venisse comperit. Verùm etius disciplus erat, qui pareotes præ omnibus colendos præcepit. Demùm vrbem ingressus, non priùs domicilium petijt, non templum videre sustinuit, nec via alterum oculum adiecit: sed confestim abiens, tabernaculum suum muro septum extra simulacrorum templum fixit, vbi cum multitudine in preces incumbens, vigil pernoctabat. Deindè cæleste conuiuium, prout potuit, repræsentans, venerandam illic Crucem erexit. Itaq; dæmonibus, qui simulacrorum templo præsidebant, piis erga Deum precibus profligatis, tēplum rexdificauit, ac plurimis ornamentis decorato, ei ma-

Exod. 22

Erigit Crucē, instaurat tē plū & ornat egregie.

ei maximorum ac principum Apostolorum nomen indidit: in quo & mystica sacrificia offerebat, linguam simul & manum opiparè aperiens, præbensque panē, quo corda reficiuntur: panem, inquam, qui re simul & nomine, Angelorum dicitur, panem esurientium animas saturantem, vtrinquè mundi creatorem venerabatur.

In his autem ille honestis moribus ac rectefactis perseuerans, vitam suam decori ac honesti tanquam exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiæ, addo etiā in aduersis tolerantiæ, suoipsius documento legem omnibus indixit. Sicque diebus ac virtutibus auctus, mortali vita perfunctus, ad optatissimum Christum

Excedit è vita.

emigrauit: Quem decet honor, gloria, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. TRVDONIS PRESBYteri & confessoris, à Theodorico abbate S. Trudonis conscripta.

PROOEMIVM AVTHORIS AD GErardum Abbatem.

DOmino, dignitate patri, charitate fratri Gerardo, suus Theodoricus salutem. Exigis à me vnà cū fratribus meis, qui tecum sunt, monachorum religiosissime, religiosorum literatissime, vt tuæ quondam petitionis, meæque promissionis memor, libellum de vita beatissimi patris nostri Trudonis tibi cudam, ac velut vetus ferramentum, noua fabrorum officina excoctum, veteris materiei formam in nouitatis aciem transferam. Pium pro

Quorūdā morositas reprehēditur.

fectò negocium, sed obtrectatorum, vt ipse nosti, querelę obnoxium, qui præter ea, quæ dedicauit cana antiquitas, quicquid illud sit, cum fastidio reiiciunt, & iuxta Flaccum, nil nisi quod Libitina sacrauit, recipiunt. Sed eorum propositum stultum, qui intelligendo, vt nihil intelligant, faciunt. Neque enim super veteres, quorum alij circuli, alij vectes facti, in plenitudine scientiæ portant arcam Domini; quicquam præsumimus, aut nostra, quæ penè nulla sunt, ad eorum innumerabilia conferimus: sed illis intrinsecùs eloquij argento relucentibus, benè nobiscum agitur, si excubantes prę foribus, saltem ad imputribilitatem lignorum setim pertingamus. Quapropter sciens per omnia authoritati tuæ morem gerendum, obturata aure Scyllæos canes prætereo, & assumptis pennis charitatis, eunlò vltra terminos meæ possibilitatis. Plus enim est debitum, quod repetis, quàm vt de nostro possit persolui. Quicquid tamen in eo potero, tibi æquè ac mihi imputabitur: tibi, qui iusseris: mihi, qui paruerim. Scire autem parere, æqualis est gloria cum imperante. Igitur vt consecrem immortalitati nostram antiquam & indeficientem

Hac scripsit in exilio vt ipse [illegible]

amicitiam, pignus hoc schedæ ab exilii nostri
angustia destinatum accipe: quam
cùm relegeris, si tibi videtur,
doce ianuam non exire, nec
in publicum prodire:
aut si voles esse li-
bellum, nè
sine frō-
te sit,
tu ei ex te præscribe hunc,
& authoriza pro-
logum.

PRAEFATIO ALIA AVTHORIS.

SI victoria militis, laus est imperatoris, laudi creatori quędā quasi damna facit, qui vndè in electis suis laudetur, reticescit. Neq; tamen aut creator laudari, aut electi humano ore egent celebrari: sed nos vt laudemus, magnoperè indigemus. Qui enim solus nullius eget, eius vt indigeant omnes necesse est. Hāc in laudando Deo nostram indigentiam Propheta intuens, nullumq; tacere cupiens: Laudate, ait, Dominum in sanctis eius. Sed refert, quonam modo quis taceat, culpàne inscitię, an nota ignauię. Ille enim, qđ non accepit, velut pauidus non præsumit: iste, quod accepit, velut piger reddere negligit. Quid horum quis in me retorqueat, mea nil refert. Ego, iubentibus vobis an paream vt impudens, an negligam velut non præsumens, necdùm satis mihi persuasi. Iniungitis, immò imperiosa charitate cogitis, vt beatissimū summi illius capitis membrum Trudonem, quem longè antè Donatus Diaconus, & posteà Guikardus Abbas, vtriusq; linguæ vsq; ad interpretem vterq; periti, Latinitati tradiderunt, mea quoquè opera & stylo librarijs tradam. Enimuerò difficile, & quasi contra torrētem brachia tendere est, eos vel debere assequi, vel posse imitari, qui indeficientis Nili caput ingenio deprehenderunt, & ipsam, quam aiunt, Mineruam lactādo biberunt. Neque tamen iubentibus vobis aliquid abnuere sententiæ est, & magnitudo oneris ità ceruicem premit, vt dubium sit, quid priùs timeatur, pondus an casus. Vereor præterea, nè officium ambitio, pietas adulatio æstimetur, magisq; de fermento videar laudem sacrificare, quàm fidi interpretis more, priùs dicta in nouum auditorium repręsentare. Super his tamen omnibus me facilè habebunt excusatum vel defensum, imperantium charitas, & historiæ antiquitas: cuius authoritas, quod imprimis omnibus insinuatum velim, à scriptoribus mihi manat receptissimis. Quid enim proprium nostrum potest esse in hac materia præter verba, alio decursu deriuantia, cùm, vt dixi, antiquitati historia innitatur, & à scriptoribus receptissimis, penès quos iure dicendi fides est, litera nostra fulciatur?

Psal. 150.

Vita S. Trudonis à qb'olim scripta.

Amos 4.

Fides huius historiæ.

Quapropter lectorem admonitum volo, nè velut de præsenti & nouo tempore editionem nostram velit librare. Fecimus enim, quod solent trapezetæ: qui vestigia veteris monetæ noua imaginantur incude, quatenus eodem tempore in eadem massa & æs nouitatem, & imago repræsentet vetustatem. Exhortatione igitur vestra, quę vtroque, vtili videlicet & honesto coniuncta est, nihil antiquius cùm ęstimarem, eo ęquius parendum putaui, quòd cùm possetis aliundè, maluistis ex nostro horrea vestra locupletare: quia & gratiores sunt fructus, quos colligunt de proprio, quam quos mutuantur ex alieno. Quæ cùm legeritis, si quid ornatè & ad persuadēdum compositè dictum fuerit, non iniuria vt de vestro gaudebitis: sin aliàs, bona venia non diffido quin donetis: vtpotè qui iam peregrinæ terræ diù incola, acquisitas merces multo cum sudore mecum in patriam deueho, animosque vestros vetera fastidientes, nouis & quasi aliundè petitis alimoniis recreare venio. Peregrinum enim, ait Clemēs, penè est omne, quod morbis occurrit: habétque & pigmenta hanc vim, vt licèt aliquāto fractiora, quàm natiuus ager peperit, ad nos perueniant, etsi mutent patriam, sed odoris & gustus non amittant gratiam. Sic cùm hunc exulatus nostri libellū acceperitis, translatæ

latæ vobis materiæ mutatam magis, quàm perditam vim vt intelligatis, æquo animo adestote, rem vt cognoscatis pernoscite, & contra æmulorum calumniã, qui extremo prodigij genere, quod ipsi nequeũt adipisci, in aliis solent repræhendere, vos vobis persuadete, eundem translationi saporem, & integrum editioni perseuerasse odorem. Sed quia iam satis soluto fune prologi, nsuis historiæ parat dimitti velut ad vndas pelagi, sanctus mihi inuocandus est spiritus, quatenus vela, quæ in laudem creatoris ereximus, misericordiæ suę aura impleat, sicque tribuat inchoari electissimum suum Trudonem, vt in eodem, que n cœpimus, sine offensa terminemus sermonem, demumque eius obtentu in illo ęternitatis portu, nauigii nostri componamus stationem.

VITAE LIBER PRIMVS.

Vbi, & quibus sub principibus natus sit beatus Trudo. Cap. 1.

Nouẽ. 23

IN EXALTANDO igitur omnipotens Dominus Ecclesiam fidelis, venerabilis Trudo ortus est Hesbaniensi territorio. Clotarius Chilperici successor tunc temporis Francorum regno, Iustinus minor cum Sophia coniuge Romanorum potiebatur imperio. Parentibus sanè Christianissimis, & religiosè ditissimis editus, in primæua adhuc sua ætate ita homo extra hominem vixit, vt velut adeps separatus à carne, ab eo statim inciperet religionis gradu asscendere, ad quem alios longo vix vsu ætas durata solet perducere. Lineam enim illam nobilitatis, quam ab omnibus retrò atauis, Francorum principum sanguis, & Austrasiorum ducum vena in * eo transfuderat, tã ta posthabuit vtilitate, vt spreta hac, quam æstimant, celsitudine, pauper ipse ad pauperum Christi quotidiè desideraret castra euolare. Interim tamen sub tutoribus positus, nec ætati parcere, nec teneritudini acquiescere: quasi quòd adhuc erat indignatus, & in virile robur animatus, ieiunia * quòd licebat amplecti, vigiliis pro somno delectari. Inter byssum & purpuram, & famulantium positus cateruam, inæstimabili alacritate seruis dominus famulari: aliis mollibus & duplici coopertis, ipse aspera & singulari tunica gloriari. Formæ autem & decoris gratia tanta inerat, vt mirum ac speciale in eo Dei figmentum, tanquam flos viuus & doni cælestis fructus eluceret. Præterea ingenii, & quicquid optimarum artium natura habet, studia in eo nihil minùs, quàm hæc germinabant: sapiensque dissimulator, quicquid in se virtutis nasceretur, quotidiè summo studio occultare, timens quasi deprædari, si thesaurum piæ actionis non absconderet auræ populari. Tot tantisque virtutum formulis, cùm tenellus & adhuc puer, acsi mollis cera, ad manum summi artificis signaretur sigillo iamtunc expressæ sanctitatis, honorabatur, & contemnebat: ab omnibus amabatur, & solus se oderat. Hæc tua est in seruis tuis, Christe, glorificatio: hæc illorum, pro tui nominis amore, summe abiectio.

Pueri Trudonis sanctitas.

for. cum*

for. quoad*

Seruit famulis suis.

Formæ p̃stantia.

Rara virtus.

Vt reperta lapidum copia, in templi formam eos composuerit. Cap. 2.

CVm autem accedente tempore in annis floreret adolescentiæ, tanquàm plus aliquid iam adeptus libertatis, toto spiritus impetu viam currebat sanctitatis. Nescio quid vltra hominem meditans, in domo licèt parentum, cælestia semper erat contemplans. Hac iugi & indefessa nunquàm exocupatum meditatione, contigit vnà cum suis possessionem agrariam præterire. Vbi cùm copiam lapidum reperiret, & qđ frequenti animo dudùm intenderat, amplius dissimulare nequiret, tota statim spiritum sanctum mente cõcipiens, lapides dispersos cœpit colligere, collectos competẽti in loco comportare. Tunc verò quantùm ad tempus & ætatem illam, sapiens architectus tendit funiculos, fundamenta iacit, angularitatem lapidum componit: parietes & cancellos ordinat, tandemque puerilitatis suæ structuram pro voto consummat. Ingreditur dehinc nouæ ædificationis suæ domum, & toto corpusculo proiectus in conspectu Domini exercituum, quod potissimum habebat, diuino altari imponit sacrificium, cor scilicet contritum & humiliatum. Et cùm aliquandiù hoc suum holocaustum multo sancti spiritus igne consummasset, voto volens se obligat, quòd si aliquandò proprij iuris, & paternæ fieret successor hæreditatis, ecclesiam, quam quasi imaginaerat, in effectum transferret, & in suo erectam, de suo consummaret, consummatam sufficienti dotaret. Cuius voto & deuotæ petitioni non defuit manus Domini, quæ pueri sui affectum tempore sequenti in omnem perduxit effectum. A tali autem opere non iniuria talis debuit puer sanctitatis suæ rudimenta initiari, ẽ tpore sacerdos & sancti spiritus habitatio futurus, secũdùm quod ait Apostolus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

Molit quã dã tẽpli repræsentationem.

Votum Deo nuncupat.

1. Cor. 3.

Vt eam ecclesiam fœmina maligna euerterit, sed cæcitate percussa, ab illo curatà sit. Cap. 3.

SEd quia cum omni virtutum acie prima semper congreditur pestis inuidiæ, eccè contra rudem adhuc Christi tyrunculum, tota cum armatura veteris inimici egreditur malitia. Cernens enim, pectus illud humilitatis quanto conatu se erigeret ad arcem pietatis, scalam machinatur talis iniuriæ, quæ ascensum præstaret ad impugnandum præliatorem, adhuc agẽtem infra annos militiæ. Ad peragendum igitur iniquitatis suæ mysterium, pręparat sibi vas iræ, aptum in interitum, mulierem scilicet, fraudis suæ morigerum & familiare mancipium. Quæ cùm transiret per possessionem suprà memoratam, & lapidum congeriem non fortuitam, sed ordinata dispositione miraretur distinctam, accedit, scrutatur, intelligit: statimque pessimo possessore peruasa, in militem Dei, necdùm terminata oratione sic prostratum, detonat eloquia, fulminat conuicia, eum exprobrans impostorem, & arguens simulatorem, qui sub obtentu religionis simularet sanctitatem, prætenderet innocentiam, ausus & fingere ecclesiam. Hæc & multa id genus, quæ non modò puerum, sed & compositæ mentis virum mouere possent, eùm de æstuanti velut camino fumigaret, & patientissimus iuuenis mira cum grauitatis miseratione omnia portaret, vtpotè qui eam ore nõ suo loqui animaduerteret: toto vesaniæ suę spiritu concepto intumuit miserabile mancipium, & irruens in illius puerilitatis ædificium, teneros dissipat parietes, & pede dispergit lapides. Sed ad redimendam hanc serui sui iniuriam, omnipotens manus statim terribiliter extenditur, & destructrix illa subita oculorum cæcitate percutitur; reddensque pœnæ suæ testes voces inconditas, incerto labans pede, viam conari, quam nesciebat, plusque eiulatu quàm voce, penè totam viciniam

Improba mulier euertit structurã eius.

Diuinit⁹ percussa luminib⁹ orbatur.

ciniam euocare. Hunc fragrantissimum Domini odorem, qui alijs ad vitam, alijs est ad mortẽ, cùm de suo Trudone passim fama respergeret, quodam quasi tinnitu aures populi repercutiebantur super his, quæ de adhuc puero tam stupenda referebantur. Egrediuntur sanè tam admiratores huius, quam audierant, nouitatis, quàm adoratores in electo suo diuinæ maiestatis. Interrogatur, & fortunã suam exponit mulier: quæritur beatus adolescens, & spontaneus se offert. Stabat enim & ipse, manum Domini pro se extensam cum stupore adspiciens, & reæ suæ miseratione, qua ardebat, compatiens. Rogatus tamen à populo, vt pro ea supplicaret Domino, inter duas virtutũ principes, timorem & charitatem, aliquandiu hęsit anceps. Ex timore enim dubitabat inusitata præsumere: ex charitate iam volebat cęcam suam illuminauisse. Vicit tandèm charitas, & temperato timore, orat puer, illuminatur mulier: recognoscensq; reatum suum, siudonẽ quam induebatur, detrahit, & loco, cui pauloantè derogauerat, adorato inprimis illuminatore suo, cum reuerentia superponit. Hæc miraculorum B. Trudonis initia, hęc bellorum eius cum inimico prima fuit victoria. Cum quo tanta semper posteà solebat cõgredi fiducia, vt hoc quodam veluti præludio exercitatus, posset dicere: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus.

Precibus suis cã sanat S. Trudo.

Philip. 4.

Vt pro Christi amore, mundi militiam contempserit. Cap. 4

ET iam ætas literale illud afferebat pubertatis biuium, de quo aut ad sinistram cum periculo declinatur, aut ad dexteram cũ gloria peruiatur. Ad qđ calcandum egregius iuuenis cùm intrasset, tanto velocitatis cursu pertransijt, vt nec adspectum retrò deflecteret, nec de sinistro quicquam præter ineuitabilia secum auferret. Pater autem, cui erat singularis, & tenerrimo affectu amabilis, intuens irreuerberatum dulcis filij ad Deum intuitum, frequentibus eum colloquijs attentare, & ad eam, quam putant, seculi honorificentiam vt euigilaret, toto conatu excitare. Prædia spondet, coniugium suadet, ostendit familiam, hortatur ad militiam. Sed quia iam intellexerat, neminem Deo militantem, negociis secularibus implicandum, nec assumpto semèl aratro retrò rursùs adspiciẽdũ: patris quidem affectum venerari, sed ante omnia omnipotentis Dei pręceptum amplecti. Pro prędijs cęlum, pro coniugio cælibatum, Angelos pro familia, Dei obsequium reputare pro militia. Adolescentulis verò & coæuis nobilibus iaculari, equitare, venari, cęteraque id genus quotidiè suadentibus, & monachum in laico cum derisione reprehendentibus, liberrima grauitate indignari, & respondere, & sapienti consilio Christum magis eis hortari & persuadere: docẽs ociosum omne illud negocium, quod non commendaret omnipotentis Dei seruitium. Et conuersus ad pauperum suorum notam cateruam, eos conciues, eos amplecti familiares, eorum conuentui frequens adesse, & vnumquenque appellans ex nomine, diuisa pietate singulis famulari & prouidere, vnus ipse omnia omnibus esse. Quibus itã iam notus erat, vt misericordia conuersa in consuetudinem, eleemosynam iam non peterent, sed magis vt debitum ab hoc suo stipendiario exigerent. A primæua quippe ætate, adhuc licèt positus sub tutore, nunquàm calore æstiuali, nunquã frigore prohibitus est hyemali, quin statim vt nudũ aut indigentem obuium habuisset, singularem licèt tunicam aut dimidiaret, aut integram erogaret. Et cùm à magistris frequens argueretur malè pauperem vestisse, qui de sua non erubesceret nuditate, aut nihil, aut illud beati Iob respondebat: Quia mecum creuit miseratio, & mecum egressa est de vtero matris meæ.

Pater eũ inuitat ad ea, quæ mundi sunt.
2. Tim. 2
Luc. 9.

Pauperes miro studio complectitur.

Nota lector.

Iob 3.

Vt à Domino literarum scientiam petierit. Cap. 5.

IN proficiendo ergò beatus Trudo de virtute in virtutem, multiplicabatur & crescebat in domo Domini, vt palma & cedrus Libani. In cuius ramis pupillus suffugium, vidua, cùm affligeretur, protectionis inuenit vmbraculum. Erat enim in hoc vno sanctissimo homine res longè dissimiles videre, mira conuenientia concordare: hinc, vt præmisimus, natalium nobilitatem, honorum dignitatem, viuacis ingenii tantam sublimitatem, vt nihil suprà: illinc animi humilitatẽ, habitus abiectionem, vt nihil intra: & hæc omnia, media charitate constrata. Vnum hoc interim ad percurrendam cœpti agonis sui metam, tyroni suo Christus absconderat, quòd de literarum scientia adhuc nihil attigerat. Et cùm audiret plerunq; in ecclesia sacerdotes castigato ore de scripturis aut disserere, aut aliqđ docere, velut si eorum, quę ducunt ad Deum, omninò nihil adhuc inchoasset, cœpit tædere, & męstum animum affligere, reputans quicquid erat, frustrà esse, si non & ipse Deum, quem in scripturis Euangelia loquuntur, prophetæ testantur, legendo mereretur agnoscere. Sapientem venditorem si inuenisset Euãgelici consilii sapiens ipse auditor, omnia quæ possidebat, statim ex integrò vendidisset, & preciosam sanctarum scripturarum margaritam sine cunctatione aliqua emisset. Conuersusque ad Deum, clauim omnis scientiæ frequentibus non cessabat suspiriis exorare, quatenus in cubiculum regis inducere, & libri illius signacula sibi dignaretur reserare, cuius clausuram, præter Iesum, nemo dignus inuentus est aperire.

Psal. 91.

Sublimis est & humilis.

Mat. 13.

Cant. 1. & 2.
Apoc. 5.

Quàm multi illo seculo floruerint verbo & opere. Cap. 6.

EOdem ferè tempore, sedatis iam turbinibus persecutionum, quæ à Claudio, sub quo primùm Petrus Romam ingressus est, vsque ad Constantinum Augustum, dici non potest, quanta crudelitate toto orbe detonuerũt, Christiana respublica sub tranquilla pace commodè agebat. Florebat fides nostræ religionis, frequentibus propagata conciliis, pręter quòd in quibusdam adhuc latibulis sublatrabat murmuriũ Arrianæ fæcis, adeò vt Paulum patriarcham Constantinopolitanum, & Cyrum Alexandrinum Episcopum, socios & assertores peruersi dogmatis haberet. Ad huius pestis radices rursùs extirpandas, pro patribus filii, pro Apostolis successerant doctores Catholici, & vinea Domini Sabaoth dilatata propagine, eloquentissimos palmites diffuderat à mari vsque ad mare: vt rarus iam terrarum angulus esset, qui non fidei nostrę instructissimos propugnatores haberet. Sanctissimus Papa Iohannes cum illo longè incomparabili Gregorio, posteà successore suo Romę, Cunibert⁹ Colonię, Austregisilus in Burgundia, Amandus in Aquitania, Audoenus in Neustria, verbo & opere Apostolico insignes habebantur. Venerabilis nihilominus Remacius Dungrorum Episcopus, fide & sanctitate armatus, pro castris Domini stabat quasi succenturiatus: vir in quo, cum authoritate scientiæ literalis, se infuderat plenitudo gratiæ spiritualis. Lambertus sacerdos, & martyr Christi futurus, in clericatus apicem iam profecerat. Innumerabiles prætereà alii, suis quisque in locis,

Floret Ecclesia trãquilla pace.

Viri sanctitate pręstantes.

locis, vigilanter stabant super custodias gregis sui, & passim suauiter fluebant aromata hortorum Domini. In quorum iam à principio designatus collegio amãtissimus Dei adolescens Trudo, cum, vt dictum est, super desiderio literali totus æstuaret, & intentissimæ menti de quotidiana solicitudine nihil relaxaret, ecce descendit super eum spiritus Domini, in consilio & authoritate huiusmodi.

Vt ab Angelo monitus sit ad S. Remaclum se conferre. Cap. 7.

Quàm parco somno vsus sit S. Trudo.

QVadam nocte dum afflicti corpusculi laborem modico somno recrearet, quo ità leui & castigato plerunque vtebatur, vt dormiens, motu tamen labiorum magis orare putaretur: adest Angelus Domini, & quasi familiarem suum recognoscens: Pax, ait, tibi sit, seruorum Dei deuotissime, inter illius cælestis curiæ senatores ciuis iam designate. Multiplicetur
que tibi gratia, quam diffudit in te spiritussanctus ab ipsa infantia. Ego operum tuorum fidele testimonium, cogitatus & omnis desiderii tui conscium, ab omnipotenti missus sum authoritate fluctuantem animum tuum roborare, cõsolari & dirigere. Nè deseras quod cœpisti propositum: eleemosynæ enim tuæ in cęlis iã collocatæ, orationes in odorem suauitatis corã Deo sunt accensæ. Nec diffidas de superuenienti in te gratia: quia in proximo est, vt replearis ea, quam desiderasti, literarum scientia. Quam quo prouisore, quo assequi debebas ministro, tali animaduertes indicio: Surgens, vade ad beatum Remaclum Tungrẽsem Episcopum, qui non longè ab hinc viculo, quem vocant Sep temburias, consistit, vir & ipse plenus sanctitate, currum Dominici exercitus aurigans in prudentia & æquitate. Huic enim facta reuelatione, manus Domini quasi præscripsit de omnibus, ad quæ remittere prædestinauit. Talis autem viri te inclinabis auditorio, subdes magisterio: ab eo vitæ tuæ accipies institutionem, vsque ad videndum omnis consummationis finem. Hac vir Domini accepta consolatione, ædificatus visione, tota statim in conspectu Domini se humiliauit abiectione, tanto seueriùs humanam in se castigans infirmitatem, quanto misericordiùs Dei erga se considerabat fieri pietatem. Complensque eas, quæ deerant, in se Christi passiones: plùs gloriabatur de scripto in cęlis suo nomine, quàm quòd frueretur Angelica visione. Surgens verò viam, quam doctus erat, arripit, & magistrum, quem tanto authore acceperat, audire vadit.

Angelus ei dormiẽti apparet.

Remacl. Tungrẽsis Episcop.

Psal. 118.

Vt humanissimè à S. Remaclo acceptus sit. Cap. 8.

INtereà & gloriosus antistes præuidens aduentum viri Dei ex reuelatione spiritussancti, euocato officio: Ite, inquit, & charissimo fratri nostro Trudoni, ad nos venienti, occurrite, & qua decet reuerentia ad nos comitatum deducite. Neque enim talis habendus in negligentia, in cuius pectore pariter iam conuenerunt omnis dulcedo & gratia. Nec satis fuit curioso susceptori officium præmisisse, comitatus contuberniali & religiosissimo discipulatu, ipse quoquè obuiã se præparat, omnibusque exoccupatum, in chari hospitis obsequium se totum quasi inclinat. Cumque venientem integra humanitate susciperet, & amplectendus iuuenis sociæ humilitatis memor, reuerentiæ sacerdotali cedens, pedibus eius se demitteret, data dextera cum benedictione erigitur, & frequenti amplexu post oscula ad sedendum attrahitur. Erat autem cernere duo spiritussancti vascula, rorem, quem ex accenso in se diuini amoris igne conceperant, tanta vbertate distillantia, vt & venerabilis pater super dulcis filij caput integri affectus lachrymas effunderet, ille quoquè se nullo modo continere posset, sed totum se in fletum quasi resolueret. Paulum & Antonium de Aegyptiorum eremo conuenisse putares, pia altercatione vtrisque certantibus, & totam penè horam trahentibus, quis de duobus prior accumberet, loqueretur aliquid, præciperet. Hic vt magistro diuinitùs insinuato reuerenter cedebat, ille vt æquali, & quem cælitùs sanctum iam cognouerat, charitatiuè satisfaciebat. In hac sanctissima, & laudabili humilitatis contentione, sanctus pontifex conuersus ad Dominum: Benedictus es, inquit, Domine consolator omnium sperantium in te, qui nos hodiè dignatus es in aduentu serui tui visitare. Sit tibi decus & gloria, qui in hoc mortalitatis fictili vase virtutum tuarum thesauros abscondisti, interim licèt absconditos, suo tamen tempore reuelãdos, & in ornamentum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ constituendos. Et assumpta rursùs super suo Trudone prophetia: Benedictus, ait, tu fili mi à Domino, cuius prouidentia cęlis destinatus, misericordia mundo es donatus. Virtute animaberis, sapientia doceberis, & vsque in Euangelicum fidelem seruum crescens, ad parandam Domino plebem perfectam constitueris.

S. Remaclus ei venit obuiã.

Vide vitã S. Pauli eremitæ, To. 1.

S. Remacli de S. Trudone vaticiniũ.

Vt ad Metensem vrbem missus sit à beato Remaclo. Cap. 9.

POst hanc igitur vel ad Deum gratiarum actionẽ, vel erga nouum hospitem prophetiæ benedictionem, vtrorumque insimul cõsessu, beatus pontifex sic incipit: Audi, ait, vir desiderate & in perpetuam filiationem adoptate. Audi, inquam, humilitatis meæ ad me factam reuelationẽ, & recognosce sanctitatis tuæ etiam tibi ostẽsam visionem. Notum enim mihi fecit Dominus, quid te facere, quòue ab initio prædestinauerit mittere. Nõnne sic & sic Angelica quiescenti tibi & penè soporato facta est visio? nõnne hæc vel illa data solicitudini tuæ consolatio? Et cùm de omnibus his omnipotens manus mihi quasi præscripserit, animaduerte quoniam consilium eius te directum voluerit. Surgens igitur, Mediomatricum, vnam de primis Galliarum vrbibus, accedes, in qua venerabilem fratrem & coepiscopum nostrum Glodulphum reperies, virum per omnia dignum sacerdotio, vtpotè plenum fide & spiritusancto. Per manus autem eius omnem iuris tui hæreditatem, quæ te manet in hoc Hasbaniẽsi territorio, contrades Deo & B. Stephano protomartyri, adstipulatione subnixa, quatenùs eius interuentu possessionem merearis cælestium, & videas bona Domini in terra viuentium cum eis, qui de terrenis patrimonijs indeficientem sibi thesaurum in cęlestibus collocauerunt. Nec eris immemor voti, quod vouisti in pueritia (nosti autem) de fundanda in proprio iure ecclesia, & post roboratum traditionis tuæ testamentũ, postulabis tibi insinuari, quæ aiunt elementa literarũ. Aderit autem spiritus Domini, serui sui desiderio, replens te in omnibus sapientiæ & intellectus priuilegio. Ipse plantabit, ipse rigabit, ipse dabit incrementum, donèc per gradus ecclesiasticos proficias vsque in sacerdotium. Debetur enim etiam tibi non modicè Apostolatus gentis huius Hasbanicę, vt cùm eã verbo docueris, exemplo informaueris, ipse quoque in gaudium Domini tui cũ beato EVGE inducaris. Hãc vitæ tuæ sortem, à Domino Iesu mihi reuelatam, tuę trado filiationi: ei te assimilabis, & ad perfectũ vsque vt peruenias, nihil tardabis. Prętereà de animæ tuæ custodia & integritate, de corporis non violabili virginitate,

Glodulphus Metensis Episcopus.

S. Trudo futurus Hasbaniæ Apostol.

Mat. 25.

ſinitate, de formata iam in te omnis virtutis imagine, nihil minùs ſuſpectum velim, quam ſi nuncietur in vrbibus, Hoſtis eſt pro foribus. Neq; enim mors tardat: galeata virtus niſi opponitur, intrat. His & huiuſmodi documentorum ſtillicidijs ſanctus iuuenis interim lætabatur & germinabat, rigabatur & creſcebat, & ad reddendos magiſtrę plantationis fructus, ſenſim proficiebat.

Vigilandū ſemper cōtra vitia.

Vt S. Remaclus obiurgarit miniſtros ſuos, ipſi obloquentes. Cap. 10.

TAnti igitur pontificis animatus authoritate, roboratus conſolatione, dulcis alumnus de reditu properat, charus magiſter lachrymis vix imperat. Viſio niſi vrgeret, & imperium Domini vtrunq; niſi cogeret, nullatenùs vel ad momentum poterant ſeparari, quos vterus charitatis fecerat in vnitatem quasi ànuiſcerari. Et cùm interim abeuntem tota cum reuerentia pontificalis proſequeretur curia, quidam ſtolidorum (Querulum enim ſolet eſſe genus ſeruorum) cùm ſtultitia moti, tum inimici inuidia ſtimulati, contracto ſupercilio indignari, & leui grauitate conqueri: Cur, aiunt, hodiè Epiſcopus hominem incompoſitum, perſonam mediocrem, conſeſſu dexteræ, colloquio familiari tantoperè voluit honorare? Rarus comes, veſtimentorum abiectio, perſonarum deberet eſſe diſcretio. En quò deuenimus, vt peregrina & ocioſa paupertas honoretur, domeſtica & officioſa familiaritas contemnatur? Hunc ſi qua diuitiarum aut gloriæ, generis aut formæ prærogatiua commendaret, frequens comes, veſtis precioſa ornaret. Sed venerabilis ſacerdos, quem vel ex ſpiritu prophetiæ, vel ex intellectus plenitudine, puerorum non poterat detractio latère, accerſitos de itinere ægra corripuit grauitate. Væ, ait, vobis cæcum animal, quorum laudes improperium, vituperationes nil niſi virtus ſunt. Vos.n. eſtis, quos quaſi circa viles occupatos ſarcinulas, pertranſierunt diſcretio & veritas. Forma, genus, veſtis eorum ſunt, qui eis aut delectantur, cùm habent, aut contriſtantur, cùm nō habent. Pars autem mea Dominus: quia omnis gloria filiæ regis abintùs. Stulta autē inſimulatione virum Dei repræhenditis, cui comites Angeli, genus omnes electi, veſtis miſericordia, diuitiæ paupertas eſt voluntaria. Mihi verò, inquam, tales honorandi, amplectendi & amandi, vt qui Deum homini conciliare, clauſumq; licèt cęlum ad diſtillandā miſericordiam verbo ſolent reſerare. Vos potiùs repręhendendi, & toto miſerationis oculo deplorandi, qui datam homini rationem deperditis, & in beſtialem amentiam proprio vitio tranſitis. Quos niſi correxerit poſt reatum pęnitentia, zelabitur Dominus pro ſerui ſui iniuria. Hac beatiſſimi Remacli correptione prodenti mutatæ animæ, poſt beatum virum cum humilitate accelerant, veniam petunt, & impetrant.

S. Trudo contēnitur à qbuſdā ob habitus vilitatem.

Threm. 3.
Pſal. 44.

S. Trudo, compoſitis domi rebus ſuis, Metim proficiſcitur. Cap. 11.

ORdinata demùm re familiari, diſpoſita domo, impedimentorum ſeculi liber, peregrinationis ſuæ æquor venerabilis Trudo ingreditur. Videbatur ſanè ſibi cum beatis quondàm illis patriarchis aliquid iam habere participij, tantaque ſeipſum conſolabatur gratiarum actione, velut ſi in exilio patriā, apud ignotos affines, charoſque iret penates inuiſere. Prænunciatrix interim, vt ſolet, fama cùm de aduentu tanti viri quaſi innotuiſſet, vicatim & de vrbibus confluebant omnis ætas & ſexus, nec paruo ſe reputabat fraudatum, qui non meruiſſet medicinalis manus eius tactum. Dulcis ad diuites familiaritas, hilaris ad pauperes liberalitas, infirmorum præterea, longa licèt deuiatione, petita viſitatio, & præſtita curatio, feſtinantem morabantur, fugiētem magis quàm abeuntem pia importunitate tenebant & proſequebantur. Manus enim Domini erat cum eo, dirigens in omni loco & negocio: & cùm vellet latere, palàm cogebatur eſſe: quia lucernam, quam toto ſtudio volebat abſconſam ſub modio humilitatis, ſuper candelabrum Eccleſiæ ſuæ exaltabat conſilium diuinitatis. Ferebatur iamtunc per ora Metenſium populorum, & de introitu talis ad ſe hoſpitis vir familiari ſuo inter loquendum quotidiè pollicebantur, & præeunte affectu, de mora cauſabantur. Præuiderat econtrà etiam ipſe ſibi ſuo illo vſitatiſſimo more, quatenùs aduentum ſuum ſilentio tegeret, nec quiſquam niſi ſimplex & infermentata conſcientia ſecum intraret: fruſtranſque obſeruantium excubias, ciuitatem ingreſſus, ad nobilem beati protomartyris accedit eccleſiam, quæ tempore famoſę illius animaduerſionis, cùm iuxta prophetiam, nec ſcabelli pedum ſuorum in multitudine iræ ſuæ Dominus recordaretur, & perſecutione Vandalica gladius eius totas Gallias demeteret, ſola circumlabentibus incēdiis abſque vllius vſtionis nota, illæſa permanſit. Nam ſpōtè rupto antemurali, turribus & propugnaculis ſinè vllo impulſu ab radice euulſis, hoſtis non longè poſt diſceſſum auditam magis quàm factam ruinam cùm videret, rediēſque inſtaurata crudelitate ſanguini incendia miſceret, palàm & ipſi pugnatori cognoſcibilis beatus protomartyr ſuper hoc ſuum oratoriū ſtare videbatur, tota ſanctitatis ſuæ armatura indutus, & ad defendendas glorioſi ſanguinis ſui reliquias, q̃ inibi florebant, paratus. Hanc igitur tantæ authoritatis domum ingreſſus, quo affectu ſe effuderit, quàm rationabili obſequio hoſtiam viuam & placentem ſeipſum Domino immolauerit, marmora loquebantur, quæ decurrentibus lachrymis quaſi irrigabantur. Crucem inprimis, deindè ſingula orādi loca circumiens, ipſam Hieruſalem, quam auditu quondàm didicerat tenere, & campos, in quibus martyr lapidatus eſt, præ oculis ſe exiſtimabat habere: reputanſque ſecum lapidantium ſæuitiam, lapidati cōſtantiam, apertos cęlos, benignum Ieſum ſtantem, & piam auxilij manum pro ſe laborantibus porrigentem, non poterat auelli, & dulci mixto ploratu lætitiæ ſuæ ſpectaculo fruebatur. Suſpiranſque in cælum, precioſæ iamtunc mortis admirator, tanto æſtuabat amore martyrij, vt tormentum & cauſa ſi adeſſet, ſine cunctatione ad contumeliam pro nomine Ieſu ſe ingereret. In hac interim ſuę contemplationis ſuſpenſus agonia, à curioſis quibuſdam ſpectatoribus denotatur: recognitus & interrogatus, vſque ad Epiſcopum diuulgatur. Mittuntur ſtatim palatini cum primatu Eccleſiæ, qui euocatum officiali reuerentia ambiant, & ad colloquendum introducant.

S. Trudo Metim proficiſcitur.

Cupit latère, nec pōt.

Threm. 2.

S. Stephanus non ſiuit inflammari oratoriū ſuū.

Act. 7.

Vt à beato Glodulpho Epiſcopo peramanter exceptus, res ſuas Eccleſiæ S. Stephani legarit. Cap. 12.

POſt emenſos igitur compendioſi itineris ſui labores, tandem vir Dei ad diù deſideratum magiſtrū, venerabilem ſcilicet Glodulphum, introducitur, ſalua dignitate vniuerſalis Eccleſiæ, reginæ illi meritò comparandus, quæ à finibus terræ venit audire ſapiētiam Salomonis. Qui Glodulphus S. Arnulphi, ex Duce quondam Epiſcopi, & ex Epiſcopo ſolitarij, cùm fuiſſet carnalis filius, tertio nihilominùs loco eiuſdē Epiſco-

3. Reg. 10.
Mat. 12.

Episcopatus successor,& paternarum virtutum sanctissimus enitebat æmulator. Statimq; primo adspectu, ex operante in se gratia, indissolubili amoris vinculo colligati, in mutuos ruũt amplexus, alter in patrẽ, alter in filiũ adoptãtur. Et cùm in hanc alteritatẽ vnus duorũ animus se quasi trãsfunderet, mirum dictu, facies beati Trudonis immutatur,& cõceptæ in se gratiæ radijs, velut ex repercussione solis, totus illustratur. Non mihi nunc laborandum mutationis huius causas exponere, aut talis illustrationis mysteria aperire. Pleni sunt campi scripturarum, de quibus, etsi minùs nobis suppeteret, possemus decerpere,& aliorum labores, nostros vsus facere. Sed ad alia festinanti hoc solùm dixisse sufficiat, quia verè filius lucis fuerit, quem nõ alia, quàm spiritussancti, lux illustrauerit. In hac dulcis filij amica contemplatione sanctus pontifex aliquãdiù delectatus, à turba circumfluenti remotum, in secretũ colloquium trahit,& de causa aduentus, de itineris qualitate, de omni prorsùs euentu curiosus satis prouisor inquirit. Iter (ille respondet) tam tuis, pater, orationibus, quàm beati protomartyris protectione, prosperum: causa autem aduentus, nè præterirem, quod præcepit Dominus. Annunciante enim inprimis Angelo,& rursùs in idipsum reuelationem testificante venerabili Remaclo Tungrorum Episcopo, beatitudinis tuæ iussus sum adire præsentiam, apud te rudimenta mea deponere,& ad lineam tuæ directionis omnes retrò dies meos corrigere. Prætereà vt ad commutationem diuinæ centuplicationis omnem hæreditarij fundi mei possessionem, quam in territorio Hasbanensi, loco, qui vocatur Sarchinium, super fluuium Cisindriam possideo, per manus tuæ authoritatis traderẽ beato protomartyri Stephano, tenore adiecto, quatenus ab hac die & deinceps, tã industria tua, quàm omnes retrò diebus futuri huius loci pontifices teneant, possideant in vsus Ecclesię, cui authore Deo pręsides, excluso refragatore & omni contradictore. Euocantur deindè ab subscribendum * primores & optimates,& facta solenni donatione, roborata est tota quondàm illa ampla & famosa beatissimi Trudonis possessio in Hasbanensi territorio, sanctissimo protomartyri Stephano sub adstipulatione, priuilegio & iurissanctione. Cuius traditionis ordinem & testamentum ætas non infirmabit, refragator non dissoluet: præsertim cum protomartyre & confessore in vnam cohæreditatem filiorum Dei collatis,& ex participatione charitatis in eandem & æqualem gloriam translatis, terrenæ quoquè huius possessionis vtrorunque Ecclesia vna & eadem perpetua confœderatione permansura sit.

S. Clodulphus officiosè excipit S. Trudonem.

Multa legat. Ecclesia S. Stephani S. Trudo.

**primat.*

Vt literis erudiri se ab eodem Episcopo petierit. Cap. 13.

COnuersus item venerabilis Trudo ad Episcopũ suum; Precor, ait, pater, quatenùs supplicantem filium respicias,& affectum, qui quodam veluti fune de tam remotis partibus ad te vsque, me pertraxit, considerata ratione intelligas. Cùm enim toto afficerer desiderio, quatenus de literarum, quam desiderabam, scientia occasio se offerret, rursusque obiecta adipiscendi difficultate, tamen à proposito intentissimus animus se non relaxaret, admonitus sum post conditos traditionis meæ libellos, tuo statim vt subderer magisterio, informarer doctrina & exemplo. Cuius informationis ordo literæ vt sint, in omnes preces descendo: quatenùs imperfectum meum disciplina arguat, litera ostendat,& quod mihi de me displicet, cõsiderato scripturarum speculo, imago veritatis coerceat & reformet. Pręterea & ratio in idipsum suadet, vt post carnalia nostra, quæ seminauimus, spiritualia vestra metamus. Proficias, fili, respondet Episcopus, in omnis scientiæ plenitudinem, vt videas bona, quæ sunt in Hierusalem: quique puerum mox regem futurum,& sapientiam magis quàm diuitias petentẽ, vtroque tamen sublimauit, te quoque sapientia impleat, & in pacificum Salomonem ad regendum Ecclesiam suam, oleo vngat lætitiæ,& confortet brachio virtutis suæ. Tradit deindè eum, præsente Ecclesia, in manus cuidam primario, prudẽti & religioso cum omni grauitate & diligentia erudiendum,& de publico alendum; ostendens & frequenter ingeminans, qua humilitate docendus, qua esset reuerentia seruiendus, qui nihil aliud esset, nisi virtus: cuius imitabilis vita, doctorum quoquè posset esse sufficiens doctrina. Quanti putas, ait, est, vt vir hic præcipuus hac, quam nos æstimamus, delectetur sapientia, cuius vox plùs quàm litera, intellectus & operatio plus est, quàm liberalis lectio? Sed iactum in sanctissimo homine omnis virtutis granum, necesse est inprimis sub disciplina moriatur,& rursùs natum litera cum intellectuali fomento oportet vt nutriatur. Nec defuit commendato alumno industria ad requirendum, intellectus ad retinendum:& quicquid magistra lingua planabat exteriùs, artifex statim spiritus cum incremento distillatæ gratiæ rigabat interiùs. Et cùm in magistrum quotidiè proficeret, tãto discipulatu se comprimebat, vt, quod difficillimum est,& alios anteiret,& gloriam fine inuidia acquireret. Neque verò propter intentissimum scripturarum studium de certaminis sui palæstra sibimet quicquam relaxare: sed velut si toti adessent incitatores, quorum in manibus literæ, indeficientem itineris sui cursum ad Deum dirigere.

Capit literis erudiri.

Psal. 127.
3. Reg. 3.

Multum in illis profecit.

Vt diuinitùs punitus sit quidam eius obtrectator. Cap. 14.

ADest iterùm reparatis anfractibus inimica serpens,& rediuiuo capite vires induitur, venena instaurat. Ac veluti cum athletam frequenti palma gloriosum in spectaculo arenæ vsus victoriæ fecit descendere, qui impares viribus sunt, quadam vicissitudine se subijciunt, vt victo vno alter subinducatur,& subacto altero, item alter ad expugnationem valentioris substituatur: quatenus toties quasi regnatis pugnatoribus, qui roboris parilitate non vincitur, saltem ex crebra succedentium alternitate superetur: sic in hominum Angelorumque spectaculo, Iesu præsidente,& beato Trudone ad certamen egrediente, cum toto impugnationis suæ manipulo inimici impetus prodit, si fortè molliorem inueniret, quem crebra victoria quasi lassis viribus fatigaret. Nam primò in destructricis fœminæ superbia, secundò in detrahentiũ puerorum victus iniuria, tertiò nunc pugnaciùs, frustrà tamen, se obijcit, quia ad ferendam tam robusti pectoris patientiam non pertingit. Sed nè demorer auditores, in longum trahendo similitudinem, œconomus, qui & dispensator annonæ publicæ erat, beato viro ad quotidianos sumptus stipendia dispensare solebat: hunc tanquàm ex opportunissima occasione virus illud inimici cùm perfudisset,& natis inimicitiis contra innocentissimum iuuenem animasset, nec leuiter conceptam malitiam ferebat, nec facilè ori imperabat. Quotidiè detrahere,& quoties pestis illa incaluisset, nihil minùs expectantem crebris non parcebat obloquiis infamare. * Sciebat vir Dei,& recognoscens hanc quoquè techinam esse inimici, Dominum pro inimico deprecari: interdùm &, sedata illa tempestate,

Satan crebrò eũ vincitur in ruinam impellere.

Oeconomum incitat aduersus eum.

for. Sciebat.*

Eum S. Trudo beneficijs studet lenire. 1. Tim. 5.

state, persecutorem beneficiis aggredi, & quotiès delinisset, totiès sic gratulari, velut si cedente inimico, victor ipse abisset. Sed quia quorundam peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quod modò patientia oratoris extinguebat, rursùs insania diaboli in miserabilem illum accêdebat: quatenùs & militi Dei non deesset tentatio, & tentatorem festinata occuparet damnatio. Hoc duorum longè dissimile certamê aliquandiù cùm traheretur, ventum est ad clausulam, & more solito captiuus ille euomit blasphemiã. Circunstante multitudine: Quid sibi, inquit, vult aduena iste, vt de remotis terrarum partibus huc ingratus veniret, & desidiosus absque opere, alieno cibario ventri mocem gereret? Nunquid ant Hasbania præter solitum panes * dehabet, aut ociosos nemo nisi Metis semper alet? Populus qui adstabat: Non satis sanè, inquiunt, frater de aduena debaccharis, quem & claritudo generis, & quod vrbi huic frequenter compertum est, multitudo commendat sanctitatis. Aut cur calumniaris de panis eius inopia, cùm beato nostro protomartyri tradiderit, quæ terrarũ dominos decerent, patrimonia? Causam si quæris, ea vel maxima est, vt exerceatur in scripturis, quas post prima literarũ elementa iam inchoauit à psalmis. Sed eùm ad hanc prudenter incantantium vocem surdissima aspis aurem obturaret, & velut draconũ calice potato, iterata inuectione, complosis manibus, iurgia furori adderet: Imprecor, enim derisione ait, vt cùm hic memoriter habuerit Psalterium, pœna in me redundet non alia, quàm dolor dentium. Audiuit Dominus, & prouocatus ad iracundiã, interim tamen serui sui distulit † contumeliã. Annus quoquè defluxit, & capacissimus iuuenis secundùm operantem in se spiritum, memoriter perfecit Psalterium: dispensatorem verò secũdùm coæ impœnitens, & deuotationem labiorum suorum inuasit dolor dentium. Crescebat in dies malum, extendebatur pœna, vt vel ex tormento cogeretur honorare, quẽ ex spiritu superbiæ non erubuerat infamare. Vox incondita, manus incontinens, prætereà totus homo traditus in interitum, testabantur in eo magis dęmonium, quàm dolorem dentium. Nec requieuit pęna, donèc expleta dierum suorum sufficienti malitia, extorqueretur & anima. Audiant hoc vel exemplum vel pœnam, quos nec patientia Dei ad pœnitentiam, nec dilatio adducit ad veniam. Audiant œconomi & dispensatores, & recognoscant se non dominos, sed procuratores: comministros, non præiudices: discant seruire, non detrahere: humiliari, & nõ superbire. Audiat & lingua, malum procax & venenatum, stimulus furoris & auriga superbiæ, & discat meliùs tacere, quàm loqui: orare magis, quàm imprecari. Omnibus in exemplum satis est œconomus vnus, dispensator cum detractione, repræhensor cum superbia, ad pœnitentiam dilatus, non tamẽ admissus, malum linguæ punitus in vicino dente, dæmoni demùm traditus in morte. Hac quoquè de inimico accepta victoria, athleta Dei Trudo de campo certaminis ad seipsum redit, & stupentibus de tali miraculo Episcopo cum tota ciuitate, ipse robur suum cũ infirmitate, honorem componebat cum humilitate.

** debabet, pro, nõ habet.*

Psal. 57.

Vide hominis lividi amẽtiam.

Videtur deesse † vel esset.

Punitur dimmitùs obtrectator.

Vt ad sacros ordines promotus sit. Cap. 15.

Discit artes liberales S. Trudo.

TRansfertur deindè ad liberalium instrumenta artium, iactoque inprimis fundamento Grammaticæ, mira facilitate superædificat statim totum illud genus scientiæ. Tædio plerunque, vt solet, si afficeretur, solatium sibi Psalmos adhibebat: eos intenta mente ruminabat, & mira alternitate laborãdo, vires resumebat: elongansq; se fugiendo, manebat in solitudine: quia à strepitu & philosophorum disputationũ penna contẽplationis sublatus, in remota mentis perseuerabat intentione. Vbi verò ad Ecclesiasticas vẽtũ est scripturas, tanto earum amore ductus est, vt prętereita omnia contemneret, & in adipiscendo clericatu, totum se quasì expediret. Ingressus ecclesiam beatissimi protomartyris, renunciat scholasticis, manibusq; Episcopi sui tonsuratus, exuit laicum, & indutus clericatũ, iuratus in Christi bella miles assumitur, & ad expugnandum Pharaonis equitatum, gladio spiritussancti accingitur. Proficiebat interim gigantęis, vt ità loquar, passibus per gradus Ecclesiasticos, donèc concordi acclamatione omnium peteretur, traheretur ad sacerdotium. Qui iustus, vt scriptũ est, fuit in primordio accusator, cùm admirabili illa mysteriorum perterritus magnitudine, primò resisteret, demùm cessit, & composito ad timorem amore, accedit ad quod eligebatur. Cuius sacerdotium non dignitatis præsumptio, sed maximæ humilitatis facta est imitatio: qui nec gradum præsumere, nec aliorum, cùm posset, distulit curam assumere, non sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærens: nec sibi, sed patriæ, immò toti orbi genitum se credens. In cuius sanctissimo ordinationis die mater Sion, dilatatis terminis, longos fecit funiculos suos, & in exaltando hunc vnicum filium suũ, multitudini prouidit fidelium. In accessu enim eius ad cœnam nuptiarum agni, dotis suæ magna quædã munera statìm in eo transfudit, condens in arca pij pectoris tabulas dilectionis & virgã correctionis, addito ad vtrunque mãna admirabilis doctrinę. Quibus charissimæ matris suę optimis muneribus fidelis filius ità semper vsus est, vt & omni indigeno ea diuideret, & semper integra ad consepeliendum sibi reseruaret. Aret eloquium, & inualscẽte materia, ingenium succumbit. Quis enim dignè explicet, quanta nõ tantùm corporis, sed & animæ munditia, sancta illa tractauerit, quanta omnis virtutis commendatione illos dies cõtinuauerit? Ieiunia & eleemosynas si loquar, parùm est: continentiam & suimet pro Christo contemptum si dixero, quãti hæc sunt? Minima hæc & puerilia eius fuerũt: in his ablactatus, in his totus est educatus. Gratias tibi bone Iesu, cuius operatio in seruis tuis inenarrabilis, misericordia est incomprehensibilis.

Itèm scripturas sacras.

In Clerũ asscisitur.

Prov. 18.

Initiatur sacerdotio.

Corporis & animi mũditia.

Quibus verbis instructus sit, cùm est missus ad concionandum. Cap. 16.

MVltiplicatis autem diebus, cùm iam in eo esset, vt lucrati talenti sanctissimas merces natiua quoquè eius terra experiretur, morum & ætatis iam adepta maturitas, de repatriatione admonebat. Venerabilis quoquè pontifex considerans commendatum alumnum in Euangelicum iam profecisse doctorem, & de multis virtutibus quasì compactum vnũ hominem, in prospiciendo de gregis Dominici augmẽto, accersitum talibus exorsus est: Cùm sis, ait, planè fili charissime, secundùm datam tibi gratiam desupèr, ex omni sanctispiritus armario non modicè roboratus, iamque ex officio curæ sacerdotalis scias & possis ex aduerso ascendere, & opposito pro domo Israel muro, in prælio in die Domini stare, oportet te quoquè vnà nobiscum in Dominicæ plantationis vinea laborare: quatenùs qui nunc participamur officio, cùm venerit ille Dominus vineæ, participemur & denario. Si enim de commisso arguitur, qui acceptam pecuniam ad mensam Domini non ponitur: quanta liberalitatis manu te oportet distribuere, quod luce clariùs liquet te tui solius causa non accepisse? & cùm præeunte sapientia, ætatem quoquè attigeris, nè verearis (quæso)

Ezech. 13.

Mat. 25.

fieri

fieri custos vasorum Domini: quæ testibus Angelis hodiè tuæ committo filiationi, vt quantocunque ex errore ad usum conuerteris, totidem sanctificationis vasa Dño ad inhabitandum acquisisse in finem gratuleris. Quapropter accepta authoritate ab Apostolatu sanctę huius Metensis Ecclesiæ, accingere in eodem ad partes Hasbaniæ, quę magna ex parte adhuc seruit sub idolo, & cultore eget catholico. Optimam hanc tibi missam velim prouinciam, quatenus vbi abundauit impietas & superstitio, abundet fides & Christiana religio. Discant igitur animalia diaboli, te frenante, iugũ terre Domini, vt gustato sale, qui in te est, qui nunc nisi barbarum more sunt frendere, tandem in dulce Christi melos incipiant verba frangere. Te quoque de te vt admoneam, liber legis semper versetur in ore, rationale imprimatur in pectore: vt iuncta cum omni tua doctrina antiquorum patrum authoritate, ex grauitate vitæ cunctis possit innotescere, quantã omnis boni rationem portes in pectore. Si enim ex beneficio omnia dispensantis Dei, Angeli vocamur, omni studio necesse est scientiam ut custodiamus: vt lux, quæ ex ore sacerdotis requiritur, Angelo interpretante, efficaciùs exprimatur: & quos ignorantiæ infirmitas deorsùm grauat, Angelicæ scientiæ voluntas sursùm trahat. In augmentando præterea populos, nouæ acquisitionis ecclesiam Domino ædificabis, in qua lucrati gregis incrementum proficiat, & cum fructu bonæ operationis, ad omnipotentis pastoris perpetuum ouile vnà cum duce suo tandem perueniat. Nec graueris de nostra interim separatione, quorum affectum ipse non imminuet, locus nullus diuidet, donec ex æternitatis beneficio vna & eadem nos excipiat superni patris mansio. Hæc & huiusmodi prudens magister cũ fideli concionatus alumno, dissociabiles condunt libellos, & alter frequenter admonendo, alter libenter audiendo, dum moras nectunt in agendo, iterata benedictione, ingeminatis osculis, vtrorumque lachrymis tandem discessum est.

Hasbania magna ex parte adhuc alienâ à fide.

Innotescere, actiuè.

Malac. 2

Ibidem.

Quàm dolenter eum à se Metenses dimiserint. Cap. 17.

PRoficiscentem autem mixtum genus stipato agmine prosequitur, & impedito tumultu pium sacerdotem ęgro affectu mœsta turba inclamant. Egens liberalitatẽ, diues familiaritatẽ, infirmus medelam, postremò vnusquisque beneficium, quo vsi erant, non sine fletu inculcando prætendebant. Beata, aiunt, patria, tellus felix, quæ in te recipiendo, damno nostro ditabitur, mœrore consolabitur. Nos extremæ fortunæ prodigiũ, quibus de semel accepto non conceditur perfrui: aut si recedendum omninò erat, concederetur etiã nobis recedentem te comitari. Enimuerò esset tolerabilius, & in cõparatione mali, beneficium reputaremus, si aut inexpertum populus hic non cognouisset, aut post cognitionem cum abeunte transmigrare liceret. Nunc bñficiis nostris alienus possessor gratulabitur: nos genus relictum & populus repudiatus, ad rapinã & miserias exponemur. Sed pius sacerdos, quem & miseratio super charos conciues compungebat, nec tñ affectus inclamantium, à proposito & iniuncta obediẽtia deflectebat, optima quæ habebat munera, suis supplicibus diuidit, breuẽ & salubrem exhortationẽ, addita benedictione: sicque extremum uale dicens, mœstũ agmen omnipotenti Dño cõmendatum dimittit. Laudent alii Curios, & nomina vana Catonum: mirentur de interfectorum sanguine victorias, & captiuas animas vinctis post tergũ manibus: athleta Dei Trudo in die consulatus sui, in hac ciuitate Dñi virtutum reipublicæ suæ intulit: quem Christianorum viuens & liberrimus populus prosequitur, pauperumque suorum cõsolata turba præcedit, nec alias q̃ benignitatis & misericordiæ laudes plaudit. Plus, inquã, intulit, qui nullius vnq̃ prosperitate fractus est, q̃ nullius risit aduersa: quem semper inuitum secutus est honor: qui virtutum quadriga inuectus, memoriã sui in benedictione posteris reliquit. Illos aũt aliud nihil manet, q̃ tormẽtum & ignis. Continuato igitur itinere, Tungrensem deuenitur ad vrbem, q̃ omnium Galliæ Belgicæ vrbiũ quondã vel maxima, vel æqualis: nũc quasi excisa & diruta: Vandalicæ deuastationis omni futurę ætati perpetuum & fidele nimis monimentũ reliquit. Illic charissimum patrẽ suum, venerabilẽ Remaclũ Episcopũ cùm inuenisset, mira vterque alacritate repleti, gaudia sua cõmunicant, & de omni euentu & fortuna alter alterum solita illa sua familiaritate docent & instruunt. Tum verò Episcopus tanti sacerdotis sapientiã & profectum sua lucra reputans, eũ in opus Euangelii collegã & quasi cõmilitonem sibi assumit: & partito curę pastoralis onere, ecclesias ordinare, & verbũ Dei in diœcesi sua iniungit annunciare: ut quotiès manus pontificis pro Israel extensæ cũ Moyse grauarentur, totiès ex ministerio sacerdotis, tanq̃ Aaron adminiculante, sustentarentur. Et peracto aliquot dierũ familiari cõtubernio, sanctæ animæ post mutuam & sufficientem sui consolationẽ, ad negocia sua redeunt, ille ad requiescendum cum Maria in cælestium contẽplatione, ille ad laborandũ cum Martha in ecclesiarũ solicitudine. Nõ multò pòst. n. sanctus Episcopus pertæsus secularium tumultuum, abrenunciatis omnibus, in suo Stabulensi monasterio monachum profitetur, ibique secum habitans, sanctum Theodardum, postea Christi martyrem futurum, in Episcopatu successorem habuit.

Redit ad Tungrensem urbẽ incolumis.

Exod. 17

Luc. 10.

S. Remaclus monachum pfitet, eiq; S. Theodard[9] succedit.

Vt eius hospita nocte duo luminaria supra illum viderit. Cap. 18.

CVm præteritur interea territoriũ, viculus quidã fatigato & ieiuniis attenuato homini Dei, officiosum satis præbet hospitium. Humanitate ducta tota illa rusticana, sed fidelis multitudo, obuiam prodit, vnusquisque pro se, oẽs autem in cõmune unius saltem noctis cohabitationẽ ut mereantur, pro beneficio petunt & impetrant ingressus ad officiosos hospites, solita illa sua consuetudine inprimès de diuinæ vena exhortationum deducit fluenta, & irrigans prata mentium, diem trahit usque in occasum. Vnus, qui vel potentior, vel erga cultum Dei religiosior, cæteris imperitabat, sua prece obtinet, vt recedente multitudine, secum in domũ declinet, epuletur, & pernoctet. Hortus mansioni erat contiguus, arborum proceritate in nemus excrescens, q à fructu deducto nomine, pomarium ut appelletur, vsus obtinuit. In eo lectulus, quali solebat uti, nõ mollitie blandiens, sed somno via consentiens, ut sibi parerur imperat, vel propter declinãdos ęstiui illius tunc temporis parum mediatos calores, uel ut orantẽ sua remota solitudo iuuaret. Et iam nocte mediãte hora declinabat, cùm de thesauris omnipotẽtis Dei miraculum ostẽditur rarum & celebre, & ad cõmendandam tanti uiri sanctitatem, omnibus retrò seculis sufficientissimũ. Lux. n. illa cælestis, q̃ sine ullo sui detrimẽto sola lucet in tenebris, sup eum incãduit, & diuisa ad magnitudinẽ phari partim ad pedes, partim ad caput, totũ hominẽ, depulsa illa caligine, mirabiliter illustrauit: nec ad horã, sed maxima ex parte noctis cum eo perdurauit. Mulier hospita primo gallicinio excita, subitę lucis terrore concutit, plusque suspicans periculum, quàm sperans miraculum, lectulo excutitur: foribus reseratis, domum festina egreditur. Neque enim ad morem luminarium, qua-

Iohan. 1.

Lux cælitus fusa, immineri cernit S. Trud.

Quàm chari fuerit Metensibus S. Trudo.

lia ductili cera artifex manus solet effigiare, lua illa erat: sed ignito iubare Solis quoque, cùm in virtute sua lucet, superans claritatem, non vnius sanctæ requietionis mansionem, sed & totam circunquaque illustrabat regionem. Recuperato spiritu, & hospitæ sanctitatis mulier rememorata, maritum quoquè stratu elicit, & ad participandum de visione talis miraculi secum pertrahit. Stupore suo vterque ædificati, miraculo aliquandiù consolati, accepta beneficia mira cum alacritate hi in domum suam reportant, vir Domini ad palęstram suam se erigit: residuumque noctis vigiliæ & orationi dedicans, labium ab oratione, mentem non relaxabat à contemplatione. O virum omni uirtutum præconio laudabilem, cuius sanctitatem cælum loquitur, lux incircunscripta testatur. Quē etsi curuæ in terris animæ, & cælestium inanes nō possumus imitari, vtinam suo cum auxilio dignè saltem valeamus admirari. Manè in lucem sole nato redibat, & vir Domini de profectione parabat. Adest rursùs tota illa multitudo, hospites inprimis cum grege domestico, & ordinata quasi obsidione, cogunt magis quàm postulant, diem quoquè illam apud se vt continuet, precium hospitij docendo turbam recompensset. Volens vincitur, & benedicens Dominum de sernore Christianæ religionis, omnibus se exoccupat, vnam diem totum se multitudini donat. Bibebant omnes de spirituali †, & emendatæ animæ ad fidem roborabantur, & omnipotenti Domino reconciliabantur. Inter cætera admonitus ab hospite beneficii, filium eius nupèr natum catechizat, & allata aqua ipse sanctificat, ipse immergit & baptizat. Has sanctitatis suæ gazas diuidendo totam diem cùm continuasset, persoluto iam fœnore, viculum optimis muneribus ditatum relinquit, consolatis omnibus, viæ suæ se reddidit. Populus non immemores beneficii, locū in quo lux illa resplenduit, in memoriā eius oratorio dedicant, vicum quoquè deriuato vocabulo: Trudonecas, appellatum, filiis suis in omnem retrò progeniem sic nominandum hæreditariè relinquunt. Plurimis prætereà, & penè innumerabilibus sanctitatis suæ monimentis illud reditus sui iter cùm illustrauerit, hoc vnum ideò notum, quia publicum: de cæteris secreti obumbratione notitiam ipse suppressit. Hęc de glorioso Christi sacerdote habui hodiè quæ dicerem: cætera audietis commodiùs, si, quæ superlunt, alio aggrediamur principio, & dicendi munus aliquāto interim reparemus silentio.

† nomnibil dresse ui detur.

Oratoriū conditur eo loco, ubi visa lux fuit.

LIBER SECVNDVS.

Quanto cum gaudio exceptus sit à suis, ad illos reuersus. Cap. 1.

POSTERA lua oritur, multò gratissima patriæ: quæ post fastidiosi desiderij moras, expectatissimi sui Trudonis aduentum ministra fama cùm cognouisset, noua induitur lętitia, & mutata facie, in occursum progreditur. Domus omnis, municipia, vici, certantibus studiis cum coniugibus & liberorum agmine, uno officio, indiscreto affectu se in obuiàm eiiciunt. Satis autē tardus ætate, aut morbo confectus, quem desideriū non expediret, aut amor recepti patroni occursui non pararet. Benedictionem omnes flagitant, tactum requirunt. Sufficit postremò multitudini, vel comitatui interesse, vel viuæ uocis eius efficaciam audire. Hoc amicæ plebis tumultuario affectu in suum Sarchinium inuehitur: vbì una misericordia omnibus compatiens, alios castigatione emendat, alios consolatione roborat, omnes postremò benedictione cōfirmat. Præfectoriæ nihilominus dignitatis sublimitas, & cōsanguineorum eius nobile & gloriosum genus, dies oēs & noctes cum eo continuant, & exoptatæ eius receptioni studiosum contubernium exhibent. Regescebat enim an eo viuificans ille spiritus sanctus ad instar Apostolicæ conformationis, ità ut nec conscientiæ deesset authoritas, nec literis doctrina, & quotiès ratio eaposceret, statim miraculum ex meritis coruscaret. Multiplicabantur interim sata Euangelii, & crescente religione, nouus quotidiè populus ad Ecclesiarum castra conuolabat, & lucratæ animæ in vnitate fidei componebantur.

Cupidissimè excipitur à suis.

Multos cōuertit ad Dominū.

Vt templum condiderit, quod se facturum adhuc puer promiserat. Cap. 2.

TVm verò in quotidiana religiosæ multitudinis augmentatione plurimùm delectatus, optimum factu arbitratu, Christiano exercitui cœnobiale vallū erigere, vbi cum impugnante se inimico, fide magis q̄ iaculo, oratione quàm gladio, dimicaret. Et voti non immemor præsidii, ad Christum conuertitur, cooperationis beneficium ut præstet deprecatur. Recolens etiam uoti suæ illius quondàm puerilitatis, & quia periculosè vouetur, quod post votum non redditur, concepta authoritate lineam iacit fundandæ ecclesiæ: in id operis tota animum defigit intentione. Rogatus Dominus, vt semper, indefesso laboratori suo se exhibet, & felici successu artem dirigit usque in perfecti operis consummationem. Dedicata ad uotum ecclesia per beatum Theodardū, sanctissimi martyris Quintini, nec non & gloriosi Rhemorum Archipræsulis Remigii memorię titulatur, reliquiis honoratur: ut quos pro suis meritis receperat cælum, domus quoquè unius veneraretur obsequium. Dote dehinc sufficienti ex collatione adiecta, fidelis multitudo adunatur, cœnobium beati Trudonis, seipso authore, inchoatur: quo etiam tempore Floriacense sancti Benedicti cœnobium, à Leodebodo Abbate fundatur. Ingrediuntur illuc palatina dignitas & curialium fastus cum paupere & ex seruitio conuertente, portare iugum Domini, nec discreuit sancta animalia diuitiarum aut paupertatis conditio, quæ ad seruitium omnipotentis Dei charitatiua iugauit religio. Multi prętereà nobilium, filios cum patrimoniis in commutationem supernæ hæreditatis ibidem deuouerunt, felices sub talis doctoris magisterio, cui nil præter cælestia, nil docebat aliud, quàm spretis carnalibus ambire spiritualia. Cuius omnis sermo sufficienti sale cōditus, & in nationes eloquii eruditionem diffundēs, multos ad Deum præmisit, innumerabiles ad sequendam magistri uiam informauit. Factumque est, vt qui spreta quondam maritantium iugali copula, hæreditate relicta, puer adhuc continentię se deuouerat, in cælibatus sui testimonium pro cōiuge ecclesiam, pro hæreditate Christum susciperet, & quantoscunque instruendos acciperet, totidem quasi spirituales masculos tabernaculo generaret. Qui cùm, vt frequens iam dictum est, sui met secretum magis, quàm notitiam: cōtemptum, quàm honorem semper elegerit, inuito tamen illo & tanquàm reclamante, qualis fuerit, omnipotens Dominus in sole posuit.

Templū condit, ut adhuc puer vouerat.

Initia monasterii S. Trudonis, item Floriacēsis.

De equo vel asino eius, à fure ablato & reddito. Cap. 3.

PArochiam supplicantem aliq̄s visitaturus, clericorum stipatus agmine, itineris laborem & corpu-

sculi imbecillitatem vehiculo vt leuaret, multis preci bus via obtinuerunt: cùm subitò itineri infestus satis viator accrescit, & furem, quod erat, tota arte dissimu lans, inhæret agmini, iungitur côturbernio, hospitio participat. Sacerdos ad quod venerat, solicitus, exhibita castigata exhortatione, ædificatę plebi de more Missam celebrare ingreditur. Occupatis custodibus, vtpote qui magistri doctrinæ magis, quàm animalium officio, solebant inuigilare, officiosus ille la tro malitiam præsumit, & iumentum, quo senior sedere consueuerat, arripiens interim euadit. Expleto negotio, amissio vehiculi agnoscitur. Dissimulantibus cunctis, vnus præsumpta authoritate, rei familiaris damnum cum querimonia in notitiam sacer dotis perducit. Ille nihil motus, magis autem, vt semper, inter damna hilarior: Patientia, ait, opus est, magisque peccatum deflendum, quàm damnum. Aut cur quis queratur de vehiculo, cùm æquè omnia in manu Domini sint, sicut iumentum, ità & homo? Nec diù intercessit, cùm furti reus, captiuante inimico possessus, pessimo possessore stimulatur, mul tis tormentis ad ipsam penè mortem cruciatur: & præ sumpta in seipsum accusatione, damnum B. Trudonis causam suæ fatetur inuasionis, eum per omnia protestans Dei seruum & amicum, cui vel in rebus mini mis cęlestis deseruiret vindicta. Et cùm à parentibus miserabilis illa captiuitas ferro quoque vincta trahe retur, inimicus sacerdotis timens authoritatem, delitescere cupiebat, suæque possessionis miserrimum vas conquassando dissipabat. Impeditus multitudine, nodositate coopertus, tandem quasi ad tribunal vterque possessor & possessus pertrahuntur, ille perpetuæ damnandus captiuitati, iste necessariæ redden dus libertati. Rogatus sacerdos, miseratione, qua semper totus in Domino redundabat, flectitur, fugientibus quasi periculum aliis, ipse accedit, manu blanda os, faciem & caput furiosi attrectat, & frequē ti totum hominem depingens signaculo, in remoto sacrario secum componit: ibi celebri oratione cælo defixus, imperiosa authoritate inimicum eiicit, & li beratam animam Ecclesiæ conuentui recōsignat. Emendatus homo, reddit gratias, & reliquum vitæ suæ tempus ex doctrina liberatoris sui religione casti gar. Hoc primum B. Trudonis miraculum enituit, postquàm ea peregrinatione sua Sarchinium reuisit. Quo tota vicinia quasi prægustato, tanta deinceps auiditate desiderio satisfaciebant, vt quotidiè indiscre tum agmen confluerer, & oblita potestatis dignitatis se cularis, religiosa fide ad doctrinam eacubaret sacerdotis. Satis honoratus, & inter suos spectabilis, cuiusuis vel fides mereretur, uel importunitas extorqueret, ut petitioni condescendens, domum suam visitaret, familiam benediceret. Nec defuere quidam, ad quos cum religione postulantium victus descende ret, inter cætera etiam miraculis illustrarentur.

Fur tollit beati viri equum.

Vltio cælestis furē persequit.

Curat furem à dæmone arreptum.

Vt è terra fontem produxerit. Cap. 4.

Vir illustris, nec minùs religione, quàm opibus clarus, coniugem habens similem moribus & conuersatione, frequenti & supplicatoria legatio ne coactum hominem Dei, ad sanctificandam mansio nem suam, de monasterio extrahere laborabat. Quem cùm amicum haberet pro morum honestate, consanguinitas quoque ad nodum familiaritatis accesserat. Petitionem cum sine molestia recusare non ualeret, data die, cum religioso discipulatu egreditur, expleto itinere peruenitur. Adueniente competens & officiosa mansio præparatur, sumptus extruitur: quanto hospes sanctior, tanto minori impensa, vtpotè vbi plùs animæ satietas, quàm corporis refectio requireba tur. Diffamatum de aduentu tota prouincia præcesserat, porticus cum atriis suis via sufficiebant rece ptui multitudinis. Mansionem totam perpetua aquæ sterilitas damnauerat, nec nisi aliundè petita vsui perderat. Agro & pecude domus abundans, aquę penu ria affligebatur. Ingressus senior, doctrinam incipit, & studiosis auditoribus vt usque vesperam exhortatio nis refectionem trahit. Recedente frequentia, famu lantium grege circa negocia partito labore occupato, ipse cum religiosis hospitibus interim circa domui contiguam arboream pomarii plantationem se exoccupatum exponit, & leni deambulatione diuinę fatigationi medetur. Et considerata loci opportuna amœnitate: Habilis, inquit hospitibus, habitatio hæc & quam situs ipse commendaret, si non aquæ penne ria iniuriam irrogasset. Quo respondente: Etiam domine: misertus incommodi mansionis, uirgam, quā ex occasione manu gerebat, terræ defigit, illa nimirū vsus fiducia, qua apud conditorem omnium Deum, quicquid collibuisset, fusa prece obtinere solebat. Retractam ad se uirgā statim fons irriguissimus, & in am nem sufficiens, subsequitur: quo potata plebecula, vsque in hodiernum diem fons S. Trudonis vt appelletur, obtinuit. Sicque soluta mercede hospitii, duplici bono rure consolato, in crastino monasterio se restituit. Et nè uetustas memoriæ inuideret, hospes ille per se familias, fauente multitudine, oratorium nomini eius erigit: in quo adhuc ad inuocationem viri Dei, infirmantium recuperat vires debilitas, fontū sanitas roboratur. Totum præterea rus Amburia, mu tatis literarum penultimis, quasi Ambullia, hoc est, am ne bulliens, posteritati vocabulum fecit.

Prolixè admodū concionat.

Facilimè elicit fontem è terra.

Fons S. Trudōis.

De uerre, eius precibus mansuefacto. Cap. 5.

Vnum adhuc ea plurimis hospitalitatis eius monimentum referam, vt ex his lector possit agnoscere, nullum unquàm eius hospitium sine miraculo remansisse. Domestica enim eius & quotidiana, quæ sui mulitudine renascentes quoque humeros fatigare possent, melius arbitror diuinitati comendare, quàm parum loqui. Gothmundus quidam benè ingenuus, cuius etiam claros natales religio clariores reddiderat, præsumpta spe obtinendi, visitationem eius solici tabat. Filium ea legitima copula uxor ei genuerat, quē rogatus sacerdos baptismate regenerauerat. Vtrorunque consentiens fidei, aduentum non renuit: unam diē beneficium eis facit. Illustrata domo, erudita familia, de reditu paranti hospes: Verrem, ait, pater tibi deuoueram: sed absentia muneri, feritas uoto inuidet. Grege recusato, pastores negligit, saltu vtitur: possessores nè simus, facit. Adde hospitibus beneficium, notū qđ ex fide vouimus, nè pereat, sed authoritate tua mutatum pecus, vsui tuo famuletur Beneuolentiæ, senior respondet, ex me gratia: voto autem merceaā Domino recompensabitur: cuius imperium faciet, vt mutata feritas, in obsequium seruorum suorum transeat. Erogata benedictione, ad monasterium reuersus, ecce uotiuum illud pecus in foribus tanta mutatū man suetudine, ut & manu delectaretur, nec vltrà abesse vellet. Parum id videatur eis, qui nil nisi elementorū concussiones, & mutatas in contrarium naturas rerū, miracula reputant. Mihi certè nihil minùs in hoc, q̃ in cæteris omnibus factis suis vir Dei est mirabilis. Si enim ipse summus opifex Deus in omnibus creatis ęquè est mirabilis, ut in Angelo, sic in verme: vt in camelo, sic in culice: cur non & electos eius æquè mirabiles prædicemus, sicut hominum morbis medicantes, ita & bestiarum feritati imperantes?

Mansuescit subitò pecus indomitum.

Vt noctibus solus adierit loca sacra, idque mirè celauerit. Cap. 6.

Rigidus est domitor corporis sui S. Trudo.

QVi cùm imbecillia vix membra portare valeret, vtpotè quæ ex quotidiano spiritus labore quasi in penam attriuerit, nescio quid tamen semper in seipso vindicabat, & quasi exquisito tormento ipse se persequebatur. Et cùm plerunque, vt solet, à religiosis quibusdam, suimet vt misereretur, & pœnam, quam sibi cōsciuerat, vel modicè vt temperaret, rogaretur: Omnes vos, aiebat, consolatores onerosi, & amici non benè misericordes. Si enim Apostolus tribulationem super tribulationem, spem super spem ædificabat, dicēs: Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit: quanta putatis perseuerantia elaborandum, vt tribulatione & spe perueniamus ad certamen illud legitimum, sine quo non coronatur ipse Doctor gentium? Habebat autem vsitatissimum memorias Sanctorum frequentare, eas circumeundo debilitati leuamē facere, & quasi ocium laborem itineris reputare. Quod tamen tanta celabat industria, vt die dissimulans, nocti semper magis se crederet, aliisque diurnum tædium nocturna quiete consolantibus, solus ipse & sine arbitris fatigatione sua perfrueretur. Fundus erat, cui Falmio vetustas vocabulum indidit, & in eo memoria B. Martini, tribus fermè millibus à Sarchinio disparatus. Alius similiter viculus Septemburias, pari distās spatio, beatæ virginis Genouefę nomini titulatus. Hos partito labore ita sibi æquauerat, vt alternatis noctium vicibus, nunc hunc, nunc illum inuiseret, nec ulla nox prorsùs præteriret, quin alterutrum frequentaret. Expleta psalmorum melodia, mectato seipso sufficienti holocausto, die perueniente domum se referebat, nè aut fauor bonum conscientiæ respergeret, aut alium, quàm Christum, occulti sui testem lux orta admitteret. O seruorum Dei constantiam: o robur de cælo, in vasculis humanæ huius infirmitatis perdurantissimum. Quis vnquàm speraret, cui aliquandò persuaderi posset, hominem cùm ætate, tum quotidiano suimet cruciatu affectum, tantum laborem posse continuare, quantum delicatè & sibimet viuentes seculi huius consolatę personæ, vix aut nullo modo auderent præsumere? Ille quē biduana, aut plerunque triduana affecère ieiunia, cui rarò aut nunquam molliori stratu somnus irrepsit, qui seipso persecutore indeficientes pro nomine Iesu cruces sibi adsciuerat, vsque ad vltimam tamen huius necessitatis diem ex auxilio supernæ manus perdurauit, & impositum ceruici iugum ad vsque consummatam Ecclesiastici agri lineam sine ullo defectu portauit.

2. Tim. 2

Nota hic de Sanctorum veneratione & inuocatione.

Magna laborum tolerantia.

Qui (quod tamen pace Sanctorum omnium dixerim) nihil minus a magnis martyribus cęlesti illi calatho intulit: cui etsi, iam pacata, & in vnitatem fidei composita Ecclesia, tyrannus defuerit, ad lilia tamen confessionis, seipso tormentante, sufficientes martyrij rosas addidit. Qui enim ex charitate Dei animam suā sic odio habuit, qui nullo impugnante sic pugnauit, persecutorem si ratio obtulisset, quis vnquàm pugnaciùs restitisset? quis gloriosiùs triumphasset? Nec carebit martyris præmio, cui affectus non defuit, cùm satis constet, quia quod multi olim subierunt ex necessitate, iste semper portauerit ex voluntate.

Vt feliciter in Christo obdormierit. Cap. 7.

Valde cupit dissolui.

APpendebāt intereà in cælo testes Angeli laboris præliantis conciuis sui, & circa finem certaminis occupato, ipsa imperialis maiestas Deus immortalitatis nectebat coronam: & cùm sub graui dierum & æstus pondere penè grauaretur, & desiderio remuneratoris sui totus æstuaret, bis & tèr inclamans Iesum, dicens: Quandò ueniam & apparebo ante faciem tuā Domine misericordissime? statim consolatur, & de uicina die & hora obitus sui pręmonetur. Mutatus statim in quandam exhilarati spiritus nouam lętitiam, discipulos conuocat, iucunditate sua exposita, omnium animos tristi mœrore saucios reddit. Tum uerò de reposita sibi corona iustitię iam certissimus, quosdam fatigationis eculeos præter consuetum sibi addere, in his totus suspensus, ipsum modicum, qui supererat, uitalem calorem mortificat. Accessit etiam uolenti infirmitatis languor, quo pressus senior, lecto decubuit: & cùm per omnes horas quasi moreretur, hanc, qua seculi huius homines seipsos consolantur, sanitatem tāta abiectione reprehendebat, ut uideretur dicere cū Apostolo: Quandò enim infirmor, tunc fortior sum & potens. & iterùm: Sicut abundant passiones Christi in nobis, ità & per Christum abundat consolatio nostra. Arebant membra languore, & superducta cute, rigentibus neruis, consumpta caro figmentum hominis uix prætendebat. Applicabatur interìm & hora transplantationis ad radicem sanctissimæ arboris, & cupientem dissolui, & iam cum Christo esse, discipulorum tamen gemitus, & querulosa, nè se desereret, supplicatio morabantur. Defecerat iam penè spiritus, anhelabat in mortem, animāque expectantibus Angelis reddere gestiens, cō solabatur suos, ipsumque residuū, & uix in ore palpitantem vitæ motum, admonitioni & doctrinæ expectantium totum impertiebatur. De contemptu mundi, de amore Dei quandam uiuæ vocis efficaciam lingua moriens tamen exprimebat. Assidebant continuè lectulo venerabiles sacerdotes cum religiosissimo monachorum cœtu, hoc uno mœstas lachrymas alternatim consolantes, quòd magistrum non amitterent, sed magis ad Deum præmitterent. Et facta hora, allatis uiuificis mysteriorum sacramentis participat, & reiectis oculis, nè circa exteriora hæc ampliùs occuparentur, conciues sanctorum choros ad uenisse recognoscit. Tum uerò protensis manibus toto corpusculo in obuiam chari exercitus erecto, ingeminato signaculo Crucis: Dirige, inquiens, Domine viam famuli tui in conspectu tuo: in manus Saluatoris caput reclinauit, & immeritus mori, obdormiuit. Obdormiuit planè, ad cuius memoriam vsque hodie in testimonium glorificati hominis tot & tanta cernimus miracula coruscare, vt nunc demùm credatur viuere, quem ipsa vita Deus tam mirabiliter non cessit illostrare. Qua illustratione cùm non tantùm terra, sed & omne mare iam repletum sit, fęlix quodammodò ante alia sancta Sarchiniensis ecclesia, quæ quod vniuersitati credentium spe sufficit, re ipsa sola retines, seruas, & possides. Nil rerum damna, nil ruinæ ligni aut lapidum oberunt: solus Trudo cum omni labentis orbis ruina comparatus, præponderat & maior est. Filii enim eius, ut scriptum est, propter eum inæternùm manent, & domus non derelinquetur: Cuius ducatu, qui hic non habemus manentem ciuitatem, utinàm ad illam perueniamus hæreditatem, in qua cum cohæredibus filii Dei verè iam viuens gloriatur, respiciens se venerantes, & adiuuans inter quæcunque illa sint pericula, pro amore suo perdurantes. Obiit sanè sanctus Trudo nono Calendas Decembris, Romæ octuagesimoquinto Papa Sergio: Traiecti præsidente sancto Lamberto, Francis dominante Theodorico, illustris reginæ Bathildis filio: post quem regibus solo nomine præsidentibus, potestas & gubernaculum regni penes Maiores domùs cępit haberi.

Psal. 41.

Mortem suam prauidet.

Nouum cruciatū addit corpori.

2. Cor. 12.

2. Cor. 1.

Sub mortē munit se sacramentis.

Ad Christum proficiscitur.

Eccl. 44.

Heb. 13.

Maiores domus à lis magistros equitum, alii præfectos palatii nominant.

Vt corpus exanime suauissimos spirarit odores. *Cap.* 8.

FVnus de more compositum, in dilectæ habitationis suæ testatam & benè hæredem ecclesiam infertur, & circunstipatos psallentium choros tota suorum turba comitatur. Cuius ad Christum felix & liber transitus dum sanctorum omnium fit cælo festiua lætitia, quodam pij mæroris oubilo totum, vt ità loquar, cooperuit mundum. Tota ad exequias prouincia conuenerat, parumque religiosus, † quem causa aut occupatio aliqua remoraretur, quin neglectis omnibus ad tanti sui patroni depositionem se exoccuparet. Pauperum maximè collecta, tunc verè orphana, & languentium inconsolatus populus præsum priua autoritate, fusa in Deum querimonia, se outritium, se solatium amisisse querebantur. Pendebant ex feretro, & accepta quondam beneficia religiosa inclamatione quasi improperabant. His portitoribus ante aram sanctorum Quintini & Remigij, quam ipse a principio fundauerat, delatus, tota cum reuerentia terrę commendatur, felicior, iuxta magnum oratorem, ciuium lachrymis, quàm quisquam gaudijs suis: qui vel huc vno punit inuidiam, quòd tantum et mors contulit ad gloriam, vt vel in extremo depositionis suæ die nemo sit, qui dubitet Angelorum adfuisse præsentiam. Nam inter agendum, necdùm expleto sepulcrali aggere, dulcissimus Dominus Iesus super compositam probatissimi militis sui glebam, illius inenarrabilis suæ dulcedinis respersit fragrantiam: vt liquidò pateret omnibus, quanto omnis boni odore seipsum adhuc viuens incensum in conspectu Domini adoleuerit, cuius funeri ipsa maiestas in tanta dulcedine se superfuderit. Quæ scilicet dulcedo, qualem oculus non vidit, cor nullum excogitauit, sicut fumus aromatum ab incenso igne ascendens, totam repleuit ecclesiam, tanta comitante caligine, ut è vicino positum quis non agnosceret fratrem suum. Nec ad momentum, sed per vnius ferè horæ spatium perdurauit, donec temperato stupore, populus versa vice pro exequiali planctu laudes mutarent, & de cuius corporali priùs flebant absentia, cælesti attestante ministerio, de perpetua spiritus exultarent præsentia. Verè pius, verè ineffabilis Dominus, qui odorem electorum suorum, de quo Apostolus glorians, Christi, ait, bonus odor sumus in omni loco, tali pietate remunerat, & dulcis ipse dulcedini eorum quasi respondet, dum præter depositum, quod in illam diem iustus iudex reseruat, interim tamen ex cælesti sua fragrantia nobis merita eorum sic commendat. Vndè in Canticis Canticorum sancta Ecclesia, Cùm esset, inquit, rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum: quia membris cum capite suo Christo in secretis cælestis requie & quasi accubitu compositis, virtutes sanctorum magnæ suauitatis quædam gaudia nobis administrant. Qui sicut lilium florentes ante conspectum Domini, ex admirabili illo odore sui balsami medicinale mundo porriguntantidotum, sanantes languidos, mortuos viuificantes, nascentibus incommodis vbiquè se opponentes.

Videtur deesse † pu tabat aut aliquid ta le.

Praclarum miraculum.

En vt Deus cohonestat funus sancti viri.

2. Cor. 2.

2. Tim. 1

Cant. 1.

Vt Vualdæ fœminæ S. Trudonem inuocanti, mox patuerit eius ecclesia. *Cap.* 9.

Multa miracula fiũt ad monumentũ eius.

SVscitabantur interim noua quædam miracula ad tumulum in Christo soporati beati viri, ità ut penè dies nulla præteriret, quin immortalitatis suæ certissimum & fidele monimentum mœrenti Ecclesiæ in consolationem relinqueret. Et iam gloriosæ depositionis eius tricesima dies aderat, vnusquisque certãtibus studiis, quę solent, exequialia charo funeri pręparabant. Erat inter cæteros fœmina quędam Vualda nomine, honestè religiosa, quæ ex doctrina viri Dei in uirtutem olim cùm profecisset, in familiaritatem quoquè venerat, obsequio frequens adhærebat. Hæc super amisso patrono impatientissimi doloris nullum admittens solatium, more Euangelicarum fœminarum, uulnerata charitate, cum cereis & thymiamateriis se exhibuit, monumentum illud visitare perrexit, primaque uiuentem spiritum in mortuis ossibus inuenire promeruit. Veniens enim ad ecclesiã, foribus obseratis impeditum cernens introitum, mœrore statim cum fletu appenso, manibus in cælum porrectis: O sanctissime, inquit, Trudo, quandiù te viuum habere meruimus, fores huius basilicæ semper apertas habuimus. Inuidit fortuna commodo, beneficiũ mors abstulit. Te sublato, frustrà iam venimus, obsequium ferentes intrare nequimus. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquentis uoluebantur, cùm inclamatus sanctus Dei, quasi leo apertis obdormiens oculis, supplici suæ mirabiliter se exhibuit. Nam diruptis seris, cepagulo, repentè veluti à uehementiss. turbine repercussæ sunt ianuæ, & appulerunt se portæ parietibus impulsę. Quanta igitur, putatis, pietatis facilitate peccatis hominum clausos cælos potest reserare, ad cuius sanctissimi nominis inuocationem natura vim pati cogitur, & non ferum, non clausura lignorum officialem seruant modum? Cuius apud omnipotentem efficax potentia miseriis suorum compatiatur, peccati dirumpat nodos, & introitum ad illud summę æternitatis tabernaculum rogata nobis obtineat. Consolata satis mulier, expleto officio, propter quod venerat, fidelissima miraculorum testis regreditur, nomen Domini magnificans, & meritum verè cum Deo viuentis Trudonis, sine cunctatione aliqua prædicans.

Mat. 28.
Marc. 16

Magno miraculo dimmens reserãtur fores templi.

Quæ dona eius Ecclesiæ Pipinus princeps, & uxor eius Plectrudis contulerint. *Cap.* 10.

ET cùm ad tãtum omnipotentis Dei circa chari militis sui glebam respectum, miraculorum uox toti penè orbi quasi intonuisset, Germaniæ & Gallorũ populus religione ductus confluebat, & sub tali defensore se committebat. Quapropter & gloriosus ille Pipinus Maior domus, filius Ansigisi & Carolidarum principum, unà cum Francorum primatu, & curialiũ optimatibus, gratia orandi ad propitiabile illud uiri Dei sepulcrum peruectus est. Vbi etiam in testimoniũ piæ deuotionis facta solenni donatione, quicquid in villa Ekinsala, quæ tunc fiscus publicus erat, possidere videbatur, contradidit. Similiter & aliam villam, pago Campaniæ sitam, nomine Ham, in usus seruorũ Dei inibi militantium deuotè sub charta & teste condonauit. Venerabilis quoquè eius cõiunx Plectrudis, omnis religionis sufficiens monimentum, quanta se inibi deuotione deposuerit, largitiones ei' in testimonium sunt. Quæ etiam regale suum aurum in recompensationem ęternę mercedis appendens, uocatis artificibus, altare sanctissimi patris auro & gemmis decorabile reddidit. Hæc erga milites tuos, Christe, gratia: ista est retributio, ut post mortem ciues facti, seruiantur à regibus, qui viuentes pro nomine tuo seruierunt pauperibus: fiantque potestatum seculi apud te reconciliatores, qui contempta mundi dignitate, humilitatis tuæ se exhibuerunt imitatores.

Pipinus princeps multa lar gitur monasterio S. Trudonis.

Altare eius Plectrudis ornat auro & gemmis.

Vt Hartfridus quidam verbere eius correctus sit. Cap. 11.

ACcrescit ad materiam miraculorum quidã Hartfridus, vir inter suos præcipuus, & carnis consanguinitate beato Trudoni coniũctus. Quem in familiaritatem assumptum, vir Dei castigata exhortatione sub promissione quondam obligauerat, nunq̃ coniugali alligandum copula, sed magis sub cęlibatu professum, virginitatis suæ munus Domino conseruaturũ. Consensit interim, non amore, quẽ gratia remunerat: sed timore, quẽ iustitia punire solet. Assumpto de medio venerabili patre, homo non benè religiosus, quasi iam adepta libertate, terminum promissionis egreditur, coniugium postulat, parat vxorari. Dote cumulata, composito sumptu, nuptialis consummatur copula, promissionis de conseruãda virginitate nulla recordatio. Nox reddita somnum facit, cùm eccè uir Dei, tota sanctitatis suę coopertus authoritate, terribiliter ingreditur, tactum hominem taliter increpans: Cur, inq̃t, neglecto imperio, violata fide, ꝓmissi immemor vxorẽ ducere non timuisti? Sed q̃ frustrà non tuũ negocium assumpseris, vel ex hoc intellige quamuis vxoratus, semper tamen eris sine sobole, nec proficiet in hæredem germen inobedientiæ. Addit deindè pœnã, & virga, quam gerebat, percusso in femore: Signum, ait, id sit neglectæ promissionis: qui donèc aduiues, curuo crure, incessu malè prono damnaberis. Expergefactus homo, eruditus ex uerbere, recognoscit authoritatem, peccatum fatetur, mutatusque in melius, in basilicam uiri Dei comam deponit capitis, monachũ profitetur: & tradita in usum Ecclesiæ latissima, qua pollebat, possessione, omnes retrò dies religionem ingressus, castigatè satis emendat.

Diminitus punitur, qui post uotũ continentia duxit vxorem.

Resipiscit & fit monachus.

Vt cæcus eius meritis lumen recepit. Cap. 12.

NE pigeat interim de innumerabilibus quædam replicare, quæ ad declaranda serui sui merita, omnipotentem Dñm non piguit operari. Godefridus q̃dam, vir præfectorius, nec minùs religione, q̃ opibus clarus, territorio degebat Hasbaniensi: cui accessu tẽporis, debilitas quoque addiderat cæcitatem. Homo cùm ætate, tum etiam sapientia plenus inæstimabili patientia flagellum cum culpa reputabat, & inter aduersa Deum benedicere didicerat. Tobiam illum ex veteri instrumento esse putares, nisi quòd coniunx & filius de medio abierant. Fama illa beatissimi patris Trudonis admonitus, quasi de graui somno euigilare cogitur: desperatus à medico & tempore, hoc tali propitiatorio vt respiraret, fidem adhibuit. Duce regente gressus accedit, dies continuat, quotidiè cum prece fidem ad comparandam oculorum mercem Deo appendit. Inter agenda solennia aliquãdò de more se exhibuerat, tacita reuerentia cæteris circunstantibus, solus ipse clamoso singultu aures maiestatis inquietabat. Distillat se euicta misericordia, reddũtur ministerio oculi, illuminatus homo seipsum mirat & stupet. Rẽ interim silẽtio ꝓmit: expleto officio, voce Ecclesiã cõuocat, una sua luce oẽs ad videndũ Deum commouet, & in laudem cogit. Persona nobilis, dies festus, frequẽtia popularis, miraculo præstitere emolumentũ.

Tobiæ 2.

Cæcus uidet.

De homine impio, qui furto & homicidio se obstrinxerat. Cap. 13.

MVlta quidem & relatu dignissima, fastidiosę ꝓlixitati consultũ nolens, prætereo: pauca tñ & de minoribus adhuc vt interserã, causa est, nè dubitet fides sperare, quotiès ex occasione aliqua vel de minori substantia cum fortunæ ludibrio luctamen inire cogitur. Latro quidam prę sumpta malitia, tenebris fretus, domo violata bouem auferens, imminuti pecoris damnũ monachis fecerat. Puer mancipiũ gregis, spe recuperandi animalis, dum subsequitur, init periculũ. Malitiæ commilitonẽ quendam minùs cautũ latro ille sibi asciuerat: quo misso in obuiàm, puerũ curioso oculo vestigiũ amissi pecoris iam deprehendentẽ, sicaria manu ut transuerberet, facit. Addunt crimini scelus, cadauer exanime tractum, limosa abdunt palude. Homicidii & furti vterq; reus, consummata malitia, domum se referunt, iustitiæ aut iudicii omnia de cælo prospectantis Dei respectus nullus erat. Monachi duplex interim flebant damnũ, pecus aratro, puerũ deesse officio. Latebat palliata iniquitas: quid potissimùm pius affectus speraret, nõ habebat. Lotharius tunc temporis vir prudens & religiosus, monasterio præerat, q̃ latentis malitiæ secretũ ab omnipotente monens quærendum, prece ad ieiunium addita, tandiù dies continuare facit, donec suspensum adhuc cælestis vindictæ gladium, in vltionem prouocarent. Latro enim ille, iniquitatis caput, à vehemẽtissimo dęmone inuasus, furtum fatetur, homicidii exponit ordinem, iustum in se redundasse iudicium, terribili contra se testimonio ipse vtitur. Nec desinit tormentum, donèc inuasor inimicus miserabile possessionis suæ vasculũ cõtereret, cęno demersum usque ad extinctam animã cruciaret.

Corripitur à dæmone fur occultus, seque prodit & perit.

Quid eius furis socio acciderit. Cap. 14.

TAli igitur fine miserrimo homine in interitum tradito, alter ille iniquitatis cõminister & homicida, quid aliud speraret, quàm ut sibi quoquè æquati facinoris pęnam & æquale tormentum timeret imminere? Ex consilio ergò matris, satìs prouidę circa salutem qualiscunque filii, occupata celeritate, tanquàm statim capiti superextensam iam mortem fugiendo, ad monasterium curritur, apertis foribus maturatur confugium. Sed reum suum diuina vltione ab introitu longè repulsum, validissimi statim quidam ignes corripiunt, ingeminatisque horribili cum stridore vocibus: Vror, uror, inquit, mater. Tumultuario clamore turba confluit, vltionis quidem testes impatientissimos fletus audientes, sed materialis ignis vestigium nullum considerantes. Manibus miserantium ut inferretur assumptus, rursùs elabitur, & temperata vstione, iterùm totis membris in globum contrahitur. Stabat misera mulier, moriente filio solo affectu iam mater, nec aliud, quàm exequialia semiuiuo iam cadaueri parabat. Contracta tamen membra interim ad ianuas basilicæ componit: ibi totos septem dies continuat, peccatum filii quodam cruciatu in se quotidiè vindicans, & ad erogandam misericordiam sacratissimum illud beati viri sepulcrum importuna oratione inquietans. Septima demùm die frequenti conatu vix filius cum matre ingreditur: ibi inter Missarum solennia, Ecclesia teste, erigitur, & integræ sanitati reformatur. Extinguat etiam in nobis illicitos ardores, erigat supplices suos in virtutem, cuius meritum est, quòd ignis inuisibilis extinguitur, & contracta membra officio & usui suo restituuntur.

Quid eius socio acciderit.

Sub Missa sanat.

De fure alio boues auferente. Cap. 15.

MInimum est, quod dicturus sum, pietatis tñ conueniẽs, & in erigendo virtutum culmine bona pars materiæ. Persona officialis, quem mansionarium appellant, Ecclesiæ contiguam habens habitationem, pecore abundabat. Rapta opportunitate, nocturnus prædo boues eius præsumit & aufert. Ho

in penuria pecoris motus, primam in sanctum Dei statim retorquet cum fide querimoniam: dehinc exaudibilem illum sepulcri locum adiens, damnum cũ plorate, mœrorem cum misericordia talis patroni componit. Res iucunda, nec minùs mirabilis. Fur tota nocte fugam dum accelerat, magis moram nectit, multo fatigationis suæ itinere frustrà consumpto, sano quodam errore impeditur. Volebat falsum, relicta rapina, latere, nec poterat: fugere, & efficacia deerat. Manè reddito, vterque prædo & præda ad fores ecclesiæ reperiuntur: iusto possessori pecus suum, authori miraculorum gratia redditur.

Fur diuinitus detinetur, ne possit boues abigere.

Vt minister Episcopi, miro modo liberatus sit à meritis pœnis. Cap. 16.

IIsdem ferè temporibus Rodegandus, sanctæ Metensis Ecclesiæ antistes, Pipini regis ea Laodradaso rore oepos, & Gorziensis fundator cœnobii, in Sarchinio animarum exercebat Domino lucrum e vir, cuius ad gradum tantæ dignitatis, gratia etiam accesserat magnæ sanctitatis. Fortè, plerunquè vt solet, puer officialis, neglecta re familiari, sancita sententia ad culpæ modum iussus erat pœnis plecti. Exponebatur tormento, & sub extenso verbere tremulus homo, solo metu reatus sui insufficientes satis pœnas iam soluerat. Locus euadendi nullus, à misericordia tota spes remota erat. Tum verò, quantùm ad temporis illius necessitatem, timor & tormentum anguštię satis consulunt: reus ille solubilis vinculi euadens nodum, ad misericordiam beati Trudonis facit confugium. Sequitur euestigiò minax tortor, & ira addente stimulum, temerario ausu inconsulta manus pietatis irrumpunt asylum. Prouocara maiestas, mirabili cum authoritate se exhibet, & delapso cælitus igne accensis cereis, qui sacro adstabat altari, totos persecutores metu sternit. Adspiciebat miser misericordiam pro se extensam, & diuinę pugnæ spectator ociosus, versa vice minacibus suis miseretur. Ira in pietatem transit, minæ in preces mutantur. Episcopus ipse in testimonium miraculi euocatus, sicut audiuit, ità & vidit in ciuitate Domini virtutum: & quod in se erat, puero culpam donans, malè præsum ptum suorum in domum Domini introitum castigat: de reliquo seipsum sub tã defensibili tutela humiliat.

Rodegandus Metēsis Episcopus, & fundator Gorziensis cœnobii.

Illustre miraculum.

De thesauro Ecclesiæ sublato. Cap. 17

AD hanc operum Domini iucundam relationem accrescunt & alia, tristi licèt principio, vipote de rerum Ecclesiasticarum damno, circa vltimam tamen sui clausulam, non minùs læta ex tanti prouisoris beneficio. Tempore enim quo Pipinus, qui fuit Caroli, † apud Francos honestè agebat in sceptris, monasterium sanctissimi patris à latronibus violatũ, & thesaurus tali modo exinde est sublatus. Adalbertus quidam latronum peritus, & inter id genus hominum quasi primipilaris, peregrinum simulans, & habitu velans iniquitatem, quorundam qui sepulcrũ beati vir ibant salutatum, veluti qui votum haberet, adhæsit contubernio. Aduenienti, ex more monasterii à fratribus occurritur, præmissa oratione, xenodochio inducitur. Posita aqua, pedes lauant, cibos offerunt, refrigeria commutant in melius. Interim & ille cœptæ suæ malitiæ strenuus prouisor, oppor tunitatem q̃rere, accessus faciles rimari, omnia prorsùs curioso oculo metiri. Nox reddita, in somnos trahit: cæteris labori quietem soluentibus, iniquus uigil mali pernoa opportunitatem capit. Fenestra erat in-

† deest, filius vel pater.

consultiùs proclinis, solotenùs in gyrum erecta, clausura parùm prouidè munita, & occasioni habilis Hac sacrilegus hospes irrepit, & temeratis sacris, prædam facit: regum dooaria & potestatum seculi in omne æuum memorialem largitionem, insimul corrasam præsumit, & fugam facit. Partim statim malè comparato sumptui diuidit, partim auarus possessor latebrosæ so ueæ credit. Latet interim sceleratus author, & damno so hospite, quæstio vbicunquè mota nihil proficit, assumptus quærentium labor inaniter perit. Reditur ad singulare illud confugium defatigatis hominum studiis: beato Trudoni propriam committunt iniuriam, negocium iniungunt. Et quia necesse est reuelari operta, & occulta sciri, quodam mirabili diuinitatis consilio, quod diù iam erat absconsum, in palàm redit tali modo.

Sacrilegiũ apud S. Trudonē perpetratur.

Vt deprahensus sit eius sacrilegij reus. Cap. 18.

HAbebat prophanator ille consanguineum, qui religione ductus, cum alio itinerante, vt oraret, ibat Sarchinium. Qui cùm longè porrecto intuitu monasterii iam conspicarentur, ex familiari collocutione homo ille conuiatori: Ego, inquit, noui, quis damnoso introitu Ecclesiam illam violauerit, & abstrato thesauro, adhuc occultus latet. Fauente illo, & protracta sodali confabulatione, superuenientibus noctis tenebris, vico succedunt, hospitio participant. Manè reddito iter ingressi, ea occasione aliqua aleam contentionis subeūt. Multiplicata lite, addito ad querelam stimulo, suris ille conscius armaturam præsumit, & contra mores validum conuiatorem suum, parùm consultè insurgit. Ille, cui potissimùm in fuga præsidium, rapta celeritate ad monasterium præcurrit, & effuso tumultuario planctu, euocata multitudine: Vlciscimini, ait, ò viri, in mea iniuria uestri quoq; damni occasionem. Hic mens enim persecutor, violatoris huius Ecclesiæ conscius: nam & cõsanguineus eius est: Exceptus statim iniuriosus homo, negat inter rogatus: addictus verberi, fatetur tandèm, & Adelbertum furti reum prodit. Qui repertus, & tormentis exhibitus, adiudicante serenissimo rege Pipino, ad malorum vel pœnam, vel exemplum, suspēdio damnatus interiit. Ea industria tam religiosi principis, sublatus vbicunquè dimissus aut distractus, egressa à sacris legibus authoritate, recipitur, & Ecclesiæ reformatur. Præterea pars, quę auaris terræ finibus erat absconditaǀ, pastores dum ex cura gregis in pascualibus occupantur, insperatè ostenditur, & ex integrò recollecta, dominis reconsignatur. Si hanc ergo affectu i suorum misertus benignus pater, in exteriori substantia exhibuit prouidentiam, quantam putatis de animarum lõgè incomparabiliori thesauro adhibet diligentiam?

Producitur tandem sacrilegus, & laqueo necatur.

De quadam contracta, sub sacrificio sanata. Cap. 19.

EX annua in orbem reuolutione, festina beatissimi Trudonis imminebat dies, & frequēs populi fide his conuentus ad piis patroni confluebat memoriam. Qua enim qs occuparetur alia studiosiori occasione, cùm omni cum fide petenti nusquàm se præsentiùs infunderet stillicidium diuinæ misericordiæ? Ad hãc festinam inuitationem, mulier comparato aliorum solatio, inter manus portantium iouehitur: cui ad grane illud pondus senii, paralysis quoquè importuna accreuerat, & conglobatam hominis materiam, in informem quendam nodum contraxerat. Totus,

quicunque esset ille motus, ab alio magis, quàm à seipso expectabatur, nec nisi alieno sustentaculo pigra massa viuere putabatur. Illata ad propitiatorium, appendit singultus, solam motabilem lingulam cum fide ad ingerendam maiestati quandam vim sufficere reputans. Intereà in hora sancti sacrificii, quandò immortalia illa tractantur, & mediantibus Angelis humana cælestibus reconciliantur, importunę preci ab ipso misericordiæ solio salus reportabatur: nodositas tota dissoluitur, contractura distenditur, erecta fœmina plus quàm seipsam portare sufficit * Gratuatur alienum solatium, & facilitate quadam motabilis, congregatæ multitudini festiuam diem egregiè lætiorem reddit.

Contracta sanatur.

for. * *Gratulatur.*

De contracto & cæco curatis. Cap. 20.

DVO quidam longa damnati dissimilitudine, extimaginationis suę inconuenientiam, ad hanc artificialis medicinæ manum veniunt reformare. Alterum enim emortua neruorum fila in claudum contraxerant, alterum pupilla ęgrotante, ab ipso natiuo lucis introitu nox præualens, perpetua cęcitate damnauerat. Quid potissimùm agerent, duo deformata natura ludibria non habebant. Exhaustis loculis, medico desperante, incommoda sua cum quotidiana morte componebant, eam solam tormenti finem expectabant. Audita fama, quæ in debilium recuperatione satis superque præbebat experimentum efficacis medicinæ, coguntur tanquàm de morte respirare, & quod natura inuiderat, ex beneficio piissimi patris recuperare. Ordinatur huic vehiculum, illi viæ ductor: & præcurrente spe, ad alteram, sed longè curabiliorem, Siloe piscinam: non unus, sed duo simul procedunt. Moxad quem tendunt, si bi adesse confessorem sentiunt, & quo vlteriùs procedunt, eo ampliùs uiribus valent: Et sicut ignis feruore ampliùs calescit, quo vicinior quis accedit: ità dum monasterio appropiant, clementiùs ambo ægrotant. Vbi autem ad memoriam sancti ventum & oratum est, auro fidei uterque quæsitas diù merces comparant: iste laxata neruorum nodositate, emortuum languoris senio femur in quandam nouæ insantiæ agilitatem mutatum stupet & gratulatur: ille restitutis in ictum motabilem palpebris, pupilla reuiuiscente oculo donatus, lucem haurit, & quæ auditu priùs didicerat, læta visibilitate meliùs incipit cognoscere. Homines non obscuro loco nati & alti, sui notitiam non minimam iucundatæ plebi fidem de recuperata sospitate adstruunt, & in laudem Domini una uox omnium sonat.

Ex imaginationem, dicit deformationē.

Iohan. 9.

Cæcus et claudus curantur

Author se excusat, quòd non poßit sufficere commemorandis omnibus. Cap. 21.

NE expectes à me Lector, ut omnia, quæ uel fidelis nobis reliquit antiquitas, uel quæ ipsi oculis nostris vidimus, uirtutū sanctissimi huius patroni nostri, explicare velim, aut valeam: ad quorū inæstimabilem multitudinē enumerandā, & Tulliani eloquii fluenta siccarentur, & contortę uibratæque Demosthenis sententiæ tardiùs languidiusque ferrentur. Hoc pace sanctorum omnium dixerim, quòd nunquàm præsentius cælestis medicinæ stillicidium vsquàm se effuderit, nec facilior vbiubì ad diuinum propitiatorium pulsanti peccatori introitus patuerit. Habuerunt certè aliquid nostra tempora omnibus retrò seculis inexpertum, cùm singulis penè diebus (rem toti orbi compertam loquor) plerunque triceni aut quadrageni, interdùm etiam centeni, ab hac medicinali tumba, secundùm incommodorum qualitatem, recuperatæ sospitatis beneficia reportarent. Plus est, quod mecum tota testabitur prouincia, plerique visa à longè beatissimi patris ecclesia, antequàm paterent, accipiebant, & solo affectu, lógo adhuc terrarum remoti spatio, fide tamen propè erant, & mediis agris tota residens languentium multitudo, ibi orabant, ibi statim impetrabant. Et nè de mortuo non suscitato quis calūniatur, quamuis & in hanc quoque partem, quotiès ratio postulasset, sufficiens ei gratia non defuerit, meipsum hęc scribentem (optimus ipse, quem loquor, mihi testis adest) de ipsa, quam calcare intraueram, mortis porta retraxit. Languor ad extremum pertraxerat, paratis exequialibus, iam funus efflabā animam, cùm subitò à circunstantibus inclamatus sanctus Trudo adsuit, & efficaci illa sua potentia suscitatum interim distulit. Sed quanti est cadauer redanimare, qui quotidiè de fœtenti vitiorum sepulcro, amoto desperationis durissimo lapide, innumeros non cessat clamosa compassione ad spiritualem vitam reuocare? Sunt qui in breui tabella terrarum depingunt situs, & ingentia naturæ corpora breuibus lineis quasi metiuntur. Sic in paruulo hoc libello cernas adumbrata, non expressa, maximarum & incomparabilium virtutum eius insignia: de quo potissimùm hoc conclusérim prædicamentum, quia quicquid voluit, cum Deo potuit. Cauendum igitur, & toto studio pertimescendum, nè indeficiens iste cælestis paradisi fons, & viuentium aquarum semper manans puteus, à nobis negligatur, & cunctis, qui propè & longè sunt, bibentibus, hi quibus quotidiè fluit, sitiant: sanatisque aliis, versa vice ægrotent, qui totum medicum quasi possident. Loco enim patris & medici nobis vnicus omnium pater hunc suæ dilectionis perdonauit filium, sub quo & ineuitabilia humanæ infantiæ corrigamus rudimenta, & languentis animæ recuperemus fida subsidia. Si conscientię lepra prurit animus, si cælum libero intuitu non respicit oculus, si ad currendam mandatorum viam stupens nos impedit neruus, si auaritia venarum fila contrahit in manibus, ab hoc tali medico medelam sola fide merebimur. Agè ergò nunc pater pie, pater inclyte, compone cum iudicibus seculi causas nostras, rerum damna perpetuis bonis remunera, incendia refrigerio aurę spiritualis commuta: graue mortalitatis huius nostræ exilium, in æternam repatriationem transfer, vt per te ad spem vitæ redeamus, & quandoquè desideratum ducem ad eam omnipotentis patris securi subsequamur mansionem, vbi cum conciuibus Angelis gloriaris, & maiestatis manifesta contemplatioue perfrueris. Quod rogatus cælorum ille arbiter nobis largiatur: cuius imperium in triplici personarum proprietate, & inseparabili Deitatis vnitate omnipotentatus sui leges toto orbe disponit, iura moderatur, eadem & incommutabilis existens in secula seculorum, Amen.

Ingens numerus eorum, qui à S. Trudone curati sunt.

Author huius historiæ à morte ferè reuocatus ad vitam.

De vera & unasi de dicit. Author inuocat sanctum Trudonē.

DE

DE TRANSLATIONE SS. TRVDONIS & Eucherij, sermo eiusdem Theodorici Abbatis: quæ quidem facta est 3. Idus Augusti, sed hic reponere libuit, vt maneat historia coniuncta.

Lectio 1. GLORIOSVM est hodierna die tractare de margaritis sanctorum, & delectat intueri duas confessorum gemmas de thesauris cælorum. Quorum preciosa corporum translatio, animarum nostrarum facta est consolatio: quia delectat filios patrum participari beneficio. Ipsi enim ex vitę merito nobis à Deo patres constituti, nos ab eis filij per gratiam adoptati. Has autem margaritas de millibus electas, & precio proprij sanguinis comparatas, omnipotens Imperator diademati suo inseruit, sibi ad congruum honorem, nobis ad perpetuam salutem. Quarum luminis splendorem cęcus si sensit, illuminatus recessit: mortuus si tetigit, reuixit: claudus si tractauit, cursum recepit. Neq; enim aliæ iaspides diadema debuerunt ornare tanti Imperatoris, quàm tales, quæ nascentibus vbique incommodis se opponerent virtute medicinalis splendoris. Harum pars preciosior, id est, spiritus cælo recepti, fragmenta mortalitatis suæ nobis reliquerunt, ossa scilicet & cineres suos, omni terrarum supellectile multò preciosiores: nè egere possit filiorum necessitas, quæ in manibus habet talium & tantorum patrum equiuales diuitias. *Sanctorũ reliquiæ quàm preciosa.*

Lectio 2. Isti etenim, isti, inquàm, sunt inclyti propugnatores tui, o redempta Christi cruore Ecclesia: isti stant pro filijs tuis, nè eos barathro oris absorbeant toto aere vagantes corporum inuasores, & animarum iniqui corruptores. Quandò enim per te armatis igni & dolo resisteres aduersarijs, quę in propria carne imperium ægre agis? Sed emeriti testes Christi, Angelorũ ciues, immò consules pro meritis creati, etiam nunc iniquitatis satellites per te expugnant, quos per se vicerunt. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara spoliant, vt Angelorum numerum expleant, & supernæ Hierusalem muros de viuis & quadrata soliditate politis lapidibus extruant. Hanc enim efficacem potẽtiam exercitus ille Domini Sabaoth, alij proprij sanguinis precio mercati sunt, alij munditia cordis, sine qua nemo Deum videt, promeruerunt: quos quadam æqualitate pares facit in supernæ mansionis domo ęqualis pro omnibus Christi passio, & de vno latere profusi sanguinis & aquæ commixtio. *Sancti q̃d possint nobis.*

Lectio 3. Hinc est, quòd Petrus & Paulus dominam orbis Romam coronant effuso sanguine, Iohannes mysteriorum Dei aquila, & præ cæteris possessor Christi pectoris, Ephesum sine sanguine sanctificat, solo somno pacis & carnis, incorruptione. Sic vnius superni capitis innumerabilia membra suis in locis inæstimabili modo mortem Christi quotidiè nobis annunciant, & alij in ara, alij sub ara clamant: omnes autem sub throno Dei, consortia & numerum fratrum suorum, tempore adhuc modico expectant. *Apoc. 7.* Alij igitur sanguine rubent passionis, alij aqua candent confessionis: quatenùs terrenæ quoquè huius Ecclesiæ sanctissimus paradisus, purpuream rosarum suarum speciem nobis proferat, & pulchrè candentem liliorum fragrantiam non dehabeat. Ex huius paradisi fragrantissimo odore, odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, hęc duo perpetui candoris lilia, quorum hodiè translationem colimus, Trudonem & Eucherium cælestis nobis permisit munificentia: quorũ verna fragrantia non deficiet, viriditatis gratia nõ marcescet, eo quòd pro vitę admirabilis puritate flori sint illi incorporati, quem virga de radice Iesse nulla alia quàm sancti spiritus, generauit infusione. *Esa. 11.*

Lect. 4. Quorum alterum, id est, beatissimum Trudonem, vel hoc solo germine nulli terrarum inferior, de nobilissimorum regum radice edidit Hasbania, & lõga carnis & spiritus colluctatione, peregrinatione probatum, scientia ornatum, sacerdotio infulatum, miraculis toti orbi manifestatum, victorem demùm eius spiritum cælo destinauit, & mortale illud carnis eius indumentum in perpetuam sui munitionem & ornamentum Ecclesiæ huic committens, vsque in diẽ Domini sibi reseruauit. *S. Trudo stirpe regis ortus.* Alterum, id est, venerabilem Eucherium, Francię decus & corona vrbium Aurelia generauit, & multiplici virtutum dote vsque in pontificem exaltauit. Qui probatus iam miles, Christi communicans passionibus, pro Ecclesiarum religione tuenda, optima armatus innocentia, cùm Carolum magni Pipini filium, qui Martellus appellatus est, de irreligiositate imperterritè argueret, in exemplum patiẽtiæ, & probatę fidei testimonium, velut Pathomos ille Iohannes, exilio spontè relegatus est. *S. Eucherius à quo in exiliũ relegatus.* Qui duci cuidã Roberto commissus, mirum in modum Aegyptiam domum quidam Ioseph illustrauit, & frequenti miraculorum gratia à Domino clarificatus, de exilio ad patriam, non terrenæ huius peregrinationis, sed supernę ciuitatis assumptus, in huius ecclesiæ gremio, perpetuæ pacis somno & hæreditate est sepultus. *Apoc. 1. Gen. 39.*

Lect. 5. Hi sunt duo viri misericordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt, cælorum margaritæ, superni diadematis gemmę, terrarum immarcescibilis flos: quorum animas sicut ex indiuisa charitate omnipotens remunerator in vna composuit cælesti requie, ita & corpora commendauit in gremio vnius ecclesiæ, in diem illam sibi reconsignanda, & abundantissima immortalitatis stola induenda. Quorũ hodiè gloriosa memoria, quæ de libro dextræ Dei nunquàm excidit, cælos lætitia ornat, orbis terræ huius supplices spe & misericordia donat: spe scilicet, nè diffidamus: misericordia, vt præsumamus. Has duas superni ædificij admirabiles columnas, cæli cacumen altitudine penetrantes, quicunq; Israel esse volumus, irreuerberato mentis oculo contemplantes sequamur: quatenùs noctium nostrarum aduersitates, ignis sui splendore depellant, & dierum prosperitates nubis suæ blandimento componant. Acceperunt enim etiã ipsi ex beneficio sui Imperatoris, non cum Moyse, sed cũ Iesu ducatum Israelitici sui populi. Lex enim, ait Apostolus, ad perfectum neminem perduxit, donèc is, cui repositum erat, veniret, & per se suosque orbis terræ principes Christianum exercitum ad veram repromissionis terram induceret. *Heb. 7.* Cuius terræ promissione consolatus Psalmista, Credo, ait, videre bona Domini in terra viuentium. *Psal. 26.*

Lect. 6. Horum igitur ducatu quicunque fruuntur, iacturam de Amalech non patiuntur: nec cadit coram hostibus, quisquis sub his pugnat victoribus. Qui & ipsi quondàm sub signis fidei militantes, in die certaminis sui imitabilia nobis reliquere suæ militiæ monimenta: cum ipso iniquorum omnium capite nihil minùs gloriosè dimicantes, quàm si habuissent Decios & Nerones. Egregiam namque quandam vicissitudinem mortuo pro se Domino rependerunt, qui cessante persecutore, & subtitulo Christianæ professionis designato iam orbe, nè tamen sine pugna essent, aliã legem in membris suis repugnantem expugnauerũt, carnem suam & concupiscentias seculi quotidiano martyrio crucifixerunt, ipsumque superbiæ gigantẽ, cęlis bella minitantem diabolum cum omnibus copiis suis, mirę constantię pede conculcauerunt. Et *Pugnæ & certamina Sanctorum.*

nunc

nunc victoria potiti, immortalitatis lauro coronati,
Agnum Dei sine macula sequuntur quocũquè ierint.
Apoc. 14. Virgines enim sunt, & vestimenta sua non coinqui-
nauerunt: quia præter ineuitabilia, & sine quibus vi
ta hæc non ducitur, nullis contagijs nuptialem suam
vestem fuscauerunt. Securi autem sui, solita illa sua
pietate de nobis adhuc sunt soliciti, nobis manũ por
Sancti de nobis soliciti sunt vt sint riguot, & ad beatitudinis suæ inuitãt pręmium. Quis
autem dubitet sub talibus patronis confidere? quis
sequi cunctetur, quò præcesserunt spes nostrę? Hos
quippe gratuita clementia sua nobis omnipotens De
us defensores ordinauit: horum nos membris, super
aurum & topazion preciosis, mirificè ditauit. Nisi
nos multùm abijcimus, semper nobis eos præsentes
sperare debemus, maximè in die huius solennitatis
& lætitiæ. Sed cuius lætitię? hominum, an Angelorũ?
Vt fidenter loquar, & hominum, & Angelorum: quia
& illi de quotidiano conciuium suorum gratulantur
contubernio, & nos non modicè hilares reddit hodierna
gloriæ nostræ, margaritarum Dei preciosa
translatio.

Lect. 7. Digna igitur, fratres mei, laude hanc diem sacre-
mus, & prono vtriusque hominis obsequio honore-
mus. Egregium nobis sit, Angelorum participari of-
ficio. Neq; enim sola hominum manu & obsequio,
quam hodie recolimus, administrata est festiuitas. Ad-
fuerunt vtiquè inuisibiles cęlestium spirituum pote-
states, & conciuium suorum preciosissimas exuuias,
Angeli sanctorum reliquijs honorificè adsunt. ossa illa loquor, quæ mundum debellauerunt, vene-
rabiliter excipiẽtes, in suæ requietionis locum digna
cum reuerentia transtulerunt. Vndè enim tot defor-
mata hominum corpora officio suo reddita, nisi quia
super militum suorum corpora totos cęlos referauit,
summę maiestatis potentia? Et nunc Angelis super his
cælestis aulæ senatoribus tota alacritate gratulanti-
bus, gaudia nostra, quantùm possumus, conferamus:
immò gaudia eorum geminare ambiamus, & de pec-
catorum nostrorum tumulis resurgendo, in vitæ lo-
cum transferamur. Tunc etenim de morte resurgi-
mus, & Angelis festina gaudia cumulamus, cùm Deũ
exquirimus, & formam vitę nostræ ex speculo super-
næ imaginis corrigimus. Hanc autem festiuitatem De
us à nobis exigit, quæ nec torpore relaxet, nec illici-
tis negociis implicet: sed tota ex superni desiderio
Psal. 65. amoris pendeat, & holocausta medullata diuino alta
ri offerat. Quisquis enim bonum opus agit, sed om-
nipotentis Dei amore & desiderio ardere nescit, holo
caustum quidem habet, sed medullam in holocausto
non habet. Qui verò bona operatur, & visioni crea-
toris sui inhiat, seque ipsum ea amore, quo accendi-
tur, in fletibus mactat, profectò holocausta medul-
lata Domino libat.

Lect. 8. Vndè rursùs per familiare suum organum idẽ spi-
Psal. 117. ritussanctus, Constituite, ait, diem solennem in con
densis vsque ad cornu altaris. Solennem nanq; Do-
mino diem constituit, quisquis se in eius desiderio af
fligit. Qui nimirùm solennitatis dies vsque ad cornu
altaris tendi præcipitur: quia tãdiù necessè est, vt quis
que se affliciat, quousque ad superni sacrificij altitudi-
nem, id est, ad æterna gaudia pertingat. Hanc perpe-
tuæ solennitatis diem hic inchoant, & ibi perfi-
ciunt, quicunq; castigato huius humanæ infirmitatis
Rom. 12. luto hostiam viuentem, sanctam Deo placentem se
Psal. 4. exhibeant: super quos Deus vultus sui lumen signa-
uit, & annuli sui formam impressit. De quo admira-
Cant. 8. bili signaculo sanctæ Ecclesiæ à sponso suo dicitur: Po
ne me vt signaculum super cor tuum. Sponsus enim
in signaculum ponitur, quandò fidei eius mysterium
in custodia internę cogitationis imprimitur: vt ille
infidelis seruus, nimirùm noster aduersarius, cùm si-
gnata fide corda nostra considerat, tentando ea irrũ-
pere nõ præsumat. Hoc igitur signaculũ, fratres mei,
à Domino postulemus, in amoris eius desiderio nos-
metipsos hostiam sacrificemus. Labilem & prętereun
tem mundi huius figuram declinemus, ad cælestem
patriam toto desiderio anhelemus. Sancti isti, quorũ
hodiè translationem colimus, nisi florentem mundũ
calcauissent, nequaquàm flos in conspectu Dei facti
fuissent. Et nunc cum conciuibus Angelis, & cęlestis
aulæ senatoribus quanta, putatis, vernant viriditate,
quorum ossa mortua flos ille natus de Virgine, tanta
respersit fragrantia & dulcedine? Quorũ obtentu idẽ *Esa. 11.*
Deus & creator omniũ sic nobis tribuat bonæ actio-
nis flores inchoare, vt ad fructum honoris & honesta
tis mereamur peruenire. Phialæ eorum plenæ odora
mentis in reconciliationem nostram accendãtur, qua
tenùs odoratus Dominus placabile eorum sacrificiũ,
gratiæ suæ nobis indulgeat beneficium: Qui viuit &
regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Translationem hanc quidam factam annotarũt,
Anno salutis octingẽtesimo octogesimoprimo, aut
circitèr, cùm Normannorum reges Godefridus
& Sigefridus Traiectum, Leodium, Tungros, Colo
niam Agrippinam, Bonnam, Aquisgranum & pala-
tiũ, Monasterium quoq; S Trudonis, Stabulense,
Malmundariense, Prumiense, multaque alia loca
inflammarunt. Vide pręter alios Chronicon Sige-
berti Anno Domini 885.

De sancto Chrysogono videat Lector infrà Historiam S. Anastasiæ, die 25. Decembris.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS Mercurij, Authore Simeone Metaphraste.

IMPERANTE illo tempore De- *Nouẽ. 24*
cio & Valeriano in magna vrbe *vel 25. vt*
Roma, ij communi decreto sta- *habet hi-*
tuerunt, vt omnes sacrificarẽt & *storia, nisi*
dijs libarent. Conuocato ergò *mendum*
toto Senatu, ei exposuerunt, quę *est libra-*
communi consensu à se decreta *rij.*
fuerant: & cùm eos inuenissent
suæ assentiri sententię, magna affecti sunt lætitia. Sta-
tim ergò literis imperatorijs cum subscriptione Sena
tus, iusserunt ea exponi, quæ communiter eis visa fue
rant, & proponi in Capitolio, quarũ hoc est exẽplũ:

Imperatores triumphatores, victores, Augusti, pij,
Decius & Valerianus simul cum Senatu hæc commu-
ni consilio: Cùm deorum beneficia & munera didice
rimus, & simul etiam fruamur victoria, quæ nobis ab
ipsis data est aduersùs inimicos: quinetiam aeris tem
peratione, & omne genus fructuum abundãtia. Cùm
eos ergò didicerimus esse benefactores, & ea suppedi
tare, quæ sunt in commune vtilia: ea de causa vno de
creto decernimus, vt omnis conditio liberorum &
seruorum, militum & priuatorum, dijs expiantia offe
rant sacrificia, procidentes & supplicantes. Si quis au
tẽ voluerit diuinum nostrum iussum violare, qui com
muni sententia est à nobis expositus, eum iubemus cõ
ijci in vincula: deindè varijs tormentis subiici. & si
sic quidem fuerit persuasus, non leues à nobis hono-
res consequetur. Sin autem contradixerit, post mul-
ta tormenta, ense subibit supplicium: aut in maris pro-
fundum iacietur: aut auibus & canibus dabitur deuo
randus: pręcipuè verò, si fuerint inuenti aliqui ex re
ligione

ligione Christianorum. Qui autem diuinis nostris de cretis obedierint, maximos honores & dona consequ:utur. Valete felicissimè.

Proposito ergò edicto imperatorio, conturbata fuit tota ciuitas, quòd in tota ciuitate fuisset propositum impium hoc edictum. Accidit autem, vt cùm illo tempore bellum fuisset à barbaris motum aduersùs Romanos, pararent Imperatores suum exercitû, vt acie cum eis confligerent, iubentes numeris militum, qui erant in omnibus ciuitatibus, vt venirent in auxilium. Ex ijs autem, qui ab vnaquaque ciuitate & regione veniebant ad hunc belli apparatum, venit etiam legio eorum, qui dicebantur Marteoses, qui sunt sub prima Armenia, sub tribuno nomine Saturnino. Egrediente autem ad bellum Decio, degebat Romæ Valerianus. Commisso verò inter, Romanos & barbaros prælio, durauit conflictus longo tempore. Permanentibus autem ijs in illa congressione, apparuit visio cuidam ex legione Martesium, qui sunt sub prima Armenia, nomine Mercurio: apparuit, inquam, vir quidam ingentis magnitudinis, indutus albis vestibus, in dextera manu tenens rhoupheam, & ei dicens: Nè timeas, nec formides: Sum enim missus, vt tibi opem feram, & te reddam victorem. Accipe ergò hanc rhoupheam, & irrue in barbaros: & cùm viceris, nè obliuiscaris Domini Dei tui. Ille autem, quì à se discessisset, existimabat esse vnum ex principibus Imperatoris. Quam cùm accepisset, & se incitasset, impetum fecit in barbaros: ijsq; fractis, eorum regem occidit, & multos alios, adeò vt defessum esset ei brachium, & ex sanguine eius manui adhæreret rhomphea. Sicque fusi & fugati sunt barbari à Romanis.

Legio Martesium.

Visio offertur Mercurio militi.

Tunc Decius cùm rescivisset singulare eius certamen, eum accersitum donauit dignitate ductoris exercitus, constituens vt præesset castris: & arbitratus Decius se deorum prouidentia, à bello fuisse superiorem, valdè lætabatur: & cùm militibus multum ero gasset pecuniæ, vnumquemque misit in locum suum: ipse autem ingrediens vnamquaque ciuitatem, magna faciebat conuiuia, Romam proficiscens. Vna autem nocte cùm dormiret dux exercitus, ad eum accedit Angelus in prima, in qua apparuerat, figura: & puncto eius latere, eum excitauit. Ille verò cùm eû vidisset, timore affectus, mansit motus. Dicit ei Angelus: Mercuri, memento quid tibi dixerim in conflictu prælij: vide nè obliuiscaris Domini Dei tui. Oportet enim te pro ipso certare legitimè, & coronâ victoriæ accipere in glorioso regno cum sanctis omnibus. Hæc cùm dixisset, euanuit Angelus. Ille autem cùm ad se rediisset, & esset recordatus, Deo egit gratias. Sciebat enim à maioribus fidem Christianorum. Nam pater eius Gordianus, cùm esset primicerius eius legionis, sæpè dicebat: Beatus est, qui regi cælesti militat, ei enim donat regnum cælorum. Ille enim Rex verbo omnia est fabricatus: & ille est, qui est viuos & mortuos iudicaturus, & vnicuique redditurus secundùm sua opera. Cùm ad se ergò rediisset, & patris verborum meminisset, & considerasset visionem, quę sibi apparuerat, compunctus à sancto spiritu, cœpit cum lachrymis confiteri & dicere: Hei mihi peccatori, quòd cùm essem ramus germinantis arboris, exarui non habens radicem Dei cognitionis.

Mercurius cæsis hostib' fit dux exercitus.

Iterùm Angelus ei apparet.

Rom. 2.

Dum ipse autem hæc diceret, missus est ab Imperatore silentiarius cum plurimis alijs, vt eum vocarent ad Imperatorem. Cùm is verò se excusasset, Imperator distulit concilium. Die autem sequenti eum rursùs accersit Imperator, vt veniret cum eo, quo par est, honore. Cùm is autem accessisset, dimisso iam concilio, dicit ei Imperator: Eamus simul in templû Dianæ, & offeramus ei sacrificium. Sanctus verò se reprimens, iuit in suum Prætorium. Quidam autem ex proceribus eum accusat apud Imperatorê, dicens: Pie triumphator & victor, à dijs probate, vt administres imperium, dignare placidè me audire. Qui à vestra imperatoria est honoratus dextera, & cui gloria fuit tributa à vestro imperio, qnod res Romanorum placidè & tranquillè administrat, is non fuit nobiscû in templo magnę Dianę sacrificium oblaturus pro vestra potentia. Dixit Imperator: Quis hic est? Dixit Catulus consularis: Mercurius, quem magni fecistis & ornastis diuersis dignitatibus. Is alios quoquè euertit, nè deos colant: exitum autem vobis ostêdet eius ad vos responsio. Dixit Decius: Aliqua fortasse in eû motus inuidia, hæc in eum locutus es: sed te non audiam, nisi eo præsente vera cognouero: fide autem digniores indicabo testimonij oculos, quàm aures. Tace ergò, & cum eo nullum verbum loquere: & si calumniandi quidem animo vsus in eum hæc dixeris, non leue dabit supplicium. Sin autem vera apparuerint ea, quæ à te dicta sunt, à me honore & dona consequeris, vt qui beneuolum in deos & in nos animû ostenderis. Imperator autem iussit eum venire cum eo, quo par erat, honore.

Accusatur apud Decium

Decius ei nô credit.

Cùm is autem accessisset, dixit ei Decius: Non ego te hac ornaui dignitate, te exercitus doctorem constituens coram omnibus meis principibus, propterea quòd Dei voluntate à te victum fuerit prælium? Quo modò autem meum honorem nihili ducens, accepisti modum quendam malignitatis, & vis meos honores nihili pendere, deos non adorans, sicut iam audiui ab aliquibus? Generosus autem Christi miles cùm conuenienter ei, quod dicit Apostolus, veterem exuisset hominem cum suis actionibus, induit nouum, qui est creatur secundùm Deum per baptismum, & confidenter ei dixit: A me tolle hûc tuum honorem: Ego enim non, vt arbitror, ad id vêni ex debito, qui barbaros in bello vicerim per Dominû meum Iesum Christum. Sed accipe quæ à te, vt dixisti, mihi data sûr. Nudus enim egressus sum ex vtero matris meę, nudus etiam reuertar in illum mundum.

Ephes. 4.

Iob 1.

Cùm itaque exuisset lenam, & soluisset zonam, iecit ad pedes Imperatoris, clamans & dicens: Sum Christianus: audite omnes, sum Christianus. Decius autem simul & ira valdè percitus, & dicendi libertatem admiratus, eiusque pulchritudine & magnitudine obstupefactus, iussit eum conijci in custodiam, dicens: Hic homo non considerauit nec intellexit honorem. Sed si senserit probrum & ignominiam, puto fore, vt eum ad piam traducam cogitationem. Cùm is autem abduceretur in custodiam, lætabatur martyr & exultabat, Deum laudans & gloriam ei tribuens. Nocte autem illa Angelus Domini ei apparet, dicens: Confide Mercuri, & nè timeas. Crede in Dominum, quem es confessus. Ipse enim potest te redimere ex omni afflictione. Visione autem Angeli valdè fuit confirmatus.

Cōstantia S. Mercurij.

Traditur lat' in custodiam.

Angelus eum confirmat.

Die verò sequêti cùm præsedisset Imperator in tribunali, iussit eum sisti, & dicit ei: Hic honor te decet propter tuum pessimum animum. Dixit martyr: Me decet hic honor: accepisti enim ea, quæ prętereunt: pro ijs autem accipiam, quæ permanent in æternum. Dixit Imperator: Dic mihi genus tuum & patriâ. Dixit Mercurius: Si vis scire genus meum & patriam, di cam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Scytha genere: militabat verò in legione Martensium. Patria autem mea, ad quam propero, est cælestis Hierusalê, quæ est ciuitas Regis cælestis. Dixit autem Decius: Hoc nomine vocatus es à parentibus, an in exercitu appellatus fuisti Mercurius? Dixit martyr: Militiæ à tribuno vocatus

vocatus sum Mercurius. Dixit Imperator: Cur non facis sicut iussum fuit omnibus hominibus, & deos adoras, priorem tuum honorem recipiens, manis ne mori in tormentis? Dic citò, sciens te esse vocatum propterea. Dixit Mercurius: Ego, vt dixisti, ideò veni, vt te vincerem, & diabolum omnis vitij inuentorem: & coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Iesu Christo Domino meo. Noli ergò tardare nec differre: sed in me imple, quæ tibi veniunt in mentem. Habeo enim loricam fidei & clypeum, per quæ vincam omnem inuentionem, quę aduersus me excogitata & mota fuerit.

Tunc dixit Imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere loricam fidei & clypeum, iubeo te nudum extendi ad quatuor palos, & sublimem tolli à terra. Cùm hoc autem factum esset, dicit Imperator: Vbi sunt arma tua bellica: Per Iouem maximum deorum valdè fuisti extensus. Sanctus autem Mercurius in cælum adspiciens, dixit: Domine Iesu Christe, fer opem seruo tuo. Rursùs iussit Imperator acuto gladio scindi eius corpus, & postea ignem substerni, vt ipse paulatim vreretur. Sanguinis autem multitudine rogus fuit extinctus. Sanctus verò forti & generoso animo ferebat hoc tormentum. Decius autem iussit eum solui, nè citius moreretur, & in quadam obscura domo tutò includi. Eum itaque portantes, proiecerunt in domûculam, quæ paruam habebat respirationem, existimantes fore vt paulopòst moreretur. Illa autem nocte ei apparet angelus Domini, dicens: Pax tibi, generose athleta: & eum reddidit sanum, curans vulnera eius corporis, adeò vt surgeret, & gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat.

Extendit ad quatuor palos.

Corpus eius gladio scinditur.

Angelus eũ sanat.

Rursùs ergò Decius iussit eum sisti: & cùm eum vidisset, dixit: Qui mortuus fuit à nobis ablatus, quomodò nunc per se ambulat? fortè nec vibicem quidem habet in suo corpore. Iussit autem satellitibus, vt viderent. Illi verò ei dicunt: Per diuinissimam tuam pietatem, corpus habet adeò delicatum, & omni macula vacuum, perindè ac si ne fuisset quidem tactum. Dixit Decius: Est omninò dicturus, Christus meus me curauit. Neminem introduxistis, qui eum curaret in custodia? Illi autem ei dixerunt: Per vestram potentiam, quæ regit vniuersum orbem terrę, nemo eum ne adspexit quidem: putabamus enim eum esse moriturum. Quomodò autem sanus & valens nunc assistat, nescimus. Dixit Imperator: Videte artem magicam Christianorum. Qui heri quidem putabatur esse mortuus, hodiè adstat sanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curauit? dic cum veritate. Nam sine præstigijs & arte magica non puto te fuisse curatum. Dixit sanctus Mercurius: Sicut priùs dixisti nolens, Dominus noster Iesus Christus, verus medicus animarum & corporum, ipse me curauit. Veneficos autem, & incantatores, & sortibus diuinantes simul cum ijs, qui adorant simulacra, abdicat, eosque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quòd non agnouerunt verum Deum, qui fecit ipsos. Dixit Imperator: Corpus tuum rursùs consumam supplicijs. Videamus autem, an te curet Christus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Iesum Christum, quòd quæcunque mihi intuleris supplicia, non potes me iniuria afficere. Ipse enim dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed eum timere potiùs, qui potest animam & corpus perdere in gehenna: qui post mortem me rursùs suscitabit in terribili die iusti iudicij.

Mat. 10.

Cùm autem torqueretur & vreretur generosus Martyr, pro nidore suauis quidam odor aromatum manabat ex eius corpore, Cùm is verò fuisset cruciatus, & ne ingemuisset quidem, dixit Decius: Vbi est tuus medicus? Nunc veniat, & te curet. Dixisti enim, quòd etiam post mortem potest te suscitare. Dixit sanctus Mercurius: Fac, quod velis. Habes potestatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam etsi corpus meum interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursùs iubet Imperator eum suspendi præcipitem, & eius collo alligari grauissimum lapidem: vt à lapide suffocatus, citò moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore mansit in tormento Cùm vidisset verò Decius eum forti & magno animo resistere tormentis, & nihil graue eum tangere, iussit quidem lapidem deuolui ab eius collo: afferri autem flagellum æri alligatum, & eum tandiù flagellari, donèc eius sanguis solum impleret. Ille autem planè adamas, perstitit se fortiter gerens, & dicens: Ago tibi gratias Domine, quòd me pro tuo nomine dignatus sis flagris cædi.

Aliarum suis et tormenta ad hibentur.

Immane supplicium fert generosè.

hĩ alias pœnas.

Cùm autem cognouisset Imperator eum esse planè immobilem, & persuaderi non posse; vt à suadimouererur sententia, conuocato concilio, (properabat enim tre Romam) tulit in eum sententiam, dicens: Mercurium, qui deos nihili fecit, & venerandum decretum nostræ mansuetudinis nihili putauit, iubet pia nostra potentia duci in regionem Cappadocum, & ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicunque resistit Imperatori, post multa tormenta subijcietur gladij supplicio. Cùm itaque eum accepissent ij, quibus fuerat mandatum, dum erant animal, & portantes eum, imposuerunt vinctum vtrinque validè. erat enim corpus martyris admodùm dissolutum. Et venientes in diuersorium, eum sensim deponentes, faciebant quiescere. Sicque cùm paucis diebus longum iter confecissent, venerunt Cæsaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit: Mercuri, adesdum & quiesce. Cursum consummasti, fidem seruasti, accipe coronam tuæ decertationis. Constitutum enim est, vt tu hic consummeris. Martyr autem Seruatoris visione corroboratus, dicit ijs, qui erant cum ipso: Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad pœnitentiam, vos quoque sua gratia dignabitur. Nam cùm sit diues, affatim donat bona sua ijs, qui accedunt. Hęc cùm dixisset, caput fuit ei amputatum, consummatusque fuit in confessione Seruatoris nostri Dei.

Christ et apparet.

caput amputatur.

Factum est autem, quod præter opinionem est, dei miraculum mensis Nouembris vicesimoquinto: Post eius consummationem factum est corpus martyris album sicut nix, emittens suauem odorem vnguentorum & suffi num: & propter hoc signum multi facti sunt Christiani. Deposuerunt autem sanctum in loco insigni, vbi fiunt multæ curatio nes ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi, simul cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen

Insigne miraculũ

VITA

VITA SANCTI PORTIANI Abbatis, authore Gregorio Turonensi De vita Patrum, Cap. 5.

24. Nouē.

MVLTA omnipotēs Deus suo dicatis nomine indulget, multamq; eisdem pro fideli seruitio benignitatis opem compensat, magna quidem se pollicens redditurum in cælo, sed quæ accepturi sunt, plerunq; declarans in seculo. Nam sæpiùs de seruis liberos, de liberis efficit gloriosos, iuxta illud Psalmographi dictum: Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus populi sui. De hoc & Anna Helcanæ ait: Repleti priùs, pro pane se locauerunt, & famelici saturati sunt. Ex hoc & ipsa Redemptoris nostri genitrix virgo Maria dicebat. Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles. Sic & Dominus in Euangelio ait: Erūt primi nouissimi, & nouissimi primi. Illicit ergò amore suo diuina misericordia inopem, vt de paruis magnos statuat, ac de infimis vnigeniti sui faciat cohæredes. Præfecit enim de hac mundana egestate in cęlo, quò scandere non potuit terrenum Imperium, vt accedat illuc rusticus, quò accedere non meruit purpuratus. Sic nunc dicendum de B. Portiano Abbate, quem non modò de onere mundani seruitij eruit, verumetiam magnis virtutibus sublimauit, atque post motum & pressuras seculi, in requie ęterna cōstituit, locauitq; eum inter Angelorum choros, de quibus expulsus est dominus ille terrenus.

Psal. 113. *1. Reg. 2.* *Luc. 1.* *Mat. 20.*

S. Portiani cōditio.

Beatissimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cæli semper etiam inter terrena seruitia conabatur. Hic enim seruus fertur fuisse cuiusdam barbari. Is cùm plerunquè ad monasterium confugeret, vt eum domino suo Abbas redderet excusatum, ad extremum fugientem aliquandò dominus eum de vestigio sequitur, & Abbatem calumniari cœpit, imputans quòd ipse eum seduceret, nè sibi suus famulus deseruiret. Cumq; de consuetudine, vt eum redderet, calumniando Abbatem insisteret, dicit Abbas Portiano: Quid vis, vt faciam? Et ille: Redde, inquit, me excusatum. Cumque excusatus redditus fuisset, & dominus eius reducere eum domum vellet, ità cęcatus est, vt nihil penitùs posset cognoscere. Cernens autem se grauibus doloribus affici, Abbatem vocat, dicens: Supplica, quæso, pro me Dominum, & accipe hunc seruum ad eius cultum: forsitan promerebor recipere lumen amissum. Tunc Abbas vocato beato ait: Impone, quæso, manus tuas super oculos eius. Cumq; ille refutaret, tandèm Abbatis deuictus precibus, super oculos domini sui signum beatæ Crucis imposuit: statimque disrupta caligine, & sedato dolore, pristinæ redditus est sanitati.

Signo crucis illuminat cæcū herū suū.

At verò exin beatus Portianus clericus factus, tanto virtutis cumulo est prælatus, vt decedente Abbate, ipse succederet. Qui fertur æstiuo tempore, cum ardor solis vi caloris sui cuncta consumeret, & etiam corpora, quæ robustiora potu ciboque erant, æstu defatigaret, in ieiunijs post perditum omnem ab ore humorem, salem æstuans ruminasse. Ex quo iterùm assumpto liquore, arentes gingiuas parumpèr reficere quærens, quamquam palatum aridum humectaret, tamen maius tormentum addita corpori siti præstabat: Sal enim, vt nulli occulitur, magis ardorem siti concitat, quàm extinguat. Sed hic, tribuente Domino, arcebatur ab eo.

Siti se cruciat.

His diebus Theodoricus ingressus Aruernum terminum, omnia exterminabat, cuncta deuastabat. Cumq; in Arconensis vici pratis castrametasset, antedictus senex ad occursum eius properat, quasi pro populo rogaturus. Ingressusque castra manè, rege adhuc in tentorijs dormiente, Siginaldi papilionem, qui tunc primus cum eo habebatur, aggressus est: & dum de hac captiuitate conqueritur, Siginaldus, vt ablutis aqua manibus merum dignaretur accipere deprecatur, dicens: Magnum mihi hodiè gaudium commodumque diuina pietas præstat, si intra tentorij mei septa, facta oratione, potum dignaris accipere. Audierat enim famam sanctitatis eius: idcircò & honorem ei pro Dei reuerentia impendebat. Qui se diuersis modis excusans, asserebat hoc non posse fieri, quia nec hora debita esset, nec regi dignum præbuisset occursum, & quod his omnibus potius erat, necdùm ipse Domino psalmorum decantationem debitam exoluisset. Sed his sepositis, vt eum compulit, allatūque vasculum, quo potio tenebatur, rogat vt sanctus, imposita priùs manu, sanctificaret. Qui eleuata dextera cùm signum Crucis imposuisset, vasculum scinditur medium, ac vinum, quod intrà tenebatur, cum immenso serpente terræ diffunditur. Quod cernentes qui aderant, metu exterriti, ad pedes beati viri decidunt, lambunt vestigia, osculantur & plantas: mirantur omnes virtutem senis, mirantur & se ab iniqui anguis viru diuinitùs fuisse saluatos. Ad istud miraculum concurrit omnis exercitus, vallat multitudo omnis beatum virum, cupiens eius fimbrias manu tangere, si osculo honorare non poterat. Et rex exilit de stratu suo, accuritque ad beati confessoris aduētum, illoque tacente, cunctos, quos repetebat, captiuos absoluit, & reliquos deincèps, vt voluit, sic tractauit. Duplex ibì beneficium, Domino cooperante, largitum est: nam & illos à morte eruit, & hos à iugo captiuitatis exemit.

Nota rem memorabilem.

Nec præterire volui, quòd eum diabolus diuersis machinis conatus illudere, cùm videret se nihil ei posse nocere, visibilibus eum prælijs est aggressus. Nam nocte quadam dum se sopori dedisset, subitò expergefactus, vidit cellulam suam quasì incendio concremari, exurgensque perterritus ostium petijt. Quod cùm reserare nequiret, in oratione prosternitur, signum salutare coram se, & circùm se faciens, ac protinùs phantasia flammarum, quæ apparuerat, euanuit, cognouitque hoc diaboli fuisse fallaciam. Id statim reuelatum est beato Prothasio, qui tunc apud Candidobrense monasterium habebatur reclusus. Qui cum summa festinatione monachum ex cellula sua ad fratrem dirigens, hortatus est, dicens: Oportet te, dilectissime frater, insidijs diaboli resistere viriliter, & nihil de eius dolositate pauescere: sed omnia, quę intulerit, oratione assidua, ac signo Crucis econtra apposito euincere, quia talibus semper tentationibus seruos Dei nititur expugnare.

Diabolus ei molestias exhibet.

Vi S. Crucis eneruat illum vir Dei.

Senuit autem vir beatus, & impleto boni operis cursu, migrauit ad Dominum. Cuius nunc tumulus sępiùs diuinis glorificatur virtutibus. Hæc tantùm de sancto viro cognouimus, non diiudicantes alios, qui maiora de eo cognouerunt, si voluerint aliqua in eius laudem conscribere.

Migrat ad Dominum.

INVENTIO ET TRANSLATIO Clarissimi Martyris S. Gereonis, a Rudolpho Abbate sancti Trudonis conscripta anno Domini 1121. aut circitèr.

Nouē. 24

RVDOLPHVS gratia Dei id, quod est, omnibus sanctorum martyrum piè amplectentibus memoriam, sanctorum martyrum consortium. Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo vicesimoprimo, turbatis iam antè per aliquot annos Ecclesia & regno sub Imperatore Henrico, cuius pater Henricus Leodij obijt: multi Episcoporum & Abbatum, & de omni ordine & gradu clerici & monachi expulsi à suis sedibus, hac illacq; ferebantur, propter communionem Imperatoris, quam vitabant: quia excommunicauerat eum dominus Papa Calixtus II. secutus in eum sententias prædecessorum suorum Gelasij atque Paschalis. Hac tempestate, eademque de causa, eoque maximè, quia Federici Leodiensium Episcopi electioni & consecrationi faueram, expulsus sum & ego de cœnobio beati Trudonis* Idus Aprilis, quarta feria Dominicæ resurrectionis, cùm in eo indignus præsedissem duodecim iam annos, & duos menses, & vt puto, dies quatuordecim. Susceptusque sum eodem anno misericorditer à domino Archiepiscopo Coloniensi Federico, eiusdemque Ecclesiæ studio, & fratrum electione positus sum Abbas in cœnobio beati Pantaleonis extra muros ciuitatis octauo Idus Septembris, cùm iam vacasset à quarto Calendas Ianuarij.

**Videtur deesse numer⁹, aut certè Idibus legendum.*

Nec multò pòst subsequentibus diebus, petente quodam Dei seruo & prædicatore magno Nortberto vnum de corporibus martyrum Thebæorum, qui iacent in monasterio sancti Gerconis: apertum est vnius eorum sepulcrum in eodem monasterio, iuxta medium pilarum ad meridianam plagam, præsentibus tota nocte ad vigilias & ad fodiendum religiosis clericis, & monachis, atque Abbatibus, cum omni obsequio & reuerentia atque deuotione. Inter quos & ego peccator mandatus adfui. Eleuato ergò superiori lapide de sarcophago, post octingentos & aliquot plures annos martyrij Thebæorum, inuentum est in eo corpus magnum, per scapulas amplum, per pectus & brachia torosum, indutum chlamyde militari coloris purpurei: quæ ampla vtrinq; vestis appendebat vsque subter genua eius quasi tribus digitis, genus pallę non ignobilis. Super eam aliam habebat vestem breuiorem, ignotam quidem nobis nomine, sed cognitam filo serico, & colore nobilioris purpuræ. Subtùs ad carnem nihilominùs vestis serica, albi maximè coloris, sed tamen subrubea. Corpus totum intactum adhuc videbatur à mento, quod tantùm de capite supererat, vsque ad pedes, indissoluta adhuc superficie vestium, caligarum atque calceorum. Nam vt coniicere veriùs potuimus, sic casu pertransierat inter caput & mentum persecutoris gladius. Pars tantùm illa, vbi ventris mollities fuerat, aliquantulùm, modestè tamen subsederat: quam vestis subsecuta, indissoluta permanserat. Tali suppressione, pectus & ossa femorum videbantur magis turgere. Supra pectus illius, signum Dominicæ Crucis inuentum est de aurifrigio factum, sicut considerari potuit, submicantibus adhuc in eo auri metalli scintillulis. Aurifrigij longitudo penè vnius pedis extiterat, latitudo vix vnius digiti.

Monasteriū S. Gereonis, hodiè collegiū Canonicorum.

Nota de īuēto corpore.

Nota hoc de signo crucis Dominica cōtra impios hostes illius.

A genu eius vsque ad pedes, tibiæ ex directo & integro decenter compositæ, habentes adhuc caligas integras de palla, rotundis floribus ad modum oculorum caudæ pauonis circunquaquè distinctis. In ipsis subtalaribus iuncti sicut prima die, & à talo sursùm erecti pedes adhuc continebantur: & quantùm ad superficiem vestis, nihil de toto corpore videri poterat, quod adhuc corruptum siue commotum vnquàm fuisset. Sub vestibus tamen, sicut posteà exitus probauit, ipsa caro iam prorsùs in cinerem resoluta fuerat cum ossibus, exceptis paucis de maioribus: sed fauillæ superextantis incommota integritas, carnis quoquè integritatem oculis admirantium figurabat. O quàm gloriosum erat, videre magnanimi militis Christi venustam formam, magnificeque vestitam, & quasì viuentis adhuc viribus plenam: cuius caput si sub simili corporis incorruptione adesset, dormire eum potiùs, quàm mortuum, crederes. Ad caput eius cæspes erat gramineus locatus, à capite vsq; ad cingulum, ab vtraque parte laterum, inter corpus eius & sarcophagum. Qui cęspes, immò qui cæspites (nam plures fuerant) sanguinei toti adhuc erant, sicut perfusi in terra fuerant fluente sanguine martyris, quandò percussus in terram cecidit.

Sed & in aliorum trium martyrum sarcophagis, hac occasione apertis, eadem magnalia Dei vidimus. Pili herbarum in ipsis cæspitibus adhuc rigebant, sicci tamen, sed concreto sanguine integri & rubei tenebantur. Testes mihi sunt ipsi martyres, quia propria, sed indigna, manu tenui, oculis proprijs adspexi, & alijs videre porrexi, ipsi quoquè domino Episcopo assidenti, multumque præ gaudio & deuotione lachrymanti. O quantum studium, quantus Christi amor, quanta deuotio fidelium tunc temporis Christianorum, qui in tanta persecutione nec ipsos sanguineos cæspites tollere neglexerunt. Quid moror? Illa nocturnis horis acta sunt, sub magno quidem religiosorum virorum & fletu & cātu. Manè facto, cùm res tam gloriosa & desiderabilis audita fuisset à ciuibus, & ostensa pluribus illorum, (nam apertum tantùm sarcophagum palla tantùm tegebatur) tota ciuitas statim infremuit, clamantes se malle mori, quàm tanto thesauro, tanto patrono priuari. Erant etiam inter eos, qui corpus inuentum, ipsum esse sanctum Gereonem dicebant, propter habitus venustatem & corporis formositatem. Vnde maior & maior fiebat tumultus in populo, contradicebaturque ab omnibus domino Nortberto. Via tandèm sedatus est tumultus, Præposito sanctæ Marię Theodorico de Gradibus pulpitum ascendente, & populum mitigante, & quod rei huius consilium esset differendum, promittente, vsque ad præsentiam domini Archiepiscopi. Tunc nihilominùs ad satisfaciendum populo, decretum est à maioribus, vt sepulcrum lapide superposito clauderetur, considerata priùs diligenter integritate corporis à fidelibus, nè quid furto de eo tolleretur. Acta sunt hęc tertio Idus Octobris, anno supradicto Dominicæ incarnationis. Intereà die & nocte vsque octauum Calendas Decembris cum magna deuotione & multo lumine sepulcrum custodiebatur, die circunsedentibus cum psalmodia electis ad hoc eiusdem ecclesię aliquibus clericis, nocte vigilantibus nihilominùs cū psalmodia quibusdā alijs, interdumq; iuuantibus eos fratribus de sanctis Apostolis.

Videte res admirandas.

Obserua lector priscorum Christianorū deuotionem.

Sarcophagum dicit neutro genere.

Igitur post aliquot ità interlapsos dies, octauo, vt diximus, Calendas Decembris vocatus adfuit dominus Archiepiscopus, Abbates, Prępositi & omnes congregationes ciuitatis: populus verò innumerabilis. Magna reuerentia, magnisque laudibus secundò apertum est sepulcrum, & integrum repræsentatum corpus sanctum: tamen ex magni lapidis concussione

caro,

caro, quæ sub vestibus in fauillā versa fuerat, per plurima loca subsederat, sicut etiam in talibus solet contingere, infuso post tot tempora occultis corporibus nouo aere. Ponuntur duo Abbates, induti vestibus albis & stolis, vnus ad caput, alius ad pedes. Quorum vnus ego peccator, ad caput eius sedi, quamuis, vt superiùs dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, sicut percussoris illud absentauerat gladius. Applicauerunt se etiam alij duo presbyteri clerici sancto leuando corpori, nihilominùs induti vestibus albis & stolis. Qui sacras manus piè apponentes, primùm vestes collegerunt, non integras, quia vetustas non patiebatur: sed per grandes & minores partes, sicut poterant diligentiùs. Circa scapulas verò, & supra totū pectus, & vsque ad ipsum cingulum, multus inueniebatur sanguis superglobatus, sicut abscisso capite, ex collo venarum meatibus sparsim potuit emanere.

Multus sanguis inuenitur in martyris corpore.

Collectæ igitur sunt diligenter omnes eius vestes, sed istæ diligentiùs, crasso sanguine, sed sicco, graues, & per se in scriniolo vno, decenter ad hoc parato, positæ reuerenter. Cum quibus & balteus eius militaris de nigro corio, inuentus & repositus est, penè vnius vlnæ longitudinis, adhuc integras habens partes. A sinistro latere, iuxta latus eius & balteum, inuentus est nodus ferreus ad modum oui, rubigine propè consumptus: quem capulum gladij eius fuisse credimus, sed de gladio frustum nullum inuenimus. Diligentiùs tamen posteà quidam attendentes, in ipsis partibus reliquiarum, quas indè exorauerant, particulas ferri mihi protestati sunt se inuenisse. Subtalares, magnis partibus integris, eodem scrinio reconditi sunt. Caligæ prorsùs in cinere resolutæ. At vbi susceptis vestibus, ad carnem & ossa colligenda ventum est, via de ipsis ossibus, & hoc de magnis, aliquid solidum apparuit, quòd prorsùs in cinerem, aut in paruas particulas vetustas redegit.

Res admiratione digna.

Mira res, & valdè gloriosa. Testor ipsos sanctos martyres, testor & ipsam sanctam multitudinem religiosorum virorum, qui diutiùs hoc viderunt: Totus cinis carnis & ossium, quasi calx nouiter fusa, candebat per totum sarcophagum. O quoties ibi cantatum cum multis lachrymis fuit, Et in sanguine agni lauerunt stolas suas: O quoties ibi repetitū, Lauerunt stolas suas, & cādidas eas fecerunt in sanguine agni. Tandèm collectus est cinis, & cæspes simul sanguineus, & ipse in * puluere, sed terrei atq; subrubri coloris propter sanguinem resolutus: susceptusque in munda palla & preciosa, in alio scrinio maiore reconditus est. Tunc eleuatis vtrisque scrinijs multa oblata sunt ad fabricandum feretrū sancto martyri. Dominus Archiepiscopus obtulit scutellam argenteam: deindè singuli quique, prout deuotionem habebant. Acta est etiā processio magna die illa circa claustrum & circa monasterium, pulsantibus signis, & cantantibus clericis & monachis, laicisq; Teutonicè in cōcrepationibus suis. Qua processione finita, & sanctis reliquijs in loculis suis super altare in medio monasterij collocatis, Missa de eiusdem sanctæ legionis martyribus incepta est, & iubente domino Archiepiscopo, à me peccatore cantata. Ante canonem verò, finito Euangelio, dominus Archiepiscopus sermonem fecit ad populū de ijs, quæ tunc prę oculis habebantur & manibus, & quæ ad salutem animarum pertinebāt, de sanctis Thebæis martyribus. Finitaque Missa, dimissus est populus cum lætitia magna.

Apoc. 7.
Ibidem.
*for. * puluerem.*
Feretrū, pro theca.

Ex huius sancti martyris reliquijs, cura & deuotio fratris nostri Ecberti posteà partes aliquas nostro interuētu impetrauit à Præposito eiusdē monasterij Hermanno, cuius studio & deuotione reuelatum corpus translatum fuit. Reliquiæ autē hæ sunt: De veste illa subtiliori, quā ad carnem suam habuit indutā. De balteo eius militari, qui circa lumbos eius inuētus est, nigri corij. De ferro, vt videbatur, eius gladij, cōfuso cū sanguine, & cineribus vestiū, & corporis illius: vbi quasi in media vagina ferrū adhuc patenter sublucere videtur. De sanguine eius cōcreto cū puluere carnis & ossium eius. Cùm adhuc per se iaceret, similimus erat calcis nouæ, aut farinæ cādidæ. Postquàm verò collectæ sunt partes vestiū, quæ integrè colligi potuerūt & ossa, quæ penitùs resoluta nō fuerūt, cætera omnia ī vno puluere collecta sunt: hoc est, puluis sanguinei cæspitis, puluis ossium, puluis vestiū. Quæ oīa simul confusa, album quoquè illum colorem confuderunt.

Hæc ideò tam diligenter exprimimus, quia puluerē carnis & ossiū, colorē calcis nouiter fusę diximus habere: vt cùm alius color in isto puluere inuētus fuerit, nemo tamē dubitet, quin de vera carne & ossibus eius sit: immò simul quoq; de sanguineis cæspitibus, atq; de eius simul vestibus. Has scilicet reliquias cùm mihi frater Ecbertus allatas repræsentasset, recognoui eas, sicut antè in sepulcro viderā: & ea earū præsentium occasione ordinē inuentionis, sicut hic legitur, aggressus sum fideliter describere, secūdùm quod vidi, & manibus proprijs, licèt indignus, tractaui. Itaq; priùs eas vobis per eundē fratrē misi, transferendas in ecclesiā beatæ Mariæ in Dune: quatenùs in hoc nostro scripto, & ex earū præsenti cōtēplatione nulli modò, vel in posterū dubium sit, quòd ex corpore martyris de sancta legione Thebæorū martyrum sumptæ sunt. Hortamur ergò & rogamus, atque præcipimus, vt fratres nostri, qui morabūtur in Dune, diē festū martyrij eorū in die S. Gereonis cum duodecim lectionibus amodò agant, & diē aduentus istarū ad eos reliquiarū. Hæc ego peccator Rudolphus, fratres mei & filii charissimi, qui estis in cœnobio beati Trudonis in Hasbania, scripsi vobis de cœnobio beati Pantaleonis iuxta Coloniam.

MARTYRIVM SANCTI PETRI EPIscopi Alexandrini, vt habetur in MS. Codicibus, interprete, nisi fallor, Anastasio Bibliothecario, qui alicubi testatur se trāstulisse passionē præcipui doctoris & martyris Petri, Alexandriæ vrbis Patriarchæ.

AD corroboranda corda credētiū, & mētes fideliū confirmādas, omnipotens Deus dignū pastorem beatū Petrum plebis suæ Episcopū ordinauit. Hic per doctrinā suā multos ab idolorū cultura separās, Christi Ecclesiæ sociabat. Audiēs igitur Maximus, quòd multi per eum à dæmonū simulacris segregarētur, & in Christi nomine baptizarētur, furore cōmotus, statim destinauit tribunū quendā ad ciuitatē Alexandrinam, qui eum compræhenderet. Accepta itaque tribunus authoritate, cū suis militibus ad vrbē superiùs memoratā perrexit. In quā ingressus, reperit beatissimū Petrū cum ingenti Christianorū multitudine * sanctorū cōmemorationē celebrantē. Quē statim cōpræhēdēs, vinculis alligauit, & custodiendū carceri deputauit, damnauitq; cōpedum mortifera ruina. Hoc vidētes Christiani, in lamētationē maximā conuersi, vna cū suo pastore in custodia carceris permanebāt. Non enim patiebantur, vt salutis doctor, mali aliquid pateretur. Hac opinione Maximinus cōperta, literas destinauit tribuno, vt eius vitā celeriùs auferret. Quibus lectis, tribunus ad custodiā carceris cū manu armatorū perrexit.

25. Nouēbris: quanquam Latina Martyrologia eum habent 26.
** sanctorū Apostolorum, legit Ado.*
Alexādrinorū erga Episcopū suū amor

perreait. Vidētes aūt populi, q̄ ante carceris ianuā ꝑ fide & amore sui pastoris perdurabāt, q̄ eū ꝑ vim de carcere voluisset eijcere atq; interficere, dixerūt: Priùs nos, si tibi à tuo rege præceptū est, interfice, & ità demùm valebis in nostrum patrem manus iniicere. Scias enim nos nullatenùs permittere, vt doctor, & medicus animarum nostrarum, aliquid patiatur.

Audiens tribunus hos sermones, & vidēs nō tantū populos diuersæ ætatis, sed etiā illustres viros, monachos quoq; religiosos ac virgines, in custodia carceris ꝑmanere cū sancto viro, agebat silentio moderatè, qualiter beatū Petrū sine vllius sanguinis effusione foris eiectū percuteret, sicut & Maximini tyrāni sentētia manifestabat. In tali itaq; dum esset custodia positus, fama certaminis Petri, quo cū diabolo dimicabat, vsq; ad infelicissimum Arriū discurrendo peruenit, qui ante aliquantos dies pro zizaniorū doctrina, *Arrius à S. Petro excommunicatus.* quā aduersùs Christū Dei filiū in agro Dominico seminauerat, culpatus sæpius, increpatus atque excōmunicatus fuerat: & quia sanctis monitis acquiescere noluit, semetipsum eousquè perduxit, vt à sancto Petro clericatus officio priuaretur. Cognita ergò infelix Arrius sententia, quā tyrannus aduersùs venerabilē nuium Christi pastorē dederat, gaudēs atque exultās ad *Arrij malus dolus.* Christi Ecclesiam cū omni velocitate peruenit, & cœpit in dolo quosdā de presbyteris atque laicis obsecrare, vt ei à sancto Petro veniā atque indulgentiā peterent. Propterea verò conabatur sui Episcopi cōmunionē recipere, vt post illius vitæ terminū ipse successor existeret. Sed qui cordis cognitor est, omnipotens Deus, in quem grauiter peccauerat, diuisiones in sancta Trinitate faciens, non celauit beato Petro iniquū Arrij propositum, quod habebat in animo.

Eadem nāque nocte apparuit beato Petro, in custodia carceris quiescēti, & ei nequissima infelicis Arrij cōsilia manifestauit. Cùm igitur alio die venirēt ad eū viri magni atque religiosi, quos cū presbyteris idem nefandus direxerat, ingredientes carcerē, proiecerūt se ad genua beati Petri, obsecrantes eum cū lachrymis, vt Arriū à vinculo damnationis absolueret, & eū ī sācta Ecclesia presbyterij ministerio restitueret. Dās autē eis beatissimus Petrus manū, eleuauit eos, dicēs: Quid vultis, dilectissimi mihi fratres, aut quid quęritis? At illi respōdentes, dixerunt: Precamur beatitudinē tuā, venerabilis pater, vt digneris veniā præstare infelicissimo Arrio, & absoluas eū à vinculo, quo eum vinxisti: quoniā eccè iam gloriosa tibi martyrij corona in cęlis paratur: q̄a nō solùm per doctrinā tuā, vniuersam illustrasti prouinciā nostrā, sed & per cōfessionem martyrij multò ampliùs nobis & perfectiùs salutē fidei cōtulisti. Propter quod credimus, quoniā tibi pro labore isto duplex in cælo palma præparabitur.

Tunc venerabilis Petrus cū ingenti gemitu lachrymās, ait: Pro Arrio me obsecrastis, dilectissimi fratres *Hæretici violāt spōsā Christi id est, Ecclesiam.* qui spōsam Christi violare conatur? An nescitis, q̄a ꝑ omnibus semper dolui & cōdolui, & omnibus indulgentiam præstans, neminē aliquādò passus sum de Ecclesia Christi perire? Sed magis pro omnibus diligenter interuenio, omnipotētis Dei exorans clementiā, *Terribilis sententia.* vt salutis veniā semper ab eo consequi mereātur? Hic autē Arrius, pro quo rogatis, soli Deo mortuus est, & à facie illius hic & in futuro seculo proiectus. Vndè & à sacrosancto altari eius, nō mea, sed ipsius est iudicii sententia separatus: quoniā nō in homine, sed in Domino grauiter peccauit, impiè agens in Trinitatis mysteriū, vbi Cherubim & Seraphim nō audent respicere, qui incessanter vocibus proclamant Deo, dicen *Esa 6.* tes: Sāctus, Sāctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Cùm etiā & virtutes cælorū ipsum canentes, dicunt: *Ibidem.* Pleni sunt cæli & terra gloria tua: ille impia & execrabili mente ausus est blasphemias irrogare, & diuisiones facere inter Patrē & filiū & Spiritū sanctū. Quem admodùm ergò audeā illi veniā dare, cui omnis creatura irascitur & maledicit? Quomodò potest veniā ꝑmereri à me dilectissimi fratres? Hæc verò dicēte beatissimo Petro, viri qui pro indulgentia eius venerant petere, proiecerunt se ad pedes eius, & veluti muti sunt effecti, nec quicquā de eo illi ampliùs locuti sūt.

Videns autē beatissimus Petrus ità eos pauore perterritos, appręhēdit duos ex ipsis seniores presbyteros Achillā & Alexandrū, & ducens eos seorsùm ī parte carceris, vbi erat reclusus, dixit eis: Ego quidē, etsi peccator sum, scio me vocatione cælesti ad hunc agonē martyrii esse vocatū. Vobis autē, qui post me futuri estis columnæ in sancta Ecclesia, cupio cōfiteri mysteriū Dei, quod mihi reuelatū est à Deo meo in hac no- *S. Petrus futura dicit.* cte: quoniā post finē martyrij mei tu venerabilis pater Achilla presbyter, throni mei sedē Episcopatus cōsecuturus es: post te verò hic amabilis nobis Alexāder presbyter ipso sacerdotio honorādus. Hoc mihi pro certo à Domino promissum est. Ideoq; nè me velitis ęstimare immisericordem esse aut cōtra delinquētes crudelē. Quia omnis offensa humana, carnis vitio peracta, quāuis sit grauis & periniqua, tamē multo leuior est, quàm huius Arrij iniqua offensa: & ideò illis, quæ ad hominis fragilitatē pertinent, facilius est nobis indulgentiā dare: huic autē maledicto, pro quo rogatis, quomodò possum veniam dare, cuius interiora dolo & blasphemia plena sunt? ex cuius corde abyssus tenebrarū prorupit, blasphemiā irrogando aduersùs omnipotentē Dei filiū, asserens eum creaturā, qui creator est omniū visibilium & inuisibiliū, qui à prophetis atque Apostolis & Euangelistis est prædicatus? Et nūc per istū diabolus zizania seminauit, per quē multus populus à recta fide auersus, & in profundū erroris deuolutus est. Sæpius à me monitus atque correptus, vt ab hac sacrilega doctrina recederet, nequaq̄ sermonibus acquiescere voluit. Cuius rei causa abiectus atque depositus est deorsùm ab ordine presbyterii. Et nunc quemadmodùm iubetis me obtēperare petitionibus vestris, cùm ille meis admonitionibus noluerit acquiescere, præsertim cùm in hac causa non meo iudicio sententiam aduersùs eum dederim, sed diuinitùs inspiratus hoc fieri iusserim?

Nam in hac hora noctis cùm ea consuetudine debita sacras Deo orationes offerrē, eccè subitò video apparere mihi in habitu pueri Iesum Christum Dominū nostrum. Cuius claritatis splendore nimio illustratus, non valebā vultū tantæ maiestatis inspicere. Qui *Ado habet colobiū, q̄ est tunica sine manicis.* indutus erat * tunicā lineam, candidā nimis, sed conscissam à summo vsq; deorsùm: quam ambabus manibus constringebat circa pectus suum, cooperiens quodammodò nuditatē suam. Quem cùm sic vidissem, timor magnus irruit super me, & cū summo timore deprecās eum, dixi: Domine, Domine, quid est hoc? Qua- *Vtinā hoc attenderēt hæretici, q. in multas sectas distrahunt populum.* rè sic video tunicam tuā à summo vsque deorsùm cōscissam. Qui respondit mihi: Quotidiè ipsam tractas in ecclesia, & nescis quomodo scissa est? Arrius mihi hanc scidit, quia separauit à me populū meum, quem mihi in hæreditatē acquisiui per Crucis patibulū. Et nunc per ipsum, schisma factum est in populo meo: & ideò apparui tibi præcipiens & monens, nè fortè velis eum in communionem suscipere. Iniqua enim meditatur contra me & populum meum. Eccè enim venturi sunt ad te quidam, quos ipse cum hypocrisi direxit, qui te rogent pro eodem, vt ei veniam præstes. Tu autem cum omni cautela vigila, & nè acquiescas petitioni eorum, nè schisma fiat in populo meo, pro quo ego Crucem pertuli, & mortem gustaui, & tertia die resurrexi. Omnia quę mando tibi, obserua, & manife-

sta

sta hũc sermonẽ meum Achillæ & Alexãdro, qui post ee suturi sunt Episcopi: quibos præcipe, vt & ipsi anathematizent eum à conuentu suo corã omni populo, vt audientes terreantur, & discedant ab eo. Ideoque hæc oĩa, quę mihi pręcepta sunt & iussa à Dño meo, manifestaui vobis & cognita feci. Ex hoc mundus ero ab omnib⁹, quæ mãdaui vobis, si nõ fuerint custodita.

Scitote autem & vos, quòd in omni tempore, quo inter vos conuersatus sum, nunquã cessaui monendo atque exhortando vos, tam voce, quàm literis meis, cum essem in insula Tyri & Phœniciæ, in Palestinæ quoquè insula relegatus, nunquam cessaui scribẽs cõfortare vos in virtute spiritussancti, orãs ac deprecãs Deum die ac nocte pro populo mihi credito. Solicitudinem quippe magnam gerebã, ęstuans iugiter in corde meo pro salute eorum, vt non aliquis desit à cõuẽtu Ecclesię: nec vnquàm cessaui suggerẽdo beato Episcopo Hesychio atque Theodoro, in custodia pro fide Christi reclusis: qui digni vocati sunt pro gratia Domini nostri, participes facti passionum Christi. Ipse scribens ad Mesopotamiam, sæpius designaui, qualia ab inimicis nobis inferebantur supplicia. Dolor nãq; magnus & solicitudo stringebat me pro populi mei salute, nè fortè aliquis subuerteretur à prædicatorib⁹ falsis. Amplius enim, quàm sexcenti sexaginta viri de clericis vel laicis anathematizantes ritum gentilium, in carceribus retrusi, & diuersa sustinentes supplicia, coronam martyrum meruerunt. Quorum victoriã ego audiens, lætus adoraui Dominum Deum meum, qui eos confortauit, & elegit in numero martyrum suorum. Mihi verò quanta ostensa sunt in Lycaonia ab hæreticis, credo quia nec vos latet: quomodò Meletius Christianorum gregem ab Ecclesia separarit, pro quo Dei filius animam suam posuit, & effudit sanguinem preciosum. Aduersus quem Meletius impiè repugnãs, sanctos Episcopos ac religiosos viros ĩ carcerẽ claudebat, ac tribulabat, cogẽs eos præuaricari.

Hi fuere Aegyptij Episcopi.

660 martyres.

Hic Meletius sibi ipsi temerè arrogauit Episcopatũ, factus hæresiarcha.

Propter quod, charissimi mihi, moneo vos, atque hortor viscera mea, custodite fidẽ, in qua renati estis: videte nè Arrii vel sociorum eius deceptionibus consentiatis. Videtis me, quomodò ob vinculum charitatis Domini nostri in custodia sim clausus, in ea ipsius misericordiam expectãs. Comperi autẽ, quòd impius Meletius contra me multa mala testificetur, vt ampli⁹ tyrãni Maximini furor excitetur, & me interficiat. Quã ego mortem pro Christo meo libenter die ac nocte expecto, vt in pace merear de hoc seculo, in fide meà consummatus ad Christum transire: quia nõ facio animam meam preciosiorem, quàm me, (secundùm Apostolum dico) sed Domino meo eam commendo, in cuius manu pendet spiritus meus: vt celerius implcã cursum martyrii mei, secundũ quod mihi prædixit Dominus meus. Et nunc pro certo scio, quia ampliùs nõ uidebitis faciem meam in corpore isto. Propter qđ testificor vobis, quia mundus ego sum ab omnibus. Cauete vobis à doctrina Arrii & Meletii. Domini nostri Iesu Christi tãtum pręcepta seruate. Estote soliciti pro populi salute, in quo vos spiritussanctus posuit pastores & Episcopos Ecclesiæ suæ. Scio nanque, quòd post finem meum exurgent multi, tam de clericis, quàm de laicis, & loquentur peruersa, subuertentes animas innocentium, ut eos separent à fide Christi. Propterea rogo, vigilate ab Arrii intentione. Scio quia in tribulationem maximam habetis intrare: sed credo, quia labor vester non erit inanis apud Dominum Deum vestrum. Nostis quãta pericula sustinuit pro Christo, qui me nutriuit, pater meus Theonas Episcopus ab his, q idolis seruiebãt, vt eos sua prædicatione saluaret. Post cuius finem & transitum ego sedem eius suscepi, mores eius & vitam imitatus sum.

Act. 20.

Theonas Epis. Alexãd. multa perpessus à paganis.

Quid autẽ dicã de Heraclio, & Demetrio, vel Dionysio beatissimis Episcopis, quales tentationes & pericula sustinuerunt ab iis, qui schisma faciebant in conuẽtu Ecclesiæ Christianorum, & conturbabant plebẽ Dei? Pro quorum salute de loco in locũ se inuicem literis monebant, nè recederent à fide Christi, quã acceperant. Eccè sudorem & laborem pertulerũt pro animabus nostris boni pastores animarũ nostrarũ. Sed illa gratia, quæ illis iugiter adstitit, cũ eis vsq; in finem perseuerauit. Nunc ergò commendo vos Deo & verbo gratiæ eius, qui potens est vos ædificare & immaculatos per omnia conseruare. Et hęc dicẽs B. Petrus Episcopus, inclinans genua sua, orauit: & cõpleta oratione, dixit: Orate pro me fratres: & oẽs circũstantes dixerunt, Amen. Ea hora Achillas & Alexander cõplexantes & osculantes manus eius, lachrymantes flebãt, eò quòd dixerat eis: Amplius faciem meã non videbitis. & ita venerunt, vbi erant populi stantes clerici atq; laici: & locutus est eis de doctrina fidei, quæ est in cõfessione Domini nostri Iesu Christi. & orans, iterùm salutauit eos in pace. Qui recedentes, secretò nunciauerunt vniuerso populo Christianorũ quæcũque Dominus B. Petro de Arrii blasphemiis reuelauerat, uel quæcunque facere commoniti fuerant, vt eum coram omnibus anathematizarent, & in ecclesiã ingredi nunquam sinerent.

Præterea cognoscẽs beatissimus Petrus Episcopus, quòd Christianorum populus tribuno non permitteret, vt illum iuxta tyranni sententiam, pro Christi nomine gladio decollaret, volens præparatam sibi diuinitùs martyrii coronã celeriter accipere, vocauit vnũ de ministris suis, qui ei vnanimis fuerat, & misit eum ad tribunum, dicens: Si vis Maximino tuo parere, venies ad carcerem secreto noctis, & facies in pariete modicum foramen, quantum vnius hominis est capacitas: per quod ingressus tuus carnifex, amputabit caput meum gladio, & transmittes illud tyranno principi tuo, & erit tibi victoria in conspectu eius. Huic consilio tribunus deseruiens, eo tẽpore, quo Christi martyr dixerat, caput eius gladio desecauit. Fit cõmemoratio eius die Calendarum Septembris. Requiescit nunc in pace sub ara Domini Christi saluatoris: Cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vltrò se offert tribuno percutiendũ S. Petrus.

Caditur gladio.

MARTYRIVM SANCTAE martyris Aecatherinæ, authore Simeone Metaphraste.

IMPERANTE impio Maxentio, *Maximini* vniuersum Imperiũ Romanorum implectebatur impiũ cultum dæmonũ. Is enim Alexandriæ præsidens in excelso & sublimi tribunali, emisit hoc impiũ edictũ, vt oẽs simul, qui erãt in eius potestate ac ditione, simulacris sacrificarent. Vnde et per vniuersum Romanũ Imperiũ manifesta fuerunt, quæ decreta fuerant, literis ita se habẽtibus: Imperator Maxentius oĩbus, qui sunt in mea ditione, salutem. Magnũ cõsecuti beneficiũ à deorũ benignitate, velut quãdam huius munificentiæ remunerationem, cẽsuimus nos eis oportere offerre sacrificia. Omnes ergò, si fieri potest, ad nos uenientes, ostendite vestram in magnos deos beneuolentiã: Scientes quòd q hoc nostrũ edictũ contẽpserit, & ad aliã à nobis prohibitã adspexerit religionẽ, & excidet ab ipsa magna deorũ beneuolẽtia, & subiiciet à nobis malis extremis.

Nouẽb. 25.

Literæ impijssimi tyranni.

Cùm hæ literæ in omnẽ partẽ peruasissent, licebat videre cõfluentẽ ad ipsum multitudinẽ metu minarũ

quorum alii quidē adducebant oues & boues: alii autem varia genera auium. Neque erat vllus immunis, sed erant oēs intenti in apparatū sacrificii. Nā qui erāt valdè diuites, constitutū erat, vt magna aīalia adducerent ad sacrificiūm: parua aūt pauperes, prout vnicuique suppetebāt facultates, & erat uniuscuiusq; in deos beneuolētia. Ad magnificentiā aūt eos maximè incitabat Imperator, afferens ad sacrificandū cētum & triginta tauros. Cùm oēs ergò ad ipsum conuenissent Alexandriā, valdè lætatus est, videns multitudinē populi & sacrificiorum, adeò vt nec alterum quidē tempus expectarit, sed protinùs surrexerit, & citissimè ad templum processerit & ipsum peregerit sacrificium. Cùm eo autem currebat omne genus & omnis ætas, & vniuersus senatus, & omnes magistratus, plebsque & vulgus hominum, quæ ad sacrificium pertinebant, vnusquisque afferens: adeò ut propter multitudinem eorum, qui confluebant, angusta esset ipsa ciuitas, angustū templum: clamore verò brutorum animantium circunsonaret tota regio circuncirca: nidore autem sacrificiorum ipse quoquè aer inficeretur.

Innumera hoīum multitudo venit Alexandriā, dæmonib⁹ sacrificatura.

Cùm hæc sic fierent, mulier quędam pia, nomine Aecaterina, ætate iuuenis, pulchra specie, quæ genus ducebat ex sanguine regio, omnem autem & externā & nostram scripturam perlegerat, multis ancillis comitata degebat Alexandriæ, & sic asseruabatur in ędibus regiis, & solum Christum norat sponsum, & ei animæ seruabat pulchritudinē: & in eum solum erat cor eius amore inflammatum. Hæc sic videns homines grauissimum subire naufragium, & venire in extremū interitus periculum, anima grauiter affecta, & pro Domino æmulatione ac zelo incitata, tunc maximè statuit suum ostendere desiderium, & ardentem pro fide zelum: & cum nonnullos secum accepisset famulos, protinùs profecta est in templum, in quo erat multitudo cum rege sacrificans: & stans in limine, aliorū quidē vultus ad se attrahebat, vt quæ insigni esset pulchritudine, & internam speciem ostendebat per externam. Sensìm autem sua munda labra aperiens, dixit se habere necessarium aliquid, quod diceret Imperatori. Qui itaque nunciis referendis præerant, Imperatori de virgine annunciāt. Cumque ille iussisset, statim introducitur. Quæ cùm stetisset coram impudenti Tyranno, cùm ille adhuc vacaret sacrificio, constanter & liberè sic ei est locuta.

Catharina degit Alexandriæ.

Oportębat quidem, ò Imperator, te ex teipso tuā videre deceptionē, quòd hominum, in quos cadit interitus, simulacris, tanquam diis, offers sacrificia: & gētilem hanc stultitiā & dedecus abiicere. Quoniam autem sinistro pàrens dæmoni, ad adeò manifestam cæcutis veritatem, oporteret omninò sapienti saltē, qui est apud vos, Diodoro credentem, cognoscere quidnam sint vestri dii: & non tam inconsideratè, quæ nō decent, velle facere: & non deos putare simulacra hominum, qui vitam miserè finierunt. Ille enim dicit & deos fuisse homines, & propter aliqua beneficia nominatos fuisse immortales. Scribit autem ipsos quoq; habuisse proprias nominum appellationes, & imperasse quibusdam regionibus & ciuitatibus. Dicit verò homines deceptos ignoratione, eos vocasse Deos, & retulisse in numerum immortalium. Porrò autem alius quoque sapiens apud vos ex iis, qui conscripserūt historias, dixit illum Sarrum inuenisse primum res gētilium. Eos enim, qui priscis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitię, aut alicuius alterius virtutis opus, dignum quod memoriæ mandetur, aut in quod studiū conferatur, ostenderūt, dicitur honorāsse statuis ac simulacris. Qui aūt maiorum mentē ignorārunt posteri, quòd eos solùm memorię gratia, vt qui rem aliquā laudabilem fecerant, honorassent, eisque imagines & statuas posuissent, ad homines interitui & omninò similibus obnoxios, affectionibus accesserunt: & ut eis fierent sacrificia, honoresque haberētur, & dies festi celebrarentur, prouiderūt. Eos vester quoque sapiēs Plutarchus Cheronæus arguit, dicēs eos inducere errorem imaginum. quib⁹ oportet te quoquè credere, ò Imperator. Non enim alienis omninò, sed tuis credes: & non tam multas animas inducere in extremū barrathrum interitus. Pro quibus ipse miserè lues pęnas, & æternum subibis supplicium, gehennam, inquam, ignis, quæ nunquàm desinit, sed maiorem semper flammam accendit. His ergo persuadearis, ò Imperator, & persuasus agnosce verum Deum solū, qui dedit tibi hoc imperium, & prætereà ipsam quoquè vitam præbuit. Qui cùm esset Deus æternus & immortalis, propter nos homo quoquè factus est, crucemq; & mortem elegit, nos faciens surgere à morte inobedientiæ, & vt ipse scit, nostram procurans salutem. Is & eorum, qui errant, est seruator, & eos quos pœnitet, benignè & clementer excipit.

Obserua sanctissimæ virginis cōstantē libertatē.

Ad hæc ira impletur Maxentius, & cùm feruēs sanguis ad cor eius modicùm affluxisset, uox quoque ei fuit extincta, & nec potuit quidem omninò respondere. Cùm autem ad se uix tādem rediisset, & quæ à martyre dicta fuerāt, uidisset esse validiora, quàm vt cōtra ea dici posset: Nunc quidem, inquit, ò mulier, sine peragere sacrificium: paulo pòst autem de iis, quæ dicis, audiemus aptius. Peracto ergo sacrificio, & festo p hæc soluto, in regiā reuersus, accersit beatam. Postquam autem ea adstitit, Dic nobis, inquit, quænā es, aut quænam sunt ea verba, quæ es nobis locuta? Illa autē, Nescis, inquit, ò Imperator, quænam ego sim? Sum filia Imperatoris, qui te præcessit: vocor autem Aecaterina. Sum verò exercitata in omni disciplina rhetoricæ & philosophiæ, geometriæ & aliarum sciētiarum. Sed illa omnia nihil ducens, uèni, ut desponderer immortali sponso Christo, qui locutus est per Prophetam: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo.

Furore inflāmatur tyrannus.

S. Catharina corā illo sistit.

Esa. 29.

Cùm autem Imperator admiratus esset, quę dicta fuerant, & intentius defixisset oculos, & existimasset eam non esse unam ex iis, quæ natæ sunt è terra: sed se deorum aliquam videre visionem, loquentem in habitu humano: cùm sic putasset, & eam perperàm esset allocutus, beata sermonem excipiens, dicit ei: Verè dixisti, ò Imperator. Dæmones enim, quos deos nominas, reuerà vos spectris decipiunt dæmoniacis, & vos prouocant ad libidinem & intemperantiam, & ad nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cuiusmodicunque sum, sum puluis & lutum, effecta in hanc formam, & eius honorata imagine. Quāobrem hinc magìs cōuenit admirari sapientiam opificis, quòd in luto & in materia tā vili potuerit tātā extruere pulchritudinē. Quæ quidē ęgrè ferens Imperator: Noli, inqt, diis maledicere, qui & ipsi sunt immortales, & gloriā habent immortalē. Martyr autem: inuenies, inquit, tu quoq;, ò Imperator, quidnā sunt dii tui, si velis solùm tuā abiicere parumpèr deceptionem: verum quoque Deum agnosces, qui est æternus & immortalis: cuius vel solum nomen pronunciatum, vel crux etiā figurata in aere, tuos deos vertit in fugam. Si velis autē, vel ex ipsa veritate apertam faciamus demonstrationem.

Vis expressa crucis.

Cùm itaq; Imperatori suspecta fuisset libertas martyris, timeretque oē se vndique circūsisteret, & implicaret demonstrationibus, ipse autem non posset respondere & resistere, seque & suos deos aperto dedecore afficeret, ipse quidem nec eam tantùm audire sustinet, p se ferens nō debere, vt cum fęmina dissereret: Ad te autē, inquit, à me adducentur oratores, qui oēs tuas rationes & propositiones abundè confutabunt:

vt cùm

vt cùm tu quoque abundè didiceris tuorũ dogmatũ imbecillitatẽ, adſpicias ad id quod eſt vtile, & noſtro par eas dogmati. Hæc dixit, & ſanctam quidem iubet

S. Catharina ducitur in cuſtodiam.

ſeruari in cuſtodia: ipſe aũt ſtatim emittit epiſtolã in hæc verba: Imperator Maxentius omnib᷒, qui sũt meę ditionis, ſalutẽ. Quicunque deorũ ſapientiſsimi Mercurii curã geritis, inuocatis Muſis, quæ ſunt cauſæ cognitionis, venite ad nos vſque, ſapiẽtiſsimæ muliercule, quæ nobis veluti ex quadam machina apparuit, os obſtructuri, ne magnos deos irrideat, neq; fabulas eẽ putet, quæ ſub falſo teguntur probabili. Sic.n. & patriam ſapientiam oẽs admirabuntur, & nos veſtram

50. Oratores veniũt Alexandriã.

dicendi facultatem & artem laudantes, & acceptã habentes, vos magnis donis remunerabimus. Cùm eę ergo literę breui per totum ſuum peruaſiſſent imperiũ, conuenerunt ad ipſum electi numero quinquaginta oratores, qui erant acres ad inueniendũ, & multùm valebant in dicendo. Quos cùm proximè ſiſtendos curaſſet Maxentius, ut familiariter eos magis acueret & incitaret: Quę, inquit, à nobis ad vos miſſę ſunt literę, ſignificarunt cauſam veſtri huc aduentus. Vos ergo pulchrè voſipſos paretis & inſtruatis. Neque quòd ſit aduerſaria fœmina, ſegnius aut negligentius ueniatis ad certamen: ſed tanquã cõtra fortiſsimũ aduerſariũ, generoſo & excelſo animo, & cũ omni apparatu in eã inſurgatis. Nam ſi viceritis quidẽ, non videbimini multis paruum erexiſſe trophęum. Si autem, quod abſit, vos vinci contigerit, magnum dedecus uobis cõciliabitis, & ridebimini ab omnibus. Adſpicientes. n. ad ſexum, quòd ſit mulier, eam eſſe exiſtimant in dicendo imbecillam, & eius eloquentiæ nullas eſſe uires arbitrantur, eàque nihil generoſum ac forte poſſe aut facere, aut dicere. Ego autem, vt qui eius accuratã

Platonis laus.

habeam experientiam, opinor ab ea ſecundum futurum Platonem, qui tulit primas partes ſapiẽtiæ. Vosq; ſic velim eſſe paratos, perindè ac ſi aduerſus illũ ipsũ eſſetis decertaturi. Eſt.n. meli᷒, magna expectãtes inuenire minora, quàm parua ſperãtes, ĩcidere ĩ fortiora.

Ad hæc dixit vnus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cũ ipſis: Conſentaneum eſt, ò Imperator, hæc ità ſe habere, & intelligentẽ eſſe mulierem, & acuti ingenii. Sed non videbitur mihi fore, vt ſuſtineat venire in cõſpectũ oratoris, nedũm vt cũ eo ineat certamen diſputationis, & aut aliquid proponat, aut opponat. Quid eſt enim mulier ad artẽ rhetoricam? Veniat tamen ſolùm, te iubente, & videbis quæ deincèps conſequũtur. Cùm ergo oratorẽ adeò tumidũ vidiſſet Maxentius, ad voluptatẽ & lętitiã ſtatim fuit cõuerſus, ſperãs ſtultus linguã adeò intẽperãtẽ & audacẽ pſuaſurã lingnę moderatę & plenæ ſapiẽ-

Angelus confirmat S. Catharinam.

tia. Iubet ergo ante ſe ſiſti martyrẽ. Collecta quoque fuerat frequẽs multitudo, cõcurrẽs ad ſpectaculũ certaminis, ut ſcirẽt, ex vtra parte ſtaret victoria. Nõdùm peruenerãt ad cuſtodiã ij, qui iuſsi fuerant eã adducere, cùm Angelus Domini ei apparẽs: Noli timere, ait, Dei puella. Ecce enim præter tuam ſapiẽtiam tibi dabitur à Deo ſapiẽtia, & perſuadebis quinquaginta oratoribus. Neque ſolùm perſuadebis, ſed & ipſos, & multos alios, qui ſunt cum eis, ad Deum adduces. Deindè tu quoquè eris redimita corona martyrii. Hæc ille quidem cùm dixiſſet, abiit.

Ingreditur in diſputationem cũ 50 oratoribus.

Cùm eam autem accepiſſent ij, qui miſſi fuerãt, adducunt ad tribunal Imperatoris. Et ſtatim egregius ille orator, quem prius diximus, toruè intuens, & ſuperbè loquens: Tu es, inquit, quæ deos noſtros tam impudenter & adeò inſolenter iniuria afficis? Martyr autẽ valdè leniter & placidè reſpondit, Ego ſum: ſed non impudẽter & inſolenter, ut dixiſti, ſed moderatẽ potius & verè ſum locuta. Dixit verò orator: Cùm magni poëtæ deos altos illos nominent, quomodò tu in eos linguã moues, & tam inſolẽter audes in eos inſultare? etsi, vt fertur, tu quoquè eorũ guſtaſti ſapientiã, & fuiſti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter reſpondens: Habeo quidem, inquit, ſapientiã, ſicut mei Dei *Pſal. 110.* donum, qui eſt ſapientia & vita, & quẽ timere & eius mandata ſeruare, eſt initium ſapientię perfectioris & maioris. Res autem veſtrorum deorum cùm ſint ridiculæ, & plenæ multa deceptione, nondum vllam pro meritis aſſecutę ſunt vituperationẽ. Verũenimuerò dic nobis, quiſnam ex tuis magnis, ut dicis, poetis, & quomodò deos ipſos nominauit? Orator autem: Primùm quidẽ, inquit, ſapiens poeta Homerus Iouẽ precãs, ſic dicit: Iupiter glorioſiſſime, maxime, & alii dii immortales. Deindè inſignis quoquè Orpheus in ſua Theogonia, ſic gratias agẽs Deo Apollini, dicit: O rex filius Latonis, eminus feriens, potens Phœbe. Qui omnia intueris, & imperas mortalibus & immortalibus: Sol, qui in altũ pennis aureis extolleris. Atque ſic quidem præſtantiſſimi & primi ex poetis, ipſos honorabant, & deos apertè vocabant. Neque tu ergo decepta, Crucifixum attendas tanquàm Deum, quem nullus ex veteribus ſapiens inuenitur nominaſſe, neq; ſciſſe, an eſſet Deus.

Virgo reſpõdet oratori, et ſuo eum enſe iugulat.

Martyr autẽ dicit: Res deorũ fateor ità ſe habere: neque contradixerim. Sed illa adiiciemus. Nam Homerus quidem, quem dixiſti præſtantiſſimum poetarũ, ille ipſe rursùs maximum omniũ deorum Iouem, innumerabilibus ſubiicit abſurditatibus, alicubi quidẽ mendacem & peruerſum, vafrumque vocans & deceptorẽ: alicubi aũt à Iunone, Neptuno, & Minerua præter rationẽ coniectũ in vincula. Niſi.n. à Thetide ei ſignificatæ fuiſſent inſidiæ, & Aegeum præfeciſſet cuſtodiæ ſuæ ſalutis, deorum & hominum pater fortè tibi iacuiſſet ſupinus, vinctus, à mulieribus & Neptuno illuſus. Rursùs Orpheus muſicus uos, qui eos colitis, magnæ amentię damnauit & ſtuporis, & maximè in libro, quem, vt dicis, ſcripſit de ortu deorum & creatione mundi, ſic veſtram vanitatem ſignificãs & ignorãtiam, dicit: Neque aduentans malum homines intelligunt, neque cùm aduenerit, malum poſſunt auertere. Cui etiam adſtipulatur ſapiens veſter Sophocles, dicẽs: Eſt Deus, qui cælum fabricatus eſt & longã terrã, & ponti glaucos fluctus, & ventorũ violentias. Mortales autem corde valdè errantes, bellariorum ſtatuimus ſolatia, & deorũ imagines, ex lignis & lapidibus

Sophocles ut irriſeris cultũ deorum.

auro ſtructis figuras. His aũt ſacrificãtes, & dies feſtos nouos celebrantes, propterea nos pios eſſe dicimus.

Quòd aũt Crucifixũ ne ſolũ quidẽ nomẽ dixiſti habere apud veteres, oportet quidẽ nõ eſſe nimìs curioſum, neq; de humana ſcrutari ratione, quòd ſit Deus verus, opifex cęli, & terræ, & maris, & ſolis, & lunæ, & aſtrorum, & vniuerſi hominũ generis, incõpræhenſibilis, inſcrutabilis, interminatus, ineffabilis. Vt verò res eius ex veſtris quoquè cõfirmẽ; (ſic.n. fuerit ei nõ à ſuſpicione alienũ teſtimoniũ) audi ſapientiſſimam inter mulieres Sibyllã, generationẽ eius ſecũdum carnẽ, & eius in nos prouidentiã & curã ineffabilẽ apertè ſignificantẽ. Si uis aũt, ipſa quoquè verba audiem᷒:

Sibillaquid habeat de Chriſto.

Vix tãdem aũt veniet quidã in hanc multifidã terrã, & abſque lapſu fiet caro. Indeſeſſis aũt terminis diuinitatis ſoluet corruptionẽ affectionum immedicabilium. Et ei erit inuidia in incredulo populo, & in alto ſuſpendetur, tanquàm reus mortis. Hęc autem omnia *Ironia.* leniter patietur. Vide quoquè vatem a mendacio alienum Apollinẽ, oblitum ſolitæ ſuæ obſcuritatis & obliquitatis, & nudam, etiamſi nolit, edentem veritatem: Vnus, inquit, me cogit cæleſtis, qui eſt lux tripliciter refulgens. Qui verò paſſus eſt Deus, non paſſa eſt autem ipſa diuinitas. Ambo eſt enim, & mortali corpore, & alienus à corruptione. Ipſe iam Deus

est, vir omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, sepulturam. Qui etiam ex superciliis calidas aliquādò fudit lacrymas. Qui quinquemillia impleuit frumento. Velle enim est diuina potentia. Christus est meus Deus qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ea sepultura in cælum est sublatus.

Hæc refert Apollo deus tuus. etenim cùm sit, est expers principij, & coeternus cum Deo, qui genuit, principium, radix & fons bonorum vniuersorum: & cùm quæcunque sunt, ex nihilo produxisset, eaque ornaret ac regeret, & sua manu contineret, nostrum genus est fabricatus, & nobis multas vias muniit ad salutē. Cùm eos autem vidisset supplantatos transgressione, & amisisse ipsum caput salutis, nempe obedientiam, ipse rursùs facit id, quod est caput salutis: & qui est eiusdem naturę, cuius pater, fit propter nos id, quod ego, & versatur simul cum hominibus, & obit terram, castigans, admonens, docens, omnia faciens & procurans. Deindè etiam subit mortem pro ingratis famulis, eamq; ignominiosissimam, conspuiturq; & colaphis cæditur, & sustinet creator omnia, quæ condemnati: & facta sunt hæc omnia propter nos, vt solueretur prima condemnatio, & de medio tolleretur tyrānis diaboli, & cæli portæ nobis rursùs aperirent, quas malè nobis clausimus. Et nec hucusquè quidē stetit: sed cùm etiam tertio die surrexisset, & in cælos ascēdisset, vnde venit, ineffabilem sancti spiritus nobis donauit gratiam, & misit discipulos, illius mandata prædicantes: qui ipsi quoquè omne periculum subibant, & mortem quotidiè sustinebant, vt animæ mortem à nobis depellerent, & omnem errorem à nobis abducerent, & vniuersum orbem terræ ad eum adducerēt. Propterea oportet nos quoquè omnia peruadere, & esse participes eius perpessionum, complantatos similitudini mortis eius, vt resurrectionis & regni simus cum eo participes. Oportet ergo te quoque his persuaderi, & ipsum verum Deum agnoscere, & ei familiarem effici, qui dicit: Venite omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quòd si non his, at iis saltem, quę dicta sunt à diis tuis, & poetis. Omnino enim tibi & sapiens Plato, & musicus Orpheus, qui sua lyra, vt fertur, mouebat etiam inanimata: prætereà autē egregius quoquè ille pulcher Apollo eum tibi uel inuiti confitentur, & veritatis aliquid ab eis est ostensum, vt omnis impiis tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt infatuati, & videntes non viderunt, & audientes non intellexerunt.

Gen. 3. Christus cur factus homo.

Apostolorū et discipulorū Christi labores.

Rom. 6.

Matt. 11.

Ironia.

His obstupuisse oratorem, & eius linguā planè obmutuisse cùm vidisset Imperator, ad oratorium reliquum cœtum conuersus, hortatus est, vt ipsi quoquè aggrederentur martyrem. Illi autem statim detrectāt certamen, dicentes: Non possumus, ò Imperator, aliquid opponere contra ea, quæ dicit: & maximè, quòd eum, qui est inter nos præstātissimus, iam grauiter videmus ab ea superatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, iubet statim rogum accendi in media ciuitate, & in eum iniici quinquaginta oratores. Illi autem hac audita sententia, prócidūt ad illius beatæ pedes & eam vehementer obsecrant & supplicant, vt ab illius Deo eis ignosceretur, si quid ab eis peccatum sit ignorantia: & vt diuino dignarētur baptismo & dono sancti spiritus, & quoàd eius fieri posset, illi coniungerentur. Ad hæc martyr diuina repleta lætitia: Estis, inquit, vere beati, quòd relictis tenebris, secuti estis lucem veritatis: & relicto rege, qui in terris interit, accessistis ad eum, qui est in cælis, ab interitu alienus & immortalis: ignis enim, quem impii illi vobis sunt minati, erit quodāmodò vobis baptisma & scala ad cęlum, si qua sit macula, si qua sordes, eā expurgans, & tanquàm lucidas quasdā stellas, vos ad illū ipsum Regē sursum ducens, & efficiens iucūdos & amabiles. Et ipsa quidē cum eis hac spe & sermone animū addidisset, & vnicuiq; arma īexpugnabilia, nēpe Christi signaculum, immisisset, cū gratiarum actione & lætitia dimisit ad martyriū. Spem aūt cōsecutus est euētus: & cùm eos accepissent milites, lætos quidē iaciūt in flammam ignis septimodecimo mēsis Nouembris. Vesperè autē quidā ex piis egressi ad colligēdas reliquias, inueniūt eas sanas & saluas, adeò vt nec pilus quidē earū à flāma oīnò sit cōsumptus: hoc primū signū illorum cū Deo cōiunctionis, præbente prouidentia.

Oratores superātur

Baptism° sanguinis.

Oratores 50. in igne illæsi reddunt animas.

Cùm ergò, vt par erat, Deo egissent gratias, & inopinato miraculo multos attraxissent ad agnitionē veritatis, eas pręclarè & sanctè deponunt in quodā loco. Imperator autem Maxentius totam cogitationē defigebat in martyrem, & de illa erat perpetuò solicitus: vt eam lucraretur, vel ipsam curam imperii postponebat. Cùm itaque vi dicendi & disputationibus desperasset se eam posse inducere, eam blanditiis aggreditur allicere, & apud egregiam martyrem verbis est vsus eiusmodi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi consulo, tanquàm tibi benè uolens pater. Magnis diis sacrifica, maximè autem Musarum præsidi Mercurio, à quo profecta est hæc tua magna cognitio, & qui te exornat tanta dicendi gratia: & meum tecum diuidam imperium: sciant dii omnes: & mecum habitabis in regia. Illa verò, vt quæ esset magno & excelso animo ad excipiendam amicorū dicēdi libertatē, & rursùs acerrimi ingenii ad deprehendendā adulationē, etiamsi maximè cōtexeret vafris & variis labyrinthis. Depone, inquit, ò Imperator, fictionē; neque referas & imiteris dolū vulpis. Ego.n. semel dixi tibi, me esse Christianam, & veni vt essem sponsa Christi: & eum habeo solum sponsum & consiliariū, & ornamentū virginitatis, stolâque martyrii longè præfero cuiuis purpurę regiæ. Imperator aūt adhuc prę se ferens, se eius curā gerere: Nè cogas me, inquit, vel inuitum hanc tuā pręclarā purpuram iniuria afficere. Illa aūt: Fac, inquit, quod velis. Nā per hanc, quæ est ad tēpus & citò dissoluitur, conciliabis mihi ueram & immortalem gloriam: & magna quoquè alia, ut arbitror, multitudo, & maximè tui palatii, per me Christo credēt, & ipsi quoquè me prosequentur, ad sacros illius thalamos magnificè transeuntem.

Tyrannus blanditur martyri.

Contemnitur ab ea.

Hæc illa quidē dixit: Deus aūt desuper annuit, & deduxit ad effectū ea, q̃ dicta fuerāt. Maxētius aūt his valdè iratus, iubet martyrem exui regali illa purpura, & boū neruis cædi crudelissimè. Cùm hoc aūt factum esset, vt iusserat, & martyris corpus uel niue cadēte crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valdè cæditur. & cùm vēter simul verberaretur, lauabatur virginale quidē illius corpus sanguine, & multis ex iis, q̃ aderāt, aperte ciebat lachrymas: ipsa aūt tam constanter & fortiter resistebat intolerabili illi & vehementi vi Tyrāni, ut propemodū uideretur eius corpus esse lapideū, nisi eius naturā fluuii sanguinis arguissent. Vix tādem aūt fera illa īmanis, caligās ad plagarū spectaculū, martyrem includit in custodia, iubens ut ea tutò asseruaretur vsq; ad diē duodecimū, vt cōsideret, quomodò & quibusdā generibus suppliciorū eā consumat. Hæc quidem ita se habuerunt: martyr verò coniecta in carcerē, rursùs reseruabatur secūdo tribunali.

S. virgo neruis boū durissimè cæditur.

Fert patiētissimè.

Traditur in carcerē

Augusta autem vxor imperatoris cùm audiisset de martyre, & esset animo in eam bene affecta, desiderabat videre eius faciem, & eam audire loquentem, de qua talia narrari audiuerat. Desiderās autem, id minimè assequebatur: & nō assequi, quod desiderabat, erat ei grauissima calamitas. Cum ad eam aūt aliquādo ingressus fuisset Porphyrio, (is verò erat Dux exercitus, & manu fortissimus, & in bello optimè exercitatus,

& in eo primas partes obtinens) Cùm ergò Imperatrix aliquandò eum solum inuenisset, tanquàm ei arcanam aliquam narratura actionem, priùs Porphyrionem adstringit iureiurando, & fidem ab illo accipit, fore vt nullus ab eo resciret arcanum. Deindè illa ei exponit suum desiderium, & quemadmodùm desiderabat, inscientibus omnibus, conuenire martyrē. Cùm beatam autem illam vocem audiuisset, respōdet Porphyrio: Ego, inquit, ò domina, faciam tibi quod desideras: esto solùm parata. Cùm verò adesset vespera, & Augustam accepisset Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis custodibus, cum ipsa ingreditur ad beatam. Augusta autem cum vidisset illū optatum vultum martyris, admirata diuinā, quæ in ea florebat, gratiam, & splendidum qui illinc emittebatur, radium, procidit citò ad pedes eius, & ei effundit lachrymas lætitiæ, & hęc locuta est cum lachrymis: Nūc ego sum reuerà beata & Imperatrix, quòd sum tali dignata spectaculo, & video meum desiderium consecutum esse effectum. ego enim iamdiù tui magno teneor desiderio, vt tuo, inquā, fruerer adspectu, & sermone, ò serua Dei: & vel ipsam animam lubenter amittens cum imperio, nunc sum potita desiderio. Si deincèps ergo vel mors accesserit, non me ampliùs dolore afficiet, vt quæ sim assecuta id quod desiderabam, & amori meo satisfecerim. Lętor ergo corde, & animo sum optimè affecta, tam iucundum splendorē ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata & felix meritò existimanda, quòd Christo adhæseris, à quo tam multa dona & gratiæ tibi suppeditantur.

Imperatrix venit ad eam in carcerem.

Ad hæc dixit martyr: Tu quoquè es beata, ò Imperatrix, quòd in Angelorum manibus video coronam tui capitis in altum elatam, qua post tertium diem per id, quod te manet, supplicium redimita, proficiscèris ad verum Regem, regnans perpetuò. Sed sum timida, dicit beata Imperatrix, & timeo tormēta: maximè autem Imperatorem, quòd sit sæuus & immanis, & insultet hominibus. Martyr autē dicit ei: Sis bono animo: habebis enim Christum in corde tuo habitantem, & te non attinget tormentum. hìc enim parumpèr castigabitur tuū corpus, & immortaliter illic rursùs quiescet. Hæc cùm sancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit, Quid mihi dabit Christus, si in illum credam? et enim ipse quoquè iam volo militare. Martyr autem: Nondum, inquit, legisti aut audiuisti scripturam Christianorum? Nunquàm, inquit, Porphyrio, qui ab ineūte ætate semper fuerim in bello occupatus, & nunquàm curam conuerti ad alia. Illa verò: Et quænam, inquit, lingua narrarit bona illa, quibus frueris? Fieri enim non potest, vt complectatur oratio, quæ ab illa benigna dextera sunt parata iis qui ipsum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipse quoquè credit Christo cum ducentis militibus: & cùm Imperatrix & ipsi vale dixissent martyri, & cauissent sibi à custodibus secreta futura ea, quæ ab ipsis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Christi autem martyr Aecaterina, habens Dominū patre magis beneuolum, magnam ab eo curā sui est consecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eā habebat custodia, per columbam alimentum accipiebat à superis. Deindè ipse quoquè egregius Agonotheta Christus cum iis, quæ circa ipsum erāt, copiis & gloria sua apparens, magis confirmauit eius fortitudinem, & impleuit audacia, dicēs: Nè extimescas: ego enim sum tecum, nec te attinget tormētum: sed cum per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoquè consequeris remunerationes.

Prædicit Imperatrici martyrium eius.

Porphyrio dux exercitus credit in Dominū, cū militib. 200.

Christus martyri apparet.

Cùm hæc ultima nocte ei Christus mandasset, manè Maxētius præsedit in tribunali, & beatam iussit adduci: & assistens martyr cum gratiis spiritualibus, & dulci illa alacritate, adeò ut ij quoque, qui aderant, nitido splendore refulgerēt, grauiter admodùm terret Imperatorem. Ipse autem ei dicit malitiosè & fallaciter: Te, inquit, decet imperium, ò filia. Age ergo, cùm diis sacrificaueris, impera nobiscum. Neque velis, rogo, videre interire tormentis tātam pulchritudinem. Illa autē: Est, inquit, solùm terra & cinis: & id tibi rursùs dico, ò Imperator, tempus verò facit eam efflorescere, & morbus tabefacit, vt quæ nihil firmum habeat, nec stabile. Interim autem dum martyr hæc ei diceret, quidam Præfectus, nomine Chursasadem, acris quidem ad iram, prōptus autem & ingeniosus ad nocendum, cùm hæc audiret, partim dolens vicem Maxentii, partim autem suæ beneuolentiæ dans experiētiam, cùm se paruo tempore sustinuisset, tanquàm apud se meditans & inquirens, dixit: Ego tibi, ò Imperator, non parua cura adhibita, inueni, quomodò possis vel ei cito persuadere, vel eam perdere. Modus autem est eiusmodi: iube sub vna fibula fieri quatuor rotas, & vnicuique rotæ infigi serras & clauos acutos. Deindè machinam funibus & paruis rotis trahi ante eius oculos. Et si, cum eam quidem viderit ferri maximo impetu ac strepitu, persuasa fuerit, & nobiscū diis sacrificauerit, consequetur promissa. Sin minùs, in rotas iniectæ miserabiliter per vim ei erumpet anima.

Sistit corā tyranno.

Atque hæc quidem dixit Præfectus: cùm autē eius sermonem arripuisset Imperator, dat quidem martyrem custodiendam, & rursùs iubet machinam fieri in tertium diem. Cùm hoc autem factum esset, martyr rursùs adducitur: &, Pare mihi, dicit ei Imperator, & diis sacrifica: Sin minus, ego te huic tormento subiciam, iubens nouam illam machinam trahi ante eius oculos. Quæ quidem cùm magno impetu & strepitu moueretur, rursùs ei dicit Imperator: Vides? inquit: ea te, si non pareas, excipiet. illa autem: Sæpè, inquit, meum animum tibi dixi, ò Imperator, & eum tibi aperui. Nè ergo cuncteris, sed facias quæ tuo sedent animo. Imperatorem autem spes quædam adhuc decipiebat, futurum fortassè, vt persuaderetur & mutaretur, & multis apud eā rursùs vsus est adulationibus. Cùm autem cognouisset se frustrà laborare, iubet quidem alligari rotis generosam martyrem, ipsas uero moueri celerrimè, vt motus vehementia mortē subiret grauiorem. sed iis, quæ meditabatur, contrarius diuinæ erat gratię euentus. Martyr enim simul omnino soluta fuit a ferro, & rotis, & illis uinculis, quod Angelus desuper ad eam aduolasset: rotæ autem sua sponte volutatæ, interemerunt multos ex infidelibus, adeo, ut exclamarent quidam ex circunstantibus propter inopinatum, & quod erat contra opinionem, spectaculum, Magnus est Deus Christianorū. Propter hæc magna ira fuit rursùs accensus Maxentius, & furore qui minimè poterat cohiberi: & grauiora rursùs supplicia parabantur martyri. Sed coniunx Augusta repètè apparens ex cubiculo Imperatoris, & eum ad se attrahens, dissoluit: immò verò sustulit insidias. Alicundè enim venit tanquam spiritus: Absolue, dicens, famulā magni Dei, quam non attingit tormentum: reuerà enim desipis, decertās aduersus Deum viuū. Quāobrèm maiore ira feruens imperator, maximè quòd nec familiarissimos haberet secum consentientes, interim prætermissa martyre, vniuersum furorē immittit in coniugē.

Frustrà et terret, & blanditur et tyrānus.

Diuinitus liberatur admirabiliter.

Cùm ergo arcam maximā curasset afferendā, & plūbo eam humi affixisset, ità vt stabilis eēt & immobilis, mamillas, proh dolor, suę cōiugis configit aculeo subiecto operculo tabulæ. Deinde iubet operculū deorsum ferri vehemētius, & nō prius sisti, quàm ipsas mamillas omnino abscidisset, diuturnitate supplicii grauiorem sensum ei doloris afferens. Cùm hoc autem factum esset, vbi vidit illas miserabiliter abscissas, im-

Tyrān⁹ immanis in cōiugem suā.

ſas,immitis ille & vel ipſis feris immanior,veluti rem leue arbitratus,quòd ſpectat ad dolorē, infert adhuc grauiorem, & pronunciat ſententiam, vt eius caput amputetur gladio. Auguſta ergò,lubenter accepta ſen tentia, læta dixit martyri, Ora pro me. Illa verò, Va- *Imperatrix decollatur.* de,inquit,in pace:in æternum enim regnabis cū Chriſto. Atque illi quidem iuſſu imperatoris amputatur caput extra ciuitatē vicesimotertio Nouembris. Sed neque Dux exercitus Porphyrio & qui cum eo erāt, hoc beatum iter deſeruerunt. Sed quomodò illic Auguſtæ duces fuerunt ad martyrem, ita etiam piè ſecuti ſunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cùm ipſi quoquè ſe ſtitiſſent pro tribunali: Ego quoquè ſum Chriſtianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoquè, qui ſunt mecū,ſunt inſignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non ſuſtinuit audire Maxentius: ſed cùm ex profundo corde eiulaſſet: Perii, inquit, cùm perdiderim admirabilem virum Porphyrionem: Deindè etiam conuerſus ad ſuos milites: Vos autem,inquit, quanam de cauſa deos patrios habuiſtis contemptui? Cùm illi verò nihil reſpondiſſent. Porphyrio: Cur dimiſſo,inquit,capite,ò Imperator, pedes interrogas? Eſt tibi mecum loquēdū. Ille aūt: Malū, inquit,caput, tu es eorum caput?& cùm eum plura loqui nō permiſiſſet pudor, eos quoquè ſtatim morte condemnat.& *Porphyrio cum 200. militibus interficitur.* ipſi quoquè cōſummātur 24 Nouembris, effectūq; aſſecuta eſt prędictio,quā martyr prędixerat Imperatori,cùm dixit: Multi ex tuo palatio Deo per me credēt.

Ille autem cùm rurſus beatam ſiſtendā curaſſet Aecaterinam,& in eam omnē mouiſſet improbitatē, & nihil non eſſet machinatus, vbi nec promiſsis, nec minis eā omninò vidit poſſe expugnari, iubet ipſam quoquè duci ad mortem. Cùm ergò eam accipientes milites eduxiſſent è ciuitate, & duxiſſent ad locum martyrii, circunſiſtens magna multitudo, maximè autem mulierum,quæ erant claræ & inſignes,acerbè plāgebant & lamentabantur,& lugebant vltimum illū deceſſum. Illa autem vultu conſtanti & nequaquàm perterrito,petit tempus ad orationē. Quod ei concedunt milites. Illa verò cùm & manus & animū ad cælos ſu- *Precatio martyris ſub mortē* ſtuliſſet,dixit: Domine Ieſu Chriſte Deus meus, ago tibi gratias, quòd ſtatuiſti ſupra petram pedes meos,& direxiſti greſſus meos: & nunc extende palmas, quæ pro me in cruce fuerunt ſauciatæ,& ſuſcipe animam, quam ſacrificaui pro te & tua cōfeſſione. Memento, Domine,quòd ſumus caro & ſanguis,& nè permittas, vt,quæ à me facta ſunt per ignorantiā,in aperiū proferant acres rerum noſtrarum examinatores ante tuū terribile & incorruptum tribunal: ſed quem pro te effudi ſanguinem,eo meas maculas ablue. Da autem,vt hoc meum corpus, quod pro te fuit conſciſſum,non poſsit adſpici ab iis,qui quærunt:& qua prouidentia finxiſti corda noſtra,adſpice ex alto ſancto tuo Domine,ad hunc populum,qui te circunſiſtit,& deduc eos lumine tuæ agnitionis. Da autem iis quoque,qui per me inuocant ſanctū tuum nomen, petitiones quę ſunt eis conducibiles, vt per omnia laudentur tua magnalia nunc & in ſecula. Cùm ſic precata eſſet,iuſsit mili- *Caput ei amputatur.* tes facere,quod fuerat imperatum. Vnus autem ex eis ſtricto gladio beatum eius caput amputat vicesimoquinto menſis Nouembris.

Porrò autem hic quoquè facit Deus aliquod miraculum,honorans ſuam martyrem, & ad effectum deducens illius preces. Nam qui aderant, viderunt lac *Pro ſanguine manat lac.* fluens pro ſanguine: & Angeli cùm venerandum illius corpus compoſuiſſent, in ipſo tempore conſum- *Trāsfertur in mōtē Sina ab Angelis.* mationis,viſi ſunt deducere in montem Sina,ad gloriam patris & filii & ſpiritus ſancti,Qui ſunt vna diuinitas & regnum: Cui conuenit honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. PATRIS NOSTRI Alypij Cionitæ, id eſt, qui vitam agebat in columna: qui fuit conſummatus tempore Heraclii Imperatoris Adrianopoli prouinciæ Paphlagonum. Habetur in Simeone Metaphraſte.

SI multi ſæpè,qui vitam ſcripſerūt ſanctorum Patrum, innumerabiles traducendo ad æmulandam eorum vitæ rationem, eos affecerunt beneficio: quēadmodùm non exiſtimaremur iniuſti fortè & inuidi, ſi tantā ſancti ſpiritus virtutem mandaremus ſilentio? *Nouēb. 26.* Scribatur verò ea quoquè a nobis, vt cognoſcat generatio altera. filii qui naſcentur, & annunciēt ea filiis *Pſal. 77.* ſuis: vt ſpem ſuā in Deum collocēt,& eandē,quā ipſe, virtutem exerceant. Quāobrē quoád eius a nobis fieri poterit, quæ apertè à diuina gratia in ipſo ſunt cognita,multis ea oſtendemus.

Hic ergò Chriſti ſeruus Alypius,ſicut multi homines ſciunt,qui id & auditione didicerūt & experientia,habuit quidē patriā,ſi patria ſit dicenda in terris, *S. Alypij patria.* Adrianopolim,quæ eſt vna ciuitas regionis Paphlagonum: vitam autem, quæ omnium hominū ſuperat viuendi rationē. Quē cùm præſciuiſſet & prædeſtinaſſet Dominus,ab ipſo materno vtero ei benedixit,quibuſdā viſionibus & ſignis oſtendens ſui famuli ad diuiniora profectū & incrementum. Cùm enim adhuc *Viſio matris eū vtero geſtantis.* eū vtero geſtaret mater, noctù viſa eſt videre formoſum agnū: in cuius cornibus duo pulchri accēſi cerei, replebant domum lumine: qui nō prius reuerſus eſt ad ſuum locum,quàm in lucē prodierit natus infans, matre liberata à partus doloribus. Nō multò pòſt aūt, *Item alia* quàm mater eſt enixa,ea in gratum ſomnum eſt reſoluta: & rursùs videt in ſomniis publicè è ſua ciuitate populū in hymnis & canticis & ſupplicationibus uenientē vſq; ad ſuū infantē,& eum tanquàm ſacroſanctū & diuum quēpiam,adorantem. Hæc matris fidelis ſpectacula eā cōpunxerūt,vt ad piā veniret cogitationem. Nā cùm coniux iā ex hac vita migraſſet:& totos tres annos non fuiſſet ſuperſtes filio, qui ex eo fuerat ſuſceptus,ipſa pulchrè ſtatuit ſoli Deo viuere & filio, & decæterò ſuum corpus potiùs obſignare Chriſto, quam probro ſe afficere,ſi ad ſecundas eſſet deuoluta nuptias: cùm & amor chariſsimi filii,& cubile mariti in ea valdè piè cohabitaret.

Cùm ſe diuinè hiſce confirmaſſet cogitationibus, accepto filio, vadit ad eccleſiā,orphanorū & viduarū curatorem ſolū bonū ſciens eſſe Dominū. Cui etiam prōpto & alacri animo eū ablactatū ſtatim dedicauit, tanquàm nouū aliquē Samuèlem,dans in manus eius, *1. Reg. 1.* qui tūc adminiſtrabat archiepiſcopatū. Quē cùm ſuis vlnis accepiſſet,tāquàm quidā paſtor bonus, ſecundo poſt matrē lacte ſpirituali nutriebat,literis & diuina- *Ab Archiepiſcopo literis eruditur.* rū ſcripturarū dulcedine pinguefaciēs animę officinā: vt faciliùs inueniret cū tēpore creſcentē, & cum ætate aſſcendentem intelligentiam. quod etiam concurrebat cū precibus eius, qui erudiebat. Erat enim puer cuiuslibet ſcripturæ diuinæ capax,tanquàm generoſa planta recèns plantata, ſpiritualibus irrigationibus pietatis ferens fructus, vt non multò pòſt oſtendetur.

Accidit ergò,vt illo tēpore ſanctæ memoriæ Theodorus,qui à nobis paulò antè dictus fuit, cùm ad finē vitæ perueniſſet, ſuæ ſedi ſucceſſorē reliquerit,q eiuſdē cuius ipſe nois,& morib' ſimilis. Quāobrèm te tanquā fratrē oſtēdēs eius,qui pceſſerat, valdè dilexit Alypiū,d quo a nobis agit in pſētia. Inuenit.n.verè paſtor

paſtoris

pastoris ouem ratione præditam, in bonitate educatam, cuius iuuenta erat munita diuino metu. Inuenit florem ætatis, qui nullum proprium, quo cognosci posset, ostendebat signum. Nam quod in ipso quidem cernebatur, multis esse uidebatur iuuentutis. Quod autem ad eius mores propemodùm uenisset, apertè ostendebat uiri sapientis canitiem: quoniam erat etiã in eo timor Dei, qui principium sapietiæ efficit in ho-

Psal. 110. minibus. Cùm autem pietatis operibus visus esset om nibus antecellere, communi suffragio eum eligit facer ecclesiæ cœtus, vt œconomus esset fidelissimus: quoniam hoc credebant futurum omnibus utile; non quòd rerum vllam haberet experientiam, sed quòd esset diuina plenus intelligentia. Quod quidem desiderans is, qui tunc præerat ecclesiæ, simul eum fecit œconomum & diaconum diuinorum sacramentorũ. Fuerunt hæc signa ortus Alypij, qui educebatur ad vitam. Sic sacra in sacris ædibus fuit ouis nutrita ab ijs, quos priùs diximus, pastoribus pasta in pietate. Quisnam autem & qualis fuerit in ea, quæ sequitur, uita, non esset meum dicere, qui propter dicendi imperitiam, gloriosa eius facta magis diminuam, quàm, quã tùm oporteret, ostendam veritatem: dicam tamen, in patris mei egregijs dotibus iucundè versans: & fortassè nonnullam narrabo portionem eorum, quæ ab ipso rectè & ex virtute gesta sunt.

Alypius fit ecclesiæ œconom° & diaconus.

Habebat Deum in mente Alypius: habebat autem Deus quoquè omninò Alypium: & recordatione beatorum eius præceptorum, animæ purum & lucidum habens oculum, considerabat in unoquoque tempore, quidnam agens in præsenti uita, posset au-

Mat. 25. dire beatam illam uocem, Engè serue bone & fidelis. Inuenit autem potiùs solutionem eius, quod quærebatur, ab eo ipso, quem desiderabat, Christo doctus

Iohã. 10. pietatis semitam. Bonus enim pastor, qui pro grege suam posuit animam, portam etiam ostendit ijs, qui volebant pulsare, omnia constituens ad salutem amatorum regni cęlorum. Primùm quidem dicens, vt Deum tota anima diligamus: secundò uerò, ut ei de-

Mat. 19. bitam tribuamus reuerentiam. Deindè ad altiorem pietatem & perfectissimam Dei charitatem traducés, venditis omnibus, quæ non consistunt, facultatibus, & in rebus manent inferioribus, eas iubet suppeditare pauperibus: & uudam tollendo crucem, eius sequi vestigia. Oportebat ergò hominem Dei, oportebat maximum, quod restabat ex præceptis, implere ad perficiendam pietatem. Reliqua enim seruauit ab ipsa iuuentute. Protinùs ergò nihil cunctatus, res omnes

Ibidem. Omnia sua dat pauperib°

mundi iussit ualere: non tristis, quomodò nuper dives, qui a Dño audierat, vt sua uenderet & daret pauperibus, vt vitæ æternę cõsequeretur remunerationẽ.

Cùm solam autem matrem fecisset consciam sui consilij, idque propter eius precum desiderium: Ad Orientem, inquit, o mater, me proficisci cupientem, tuis me precibus prosequere: quo in loco multi quietem amplexi, feliciter vixerunt. Illa autem protinùs tulit opem proposito sui filii, nequaquàm affecta muliebriter, ut multæ solent, quæ fortè viduitatem prætexunt & solitudinem, & quòd ferre non possunt, videre a se diù abesse ea, quæ sunt sibi charissima. Nihil horum dixit sapiens mulier ad filium retardandum: sed manibus in cælum sublatis, totam suam mentẽ collegit ad orationem, cùm his uerbis confirmasset sui charissimi propositum: Abi, fili, dicens, quoniam te direxit diuinus gratiæ spiritus. Eccè Deus, ô fili, quo uiuimus, & cui te cõmẽdo, ipse mittet bonũ suũ angelũ ante faciem tuam: & te deducet, vt vult, & quò vult, prospero itinere pergentem in omnibus, & placentè gloriæ maiestatis suæ: & dabit tibi gratiam in verbo & opere, & te seruabit in omni via rectà, vt mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. Induet te lorica iustitiæ, & imponet tibi galeam salutis. Dabit vt semen tuæ operationis cedat in bonam terrã, & vt comedas labores fructuum suorum. Sit vita tua tàquàm lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet. Acceptæ sint preces tuæ coram Deo ad salutem multorum. Resplendeat tàquàm meridies iustitia operum tuorum. Videam te tanquã Luciferũ splendidè orientem, propterea quòd plùs, quam patẽtes, tuum dilexisti Dominum. Cùm itaque post oratio nem irruisset filius in collum matris, & mater in collũ filii, fleuissentque & se inuicè essent amplexi & deosculati, vale dixerunt miserabiliter. Atque iustus quidem cùm preces maternas esset assecutus, prompto & alacri animo viam confecit: illa autem rursus cum quiete & silentio domum redijt.

Psal. 1.

Relicta patria & matre, in Oriẽtem proficiscitur.

Cùm autem multis pòst diebus vulgi sermone celebratum esset quod factum fuerat, omnes quidẽ in ministerio collegę, & omnes ciues fuère tristes, non ferè tes hominis priuationem. Sanctissimus aũt antistes ciuitatis ne vel id quidem audire sustinuit: sed rectà magna celeritate sanctum est persecutus, diligenter quærens & inuestigans, vbinàm mansisset, & quanam, & quando transisset: & licebat videre hominem pręꝫ animi ægritudine tanquã vaccam mugiẽtem, quãdo suũ quærit pullũ, qui aberrauit. DEO verò prouidente meliora, eũ assequitur Euchaitis, cùm celebraretur dies festus Theodori martyris: & multis tandè persuasum precibus, reduxit ad suã ciuitatẽ. & illic decætero sanctus monasticã vitam diuinè peregit. Sic enim sic quadã benignitate res nostras Deus administrauit, vt qui ex ipsa patria productus fuerat fructus, eum ipsi rursùs patrię lętitiã dederit: salutatẽ. audiuit certè in somnis vir ille iustus diuinum consiliũ, ne ægrè ferret tanquàm qui a via sperata aberrasset. Illic enim esse sancta loca dixit ille, qui noctù apparuerat, in quibus Deum amans quispiam eligere posset piè viuere. His ergò visionibus excitatus, obibat hilaris, perscrutans locum, in quo posset figere tabernaculũ, remotum à ciuitatibus & pagis, quietũque & à strepitu seiũctum. Ascendit ergò in vnum montẽ ad meridionalẽ partẽ ciuitatis, & cùm cognouisset pulchrum esse montem, & sublatũ in altum, & ab omni turba liberum, stans in vertice montis, speculabatur vndiquè oculisque fuit delectatus, valdeque lætatus fuit spiritu, & acquieuit ei animus. loco autem deerat aqua, & hoc male habebat sanctum.

Dies festus Theodori martyris. S. Cionas fit monachus.

Post vnũ itaque diem accepto rastro & ligone, in montẽ rursùs reuertitur. Quæ siuit verò & fodit vsque ad meridiẽ, & non inuenit, nec erat. Quocircà tristitia affectus, sedit post laborem, & ledẽs obdormijt. in visione autem vidit virum locum ostendentem, & ei cõsulentem, vt ibi foderet. Surrexit, & fodit. eccè autem quædam parua pinguedo: & perrexit fodere profundiùs, & aqua erupit. ipse verò exultauit animo, & Deũ rogauit, qui facit misericordiam suam in eos, qui ad ipsum confugiunt: & proptereà cucurrit ad suum Antistitem, & rẽ significauit, & petiit vt aræ figeret fundamẽtum, cùm ipse benedixisset. Ille aũt cùm hoc rescivisset, sancto quidẽ assensus est, vt omnia facerét. Clã verò mittẽs, obstruxit os fontis, vt tædio affectus, montem quidem relinqueret, vt ascensu difficilem, & quí asperum & arduum ad eum ascendere volẽtibus haberet accessum: inferiùs autẽ habitaret campos, qui sunt circa ciuitatẽ, vt ad quos omnibus facilis pateat aditus. Omnia verò lustrabat & circuibat sanctus, locũ inuestigãs separatum & remotum. Videt autẽ ante ciuitatem quandã solitudinẽ, quæ erat plena sepulcris antiquissimis. in quo loco magnum agmẽ spirituum delite-

Visio ei obtingit.

Inquirit locum solitarium, in quo cõmoretur.

delitescens, eam reddebat tetram & horrendam omnibus. Ad quam Christi miles primùm & primus ausus est accedere, magno stupore perculsis viris illis, cum quibus obibat considerans & quærens locum quietis. Neque enim Dei amor scit vnquàm suspectum habere periculum, vt qui ad id, quod videtur, spe potiùs agatur meliore. Inter se autem omnes ad ipsum viri voces emittebant, procùl distantes & clamantes: Quisnam dæmon te a nobis sic raptum illuc transtulit, ô homo? Heu heu recede, egredere ex hac mala solitudine, qua soli delectantur dæmones. & ad se rursùs conuersi dicebant: Hic est emotæ mentis: desipit sic seipsum tradens malis dæmonibus. Hæc sæpè clamantes, & suas dexteras extendentes, annuebant vt fugeret, & illinc citò discederet. Sanctus autem uix tàdèm, multis eorum conuersus clamoribus, suauiter & placidè eos intuens, subrisit, quòd præ timore quidem clamarent, non auderent autem propiùs accedere, & opem ferre ei, qui apud eos veniret in periculum.

Intrepidus sibi habitationẽ inuestigat in locis infestis. Cùm illi verò aliquantulùm in eo loco essent morati, volentes scire finem, postquàm eum adspexerũt sublimè stantem super vnum ex ijs, qui illic erant, tumulis, ipsi quidem in domos suas reuersi sunt fugientes. In summo autem vertice tumuli stabat columna, positum habens Tauroleonem. Ad cum tanquàm animatum & uix tandèm visum amicum, exultans accedit, & ardentissimè eum complexus, suauiter & comiter eum alloquens, dicebat: Salue, ô lapidum merces mihi preciosissima. Sic enim te reprobatum, & ab ijs qui ædificarunt ad sepulchrum, & sepulchri signum deputatum, salutare constitui, mihi potiùs factum ad caput anguli, adeò ut satis aptè possim dicere, me credere & putare eum esse factum à Domino, & esse mirabilem in oculis nostris. *1. Cor. 10* Salue mihi, o petra, propter Christum. Salue tu, quoniam vera quoque petra Christus, quæ labefactari non potest, vis est appellatu. super quam pedibus meis firmiter insistere cupiens, elegi hoc habitaculum ad æternam requiem. Hæc & his plura cùm dixisset præ gaudio, ad suam excurrit ciuitatem. Cruce autem accepta & vecte ferreo, statim re uersus, leoni subiecit vectem ferreum. erat enim prægrandis & valdè grauis: seipsum autem vecti: gemensque & laborans, uix tandèm potuit humi deijcere statuam (erat enim beatus ille fortis, vt qui esset in ipso vigore iuuentutis) eius verò loco erigit & extollit potentissimum signum, nempe Crucis trophæũ: *Erigit potentissimũ signum et trophæum Crucis.* vt tyranni bellica officina diuinarum virtutum operatione securè nunc uideatur, & habeatur ludibrio. Sic vas aureum & electum, armis omni ex parte munitum, in eo loco iam securus se sopori dedit. Videt *Visio eius.* autem duos viros, sacerdotalem præ se ferentes dignitatem, ad eum accedentes, & eum leniter reprehẽdentes & increpantes, dicendo: Quousque fiunt nos expectare, o homo Dei? Si tu es, ipse Alypius à Deo prędestinatus, ut hęc loca ad pietatem traducas & religionem, nè differas facere, quæ te manent. Hi etiam, quandò magnæ martyris Euphemię ædis cęptit iacere fundamenta, sanctò apparuerunt. Vnus quidem eorum manu tenens thuribulum, definitum quendam locum circumscripsit. Ostendebat autem eam, quæ fuit postea, ecclesiam. Alter leni voce acclamabat: Osanna huic loco. Et quinam essent quidem hi viri, nulli apertè indicarunt: eorũ autem reliquiæ aliquo pòst tempore inuentę sunt tales, quales sanctò in somnis apparuerant, suaui odore locum implentes: ut mirarentur, qui illo tempore in eas inciderant, quæ in hodiernum vsque diem seruantur integrę in atrio templi magnę Euphemię martyris, cùm sic beatus ille iussisset. Quomodò autem & quandò & vbi apparens, in certaminibus exercitatissima Euphemia, accerrimũ excitat sancti zelum ad sacram ædem ei extruendam, oportet nos dicere, nec eos qui legent, fraudare narratione.

Ad regiam propter quædam negocia tunc ibat huius Antistes. A quo etiam simul ingredi, ut qui esset Diaconus ecclesię, iussus est vel inuitus, vt cui minimè esset gratum versari in ciuitatibus, cùm sic facilè ad voluptatem & uitia inclinetur animus. Propter Pontificis tamen reuerentiam Chalcedonem vsque est consecutus. *Periculosum versari in vrbibus.* Illic cùm clam se subduxisset, dum esset Episcopus mare transmissurus Cõstantinopolim, vbi iuxta mare est positum martyrium Bassæ martyris, id ingressus, sub vno ex scamnis, quæ illic erant, dormiens latebat. Cùm sensim autem in somnis martyr ei apparuisset, & iuberet eum citò surgere: ille verò eius decorem & honestatem esset admiratus, & lubentissimè interrogaret, quisnam esset, & quarè iuberet surgere, dicit ei: Ego, quam vides, sum Euphemia, Christi ancilla & martyr. Surge autem, &, si velis, camus in tuam patriam. Simul enim tecum vado, eroq; tibi in itinere, si Deus velit, socia & adiutrix. *S. Euphemia ei apparet.* Vigilanti autem desiderium cum martyr beato immisisset Alypio, lætum compulit in patriam, nequaquàm oblitum suæ patronæ: eam enim semper habebat in memoria, contemplans quàm suauiter eum sit allocuta, quàm benignè seipsam ostenderit, adhortans vt ingrederetur uiam, quæ ducit ad vitam agendam cum Angelis, & ad æterna fruendum lætitia.

Propter hęc in nomine sanctæ fundauit martyriũ, breue quidem tunc, & quod satis esset ad implendum martyris desiderium. Non enim habebat conuenienter suo magno animi studio, quæ ad magnificentiora posset transire, potestatem. Nam diuinis obediens præceptis, non habebat peram, non zonam, quæ æs conseruabat, non duplicem tunicam, & quod esset ad vsum superuacaneum: sed viuebat in sua spontè suscepta paupertate, gratam fidem ostendens in eum, qui ipsum fecerat, & conuenienter Apostoli præcepto, omnia possidens in eo, quòd nihil haberet. *Mat. 10. Luc. 10.* Vnde etiã sumptum quoquè, qui fiebat in columna, quidam ex familiaribus, & ijs, qui sciebant eum nihil possidere, alacri animo offerebant, perindè ac si Deo gratum offerrent holocaustum, propter suam in eum reuerentiam, quòd viderent virum crescere in iis, quę sunt ad Deum, ascensionibus, & ex sancto spiritu puras illuminationes mente purissima suscipere, ieiunijs & vigilijs suum corpus redigentem in seruitutem, & non permittentem, vt insurgeret aduersus appetitiones spiritus: vt qui apertè sciat, quòd qui pro virtute certare studuerunt, debent esse integri & perfecti *2. Cor. 6.* spiritu: non aduersùs sanguinem & carnem contendentes, sed aduersus principatus & potestates & huius mundi principes: cum quibus colluctatio est difficilis ijs, qui secundùm carnem viuunt. *Ephes. 6.* Hinc fit, vt a suo scopo non aberret, sed vincat eos, qui sunt carnis expertes, is, qui in carne refulsit: & aduersùs eos insignem victoriam sit consecutus: ut per eos, qui in ueritate glorificant seruum eius, Deus glorificetur, & per fideles seruos suam ostendat maiestatem. Quæ enim per ipsum & in ipsum conspecta sunt fieri, discite, o fideles, & mecum Dominum magnificis laudibus extollite.

Nam cùm vellet beatus Alypius diuinè in columnam ascendere, senum deductus consilijs, ingreditur tunc in cellam, quæ erat humilis & ualdè breuis, triginta annos natus, cùm laboribus exercitationis se bienniò pulchrè exercuisset, tanquàm quidam Imperator, qui est acie congressurus cũ hostibus. Illic enim statim aduersùs sanctum insurrexerunt spiritus: eos *Dæmones irruunt oppugnant eum.* enim

enim irritabat valdè, psallens, & paulatim percutiens ignitis dictis diuinorum eloquiorum. Quocircà furore percitì, penitùs surgentes tanquàm ex aliquibus insidijs, impetum fecerunt in cellam, vniuersam concutientes ex fundamentis, existimantes se ab initio magis posse superare beatum virum, si terrore spectrorum eum perculsum inuaderent. Sed ij quidem vt improbi insurrexerunt & recesserunt, vt qui sanctū potuerint nulla afficere iniuria. Stabat enim tāquàm mōs Sion, confidens in Dominum, egregia munitus lorica precationum, & magna Crucis lancea. Cùm autem a cella recessissent, rursùs inuaserūt oratorium. Nondùm enim eius facta fuerat dedicatio. Postquàm certè id viderunt consecrari, dolo quosdam sonos emittētes, & horribilem rugitui leonis similem vocem edentes, adeò vt vniuersa, quæ eò conuenerat, multitudo dispersa ferè fugisset huc & illuc, nisi eis timorem ad fiduciam, quod præcessit, traduxisset Euāgelium. Postquàm enim Diaconus acclamauit illud, Secundùm Matthæum, respondens illud consuetum, Gloria tibi Domine: in templum totus populus prosiliit, non ferente ampliùs aduersaria potestate sanctitatem eorū, quæ fiebāt, sed fugiente cum quodam sono & stridore, perindè ac si à graui flagello torqueretur. Atq; sic quidem eiecti tunc fuerunt spiritus, vt non ampliùs ausi sint accedere ad Martyrium. Sic autem ipsum consecratum, fuit dedicatum martyri, vtpotè, quòd ipsa priùs sanctum incitasset ad certamina pro virtute suscipienda, sicut anteà ostendimus.

Frustrà et laqueos tendunt.

Tēplum S. Euphemiæ dedicatum.

Deincèps autem ab eo tempore vnusquisque, tam paruus, quàm magnus, versabatur securè in illis locis se oblectans: & apud beatum virum assiduè frequētes erant, seu vir quispiam, seu mulier, seu puer, seu senex vellet cum eo versari, & comedere, & beatis eius frui sermonibus: erat enim iucundus omnibus, nec vllum capiebat vnquàm eius tædium. Sed cum hoc inuenisset afferre animæ detrimentum, quòd negligerentur preces & status spiritalis, vale dicens terrenis omnibus, & amicis, & negocijs, ascendit seipsum affigens columnæ, paucis tabulis cōclusus in capite columnæ, adeò vt nec sufficeret quidem ad hoc, vt parùm posset sanctus recumbere aut sedere: sed perpetuò staret in ipsa tanquàm statua ænea, luctans cum imbribus, cum æstu & frigore, nubibusque simul & ventis & tempestatibus, quibus & lapis & ferrum inanima materia & solida, sæpè tempore diffluunt & dissoluuntur, & ad perfectum veniunt interitum. Hæc ergò fortiter tulit vir ille magnus, sanctorum socius, & qui plùs, quàm sancti, decertauit, plùs, quàm quiuis raptor & latro, violentus possessor regni cælorum. Nam illi quidem fortasse hoc cupientes iniusti, pœnam dolorum recusassent, meliorem partem consecuturi. In huius autē ore perpetuò erat Dei laudatio: vniuersa verò eius vita à tenera ætate fuit confessio.

Perpetuò stat S. Alypius in columna.

Quisnam ergò ex martyribus tam multa certamina afflictionis & malorum perpessionis pro Christo vnquàm subijt septuaginta annos? Tres illi pueri flāma Babylonia visi sunt aliquādò superiores, sua in Deum fiducia, præclarè ea ardentiores. Sed aduersùs vnum elementum, nempè ignem, decertarunt, & vno die. Hic autē perpetuò æstus flāmam, æstiuis solis lampadibus vehementer vrentibus, fortiter sustinuit. Nox vna aliquandò hiberna & gelu, vnū ex numero militari diuellit à quadraginta, qui spe balnei à tota spe miserabiliter excidit. Hic autem tot annorum glacie, & ventorum flatibus grauiter spirantibus concretus, nunquàm fuit animo labefactatus: quotidiè, vt semel dicam, morte affectus, & rursùs reuiuiscens, & insultibus decertationis fortiter & generosè resistens. Si autē aduersùs feras agrestes & immanes decertauit san-

Dan. 3.

Vide Tomo 1. Martij 9.

ctorum aliquis: & nemo, sicut hic vir præclarus, depugnauit aduersùs dæmonia nequitiæ. A quibus in astro nocturno, tanquàm à fundiore aliquo stans in columna, in humero fuit percussus lapide. Ille autem statim manus in cęlum extollens, & astris & ipsis ostendit dæmonijs, se nihil timere: sed hæc liberè dixit: Quid vobis mecū rei est, ò perniciosi, & hominibus infesti dęmones? Quid frustra conturbamini, & in Dei seruos incassum exercetis inimicitias? Vide te enim lapidem, quē vos in me iecistis. Is erit mihi testis vestræ improbitatis, quē ostēdam corām Christo meo in die eius aduentus. Vt autem sciatis, me telum infantium reputasse plagas vestras: eccè humi deijcio tectum, quod est supra caput meum, quod sæpè arcet iactus lapidum, & non finit me eadem pati pro Domino, quæ Stephanus primus martyr, & eandem quam ille coronam accipere, quem vos Iudaicis manibus interfecistis: cum quibus etiam subibitis æternum gehēnę supplicium. Illi cùm hæc verba audiissent, & cognouissent illum iustum audere omnia pati pro Christo, aufugerunt protinùs. Hoc enim illa nocte auditum est à quibusdam, qui iter faciebant, quòd in quodam loco itineris, occurrissent dæmonibus deflentibus suā fugam, & apertè clamantibus: Alypius nos expellit à nostro habitaculo. Quò ibimus, cùm non habeamus locum, in quo consistamus?

Lapide percutitur à dæmonibus, sed contēnit.

Actor. 7.

Dæmones victi fugiunt.

Egregius autē Christi miles post preces matutinas, fingens ei opus esse, à sua matre petiit securim. Quam cùm accepisset, ille septi tectum à quatuor locis dissoluit, & humi dijecit: & mansit sub dio vsque ad extremum diem suum. Mater verò eius postquàm sensit sonum tabularum, easque vidit humi fractas, dextera frontem accipiens: Cur hoc fecisti, inquit, ò fili? Cur enerrasti salutem tuę custodię? Quomodò feres minas hiberni temporis? aut vernarum pluuiarum vehementes inundationes, & æstatis meridionales & ardentes radios? Non cōsiderasti vētorum terribiles impetus, lethiferas à mari plagas: fulmina, quæ repētinam multis mortem afferūt: & eorum, qui aduersantur, violentiam, quæ non cadit sub adspectum? Matri autem suæ sapienter respondens iustus, dixit: Propter quem hæc omnia pati opto, est Christus viui Dei filius & Deus, certa eorum quæ sunt, vita, pro quo quiduis minimū pati, est res beata. Non nunc quidem, ò mater, iubēter horrorē patiemur, vt illinc ad lucem inaccessam accedamus? Non feremus hic æstum diei, vt labore dignam mercedē accipiamus, & æterni ignis fugiamus supplicium? Cùm hęc & alia multa his similia dixisset, persuadet matri, vt propemodùm suaderet, nō solùm abijcere tabulas propter Christum, sed etiam tunicā, & corpus prætereà exuere. Nesciebat enim misereri filii, etiamsi esset valdè amās liberorum, qui hic propter Christum patiebatur. Negabat natura præter naturam, vt nato præponeret eū, qui genuerat: licebatq; videre rem iucundam & gratam omnibus fidelibus; matrem, quæ lætabatur ob charissimum filium: & filium, ob matrem filiorum amātem: & Deum, qui propter ipsos verè & syncerè glorificabatur. Quis enim illius honestæ & admirabilis mulieris non benedixit filium? aut quis rursùs huius fructus radicem, tanquàm sanctam, non beatam pronunciauit? Nam præter alia bona, quibus erat ornata, permanebat etiam apud filium, ei inseruiens & subministrans, quæ erant necessaria, tabernaculo fixo apud columnam. Quo in loco cum renunciasset omnibus, quæ sunt in vita iucunda, tanquàm in paradiso referta delicijs, proprijs manibus acquirebat, quæ sunt ad vsum necessaria, vt vidua & quæ maritum non habebat, tanti faciens eleemosynam, vt miserabile esse putaret duos asses possidere.

Manet semper sub dio.

Encomiū matris eius.

Aliquandò certè accidit, vt aliquis tertiam partem

offerret

offerret numismatis. Quam cùm accepisset rogatu filii, cucurrit ad ciuitatem, vt eam in minutas æris partes commutatam, consumeret ad vsus sui victus. Cùm autem, postquàm hæc fecisset, reuerteretur, fracta pauperum adiurationibus, vniuersum distribuit. Deindè cùm eam vidisset filius nihil habentem in manibus: Vbi est, inquit, minuta moneta? Opus enim habemus ad sumptum. Deo, inquit, ò fili, & pauperibus nos credidi. Non enim pium esse statui propter nos despicere iuramenta pauperum, & peierare Deum viuentem: credens fore, vt nos quoquè eorum, qui misericordiam consecuti sunt, precibus assequeremur misericordiam. Propter hoc factum benedixit matrem, & accepit lætus quod factum fuerat, vt qui illius esset infans & fœtus. Quamobrèm Deus eos etiam in altū in terra sustulit, dans bona in terra, & quæ sunt in cælis meliora. Nomen enim sancti, & gratia Dei, quæ vbiquè propter ipsum prædicabatur, multas animas vocabat ad pœnitentiam virorum & mulierum. Primam autem Euphemiam quandam, quæ erat vna ex illustribus fœminis ciuitatis sancti Alypij, tantùm incitauit zelus in Deum, vt mariti & liberorum, amicorumque & cognatorum nullam curam ducens, se in vilissima incluserit domuncula propter beati columnam, arctæ portæ fortiter transmittens angustias, & nunc affatim se explens vitæ æternæ deliciis.

Quàm illa fuerit benigna in pauperes.

Euphemia illustris matrona viriliter.

Post eam autem Dei quoquè amor compulit magnam illam inter mulieres, & primam muliebris ædis ducem Eubulem: quæ ad tantam peruenit mensuram virtutis, vt media nocte aliquandò sistens (erat enim hoc ei in more positum) plurimas horas, itá vt oculis adspiceretur, aduersùs dæmonem concertauit: qui non sinebat sanctam transire, sed depugnabat, nè mediæ noctis preces Domino redderet, vt consueuerat. Quæ & vitæ sacoltatibus, & multa gloria viduata, in vita, quæ ex virtute agitur, itá refulsit, vt paucæ ex ijs, quæ erant in terra. Eis autem paulopòst fiunt similes & Maria sancti patris soror, quæ ipsa quoquè renunciauit omnibus, quæ sunt in terra: marito, inquam, & ijs, quæ sunt ad tempus, deliciis: se tam fortiter gerens in exercitatione, vt illius continentia sit reliquis exemplum ex ijs, quæ decertant, vsque in hodiernum diē: & aliæ complures, quæ colligebantur tam peregrinæ, quam indigenæ: quæ res suas humi iacentes, ad sancti patris genua supplices procidebant, dicentes: Per te salui simus, si curris propter coronam, in quam non cadit interitus. Nos quoquè fortes euademus & viriles. Nam etsi sexu sumus imbecilliores, vestra tamen imagine sumus nos quoquè ornatæ ab eo, qui est potentior, pro virtute eadem valentes facere. Non est enim masculus & fœmina apud Christum. Quæ intelligentia percipitur, preciosissimam mercemur margaritam. Simus sociæ negociationis. Vestra sit maxima pars lucri: efficiamur nos solùm participes negociationis. Nè nos timueris, ò pater, quòd simus genus humile, & facilè inclinemur. Mundum cognouimus: per iucunda transiuimus: omnium fecimus periculū, & omnia vana esse cognouimus. Vnum solùm scimus Christo viuere, & eius præceptis parère. Huic pulchro amatori crede nos esse desponsas.

Item Eubule.

Itē Maria soror Alypij.

Gal. 3.
Mat. 13.

Hæc cùm audiuisset sanctus, illachrymauit, diligēs feruorem earum in Deum propositi: & fixis ocolis adspiciens cæli altitudinem, toto corde Deum orauit, dicens: Benigne Domine, qui pœnitentia curas delicta hominum, ascendāt verba seruorum tuorum coràm te, & fiat eis sicut crediderunt: & da vires seruo tuo, vt satisfaciat animabus eorum, qui confugiunt ad fontē tuæ misericordiæ: & eas exhibeat in die aduentus tui castas absque vllo dedecore, indutas operibus lucis & iustitiæ & sanctitatis, ad gloriam magnificētiæ sanctitatis tuæ. Et hæc quidem orauit: à se inuicèm autem distinctas duas sacras ædes extruxit, in quibus vtriusque sexus corpora distribuit, (non enim dixerim spiritus & animas) dans regulam & præceptum sanctis fœminis, vt masculorum oculis nunquàm adspicerentur: vtpotè quòd sit valdè periculosum ijs etiam, quæ sunt valdè probatæ. Quæ quidem id vsqueadeò inuiolatum seruauerūt, vt cùm beatus Alypius eis sæpè reminisset, quòd in mortis venissent periculum, vt viderentur ab eorū parētibus secundùm carnē, noluerint vt cótinētia in Deū, naturæ quoquè vinculo fierent superiores.

Nota cautionē sancti viri.

Cum his sancti quoquè mater simul versans, eandem quoquè seruabat regulam: habitum autem nequaquàm seruabat monasticum, à sancto sæpè rogata: sidem esse dicens Diaconissam, quod monacham. sed ei persuadet somnus, & diuina quædam reuelatio, vt sanctum oraret, vt ei imponeret habitū exercitationis. Visa est in somnis audire symphoniam sacrosanctarum mulierū, quæ diuinos & modulatos hymnos canebant in Regem suum & Deum: & delectata spiritu, cùm voluisset domum ingredi, in qua modulabatur choros ducētium cœtus, & cum eis canere & Deū laudare, non fuit ei permissum ab eo, qui præerat ianuæ, & seruabat aditū, qui dicebat: Non intrabis, neque poteris versari cum venerandis Dei ancillis, cùm sis hospes, & imperita earū habitus exercitationis. Propter hæc pudore & magno animi angore fortè affecta, est experrecta, & sancto genu flexit, & rogauit eū, vt habitum acciperet, exponēs omnia quæ viderat in somnis. Eum autē cùm manè accepisset, animo læta tata est & exultauit, nulla re decætero defecta, quæ pertinet ad perfectionem. Quæ quidem cùm multos & varios fœtus feminasset iustitiæ, nunc fruitur fructibus, in quos non cadit interitus.

Visio matris eius.

Habitum monasticū ille induit.

Atque sic quidem seorsùm & separatim effecit beatus ille habitare homines & mulieres: In Deum autē & in reliquo vitæ instituto, tanq̄ germanos in Christo fratres, nihil omninò differre: sed vnanimē inter se inuicèm conseruare charitatem, vna voce benefactorem & vitæ suppeditatorem noctū & interdiū laudare septiès: vt concorditer extollendo concentū canticorum, Regem creatæ naturæ verè & syncerè placēt. Deo autem & Angelis & sanctis iucundum quidē erat audire psallentes: iucundius autem, videre hominem Dei, intra cælum & terram affixum columnæ, tāquàm Angelum æthereum, in altum extensis manibus, per tres classes glorificare Trinitatem. Nam simul cum eis * psallebant, qui erant inclusi ad basim colūnæ. Seorsùm rursus chori multitudinis monachorum, & choti rursùs mulierum alibi. Talis laudum in Deum erat gratia, vt sæpenumerò nonnulli ex ijs, qui prætergrediebantur, hæc audientes cantica, ad tantam venerint compunctionem, vt relictis actionibus, quas studebat exequi, in eo loco totum diē remanserint, donèc cessarit psalmodia.

Vide hic septem horas canonicas.

** psallebat, legendum puto*

Venio post hæc ad magna dicenda miracula, quæ Deus fecit in suum famulum. Nemo autem sit, qui fidē non adhibeat: ante multorum enim oculos sæpè, cùm fieret, apparuit. Id autem erat lux è cælo descendens super sancti verticem in columna, & manens aliquandiù. Id verò tunc accidebat, quandò nox erat & continuæ voces tonitruum, quandò fulgurum crebræ coruscationes, quandò imbrium inundationes, propterea quòd non auderent omninò, vt arbitror, intueri gloriam arcanorum. Locus autem vsqueadeò refulgebat splendore lucis, vt qui erant contemplationis ignari, existimarēt globum omninò inflammari. Ipse autem in tremore exultans, sensim dicebat arcanum traditionis cœnæ mysticę, dicens etiam reliqua ante aduētum & post aduentum, minimè volens agnosci miraculum,

Lux cælitus lapsa, inharet verti ci S. Alypij.

culum, humanam vitam gloriam, quæ est ad tempus. Illius autem lucis aduentũ præsignificabat Crux, quæ erat in vertice affixa tabulis: quę quidem valdè mouebatur in globo, & emittebat quendam sonum stridentis sibili, donèc rursùs redacta in formam columnæ ignis venientis vsque ad nubes, rediret ad cęlorum altitudinem. Hoc autem viderunt, nõ vnus, duo, aut decem, aut solùm quinquaginta, sed etiam plures alii: adeò, vt ad ipsam vsque regiam transiret visio tanti miraculi. *κλούβο*

Multis certè precibus, quæ tunc erat Imperatrix, à Dei seruo contendit: multas quoquè pecunias partìm misit, partìm etiam se esse missurã est pollicita, si Crucem, quæ erat super columnam, mitteret in regiam. Cui quidem literis ad eam rescriptis persuadet, vt parum expectans, id assequeretur, cuius studio tenebatur: vt qui puro mentis oculo præuidisset fore, vt Imperatrix è vita excederet. Nam hoc quoquè dono dignatus fuerat à patre luminum, vt tanquàm præsentia futura prædicaret, vni quidẽ diadema imperii, alteri autem sanctæ cathedræ rectionem. Oratio autẽ paulopòst fuit ipsa re confirmata. Hinc rursùs factum, vt ad eum concurrerent, nõnulli quidem de longa amicorum aut cognatorum absentia, tanquàm à propheta, certum scire volentes, an superessent: alii verò morbi diuturni cupientes aliquod accipere remediũ. Hoc enim habebat, quod nullus ex doctis & peritis medicis: id autem erat, pro ægrotis effundere lachrymas, vt qui laborabant, ex alto haberent curationem. Alij antè quęrentes de vi principum & magistratuũ, & violẽtiorum cõtractuum iniquitate: quorum nodos & captiosos plexus hic dissoluebat: non in ijs, quæ doceri possunt, humanæ sapientiæ verbis: sed in ijs, quæ doceri possunt sancti spiritus: vt nullus huius mũdi, qui gloriantur in sapientia, omnia faciens & cogitãs per orationem & deprecationem, vt omninò aliquos & ante omnes Christum lucrifaceret, ad alios quidem scribens: alios autem monens: pluribus etiam donãs: omnes autem, qui propter inimicitias, litemque & grauẽ furorem enses sæpè contra se inuicèm strinxerãt, cùm apud ipsum fuissent, concordes & se complexi exiuerunt, fratres animo, coniuncti affectione: adeò vt quilibet homo iustus glorificaret & laudaret Dominum misericordem. Ipse enim beatæ filiorũ Dei partis veluti pacificator, appellationẽ suã lætus lucrifaciebat. Ille & in paupertate spiritus & in persecutionibus, gratia Dei, tanq̄ regnum Dei possessurus, erat beatus. *Predicit futura.* *ἀλύπιος, alienus à molestia.*

Matt. 5. Si autem ij quoquè qui lugent, sunt consolationem accepturi tanquàm beati: quis est illo beatior, qui pro commiseratione & misericordia & amore apud Deũ effudit tot riuos lachrymarum? Porrò autem fuit vir ille adeò Domini & Christi amans, vt quotannis eius passionis legens Euangelium, (is enim erat mos eius) pro probris & contumeliis, quibus fuerat affectus, lachrymaretur & discerperetur: adeò, vt putaret se videre Dominum in ipsis passionibus. Quòd autẽ esset inter mites enumerãdus, planum factum est, cùm terram possederit. Pro eleemosyna autem tantam consequetur misericordiam, quãtùm misericors fuit supra præceptum. Quidnam autem sit hoc, opus est dicere: Petijt aliquandò mendicus ab eo indumentum. Ille verò nihil dubitans, in cordis hilaritate, cùm sibi ademisset, qua indutus erat, tunicam, & dextera inuoluisset, deiecit à columna, sinistræ manui arcano non credito. Deo enim faciebat, qui non vult tuba cani pietatem. Et qui misericordiam fuerat quidem cõsecutus, cùm quod petebat impetrasset, recessit, Deo agẽs gratias, quòd curam gereret indigentium. *Seipsum nudat tunica & dat pauperi.* *Matt. 6.*

Ipse autem tandiù perseuerauit in aere cõgelatus, donèc quidam vir religiosus ex ijs, qui erant inclusi, cùm in eum intendisset oculos, sic dixit ei: O sacra & beata anima, quænam vis dicendi, aut quot linguæ doctorum poterunt explicare tuam diuinam virtutem? ab ortu benedictum tuæ vitæ progressum? intelligentiam canæ iuuentutis? senectutis quę non potest damnari tolerantiam, mansuetudinem, & in omnes comitatẽ? Quis pater vnquàm tanto studio defendit filiũ, quanto tu quemlibet, qui afficiebatur iniuria? Quis, contritis maxillis iniustorum, è medio dentium prædam rapuit, sicut tu? Quis autem sic conseruauit pauperem à manu potentis? Orphano verò, cui non erat adiutor, quis sicut tu, opem tulit? Os autem viduæ & pauperum, quênam sic vnquàm benedixit, sicut te iustũ? Hæc quæ sunt pij & iusti Iob, sunt quoquè vestræ. Nam vos quoquè estis sicut Iob, & fortè etiam supra Iob. Nam ille quidem in calamitatibus diẽ ortus sui est execratus, dicẽs: Pereat, & non sit inter dies annorum. Tu autem non sic, qui fortiter omnia sustinuisti: quandò te hyems terribilis multa niue texit multos dies, non permittens vt surgeres, premens & frigore congelans, quæ sunt intima corporis: quo tẽpore concurrebat etiam naturalis senectutis refrigeratio, qui à iecore suppeditabatur, calorẽ non accipiens amplius, vt est rationi consentaneum: & cõtractis neruis circa tibias, fibrarum vires emarcuerãt, naturalem pedum statũ non ampliùs accipientes. Sed non dixisti: Pereat nox, in qua dictum est, Eccè masculus: neque imprecatus es, astra illa nocte fuisse obscurata. Neque dixisti, Cur nõ sum mortuus in vtero: è vulua antẽ sum egressus, & non statim perij? & cur concurrerunt mihi genua, quæ sunt dissoluta adeò immisericorditer, cõcreta frigore? Quid autem dixisti? Iustus Deus, & iustè castigauit. Quid enim mihi opus est pedib⁹, qui sum cruci affixus, & habeo manus, quas extendam ad preces, & os ad confessionem laudemq; & gloriam eius, qui creauit, per quę sit salus credẽtibus? Abeãt pedes post octoginta & quinque annos, qui corporis ministerio satis inseruierunt. Paulopòst enim omninò requiescet tabernaculum, puluere reuerso in puluerem. Cùm sic autem gratias egeris, ò diuinum & sacrũ caput, si fuissent tibi liberi, ijs priuari eodem modo tulisses: & si iuga boum, camelosque & asinos pascentes amisisses. Quibus enim tua sponte propter Christum renunciaueras, ijs priuatus æquo animo tolerasses: quoniã per arctam & angustam portam constitueras mala perpeti. Propterea extensi sunt palmites tui à mari, & vsque ad fluuios peruenerunt tuæ propagines. Quomodò enim quandò quispiam generosæ arboris fructum viderit, ex ea studet surculos suæ arbori inserere: sic reliquæ ciuitates, tanquàm à diuina & electa radice, vi tuos auellentes discipulos, sacros Antistites & eruditores suis patrijs acceperũt, tanquàm donum magnificentissimum. *Eximiæ laudes eius.* *Iob 29.* *Iob 3.* *Nota vitam durissimam.* *Ibidèm.* *Mira patientia.* *Ex discipulis eius facti Episcopi.*

Porrò autem ego quoquè, qui sum tuæ plãtationis vilissima, ò pater, & tarda propago, hanc funebrẽ orationem ausus sum tibi dedicare, cùm selegissem paucas ex multis tuis actionibus, in quarum plurimas incidi: vt qui ex tuis didicerim certaminibus, quòd tentata iusti anima, tanquàm aurum in cõflatorio, suę pulchritudinis nõ perdit probationem. De te enim olim disceptabam stultus ego, hæc cogitans de tuis calamitatibus: Cur post quinquagintatres annos, cum aere & quæ in eo sunt, malis luctatus, cùm esses iustus & in stituas faciẽs, priuatus fuisti media parte corporis? Cur præter hęc quatuordecim annos non vsus es pedibus, sed super vnum latus perpetuò recubuisti, quod etiã ijs, qui in lectis recumbunt super vestem mollem stragulam, est molestum: & non possunt ne vnam quidem horam ferre, quin cõuertantur. Percussus enim fuisti etiã malo vlcere, nẽpe vltima tu quoquè Iobi plaga, *Simeon Metaphrastes discipulus eius fuit.* *Obserua hæc lector.*

Iob 2. testa ferè expurgās saniem tui corporis. Hæc mihi sic dubitanti, diuinæ vocis ad Iob per procellam & nubem mihi venit in mentem, non alia de causa te sanctum hæc passum esse, quàm vt iustus, vt ille, appareres. Credo autem sapienti quoquè Salomoni, qui de

Sap. 3. virtute præditis animabus sic docuit: Iustorum animæ in manu Dei, & non tanget eas tormentum. Visæ sunt in oculis insipientium mori, & reputata est afflictio eorum exitus: Illi autem sunt in pace. Nam etsi puniti fuerint in cōspectu hominum, spes eorum est plena immortalitate: & parùm castigati, afficientur magnis beneficijs. Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Tāquam aurum in fornace probauit eos, & tanquàm holocaustū sacrificij eos accepit: & in tempore visitationis eorū resplendebunt, & tanquàm scintillæ in calamis discurrent. Iudicabunt gētes, & dominabuntur populis: & Rex eorum erit Dominus in secula. Ergò etsi nos molestia affecit tua, quę

Rom. 5. fuit ad breue tempus, imbecillitas, vt qui non inuestigassemus iudicium laudabilis tuę tolerantię, quòd operetur probationē: at nunc nouimus, quòd corpus post animæ hinc excessum, proprium honorē consequetur ab eo, qui creauit. Nullus enim fuit nec ex ciuibus, nec ex regionis hominibus, qui non diligēti studio, eius tanquàm sancti inhærens amplexibus, eū salutauerit. Mulieres autē, pueros & lactentes infantes, impellētes & repulsæ, irrumpētes & insurgētes, flentesq; ad reliquias efferebant, animo valdè anxiæ: nè si fortè ablatū fuisset corpus, priuarētur benedictione, quæ erat eis charissima. Atq; sic quidē ciues & mulieres ciuitatis vix concesserunt, vt tollerentur reliquię.

Cùm miraculorum autē postremum & maximum dixerimus, cū beata, ò pater, tua dormitione finiemus orationem. Quis enim nescit, quòd cùm quatriduanę iam essent reliquiæ, adolescens quidam captus fuit à

Dæmoniacus liberatur ad sepulcrū eius. dæmone. Qui cùm meridiè tibi occurrisset, & ad tuū actus esset sepulchrū, & valdè discerperetur, ipso die fuit liberatus à maligni vexatione. Et hoc quidem, ò beata anima, cùm diximus quod fuit vltimū & magnum ex tuis miraculis, finijmus orationē. Tu autem, qui euolasti ad ea, quæ sunt supra mentem, rationē &

Author inuocat S. Alypiū. sensum, & sortitus es ea, quæ sunt meliora, memento tuorum filiorum & filiarum: eisque adsis, & eos conserua & custodi, deducens ad luminosa bona operū: vt sequentes vestigia, perueniant ad tuam beatā mansionem. Nequaquam obliuiscaris, ò sancte, ouium tuæ mandræ: sed etsi frueris gloria eorum, quę carēt materia, circa diuinitatis versans pulchritudinē, nos adspice & nostri miserere, quos & congregasti & orphanos reliquisti, apertè dicens: Pacem Christi do vobis: valete & conseruemini, ò filij, & nō formidet nec turbetur vestra anima. Ego enim rogabo pro vobis, & mittetur vobis Spiritussancti consolatio & auxilium validū: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu; nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE S. MAXIMO EPISCOPO Rhegiensi Homilia, quæ habetur inter eas, quæ Eusebio Emeseno adscribuntur. Est sanè erudita, & ab ei⁹ discipulo edita.

NOV. 17

LOCVTVRI de pfectione summi antistitis & confessoris, multùm verentur, nè merita eius, dū affectus prædicationis insinuat, tenuitas sermonis abscōdat. Qui cùm à prima ætate nouis virtutibus vsque ad finem quasi semper inceperit, inter ipsa primordia consummatus apparuit. Diù ille sub habitu seculari, Christi militē gessit. diù sanctæ vitæ, quæ sola deerat, professionem negauit: diù in hunc mundum positus, extra mundum fuit: diù seductori imposturam fecit, diù mentientem fefellit: & cùm iam eum mundus animo non agnosceret suum, vel solo tamen corpore tenebat alienum: ac sic publica conuersatione suscepta, non tam cœpit esse quod non erat, quàm prodidit quod latebat.

Adhuc secularis quàm sanctè vixerit S. Maximus.

Inter hæc stupebat in sinu suo patria ciuem suum peregrinari, & intra fines proprios nouæ cōuersationis legibus exulare. Nondum quidem visibiliter exierat de terra sua, & cognatione sua, & de domo patris sui: sed iam spiritaliter reliquerat terram suam, quia nullis inclinabatur cōcupiscentiis actibusq; terrenis: iam reliquerat cognationē suam, quia nullis iam carnalium necessitudinum detinebatur affectibus, nullis vitiorum, quæ per longam consuetudinem proxima & cognata animæ efficiuntur, velut parentum cōstringebatur amplexibus. Iam reliquerat domū patris sui, quia in inquisitione æternæ illius patriæ, supernis intentus, excesserat.

In patria degit peregrinus.

Mat. 19. Tum itaq; patriarcharum in se complexurus figuram, subitò totum reliquit, vt illū posset obtinere, qui totus est, dicturus cum Apostolo: Eccè nos relinquimus omnia, & secuti sumus te. Omnibus prorsùs cupiditatibus, velut indumentis exuitur, abijciuntur cum seculo extranea bona, vt magis propria ornamenta clarescant. Ista est vera & perfecta conuersio, quandò non solùm possessio negligitur in rebus, sed etiā passio corporaliter: de domo & de loco suo diuina voca-

Gen. 22. tione dignus egreditur, tanquàm Isaac à patre, viua Christi hostia futurus, offertur, & super insulæ Lirinensis aram, totis humeris crucem Domini baiulaturus, imponitur: de qua quidem ara multæ piorum animæ in holocaustum & in odorē suauitatis assumi in-

S. Maximus fit monach⁹ Lirinēsis. videnda cōsummatione meruerunt. Super hāc itaq; aram per contritionem carnis & sanguinis, semetipsum Deo immolat: & sicut illic pro Isaac aries occulta mysterij dispensatione supponitur, ità hic dum in illa sancta congregatione de milite consurgit, & in principem promouetur, ex oue in gregis arietem commutatur.

Posteà Abbas.

Gen. 32. Legimus beatum Iacob, cùm de patria fratrem fugeret, sine vllo subsidio, solùm in baculo suo transisse Iordanem, & post longæ peregrinationis absentiam, cum magnis opibus, duabus etiam honorabilem coniugibus, vt tunc licebat, ad patriam reuertisse: Ità hic sanctorum eximius, patrem ac fraternitatem suam fugiens, se solū ex omnibus portans, in spiritu tanquàm in baculo transmissum, angustissimo freto deserit. Lirinensis * sedem, immò latebram petit, vbi à mundi, tanquàm ab inimici periculis tutus, multis laboribus desudatis, tanquàm aliā in matrimonium sumpturus, & quasi annorum hebdomade transacta, (nam plenis septem annis ibidèm Christi gregē pauit) Rachel acquisiturus, præfertur insulæ, præparatur Ecclesiæ. Quia quantos ibi Iacob iste noster virtutum institutionibus sacerdotes, quātos in Christo genuit patriarchas, quantos ibi, ò pater luminum, meritorū author, donorumque largitor, quantas ille diuitias vobis ac patriæ reportandas, quantos ille thesauros animabus vestris, dū in illo camino humiliationis excoquitur, congregauit? Quanta ornamenta, quanta monilia fabricatus est? Vobis enim iste athleta Christi in illo agone sudauit, vobis, dum se extollit, fructificauit: sibi illic serens, vobis colligebat: sibi quærens, vobis nesciens acquirebat: sibi paraturus pręconia, vobis soluturus vsuram: vobis hęc spiritalis columba cibum de illa Christi mensa, & angelica congregatione capiebat.

** videtur deesse, insula, aut monasterij.*

vobis

vobis potum de illo gratiarum fonte sitiens hauriebat: vt quasi mater solicita escas, quas de illo vitę hoc reo sumpserat, in sensus vestros pleno de corde transfunderet. Vobis prophetica hæc spes, salutifera in illo alueario mella confecit: vestris quidem conspectibus deerat, sed vestris profectibus militabat. Sic lãpas magna non sibi accenditur, sed lumen suum eminùs *for.* in* & circumiecta iaculatur, speciosum fundens flammeum doctrinæ fulgorem, & vniuersis qui assistunt, integrum, & singulis totum. Meritò se vobis imputet beata illa insula ex hoc vno atq; vnico munere, licèt multùm erubescat ex alio: vir ille præcipuus, illic doctus, vt hic doceret: illic ditatus, vt hic fœneraret: illic illuminatus, vt hic fulgeret: illic purificatus, vt hic sanctificaret: & vt hic exercere posset confessionis cu rationem, illic quæsiuit aromata & pigmenta virtutũ. Sic industrius atq; auidus negociator, extera atq; longinqua expetit, collaturus regionibus suis peregrina ac preciosa commercia. Absentat paulispèr à patria, vt nouas opes ac diuitias transmarinas repocet ad patriam.

Sancti, luminaria sunt à Deo accensa.

Gratias tibi Domine, qui tam conspicua ad inquirendum te luminaria in noctem mundi huius accendis, per quæ & ad viam salutis possint venire, qui cupiunt: & excusationem non possint inuenire, qui negligunt. Felix itaq; terra, quæ talem genuit: felicior, quæ erudiuit. Sit sanctificata, quæ dedit: sit benedicta, quæ reddidit. Beatus & ipse communis pater, quem & illic Honoratus accepit, & hic honor rapuit. Dignus, cui primus ille fundator gubernacula Lirinẽsis nauis post se moderanda committeret. Dignus, cui tãquam *4. Reg. 2.* Elias ad superna migraturus, Eliseo discipulo pallium pietatis & gratiæ, ac præclara meritorum indumenta traderet, & in se augendus, & in filio duplicãdus. Dignus, inquã, hic, cui ille pijssimus pater Honoratus, tanquàm Moysi, primi populi primus princeps, ductandi per desertum Israelis legem traderet, & quasi fortissimo Iesu Naue, pia iura transfunderet, electo vtiq; ac satìs probato, qui sacrum ad promissa cælestia promoueret ac perurgeret exercitum. Hoc itaq; duce, sanctæ congregationis splendidissima illa die ac nocte columna non defuit: sed semper eos tanquàm gemina fidei atq; operum lux præcessit.

Quantas hic in illo deserto, sicut de Iesu Naue legimus, nequitiarum spiritalium exercitatissimus debellator, quantas in conuersorum cordibus gentes peremit? Quãtas nationes inuisibilium aduersariorũ, quæ Israelem de regno excludere conabãtur, extinxit? Studens in homine, velut in terra sancta, tanquàm hostẽ interficere passiones, ac tanquàm Dei populum introducere ac plantare virtutes, & quasi cultris lapideis, id est, fortibus Christi præceptis, concupiscentias resecare, & circumcidere voluptates, & nõ minùs exemplo quàm imperio, militum pectus armare, atque ad desiderium supernæ hæreditatis accendere. O virum perfecti exercitus idoneum ducem. O virum per omnia Deo dignum.

Eminebat, vt sic dixerim, in ipso habitu animi fortitudo: in specie exteriori ipsam putares expressam imaginem sanctitatis, terribilis incessu, reuerendus *S. Maximus magnã vultus præ se tulit seueritatem.* adspectu. Crederes quòd semper inuisibilẽ illum hostem, ipsa vultus sui virtute terreret. Metuẽdus seueritate, benignitate venerãdus, authoritatis censuram humilitatis mansuetudine tẽperabat. Minabatur quidem frontis austeritas, sed cordis serenitas blandiebatur. Ac sic conueniẽte in vno diuersitate gratiarum, Paulus apparebat in vultu, Petrus in spiritu. Illius districtionis, huius erat pietatis æmulator: itá vt cùm præsentiam eius vix sustineres, absentiã ferre nõ posses. Internocum autem bonorum suorum formas ac species, sicut nemo ad plenũ inspicere potuit, itá nemo sufficit explicare. Quas ille sicut extollere studuit, itá elaborauit occulere: vt de ornamentis sanctæ animæ suæ dictum accipi possit: Omnis gloria eius filiæ *Psal. 44.* regis abintùs in fimbrijs aureis, circumamicta varietate. Dignè in fimbrijs aureis, quia magis ac magis in operum suorum fulsit extremis. Dignè, inquã, in fimbrijs aureis, quia preciosior seipso in nouissimis fuit. Et sicut hic dixit, in vestimentorum fine, ita ille in actuum suorum consummatione plùs caruit. Itaq; dũ illa sancta congregatione beatus magister angelicis studijs scholam Christi imbuit, splendebat omnis insula, radiata ac repercussa suorũ luce meritorum: & quicquid ab vno ad vniuersorum gratiã peruenisset, rursùm ab vniuersis ad vnius gloriam reuertebatur, & quasi nobilitas aquarum ad fontis magnificentiã redundabat. Inter hæc ille cùm vellet augeri, nolebat *Natura iustitia.* agnosci: quia hęc est natura iustitiæ, vt quanto studiosiùs abscondi optat, tanto clariùs innotescat, & occultatio ipsi proditio sit.

Passim per populos conscientia tantorum bonorũ fama volitabat, & odorẽ amœnissimæ suauitatis longè lateque fundebat. Eminebat in admirationem omnium velut ciuitas super verticem mõtis exposita, nec iam lucerna poterat latẽre sub modio, nec recipiebatur, nec cõtinebatur vltra latibulum suum exundans siderei luminis magnitudo. Ambiebant illum diuersę patriæ: sed vel maximè proxima eremi ciuitas, quæ territorij ac finium suorum incolam, velut proprium amplectebatur indigenam. Ambiebat illum proxima eremo ciuitas, quæ inter locum hunc & insulam (vt nostis) interiacet. Qua ille suspicione percussus, tristem parat egressum, ac lõginquũ meditatur exilium: sed repentino occupatus aduentu insistentium sacerdotum, petit (quod licuit ad momẽtum) amica sibi ac negocio suo condensa syluarum.

Irruentibus fidelium turbis, ventilantur vniuersa, profunda eremi secreta versantur. Sub nudo axe cæli trium dierum actrium noctiũ imbribus verberatur, sicut & ipse sum testis. Videntur quoquè mihi nimbi inquisisse latentem. Mœret cuncta insula periculũ pa- *Habes hìc authoris fidem & antiquitatẽ.* tris: plùs iam in eum expauescit iniuriam, quàm rapinam. Gratias inter hæc cælesti dispensationi: pro suis meritis quæritur, pro vestris non inuenitur. Ipse interim locus dedit latebram, qui inquirendi intulerat causam, & qui collatos exponebat ad gratiã. Non post longum tempus (vt meministis) sancto orbata pastore populi præsentis Ecclesia, piam supplex filius mandat legationem, reposcit patria iustioribus desiderijs pignus ac depositum. Quo ille comperto, instructo re- *Fugit, dũ expetitur ad Episcopatũ.* mige, profugus euolat ex dulcibus locis, atq; ex finibus Gallicanis. Testatur violentiores nunc post se pietatis instantia longiùs abscedendo.

Quid te, sancte atque humilis Christi serue, tuorũ complexibus præcipitem rapis sine causa? Quocũque loci latère arbitrabatur, quem vbiquè lumen suũ sequitur? Quid diffugis gloriam, quæ plùs additur, dum timetur? Quicquid libet, agas: incassùm te patriæ per fugã denegas, cui te nupèr fuga ipsa seruauerat. Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prærogatiua, est honoris repulsa. Quò fugis magister discipulos? Quò pater filios sanctæ patriæ tuæ, in te pendentes, & post te deficientes? Quanto te plùs subtraxeris oculis, tanto magis ingeris desiderijs. Qui tabernaculum illud Christianorum principibus, id est, Apostolis ipse condidit, Ecclesiam in montis huius vertice inæstimabili labore fundauit.

Parua hæc sunt in illius cælestibus gestis. Plus est, quod insinuat vobis: timore diuino & lumine supernæ agnitionis infuso in se, quasi supra spiritalẽ mon-

tem,

tem, fidem & ſpem plebis & Eccleſiæ huius erexit, & ſancta in vobis Deo templa cōſtruxit. Et quia ſuperiùs memorauimus, quàm magnificè tuſulano illo ſtadio perfectionis vias cucurrit, plus eſt, quòd huc inſulam ipſam inſtitutis ac ſtudiis ſuis tranſtulit. Et qui iamdudùm in Abbate pontificem geſſerat, poſtmodùm Abbatem in pōtifice cuſtodiuit, neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conſcientia, humilis ad merita, ſuperb' ad vitia, locuples in donis Dei: ſic in ſe excoluit gratiam vnamquamque quaſi ſolam: pauci ſic tenuerunt ſingulas, quomodò ille in ſe impleuit vniuerſas: ſemper in operis exercitio, ſemper in compunctionis affectu, ſemper occupatus, & ſemper vacans. Nulla illi ex omnibus propenſior fuit cura, niſi aut de Deo in lectione atq; ſermone, aut cū Deo in oratione loqueretur, & illum velut Moyſes facie ad faciem cōpellaret in corde; eumq; quaſi præſens præſentē ad implenda promiſſa ſua, voce imi pectoris conueniret. Cum qua vocè cognitionis puræ atque pinguiſſimæ, & areſcentis medullæ, atque continuatis ieiunijs oſſa clamabant, ſtudens, de perſecutore iniquo, longo triumphare martyrio.

In Epiſcopatu vixit vt monachus.

Quid inter hæc dicam? Exhauſtorum magnitudinē membrorum prodebat robur antiquum, & ità mortificationem Chriſti præferebat in cruce, vt reliquias quaſdam videres in corpore. Ità autem mentem eius repleuerat auiditas futurorum bonorum, & ignea diuini timoris ebrietas, vt abſtinētiam & inediam ſummam duceret †. Tu erga te fatigas quidem vocum, ſed producis affectum. Vno eodemque tempore, dum à patria probaris, patriam probas. Tunc impletum eſt circa vos, dilectiſsimi fratres, illud Euangelicæ promiſsionis oraculum: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis. Sicut verum ſacerdotem decebat, prudētia legitur, fide quæritur, pietate reuocatur. Sequūtur illum atque comitantur, & ingrediuntur cum illo fines veſtros non extranei, ſed proprii ac domeſtici ſuffragatores, id eſt, principium ſapientiæ timor Domini, cōpunctio, purificatio, perfecta religio, & vniuerſus religionis chorus, ſanctitas, benignitas, caſtitas, ſapientia, iuſtitia, miſericordia.

† deeſt, voluntatē, aut aliqd ſimile.

Matt. 7.

Pſal. 110.

Eccè qualiter ambitioſus veſter à vobis, eccè quali pecunia ſacerdotium cōparauit. O admirabile negocium, ò cæleſte commercium. Vndè emit, ipſum eſt, quod emit: id eſt, quia verus meritorum honor non alibi, quàm in ipſis meritis cōtinetur. Vitæ perfectio, propter quam à vobis eſt inquiſitus, ipſa eſt Epiſcopatus. Interuenit autem in medio huius negocij hæc ipſa illius ſanctitas, & ſalus veſtra. Nemo neget, nemo neſcire ſe ſimulet. Indè vos ademit, vndè vos ſæpiùs, vt cōfidimus, à peccatis redemit. Quærebatis magnū, ſed verè ſummum reperiſtis. Probaſtis in illo planè & impleta veſtra, & exuperata iudicia. Plus vobis vita illius reddidit, quàm fama promiſerat. Sicut autem legimus Euāgelicam illam ac beatam mulierem, effracto alabaſtro nardi precioſi, vnguentum ſuper carnē Domini profudiſſe, ità glorioſa illius anima aperuit latēter in ſe diuitias cæleſtium munerum, & de armario ſuaueolentium virtutum, aromata ſanctificationū & gratiarum ſuarum ſupra omnem hanc Eccleſiam, quæ eſt Chriſti corpus, effudit, & ad ipſum caput mēbrorum iuſtificatione tranſmiſit: & verè, vt dixi, repleta eſt vniuerſa hæc domus Chriſti ex odore cæleſtis vnguenti.

Iohā. 12.

Quid dicam eius voluntatem, vt fierent ei lachrymæ panes die ac nocte, & pro cibo ac potu hęc ſecum inceſſabiliter ruminaret: Quandò veniam, & parebo ante faciem Dei? vt pręter vitam nihil eſuriret, pręter iuſtitiā nihil ſitiret: vt præſentia tanquàm inania atq; tranſacta, abſentante ſpiritu non videret, & in futuro repoſita, tanquàm oculis ſubdita concupiſceret, & in latitudine cordis ſui ſpe diſponente atque imagināte depingerentur: vt faſtidio eſſent, quæ ſe adſpectibus offerebant: deſiderio autem illa, quæ ſe ſenſibus inſerebant: vt quanto ampliùs de ipſo ſapientiæ fonte libaſſet, tanto ardentiùs æſtuaret? Habet etenim hanc vim dulcedo cęleſtium pulchritudinum, vt quāto intentiùs quęritur, tanto intentiùs deſideretur. Ingerūt de cupiditate appetitū, & non faciunt de ſatietate faſtidium: ſicut de ſapiētia ipſa teſtatur: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.

Pſal. 41.

Cōtem præſentia, appetit ſemper manſura.

Eccl. 24.

Et ideò loquebatur, credo, ſecuro in conclaui & in cubiculo ſuo beata illa anima: O fragilitas humana, exiguum eſt, quicquid agis propter ſpem æternorum. Quantalibet acquiſieris, non deſiſtas: quia adhuc ſupereſt, quod requiras: ac totum ei videbatur parùm, quicquid adhuc recipiebat augmentum. Vrgebat ſe Apoſtolicis adhortationibus, ſicut dicit: Bonū, inquit, facientes, non deficiamus: tempore ſuo metemus, non deficientes. Quid eſt ergò, Bonum facientes? Id eſt, Si homo non impoſuerit finem operi, nec Deus imponit remunerationi. Quantum enim ſerimus in operibus, tantum metemus in fructibus. Et quia non ad mēſuram dat Deus ſpiritum, quantùm ſe auiditas inquirentis dilatauerit, tantùm ſe aperiet manus retribuentis ad præmium. Oportet ergò, vt anima in bonorum deſiderijs ſemper exerceatur, quæ nullis in proficiendo terminis coercetur: in comparandis ſibi cæleſtibus ornamentis nullam patitur legem, cui accedere conceſſum eſt vſque ad diuinæ imaginis dignitatem.

Gal. 6.

Iohan. 1.

Operum merces in cælis.

Inter hęc ille exercitio infatigabiliter accinctus, ad noua merita nouus ſemper aſſurgens, corpore in terra poſitus, conuerſatione in cælis fuit, & inuictū contra peccati iacula timoris perpetui ſcutum tenuit. Vocē illam B. Iob inceſſabiliter ſecum voluebat: Ego autem ſicut fluctus ſuper me tumentes timebam Deum. Felix terra, quæ talē genuit, ac de alumno patronum, de homine Angelum ad authorem remiſit. Huius ergò tanti ac tam præclari, quæſo, vt nos & diſcipulos meminerimus, & filios. Rapiat vnuſquiſq; quod poſſumus, de bonis inteſtati parentis. Hic de hæreditate eius aſſumat holoſericā, geſtorum varietate precioſiſsimam: hic manſuetudinis ac ſimplicitatis occupet talentum: ille eius pectoris beneuolentiæ ac ſapiētiæ monile ſibi vendicet: hic margaritam compunctionis & theſaurum caſtitatis inuadat. Licèt enim ille locupletiſsimus Chriſti amicus quicquid habuit, integrum ſecum tulerit, & nobis tamen, ſi volumus, totum reliquit. Ità ergò agamus, bona illius conſectantes: vt qui in æternam gloriam ſuſcitandus eſt ſub fine ſeculorum, redditus Eccleſiæ ſuæ, per rediuiua in filijs merita iam ſurrexerit.

Iob 31.

Sanctorū virtutes imitandæ.

EIVSDEM BEATI MAXIMI VIta, Authore Dinamio Patricio.

PRAEFATIO AVTHORIS ad Vrbicum Epiſcopum.

DOMINO beatiſsimo patri, Vrbico Papæ, Dinamius Patricius ſalutē. Cùm Apoſtolicæ pater fidei ardore ſuccenſus, vniuerſa de virtutibus S. Maximi, quæ fidelis relatio geſtorū manifeſtat, ſolicita indagatione perquiris, imperatiam meam pulſare non deſinis: paternis etiam monitis prędicandi authoritate confirmans, quòd non

parùm

parùm ipsius delicti noxa reus efficiar, nisi omnia in vita eius, quam me ante aliquot annos rurali sermone conscripsisse constitit, studeam addere quęcunque vos de illius mirabilibus protinùs manifestum est inoenisse. Vndè ego gemino pudore cõfundor, cui nec loquendi facultas cõceditur, nec silendi securitas indulgetur. Si loquar, sensum monstrat detecta rusticitas imperitum. Nam si licuisset, vel de succincta poteram dictioue placere, cui non possunt dogmatis augmenta succurrere. Inter vtranque ergò cõstitutus angustiam, præceptis vestris parère disposui, placiturus obedientia, non doctrina. Vetera vos igitur chartarũ indicastis reuoluisse volumina, in quæ quid ea eius operibus beatissimi Fausti antistitis prædecessoris vestri solertia deuota collegerat, vnde pauca sensu potiùs, quàm obtutu, vix * decernere potuistis. Nam plurima æmulæ vetustatis edacitas consumpserat, quæ latebant. Quòd nisi scriptorum meorum serie æternæ memoriæ traderentur pauca de pluribus, satis esse impium censuistis. Vndè me ex parte votis vestris satisfecisse censeo, quòd in longam ducta propaginẽ lectio multiplicata subsequitur. Quæ quotiès audientibus fecerit dudùm lecta fastidium, ad vestrom poterit pertinere delictum: si mercedis præminm contulerit, nihil exindè ad me similiter pertinebir, qui compulsus vestris imperiis, prolixiora cõscripsi, quàm volui, & refuginm breuitatis omisi. Me ergò, quem silẽtij peplo prudentissime pastor expolias, & tegmine taciturnitatis enudas, supplico vt cum vniuerso populo, diffuso munias lotercessionis præsidio. Quotiès lectionis redigitur longitudo, nec dictio impolita displiceat, quam tenor relationis sanctæ commendat. Nam dubium non est, quòd quantùm integra deuotione cordis, ipsius sancti antistitis gesta præfers, tantùm opera mediteris, vt eius integra auiditate mẽtis coneris sequi vestigia, cuius actionum diligis ornamẽta: dummodò diuino beneficio, & ipsius patrocinio tibi concedatur temporalis vitæ prolixa tranquillitas, & sancti operis expetita facultas, domine verè sancte, & beatissime papa.

*for. * discernere*

VITAE HISTORIA, IN QVA nonnihil interdùm conati sumus dictionem corrigere.

27. Nouemb.

BEATISSIMI Maximi Rhegiẽsis vrbis antistitis hodiè dies sanctæ solẽnitatis colitur, qui quotannis rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius nos res gestas pãdere pia animi deuotio admonet, & prisca consuetudo cõpellit. Nisi enim ea, quæ perspicua & minimè dubia aliorum relatione comperta suot, literarum monimentis consignentur, quæ antiquitùs gesta sunt, plerunquè à nouis authoribus variè referũtur. Nam vt mysticæ actionis eius insignia nihil habeant ambiguum, nihilq; ex ijs vulgaris assertio fabulosum efficiat, aut de vanitate suspectum: quę ab illo facta sunt & comprobata, veridico sermone narrãda sunt. Ea quibus ipsis tamen, nè auditori nimia prolixitas afferret fastidium, permulta reticuimus, annotauimus pauca.

Quàm expediat in scripta referri sanctorũ gesta.

Beatus Maximus io vico proprio, cui Decomeco vocabulum est, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, & factus ilicò Christianus. Ab ipsis verò infantiæ rudimẽtis sublimi semper humilitate crescens, ità teneros ætatis annos morum maturitate castigauit, vt proprietatem oominis sui gratia sanctitatis sibi vendicaret. Postquàm autem excessit ex ephebis, luxuriæ illecebras & blandimenta animi magisterio & censura edomabat, vt * pollicitatione virginitatis, palmam incorruptæ integritatis obtineret, & in regnis cælestibus è carne sub iugũ missa triumpharet. Fuit nimirùm bonorum omnium ornamentis prędictus, estque meritò laude ac prædicatione efferendus: qoippe vultu venerabilis, blandus adspectu, ore placidus, animo serenus, patientia fortis, magnanimitate conspicuus, pacis amans, largus erga hostes, labentia fastidiens, cælestium ardens desiderio, temporalibus æterna comparans, temporaria pro æternis vilipendens, atque contemnens. Et vt interiùs diuinæ legis præcepta cognosceret, naturali ingenij acumine tantum in literis profecit, vt legẽdi auiditate pastũ quęreret animæ suæ, & instàr apum æternæ suauitatis nectar hauriret. Quamuis autem omnia vitiorum carnalium fumenta protereret, & omni ex parte præclara cõuersatione fulgeret, at nihilominùs vires corporis abstinentiæ assiduitate frangebat, carnis vitia antè, quàm nata essent, persequens & coercens: ità vt ei ad martyriũ nõ nisi percussor defuisse videatur. Nã ipse proculdubiò martyrẽ se fecit & cruciatu, & merito.

S. Maximi patria.

** pollicita Votũ castitatis.*

Catalog' virtutum eius.

Corpus abstinentijs edomat.

Porrò etiam omnem facultatum suarum copiã deferens, Lirinẽse monasterium petijt, vbi sempiternas diuitias iustus inueniret: Euãgelica secutus pręcepta, sciens se perfectum fieri non posse, nisi venderet omnia sua, & à cunctis opibus alienum se faceret. In ea autem congregatione cùm omnes perfecta charitate diligeret, ipse itidèm ab omnibus amabatur. Tãtus verò in eo feruor eatitit, vt antè, quàm monasticam viuendi regulam complexus esset vel mystica instituta, iam cõuersatione præcipuus videretur, ac deindè sancto Honorato decessori suo, summis virtutibus ornatissimo, qui illic Abbas fuerat, & honore succederet, & meritis æquaretur. Qua in functione cùm gregem commissum pastorali solertia custodiret, & singulis noctibus, alijs somno occupatis, monasterium lustraret, præter morem accidit, vt monachus quidã adhuc puer, motus quadam curiositate vel solicitudine, eum sequeretur. Eccè autem beatissimi viri conspectui diabolus insidiator forma ingenti atque terribili sese offert. Sed cùm illum spiritalibus indutum armis terrere nõ posset, necopinantem monachum tanto affecit terrore, vt trepido gradu ad cellam ilicò reuertẽtem, ardentissima febris mox corripuerit.

Petit Lirinen. monasteriũ. Mat. 19.

Succedit Honorato in Abbatis functione.

Rursùs pertinax ille impostor, sperans se sanctũ virum vel aliqua ratione perturbaturũ, ignei draconis specie se illi ostendit. Sed confestìm Crucis signo territus, euanuit. Iam enim inuictus athleta hostẽ sæpiùs superatum minimè formidabat. Postquàm autem totius insulę Lirinensis peragrauit ambitum, ocyus accessit ad lectulum ęgrotãtis monachi, quem diximus in febrem incidisse: clamque apud illum intra arcana pectoris sui, preces Deo fundens, id effecit, vt mox restitutus sit incolumitati pristinę, & pręda sua frustratus sit hostis elusus. Itaque obtinuit gemina virtus inuictam victoriam, quãdò & vires ægroto reddidit, & aduersarium superauit: deplorante inimico iacturam, quam fecerat: lętante monacho salute, quam recuperauit. Sic autẽ singulis noctibus pastor egregius ouile Dominicum circumlustrans, nè quid aduersi accideret, ad litus ęquoris, quod vocatur Moles, quandoquè accessit, moxq; veterator ille pręstigiis suis ausus est tanquàm nauem onustam oculis eius repręsentare, nautasq; suo more ferventes in opere, nauisque instrumenta colligẽtes: duos verò ex illis ad beati viri latera accedentes, dicẽtesq; se eò aduenisse negociandi causa, quòd non sine ingenti lucro id fore rei euentus declarasset. Se nosse illum Maximum, non minùs sanctitate,

Crucis signo profligat Satanam.

Prestigia dæmonũ.

sanctitate, quàm nomine: eumq; in locis transmarinis tantoperè desiderari ab omnibus, vt si eum obtinere possint, nihil sint maiori in precio habituri. Nullum se igitur maius facturos compendium, quam si ipsum naui impositum possint abducere Hierosolymá, præter opinionem successu prospero repertum. Id verò proculdubiò magno ipsi honori & dignitati fore, si felici cursu eò aduectus sit, vbi intãtùm votis omnium expecteretur. Sed vir Dei insidias & malum dolum inimici cognoscens, sanctæ Crucis signo se cómunit, cælestem implorat opem, ac deindè spiritali authoritate sic respondet: Fallere nõ potest milites Christi nequitia plani & impostoris, nec suis fraudibus illis potest illudere malignus, quibus Deus id præstat, vt aduersa præuidere queant. Hãc verò insulam vsqueadeò beatissimi Honorati communierunt preces, expulso per eum dracone eius habitatore, vt nullus deinceps nocendi aditus in eam pateat diabolo. Sub his verbis ab oculis orantis euanuit nauis commentitia: moxq; ille reuersus ad oratorium, hortatus est fratres, vt ad vigilias surgerent: vnaq; cum sancta illa congregatione ipse celeberrimas laudes persoluit ei, per quem ab hoste victoriam reportarat.

Vir sanctus signo Crucis se munit.

Euanescũt dæmonũ phantasmata.

Cùm autem fama insignium virtutum eius per orbem vniuersum volitaret, ad Rhegiensis vrbis Episcopatum non modò ciuium, sed etiam sacerdotum siue præsulum omnisi studio non minùs raptus, quam electus, & quanuis inuitus, ilicò consecratus est. Et si autem iam & re & nomine Maximus, vix habere videretur, in quo ampliùs cresceret, nè quid tamen nomini decederet, sicut opere & factis permãsit maximus, itã & in honore excelluit. Inter cęteca igitur rectè factorum, quæ in illo refulgebant, ornaméta, patientia fortis, beneuoléntia patiens, libertate alacris, liberalitate abundans, magnanimitate beneficus, humanitate mitis, sedulitate diligens, charitate suauis, largitate communis, doctrina præstãs, iustitia singularis, humilitate sublimis, opum cõtemptor, dignitate copiosus & affluens fuit. Templum in Rhegiensi castello in beati Albini honoré, quanta potuit animi deuotione, condidit, cuius colũnas, quas hodieq; illic cernere licet, iuga boum eò pertraxerunt, sed ita tamen, vt nullam sentirent tanti ponderis molestiam, eius sanctitate id efficiente, quandiù ille ad templi structurã operarius indefessus aderat. Quòd si verò abesse eum contingeret, nequissimi dæmonis occulta machinatione adeò earum pondere premebantur boues vniuersi, vt nullis stimulis adigi possent ad progrediendum. Et si plures alij adiuncti essent, manebãt immoti omnes, quãtumuis atrociter cæderentur atq; sauciarentur. Id vbì celer nuncius beatissimo antistiti significauit, ille incunctanter atq; fidenter veniebat ad locum, nec terrore trepidus, nec mœrore perturbatus. Tum verò hostis nequissimus eius oculos fallere non potuit, nec se ab eius conspectu subducere, qui totius populi oculis conspici non poterat. Ait autem vir sanctus ad illos: Frustra vexatis iumenta rationis expertia, dum inimici impedimenta cernere non potestis. Ego verò paruum Aethiopem video, bobus sese obijcientem. Indè flexis genibus, orat supplex Deum, vt hostis insidias auertat. Eius preces malignus ille ferre non sustinens, ocyùs nõ sine teterrimo fœtore recedit. Mox amotis bobus, qui alijs adiuncti erant, columnæ sine difficultate vlla ad locum destinatum pertrahuntur.

Creatur Episcopus Rhegiensis.

Alius virtutum eius catalogus.

Nequitia dæmonũ.

Precibus dæmonem abigit vir Dei.

Neq; illud ob confirmandos Rhegiensium animos omittendum putauimus, quòd cùm beatissimus antistes ad basilicam ab ipso constructam sacras reliquias summo cum honore psallẽdo adduceret, vbi ad vrbis portam ventũ est, ab improuiso versus ille ordine occurrit: Hæc porta Domini, iusti intrabunt in eã. Vndè proculdubiò colligi potest, eius precibus vrbem illã adeò esse munitam, vt sicut hactenus, Christo propitio, nullos hostium incursus longo temporum interuallo pertulit, ita deincèps quoquè Deo fauẽte minimè perpessura sit. Facilè enim eximius ille pastor, quẽ viuere testantur facta eius, post decessum suum apud Deum obtinere potuit, vt vrbs illa, in qua ipse fuisset antistes, præclaris meritis suis perpetuis temporibus munita sit virtute corporis sui in tẽplo sacratissimo, quod condidit, coruscante multis beneficijs, quæ illic omnibus præstantur.

Psal. 116.

Viuunt sancti.

Cùm aliquandò in eadem basilica vir sanctus instantia pastorali vigilias celebraret, Aniani Diaconi Rhegiẽsis nepos, id est, fratris eius filius, quem paruulum parentes è vita abeuntes reliquerant, & ipse nutriendum susceperat, magisque quàm si suus esset filius, diligebat, cùm in muro vrbis illius cum pueris luderet, è muro prolapsus, ceruicibus fractis, expirauit. Eius rei nuncio valdè cõsternatus Anianus, accurrit celeriter, raptumq; pueri cadauer operuit vestimẽtis, & ad beatum antistitẽ clàm deportauit, interim secum tractãs, quemadmodùm illum publicè ad pedes eius deponeret, & vt vitam ei restitueret, supplex obsecraret. Sed quia nouerat probatissimum Christi militẽ omninò fugere iactantiam, maluit eum perferre ad cubiculũ eius, & in lectulo eius repositum operimentis illius tegere, prorsus confidens, quòd excitare eum posset precibus suis medicus spiritualis, quippe qui ægris cõsueuisset afferre salutem. Indè verò non sine multo equidem animi mœrore, sed tamen fiducia plenus, Episcopum adijt in templo vigilantem, & stãtem in loco suo. Eo viso, clemẽtissimus præsul, vt ea, quæ gesta fuerant, explicaret, silentiũ psallẽtibus indixit: precibusq; solita deuotione completis, Diaconum illum Ansanũ propter ea, quæ fecerat, acriter obiurganit. Sed ille non solum terroribus abigi nõ potuit, sed magis etiã animo compunctus, ad pedes eius se statuit, exclamauitq; se illos minimè laxaturum, nisi mortuum excitaret, dicens eum id posse facilimè, quandoquidem nullo indicante iam cognouisset, quæ de puero facta essent. Hac ille importunitate compulsus, & ratione cõstrictus, cum Ansano voluit ad lectulum suum secretò se conferre: sed populi frequentiam vitare non potuit, volentis tantæ rei miraculo interesse. Postquam igitur venit ad exanime pueri corpusculum, diuinam cœpit toto pectore implorare opem, appræhensaque cum multa fiducia pueri manu, pristinæ eũ saluti restituit. Exclamauit autem populus vniuersus: Gloria tibi Deus: nec quisquã eorum indè remoueri se passus est, nisi videret mouentẽ se puerum, & loquentem audiret. Ex quo populi tumultu vix opera clericorum suorũ ad vigilias reduci potuit. In hoc miraculo & magna Diaconi fides, & illustris Episcopi virtus enituit.

Mortuũ puerũ reuocat ad vitam.

Porrò etiam cuiusdam viduæ vnicam filiam adolescentem accidit è vita decedere: quam cùm mater miserabilis in feretro pro more efferendam composuisset, ad beatum antistitem trepida properauit, causamque doloris sui lachrymis potiùs, quam verbis, ei indicauit, orans vt ad corpus exanime preces funderet. Id verò sanctus præsul, pietate motus, nec negare, nec differre potuit: sed ad cadauer accedens, sublatis in cęlum manibus, Deum pronus implorat, & vita redditur extinctæ. Confestim enim illa, tanquam graui soluta somno, expergiscitur, oculos aperit prægrauatos, appellata surgit, mater eius immẽso afficitur gaudio, populus omnis obstupescit: Episcopus, qui virtutum meritis mortis iura resoluerat, fugiẽs iactãtiam, ilicò se subducit: sed populus magnis vocibus laudãs Deũ, maximam vestimenti eius partem, reliquiarum loco eam habitura, ciuili quadam violentia diripit & discerpit:

Itèm puellã quandam.

Subducit se vitãdæ manis gloria causa.

scerpitũrá vt propter eius declarandas virtutes, id quod ægrè ad humeros eius relictum fuit, hodierna fidelium deuotione asseruetur.

Adolescentulus quidam rabidi canis morsu præfocatus perijt. Vidit id populus, abit ad Episcopum, orat vt ad extinctum hominem veniat. At ille ancipiti cogitatione suspensus, dum hinc non potest contemnere lachrymas supplicantium, indè ab ostentatione sibi metuit, tandem pietate vinci: facit quod rogabatur, venit ad mortuum hominem, tollit manus in cælum, pariterque stillantes oculos, adspectante populo excitat defunctum. Adsunt parentes, pugnis sua verberant pectora, ora lachrymis vsqueadeò rigant super filio, vt è terra surgere non valeret, licèt iam rediuiuus. Interim manum vnam patri, alteram matri porrigens, nutantia membra illis erigentibus sustollit. Acclamat populus, Deo gratias: ille vitæ redditus, ad suum redit hospitium, cui iam sepulcrũ parabatur, parentes incredibili exultant gaudio: viuere hominem, qui mortuus fuerat, vix ipsis oculis suis credunt. Ecce autem canis ille, qui & hunc adolescentem, & multos alios infestis morsibus laniarat, in Episcopi conspectum venit: commotus Episcopus, proiecto baculo, erectis sursùm manibus orat Dominum, mox efflat in canem, isque vita destituitur. Non sanè admirandum videtur, beatum Episcopum, dum sibi commissum cupit tueri gregem, eius hostem ictu lethifero perdidisse: neque id gladio, aut armata manu, sed flato oris sui. Porrò vulnera, quæ canis ille dentibus suis infliaerat multis è plebe, precibus & Crucis signo adeò curauit beatus Episcopus, vt nulla eorum vestigia apparerent.

Alium quendam.

Flatu suo rabidũ canem extinguit.

Bos petulans cornu hominem miserè lacerarat, eius effusis intestinis. Hoc illum adducunt quidam ad Episcopum. Is tametsi in cunctis miraculis timebat sibi, nè animi elatione pulsaretur, attamen tam malè saucium hominem clementer excipit, calidis fomentis exta eius manibus suis pertractata cõfouet, reponit in locum suum per vulnus à boue inflictum, ipsum vulnus adhibita spongia leniter obligat, seriò hortatur, nè quis præter ipsum, illud soluere ausus sit. Indè septimo die ligamina auferens, tam sanum reperit hominem, vt vix vllum vulneris signum relictum videretur.

Sanat hominẽ miserè sauciũ.

Teneros corporis sui artus vir sanctissimus perpetua cilicij asperitate domabat, quo pro interiori tunica vtebatur, nec id crucis studio vnquàm depòsuit, sed in illo etiam se iussit sepeliri. Lauacris vti nunquàm voluit, nè animi constantia, quã calcatis carnis oblectamentis & illecebris, martyrium sustinebat, emollesceret. Cæcus quidam annis quindecim perpetua damnatus caligine, virum sanctissimum continenter deprecabatur, vt suis precibus lumen ipsi reformaret. Sed Episcopo hoc ob vitandam ostentationem differente, Rusticum subdiaconum, qui ei seruire consueuerat, cæcus rogauit, vt noctu Episcopo ecclesias visitante, ipsum perduceret ad templi vestibulum, vndè ille esset egressurus. Fecit id subdiaconus, & vir beatus dum vult excedere è templo, in cæcum pedibus molliter impingit: cæcus eius veneranda vestigia supplex amplectitur, orat visum sibi vt restituat. Itaque Episcopus fidenter obsecrat Dominum, Crucis signum imprimit oculis eius, & diù extincta lumina mox reparantur. Osculatur hominem Episcopus, obtestatur, vt rem apud se tacitam habeat, quod tamen ille præ immensa animi exultatione præstare non potuit: quanquam etiamsi celare ille voluisset, quod secretò factum erat, non potuit tamen manere occultum, quod palàm omnium oculis cernebatur.

Cilicium eius.

Crucis signo & precibus cæcũ illuminat.

Innumera sunt beatissimi antistitis miracula, nec possunt omnia commemorari, quantumuis prolixa texatur oratio. Facillimum ei erat illuminare cæcos, sanare claudos, vita functos excitare. Denique nihil non efficere poterat, qui intra se manentem habebat spiritum sanctum. Intereà autem, dum tot claret miraculis & immensis mysterijs, diem obitus sui diuina reuelatione cognoscit. Tum verò publicè summa humilitate ab omnibus contendit, vt ipsi permitterent priùs natale solum & propinquos inuisere suos. Quod etsi illis magnum afferret animi dolorem, attamen abijt ille ad suos, obitumque suum iam imminere, illis prædixit. Itaque aduentu suo eos mirum in modum exhilaratos, hoc tristissimo nuncio non mediocriter perturbauit. Et ecce dum ille se tanquàm somnum capturus, in lectulo reponit, inter psallendum sub officio diuino, extremum halitum efflat, feliciterque cõmigrat in cælos quinto Calendas Decembris. Tãta autem illic tum suauissimi odoris copia extitit, ac si vniuersi flores verni temporis eum in locum comportati essent. Obitus eius fama velox non modò vrbem, sed orbem complexa vniuersum. Occurrerunt vndiquè fideles populorum cateruæ, certatim cupientes vel operimentũ vehiculi eius contingere, eiusmodi contactum salutaris prę̃sidij loco habituræ.

Feliciter exit è vita.

Adolescentula quędam è vico, cui, Decimæ vocabulum est, mortua ad sepulcrum deportabatur, cadauere iam in capsa lignea composito, sed arca ipsa necdùm cooperta. Vt autem audierunt illi, qui eam efferebant, voces psallentium, & sacrum corpus beati Episcopi prosequentium, cum lachrymis petierunt, vt feretrum quod gestabant, super puellę corpus traheretur. Illi verò ardore fidei incensi, nec dubij de esse ctu, sanctas eorum preces minimè reijciendas putarunt. Cumque id fieret, quod illi petierant, homines inter se colloquebantur, virum Apostolicum beatum Maximum, cui nunquàm diuina gratia defuisset, quanuis naturæ iam persoluisset debitum, tamen virtutibus & meritis viuere. Simul igitur omnes fidissima animi deuotione sese prostrauerunt, prolixeque orantes, ac deindè surgentes, cùm septiès kyrie eleison clamassent, puellam viderũt rediuiuam. Quamobrèm ingens eos terror inuasit, commixtimque stupore & gaudio complebãtur. Puella, vestibus reiectis funebribus, & alijs induta, populi frequentis adiũcta turmis, publica voce salutis suæ testimonium in sancti Episcopi laudem dicebat his verbis: O beatissima sacerdotis merita. O beatum virum, vitamque beatam põtificis: qui vt se diuina remuneratione æternũm viuere declararet, post mortem, mortuam suscitauit.

Mortua puella ad eius exanime corpus reuiuiscit.

Importatum deniquè est corpus beatissimi antistitis in oppidum Rhegiense, & cum multa celebritate humatum in ecclesia beati Petri, quam ipse condiderat; quæ posteà ipsius nomine appellata est, ob crebra eius patrocinia: vbi quicquid fideliter petitur, Christo auxiliante obtinetur. Non fit igitur fides dubia, cùm sit virtus infinita. Non diù post, cùm in lan cti viri commemoratione multa referrentur à multis, Cariatto subdiaconus, vita sanctissimus, publicè hæc testatus est: Nemo nostrûm dubitet, inquit, beatissimum Maximum, de cuius virtutibus tam multa, suggerente veritate, feruntur, cùm in mortali degeret corpore, non minùs cum Angelis, quàm cum hominibus versatum esse. Quem enim nobilem tenebat humana conditio, eum beatis spiritibus assiduũ exhibebat dignitas meritorũ. Quadã nocte, imminente celeberrima beati Andreæ solennitate, cùm deputatus ego essem, qui ad vigilias excitarem, & primo no-

ctis tempore blandus me solicitum oppressisset somnus, dulces psalleotium audiui melodias: moxque excitatus, non sine perturbatione multa è lecto me proripui, quòd putarem me opportunum excitandi tempus neglexisse. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis possint studiis effici, spiritalium cantionum melodias hausi auribus meis. Continuò igitur ad ipsius * arcis vestibulum suspenso me gradu contuli, atque illic beatissimos Apostolos Petrum & Andream, ad complendam cum sancto Maximo orationem, alternis honoribus se præuenientes ego peccator audiui. Cumque tandèm iugi oblatione compulsus beatus Maximus, eos diutiùs differre non posset, his verbis compleuit officium: Sit gloria Dei benedicta in æternum & in secula seculorum: reliquis respondentibus, Amen. Ego verò perquirendi studio propiùs accedens, neminem illic videre potui, præter sacratissimum Maximum, prono vultu & corpore in templi pauimento prostratum. Ille autem surgens, meam indigni peccatoris curiositatem his verbis reprehendit. Arduum est humanæ fragilitati, sanctorum secreta cognoscere, & temerarium, velle rimari. Audi ergò, quæ tibi præscius ego iam dicturus sum: Ea quæ vidisti & audisti, caue nè enulges. Quocunque enim die id feceris, ex hac luce migrabis. Id virum iam euenturum sit, ex Dei pendet arbitrio. Ego quidem excellentis eius virtutis memoriam & testimonium posteritati relinquo, vt nè quis mortalium ignoret, quemadmodùm iusti homines sanctorum possint frui commercio & consuetudine. Huic autem narrationi abundè multam conciliauit fidem, quòd eodem die subdiaconus ille, sicut ei à beato Maximo prædictum erat, desijt esse in humanis: & quia non potuit viuendi producere terminum, nec mysterium celare voluit.

** urbis*

Visio Carnationis subdiaconi.

S. Maximus prædicit ei obitum ipsi.

Nos igitur tota deuotione summoque animi studio rogemus omnipotentem Deum, vt beatissimi præsulis huius patrocinio fretis nobis det veniam peccatorum, animumque nostrum à lethalibus vitijs purum semper conseruet is, cuius præsens celebramus officium: in quo præstando tales nos exhibeamus præsentia corporum, vt mentes fulgeant lumine charitatis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum coæterno patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

PSELLI ORATIO ENCOMIAstica in sanctum Simeonem Metaphrastem. Habetur in ipso Metaphraste.

27. Nou.

CVM & vita & dicendi facultate magnum Simeonem laudare statuerim, cuius per vniuersum orbem terræ est nomen & res gestæ celebratæ, nescio quibusnam verbis vtar in eo laudando, vel quidnam dicturus ex omnibus, sufficientem præbebo laudationem. Hic enim vir, non solùm erat ornatus eloquentia, & mentem habebat promptissimam ad gignenda præclara cogitata, & linguam tanquàm Nili fluentum, non post longum temporis curriculum, sed quotidiè riuis scatentem eloquentiæ, & mundantem opportunissimè: sed & morum temperatione, & quod omnes virtutes erat complexus, & quòd erat exemplum ijs, qui volebant honestè & moderatè viuere, gloriam insignem sibi comparauerat.

Ingenium & eloquentia Simeonis.

Virtutes.

Hunc ergò virum clarissimum, suo tempore, vt ità dicam, produxit Constantinopolis, prima primum, pulcherrima ciuitatum, pulcherrimum (vt ità dicam) patronum ciuitatis. Quæ cum ei dedisset, vt ex ipsa nasceretur, & tali ortu eum ornasset, ab eo hoc vicissim accepit, quòd eum produxerit, qui vel solus suffecerit ad ei dandum pulcherrima præmia ciuitatum. Et fuit honor, quem ex illo habuit, priore maior & magnificentior, quod tunc quidem pulchritudine & magnitudine superabat alias ciuitates, veluti quidam locus paradisi, ambitu & circuitu: postea autem propter illum, floribus quoquè ibi genitarum virtutum alias longo interuallo superauit: adeò vt etiamsi non sic fuisset ornata ab initio, ei suffecisset fœtus hic admirabilis, vt se posset conferre cum præstantioribus.

Patria.

Et vires quidem incomparabiles statim & à primo, vt semèl dicam, ortu etiam florente capillo, ostendebat, non secus atquè leonum catuli ostendunt protinùs supercilium & densam colli iubam. Et enim flores pullulabant intelligentiæ, & habebat prudentia profundam quandam radicem, & quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc alijs quidem suffecissent ad absolutionem: in illo autem agnoscebantur veluti quædam priùs descriptæ figuræ, quæ præsignificabant perfectam eius naturam. Quomodò ergò arbores, quæ germinant præter naturam, parùm egentes manu, quæ earum curam gerat, si aliquam acceperint irrigationem, & pulchritudine & magnitudine adhuc magis augentur: ità etiam illi quoquè erat celerrimum ingenium, & quod protinùs in altum erigebatur. Quamobrèm is sua sponte præbebat se * oratori, ad philosophiam autem profundus animæ sinus copiosa sensa dabat & cogitata.

Intelligentia & prudentia.

*for. * oratorem.*

Postquam autem adspexit ad scholas philosophorum, & illinc quædam accepit principia, quæ essent adiumento ad inuentionem eorum, quæ quæruntur, repentè assurrexit & euasit sublimis, & ex radijs inuenit solem, vel a sole, vt ità dicam, adspexit ad radios: partim quidem ex posterioribus priora ratiocinatione colligens: partim autem ex prioribus, quæ natura sunt secunda, concludens. Cùm autem sciret, quòd * perfecta nostra naturalis duobus est ornata, nempe sœtibus mentis & linguæ fluentis: & quòd ex illis, qui eum præcesserunt sapientibus, alij quidem consummauerunt mentem per philosophiam: alij verò per dicendi facultatem linguam expurgauerunt: & præter vnum aut duos, reliqui ad alterutram declinauerunt: & alijs quidem, densis epicherematibus lingua fluxit instar fluuij: alios autem celebrarunt præclara mentis sensa & cogitata, adeò vt hi quidem essent propemodùm elingues, illi autē à perfectiore diserti intelligentia: ille inter vtrosque medius, fuit veluti quoddam vinculum eorum, qui tunc erant disiuncti, & menti linguam adiungens, & verbis mentem adhibens: & arti quidem dicendi adijciens philosophiam, ad efficaciorem & apertiorem operationem: philosophia autem artem extollens, & ambo inter se contemperans sua pulchritudine, vocalem, vt sic dicam, mentem, & linguam effecit mente præditam. Philosophabatur itaque cum morali probabilitate, & fungebatur munere oratoris cum philosophica profunditate: & erat vtrisque generibus æquo accommodatus, & neque philosophus odio habebat argumentum ciuile, videns id esse coloratum tincturis philosophiæ: neque orator ægrè ferebat scientiam, artificio dicendi sibi placens.

*for. * perfectio.*

Hinc veluti quædam lampas, * omissa, & in altum sublata è Byzantio, visa est veluti quædam fax in

*for. * emissa.*

aere

aere omnibus ciuitatibus: & erat reuerà locus, veluti mundus quidam cælestis, resplendens omni genere doctrinę: & per virum, qui facem ferebat, partim quidem illustrás vniuersum orbem terræ: partim autē prę ter lucē propriā alienis quoq; coruscās fulgoribus: & quod est admirabilius, & propter quod illum quispiam magis fuerit admiratus, cùm esset genere clarus, & ex illustri familia natus, & abundaret diuitijs, & ijs, quæ segniorem effecerint quempiam ad disciplinas, (multi enim sibi proponunt doctrinam & eloquentiam, tanquàm opum parandarum materiam, non vt assequantur ea, quæ sunt meliora, sed ei studentes, vt se in rebus vanis voluptate expleant) illè exterñis fortunæ adminiculis vsus est ad philosophiam. Hinc factum est, vt nec eos æmularetur philosophos, qui erant nimis ociosi: nec oratores, qui nimis redundabant. Nam illi quidem veluti immenso lumine circunfusi radiis philosophiæ, statim clauserunt oculos, & virtutem nequaquàm deduxerunt ad actionem, neque magnificè vsi sunt dogmatibus, neque duces fuerunt ciuitatum, neque quæ didicerunt, proposuerunt in medio populo: sed promissas quidem barbas alebant, tanquàm messes inutiles, & vultu tristes erant & seueri.

Simeō Metaphrastes ex illustri familia natus.

Taxātur philosophi ociosi.

Deindè alii quidem, cùm non opus esset, per forum currentes, intemperanti vsi sunt dicendi vbertate: alii autem dolia quædam habitarunt, se eis circunscribentes. Alij autem in dialecticis interrogationibus vitam suam consumpserunt. Alij autem quęsierunt de naturalibus positionibus, quasdam inutiles contradictiones & lites in vitam afferentes. Et hoc ipsum euenit plurimis ex oratoribus, qui prudentem artem fecerunt occasionem insipientiæ: & cùm oporteret eos eligere & meditari, quæ ciuitatibus sunt conducibilia, illi, partìm quidem ipsi fingentes, partim autem vtentes tanquàm rebus repositis, nouam quandam scenam tragicam in vitam introduxerunt. Sed ille non sic: longè quidem ab eo abfuit: sed neque vestem mutans, neque aliquid remittens de magnificentia, nec huiusmodi nouitatibus genus suum dedecore afficiens, neque ciuiles causas fingens & refingens, neque inaniter fungens munere rhetoris, generis quidem decore vtebatur omninò ad benefaciendum: virtutem autem, quam sibi parauerat ex disciplinis, habuit protinùs occasionem splendoris & magnificentiæ. Nam cùm Imperatoribus euasisset amabilis, eius fidei committuntur, quę sunt omnium maximè honorabilia, vt qui prope tribunal quidem staret, propter sapientiam: reipublicæ autem administrationem, propter ingenij solertiam, & rerum curam acceperit.

Magna ei sunt honores demādātur ab Imperat.

Et primùm quidē præfuit rebus magis arcanis, & secretorum consiliorum fuit particeps cum Imperatoribus. Postquàm autem eius fides fuit in his rebus spectata & prædicata, simul cum adytis mūdanas quoquè curas suscepit, adeò vt Imperatori renunciaret ea, quæ afferebant exteri, & rursùs exteris ea, quæ iubebat Imperator: & erat veluti quoddam accuratum vinculum administrationis. Atque orbis quidem solaris, pars quidem est alibi, pars verò est apud nos. Ille verò ipse, totus erat apud Imperatorem, & in ipsis negociis. Quomodò enim superiùs significauit oratio, versatile & ad omnia accommodatum habuit ingenium, adeò vt & priùs consultaret, & exequeretur ea, quæ consultata fuerant, & barbaros procul propulsaret à finibus Romanorum: alios autem superaret aut copiis aut artibus, & gentes in suam redigeret potestatem, temporibusque & rebus dexterrimè vti posset, quòd mutaretur, quandò oportebat: quòd innouaret, quandò expediebat: quòd eandem seruaret speciem, quandò bonum videbatur. Sed neque erat vir expers gratiarum & leporum. Sed ad omnem leporem ac gratiam, conueniente doctrina temperatam, erat ei lingua instructa & animus. Cùm autem esset ei magnificus & amictus & habitus, simul cum incessu mores quoquè mutabat ad id, quod videbatur: vt qui esset gratiosus & affabilis, & eoipso omnes subridens ad se attraheret. Pręterea autem manu quoquè minimè erat parcus, vtporè quòd duæ ses eam extenderent, nempe diuitiæ & voluntas. Habebat autem ità quoquè, vt oportebat, nonnullas partes ex ijs, quæ consueuerunt nostram fidem constituere. Hæ autem erant: (sed cur non perfectiùs vtor oratione, neque eum ad capitale reduco principium, quod est maximum caput rerum illius?) Vado ergò ad primum argumentum, si ante ea, quæ sunt dicenda, nonnulla præmisero.

Versatile eius ingenium.

Habit° & amict° ei°

Gloriosa quidem sunt certamina, quæ suscepta fuerunt à martyribus aduersùs inimicos, partìm apertè, partìm obscurè. Quidni enim, cùm fuerit eorum præclara fiducia, & mens inexpugnabilis: & interruptos fuisse eorum habitus, & neglexisse naturam, & telorum sectiones & eiectiones, & postremò vitæ cōtemptus? His autem nihilominùs refulsit vita quoquè monasticæ exercitationis. Nam hic quoquè est carnis consumptio, & deliciæ, non se dedere deliciis in ijs, in quibus non oportet, & à mundo separari, & ad Deum cum ipsis euolare corporibus, & innatis resistere affectionibus, & ijs, quæ à malis spiritibus affluunt extrinsecùs. Est ergò amborum pręclara vita, & olìm quidem fuerit, & erit rursùs: sed non clarè interìm fuerat cognita eorum hic remuneratio: sed arcani quidem libri, quos multis in eorum restitutione legent angeli, accuratè monimenta continent eorum martyrij & exercitationis. Qui autem ante hūc beatum virum, res gestas illorum scripserant, non sunt assecuti illorum magnificentiam: sed partìm quidem de eis sunt mentiti: partim autem cùm non possent rebus eorum respondentem afferre orationem, bonum illis conscripserunt, quod nec erat vlla elegantia ornatum, nec laude prosequendum: vt qui pulchram subiecerint sententiam, nec eam verbis ornarint decentibus, neque accuratè descripserint sęuitiam ac atrocitatem eorum, qui puniuerunt, neque martyrum in dandis responsis prudentiam. Quinetiam monachorum adulterarunt exercitationem, simpliciter ac quasì temerè, & vt accidit referentes, quæ studiosè ab illis facta sunt.

Martyrū pclara certamina.

Encomiū vitæ monasticæ.

Hinc factum est, vt nonnulli ne vel legere quidem sustinerent ea, quæ sunt literarum mandata monimentis: aliis autem ea, quę dicebantur, præberent ridendi materiam, & compositionis inelegantia, & sententiæ absurda & nulla consequentia, & dictio vilis & abiecta, erant ijs, qui audiebant, insania, & odio habebantur potiùs, quàm admittebantur, & propter eos, qui conscripserant, nobis ludibrio habebantur admirabilia CHRISTI seruorum certamina & trophæa. Et omnes quidem apertè scripta insectabantur maledictis: eorum autem loco afferre meliora, aliis quidem propter animi socordiam, aliis autem, vt quod esset opus perfectissimum & maximi studii, & cui ne tota quidem viri vita suffecerit, neque vires aderant volentibus: nec ijs qui poterant, voluntas. Sed non etiam admirabilis Simeon eodem modo, quo ij, fuit affectus. Sed cum eis procedens ad scriptorum vsq; repræhēsionem, deindè processit vlteriùs, & iuuenile aggreditur facinus, vel felicem potiùs actionem, quam nullus omnium gessit feliciter: per quam ille euasit clarior omnibus, qui sunt vbiq;, eruditus. & Deo cōsecrauit ea, quæ sūt omnium

Vita sāctorum à quibusdā negligenter scripta qd effecerint.

pulcherrima, martyrumque certamina & cursus, & monachorum abstinentiam atq; patientiam ornauit ac decorauit:& eandem, quam illi, adhibens beneuolentiam, gratias vicissim accepit ab omnibus.

Quid enim cum hoc opere contulerit quispiam? Quamnam antiquam gẽtilium narrationem, aut vniuersę terræ dimensionem? An quæ à Persis gesta sunt, & ante illos à Babylonijs, & quæ posteà ab Alexandro Macedone fortiùs peracta fuere certamina? Nam hæc quoquè laudem & honorem afferunt ijs, qui ea scriptis ornatè & eleganter mandarunt. Sed multi quidem in eorum lectionem studium suum conferunt, propter compositionem eorum, qui scripserunt. Quæ autem hic vir egregius cum eo, quo decet, ornatu orationis scriptis contexuit de ijs, qui martyrium susceperunt, & ijs, qui se in virtute exercuerunt, duplicem habent ęmulationem, nempe imitandę eius compositionis, & morum ad ea, quæ sunt optima, transformandorum. Dixerim autem tertium quoquè, quod non est his inferius, sed accuratius etiam & excelsius: videlicet quòd eorum, quæ constituunt ac confirmãt Euangelium, sanctorum scriptis mandata memoria, est caput aliorum præcipuum. Atque quòd ille quidem elegerit hoc scribendi argumentum, est id certissimum testimonium illius prudentiæ. Quod autem talibus vsus sit sententijs, & dictione, quæ est dilucida, & probabilitatem ac veritatem habet veluti innatam, est quidem argumentum illius quoquè sapientiæ maximum autem huius signũ statuerit quispiã, ꝙ se pulchrè accommodauerit temporibus & auditoribus.

Vtilitas eorum, quæ de sanctis scripsit Metaphrastes

Et vt de hac parte dicam, & aliqua vtar digressione: Non ignoro huius viri opera non esse magno studio, nec ijs, qui linguæ ornamento vtuntur nimìs rhetoricè: nec ijs, qui suum studium posuerunt in disciplinis: sed nec ijs, qui studuerunt naturæ contemplationi: quòd nec in ijs dicendi generum miatio eluceat, nec figuræ dicendi sint apertæ, neque vlla naturæ dubitatio & solutio, neque lineares demonstrationes cum importunis nominibus, neque philosophicæ sententiæ, quæ subiectum verbis in altum euehant. Volũt enim, qui sunt sapientiæ supra modum dediti, omnia scribi ad ostentationem, non ad morum correctionẽ. Ego autem dico, huius viri scripta nullo horum esse priuata. Sed quoniam non ad ostentationem comparabatur eius scriptio, ea non ponuntur frequentia, neque statìm à principio, neque vbiquè, neque apud omnes: sed quandò res dat ei occasionem, vsus ijs, quæ postulat oratio, redit rursùs ad scopum propositum. Eius enim oratio neque ad sophisticam intuetur iactationem & forensem apparatum, neque ad artificiosam naturalium rerum excogitationem, neque ad linearum contemplationem, aut curiosiorem numerorum intelligentiam. Sed neque est ei studio cæli motus, aut quemadmodùm inerrans mundus procedat circa stellas errantes. Sed neque sunt ei curæ consonantes aut semiuocales, neque qui per eas fit concentus. Properereà hæc quidem amandat tanquàm superuacanea, nonnumquàm tamen eis vtens & in tempore: veritati autem adhæret & à falso alienæ narrationi. Dictionis autem sciebat quidem multos modos: vsus est autem eo, qui sufficiebat ad auditionem simul & bonorum & vulgi: & vtrisque partibus simul satisfacit. Nam dictionis quidem numera & pulchritudine eruditum attraxit auditorem, & satis deliniit gratiarum illecebris: eo autem, quòd esset clara & succulenta oratio, effecit vt aures imperitorum ab eius voce penderent: ambos rursùs induxit breuitate & probabilitate.

Metaphrastæ sermo & oratio quid spectet.

Dictio eius cuiusmodi sit.

Ego enim, vt nihil dicam celans quod sit vero minus, scio quidem esse multa dicendi genera pulchriora, perfectiorum, inquam, oratorum, & quorum exemplar non est vulgo propositum ad imitandum, propter sonum & numerum orationis præstantiorem autem dicendi formam ijs scriptis, quæ componere statuerat, nescio an quisquam ex omnibus vnquàm adaptauerit. Sed & si quis ex illis, qui & dictione excellũt & sententia, eiusmodi argumenta suscepisset, accuratiorem quidem & elaboratiorem effecisset orationẽ: sed non itidèm dico omnibus auditoribus congruentem & conuenientem. Nam & procemia eius orationum statìm attingunt subiectum, & parùm procedẽs ostendit sui scripti scopum: & in nonnullis orationibus cùm totum argumentum recepisset in summam, id statim in partes diuidit: se autem accommodat personis & temporibus. Et est quidem omnibus idem color orationis, & vna qualitas dictionis: morum autem varia est mutatio, & vt dixerit quispiam, artificiosa: non per artem res mutans, sed quod vnicuique rei & personæ incidenti conueniebat, interpretans. Tanq̃ autem ad archetypa exemplaria ad res antiquiores intueas, nec ab illis recedit, nè videatur aliquid aliud facere: & ad exemplar quoquè totam transmutat dicendi formam, non diuersam faciens materiam, sed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens: neque sententias innouans, sed conuertens figuram dictionis: & ei incidens oratio in diuersitatem narrationum, & varietatem argumentorum, non confunditur neque perturbatur, sed tamquàm optimus gubernator, cùm ei nauis agitaretur fluctibus, stabat quietus, clauum tenens artificiosissimè.

Porrò autem in nonnullis quoquè orationibus describit patriam eorum, qui laudantur, ab vniuersa terra separans & deducens ad vnam partem. Deindè loquitur etiam non nihil de fluminibus, & de eorũ principijs disserit naturaliter, & de opportunitate ciuitatum, & de temperatione aeris, & de temporum conuenientia, etiamsi ij, qui sunt reuerà auribus paulo surdioribus, ea quæ dicuntur, non exaudiunt. Multifariam quoquè tractat partes orationis, alias quidẽ maiori contentione: alias verò leniùs & sedatiùs. In gratia autem narrationum quis ex omnibus cum eo contenderit? Quis in compositione? Quis in numerorum suauitate? Quis in concinnitate in omnibus congruente? Atque volo quidem contendere, quòd non sit ampla & grandis eius oratio: nuncio autem, eius orationibus ne hanc quidem deesse gratiam, sed alicubì quidem eas esse amplas & redundantes, in pluribus autem graues & temperatas. Cùm has autem duas vias sibi proposuisset, martyricam constantiam, & monasticam in exercitatione tolerantiam: currit quidẽ in vtroque stadio, non enim pedum pernicitate, sed cum celeritate orationis. Maximè autem monasticũ percurrens curriculum, euadit seipso robustior & fortior. Aures quidem certè mihi pinguefacit, quandò eius oratio ascendit quidem montes, subit autem speluncas: sub pinu autem aut quercu aliqua collocat exercitatorem: & vile alimentorum, & illaboratum ei offert ex herbis, & potum ex fontibus. eiusmodi enim narrationes ornat quibusdam florentibus pulchrè dictionibus, & varijs rosis figurarum, & ea quæ tunc fiebant, quasi subijcit oculis. Virum ergò laudo quidem propter eiusmodi facundiam & gratiam: non minùs autem, quòd pulchrè tractarit argumenta. Nam etsi à me multa quoquè de multis scribuntur, non habent eorum opera talem zelum & imitationem: sed viris quidem fortasse doctis videbuntur digna, in quæ studium conferatur, & ea æmulabuntur propter dictionem & varias figuras: multi autem contemnent, quòd non sint eis curæ quæstiones & sententiæ nimis arcanæ.

Præcipua dexteritas & gratia in narrationibus eius &c.

Quæ sibi potissimũ proposuerit in historijs sacris.

Porrò autem dicunt eum leuiter & quasi aliud agentem, hanc rem esse aggressum: neque ipsum id sibi proposuisse, vt faceret quantùm vellet: sed Imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerunt, & ij, quibus curæ erat doctrina & intelligentia: & promptius ei fuit apparatus, & non paruus orbis eorum, qui primò dictionem notis excipiebant: & eorum, qui posteà transcribebant: & alius post alium, ille quidem prima faciebat, hic verò secundò exscribebat: & post hos alij, qui, quæ scripta fuerant, pulchrè intelligebant, vt quod scriptores latuerat, ad propositam corrigerent sententiam. Nam propter scriptorum multitudinem non licebat ei sæpè eadem reuoluere & intueri. Sed etsi fuerit multus labor, & maior, quam par esset solicitudo, immò verò digna, quæ in hoc adhiberetur: sementem tamen longè vicit spica & seges, qualis nondùm fuit vsque in hodiernum diem. Quocircà etiamsi nihil aliud à viro illo fuisset elaboratum, & non alia omnia, quæ vel singula sufficiunt ad laudem conciliandam: opus tamen tale suscepisse, & id tam præclarè effectum reddidisse, viro pro quouis ad laudem sufficeret.

Multorum opera vtitur.

Atque ego quidem nolo conferre eius opera cum scriptis externorum sapientum. Quid enim, si ex his alij quidem composuerunt Paræhenaica; alii autem prælium Peloponesiorum & Atheniensium magnifica dictione composuerunt: & alij quidem contra oratores decertarunt, alij verò pro oratoribus: in quibus est quidem insignis & manifestus redundans verborum ornatus: est autem breuis & imbecilla vtilitas. Cum his ergò nollem ego meum conferre athletam. Sed si quis mihi hoc dederit, ego eum exæquauerim ijs, qui laborarunt in conscribendo Euangelio, & profundum verbi sunt interpretati. Quorum enim sunt fines æquales, eorum sunt etiam principia similia: & si salus animarum apud vtrunque est finis argumentorum, quidni etiam fuerint cautæ inter se pares, & steterint scriptores in eadem trutina, aut, vt dicam quod nostrum est, fuerint etiam ex æquo hæredes? Quàm multis autem fortis viri coronis non fuerit coronandus hic vir admirabilis, immò verò quibus non est iam coronatus, cùm ad Deum ascenderit, & apud illos ducat choros, quorum mores & vitam hic circunscripsit? Nam vel in fine ostendit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abscissum aut diuisum fuisse dicunt ij, qui viderunt: sed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu se extendere ad ducentes Angelos; & quodammodò seipsum tradere illorum manibus, vt citò emigraret è corpore.

Sanctorum anima in æqualis sunt.

Et sic quidem est mortuus: fuerunt autem statim omnia, & non tunc solùm, suaui odore plena: nec in diem tertium, sed etiam in multos dies posteà, donec fuit solus conditus in sepulcro: & loculus perpetuò talem emisisset odorem, nisi se aliqui tam iniquè gessissent, vt aliud corpusculum propter eum deponerent. Simul atque enim hoc magno illi viro accidit, desiit fons ille suauis odoris. Atque hic quidem constractus, o virorum omnium optime & eruditissime, satis superque ostendit puritatem tuam & sanctitatem. Nam alia quoquè tibi sufficiunt ad accuratissimam virtutis consummationem. Tu autem sis mihi propitius, si non perfectè exposui omnem tuam virtutem, neque ex omnibus tuis bonis tibi parem attuli laudationem, nec mihi irascaris propter ea, quæ sunt à me prætermissa: sed eorum quæ scripsi, memineris, si eorum, qui hic sunt, est vlla memoria vestris purissimis & diuinissimis animis: In Christo Iesu Domino nostro: cum quo patri cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Odor suauis in multos dies ad exanime corpus. Metaphrasta.

VITA S. BILHILDIS VIDVAE & Sanctimonialis, vt habetur in Breuiario Moguntino recèns emendato.

TEMPORE, quo Clodoueus Francorum potiretur imperio, fuit in Orientalis Franciæ oppido Hochemio vir clarissimus, Ibertinus nomine, qui ex Mechtrida coniuge sua Bilhildem filiam suscepit. Qua ætate cùm in Gallia & Germania Gentilium etiamdùm superstitio apud plerosque vigeret, parentes beatæ Bilhildis occultè Christianorum sacris fauebant. Quo factum est, vt in ipsis infantiæ annis filia Virceburgum delata, ibidem catechumena quidem facta sit, sed baptismum tamen non consecuta. Accedente autem ætate, licèt ignoraret puella se regenerationis lauacro carere: purum nihilominus in suo pectore Christo domicilium parare studebat: corpus ab omni spurcitia continens, & parsimonia cæterisque virtutum quibusuis ornamentis exercens ac componens.

Nouemb. 27.

Alij Matildem habent.

Quod quidem vt rectiùs perficeret, in virginitatis proposito perseuerare omnibus modis conabatur: sed victa parentum voluntate, nupsit cuidam viro nobili & militari. Etsi autem matrimonij legibus esset subiecta, Christi tamen, quem toto corde dilexerat, obsequijs sedulò incumbebat. Non multò indè elapso tempore, cum iam vnius prolis mater esset, marito in bello defuncto, prole etiam paulò pòst viuis exempta, ex consilio Sigeberti Episcopi Moguntini sui auunculi, Moguntiam commigrat: renunciatisque patrimonij amplissimis censibus, vt pauper & expedita Christum sequeretur, areolam ibidem est adepta, in qua ecclesiam in honorem Dei genitricis semperque virginis Mariæ construxit.

Cogitur S. Bilhildis nubere.

Sigebertus Episcopus Moguntinus.

Quo in loco sanctarum fœminarum conuentu numeroso collecto, quantum sufficere posset prædiorum ad communem sustentationem, ijs contulit. In quibus ipsa quoquè piè viuens, non solum corpori eis necessaria, sed etiam sanctæ conuersationis exempla suppeditabat. Interim misericors Deus, famulam suam diutinis in vanum laborare non permittens, quibusdam sanctis eiusdem monasterij virginibus eam tantùm catechumenam esse, necdùm baptismi gratiam percepisse, reuelat. Hoc illa cognito, Episcopum consulit: qui & ipse diuina reuelatione edoctus, eam regenerationis aqua censuit abluendam. Baptismo igitur percepto, multò feruentior illa Dei laudibus & pijs exercitijs instabat: donèc graui tacta infirmitate, præsens seculum reliquit quinto Calendas Decembris. Sepulta à clero & populo Moguntino in basilica, quam suis ipsa sumptibus ædificari curauerat: Vbi deincèps plurimis miraculis claruit.

S. Bilhildis condit monasterium.

Abit è vita.

HISTORIA S. SATVRNINI PRIMI Episcopi Tolosani, & Martyris, doctè & grauiter scripta. Extat in peruetustis MS. codicibus. Consentiunt antiquissima Martyrologia.

PROLOGVS AVTHORIS, CVIVS *nomen codices non habent.*

SANCTORVM beatissimorumque martyrum passiones debito obsequio veneramur, quos procùl à sedibus nostris non tantùm remotarum immensitate terrarum, verumetiã marinorum quoquè fluctuum interpositione secretos, famæ deferentis officio & audimus, & credimus felici martyrio consecratos: atque illos dies, quibus in Dominici nominis confessione luctantes, beatoque obitu regnis cælestibus renascentes, in eius Domini laudem, cuius in decertatione viribus adiuuantur, & post victoriam munere coronantur, vigilijs, hymnis, ac sacramentis etiam solennibus honoramus, vt eorum patrocinia atque suffragia in cõspectu Domini orando & honorãdo mereamur. Specialiùs verò sanctum istum diem solenniter venerari debemus, & gaudijs excolere, in quo vir beatus Saturninus, & Episcopus Tolosanæ ciuitatis & martyr, in eadem ciuitate geminatam coronam, Deo teste, promeruit, & de sacerdotij dignitate, & de honore martyrij: vt quem iam venerabilem vita fecerat, etiam passio interitùs consecraret.

Honoramus sanctos, & dies eorũ natalitios, vt Ecclesia vocat.

HISTORIA.

Nouẽ. 29

TEMPORE illo, quo post corporeum Domini & Saluatoris aduentum, exortus in tenebris sol ipse iustitiæ, splendore fidei illuminare occidentalem plagã cœperat, quia sensim & gradatim in omnem terram sonus Euangeliorum exiuit, *pariq; processu in regionibus nostris Apostolorum prædicatio coruscauit: cùm raræ in aliquibus ciuitatibus ecclesiæ paucorum Christianorum deuotione consurgerent, & crebra miserabili errore gentilium nidoribus fœtidis in omnibus locis templa fumarent: ante annos satis plurimos, id est, Decio & Grato consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primum & summũ Christi Tolosa ciuitas sanctum Saturninum habere cœpit sacerdotem. Cuius fide atq; virtute eorum, qui in vrbe eadem colebantur, cœperunt dæmonum vaticinia cessare, commenta nudari, artes detegi, & omnis illorum apud Gentiles potentia, omnisque fallacia, Christianorum fide crescente, decrescere. Cumque supradicto Episcopo ad ecclesiam temporis paruulam iuxta* Capitolium, quod inter domum suam & domum Dei erat medium, frequens itus esset ac reditus, sancti viri præsentiam sustinere fallax dæmonum turba nõ potuit: & vt erant muta simulacra, * nullis adumbrata phantasiis, ad sacrilega obsequia, & solicita consulentium vota cœperunt in silentio permanere.

Psal. 18.

**tardoque*

Saturnin᷒ primus Tolosan᷒ Episcopus.

**sanũ Gẽtilium.*

**nonnullis*

Cuncti itaque sacrilegæ superstitionis antistites, tãta rei nouitate permoti, inter se inuicèm quęrere, vndè numinibus suis venisset tanti temporis insuetata taciturnitas, quæ iã ità garrula ora clausisset, vt nec inuocantium precibus excitata, nec fuso cruore taurorum & tantis hostijs delinita, aliquod consulentibus afferrent responsum. Audiunt à quodam nostræ religionis inimico, nouam nescio quam surrexisse sectã, superstitioni gẽtilitatis inimicam, quæ Christiana appellaretur, & in deorum suorum excidium niteretur. Huius etiam fidei esse Saturninum Episcopum, cuius crebro iuxta Capitolium transitu, à conspectu viri ei᷒ exterrita deorum suorum ora siluisse, nec facilè posse reserari, nisi Episcopum illum mors maturata subtraheret. O ter infelix error, & cæca dementia. Audiunt dijs suis hominem esse terrori: & à delubris atq; à sedibus suis dęmones ad transitum ipsius exulare, non solùm audiunt, sed etiam intelligunt. Et hunc virum, adoratis sibi idolis etiam sine præmissa interminatione terribilẽ, interficere potiùs quàm honorare definiunt, miseri, nõ considerãtes, quòd nullũ magis, quàm illũ colere deberent, cuius serui suis nominibus imperarent. Quid enim stultius, quàm timere metuẽtes, & illum, qui dominatur dominantibus, non timere?

Inter hæc ergò conquirentium & stupentium studia, cùm paulatim magna fuisset multitudo hominũ congregata, & omnes studiosiùs vellent, parato ad victimam tauro, certi aliquid de his, quę dicebantur, agnoscere, & deos suos litatione tã ingẽtis hostię vel reducere cuperent, vel propitiare: ecce ipsum Saturninum, ad officium solenne venientem vnus ex illa malignantium turba eminùs agnoscit, & dicit: En ipsum aduersarium cultibus nostræ religionis signiferũ, qui destruenda prædicat templa, qui deos nostros dæmonum appellatione condemnat: cuius postremò pręsentia consueta nos prohibet obtinere responsa. Itaque quia ipsum nobis opportuno in tempore debitus ipsi sors exhibet, nostram pariter deorumque nostrorum vindicemus iniuriam, quos iam nunc, compellẽtibus nobis, aut sacrificando placet, aut moriendo lętificet. Ad quem sacrilegæ vocis impulsum, omnis sanctum virum insanientium turba circundat, ac presbytero vno ac duobus diaconibus, qui obsequiis eius adhæserãt, per fugam lapsis, ad Capitolium solus attrahitur. & cùm immolare dæmonibus cogeretur, clara voce testatur: Vnum & verum Deum noui: huic laudis hostias immolo: deos verò vestros dæmones esse scio: quos incassùm non tam hostiis pecudum, quàm animarum vestrarum mortibus honoratis. Quomodò autem vultis, vt ego eos timeam, à quibus, vt audio, dicitis me timeri?

S. Saturninus comprehenditur à paganis

Ad hanc vocem sancti Episcopi, omnis ille sacrilegæ multitudinis tumultus incanduit, tauroq; illo, qui fuerat victimæ præparat᷒, fune lateribus circumacto, & post terga dimisso, ad ministerium suæ crudelitatis vtuntur. Postrema enim parte funis eius, qui ad posteriora tauri ipsius defluebat, sancti viri pedes alligabãt, actumq; stimulis acribus taurum, de superiori Capitolij parte in plana præcipitant. Nec mora: inter primos descẽsus ipsius gradus capite colliso, cerebroque excusso, & corpore omni membrorum parte lacerato, dignã Deo animã Christus excepit: vt quã pro nomine suo fideliter dimicãtẽ suppliciis furor gentilis extorserat, suis post victoriã laureis coronaret. Exanime tamẽ corpus neq; obnoxiũ iam vllius iniurię, vsq; ad eũ locũ, tauro furente, perductũ est, vbi fune disrupto, tumultuariã eo tẽpore meruit sepulturã. Nã paucis id tẽporis Christianis, ipsisq; propter furorẽ gẽtiliũ sancti viri corpus humare metuẽtibus, duæ tãtùm mulierculæ, sexus infirmitatẽ fidei virtute vincẽtes, & viris oĩbus fortiores, & sui sacerdotis exẽplo, credo, ad tolerantiã passionis animatæ, beati viri corpus ligneo ferετro immissũ, q̃ maximè in profundo loco actis satis scrobibus cõdiderũt: vt venerãdas sãctasq; reliquias nõ tã sepelire, q̃ abscõdere viderẽtur: nè fortè sacrilegæ mẽtis hoĩes, si aliquid cõditi corporis rumulo viderẽt honoris adhiberi, effossũ statim corp᷒ i frusta dispergerẽt, & eriperẽt ẽt ipsam tenuẽ sepulturã.

Crudeli supplicio perimitur

Venerãda sãctaque eius reliquiæ.

Mansit

Mansit verò aliquandiu sub vili cæspite, omnibus *Hilarius Tolosæ Episcopus.* quidem inhonorum, sed honoratum à Deo martyris corpus: donèc sanctus Hilarius, post multum tempus in Tolosa vrbe Episcopus ordinatus est: Qui de antecessoris sui & obitu instructus, & merito, effossa vsque ad ipsum sepulcrum ligneum terra, sanctas veritus commouere reliquias, transuolutionem desupèr multo labore diligenter extruxit: basilicam etiam patuulam vilibus tignis ad locum tantùm orationis adiecit. Procedente dehinc tempore, cùm multorũ ad basilicam ipsam fideliter à seculo recedẽtium, pro solatio propter corpus martyris gratia quiescendi deferrentur exequiæ, & locus omnis tumulatorum corporum multitudine fuisset impletus: sanctus Episco- *Sylvius Episcopus Tolosanus Itèm Exuperius.* pus Syluius, Episcopatum supradictæ vrbis indeptus, pulchram & speciosam basilicam magnis sumptibus venerandis & transferendis illuc martyris reliquijs parans, ante consummationem cœpti operis recessit è seculo. Post euius obitum sanctus Exuperius in summum sacerdotium cooptatur, vir absque vllius præcessorum iniuria, absque vllius, qui id temporis Ecclesias regere videbantur, inuidia, non solùm nulli secundus, verumetiam ipsi beato martyri virtutum meritis cõparandus, basilicam, quam decessor suus fideliter inchoauerat, instantissimè consummauit, & fe- *Basilica S. Saturnini* liciter dedicauit. Qui cùm transferre illuc sancti martyris reliquias, non pro sua incredulitate, sed pro ipsius honore dubitaret, admonitus per quietem est, nè infideliter negligeret, quod fideliter credidisset: nullam fieri vel diminutione cinerum, vel commotione membrorum spiritibus iniuriam: quia manifesta res esset credentibus, hoc martyribus proficere ad honorem, quod profuisset credentibus ad salutem. Statimque tali visione firmatus, religiosis Imperatoribus precem detulit, ac sine mora vlla quod tam piè popolscerat impetrauit: vt translatas ad basilicam omni studio præparatam sancti viri reliquias, non tam temeraria violaret audacia, quàm ambitiosiùs venerãtis colerent obsequia.

Quod nunc huic opusculo superest, omnes legentes, omnes intelligant audientes, causam salutis no- *Iohã 11.* stræ in fide stare, neque sine causa Deum Euangelica *Psal. 7.* voce dixisse: Credis hoc? Cui cùm responsum fuisset, Credo: ait: Fiat tibi secundùm fidem tuam. Non quòd Dominus scrutator cordis & renum, de illius credulitate nesciret: sed vt de his, quæ de Dominicis virtu- *Iohã. 15.* tibus dicerentur, aut in his, quæ nobis tribui posceremus, non debere nos dubiè credere commoneret. Vndè quia & ipse Saluator de talibus viris dixit, Si feceritis voluntatem meam, iam non dicam vos seruos, sed *Psal. 138.* amicos: & idem sub prophetali voce testatus est: Mihi *Apoc. 7.* autem nimis honorati sunt amici tui Deus: & iterùm: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, qui lauerunt stolas suas in sanguine Agni, qui sequuntur a- *Psal. 91.* gnum: de quorum beatitudine dictum est: Plantati in *Psal. 115.* domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt: *Psal. 149.* & iterum: Preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius. & iterùm: Exultabunt sancti in gloria, lętabuntur in cubilibus suis: Gloria hæc est omnibus sanctis eius: quibus non solùm credere in Christum, *Nota.* sed & pro Christo pati, ac statim post resolutionem corporum cum Christo esse donatum est. Amicos Dei ac dilectos DEO non negligamus vt mortuos, sed honoremus vt viuos: quia non dubia fide certum est, quòd si eorum fideliter suffragia postulemus, feliciter patrocinia sentiemus. Quia etiamsi illorum studia cessarent, ille optata præpararet, qui cogitationum non solùm præsentium inspector, verumetiam cognitor futurorum, dum rogantur sui, se intelligit honorari: Qui est benedictus in secula seculorũ, Amẽ.

VITA S. RADBODI TRAIECTENsis Episcopi, per F. Laur. Surium ex MS. Codice, mutato stylo, pressiùs descripta. Authoris nomen necdùm comperi, sed fide dignus est.

BEATVS Radbodus è nobili Frãcorum stirpe prognatus, parentes Christianissimos habuit, & *Nouẽ. 29. Cap. 1.* ipse suis meritis magno ornamento mundo fuit. Nam ab ipsis propè incunabulis iam animo tẽdebat ad cælos. Nomen eius mysterio non vacat, quod consilij nuncium Latinè possis reddere. A Christo enim mittendus erat optimi consilij legatus ad Frisios, à quibus maternũ duxerat genus, quibus certè optimè cõsuluit. Dux Frisonum Radbodus, quem alij regem vocant, matris eius atauus fuit, cuius nomẽ ei mater imposuit. Cùm primùm discendi capax esse visus est, di- *S. Radbodus dat operam literis.* scendis literis admotus est. Primæ ætatis tempus exegit apud Guntherum Coloniensem Archiepiscopum, auunculum suum, literis operam nauans. Sed cùm illi Episcopo res aduersæ accidissẽt, puer egregię indolis, hortantibus suis, plerisque etiam adiuuantibus, (quippe quem Dei gratia, qua præditus erat, omnib' charum efficeret,) primò ad Caroli regis Francorũ, indè ad Ludouici eius filij aulam se contulit: nõ quòd palatinos ambiret honores, sed quòd intra regis palatium liberalium disciplinarum studia præclarè co- *Discendi causa degit in aulis regum* lerentur. Præerat autem gymnasio illi Manno philosophus, cui sanctus puer, feruens discendi studio, sedulus adhærebat.

Erant autem ei condiscipuli Stephanus & Mancio, *Cap. 2.* ætate quidem superiores, sed non tamen studio. Itaq; inter illos extitit pia quædam æmulatio, conabaturq; alter alterum excellere, non honoris ambitu, sed humilitate, charitate, legendi & discendi diligẽtia. Quorum virtus eò progressa est, vt non multò pòst vterq; *Pugnat fortiter aduersus vitia.* Episcopus creatus sit, Stephanus quidem Tungrensis Ecclesiæ, Mancio verò Cabilonẽsis. Radbodus autem venerabilis adolescens, instar apis sedulæ literarum floribus Insidens, multam indè eruditionis copiã collegit, donèc omnium iudicio non mediocriter doctus est existimatus. Interim virtute animi adolescentiæ motus cõprimebat, carnis rebellionem parsimonia edomabat, mundum & mundana omnia cælestiũ amore contemnebat, spiritalibus inhiabat delicijs, rebus caducis omnibus nuncium remittere planè cõstituebat. Aetas quidem necdùm matura erat, sed maturis & canis erat moribus, illecebras omnes respuens, soliq; Deo placere contendens. Nocte ac die spiritalibus vacabat epulis, & iam tum affectu atque desiderio consectabatur, quod posteà opere præstitit.

Nec verò regem eius latebat virtus. Nam quanto il- *Cap. 3.* le studiosius occultare se conitebatur, tanto eius fama, vel maximè inuito illo, latiùs populi ore diffundebatur. Fit charus regi propter morũ integritatem, proceribus regni venerabilis, acceptus & probabilis populo, vt qui non obscurè Deo gratus & amabilis videretur. Postquàm autem Carolus, sub quo adolescentiæ annos exegit, è vita decessit, suos volens inuisere, *Eius patria.* Lomaganium (sic enim vulgò eius patria dicebatur) adijt. Porrò etiam Hugoni, summæ dignitatis Abbati, & ea tempestate inter Abbates præcipuo, sese adiungens, doctrinæ palmam præ cęteris tulit: simul etiam virtutum scalis semper ad altiora scandens, vt lampas cælestis præclarè vbique refulsit.

Cap. 4. Intereà Egilbertus Traiectensis Ecclesiæ præsul vitam cum morte commutat. Tractator de substituendo idoneo pastore, miraque Cleri & populi consensione, non sine nutu Dei, Radbodus omnium dignissimus censetur. *Egilbertus Episcopus Traiectensis.* Idem est Arnulphi, qui tum regni moderabatur habenas, itemque principum de eo iudicium. Itaque Cleri, regis, principum, populi studio & voluntate vir sanctus, primò quidem huius rei ignatus, posteà verò diù reluctans, Episcopus creatur. *S. Radbodus fit Episcopus. Traiectẽsis.* Ea re non mediocri animo dolore affectus, diu hæsitabat quid faceret. Tandem honorem fugere dum vult, vel inuitus rapitur ad cathedram honoris. Percepta igitur benedictione, æterni regis miles pro cessurus ad pugnam, armis spiritualibus animo virili se accingit, mutat habitum, moribus addit maiora etiam ornamenta, Christique doctrinę obtemperans, angustam valdè complectitur viam. *Matt. 7. Monachũ profitetur.* perfecteque regularis fit monachus: neque à carnium duntaxat esu, sed ab omni ciborum voluptate abstinens biduanis triduanisque ieiunijs animum pascit, corporisque imbecillitatem, vix ossibus herens, naturæ necessariis, ijsque vilibus sustentabat alimentis: interim tamen vultu hilaritatem præ se ferens, & ità se comparans inter suos, acsi delicatis cibis vesceretur. Voluit enim, quoad fieri potuit, omnes latere abstinentiam suam, paucis tantum eius consciis. Quam cùm laicus quidam, Episcopo familiaris & crebrò eum inuisens, experiri vellet, aliquandò ei ad mensam assidens, & more vsitato cum eo colloquens, tandem petit sibi copiam fieri bibendi ex poculo, quòd erat pro consuetudine illi appositum: quod quidem erat ex onyche factum, congruenterque ornatum auro, sed aqua plenum. *Psal. 68.* Vbi quid tum miri per seruum suum effecerit Deus mirabilis in sanctis suis, res ipsa sileri non patitur. Non sinit Episcopus, vt ille ea poculo bibat: nolebat enim in aliorum notitiam deduci, quid in illo esset: sed tamen oblata quadam opportunitate, alter clàm arripit poculum, Episcopus verò id aduertit: sed cùm prohibere non posset iam, quin biberet, suspirat ad Deum & ingemiscit. *Iohan. 2. Aqua i vinum mutatur.* Et ecce antiquo renouato miraculo, aqua mutatur in vinum optimum. Id sentiens explorator ille, ad pedes sancti antistitis aduoluitur, petit veniam, spondet se deinceps nihil tale attentaturum.

Etsi autem præsul sanctissimus celare id voluit, non tamen par erat celari opus Dei, conuenienter illi sententiæ Raphaelis angeli, dicentis ad Tobiam: *Tob. 12.* Sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autẽ Dei reuelare & confiteri, honorificum est.

Cap. 5. Quotidiana eius conuersatio, quoad in corpore vixit, quàm grata Deo, quàm optata & suauis hominibus fuerit, quotidiana illo virtutum augmenta capessente, tametsi explicare nos pro dignitate non valemus, tamen vel pauca commemorabimus, accepta ab illis, qui rebus gestis interfuere, vt faciliùs Lector fidem nobis adhibeat. Quicquid ex rebus mundi huius habere potuit, accuratè in pauperes erogauit: *Benignitas eius eximia in pauperes.* ſuque omnium bonorum operum floreret exercitiis, at tamen in benignitate erga pauperes nulli secundus fuit. Quotidiè, demptis paucis solennitatibus, suis manibus lauabat pauperum pedes, præbebat eis victum, nudos vestiebat, infirmos visitabat, claudis & pupillis curam adhibebat. Eiusmodi studiis & officiis humanitatis & misericordiæ diu noctuque interdibili vigilantia & solicitudine indefessus vacabat, nec vnquam id genus frangebatur laboribus: id planè in lucris ponens, quicquid in miserorum solatia contulisset. Nulla apud eum visebantur ornamenta, aut inanis mundi pompa: non illi inerat auri sacra fames. Nefas putabat, eiuimodi oblectari. Itaque cõtem pto mundo, & quicquid is præstare potest amicis suis, cælestiũ amore feruebat, solo corpore degẽs in terris.

Cùm autem Traiectensem Ecclesiam Dani vastassent, sæpiùs Dauentriæ morabatur, animo tamen sem per Traiecti habitans: quò ets i, reddita pace, crebrò se conferret, non parùm dolebat & ipsi, & aliis, quòd res & tempus non sinerent eum illic perpetuò reside re. *Cap. 6.* Proponebat sibi in animo ad imitandum multos sanctos patres, eos præsertim, qui eiusdem Ecclesiæ fundamenta in firma petra Christo primò collocarunt, putà sanctos Vuillibrordum & Bonifacium, meritis & sanctitate præcipuos, quos ardui itineris, quo illi præcesserãt, duces sibi elegit, imitandosque susce pit: quos etiam in superliminaribus pectoris sui depinxit, iugentaque animi contemplatione semper intuebatur. Qui morum sanctitate & optimis exemplis, meritorumque patrociniis etiamnum summi regis familiam subleuant. Quorum alter in pace confessione, alter sanguinis effusione clarus, ambo ex hoste triumphantes, cælestis militiæ consortio perfruuntur. In horum igitur vestigiis insistens, semina fidei spargebat commisso gregi, seipsum quotidiè viuam hostiam immolabat Deo, toto pectore adspirabat ad cælestem patriam, moriebatur mundo, viuebat Christo, totus versabatur in cælo. Erat lucerna Christi super candelabrum posita, lucens omnibus, qui i domo Dei erãt, interim apud se coram Deo humilis. *Matt. 5.*

Cap. 7. Nec deerat illi prophetiæ spiritus. Multa enim, vt prædixerat, citò euenerunt: multa non longè pòst ac ciderũt. *Multa futura prædicit.* Semper animo Domini legem meditabatur, nec eo contentus, etiam opere exequebatur eam: factus iam victor animi doctor charitatis, cultor castitatis, pauperum sustentator, mœrentium cõsolator, *Multæ eius virtutes.* Clero spes inuicta solatii, populo indefessum leuamẽ, suis omnibus à facie inimici turris fortitudinis, iusti adeò tenax, vt nec prosperis nec aduersis adduci posset, vt ab eo deflecteret. Nunquam ab eius ore Christus absuit, quem etiam animo perpetim, quicquid ageret, affixum habuit. Nunquàm vel lectionis, vel orationis studio fatigabatur, nunquàm misericordię officiis & operibus satiabatur, ieiuniis & vigiliis semper addictus. Eius labia semper stillabant dulcedinem, serebant pacem & salutis remedia: semper Christum eius eloquia sonabant. Præcedentium patrum, vt diximus, exempla cupidissimè sectabatur, eorũ memoriam legendo, audiendo, colloquendo, vel quippiam de eis componendo incredibili auiditate vsurpabat. Texebat de illis hymnos & encomia, quæ in eorum solennitatibus depromerentur. Et nè quis putet nos à vero aliena dicere, extat integrum beatissimi Martini Episcopi officium, ab ipso compositum. *Cõponit totũ officiũ S. Martini.* Illũ enim prę cæteris specialem sibi patronum delegerat, nihil dubitans eius se patrociniis adiutum iri. Nullis vnquam frangebatur aduersis casibus, nullis circunuetus est rugientis hostis insidijs: vndique firmissimo Dei præsidio communitus, non cuiusquam hostilia arma, non quoscunque casus asperos reformidabat.

Cap. 8. Visitans aliquandò creditum sibi gregem, in Frisiam profectus est, vt si qui illic pristini erroris emergerent frutices, eos spirituali vomere extirparet, doctrinaq; fidei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, eiusq; conatus impediunt. Sed ille tamẽ nihil mortis periculo absterritus, salutares eis adhortationes adhibet, vt repudiatis erroribus, complectãtur veritatis viam. At illis obduratis animis in malitia persistẽtibus, mortemq; ipsi minitantibus, anathematis in eos sententiam vibrauit. *Dani ex pleu ana themate, peste pereunt.* Tum verò diuina vltio consestim eos persecuta est. Nã peste horrẽda tãquàm fulminis ictu percussi, omnes ferè extincti sunt. Nec vnquam impunè tulerunt, quoties Traiecti mole-

stia

ftia eum afficere. Enestigiò enim DEI iudicio plectebantur, vt persæpè testati sunt ex illis paucissimi, qui se viuos euasisse lætabantur.

Cap. 9. Per id tempus Baldricus egregius adolescens, Ricfridi comitis filius, interdùm ad beatum virum venire solebat. Itaque quandoque præsente illo, vocauit ad se Nitgerum presbyterum & Richardum militem, *Baldricũ sibi succes surũ pdicat.* aitque ad illos spiritu prophetico: Adolescens hic, quem cernitis, mihi in Episcopatu succedet, & per eum DEVS sedem hanc instaurabit, Ecclesiæ res multùm augebit, destructa & diruta reparabit. Neque id semèl atque iterùm, sed crebrò de illo adolescente prædixit. Vera autem dixisse eum, toto orbe teste, res ipsa declarauit.

Cap. 10. Aliquandò Missam beatus vir celebrans, cùm Apostolus recitaretur, accitis ad se Eliolpho & Roiguito presbyteris cœnobii Embricensis, ità ait: Equidem non diù posthàc victurus sum. Diligenter ergò honorem habetote huic iuueni Baldrico. Ego enim post annos tres & menses sex hic è uita abiturus sum, & hic sine dubio obtinebit sedem meam. Illi his auditis, stant attoniti, non mediocriter admirantes eius vaticinium. Non diù pòst idem iuuenis eo tempore, quo solent sacri conferri ordines, duos suæ ditionis clericos Bennonem & Saxonem ad virum DEI adducit, orans vt sacros ordines ab eius manibus accipiant. Cui vir sanctus, vt semper erat iucundo ore, subridens: Noli, inquit, fili, frustrà me ad hanc rem inui- *Prophetia eius.* tare. Tuum est id, quod me rogas, præstare: non enim meis, sed tuis, manibus isti ordinabuntur: idque post annos duos & menses sex. At Baldricus iuuenis animo consternatus, fundit lachrymas, omnia vel tuta timens, nec credens fore, quod vir sanctus aiebat. Cernens autem beatus Episcopus non mediocriter eum discruciari, blandè consolari eum cœpit: Nè timeas, inquit, Baldrice, nec animus generosus ignauia frangatur. Res Ecclesiæ, quæ nunc pauper & inops habetur, per te donis DEI innumeris locupletabitur, & rerum facies inopinatò mutabitur. Tu ædes Episcopi, iam multis annis Traiecti Danorum vastatione euersas, pristinæ dignitati restitues. Hæc aliaque id genus plura vir sanctus euentura prædixit, quæ non secùs, atquè ab illo dicta sunt, ut iam ab omnibus cerni licet, posteà completa sunt: ità ut uerbis frustrà fidem iis facere videamur, quæ suis quisque oculis vera probare potest.

Cap. 11. Cùm à rege in nitaretur, ut aliquid ei præstaret of- *Rom. 13.* ficii, comiter respondere solebat: Iustum est, sublimioribus obedire potestatibus: sed Episcoporum nõ esse, secularibus implicari negociis, in quorum castris milites Christi militant, quisnàm ambigit? Debent illi spiritaliter induti armis Ecclesiasticis, pro regis & populi salute, pace & stabilitate cum suis DOMINUM deprecari, continuis precibus animarum lucra quærere, non sectari terrena. Milites, militiæ regis cingulo præcinctos, beneficiisque cumulatos, id præstare par est. Atque ità inspecta lege perfectæ libertatis, nec blanditiis dimoueri potuit à sententia, nec minis ullis, si quæ essent intentatæ: soli Deo placere malens, quam hominibus.

Cap. 12. Cum sic autem longè antè præsciret obitum suum, dubitare nemo potest, quin ardenti lucerna præpara- *Luc. 12.* uerit se Domino, à nuptiis redeunti. Vigilanti planè, ut confestim aperiret pulsanti: triticique mensu- *Ibidem.* ram Domini sui familiæ tanto diligentius erogauit, quanto certiùs nouerat se breui rationem illi redditurum. Nec formidabat mortem, cui mori lucrum, & *Ad mortem, ut se pparavit.* viuere CHRISTVS erat. Ad pacis, concordiæ, charitatisque studium, ità ut solitus erat, hortabatur suos: seipsum verò pauperem spiritus, meritis diuitem, à terrenis alienum, cælestibus familiarem, quantùm humana sinit imbecillitas, efficere contendebatur. Ieiuniis, psalmodiarum deliciis, vigiliis, eleemosynis magna animi contentione mortem suam communire curauit.

Cap. 13. Non est hic prætereunda sublimis illa visio, quam ipse sibi obtigisse quibusdam è suis indicauit. Cùm aliquandò grauiter decumberet, ità ut viuendi spem omnem abiiceret, beatissima Dei genitrix semperque vir- *Beatissima virgo Maria ei apparet.* go Maria, subsequentibus ipsam sanctis virginibus Tecla & Agne, cum multa luce ei apparuit, totum habitaculum splendore perfundens. At ille tanta visione valdè perterritus, loqui præ timore nihil potuit, & propemodùm exanimatus est. Tum uerò porta salutis, Domina mundi, consolationis medicinam ei adhibens, omnemq; non modò timorẽ, sed & languorẽ depellens: Nè timeas, inquit, Radbode: certus es te intueri, cui crebrò supplices offers pces. Nõ ego te mea dedignor cõsolari præsentia, qui in tuis ad Deum precibus, mei semper memoriam usurpas. Noueris autẽ, nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi; sed curatum te iri, nec tamen diù posteà in carne victurum. Securus esto tu: uigilare & operari nè cesses, sed perge, ut cœpisti. Sub his uerbis repentè splendor ille disparuit, sed permansit diù odor gratissimus: morbus omnis planè ablatus est. Hæc cum ille clam quibusdã è suis expoluisset, (neque enim, se viuente, uoluit cuiquã ea innotescere) simul etiam formam, habitum, ornatum sanctissimæ matris Dei illis explicauit, addens, pulchritudinem eius neminem satis posse admirari: sanctas autem virgines Teclam & Agnen, tam ex vultu, quàm uestitu, potuisse dignosci.

Cap. 14. Porrò exactis triennii & sex mensiũ spatiis, de quibus suprà dictum est, in pago Trente febre correptus, quousque iubet suos indè secum proficisci, nè febre inualescente, manere illic cogeretur. Hyeme enim non facilè ex eo pago potest quispiam exire. Ille uerò sciebat adesse iam tempus migrationis suæ. Etsi autem morbo eius omnes affligerentur, tamen morem illi gerentes, cœperunt iter habere ad Oetamarsem, ubi si sui permitterent, sepulturæ locum ille sibi delegerat. Paruum tum illic oratorium erat, ubi sæpè ille manere solebat, quòd amœno loco situm esset. Illic ergò pro uoto rebus suis constitutis, non Dei famulatu defessus, non morbi vi fractus: sed vultu hilaris, mortem nihil metuens, quippe ad CHRISTI conuiuium inuitatus, corpore iam præmortuo, spiritu magis *Magna eius in extremis precandi instantia.* magisque viuificabatur. Nec quiescebant labia, cum extremas duceret horas, mirumque in modum ita psalmos depromebat, ut iis, qui aderant, lachrymarum imbres exprimeret. Planeque gaudenti similis, quoad lingua moueri potuit, & halitus relictus erat, inter psalmos identidem repetebat Antiphonam illã, Ecce læti &c. quæ est prima in beati Martini Confessorum principis ab ipso compositis Responsoriis. Nec dubium erat interim uallatum beatissimis Angelicis spiritibus, nihil tenebrarum pertimuisse monstra. Sed neque credimus longè abfuisse Martinum eximiũ præsulem, specialem patronum eius, quem toties canora voce salutare videbatur. Tandèm mense Nouembri ad extrema tendente, ipse quoquè diem clausit *Animam reddit creatori.* extremum, felicissimè migrans ad Dominum. Sanctum autem corpus mox feretro impositum, Clerus & populus omnis cum hymnis & psalmodiis inprimis reuerenter & honorificè Dauentriam perduxerunt. Cumque iam oppido appropinquarent, incolæ eius omnes mœstis animis obuiàm processerunt: atque ità permixtis lugentium & psallentium vocibus, sacrum corpus in ecclesiam importatum, ea parte, quæ Septentrionem spectat, humatum est: spiritu exultante &

te & perfruente gaudio Domini sui, cui in hac vita seruierat: Cui est honor, & potestas, & gloria per infinita secula, Amen.

PASSIO SANCTI ANDREAE Apostoli, per presbyteros & Diaconos Ecclesiarum Achaiæ scripta.

Nouē. 30

PASSIONEM sancti Apostoli Andreæ, quam oculis nostris vidimus, omnes presbyteri & diacones Ecclesiarum Achaiæ, scribimus vniuersis Ecclesijs, quę sunt in Oriente, & Occidente, & Meridiano, & Septentrione, in Christi nomine constitutis: Pax vobis, & uniuersis, qui credunt vnum Deum in Trinitate perfectum, verum patrem ingenitum, verum filium vnigenitum, verum spiritum sanctum procedentem ex patre, in filio permanentem, vt ostendatur vnus spiritus esse in patre & filio: & hoc esse vnigenitum filium, quod est & ille, qui genuit. Hanc fidem didicimus à sancto Andrea, Apostolo Domini nostri Iesu Christi: cuius passionem, quam corám positi vidimus, prout possumus, explicamus.

S. Andreas constanter se opponit Aegeæ proconsuli.

Proconsul itaque Aegeas Patras ciuitatem ingressus, cœpit compellere credentes Christo ad sacrificia idolorum. Cui occurrens S. Andreas, dixit: Oportebat vt tu, qui iudex esse hominum comprobaris, iudicem tuum, qui est in cælo, cognosceres, & agnitum coleres, & colendo eum, qui verus Deus est, ab his, qui veri dii non sunt, animum reuocares. Cui Aegeas dixit: Tu es Andreas, qui destruis templa deorum, & suades hominibus superstitiosam illam sectā, quā nupèr detectam Romani principes exterminari iusserunt? Andreas dixit: Romani principes nōdùm cognouerunt hoc, quòd pro salute hominum veniens Dei filius, docuerit ista idola non solùm deos non esse, sed esse demonia pessima, & inimica humano generi: quæ hoc docent homines, vndè offendatur Deus, vt dum offensus fuerit, auertatur, & non exaudiat: & cùm auersus fuerit, & non exaudierit, habeantur á diabolo ipsi captiui, & tandiù eos deludat, quandiù de corpore exeant rei & nudi, nihil secum præter peccata portantes.

Misteriū Crucis.

Aegeas dixit: Ista superstitiosa & uana verba Iesus vester dum prædicaret, Iudæi illum crucis patibulo affixerunt. Andreas respondit: O si velles scire mysterium Crucis, quàm rationabili charitate author humani generis pro restauratione nostra hoc Crucis patibulum non inuitus, sed spontè suscepit. Aegeas dixit: Cùm traditus asseratur à suo discipulo, & à Iudæis tentus, & Præsidi adductus, & ad petitionem Iudæorum à militibus Præsidis crucifixus, quomodò tu dicis eum spontaneum Crucis subisse patibulum? Andreas respondit: Ideò ego dico spontaneum, quo-
Luc. 28. niam simul cum ipso fui, cùm à suo discipulo traderetur, & antequam traderetur, dixit nobis, quòd tradendus esset, & crucifigendus pro salute homi-
Mat. 16. num: & die tertia resurrecturum se esse prædixit. Cui cùm frater meus Petrus diceret: Propitius esto tibi, Domine, non fiat istud: Indignatus, sic ait Petro: Vade retrò satana, quia non sapis ea, quę sunt
Iohan. 10. Dei. Et ut pleniùs nos instrueret, quomodò spontè passionem susciperet, dicebat nobis: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam. Ad ultimum dum cęnaret nobiscum, & diceret: Vnus vestrū me traditurus est, & ad istam vocem omnes contristaremur: nè suspensos cogitatio trucidaret, ait: Cui dedero panis fragmen- *Matt. 16*
tum de manu mea, ipse est. Et cùm dedisset vni ex condiscipulis nostris, & futura quasi iam pręterita narra- *Iohan. 13*
ret, docuit se voluntate fuisse traditum, cùm nec traditorem fugiendo deseruit, & in loco, quò illum sciebat venturum esse, permansit.

Aegeas dixit: Miror te prudentem virum, istum velle sectari, quem quoquo pacto, aut spontè, aut inuitū, cruci tamen confiteris affixum. Andreas respondit: Hoc est, quod etiam me dixisse iam retines, Magnum est mysterium Crucis: Quod si fortè uolueris audire, retexam. Aegeas dixit: Mysterium non potest dici, sed supplicium. Andreas dixit: Ipsum supplicium, mysterium restaurationis humanæ, si patienter audias, comprobabis. Aegeas dixit: Ego quidem patienter te audiam: sed tu si me obtemperanter non audieris, ipsum Crucis mysterium in teipso excipies. Andreas respōdit: Ego si Crucis patibulum expauescerem, Crucis gloriam non prædicarem. Aegeas dixit: Insanus sermo tuus prędicat gloriam supplicii, qui per audaciā pœnam non times mortis. Andreas respondit: Non per audaciam, sed per fidem, pęnam non timeo mor- *Psal. 115*
tis. Mors enim iustorum, preciosa est: mors uerò pec- *Psal. 33.*
catorum, pessima. Et ideò audire te uolo Crucis mysterium, vt agnitum forsitan credas, & credens ad restaurationem tuę animę quoque pertingas. Aegeas dixit: Restauratur hoc, quod periisse docetur. Nunquid anima mea periit, vt ad eius me restaurationem venire per fidem, nescio quam, tu asseras?

Andreas respōdit: Hoc est, quod te discere desiderabam, vt dum perditas animas hominum docuero, istā restaurationem earum per Crucis mysterium pādam. *Gen. 3.*
Primus enim homo per lignum præuaricationis mortem induxit, & necessarium hoc erat generi humano ut per lignū passionis, mors, quæ ingressa fuerat, pelleretur. Et quomodò de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat: necessarium fuit, vt de immaculata Virgine natus Christus perfectus homo, qui est Dei filius, qui primum hominem fecerat, vitā æternam, quam perdiderant omnes, repararet: ac de ligno Crucis lignum concupiscentiæ excluderet: panderet in Cruce immaculatas manus pro manibus incontinenter extensis: pro suaui cibo arboris vetitæ, escam fellis acciperet: & in se suscipiens mortalitatem nostram, suam nobis immortalitatem offerret.

Aegeas dixit: Ista uerba illis narrare debes, qui tibi credunt: mihi autem nisi hoc consentias, vt sacrificiū diis oīpotentibus offeras, in ipsa cruce, quam laudas, te fustigatum affigi præcipiam. Andreas respondit: Omnipotenti Deo, qui vnus & uerus est, ego omni die sacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum sanguinem: sed immaculatum agnum quotidiè in altari Crucis sacrifico: cuius carnes posteaquàm omnis populus credentium mā ducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus, qui sacrificatus est, integer perseuerat & uiuus: & cùm uerè sacrificatus sit, & uerè carnes eius manducatæ sint à populo, & uerè sanguis eius sit haustus, tamen, (ut dixi) integer permanet, & immaculatus, & uiuus. Aegeas dixit: Quomodò potest hoc fieri? Andreas respondit: Si uis discere, quomodò hoc potest fieri, assume formam discipuli, ut possis doceri, quod quæris. Aegeas dixit: Ego à te tormentis exigam huius rei notitiam. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tā stultè locutum. Ergò tu tormentis putas me diuina tibi pandere sacrificia? Audisti mysterium Crucis, audisti mysterium sacrificii: Si credideris Christum filium Dei, qui crucifixus est à Iudæis, uerum Deum esse, pādam tibi quo ordine occisus viuat agnus: qui cùm sacrifi-

Preclarū testimonium sacrificij Missæ, & ueri corporis Christi in Eucharistia.

crificatus fuerit, & comestus, integer tamẽ & immaculatus in suo regno permanet. Aegeas dixit: Cùm sit occisus, & ab omni populo (vt asseris) deuoratus, quomodò integer perseuerat, & viuus? Andreas respondit: Si credideris ex toto corde tuo, discere poteris: si non credideris, penitùs nunquàm tu ad indaginem huius veritatis attinges.

S. Andreas in carcerem detruditur.

Tunc iratus Aegeas, iussit eum in carcerem retrudi. Vbi cùm esset clausus, venit ad eum multitudo penè totius prouinciæ, ità vt Aegeam vellent occidere, & Andream Apostolum, fractis ianuis carceris, liberare. Quos S. Andreas his verbis admonuit: Nolite quietem Domini nostri Iesu Christi in seditionẽ diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam præbuit: non contendit, neque clamauit, nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habete ergò silentium, quietem & pacem: & non solùm meum martyrium nolite impedire, verumetiam vosipsos quasi athletas Domini præparate, vt uincatis minas intrepido animo: plagas autem per tolerantiam corporis superetis. Si enim terror timendus est, ille est utique timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo similis est, & subitò, cùm excitatus fuerit, euanescit. Et si dolores timendi sunt, illi sunt formidandi, qui sic incipiunt, vt nunquàm finiantur. Isti enim dolores aut leues sunt, & tolerantur: aut graues sunt, & citò animam eijciunt. Illi autem dolores æterni sunt, vbi est quotidianus fletus, & mugitus, & luctus, & sine fine cruciatus, ad quem Proconsul Aegeas ire non timet. Estote ergò magis parati ad hoc, vt per tribulationes temporales ad æterna gaudia pertingatis: vbi semper lætemini, semper floreatis, semperque cum Christo regnetis.

Esa. 42. Matt. 12

Rursus ad tribunal ducitur.

Hæc, & his similia sancto Andrea Apostolo per totam noctem populum admonente, dum lux diei in matutino prorumperet, misit Aegeas, & adduxit ad se sanctum Andream, ac sedens pro tribunali, dixit: Existimaui te nocturna cogitatione reuocare animum tuum à stultitia, & à Christi tui laude cessare, vt posses nobiscum non amittere gaudia vitę. Stultum est enim, vltrò uelle ad passionem Crucis ire, & ignibus ac flammis teipsum pessimis destinare. Andreas respondit: Gaudia tecum habere potero, si credens Christo, dimittas culturas idolorum. Christus enim me misit ad istam prouinciam, in qua non paruum populum ei acquisiui. Aegeas dixit: Ideò te sacrificare compello, vt isti, qui per te decepti sunt populi, relinquant vanitatem tuæ doctrinæ, & ipsi diis offerant grata libamina. Nulla enim remansit in Achaia ciuitas, in qua templa deorum derelicta non sint, & deserta. Nunc ergò per te restauretur cultura deorum, ut & dij, qui contra te irati sunt, placari possint, & in nostra possis amicitia permanere. Sin aliàs, diuersa pro defensione deorum patieris supplicia, & post omnia Crucis, quam laudasti, patibulò suspensus deficies. Andreas respondit: Audi fili mortis, & stipula æternis parata incendiis, audi me seruum Domini, & Apostolum Iesu Christi. Nunc vsque mitiùs tecum egi censura fidei, vt rationis capax, & veritatis defensor effectus, idola vana contemneres, & Deum, qui in cælis est, adorares. Sed quia in impudentia tua perdurans, me putas minas tuas posse formidare, quicquid tibi videtur in suppliciis maius, excogita. Tanto enim meo regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fuero permanens in tormentis confessor.

En quantum effecerit in Achaia S. Andreas

Magna libertas et constantia eius.

Dirè flagellatur.

Tunc Aegeas iussit eum flagellis cædi extensum. Qui cùm septem terniones transisset, eleuatus est, atque adductus ante eum. Cui Aegeas dixit: Audi me Andrea, & ab effusione sanguinis consilium reuoca. Quòd si non feceris, Crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego Crucis Christi seruus sum, & Crucis trophæum optare potiùs debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus æternus qui debetur, poteris euadere, si postquam probaueris perseuerantiam meam, uel sic credideris Christo. Ego enim de tuo interitu timeo: non de mea passione cõturbor. Passio enim mea aut vnius diei spatium occupat, aut duorum, ut multum: Tuus autem cruciatus nec per millia annorum potest peruenire ad finẽ. Vndè desine iam miserias tuas augmentare, & ignem ipse tu tibi æternum accendere noli. Tunc indignatus Aegeas, cruci eum affigi præcepit, mandans hoc quæstionariis, ut ligatis pedibus & manibus, quasi in eculeo tenderetur, nè clauis affixus, citò deficeret, sed cruciaretur potiùs longo cruciatu. Cumque eum carnifices ducerent, vt crucifigeretur, concursus factus est populorum, clamantium ac dicentium: Iustus homo & amicus Dei, quid fecit vt ducatur ad crucẽ? Andreas verò rogabat populum, ut non impedirent passionem eius. Gaudens enim, & exultans ibat, & à doctrina non cessans.

Eccè tibi Apostolũ ad crucẽ tanquam ad epulas properantem.

Cumq; peruenisset ad locum, ubi crux parata erat, videns eam à longè, exclamauit uoce magna, dicens: Salue Crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata. Antequam te ascenderet Dominus, timorem terrenum habuisti: modò uerò amorem cælestem obtinens, pro voto susciperis. Sciris enim à credentibus, quanta intra te gaudia habeas, quanta munera præparata. Securus ergò & gaudens uenio ad te, ità vt & tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pependit in te: quia amator tuus semper fui, & desideraui amplecti te. O bona Crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisti; diù desiderata, solicitè amata, sine intermissione quæsita, & aliquandò iam concupiscenti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te redemit me. Et hæc dicens, expoliauit se, & uestimenta sua tradidit carnificibus. Qui accedẽtes, leuauerũt eum in crucem, & extendentes funibus totum corpus eius (sicut eis iussum fuerat) suspenderunt. Adstantes verò erant turbæ ad uiginti millia hominum, inter quos erat frater Aegeæ nomine Stratocles, qui simul clamabat cum populo, iniusto iudicio sanctum uirũ hoc pati. Sanctus uerò Andreas confortabat mentes credentium Christo, & hortabatur ad tolerantiã temporalem, docens nihil esse dignum passionis ad æternam remunerationis compensationem.

In cruce suspenditur

Intereà uadit omnis populus cum clamore ad domum Aegeæ, & omnes pariter clamantes, dicebant: Virum sanctum, pudicum, ornatum moribus, bonum doctorem, pium, modestum, rationabilem non hoc debere pati, sed debere deponi de cruce: quia iam secunda die in cruce positus, ueritatem prædicare non cessat. Tunc Aegeas pauescens populum, & promittens se eum deponere, simul cœpit ire. Quem videns S. Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Aegea, venisti? Si vis credere Christo, sicut promisi, aperietur tibi via indulgentiæ. Si autem venisti ad hoc tantùm, vt me soluas, ego penitùs hinc de ista cruce uiuens in corpore deponi non potero. Iam enim regem meũ uideo, iam adoro, iam conspectui eius consisto. Sed de tuis miseriis doleo: quia paratus te expectat æternus interitus. Curre pro te miser, dum adhuc potes, nè tunc incipias velle, cùm non poteris. Mittentes autem manus ad crucem carnifices, non poterant penitùs contingere eum. Et subindè alii & alii ingerentes se, vt soluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim brachia eorum,

Frustrà conantur eum carnifices de cruce deponere.

qui-

quicunque se extendisset ad soluendum eum.

Tunc voce magna sanctus Andreas dixit: Nè permittas, Domine IESV CHRISTE, me famulum tuum, qui propter nomen tuum pendeo in cruce, solui: nec permittas eum, qui iam per crucem tuam, cognouit magnitudinem tuam, ab Aegea, homine corruptili, humiliari: sed suscipe me tu, magister meus Christe, quem dilexi, quem cognoui, quem cõfiteor, quẽ cernere desidero, i quo sum quod sum. Suscipe Dñe, Iesu Christe spiritum meum in pace: quia iam tempus est, ut veniam, desiderans te videre. Suscipe me Dñe Iesu Christe, magister bone, & iube me de ista cruce non deponi, nisi priùs spiritum meum susceperis. Et cùm hæc dixisset, videntibus cunctis, splendor nimius, sicut fulgur de cælo veniens, ità circundedit eum, vt penitus præ ipso splendore oculi eum humani non possent adspicere. Cumque permansisset splendor ferè dimidiæ horæ spatio, abscedente lumine, emisit spiritum, simul cum ipso lumine pergens ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vide pectus Christi amore flagrantissimum.

Reddit spiritum.

Quædam verò fęmina, nomine Maximilla, senatrix in specu posita, diligens pudicitiam & sanctitatem, statim vt cognouit Apostolum perrexisse ad DOMINVM, accessit ad crucem, & suorum solatio cum omni reuerentia deposuit corpus, & condiuit aromatibus, & in loco, quo se constituerat sepeliendam, illic eum sepeliuit. Aegeas verò iratus contra populum, disponebat contestationem publicam facere, & ad Cæsarem accusationem contra Maximillam & populum destinare. Sed dum ordinat, in conspectu officii sui à diabolo arreptus est, & in medio foro ciuitatis volutatus, expirauit. Nunciatum est fratri eius, cui nomen erat Stratocles, & misit seruos suos, dixitque eis, vt inter Biothanatos sepelirent eum. Ipse autem de facultatibus eius nihil quæsiuit, dicens: Non mihi permittat Dominus meus Iesus Christus, cui credidi, vt ego de bonis fratris mei aliquid contingam, nè polluat me crimen eius, quia Apostolum Domini ausus fuit pro amore pecuniæ occidere.

Aegeæ interitus.

Hæc autem gesta sunt apud Achaiam prouinciam ciuitate Patras, pridiè Calendas Decembris, vbi etiam præstantur gloriosa eius beneficia vsque in præsentem diem. Tantus autem timor inuasit omnes, vt nullus remaneret, qui non crederet Saluatori nostro Deo: qui vult omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

1. Tim. 2

IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARchiepiscopi Constantinopolitani laudatio in Sanctum Apostolum Andream. Habetur in Simeone Metaphraste.

Noue. 30

VALIDVM est Apostolicæ piscationis rete, admirabilis Andreæ memoria, & eius retis commemoratio, quo ad capiendas, & ad Christianam fidem attrahendas gentes vsus est. Sagena enim, qua immortales illi mortui vsi sunt, nulla temporis obliuione potest intercipi. Non veterascunt tempore illa venationis instrumenta, quæ non humana arte, sed diuina gratia effecta sunt. Quamuis enim piscatores ipsi à nobis excesserint, nullo tamen tempore instrumenta, quibus illi vsi sunt, aut sagena, qua mundum ipsum comprehenderunt, inueterata est. Qui cùm rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conspiciuntur. Non arundinem illam possederunt, quam tempus corrumpit. Non linum in aquam demiserunt, quod vetustate putrescit. Non hamum fabricarunt, quem rubigo consumit. Non escam in hamo posuerunt, qua pisces caperent. Non in petra consederunt, quæ vndis quatitur. Non in scapha nauigarunt, quam dissoluit tempestas. Non pisces, hoc est, naturam rationis expertem, expiscati sunt. Sed quemadmodùm ars illa, qua vsi sunt, admirabilis: ità & illorum instrumenta, noua atque inusitata extiterunt. Nam pro arundine prędicatione vtuntur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, pro esca miraculis, pro petra cælis, ex quibus huiusmodi piscationem exercent: pro scapha habent altare: pro piscibus reges etiam ipsos capiunt: pro sagena Euangelium expandunt: pro arte diuinam gratiam adhibent: pro mari vitam humanam tractãt: pro retibus Cruce, velut sagena quadam, uti solent.

Instrumenta Apostolicæ piscationis.

Crux, rete Apostolicum.

Qui unquàm vidit à mortuis piscatoribus viuentes homines, tanquàm pisces, capi? O magnam Crucifixi potentiam, o diuinæ dignitatis præstantiam, o Apostolorum summa beneficia. Nihil tale in uita esse potest, quale est Apostolicæ gratiæ fastigium. Multa certè uidit humana vita valdè admirabilia, & opinionem superantia. Vidit enim sanguinem effusum clamantem, & cædem sine lingua vociferantem; ac naturam propter inuidiam contra se diuisam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidiæ liuorem mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio positam, & naturæ humanæ interitum. Vidit senem contra propria viscera, hoc est filium, fide armatum; & tanquàm victimã eum offerri, qui cæsus non est. Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac serui palæstram. Vidit inuidiam inter fratres exortam; & seruitutem regni conciliatricem. Vidit somnis paratũ solium; & fratris insidiatores fama attractos. Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquàm rore, circunfusum. Vidit legumlatorem Moysem elementis imperantem. Vidit vndas ipsas, tanquàm lapides, solidas factas; profundum mare denudatum, uiam repentè structam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem ostensam. Vidit virgam sine terra germinantem. Vidit è cælo panis loco manna fundi. Vidit hominis oratione solem, tanquàm freno quodam, sisti: & sterilis precibus impetratum, ut ipsa prophetam conciperet. Vidit farinæ pugillum frugibus copiosiorem, & lecythum olei fontibus abundantiorem. Vidit currum in aere agitari; & prophetam assumi. Vidit denique mortui ossa, vitę remedium fieri. Multa talia magna & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa tanquàm fœnum prçterierunt, & extincta sunt, vt lucerna exorto sole.

Gen. 4.
Gene. 7.
22.
27.
32.
37.
42.
Exod. 13.
14.
Num. 17
Iosu. 10.
1. Reg. 1
3. Reg. 16
4. Reg. 2
4. Reg. 13

Nihil tale unquàm fuit, quale fuerunt Apostoli. Hi cùm Dei uerbi essent ministri, attrectarunt Incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti sunt ambulantem eum, qui vbique pręsens est. Distribuerunt vnà cum illo, qui nullo loco circunscribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipsum lingua, tanquàm sagena quadam, concluserunt. Aras, vt spinas quasdam, amputavunt. Idola, tanquàm feras, interfecerunt. Dæmones, vt lupos, profugarunt. Ecclesiam, ut gregem quendam, collegerunt. Orthodoxos, tanquàm frumentum, congregarunt. Hæreses, ut paleas proiecerunt. Iudaismum, tanquàm fœnum, arefecerunt. Græcorum sectam, tanquàm stipulas quasdam, igne combusserunt. Humanam naturam Cruce ipsa, tanquàm

quàm aratro quodam, excoluerunt, & uerbum Dei, vt sementem quandam, sparserunt. Ad summam, omnia illorum facta, tanquam sidera quædam, effulserũt. *Mat. 5.* Quamobrèm clara voce illis dicebat Dominus: Vos estis lux mundi. Siquidem Orientem habet Christianus homo illum, qui è Vergine natus est: diluculum habet eum, qui baptismatis parens fuit: splendorem habet CHRISTI Crucifixi gratiam: radios, admirabiles illas linguas: diem, futurum illud seculum: meridiem, tempus, quo in Cruce ipsa mansit Dominus: Occidentem, sepulcri habitationem: vesperam, breuem illam mortem: Solis fulgorem, resurrectionem à mortuis: Vos estis lux mundi. Intuere astra hæc, & illorum splendorem obstupesce. Idcircò Andreas hodierno die cùm, tanquàm luminis thesaurum quendã, communem Dominum inuenisset, clamabat ad Pe- *Iohan. 1.* trum fratrem suum: Inuènimus Messiam.

O fraternæ charitatis exuperantiam, o inuersum ordinem. Posterior Petro in vitam ingressus est Andreas, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & tanquàm venatus est. Inuènimus (inquit) Messiam. Ex gaudio profecta est hæc oratio: lætum inuentæ rei Euangelium hoc fuit. Inuènimus (inquit) thesaurum illum. Fuge, Petre, circuncisionis paupertatem: exue te laceris pannis legis: abiice iugum literæ: hæc omnia contemne, vt parua quædam: ut somnia, despice præsentia: ac BETHSAIDEM, vt vilem & abiectum quendam locum, aspernare: relinque rete, vt paupertatis instrumentum: scapham, vt naufragii thalamum: piscandi artem maritimæ fluctuationi exposi tam: pisces, vt uentris negociationem: gentem Iudaicam, vt rabiem contra Deum: Caipham, vt praui confessus parentem. Inuènimus Messiam, quem pronunciarunt Prophetæ, quem lex præconio suo, tanquàm *3. Re. 22.* tuba quadam, nobis prædicauit. Inuènimus legis the- *Esa. 6.* saurum. Fuge, Petre, famem literæ. Inuènimus Mes- *Ezech. 20.* siam, quem olim adumbrarunt signa, quem vidit Michæas in throno gloriæ, quem Esaias contemplatus *Dan. 7. & 2.* est super Seraphim, quem Ezechiel vidit super Cherubim, quem Daniel spectauit super nubes, quem Nabuchodonosor vidit in fornace illa, quem Abraham accepit in tugurio, quem Iacob non dimisit, nisi priùs *Gen. 32.* ab illo benedictus esset, cuius posteriora vidit Moses super petrã. Hunc nos inuènimus sine principio genitum, & in vltimis diebus visum. O thesaurum ingentem, cuius copia exhauriri non potest. Diuitiæ enim sunt non materiei subiectæ, quarum essentia originis est expers, & inuentio ipsa recens. Inuènimus Messiam, qui interpretatur Christus.

Multi quidem fuerunt Christi, sed omnes morti subiecti. Abraham Christus fuit, sed in sepulcro corruptus est. Isaac quoquè fuit ille quidem Christus, sed eius ossa in monumento iacent. Fuit & Iacob Christus, sed morti subiectus. Moses etiam fuit Christus, sed quo loco sepultus sit, nescimus. Dauid similiter fuit Christus, sed omnes mortis spolia, omnes fuere mortis captiui. Vnus verè fuit Christus, natura quidem Deus, sed propter eius misericordiam homo: qui virginalem ventrem suo exitu, tanquàm sigillo quodam signauit, & piscatores illos suos curationum fontes effecit: Cuius est imperium, regnum, gloria & adoratio cum immaculato, consubstantiali & eiusdem substantię patre, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo de Sancto Andrea Apostolo.

ET quietum studium, & attentum silentium, & tanta viri festiuitas monent, immò compellunt, aliquid dicere ad ostendendam gloriam Deitatis, gratiam Apostolicæ dignitatis, confessionis virtutem. *Festum S. Andreæ Apostoli.* Demus gloriam laudi eius, quem laudant omnes gẽtes, qui ministros suos & laudat, & laudabiles facit. Ipse est, cui assistunt Angeli ad audiendam vocem sermonum eius: qui stellas uocat, & dicunt, Adsu- *Psal. 102.* mus: cuius manus extendit cęlos: qui fundauit terram super stabilitatem suam: qui graditur super fluctus maris: qui fecit mirabilia solus: in quem desiderant Angeli prospicere. *Baruc. 3 Psal. 103 Iob 9.* Ipse est, qui fecit omnia, & in omnibus quæ fecit, quæcunque voluit fecit. Huic seruire, regnare est, qui seruiuit pro nobis sub dura & graui necessitate, & purpuram suę diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem nostram. Nunquid non ludus vobis videtur, Iudæi, Pagani, Hæretici, & omnis illa subsannantium, immò insanientium turba, cùm dicimus filium Dei carnem, crucem, mortem, clauos & lanceam tolerasse? Ludus profectò est, undè sic nobis luditur, ut vobis illudatur.

Vnicus ille sapiens, huius mysterii non ignarus, ludum istum eleganti sermone prælusit: Delectabar, inquit, per singulos dies, ludens coram eo in or- *Prouer. 8* bem terrarum. Lusit quippe coram Deo, cùm carnem ea eius præcepto suscepit: & in orbem terrarum, quia ad redemptionem orbis terrarum: delectatus per singulos dies, in singulis Apostolis iucundatus, *Matt. 16.* dum vni tradidit regnum cælorum, alteri de pectore suo reclinatorium confecit. Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Putabam ego, Domine IESV, *Iohan. 13* quòd deliciæ tuæ essent non cum filiis hominum, sed cum choris Angelorum, vbi diuinitatis gloria Thronis & Potestatibus admirandus, superiorum oculos reuerberas naturarum. Ibi lucem habitas inaccessi- *1. Tim. 6* bilem, & circunstantiam clarissimorum luminum tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filii hominum, *Psal. 35.* qui sperauerunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisti pedes, quibus tuum spiritum insudisti, qui fidem tui nominis quadrigis Euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quòd dicit, non cum hominibus, sed cum filiis hominum. Ego puto homines, ad veterem hominem: filios verò hominum, ad filium hominis *Psal. 8.* pertinere: iuxta quam intelligentiam, puer citharista sic intonat: Quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Vides ne, quia Deum hominis esse memorem, filium verò hominis se uisitare confirmat? Præsumimus, & suspiramus, quia faciet nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in ab- *Psal. 30.* scondito suæ faciei à conturbatione hominum.

Magister & DOMINVS noster, cuius schola est in terris, & cathedra est in cælo, ex his omnibus, quos elegit, elegit & præelegit Andream Apostolum, cuius solennitatem & vocibus, & cordibus inclamamus. O dulcis Apostolus, & primitiua uocatio Saluatoris, qui in ipsum Apostolicum chorum tanti prioratus insignitur fastigio. Non subterfugit nos, quia quodam modo tenerrimus est, & dulcior in cordibus

fide-

fidelium, cuius passio tanta spiritus deuotione distil lat, vt mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in singularem authoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt, scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis. Vocatio eius, vita & passio, cognita sunt vobis: & nunc quid superest, vt à me ampliùs expectetis? Veruntamen monet me lectio Apostolica, vt aliquantisper de ea vestræ reuerentiæ colloquamur: ait enim: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: dicat enim scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hic, & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis, capax est rationis, & susceptibile mysterium Dei: quod purgatum atque politum, ipsam diuinitatis substantiam, etsi non comprehendit, apprehendit tamen. Cor est in pectore, anima in corde: meus in anima, fides in mente, CHRISTVS in fide. & hoc esse puto, quod dicit Apostolus: Habitare CHRISTVM per fidem in cordibus vestris. Hoc igitur in meracissimam eli quatum est puritatem, cùm omnia mysteria Christianæ fidei, fide percipis inconcussa, nihilque tibi dubitationem parit, licèt non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine fide oris, aut nulla est, aut parua, Saluatore dicente: Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet coram Angelis Dei. Et propheta: Periit fides, ablata est de ore eorum. Non dixit, de corde, sed de ore: quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis, cùm ista iustitiã, illa donet salutem: quia salus à iustitia, vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergò, & confitere: nihilominus confitere, & crede: quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem.

Nota fidem historiæ passionis S. Andreæ. *Rom. 10.* *Esa. 28.* *Ephe. 3.* *Luc. 9.* *Ierem. 7.*

Verùm quoniam in hæc deuenimus loca, & necessio confessionis se obtulit, reddendum nunc est, quod alibi promisimus, totumque proferendum, quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, & si forte protensius sermonem extendero, uos attenditetis, quæ dicuntur, quia vestræ proferuntur vtilitati. Via enim est, sine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cùm igitur de vitiorum abysso disponis emergere, ad illum præcipuè fit refugium tuum, cui anima tua commissa est, quem imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat, si illiteratus sit, uel indiscretus: quia hoc ipsum signum humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas, nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Et tu attende non sedentem, sed sedem: cathedram, non personam. Quòd si fortè uel licentia eius, ad alium tibi fugere permittatur, tu tamen priùs ei reueles tui cordis arcanum: quia non est plena salus, si ille fugitur, aut contemnitur, cui adhærere, & quem honorare debueras. Quòd si minùs tibi sufficiens videtur eius instructio, patet ad libertatem via, ut coram alio literato atque discreto effundas cor tuum, reseruato illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris, si grauiter peccanti leuior pœnitentia, uel à nesciente, vel à dissimulante dictatur, cùm in Purgatoriis ignibus perficiendum sit, quicquid hic minus feceris: quia dignos pęnitentiæ fructus quærit Altissimus. Licèt autem non euaserit manus Dei uiuentis, qui tibi plenè non consuluit: tibi tamen ratio magistra præsidet, quæ te doceat tantum à licitis abstinere, quantum te memineris illicita perpetrasse.

Rom. 13. *Mat. 23.* *Ignis purgatorius.*

A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit: quia extorta confessio non est confessio, sed confusio: vel aliorum accusatio trahit, quę non est confessio, sed offensio: vel sui excusatio ducit, quem non est confessio, sed defensio: vel inanis iactantia rapit, quæ non est confessio, sed illusio: & si quæ aliæ pestes sunt, quæ obumbratio velamine tanti sacramenti simulent sanctitatem. Corde semetipso, & ex semetipso conteritur & humiliatum, ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vocem iustorum iustissimè confitentem. Quæris, quisnam sit? Psaltes Domini est. Dixi, inquit, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino. Dixi, hoc est, in corde meo proposui, non coactus, neque compulsus, sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alienam: aduersùm me, me arguens & accusans. Vides, quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, vel excusandum seipsum sanctus Dauid confitetur? Pro huiusmodi confessione remittes tu, Domine, impietatem cordis mei, peccati scilicet. Et pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hoc primùm in corde germinat ad iustitiam, posteà in ore nascitur ad salutem.

Confessio vitiosa quorum sit. *Psal. 31.* *Ibidem.*

Primus eius gradus est, cognitio peccati. Initium salutis (ait quidam) notitia peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis contumeliis affeceris corpus tuum, ambulans in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant DEVM, possidens vas tuum in immunditia & uilitate, non in sanctificatione & honore. Considerandum etiam, quid merueris, ignem illum, qui paratus est diabolo & angelis eius, & omnia pœnarum genera, quæ in illis pœnalibus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendum verò, quid amiseris, bona videlicet illa, quæ oculus non vidit.

1 Thes. 4. *Mat. 25.*

Horum igitur omnium consideratione perterritus, transi ad pœnitentiam. Pœniteat te, qui tot & tantis flagitiis iouolutus, in luto fæcis & miseriæ diutiùs iacuisti. Pœnitentiam age, corpus conterens, & furibundo carnis asello, incentiuorum femina præsumenti, pœnitenda ampliùs non admittas, ne uulnus vulneri frequenter ingeminans, confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit DOMINVS in iustis. Vnum, inquit, ex his non conteretur. Est autem notandum, quòd hęc duo ità sibi adinuicèm coniuncta sunt, ut cognoscere quis se non possit, ni si pœniteat: & pęnitere non possit, nisi se cognoscat. Sic ergò tibi cognitus, & in te pœnitens, transuola ad tertium gradum, dolorem videlicet cordis: & iam plantata erit iustitia plantatione illa, quam plantauit pater tuus cælestis. Dole igitur, quia creatorem offendisti, cuius legem cælestia, & terrestria, præter te, indefessa statione conseruant, & in tanta Republica DEI tu solus peregrinus es, & Imperatoriæ maiestatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quòd tuum creatorem & patrem offenderis, & illum patrem, qui tibi ministrat siderum cursus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus dolor, qui pertranseat animam tuam, quòd tantum benefactorem contempseris, qui dolorem Crucis sustinuit, nè dolores inferni ampliùs sustineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinante, surculus erumpat in arborem, & loquatur lingua, quod scientia loquebatur.

Gen. 3. *Psal. 33.* *Dolor ob admissa peccata.*

Quartus itaque gradus, est confessio oris. Hęc pura facienda est, quia non est pars peccatorum dicenda,

Ecce sacramenta

cenda, & altera retinenda: neque leuia confitenda, & grauia diffitenda: nec alter accusandus, & ipse excusandus: sed cum iusto dicendum: Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim sunt verba malitiæ, & grauis malitiæ, qua grauior vel peior esse vix possit. Confitendum est & humiliter, vt idem fit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnuli, qui narrare in confessionibus solent, quæ vel argutè literatorio, vel fortiter gladiatorio gessere conflictu, (proh dolor) sub humilitatis pallio superbiam induentes, & putantes se posse vitare oculos iudicis cuncta cernentis. Nonne vtrique reges, Saul & Dauid, redarguti à prophetis Samuele & Nathan, dixerunt? Peccaui: & tamen Saul audiuit: Transtulit regnum DOMINVS à te, & dabit illud æmulo tuo: & Dauid, Transtulit DOMINVS peccatum tuum à te, & non morieris? Quid est, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas, quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, vt in fide Ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confessi sunt, sed nequaquàm fideliter: nam alter eorum desperans, ad laqueum cucurrit: alter illud grande scelus euomuit: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mentiris, latro: quia maior est pietas Dei, quàm quæuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia opera eius.

lem cõfessionem, q fit sacerdoti. *Psal. 140* *1. Reg. 15* *2. Reg. 12* *Mat. 27.* *Gen. 4.* *Psal. 144*

Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ ieiuniis & vigiliis attenuanda est, nè noua prurigine ad voluptuosam reuolet prauitatem. Hæc autem facienda est cum licentia: quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi: occultè, vt ne sciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: discretè, propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Plerosque enim vidimus in principio conuersionis ità discretionis infregisse repagula, vt laudum solennuiis inhabiles redderentur, & apparatu deincèps lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.

Iam sic illuminatus, procedat ad sextum, qui est correctio operis. Prohibe ergò linguam tuam à malo, operare quod bonum est, sensuales motus tuos continentiæ frenis infrena, & sic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro persona, quam habes, &, te præsente, iustitiam non sinas sepeliri.

Psal. 33.

Veni ad septimum gradum, qui est perseuerantia bonitatis: & in hoc septimo vocabit te DOMINVS cum Moyse de medio caliginis, & in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos infiges. Perseuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ spiritus, donum cœleste: de quibus loquitur Apostolus, quòd nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinantur.

Exod. 24 *Hebr. 6.* *2. Cor. 2.*

Audite & breuiter, quem oporteat ordinari ad dispensationem ministerii huius: oportet enim non minùs literatum, quàm religiosum, vt zelum DEI habeat, & secundùm scientiam, cùm indiscreta religio magis obesse soleat, quàm prodesse. Literatum autem ideò, vt sciat quod iniungat, cui parcat, quando parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Religiosum verò idcircò, vt puras manus leuet ad DEVM, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat autem, nè vnquàm de his, quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat etiam, nè vilescat in conspectu eius, qui ei suam vilitatem ostendit, nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quòd si fortuitò de his, quæ in confessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tanquàm conscius in partem declinet, sed quasi nesciens iudiciarium ordinem permittat eacurrere. Habeat autem in voluntate compati, & eum liberare, & nitatur aliquid detrahere seueritati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo dicit sanctus: Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam. Sed (proh dolor) temporibus nostris per vniuersum mundum pestilentialis morbus excreuit, vt præferantur Ecclesiis, quos nec scientia, nec vita commendat, ceu duces cæcorum, & præcipitati, & in præcipitium perducentes.

Confessarius qualis esse debeat. *Psal. 9.*

Audiuimus de confitente, de confessionem suscipiente: audiamus nunc, quæ sunt, quæ impediant confessionem. Quantùm colligere possum, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, spes, & desperatio. Nihil fortius ad expugnandam gratiam DEI, quàm timor humanus: quia dum erubescimus confiteri, quę commisimus, DEVM minus, quàm homines, reueremur. Hæc est confusio adducens peccatum. Opponamus ergò ei considerationem rationis, reuerentiam intuentis Dei, comparationem maioris confusionis. Vt enim confiteamur, ratio mouet, DEVS cogit, qui videt: & si confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confusione, vbi omnia omnibus patebunt? Timor autem plerosque opprimit, nè graui pœnitentia percellantur, & perferre non possint. Verè qui timet pruinam, irruet super eum nix. Hic considerandum, quàm grauis sit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuosa. E contrario autem pœnitentia præsens, leuis, breuis & fructuosa. Spes autem multos obruit, qui dum bona præsentia cupiunt, aperire conscientias suas nolunt, nè si quales sunt, hominibus appareant, ad nulla pręfectis vitę bona conscendant. Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi, parua sunt, incerta & momentanea: & illa illius vitæ, maxima, certissima, & æterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solùm metuunt, nè possint continere. Verum vanum que est, quia peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obterere debemus vigore confessionis, gratia humilitatis, & compassione illius, cui aperimus conscientiam nostram.

Confessionem impedientia. *Eccle. 4.* *Iob 6.* *Prou. 18.*

Sciendum autem, quia alia est confessio, quæ peccatum plangit: alia, quæ laudem canit. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purificatiorem.

Duplex confessio.

Sequitur: Qui crediderit in illum, non confundetur. Credere DEO, est uerbis eius fidem adhibere. Credere DEVM, est confiteri vbiquè DEVM esse. Credere in DEVM, est omnem spem suam in illum dirigere. DEVM, & DEO credunt dęmones: sed in illum non credunt, in quem qui crediderit, non confundetur, quia spem suam non ponunt in illum.

Eccè quantùm potui, etsi non quantùm volui, de confessionis differui sacramento. Sed quia sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis corde credere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem, & in se credere, sponsus Ecclesiæ, filius Mariæ, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Rom. 9.

DE

DE SANCTO TROIANO, SANtonicæ ciuitatis Episcopo : ex Gregorio Turonensi De gloria confessorum. Cap. 59.

Nouē. 30

TROIANVS Pontifex ipsius Sãtonicæ ciuitatis, sancto Bibiano coniunctus cælo, vicinus ei est & tumulo. Magnæ enim virtutis fuisse dicitur hic sacerdos. Quodam verò tempore, dum inter obscura noctium tempora loca sancta, quæ tunc in circuitu vrbis habebantur, vno tantùm subdiacono comite circuiret, apparuit ei globus magnus luminis, quasi de cęlo descendens. Cognita autem vir Dei re, ait comiti: Nè sequaris penitus, donèc ego te uocem. At ille terræ deuolutus, spectabat haud procùl, quidnam miraculi ageret Dei seruus, erat enim ager publicus, in quo constiterat. Appropinquante verò lumine, cucurrit sacerdos ad occursum eius, & vsque ad terrã se humilians, ait: Benedic, quæso, mihi, beate Pontifex. Cui ille, qui aduenerat, ait: Tu mihi benedic, sacerdos Dei Troiane. Et dato sibi osculo, facta oratione, locuti sunt diutissimè simul. Subdiaconus verò Antonius spectans, vidit lumen, quod apparuerat, eadem, qua venerat, via reuerti. Vocans itaque ad se subdiaconum Episcopus, ait: Accede nunc, vt explicemus cœptum iter ad visitanda sanctorum loca. Tremens verò subdiaconus, ait: Quęso, domine, nè despicias humilitatem meam: sed indica mihi quę videris, animaduerti enim nescio quid fuisse diuinũ. Cui ille: Dicam tibi, sed tu nemini dixeris, nam scito, quòd in quacunque die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sanctum, inquit Martinum Turoni cum uidi, & ipse locutus est mihi. Caue ergò, nè cui vulgare audeas arcana Dei. Igitur sacerdos impleto vitæ huius cursu, obiit. Subdiaconus uerò plenus dierum, ægrè ferens quòd virtus sancti Troiani occuleretur, conuocato Episcopo, clericis ac quibusdam senioribus, omnia, quæ à sancto audierat, & qualiter mysterium luminis viderat, quod manifestissimè fidẽ Troiani, Martinique gloriam patefecit, ex ordine reserauit, nec quicquam ex iis occuluit, adiiciens hęc: Et vt probetis vera esse quæ loquor, finito sermone, finem facio vitæ. Quibus dictis, clausis oculis obiit, non sine admiratione adstantium. Magnæ igitur (ut diximus) uirtutis fuit beatus Troianus Antistes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbis suæ.

Globus luminis igẽs apparet S. Troiano.

fuit S. Martin.

Hic fertur, dum esset in corpore, si nonum, ut asso let, amphibalum induisset, cum quo procedens, diœcesim circumiret: fimbriæ huius vestimenti à diuersis diripiebantur: salubre enim omnis homo computabat, quicquid ab eo rapere potuisset. Qui sepultus in terris, cælo se uiuere multis virtutibus manifestat. Nam energumeni, frigoretici, cæterique infirmi, plerunquè ad eius tumulum exorantes, accepta incolumitate, recedunt.

Nota priscorum deuotionem erga reliquias.

FINIS MENSIS NOVEMBRIS.

VITA SANCTI ELIGII NOVIOMENSIS EPISCOPI,

A BEATO AVDOENO ROTHOMAGENSI PRAEſule, eius æquali, conſcripta libris duobus. Hiſtoria admodùm prolixa eſt. Authoris longum Prologum omiſimus, nihil ferè, præter ſimplicis ſtyli excuſationem, habentem.

LIBER PRIMVS.

De ſancti Eligij genere & patria. Cap. 1.

Decembris 1.

S. Eligij patria.

IGITVR Eligius Lemonice Galliarum vrbe, quæ ab Oceano Britannico ferè ducentorum millium ſpatio ſeiungitur, in villa Catalacenſi, quæ à prædicta vrbe ſex circiter millibus ad Septentrionalem plagam vergit, ortundus fuit. Eſt itaq; præfata ciuitas partibus ſita Armoricanis in vlteriore Gallia, primaq; Aquitania, quæ ad plagam reſpicit Occidentalem. Cui contigua eſt ab Oriente prouincia Lugdunenſis, Galliaq; Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie prouinciam Narbonenſem: à Circio autem ambitur Oceano. Porrò ab occaſu habet Hiſpanias. In hac ergò regione parentibus ingenuis, atque ex longa proſapia Chriſtianis, Eligius natus atque alitus eſt. Cuius pater Eucherius, mater verò Terrigia vocitata eſt. Ipſe autem, gratia diuina præſciente, congruum ſibi ac veluti ſpeculum mentis ſuæ, Eligius nomē accepit. Ergò cùm propoſitum ſit de his, quæ geſſit, immò quæ Dominus per eum operari dignatus eſt, ficut geſta conſtat, narrare: tamen id, quod, priuſquàm naſceretur, ad indicium ſanctitatis eius oſtenſum eſt, quodq; magnorum virorum teſtimonio didici, omittere non debeo.

Item parentes.

Quid mater eius de illo prauiderit. Cap. 2.

CVm adhuc vir beatus matris eſſet aluo inditus, vidit genitrix eius viſionem, quæ huiuſmodi ha bet ordinem. Videt quaſi aquilam valdè pulchram ſu pra ſuum volitantem ſtratum, ac ſe tertiò inclamantem, ſibiq; neſcio quid pollicentem. Cumq; ex reciproca voce euigilaſſet, perterrita nimis, cœpit mirari, quænam eſſet hæc viſio. Intereà venit tempus pariendi, & præ magnitudine doloris cœpit mater periclitari. Vocauerūt autem quendam religioſum presbyterum, boni teſtimonij virum, vt pro eâdem orare deberet. Qui cùm veniſſet ad eā, quaſi propheticum mox vſurpans verbum, ait ad illam: Noli, inquiēs, mater timere: quoniam benedictum partum tibi Dominus dignabitur largiri. Erit etenim vir ſanctus, ac de gente ſua electus, vocabiturque magnus in Eccleſia Chriſti ſacerdos.

Viſio matris eius grauida.

Prophetia de S. Eligio.

Vt ſit optimè à puero inſtitutus. Cap. 3.

IGitur Eligius nutritus eſt in fide recta, atque imbutus à parentibus Chriſtianis religione catholica. Exindè igitur pueritiæ annos excedens, æuum adoleſcētiæ cum induſtria gerebat, & quicquid operis ætati ſuæ congruum arripuiſſet, mira agilitate perficiebat. Cùm ergò videret pater eius tantum filij ingenium, tradidit eum ad imbuendum honorabili viro, Abboni vocabulo, fabro aurifici probatiſsimo: qui eo tempore in vrbe Lemonicina publicam fiſcalis monetæ officinam gerebat. A quo in breui huius officij vſu plenißimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. Gerebat enim ſimplicitatem columbæ, nè cuiquam machinaretur dolos. Habebat & ſerpentis aſtutiam, nè aliorum ſupplantaretur inſidijs. Dignumque in cunctis habens ingenium, & facilè loquebatur, & purè. Eccleſiarum etiam conuenticulis frequēter intererat, & quæcunque ibi ex diuinis ſcripturis recitabantur, aurem libenter accommodans, auidiſsimè hauriebat, atque ità in corde ſuo memoria recondebat, vt etiam cùm abſens eſſet, ea quæ didicerat, meditatione intentiſſima ruminaret.

Fit egregius aurifaber.

Vt in Franciam profectus ſit. Cap. 4.

INtereà poſt aliquot annos extitit quædam cauſa, diuina (credo) gubernante prouidentia, vt relicta patria & parentibus, Francorum adiret ſolum: vbi paucis degens diebus, factus eſt notus cuidam regis theſaurario, Boboni vocabulo, viro honeſto & manſueto. Cuius ſe patrocinio committens, ſub eius ditione degebat. Strenuè enim ad omne opus ſe aptabat, & omnes, cum quibus colloqui potuiſſet, ſuo amore innectebat.

Bobboni regio quæſtori adhæret.

Vt ad regis notitiam peruenerit. Cap. 5.

POſt aliquod autē temporis interuallum, peruēnit ad notitiam Clotarij Francorum regis, huiuſmodi ex cauſa. Volebat enim idem rex ſellam vrbanè auro gemmiſq; fabricare: ſed non inueniebatur in eius palatio, qui huiuſmodi opus, ſicut mente conceperat, poſſet opere perficere. Cùm ſciret ergò præfatus regis theſaurarius Eligij induſtriam, cœpit explorare eum, ſi quo minùs opus optatum poſſet perficere. Et cùm facilè id apud eum fieri intellexiſſet, ingreſſus ad principem, indicauit ei inueniſſe ſe artificem induſtrium, qui diſpoſitum ſine cunctamine aggrederetur eius opus. Tunc rex mēte gratiſsima tradidit ei copioſam auri impenſam: ſed & ipſe nihilominùs tradidit Eligio. At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter cōſummauit. Deniquè quod ad vnius opificij acceperat vſum, ità ex eo duo compoſuit, vt incredibile foret, omnia ex eodem potuiſſe dere fieri potuiſſe. Nam abſq; vlla fraude, vel vnius etiam ſiliquæ imminutione, commiſſum ſibi parauit opus: non cæterorū fraudulentiam ſectans, non mor-

Clotario regi duas ex auro cōficit ſedes.

dacis limæ fragmina culpans, non foci edacis flammã incusans: sed omnia fideliter complés, gemigam meruit felia remunerationē. Opus ergò perfectû defert protinùs ad palatiũ, tradidisq; regi quam donauerat sellam, alterã penès se, quã fecerat, gratuitò reseruata. Cœpit tunc eũ princeps mirari, simul & efferre tantã operis elegantiam, aitq; ilicò fabro tribuete mercè dē laboris dignã. Tūc Eligius altera ex occulto in medio prolata: Quod superfuit, inquit, ex auro, nè negligēs perderē, huic operi aptaui. Confestim stupefactus Clotari[1], & maiori admiratione detētus, sciscitabatur opificē, si cūcta ea eodē penso facere potuisset. Et cùm consequenter iuxta id, quod fuerat sciscitatus, respon sum accepisset, ingeniũ eius sublimi fauore attollens: Ex hoc iã, inquit, etiã in maximis eredi poteris. Porrò hoc fuit initium, necnon & testimoniũ in palatio regis honorandi, immoq; credendi Eligiũ. Ex hoc nempe adauctiùs consurgens, factus est aurifex peritissimus, atque in omni fabricandi arte doctissimus. Inne nitq; gratiam in oculis regis, & coràm omnibus optimatibus eius. Domino ergò iuuante, roborauit ioso fide, ac à rege prouocatus, crescebat quotidiè in melius.

Nota integritatē, eius.

Credēdi, pro eo, quod est, fidē eius valdè spe ctatā fore.

Vt rex eum iureiurando adigere voluerit. *Cap.* 6.

ME igitur præsente, nescio quam ob causam, nisi quòd facilè datur intelligi, fidelitatis obtentu, dum apud regem puerulus habitarem, quodam die Rotoilo in agro accito rex Eligio, coràm reliquijs sanctorum præcipiebat ei, vt impositione manuũ sacris pignoribus daret sacramentum. Sed ille diuinum intuitum verens, excusare humiliter omni nisu tentabat. Cumq; instantiùs id facere compelleretur, anxius valdè, cœpit mox vbertim lachrymas profundere, metuens scilicet regem offendere, septuplumque pauens sanctis pignoribus manus imponere. Intuens itaq; rex eius timorem, simulq; mirans tàm viri deuotionem, desijt vltrà eum cogere: sed magis blandè leniterq; demulcēs, lætissimo illum vultu dimisit, pollicens se plùs eũ ex hoc iam crediturum, quàm si multimoda tunc dedisset iuramenta.

Credituriũ, id est, fide dignū habiturū.

De eius mira conuersione. *Cap.* 7.

NOn post lōgum spatium, cùm iam Eligius virilem ageret ætatem, cupiēs se vas exhibere Deo sanctificatum, ac metuens nè aliqua suum delicta pectus fuscarent, omnia ab adolescētia sua coràm sacerdote confessus est acta: sicq; sibi austeram imponens pœnitentiam, cœpit fortiter colluctationi carnis, spiritus feruore resistere, in laboribus scilicet, secūdùm Apostolum, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in patiētia multa, atque in charitate non ficta. Proponebat nanque sibi aduersùs præsentes carnis ardores, futuri supplicij ignes: ac memoria ardoris gehennæ, ardorē excludebat luxuriæ. Orabat iugiter pro donis cælestibus, precabatur Deum diebus ac noctibus, illud ex libro Iob crebrò reuoluens: Ego, inquit, deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero. Qui ponit humiles in sublimi, & mœrētes erigit sospitate. Adimebat sibi saturitatem panis, vt cælestem posset promereri panem. Ora quidem eius ieiunijs pallebant, corpus aridum marcebat, sed mens acriùs semper æternæ patriæ amore æstuabat: & vndè grauiora recordabatur, indè patientiùs leuiora portabat. Semper enim præsentis vitæ terminum intuens, futuram Dei sententiam ac metuenda iudicia formidabat, sciens scriptum: Beatus homo, qui semper est pauidus. & illud Apostoli: Cum timore & tremore vestrã salutem operamini. Necnon & illud Iob dictum: Sem per enim quasi tumentes super me fluctus timui Deũ. Ad Domini verò pedes noctibus iacebat, manibus pectus tundens, genas lachrymis irrigans, moderatoque suspirio oculis ad cælum leuatis, illum semper respiciebat, quem fortassè delinquēdo offendisse timebat, ac lamentabili voce hæc crebriùs verba geminabat: Tibi soli peccaui, miserere mei secundùm magnam misericordiã tuam. & illud beati Iob: Memento, inquiēs, quia vētus est vita mea. &, Parce mihi: nihil enim sunt dies mei. Et ex se quo iammodò egrediens, illud ante suam pingebat mentem: quòd nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Ideò ista iugiter meditando, quanto plùs proficiebat, tanto plus humiliabatur: vt quanto plus humiliatus esset, tanto ampliùs proficeret. Cuius quanta fuit mœstitia, tantã fuit & venia: & quantùm se humiliter affligit, tantùm clementer à Domino meruit sublimari. O profunda benignitas Dei: sic velocior venia, quàm culpa. O felix pœnitentia, quæ tam velociter ad se Christi traxit misericordiam, quæq; non prius assiduo fletu delictorũ flamas extinguendo, frequentiq; ieiunio peccatorum virus excludendo destitit, quàm misericordiam, quam poscebat à Domino, impetraret. De talibus quippe per Malachiam prophetam Dominus dicit: Dedi ei timorem meum, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Hinc alterum scriptum est: Timor Domini expellit peccatum. & rursùs: Qui timet Dominũ, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius.

Prou. 28. *Philip. 2.* *Iob 3.* *Psal. 50.* *Iob 7.* *Ibidem.* *1. Cor. 2.* *Malac. 2.* *Eccl. 1.* *Eccl. 34.*

Confessio sacramentalis. *2. Cor. 6.* *Domat carnem.* *Iob 5.*

Vt diuinitùs cognouerit remissa sibi peccata. *Cap.* 8.

DEniquè quodam tempore interpellans Dominum, fide pleno pectore exigebat, vt si accepta Deo pœnitentia eius esset, quoquo modo dignaretur ei dare notitiam. Habebat itaque in cubiculo, vbi assiduè cubitare solitus erat, multorum pignora sanctorum in supremis dependentia, sub quorum sacro velamine, reclinato in cilicio capite, orare consueuerat nocte. Quo nimirùm in loco cùm ex more quadā nocte in oratione prostratus, super cilicium incuberet, somno ingruente oppressus, veluti transeundo in momento obdormiuit, visumque est ei adstitisse repentè quendam, atq; dixisse: Eccè Eligi, exaudiæ sunt preces tuæ, indiciaq; olim quæsita, nunc tibi cōcessa. Mox ille excitatus, odorem hausit gratissimum. Sensit etiam ex gerulo reliquiarum guttas suauissimas super suum lenissimè defluere caput. Ex quo nimis attonitus, surrexit velociter, & solicitè conspiciens, vidit quasi balsamum distillare de chrismario, & pallio, quo erat opertus. Tanta quippe fragrantia odoris suauissimi totum illud impleuerat cubiculum, vt etiam ipse vix ibi subsistere quiuisset. Tunc memor suæ petitionis, nimiumque largitatem bonitatis Dei miratus, altius ingemiscens, fidelem retributorē ex intimo corde benedicebat Christum, qui nunquam derelinquit sperantes in se. Hoc ergò fuit initium virtutum eius, immò omnipotentis Dei, per quem omnes omnia possunt. Quod cùm vir sanctus sodali suo Audoeno, cognomento Dadoni, quem sicut animam suam diligebat, secretiùs enarrasset, vicissim ab eo exegit, nè, vsquequò ipse in corpore maneret, eadem cuiquã indicaret. At ille hæc audiēs, cœpit continuò animo cōpungi, cœpitq; secreta arcanoũ eius vis quędã soterni amoris accendere. Iamq; ex hoc, spretis seculi blandimentis, cupiebat ex studio Eligium æmulari ad bonum. Et accito etiam germano suo Adone in consilio communi,

Nota de reliquijs. *Visio et. Hic Au*[...] *Audoenus est author historia huius.*

cōmuni, (erant enim viri inclyti, optimates aulæ, filij scilicet Anthariј) Hi ergò communi habito consilio, cœperunt imitari, quæ ab Eligio gerebantur: eratq; eis familiare consortium, & cor vnum in Domino, atque anima vna.

De obitu Clotarij, & quàm gratiosus apud principes fuerit beatus Eligius. Cap. 9.

INuenit ergò Eligius gratiam coràm Deo, & coràm regibus Francorum, & ferebatur ei ab omnibus testimonium, intantùm vt copiosam molem argenti & auri & gemmarum absque vlla penia a rege acciperet: crescebatque ei honor cum magno fauore de die in diem, & omni ex parte probatus, vernabat in aula debitus. Mortuo interea Clotario rege Francorum, Dagobertus filius eius monarchiam regni solus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus est, vt *Eius felicitati multi inuidēt.* plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium. Siquidem oderat eum prauis, quippe quoniam magnopere oderat ipse superbiam, diligebat veritatē: & dum esset strenuus, iugis ei erat contra eorum vesaniam pugna, perpetuumque certamen. Sed planè omnes boni illum admirabantur & diligebant, quia nouerant catholicam hominis scientiam, ac patriæ cælesti mētem iugiter intentam, semperque actibus bonis præparatam. Sectabatur igitur iugiter charitatem, mansuetu- *Catalog. virtutum S. Eligij.* dinem & longanimitatem. Diligebat Deū ex toto corde, ex tota anima, atque ex tota virtute. Erat quoquè tranquillus moribus, & strenuus adspectu. Gerebat vultum planum, moderatum speciem, ornatum adspectum, quietum sensum, animum lętum, humilem sapiētiam. Semper opera bona factis amplius, quàm verbis ostendebat: corpus fame castigans, ieiunium potius quàm epulas amans, dolentem consolans, spem suam Deo committens, orationi frequenter incumbens, nihilque amori Christi præponens: quod credebat, docens: quod docebat, imitans. Semper enim ante oculos eius dies vltimus versabatur, semperq; mens eius præcepta cælestia meditabatur. Orabat autem frequē- *Luc. 18.* ter, quia didicerat, quòd oportet sine cessatione Dominū rogare. Satagebat magnoperè, nè secundus cuiquam in operibus bonis inueniretur. Erat etiam erga famulos Dei valdè humanus atq; benignus. Charitatem verò super omnia & ipse diligebat, & omnibus seruare mandabat. Existebat vtique in cunctis casibus firmus, omniaque aduersa patienter ferebat. Pericula aliena in se pertimescebat, aliorumque casus, suos esse laqueos iudicabat. Finem quoquè vitæ suæ solicitos cōsiderabat, metuēs nè se tanquàm fur hora illa inermem comprehenderet. Cum opere enim lectioni vacabat; sciens quòd lectione sensus augentur, & intellectus tribuitur: & quòd lectio doceat, quid caueatur. Erat verò erga omnes humilis, nimiùmque in humilitate fundatus: nulli se præponens, nulli superiorem se deputans: sciens & illud, quia si quis perfecta contentus fuerit humilitate, habebit ex illa gloriam: & quanto quis humilior fuerit, tanto eum altitudo gloriæ sequetur. Habebat enim temperamentum in prosperis, patientiam in aduersis, mentemq; nec gaudio nec mœrore à Christi vnquàm amore reuocabat. Irascentem quoquè patientia deliniebat, & blandimento iracundiam furentis temperabat, ac sic alienam miseriam tanquàm suam lugebat. Eratque ei in gressu simplicitas, in gestu grauitas, in motu puritas, in incessu honestas, in ieiunio hilaritas. Animus enim eius in modestißimo corporis habitu apparebat. Erat etiam parcus in sermone, blandus in eloquio. Tristem, immoq; dolentem, dulci consolabatur affatu. Hoc proferebat ex labijs, quod mentem ædificaret audientis, fiebatque eius sermo expectationi ecclesiæ vtilis. Nihil enim ex omnibus quæ egisset, bonis, meritis suis tribuebat, nihilque in virtutibus suis tanquàm præsumebat, sed omne opus suum ad Deum semper cōferens, in cunctis actibus eius auxilium implorabat. Bonum quod didicerat, docebat: verba tamen operibus præ- *Nota eximium docendi genus.* cedebat: sciens non esse laude dignum, quod docet quis, nisi dictis facta coniunxerit: sed potiùs si quod docet, & facit, tunc habebitur gloriosus. Vndè & Apostolus dicit: Ne, cùm alijs prædicauerim, ipse repro- *1. Cor. 9.* bus efficiar. Hostem prætereà inuisibilem orationibus & precibus repellere iugiter cōtendebat, pugnās ore, non gladio: orationibus, non telo: precibus, non ferro. Cunctis autem diebus, cunctis horis Dei flagitabat præsidiū, vt dignus post mundi lucem posset peruenire ad brauium. Res temporales tribuebat egenis, vt pro eisdem mercaretur paradisi delicias. Deuitabat quidem superbiam, amplectebatur humilitatem: Dei semper auxilium rogans, finem iugiter felicem postulans. Quis enim illo tempore humilitatem eius cernens, non protinùs compungeretur? Aut quis amator pecuniæ, eius humanitatem ac parsimoniam, *Constantia in bono.* deuotionem quoquè & studium adspiciens, non admirando confestim obstupesceret? Nam quicquid bonorum in principio arripuit, vsque ad finem vitę nullis negocijs passus est implicari: sed integrum & sanctum propositum seruans, in nullo cœptam regulam commutauit. Sub habitu alterius semper alteri mili- *Sub mundi habitu militabat Christo.* tauit: & quicquid habere potuit in mundo, Christo tradidit ex toto.

Quantoperè in Dei timore & operibus misericordiæ profecerit. Cap. 10.

POllebat itaque magis ac magis in vigilijs, in ieiunijs, atque in charitate. Fabricabat in vsum regis vtensilia quamplurima ex auro & gemmis. Sedebat fabricans indefessus, & contra illum Tyllo vernaculus eius ex genere Saxonico: qui magistri vestigia sequēs, & ipse postmodùm venerabilem vitam duxit. Sedens ergo Eligius ad opus prædictū, codicem sibimet præ oculis præparabat apertū: vt quoquo genere laborās, diuinū perciperet mandatum. Sic igitur duplū gerēs officiū, manus vsibus hominum, mentem viui mancipabat diuino. Fragrabat eius vbiquè fama intantùm, vt si qui ex Romana, vel Italica, aut Gothica, vel qualicunque prouincia, legationis fœdere, aut alia quacunq; ex causa palatium regis Francorum adire pararent, non priùs regi occurrerent, quàm Eligiū aggre- *Militare, promereri, vel emerendo acquirere.* derentur, vel iuuamen alimoniæ ab eo poscentes, vel certè consilium salubre quærentes. Confluebantq; ad eum vndiquè viri religiosi, aduenæ quoquè & monachi: & quicquid militare poterat, aut eis in eleemosynam dabat, aut certè captiuorū in precia distrahebat. Habebat maximū in huiusmodi opere studium. Sanè vbicunq; venundandū intellexisset mancipiū, magna *Mirum eius studiū erga redimendos captiuos.* cum misericordia & festinatione occurrēs, mox dato precio liberabat captiuum. Interdùm etiam vsque ad viginti aut triginta, seu & quinquaginta numero simul à captiuitate redimebat. Nōnunquàm verò agmē integrū, & vsq; ad centū animas, cùm naui egrederētur, vtriusq; sexus ex diuersis gentibus veniētes, pariter liberabat, Romanorum scilicet, Gallorum atq; Britannorum, necnon & Maurorum: sed præcipuè ex genere Saxonum, qui abundè eo tempore veluti greges à sedibus proprijs euulsi, in diuersa distrahebantur. Quòd si contigisset, vt copiosus vēditorum numerus mēsuram precij excederet, cuncta præter corpus pro-

prium, quę habere poterat, vsque ad cingulum & amphibalum, necnō & victum necessarium, sed & vsque ad calceamenta cuncta se expoliabat, tantummodò vt captiuis subueniret. Id etiā & in peregrinos Christi sæpissimè faciebat. O quotiès debitor esse voluit, vt debitoribus subueniret? Quotiès brachile aureum, pungam quoquè auro gemmisque comptam sibi subripuit, tantùm vt miseris succurreret? Vt autem breuiter compræhendam, tantam captiuorum multitudinem per succedentia temporum spatia à duro dominorum absoluit iugo, tantas eleemosynas diuerso hominū generi vtriusque sexus, diuersis ecclesijs ac monasterijs distribuit, vt nullus exorator, quantumuis studiosus, quantus sit eloquens, ad plenum narrare sufficiat. Redemptos enim captiuos protinùs coràm rege statuens, iactatis ante eum denarijs, chartas eis libertatis tribuebat. Deindè trinā ipsis optionis proponebat electionē, id est, vt si qui velint iam liberi ad propriam remeare patriam, ipse eis inquantùm suppetebat, præberet subsidium. Si qui autem cum ipso velint permanere, libens valdè accōmodabat assensum, ità duntaxat, non iam vt serui, sed potiùs vt fratres cū eo degerent. Porrò si quos suadere poterat, vt venerabilem monachorum vitam arripiētes, claustra cœnobij expeterent, hos tanquàm dominos insigniter honorans, vestimenta etiam & quæque necessaria tribuens, ilicò archisterijs cum exultatione destinatos, cū grandi demùm solicitudine eorum gerebat curam. Habebat præterea secum plures vernaculos, in suo contubernio degentes, sibiq; necessariò iugiter obtemperātes. Ex quibus erat Baudericus, eiusdem libertus compronincialis, qui in omnibus honestè valdè eius curā gerebat. Erat etiam Tituenus, genere Sueuus, fidelis cubicularius laicus, qui posteà ad mercedis cumulum peruēnit interemptus. Necnon & Buchinus, ex gentili conuersus: qui & ipse posteà venerabilis extitit, ac Ferrariensi cœnobio præfuit: Andreas quoquè & Martinus, atq; Iohannes, qui eo etiam procurante ad clericatum peruenire meruerūt. Sed & alii quamplures, quos enumerare per longum est: qui diù noctuque in eius camera cum omni studio solenniter canonicum adimplere studebant cursum.

Aliquot eius præclari discipuli, vel familiares.

Canonicū cursum, id est, preces horarias siue canonicas.

Quàm humanus erga peregrinos & pauperes fuerit. Cap. 11.

MVltitudo præterea pauperum, sicut apes ad aluearium, vndiq; quotidiè ad eum confluebant, intantùm vt si quis ignotus aut peregrinus Eligii inquirens domicilium, cùm de eo interrogaret quempiam, id ab eo acciperet respōsum: Vade in illam plateam, & vbì pauperum cœtum conspexeris, illic vtiq; & Eligium reperies. Sicut enim, vt dictum est, apes circundant fauum, ita assiduè turbis pauperum constipatus incedebat Eligius, quibus aut per se, aut per famulum alimoniam pariter & eleemosynā tribuens, benignissimè quotidiè refouebat. Habebat autem & loculos, vbi aurum distribuendum secum portare iugiter consueuerat, nè sicubì pauperem fortuitù obuium habuisset, dilatio vel parua porrigendi intercederet. Quid plura? Quicquid habuit, excepto tegumēto & victu, totū egenis & monasteriis dispersit, sciēs Apostoli esse præceptum: Habentes alimēta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergūt homines in interitum & perditionem. Nam cùm vespertinis horis sæpè post biduum, nonnunquam post triduum paratum accederet sumere cibum, destinatis in diuersa famulis, omnes quos inuenire potuisset egenos & peregrinos, seu mendicos ac languidos, sibimet adduci præcipiebat. Hoc etiam cunctis diebus, exceptis his, quibus & ipse reficiebatur, faciebat. Rarò enim, aut certè nunquam contingebat, vt cum eo pauperes minimè conuiuarentur. Quibus adductis, ipse propriè famulorum incipiens officium, eorum necessitatibus hilariter valdè seruiebat, auellens ab humeris sarcinas, dorsa manibus leuians, aquam manibus fundens, merumque scypho refundens, ipse potum porrigens, buccellam ipse præbens, omnes postremò per ordinem faciens in mensa discumbere, ipse panem frangens, cibumque illis inferens. Deniquè his peractis, omniū iam fame refecta, sic ipse aut ante eos stans, aut certè ad cornu mensæ vili sellula vtens, valdè exiguum, atq; ex comedentium fragmentis relictum sumebat cibum. Plerunquè verò egenis ad mensam iuxta morem vocatis, cum & ipse esset congrua cibi sumendi hora, mensa allata atque composita, manibus etiam lotis, nec vnus quidem supererat panis, qui inuitatis posset apponi, omnibus, vt sæpè contingebat, eodem die vsque ad victum aut in eleemosynas redactis, aut in precia captiuorum absumptis. Sed cùm ex famulis circunstantibus quidam istud sæpiùs irriderent, nonnulli etiam humiliter inopiæ eius compaterentur, vniuersos simul beatus vir coercens atque refouens, aiebat: Quid molesti estis, modicæ fidei? Nunquid qui Eliam & Iohannem in deserto pauit, nos modò in medio cœtu hominum suo fraudabit beneficio? Credo, inquit, in creatorem meum, quoniam etsi nos non meremur, hi tamen pauperes Christi, refocillati hodiè ipsius dono, ab hoc recedent domicilio. Nec mora, aliquandò priusquàm verba cōpleret, pulsabant viri vestibulum domus, panes cæteraq; necessaria affluenter deferētes: quos aut rex, vt sæpè consueuerat, aut diues quidam, aut deuota mittebat persona. Omnes enim iam compertum habebant, & quibus Eligius indigeret, & quibus sui iuris substantiam dispergeret. Vndecunquè autem veniret, Eligij tamē fides eum nunquàm fefellit: quoniam veraciter dicit scriptura: Hilarē datorē diligit Deus. Et hoc sanè non transitoriè, aut ad momentum fecit: sed omni penè vitæ suæ tempore id agens, tale Galliæ reliquit exemplum.

Pauperes benignissimè fouet.

1. Tim. 6.

Obserua eius inediam.

Vide officiosam humanitatē.

Eccè cibū Eligij.

3. Reg. 17. Matt. 3.

2. Cor. 9.

Quæ forma eius & habitus corporis, itemq; preces fuerint. Cap. 12.

SEd cùm viderim hominem, cur non & formā eius depingam? Erat sanè statura procerus, facie rubicundus. Formosam habebat cæsariem, & quasi crispantes capillos, manus honestas & oblongos digitos, Angelicum vultum, simplicem & prudentem adspectum. Vtebatur quidem in primordio auro & gemmis in habitu: habebat quoquè zonas, ex auro & gemmis comptas, necnon & crumenas elegāter gemmatas; lineas verò metallo rutilas, oras sarcarum auro opertas: cuncta quidem vestimenta preciosissima: nonnulla etiam holoserica. Sed his omnibus ob ostentationem fugiendam primo tempore vtebatur palam: intrinsecus verò ad carnem cilicium gestabat ex consuetudine. Posteà verò cùm adauctiùs profecit, cuncta ornamenta in egentium necessitatibus cōsumpsit. Videres plerunquè ire funiculo cinctum, vilibus vestibus tectum, quem videbas dudùm radiantis auri & gemmarum mole opertum. Nonnunquàm verò cùm videret eum rex ob deuotionem amoremq; Christi expoliatum, subripiens sibiipsi, dabat ei proprium indumentum & cingulum. Dicebat enim, non esse dignū, eos, qui seculo militarent, incedere ornatos: eos verò, qui ob Christū cuncta sibi auferrēt, esse inglorios.

Forma corporis eius.

Vestes eius.

inglorios. Deniquè apud regē habitans, habebat mansionem assiduè coniunctam cum Dadone. Sicut enim animam suam, ità diligebat eum. De cuius quidem exēplis multa sumpsimus, quæ nec alongè vtiquè narrare sufficimus. Habebat autem in cubiculo suo multa sanctorum dependentia pignora, necnon & sacros libros in gyro per axem plurimos: quos post psalmodiam & orationem reuoluens, & quasi apis prudentissima diuersos ex diuersis flores legens, in aluearium sui pectoris optima quæq; recondebat. Erat ei consuetudo noctibus cilicium ante lectum sternere, seq; aut à primo crepusculo, aut post paululū quietis è lectulo excutere, & super eo submisso capite orare prostratum. Sicque plerunq; noctem totam, excubijs insistendo, cum lachrymis ducere. Grandis enim ei collata erat gratia lachrymarum. Diuersis autem modis, quātùm humana posset natura permittere, semper in id incumbebat, vt omne noctis tempus in Dei seruitio consumeret. Cum enim prolixè oraret, pro quodam leuamine intermittens orationem, psalmos concinebat exordine. Quibus diù cantatis, ad lectionem accedebat: cumque sacra verba percurreret, videres repentè suppliciter oculos ad cælum leuare, suspiria suspirijs iungere, fletum lectioni miscere, singultibus pectus quatere, atq; ora lachrymis vberrimè perfundere. Et cùm plerunq; inter ipsa verba diuina somno vehementer ingruente grauaretur, ex ipsis quodammodò lectionis verbis etiam per somnum meditabatur. Cumque subitò excitus lectionem expleret, rursùs se secundùm morem conferebat ad orationē. In quo opere tanto studebat silentio, ouisquàm caput reflectens, nihilque aliud intendēs, vt vix aliquis spirantem eum audire posset. Nō raró quidem diuersas ob causas & noctu, & maturiùs in regis cōclaue vocatur, nullatenùs eò ire volebat, etiamsi nuncij alij super alios mitterentur, priusquàm propositum & institutum suum in Christi seruitio complesset. Egrediens domum, oratione & Crucis muniebatur signo. Regredięti verò domum oratio occurrebat priùs, quàm sessio. Eum in modum ille se gessit omnibus diebus vitæ suæ, & his exercitiis ad æternam patriam iugiter anhelabat. Deniquè erat modis omnibus affabilis & subtilis, corde pius, atq; etiam animo ad belligerandum fortis.

Plurimos habet libros.

Longa eius vigiliæ & preces.

Quotidiana eius exercitia.

Vt in Britanniam missus, pacem confecerit. Cap. 13.

DEniquè aliquandò rogatus à rege legatione fungi in partibus Britāniç, nihil ille cunctatus, perrexit non minùs festinus, quàm Christi charitate securus. Quò cùm peruenisset, Britannorum principem adiit, causas pacti indicauit, pacis obsidem recepit: & cùm nonnulli lites vel bella sibi mutuò eos indicere æstimarent, tanta illum principem comitate, mansuetudine & dexteritate attraxit, vt etiam facilè illi persuaderet secum vt proficisceretur. Itaque commoratus ibidèm aliquandiù, rediens domum, illum regem secum adduxit cum multo exercitu gētis eius, eumq; in Priulo villa regi Francorum præsentans, pacis fœdere illos cooiunxit. Et ille quidem Britanniæ rex copiosa munera attulit, sed vberiùs muneratus, ad propria rediit. Quis verò ad plenū sufficiat enarrare, quātas in eo itinere Eligius eleemosynas fecerit? Nā præter aurum, cæterasque opes, quas distribuit, etiam cingulum suum aureum, elegantissimè aptatum, pauperibus & necessitatem patientibus dispersit, vt aptè ei Psalmistæ vox posset congruere: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Semper enim vbicunquè esset, sententiam illam Apostoli meditabatur: Habentes alimenta & quibus tegamur, hís contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidūt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et hæc iugiter considerans, faciebat amicos de mammona iniquitatis, qui ipsum reciperent in æterna tabernacula. Atq; ità satagebat, vt cùm hæc omnia faceret, ostentationē penitùs fugeret, nè in hoc seculo laudes humanas suo pro opere reciperet. Nam nunquàm ille propter excellentiam suam inflatus est superbia: nunquàm seruos suos adducta fronte contempsit: sed cunctis ipse amabilis, principes diligebat vt fratres, venerabatur vt dominos. Eorum etiam ministros, ac vniuersum palatij ordinem, quo regalis frequentatur ambitio, concordissimo sibi charitatis Christi conglutinauerat vinculo.

Regem Britānia mirè conciliat regi Frācorum.

Psal. 111.

1. Tim 6.

Luc. 16.

Aulici omnes eū amant.

Quàm facilè à Dagoberto rege quicquid peteret, impetrarit. Cap. 14.

POrrò rex Dagobertus, torrēs pulcher & inclytus, ità vt nullus ei similis fuerit in cunctis retrò Francorum regibus, intantùm diligebat eum, vt frequenter cateruis principum, optimatum, ducum atq; Episcoporum se subtrahens, Eligij secreta expeteret colloquia. Quicquid autē Eligius ab eo petijsset, id absq; vlla dilatione impetrabat: idq; totum, quod ab illo adipisci poterat, in eleemosynas egentium, in precia captiuorum, in remedia debilium expendebat. Vndè & ipse princeps libentissimè præstabat, quod sciebat non vni, sed pluribus, prodesse.

Dagoberti regis ... lans.

Vt monasterium Solenniacense condiderit. Cap. 15.

DEniquè inter cætera petijt ab eo villam quandā in rure Lemouicino, quam Solenniacum vocabant: Hanc mihi, inquiens, domine mi rex, serenitas tua concedat, quò possim ibi, & tibi & mihi scalam cōstruere, per quā mereamur ad cælestia regna vterque conscendere. Quam eius petitionem libēter rex, sicut solebat, admisit & quod ille poposcerat, sine mora, dato præcepto, cōcessit. Erat autem tempus, quo census publicus ex eodem pago in regis thesaurum inferendus exigebatur: cumq; omnis ille census, in vnum collectus, regi pararetur afferendus, velletq; tum domesticus, tum monetarius aurum ipsum priùs fornacis coctione purgare, vt pro more purissimum atq; rutilum aulæ regis præsentaretur metallum: (Nesciebant enim Eligio prædium esse cōcessum) totis viribus triduò vel quatriduò labori insistentes, nulla poterant, Deo id præpediente, arte efficere, donèc ab Eligio præueniens nuncius, opus cœptū interciperet, eiusq; id dominio reuocaret. Mox ergò vt hoc nunciatum est, cunctis loci illius accolis exultātibus, & opus perfectum est, & eius ditioni commissum.

Quo in loco primum ac potissimum virorum Dei construxit monasterium: Vbi etiam Abbate cōstituto, multos ex suis vernaculis mancipauit. Plures quoquè ex diuersis prouinciis vsque ad cētum & quinquaginta monachos congregauit, redditusque terræ, qui affluenter possent sufficere, delegauit. Ipse verò tantā se deuotione, tantoque amore eidem loco impendit, vt quicquid habere potuisset, quicquid à rege adipisci, quicquid dignè cōparare, illi destinaret, additis etiā illis, quicquid magnates sua spōte ei largiti essent. Videres plaustris vehi onera, copiosa vascula, tū ænea, tū lignea, vsibus illorū necessaria. Tum quoquè vestimenta, ad lectū attinētia, & linteamina atq; mappas: sed & sacrarum volumina scripturarum plurima

Solēniacense monasteriū cōditur à S. Eligio.

Deniquè omnia, monasterij vsibus necessaria, intantùm, vt improbi quidam ea causa, ingenti inuidia inflammarentur. Cogitabat autem ille seipsum demùm illi mancipare monasterio, nisi eum diuina dispensatio alteri loco destinasset.

Vt in monasterio monasticam disciplinam retinendam curarit, *Cap. 16.*

QVem ad locum etiam ipse accessi, & tantam illic sacræ regulæ obseruantiam vidi, vt penè sit vita singularis eisdem monachis præ cæteris Galliæ monasterijs. Est autem congregatio etiam nunc magna, diuersis gratiarum floribus ornata. Habentur ibi & artifices plurimi, diuersarum artium periti: qui in Christi timore perfecti, semper ad obedientiam sunt parati. Nullus ibi quicquam proprium sibi vendicat: sed

Actor. 4. vt in actibus legitur Apostolorum, sunt omninò omnibus omnia communia. Est verò locus ipse tam fertilis, tamque amœnus, vt cùm quis eò diuertit, inter pomorum nemora, & hortorum amœnitate virentia, in hæc ei verba libeat protinùs prorumpere. Quam

Num 24 pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel: vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri prope a-

Prou. 3. quas. De talibus per Salomonem dicitur: Habitacula iustorum benedicentur. Est autem idem cœnobium haud procùl à Lemonica vrbe situm, sex circiter millibus ad plagam distans meridianam. Ambitur verò in rotundum muro non quidem lapideo, sed fossa sepe munita, decem ferè stadiorum habente spatiũ in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, cui mons excelsus sylua opertus, ac prærupta valdè rupes imminet. Omne autem spatium monasterii, diuersi generis arbores pomiferæ occupant: sicq; illic segnis animus recreatur, acsi partem amœnitatis paradisi se occupasse gratuletur.

Situs amœnissimus monasterij Solenniacensis.

Vt Parisiis ancillarum Christi cœnobium extruxerit. *Cap. 17.*

ISto igitur cœnobio in omni opere perfecto, omnique ea parte cum solertia stabilito, cogitabat in Parisiensi vrbe fabricare xenodochium. Sed excellen-

Cōdit virginū cœnobium. tiori consilio, Deo inspirante, concepto, cœpit ex domo sua, quam in eadem vrbe ex munere regis acceperat, virginum Christi ædificare domicilium. In quo

Asceterium, pro monasterio. opere diù multumque instantissimè desudans, dignũ tandem sanctarum virginum construxit asceterium. Vbi districtam constituens disciplinam, vsque ad trecentarum numerum puellarum ex diuersis gentibus, tam ex ancillis suis, quam ex nobilibus Franciæ matronis congregauit. Quibus & Abbatissam, dignam Deo puellam, nomine Auream, filiam scilicet Maurini & Quitiæ, constituit. Terræ etiam redditus copiosos delegauit, atque ex integro omne suum studium eò conuertit. Videres & ibi trahere vndiquè velut vtilissimã apem, cuncta monasterio necessaria, vasa simul & vestimenta, necnon & sacra volumina, aliaque quamplurima ornamenta. Nam quicquid huic sexui congruere & necessarium fore videretur, vt pijssimus pater solerti satis in omnibus diligentia & cura solicita prouidit. Cumque opera omnis, cunctæque domus necessariæ in eo loco completæ essent atque perfectæ, vnum adhuc restabat, vile quidem, sed necessarium, ædificandum domicilium. Et cum non haberet terræ copiam, omnia etiam ædificiis occupata essent, adiacebat illic ad opus necessarium area quædam fiscalis exigua. Præcepit ergò metiri terram, vt sciret quanta esset: confestimque abijt ad principem, suggessit de area, & sine mora obtinuit quod petebat. Cumq; reuersus ad aream, linea iactata amplitudinem habitaculi expendisset, inuenit quasi pedem vnum amplius spatium, quàm ipsi regi indicasset. Contristatus igitur, vt qui nemini vellet imponere, se regi esse mẽtitũ, relicto protinùs opere, ad aulam mœstus redijt, moxque vt ad principem venit, humi se strauit, mendacium indicauit, aut veniam, aut mortem poposcit. Sed cùm rex minutissimæ rei causam cognouisset, magis in stuporem versus, eius iniuriæ condoluit, atque ad circumstantium sese conuertens frequẽtiam: Eccè, inquit, quàm præclara & quàm venerabilis Christi fides. Duces mihi & domestici spatiosas surripiunt villas, & Christi famulus propter fidem, quam habet in Domino, nec palmum quidem passus est nobis celari de humo. Sic ergò clementer Eligio consolato, duplicauit donum, quod dudùm pusillũ tribuerat. Ex quo facto liquidò potest intelligi, quãtùm vir sanctus mẽdacij culpam pertimuit, qui vilissimæ rei erratũ in sua noluit hærere conscientia. Talis eum fides ad cælum euexit: hæc illum fidelitas & Deo charum, & apud homines præclarum fecit.

Nota innocentissimi viri mirā religionem.

Fidē hic pro fidelitate accipit.

Vt SS. Pauli & Martialis extruxerit ecclesias: itemque de aperto carcere. *Cap. 18.*

IGitur cuncto opere monasterij peracto, atque omnibus ædificijs ancillarum Dei absolutis, pro quibus mercedem laboris adeptus est lucra animarum: ædificauit postremò basilicam in honore sancti Pauli Apostoli, ad ancillarum Dei corpora sepelienda. Cuius tecta sublimia plumbo eleganter operuit. In ea basilica beatus Quintillanus Abba humatus est. Aedificauit etiam, immò renouauit basilicam in honoro sancti Martialis Lemouicini pontificis & confessoris, eaque vrbanè stabilita, tecta eius plumbo vestiuit. Cumque eiusdem sancti reliquias satis deuotus cum magno triumpho, magnoque vtriusque sexus comitatu, cum melodia psalmorum ac dulci modulamine antiphonarum chorus eò deferret psallentium, miraculum Dominus declarauit memoria dignum. Ob hoc enim & Eligius ea via deportari volebat sacra pignora, cùm potuissent alia rectiùs & compeodiosiùs. Erat haud procùl a tramite illo claustrum tetri carceris, vbi septem viri siue noxij, siue innocentes, in tertia custodia tenebantur. Cum ergò Eligius, vti quondàm Dauid ante arcam exultans atque tripudians, cum reliquijs & præfato agmine in voce exultationis præteriret, mox vt ad ergastulum propinquare cœperunt, repentè gestator pignorum graui pondere depressus, solo fixus restitit. Cumque omnes eum compellerent promouere gressum, ille se id nullateuùs posse voce publica confessus est. Stãtibus igitur cunctis, & ad rei euentum obstupescentibus, vincti in carcere, lenis tonitrui cœperunt audire vocem: statimq; vis quædam cum magno impetu aduentens, totum ab imis carcerem validè concussit: moxq; effractis seris omnibus, neruisq; dissipatis, ostia obserata patuerunt inclusis. Ilicò vestigia depressa ferentium pignora, releuata sunt: & rei è carcere eggressi, ecclesiam petierunt. Omnes igitur, qui aderant, in stuporem versi, cœperunt attollere nouitatem miraculi, ac merita duorum coniuncta simul sanctorum, Martialis laudem, Eligij fauorem prædicare. Deniquè quicunque hæc viderunt, Christo Domino vberes laudes, qui in suis operatur seruis, continuis vocibus depromebant.

Animarum, ego apposui. Videtur enim deesse.

2. Reg. 6.

Præclarum miraculum ad reliquias S. Martialis.

De

De incendio Lutetiæ. Cap. 19.

Lutetia ardet.

POst aliqua temporis curricula, cœperat vrbs Parisiaca sæuissimo cremari incendio. Nam cùm tota penè arderet ciuitas, vsquequaque vis flāmæ edacis ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tūc Eligius mœstus, cùm videret iam supra suum monasterium flante vento, ad eamque, quam suprà diximus, ecclesiam globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualescente igne, in promptu erat, vt etiam tegumentum basilicæ funderetur vi vastantis incendij. Attollens ergò Eligius vocem, cum gemitu dixit: O sancte Martialis, cur domui tuæ modo nō succurris? Certè enim noueris, quòd si hodiè te non curāte crematur, nunquàm iam ab Eligio in eunm restaurabitur. Confestim verò adfuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammas impellēte, & ecclesia, & totum eius monasterium remansit incolume.

Mira res.

Quanto studio quotidiè in melius profecerit. Cap. 20.

Virtutes eius enumerātur.

HIs itaque transactis, iugiter vir sanctus intentus manebat diuinis officiis. Erat in eleemosynis præstandis largus, in vigiliis sedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone parcus, in locutione cautus, in cōuersatione sanctissimus, nulla mundi compede constrictus, ad præstanda seruis Dei officia & obsequia accinctus, ad redimendos captiuos solicitus, ad largiendū egenis diffusus, in duris afflictionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissimus, in hospitalitate latissimus, inter opprobria securus, inter odia beneficus, in prosperis & aduersis cælo semper intentus. Non poterat in eo inuenire humani generis inimicus, nec quod fraude deciperet, nec quod simulatione fuscaret. Synceritatem quidem mentis, vultus synceritate monstrabat: & pietatem clementissimi cordis, sermonis lenitate prodebat. Nihil quippe eius animo clementius, nihil illius seueritate iucundius, iucūditate nihil seuerius, nihil risu grauius, nihil prorsùs tristitia suauius. Si pauperē vidisset, sustentabat: si diuitem, ad benefaciēdum cohortabatur: Deum testem inuocans, pro eius se nomine hæc omnia facere. Nemo pauperum ab eo vacuus reuersus est, illud Domini in Euangelio aliquandò iugiter commemorante: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. itemq; illud: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. & illud: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Nam sicut de beato Iob dicitur, ianuæ eius omni aduenienti patebant, vt & ipse cum eodem posset voce libera proclamare: Ostium meum viatori patuit. Erat pes claudorum, & oculus cæcorum, orphanorum pater, ac viduarum consolator: non carcere clausis, non ægritudine fatigatis suum vnquàm, quatenùs facultas suppeditauit, negauit auxilium: sed misericorditer consulens miseris, omne semper eis adminiculum præbuit. Quem enim cæcum non suum vocauit hæredem? aut quem debilem non eius sustentauit manus? Fores quippe eius iugiter à ministris obsessæ, expeditum ei ad bellum præparabant solatium. Hoc iugiter comitatus incedebat exercitu: in his Christum aspiciens, se amplecti gestiebat: atq; indumenta tribuens, sub inopis veste, Christi se membra tegere credebat. Hoc certè existimabat se perdere, quicquid eleemosyna non absumeret: id se tutissimè gaudebat recondere, quod dura egentium necessitas ipsi auferret. Valdè quippe deuotus, in eorum vsibus substantiæ exaggerabat pondus: vt quò pauperior esset seculo, locupletior Deo fieret. Cōsiderabat quidem, quia quotidiè deesse non potest, quod peccetur: ideò nec quotidianas debere deesse eleemosynas, quibus peccata tergantur. Et ob hoc cum Domino suo pecuniam diuidens, lætabatur se substantiam suam partiri cū Christo, faciens eum possessionum terrestrium participē, vt & ipse faceret eum sibi regnorum cælestium cohæredem. Illi scilicet assignabat facultates, vt ipse custos esset perpetuus: sciens quòd patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit. Sciens etiam scriptum esse, quòd ea hæreditas benè reconditur, quæ Deo custode seruatur. Eius verò apud suos monita, non fuerunt aliud quàm magisteria diuina, fundamenta scilicet corroborandæ fidei, nutrimenta souēdæ animæ, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinēdæ salutis. Dignum ergò est, vt eum boni imitentur & diligant, plebs colat, noxij timeant: quē ità diuina virtus illustrauit, vt etiā in laici habitu habuerit à Deo collata dona, doctrinamq́ue mellifluam, & spiritu sancto conditam, de desiderio Christi salitam, de æterna beatitudine semper solicitam. Quiq; sic religiosus extitit ac timens Deum, vt seculi oblitus dignitates, omne cōsortium cum egenis haberet & monachis.

Matt. 5.
Eccl. 3.
Luca 11.
Iob 31.

Christū in pauperibus complectebatur, &c.

Pauperibus dum impertit res suas, auget sibi opes in cælis.

Quo pietatis ardore monasteria adierit. Cap. 21.

DEniquè cùm frequenter ad eum monachi quiq; religiosi confluerent, nec sic tamē eorum satiabatur alloquio: sed aliquando etiam nimìs sanctæ conuersationis ardens desiderio, properabat ad monasteria, maximeq; Lussedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius. Neque enim tam crebra adhuc erant in Gallijs monasteria: & sicubi essent, non sub regulari quidem disciplina, sed prorsùs erāt in malitia fermenti veteris secularia. Præter Lussedium ergò, quod solum, vt dictum est, districtionem regulæ solerter tenebat, Solenniacense monasterium in partibus occiduis huius religionis extitit caput. Ex quo demùm multi sumpserunt & initium & exemplum, adeò vt nunc quoquè, propitia diuinitate, innumera per omnē Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina, alma vtriusque sexus cœnobia. Itaque, vt dicere cœperam, quis valeat enarrare, cum quanta Eligius deuotione, quantaque humilitate prędictum monasterium adiens, inter fratres incederet? Videres eū cùm ianuam ingrederetur monasterij, deiecto in terrā vultu, depressis luminibus, capite in humeros submisso, toto extenuato corpore, cum magna grauitate inter fratres versari, & coram singulis monachis se propè humì prosternere, atque ab omnibus deuotissimè benedictiones haurire. Cūq; ab eis recederet, pro larga illis data eleemosyna, vilissimam panis tortam, vt vocant, pro benedictione sibi vendicabat: eamque pro magno amplectens munere, diebus singulis quousquè durare incorrupta potuisset, eulogias ex ea veluti sacram communionem, ieiunus sumebat.

Lussediū pro Luxouio, nisi fallor.

Innumera in Gallijs monasteria.

Reuerentia erga monachos.

Vt pedes loca sacra inuiserit, & de cura egenorum. Cap. 22.

HAbebat verò & hanc consuetudinē, vt vbicunq; iter ageret, si sciret eadē se nocte vel ad monasterium, vel ad qualēcunque ecclesiam, siue etiam ad religiosum quēpiam virum posse attingere, nullatenùs cibum sumeret, etiamsi biduanum vel triduanū ieiunium expleret, priusquàm ad locū destinatū quantùs

deſeſſus pertingeret. Sed & ſi noſſet venerabilem, ad quem pergebat, locum eſſe, ilicò ab equo deſcendēs, per tria vel quatuor millia pedeſtri labore cōficiebat iter, donec ad ſancta illa poſſet limina pertingere. Cumq; eò ventum eſſet, priuſquàm in domum ingrederetur, mittebat pueros fideles, qui omnia latè vagātes ſcrutarentur loca manſionis, & ſicubi poſſent mēdicos, egenos vel peregrinos inuenire, omnes, quos reperiſſent, ad ſe aut adduci, aut certè deportari iubebat. Quibus ipſe occurrens, ſi morbidum videret, medebatur: ſi putridas habentem carnes, ipſe saniem radebat: vt eum Iob dicere valeret: Flebam quòndam ſuper eo, qui afflictus erat, & cōpatiebatur anima mea pauperi. Porrò ſi horrentia conſpiceret ora, proprio pallio perſricans, digito dolorē leniter mulcebat morbidum. Sic nimirùm omnia cū cura & diligentia perficiens, iubebat cunctos ſuos ſedere per ordines: & priuſquàm ipſe quicquā ſumeret ex cibo, omnibus manu propria & eſcam præbebat, & merum. Poſtremò ipſe Deo gratias actitans, vnà cum eis ſumebat cibū, ſed parciùs multò, quàm illi. Cùm enim illi carnibus vterentur & vino, ipſe panē pro cibo, & pauxillum aceti aqua mixti pro potu ſumebat. Octo nanque vel decē ſuae ætatis anni, quibus nunquàm vinum hauſit. De carnibus verò melius tacere puto, quàm aliquid dicere: quādoquidem eas poſt propoſitum nec edere, nec attingere ſuſtinuit. Intra illos autem, quos dixi, annos, non niſi ſemel memini eum propter hoſpites, charitate exigente, ex volatilibus parùm aliquid guſtaſſe. Porrò autē peracta refectione, cùm ſingulorū priùs abluiſſet capita, manus demùm abluens, & pedes abſtergens deoſculabatur. Ad extremū in lectos eos reponens, diligenter ad eorum capita puluillos componebat. Deindè ſeipſum ſpolians indumentis, cubitum ſe collocare ſimulabat: ſed cùm omnes alto ſopore preſſos aduerteret, adhibitis ſecum paucis fidiſsimis famulis, ſi eſſet in ciuitate, caſtro, vel vico, omnia oratorionum loca profunda iam nocte circuibat penè incluſus: & ſi modis omnibus redire poſſet ante lucē, ad ſtratum ſuum defeſſus reuertebatur. Quòd ſi eccleſia in loco hoſpitij non haberetur, completo, vt dictum eſt, veſperi omni vfficio, ſimulabat ſe in ſtrato quieſcere. Moxautem vt eius cubicularij obdormiſſent, ex alſiens è lectulo, totum ſe proſternebat in pauimento, ibiq; omni noctis ſpatio exacto, cùm aurora diei daret initium, iterum ſe in lectulo reponebat. Hæc autē ità faciebat ob vitandam oſtentationem, illi ſoli cupiens ea perſpecta eſſe & cognita, qui dicit: Ora patri tuum in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Sic nimirum ſe comparabat, ſicq; faciebat Eligi⁹ & in itinere, & in propria domo, & hic perpetuus ei mos fuit cunctis diebus vitæ ſuæ. Atque his beatis actibus intētum, intantùm diuina prouexit clementia, vt adhuc in laico habitu, Domino largiente, miraculis coruſcaret.

Iob 30.

Quid babet chari tate admirabilius?

Vide cibum eius & potū.

Profunda nocte inuiſit oratoria.

Matt. 6.

Vt contractum ſanarit. Cap. 23.

Deniquè quodam tempore, cùm anniuerſaria Pariſijs ſancti Dionyſij martyris celebraretur paſſio, dum vigilia à Clero caneretur in choro, egreſſus Eligius è templo, ad atrium ſe conſerebat: viditque eminùs virum cunctis membris contractum, contra ſancti ſepulcrum iacēre in pauimēto. A Deo fortè inſpiratus, acceſſit ad hominem, blandeque eum compellans, cœpit ab eo inquirere & tempora claudicationis, & cauſam ægritudinis: ſimul ex eo ſciſcitans, num ſpem haberet in Chriſto, crederetque ſe quandoquè ſanādum, itemq; poſt mortem reſurrecturum, & vel præmia, vel pœnas, pro meritorū qualitate, recepturum. Cumq; ille eius ſecutus verba, cuncta hæc ſe credere fateretur, rurſùs Eligi⁹: Si ergò hæc, inquit, vt adſtruis, credis, quid ita inaniter hic iaces? Roga potiùs hunc ſanctum, vt intercedeos apud Dominum, reddat te protinùs ſanum. Dicente autē illo, ſe ea cauſa ibi excubare, Eligius eum intuens: Credis, inquit, poſſe hunc ſanctum iſthuc tibi apud Deum obtinere? Illo reſpondente, ſe ſic credere: rurſùs ad eū Eligius: Si ſic credis, ait, promitte iam te deincèps Deo ſeruiturum, & vide nè vacillet fides tua, & abſque mora ſanabit te Dominus. Illo per omnia fidem dante, flexit Eligius genua in terra, & prolixè orauit. Deindè oculos pariter & palmas ad cælum attollens, Dominum Ieſum fide plenus, promiſsionis ſuæ fideliter admonuit, qua dicit: Omnia quæcunque orātes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis itemque: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Cumque pleno pectore ac fida deuotione depoſceret, conuerſus ad ægrum, appræhenſa eius dextera, ait: Si indubitáter credis, ſicut promittis, in nomine Domini Ieſu Chriſti ſurge, & ſta ſuper pedes tuos. Atque hæc dicens, attraxit eum ad ſe fortiter, & ilicò nexibus artuum reſolutis, eleuatus æger ſtetit, moxque conſolidati ſunt pedes eius & membra, & ſanatus eſt ex ipſa hora. Comminans autem ei Eligius & conteſtans, præcepit, vt ſi nollet rurſùs talia pati, nullum aliud de reddita ipſi ſanitate verbū ediceret, niſi quòd Dominus Ieſus per ſanctum Dionyſium eum ſanaſſet.

Præmia & pœna pro ratione meritorum.

Marc. 11.

Iohan. 14.

Sanat cōtractum.

Vt cuiuſdam manum aridam iocans curarit. Cap. 24.

Quodam iterùm tempore, cùm prætereunte Eligio copioſa pauperum turba eminùs cōſederet, accedens ille ad eos, ſingulisq; propinquās, vt ſolebat, ſanctis digitis eleemoſynam in ſingulorū includebat pugnos. Cumq; ad quendam ventum eſſet, qui contractam aridamq; habebat manum, illamque non valens extendere, alteram ad ſtipem extendebat: Non hanc, inquit Eligius, ſed alterā quantocyùs porrige. Illo, vt aridam oſtenderet, eam proferre volēte, appræhenſa ea, Eligius animo cœpit rogare Chriſtū. Cumque brachium hominis palparet à cubito, ſimul atque extraxit manum, cōfeſtim remiſsis neruis, curuos digitos direxit. Deindè oleo allato manū perungens, quamprimum eam ità ſolidam ſanamq; effecit, vt erat altera. Cùm autem illi, qui id videbant, ei id adſcriberent, ille gratia humilitatis contentus, cautè ſatis occultare tentauit, ità dicens: Ego putaui ideò illum fingere, vt à me faciliùs eleemoſynam poſſet percipere.

Manum aridā reſtituit ſanitati.

Vt exiguo vino multos pauperes refecerit. Cap. 25.

Alio tempore cùm aliquò iter haberet, obuiàm ei venit pauperum turba, eius iam opinione collecta. Quibus eleemoſyna, vt ſolebat, data, voluit inſupèr ſitī fatigatis laborē tēperare itineris. Cœpit ergò quærere ex miniſtris, quiſnā eorū potū apud ſe haberet. Illis, vt res erat, minimè ſe habere dicētibus, vnus tandèm ait ſe laguneulam, in qua parum ſit vini, habere. Quo protinùs allato, vir ſanctus benedixit, & vt pauperibus offerret, imperauit. Sed quid erat tam exigua menſura, trium fortaſsè cotylarum, in tantam pauperum turbam? Cùm ergò pincerna pauxillū mitteret in ſcyphum, mox increpatus ab Eligio, totū ſcyphum implere iuſſus eſt. Puero autem lagenæ exiguitatem obtendente, ſtatim ille ſignū Crucis opponens,

Eid,

Magnũ miraculũ

Eiâ, inquit, eiâ misce cratcram plenam: quooiam larga & magna est Domini clementia. Sic ergò factũ est, vt ex ea vini quantitate & vniuersi largissimè haurirent potum, & eius tamen exiguitas non deficeret: itâ vt in illo vasculo, quod vir sanctus Cruce signauerat, liquor vini noo quidem augeretur, sed protinus nasci crederetur.

De alio claudo sanato. Cap. 26.

Vide humilitatē.

CVM aliquãdo Parisiis loca orationum circuiret, veniens ad basilicam sancti Germani confessoris, vidit illic claudum quendam carruca vectum, querulis se vocibus inclamare. Ad quem accedens, eius valdè misertus, manus ei voluit imponere. Sed humilitatis pristinæ recordatus, protinùs se ab eo subtraxit, alteri potiùs, quàm sibi, sauoris gloriam tribui uolens. Præcepit tamen ministris, vt auferentes ægrum à carruca, in ecclesiam deportarent, ac iuxta cãcellos iam dicti sancti confessoris deponerent. Quod cùm factũ fuisset, ingressus Eligius in basilicam, prolixè orauit, monuitque claudum in fide immotum persistere, donec eum Dominus sanari iuberet. Nec mora: post hæc claudus vociferari cœpit, totoque corpore cõtremiscere. Cumque omnes procùl stantes ad spectaculum concurrerent, confestim claudus, resolutis neruorũ vinculis, liber à pauimento surrexit, & itâ incolumis ab ecclesia processit. Fuerat is annis nouem claudicationis impedimento adstrictus. Tum verò Eligius ex intimo corde Christo gratias referens, iter cœptum lætus iam pergit.

Claudus sanatur.

Vt claudum restituerit. Cap. 27.

CArpebat quãdoquè iter adhuc in laico habitu cũ pueris suis è villa regali, quam Scerpiniacum vocant. Cumque se peruenisset ad Gamapium vicum, ingrediens ilicò basilicam, inuènit quendam pauperẽ claudum, pro foribus iacentem. Qui viso Eligio, cœpit clamoribus petere eleemosinam ab eo, vel aliquã sibi adhiberi consolationem. At Eligius sciens fortè donum spiritussancti, accessit ad eum, dicens: Rogemus Deum pariter, si fortè incolumen te reddat. Et moa introducens eum in ecclesiã, præcepit eniaè orationi insistere. Ipse verò prosternẽs se in terram, diutissimè orauit. Deindè paululùm se erigens, cùm videret adhuc claudum iacere, rursùs orationi incubuit, & lachrymabiliter precem fundens, tam prolixè orauit, tãtasque lachrymas effudit, vt iis partem pauimẽti humectaret, ac veluti riuulum decurrentem in terram efficeret. Tandèm roboratus fide, erexit se, & cũ magna fiducia ad ægrum accessit, manuq; eius apprehensa, dixit: In nomine Domini nostri IesuChristi filii Dei excelsi, surge & ambula. Et cõfestim prosecuta est salus verbum hominis Dei, conualuitque æger & surrexit. Omnes autem, qui aderant, audiebant cũ magno stupore iũcturas & neruos, atq; omnia ossa claudi illius, crepitare & solidari. Sanus ergò factus est ex illa hora, & ambulauit, exiliens, & laudans Deum cũ omni alacritate. Fuerat enim ex multis iam annorum spatiis vinculis artuum astrictus, atque ob id magis cũctos occupabat admiratio, quòd tam celeriter eius curatio fieri potuisset. Dedit autem ei eleemosynam vir beatus, & dimisit eum in pace. At ille adorans glorificansque Deum, reuersus est in locum suum. Tunc Eligius terribiliter cœpit adiuuare pueros & cunctos comites suos, nè, quousquè in corpore ipse maneret, rẽ gestam vlli hominum iodicarẽt: magnoperè metuẽs, nè in virtute facti, mens eius humanis laudibus grauaretur.

Præcipit claudo ut surgat, moxq; fit sanus.

Vt aurum in crumena uacua repererit. Cap. 28.

QVodam die copiosa paupeũr multitudine ad cũ confluẽte, totum penè, quicquid auri habere poterat, illis erogauit. Cumque iis descendentibus, alii aduẽtarent, loculo auri solicitè perscrutato atque excusso, nihil penitùs reperit, quod eis tribuere posset. Porrò à quodam à suis familiaribus auri summa accepta, eam pauperibus dedit. Iis abeũtibus, post aliquot horarum spatia ecce superueniũt & alii. Tunc Eligius superioris temporis minimè recordans, aliò fortè mẽte intentus, protulit, quam prius scrutatus erat, crumenam: & vbi antea nihil repererat, mox vt eam aperuit, aurum in illa conspexit, idque pauperibus quam primùm elargitus est. Atque tum demùm prioris facti non sine admiratione reminiscens, nomen largitoris Christi cum ingenti exultatione glorificauit.

Diuinitus pecunia eius crumenæ imponitur.

Vt cæcum illuminàrit. Cap. 29.

CVM aliquandò Parisiis commoraretur, & ad necessarium quendam locum abire pararet, explorantes egeni, qua transiturus esset, cuncti ex more ad pontem sese contulerunt. Quò cùm Eligius aduenisset, singulisq;, vt solebat, singulatim in manus eleemosynam includeret, peruenit inter cæteros ad quendam cæcum, querulis valdè vocibus clamitantem. In cuius manum cùm eleemosynam impooere uellet, subtrahens ille manum, clamabat virtute qua poterat: Domine Eligi, exerce in me pietatem: oculis Crucem imprime: quod magis desidero, præbe. Tum ille valdè ciuiliter dissimulãs ac subridẽs: Tu, inquit, amice, nonne te nosti signare? Nouerat enim vir sanctus iactantiam virtute fugere, in quo tameo non poterat gratia concessa latère. Sed cùm ille eadem ingeminãs, importunè clamitaret: Tu, inquiens, domine, tu signa: ille fidem homiois cernens, signum Crucis impressit. Et (ò mira Christi potentia) statim signum sanguinis vnda secuta, diù clausas ilicò reserauit in fronte fenestras, atque ingredieote die, fecit discedere ooctem. Sicque homo gemino munere percepto, adorãs Christum, laudans Eligium, discessit.

Cæcum signo crucis illuminat

De basilica uasta, & rebus ex ea ablatis restitutis. Cap. 30.

ALio tempore Parisiis degẽte illo, manè ad eum tremebundus aduolauit custos basilicæ sanctæ Columbæ virginis: prouolutusque pedibus eius, nunciauit, eadem nocte, se quiescente, spoliatam omni ornatu basilicã. Quod Eligius audiens, tristis admodum effectus, citò tamen ad solita spei præsidia recurrens, clementer refouet custodem. Deindè ad sanctæ Colũbæ oratorium pergẽs, oratione præmissa, in hæc prorupit verba: Audi, sancta Columba, quæ dico: Nouit meus redemptor, nisi ornamenta huius ædis furto ablata citò reduxeris, me vepribus allatis ita hanc ianuã obstructurum, vt deincèps nunquàm tibi in hoc loco veneratio exhiberi possit. Dixit hæc, & recessit. Et eccè sequenti die custos maturiùs surgens, inuènit vela omnia vsque ad minimam pallam, sicut priùs fuerant, restituta. Tunc concito cursu quanto pridiè tristior, tanto nunc lætior custos ad beatum Eligium properans, ei hæc nunciauit. Atque ille accedens, & omnia, sicut dudum fuerant, suis in locis composita cernens, martyrem quidem laudauit, sed Christi nomen, sicut & semper, vberiùs cum hilaritate magnificauit.

Obserua mirã sanctissimi uiri puritatẽ et sinceritatẽ.

De homine vita restituto. Cap. 31.

INter cętera autem infinita bonorum suorum operum acta, etiã hoc apud regem obtinuerat, vt quæuis humana corpora, quę vel regis seueritate, vel iudicum censura diuersis ex causis per multimoda argumēta perempta essent, vbicunquè inuenire potuisset, siue per ciuitates, siue per villas, licitè posset ex rotis & patibulis deposita sepelire. Delegauit ergò ex comitibus suis vespillones, Gallebodũ scilicet atque Vincentium cum illorum collegis, qui huiusmodi curæ insisterent, & vbicunquè pergerent, siue in proximas vrbes, siue in longinquas, iugiter secum sarcula ferrent, vt sicubi cadauer inuenissent, continuò illud humo tegerent. Igitur cùm quodam tempore in comitatu regis, Austriæ partes peragrarent, deuenerunt ad vrbem quandam, quæ Stratburgus vocatur. Cumq; haud procùl ab vrbe essent, adspicientes eminùs, vident hominem, cui ipso die vita laqueo extorta erat, pendère in patibulo. Protinùs igitur accedentes, illũ deponunt, vt pro consuetudine sepulturæ eum traderent. Sed vir venerabilis sensit forte operatũ: dũque sepultura paratur, festinè ad corpus appropinquans, cœpit illud ab imis vsque ad summa palpare. Vbi autem sensit adesse animam, mira arte a se uirtute facti repellens: O quàm grande, inquit, scelus, nisi Dominus adiuuisset, perpetrare poteramus, si corpus hoc humo texissemus, cùm anima eius in ipso sit. Hæc dicens, cunctis mirantibus, iussit eum vestimentis indui, & quiescere paululùm. Deindè recreato spiritu, vir ille surrexit è terra, tanquàm nullam passus iniuriã aut molestiam. Quod factum cùm in vrbe illa percrebuisset, mox aduolãtes eius hominis insectatores, importune eum rapere, & denuò morti tradere conabãtur. Sed Eligius, via è manibus illorum eum eripiens, regem pro eo deprecatus est, chartamque securitatis ab illo impetrauit, eumque defendit. Is non diù pòst ità se subtraxit ab eius contubernio, Eligio fortassis cõscio, nè res gesta ampliùs in vulgus diffunderetur, ut nunquàm deincèps à ministris eius cõspectus sit. Sed de his ista sufficiant. Satis autem est, solum Deum nõ latère, quæ occultè vel in seculi habitu, vel in venerabili & Apostolica tõsura gesserit. Veniam nunc ad ea, quæ artificio manuũ suarum effecit, eaque quanta possum breuitate perstringam.

Austria, pro Austrasia, ut alij uocãt.

Excitat mortuũ, & tamen dissimulat.

Vt multas sanctorum fabricàrit thecas. Cap. 32.

INter alia bonorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento atque gemmis fabricauit thecas siue tumbas: putã Germani Parisiensis episcopi, Seuerini Abbatis Agaunensis, Platonis presbyteri & martyris, Quintini, Luciani Bellouacensis Apostoli, Genouefæ, Columbæ, Maximiani, Iuliani, multorũque aliorum: sed præcipuè beati Martini apud Turones, Dagoberto rege impensas præbente, miro opificio ex auro & gemmis thecam confecit. Sancti quoquè Bricti fecit tumbam, itemque aliam, in qua corpus beati Martini anteà iacuerat, eleganter composuit. Magnum pręterea beneficium eidē ecclesię apud regem obtinuit. Nam pro reuerentia sancti confessoris Martini, Eligio rogante, censum omnem, qui reipublicæ soluebatur, Dagobertus rex illi ecclesiæ ex toto condonauit, scriptoque confirmauit. Atque ab eo tempore omne ius fiscalis census ecclesiæ ibi uendicat, vt vsque in pręsens, in eadem vrbe per pontificis literas Comes constituitur. Fabricauit etiam Eligius mausoleum sancti martyris Dionysii in Parisiẽsi ciuitate, & super illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itemque cristam & species de fronte magnificè cõposuit: nec nõ & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea atque gemmata. Lectorium quoquè & ostia diligenter argento uestiuit. Sed & tectũ throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoquè *repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinsecùs ad pedes sancti martyris fabricauit: tantumque illic, suppeditãte rege, suam exercuit industriam, atque ità suum declarauit ingenium & artificium, ut penè singulare sit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione vsque in hodiernum diem.

Multas sanctorũ thecas p̃ciosas fabricauit.

Axes, pro laminis argenteis.

De obitu Dagoberti regis, & concilio Martini Papæ. Cap. 33.

HIs operibus mirificè perfectis, atque omnib' circunquaque gentibus sedatis, ferocissimis etiam Vacceis ditioni suę hostili gladio subactis, mortuus est rex magnus & inclytus Dagobertus, & sepultus est in eadē sancti Dionysii basilica sub arcu in latere dextero. Cui successit in regno filius eius iuuenculus ætate, nomine Clodoueus. Sub huius regni principio nefanda hæresis in partibus Orientis cœperat pullulare, Constantio tunc Romani Imperii apicem gubernante. Ij ergò hæresiarchæ nequiter Ecclesiasticam ausi sunt violare regulam, & peregrina quædam à veritate docere ac prædicare, asserentes DOMINVM & Saluatorem nostrum IESVM CHRISTVM minimè habere formam serui, neque eum ex Maria veram assumpsisse carnem, profanis vocibus garriebãt. Quæ res plurimos in Ecclesia Dei perturbabat, & plerusque iam contagium huius pestiferæ assertionis infecerat: nec solùm vrbes, in quibus morabantur, sed & vrbem, quæ est caput omniũ, Romam paulatim iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romæ præsul beatissimus Papa Martinus: qui sollicitè ac viriliter pro hac causa inuigilans, adeoque pugnãs, multa probra & aduersa ab hęreticis sustinebat. Vndè tandem permotus, cùm & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum assertionibus intentò satis animo obsecurare, congregauit concilium sacerdotũ causa compescendi, immò delēdi huius dogmatis prauitatem. In quo concilio, omnibus orthodoxis cõsentientibus, edidit contra hæreticos fidem magnificè valdè atque accuratè Quam etiam cum subiuncta Epistola, Galliarum partibus destinauit, mandans & obtestans reges Francorum, vt, si essent ei viri catholici eruditi, eos ipsi adminiculum ad hæresim comprimēdam faceret destinari Quò tunc etiam Eligius cum sodali suo libentissimè perrexisset, nisi ei res quædam impedimento fuisset.

Synodus Martini Papæ.

Sodalẽ Eligij, dicit author se ipsum.

De multimodis Papæ Martini iniurijs atque obitu. Cap. 34.

SEd interim dilatione intercedente, inimicus humani generis actiùs incitatus, pulsabat fortiter murum ecclesię per homines perditos, ac turrim validissimam omni oppugnationis genere infestabat Martinum, perpetuis afflictionibus illum Episcopum ad se inflectere cupiens. Sed quamuis impurus spiritus omni nisu pugnaret armatus, at tamen resistebat Martinus, Christi gratia & virtute repletus: ac veluti si saxo immobili vndarum fluctus illidantur, ità virili animo dicta respuebat hæreticorum garrientium. Iubebant decreta

Martini Papæ virtus & cõstantia.

decreta imperialia, vt fidem ederet patribus contrariam: sed ille, cui sacra fides venerabilis erat, constanter affirmabat se non posse impia contra Deum proferre verba: consultius fore existimans, temporalē ponere vitam, tantùm vt ei conscientia fidei duraret illæsa. Nouimus quendam fratrem, à partibus Orientis venientem, qui ea, quæ refero, se præsente gesta esse testabatur. Itaque cùm nullo persuasionis genere Martin⁹ à catholica abduceretur fide, multiplicibus iniuriis affectus, diuque coram populo flagellatus, demùm retinctis post tergum manibus, velut electus aries, eunte Vrbe lamentante, in exilium protruditur, Constantinopolimque perductus, atque ibi in exilium relegatus, sola oratione meruit cæco lumina reddere. Porrò exulans & delitescens, post multa tormenta, clarā valdè & nobilem vitam optimo & venerabili fine cōclusit. Simulent nunc hæretici quantùm volunt, confundantur & erubescant à se martyrem factum, quanuis eum in pace animam exhalâsse clamitent, quanuis nō à se interemptum, sed propria fingant morte defunctum: quasi non eum pœna consumpserit, in quo pœna consumpta est. Qui si in præsenti nūc adessent, hæc à me pro martyre verba audirent: Etsi imminente carnificis gladio mortuus non fuit, in confessione tamen catholicæ fidei in exilium relegatus, post continuam & indefessam professionem, gloriosum mortis exitum meruit, fieque ad Deum suum tendentem cælestis aula martyrem suscepit. Neque enim virtus eius aut honor minor est, quò minùs beatis martyrib⁹ aggregetur: quia quantùm in ipso fuit, æquanimiter tolerauit, quicquid ei aduersitatis oblatum est. Nā sicut quidam testatur, non est inferior gloria, sed potiùs excellentior, sustinere martyrium pro eo, nè scindatur ecclesia fallaciis hæreticorum, quàm est illa, nè immoletur idolis impulsu paganorum. In paganorum nanque persecutione, vnusquisque tātùm pro sua anima, in hæreticorum verò, pro vniuersali patitur ecclesia. Et idcircò potiorem eum dixerim, quia proculdubiò excellentior magisque eximius comprobatur. Hęc pauca de tanti viri memoria, Eligii vita sibi inserta habeat: loquanturque ea, vbicunquè Eligii vita legetur per secula, quantùm Martinus fidei dogmate claruerit. Quæ quidem nos dilectionis gratia hactenùs narrasse sufficiat, vt tam eximii viri memoria, qui vtiquè collegis meis in vrbe Romana multa impēdit bona, quanuis in Oriente frequentetur, non vsquequaquè in Occidente obliuioni tradatur.

Deportat⁹ in exiliū.

Martyrium pro Ecclesiæ vnitate.

De Concilio Aurelianensi, & hæretico quodam profligato. Cap. 35.

PEr idem ferè tempus, quo ad vrbem Romanā hæc gesta sunt, quidam hæreticus pulsus a partibus trāsmarinis, in Gallias venit: moxque se conferens ad ciuitatem, quæ olim Hedua, nunc autem Augustodunū vocatur, cœpit tam cautè, quàm fraudulenter sua nefanda dogmata prodere. Quod cùm in palatio ad aures Eligii peruenisset, cœpit vigilanter (vti semper in eiusmodi rebus solicitus erat) cum Audoëno & cæteris catholicis viris tractare, quemadmodùm hanc pestem palàm omnibus manifestatam detegeret. Nec destitit Episcopos commonere & optimates, quousquè iussu principis sacerdotale concilium apud vrbē Aurelianensem cōgregatur. Vbi eo, quem diximus, hęretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuersis modis interpellare, sed nullo poterant genere concludere. Tanta quippe dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, vt vbi maximè putaretur constrictus teneri, ibi ceu anguis lubricus quibusdam foraminibus dilapsus, eorum si fronti oppoeret. Cumque nullo genere à quoquam posset concludi aut superari, extitit quidam ex nostris pro Dei prouidentia doctissimus Episcopus, nomine Saluius, qui ita ei in omnibus obuiauit, vt ingens ea causa nostris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius versutias & artes, quas ille nunc occulere, nunc etiam dissimulare conabatur, frequenti disputatione palàm suuditùs detexit. Sicq; aduersùs eum omnium Episcoporum sententia prolata, & per singulas ciuitates super eius nomine decretis cōstitutis, cum ea, qua par erat, ignominia & dedecore è finib⁹ Galliæ eliminatus est.

Hæretic⁹ quidam Augustodunū serit zizania.

Synodus Aurelianen.

Saluius Episcopus doctissim⁹

Vt apostatas quosdam sanctus Eligius deprahenderit atque notârit. Cap. 36.

SEd & alium nihilominùs apostatam cùm comperisset Eligius euertere plebem Parisiis, multa affectū ignominia exterminauit ab vrbe. Itemque alium, qui Episcopum se simulans, circuibat villas & plateas, decipiendo populum, diù carceri mancipatum, eiecitā finibus regni Francorum. Necnon alios atque alios, diuersis artibus populum subuertentes, grādi est semper authoritate persecutus. Valdè enim oderat omnia hæreticorum & schismaticorum, cunctorumque catholicam doctrinam non afferentium figmenta, iugique instantia eorum insectabatur vesaniā. Erat enim eloquentia affluentissimus, & in studio scripturarum subtilissimus: cumque ipse sufficiēter esset instructus, populum, quocunque pergeret, Euangelicis cohortationibus docebat in fide Christi constantissimè persistere, atque ab hęreticorum contagiis solerti cura sibi cauere.

Plerosq; hæreticos S. Eligi⁹ insequit.

Quanta erga pauperes beneuolentia fuerit. Cap. 37.

SEd inter cætera, semper fœminarum, viduarum & pupillorum consolator fuit, viduamque illam Sareptanam imitans, ipse plerunque esuriens, facultates in Christi viscera erogabat. Si infirmum vidisset, clementer consolabatur: si quempiam in Dei amore feruentem, cohortabatur ad studium. Si quis æger ad eum accessisset, ità eius fouebatur ministerio, vt nec delicias vrbium, nec matris desideraret affectum. Deniquè intantùm erga debiles ex deuotione obsequiosus & officiosus fuit, vt multi pauperes sani languentibus inuiderent. Atque ità ob Christi amorem eorū assiduè gerebat curam, vt pauperes omnes eum patris loco se habere lætarentur. Sciebat enim, quid Lazaro quandoquè diues purpuratus non præstiterit, & qua retributione superba illius mens damnata sit. Idcircò magis ac magis erga omnes misericordem se exhibēs, benignè miseris iugiter succurrebat. Quo enim dolente etiam ipse non doluit? vel quo pereunte non ingemuit? Quem nudum eius vestimēta non texerūt? Quod verò cœnobium non eius largitate sustentatū est? Deniquè pro spe æternæ vitæ quas ille non pertulit angustias, putà famem, sitim, vigilias? Porrò in tali proposito perseuerans, præbuit se in futurum vas electionis & vtile Deo ad omne opus bonum paratum.

3. Reg. 17

Aegrot humanissimè fouet

Luc. 16.

Vt magnos in sanctitate progressus habuerit. Cap. 38.

CVM sic autem totum se Dei seruitio mācipâsset, bona principum iussa pręclarè exequebatur: cōtraria

Erga principes ut se gesserit.

traria verò præclarios contemnebat. Multaque liberitate arguebat eos, iisdemque humiliter obediebat: subiectus regibus, Christo deuotus. Sic autem sese exercebat, ac si semper inciperet: ità se præparabat, tanquam quotidiè moriturus. Itaque repugnantem carnem inedia subiugabat, & vltricis gehennæ sæua tormenta præueniens, ipse sibi persecutor & tortor extitit.

Desideriũ martyrij.

Et si quidẽ sors temporis ità tulisset, cupiebat martyr pro nomine conditoris fieri. Sed quãuis eum gladius persecutoris non confodit, libens ipse sibi quotidianum martyrium indixit. fuitque ei fames pro vngula, sitis pro flamma, mũdi calamitates pro bestiis, abstinentia pro craticula. Atque sub quadam martyrii specie, ceu catena rigentis ferri: sic dura lege constrictus, semetipsum sibi abnegauit, vt Christum sequi posset: illum semper diligens, illum desiderans, illum ingenti auiditate sitiens, qui pro amore hominũ homo factus est: ut nos ad cęlum traheret, de sinu patris in terram descendit: eique omnem laborem suũ, omnemque dilectionem impendens, bonam terram sui cordis iugi cultu & indeficientibus exercitiis excolebat. Et perindè vt esuriens quispiam aut sitiens, sic ille magno quodam ardens desiderio, illud Psalmistæ voce flebili crebrò repetebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbę, & volabo, & requiescam? itemque illud: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? atque etiam illud Salomonis: Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum.

Psal. 54. Psal. 41. Cant. 1.

Porrò sectabatur in omnibus mansuetudinem, fidem & charitatem perfectam, quæ spiritualis ædificationis vinculum est. Studebat se vas sanctificatum exhibere, vt habitatorẽ Deum in mentis suæ hospitio posset recipere. Salutarib' erat actibus perpetuò occupatus, vt quotiescunque tentator accederet, quotiescunque hostis callidus aditum quæreret, clausum semper aduersùm se pectoris ostiũ inueniret. Orabat frequenter, secũdùm Apostolum, pro omnibus hominibus, pro regib' & iis, qui in sublimitate constituti erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & charitate, sciens secundùm eundem ipsum Apostolum, & hoc bonum & acceptum esse coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

1. Tim. 2. Ibidem.

Catalogus virtutum eius. Cap. 39.

QVid verò pluribus commemorandis immorer? In omni conuersatione sua quasi Lucifer inter astra refulgens, instàr magnæ lampadis micabat. Semper perfectos æmulabatur ad bonum: semper aliorũ virtutes sibi proponebat ad imitandum. Tardus erat ad loquendum, secundùm Apostolum, & velox ad audiendum.

Iacob. 1.

Sermone subtilis, humilitate sublimis erat, eleemosynis diues, charitate longanimis, vigil in ieiuniis, eloquio prõptus, studio flagrans, vtile vas in Christi magna domo, ad miseris præstãda officia impiger, ad orationem paratus, ad tribuẽdum largissimus, studiosus mansuetudinis, paupertate valdè gaudẽs, bonitatis tenax, puritatem cordis semper amplectens, animum suum Ecclesiasticæ regulæ adeò tradens informandum, vt tametsì adhuc laicus esset, Episcopi iam gratiam abundè adeptus videretur: ità denique seipsum priuata disciplina necdùm tonsus exercens, vt iã præclarum de se specimẽ præberet, quàm esset quandoquè in Christi templo sacerdos irrepræhensibilis futurus.

Christũ timendo amat et amando timet.

O laicum perfectissimum, cuius imitatores esse etiam Episcopi desiderabãt. O mentem ab omnibus prędicandã, cui nõ fuit aliud viuere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. O verè felicem seculi inimicum, cui mundus tantoperè fuit crucifixus, & ipse mundo: qui ità sapiẽtia fuit peruigil, lenitate placabilis, vt & serpentis astutiam cum discretione obtineret, & columbæ simplicẽ animum non amitteret. Cuius quidem in mente, virtutũ omnium decorem obtinẽte, collocauit valdè sobriũ sapientia domicilium. Verè dignissimum, in quo Dominus habitaret, templum ieiuniis mundatum, orationibus ornatum, puritate conspicuum, vigiliis exercitatum, tum nomine, tum meritis electum. Deniquè dum ille nominis sui dignitatem tuetur, sic se quotidiè exerit, vt nequeat amittere, quod vocatur, in Christo Iesu Domino nostro.

Author se excusat, quòd non omnia eius scripserit, promittitq; librum secundum. Cap. 40.

SEd longum nimìs est, virtutum eius insignia singillatim commemorare, prę̃sertim cùm liber iam modum excesserit, finemque postulans, plura non admittat: & ariditas quoque sermonis nostri attenuata, & veluti lõgo tramite penè defessa succũbat: non quòd omnia, quæ de Eligio narranda erãt, expleuerit: quippe quę nec centesimam eorum, vt ità dixerim, attingere potuit, bonorum & ornamentorum partẽ, quæ eum supernæ remunerationis prærogatiua contulit: sed quòd tanquàm eminens quidam in sublimi scopulus, magna iam ex parte transmissus, ipsa sua arduitate & longitudine fronti se narrantis opponat. Nunc ergò interim illa solummodò, quæ in laico habitu gessit, præsenti libello percurrere uoluimus: cui etiam finem iam libenter imponimus, nè eius prolixitate audientibus fastidium ingeramus. Cæterùm ea, quę adhuc restant, quæquè in Episcopatu gessit, quovè ordine de hoc seculo migrãrit, quasque etiam post obitũ virtutes operatus sit, si vita comes fuerit, & facultatẽ Dominus tribuerit, intercessionib' eius sanctitatis adiuti, alio libello explere desideram'.

Virtutes, dicit miracula.

Cõfidimus enim non nostris, sed ipsius meritis opus cœptum feliciter atque fideliter ad finem vsque perducere, si ipse dignetur pro nobis Christum Dominum interpellare in cælis, qui eius munere meruit tanta mirabilia operari in terris: per eũdem Dominũ nostrum Iesum Christum, qui cum Deo patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

LIBER SECVNDVS,

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOmino propitiante, vitam beati Eligii confessoris pridèm aliqua ex parte ordiri cęperam, & penè defessus ac lassabundus, medio in tramite stylum retrahens opus imperfectum reliqueram. Nunc paululùm viribus recreatis, vrgente voto, corde iucundo, calamoque venusto opus inchoatum prosequi tentabo. Etsi autem arduum est iter & profundum, tamen liberè fateor, quò non possum pedibus pertingere, ardentissimo ducor amore. Ibo ergò votis, quò non possum verbis accedere.

Authoris ingens amor erga virũ sanctissimũ.

Indignũ enim profectò reor, tanti ac talis viri vitam ad posteritatis memoriam pro viribus ingenii non ad plenũ literarum monimentis cõmendare, cùm ego sic opiner, ex narratione rerum ab eo gestarum ędificationis plurimum ad lectores peruenturum. Sed quoniam talia ac tanta sunt facta illius, vt magnitudo quidem bonorum nihil me præterire patiatur, multitudo verò gestorum, quamplurima cogat omittere, in incerto ęstuat animus, dum deliberare nõ valet, quid retineat,

quidve

quidve omittat. Nã si cũcta velim annotare, & dies me narrantem deficiet, & modũ excedam voluminis. Porrò autem si pauca commemorem, vereor nè me hypocritæ irrideant, dicantque: Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare: magis etiam offensam antistitis pertimesco, si, dum seriem condere nitor, arctatus eloquii siccitate, potiùs ei iniuriam videar irrogasse, quàm vitã exposuisse. His igitur ex vtráque parte terminatis, articulum iam membranis infigã, & quę primus huius operis liber, tanquàm redundans reiicit, hic modò sequens cen. nimium sitiens prosequetur, satisque sit, priori libro ea tantùm conscripsisse, quæ in habitu seculari gessit. Nunc verò ad ea accedimus, quæ ab eo sunt in Episcopatu perpetrata.

Luc. 1

Vt hæresis Simoniaca in Gallijs grassata sit. *Cap. 1.*

Simoniaca hæresis

ELigius itaque iam antè in palatio militauerat sub habitu seculari, æterno omnium principi Christo, idque temporibus Clotarij mansueti Francorum regis, & Dagoberti inclyti principis, einsque filii Clodouei, atque vsque ad initium regni iunioris Clotarii mansit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hæresis pullulabat in vrbibus, & cunctis finibus regni Francorum, maximè quę à temporibus Brunechildis infelicissimæ reginæ, vsque ad tempora Dagoberti regis violabat hoc côsagium fidem catholicam. Soliciti tamen contra hoc inuigilabant sancti viri Eligius & Audoënus: & cõmuni cum cæteris catholicis viris habito consilio, suggesserunt principi & optimatibus eius, vt hòc mortiferũ virus citò extirparetur à corpore Christi, quæ est vniuersalis Ecclesia. Habuit itaque effectum eorum pia petitio, & libenter obtinuerunt, quod deuotè rogauerunt. Tunc ergò placuit omnibus, vno in spiritusancto accepto consilio, simul cum regis imperio, vt nullus precio dato, ad sacerdotale officium admitteretur: neque eos, qui vt lupi rapaces dãdo munera, mercanda censebant dona spiritussancti: sed illos potiùs, qui essent boni testimonii Viri, & irrepręhensibilis vitę, ad pontificatus ministerium eligerent.

Brunechildis in felicissima regina

Vt S. Eligius ordinatus sit Episcopus. *Cap. 2.*

S. Eligi⁹ creat⁹ Episcopus Nouiomẽ.

EXindè igitur elegerũt ob meritum sanctitatis ad sacerdotale officium cunctis bonis operibus prędictum sanctum Eligium, iam lumine spiritussancti irradiatum, vt præesset Ecclesię Nouiomẽsi. Decesserat enim eo anno Acharius, eius vrbis antistes. Elegerũt autem cum eo & Audoënum sodalem eius, qui vocabatur Dado, vt præesset Ecclesiæ Rothomagensi. Hoc ergò modo aurificem inuitum detonsum, constituerunt custodem vrbium seu municipiorum, quorũ hæc sunt vocabula, Veromanduẽsis scilicet, quæ est metropolis vrbs: Tornacensis, quæ quondàm regalis fuit ciuitas: Nouiomensis & Flandrensis, Gandensis atque *Coruriacensis. Ob hoc autem vel maximè eum his locis dederunt pastorem, quod eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gẽtilitatis errore detinerẽtur, vanisque superstitionibus satis dediti essent, & tanquàm agrestes ferę nullius salutarem sermonem admitterẽt. Itaque vir beatus, cùm se nullo modo ab imposito munere excutere posset, nè in vllo à catholica regula deriuare videretur, non se permisit priùs sacerdotem consecrari, quàm sub clericatus normula, aliqua temporis curricula exegisset. Eo igitur tempore transacto, & Audoëno à partibus transligeritanis reuerso, iamque eo presbytero a domino Deodato *Matascensis vrbis Episcopo ordinato, inito consilio, pariter sub vnius diei articulo Apostolicam benedictionem gratuitò meruerunt eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur. Conuenientes igitur simul in ciuitate Rothomagensi quartodecimo die mensis tertii, anno tertio Clodouei, iuuẽculi adhuc regis, die Dominico ante Litanias inter cateruas populi, inter agmina clericorum, inter choros psallentium consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. Atque itã Episcopatu suscepto, ad sedem suam remeans, qualem se deincèps, quantumque præstiterit, quis dignè valeat explicare? aut quis tantã verborum copia instruct⁹ existat, vel quæ oratio tantę affluentię vbertate redundet, quæ rectè facta eius, ita, vt par est, prosequi possit? Idem ipse semper robustus, ad virtutis instantiam se *exercens, constantissimè in cœpto proposito perseuerabat. Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadem erga pauperes cura, eadem, quæ priùs, solicitudo cernebatur. Eadem dilectio fraterna, eadem mẽtis constantia ei permanebat: nisi quòd Episcopalis dignitas, quę aliis pompæ fomentum subministrare solet, ei maius abiectionis studium attulit: & vndè alii ad tempus videntur extolli, indè ampliùs ille humiliari studuit. Erat Christo semper subiectus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificatu dignus, humilis in honore recusando, subditus in suscipiendo, exul spontaneus, fide plenissimus, obediens Dei præceptis, credens eius promissis, peregrè locuples, industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquio sapiens, prudens in consilio, in corrigendis vitiis vehemens, diligendo ardens, patiens in aduersis, fortis in periculis, in disciplinis mansuetus, in eleemosynis largus, in studiis assiduus, metu mortis solicitus, in timore Dei eximius, in religione magnificus, in exeqxiis deuotus, misericordia illustris, in disciplina strenuus, excellenti ingenio prędictus, iustitia insignis, seueritate terribilis, prò pius ad humanitatem & clementiam, ad ignoscendũ paratus, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, nutritor gregis pissimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis, delicta propria cauens, aliena vt sua lugẽs, plebi salutaria monita adhibens, eamque Christi præcepta docens, proternos non armis, sed patientia vincens, superbos Christi iugo suauissimo subdens. Semper in obsequiis pauperũ, in adhibenda erga peregrinos diligentia infatigabiliter perdurabat, iisque adeò officiosè inseruiebat, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, proculdubiò ignominiosum putaret talia vel æqualibus exhibere, qualia ille perpetim luridis, infirmis & despicabilibus præstabat. Deniquè omni Episcopali pompa posthabita, populi neglecto agmine, clericorũ postposita frequentia, famulãtium relictis obsequiis, pauperum semper & captiuorum cõsuetudine & familiaritate delectabatur. Itaque habebat certum quendã, eumque secretum locum, in quẽ certis quibusque diebus egenos ac debiles intromittens, ipse vt anteà consueuerat, famulorum more satagens, deuotè eis inseruiebat, squalentia lauans capita, concretam deformẽque cæsariem propria manu radens, potum ac cibum singulis prębens. Deindè collato cuilibet munere, & nudis etiam vestitis, humaniter eos dimittebat: illisque ab vna parte exeuntibus, alios, si adessent, ex altera parte intromitti iubebat: iisque eodem modo seruiẽs, illos humanissimè refouebat. Nonnunquã etiãsi turba plurima confluerent, similiter omnibus faciebat. Et tamen singulis diebus certo, id est, duodenario

**Curtriacensis.*

*for. *Matisconensis*

Dies Rogationum

**Exercitans*

Honor nõ mutat ĩ eo mores.

Virtutes eius iam Episcopi.

Sũma humilitate seruat abiectissimis

O hominẽ Dei.

numero

numero compræhensos reficiebat, ipse plerúq; cum eis hora congrua ad vnam mensam pariter conuiuãs, ità tamen, vt priùs singulorum manibus aquam funderet, vinumque & panem suis manibus præberet. Sed quid his narrandis diutiùs immoror? Equidem fateor, nunquàm me sic vidisse cuiusquam studia feruere: nusquàm ego in Galliis eiusmodi opera sic à quoquam actitari audiui. Potest quilibet Dei opus arripere, sed aut vix, aut difficilè perpetuò retinere. Hic verò quod semel proposuit, perpetuò retinuit: quod Deo primùm vouit, nullis mundi negotiis impediri passus est: quod initiò arripuit, ad finem vsque perduxit.

Perseuerantia in bonis.

Qua instantia gregem sibi creditum, ad viam salutis pertraxerit. Cap. 3.

POrrò autem pastoris cura solicitus, lustrabat vrbes & municipia, circunquaq; sibi commissa. Sed Flandrenses atque Andouorpenses, Frisones quoquè & * Sueui, & barbari quique, circa maris littora degẽtes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomere exararat, principiò eum hostili animo & euersa mente exceperunt. Postmodùm verò, cùm paulatim per gratiam Christi eis verbum Dei insinuare cœpisset, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis, conuersa est ad verum Deũ, & Christo subiecta. Sicque demùm factum est, vt quasi cœlitùs lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpens, totam regionis illius barbariem illustraret. Nam & illi, qui eum primò ceu ferocissimæ bestiæ discerpere cupierant, posteà attendentes eius bonitatem & mãsuetudinẽ, imitatores eius fieri cupiebant. Quis enim ita esset obstinatus, qui eius modestiam intuens, non confestim admirando obstupesceret? aut quis tam arrogans, qui sobriam eius vitam considerans, non ilicò ad iustitiam sese conuerteret? Crescebat nimirùm in eo quotidiè opinio, virtutis pedisequa. Seminabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, sufficienti sale condita, & velut aromaticis vnguentis infusa. Nec erat contenta eius fama circuniectas duntaxat illustrare Gallias: sed exteras etiam prouincias cõplebat, meritorum eius gratia præcurrente. Inter barbarorum enim fremitus, quasi egregius signifer, corporis formidine nudus, sed fidei feruore vestitus, sese ingerebat, Christi charitate securus: aduersantesque sibi fortiter superabat, non lorica corporea amictus, sed fidei virtute indutus. O quoties ob veritatis assertionem,* paratam habuit mortem: fecissetque satis votis, si sors tulisset temporis. Sed licèt ei ratio temporis non potuerit pręstare martyrium, gloriã tamen martyris nõ amisit: quandoquidem pro spe æternitatis iugiter laborauit. Quòd si ei Neronianis aut Decianis temporibus in illa, quæ tunc extitit, congressione pugnare licuisset, securus dixerim, sponte sua eculeum ascendisset, & vltrò se pro Christo ignibus intulisset, libensque palmam sanguinis occupasset. Sed quanquam ista non pertulit, impleuit tamen etiã sine cruore martyrium, dum fortitudine roboratus, in vigiliis sedulus, in ieiuniis assiduus, fidem seruando, cursum consumando, repositam sibi à Christo iustitiæ coronam, quotidiè reddendam expectauit. Tãquàm speculator a Domino constitutus, prędicabat verbum cũ multa authoritate: instabat, secundùm Apostolum, opportunè, importunè, arguens, obsecrans, increpans in omni patiẽtia & doctrina: suauiter semper de iis, quæ Dei sunt, vel populum instituens & alloquens, vel cũ fratribus & familiaribus cõferẽs. In doctrina sua perpetim Apostolicam retinens authoritatem: eaque fretus, inter gentiles ità versatus est, vt & ferocissimę gẽtis paratos haberet animos, & copiosum exercitum ex iis ad Christi fidem traduceret, & fidei catholicæ intemerata consortia custodiret.

** Suedi.*

Multos in Flandria et alibi ad fidem traducit.

Nihil timet mortem.

** Id est, paratus fuit mori.*

2. Tim. 4

De beati uiri uirtutibus. Cap. 4.

SAnè si quem vidisset peccatis noxiis vulneratum, & sagittis diaboli cõfixum, mox adhibebat dignas sermonum curationes, & verbi Dei salutaria medicamenta: ostendens contra vulnera tentatoris salubre malagma confessionis. Si qui inter suos essent incompositis moribus, & à recta atque honesta viuendi regula deflecterent, eos & arguebat clementer & tolerabat pertinenter. Erat verò mira eius in cunctis operibus discretio, & imitanda erga omnes dilectio. Erat Eligius opere castus, fide catholicus, charitate diffusus, in tentationibus cautus, in fide firmissimus, in bonis operibus promptus, sermone verissimus, consilio prouidus, bonitate conspicuus, charitate præclarus, Deo sedulè seruiens, errantes corrigens, correctos fouens, obstinatos spernens, humiles semper diligens. Exuberabat in eo constantia fidei, puritas dilectionis, synceritas pacis, amor charitatis. Ad æternam capessendam vitam filios suos, quos doctrina sua in Christo genuerat, perpetim incitabat. Quos autẽ sermone erudiebat, eos exẽplo anteuertebat, quæ docebat faciẽs & quæ faciebat docens: nec aliud ore promens, aliud animo volens: sed quod ore docebat, opere confirmabat. Qualis eius sermo erat, talis & vita & qualis vita, talis quoquè sermo. Summa bonitate regebat subditos, summa seueritate seipsum damnabat. Nõ erat terribilis erga subiectos, sed valdè seuerus in vitia & piacula. In se censuram seruabat, erga alios præ se iustitiam ferebat. Rigore vtebatur in iustitiæ discussione & misericordia, in iustitiæ definitione. Ipsam autem districtionis censuram semper temperabat misericordia, sciens scriptum, quia in eo quod quis iudicat, iudicandus sit, & quòd potentes potenter tormenta patientur, & quòd iudicium fiet durissimum in his, qui præsunt. Hæc ergò sedula mente pertractans, in omni actione discretionem tenuit, nec in vllo penitùs immoderatè se gessit: sed omnia diligenter dispiciens atque distinguẽs, & in disciplina, & in misericordia modum semper atque temperamentum seruauit.

Erga peccatis sauçios ut se gesserit.

Sũmatim recenset virtutes eius.

Optimi doctoris exemplum.

Mat. 7.

Sap. 6.

Ibidem.

De cœnobio monialium Nouiomi condito. Cap. 5.

EXtruxit quoque in oppido Nouiomensi ancillarũ Christi monasterium, cui magnam congregationem & vitæ seueram institutionem adhibuit. Terræ quoquè redditus sufficienter delegauit, & omnia, quæ essent illi necessaria, solerti satis cura prouidit. Sed & alia multa monasteria, partim eius opere, partim institutione a discipulis eius constructa, hodie intra Gallias nota sunt. Multi enim ex discipulis eius ecclesias condiderunt, multi monasteria salubriter rexerunt: non pauci etiam ad episcopale regimen sublimati, ecclesiis præfuerunt.

Condit monasterium virginum.

Vt multa sanctorum corpora, & in iis sancti Quintini, repererit. Cap. 6.

HVic viro sanctissimo inter cætera virtutum suarum miracula id etiã a Domino concesũ fuit, vt sanctorum martyrũ corpora, quæ per tot secula hactenus à populo ignorabantur, eo ingenti fidei ardore inuestigante, reperta sint. Nonnulla enim plebs antea venerabatur iis in locis, in quibus non erant, & tamen

men quo loco humata essent, prorsùs incompertum habebatur. Ex eo autem tempore, quo Eligius pontifex consecratus,& pastor datus est, nedum ab illo inuenta,& populo declarata sunt. E quibus primum ac summũ martyrem sanctũ Quintinũ, in principio episcopatus sui grandi instantia quæsitum, iam olim latentem,in lucem produxit. Deniquè priusquam Eligius illi loco datus esset episcopus, vir quidam improb⁹, Maurinus nomine,habitu quidem,vt populis videbatur,religiosus, cantor etiam in regis palatio celebris, atque ex hoc,vt rei docuit exitus,mente tumidus,corde proterus atq; actione dissipatus. Qui audacia suæ præsumptionis deceptus, cœpit verbis extollere & iactitare,à se martyris Quintini corpus & ioquiri posse, & inueniri. Sed vt & eius proteruiã ilicò, & Eligii demũm merita Dñs declararet, mox vt terrã sarculo fodere cœpit, manubriũ fossorii manib⁹ ei⁹ inhæsit. Sicq; miser op⁹ psumptũ relinquẽs, sequẽti die in manibus ei⁹ vermib⁹ ebulliẽtib⁹, miserabiliter expirauit. Ex quo factus tantus timor extitit in populo, vt nullus deinceps, quamuis probabilis vitæ, præter Eligium huiusmodi negotium auderet appetere. Eligius ergò cura pastoralis suscepta, statim 10 caordio suæ ordinationis cœpit assiduus esse in loco illo. Est.n. haud procul ab vrbe Veromandensi, in eo scilicet loco, vbi quondam martyr ex fluuio eleuatus ab Eusebia, in monte fuerat tumulat⁹. Eligius itaq; diuino nutu instigatus, volnebat in animo,sed & liberè proclamabat in populo, non illic habert corpus,quo in loco illud venerabatur homines,sed esse potiùs in parte vlteriori. Cũq; diù huiusmodi⁎ condicio mentẽ eius stimularet, cœpit tandèm sagaci inquisitione per basilicæ pauimentũ huc illucq; tentare, sicubi sacratum tumulum posset deprehendere. Sed cùm nullatenùs indiciũ tumuli reperiret,cœpit à fratribus destitui,prosequentibus cũ timore interitũ illius, qui dudùm huiusmodi inuestigatio nem superba meote concipiẽs, lugubri morte vitã finisset. Necnon & antiquitatem corporis,longinquitate iam tẽporis consumpti,atq; ad nihilũ in puluerem redacti obiicientes,conabantur eum à cœpto mentis proposito reuocare. Cumque ei eiusmodi impedimẽta à fratribus obiicerentur, altiùs ille ingemiscens,aiebat:Nolite fratres,quæso, nolite impedire deuotionẽ meam. Nã ego credo in creatorem meum, quòd tãto thesauro, tantũq; mihi desiderato, haudquaquàm me fraudabit. Tunc ergò attentius persistens,suscepit triduanum ieiuniũ, atqi exniaus Christi Domini diuinitatẽ cum lachrymis exorãs, vouit nõ se priùs quicquã alimoniæ sumpturũ, quàm mereret voto potiri suo. Tanta nanq; erat ei fides,tantaq; cõstantia, vt plerũq; sic facienda præueniret,tanquã iã facta crederet,& nonnunquàm ità cũ Deo , quẽadmodũ cũ terreno suo loqueretur domino:quodq; ipse proposuisset, id à Deo cõpletum iri crederet indubitanter. Vndè etiã multis eũ dehortantibus, dicebat:Tu Domine Iesu, qui omnia nôsti priusquam fiat, tu scis, quòd nisi manifestũ mihi ostẽderis corpus huius testis tui,qui propter nomẽ sanctũ tuũ passus est,quãquàm sum indign⁹,nũquàm tamẽ deinceps plebis huius Episcopatũ geram: sed exul potiùs ab hac prouincia procùl secedã, vbi, vt digoũ est,inter bestias moriar. Quid multa?In cœpto opere persistẽs,cùm adiutores eius p diuersa ecclesiæ loca tentando discurrerent, nullũq; inueniendi spem caperẽt,leniter ille oẽs cõpescens, vnũ eis locum, de quo nolla esse suspicio poterat, in posteriori ecclesiæ parte effodiendũ designat. Tunc omniũ labore eò cõuerso,libenter iussis cũcti obtẽperant. Defossaq; iã in altũ ad pedes decẽ vel eo ampliùs terra,iterùm spe inueniendi corporis destitutũ. Et cùm tercia iã nox media fluxisset, arrepto Eligius sarculo , reiectoque amphibalo,cœpit totis viribus cũ cereis & lãpadib⁹ terrã sanctiùs fodere manibus. Cumque paululùm ima fossæ declinãs, in latus cauernę humũ fodere cœpisset, mox reperit tumbam sanè veterrimã, tegentem corpus sacratum. Tum verò gaudio magno replet⁹, cùm sarcolo, quod manu gestabat, audissime latus ferisset sepulcri, confestim forata tumba , tanta odoris fragrantia cum inmenso lumine ex eo manauit, vt etiã ipse S. Eligius fulgore luminis, odoreque inenarrabili perculsus, vix subsistere posset. Nã & globus splendoris , qui ex tumulo ad ictum ferientis processit, tantã vim sparsit claritatis suæ, vt cunctorũ adstantiũ obtutibus oculorum retusis , partem maximã regionis illius, in diei claritatẽ mutaret. Vndè oẽs, quo eadẽ hora vigilare cõtigerat, quique rei causam ignorabãt, magnũ quoddam cælitùs datum signum extimabant. Erat.n. tran sacta media nox,& noa quidem obscura valdè & caliginosa:sed procedente fulgore, quasi lux diei ad tempus resplenduit,& in tẽpore claritas recessit. Tunc ergò sacrum inuentũ corpus Eligius cum gaudio lachrymans exosculatur, ac de profunda tellure eodẽ eleuato, reliquias sibi, vndecũque concupiuit, segregauit: Dentes etiã pro languentiũ medela ex maxilla sancta abstulit, atque ex radice dentis gutta sanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tẽpore passionis eius persecutores corpori infixerãt, ex cerebro cæterisque artubus abstractos, sibi pro reliquiis sequestrauit. Capillos etiam pulcherrimos in reliquias sacratos delegauit. Deindè holoserico preciosissimo obuolutum, cõposituque honestissimè corpus summa cum diligẽtia retrò altare transposuit. Tumbã deniq; ex auro argentoque & gẽmis miro opere desupèr fabricauit: ecclesiã quoq;, quę exigua connectĩb⁹ populi videbatur, eximio opificio ampliatã decorauit. Ipse demùm ex reliquiis, quas à sancto corpore sequestrauerat , multa loca condiuit, multimodamque medelam diuersis ægritudinum ⁎ incommodis easdem impertiendo præbuit.

Maurini cuiusdã arrogãtia & temeritas.

Diuinitus punitur.

for.⁎ cogitatio.

Obserua sanctis viri constantiã in inueniẽdo cor pore S. Quintini.

Dan. 13.

Inuenit corpus S. Quintini.

Nota miraculum.

Præclarũ sanè miraculum.

Nota thecã preciosiss.mam.

⁎morbis.

De reperto S. Piatone, aliĳsq́; sanctis. Cap. 7.

POst hæc simili modo grandi labore atque instãtia inuenit in territorio Medenatẽsi, vico Siclinio, sanctũ martyrem Piatonẽ. Cui similiter clauos oblongos ea corpore ablatos, populis in argumentum mõstrauit. Corpus denique, sicut martyrem decuit, accuratè cõposuit, atque mausoleum desupèr eleganter fabricauit. In Suessionum quoque ciuitate sanctos martyres & germanos Crispinũ & Crispinianũ, ex quadã crypta prolatos mirificè composuit, eorũque memoria insigni ornamẽto decorauit. Necnon & in Bello nacensi municipio beatum martyrem Lucianum, collegam quondam S. Quintini, inuentum similiter compo suit & fabricauit. Sed & aliis permultis Sanctorum memoriis impendit diligentiam, quæ nunc non sufficit narrantis explicare lingua.

Inuenit S. Piatonis corpus.

Itèm S. Lucianũ.

Quos labores apud Gentiles exantlàrit. Cap. 8.

MVltùm præterea in Flandris laborauit, iugi instantia Andouerpis decertauit, multos erroribus implicatos Suenos conuertit, fana aliquot profana, Christi clypeo protectus, Apostolica authoritate destruxit: idolatriam quoque diuersi generis ubi onquè comperit, funditùs euertit. Inter hæc autem cùm sobriam semper religiosis viribus teneret disciplinã, frequenter ab ingrato ac perfido populo lacessitos, & penè vsq; ad cõtumeliã ꝓuocat⁹, nullaten⁹ à cœpta doctrina retardat⁹ est, sed magis & lenis, patiẽs, humilis & mitis, ꝓ eis Dñm deprecabat. Cũq; circũquaq; rura lustraret, iena rrabili subtilitate desides barbarorũ animus, & minùs de se solicitos, solerti sanè studio verbis blandis

Ut barbaros tractarit.

Ingēs fru-ctus adhor-tationum eius.

blandis nitebatur stimulare, atque ad amorem supernę patriæ accendere, prædicans infestis pacem, ferocibus lenitatem: docens eos pariter debere ad ecclesiam conuenire, monasteria construere, atque in bonis actibus Deo sedulè seruire. Ad quas eius adhortationes ità plerique barbari mutati sunt, vt subitò in arido & squalenti agro videretur fęcunda seges & vberrima messis castere. Videres complures ad pœnitentiam currere, opes pauperibus elargiri, libertate familiam donare, aliaque plurima bonorum operum studia sectari. O quam multi, Eligii industria ab errore gentilitatis retracti, Christi venerabili coniuncti sunt gregi. Quam multi, eius exempla secuti, omnes mūdi illecebras respuentes, beatam monachorum vitam adepti sunt. Quàm mulię puellę, eo suadēte, carnales nuptias spreuerunt, vt in matris Ecclesiæ gremium receptę, Christi dignæ sponsæ haberentur. Quàm copiosum etiam agmen vtriusque sexus, quod toto anno acquirere poterat, annis singulis in Pascha li solennitate manibus propriis baptizans, sacro fonte abluebat? Extrahebat enim nō minùs suauiter, quàm vtiliter, è faucibus inimici viros & mulieres, senes cū iunioribus, salubriaque monita assiduè tradens, innumeros ad viam salutis traducebat. Videres plerūquè inter multas infantium turbas, anus decrepita valdè ætate, membris omnibus trementes, ano iam capite, rugata fronte: necnō viros ęquè grandæuos, sub eius manibus, in sacro fonte renasci, & subitò albis indutos, quodammodò renouari. Videres etiam nōnullos ad piam cōfessionem concurrentes, & flagitiis inimici saucios, ità ab Eligio, veluti aptissimo medico, redire sanos, vt nulla iam in eis vulnera remanerēt, nullaque prioris culpæ eos delectatio comitaretur. Sed quid diutiùs immoror? Manifestè ei & euidenter aderat diuina gratia, qua innumeros ad imitationem sui prouocauit. Porrò resplēdebāt in eo virtutes eximiè,

Sibiipsi du-rissimus est

modestia cum verecundia, sapientia cum simplicitate, seueritas cum mansuetudine, doctrina cum humilitate, humilitas cum rigore. Cùm esset autem aliis misericors, sibiipsi erat durissimus: cæteris humanus, sibi abstinendo seuerus: omnibus largus, sibi soli parcus. Inter eius colloquia, sacra semper resonabant verba: de pace solicitus, de salute patriæ curiosus, die noctuque pro quiete ecclesiarū, quæ vbique sunt, ac pro pace principum supplicabat. Denique cum vocabulo illius, & virtus animi, & cœlestium gratiarum magnificentia concordabat.

De dotibus & uirtutibus eius. Cap. 9.

Prou.13.

QVis verò abundantiam & copiam rigantis ingenij, aliaque eius bona explicare queat? quàm fuerit in timore DEI fundatus, in differendo prouidus, consilio profundus, in rebus seculi siue politicis eloquens, in virtute humilitatis mirabilis, astutus iuxta prophetam, & prudens, columbæ simplicitatem non amittens? O venerabilem Christi sacerdotem. O imitandum virum pietate, misericordia & charitate: quæ cùm quotidiè etiam in perfectis frigescat, in eo tamē vsque ad finē aucta, in dies perseuerauit. Quis eius māsuetudinem, quis puritatem, quis spiritus feruorem, quis discretionem, quis benignitatem, quis iugem in præceptis Domini die ac nocte meditationem verbis consequi possit? Quis illo, in opere Dei promptior, in oratione feruentior, in sobrietate parcior, in lachrymarum copia redundantior, in corpore honestior, in corde syncerior, in mansuetudine moderatior, in cōpunctione ardentior, in charitate iucundior facilè potuit inueniri?

Rursùs de quibusdam eius virtutibus. Cap. 10.

PRæcipuas deniquè virtutes, quæ possunt hominē ad veræ celsitudinis honorem euehere, puta prudētiā, iustitiam, fortitudinē & temperantiā, inter se aptas atq; connexas, sibiq; mutuò cohærentes ità excoluit, vt penè in singulis excelleret. Habuit prudentiā in discernendo, iustitiā in iudicādo, in arrepto proposito fortitudinem, in qualitate discretionis tēperantiam.

Eius prudentia. *1.Cor.1.* *Iustitia.* *Fortitudo*

Quid n. eo prudētius, qui contempta mundi stultitiā, Christum secutus est, Dei virtutem & Dei sapientiā? Quid iustius, qui omni substātia sua in pauperes distributa, docuit diuitias pro Christi amore penitùs contēnendas? Quid fortius, qui in Francorum proterua gēte, & inter barbaras nationes, arrogantiumq; probrosas cōtumelias, spiritu semper & animo inuicto fuit?

Tēperātia

Quid tēperantius, qui nobiliū spreta felicitate, maluit in humilioribus tuto gressu pergere, quàm pendulo gradu in sublimibus fluctuare? Magnoperè enim concupiuit inter homines esse inglorius, vt corā Deo apparèret gloriosus: mēteq; in Christo benè fundata, cælestia potiùs quàm terrena desiderans, humana studio sè contempsit oblectamenta, vt posset diuinam in cęlestibus obtinere cōsolatioenm. Inter huiusmodi itaque institutionis exercitia, vir beatus ex dono sancti spiritus virtutum insignia operabatur.

De curato dæmoniaco. Cap. 11.

CAusa quandoquè extitit, quæ eum cogeret in eā proficisci regionem, quę propriè Prouincia nūcupatur. Cumq; die quodam cum nobili suo comitatu eius Prouinciæ regiones peragraret, occurrit ei vir quidam, immundo & nimis sæuo repletus spiritu. Is cùm vidisset sanctum virum, timore perculsus, & spumans ac pallens, dixit ad eum: Quid hic tu Eligi? Conuersus ad eum S. Eligius, Quid ad te, immundissime diabole? In nomine Iesu Christi obmutesce, & exi ab illo.

Cogit dæmonē confestim exire ab hoīe.

Et continuò vehementer discerpens hominem, exiit ab eo. Quindecim verò annis obsederat & cruciauerat virum pessimus ille spiritus. Statim ergo pristinæ sanitati restitutus homo, surrexit incolumis.

De sanata dæmoniaca. Cap. 12.

PRofectus indè Eligius, venit in villam, quæ Ampucius vocatur, sitaq; est in ripa Rhodani fluminis, pertinetque ad prædium Erchēberti illustrissimi viri. Erat autem ibi fœmina quędam, infestum diu dæmonē patiens. Eo ergò in loco Eligius orationis gratia basilicā ingressus, cùm oratione cōpleta regrederetur, occurrens ei mulier, cœpit nomē eius crebriùs atque insolentiùs inclamitare. Tunc Eligius eā respiciēs, misertus eius, fixis in terram genib⁹, orauit. Deindè conuersus ad eam, dixit: Adiuro te, maligne spirit⁹, per Deum patrem omnipotentem, & per Iesum Christum filium eius, & per spiritum sanctum paracletū, vt ipsius virtute fugatus, discedas ab hoc vasculo, qđ captiuum obsides. Mox ad eius verbum elisit malign⁹ spiritus mulierem in terrā, & facta est velut mortua. Sicq; vim maximam patiens dæmō, & sanguinem per os mulieris ex internis visceribus egerens, confusus exiit ab ea, aufugitq; à facie hominis Dei.

Sanat dæmoniacā.

Sanctus autē Eligius iussit subleuari mulierem: & cùm benedixisset aquam cum oleo, bibendā ei obtulit. Illa vbi gustauit, refocillata est aīa eius, & sana facta est ex ea hora.

Vt furtum indicàrit. Cap. 13.

NEque illud prætereundum puto, quamuis sit humile, quod eodem itinere vir beatus spiritu cognouit. Cùm iam satis ea omnia, quorum causa aduenerat, expediisset, cunctosq; amicos & episcopos Prouinciæ visitasset, domnumq; Aspasij, qui filius erat Iunini Christianissimi viri, inuisisset, cū oībus suis parabat

bat remeare ad propria. Postremo aūt omninm, ubi Aureliano ª Vscensi epo, conuiuio peracto, valedice re instituit, accidit vt utrinsq; famulis satagentibus unus ex ministris eius pderet rē quandā, qua camelum onerariū semper ducere solebat, eaq; causa huc illucque cursitans, iter eius retardaret. Tūc Eligius illic ad se secretiùs accito indicat hominē, qui furtum fecerat, additq;: Vade ad rupem propinquā, atque illic inter vepres reperies abscōsum & ligatū id, quod quęris: solutoque eo, accipe quod tuum est, & absque ulla iniuria vel verbo aspero redde homini tibi designa to ligamen illius. Quod cùm ille fecisset, nimio fur pu dore atque stupore perculsus, veniam facti sui precabatur, offerens etiam satisfactionem homini.

ª Vticensi. *Indicat locum ablatae rei.*

Vt deinde se gesserit, domum reuersus. Cap. 14.

POst hæc Eligius ad vrbē propriam regressus, instituendis suæ normā in dies in melius pucchebat: diligens inprimis Deū ex toto corde, ex tota aīa, atq; ex tota virtute sua: deindè proximū sicut seipsum. In lege Dñi sine lassitudine permanēs, mores bonos nulla noxia couersatione inquinabat. Vitam tpalem pro exilio ducens, vitam æternā toto mentis desiderio suspirabat. Actus vitæ suæ omni hora custodiēs, oculum mentis suæ semper in Deū defixum habebat. Ab omnibus, quæ lex vetat, solerti cura abstinens, à cogitationibus quoq; noxiis animū reuocabat, sciēs hominem et cogitationū suarum ratione redditurum. Nihil de se psumens, nihilq; boni sibi tribuens, bona à se facta diuino muneri adscribebat. Odiētes ad pacē, discordes ad concordiā reuocabat. Consiliū & opus suum semp ad Deū referēs, in omni conatu suo Christi auxilium flagitabat. Pedes eius semp directi ad euangelizandū pacem, ad euangelizandū bona. Honesta specie, animo benigno incedebat, & sicut fidelis seruus & prudēs, quē constituit Dñs super familiā suam, vt det illis cibum tpe opportuno, populum sibi cōmissum modis omnibus curabat spiritali reficere alimonia, comiter docēs, optimè instruens, à peccādi consuetudine tota virtute oēs retrahere niteus. Erat feruens spiritu, solicitudine nō piger, spectatis moribus, ornatus operibus, omniq; suauitate conspicuus In oratione assiduus, in ieiuniis strenuus, in eleemosynis largus. Porrò inter diuites & pauperes ità se mediū gerebat, vt pauperes eū patris, diuites superioris loco haberent. Ille verò nō personæ potentiā, sed morū elegantiam attendebat: tantoque vnicuiq; plus habebat honoris, quāto eū sanctiùs viuere didicisset. Erga egenos & aduenas adeò se soli citum exhibebat, vt uere Christū in eis esse, fide integra crederet: atq; ità non tā illis q̄ ipsi Christo, quicquid in eos cōferret, se pstitisse lætaretur. Ipsis quidē pbebat cibum, sed oculis cælum suspiciebat. Ipsis dabat alimenta, sed Christum cū fiducia inuocabat. Manus & brachia porrigebat dando, at mercedem pcul dubiò è cælis expectabat. Quantā ille facultatū uim & molē Christi amore ardens dispersserit, non me vnum necesse est dicere. Quod.n. monasterium non eius penetrauit eleemosyna? aut quis clericus nō ei° substātia refocillatus est? Quis peregrinus nō eius receptus ho spitio est? quibus aduenis non suum impendit obsequium? quos ille curiosissimè locis omnibus perquirens, damnum suū putabat, si quęq debilis aut esuriens, alterius beneficio sustentaretur. Ardentissima quippe fide Saluatori toto animo coniunctus, reddebat ei, quod ab illo acceperat: atque in singulis eius famulis Christum se videre credens, quicquid in illos cō tulisset, Deo se præstitisse gratulabatur: illud semper animo reuoluens, quod Dominus in Euangelio ait:

Peritit generatim virtutes eius. *Esa. 66.* *Luc. 12.*

Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. & illud: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum, & illud: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui uos recipiant in æterna tabernacula. &, Date eleemosynam, & eccè omnia munda sunt uobis. Huiusmodi ergò studiis intentum Eligium, diuina gratia vberiùs comitabatur.

Mat. 5. *Eccl. 3.* *Luc. 16.* *Luc. 11.*

Vt patriam reuisens, apud Bituriges reos è carcere liberarit. Cap. 15.

VEnit ei aliquandò in mentem affectu pietatis & cura pastorali solicito, solum paternæ possessionis in ciuitate Lemouicina, reuisere. Andiens enim sanctam famam monasteriorū, ipsius iam exemplo in ea urbe conditorum, desiderabat magnopere suis ea oculis intueri, maximè uerò monasterii sui venerabilem atque omnibus imitandam institutionem. Cùm autem in ipso itinere Biturigum ciuitati propinquaret, comitibus sui, antecedere iussis, ipse cum paucis statuit apud memoriam S. Sulpitii confessoris adorare: Quò cùm peruenisset, oratione facta, audit complures nupèr mortis sententia dānatos, in fiscali carcere vinctos teneri. Interfecerant enim quendam fiscalē iudicē, & ea causa in uinculis habebant. Eligius ergo memor Chrī dicentis: In carcere erā, & venistis ad me. &, Quādiù uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: rogat se duci ad eos. Sed cùm appropinquasset custodiis, milites confestim exurgentes, ualdè ei obsti terunt, nec permiserunt eum propiùs accedere. Tunc ille mestus admodùm, indignatusque animo recessit, & cœptum peregit iter. Vbi autem ad destinatū peruenit locum, commoratus est aliquandiù apud Lemouices, inuisensque omnia monasteria, tam intra vrbē, quàm in suburbanis sita, deuotissimè omnium benedictiones hauriebat. Visitatis etiam in suo monasterio fratribus, & secundo eius Abbate, (primus enim ad episcopatum raptus erat) paterna singulos solicitudine admonebat, hortans omnes seruire Deo in ueritate & simplicitate cordis, quotidieq; in melius proficere, arreptum propositum omni instantia ad finē vsque perducere. Venit autem & ad prædium parentū suorum. Nam & ibi habebatur iam monasteriū, à germano eius Alitio in ipsa paterna domo cōstructum. Ibique similiter salutatis fratribus, & comiter consolatis, ad ciuitatem suam reditum parat: cumque hand procùl Biturigibus iter caperet, uoluit iterùm diuertere ad ciuitatem Stimulabat enim animum eius, q̄ rens, qui tenebantur in carcere, nihil anteà iuuisset, nec eos liberare potuisset. Itaque iter agens, precabatur Dominum, ut adito carcere, non pateretur laborem suum frustrà consumi. Qua autem die ingressurus erat ciuitatem, cùm ualde diluculo leuasset oculos suos ad cælum, facta est caligo & nebula tenebrosa nimis, ità ut habitatores ciuitatis ad spatium iactūlapidis cernere non possent. Sic ergo Eligius vrbem ingressus, cùm appropinquasset ianuis carceris, confestim ceu magno ferientis impulsu, diuino nutu confractæ sunt seræ, dissipati cardines, ostia carceris patefacta, omniaque compeditorum vincula soluta. Tunc Eligius concessam sibi uirtutem quasi nihil ad se pertinere simulans, citò à carcere recedit: dat tamen reis consilium, ut mox indè exeuntes, ad ecclesiā confugiant. Tum illi egressi sine mora, celeri cursu ad basilicam B. Sulpitii properant. Vbi cum omnia essent ecclesiæ ostia obserata, & rei hinc inde circunspicientes, nusq̄ inuenirent introitum, subitò fracta est fenestra vitrea, una ex maximis, quæ erant in fronte basilicæ: simulq; ostium vnum in ecclesiæ latere patefactū est: atq; ità illi in basilicā ingressi, altaris thronū petierūt.

Mat. 25. *Ibidem.* *Indignatur ex iniusta velo vir pius.* *Alitiº frater S. Eligij.* *Diuinitus fores carceris patefiunt.* *Nota aliud miraculum.*

Cumque sanctus Eligius omnia sanctorum loca inuisens, eò peruenisset, inuenit eos omnes circa altare, seu apud sepulcrum iam dicti antistitis consistentes. Porrò milites vt viderunt carcerẽ dissipatum, statim persecuti sunt eos vsque ad locum memoratũ: ingressique basilicam, iniecerũt eis manus, ac ferro vinctos, foras trahere conabantur. Quos beatus Eligius blandè compellans: Nolite, inquit, homines Dei, nolite sic in loco sacro agere. Cur eos perdere nitimini, quos iam pius Dominus liberauit? Quarè facitis tam impiè in domo Dei? Cur non pertimescitis tanti sceleris culpam? Domus hæc, non mortis, sed vitæ domus est. Refugium est delinquentium, non damnatio euadentium. Orationis est locus, non latronum specus. Sed cùm nihil apud eos sermo eius proficeret, iterùm ait: Dominus Deus videat id, quod facitis. Vos quidem me audire non vultis, sed audiet (credo) ille, qui nunquàm derelinquit sperantes in se. Mox ergò ad solita præsidia se conuertens, prostrauit se in terram inter altare & confessoris memoriam, atque enixiùs Domino supplicauit. Et cùm ab oratione caput eleuasset, statìm confractæ catenæ in terram ceciderunt, cunctaq; quæ eis imposita erant ligamina, omnibus adstantibus magno sunt impetu dirupta ac dissoluta. Quod milites videntes, ingenti metu perculsi, moxque ad pedes sancti Eligii prouoluti, veniam facti sui precabantur, dicentes: Peccauimus, domine pater, iniquè egimus, stultè gessimus; quòd contra te contendere ausi sumus: Agnoscimus modò culpam nostram: impietati nostrę petimus vt ignoscas. Tum ille: Et ego, inquit, ignoranter vos fecisse noui. Dominus autem fecit, sicut ipse voluit. Et ille ergò, qui hos eripuit, vobis (oro) tribuat indulgentiam, & à cunctis vos peccatis propitiatus absoluat. Non enim ego, sicut vos putatis, sed sanctus Sulpitius ad se fugientes defendit reos. Hoc ergò modo Eligius, immò Dominus per Eligium, absoluit reos à diræ mortis periculo. Ille pius, ille misericors, qui sæuiente Herode, eripuit Petrum de obseratis militum custodiis, nunc operatus est cum Eligio famulo suo apud Bituriges. Qui vinctum in carcere absoluit uas electionis Paulum, ipse nunc dissipato carcere, humiliauit arrogantiam superborum. Illi ergò laus, illi gloria, per quem serui eius in mundo tanta possunt facere mirabilia. Sic ergò reis absolutis, qui penè nudi videbantur: Eligius vestes & eleemosynam præstitit, mandauitque vt de cæterò vitam corrigerent. Multá verò eodẽ die diuersis aliis pauperibus & monasteriis pecuniá distribuit.

En ternum miraculũ.

Actor. 12

Actor. 16

Quæ pro concione ad populum dicere consueuerit. *Cap.* 16.

INdè autem digressus, cępto tramite pergens, peruenit tandèm ad suos: vbi diebus singulis plebem sibi commissam admonens, indefessus salutares eis adhortationes adhibebat. Nimirùm zelo ueritatis accensus, volebat populis pandere, quid ipse intemerata fide teneret, mandans omnibus seruire Deo in ueritate, facere iustitiam in omni tempore, memores esse beneficiorum Christi, & benedicere nomen eius cunctis diebus vitæ suæ. Collectis autem vndique ad ecclesiam turbis, multa quidem & magna breui sermone compræhensa, sed spiritali edificatione copiosa, cum prophetica fiducia exaltans uocem, hunc in modum proponere solebat: Rogo uos, fratres charissimi, & cum grãdi humilitate admoneo, vt intentis animis auscultare velitis, quæ uobis pro salute vestra suggerere volo. Scit enim omnipotens Dominus, quòd prompta erga uos charitate ista uobis profero: Quod si non fecero, proculdubiò reus debiti tenebor. Vos ergò non pro mea paruitate, sed pro vestra, quæ dico, salute libenter suscipite: ità duntaxàt, ut quæ aure percipitis, opere compleatis: vt & ego de meo obsequio, & de vestro profectu merear vobiscum gaudere in cælesti regno. Si cui fortè displicet, quòd tam frequenter vobis prędico: rogo, non mihi ille molestus existat, sed magis periculum meum consideret, & audiat Dominum, per prophetam terribiliter sacerdoti comminantem: Si dicente me, inquit, ad impium, Morte morieris: non annunciaueris ei, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua: ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti: itemq; illud: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta uocem tuá, & annuncia populo meo scelera eorum. Considerate ergò, fratres, quia oportet me sine cessatione vestros animos ad timẽdũ Dei iudicium, & ad desideranda cælestia præmia excitare: vt uobiscum pariter merear in Angelorũ consortio perpetua pace gaudere. Ideoq; rogo, vt diẽ iudicii semper pertimescatis, diẽ mortis suspectum quotidiè ante oculos habeatis. Cogitate quales eritis præsentandi conspectibus Angelorum, vel qualẽ pro meritis vicẽ recepturi: an possitis in illo die illibatũ referre, quod in baptismo promisistis. Meminisse enim debetis, quia tunc pactũ cum Deo fecistis, atq; diabolo & omnibus operibus eius abrenunciastis. Qui tunc potuit, per seipsum & pro seipso sic respondit: Qui verò non potuit, fideiussor pro eo eius vice hęc Deo promisit, ille videlicet, qui eum de sacro fonte suscepit. Considerate iam, quale cum Deo pactum iniistis, & uosipsos explorate, num post hanc promissionem opera maligni dæmonis, cui abrenunciastis, secuti sitis: Abrenunciastis diabolo, & omnibus operibus & pompis eius, id est, idolis, sortibus, auguriis, furtis, fraudibus, fornicationibus, ebrietatibus & mendaciis: quæ planè sunt opera & pompę illius. Contrà vero dixistis, credere uos in Deum patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filiũ eius vnicum, Dominum, conceptum de spiritusancto, natum ex Maria virgine, passum sub Pontio Pilato, qui tertia die resurrexit à mortuis, ascendit ad cælos. Dixistis quoque credere uos in spiritum sanctum, sanctam Ecclesiá catholicam, sanctorũ communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitá æterná. Hæc proculdubiò cautio & confessio vestra semper manet apud Deum. Quapropter moneo vos, charissimi, vt hæc confessio & promissio vestra semper memoria retineatur, vt hoc quòd Christiani vocamini, nó ad iudicium uobis fit, sed ad remediũ. Nam idcircò Christiani facti estis, ut semper Christiani opera faciatis, id est, ut castitatem ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem sectemini, superbiam detestemini: quia DOMINVS CHRISTVS humilitatem & exemplis ostendit, & uerbis docuit, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Inuidiam respuatis, charitatem mutuam conseruetis, semper de futuro seculo & æterna beatitudine cogitetis, ac plùs pro anima, quàm pro corpore laboretis. Caro enim breui tempore erit in hoc mundo: anima verò, si benè egerit, sine fine regnabit in cælo: si malè egerit, sine misericordia ardebit in inferno. Quisquis autem non cogitat, nisi de hac uita, brutis animalibus & bestiis similis est.

Vtinam plerique concionatores in suis concionibus hunc sanctum virũ imitarentur.

Ezech. 3 & 33.

Esa. 58.

Extrema semp metuenda.

Vtinam hoc pacti homines seriò cogitarent.

Christianum cur sancti sumus.

Mat. 11

Non sufficit nobis, charissimi, quòd Christiani appellamini, si opera Christiani non facitis. Illi enim prodest Christianum nomen, qui semper Christi præcepta & mente & corpore perficit, qui furtum non facit, qui falsum testimonium non dicit, qui nec mentitur,

tur, nec peierat, qui adulterium non committit, qui nullum hominem odit, sed omnes sicut seipsum diligit, qui inimicis suis malũ non reddit, sed magis pro eis orat, qui lites non concitat, sed discordes reuocat ad concordiã. Hæc.n. præcepta ipse Dñs Christus per semetipsum dignatus est in Euangelijs tradere, itã dicens: Non homicidium facies, non adulterabis, nõ facies furtũ, non falsum testimonium dices, non periurabis, & fraudẽ nẽ feceris: honora patrẽ tuum & matrem, & dilige proximum tuũ sicut teipsum. &, Quodcunque vultis, vt faciant vobis homines, & uos facite eis. Hæc est.n. lex & prophetæ. Et adhuc his maiora, sed valde fortia atq; fructifera dedit mandata, dicẽs: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderũt vos, & orate pro persequẽtibus & calũniantibus vos. Ecce forte & arduũ mandatũ, quod hominibus quidem durũ videtur, sed magnum habet præmium. Audite quale: Vt sitis, inquit, filii patris vestri, qui in cælis est. O quanta gratia. Per nos serui digni non sumus, & per inimicorum dilectionem filii Dei efficimur. Itaq; fratres, & amicos diligite in Deo, & inimicos propter Deum. Qui enim diligit proximum, sicut dicit Apostolus, legem impleuit. Qui ergò vult esse uerè & germanè Christianus, is necessariò hæc debet præcepta custodire. Quæ si non obseruat, ipse se decipit & circumuenit. Ille bonus Christianus est, q nullis phylacterijs vel adinuentionibus dæmonum credit, sed omnem spem suam in solo Christo ponit: qui peregrinos tanquàm Christum ipsum cum gaudio excipit, quia ipse dicit: Hospes fui, & suscepistis me. &, Quandiù vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ille, inquam, bonus Christianus est, qui hospitibus pedes lauat, & eos tanquàm parentes charissimos diligit, qui iuxta quod habet, pauperibus eleemosynam tribuit, qui ad ecclesiam crebrò venit, & oblationem, quæ Deo in altari offeratur, exhibet: qui de fructibus non gustat, nisi prius Deo aliquid offerat: qui stateras dolosas & mensuras duplices non habet, qui pecuniam suam non dat ad vsuram, qui & ipse castè uiuit, & filios vel vicinos suos docet, vt castè & cum timore Dei uiuant: & quotiès sanctę solennitates adueniunt, plures dies ante ẽt à propria vxore se continet, vt secura conscientia ad Domini altare possit accedere. Deniquẽ qui symbolũ Apostolicum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios atque familiam suam ea docet. Qui talis est, is proculdubiò uerè Christianus est, & Christus habitat in eo, qui dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: itèm per Prophetam: Ego inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus.

Matth. 19. *Mat. 7.* *Matt. 5.* *Ibidem.* *Rom. 13.* *Mat. 25* *Ibidem.* *Iohan. 14* *Leui. 26* *2. Cor. 6.*

Ecce audistis, fratres, qui sint boni Christiani. Quã tùm igitur potestis, eum adiutorio Dei laborate, nè nomen Christianum falsò habeatis: sed vt ueri Christiani esse possitis, præcepta Christi semper animo cogitate, & opere exequimini. Redimite animas vestras à pœnis, dum habetis in potestate remedia. Eleemosynas pro viribus præstate, & charitati studete, discordes reuocate ad concordiam, mendacium fugite, periurium horrescite, falsum testimonium nolite dicere, furto abstinete, oblationes & decimas ecclesiis reddite, luminaria sanctis locis pro facultate exhibete, symbolum & orationem Dominicã memoria tenete, & filiis vestris tradite. Illos quoque, quos ex baptismo suscepistis, docete & castigate, vt semper in timore Dei uiuant. Noueritis vos apud Deũ pro illis fideiussores teneri. Ad ecclesiam sæpiùs conuenite, sanctorum patrocinia humiliter expetite: diẽ Dominicum pro reuerentia resurrectionis Christi, absque ullo seruili opere colite, sanctorum solenni-

Dies Dominici & solennitates sanctorum celebranda.

tates pio affectu celebrate. Proximos vestros sicut vosipsos diligite: qđ nobis vultis ab aliis fieri, hoc & uos aliis facite. Quod vobis fieri non vultis, nulli faciatis. Ante omnia charitatem habete: quia charitas operit multitudinem peccatorum. Estote hospitales, humiles, omnem solicitudinem vestrã proiicientes in Deũ: quoniam ipsi cura est de nobis. Infirmos visitate, in carcerem coniectos inuisite, peregrinos suscipite, esurientes pascite. Sit vobis æquum pondus, & æqua mẽsura, sit statera iusta, iustus modius, æquusq; sextarius. Nec plus, quàm dedistis, repetatis: neque usuras ex pecunia mutuò data, à quoquam exigatis. Quæ si obseruaueritis, securi in die iudicii ad tribunal æterni iudicis venientes, dicetis: Da Domine, quia dedimus: miserere, quia misericordiã fecimus. Nos impleuimus, quod iussisti: tu redde, quod promisisti.

Mat. 7. *Tob. 4.* *1. Pet. 4.* *1. Pet. 5.* *Leui. 19.*

Ante omnia autem illud denuncio atque cõtestor, nè ullas paganorum sacrilegas consuetudines obseruetis, nè diuinos, non sortilegos, non incantatores pro nlla re aut infirmitate consulere ausi fitis. Qui enim id facit, ille mox perdit baptismi gratiam. Neque etiã anguria vel sternutationes obseruetis, nec in itinere constituti aues cantantes curiosè attendatis: sed siue iter, seu quodlibet opus suscipitis, signate vos i nomine Christi, symbolumque & orationem Dominicam cum fide & deuotione dicite, nec quicquam vobis nocere poterit inimicus. Nullus Christianus obseruet, qua die domum vel exeat, vel reuertatur, omnes.n. dies Dominus fecit. Nullus ad inchoandum opus diẽ vel lunam attendat. Nemo in Calendis Ianuarii nefanda & ridicula, vetulas aut ceruuolos vel iotticos faciat, neque mensas per noctem componat, neque strenas aut potationes superfluas exerceat. Non cælum, non terram, non sidera, nec vllã omninò creaturam, præter Deum, vllus adorandam credat: quia omnia ipse solus condidit atque disposuit. Altum quidem est cælum, ingens terra, immẽsum mare, pulchra sidera: sed longe maior & pulchrior sit necesse est, q hæc creauit. Si enim hæc, quæ videntur, tam incomprehensibilia sunt, putã, uarii terræ fructus, pulchritudo florum, diuersa pomorum genera & animantium in terra, in aere, in aquis, apum sedula prudentia, uẽtorum flatus, nubium rores, tonitruorum fragores, tẽporum vices, dierum atque noctium uicissitudines vtriuque recursus: quæ omnia nullatenùs mens humana comprehendere potest: si ergò hæc talia sunt, quæ videmus, & haudquaquàm comprehendimus: qualia æstimanda sunt illa cęlestia, quæ non uidemus? vel qualis horum omnium opifex, cuius nutu cuncta creata sunt, cuius & arbitrio omnia gubernantur? Illum ergò, fratres, super omnia timete, illum adorate, illum præ omnibus amate, illius misericordiæ inhærete, de eius clementia nunquàm desperate.

Ex creaturis qd colligendum de Deo.

Quos bonos videtis, illos imitamini: quos malos cõspicitis, castigate & corripite, vt duplicẽ mercedẽ habere possitis. Qui hactenùs immunis a supradictis malis fuit, gaudeat, & Deo gratias agat, & deincèps quoque ab illis sibi caueat, studeatq; perseuerare in operib' bonis. Qui verò usq; in pſens malè vixit, citò se corrigat, & toto corde agat pœnitentiã, anteq̃ de hac luce decedat: si.n. sine pœnitẽtia obierit, nõ ibit ad requiẽ, sed præcipitabitur in gehennam ignis, vndè nunq̃ exire poterit, sed ardebit illic in secula seculorum. Omnes igitur uos, quibus loquor, viri & fœminæ, corrigite vitã uestram: unusquisque, dum potest, uitia sua profliget: mala q fecit, pœnitentia expiet. Nemo se inebriet, nemo in cõuiuiis cogat alium plus bibere, q par sit: quandoquidem vino multo deditos Apostolus acriter obiurgat, ubi ait: Neque ebriosi regnum Dei possidebunt. Nemo vel in ulla re minima diabolũ sequatur,

1 Cor 6.

adinuentiones : nullns fiue exiens, fiue egrediens domum, obseruet quid sibi occurrat, vel num qua uox reciproca seu echo audiatur, aut quid aues garriant, vel quid sit quod portat ei factus obuiàm. Qui enim hęc obseruat, partim adhuc paganū se esse declarat.
Psal. 39. Qui verò hæc contemnit, Prophetā sibi clamare gratuletur: Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius,
Colos. 3. & non respexit in uanitates & insanias falsas. Vndè & Apostolus monet: Omne quodcunque facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. Prorsùs recedendum est à cunctis huiusmodi obseruationibus: mathematici spernendi, auguria horrescenda, somnia cōtemnēda: quoniam, sicut scriptura testatur, vana sunt.
Ezech. 13. Vndè & per Moysen præcipitur: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia, neque ad magos declinabitis.
Leui. 19. Oportet igitur, vt hæc tota mente obseruetis: & si quos cognoscitis vel occultè aliqua phylacteria exercere, expedit cum eis nec cibum sumere, nec quicquā habere commercii. Ista ergò omnia spernētes, ad Dei vos auxilium conferte, de eius misericordia nūquàm desperate.

Omni die Dominico ad ecclesiam conuenite, & ibi non negocia, non lites aut rixas, vel ociosas fabulas tractetis: sed lectiones diuinas cum silentio auscultate, & pro pace Ecclesiæ & pro peccatis vestris orate.
Contra eos qui fabulantur ī templis. Qui enim in ecclesia fabulari nō timet, & pro se, & pro aliis redditurus est rationem, dū nec ipse verbum Dei audit, nec alios audire permittit. De talibus
Mat. 23. quippe Dominus in Euangelio dicit: Væ uobis hypocritę, quia clauditis regnum cælorum ante homines: uos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Qui aliorum iudices estis, iustissimè iudicate. Nihil in iudicio iniquè agatis, nec munera super innocentes accipiatis: non personam attendatis, nec res alienas vi rapaci tollatis, quandoquidem, quid uel nocte proxima uestris accidere possit, ignoratis. Pauperem & aduenam nullatenùs in iudicio opprimatis, timentes illud, quod ueritas in Euangelio dicit: in quo iudicio
Mat. 7. iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis. Videte nè in uos quadret illud propheticum: Væ qui iustificatis impium pro mu-
Esa. 5. neribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. Labia uestra locuta sunt mendacium, & lingua uestra iniquitatem
Esa. 59. fatur. Facta est ueritas in obliuionem, & iustitia longè stetit. Hæc fratres considerantes, & uos, & illos, quibus præestis, pariter in Dei timore confirmate. Retinete quæ dicta sunt: facite quæ præcepta sunt. Habete semper Christum in mente, & signum eius in fronte.
Crux semper in fronte ferēda &c. Memineritis multos uos habere aduersarios, qui cursum uestrum impedire conentur. Idcircò in omni loco, horis omnibus Crucis signaculo vos armate, Crucis vexillo uos communite. Hoc enim vel maximè illi timent & expauescunt. Hoc uobis datum est scutum, quo possitis ignitas omnis maligni sagittas extinguere. Profectò magna res est signū Christi, & crux Christi: sed illis solis prodest, qui faciunt mandata Christi. Vt ergò etiā uobis prosit, præcepta eius totis viribus implere contendite: & siue sedatis, siue ambuletis, siue comedatis, siue lectum ascendatis, siue à lecto surgatis, semper Christi signum muniat frontem vestrā: vt uos semper memoria Dei & vigilantes protegat, & custodiat dormientes: & quoties nocte euigilatis, & somnus ab oculis recedit, mox labiis signum Crucis imprimatur, mens orationibus occupetur. Dei præcepta animo uoluantur, nè stupido pectori repentè subrepat inimicus, vel per stultam oscitantiam & incuriam serpat in animis mauidus aduersarius. Cùm turpem ille uestris sensibus cogitationem suggerit, proponite vobis futurum Dei iudicium, inferni supplicia, gehennæ flammas, tartari tenebras, quæ impii patiuntur. Si sic feceritis, mox turpis cogitatio euane-
scet: nec uos deseret virtus Christi: quia uerum est, *Psal. 31.*
quod propheta canit: Sperantem in Domino misericordia circundabit.

Cùm autem hæc omnia, Domino auxiliante, feceritis, certum habere debetis, molestè id laturum diabolū, quòd videat vos à sua societate discedere, & ob hoc fortassis aliquam in uos nequitiam exercebit, aut infirmitates vobis immittet. Sed id minimè uos frangat: ad probandos enim vos, permittit id Deus, vt exploret, num toto corde eius misericordię innitamini, & si uerè in eum credatis. Cuncta ergò patienter ferte, & Deum in omnibus benedicite, vt in uobis imple- *Iacob. 1.*
atur quod scriptum est: Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronā vitæ. Consolari vos debet, id quod Apostolus ait: A Dño corripimur, vt non cū hoc mūdo dānemur. & il-
lud: Quē diligit Dñs, castigat: flagellat aūt oēm filiū, *1. Cor. 11*
quem recipit. Quòd si semèl atque iterùm nequitiis *Hebr. 12*
dæmonis viriliter atque fideliter pro Dei timore restiteritis, ità eū posteà à uestri infestatione Deus repellet, vt deincèps nunq̄ uobis nocere q̄at. Sic nimirum, si uerè, non falsò, Christiani estis, omnes diabolicas fraudes & circumuentiones fugere & despicere debebitis, totoque pectore Deo adhærere & inniti: vt quæcunque vobis aduersa ab inimico illata fuerint, patiēter & fortiter toleretis. Quod si per sortilegos aut diuinos aliqua prædixerit, & ità euenerint, nolite mirari. Spiritus enim illi per aera volitantes, facile possunt quædam futura præuidere. De his sic habet scri-
ptura diuina: Si surrexerit in medio tui propheta, *Deut. 13*
& prędixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos: non audies uerba prophetæ illius: quia tentat uos Dominus Deus vester, ut palàm fiat, vtrùm diligatis eum, an non. Illud autem scitote, quòd nec vos, nec quicquam vestrū lædere poterit inimicus, nisi quatenùs permiserit Deus. Permittit aūt id Deus, quòd peccata hominum mereantur. Permittit, inquā, duas ob causas, vt aut probet vos, si boni estis: aut castiget, si peccatores. Sed qui patienter Domini dispē-
sationem sustinet, si quid perdiderit, sic dicat: Domi-
nus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, *Iob 1.*
ità factum est, sit nomen Domini benedictum. Pro ista patientia aut coronam accipiet, si iustus est: aut indulgentiam, si peccator. Quòd si murmurauerit, vel desperauerit, rei pariter illius atque animæ suæ iacturam faciet. Sed mihi credite, fratres, si ex toto corde in Dei semper timore permanseritis, & præcepta eius custodieritis ita, ut nihil ex gentili consuetudine obseruetis, nihil vobis iam inimicus nocere poterit, sed omnia uobis prosperè cedent. Probè enim Christiano nec auguria, nec alia quælibet figmenta possunt officere: quia vbi signum Crucis cum fide & timore Dei præcesserit, nihil ibi inimicus no-
cere poterit. Tepidis uerò & negligentibus ideò no- *Efficacia signi S. Crucis.*
cere possunt, quòd relinquentes Dei præcepta, per uitæ suæ negligentiam praua exercendo opera, ipsi se dæmonum potestati sponte tradunt, qui si in Christi seruitio perseuerarent, & eius niterentur auxilio, nihil prorsùs mali paterentur.

Hęc ergò scientes, totis uiribus diuinę inhærete misericordiæ, opera bona semper agite, & de substātia vestra pauperibus erogate. Qui plus habet, plus tribuat, qui verò minus, ex ipso largiatur beatus & hilaris. Vnusquisque det pro uiribus, est enim, undè gaudeat sciens se pro paucis, quę largitur, plurima recepturū. Dat enim nummum, & comparat cæleste regnum: dat paruam pecuniam, & emit vitam æternam. Sitis ergò

studiosi

studiosi præstandæ eleemosynæ, ea enim, vt scriptum est, à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Qui habet aurum, det aurum: qui habet argentum, det argentum. Qui verò pecunia caret, bono animo det pauperi fragmen panis: quòd si nec illud integrum habet, frangat, & partem tribuat pauperi: nec dubitet, quamuis paruum bono animo obtulerit, gratū & acceptum Deo fore. Dominus enim non tam copia munerum, quàm largientis bona voluntate & deuotione pascitur ac delectatur. Vt autem nullus pauper ab eleemosyna se excusare possit, ipse Dominus pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurū promittit. Qui autem maiores à Deo facultates accepit, maius vtiquè iudicij periculum sustinebit. Potuit quidem Deus omnes homines diuites facere: sed idcircò in hoc mundo pauperes esse voluit, vt diuitibus suppeteret occasio redimendi peccata sua. Redimite ergò vos, charissimi, dum precium suppetit. Date eleemosynam ex iusto & bono labore, non de rapina. Audite iā ad fores vestras orantes pauperes, vt ipsi pro uobis in die iudicij orent. Sapientem attendite, ità dicentem: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Date ergò Deo, quod vobis ille dedit. Ipse enim accipit, quicquid pauperi tribuitis. Exilia quidem datis, sed uobis in futurum transmittitis, non vndè ventrem farciatis, sed vndè flāmas extinguatis: quia sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccata. Date ergò, dum licet, in redemptionem animarum vestrarum: redimite vosipsos, dum viuitis: quia post mortem nemo redimere vos potest de gehenna. Vnusquisque de arte sua, vndè viuit, decimas det Deo in pauperibus vel ecclesijs. Cōsideret omnia esse Dei, vndè viuit, puta terram, semina, flumina, & omnia quæ sub cælo sunt & supra cælos: & si ille non dedisset, nihil vtiquè haberet. Deus autē noster, qui dignatur totum dare, decimas de suo dignatur à nobis repetere, non sibi vtique, sed nobis, p̄futuras. Sic enim per prophetam promisit, dicens: Inferte omnem decimam in horreū meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam. Reddite ergò libenter ex omnibus, quæ possidetis super terram, quod Deo gratum cognoscitis. Nolite de omni substantia vestra fraudare decimas, nè vobis nouē partes auferantur, & sola decima remaneat. Si voluntariè dederitis, plus semper vobis Dominus dabit. Si non dederitis, quot pauperes in locis, quibus habitatis, fame mortui fuerint, tot homicidiorum rei eritis. Atque insuper immittet in uos Dominus pestilentiā & famem, & perdetis totum, quod habetis, immò ipsas etiam animas uestras. Quod nè uobis eueniat, libēter bono animo detis, quo animas vestras possitis redimere. Nec eligatis, cui misericordiam præstetis, nè fortè prætereatis eum, qui meretur accipere: quia nescitis, in quo Christus dignetur eleemosynā accipere.

Tob. 4.

Mat. 10.

Prou. 21.

Eccle. 3.

Decima danda.

Malac. 3

Pasce fame morientem. Si nō pauisti, occidisti.

In his autem omnibus, quæ Dominus exerceri iubet, benignitatis operibus nihil ille quærit aliud, nisi salutem animarum vestrarum, & vt timeatis illū semper, & custodiatis mandata eius. Quod si feceritis, dabit uobis, sicut per sanctum Moysen pollicitus est, pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur, & omnibus bonis abundabitis. Dabit pacem in finibus vestris: dormietis, & nō erit qui exterreat, & ipse habitabit inter vos. Contrà verò, si non custodieritis præcepta eius, venient in vos plagæ, ab eodem Moyse prædictæ, pestilentiæ, fames, gladius, eritque cælum vobis ferreum, & terra ænea: terra non proferet germen, segetes peribunt, & labor vester omnis inanis erit. Et super hęc infestabunt vos hostes, & gladius deuorabit uos, & erit terra vestra deserta atq; desolata. Et tunc p̄ angustia clamabitis, nec exaudiet uos Dominus, sicut per prophetam minatur, dicens: Et factum est, sicut locutus est, & non audierunt: sicut clamabūt, & non exaudiam, dicit Dominus, & per alium prophetam, sic dicentem: Non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat: neque aggrauata est auris, vt non exaudiat: sed iniquitates vestræ diuiserunt inter uos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à uobis, nè exaudiret. Vt igitur ista nobis non contingant, custodite quæ præcepta sunt: implete Dei mandata, vt uiuatis, & benè sit uobis, nullaque vobis calamitas succedat. Omnipotens enim Deus consolatur per prophetam, ità dicens: Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui vt facerem ei. Hæc, fratres, semper animo retinete, hæc filiis & vicinis vestris narrate, hęc commemorate vobiscum, cùm sedetis in domibus vestris, & cùm ambulatis: nec obliuiscamini eorum in rebus prosperis, sed DEUM semper timete, illi soli seruite, nè irascatur cōtra vos furor eius. Noueritis, eum custodire pactum & misericordiam illis, qui eum diligunt, & custodiunt mandata eius, omnesque eis auferre languores. Audiatis beatum Iohannem Apostolum, dicentem: Nouissima hora est. Nolite diligere mundum: citò enim transit, & omnis concupiscentia eius. Facite volūtatem Dei, vt maneatis in æternum, & habeatis fiduciam, cùm apparuerit, nè confundamini in aduentu eius. Nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est. Et reuerà peccatum omne, siue furtum, siue adulterium, siue mendacium, siue dæmonis operatione non fit. Pensate, quæso, quam perniciosum sit, diaboli opera exercere, eiusque participem fieri, non quidem in requie, sed in pœnis gehennæ. Itaque quotiescunque in peccatum incidiitis, nolite mortifera securitate expectare, donec vulnera ipsa putrescant, nec alia addatis peccata: sed cōtinuò per pœnitentiæ confessionem remedium vobis adhibere festinetis. In magnis virtutum exercitiis semper crescere nitamini: vt qui fuit hactenùs superbus, fit iam humilis: qui erat scortator & adulter, fit castus: qui solebat furari & tollere res alienas, incipiat proprias dare pauperibus & ecclesiis: qui fuit inuidus, fit benignus: qui fuit ebriosus, fit sobrius: qui iracundus, patiens fit. Si quis alteri faciat iniuriam, citò veniam petat: cui iniuria irrogata est, absque mora remittat, vt etiam illi remittatur. Et quidni fratri parùm remittat, vt illi Deus totum remittere dignetur? Nam & hoc eleemosynæ genus est, ut ignoscat quis ex animo ei, à quo læsus est. Quòd si quis adeò pauper est, vt nihil habeat, vndè corporalem præstet eleemosynam: quandoquidem fieri vix potest, ut non ab aliquo afficiatur iniuria, si ex animo omnibus in ipsum peccātibus remittat, nec contra ullum in corde odium retineat, sed omnes diligat vt seipsum: id ei proculdubiò maximæ eleemosynæ loco imputabitur. Vt autem peccantibus in nos libentiùs ignoscamus, audiamus quid CHRISTUS dicat in Euangelio: Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater uester cælestis delicta uestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata vestra.

Leuit. 26

Ibidem.

Zacha. 7

Esa. 59.

Ierem. 18

2. Esdra 1.

1. Iohā. 2.

1. Iohā. 3.

Lapsus in peccatū, citò resurgat.

Pauperes quale præstabunt eleemosynam.

Nemo ergò se fallat, nemo se decipiat: q̄a quisquis vel vnū hominē odit in hoc mūdo, quicquid interim Deo boni operis offert, totū perdit. Non.n. inetitur Apostolus terribiliter clamās: Qui fratrē suū odit, homicida est, & mēdax est, & in tenebris ambulat. Quo loco fratrem oportet omnem hominē intelligi, omnes.n.in

Odiū quātū periculosum.

1. Iohā. 3.

Inimicos diligere, quid conferat. Christo fratres sumus. Ego autem, fratres, ad inimicorum dilectionem idcircò tantoperè vos adhortor, quod ad sananda peccatorum vulnera, vix ullum sciam efficacius remedium. Et quamuis grandis est labor, inimicos diligere in hoc seculo, at in futuro ingẽs erit præmium. Qui hic inimicos diligit, amicus erit Dei: nec solùm amicus, sed etiam filius: sicut ipse promisit, vbi
Mat. 5. ait: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus uos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est. Qui ergò diligit, re-
i. Iohan. 3 quie perfruetur. Qui non diligit, sicut Apostolus ait, manet in morte. Cùm hęc ergò ità se habeant, charissimi, non falsa, sed vera inuicem dilectione uos prosequimini: actiones vestras ad Deum semper dirigite, & quicquid potestis, pro studio & amore vitæ æternæ laborate. Currite, dum lucem habetis, priuf-
Iohan. 12 quàm uos tenebræ compręhendant. Si laborem pro carne suscipitis, etiam pro anima laborem nè recusetis. Si curritis carnis causa, quam paulo pòst vermes deuoraturi sunt: multò alacriùs pro anima currite, vt ornata illa bonis operibus, sine fine lætetur in
Mat. 6. cælis. Quandò ieiunatis, quod in prandio sumpturi eratis, pauperibus erogate: nec tunc, ut Dominus admonet, instàr hypocritarum tristes esse debetis, vt videamini ab hominibus: sed ab illo solo, qui videt in abscondito. Semper autem maiori vobis curæ sit ci-
Cibus animæ. bus animæ, quàm corporis: dumque in mundo versamini, benè uiuendo æternam uobis uitam comparate. Lectiones diuinas in ecclesia libenter auscultate, & quæ illic auditis, iugiter in domibus vestris commemorate: vt quomodò corpus cibo, ità anima Dei verbo reficiatur. Certum est enim, quale est corpus, quod post multos demùm dies percipit cibum, talem esse animam, quæ rarò pascitur uerbo Dei. Siue ergò ambulatis, charissimi, siue sedetis, siue quippiam agitis, semper ad mentem reducite ea, quæ in ecclesia ex sacra lectione audistis, semperque Euangelica præcepta in corde ruminate.

Ante omnia luxuriam fugite, prauam concupiscen-
Mat. 5. tiam vitate, timentes illud, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Vxores vestras absque vlla simulatione diligite, sicut Apostolus præcipit, vbi ait: Viri, diligite vxores vestras, sicut &
Ephe. 5. Christus dilexit Ecclesiam. Mulieres autem, vt idem Apostolus docet, viris suis subditæ sint sicut domino, & timeant viros suos. Nec quisnam legitimam vxorẽ
Ibidèm. suam quacunque ex causa dimittere ausus sit, cùm ipse Dominus dicat: Quicunque dimiserit vxorem suã, excepta fornicationis causa, eum facere illam mœchari. Concubinas siue ante nuptias, siue post nuptias habere prohibemus, quandoquidem omninò illicitum
Matt. 5. est. Qui enim legitimam vxorem ducere constituit, æquum est, vt virginitatem vsque ad nuptias conseruet, & post nuptias nullam aliam, præter vnam legitimã
Heb. 13. coniugem, cognoscat, sicut & Apostolus Paulus præcepit: cui etiam fidem seruet, quemadmodum ab illa sibi seruari vult: nec peccet cum alia sicut nec illã vult cum alio peccare, timens illud, quod idem Apostolus terribiliter clamat: Fornicatores & adulteros iudica-
Ibidèm. bit Deus. Quicquid enim coniugij iure fœminis nõ licet, nec uiris licet. Quamobrẽm, o Christiane, fuge fornicationem: erubesce iam sub oculis Dei & Ange-
Sub adulterio sapè etiã alias libidines cõprahendit. lorum peccare. Capitalia crimina modis omnibus detestare, ut sunt, sacrilegium, homicidiũ, adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, inuidia, auaritia, iracundia & ebrietas. Hæc enim sunt crimina, quæ mergunt hominem in supplicium ęternũ. Ex quibus si quis vel vnum admittat, nisi agat pœnitẽtiam, sine ullo remedio in gehennæ igne ardebit. Et idcircò anima Christiana, vigila, ora, caue semp ista crimina, & quicquid boni potes, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, ut Christus tibi aperiat ianuam suam, per quam intres in gaudia paradisi.

Noli ipse te tradere in perditionẽ, pro quo Christ[us] fudit sanguinem suũ. Satis superq; te dilexit, quẽ tanto precio cõparauit. Terreant te gehennæ supplicia, quo uel sic possis à prauis operibus abstinere. Omni hora existimes adfuturã mortẽ, & euentura tibi iudi-
cia Dei semper reformides, ut illud scripturæ tibi pos- *Prou. 28.*
sit aptari, Beatus homo, qui semp est pauidus. Quod malè admisisti, dũ potes, emẽda, dum adhuc licet pœnitere. Veniã non desperes, si uelis resipiscere: desperatio. n. peccatis omnibus deterior est. Nequaq̃ igitur de Dei misericordia desperes vnq̃, nec si uel centum, vel ẽt mille perpetres crimina. Nulla. n. tam grauis est culpa, quæ per pęnitentiã non possit obtinere veniã. Si quis te lacessat & iritet, si cõuicietur, si iniuriam irroget, tu patiens esto, nec reddas cõtumeliã: meliùs tacẽdo vinces. Cùm tibi maledicitur, tu benedic: magnã cõsequeris gratiã, si nõ lædas eũ, à quo læsus es. Nullũ
despicias, nõ egenũ, nõ seruũ: quia fortassis apud De- *Gal. 3.*
um te melior est: & oẽs, secundùm Apostolum, vnum
sumus in Christo Iesu, nec est personarum acceptor *Actor. 10*
Deus: sed sicut scriptũ: Vnusquisq; quodcunq; fecerit *Ephe. 6.*
bonũ, hoc recipiet à Dño, siue seruus, siue liber. Non detrahas fratri tuo, nec calũniã facias, neq; ui opprimas eũ: sed sicut per Moysen dicitur, si paupertate cõ-
pulsus vendiderit se tibi frater tuus, nõ eũ opprimes *Leui. 25.*
seruitute famulorũ: sed cũ timore Dei agas erga illũ. Memineris te quoq; seruũ esse. Nõ oderis fratrẽ tuum
in corde tuo, sed publicè argue eũ, nè habeas super il- *Leui. 19.*
lo peccatũ. Si peccauerit in te frater tuus, ait in Euãge-
lio Dñs, corripe eũ inter te & ipsum. Et alibi: Si offers, *Mat. 5.*
inquit, munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, *Mat. 18.*
quia frater tuus habeat aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

Hæc te, Christiane, præcepta reuocẽt ad concordiã: hæc suauia Christi medicamenta curent odij vulnera. Quòd si contẽpseris, terribilem illã in te sententiã
retorques, qua dicitur: Omnis qui irascitur fratri suo, *Ibidèm.*
reus erit iudicio. & qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehẽnæ ignis. En audisti Christiane, quid timeas, quid obserues. Stude ergò charitati, serua patiẽtiam,
fuge discordiam, impone frenos linguæ tuę, nè trahat *Prou 18.*
in gehennam animã tuã, quia secundùm scripturam, *Psal 139*
mors & uita in manibus linguæ, & uir linguosus non dirigetur in terra. Quę quidẽ solicita consideratione pẽsantes, charissimi, uerba simul moresq; corrigite.
Sectamini semper iustitiã, amate Christi pcepta. Dere- *Esa. 55*
linquat impius uiam suam, & reuertatur ad Dominũ, *Iere. 3.*
clamat propheta, & miserebitur eius: quia multus est
ad ignoscendum. Audite eum dicentem. Conuertimini *Amos 5.*
ni filij reuertentes, & sanabo auersiones uestras, & rursus: Quærite bonum, & non malum, ut uiuatis, & erit Dñs exercituum vobiscum. Odite malum, & diligite bonum, vt misereatur uestri Dñs. Eccè hoc ipse Dominus per prophetam clamat. Si me audire contẽnitis, saltem illũ audite. Consolatur ille in Euangelio pecca-
tores, dum ait: Non veni uocare iustos, sed peccatores *Luc. 5.*
ad pęnitentiã. Rursusq; admonet: Quærite primũ regnũ Dei, & iustitiã eius, & hæc oĩa adijcientur uobis, *Mat. 6.*
& iterùm: Petite, & dabitur uobis: quęrite, & inuenie- *Luc. 11.*
tis: pulsate, & aperietur uobis. Et certè pro ineffabili pietate sua Dominus nõ solùm admonet, sed ẽt rogat nos, ut conuertamur ad ipsum. Audiamus rogantem, nè, si negligamus, nõ audiat ille nos iudicaturus. Dicit
[&] scriptura: Miserere aiæ tuæ, placẽs Deo. Quid ad hęc respõdes humana fragilitas? Deus rogat, vt tui miserea-

ris,

ris, & non vis. Quomodò igitur ille te audiet in die necessitatis supplicantem, quandò tu illum non audis pro te rogantem? Si iam hæc negligitis fratres, quid acturi estis in iudicij die, & ad cuius confugietis auxilium? Certè si vos nunc negligitis tales Dei adhortationes, non effugietis tunc inferorum tormenta: nec liberare vos poterit aurum & argentum, neque opes & diuitiæ, quas nunc in arcis absconditis, & quibus inflati, salutis vestræ obliuiscimini. Audite, quæso, cōminantem Dominum:
Esa. 13. Visitabo super orbis mala, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiā
Esa. 46. & 51. fortium humiliabo. Audite etiam admonentem: Redite præuaricatores ad cor. Quiescite agere peruersè, discite benefacere: subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam &c. Hæc, fratres, magnoperè obseruare nitamini. Date operam, vt separati a diabolo, coniungamini Deo, qui vos redemit. Admirentur gētes conuersationem vestram. Quòd si detrahāt vobis, aut irrideant uos, Christianismi opera uos sectari, nihil conturbemini. Reddent enim Deo rationem. Totam spem vestram in Christi misericordia collocate, & non solùm ab actu impudico, sed etiam à cogitationibus sordidis animas vestras custodite: quia Deus iu-
1. Pet. 5. stus iudex etiam cogitationes malas iudicabit.

Moneo vos, fratres, vt superbiā prorsùs repellatis, per quam diabolus è cęlo corruit. Audiatis Apostolū: Deus, inquit, superbis resistit: humilibus autē dat gra-
Luc. 14. tiam. itemque ipsum Dominum, in Euangelio sic dicentem: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se
Mat. 18. humiliat, exaltabitur. & iterum. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Iurandi consuetudinem penitùs abiicite, valdè enim ea pugnat cum præceptis Dei. Ait enim in E-
Mat. 5. uangelio Dominus: Dico uobis, non iurare omninò: neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per caput tuum iuraueris. Sit autem sermo vester: Est, est: Non,
Ibidem. non. Cùm iniuriam patimini, succurrat animo illud Domini mandatum, Dico uobis, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam,
Luc. 6. præbe illi & alteram: & qui vult tunicam tuam tollere, præbe ei & pallium. Qui petit a te, da ei: & qui aufert quæ tua sunt, nè repetas. Orandi rationem eā cū seruare debetis, quam Dñs præscribit, ut non multis verbis contenti sitis, sed ex intimo pectore Dominū
Mat. 18. deprecemini. Vbicunque estis, Christi mentio habeat in mutuis colloquiis uestris, ipse enim dicit: Vbicunque sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Scādala fugite. Dominus enim
Ibidem. grauiter perstringit authores scādalorū, Væ, inquiēs, homini, per quem scandalum venit. Semper memo-
Iohā. 15. res sitis illorum Domini verborum: Si manseritis in me, & uerba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. Apostolum quoque cla-
1. Cor. 7. mantem audiatis: Tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint: & qui flēt, tanquàm non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura huius mundi. Vt autem plùs appetamus cęlestia, quàm terrena, Dominum audiamus dicētem: Quid enim proficit homo, si vniuer-
Luc. 9. sum mundum lucretur, seipsum autem perdat, & detrimentum sui faciat? Ad studium autem charitatis excitant nos illæ sententię: Si diligamus inuicèm, Deus
1. Iohā. 4. in nobis manet, & charitas eius perfecta est in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitatē, in Deo manet, & Deus in eo. Charitatis excellentiam beatus
1. Co. 13. Paulus indicare volens: Si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ità ut ardeam, charitatem autem non ha-

buero, nihil mihi prodest. Vndè etiam alibi admonet, *1. Cor. 6.*
vt omnia nostra in charitate fiant. Idem verò ipse malos in viam reuocans: Qui furabatur, inquit, iam non *Ephes. 4.*
furetur, itemq;: Fugite fornicationem. Omne enim *1. Cor. 16*
peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autē fornicatur, in corpus suum peccat. & rursus: Neque fornicarii, neque idolis seruientes, neque *Ibidem.*
molles, neque adulteri, neque fures, neque auari, neq; ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Alibi quoque testatur, omnium malorū
radicem esse cupiditatem. Vos ergò, fratres, profligate *1. Tim. 6.*
cupiditatem, sectamini charitatem, deponite impietatem, supportate inuicèm cum humilitate. Reuelatur enim, ut Apostolus ait, ira Dei de cælo super omnem
impietatem & iniustitiam hominum. Cogitate sæpè *Rom. 1.*
cum animis vestris, quàm sæuus, quàm timendus sit gehennæ ignis: & qui iam nec digitum vnum sustinet in ignem inferre, timeat illic toto corpore in omnē æternitatem ardere.

Rogo itaque uos, fratres, si vultis ab illo igne, ab illis horrendis pœnis seruari, desinatis iam peccare, & toto corde ad Dominum conuertamini in ieiunio, & fletu, & planctu, sicut ille per prophetam hortatur:
Vigilate solicitè: quanto enim finem mundi propin- *Ioel 2.*
quiorem conspicit diabolus, tanto crudelius in Christianos sęuit: vt quia se propediēm damnādum cognoscit, plures sibi socios in pœnis adiungat, cum quibus sine fine crucietur. Cauete ergò attentiùs, & semper in Dei timore permanete, certi vnumquenque nostrum habere Angelum Dei, qui obseruet iugiter quid agamus: & si quidem benè agimus, gaudiū afferimus Angelis nostris: si verò malis operibus vacamus, Angelos sanctos repellimus, & malignos dæmones nobis allicimus. Hęc me loquente, uos charissimi, introrsus ad vos redite, in vosipsos descendite, conscientias vestras discutite, num dignos consortio Angelico uos exhibeatis, explorate. Et si bonos vos & Deo dignos exhibetis, nunquàm de meritis vestris superbo animo præsidatis, sed cū humilitate magis ēt deincèps vobis cauete. Si uerò peccatis vos obnoxios cernitis, nequaquàm desperetis, sed cū Deo in animo pactū feriatis, posthac nolle vos peccare, & ità fidēter in Dño speretis. Ille .n. sinum pietatis suæ semper expādit, & omnes per pęnitentiā ad se recipere cupit. Quòd si quis adulter, vel scortator, aut fur, aut ebriosus, vel mendax, vel ēt filiorum suorū necator est, agat pœnitentiā, & de-
cætero caueat, & cōdonabit ei altissimus. Occurrant *Actor. 9.*
vobis ex Euāgelio publican⁹, latro, mulier peccatrix, & *1. Tim. 1.*
Paulus, qui de seipso dicit: Priùs fui blasphemus, & persecutor, & cōtumeliosus: sed & misericordiā cōsecutus sum, q. ignorās feci in incredulitate. Et nos ergò si qd. fortè ignorāter admisistis, reparate uos, quæso,
dū licet, per pęnitentiā. Cōfitemini Dño totis præcor- *Psal. 127.*
dus, qm̄ bonus est. Doleat uobis, non egisse uos quod bonū est: & qui agit pęnitētiā, sic eā agat, vt deincèps lugēda nō admittat. Vos qui pauperes estis, nolite cō-
tristari, si enim benè egeritis, in cælo ditiores eritis. *Hebr. 13*
Cauete uerò oēs, nè quis turpem sermonem profe- *1. Thes. 5*
rat: & secundùm Apostolum, doctrinis variis & pere- *Ephes. 4.*
grinis nolite abduci: sed corripite inquietos, consola- *1. Cor. 15.*
mini pusillanimes, patientes estote ad oēs. Omnis sermo malus ex ore vestro nō procedat. Corrumpunt bonos mores colloquia mala: Crapulā & ebrietatē perhorrescite, quas Dñs per seipsum repræhēdit, vbi ait:
Attendite uobis, nè fortè grauētur corda vestra in cra- *Luc. 21.*
pula & ebrietate. Et Apostolus, Nolite, inquit, inebria- *Ephes. 5.*
ri vino, in quo est luxuria. Proculdubiò enim, qui plus manducat aut bibit, quàm expedit, & peccatū incurrit, & castitatem tueri non potest: cum enim venter nimio cibo, aut potu repletus est, necesse est, ut in

Eccle. 31. libidinem pronus sit. Vndè etiam alibi scriptum est: Amaritudo animæ, vinum multum potatum,& iram, & ruinas multas facit. Ebrietatis animositas imprudẽtis offensio, minorans virtutem,& faciens vulnera. hæc quidem dico, non vt creaturam Dei malam asseram, aut damnandam iudicem: sed ut uos magis sobrios cautioresque reddam. Immò uerò admoneo, nè *Gene. 1.* quam Dei creaturam dicatis esse malam, cuncta enim valdè bona creauit Deus. Nam quæ nobis mala esse videntur, aut nocent nobis, non sua natura, sed nostro vitio nobis mala sunt. Itaque fratres, solum diabolum, qui superbiendo factus est malus, detestantes, tot bonarum rerum creatorem Dominum glorificate.

Cauete semper uiam latam, quæ ducit ad perditio*Matt. 7.* nem: intrate per angustam, quæ perducit ad immensam cæli latitudinem. Pauperes & peregrinos vocate ad conuiuia: sic enim DOMINVS hortatur his ver*Luc. 14.* bis: Cùm facis prandium aut cęnam, noli vocare diuites, nè fortè & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed uoca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Neque.n. iustum est, ut in populo Christiano, qui uno precio redempti sunt, & uni Domino seruiunt, alii multis epulis fartos habeant ventres, & ebrij sint, alii fame deficiant. Prorsùs peccatum est, si vestra superflua tineæ rodant, & pauperes nec uetustissima quidem à nobis accipiant. Cur non attenditis pari conditione nos venisse in hunc mundum, vniusque Domini seruos esse, similique exitu è vita migraturos,& si benè egerimus, ad vnam beatitudinem venturos nos esse? Aut quarè pauperes nobiscum non accipient cibum, qui nobiscum habituri sunt consortia Angelorum? Cur nõ accipient a nobis vel ueterem tunicam, qui pariter accepturi sunt immortalitatis stolam? Hæc attendentes fratres, ità pauperum curam gerite, vt vberrimam in cęlis mercedem recipiatis. Mendacium semper fugite, non enim minimum crimen est, dicente scriptura: Os quod mentitur, occidit animam: & testis falsus non erit impunitus. Et Dauid ad Dominum, Per
Sap. 1. *Prou. 19.* *Psal. 5.* *Ephe. 4.* des, inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Et Apostolus: Deponentes, inquit, mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. In hac ergò uita positi, sic uos comparate fratres, vt cùm hinc migraueritis, & caro vestra cęperit à vermibus deuorari, anima ornata bonis operibus, cum sanctis omnibus lętetur in cęlo. Retrahat uos à malo vel ipse peccatorum interitus. Cogitate eorum, qui iam decesserunt, calamitates. Contemplamini diuitum sepulcra, vel eorum, qui ante breue tempus vobiscũ fuere, quid iam sint, quid eis diuitiæ & cupiditates seculi iam prosint. Eccè nihil ex eis præter cineres remansit: qui si loqui possent, hæc uobis proculdubiò dicerent: Quid ità infelices propter mundi huius cupiditates discurritis? quid ità uos vitiis & criminibus obstringitis? Considerate ossa nostra, vt vel sic horrori sit,& displiceat cupiditas & insania vestra. Quod vos estis, nos fuimus: quod nos sumus, vos eritis. Hæc, inquam, fratres, solicita consideratione pensate,& cõsiderantes expauescite.

Diem mortis semper ob oculos statuite, ad vitæ emendationem, quantùm potestis, festinate. Nolite negligere, quòd uos pius Dominus peccantes sustinet, quanto enim diutiùs expectat, vt uos corrigatis: tanto grauiùs vindicabit, si neglexeritis. Si fortè persuasũ habetis, finem mundi procul abesse: certè cogitare debetis, suum cuique impendere finem. Eccè quam multi, dum viuunt iucundissimè, multaque in longum tẽpus moliuntur, repentè tolluntur è medio,& ex improuisò rapiuntur è corpore? Itaq; beatus ille est, qui ho-

Mors ob oculos perpetim statuenda.

ram illam semper habuit ob oculos, studuitque in ea paratus inueniri, vt possit tanti criminis expers esse. Scire enim debetis, fratres, cum ingẽti metu magnisque doloribus animam separari à corpore. Veniunt enim Angeli, vt sistant eam ad tribunal tremendi iudicis. Tum uerò illa commemorans opera sua mala, q̃ die noctuque gessit, miserè contremiscit, cupit ea fugere, petitq; ne vel unius horæ dilationem sibi dari. Adsunt eius opera, dicuntque illi: Tua sumus, tu nos perpetrasti. Non te deserimus, sed tecum ibimus ad iudicis tribunal. Interim illa infelicissima cum horrendo timore separatur à corpore, plena peccatis & summa ignominia. Secùs est de anima iusti, quæ cùm exit è corpore, non timet nec expauescit: sed potiùs cũ gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, sanctis Angelis eam deducentibus. Illam ergò horam modò timeatis, fratres, nè tunc timere cogamini. Memineritis iugiter vos ambulare in mediis laqueis diaboli: & idcircò semper parati sitis, ut cùm Dominus iusserit vos exire, liberi ab omni labe peccati, ad requiem transeatis. Nec arbitremini uos diu in hoc mundo mansuros, vbi enim Dominus iusserit, non licebit nec unius horæ spatio in hac uita consistere. Cauete igitur, nè exitu vestro męrorem afferatis Angelis,& gaudium inimicis. Scitote, cùm anima è corpore euellitur, eam aut pro bonis meritis statim in paradiso collocari, aut propter peccata continuò præcipitari in tartarum. Nunc igitur vnum è duobus eligite, aut æternùm gaudere cum sanctis, aut sine fine cruciari cum impiis. Itaque vel pęnæ vos terreant, si præmia non inuitant. Si mundum hunc necdùm despicere potestis, quæ mundi sunt, iustè possidete. Qui in iuuentute errauit, vel senex resipiscat,& mala, quæ fecit, pęnitentia expiet. Eccè in dies deficit mundus, cũcta, q̃ uidenẽ, instar vmbrę celeriter trãseunt. Quæ olim p̃nũciata sunt, iã p̃spicuè videnẽ. Bona omnia subtrahuntur, & in dies crescũt mala. Nolite ergò diligere mundũ, quẽ sic videtis ad finẽ tẽdere, p̃sertim cùm Apostolus dicat, eũ qui velit esse amicus seculi huius, Dei inimicum constitui. Vitam æternã medullitùs cõcupiscite: ad eam properetis, vt semper uiuatis, & nunquàm mori timeatis. Si enim sic amatis hanc miseram momentaneamque vitam, ubi cum tanto labore viuitis, & cursitando, satagendo, sudando, suspirando vix necessaria corpori acquirere potestis: quanto magis amanda uobis est illa uita æterna, ubi nullus labor est, ubi summa semper securitas, secura felicitas, felix libertas, libera beatitudo? Vbi, sicut Dominus ait, erimus similes angelis Dei: & iusti fulgebunt sicut sol. Nulla ibi erit tristitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, mors nulla, sed perpetua sanitas. Nulla illic existet malitia, nulla carnis miseria, nulla ægritudo, necessitas nulla: non fames, non sitis, non frigus, non æstus, non lassitudo, non vlla inimici tentatio: nõ peccandi libido, immò nec malè agendi facultas: sed gaudium & lætitia omnia occupabit, hominesque Angelis sociati, sine ulla carnis infirmitate perpetuò florebunt. Erit illic lætitia certa, requies secura, pax uera, iucũditas infinita. Ibi quicquid semèl adepti erimus, nunquàm amittemus. Nihil loco illo magnificentius, nihil gloriosius, nihil illustrius, nihil pulchrius, nihil decorius, nihil munificentius. Nihil illa bonitate syncerius, nihil illa abundantia copiosius. Ibi semper pax, & summa solennitas: ibi uera & certa felicitas. Ibi nullus erit metus hostis ferocissimi, qui semper cupit animas iugulare. Non timebuntur ignita iacula, nec vllæ tentationes eius. Nõ afferet terrorem barbarorum immanitas, nec ulla timebitur aduersitas, non ferrũ, non ignis, non facies truculenta tortoris. Nemo illic nec uestimento indiget, ubi nullus æstus, neq; frigus ullum,

Hæc de valdè iustis cõtempus dicuntur. Medij inter hos, qui colligunt ligna, fœnum, stipulam. per ignẽ purgatorium salui fiunt 1. Cor. 3. vt exponit D. Augustinus & alii. *Iaco. 4.*

Matt. 22. *Matt. 13.*

lum, nec vlla aeris intemperies. Nemo ibi sitit, nemo tristatur: nullus illic peregrinus est, sed omnes in patria se degere gloriabuntur. Non rebellabit aduersùs spiritum caro: sed cum Angelis ineffabilia, Christo donante, præmia percipientur, quæ, vt Apostolus ait, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. En qualem ille perditurus est beatitudinem, qui modò se, dùm licet, emendare nô vult. Nos igitur, fratres, Domino nobis auxiliante, prorsùs recusemus vlterà seruire peccato, quibus tanta beatitudo præparatur in cælo. Dum tempus est, maturemus propitium nobis efficere Deum. Despiciamus terrena, vt adipiscamur cælestia. Cogitemus nos peregrinos esse in hoc seculo, vt liberiùs festinemus ad patriam cælestem. Cogitemus, quæ confusio illa erit, cùm in die iudicij continget cuiquam propter peccata sua in côspectu Dei & hominum & Angelorum erubescere ac pudefieri: qui pauor, eum tunc iratum videre, quem etiam tranquillum mens humana capere non potest.

1. Cor. 2.

Dies extremi iudicij follicite timend⁹.

Illum diem timeamus, quem præuidere non possumus: illum formidemus iugiter, vt vel sic actus nostros corrigamus. Pensitemus, quis timor tunc erit, cùm de cælo Dominus ad iudicandum veniet, ad cuius conspectum cuncta elementa concutientur, cælû cum terra contremiscet, & virtutes cælorum commouebuntur. Tunc canentibus Angelorû tubis, mortales vniuersi, boni & mali, momento temporis resurgent in ijs corporibus, quæ hic habuerunt, adducenturque ad tribunal Christi, venientis cum virtute multa & maiestate, Angelis omnibus eum comitantibus. Tunc plangent se omnes tribus terræ, ostendetq; illis fiauras clauorum in corpore suo, quod propter nostras iniquitates vulneratum est, peccatoresque cô pellans, dicet: Ego te, homo, de limo terræ formaui manibus meis, & in paradisi delicis immeritum collocaui: sed tu me & mea iussa contemnens, impostorê sequi maluisti. Vndè etiam iustè damnatus es. Sed tamen ego misertus tui, carnem assumpsi, in terris inter peccatores habitaui, contumelias & verbera propter te pertuli: vt te eriperem à poenis, colaphos & sputa toleraui: vt tibi paradisi delicias redderem, acetum felle mixtum bibi. Propter te spinis coronatus, crucifixus, lancea vulneratus sum. Propter te mortuus, & in sepulcro positus, ad inferna descendi, vt te ad paradisum reducerê. Agnosce ergò humana impietas, quæ tua causa perpessus sim. En clauorum vestigia, quibus ad Crucem affixus fui. Recepi in me dolores tuos, vt te sanarem: recepi poenas, vt te gloria afficerem. Tuli mortem, vt tu sine fine viueres. Ecquid verò facere debui, & non feci? Dicite iam mihi, peccatores ingrati, quid passi sitis propter me, aut quid boni pro vobis egeritis. Ego cùm essem inuisibilis, spôtè propter vos incarnatus sum: cùm essem impassibilis, propter vos pati dignatus sum: cùm essem diues, propter vos egenus factus sum. Sed vos & humilitatem meam & præcepta mea semper respuistis: seductorê potiùs, quàm me, secuti estis. Itaque nunc iustitia mea aliam sententiam ferre non potest, quàm qualem merentur opera vestra. Quæ ergò vltrò elegistis, ea nunc accipite. Côtempsistis lucê: sint ergò vobis tenebræ. Amastis mortem, abite in perditionem. Secuti estis diabolum, ite cum illo in ignem æternum. Quis tunc, putamus, charissimi, mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, quę angustia, cùm hæc fuerit prolata aduersùs impios sentêtia? O quàm acerbum tunc erit malis, separari à suauissimo sanctorum consortio: Traditi enim dæmonum potestati; ibunt cum corporibus suis in supplicium ęternum. Procùl relegati à beata cælestis paradisi patria, cruciabuntur sine fine in gehenna, nunquàm lucê

Matt. 25.

Apoc. 1.

Christus iudicio vt sit malos compellaturus.

Sententia ĩ impios.

visuri, nullum vnquàm refrigerium habituri, sed per infinitas annorum myriades semper apud inferos pœnas horrendas daturi. Nec fatigabuntur vnquàm, qui eos torquebunt: nec ipsi qui torquebuntur, vnquàm mori poterunt. Sicut enim ibi ignis depascit, vt tamê semper conseruet: sic tormenta sæuiunt, vt semper renouentur. Pro qualitate autem culparum, pœnas illic singuli sustinebunt. Auditur illic perpetuus planctus & stridor dentium: nulla miseris erit côsolatio, præter flammas & terrores pœnarum: ardebuntque sine fine cum dęmonibus in igne æterno in omnia secula seculorum.

Iusti autem ibunt in vitam æternam, in illa sine dubio carne, quam hic habuerunt, sociabunturque Angelis sanctis ĩ regno Dei, sempiternis perfruituri gaudijs, nunquàm iam morituri, nullam vnquàm corruptionem passuri: sed perenni lætitia & suauitate Christi persusi, fulgebunt sicut sol in claritate & gloria, quam præparauit Deus diligentibus se. Et quâto quisque in hac vita Deo fuit magis obediens, tanto illic vberiorem percipiet mercedem: quantoque ampliùs hic eum dilexit, tanto propiùs eum contemplabitur. Eccè charissimi, dixi iam vobis simpliciter, vt intelligere possitis, quæ bonis & malis euentura sint. Nemo iam se ignorantia tueri poterit, quandoquidem vita & mors, præmia iustorum & supplicia impiorum, denunciata sunt vobis. Iam in vestra optione est & arbitrio, eligere quod teneatis. Quod enim quisque hic concupierit, id illic obtinebit. Vitam ergò ęternam totis viribus concupiscite, nec emendationem vitæ procrastinetis: sed ob lucranda regna cælestia vltro ipsi relinquatis, quod tamen cum ipsa vita amittendum est. Surgat iam, obsecro, quisquis vitiorum catena adstrictus est, & à somno mortis euigilet. Recurrat ad confessionem, agat poenitentiam, nec erubescat publicè eam agere, ob immûditias, quibus sa fœdauit: quia reuerà multo melius est, hic ad breue tempus agere poenitentiam, quàm per infinita secula apud inferos cruciari. Si ex animo egerit poenitentiam, citò illi succurret pius redemptor, qui Lazarum quatriduanû & iam foetentem, suscitauit. Paratus est semper ille misericordiæ sinus, & clementer expectat, vt excipiat pœnitentes. Non debet quisquam, quâtumuis magnis obstrictus sceleribus, vnquàm de Dei misericordia desperare. Ipse enim clamat per prophetam: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die côuersus fuerit ab impietate sua. Itemque: Conuertimini, & agite pęnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam Iniquitas. & per alium: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. & in Euangelio: Gaudium eris in cęlo super vno peccatore pęnitentiam agête, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigêt pęnitentia. itemque per prophetam: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Animaduertite fratres, quàm sit ꝓfusa & larga bonitas Dei nostri, quàm ineffabilis misericordia eius. Quotidiè contemnitur, & quotidiè nos ad pęnitentiam benignissima pietate inuitat. Fiduciam nobis eius pia benignitas præstat, vt non desperemus eius misericordiam, nec tamen abſq; pęnitentiæ fructibus veniam nos impetrasse præsidamus. Quam enim ille patris pietate indulgens semper & misericors est, tam iudicis maiestate seuerus & metuendus est. Aequissimè iudicat, vnumquenque iuxta vias suas, & reddit vnicuique iuxta opera eius, bona bonis, mala malis. Redite ergò, charissimi, in memoriam eorum, quæ fecistis: & si peccasse vos cognoscitis, sine vlla dilatione ad pęnitentiæ remedia confugite. Audite scripturam dicentem: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diem: subitò enim

Iustorum beatitudo post hanc vitam.

Liberum hominis arbitriû.

Iohã. 11.

Ezec. 33

Ezec. 18.

Esa. 43.

Luc. 15.

Ezec. 33.

Rom. 2.

Ezec. 18. & 33.

Eccl. 5.

enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Memineritis semper, versari vos in conspectu omnipotentis Dei, cũctorum hominum nõ solùm facta, sed etiam cogitationes inspicientis. Nõ est enim, *Hebr. 4.* vt ait Apostolus, vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius.

Hęc ergò iugiter cogitantes, intentissima solicitudine vos custodite, & ad extremum mundi diem studio bonorum operum semper vos pręparate. Finis mundi iam propinquus est, &, quod lugendum est, tot quotidiè mala fiunt, tot calamitates exsultũt, vt per hæc ipsa mundus finem suum indicare & proclamare videatur. En omnia, quæ prophetæ & Apostoli prædixerunt, propemodùm impleta iam sunt: dies iudicij & horrendus Antichristi aduentus restant. En bella alia super alia, tribulationes aliæ post alias, perpetua fames & pestis. Quid ergò adhuc tam sumus lapideo & ferreo pectore, vt de animæ salute nec inter tot mala cogitemus? Diù est, quòd Deus comminatur, sed nihil flectitur hominum pertinacia. *Duritia hominũ malorum* Cælestis iam olìm intentatur vltio, nec vlla hominum adhibetur satisfactio. Dei ira propinquat, & tepidè agitur pœnitẽtia. Testantur prophetæ ventura supplicia, & rarò ab hominibus diuinum imploratur auxilium. Quapropter moneo vos, dilectissimi, vt vel cum mundo deficiente, facessat omnis malitia, Deique totis viribus misericordia concilietur. Non vos diuitiarum sarcinæ ad terram deprimant, quas hauddubiò ocyùs relinquemus. Non putemus nos pariter & Christum habere posse, & mundum. Itaque spreto mundo, ad cælũ liberi festinemus. Veniat nobis in mentem, quàm grauia sint scelera, quæ admisimus: quàm dira inferorum supplicia, quę timemus: & pro ratione culparum, pœnitentię medicinam adhibeamus. Succurrat animo illud Apostoli dictum: *1. Tim 6. Iob. 1.* Nihil intulimus in hunc mundũ, haud dubiũ, quin nec auferre quid possumus. Nudi nati sumus, nudi etiam moriemur. Quicquid autẽ hic inuenimus, etiam hic relinquemus. Sola opera bona, si ea fecerimus, nobiscum ad cęlum feremus: immò illa nos in cælum ferent. Itaque tanquàm peregrini, rebus necessarijs contenti, illas nobis diuitias hic acquiramus, quas nobiscum ad paradisi patriam feramus. Deum super omnia diligamus: quia reuerà impium est, eum non diligi, cui vicem rependere nõ possumus, etiã cùm diligimus. Quid enim nos impij, pio Domino retribuere possumus pro omnibus, quæ ille tribuit nobis? qui nullis nostris præcedentibus meritis tanta nobis præstitit indignis, vt nos a iugo diræ damnationis redimeret. Descendit ille ad nos de sede paternæ maiestatis, iniurias in terris multas pertulit, probra mortemque innocens perpessus est. Et omnia quidem tulit patientissimè, vt nobis humilitatis & patientiæ exempla relinqueret. Vndè etiam ait: *Mat. 11.* Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

Oportet igitur, vt quemadmodùm ille propter nos, ità & nos aduersa omnia, quæ propter peccata nostra eueniunt, æquanimiter toleremus, vt patientię fructus in vita æterna capiamus. Vrgeamus, fratres, cursum nostrum, dum tempus habemus: odiamus hunc mundum, quem tamen diù tenere nõ possumus. *Oculus Dei oĩa intuẽs, metuendus.* Nulla nos malorum operum contagia polluant: sed oculus diuinæ maiestatis omnia intuens, semper à peccatis nos retrahat. Si enim homines, nostri similes peccatores, & ex eodem luto formatos, ferre nõ possumus inspectores scelerum nostrorum: quanto magis æternum illum & omnipotentem Dominũ, in quem nullum potest cadere peccatum, timere ac reuereri debemus? Eum ergò timeamus & reuereamur perpetuò, sicque nos spes veniæ erigat, vt metus gehennæ semper solicitos nos reddat. Ante omnia & super omnia charitati studeamus, vti nos pluribus locis scriptura diuina hortatur. Si charitas in nobis est, cunctis virtutibus ornabimur. Si illa caremus, perit quicquid boni habere videmur. Nec in arrepto benè agendi proposito lassemur vnquàm, pręsertim cùm Dominus eũ, qui miserit manum suam ad aratrum, & respiciat retrò, affirmet non esse aptum regno Dei. *Luc. 9.* Respicit autẽ retrò, quem pęnitet boni propositi, & qui terreuis rursùs desiderijs implicatur. *Retro respicere qd sit.* Dum licet, castigemus nos, & factorum nostrorum à nobis rationes reposcamus, coram iudice nostro nos accusemus, nec vitæ emẽdationem ad extremum diem differamus: sed quotiès labimur in peccata, per pęnitentiam mox resurgamus, totisque viribus prauas voluntates carnisque illecebras proteramus. Semper enim ad mortem propiùs accedimus, & dum nos securos putamus, repentè illa extinguet nos. Tendamus alacriter ad illam beatitudinem, in qua sancti omnes videre nos desiderant, & Christus rex cælestis & spiritus Angelici expansis charitatis brachijs nos expectant. Hæc nos, charissimi, tãquàm lac vobis proposuimus: & sub testimonio Dei & sanctorum Angelorum, qui nos loquentes audiũt, perfuncti sumus officio nostro, cælestia vobis præcepta tradentes. Vestrum iam est curare, vt admonitio nostra suum habeat salutis effectum: & vt semper voluntatem Dei facientes, ab omni vos malo custodiatis: atque tandèm ab omni peccati contagione liberi, ad regna cęlestia tripudiantes peruenire possitis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Qua ratione conciones suas claudere consueuerit. Cap. 17.

HAec summatim de sancti viri concionibus narrasse sufficiat: quæ ille quidem non hoc ordine, vt a nobis commemorata sunt, in singulis cõcionibus proponere solebat, sed diuersis temporibus. Tandèm autem hæc inserebat: Hæc vos, fratres, si seruaueritis, habebitis præmium: si neglexeritis, supplicia perferetis. Nam quòd ad me attinet, ego meam corã Deo liberaui conscientiam, testesque inuoco cęlum & terram, exhibuisse me vobis debitum ministerium, vitãque & mortem annunciasse. Id autem vobis nunc affirmo, si quidem spreueritis verba mea, & per contẽptum ea audire nolueritis, vbi venero ad redemptorem meum, accusaturum me pertinaciam & peruicaciam vestram, palamque testaturum, vos semper volũtati maligni dæmonis potiùs, quàm Christi, obediuisse. Et tunc reuerà indignante iudice, exactori trademini, dabitisque pęnas sine fine, donèc nouissimum quadrantem persoluatis. *Luc. 12.* Hæc igitur sunt, quæ B. Eligius summo studio ex locupletissimo pectoris sui thesauro plebi depromere solebat: Interìm nihilominùs alia multa his similia quotidiè exhortans, populo euãgelizabat. O verè copiosum vas, quod tam affluenter ministrabat plebi adipem frumenti Christi, lætitiam olei & sobriam vini ebrietatem. O verè gloriosam virum, eximium Dei amatorem, qui vt pastor bonus satagebat strenuè vagabundos reuocare, confractos alligare, errantes ad paradisi caulas reducere. Cuius bona & simplex doctrina redolet proculdubiò prophetas, sapit Apostolos, imitatur Euangelistas. Cuius sermo non alius apud suos fuit, quàm de regno Dei, de *Sermo familiaris S. Eligy.* delicijs paradisi, de gehennæ supplicijs, de iustitia, fide & charitate, de contemnendis mundi illecebris & oblectamentis, & vt soli Deo totis viribus seruiendũ *2. Cor. 12.* sit. Dicere autem solebat illud Apostoli: Non quæro

quæ vestra sunt, sed vos. Sciebat dictum à Iacobo Apostolo: Qui conuerti fecerit peccatorem ab erro re viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Sed nunc tandem ad vitæ eius ordinem reuertamur. *Iac. 5.*

De vino in vase aucto. Cap. 18.

VIr quidam in Parisiensi suburbio haud procul basilica B. Petri Apostolorum principis morabatur, quem & Eligius ob fidem & deuotionem eius amaret familiariter, quique Eligium pro sanctitatis eius reuerentia vnicè diligeret. Contigit autē, vt quādoque Eligius prædia monasterij sui inuiseret, ac deinde Lutetiam redire volens, eminùs ab hoc viro conspiceretur. Vt ergò aduertit ille, Eligium non longè à domo sua habere iter, accurrit obuiàm, osculatur eius genua, orat vt cum comitibus velit diuertere ad domum ipsius, & bibere pauxillum vini, quod in vase remanserat. Recusat Eligius: sed tandem vix precibus suorum victus, abit ad domum illius. Habebat autem is in cellario suo vas vinarium, in quo parùm vini relictum erat. Quod offerens beato viro, orat obnixè, vt indè vel parùm bibat. Satisfacit ille homini, & perparùm bibit: sed comites eius omnes benè largiter biberunt. Deindè cùm bene precatus esset domui illius, valedixit ei, & recessit ad monasterium suū, quod intra vrbem Parisiensem erat. Eo abeunte, vas illud penè exhaustrum, diuino munere totum implerum est vino. Altera luce vir ille casu ingressus in cellarium, cernit vas omninò plenum. Obstupescit igitur ad rei nouitatem: sed mox recordatus sanctitatis Eligij, ocyùs se confert ad eum, indicat quid beneficij propter eum Dominus sibi contulerit. Eligius id audiens, agit gratias Deo, orat hominem, nè rem cuiquam aperiat, sed cum gratiarum actione vtatur Dei beneficio. Ille autem orat virum sanctum, vt veniat secum, & benedictionem suam impertiat vino illi, & vtendum ex vase proferat. Quod ni faciat, protestatur se ne vnam quidem guttam eius vini vnquam hausturum. Sāctus Eligius videns hominis deuotionem, iuit cum illo, veniensque in ædes eius, humi se prostrauit, orans diutissimè. Indè surgens, vt vidit vas plenum, iubet vinum ex illo promi: ex quo parùm ille gustauit, cæteri largissimos accepere haustus. Tum ille oculis manibusque in cælum porrectis, gratias agens & laudans Deum, abscessit.

Vas vinarium penè vacuum, vino impletur diuinitùs.

Quanta vis fuerit excommunicationis eius. Cap. 19.

NOn mihi silēdum videtur illud, quod posset multis afferre metum; nè finc ausi procacibus verbis in sanctos viros incurrere, nisi velint similia experiri. Quidam è familiaribus Ebroini, homo infaustus, nimiumq; proteruus, multo tempore conabatur sylvam longè optimam ecclesiæ beati Eligij eripere, & in suum ius transferre: crebiò ea causa veniens ad illum, & procaciter eum lacessens. Quodam autem die in multa hominum frequentia etiam violenter syluā illam ab eo extorquere voluit. Eligio autem modestè & comiter respondente, ille magis etiam petulanter cœpit virum Dei infestare. Sed neque sic Eligius quicquam de sua patientia remittens, blandis verbis ait ad eum: Amice, iniijce frenos cupiditati tuæ. Cur nō erubescis tam cæca mente rem alienam appetere? Si peteres quæ mea sunt, darem forsitan tibi. At nūc quādò non meam, sed ecclesiæ rem expetis, prorsùs noueris me minimè tibi donaturum, quod pauperum necessariis vsibus delegatum est. His ille acriùs stimulatus, minitabundus ait ad eum: Si mihi vltrò non dederis, ego vi tollam. Tum Eligius commotus, seuero vultu dixit ei: Nouit creator meus, nisi citò mutaueris sententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te prolaturū. Ille id audiens, mirè cachinnari cœpit, multaque in virum Dei probra conuiciaq; iactare. Cernens ergò Eligius eum nulla ratione posse compesci, dextera manu extensa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox præpotentis Dei ira eius sententiam prosequens, ità perculit virum, vt viribus omninò destitutus, mortuo similis videretur: & simulatque Eligius ore protulit verba, humi collaberetur, cunctique eum animam expirasse putarent. Mirabantur omnes Eligij iniuriā tam citò vindicasse Deum, orabantque sanctum virum, vt pro misero Dominum deprecaretur. Quod virùm fecerit, incompertum habemus. Id sanè admiramur, tantam vim habuisse sermonem eius, vt sine vllo ictu repentè superbum deiiceret. Simul aduertimus, quàm charus fuerit Deo, vt qui sententiam eius tam perspicuè sua vltione confirmarit.

Hac sācti viri cōmotio nō de vitio, sed zelo iustitiæ profecta ē. *Obserua Deū exequentē sententiā eius.*

Quid acciderit quibusdam refractarijs. Cap. 20.

CVm aliquandò dies natalitius beati Petri Apostoli haud procul Nouiomensi oppido in vico quodam celebraretur, beatus Eligius illic suo more constantissimè prædicabat verbum Dei, dicebatque pro fligandos & exterminandos esse cunctos dæmonum ludos, & nefandas saltationes atq; choreas, vanas quoquè & impias superstitiones. Sed ea verba præcipui quidam eius loci habitatores indignissimè ferebant, quòd legitimas, vt ipsi putabant, consuetudines eorū abolere vellet. Tractarunt tunc quidam impij inter se præsertim è familia * Erchonoaldi, qui erat palatio præfectus, de nece S. Eligio afferenda, si pergeret ipsorum nugas insectari. Quod vbi ille comperit, martyrij incensus desiderio, vno duntaxat diacono & duobus clericis sibi adiunctis, reliquis domi manere iussis, ocyùs eò profectus est, & per medias turbas transiens, in edito quodam loco ante basilicam maiori instantia concionabatur, acriter obiurgans illos, quòd spretis salutaribus monitis, vsqueadeò dæmonum ludibriis dediti essent. Ijs verbis admodum commoti, conuicijs & contumelijs eum proscindebant, mortē ei minitantes, atque dicentes: Nunquàm tu Romane, licèt crebrò eas taxes, nostras poteris abrogare cōsuetudines: sed eas nos mordicùs retinebimus, nec vllus mortalium tollet nobis gratissimos ludos. Tum ille nihil se proficere cernens, rei indignitate permotus, Dominum Iesum toto pectore orauit, vt permitteret homines improbos, qui tam audacter contra eius præcepta venirent, à dæmonibus petulanter obsequeren tur, ab ijsipsis obsideri, vt vel sic cognoscerent, quorū operibus delectarentur, & homines fideles propēsiùs laude, & prædicatione ipsius Christi nomen efferrēt. Dixit, & confestim permulti, ij præsertim qui manus ei iniicere moliebātur, à dæmonibus arrepti, multis modis debacchari cœperunt. Ea re valdè territi omnes, qui aderant, ad hominis Dei se vestigia abiiciebant, veriti nè similia paterentur: promittebātque se dictis eius omnibus audientes fore. Ad quos vir beatus: Nè timueritis, inquit, sed iustum Dei iudicium laudate: dignum est enim, vt qui eius iussa contemnunt, ad tempus illis traditi, quos amant, tenuiant magistros suos, quos colunt. Vos autem, si Christi præceptis libenter parere vultis, nihil timeatis hos latrunculos. Multis autem rogantibus, vt pro eis Dominum deprecaretur: Sinite, inquit, re ipsa experiri illos, quibus hacte nùs

Hūc Aemylius vocat Ercēbaldum. *Magno martyrij desiderio feruet.* *Homines amplius quinquaginta arripiūtur à dæmone.* *Latrunculos, dicit dæmones.*

nis morem gesserint. Atque ità illo anno vsque ad anniuersarium eius solennitatis diem, manserunt illi obsessi a dæmonibus. In ipsa autem solennitate iussit eos omnes exhiberi palam, porrigensque eis aquam benedictam, ilicò curauit illos. Erant sanè homines amplius quinquaginta. Cumque eos probè instituisset, & grauiter obiurgasset, sanos à se dimisit.

Aqua benedicta sanat eos.

De singulari efficacia interdicti. Cap. 21.

CVm aliquandò visitaret diœcesim suam, vt solent episcopi, quadam ex causa interdixit, nè Cursus, id est, preces Canonicæ, & sacrificium celebrarentur in basilica quadam, donèc ipse iuberet. Erat illic presbyter quidam sibi malè conscius, ob cuius culpam id feceret beatus episcopus. Is paruipendens eius sententiam, cùm procùl illum recessisse arbitraretur, campanam hora statuta vespertinis erat, pulsare cœpit. Sed vt eius temeritas reprimeretur, campana rationis expers, beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit. Perstitit ille trahendo restim campanæ, sed sonum exprimere non potuit. Itaque egressus è basilica, omnibus rem exponit. Tum quidam ex eis memores, quid iussisset beatus Eligius, propere illum sequuntur, orant vt bona ipsius venia liceat diuina celebrare officia. Sed ille, tametsi erat clemens & benignus, noluit tam facilè relaxare sententiam suam, nisi præcederet satisfactio. Interim triduum labitur, & presbyter sæpè frustrà tentat elicere è campana sonum. Tandèm optimatum & seniorum flexus precibus, cùm pœnitentiæ satisfactio accederet, solo verbo beatus vir conciliauit locum, & mox campana sonum edidit, vti priùs consueuerat.

Nota.

Mira virtus beati viri.

De arbore arefacta. Cap. 22.

QVandoquè iter necessarium suscipiens, peruenit ad locum quendam propinquum Compendio, regali palatio. Fessus ea itinere, diuertit in agrū cuiusdam coloni, vbi erat arbor nucibus onusta, è qnibus ministri eius, illo in diuersorio manente, quasdam decerpserunt. Accurrit ocyùs arboris dominus, procaciter improperans nuces sibi eripi. Id vbi comperit beatus Eligius, vocat ad se virum, & blandè ac comiter illum appellans, orat nè propter paucas nuces, cùm plurimæ illi relictæ essent, tantas turbas cieat: ait se pro nucibus ablatis liberaliter satisfacturum. Sed ille tumido animo bonitatem eius spernēs, asperis in eum verbis innehitur, eadem sæpiùs iterās. Tum vir Dei animo mutato, famulos quidem, quòd id fecissent, acriter obiurgat, homini illi tres aureos numerari iubet: sed ad arborem conuersus, vt olim Saluator noster ad ficulneam, irà ait: Quandoquidem adeò tua causa infestamur, nunquàm deincèps ea te fructus nascatur in æternùm. Confestim ad vocem eius arbor exaruit, hodieque sic perseuerat. Tenebat fide plenissima illam Domini sententiam, Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: atque ità cum fiducia imperauit arbori, Dominicum, vt diximus, secutus exemplum.

Mat. 21.

Nota miraculum.
Iohā. 14.

Dæmoniacis imperat silentium. Cap. 23.

IN ferijs beati Martini Episcopi quandoquè more suo inter Missarum solennia post Euangelij lectionem ad populum vir sanctus concionabatur: sed eius vocem ampliùs duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valdè interturbabant. Tum ille porrecta in eos manu, præcepit in nomine Iesu Christi, vt dum ipse concionaretur, nemo illorum mutire ausus esset. Parent ilicò: nec solum clamor omnis conquiescit, sed etiam plerique dęmones, non ferentes vim verborum eius, relictis illis, quos obsidebāt, pudefacti aufugiunt.

Magna eius in dæmones potestas.

De famulo eius repentè sanato. Cap. 24.

QVidam ex famulis eius, Ermensindus nomine, pessimo laborabat morbo, diroque & intolerabili pressus dolore, via spiritū trahebat. Volebat tum Eligius aliquò proficisci. Ille verò miser, non verbo, sed nutu obsecrat, vt priùs sese velit inuisere. Venit Eligius ad eum: duriter obiurgat, quòd ob culpas suas cæco pectore non egerit pęnitentiam. Illo autem penè iam efflante animam, & non verbis, sed lacbrymis & altis suspirijs satisfaciente, beatus Eligius, vt erat certè valdè humanus erga familiam suam, permotus misericordia, præcepit ei, vt in nomine Iesu Christi sine mora surgat sanus, secumque proficiscatur. Puncto temporis fugit dolor omnis: surgit homo, cunctis mirantibus, incolumis, eadem ipsaque, abit cum Episcopo. Diaconus quidam immani lateris dolore multos dies cruciatus, morbo crescente, toto penè corpore tabescebat. Eius latus & artus vt sancta manu vir Dei contrectauit, celerrimè curatus est.

Hominē ab ipso mortis aditu reuocat ad vitam incolumem.

De presbytero excommunicato & mortuo. Cap. 25.

QVidam presbyter diœcesis eius pessimè apud vicinos audiebat. Eum Eligius crebrò verbis castigans, ad sanitatē reuocare nō potuit. Cumq; mala eius fama latiùs serperet, beatus vir tam nefanda audire ampliùs non sustinens, accersit eum ad se, percontatur de crimine, quod fama vulgasset, comiter hortatur ad emendationem & confessionem. Ille prorsùs negat se illud admisisse flagitium, audacterque pergit excusare sese, videlicet plùs hominem, quàm diuinam vltionem, reformidans. Eligius sentiens nulla via adduci eum posse ad confessionem, ferit eum anathemate, vt sic publicè agat pœnitentiam, nec ausus sit ad altare sacrificaturus accedere. Addit minas, si id faciat, se seueriùs in eum animaduersurum. At ille abscendens, eiusque minas floccipendēs, pergit more suo viuere dissolutè, atque post paucos dies neglecta beati episcopi excommunicatione, ad altare, sacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus tangeret, mox diuinitus percussus, & magno impetu humi prostratus, expirauit. Ea re factum est, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori esset: dictaque eius, oraculi instar haberentur. Vbi autem ille comperit tam horrendam hominis mortem, valdè eū luxit, multisque malè viuentibus, vt se corrigerent, eius casum proposuit. Tanta autem animi eius puritas erat, cunctisq; virtutibus adeò florebat, hymnis & precibus sedulè vacans, vt etiam futura longè ante prædiceret.

Nota terribile Dei iudicium.

Vt prædixerit mortem cuiusdam magni viri. Cap. 26.

ROgauit eum aliquandò Erchonoaldus, præfectus palatio, vt cum ipso longiùs proficisceretur. At ille multa secum reputans, nolebat ire cum eo: sed tamen coactus à senioribus & Abbatibus ciuitatis suæ, verentibus, nè tanti viri animum offenderet, ita palam dixit: Quid necesse est, fratres, vt tanta nos afficiatis molestia? Equidem noui, quod vos ignoratis, si cum illo ierimus, malè id cessurum. Ille

enim

enim hinc quidem exit, sed ibi morietur. Iuit tamen cum illo: ventum est ad locum destinatum. Cumque illic nocte quadam, alijs dormientibus, casu beatus Eligius foràs egressus obambularet, & de psalmis nescio quid secum volueret, subitò vidit columnam ignis è cælo descendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei itaque euentum tacitè secum considerans, interitum bestiæ illius diacono suo, qui fortè solus tum ei aderat, indicauit. Mox autem diuinitùs percussus Erchonoaldus, sentiens magno ardore cruciari viscera sua, iubet ocyùs ad se introduci Eligium. Venit Eligius, videt hominem magnis correptum angoribus, hortatur eum, vt quandò iam desperat se victurum, vel moriturus faciat, quod viuens spontè noluisset: videlicet vt loculos multos auro tumentes, quos equi vehebant, pauperibus quàm primùm eroget pro refrigerio animæ suæ: Id solum profuturum ei afferens: nocitura verò, quæ in thesauris esset relicturus. Sed ille vt rapax, ità etiam tenax, dum moras nectit, repentè extremum efflat anhelitum. Corpus eius, misericordia motus, Eligius secum absportauit, & tradidit sepulturæ.

Visio S. Eligij.

Diuinitùs percutitur præfectus palati.

Vt Flauadum quoquè prædixerit moriturum. Cap. 27.

FLauadus tyrannus crudelissimus, Vuillibaudum Christianissimum virum, Burgundiæ patritium, immerentem occidit. Id vbi ad aures beati Eligij perlatum est, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis Vuillibaudum cæsum, Flauadum incolumen. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximijs meritis aio nunc in cælis meliùs viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi asseritis vita frui, breui malè periturum. Vuillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, sed fine fine vitam viuet beatissimam: Flauadus verò, qui diù victurus putatur, intra hos decem dies, vti dignus est, malè morietur. Post dies septem de improuisò Flauadus percussus, miserè excessit è vita.

Prædicit Flauadi tyranni mortem.

Vt obitum cuiusdam Episcopi, spiritu cognorit. Cap. 28.

PErmulta alia, cùm iam Episcopus esset, prædixit. Quinetiam adhuc laicus futura annonciauit. Nocte quadam post absolutas ex more preces, paululùm se ad quiescendum componens, mox in somnis visus est res admodùm serias agere. Excitatus ergò à clerico, & interrogatus quid vidisset, sic respondit: Simplicius Lemouicum Episcopus nupèr obijt, & Felix ei successurus, mittit nuncios ad nos, vt ei nostram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar: & certè breui hic aderunt. Dixit, & reddidit se quieti. Indè sub lucem nuncij illi pulsant fores eius: ijs apertis ingrediuntur, indicant Episcopi mortem, afferunt multam pecuniam, missam à Felice, vt ei ad obtinendum episcopatum esset adminiculo: sed Eligio persuadere nulla ratione possunt, vt quicquam eius attingat. At tamen ingressus ad principem, gratis impetrauit, quicquid illi petebant, sicque eos à se dimisit.

Reuelat ei mors Epi Lemouicensi.

Cuidam Abbati indicat pericula monasterij eius. Cap. 29.

ABbas Domnolus quandoquè venit ad eum, & aliquandiu hæsit apud illum. Quadam igitur nocte post quietem clam ad se accitò illi ait: Tu hic securus degis, sed monasterium tuum magno inimici impulsu quatitur & exagitatur. Vidi enim in visione fumen ingens in illud multa vi inferri, & quædam ædificia prorsùs subuertere. Quamobrèm perge, quæso, nisi onerosum est, & vide num fratres tui rectè habeant. Confestim Abbas, solicitudine anxius, iter capessit, & priusquàm ingrederetur in monasterium, nunciatur ei, duodecim ferè monachos dæmonum instinctu è monasterio clàm aufugisse. Tum ille non sine admiratione reminiscens, quid ab Eligio audijsset, diuinam in illo gratiam suspiciebat: mox abit quæsitum fratres illos profugos: & quosdam quidem reduxit ad monasterium: alios verò, quòd longiùs recessissent, comprehendere non potuit.

Visio eius

Quænam incluso cuidam prædixerit. Cap. 30.

CVm aliquandò monasterium suum Lemouicense vir sanctus visitasset, & in reditu in Biturigum vrbem venisset, voluit Euergisilum inclusum videre, cuius tum erat celebris apud Bituriges opinio. Sed ille propositi sui plùs æquo tenax, faciem suam beato viro ostendere noluit, non nisi per fenestram opertam cum illo colloquens. Paucis igitur vltrò citroquè habitis sermonibus, Eligius ei valedicturus: Iam quidem, inquit, te hic frater videre non potui, sed certè breui in aula regis Clipiaci visurus sum. Illo constanter asseuerante nunquàm id futurum, Eligius rursùs ait: Vera me dicere tum cognosces, cùm loco memorato coram principibus & populo ego palam te visurus sum. Non diù pòst talis se casus obtulit, qui eum necessariò cogeret regis palatium adire, vbi ab Eligio honorificè exceptus est, qui eò tum quoquè aduenerat. Porrò inter familiaria colloquia ciuiliter admodùm & comiter atque peramanter ab eo reprehensus, deindè confecto negocio suo, Bituriges reuersus est.

Prædicit Euergisilo, quod ille nunq̃ putasset futurum.

De quibusdam alijs ab eo prædictis. Cap. 31.

MVlta alia in colloquijs familiaribus prædixit, putà mortem Ariberti regis, itemque Dagoberti inclyti principis, natiuitatem Clotarij iunioris: qui cùm adhuc matris vtero gestaretur, & regina valdè solicita timeret se fœminam parituram in regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundissimè eam appellans, ait coram omnibus, masculam prolem edituram, seque è baptismo eam suscepturum. Nomen etiam necdùm nato tum imposuit, Clotarium eum vocans. Præter quem alios duos eadem regina peperit: qui cùm adhuc paruuli essent, & rex atque regina pacificè & amanter victitarent, talis Eligio oblata visio est: Adspiciebam, inquit, in visione noctis solem sub horam diei tertiam clarè lucentem, repentè disparere. Cumque insolens prodigium intentè contemplarer, video repentè ceu dimidiam oriri lunam, tribus in orbem vallatam stellis, eaque via ingredi, qua solet quotidiè sol recurrens. Eccè autem dum hic quoque attonitus defigo obtutum, mox stellis manentibus, luna euanescit. Deindè illas tres accuratè considerans stellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, vicissimque suis se radiis cædere, & eam, quæ inter eas præstantior erat, deimprouisò non apparere. Cumque duæ reliquæ inter se coniungi viderentur, dicto citiùs altera earum obscurata & sublata, vna sola remansit, eaque rectò tramite solis cursum imitans, magno tandem lumine aucta est: quantoque ad Occidentem magis ferebatur, tanto eius lux copiosiùs propagabatur. Porrò vbi ad vltimum peruenit occubitum, tantam

Visio eius.

tam viui luminis ex se diffundit, ut solis splendorem vincere videretur. Huius autem visionis hæc est interpretatio: Defuncto Clodoueo rege, qui sine dubio breui desinet esse in humanis, aliquandiù regina coniunx eius cum tribus filiolis suis Francorum regnum obtinebit. Illa autẽ sublata, & filijs in regno relictis, vnus ex ijs cadet: nec diù pòst alter quoq; è duobus, regno priuabitur. Tertius verò solus obtinebit monarchiam, eritque eius magna gloria & potentia. Hucusquè Eligius. Nos verò dubitare nõ debemus ita fore, vt prædixit, cùm iam nonnulla impleta videamus. Nã & Clodoueus rex intra breue tempus in pace obijt, & regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filijs posteà reliquit principatum. Paucis interim labentibus annis, maior natu dum pacificè regnat, excedit è uiuis, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum sit, solùs Deus nouit. Hæc aliaque complura, quæ referre longum sit, sæpè prænunciare solebat Eligius.

Visionis eius interpretatio.

Catalogus quidam virtutum eius. Cap. 31.

INter alia diuina charismata, sermo quoque sapiẽtiæ atq; consolationis multus ei collatus erat. Humilitas autem & charitas admirabilis & planè eximia ei inerat. In honore non præferebat diuitem pauperi, aut nobiles & potentes abiectis & vilibus: sed illis seueriorem, istis blãdiorẽ se exhibebat. Famulos suos non affligebat, vt solent domini seruos, sed tanquàm fratres humaniter diligebat. Iam verò in tolerandis barbaris quanta comitas, patientia quanta? Non cessabat infideles suadendo ad fidem traducere, ingratos officijs lenire, contradicentibus leniter respondere, superbos humiliter tolerare. Ad quęuis dura & aduersa perferẽda fortis, ad iniuriam omnem placidus, ad misericordiam facilis erat. Dicere solebat, res suas non suas esse, sed pauperum: quorum sanè procurator egregius fuit, omnia sua liberaliter illis impertiens, in cælis condens thesauros, vbi se sperabat feliciter sine fine victurum. Erat fide firmus, opere iustus, iudicio circunspectus, deuotione præcipuus, moribus suauissimus, sensu doctissimus, animo trãquillus, corde pijssimus. Semper seruabat in factis synceritatem, in corde puritatem, in actione virtutem, in moribus disciplinam. Exhibebat in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modestiam, in adhortatione diligentiam, in adiuuandis laborantibus vigilantiam, in fouendis pauperibus misericordiam, in defendendis Catholicæ Ecclesiæ dogmatibus constantiam. Sermo eius semper comitate & charitate cõditus erat, quo mentes audientium tanquàm luminare radiantissimum illustrabat. O verè imitandum uirum, ò semen Abrahę benedictũ, ò proponenda omnibus Eligii exempla. Iure Abrahæ filius dicitur, non genere, sed fide: nõ progenie, sed imitatione: non stirpe, sed deuotione. Abrahæ benedictio dedit filium: Eligius verò benedictus, transit in numerum filiorum. Abraham Domino obtulit filium: Eligius munus præstantissimum obtulit seipsum. Et Abraham quidem dedit hæredem, Eligius hæreditatem: ille innocentem filium, hic omnem substantiam suam. Consequens indè fit, vt similitudo officiorum paria efficiat merita. Deniquè Abraham obtulit id, quod habuit: Eligius quicquid in mundo habere potuit, Domino dedicauit. Sed hactenùs quidem, etsi parùm eleganter, tamẽ prolixè, de beati viri uita diximus, quanquàm longè minùs, quam pro meritis & dignitate illius. Superest nunc, ut pro ædificatione multorum, eius è uita decessum commemoremus.

Pauperũ ẽ egregius procurator.

Collatio eius cum Abrahamo.

Gene. 22.

De felicissimo beatissimi uiri ex hac vita imminente decessu. Cap. 32.

CVm ergò beatus Eligius omnia mundi huius aduersa multiplicesque labores diù fortiter tolerasset, innumera misericordiæ & benignitatis officia pręstitisset, optima viuendi exempla de se præbuisset, captiuos plurimos & ppè innumerabiles redęmisset, magnos monachorum & monacharum greges Domino collegisset, incredibilem eleemosynarum copiam in pauperes contulisset, & ingentes sibi meritorum thesauros coaceruásset, annos iam natus ampliùs septuaginta, sentiens imminere dissolutionem corporis sui, quodam die cum discipulis suis in Nouiomensi oppido deambulabat, atque interim casu eminùs conspiciens in fronte basilicæ beati Medardi parietẽ nonnihil diruptum, ruinam minari: ocyùs iussit accersi artificem, qui parietem communiret. Dicentibus autem discipulis, ut opportunum tempus sustineret, quò & faciliùs & durabiliùs reparari posset, ille respondit: Immò iam fiat: nam alioqui Eligio superstite non fiet. Illo sermone mitè omnes consternati, gemebundi dixerunt ad eum: Non contingat, domine, nobis famulis tuis videre, quod dicis: sed potius ad Ecclesiæ suæ ornamentum & pauperum leuamentũ, Christus tuam beatitudinem in multos annos florere velit. Tum ille, sublatis suppliciter in cęlum oculis, ab imo pectore longa trahens suspiria: Non nostra, inquit, sed Domini voluntas fiat de me. Exigit sanè ipsa naturæ conditio, ut post longa uitæ huius oblectamẽta tandèm eamus ad ueniam. Sed & vobis expedit, ut à diuina voluntate, quam impedire non potestis, minime discrepetis: sine dubio enim præfinitum tẽpus nunc adest. Omnibus igitur valdè mærentibus, rursùs ait: Nolite, filioli, dolere hoc nomine, sed potiùs gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olim ego desiderabam, iampridèm hanc mihi missionem post lõgas uitæ huius ærumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hærentibus, illa tum colloquia intermissa sunt. Sed statim lenti beatus vir febre laborare cępit, certiusque iã edoctus de obitu suo, iubet conuocari omnes ministros suos, quos ipse multo tempore & aluerat & instituerat, ijsque denunciat finem vitæ suæ iam impendère, atque uti semper consueuerat, inter cætera hortatur eos ad seruandam pacem mutuam, ad charitatem uel maximè colendam, vt quę sit unitatis & concordiæ uinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacensis Ecclesiæ Abbate, sic ait: Ego, frater, quod certissimè futurum scio, te celatum nolo. Equidem iã sum abiturus à uita: te uerò admoneo, nè vnquam velis Turones redire: sed mane hic apud fratres tuos. Quòd si secus feceris, iam autẽ tibi prædico, viuũ te inde non rediturum. Quod quidem sic accidit. Baldredus enim post obitum beati uiri sine dilatione Turones petiit: sed post dies non multos, turba in eum irruente, valdè cæsus, & tandèm interfectus est. Cùm sic autem, ut dicere cœpi, uir beatus ægrotaret, & morbus ad quinque vel sex dies ità eum infestaret, ut ipse tamen interim scipione innixus obambularet, morbũque dissimularet: non cessabat ab opere Dei, bonam eam uirtutum suarum coronidem fore sperans, si ad extrema vsque perduceret id, quod per lõga uitæ spatia constanter retinuisset. Pernox enim in uigiliis & orationibus, membra lassescentia spiritui seruire cogebat, & iam mente quodammodò in cælis degens, optatum iter lætissimus expectabat. Sentiens autem iam appropinquare felicissimæ migrationis diem, pridiè Calendas Decembris congregatis vndiquè famulis

Sũmatim cõmemorãt rectè facta eius

En vir sãctus, qui ã mundi delectamẽta penitus cõtempsit, se ijs abũdasse dicit, incredibili utiquè modestia.

Eius prophetia.

Mirabilis feruor spiritus eius.

mulis & discipulis suis, sic locutus est; Vltimam, dilectissimi, paruitatis meæ audite sententiam, & vos amantis suprema verba gratis animis accipite. Si mibi amoris vicem rependitis, mandata præpotentis Dei seruate: IESVM semper suspirate, præcepta eius vestris animis affigite, eius nomen, itá ut ego, amate: incertum oitæ lubricæ occasum ob oculos perpetim habete, DEI tremenda iudicia nunquàm non formidate. Ego iam ingredior uiam uniuersæ carnis. Itaque me posthàc habituri hic non estis. Ego autem certè cupio dissolui, & si Domino sic uisum est, ire ad requiem. His dictis, cùm omnes flerent & eiularent, singulatim euocatis ille vernaculis suis indicauit præstantissima monasteria, ad quæ ipso defuncto conferre se deberêt, aitque eis: Eccè hodiè in manus uestras commendo salutem animarum vestrarum. Memento te admonitionum mearũ, & iam singuli de vobisipsis cogitate. Eligius enim migrat, nec deincèps in hoc seculo erit vobiscum. Tum verò omnes, qui aderant, cũ ingenti rugitu, singultibus vocem interrumpentibus, itá dixerunt: Cui nos, pater, relinquis? quid itá citò à nobis recedis? Cui orbatos trades alumnos tuos, aut cui, pastor optime, gregem, quem ex gentibus coogregasti, fouendũ committis? Scimus quidem iam olim flagrare te Christi desiderio, sed salua tibi manente præmia tua: nec si diutiùs hic eris, illa minuentur, immò aucta potiùs in dies cumulabuntur. Si igitur fieri potest, differ exitum: nè ille nobis omnibus afferat exitium. Non te cogit migrare ætas: nostri, pater, miserere, quos deseris. Aut si omninò placet exire, nos habeto itineris comites. Nobis enim præstabilius est tecum mori, quàm sine te viuere. Absentiam tuam ferre non possumus. Neque enim habebimus similem tui. Hęc atque alia illis dicentibus, vir piissimus vbertìm flebat, lachrymis clementissimum eius animum satis testantibus. Gaudebat se vocari à Domino, dolebat illos destitui. Incitabat pietas, nè eos desereret: Christi desiderium impellebat, nè diutiùs ab illo se separari pateretur, quem ardentissimè sitiebat, & oculis interioribus totaque mente complectebatur. Tandèm inter ipsas lachrymas itá rursùs eos compellat: Facessat mœror; nec mihi, quæso, fletu uestro molestiam afferatis. De recessu meo, si sapitis, gaudere vos potiùs conuenit, quàm lugere. etsi enim corpore absens ero, spiritu tamē meliùs vobis adero: atque etiãsi ego nullibì essem, Deus tamen semper vbiquè est. Illi equidem vos commendo: ego uerò si quid boni facere potui, vestris profectibus seruire volui. Scietis hoc in illa diè, cùm iudicabit Deus occulta hominũ, & dabit unicuique secũdùm opera eius. Scio quidem me ceu inutilem seruum non fecisse vt debui, sed tamē dominus nouit, quid voluèrim. Vos ergò moneo, & per gloriosum Christi aduentum obtestor, ut si qua in vobis ergá me charitas est, instituta & iussa mea seruetis, & monasteriolis meis, quæ Christo auspice condidi, ubì poteritis, solicitudinem adhibeatis: Valete viscera mea Hęc cùm dixisset, die iam aduesperascente, fixis humi genibus, cum multo gemitu orauit Dominum, ut benignissima pietate sua daret pastorē commodum & humanum plebi suę: Nè fiat, inquit, æterne pastor, hęc plebs sicut oues non habentes pastorem. Commendo tibi oues, quas mihi credidisti: & familiam omnem, quam per ministerium officii mei tuo sancto seruitio mancipasti. Tuo, quæso, semper auxilio protegantur, tuo nutu gubernentur. O præstantem Eligii charitatem, & eximiam bonitatem Iãiamque abiturus è mundo, sui quodammodò cura neglecta, aliorum, vtì semper consueuerat, tam solicite memor est.

Vltima eius adhortatio.

Rom. 2.

Orat Dominũ pro idoneo successore.

Vt animam Domino reddiderit, Cap. 33.

DEindè in extremis positus, cùm modicus calor teperet in pectore, nec præter sensum quicquã uiui hominis superesset, osculatus est discipulos suos, & per singulos plorans: Iam non ultrà, inquit, loquar vobiscum. Valete iam in pace, & me deincèps sinite quiescere. Redeat terra in terram. Quæ eius uerba omnium animos incredibili conficiebant dolore, itá ut lachrymas nulla ratione reprimere possent, & vox faucibus hæreret, conantesque linguas in uerba prorumpere, singultus & suspiria interpellarent. Sed hęc tamē vtcunquè depromebant: Dolemus quidem accerrimè nos tua præsentia orbari: sed tua causa, pater optime, consolamur nos, quòd post uitæ huius labores ad requiem æternã proficisceris. Tum ille oculis manibusque in cælum erectis, diù mente precabatur. Deindè in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine, secundùm uerbum tuum in pace. Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum seruo tuo: quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Memento mei, qui solus sine peccato es, Christe, mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, saluum me facito regnum tuum cæleste. Tu semper fuisti protector meus: in manus tuas commendo spiritum meum. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen tu scis, quia semper spes mea fuit in misericordia tua, & fides mea in tua credulitate permansit. Et nunc quoquè in confessione sancti nominis tui morientis extremum, Christe, anhelitum efflabo. Suscipe ergò me secundùm magnam misericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam uitæ, & principes tenebrarum nō occurrant mihi, nec conturbent me potestates aeris huius, sed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manùsque tua deducat me in locum refrigerii, & vel in ultimam mansionem ex iis, quas præparasti seruis tuis timentibus te. Sub his uerbis reddit spiritum. Erat tum prima noctis hora: & eccè confestim uisa est ex illis ædibus lux ingens & ualdè corusca sursùm ascendere, atq; inter mirantium obtutus sphęra ignea, crucis in se effigiem præferens, perniciter admodùm per densas nubes in cælum penetrare. Atque hunc in modum sancta illa anima, deposita carnis sarcina, & à uitæ huius angoribus liberata, ad suum iucundissima reuolauit authorem, & in antiquam possessionem post lōgam exilii huius peregrinationem, cælo gaudente, terra plorante, Angelis plaudentibus, ouans ascendit. Quam uerò sanctus ille uir charus fuerit plebi, mox ab eius obitu declaratum est. Vix enim spiritum exhalauerat, & iam tota urbs luctu omnia complebat, ut tanquàm communis parentis obitu, omnes orbitatis vulnere confecti uiderentur. Compositum autem ex more corpus, in ecclesiam deportatum est, ibiq; pariter clerus in hymnis, populus in lamentis, noctem duxère peruigilem.

Luca 2.
Iob 10.
Psal. 142

Felicissimè exit è corpore ad vitam sempiternam.

Ingēs sui relinquit desideriũ.

Vt sanguis fluxerit è naribus eius, & ut corpus loco moueri non potuerit, Cap. 34.

MAnè ingens vtriusque sexus multitudo ad oppidum aduolauit, itemque regina Bathildis cum filiis & proceribus, multoque exercitu. Et ipsa quidem regina properè ad corpus beati viri accurrens, magnam illic fudit lachrymarum vim, valdè dolens, quòd eum viuum non reperisset. Interim iubet præparari omnia, vt possit corpus ad Calam monasterium eius transferri. Sed cùm loco moueri non posset, magno animi dolore affecta

Corpus eius loco moueri non pōt.

re affecta est, curanlq; triduanum indicendum ieiunium: quod etiam ipsa cum optimatibus suis & clero seruauit, ieiunio etiam cum illis pariter perpetuas adiungens vigilias. Quæ cùm fierent, intantùm illa mœrebat & lugebat, ut nullo pacto lachrymas frenare posset. Cumque præ nimio dolore desiderium eius ferre non sustineret, tandem ot animo suo satisfaceret, detecto eius vultu, cum multis lachrymis osculata est eum, itemque pectus & manus. Ecce autem dum sic palpat sacrum corpus, tametsi erat hybernum tempus, & iamdiu illud fuisset exanime,

Obserua rē admirandam.

prorsusque frigidum, copiosus sanguis ex eius naribus manauit. Id ubi viderunt Episcopi & regina Christianissima, confestim admouerunt lintea, summo studio sanguinem colligentes, eum pro magno munere in reliquiis seruandum seposituri. Interim expleto ieiunio, modis omnibus satagebat regina, ut corpus beati uiri in Calam monasterium eius transferretur. Sed ediuersò alii Parisios illud transferre volebant. Quibus vtrisque se opponebant ciues Noniomenses, iustissimam hæreditatem corpus antistitis sui sibi uendicantes. Sub ea pia contentione, cùm Episcopi & præstantiores quique fauerent reginæ partibus, decernerentque ad monasterium beati uiri corpus eius transferendum, magnus clamor & tumultus ortus est in uniuerso populo Nouiomensi. Tum regina prudenti usa consilio, omnipotentis Dei iudicio rem totam committens: Facessant, inquit, uerborum contentiones. Si placet Deo & sancto eius, ut perducatur corpus, quò ego volo, ilicò se leuari sinat.

Corp' immotū permanet.

Sin aliter, iam experiamur. Mox accedunt ad corpus, ut illud tollant, sed nulla ui moueri potest. Tentatur id subindè ab aliis atq; aliis, & tandē ab ipsa regina, totis viribus in id incumbente, sed nihil efficiunt. Tū regina ad proceres se vertens: Iam perspicuè, ait, animaduertimus, nolle eum aliò absportari. Permittamus igit huic populo uel inuiti, quod hactenus

Eccè miraculum.

spontè noluimus. Assenserunt omnes, & simulatquè feretrum leuare cœperunt, tanta facilitate motum est, ut commodè iam à duobus portaretur, quod paulo antè plurimi nec mouere leuiter poterant. Id

Psal. 67.

miraculum cùm uidisset regina & ciues omnes, in Dei laudes eruperunt, dixerunque: Mirabilis es Deus in sanctis tuis. Cùm autem ad sepulcrum deduceretur, tota penè ciuitas præstò fuit ad funeris obsequia, multùm lugens decessum pastoris sui. Ipsa quoquè regina, licèt hyemis tempore palus valdè excreuisset, adduci non potuit, vt equo veheretur: sed pedestri grauique labore sequens feretrum per paludem, cū omni familia lamentabatur. O quantus ibi tunc erat

Summè oēs lugēt amisisse se tātū virū

luctus omnium, inprimis autem monachorum, & pauperum, quorum planctus per plateas omnes audiebatur. Cantabat clerus voce lachrymabili, & agmina plorantiùm miserabiles in æthera dabant voces. Et ut in pauca conferam, plena erant omnia luctu incredibili: flebilibusque uagas implebant vocibus auras, clamabantque passim omnes partem se & nutritium perdidisse: nec facilè poterat psallentis cleri cantus à lamentantis populi planctu internosci. Et quis illo die tā saxeus aut planè ferreus esse poterat,

** diuites*

vt, cùm videret reginam & proceres, pauperes & *inopes, plebem vniuersam tam miserè plorare, non ipse pariter acerbe fleret? Iā uerò quis satis explicare queat, aut siccis etiamnùm recordari oculis, cum peruentum est ad sepulturæ locum, quo ardoris desiderio, quo amoris affectu, qua doloris vi & impetu reiectū, cōpressum retractū sit feretrum à populo, ut, quoad fieri posset, maneret oculis expositū corpus, quò vel sic vtcūq; suo satisfacerēt desiderio oēs studiosè quasi iniiciebāt moras, nè sepulcrū clauderet: nō. n. ferre poterāt eius absentiā. Aegrè tādèm ab Episcopis populo ereptū, monumento traditū est: celeriterque aduoluto saxo, inprimis reuerenter & honorificè illic habetur, aliquādò in gloria surrecturum. Ad extremum regina venerabilis cum plebe valdè fessa, postquàm illud reuerenter venerata est, ieiuna recessit, luctuque eam non sinente cibum sumere, sic triduanum lachrimabunda ieiunium expleuit.

Regina Bathildis dolor ingens.

De celebritate funeris eius. Cap. 35.

COmparetur nunc, si placet, beati viri huius nō funus, sed triomphus, cum inani pompa seculi huius, & hominum diuitijs affluentium. Istos miserè viuentes confusis plausibus turba insaniens extollit: Eligium mundi huius ærumnis ereptum, cū summis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Isti post pompas momentaneas traduntur in tartara: Eligius post mundi huius aduersa omnia fortiter superata, finibus patriarcharum excipitur. Isti diuitiarū mole presi, ruūt in gehennam: Eligius eleemosynis fultus, sublimis fertur in cælum, cum beatis resurrecturus in gloria. Illi ob mala merita pęnas dant mortis æternæ apud inferos: Eligius pro meritis beatis in sinu Abrahæ quiescit, sine vllo metu iam felix. Isti postremò in profundo tartari lugent miseri cum damnatis: Eligius meus perpetim laureatus, cum sanctis omnib' in cælesti paradiso exultat. Gratias tibi inter hæc, & propter hęc, Deus fidissime retributor: quoniam reddidisti ei magna pro paruis, & quiescere eum fecisti in amœnitate sempiterna & semp virentia paradisi tui delicijs. Sed nè lectori nimietate fastidium afferamus, de his dixisse satis sit. Volebam equidem, quòd iam admodùm multa dicta sint, finem opusculo imponere: sed miracula, quæ ad sanctissimum corpus eius assiduè fiunt, cogunt me addere nonnulla: sed ità tamen, vt ꝓpter lectores, omissis plurimis, nè molestus sim, pauca tantùm commemorem.

Mala & bona merita, diuersa habent præmia.

De furto indicato. Cap. 36.

POstquàm beati viri corpus mandatum est sepulturæ, casu relicta ibi fuit pellis quædam caprina lōgè optima, ex Episcopi domo, quæ feretro imposita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vffo diaconus, natione Sueuus, clàm ablatam, in lectuli sui strāmine abscōdit. Reuersi funeris ministri, vident eam non adesse, nec mediocriter consternati, passim eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire possent, extitit inter eos non minima turbatio. Interim nox cogit omnes dare se quieti, & eccè Abbati Sparno vir sanctus in visione apparet, blandeq;, vt solebat, eum compellās, indicat locum, vbi res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in visione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit. illisque assumptis, abit ad lectum diaconi, quærit rem furto subductam, moxque inuenit. Tum accitum diaconum durissimè obiurgat, non tamen verberat. siquidem B. Eligius prohibuerat, nè id faceret. Vbi res ad aliorum notitiam perducta est, B. Eligium omnes cœperunt timere haud vulgariter, & ità vt par erat, perpetua eum veneratione prosequi.

Apparet Abbati Sparno s. Eligius

Vt vinum cuidam auxerit. Cap. 37.

DVlciolenus presbyter, homo simplex & rectus, non longè à Lutetia degebat, eumq; B. Eligius adhuc in corpore manens, oblata opportunitate crebrò inuisere solebat, & res necessarias liberaliter ei sup-

ſuppeditare. Cùm aũt ab ei⁹ obitu fluxiſſent dies ferè triginta, aut non amplius, nocte per viſum ei apparẽs, ſciſcitatur quinam habeat, aut cuius benignitate ſuſtẽterur. Tum ille, Benè, inquit, hactenùs habeo, precibus tuis adiut⁹. Putans aũt corporaliter eũ ſecũ colloqui, maiori indè concepta fiducia: Parum, ait, vini habeo ex ea vinea, quã per te Dominus mihi dedit. quæſo mi domine, vt pariter indè guſtemus: ſimul calicem ei offerens. At vir ſanctus porrecta manu benedixit poculo, iuſſitq; refundi in vaſculum, vndè vinum illud hauſerat. Id illo faciẽte, confeſtim ſublata uiſio eſt, & presbyter expergefactus, conſternatusque, manè ingreſſus eſt cellam, in qua pridiè parùm vini reliquerat, diligenterque inſpectis vaſculis ſuis, vidit vas, in quo pauxillùm anteà fuerat vini, iam ad ſummum vſque repletum.

Itèm cuidam presbyterõ.

Obſerua miraculũ.

Quid regina Bathildi iußerit denunciari. Cap. 38.

ALteri cuidam in regis palatio commoranti in luculentu habitu apparens, inſſit, vt quamprimùm adeat reginam Bathildem, admoneatque eam pro Christi reuerentia deincèps miſſa facere veſtium aurea gemmataque ornamenta, quibus etiamnùm vteretur. illo diſſimulãte, nocte altera rursùs apparet ei, repetitque eadem, quæ prius mandàrat. Sed illo minimè id auſo reginæ indicare, tertiò adeſt, grauiterque homini comminatur, ni faciat, quod iuſſus ſit. At nec ſic tamen iuſſa capeſſentem præ timore, mox febris infeſtat. Regina ad eum venit, cauſam morbi perquirit. Ea data opportunitate, aperit ille, quid ab Eligio audierit, ſtatimque pulſa febre, reualeſcit. Porrò regina ocyùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctaque pauperibus diſtribuens, elegantiora quæque ſeruauit, atque ex iis Crucem pulcherrimam fecit, eamque ad caput beati Eligii deponi iuſſit. Thecam quoque ex multo auro & argento, in quo eius ſacra oſſa conderentur, miro opere conficiẽdam curauit, ità dicens: Hic vir beatiſſimus multorũ ſanctorum effecit thecas: & ego quoquè, vt dignũ eſt, eius memoriæ, ſi potero, operam dabo. Cumq; id feciſſet, tanta deincèps à proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atq; gemmarum copia collata eſt, vt eam difficile ſit verbis explicare.

Febre corripi negligens iuſſa eius: exequẽs, mox reualeſcit.

Nota ſtudium veterum erga ſanctos.

Vt linteum theca eius ſudàrit. Cap. 39.

EA autem theca, propter auri gemmarumq́ue ſplẽdorem, Quadrageſimæ diebus tegi ſolebat lineo panno, itemq́ue holoſerico ſanè eleganti & precioſo. Quod cùm aliquandò initio Quadrageſimæ factũ eſſet, poſt aliquot dies, multis adſtantib⁹, contigit inauditum miraculum. Cœpit enim ſudare linteũ illud, ſenſimque magis atque vapores exhalans, copioſiùs humectari. Quod vt viderunt qui tũ aderant, rei nouitate obſtupefacti, Christi eximiam illic aiebant declarari potentiã. Cùm aũt etiã diſtillare cernerẽt linteũ, ſenioribus id conſultiſſimũ viſum eſt, vt ablato linteo à theca, exprimerẽt humorem in vaſculũ, isq; pro medicina ſeruaretur. Sicq; factum eſt, & ille liquor in vaſe æneo ſeruatus, multis poſteà attulit ſanitatẽ. Tanta autem fuit eius ſudoris admirandi copia, vt pannus holoſericus, cui erat linteum illud adiunctum, optimo colore tinctus, colorem illum amitteret, eoque linteum inficeretur. Duos ferè ſextarios ſudor ille compleuit.

Miraculũ ſanè ſtupendum.

De mira efficacia ſudoris illius. Cap. 40.

EA tempeſtate aliquot Franciæ vrbes dirè vaſtabat morbus quidam, cuius pellendi cauſa credimus liquorem hunc diuinitùs collatum. Si quis enim illo correptus morbo, in mortis diſcrimen veniſſet, & eũ liquorem attigiſſet, confeſtim ſanabatur. Erat tum Veromãduorum Comes Ingomarus, homo prædiues & potens. Is metuens vndiquè tunc graſſantem peſtem, vbi didicit ſudoris huius miraculũ, totum ſe cõtulit ad B. Eligii patrocinium implorandum, atque ex eodem liquore cum multa fide nonnihil ſibi dari petiit, promittens, ſi ſanctus Epiſcopus obtineret apud Deũ, vt eius prædia non infeſtaret is morbus, decimas rerum ſuarum & maximam villam ſuam ſe eius Eccleſiæ delegaturum. Accepto igitur ſalutari liquore, inuiſit prædia ſua, iuſſitque omnes eorum incolas reuererẽter eum attingere. Atque ità factum eſt, vt cùm vndiquè morbus ille prouinciam vaſtaret, nullum tamẽ ex iis, qui erant ditionis eius, corripuerit. Quamobrèm valdè ille exhilaratus, decimam partem ex omnibus donauit Eccleſiæ S. Eligii. Fuit autem donũ illud ampliſſimum, ità vt centum homines & pecora plurima ceſſerint Eccleſiæ illi.

Mira uis eius liquoris.

Vt quendam percuſſerit, nequiter ipſi inſultantem. Cap. 41.

QVidam cultor vineæ eiuſdem Eccleſiæ, cùm eſſet deſidioſus & negligens, ſæpè à beato viro adhuc ſuperſtite repræhenſus fuit: & vt curari poſſet, interdùm etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuère. Poſtquam autem vir ſanctus è vita deceſſit, homo ille ſtultus & inſolens, quodam die venit ad monumẽtum eius, inſultans illi non abſque cachinno, ſicq;, vt aiũt, garriens: Eccè qui mihi verbera minabaris, iam hìc iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit ſic, moxque videt ſibi adſtantẽ B. Eligiũ, & virgam, quam manu tenebat, vibrantẽ in caput ſuũ, ſicq; dicentẽ: Animaduerte, ſerue nequam, non me eſſe mortuũ, vt tu iactitas: ſed reuerà me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cædẽtis intumuit viri caput, mẽbra omnia mirè preſſa ſunt. Increſcẽte dolore, vtraq; manu complectens caput turgidũ, per oẽs vrbis plateas voce lachrymabili, quid ſibi accidiſſet, enũciauit. Cõfluebant ciues plurimi ad hoc ſpectaculũ non abſque multo ſtupore, & quanuis nõnulli cuperẽt mederi homini, fruſtrà tamen id fuit: immò quanto plùs conabantur adhibere leuamenti, tãto magis augebatur dolor. Tãdèm poſt immenſos cruciatus ad beati viri monumentum reductus, ibique à multis edoctus, pro culpa ſua ſatisfaciens, poſt longa ſpatia ægrè potuit amiſſam recuperare ſalutem.

Obſerua hic, num ſancti ignorent res noſtras.

Vt vincula reorũ apud eius eccleſiã rũpantur. Cap. 42.

SEd quis poſſit vllis verbis conſequi omnia, quæ illic Christus Dominus aſſiduè operatur? Si ob culpã ſuam vincti catenis per aggerẽ publicum, qui baſilicæ eius proximus eſt, ducantur, ubi ventum eſt contra baſilicam illã, mox diruptis vinculis omnibus, ſoluuntur rei. Id vt certiùs conſtet, vnũ tantùm ex multis cõmemorabo. Vir quidam iure vel iniuria ferreis aliquãdò cõſtrict⁹ vinculis, cùm ad ſuppliciũ duceret, clàm è manib⁹ trahentiũ elapſus, celeriter ad B. Eligii eccleſiam confugit. Cũq; ad eius thecam veniſſet, & illic ſubſiſteret trepidus, ilicò fracta catena decidit. Inſecuti aũt illũ tortores, vt viderũt ſtare ibi liberum, furore perciti, rursùm collo eius & manibus catenam iniiciunt, magna vi è templo eum extrahere conãtes.

Ecce miracula.

Tum miser ille tremens & pallens, ad sepulcrum beati viri supplices tendit manus, &, O beate Eligi, inquit, placet ne tibi ad te confugiētem tuo auxilio destitui? His dictis, ilicò magno impetu fracta catena, longiùs prosiliit. Ea re valdè pterriti oēs, qui viro manus iniecerant, in terram se abiiciunt, & temeritatis suæ veniam cum ingenti metu precantur. Post aliquot horas venit eò loci eius Episcopus, & cùm audiuisset hoc miraculum, non credidit factum. Abiēs autem è templo, simulatquè ascendit equum mansuetissimum, qui illum aduexerat, ab eo excussus, & humi collapsus diria est doloribus affectus. Statim igitur hesitationis suæ reminiscens, coram omnibus culpam suam agnouit. Atque ità indè sublatus, & post multos dies restitutus, cautior deincèps fuit.

Præclarū miraculū.

Punitur à Deo, non credēs miraculum factum.

De equo viri Dei, temerè ab Episcopo vsurpato. Cap. 43.

CVm adhuc in terris degeret vir beatus, equum habuit inter cæteros mansuetissimum, quo, cùm posceret necessitas, sedere plerūque cōsueuerat. Post eius decessum, equus ille cessit Abbati ei⁹ ecclesiæ. Porrò Mommolenus eius loci Episcopus valdè illi inhiās, vi eum abstulit Abbati. Abbas nihil illi reluctari ausus, moa ad beati Eligii se monumentum contulit, eique rem totam commendauit. Itaque equus mox cępit laborare ex pedibus, immò toto corpore tabescere. Id cernens Episcupus, adhibet medicum: qui etsi sedulā illi curam impenderet, nihil tamē potuit efficere: immò si quis vellet equum accedere, omni posita māsuetudine, calcibus cędebat, & morsus intētabat. Tādèm Episcopus veritus nè equum penitùs perderet, cuidā matronæ eum dono dedit. Illa verò accuratè sanandū curauit: sed cùm aliquandò iter factura, eius tergo insedisset, ille frendens & calcibus vberans, grauiter eā excussit, ità vt toto fere anno decumberet. Tum illa remisit equum Episcopo, probra conuiciaque adiūgēs. Episcopus recepto rursus curam adhibet, sed semper equus deteriùs habet. Ad extremùm quidam religiosus presbyter consuluit Episcopo, vt equum restitueret Abbati, cui iniustè ablatus esset. Fecit sic Episcop⁹, & equus ad iustū possessorem postliminiò reuersus, intra paucos dies totus reualuit, pristinaque formæ elegantia & mansuetudo ei reddita est.

Nota cælestem animaduersionem.

Mirā sūt hæc.

Vt sacrum beati viri corpus eleuatum sit. Cap. 44.

CVm sic autē beati viri corpus ad latus altaris sepultum esset, Episcopo & reginæ in primis consultum visum est, vltra altare ei condere mausoleum, atque eò honorificè illud transferre. Eunt igitur, & diligenter inspiciunt locum, & eccè subitò in pariete vident instār areos quandam apparere rupturā. Indè ergò colligūt, diuinitùs significari parietem illum eo loco demoliēdum. Cumque id magna fiducia facere instituunt, ità paries ille absq; vllo hominis conatu spōtè collapsus est, vt nec hominē vllū, nec thecā ei propinquā vel tenuiter læderet. Mox itaque cęptū est egregiū constrni mausoleū. Aduentante autē anniuersario migrationis eius die, iam se præparabāt ciues ad corpus eius honorificè transferendū. Regina quoquè vestes holosericas maximi precii apparabat, exutura illud alias, in quibus curārat anteà sepeliēdum, & has nouas indutura. Ad ipsum autem anniuersariū diem cōuenit in oppidū valdè frequēs populus. Interim canente clero, populo in vigiliis incūbente, theca diligēter ablata est à monumento. Deindè sublato tumuli opertorio, suauissim⁹ è corpore sancti viri manauit odor: qđ quidè tā adhuc integrū planeq; incorruptū cernebatur, vt viuere putaretur: quodq; admirabilius est, barba & capilli eius, qui ex more abrasi erant vita functo, in sepulcro rursùs creuerant, cūctis ad nouum vel inauditum miraculū obstupescentib⁹. At Episcopi cū multo timore leuantes illud è tumulo, exutis prioribus indumētis preciosissimis illis, quæ regina parauerat, induunt, magnoq; studio sigillis munitū reponunt: atq; ità demùm choro psallēte, modulantibusq; organis, indè inprimis reuerenter & studiosè translatum, in præparato mausoleo accuratè cōdunt & componunt, in dies maiori honore & veneratione prosequēdum. Quę autē deincèps miracula illic facta sint, iam partim annotabimus.

Illustre miraculum.

O mirabilē Deū in Sanctis suis.

De miraculis ad monumentum eius. Cap. 45

DVo cæci aliquot diebus illic excubantes, lumen receperunt. Puella contracta sanata est. Ali⁹ quoque cæcus illuminatus est. Sed hæc fortassis, dū lectori gratificari volumus, succinctè nimis dicimus. Paulò igitur fusiùs agendū est. Ad caput beati viri pendebat lāpas. Ea cùm die quodam penè semiuacua esset, repentè apparuit plena oleo: igni quoque diuinitùs accensa, ardere cœpit, atque ità deincèps plerunquè & impletur, & ardet. Cùm aūt vir sanctus etiamnùm in terris ageret, Garifredus Comes Veromandunrum, quiddam in eum admiserat, quod et illo iā defuncto minimè expiārat. Tandē post longa tēporum internalla, negligenter oblitus culpæ suæ, venit adorare sepulcrū eius. Ardebat tum ex more lampas ea, quā dixim⁹: sed Comite in templum ingrediēte, cōfestim extincta est. Id ille mox animaduertēs, timēs & pallens, orauit. Finita oratione, exiit è templo, & lāpas lumen recepit suū, non humanitùs, sed diuinitùs, accensa. Indicauit id Comiti, iā equū ascendere volenti, vnus è famulis eius. Ille audiens, multùm doluit, & in seipsum descendens, cœpit excutere latebras conscientiæ suæ, vt sciret, qua culpa sua id accideret. Recordatur interim, quid olim in S. Episcopum admisisset, festiuusq; redit ad basilicam. Sed postquàm pedē posuit in basilicæ pauimento, rursùs lampas extincta est. Tum ille nimiùm territus, cū lamentis & magno rugitu prosternit se corā beati viri sepulcro, & diutissimè pro culpa sua satisfaciens, se indignū & miserum fatetur, cuius causa lāpas lucere desiisset: palāq; protestatur, se ex eo loco non surrecturū, nisi priùs lāpas ardeat. Post multas ergò lachrymas, lāpadi restituta lux est. Qua re nōnihil ille recreat⁹, iubet famulū ire ocyùs, & afferre vas argēteū sanè preciosum: idq; Christi cōfessori obtulit, ad sepulcrū ei⁹ illud deponēs, pmittēs et, se nōnulla è secularib⁹ suis illi ecclesię collaturū. Deidè lęt⁹ abscedit.

Multa miracula.

Nota lector.

Adorare, pro venerari, frequens est apud veteres.

Res admiranda.

De aliis miraculis. Cap. 46.

IVuenis quidā, Saxo genere, miserandū in modum contractus, & ad beati Eligii monumentū adduct⁹, breui curatus est. Fęmina quoq; muta & cæca, diù ad sepulcrū eius orans, tandè somno oppressa, videt aduenire ad se S. Eligiū, oculosq; suos leniter tangere, & instrumento quodā chirurgico linguæ vincula molliter discindere. Expergefacta igitur, oculis insitatam sentit lucem, & post multum ore reiectū sanguinē, loquitur promptè & expeditè. Alia puella muta eò perducta, docta est à templi custodibus mente implorare beati viri opem. Eam tandè mater iubet illic hærere, donèc sentiat se adiutam, ise domum abire velle indicat. Vbi ergò illa foribus tēpli propīquare cępit, puella videt è lampade quiddam ad se dimanare, magnoque timore correpta, ruptis linguæ nexibus, sic locuta est: Ita ne hìc me relicta, tu mea mater ascendis? Audiens hæc mater, celeriter redit ad eam: flensque præ gaudio, cupiensque etiam aliōa

Cōtractus sanatur. Item cæca & muta.

cius

eius sermones audire, auidè illam cōpellat, & ad ofa planum atque absoluissimum ab ea responsum accipit: Mirantur omnes, qui adsunt, laudant Christi potētiam, & Beati Eligij merita concelebrant.

Item alia muta.

De obitu Aureæ Abbatissæ & aliarum. Cap. 47.

S. Eligius apparet cuidam.

PEste aliquādò Parisiis grassante, cùm iam aliquot virgines monasterii beati viri, cui Aurea Abbatissa præerat, ad Dominum migrassent, S. Eligius apparuit cuidam adolescenti in ecclesia eius monasterii, veste candida & toga amictus. Illo autem præ timore se in latebras abdere volente, vir beatus blandè eum compellans, iussit properè ire ad Auream Abbatissam, diceretque ei, vt cum certis virginibus ocyùs ad ipsum veniat. Abit ille, dicit Abbatissæ quæ iussus erat. Surgit velociter Abbatissa, immēsò affecta gaudio, & magna celeritate contendit ad templum. Sed postquàm eò venit, visio disparuerat. Nè tamen posset ambigere veram fuisse, relicta erat nebula, totam ædem replēs, vndè etiam candelabra & vela rorem quendam stillare viderentur. Abbatissa igitur ad se reuersa, intellexit se ex hac vita euocari: protinusque sorores omnes cōuocans, illis valedixit, quibusdam exceptis, quæ eum illa decessuræ erant. Mortua est deindè Aurea Abbatissa, & eam secutæ sunt ex eodem monasterio centum sexaginta sorores, ea tempestate defunctæ.

Res mira.

Nota magnum numerum sāctimonialium.

Item de alijs miraculis. Cap. 48.

COmitis Garifredi scriba venit quādoque ad basilicam S. Eligii, & cùm post preces fusas, staret ad fores ei°, videt illic pauperum gregē, stipem poscētium. Sed nihil apud se habens, quod illis daret, misericordia motus erga illos, mœstus intra se ait: Nunquàm vos talem habebitis consolationem, qualis fuit hic sacratissimus antistes. Quid enim eum vnquàm retardare potuisset, nè in vos beneficia conferret, vosqꝫ surda trāsiret aure, vti iā multi faciunt, & ego miser? Dū ergò sic tacitus secū cogitat, visus sibi est tāquàm in ecstasi videre adstantē sibi beatum Eligiū, simulqꝫ in man sua vel veste cernit aurum, quod pauperibus eroget. Quod etiam absque mora fecit, multa secum cogitans de eo, quod acciderat necopinanti.

Obseruat miraculū

De filio Ebroini sanato &c. Cap. 49

EBroinus vir illustris, præfect° palatio, fuit, vt vulgò dicunt, maior domus, filium habuit Bobonē, ipsi & matri eius vnicè charum. Is morbo grauissimo correptus, magnum parentibus mœrorē attulit, præsertim quòd morbo inualescente, vita eius desperatur. Sed tamen parentes, de miraculis beati Eligii magna spe concepta, munera ei offerunt, & balteum filii elegantissimum apud sepulcrum eius deponunt. Eodem temporis punctò puer reualescit, ac deinceps mansit incolumis. Vir quidam nefarius de admisso crimine se purgaturus, non dubitauit ad sepulcrum beati viri falsum iurare. Sed simulatque iurauit, iusto Dei iudicio, venter eius crepuit, effusisque in terram visceribus, indignam vitam digna morte finiuit in terrorem multorum.

Præclarū miraculū

Terribilis mors peierantis ad sepulcrū S. Eligij.

De vltione illius, qui agrum ecclesiæ S. Eligij sibi vendicauit. Cap. 50.

VIr quidam agrum ecclesiæ S. Episcopi apud Caluomontem situm, sibi rapaci cupiditate vendicare voluit, sed obsistebat ei Sparnus, eius ecclesiæ Abbas. Res ad palatium regis relata est, pronunciatūque à rege, vt si Abbas in sacro loco iurare vellet, agrū eē ecclesiæ, eùm ipse teneret. Sed Abbas maluit virum illū periurācem iurare suū esse agrū, & non ecclesiæ. Lata igitur sententia est, vt vir ille eū multis aliis iuraret. Sic enim apud Francos in more positū est. Verum Abbas aliis omnibus remisit iuramentum, nè alterius flagitio implicarentur: solus ille agri vsurpator, procerum sententia iurare iussus est. Itur ergò ad ecclesiam B. Eligii, venitur ad sepulcrum eius, expectatur ab omnibus rei euentus. Vir temerarius rem parui pēdens, importuna audacia imponit manum loco sacro, sed cùm vix mediū expressisset iuramentū, toto corpore contremiscit, caput retrorsùm in ceruicem curuatur, diductoque ore, & magno indè fumo erumpente, cùm hoc solum dixisset, Abbas Sparne, recipe terram tuam: repētè humi prosternitur, & infelicem animam exhalat. Alius quidam cùm illic peierasset, & demum ceu victor lætus rediret, priusquàm limen domus suæ attigisset, extinctus est. Vndè tantus omnes inuasit timor, vt nullus hodiè etiam in causa iustissima ad sepulcrum eius iureiurādo se obstringere ausit: sed si iuramentum faciendum sit, ad ostiū circulum nō sine magno timore id fiat.

Mos Francorum iurare volētium.

Hoorēd vltio periurii.

Item altarius.

De quodam dæmoniaco, itemque morbida fœmina, curatis. Cap. 51.

DAemoniacus quidam, importunissimo corrept° dæmone, incredibili furore & amentia rūpebat catenas, compedes, & claustra ostiorum, quorumdam nares, aliorū aures mordicùs apprehensas lacerabat. Eius parentes summoperè cupiebant eum ad B. Eligii memoriā adducere: sed qua id possent via, propter hominis rabiem, non videbant. Tandèm reperto con silio, miro quodam ligneo instrumento constrictum, ægrè septem viri eò perducere potuerunt. Perductus autem, paulò pòst, beato Eligio orante, & Christi gratia largiente, sanatus est, & ibidèm in clerum ascitus, admodùm religiosè vixit. Modoleni cuiusdam ciuis Nouiomensis vxor pia valdè, toto corpore intumuit: seuiēmque morbo ingrauescente, vir eius, homo centenarius, de sepultura iam cogitabat. Ei obuiam fact° Abbas ecclesiæ beati Eligii, dicit ex eo periculum vxoris eius: simulque rogatur, vt in basilica cani finant se peliri. Abbas, his auditis, celerrimè contendit ad sepulcrum beati antistitis, tollensque de oleo illic manante, ad fœminam moribundam se confert: sic enim per visum iusserat ei beatus Eligius. Ingressus, videt inter lachrymantes cognatos & amicos fœminam decumbere inflato valde corpore & iam planè frigido: mox illud vngens oleo, ità ait: Hæc mandat S. Eligius, vt in virtute nominis Christi sana consurgas. Dixit sic, & oleo sancto viscera fœminæ penetrante, illa palpebras commouet, & tanquàm è somno grauissimo euigilans suspirat. Indè mira celeritate detumescēte corpore, auctisqꝫ virib°, residet: statimqꝫ dolore omni euanescente, nec vllo remanēte tumore, faciei quoqꝫ restituto decore, è lectulo se proripit, laudans & prædicans Deū, qui ipsam à morte reuocasset: Deindè cōpellit oēs mēsę assidere, ipsaque illis accuratè ministrat.

Dæmonia cus immanis curat.

Mira vis olei sepulcri eius

De fure indicato. Cap. 52.

IN rure Nouiomensi furtū perpetratū fuit, sed fur ignorabatur. Iuuenis aūt quidā suspectus de furto, cū eo noīe cōpellaref, ī patrē suū crimē cōferre conatus est. Habebat. n. quiddā cū illo controuersię, eique insidias moliebatur. Vterqꝫ igit sistitur corā Episcopo

& Comite: filius multis modis studet patrem reum efficere: pater verò, vti erat, se innoxium demonstrare. Alii fauebant filio: alii iniquum dicebant, fidem adhibere filio patrem infimulanti. Cùm sic autem lõga fieret altercatio, nec facilè quisquam ausus esset ferre sententiam, Episcopus tandem communicato cũ Comite consilio, rem statuit Beati Eligii iudicio permittendam. Dncuntur ergò ambo ad beati viri monumẽtum, & iuramentum facere iubentur. Iuuenis simulatque iurare cœpit, arreptus à dæmone magna vi in terram eliditur, atque illic mirè seipsum discerpens, tremensque & spumans volutatur. Ità prodito iã furore, ab ecclesia recedunt omnes. Tandem diù malè mulctato iuuene, cùm multi pro eo orarent beatum Eligium, curatus est.

Cælestis vindicta in periurum.

De alijs miraculis. Cap. 53.

LEprosus quidam ad sepulcrum beati viri mirabili modo sanatus est, radio quodam indè exeunte, & in eius horrida vulnera se infundente. Quem secutus est multus hominis sudor, & cum sudore omni putredine abeunte, relicta est cutis mundissima, atque adeò restitutus est homo, vt nulla lepræ vestigia in eo cerneretur. Claudus quoq; curatus est à beato viro, illi per visum apparente. Contra autem fur quidam sacrileg⁹, aliquandò è templo egressis custodibus, aurea quædã ornamenta à beati antistitis monumento subducere volens, catenam auream vi attrahens confregit: vndè tantus excitatus est sonus, vt extra templum procùl audiretur à custodibus: simulque homo nefarius ità diuinitùs ad limen ecclesiæ detentus est, vt loco mouere se non posset. Itaque accurrentibus custodibus, deprehenditur in sacrilegio, profert res ablatas, petit veniam sacrilegii, humaniter ignoscunt custodes, abscedit liberè, nullo iam eius gressum retardante. Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorsùs infensum habuit principem. Adducitur ergò in palatium, & capite damnatur. Interim seruãdus traditur Amalberto Comiti Nouiomensi. Post aliquot dies audit è famulis eius, proxima luce se capite plectendum. Valdè ea re consternatus, omni spe euadendi sublata, hoc solo se consolabatur, si posset obtinere, vt eam noctem apud S. Eligium duceret peruigilem. Eo igitur impetrato, ardentissimo animi desiderio properat ad sancti mausoleum, tota penè nocte in lachrymis & gemitu est, orãs sanctum episcopum, vt in crastinum suo ipsi velit patrocinio adesse. Post absolutos à Clero nocturnos hymnos nimio mœrore depressus, obdormit: & ecce mox adest S. Eligius, humanissimoq; vultu blãdè eum consolans, pollicetur se futurum apud principem, nec ipsum vllas daturũ pœnas, sed cum principe in gratiam rediturum. Eodem die accitus à principe, liber dimissus est.

Nota hãc leprosi curationem.

Fur deprehendi in sacrilegio

S. Eligi⁹ apparet cuidam.

De capillis beati viri quædam admiranda. Cap. 54.

CVm beatus Eligius apud Turones adhuc laicus S. Martini thecam fabricaret, cuiusdam matronæ hospitio vtebatur. Ea cernens virum sanctum ingiter eximiis operibus intentum, (vt erat reuerà promptus ad omne opus bonũ, creber in precib⁹, largissimus erga pauperes) non temerè sibi persuasit eum esse Dei seruum. Cumque aliquandò tonderentur pili capitis & barbæ eius, illa pannũ lineum, quo exceperat pilos, & quicquid ex pilis ipsis colligere potuit, ei linteo inuolutũ in arca reposuit. Permultis indè labentibus annis, fœmina eius rei penitùs oblita fuit. Post obitum aũt beati Eligii sæpè noctib⁹ audiebat in cubiculo suo suauissimam psalmorum melodiam. Curiosè itaq; explorare volens, quid agatur, videt per foramina quædam mirã radiare lucẽ. Cũque id crebrò fieret, admodùm perterrita, non audebat noctibus manere in ædibus suis: nec tamen recordabatur pilorum, quos illic olim ex fide condiderat. Accito aũt ad se Agerico, ecclesiæ S. Martini Abbate, rem ei exponit: dicit lachrymabunda, se non posse securam cubare in domo sua. Ille sciscitatur ex ea, an'ne aliquis seruus Dei illic quãdoque manserit, vel nõ quoddã sãctis viris munusculũ acceperit, aut certè an non ipsa aliquãdò quaſdã sanctorum reliquias abstulerit. Tum illa veluti per somnium, pilorũ beati Eligii reminiscens, pectus crebrò verberat, indicatq́ue Abbati se olim pilorum S. Eligii segmina collegisse, & fideliter illic reposuisse. Mox igitur ad locũ accedentes, inueniũt pilos illos admodùm suaueolentes, prorsusque incorruptos. Indè ergò facilè colligi potuit, & quanti apud Deũ meriti esset beatus Eligius, & quàm grata fuisset Deo fides mulieris, cùm post tot annorum curricula eo in loco diuinitùs tam admiranda fierent. Audiui autem posteà, illic elegans constructũ oratoriũ. Quiddã simile huic contigit in monasterio Nouiomẽsi, à beato viro constructo. Sanati sunt etiam quidam contactu earũ rerũ, quibus vir Dei, adhuc viuens, aliquandò vsus esset.

Vide vt De⁹ cohonestet etiã extremas reliquias sanctorũ suorum.

Vt punitus sit, qui pro reliquijs eius precium à quodam extorsit. Cap. 55.

VIr quidam non longè à Rhemis habitãs, religiosæ mentis studio voluit in prædio suo in beati Eligii honorem basilicam construere. Ea autẽ iam ab se constructa, & reliquiis eiusdem sancti viri ornari eã cupiẽs, ad Nouiomenses profectus est, & ab illis optatum munus impetrauit. Sed cùm indè recedere vellet, cleric⁹ quidam cupiditatis œstro percitus, vi eum detinuit, dicẽs se non passurũ vt cum reliquiis abeat, nisi priùs aliquo dato munere. Ille vt posset ex eius manib⁹ euadere, munusculum quoddam tristis ei largitus est. Qđ clericus auidissimè complectẽs, mox in sinu absc͂ōdit. Et eccè repentè immisso diuinitùs igne, pectus cum vestimentis ardere cœpit, ità vt alta voce exclamans diceret: Parce sancte Eligi: miser ego nihil tale deinceps faciam. Mox illi, qui aderant, properè ei vestimẽta fumantia detrahunt, munusque acceptũ reddũt ei, qui dederat, illũ iam dolentẽ & multùm lachrymantẽ ad beati Eligii monumentũ adducũt: vbi oleo vnctus, vix tãdẽm ab incẽdio illo liberat⁹ est. Eqnidẽ nihil dubito idcirco hoc ei accidisse, vt pudefiat & reprimat̃ similiũ ĩproba cupiditas, qui nõ verent̃ exacta pecunia sanctorũ reliquias venũ dare. cesset igit̃, obsecro, locis oĩb⁹ hęc cõtagio, nè simile q̃d accidat similia faciẽtib.

Basilicam honorem S. Eligi

Vide vltionem cælestem.

De hominis cuiusdam temeritate punita. Cap. 56.

SOlebat vir sanctus, adhuc in corpore manens, crebrò venire Cõpendiũ, regale⁎ oppidũ, & trans fluuiũ propinquũ Isaram apud Vualdolenũ habere hospitiũ. Postquã aũt desiit esse in humanis, ille eius hospes lectulũ eius absque vlla tãti viri reuerẽtia demolitus est, & è sponda, quam sæpè sua manu triuerat vir beatus, limẽ effecit, atq; cũ sua coniuge eo loco, quo vir Dei cubare solebat, se reposuit. Eccè aũt eadem nocte acerrima febre correptus, nauseat, tremit, sudat, pallescit: pedes, quibus spondã calcauerat, dolent, & magno ardore æstuant, ità vt ingredi non posset. Interim dũ ille sic cruciatur, vxori per visum præcipitur, vt quãprimùm ab eo loco recedat, spõdam instaurẽt, totũque lectum, vti priùs erat, diligenter restituant atque componant. Sed illa negligenter visionem obliuiscente, maritus acrioribus vrgetur dolorum stimulis. Proxima nocte etiam ipse admonetur, nisi ocyùs

⁎ Villam.

Pœna irreuerenter tractantis lectum sãcti viri.

ocyùs ex illo lecto recedat,fore vt seuerius castigetur. Post eam visionem nonnihil se remittente febre,vt potuit,celeriter surrexit,spondam ilicò collegit,diligẽter ablutam in locum pristinum restituit,lectumq́; instaurauit,& ab illo deinceps se abstinens,temeritatem suam pœnitentiæ multa satisfactione expiauit, atque ità demùm curatus est. Eo miraculo posteà diuulgato, cœperunt vndiquè aduentantes ad eum locum munuscula inferre,cœperunt etiam crebra fieri miracula,& multi eò frequentes aduenire. Id non multa fine admiratione cernens Vualdolenus,domo illa relicta, & beato Eligio æternùm dedicata,in propinquas ædes commigrauit. Indè ea domus diruta est,& basilica illic constructa,atque in ea lectus ille repositus,mirificè ornatus cernitur. Locus ille in ditione est Clementis Episcopi Bellouacensis,multaque illic miracula fiunt:è quibus,breuitatis studio,non nisi duo commemorabimus.

Miracula ad lectũ eius.

Clemens Episcop' Bellouacensis.

De duobus miraculis,ad lectum beatissimi viri editis. Cap. 57.

DVo reges,germani fratres Clotarius & Theodoricus,quandoquè è palatio egressi,orandi causa ad eam basilicam accesserunt. Absolutis precib' exeuntes illos quidam proceres admonuerunt, vt aliquã eleemosynam pro sancti Eligii veneratione illi loco tribuerent. Sed rex senior contempsit: iunior verò aliquot solidos ex radianti metallo ibi reliquit. Vbi ad palatium reuersi sunt,rex senior Clotarius molesta cõfestim febre vexatur:totoque corpori ardore ad caput tendente,secutus est vehementissimus dolor dentium. Nocte igitur illa in summis cruciamentis transacta,manè recordatur,quid hesterno die neglexerit,seque confert ad beatum Eligium deprecandum,cui & per hominem fidelem multos misit solidos:qui simulatque illati sunt in templum , dolor omnis repentè sopitus est. Puella quædam eodem ferè tempore desponsa,malo;dæmone instigãte,ab alio turpiter violata est. Sponsus id suspicatus accidisse,vrget eam,vt iureiurando se probet innocentem. Illa, vtpotè adultera,incunctanter offert iuramentum,nihil prorsùs periculi metuens. Iubet ergò sponsus , vt ad beati Eligii lectum hunc,de quò paulò suprà diximus,sola iuret. Eunt pariter in ecclesiam: puella proterua & insolẽs fine vllo metu ad lectum accurrit: sed mox vt illi iuratura manum imposuit,viribus destituta corruit:cũque eam circumstantes alii leuare vellent, trementes & spumantes inter manus illorum animam expirauit. Spõsus id cernens,multùm quidem expauescit : at tamen Christi potentiam & beati Eligii iudicium laudans , non fine metu recedit. Multa alia ibidèm,Domino iubente,miracula fiunt,in quibus est etiam illud, quòd lampas oleo abundè cælitus impletur: quo sancto liquore multi illic peruncti,variis liberantur incõmodis & morbis. Et hæc quidem omnia apud Compendium fiunt. Consimilia autem perpetrantur miracula apud alium quendam lectum eius, qui in quodam monasterii eius prædio,quod Victuriacum vocant,asseruatur: quæ omnia si cõmemorare pergam',onerosi erimus. Nos verò tam summoperè ad finẽ properam'.

Clotariũ regem febris uexat.

Ilicò sanatur.

Vide exẽplum terribile.

Lampas oleo cælitus impletur.

Generalis quædam miraculorum commemoratio. Cap. 58.

AD sepulcrum beati viri multæ catenę disruptæ , multæ compedes fractæ,cippi dissipati,multaq́; alia viuntur certissima argumẽta miraculorum, quæ illic facta sunt & fiunt: è quibus tamen nos vel pauca, vel potiùs nulla retulimus,quòd omnium oculis exposita sint. Neque verò,vt in plerisque solet, hęc miracula illic fieri cessant,sed quotidiè aduentant morbidi,& sanantur,ferro vincti absoluũtur, claudi carrucis aduecti,suis pedibus recedunt:periuri aut arripiũtur à dæmone,aut moriuntur,dæmoniaci liberantur, cæci illuminantur. Multi quoquè sanãtur morbi oleo illic succrescente:immò quisquis eo perungitur,quacunque laborat infirmitate,statim fugiente morbo,curari potest. Sed quia iam vtcunque absoluimus optatum opus, lectorem rogamus,nè vtilitatem sermonis nostri planè despiciat. Fortassis potuissent dici a nobis pleraque elegantiùs:sed studio sic stylum temperauimus,vt res potiùs,quàm verba, lectori commendaremus Maximè verò ab hoc opere cothurnus tumentis eloquii remoueri debuit,quod de tanti antistitis humilitate manauit. Me quoque deuotum potiùs, quàm temerarium fuisse,præsens pagina testabitur. Neque enim confidentia virium mearum,tantam in me prouinciam recepi,cùm scirem absurdum esse, tantæ historiæ tantillum adhiberi authorem:sed cùm sim debitor decem millium talentorum, vel parùm aliquid ei,à quo accepi,reddere volui: planè dignum & iustũ arbitratus,vt exiguum talentum in laudem sancti viri & gloriam omnipotẽtis Dei expenderem: & quod ab illo indignus percepi,eidem subiectus impenderẽ. Tibi nunc,Christe,librum hunc contra ęmulos omnes defendẽdum commendo:tibi deuotionis meæ dicta supplex committo:tibi in his omnibus & per hæc omnia pio,et pectore,affectu persolno laudem & præconium,qui tulisti adiutoriũ,quò posset confici opus optatum. Tibi ergò laus,tibi gloria,tibi honor creatori & recreatori hominum IESV Christe, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuis & regnas Deus per infinita secula seculorum, Amen.

Oleũ ad sepulcrũ & nascẽs morbidos sanat.

Epistola beati Audoeni ad* Robertum Episcopum Parisiensem de vita S. Eligij.

**Rodobertum.*

DOMINO sancto,& à nobis in charitatis vinculo iugiter amplectendo Rodoberto papę,Dado salutem. Vitam beati Eligii,quam nupèr, frater charissime, descripsimus,per præsentem latorem strenuitati argutiæque vestræ *emendã dã direximus. Quæsumus ergò, vt sepositis paululùm curis exterioribus,studium illic adhibeas quàtocyus: & si quid fortè aut mea,aut notariorũ incuria in verbis,vel syllabis incompositum , aut minùs aptum deprehenderis,iuxta prudentiam tibi collatam studio sè emendes,nobisque demum emendata restaures.

**concertãdam.*

Vide sancti Audoeni humilitatẽ.

Epistola Roberti Episcopi Parisiensis,qua beato Audoeno respondet.

DOmino verè sancto, culmine Apostolico sublimato,mihiq́; modis omnibus venerabiliter piæ ferendo,domino & patri Dadoni,* Rodobertus peccator. Decreueram quidem gratificæ iussioni vestræ, venerabilis pater,obtęperare,nisi imperitiæ meæ prudentia vestra in dictandi studio tantoperè obuiasset. Totum itaque volumen,quo vita sancti continetur Eligii,à summis ad ima vsque solerti,vt iusseras,cura quidem percurrens,nihil omninò, quod adiicere entẽda req́; deberẽ, vsquàm potui reperire: sed magis potiꝰ, quod admirarer, venerarer, præferrem & prædicarẽ. Et vt vera fatear, pinxisse mihi illic videris sanctitatis tuæ, immò beatissimi antistitis Eligii integerrimam formam , ità vt nihil prorsùs defuerit ex cunctis sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per

**Robert'.*

ſingula inueſtigaoeris, ventilaueris, celſoque io ſublime phaeo ſuſtuleris. Vndè equidem animo iam meo ex eius vbertate refoto, exemplari etiam integerrimi voluminis fratribus mihique confecto, toto demùm volumine ſaoctitati veſtrę remiſſo, orationum veſtrarum ſupplex quæſo ſuffragium domioe ſemper Dado.

F. Laur. Surius pio Lectori.

EQuidem libentiſsimè, propter authoris reuerentiam, beatiſſimi Eligii vitã, ſicuti ab illo edita eſt, integram oihilque mutatã edidiſſem, cãdide lector: ſed cùm eam ex quodam MS. deſcriberem maou mea, & iam aliquouſq; progreſſus, viderem eam valdè prolixam, oooolla etiam ſubindè repeti, quædam etiam multis verbis fusè & copiosè dici, quæ poſſent paucis comprædi: temporis anguſtiis excluſus, & nè opus nimiùm excreſceret, coactus ſom oonnulla aliquot locis omittere, quædam contrahere, quiboſdam etiam aliquam lucem afferre. Quæ cùm ſioe ſtyli mutatione commodè fieri oon poſſent, iooitus pleraque reddidi verbis meis, ſed ita tamen, vt æquus lector facilè id boni conſulturus ſit, cùm oihil hiſtoriæ iotegritati detractum aut dimioutum ſit. Eſt autem ab eodem authore Audoeno etiam tertius liber ſcriptus de vita S. Eligii, ſed illum omiſi, quòd non niſi Epitome ſit eorum, quæ duobus hiſce libris à nobis editis, cootinentur. Vale.

DE S. AGERICO VIRDVNENſi Epiſcopo carmen Fortunati Presbyteri quem quædam hiſtoria commemorat ab illo humaniter hoſpitio exceptum fuiſſe.

Deceb. 1.

VRbs Virduna breui quis claudaris ĩ orbe,
Põtificis meritis amplificata placer.
Maior in anguſto præfulget gratia gyro,
Agerice tu⁹ quã magis auxit honor.
Plurima magnarũ ſuiſti ſemina laudũ,
Quæ matura operis fertilitate metes.
Tempore præſenti victum largiris egenis,
Vndè futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reſeras penetralia paſtor:
Non ſolùm dapibus, paſcir & ore greges.
Templa vetuſta nouas precioſiùs, & noua condis,
Cultior eſt Domini, te famulante, domus.
Egregios fontes ſacri baptiſmatis exples:
Tam pia diuino fonte repletus agis.
Candida ſyncero radiat hæc bula ſereno,
Etſi ſol fugiat, hic manet alta dies.
Ad noua templa auidè concurrunt vndiquè plebes,
Et tribuis populis plur in amore Deum.
Te ſolamen inops meruit, te nudus amictum,
Et ſolus cunctis potus & eſca manes.
Felix qui meritir æternæ lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

S. Agerici liberalitas in inopes.

Inſtaurat & condit templa.

Aliud eiuſdem carmen.

PHæbus vt elatum ſuſpendit in æthera curſum,
Purus & igniferum ſpargit vbique iubar:
Effuſis radijs totum ſibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenens:
Sic præſul ſplendore animi cum ſole coruſcas:
Ille ſuis radijs fulget, & ipſe tuis
Agerice ſacer, cuius ſermone colente,
Eccleſia ſegetes fertilitate placent.
Terrenis rebus ſterilis, fœcunde ſupernis:
Cuncta caduca negans, diues iture polis.
Illecebris mundur, mundi laſciua repellens:
Nil cui ſubripuit carnis amarur amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cùm tua delictis libera membra vides.
In templis habitando pijs ſic purus haberis,
Vt tua corda, pater, ſint pia templa Dei.
Eligit in tali ſe Chriſtus vaſe recondi:
Quam ſibi purgauit, poſſidet ipſe domum.
Non dolus in labijs, non ſunt fera nubila mentis,
Synceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen ſalienti fonte refundis,
Et ſenſus ſteriles voce rigante ſaues.
Ardua cælorum pandis miſteria terræ,
Per quem plur dominum ſcit, timet, orat, amat.
Dogmate diuino præſul facunde triumphar,
Das paſtor monitis, nè premat error oues.
Delicijr reficis, quas cælum, arua, vnda miniſtrant,
Et ſatiat populos hinc cibus, indè fides.
Sumit pauper opem, triſtis ſpem, nudus amictum,
Omnia, quicquid habes, omnibus eſſe facis.
Sic tibi longa ſalus maneas, licèt indè futura,
Atque diù paſtor pro grege vota feras.

Reb. pauper, diues virtutib.

Carnis amarus amor.

Doctrina eius.

VITA S. BIRINI EPISCOPI Dorceſtrienſis & confeſſoris, incerto quidem authore, ſed fide digna.

Deceb. 3.

SAnctus Birinus à Papa Hooorio ad prędicãdum verba ſalutis gẽti Anglorum directus eſt. In præſentia autem eiuſdem Pontificis Honorii, io intimis vltrà Anglorum partibus, quò nullus doctor præceſſiſſet, ſanctæ fidei ſemina ſe ſparſurum promiſit. Vndè etiã iuſſu eiuſdem Pontificis per Aſterium Genuẽſem Epiſcopum in Epiſcopatus conſecratus eſt gradum. Porrò ad litus Britannici freti arrepto itinere perueniẽs, aſcenſurus nauem, diuina celebrat myſteria: ſibi ſuiſque viaticum parãs, ſalutaris hoſtiæ pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauẽ feſtinans iotroducitor: & inſurgente veoto, dom alta ſulcarent pelagi, reminiſcitor Birinus ſe rem pręcipuè charam amiſiſſe, & nautis vrgentibus impeditum, io litore, vndè aſcenderat, reliquiſſe. Dederat enim ei Honorius Papa pallam, ſuper quam corpus Chriſti conſecrabat, & in qua corpus Dominicom inuolutũ, & ad collum ſuſpenſum, ſemper ſecom ferebat, atque inter ſacranda ſacroſancta myſteria ſuper ſanctum altare ponere conſueuit.

S. Birin⁹ proficiſcitur in Britanniam.

Fide igitur armatus, in mare deſcẽdit: Deum authorem habens, per mare ſecurus incedit: & recepto qđ reliquerat, ad nauẽ regreditur. Offendit autẽ illã quaſi immobilem ſtantẽ, cùm paulò antè per vndas maris uelociter currentẽ reliquiſſet. Vt autẽ io eã ingreſſus eſt, nec una quidẽ in veſtimẽto eius aquæ gutta depręhenſa eſt. Id nautæ videotes, flexis genibus tanquàm Deum eũ adorauerunt, & cõplures ex eis ad fidẽ Chriſti, prædicãte illo verbũ Dei, cõuerſi ſunt. Intrãte porrò illo in portũ apud Occideotaliũ Saxonũ gentẽ, qui antiquitus Genuiſſæ vocabant, cùm omnes ibidem

Ambulat ſiccis pedibus ſuper mare.

paga-

paganissimos inueniret, vtilius esse ratus est ibi potiùs verbũ Dei pdicare, quàm vltrà progrediẽdo, eos, quibus Christum annũciaret, inquirere: maximè cùm populi cateruatìm irruerent, audire cupientes beatũ antistitem, & tum corporis, tum cordis auribus, quæ ab illo dicebantur, humiliter complectentes.

Erat verò in ea prouincia mulier quędam annosa, quę longo tempore nec videre, nec audire poterat. Ei per visionem dictum est, vt ad beatum antistitem, recepturа sanitatem, ire festinaret. Surgẽs igitur mulier, ducem parat, qui gressus eius regat. Episcopus autem visa illa motus pietate, auribus & oculis eius signum Crucis impressit: & mox depulsa cæcitate, visus redditur, & surditatis excluso vitio, auditus reparatur.

Signo crucis sanat surdã & cæcam.

Euangelizante porrò illo in ea prouincia, cùm rex Cinigillus catechesi instructus, fonte baptismi cũ sua gente ablueretur, sanct' Nordanhumbrorum rex Osuualdus eum de lauacro exeuntem suscepit: sicque pulcherrimo prorsùs Deoque digno consortio, cui' erat filiam habiturus coniugem, eum priùs secũda regeneratione Deo dedicatum, sibi filiũ accepit. Donauerunt autem ambo reges eidẽ Episcopo ciuitatẽ, quę vocatur Dorcic, id est, Dorcestra, ad constituendã illic sedem Episcopalẽ. Anno autem tricesimooctauo ab ingressu S. Augustini in Angliam, prædicare cœpit S. Birinus Vuestsaxonibus, & eos baptizare. Porrò anno Domini sexcẽtesimo tricesimoquinto, tempore regis Cinigilsi, canonicos regulares instituit apud Dorcestram, ab Oxonia milliaribus septem distantem: vbi ipse & successores eius viginti & septem Episcopi, annis circiter quadringentis & quinquagintaseptẽ, fuère: sed Vuilhelmo Conquestore regnante, Remigius Episcopus eam sedem in Lincolniam transtulit. Stephano autem regni gubernacula moderante, Alexander Episcop' canonicos regulares Dorcestrę instituit.

Vuestsaxonibus, id est, occidentalibus Saxonib'

Ann. 1067 is regnantes.

Beda venerabilis de gestis Anglorũ lib. 3. cap. 7. scribit, beatum Birinũ factis dicatisq; ecclesiis, multisq; ad Dominum pio eius labore populis aduocatis, migrasse ad Dominum, & in eãdem ciuitatem sepultum esse: & post multos annos, Hedda Episcopatum agẽte, eũ indè in Vuentã ciuitatem, id est, Vintoniam, translatum, & in ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli honorificè collocatum. Sed Dorcestenses canonici in hoc Bedæ non assentientes, ad Honorium Põtificem scripserunt, quibus ille hunc in modum respõdit: Honorius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabili fratri Stephano Archiepiscopo Cantuariensi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilectis filiis Archidiacono & Officiali Cantuariensi, salutẽ & Apostolicam benedictionem: Ex parte dilectorum filiorũ Abbatis & conuentus de Dorcestria, fuit nobis humiliter supplicatum, vt corpus sancti Birini, qui olim à felicis recordationis Honorio Papa prædecessore nostro in Angliam destinatus, claræ memoriæ regẽ Angliæ ab idolatria cum gente sua cõuersum baptizauit, & multis coruscans virtutibus, feliciter officio legationis impleto, defunctus & sepultus in suo monasterio in loco humili extitit, cùm nomen eius in sanctorum catalogo habeatur, faceremus in loco magis idoneo collocari. Nos igitur de vestra discretione plenã fiduciam obtinentes, discretioni vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenùs si rem inueneritis ità esse, præfatis Abbati & conuentui, vt corpus sancti prædicti ad locum transferãt digniorem, authoritate nostra licentiam concedatis. Datum Lateranen. septimo Idus Martii, Pontificatus nostri anno octauo.

Litera Honorij III.

Archiepiscopo autem Stephano prædictis Archidiacono & Officiali vices suas committente, pluribus conuocatis anno Domini millesimo ducentesimo vicesimoquarto, inter multos testes, quidam canonicus iuratus dixit crebrò se audiisse Vuilhelmum canonicum dicentem, quendam ipsi in visu sæpiùs apparuisse, iussisseq; sepulcrum quoddam inquirere in ecclesia Dorcestrensi ante altare sanctæ Crucis, vbi inuẽturus esset corpus S. Birini: factaque ab Abbate potestate, quę fito sepulcro & aperto, præsentibus Abbate & canonicis, inuenisse corpus Episcopi integrum cum duplici stola, & infula rubra è panno serico, atq; cum Cruce è metallo confecta, pectori eius imposita: deniquè cum calice ad vmbilicũ eius posito. Post hãc autem corporis inuentionem, quidam septennii cęcitate laborans eò venit, & visum recepit. Adolescẽs à natiuitate surdus & mutus, & audiendi & loquendi sibi sensit redditam facultatem: qui quidem ait, in visu iussum se ire Dorcestram, sanitatem illic consecuturum. Cùm autem respondisset nescire se locum, eum qui apparuit, dixisse, se ipsum velle ducere. Atque ità expergefactum se ab eodem perductum esse ad locum. Vbi cùm curatus esset, & Angelicè loqueretur, canonicum quendam ioco dixisse ipsi: Qui te loqui docuit, nõ fuit aulicus: nam alioqui potuisset docere te aliud idioma. Tum verò intra triduum ità perfectè Gallicè, vt Anglicè, se loqui cœpisse. Est illic etiam quidam excitatus mortuus, leprosus mundatus, rursùsque duo alii à morte ad vitam reuocati, & ab ipso ortu mutus, loquendi beneficio donatus.

S. Birin' iubet corpus suum inquiri.

Eius corpus inuenitur.

Miracula.

Quæ quidem omnia, & plura alia cùm ab Abbate & conuentu proposita fuissent, quæsitum est ex eis, num qua scriptura cum corpore reperta esset. Abbate id negante, cunctis consentientibus, apertum est sepulcrum: inuentaque sunt ossa omnia naturali situ & ordine collocata, sed carne in cineres redacta. Inuẽtus quoquè est annulus, itemque Crux plumbea super pectus eius, calix paruus, particulę vestimẽtorum eius, duæ stolæ, sed non integræ: Inuenta est etiam crumena quædam serica super pectus eius, itemque pera ex vna parte auro contexta: in qua omnes asserebant pallam suprà memoratam, cum CHRISTI corpore fuisse, cuius causa, vt dictum est, supra mare siccis pedibus ambulauit. Exclamauit autem Abbas quidam: Certus equidem sum, isthuc corpus esse sancti Bertini. Audiui enim hac nocte quasi cuiusdam magnæ personę vocem eiusmodi: Nè dubitetis de inuentione corporis beati Birini. Totum corpus reperietis, sed redactũ in cinerem. Quæsitum deindè est ex Abbate, quid responderet ad id, quod Beda scriptum reliquit, beatum Birinum sepultum quidem fuisse in ecclesia Dorcestrensi, sed post multos annos ad ecclesiam Vuentanam translatum. Ille verò non negauit ità scriptum esse, sed addebat, in Chronicis non solùm visa, sed etiam audita annotari. Tum prætereà aiebat, corpus cuiusdam Episcopi, in angulo retrò ostium ecclesiæ sepultum, Vuentanam siue Vuintoniam translatum fuisse, ossibus quibusdam in ea ecclesia relictis: nec credendum esse, talem Episcopum atque Legatum, tam vili loco humatum esse. Deniquè addebat, post primam beati Birini inuentionem quendam sanctæ vitæ virum, inclusum apud Haliuuelle extra Oxoniam, Matthæum nomine, audiuisse vocem dicentem sibi: Birinus in pauimento, Bertinus retrò ostium: qui quidem Bertinus decimus à Birino Episcopus fuit. Ad extremum affirmabat, multa Dorcestræ miracula fieri, Vuintoniæ nulla.

Bertini, non Birini, corpus Vuintoniã translatum.

De iis aũt certior redditus summus Põtifex, ità rescripsit: Honorius eps &c. Venerabili fratri Stephano Cantuarien. Archiepiscopo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilecto filio magistro Othoni subdiacono nostro, salutẽ & Apostolicã benedictionẽ. Dilectis filiis Abbate & cõuentu de Dorcestre olim nobis

Alia litera Honorij III.

insinuantibus, quòd corpus beati Birini Episcopi in eorum ecclesia in loco humili requiescit: & humiliter supplicantibus, vt illud faceremus in loco magis idoneo collocari: tibi frater Archiepiscope, ac dilectis filiis Archidiacono & Officiali Cantuar. per nostras dedimus literas in mandatis, vt si inueneritis rem taliter se habere, concederitis ipsi Abbati & conuentui authoritate nostra licentiam corpus ipsum ad locú magis idoneum transferendi. Nupèr autem recepimus tuas, & eorum Archidiaconi & Officialis literas, continentes quòd ipse Archidiaconus vice tua & Officialis prædicti, personaliter ad locum ipsum accessit, & accitis viris vita & fama conspicuis, super hoc veritatem quanta potuit diligentia inquisiuit. Licèt autem per ea, quæ inuènit super inuentione sepulcri, vbi prędicti sancti corpus requiescere dicitur, ac super miraculis, quibus diuina dignatio locum ipsum ad inuocationem nominis præfati gloriosissimi Sancti, tam misericorditer, quàm mirabiliter modernis temporibus illustrauit, necnon per indicia in sepulcro ipso, quod

*for. *nobis*

fecit aperiri, reperta, * nobis fuit verisimile visum, quod eiusdem sancti corpus in loco requiescit eodē: quia tamen in libro Bedæ de Gestis Anglorum, legitur, corpus ipsum apud Vuintoniensem ecclesiam olim fuisse translatum: verentes procedere in negotio, contra tanti viri dicta nè arguetemini aliquid præsumpsisse, negotium ipsum ad Apostolicum iudiciú remisistis, processum ipsius Archidiaconi nobis sub sigillis vestris fideliter transmittendo.

Nota de authoritate Bedæ.

Quanquā igitur ex ipso processu appàreat euidenter, locú ipsum tot & tantis, tàque claris per sæpedicti sancti merita gloriosa coruscare miraculis, ac verisimile sit, & meritò credi possit, quod ipse gloriosissim' sanctus locū ipsum sua pręsentia corporali nobilitat, quem ad inuocationē nominis eius diuina potentia tot & tātorum miraculorum attestatione illustrauit: nè tamē in tali negotio aliquid de cōtingētibus omittatur. processum ipsum vobis sub bulla nostra duximus remittēdum, discretioni vestrę per Apostolica scripta mandantes, quatenùs ad Vuintoniensem ecclesiam personaliter accedatis, & inquiratis solicitè, si per miracula facta in ipsa Vuintoniensi ecclesia mirificauit Dominus sanctum suum. Et si vobis constiterit, miracula paria vel maiora his, quæ cōtinentur in processu prædicto, ad inuocationē nominis dicti sancti facta esse in ipsa Vuintoniensi ecclesia, negotio superscdeatis eodem, nobis, quod inueneritis, literis vestris fideliter intimātes. Alioquin cum nè verisimile sit, immò dubitari non debeat, quin ipse Beda in Anglorum historia multa retulerit de auditu: & ēt esse potuerit, vt cùm duorum sanctorum pontificum, Birini scilicet & Bertini, corpora in præfata ecclesia de Dorcestre, sicut ex ipso processu colligitur, fuerūt tumulata, quod Beda de Bertino scripsit, fuerit de Birino receptum, nomine Scriptorum negligentia vitio: sæpedicti sancti gloriosissimum corpus pronuncietis requiescere in sæpedicta Dorcestre ecclesia, quę ipsius sancti meritis tot tantorumque miraculorum fulgore noscitur illustrata, ipsi Abbati & conuentui tribuatis authoritate nostra licentiam ipsum corpus in locum magis idoneum transferēdi. Datum Reatinę Nonis Augusti, Pontificatus nostri anno decimo.

Miracula S. Birini meritis facta.

Executionem huius Bullæ nusquam reperire potui: nòui tamen, sicut in illo loco didici, corpus S. Birini gloriosum de loco, vbi in memorata ecclesia antiquitùs fuerat sepultum, cum magno honore, sicut intuentibus liquet, esse translatum. Obiit autem tertio Nonas Decembris.

S. BARBARAE VIRGINIS ET martyris vita, à Petro Galesinio, protonotario Apostolico, viro insigniter docto, contexta ex Græcis authoribus Iohāne Damasceno & Arsenio.

Decēb. 4

S. Barbara pater.

BArbara virgo & martyr, Maximiano Imperatore, Christiani nominis infensissimo hoste, multis & virtutibus & miraculis insignis fuit. Patrem habuit Dioscorum, Græcum hominem, nobilem quidem virum, diuitiisque affluentem: at impium, & idolorum cultui vel maximè deditum. Huic patri filia planè dissimilis, æternæ salutis apparens, in assidua Dei diuinarumque rerum contemplatione versabatur. Nam ab ineunte ætate ità se a rerum humilium & caducarum cogitatione abduxit, vt cum mundi fabricam sæpè intentoque animo consideraret, tum magnitudine eius & pulchritudine animaduersa, perpetuam cōstantiā, & certum rerum ordinem admiraretur: facilè indè perspexit, tanti operis laudem fortunæ ac falsis idolis non esse tribuēdam: sed aliquem pręesse, qui hæc omnia fabricatus, summa sapientia moderetur atque conseruet.

Ad Dei cognitionē vt peruenerit.

Hacque contemplatione summum rerum opificem colligens, in idolorum, quæ pater venerabatur, os conspuit, ac dixit prętereà: Vestri similes sunt, & qui vos fingunt, & qui vos colunt. Atque ità quidem puella Barbara, spiritusſancti lumine duce, progrediebatur in fide, & sapientia, & ætate, & gratia.

Psal. 113. & 134.

Degit in turri sanctissimè.

Eam vnicam filiam pater Dioscorus habuit, egregia forma & morum sanctitate præstantem: quæ nè ab hominibus videretur, turrim altam ædificauit, in quam virginem inclusit. Qua in turri cùm illa, vtpotè quę initio ætatis contemplationi rerum cælestiū dedita fuit, vitam traduceret, multa secum piè & religiosè meditabatur: sæpeque idolorum nefarium cultum detestata, Christianæ religionis fidem nō modò intimis animi sensibus, sed apertè colens, zelo Dei accensa, cùm de diuinis cæteris rebus, tum de animę immortalitate, de cælestibus præmiis, de supplicio æterno, ac de caducis huius mundi rebus sermonem habebat: in iisque sulis animi exercitationibus virgo conquiescebat: cuius voluntas in lege Dei fuit, & in eius præceptis meditabatur die ac nocte.

Psal. 1.

Quibus meditationibus cùm animum virgo excuteret, pater impulsus à multis, iisque nobilibus & potentibus viris, qui sibi illam in matrimoniū dari cōtendebant, hoc multis verbis ei suadere conatur. At illa pręcisè negat se velle nubere. Stultum enim fore duxit, se iam semèl cęlesti spōso dicatam, terrenas nuptias inire, hocque pacto à cōtemplatione rerum diuinarum abduci: qua vna suauissima cogitatione, tanquàm saluberrimo cibo, eius anima alebatur ad æternitatem.

Respuit spōsos oēs.

Itaq; pater cùm id impetrare nulla ratione potuerit, perspecta constanti filiæ voluntate, ab eius oculis longè peregrinari statuit, id certè sperās, ut patris desiderio victa filia, eius voluntati cederet. Sed ex cælestibus illis deliciis, quas pura mentis cogitatione virgo concipiebat, tantum roboris accepit, vt nullis minis perterrita, nuptiis vnquàm consenserit, quas terrenas pater appetebat. Iste porrò cùm peregrinari statuisset, hoc ab eo filia petit, ut balneum sibi ædificetur. Consentit pater, fenestrasque duas, quibus lumen exciperetur, in eo fieri iubet. Hoc ædificium, patre absente, contemplata virgo Barbara, vt fidei, quàm religiosè colebat, posteris monimentum relinqueret, sanctæ Trinitatis exemplar in eo exprimendum curauit. Ita-

Balneū ei pater construit.

uit. Ita-

uit. Itaque pro duabus fenestris, quas pater præscripserat, tres fieri, & labri pauimentum crucis imagine ornari iussit: sicque magna eum fidei suæ significatione, ædificium illud obscurum & antri simile, sanctimoniæ & spiritus plenum demonstrauit. Pater reuersus, ædificij rationem mutatam dolet, *idq; propterea fruenter irascitur. Fabri culpam in filiam reijciunt: quæ opportunam hanc nacta occasionem, apertè de sacrosanctæ Trinitatis gloria diuinitus multa dixit. Deindè pluribus verbis ad salutarem Christi Iesu fidem cohortata est patrem: qui graui filiæ oratione iratior factus, vt is, qui omni impietate imbutus erat, è charitatis finibus egressus, stricto ense vnicam filiam aggreditur.

[margin: f. idq;]* *Patri fidem suã explicat.*

At ea scelerati patris impetum cùm potiùs miseraretur, quàm timeret, ob eam causam, nè ille se filiæ cæde nefaria inquinaret, vt irruentis in se patris crudelem conatum animaduertit, statim fuga salutē quæsiuit: Deique ope tunc è periculo liberata, quòd ingens saxum mirabiliter se patefaciens, fugienti viam aperuit, in summum mōtem se recepit, vbi in specu occultata, patri latèret. O rem verè omni admiratione dignam: saxum discinditur, vt suo complexu virginem tueatur. Pater ea re admirabili conspecta nō commotus, filiam insequitur, vt occidat. Itaque illam diligenter dum inuestigat, in duos pastores incidit: quorum alter se puellam vidisse negauit, alter digito ostēdit, quo loco latèret. Pater inhumanus filiam vbi inuenit, eius latera pedibus, dorsum pugnis fœdè percutit, crinibus raptatam, via aspera ac difficili illam trahit. His cruciatibus virgo, tanquam domus in saxo fundata, quæ neque fluminum, neque ventorum vi côcutitur, à fidei Christianæ proposito non remouetur: immò firmior & constantior facta, in tetrum carcerem includitur: vbi ab omnibus destituta, fame & siti afflicta, passis ad cælum manibus, à Christo sponso, cuius desiderio tenebatur, auxilium implorat, clamitans: Demōstra mihi, quem dilexit anima mea, vbi gregem pascis, vbi meridiè recubas. Rursus: Vnguentum est effusum nomen tuum, propterea dilexerunt te puellæ, te prosecutæ sunt, dicentes: Curramus in odorem vnguentorum tuorum.

Magno miraculo euadit mortem. *Crudeliter eã cædit pater.* *Matt. 7.* *Cant. 1.* *Ibidem.*

Barbaræ virginis constantiam pater ægrè ferēs, vehementiori ira exardescit: eamque propterea Præsidi prouinciæ Martiano tradit: à quo id magnoperè petit, vt nisi Barbara filia, Christiana repudiata fide, patrium deorum cultum suscipere velit, exquisitis torqueatur supplicijs. Præses autem, nè ira aut perturbatione vlla commotus videretur, primùm verborum blanditijs, & laudum illecebris, quibus armis ad fallēdum Satanas vtitur, virginem attentat: cumq; de eius pulchritudine, generis splendore, paternisq; opibus, tum de alijs rebus, quibus illa facilè allectari posset, multa ambitiosè dixisset, postremò ostēdit, se, vt eius statui cōsuleret, deposita magistratus, quem gerebat, seueritate, leniter ac benignè secum egisse. Proindè ipsa daret operam, vt benè monenti parèret, paternâq; religionem amplecteretur, tempore & legibus confirmatam. Vbi ea, quæ Præses locutus est, virgo audiuit, graui ac pia oratione declarauit, se, quæ terrena sunt, quæque caduca, aliaque eiusmodi, côtemnere, ac pro nihilo putare: eaque toto animo solùm appetere, quæ cælestia sunt, & quæ sempiterna. Propterea non esse dixit, cur eius consilio parèret: immò verò voce, vultu & animo constanti ac libero sanctam Iesu Christi fidē confessa, Præsidem, qui idolorum impietatem maliciosis blanditijs suadere ei conabatur, vehementer reprehēdit ijs verbis: Ego, inquit, sacrificare parata sum Domino meo Iesu Christo, qui creauit cælum & terram, & omnia quæcunque cæli & terræ ambitu continentur. Vestros autem deos detestor, quos Propheta optimè sic describit: Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: manus habent, & nō palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non erit vox in gutture eorum. Similes illis fiunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis.

Præses ei blãditur. *Nihil efficit.* *Constãtia eius.* *Psal. 113. & 134.*

Præses igitur cùm allicere blanditijs virginem nō potuisset ad falsum idolorum cultum, tum etiam eius oratione grauiùs cōmotus, deposita omni simulatione, vultu tristi ac seuero tormenta, quibus illa cruciétur, apparari iubet, id aliquandò sperans fore, vt hac via sibi succederet, quod assequi vehementer conabatur. Itaq; virgini vestiméta primùm eripiuntur: deindè nuda neruis bubulis cæditur: & quò acrior ei dolor inureretur, præacutis testulis vulnera perfricatur. His tamen cruciamentis virgo & martyr Barbara nō fracta, neque debilitata, à Christiana religione abduci non potest. Quam animi constantiam in ea Præses expertus, in carcerē tand ù illam includi iubet, quoád statueret, quæ grauiora ei in posterum adhiberet supplicia. In custodia cùm illa esset, media nocte carcer, vbi erat, clarissima luce collustratur, in cōspectumq; ei se gloriæ Dominus dedit: qui & præsentem dolorē consolatus est, & ad reliquas pugnas atque pœnas cohortatione confirmauit: tum vulnera, quæ ei grauia inusta erant, sanauit.

Nuda neruis flagellatur. *Christus in carcere eam confirmat.*

Quæ miracula cernens Iuliana religiosa fœmina, secum ipsa mirata est, quo modo in ipso ætatis flore illa præ paterno timore & obseruantia antiquius duxe ti s se per tormenta Deo côciliari, quàm paternas, quę ab Præside ei proposita erant, delicias persequi. Hæc igitur non sine summa admiratione animo illa reputans, in idem certamen, quod forti inuictóque animo Barbara virgo sustinebat, se spontè coniecit. Sic admirabiliter sanata virgo, maxima fiducia esse cœpit, itá vt tormēta vel grauissima non timeret. Itaque postridiè eius diei manè in iudiciū cùm ducta esset, neque vllum plagarum, quas acceperat, signum apparèret: Præses admirabili ea curatione perspecta: Vides, inquit, puella, quantam tui curam dij gerant, qui te verberibus grauiter cæsam, sanauerunt? Est igitur, cur illis & gratiam habeas, & cultum tribuas, quorum singulari beneficio incolumis & salua es. At illa, quę à Christo sponso, non vllis verborū insidijs, non minis, non cæde, non supplicijs diuelli poterat, summa vocis & orationis grauitate in hanc, quæ sequitur, sententiam respondit: Dij tui sunt tui similes, muti, cæci, & sensus omnis expertes, qui cæcis non videndi, claudis non ambulandi, mutis non loquendi facultatem tribuere queunt, non ægros sanare, non mortuos ad vitam reuocare possunt. Qui hæc omnia præstitit, & præstare potest, is Christus est Iesus filius Dei viui. Hic ipse est, qui me sanauit, quem tu propbanis oculis, & mente tenebris obducta videre non potes, neque enim tanta dignus es gratia.

Constãter Præsidi respondet.

Hac oratione Præses vehementiùs commotus, virginem ferreis vnguibus dilaniari, eius lateribus faces accensas admoneri, tum demùm caput malleolis quibusdam pertundi iubet. Illa verò, coniectis in cælum oculis: Domine, inquit, qui scrutator es cordium, nosti quanto tui desiderio tenear: nè me derelinquas, quæso, vsque in finem. Strenua Christi martyr Barbara iterùm grauissimis supplicijs cùm torqueretur, ea fortiùs tulit, quàm non solùm mulieris imbecillitas, sed humana natura postularet. At Iuliana, religiosa & pia mulier, cùm teterrima, quibus illa afficiebatur, supplicia cerneret, non potuit lacbrymas & gemitus continere: non destitit tamen in his lamentis eam ad fidei constantiam cohortari.

Dirissimè cruciatur.

Quod cùm Prę ses animaduerteret, ijsdem tormentis

Iuliana fit socia pœnarum horribilium. tis ipsam cruciari imperat. Itaque vni, & itèm alteri vbera præciduntur, idque ad inurendam sexui grauiorem contumeliam. Hoc autem ipso in cruciatu beata Barbara Deum ità precabatur: Nè proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum nè auferas a me. Vberibus præcisis, tum vtraque nuda, direptis vestibus, per loca publica passim perducitur. Num vllum aliud cōmentum hoc scelere fœdius excogitari potuit? num aliud contumeliæ genus tam insigne ad muliebris sexus infamiam? At illæ Deo gratias agebant. Nam quo plures impius Præses & iniurias & cruciat' adhibuit, eo plures coronas vtrique imposuit: sibi autem plus dedecoris accessit: ideoque grauiores pœnas, & plures carbones ardentes capiti suo congessit. *Psal. 50.*

Posteaquàm verò ità fœdè in omnes vrbis partes ambæ perductæ sunt, fertur sentētia: capitis damnatæ, gladio feriri iubentur. Tum verò lætæ incedunt, non tanquàm ad necem, sed sicut athletę ad ludorum magistrum, victoriæ palma proposita, quam à Domino accepturæ erant in cælis. Cædis minister non aliquis alius fuit, sed pater ipse martyris & virginis Barbaræ: qui omnis humanitatis expers, & in filię nece nullum sentiens dolorem, triste expleuit ministerium. Cuius feram crudelitatem non diu tulit impunem diuina iustitia: nā statim eoipso loco, quo filiæ caput abscidit, fulminibus de cælo iactis combuitur. Atque hoc quidem victricis Barbaræ virginis fuit stadium, hoc nouum certamen, quod illa forti inuictoque animo, & summa fidei constantia cōfecit. Hæc est victoria, quā vicit in Christo, & redimita est non oleastro, sed illustri corona gloriæ: quam laudauerunt Angeli, quam Dominus descripsit in cælis, quam admirati sunt homines, & admirantur, plaudentesque prædicant in Ecclesijs. In memoriam enim sempiternam erit iustus, & iustitia eius manet in seculum seculi, Amen. *Pater eā interficit.* *Fulmine propterea perit.*

MIRACVLVM SANE MEMOrabile, diuinitùs declaratum in homine quodam flammis miserè exusto, & tamē in vita conseruato admirabiliter, donèc confessione & Eucharistia munitus esset meritis sanctissimæ martyris Barbaræ, à Theodorico Pauli Gorcomensi, qui præsens interfuit, conscriptum. Contigit miraculum hoc, anno Christi 1448.

Federicus Episcopus Traiectensis. POST mortē domini Federici de Blāckenheim, Traiectensis Ecclesiæ Episcopi, propter electionis dissidium duos accidit pro Episcopatu contendere: è quibus alter, quāuis canonicè electus, & à subditis receptus, paulò pòst tamen vi denuò est extrusus atq; fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles schismaticosque excōmunicationis censura animaduertente, accidit, multos tum Ecclesiasticos, tum plebeios Deum timentes, à Traiecto, propterea quòd Apostolica ibi censura cōtemnebatur, discedere: quippe qui inobedientiæ exilium præferre mallent. Inter hos lanius quidam, non minùs pius quàm diues, nè peccatis cōsentiret alienis, nève anathema contemneret, in Gorcum, quod est Hollandię oppidum, exul sese contulit. Nomen viro erat Henrico kock. Hic diuam virginem ac martyrē Barbaram quotidiè consueuerat venerari. Audierat nanque, quisquis hanc in honore habuisset in vita, absq; confessione & Eucharistiæ sacramēto nō mori. Agebat vitæ suæ annum fermè septuagesimum, qui diuinæ incarnationis erat millesimus quadringentesimus quadragesimus octauus, dum ex agro redeunti *S. Barbara quid impetret suis cultoribus.*

hæc accidit calamitas. Siquidem in nocte, qua festum agitur diui Augustini, quandò labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in stramina, quorum fortè ingens tum copia aderat, cecidit. Vndè domus accensa, ilico tota conflagrauit. Euigilarunt prædictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi, vix incendium vel nudi euasere. Nam Andreas inter fugiendū ab igne circa genitalia læditur: Henrico verò patri indusium, quo caput inuoluerat, duobus in locis ardere cœpit. Verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amissione maiori solicitudine cœpit vrgeri. Quarè in domum redire statuit extracturus nummos. Itaq; signo Crucis se muniens, vbi in domum flammis relictam cucurrit, hæc antè super corpus eius nudum corruit, quàm ad conclaue, in quo pecunia recondita iacebat, perueniret. Hinc cùm certa iam mors instaret, tametsi vrentibus flammis grauiter torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quòd sacramentis Ecclesiasticis non esset præmunitus. Eapropter, desperata corporis salute, pro animæ duntaxàt remediis ad diuinam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, se cōtulit. Orans igitur: Sancta, inquit, Barbara, quod per sponsum tuum nunc potes, succurre misero, & in peccatis morienti. Fiat tuis precibus in me, quod olim pro Christo tibi morienti cælitùs est promissum. Memor sit sponsus tuus sanguinis tui rosei atque virginei: memor sit castissimi atq; feruentis amoris tui, nè de corpore meo egrediatur anima, nisi confessionis sacramento antè purgata, & salutifico viatico præmunita.

Vix orationem finierat, & eccè virgo adstat decora sanctissima Barbara, eo scilicet schemate, quo in templo picta cernebatur. Hæc pallio suo mox ignium globos restinguens, per stramineum tectum candida sua manu illum eduxit, atque tuto in loco statuens, sic illū locuta est: Quia grata mihi sæpenumerò deuotionis obsequia obtulisti, & modò diuinam misericordiam per meum patrocinium implorasti, meo scias interuentu tibi ad auroram vsque vitam prorogatam: quo viuendi spatio, confessionis, Eucharistiæ atque extremæ Vnctionis sacramenta recipias. His dictis, ad superna rediens Barbara virgo, disparuit. Sæuiebat interea ignis, & vicinas domos absorbere festinabat. Clamant vigiles, & pulsatis campanis ciues excitati, accurrunt. Cæterùm Henricus ille prædictus, sanctissimæ Barbaræ præsidio flammis ereptus, ab imo pedū vsque ad verticem capitis fuerat adustus, nec minùs intùs, quàm extrà, in corpore torridus. Vndè assati cadaueris speciem magis, quàm hominis, præferebat. Siquidem verenda eius ignis edax adeò absumpserat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam exta nudarentur cremata. Nates & clunes eius flamma vorauit: hypochondria, venter, pectus, ascellæ, collum ac scapulæ non modò adusta, sed inflexibilia quoquè, & vt ferrum rigida erant. A vertice deniqoè capitis, capilli cum carnibus defluentes, & ossa nudantes, in genis hærebant. Quid multa recenseo? Adeò fuit crematus, vt ossibus vix modica adhęreret caro, tanquàm Aethiopis nigra. Nam pręter oculos, linguam & cor, quę per beatę Barbarę subuentionem ex diuina miseratione adhuc suo in vigore viuebant, nihil in eo manebat reliquum. *S. Barbara extrahit hominem è flāmis.* *Hypochōdria, Latinè præcordia.* *Eccè miraculum admiratione dignissimum.*

Hic itaque, quamuis nihil in eo cerneretur pręter admirabile horrendumque cunctis simulacrum, per duos lōgos vicos, & plateam dictam *die Molenstraet*, de incendij loco ad filię suę dilectę Dietuardę, quę viro honorabili Nendoni filio Arnoldi dudùm nupserat, domum solus iuit: vbi arentes pedicę inter eundum à corpore eius decidentes, combustionis pariter ac miraculi euidens testimonium prębuere. Hę tamē altera die collectę, humando eius corpori sociatę sunt. *Itemq; aliud.*

sunt. Itaq; ad filię domum postquàm adnènit, pręmortuum eius corpus lecto impositum est: ipse verò nihil aliud, quàm sacramenta Ecclesiastica, paulopòst moriturus expetijt, omnibus interim manifestans, quanta sit Dei misericordia, beatæ Barbaræ precibus ac meritis in se collata. Quippe cuius mortuo atque cremato corpori, nè sacramentorum expers moreretur, vita seruabatur.

Percrebuit intereà per ciuitatem stupēdi huius miraculi rumor: & licèt incendium interim omni ferè momento seipso fieret maius, adeò vt ad templū vsq; diuæ Agnetis, tunc aliquotiès etiam accensum, multas domos absumeret, ad spectaculum tamen hoc mirabile cadaueris, vt ità dixerim, mori non potentis, plures, q̄ ad restinguendum ignem, confluebant. Idcircò vt maius fieret miraculum, confortatus à Deo Henricus, perinde ac sanus & incolumis, populo adnentanti prædicabat. Noscebat omnes, & ad terrenorum contemptum cælestiumque amorem, quoscunque poterat, inuitabat. Flentes pro se, propterea arguebat, quòd pro se non vltrà dolendum sentiebat: quippe cum quo Deus misericordiam fecerat. Hortabatur quoque eos, qui aderant, vt Deum in cunctis eius operibus laudarent, casta ac feruenti deuotione colerent, & eius matrem virginem Mariam pia veneratione diligerent, sanctissimam quoquè Christi sponsam Barbaram præcipua deuotione honorarent. Hæc enim, inquit, vt cernitis nunc oculis vestris, honorantibus se sacramenta confessionis & Eucharistiæ ante mortē impetrat. Ad hæc miraculi huius in se facti narrans ordinem atq; modū replicat, addens, illucescente aurora quantocyùs in testimonium veritatis è seculo se migraturum.

Mira profecto sunt hæc.

Nè verò de miraculi adhuc veritate quis dubitaret, aut quod diuinę erat miserationis, naturę aut fortunæ adscriberet, rogabat honestissimos quosque vtriusque sexus senes, vt accederent, & exploratis visu, tactuque probatis singulis & membris, & locis, discerent non virtutis humanæ, quòd viueret, sed potestatis esse diuinæ. Accedentibus ad lectum multis, & cum trepidatione tangentibus: Non sentio, inquit, vestro ex tactu læsionem. Tangite securi adusta membra, & hiantia vulnera, corporisque rimas, quoniam gloriam Dei loquuntur, etiam oculis explorate. Videbitis quidem combusta ac præmortua omnia, nec fine admirabili Dei virtute mihi adesse vitam. Ad hæc humana curiositate permoti, cùm multi omnia lustrassent, Dei omnipotentiam, & sanctæ Barbaræ merita benedixerunt.

O verè impios, qui sanctorum meritis & intercessioni derogant.

His ità peractis, cùm omnium peccatorum suorum ab infantia confessionem fecisset, & sumptis sacramentis, tèr adhuc denuò confessionem repetisset, S. Barbaram electam suam patronam diuumque Laurentium inuocauit, orans vt hæc assatio corporalis, & temporalis, quam sustinuerat, incēdij pœna, sibi in omnium cederet expiationem peccatorū. Postremò illucescēte aurora, confessori & adstantibus dixit: O pater amande confessor, cæterique omnes amici, adest iam hora, qua moriens à vobis recedam. Quaproptèr hoc temporis breui spatio à me, quæso, nolite recedere, sed orationibus me vestris iuuate. Hæc dicens, ad Deum orando se conuertit, atque beatissimæ virgini Mariæ, B. Barbaræ atque omnium Dei electorum precibus se cōmendans, suorum veniam peccatorum iterùm orauit. Post hæc sonora voce: Domine, inquit, Iesu Christe misericordissime Deus, qui me in ara sanctæ Crucis preciosissimo sanguine & acerbissima morte redemisti, miserere mei. Eccè in manus tuas commendo spiritum meum. Hæc dicens, emisit spiritum. Ad laudē igitur Dei, & honorē beatæ virginis ac gloriosæ Barbaræ, crematum eius corpus oculis omniū totius domum contuendum exponitur, & tandèm in templo Gorcomensi iuxta suggestum, ciuibus omnibus pro amore viri accurrentibus, vesperè sepelitur.

Tandèm moritur homo, sacramentis munitus.

His ego Theodoricus Pauli de Gorcum quia interfui, & prædicti Henrici confessionem quater audiui, sacramenta administraui, vulnera eius ac membra tractaui, tractādaq; alijs obtuli, ipsum prętereà tenui inter brachia mea morientem, & ne modico quidē tempore, vt rogatus quoquè à filiabus & amicis, ab eodē recessi, nō potui tam glorioso miraculo testimonium non præstare, & hæc ad Dei gloriam scribere.

ITEM CERTAMEN EIVSDEM Sanctæ & Gloriosæ Martyris Christi Barbaræ, Authore Simeone Metaphraste.

MAXIMIANO impio Imperatori, qui studij plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maximè perpetuò erat curæ, vt dæmones quidem coleret, & impietatem omnibus opibus & viribus confirmaret: ij autem, qui Christi diuinū nomen colebant, aut piam fidem abiurarēt, aut variis traditi supplicijs, cum bonis omnibus quæ aderant, vita quoquè violēter priuarentur. Quædam autem regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat insignem, religione quidē gentilem, valdè verò diuitem, & huius mundi splendore clarissimum. Is vocabatur quidem Dioscorus: vnius autem puellæ erat pater, cui nomen erat Barbara. Eius verò in illam is erat amor, qui debebat esse eius, qui in illam solam omnem suam spem defixerat. Eam cùm, vt quæ esset vultu admodùm formosa, & pulchritudine eximia, vellet conseruare integram, & nulla labe pollutam, & ideò nec fineret quidem adspici ab ijs, qui foris erant, excelsa turre cōstructa, & domo in ea artificiosè ædificata, illic beatam ità collocauit habitandum, vt nec vlli ad eam pateret aditus, nec vir vllus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus diuinæ prouidentiæ, quæ futurum diū antè considerabat. In ea enim paracleti gratia latentes eius oculos latenter attingens, & illuminauit luce diuinæ cognitionis, & verum Deum ei notum fecit admirabiliter. Habebat ergò turris virginem, quæ ædificata erat super fundamentum fidei, & conseruabatur ad hoc, vt esset salus multorum.

Decēb. 4.

Dioscorus pater S. Barbaræ.

S. Barbara in turri commoratur.

Cùm autem iam esset nubilis, pater erat valdè solicitus, quisnam esset eam accepturus vxorem: & multi quidem & genere & opibus præstantes, de eius coniugio cum eo sermones contulerunt. Eius enim pulchritudo, etsi non conspecta, auditione tamen accepta, faciebat vt eius nuptiæ magna cōtentione peterentur. Verumenimuerò patri videbatur esse indecorum & planè illiberale, si quod ipse magno agebat studio, filiæ non notum existeret, & eius scopo minimè assentiretur. Ad eam quidem certè veniens, de matrimonio cum ea communicat, & quanto studio & quanta cura ei prouidere cuperet, significat. Illa autem cùm nullo modò corde, sed nè summis quidem auribus eam rem vellet admittere: sed tanquàm absonum & absurdum aliquid id reiecisset, & ipsum patrem iratè repulit &, Nè de ea re, dixit, mecum iterùm verba feceris. Nā tu pater deincèps non vocaberis, & efficies, vt ego mihi manus afferam. Pater autem statuens longè esse honestius persuadere, quàm cogere, ratus; eius constantiam non esse pertinaciam, nèc inobedientiam, sed vehemens desiderium castitatis: & alioqui ei præbens tempus deliberandi, sperans fore, vt fortassè mutaretur,

Omninò recusat nuptias.

tur, & ei morem gereret, cùm nihil dixisset ampliùs, ex turre quidem descendit protinùs: veniens verò ad lauacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat: cuius vrgens ædificationem, & magnam artificum adducit multitudinem: & cùm, vt quamprimùm effectum redderet ædificium, mandasset, & eis integram mercedem præbuisset, ipse in longinquam profectus est regionem.

Lauacrū ei conditur.

Cùm diù autem esset moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara descendit ex turre, visura quemadmodùm fieret lauacrum. Deindè cùm illic fuisset, & contemplata esset partē, quæ vergit ad meridiem, duas habere fenestras, quæ lucem præbeant, reprehendit artifices, dicēs: Cur duabus fenestris tertiam non adiecistis, cùm sic & maius lumē posset accipi, & id simul esset futurum elegantius & magis decorum? Cùm ij autem dixissent: Pater tuus sic iussit: instabat Barbara, vt aliam adijcerent. Cùm ij verò alteram vererentur addere, patris metum adducentes tanquàm honestam excusationem, beata Barbara tres simul ostendens cum digitis: Vobis, inquit, tres sunt constituendæ fenestræ. Si pater autem ægrè ferat, ipsa reddam rationē. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Postquàm verò fuit effectum totum lauacri ornamentum, sæpiùs accedens sancta ad id contemplandum, quoniam cor eius possidebat diuini spiritus gratia, & per fidem impletum erat fiducia in Christum, stans ad piscinam, & adspiciens ad Orientem ijs, quæ erant in ipsa, marmoribus digito impressit figuram diuinæ Crucis: & vt posteris quoquè notum esset id, quod factū fuerat, & Christi virtus prędicaretur, Crucis figura, quę digito erat signata, tanquàm ferro insculpta, in hodiernum vsque diē signata ostenditur in marmore, non ad tactus solùm admirationem, sed etiam ad maiorem fidem adducēs spectatores. Verum enimuerò in hodiernum vsq; diē hoc quoquè lauacrum conseruatur, quod iis, qui sunt Christi amantes, curat omnem dolorem. Quod quidem si quis velit comparare cum fluētis Iordanis, aut cum fonte Siloe, aut etiam cum piscina Probatica, à veritate minimè aberrauerit. Etenim per illud similiter Christi virtus ostenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergò lauacrum martyr aliquādò transiens, cùm in simulacra iniecisset oculos, quæ ab eius patre colebantur, & dij malè existimabātur, eorum quidem adspectum ægrè tulit: grauia autē edens suspiria propter eius, qui ea colebat, animam planè nullo sensu præditam, deindè illorum quoquè vultus conspuit, dicens: Similes vobis fiant, qui vos adorant, & omnes qui vestro indigent auxilio. Sic dixit, & cùm in turrem rursùs rediisset, orationibus vacabat & ieiuniis, & tota dependebat à bonis cælestibus.

Nota signū Crucis, & in eo factum diuinitus miraculum.

4. Reg. 5. Iohan. 9. Iohan. 5.

Psal. 113. Vide sanctæ virginis exercitia.

Non multum temporis intercessit, & iam pater ad eam reuersus, & quæcunque erant domi, considerās, postquam in lauacrum iniecit oculos, vīsa tertia, quæ duobus adiecta erat, fenestra, rogauit quonam modo hoc factum fuisset præter eius iussum. Cùm autem illi ei exposuissent, quæ innouasset filia, eam accersijt & rogauit. Illa verò nullo modo negauit: sed dixit oportere sic fieri, & rectè factum esse asseuerauit. Ille verò statim motus ad iram: Dic mihi, inquit, quomodò & quanam ratione ità se habet meliùs? Illa autem, Quatenùs, inquit, tres multùm differunt à duobus. Nam tres, inquit, fenestræ illuminant omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc verò dixit omninò, sanctæ Trinitatis significans maiestatem. Deindè pater cōturbatus nouitate sermonis planè admirabilis, cùm eam seorsùm assumpsisset, & venisset ad ipsam lauacri piscinam: Quonam modo, inquit, lumen trium fenestrarum illuminat omnem hominem? Illa autē: Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictū est: & simul ei ostendit signum Crucis. Deindè etiā ostendens digitis, Vide, inquit, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaq; verum sermonem cùm malæ & ad mendacium exercitatæ aures minimè tulissent, ira fuere repletæ: & pater oblitus se esse patrē, tyrannus properauit esse & parricida, & qui pēdebat ab humeris, stricto ense pater aggressus est sua manu occidere Barbaram. Illa autē cùm manus simul & oculos & mentem in cælum sustulisset, eum qui poterit dare salutem, vocabat ad auxilium. Ille verò non neglexit ea facere, quæ consueuerat: sed quomodò Teclam protomartyrem conseruauit ab ijs, qui persequebantur, petræ quæ occurrerat, iubens, vt disrumperetur, & eā sinu exciperet: ità hanc quoquè gloriosam simili conseruat miraculo. Nam cùm ille carnifex (neque enim parricidam fas est vocare patrem) ense sublato procederet in filiam, petra scissa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu, &, nè à manibus cædem spirantibus caperetur, conseruauit, transmittens ad loca magis montana. Sed nec sic quidem poterat intelligere, qui ipsis lapidibus erat magis impatibilis, & minùs sensu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, & desiderabat accipere filiam: nō vt qui esset pater, sed potiùs filius eius, qui fuit homicida ab initio, vt dicā cum diuina scriptura: vt, cùm inuenerit, simul mactet & perdat.

Patri prædicat S. Trinitatem.

Ille eā iaculis afferre vult.

Insigne miraculum.

Iohan. 8. Iohan. 10.

Cùm verò in duos incidisset pastores, rogauit an de ea scirent aliquid. Ex his autem alter quidem, qui erat animo misericors, & cui displicebat, eam quā pater persequebatur, prodere, statim negauit, & se simulauit ignorare, mendacium salutare pro veritate, quæ lęderet, èligens. Cęterum hic apertè erubescat Herodes, qui non rectè seruabat iusiurandum, vt etiā aliquid inseram narrationi, & qui, vt malam defenderet voluptatem, stabat iusiurando. Alter verò nequaquàm quidem lingua, sed digito, quod est sceleratius, indicans, ostendebat viā, quę ad ipsam ducebat. Quod factum est itaque, non tulit iustitia, sed statim sceleris intulit suppliciū: & cùm eius oues execrata esset martyr, nō ampliùs erant oues, sed mutatæ fuerant in scarabeos, qui ad perpetuam sceleris accusationem, sanctæ Barbaræ sepulcrum perpetuò circumuolant. Hæc ergò dolosi pastoris vestigia secutus amēs Dioscorus, cùm sanctam in mōte comprehendisset, primùm quidem ità vt erat ira percitus, coercendis verberibus. Deindè eam coma apprehendens & vi trahens, turo quidem includit in parua domuncula, imponens custodes, & ostium obserans & obsignans. Deindè etiam magna celeritate veniens ad Præsidem Martianum, qui tunc illic gerebat magistratum, refert ei rem omnem. Summa autem erat, quòd deos quidem negasset filia: res verò Christianorum elegisset pręter spem honorare. Hæc dixit, & adductam tradit in manus illius, cùm eum priùs adegisset sacramento, non parsurum esse filiæ, (ò paterna viscera, pater) sed violentissimè eam esse tractaturum, & esse grauissimis consumpturum supplicijs.

Mendacium salutare, pro virgine.

Mat. 14.

Crudeliter in S. Barbarā sæuit pater.

Martianus ergò cùm sedere protinùs fecisset iudicium, & sanctam curasset sistendam: tunc morum contemplatus honestatem, & formę pulchritudinem, patris sacramēti oblitus, eam paratus erat magis mirari, quàm castigare. Sic ergò & verbis benignioribus, Miserere tui, dicebat, ò Barbara, promptèq; & alacri animo nobiscum dijs sacrifica. Nam ego quidem tuā curam gero, & parco tormentis talem subijcere pulchritudinem. Sin autem non parueris, me deinceps coges te vti, vt volo. Martyr autem, Ego sacrificium, inquit, laudis Deo meo offero, qui creauit cælum & terram,

S. Barbara sistitur ad tribunal.

terram,& omnia quæ in eis sunt. De tuis verò, inquit, vanis dijs, prædictum quidem est à Dauide in diuino *Psal. 113.* spiritu: Simulacra gentium argentum & aurum, opera *Psal. 95.* manuum hominum. &, Omnes dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Ei verò ego quoque assentior, esse vanam, qui est in eis, spem, & inanem apertè confiteor. Hæc cùm dixisset martyr, index ira accensus, iubet eã exui, & crudelibus boum neruis cru *Boum neruis cæditur.* deliter cædi. Deindè cùm vellet ei efficere sensum acerbiorem, iubet plagas cilicio atteri. Cùm puniretur ergò tam inhumanè, aperiebantur graues fontes corporis, adeò vt totum solum irrigaretur sanguine virginis. Deindè post verbera eam carcer excipit, dum occupatus esset Præses in deliberando, cuinam supplicio eam posteà traderet.

Christus ei in carcere apparet. Cùm autem iam esset nox media, lux ipsam circuncircà illuminatã superis, & Christus apparet, qui & ei addebat animum, & iubebat vt nullo modo timeret mala hominum. Ego enim, inquit, sum tecum, & seruaberis sub vmbra alarum mearum. Nondùm finem acceperant verba, quæ fiebant martyri, & quod ab Esaia dictum est, in ea est consummatum. Nam cùm citò ei exortæ essent curationes, & plagæ, tanquàm non fuissent ab initio, à corpore expulsæ essent, gaudium tenuit sanctam & exultatio, & lætitia æterna super ca*Esa. 55.* put eius, vt rursùs dicam, quod dicit Esaias. Mulier autem quædam pia, & timens Dominum, nomine Iuliana, tunc conuersans cum martyre, postquàm admirabilia, quæ in ea facta sunt, est intuita, & quemadmodùm continuò plagæ euanuerunt, Deo dans gloriam, & instar sororis cũ martyre consentiens, seipsam præparabat ad plagas & flagella. Deindè cùm Præses ad secundam sedisset examinationem, adducta ad eũ sancta, & viso admirabili omnibus spectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore laceratio, neque vllus vibex apparebat, Iudex ad veritatem apertè cæcutiẽs, mittens magnæ Dei potentiæ ascribere id, quod factum fuerat, & prioris vitæ & erroris duci pœnitentia, ille potiùs omnem eius pudorem, & dijs suis impudenter eam attribuens sanationem: Vides, dixit, ò Barbara, quemadmodùm te dij tuentur, & tui curam gerunt, qui tuas plagas curarunt. Cui martyr Christi: *Constans vox martyris.* Qui similiter, inquit, atquè tu, cæcutiunt, & humana manu indigent ad hoc, vt perducantur ad essentiam, quemadmodum tale quid potuerunt facere? Sed si vis scire quisnam sit, qui me sanauit, est Iesus Christus filius Dei viui: quem fieri nõ potest vt contuearis, cùm profundis tenebris impietatis orbat⁹ sis oculis animæ.

Immaniter cruciatur. His verbis Præses ad maiorem accensus iracundiã, & non valens se continere, iubet ijs, qui aderant, ferreis pectinibus latera virginis scindere, & tedis ignis membra iam lacerata vrere. Deindè etiã malleo percutere venerandum eius caput. Quæ quidem cùm celerrimè fierent, ea videns pia Iuliana, & animo ægrè ferens, cùm non posset opem ferre, faciebat quod poterat, & suum in eam amorem ostendebat, nihil curãs eos qui aderant, nec Præsidem: sed vberes lachrymas effundens ex oculis. Cùm eam ergò adspexisset Martianus, & quęnam esset didicisset, postquàm eam quoquè audiuit esse Christianam, & Barbaræ misericordia motam, animo perturbari, iubet, eam quoque cõprehendi, & ligno suspendi, & similiter atquè marty*Item S. Iuliana.* ri, pectinibus ferreis latera discerpi. Atq; varijs quidẽ certaminibus exercita Barbara, cùm acerbè laniaretur, oculis in cælum sublatis: Tu nosti, inquit, Deus cognitor cordium, quòd te desiderans, & tuas amans leges, me totam tibi obtuli, & à tua pendeo dextera. Tu ergò Domine, nè me derelinquas: sed me per tuam suscipias misericordiam, & nos ambas confirma & corrobora, vt cursum præsentẽ peragamus. Sed sic quidẽ martyr Christi Dominum, propter quem hęc sustinebat, rogabat, vt eius auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim eum esse veracem, qui dixerat: Spiritus quidem promptus, caro vero infirma. *Matt. 26.*

Tyrannus autem, vt qui ei se omninò opposuisset aduersarium, vt animi superaret fortitudinem malorum copia, conuertitur ad aliud supplicium: & iubet earum vbera scalpello effodi. Scio vos ad solũ perpes*Vbera earũ excinduntur.* sionis auditum caligasse. Quid ergò effecturum erat vt hoc paterentur, idq; fœminæ, nisi amor quo tenebantur, Christi, inquã, amor inexpugnabilis? Sed enim Christi ancillam Barbaram minimè latebat, quodnam esset ei medicamentum aduersùs dolorem tam vehementem. Propterea rursùs inuocabat supernum auxilium: Nè auertas à nobis, dicens, faciem tuam Chri*Psal. 50.* ste, & spiritũ sanctum tuum nè auferas à nobis. Redde nobis, Domine, exultationem tui salutaris, & spiritu principali confirma nos in tuo timore. Cùm verò ad hoc supplicium ambabus esset vnus animus, & vna & eadem constantia ac tolerantia, Præses aliquid callidius, vel potiùs malignius excogitans, eas disiungit à se inuicèm: & Iulianam quidem tradi in custodiam, *Graue supplicium pudicissimæ virginis.* Barbaram autem iubet nudam traduci per regionem, & prætereà flagris cædi. Martyr ergò tam turpiter & tam indecorè circumacta, rursùs faciebat ea quæ con sueuerat, & in cælum defixis oculis: Qui cælũ, aiebat, circundas nubibus, & terram tanquàm fascijs contegis caligine, ipse quoquè ò Rex, meam operi nuditatem: & effice, vt mea membra non cernantur ab oculis infidelium: nè tua ancilla subsannetur & irrideatur ab iis, qui nos circũsistunt. Audiuit ex templo sancto suo velox Deus ad defensionem: & statim apparens, cor quidẽ eius implet gaudio: quæ sub visum autem non cadebat, eã stola induit. & cùm sic peregisset transuectionem, rursùs eam ad sceleratũ adducunt Martianũ.

Postquàm ergò cognouit eam, & quæ idem sentiebat, pulcherrimam Iulianam, neq; bonorum promissis, nec malis intentatis vel tantillùm persuaderi, cauens nè maiori afficeretur dedecore, vt quod esset apertè stultum ea tentare, quæ fieri non possent, fert in ambas sententiam, vtriq; iubens caput amputari. Præsens autem filiæ occisor pater, cùm esset spectator eorum quæ fiebant, non hoc satis habuit, neque contentus fuit tam magna calamitate, quòd paternis scilicet videret oculis filiam, eamq; tam pulchram, manibus perimi lictorũ: sed nisi ipse sua manu ictum inferret, hoc iudicabat esse imbecillitatem & animi mollitiẽ, perindè ac nisi ille quoq; cerneretur malus, arbitraretur esse manifestum dedecus. Propterea ergò iam prolata sententia, assumit martyrem, facturus cædem propriis manibus. Cùm ergò abduceretur in montẽ, *Precatio S. Barbaræ.* & ipsam consequeretur Iuliana, Barbara iam vitæ exitum acceptura, curam gessit sibi charę orationis, & genibus flexis: Principii expers, inquit, Deus, qui cęlum extendisti tanquàm fornicem: terram autem fundasti super aquas: Qui nubibus iubes vt pluat, & produxisti Solem, vt lucem præberet omnibus: & communiter hæc & iustis & iniustis, & bonis & malis simul suppeditas, tu quoquè nunc me precantem exaudi, ò Rex: vt qui tui nominis & meę meminerit decertationis, nè pestilens morbus in eius domum ingruat: neq; vllum aliud ex ijs, quæ possunt corporibus afferre dãnum & molestiam. Scis enim, Domine, nos esse carnes & sanguinem, opera intemeratarum tuarum manuũ, & honorata tua imagine & similitudine. Dixit, & vox de cælis audita est admirabiliter, ad cælum vocans ipsam & Iulianam sociam certaminis: & simul pollicens implenda ea, quę petierat. Hanc iucundam vocẽ cùm audijsset Barbara, iter ingeedi perrexit: & ducta est ad locum sui decessus.

Cùm

Patris sui manibus virgo sanctissima decollatur. Vltio diuina in parricidam.

Cùm eò autē peruenisset, inclinato capite, paternis manibus, paterno ense accipit consummationem, bonus fructus ex mala arbore, apparens manifestè: Iuliana quoquè simul cū ea ibidem consummata à quodam ex ijs, qui illic erant militibus. In eo autem loco, vbi hæc facta sunt, impium quoquè patrē diuina persequitur iustitia, cùm nec modicum quidem hic expectasset bonitas, propter insigne vitium, & quòd nulla esset spes curationis. E monte enim reuertens feritur fulmine, & vita omninò priuatur, non hac solùm fluxa, sed ea etiam, quæ manet, ille verè miser & vtriusq; indignus. Transijt autem ad Præsidem quoquè Martianum huius diuinitùs immissi ignis impetus, planè initium & certum signum illius ignis immaterialis, qui ipsum æternùm est puniturus. Valentianus verò vir quidam pius & religiosus, cùm martyrum sacra sustulisset corpora, & sacris, vt oportebat, honorasset canticis, ea piè & honorificè deponit in loco, qui dicitur Gelassus, qui abest duodecim milliaribus ab Euchaitis, morborum medelam, animarum exultationem, piorum virorum amabilem delectationem: Ad gloriam Christi veri Dei nostri, Quem decet honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, in secula seculorum, Amen.

VITA S. ANNONIS ARCHIEpiscopi Coloniensis, scripta grauiter iussu Reginhardi, Sigebergēsis cœnobij Abbatis, à quodam, qui tamen nomen suppressit suum: satis autem indicat, se Sigebergensis cœnobij monachum fuisse.

Is Reginhardus fuit beati Annonis æqualis.

PROLOGVS AVTHORIS.

CVM nonnullis id consuetudinis sit, reprehensioni magis, quam emendationi fraternæ operam dare: cumq; sint & alij, partim inuidi, partim rerum ignari, qui contraria sentiant ijs, quæ propositi operis series pollicetur: ea nobis vtiquè consolatio est in descriptione vitæ sancti patris Annonis, quòd obedientiæ non leuis necessitas ad hoc nos impulit: & quòd is laudes eius declaraturus in medio testis habetur, quem & deuotionis puritas, & rerum notitia vrgent in idipsum: quem & authoritas tanta roborat, vt etiam sit idoneus per se fidem facere eorum, quæ aliundè testibus vacant. Hic est, inquā, pater Reginhardus, cœnobij Sigebergensis venerabilis procurator: qui formam scribendorū tradens, ità me suorum vltimum huic operi subiugauit, vt cùm verbis proprijs vtar, eius omninò sensum sequar: sicuti moris est puerulis, elemēta prima tentantibus, id sonare, quod priùs vox monitoris præmiserit. Eius est impositi laboris merces, Ipse legentium profectibus singulariter coronabitur: nobis nihil hic debetur, præter quod dū obedientiæ voto præcipienti concordauimus, suis participati præmiis, aliquod spei patrocinium habemus. Quisquis ergò non immemor animalis bruti, quondàm in nostra verba diuinitùs prorūpentis, hanc vel auribus dignatus fuerit historiā, credo, nō valdè personæ, vel verborum vilitate mouebitur, dūmodò narratio tota illi seruiat, quē in sanctis suis laudare iuuenes & virgines, senes cum iunioribus per Psalmistam & monemur, & præcipimur. Cæterùm de prolixitate nemo causetur. Quē diligimus & veneramur, cuius eleemosynis & patrocinijs die noctuque sustentamur & regimur, honore digno nunquā a nobis recōpensabitur. Quod & ipsum de suo quēque patrono, si deuotus est, sentire nō dubitamus.

Fides historia huius.

Procurator, pro, Abbas.

Num. 22

Psal. 148.

LIBER PRIMVS.

Vbi & quibus parentibus ortus sit S. Anno, vtq; ab auunculo literis adhibitus sit, cùm esset à patre militiæ destinatus. Cap. I.

Decēb. 4. S. Annonis parentes.

ANNO generis & patriæ suæ decus, siderib' ipsis meritis altior, ex Alemannorum populis duxit originem. Pater eius Vualterus, mater Engela dicebatur: ambo studio religionis insignes, illâque, qua secundùm seculum non adeò celebrabantur, claritatem, cùm essent tamen ex ingenuis ingenui, nobilitate quæ est ad Deum, valdè transcendentes. Horum in filios & filias fusa fœcunditas, posteritatis suæ satis inclytā produxit familiam, alijs eorum in Ecclesiasticas, alijs in seculares sublimiter trāseuntibus disciplinas. Ampliùs autem, bonæ suæ indolis generositatem Anno moribus, ingenio formaq; commendans, cunctorum oculis gratiosus, omnium animis amabilis cœpit haberi. Vndè pater magnis exhilaratus gaudijs, licèt admodùm religiosus esset, dumtamen, vt vir secularis animi, pro terreno nomine satagit, eum per exercitia militaria mundo nutrire cœpit. Datusq; puer ad huiusmodi studia, didicit hinc interim fortitudinē moralium disciplinarum nobilissimā, dum crebras asperitates patitur algoris, dum inedia, sitique, super hæc & vigilijs æstuat: quæ cuncta in eo futuræ cōstructioni necessariò parabantur. Sed cælestis pater, qui quos prædestinat, hos & vocat: quod ante tempora secularia misericorditer in Annone disposuit, in fine tēporum immutabiliter adimpleuit. De illo quippe veridica voce dicitur: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Eo itaque adspirante, auunculus præfati pueri, Babinbergensis Ecclesiæ canonicus, patriam, propinquos & notos inuisere veniens, vbi conscius esse cœpit erga Annonē deliberati patris consilij, protinùs indoluit, ægrè ferēs tam egregiæ indolis infantiam, mundanis primitùs conficiendam negocijs, ac non potius, quod futurum erat * ad multorum profectum, Ecclesiasticis informandam disciplinis. Quapropter explorata opportunitate, secretius conueniens puerum, & blande cōplexans, sic interrogat: Quibus studijs, quibus ve occupationibus, Anno fili, inseruis? Eo dulciter & innocenter arridente, auunculus sermone, tātillo satis cōgruo puerulo, de cælestis regni gloria, vel pœnis inferorum, breuiter præmisso, subsequenter intulit: Placet ne tibi seruitus omnipotentis, & clericalis ordinis disciplina vel habitus? Quod cum ille libenter annueret, auunculus ex abundanti lætitia gratiarū vota corde & ore Deo persoluens, sic demùm cōuersus ad eū, ait: En ego proxima luce recessurus, professionis & ordinis mei locum, Deo prosperante, quantocyùs adibo: tu verò fili, domesticis abiectis impedimentis, clam patre tuo discedens, in itinere me transeuntem præstolare, hoc certum mēte habens, nunquam te ab illo deserendum, sub cuius protectionis alas nunc cōfugis, quoadusquè in spem & gloriam totius generis tui, non modò temporalibus, sed & æternis in cælo commodis & dignitatibus amplificeris. Quid plura? Anno puer non pueriliter aufugiens, vt præmonitus fuerat, inter frutera salicū delituit, donèc à prætereūte furtim sublatus auunculo, in schola Babinbergensium, qui tunc temporis disciplinæ, religionis ac studij feruore cunctis in Germania præpollebant, succi-

S. Anno puer studijs militaribus adhibetur.

Rom. 8.

Prou. 21.

**ob*

Auunculus eius persuadet, v. fiat clericus.

duus

Documentũ, id est, lumen & doctor. Iohan. 3. Mirè proficit in literis. duis temporibus magnum Ecclesiæ documentum futurus, ad literas positus est. In quo studio per incrementa temporum, accrescente simul ardore discendi, ope & gratia comite illius intimi magistri, de quo veritas testatur: Spiritus vbi vult spirat: maximas humanorũ diuinorumque voluminum acris ingenii adolescens hausit diuitias, vndè posteà suo tempore creditis sibi populis eructaret noua & vetera. Quicquid ad exercendum ingenium, quicquid ad nobilitandos mores competens, & iucundum auribus vel oculis sese offerebat, statim vt apis prudentissima ingenio sè perlustrans, alueolo cordis inuisit, & suis quandoquè armis *1. Reg. 17.* Goliath infandissimum iugulaturus, iugi meditatione torrentes eloquentiæ secularis quasi per naturam victor obtinuit.

Vt factus sit magister scholæ Babinbergensis, & deindè in aulam ascitus. Cap. 2.

In hoc capite quadã ad verbum accepta sunt ex Lamberto Schafnaburgensi. Ab Henrico Imperatore in palatium ascitur. His & huiusmodi profectibus in altum velut cedrus Libani succrescens, vbi robur virilis ætatis ingressus est, magister scholarum inibi effectus, probitatis suæ & virtutum ramos longè latèque per ora multorum cœpit extendere. Episcopos accersitus adiit, nec latuit principes: à quibus pro sua reuerentia in amicitiam admissus, Henrico tertio Romanorum Augusto facilè innotuit. A quo in palatiũ assumptus, breui apud eum præ omnibus clericis, qui in foribus palatii excubabant, primum gratiæ & familiaritatis locum obtinuit: hoc præcipuè diligentibus in eo omnibus bonis, quòd iusti ac recti admodùm tenax esset, atque in caussis omnibus pro suo tum statu, non adulando, vt cæteri, sed cum magna libertate obloquendo, iustitiæ patrocinabatur. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoque bonis ornatissimus, statura procerus, vultu venerandus, lingua promptus, vigiliarum & inediæ patientissimus, postremò ad omne boni exercitium naturæ muneribus affatim instructus. Cui de virtute in virtutem, instâr auroræ in ascensu suo, procedẽti, sicut apud Deũ creuit sanctitas, sic itèm de gloria in gloriam, de honore ad honorem in dies proficienti, apud homines accessit authoritas. Actum est hoc non humano * *libitu* arbitratu, sed consueta Dei prouidentia, qui sciens lucernam suam celeberrimo in candelabro ponendam, vt luceret omnibus Ecclesiæ filiis, nè repentina exaltationis eius nouitas miraculum duntaxàt gigneret, nõ lætitiam, meritorum eius lucem antè voluit mundo declarare, quatenùs eo fructuosior eius fieret promotio, quo & gratior: quod & factum est.

Quid Hermannus Coloniensis Episcopus, ad quem ab Imperatore legatus missus erat, de eo prædixerit. Cap. 3.

Fit Coloniensis Episcopus. Denique exactis in palatio haud multis annis, magna Imperatoris, magna omnium, qui eum nouerat, expectatione adeptus est Agrippinę, quæ & Colonia, nobilem sedem, Hermãno nominis huius præsule secundo, ante paucos dies e a hac luce subtracto. Ad quem in lecto mortis iacentem cùm idem venerabilis vir Imperatoria legatione transmissus, post salutationem mandata regis absoluisset, & iam ad hospitium remeasset, testantibus qui aderant, idem pôtifex dixisse fertur, & se ocyùs mortis iura subiturũ, & Annonem vice sua Coloniam suscepturũ. Atq; illo post hæc verba obeunte, tametsi iam Annonem velociùs regredi necessitas regalis negocij perurgeret, nõ immemor ille tamẽ bonæ suæ cõsuetudinis, funeri eius, quousquè terrę mandaretur, magna cordis contritione obsequebatur. Legerat enim, & opere, quoad vixit, semper impleuit: Melius est ire ad domũ luctus, quam ad domum conuiuij: laudabile satis, immò necessariũ cunctis inculpãs exemplum: quoniam, sicut illic scriptum est, in illa finis cunctorũ admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurus sit. *Eccles. 7.* *Ibidem.*

Vt sit Coloniensis Ecclesiæ Episcopus institutus. Cap. 4.

Per id tempus Imperator apud Confluentiam morabatur, & eccè adsunt optimates & capita populi Coloniensis, baculum Episcopalem regi restituentes, inq; locum defuncti idoneum successorem supplici prece vnanimiter postulantes. Tunc, vt in his rebus fieri certum est, alijs atque alijs hac vel illac pro libitu suo vel commodo, promissis, consiliis, seu precibus regem solicitantibus, Deus arbiter summus, in cuius manu cor regis est, & quocunquè voluerit, vertit illud, non in alium, quàm in solum Annonem, sententiam regis & voluntatẽ deduxit, laudantibus aliis, aliis non sine felle reclamantibus. Suscepit itaque regijs ex manibus virgam pastoralem, patris & magistri figuram prætendẽrem: suscepit & annulum in dotem fidei, conseruandæ ad Deum & ad sponsam suam sanctam Ecclesiam. Nec mora, in similitudinem Moysi, dua saluandorum populorum Coloniam ingressus, protinùs caninis rictibus oblatrãtes audiuit: Quis iste est, vel quis eum constituit principem & iudicẽ super nos? Simulque pollutis & nefarijs labiis clarum nomẽ diuæ memoriæ Brunonis Archiepiscopi præferentes, eiusq; facta quasi in ipsius laudem, re autem vera in derogatione Annonis sinistro corde iactantes, iterùm iterumq; tumultuosè vociferabantur: Quis iste est, & vbi sunt illa, quibus amplificaturus est Coloniã? Hoc illi dixerint, genimina & sequaces eorũ, qui viperea lingua Dominum Saluatorem fabri filium conuiciabantur: nobis autem & cunctis deincèps seculis luce clariùs cõstat, ex quo Colonia fundata est, vnius nunquàm Episcopi studio (saluo Brunonis, vt iã diximus, priuilegio) tãtùm opes & gloriã creuisse Coloniensis Ecclesię. Sed his in locis suis pleniùs dicẽdis, nos histo rię vestigia insequẽtes, cœptę narrationi operã demus. *Prou. 21.* *Exod. 2.* *Mat. 13.* *Coloniensis Ecclesia quantum sub illo creuerit.*

Vt sit ordinatus Episcopus, & qualem se deindè præbuerit. Cap. 5.

Igitur authoritate simul & metu regiæ maiestatis pressi, qui quasi contra montem seu impetum fluminis nisi frustrà propofueran, tandẽm necessitatem in voluntatem vertentes, in consecrationẽ electi pontificis communiter consenserunt. Fit conuentus Episcoporum, ac totius Ecclesiastici ordinis virorũ, procerum quoquè frequentia cum ambitione nimia, diuersi etiam sexus & ætatis ingens populositas: quos omnes sua benedictione, sua gratia per seruũ suũ Annonẽ Christus Dominus ea die releuaturus, cũ Angelis aduenerat, sanctis omnibus pro cõciue cælitùs destinato congaudentibus. Producitur intereà ordinandus ante altare, vestibus sacris induitur, olei sacri liquore perfunditur, & verè larga sancti spiritus infusione repentè mutatus in virum alium, anno Dominicæ incarnationis millesimo quinquagesimo quinto, quinto Nonas Martij ponitur in cathedra Episcopali, ad regendam sanctam Ecclesiam & plebẽ vniuersam. Iamq; instabat hora sacrificij singularis, cùm eccè pontificalibus insignitus ornamentis, accessit ad altare pontifex summus, verè sacerdos & hostia Christi. *Ordinatur Episcopus.*

Christi. Vbi quanta compunctione, quāta cordis contritione ministeriū illud peregit, quis sufficiat explicare? Totus enim in lachrymas solus, tanti sacramenti vim in seipsum excepit, mirātibus nonnullis immēsita tem lachrymarū, & cum gemitu quodam & suspirio, simulq; pectoris tūsione, cordis illius secreta per hoc rimantibus. Ad cuius preces cælum tunc patuisse nulli dubium, cùm & ob hocipsum misericors & miserator Dominus eum posuerit, vt pro sui gregis excessibus intercedens, in tempore iracundiæ fieret reconciliatio. Postq̄ verò Missarum solennijs cum benedictione pontificali finitis, conuentus ille solutus est, ipse deinceps in omnibus tam Ecclesiasticis, q̄ reipublicæ negocijs haud imparem se acceptæ dignitati gerebat, & sicut editioris loci insignibus, ità cunctis virtutum generibus inter cæteros regni principes conspicuus incedebat. Reddebat solicitus, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo: quia Coloniensis nominis maiestatem & secularem pompam ambitiosiùs penè q̄ aliquis ex prædecessoribus eius, ostentabat ad populum: nec propterea tñ inuictum inter tantas occupationum procellas spiritum, vnquàm relaxabat à studio diuinarum rerum. Ieiunijs non adeò, q̄ legitimis, se macerabat, sciens scriptum: Omnia munda mūdis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Pernoctabat plerúque in orationibus, & per ecclesias, paucis ac certis comitibus, interdùm vno tantùm puero contentus, discurrens nudis pedibus, nonnunquàm etiam cilicio ad carnem indutus, flens procedebat. Et diem quidem in dispoenendis priuatis seu publicis negocijs, noctē verò totam in Dei opere expendebat. Nam tunc pœnitentiam agere, errata cōfiteri, commissa deflere, ob corporalis quoquè flagelli castigationē, inferioris personæ manibus tantus pontifex humiliare se non erubuit. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat: Nullam intra diœcēsim suam congregationem prætermisit, quam nō aut prædiis, aut ædificiis, aut stipendiis sua specialiter donatione auctam vita decedens reliquerit. In iudicandis causis subditorum, nec odio, nec gratia cuiusquā à vero abducebatur: sed semper in omnibus propositam indeclinabiliter sequens æquitatis lineā, ad enertendum indicium nec considerabat personam pauperis, nec honorabat vultum potentis. Cuius rei idoneum satis & euidens subijcimus exemplum.

Hæc ferè ad verbū ex Lamberto Schafnaburg. *Mat. 22.* *Tit. 1. 1. Tim 4.* *Noctibus quid fecerit.* *Leuit. 19.*

Quàm durè & verbis & verberibus regem Henricum castigarit. Cap. 6.

REx Hēricus, Romanorum patritius, sceptra regalia moribus, prudentia & gloria regaliter obtinens, ac iustissimis legibus tam in diuinis, quàm in humanis administrans, ita se exterius agebat ad populum, vt tut tamen non obluisceretur interius. Considerans enim tāti nominis maiestatem longè suis præcellere meritis, nūquàm insignia regalia sibi præsumpsit imponere, nisi clam confessionis ac pœnitentiæ, verbosum insuper satisfactione, licentiam à quolibet sacerdotum suppliciter mereretur. Ergò tēpore quodam magna imminente festiuitate, cùm pōtifices, Duces ac Comites, & cuiuscunque alius dignitatis seu ordinis viri, regiam vndiquè properarent ad curiā, cùm & ipsum mos & honor impositus trabeatum exigeret procedere, ipse iuxta consuetudinem sanctitatis & vitæ probatissimi inter præsules Annonis, vt suæ cōsuetudinis seruaret institutum, supplex & pœnitēs eum cœpit adire. Mox sacer antistes authoritate plenus, tali in negocio Imperialem paruipendens magnificētiam, sicut pœtere solitus erat inopi & pauperi, sic opportunitatē adeptus, misericors sine misericordia sæuire cœpit in principē. Nam vehementissimis illum inuadens correptionibus, quicquid animo pro iustitia concitato se obtulit, liberè & constanter effabatur, illumq; durissimis verberū plagis afflictum, non aliter ea die coronatum incedere consensit, quàm prius manibus suis triginta tres argenti libras in pauperes expendisset. Nec abnuit Imperator, sed cuncta eo ordine, quo dicta sunt, superni iudicis respectu & passus est, & fecit: sicq; demùm more suo indutus processit. Miranda sanè constantia præsulis, nec minùs laudanda humilitas principis: porrò in vtroq; timoris Dei imitāda perfectio. Et quia se occasio præbuit, licèt per digressionē, ta sunt, inferre libet mētionē, ob id præcipuè, quoniā virtus non minima hic occurrit Annonis, quē prophetiæ spiritu subiodè floruisse veritas ipsa diffamauit.

En quātum ille rex deinlit sacerdotibus. *Preclarū exemplum humilitatis & virtutis in Imperatore exēplum.*

Vt prædixerit mortem Henrici Imperatoris, & eius filium educandum susceperit. Cap. 7.

QVibusdam simultatibus inter ipsum & regē fraude malignantium obortis, cùm rex mentē, quam conceperat in Archiepiscopum, mandatis solito durioribus detexisset: præsul ad audientiam veniens, ratione & iustitia pro causa sua agere laborauit. Cui facultate erepta hac progrediendi via, tandem in hæc verba prorupit: Rex excellentissime, cælestis regis intuitu, cuiuscunque discordiæ aut odii malum vel hoc anno non præualeat inter nos, quandoquidem anno proximo quid nos maneat, mentium nostrarum nunc penetralia latet. Quæ dicens, regem, quem præsciebat hocipso anno moriturum, emendatioris vitæ nisus est ad semitam reducere. Sed crescentibus per dies alijs atque aliis ex causis discordiarum spinis, iterum curiā adiit in Gosloaria, quò per idem tempus, magna totius regni principum expectatione, venerabilis Papa Victor, qui & Gebehardus, conuenerat. Illic cōpositis vtrorunque animis in prioris amicitiæ statum, discessurus Archipræsul, sic sciscitatus est regē: Nunquid dilectionis & gratiæ vestræ recedēs amodò certus ero? Id rege haud aliter se habere testante, subiunxit atque ait: Scio, scio non nos mutuis in hoc corpore deinceps fruituros adspectibus, quoniam alter in mortem citò rapietur, alter adhuc in certamine relinquetur. Idcircò valere vos optans, quia satis fructuosè satisque salubriter animæ vestræ Coloniam dispósueritis, ipse qualiscunque pastor eius hoc in Deo præsumens polliceor. Rex protinus metum, quem conceperat, pallore vultus insinuans, in quem ista dicerentur, vehemeos perquisitor fuit. Vos, ait, hæc tam tristis expectatio manet. Quod vtique rex ipse, velociter finiens vitam, verum fuisse declarauit. Eo autem viam vniuersæ carnis ingresso, fidei & deuotionis affectu nōn minùs defuncto, quàm viuenti, facer præsul assistens, ieiunijs, vigilijs, orationibus & eleemosynis, spiritualibus videlicet remedijs, animam diuinæ bonitati recōciliare non cessauit. Instituit præterea annualem eius memoriam agi Coloniæ, ipse quandiù vixit, nunquàm illius specialiter immemor. Eius quoque filium, nominis & regni hæredem, ad honorem Imperij & Ecclesiæ protectum suscepit nutriendum, multorum propter hoc inuidiam contra se accendens. Sed non destitit in laborando spe fructus percipiendi, regaliter puerum nutriens, sublimiter erudiens, adeò vt ipsius posteà testimonio, vir in toto regno profundioris animi illo non inueniretur. Fecit & hoc olim Ioiada pontifex in Ioas: sed non dissimilem bonitatis suæ retributionem, ut ille, sic & hic prohdolor consecutus

Goslaria, Saxonum vrbs est *Victor Pontifex venit Goslariam.* *Obitus Henrici Imperatoris.* *S. Anno nutrit filium eius.* *2. Para. 24.*

cutus est. Verùm his sepositis, ad vitę eius instituta describenda stylum vertamus.

Quotidianæ vitæ eius institutio. Cap. 8.

A Primis ordinationis suę temporibus, congruū & verè dignum officio suo opus arripiens, iuxta docentis Apostoli monita: In oībus labora, opus fac Euangelistę, ministerium tuum imple: omnem Episcopatus sui parochiam perlustrauit, homines fidei ac penè totius religionis ignaros, sulo autem nomine Christianos, assiduis prędicationibus ad catholicę pietatis cultum informans, breuiter & apertè complexus, quid credi sperauit, quidve amari oporteat. Imperauit dein authoritate pontificali, insatque pietate paterna, singulos auditores hęc eadem domi suæ euangelizare, bonam illis pro hoc à Deo uicissitudinem pollicens. In quo eousq; profecit, vt pueri quoque, teneros infantię annos necdùm egressi, fidem, ut asserunt, beati Annonis inuicèm discerent, inuicè docerēt, & ex ipsa boni studii assiduitate, singulis eorum eā manè uel vesperè Deo pronunciandi quæsi lex inoleuerit. Habebat autem hoc insigne meritorū suorum apud homines indicium, quòd quotiès prædicaturus in publicum processisset, tantis subitò lachrymis immaduit, ut omnium corda ad miserationem commouisset. Tum mellif lua, & compunctione plena uerba profundere, clementiam Dei proponere, iustitiā nō tacere: hortari bonos, ut ad meliora pficerent: malos, ut ad perpetrata cessarent, omnes in cōmune, ut se reos clamarent, ac pro totius mundi necessitatibus communem Dominum inuocarent. Quis vnquam uel saxei cordis Annonem in ecclesia loquentem audiens, à lachrymis ualuit temperare? Denique ab exteris etiam & remotioribus prouinciis, ob solā indulgentię & doctrinę eius famam plurimi confluxerunt, omnibus deliciis pręferentes Annonem audire, diuitias incomparabiles æstimantes, eius indulgētia relaxari, eius benedictione præmuniri. Pręterea pietatis & misericordię operibus nullo erat inferior. Nam agricolas & debitores redditum, antecessorū suorum oimietate uel superfluitate grauatos & propè nudatos intelligens, exactoribus vt parcerent iussit, singulis vel totū, vel ex parte, put opus erat, remittens. Pauperum, peregrinorum & infirmorum prima illi & perpes erat solicitudo, imitanti eum, qui dixit, Estote misericordes, sicut & pater vester cęlestis misericors est. Illucescente enim primo surgentis diei crepusculo, eccè velut examen apum, turba egenorū vndecuoque conuolās, eius quotidiè fores obsedit, sufficientia alimenta hora statuta singulis percepturi. Inter quos omnes miserrimi quique numero viginti-quatuor perscrutati, seorsùm congregabantur. Ante quorum pedes humilimè procumbens pontifex summus, postquam lauit ac tersit, osculum quoque cordis & oris impressit, necnon manibus aquam infudit. Consummato ministerio humilitatis, versus est ad opus charitatis, cum cibo & potu vnicuique nummū porrigens. Iam verò imminente hora & necessitate, vbi & ipse consedit ad mensam, more solito, quotquot superuenerant, & introducebantur ante eū ad conuescendum peregrini. Tum ex singulis, quæ mēsæ erāt imposita, partem propè decimam colligens, p reficiendis hac & illac per urbem ægrotis in locum unum separauit. Postremò mensa submota, surrexit verè pater orphanorum, uerè iudex uiduarum, & tanquam diceret: Sinite paruulos uenire ad me: talium est enim regnum cælorum: acclinans se, manu propria cibauit pupillos; refecit orphanos; aluit filios pauperum, delicatioribus eis ex mensa per seipsum in hoc reseruatis: præterea matribus eorum, familiariùs suas illi miserias cōquerentibus, necessaria misericorditer impendens. Cùm.n.esset erga cunctos inopes misericors & compatiens, erga pauperculas tamen & earum infantulos speciali quadam miseratione ducebatur. Quod huiusmodi fœminæ experimento cognosceotes, explorato nonnunquam tēpore, in plateis sese gregatim obtulerunt, paruulos ei suos cum clamore supplices obiicientes. Interdùm transiens, & præ lassitudine diutinæ expectationis in soporem uersos conspiciens eiusmodi puerulos exesos & seminudos, aliquem eorum, quem uel dignum oculis quis arbitraretur, ipse se adhibens, materna vice exoscularì cœpit. Quædam etiam proprios uō habentes, alienos infantulos expetièrunt, indubium habentes, Annonem erga ipsas misericordia motum iri, si talibus onustæ sarcinulis, eius conspectui præsentarentur: Inter hæc solennis ei mos erat, vertente semper anno, à vigilia natalis Domini vsque ad intactæ genitricis eius purificationem, per continuos quadraginta dies quanlibet lactātem habere, cuius manibus aquam præbens, ipsemet pedes ac manus paruuli lauit, moxque datis alimentis, solidum unum porrexit. Super hæc & xenodochium Coloniæ construxit, languidos, & debiles, & omni destitutos solatio illuc inferens, deputatis ad eorum subsidia quotidianis stipēdiis. Nunquàm pauperem se inclamantem absque misericordia prætériuit, nunquàm ueniens ad inuisendum egenos, monachos vel canonicos, absque charitatis larga manu remeauit. Sanè in cœna Dominica quàm prodigus fuerit, superfluū est memorare, cùm nec parcus quilibet ea die manū retrahat ab eleemosyna. His omnibus antecellunt numero & admiratione, quæ per nocturnas tenebras, solo Deo teste, rarissimis secretalium suorum duntaxāt exceptis, operatus est: cum quibus, ut dictum est, noctū sanctorum limina circuiens, peregrinos & quibus non erat tectum, in porticibus, in angulis vasisque uinariis per plateas expositis, scrutatus est: quos inuentos pauit atque vestiuit, allato secum pro hoc ipso uictu & vestitu.

Multi cōfluunt ad audiēdas conciones eius.

1.Tim.4

Crebrò cōcionatur.

Benignitas in pauperes.

Luca 6.

Obserua lector.

Et hic pōtifex summus, pro Archiepiscopo dicitur.

Matt.19

Humanitas erga pauperculas fœminas & filiolos earum.

Xenodochium Coloniæ conditū.

Nota hæc

Vt tractārit fœminam, noctū è partu in platea periclitantem. Cap. 9.

CVmque more consueto per cuiusdam noctis silentia pro negocio simili esset egressus, lamentabile & omni miseratione plenum in itinere offendit spectaculum, mulierem, quam ob inopiam nullus hospitio dignabatur, recètis & ipsa hora editi infantis partu periclitatam, super nudam humum sese lachrymabiliter volutantem. Erat ergò uidere miseriā. Nox tenebris densis vagantem occupauerat, fatigatā tellus cœnosa ac petrosa seminudam exceperat, fame & sīti confectam frigus ampliùs vexabat, nullus mortalium aderat: & eccè vrgente natura, cœpit cruciari, voces emittere, suspiria crebra trahere: tandemq; enixam prolem in puluerē fundens, ipsa disiectis hac & illac miserabiliter membris, nil vltrà pręter mortē expectabat. Hac ergo miseria quid miserius? Superuenit igitur, ut dictum est, sacer præsul, ac protinus uelut ictu sagittæ transuerberatus, represso gradu, præ horrore & miseria substitit attonitus: cùm eccè graui tate pontificali postposita, instār velocissimi cursoris repropera uit, impositoque humeris suis grabato cum stramentis, celeritate qua venerat, recurrit. Mox abiecto à ceruicibus onere, incuruauit se quantocyùs ad iacentem, puerulum pannis obuoluit, ipsam à terra sublatam in lectulum collocauit, ac propriis extractis vestibus, vtrosque diligenter contexit. In eodem loco dispositis p sustētatione eius, quousquè cōualesceret, necessariis, processit verè precum sua-

Vide in tanto Episcopo exēplum memorabile.

rum consecuturus effectum, qui tam humili & pio ministerio per horrorem cæcæ noctis in minimis
Luca 2. membris suis illi obsecutus est, quem quondam pro nobis incarnatum, virgo mater ulnibus obuolutum pannis, reclinauit in præsepium.

Vt vagientem paruulum nocte inuentum, secum absportarit. Cap. 10.

S. Vrsulā & socias virgines visit.

ALia quædam subierat nox, & vir Deo deuotus, æstimationis humanæ fugiens oculos, venerandos sanctarum virginum cineres supplex cœpit adire. Quod una ex consuetis mulierculis solicitè præuidens, necessitate simul & arte instructa, obsceni hac fraude obuiauit. Scilicet præter mendicitatem nil ad indigentiam corpoream certi habens, filiolum suum in lacte recenti positum, ante uenientis vestigia clàm deposuit in via, seseque indè proripiens, cum festinatione in latebras immersit. Nec mora, sacerdos approximâs, vbi primam vagientis infantuli vocem aure percepit, præ dolore totus intremuit, varias animo gerēs passiones, vndè puer huiusmodi ea hora illic haberetur. Intereà velut ad obsequium Christi, sub fœno cubantis, impiger accurrens, flexo corpore puerulum à terra suscepit, memor sancti Simeonis, qualiter olim infantiam Saluatoris piis vlnis amplexus, pacem &
Luca 2. salutem sibimet imprecaretur & populo. A cuius deuotione in re dissimili non dissimilia sentiens, tali gratulabundus onere ibat cubiculum repetens: illum imitatus, qui relictam pijs humeris ad ouilia reportauit ouiculam. Confestim autem paterna solicitudine nu-
Luca 15. tricem paruulo procurans, quem carne non genuit, spiritali regeneratione per baptismum melius regenerauit: quem & à fonte sacro suscipiens, Annonem post se nominauit, singularis patrocinii spem ante Deum in illo sibi prouidens.

Vt nocte quadam pugnis cæsus sit à malignis. Cap. 11.

HAec igitur quotidiana viro Dei institutio, hęc incessabilis sollicitudo, hic labor, hoc studium.
Iob 29. Cumq; talis esset, qui verbis beati Iob dicere posset, Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperū, & cor viduæ consolatus sum: & cùm sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrentium cō-
Iob 31. solator: quia ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero egressa est mecum: conspirantibus quibusdā æmulis iustitiæ, quorum nequitię complices hodieq; fidem derogant Annonis sanctitati, quadā nocte ad similia deuotionis suę opera progressus, insidias perpessus est. Furioso enim impetu venientem inuadentes, furem criminabantur, obiicientes & alia, quorum ipsi sibimet conscii, in alienam sugillationem sine difficultate poterant erumpere: At socijs Episcopi hæc refellentibus, & sacrilegium esse dicentibus, clericū orationis gratia transeuntē his contumelijs agi: illi procacissimo responso fictum arguentes, ac priorib⁹ peiora iacientes, linguis venenatis manus sanguine plenas mox adiunxerunt: non sine retractione ceu bestiæ ferocissimæ in innocentem sæuientes, cùm ei birro violenter spoliassent, correptum criminibus in cœnum protraxerunt, pugnis grauiter insistentes. Eius quoque comites cùm insania simili non minùs afflixissent, furore satiati alacres recesserunt, illorum participes effecti, de quibus scriptum est: Qui lętātur
Prou. 2. cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Sed concepta semel inuidia, modum nescit imponere malitiæ. Vndè supradicti malefici maiorem vesaniam

Birrū, ꝑ pileo, vel capitis tegmine.

spirantes, horreo dicere, necem Archiepiscopo moliebantur, insidiis ei non semel, nec bis compositis, facinus execrabile, nec minùs lamentabile, si copia daretur, perfecturi: quippe qui nec ipsi honorū omniū capiti parcerent. Quod cùm familiaribus & amicis Episcopi certiùs innotuisset, non quidem gaudium de eius adhuc ereptione gerentes, nunc verò horrorem consideratione periculi non ferentes, cum sacramento testati sunt, se minimè sinere illum ampliùs taliter egredi, nè fortè extingueret, lucernam Israel. Eorum verò consiliis & precibus persuasus, numerum orationum singulis in locis habendarum, deinceps in lecto recubans, uel in vnaqualibet ecclesia constitẽs, nihilominùs persoluebat. Abhinc quoque tale quid excogitauit, vndè non iniuriæ suæ, sed iusti zeli solicitis pastoribus esset imitatio.

Quidam ei necem moliūtur

Vt castigârit scortationi & libidini deditos. Cap. 12.

SCiens quorundam profanos & incestuosos ad opera libidinis per noctem discursus, zelo iustitiæ inflāmatus, nefariæ commixtionis homines depræhensos, ad exemplum omnium decaluari ac decoriari publicè mandauit, presbytero cuidam ex familiaribus suis huiuscemodi potestate concessa: cui iugis imminebat ex obedientia necessitas, ab incipientibus noctis tenebris ad sequentis exordia lucis tales excursus obseruare. Nonnullas tamen illarum, quibus proh pudor castitas venalis erat, ad se accersitas uerbis castigans, donis quoque demulcens, uel ad continentię propositum, uel ad honestæ copulę coniunctionem deduxit, animas earum à morte saluans
Prou. 10. 1. Pet. 4. per charitatem, quæ operit multitudinē peccatorū.

Animaduertit in homines flagitiosos.

Vt quandam prolapsam, humanissimè ab infamia liberârit. Cap. 13.

SVnt quamplurimi sepulcris dealbâtis similimi,
Mat. 23. qui pharisæorum more de sanctitatis munditia foris tumentes, cùm sint ossibus mortuorū intùs pleni, erga peccātes vel infirmiores quoslibet non compassione, sed conuiciosa quadam dedignatione feruntur: qua profectò peste Anno, suis in oculis humilis, nunquàm laborauit. Siquidem nocte quadam, profundis tenebris omnia circundâtibus, ipse more suo sanctarum virginum limen ingressus, aliquē secessit in angulum, quò secretiùs stans, precibus obnixiùs inseruiret. Illic una ex sororibus in facie iacēs, crebris singultuum & internorum gemituū vocibus, diuinæ miserationis aures feriebat, amarissimis lacrymis ac pectoris tunsione, perpetratam nuper carnis delectationem grauiter deplorans. Cumque immanitas piaculi stimulos compunctionis ei excitâsset, acriores tamen reddidit iam iamque intumescentis uteri conceptus: quoniam etsi per emendationem uitæ sequentis, de benignitate pij Saluatoris præsumebat, humani tamē improperij cōfusionem per secula se habituram, querelis miserrimis non tacebat. Hac itaque gemina tribulatione inenarrabiliter angustata, spe collecta, viribusque resumptis, solum humanæ miseriæ perfugiū, eum scilicet, quem & offenderat, misericordem Dominum nostrum corde & ore, lachrymis instar riui currentibus, pulsabat: ut qui quondam pro peccatoribus natus, & ꝑ peccatorib⁹ mori dignatus fuerat, et suę solita bonitate succurens infelicitati, sic facinus admissum remitteret, ut ignominiæ publicæ derisionē euaderet. O bonitas auris, ò clemētia Saluatoris

Aedē vn decimmil lium virginum adiit.

qui

qui natura bonus, & potestate immēsus, cùm nūquàm humani cordis lachrymas absq; misericordia valeat intueri, consolationem quoquè iuxta suam magnificētiam desperans subministrat. Cùm enim talibus incūberet mulier afflicta clamoribus, ea inscia, pius sacerdos, quasi missus à Deo, retro consistens, aure diligentiùs adhibita, omnia plangentis ac deprecantis verba percepit: nec erat difficile, tantæ cōtritionis causam conijcere. Tandèm signorum pulsatione nocturnales ad hymnos inuitata, surrexit è terra, chorumq; petijt: quam diuinæ bonitatis minister clàm è uestigiò insecutus, ex ordine loci, quem in choro adijt, eius personam solicitiùs inuestigauit, moxque recessit. Vt verò dies redditus est, volens comprobare, quoniam iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde: qui etiā se per seipsum obligauit, dicens: Viuo ego, nolo mortē peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat: mittens ad consorores, euocauit eādem, illa metum, quē conscientia suggerebat, præ oculis habēte. Sed veniētem prçter spem filius misericordię blandè suscipiēs, iuxta se sedere fecit, de vitæ eius qualitate inter alia colloquia quasi per ambages conquirens, ac causam mœroris, quem vultu prætendebat, quasi nescius sciscitans. At ea vulnus lethale spiritualis medici manibus, nè feriret, offerre detrectāte, ille non inscius morbi, ferrum apposuit, asserens se scire causam tristitiæ, nec ignorare, quas, admissi pœnitens, illo in loco nocte proxima preces emisisset: eam confiteri tātùm debere tantum, cęterùm ex diuina miseratione in promptu esse & veniam, & euadendi opprobrij possibilitatem. Sed ut rem fine concludam, illa cōfessionis viam flebiliter ingrediens, diuinę bonitatis beneficium in suorum caluum ęrumnis inopinatū experta est. Deniquè mœrentium consolator, & suę memor fragilitatis, secundùm Apostolum prȩmonentem, Considerās teipsum, ne & tu tenteris: eam postquàm in spiritu lenitatis sufficienter instruxit, militi cuidam e Saxonia, gratiæ eius largitate prę cæteris domesticie vso, sub sacramentis fidei debitę commendauit, imponens illi, vt sub prętextu familiaritatis eam secum abducens, donec illicito conceptu liberaretur, ad quascunque necessitates ei diligenter assisteret, nec vnquàm, si sua gratia priuari nollet, huius rei cognitio dogmatis eius limen excederet. Expletis verò diebus partus, cùm & ipsa iam incolumis priorem recuperasset statum, eam itidem cùm paruulo suę prȩsentiæ reconsignaret. Is protinus imperatis obediens, negocium hoc, prçter se & Episcopum, nulli cognitū, fideliter executus est, post omnia mulierem cū infantulo ipsi repræsentans. Mox pius pastor alibi delegato paruulo, ouem quæ errauerat, alacriter ad cōsororum suarum domicilia destinauit, laudis transitoriæ nil appetens, vt cęlesti mercede dignus inueniretur.

Psal. 33.
Ezec. 33
Gal. 6.
Tuetur mira humanitate famā lapsæ cuiusdam.

Vt cuiusdam fœminæ conceptus euanuerit. *Cap. 14.*

HVic historię res non valdè dispar Colonię similiter accidit, quam exempli causa venerabilis pōtifex referre solitus erat: res planè memoria digna, & omnium bonorum ore celebranda & frequentanda. Cùm enim lapsos magno desperationis malo liberare queat, non minùs stātibus ingerit formidinem, ne prȩsumptione sanctioris vitæ, ruinæ pateant irreparabili. Omnes igitur hęc audientes, aures cordis arrigamus, & q̄ sit terribilis in consilijs super filios hominum misericors & iustus Dñs noster, cum spe & metu consideremus: In monasterio Dñæ nostræ piissimę Dei genitricis Marię q̄dam sanctimonialis, omni motū honestate, omnique vitæ sanctitate inter consodales suas

Psal. 65.

à primo succreuerat tempore, eique speciale munus omnipotens gloriam virginitatis, velut quoddam diadema capitis, concesserat. Sed cùm instinctu superbientis angeli quædam de castitate ei subreperet elatio, aliasq; iam dedignaretur consorores, virorumq; consortia, quasi nūquàm casura, incautiùs admitteret, iuxta qđ scriptū est: Ante ruinam exaltatur cor: magno blandientis inimici plausu prohdolor in foueā corruptionis incidit. Sed miseræ commixtionis opere perfecto, in se rediens, ingentis tristitiæ fluctibus penè in amentiam versa est, reputans & quasi per somni ludificationē hæsitans, quæ esset, vel quid fecisset. Inter hæc vbi anterioris vitæ puritas animum eius tetigit, velut ictu fulminis in corde perculsa, gemitus & suspiria traxit amarissima, & instàr repentini imbris cum eiulatu miserrimæ vocis tota ruit in lachrymas. Verùm cùm degustata semèl mortifera carnis delectatio, conquiescente parùm fletu, vehementioribus incēdijs eius mētem stimularet, metuens nè pòst, etiam ruptis publicę verecundiæ frenis, in omnem præceps raperetur impudicitiam, cęlum suspiciens, altè ingemuit, orans, vt quia iam confusionem animæ clàm induerat, in apertam quoq; ignominiam per conceptum partumq; criminosæ prolis veniret, quatenùs publicis subiacēs opprobrijs, superbiam cum luxùria humilis & pęnitēs deincèps effugeret. Id cùm exorasset, aluusque intumescēs indicia violatæ castitatis oculis proderet alienis, illa omnis cōsilij expers, quid faceret, quò se verteret, ignorans omnium præ confusione declinabat aspectus: non somno, non esca, non potu, deniquè non ipsa vita delectabatur, quoniam incomparabilis tristitię profunditatibus operta erat. Nihil tam de peccati satisfactione meditabatur, nil de pœnis inferni cogitabat solo, quo tabescebat, rubore liberari votis omnibus exoptabat. Hinc factum est, vt cùm nullum consolationis occurreret suffragium, secundùm illud Propheticum præsagium, Imple facies eorum ignominia, & quęrent nomen tuum Domine: de Christi clementia spem tota mente conciperet. Ante eius ergò imaginē pro nobis crucifixi corruens, templum sanctę genitricis eius ingressa, his precū querimonijs flebiliter vsa est: Domine clementissimè, miserarum miseriarū calamitas tuæ pietatis penetret aures, nec meis offensus prauitatibus, cui plasmatis conditor Pius immemor existas. Heu me coinquinatam, heu me professæ castitatis præuaricatricem, heu me confusionis æternæ inuentricem. Meritò nunc me cum maximo salutis meæ detrimento infra omnes conspicio, quæ dudùm meipsam nesciens, cùm sim puluis & cinis, supra omnes in immensum gloriata sum. Quid congruentiùs tantam decebat præsumptionem, q̄ huius turpissimi volutabri detestabilis impuritas? Nihil mihi iam aduersus tuam bonitatē, Deus, querelæ remansit iustæ, cum hęc omnia propria patiar voluntate, cœno me tradens libidinis incestuosę, dein ore proprio imminentē publicā exprobrationem petens, & quidē audientia indigna, sed vtinam in hac parte: Vt audirer, non indicium sanctitatis, sed pena flagitij præcedentis fuit. Væ miseræ mihi, quę cælestis agni perdidi sectatū, quæ virginei cātici gloriam iam ampliùs non sperabo. Sufficiat mihi vel sola indulgentiæ via, & his, te miserante, Iesu benignissime, confusionibus erui. Eccè piæ genitricis tuæ pedibus rea & gemens aduoluta, per eius suffragia tuę consolationis gratiam humiliter quęro, conuersionis omnimodæ veritatem promittens, & perpetrati sceleris amodò continentiam & pœnitentiam. Hęc ea fletu maximo prosequente, qui respexit Petrum flentem, respexit & illam misericors Dominus noster, & quantùm miserijs condoleat nostris, euidentissimo maiestatis suę dignatus est monstrare miraculo. Nam

Ante ruinā exaltatur cor. Prou. 16.
Psal. 82.
Professio castitatis
Apoc. 14.
Luca 2.

Admirã dum sanè miraculum. posteaquàm clamare desiit, & à terra surrexit, vterus illius detumuit, malè conceptus fœtus euanuit, ipsa ꝑ gaudio largiùs flens, debitam conuertendi sponsionē implere non distulit. Annis siquidem non paucis iugiter in pœnitentia perseuerans, corpus uigiliis & orationibus attenuatum, panis & aquæ tantùm sustētabat edulio, sine cessatione lachrymas in humilitate fundens, & ex occasione sceleris admissi, priori uitæ sequentem longè anteponens. Quantæ verò fuerit contritionis, hinc datur intelligi, qđ exceptis aliis extrinsecùs orationibus, Psalterium inter diē & noctem ter semper percurrebat, primò humi strata, secundò genibus affixa, tertiò stans: ut meritò deficiē te spiritu, membra quoquè lassarentur. Faciem cū macie pallor obduxerat, & diuturnitas inediæ atque vigiliarum, uiribus penè exhaustis, miraculum cæteris sororibus ingerebat, nil extrà suspicantibus, quàm de siderio sponsi cælestis sponsam suā charitatis languore tabescentem: quippe quibus culpæ eius nullum patebat vestigium. Non enim tanti reatus confessionē humanæ cōmittebat fidei, quæ interdùm nulla est, vbi maximè speratur, soli Domino fiducialiter clamans, Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te cō fidit anima mea. Talibus cùm, sicut dictum est, anitis aliquantis insistens operibus, diuinam quæreret pro pitiationem, vbi iam de spe veniæ quid hausisset, ecce pestis antiqua superbiæ sub pedibus iacens, contra eā denuò caput attollere cœpit. Qđ illa cautè præuidēs, & hanc esse causam ruinæ prioris animaduertēs, quā uis lapsa, salubriter tamen edocta, suggestionis huius initia non, vt antè, negligēda duxit: sed festina sancti patris Annonis præsentiā adiens, oēm suorum casuū ordinem subtiliter enarrauit, consilii & percū eius in tamina magno cordis mœrore petens, nè ea rursùs in similia proruente, tanti temporis pœnitentia deperisset. Tunc sanctus pontifex secundùm datam sibi sapientiam consolationis verbum multipliciter proferens, eā non in propriis uiribus, sed in Deo confidere docuit secundùm illud: Sine me nihil potestis facere: nil ità dæmones atterere, quàm in humilitatis fundamento consistere, nulli se vel in cogitatione ꝑferre, præ oībus humilia de se sentire: cæterùm peccati transacti noxa non teneri, si lugenda nō præsumat iterare. Mentisque eius qualitate intima consideratione perspecta, cùm didicisset in elationis arma verti, quicquid præ cæteris quasi sanctior specialiùs attētasset: salutarē sanctamq; dixit esse viam, cōis uitæ limitē nō excedere: se mandare, si nollet in interium ire, ne consoribus contraria, singularis vitę aliquid usurparet, cum comedentibus comederet, cum dormientibus dormiret, itemq; cum abstinentibus abstinens, cū vigilantibus quoq; vigilaret. Hanc prorsùs esse regiā uiam, quę nullam declinans in partem, per se gradiētes in æternę salutis patriam inducat. His doctrinę fluentis ancilla Dei salubriter infusa, benedictione percepta, monasterium repetiit, matremque uirtutū temperantiam moa ingrediens, totius honestatis & religionis prorupit in fructus, communis uitę lege contenta: nec vllam se virtutibus superiorē, uita decedens, in illa congregatione reliquit. Hactenùs nobis in descriptione uitæ uel morum Deo dilecti pontificis occupatis, iā tempus est aperire, qualiter quantùmque per eum profecerit in augumēto diuinæ seruitutis Ecclesia Coloniēsis. Id cùm ingenij nostri tarditas vtcūq; ꝑsumat attentare, qs tñ ipso quoq; carnis ētuitu nō videat, oēm hic eloquētiā magnitudini rerū imparem inueniri? Et primò quidem mentia eius erga Deum & proximum ardorem plenè prosequi, laboris est non minimi. Quod nè falsò iactitare uideamur, hinc historiæ sequentis sumamus exordia.

Non sunt hæc accipienda de sacramentali confessione, quæ fit sacerdoti: sed qđ non fuerit ausa extra hanc confessionem cuiquam aperire crimen suū

Iohan. 15.

Tēperantiam hic dicit, quā alii discretionem uocant.

Vt omnes diœcesis seu Episcopatus sui congregationes reformârit. Cap. 15.

Cvm per omnes coræ congregationes, cuiuscunque professionis essent, regularis disciplinę tramitem licentia deperisse doleret, aliis pro uitę necessitatibus, aliis pro mundi cupiditatibus extrà vagantibus: uniuersorum Præbendas pro supputatione annualium redditum largè disposuit, nonnullas ea suis adaugens: ut occasione libertatis erepta, necessitatē iugi claustralis cunctis induceret. In his exequendis Apostolicis utebatur pręceptis, obsecrans ut pater, increpans ut magister: interdùm stimulos exorbitantibus ac recalcitrantibus addens, & eatenùs neglectā disciplinę cęlestis scholam temporibus suis mundo reformans. Quibus studiis quo plùs charitate feruebat, eo solicitiùs insistēs, ad maiora diuinę laudis opera magis inflammatus accessit, quinque monasteriorum structuras ab ipsis fundamentorum initiis ad perfectum deductas, non animā tñ, sed & corpus omne, quinis à conditore sensibus institutum, ipsius addicens seruitiis.

S. Anno reformat monasteria.

1. Tim. 4.

Vt primum monasterium suum, ad Gradus sanctæ Mariæ condiderit. Cap. 16.

Itaque quod primum erat monasterium, quod dicitur, ad Gradus, in honorem sanctæ Dei genitricis Marię, iactis fundamentis erexit, omnique uarii decoris elegantia pulchrè distinctum consecrauit, prędiis ad triginta Canonicorum sufficientiam copiosè delegatis: quos vndiq; scientia, uita uel moribus exquisitos, illuc adunauerat. Ipse uerò speciali deuotione dilectæ sibi Dominæ totus inhærens, cùm eius patrocinijs animam credidisset, etiam sepulturam in eo dē sibi futurorū nescius, extruxit, & quasi iamiamq; migraturus, locum frequentabat, pernox in orationibus, sua suorumque peccata lachrymarū fluminibus expians. Cumq; noctē totam sępè duxisset insomnē, sub ipso lucis exortu super mattulam, uel super nudā humum aliquoties super gradus in ingressu capitolii se reclinans, uix puncto temporis oculis in soporē clausis, surrexit. Cuius contritionis & abiectionis virtus non facilè credebatur in eo, quandoquidem familiarissimis suis non semper innotuerit, & ipse publicis obsequiis uallatus incedens, adspectu ipso tremendus & gloriosus seculi dignitatibus fuerit: qui tamē inter pauperes Christi degens, mitis & humilis semꝑ extitit. Nā ut à fratribus nostris accepimus, cū eis residens, nōnunquàm subridendo intulit: Quàm magnū, quamq; terribilem oibus aulicis, uenientibus ad eos, me ingero? quomodò caput erecto collo circunducens, seuos oculos in unumquenque retorqueo, totum me componens illi, sub cuius vestigia sint omnia ruitura? cùm tamen inter hæc pauidus atque timidus, longè deiectior intùs incedam, quàm ulli patescat fidei. Hęc suis ipse de se confessus est. Cæterùm quoties coriæ necdùm pręsens adesse nunciabatur, non laicus, non clericus, non comes, non alius quis potens, non episcopus, non ipse denique rex exceptus est, qui non habitum suum aliter excoleret, comam æquaret, gestus quoque suos eo pręsente temperaret.

Monasterium S. Maria ad Gradus, constituit.

Capitolium dicit domum Capitularē, ut uocant vulgò.

Vt S. Georgij ecclesiam extruxerit, & quæ mira illic euenerint. Cap. 17.

PRosperis igitur successibus in consummatione templi, quod cœperat, usus, ubi magis magisque desi-

desiderio supernæ iucunditatis æstuabat, exiguos deputans præteriti temporis labores, eminentioris meriti arcem cupiebat apprehendere. Vndè secundò copijs contractis, S. Georgij martyris ecclesiã extra murũ construxit, annuis redditibus abundantẽ, iuxta qđ exigebat illic congregatio facta clericorum. Ad cuius dedicationẽ votis oĩbus inhians, reliquiis beati martyris adhuc acquirendis præpediebatur: & eccè, sicut ipso referente compertum est, nocte quadam sopore pressus, eũdem martyrem ex interioribus oratorij S. Pantaleonis cum ingenti luminis frequentia procedere conspexit. Quē in amictu splendidissimo vultu roseo perfusum, cùm micantibus oculis ad nouã suæ deuotionis fabricam gradũ direxisse specularetur, illo iã ingresso, mox euigilauit. Ilicò diuinæ inspirationis gratia tactus, aliquid suis votis consonũ in illo persensit somno: tenebrisque finitis, omnis impatiẽs moræ, sancti Pantaleonis adiens sacrarium, auspice Deo, brachium præclari martyris Georgij sibi præsentatũ, maxima cum veneratione suscepit: idque comitante multitudine, cùm & processio solennis fieret per vestigia, quæ noctu martyr calcare visus est, ad locũ, vbi ingressus est, baiulauit. Tunc secundùm cõsecrationis ritum insistente clero cum pontifice, opportunitatẽ sermonis habendi tempus & locus expetit. Repentè igitur tumultu cõcitato, discursus hincindè fiebat, nemine alium expectante, sed singulis præoccupantibus locum, qui voci prædicantis episcopi vicinior æstimaretur. Alijs verò parietes, alijs domos & arbores conscẽdentibus, plurimi duas pergrandes trabes, per quas ad ędificium muri dispositus erat ascensus, circumiacebant, innumeris subtus eas cõglobatis. Igitur omnibus arrectis auribus & oculis in ora loquentis episcopi defixis, trabes pressuræ nimietatem non ferẽtes, cũ fragore magno corruerunt, ijs qui super eas erant, pariter ad inferiora labentibus. Cumque molem ruẽtiũ turba subtùs stans excepisset, clamor & concursus ingens exortus est, nullo dubitãte, magnitudinẽ periculi mortes plurimorum peregisse. Sed postq̃ facto silentio, nullius læsionis vestigium in aliquo repertum est, maior laudis & admirationum vox ab omnibus insonuit: quibus diuinę virtutis potentia meritum martyris ac sacerdotis tanto gloriosiùs, quãto iucundiùs patefecit. Huius itaq; lætitię suauitate perfusus sacer antistes, brachium sanctum manibus sumens, ecclesiã ingressus est, resonantibus in hymnis & supplicationum vocibus hinc clero, illinc populo. Intereà splendor igneus cęlitùs adueniens, ingredientem cũ sanctis sanctum pontificẽ prosecutus est, visibiliter in templum descendens, per paucis eorum, qui foris erant, & propè nullis ab hac exceptis visione. Qua de re plus in exultationis voce cunctis perstrepentibus, ipse tot diuinę præsentiæ signis exhilaratus, magna cum securitate, magna cum deuotione totius ecclesiastici ministerij cultum peregit.

Ecclesiã s. Georgij condit. Hodiè intra murũ est.

Ingressus est, nos addidimus: videtur enim in exẽplari deesse.

Egregiũ sanè miraculum.

Vt à quodam ignoto sene admonitus sit Sigebergensis monasterij accelerare structuram. Cap. 18.

DEindè cùm totus in anteriora respiceret, eorum quæ retrò sunt, oblitus, in secreto cuiusdam noctis profunda quiete resolutis omnibus, more suo cœnobium S. Martini transiens, vigilijs nocturnis monachos insistẽtes aure cordis & corporis audiuit, grauiterque suspicans, ad presbyterum quendam occultorum suorum scientissimum, ait: Nunquid cordis tui ianuam non pulsat, quòd in tota Colonia sopitis omnibus, hi soli diuinæ seruitutis solicitudinẽ habentes, hoc tempore noctis ad psallendum Deo consistunt? Et me quidem nihil dignum ministris eius exhibentem, cum in omnibus negligentem mea tulerit infelicitas, quàm maximè monachis hactenùs inutilis vixi. Et cùm pectus feriens hæc dixisset, oculis ad sidera leuatis cum expãsione manuum, corde & ore subinnuit: Te precor, vitæ mortisque dominator, & summe pater, te precor, vt huius lucis inducias mihi concedas, donèc tuo munere proficuũ quid & in huius religionis viros elaborem. Qua voce cælos penetrante, domum regressus, primo manè limen B. Petri adiit: vbi residens in crypta secretiùs & psallens, à quodã superueniente sene his verbis est admonitus: Nè mora sit, venerandę præsul, in extruendo requiei tuæ loco, quem Deo prędestinante in monte, qui à pręterfluente fluuio Sigeberg cognominat̃, habebis. Dixerat, & adstantibus quasi delusor citiùs repulsus est, Episcopo vim verbis profundiùs, q̃ dici possit, excipiente. Cuius abhinc intentio non aliud, q̃ id, die noctuque voluens, qualiter ad finẽ perueniret, expediẽdum est.

Cœnobiũ S. Martini.

Ignotus quidã senex hortatẽ, vt cõdat Sigebergense cœnobium.

Quo pacto obtinuerit montem Sigebergensem. Cap. 19.

PAlatinus comes Henricus, uir potentię secularis & gloriæ, tunc tẽporis inimicitias aduersùs innocentiam Deo dilecti pontificis exercens, cędibus, rapinis & incendiis per omne ferebatur Episcopiũ, ad deuastationẽ patriæ pręsidio fretus in prædicti mõtis vertice. Hũc iustis exigentibus causis, anathematis sententia feriens Archiepiscopus, tandẽ ad satisfactionẽ coactum captiuumq; traxit. Qui Coloniam veniens, ad eius vestigia ruit supplex & pęnitens, & accepto cõmunionis & indulgentiæ loco, pro gratia se reconciliãtis Episcopi, beato Petro montem Sigebergensem dono contradidit. Tunc diù desideratum cernens sibi pręsul patẽre negocium, portentis quibusdam, quæ de mõte tempr inuexerat, quasi iam currens, acrẽpiori stimulo reddebatur incitatior. E quibus hoc, multis adstipulantibus, non improbabiliter fertur.

Palatinus Comes dat S. Petro montẽ Sigebergensem.

Vt signum Crucis multi in eo monte conspexerint, cælitùs apparens. Cap. 20.

INterixcẽte propè milliario, vicus quidã Stieldorp dictus, memorato distat à mõte. Huius incolę Dominicæ die festo tracti, sub iisdẽ diebus ecclesiã petẽtes, cum licentia populari varia conferentes, liberũ quaquauersùm dirigerent intuitum, contra montem prospicientes, repentè signum Crucis cælo cõtiguũ, quasi dependens vertici eius imminere cernebant. Quod dũ pulchre ceu colorum varietate distinctum singuli mirarentur, q prudẽtiores erant, ingens dicebant esse ostentũ, per qđ portenderetur, triumphum Crucis inibi digna veneratione frequentandum, cultoribus loci fide Crucis, nõ armis visibilibus, semper triumphantibus.

Signum Crucis in aëre conspicitur

De visione duobus Græcis oblata, & monasterij in eodem monte ædificatione. Cap. 21.

DVobus quoq; peregrinis ex Græcia p idẽ tẽpus apud Veronã, q etiã Bonna dr̃, hospitalibus apparuit in visum magnæ claritatis scala, à vertice montis in cælũ usq; subrecta, per quã miri candoris agniculi lætis gestibus ascẽdẽtes, ætheris alta penetrabãt. Et hoc in bonã partẽ cũctis interpretãtibus, ad ędificiũ mõtis, diuersis vallatus artificib⁹, põtifex accessit: quorũ alii arbores succidẽtes, alii succisas abigentes, alii terrã effodiẽtes, alij lapides aduehentes oẽs verò variis i artibus pari studio feruẽtes, op⁹ accelerabãt i

Visio duorum peregrinorũ ẽ Græcia.

stante desupèr Episcopo & exactoribus eius. Quid multa? De cælis auxilio præstito, consummatio templi prosperata est: quod anno Dominicæ incarnationis millesimo sexagesimo sexto, decimo Calendas Octobris, nomini S. Michaelis Archangeli specialiter assignans, in honore omnium cælestium Virtutum sub patrocinio gloriosi ducis Mauricii sociorumq; eius consecrauit. Cumq; sanctę Crucis aram sanctificaret, & in eam reliquias imponeret, lux igneo cęlitùs radians fulgore, pariter introire visa est.

Templũ Sigebergẽsis cœnobii consecrat.

Vt visio cælestis ignis inter sacramenta, sancto Annoni apparuerit. Cap. 22.

EX quo lætum sumẽs auspicium, cùm in occidentali plaga monasterii versùs Septentrionem, S. Martini dedicaret* sacellum, post peractum cõsecrationis officium ad altaris ministerium palliatus stetit. Vbi cùm in contentione spiritus & compunctione cordis seipsum mactãs, corporis & sanguinis Christi conficeret sacramentum, inter oculos & manus repẽtè globus igneus immissus, tremenda voluebatur visione. Isque paulatim se colligens, totus est illapsus calici. Expauit sacerdos, & ut ipse retulit, præ timore extra se penè factus, hęrebat quid ageret. Temerariũ iudicabat ultrà manus ad benedictionem calicis extendere, quem tantę maiestatis præsentia repleuerat: & è diuersò culpam formidabat, si desistens, vniuersalis Ecclesiæ ritum infringeret. Tandèm occurrit aĩo, spiritu sancto reuelãte, quod sui erat officii, benedictiones solitas percurrere: cæterum diuinę dignationis fuisse, quod uisum est, quę etiam inuisibiliter id quotidiè operaretur. His & similibus electionem supernam suis arridere cœptis gratanter accipiens, locum augustissimis ædificiis excoluit, & exquisitissimis ecclesiæ ornamentis illustrauit, & amplissimis atque in multorum fratrum vsus sufficientibus prædiis locupletauit.

** capellã*

Visio S. Annonis.

Vt monachos quosdam ex Italia in Sigebergense cœnobium adduxerit, quantoque studio eos complexus sit. Cap. 23.

CVm autem in omnibus Teutonici regni monasteriis cerneret antiquum illum regularis disciplinæ feruorem admodùm restrixisse, & monachorũ uita communi ad rem familiarem curam oẽm studiumq; conuertisse, graui tędio angebatur animus eius, quòd ingentibus expensis nihil Deo dignũ confecturus putaretur. Intereà cõtingit, ut pro causa Reipublicę Romam proficisceretur: cumq; nõnullas Italiæ regiones peragraret, principes eius regni, nè à rege deficerent, suis exhortationibus confortaturus, ad monasterium quoddã, cui Fructuaria nomen est, causa orationis diuertit. Ibi admiratus monachorũ arctissimã, & secũdùm Regulę instituta cõuersationẽ, duodecim ex eis in opere Dei probatissimos secũ rediẽs abduxit, & eos ad tradẽdũ Galliis eiusdem disciplinæ formulam, i Sigeberg cõstituit, prioribus monachis, quos aliunde asciuerat, honorificè in locum suum remissis. Quod eius factum imitari cęteri Galliarũ episcopi, alii ex Gorzia, alii ex Cluniaco, alii ex Sigeberg alii ex aliis monasteriis monachos euocantes, diuini seruitii scholã in suis singulis monasteriis instituerũt: adeoq; breui cõuolauit felicis huius facti æmulatio, vt pauca intra Galliã monasteria uideamus, q̃ non iã nouæ huius institutiõis iugũ subacta receperint. Ipse verò monachos suos, iuxta qđ i Fructuaria cõpererat, cernẽs arctissimis uiuere disciplinis, & cõuersationis eorũ opinione lõgè latèq; vulgata, multos ad mundi contemptum inflammari, & eorũ magisterio se in uia Dei erudiẽdos tradere, magnas Deo gratias referebat, quòd non confudisset eum ab expectatione sua. Omnem quoq; diligẽtiam adhibebat, nè quam earũ rerum, quibus corporis imbecillitati cõsulendum sit, penuriã sustinerent. Honorabat ac venerabatur eos, vt dominos suos: nec solùm Abbati, sed decanis etiã monasterii ità subditus dictoq; obtemperans erat, vt ad primũ eorum imperiũ, quantumlibet grauibus publicę seu priuatæ rei negociis implicitus teneretur, ilicò ex occupatis manibus surgeret, & oẽ quod iussissent, instar uilis mancipii exequeretur. Cibos sũma industria confectos quotidiè, dum adesse potuisset, ipse eis inferebat, ipse apponebat, ipse potũ miscebat, ipse quasi diuinas inter hæc singulorum exosculabatur manus, ipse reficientibus ad omne obsequiũ quolibet famulo promptior paratiorque assistebat: intentusque lectori, postquam omne ministerium peregisset, in ascensus graduum, satis humili contentus sede, quiescebat. Silentium quoquè ac cæteras monasterii consuetudines, dum inter eos versaretur, tàm attentus solicitusque seruabat, acsì pro excessibus suis ipse quoque quotidiè in capitulo eorũ causam dicturus, & sententiam accepturus foret. Nullus vnquam pater tali erga filios ducebatur affectu, nulla mater. Omnes vt se diligens, singulis compatiebatur, & animam suam pro unoquoque paratus impèndere. Hoc eius in Sigeberg, hoc in Saleuelt, hoc in Grascaf, locis scilicet pòst ab eo constructis, studium erat, hic mos, hæc institutio.

Hæc ex Schafnaburgensi, penè ad verbum.

Ex Italia adducit monachos in Sigeberg.

Quàm reuerenter eos habuerit.

Quanta à rege perpessus sit iustitiæ causa, quantique fecerit Sigebergensium monachorum preces. Cap. 24.

POrrò à rege grauissimis sępenumerò dissidens inimicitiis, nũc quidem in summam familiaritatẽ, & pene in regni consortium ab illo assumebatur: nũc verò, quoniam ea quę in regno pręter æquum & bonum perperàm gerebantur, vehementer detestaretur, & acerrimè impugnaret, cum contumelia de palatio eiiciebatur, & ad extinguendum nomen eius, totum regni robur concitabatur. His vicissitudinibus per plures annos cum rege concertationem habens, semper uelut ad turrim fortitudinis recurrens, Sigebergẽsium fratrum preces in auxilium asciuit. Vndè quodam tempore rege pessimis aduersùm se consiliis inflammato, pergens ad curiã, fratribus in horti cultura generaliter repertis, ait: Cõmotionis & indignationis regiæ nõ inscius, iturus ad palatiũ, Deo me uobisq; cõmendo. Vos clypeus meus estis, uos p̃sidium meũ estis: vos, inquã, filii dilectissimi, oĩa mea estis. Nulla mihi spes in militibus meis, nil p̃sumptionis est in armis eorũ. In fide loquor: maior mihi fiducia est in uobis, q̃ in oĩbus illis. Itaque sit in benignitate Saluatoris, & in potestate vestræ dilectionis, quemadmodùm à rege vel à suis excipiar. His dictis, p̃fectus est, & plerũq; per imperiũ eius, qui ponit terminum mari, rex à feruore cordis sui desiliẽs, cùm paulò antè necem, vltimumque, si copia fieret, exterminium Annoni & oĩbus, quæ eius essent, minaretur, eo veniente, quasi diuinitùs impulsus surgẽs, osculũ pacis ei cũ magna dilectione porrexit. Quapp̃ i stupore uersi quiq; circũstantes, inter se susurrabãt: Vbi nũc irę? vbi minę? ubi insultatiões paulò antè habitæ? In his oĩbus Dominica vox cõsideranda est, quę sic promittit: Ego me glorificantes glorificabo. Et reuerà non modò nostris, sed & retrò temporibus difficilè inuentus est, qui tantam præ se ferret maiestatem ad seculum, tantum humilitatem erga Deum.

Modò charissimus, modò planè inuisus est imperatori.

Ierem. 5.

Hæc mutatio dexteræ excelsi.

1. Reg. 2.

Qua

Quæ priuilegia Sigebergensi monasterio attribuerit. Cap. 25.

De Sigebergensibus quæ statuerit.

IGitur postquàm voti sui compos, monachos suos ī diuinis rebus ad omnium imitationem singulariter florere cōspexit, omnem pro eis solicitudinem in futurum extendēs, publicæ excōmunicationis & æternæ damnationis vindictam protulit in omnem hominem, quicunque eis ad nocendum pertinax & malitiosus incumberet. Deinde authoritatis suæ sigillo roboratam paginam fecit, in qua sub eadem contestatione decreuit, nè quis primam monachorum illorum consuetudinem immutare præsumat: nè quis Abbatem ad aliquod curiale seruitium, aut non regulare officium constringat: nè quis Episcopus, vel suorum quisquam eo loco standi potestatem habeat sine licētia Abbatis: nè quis aduocatus aut subdefensor, nisi quem voluerit Abbas, eidem monasterio vel bonis eius constituatur. Et vt maior his constitutionibus inesset authoritas, priuilegium Apostolicæ sedis Romam pergens expetijt, quod adhuc in pace & concordia agente ecclesia, in hæc verba rescriptum accepit.

Literæ Alexandri Pontificis. Cap. 26.

ALexander Episcopus, seruus seruorum Dei, Annoni Archiepiscopo sanctæ Coloniēsis ecclesiæ, in Christo Iesu fratri charissimo. Quod à nobis, Deo dilecte frater, expetis, ex officio suscepto & auctoritate Apostolica vniuersis debemus ecclesiis. At mihi tecum, in Deo dilecte frater, aliter agendum est, quippe apud virum religiosum, & reuerà tam operibus, quàm nomine Episcopum. Itaque ex parte Domini nostri Iesu Christi, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctorúq; Apostolorum Petri & Pauli, omniumq; sanctorum & electorum Dei, confirmamus & corroboramus Abbatiam illā in perpetuum: nè qua persona magna vel parua, non aliquis successorum tuorū, nō rex aut comes, nullus, inquam, hominum ex ea quicquam ad destructionem loci demoliri audeat: verùm omnibus inibi collatis atq; conferendis, pax sit permanens & inconuulsa: & prima ista, quæ modò instituuntur, apud monachos permaneat consuetudo, sitque illis de Abbate libera electio. Si qs huius nostri priuilegii temerè violator extiterit, perpetui anathematis vinculis se innodandum nouerit, nisi fortè resipiscens, dignè satisfecerit. Qui verò pia deuotione obseruator esse studuerit, peccatorum suorum omniū consequatur veniam, & æternæ beatitudinis gloriam mereatur. In quibus Papæ dictis facilè datur aduertere, quantæ sanctitatis & venerationis iste nostrorum temporū singularis præsul in pectore tanti Pontificis habitus sit, quem virū religiosum, & reuerà tā operibus q̄ nomine Episcopū, sic vigilanter appellauit. Exemplar quoq; regalis decreti ponimus ex parte, nè lateat lectorem, legitima præfati cœnobij non leniter infringenda.

Vide qd Pōtifex d' illo testet'

Habes hic etiā Authoris huius historia.

Item scriptum Imperatoris. Cap. 27.

HEnricus diuina fauente clementia rex. Cunctis Christi cultoribus, nostriq; fidelibus, tā gignendis, q̄ modernis innotescat, qualiter charissim' nobis Anno Archiepiscopus monasterium, quod in monte Sigeberg construxit, nostræ tutelę & defensioni subdidit, & mercatum, telonium, monetā atq; prædia, cum omnigenis ad hoc quæsitis & datis, siue quærendis & dādis vtilitatibus, nostra regali authoritate firmari & corroborari postulauit. & post aliqua: Ita q; monasteriū & omnia, ad hoc pertinentia, in nostrā accipimus defensionem, & regio more hanc indè conscriptam chartam, propria manu corroborauimus, & sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

Vt alia duo monasteria S. Anno condiderit. Cap. 28.

POst hæc prudētissimus pontifex, adhuc huius uitę dies sibi concessos videns, ob id quod scriptum est: Iustus iustificetur adhuc: duas monachorum congregationes addidit: unam in regione Vuestsalorum, loco qui dicitur Grascaf: aliam in confinio Turingorum & Sclauorum, loco qui dicitur Saleuelt. quarum prior in honorem S. Alexandri martyris & sex fratrū eius: sequens, in honorem principis Apostolorū ab ipso cōsecrata est. Has structuris & prædiorū sumptibus abundè ditatas, ad normam Sigebergensium uiuere istituit, adductis illuc eiusdem cęnobii fratrib'. Tunc demum numero quinque virginum prudentissi perfectè admissus, non in uisu, non in auditu, non in gustu, non in odoratu, non in tactu sponsi venientis offendere dignus erat vultū, per singulos sensus deputatis, qui perpetuis orationibus, vigiliis & eleemosynis, digno cœlestis regis conspectibus ornatu, & uiuentem eum & mortuum excolerent. O uerè felix, nimiumque felix, qui tantorum fultus intercessionibus, si quid per quinque sensus deliquisset, uenia poterat aboleri facilè. Cuius dilectioni quā vicem debeant sui alumni, magnoperè singulis curādum est: qui totus in ipsis, ut vnica mater unico pendens in filio, nonnunquàm corporis debilitatem sustinuit ex cōpassione, qua erga illos afficiebatur, quod uno satis elucebit exemplo.

Apoc. 22.
Alia duo extruit monasteria.

Mat. 25.

Vt quandoquè febri laborans, nihilominùs in cœna Domini pedes suorum abluerit, & paulò post mirè curatus sit. Cap. 29.

INstabat aliquandò Paschalis festi singularis & iucunda celebritas, & confluentibus Coloniam non solùm ex omnibus prope Rhenum ciuitatibus, sed & de transmarinis, & adhuc remotioribus prouinciis absque numero populis ad nundinas toto orbe celeberrimas, fiebat ut ea ipsa frequentia geminum Coloniensibus immineret tripudium. Verùm, quod huius lętitiæ pulchritudinem magna poterat ex parte fuscare, vehemens febrium ignis inuasit Episcopum: qui & decidit in lectum. Cumque Dominicæ cœnæ dies illuxisset, & ipse membris omnibus defatigatus, ministerium sacri mandati se desperaret implere posse, quod speciali semper deuotione suo tempore frequentare solebat, maior ex tristitia morbus cordis eius intima penetrauit. Cœpit enim variis intùs æstuare cogitationibus, qui foris æstuabat febribus: & nunc quidem, nè fructu tam pii priuaretur obsequii, ad id exequendum modis omnibus surgere definiuit: nunc verò perpensis imbecillitatis suę uiribus, uix ad primum motum sufficientibus, stultitię proximum iudicauit id conari uelle, quod, nullo dubitante, facultatē excederet. Hoc gemino cordis conflictu die cōsumpto, aderat hora, qua rex summus, tremētibus Angelis, seruorū vestigia petēs, humilitatis suæ exēplū factis & dictis fidelibus suis ingessit. Qđ pius uir intimo mētis oculo cōsiderans, in maximā afflictionē incidit, dum timuit ab eius excludi cōsortio, quem in hoc facto nō imitaretur & infirmus. Tū uerò totus uersus ad preces, petit ut oium Dñs, cui præstò est, cum voluerit, posse, suis adesse dignaretur desideriis, concessis uiribus, quas intentio pia supplex exigeret: præmissoque puero fratribus mandatum direxit, ut breuissimo temporis interuallo, se, sine dubio uenturum sustinerent. Illis inopinato nuncio retentis ab officio

Nundinæ Colonienses.

Obserua sancti uiri primum animum.

Iohan. 13.

sacro, postquàm cunctantiùs Episcopi præsentia offerri cœpit, priores expectationis tędio exacerbati, miserunt ad eum, dicentes: Nobis quid expectemur ignorantibus, hora pertransit, & iam nocte vicina, hodierni diei reuerentiæ in imminutione diui ni cultus, non sine dolore plus iusto certè detrahemus. Moa igne charitatis, febrium ignes mitigante, lectum relinquens pontifex, fratres adiit, & ex more linteo præcinctus, ad ablutionis mysticæ ministerium præter spem omnium processit. Hic quam humiliter, quàm piè, quàm deuotè uelut ad ipsius Domini vestigia procubuerit, quomodò per singulorum pedes lachrymans, eos capillis venerandi capitis sui terserit, & osculo suppliciter honorauerit, illam quondam pœnitentem Mariam in oculis cordis semper habens, lectoris prudentię derelinquo. Sedentibus autem singulis in ordine suo, congregatio beatę Mariæ semper virginis, ipsius olim studiis elaborata, iuxta suam dispositionem una nihilominùs tenebatur in parte. Ad quam, consummato in cæteris charitatis suæ & deuotionis opere, ueniens, intimo dilectionis oculo defixus in illam, recordabatur & aliarum in Christo per se congregatarum. Interim & prior ad animum rediit infirmitas. Hinc factũ est, vt suorum quandoque desolatio cor eius pulsans, tanta subitò miseratione eum commoueret, ut dolore correptus, in terram rueret, iamque moribundus, & omni membrorum officio destitutus, gestantium manibus ad lectum reportaretur. In eadem infirmitate triduò iacens, respiciente Domino piam eius solicitudinem, qua timebat nè grex suus sacri uerbi pabulo per sancta solennia careret, in ipsis Dominicę resurrectionis vigiliis mirabiliter sanatus est. Cùm enim matutinalia signa insonuissent, repentè quasi diuino tractus instinctu, prosiliit è lecto, & à reclamante puero cubiculario, qui cum doloris in sania suspicabatur agitari, calceamenta cum vestimẽtis via extorquens, ad ecclesiam lætus processit. Porrò cunctis in admirationem uersis, ipse cum aliis canens, & psalmum dicens ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi: ad tertiæ quoque lectionis eiusdem enunciationem accessit, solito iucundiùs & hilariùs eam perlegens. Ex hoc pastor bonus ouium, pulchris & paschali cultui condignis aludens tripudiis, generale gaudium suis extulit & cumulauit gaudiis, totam solennitatis illius instantiam tam iucundè, tam deuotè, tamque studiosè peragens, ut nulli dubium esset, quin ad hæc peragenda, dextera Christi resurgentis eum à lecto doloris erexerit.

Charitas vicit morbi vim.

Nota lector.

Luc. 7.

Subitò mirabiliter reualescit

Psal. 67.

De eius fama celeberrima, & studio erga monasterium Saleueldense. Cap. 30.

PRæterea cuius famę vel nominis uir tantarum inter suos virtutum, apud exteras quoque barbarasque nationes fuerit, hinc æstimari potest, quòd Anglorum Danorumque regibus amicitia iunctus, donis & legationibus eorum crebrò honoratus est: quòd Henricum Imperatorem in Pannoniam persecutus, cum regno patriaque pulsum, & ad se profugum Hungarorum regem reduceret, ipse per industriam suam in subiugandis hostiũ castris, cunctis illic armis plus præstitit & effecit: quòd cũ epistolis legatos suos ad Græciæ regẽ direxit: qui reuersi, Domi nici ligni partẽ nõ modicã, aliaq; regaliũ donorum insignia rege trãsmittẽte, ipsi præsentarũt: quodque regina Polonorũ, ex Teutonicis oriũda, fama nominis eius ducta, ad inuisendũ eũ properauit, eiusq; ditioni Saleuelt, & quæq; cohærẽtia cõcessit, acceptis ab eo variarũ speciesũ & pcarũ cõdignis pcũs. In quo lo co, sicut paulò superiùs cõmemoratũ est, cœnobium cõstruxit, quod speciali quadã veneratione semper dilexit, tum pp eapectã inibi cælestis gratię præsentiã, tum ẽt ob lucrũ paganę gentis, in circuitu cõmorantis. Nam frequenter tumultũ Coloniæ declinãs, illuc secessit, vbi spiritalibus studiis occupatus, quædam diuinę laudis carmina uel hymnos cõposuit, qbuidã etiam reuelationibus interfuit, & contemplationi vacans, futuræ quietis dulcedinem prægustauit.

Exteri quoq; reges eũ venerantur.

Componit hymnos quosdam.

Vt crebrò testatus sit, sibi nec nummum vnum reliquum esse. Cap. 31.

CVm autem diuitiis & gloria cunctos in regno pcederet, qđ forsitan fidẽ excedit, sępè nec nũmũ, & pro pè nec nummi preciũ sub sui iuris custodia seperit. Quicquid.n. ab huius mundi diuitibus vel emẽdo, vel in precariã accipiendo, vel aliter acquisierat, mox in pauperes, uel ecclesiarũ ministros expendit: hoc propositũ habens, nè minimã saltẽ rẽ in oi proprietatis suę iure moriẽs post se relinqueret. Deniq; nunc multis, nunc paucioribus, aut certè singulis è fratribus nostris, coram eo positis. Quid, inquit, hominum æstimatione quasi magnum diuitemq; celebrat? En exceptis vtensilibus capellulæ, ministeriique pontificalis, & hoc annulo, nescio me saltem vnũ hodiè possidere denarium. Nec.n. inexplebilis auaritiæ thesauros meis congrego claustris, vndè uel regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluuies satietur, eorum edacitati, me satis in hoc obuiante, vt nec assem unũ oculos claudens, inter illorũ ungues relinquam. Cuius uerbi quis finis fuerit, patet ex eo, quòd in ægritudine, qua mortuus est, alienis fouebatur opibus, quotiesque manibus ferebatur in occursum sanctorum, quos iam infirmus in suis liminibus ipse visitare nõ prçualẽs, ad se visitandũ plerunq; deferri uoluit, habitu proprio carens, interim ab aliquo canonicorũ contegi necesse habuit. O quantus Ecclesiarũ defensor ille extitit, quam impenetrabilis inimicis Christi murus: non ex illis, in quos prophetia dirigitur. Nõ ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murũ pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini: qui summi pastoris imitator bonus, animã suam pro ouibus suis obtulit, dũ nunquam more mercenarii lupis ingruẽtibus cessit, sed semper eos aut uerbo seuerissimæ increpationis, aut gladio iustissimæ excõmunicationis insecutus est, interdum etiam impudẽtiores, quasi militari manu deterrens, porrò contra oẽs rationis inuictæ scutum arripiens. Extant eius innumerabiles pro Ecclesia sudores, nec possint commemorari omnia, quæ pertulit ab impiis, unum dun taxat, in quo potissimum orationis eius uis & efficacia cognoscatur, ad terrorem eorum, qui nunc quoque cælis inuecto impudenter obloquuntur, inserimus, ut uel serò resipiscentes, quid cum Christo uiuens, posset, attendant, quem carne tectum sanctum potuisse forsitan mirabantur.

Oĩa sua ecclesiarũ ministris & pauperibus elargitur.

Eccè paupertatem voluntariam tanti principis.

Ezec. 13. Iobã. 10.

Quæ à Comite Palatino perpessus sit, & quid illi Comiti tandem acciderit. Cap. 32.

POstquam mons Sigebergẽsis, qui vertitur ĩ victoriã, victor vtiq; vitiorũ, tradente Palatino Comite, ditionis S. Petri cessit, idẽ magnæ tyrannidis ut quasi topico peruersitatis igne, Gorziã uenit ubi deposito popæ secularis cingulo, monachicæ paupertatis habitũ sũpsit. Egit hoc arte sua diabolus, q subtantiæ spũalis & angelicę dignitatis creatura, p subtilitatẽ naturæ suæ nõnũq ex anterioribꝰ futura ppẽdẽs, & semel obnoxios gehennæ, mille circumueniẽs dolis,

Sigeberg Latinè Victoriꝰ vel victoria mons. Comes palatinus fit monachꝰ.

Deserit monasterium.

lis, dupliciter filios eius efficit. Hac vsus fraude circa virũ hũc, cũ post aliqđ tẽpsa ꝓfessione fallaciter vsurpata deturbans, amplexus coniugales resque familiares repetere suasit, & coniunctis sibi nequitiæ suæ septem spiritibus, cor eius intrans, in omnem deinceps flagitiorum voraginem præcipitauit. Is exosos habẽs omnes Dei seruos, vtpotè refuga, bella mouit, seditiones concitauit, & ad suæ perditionis cumulum, ad extingendum nomen celeberrimi tunc pontificis Annonis, Agrippinensem vrbem post rapinas & incendia, post cædes & detruncationes plurimorum, hostiliter aggressus est. Ibi cominus cum armatorum multitudine sedens, omnia per circuitum quasi sæuus aper deuastauit, ignem pariter & ferrum miscens. Interim sacer pontifex intrinsecùs cilicio tectus, minori pro se, maxima verò pro commisso sibi grege solicitudine æstuans, die quadam cùm processisset ad murũ, vidit procùl ignem micantem, & vicorum nupèr incensorum flammam fumumque in sublime conscendere, incolis ex vno latere fugientibus hostes, ex altero ignes.

Vastat ditionem S. Annonis.

Ad quod spectaculum pastor pius intimo dolore traiectus, non aliter, quàm si gladiis omnium confoderetur hostium, ingemuit, & miserabilem emittens vocem: O me miserum, inquit, o me peccatorem, & o nimis infelicem, quem tanti mali, tanti doloris, proh dolor, inspectorem ætas ingrata protraxit in hanc horã. Moxque loco cedens, intra matricis Ecclesiæ limen se se recepit, & ante protectoris sui sancti Petri memoriam ruens, has lugens & eiulans edidit voces: Heu heu Domine, quid commeruit grex & ouile tuum, vt sic rabidis luporum dentibus expositus, eorum morsibus attrectetur, eorum faucibus deuoretur? Se lędentes non lęserunt: læsi vicem non rependunt, gratis iugulantur, sine causa sedibus pelluntur, & quicquid pœnarum pessimus quisque dictante iustitia luit, hi, sola imperatore crudelitate, longè durius exoluunt. Eccè qualis clamor viduarum, quantæ pupillorũ & orphanorum miseriæ, quot pauperum contritiones te susceptorem eorum, te iudicem eorum, iamiam necessariò prouocant ad iudicium. Miserere, pacisque nobis serenum adspira diem, in eum, cuiuscunque causa talis Ecclesiæ tuæ tempestas imminet, tuæ vindictæ determinans sententiam. At verò Coloniensibus ad arma conclamantibus, ac pro defensione ciuitatis hostiles impetus bellicis apparatibus hac illac per murum obseruantibus, tyrannus quidem velut dissimulans, in castrum suum, quod Cochomo dicunt, se contulit: magis autem, vt viribus & multitudine se sequentium illic adunatis, iudicium sanguinis cum Episcopo eiusque administris publicè committeret. Contra quem cùm Episcopi milites nihilominùs omnibus armarentur viribus, & studio partium quidam consanguinei cum Palatino, quidam cum Episcopo ordinarentur, essetque ciuilis belli periculosissima cuncta suspicio, sanctus pontifex graui pressus angustia mentis, quod è duobus tolerabilius eligeret, ignorabat. Si superbiã hostis armis humiliare decerneret, occurrebat inhumana crudelitas, & miserabile scelus, cùm frater fratrem, gener socerum, socer generum hostiliter prosternerent. Si uerò aliter vellet, imaginariis oculis expugnãdę vrbis miserias, ecclesiarũ distructiones, clericorũ vel monachorũ cõtumelias, viduarũ pauperũq; necessitates, postremò iuuenũ & senũ indiscretas cædes attẽdebat. In huius articulo necessitatis quod primũ, quod maximũ, quodq; certissimũ erat solatiũ, totũ se contulit ad Dñm, cum ieiuniis litanias ordinãs, & diuersa sanctorum oratoria lustrans. Iamque futurus quasi præsens timebatur hostis, & sacerdos cum populo circuiens, tristes meditabatur causas, nec tamen à psalmorum modulatione cessabat. Cumque ordinè venisset ad * tricesimumquintum psalmum, cuius est initium, Iudica Domine nocentes me, atque in eum altius intenderet, ex ipsa psalmi conuenientia dolor cordis eius increscebat. Vbi autem ad versiculũ illum, Veniat illi laqueus, quem ignorat: ventum est, quasi pręsagio quodam de aduersario tactus, infremuit spiritu, lachrymisque cum uoce prorumpentibus, eundem, diacono stupente, denuò repetiuit, dicens: Veniat illi laqueus, quem ignorat, & captio quã abscondit, appræhendat eum. Hoc quomodò protulerit, orantis nè affectu, an potiùs spiritu prophetantis, vel, vt meliùs reor, vtroque modo, historiæ nil obest: quoniam quidem paucis euolutis diebus, laqueus, quẽ prædixit, incõpræhensibili superni arbitri iudicio tam terribiliter hostem ipsum irretiuit, vt inaudito seculis furore, vxorem suam, propter cuius mortiferam dulcedinem apostatauerat, propriis manibus interficeret. Nã militum præfectis bellantium acies foris instruentibus ad futuram, quæ sperabatur, cum Episcopo congressionem, ipse residẽs in cubiculo iuxta suæ cupiditatis sociam, irascente Domino, nec diutiùs calamitates innocentium sustinente, in amentiam versus est, ac mox dependentem arripiens bipennẽ, dilectę coniugis Adelheidis caput feriens amputauit, cursuq; fores egressus, plausu manuũ & cachinno, quid egisset, insanientis, vt erat, more exposuit. Exhorruit ad tam triste piaculum omnis ætas, omnisq; conditio, cessauitque tam operosa bellicæ conuentionis apparatio, singulis ad propria recedentibus. Ipse verò princeps & author seditionis captus, vinculisq; à suis iniectus, quandiù superuixit, furiosus & impos sui mansit, propriisq; calamitatibus contentus, in alienam cladem ampliùs grassandi nec copiam, nec voluntatẽ habuit. Tunc pius sacerdos, vnicum cælestis magisterij suis tẽporibus exemplar, opere complens illud Dominicũ: Orate pro persequentibus vos, & benefacite his, qui oderunt vos: mulierẽ miserabiliter interemptam, officiosè ac nimis flebiliter terræ commendauit, filium eius in sua suscipiens, affectu benignissimo nutriuit, multisque beneficijs indulgentissimè remunerauit. Exindè Colonia pace repleta, pastoris sui iucundabatur in operibus: qui non solùm diuersis misericordiæ deditus erat officijs, alens egentes, vestiẽs nudos: sed & ecclesiasticę religionis decus amplificauit, monasteria construens, ministris Dei necessaria procurans, & semper in perquirendis & honorandis sanctorum cineribus infatigabili satagens studio.

Episcopus se munit contra eũ precibus, ieiunijs et caet.

* 34.

Palatinus vxorem interficit.

Mente capitur.

Vide iudicium Dei, & time.

Matt. 5.

Vt beati Innocentij Thebæi martyris corpus in Sigeberg adduxerit. Cap. 33.

CVius rei desiderio tempore quodam Romam ingressus est, Romanorum Archicancellarius, suæ deuotioni pariter & ecclesię consulturus vtilitatibus. In quo negocio non paruo illic tempore insumpto, Apostolicæ benedictionis impetrato commeatu, se cum suis ad regrediendum ocyùs absoluit. In eo autem positus itinere, precibus contendit ab Adelheida, tunc Alpium Cottiarũ Marchionissa, vt Thebeæ religionis reliquias, eius authoritatis ausu mereretur ab Agaunensibus: eius quippe ditionis erat locus ille. Quo perueniens, licèt splendidè ac populariter, vt non solùm Archiepiscopum Coloniensium, sed & Archicancellarium totius Italiæ decebat, exciperetur, consilio tamẽ & prudentia magis, quam potestate, sibi censuit illic agendum. Proindè donis & promissionibus ad voluntatem suam flexum habens sacrarum ædium custodẽ, remotis aliarum personarum impedimentis, in secreto noctis paucis suorum admissis, ecclesiam ingressus est: ubi sacratissimum beati martyris Innocentij corpus

pus

pus vnà cum capite sancti Vitalis, reuerenter extulit, & tam sui voti prosperitate, quàm etiam suspicione alicuius in populo perturbationis actus, profectionem maturiùs imperauit. Christo ergò uiæ præduce, post emensum peregrinationis suæ pelagus, mœnia Sigebergensis cœnobii contingens, sanctarum reliquiarũ thesaurum auro preciosiorem, cum magno populorũ tripudio, qui eo die confluxerant, illuc intulit tertio Idus Maij, qui dies Dominicæ ascensionis tunc gaudijs illustrabatur, ab incarnatione Domini post millesimum sexagesimumnonum anno septuagesimo vertente, fratribus cunctis & de patrocinio cœlitus collato, & de præsentia diù desiderati patris pio gaudio solenniter sese agentibus.

Infert in Sigebergẽse monasteriũ corpus S. Innocentij.

Vt sancti Cæsarij brachium ab Vrbe Coloniam attulerit. Cap. 34.

HOc rumore Colonienses quoquè tacti, frequentia magna Cleri simulque plebis, eum ciuitatem sanctam post hæc ingredientem, susceperunt. At ille, nè quas ex Italiæ diuitiis opes aduexerat, suæ sedis cōcinibus minùs communicasset, elegantis artificii * sacellum, templo S. Georgii contiguum, instruxit, reponens in eo, quod à Roma detulerat, dignum veneratione martyris Cæsarii brachium. Quod vt Apostolici nominis dignitas celebrius redderet, in honorem S. Iacobi sacraturus illud venerabilis pontifex, cum populo processit: & eccè vorax incendium eo iam, vt mos exigit, infulato, repentè ciuitatem versùs Orientem inuasit minaciter. Tunc turbis ad eius extinctionem se se certatim subtrahentibus, & Episcopum vix paucis ex tam nimia, quæ confluxerat, multitudine septum relinquentibus, ille tanto mœrens impedimento, cùm caput intra manus deponēs, paululùm resedisset, quasi responso diuinitùs accepto: Non, inquit, suæ virtutis vim ignis, qui fraude malitiosi serpentis emersit, in periculum aliquod huius vrbis hodiè exeret: tantùm plebs de hoc secura redeat, vt in consecratione filiæ matris scilicet Ecclesiæ, beneplacitum Domino ministerii nostri persoluamus obsequium. Protinùs reuerso populo, flamma nichilominus emoriens defecit. Itaque iuxta ritum institutionis Ecclesiasticæ, cunctis in dedicando sacerdotem prosequentibus alacriter, vbi tempus expetiit, eminentioris loci petens apicē, mellifluis & compunctione plenis exortationibus circunstantes alloqui cœpit: cùm repentè per insidias inuidiosi hostis, edax denuò consurgens ignis, turbationem non minimam sacri verbi auditoribus incussit. Quos forti communitione, nè loco mouerentur, retinens Episcopus, omnibus in periculis primum asseruit præsidiũ, laudibus Christi nullum præponere periculum: ipsos oculis inspecturos, si tantùm stare deliberassent, quàm uelox, nemine obsistēte, furentis incēdii fieret interitus. Adhuc eo talia prosequente, cùm nonnullis contra facientibus, cæteri pro verbi Dei reuerentia gradum fixissent, adspicientibus cunctis, uelut inundatione desupèr fusa, momento temporis totus oppressus est ignis, & ad maiorem Christi gloriam, regnante non minimùm super eos incendio, quos ardor auaritiæ non passus est in audiendo sacerdote perdurare, ii, qui uerbis eius assensi fuerāt, ne leuis quidem scintillæ uestigium in omni supellectili sua repererunt. Vndè materiam dicendi sumens Episcopus, in longum protraxit sermonem, multa de dæmonum insidiis, multa de Dei clementia disserēs: finem, non initia, in Christianis quæri: cæterum cœpisse bonum, nec perfecisse, non modò nulli mercedi, sed & supplicis obnoxium affirmans. Postremò in extollendis sanctorum laudibus immorans, hoc relatione dignum, cunctis suspirantibus, annexuit.

**Capellã*

Hodiè est ecclesia parochialis S. Iacobi.

Sententia memorabilis.

Ignis miro modo extinguit.

Relatio eius de quodam Andrea mortuo, sed paululùm reuiuiscente. Cap. 35.

IN urbe Roma uir quidam Andreas nomine, non opere, diuitiis & uitæ delitijs affluens, latæ conuersationis amplam terebat viam, animam oneri, corpus habens voluptati: cui præter nomen Christianitatis & emortuam fidem, Christianæ religionis nihil videbatur inesse: excepto, quòd beato Cæsario martyri deuotus, ecclesiam eius cum cereis frequentare solebat. Hic generali mortis conditione præuentus, serò sui pœnitens, vltimum efflauit spiritum. Nec mora, corpus in feretro compositum, flentium & plangentium amicorum tristi ambiebatur obsequio, sepulturam eius ob quædam impedimenta in diem alterum differentium. Itaque protractis ad medium noctis excubiis, alto silentio cunctis, altoque stupore perfusis, repentè feretrum moueri cœpit: eleuansque caput, qui iacebat exanimis, cùm vndiquè circunspiciens, ampliorē videntibus terrorem incussisset, fugæ præsidiũ nōnullis arripientibus, omnibus verò pariter mente cōsternatis, in feretro resedit. Interim prudentiores fiducia nonnihil resumpta, procùl quibusdam subsistentibus, propiùs accesserunt, & inspecto diligenter homine, quid rei contigisset, sciscitati sunt, verùm phantasiis diaboli luderentur, an insueta mortalibus lege ab inferis rediuiuus emersisset, vel, quod magis erat in suspicione, languoris immanitate pro mortuo habitus, oculos tantùm intuentium fefellisset, cæterùm vitam non planè amisisset. Ad hæc ille grauiter suspirans: Non, inquit, simulatè, sed verè mortis incidi sortem: at verò perpetuæ mortis sententiam, & in anima & in corpore, proh dolor, luerem, si Cæsaris martyris Deo digna non intercessisset supplicatio. Subiungensque secundùm tenorem interrogantium, ubi fuisset, quid vidisset, & ut redijsset, ità ait: E corpore violenter eiectus, ad terribile nimisque pauendum Christi solium ducebar. Ibi circũstantibus cum tremore millibus Angelorum, ego miserrimus conscientiæ reus, nec oculos in quenquam illorum supplex attollere præsumebam: solummodò districti iudicis tristem sententiam accipiens, à teterrimis & horrore plenis dæmonibus ad æternæ damnationis loca trahebar absquè misericordia. Pectusque feriens, ac nimis flebiliter ingemiscens: Illius, inquit, horæ miseria nullis dignè exponenda verbis, mei cordis memoria nũquàm elabitur. Cumque me flentē procacissimi dæmones cachinnantes, meisque casibus insultantes, ad perditionem atrociter impellerent, preciosus martyr Cæsarius, meis calamitatibus piè commotus, cum fauore sanctæ Dei genitricis, sanctorumque Apostolorum & martyrum, prócidit ante Dominum, vulnerum suorum stigmata demonstrās, & dicens: O clementissime Domine, tremendi nominis tui causa hæc quondàm libenter excepi, nec erat in his perferendis, licèt caro gemeret, vlla reluctatio mentis: dummodò temporalium tormentorum asperitate corpus semèl enecatũ, nullis deincèps tristitiæ stimulis vel animam, uel carnem, te pro fide, afficeret. Quid itaque te, qui pius es, inspiciente nouis in corde doloribus denuò premor? Eccè qui meo credulus patrocinio, uitam suam mihi commisit ex integro, præceps impellitur ad inferos, iamq; merito stultitiæ arguitur, qui vana spe seductus, me coluerit vt uitæ suæ gubernatorem, quem in alleuandis taltem supplicijs habere non possit intercessorem. In his vocibus eo coram Christo rege iacente, piissima Dei genitrix virgo Maria, cum reliquis sanctis se adiũgens, filium & Dominum suum ed uoluntatem martyris

Homo mortu⁹ reuiuiscit.

Vide qd conferant sanctorũ patrocinia

Intercessio Sanctorum.

tyris

tyris sui flexit: per cuius imperium pessimis dæmonibus ereptus, iam veniæ securus & vitæ, corpus ad hoc reinduere iussus sum, vt his cognitis, vnusquisque suæ salutis solicitior reddatur. Hæc homine perorante, cùm adstantes stupor inuaderet, collegit se super feretrum, & obiit. Tali conclusione rem doctor egregius finiens, omnes suspirijs & compunctione, quod audierant, commendantes, mox allocutus est: Et vos fratres, vosque sorores, huius considerationem facti in cordium vestrorum secreta admittentes, ac quencunque deuotionis & seruitij cultum vosipsos sanctis Dei offerte, vt extremæ tribulationis angustiis arctati, quemlibet sanctorum tanto lætior quisque vestrum illic patronum experiatur, quanto deuotior hic in eius vixit obsequio. His ab eo dictis, nos ob id, quod paulò antè attigimus, docuisse scilicet eum, omnibus in periculis primum esse præsidium, laudibus Christi nullum præponere periculum, memorabile quiddam, ipsius ore celebratum, subiicimus, vndè possit adstrui, quod eũ proposuisse non falsò testati sumus.

Sãcti honorandi et inuocãdi.

Alia eius relatio de puella, quæ moriens dæmonum turbas vidit. Cap. 36

Monasterium S. Cæciliæ antiquũ Coloniæ.

ANTIQVAE structuræ monasterium, titulo S. Cæciliæ virginis & martyris, Coloniæ frequens habetur, in quo sacrarum fœminarum exemplo, puellaris innocentiæ & ætatis infans quædam dulcissimo nutriebatur affectu, omnibus, & præcipuè matri congregationis, vnicè chara. Verùm immatura superueniens mors, tam læta principia simplicis & iucundæ indolis, amarissima sorte turbauit, iacebatque iam omnium oculis onerosa, quæ fuerat antè gratissima. Lugenda sanè conditio nostra, quæ nõ solùm nos in nobilipsis vltimæ separationis ineuitabilem necessitatem cogit pati, sed & in amissione charorum quotidiana, proh dolor, strage mortificat: Sic omnes quotidiè patimur: sic & tunc prædictæ sorores passæ, puellam in extremo spiritu constitutam ocyùs amissuræ, post vespertinos hymnos hora Completorii iam instante, chorum petierunt, vt sua Domino redderent, mœstæ de suis. Necdùm verò primorum modulatio psalmorum inchoatione sequentium plenè perfecta est, cùm subitò tactu signi notissimi sorores ad egressionem animæ migrantis euocatæ, non sine magnæ præuaricationis audacia, singulæ chorum relinquentes, diuinæ laudis opere neglecto, ad morientem quasi suffragiũ, magis aũt periculum ex hoc allaturæ, concurrebant. Ad quarum introitum oculos, mortis sopore clausos, puella violenter apperiens, impetu magno, quasi nil aduersi passa, prosiliit è lecto, cursu petens Abbatissam, eiusque appræhensa tegminis parte, stridens dentibus & toto corpore tremens, illa se tenaciter obuoluit, clamans & dicens: Fer præsidium, domina mi, fer præsidium. At cunctis insolitæ rei nouitate non minùs, quàm clamoribus puellæ, more fœminarum cum emissione confusæ vocis angustatis, mater tremebunda: Quid habes, inquit, filia? Illa respondit: Monstrosorum dæmonum ingens & horrenda multitudo cum sororibus fores ingredientibus irrumpens, ad inferos me secum abducere velle minantur. Cumque causam huius mali mater insusa lachrymis sciscitaretur: Nullas, inquit illa, alias ob culpas id patior, nisi quòd propter me detrimentum seruitii sui Christus habet: cuius laudes, si mihi sorores aliquid conferre vellent, oportebat priùs debito fine concludi: Protinùs ad imperium matris cunctæ sorores ad monasterium regressæ, tanto deuotius, tantoque obnoxius diuinis cœperunt laudibus insistere, quanto manifestiùs intellexerunt, propter illas neglectas & puellam esse periclitatam, & se non contemnendæ transgressionis offensam incurrisse. Quibus cubiculi limen excedentibus, puella lectulum repetens, ibi se strauit, & sororibus ad psallendum Deo chorum tenentibus, ipsa nullius hororis gestus præ se ferens, paulatim, vt solent morientes, deficiens, uita functa est.

En quã ingratum est Deo diuinos cultus officia negligere.

Vt beati Agilolfi corpus in ecclesiam suam ad Gradus transtulerit, & duos Eunaldos eleuarit. Cap. 37.

SEd vt ad priora redeamus: Anno beatissimus in terris excolens, quibus in cœlis associari totis nisibus festinabat, Coloniensem vrbem diù fraudatam corpore martyris & Episcopi sui Agilolfi, membrorum eius restitutione lætificauit: quæ Malmundariensibus præripiens, in monasterium suum, quod est ad Gradus, cum magna ciuitatis exultantis ambitione transtulit. Inter hæc & duorum Eunaldorum preciosa corpora, reuelatione eorundem martyrum instructus, de tumulis subleuauit: quos olim in Saxonia passos, Rhenus amne refluo Coloniam sepeliendos aduexerat.

S. Agilolfum Episcopũ Coloniensem transfert in ecclesiã ad Grad.

Vt beati Benigni corpus in Sigebergense monasterium adduxerit. Cap. 38.

REstat nunc commemorare, quemadmodùm corpus beatissimi martyris & sacerdotis Benigni temporibus eius ad perpetuam Sigebergensium gloriam & salutem vel inuentum sit, uel translatum. In Sueuia loco, qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemãnorum atque Burgundionum Dux olim ecclesiam cõstituens, suis eam hæreditariis bonis ad sustentationẽ monachorum illic Deo militantium abundare fecit. Qui deuotione pariter & fide instructus, cùm sanctarum reliquiarum studio Diuionem venisset, inde rediẽs, corpus Deo dilectissimi martyris Benigni secũ exportauit: qui diuinitus ab Oriente Galliis destinatus, post multos agones tandèm sub Aureliano Cæsare lancea militis percussus, in specie niueæ columbæ cœlos penetrauit. Illos quoquè tergeminos fratres Speusippum, Eleusippum & Meleusippum, à prædicto martyre baptizatos, & apud Lingones egregie coronatos, vnà cũ corpore S. Mamerti, ciuitatis illius Episcopi, Dux idem concedente Christo emeruit, lætusque cum tanto cœlestis patrocinii pignore fines Alemanniæ repetens, ecclesiæ quam construxit, desiderabilem consignauit thesaurum, sanctis corporibus, ob metũ futurorum, in sacrario cum attitulatione nominum, terræ altiùs immersis. Post multos annos omnibus generationis illius hinc sublatis, cùm locus idem regali cœnobio, quod Elcuuange nuncupant, in proprietatem cessisset, & tantarũ lucernarum fulgor incognitus mundo, puluere vilis sepulturæ tegeretur, ordinãte Deo, qui producit Luciferum in tempore suo, cuiusdam operis intentione pauimentum sanctis corporibus imminens, à fossoribus appertum est. Proscindentibus autem illis humum, eamque cartatim egerentibus, ex improuisò sanctarum reliquiarum sarcophagi discretis nominibus reperti sunt. Illic magni meriti martyr & sacerdos vere meritis & in nomine Benignus, cæteris nominatior inuentus ac subleuatus est, per idè tempus Abbate Renigero, qui beati Annonis consanguineus fuit, cœnobium illud administrante. Proxime dehinc Dominici natalis gaudia rex Babinbergæ celebrauit: vbi cùm multorum procerum & dignitate pollentium conuentus esset, etiam Abbas

Videat hunc Lector Tomo. 1. Historiam SS. Speusippi, Eleusippi & Meleusippi.

Iob 38.

S. Benigni martyris corpus inuenitur.

idem

idem aduenit. Propinquus ergò cùm esset Annonis Archiepiscopi, quasi gratulaturo Benignum, qui mittente S. Polycarpo discipulo beati Iohannis Euangelistæ, venit ex Asia, se testatus est inuenisse. Rapiens autem pontifex nomen ipsum ex ore eius, Benignum, inquit, te affirmas habere? Hic meorum specialis intercessor est monachorum: hunc meis petitionibus oportet vt indulgeas, si te delectat ex hoc iam vllum dilectionis meæ beneficium. Ille, vt qui in persoluendo non parui ponderis argento regi obnoxius esset, ità respondit: Eccè vt pecuniæ, quam debeo, cura me leues, desideriis tuis, vt vis, satisfaciam, mittens tibi non alium, sed eundem reuera Benignum, qui in Diuionensi castro sub Aureliano martyrium duxit. Huic sponsioni præsul gratanter annuens, quippe qui nullas opes haberet, quas non libenter in huiuscemodi commercium insumeret, cùm sibi mutuò fidem dantes vtrique recessissent ad propria, post mensem & dimidium monachos preciosi corporis glebam ferentes, Coloniæ cum gaudio suscepit. Quibus fidem adstruere nitentibus publicis sacramentis, quòd non alius, quàm qui rogabatur, Benignus esset, non permisit, dicens in eius veneratione, de quo agebatur, húc se indubitanter habiturum. Præmissoque in Sigeberg huius lætitiæ nuncio, ipse cum suis conscensis equis, comitantibus pariter ea Colonia non exiguę multitudinis viris & fœminis, in ipso vespere Dominicæ noctis, quæ ieiunij Quadragesimalis initium erat, ad radices montis applicuit: & descendentibus ad eũ debita cum reuerentia processionibus fratrum, ossa sacra cum laudibus recepta sunt per noctem in ecclesia, quę adiacet monti. Manè verò Dominici diei, quod tertiodecimo Calendas Martii expectatione omnium illuxit, omni conuentu solenniter induto, diuersis etiam ornamentis, multisque luminaribus templo resplendente, sacer antistes, ac sanctæ memorię Erpho Abbas, pios humeros sanctarum reliquiarum feretro subiicientes, resonante populo, signisque cõcrepantibus, cum magnæ deuotionis carmine præcedentium monachorum, martyrem & sacerdotem suum Christo in odorem suauitatis ad altare præsentarunt. Indè sermonem ad populum habiturus, altiora præsul conscendit, & totus præ gaudio lachrymis fluens, nunquàm sibi iucundiorem illuxisse diem testatus est. Exponensque quis vel cuius meriti esset, qui portabatur, quòd Benignus appellaretur, indicauit, dicens: Benignus, inquit, beneuolus dicitur, & meritò: Apertas enim aures ad omnium nostrum preces habet, & libentissimè exaudiens, per seipsum accedit ad Deum ad interpellandum pro nobis. Nunc igitur, dilectissimi, tanti patroni præsentiam habentes, erigite corda, & singuli, quid uobis expediat, illi suppliciter intimate. Mihi credite, si tantum fides nõ defit, quia Benignus est & nominatur, benignissimè quodcunque petitis, annuens accelerabit. Annus Dominicæ incarnationis, quo hęc translatio celebrata est, millesimus septuagesimus tertius erat. Post hæc duobus loculis nouis altrinsecùs post altare compositis, medio inter eos vacante loco, in dextero beatum Innocentium, in sinistro verò beatum Benignum pontifex collocauit, & lætitia perfusus, quasi ludens, vt plerunquè solebat, loquebatur: Erit ad libitum meum rei processus, si quãdoque dignus altario, medius inter uos recipiar. Alioqui ea me sperãda vobis gratiarum actio profectò non erit. Quæ uox quamuis leuiter dicta, quàm seriò sit ab eis accepta, nos oculis fidei iam contemplamur: qui etsi corpore necdùm viderimus, merito tamen credimus eum inter eos locum iam accepisse. De cuius vita & operibus pauca pro numero, non vt debuimus, sed vt potuimus, auxiliante Deo, hoc fine terminantes, ocio interim indulgemus, vt iis, quæ de virtutibus eius prędicantur, elucidandis, letiores assurgamus.

Hæc piè accipiẽda sunt. Non enim licet uẽdere sacras reliquias.

S. Benignus trãsfertur in Sigeberg.

Sancti audiunt pces nostras, & orant p nobis.

LIBER SECVNDVS.

Vt sine claue thecam, qua S. Georgij brachium continebatur, aperuerit. Cap. 1.

INtentionem huius operis diuinæ laudis intuitu præ manibus habens, fictis narrationibus incumbere vehementer & ipse detestor: quandoquidem vndè mihi spes est aliquantulùm exhauriendi peccata, indè grauior accederet iniquitas, si, præterquàm ueritas est, vel à me vel eorum æstimatur, quicquam impudenter exprimerem. Deus enim nostro mendacio non eget: nihilominus & is, quem hoc opere mundo declarare voluimus, ad hoc deuotionis nostrę beneuolentia non delectatur, vt falsis laudibus per nos coleretur, qui ueris, etiã nobis tacentibus, quousquè mundus voluitur, semper adorabitur. Hæc diximus, vt conueniremus eos, qui iuxta voluntatem cordis sui metientes sanctum virum, non credunt eum huius meriti, per quem talia, qualia dicuntur, possent fieri: quippe quibus in signũ cõtradictionis & ipse Saluator positus est. At nos sciẽtes sanctitatem hominis Dei, nec potentiæ Christi quicquam detrahentes, ad ea, quæ uel auditu, vel scripto probabilia de eo reperimus in signis & reuelationibus, atque iis, quæ prophetice prælocutus est, spiritus sancti gratia sensum & linguam regente, ob posterorum notitiam hoc exordio colligenda accedamus. In cœnobio suo, quod in monte situm est, frater quidam accedente molestia, in morbum aliquandò incidit, nec vllum occurrebat remedium, vnde spes esset meliorationis ægroto. Quod cùm auribus viri Dei, qui tunc præsens aderat, insonuisset, cursorem velocissimum cum mandatis Coloniam direxit, vt brachium sancti martyris Georgii sibi quam celerrimè mitteretur, asserens in hoc ægroto certissimè subueniendum, si liquorem, quo perfunderetur os sacratissimum, fide plenus in potum sumpsisset languidus. Cumque ità, ut iusserat, brachium in capsula delatum sibi pręsentaretur, clauim ad reserandum petiit: tuncque primùm reminiscens nuncius, eam se, nemine illius mentionem faciente, Coloniæ reliquisse conquestus est. Pontifex uerò, cùm quasi tentans aperire, duobus digitulis seram leuiter concussisset; testantibus nobis qui aderant, ad primam digitorum eius appulsionem resiliente repagulo, sonitus tinniẽs, vt ea violentis clauibus fieri solet, exortus est in tantùm, ut pręsentium aures acutissimè feriens, stuporem non minimum eis ingereret, cernentibus hominem Dei clauis officium absque claue in apertione capsulę paratissimè peregisse.

Iob 13.

Luc 2.

Vide quanti ferit [illegible] sacras reliquias.

Nota miraculum.

Vt ad tactum vestis eius, cæcus illuminatus sit. Cap. 2.

QVidam oculorum lumine destitutus, in sacrario beati Petri die quadã suppliciter eum interpellans, cùm ad eius vestigia quasi spe cuiuscunq; cõsolationis se industriè inclinasset, à parte lateris sancti uiri uestem manu colligens, vno duntaxat ex officialibus Episcopi rem considerante, oculorum loca fideliter defricauit, & mox extersa caligine, quantùm fides ualeat, in exortu nouę lucis, se non ferens ipse p gaudio & admiratione, salubriter expertus est. Quęstor

tor ergò stipis exiguæ, nullis terrenis precijs adequãdas diuitias in restitutione luminum adeptus, dissimulãs quod acciderat, ad accipiẽdum quodlibet eleemosynæ munusculum decætero pietatem Episcopi nec implorauit, nec expectauit: sed recedens, uti meminimus, facti cognitionem vni ministrorum eius dereliquit. Is ad mensam pontifice cum non parua virorum frequentia recumbente pariter recumbens, sciscitante illo, vbi cæcus idem haberetur, respondit eum impetrato illo, quod optauerat, ilicò recessisse. Quid hoc esset, viro Dei, vt ediceret imperauit: Satis, inquit, & vltra consuetam mortalibus largitatem homini reuerà contulistis. Nam ad vestræ sanctitatis genua cæcus proruit, indè surgens, abscessit videns. Quid hoc munere præstantius? Meritò magnus tanti largitor doni, meritò beatus & ad ista munera vocatus, qui profectò, tametsì concessis non similia petere videretur, ad promerenda sola, quæ & accepit, fidei gressus creditur attulisse, cùm post acceptos oculos aliud quid accipere non quæsiuit. Expalluit ad ista sacerdos, & totus subitò exanguis effectus, euidens ex se præsentibus indicium dedit, quàm inuitus hæc audiens, existimationis huius in populo libenter aura careret. Imitator etenim eius, qui potentia sua signa faciens, quibusdam hæc occultandi præceptum imposuit: quod eum, in quem peccatum cadere nõ potuit, fecisse non ignorabat, multò magis sibi faciendum necessariò censebat, qui purus homo tãto procliuior esset ad ruinam, quanto contra hoc, quod Deus & homo suasit exemplo, ipse improuidus aliquandò vel leuiter animo peccasset. Hinc accidit, vt quanuis diuinæ gratiæ donum expertus, non adeò tamen infirmitatis suæ mensuram in his rebus transgrederetur: sed etsi quid horum fortè eo nescio, vel occasione magnæ necessitatis contigisset, modis omnibus id humanis auribus subtrahere, quantùm in ipso fuit, non negligebat. Quæ res & materiam nobis hanc rariorem effecit, & inuidis illi obloquendi fomitem præstitit, quasi qui de mortuo finxerimus, quæ de viuo nec in suspicione versabantur. Sed hoc ideò, quia secundùm viri secularis sententiam, quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra ea, veluti ficta, pro falsis ducit. Non tamen his territi, ab reliquis aliquatenùs deuocabimur.

Molestè fert se laudari.

Vt alius quidam cæcus lumen receperit ex aqua, qua manus sua Episcopus ablucrat. Cap. 3.

VEnerabilis pontifex die quadam Missarumm solennia celebraturus, cryptam Sigebergensis ecclesiæ, ministris prosequentibus, adire cœpit. Ec hic homo, luminis æquè carens officio, suis votis opportunum tempus & locum ratus, eius conspectibus se suppliciter exhibuit, fidem ex visione se collegisse testatus, quòd ea, qua damnatus erat, cæcitate liberari posset, si quam usui manuum suarum exhibitã proiecisset aquam, hanc duntaxàt ipse mereretur, vndè malè uacantes humidos redderet orbes. Non hęc æquanimiter humilitatis custos accipiens, magis præsentium existimationem veritus, quàm diuinæ bonitati diffisus, hominem asperrima abiecit inuectione, fallacem eum & impostorem causatus, qui respectu paruissimæ stipis, odiosæ fraudulentiæ, quæ necat animam, se subdidisset: reuerà fictæ visionis eum ex corde suo verba protulisse, cùm si quid de beneficio diuinæ miserationis eius miseria exegisset, potiùs hoc illis patrocinantibus agendum foret, quorum probata sanctitas omni mundo iam olim enituisset: non eius, qui quotidianis sordens piaculis, futuræ discussionis metu & ipse pro quolibet reperiendo suffragio anxius staret. Sic pauperem confusione plenum ad ianuas relinquens, cryptam intrauit. Ab eius verò facie miser declinans, in angulum cryptæ sese contulit, supernæ pietatis aures crebris feriens precibus, non incredulus visioni suæ nec minùs arrogans fidem Euangelicis dictis: Omnis, qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Diù igitur gemitus & suspiria suppliciter eo trahente, quidam ministrantium clericorum, hæc ipsa posteà testatus, miserationis intuitu peluim cum aqua desideranti clàm porrexit, quam à manibus sacerdotis ad sacrificium accedentis suscipiens, non sine diuinæ uoluntatis instinctu pro hoc ipso reseruauerat. Qua mox faciem totam cæcus fideliter abluẽs, expectationis suæ moras iam nulli ampliùs conquestus est: quippe qui, fugatis tenebris, serenissimæ lucis diem sibi tunc primùm illuxisse magis plausibus exultaret. Aestimans præstereà mentis acrimoniam in Episcopo tandèm leniendam, si is, qui cæcus antè, iam videns eius pręsentię redderetur, post Missas exeunti quasi congratulaturo prosternitur, voces gratiarum congeminans, & celeritatem salutis impensę palàm, & vt erat, ab initio recitans. Ad quę uerba præsul, quasi totus iam commotus, quod ratione minimè conuincere quibat, saltem procaciori inflammati pectoris impetu circunstantibus ingratum efficere visus est, frequenti iteratione minaciter inquirens, Vndè pręsumptionis huius vanissimus attentator emersit, qui reuerentiam authoritatis nostræ vilipendens, huic * iniussus aquam illam administrauit, & quid uel ego, nil hac in re habens, mererer, vel diuina dignatio concedere vellet, ausu improbissimo explorare veritus non est, cùm lex dicat, Non tentabis Dominum Deum tuum? Tremefactus his inquisitionibus clericus, comminùs stans, quod dissimulare non poterat, se simpliciter egisse verbis vtcunquè collectis satisfecit, simul & veniam admissi non segniter petens. Cui pontifex leniter alapam dans: Hunc, inquit, de me rumorem per populum disseminare vis, ut leuitate vulgari nouorum mirabilium effector passim celebrer, & instàr antiquorum patrum ego quoquè meis temporibus, longè meritis infrà iacens, operum eorum specimen in signis & prodigiis mundo repręsentasse dicar? Hacne vanæ laudis aura transitoriè tumens, inter eos nouissimè reperiar, quibus ad Deum dicentibus: Nonnè in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, respondebitur: Nescio uos: discedite à me operarii iniquitatis? Tremenda sanè comminatio, nec secundum multitudinẽ doloris illius hęc consolatio temporalis. Idcircò te, vosque pręsentes omnes, & te quammaximè, non nostris, sed diuinis illuminatum beneficiis, inuocatione cuncta cernentis semèl atque iterùm iterumque obtestor, nè, me mortalitatis huius tenebris adhuc circundato, res hęc alienis auribus aliquod sui vestigium, uobis prodentibus, vnquàm generet. Factum est hoc, & quod interim silentio tectum latuit, Episcopo claustra carnis egresso, relatione clerici memorati, tam nobis, quàm & aliorum fidelium cordibus commendatum est.

Matt. 8.

Fert indignissimè a se expectari miraculum, idq́, modestia causa.

Luc. 11.

Cæco reddiuer, lumen.

Aduerti hinc potest candor animi eius, laudes sui planè abominantis.

** iniussus*

Deut. 6.

Mat. 7.

Itèm de cæca fœmina sanata. Cap. 4.

SED & mulier egestate pariter & cæcitate diuinis obnoxia flagellis, per reuelationem directis ad idem cœnobium gressibus, procedenti post Missas ab ecclesia summo sacerdoti prona aduoluitur,

sup-

supplex & gemebũda. Qui suspẽso gradu, sicut semper infirmiori sexui solebat, & huic piè condescendens, blandis appellationibus causas querimoniarum eius percontatus est. Illa respondente, se præmonitam in visu, nec vllo dubietatis scrupulo teneri, si suæ dignationis manus oculos eius lauando cõtrectaret, tenebras pellendas: propter adstantes se commotum simulans, vt custodiæ traderetur, mox imperauit, in suspicione relinquens, verbera quidem se ei multiplicaturum: alias autem ostentationem fugiens, curam in secretis adhibiturus. Cumque sedens ad mensam prandium iuisset, lautiora quæque ciborum ex suis manibus ad refectionem eius transmisit, eamque, finitis epulis, in cubiculum suum latenter iussit adduci. Quò intrans, duobus clericis & vno duntaxàt puero cubiculario arbitris, cæteris hac illac defluentibus, non, ut illa petierat, oculos eius tanquàm præsumptor miraculi, sed humilis magistri & Domini exemplo, poplite flexo, pedes eius lauit, manibus aquam infudit: post hęc & alimentorum copiam administrans: nimirùm per hanc humilitatis viam & sibi & mulieri plùs apud DEVM profuturus. Nec hęsitandum, inter hęc pietatis & abiectionis officia eum in superna animum leuasse, & opem cælestis medici pro ea implorasse. Nam residens, obsequio peracto, velut qui responsum orationis admissæ cælitùs meruerit, monuit eam benedictionis oblatæ perparùm degustare. Quæ vbi vix eiuscemodi edulio palatum imbuisset, cæleste sensit antidotum, & restitutis plenè luminibus, cum immensis gratiarum actionibus humi prostrata, Deum in seruo suo Annone suppliciter venerata est. Tum oculis eius, experimenti gratia, hęc & illa proponebãtur: cumque absolutissimè singula quæque discreuisse visa est, quinque solidos ei pro eleemosyna vir beatus impendens, vt sibi non charam harum rerum opinionem de se nè circunferret obtestatus est. At tñ minùs ei credulus, abeũtẽ ad ꝓpria, donèc villa digrederetur, ab vno clerico comite deducẽdam curauit.

Morè mitas omnẽ ostentationem.

Vide humilitatẽ. Iohan. 13.

Cæca mulier videt

Vt iuuenis cuiusdam hydropem aqua à se benedicta curarit. Cap. 5.

INter hæc adolescens quidam, vicinorum locorum indigena, toto ventre deformiter intumescens, sibi suisque factus erat inutilis. Hic meritis beati Annonis ex fama cognitis, vehiculo ductus, montem, in quo Deo placitum est habitare, conscendit, præsentiam eius adiit, aliquod tanti doloris remedium miserabiliter quæsiuit: quod, etsi lingua cessaret, ipsa fœditas & miseria hominis oculis obiecta, facilè extorsisset. Exhorruit languoris immanitatem pontifex sanctus, iuuenemque miseratus aquam benedixit, & ipsa moribundum potauit & adspersit. Indè Crucis signo ventri impresso, eum ad propria celeriter remeare iussit, spem integerrimæ sanitatis abeunti cum fiducia promittens: eius vsus exemplo, qui leprosos mundaturus, ad sacerdotes eos direxit. Siquidem in ipsa, quæ iam imminebat, nocte humor ille subcutaneus, in perniciem longo tempore malè congestus, fluxu ventris salubriter ad plenum est egestus: homoque pristinæ sanitati restitutus, proxima luce pedibus suis ad montem recurrit, DEO eiusque seruo Annoni, gratiarum voces magnis lætitiæ laudibus persoluens.

Aqua benedicta et crucis signo pellit hydropẽ. Mat. 8. Luc. 17.

De cuiusdam fœminæ curatione. Cap. 6.

EXigentibus aliquandò negociis publicæ administrationis, sua cuique principum regni parabatur in Saxoniam profectio, tendẽtibus singulis ad curiam Imperatoris, quæ per id tempus Goslariæ habebatur. Necessariò itaq; summus hic Coloniensium præsul idem carpebat iter. Mansiones autem, prout opportunitas viæ poscebat, diuersas habens, ex itineris & horæ decliuioris necessitate quadam die Corbeiense monasterium adiit, illic pernoctaturus. Necdùm verò mœnibus ipsis successerat, tantùm proximus habebatur: & eccè conspicit ex aduerso duos pauperes carrum vice iumentorum trahentes, in quo mulier membris omnibus debilis decumbens, causa stipis emendicandæ, hoc ductu circunquaquè ferebatur. Hæc famosi nominis antistitem Coloniensem transire comperiens, eleuata voce petiit, vt in Christi nomine respectu S. Viti martyris, suis succurreret ærumnis, datis subsidiis ad coemptionẽ asini, quo subuecta, conuiatorum suorum iniurioso labori consulere posset. Pijssimus sacerdos ad eius uocem retentis habenis, quinque solidos vni è clericis & cubiculario tradidit, mandans vt dilatione prorsùs remota, dignum tantis preciis animal vbiuis inuentum mulieri festinatò adducerent: atque iis dictis, quod supererat uiæ, celeriter percurrit. Porrò ministris ad imperata satagentibus, asinus tandèm votis eorum aptus obuenit: quem illi pauperculæ præsentantes, miraculi sequentis testes postmodùm extiterunt. Nam illa rùm in gratiarum vocibus iumentum suscipiens, nomen Annonis Deo digni pontificis ore frequentaret, mercedem illi pro beneficiis imprecans, nullius antè roboris, subitò conquiescentibus dolorum stimulis, tantæ se sensit fortitudinis, vt prosiliens ad terrã, solidis gressibus sanissima, quomodò vellet, vteretur. Eam currentem, vocesque dantem exultationis, sed & obuiis quibusque exponentem, hæc se meritis & pietate Annonis Episcopi percepisse, iidem memorati duo stupentes, concitatis equis, post vestigia sociorum dominum suum Corbeiam persecuti sunt: sed certi commotionis eius & indignationis in talium rerum semper obiectu, nullis ausibus eò ducti sunt; vt hinc quicquam eius auribus intimarent, cùm tamen eis interdùm mutuò indè colloquentibus, apertè claruerit, eum isthuc minimè ignorare, & meritò: Ex illis enim maximis Ecclesiæ luminaribus erat, quibus per spiritum datur vel sermo sapientiæ, vel gratia sanitatum, vel operatio virtutum, siue prophetia, vel aliud quid cælestium charismatum; quæ singula singulis diuidens spiritussanctus, prout vult, in hunc propè generaliter mirificè contulit. Quorum omnium mentionem locis suis pro viribus nostris exaratam lector habens, hic, quomodò præscius futurorum, per spiritum nonnulla prædixerit, paucis relationibus accipiet, tametsi totum voluimus huius corpus idem sparsim loquatur.

Miraculum illustre.

1. Cor. 12

Vt prædixerit Hildulphum sibi successurum. Cap. 7.

ERgò sicut ad nos vsq; veris assertionibus propagatum est, omni veneratione plenus Anno beatissimus, cùm in Goslaria, villa scilicet regia, publicis maiorum conuentibus interesset, quidam ea latere regis clericus, Hildulphus nomine, pro familiaritate petiit, vt codicem sacramentorum, qui vulgò Missalis dicitur, quem pontifex non parui decoris habebat, sibi dono daret. At præsul: Hac, inquit, interim postulatione carebis, donèc iuri tuo conferatur omne ministerium, quod capellulæ meæ claustris debetur.

Prædicit Hildulphum sibi successurum.

Vt

Vt prædixerit de Sigeuuino. Cap. 8.

Benno Episcopus Osnaburgensis.

NEc minori reuerentia excipiendum reor, quod in Gradibus, qui Coloniæ insignes habentur, quodam die cum venerabili viro Benoone, Osnaburgensis Ecclesiæ præsule residens, de Archidiacono suo Sigeuuino cominùs veniente, dixisse fertur: Eccè verè Israelita, in quo dolus non est. Quod ex ore tanti viri non leuiter eripuisse prędictus Episcopus reputans, ausu dilectionis & amicitię imminebat, vt vim prolati sermonis eius participaret notitiæ.

Idem de Sigeuuino prædicit.

Quem ille respiciens, primò, qua super eum existimatione moueretur, inquit, ac deindè subiunxit: Hunc profectò noueris in sede Coloniensium, meo iure quandoquè recipiendum. Sed cùm & hoc, sicut & illud superius, humano sensu dictum crederetur, & ob id negligentia quadam prçteriretur, ipso tenebras has egresso, successit in cathedram eius primus Hildulphus, secundus Sigeuuinus: quorum testimonio sanctissimus prędecessor eorum, vera de eis pręnunciasse agnitus est.

Vt literis Episcopo Mindensi scriptis suum obitum significarit. Cap. 9.

Egilbertus Episcop' Mindensis.

AT verò quibus exemplar epistolæ præ manibus est, quàm olim dilectionis indicem Egilberto magistro suo direxerat eo tempore, quo Mindonensi præficiendus Ecclesiæ, annulum & insignia reliqua, rege transmittente, susceperat, in hanc facilè fidem adducentur, nè dubitent eum in multis futurorum scientia claruisse. Nam finem scriptorum faciens, in hęc vltima verba digressus est: Et tu me terrę commendes. Hoc Egilbertus legens, sed innitus accipiens, cùm post tempus ambo conuenissent, in medium literas illas proferens, quam earum conclusioni fidem deberet, se sine difficultate dixit inuenire non posse: maximè, inquiens, cùm progressior ætas vires mihi iam denegans, hoc quod posuisti, me à te sperare cogat. Ad hęc Anno beatissimus: Minimè, inquit, verbis enim tuis rei finis, te superstite, refragabitur: & quod tibi litera sonuit, viua vox denuò confirmat: Tu me terræ commendes.

Prophetia S. Annonis.

Vt iurauerit cuiusdam locum munitum euersum iri. Cap. 10.

NVNC Iudæ proditoris exemplo, de ministris eius nonnulli, quos copiosissimis ad omnem libitum eorum ornauit beneficiis, pro bonis mala nequiter reddentes, prorsùs ab illo defecerunt. Horum vnus hodieque, quandò hęc scribuntur, Solis huius particeps, in eius contemptum vehementiùs insaniens, quasi liber, nec ullis cuiquam obnoxius seruitiis, ab illo propè milliari remotus, minaciter residebat, fretus firmitate munitionis suæ, quam pridèm sacer prçsul eidem temerario, pii patris indulgentia construxerat. Eam verò eius præsumptionem multis indigne ferentibus, die quadam procedens ab ecclesia Christi sacerdos, in partes, undè huius mali superbia sese erexerat, oculorum aciem direxit, mouensque caput, ità locutus est: En ille meus, vt sibi iam videtur, dominus regaliter tumens, suis securus fouetur tectis, nec vlla futurorum formidine compungitur. Sed ego per illam, quam in sancto Petro possideo, fiduciam iuro, totum illud prçsidium, quo nunc superbè gloriatur, non arietibus, non hasta, non clypeo brachiorum virilium: quin potiùs ab ignauis & nullius constantię turbis expugnabitur ac destruetur. Idem post hęc animositate plenus, in necem militis cuiusdam Coloniensis deuolutus est. Vndè concitati Colonienses, ex agris & villis plebeia contracta manu, munitiūculā illam circundederunt, captamque subuerterunt, iuxta prçsagium Annonis Episcopi, hęc ipsa prędicentis.

Alia eius prophetia.

Quæ ad fratres Sigebergenses prophetice dixerit. Cap. 11.

QVis autem huius infidelitatis inuenietur, qui neget eum spiritu prophetico sermones, quos subiungimus, habuisse, cùm opere cōpletos in sequentibus audierit? Quos in Sigeberg ad fratres familiariter habitos, authoritate narrantium inducti, nefas credimus subducere. Cum illis enim in hilaritate sedens, quasi pater cum filiis, sacretorum suorum conscios eos semper habebat, nec erat aliquod cordis eius arcanum, quod non eis credidisset. Quæ res, secundùm illud Apostoli, Charitas foràs mittit timorem, ausum eis subministrabat & respondendi, & quę libet ex ipso percontandi. In hunc ergò modum, quasi postpositis seriis, frequenter eos allocutus est: Simeon ille nominatissimus, quo Treueris inclyto gloriatur patrono, sed & Bardo sanctissimus, vrbis Moguntinæ decus, reuerà sanctitatis suæ meritum plurimis indiciis commendans, omni quidem reuerentia iure sunt colendi: verùm quia magni prædicantur & sunt, donariis amplius honorari satagunt: At mihi meritis eorum non æquè consociando, post depositioné huius corporalis sarcinæ, non erit ingrata quantumlibet parui xenii deuotio, suscipiamque breuissimæ ceræ linique munusculum. Ad quod eius dictum arridentibus, qui assederant, senioribus, & an etiam ipse post mortem signis crebrescere vellet insistentibus, cum magna fiducia respondit: Voluntatis huius magnitudinem profectò verbis aperire non sufficio: tamen nè secretorum meorum aliquid vestris inquisitionibus negetur, huius me desiderii semper & esse sciatis, & fuisse, vt in eorum oculis, qui me vitamque meam insectantur, adhuc aliqua signa per me dignetur exhibere Christus, tum & pro sui nominis augenda gloria, tum & pro meo auferēdo opprobrio, dum illi placens apparuero, qui nunc in omnium reprçhēsione sum positus. Id verò signorum meorum erit initium: Ad litus Rheni fluminis, flentium & plangentium humeris exanimis adductus, ànte memoriam sanctę martyris Afrę luctuosis obseqiis in nauim exponar: quę circumacta, nil vltra solitum agente remigum instantia, recto cursu contra sanctum Heribertū applicabitur, altiorem in vlterioribus, quàm in anterioribus ripis stationem habens. Vos autem vnici filii mei & fratres dilectissimi, cùm me semper lętis gestibus susceperitis, audite quo ordine mihi tunc occurretis. Pro cantu fletus incomparabiles offeretis, ad psalmos & hymnos ora aperientes, planctuum & singultuum voces potius emittetis, quotiesque repressis virtute lachrimis immanissimi doloris, psallere tētaueritis, toties in ipso conatu nouis fletibus deficientes, imperfecta saltem uerba uix exprimere sufficietis. Inter hæc omnes & iuniores & prouectiores circa feretrum meum cum eiulatu miserabili ruentes, horrorem & miseriam maximam, non hominibus tantùm, sed & angelis ingeretis. Hic mihi sepeliendi cultus à vobis exhibebitur, hæc dilectionis vicissitudo, hæc erunt exequiarum mearum insignia. Post hæc membris terræ matri consignatis, vos operti tristitia, tumulum relinquetis: ingredientur verò cūcti milites mei, vocesque cum gemitu dantes, orationis Dominicæ supplicem precē ob requiem meam singuli Deo fundent. Quibus recedentibus, vniuersi ministri mei & mihi seruientes, in ianuam irrumpentes, clamores &

Plurimùm fidit Sigebergensibus.

1. Iohan. 4

Vir sanctus multa de seipso verissimè prædicit.

suspitia

suspiria congeminabunt,& ipsi quoque simili modo Deo me commendantes, ad sua quique conuertentur, vobis in tristitia & luctu perseuerantibus. At ego præsentiæ cælestis regis exhibitus, primo quidem cõspectu tremebundus, oimiumque timidus adstabo: sed accepta paululùm fiducia, qua mox importunitate, qua scilicet preçum instantia pro meis monachis agere contendam, vobis iam exprimere poterit? Nec deerunt minę terroresque venenatarũ linguarũ, quibus tristitia vobis inducatur. Destructio loci, vobisq; dispersio prædicabitur: passim quisque, prout animo collibuerit, de loco, de rebus eius, & de vobis sermones agitabit: quæ cuncta dæmonum instinctu fient, vt feruor studij vestri hac occasione quoquo modo infirmetur. Sed nihil horum vos pertimescatis. Patris vestri dictis fidem adhibete: cuncta vobis ad abundantiam & omne cõmodum, ampliùs me mortuo, quàm viuo, seruient, itá duntaxàt, si uos Domino seruiẽtes, cœptæ conuersationis tramitem infatigabiliter curratis. Quòd si subterfugiẽtes, regularis disciplinæ iugum excusseritis, animumque leuitati subiugantes, iocos & ocia sectati fueritis, pigritiam & vitæ delitias amaueritis, contentionibus, murmurationibus, & detractioni operam dederitis, iamnũc scitote, quòd mõnachi estis, malle me tot ethnicos eleemosynæ meæ deuoratores existere. Hæc dicta beatissimi præsulis Annonis equidem omnibus generaliter admiranda, quia rerum veritate iam præcesserunt: specialiter autem uobis non minùs metuenda, quàm amplectenda, quia nos potissimùm respicit, quicquid in eis vel dulce sonat, vel amarum. Eo autem hic inserta sunt, vt sciatur gratia viri sancti in præsentia futurorum, & nè contemnenda videantur, quæ quasi leuiter interdùm dixisse perhibetur. Nam vt sciamus pondus & vim eorum, quædam subiungenda sunt, è quibus idem adhuc probari possit.

Monachus fugiẽda summoperè.

Vt per meritum fidei eius, contractus ad S. Bardonis tumulum sanatus sit. Cap. 12.

Apud Moguntiam, Germaniæ nobilissimam & populosam ciuitatem, magnam cuiusdam solemnitatis festiuitatis celebritatem regni principibus, & Ecclesiarum præsulibus iussio regalis effecerat, qui diuersis ea prouinciis illic adunati, curiæ præsidebat. In eo conuentu sicut meritis totùs, sic & authoritate foris singularis præminens Anno, summus Coloniẽsium præsul, quadam die populorum frequentia densissimè circunfusus, ad immolationem immortalium sacramentorum ex more stetit in atrio principalis ecclesiæ, prope tumulum sancti Bardonis Archiepiscopi, eius nimirùm sanctitate delectatus, quæ recentibus interim miraculis commendabatur. Cumq; multam cordis contritionẽ habens, totus lachrymis flueret, (nam quoties idem exequebatur ministerium, non, vt plerique, coactis, sed sponte currentibus infundebat lachrymis, vt crederes ex aliquo fonte venas viuas prosilire) mundissimis labiis orationes solitas complens, ab altari descendit. Cernens autem quẽdam toto corpore miserabiliter contractum, adhærere tumbæ beati præsulis, isque quis esset non ignoràs, (fuerat enim à progenitoribus mancipium, super hęc & eleemosynarius illius, cuius cineribus ob custodiã assidebat) suo more vsus, contra sepulcrum stans loquebatur. Ignotos, & propè nullius deuotionis, ope celerrima respicis: hunc verò tuis innitentem semper obsequiis, tui iuris famulum, te diligentem, te precibus assiduis inquietantem, tanta hactenùs obstinatione contemnere potuisti? Si nos tuis meritis adscribe-

S. Bardo claret miraculis.

re vis, quod in aliorum curationibus hic actũ est, fama confirmat, in huius reparatione contracti, nobis certè ostendas, declara tuæ uirtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cùm dixisset, nulla intercipiente mora, æger in pedes repentè constitit, incolumitatẽ suã & alio memorabili signo comitante, ꝙ absque fluore sanguinis, absq; dolore neruorum, integræ sospitati momento redditus est. Quod factum Anno Dei seruus mira lætitia suscipiens, magnoq; præconio S. Bardonis nomen & meritum extollens, hymnum Te Deũ laudamus, altæ vocis modulatione inchoauit, tam populo ꝙ clero pariter eadem deuotione consonãte, signisq; solenniter concrepãtibus. Rumor totam mox ciuitatem peruolauit, ædes regias intrauit: vnum proceres, vnum reliquę multitudines personabant, Annonis fidem, virtutem Bardonis emicuisse, meritis vero utriusque sanitatem homini applausisse: quam tamen si lingua conticuisset Annonis, nec tunc quoquè sanctitas annuisset Bardonis.

Præclarũ miraculũ.

Vt serenitas redierit ad minas, ab eo S. Seuerino piè intentatas. Cap. 13.

Non inferiora dicturi sumus. Sãctissimus vir multa deuotione cælestes patronos excolens, speciali dilectione B. Seuerinũ, suæ sedis antistitem, & in ore, semper in corde tenebat, id habẽs studii, vt qui sibi dulcis & charus ex animo cõstabat, is & in veneratione nõ à suis tantùm, sed ab exteris quoq; populis haberetur. Qua feruens intentione, tpe quodam gratum sibi vix laborem cum suis assumpsit ad illam opibus, omniq; probitate tunc insignem Babinbergẽsium ciuitatem, vt sui iuris domum, in qua puer olim nutritus fuerat, filiam matris Ecclesiæ cõstituens, eius eam nomini consecraret & honori. Hoc per oppidũ cùm innotuisset, die qua sperabatur ipsa dedicatio, tantis pluuiis ab hora prima surgẽtis auroræ tota cæli facies obducta est: vt vehementiã imbrium nullius tecturæ operimentum arcere sufficeret. Cunctis itaq; quibus animo erat accurrere, tectis suis se tuentibus, pontifex à proposito suo violenter impeditus, tacitis precibus intra cubiculum cordis incubuit, vt imminens vel ad modicũ interciperetur elementum, quantum in his negociis exigeret mora Ecclesiastici instituti. Sed ultra mentis suæ placitũ hac prece nil proficiente, velut ea magna iam commotione vocem cõcipiens, ipsi B. Seuerino charitatis minas intulit, dicens: Si me tuis auxiliis in hac pellenda inundatione quamcelerrimè profectum non fueris, certè rãtis iratus aduersitatibus, ad tui nominis reuerẽtiam ecclesiam prorsùs refugio consecrare. Mira res. Adhuc fragili carne pressus, sudabat in terris, qui talia loquebatur: alter verò, cui minæ intentabantur, vnum cum Deo iam effectus erat, cuncti terroris expers, æternæ autem securitatis hæres: & tamen ad motum eius, qui videbatur inferior, quoniã & infirmior, eapauit eminentior. Nam vt putaretur irato velle reconciliari, mora vt dictum fuerit Anno fecit, conquieuerunt venti, dispartiuntur nubes, cessauerunt imbres, repentini solis radii, roseo lumine micantes, oculos subitã aeris immutationem stupentes crebris ictibus reuerberabant, & regnante serenissimi diei luce, omnis qui vel deuotione, vel curiositate illectus erat, cursu prosequebatur antistitem, ad nouæ dedicationis gaudia procedentem. Igitur arridente votis suis serenitate cælitus prælitia, cũ exultatione vniuersorũ, qui aduenerant, tanto lætiùs consummauit illam, quam conceperat, consecrationem, quanto liquidiùs intellexit in hoc se nutui deseruire diuino, quandoquidem testimonijs elementorum idem vellet & Seuerinus.

S. Annonis singulare studium & deuotio erga S. Seuerinum.

Repentina serenitas redit non sine magno miraculo.

De

De miraculo, in musca sub sacrificio perpetrato. Cap. 14.

POst hæc omnia frustrà quæritur, eius ori quàm propinquus fuerit ipse Dominus, cuius oculi super iustos, cuius aures in preces eorum, qui propè est omnibus inuocantibus eum in veritate. Non deerit tamen huic inquisitioni documētum satis egregium. Adstabat quandoquè sacro circundatus amictu cōspectibus omnipotentis, offerens nostræ redēptionis singularem hostiam super altare, quod attitulatione S. Michaelis præcipuum habetur in monte, qui nūc preciosi corporis eius gloria illustratur. Oculi cordis in illam cælestium secretorum speculationem intendebant, exteriores lachrymarum riuos emanabant, & cùm visibilis rei substantiam manibus contrectaret, hunc fidei cōplexibus dulciter adstringebat, qui Crucem pro nobis ascendit, ipsemet sacerdos, ipsemet & hostia: cui preces suppliciter fundens, pro Episcopis, pro regibus, & omnib⁹ in sublimitate positis, ac pro cunctis Ecclesiæ catholicæ cultoribus, eiusq; pace instanter laborabat. Foris silentium agebatur, sed magnos clamores interior homo dabat, qui cælos penetrantes, ad summæ maiestatis thronum admittebātur. Intereà toto sacramentorum ritu consummato, quod adhuc restabat, fractio panis fiebat. Pars in calicem mittebatur, residuum digitis sacerdos venerabiliter tenebat: in quod intendens, ab initio lachrymis replebatur, se protestatus indignū eius perceptione, quod nullus vnquam sanctorū sine metu sumere præsumpsisset. Currebant lachrymæ super lachrymas, crescebant gemitus, augebantur & suspiria: nihil aliud in corde, nihil in ore voluebatur præter hoc solùm: Domine, non sum dignus, vt intres sub tectū meum. Nec verò quasi nouæ compunctionis tunc in eū subierant stimuli: quotidianus iste mos eius erat ad sacrificium stantis. Interim oratione lōgiùs protracta, imago dæmoniorum, musca videlicet spurcissima, visu quoquè nauseam generans, impetu super Dominicum corpus ruit, ereptamque morsu particulam, cum maximo dolore sacerdotis auolans exportauit. Cerneres eum subitò colore mutato mortui similitudinem expressisse. Horruit ausum animalis immūdissimi, nec minùs pro se pauidus, ob augendas culpas id sibi reputabat euenisse. Sed ex maxima tristitia, maxima mox lætitia creata est, & vndè credebatur Satanas insultaturus, indè quammaximè confusus est, ordinante clementia Saluatoris: vt quo esset ignobilius in creaturis, quod viro sancto tantum intulit luctum, eo gloriosius esset miraculum, per quod ad meritorum eius declarationem de eodem triumpharet. Siquidē venerabilis pontifex his angustiis vltra styli nostri facultatē grauiter obstrictus, tandèm cor & oculos in Deum fixit, nullis quidem indiciis rem alicui circunstantium prodens, auxilium verò non labiorum motu, sed animi contritione & humilitate lachrymarum ab omnipotēte instantissimè flagitans. Quid multa? Omnis impuritatis amica, quasi violenter impulsa, præcipiti volatu redit, murmure suo & sibilo quodammodò vim, quam patiebatur, aperiens, illudque quod raptu nefandissimo fragmē sustulerat, in oculis sacerdotis patenæ restituit. Indè se velut auolatura leuans, seorsùm super altare ruit exanimis, dignam tanti flagitij pœnā luēs. Tum verò mœror, qui pectus sancti viri sauciauerat, totus in gaudium versus est, nec puto quenquam tantæ facundiæ, qui plenè possit exprimere illas gratiarum voces, illudque diuinæ laudis iubilum, quod omnia personabant interiora, tantam Domini pietatem admirāte sacerdote, quòd eius lachrymis, qui puluis futurus erat, adeò flexus est ad misericordiā, vt in tam vili animante suæ potentiæ non dedignaretur exercere magnalia, quodque non minori prouidentiæ suæ miraculo res tam exigua, quanuis preciosa, per illas moras, nè periret, reseruata sit, quam vtiq; præscierat modis omnibus restituendā. Ad clericum deindè conuersus, qui sibi proximus assistebat, innuit vt incēdio musca consumeretur: ipse verò sanctam communionē magna cum securitate suscipiēs, sancti spiritus gaudio comitante, ministerium illud debito fine terminauit. Hocnè in dubiū alicui veniat, sciat qui eiusmodi est, patris Reginhardi relatione nobis id innotuisse, cui ore suo sanctus pontifex idē affirmauit: nisi fortè tantæ perfidiæ sit, vt conetur adstruere, beatum virum de seipso non vera finxisse.

Psal. 33.
Psal. 144.
Matt. 8.
Sacrificiū quàm deuotus semper obtulerit.
Obseruatu rem notatu dignā.
Eccè miraculum admiratione dignissimū.

De duobus à suspendio, miro quodam modo liberatis. Cap. 15.

QVicquid tamen eorum, quæ dicūtur, in dubium venit, cùm non dubia, sed certa certis fulta testibus ediderimus, facilè sui fidem capit ex vno, quod ad eius comprobanda merita, mirabilis in sanctis suis Dominus, mirabiliter operari dignatus est. Res verò tali teste defenditur, vt veritatē eius grauitas morū verborumque, ipsaq; canities hominis, etiā incredulis loquātur, hoc principio editi miraculi tenorē exequentis. Erat regalium obsequiorū in vrbe Moguntia tēpore quodam celebritas agēda, primisq; de regno iuxta morē ad curtam euocatis, Anno venerabilis, & famosi inter omnes nominis, à rege curā & administrationē huiuscemodi tripudij tūc acceperat. Cūq; vt iusserat rex, festinaretur à cūctis ad metropolim iā dictā, & ipse nihilominùs idem cum suis iter accelerans, in quasdam terræ partes pernoctaturus deuenit, vbi sermone celebri rumor circunquaquè ferebatur, & regem cū suis inibi nocte proxima mansiones accepturum. Ea die cōcilio prouincialiū facto, duo iuuenēs, vt ex consequentibus intelligi datur, sententiam dānationis innocentes exceperant, furentibusq; crudelitate bestiarum exactoribus, statim ad ceruicē positis restibus, ad suspendium vrgebantur. Non erat eis excusationis vel veniæ locus, nulla contra eos defensio, qui iustificāt impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferūt ab eo: solummodò cor & oculos ad eum habebāt, cuius omnia iudicia iusta sunt, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas. Iam gelidus per ossa pauor fundebatur, iā expectatione sola mortis exanimes stabāt, cùm inter angustias ipsas ad exorandū Dominum animati, clamores validus ab intimis dabant, eius omnipotentiā, eius inuocando clementiā, vt per interuētū cuiuscūq; serui sui, quomodò vellet, fieret eis à morte liberatio: quandoquidē à cunctis exclusa pietate, nemo de præsentibus parceret, nec esset, quē naturæ propinquitas ad misericordiā traheret. Audiuit Dominus, & misertus est, inuisibilemq; visibiliter adesse iubēs potestatē, ad declarādū mortalibus suæ diuinitatis de Annone testimoniū, in eius eā effigie potissimùm apparere voluit. Nam illi cùm ad patibulum manibus retrò ligatis traherentur, in ipso mortis eorum articulo, quandò duello sæuo mors vitaq; confligunt, circunstantes omnes iuxta famam superiorē de rege mentionem inferentes, eorum auribus eiusmodi confabulationis strepitum ingerebant. Protinùs ambo tracti corporalibus oculis ad similitudinem quandā percepti sermonis, sicut eis pòst referentibus innotuit, quasi regē ipsum imperiali comitatu circunfultum aduentare conspexerunt, magnæ dignitatis clericum quendam in illa frequentia secum habentem, cuius habitudo facies tota, in qua pius agnitus Anno est, effigiem exprimeret. Isque, vniuersis prætereuntibus,

Psal. 67.
Conueniunt principum Moguntia.
Esa. 5.
Dan. 3.
Psal. 24.

tibus, solus in miseros pios defigens obtutus, locum ocyùs adiit, seque medium vtrisque supponens, hac manu dextrum, altera verò sinistrum ad medias noctis tenebras singulis in pedibus sustentabat. Nulla deinde in liberandis illis morarum obluctatio: pariter ab eo depositi, pariter manuū & vitæ libertati ab eo redditi, hac hortātis eos ad fugam voce sunt commoniti: Cursu, qua placet, viam arripientes, hinc miserādi secedite: liberator vester, Deus potens & clemens. Eo cum his verbis euanescente, manifestam diuinæ bonitatis virtutem in se iuuenes admirati, quanlibet è villis adiacentibus, effugiendi spe petere statuerunt: secutique iam non tam sui cordis, quàm cælitùs propositum callem, in eam, vbi minister gratiæ cælestis Anno stationem ea nocte meiatus erat, ingressi sunt: & mirum in modum, cùm vbique numerosæ ædes se offerrent obuias, solam Annone hospitio tunc insignem, ceu eorum animis inscriptam, recto itinere domum petierunt, cùm tamen nulla ad eos vel nominis, vel præsentię eius notitia peruenisset: illo nimirùm ducēte eos, qui se viam testatur & vitam. At vbi primùm insperatam viri Dei faciem inter curiosorum orbium species offenderunt, membris omnibus concussi, ad eius vestigia velociter proruerunt, illum lachrymis, illum gratiarum actionibus summæ maiestatis seruum & amicum clamantes, per quem Christus se diem cū nocte facientes in ligno, per tot moras, nè suffocarentur, ad vitam seruauerit. Credendi maximum indè sumebatur argumentum, quòd fœda totam faciem operiēte macie, nodorum ad colla adhibitorum vestigia cernerentur. Sed præsul ab humilitate sua prorsùs animum non mutans, homines à se iniuriosè repulit, dicens eos cupiditate lucri nequiter illectos, hanc fallaciæ plenam excogitasse fabulam. Nonnullis tamē ex clericis innuit, vt seorsùm illis assumptis, rem inquisitione subtili pleniùs inuestigarent, mādans & de causis, vndè damnati essent, quæstionem mouere: vt innocentia sua vel defenderent, vel improbarent, quod actum erga se cælitùs affirmabant. Sicque factum est, vt cùm nullis instructi fraudibus, ad omnem interrogationem simplicibus responsis occurrerent, & diuinitùs operata per pontificem virtus innotesceret, & culpa vacantes iuuenes, iniustè damnati inuenirentur. Tum verò mox in laudem creatoris brachia sacer antistes & oculos attollēs: Nō, inquit, hæc meritis meis adscribere fas est: tua, Christe, sunt hæc opera, tuæ profectò benignitatis in his declarantur exempla: qui verus innocentiæ restitutor & amator, quomodò voluisti, nè perirent, misertus es innocentibus. Aliquantis dein ex eleemosyna sua solidis in viros expensis, ipse cœptæ viæ se cum suis dans, ibat, sicut dicitur, de virtute in virtutem, habens & gratiam reuelationum multam. Hinc iam aliqua dictorum, copia per singula non patitur ire: paucis tantùm partim hic, partim in posterioribus, lectoris erunt studia concilianda.

Res nota tu digna. — *Iohā. 14.* — *Obserua, vt vir beatus semper odit se prædicari.* — *Psal. 83.*

Quid sanctus Petrus in visione ei mandarit. Cap. 16.

ACcidit, vt ecclesiolam quandam nouæ constructionis, intra partes regiminis sui sitā, die quadam sanctificaturus, cum suis cōueniret. Dos autem, vndè legitima nominis ecclesiæ fieret articulatio, nusquàm reperiebatur ad manus, prædiis, quæ acquisierat, aliis ecclesijs in eleemosynam ab eo distributis. Hac pro re multis æstuās cogitationibus, diem ad noctis ingressum protraxit, Ecclesiastica sanctione sciēs inhiberi, sine dotis priuilegio talibus inseruire negocijs. Porrò nè diuinum officium qualibet dilatione deincèps illic postponeretur, tunc quidem delibera-bat insistendum consecrationi, pòst autem & pro dote solicitiùs satagendum. Huiusmodi definitionē post varias retractationes animo concipiens, in somnum resolutus est: & eccè per visum cōtemplabatur se prope quoddam altare consedisse, pontificali cultu splendidè circundatum: eam verò speciem prætendentem, vt putaretur iamiamq; processurus ad quandam dedicationis celebritatem. Cui protinùs assistens vir canitie angelicus, vultu roseus, claritate simul & authoritate suspiciendus, cùm se Petrum esse dixisset, quærere cœpit, quid illic expectaret. Sanctus vir, tanquàm notissimam cerneret personam, manens imperterritus, se respondit ad ædiculæ cuiusdam consecrationē eò venisse: statimque subiunxit Apostolus: Dotem, quę competit, assignatam habens, id quod cupis, legitimè poteris exequi? Qua præsul inquisitione conscīētiam suam conuentam intelligens, id se dixit ex animi deliberatione proposuisse, licèt ad præsens dotis suffragio destitueretur, nè benedictionē, pro qua venerat, diutiùs suspenderet: quandoquidem in procrastinatione dotis diuinis nil obesset seruitiis, quam se, vita comite, sciret breui reperturum, & ex more traditurum. Hoc, inquit Apostolus, Ecclesiastica iura non habēt, vt sine dotis commēdatione, sponsa Christi thalamis admisceatur. Vndè nè transgressionis huius occasione grauiùs peccetur, ex nostræ potestatis authoritate tibi cōcedimus, vt quotiès necessitas exegerit, ab his, quæ matris Ecclesiæ sunt, dos filiæ præstetur. Euigilauit continuò pontifex, ordinēq; visionis suæ, rationis oculo crebriùs examinans, nè fortè deceptionis ministra fuerit, à Deo se præmonitū euidēter agnouit. Sic tenebris ad ingressum diei recedentibus, ipse certus ex visione quid faceret, ad cōsecrationis officium lætus processit, ea prædijs metropolitanæ sedis eam, quam sine damno matris inuēnit, filiæ dotem tradēs.

Visio est. — *Nō est cōsecranda ecclesia sine dote.*

Vt in ecstasi à sanctis Mauris flagellatus sit. Cap. 17.

VT autem antecedēti narratione compręhensum est, eius in diuinis rebus studium omnis etiamnùm Colonia testatur: quæ multis sanctorum congregationibus repleta, habet in singulis, quod monimentorum eius posteris referret. Verùm inter multas antiquitatis structuras, quibus ipsa ciuitas nobiliter excellit, B. Gereonis olim eximia celebrabatur fabrica, quā Helena Christianissima matrona, Constantini mater, regijs sumptibus in rotundū erexit, ità marmorea pulchritudine, auriq; luce foris & intus resplendentem, vt ad Aureos sanctos appellaretur. In hoc sanctorum ambitu, sicut fama loquitur, post B. Gereonis & sociorum eius interfectionē, milites ex Mauritania numero trecenti sexaginta, pro fide pariter trucidati, eandē cum B. Gereone, sicut animarum, ità & corporum requiem meruerunt: sed in negligentiori veneratione habebātur à populo, eò quòd in Australi lātere tēpli, suæ memoriæ cryptam satìs humilē, & paucorū receptioni propter angustias habilē, obtinētes, ex accessu rariori per ætatū successiones è memoria penè sublati essent. Quæ negligētia multis increscēs annis, sic & Annonis sancti durabat tēporibus, donèc nocte quadā eo quiescente, reuelationis huiusmodi salutari correptus est verbere. Sublatus in excessum mētis, eorundē Christi martyrū, sanctorū scilicet Maurorum, multitudinē cū magna luminis gloria velut ad concilium vno in loco cōgregari videbat. In quos cùm miratib⁹ defixus oculis, quē visio ipsa finē esset habitura, summa sustineret expectatione, raptus continuò, locū, qui congregatæ multitudinis medius erat, vt examinādus accepit, toruis adspectib⁹ in eū cūctis respicientibus.

Multa antiqua structura Coloniæ. — *Mauri martyres 360 Coloniæ cæsi.* — *Visio alia S. Annonis.*

cientibus. Cumq; discussio subtilis ageretur vel operum illius, vel meritorum, ab illa sancta concione magnarum querimoniarũ generalis clamor exortus est, conquerentibus eis, antecessorum eius incuria se tanti temporis contemptum pertulisse, nec vllius venerationis cultum à conciuibus vrbis suæ eatenùs accepisse: in hoc se ampliùs permoueri, quòd qualitercunque à superioribus episcopis erga ipsos actum sit, eius, de quo spes melioris studij habebatur, nõ minor in eos neglectus existeret. Post has sanctorum interpellationes, vbi per increpationẽ districtè requisitus est, qua temeritate tot veritatis testes in tanta vilitate habuisset, non inuento excusationis loco, cunctorum sententia iustæ vltionis flagellum subire iussus est. Itaque veste spoliatus, verberibus grauiter attrectatus est. Suspiriis autem, & omnis emendationis sponsione suppliciter in tormentis, vt parceretur, laborans, hac eadem conditione tandèm dimissus, à somno grauissimo, magno pauore æstuans, euigilauit, ità tremens, & totius corporis habitu ità se gerẽs, quasi sub flagellis etiamnum palpitaret. Mox in se reuersus, intelligentiã somni nõ aliundè, sed ex illatis plagis in ipso corpore sensibiliter habens, necessariò placãdos dixit, quibus iratis tantę acerbitatis animus inesset: satisq; metuendũ, nè denuò concitatis eis, non vt antè, aliqua respirãdi copia sibi cõcederetur. Collectis ergò viris industrijs & ingeniosis, ad eãdem rotundi schematis basilicam, ab orientali parte rupto muro veteri, nouum continuauit ædificium, quod dispositis in longum parietibus, per ascensus adspectu decentissimos in chorum spectabilem, turresq; geminas operosè superiùs consurgens, cryptam in inferioribus magnæ capacitatis explicabat. Addens prætereà hunc vel illum ex coloribus siue metallis ornatum, egregiæ laudis titulum, in eisdem picturis versibus appositis, ità promeruit:

Quid igitur fiet illis, qui dedita opera sanctorũ reliquias planè cõtemnunt.

Crypta apud S. Gereonẽ fit auctor.

Ex Domini monitu compunctus Episcopus Anno,
Quicquid habere potest, diuinis cultibus offert.
Iussit & adstantes appingier ordine patres
Vrbis Agrippinæ, sancta virtutis amica.
Pro quibus in cælis lætabitur ipse fidelis.

His omnibus, vt hodiè cernitur, pulchrè perfectis, deincèps in exquirendis sanctarum reliquiarum corporibus immorabatur. Huius autem intentione spei, stratam marmoribus terram intra templi septa detegens, principem sanctę sodalitatis illius, beatorum scilicet Maurorum, Gregorium nomine, socijs in circuitu quiescẽtibus, accuratiùs præ cæteris humatum reperit, chlamyde purpurea circundatum, orarum eius extremitatibus in insignem auri texturam desinentibus. Hunc cum nonnullis alijs de sepulcro super altare debita reuerentia exaltans, in eius laudem, qui talium thesaurorum author & largitor erat, erupit: & exindè nomẽ & memoria sanctorum Maurorum, per omnes Coloniæ angulos celebrior inoleuit.

S. Gregorius Maurus martyr inuenitur.

Sanctus Eliphius martyr quid ei in somnis improperarit. Cap. 17.

ELiphius quoquè magni meriti martyr, qui post abscisionem capitis, cum eodem vię longissimę spatium percurrit, in visione beato viro assistens, eius erga se negligentiam redarguit, improperans quòd eam, quam vt religiosus in cęteros vrbis suę patronos mentis deuotionẽ ostentabat, in eo multùm obfuscaret, quòd sciens ipsum nulli meritis secũdum, hac extremitate post omnes habuerit, vt nè minimis quidẽ indicijs suam vnquàm beneuolentiam in eius ecclesiæ amplificatione prodiderit. Eo respõdente, iactis quibuslibet nouis fundamentis, inundationem Rheni fluminis in subuersionem totius monasteris sine dubio mox incubituram: perstitit ille, quamlibèt vel paruam eius deuotionis exigens operam, sicque disparuit. At sacerdos à toro se post quietẽ excutiens, cœnobium S. Martini, in quo martyr idem patrocinabatur, adiit inspecturus loci situm, habitoque consilio, duas turres, à fronte sanctuarij consurgentes, in aerem subrigi pręcipit, laudem meritumque viduæ, duo minuta offerentis, proculdubiò obtinens. *Luc. 21.*

S. Eliphius apparet S. Annoni.

Vt in visione de sacrosanctæ Trinitatis gloria institutus sit. Cap. 18.

MVltis in hunc modũ reuelationibus proficiẽs, ad meliora in dies incitabatur, Diaconum boni magistri æmulatorem secum habens: cum quo iugis illi erat consuetudo, cessante strepitu publicæ dispositionis, ad psalmos & orationes recurrere semper. Porrò sicut per imbecillitatis humanæ defectum nonnunquàm accidere solet, idem clericus in decantatione psalmorum cum Episcopo per vices tædio superatus, ex negligentioribus & præproperis alternorum versuum enunciationibus in eam dècidit consuetudinẽ, vt in ijs canticis, quæ patris & filii & spiritussancti gloriam per discretas personarum appellationes resonant, mediã semper, id est, filii, trãsiliret personam. Quam fidei contrariam, & omninò fugiendã negligentiam cùm nemine attendente nulla per longum tempus corrigeret emendatio, venerabilis pontifex in secretissimo noctis cuiusdam silentio quiescendi gratia iacens in lecto, palpebris necdùm plenè sopore depressis, ex ea desupèr parte, quam vertice respiciebat, sonũ aure percepit negligenter & corruptè percurrentis: Gloria patri & spiritui sancto, ac denuò repetentis idipsum, media per celeritatem intermissa dictione: factusque repentè tanquàm in ecstasi, quendam, cuius claritas & habitus humanum excedebat modũ, in maiestate, qua filium Dei decebat, contra se stantem adspexit: qui radiantibus oculis in ora stupentis comem & placidum se ingerens, protensis coràm eo tribus sinistræ manus digitis, primum eorum dextro tetigit indice, dicẽs: Eccè Pater: moxq; secundum, Eccè Filius: post hæc & tertium, Eccè Spiritussanctus. & vocem intra fauces paululùm cohibens, Eccè tres, ait, in vna Deitate similiter adorandæ personæ, quibus gloria par dicitur ab vniuersali semper Ecclesia. Mediã inter patris & Spiritussancti personam filius habet, nec vllam recipit diuisionem à duobus in vlla diminutione maiestatis eiusdem & gloriæ. His ità catholica veritate se habentibus, vt quid clerici tui blasphemias sine correptione præteris? Eam, quam cum patre & spiritusancto communem possideo, gloriam mihi subtrahit, in duarum vocabulis personarum me, qui media Trinitatis persona sum, ad omnem gloriæ decantationẽ transiliens. Protinùs excitato sacerdote, imago quæ videbatur, euanuit. Admirans autem in consideratione visionis tam perspicuæ, moras quas interim patiebatur, donèc ad consuetos hymnos veniretur, annorũ instàr putabat, summoperè festinans corporis auribus discernere, quod intelligibili sensu per excessum iam acceperat. Obseruãs itaq; diligẽtissimè psallentis Diaconi os, solito festinantiùs vltimũ psalmi versiculũ ipse terminauit. Mox gloriã trini numinis clericus adiũgẽs, mediã solita acceleratione intercepit personã, duas tantùm dicẽs. Nec vltrà sequentiũ psalmorũ modulatio processit, donèc ab Episcopo repræhensus, ex ordine visionis iã dictæ, non negligendã tanto tẽpore se cõtraxisse didicit offensam, habens decætero non emendationis tãtùm, sed & proficiẽdi salubrẽ occasionẽ. Sed iam stylum mutare rerum Dominus iubet: plena sunt

Visio S. Annonis.

lachrymis, plena miseriis & ærumnis, quæ sequûtur: & forsitan eo digniora tanto viro, quo & grauiora: quoniam vbi durior pugna, ibi gloriosior & victoria. Si Iob recipitur flagellatus, & hinc Annonem beatificabimus, qui post multas tribulationes meruit introire in regnum Dei.

Iob 1. & 2.

Quod eius persecutionum fuerit initium. Cap. 19.

Apoc. 1.

Plus enim Dominus, qui, quos amat, arguit & castigat, hanc quoque dilectam sibi animam ante diê vocationis eius multis tentari permisit incommodis: vt scilicet ab ea omnem scoriam terrenæ côuersationis excoqueret caminus transitoriæ tribulationis. Primùm moto Saxonico bello, fratrem eius Vuesselum Magdaburgensem Archiepiscopum, & consobrinum eius Bucconem Halberstadensem Episcopum, tempestas inuoluit grauissimæ persecutionis. Contra hos cùm regi, totius Saxonicæ gentis exterminium anhelanti, opem non satis impigrè ferret, naturæ profectò legibus & carnali affectione inhibitus, inuisus ei suspectusque efficitur, periurii ac perfidiæ insimulatur.

Hoc caput ferè ad verbũ descriptum est ex Chronico Lamberti Schafnaburgẽsis.

Quæ à Coloniensibus perpessus sit. Cap. 20.

Hinc inter eum, & regem quotidiè discordiis incrementa accipientibus, ciues quoquè Coloniẽses, quibus paulò antè vnicè charus acceptusque fuerat, ad interficiendum eum pròh dolor solicitantur: quibus ad patrandum, quod nefariè machinabantur, casus idoneam attulit occasionem. Archiepiscopus Pascha Coloniæ celebrauit, eratque cum eo Episcopus* Mimigardeuordensis, ad communicanda tantæ solennitatis gaudia, familiaris amicitiæ obtentu euocatus. Cumque exactis ex parte feriis Paschalibus, abscedere pararet, ii qui Archiepiscopi domestica negocia curabant, iubentur ad euectionem eius nauim idoneam prouidere. Qui lustratis perspectisq; omnibus, vnam mercatoris cuiusdam prędiuitis nauim, quia in eos vsus competens videbatur, occupant, eamque in ministerium Archiepiscopi, eiectis mercibus quas habebat, ocyùs expediri iubent. Negantibus famulis, qui nauim seruandam susceperant, vim, nisi maturè iussa capessant, minitantur. Illi verò, quantùm poterant, citato cursu ad dominum nauis rem deferunt: quid facto opus sit, consulunt. Habebat ille filium adultæ ætate, non minùs audacia, quàm viribus, excellentem, & cùm propter generis affinitatem, tum ob merita sua primoribus ciuitatis maximè charum & acceptum. Is assumptis famulis suis, & iuuenibus ex ciuitate, quotquot in ea trepidatione in auxilium suum consciscere potuit, côcitus ad nauem euolat, & ministros Archiepiscopi, acriter, vt nauis exoccuparetur, insistentes, cum iniuria proturbat. Dehinc aduocatum vrbis in idem opus succedentem, tumultusque instaurantem similiter repellit, fundit & fugat. Iamque & his & illis, sui singulis amici armati subsidio accurrunt, & ad magnum discrimen pugnamque ancipitem res spectare videbatur. Perlato mox nuncio ad Archiepiscopum, quòd atrocissima seditione confunderetur ciuitas, misit festinanter ad sedandos motus populi, irarumque plenus minabatur se proxima sessione seditiosos iuuenes merita pœna coerciturum. Erat quippe vir omni genere virtutum florentissimus, & in causis tã reipublicæ, quàm Ecclesiæ, spectatæ sæpius probitatis. Vix ad modicum dirempta est concertatio: sed ferox animis, & elatus primo successu iuuenis, nô cessabat interturbare omnia: percurrensq; ciuitatẽ, varios sermones per populum serebat de insolentia & austeritate Archiepiscopi, qui totiès iniusta præciperet, totiès innocentibus sua adimeret, totiès honestissimos ciues procacissimis verbis incesseret. Nec difficile fuit, id hominum genus in omne, quod velles, tan quàm folium quod vento rapitur, transformare. Præterea in mentem veniebat Vuormatiensium insigne præclarumque facinus, quòd Episcopum suum insolentiùs agere incipiẽtem, vrbe expulissent, & cùm ipsi multitudine, opibus armisque instructiores sint, dedignantur quòd inferiores æstimentur audacia, & Archiepiscopum tyrannico sibi fastu imperitantem, tandiù muliebriter patiantur. Conferunt primores inepta consilia, sæuit vulgus intemperans nouarum rerum studio, & per totam ciuitatem spiritu diabolico raptatum, ad arma conclamat: nec iam Archiepiscopum vrbe expellere, sicut Vuormatienses, sed per omnes cruciatus trucidare, si copia detur, conspirât. Natalis erat beati Georgij martyris, qui eo anno feria quarta hebdomadę Paschalis obuenerat, & Archiepiscopus celebrata Missarum solennitate apud beatum Georgium, cùm sermonem faceret ad populum, præsagio quodam futurorum, nesciens ipse mali quod imminebat, contestatus fuerat audientibus, quòd ciuitas diabolo in potestatem tradita esset, & propediem peritura, nisi iamiam impendentem iram Dei per pœnitentiam inflectere maturarêt. Auxit huiusmodi suspicionem omnibus, quædam in hunc modum visio celebris: Quidam bonæ vitæ vir ante dies aliquot huius turbulentiæ, vidit per somnum coruum quendam horrendæ magnitudinis per totam volitare Coloniam, & terribiliter crocitãdo, populum tali spectaculo attonitum huc & illuc agitare: superuenire post hæc vitũ, tam veste quàm forma præcellentem, qui & coruum horrifico sonitu perstrepentem vrbe expelleret, & populum mente consternatum, iamque extrema omnia formidantem, cassa formidine absolueret. Cumqne à circunstantibus interpretationem somnij horrore cô cussus quæreret, audiuit quòd ciuitas propter peccata populi diabolo in potestatẽ tradita fuisset, sed interuentu Georgij martyris liberata, instâtis iam atq; à Deo prædestinati interitus necessitatem euasisset. Igitur post meridiem, inclinata iam die in vesperum, cùm igni oleum, iracundiæ accessisser ebrietas, subitò ciuium coniurata manus erupit: ac primò portæ ciuitatis omnes custodiis vallatæ sunt: dein ex omnibus vrbis partibus ruunt ad * curtim Archiepiscopi, & eũ celebri quodã loco cum Episcopo Monasteriensi cœnantem adorti, tela contorquent, saxa iaciunt, nonnullos ex assistentibus interficiunt, cæteros plagis & vulneribus confectos, in fugam vertunt. Inter hæc conspicantur quamplurimi, ipsum talium furiarũ incentorẽ dæmonem præcurrere insanienti populo galeatũ, loricatum, igneo mucrone terribiliter fulgurãtẽ, nec vlli, quàm sibi, similiorẽ. Cumq; militari quodã classico cunctantes, vt se in pugnã sequerentur, conci taret, in ipso impetu, nô portarũ feras effracturus vo ciferando irruebat, repentè ab oculis sequentiũ dissparuit. Tunc Archiepiscopũ sui inter cuneos hostiũ, nubemq; iaculorũ vix & ægrè expeditũ, in tẽplũ S. Petri abripiunt, foresq; nô modò seris & vectibus, sed admotis etiã magnis molibus obfirmât. Sęuiunt foris, & instâr inundâtis aquæ rugiũt vasa diaboli, plena vino furoris Dei, & per omnia Episcopij penetralia discurrẽtes, fores infringunt, thesauros diripiunt, vasa vinaria côcidunt, & dũ vina in diutinos vsus summa ope congesta, præcipitantiùs effundũt, repletum subitò cellarium, ipsos, quod dictu quoque ridiculum sit, inopinis fluctib⁹ periclitatos penè suffocauerat. Alij capellã Archiepiscopi irrumpentes, altare spoliant, sacra vasa pollutis manibus contrectant, vestimenta pontificalia

*Id est, * Monasteriensis.*

Ministri Episcopi malè acciptuntur à quodam mercatore.

Irenia est.

Seditio Colonie.

Visio cuiusdam boni viri.

** chortẽ, pro domo vel aede.*

Diabolus incitator seditionis.

S. Anno ęgrè à suis in tẽplum S. Petri infertur.

talia diripiunt: dumque omnem supellectilem sacri ministerii curiosa, immò furiosa diligentia euertunt, reperientes illic quendam clericum, præ timore se in angulo altaris occultantem, & putantes quòd Archiepiscopus esset, interficiunt, nō sine gratulabunda exprobratione, quòd petulantissimæ linguæ tandem aliquando modum imposuerint. Sed cognito, quòd decepti similitudine essent, & Episcopus intra templum sancti Petri & loci religione, & murorum firmitate se tutaretur, vndiq; conglobati ipsum templum obsident, muros perfringere dedita opera moliuntur: postremò, nisi ocyus sibi tradatur Archiepiscopus, ignē quoque se adhibituros minitantur. Tum ij, qui intùs erant, videntes obstinatos esse omnes ad necem eius animos populi, nec ebrietate sola, quę tempore digeri solet, sed etiam odiis & phrenetico quodam furore homines agitari, suadent ei, vt mutato habitu effugere conetur de ecclesia, & fallere obsidētes, hoc facto, & sacras ædes incendio, & se mortis periculo liberaturus. Opportunum fugæ patrocinium tempus pollicebatur. Nam seditione in mediam noctem protracta, horrebant omnia tenebris & caligine, vt haud facilè cuiquam esset, vultus occursantium discernere. Angustus aditus patebat de templo in dormitorium, itemque de dormitorio in atrium domumque canonici cuiusdam adhærentem muro ciuitatis: isque ante paucos dies ortæ seditionis impetrauerat ab Archiepiscopo, Deo ad salutē Archiepiscopi hocipsum misericorditer prouidente, vt rupto muro ciuitatis, paruulum sibi posticum facere sineretur. Ibi eductus Archiepiscopus, applicitis in euectionem eius & comitum eius quatuor equis, abijt, opacæ noctis tenebris, nè ab obuiantibus agnosceretur, commodissimè vsus: repertoque post modicum Episcopo Mimigardeuordensi, sociis iam pulchrè pro ea tum calamitate constipatus, in locum, cui Nussia nomen est, peruenit. Interim ij, qui circa templum erant, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratque confusa vox tumultuantium, & fidem omnipotentis Dei testantiū, quòd non euasurus esset manus suas, non decepturus obsidentium diligentiam, etiamsi in minima terræ reptilia se transfiguraret. Econtrà ij, qui obsidebantur, nūc supplicando, nunc pollicendo, quòd diligentissimè quæsitum, si inueniretur, ipsis traditari essent, callidè ludebant operam perurgentium, vsquequò Archiepiscopum longiùs euectū, atq; in tuta loca progressum esse arbitrarentur. Tum demùm reclusis foribus, ipsos ingredi, & pro libitu suo quærere sinūt: adijciūtque, frustrà eum quæri intra septa templi, quem certò comperissent primo incursu concitatæ multitudinis, clara adhuc die vrbe egressum, iam in longinquas partes transire potuisse: idque magis suspicandum, quòd cōtractis vndiq; per moram nocturni temporis copiis, primo manè ad occupandā armis ciuitatem sit aduenturus. Igitur ingressi, cùm omnia templi penetralia diligentiùs inuestigando euertissent, vix tandèm admissa fide, quòd falli potuissent, deinceps ab inquisitionis studio ad tuendam vrbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circunquaq; per propugnacula dispertiunt. Inter hæc arreptum quendam de turba, super portam vrbis ad ignominiam Episcopi suspendunt, magis in hoc furori suo, quo præcipites raptabantur, satisfacientes, quàm quòd crimen vllum suspēdio dignum, misero obtendere possent. Alteri crura succiderunt. Mulierem etiam quādam de summitate murorum præcipitant, fractisque ceruicibus interficiunt, hoc ei crimini dantes, quòd homines plerunq; magicis artibus dementare infamata fuisset. Sed hoc scelus commodiori tempore, & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerant etiam in animum, si nō fuga vix euasisset, Abbatissam perimere de S. Cæcilia, solam mortis eius causam habentes, quòd Archiepiscopo consanguinitate iungebatur: adhuc & sceleratiora aggredi statuentes, nisi Deus Coloniæ misertus, breuiasset dies amentiæ eorum. Præterea iuuenes impigros citato, quantùm possent, gradu ad regem ire iubent, nunciare ei quæ gesta fuerant, & suggerere vt quautocyùs veniat, vacātem, expulso Archiepiscopo, ciuitatem occupare: in eo verti salutē ciuitatis, & ipsius vtilitatem maximam, vt grandia moliente de vindicanda iniuria Archiepiscopum anticipare conetur. Talibus furiis toto triduo agitabantur. Postquàm auditum est per prouinciam, & celebri rumore vulgatū, quòd Colonienses Archiepiscopum probris & contumeliis affectum, vrbe fugassent, exhorruit omnis populus nouitatem rei, atrocitatem sceleris, spectaculū humanarum rerum, quòd vir tātarum in Christo virtuum, tā indigna perpeti, Deo adspiciente, potuisset. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in diuinis rebus deuotio, multa in humanis moderatio, vehemens in corrigendis legibus studium, in corrigendis qui malè agerent seueritas, omnium ore celebrabantur, earumq; rerum commemoratio nō minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamāt omnes, ad suam magis iniuriam pertinere violatam pontificalis nominis maiestatem, & mori sibi satiùs esse, quàm vt tantum flagitium suorum tēporum multent patiantur. Igitur per quatuor vel quinque milliaria circunquaque ad arma conclamant, multa hominum millia dicto citiùs concurrunt, nullo qui per ætatē arma ferre posset, tam religiosam militiam detrectante: conglobatiq; in vnum, rogant Archiepiscopū, & cunctatem vi impellunt, vt ad recuperandam ciuitatē quantocyùs festinet: se pro eo dimicaturus, & si ea necessitas incumbat, oues pro pastore, filios pro patre libenter mortē excepturos: ac nisi Colonienses maturent venientem suscipere, & pro ipsius arbitratu satisfacere offenso, se aut ingesto igne populum cum ciuitate consumpturos, aut dissipato muro, eum super congeriem occisorū in cathedram pontificalē reducturos. Itā Archiepiscopus quarto die pòst, quàm exierat, magno vallatus agmine, ad vrbē accessit. Quod vbi Coloniensibus cōpertum est, & se tantę tamq; efferatę multitudinis impetum nec muro, nec acie sustinere posse animaduertunt, tum primùm furor deflagrare, ebrietas euanescere cœpit: magnoq; terrore concussi, obuiàm legatos de pace mittunt, se reos confitentes, & omnē, quam vita incolumi iuberentur, pœnā pendere paratos. At Archiepiscopus dignè pœnitentibus se veniam non negaturū respondit. Tum celebrata Missarum solennitate apud S. Georgium, eos, qui pontificem sede propria expulissent, qui ecclesiā homicidio polluissent, qui templū S. Petri hostiliter impetissent, qui cætera religionis iura ausu barbaro temerassent, Episcopali banno ad satisfactionē vocauit. Protinùs omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti procesferunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quæ circa Episcopum erat, vt hoc tutò facere sinerentur. Nam & vehementer ei succensebant, quòd dū immoderatiùs clementiam ostentando, popularis fieri vellet, nefarios homines ad audenda nequiora, huius sceleris impunitate, animaret. At verò Archiepiscopus eos postero die ad suscipiendā secundùm canonum scita pœnitentiam tam immanis flagitij, ad S. Petrum præstò esse iubet: ipse progressus ad S. Gereonem, ibi extra vrbem pernoctare statuit: veritusque quòd tradita ciuitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non posset, sed partim iniuria, partim cupidine prædæ accensi, acerbiùs sæuirent in populum, obnisè rogat prouinciales, qui secum erant, vt singuli in sua cum

Homicidium.
Oppugnatur templū.
Sanctus Episcopus aufugit.
Venit Nussiam.
Suspenditur homo innoxius à furente populo.
Prouinciales statuunt vlcisci iniuriam S. Annonis.
Colonienses pacem & veniā petunt.
Nota sancti viri erga rebelles ciues humanitatem.

pace recederent: satis se opera eorum visum, & euidẽs tulisse documentum, quid animi oues erga pastorẽ, filii erga patrem gererent: asperrimam partem negocij multa eorum virtute exactam esse: cætera quæ restent, facilè iam priuata ac domestica manu posse confici. Proindè, quod bonum, felix, faustumque esset, abirent in domos suas, hanc reportãtes spem, quòd huius beneficii gratia apud eum, seu viuum seu defunctum, perpetuò mãsura foret. Hoc vix impetrato, milites suos, quantos ad comprimẽdos vrbanos motus, si qui fortè leuitate vulgi instaurarentur, sufficere putabat, præcedere in ciuitatẽ iubet, secuturus ipse proxima luce, cùm eorum, qui præcessissent, diligentia, nè quid fortè insidiarum lateret in ciuitate, præcauisset. Ea nocte sexcenti, aut eo ampliùs mercatores opulentissimi ex vrbe profugi, ad regem se cõtulerũt, intercessionis eius opem aduersùs Episcopi sæuitiam imploraturi. Cæteri ingresso Archiepiscopo ciuitatem, & toto triduo iuxta conditũm expectanti, minimè se præsentarunt ad proponendum aliquod satisfactionis genus. Vndè indignitatem rei non ferentes Episcopi milites, inscio, vt plurimi asseruũt, atq; inconsulto Archiepiscopo, arma rapiunt, domos incursant, possessiones diripiunt, occursantes partim sternunt, partim captos in vincula coniiciunt, & prorsùs, vt veritati vel coacti assentiantur, multò ferociùs, quàm tanti pontificis existimationi competeret, iustæ vltionis negocium exequuntur. Sed grauior morbus acriori indigebat antidoto. Filius suprà memorati mercatoris, qui primus seditione inflammauerat populum, & pauci alii luminibus sunt orbati, nonnulli virgis cæsi ac detonsi, omnes grauissimo rei familiaris damno mulctati, atque iusiurandum dare cõpulsi, quòd deincèps Archiepiscopo ciuitatem contra omnium hominum violentiam, quantùm consilio & armis possent, vindicaturi essent, & eos, qui ex vrbe profugerant, quoad dignè Archiepiscopo satisfecissent, semper pro infestissimis hostibus habituri. Ità ciuitatem pro diuersitate partium, & luctus pariter & lætitia tenuerunt, aliis in regressu pontificis eiecti iustas audaciæ suæ pœnas luentibus, aliis dignos consolationis suæ choros instituentibus. Siquidem non in vrbe tantùm, sed & vbicunquè locus exhibendæ processionis offerebatur, ibi post istam famam Christi confessor in hymnis & canticis velut Angelus exceptus est, nec immeritò: Quis nanquè neget eum vnũ ex illis angelis fuisse, de quibus per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est? Cuius post hæc lachrymas in ascẽsu vel descensu dilecti sibi montis effusas, illi, quibus ibi seruitur, & viderunt, & miserati sunt sancti: quorum pietati conquestus eam, quam à suis tulerat, contumeliam, omnes ad fletum traxit, quos vel ex clero, vel ex populo contigit adesse. Leuauerunt autem & monachi pariter voces suas, & vt rediuiuum desiderabilem faciẽ eius contemplantes, vniuersi personabant: Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta: tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormentis. Audiebantur hæc in excelsis, & vtiquè credendum est tam eorum, quæ canebantur, dulcedine, quàm sacrificio lachrymarum oblectatum, reuerà ibi Christũ adfuisse, sicut & ipse promisit, cùm ait: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Cæterùm, quia nonnullis etiam bonis scandalum ingerit, quòd in vltionem tanti viri, tam sæua dicitur redundasse castigatio, à grauissimis fideque dignis personis testimonium habemus, eum cum sacramentis multotiès affirmasse, suam cõscientiam ab hac tyrannide prorsùs immunem: quippe cuius nec officij, nec voluntatis esset vnquàm, vltra legis Ecclesiasticæ iura vindictam suarum iniuriarum extendere. Qua de re contrahat os suum inuidus: cui cùm sermo sit, ab eius tumulo cæcos plerunque redire cum lumine, solet obiicere, magis ereptos, quàm redditos per eum oculos. Nec mirum, cùm & Moysen sanctum, homicidam nonnulli blasphement.

Coloniensium res, inscio Episcopo, diripiuntur.

Hucusquè ferè ex Lamberto Schafnaburgensi.

Malac. 2.

Matth. 18.

Nota hæc Lector.

Exodi 2. Num. 12.

Vt apud Imperatorem falsò delatus sit, & quid ab eo pertulerit. Cap. 22.

POst hæc cùm Imperator celebrata Paschali solennitate in Babinberg, Ratisponam ire disposuisset, à nuncio fictæ legationis audiuit, Vuilhelmũ cognomento Bastardum, regem Anglorum, ab Archiepiscopo Coloniensi vana pollicitatione illectum, cum magno exercitu aduentare, regni sedem Aquisgrani occupare paratum. Tunc rex territus tam atroci nũcio, ad Rhenum concitus remeauit, celebritatem Pentecostes in Moguntia ciuitate splẽdidè peragens. Indè cùm Coloniam ire instituisset, multum spirãs irarum & comminationis in Archiepiscopum Coloniẽsem, ille missis in occursum eius nunciis, mandauit falsam omninò, ac scenicis figmentis similem esse fabulam, quam in eum æmuli sui composuissent: ij nimirùm, qui eum paulò antè vrbe expulissent, & nunc ad opprimendum eum, quoniam armis non possent, mẽdaciis grassarentur: se non ita rationis expertem, vel cõmunis commodi negligentem esse, vt in vltionem priuatæ iniuriæ, patriam suam barbaris prodere velit: nec ea leuitate vitam à puero instituisse, vt quisquam sanum aliquid sapiens, tam inepta de se suspicari possit. Impetrata deiu per legatos corãm veniendi copia, in Andernaco villa regi occurrit: cumqs rex de ijs, quæ comperer at, sæuerissimè quæstionem promulgaret, prodite quidem reipublicæ crimen, quod obijciebatur, sacramento purgauit: cætera quæ delata fuerant, ait rex se veteri amicitiæ ac pontificali nomini condonare, nec pro iure suo expostulare velle. Ità non extincto, sed interim cohibito furore, Coloniã processit. Ibi postero die ad iudicandum populo assedit, sperans per accusationem eorum, quos Archiepiscopus propter iniurias suas pœna affecerat, occasionem sibi futuram, vt eum seditione concitata rursus ciuitate exturbaret, vel propter oppressos per calumniã innocẽtes, saltem reum maiestatis faceret. Sed ille omnes accusationum strophas, respõsi veritate ac sententiarum grauitate, tanquam aranearum telas disrupit. Postquàm autem rex innocentia eius ac vitæ integritate, cõsiliis quoque omnia septa vidit, nec vllum patère locum calũniæ, ad aliud se vertit genus iniuriarum. Exegit ab eo, non precibus quidem, vt oportuit, sed imperiosa quadam authoritate, vt Coloniensibus admissæ in se temeritatis veniam daret, excommunicatosque Ecclesiæ recõciliaret: prætereà vt ad firmamentum conseruandæ erga se in perpetuum fidei, sex sibi ex militibus suis obsides daret. Vtrunque ille cum magna constantia negauit: obsides quidem, quòd nullus regum priorũ tale quid ab aliquo præcessore suo postulasset: excommunicatorum autem recõciliationem, quòd sine digna pœnitentiæ satisfactione excommunicatos in Ecclesiã recipi, leges Ecclesiasticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia incommoda se illaturum, & cuncta quæ illius sint, ferro & igne demoliturum. Perstabat hic fixus in proposito, dicens se mori quidem paratum, si ipse cum Coloniensibus conspirasset ad eum interficiendum: sed nunquàm retinendæ vitæ studio, ab iure ad iniuriam declinaturum. Diù anceps erat pugna, & vtrorunque milites magna concusserat solicitudo, expe-

In hoc quoquè capite multa ad verbum ferè decerpta sunt ex Schafnaburgensi.

Imperator venit Coloniã.

Præclarũ S. Annonis encomium.

Constãtia eius.

expectatione tam tristis spectaculi. Tandèm euictus rex ab ijs, quorum consilijs plurimùm tribuebat, flexit sententiam, & ait mälle se cum eo beneficiis certare, quàm damnis aut inimicitijs: & si eum fidum sibi deuotumq; in causis reipublicæ experiretur, primum deincèps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiscopo, Aquasgrani perresit, & aduersùs ea, quæ de irruptione barbarorum fama vulgauerat, eam regni partem, quantùm poterat, communiuit.

Aliarum calamitatum eius commemoratio. Cap. 23.

Hæc quoquè multa sunt Schafnaburgēsis.

INterìm insurgente Satana contra virum Dei, duo ministri eius, qui in laribus eius familiarissimè obseruabantur, insidias ei tendunt, & nisi Dei misericordia malum hoc præuertisset, nihil tale suspicantē trucidassent. Alii culpam, quem beneficiis suis maximè fidum sibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à seipso in tabulis, propter maiorem secreti cautelam, conscriptas dedit Episcopo Halbestadensi perferendas, quibus nepotem suum, tantis vndiquè aduersitatum procellis iactatum, & penè naufragantem, consolaretur & instrueret. At ille ex ipsa tam operosa secreti communitione conijciens aliquid regi, reique publicæ aduersum, iis literis contineri, regi eas detulit. Quas ille contra spem suam nulla videns infidelitatis indicia dare, tamen ad terrendum eum, exemplar earum Archiepiscopo misit: vt experimento colligeret, non raram apud se suorum secretorum proditionē. Item alius quidam ex ministris eius, quem Coloniēsi Ecclesiæ propria industria ipse acquisierat, quemque ob hoc indulgentissimo semper affectu coluerat, & bonis omnibus etiam supra natales suos locupletauerat, repentè insolentia seruili elatus, iugum Ecclesiasticæ seruitutis cœpit detrectare, seq; in libertatem violento quodam iure fori, cū magna Archiepiscopi contumelia, velut equus effrenis excussit. Tum verò crebris mortibus charorum suorum ità amaricatus est, & vulnere concisus super vulnus, vt saxeum quoquè pectus, & supra petram fundatum ædificium concutere posset tam vehemens ille turbo tentationis. Ad omnem autem doloris & mœroris plenitudinem, illa notæ confusionis miseria, quæ per omnes angulos regni se dilatare iam incipiebat, tāto acerbiùs cordis eius intima tetigit, quanto res ad generale totius Ecclesiæ discrimen spectabat. Nam feritate barbarica cōfligentibus inter se Francis & Saxonibus, immiscebāt se fide dubia nunc his, nunc illis Sueui, gensq; Baioariorum: fiebantq; cædes, incendia simul & rapinæ per omne regnum Teutonicum. Harum calamitatum incentrix, & quoddam in præsens durandi solidamentum exurrexit intereà illa lugenda semper omnibus Ecclesiæ membris inter regem & dominum Apostolicum controuersia, quæ schismatis horrendi lue sanctam mirabiliter confundens Ecclesiam, multorum millium animas inferis pròh dolor destinauit, pacis vnanimitatem è terris prorsùs exturbauit, fœda monachos altercatione dissoluit, clericos in contēptum adduxit, Ecclesiastica iudicia laicis subiugauit, omnē æquitatis regulā subuertit: nec cessat hodiè tanti mali lachrymosa pernicies. His angorib⁹ vir, cui nil Deo charius, adeò coarctatus & excoctus est vndiquè, vt etiam tæderet eum viuere. Itaq; voces huiusmodi cū

Frāci & Saxones inter se digladiātur.

Psal. 119.

Psalmista dabat ad cælos: Heu me, quia incolatus me⁹ prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea. Cupiensq; dissolui, & esse cum Christo, dicebat: Quandò veniam, & appare-

Psal. 41.

bo ante faciem Dei? Graue iam ei erat terrenū omne: necessitate, non voluntate, sub onere carnis adhuc æstuabat. Tabescebat corpus, nihilominùs & animus infirmabatur. More turturis viduatæ, solo luctu pascebatur, publicas frequentationes declinabat, singularitate delectabatur, assiduè flens, assiduè mœrens. Nec diù militis sui sudores bonus Dominus irremuneratos præteriuit, neque passus est eum tentari supra id, quod sufferre poterat: verum hinc cū crepturus, antè per altam contemplationis vim, futurorum malorum inspectorē esse voluit: nè ignoraret, quantis à Deo beneficijs donaretur, si necessitatē talibus cōmunicandi moriēs euaderet. Id subiecta pagina loquitur, sola sufficiēs meritū viri declarare, qui in hac mortalitatis adhuc degēs substātia, secretorū cęlestiū particeps fuit.

De quadam illius admiranda visione. Cap. 24.

POst eam superiùs descriptam Coloniensium nefariam conspirationem, hyberni temporis aderāt dies, & beatus antistes pro quodam leuamine sauciati cordis vrbē egrediens, Saleuelt deuēnit: vt visis illic filiorum suorum spiritalibus exercitiis, quasi salutaris antidoti haustu recreatus, sui mœroris amaritudinem temperaret. Indè exacto visitationis officio discedens, festum illud, quod Hypapante Domini dicitur, in Heresfeldia solenniter egit: imperataq; profectione, viam quæ tendentibus in Sigeberg peruia est, curru subuectus, cum suis incessit. Cumq; die quadā psalmis & orationibus vacans, animum in superna leuasset, instante iam hora nona, non in ecstasi, nec in visione somni, sed sicut carneis oculis adspici solet, cælos super se aperiri vidit: &, vt olim propbetarū eximius Daniel, horrore concussus ac tremore, mēbris omnibus dissolutus est: animi quoquè robur omne còncidit. Trāsmissis viæ propositæ interuallis, per biduum nil incommodi pertulit, in monte degens, præter quòd nōnullis, quasi qui sese excessisset, in verbis subindè admirationi esset. Tertia verò post hoc die cœnantem valida infirmitas tam atrociter inuasit, vt spes omnis auferretur, noctem illam eum superuicturum. Erat autem crepusculum vespertinum, fratresque, finitis Completoriis, sese receperant in dormitorium. Mox igitur vt huiusmodi nuncius Abbatis aures perculit, eo perturbatione concusso, res per omnes angulos cœnobij diffundebatur, fiebatque concursus hincindè fratrum, signo, quo colligerentur, vehementiùs perurgente. Agebat omnes pauor intolerabilis, & tanquàm vniuersorum vita pendèret in ancipiti, monasterium petierunt, illud corde meditantes, illud ore ruminātes: Domine, salua nos: perimus. His verò, quibus egrediendi claustrum vndecunque licentia offerebatur, cubiculum Episcopi certatim adeuntibus, cæteri chorum irrumpentes, septem psalmos cum litanijs luctuosè prosequebantur, omnes pectora tundentes, omnes fletus & suspiria emittentes, & quanta charitate erga patrem amantissimum filii afficerentur, sibijpsis singuli testimonium existentes. Inter hæc ille dolore graui laborans, clamores insolitos magis ac magis edebat. Sed cùm postera die doloris vehementia non adeò iacentem crucians, recuperandi vires mentis aliquantulam ei facultatem indulsisset, Abbas tres probæ vitæ fratres ad eum misit, qui, sicut in ea necessitate expedit, ad confessionem, & ad rerum suarum dispositionē eum hortarentur, vtq; nouellæ suæ constructioni, inquantùm tunc licuisset, prospicere nō negligeret. Quibus iuxta sensum hunc, cùm lectulo assiderent, hortamentis suis eum mulcentibus, idque quærentibus vnicè, cur filiis suis, quibus alia post Deū præter eū spes nō esset,

Stupenda S. Annonis visio.

Dan. 10.

Grauissimo morbo corripitur.

Mat. 8.

minimè loqueretur: ille tenuissimam vocem, vt poterat, exprimens ait: Vnde loquendi sumam exordia fratres, vel quas mœstitiã vestram releuaturas triste cor meum dictabit sententnas? Væ misero mundo: væ cunctis humanæ sortis angulis ab ijs, qui dicuntur Episcopi, mei, peccatoris vtique, similitudinem præferentibus, quibus nomen, non vita, sacerdotum est. Et graue suspirium à pectore trahens, attonitis & ardentiùs huius verbi radicem inuestigantibus, respondit: Sol in nonam iamiamq; vergebat horã, & ego in curru meo residens, iter accelerabam. In aerem me visum expandente, scissis eaimprouisò cælis, omnia desupèr aperta, oculisq; meis non modò mentis, sed & corporis, peruia remanserunt: expauitq; cor meum, & dissolutus sum, nec remãsit in me quicquam virium: certusq; sum, languoris huius immanitatem inde me collegisse. At verò non aliter illam terribilem visionem intuitus sum, quàm vos modò contemplor, corporales in vos dirigens acies: nec reor quicquam eorum malorum, quæ terris immineet per omnes secuturas ætates, & per ipsum æuum, oculorum meorum acumina latuisse: præcordiisque palpitantibus, altiùs ingemiscens, denuò replicabat: Væ misero mũdo: væ cunctis humanæ sortis angulis ab ijs, qui dicuntur Episcopi. Nec poterat vlla precantiũ importunitate ad hoc adduci, vt eorum quæ viderat, vel minimum eis communicaret. Hoc solùm ad omnem inquisitionem eorum dolens protulit: Væ væ misero mundo. væ misero mundo. Porrò crescente per dies infirmitate, cùm esset sibi mortis suspicio quotidiana, primates cleri Coloniensis ad se accersiens, postulauit, & sub testificatione diuini nominis terribiliter adiurauit, nè consensum suum ijs vnquàm accommodarent, quibus cõ ueniret alibi, quàm in Sigeberg corporis eius repositio, dicens: Si desiderij mei vobis insistentibus processerit effectus, hicque mihi sepultura cesserit, tametsi meritorum meorum pensa reluctetur, per misericordiam nostri redemptoris excedentem omnia, vestræ, vt spero, de me haurient adhuc aures, quod in magnę consolationis, in magnę spei patrociniũ vobis & Coloniæ vestræ ante Deum proficiat. Fidei suæ sponsionem super hac re singulis ei dantibus, discesserunt. Ille verò sensim recolligens vires, debilitatem illã corporis euasit: memoriam autem mentis nõ eam, quam antè, per longum tempus assequi valuit: ità ad visionis illius maiestatem exterritus, & extra se factus erat. Id ex eo innuitur, quòd cùm olim ab Egilberto Mindonensium Episcopo quandam perpetuò dicendã confessor ei factus accepisset orationem, adeius notitiã nullo poterat ingenio pertingere, donec directis ad eum literis, ordinem eius ex rescriptorum annotatione colligeret.

Exponit quibusdã generatim visionẽ suam.

Memoria eius multùm debilitata ex illa visione.

De alia quadam eius visione. Cap. 25.

IAm Septuagesimę diebus, in quibus hęc obtigit reuelatio, Quadragesimales feriæ successerant, & dilectus Domini pręsentię valetudinis defectũ necdùm plenè superauerat: cùm ecce positus in quiete noctis cuiusdam, somnium suę felicissimę dissolutionis pręsagum, in hũc modum adspexit: Visus est sibi domum quandam, omni decore intùs & foris resplendentem, intrare: & ecce in subsellijs iudicialibus, tanquàm ad concilium solenniter euocati, residebant Heribertus Coloniensis Archiepiscopus, Bardo Moguntinus Archiepiscopus, Boppo & Euerhardus Treuirenses Archiepiscopi, Arnulphus Vuormatiensis Episcopus, & alij quamplures Galliarum Episcopi, quorum alios ipse in carne nouerat, alios fama tantùm vel lectione cõpererat: amicti omnes stolis pontificalibus, & habẽtes vestem instar niuis candidam. Ipse quoquè candidis admodùm atq; preciosis vestibus indutus sibi videbatur: sed partè candentis vestimenti, eam scilicet, qua pectus tegebatur, sordida quędã ac fœda caligo obduxerat, ac cæterum cultus eius splendorem sua fœditate plurimùm obfuscabat: quã tamen ipse nimio rubore perfusus, obiecta manu tegere ac celare, nè inspicientium offenderet obtutum, conabatur. Vidit prætereà inter eos sibi quoquè sedem miri decoris paratã: quã cùm occupare, gaudio & exultatione æstuans, properaret, surgens Arnoldus Vuormatiensis Episcopus, modesta voce eum prohibuit; dicens reuerendos patres, qui assiderent, nolle eum in suũ admittere consessum, propterea quòd vestem eius hæc turpis macula fœdaret. Cumq; iussus loco cedere, reos confectoq; nimium animo egrederetur, insecutus eũ idem Episcopus. Aequo animo, ait, esto pater. Maculã tantum hanc, quæ vestem tuã insecit, maturius ablui pręcipe: quia non post multos dies beatę huius mãsionis consortium, & sanctorum patrum, quos adspexisti, cõsessum, voti compos percipies. Mane facto, cum familiari cuidam suo visionẽ retulisset, ille sapienter rem conijciens: Macula, inquit, hæc vesti tuæ illita, nihil aliud est, vt æstimo, quam memoria iniuriæ ciuium tuorum, qui te anno superiore Colonia expulerunt, quibus te diuinæ pietatis respectu iam olim oportuerat admissi hui' veniã dedisse. Hæc, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenaciùs, quam æquũ sit, fidẽs, amarissimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, cæteram sanctissimæ conuersationis tuæ claritatem molesta quadam caligine obducit & obscurat. Archiepiscopus conscientiæ suæ testimonio conuictus, nè inficiaretur quod audiebat, reatum suum humiliter agnouit: statimque destinatis circunquaquè nuncijs, ciues omnes Coloniæ, qui eius iniuriæ participes, vrbe cesserant, ad se reuocauit, eisq; proxima se stiuitate Paschali omnia sua, quæ direpta fuerant, benignissimè restituit. Sic grauis illa tempestas, quæ spiritu diabolico sulcitata, totam cõcusserat Coloniam, conquieuit: patet filios, filii patrem recognouerunt: Archiepiscopus amaritudine, populus metu & sollicitudine, ciuitas liberata est solitudine.

Hæc ferè ad verbũ ex Schafnaburgensi.

Amaritudinem, pro quadã animi dolore accipe.

LIBER TERTIVS.

Vt extremo vitæ anno, solito crebriùs fuerit in Sigeberg. Cap. 1.

IGITVR dilectissimus Deo pręsul vltimũ agens annum, dilectum sibi montem plus solito frequentabat, singulis diebus, singulisq; noctibus frequẽtãs altaria singula, se prosternens in faciẽ corãm singulis, flens & orans pro statu periclitantis Ecclesię, suamq; animã creatori cõmendans. Et Septuagesimã quidẽ parteq; Quadragesimę infirmus ibi peregit. Cùm autẽ, Pẽtecosten festiuo celebraturus gaudio, denuò aduenisset, Anno puer, filius sororis eius, vnicè dilect' ab eo, immaturę mortis violentia repentè prostratus, nouũ ei dolorẽ, nonum intulit luctum. Intererat tamẽ cõmunis festi publicis cõuentibus, præcedentes in lætitiæ carminibus & vestiũ decore monachorũ choros lugubri vultu prosequebatur, memorans illud, quod & sanctus Tobias: Dies festi vestri conuertentur in luctum. Venerabatur autẽ mente omnis, qui in faciẽ eius intẽdisset. Denigrata enim erat valdè, coloremq; pristinum prorsùs immutauerat, horrorem quendam præferens, per quem interni doloris eius adspicientes testimonium caperet.

Tobi. 2. Amos 8.

De

De obitu Hermanni Prioris, Episcopo charissimi. Cap. 2.

Ab hoc capite usque ad finem libri F. Laur. Surius suo stylo pleraque contraxit ob vitandam nimiam prolixitatem.

PAucis pòst diebus Hermannus cœnobii Sigebergensis Prior, vir strenuus, & regularis disciplinæ obseruantissimus, vita functus est: cuius obitus tãtum animi mœrorem beato Episcopo attulit, vt multa illa acerba, quę anteà perpessus erat, huius comparatione pro nihilo putarentur. Valdè enim amauerat virũ illum, tantaque eum veneratione prosecutus fuerat, vt quicquid ille amoris fiducia non tam rogare, quàm præcipere voluisset, id minimè negligendum sibi existimaret; haud secùs eius dicta accipiens, quàm si spiritus sanctus eius ore ea expressisset. Illo ergò viro mortis sæuitia destitutum se sentiens, cùm eius sobrietatem & vitæ integritatem mœstissimo animo commemoraret, sumptis sacramentis, stans post feretrum, hanc orationem admodum luctuosè habuit.

Oratio Episcopi ad fratres Sigebergenses. Cap. 3.

MIseriarum nostrarum negocium præ manibus habemus, & quis sit finis conditionis humanæ, oculis ipsis hic iam contemplari licet. Admonemur hoc exemplo verissimè dixisse Apostolum, Dies Domini sicut fur in nocte, ità veniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quicquid hinc vel animo cogitari, vel verbis dici potest, totum hic nostris obtutibus expositum est. Itaque sermonem generalem in pauca conferens, speciatim meos acerbos casus perstringam. En pròh dolor Anno puer, quo nemo mihi in hac vita charior fuit, ante dies decem abiit è vita: & cùm dolor ille, quem indè accepi, necdùm vel ad momẽtum quieuerit, eccè illi hodiè funus celebro, qui mihi longè aliter, quàm cęteri amici, plangendus est. Maiorem vir iste lachrymarum mearum vim reposcit: quandoquidem talis ipse est, ut locus hic nón immeritò luctu perpetuo eum prosequi debeat. Quæ verò spes conseruandi status loci huius deincèps reliqua esse potest, quandò exanimis hic jacet, cuius industria disciplina monastica hactenùs hic suos habuit progressus? Erat aliquo modo tolerabile, quicquid hactenùs, Deo permittente, me infestauit: at quæ nũc patior, prorsùs intima sunt, nec potest manus Domini duriùs me attrectare, quàm dum offertur occasio inimico grassandi in locum hunc meum. Restat igitur, vt me quoquè omnibus debita absumat mors, potestque ex me scire, quisquis hodiè adest hic, antistitẽ Annonem non multos superuicturum dies. Ad eam vocem multis lachrymantibus, corpus ex more humatũ est.

1. Thes. 5.

Hermãni prioris cõmendatio.

Prædicit obitũ suũ S. Anno.

De postremo eius Sigeberg aduentu, vtq; sepulcrum suum ipse dimensus sit, & quæ militi cuidam propheticè dixerit. Cap. 4.

CVm deindè dedicationis ecclesiæ & beatissimi Michaelis agerentur solennia, postremò ad Sigebergenses venit. Quæ duo sibi cohærentia festa tanto maiori animi pietate & deuotione illic celebrauit, quòd spiritu iam cognouerat, se ad illum locum in corpore minimè rediturum. Recessurus, fratribus paterno affectu valedixit, peragensque monasteriũ, intentissimis precibus, adiunctis pręsentium illic sanctorum patrociniis, Deum obsecrabat pro defensione corporis & animæ suæ, pro Ecclesię pace, pro loci conseruatione. Precabatur illis filiis suis animarum salutem, ad singulas preces humi se prosternens, tum genua flectens, tum in cælũ manus & oculos attolleos, lachrymis perpetim manantibus, vt ad tantę deuotionis instantiam meritò cæli patescere crederentur. Tandem sancta illis Cruce consignatis, dum vult exire ostium, catenula quædam ferrea ei oblata est non absque nutu diuino. Nam etsi ea iussu illius confecta erat, non tamẽ nisi Deo disponente ea hora exhibita est. Eodem enim momento præsul intrò reuertens, locum sepulcri sui baculo designauit eo loco, vbi nunc est, & catenulam illã iussit per tabulata submitti ad lucernam subuehendam. Porrò Suithardo milite nõ sine admiratione sciscitante ex eo, quid tam accurata dimensione sepulcri sibi vellet, respõdit se suam illic designare sepulturã. Illo rursus inquirẽte, quęnam corporis necessitas eũ, id vt faceret, perurgeret? Ea, ait beatus vir, quę vtiquè summa est, nempe mors ineuitabilis: non enim posthàc viuum me locus hic recipiet. Tum mox expalluit miles, crebroque se Cruce signauit: iterumque percõtari ex Episcopo cœpit, cur non in choro, sacratiori templi loco, humari potiùs vellet: Respondit Episcopus: Id ego ea causa nolo, nè tu, tuiq; similes ad sepulcrum meum orandi causa venturi, fratribus diuina officia persoluentibus modestiam exhibeatis. Tum etiã, vt pateat ad sepulcrum meum aditus pauperculis fœminis, ex rure pro deuotione sua poma vel oua, aut quodlibet aliud sanctæ simplicitatis munusculum allaturis: quarum cùm deuotio tanto sit gratior Deo, quanto vita simplicior, non parùm detraheretur honori meo, si illarũ reiectis lachrymis & querimoniis, solis nobilibus pateret accessus ad monumentũ meũ. Igitur exemplo Domini mei, duo viduæ minuta accipientis, ego quoquè harum & munuscula complexurus, & preces admissurus, omnibus expositum habere volo sepulturæ meæ locum. Ità ille more suo quasi per iocum militi aperiens secreta pectoris sui, foras egressus est. Indè conscenso equo, mœstus identidèm animo redibat ad monasterium illud, multùm id deplorans, quòd vltrà non visurus locum illum vnicè sibi charum, filiis suis copiosissimam lugendi materiã præberet. Ecquis autem tanti viri mortem, etiamsi saxeo esset pectore, siccis posset ferre oculis? Meritò eum & posteritas lugebit, qui, vt scriptura ait, in diebus suis non pertimuit principem, nec superauit eum verbũ aliquod: qui in omni opere suo dedit confessionem Deo: qui curauit gentem suam, & liberauit eam à perditione: cuius bona stabilita sunt in Domino, & eleemosynas eius enarrabit omnis Ecclesia sanctorũ. Vir magnus, vir catholicus, Ecclesiæ propugnator, tyrannorum persecutor, verbo, opere & moribus dignus summo sacerdotio: post quem non extitit pastor illi similis in finibus nostris. Nec illi tamen pepercit victrix primæ præuaricationis, imò solito crudelior, vitam eius longo cruciatu cæteris inclemẽtius attriuit, vt non dubitarint insipientes quidam etiam illi obiicere illud ex Tobia: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuę modò paruerunt.

Designat locũ sepulturæ suæ.

Cur noluerit in choro sepeliri.

Luc. 21.

Eccl. 48.
Eccli. 47
Eccli. 50
Eccli. 31.

Tob. 2.

Vt grauissimos podagræ dolores pertulerit. Cap. 5.

NAm cùm esset Coloniam reuersus, dolor podagrę dextrum eius pedem inuasit, quo nouẽ plùs minùs hebdomadibus miserabiliter discruciatus, tandèm ad extrema perductus est. Sed enim initio quadã animi constantia dolores illos hebdomadam vnã vtcũquè dissimulare visus est, donèc in feriis sancti Gereonis martyris Missarum solennia in eius ecclesia celebrans, intantùm viribus fractus est, vt omissa, quam habiturus erat, concione, vix sacramentis consummã-

Podagra dirè cruciat virũ sanctiss.

dis suf-

dis sufficeret. Atque illud extremum fuit eius sacrificium: quo peracto, decidit in lectum mortis, omnib' suis dolorem & mœrorem afferens. Longum esset persequi, quas miserias, quæ tormenta toto illo tempore ægritudinis tum à medicis, tum à morbo ipso perpessus sit: nec minus difficile perscribere, quæ spiritu prædixerit, quæ in ecstasi viderit: è quibus vel pauca desèremus, quatenus historię opportunitas admittet.

Vt sanctum Euualdum nigrum in visione viderit. Cap. 6.

CVm iam caesis carnibus, pellis ossib' adhæreret, quandoque è somno correptus, atque indè expergefactus, in has ferè voces lachymabundus prorupit: O Euualde martyr, qua ego iniuria te affeci, aut quid in te admisi miser? Sciscitantibus aliis, quid his verbis sibi vellet, respondit: Equidem vidi sanctissimũ martyrem Euualdum, quem nigrum vocant, sanctis assistẽtem altaribus: cumque ego sacrificanti ministrarem, ille absoluto sacrificio, in casula purpurea, vesteq; cãdidissima speciosus valdè, ceu nupèr ex lauacro veniens, in cælos receptus est. Ego verò sequebar abeuntem, & vbi ad fores cęli ventum est, sperabam me pariter ingressurum: sed ab eo heu violẽter repulsus, video me in hanc caliginem reuolutum. Hęc dicens, tãtas fudit lachrymas, vt qui aderant, miseratione permoti, simul cum illo flerent. *Visio eius.*

Quæ cum domino Reginhardo prophetice locutus sit. Cap. 7.

HAbuit in illa aduersa valetudine, quoàd vixit, quosdam apud se fratres Sigebergenses, interdùm etiam Abbatem ipsum: qui per vices aduentantes, & recedentes, præsentia sua nonnullam ei recreationem afferebant. Cumque recessuri alii, aliis succedentibus, ab eo benedictionem peterent, ille magno eos eiulatu prosequebatur, tanquàm nunquàm reuersuros. Venit autem ad eum etiã Reginhardus Prior, vnus ex senioribus, qui inter cętera cũ illo secretiùs colloquens, ità ait: Eheu pater & domine, quæ nobis deinceps spes relicta erit: quæ nostrarum consolatio lachrymarum? Quis instaurabit futuram desolationẽ loci nostri? Eccè iam solum tibi præmortuo sepulcrũ superest, nec immeritò formidamus, nè qui viuum te retinere indigni fuimus, vita functo quoquè priuemur. Vndè id consecuturum creditur, vt nostra ædificia omnia veniant in desolationem, & nos, qui Dei & tua causa montem illum incolimus, rebus omnib' nudati, miserandum in modum dispergamur. Ad hęc vir Dei, collecto spiritu, celeriter respõdit: Facessat prorsùs timor iste. Testor ego veritatem illam, quæ Deus est, corpus meum exanime, vti optaram, ad vos allatum iri: tametsi multis contra nitentibus, sed nihil tamen effecturis, magnam adhuc videtur habere difficultatem, quemadmodùm & quandò id fiat. Sit interim modus dolori vestro: certa prorsùs spes est, me apud vos sepulturam habiturum. Aderit bonus Dominus, aderit gratia eius: veniamque locum conseruaturos, & per locum ipse quoque conseruandus. Vos tantùm in iis, quę benè cœpistis, perseuerare, immò inchoata melioribus studiis augete, laboris vestri fructum & hic, & in futura vita centuplum habituri. Nihil vos terreat suspicio de successorib' meis: pauci in tis erunt, qui non ad adspectum tumuli mei, pro mei reuerentia caput inclinent, cùm etiam bruta inanimàtia, si comminùs transeant, sensu quodã honoris exhibendi prædita videri queant. Si quis autem ea fuerit peruersitate, vt me contemptu & contumelia afficiat, illum eiusmodi manebit interit', vt satiùs fuerit, nunquàm illum natum fuisse. His dictis, abiturus pater Reginhardus, rogauit, ecquidnam filiis suis per se mandari vellet. Ille mox sublata voce cum multis lachrymis dixit: Animam & corpus meum. Iamque Reginhardo fores egredi volente, ità eum compellauit: Vt tuipse iam vidisti, res meæ finem habent. Itaque ego te, dilecte frater, per Christum oro, nè singulare spei meæ præsidium, montem illum meum deseras, sed me defuncto, integritate & constantia tua foueas atque sustentes. Magnorum illi periculorum materiã subtraxeris, si peccandi licentiam, quæ religionẽ omnem euertit, in fratribus regulari seueritate coerceas, conuenienter illi sententiæ sapientis cuiusdam: Filię tibi sunt: serua corpus earum, & non ostendas hilarẽ faciem tuam ad eas. Noueris autem non deesse iam illic, posthac verò etiam plures futuros, quorum animi & actiones spectabunt ad loci destructionem, si tu, quod absit, cœperis esse remissior. Vide igitur, vt regulæ authoritate constanter armatus, paruorum cœptis occorras, nè tua negligentia locus ille meus collabatur. Hæc tum quidẽ senior ille Reginhardus, quid sibi vellent, non assequebatur: sed paucis post beati viri obitum mensibus, electus à fratribus, coactus est totius Sigebergensis monasterii curam suscipere, quam hodieque, memor beati Annonis singularis intercessoris sui, multa fide & solicitudine gerit, annis iam viginti nouem non suis, sed Christi, viribus sustentatus.

Is Reginhard' posteà factus è Abbas.

Multa prædicit futura S. Anno.

Eccli. 7.

Vt primos è clero & senatu adiuràrit, nè impedimento essent, quò minùs in Sigeberg sepeliretur, &c. Cap. 8.

PAucis post hæc diebus primarios viros, quorum sententiam reliquos è clero & populo sequi certum erat, ad se acciuit: sedẽsque in lecto, vt maius accederet dictis eius pondus, stolam pontificiam ad collum adhibuit, ac deindè terribiliter eos adiurans, simul etiam excommunicationis minas intentans omnibus, qui vel consilio, vel facto secus facerent, impensè illos rogauit, nè corporis sui in Sigebergẽse cœnobium translationem impediri paterentur. Quarta autem antè decessum suum hebdomada, Erphonem Sigebergensem Abbatem, quem pro canitie veneranda patrem semper appellabat, aliorumque monasteriorum patres & fratres non minùs duodecim iuxta se assidere voluit, & cordis oculis perlustrans omnem vitæ suæ decursum, confessione publica se reum, se peccatorem proclamabat, indignum planè, qui hactenùs tanti sacerdotii titulis ornaretur. moxque stolam põtificiam à ceruice remouens, eis offerebat cum his fere verbis: Ab hac ego meritis longè alienus, vobis eã pœnitens & confitens restituo: non enim elata ceruix mea illa diutiùs abutetur, qua meo iudicio nunquàm dignè vsus sum. Reclamantibus verò vniuersis, tandèm Erpho Abbas victus ab offerente, eam recepit: authoritatem autem ex fiducia vsurpãs, ità ait: Magna est humilitas tua, non possunt non commendare boni omnes hoc factum tuum: quòd causa timoris Dei nobis, & meritis & ordine longè inferioribus, intantùm te submisisti, vt excellentię Episcopalis nos præceptores habere velis. Nos igitur per filii Dei sanctam obedientiam tibi mandamus, vt stolæ tuæ authoritatem & priuilegium incunctanter recipias. Nã tametsi proprio iudicio indignum te fateris eius eminentia, non tamen idcircò perit apud Deum, si quid boni, & quod Episcopo dignum sit, in summi iudicis oculis obtines: immò vero, cum sit iustus in principio accu- Pro. 18.

Valdè vrget, vt apud Sigebergenses sepeliat.

Vide humilitatẽ tanti viri.

sator

fator fui,& per prophetam Domious loquatur. Dic tu iniquitates tua prior, vt iustificeris: non mediocriter illud cumulasti & auxisti. Non ausus resistere illi sanctus Episcopus, id solum agebat, vt certus Missarū aliarumque precum numerus designaretur, quem singuli pro peccatis, quæ confessus esset, persoluerent. Factumque est ità,& oratio humiliātis se, ita scriptura, nubes penetrabit,& non discedet, donèc adspiciat altissimus.

Esa. 43. iuxta 70.

Eccl. 35.

Quàm reuerenter occurrerit sacris reliquijs. Cap. 9.

CVm iam autem acrioribus ad finem doloribus vrgeretur, non immemor quibus iam olim patronis cælestis obtinendę patrię spem hausisset, eos ad matrem ecclesiam voluit deportari, seque sellæ im positum obuiàm eis deferri, habitu sanè eleganti primarii Decani indutus, cùm propriū non haberet. Valdè tum madebat humus recentibus pluuiis, locusque quem sub dio ęger occupàrat, sustinens reliquiarum transitum, lutulentus & humidus erat ex aquis hincin dè collectis. Ad singulas autem reliquias prætereūtes caput reuerenter inclinans, vbi postremò sanctū Seuerinum cominùs adesse vidit, in lachrymas ingentes prorupit coram venerabili theca eius, & de sella pro num se deiecit in cœnum, vt vestis illa candida & magni precii maxima ex parte luto fędaretur. Id verò cernens populus frequens vtriusque sexus, qui sacras reliquias sequebatur, rugitus quosdam edidit misera biles, tantisque eum lachrymis prosequebatur, vt hodieque plerique ex eis testentur, eiusmodi luctum se nunquàm sensisse. Monebat enim omnes, quòd tantus antistes, tam in imperio celebris, in eas se luti sordes præ deuotione & humilitate abiiceret flens & eiulās, etiam splendidè vestitus, quas despectissimus quisque etiam vilissimo habitu contingere nollet. Facilè autē iodè coniiciebatur, quanta esset erga beatum Seuerinum animi deuotione, & plerique minimè diffidendum censebāt, pares illos futuros in gloria, quorum essent merita tam præclara. Postquàm autem sacræ reliquiæ in summam beati Petri principis Apostolorum ædem importatę sunt, nox illa ad cælestes thesauros cum laudibus exacta est, & vir Dei eò perduct', ob expianda peccata rogauit accelerari Missarum celebrationem. Deindè cùm honorem multum sacris reliquiis impendisset, & illę iam in sua loca reducendæ essent, cum lachrymis eis valedicens, Scio scio, inquit, quicquid hactenùs in hac lachrymarum valle de vestris auxilis mihi pollicebar, id iam finem habere, quæ ad hanc vitam conseruandam attinet: sed certa mihi de vobis spes est & consolatio, tametsi corpori succurrere non vultis, semper vos salutem animæ meæ curaturos.

En sancti uiri multā reuerētiā erga sacras reliquias.

Reliquiæ sunt cælestes thesauri.

Vt dæmonem ad lectum suum stantem viderit. Cap. 10.

POrrò autem dolor pedis omne crus & partem se mortis occupans, crebrò vitalia ipsi infestabat, cūque ad vicinam mortem iacèret anxius, quandoque vidit ex aduerso diabolum stantem, aitque ad eum. Quid tu hic agis scelestissime? quanquàm non mirum est, si nos exiguos & nullis fretos meritis attētes, quā dò nec beatissimi Martioi sāctitate absterritus es, quò minùs eius quoquè extremis tu insidiareris. Deindè exclamās, num quis opem sibi ferre vellet, vbi omnes paratissimos cōperit, aquam benedictam petiit. Qua celerrimè exhibita, asspergillo eam cum impetu con iecit in dęmonem, isque continnò disparuit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Vt omnibus condonàrit, & ab omnibus condonari sibi petierit, &c. Cap. 11.

AD extremum stolam suam accipiens, quascunque ob causas quenquam ligasset, absoluit, & ab omnibus humiliter veniā petiit, omnes contestans, nè se celarent, si quid in his ab ipso esset prętermissū: Accitis quoquè rerum Episcopalium procuratorib', ea fide, quam ipsi dedissent, eos obstrinxit, vt in persoluēdo ære suo alieno, quod non exiguum contraxe rat, sine personarum acceptione suas vices impleręt, & tam Iudęis quàm Christianis iustè omnia redderēt, certam eis pecuniam assignans, quam in hos vsus & exequiarum suarum eleemosynas mēsæ suæ cautè pru denterq̀ue subtraxerat. Et potuisset ille sanè auri & argenti immensa pondera inferre in thesauros suos, vndè aliis & corporum & animarum pericula creare tur: sed non illi studio ant curæ fuit. Dispersit autem, sicut scriptum est, & dedit pauperibus: iustitia ei' manet in seculum seculi. Deniquè eo defuncto, nec teruncius vnus repertus est, qui illius esset, & neque rex, neque vllus auarus eius satelles gloriari potuit, ex Annonis amplis marsupiis hæc vel illa sibi post eius obitum obtigisse. Nec tamen quisquam ex iis, à quib' mutuò pecuniam acceperat, solutione frustratus est, nec tam largas eleemosynas nostra vel vidit, vel audiuit ętas quales octiduo in eius exequiis pręstitę fuère: Deo id agente, nè quid ab iis, quibus harum curam demandàrat, aut negligentia, aut dolo malo prætermit teretur.

Cōtemnit diuitias, pauperib' omnia dis tribuens. Psal. 111.

Quæ Comiti Gerlaco mandàrit atque prædixerit. Cap. 12.

TErtio ante obitum suum die, quem ipse nō igno rabat, Comitem Gerlacum, dominum castri Vuichinrodensis, ad se accersiuit, eique dixit: In hoc iam certum dabis tuæ erga me fidei documentum, si extremis domini tui iussus obsecundans, strenuè in id incubueris, vt ante crastini solis occasum Dux Godefridus mihi locuturus, Coloniam adducatur. Comite autem respondente, nulla id ratione fieri posse, vt intra biduum ille adsit, qui tum procùl abesse ferebat: magnum fore, si vel ad diem tertium possit adesse: à sanctus pontifex ilicò adiecit: Frustrà tertius quæritur dies, quando ante illum diem finem habebunt sermones mei, spiritu redeunte ad creatorem, qui dedit illum. Iis verbis territus Comes, Facessar, inquit, domine, hæc oratio: Deo propitio, certa aderit salus. Rectè ais respondit Episcopus, stabilem breuì salutem adfuturā mihi, quē beati Seuerini cingunt merita, pro quo Coloniensium patroni communiter intercedūt, in quos ego semper totis viribus suspensus, iamiam ingrediar requiem sempiternam, ab illis mihi prouisam. Tu verò, quem à priori mandato excusat impossibilitas, fidem fefellisse censeberis, si me defuncto, neglexeris mandata mea perferre ad Ducem Godefridum. Iurā te Comite, se id diligenter curaturum, Episcopus benè confidens, ait: Quæ pro Saxonū pace & venia apud regis efferatum animum mandata persequaē, ea tuæ fidei committo. To ea Duci perferes ex me, ille porrò apud regem ea conficiet. Admonebis autem ad singula Ducem eius amoris & fidei, quæ me & illum arctissimè coniunxerit: tum quoque addes, etiam ipsum intra annum è vita decessurum. Sic quidem sanctus Episcopus: at verò eodem anno per insidias Dux Godefridus occisus est. Altera ab hinc die vir sanctus circa nonam ad extrema deductus, repentina desperatione Coloniam vniuersam consternauit. Aderant mox pri-

Iterum prędicit obitū suum.

Eccè quid tribuat sāctorum patrocinijs.

Prædicit obitū ducis Godefridi.

mi è

mi è Clero, in exequias eius toto pectore incumbentes: atque cum clero communicatis consiliis tractantes, quidnam ei honoris & deuotionis migrāti posset impendi, ad cuncta Coloniensis vrbis monasteria celeres mittendos nuncios designarunt, qui dato signo obitus eius, cursim adirent singuli singula ipsis assignata monasteria, & quæ illis obuię assent, parochias, iuberentque in animæ eius obsequium signa omnia compulsari. Illo interim in extremis agente, aderāt ei lectores quatuor, duo à dextris, & à sinistris totidem: qui per vices legentes, si inter legendum nonnihil errassent, ab illo manuum agitante illicò corrigebantur: & si vel parùm à legendo cessassent, oculos ille vi quadā aperiens, cogebat eos progredi. Itā vsque ad extrema sensus illi mansit viuax & incolumis.

Vt sub mortem S. Mariam & alios sanctos inuocārit, & de felici eius decessu. Cap. 13.

Visio eius in extremis.

CVmque in agone noctem cum die continuaret, illam pestem, quam nos iam cernimus, qua miser mundus, omnis honestatis & religionis expers, iacet oppressus, spiritalibus ille oculis intuens, repentè manus, vt poterat, in alta sustulit, & miserandum in modum exclamauit: Sancta Maria, succurre miseris, succurre Coloniæ, succurre ciuitati iamiam periturę. Fessaque brachia paululùm deponens, rursùs ad sidera sublatis illis, Quænam sunt, inquit, ò Domina, quæ se meis offerunt oculis, horrenda spectacula? Per singularem misericordiam tuam te obsecro, vt mihi ianua fias, per quam hinc emigrem, nè tanta mala cogar videre oculis meis. Deficientemque spiritum breui silentio recreans, ad succurrendum Coloniæ etiā S. Petrum inuocauit, interdùm etiam alios sanctos appellans. Tandem cum multo gemitu in hanc prorupit vocem: O amici omnes summi regis, in eius notitiam amissi subuenite Coloniæ intercessionibus vestris. his dictis, vltimum trahens spiritum, die illucescente, ad ipsum lucis fontem feliciter emigrauit, mundo luctū, cœlis gaudium moriens sua afferens. Itā post diuturnū morbum, quo illum Dominus tanquam in camino ad purum excoxit, anno Salutaris millesimo septuagesimoquinto, Episcopatus sui vicesimoprimo, pridiè Nonas Decembris, illucescente sexta sabbati, ab hominibus ad Angelos profectus est.

Multum orat pro Colonia.

Feliciter migrat ad Dominū.

De visione cuiusdam fratris, & Coloniensium mœrore. Cap. 14.

QVidam tum monasterii eius frater in hospitio quiescens, eiusmodi audiuit vocem: Quid tu itā nunc stertis, quādò ad obitum Archiepiscopi domos omnes luctus occupat? Ilico expergefactus frater, cū multo tremore surgit, & dum se induit, audit crebra campanarum signa, mortem Episcopi significantia, vt erat antea constitutum. Paulò pòst, concrepantibus passim campanis, dici non queat, quantus vrbem vniuersam luctus & mœror occupārit. Omnis ętas, & sexus omnis è lecto exiliens, complodendo, pectus tundendo, diuersis edendis vocibus se plangere declarabat: tātusque tota vrbe clamor extitit, quantus ad alicuius exequias nec antea illic compertus est, nec facilè deinceps comperietur. Mire plorabant permulti è populo homines pii, Clericorum dolorem testabantur immutati vultus: monachis, viduis & virginib⁹ vna erat plangēdi ratio: specialis autem luctus nostra obtinebat hospitia, qui Annoni similem nunquam sum⁹ habituri. Videre licebat omni ex parte ruere pauperū, orphanorum, ęgrorum miseranda profectò examina, atque in iis mulierculas paruulos suos gestantes, præcurrere, ferire pectus, lacerare crines. Quo spectaculo nihil posset gloriosius videri illis, qui non ignorēt illud dictum Saluatoris, Quod vni ex minimis meis fecistis. In horum enim finibus absconderat eleemosynas suas, iisque cum ramusculis oliuarum & precibus præcedentes & subsequentes in eius obsequium, ad ipsam maiestatis sedem cum illo appropinquarunt. Felicem sanè, qui sibi tales parauit amicos de mammona iniquitatis, qui eum reciperent in æterna tabernacula. Parua autem sunt hæc. In ipsis etiam hostium Christi Iudęorum synagogis, primo manè tumult⁹ & clamor ortus est, Annonis nomen, Annonis probitatem & integritatem prædicantium, mortemque eius complorantium. Interim tamen non sumus nescii, plures ei⁹ obitu partim palàm, partim occultè lætatos, in quos rectè quadret illud, Omnis qui mala agit, odit lucē: de quibus etiam Apostolus dicit, Si adhuc hominib⁹ placerem, Christi seruus non essem. Fatis hoc potius ad laudem beati viri, vt qui talibus displicere voluerit, quibus nulla placet Ecclesiastica disciplina. Satisque mirum videri queat, quòd cùm plerique Colonienses, qui eum vrbe eiecerant, eum odio habuerint, itā tamē ad exequias eius ciuitas omnis propēla fuit, vt in ea ciuitate nullæ vnquàm similes vel fuerint, vel futurę sint exequiæ. Non enim vel ipse totius Ecclesię pastor Petrus Apostolus, si vrbem illam corporali præsentia inuiseret, maiori posset gloria & celebritate excipi, quàm funus illud diebus septem frequentatū est: si tamen funus dici debeat, & non potiùs cęleste munus, quod Colonia in protectionem sui, filiorumque suorum sanctificationem, diebus sex circunduxit, & septimo tandem dic cum ingenti comitatu tam honorificè, quàm luctuosè, ad montem Sigebergensem transmisit.

Matt. 25.

Luc. 16.

Etiā Iudæi lugent.

Iohan. 3.

Galat. 1.

Celeberrimæ eius exequiæ.

Quales fuerint beati viri exequiæ. Cap. 15.

COrpus exanime lotum, & vt Episcopum decebat in feretro compositum, adhuc ab horum ministris tractabatur, & ecce necdùm orto sole Clerus totius Coloniæ cum Crucibus aduentans in curiam regiam, cum frequentissima tam vrbana, quàm suburbana plebe, ædes Episcopi circunsistcrunt, non vt mortuum exceptiuri, sed tanquàm viuentem ad insignē aliquam celebritatem cum triumpho prosecuturi. Mox in humeros receperunt onus sacratissimum quidā viri venerabiles, Clerici & monachi, plangentibus ministris, qui eos sequebantur, exportaruntque illud ad Episcopum Mindonensem & Cleri frequētiam, duobus cum pedo Episcopi & Crucis vexillo præeuntib⁹. Vbi autem in conspectum hominum venit, dictu incredibile est, quæ tum illic lachrymæ & gemitus extiterint. Indè cum psalmis & canticis, cum magno tam panarum fragore & clangore in summæ ædis atrium illatum est, depositumque sub corona quadam magni operis illic pendente, multis in ea cereis ardentibus. Adfuère mox frequentes monachi, & Deo sacratæ fœminæ: celebratum est defunctorum officium, quod vigilias vocant, templum omne cantantium vocibus cōplebatur. Hora sacrificii cunctis cōgregatis, inprimis reuerenter & deuotè Mindensis Episcopus cum sacris ministris accessit ad aram, cumque omnes secuti suot, permixtim psallentes atque lachrymantes. Peracto sacrificio, sacerdotes omnes cum stolis suis post feretrū steterunt. Ibi tum luctus & gemitus, dolor & lachrymæ increuerunt, magisque affectu, quàm voce, dicebant omnes: In paradisum deducant te Angeli to tuo adueotu

Exequiarū eius descriptio.

Nota mirabilē luctū omnium.

aduentu suscipiant te martyres, & perducant te in ciuitatem sanctam Hierusalem. Cui vel tenuis pietatis scintilla inesse, non poterat non compungi, si vidisset officia, quæ illo die beato viro persoluebantur. Ipsæ canentium voces, ipsæ carminum suauitates, ipsi verborum sensus, atque adeò ipsi offerentium ordines & multitudo testari videbantur, iam in cęlis eius festa celebrari. Omnia compunctionis plena erant, digna tali funere. Interim totus Ecclesiæ Coloniensis magistratus vna animi sententia in id summoperè incubuit, vt sacrum corpus Coloniæ suam haberet sepulturam. Et aliis quidem bona animi voluntate, aliis ex inuidia id connitentibus, Clerici illi, qui olìm à beato viro in ecclesia ad Gradus in honorem matris Dei cōstituti fuerant, publicæ iustitiæ detractum iri aiebant, si præter illud sepulcrum, quod ipse apud eos sibi mēlus esset, aliud, quanuìs ab eodem ipso, tamen posteriùs designatum, iam mortuus obtineret. Huic sententię cùm etiā proceres plerique omnes subscriberent, soli tres, Sigeuuinus Decanus summæ ædis, Hermannus Vicedominus, qui ambo posteà ei successere, & Gerlac⁹ Comes, acerrimè sese opposuère, & nunc precibus, nunc cōuiciis cum aliis agebant, prę̄ter perfidiæ crimen, quo se obstringerent, qui eam sententiam sequerentur, etiam anathemate plexos eos asserentes. Et triduò quidē nihil impetratum est. Quarto autem die obstinatiorib⁹ animis vtraque parte suum propositum vrgente, tandèm Gerlacus Comes in medio conuentu stās, ita ait: Esset meritò tantorum virorum sententiæ cedendū, si non publica iustitia staret à nobis, quæ, si scire vultis, æquè vos atquè nos, domino nostro adhuc liberā habente sepulturę deligendę facultatem, obstringit, itá, vt sine magno salutis nostræ discrimine secùs, quàm ille iusserit, hac in parte facere nequeamus. Nostis quæ ille, vestrę pertinaciæ præscius, vobis dira imprecatus sit, vt quisquis sapit, vitam hanc perdere màlit, quàm eam excipere maledictionem. Et tamen appetitur tanta animarum pernicies. Etsì verò nihil isthæc vos permouent, non mihi certè integrum est vestro exemplo adiurationem domini mei, cui fidem obstrinxi meam, negligere, cùm certum sit, eoipso in excommunicationis mucronem me ruiturum. Quod si etiam diuina vltio non vrgeret, at certè leges humanæ eam à me fidem reposcerent, vt priùs velim nobiliter occumbere, quàm iniuriam cuiuscunque domini mei, cui sacramento obligatus sim, ignobiliter negligere. Quòd si ea fides cuilibet domino debetur, quāta illi præstanda est, qui à cælesti senatu iam medio cōsessu receptus est, cuius dignitas & vrbis huius nobilitate, & summi sacerdotii culmine illustris est? Cuius tanta fuit vitę sanctitas, vt beatus meritò prędicetur, qui pro eius defensione, vel afficiatur cōtumeliis, vel sanguinem fundere cogatur. Id igitur omnibus vobis notum sit, hac me esse sententia, ob conseruandam domino meo fidem, vt, si aliter non liceat, opera cōmilitonum meorum eius corpus constanter tollam, & armata manu mihi vindicem, donèc ius cuique suum victorum mortes asserant. Hęc illo Comite magno animo prosequente, cæteri metu absterriti siluerunt: sol⁹ Rudolphus Præpositus Graduum, cum suis necdùm destitit suam tueri sententiam: sed cum Comes coram omnibus ità compellanit: Ridiculum sanè fuerit, si putes nos impudenti oratione tua adeò frangi posse, vt ignauia victi, imbelles vos patiamur occupare depositum nostrum, pro quo etiam ferro dimicare velim⁹. Itaque planè id tibi persuadeas, nūquàm fore, vt quauis arte id, quod cupis, assequaris. Nam etiamsì, dubio adhuc rei huius euentu, necessitas eò nos adigat, vt absque nostra quidem culpa in hac vrbe corp⁹ hoc sepeliendum sit, tamen etiam tunc pudebit vos inuti-

Plurimi conantur eius sacrū corp⁹ Coloniæ retinere.

Gerlacus comes acerrimè se opponit.

lem suscepisse laborem, quandoquidem necessè erit humari illud in ipso B. Petri choro siue adyto, vbi nullus antehàc, quanuìs sanctissimus, terra conditus est. Itè Præposito illo cum suis quoque remoto, cōtrouersia omnis sopita est, respiciente Deo pauperes suos, q̃ in preces, vigilias & ieiunia non cessarunt incumbere, donèc optato illo thesauro potirentur. Porrò autem exactis primæ noctis excubiis ad corpus beati viri, altera luce apparente, rursùs populus & clerus frequēs ad beati Petri ædem conuènit, nouusq̀ue planctus, noua lamenta extitère, & salutaris hostiæ seruebat ministerium. Indè quidam sacrum corpus tanquàm diuinæ propitiationis arcam in suos humeros sustollentes cū lachrymis & eiulatu multo, ad portam illam contēdebant, quæ meridiem respiciens, iuris ad S. Martinum per chortem regiam iter præbet. Concrepuerūt mox signa campanarum, psallensq̀ue chorus antecedebat sacrum corpus, magistratu cum populo à tergo sequēte. Incredibilis etiam tunc dolor & planctus fuit, nec minor deuotio: mireq̀ue alii alios excludebant à terēdo feretro, dum singuli illud onus sibi imponi properarent: omnes verò certatim vel ad solum feretri cōtactum inhiabant, magnæ cuiusdam benedictionis opes indè sibi pollicentes. Stabant in ostiis domorū suarum pudicæ matronæ, qua transitus erat, & passim videre licebat homines manus in cælum tollentes, caput mouentes, oculis prosequentes illud sacrum corpus. Vbi autem in monasteria quoquè introductū est, eximii sanè illic habiti sunt honores. Templa enim cereorum & lampadarum illustrabant lumina, auro gēmisq̀ue radiabant altaria, parietes tapetis multicolorib⁹ ornabantur, sanctorum quoquè corpora suis locis mota, quod nunquàm anteà in exequiis visum fuerat, cum processionibus educebantur. Neque id absque occultioris cuiusdam inspirationis vi factū arbitror: sed quemadmodùm beatus Anno, dum esset in humanis, quicquid potuit animo, ore & manibus atque pedibus, beatis illis cęli ciuib⁹ honoris impèndere, haudquaquàm prætermisit: ità ei quoquè id specialiter collatum est, vt, ad tumulum deportandus, sacrarum reliquiarū comitatu frueretur. Ecquis autem parem illi se in sanctorū veneratione existimare ausus erit? Quis vnquàm tanto flagrauit auri studio & amore, quanto illi vel minimis sacrarum reliquiarum portiunculis delectabatur? Feruebant interim studia omnium erga beatas exequias, & tanto se quisque gloriosiorem arbitrabatur, si noui quippiam aut prę̄ceteris amplius aliquid in earum apparatum expendisset. Vbiquè offerebantur sacrificia, & alia religionis officia præstabantur, nec in tis aliquid vnquàm occurrit impedimēti, vt ipsi quoquè prosperi successus, Annonis sanctitati gratulari viderētur. Et primo quidem è summa æde deportatum est eius corpus ad beati Martini cœnobium, indè ad sanctæ Mariæ monasterium, quod nouum vocant: tum ad beatam Cæciliam, postremò ad sanctum Georgium, vbi ea nocte ad illud vigilię celebratę sunt. Tertio die post oblatum sacrificium, ad iucundissimi intercessoris eius Seuerini templū pastor exanimis adductus est: vbi singulari priuilegio obuiā ei prolatæ sunt tanti pontificis sacræ reliquię. Postquàm autem ibi quoquè oblatum est sacrificium, ad S. Pantaleonis religione & censu præstantissimum cœnobium itum est, indè ad ecclesiām Apostolorum, pòst ad sancti Gereonis. Excipiebatur autem apud sanctū Gereonem honorificentissimè. Nam extra fores basilicæ, sancti cum multa reuerentia obuiàm proferebantur, micabant intus luminaria, resplendebant diuersę metallorum species, campanarum permixtus clangor perstrepebat, totiusq̀ue templi facies non alia erat, quàm solet esse in solennitate præcipua. Atque ea qui

dem

Nouus plāctus & noua lachrymæ alteri⁹ diei.

Vide studiū et deuotionem.

S. Anno quāto studio sāctos venerat⁹ sit.

Tertia diei exequiæ.

Cœnobiū S. Pātaleonis, religione et cēsu præstā tissimum.

dem nocte ibi cum psalmis vigilatum est ad sacrũ funus. Quartò die post Missas celebratas, deportatus *Quarta dies exequia.* est vir sanctus ad monasterium sancti Andreæ, ad sacras Virgines, ad sanctum Cunibertum, vbi inter duos Euualdos medius est collocatus. Tandem ad Gradus vẽtum est, vbi innouatus est dolor, increuerũt lachrymę, nec admittebatur consolatio, quòd in omniũ oculis extinctum iaceret Colonię decus & ornamentum. Ibi deliberatum est à proceribus de maioribus impendendis honoribus beato antistiti, tanquàm nihil dignum hactenùs præstitum esset. Statutum est igitur, vt proxima luce generalis illic celebraretur conuentus, sanctorum reliquiæ ex omnibus ecclesiis eò adducerẽtur, singulis congregationibus suos patronos honorificè sequentibus. Factumque est ità, non sine multorum summa admiratione. Prædicanda sanè omnib⁹ *Coloniensium fides et deuotio* seculis Coloniensium fides, & deuotio, qui sui pastoris funus tam splendidè cohonestarunt. Postquàm autem sacræ illæ reliquiæ in templum illatæ sunt, in medio earum positum est corpus exanime beati viri, vt quasi illis antecellere videretur, quibus vel æquari nõ nisi summorum sit. Equidem quid alii sentiant, ignoro: me quidem præ admiratione vix capio, dum non *• honores.* memini vlli vnquàm funeri illos exhibitos, • quibus præ timore sanctitatis eorum, vix quisquam propinquare ausus est. Quinto die leuati sunt sacrorum cor- *Quinta dies exequia.* porum æterni magnique thesauri, beatissimum funus tanquàm singulare patrocinium fertur in eorũ medio, commixtim lachrymæ & cantus immolãtur, itue ad ędem sancti Petri, atque in eam tãta celebritate & gloria infertur sacrum corpus, vt vix vnquàm clarior illic regum triumphus celebratus sit. Innumeræ illic splendebant lampades & cerei, amplissimum templũ præ nimia hominum multitudine angustum videbat, baculus sancti Petri, ornamẽtum insigne, obuiàm præferebatur cum multis reliquiis aliis & crucibus. Et vt paucis expediamus, quod multis compræhendi nõ potest, nihil neque dignius, neque celebriùs excogitari *Item sexta dies.* potuit, quàm sit illic præstitum. Sequenti indè die ad solis ortum dici non potest, quanta vi in ianuas sese intulerint & clerus & populus, quantoque studio sacrificium & commendationes peractæ sint, aut quem admodùm deindè ad Rhenum sit institutta processio. Cãtabatur Responsorium illud in primis lugubriter, Adspice Domine, quia facta est desolata, ciuitas plena diuitiis &c. vndè vtcũquè colligi licet, quo animi mœrore pastorem illum suum Colonia tũ prosecuta sit. Cùm autem iam naui impositum esset beati viri corpus, & litora Rheni plangentium luctu personarent, adessent etiam illic quidam ex iis, qui virum Dei odis- *Illustre miraculũ quod vir sanctus viuens prædixerat.* sent, euidentissimo miraculo declaratum est, cuius apud Deum meriti ille esset. Nauis enim in alterã Rheni ripam transmissura, contra fluminis impetum asses dens, instar sagittæ litus aliud feliciter occupauit, fortassis etiam eadem vi contra nautarum conatũ altius itura, nisi sancti Heriberti ædes impediuisset. Eratque ea res tanto admirabilior, quòd nautæ præ frigore vix manus mouere viderentur, Rhenusque & pluuiis & glacie plus solito intumuisset. Iã antè, vt suprà meminimus, id ita fore prædixerat vir sanctus, cùm adhuc esset in humanis. Vbi autem id conspicati sunt, qui in citeriori litore stabant, nauem, scilicet illã contra naturæ vim, altiorem in ripa vlteriori attigisse locum, quàm quo ipsi starent, valdè attoniti laudabant Deum: alii, qui odio beati viri conflagrãrant, suspirã- *Psal. 106.* tes tundebãt pectora, domumque abierunt. Completum est tum, quod in Psalmo dicitur: Videbunt recti, & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Illatum deindè est sacrum corpus in templum matris Dei, vbi sanctus Heribertus miraculis coruscat, & nox illa cum hymnis & psalmis exacta est. Postridiè manè, *Septima dies exequia.* vt septimo quoque die Colonienses suam & fidem & deuotionem seculis omnibus testatam efficerent, frequentes clerici, monachi, sanctimoniales & ciues, trãsmisso Rheno, antè lucem eò peruenerunt. Multis autem in templo ardentibus cereis, sacrificium & commendationes celebratæ sunt, idque ea, qua par erat, reuerentia. Aderant Episcopi duo, Federicus Monasteriensis & Egilbertus Mindensis, vterque decus sui temporis Coloniensės, permulti nobiles, monachorum greges, populus innumerus, parati omnes prosequi cęleste pignus ad montem vsque Sigebergensem. Per hos omnes medium ducebatur funus venerabile, *Obserua hac lector* psallentium choris vallatum: ferentibus illud vicissim modò manibus, modò humeris suis per quatuor ferè milliaria non nisi nobilissimis viris pedestri itinere, quod tum resoluta glacie admodùm lutosum & permolestum erat: nec quisquam seruilis conditionis aut qui equo veheretur, permissus est ad iactum lapidis feretro propinquare. Interim donèc conspici posset, Coloniæ signa campanarum omnia aerem sono *Luctus in gens apud Sigebergẽses.* complebant. Postquàm ad montis conspectum ventũ est, rursus tantus ortus est omnium planctus & luct⁹, vt nullis verbis explicari queat. Irruebant super feretrum monachi, & miserandum in modum plorabant obitum tanti viri, donèc deficerent in eis lachrymæ: nec poterant absoluere inchoatam Antiphonam illã, In Paradisum &c. Miri quiddam ibi accidit. Ab Occi- *Res mira* dente aduolabant aues frequentissimæ, noui cuiusdã generis, montem operientes, & sua densitate plerunquè cęli conspectum intercipientes, illicque permanẽtes, donèc humato corpore, homines indè recederẽt. Eas vel Angelos, vel animas sanctas existimabant, qui eas cernerent. Rectius autem fortassis interpretabimur, significasse eas concursus futuros hominum. Tãdèm sepulturę mandatum est corpus sancti Episcopi, volensque hominũ lachrymas & eiulatus sedare Hermannus Vicedominus: Facessant iam, inquit, dolores omnes. Habet iam pater & pòtifex noster, quod optauit, psallitque & dicit: Ecce quod concupiui, iam uideo: quod speraui, iam teneo. Illi sum iunctus in cælis, quem in terris positus tota deuotione dilexi. audi- *Mat. 25. Hæc uerba dixit vir Sãctissim⁹* tque illam iucundissimam vocem Domini sui: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Nonnihil tum cessatum est à lachrymis. At nõ diù pòst, primùm nobiles omnes, indè ministri Episcopi, postremò pauperes intrò ingressi, luctũ instaurãrunt toto die. Conferat iam qui potest, harum exequiarum gloriam & celebritatem, cum quibuslibet regum & principum pompis atque triumphis. Cœpit autem Dominus illustrare seruum suum etiam miraculorum signis ad confutandam illorum impudentiam, qui paulò antè sanctissimam eius vitam dẽte rodebant canino, & preciosam margaritã, cęlestis regis diademati destinatam, falsis rumoribus obfuscare nitebantur.

De visionibus fratrum duorum. Cap. 16.

POst obitum beati viri Abbas Sigebergensis, vt tituitè deessent fratribus res necessariæ, parcius admi- nistrare cœpit alimẽta. Qui tum legumina coquebat, *Visio fratris cuiusdam.* quodam hebdomadæ suæ die in somnis vidit se anxium & fessum stare in culina, mox verò ad se ingredi beatum Annonem, & more suo degustare cibum qui coquebatur: sciscitari quoquè cur tam parcè, tamque viliter tot fratribus cibus ministraretur. se verò respõdere: Te mortuo, pater, nobis alumnis tuis & mendicis spes

cis spes nulla est, cogitque metus futuræ inopiæ hac vti parsimonia. Tum autem sic, non absque repræhensione, dicere Episcopum: Iiane mortuum tu me arbitraris? Facessat hæc opinio. Illa enim vita ego nunc fruor felicissimè, quæ summi boni, summæ beatitudinis æternitate tota fluit: ad quam si conferar, qualis eram, cùm à vobis dicerer viuere, quasi qui non esse, meritò putari deberem. Ocyùs igitur ex me dicito Abbati, vt certus de rerum copia, non sit ausus fratrũ minuere portiones. Nam paucos post dies efficiam, vt tãta vos rerum abundantia affluatis, vt præ admiratione nec ipsi capere id possitis. Magna tũ illic quoquè cereorum penuria erat, ità vt ad Missas priuatas vix, & ne vix quidem interdùm sufficerent fratribus. Apparuit igitur sanctus Episcop⁹ alteri cuidam fratri quiescenti, aitque ad eum: Demiror custodis vestri tenaciam, tam parcè cereos fratribus suppeditantis. Velim huius ex te causam nosse. Respondit frater: Nõ est culpa custodis, amantissime pater, quippe quem penuria cogit ità facere. Tum arridens beatus vir: Si non alia, inquit, huius ratio est, tu mihi iam eris promissionis meæ nuncius ad fratres, dicesq́; eis, intra paucos dies tantam ipsos ceræ copiam habituros, vt etiã colligere sine fastidio non possint.

Non sunt mortui sãcti, sed uiuunt.

Alterius fratris uisio.

Vt arida manus fœminæ cuiusdam curata sit, & de monasterio per Reginhardum Abbatem aucto. Cap. 17.

CVm itaque his & id genus aliis fratres animati essent ad quædam magna de beato viro speranda, fœmina quædam contractos habens digitos, cerã palmę effigie ad tumulum eius attulit, flexis genib⁹ orabit, ceram cum manu debili protulit, & simulatque sepulcrum attigit, ilicò sanata est, primum miraculũ in sanctitatis eius testimonium indè reportans. Factũ est hoc octauo Calendas Aprilis, quo die tum fuit Parasceue & Dominica Annunciatio. Mox circuncircà res diuulgata est, stupebant omnes, & difficulter volebant credere ob rei nouitatem, sed mulier & genere & nomine notissima, vel inuitis fidem fecit. Abiit autem fama miraculi etiam in exteras regiones, turbisque vndique confluentibus, copia quam promiserat vir sanctus, adesse cœpit. Memor autem futurorum Abbas Reginhardus, sciensque assiduitate sæpè vilescere, quod tam splendida ex vulgi concursu initia haberent, construendis ędificiis, acquirendis prædiis, tẽplo ornando operam dedit. Denique ex iis rebus, quibus tum ille sacri corporis locus die noctuque plen⁹ inueniebatur, tanta effecit, vt cùm vix quadraginta illic monachi essent, ipso Abbate primùm creato, breui amplius septuaginta vel octoginta inuenti sint. Cõdidit etiam mausoleum beati viri, in cuius vertice literis aureis hoc scriptum est Epitaphium.

Arida fœmina manus sanat.

Multum auget Sigebergense monasterium.

Epitaphium S. Annonis.

Patribus egregijs ornata Colonia multis,
Ecclesia speculum misit ad hunc tumulum.
Emicuit mundo noua lux Annone secundo,
Qui per cuncta suo par erat officio.
Mensibus hoc denis, annis actoq́; vicenis,
Quarta Decembris eum lux tulit è medio.

De aliquot miraculis alijs. Cap. 18.

INtereà populo magis magisque eò aduentante, faber quidam Coloniensis ex candente ferro cæcat⁹, eòdem accessit, ad tumulum eius preces fudit, & antè quàm surgeret, curatus, coegit omnes sublatis uocib⁹ tam repentinum beneficium laude & prędicatione efferre. Adducta est puella paruula, arido brachio misera, & ipsa quoquè sanata est. Placuit tum omnib⁹ circuncirca commorantibus, vt pridiè Nonas Maii cum Crucibus & reliquiis ecclesiarum suarum eò se conferrent, & noui patroni suffragia communi supplicatione ambirent. Aderat dies, accurrit populus infinitos, curatus est in medio turbę claudus, incredibili vocum strepitu miraculum ab omnibus celebratum est. Quantus deincèps illo in monte hominum concursus fuerit, vel indè satis constare potest, quòd Sigefridus Archiepiscopus Moguntinus per id tempus deuotionis studio eò adueniens, nec dignitate functionis, nec famulorum satellitio impetrare aditum potuit ad sepulcrum, diù à turbis irruentibus exclusus, donèc Abbatis opera, per loca clandestina introductus est. Singula commemorare miracula neque nobis possibile est, neque lectori gratum fuerit. Præcipua quædam, optima fide annotabimus

Cæcus videt.

Plurimi ad eius sepulcrũ cõfluunt.

De monacho claudo sanato. Cap. 19.

VIuente etiamnùm beato Annone, quidam monachus Sigebergẽsis ab excelso templi loco corruens, dissolutis & confractis membris, in linteo sublatus est, propemodum animam expirans. Postquàm verò in lectulo repositus est, diù decubuit, multisque adhibitis curationibus, contra spem omnium eousq; perductus est, vt cum scipione posset, licèt claudicãs, vtcunquè ingredi. Ei iam ętate & religione prouecto, quandoquè more suo iocosè dixit Beatus Episcopus: Tantispèr huic innitèris scipioni, donèc à me curat⁹, illum abiicias. Id quidem nemo tum nisi facetè dictũ, interpretabatur. At vbi cępit ille iam viuere in cælis, & crebrescentibus ad tumulum eius miraculis, ei custodiendo hic frater inuigilaret, quodam die vis inuisibilis eum è sede expellens, totum humi coram tumulo strauit. Scire ille volens, cuius impulsu id pateretur, dum circunfert oculos, conatutque surgere toto corpore se sentit incolumem, neruis laxatis, membrorumque iuncturis diù confusis, suo loco restitutis. Itaque è templo properat ad domum capitularem, abiicit scipionem, flectit genua, iterùm atque iterum tentat num possit porrecto corpore osculari humum, sicue uenias capere, quod antea impossibile fuerat, nec vllam sentit difficultatem. Currit auidissimè ad Abbatem Reginhardum, tradit illi scipionem in testimonium curationis suæ seruandum. Abit citò tanti miraculi fama per omne monasterium, locaque vicina, cõueniunt ad ecclesiam monachi & populus frequens, promuntur Deo laudes & carmina, festum inprimis celebre ab omnibus peragitur.

Per iocũ futura prędicit S. Anno.

Sanatur frater claudus.

De quodam homine miserrimo curato. Cap. 20.

FVit Bonnæ homo quidam vsqueadeò calamitosus & miser, vt credi non possit, nisi coram intuitus sis. Toto tremebat corpore, idque perpetuò: stridebat dentibus, voces edebat horridissimas, & quas nemo crederet humano ore effici posse. Ad huiusmodi autem edendos clamores vires ei addente dolore, cæterùm adeò vi morbi frangebatur, vt prorsùs nihil loqui posset. Nec iacere poterat, nec sedere, multo minùs stare. Quotiès mouebat pedem vltrà progressurus, mox retrorsùm agebatur: hominemque videre, miseria erat. Aiebant ei quidam, rectè eum consulturum sibi, si in Sigeberg proficisceretur, vbi noua iactitarentur miracula. Sic illi loquebantur, uô homini

consu-

Homo miserrimus mirè restituitur. consulentes, sed beato Annoni suo more insultantes. Et tamen quia præpotens Deus etiam malis nouit benè vti, eis insistentibus adducitur asinus: eo vectus miser, venit in Sigebergense monasterium: prosternit se miserandum in modum coram sacro corpore: omnes eum & mirantur, & miserantur. Paulò pòst tanquàm ad se reuersus, vertit crebrò oculos, appellat circunstantes, surgit à terra, ruit in ipsam preciosi corporis thecam siue loculum, identidem osculatur, vota nuncupat, & abit sanissimus, Angelis hominibusque lætantibus. Subiicimus nunc aliud insigne, soliusque Dei miraculum, quod quamuis difficile sit credere, tamen tanta eius veritas est, vt vltrò velim diuino esse iudicio obnoxius, si secùs est, quam à me referetur. Legāt *Mat. 19.* & credant, qui norunt omnia posse Deum: & si quidem pii & religiosi sunt, gaudeant se in beato Annone magnum habere patronum: sin aliter, timeant obtrectatorum suorum potentissimum persecutorem.

De blasphemo quodam oculis orbato, rursùsque dum agit pœnitentiam, restituto.
Cap. 20.

ARnoldus vir strenuus & diues, Dollindorpensis castri dominus, cùm aliquādò sederet ad audiendas suorum causas & lites, iram quidem per se ferre videbatur in noxios homines, at tamen mitiùs agebat, si non criminis grauitas obsisteret. Erat enim pro suo instituto pius, & magna prorsùs in Deum fide. Accusabatur tum coram illo Volebertus homo nequissimus, quòd non persoluisset æs alienum. At ille animo ferox & lingua procacissimus, nihil modestum aut sanum respondit, immò ipsum quoque iudicem criminari cœpit. Querebatur se & ab illo & ab omnibus præter meritum opprimi, absque vlla noxa rapi ad tribunal, prorumpensque in voces impias, Quandoquidem, inquit, frustra à Deo speraui iustam sentē- *Homo nequam mēdacio iungit blasphemiā.* tiam, alius mihi iudex & patronus quærendus est. Horrebant omnes; & miser ille diabolum inuocans, Tu, inquit, mihi præsidio sis: ego verò tibi me seruum vtrāq; manu trado & addico. Vlciscere iniurias meas, quod à Deo non obtinui. Ferebat Deus impiū hominis blasphemiam: sed vbi ille nequam etiam in sanctos eius iniurius esse cœpit, vltio inaudita consecuta est, vt perspicuè liceret animaduerti, verissimè dixisse eum, Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi e- *Zach. 2.* ius. Surgebat iudex & cum eo maiores omnes, tantam non ferentes blasphemiam: agebant cum insano nunc minis, nunc blandimentis, vt ad sanitatem rediret, sed ille tantò furebat magis. Iam sol ibat ad occasum, & malignus ille in pascuis quærebat equum suum: veniensque ad syluam propinquam, inter vmbras arborum vidit hominis horrendam speciem, sicque prior appellat eum: Quisnam es tu, aut qua causa hic subsistis? Respondit diabolus: Equidem huc vē- *Diabol⁹ ei apparet.* ni misertus tui. Scis enim, quem plenus amaritudine paulò antè inuocaueris, cuique te seruum deuōueris. Ego ille ipse sum diabolus. Me ergò protectore felix semper futurus, redi domum, sic tamen, vt à meo famulatu minimè te subducas. Abscedit miser, & altera luce sedens equo cum commilitonibus suis sequitur iudicem aliò tendentem. Rursùs iudex cum suis tanquàm nocturna cogitatione mutatum inuitat ad satisfactionem: promittit veniam pridiè perperàm gestorum, modò persoluat debitum. Ille redit ad contumelias & conuicia, ait se iam inuenisse meliorem patronum, qui & possit tueri suos, & aduersarios opprimere: cui non sit alius similis. Percontantibus aliis, ecquisnam ille sit, incunctanter respondet diabolum esse, nec dubitabat in CHRISTVM & sanctos eius blasphemias & nefanda multa iactare. Tum iudex religioso mœrore affectus: O miser, inquit, ò præda satanæ, itàne insanis in creatorē tuū? Nisi plen⁹ esses eo, quem iactitas, nūquàm tot probra cōiiceres in mūdi dñm & sanctos ei⁹. Impietate ēt dæmones vin- *Iacobi 2.* cere vidèris. Illi credunt, & contremiscunt: tu verò totus amens, nihil metuis Dei potestatem, nec credis miraculis, quibus terra marique sancti illustrantur. Et vt alios omittam, de beatissimo Annone, præter alia eius miracula, constat, magnam eius in cæcis illuminandis esse efficaciam: nec dubium, quin possit etiam videntes luminibus priuare. Vide ergo, nè percussus cæcitate, vel serò cogaris eum deprecari. Ad hæc ille erecta ceruice, cachinnans & subsannans: Istum verò, inquit, signis clarescere credere quisquā, *Impiè cōuiciat S. Annoni.* nisi delirus, potest? Nòui ego hominem adhuc viuentem, & certè alienum à fide est, mortuum eum iam facere miracula, quæ viuus non potuerit. Si vanus sum, quid ità ille cunctatur vlcisci opprobrium suum? Si ille quenquam vnquam cæcum sanauit, radicitùs excidat mihi oculus vterque. Vix elocutus erat hæc, cùm eccè repentè sinister oculus eius sensim *Eccè tibi diuinā vltionem.* instar aquæ totus diffluere cœpit, foramine ad horrendum spectaculum vacuo relicto. Accurrunt ilicò milites, certatim cupiunt inspicere virum, nec possunt admirari satis, celebrant omnes beati Annonis nomen: solus miser ille manet incredulus. Hortantur eum omnes, vt uel experientia cautus fiat, & beatum Annonem precibus sibi conciliet. Ille verò seipso deterior, rursùs exclamat: Donèc vlla mihi luminis portio relicta erit, absit vt ei supplex fieri velim. Sit erroris vestri, sanctum eum dicere: mihi, si potest, prius etiam alterum excutiet oculum, quàm hoc ego fateri velim: Dixit, & cunctis cernentibus, tanquam *Itèm alia vltio hominis blasphemi.* fulminis iaculum in caput eius vibrari visum est, cuius ictu reliquus oculus radicitùs euulsus est. Mox equo fugam capessente, infelix ab illo excussus, humi corruit: sed pede altero inhærente vni è stapedibus, longiùs ab equo miserè raptatus est. Sequuti illum equites velocissimi, moribundum, equo comprehenso, soluerunt. Confluebant ad eum omnes horrore concussi: ille verò præ dolore clamitabat & eiulabat, in puluere sese volutans. Tum omnes pauore & stupore correpti, appellabant sanctum Annonem, sese in terram prosternentes, identidèm clamabant kyrie eleeson. Iis clamoribus per nemora & agros sese diffundentibus, ex locis propinquis magna hominum turba cum sacerdotibus aduolauit: qui cùm rem totam didicissent, non mediocriter obstupuère. Sustinebant verò omnes, quid porrò euenturum esset misero illi. Propiùs autem ad eum accedens iudex & quidam religiosi viri, sciscitabantur ex eo, quinam haberet. Respondit ille tantis se discruciari doloribus, vt spem viuendi omnem abiecerit. Hortabantur eū illi, vt dum adhuc tempus pœnitentiæ adesset, colligeret sese: quod si faceret, & beatum Annonem ex animo deprecaretur, & veniam & sanitatem ei pollicebantur. Tum ille dolore vrgente exclamauit: Fa- *Vexatio dat intellectum auditui.* teor sanctum Annonem posse, si velit, mihi restituere oculos ablatos: manusque tremulas in cælum porrigens, cunctis audientibus, lachrymabundus ità orauit: Parce, sacratissime pontifex, parce misero mihi iurè castigato, nec neges conuerso misericordiam, quam Dominus cunctis resipiscere volentibus offers, vbi ait: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, *Ezec. 33* sed vt magis conuertatur, & viuat. Si reddideris mihi lumina, quod te posse credo, toto corde tibi semper subditus ero, & quod hactenùs impiè negaui, per totum orbem annunciabo, te prioribus sanctis

æquatum

æquatum esse meritis & factis. Hæc cùm ille diceret, & omnes miseratione afficerentur, Arnoldus iudex hortabat eos, vt oībus votis & precibus homini misero diuinam misericordiam conciliarent, sublatisq; manibus, Kyrie eleeson vna uoce clamitarent. Impietatis.n. notam se non posse effugere dicebat, si naturæ consortem in ea calamitate desererent. Itaq; primus ipse humi se abiiciens, oē vt idem facerent permouit. Postquam aūt à terra surrexerunt, sanctum Annonem iteratis vocibus inuocantes, inaudito miraculo noui in hominis capite oculi repentè extiterunt, solito clariores: & tanq̃ nihil passus esset, sanus & incolumis homo surrexit: populus circunstans præ gaudio lachrymas fundens, immensis vocibus ita vt par erat laudes diuitissimè depromebat. Posteà ille ad beati Annonis tumulū venit, exposuitq; quid ipsi accidisset. Sed cùm nemo crederet, Abbas Reginhardus curauit eū adducendum ad synodū, quæ cum, Hildulpho Archiepiscopo p̄sidente, Coloniæ habebatur. Ibi ille coram omnibus totā huius rei pertexuit historiā, multis eius dicta suis verbis cōfirmantibus. Tandèm ēt, cùm missis nunciis id exigeret Episcop' Hildulphus, vir fide dignissimus Arnoldus ille, cuius crebrò iā meminimus, grauissimū dixit testimoniū, iuramento illud confirmās.

Ad inuocationem S. Annonis fit insigne miraculum.

De alio quodam blasphemo punito. Cap. 21.

QVidam ex diœcesi Treuerensi Romam ad beati Petri Apostolorum principis limina, visitata iam seculis deuotione proficiscentes, Confluentiū quendam clericum itineris comitem habuere. Cum quo varia conferētes, ut fit, leuandi laboris, animosq; oblectandi causa, tandèm in mentionem beatissimi Annonis inciderūt, omissisq; aliis sermonib's multùm & diū de vitæ eius sanctitate & virtutum præstantia loquebantur, eiusq; res gestas vicissim alii post alios cōmemorabant. Iam in vesperam propè perductus erat dies id genus sermonibus, cùm ecce clericus ille incredulum pectus suum prodēs: Vos, inquit, per dictum illum vanis in cœlū vsq; laudibus effertis, quē ego nihil extra cōtera mortuos habere existimo: quippe virum, vt aiunt, sius malorū, sibiipsi pessimum. Hęc ille execrabilis effutiens, sociis suis & pallorem & silentium præ horrore attulit. Cumq; paululùm substitissent, cœpto pergentes itinere, ita aiunt ad eum: Ecquis vel amentissimus eiusmodi ausus sit proferre sermonem, quem cùm à nemine magis, quàm à clerico pro authoritate officii coercere oporteret, ex clerici ore proficiscitur. At ille perora euomens: Si me, inqt, etsi à vestra fide, non tamē à veritate aliena dicentē, idcircò repræhendendum putatis; quòd è clero fim, audite hominis finem, cui sanctitatem arrogare vultis. Vehementissimus dolor pedum, & hactenùs incognitus podagræ morbum animam ei, vt audistis, infeliciter extorsit. Crudelissimum autē fuerit, vllius bonitatis hominem ea pœna diuinitùs consumi, quam nec sceleratissimus facilè meretur. Non bene enim vixisse, vltio testis est: immò quàm malè obierit, & vita, & vitæ vestis vltio docet. O linguam meritò præcidēdam, cùm scriptura diuina tam multis testetur locis, quem diligat Deus, eum quoquè arguere & castigare. Quanta verò & quàm indigna & immania passus est etiam ipse filius Dei? quāta Apostoli & martyres? quorum quo fuit vita celsior, eo mors despectior: immò preciosior. Preciosa enim in cōspectu Domini, mors sanctorum eius. Absit ergò à fidelium animis, vt putent beatum Annonem vllam meritorum suorum iacturam mortis acerbitate fecisse. Immò, vt norint potius indè illi auctam gloriam: audiant, quæ blasphemum hunc vltio consecuta sit. Monebant illum satis superque comites eius, vt finem faceret tam peruersè loquendi, nec tamen cessabat miser. Itaque cunctis iam exacerbatis, & tantæ temeritatis vindictam expetentibus, repentè aliis liberè progredientibus, immotus ille substitit, & qui Christi confessori dolores pedum improperauit, tanquam ferreis ad talos constrictus vinculis, loco hæsit, interim graues pedum sentiens cruciatus. Mox igitur tremere, pallescere, miserè quiritari & eiulari cępit. Respiciunt alii, mirantur clamantem, aspernantur subsistentem, iratis vultibus perquirunt, quid ità hęreat ipsis properātibus. Aperit ille cum multo gemitu quid patiatur, non ambigunt illi id accidere meritis eius, cui detraxerat: dolent quidem præ commiseratione, at tamen lætantur euenisse. Tandem communes pro eo preces fundūt, ille veneratur in eis fidem, quam antè culpauerat: valdè pœnitet eum temerè esse locutum, preces & vota offert beato Annoni pro sui liberatione. Tandiù oratum est ab omnibus, donéc laxatus, susceptum incolumis expleret iter. Inde domum reuersus, nihil habuit antiquius, quàm vt sacratissimi pręsulis venerabiles cineres inuiseret. Hoc enim & voti necessitas, & amicorum consilia hortabantur. Vbi autem eò venit, cum multis lachrymis totam historiam verissimè enarrauit, nobisque scribendam reliquit.

Peregrinatio ad sanctum Petrum.

Clericus quidam proscindit S. Annonem.

Prou. 3. *Heb. 12.* *Apoc. 3.* *Psal. 115.*

Punitur maledic' sancti viri obtrectator.

Curatur inuocans S. Annonem.

De muliere contracta sanata. Cap. 22.

COntracta quædam fœmina, ad beati uiri tumulū cereum paruum attulit. Indè recessura, mira velocitate se sentit erigi. Turbata igitur exclamat. O summe sacerdos Anno, quid mihi infelicissimæ nec opinanti accidit? Tanto enim fragore spina dorsi & costæ adhærentes restitutæ sunt, vt quercus frangi videretur. Aduolabant multi, & fœminæ clamore, & ossium strepitu inuitati: videbantque erectam stantem ad illam felicis thesauri arcam, gratiasque agentem, quā hactenùs curuam semper viderant. Referunt rem ad alios, multique vtriusque sexus in ecclesiam irruentes, una voce summę Trinitati laudes gratesq; agunt.

Vide miraculum

De puerulo contracto, itidèm curato. Cap. 23.

TOtius orbis commune celebrabatur festum, in cælos assumptæ beatissimæ virginis, & matris Dei: qui dies est uenerabilis, dies sanctus, dies pręclarus, cui comparari non possint vllæ sanctorum solennitates: fratribusq; nocturnas vigilias hymnis & psalmis solenniter agentibus, puerulus quidam, & nomine & facie omnibus notus, (quippe quem pater Reginhardus miserè contractum, studio misericordiæ alendum, à Rheno adduxerat) ad beati Annonis sepulcrum manibus reptans venit. Aderant tunc ibi quidam, pro honore sacratissimæ Virginis, reginæ cęlestis vigiliis intenti. Viderunt illi puerum semel atque iterùm appræhendentem tumuli summitatem, conantemque surgere, sed totiés relabentem, tertiò tandèm idem tentantem, in pedes erigi. Et stabat ille quidem, sed ruinam minari videbatur. Obtinuit tamen, ut aliquandiù scipioni innixus posset ambulare. Sed illo tandèm reiecto, saluus & incolumis, integram gradiendi facultatem adeptus est. Multam ea res illo die lętitiā peperit, ad tam præclaram illustrissimę virginis solennitatem, tam insigni accedente miraculo. Sunt verò etiam permulta alia lectu dignissima beati Annonis miracula, quæ tamen cuncta prætermittēs, ità paucissimis istis ad optatū laboris mei perueni portum, vt & clarissimum meritis & sancti-

Festum Assumptionis S. Mariæ toto orbe celebre.

tate virum, satis (vt reor) expressserim, & necessariam propter fastidiosos breuitatem non valdè tamen excesserim. Præstet omnipotens Deus, vt in illa vita prosit animæ, si quid in hoc opere dignum suis laudibus elaboraui: sitque migranti patronus, qui scribenti materia fuit, Anno terque quaterque beatus, per Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

In pedo seu baculo pastorali S. Annonis ligneo, qui adhuc in monasterio Sigebergensi religiose asseruatur, in superiori parte in cupro, incisi sunt versus sequentes:

Tityre coge pecus, cæcus ne ducito cæcos.
Moribus esto grauis, rector fore disce suauis.
Astu serpentis, volucris tege simpla gementis.

VITA SAPIENTIS ET DIVINI patris nostri Sabbæ, Authore Cyrillo monacho: fortaßis autem à Metaphraste reddita paraphrasticos. Habetur enim in Metaphraste.

Decẽb. 5

NIHIL est æquè vtile ad commouendos animos ad desiderium virtutis, atque vita optimorum & præstantissimorum virorum, tradita piorum auribus. Illius. n. viam licèt asperam, non tamen esse eiusmodi, vt adiri non possit, nec esse omnimò desperatã, ostẽdit: sed rectè factis eorum, qui præcesserunt, inducit ad imitationem: & narratione donorum, quæ illi acceperunt tanquàm arrhas futurorum bonorum, in animos auditorum immittit promptum & alacre animi studium: & persuadet despicere omnem laborem & difficultatem, & ea postponere acquisitioni eius, quod est bonum & honestum. cuiusmodi est vita magni Sabæ, & Dei amor ineffabilis, & q propter ipsum suscepti sunt sudores: & rursus innumerabiles donorum largitiones, quæ eam, quæ illic est futura, confirmant beatitudinem Sed satiùs fuerit deincèps virum ab altè petito principio persequi; resque eius sedulò ac diligenter tractare, nihil prætermittendo eorum, quæ sunt magis opportuna. quod quidem apertè maximum & est, & existimatur iis, qui amant res eiusmodi.

Vita Sanctorum cognita, qd conferat.

Huic ergò beato patria quidem erat Cappadocia. Natus est autem in vico Mutalasca, (hoc est enim ei nomen) quæ prius quidem erat vilis & ignobilis, & sita sub metropoli Cæsareensium: ex eo autem posteà euasit insignis, & longè clarior illa Armathen, quæ olim tulit diuinum Samuelem. Oportebat verò ei omninò meritas referre gratias, quòd eum in lucem produxisset. Pater Iohannes, mater Sophia: qui erant ambo clari genere & pietate. Natus est autem decimoseptimo consulatu Theodosii. Cùm verò iam quintum ætatis annum ageret hic vir admirabilis, eius autem parentes migrassent Alexandriam, (nam necessariò eos vocabat tunc futura quædam expeditio) ipse in Cappadocia diuina quadam prouidentia, apud auunculum, cui nomen erat Hermias, cum paternis relinquitur facultatibus: partim quidem, ne nimis tenera pueri ætas defatigaretur itineris longitudine: partim autem, vt si parentes vitam illic finiissent, pulchrum illic semen & eius, quæ illic erat, hæreditatis successorem relinquerent. Sic ergò apud auunculum manens Sabas, iam ætate proficiens, cùm vxoris illius malignitas molestia afficeret adolescentem, (Erat enim reuerà mulier impudens & difficilis) illinc recedens, accedit ad quendam Gregoriũ, qui ipse quoquè erat patruus, in quodam vico nomine Scandos, statim ab initio ostendens, quãto odio haberet malos, & se maiorem curam gerere virtutis, quam cognationis.

Patria S. Saba.

1. Reg. 1.

Itẽ parentes.

Affligitur ab vxore patrui sui adhuc puer.

Postquàm autẽ, cùm ageret apud Gregorium, vidit hoc patruo & auunculo magnam afferre dissensionẽ ac discordiam, (Contendebat enim uterque & ipsius Sabę, & rerum eius esse dominus) ille omnem offensionis auferens occasionem, & statuens difficultates esse, veluti quandam uiam vitæ, quæ ducit ad philosophiam, rectè nõ secùs àc boni imperatores, vsus est difficultate temporum, & repentè despiciẽs diuitias, cognatos, pecunias, & quęcunque maximè solẽt adolescentum animos delinire, seipsum tradit cuidã monasterio, quod uocabatur Flauianæ, quod distabat viginti stadiis à Mutalasca: ostendens labores, qui fuerunt ad virtutem, esse à sapientibus pręferendos quieti & relaxationi, quæ ducit ad vitium. Benignè itaque acceptus ab eo, qui tũc præerat monasterio, & cooptatus in numerũ monachorum, illic deincèps se exercet in doctrina sacrorum psalmorum, & accuratè instituitur in omni regula monastica. Ità beato Sabę patrui auunculi cõtentio, & vita acclinis & ardua, maxima fit causa, ut proficiat in uita, quæ est ex Deo.

Petit monasteriũ, relictis omnibus.

Regula monastica.

Postquàm aũt ii, cùm diù seditionem inter se agitassent, uix tandèm composita inter se discordia, tentarunt sacrum Sabam auellere à monasterio; & à pulchro illo vitę instituto, volentes eum & paterna frui hæreditate, & suis facultatibus, & coniungi matrimonio, (quę quidem sunt paruis magna & iucunda, & ea puerorum potiùs optiones, quàm uirorum esse significant) ipse diuino Dauide vtens tanquàm consiliario, iudicauit esse optabilius, abiectum esse in domo Dei, quàm talium tabernaculorum frui diuitiis & alia prosperitate. Videbat enim illa quidem ipsorum amatorem diuitem transmittere ad gehennam, & ostendere vel sola egere gutta, quod quidem est paruum linguæ, quę ardet, solatium: angustias autem & malorũ perpessionem dignos efficere beato sinu Abrahę, & recreatione ac delectatione, quæ in eo nunquàm desinit. Et alioqui iudicabat esse longe stultissimum, uoluptatem quæ est ad tempus permutare æterno supplicio. Atque sic quidem beati Sabæ propositum, uel ab ipsis, vt dicitur, cognitum est carceribus, & talem ab ineunte ætate ostendit philosophiam. Etenim ipse super seniores intellexit, quoniam mandata Domini exquisiuit. Seipsum verò exercuit cùm in alia omni abstinentiã, tũ uel maximè in ea, quæ ad gulę pertinet compescendas delicias, & ventris nimiã curationẽ, vt sigillatim declarabunt, quæ deinceps sequuntur.

Psal. 83.
Lucæ 16.

Psal. 118

Operabatur aliquãdo hortum monasterii. Màla autem quæ pendebant ab iis, quę illic erant, arboribus, eius incitabant appetitionem, & mouebant ad vescẽdum ante tempus. Atq; fuit quidem victus ab adspectu pomorum, (erant. n. pulcra visu) ut qui ipse quoq; esset homo, & humanis deliniretur cupiditatibus. Victus est aũt vsqueadeò, ut malum manu caperet. Deindè cùm intellexisset esse tales maligni insidias, & solere eum latenter attrahere, semper voluptatẽ obiiciẽdo tanq̃ escam, & posteà suspicatus esset in fructu latere serpentẽ, & cogitasset primos parentes à uoluptate & cibo eiectos fuisse ex paradiso, quę eos cõfixere malis innumerabilibus. Hæc cùm ille mente pulchrè agitasset, & iuuenilius ipse seipsum increpasset, málum statim iecit humi: & cùm id pedibus conculcasset, cũ málo etiam conculcat cupiditatem, & eam, quæ eius vicerat oculos, per probrum & cõtumeliam proterit suis pedibus: hanc in posterum sibi legem imponens, vt toto uitæ tempore, málo non uescatur ampliùs,

Gen. 3.

Fortiter vincit gulæ appetitum.

neque

neque indulgeat vẽtris appetitioni. Ab illo ergò tempore perpetuò in summa omnium rerum vixit abstinentia, somni tantum capiens, quantum satis erat ad eius corpus continendum, quod erat continuis defessum laboribus. Manus verò beato Sabæ nunquàm quiescebant; sed quandò non eas ad Deum extensas habebat oratio, eæ perpetuò versabantur in opere aliquo faciendo: nè, si vel parumpèr relaxaretur cogitatio, clàm non animaduersus sensim irreperet inimicus. Hinc virtutis fit ei penna leuior, & omnem quæ erat Flauianis fraternitatem (erat autem circiter septuaginta fratrum) obedientia, & humilitate, & omnibus aliis Euangelicis rectè factis superabat.

Porrò autem hoc quoquè dicitur de conuersatione eius in hoc monasterio. Cùm pistor hyeme aliquãdò vestes haberet madefactas, nec eas posset exiccare ad Solem, relinquit in clibano. Deindè oblitus se eas illic reliquisse, vt exiccarentur, eùm, vt repentè panis fieret, esset opus, ipse Sabas & alii monachi vnà cũ pistore fermentum commiscebant, & clibanum accendebãt, intùs relictis, vt diximus, vestibus. Flamma verò jam sublata, recordatus pistor, quandò nihil poterat efficere, flamma iam minante terribiliter cor eius sauciabat tristitia, & angebatur animo. Non ferens autem Sabas videre fratrem, qui ità angebatur, & ipse quoqué internis non minùs ardens visceribus, corpus quidem contemnit, & ignem despicit: munitus verò signo Crucis, continuò ità vt erat ingreditur clibanũ: flammaque cõculcata, sicut priùs voluptate, seruat ex igne vestimenta, & ipse egreditur illæsus: nõ propter pietatem quidem ac religionem, sicut olim adolescẽtes, sed potiùs propter amorem in fratrem, cum flamma optimè reuerita. Hoc non solum eos, qui aderãt, obstupefecit: sed Pauli quoqué discipulum Sabam apertè ostendit. Nam si propter solum fratris dolorẽ, nec carni parsit, & aduersùs ignem suã ostendit audaciam, quomodò is recusasset esse à CHRITSO anathema, vt possent alii esse salui? Qui ergò aderant, cùm vidissent id quod factum fuerat, & ex ijs ipsis ij, qui ad maiorem gratiæ mensuram peruenerant, & accuratè dijudicare poterant, quanta procedẽte tempore futura erat Sabæ virtus, cogitantes, illi quidem decæterò magis animum adhibebant, quàm eius postularet adolescentia: iurè autem Deo agebant gratias. Sed sunt hæ quidem narrationes conuersationis eius in Flauianis, vt ipse posteà Gregorius patruelis illius mihi tradidit, non leuis aliquis & ei sola necessitudine coniunctus, sed etiam ex vita satis magnum afferens argumentum veritatis.

Vide Crucis signaculo maximũ patratum miraculũ.
Dan. 3.
Rom. 9.

Quædam autem in corde agitans, cùm diuini desiderii nullum modum nosset, nec satietatem, in animo habebat ire in sanctam ciuitatem, & contemplari loca sancta, lustrareque & visere patres, qui erant in solitudine: & ea frui, quæ ex ipsis percipitur, vtilitate, aut etiam incitatione eorum vitæ institutionis, ostendere acriorem impetum ad virtutem. Si enim malæ consuetudines & congressiones possunt bonos mores corrumpere: quanto magis bonos mores bonæ adiuuabunt, & pulchrè deducent ad viam, quæ fert ad virtutem? Accedit itaquè ad Præfectum monasterii, & animum aperit, & ab eo petit, vt liceat secedere. Ille verò non permittens, sed volens imperare iuuentuti tam moderatæ, & quæ admodum pulchram habebat animam, non audiebat obsecrantem, & peregrè proficisci properantem non dimittebat, & ipsum omninò conabatur detinere. Deindè cùm ad eum è superis diuina quædam aduenisset visio, mandat vt Sabam dimittat, nec prohibebat, quo minùs peregrè proficiscatur. Ille ergò persuasus visione, eum dimisit, & inuitus volenti permittit, vt exeat. Ille autẽ id, quod desiderabat, consecutus, & cum precibus illinc dimissus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hierosolyma: cùm in hoc quidem monasterio annos decem transegisset, ætatis verò ageret annum octauũdecimum, quo Marcianus & Iuuenalis ambo piiac religiosi, ille quidem ab Imperio, hic autem à Pontificatu, morte desistunt.

Abbas ei per visum iubet eum dimittere peregrè iturũ ad loca sãcta

Cùm verò hyeme venisset Hierosolyma, & à quodam sene Cappadoce in monasterio sancti Passarionis hospitio esset exceptus, tunc quidem apud ipsum hyemat. Posteà autem aliis aliò beatum trahentibus, & vim afferentibus, ut, qui ab illius virtute multo magis vicißim attraherẽtur, & ut apud se maneret, unoquoque rogante, eo autem sene, qui ipsum primò hospitio acceperat, rogante, nè recederet à monasterio: ille tanquàm eius, quæ Deo conuenienter agitur, uitæ matrem quietem amans & silentium, non induxit in animum, ut cum ullo quidem eorũ cohabitaret: sed cùm de magno accepisset Euthymio, (uirtus n. eius ubique prędicabatur) captus est uehementi desiderio cum eo congrediendi. est enim simile semper amicum simili. Et quoniam ille non secùs àc Hesperus, in solitudine quæ est ad Orientem, clarus erat miraculis & doctrina, desiderabat Sabas frui luce bonorum Euthymii, & cum eo lætari, & ali radiis illustrioribus, & non secùs atquè generosæ plantæ, in anima & spiritaliter augeri. Atque ei quidem, quod dictum est, monasterio diuinitùs præerat Elpidius. Cùm hoc autem desiderio teneretur beatus Sabas, accedit, & id enunciat beato Elpidio. Cùm uerò inuenisset eum quoquè esse in eãdem sententia, diuinis illius precibus acceptis pro alio uiatico, ad magnum Euthymiũ tanquàm filius ad patrem, non ex sanguine, sed ex uirtute potiùs trahens cognationem, accedit.

Huius uitã habes Tomo 1. die 20. Ianuarii.

Cùm ergò aliquot illic dies mansisset, ad synaxim de more eunte Euthymio, ad eius pedes prócidit, rogans, supplicans & obsecrans, ut fieret eius ouis rationis particeps, & ab ipso pastore pasceretur cum aliis. Magnus Euthymius, qui in exercendis pueris erat pręstantissimus, ut qui omnium certaminum spiritalium fecerat periculum, cùm uidisset Sabam adhuc iuuenem, dubitans nè ardor esset solùm, non habens rationis iudicium & grauitatem, quæ ex ea proficiscit, non priùs permisit ut habitaret cum monachis, qui erant in Laura, quàm totam monasticam persecutus esset uitæ institutionem, quę est in cœnobio, & ostendisset eam, quæ exigebatur, absolutionem. Quinetiã ei dixit: Non conuenit omninò, o fili, ut qui est iuuenis, Lauram habitet. Hoc enim neque Laurę ulla affert utilitatem, neque tibi expedit. Sed si me audias, ibis nunc in inferius monasterium ad Abbatem Theoctistum, apud quem scio fore, ut tu maximam accipias utilitatem. Cùm beatus his acquieuisset Sabas, (nam pręter alia didicerat etiam obedientiam) & quæcunque ipse mandasset, se prompto & alacri animo facturum promisisset, (ideò enim, aiebat, ad te confugi, ut per te salutem assequar) eum continuò illuc mittit ad beatum Theoctistum, iubens ut eius magnam curam gereret. Dicebat enim se reuerà uidere in eo infusam spiritus copiosam gratiam, & eum non multo interiecto tempore sua gloria esse impleturum uniuersum orbem terræ: uera, inquam, gloria, & quæ nullum finem sit habitura. Quæ quidem talem finem sunt cõsecuta, & ostenderũt esse ueram illius prędictionem. Nam & ipse plurimã partem solitudinis effecit habitabilẽ, & Lauram extruxit maximã earum, quę sunt in Palæstina, & ab omnibus, qui uitam elegerãt anachoreticã, tanquàm pastor est agnitus, eis affectus regula ad sanctitatem. Nam & mores eis tradidit, & legẽ imposuit, doctus ab Euthymio, & seipso utens exẽplari, ut

S. Sabas cupit esse cum Euthymio, sedis eum non admittit.

Euthymij de Saba prophetia.

nullum imberbem in Lauram admitterent: quod quidem & apud patres veteres fiebat, & diligenter ab illis obseruabatur.

Cùm sic ergò diuinus Sabas fuisset in B. Theoctisti potestate, seipsum totum purè Deo tradit, & totus in illius versatur desiderio. Cùm autem sciret esse duplicem sui constitutionem, ex anima, inquam, & corpore, duplicem excogitauit etiam exercitationem: nunc quidem corpore laborans, nunc autem anima, & nunc quidem dies transigens in laboribus corporis, nunc verò integras noctes insomnis peragens in precibus. Nunc aquam portans, nunc ligna ferens, & omnibus, quibus fuerat creditum aliquod ministerium, sustinens illorum operationes. Erat enim cum animi fortitudine, procera quoquè corporis magnitudine, & admodum robustus. Et ipse quidem alias alia subibat ministeria, & ipsam etiam malorum curã: & ante omnes quidem veniebat ad synaxim: post omnes autem rursus recedebat, promptoque & alacri animo diuino seruiebat ministerio: & his omnibus veluti sacrã imponebat summam, obedientiam scilicet & moderationem. Quncircà hoc mirabatur vniuersa multitudo monachorum, quòd ætatem tam teneram virtutum ornaret corona & perfectio. Cùm uerò quæ est ex Deo, semita æquabiliter & inoffensè ab eo dirigeret, eum aliquo modo supplantare, & ne progrederetur, sistere conabatur malignus: etiamsi ille eum dolosè aggrediens & malitiosè, ab eo rursùs est repulsus generoso & valde forti animo. Quisnam autem fuit modus insidiarum?

Exercitia corporis et animæ.

S. Sabæ magna perfectio in ætate tenera.

Erat quidã monachus genere Alexandrinus, nomine Iohannes. Is iã longo tempore molestus erat beato Theoctisto, vt ei permitteret ire Alexandriam, vt paterna bona illic disponeret: (resciuerat enim parẽtes paulo ante esse mortuos) Atque ille quidẽ, vt volebat, dimissus, petebat vt sanctus Sabas esset sibi socius itineris, vt quem sciret esse generosum ac strenuum, & qui cuperet & posset esse particeps laborũ aliorũ. Cùm beatus ergo Theoctistus annuisset Iohanni petitionem, Sabam quoquè emisit. Hoc autẽ, vt diximus, fiebat arte maligni, vt ab eo qui est ex Deo, cursu eum reprimeret, & in mundo, & in ijs quæ ad hunc mundum pertinent, eum occuparet. Sed qui profunda & occulta aperit, non permisit vt eius laterent insidiæ. Nam cùm ex Palæstina profecti agerent Alexandriæ, & ambo occupati essent in quærendis rebus Iohãnis, agnoscitur à parentibus Sabas admirabilis, qui nupèr illuc migrarant propter expeditionem, sicut iam ante ostendimus. Cùm aũt sic euasisset notus paternis oculis, fuit rursùs Sabæ principium secundum certaminum: & cum maiori tunc luctatus fuit necessitate, quã quæ fuerat cum patruo & auunculo. Instabant. n. parẽtes, quid non facientes, aut à qua arte & machinatione abstinentes, vt Sabę persuaderẽt, vt vellet cum eis habitare, & decætero apud eosdegẽs, patris susciperet militiam, & pro illo* habitaret? Ille verò cùm esset celeris & acris ingenii, cognoscit hoc fuisse excogitatũ à maligno, vt parentum misericordia relaxaret contẽtam eius exercitationem, & spiritalium rerum desiderium redderet frigidius. & eorum quidẽ amori sapiẽter opponit Dei desideriũ, dicens se timere illud pręceptum, quod illos statuit eo esse indignos, qui desiderium parentũ ei pręferunt, & non crucem sustulerũt, & eum sunt secuti: Mundanæ autem huic militiæ, verè angelicam & diuinam: Si terrestris regis miles, dicens, qui conspectus fuit ordinem deserere, magnas luit pœnas: quantum est periculum, si qui eius, qui est vere rex, miles effectus, & in numeros illius adscriptus, proprium ordinem reliquerit, & iam paruam militiam ea permutauerit? Illud tandem adiecit ijs, quæ dicta fuerant, quòd nec eos quidem decæterò parentes vocare sustinuerit, si eos ampliùs viderit rogantes & contendentes, vt à pulchra illa deficiat militia.

Insidia diaboli.

for. militaret.*

Mat. 10.

Nota monache apostata.

Cùm nescirent ergo parentes, quid agerent, cesserunt filii constantiæ, & tandem vel inuiti concesserũt quidem, vt abiret: eum autem vehementer rogarunt, vt suæ pecuniæ acciperet aliquid ad parandum viaticum, quo opus habet peregrinatio. Atque illi quidẽ prompto & alacri animo Sabæ præbebant viginti aureos: ipse vix tribus acceptis, eisque, quòd rogarent parẽtes, ne eos despiceret, soluit Alexandria vnàm cũ Iohanne. Quòd autem propter parentes eos tres aureos acceperit, non est procul quærenda probatio. Cùm enim iam venisset in monasterium, eos ferens dat in manus Theoctisto, ipse nihil volens habere propriũ; & alioqui ne malignus hinc acciperet occasionem suggerendi ei cogitationem auaritiæ. Iam verò decẽ annos illic diuinus transegerat Sabas, & beatus e viuis excesserat Theoctistus: quem cùm sanctè magnus sepeliisset Euthymius, pro illo quendam Marin, virũ non paruifaciendum, elegit præfectum monasterii. Cùm aũt in duos annos vixisset post susceptam præfecturam monasterii, è vita excedit. post quem diuin9 Euthymius cuidam Longino viro bono monasterii cõmittit rectionem. Illo autem tempore admirabilis Sabas iã triginta annos natus, cùm resplẽduisset in vniuersa monasticę uitæ institutione, & obiisset omnem rationem exercitationis, capitur amore solitudinis: & cùm non posset ferre uim desiderii, accedit ad Lõgium, petens quem desiderabat secessum. Ille verò (nesciebat enim, quomodò hoc ei ex se permitteret) de eo refert ad magnum Euthymium. Is autem cùm oppletas haberet aures Sabæ virtutibus, quinetiam ipse quoquè rectè sciret viri perfectionem, & in rebus spiritalibus ardorem & constantiam, continuò refert ibi ad Longinum, nè ei esset impedimento, quò minus suum exequeretur institutum: sed ei permitteret vti quiete & silentio quinque dies hebdomadę. Sciebat enim fore, vt omninò rectę vteretur solitudine, & haberet occasionem ad Deum ascensionis. Sic ergo ei permissio silentio, compos iam affectus eius, quod desiderabat, ingressus est monasterii speluncam, quæ vergit ad austrum, quinque quidem dies hebdomadę intus degens, & nihil cibi sumens, sed solùm vacans precationi, & labori manuum: Sabbato autem egrediens, & seipsum superans in accessione eius, quod est melius, & quinquaginta numero confectas sportas, quas solent vocare Μαλάκια, afferens: Die autem Dominico cùm collegisset tot ramos palmarum, quot sciebat sibi in hebdomada sufficere ad operandũ, ingrediebatur spelũcam. Et hoc modo perpetuos quinque annos se exercuit.

Monachi non debẽt habere proprium.

S. Saba degit in spelunca mirè abstinens &c.

Deindè diuinus Euthymius cùm eum vidisset sic viuentem, eum sumpsit cum Domitiano socium decertationis ad certamina, quæ suscipienda erant in solitudine, cùm de eius mente factus esset certior, & eum vocaret παιδαριογέροντα, id est, puerum senem, & ut qui exercitationis esset præceptor optimus, ad sublimiores eum virtutes exerceret. Et quoniam consueuerat admirabilis Euthymius decimoquarto mensis Ianuarii egredi cum Domitiano in vastam solitudinem Rubę, & illic transigere sanctissimos dies ieiuniorum, egressus quidem est, vt consueuerat: Ei autem aderãt Domitianus & Sabas: ingrediebãtur verò per solitudinem, quæ vergit ad meridiem, ultra mare mortuũ: & cùm iter diù produceretur, ipsa solitudo, quæ est & arida & aquæ expers, & re ipsa ab omni re deserta, Sabæ sitim accẽdebat vehementem: & viæ prolixitate & siccitate efficiebat, vt iã defatigaretur &

defi-

deficeret, neque pedibus vti posset ad ingrediendum. Atque ille quidem cùm defecisset, humi iacebat, nescio an naturali aliqua ratione, vt solet fieri iis, quæ sunt huiusmodi, propter magnam calidi frequentiam consumpto humido: an quod Deus vellet ostendere Sabæ adhuc opus esse maiori fortitudine. Iacebat verò parua, vt ità dicam, viuens parte animæ, & iam apertè ostendens se deficere. Cum eum autem sic affectũ magnus vidisset Euthymius, & ipse non minus esset animo perturbatus, parum quidem ab eo recedit: humi verò procidit, & cùm cor ad Deum sustulisset: Domine Deus, inquit, da aquam in terra sitienti, iam deficientem iuuenis huius consolans animam. Sic dicit, cùm Sabam pronnus accersiuisset, ter fodit ligone, & terra vim sensit diuiniorem, & paruit nutibus, qui sub adspectum non cadebant: & quæ erat deserta, & aquæ expers, aquam genuit, & protinus aquam emisit limpidissimam, & maximè probabilem. Sabas autem cùm illam bibisset, tunc restinxit sitim, & satis est recreatus: & latenter vim accepit diuinam, adeò vt de cætero alacriter ferre posset difficultatẽ solitudinis.

S. Euthymius suis precibus impetrat aquam à Deo.

Cum sic ergo S. Sabas se gereret in solitudine, & magnum imitari Euthymium, & tanquàm ad exẽplar archetypum, ad illius vitam intueri studeret diligentissimè, parum temporis intercessit, & cùm ille magnus virtute Euthymius ibidèm obdormiisset, verè beatam quietem est assecutus. Sed cùm post illius decessum, monasterium ocio & socordiæ paulatim se dedisset, longo tempore aufugit B. Sabas, & habitabat in solitudine, cùm Gerasimus eam, quæ est circa Iordanem, solitudinem non secus atquè stella illuminaret. Sabas verò tunc attigerat tricesimum quintum annũ suæ ætatis: iam autem aduersus eum cępit bellum dæmonum, non obscurè nec latenter, sed apertè & ità, vt oculis cernerentur, eum inuadentium. Nam cùm illã Deo gratam moram traheret in solitudine, esset autẽ nox media, humi verò accumbebat, vt labores parũpèr remitteret, videt quosdam dæmones, qui scorpionum & serpentum speciem erant imitati, & eum inuadebant, & omnibus modis tentabant eum perterrefacere. Atque primùm quidem parum veretur: deinde cùm citò intellexisset cuiusnam esset machinatio, audacter surgit ad precationem, & in eius lingua versatur psalmus: Hoc autem erat quod canebatur, Non timebis à timore nocturno: sed super aspidem & basiliscum ambulabis. Talibus armis vtebatur Sabas aduersus dæmones. Solummodo ergo sic locutus est Sabas, & venenata illa animalia, tanquàm fumus, statim euanuerunt, & dissolutum est visum in aerem.

S. Euthymius obit.

Gerasimus monachus.

Dæmones infestant S. Sabam

Psal. 90.

Cùm aliquot autem dies deincèps intercessissent, rursùs eum adoritur satanas, leonis formam suscipiẽs, toruèque & furiose intuens, & tãquàm qui impetum esset in eum facturus: impetum verò rursus sustinens, & vitans congressionem. Ille autem cùm cognouisset esse maligni insultum, & ideò visione minime esset conturbatus: Si accepisti, inquit, contra me potestatem, cur reprimis impetum? Ego sum paratus, Dei cedens nutibus, & non inuitum me offerens, vt deuorer. Sin minus, cur fremit & exultas inaniter? Ambulabo enim, & conculcabo te leonem, munitus Christi virtute. Hęc dicit diuinus Sabas: & protinus aufugit belua, quæ latebat sub specie leonis: omnes autem feræ ab illo tempore fuerunt magis mansuetę & obedientes: adeò ut ipse vnà cum eis versaretur, & nihil omnino læderetur à cohabitatione. Cùm uerò sic se gereret Sabas, ei prætereunti in via quatuor occurrunt Agareni, qui fame valde laborabant, & indigentia vehementer erant afflicti. Cum autem iam propiùs accessissent, illi quidem qui fame vrgebantur, eũ diligenter circumspiciebant, & scrutabantur, & naribus quodammodo odorabantur, an aliquid cibi afferret. Ille uerò (o misericordiam & paternum animũ) placidis eos intuens oculis, cùm nihil haberet aliud, quo ipsos aleret esurientes, ea quibus ipse alebatur in commune proposuit: & extensa statim pelle ouilla, meleagriorum radicibus & arundinum * cordibus eos excepit. Mirati autem barbari eius promptum & liberalem animum, tunc quidem vrgentem famem, vt licuit, sedarunt. Posteà verò remunerantes eius hospitalitatem, (ad talem enim simplicitatem & benignitatem vel feræ ipsæ placide adspexissent, nò solum animi hominum, quibus est à natura insita mansuetudo) venerunt afferentes caseos & dactylos. Ille autem qui sicut apes laboriosę, sciebat ea omni parte colligere id quod est utile, ex eo cepit occasionem maioris modestiæ, & ad sui condemnationem & compunctionem deuenit vehementiorem: Hei mihi, dicens, o anima: eccè enim hi quidẽ barbari vel parui illius nostri fuere memores beneficii, & referre gratiam studuerunt tam præclarè & munificè. Nos autem, qui quotidie fruimur bonis creatoris, nullam ei studem° vicissim referre gratiam per mandatorum obseruationem. Quænam ergo decætero excusatio, quęnam nobis dabitur venia? & sic multos dies compungebatur animo. Sed hæc quidem facta sunt à Saba admirabili, cùm degeret solus in solitudine.

Contitus terricula menta dæmonis.

Illæsus viuit inter feras.

** Corticis legẽdũ opinor.*

Posteà autem accedit ad eum quidam monachus, nomine Anthus, vir amicus uirtutis, qui ipse quoquè longo tempore versatus fuerat cum B. Theodosio. Is cum Saba vinculis spiritus tunc colligatus, permansit decæterò ab illo inseparabilis. Cùm verò sic essent inter se coniuncti, eos inuadunt quidam Agareni planè barbari, & animo malignissimi: qui quidem volentes honestam accipere occasionem, ut perinde, ac iniuria affecti, se uiderentur vlcisci, non autem priores facere iniuriam, mittunt ad sanctos vnum ex suis ueluti quandam escam, vt si illi uel minimum impetum fecissent in eum, qui missus fuerat, ipsi ambos inuaderent & interficerent. Non enim ex animo illorum, sed ex seipsis vniuersum iudicabant, similiter esse moribus barbaris sanctos existimantes. Illi verò cùm periculũ protinùs præuidissent, nulla re alia, quàm ea, in qua sola poterant confidere, nempe precatione, aduersùs eos armabantur: & cùm simul inclinassent & genus & animos, Deum rogabant ardentissimè, ut liberarentur ab illorum insidiis: Hi in curribus, Domine, dicentes, & hi in equis: nos autem in nomine tuo magnificabimur. Quoniam non in fortitudine equorum, nec in tibiis virorum delectaris: sed in contritione cordis & humilitate nomen tuum inuocantibus. Sic finem acceperunt eorũ preces, & terra dehiscens, quomodò olim Dathan, ità etiam tentatorem illum, qui ad eos missus fuerat, in aliorum conspectu deuorauit. Cùm aũt illud nouũ vidissent miraculũ, statim magno timore afficiuntur, & se coniiciẽtes in pedes, longe recedunt. Ab illo uerò tempore diuina à superis ad Sabam adueniens gratia, ità eum affecit, vt deincèps nihili faceret barbarorum insidias: & non solum ab eis non vinceretur, sed ne terreretur quidem penitùs.

Anthus monach° degit apud S. Sabam.

Psal. 19.

Psal. 146

Nota terribile Dei iudicium

Num. 16

Sed tunc quidem primùm diuinus hic Sabas euadit notus B. Theodosio, cùm eis ad hanc cognitionem Anthus pulchre intercessisset. Deindè autem ẽt solitudinem facit Sabas habitabilem, & Lauram in ea construit: quam omnium clarissimam & maximã, & virtus & multitudo eorum, qui in ipsa habitabãt, breui tempore effecerunt. Verumenimuerò operæpreciũ est repetere, vndenàm & quẽadmodùm constituta sit Laura, & quis suam locum ostenderit, & mandauerit illic iaci fundamentum. Iam quatuor annos transege

Lauram condit S. Saba.

rat hic admirabilis Sabas in solitudine. Cùm fuisset autem aliquando in excelso illo colle, in quo celeberrimi Theodosij doctrinæ fructum percepisse dicitur beata Imperatrix Eudocia, in cõsueta precatione pernoctans, videt visionem quandam admirabilem, splẽdore coruscantem & veste lucida, ei ostendentem torrentem, qui à Siloe defluit ad austrum: & denunciantem, vt habitaret torrentis speluncam, quæ vergit ad Orientem: & ei pollicentem auxilium ex sancto, & alimentum ab eo, qui vel ipsis iumentis producit fœnum. Et fuit quidem visio eiusmodi. Ipse autem magna ex visione affectus lætitia, cùm statim è colle descendisset, quadam diuina & sapiente prouidentia, tanquàm ab aliqua dextera, deducitur vsque ad speluncam. Quadragesimo itaque anno suæ ætatis cœpit habitare hanc speluncam, quando Anastasius quidem Archiepiscopus Hierosolymitanus, cùm impleßet decimum annum sui patriarchatus, cum eo vita quoque excessit, sui pontificatus successore relicto Martyrio, Zeno verò Imperator Romanorum, interempto tyranno Basilisco, cùm is viginti menses obtinuisset tyrannidem, rursus accepit imperium.

Psal. 146

S. Sabas in spelunca moratur.

Cùm hanc ergo speluncam habitasset magnus Sabas, quoniam ea in ascensu magnam habebat difficultatem, quando vellet egredi aquatum, (fons enim distabat quinquaginta stadia, qui nominatur Heptastomus) ab eo desupèr appendens funem, sic suum ascensum & descensum effecit faciliorem. Cùm is autem rerum necessariarum nullam aliam curam gereret, sed contentus esset herbis, quę nascebantur propter speluncam, Deus qui mandauit Sabæ, vt subiret speluncam, ipse ea quæ promissa fuerant, deducit ad exitũ. Quomodò enim Eliæ prophetæ, qui olim ingressus erat montem Sidoniæ, & seipsum abscondebat: ita nunc quoquè mittit ad iustum eos, qui res necessarias erant suppeditaturi, nisi quòd ad illum quidem coruorum: ad hunc autem, quosdam homines, licèt barbaros, mites tamen & moderatos, & qui nihil aliud æquè sciebant, ac virtutem habere in honore, qui ipsi quoque tanquàm ab aliquo quem non videbant manu ducti, rectà peruenium ad speluncam: & cùm per quendam funiculum ascendissent ad Sanctum, vbi viderunt illic vitam planè illaboratam, & nulla omninò supellectile instructam, nec vllis ornatam vtensilibus, virtutem adeò iure sunt admirati, vt magni facerent vel illius solùm seruire ministeriis. Sibi ipsis quidem certè imponunt veluti voluntaria quædam vectigalia, vt certis quibusdam diebus illuc venientes, ad illum afferrẽt caseum & panem & dactylos, & si quid erat aliud ad vsum necessarium: Deo hęc sapienter contexente & admirabiliter, vt Sabæ minimè deessent necessaria, & iis, qui ea afferebant, magnam conciliaret mercedem ea suppeditatio. Atque quinque quidem annos sic Saba transegit in spelunca, solus cum solo Deo conuersans, & fruens bono quietis ac silentij. Quinto vero anno iam definente, simul etiã defierunt in eum maligni artes, & machinationes: qui verso tergo turpiter fugiebat cum suis satellitibus & dæmonibus, & nec virum quidem ampliùs intueri poterat.

ἑπτάστομος, septē habens ostia.

3. Reg. 17

Barbari quidã aluũ eum.

Victus ab illo dæmõ, turpiter fugit.

Cùm autem iam sic esset securus à dæmonibus, nec ei molestia afferretur ab hominibus, quietisque & silentij esset amator vehemens, attamen cum non solum quæreret quod suum erat, sed etiam curam gereret salutis aliorum, immo vero etiã ei iussisset Deus, dedit se solicitudinibus, & priuatus fuit silentio, re ipsa implens id, quod dictum fuerat à propheta: Conscindite gladios vestros in aratra, & lanceas in falces: iubens iis, qui ad perfectum boni habitum peruenerant, & iam hostes fugarant ac profligarant, transire ad colendos agros animæ fratrum, nimium syluescentes, eosque mundandos & reddẽdos fertiles ✱ fructus spiritus. Agebat autem tunc ætatis annum quadragesimumquintum. Multis vero ex multis locis illuc confluentibus, & maximè quicunque à mundo, & ab omnibus, quę sunt mundi, recedẽtes, in monte verò iam ri elegerãt, admirabilis ille grex celeriter augebatur: beato Saba cum alia spiritali eorum cura, aptum quoque locum vnicuique deputante ad cellarum ædificationem. Quamobrem videre licebat viros circiter septuaginta numero, omnes breui ad ipsum conuenisse, omnes diuinos & à Deo inspiratos, & qui Christi mandata accuratè seruabant, implentes quendam secundum chorum septuagenarij numeri Apostolorũ, aut Angelorum ecclesiam Dominum laudantium. Inter quos erat quidem Iohannes, qui nonæ posteà Lauræ præfuit, erat autem Iacobus quoquè, qui Lauram Pyrgiorum ædificauit in Iordane, Firminusque & Seuerianus. Ex quibus alter quidem ædificauit Lauram, quę est in Malischa: alter verò monasterium, quod est in Maricha: & Iulianus opifex Laurę, quę est in Iordane, quæ nominatur Elceraba, & reliquorum sanctorum catalogus, quorum singulorum meminisse, & eos nominatim persequi, propter multitudinem recusat oratio.

Esa. 2.

✱ fructus.

Plurimi ad eum se adiũgũt, mundo cõtempto.

Cum eos ergo omnes diuini Sabæ virtus quasi tuba acutius clariusque procul inuocasset, illic quoque statuit maximam Lauram constituere, vt per hanc solitudinem eis compararet superam Hierusalem. Et primum quidem in colle, qui est in sonitibus torrẽtis, qui sunt ad boream, turrim ædificat. Deindè vero inter torrentem domum excitat oratoriam: & cùm in ea sacram mensam statuisset, & templum dedicasset, cùm videret ex sacratis aliquem ad eum accedentem, eum faciebat in eo diuinum celebrare mysteriũ: ipse propter magnam in Deum reuerentiam, modestiamque insignem & humilitatem, rem fugiens, & omnibus modis differens sacerdotium. Cùm templũ autem sic excitasset, & Lauram illic constituisset, in cura gerenda fratrum deinceps studium & operam ponebat. At verò, qui esset acuto & subtili ingenio, & persuasisset omnem formam & rationem exercitationis, in illos se admodum aptè gerebat & congruẽter: alios quidem adhortans, alios verò admonens, alios autem increpans, & omnes, vt semèl dicam, generosè ac strenuè resistere maligni artibus efficiens, & non pusillo & abiecto animo ferre labores solitudinis: neque in animi cadere angorem, quod quidem apertè est ars maligni: sed spe futurorum confirmari ac roborari. ab angore enim vinci & tristitia, & defatigari in laboribus, est animi plenè mollis & effœminati, & qui non habet viriles & generosos spiritus. His & similibus vtens ad eos admonendos, essent discipulos superiores quauis difficultate, quicquid intercedebat asperum, & vllam afferebat offensionem, dissoluens, & faciens eos maligni tela superuolare, & leues eis pennas faciens ad virtutem: in rebus autem necessariis, & quæ vsum requirebant ineuitabilem, & precibus eos sæpè adiuuabat, & clanculùm eis opem ferebat: ne, si plus, quàm possent, ferre tentassent, tandem defatigarentur, quod quidem eue stigio declarabit oratio.

Missæ celebratio.

Præclarè instituit monachos suos.

Nã procul quidè à speluca, vt iã prius diximus, sine bat aqua. Hoc vero malè habebat monachos, & in ea importãda magna afficiebãtur molestia. Ille ergo beatus nõ sustinẽs eos uidere id iã moleste ferre, se tunc noctu dedens precationi, Deum orauit vehementissime, dicens: Domine Deus noster, si res est tuæ ineffabilis sapientiæ prouidentia, si hoc est omnino tuæ bonæ uoluntatis & gratiæ, ut præsens locus habitet, & flo-

& floreat hominibus sanctum tuū nomen ferentibus, ipse nunc quoq; nos intuere propitius, & alicūdè nobis aqua scaturiat ad nos reficiendos & refrigerādos. Sic precatus est, & quidā sonus statim eius pulsat aures. Videbatur autem sonus infernè emitti ex torrente: & cùm despexisset, luna iam illustrante terram plenissimo lumine, videt quendam onagrum vngula pulsantem solum & fodientem: Deindè postq̄ terram latis fodisset & cauasset, ore fossæ imposito bibentem. Ille itaque id, quod erat consentaneum, reputans, Deum ipsos visitasse, statim descendit, vbi vidit onagrum fodientem. Cùm autem ipse quoque parùm fodisset, (o ineffabilem tuam, Christe, gratiam) inuenit aquam, quæ emittebatur ex terræ visceribus: quæ ab illo tempore vsque in hodiernum diem fluit per mediam Lauram, & neque crescit hyeme, nec deficit æstate: idque cùm hauriatur ferè ab omnibus, qui sunt in regione.

Precibus impetrat aquam à Deo.

Rursùs verò cùm is aliquandò solus noctu deambularet circa torrentem, & psalmos caneret Dauidicos, ei apparet colūna ignis apud ipsum præcipitiū, quod erat diruptum ad Occidentem torrentis. Videbatur autem columna in terra quidem fixa, capite verò cælos tangere. Cùm ille ergò hoc vidisset, scalæ q̄ olim apparuit Iacob, & illius terribilis recordatus visionis: & statim eum inuasit timor commixtus lætitia, vt qui dignus esset habitus rebus tam magnis & tam arcanis. Cùm ergò perseuerasset in oratione, donec luceret lux diei, pergit versùs Orientem, vbi ab eo visa fuerat columna ignis, & offendit quoddam magnum & diuinum antrum, quod seruabat effigiē templi Dei. Ad Orientem enim erat quædam concha, quæ non humanæ, sed diuinæ manus videbatur esse opus. In eo autem à tergo erat apertus latus quidā ingressus. Solis verò radius illinc influens, implebat domum copioso lumine, & suauem intus præbebat aërem; & valdè bene temperatum, vsum implens Diaconici. Cum sic ergò ædem illam inuenisset diuinam, non manufacta ornatam pulchritudine, & ipse quoq; pro viribus in eo artificiosè fuisset fabricatus, & naturali pulchritudini adiecisset artis elegantiam; constituit Sabas, vt sabbatis & diebus Dominicis in eo consueta fieret glorificatio. Cùm autem vidisset quandā petram, quæ templum supereminebat, ipse quidem eā delegit ad habitandum. Cùm uerò vellet semper manere in hoc diuino templo, & rursus ne eius quies & silentium conturbaretur, prouideret, illud sua sponte constructum tectum Diaconici insculpit, & quandam illinc cochleam, quæ sub turre latebat, ædificatvsque ad petram: per quam assiduè cum grata quiete & silentio latens ueniebat ad ecclesiam. Templum autē consecrare, vt par erat, differebat, vt qui nec ipse auderet suscipere dignitatem sacerdotij, nec alicui alii ex iis, quibus præerat, rem permittebat. Itá enim statuebat sacerdotium esse semper monachis causam ambitionis. Atque talis quidem fuit visio: & sic diuinum illud templum Sabæ est reuelatum.

Visio eī. Gene. 28. Cōcha ui detur templum diuinitus fabricatum.

Cùm autem multitudo monachorum quotidianis cresceret accessionibus, & breui peruenisset ad numerum centum & quinquaginta, aucta quoq; est ex vtraque parte torrentis cellarum ędificatio, & Sabę cura & diligentia perfectū est, ut & iumenta ad ministerium, & alia quæ sunt apta ad vsum corporis, possiderent monachi: ne necessariarū rerum indigentia, eis sępe specie pulchra & honesta esset occasio pergendi ad mundum, neglecta quiete & silentio. Cùm ergò eius fama breui tempore in omnem partem peruasisset, multi ad eum veniebant cū multis pecuniis, quod illi prębuissent, hoc solum lucrifacere arbitrantes, & id tutò se habere reputantes. Has autem diuinus accipiens Sabas, non immisit in ęrumenas, nec abscōdit in penetralibus: sed cōsumpsit ad fabricanda ędificia monachis conuenientia, & ad suppeditanda alia, quę erant eis usui: maximè cùm et Martyrius, qui tunc sedem obtinebat pontificiam, esset in eum optimè affectus, & ei familiaritate coniunctus, eumq; & reuereretur, & in magno honore haberet. Sed cùm Patriarcha octauo anno sui Pōtificatus è vita excessisset, & Salustius sedē post illum accepisset, iā quadragesimū octauum ætatis annū agente B. Saba, quidā ex Laura prauis animis, menteq; peruersa & illiberali, qui plane erant canes, & ut cum diuina dicam scriptura, spiritū non habebant, qui parum curantes exercere linguā ad canendum cantica Dauidica, eam diligenter exercuerūt, ut mouerēt aduersus Pręfectū, & pacifica apud eū dicentes, (nā hoc quoq; est Dauidis) ad iram dolos cogitabant. Nam cum frumento sępe etiam nascuntur zizania; sicut rubus in vinea, & ex discipulis cernitur vnus proditor, & Elisei discipulus erat Giezi, & Esau cōstat fuisse fratrem Iacob, & Cain Abelis.

150. Monachi sub Abbate Saba.

Multa ei pecunia donatur.

Iuda 1. Psal. 34. 4. Reg. 4. Gen. 25. & 4.

Seditiosi ergo isti (oportet.n. nō ex nominibus sed ex studiis potius illos vocare) mala meditantes aduersus diuinū Sabam, venerunt in sanctā ciuitatem, & ad Salustiū Episcopum linguis dolosis, aut, vt melius dicā, cordibus accedentes, eū quęrebant, qui esset pfuturus. Ille aūt cùm esset sapiens, & aures non haberet faciles, nec ea admitteret, nisi prius examinata, accuratè rogauit, quinā essent & unde. Illi vero dicebant se habitare propè quendam torrentem, & illic peragere certamina exercitationis, celantes nomen Sabæ. Sciebant.n. eum ex uirtute notū esse omnibus: quomodo ipsi studiū ponebant, vt ex vitio cognoscerentur ab omnibus. Cùm ij aūt sæpe rogarentur, vt dicerent cuiusnā esset torrens, & quomodo vocaret, cùm nō possent effugere interrogationē: Qui ab aliquibus, dixerūt, vocatur torrens Sabę. Ille aūt, cùm intellexisset eū esse Pręfectū, aduersus quē isti struebant calūniā, rogauit rursus, Vbi est hic Sabas? Illi uero mittentes rūdere ad propositum, (o arrogantiā & amentiā) dixerūt eum non posse sufficere curæ de tā multis suscipiendę, propter simplicitatē nimiam & rusticitatē: lenitatē illius & moderationē, simplicitatē uocantes improbi; eo q̄ nollet hic populus, ut admirandus dixit Esaias, aquam Siloe, quę fluit silentio. Porrò autē illud quoque addiderunt accusationi, nempe nimiā in suscipiendo sacerdotio cautionem, dicentes neq; ipsum uelle esse sacerdotem, neq; alteri, ut fiat sacerdos, concedere. Sed hæc quidem illi.

Calumniantur S. Sabam apud episcopū Hierosolymæ.

Esa. 8.

Quiricus uerò quidā sacerdos, & uirtutis amator ardentissimus, cùm tunc adesset apud Episcopū, & q̄ dicti sunt audiuisset: Quid uero, inquit, uos primi Sabā suscepistis, an ille uos? Cum illi aūt rndissent, illū quidem ipsos suscepisse & congregasse, eis uero regēdis eū minimè nunc sufficere, qui in magnā creuissent multitudinē, cùm esset agrestior & simplex: Excipiēs rursus Quiricus: Si ille, inquit, uos ab initio congregauit, & locū qui erat desertus, cōstruxit ad habitandū: quanto magis & ipsum locum iam constructū & habitatum, & uos qui in unum estis congregati, erit is aptus ad regendum? Cui enim in iis, quę erant magis difficilia, opem tulit Deus, ipse etiam omnino adiuuabit in iis, quę sunt minus laboriosa, & facilē ei reddet prefecturam & admirationē. Ad hęc illos, qui pacem oderant, cum quibus erat Sabas pacificus, & clam de proximo illiberaliter detrahebant, cùm nihil possent respondere, tunc dimisit Episcopus: Considerate, inquit, in pręsentia: crastino autem die accuratius de his inquiremus. Et statim quidè accersit beatū Sabā, nescientem cur esset accersitus. Porrò uero eos quoque adducit, ad probandum quidem, ut putabāt,

mì iaceret, dicit beatum Sabam accedentem dixisse, Commẽda nos Christo, pater. Cum uerò ne sic quidẽ respondisset, sed longum illud silentium in aliam adduxisset opinionem, accedens Sabas & tangens, inuenit eum iam expirasse & excessisse. Cõuersus itaq; ad eum, qui sequebatur, discipulũ: Adesdum, inquit, ò fili, sancti componamus reliquias. Ad hoc enim fortasse nos Deus conuocauit. Hæc Sabas quidem dixit discipulo, & cùm iusta fecissent mortuo, & quæ de more cani solent cecinissent, & eũ sanctè & honorificè composuissent, deposuerunt in quadã parte speluncæ, magnis lapidib. aditum obstruentes. Deindè illinc recesserunt, & pridiè Palmarum, vt solebant, ad Lauram sunt reuersi.

Eũ vità functũ Sabas ritu Ecclesiastico sepelit.

Sed hæc quidem sunt, quæ à beato Saba facta esse in solitudine, tradidit hic pręclarus Iohannes. Eodem autem anno, in quo & aucta est Laura, & diuinum illud templum fuit consecratum; & Sabę fama manabat in omnem partem: accidit vt ex parentibus, qui, vt priùs à me dictum fuit, erant Alexandriæ, pater quidem è vita pręclarè excederet in insigni numero Isaurorum: mater verò Sophia cùm ante oculos vidisset mortem mariti, & alioqui eam valdè traheret fama filii, venditis facultatibus, continuò venit ad filium, magnam vim auri afferens. Quæ quidem cùm eum lubenter adspexisset, & lubentissimè apud eum diuersata esset, ei persuadet filius, ut omnibus quę sũt mundi renunciet, & ueluti magnam & filio dignam, quòd illum in mundum produxerit, ab eo accipiat mercedem, nempe ab hoc mundo separationem. Deindè paulopòst mater quoquè decedit in filii suauissimis manibus, iam prouecta ętate, & uitę ex Deo agendæ institutionem studiosè & acriter persequens. Sed eam quidem sepelit sanctus Sabas, & in cõmuni omniũ matre condit venerabiliter: illius autem pecunias omnes Deo consecrat, eas opportunè, & vt par erat expẽdens. Lauræ enim hortos & habitacula ac diuersoria per eas comparat. Quorum alterum quidem construit apud Hiericho, alterum verò apud ipsam Lauram ędificauit ex ipsis fundamentis: Vt illud quidẽ viatores, hoc aũt monachos reficeret & recrearet.

Mater eius decedit.

Operępretium est autem, ne illud quidem prętermittere, quod accidit in ædificando illo in Laura diuersorio. Vnum enim ex monachis miserat Hiericho Sabas admirabilis, ut illinc quandam exportaret materiam Lauræ iumentis. Ille verò feruẽte Sole torrefactus, laborabat siti vehemẽtissima, & iacebat in uiam deficiens, est enim uia admodùm deserta, & planè aquę expers. Cùm tandem autem illi uenisset in mentem beatus Sabas, diuinas illius preces tanquàm aliquod sitis medicamentum implorabat; & statim, qui in columna nubis deduxit Israëlem, ei quoquè expandit nubem aquam parturientem, & eum quodammodò tegentem, & instàr roris refrigerantem & ei vires addentem. Sicq; desupèr nubem habens sequentẽ, venit in Lauram. Sed hoc quidem vel absente Saba factum est miraculum: persequamur autem, quam cœpimus, narrationem.

Exod. 13. Miraculũ haud vulgare.

Cùm solitus esset magnus Sabas iis, qui à uiris bonis desiderantur, diebus ieiuniorum peregrinari, sicut diximus, venit ei aliquandò in mentem collẽ quoquè habitare, qui dicitur Castellium: qui quidem distat à Laura viginti stadiis: ad eum autem hominibus propemodùm nullus pater aditus, tam propter multitudinem dæmonum, qui eum incolunt, quàm proptereà, quòd sit locus valdè asper & agrestis. Cùm in eo itaque colle fuisset, & Crucis oleum tanquàm terrorem aliquem inexpugnabilem in omnem partẽ diffudisset, & tutissimum esse suum statuisset refugium, collem habitauit toto vertente tempore ieiuniorum. Sed primùm quidem graue bellum quotidiè in eũ excitabatur, & tam vehementer eum aggrediebantur dęmones, & tanta in eum mouebatur tempestas, vt cõtinentibus malis propemodùm fractus & defessus esset exercitator, & iam consideraret, quomodò è colle excederet. Sed qui olim magno apparuit Antonio, ipse quoquè Sabę nunc apparens, & eum bono iussit esse animo, & aduersùs malignam illam cateruam tantum ei dedit audaciæ, vt nec possent quidem illum ampliùs videre orantem: sed hoc satìs esset ad eos fugandos, si se ille solummodò converteret ad orationem, & hymnos ad Deũ lingua sua attingeret. Hinc factum est, ut iusto Sabæ cor esset hilare, & traquillitate impleretur animus.

Dæmonũ improbitas

Mira vis precum S. Sabæ.

Itaque circa finem ieiuniorum cùm vir diuinus noctu aliquandò vacaret orationi, rursùs illuc aduentat maligna illa caterua, vltimam afferens tentationem. Et repentè quidem strepitus faciebant, & terrores intentabant: & partim quidem in serpentum & ferarũ, partim autem in coruorum figuram mutabantur, & sic conturbare sanctum, & ei terrorem incutere conabantur. Cùm is autem fortiter & constanter perseueraret in oratione, neque illi quicquam omninò possent efficere, tunc vel inuiti se fatentur esse uictos: & (ò uiolentiam) humana ut poterant uoce exclamantes, deindè hęc quoque vociferantes: Quid, dicebãt, ò Saba, non sufficit tibi torrens? Non satìs est tibi spelunca, & petra, & alia solitudo, quam obiisti & reddidisti habitabilem? sed nunc quoquè ascendisti nostros fines, & ex iis, quæ sunt nobis propria, nos contendis expellere? Eccè & monte, & tuis tibi moribus cedimus, cùm talem, ut videmus, adiutorem habeas, nempe Deum. Vbi hæc cum magno eiulatu inverecunda illa & impudens uisio, & alia eiusmodi deincèps dixisset, & quodammodò suam cladem deplorásset & calamitatem, cum magno tumultu circa mediam noctem è monte exierunt, coruis similes, & absonum & grauem quendam strepitum edentes. Hoc ipsos quoquè obstupefecit pastores, qui pascebant greges circuncircà in montibus: sic, vt ego quidem existimo, diuina dispensante gratia, nè sine teste essẽt, quæ sunt huiusmodi. Nam cùm ij sensissent strepitũ coruorum, & illorum clamores, & repleti essent timore, manè congregantur ad collem, vt scirent quænam essent ea, quæ facta fuerant: trepidique & timore affecti Sabam conuenientes, ei renunciant omnia, quæ noctù viderant & audierant. Ille autem cùm eos vidisset tanto metu affectos, & adeò perturbatos, illã ab eis expulit timiditatem & animi anxietatem, & eorum, qui conciderat, animum recreauit. Deindè cùm eos iussisset esse bono animo, eisque benedixisset, & pro eis esset precatus, eos dimisit in pace.

Dæmones se ab illo victos fatentur.

Cùm iam autẽm pręterijsset tempus ieiuniorum, reuertitur quidem diuinus Sabas in Lauram, vt solebat: Cùm pręclarũ uerò Paschatis festum pręclarè in ea celebrásset, quibusdam secum assumptis fratribus, venit in Castellium, collemque repurgauit, & quæ erat in eo materia, vsus est ad cellas ędificandas. Interim autem dum cum fratribus intentus erat operi, inuenitur domus cuiusdam in mundo splendidi, ex pulcherrimo lapide constructa, tecto excelsa, magnitudine ampla, ornata copiosis gratiis & elegantiis. cùm eam ergo inuenisset diuinus Sabas, & ipse quoquè eã redidisset elegantiorem, ex ea diuinum templum effecit. Hinc arbitratus fore, vt res ei succederet ex Dei voluntate, statuit plura ædificare habitacula, & locum redigere in cœnobium. Cùm is autem sic cum suis laboraret in iis ędificandis habitaculis, eorum verò q̃ sunt necessaria, nullam curam gereret, & quorum est hominibus vsus ineuitabilis, Deus cui gratum erat

Paschatis praclarum festum.

Matt. 6.

locum

locum ædificari,& cuius est præceptum, nè soliciti simus quid comedamus & quid bibamus: qui est vel ipsa matre nostri amantior,& maiorem nostri curã gerit, quam ipse pater: ipse uiro longè optimo Marciano, etiam ad id ferenti, immittit visionem, qui ipse quoquè præerat iis, quæ sunt in *Betheleem cęnobiis, & rursùs curam gerebat eorum, quæ erant vbiquè, cœnobiorum.

Visio Marciani cuiusdam.

Videt ergò is noctù veluti angelicam & alienam formam, quæ suauissimum & pulcherrimum emittebat splendorem. Videbatur autem hęc quoquè ei dicere: Tu quidem, ò Marciane, sine molestia & labore pernoctas, vt qui nullo indigeas ea iis, quæ ad corpus cõferunt: Dei verò seruo Sabæ, qui propter multam in Deum charitatem in Castellio cum fratribus multos labores sustinet, rerum necessariarum magna est inopia, nec est ullus, qui sii vel paucis eos impertiturus ex iis, quæ ad vsum pertinent. Eum ergò imperti iis quæ habes, nihil omninò differens, nè adhuc maiore premantur indigentia. Et hæc quidem visio: Marcianus autem protinùs nihil cunctatus, mittit ad Sabam multa necessaria, iis quæ monasterio seruiebant, iumentis vtens ad exportanda. Ille verò, cùm ea q̃ missa fuerant accepisset,& quænam missionis esset causa, didicisset, hoc quoquè duxit esse signum, quòd ædificationi & habitationi loci Deus faueret: & simul quidem vehemẽtiùs Domino egit gratias,& cœnobii ædificationem ursit uehementiùs. Deindè postquàm fuit finitum, in monasterio collocat multitudinem electorum monachorum, Paulum quendam, qui anachoreta fuerat longo tempore, cum Theodoro discipulo pręficiens eorum administrationi. Sed cùm Paulus paulo pòst è uita excessisset, Theodorus suscipit omnem rerum administrationẽ, & fratrem Sergium,& Paulum auunculum cooptat in monasterium, qui & ipsi Castellio posteà præfuerunt: eisque commissus fuit pontificatus Alię & Amathuntis.

Atq; Sabę quidẽ magnę erat curę, ut, quos esset plãtaturus in cœnobio Castellii,& prouectæ essent ętatis,& monasticam uiuendi formam accuratè tenerẽt. Nulli autem ex mundanis, & iis, qui recèns aduenerant, concedebat habitare in Castellio: sed paruo cęnobio ad Lauræ borealem partem extructo, cùm ei præfecisset viros industrios & sobrios, & quorum fidei credi possent fratrum animæ, hoc habitandum tribuit iis, qui è mundo recèns ventitabant, donèc ipsum Psalterium didicissent, & se exercuissent in alia monachorum vitę institutione. Dicebat enim oportere monachum, qui degit in cella, esse studiosum, discernendi potestate pręditum, sobrium, moderatum, temperantem, aptum ad docendum: non autem indigentem doctrina aliorum, qui possez & sua membra refrenare, & mẽtem tutò custodire. De eo enim dicebat dictum fuisse à Dauide: Dominus habitare facit vnius moris in domo. Cùm autem vidisset hic diuin⁹ pater, eum qui renunciauerat,& regulam monasticæ institutionis accuratè didicisse, & mentem suam rectè posse custodire,& aduersus contrarias depugnante cogitationes, & è mente sua expulisse omnem rerum mundanarum memoriam, ei præbebat cellam in Laura, si corpus haberet infirmum & imbecillum. Si verò esset fortis & robustus, ei iubebat cellam ędificare, hoc dicens & asserens, quòd si quis in eo loco cellam ędificaret, aut superędificaret, is tẽplũ Dei esset ædificaturus, illiq; & ipsi par futura esset merces. Nulli aũt berbi omninò licebat Laurã ingredi, ꝓptẽr eas quæ ex maligno oriebantur offensiones, sicut iam antè declarauimus. Dicebat enim diuinus Sabas, hoc ab initio traditũ fuisse a *parentibus: & propter illud ipsum, parem modum ab eo esse seruatum: Quoniam

Monach⁹ solitarius qualis esse debeat.

Psal. 67.

**for patribus,*

quandò, inquit, veni ipse ad magnum Euthymium adhuc imberbis, volens in Laura habitare, non fui admissus, sed missus fui ad beatum Theoctillium. Dicebat enim esse valdè periculosum, adolescentes & pueros simul habitare cum viris solitariis.

Eandem ergò formam seruans diuinus quoquè Sabas, si quem ex iis, qui mundo renunciabant, videret eiusmodi, cui scilicet facies nondum esset tecta pilis, eum mittebat ad illum, qui mihi dictus est superiùs Theodosius: qui quidem iam recesserat ab ecclesia, quę dicta est Cathismatis,& in parte Lauręę, quæ vergit ad Occidentem, constituerat monasterium, quod uitæ cõmuniter degendæ conueniebat, distans à Laura triginta quinque stadiis: qui eos, qui mittebantur, lubenter admodùm excipiens, omnibus modis studebat eorum curam gerere, ei qui miserat, gratificans. erant enim magno inter se amore coniuncti diuinus Sabas & hic beatus Theodosius: & vterque alterius voluntatem pręferebat voluntati suæ, immò verò voluntatem alterius putabat esse suam: cum Christi amor sic eos coniunxisset,& vt idem sentirent, eis persuasisset. Hoc autem erat omnium sermone celebratum,& aliud par Apostolicum ab Hierosolymitanis iudicabantur atque nominabãtur. Eis ab Archiepiscopo, à Salustio, inquam, qui erat in Christo consummandus, mandata fuit pręfectura vniuersi cœtus monachorum, non quòd ipsi eam accepissent, sed potiùs electi fuissent à monachis,& pręmium virtutis eam accepissent pręfecturam Quonam modo autem ad hãc administrationem peruenerint, dicam paucis.

Cùm Elpidius & Elias, successores magni Passarionis, è vita excessissent, consequenter ad Lazarum transit administratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cùm decessisset, Anastasio cura fratrum committitur. Cùm hi ergò, Lazarus, inquam,& Anastasius, pręessent administrationi, res monachorum erant admodùm turbulentæ,& maximis agitabantur fluctibus. Cùm hi ergò, quos diximus, Lazarus, inquam,& Anastasius, monasticę perfectionis paruam aut nullam curam gererent, ad quasdam autem mundanas curas & pecunię *euolumẽta tota mente conuersi essent, maximè cùm Anastasius tunc post Zenonem suscepisset imperium, & schismata cum summa impudentia & licentia loquerentur aduersùs Ecclesiam: Cùm tunc ergò diuinus Salustius (erat autem is Patriarcha Hierosolymitanus) statuisset liberare fratres ab illa tempestate, primùm quidem constituit, ut qui iam a me dictus est Marcianus eis præesset, & eorum susciperet rectionẽ. Cùm autem intercessisset aliquantũ temporis, ægrotabar quidem diuinus Salustius,& corpore erat malè affectus: ad eum verò conueniunt omnes, qui erant in solitudine: ipse autem communi suffragio eorum, qui simul conuenerant, statuit ut monasteriis, quæ erant circa sanctam ciuitatem, præessent Sabas & Theodosius, ij quos præsens vobis ostendit narrãtio. Ab illo ergò tempore Theodosius quidem iis, qui communiter viuebant: Sabas autem iis, qui cum nemine congrediebantur,& erant omninò separati, pręerant.

Salustius patriarcha Hierosolymitanus quos præstituerit monachis.

Postquam autem Salustius migrauit ex hac vita, Elias quidem, cuius sæpè memini in uita magni Euthymii, in sedem illius euehitur. Statim verò omni studio contenti, ut circa se congreget bonos monachos sanctæ resurrectionis, circa turrim Dauid dispersos in aliquibus cellis. Monasterium quidem certe construxit apud Episcopatum, & cellas ędificat ad illos excipiendos,& vnicuique eorum, qui conueniebant, abundè suppeditat ea, quę erant necessaria. Cùm hi ergò omnes monachi illic congregarentur, diuinissimus Sabas rursùs emens multas cellas, in quibus illis priùs habitabant, adiecit eas ad illos hospitio excipien-

Elias Episcopus Hierosolyma.

cipien-

cipiendos,qui veniebant ad Lauram: erant enim ei proximę. Cùm in his autem occupatus esset Sabas,& alias quidem haberet,alias verò esset habiturus,in eo fit quoddam miraculum, magnum quidem, & quod est consentaneum esse incredibile,& admirabile qui dem & contra opinionem ;sed ab eius virtute minimè alienum. Nam emerat quidem,ut diximus,multas cellas:volebat autem alias quoque emere, quę erant etiam propinquę Lauræ,& suo instituto utiles: sed an ri indigentia obstabat voluntati:& cùm earum acqui rendarum ardentissimo teneretur desiderio,non ha
Magna Saba fiducia ī Deū. bebat tamen manum,quę ei opem ferret. Nihil enim ei reliquum fuerat,nisi dimidium numismatis. Sed ille,vt qui Dei sciret copias sapientiamque,& ad oia fortitudinem, & illi permisisset vniuersum, id quod tunc habebat cellarum, dominis dedit tanquàm arrham,pactus quòd nisi die sequēti solueret reliquū, id etiam perderet, quod soluerat. Atque ille quidem cùm sic conuenisset cum monachis, solùm ad il-
*for. *eximanum.* lam intuebatur dexteram, quæ non potest * examina ri. Venit autem manè quidam hospes omninò ignotus:& cùm nihil dixisset,aut ab eo rursùs audiuisset,
Obseruatione ad mirandū. dat ei centum & septuaginta aureos. Quos cùm dedisset,continuò recessit,nec quo nomine quidem vocaretur, ei significans. Cùm verò statim coniecisset Sabas, vndenam & quàm prompta fuisset eorum quę data erant,suppeditatio,& eam à Deo esse profectam apertè cognouisset,protinus & precium soluit cellarum, & alteram domum ędificauit ad excipiendos monachos,qui veniebant peregrè. Quinetiam Castel lio duo pręterea acquisiuit habitacula, vnum quidē in sancta ciuitate,non multùm distans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

Actem itaque eius in his rebus zelum adbuc magis amplificans Dominus è superis, duos quosdam secundùm carnem fratres, genere Isauros, nomine
Exod. 31. Theodulum & Gelasium, qui ipsi quoque erant iuuenes,sicut ille Beseleel & Eliab,architectos noui taber
Multa adificat S. Sabas in vsus monachorum. naculi,mittit ad nouū hunc Mosem. Quibus ille utēs opificibus ædificiorum, adstruxit quidem quęcunque in Laura adhuc deerant: construxit verò circa eam quoque monasteria. Deindè ędificat etiam domum ad panem faciendum. Fabricatur etiam nosocomiū, & aquarum quoque receptacula construit propter torrentem. Quoniam autem neque quod ei priùs apparuerat à Deo conditum templum, synaxi fratrum sufficiebat:& rursùs multitudo Armeniorum,oratorii exuperabat magnitudinem, alteram ædem excitat diuinus Sabas ab ipsis fundamentis, quæ ornatu & magnitudine nulla erat altera inferior: eamque Deo consecrat. quæ quidem cùm ab Elia, qui tunc ecclesiæ præerat,de more fuisset dedicata, illas quidem sacras fratrum synaxes illic iubet deinceps peragi: Armeniorum autem multitudinem transfert in il lud diuinum templum, adeò vt Christianis quidem consueta glorificatio,& ipsa Euangelii lectio,quę fit iis, qui sunt præsentes,proprio eorum sermone impleretur: simul verò cum aliis diuina sumerent sacra menta,& fieret omnibus cōmunis eorū participatio.

Quoniam autem quidam, sequentes inanem vocē Petri cognomine Fullonis, (qui eadem sentiens, quę Eutyches,cum Antiochenam sedem impiè inuasisset, sępè fuit expulsus à sacris vestibulis) angelico ter sancti hymno inserebant: Qui propter nos fuit crucifixus, diuinus Sabas adulterinam hanc tollens nouitatem,aliam quidem sacrorum hymnorum con sequentiam, (quandoquidem sciebat eam rectè prosequi Armenios) permisit eis solita voce canere: solum verò hymnum trisagium sanxit canere lingua Gręca. hoc quoque pręterea pręcipiens,ut die quidē sabbati in templo speluncæ, diebus autem Dominicis fierent synaxes in templo Deiparæ: in aliis autem ec clesiis,& Dominicis & insignioribus festis magis solennibus, à vespera vsque ad manè producerent vigilias. *Vigiliæ ī festis solēnibus.*

Cùm sic ergò se gereret Sabas,& Lauram & Castellium quotidiè augeret ædificiis,& fratrum accessionibus,ij qui fuerant priùs eius discipuli, deindè,vt iā antè diximus,calumniatores, non ferentes Lauram videre sic florentem: sed etiam adhuc maiore inuidia flagrātes,& cum aliis fratribus conspirantes, & mala synagoga effecti circiter quadraginta, dolos aduersùs sanctum consuebant,& ei omnibus modis parabant insidias. Hęc autem cùm cognouisset ille mitis ac mansuetus, & eius qui verè est pacis author & legislator germanus discipulus,quod prius in diuinis, hoc in hac re quoquè facit: & ne esset fratribus causa offensionis,nō solum despicit cibum, ut vult Apostolus,sed etiam ab illa ipsa Laura recedit. Didicerat.n. *1. Cor. 8.* Sabas pugnare quidem cum dęmonibus: hominibus autem facilè cedere. Hoc uero faciebat, tum improbos quidem pudore afficiens lenitatis suæ exsuperantia: tum autem illo discessu inuidiam consumens & tabefaciens: ostendensque nullam rem propriam esse ei curæ: sed Dei causa omnem laborem suscipere,& fratrum vtilitatis. Hac de causa facile quidem recedit & uenit ad partes Scythopolis: manet verò in quodā loco,qui erat quidem desertus,uocabatur autem fluuius Gadarorum. *S. Sabas cedit quorundam fratrū inuidentia.*

Deus autem,cuius causa hæc Sabæ acciderant, Sabam non habuit despicatui: & ipse quidem subit speluncam quandam, sitam propter flumen: in ea autem habitabat leo insigni magnitudine. Cum in ea ergo versaretur, & post preces se sopori parūm dedisset, ad eū media nocte accedit fera illa terribilis: & cùm eum sensim veste appræhendisset, eum foràs trahebat, & quodammodo iubebat eum exire è spelunca. Ille ergo excitatus,& illius conspectu minimè conturbatus,nocturnos hymnos protinus est agressus. Leo uerò(o magnam in Saba operationem spiritus) statim extrà recedens, dum preces fierent, expectabat. Peractis autem precibus, ille quidem humi sedens, vbi solebat leo decumbere, paululùm requieuit. Is autem adueniens,eum trahebat similiter,& tentabat eum è spelunca expellere. Quid deindè consequitur? Non amplius obscurè gratia cum Saba versabatur,sed apertè ostendebatur: quomodo olim Abrahæ, cum quauis calamitate reddens superiorem, regibusque & tyrannis ipsis insigniorem,etsi esset erro,& hospes & nullam haberet ciuitatem. Sic in hoc quoque loco Sabam,non solum dęmonibus,ut nobis sępè ostendit oratio,sed etiam belluæ maximè horrendę,venerabi lem reddidit & terribilem. Nā cùm leo sic eum cōten deret expellere, & vehementer instaret, & Sabam vi trahere,ille labris sensim apertis: O fera, inquit, hæc quidem spelunca ambobus,si uelis, sufficit ad habitā dum. Tibi verò si hoc non uidetur, actu mihi potius cedes spelunca. ego enim Dei manu sum formatus,& eius sum honoratus imagine. Hęc admodum leniter & placidè dixit Sabas, & fera perindè ac sermonem reuerita,statim abiit, Sabæ cedens spelunca & cubili. *Habitat ī spelunca.* *Nota Leōem.* *Gene. 13. 14. 20. & 21.* *Vide ut se gerat erga feram bestiam.*

Cùm is ergò illic versaretur, multi ex finitimis ad eum ventitabant, maximè quicunque habitabant Scythopolim & Gadara: eos enim vndique vocabat illius fama,non secus atque clara tuba, uirum veluti preconio prędicans. Quo quidem in loco quidam ex Scythopolitanis genere clarus,iuuenis ætate, nomine Basilius,à Deo motus ad ea quę sunt honesta, cùm humana oia tussisset ualere, ad ipsū accedit & Deū. Et ille qdē versabatur cū Saba,& apud ipsū viuebat, *Basilius adolescens nobilis fit monachus.*

& eo

& eo vtebatur præceptore. Quidam autem latrones, pecuniis abundare arbitrati Basilium, circa mediã noctem spe pleni ad eos accesserunt. Postquàm verò nihil inuenissent eorum quæ sperarant, recesserunt, & pro alio lucro sibi pararunt animæ vtilitatem. Nam cum vidissent vitam adeò tenuem & frugalem, & cui deerant etiam quę sunt necessaria, obstupuerũt, & magni Sabæ copias sunt admirati: quæ in eo erant, ꝙ nihil possideret. Suum itaq; facinus animo versantes, & nè aliquo graui malo à Deo afficerentur dubitantes, recesserunt, audacis sui cępti magna ducti pęnitentia. Tale etiam aliquid, quod contigerat, iniecit eorũ animis maiorem eius, quod bonum & honestum est, ęmulationem.

Opes s. Sabæ.

Cùm enim iam essent in medio itinere, in eos incidunt leones ingenti magnitudine, & visu terribiles. Quorum adspectu timore perterriti, & vitæ bonam spem non habentes ampliùs, vnam solam prospexere salutem, si ad Sabam & illius orationis virtutem confugissent. Res enim sapiens est anima ad vidẽdum, quod est conducibile, cùm ceciderit in necessitatem. Bestias ergò per illum adiurarunt, dicentes: Per preces monachi Sabæ, vta nobis cedite. & statim leones, tanquàm graui aliqua plaga, percussi nomine Sabæ, in pedes se cõiecerunt. Latrones autem insigni miraculo obstupefacti, & vt qui persuasum haberent Sabam multum posse apud Deum, ad ipsum reuertuntur. Vide verò, quam ex metu acceperũt vtilitatem, & ineffabilis Dei prouidentiæ bonitatem & sapientiam. Ipsi enim statim seipsos accusant, & per se ea annunciant, quæ eis in uiã contigerant: & cùm Deo promisissent, eiusmodi furtis & latrocinijs se non esse amplius implicandos, abeunt ad Sabam, quòd à bestijs nõ essent læsi, hanc ei veluti referentes gratiam, nempè suam in melius mutationem. Decætero enim latrones non fuerunt ampliùs latrones: sed dimissa omni iniusta & iniqua actione, operam dabãt agriculturę, & occupati erant in terræ laboribus.

Res mira profectò.

Latrones recipiunt se ad bonã frugem.

Cum hoc autem miraculũ ad multorũ aures breui peruenisset, & omnes ad eum conuocaret, vexatus est multitudine eorum, qui confluebant, desiderabat rursùs priorem quietem, & silentiũ. Cùm Deo ergò commendasset fratres, qui illic erant cõgregati, & eis tradidisset cellam, quam nupèr construxerat, facilè tanquã passer aliquis, vt cum diuino psalmo dicam, transmigrat, & ad desideratum reuertitur silentium. Cùm illi aũt aliquot post annis ex hac vita migrassent, Eumathius quidã genere Isaurus, cùm cellam accepisset ex successione, fecit cœnobium, & in eo collegit monachorum multitudinem: quorum vnus est etiam Tarasius, cui post Eumathium fuit commissa prefectura, vir qui fuit ipse quoq; genere Isaurus, moribus verò laudabilis, & virtute insignis. Sabas autem eũm longo post tempore reuertisset ad Lauram, existimabat se inuenturum quidem esse eos, qui priùs erãt seditiosi ex fratribus, ira remissiore, vtpotè quod tempus, q̃d intercesserat, inuidiæ vigorem multùm tabefecisset, & cum eius è Laura peregrinatione vnà quoq; eorum de ipso abiret cogitatio. Hoc autem non ità habebat: magis enim vigebat & amplificata erat perturbatio, & erat acrior inuidia. Hoc verò hinc fuit manifestũ. Non enim ipsi soli aduersùs sanctum parturiebant iniquitatem: sed cùm aliis quoquè viginti persuasissent, & eo quod est sub labris veneno eos impertiissent, rota die bellicam aciem aduersùs eum instruebãt. Quid ergò ille ad hæc? Dolebat quidem, videns fratrũ procedere interitum: & eius grauiter scindebantur viscera: & eorum, qui surrepti fuerant, prolapsionem perindè deplorabat, atquè suorum membrorum amputationem. Deindè etiam hunc à ratione alienum volens motum eorum sustinere, opponebat eorũ illorum lenitatem, odio dilectionem, rerum malarum meditationi benignitatem: vt reueriti eius mansuetudinem, ducerentur pęnitentia, & suam salutem lucrifacerent.

Psal. 10.

Inuidia quorundã recrudescit aduersus S. Sabam.

Cùm autem, vt est in prouerbio, conaretur lauare Aethiopem, & efficere vt cancer rectus ingrediatur, (nihil enim difficiliùs didisci potest, quàm improbitas) & videret eos vitio effici magis viriles, & nulli rei magis fidere, quàm impudentiæ, &, vt dicit admirabilis Esaias, spem posuisse mendacium, & sperasse fore vt eo protegerentur: quoniam non poterat eis aliter mederi, rursùs recedit ad partes Nicopolis: & diuertit ad quandam arborem, quæ fert siliquas, alimento quidem vtens illius fructu, tegumẽto verò ramis. Sed Deus, propter quem hęc rursùs sustinere æquum censebat Sabas, tunc quoquè rem suę curationis sapiẽter contexit Sabę, & quę uiro bono & virtutis amãti mercedem conciliauit. Nam cùm hoc curasset, vt veniret ad cognitionem domini agri, (erat autem is quoquè, vt est cõsentaneum, amicus virtutis) efficit, vt is mox ad eum accederet, & tum in cęteris eius curam gereret, ac ei prouideret, tum cellam quoquè ei excitaret: quę posteà, Deo opem ferente, constructa fuit cęnobium.

Esa. 28.

Vide cibi & vestiũ austeritatem.

Sed cùm Sabas quidem in eo loco sic degeret, scelesti illi homunculi, & maligni scilicet figmenta, illi, inquam, seditiosi & Iudæ planè discipuli, tempus sibi dari opportunum ad illum calumniandum, arbitrati propter longam illam viri peregrinationem: cùm de ipso, talem in Laura famam cõfinxissent, Abbas noster, dicentes, obiens solitudines, captus fuit à fera: & sic induxissent eos, qui erant minus præditi ratione, & accessissent ad Patriarcham, etiam vbinàm grauis hic casus accidisset falsò adijciunt. In solitudine enim, aiebant, mortui maris fuit deuoratus à leone. Hoc verò sic dicebant, vt quod ab eis fictum erat, videretur probabilius. Deindè etiam quęrebant aliquem, qui esset eis præfuturus. Ille autem, qui nihil temerè & inconsideratè neque dicere didicerat, neque alios audire: & alioqui Sabæ vita qualis esset à puero, non ignorabat, & quod dictum fuerat mentis iudicio permittebat: Sed non possum, inquit, ego facilè credere, quod dictum est. Scio enim, ꝙ cùm sit Deus iustus, & iustitiã diligat, vt dicit diuinus Dauid, nõ sic dimisit seruum suum deuorari à bestijs. Abite ergò vos potiùs ad illũ quęrendum: aut si vobis videtur, expectate aliquantulum temporis, donèc Deus nobis de eo aperiat. Cùm illi ergò sic à scopo excidissent, & vacuis manibus reuertissent, quieuerunt in pręsentia.

Aemuli eius fingũt eum deuoratum a fera.

Psal. 10.

Cùm autem aduenisset dies festus dedicationis, venit quidem, vt solebat, diuinus Sabas in sanctam ciuitatem cum quibusdã aliis fratribus monasterii, quod ab eo constitutum fuerat Nicopoli. Cùm verò eum vidisset Episcopus, & quòd eũ præter spem vidisset, fuisset gaudio repletus, & de illo longo & insperato reditu esset cum eo locutus, eum deindè accepit seorsùm & rogauit, vt ad suam rursùs rediret Lauram, & non sic rectore destitutam eam derelinqueret. Eo autẽ rogante vt ignosceret, (neq; enim se posse tam multorũ virorum curam gerere) ille non cessabat instare & obsecrare. Cùm verò videret Sabã magis resistere, & nequaquàm cedere, ille hęc ægrè ferens, & nonnihil etiã ex suo commotus officio: Sed si non, inquit, audiueris hanc meam petitionem, non venies mihi ampliùs in conspectum. Non possum enim ferre, alios frui tuis laboribus. Cùm sic autem dixisset Patriarcha, pollicitus quidem est se iussui illius esse cessurum: nè verò in negotia & turbas se rursùs conijceret, malam seditiosorum mentem cogitur aperire. Patriarcha autẽ protinus excitatus ad ei ferendum auxilium, hæc scribit

Festũ dedicationis Ecclesiæ.

mo-

Litera Episcopi Hierosol. ad fratres Lauræ.

monachis Lauræ: Vos, qui estis fratres in Christo, scire volo, patrem nostrum, non vt à vobis auditum fuerat, fuisse à bestiis consumptum: sed eum adhuc viuere, & esse superstitem, & ad nos venisse ad festum. Ego verò eum detinui, non æquum esse census, vt ipse Lauram relinquat, quam suis construxit laboribus. Prompto ergò & alacri animo vos eum eo, quo par est, honore suscipite, & ei omnib[us] modis cedite. Sin autem sunt aliqui apud vos arrogantes, cótumacesque & superbi, & sei ei nolentes submittere, nos eos iubemus quamprimùm à Laura recedere. Neque enim est permittendum, eum, locum suum non recipere.

Acceptis itaque literis, diuinus Sabas descendit ad Lauram, cùm quendam constituisset Seuerum, vt præesset monasterio Nicopolis: cui cùm post aliquot annos fuisset consummatus, successit Domnus, & illi rursùs Sabaron, qui ad mea vsque tempora fuit perpetuò Præfectus huius monasterii, cùm iam ad profundissimam peruenisset senectutem. Cùm venisset autem ad Lauram beatus Sabas, & omnibus audientibus lectæ essent literæ in ecclesia, illi qui nihil non audebant, vbi quę lecta fuerant, audiuissent, suo impetu incitati, & occulto eorum pręfecto egregiè parentes, alii quidem secures, alii verò dolabras & ligones sumentes in manus, & ad eam, quę à Saba ędificata fuerat, turrem cum ira ascendentes, eam euertunt ab ipsis fundamentis, nihilo tolerabilius affecti, quàm dæmones. Et alii quidem ligna & lapides iaciebat in torrentem: alii verò monachorum indumenta, & quicquid aliud habebant, rapientes, sic egressi sunt è Laura: & ad Sucę Lauram protinùs uenientes, rogabant ut in eorum numerum referrentur. Sed Lauræ pręfectus Aquilinus, vir diuinus, cùm non esset ignarus eorum, quæ ipsi fecerant, ne passus quidem est, ut qui erant tam improbi, Lauræ hospitio omninò exciperẽtur. Cùm itaque ad Thecoum, qui dicitur, torrentem peruenissent, & quasdam cellas propter eum inuenissent, quæ olim factæ fuerant ab iis, qui desciuerant, & se ab aliis separauerant, & alias quidem instruxissent, alias verò ædificâssent ipsi à fundamentis, in eis habitabant, eas nouam Lauram nominantes.

Homines importuni euertunt turrim S. Sabæ.

Cùm illi quidem sic è Laura excessissent, alii fratres tanquàm frumentum, ablatis zizaniis, fuerunt fructus Deo vtilissimus & purissimus. Cùm interim autem effluxisset aliquantum temporis, quoniam huic amanti patri viscera non quiescebant, sed de iis, qui se ab illo abruperant, grauem dolorem conceperat, & ut Apostolicè dicam, corde vrebatur, postquam resciuisset vbinàm degerent, & Lauræ & Castellii iumenta multis oneràsset rebus necessariis, abit ad ipsos: partim quidem volens sedare eorum maleuolentiam, partim autem volens succurrere egẽtibus. Et ille quidem sic. Nonnulli verò ex iis, & maximè ii, quos acrior inuaserat inuidia, cùm eum procùl adspexissent venientem, sic sensim inter se susurrabant, Videte, dicentes, quòd ne hìc quidem malum effugimus: sed rursùs ad nos venit ille Strabo: & quæcunque eis alia subiiciebat inuidia. Sed cùm ab iis non fuisset illius retardatus cursus, ad eos venit, & placidis eos adspexit oculis, & eos impertiit rebus necessariis. Cùm autem vidisset eos magna vndiquè premi inopia, quòd neq; haberent qui eorum curam gereret, neque eis diuinũ esset templum ad orandum: sed in propheticam ędẽ, quę est Thecois, singulis ascenderent Dominicis, participaturi diuina sacramẽta: & eos deindè inter se decertare, implerique tumultu & perturbatione, quòd essent sine duce, & nulli parerent pastori & Pręfecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, ut eos congreget & conciliet, & eis oĩa prębeat, q[ui]bus indigẽt. Ille verò datis Sabę septuaginta aureis, ei cõcedit dominiũ & res monachorũ.

2. Cor. 11.

Insignis charitas Sabæ erga æmulos suos.

Is autem cùm rerum, quę illic erant, sic factus esset dominus, primùm quidem eis prouidet res necessarias, ut nihil ei deficeret, sed omnia eis superessent. Deindè templum quoq; eis magnificè ędificat, & id eis consecrat & dedicat. Deindè quoquè domũ construit ad panem faciendum. Quę cùm fecisset, tractabilesque & mansuetos reddidisset, qui prius erant seditiosi & inobedientes, accersit Iohannem, qui iam à me dictus est, & ei nouæ Lauræ committit pręfecturam: qui ortus quidem fuerat ex Gręcia: ante mortem autem suã ea, quæ multis pòst annis in Laura euenerunt, prædixit & apertissimè enunciauit. Cùm enim è præsenti uita iam esset migraturus, & extremum iam traheret spiritum, & extrema verba emitteret, quoniã multi eum circumsidebant ex iis, qui erant è Laura, cũ profundis suspiriis, lachrymisque & animi perturbatione: Eccè, inquit, ueniunt dies, in quibus qui præsentem locum habitant, desciscent à recta fide: & extollẽtur quidem in seipsis, vt cũ diuino Dauid dicã, qui exacerbant: in audacia uerò sua destruentur, & altitudo eorum repentè decidet. Et cùm hæc dixisset, migrauit, cùm septẽ annos implesset in pręfectura Lauræ. Deindè post illum consilio diuini patris Sabæ, q[ui] illic erant monachi, cuidam Paulo committunt administrationem, qui erat quidem Romanus genere, sed simplicissimus & ab omnibus negociis alienissimus: veras solas diuitias cognoscens, nil possidere. Ipse autem cùm sex solum menses admodum inuitus permãsisset in Laura: nihil sibi volens exhiberi molestiæ, aufugit in Arabiam: & cùm illinc uenisset ad Seuerianũ, excedit è uita: Seuerianum, inquam, illum, quem superius ostendimus construxisse monasteriũ in Barichã. Sed cum diuino Sabæ fuisset eius fuga significata, ille Agapetum suum discipulum iussit pręesse monachis, non magis honorans eius virtutem, quàm satisfaciẽs illorum petitioni. Ipsum enim, vt pręesset, communiter vocabat totius simul Laurę legatio. Neque ipse q[ui]dem hoc lubens suscipiebat: sed euectus fuit illorum iudicio & sententia.

Bonitate tandem vincit ur obtrectatores suos.

Psal. 65.

Cùm ei ergò commissa fuisset præfectura, inuènit quosdam ex fratribus, (erant autem ii quatuor à Paulo admissi, qui fuit simplicissimus, neque accuratè examinati) tanquàm virus sub labris quędam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæstinus: qui videbatur quidem esse Christianus, & pietatis præse ferebat speciem, laborabat autem morbo gentilium Manichæorum, Didymique & Euagrii & Origenis, qui nugati sunt de præexistentia. Cùm eos ergò ità se habere depræhendisset Agapetus, timens ne malum manaret ad alios, & omnes communiter inficerentur, eam rem communicat Patriarchæ: eoque in eius, quod statuerat, adhibito societatem, illos e Laura expellit. Non multum temporis intercessit, & cùm e uita excessisset Elias, ut deinceps apertiùs ostendet oratio, accedens Nonnus cum suis ad eum, qui illi successit, Patriarcham, rogabant vt rursus restituerunt Laurę, à qua dicebãt se nõ iuste nec rectè fuisse expulsos. Ille verò cùm alia q[ui]dẽ nõdùm sciret, sed solùm eos fuisse expulsos à Deo dilecto Agapeto, & existimàsset illũ uirum nihil fecisse nec dixisse aut gratia aut odio cõmotũ, eũ statìm accersit, rogatq; nũ fieri posset, ut illi rursùs admitterẽtur. Cùm is autem dixisset non licere, & se mâlle illinc recedere, quàm videre illos in suum gregem relatos, qui sunt pleni tali contagione, ipse quoque eos abominandos amandat Patriarcha. Sed cùm Agapetus quoq; post hęc, quinto anno susceptæ administrationis, migrasset ad Dominũ, & cuidã Męmãti cõmissa fuisset

Quidam monachi Origenistæ.

Expelluntur è Laura.

sa fuisset

sa fuisset fratrum præfectura, Nonnus cum suis tanquàm morte Agapeti ansam accepissent libertatis, reuertuntur ad Lauram, & in ea clanculùm subiiciuntur Mamantis administrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circunferentes, sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorũ aures audebant transmittere. Sed hæc quidẽ de iis, q̃ in Laura posteà acciderũt, ut ostendam^o ea euenisse, q̃ Iohãnes ꝓdixerat. Nũc illa quoq; necessè est ꝓseq, q̃ sunt delectatura aures virtutis amantes & animum sic affectum exuscitatura ad æmulationem.

Redeunt fallaciter ad eam.

Cùm fratres, qui defecerant, Sabas sic reconciliasset, & nouam Lauram sic ædificasset, & rectè constituisset, & ad suã Lauram sic rursùs rediisset, non satis habuit iam multa iam præclarè gessisse in constituendis monasteriis, & effecisse, vt, de qua priùs diximus, habitaretur solitudo: sed adhuc vehementer spirans aduersùs dæmones, & diuino zelo motus contẽdebat efficere, vt reliqua solitudo fieret habitabilis, & fertilis monachorum multitudinis, vt per ora multorum, aut vitam potiùs & virtutem, laudaretur Dominus. Ea de causa tempore ieiuniorum, accedit ad quendam torrentem, qui à maxima Laura distabat decem stadiis, cum quodam Paulo, ætate quidem sene, florenti verò virtute: & cùm offendisset quãdam speluncã in torrentis parte, q̃ est ad boream, in ea quidem totam transegit Quadragesimam. Cùm vidisset autem locum omni ex parte tranquillum, silentioque & quieti valdè aptum, & esset veluti quadam pèrcit^o æmulatione, si non is quoquè opem ferret ad fratrum exercitationem & salutem animarũ: postquàm illinc reuersus fuit ad Lauram, & ad præclarum & diuinum festum resurrectionis, cùm & alios fratres & Paulum quoquè assumpsisset, illuc rursùs reuertitur: & ex spelunca quidem construit ecclesiam: circa ecclesiam autem insigne cœnobium. Et speluncam quidem nominat monasterium: Paulo verò mandat eius curam, ei adiungens socios solicitudinis Quiricum quendam & Eustathium. Sed de monasterio quidem hæc, Deo fauente, dicta sint. Creuit autem posteà & monachorum multitudine, & copiis rerum necessariarum: & q̃ illic primũ relicti sũt à diuino Saba, cùm fuissẽt alteri^o successores & morũ & rectiõis, illic quoq; è uita emigrãt. Cùm multi aũt ad eũ accederẽt, & multa q̃dẽ ei offerrẽt, & magnã quoq; ei suis manib^o opẽ ferrẽt ad ędificationẽ, null^o fuit, q̃ vel frigidæ solũ dedisset calicem: ut uel hinc possis coniicere de iis, qui maiora contulerant beneficia, qui non e uestigiò sit à sopcris maximam & magnificam consecutus remunerationẽ. Sed hoc quidẽ ostendemus per multa, quę sũt deinceps dicẽda. Potest aũt hoc quoq; hic cognosci.

S. Sabas totã Quadragesimam agit ĩ speluca.

Præclarũ & diuinũ festũ resurrectionis.

Erat quidem Marcianus, qui erat quidem relatus in numerum sacerdotum diuinæ resurrectionis: præerat autem sanctæ Sion. Is crebrò veniebat ad beatũ Sabam cum suis filiis, ex iis, quæ habebat, multa ad eũ afferens, & ad ea quę suscepta erant ędificia, cum filiis non parùm adiuuans: qui priùs ne in conspectum quidem veniebant Eliæ Patriarchæ: tantum abest, vt amicitiæ & fiduciæ esset eis apud illum vllum pign^o. Diuina verò gratia, pro continuo illo ad Sabam aduentu, & oblatione eorum quæ habebant, & auxilio quod dederant ad ædificationem, eos desuper remunerans, & admirabiliter ac pręter opinionem conciliauit Patriachæ, & perindè atquè suos filios effecit familiares. Vndè etiam Marcianus quidem ab eo prouehitur ad excelsam sedem Sebastes: Antonius autem primus eius filiorum, creatur ipse quoquè Episcopus Ascalonitanus: Iohannes verò, qui erat ætate secundus, adsciscitur in sortem Diaconorum. Sic is qui vel parua Deo dedit, hic quoq; omnia accepit cẽtuplũ.

Diuinus autem Sabas (ad illum enim rursùs festinat oratio) cum duos quosdam monachos in turre, quæ imminebat capiti eorum, quę ipse ędificarat, monasteriorum, extructa autem fuerat a beata Eudocia, videret eadem sentire quę Nestorius, & neq; Dominum nostrum Iesum Christum vnum esse sanctę Trinitatis, neque rursùs Virginem confiteri Deiparam, valdè angebatur, & intra viscera magnam habebat perturbationem. Ad eum ergò sic affectum accedens quędam uisio, ei efficiebat dolorem magis intolerabilem, & maiore, quàm priùs, mœrore ei affligebantur viscera. Videbatur enim videre quidẽ fratres de more venientes ad sacram synaxim: in templum autem ipsos quoquè vnà cum illis accedentes, & simul ingressos. Deindè cùm diuini quidem mysterii perageretur celebratio, alios quidem libere & securè veneranda frui mensa: ipsos verò, duos, inquam, illos vi expelli veluti à quibusdam satellitibus & lictoribus, & è templo exturbari: Se quoquè pręsentem rogãsse satellites, nè eos tam iracundè expellerent: sed eis permitterent, vt sacramentorum sumerent cõmunionem: eos autem in ipsum efferatos, dixisse voce aspera, non oportere eos cõmunicare, qui apertè erant Iudęi, & neque Christum verum Deum, neque uirginem Mariam esse censerent Deiparam: Hęc beneuolo Sabæ animo dolorem magis auxerunt, & ab illo tempore vehementiores fudit ad Deum preces, ut eis immitteret aliquem purum radium cognitionis. Sed nec ipse fudit negligens in eo faciẽdo, quod potuit pro viribus: sed assiduè ad eos ventitabat, docens, rogans, & admonens, increpãs, supplicãs, nihil non faciens, donèc Dei auxilio eos à graui morbo liberauit, & effecit vt rectè saperent.

Duo monachi Nestoriani.

Visio s. Sabæ de illis.

Eos S Sabas reducit in uiã.

Deindè cùm à turri deduxisset, illos quidem refert in numerum conuentus, qui erat apud beatum Theodosium: vnum autem ex eius discipulis, nomine Iohannem, genere Byzantinum, moribus admirabilem, qui ex primo ordine scholarium vitam elegerat monasticam, & exercebat Deo gratum viuendi institutum, turris præficit curationi, alios quoquè fratres ei tradens ad ferendum auxilium, & ei pręterea, quantum satis erat, suppeditans res necessarias. Sed nec ipse eos, vt solet fieri, negligebat: sed ad eos visitandos frequenter ueniebat, & uehementer laborabat, & ad res eorum gerendas eis opem ferebat, donèc ipsam turrem fecit cœnobium, aliis nihil inferius. In quo cùm hic quidem Iohãnes tanquàm quędam stella in omnibus fulsisset, & magnã congregasset monachorum multitudinem, ex quibus vnus quoque est Gratias insignis Habramius Episcopus, postquam triginta quinq; annos vixisset in pręfectura, excedit e uita.

Sed nobis rursùs venit tempus ieiunii, beatum Sabam vocans ad consuetum secessum solitudinis. Operepręcium est autem nec illud pręterimittere, q̃d contigit fieri in ea peregrinatione. Nam è Laura quidem egreditur hic uir diuinissimus, vt optandum ieiunii stadium peragat in solitudine: Iacobus verò quidam ex discipulis, genere Hierosolymitanus, morib^o arrogans, mente usus sinistra, inita societate cum aliquot aliis monachis pari arrogantia, apud eum lacũ, qui septem habet ostia, de quo à me priùs dictum est, aggressus est propriam Lauram constituere, cellas fabricans, & ędem excitans oratoriam: & alia construens, quæ ad Lauram pertinent. Valdè verò irascentibus fratribus, & ędificium vlterius progredi non sinentibus, ille rei iniquitati adiiciens mendacium, dixit hæc fieri de sententia Sabę patris. Quod quidem cùm audiuissent monachi, destiterunt quidem prohibere eum ędificare, sed nõ desierũt angi animo, cùm viderẽt ante oculos eũ nõ paruã Lauræ partẽ præcidere. Sed

Iacobus monach^o arrogans & temerarius.

dere. Sed existimãtes verũ dixisse Iacobũ, tacebãt, prius expectantes reditum. Post completos autẽ illos dies ieiunii, ipse quoq; diuinus Sabas ad Laurã reuersus, cùm vidisset ea, quę facta fuerant, continuò quidẽ accersit Iacobum: paternè autem admonet, vt à cœpto abstineat. Neq; enim id esse Deo esse, neque placere fratribus: quinetiam illi psi quoq; esse valdè periculosũ, prinsquàm seipsum rectè instituerit & castigarit, illius fidei committi aliorum animas. Et sic quidem diuinus pater eum priùs benignè & paternè admonet.

Postquàm autem vidit resistere Iacobum, & minimè cedere, paululùm mutata sua consueta lenitate, Ego quidem, ò fili, inquit, quod tibi existimo cõferre, consului. Quoniam verò non vis parere, vide nè magno tuo damno discas eligere id, quod est utile. Hęc cùm ille quidem dixisset, profectus est in turriculam: Iacobus autem protinùs sustinens tremorẽ totius corporis, & vehementi febre correptus euestigiò, cùm sex totos mẽses decubuisset, eo morbo vexabatur & ꝑmebatur. Interim verò cùm omnẽ spem vitę amisisset, recordatus est suæ in patrem Sabam inobedientiæ: & vehementer rogat eos, qui aderant, vt & eum ità, vt erat in lecto, collant, portentq; & ponant ad sacros beati Sabæ pedes, vt eum roget, vt det ei veniam suę inobedientię: & non data venia, eum non finat sic è vita excedere. Cùm hoc autem factum esset, & in lecto decumbens illuc translatus esset Iacobus, eum placidè intuens, qui erat verè mitis & misericors Sabas: Nosti, inquit, ò frater, quis sit fructus arrogantiæ. Satis didicisti, quænam sit merces inobedientię. Ille verò cùm vix potuisset aperire labra, (erant enim illa quoquè morbo vincta & præpedita) Ignosce, inquit, mihi ò venerande pater, qui iam sum excessurus. Ille verò protinùs, Deus, inquit, tibi condonabit, ò frater. Cùm sic dixisset, porrexit manum, & manus illa ei vires attulit: quinetiam ipsa (ò miraculum) surrexit. Deindè cùm sanctus intemeratis impertiit sanctificatis, & diuinum illud nutrimentum rursùs est consecutum corporis nutrimentum, alebaturq; & convalescebat, fortisque & robustus mirandum in modum cernebatur ab omnibus, & miraculum erat propemodùm oculis incredibile. Homo, qui tam graui & diuturno erat morbo maceratus, & qui nẽ labris quidem uti poterat, tantum abest vt pedibus, tantillo momẽto temporis & cibum sumpsit, & verba fecit, & è lecto faciliùs surrexit, quàm qui erant sani. Ille autem hanc sibi imponit pœnam suæ inobedientię, quòd ad noua illa ędificia non sit ampliùs reuersurus.

Punitus temeritas & inobedientia.

Illustre miraculum.

Cùm ea aũt res venisset ad aures Eliæ Patriachæ, nõ visum est ei ferendũ finere, vt illę manerent ampliùs: sed statim mittens, eas euertit funditus, & humi deiicit. Diuinus autẽ Sabas cùm quosdã è Laura postea assumpsisset, & circa quinque stadia recessisset ab ędificiis, quę euersa fuerant, nouas cellas fabricatur, & domum excitat oratoriã. Erat verò nomen Zagranõ ei, qui locũ ipsi præbuit ad illarũ ędificationem. Quo quidem in loco Andream quendã & Paulũ fratres secundum carnẽ, & ambos genus ducentes è Gręcia, illarum rectioni præficit & curationi: & cùm effecisset ut quidam fratres simul cum eis habitarent, Lauram constituit, & eam eodem nomine vocat, quo Iacobum. Porrò autem Iacobum quoquè (ei enim quod de eo dicitur, necessè est hoc quoq; addere) volens ostendere filium obedientię, tradit ei ministerium eorum, qui hospitio excipiebantur in Laura.

Nouas cellas extruit S. Sabas.

Accidit aũt aliquãdò, vt cùm fabas coqueret, &, vt qui in eis esset omninò inexercitatus, nimium & plus, quàm opus esset, pararet, vt, quę remãserant, sufficerẽt ad tertiũ diem. Sed illa quidẽ tertio die quęcunque fabæ erãt plusquàm opus esset, eas tãquàm stercora ꝑ iecit in riuum propinquum. Quod quidem diuinum Sabam nequaquàm latuit. Sapientis.n. oculi super caput eius. Abit itaque latenter, & collectis, quæ effusę fuerant, fabis, cùm eas parũm extendisset ad solem, ipsas rursùs tollit. Deindè cùm aliquantum intercessisset tpris, solũ Iacobũ uocat ad conuiuium: & cùm rectè parasset illas fabas, quas ipse nupèr in torrentẽ ieceratoi, eas apponit obsonium. Postquàm aũt comedissent, diuinus Sabas veluti tẽtans Iacobum, Ignosce, inquit, mihi frater forte enim non te ità excepi obsonio, ut volebam: condiendi enim artem nõ satis teneo. Cùm is verò dixisset sibi valdè placuisse, & iam longo tempore tam suauem cibum non comedisse: excipiens magnus Sabas, Scias, ò fili, illas esse fabas, quas paulò antè, tanquàm inutiles, in riuum proiecisti. Oportet ergò te considerare, quomodò qui ne ollam quidem leguminis ità potest dispensare, vt eũ vsu debitam proportionem habeat, & non redũdet, poterit is fratribus regendis sufficere? Quamobrẽm nec ad testimonium quidem, inquit, huic rei ferẽdũ, valdè discrepat illud Apostolicum: Si quis domui suę nescit præesse, quomodò is Dei ꝑerit Ecclesiæ? Cùm hæc & similia dixisset Iacobo, & simul quidem œconomiã paternè correxisset, & illius priorem arguisset temeritatẽ, & nè ei tale quid rursùs eueniret, pmuniisset, tunc enim quidem cum precatione dimisit & benedictione.

Eccles. 2.

Obseruatio eius erga fratrẽ modẽrationem & prudẽtiam.

1. Tim. [illegible]

Aliquanto autem post tempore in cella silentium agens Iacobus, grauiter vexatus fuit à fœdis carnis cogitationibus, & eum opprimebant magni fluctus libidinis. Is verò cùm eis diù fortiter restitisset, deindè adspexisset ad vastum pelagus tentationum, nec putasset fieri posse, ut vnquàm sedarentur fluctus, à maligno inductus & insidiosis illius machinationibus & suggestionibus, & animo incensus, fortassè verò sacrorum quoque canonum oblitus, stricto gladio amputauit sibi genitalia, malum malè medicans. Cùm dolorem autem ferre non posset, & fluxum sanguinis, eos qui propè erant implorauit, & conuocauit eos, qui erant opem laturi. Illi verò cùm accurrissent, & hoc graue malum ab eo sua sponte susceptum adspexissent, arte medendi, vt potuerunt, propeni tulerunt, & dolorem sedauerunt. Cæterùm res peruenit vsq; ad aures sacri Sabæ: & cùm conualuisset Iacobus, expellit eum è Laura, vt qui sibiipsi esset insidiatus, & manus improbè attulisset. Hinc cùm grauis quædam pœnitentia Iacobum subiisset, ea acerbè eius percussit animum effecitque, vt calidas profunderet lachrymas, & ex imo pectore acerba traheret suspiria: & ad summam, erat visu mirabilis, & eo ipso eos, qui videbant, incitabat ad misericordiam. Cùm sic ergò esset affectus, accedit ad beatum Theodosium, grauia illa bella carnis enuncias, & à se sibi allatas manus exponens & Lauræ desẽs alienationem. Ille ergò ab eo sursum, cum ipso venit ad beatum Sabã, & fit ei supplex, & rogat vt fratri ignoscat, & eum rursùs in Lauram admittat, iis pœnis, quas par est, impositis. Amici itaque precibus motus Sabas, propriis quoquè visceribus ei opis plurimum ferentibus, admittit Iacobum: hoc inter cætera ei præcipiens, vt cum nemine sermonem cõferret, neque aliquem adspiceret, præter eum, qui illi ministrabat necessaria. Quiescentẽ ergò & silentium agentem Iacobum rursùs habebat cella, & plurimam ostendentem pœnitentiam, & DEVM vehementer rogantem, donèc ei desupèr remissũ fuit crimẽ, & data est delicti venia. Quomodò aũt, stati dicet:

Præpostere zelus Iacobi monachi.

S. Sabas eũ expellit.

Ab eo rursus admittit.

Visus est aliquandò huic diuino Sabæ vir qdã visu splẽdidus, & vndiq; emittẽs dulcẽ radiũ lucis, ꝑpè stare, & ante pedes Iacobi iacẽrẽ ostẽdere mortuũ: Iacobũ verò orãtẽ ꝑ mortuo. Deindè vox quędã desupèr audiebatur,

Visio S. Sabæ.

audiebatur, Iacobe, dicens: Preces tuę sunt exauditæ. Tange ergò mortuum, & resurget. Deindè cùm Iacobus quidem tetigisset, vt iussus fuerat, mortuus resurrexit. Vir autem ille luminosus diait Sabę: Eccè surrexit mortuus. Tu quoq; deceterò relaxa à vinculis eum, qui suscitauit. Hęc cùm vidisset Sabas, & celerrimè coniecisset, quidnam sibi vellet illa visio, protinùs egressus est è cella: & cùm vocasset Iacobum, iussit vt deincèps accederet ad diuinā synaxim. Cùm ille ergò venisset in ecclesiam, & fratres impertiisset eo, qđ est ex Christo, osculo, & deindè descendisset ad beatū Theodosiū, & ille similiter in Christo salutasset, septimo die post visionē, è præsenti vita lęt' emigrat.

Post hæc autem duo quoque quidam ex iis, qui erātin Laura, cùm in iis, quæ ad Deum pertinent, esset fraternus inter eos consensus & concordia, (vocabātur autem Zanus & Beniamin) petūt à beato Saba cellam, quæ quinque stadiis à Laura distabat versùs meridiem. Ille autem, vt qui sciret eorum in virtute studium & diligentiam, concessit quod petebant: & dat eis cellam, quam postulabant. Cùm illi ergò eam accepissent, Saba quoquè eis magnam opem ferente & præbente impensas, ipsum cœnobium construuere, Cùm multi autem illuc conuenissent, ecclesia ędificata, & ara fixa, & ea vt par erat consecrata, statuis vt ii quoq; eadē regula & lege viuerēt, qua alii, q eius pare bant imperio. & sic locus ab initio erectus in monasterium, floret vsque in hodiernum diem: & denominatur à beati Zani nomine.

Nouū monasteriū cōstruit.

Quidam autem senex, qui ortus quidem erat in Bethania, vocabatur verò Antbimus, cùm multis ex Den sudoribus vitam suam ornasset, erat vltra torrentem ad Orientē, ex aduersò turris, quæ à beato Saba fuerat extructa, cella ædificata, & triginta annis illic peractis. Deindè cùm morbo quodam postremo fuisset implicatus, iacebat senex in lectn doloris. Cùm ergò Saba admirabilis, eum & longa senectute sic vidisset omninò resolutum, rogauit vt transferretur ad aliquam cellam ex iis, quę sunt iuxta ecclesiam: vt sic possent fratres eum visitare, & seruire ei minori labore. Hæc ille quidem rogabat, senex autem non patiebatur, dicens debere eum in Deo confidere: fore, ut illic consumeretur, vbi habitauit ab initio. Deindè cùm noctū aliquādò surrexisset Sabas, ante eam, quę fit manè, congregationem, visus est audire quandam symphoniam & modulationem tanquàm multorum canentium. Arbitratus itaque cani ea, quæ cantari solebant in matutino cantica, apud se dubitabat, quomodò non, vt consueuerant, præter eius sententiam peragerentur matutina. Cùm ocyssimè itaque venisset i tēplū, & portas inuenisset pulchrè clausas, reuertit, & rursùs videbat audire priores voces, q̄ canebant cū cum maximo voluptate Erat autem hoc qđ canebat.

S. Sabas audit cantica cælestia.

Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. In voce exultationis & confessionis, sonus eorum, qui festum celebrant. Cùm ergò dedicisset, vndenam fit sonus canticorum illorum admirabilium, è somno repentè excitat eum, qui sub eo erat ordinatus: & iubet, ut ligni pulsu conuocet fratres. Qui cùm repentè fuissent congregati, assumens aliquos Sabas, venit ad cellam senis cum suffitibus & lampadibus. (illinc enim audiebatur canticum) & cùm fuissent intra cellam, nullum quidem alium inueniunt, nisi solum senem, eumque iam consummatū. Quē cùm reuererēter complexi eßent, & ei iusta fecissent, sacrū illius corpus mandant sepulturę.

Psal. 41.

Vide catholicum sepeliendi modum.

Fit autem post hæc aliud quoque à Saba miraculū, quod est eum iis, quæ præcedunt, conferendum Erat in beati Theodosii monasterio quidam monachus, nomine Aphrodisius, genere Assanus, corpore maximo, & cui robore nullus poterat conferri. Pondus enim frumenti duodecim modiorum è terra tollens, imponebat humeris, nemine id attingente. Huic ergò Aphrodisio, cui fuerat commissum mulorum ministerium, accidit aliquandò, vt cùm manu asinum percussisset in maxilla, faciem ipsam contereret, & sic ex hac causa mulum interficeret. Ille verò & onere & mulo humeris imposito, uenit in monasterium. Deindè illinc expulsus propter iumentum interfectum, abit ad Iordanem, conuenturus Iohannem, qui resplēdebat in Chuziba: & narrati ei calamitatem. Is autē ei consuluit, vt eat ad beatum Sabam, & quęcunque ille iusserit, faciat prompto & alacri animo. Sic enim fore & non aliter, ut salutem consequatur. Is verò cùm obedire constituisset, ad Sabam rectà proficiscitur, deplorans id quod acciderat, & suam deflens alienationem: & si non aliud posset, saltem rogans, ut interim breuem aliquem ab eo quęrens audire sermonē, ut sciat quidnā faciens, inuenire possit salutē animę.

Aphrodisius monachus maximi roboris.

Cùm hæc verba audisset Sabas, & vidisset animæ agrum ad suscipiunda semina spiritualia aptum, eum excipit prompto & alacri animo. Iubet autem eum in hac cella manere, & ad nullum alium accedere, neq; è Laura egredi, linguæque & ventris moderari. Hoc cùm ille accepisset mādatum, apparuit magnus in operibus, & maximum potiùs & generosum animum, quàm tale esse corpus consecutus. Perpetuò enim triginta annos nūquàm est è Laura egressus, nec ad alteram vnquàm accessit cellam: & neque æris aliquid, ne que vllam habuit ollam: non vsus est igne, nō fuit particeps olei, non uinū bibit, neque multum, non duas possedit tunicas: sed dormiebat super floream: perpetuoq; fletui & operi manuum erat intentus. Id autem erat contextura sportarum, quas multi solent appellare Μαλάκια. Is enim nonaginta eas suis manibus singulis mensibus, eas præbebat cuidam ex iis, qui ministrabant in Laura: & ipse rursus vicissim ab illo accipiebat ea, quæ ad vsum pertinebant. Quænam autem ea erant? Mensæ fratrum reliquiæ, siue olera essent, siue legumina. Hæc enim ab illo accipiens, reponebat in quadam pelui: & parum illinc sumens, quotidiè alebatur, & eo erat contentus. Quòd si contigisset ea vermes parere, & fi tetro essent odore referta, nihil erat ei reiiciendū: sed implebant omnia vsum nutrimēti.

Excipitur à S. Saba, ex pulsus è suo monasterio.

Egregia virtus eius.

Magna eius abstinentia.

In hac uitæ ratione ille triginta annos transegit, vt dictum est: & nec ęgrotauit, nec ulla affectus est tristitia, neque vnquàm ei doluit stomachus. Prædicendi quoque donum consecutus, septē diebus ante mortem suam prægnouit, cùm illa ei vltima fuisset reuelata. Petit ergò à diuino Saba, ut sibi liceat descendere ad Theodosium, ut ab eo quoq; consequatur remissionem: deindè reuertatur ad cellam. Annuit itaquè Sabas petitioni. Nam et quinque nota erat mors Aphrodisii. & cū eo mittēs discipulū Theodulū, p ipsū significat beato Theodosio: Eccè cōem fratrē Aphrodisiū, quem aliquādò accepi hominem, nūc Dei gratia eum ad te misi Angelum. Quem cùm lubenter diuinus excepisset Theodosius, & eum communi mensa impertiisset & salutatione, cū Theodulo rursùs dimittit in pace. Is aūt statim reuersus ad cellam, cùm parum ægrotasset, migrat ex hac vita ad iucundam illam uitā, & in quam nulla cadit perturbatio. Eius verò diuinas & sacras reliquias, cum cōueniētibus hymnis & lampadibus tollens conuentus fratrum, deponit cum aliis sanctis patribus in quodam loco, qui non est trans ferendo Lauræ, cùm hoc quoquè mandasset beatus Sabas: ut cùm ab iis, qui accedebant, cognosceretur eius capsa, utporè insignis, eius virtuti conueniētes haberet etiam post mortem honores. Talis fuit hic magnus pater noster in uirtutis exercitatione,

Felix obitus eius.

En q̃ pra clare anti quitas sē sit de sacris reliquijs.

& tam

& tam pulchros collegit fructus suorum laborum.

Sed cùm talia & tanta sint, quę dicta sunt, nempe in multis locis deserti constructa ædificia monasteriorum, cõtinua trophæa contra dæmones, correctio fratrum, qui fuerant supplantati, ipsos facere Angelos ex hominibus, gratia prçuidendi futura: Cùm talia ergò sint & tam digna admiratione, quæ dicta sunt, habent ea, quæ consequuntur, nihilo pauciora, si non ęt plura, quæ non sunt minùs admiranda. Dicantur aũt ea quoquè. Est quædam ciuitas ad Orientem, quæ vocatur *Medapa, sita trans Iordanem, subiecta nonnullis Arabum. Qui eam ergò habitabant *Madapeni frequenter euntes ad beatum Sabam, & quandam ab eo magnam percipientes vtilitatem, ipsi rursùs multa suppeditabãt necessaria illius monasterijs, ea veluti quandam mercedem reddentes spiritalis illius vtilitatis. Ex iis erat etiam vnus Gerontius: quem cùm inuasisset quędam corporalis infirmitas, & longo tẽpore decubuisset in sancta ciuitate, omnium iucundissimã desiderabat profectionem, nempe vt veniret in montẽ Oliueti, & illic oraret, vbi dicunt diuina eloquia meũ moratum esse Christum, & peregisse magnum miraculum assumptionis.

Luc. 24.
Act. 1.

Cùm ergò iumentum ascendisset Gerontius, statim init viam, quæ fert ad montẽ. Interim autẽ, seu casu, seu maligni potiùs dæmonis improbitate, conturbatum iumentum, deiicit vectorem: & repentè deturbatus Gerontius, talẽ subiit ossiũ cõfractionem, vt vel earum rerũ periti medici desperarent de euratione.

Gerõtij casus miserabilis.

Erat verò Gerontio frater iunior: is cùm vidisset fratrem cõfractum tam miserabiliter, & magno fuisset dolore affectus, alia quidem parua esse reputans, & quæ longo tempore indigent, nempe medicorum euocationem, oleum & ligamenta, & quæcunque sunt artibus illorum consequentia, statuit ei adhibere medicamentum vtilissimum. & continuò currens ad Lauram, accedit ad diuinum Sabam, miserabiliter eiulans, & fratris deflens calamitatem, & ad ipsum visitandum, eum vocans. Ille autem (eius.n.doloris valdè fuit misertus: erat enim corde propensissimo ad misericordiam) vadit ad Gerõtium, & cùm eũ offendisset tam malè affectũ, primùm quidẽ vtitur efficaci auxilio orationis. Deindè cùm ẽt salutari vnxisset oleo Crucis, sanũ protinùs reddit eũ, qui fuerat cõfractus, adeò vt nullo opùs ei fuerit tẽpore ad recreationẽ. qđ maximo stupore affecit eos, q aderãt, & admirati sũt magnũ & pclarũ op⁹ Sabę, & ei⁹ ad Deũ fiduciã.

Eum precibus et oleo Crucis sanat S. Sabas.

Postea autẽ Thomas quoquè (eo enim nomine vocabatur filius Gerõtii) propter vsum quendã venit ad habitaculum, quod est in Hiericho. Cùm tunc autẽ fame laboraret ciuitas, conuenit magnũ Sabam, & Paulum & Theodorũ, qui administrabãt Castelliũ, & speluncam. Cùm diuinus aũt Sabas eũ lubenter & iucundè vidisset, ingenuè & spiritaliter eũ alloquitur, viro valdè delectatus. Volebat verò eum quoq; corporali conuiuio excipere, eumq; mẽsa & sale impertire. Sed cœna quidẽ erat parata. Minister.n.hospitii, quãdò vidit Thomã accessisse, non neglexit statim facere id, qđ erat solitus: sed hospitẽ excepit iis, quę habebat in promptu. Interìm aũt dum comederent, ministrũ rogat Sabas, an posset vinum quoquè præbere. Cùm is verò respõdisset, se vix habere acetũ in vase cucurbitę, idque admodùm acre, vt magis condiret olera, ille excipiẽs, Afferatur, inquit, ad me vas cucurbitę. Benedictus.n. Deus: nos vinum ex eo faciemus. Est enim perspicuũ, q qui omninò aquam mutauit in vinum, eius etiã mutabit acorem.

Iohan. 2.

Hęc dixit diuinum illud os & mellifluũ: & allata protinùs cucurbita, inuentũ est in ea vinũ, & reuerà lætificans cor hominis.

Acetum mutat in vinũ, multũq; auget

Cùm ii aũt qui aderãt, vt par erat, affecti fuissent admiratione, suffitũ & ignẽ iussit ille beatus afferri. Diuina enim, inquit, visitatio facta est in hac hora. Sed non eousque solùm cõstitit miraculum, sed eousq; processit, vt multitudini quoquè daretur vinum: etenim ad tertium vsque diem ab illo tempore ad satietatem suffecit bibentibus. Thomas itaque ipse quoq; admiratus insigne miraculũ, à B. Saba petit cucurbitã: & cùm accepisset, illam quidẽ habuit tanquàm thesaurum: quod in ea autem remanserat vinum, ei suffecit domum vsque. Hæc mihi narrauit Gerontius, Gerontius, inquam, Gerontii quidem nepos, cuius membra iam confracta fuerant, & à diuino Saba fuerat admirabiliter in integrum restitutus: filius autem Thomæ, de quo dixi paulò antè: cui nunc quoque propter insignem virtutem obtigit præfectura monasterii magni Euthymii.

Porrò verò illud quoque adiecit iis, quę dicta sũt, quòd multis postea annis fuit cucurbita compluribus occasio salutis. Si quandò enim contigisset aliquem morbo opprimi, nos, aiebat, eam aqua implentes, ei qui laborabat, infundebamus: & aqua illa morbũ soluebat protinùs. Sed hæc quidem Gerontius.

Nota hæc miracula.

Mihi autem se offert narranda res lepida & amœna. Nã cùm aliquandò ad Iordanem beatus iter ingrederetur, secum autem quendam adduceret ex suis discipulis ætate iuuenem, eis fit obuiàm multitudo mundanorũ: inter quos erat etiam adolescentula specie venusta, vagis & lasciuis oculis: laqueus, qui non poterat facilè superari. Postquàm verò illi præteriissent, Sabas veluti tentãs discipulum, Tibi, inquit, qualis visa est puella? Mihi enim visa est vnum solùm habere oculũ. Nequaquàm, inquit, ò pater: sed duos habebat oculos. Ille verò, Falsus es, ò fili: erat enim reuera orbata altero oculo. Discipulus autem ignorans hanc fieri interrogationem à sapiente Saba, vt ipsum tentaret: dũ quærit, vt rectè cognosceretur, quod non ab ipso rectè cognitũ fuerat: Nequaquàm, inquit, ò pater: sed vel valdè lucidos habebat oculos, & visu iucundissimos. Sabas autem, Quì factum est, inquit, vt hoc scires tã accuratè, vt hoc etiam tam constanter audeas asseuerare? Ego, inquit, eam pulchrè attendi, & apertè nòui eã habere ambos oculos. Dùm verò iam esset discipulus laqueis implicatus, tunc diuinus eum apertè arguens, Vbi, inquit, tibi positum est illud præceptum, Nè ad eã attraharis tuis superciliis? Decætero ergò, inquit, non ampliùs mecum versaberis, neque mecum in cella manebis, donèc assuefeceris oculum non sic vagari, sed in loco manere. Cùm sic dixisset, illũ statim mittit in Castellium, Deindè cùm illic satis lõgo tẽpore eẽt versat⁹, & pulchrè castigat⁹, & pro oculis satis luisset supplicii, nõ fallaci pęnitẽtia, sed cordis dolorib⁹, eũ rursùs suscipit beat⁹, & refert in numerũ suę cellę.

Prou. 6. iuxta 70.
S. Sabas monachũ oculos non cõtinentẽ, acriter castigat.

Sed quod in cucurbita factũ est miraculum, me propemodùm effugit, nisi quæ de altera cucurbita a me paulò antè dicta sunt, id reuocassent in memoriã. Nã ab athleta hic quoquè fit aliquid simile iis, quæ priùs fecerat Moses in fluentis Marræ.

Exod. 15.

Laurę.n.coquus aliquandò quidẽ coquebat cucurbitas, & eas parabat obsoniũ operariis ędificatorũ. Cùm aũt iam tẽpore prandii gustasset obsoniũ, inuènit id felle amarius. Cùm ergò ęgrè ferret id quod acciderat, (neq;.n.erat aliud, qđ illius vsũ impleret) diuino Sabę annũciat id qđ factũ fuerat. Is aũt statìm veniẽs in culinã, cùm in ollã iniecisset signũ Crucis, iussit coquo eã accipere, ac secure apponere. Is verò sic fecit, & lubẽter comederũt artifices, sic admirabiliter mutata qualitate.

Obserua magnam vim signi Crucis.

Eius.n.voluntatẽ diuina sequebaẽ gratia, quę sola potest fidẽ facere eorũ, quæ deincèps sequũtur. Nã aliquandò quidẽ veniebat beat⁹ ea via, quę fert à Ruba ad Iordanẽ. In via aũt incidit in leonẽ ingenti magnitudine, cui pes erat paxillo transfixus, & magnũ sentiebat dolorem. Si ergò affecta fera, quandò vidit sanctum Sabã prætereun-

tem,ad eum accedit protinùs,pedem tollẽs sublimẽ, &,paxillum quodammodò ostendens,& rogans vt misereretur,& cũ illa liberaret molestia. Ille ergo cùm rem statim intellexisset,& leonis doloris esset misertus,(mansuetis enim & rerum honestarum amantib⁹ animis,etiam ad eos vsque pertinet misericordia) illum quidem humi facit sedere:cùm pedem autem sẽsim apprehendisset,eximit paxillum,& sic leonem liberat á dolore. Verumenimuerò ipse quoquè beneficio affectus,& quasi magno & excelso animo volens referre gratiam,ferinæ quidem naturæ obliuiscitur: ei autem adhæret tanquam gratus & beneuolus famulus,studiosè in omnibus inseruire desiderans.

Leo curatus à S. Saba, ei studiosè inseruit.

Nam erat quidem huic venerando patri discipulus quoquè, nomine Phlais. aderat autem quidã quoquè asin⁹,per quem inseruiebat Phlais magnis ministeriis. Si quandò verò contigisset discipulum emitti ad aliquod ministerium,leoni asini custodiam, & aliam ẽt eius curam pater leoni committebat. Cernebatur itaque leo asini capistrum ore accipiens, & manè ad vesperam vsque ipsum ducens ad pascua:vesperè autem ducens ad aquam,& sic domum reducens,& discipuli implens omnem curam in asinum. Dies aliquot interim transièrunt, & leo sic assiduo fungebatur ministerio. Deindè quid accidit, & quid efficit inuidia? Phlais missus ad aliquod ministerium, & à diuina gratia desertus,fortè propter aliquam mentis elationẽ, ex qua multa delicta procedunt,cadit in lapsum fornicationis. Illo verò die,asini quoquè custos leo,ferociter insurgit in eum,quem custodiebat,& eum deuorat. Cùm hoc autẽ intellexisset Phlais, & animaduertisset peccatum suum causam fuisse, vt deuoraretur asinus á leone,non ausus est amplius venire in conspectum senis,sed reuersus in locum,vndè trahebat gen⁹, tristitia afficiebatur, & seipsum affligebat. Non tamen despexit eum diuinus senex:sed cùm eum diù quæsiisset,inuenit,& ad se rursùs reuocat: Deindè admonitionibus eum ducit ad pœnitentiam ex animo agendam,& efficit,vt abluat peccatum multis & calidis lachrymis,& sic vita laudabili Deo rursùs placeat. Atqs sufficiunt quidem ea, quæ iam dicta sunt,ad ostendẽdam huius viri virtutis magnitudinem, & quãta Dei gratia esset locupletatus. Operæprecium tamen est,se oblectare in iis bonis narrandis, quæ fecit Byzantii, & quidnam eum impulerit, vt relicta Palæstina,ad vrbem venerit regiam.

Vide rẽ stupendã.

Fratrẽ lapsũ S. Sabas reuocat ad pœnitentiam.

Anastasio & Elia,illo quidem imperii, hoc verò Ecclesiæ,quę est in Palæstinam,sedem administrante,oritur interim quoddam scandalum, quod Imperatorẽ & aduersùs multos alios,& aduersùs Eliam adeò irritauit,vt eum damnàrit exilio. Dicatur autẽ primùm, quidnam eum ad iram incitauit,vt sic,quæ sunt deincèps dicenda,faciliùs intelligantur. Tertio anno im perii Anastasii,incidit grauis seditio inter eos,qui pærant Ecclesiis:Romanis quidem Pontificibus dissidẽtibus á Byzantinis,quòd Acacium, qui Constantinopolitanus quidem fuit Episcopus:de rebus aũt Christianis non rectè sentiebat,inscriptum haberent in sacris diptychis:Byzantinis verò rursùs infensis Alexandrinis,qui Chalcedonensem quidem synodum feriebant anathemate: Dioscori autem admittebant communionem. Cùm ergò inter eos inuicèm magna esset dissensio, qui priùs dictus est Elias,qui præerat Palæstinæ Ecclesiæ,solius Euphemii,qui erat Constantinopoli,amplectebatur communionem,Occidentalibus quidem,vt diximus,depugnãtibus:Palladio verò Antiocheno ad gratiam intuente Imperatoriam:& ideò Chalcedonensem quidem synodum feriente anathemate,ea autem amplectente,quæ tenebant Alexandrini:vtpotè quòd Anastasius eadem quę Alexandrini sẽtiret. Cùm sic ergò se haberet Elias, & statuisset se communicare Euphemio, Euphemius quidem,propter rectam de fide sententiam,ab Imperatore(ò iustitia) impiè pellitur à sedis rectione : & in eius locum euehitur Macedonius.

Elias Episcop⁹ Hierosolymæ damnat exilio.

Cum in his autem esset Ecclesia,iis quidem,qui Euphemium sede expulerant,assentiri nõ sustinuit Elias, vt qui eum expulissent præter regulam: Macedonio verò non dubitauit communicare, & cum eo conuenire,vt qui ipse quoquè rectam fidem amplecteretur. Quod quidem non parùm ab initio conturbauit Imperatorem. Postquàm autem Flauianus quoquè,qui post mortem Palladii Antiochenæ præfuit Ecclesiæ, eadem quę ii sentiebat, & vera & recta ratione ingrediebatur,non poterat ampliùs contineri ira Imperatoris,qui aduersùs pietatem solam erat fortissimus: nec ferre poterat eorum concordiam:sed efferatus & acri ira percitus,vtrosque damnat exilio. Solum autẽ in prǽsentia quidem Macedonium,cùm innumerabilibus impertiisset calumniis,eiicit Episcopatu: Timotheo verò,illius loco tradit administrationem. Studiũ autem & curam ponebat,vt Flauianus & Elias assentirentur Timotheo. Illi verò Timothei quidem suscepe runt communionem,vtpotè quòd ipse quoquè conueniret verbo rectæ fidei:Macedonii autẽ admodùm ægrè ferebant exterminationem,vt quæ non tam iure ac legibus,quàm vi & potestate fuisset facta. Hoc aduersùs ambos magno furore ciet Imperatorem, & efficitur Ecclesiis causa magnę tempestatis. Quod quidẽ cùm nescio vndè resciuisset Elias, qui Palæstinæ præerat Ecclesiæ,missis legatis,diligenter agit de reconciliatione. Legati autem erant & multi alii patres, & ipse Sabas,cuius nunc vita est argumentum nostræ hui⁹ orationis,iam septuaginta annos natus. Præterea verò mittit etiam Elias epistolam,in qua hæc scripseran: Habitatores eremi, & Sabam cum eis, qui est caput eremi,ad tuam potentiam mittimus legatos pro Ecclesiis. Tu autem eorum laborem reueritus,& eos qui sunt ex Deo sudores, ò Imperator, fac vt cesset bellũ aduersùs Ecclesias,& nè sinas malum progredi vlteriùs. Scimus enim tibi curæ esse, vt ea agas,quæ Deo grata sunt,qui tibi concessit diadema.

Anastasi⁹ Imperator irascitur.

Epistola Eliæ patriarchæ ad Anastasiũ Imperatorem.

Cùm hi ergò diuini patres iam ingressi essent viã, quę ferebat ad Imperatorem,erat Sidone quędã synodus Episcoporum Orientis & Palæstinę tunc cõgregata aduersùs Flauianum & Eliam,quæ prætextũ quidẽ habebat iussa Imperatoris:acceperat aũt duces,Sotericum Cesareæ Cappadociæ,& Philoxenum Hierapolis Episcopum : qui Chalcedonensem synodum abrogantes, Eutychis & Dioscori studebant confirmare dogmata. Cùm ergò legati venissent Constantinopolim,arcana & quæ comprehendi non potest Dei sapientia,quæ eminus rerum magnarum prębet occasiones,& iis,qui eum glorificant, semper aliquãdò tribuit gloriam,hic quoquè certo cõsilio aliquid gerit, per quod B. Sabam, qui indutus erat cilicio, & vili habitu amictus,omni imperatoria purpura reddit splendidiorẽ:& eam,quæ in eo habitabat, aperit gratiã spiritus,quę operta erat multis velis moderationis. Nã cùm ii,qui cũ ipso erãt,deducerẽtur ad Imperatorẽ, & fuissent iã omnes intra aulã imperatoriã, ille solus a custodib⁹ arcetur ab ingressu,seu propter vilissimã & contritã tunicã,seu Deo potiùs eũ sic volẽte facere insignem & gloriosum. Cùm illos ergo benignè esset intuit⁹ Imperator,& ea dixisset,q̃ dici solẽt in aduẽtu: & deindè requireret,quisnã esset is, qui erat pcipuè in literis positus Sabas. Cùm monachi aũt in omnem partẽ circũcursarent,(neque.n.sciebant,quonam modo ille esset ab eis disiũctus,& vbinam mansisset,) statimq; Imperatoris satellitib⁹ ad eũ quęrẽdũ quoquouersùs

1. Reg. 2.

S. Sabas nõ admittitur ĩ palatiũ Impera.

uersùs obirent, inuenitur ſtans in quodam angulo an
te aditum regiæ, & pſalmos canens Dauidicos. Cùm
illinc ergò eum diripuiſſent ſatellites, & per regiam
eum feſtinanter introducerent, cùm iam eſſet aſcen-
ſurus limen, vbi præſidebat Imperator: videt ille cir-
ca eum inſignem quandam & planè admirabilem vi
ſionem, non vt qui dignus eſſet talia videre: ſed vt ei
fieret manifeſtum, quantum honorem ſit Sabas apud
Deum conſecutus. Viſio autem erat huiuſmodi.

Viſio Imperatoris circa S. Sabam.

Quidam ſpecie angelicus, veſte ſplendidus, eum in
orbem circumiens, & ingreſſus illum præcedēs. Hæc
cùm vidiſſet Imperator, & virum verè eſſe diuinū cen
ſuiſſet, & ei aſſurgit, ſeque in eum oſtendit valdè offi
cioſum, & magno eum habet in honore. Deindè iuſ-
ſit omnes ſedere: reuerà enim erat ei magna in mona
chos reuerentia, etſi quidam ſcelerati efficerent, vt
conturbaret rectam fidei rationē. Aures ergò præbēs
omnib⁹, iuſſit vt vnuſquiſq; diceret, de quo vellet. Illi
aūt veluti obliti communis Eccleſiarum legationis, &
cuius cauſa miſſi fuerant, vnuſquiſque proprias pro-
ponebat petitiones. Imperator vero cùm eorum po-
ſtulata benignè concedens, quæ volebant impleuiſ-
ſet, quoniam petentibus omnibus ſilebat Sabas, nec
omninò quicquam rogabat, ad eum vultum conuer-
tens Imperator, Tibi autem, ò pater, inquit, quid ſibi
vult tātus labor itineris, cùm nihil omninò roges, nec
poſtules? Ad hęc ille reſpondens, Hac de cauſa, inquit,
vèni ò Imperator, primùm quidem, vt tuam adorem
pietatem, donèc ſum adhuc in hoc corpore. Deindè,
vt rogem pro ſancta Dei ciuitate, & eo qui illi eſt pręſ
fectus, vt nullam tuæ potentiæ ſubeat indignationē,
ſed pax concilietur potiùs Eccleſiis. Ità enim & ipſe
Deum habebis propitium, & tibi præclaras præbebit
victorias aduersùs inimicos. Eius ergò libertatē ad-
miratus Imperator, & quòd nihil peteret ex terrenis,
& iis quę ad victum pertinent: ſed quæ ferunt ad Dei
cultum, & Eccleſiæ conſtitutionem, aliis quidem con
ceſſit, vt recederent: ei autē largitur munus mille au
reorum, dicens ea eſſe diſtribuenda monaſteriis, quæ
fuerunt ab ipſo conſtituta: & ſimul iuſſit eum mane
re, ſtatuens, vt ad ſe poſſet ingredi citra vllum impedi
mentum. Cùm verò non ſuſtineret ſedare irā, quam
iampridem conceperat aduersùs Paleſtinæ Pontificē,
aliquandò dicit magno Sabæ: Qui veſtræ præeſt Eccle
ſiæ, ò venerande pater, nos, vt videtur, magnæ dānans
leuitatis, non ſolum ſynodi Chalcedonenſis ſuſcepit
patrocinium, quæ confirmauit dogmata Neſtorii: ſed
etiam effecit, vt Flauianus Pōtifex Antiochenus eaũ-
dem etiam viam iniret: & non ſolus reſtitit ſynodo
Sidòne congregatæ, Flauiano conſentiens, vt non fe-
riantur anathemate, qui improbè tuentur dogmata
Neſtorii. Vndè etiam nos putans ludificari, per epiſto
las noſtris iuſſis fert leges cōtrarias, iubens eiici, quic
quid in noſtram fidem ſentitur recèns excogitatū. Sed
non ampliùs tali noſtra fruetur leuitate. Sed eccè de
cernimus, vt vides, illum quidem ſede expelli: eius au
tem loco eū ſuffici, qui ſit dignè pręfuturus Eccleſiæ:
quoniam non conuenit ſacra illa loca profanari ſce-
leratis decretis Neſtorij.

Vide falſam & impiā de Synodo Chalcedonenſi opinionem Imperatoris.

Adorem, id eſt, venerer.

Eius reuerentia erga monachos

S. Sabas cōcertat cum Elia Epiſcopo.

Hæc cùm dixiſſet Imperatór, & adeò graui ira fer-
retur in Eliam, incipiens diuinus Sabas Eliam defen-
dere Patriarcham, eius iram irā compreſſit, vt non ſo
lùm illam latā reſcinderet ſententiam, ſed etiā Patriar
chæ magis caueret, & iuberet ei decæterò remanere
ſedem minimè auferendā. Illinc aūt cùm ad Impera-
tricē veniſſet Ariadnā, eam multùm roganti, vt patris
Leonis tueretur ſententiā, & leges conſeruaret pieta
tis. Hinc exercitatorem ſubiit amor vehemētior quie
tis & ſilentii, & valdè deſiderabat reditū. Quoniā ve-
rò menti eius tempus minimè congruebat, (tunc. n.
vigebat hyems) ſtatuit vrbanos tumultus in præſentia
declinare: & egreſſus in quendam locum, non procùl
ab vrbe remotum, qui dicebatur ſuburbanū Ruffini,
hyemauit illic reliquo tempore. Quem quidem in lo
cum & alii quidam ad ipſum ventitabant, maximè au
tem Valentiniani Imperatoris neptis Iuliana, & Pō
pcii coniux Anaſtaſia, quæ in hodiernum vſque diem
floret multis rectefactis in mōte Oliuarum. Cùm poſt
hęc autem ver aduentaſſet, ille quidem, vt qui tādiù
teneretur magno amore quietis & ſilentii, paratus e-
rat decæterò proficiſci in ſolitudinem. Contigit verò
aliquid in pagis, qui ſunt Hieroſolymis, quod eius re
preſſit impetum, & fecit eum rursùs venire ad Impe
ratorem. Deindè paulopòſt magno cum deſiderio in
greſſus eſt viam, quæ ducit ad ſolitudinem. Verum-
enimuero non ingratum fuerit hoc quoquè addere
tis, quæ dicta ſunt, quod magnam iuſti illius ſignificat
miſericordiam in pauperes, quibus fiebat iniuria: &
zelum aduersùs eum, qui improba mente contende-
bat prohibere miſericordiam, & admirabilem in eū
prædictionem.

S. Saba Conſtantinopoli redit ad ſuos.

Fames ſimul & peſtis, duo mala, & quæ ſimiliter
poſſunt tollere de medio, cùm inuaſiſſent nonnulla
loca ex iis, quę ſunt ſita ſub imperio Romanorū, mul
tas quidem domos exinanièrunt hominibus: totos au
tem paganos, & habitationes, & agros reddidcrūt va
cuos habitatoribus. Porrò autem malum quoquè pro
cedebat vlterius, & adhuc pluribus afferebat interi-
tum. Cùm ergo conſideraſſent cōmmunium curato-
res, quinetiam ipſe Imperator, quanam ratione cōmu
nē non pateretur damnum vectigalium annorum,
decernunt vt a finitimis, qui attriti fuerant & perie-
rant, ea exigerentur. & hoc locum habuit per vniuer
ſam regionem, quę parebat eorum imperio: & quicū-
que habitabat in locis vicinis, cogebatur etiam pēnde
re vicinorum vectigalia, ſiue periiſſent fame & ino-
pia, ſiue etiam eſſent ſuis bonis euerſi propter neceſſi
tatem. Beatus ergò Sabas pro re tam iniqua ciuitati-
bus, & tam impia, & maximè quod etiam Hieroſoly-
mis executioni mandabatur hoc iniquum & tyranni-
cum decretum, accedit ad Imperatorem, annun-
cians rei abſurditatem, oſtendens pauperum interi-
tum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, ſed ex-
tremo potius damno affici, omnibus, qui grauem il-
lam famem & inopiam effugere potuerunt, afflictis ab
hac graui exactione, & quæ eſſent in poſterum ſolu-
turi, eorum iactura commune afficientibus. Deindè
fit etiam ſupplex, & vnam ab eo petiit gratiam, nem-
pe vt pauperibus iniuſtum illud vectigal remitteret,
& duplici exactione miſeros illos non ampliùs oppri
meret. Cùm is autem & iuſtum eſſet reueritus, & pro
pter illius viri preces motus eſſet pudore, & neſciret
quid ageret, & pauperibus vellet præbere immunita
tem à crudeli illo munere, Marinus quidam agreſtis
moribus, qui linguam cohibere non poterat, tunc ve
rò magnam habebat potentiam, agebat autem & fere
bat, quò volebat, leuitatem Imperatoris, ſe in pedes
erigens, honeſtam illam & verè regiam euertit ſentē
tiam, dicens eſſe Neſtorianos, qui erant in ſancta ciui
tate, & tali dono minimè dignos.

Decretū valdo iniquum.

Cùm eum autem increpaſſet beatus Sabas, & inſtiſ
ſet eum ceſſare deſupèr bellum excitare aduersùs Im
peratorē: in fine aūt illa quoquè adiecisset, Niſi te ve
lox propter ea, quæ dixiſti, ſubierit pœnitētia, tibi mo
nimentum perhibeccum ſonitu: Marinus quidē nihilo
ſe euadit melior. Ille verò cùm Imperatori ſtatim va-
le dixiſſet, & alias ab eo drat binas accepiſſet, vt diſtri
bueret iis, quę ſub eo erant, monaſteriis, proficiſcitur
ſtatim in Palæſtinā & eas, quę ſunt in ea, ſolitudines.
hæc autem magna in pauperes iniuſtitia, manſit incor

Propheta S. Sabæ.

recta tempore Anastasii: cuius partem quidem curauit Iustinus, cùm diuinus quoque Sabas tunc literis apud illum intercessisset: perfectam verò illius curationem postremò effecit Iustinianus. Non multum in tercesfit temporis, & finem acceperunt venerandi huius viri ad Marinum prędictiones. Nam cùm quędā rerum innouatio occupâsset ciuitatem, & mota esset popularis seditio, facultates omnes Marini rapt̨ę sunt à seditiosis, & dom⁹ fuit igne exusta: & parum abfuit, quin ipse periret. Neque verò mortem, quæ imminebat, potuisset effugere, si non citò ad conuersionem adspexisset & pœnitentiam. Hoc autem & alii plurimi renunciârunt, & Pompeius quoque consobrinus Imperatoris: multùm quidem deflens Marini calamitatem, multùm autem admirans beati Sabæ certam & veridicam prædictionem. narrauit etiam postea Anastasia, vxor huius Pompeii, quam in monte Olyueti omni florere virtute, sicut superior tradidit oratio.

Marini bonorum facultates diripiuntur, &c.

Diuinus autem Sabas cum emisisset quidem partē auri sibi datam ab Imperatore, paternam domū, quæ erat in Mutalasca, extruxit in templum martyrib⁹ Cosmæ & Damiano: quod reliquum verò erat, ex æquo diuisit & iis, qui simul erant, fratribus, & quæ sub ipso erant, monasterii. Quoniam autem quidam ex monachis, qui eum ipso ascenderant Constantinopolim, sordidi & illiberalis animi notam subeuntes in auri diuisione, dicebant maiorem ad se partem pertinere, vt qui plus, quàm alii, laborâssent, & cum magno Saba venissent vsque ad Constantinopolim, non permisit, vt diù conturbarentur, & essent adeò parci & sordidi: partim quidem ex historia adducens, & ostendes eis, regem Dauid æqualem partem vtrisque tribuisse, nempe & exercitui, qui in bello cum eo adiit certamina, & iis, qui remanserunt ad castrorum custodiam: partim vero etiam ostendens eis à contrario, ꝙ illis maior pars debebatur: quādoquidē illi, inquit, ꝓ nobis & corpore & animis decertauerunt: ipsi aūt solis corporibus in via laborauim⁹. Et hæc quidem sic.

S. Sabas cōdit templum SS. Cosmæ & Damiani

1. Reg. 30

Diuinus autem Sabas Mamantem quoquè quendā, qui præerat monachis in Eleutheropoli, qui laborabant morbo Seueri: & priùs quidem apud tribunal Imperatoris liberè & cum magna confidentia locut⁹, erat aduersùs fidem orthodoxam, posteà autem ab ipso Seuero ut hementer dissensit, assumens Hierosolymam, ab acerba illa heresi blandis verbis abducit, & vt Eliæ adunaretur, efficit. Deindè multos quoquè alios hæreticos suo exemplo Mamas illaqueat, & deducit ad fidem orthodoxam. Venit aūt deincèps oratio ad id, quod fuit caput certaminū, quæ suscepit Sabas pro recta in fide sententia. Iam .n. Soterichus & Philoxen⁹ cum suis improbè ascenderunt in Sidona, ut anathemati quidem subiicerent Chalcedonensem synodū, Flauianum autem & Eliam de sede deponerent. Sed illi eas, quæ in se struebantur insidias, supplicibus literis missis ad Imperatorem, tunc quidem depulerūt. Posteà verò Soterichiani maiore in illos inuidia accensi, magno furore in eos incitant Imperatorem, vt qui maledictis ab eis appeteretur & irrideretur. Certè cùm à mente deprauato Imperatore sceleratis istis tradita fuisset potestas in Alexandrinos, auro subeunt & corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem sunt consecuta, sunt potiùs lachrymis scribēda quàm literis. Nam cùm Flauiano quidem omnem adhibuissent necessitatem, & quid non graue & molestum inrum intulissent, cogunt eum anathemate notare synodum Chalcedonensem: deindè è sede & ciuitate simul turpiter eiiciunt. Seuerum verò profanum caput Acephalorum, habentes etiam Imperatorem, maximam ad id opem ferētem, eius loco sufficiunt, qui, cùm apprahendisset sedem Antiochenam, innumera

Mamātē hæreticū conuertit.

Flauian⁹ eiicitur à sede Antiochena, & eiSeuerus impo⁹ substituitur.

bilia quidem mala fecit iis, qui non ei communicauerant. Mittit autem sua quoquè synodalia ad Eliam Patriarcham. Quibus minimè amissis, non mediocriter ad iram accendit Imperatorem: & hæc synodalia rursùs mittuntur Hierosolyma, simul missis etiam quibusdam Clericis, & non parua manu militari, vt iis, quibus non persuadebatur eadem tenere, quæ ipsi, vim etiam afferrent.

Cùm hæc autem ità se haberent, & tam acerba in fidem orthodoxam exerceretur tyrannis, & iam Eliæ graue immineret periculum, & eius capiti malū impènderet, & nusquàm auxilium, cùm congregâsset diuinus Sabas eximios omnes & electos monachos, & cum illis accedens, & illam, quæ circumsistebat Eliam, perrumpens multitudinem, (o generosam animam) regis satellites & Seueri ministros illinc fugat tāquàm quędam mancipia. Deindè alia quoquè vndique confluentium monachorum multitudo, eos qui Seuero communicabant, in illorum ipsorum conspectu anathemati fidenter subiiciunt. Hoc dedecus & hāc ignominiam volens delere Imperator, contra eos mittit Olympium quendam Cæsareēlem, ei traditis copiis, quę erant in Palæstina, regia vtens authoritate, nō legibus nec iudiciis. Qui cùm primùm ascendit Hierosolyma, Eliam quidem de sede deponit, ac eum damnat exilio: Iohannem autem filium Marciani, qui Seueri quidem confessus fuerat communionem, anathemati verò subiecerat Synodum Chalcedonensem, ponit in illius sedem. Quod quidem cùm didicisset beatus Sabas, non licuit ei cunctari: sed cùm rursùs assumpsisset sacrum illum exercitum monachorū, tanquàm præstantissimus quispiam Imperator, irruit in certamen: & Olympium quidem non offendit: (iam enim ille, tanquàm res ei rectè successissent, reuersus est in ciuitatem) in Iohānem autem incidens nouum Patriarchā, testificatur & denunciat, nè Seuerum admittat in communionem: sed tueatur potius synodū Chalcedonensem, & pro ea ad sanguinem vsque periclitetur. Quod quidem facit ille, tueri ei ius patrum protestationem, omninò oblitus conuentorum cum Olympio...

Fides catholica infestatur.

Elias Episcopus agitur in exilium.

Propter quæ iratus Imperator, Olympium magnæ condemnans stultitiæ, illum quidem statim deponit de magistratu. Cùm eum autem tradidisset Anastasio, & eum constituisset Ducem totius Palęstinæ, illue mittit. Ille verò cùm quamcelerrimè venisset Hierosolyma, & ne solo quidem verbo impertiisset Patriarchā, sed solā spectâret gratiam Imperatoris, & pro honore ei dato sine ratione, ei vicissim præstaret officium magis expers rationis, eum statim conicit in carcerē, impudenter vim afferens, & in difficilem adducēs necessitatem, vt synodum quidem Chalcedonēsem seu abrogaret & cōfirmaret, amplecteretur autem & defenderet Seueri communionem. Sed ille cùm rem cō municâsset Zachariæ, qui præerat Cęsareensibus, latenter consulendo de iis, quæ erant proposita, callida arte subterfugit necessitatem. Ea autem erat: Pollicitus se oia facturum, quęcunq; Dux iuberet, prompto & alacri animo, si relaxaretā custodia, postquam duo soli dies præteriissent: Nè vi, inquit, videamur parère iussis Imperatoris, ita dimittitur è carcere. Deindè vna nocte multitudo eorum, qui erant circūcirca monachorum, conuocatur in templum Stephani primi martyris, specie quidem, vt qui esset manè celebraturus commune festum primo martyri: re vera autem eos aduocaus ad auxilium orthodoxæ fidei: ut sic magis hæreticorum coerceret arrogantiam. Diluculò ergò congregata fuerat multitudo monachorum, partim quidem ex iis, qui fuerant illic congregati monachi, sicut dictum est: partim autem de more veniens

Imp⁹ Imperator quod exegerit ab Episcopo Hierosolyma.

niens ad synaxim: partim verò, quæ concurrerat ad videndum Hypatium, qui erat consobrinus Anastasii Imperatoris, modò seruatus ex captiuitate. erat enim templum quoque capacissimum multitudinis. Aderat autem ipse Dux, vt eo teste abrogaretur & abdicaretur synodus Chalcedonensis.

Protinùs ergò ascendit suggestum Iohannes, vtrâque manu tenens Sabam & Theodosium pietatis propugnatores. Cùm se autem sustinuisset aliquantulum, visus est seosim susurrantem audire multitudinem, & dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non rectè sentiunt. Hoc ergò ille cùm tanquàm diuinum aliquod signum accepisset, & cor habuisset repletum audacia, vnam emittit você cum multitudine. Si quis ea sentiat, quæ Eutyches, Nestorius, Seuerus & Soterichus Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, sit anathema. Tunc sentit Dux fraudem, & veritus populi consensũ vnanimem, satis habuit, si se subducens silentio fugeret: & abiit Cæsaream. Qui autem remanserat consobrinus Imperatoris, iureiurando affirmauit diuinis patribus, se non venisse, vt communicaret malæ Seueri opinioni: sed vt loca adoraret venerãda, seque vel le potiùs communicare eorum sanctitati. Dat itaque Sabæ magnam vim pecuniæ, & iubet eam distribuere omnibus, qui illic erant, monachis, simul quidẽ ostendens suam in Deum fidem, & quam erga illum habebat pietatem & reuerentiam, efficiens manifestam.

Iohannis Episcopi anathema in hæreticos.

Hypatius cõsobrinꝰ Imperatoris, suã declarat fidem.

Cùm autem beato Sabæ sic processisset è sententia certamen, quod pro recta fide susceptum fuerat, sciẽs ille Imperatorem hęc non esse passurum, sed pro ignominia & dedecore id habiturum, & ægrè laturum, & omnibus modis operam daturum, vt se vlciscatur, cõgregato toto cœtu monachorum, vbi cum eis rẽ contulisset, simul scribit epistolam ad Imperatorem, quæ hoc modo habebat: Dominus noster IESVS CHRISTVS omnium rex æternus & Deus, excelsi post illum regni sceptra piæ vestrę potestati sua benignitate tradit: re vera volens omnibus quidem sanctissimis Ecclesiis, præcipuè autem matri Ecclesiarum, bonum pacis conciliare per vestram in Deum pietatem. Sciuor verò omnes, quòd cùm ab hac Ecclesia cœpisset verè magnum veræ religionis mysterium, peruasit vsque ad fines orbis terræ: quod quidem nos horum diuinorũ locorum habitatores, ab alto à sacrosanctis acceptum Apostolis, sanum & integrum in hodiernũ vsque diem conseruauimus, & in æternum Christi gratia conseruabimus, a recta verbi semita minimè deducti ab aduersariis, aut corrupti profanis & vanis eorũ vocibus. In hac ergò intemerata, & in quam nulla cadit repręhẽsio, fide, cùm nutritũ & eductum ab ineunte ætate fuerit vestrum imperium, venit nobis in mentem admirari, quemadmodùm in diebus vestræ pietatis tantus tumultus & tanta perturbatio inuaserit matrem harum ecclesiarum, vt ne parcatur quidẽ iis, qui Deo ministraut: sed sacerdotes & monachi, q̃ virtutem sequuntur a pueris, modesteque & silentio vitam transigere delegerunt, in conspectu Iudæorũ & quorũdam aliorum gentilium, ab ipsa sancta Sion, per mediam ciuitatem turpiter trahantur & intemperanter, & in profana quędam loca expellãtur: quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem & repræhensionem, adeò vt qui huc veniũt voti causã pro vtilitate animæ, recedant repleti scandalis & offensione. Rogamus ergò vestram potentiam, vt nos quoquè aliquandò à tantis malis relaxemur, quorum omnium author & origo est Seuerus, cui, vt in Antiochena præsideat ecclesiæ, mandatum est ad pœnam nostrorum peccatorum, ad malum quidem priùs suæ animæ, & totius Ecclesiæ multitudinis. Quomodo.n. non est absurdũ, nos qui sumus Hierosolymitani, modò doceri de fide, & qui fuimus oĩum patres ad verbum pietatis, tã serò videri didicisse verã religionẽ? Quomodo non est hinc manifestũ, q̃ hæc, quę recenter appãret & videt esse correctio rectę & sanę fidei, quæ sunt tradita à patribus, non est reuerà correctio, sed peruersio & adulteratio potiùs eiꝰ, quod rectè habet, eius susceptæ mercedem iis, qui persuadẽtur, procurãns animæ interitum? Non ergo nec patiemur aliquid aliud addere præter ea, quæ decreta sunt à trecentis & decem & octo patribus, qui fuerunt Nicęę, & tribus quę posteà cõsecutę sunt synodis: neq; quicquam aliter innouare: sed pro eo etiam animas profũdere, & innumerabiles, si fieri possit, mortes parati suscipere. Pax aũt Dei, quæ superat omnem intelligentiam, fidẽ nostram custodiet sanctam, & sedabit tempestatem, quæ est aduersùs eã excitata, nutu vestrę potẽtiæ, ad eius gloriã, & decꝰ pii vestri & religiosi imperij.

Epistola S. Sabæ ad Imperatorem.

Sacerdotes & monachos hæretici persequunt.

Seuerus à quo Acephali hæretici orti.

Pulchrè hæc quadrãt etiã in horum temporũ nouatores

Phil. 4.

Cæterum Imperator quidẽ cùm hãc accepisset epistolam, in aliud tẽpus distulit respondere: eum.n. tũc vocabat quædam barbarica expeditio. Nobis aũt sunt reliqua adiicienda huius viri narrationibus. Post iniustum illud Eliæ Palestinę Antistitis exiliũ, fames quædam & pęnuria rerum necessariarũ, siccitas quoq; & locusta, & graues quædam plagæ, integris quinq; annis oppresserunt Palęstinam. Cùm vero essent septẽ, quæ ab ipso constituta fuerant, monasteria, & quorũ ipse curã gerebat, nulli eorũ redditũ ac prouentũ p̃uidit: sed cùm Deo eorũ oẽm mandasset curã, & ea similiter premerent rerũ oĩum inopia, ille nõ modò nihil triste & abiectũ est locutꝰ: sed et cõuocãs Pręfectos monasteriorum, suadebat vt propter hęc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam essent solliciti: sed fidem haberent patri, qui sciebat eos his indigere, & omnipotente sua dextera ea suppeditabit. Cùm sic ergò statuisset Sabas, magnoq; & excelso eẽt animo præditus, in ea, quæ ei parebat, Laura adeò defecerant necessaria, vt ne suppeteret quidẽ panis ad Deo sacrificandum & offerẽdum. Accedit ergò is, cui cõmissum fuerat ministeriũ, significãs ei calamitatẽ & simul appropinquare diem Dominicum ei in memoriam reuocans: & quòd non poterit vtique celebrari diuinum mysterium, cùm neque panis sit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus necessariis. Sed hæc quidem ille.

7. monasteria S. Sabæ.

Mat. 6.

Magna penuria in Laura est

Magna autem illa reuerà & admirabilis anima, ne sic quidem desperauit de Dei curatione, & arcanis & ineffabilibus viis prouidentię: Sed ego, inquit, nequaquàm prohibebo sacrum Dei ministerium. Tanta verò rerum necessariarum indigentia, prębebit nobis aliquem sacrarum rerum thesaurum ad sacrum celebrandum ministerium: sed est fidelis, inquit, qui iubet crastinum manere liberum a solicitudine, quod attinet ad vsum corporis. Et cum nõdum aduenisset dies Dominicus, veniunt quidam ad ipsum tanquam consulto missi à prouidentia, simul ferentes onus triginta iumentorum. Onus autem erat frumentum & vinum & oleum, & alia monachis apta ad alimentum: adeo vt Laura propemodum esset angusta ad capiendum res esculentas. Statim ergo diuinus Sabas, ei qui indigentiam parcè & sordidè ei obiecerat, Quid ais, inquit, sacrùmne dimittemus ministerium? Ille autem intelligens interrogationem esse repræhensionem cogitationum, quæ non satis erãt validę ad sperandum in Deo, prôcidit ad eius pedes, petens veniã, & pro tam illiberali parcitate vehementem inferens pęnitentiam: & ille citò eam dat discipulo, & ea quæ oportebat suadet, dicens non oportere esse tam paruo & abiecto aĩo: sed à spe diuina firmiter depẽdere, & quod dicit diuinus Dauid, curã iactare in Dominũ: cui nos longè magis, quàm parentibus, curę sumus.

Mat. 6.

Mira Dei prouidentia res necessariæ ei suppeditãtur abũdè

Psal. 54.

Cùm in his esset beat' Sabas, accedunt quidam monachi ex iis, qui erant in spelunca, dicẽtes; Modò quidam pastores non solùm secure immittunt pecora agris Lauræ: sed ipsi quoquè crebrò sine pudore ad Laurã ventitant, illinc magna licentia alimenta exigentes, tumultuq; & strepitu fratres implentes quotidiè. Ille verò præcepit pastoribus admodùm placidè & benignè (vt erant eius mores humani & mansueti) vt decætero abstinerent á via, quæ ducit ad Laurã, & nè talia ampliùs aggrederentur. Illi autem, quæ dicta fuerant, nihilifacientes, cùm nihil omninò cessissent, re ipsa docentur non contemnere mansuetudinem, quæ in Deo multa potest. Protinùs enim admirabiliter quidem & præter opinionem arcetur lac vberib' gregum: intereunt autem nuper geniti fœtus pecorum, cùm eis esset misere exclusum nutrimentũ. Cùm ergò sensissent pastores se luere pœnas suæ in Sabam inobedientiæ, ad ipsum veniunt, casum miserabiliter deflentes, peccatum suum acriter confitentes, nequè se deinceps ingressuros esse viam, quæ ducit ad Lauram, constanter affirmantes. Ille autem tam celeri pœnitentiæ veniam concedit celeriorem, & protinùs benedictione soluit calamitatem, & eos liberat á supplicio. Nam simulatque ille benedixit, mox solutæ sunt vberum pedicæ, & lac profusè manabat, & agni alebãtur & crescebant, & pastoribus in gaudium mutata est tristitia. Hinc magnus ille á superna motus prouidẽtia, venit ad visitandum Eliam Patriarcham, annos iam natus octoginta. erat autem, vt iam diximus, Elias in exilio. Secúm verò duxit Stephanum & Euthaliũ, qui ipsi quoquè præerant aliquibus monachis. Cùm ergò cum eis Sabam vidisset Patriarcha, qui erat in exilio, & gaudio fuit repletus, & omnium pręsentium malorum quodammodò est oblitus. Eiusmodi res est anima, quæ luctatur cum calamitatibus, & condemnata est alienam domum habitare pro sua. si solummodò notos adspexerit oculos, hoc minuit molestia, & affert magnum solatium calamitatis.

Vltio diuina in proteruos pastores pecorum.

Mira mis benedictionis S. Sabæ

Cùm illos ergo adeò lubenter vidisset Patriarcha, eum multos dies apud se retinuit, nequè eum volebat omninò dimittere: sed quotidiè circa horam nonam iam è domo procedens (toto enim alio tẽpore in graro permanebat silentio) sermone & alimento eos impertiebat, amicè & syncerè cum eis vitam agens. Cùm vno itaquè die illi venissent, vt consueuerant, (is aũt erat nonus Iulii) cunctabatur egredi Patriarcha. Et illi quidem expectabant, cibum minimè tangentes: Patriarcha verò media iam nocte egressus, lachrymosos habens oculos, Vos, inquit, cibum sumite: Non est. n. mihi ocium. Illis autem diligenter sciscitãtibus, quid nã ei accidisset, quòd tam tardè esset egressus, & cur tristis esset, & essent eius oculi suffusi lachrymis, ille acerbè eiulãs, O beate pater, inquit, ad Sabam intuẽs, Heu, inquit, hac hora mortuus est Imperator Anastasius: & oportet me quoquè omninò decimo die post eum excedere, vt causam nostram agamus ante horribile tribunal. Hocipsum quoquè apertum fuit beato Sabæ, & illa nocte, qua visione dignat' est Patriarcha, dicitur ipsum quoquè vidisse fulmina, quæ desupèr mittebantur in Imperatorẽ, & eum veluti persequebantur, vt interimerent: eum autem fugientem in regiæ penetralia, turpiter effudisse animam. Sed mors quidem Imperatoris, vt quæ apparuerant visiones significabant, statim fuit audita. Deindè vita quoquè excessit Elias Patriarcha, sicut ab ipso pręd ictum fuerat.

Elias patriarcha in exilio diuinitus discit.

Cùm ergò post Anastasium Iustinus piè assumpsisset imperiũ, & per vniuersum orbẽ terræ misisset edictũ, vt Orthodoxi quidẽ remitterẽtur ab exilio: Chalcedonensis autem synodus scriberetur in sacris tabulis, & veteres honores redderẽtur Orthodoxis, & rursùs tranquilla fruerentur ecclesia. His sic factis, & Iustino Imperatore reuersa rursus fide orthodoxa, erat quidem beatus Sabas natus plusquàm octoginta annos ætatis, & corporis imbecillitate & senectute, & longa illa & intensa virtutum exercitatione afflict' & maceratus. Verumenimuerò etsi ità se haberet, prõpto tamen & alacri animi studio florebat ac vigebat: & quos propter Christum suscipiebat labores, pręferebat omni quieti & animi relaxationi. Vndè etiam omnia postponens zelo, quo ducebatur pro fide orthodoxa, statim profectus est per Cæsaream & Scythopolim, vbiquè prædicans pium illud edictum Imperatoris, & in tabulis ecclesiarũ inscribens quatuor synodos: & alios quidem ex eis, suasionibus & admonitionibus, alios autem etiam reprahensionibus reuocans: & omnes perfundens suaui melle suę doctrinæ, & optimè inducens ad fidem orthodoxam. Erat autem Scythopoli vir Scholasticus, nomine Iohannes, bonus animo, & vitam suam virtute exornans: qui de quodam Sylnano, genere quidem Samaritano, authoritate autem insigni, & multam aliam narrabat improbitatem & animi vitium, & dicebat etiam eum maximè insectari Christianos. Hæc cùm magnus ille audiuisset, quædam prædixit de Syluano, quæ non ità multo pòst effectum sunt consecuta: quomodo etiam paulopòst ostendet oratio, nempe igne in media vrbe accenso malum malè esse periturum. Quid ergo? Sufficiunt'ne hęc ex viri miraculis, an adhuc sitiũt vestræ aures & sunt arrectæ, & nondùm sunt satiatæ tam pulchris & piis narrationibus? Conuertenda est ergo oratio ad ea, quæ deincèps sequũtur. Nam in his quoquè est gratia similis & operatio miraculorum.

Iustinus succedit Anastasio

Prædictio S. Sabæ de Syluano impio.

Versabatur vir quidam in quodam monasterio ex iis, quæ sunt Scythopoli, nomine Iohannes, qui à congressione hominum separatam quietamque in silentio uitam ab ineunte ętate susceperat. Is animæ quidẽ oculos valentes habebat & sanos, & per ipsos sæpè pręuidebat futura: corporis autẽ oculi luce carebãt, & nec minimum quidem splendorem admittebant. Causa verò erat eius per totam noctem assiduæ vigiliæ, & fontes lachrymarum, & senectus iam profundissima. Dicebatur enim vixisse plusquàm cẽtum annos: quorum octoginta quidem transegit in eodem monasterio: quinquaginta autem permãsit nusquàm progrediens. Cùm eius multo sermone ubique fama celebraretur, peruenit etiam vsquè ad ipsum Sabam. Qui cúm eius conueniendi teneretur desiderio, iter ad eum est ingressus. Mulier autem quædam in illa via iacens, laborabat iam multos annos fluxu sanguinis: nequè poterat malum omninò comprimi, vincebatque artem medicinam, & manum. Emittebat verò tetrũ quoquè quendam fœtorem, minimè tolerabilem: adeò vt propter hocipsum afficeretur maiori animi ægritudine, vt quam fugerent omnes & auersarentur. Ea ergo postquàm sanctum solum sensit transire, supplicationibus & eiulatibus eũ prouocabat ad morbi curationem. Ille autem acribus illis cedens clamoribus, velociter ei opitulatur: & solo tactu manus morbum comprimit. Deindè cùm huius rei fama per manãsset ad multorum aures, vir quidam ad sanctum accedit cum sua filia. Luctabatur verò illa cum tetro dæmone, & patri vitam faciebat acerbam, & planè nõ vitalem. Ea ergo cum magno *calore allata, valdè miserabiliter rogabat pater sanctum, aut, vt idipsum melius dicam, paternè. Quamobrèm misertus Sabas, & respiciens preces miserabiles, vt qui erat reuera clementissimus, & apud se paratam habebat consolationẽ, puellã vngit oleo Crucis, & cùm eius, qui in eã act' est, nomẽ dixisset, eã statim liberat a morbo,

Iohannes monach' assiduis vigilijs & lachrymis amittit lumen.

Præclarũ miraculũ

*for. * clamore vel labore.*

Aliud miraculum.

paren-

parentique eam tradit sanam & mente & corpore.

Nota singularem gratiã abstinendi.

Atque sic quidem Sabæ animæ diuina quædam insidebat gratia, quæcunque ipse petiisset, operans admirabiliter: & corpus quidem semper habebat cedens eius voluntati, vt neque defatigaretur laborum assiduitate, neque voluptate rursùs remitteretur. Nam toto quidem tempore ieiuniorum permanebat ieiun[9]. Solebat autem semèl tantùm vesci in hebdomada. Si verò aliquàdò ab aliquo vocatus esset ad cœnam, aut ipse rursùs aliquos conuiuio exciperet, bis sępè vescẽs in die, nihil damni detrimenti sentiebat stomachus. Deindè postquam rediisset Scythopoli, admodùm iucundus autem & optatus apparens Iohanni Hierosolymitano Pontifici (quod intercesserat enim tempus, auxerat desiderium, vt solet amicorum) ab ipso vocatus esset ad conuiuium, quoniam vnà etiam aderat Antonius Episcopus Ascalonitanus, qui erat frater Archiepiscopi, cùm illi Sabam medium intercepissent, illi amicè propinabant, & pro viribus eum inuitabant & accipiebant. Sed neque rursùs sancto erant manus ociosæ: sed vt par erat, remota omni fictione & simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem diuin[9] quoquè Theodosius, qui erat ei valdè amicus & familiaris, vt iam à me sæpè dictum est: qui cùm veluti quoddam condimentum, vellet mensæ speciosam aliquam & gratam iniicere orationem, vrbanè admodùm & lepidè inferens, dixit diuinum Sabam ità esurire, vt ne vos quidem ambo aiebat, qui sufficitis ad totam simul alendam Palæstinam, possitis eius ventrem alere ad satietatem. Tale & tam validum ac robustum corpus beati Sabæ generosæ contigerat animę. Erat autẽ summa modestia prędit[9], & moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conueniendum facilis patebat adit[9]: erat verò in sermone iucundus, & moribus quidẽ simplicissimus: prudentia autem constantissimus, charitatem non fictam & synceram apud omnes conseruãs. Erat verò valdè affectus in Theodosium, adeò vt quotidiè ad se inuicèm ventitarent, & inter se de virtute conferrent, & essent ambo instar luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monasticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem: hic autem, Sabas, inquam, eorum qui à congressione separatam & quietam, susceperat præfecturam. Dicitur certè, beatum Sabam vrbanè sæpè dixisse diuino Theodosio, illum quidem puerorũ, se autem esse pręfectum Pręfectorum.

Amicitia ingẽs inter Sabam & Theodosium Abbates.

Sed eò reuertendum est, vndè digressi sumus, & iis quę dicta sunt, addenda sunt quæ sequuntur. Appetẽte iam fine anni quarti, quo aquæ penuria & siccitas, & alia mala his cognata, Palæstinam inuaserant, accedunt ad Sabam monachi speluncæ, petentes vt illinc recederent. Neque enim se posse ampliùs manere, neque resistere tantæ aquæ inopiæ. Quocirca ille quidẽ partim adhortatus, vt forti & excelso animo ferrent quæ ingruebant: partim autem eos paternè admonẽs, persuasit vt rursùs permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei misericordia, & ros cito ab eo descendet. Tertio deincèps die finem acceperunt, quę promissa fuerant. Repentè enim erumpens vehemẽs pluuia, eis impleuit aquarum receptacula: & quod est maximè incredibile illis, solis delapsa est pluuia, qui cogitàrant à Laura recedere. In omnibus autem illi[9], quæ circuncircà erant, monasteriis, ne minima quidẽ gutta descendit. Hinc factum est, vt monasteriorum, quæ erant circuncirca, præfecti ad eum confluerent, deflentes & lamentantes, & dicentes: Quid peccauimus Pater, ꝙ non ad nos quoquè per tuas preces aqua cecidit, qui æquè laboramus siccitate, & valdè desideramus benignitatem & refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberauit à magna illa animi afflictione, sic dicẽs: Nunc quidem misit Deus benedictionem ad eos, qui egent maxime: sed neque vos diù despiciet. Neque vos aqua deficiet, donec dederit pluuiã super terram. Iam verò instabat Dominica dedicationis, & cùm aquæ penuria diutiùs produceretur, omnis autẽ fons propemodùm deficeret, & nec in se quidem paruum seruaret aquę vestigium, sed multi ideo miserè perirent: Iohannes Antistes Hierosolymitan[9], valde spectatam habens multitudinem, (solet enim, cùm laborauerit inopia alicuius rei necessariæ, seditionem protinus agitare, & aliorum facultatibus parare insidias) omnes partes obibat, loca locis mutans, & puteos fodiens, humidiora loca proscindens, & fossas perscrutans, & à nullo abstinens, quod ei occurreret. Sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque spe abiecta, sedebat decætero mœstus, & apud se deflens cõmunem vrbis calamitatem.

Insigne miraculum.

Cùm is ergò ità esset affectus, & communẽ casum, suum luctum esse duceret, quidam ex eius amicis, Sũmus nomine, volẽs eẽ particeps solicitudinis, & quoàd eius fieri posset, illius consolari ægritudinem: quoniam aliunde inuenire non poterat mali solutionẽ, accedit ad eum, narrans de pluuia quæ eruperat, & de diuinis illis signis, quæ facta fuerant Sabæ precibus: & consulit, vt eum ad se accersat, & vehementer roget, vt hanc eis alleuet calamitatem, & cessare faciat plagam, quæ tam grauiter infligitur. Ille autem persuasus, cùm eum accersisset, & ad eius pedes procidisset, omnes adhibuit preces, vt sanctas manus ad Deũ tolleret, quas ipse solet respicere, & eius misericordię viscera in mentem reuocaret, & efficeret, vt qui est bonus, eos benigne adspiceret, & eis reconciliaretur, & solueret calamitatem siccitatis, quæ eos opprimebat. Cum is autem differret, & rem suas vires superare diceret, Episcopus nõ cessat obsecrare, & genua pensare, & nullum prętermittere modum supplicationis. (Quod enim ad deprimendum & deiiciendũ animum est calamitate vehementius, & maxime ea, quę tam multos tandiù affligebat?) nesciens deincèps quid ageret mitissimus Sabas, se includit in domúcula, iubens illos quoque simul preces fundere. Deinde ille quidem intẽsæ vacabat orationi, & pro eis fundebat preces. Tertius iam dies præterierat, & circa primam noctis vigiliam repente conuertuntur nubes, & ex serenitate mutato aere in profundam caliginem, vehemens erumpens pluuia, replet quidem aqua fontes: torrentibus autem sua reddit fluenta, & vniuersã simul ciuitatem ad vno animo & vno ore gratias Deo agendum excitat. Et hæc quidem sic.

Modestia S. Sabæ.

Oratione sãct[9] pluuiam impetrat à Deo

Cùm aũt multũ tẽpis intercessisset, & magno Sabæ ad octoginta & sex annos ætas prouecta esset, decedit quidẽ Iohãnes, relicto successore Petro, viro virtute insigni. Tertio aũt deinceps anno Imperator quoq; Iustinus valde iam prouectæ ętatis, & alioquì oppressus morbo corporis, cùm ad administrandã rẽpublicã nõ amplius sufficeret, deponit imperiũ, Iustiniano patruele suo cõstituto pro se Imperatore, qui erat patrici[9], consul & dux exercitus, & qui iã fortiter rẽpublicã gerere erat aggressus. Sed de Iustiniano quidẽ dicere interim differam[9]: immoremur aũt iis, quæ admirabiliter à S. Saba facta sunt in Petrum successorẽ Iohãnis: quæ quidẽ velim nolim ad se trahunt orationẽ, & sũt aliis longè iucundiora & gratiora. Nã is quidẽ veniebat assidue in solitudinẽ ad diuinũ Sabã, & eandẽ in eum seruabat reuerentiam, quam priores Patriarchę. Interim verò cùm morb[9] inuasisset sororẽ, (erat.n. ei soror noĩe Hesychia, nõ vulgaris virtutis) & cùm oĩs ars medicorũ abiecisset spẽ ei[9] curationis, ipse nõ minus, quàm illa, animi mœrore cõfectus, & nullũ inueniẽs medicamentum calamitatis, ad diuinum Sabam

Petr[9] Hierosolymæ Episcopus

Iustino abdicãte succedit Iustinianus.

statuit confugere, vt videret an aliquam assequeretur clementiam. Ipse autem cùm accessisset ad ægrotantem morbo incurabili, & tèr manu fecisset signũ Crucis, non differendo, sed continuo eam sanam reddit fratri. Talem ergò Episcopus inuenit remuneratioñe sui in Sabam honoris.

Signo Crucis ter edito repente sanat morbũ incurabilẽ S. Sabas.

Tunc verò, cùm &, quæ a me superiùs dicta est, Iuliana e vita excessisset, eorum qui apud ipsam erãt Eunuchorum fidelissimi, qui iam longo antè tempore erant beato Sabæ amici & familiares, accedunt ad ipsum, afferentes cumulos pecuniæ, pro quibus nullam aliam petebant remunerationem, quàm solùm, vt referrentur in numerum suorum monachorum. Ille autem cùm non posset suam legem soluere, neque Eunuchorum & imberbium aliquem in suam Laurã admittere, cum multis admonitionibus & sermonibus apud eos esset vsus, & eos confirmasset ad futurum, ipsos emittit ad B. Theodosium. Illi verò paulopòst Patriarcham conuenientes, petunt ab ipso quendam locum, volentes in eo degere separatim, & sibi solis & Deo vacare. Ille autem cùm Alexandro Eliæ monasteriorum præfecto eos commendatos, apud ipsum aliquo breui tempore deposuisset, apud se consultabat, quemnam eis locum tribueret, & quemadmodùm finem imponeret eorum voluntati. Interim verò pecuniis illectus Alexander, non stans pactis illis conuentis, quæ cum Elia inierat; diuidit Eunuchis monasteria, cùm ad ea nullum laborem nec operam priùs contulisset, quæ ille multis laboribus & sudoribus construxerat. A quibus vnum ex monasteriis in hodiernum diem nominatum est Eunuchorum. Sed de his quidem satis.

Cùm iam autem imperium assumpsisset Iustinian⁹, & rerum suscepisset administrationem, agebat quidẽ beatus Sabas nonagesimum & vnum annum: finem verò vitæ acceperat diuinus Theodosius: qui in Palæstina quidem erat populus Samaritanorum, cùm Iulianum quendam, qui ipse quoque erat Samaritanus, sibi regem creassent, multas iniurias faciebant Christianis, ecclesias depopulantes & exurentes, Christianos afficientes suppliciis innumerabilibus, & deindè etiã occidẽtes: & in vicos finitimos facientes incursiones, & capsas sanctorum rumpentes, & igni mandantes. Quæ quidem maximè fecerunt in locis, quæ erant circa Neapolim: vt qui Episcopũ quidem gladio interemerint: quosdam autem presbyteros comprehenderint: & primùm quidem mẽbratim & frustratim eos dissecuerint, & deindè eos cum martyrum reliquiis frixerint in sartagine, & nulli probro & contumeliæ parserint in Christianos. Hæc postquàm renunciata fuerunt Imperatori, aduersùs illos magnas emittit copias: quę cum eis manus confligentes, & multos alios interimunt, & ipsum etiam Iulianum. A quibus Syluanus quoquè tunc Scythopoli comprehensus, in ignẽ iniicitur, & ità acerbum accipit vitæ exitum, vir qui multis probris & contumeliis affecerat Christianos, & ideò, vt arbitror, pulchrè ad hoc à diuina reseruat⁹ erat iustitia, vt sic lueret supplicium sufficiens, & finẽ acciperet: quod non multis antè diebus de ipso dictũ fuerat à Saba. Deindè quidam ex eius comitibus, nomine Arsenius, illustris dignitate, ad falsa fingenda, & confundendam veritatem omnium callidissimus. Is cùm post tetrum Iuliani interitum venisset Constantinopolim, & accessisset ad Imperatorem, & cum ipso & eius coniuge, nescio vndè, ei magna intercessisset familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam autem iram eos accendit aduersùs Christianos, qui erant in Palæstina, dicens eos vel maximè fuisse authores & causas seditionis Samaritanorum, & dignos grauissimo supplicio.

Samaritani Iulianũ regẽ sibi cõstituunt, & affligunt Christianos.

Nota quos hodie inueniũ hæretici.

Arsenij cuiusdam calumnia

Hæc postquàm in Palęstina renunciata fuère Patriarchę, eum statim subit misericordia eorum, qui falsò accusabantur: & accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogauit, vt abiret & fungeretur legatione apud Imperatorem, & excogitatam refelleret calumniam, & Christianos liberaret à tantis periculis, nihil aliud futuros, nisi diaboli linguæ trophæum & improbitatis. Ille autem paruit, & nullo interiecto spatio, iter statim arripuit: eratque reuera præter fidem id, quod cernebatur, nempe hominem, qui in tam imbecilla lababat senectute, & quem par erat in lecto se quieti dèdere, citra moram tantum iter iuire, minimè cedentem, neque senile quippiam aut languidum, remissum vè sustinentem: sed perindè atquè ętate adhuc vigentem, & magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti & alacris animi. Cùm iam autem peruenisset ad suburbia Constantinopolis, Imperatori quidem significatur aduentus: & ipse statim mittit vnum ex iuuenibus Imperatoriis, & quosdam ex suis satellitibus, aduentum illius maximè honorãs. Deindè eo, quo par erat, comitatu stipatus, Sabas ad ipsum deducitur. Deindè Patriarcham quoque Epiphanium, & quicquid erat apud se clarum & illustre, emittit, vt ei procederent obuiàm. Neque enim terrenum & mundanum aliquem, sed tanquam vnum ex angelis, & ciuem supernę Hierusalem se censebat accipere. Quem postquam adhuc procul procedentem agnouit Imperator, ille quoquè cernebat aliquid simile ei, quod viderat Anastasius. Videbat enim quãdam coronam eius capiti impositam, eleganti quodã splẽdore decoratam, & micantem luce omnis generis gratiarum. Visione ergò Rex obstupefactus, è cathedra surrexit, & sacrum illud caput reuerenter & iucundè est complexus. Deindè cùm ille ab eo accepisset benedictionem, orauit vt sua quoquè coniux esset eius particeps.

S. Sabas valde grãdæuus, it legat⁹ ad Imperatorem.

Admodùm honorificè accipit ab Imperatore.

Imperator eius petit benedictionem.

Cùm ea autem adfuisset, adorauit & rogauit, vt solueretur vetium eius matricis, (erat enim petra sterilior) & vt ex se natum posset videre filium: quod quidem illa pluris faciebat, quàm ipsum imperium. Ille autem ad hęc tacens, solum illi precabatur, vt sospes & salua esset eius potentia. Illa verò, rursùs instabat, petens preces liberorum procreationis. Ille autẽ pergebat easdem rursùs preces dicere, & apertè præ se ferebat se recusare petere, nè ipsa fieret mater filiorum. Vbi verò cùm illa hoc sæpè petiisset, ipse nihilo magis annuit orationi, neque edidit preces conuenientes eius desiderio, tandem abiit Imperatrix magna affecta tristitia, quòd id quod volebat, non esset assecuta. Deindè cùm qui in preces incidissent, & maximè quicũque solent principum gratificari cupiditati, etiamsi sint inutiles & nihil vtili habeant, eum criminarentur, quòd preces recusàsset, & dicerent id, quod imperatricem maiori molestia afficeret, ille ægrè ferẽs, causam apertè protulit: Sinite, dicens, o beati. Non enim fiuite aliquem fructum ex ea edi, nè ipse quoque gustet Seueri dogmata, & deteriores, quam priùs ab Anastasio, tumultus Dei conturbent Ecclesiam.

Imperator aũt Iustinianus in sanctũ tantã ostendit pietatẽ & reuerentiã, vt cum eũ cognouisset, non solùm remiserit irã, quã iã olim conceperat aduersùs Christianos, qui erãt in Palęstina, sed ẽt Samaritanos *plenè expulerit è ciuitate, & eorũ synagogas deincẽps prohibuerit: & de illis hãc legẽ tulerit, nè essent alter alterius hæredes, nè per successionẽ opes eorũ crescerent & amplificarent. Quinetiam vt interficerentur, quicũque eorum fuissent authores seditionis. Quamobrèm timore affectus Arsenius, qui erat ipse quoque vnus ex Samaritanis, cum humano, metu quoque diuino concurrente, supplex à Saba contendit, vt ab ipso ba-

*for. *planè*

ſo baptiſmum accipiat: & tam piam impetrat petitionem. Sed hæc quidem poſteà. Imperator autem cum talem ſanxiſſet legem aduersùs Samaritanos, & ſic ea propter quæ venerat, ſancto eſſet gratificatus, non huculquè ſiſtit promptum & alacrem animū: ſed ſe extremum damnum accipere exiſtimabat, ſi nō eum regalibus & ſplendidis afficeret beneficiis, & fidei eſſe abundantiam oſtenderet ſuam in eum, munificentiam. Cū eo certè aſsiduè colloquens, & eū honorās, ſicut priùs Anaſtaſius, vehemēter inſtabat, vt aliquod pecuniæ vectigal ſubiectis ei monachis conſtitueret.

Iuſtiniani multa erga S. Sabam beneuolentia.

Ille autem, Vectigalium quidē, inquit, & pecuniæ, quantum ſatis eſt ad vſus neceſſarios, ille nobis prouidebit, qui populum non obedientē copiosè aliquandò aluit in deſerto, & aquam eduxit è petra: & qui nō solùm neceſſaria, ſed etiam ſæpè quæ redundant, ſuppeditat. Tibi autem, ò Imperator, ſi tantæ eſt curæ, vt nobis gratificeris, adſunt aliæ quoquè non paruæ, & non contemnēdæ occaſiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatē. Nam & Palæſtini, qui malè ſunt affecti à Samaritanis, & quorum magnæ quidē prædæ ſunt abactæ, multa verò ædificia & diuina templa, & mancipia præterea & greges, frumentumq; & alios fructus viderunt exuri ante oculos, & nunc non habent, vndenàm ſibi victum quotidianū còmparent: ſupplices petunt aliquam ad tempus immunitatē, vt ſe parùm recreent ac reficiant, & rursùs poſsint ſufficere annuis ſoluendis muneribus: & qui ad adorādū viuificum ſepulcrum veniunt in ſanctam ciuitatē, ipſi tecto opus habēt, vt ſe parùm recreent à labore itineris: & maximè ſi quis eorum aliquandò in morbū inciderit, poſtulant neceſſariam corporis curationem. Quinetiam quod à Patriarcha Elia priùs cœptum eſt ædificari Deiparæ Virgini tēplum, multis adhuc indiget, nec ſatis eſt inſtructum ornamētis: & quæ ſunt meis conſtructa manibus monaſteria, cùm nullum in propinquo habeant præſidium, in quod ſe recipiant, nullo negocio capi poſſunt ab inimicis, & prima incurſione venire poſſunt in manus hoſtium. Ante omnia autem, Arrij, Neſtorij & Origenis dogmata conturbant Eccleſias, nec ſinunt eas pura frui tranquillitate: & ideò à tua potentia magnum eſt adhibendum ſtudium, vt omnibus viribus ea tollas de medio, & tantū malum procùl expellas. Hæc ſi feceris, bonam ſpem concipio, & in Deo confido, fore vt mox dignes ſequatur remuneratio, Romaque vniuerſa & Carthago, & quæcunque amiſerunt, qui ante te imperarunt, cernentur rursùs partes tui imperij. Et fuerunt hæ quidem piæ & in commune vtiles beati Sabæ petitiones apud Iuſtinianum.

Exo. 16. & 17.

S. Sabas orat Iuſtinianū pro Palæſtinis.

Operæprecium autem eſt quærere, cur prætermiſſis aliis hæreſibus, Arrij ſolùm meminit, Neſtorij & Origenis. Fortaſsè enim quibuſdam ſimplicioribus videbitur eis aſſentiri, & ideò harum trium ſolùm meminiſſe. Quanam ergò de cauſa harū meminit? Quòd aliæ quidem hæreſes non valdè tunc vexabant Eccleſias. Secta enim Arriana cùm Gotthos occupaſſet, & Vandalos, & Gepidas, & comprehendiſſet totum ferè Occidentem, omnes ferè ex æquo peſtifero repleuit exitio: Neſtorij verò & Origenis hæreſis morbo multi monachi laborabant, & timēdum erat, nè alios attraherent ad malorum ſocietatem. Nam cùm quidā nupèr conueniſſent monachi Byzantiū, viſi ſunt quidā tenere dogmata Theodori Mopſueſtiæ: rursùs autem Origenis dogmata defendere, Leontius, qui erat ipſe quoquè monachus, genere Byzantinus, qui erat vnus ex ijs, qui cum Nonno ingreſsi fuerant nouam Lauram, quos poſtquàm cognouit magnus Sabas, à ſuorum ſtatim expulit cōuerſatione. Sed nobis reuertendum eſt ad ſeriem narrationis.

Arriani, Neſtoriani & Origeniſtæ multi.

Cùm diuinus Sabas propoſuiſſet tales apud Imperatorē petitiones, ille perinde ac iamdiu ſitiens gratificari ſancto, ſtatim ſcribebat, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, nè hæc differrentur & in longum protraherentur: nè eorum quæ fiebant dilatio, tam pulchrorum beneficiorū obtunderet ſplendorem. Hæc quidem Imperator. Qui autem ei, qui frigidum ſolum aquæ calicem dediſſet in nomine ſuo, pollicitus eſt, ſcilicet ſe daturum centuplum, non diſtulit remunerari & referre gratiam: neque promiſſum ſuum produxit in longum: ſed vt magnus pollicitus eſt Sabas, ſimul atque Imperator per Præſides prouinciarū impleuit, quæ fuerat pollicitus, Aphrica vniuerſa & Roma eius acceſſerūt imperio: & qui erant in vtràque tyrāni, Vittigis Romæ, & Gelimer Carthagine, eos pro liberis ſeruos, & pro regibus captiuos, & ſupplices accepit pro inimicis.

Mat. 10.

Iuſtinianus recuperat Africā et Romam.

Sed cùm huc deducta ſit oratio, venit mihi in mentem huius viri conſtantia & animi generoſitas, quòd nulla enim temporis neceſsitas coegerit ad illiberalē adſpicere adulationem, aut ſe aliqua in re gerere ſeruiliter: (quod quidem difficiliter obſeruari poteſt à viris bonis, & eſt factu admodùm difficile) ſed vius eſt conuenienti aduersùs omnes moderatione, honeſtatisque & philoſophiæ magnam ducebat rationē. Hoc autem facilè poteſt oſtendi. Nam cum in eius petitionibus occupatus eſſet Imperator ſimul cum Tribuniano Quæſtore circa eam, quæ vocabatur Magnaura, & in conſilium eum adhibuiſſet, ille, cùm iam veniſſet hora tertia, relicto Imperatore, Deo ſeorsùm reddebat preces ſolitas, vacans ſacris diuini Dauid pſalmis. Cùm Hieremias verò vnus ex diſcipulis ad eum acceſſiſſet, & dixiſſet: Quid hoc ſibi vult, pater? Cùm Imperator tantum adhibet ſtudium, &, vt tuas impleat petitiones vehementer laborat, tu, eo relicto, nunc agis a ſibi: ille admodùm ingenuè reſpondens: Non eſt hoc alienum, inquit, ò fili. Nam & ipſe facit, quod ei cōuenit: & nos omninò id, quod debemus. Sed redeat nobis oratio ad ea, quę propoſuimus.

S. Sabas ſtato tempore, relicto Imperatore, perſoluit preces ſolitas.

Imperator ergò tāto ſtudio affectus aduersùs huius viri petitiones, per vniuerſum orbē terræ mittit decretum: & ſtatim Epiſcopis, Antonio Aſcalonitano, & Zachariæ Pellæ, literis præcipit Imperatoriis, vt viſant loca Palęſtinæ, quę fuerunt exuſta à Samaritanis, & habita ratione eorum, tributa alleuent. Viſant autē templa quoquè Sanctorum, & quātum ipſa damnum acceperint à ſcelerata & audaci manu Samaritanorū, per illorum ipſorum facultates, aut publicas reparēt pecunias, & in ſancta ciuitate extruant noſocomium, & annuos ei dent reddìtus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quinetiam aliā quoquè domum, vt in ea habitarent, qui procùl illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præſidium prope Lauram muniant, vt in inimicorum inſultibus eſſet tutum monachis refugium. Præter hæc verò nominatim quoquè declaratas hæreſes tollant de medio, & præclaro ſubijciant anathemati. De his autem ferè omnibus Procopius quoquè Cæſareenſis in quinto libro de Iuſtiniani ędificijs, ab eo cōſtructis, hæc ſigillatim refert, ipſumque conſtructum Deiparæ templum accuratè exponens, eiusq; pulchritudinem & magnitudinem nulli dicens eſſe ſimilem, & id nouam vocari eccleſiam: cum Cyrillo cōueniēs, qui diuini Sabæ vitam conſcripſit ab initio. Præterea autem de duabus quoquè ædibus cōſtructis illi ſuffragatur: quarum vna quidem eſt ad excipiendos hoſpites: altera verò ad recreandos eos, qui morbo affligūtur. Quinetiam illic conſtitutos multos pecuniæ redditus, & templorum renouationes, quæ exuſta fuerant à Samaritanis, & propter inimicorum incurſiones

Imperator mira facit ad preces eius.

Hinc apparet, Metaphraſtem hāc Sabæ hiſtoriam ornaſſe ſtylo ſuo.

nes

nes extructum præsidium, ei cõgruenter persequitur.

Cùm has ergò constitutiones diuinus Sabas ab Imperatore accepisset in literis, & recessisset Constantinopoli, venit Hierosolyma. Cùm autem illuc venisset, & magistratibus tradidisset literas, quas habebat imperatorias, illinc venit Scytopolim, vbiquè prædicās decreta Imperatoris, docens ciuitates, componensq́ & instruens ad fidem orthodoxã. Deindè eos quoque, qui grauia illa passi fuerant à Samaritanis, & aliis modis recreans, & tributorum immunitate consolans. Hieremias autem monachus, cuius iam feci mētionē, cùm nescio quo pusillo & abiecto animo motus, à Laura maxima recessisset, in quodam deserto torrente statuit habitare, qui quinquestadiis aberat à spelunca boreali. Cùm illic verò fuisset magnus Sabas, & locū vidisset valdè aptum, vt qui in rebus honestis non soleret cunctari, paruam quandam aram & oratorium, & diuersas cellas intra paucos dies ædificat: & statuēs, vt quidam monachi eos habitarent, eorum curam tradit Hieremiæ: & sic Dei gratia fuit locus in Lauram constructus, quæ floret vsque in hodiernum diē, Hieremiæ sortita appellationem. Cùm Scythopoli autē, vt diximus, esset sanctus, ad eum accedunt Cyrilli parentes, qui fuerant olim sancto noti, & ei legibus amicitiæ coniuncti, qui ei commendant Cyrillum adhuc valdè iuuenem: & efficiunt, vt ab eo impertiatur puer benedictione. Hic est verò Cyrillus, qui magni Sabæ vitam nobis conscriptam tradidit. Dicit ergò ille ipse Cyrillus: Cùm me, inquit, magnus Sabas adspexisset, & salutasset, & sua dignatus esset benedictione: Hic exhinc, inquit patri, est meus discipulus. Doceatur ergò psalterium: eo enim opus habeo. Sed enim redeundum est, vndè digressi sumus.

Laura Hieremia conditur.

Cùm ergò regiæ literæ fuissent ostensæ Episcopis, & quæ factæ fuerant ecclesiarum euersiones, subiectæ fuissent eorum oculis, primæ quidē Palestinæ, vt quæ perfectam sustinuisset vastitatem, duodecim * centariorum publicorum fecit remissionem: Scythopoli autem, quoq; minus damnum acceperat, non plusquàm vni*. Postquàm verò hæc rectè gesta fuissent à magno Saba, reuersus Hierosolyma, adoratis sanctis locis, & ijs dictis, quæ quodammodò dici solēt in exitu, venit ad maximam suam Lauram. In qua cùm parùm esset moratus, morbus quidam ingruens, illum verò fortè adamantem lecto tradit. Quod quidem cùm significatum fuisset Patriarchæ, repentè venit ad illum visendum. Cùm verò venisset, & sic vidisset eum in cella iacentem, egenum rerum omnium necessariarū, quandò oportet ea etiam suppetere, quæ redundant, & circa corpus omnē excogitare curationem, vtpotè quod & morbus & senectus & longè labores possint vehementer cruciare: supplex ab eo contendit, vt exporteretur ad sibi subiectam ecclesiam, vt posset illic frui aliquo ex ijs, quæ pertinent ad remissionem ac recreationem. Ille autem Patriarchæ reueritus supplicationem, & illuc exportatus, iacebat cum ipso morbo luctans, & ab eo similiter confectus. Cum verò aliquantum temporis intercessisset, ad eum diuina quædam aduenit visio, significās illius hinc futurum excessum. Statim ergò reportatus in cellam, cùm vltima verba dixisset fratribus, & postremum eis dedisset osculum, & cuidam Melitæ illorum commisisset præfecturā, viro idoneo cui id crederetur, à terrenis migrat ad cælestia, suam animam in manu Dei deponēs, iam natus nonagesimumquartum annū. Erat verò quintus dies Decembris, quo mortuus est vir ille inclytus, & ad vitā quæ illic est, migrauit, comitatus ab angelis & martyribus, vt paulopòst ostēdet oratio. Nunc autem per seriem procedat narratio.

for. centenariorū, vel centuriarum.

Visio S. Saba.

Obitus sanctissimi.

Cùm ergò mors Sancti, breui tempore in omnem partem peruasisset, cōcurrit quidem ad sacrum illius corpus multitudo innumerabilis. Concurrit autem vniuersus quoquè ordo monachorum, & quicunque erant Episcopi: qui cùm quo par erat ornatu corpus composuissent, hymnos & cantica el de more canentes, piè admodùm & sanctè inter duas ecclesias in media Laura deponunt: vbi cùm ille esset superstes, vidit columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, & eius tam admiranda, & quæ naturam superabat rectefacta. Nobis autem eundum est ad miracula, quæ facta sunt post mortem, quæ sunt & numero multa, & insignia magnitudine.

Honorifica sepultura.

Dicatur verò primùm quidē id, quod se paulopòst esse dicturam pollicita est oratio. Romulus quidam, genere Damascen*, illiberalis artis opifex, primas partes tenens in choro Diaconorū, qui erant Gethsemane. Is domo sua persossa eo tempore, quo obdormijt beatus Sabas, & multa surrepta pecunia, sicut ipse narrauit, angebatur, & perplexo erat animo, nesciēs quid ageret. Accedit autem ad templum martyris Theodori, vt qui sciret sanctum esse feruentissimum, & qui posset efficere, vt depræhenderentur malefici. Cùm verò in tēplo perseuerasset orare, & iam quintus dies aduenisset, martyr noctù apparens ante eius oculos: Cur, inquit, tam acerbè affligeris & lamentaris? Postquàm autem is dixit, se ipsi suam exposuisse calamitatem, ille benignè pro se respondens: Sed scias, inquit, me hic non adesse. Iussi enim sumus omnes martyres cōcurrere, & beati Sabæ animam, quæ modò est euoluta à corpore, ad loca quietis deducere. Sed noli, inquit, flere. Cùm enim, inquit, in hunc locum veneris, inuenies fures & pecuniam. Romulus autem cùm statim secum assumpsisset alios, venit quamprimum ad locum, & inuenit, sicut vidit, veram esse visionem. Et hoc quidem est huiusmodi, quod testatur Sabæ in Domino multam fuisse fiduciam. Quod autem iam deincèps aggreditur dicere oratio, nihil videbitur minùs, si nō etiā magis, admirabile, & magis gratū ac iucūdū.

Vide quid possint Sancti.

Erant quidam fratres, genus ducentes ex campestri regione, sanctum semper colentes, & in eum adhuc superstitem, magnam fidem ostendentes. Hi in agro viuentes, & eum suis colentes manibus, in ipso tempore vindemiarum quodam malo morbo feriuntur, & spem omnem vitæ abijciunt. Atq; illi quidem graui morbo iacebāt oppressi: fructus autem egebat manu, quæ eum colligeret. Cùm hi ergò bifariàm diuisum haberent animum, & propter metum mortis, & propter fructuum interitum, nec possent inuenire vllam mali solutionem: Sancti vix tandem recordantur, & eum inuocant, vt malo ferat auxiliū. Ille verò eis præter spem citò subuenit, & vtrique eorum apparens separatim, hæc significat, se Deū quidē pro eis rogasse, & oportere eos manè venire in agrū & in vineas. Illi autem cùm surrexissent, vsi sunt statim pedibus firmis & valentibus, & facilè cōfecerunt viam, quæ ducebat ad vineam: & erant decętero præclari præcones miraculi: & eo die, quo fuere curati, festum publicum celebrabant. Illi post hæc adijciatur tertium, quod ipsum quoquè est paris gratiæ & potentiæ.

S. Sabas & inuocatur, & exaudit.

Mulier quædam Palestina, nomine Ginarusa, quæ erat pia & amans virtutis, promiserat se duo templa sancti ornaturam esse duobus velis: speluncæ, inquam, & Castellij. Vbi autem ad illa conficienda fuissent parata omnia, quæ se ea esse texturas cum illa conuenerant, nescio quanam de causa differebāt. Cùm animo ergò angeretur, & ægrè ferret Ginarusa, si propter illarum dilationem videretur fidem fallere, & non stare promissis, quæ fecerat sancto, ille ei in somnis placidus apparens, eius sedauit molestiam & rogauit, nē eam conturbaret mulierum negligentia. Manè enim, inquit,

Appàret cuidā fœminæ religiosæ. Itèm alijs.

inquit, tibi parentes, opus aggredientur. Hæc simul quidem piæ mulieri significat: & ijs, quæ se contexturas opus erant pollicitæ, appàrens valdè terribilis, efferabatur, & se vltima eis mala allaturum minabatur, si decæterò vel tantillùm opus differrent. Manè ergò mulieres sibi inuicèm renunciabant ea, quæ visa fuerant: & statim, quæ se operaturas fuerant pollicitæ, manus operi diligenter admouerunt: & sic pia Ginarusæ promissa finem accepere. Nobis autem deincèps fuerit consequens illud persequi, quod vulgò iactatur de camelo.

Frumentum à mari mortuo per camelos mercede portabatur ad Laurā. Camelorum autē dominus erat Saracenus. Postquàm verò Cameli fuissent prope Lauram, vna ea ijs, quæ à via declinauerat, (ea est autem præceps, & admodùm alta) labitur nescio quomodò, & cum ipso onere defertur in torrentem. Hoc autem vbì vidisset Saracenus, clamauit protinùs: Abba Saba, preces tuæ meæ camelo opem ferāt. Nondùm finierat sermonem, & visus est, vt ille dicebat, videre quēdam canis capillis, camelo insidētem: ipse verò cursu processit per aliam viam, & camelum omninò illæsam suscepit ex præcipitio: gratias autem veluti reddens sancto pro beneficio, quotānis accedit ad capsam, & mercedis, quam suis colligit laboribus, ei consecrat tertiā partem numismatis, paruam gratiam egregio proposito. Porrò verò hoc quoquè ex iis, quæ post mortem ab eo gesta sunt, & iucūdissimū simul, & maximè admirabile: quod cùm pro multis veluti quoddā signaculum adiecero orationi, imponam finē narrationibus.

Saracen⁹ Sanctum inuocat, et is statim adest, opē⁹ fert.

Laura laborabat aquæ penuria, sicut iam antè diximus: & cùm sæpè produceretur defectus pluuiæ, grauiter affligebantur monachi: & eò apertè redigebantur, vt nescirent quid consilii caperent. Cùm itaque aliquandò apud se considerassent, quemadmodùm aqua eos deficeret, cogitarunt aliquod supra petrā construere ædificium, & fodere inferiùs cisternā: vt aquæ quidem pluuiæ congregarentur in ædificiū, illinc autem paulatim cōfluentes in cisternam, eorum supplerent inopiam. Ad opus quidē certè conducunt quendam Mamātem cum filio, qui erat eiusdem artis: ambos, inquam, ædificandi peritos. Qui postquàm supra petram cōstruxissent ædificium, sub qua iacebat illud beatum corpus Sabæ, & aquam contendebant inducere, & eam excauabant, & faciebāt aquæductum, vt per eum ferretur aqua in cisternam & non per obliquum subiens effluerect. Interim verò cùm imber vehemens erupisset, rumpitur quidem repentè ædificium, aqua supra modum repletum. Cùm autē vix potuisset Mamas effugere periculum, filius Auxentius (sic enim vocabatur) præoccupatus à materia & ab impetu aquæ, detractus fuit à præcipitio, & delatus in vestibulum duarum ecclesiarum: vbì etiam diximus beatum iacère corpus patris, non minùs quàm decē vlnas distante altitudine. Deindè cùm cessasset pluuia, inuentus est puer sub lapidibus illæsus & integer, & nec sæuus ille aquę impetus, neque lapidum pondus, ei detrimenti aliquid attulerunt.

Insigne sanè miraculum.

Sed diuini quidem Sabę omnia enumerare, non est tutum, nè ipsi fugientes socordiā, à multis arguamur crimine immoderationis. Cōuerti autem oportet ad ea, quæ deincèps sequuntur: & narrandum est bellū, quod deincèps exortum est in Ecclesijs. Postquàm enim sui Ecclesia recèns liberata ab hęresibus, & respirauit à lōgis illis tumultibus & perturbationibus, & fuit in ea quies & tranquillitas, malignus in eā rursùs inuidum iniJciens oculum, monet aduersùs eam quosdam Nonni asseclas: Domitianū, inquā, & Theodorum. Qui cùm iam olim sentirēt ea, quę Origenes, vbi etiam assumpserunt auxilium temporis, & eorum alter quidem Galatarum, Theodorus autem Cęsareę Cappadocię creati sunt Antistites, magnam suā ostentarunt potestatē. Hinc Nonni quoquè asseclę per classes in omnem partem proficiscentes, & in omnia Orthodoxorum monasteria & ecclesias securè facientes incursiones, aduersus ipsam quoquè maximam Sabę Laurā militant cū securibus & dolabris, & quibusdā aliis instrumentis, aptis ad diruendum & euertēdum, vt vel eam funditùs euerterent, vel eā etiam sua peste implerēt. Sed magni Sabę Deus nunc quoquè magnū operatur miraculum, & eos, sicut olìm Aegyptū, dēsis tegit tenebris & profunda caligine: & cùm esset hora secunda diei, illi cùm perinde àc noctù per totum diē ambulassent, & nec vbì quidem essent scirent, vt illud Esaiæ in eis impleretur, qui dicit: Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis nesciuerūt. Palpabūt vt cęcus murum, & tanquàm nō sint oculi palpabūt. Cùm sic ergò nihil scirent, sed in viam asperam, & accliuem, & omninò minimè tritam incidissent, vix tandem die sequenti inuenti sunt circa monasteriū beati Marciani: & sic cùm lucem adspexissent communem, pudore sunt repleti, & re infecta redierunt.

Disce hinc mores & studia hereticorū, nēpe vastare monasteria &c.

Exo. 10.

Esa. 59.

Pudefiunt impij.

Hoc sapientibus & nō mente captis hominibus suf fecisset, si vel paruam honesti curā gessissent, vt scirēt se ea aggredi, quę non essent Deo grata. Sed non illis: verùm eis magis crescebat vitium, & bellum excitabatur vehementius & tetrius. Dolis enim quibusdā compositis, & sceleratis instructis insidiis, mittunt quēdā paulo pòst, nomine Theodorum, ad Petrum Episcopū Hierosolymitanū, & egregio illi viro (hei mihi) persuadent ijs, quę improbè cōfinxerunt, vt Petri Alexandrini, & Iohannis, cui erat cognomen Strongylus, id est, rotundus, susciperet communionem. Quod quidē Nonni asseclis maiorem addidit animum, & plus dedit fiducię, & suam hęresim nō latenter, sed apertè circuncircà obeuntes, tanquàm legem ferentes, promulgabant. Quinetiam si aliquē ex orthodoxis monachis depręhendissent in sancta ciuitate, impia manu feriētes, & Sabaitem vocantes, illinc eum turpiter expellebāt. Multos quoquè cùm grauissimis tradidissent suppliciis, quoniam non potuerunt latère, apertū eis bellum indicunt. Cùm autem rem sensissent viri, qui circa Iordanem habitabant, Elię zelum, vt par erat, spirātes, veniunt ad eis opem ferēdam, & communiter cū eis, tanquàm ad aliquod pręsidium, cōfugiunt ad Lauram diuini Sabę. Postquàm verò hęc renūciata fuerūt Origenistis, in eos maximo impetu irruūt: & cùm portarum confregissent cataractas, Lauram ingressi sunt, & vulnerantur multi ex orthodoxis & ex socijs, Deo hic quoquè permittēte arcanis rationibus, & minimè prohibente, vt fieret manifestior furor hęreticorum, & suis athletis splendidior contexeretur corona.

3. Reg 19.

Furor hæreticorū.

Cùm hęc autem sic processissent, mittitur patrum communi suffragio Gelasius, cuius fidei commissa fuerat Laurę pręfectura, Byzantium, vt significaret Imperatori ea, quę facta fuerant. Qui cùm interim tantum terrę & maris obijsset, ei tamē excluso omni aditu ad Imperatorem & Patriarchā (omnes enim aditus pręoccupauerat vitij colophon, qui Nōni sectatorū erat pręcipuus, Theodorus, eis diligētibus impositis custodibus & speculatoribus, nè per aliquem eorum eis insciētibus egrederetur monachus ex Hierosolymis, & Patriarchæ & Imperatoris aures ad se attraheret) Cùm sic ergò omni aditu exclusus fuisset Gelasi⁹, post tantam vię longitudinem, quam propter Christū pro fide orthodoxa sustinuit, post tantam afflictionem vacuis manibus reuertitur: & cùm fuisset Amorii, (quę est ciuitas clara & illustris) propria morte è vita excedit. Cùm hoc autem resciuissent Nonnus, Theodorus & Domitianus, & quicunque erāt eiusdem vitij æmulatores,

Obserua artes hæreticorū.

Etiam S. Saba Lauram occupant heretici.

latores, Georgium, qui ipse quoquè sectam sequebatur Origenis, eius loco præfectum & ducem constituunt, & in diuinissimi Sabæ throno improbe (ò iustitia & Dei tolerantia) collocant. Rei absurditate meus intumescit animus, itaq; disrumpor & suffocor. Hinc enim miserabiliter accidit, vt patres, qui erant in Laura, alius aliò dispergerentur, nō secùs atquè agni quidam lupo aduentante.

Sed non diù admodùm permisit Deus hanc superare tempestatem, neque diuini Sabæ preces passæ sunt eum amplius iacere, & vti lenitate: sed mox diuinam iustitiam excitant ad vindictam. Et ideò Nonnus quidem, malorum illorum studiorum opifex, vitam euertit miserrimè. Euestigiò Georgius quoquè accusatus cuiusdam libidinis, cuius vel meminisse solùm, linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cùm septem solùm menses ei præfuisset. Deincèps autē rectionem suscipit Cassianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud diuinum Sabam, & in pulchra illius disciplina pulcherrimè institutus, & factus sacerdos maximæ Lauræ. Qui cùm decimum mensem implesset in administratione, & deindè ex hac vita excessisset: Cononi post ipsum mandant monachi Præfecturā. Mandant verò Deo, vt arbitror, monachorum animos ad hoc mouente. Fuit enim vir ille summè resplendens, & rectis dogmatibus, & omni virtute & rectefactis. Qui etiā in præfectura vsus est magna cura & diligentia. Nam & eos, qui illinc recesserant eiecti ab Origenistis, patres rursus collegit, & Lauram, quę à frequentibus illis tumultibus & bellis hæreticorum iam inclinata fuerat in genua, mox erexit, & veluti renouauit.

Diuina vltio in scelestos hereticos.

V. Synodus œcumenica.

Post hęc cùm sancta & œcumenica quinta synodus congregata fuisset Byzantij, Theodorus Mopsuestiæ, & Origenes, & vnà cum his impia de præexistentia & restitutione dogmata, generali fuerunt subiecta anathemati: & sic hæreticis deincèps omni ablata libertate loquendi, diuini Sabæ Lauræ, & vniuersa ferècum eis Palęstina, vicesimotertio anno post illius mortē, à grauibus hæresibus, & temporis acerbitate & iniquitate respirarunt, & quietam deincèps & tranquillam vitam egērunt, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu sit gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. NICOLAI MYRENSIS

Episcopi, è Græcis idoneis authoribus, præsertim Simeone Metaphraste, collecta & conscripta per Leonardum Iustinianum Patricium Venetum, fratrem S. Laurentij Iustiniani Venetorum Patriarchę. Habetur in primo Tomo Aloysij Lypomani cū Authoris Præfatione, quam breuitatis studio omisimus.

Decēb. 6.

PATARAM rerū scriptores tradunt, vrbem fuisse in terra Lycia nobilem inter primas: Eique si cætera defuissent ornamenta, quibus tamē plurimis affluebat, poterat sanè vel hoc vno nobilitari præcipuè, quòd magnū Nicolaum Myrarum Episcopū tulit, virum profectò, quē in Republica Christiana nemo propè sanctorum omniū in omni virtutum laude facilè anteiret. Nam Pataræ natum illum constat, & claro quidem genere. Mater eius fœmina fuit sanctissima, atq; grauis: Patri verò non tā vitę splendor, quàm integritas: non tam populi, quàm Dei cultus: nō tam diuitiæ, quàm eleemosyna. fuerunt in precio. Mundi itaq; relictis illecebris, nullum erat illis, nisi bonarū actionum studium, atq; voluptas. Hi tāquam lignum plantatum secus decursus aquarum, in tempore suo speciosissimum edidere fructum, infantem videlicet hunc, cuius cælestis indoles futuræ virtutis præsagiū præ se ferret. Illum autem primum mater pariter atq; postremum tulit. Infœcunda posthàc cum charissimo coniuge perseuērans, siue desperante natura per illos posse huic similem alterum in lucem producere, siue vt puer hic multifariàm Baptistæ similis, in hoc quoquè cum illo quodammodò conueniret. Ille enim infœcundæ matris dissoluit vterum, atq; sterilitatē: Iste fœcundæ matris vterum obstruxit. Sic itaquè parentum diligentia omnis, studia & voluptates, in hunc vnum diuinè ornandum instituendumque sunt collectæ, vt quem carnaliter genuerant, spiritualiter educandum, & omnibus sanctissimarum institutionum ornamentis excultum, admirabilem cunctis mortalibus redderent.

Patria S. Nicolai.

Psal. 1.

Luc 1.

Infantem autem hunc quis dubitet, in ipso statim natiuitatis exordio, diuino fuisse numine afflatū, sanctificatumque, qui non priùs viuere, quàm Deum venerari: non priùs comedere, quàm ieiunare cœpit? Compertum enim habemus, illū, cùm reliquos dies, noctesque omnes, nutricis vbera sugeret crebrò, quarta tamen, sextaque feria nisi semèl duntaxàt, & id vesperi quidē, lac voluisse gustare. Atq; hoc semper certo, immotoque seruauit ordine, vt nullis posset blanditiis, nullo nutricis lenocinio, nulla naturæ necessitate à ieiunio cœpto deflecti. Quamobrèm vel improbum quenque bonarum rerum interpretem planè fateri oporteat, non fortuitù illud, aut intemperie stomachi factum esse, sed quasi consultò, & Dei afflante spiritu. O miraculum singulare, & inter rara omnium seculorum spectacula per Ecclesias meritò decantatū, & dignum viuendi principium, cui tam excellens vita succederet: quando quidem crescentibus annis, debebat eius quoquè virtutibus, tum natura, tum studio & gratia patris, fieri accessio admiranda.

Natarem mirandum infantulo Nicolai.

Posteà enim, quàm è pueritia excessisset, castissimos mores, & disciplinam ab optimis acceptam parētibus, in melius redigens, ipse quoquè suapte natura & ingenio non desinebat, velut generosa quædam & fertilis gleba, nouos quotidiè honestatis & pietatis fructus edere. Indè ætate poscente, ad capiendum animi cultum, traditur studio literarum. Vbi tum ingenii magnitudine, tum velocitate discēdi, breui admodum æuo multa ingenuarum disciplinarum scientia imbutus, ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Aequalium verò sodalitates, conuiuia, cōsuetudinēs vitabat omninò; quia in illis cerneret sicut festiuitatis multum, ità plurimum esse intemperantiæ atq; periculi. Mulierum non modò colloquia, verumetiam cōspectum, tanquàm iuuenilis animi pestilentissimā labem fugiēs, totum se honestati pudicitiæque addixit. Libidinum verò & carnis incendia, quibus æstuare plerunque omnes adolescentes solent, quotidiani labores, ieiunia, vigiliæ extinguebant. Talibus instructum artibus, totum sese accepimus ad Christi seruitiū contulisse. Schola illi erat ac diuersorium, Dei templum, vt se dignum pararet templum, in quo Deus ipse pernox & perdius habitaret. Neque bonarum disciplinarum studia aut legendo, aut audiendo, aut meditando intermittebat. In quibus tantùm excelluit, quantùm magno futuro Antistiti opus erat. Sed quo vita recta doctrinis omnibus longè maximè præstabilior est, eo plus in componendis formandisque moribus nauabat operæ ac laboris, quo iuuenilis, fluctuantisq; ætatis inconstantiam senili quadam firmaret grauitate.

Proficit in pietate.

Adhibetur puer discendis literis.

Mulieres fugit.

Domat libidinem.

te. Quem enim admodū non illud senium laudamus, in quo non emineat par senio & annis modestia: sic etiā solemus iucūdè admirari, multaq; laude dignam existimare adolescētiā, quę planè didicerit eiusce ætatis compescere motus, & senectutis grauitatē ac modestiam retinere. Est enim sicut iuuentus in sene turpis, ità pulcherrima quidem in adolescente senectus.

S. Nicolai auunculus Nicolaus.

Habuit autem Nicolaus auunculum, nomine Nicolaum, à quo hunc nostrum arbitror id nominis vsurpasse. Is cùm nepotem animaduerteret religioni & sanctimoniæ deditum, mūdo se penitùs abdicasse, parentes hortatur, vt adolescētem sacerdotalibus sacris initiari permittant. Illi in sententiam venère faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidisse, quod gratis acceperint, & fidelium more debitorum, æs alienum cum ipsa etiam vsura persoluere? Nam in veteribus memoriis scriptum inuenimus, Nicolai nostri parentes aliquandiù steriles, & propemodùm de sobole desperantes, multa prece & lachrymis à Deo hunc filium impetrasse, atq; illum propterea Deo, qui dederat, reddidisse libentiùs. Perhibēt autem auunculum, sancto afflatum spiritu, de nepote vaticinantem, præcinisse in illo cælestium donorum redundātiam. Cùm enim initiaretur, ad adstantes conuersus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video, & humano generi grande solatium comparari: O gregem felicem, qui hunc sibi pastorem sit habiturus. Hunc enim videbitis errantes oues ad pietatis pascua reuocantē: hunc periclitantibus salutem, calamitosis opem, laborantibus præbere quietem. Neq; secùs, atq; iste prædixit, omnia euenisse insequens tempus docebit. Nulli autē mortalium admirabile videri debet, vel nepotis præclara facinora vsqueadeò mundū illustratura, sui splēdoris vatem aliquem habuisse, vel auūculum prophetandi spiritum meruisse, quem admirandæ vitæ integritas, Ecclesiæ iudicio, inter cæli sidera collocauit. Nam duos fuisse Nicolaos constat, auunculum illum, hunc nepotem: sanctos ambos, Episcopos ambos, illustres ambos: quanquàm lōgè illustrior quidem nepos est habitus, is, cuius nunc vitam & facta cōscribimus, cuiq; propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus sacerdos, morum & vitæ seueritatem pariter eum dignitate augendam putauit, naturæ sapientiam imitatus, quæ arbores ipsas, quo se celsiùs in cælum tollūt, eo altiùs demersis in terram radicibus, firmiores reddit. Sacerdotij autem quis dubitet solidissimas esse radices, integritatem vitæ, misericordiam, pietatem, cōtinentiam, sobrietatem, reliquasque virtutes id genus, quibus potissimùm propiùs ad Deū acceditur? Itaquè corpori suo bellum indicit, non quod illud necaret, aut contereret, sed quod dominum & omni petulantia exutum, redigeret in seruitutem. Igitur somno, & quotidiano cibo, quantùm ratio permittebat, detrahit, ieiuniis, nocturnisq; vigiliis solito plùs indulgēs, vino parcissimo vtebatur, sæpiùs aqua sola contētus. Veste si non sordida, vt hypocrita & vanus ostētator, nullo tamē cōspicua luxu deincèps est vsus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitùs, nisi sacrarū literarū, lectio. In vultu & gestu modestia maior. Sermo rarior, & grauis quidem, & qui nihil haberet inanitatis & fuci: vt his præditus ornamentis, videretur in corpore mortali immortalium vitam degere.

Prophetia eius de S. Nicolao.

Solidissima sacerdotij radices.

Nicolai abstinentia, temperantia & vigilia.

Vestitum eius modestia & humilitas.

Proficitur monasterio, ab auunculo cōstructo.

Per id autem temporis Nicolaus auunculus templum nobile, sub sacræ Sion nomine struit, eiq; pari dignitate monasterium addit. Cui cùm de præficiēdo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, visum est, id negocii nepotis curæ sapientiæq; committere, tum vt admirabiles eius virtutes vsu & exercitatione vegetiores redderet, tū quia nemo erat in promptu, qui rem illam aut sapientiùs, aut sanctiùs, aut diligentiùs gubernaret. Nepotem itaq; præfecit, eiq; plurimos prēstantes adiungit monachos, vt velut in re militari, & Imperatorem exercitus, & exercitum Imperator pari virtutum cultu & voluntate haberet. Hoc itaq; munus ità Nicolaus administrauit, vt dignitatē monasterii gubernatoris præstantia facilè superaret. In eoque perstitit, quoàd ipse visendorum sacrorū locorum gratia in Palęstinam est profectus. Quod iter paulopòst plusculis attingemus. Sed me iam video de narrationis semita declinasse. Priùs enim, quàm de monasterio dicerem, erat de parētum interitu, & hæreditatis distributione dicēdum. Quem locum nunc paucis absoluamus. Parentes eius in illius pestilentiæ vastitate, quæ Lyciam ea tēpestate depopulata est, intra triduum morientes, hæredem illum testamēto instituunt. Quorum mortem omni officio ac pietate ità est prosecutus, vt nihil omitteret, quod ab amantissimo filio parentibus optimis præstari par sit. Hæreditatem igitur adiens, & nō tam possessorem se, quàm hęreditatis dispensatorem relictum intelligens, cœpit, non quomodò patrimonium augeret, (id quod plerique omnes mortales factitant) cogitare, sed quo pacto patrimonium seminando, vberiorem sibi frugem in cælo colligeret. Quid enim aliud agat vir constans & sapiens, qui ab ineunte ætate funditùs ex animo terrenas eiecerat cupiditates, nisi vt duriore iam ætate contemnat, quod teneris annis animo magno & excelso contempserit, nè vitæ præclara exordia à succedentis ætatis actionibus dissentirent? Itaq; non ad cōgregandas diuitias, sed ad congestas dispertiendas, animum appulit, vt nil aliud patula manus, quàm egenum & pauperem cogitaret. Cæterùm quemadmodùm tellus ipsa omnium longè liberalissima, herbis, frugibus, arboribusve sic alimenta atq; vitæ præsidia porrigit, vt nemo quidē omninò id sentiat: ità noster hic egenorum alumnus, clàm quidem, & nullo sciente mortalium, misericordiam suam incredibili studio in pauperes exercebat. Cuius reliquas eleemosynas intelligemus faciliùs, si hoc vnum è pluribus celebre illius factum subiiciemus.

Parentes eius pestis tollit.

Liberalis est in pauperes, sed clam.

Fuit Pataræ vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum, à diuitiis in egestatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formæque venustate, & morum elegantia lōgè præstantes, virgines omnes, & quarū ætas (si patris calamitas non obstitisset) nuptias flagitaret. Has inops pater, omni rerum egestate calcatus, non modò viro tradere, sed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque spes vlla miserum hominem solabatur, qua quotidiè crescentis inopiæ vim perferret. Heu rē dictu fœdam, heu quò mortaliū mentes insuperabilis vis egestatis impellit? Tetrum, atrox, immane facinus patrem (paternæ pietatis memorem ne, an immemorem potiùs dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiam deferentem, vt natis esurientibus non deesset. Cœpit enim de illarum virginitate alienæ prostituenda libidini cogitare, vt turpissimo & flagitioso quęstu vitam pereuntis familię tueretur. Iā vesana fames reluctantem patris animum ægrè perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum hominibus, spectaculū parabatur. Quid enim tam validum est, tamque munitum, quod necessitas nō prosternat? Sed affuit de cælo miserator Dominus, qui escam daret timentibus se: qui patris in filias inuisam crudelitatem non pateretur: qui virginum castissimas lachrymas miseratus, à tam fœdo flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies, dulcissime Deus, vniuersæ misericordię pater & fons, aut quo ministro auxilium tuū oppressæ familiæ porriges? Angelum profectò tute tibi Nicolaum delegisti, quo nemo mortalium esset, qui tua iussa meliori aut studio, aut

Nobilis quidam pressus inopia, vult prostituere filias.

Psal. 110.

consilio,

consilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miseratione factum est, vt crudele consilium famulus tuus, nescio quo, nisi te volente, sentiret: cuius animus tũ rei atrocitate, tum insita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant misericordem animum esurientis familiæ lachrymæ. Stimulabat castarum puellarum prostituenda virginitas. Stimulabat amãtis patris misericordia, qui in pudicitiã inuitus agebat, nè in ventrem crudeliter agere videretur. Sed seruus tuus, qua ratione Deus impleat præcepta, non videt. Cùm enim iubeas misericordes nos esse, vetas tamen sinistram scire, quid faciat dextera nostra. Ardet animus misericordiæ faciendæ studio, sed humanum sui beneficij testimonium refugit: quippe qui tibi soli, benefactorum gratissime retributor, placere conetur. Tantùm enim vir Dei ab omni humanæ laudis desiderio abhorrebat, vt quãtùm cæteri sua maleficia, tantùm ipse * iste beneficia sua celare studeret. His agitatus stimulis impiger animus, credo te, Domine, inspirante, intempestæ noctis silentio è strato prosiliẽs, auri haud mediocre pondus sacculo bellè insutum sumit, domo egreditur clanculùm, miserandæ familiæ domum tacitus adit, circũspectat sagaciter omnia: animaduertit tandèm, luna ipsa adiuuante, fenestram apertã paululùm: Ea cubili inseruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tũc Nicolaus pulcherrimam sibi à Deo oblatam occasionem ratus, auro per fenestrã immisso, domum se statim proripit. Manè pater, auri cõperto miraculo, stupens, cùm tãti muneris datorem suspicari non posset, dæmonum eã esse, aut callidi cuiuspiã hominis fallaciã putat, adulterinoque credit se lusum auro. Indè cùm aurum digitis contrectaret, iamq; rei cognosceret veritatem, incredibili lætitia gestiens, lachrymas vbertim effundit. Miratur rem, animo versat omnia. Et cùm humanum benefactorem coniectare nõ posset, in Deũ hoc muneris transferens: Quid faciam nũc miser, inquit, nè tanti beneficij ingratus arguar? Certum est, peccatum meũ diluere, & impio me ac nefario scelere expiare. Filiam, in cuius pudicitiam crudelissimè sæuiebam, à fœdo periculo * emam. Aurum virginem redimat, quæ meo scelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaq; secum reputãs, primam ex tribus filiam honesto marito locat. Nicolaus non minùs dato, quàm ille accepto munere gaudens, vbi virginem viderã periculo liberatam: Liberabo, inquit, & reliquas: auriq; tantundem noctu, vt anteà, per patẽtem fenestram immittit. Diluculò pater cùm secundum aurum inuenisset, vix sui compos, humi supplex sese prosternit. Tũ ora pectusque largis irrigans fletibus: Deus, inquit, misericors, esurientium liberalis alumne, fac (quæso) Domine, vt sciam, quo ministro tu flagitiorum meorum periculum sustulisti, vtte, Domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Domine, qui me iampridèm sanguine tuo redemisti, & nunc auro pereuntem familiam redimis. Ostende mihi dispensatorem hũc tuum, & Angelum profectò in terris, cuius ope eccè secũdam quoquè filiam, diabolo crudeliter maritandam, sancto cõnubio honestabo. Hæc cùm dixisset, non priùs destitit, quàm alterum quoquè generũ sibi asciuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm spe tertij quoquè propedièm celebrandi. Iam enim tantũ sibi de Dei misericordia pollicetur, vt sese putaret tertiæ quoquè filiæ dotẽ renore manibus. Ità ab inferno ereptus homo, noctes diesque perpetuos ereptoris sui desiderio æstuabat. Statuitq; noctes insomnes per excubias ducere, quoad, quisnam esset hic, exploratum haberet. Nec minùs admirabilis noster, tertiam quoquè filiam nuptijs tradi cupiebat. Profunda itaque nocte veniens tacito (vt assolet) pede, per eandem fenestram tertiam introiecit dotem. Ac peruigil pater decidentis auri strepitu monitus, quanta potest pedum velocitate prosiliens, Nicolaum tandèm fugientem assequitur, compræhendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus, redemptorem suum, adiutorem, saluatorem pereuntiũ animarum flens gaudensque compellat. Nisi enim miserationes tuas, inquit, misericors excitasset Dominus, dudùm iam perierat infelix cum tribus infelicioribus natis pater: sed clementissimus Dominus per te saluauit nos, & à crudeli peccati casu liberauit Dominus, suscitans inopem è terra, & de stercore erigẽs pauperem. Talia lachrymantem, beatosque osculantem pedes, Nicolaus ægrè compescuit: qui cùm beneficium suum quãta potuit humilitate attenuasset, multis tandèm adiurationibus, vt rem nulli mortalium patefaceret, frustrà precatus est. Vna igitur hæc ex innumeris propè misericordis hominis hui⁹ eleemosynis. Quòd si reliquas quoquè recensere pergemus, quotiès indigentibus opem tulit, quotiès pauit esuriẽtes, quoties alieno graoatos ære leuauit, immensi propemodùm laboris id fuerit.

Luc. 6.

Matt. 6.

Mirè odit sui ostentationẽ & laudes humanas S. Nicolaus.

Leuat inopiã nobilis viri.

*for. * eruã*

Psal. 112.

Multa S. Nicolai in egenos benignitas.

Posteà verò quàm perfecta iam & absoluta viri virtus illum maiore Dei familiaritate dignũ effecit, cœpit eum solitudinis cupiditas ingens: in eoque desiderio diutiùs immoratus, statuit tandèm ab omni hominum cœtu secedentem, in abditam aliquam eremum sese recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior. Eremus enim quietis atque trãquillitatis animi optima parens & nutrix: comes verò atque tranquillitas cogitationum, diuinæque cõtemplationis fructifera radix, certaque pronuba cum Deo cõiugii spiritualis. Itaque eùm veteri visendæ Palęstinæ desiderio teneretur, vbi Saluator noster ante Crucem inter mortales versatus est, nauim in Aegyptum rediturã conscendit, vt indè ad loca sancta profectus, solitudini se deindè dicaret. Sed Palęstina & eremo intermissis, nauigationi ipsi paululùm indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cælo soluẽtes, rectà in Aegyptum enauigant. Cùm autem docti nautæ nihil aduersi suspicarentur, quos tamen diuturnus vsus futurãrum tempestatũ præscios solet facere, Nicolaus illis horrendas ventorum; turbinumq; ue procellas imminere prænunciat. Etenim videre se, ait, humani generis hostem iratum, nauim stricto gladio ingressum, atque rudentes, omniaq; simul mali & claui retinacula concidere cupientem, molientemque nauim, quasi rapidis vorticibus circuamactam, in profundum cum viris ipsis demergere. Vix ea fatus erat, cùm derepentè, quasi signo dato, vehemens, atraque vis tempestatum exoritur, vndiquè horrendo fragore erumpũt turbines, mare vertitur funditùs, tollũtur fluctus in cęlum, trepidi nautę subito metu perterriti, ad genua se Nicolai prosternunt: orant, miserè periclitantibus opem ferat, Dei auxilium pro se imploret, quibus nulla reliqua sit spes salutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc periculo liberatum iri, modò iactent spem suã in Domino, qui saluos facit sperantes in se. Pòst cùm paululùm orasset, (mirabile dictu) sedãtur fluctus, turbines in leuem auram dissoluuntur, lux atram caliginẽ dissipat, & iam vndiquè læta tranquillaque pereuntibus dies redit. Tum nautæ à lachrymis in gaudium versi, ex animo gratias cùm Deo, tum admirabili famulo eius habere farentur, duplici viri admiratione commoti, quòd & futurum prædixisset periculum, & præsens tam facilè sustulisset. Auxit autem illorum admirationem insequentis quoquè rei miraculũ. Conscenderat nauta supremum antennę cornu, vt solutos carbasi funiculos religaret. Is dum incautior descendere pergit, & manus illum falleret, magno lapsu super nauis

Eremi encomiũ.

Nicolaus peregrinationem ad sancta loca suscepit.

Psal. 16.

Precibus suis sedat tempestatem.

Excitat mortuũ. nis tabulata corruit, côrufum corpus iacet exanime, & fine dubio è vita migrarat. Tũ Nicolaus misericordia vehementer motus, defixis in cælum luminibus, orauit intentiùs. Indè rediens, vt primùm cœpit illũ lachrymans contrectare, mortuus quasi è leuissimo somno excitatus resurgit, & corpore vi priùs integro, ad obeunda munera nauis redit. Post hæc vir Dei pandere illos vela iubet. Illi toto sinu flantem à tergo Corum accipiũt, nec priùs illos felix deseruit aura, quàm Alexãdriam adducti sunt. Ibi nautæ peruulgatis, quæ viderant, miraculis, ciuitatem incredibili huius viri visendi studio excitant. Hic, bone Deus, multa per seruum tuum mirabilia Aegyptiis ostendisti. Et erat operæprecium, magnalia illa tua, Domine virtutum, singula recensere, nisi hoc esset negocii nimis longi. Magnus enim factus ægrotantium hominum ad eũ côcursus, magnus calamitosorum opem petentium, magnus ab immũdis spiritibus vexatorum, magnus mœrentium, & infestis fortunæ casibus laborantium. Sed quis, donorum largitor Deus, quis, inquam, æger non sanus abscessit? Quis mœrens non lætus? Quis arreptitius non mundatus? Sed quid hæc ad te, Domine, qui fecisti cælum & terram in intellectu? Non tuam igitur, incompræhensibilis Deus, omnipotentiam admiramur, sed ministrum hunc tuum, quem suæ virtutis merito, viuentem mortuumque per omnia secula nostris quotidiè signis clarescere voluisti. Hunc iurè miramur, hunc vniuersus orbis immortali gloria dignũ laudat & extollit. Tua tamen hæc laus est, Domine, quia sine te laus ista non esset. Sed iam reliquum itineris absoluamus.

Multa Alexandriæ facit miracula.

Ex Aegypto itaque soluens, & in Palæstinam, vt côstituerat, veniens, ascendit in Golgotha, vbi pro salute generis humani Christi patibulum fuit. Indè cum ad diuinæ Crucis lignum venerandum incederet, & nox illum intercepisset, ferunt templi fores sic clausas venienti vltrò cum fractis vectibus patuisse. Nec mirum id quidem, quippe cui cæli ipsius patebãt portæ. Nõ enim caruit cumulata mercede ista profectio; vberiorem enim spiritussancti gratiam, maioraq; deinceps omnium virtutum atque signorum dona perpetuò eum habuisse accepimus. In Palæstina igitur, quantùm per fuit, moratus, in solitudinem sese colligere parat. Cæterùm Dominus, qui ciuitatem supra montem positam abscondi vetat, & ardentem lucernam poni sub modio, illi per visum semel atque iterùm imperat, vt ad oues, quas reliquerat in Sion, confestim redeat. Quod vbi diuinum id esse mandatũ manifestè deprahendit, seipsum abnegans, colla impiger diuino iugo submittit. Nauem Alexandrinam conduxit precio, cum qua è Palæstina in Lyciam remearet. Ast eum improbi nautæ dolo fallere aggressi, suę propè dederunt pœnas improbitatis. Nam sumpta mercede, cùm è portu soluissent, non quò pepigerant, sed Alexandriæ proras obuerrunt. Iam erat in conspectu patria illorum tellus, cùm repens exorta procella, clauo antennaque confractis, vltimum illis exitium minabatur. Tunc nautæ conscii perfidiæ suæ, ignosci sibi postulant, & supplices, vt deindè pro sua exoret salute, magno flagitant studio. Miram dictu rem. Vix illi sermonem compleuerant, cùm subitò vis omnis tam sæuæ tempestatis côpressa resedit, & nauis, nonis surgentibus austris, in Lyciam pulsa applicuit. Descendens itaque Nicolaus, sese ad monasterium confert, quod à auũculus eius, vt paulò antè dicebamus, sub nomine sacræ Sion, magnis ædificarat sumptibus. Eũ fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectuntur, osculantur, & quasi Angelum à Deo sibi redditum, venerantur. Hunc sibi locum Nicolaus, quasi tranquillum aliquem portum delegerat, in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conuersus, deinceps quieturum sese sperabat. Sed breuis admodùm ea spes, eaque quies fuit. Non enim passus est, qui omnia sapienter gubernat, Deus, vt locupletissimus iste omnium virtutum thesaurus humi latere desossus, ex quo erat futura secula innumeris beneficiis ditaturus. Voluit enim, vt magnũ hoc lumen, quod ipse immensa sua accenderat prouidentia, super magnum erectum que candelabrum suis radits vniuersum orbem per secula illustraret. Itaq; dũ in secretiorem aliquandò locum sese orandi contem plandique gratia, vti insueuerat, recepisset, vox eũ de cælo alloquitur: Nicolae, ad mundi, inquit, palęstram tibi redeundum est, si meam coronam expetis. His verbis exterrito, cogitantique, quidnam vos ista portenderet, iterùm vox eadem acriùs intonans: Nicolae, inquit, non hic est ager, in quo fructum, quem ex te flagito, proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè sibi imperatum à Deo intelligit, vt, relicto ocio, ad deferendam miseris mortalibus, quam possit, opem redeat. Hiceùm Deo parendum existimaret, diuque secum versasset animo, in patriámne, ac inter notos, an alio terrarum orbe sese habitaturus reciperet, fecit tãdèm humanæ laudis odium atque côtemptus, vt neglecta Patara, & suis, Myras, vbi nemo quisquam illum noue rat, commigraret.

Venit in terrã sanctam.

Nota fructum peregrinationis ad terrã sanctam. Mat. 5.

Mirè sedatur tẽpestas.

Audit calitus vocẽ S. Nicolaus.

Itèm secundò.

Fortè autem fortuna per eos dies Myrensis pontifex è vita migrarat, cuius rei gratia (quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales Episcopi, quos suffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de sufficiendo antistite actum est. Tum diuino operãte spiritu, incredibilis quædam cupiditas cepit non Episcopos modò, verumetiam vniuersum clerum, vt sanctissimum atque ornatissimum aliquem præsulem sedes illa pro sua dignitate, amplitudine atque gloria, côsequeretur. Quod tametsi multi pręstantes viri nominabantur, non tamẽ vnusquisque facilè ostendebatur, in quem huius concilii suffragia cõ sentirent. Itá cùm varia (vt in conuentibus hominum fit) studia eorum essent, variæque sententiæ, placuit tandèm precibus, omnique supplicationum genere orari Deum, vt reuelaret, quisnam esset huic obeundo muneri deligendus. Magno studio diutiùs oratũ est, nec ieiunia etiam, nec pleraque pietatis opera defuerunt. Taudèm de cælo Dominus, non tam precãtium meritis, aut sedis dignitate, quàm huius immensi luminis patefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit, præsicendumque antistitem vni ex suffraganeis Episcopis venerãdo senio & vita pręstabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanam cum cæteris Episcopis orationem facienti, apparuisse quendã ferunt habitu augustiore, quàm humano, eiq; imperasse, vt ab oratione confestim ad templi excubias se côferret, & quem primum in templum venientem deprahẽdisset, illum esse, ad quem diuino consilio Episcopatus & Ecclesiæ gubernacula deferantur, hominique Nicolao nomen esse. Hæc iste cùm cæteris Episcopis nunciasset, visum est omnibus itá fieri, quemadmodùm Episcopo sanctissimo reuelatum fuerat. At nè qua posset humana suspicio Dei volũtatem labefactare, omnisque tolleretur huius rei in fraudem nunciandæ occasio, decreuit est, vt nemo quisquam omninò de templo ante rei finem egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuersis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat suspensos omnes (vt est humanus animus solicitus futurorum) huius tantæ rei, diuinique iudicij expectatio. At Nicolaus media nocte ad confitendum tibi, clementissime Deus, de more surrexerat, ignarus certè voluntatis tuæ, cui tamen se totum

Myra, Lyciæ metropolis.

S. Nicolaus diuinitus declaratur Myrarũ Episcop.

Media nocte orare consueuit S. Nicolaus. totum addixerat. Et cùm in tuis laudibus, vt solebat, nocturna silentia absumpsisset, antequàm primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumq; solis ægris mortalibus nunciaret, in templum, te inspirante, Domine, securus ire pergit. Quò cùm primus omniū aduenisset, explorator ille diuinorum iudiciorū ingredienti Nicolao templi vestibulum, Siste gradum, inquit, fili mi: dic, quæso, quis es, quòve nomine vociteris. Tum vas istud electionis nil tale suspicans, mansuetè, verecundeque, Peccator, inquit, sum, & seruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus & morum grauitatem, verborumque modestiam conspicatus, & viri prætereà nomen sibi celitùs designatum, non dubitauit hunc illum esse, quem diuina visio futurum Episcopum prædixisset. Non erat enim nescius, in quos soleat Deus respicere, in mansuetos videlicet, & humiles corde. *Esaia 66.* Itaque incredibili plenus gaudio, sicut qui inuenit spolia multa, aut in absconditum agri thesaurum incidit, Sequere me, inquit, fili mi: & apprehensum dextera, ad reliquos introducit Episcopos. Illi audita re, nouum Episcopum non humano certè, sed planè diuino suffragio declaratum, insolita quadā veneratione excipiunt, venerantur, Deoque laudem & gloriam decantantes, in medium templi statuunt, non tam reluctantem, quàm noui huius velut prodigii stupore vix compotem sui. His continuo promulgatis, (Quid enim est ocyus fama, rerum præsertim admirabilium?) ad tantæ rei spectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum surgens Episcopus ille, qui visum habuerat, docet, quàm chari habendi sunt, quàmve à populis honorandi rectores animarum, illi præsertim, à quibus iustè, sanctè, humaneque gubernarentur, nihilque propemodùm felicius esse illa ciuitate, cui istiusmodi antistitem habere contigisset: propterea lætari oportere Myrensem populum, & Deo perquammaximas habere gratias, qui eum esset præsulem cōsecutus, à quo planè sperare liceat, quicquid ab optimo atque sanctissimo pontifice expectari par sit. *Myrensi populo sanctus Nicolaus commendatur.* Neminem enim dubitare oportere, hunc virum esse omnium virtutum arcam atque thesaurum, & iucundissimum spiritussancti diuersorium, qui nō humano consilio, non Episcoporum suffragiis, nō cleri, aut populi electione, sed sola Dei miseratione sit pontifex declaratus. Indè omnibus, quemadmodùm euenerant, accuratè expositis, abire illos læto animo iubet, & gratias vnumquenque Deo pro immortali ac inæstimabili beneficio reddere: se cum cæteris Episcopis ad vnctionem nouitii pastoris iturum, quē spiritussancti digitis inunctum manifestè iam perspiciāt. Cùm dicendi Episcopus finem fecisset, vniuersus hominum cœtus in lętitiam lachrymasque profusus discedit, synodus frequens ad noui præsulis vnctionem cōuenit. *Vngitur & ordinatur Episcopus.* A quo magno tandèm labore impetratum est, vt sepateretur inungi, tum magistratus magnitudine, tum virium suarum, vt ipse putabat, imbecillitate deterritum: quàquàm Dei hoc esse imperium, multifariàm planè cognouerat. Quo igitur die Myrensem thronum conscendit, secum ait: Hic dies, Nicolae, hic locus mores alios affert: iam non tibi, sed aliis est viuendum, quādoquidem aliis viuere, hoc est profectò sibijpsi perquammaximè viuere. Iste cùm sibi viderentur cleri populiq; vitia partim corrigenda, partim tollenda esse, non soli Deo, vt antè, sed hominibus quoquè vitam suam palàm faciendam esse putauit, vt illi exemplo sui facerent, quod prece, aut imperio, aut ratione fortassis facere noluissent. Erant eius pristini mores, vt iam expressimus, absolutæ virtutis & formæ, atque accurata quadam castigatione compositi. At quoniam alia est priuati hominis ratio, alia magistratum gerentis, vitam omnem, moresque pro magistratus dignitate transformandos esse putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quam antè, incuria & negligētia fuit. *In Episcopatu quales eius vestes fuerint.* Nihil erat in eo venustum, nihil elegans, nihil accuratum, præter mores, viuendique disciplinam. Vestis plus solito vilis atque neglecta, in qua nullus esset omnino nitor, aut fastus, sed castigatæ potiùs humilitatis & modestiæ significatio: nec enim alio quouis pacto poterat sapiētiùs, aut faciliùs sacerdotum in vestitu luxuriem amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus preciosam & nitidam vestem non erubescat, cùm magistratum amplissimū viderit vulgariter & negligenter indutum? Ego prætereà sic arbitror, indumentorum splendorem hunc, & plusquàm regiū luxum, quo nostri antistites nunc vtuntur, aut nullis ecclesiasticis, aut his solùmmodò magistratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus authoritatem vendicet, aut venerationem: vt quod propria luce nō possunt, externo fulgore oculos vulgi perstringant. At in quo vniuersæ honestatis ac modestiæ eluceat species, maior certè gloria est, atque hominū admiratio ex velle vulgari. Semèl edebat quotidiè, & vesperi quidem, vt publicis negocijs, quæ pro magistratus amplitudine magna erant, multaque, diē licentius commodaret. *Semèl tātùm vescitur quotidiè.* Nec cœna tamen publico vacabat munere, quandoquidem triclinium eius, suo cōsilio aut ope indigētibus patebat semper, & cœna sæpiùs pro negociorum opportunitate intercidebatur. Cibus erat eiusmodi, qui ad ieiunitatem & abstinētiā, quàm ad saturitatē, potiùs inuitaret. *Cibus eius.* Carnes ab ineūte ætate ità dimisit, vt illas nunquàm in omni reliqua vita resumpserit. Non plus vno ferculo cœnauit vnquàm, nisi hospitum gratia, quorum dignitas aut affluentiorem escam, aut delicatiorem expeteret. Nunquàm sine sacrorum librorum lectione cœnatum est. Post epulas verò grauis aliquis sermo, sanctissimo atque doctissimo conuentu dignus, inducebatur. Nā sacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos sibi conuiuas delegit, a quibus suauiore aliquo animi cibo aleretur. A mensa in cubile semisaturi sese recipiens, totus in cælestium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis alienisque curis distractum, nocturna meditatione collectum resoluebat. Cumque inter has delicias aliquantum noctis assumpsisset, mēbra tandèm humi demissa, somno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labores sat putabat. *Humi cubat.* Indè surgens, socios aduocabat, quibuscum antelucana oratione resumpta, inter psalmos & hymnos auroram expectabatur. Tum vna cum sole in templum prodiēs, diuina exoluebat officia: A quibus ad pascendum curandumque gregem, reliquum lucis accommodabat. O Antistitem admirandum, & ab Ecclesia meritò Magnum cognominatum: qui vtranque vitam ità compleaus est, vt nunquàm à diuinarum rerum contemplatione negocium, aut à negocio contemplatio læderetur.

Vt autem suorum morbi faciliùs sanarentur, medicos ad eam rē præstantes magno studio vndiquè conquisiuit. Nam primùm omniū id curauit, vt vnaquæque ea suis ecclesia, eius generis rectorem haberet, à quo, exemplo, atque doctrina, atq; studio vitia populi tollerentur, praui corrigerentur mores, virtutum atque religionis cultus induceretur. *Quales pastores suis præfecerit.* Ijs medicis vtebatur, ab ijs discebat quotidiè, si quid insigne in animis, corporibusve vspiam locorum suorū esset, quod suum auxilium, aut præsentiam flagitaret. Incredibile autem est, quanto studio & charitate opem suam quoquo modo laborantibus impartiebat. *Erga subditos mira humanitas.* Non labores vlli hominem fatigabant, non sumptus deerat, quo oppressos aliqua siue corporis, siue animi mole leuaret: animo grauiùs laboranti medendo erat impiger iste, &

& lógo, si oportebat, cófecto itinere, accurrebat. Iacebat quispiá ęgroto corpore pauper & egenus, nú quàm, quantú necessè fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxilium defuit. Non.n. à Myrensibus tá tùm, verùm & à vicinis vrbibus, haud parùm argenti, in eleemosynas dispertiendi, quotidiè ferebat. Quòd si necessitas aliqua occurrisset maior, quàm vt ei posset præsenti pecunia subueniri, ab diuite aliquo misericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniá uel mutuò, vel dono accipiebat. Ná præter necessaria corporis operimenta, & supellectilé tenui uitę ꝓportuna, nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel venú posset dari. Ná etiá, quos legebat libros, mutuò petebantur: Itá semper voluntariá paupertaté omnibus diuitiis facilè ante tulit. Hoc autem elegans in eo, atque præcipuum fuit, quòd cùm perfacilis eius ad omnes, & omnium itèm ad eum accessus esset, amplitudinem tamen & dignitatem magistratùs ità retinuit, vt dignus pro sua grauitate videretur, qui non modò Lyciam, sed multas quoquè prouincias gubernaret. Habebát Myrę nobiles quasdam matronas, uita, moribus & religione præstantes, quæ se totas ad misericordiæ contulerant studia. Iis Nicolaus (quoniam sexus iste ad eiusmodi obeunda munera videtur impigrior) quasi exploratoribus & ministris vtebatur, quibus vinctis, ęgrotantibus, egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant graues aliquot ciues, à quibus disceret, si quid in ciuitate fieret tum publicè, tum priuatim, quod sua suique magistratus cognoscere interesset: vt ea cogitatióe posset aut nascentibus malis occurrere, aut iam natis remediú adhibere. Haud multo autem posteà, quàm Episcopatum iniuit, prouincialem habuit synodum, ī qua plerаque multa, tum ad Dei templorumque cultum: tú ad vitam moresque cleri, decreta præclarè & sapienter instituit, partim vetera corrigédo, antiquandòve: partim noua condendo, quibus vniuersa prouincia Lycia vteretur. Atque quotannis prouincialia concilia, quoad vixit, Calendis Septembribus córenere, in quibus de institutis ac disciplina cleri, deque oī Ecclesiarum statu accuratissimè agebatur: nec improbis censuræ ac pœnæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem vitam accéderentur. Initio autem magistratus sui fuerunt, cùm exoluendi officii, debitique reddendi magnitudinem formidaret, cum lachrymis & gemitu Deum sępius intentissimè deprecatum, vt ab se intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cùm hinc animaduerteret, de singulis sibi subiectis, qui innumerabiles propè erant, sibi reddendum esse rationem, illinc uires suas (quanquàm erant magnę, validęque) nihil pro sua humilitate existimaret, in desperationem satisfactionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atque sępiùs ob id cùm vberes lachrymas effudisset, vocem tandèm audiuit de cælo in hac ferè verba: Nè timeas, Nicolae, vt à me, mea negocia fideliter gerens, ingratè destituaris. Hac voce maximè recreatus, & spè suam omnem in Deum conjiciens, opem sibi à Deo pollicebatur: sed ità pollicebatur, vt oīa tamen à seipso petenda putaret, quæcunque opera & consilio præstare potuisset. Sciebat enim Deum eos non iuuare solitum, qui seipsos negligenter deseruissent. Itaque uires suas omnes tum animi, tum corporis, ad gerendum id negocii explicauit. Quas cùm (vt dicebamus) imbecillas existimaret, duos sibi quasi cósiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodiú, & Theodorú Ascalonitam, viros in oī Græcia celebres, & quibus explorata virtus, atq; doctrina, & diuturnus prætereà rerum usus, authoritatem pepererat. Horum fide atque consilio priuatim, publiceq; plurimùm vtebatur, à quibus ita sciebat se diligi, vt nihil illi magis in eo cuperét, quàm vt Deo placeret quàm maximè. Ad eorum itaq; sententiam, quasi ad fidele aliquod speculum, proprios ornabat mores, & ad magistratum aptos accommodabat. In obeundis insuper Episcopatus negociis, si quid paulò difficiliùs iudicandum, agendúmve accidisset, hos sibi continuò adhibebat, cum quibus de re ipsa statueretur.

Magna paupertas.

Synodus eius prouincialis.

Perit à Deo absolui ab onere pastorali.

Diuinitùs cófirmat.

Quorum cósiliis plurimùm usus sit.

Intereà vetus humani generis hostis, ira crescétis Christianę religionis feroces animos Diocletiani Maximianiq; solito atrocius instigat, crudelioréq; q̃ anteà, persecutioné parat. Veniunt itaq; ab Imperatore edicta in oés, qui Christianá fidé ꝓfiterétur, qbus cárceres, torméta, vícula, postremò truculéta mors indicebatur. Hęc cùm Myris publicè legerentur, aderát pariter Imperatorii carnifices, Christianis nó obtéperátib' extrema oīa minitátes. At cótrà Nicola' pastor intrepidus, acerrimusq; Christiani gregis propugnator, fidelibus oibus clypeú sese pręstat, & Christi fidé, quáto pōt ardore, vbiq; intonat, liberi profectò atq; sanctissimi pastoris officio fungés. Tú vrbis Præfecti ægrè ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, nisi desistat, decernunt supplicia. At Nicolaus (perquàm enim erat martyrii cupidus) contemptis minis, acrior iam insurgens, tandèm uinctus in longinquas custodias abducitur, in quas & Christiani multi ex uariis ciuitatib' erát coniecti. Vt nó parum æ oib. captiuitatis incómodis affect', táta métis cóstátia ac firmitate fuit, vt eum inter delicias vitam degere arbitrareris. Nec exemplo modò, verumetiá assiduis cohortationibus imbecilliores adiuuabat socios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis riuulis irrigabat, vt eorum radice in fertili stabiliq; solo defigeret. Robustiora uero pectora ad martyriú inflammaru, ardorem illis & spiritú addere, q̃ * preciosa esset in conspectu Domini mors sanctorú eius, disserere & prædicare quotidiè, nilq; omittere, quò illi celso firmoq; animo breuem hanc miseramque uitam pro beata illa & immortali contemnerent, cessabat.

Persecutio sæuissima Ecclesiæ.

S. Nicola' ducitur in custodiam.

Animat concaptiuos suos.

*Psal. 115. * speciosa.*

Intereà uerò benign' Dńs de cęlo suú populú miserat'. q solé post tenebras, & post tépestates tráquillitaté solet seruis suis iducere, dissipare ꝓrius, ac ꝑdere crudelia sceptra parat, ac sui nóis inimicos de medio tollere, Diocletianos. s. & Maximianos, & quotquot cú eis suo populo īpiè ꝑfuerút. Erigit aút cornu salutis plebi suę, & cælesti Crucis signo Cóstátinú, Cóstátii, & Helenæ filiú aduocat ad Romanú Imperiú. Ille nó ignar', qsná hic esset, à quo cęlitùs vocarētur, oēm spé suá in eú conjiciés, Maxétio cósestim exacto, dignitaté uominis Christiani i ꝓpriæ maiestatis soliú exaltauit, vertitq; priorú lætitiá Imperatorú in luctú. Tú ꝑ orbé edicta profert, qb. iubet, idola & gétiú delubra euerti, solui eos, q ꝓ Christi nomine uincti essét, instaurari Christianorú sacra, tépla refici, & pristinú ornatú resumere. His Cóstátini edictis vbiq; ꝓmulgatis, Christi ꝯfessores soluti, vnusquisq; i pr̃iam suam redit. Sicq; Myrésis popul' pótificé suú recipiút, martyré ꝓfectò volútate ac desiderio, atq; inuictum athletá & bellatoré. A quo cùm cælitùs collata sibi dona miris modis exerceret, táta creuit apud populú de illi' virtute opinio, vt iá planè miraculo oib. esset. Hic cùm uideret dęmonú delubra qdá, nónullasq; géntiú aras adhuc superstites, non exiguáq; impiorú, ac variis generis hominum multitudinem ad eas confluere, atq; id mali serpere quotidiè latiùs, incredibili ardore succensus insurgit: & vndiq; Dei verbum prædicans, vbi idolorum aram quampiam conspexisset, funditus euertebat, nulli parcens, neminem metuens, nihil nisi de Dei gloria, hominumque salute

Constátinus restituit nobis tem.

S. Nicola' redit ad suos.

 solicitus.

solicitus. Sic itaq; omni dæmonum cultu eiecto, puram gregi suo tranquillitatem & requiē cōparauit.

Hęc cùm Christi miles, immò Imperator, & dux, aduersùs principes tenebrarum non minùs feliciter, quàm fortiter auderet, cepit continuò illum libido, quatenus ne ab ipso Dianę templo abstineret: facinus siquidem desiderandum potiùs, quàm sperandum. Erat. n. ædes hæc admirabili pulchritudine, & magnitudine singulari, & quæ à Myrensi populo inter primaria vrbis ornamenta præcipuè coleretur. In hanc igitur cū robustissima iuuenū manu impetū faciens, non solo illam, vt cæteras, æquasse contentus, fundamenta quoquè radicitùs euulsa disiecit, nullo prorsùs ciuium obsistente. Horrenda res erat, profligatorum dæmonum audire vlulatus, immurmurantium, terribilique stridore inclamantiū: Nunc se per iniuriam è sedibus propriis eiici, atque fugari.

Euertit fundituš Dianæ tē plum.

Hic itaque triumphus armis eius & militiæ aduersùs infideles finem fecit, nō autem animo, corporique in alienum auxilium exercendo, aut mirabilibus faciendis. Quæ quoniam multa sunt, non omnia idcirco silentio patiemur obrui & obliuione: sed strictim pauca attingemus, si priùs ostenderimus, qualē se ipse præstitit in illo celebri, & omnium nobilissimo Christianorum conuentu, qui tum Nicææ est habitus. Constantino igitur, qui primus Christianorū cultum in vniuersam suam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante, * Iulius, qui summus tunc erat Pontifex, non modò Constantinum, verùmetiam cæteros omnes, quibus præerat Imperator ad orthodoxæ, rectæque fidei ritum & disciplinam, assiduè inflammabat. Et cùm Arrianus error haud paruam orbis partem occupasset, Pontifex tandèm effecit, ut suo, Imperatorisque iussu uniuersale Christicolarum concilium Nicæam conuocaretur: vbi dogma incorruptæ fidei Christianorum comitiorū firmaretur authoritate, pariterque vt Arrius, Arrianæq; stultitię sectatores damnati, è Republica Christiana abigerentur. Ei concilio affuerūt trecenti decem & octo Episcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, quàm uita: neque sermone, quàm opere, in refellendis Arrianis fallaciis iudicatus est. Hæresim illam acutissima ingenia tuebantur, & uiri omnium doctrinarum cultu & elegantiis expoliti, quos cōtra non modò disputationibus & lingua, verùm multo maximè supplicationibus & assiduis ad Deum precibus Nicolaus pugnabat. Ità cùm illorum tandèm argutias & errores ipse cum cæteris ueritatis defensoribus dissoluisset, canonemque ipse & reliqui synodi patres orthodoxæ fidei præscripsissent, homousion videlicet, hoc est, consubstantialem patri & æqualē credendum esse Christum, resarcita scissura Ecclesiæ, indè discedens. ad proprium gregem regressus est: cui neque doctrina neque exemplo, neque assidua exhortatione defuit, quo magis omnes ad virtutem, ad mores ad animi cultum, ad pietatem, religionēq; perpetuò concitaret.

*for. * Syluester.*

Nicenum Conciliū sub Syluestro habitum est.

Ei interest S. Nicolaus.

Accidit autem ea tēpestate, ut tertā Lyciā valida vexaret fames, tantaque Myris, alibiq; tritici egestas esset, ut iam ad interitum hominum res spectaret. Tū Nicolaus ad horrea Dei, hoc est, ad orationem confugit. Per id autem temporis mercator quidam in terra Sicilia magnam frumenti uim in nauim intulerat, exportandi in Hispaniam, dandique venum causa. Huic noctù dormiēti Nicolai simulacrum sese per uisum offert: imperat, ut Myras triticū primo statim tēpore aduehat, ex eo grande precium relatus, fidēq; verbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cùm aureos prope, & cubile clausum inuenisset, admonitū se diuino numine ratus, Myras sine mora frumētum vehit, preciumque accipit, quod dormienti sibi sponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ sæuientis iā inediæ uim repulere. Ità cùm mercator rem omnem, ut sibi euenerat, cunctis palam fecisset, Myrenses suum præsulem maiori deincèps, quàm hominem venerari par sit, honore & laude sunt prosecuti.

En ut famem suorū medetur.

Ea tēpestate Constantino nunciatum est, ab nōnullis rerū nouarum cupidis, seditionem haud negligēdam, in superiori Phrygia excitatā. Tunc Constantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit: Nepotianū videlicet, Vrsum, & Herpilionem: Hi celerè cum armis ad negocium sibi datum profecti, Andriaciama appulere. Id erat in tertia Lycia oppidum, subiectum Myrensibus. Ibi milites aliquandiù aduersa maris tēpestate detenti, emendorum ciborum gratia in terram egressi, tandèm (ut est eiusmodi genus hominum rapax, & alieni appetens) ad prædam incolarum sese vertunt: multa rapiunt per uim, plurima temerè deuastāt. Quorum improbitas cùm in dies augeretur, vicit tandèm incolarum patientiam effrenata licentia militum. Igitur agrum oēm armat iniuria: seditio & tumultus exoritur: & iam in mutuā cędem vtrinquè ruebatur: cùm Nicolaus (is enim rē perspiciens, citato pede ad locum venerat) adesse nūciatur. Tum oppidum omne, nec non & ipsi Imperatoris legati, ac milites (tanta erat in omni Lycia Nicolai authoritas atq; nomē) depositis amis, venientē Episcopū obuiàm progressi incredibili quadā veneratione ità excipiunt, vt nullū penitùs tumultus, aut irarum vestigium apparèret. Nicolaus rem sedatam animaduertens, benignè legatos congressus, in urbē honorificè perhumaneq; inductos hospitatus est. Dū illi se placatis uentis ad nauigandum expediunt, adsunt Myrenses aliquot auxii fletensque: hi ad sancti uiri pedes prouoluti, celeritatem & auxilium conclamant contra nequissimi hominis vim atque iniuriam. Eustachium. n. Præfectū urbis auro uictū, tres innocentissimos ciues capite damnasse, ciuitatē oēm in luctu esse, vnam reliquā superesse in Nicolao spē: qui si affuisset, ille nunq̄ tā immane facinus in animum induxisset: opùs esse maturato: ni citò accurrerit, de capite & fortunis insontiū actū esse. Hæc illi cùm flentes lamētarētur, vir Dei, diuinæq; misericordiæ imitator, rei crudelitate vehementer percitus, iter arripit, Constantinique legatos contra Præfecti uim, si oporteat, sibi comites & adiutores adiungit. itaq; cùm in locum, cui Leo nomē est, aduolasset, obuios quosdā rogat, si quid de tribus his damnatis ciuibus exploratū haberent. Illi reliquisse eos aiunt, in Cāstoris & Pollucis campo tractos, ut mactarentur. Tū Nicolaus ad locum uelox contendit, ut illorum p̄ueniat necem. Iam miseros illos crudelis carnifex tyrrāni iussu ad portā loci pertraxerat, vbi capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cùm irrupisset, uidet magnā mortaliū uim undiq; circūfusam, & tres (miserū dictu) manus post terga vinctos, & lumina linteolo velatos, nuda colla carnificis securi præbentes. O miserum spectaculū, & indignū profectò, quod humanos oculos suæ immanitatis testes haberet. Iā carnifex securim ereaerat, & furenti similis, truculentos oculos in miseras ceruices defixerat, nihil aliud quàm crudelitatem atque cruorē gestu, uultu, fœdaque uoce significans. At diuinus hic noster, ut primū pia lumina nefario iniecit spectaculo, nō tumultuans quidem, aut temerarius, sed grauiter admodùm, & cum seueritate carnificem compellat: Quid agis scelestę? securim contine. simulque accedens intrepidus, & fiduciæ plenus, cum regia quadam authoritate, securim è manibus extortam abijcit: tribus damnatis lumina

Suo aduētu sedat tumultū.

Liberat tres insontes homines capite damnatos.

& manus

& manus reddit, bonoq; animo esse iubet. Hæc cùm
ità fierent, nemo tamẽ quisquam ausus est ea omni ap
paritorum turba, non modò Nicolao obsistere, sed ne
in eum quidem vel attollere oculos: tanta erat mori-
bus authoritas, gratia atq; maiestas, tãtaq; de illius vir
tute omnium mortalium existimatio. Rei prætereà in
dignitas illis (vt arbitror) manus & linguam ademe-
rat. Tum tres illi, sanctissimi viri beneficio in lucẽ re-
stituti, quanta poterant voce cum lachrymis benefi-
cium extollebant, simulq; vniuersus campus, in quem
facti misericordia ciuitatem propè omnem conciue-
rat, in eius laudes resonabat. Inter hęc Pręfectus vrbis
cùm aduenisset, ei Nicolaus neq; obuiam ire, neq; ve
nientem inspicere passus est. Tum ille, siue sceleris sui
conscientia, siue pœnæ metu, si Constantinus factum
resciscat, in pęnitentiam versus, Episcopum benignè
congreditur. Ille repulsum seuera increpat voce: Affir
Seuerè obiurgat præfectũ crudelem mat, hanc se publicam iniuriam non passurum, implo
raturumque non modò vltoris Dei, verumetiã Cõstã-
tini iustitiã in eum, qui auro corruptus, magistratum
sibi traditum fœdè & crudeliter administrasset. Cũ-
que illi extrema minaretur supplicia, Præfectus vehe
mentius sibi timens, iam non verbis modò, verùm &
lachrymis supplex sibi veniam postulat, omniq; pęni-
tentię significatione Nicolaum sibi conciliare studet,
in Simonidem & Eudoxium Myrensium principes in
iuriæ culpam falsò transferens. Tum incredibile est,
q̃ ea res charum omnibus hunc virum reddiderit, vt
in eius laudes fusa multitudine, confestim ea res tota
Lycia celebraretur.

Sed iam Constantini legati, confecta re, abeundum
rati, Nicolai benedictionẽ efflagitant, pulcherrimum
tutissimumq; itineris sui viaticũ. Ea accepta, benignè
dimissi proficiscuntur in Phrygiam. vbi cùm motus il
los sapienter composuissent, Byzantium ad Imperato
rem regressi, honorificè & perhumanè excipiuntur,
nouis honoribus atq; donis aucti: quippe quorũ ope-
ra atque consilio id incendii tutè maioreq; extinctũ
esset. Iamq; inter primos Constãtino chari, & cæteris
Vide qd pariat liuor. omnibus illustres & conspicui habebantur. Cæterùm
hanc eorum felicitatem non diutiùs pertulit laudum
semper & gloriæ hostis inuidia. Ij enim, quibus erat
cum tribus istis de honore contentio, Byzantij præ-
torẽ clàm adeunt, conficta in illos crimina afferunt, ꝙ
scilicet illi pecunia victi, in authores seditionis non
animaduertissent, seminaq; eiusce mali reliqissent, bre
ui maius periculum paritura. Cæterùm accusationem
hanc per se infirmam atque suspectam, grãdi pecunia
prætori data communiunt. Prætor corruptus, ad Cõ-
stãtinum omnia defert, comperta se habere horũ pec-
Viri innoxij falsò apud Impe. deferuntur. cata affirmans. Tum opinionẽ Imperatoris de legato
rum fide & integritate vicit suspicio, quæ regum ani
mos facilè occupat, ac dominatur. Prætori itaque ab
Imperatore datur potestas, Nepotianum, Vrsum, Her
pilionem huius accusationis ignaros, vinculis & custo
dia coercendi. Tũ prætor se satis accusatoribus fecisse
arbitratus, ꝙ illos coercuisset, pariter intelligens fi-
cta illa cõtra insontes crimina fuisse: neq; ad quęstio
nes, neq; ad crimina quouis pacto discutiẽda accedit.
Sic ergò cum aliquantulum æui effluxisset, veriti accu
satores, nè si vincti inopinatò dissoluerentur, pericu-
lum patratæ fraudis in suam redundaret ceruicem, ad
prætorẽ redeunt: eum perq̃ multo concitant studio, vt
negocium reorum intermissum resumat, efficiatq; vt
illi factorum suorum pęnas luant: neque sibi, neque p̃
tori conducere, vt illi liberati, acceptã iniuriã vlciscã
tur. Prætor & ipse sibi pro auro ab accusatoribus sum
pto metuens, ad Imperatorẽ redit, vultu, gestu, oculis
se malæ rei nuncium venire dissimulat. Tum vbi fandi
copia data est: Legatos, ait, nõdum odium suum satis
explevisse ex his, quæ contra Imperii maiestatẽ gessis
sent in Phrygia: à quibus tantum aberat priorum flagi
tiorum pęnitentia, vt etiam vincti & custoditi, noua
non desinant pericula moliri: quibus nisi occurratur,
antequàm veniãt, frustrà, cum venerint, occursurum.
Cùm itaque suam fraudem prætor lachrymis contexis
set, Imperator vera atque comperta sibi afferri putãs,
simulque motus, tum ira ob illorum ingratitudinem,
tum metu sui periculi, mortem reis in crastinũ decer-
nit. Erat custos carceris vir, tũ humanitate pręditus, *Dãnãtur ab Imperatore malè persuaso.*
tum veteri consuetudine cum tribus his legatis con-
iunctus, quorum calamitatẽ ægrè admodùm & molli
ter semper tulerat. Ad eum igitur cùm tristis crastinæ
cædis nuncius aduenisset, exclamans: Me miserum, in-
quit, & hominum lõgè infelicissimũ, quem tam fune-
sti ludi spectatorẽ fortuna delegit: Quàm noluissem
vnquàm hos carceres conspexisse: Quàm præstabat in
vltimis terrarum finibus nunc abesse. His vocibus cu
stos omnẽ compleuerat carcerem: neq; largi fletus la
mentis deerant. At tres illi, quibus vitæ factorumque
innocentia dudùm & mortis, & pœnæ metum ademe
rat, ad subitum nunciũ consternati: Quæ nos, inquiũt,
aduersa fortuna in hoc miseriarum atque calamita-
tis impulit? Quæ tanta in nos falsa suspicio potuit, vt
insontes sceleratorum hominum supplicio damnare-
mur? Tum amicis cognatisque, qui aderant, frustra im
ploratis, Quandoquidem, aiunt, nihil præsidij innocẽ
tibus in terris est, Deum ipsum, & integritatis nostræ
testem, & iniuriæ atquè necis vltorem inuocamus. In
ter hæc Dei miseratione effectum est, vt Nepotianus
in memoriã Nicolai veniret, iamque versaret animo,
quo pacto ille dãnatis Myrensibus succurrisset, qua vi
atque misericordia eos ab interitu uindicasset. Hæc
cùm sociis in memoriam reuocasset: Et quid, inquit, *Implorãt S. Nicolai patrocinium.*
spei nostræ saluti superest, nisi vt huncipsum innocen-
tiæ nostræ patronum ex animo imploremus, qui pul-
chrè didicit insontes ab omni mortis periculo libera
re? Tũ & duo reliqui ad orationẽ lachrymis & mente
conuersi, sanctissimi viri patrociniũ inuocant. Exau- *Psal.101.*
diuit aũt eos Dñs de excelso sancto suo, & de cælo in
terram adspexit: Audiuitque gemitus cõpeditorũ mi-
rabilis Dominus in sancto suo, cuius non est passus fru *Ps.145.*
strà patrocinium implorari. Voluit enim, vt discerẽt
reges, & oẽs populi, principes, & oẽs iudices terræ, re
gum regẽ in cælis esse, qui non spernat iniurias paupe
rum, qui soluat iniustè compeditos, & elisos erigat.
Noctu.n.p quietẽ imperatori Nicolaus apparuit, ore *Nota rem admirandam.*
profectò sicuti venerando, ità & terribili, formidolo-
soq; atq; illi imminẽs: Surge cõfestim, Imperator, in-
quit, & Nepotianũ, Vrsum, & Herpilionẽ vi oculis &
custodia solue. Falsò.n. & per inuidiã accusati sunt, &
iniuria abs te damnati. Id nisi feceris, intolerabile tibi
bellũ indico, & fędã insupèr stragẽ, turpissimũq; tibi,
domuiq; tuę interitũ, verus Dei p̃co denuncio. Tũ im
perator rei nouitate pculsus, miratusq; (vt sæpè i som
nis solet) eùm viri maiestatem & verba, tum quòd in-
tẽpesta nocte in regiã, regisq; penetrasset cubile: Et,
quis tu es, inquit, qui hæc mihi denũcias, & minaris?
At ille, Nicolaus sum, Myrarũ Dei miseratione anti-
stes. Quo dicto, ab eo euanuit, & Ablabio p̃tori tũc quo
què dormiẽti sese p visum offert, eodẽ oris habitu,
iisdẽq; verbis, quibus Constantinũ terruerat. Tũ Con
stantinũ somni terrore excitatũ, secumq; tũ minas hor
rẽdas, tũ minãtis speciẽ reputãtẽ pauor nõ mediocris
occupat, idq; visum minimè negligẽdũ dicit. Eodẽ pa
uore, eadẽq; animi cogitatione, cùm teneretur p̃tor, ab
Imperatore adueniũt nũcii, qui visa ab eo per quietẽ
accuratè exponant. Tum prætor metu adaucto, ad Im
peratorem confestim venit, quæ vidisset, quæque au-
disset, quantùm potest, verissimè explicat. Ita cùm sin-

gula vtriusque somni conuenirent, & velut ab eodē imperante, quasi signo dato, in utraque cubicula irruptum esset, tandem uisum est, reos ipsos è vinculis accersiri. Qui cùm coram constitissent, rogantur, nū disciplinam magicam didicissent? Cùm negarent illi, & studia eorum omnibus manifesta esse cōtenderēt: Rex, Num, inquit, de interpretandis, aut inducendis somniis exploratum habetis aliquid? Cùm illi negarent, Constantinus se per uim (quandoquidem volūtariè non liceret) veritatem ab illis extorturum minatur. Illi regis iustitia implorata, neque magicam, neque ullam somniorum disciplinam vsquàm attigisse affirmant: se à parentibus ab ineunte ætate ita educatos, institutosque, vt nihil didicerint, nisi Imperatorem venerari, illum colere, illum rebus antefeere omnibus, quas mortalium animus solet concupiscere. Hoc institutum ità constanter & perpetuò tenuisse, ut nihil nisi pro augenda Imperii maiestate dixerint, fecerintve: si secùs cōpertum habuerit, nulla se prorsùs misericordia dignos putet. At si nonnihil quandoque tuendi, extollendique Romani Imperii causa fecerint, si uitam sæpenumerò minimi pro illius dignitate æstimarunt: si data sibi ab eo negocia, castè integreque gesserunt, iam non præmia, quibus amplissimis eiuscemodi facinora donari solent, sed fama tantùm, nomenque ut sibi restituatur suū, supplices postulare. His verbis cùm uultus, gestus, lachrymę oculis obortæ, fidem facerent, cœpit Constantinus de illorum innocentia cogitare, & suæ pœnitere sententiæ, quippe qui Dei formidaret, vereretur que, nè si ipse innocentes damnaret, nocens ipse diuino iudicio damnaretur. Iam itaque benignius illos inspicit, benignus alloquitur, ut uultus, verbaque pœnitentiā animi sui facilè indicarent. Tum illi paulò fidentiùs Cōstantinum intuiti, Nicolai simulacrū continuò uident assidentis Imperatori, & nutu sibi veniam & misericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deinceps vehemētiore animi exultatione permoti, sublatis in cælum oculis, cōclamāt Deus misericors, Deus Nicolai, qui tres innoxios olim Myris ab interitu liberāsti, libera innocentes spe rantes in te, nè angelus hic tuus frustrà uideat nostrū patrocinium suscepisse. Miratus hunc sermonē Constantinus, quid sibi hæc verba velint, rogat, quive hic Nicolaus sit, quòsve tres ab interitu liberarit. Tū Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipsi Myris vidissent, & quo pacto in uinculis illius auxilium implorâssent, quem penè assidentem conspexerint. Constantinus (vt par erat) miraculo rei commotus, neque immemor domesticę clementiæ ac lenitatis, quam à maioribus acceptam, magno ipse semper studio auxerat, utroque somnio cum istorum narratione collato, solui confestim tres vinctos iubet, & pristinę dignitati restitui. Atque ad illos conuersus: Abite ad eum, inquit, qui me de fortunis & capite vestro solicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eique meo nomine nunciate, quid sui gratia fecerim. Hæc cùm dixisset, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureūque thuribulum gemmis & arte insigne, & duo prętereà puro ex auro candelabra. ea omnia imperat, vt Nicolao offerant, quibus inter sacrificandum utatur, suæ pietatis perpetuum monimentum. His atque aliis admirabilibus uiri factis eo usquè nomen eius diffusum est, ut iam uel remotas orbis terrarum plagas attingeret, essetque calamitosis & periclitantibus certissima spes atque profugium, quibus ille vocatus deesset nunquàm. Qua uerò misericordia atque pietate nautigantes olim è faucibus mortis extraxerit, operæpretium arbitror enarrare.

Item alia res mira

Absoluūt viri innocentes.

Constātinus Imperator mittit S. Nicolao præclara munera.

Feruuit enim, nautas quosdam horrēda diffici tempestate, furentique pelago propè absorptos, Nicolai, quem nunquàm uiderant, auxilium inuocasse. Audierant enim, quàm multos sępè è summis periculis liberasset. Itaque iam non manibus fidere, nō clauo, non uiribus ullis, aut arte nauigandi: sed toti in sanctissimi uiri inuocationem proiecti, contrà procellarum rabiem hoc quasi tutissimo scuto sese tueri, illum inuocare, illi manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noster impiger humanarum calamitatum adiutor, inclinante iam naui, & pelagus imbibente, oculis omnium manifestus, Ecce, inquit, adsum, quem inuocatis, opem, si speraბitis, allaturus. In Deo confidite, cuius ego minister aduenı: simulque clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatque: deindè mare minaciter increpans, fluctus confestim, sæuientesque procellas placat, ut nautæ dicerent: Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei? Et ipse Christi promissis fidem faceret, dicentis: Amen dico uobis, qui credit in me, signa, quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Ità cùm procellarum omnis illa superbia sese disset, eisque placidam reddidisset nauigationem, ex oculis eorum euanuit. At nautæ, ut primùm illos optata tellus excepit, Myras, quæ stadia viginti à mari aberant, rectà contendunt, saluatoris sui uisendi cupiditate incensi. Vbi eum sitientes didicissent, beatum hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ipsi anxii petunt. Erat sanctissimus hic noster sacerdotum choro immixtus, nihilque habebat insigne, quod à cæteris secerneret. In quem simulatq; nautæ oculos coniecerunt, quasi bacchātes p cōfertā turbā ad illū irrūpunt: pstratiq;, Hic est, inquiūt, hic est, cui uitā planè debemus: hic est, cui' ope ab interitu erepti sum': hic est, q inuocat', ut parēs misericors laborātib' p̄stò fuit. His uocib' cùm i se circūfusos Myrēses puertissent, rē oēm, vt ab initio gesta fuerat, edixerūt. At Nicola' ora īgenuo quodā rubore suffusus: Date, ingt, gloriā Deo, filii. Ego peccatoe sum, & seruus profectò inutilis: ipse est, qui facit mirabilia magna solus. Indè illos seorsùm euocatus cum placida quadam seueritate admonet, ut post acceptā corporis salutem, animi quoquè salutem non negligant. Habebat enim ex spiritusancto, quem in illum Deus ubertim effuderat, ut alieni cognosceret cordis arcana. Ex quo nautas istos sciebat peccatis quibusdā, & diabolo esse obnoxios: Cognoscite igitur, inquit, cognoscite filii, errata vestra, & corda, motusque vestros in tutiorem portum traducite, Deumque horremdum indieē formidate. Estis. n. (ut inquit Paulus) Dei templum: qui uerò Dei tēplū corruperit, ut corrumpat & destruat illum Dominus, æquum est. Ego (ut dicitis) vestræ corporalis salutis adiutor, spiritualis nunc periculi nuncius uenio. Et cùm post hęc secretiora quædam illorum peccata proferret, eos infla admiratione & pęnitentia repletos dimisit. O medicum expetēdū, & omnium mortalium linguis per secula celebrandum: qui cùm corpora omni periculo liberaret, animos quoque sanctificare non neglexisset ut totū hominē sanū redderet, eius nullā omninò patiē incuratā ptermisisset. Quamobrē uerè putandū est, Deū ipsū hoc tm̄ terrarū cęlīque ornamētū, suis plasmasse digitis, & inter primas suas delicias habuisse, dedisseq; animo illi, pfectò cælesti habitaculū, pari oīum elegātiarū ornatu pdictū. Sic. n. iter veterū memorias literis Gręcis mandatū inuenimus, beatissimū hūc cælesti quadā oris & ult' venustate fuisse, moribusq; senili ac veneranda grauitate iucūdis, & veluti sanctificationē quandā & gratiam ex se spirantibus: in cuius intuitu ea esset vniuersæ honestatis species & exemplum, ut sibi congressos adspectu solo

Adhuc uiuens S. Nicola', appares ipsum inuocantib'

Iohan. 14.

Psal. 13 5.

Corda hominum nouit singulari Dei dono.

1. Cor. 3.

Singularis gratia uultus eius.

solo à uitiis ad uirtutem facilè reuocaret. Si quem autem nactus esset ulla animi molestia laborantem, nūquàm non abundè consolatum atque lenitum abs se misisset. Tradūt prerea, ex ei⁹ vultu velut coruscātia fulgura micare solita: faciemque super humanum eluxisse splendorem. Sermo erat admirabilis quodam lenocinio & suauitate suffusus, grauis, modestus, & in sententiam facilè etiam reluctantes trahens. Compertū enim habemus, multos illum de ueritatis curriculo declinantes, & in hæreticam foueam delapsos, ad catholicæ fidei semitam reuocasse, vt in opere atque sermone iustè sit habitus efficax.

Multos ab hæresi reducit.

Hic itaque tantis præditus ornamentis, sic inter mortales versatus est, ut cælo semper & immortalitate omnium cōsensu dignissimus videretur. Qui cùm diutiùs, quasi lilium intra Myrenses hortus iucundissimè redoleuisset, & veluti unguentum fragrans, diuinarum virtutum odorem atque suauitatem ex se spirasset, tandem dierum sanctorum plenus, in viridē senectutem inducitur. Iamque cùm communi hominū lege litandum esset naturæ, in breuem, eamq; leuem, ægritudinem incidit. Ita cùm intelligeret, hinc sibi migrandum esse, beatus iste superioris Hierusalem veteri desiderio flagrans, in hymnos & gratiarum actiones totus diffunditur, omniq; lætitiæ significatione valedicto, in cęlum, quod sibi apertum cernebat, euolat, longæuam illic & sempiternam acturus vitam, angelorum splendoribus consors, diuinæque pulchritudinis perpetuus contemplator. At venerabile corpus, singulare orbis terrarum ornamentum, Episcoporū, vniuersique cleri & populi laudibus & lachrymis decoratum, humatur in tēplo, quod Myris maximū ac pulcherrimum ea tempestate fuit.

Abit è corpore in cælum.

Ex purissimis autem illis & redolentibus mēbris ꝑ antèacta secula in hunc usq; diē nectareus distillat liquor, certissima spiritualiū ac corporaliū ęgritudinū medicina. Eius itaq; fama cùm ad remotissimas quoq; prouincias subitò penetrasset, ad eius venerabilē tumulum incredibilis continuò factus est hominum ex omni plaga concursus. Neque illis multorum licèt dierum itinera visendi busti desiderium adimebant, ut & sacro vngerentur liquore, & tumuli ipsius complexu & ueneratione consecrarentur.

Liquor ex eius membris distillat mire efficax.

Sed antequàm finem faciamus, primum saltem eius post mortē admirandū in nautas facinus exponamus: reliqua, quoniam propè innumerabilia sunt, & hominū linguis vndiq; celebrata, prætermittamus. Compertum habemus, quosdam amplexandi tumuli desiderio à Tanai ostio soluisse, ut Myras contenderēt. Cùm autem in nauim sarcinas & viaticum intulissent, inuidus ille dæmon, qui in eo Dianæ colebatur templo, quod paulòantè dicebamus à Nicolao deiectū, huius nauigationis causa cognita, ad impediendos homines, si posset, sese dolo & fraude exornat. Nondum. n. exciderat animo ędis illius à fundamentis euersio: nō uiolenta, ignominiosaque eiectio sui, tum ministrorū suorum è Myris expulsio: non cultus hominum ad se confluentium sibi ademptus. Hæ faces ad ultionē dęmonem inflammabant, præter insitam nocendi libidinē, & alienæ virtutis odium immortale, quo in expulsorem suum iam toto illustrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, uas olei plenum humero gestantis: & nauim conscendens, se ait magno teneri desiderio eiusce tumuli adorādi, sed imbecillā corpore, stomachoque, maris & nauseæ crudelitātem nō posse perferre, missuram se (quādo proficisci nō licet) oleū illud, quo tumuli lampades accendantur: rogat itaq; ut oleum ipsi suo nomine sanctissimo monumento offerant. Illi facilè persuasi, quippe quibus nulla fuerat suspicio fraudis, dolium accipiunt. Erat in eo prophanum nescio quid, diabolica execratum arte, & dignum profectò, quod à dæmone nocendi causa præberetur. Soluentes ergò, cùm diem vnum prosperè sulcassent mare, cœpit in sequens aurora zephyros in ꝓram mittere, & noctes diesque deinceps plurimos sic pertinaciter aduersi erant, ut nautæ tædio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iamq; proras obuerterant, cùm infatigatus hic noster oīū laborantium adiutor, lembo se redeuntibus offert: Quò, uiri, tenditis? inquit. Quid constitutum iter deseritis? Vestrū est, uiri, uētos in puppi cōuertere, & aduersæ nauigationis tollere īpedimēta, diabolica hæc fallacia est: non. n. fœmina dolium, sed infernus uobis dæmon commendauit. Liberate nauim hac peste, & uas in mare abiicite, eruntque deincèps omnia uobis secunda. Nauigantes, imperantis veneratione permoti, (inerat enim homini diuina quædam maiestas) uas ipsum in pelagus repentè contorquent: ex quo terra quędam exiliens flamma, fumo & caligne serē totum obnubilat, intolerabilique fætore complet oīa: tantoque stridore vas ipsum mari excipitur, ut è dānatorum officinis exisse nemo ambigeret. Tum Nicolaus, cùm sese, quisnā esset, patefecisset, ex oculis eorum euanuit. Indè nunquā constituto itineri clementes auræ defuere.

Malignum dæmonis fraus detegitur a S. Nicolao.

Lampades ad sanctorum tumulos etiam antiquitùs arsêrunt.

Hęc sunt, sanctissime pater, pietatis tuæ à Deo collata præmia. Hę sunt laborum retributiones. Hæ certaminum tuorum coronę, ad te in hoc mundo delatæ. Nam quæ apud immortales spiritus es consecutus, illa eiusmodi sunt, quæ nec vllo corporis sensu, neq; vlla mentis cogitatione percipiantur. Ego verò minimè dubitauerim, te fortissimum martyrem, & incruētum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipsa per se, & cruoris effusio, q̄ moriendi pro Christi nomine ardor efficit. Nā Christiani nominis suos oppugnatores (quandoquidem corpore volens non potuisti) uita, moribus, doctrina oratione denique cō triuisti, piè credentibus validissimū auxiliū ꝓstitisti, vltima minantes supplicia contempsisti, vincula lætus subiisti: nihilque præter carnificis crudelitatem tuo defuisse martyrio intrepidus affirmarim. Sed tua uita, beatissime pater, Deus rerum sapientissimus dispensator pliùs, quàm morte, delectatus est, ut te genus humanum quàmdiutissimè clementissimo, & super oēs impigerrimo frueretur patrono in terris: atque togatus, de diabolo ꝓ innumeris ciuibus Christianis abs te saluatis, gloriosissimè triumphares cum Christo in gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

Videtur deesse martyrē.

DE SS. DIONYSIA, DATIVA, Leontia, itemque Tertio, Bonifacio, & aliis quibusdam, ex libro 3. sancti Victoris Episcopi Vticensis, De persecutione Vandalica.

ADDIDIT bestia illa (Hunnericus vel Honericus Vādalorū rex) sanguinēm sitiens innocētum, Episcopis necdùm adhuc in exiliū directis, per vniuersas Africanæ terræ prouinicas vno tempore tortores crudelissimos destinare: vt nulla remansisset domus & locus, vbi non fuisset eiulatus & luctus: ut nulli ætati, nulli parceretur sexui, nisi, qui eorum succumberent uoluntati. Hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant. Mulieres, & precipuè nobiles, contra ius naturæ nudas omninò in facie publica cruciabant. Ex quibus vnam nostram Dionysiam cursim ac breuiter nominabo. Cùm uiderent

Decembris 6.

eam non ſolùm audacem, ſed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipſam primò niſi ſunt fuſtibus expoliatam aptare. Quæ cùm peteret, diceretq́; de Domino ſuo ſecura, Qualiter liber, cruciate: verecunda tñ membra nolite nudare: ampliùs illi magis furentes, celſiori loco, veſtimentis exutam, * conſtituunt, ſpectaculũ eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli ſanguinis toto iã corpore fluitarẽt, libera uoce dicebat: Miniſtri diaboli, qđ ad oppbriũ meũ facere cõputatis, ipſa eſt laus mea. Et qa erat ſcripturarum diuinarũ ſcientia plena, arctata pęnis, & ipſa iã martyr, alios ad martyriũ cõſortabat. Quæ ſuo ſancto exẽplo vniuerſam ſuam patriam liberauit.

** cõſtituũt,*

Quæ cùm ſuum vnicum filium, admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidoloſum conſpiceret, verberans eum nutibus oculorum & increpans, authoritate materna ità conſortauit, ut matre multò fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera conſtituto ità dicebat: Memento, fili mì, quia in noĩe Trinitatis in matre Catholica baptizati ſumus: nõ perdamus indumentum noſtrę ſalutis, nè ueniens inuitator, veſtem non inueniat nuptialẽ, & dicat miniſtris: Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium. Illa pęna timenda eſt, quæ nunquàm finitur: illa deſideranda uita, quæ ſemper habetur. Talibus itaque filium ſolidãs verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adoleſcens, Mainricus nomine, in certamine confeſſionis ſpiritum reddens, curſum palmiferum conſummauit: amplexanſque illam hoſtiam ſuam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium ſpei futuræ in ſua domo maluit ſepelire: ut quotiès ſup ſepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam ſe à filio nũq̃ eſſe cõfidat. Quãti igiť per eã in illa ciuitate, vt fati ſumus, acqſiti ſũt Deo, lõgũ eſt ennarrare.

Præclara vox S. Dionyſiæ, filiũ ſuũ cõfirmãtis.

Matt. 22.

Nam & eius germana, nomine Datiua, atq; Leontia filia ſancti Germani Epiſcopi, cognatuſque Datiuæ venerabilis * Emelius medicus, religioſus quoq; Tertius, Trinitatis confeſſione pręclarus, vel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint, qualibuſque crutiatib⁹ euiſceratę vel euiſcerati ſĩt, q valet, ordine dicat.

** Vſuardus hunc Aemilium vocat.*

DE CONCEPTIONE BEATISſimæ Virginis Mariæ, quam catholica Eccleſia celebrat octauo Decẽbris die, multa præclara extant doctiſſimorum virorum ſcripta. ad quæ Lectorem remittimus. Interim in laudem tantæ virginis libuit huc adſcribere Sermonem B. Epiphanij Epiſcopi Cypri, authoris peranti qui, quem è Græcis conuertit vir doctiſſimus Iohannes Picus Canonicus Pariſiẽſis. Poteſt autem hinc facilè colligere Lector, quanti fecerint hanc ſingularem Virginem patres antiqui,

MISER ego ſum, qui effulgẽtes ſplendores Deiparæ, radios terribiles & incompræhenſas facultates, cęli & terrę inhabitatę myſterium, admirandumq́; propitiatorium verbis conſequi tẽtaui. Geſtiebat quidẽ interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiã, quæ exprimere conabatur profundæ memoriæ, & altiſſimæ ſpeculationis miraculũ: veruntamen, chariſſimi, & timor multus & grauis continuit me. Nã memoria contemplationis horrendę exagitãs tremebundam animam meam, & cor exhorreſcens non mediocriter afflixit, ſed & grauiter vexauit. Concutit enim mentem meam maximę contemplationis, ac velut incompræhenſi myſterij memoria, nempe quæ illud eloqui minimè poſſit. Quis. n. huiuſmodi myſterio exprimendo queat ſufficere? Quale verò os pronũciare, quę've lingua proferre? Nequaquàm poteſt dicere, quod latet. Iam verò audebo. Dicam de ſola Deipara, quatenùs aſſequor. denuò tamẽ vereor, vtpotè qui lingua non ſim præditus idonea ad ea dicẽda, quæ ſunt ualdè magna. Sum enim exili voce, tardaque lingua, & minimè diſertus, ut ſic verba facere poſſim de percelebri, ſancta, innupta & Deipara Maria, matre domini, de qua leuiter loqui non debet humana lingua. Pertenuem enim habet vocem, illius habita ratione, & imminuta eſt lingua, quæ pro dignitate facultatem dicendi nõ habeat. ità ſi quidem uel cęlorum Virtutes in ſtuporem conuertit. Obſtupuerunt oẽs Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Throni, Dominationes, Cherubim ac Seraphim, & Angelorum vniuerſus exercitus, timore tremoreq; graui detenti: quia cernebant illum, qui habitat in cælis, per eã verſari in terra, & exhorreſcebant. Spectabant Virginem, cælum & thronum, & formidabant dum conſpicerent eum, qui principio caret, deſcendentẽ à throno Cherubico, in vtero virgineo ſedere. O beata radix, quæ hanc produxit, de hac Eſaias propheta turturis more gemendo ſubmurmurat, ignea lingua exclamans: Exurget uirga de radice Ieſſe, & flos de radice aſſcendet, & requieſcet ſuper * eum ſpiritus timoris Dei. De radice Ieſſe ortus eſt rex Dauid, & de tribu regis Dauidis ſancta Virgo: ſancta, inquam, & ſanctorũ virorum filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna: qui quidem in uita ſua Deo placuerunt, atq; etiã fructum eiuſmodi germinarunt, ſanctam virginem Mariam, templum & matrẽ Dei. Ioachim. porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm ſacrificium laudis offerebant. Ioachim. n. interpretatur præparatio Domini, nempe Virgo. Anna rurſùm ſimiliter gratia interpretatur: propterea q Ioachim & Anna gratiam acceperunt, ut, accedentibus precibus, talem fructũ germinarent, ſanctã Virginem adepti. Ioachim ſiquidem precabatur in monte, & Anna in horto ſuo. Anna uerò grauida effecta, cælum & thronum Cherubicum peperit, ſanctam puellam Mariam. Illa. n. reperitur eſſe cælũ templum & thronus: quia Mariam, interpretari ſolemus Dominã, atq; ẽt ſpem. Peperit. n. Dominũ, qui eſt ſpes totius mũdi, nempe Chriſtum. Rurſùm nomẽ illud, Maria, interpretatur myrrha maris. Myrrham verò dicet aliquis (quod ego etiam aio) de immortalitate, eo quòd paritura eſſet gẽmam immortalem, in mari, hoc eſt, in mundo. Mare aũt dicet uniuerſũ mundũ, cui Virgo ſerenitatem & tranquillitatẽ contulit, dũ portum peperit Chriſtũ. Rurſùm itaq; pclaræ puellæ Mariæ beatũ nomen, interpretatur illuſtrata, vt potè quæ illuſtrata ſit à filio Dei, & cũctos vſque ad terminos terræ credentes Trinitati, illuminauerit. Sancta enim puella uirgo Maria, eſt ſponſa Trinitatis, & theſaurus diſpenſationis planè arcanus. cui Gabriel inquit Aue gratia plena: Dñs tecũ. ſubiunxit Gabriel. Et pr̃ miſit arrhabonẽ de cęlo ſpiritũ ſanctũ, pparauit Virginẽ vnigenito filio, cæleſti ſponſo: quã pr̃ dilexit, filius inhabitauit, ſpiritus ſãctus pcupiuit. Ipſa eſt. n. ſpõſa & thalamus, & ex ea ſponſus pcedit Chriſtus, virgineũ indumẽtũ, iuxta ſuauẽ Dauidis prophetæ cãtionẽ: In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ, & ipſe tãq̃ ſpõſus pcedẽs de thalamo ſuo. O ſponſi deſideriũ ſũmæ puritatis: ppriã ancillã ppẽſiore affectu cõſtituit ſpõſã & matrẽ. Gabriel effectus hoſpes Virginis, cæli & terræ incẽſum atq; ſuffimentũ vnà copulauit: quã quidẽ Virginem prophetę clarè deſcripſerũt, dũ præ-

Engreuerenter loquitur vir tant⁹ de matre Domini.

De matre Domini leuiter loqui non debet humana lingua.

Eſa. 11.

** Codex habet. i. ſuper eam.*

Ioachim & Anna parentes Deiparæ

Maria qd ſignificet.

S. Maria ſponſa Trinitatis.

Luc. 1.

Pſal. 18.

prędicarunt feriem nuptiarum. Quomodò Virgo inuenitur esse cælestis sponsa & mater, quę donorum antenuptialium nomine, spiritum sanctum accepit? dotis verò gratia, cęlum vná cum paradiso? Quærebat igitur Virgo conspicere, quem desiderabat, inquiens: Vbi est sponsus, cuius pulchritudinem exopto? Vbi est pulchritudo sole splendidior? vbi totius formæ gloria ineffabilis? vbi lumen, quod extingui nequit, quod ego summo cum desiderio requiro? vbì sol, qui radium exquirit? vbì ipsorum Cherubim cithara? vbi oculos Seraphim, nunquàm dormiēs, Christus? vbi angelorum adoratio, quam Gabriel indicauit? vbi solus ac solius patris vnigenitus filius, quem Virgo exoptans redamat, perquirens salutat? Cui Gabriel ait: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gratia plena. Gratia sanctæ Virginis est immensa. Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lāpade gestans lucem inextinguibilem, sole splendidiorem. Aue gratia plena, hami esca spiritalis. in te siquidē hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca spiritalis. Aue gratia plena, quę es vrna aurea, continēs manna cæleste. Aue gratia plena, quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spiritale, habens gemmam cęlestem Christum. Aue gratia plena, splendidum cęlum, quę in cęlis incompræhensum contines Deum. Aue gratia plena, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore superas. Aue gratia plena, quæ cæli circulum habes, & Deum incōpræhensum angusto potissimum loco in teipsa contines. Aue gratia plena, nubes columnę similis, quę Deū habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatam prędicabo gloriæ radicem: solo enim Deo excepto, cunctis superior existit: naturà formosior est ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu angelico: cui prędicādę cęlestis ac terrena lingua minimè sufficit, immò verò nec angelorum. Etenim ipsi quidem hymnum, laudē, honorem protulerunt, non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lætabantur verò angeli, tāquàm ipsi duntaxàt Deum haberent, quibus sanctissima virgo superior nata, Deum habitantem in cęlis, concepit in terra, vt hac ratione exercitus angelorum traheret in terram, & versaretur cum hominibus. Ipsa enim est cęli & terrę mediatrix, quæ vnionem naturaliter peregit. O beata Virgo, columba pura, & sponsa cęlestis Maria, cælum, templum, & thronus diuinitatis, quæ coruscantem in cælo & terra & solem habes Christū: nubes lucida, quę fulgur de cælo lucidissimum, ad illuminandum mundum, deduxisti Christum. Nubes cælestis, quæ tonitruum spiritussancti in seipsa reconditum, deduxit in mundum, imbrem spiritussancti in uniuersam terram ad producendum fidei fructum cū impetu demisit. Aue gratia plena, porta cęlorum, de qua propheta vociferatus est his uerbis: Eccè porta clausa, & nullus ingredietur per eam, nec egredietur, pręterquàm Dominus solus: & erit porta clausa duci: quia dux ipse vocabitur, & in ipsum sperabunt oēs gentes. De hac porta etiam in Canticis propheta in discursu rationis planè & apertè proloquitur, inclamans: Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus cōclusus, fons signatus. Mansit in uirginitate sancta & pęclara puella Maria, quæ est nubes lucida, habens intùs Deū uerbū: ad quā uocalissimus Esaias, Eccè nubes leuis, & veniet in Aegyptum: mons nullatenùs incisus, præruptam habens petram Christum. De qua sapientissimus Daniel ait: Abscissus est lapis de monte sine manibus: hoc est, Absque uiro solidam petram Christum Virgo peperit. Ipsa templum minimè compositum, quæ lapidem cęlestem habet Christum. Ipsa nubes tonitrui formis, quę fulgur interiùs in utero

Quantoperè Christū desiderarit B. Maria.

Luc. 1.

Gratia S. Maria est immēsa.

Exod. 17.

Hebr. 9.

Psal. 135.

Creaturis omnibus celsior uirgo Maria.

Cant. 5.

Ezech. 46.

Canti. 4.

Esa. 19.

Dan. 2.

gestat: sermoniq; meo attestatur diuina scriptura, dum ait: Venter tuus aceruus frumenti, uallatus in liliis. Ipsa est ager minime cultus, quæ uerbum uelut granum frumenti suscipiens, etiam manipulum germinauit. Ipsa clibanus intellectualis, quæ ignem & vitæ panem habebat. Ipsa es sancta mater Saluatoris, quæ verbum patris, ex te incarnatum, peperisti. Ad quam Esaias: Eccè Virgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emmanuel. O Virgo pura, sancta mater Domini beata sponsa Trinitatis indiuiduæ: beata tu inter mulieres, quæ Deum & hominem omnium creatorem, uelut infantem in terra peperisti: Beata tu inter mulieres, quæ sola in terra Deū cælestē concepisti. Beata tu inter mulieres, cuius ubera suxit is, qui alit vniuersa. Sancta Maria, Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuisti eū, qui olim in paradiso formauit Adam è luto. Tu enim es Deipara, quę verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ Deum verbum in forma serui cōcepisti. Deipara existis, quia Deum uerbum suscepisti, incarnatum perperisti. Deipara existis, quæ sola solius Dei unigenitum filium genuisti. Non temporaneū Deum genuisti ex te incarnatum, sed ęternum, qui ante te est, & ante omnia. Ouis immaculata, quę peperit agnum Christum. Iuuenca nunquàm iugum experta, quæ uitulum genuit. Fidei mensa intellectualis, quæ panem uitæ mundo suppeditauit. Quid dicam? & quibus verbis explicabo gloriam radicitùs fundatā? De hac sancta puella, semper, inquam, puella & uirgine, Deus per prophetam ait: Ex te mihi exibit dux, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis: propterea dabit eos vsque ad tempus parientis pariet. & reliqui filiorum eius conuertentur ad filios Israel & stabit, & uidebit, & pascet ouile suum in potentia Dominus. O uirgo sancta, lucis æternæ mater: lucis, inquam, quæ in cælis illuminat copias angelorum: lucis, quæ illuminat ipsorum Seraphim incompręhensum oculum: lucis, quæ illuminat solē splendidis facibus: lucis, quæ fines terræ illuminat ad credendum Trinitati: lucis, quæ dixit: Ego sum lux mundi. lucis, quæ dixit: Ego lux in mundum veni. lucis: quæ assumpta est, & illuminauit cūcta, quæ sūt in cælis & in terra. O Virgo sanctissima, quę exercitus angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum n. est miraculum in cælis, mulier amicta sole. Stupēdū miraculum in cælis, mulier gestans lucem in vlnis. Stupēdum miraculū in cęlis, alter thronus Cherubicus. Stupendum miraculum in cęlis, mulieris filius, qui & ipsius seculorum est pater. Stupendum miraculum in cælis, thalamus Virginis, habens filium Dei, Deū sponsum Christum. Stupendum miraculum in cælis, Dominus angelorum, infans Virginis effectus est. O sanctissima Virgo, mater Saluatoris, quę genuisti principio carēns verbum, filium scilicet eundem cum patre habentem thronum, consubstantialem patri & spiritui sancto: qui cum patre & spiritu sancto est ante secula: qui concamerauit cælos, & terram condidit. Aue sanctissima Virgo, q̄ velut rubus intellectualis, absque combustione diuinitatis ignem tenes. Clibanus intellectualis, qui ignem & panem vitæ calidum mūdo in escum attulit, de quo saluator mundi Christus ait: Accipite, comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Locuples est, charissimi, virtutibus plena mensa Virginea, optimis quibuscunque cibis abundans, quibus terra fruatur. Largita est sācta uirgo & mater Christi quæ splēdidā lucernam relucentem in cælo & terra Christū gestauit, ad quā propheta Zacharias: Eccè cādelabrū aureū, & facula sup ipsū. Quinetiā Dauid cāticum hoc suauissimum inclamat: Lucerna pedibus

Cant. 7.

Esa. 7.

Mich. 5.

Iohan. 8.

Iohan. 9.

Apoc. 2.

Exod. 3.

1. Cor 11.

Zach 4.

Psal. 118.

bus meis verbum tuum,& lumen semitis meis. O can
delabrum Virgineum,quod illustrauit tenebris inuo-
lutos. O candelabrum Virgineum,repellens tenebras
& lucē splendere faciens. O cādelabrum Virgineum,
quod ignem & oleum inseparabile ad illuminandum
intulit. O cādelabrum Virgineum, quod ab altißimo
throno accepit tēr lucidum ignem,vnum inextingui-
bilem,consubstantialem,& ad illustrādum terram re-
splenduit. O cādelabrum Virgineum, de quo per pro
Psal. 131 phetā Deus inquit: Illuc producā cornu Dauid, para
ui lucernam Christo meo. Corona regia, preciosißi-
mum habens lapidem, & gemmis similem Christum.
Purpura regia, quæ cæli terræque regē induit vniuer
sale corporis indumentum,purpuram referens, cōstā
tißima Christianorum fides, liber incompræhensus,
quæ verbum & filium patris mundo legendum exhi-
buisti. Beata inter mulieres,quæ verbum ex te incarna
tum peperisti:verbum,inquam,patris,filium verbum,
ante secula Deum, verbum initio carens & æternum,
verbum cum patre & spiritu sancto vnitum, verbum,
eundem cum patre habens thronum:verbum, sedens
Ezech. 1 super Cherubim:verbum, quod glorificant animalia,
Apoc. 4. quadruplicē faciem habentia: verbum, quod creauit
angelos:verbum,quod fecit,vt principatus & potesta
tes essent:verbum, quod extendit cælos,& terrā con-
didit:verbum,verum Deum, ipsum Christum Domi-
num nostrum, quem sanctißima Virgo peperisti,& de
nuo post partum virgo,quæ gemmam produxisti, &
coronam regiam plexuisti. O beata Virgo,quę gloriā
cęlestem portasti,& ex multis floribus paradisi, mun-
dum odore replesti. Virgo est lilium immaculatū,quę
rosam immarcescibilem genuit Christum:vitis verita
tis fertilißima,& quòd ad virginitatem, minimè vin
demiata: quæ licèt non fossa, vuarum tamen feracißi-
ma, nempe quæ maturam vuam germinauit Christū.
Quamobrèm,sanctißima Virgo,fac nobis fidem, qua
ratione germinaueris,quo pacto susciperis verbum,
quod est ante secula, mater Dei visa sis super terram.
Ego Virgo incorrupta,q in vtero gestaui, effecta sum
templum impollutum habitantis in me verbi Dei,nu
ptiarū expertis. Emmanuelem gestaui in vtero incor-
rupto,in ventre impolluto,similis effecta throno Che
rubico: in qua caro factum est verbū patris, qui Deus
est initio carens: & licèt inuisibilis, spectabilis tamen
per dispensationem assumptæ carnis factus est. Nō ex-
perta nec cognoscens virum,peperi Deum,qui est an
te secula,ipsum Christum: Nam etiam nunc sum vir-
go,post partum purior (si dicere liceat) quàm antea: si
ne labore peperi, non vt omnes mulieres: dissimiles
enim fuerunt res meæ ac illarum inter pariendū. Nō
Virgineū partū nō nerūt homines. nouit natura humana partum meū,excepto solo Deo,
qui in me habitauit. O Virginem,stupendum Ecclesię
thesaurum, qui adeptus est ingens mysterium. Virgi-
nem appellat,velut sacerdotem pariter & altare: quę
quidem mensam ferens, dedit nobis cęlestem panem
Christum in remissionem peccatorum. O vterum im
pollutum,habētem circulum cælorum, qui Deum in-
compræhensum,in te verò compræhensum,portasti.
O vterum cęlo ampliorem, qui Deum in te non coar
ctasti. O vterum,qui cælum es septem circulis cōstās,
& capacior illis existis. O vterum septem cęlis subli-
miorem atque latiorem. O vterum,qui es octauū cæ-
lum,septem firmamentis celsiorem. O vterum haben
tem inextinguibile lumen septies lucētis gratiæ. Quid
dicam,aut quid loquar de præclara & sancta Virgine?
Vir sanctus reformidat dicere de matre Dñi. Desiderium me trahit, vt de Deipara verba faciam: &
formido me retinet in silentio,ut qui non habeam fa
cultatē dicēdi pro dignitate. Animus hortatur, & me-
tus deterret: ille quidem trahit me,iste verò me abstra
hit. Cùm ergò ab vtroque distinear, expedit mihi, vt
sermonem habeam de percelebri & sancta Virgine.
Dico enim illā esse cęlum,thronum,simul & crucem:
extendens enim sanctas vlnas, Dominum portauit.
Thronus Cherubicus,cruciformis,& cælestis: de qua
per scripturas in cęlos incumbo, & conspicio illā ab
angelis adorari. Hinc Gabriel in primis salutat Virgi
nem: Aue gratia plena,quæ es splēdidum cęlum. Aue
gratia plena,quę habes radium de cælo, lucidis faci-
bus coruscantem,vtpotè solem Christum. Virgo plu-
rium nominum & multocula, effecta est Seraphim in
compræhensę visionis: quę inuenta est velamentum
quoddam intellectuale corporis vniuersalis, Cheru
bim transcendens: Illa enim auertuntur,cùm nequeāt
spiritalem ignem diuinitatis fixis oculis intueri: hęc
autem apertis oculis fixè intuens incomprӕhēsibilem
& somni expertem oculum Christi,cum desiderio &
osculo salutabat. Exercitus angelorum (qui sunt sca-
bellum pedum Christi) procidentes, nec videre pos-
sunt,nec contingere: hæc verò labra labris coniūgēs,
incomprӕhensum salutabat. O Virgo incomprӕhensi
mysterii ferens miraculum,quæ fidem tēr optatam or
bi prædicasti. Virgo sublimior angelis facta est, supe-
rior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo re-
gi,à Deo in honore habita,tanquàm ancilla digna &
mater. Sancta mater immaculata, quæ genuisti Chri-
stum,qui est ante te,& dixit: Priusquàm Abraham fie *Iohan. 8.*
ret,ego sum. quæ stabulum gloria exornasti,& præse-
pē illustrasti. Virgo siquidem,spelunca & pręsepe, cæ
li circulum præ se ferentes, Deum incompræhensum
gestabant,vtpotè tres, Trinitati apertè ministrantes.
quandò Virgo in spelunca citra laborem prægnans,
celi & terræ Dominum deposuit in præsepio, tunc ēt
ordines angelorum circumstabāt. Virginem,cum cla-
more dicētes: Gloria in altißimis Deo, & i terra pax, *Luc. 2.*
in hominibus bona volūtas. Quapropter etiam pasto-
res,qui ruri pernoctabant, huiusmodi glorificationē
angelorum audierunt de Saluatore,& celeri cursu ꝑ
perantes,lucem adorauerunt, spectantes miraculum
insolens, ancillam Domini & Virginem in terra ver
santem,exaltasse sponsam cælestem. Ipsa enim & spon
sa,& thalamus,& Dei mater visa est in stabulo, quādò
peperit Christum,iuxta propheticam Esaię vocē,nē- *Esa. 9.*
pe,Puer natus est nobis,& filius datus est nobis: cuius
imperium super humerū eius,& vocatur nomen eius,
magni consilii angelus,Deus fortis, potestate pollēs,
princeps pacis,pater futuri seculi. Tū post hæc & Ma- *Mat. 2.*
gi à partibus Orientis, à stella splendida illustrati &
deducti,peracta itineris ab Oriente longitudine, ve-
nerunt Bethleem ad adorandum partum. Vndè cùm
ad ciuitatem Hierusalem peruenissent,occultari cœ-
pit stella. Illi verò tumultuantes, eo q̄ viæ ducem per
didissent, necessitate cogente, interrogabant incolas
ciuitatis, & sciscitabantur ab eis, vbi natus esset Chri
stus. quod quidem miraculum inauditum omnes exi-
stimabant. De quo cùm audisset Herodes, turbabatur
vehementer: & uocatis sacerdotibus, percontabatur
eos, vbi Christus nasceretur. Illi autem dixerūt, & nō
negauerunt: confessi sunt,& non sunt mentiti. Solis
radios abscondere non poterant, voce scilicet per pro
phetam de Saluatore clarè pronunciatam, restatò di-
xerunt,in Bethleem nasci Christum. Hūc enim in mo
dū per prophetam clamat: Et tu Bethleem, nequaq̄ es
minima in principibus Iuda: ex te enim exiet dux,qui *Mich. 5.*
sit dominator in Israel. O infidelem Israelem: confes-
sus est legis effectum,& legislatorem denegauit. testi
ficati sunt ipsi, vbi nasceretur Christus, & hi rursus
Christum natum abnegarunt. Cur igitur Magi, quo- *Iudæorū cæcitas et perfidia.*
rum vis animi propria immutata erat,quorum cor ad
modum turbabatur, & extinguebatur pre dolore,
quorum suspiria fluctuum uiolentorum instar nauem
sub-

Adorari pro venerari, frequēs apud scriptores

submergebāt:quorum oculi lachrymis,gemmas præ se ferentibus,terram irrigabant:quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quam non habebant,habentes quæritabant, vbi esset Magorum dux stella. At verò perpēde veritatem,quonam pacto occultatur eis stella, & intuere miraculū, & eius significationem. Hac de causa absconditur eis stella, vt dum percontarentur incredulos sacerdotes, manifestum redderetur omnibus cæli & terræ mysterium. quapropter vbi cognouerunt omnes, rursùm apparet stella Magis, donéc venisset supra infantem in stabulo,vel potius in cælo.(Vbi enim Christus,ibi & cælum) Nam stabulum,visum est esse cælum in terra. Illi verò cùm vidissent stellam,immò potiùs Saluatorem,gauisi sunt gaudio magno: & incuruantes se, adorauerunt,obtulerūtque dona,aurum,thus,& myrrham:aurum quidem velut regi, thus autem tāquam Deo,& myrrham tanquàm mortali,vel potiùs,vt indicarent sepulturam creatoris, & opificas omnium Christi, quem peperit sponsa cælestis Maria, quæ est cælum,templum & thronus diuinitatis,inexplicabile paradisi monile. Angeli accusabant Euam: nunc verò Mariam gloria prosequuntur,quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Euā erexit,& Adamum è paradiso deiectum, in cælos misit, quæ paradisum clausum aperuit,& per latronem rursùs Adamum complātauit. Per te enim,o sancta Virgo,medi⁹ obstructionis paries,inimicitias dissoluit, per te pax cęlestis donata est mundo,per te illuminati sunt fines terræ,per te homines facti sunt angeli,per te homines appellati sunt amici,serui,& filii Dei: per te homines meruerunt esse conserui angelorum, & cum eis familiariter cōuersari:per te notitia cęlestis, à terra transmittitur in cælos:per te homines fiduciā habent in cælo erga altissimum:per te Crux resplenduit per vniuersam terram,in qua quidem Cruce pependit filius tuus Christus Deus noster: per te mors conculcatur,& spoliatur infernus: per te ceciderunt idola,& excitata est notitia cælestis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei,quem sanctissima Virgo peperisti,Dominum nostrum Iesum Christum,quem omnes angeli atque homines adorātes, dicimus principio carentem patrem,carentem principio filium,& principio carentem spiritum sanctum,Trinitatem indiuiduam & consubstantialem glorificantes in secula seculorum, Amen.

Stella cur absconditā sit Magis.

Munera Magorū

VITA SANCTI PATRIS NOstri Patapij, Authore Simeone Metaphraste.

Decēb. 8.

NON multos parit Aegyptus:sed quandò parit, magnum parit. Hoc dictum quidem est de quodam alio ex antiquis Philosophis: euentum autem accipit in Patapio. Vir enim ille, & vita, & miraculis, non solùm pro multis,sed etiam pro omnibus sufficit patriæ ad ornatum:adeò vt illa non magis pudore suffundatur propter eas,quę olìm in ea fuerant, impietates, quàm quòd hunc post gratiam produxerit, gloriatur. Is patriam quidem habuit clarissimas Thebas:Thebas illas,quas pulcherrimus fluuiorum Nilus circunfluit quidem semper: irrigat autem in tempore:præbet verò iucundissimum fluentum & ad videndum,& adbibendum. In his ergò natus,& per aquam & spiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honestè quidem alitur: diligenter autem eruditur, & sic in moribus componitur,vt virtutis rami paulopòst ostendent.

Patria S. Patapij.

Cùm sic ætete & uera sapientia magnus ille cresceret,philosophus factis,non sermonibus,res humanas despiciens, & res solùm diuinas persequens,propter hæc aliis quoquè omnibus despicatui habitis, patria, parentibus,amicis familiaribus & cognatis, Aegyptū quidem illam & illum Nilum iubet ualere, vt quæ terrenorum solùm fructuum profiteretur fertilitatē. Ille autem sciebat solitudinem esse maximè accōmodatam ad uirtutum exercitationem. In eam ergò profectus, ei se tradidit:in qua cum multis laboribus longo tempore versatus, non solùm quicquid erat pulcherrimum & produxit & aluit,sed etiam perfecit,vt in ipso radices ageret,ut propemodùm secundùm naturam virtus ad eum pertineret. Sic cùm * sufficientē illum diuinum percepisset radium, & lux totus esset effectus,non sub modio, sed super candelabrū à Deo ponitur. Illud autem maximè omnium, velle multos latére,vel maxima causa fuit ei ut non lateret. Nam ille quidem postquàm mons eum celare non potuit, (erat enim ille reuerà ciuitas multis ornata bonis) claraque voce clamabant, & omnes conuocabant, partim quidem eius rectefacta, partim autem etiam miracula.

Verum se prabet philosophum.

Degit in solitudine

for. sufficienter.*

Cùm ergò multi confluerent, & propter multitudinem eorum,qui accedebant,pręberet solitudo speciem ciuitatis,ab illa quidem se fuga subducit, & ab iis,qui ipsum rectè norant: ignotus verò venit Constantinopolim,& cùm ad murum, qui est in Blachernis,fixisset sedem suæ habitationis, soli sibi & Deo vacabat,hospes solitarius, & qui neque cum multis vllā habebat congressionem, neque ab eis adspiciebatur: & quæ alius finem statuisset certaminum, ea arbitratus ille esse principium,præcedentia,inquam, & quæ ipse iam rectè gesserat,acriter tendebat ad anteriora, maiora ueluti certamina aggrediens, & se totum arcens à consensione affectionum corporis. Nihil erat ei curæ vestitus,nihil alimentum,nihil somnus:vt qui exercitatoriā quidem,seu quæ in agendo consistit,vitam superauerat:angelicam autem æmulabatur etiam cum corpore,& in aliis,& quòd intelligenter versaretur cum intelligentia, & illam diuinam visione appræhenderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrens contemplatio, erectum & sublimem tenebat exercitatorem,& ad ipsum vsquè cælum extollebat. Multa verò & admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigebat & florebat gratia, ut potè ꝙ non posset uirtus suum celare operarium,& Deus simul glorificaret eos,qui elegerūt ipsum glorificare. Sed quod iam mihi dicere aggressa fuerat oratio,gloriam quidem minimè admirans, latére autem maximè cupiens, hic quoquè euadit manifestus miraculorum & uirtutis thesaurus.

Multis ad eum se adiūgūt: at ille fugit.

Negligit curā corporis.

1. Reg. 2.

Adolescens quidam, qui oculorum quidem splendorem ab ortu amiserat, fidei autem lumine resplendebat, eū desupèr ad id mouente prouidentia,ad hūc magnum accedit, & imitatur cæcum, qui dicitur in Euangeliis: nisi quòd ille quidem ad Christum; hic uerò accedit ad Christi famulum, & loquitur eadem quæ ille,& cum eodem ardore & affectione, dicens: Miserere mei,& præbe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius & gratiæ:ut ego quoquè effectus contēplator horum,quę videntur,admirer quidem eorum excellentiam:per res autem creatas,celebrem creatorem. Et hæc quidem cæcus: Ille uerò homo misericordiæ, videns oculos quidem nullius omnind splendoris participes,tantam autem fidem,quam dicit diuina scriptura efficere etiam,ut montes transferantur, frāgitur quidem: (Quidni enim, cùm esset animo clemen-

Luc. 18.

1. Cor. 13

mentissimo & mansuetissimo) & simul mētem illius examinans: Quid ad me, inquit, accedēs, o adolescēs, quæris vt ea donem, quæ meas vires superant? Quid in me vidisti eiusmodi, vt id à me postules, quod solus potest efficere vniuersorū opifex? Ille enim hęc, vbi, & qnandò, & ijs quibus vult, dat admirabiliter. His sensim verbis abigens adolescentem, nihilo minus eū aliquid inuenit de fide remittentem, neque à sua petitione & desiderio desistentem: sed voces adhuc flebiles emittebat & miserabiles. Et miserandus quidem eius videbatur habitus: admiranda autem prudentia & oratio, persuadens verbis, lachrymis rogans, se in omnem speciem mutans, & postremò affirmans, se nō esse abscessurum, vt qui sciat fore, vt ab illo accipiat curationem. Tunc ergò cùm certam & minimè dubiā fidem apud eum inuenisset, impertit et magnus gratiam: & quoniam ad curationem ei sermo sufficiebat: In nomine Iesu Christi, qui & cæcis, inquit, lucem, & spiritum largitur mortuis, in quo etiam credens accessisti, esto vidēs. Ille quidem dixit: hic autem vidit, & ità se habere est conspectus, & ibat omnia faciens, gaudens, glorificans, gratias agens, oculos omnium ad se conuertens, adeò vt oonnulli significarent digito, dicentes: Hic est, qui erat aliquandò cæcus. Hoc fuit principium magni Patapij miraculorum, & hic modus, nè magnum lumen illius gratiæ esset fine teste, & nè non cerneretur à multis. Vult autem oratio ei quoquè alterum addere, quod ad miraculi rationem non est priori inferius.

Solo verbo cæco restituit lumen.

Vir quidam inter Byzantinos insignis, laborabat hydrope, & ei erat corpus valdè inflatum: quæcunque autem habebat, effundens in manus medicorum illos quidem iuuit, reddens locupletiores: se autem præter sanitatem, priuauit etiam facultatibus. Is de illis quidem spe abiecta, in superno verò auxilio, & magni Patapii precibus spem suę salutis collocans, venit ad eū, & morbi ostendit grauitatem, & dolorum enunciat acerbitatem. Ille autem rem nouam videns & miserabilem, pellem quidem illam inflatam & tumefactam, rumore verò, qui totum corpus peruaserat, & veluti quoddam sepulcrum animatum, calamitatis mouet misericordia, & his tribus vtitur ad eius curationem, nempe oratione, & Cruce, & lachrymis: oratione quidem, tanquàm medicamento: Cruce autem, tanquàm instrumento, qui etiam signat omnia circa ventrem: lachrymis verò, tanquàm pecuniis. Eas cùm commiscuisset oleo, vnait corpus. Deinde etiam ei nomen occinens Dominicum, & dicens: Iesus Christus, qui ei, qui prius laborabat hydrope, præbuit sanitatem; ipse te nunc curat, & liberat à plaga, quę te premit. Hoc cùm ipse dixisset, statim quidem solula sunt vincula humidatum ventris obstructionum: meatus aūt naturales emiserunt quicquid erat humidum & sanio sum: & purgata fuit interna viscerum vniuersorum structura, & homo conualuit.

Oratione, Cruce & lachrymis hydropē sanat. Luc. 14.

Tertium vult his adiicere oratio, quod est & dictu maius, & narratu admirabilius. Quidam alius ætate iuuenis, miser autem animo, à dæmone agitatus, aliquando veste rupta nudus errabat: aliquandò verò per præcipitia & fossas ferebatur: aliquādò autem vagabatur in montibus & solitudinibus: aliquandò etiā se in aquam iaciens, sibi mortem minabatur miserabilem. Hic ergò cùm à consueta & dæmoniaca plaga aliquandò agitaretur, in mare, pròh dolor, maximo impetu ferebatur. Sed Deus à superis eius sistit impetū, præter opinionem ad eum magnum adducens Patapium. Nam cùm ei ex inopinatò occurrisset dæmoniacus, incipit quidem conturbari, & miserè in orbem saltare: spumam autem ex ore expuere, & oculos peruertere, dentibus verò stridere, & ad sanctum minaci & cæde spiranti intueri obtutu. Postquàm autem fuit ille propiùs, dęmonium voces emittebat miserabiles, dicens: O calamitatem. Quid hoc est? hic quoquè rursūs est Patapius? Quid agam? Quò me vertam? Vbinam deinceps habitabo, qui iam multùm laboraui, & vix inueni habitaculum, & ex eo nunc per vim expellor? Verè terribilis es, o Nazarene, verè terribilis, & vbiquè in omnes obtines imperiū. Quò ergò proficiscar? Si in desertum, si in ciuitates, si vbicunquè dixerit aliquis, ipse illuc præuenis, sola Crucis figura, solo tuo nomine nos expellens. Victus sum, superatus sum: cogor recedere. Hæc malignus loquebatur spiritus, & iuuenem in medium aerem excutiebat saltibus. Magnus autem ille Dei athleta cùm in aere Crucem formasset digito, & eum eo modo, quo Dominus, increpasset: Egredere, inquit, immunde spiritus, egredere: abi procul in solitudines. Christus hæc tibi per me præcipit, cuius potentiam vel inuitus es confessus. Hæc cùm iussisset Patapius, adolescentem discerpens spiritus, terræ allisit, & per os tāquàm quidam fumus exiit & effugit. Cùm autem ad se redisset adolescens, lachrymabatur præ gaudio: & primùm quidem Deo, secundò verò Patapio adscribebat salutem.

Adolescēs à dæmone miserè vexatur.

Nota vim signi S. Crucis.

S. Patapi expellit dæmonē.

Sufficerint hęc quidem, vt sint signa illius gratiæ, & in Deum fiduciæ: sed tamen eùm his vnum adhuc addidero, (non est enim iniucunda narratio) finē imponam orationi. Mulier quædam in grauem morbum inciderat. Affectio autē quomodò erat maior, quàm vt eam vlla manus humana medicaretur: ità maior est etiam, quàm ut eam vlla lingua dicat. Eius enim mamilla in se, pròh dolor, producēs morbū, quē medici vocant cancrum, exedebatur cum magnis doloribus. Nihilosecius autem reliqua quoquè membra corporis, cum uno per consensum affecta, tabescebāt. Procedente tempore, tota quidē ferè pars fuerat consumpta, dolores autem cor acriùs attingebāt, & mors appropinquabat. Periti verò medicinæ, callidè tractātes mulie rculam, & ipsi facultates, & morbus nihilo seciùs attondebat mamillam. Ea, cùm magni Patapii fama in oēm locū perueniret, prudēter & utiliter faciens, ad eum accedit, & terræ caput allidit, & tangit eius genua, & flens miserabiliter: Cura, serue Dei, cura me miseram, clamabat lamentabiliter: cuius ante sepulturam vermis corpus depascit, & dolores exedeunt, & mortem omnibus fugiendam, mihi reddideruot optabilem. Ille autem cùm ante corpus priùs adspexisset ad animam: Si puram, inquit, fidē offers Deo, qui hæc potest, & nihil dubitas de curatione, consequens fidei sequetur exitus tuæ petitionis. Audiuit mulier, & cùm eximio miserabiliter ingemuisset, Credo Domine, magna uoce exclamauit, cui sunt omnia aperta & manifesta, medere graui meæ ærumnæ: credo Domine, huic malo medere: non fero dolores, qui cor meum penetrant, & mortem parturiunt. Cùm eā vidisset adeò cruciatam, iubet eam ei ostendere locū morbi: & cùm manum admouisset vulneri, & eā Cruce signasset: O mulier, inquit, scio morbum tuum esse grauem, & curatu difficilem: cæterùm fides vincit affectionem, & spes percipit curationem. Abi ergò in pace: sanatum est ulcus tuum, & sopitus est dolor. Simul atque hæc dixit, & mulieri cessauit affectio, & mamilla euasit omninò sana. Cùm illa esset talem consecuta gratiam, fuit apud omnes testis & prædicatrix diuinæ & admirabilis magni Patapii virtutis curationum.

Crucis signo sanat morbum, icer abili.

Ea vnguibus leo, ex his nobis cognitus fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quæ ab illo fiebant, hęc possunt ostendere. Si quàm multa autem vellem dicere, opùs esset longa oratione & tempore. Sed quomodò in signaculo, quod est unum & idem, nihil oportet

oportet anxiè inquirere de ea, quam habet, potestate, seu sint plura, seu pauciora ea, quæ imprimuntur: ità hic quoquè nō oportet nimis curiosè seruari multitudinem. Similis enim est gratia, & eadem potestas. Conuertenda est ergò oratio ad illius decessum: & eius vitæ finis, sit nobis quoquè finis orationis.

Sic magnus ille homo Dei, & re vera virtutis exemplar animatum, cùm vitam suam ornasset bonis factis & miraculis, cùm esset excessurus, immò verò in suam ciuitatem profecturus, & sublatum esset è cælo signū, apud eum quidem aderant, quicunque se dediderant exercitationi, & erant amantes virtutis, mœrore affecti & lachrymantes, illius migrationem communem existimantes orbitatem: sine illo viuere, mortē communem nominantes: dolore vincentes rationē, & in apertas erumpentes lachrimas, & conquerentes de separatione: Pater, dicentes, charissime, pater suauissime: cur nos filios diligens, apparuisti sic decessum accelerans? Cur patris orbitatem filiis concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoquè priùs eò amādasti, si potest fieri? Quis est, qui post te sit quidem sedaturus dolorem, corpus verò curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita & miraculis? Quænam est spes decæterò? Quænam filiis tuis consolatio? Heu quomodò feremus calamitatem?

Multis eius decessus valde mœrens.

Hæc illi quidem, casum, vt poterat vnusquisque, tragicè deplorantes. Ille verò se aduersùs mortem fortem ostendens, & vitæ minimè cupidum, ad eos qui circumstabant se amanter inclinans, sensim oculos attollens, & ad eos intuens: Nè sic, o charissimi, nè sic vestrum patrem lachrymis prosequimini: sed potiùs precibus. Nam illud quidem & vos & me lædit: hoc autem præbet auxilium. Sic cùm eorum luctum sedasset & fletum, & de anima, & de futura illic vita multa esset philosophatus, & omnibus prout vniuscuiusq; ætati conueniebat & dignitati, monita dedisset, & deindè esset precatus, tanquàm in somnum resolutus, puram illam emisit animam. In uirtute autem exercitatæ & sacræ illius reliquiæ, sanctis manibus compositæ, deponuntur in sacro templo Præcursoris, multis eas prosequentibus, & glorificantibus patrem & filium & spiritum sanctum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Obdormit in Domino.

MARTYRIVM S. EVLALIAE Virginis & Martyris, Authore Prudentio Hymno 3. Peri Stephanœn.

10. Decē.

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis at indole nobilior,
Emeritam sacra virgo suam,
Cuius ab vbere progenita est,
Oßibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples:
Sed magè sanguine martyrij,
Virgineoq; potens titulo.
Curriculis tribus atq; nouem,
Tres hyemes quatèr attigerat,
Cùm crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.
Iam dederat priùs indicium,
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata toro:

Patria S. Eulaliæ, quam ipsa ornat reliquiis suis.

Aetas, qua passa est.

Ipsa crepundia reppulerat,
Ludere nescia pusiola:
Spernere succina, flere rosas,
Fulua monilia respuere:
Ore seuera, modestis gradu,
Moribus & nimiùm teneris,
Canitiem meditata senum.
Ast vbì se furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Christicolasq; cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis.
Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingeniiq; ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina, prouocat arma virûm.
Sed pia cura parentis agit,
Virgo animosa domi vt lateat,
Abdita rure, & ab urbe procùl,
Nè fera sanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.
Illa perosa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste mouet,
Septaq; claustra fugax aperit:
Indè per inuia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licèt horrida nox sileat,
Lucis tamen habet illa ducem.
Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium:
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicuo
Præstitit, intereunte chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte secuta, diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cùm fugeret,
Et super astra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa priùs peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum:
Manè superba tribunal adit,
Fascibus adstat & in medijs,
Vociferans, Rogo, quis furor est.
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda sui
Sternere rasilibus scopulis,
Omnipatremq; negare Deum?
Quæritis, o miseranda manus,
Christicolum genus? en ego sum
Dæmonicis inimica sacris:
Idola protero sub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus & ipse nihil:
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum qui facta colis:

In teneris annis senilis morū grauitas.

Mater eā fugientem martyriū cupit abscondere.

Exod. 13
Num. 14

Fidenter se offert crudeli tyranno, eūq; reprehendit.

Fri-

Friuola vtraq́;, & vtraq; nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat, voueatq́; suis
Nnminibus caput ipse snum:
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus, arbitror egregius,
Sanguine pascitur innocuo,
Corporibusque pijs inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergò agè tortor, adure, seca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem, facile est:

Vide constantiam.

Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue supplicijs:
Sentiat esse deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamen ante necem,
*Si potis es, reuocare * viam,*
*Torua puellula, * nequitiæ:*

** tuam*
** nequitiā*
Tyrānus et primū blāditur.

Respice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generisq́; tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quòd occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa tori,
Non pietas veneranda senum,
Quos temeraria debilitas.
Eccè parata ministeria
Excruciabilis exitij:

Minas intentat.

Aut gladio feriēre caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterq́; vlulanda tuis,
In cineres resoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor est, fugere?
Si modicum salis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis:
Pœna grauis procùl abfuerit.
Martyr ad ista nihil: sed enim
Infremit, inquè tyranni oculos
Sputa iacit, simulacra dehinc
Dissipat, impositamque molam
Thuribulis, pede prosubigit.

Sācta virgo eum cōspuit.

Nec mora; carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant,
Et latus ungula virgineum
Pulsat vtrinque, & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.

Durè vngulis laceratur.

Scriberis eccè mihi, Domine:
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Christe trophæa notant?
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis eliciti.
Hæc sine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida.
Dirus abest dolor ex animo,
Membraq́; picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenùs, nec tanta arata cutis:
Flamma sed vndiq́ue lampadibus
In latera stomachumq́ue furit.

Igne cruciatur.

Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusque lateret honos,
Tegmine verticis opposito.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata, caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo citum cupiens obitum,
Appetit, & bibit ore rogum.
Emicat indè columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere; & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.

Hausto igne expirat aīam in colūba specie ex eius ore euolātem.

Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur:
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaque celsa petit volucer.
Vidit & ipse satelles auem
Fœmineæ ab ore meare palàm:
Obstupefactus & attonitus
Prosilijt, & sua gesta fugit,
Lictor & ipse fugit pauidus.
Eccè niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum,
Membra tegit simul Eulaliæ,
Axe iacentia sub gelido,
Pallioli vice linteoli.

Nix operit corpus eius.

Cedit amor lachrymantum hominum,
Qui celebrare suprema solent,
Flebile cedat & officium:
Ipsa elementa, iubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vettoniæ:
Quam memorabilis omnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hic, vbi marmore perspicuo
*Atria luminat * alta nitor*
Et peregrinus, & indigena
Reliquias, cineresque sacros
Seruat humus veneranda sinu.

** Alma.*

Tecta corusca superrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaque cæsa solum variant,
Floribus vt rosulenta putes
Prata rubescere multimodis.

Sacros eius cineres habet Emerita.

Carpite purpureas violas,

Sar-

Sanguineosque crocos metitet
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Ista comantibus è foliis
Munera virgo,puerque date:
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia,marcida,festa tamen,
Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum:
Illa Dei sita sub pedibus, *Vidit nos sanctis, & tuentur.*
Prospicit hæc,populusque suos
Carmine propitiata fouet.

MARTYRIVM SANCTORVM
Christi martyrum Menæ, Hermogenis, & Eugraphi: authore Simeone Metaphraste.

10. Decẽ. POST Seruatoris CHRISTI in terram aduentum, multi quidem etiam alii se ad martyrica certamina exuerunt: cum omnibus autem se quoque magnus exuit Menas. Postquàm enim Diocletianus simul & Maximianus magnum quidem habuerũt imperium, fuerunt omnibus terribiles. Cum autem voluissent repugnare pietati, & fidem in CHRISTVM expugnare, quam vel portis inferi validiorem mansuram ipse pronunciauit: *Mat. 16.* postquàm magnũ ad hoc adhibuere studium, & omnem mouere lapidem, quandò cognouerunt se ea aggredi, quæ non possent fieri, & vt dicitur, iaculari in aerem, & conari mouere, quæ sunt immobilia, vterque eorum deposuit imperium: apud alios quidem prætexentes fortunæ satietatem, & amorem mutationis: iis autẽ, quibus poterant secreta communicare, & animum aperire, dicentes CHRISTI virtutem, & quæ ex signis proficiscebatur, persuasionem: & quòd cùm hoc non potuissent efficere, alia posthabentes & parua existimantes, nec imperare quidem volebant. *Diocletianus & Maximianus cur se imperio abdicarint.*

Cùm sic ergò illi imperium deposuissent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Constantius autem Galliis, Maximinus verò Orienti præficiuntur Imperatores. Fuit ergò protinùs in Oriente magna persecutio aduersùs Christianos, & rerum communium confusio, & vt semel dicam, magna quædam perturbatio & seditio in terra & in mari, Maximino studente quidem confirmare maiorum suorum deceptionem, & falsam religionem: è terra autem, si fieri posset, tollere res Christianorum, & omninò auferre de medio. *Maximinus seuus hostis Christianorum.* Cùm verò ei relatum esset, totam Alexandriam (ea est autem ciuitas illustris in Aegypto) & per se quidem seditionem agitare causa reipublicæ, & seditionem etiam agitare, cùm CHRISTI ad eam venisset prædicatio, ubi deliberasset & considerasset, & visum est (quoniam non poterat per se præsens ciuitatem conciliare) edictis intereà reprimere quidem prædicationem, componere autem controuersias publicas & ciuiles. Cum verò edicta videretur superare eorum, qui seditionem agitabant, controuersia & ratio prædicationis, relata sunt hæc quoque rursus ad Imperatorem. Ille autem continuò non parum quidem ægrè ferebat suarum contemptionem constitutionum: irascebatur verò, quòd diu patrii abolerentur.

Iræ itaque hunc prætextum præ se ferens, quòd tanta defecisset ciuitas, tunc quidem suum retinuit impetum, eos qui erant in Ecclesia, vt qui essent ex magistratibus, reueritus: Posteà autem cùm in hoc totum suum conuertisset studium, & cognouisset sibi quidem necesse esse reipublicæ causa adhuc versari Byzantii, non expedire verò, ea relicto, proficisci Alexandriam, mittit ad eos virum, qui vocabatur quidem Menas, & erat & genere Atheniensis, & vnus ex senatu, & ea Græcorum processerat disciplina: vt qui cùm in alia esset doctrina summè exercitatus, tum et in arte rhetorica, quæ in disceptationibus versatur & contentionibus, erat inexpugnabilis: & vt paucis dicam, ad dicendum quidem erat promptissimus, ad audiendum verò prudentissimus: tunc autem celabat religionem, & occultè sectabatur res Christianorum: vsque ad hoc tempus autem se simulabat sequi voluntatem Imperatoris. *Menas senator & egregiè doctus orator, occultè verò Christianus.* Verebatur enim, quoniam sunt certamina periculosa, sua sponte venire ad martyrium. Atque Imperator quidem maxima celeritate eum mittit Alexandriam, vt rerum quidem ciuilium componat controuersias, & eos reconciliet, qui propter eas processerunt ad seditiones: maximè verò & præcipuè, vt zelo patriæ religionis, & dicendi arte, & animi celsitudine, Christi prædicationem expelleret è ciuitate, & rursus imperatorum doceret religionem, eos subiungens, qui illam abiurauerant.

Ille autem potestatem & tantarum rerum molem suscipiens, cùm breui tempore fuisset in ciuitate, artis necessitate & ingenii præstantia cõtrouersias facilè composuit: & ciuibus quidem antiquam pacem, ciuitati verò potentiam & tranquillitatem omninò restituit, adeo vt raro quidem tribunali, plagis autem ne semel quidem opus fuerit. *Is sedat tumultus Alexandrinos.* Cùm autem in aliis quidem vidisset conuenire ciuitatem, in noui verò dogmatis sententia nondùm conuenire, & omnia sigillatim scripsisset ad Imperatorem, conuersus est ipse ad prædicationem: & intelligens esse facile, si modo velit, totam per se ciuitatem conuertere ad veram religionem: & quod si in alio quidem tempore subiisset martyrium, pro se solùm accepisset coronam: hodiè autem pro iis, qui decertant, accipiet mercedem: intuens ad coronas, statuit & magis arguere deceptionem, & traducere ciuitatem ab errore gentilium, & persuadere omnibus, vt discant pietatem, & seipsum reddere manifestum, & certaminum occasiones ipse tanquam ansas præberet aliis. Quoniam verò perspiciebat multitudinem nequaquàm quidem nudas admittere adhortationes, sed eas potiùs habere suspectas: faciliùs autem capi à fide, quæ proficiscitur ex operibus, pauca docens, idque solum, quando videbat interrogantes, adeo breui ad eam, quæ latebat, traduxit veritatem, *Conuertit Alexandrinos ad Christũ.* vt fuerint omnes parati dæmonum statuas & aras deiicere, &, si quando liceret, pro Christo pati mortem prompto & alacri animo. Nam cum ille quidem cum rebus publicis ipso quoquè dignitatis fastu exutus, totum forum obiret honesto & moderato incessu, & totus quoque ferè populus ipsum consequeretur, propter reuerentiam magistratus & figuram & curationum: accideret autem fortè fortuna, vt ipse incideret in ægrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinùs cernebat animo perturbatus, & manus eius imponebat, & CHRISTVM inuocabat, & signo Crucis obsignabat. Illi verò cùm essent claudi, statim saltabant omnibus videntibus: surdi autem & cæci,

Multos curat lāguidos signo Crucis, &c.

cæci, protinùs videbant & audiebant, mutique loquebantur, & dęmoniaci curabantur.

Cùm hęc ergo fierent, & precaretnr quidem beatos Menas: ad inuocationes autem concurrerent omne geuus miracula, (manifestum enim erat iis, qui simul aderant, quis solùm nominatus faceret miracula, & quòd non erat alius, nisi CHRISTVS Deus) erumpens repentè vniuersa ciuitas à maiorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, & patrios quidem deos multùm ludificans, multa verò dicens aduersùs Imperatorem, & grauissimè execrans tam eos, qui colunt, quàm ea quæ coluntur, & toto animo abiurans parentum impietatem, à martyris lingua & mente omnes simul pependerunt, & sua ei anima adhæserunt, sacras voces arbitrantes, & verba vitæ, illius solius verba agnoscentes: paucis ad signa conniuentibus, & ad agnitionem eorum obsurdescentibus. Quinam autem erant isti? Ii, à quibus magni quidem fiebat festum dæmonum, quod peragebatur ad aras, propter comessationem, & ebrietatem, & cubilia, & intemperantiam: contemptui verò habebantur res honestæ & venerandæ Christianorum, propter continentem & impatibilem, & quæ erat cum corpore vitam incorpoream. Cùm autem isti tenebrarum filii & interitus, derelictum errorem & suorum simulacrorum dedecus non ferentes, sanctum quærerent vlcisci pro factaeis iniuria, & populum pro eius in deos contumelia, cauerent autem impetum multitudinis, hęc quoquè clàm referunt ad Imperatorem. Vt verò eius iram maximè accenderent, & ad pœnas sumendas eum totum inducerent, & à dubitatione & ira obsessum, efficerent celerem vltorem audacis facinoris, hoc nomen Galilæus, seminarunt per totam epistolam: eiusque dominatus, & deorum contemptionem & abolitionem: & aduersùs ambos scommata & irrisionem, & vniuersam ciuitatis defectionem.

Nota quibus Christi doctrina displiceat.

Maaiminns autem statim eis lectis literis, pudore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum ciuitatis, cùm considerasset, quàm mutilatum sibi esset imperium, & quanta pars potestatis esset sibi ablata: Pudore verò afficiebatur, videns se esse victum, & suos deos esse effectos contumelia. Cùm autem præ se tulisset eam, quę ipsum inuaserat, animi perturbationem, & vultus tristitiam, esse solummodò intensam cogitationem, & eius quod expediebat, meditationem, quoniam huic tempestati diù non potuit resistere, fit protinùs manifestus, & arguitur ab animi perturbatione, & apertè erumpit in iram. Cùm itaque multis maledictis CHRISTVM esset insectatus, & beatum Menam condemnasset erroris: & adiecisset, fieri quidem non posse, vt homines hominem discernant: peccare autem peccatum minimè ignoscendum eos, qui cùm nihil habeant, cuius insimulent benefactores, efficiunt vt illorum in eis spes cernatur inanis: surrexit, interim rerum vrgentium prætermissa solutione. Manè autem die sequenti conuocatis magistratibus, cùm communiter cum eis considerasset, & vidisset omnes consentientes in quēdam Hermogenem, virum quidem honestum & clarum, & alioqui non malum, (erat enim temperans & bonus in pauperes, &, vt dicit Apostolus, legem non habens, natura faciebat, quæ sunt legis: ignorabat verò tunc CHRISTI virtutem, & nec eius erat baptismo consummatus: etiamsi imprudens ingrediebatur via, quæ est ex CHRISTO: & erat quidem eius ouis, sed non signata: & coniunctionis ac familiaritatis nondùm acceperat signaculum). Cùm ergò hęc ei adessent, & esset quidem ipse quoquè genere Atheniensis, & in Greca eruditione summè exercitatus, tam experientia, quàm natura valeret prudentia: & ad dicendum itá accederet, vt videretur ad hoc venire meditatus: & ideò censeretur esse aptus implicatis & perplexis, quæ tunc orta erāt, negociis, & ad eum adiecit animum Imperator: & cùm vidisset vniuersum ad hoc consensisse senatum, statim quidem tanquàm probri & ignominiæ causa vel absentē beatum Menam remouerá rectione: misit autem Hermogenem, qui tunc erat Præfectus vrbis, iubens eum & magnum Menam examinare, & ciuitatem ab errore, vt ei quidem uidebatur, liberare: non modica quidem ei data manu ex Byzantio, quæ cum eo versaretur, & maiore ex Alexandria, quæ ei inseruiret.

Maximinus Christum proscindit, &c.

Rom. 2.

Hermogenes vir egregius, mittitur ab eo Alexandriā.

Hermogenes ergò iam nauigans in Aegyptū, cúm vndiquè circunflueret ministris & satellitibus, videt tres viros luminosos, ei dicentes: Vide, Hermogenes, quòd nec breue quidem studium Deus despicit. Cúm ille autem interrogasset, Et quod est hoc breue studium? Imperfectum tuum, dixerunt, suscipiens propositum, viam suam, quæ ad multorum spectabat naufragium, effecit tibi gloriæ conciliatricem, & honorum immortalium. Vide ergò, vt hęc bona nuncia apud te conserues, & ne ea mandes obliuioni, etenim, per hoc tuum iter, mox habebis verum Regem & æternum. Porrò autem à nobis quoqué ipsis eum virum consequeris, per quem & huic beato Regi fias amicus, & eum accipias profectum, quē qui hodiè regnat, tibi dare non potest. Cúm uerò ad extremum gallicantnm nox iam peruenisset, excusso simul somno, &, quam ex nocturna visione acceperat, perturbatione, non ualens conicere ea, quæ visa fuerant, suspicatus est solummodo somnium esse visionem illam, quod illi necopinatam euestigiò rerū annunciabat mutationem, & gloriam fortasse constantiorem quidem, sed tamen terrenam. Cúm autem paucis post diebus longam illam confecisset nauigationem, & placido fluctu in portum appulisset Alexandriæ, descendit de naui, & continuo se totum dedebat exequendis Imperatoris monitis atque iussis. Nam cùm Imperator quidem multa Præfecto mādasset aduersùs beatum Menam: ei uerò uniuersa ciuitas obuiàm processisset in litore: tympana autem & laudes & turbæ in occursu circunsonarent: & vna vox esset laudantium, eum extollens, qui missus fuerat ab Imperatore, cúm ipse Præfectus suos tanquàm in phalangis ordinem direxisset satellites, & iussisset præcedere lictores & apparitores, cū tanto stupore & admiratione omnium ascendit in ciuitatem; eum quanta iis, qui tunc erant, potuisset videri vel ipsam terram mouere, & negociorum meditatione: & in rebus omnibus studio diligentissimo, constantique & inflexibili habitu animi, sperans se & ab Imperatore mandatum honorem rectè administraturum, & eorum, qui non erant firmi, gressus supplantaturum.

Visio ei.

Intrat Alexādriā cum multo satellitio.

Cúm autem vesperè solus per se esset, dimissa turba, quæ eum deduxerat, animaduertens magnus Menas, quòd cúm seorsùm quidem sunt homines, & maximè viri clari & insignes, ferunt reprehensiones, & cúm ea, quæ eis sępè visa fuerant, refelluntur, sustinent: in concione uerò & congregata multitudine, ęgrè ferunt se redargui, & constanter permanent in iis, quæ sibi visa fuerint. Hoc ille optimè considerans, & quòd eruditissimus quidem vir erat Hermogenes, nondùm autem poterat comprehendere tantam dogmatis altitudinem: & quòd si sic ascenderet tribunal, cúm de pietatis institutione nihil anteà audiuisset, non priùs discussis malis, quas anticipauerat, notionibus, dicendi scientia, & vehemens ingenium, & contentio animi, ingentes spiritus excitante authoritate magistratus, non solùm erunt impedimen-

to ad tradendam pietatem, sed satis etiam erunt ad tam corrumpendam ciuitatem, quę in fide nupèr est plantata, & ad eius pia euellenda semina: moderato & honesto habitu ingreditur ad Præfectum. Quem cùm compellasset, dixit: Gratia vni & magno DEO, eius enim, vt videtur, prouidentia nunc primùm tu excelsus & clarus, magna illa & prima regia vrbe relicta, ad hanc vltimam & paruam accessisti, & cùm iam esset sanctus de pietate sermonem inchoaturus, vel potiùs malas de DEO anticipatas notiones prius labefactaturus, Præfectus cùm & vnum DEVM audiuisset, & nè à calumniatoribus vocaretur in inuidiã, vt qui admitteret inimicos Imperatoris, & eos sermone impertiret, & alioqui morum grauitate, & in sanctum acerbitate, Imperatoris captans beneuolentiam, & ad emolumenta adspirans, interrupto sermone, eum iubet comprehendi & conseruari in custodia, tantùm dicens assistentibus: Si venerit dies crastinus, sciet hic solidus mysta Galilæi, qualis ego sum amicus inimicis Imperatorum & deorum, & an sit vnus Deus, an multi.

Crastino autem die ei proposito tribunali, & spectante toto populo, & assistentibus satellitibus, ipse præsidens iussit sanctum assistere. Cum hoc autem factum esset, & læto vultu & interrito animo martyr adstitisset, dixit Præfectus: Aequum est, o Mena, omnem hominem honorare reges, & regum deos colere, & prætereà grato esse animo in benefactores: aut ipse apertè doce, quid ad hæc facere oporteat. Sanctus verò, Eatenùs, inquit, o Præfecte, grato esse animo oportet in benefactores, quatenùs & ei, qui est gratus, & ei in quem hoc sit, id fuerit vtile. Quandò autem contra magnum vtrisque affert damnum, tunc oportet reiecta ea, quæ est cum damno, beneuolentia, ea præferre quæ conferunt. Reges verò honorare quidem sanctum est, propter potestatem & principatum. Quandò autem ij non sunt rectè & sanè affecti in DEVM, qui est primus principatus, neque ei, vt par est, honorem tribuerint, non dixerim eos esse honorandos. Quinetiam eorum dii non sunt temerè colendi, nisi priùs examinauerimus, an verè possint, quæcunque oportet DEVM posse: & num, cùm & ortum habeant & principium, fine quoque careant & sint immortales. Sin autem eis horum desit aliquid, eos quidem oportet despicere. Quomodò enim fuerit Deus imperfectus? ferventi autem desiderio & mundo corde quærendus est Deus, qui est verè Deus.

Ego igitur, vt ipse scis, o Præfecte, cùm & essem Atheniensis, & patriam legem tamdiu honorarem, & in tenera adhuc ætate amisis parentibus essem ne scio quomodò studiosus & valdè laboriosus, statui percurrere omnem Græcorum fabulosam doctrinam. Hoc verò à me breui est confectum, omnemque eorum scientiam & artem accuratè percurri. Cùm vix tandem autem accepissem, esse apud Christianos quoque quasdam scripturas, fuit mihi studio eas legere. Cùm vero legissem, animaduertebam in eis tantam latère vtilitatem, quanta ne dici quidem potest: & eas conferens cum Græca disciplina, inueniebam magnam differentiam, easque inter se pugnare quasi ex diametro. In illis quidem virtutem & veritatem, in hac autem errorem & improbitatem. Nam quæ sunt apud Christianos quidem scripturę, inducunt CHRISTI virtutes Deo conuenientes, & alioqui simplices, diuinæque naturę, & sibi consequentes: Græcorum autem scripturæ, inducunt DEVM præditum humanis affectionibus & perturbationibus: & sunt quidem plenæ mendatio, plenæ etiam turbulentis animi motibus: repletæ quoque intemperantia & immoderatione, habentes deos inter se pugnantes, victosque & sauciatos ab hominibus, in quos cadit interitus: & innumerabilibus aliis malis refertę & fabulis. Et vt semèl dicam, illarum quidem finis est salus, ex veri cognitione: harum autem apertus interitus, & deductio ad turpes probrosasque affectiones, & inuentionem erroris. Quanuis vero ità se habeant scripturæ Christianorum, non continuo decreui eas sequi: sed etiam CHRISTI virtutis quærebam experientiam, vt facto doceret veritatem: & cùm incidissem in quendam, cui erant mutila membra corporis, & cùm hoc dixissem esse bonę fortunę, inueni verbis diuinis factum quoquè esse consequens. Postquàm ergo solùm Christi nomen dixissem super illa membra mutilata, illa, protinus amissa mutilatione, perindè ac rursus transformata, ad eam, quę erat in principio, traducta sunt sanitatem. Cùm ergo re ipsa & facto agnouissem Opificem, & Græcorum ac gentilium abiecissem vanitatem, baptizatus sum, & me soli CHRISTO dedicaui. Ab illo autem tempore in hodiernum vsque diem, o Pręfecte, morbos difficiles, & affectiones incurabiles, & quas solus poterat curare DEVS, citò & facilè curo, solùm Christi nomen inuocans. Eorũ verò, quæ dico, testis est mihi vniuersus populus, & hoc quod circunsistit theatrum: nec potest dicere hęc esse falsa, & verba inania. Nam nunc quoquè licet ea, quę dicuntur, facto ipso comprobare.

Cùm sic veritatem apertè explicauisset martyr, totus populus & vniuersum theatrum ab hora tertia vsque ad septimam, à lingua martyris quodammodò dependebant, & illius magis sermonem desiderabant, quàm contumeliam. Et postremò cùm vidissent ipsum simul & deos Imperatoris refellisse & arguisse, & verum Deum demonstrasse, & simul illos producere testes suorum miraculorum, vno ore omnes: Nè labores, dicebant, ò bone Præfecte. Nam nos ipsi fuimus testes prodigiorum: ipsi fructum sensimus eius miraculorum. Nullum serpit mendacium, neque vlla fraus subest in iis, quæ ab ipso fiunt. cognouisses ipse quoque veritatẽ, si simul adfuisses, & quòd non oportet alium existimare & adorare Deũ, quàm eius Deum. Reueritus autem Præfectus ciuitatis fidentiam, & loquendi libertatem, & videns omnem ferè populum ad Christum declinasse, & iuisse in athletæ sententiam, & seruare, nè quid noui in eum audeatur: & partim quidem non potens dicere contra veritatem, partim verò etiam erubescens eum punire, qui veritatis verbum tam rectè tractabat, vt omnes qui aderant, ei parerent & crederent, perturbatione plenus & tristitia, iubet sanctum rursus includi. Surrexit ergò protinùs à tribunali, & dimisit theatrum: & à certamine simul effluxit populus, & vniuersum theatrum: & eorum omnium emanabat quidam susurrus, martyrem laudibus prosequentium. Atquè sanctus quidem erat inclusus: linguam autem ne sic quidem habebat tacentem, & ab hymnis in Christum abstinentem. Liberasti nos Domine ab affligentibus nos, & eos qui nos oderunt, pudore affecisti. Aperuisti in parabolis os nostrum, & locuti sumus propositiones ab initio.

Præfectus autem reputans, quantùm ex prima quidem experientia eum condemnasset ciuitas, quantùm verò sit eum etiam condemnaturus Imperator, cùm acceperit, & non parùm se affligens, propemodùm sibi indicebat inediam. Cùm tamen apud se cogitaret somnia, & tota nocte ea mente versaret, postquàm illuxit, audiuit verò cõgregatum rursus esse theatrũ, & hesternam superare hominum frequentiam desiderio communis in dicendo contentionis, & athle-

[Margin notes: *Menas deum ...* | *Iubet ab illo comprehendi & duci in carcerẽ.* | *Sistit ad tribunal.* | *Christi doctrina longè diuersa à Philosophica.* | *Menas vt cognouerit Deum, & baptizatus sit.* | *Menas in custodiam reducitur.* | *Psal. 43.* | *Psal. 77.*]

Sistit coràm Hermogene.

tę probabilitatis, reliquarum rerum curam dicens esse posthabendam, sedit in tribunali, circunsistebant omnes satellites attoniti, & subijciebatur eius oculis quodlibet instrumentum factum ad torquendos homines. (ità enim iusserat Hermogenes, vt metum afferret martyri.) Postquàm ergò hæc facta sunt, & introductus est sanctus vinctus funibus, dicit Præfectus: Dic mihi tu execrande: Quanàm fortuna fretus, eò processisti audaciæ, vt populo quidem persuaderes, vt à potestate deficeret Imperatoris: impudenter autem dijs detraheret, & tuam teneret sententiam, & sic repentè tuæ linguæ mentique adhæresceret: & conuictus es criminis peregrinæ à te introductæ religionis, & affectatæ tyrannidis? Ad hæc sanctus: Quod tyrānidem quidem, inquit, non affectem, moderatus hic, in quo me inuenisti, habitus ante me pro me respondit. Populum verò non ipse persuasi deficere, sed zelus Dei, qui per signa ab eis fuit agnitus. De tuis autem & Imperatoris dijs malè dixi, quòd oportet omnem hominem, cúm ratione & iudicio falsum deprehenderit, ipsum quidem execrari, adorare autē veritatem. Veritas verò, o Præfecte, apud homines, de qua non est dubitandum, est ipse Christus.

Pręfectus verò dixit: Hoc tibi ità videtur, o demēs. Quòd enim non oportet colere & adorare Crucifixū, & quòd nugæ erant & inanes sermones, quæcunque heri dicta sunt, ex hoc patebit. Quandò enim, cùm ego aliquod tuum membrum execuero, aut exussero; tu qui Christum adoras, non potueris id restituere, quomodò hæc visus fueris alijs re vera dedisse, quæ non potuisti tibijpsi largiri? Ad hoc annuit vniuersus populus. Sanctus verò dixit: Opto, o Præfecte, vt tu in me Christi facias periculum. Confido enim fore, vt ea deposita, quam nunc sustines, dignitate, ipse quoque cernaris vnus ex iis, quibus Christus imperat. Pręfectus itaque & suam volens iram vlcisci: sperans autem fore, vt propter ea, quæ dixerat, sanctum in omnibus conuinceret, iubet carnosam illam partem pedū, super quam collocata est vtraque basis, gladiis excoriari, & sic denudatis ossibus, stare ipsum ad rogata de diis ei proponenda: vt sic maximè laborum dolorumque acerbitate perculsus, ad danda respōsa & soluendas quæstiones facile impediretur. Sanctus autē; cùm ei immisericorditer caro gladiis scinderetur, & vniuersę, quæ circuncirca sitæ erant, venæ ei rumperētur, & quicunque nerui motum administrantes congenerati erant, diuellerentur, parùm quidem ingemiscebat, gratiā quodammodò cedente, & athletam probante, quinetiam ei coronarum præbente occasionē: (apertè. n. fructus laborum, sunt coronæ.) Se. n. fortiter gerebat aduersùs dolores, tanquàm ipsa magis adesset, & ipsum sustentaret, & leuaret sensum doloris. Postq̄ autem fuit dimissus è tormentis, protinùs exiliens sanctus, stetit rectus super sola ossa. Pes meus, psallens, stetit in rectitudine: in ecclesiis benedicam te Dñe. Effluebat autem vndiq; ex eius vestigiis magna vis sanguinis: & ipse quidem lætum habebat vultum. Florentem verò & vigentem habebat animam aduersùs pericula: liberam autem linguam ad vehementiùs arguendum, quàm priùs. Nullum autem eū omninò terrebat instrumentum tormentorū. Statim ergò manibus plausit theatrum, tanq̄ parta victoria.

Vide crudele supplicii genus.

Psal. 25.

Pręfectus aūt simul & cogitans vitare repræhēsiones, & aduersarium reddere veluti inermem & inutilem, iubet ei statim amputari linguam ea ipso gutture. Sanctus verò: Etiamsi, inquit, extinxeris pupillas meorum oculorum, ne sic quidem ego offendam. Est enim lucerna meis pedibus lex Christi. Confido aūt, dicens, q̄ postquàm ipse linguā amisero, tunc tu linguā suscipies, clara voce canentem Christi magnalia.

Postq̄ verò quadam machina & studio lictorum, lingua martyri crudeliter euulsa fuit ex ore sacro, & ipsi ferri aciē deorsum inijcientes, eā iam excindebant, patiebatur vir generosus, & angore plenus erat eius animus. Fortem tñ se præbebat, & ad Christum totam suā dirigebat cogitationem. Postq̄ autem finem accepit tormentū, defessum quidē erat sancto robur corporis: ipse uerò Christi desiderio animo cōfirmatus, sensim sublato capite, & multū sanguinem expuens, & defluxionibus totus effectus purpureus, confidenter oēs fixis adspiciebat oculis: & nutu Præfecto suū in rebus asperis animū, & populo suā significabat fortitudinem: & se non modo nō cedere, sed eam rem ēt delicias putare, & mortē sitire. Præfectus aūt furore correptus, q̄ etiam ludificans supplicium, populum suis nutibus testē faceret suę magni animi virtutis, iussit protinùs eius quoquè excindi oculos. Postq̄ verò ministri ad hoc magnā adhibuere diligentiam, & statim, nulla cōis naturę moti misericordia, tenētes athletam, crudeliter eius sacros effodiebant oculos, dolētis quidem, (Quidni n.?) & significantis humanæ naturæ imbecilitatē: ferētis autem hoc quoquè fortiter, & caput, quotiès id ab eis remittebatur, inclinantis, & quodammodò Dño gratias agentis, q̄ talia sit bona consequi dignus habitus: Præfectus repentè animo affectus, & tristitia motus ob ea, quæ videbat, cùm hoc solùm dixisset: Cras reliquū corporis erit tradendum auibus, ut nullæ ad memoriam supersint reliquię, & eum sic iussisset seruari, surrexit è tribunali.

Lingua sācto martyri euellitur.

Oculi quoque effodiuntur.

Milites verò sanctum adhuc modicum spirantem abducunt, & coniiciunt in carcerem. Noctū aūt hora circiter tertia, cùm quasi fulgur illustrasset carcerem, accedit Christus ad locū, in quo proiectus fuerat Sanctus: primùm quidē eum cōplet fiducia & animi alacritate. Deindè linguam quoquè & oculos reformat, ut priùs. Deindè cùm pedes quoquè sanasset, & ut semel dicā, eum veluti mortuū totū denuo viuificasset: Attende, inquit, tibiipsi, o Menā. Ego. n. inquit, sum Iesus Christus, pp quem es passus, qui neq; priùs à te aberā, neq; longe erā a tuis certaminibus: sed expectabā, ut tuus in me amor cognosceretur à magistratibus & potestatibus. Qm̄ autem es cognitus, decætero ero tecū; apertè te defendēs. Hermogenem aūt Pręfectum, qui meo est infestus nomini; cràs quidē habebis supplicē, paulopòst ēt sociū certaminis, vt tibi erit manifestū, & qui pp me vnà tecū feret testimoniū, promptoq; & alacri animo tecū patietur, & simul coronabitur. Est enim mea indignum clementia, pp ignorationem, eius in cognitione bonitatem, & bonorum operum confessionem pręterire. Hęc cùm dixisset, & sanctum eī exhilarasset spiritum, eum repleuit omni lętitia.

Christus ei apparens totum illū sanat.

Pręfectus autem qm̄ & ipse erat solerti ingenio, & vir bonus: & beatū quidē Menā sciebat esse & doctū, & genere clarum, & ex eadē pręterea ortū patria, media nocte cùm somnū excussisset, & ab ira, q̄ tenebras offundit, ad se redijsset, & animo reputasset, qualia quidē Sācto Menę intulisset supplicia: quantā vero ipse contrà attulisset fortitudinē & animi constātiam, nihil quod pusillū & abiectū ostenderet animum, aut passus, aut locutus: & q̄ is perijsset, cuius sapientię & studio sunt oēs inferiores, (eum. n. iam existimabat mortuū, ut qui ad tāta non suffecisset, supplicia) & seipsum dānans, q̄ non blāditiis eum potiùs induxerit, (benè. n. actum esset, si vel sic eū cepisset) oculos infundit lachrymis, & deplorat iacturā. Decreuit ergò uelut viri tantā reueritus virtutē, cùm manè surrexisset, illius corpus publicè honorare, vt mortuos honorāt, qui sunt eis pximi genere: & sic martyri pro iniuria, quā ei fecerat, satisfacere. Orto aūt iam die, qm̄ erat theatrum plenū Alexandrinis, (fuerat enim congre-

gatum

gatum à praeconibus, cùm sic insistet Praefectus) praesidens ipse, iussit maximo honore è carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

In carcere lucē & duos Angelos conspiciūt satellites Praefecti.

Cùm verò qui missi erant, ingressi fuissent carcerem, viderunt miraculum, quod erat superius ratione & cogitatione: lucem quidem plenam, obscurum alioqui carcerem: duos autem viros, quorum forma non potest verbis exprimi, qui assistebāt quidem tanquàm satellites: vt milites verò, erant parati ad defendendum: Martyrem autem non solùm viuum, & conseruantem illaesam corporis integritatem: sed placidè etiam intuentem, & linguam mouentem, & iucundè psallentem. Nam etsi ambulauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es Domine. Protinùs ergò visione obstupefacti, steterere muti. Cùm breui autem perspexissent non esse fraudem & somnium ea, quae videntur, sed vigiliam & veritatem, & diuinam quandam potestatem, mutati exclamauerunt: Magnus Deus Christianorum. Protinùs ergò procùl abiectis illis ensibus militaribus, iudicis autem iram nihil facientes, & Praesides quidem ac Praefectos damnantes: damnantes verò etiam ipsum Imperatorem, crediderunt in Christum, & statuerunt deinceps manere apud sanctum. Cùm autem ex eo contigisset diutiùs tardare milites: desiderabat autem ciuitas quidem videre corpus fortissimi athletae: videre verò etiam, quid esset eorum, stabat theatrum, aduersus ipsum Praefectum & milites indignans & tumultuans. Praefectus autem volens gratificari populo, postquàm cognouit nihil aliud esse, quod eis afferret molestiam, nisi militum moram diuturniorem, pluribus aliis diligentioribus militibus iubet, vt afferant martyrem. Cùm autem illi ipsi quoquè venissent in carcerem, & illas res omnes vidissent admirabiles: audiuissent verò martyrem apertissimè & expeditissimè differentem, & linguam disertè mouentem: Viderunt autem milites quoquè ei, tāquàm Deo alicui animum adhibentes, admiratione pleni & spectaculo propemodùm resoluti, ipsi quoquè statim cognouerunt rē esse diuinae virtutis, & toto animo crediderunt, nihil Praefecti curantes potestatem, & cum reliquis accesserunt.

Psal. 22.

Credūt in Christū.

Alij quoquè milites credunt.

Sanctus verò postquàm audiuit à militibus, iam totam adesse ciuitatem, magnificientem eum videre, & paratos esse omnes credere illius Deo, si, quae in eū facta sunt, tantùm viderint miracula: nihil cunctatus egreditur, habens etiam simul eum eos futuros milites. Cùm autem eum ad theatrum accedentem vidit populus adeò sanum & integrum, atquè si nihil asperum & molestum esset passus: audiuit verò eum quoquè canentem: Si consistent aduersùs me castra, non timebit cor meum: simulatum & scenicum quendam esse actum suspicabantur ea, quae videbantur. Postquàm autem curiosiùs oculos coniicientes, agnouerunt illum esse Menam, oculis videntem, & lingua loquentem, & ingredientem pedibus, statim omnes vna voce: Fortis fuit, dixerūt, fortis fuit Christi virtus, etiam aduersùs ipsam mortem. Felix ciuitas Alexandrina, quę per vnum hunc virum hodiè tantam fraudem deprehendit, & pulchrè didicit veritatem. Dei solius citra controuersiam est haec potestas & virtus. Gloriare, ô orator, athleta veri Dei & Seruatoris, gloriare. Praefectus autem obstupefactus rei nouitate & admirabilitate, & veritus, nè praeter spem aliquid nouj facere cogitaret theatrum, statuit surgere. Postquàm verò vidit totum populum ferri quodam magno motu & impetu, & audiuit omnes clamantes: Mane, ô venerande Praefecte. Noli inuidere tantae ciuitati rem maximam, nempe vt verum Deū agnoscat hodie, & rectà ingrediatur ad lucem veritatis: ipse quoquè totus versatur

Psal. 26.

Populus Alexandrinus mirè celebrat Christi virtutem.

in contemplanda re admirabili, quae acciderat martyri, & populo denunciat silentium. Cum autem sanctum iussisset ad se venire, vbi proximè fuit, eum animaduertit & cognouit. Nam ei quidē anteà videbantur somnia ea, quae apparebant, vt qui Christi nōdùm habuisset experientiam. Postquàm autem & qui aderant lictores, & omnis alia satellitum caterua, quin etiam ipse Praefectus, propriis manibus singula examinantes, cui contradici non potest, fidem cognouere miraculi, tunc omnes circunsistentes, & ipse quoquè Praefectus obmutuit.

Cùm autem permultum trāsijsset temporis, multū verò stuporis excussisset Praefectus, & ad se rediisset, dixit sancto: Dic mihi ô homo verè per Deum tuū. Quid haec sibi volunt? & quae haec sunt, quae videntur admirabiliter & praeter opinionem? Potest enim haec Deus solus facere, & non alius. Sanctus autem cùm breui & principii expers Dei principium eos, qui aderant, docuisset, & quàm esset Crux necessaria & maximè salutaris, esset eloquutus, & ad summā, vniuersum susceptae carnis oeconomiae explicasset mysterium, subiunxit in fine: Deus ergò, ô Praefecte, cùm sit bonus atque benignus, & propter salutem hominum in terram descenderit, nullum vult omninò perire ex omnibus, & à bonis aeternis excidere: sed quomodò mater post partū omninò quidem curam gerit filii: sustinet autē, propterea quòd sit imperfectus, eius etiam contumelias, non ideò malè volens infanti: (vincitur enim à visceribus, & valdè potiùs cupit videre eum, cùm peruenerit ad perfectionē, gloria aliqua & splēdore insignē) ità etiam Deus noster quidem curā gerit post creationē, & tanquam pater sustinet ea, quae in ipsum admittuntur delicta propter ignorantiam: & à suis potiùs victus visceribus, beneuolè se gerit & clemēter: nihil aliud desiderans, quàm vt eius gloriā consequamur, cùm in virum perfectum creuerimus ad mensurā aetatis spiritalis, sicut nos docet Paulus, plenitudinis ipsius Christi. Postquàm ergò vidit vos Seruator à domonibus inescatos, tardare venire ad eius cognitionem, & ad aemulationem ipsum prouocantes in nō deis, & ad iram concitantes in vestris simulachris, & nō formidantes eius vires & potentiam, vestri curam gerens tanquàm filiorum, in me hodiè conuicit, & errorē vestrorum cultuum, & zelum qui nō est ex cognitione, vt ipsi quoquè praefectos mihi cōfiteremini. Discat ergò vnusquisque vestrum, in me Christi reponans potētiā, quòd homo, qui iam spectabam ad senectutem, & magnam quidem corporis partem, omnes autem vires tormentis amiseram, & perindè àc mortuus erā coniectus in carcerem, adsum nunc corām vobis integer, illaesus, nihil diminutus, tanquàm rursùs in lucē editus, & iterùm natus valentior: & si quis velit inuenire eum, qui est verè Deus, cùm agnouerit eum, qui mihi hodiè dedit linguam, & pedes, & oculos, eū quoquè esse credat, qui ab initio & alia, & ipsam lucem, & rationem, & motum rebus donauit mobilibus. Cum sis ergò intelligens, ô Praefecte, nè sustineas ignorare eū, qui tui curam gerit, & tuam expectat conuersionem. Oportet enim te quoquè ipsum ad Christum accedere, sicut etiam ab ipso mihi fuit significatū. Laetare autem, quòd ad bonū & aeternum sis regem accessurus, & ad martyrij stadium te mecum exuturus.

Menas docet Hermogenem & alios, quae nostrae fidei sunt.

Ephe. 4.

Praeclara sunt haec Christi miracula.

Praefectus autem, vt qui bonam haberet animam & gratiae capacem, maximè verò cùm etiam gratia eius animae oculos attigisset, coepit intelligere, & partim quidem ex verbis, partim autem etiā ex miraculo, verum Deum & splēdorem pietatis paulatim admittere. Cnoiectans verò eam quoquè, quam priùs in nauigādo adspexerat visionem, & quemadmodùm Deus, qui apparuerat, vult eum connumerari cū suis mini-

ftris & amici, lætabitur quidẽ tanquàm de re magna: dubitabat autem, quemadmodùm qui tanto tempore errori adhæserat, repetè dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cùm ergò hæc apud se versaret, diuina gratia eum adhuc magis vocãs ad agnitionem, ei illustriora præbet signa veritatis: & videt ille cum quibusdam paucis, duos viros sanctum circunsistentes, fulguri forma similes, alatosque, & iis qui videbant, magnum afferentes terrorem, vt qui essent parati ad eum defendendum: caput autem corona redimibant. Postquàm verò aliis quoque communicauit id, quod cernebat, & inuènit eos eandem, quam ipse adspexerat, vidisse visionem, cùm nihil esset quod dubitaret, constitit repentè, cùm è sede exiliisset, & clamauit ad populum: Est hic reuerà veri Dei famulus, manu sanctum ostendens: & magnus est is, quem nos docet colere Deum verum: qui adeò quidem admirabiliter & contra opinionẽ proprios refingit athletas: è cælis autem eis, vt videtis, tribuit victorias: & intelligentè eis opem ferens, eos defendit. Imprudens verò eram malis deditus dæmonibus, & volebam idipsum vobis persuadere, qui rectè Christo volebatis parère.

Visio Hermogenis.

Hermogenes dumni tus illuminatus, credit in Christũ.

Hæc dicens, paratus quidẽ erat currere, & prensare pedes martyris: diù autem eum retinuit terror & spectaculum Angelorum. Atque repentè quidẽ euanuerunt Angeli: Ille verò accurrẽs, & sancti pedes apprehendens, suauiter deosculabatur, & ei dicebat: Ora vere Dei serue: ora, quæso per ipsam, quam prædicas, veritatem: Ora, vt ego quoque indignus fiam seruus, & Deo tuo seruiã. Nunc sensi ex iis, quæ in te facta sunt, spectaculis, quibusnam vtãtur satellitibus, qui germanè ad Christũ accedunt, & vndenàm eis & quales sint laborum remunerationes: & quòd sont quibusdã alienis & terribilibus stipati satellitib⁹, vt tu quoquè. Qui nos etiam tanquàm sceleratos & profanos, visu aliquandiù repellebant & amouebant. Tandèm autẽ vsi humanitate, tua nobis cesserunt sanctitate & puritate: & vereor, nè me accedentem Christus repulerit, rogantem, & hoc magnum, & quod nostra merita superat, postulantem, vt referar in numerum infimorum suorum famulorũ. Verumenimverò sic quoque præclarè mecum agi existimo, si talem Deum assecutus, luam pœnas pristini erroris & amentiæ.

Osculatur pedes S. Menæ.

Sanctus autẽ: Bono animo esto, inquit, clarissime Præfecte: neque quicquam de clementia Dei dubitaueris. Ego enim, qui ex meipso Dei feci periculum, & scio eum esse benignum & misericordem, & qui ob vitia hominum mouetur misericordia, confido quòd te non solùm non repellet accedentem: sed hac etiã tua syncera suscepta fide, scripsit iam nomẽ tuum in libro vitæ: & quãtùm ego possum scire, statuit vt tu per martyrium, diuinum eius nomen mecum glorifices. Cùm sic dixisset, & intellexisset populum toto die manere ieiunum, & vidisset eum stare erectũ præ admiratione eorũ, quæ cernebantur, & velle adhuc manere, & eius vultum cernere, & sermones audire, pollicitus eum manè affuturum, statim abijt, & dimisit theatrum. Sed Præfectus ne sic quidẽ sustinuit discedere à martyre: sed cum eo vacante tota nocte est versatus, accuratiùs per catechesim ab eo institutus in verbo veritatis. Cùm autem esset manè, & tanta frequentia congregatus esset populus, vt nec eum caperet quidem locus theatri, vnà verò cum Præfecto ascensurus esset sanctus in concionem, magna multitudo gentilium sancto dedita opera occurrens, tanquàm vno ore, Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui à te prædicatur, & iã omnia negamus, & ei soli militare & seruire constituimus. Cùm Deo autem gratias egisset sanctus, & laudasset multitudinem propter celerem conuersionem, & dixisset, quòd nec protinùs quidem credidisse

Tota nocte discit à S. Mena fidem nostram.

Multi gẽtiles credunt.

cùm audiuerint, neque esse cunctatos animo dubitãtes, apud Deum caret mercede: & quòd mox baptizati, futuri sint participes donorũ Christi, cùm vnà cum Præfecto ascendisset, constitit.

Postquàm autem intuens ad populum, Deus, dixit, vos suo perficiat signaculo, & reddat sibi ad omne opus vtiles, iussit vnumquenque rogare & discere de Deo, quod vellet. Præfectus verò cum toto populo, De tuo, inquit, Deo nulla est nobis dubitatio, ô sanctissime. Omnia apertè cognouimus, & omnibus, quæ à te dicta sunt, credidimus. Vnum solùm petimus, vt Deo coniungamur, & familiares reddamur per baptismum. Cùm itaque consensisse Præfectum vidisset populus: Reuerà, dixerunt, nõ est Deus acceptor personarum, vt qui propter moderationem & curam quam gessit pauperum, reddiderit Præfecto sui cognitionem, & vero Dei cultu eum sit remuneratus. Postquàm autem ex iis, quæ circuncircà erant, ciuitatibus affuerunt Episcopi quidam pij & religiosi, qui erant omnes tredecim: qui alii quidem solùm vt viderent certamina martyris: alii autem ideò è deserto descenderant, vt visitarent fideles, qui erãt in ciuitate, & allata quoquè esset aqua, cùm ità iussisset sanctus, ipse sanctus cùm è loco excelso descẽdisset, & Præfectus quidem inclinare caput Dei amantissimis fecisset Episcopis, illos verò eius capiti aquam infundere, & dicere: Suscipit lauacrum regenerationis Hermogenes in nomine patris & filii & spiritussancti, sic eum fecit baptizari coràm toto populo. Eo antè nomine populus Christum multis laudibus est prosecutus.

Act. 10.

13. Episcopi adsunt.

Hermogenes baptizatur.

Quoniam verò & Præfecti regeneratio cogebat festum celebrare, nec facilè poterat satisfieri tantæ multitudini, tunc quidem sanctus dimittit theatrum. Deindè etiam conuersus ad Episcopos: Non iustum est, inquit, vt ecclesia tanto viro priuetur, qui est tam studiosus, & modestus, & tam sublimi ingenio. Ea de causa propter multam in sanctum reuerẽtiam, cùm accepissent Hermogenem nihil contradicẽtem, illi eum referunt in cleri numerum. Deindè cùm per ordinem ecclesiasticos omnes gradus transiuisset, eum constituunt Episcopum ciuitatis. Qui etiam cùm post electionem die septimo coegisset quicquid habebat auri & aliarum facultatum, & valere iussisset delicias & lautitias, & alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deindè cùm etiam alia omnia paruifecisset, cum vniuersa multitudine se armauit ad bellum gerendum contra dæmones, vt aduersùs quos gereret inimicitias propter priorem vitam, & eorum errorem vehementer persequeretur: & cùm breui eorum fana & aras euertisset, & simulacra deiecisset, vbiquè Crucem fixit, & in Christi nomine construxit altaria. Atque turbas quidem posteà ad eius pedes procidentes, & rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidiè, vt nec facilè posset eorum numerus comprehendi: dæmoniacos autem, aut qui ab aliis premebantur ægritudinibus, sola Christi inuocatione, repentè liberabat à dæmone, & ab ægritudine: & docebat semper amplecti castitatem, & pium Dei cultum, humilitatemq; & charitatem, mansuetudinemque, & nil possidendi virtutem, & cæteras similiter virtutes: seipsum proponens exemplar iis, qui docebantur.

Refertur in Clerũ, fitq; deindè Episcopus.

Vbiquè figit Crucem.

Multa facit miracula.

Cùm autem non multi dies præterijssent, & tota ciuitate in vnam conueniente sententiã, effecti sunt omnes vnus grex Christi, vir quidã deditus falsæ religioni dæmonum, vnus ex Senatu, nomine Rusticius, ciuitati inuidens & nobis Christianis: & simul ebrietatem, qua vti solebant ad aras, & reliquam intemperantiam pluris faciẽs, quàm eam, quæ est apud Christianos,

Nota Christianorum verũ abstinentiam.

stianos, abstinentiam & moderationem, ità vt erat ira percitus, magna celeritate currens ad Imperatorem, paucis narrat omnia: Abolitum est, dicens, omne sacrificium: contumelia est affecta deorum magnificentia: euersa sunt templa: diruta sunt omnia deorum altaria: & ad summam, refert deorum deletionem, & Præfecti mutationem: & quòd Præfectus Hermogenes, vetere beneuolentia & lucro ciuili inductus ab eloquente Mena, vniuerso ferè persuasit impetio, vt declinaret ad Crucifixum: & iam quidem vbiquè securè adoratur Christus: eum autem secuta est tota Alexādria. Hæc cùm dixisset, vt enim magis prouocaret ad iracũdiam, & ad pœnas de Christianis sumendas acriùs irritaret, adiicit: Nisi hoc tibi magnæ fuerit curæ, & a te quidem euertantur res Christianorum, in pristinũ verò statum restituantur res deorum, scio fore, vt tuum quidem imperium citissimè euertatur: cõfirmetur autem regnum eius, qui dicitur Christus.

Hoc cùm audiuisset Maximinus, fore quidẽ, vt suũ corrueret imperium, Christi autem regnum erigeretur: laudato quidẽ & honorato Rusticio propter eius in ipsum & in deos beneuolentiam, efferatus aduersùs Præfectum & vniuersam ciuitatem, & magis quàm expediret, indignatus, statuit illic: ipse continuò proficisci Alexandriam, magno studio & apparatu, cùm bellicosorum hominum, decem millia ad hoc iussisset sequi, dicens: Vel sola Imperatorum reuerẽtia motus populus, eos deos honore afficiet, quos illi cẽsent colẽdos, & se ab alia reprimet improbitate. Nam nisi ità esset, vt ipse rerum status arguit, citra vllum ruborem mala fierẽt, & nec studeret quidem latère aliquis. Attamen cùm deorum prouidentia fuero Alexandriæ, & hos ipsos vlciscar, & meam corrigam ignorationem, procùl amādans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multũ temporis permisit intercedere: sed rebus omnibus publicis posthabitis, magna celeritate venit Alexādriam: & statim iubet sanctos comprehẽdi, & manè, tota vidente ciuitate, & manu assistente militari, sedens pro tribunali, eos iussit nudos introduci.

Maximinus Imperator venit Alexandriã.

Postquàm autem eos solùm vidit introductos, magna voce exclamans: O dii, inquit, quid huc futurum est, quòd iste, cuius tantam curã gessi, & ei primos magistratus, quos nulli alii ex iis, qui nobis parent, mandaui, sua sponte omnia despexerit, & ad tam obscurã & abiectam fortunam transfugerit, & comam eiũ capitis sibi ademerit, & nihilo meliùs sit affectus, quàm mimi & scurræ, qui in scena risum mouent. Propiùs verò accedens ad Hermogenẽ: Dic mihi, inquit, ò infelix, quanàm de causa tibi commisi totius terræ & maris imperiũ, & decreui, vt absque successore gereres magistratum: non vt diis quidem futurum beneuolũ, & nullo modo eos abnegaturum, & beneuolum quoquè nobis futurum, & vt hunc doctum & sapientẽ virum, qui prospero fortunæ afflatu præter æquum inflatus, & hinc lapsus est in errorem, arte & experiẽtia & verborum persuasione ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergò te mouit, aut quidnam spectasti, vt sineres eum diutius versari in vanitate, & nõ solùm eum ab errore non reduceres, sed eiusdem malæ opinionis ei fieres socius: & tibi prætereà caput, ò stolide, tonderes, & reputareris esse vnus ex iis, qui sunt in theatro, histrionib⁹? Cum eò iræ & acerbitatis processisset Imperator, iracundeque & furiosè eos esset intuitus, benignè Deus adspexit martyres: & repentè eis apparent Angeli, eos audacia replentes & viribus, & vngentes ad certamina: iubentes, nè timerent iram Imperatoris, vtpotè quòd victoria sit cum eis futura. Hermogenes autẽ statim respondit: Si sustines me patienter audire, Imperator sapientissime, quanã de causa & quid spectans, primas quæ apud te reputantur felicitates lubẽs abiecerim, promptoq; & alacri animo ad hanc fortunã descenderim, vt velim videri stultus, & pauper, & ridiculus, & inglori⁹, & dici potiùs Christi: & ideò lubenter accusari erroris & ignorationis, & paratus esse & ensem, & ignem, & bestias propter Christum despicere: & pro illo potiùs mortem sitire quàm vitam, toto meo testimonium ferente cõcilio, maximè verò re ipsa subiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, & nè quid, quod sit opportunũ, prætermittam, dicam id quod quæsiuisti. Imperator autẽ, Ego, inquit, hoc omninò, & nihil aliud cupio, si nõ ipse falsum præfers veritati, hoc in maiori honore habens propter necessitatem. Hermogenes autẽ: Mihi, ò optime Imperator, me aduersùs Christũ audacter & insolenter gerẽti, & volenti quidẽ quos olim deos colere, tuam autem obseruare potentiam, studio fuit, vt ipse quoquè scis, cum tanta ad ciuitatem venire pompa & apparatu: & virum quidem partim blanditiis, partim verò metu ad hanc, quæ vigebat, patriam reducere impietatem: vt te ne cum maiore quidẽ dixerim ad nos accessisse, & ne tu quidẽ, si affuisses, desperasses virum posse vincere. Mihi autem feret testimonium vniuersus hic populus, quam eram ab initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes deniquè species me transformans, vt virum abducerem à pietate. Ego enim stultus ignorabam, in qualem virum incidissem, quàm interritum & valentem, & qui liberam quidem habebat linguam ad responsa, animũ verò ad ferenda intentata supplicia, & omnia deniquè perpetienda parata, potiùs quàm ad Christum abnegandum.

SS. Menas & Hermogenes, nudi coràm illo sistuntur.

Nota quorum similes sint, qui eius modi tõsurã irridẽt.

Hermogenes respondet tyranno.

Sed vt alia omittam, cùm vidissem eum recusare deos colere, & neque potestatẽ curare, neque suppliciorum aut tormentorum vllam ducere rationẽ: sed tam probabiliter quidem, & ad persuadendũ aptè cõtradicere, vt ego quidem ab eius ingenio vincerer: dii autem arguerẽtur: & ei vniuersus suffragaretur populus, & eadẽ, quæ ipse, sentiret de religione: cogitaui eũ paulopòst talib⁹ cruciare suppliciis, vt, si possem quidem, eum perfectè vincerem: sin minus, eius quidem certè reprimerem promptum & alacrem animum, & dicendi facultatem impedirem. Visum est ergò mihi, plantas pedum eius gladiis excindere vsque ad ossa: quinetiam eius quoquè linguam excindere eloquẽtẽ, à qua omnia superabãtur: prætereà verò eius quoquè oculos effodere: vt propter oculorum quidem tenebras ocio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem fieret ad respondendum, imbecillior verò ad contendendum. Atq; lictores quidẽ cùm primùm iubentem audiuissent, fecerunt vniuersum. Ille autem homo continuò esse conuictus, & nihil ampliùs ferens, quàm communis posset natura, missus in carcerem, erat planè mortuus. Viri tamen misertus, (verũ enim fatebor) vt docti & mei ciuis, & ægrè ferens, quòd vir periisset tanta sapientia præditus & eloquentia, summo manè afferri iussi corpus eius exanime, volens videre, quonàm eius rediisset constantia.

Postquàm autem eum vidi accersitum rectè ingredi, & purè intueri: deindè etiam eum audiui apertè disserentem, videbar mihi videre spectrum & inane somnium: & statim clausi oculos, deorum inimici vel ipsum simulacrum abhorrens. Cùm autem de sede descẽdissem, & visionem simul cum aliis curiosè indagassem: & non solis credens oculis, sed etiam manibus examinans & contrectans, illum ipsum didici esse Menam, protinùs victus sum à veritate, non falsum testẽ habens cõscientiam. Verumenimuerò adest ipse quoquè, ò Imperator: & dicat quidem populus cruciatus: curiosè autem ipse quoque inquire, vt volueris, cùm miraculum sit tibi ante oculos. Dic verò

mihi per tuos deos, ô Imperator, Si quis vidisset Christum, sicut ego ipse vidi, repentè totum hominem transformantem & animantem, & ex hoc quidem suam potestatem confirmantem, nempe quòd hæc quidē non sunt alterius, quàm Dei, & quòd ipse sit, qui primum creauit hominem: pollicetur autem iis, qui illum secuti fuerint, in cælis quidem regnum æternum, hîc verò tantum posse, quantum ipse solus. Si quis, cùm hæc & didicisset & vidisset, despiceret quidem talis Dei esse & dici amicus: despiceret autem posse omnia agere & mutare, quæ solus ipse Deus, & cæcos quidem facere videre: claudos autem saltare: & mōtes mouere: & mortuos suscitare: & vt semel dicam, rem omnem mouere creatam solo verbo & nutu: Deindè etiam pignus habere, quòd lætabitur, & regnabit in æternum: Qui eum reliquisset, & clausisset oculos ad tantā beatitudinem: elegisset autem vestros deos colere, & esse Consul & Imperator, quisnam is tibi videretur? Non verè stultus, non emotæ mentis, & qui longè abest, vt intelligat quod sit conducibile?

Gene. 1. *Mat. 19.* *Iohan. 14.*

Propterea igitur, ô Imperator, ego errorem, & fabulas vestras, & deos abominatus, & abnegata hac omni, quæ videtur, felicitate, ad solum Deum accessi, & malui, vt ipse dixisti, esse infelix: potiùs videri stultus, quàm esse, eligens. Atque nostra quidem ex iis quæ audijsti, iam didicisti: Res autē Christi si velis experientia discere, nè cuncteris. Excogita citò in nos magnum aliquod & graue supplicium: &, si tibi fortè deest aliquid ad excogitanda supplicia, ego qui magna in his exercitatione ad summam processi experientiam, ea quoquè quæ restant reuocabo in memoriam. Obijce bestiis, deturba è præcipitio, mari obrue, terra infode, gladio scinde, igni combure, vnicuique membro appositum excogita supplicium. Sic enim ego quoquè paulò antè cæcutiēs, feci meo luminari, & qui me deduxit ad veritatem, Menæ. Atque populus quidē, cùm tam artificiosè & liberè dixisset Hermogenes, admiratus est eius animi virtutem & dicendi facultatem. Imperator autem cùm nec aduersus quæ dicta fuerant, posset aliquid dicere, (nam & populus testificabatur, & in conspectu eius erat miraculum) & simul cogitans, quòd si ad dicendi veniret contentionem, ipse quidem pudore afficeretur: eius verò dii refellerētur, animi dubius & dolore affectus, iussit sancti manus & pedes, illas quidem ex humeris, hos autem ex genibus ense amputatos, ipso vidente, iaci in focum ignis. Deindè cùm ventrem conto percussissent, & omnia effecissent fluere, id quod restabat adhuc spirans iàcere eos iussit in fluuium, qui præterfluit ciuitatem. Lictores ergò nudos † enses, & crudeliter intuentes, cùm essent vel solo adspectu terribiles, sanctum statim circumsistentes, primùm quidem crudeliter manus, deindè rursùs quoquè pedes immaniter amputauerunt. Ille autem laborabat quidem frequentibus confectus doloribus: adeò verò se fortem præbebat, acsi non ipse pateretur, sed alios potiùs videret affectos suppliciis.

Magna constantia & dicendi libertas S. Hermogenis.

Eius manus & pedes amputantur.

Videtur deesse tenētes, aut quippiam simile.

Postquàm autem vidit sua membra igne redacta in cinerem, caput parùm attollens, & ad focum adspiciens, Quàm felix sum, inquit, quòd manus meas, quas aliquandò extendi ad deos alienos, & pedes, qui ambulauerunt in errore, Deus hodiè accipit vt oblata ei in sacrificium. Protinùs autem milites, postquàm abscissæ fuerunt manus & pedes, ad ventrem se contulerunt: & conto quidem eum verberarunt, fluxerunt antem intestina. Ipse verò iam quidem deficiebat, & imbecillum adhuc conseruabat spiritum: tam generoso autem erat & forti animo, quàm si modò cœpisset decertare. Cùm eum ergò adhuc spirantem accepissent milites, sicut iussi fuerant, in fluuio demerserūt. Postquàm autem Maximinus de martyre Hermogene vix tandem deposuit solicitudinē, protinùs de beato Mena cœpit deliberare. Cùm verò timeret, nè, si cum eo disseruisset, (quoniā & miraculis & dicendi facultate existimabatur esse supra hominem) ipse quidē victus dedecoraretur: & eos etiam perderet, quos adhuc habebat errore implicatos, sancti miraculis inductos ad veritatem: omnibus prætermissis, iubet vt cùm eum in obscuro & tenebricoso carcere inclusissent, primùm quidem vinctum manibus à tecto suspenderēt: Deindè etiā ab eius pedibus lapidē appenderent adeò grauem, vt vehiculo impositus, via posset ferri: Deindè eum relinquerent, & diutiùs violēter moreretur.

Præclara eius fortitudo.

Dirè caditur.

In fluuium mergitur.

Atrocia in S. Menam supplicia statuuntur.

Protinùs ergo ij, quorum est hoc munus, fecerunt quod eis fuerat imperatum: & sic ipsum dimittunt suspensum, nullum omninò sinentes eum videre ad cōsolationem. Sactus autem cùm & capiti impositis vinculis, & deorsùm trahente pondere lapidis extenderetur, & ei propemodùm dissoluerentur compages, nerui verò conuellerentur, & carnes dilacerarentur, & vt semel dicam, omnis ei alia grauiter abrumperetur commissura, quandiù quidem vires corporis suffecerunt ad animi constantiam, graniter quidem patiebatur, psallebat autē assiduè: Vide humilitatē meā, & laborē meum, & illud, Nō sunt condignæ passiones huius tēporis ad futurā gloriā. Postquā autem planè ei consumptis viribus, suam côiunctionem omninò negauit natura, cùm dixisset, Gratias ago tibi, Domine, quòd tua bona perceperim: tanquàm pondere supplicij repētè ei voce repressa, in soporē resolutus, tacuit.

Psal. 24. *Rom. 8.*

Postquàm verò vtrique athletæ tanta constantia & fortitudine desijt certamen martyrii, repentè affuerunt amantes & socii Angeli ad eos defendendos: & primùm quidem cùm martyris Hermogenis corpus è fluuii profundo sustulissent, & repentè eum rotū integrum restituissent, & deindè etiā animassent, & dixissent se proficisci ad Menam athletam, & ipsum hortati essent, vt consequeretur, vbi parùm ingressi venerunt ad custodiam, intrò statim perrexerunt, viribus, quæ sub adspectum nō cadunt, dissolutis eis claustris. Hermogenes verò seipsum quidem mente agitans, & totum actum tacitè considerans, obstupescebat: beatū autem Menam etiam suspensum adspiciens, & iam nō spirantem ampliùs, & tormentū cernens intolerabile, tristitia afficiebatur. Vt verò esset attentus & videret, hortati Angeli, statim cum quodam honore & reuerētia ad sanctum accedunt. Relaxatis autem vtrisque vinculis, cùm, quam sustinuerat, membrorum iūcturam compegissent & sanassent, & cū magno gaudio & alacri animi studio repleuissent, statim quidem soluunt Hermogenis mœrorem propter magnum Menam. Cùm autem vsque ad matutinum cum eis essent versati, & ad pericula subeunda eos magis acuissent, & iussissent eos festinare ad mox eis mittendas coronas, & polliciti essent se simul adfuturos, & certamina vnà esse adituros vsque ad tempus coronarum & victoriæ renunciationem: & deindè etiam eis pacem dedissent, & faustum victoriæ nuncium eis significassent, statim ab eis recesserunt.

S. Angeli vtrumque restituunt.

Imperator autē cùm summo manè iussisset aperiri theatrum, & ad eum omnē conuenire populum, sedet pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam ciuitatem credidisse Christo: deliberando verò & consultando statuerat esse quidem inutile eam relinquere impunitam: rursùs autem inconsideratum & à ratione alienum, condemnare omnes, vt puniantur: simulans se totum ignorare, dixit: Quòd vos quidem qui adestis, deos quidē sacrificiis & aliis libaminibus, nos autē Imperatores reuerentia & timore & in alijs rebus obedientia colere statueritis, ex multis aliis intellexi.

Impia & blasphema Tyranni ad Alexandrinos oratio.

tellexi. Quòd autem non statìm repugnastis & restitistis illis execrandis, qui Crucifixi res ausi sunt docere, & non ipsus ante nos lapidibus obrueritis, existimo deos ex hoc iram non leuem concepisse. Ego igitur, qui & ipsos deos cupio vlcisci, & nullum vestrum in diuinitùs immissam incidere calamitatem, iubeo ciuitatem & vos omnes priuari ijs, qui vtrisque olim fuerunt attributi, honoribus: vt sciatis & ex his pœnis vobis impositis, & stultorum illorum suppliciis, quòd quandò Iudex, qui non fuerit ipse præoccupatus, non vult suam prodere sententiam, & prodigia facere cum his histrionibus, nunquàm potest opem ferre Crucifixus, aut liberare a malis: solùm autem hoc potest, certam mortem & extremam infelicitatē procurare iis, qui pàrent. Eorum quæ dico, fidem vobis possunt facere deceptores illi & præstigiatores Hermogenes & Menas, vterque ipsorum ante tormenta pollicentes se esse alios à mortuis suscitaturos: à me autem breuì, vt oportebat, graui morte vita priuati, ne sibi ipsis quidem possunt opem ferre. Vbi autem nunc est plani illius Christi virtus?

Plani, id est impostoris.

Postquàm ergò ad tantam blasphemiam processisset Imperator, multo tumultu plenum erat theatrū, eius maledicta omnibus ęgrè ferentibus, & iam res nouas moliri statuentibus. Cæterùm cùm à præconibus factum esset silentium, & rursùs dicturus esset Imperator, quę erant ea sui animi sententia, repentè totum adspiciens theatrum, cùm vidisset sanctos, qui in medium tribunal descenderant, (ex inopinatò enim apparuerant) vna velutì lingua & vno ore omnes exclamauerunt: Vnus verè est Deus, Deus Christianorum. Hoc acto, quidam Eugraphus, qui ipse quoquè in Gręcorum doctrina erat exercitatus, rempublicam autem adhuc gerentis Menæ fuerat minister: Is ergò cùm tūc esset vnus ex iis, qui erant in theatro, & videret quæ fiebant, cùm vidisset miraculū, & esset velutì zelo accensus, & se diuinæ Crucis signasset signaculo, & animi fortitudine & audacia esset repletus, in medium prosiluit, & audacter Imperatori, Ego, ò Imperator, inquit, sum Christianus, & tua iussa respuo & execror, & non abiuro religionē, & iam tibi sum propter Christum propositus, nulla mearum carnium motus misericordia. Nè existimes autem fore, vt minis vel blanditiis me sis omninò superaturus, sed neque vllum Christianorum. Nobis enim mors quidem est vita, quæ cū vobis agitur impiis. Verè autē vita est mors, quæ pro Christo suscipitur. Et scio quidem, quòd tanquàm leo rugiens in hanc ascendisti ciuitatem, quærens ira corripere, & cultu simulacrorum Christi gregem discerpere: & quòd hodiè quoquè ad nos prosiluisti cum eādē spe & armis. Sed te auersabimur, & audacia, qua impellimur ad mortem libenter suscipiendam, & pietate immutabili, tanquàm dolosam aliquam vulpem, quæ ludit maximè ridiculè.

Vsitatissimum semper Christianis fuit signare se Cruce.

Hæc cùm audisset Imperator, & esset ei cor ira accensum, & iam esset emotæ mentis ex stupore miraculi, velutì oblitus se esse Imperatorem, è sede desiliens, cùm insana manu cuiusdam eorum, qui propè erant, strinxisset ensem, multa & certa vulnera affert Eugrapho: & sic per se interimit prope tribunal virū fortem martyrem: primùm quidem stantem citra vllum timorem, & ferentem plagas, & vel in ipsis arguētem Imperatorem: posteà autem in terra iacentem firmo & constanti animo, & Deo agentem gratias, quòd primus aliorū ad eum ingrederetur: & non vno ictu, sed multis finem acciperet, vt dignus pluribus haberetur coronis. Qui cum & has plagas acciperet, & has voces ederet, expirauit. Temulentam autem adhuc habens animam Imperator, quòd ira victus, sic ad militare descendisset ministerium, cùm rursùs reuertisset ad sedem, aliquandiù manens cogitabūdus, cognouit se per impudentiam dubitationi attulisse remedium, & specie oppugnasse veritatem. Cùm repentè ergò ad se rediisset, & se ad sanctos conuertisset, Iuro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia sperasse videre inopinata: tales autem me visurum esse magos, nunquam sum opinatus. Sed quid noui facere videmini, arte magica & pręstigiis populum a se facientes discedere, & simpliciores abducētes à deorum potestate, & mori pro Crucifixo tam facilè persuadentes? Ego itaque, qui vos miseros sum optimè expertus, nunc apertè ostendam vel vos esse spectra, vel hanc ementitam membrorum vestrorum reformationē, esse fraudem oculorum, & apertas pręstigias.

Tyrannus non ferens libertatē Eugraphi, eum suis manibus interficit.

Sancti autem dixerunt: Consequentia dixisti, o Imperator. Nam quoniam mens quidem tua est infatuata, cæcutit autem anima, cor verò est excæcatum: meritò rei quoquè admirabilis veritas, præstigię esse videtur & deceptio. An non enim apertè cęcutis, qui ijs non credis, quæ sunt vel luce clariora? Quòd si quid etiam de iis, quæ vides, dubitas, in nobis adhuc ipsis diligenter inquire veritatem. Sin autem sęuis minis, vel bonorum promissis, etiamsi ipsum dixeris imperium, quod res est apud uos maxima & beatissima, existimas nos à nostra traducere sententia, falleris, ò Imperator. Nam tu priùs, mutato errore, Christum cōfiteberis, quàm nos à veritate deficientes, falso simus adhæsuri. In nos ergò pronuncia sententiam, rectè sciens, quòd quicquid decętero dixeris aut feceris, à te fiet inaniter, & ab eo, quem tibi proponis, scopo longè cadet: Imperator autem cùm & ex se quidem intellexisset veritatem, maximè verò eam cognouisset ex stupore & admiratione eorum, qui adstabant, (Sanctos. n. tangentes, & manibus cōtrectantes obstupescebant) timens uè populus, cuius iam erant animi persuasi à rei euidentia, illo resistēte manifestæ veritati, aliquid noui in eum agerent, cum hoc solùm iussisset eis amputari capita, surrexit è tribunali. Postquàm autē sancti cum ijs, qui eos ducebāt militibus, & toto populo ad locum venerunt, stantes & manus simul & oculos in cælum tollentes, in conspectu omnium satis diù sunt precati ciuitati, & Christianis omnibus, & Ecclesijs quietem & tranquillitatē, & vt nemo, qui eorum eguisset auxilio, reuerteretur inanis. Deindè post precationem se inuicem amplexi, dataq; pace & salutatione, porrectis collis, vterque eorum à milite, cui id obtigerat, beatum finem accepit.

Decollantur sancti martyres.

Quoniam autem magnus Menas adhuc viuus petierat ab Imperatore, vt eius corpus deponeretur Byzantij, (De eo autem mandauit etiam iis, qui tunc erāt fideles, & erant ei alioqui familiares, dicens eam ciuitatem sibi esse attributam ad habitandum) ei inuidens Maximinus vel ipsam sepulturā, iussit capsam cōstrui ferream, & in ea imponi corpora martyrum: deindè etiam in maris profundum transmittere: nè fortè, dicens, aliquid de iustis faciēdis Galilæis prædixerit: & vt sic eius excideret prædictio. Qui ad hoc ergò inseruiebant, cùm essent vniuersum diligenter executi, in arca ferrea sanctorum corpora in mari demerserunt. Imperator autē, cùm nec ciuitatis ferre posset scōmata, & simul intellexisset populum in eum efferri audacia, & dubitaret, nè temerè & periculosè aliquid in eū iniretur, ex ea iter ingressus est versùs Byzantiū, metu & pudore affectus. Cùm hic ergò fuisset rerū exitus, fit rursùs etiam aliquid, non minus prioribus.

Tyrānus timet sibi ab Alexādrinis

Imperatorem equitātem præuenit capsa, quę ferebat corpora martyrum, quæ & tanta erat, & ferrea, & per mare nauigabat. Nam cùm diuina quadam virtute celerrimè è fundo emersisset, & fluctus marinos persuasisset, secūda aqua nauigabat, & celeritate par volu-

Insigne profectò miraculum.

ꝛribus currebat Byzantium: & eũ, qui cõdẽnauerat, nè habitaret ciuitatem, ea quæ fuerat condemnata, magna præuenit celeritate. Postquàm autẽ diuina quædam apparitio ciuitatis Episcopo facta est media nocte, quæ significabat & moa affuturos martyres, & iubebat eũ properare ad litora, quæ sunt in arce, vt eos descendentes è mari statim exciperet: cum hac ipsa hora noctis congregasset eos, qui ea clero simul aderãt, & quosdam pios & fideles, cum eis perrexit ad litora, quæ ei ostenderat is qui apparuerat. *Visio.* Cùm autem versùs mare intendercnt oculos, repentè vident lucem, tanquam columnam è cælo vsque ad mare peruadentem, & in quadam cymba quodammodò fundatam: duos verò viros adspectu præclaros, ea vtràque parto honorificè & venerabiliter appropinquantes. Idipsum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi stabant.

Postquàm verò paulatim fuit propiùs, & iam cognitum fuit, eam esse arcam & noo nauem, considerãtes eam, neque cùm vndæ erant conuexæ, resilire: neque cùm rursus concauæ, delabi: & sine remis & clauo ingredi, & ex aduerso virorum illorum nauigare: lucemque esse multam & splendidam, & tantam, vt nõ minus quàm Sol locum illustraret: & viros illos in se ferre quidem signa cuiusdam diuinæ & admirabilis naturæ, qui ipsi quoquè quodammodò pedibus ingrediebantur per aquam, & deducebant capsam cũ quadam reuerentia: omnes metus & horror inuaserat. Atque Angeli quidem capsæ ductores, cùm iam fuissent in conspectn eorum qui adstabant, cùm tantùm visi essent & appropinquassent, quantum satis erat ad mandandum, vbì nunc quidẽ martyres ponere oporteat, propter Imperatoris amẽtiam, & vbì paulò pòst propter eorum voluntatẽ, & quæ, & quemadmodum facere oporteat, repentè ea eorum oculis recesserũt. Episcopus autem, & qui cum eo aderãt, primùm quidem arcæ circunfusi, eam amplectebantur: postquàm verò intellexerunt eam esse totam ferream, eos stupor inuasit, considerantes quonam modo supra tam tenuem nauigauerit superficiem, non omnino obruta. & tunc quidem, cùm eam suprà in arcem detulissent, in occulto quodam templo absconderunt, sicut iussi fuerant.

Postquàm autem statim reoersus Maaiminus, & eue stigiò plaga diuinitùs immissa percussus, priuatus fuit oculis, & simul ab Angelis flagellatus, vt ipse suis dixit familiaribus, paucis pòst dieb⁹ expirauit: cùm post plagam & flagella tantum vixisset temporis, quantum satis erat ad aperiendum ãrcanum iis, qui ad ipsum genere attinebant: nè lateret Dominus iudicia faciẽs, & diuina iustitia etiam hìc malos puniens: adhibita audacia Episcopus, considerans solam fidem sufficere ad auxilium, magno studio & honore transferens fortissimorum martyrum Christi corpora, proptèr mœnia arcis ea deposuit, custodes quidem ciuitatis, nauigantium autem conseruatores: eorum, qui sunt in morbis & calamitatibus, certissimum solatium, ad gloriam magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota quid antiquitas sentiret de martyribus.

SERMO DIVI EPHRAEM, DIAconi Ecclesiæ Edissenæ, de laudibus sancti Ioseph Patriarchæ, Ambrosio Camaldulensi interprete. Extat in operibus eius.

DEVS Abrahã, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus magne atq; admirabilis, qui etiam elegisti semẽ sanctorum seruorum tuorum diligentium te, largire, clementissime, vt fluant in me gratiæ tuæ fluenta largissima, quò dignè valeam præclarum ac maximũ præbere spectaculum pulcherrimi atq; castissimi Ioseph: qui semper baculus fuit, cui inniteretur patriarchæ Iacob profunda & veneranda senectus. *Decemb. 11. vt quibusdã placet.*

Hic enim profectò, hic sanctus puer à prima statim ætate, Christi & primum, quo ad nos ea Virgine prodiit: & secundum, quo summo pauore concutiet omnia, signauit aduentum. *Ioseph, typus Christi.* Itaque, charissimi mei, à Christo dilecti fratres, constantes & alacres animo simus, vt honestissimi pueri facta tam grandia, suspensis mentibus inspicere atque audire possimus. Eqnidem, fratres mei, hunc adolescentulum non modò honestissimum dixerim, sed omni dignissimum admiratione, pudicitiæ fontem, victoremque libidinum, ac trophæum mirabile de hoste referentem. Vndè & futuri illius Saluatoris aduentus figura præcessit. Quisque igitur abijciat ea animo omnem terrenarum rerum curam, & cum desiderio suscipiat dulcia carmina. Sunt enim spiritalia cantica, quæ lætificant animam. Sicut enim Dominus noster de sinu Patris, vt nos omnes redimeret, missus est: ità & puer Ioseph à patre directus est, vt suos reuiseret fratres. *Gene. 37.* Et quemadmodùm illi, simul atquè inspexerunt appropinquantem Ioseph, cœperunt aduersus eum cogitare nequitiam, *Ibidèm.* & quidem cùm illis pacem à patre perferret: ità & Iudæi duro semper corde, moa vt Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & nostra erunt omnia. *Mat. 21.* Et sicut fratres Ioseph dicebant: Occidamus eum, & enademus somnia ipsius: ità & Iudæi: Venite, inquiunt, occidamus eum, & obtineamus ipsius hæreditatem. Ioseph fratres comedentes vendiderunt, quem proposito & voluntate necauerant: eodem modo Iudæi execrabiles, Pascha manducantes, Saluatorem occiderunt. *Gene. 37.* Descensus in Aegyptum Ioseph, Saluatoris signat ad nostra descensum. Sicut autem Ioseph intra thalamum inclusus, *Ibidèm.* omnem peccati vim magno vigore calcauit, atque aduersùs Aegyptiam dominam suam, coronas victoriæ clarissimas retulit: ità & Dominus ac Saluator animarũ nostrarum ad inferni claustra descendens, dextera sua omnem illic atrocissimæ mortis, & eatenùs inuicti tyranni potẽtiam strauit, atque destruxit. Quoniam verò peccatum superauerat, Ioseph in carcerem seruandos includitur, *Ibidèm.* donèc tempus coronæ percipiendæ veniret: ità & Dominus, vt peccata mundi omnia tolleret, in monumento reponitur. Ioseph biennij tempus egit in carcere, magna ibi cum requie ac libertate versatus: & Dominus noster triduum in inferno permansit, vt potens, & corruptione intactus. *Gene. 41.* Iussu Pharaonis Ioseph placidè ex carcere, vt verissimus Christi typus, educitur, ac somniorum fidelis interpres futurã frugum vbertatem facilè signat: at verò Dominus noster ex mortuis propria virtute surrexit, inferni spoliis captis, reconciliationem nostram Patri offerens suo, resurrectionemq; prædicans, & æternã vitam. *Ibidèm.* Ioseph, accepta super

per omnem Aegyptum potestate, in curru Pharaonis *Act. 1.* sedit: Rex autem noster ante secula, atque Saluator, ascendens in nube lucida in cęlum, ad dexteram Patris cum gloria sedet, vtpotè vnigenitus filius. Cùm verò in Aegypto regnaret Ioseph, accepta contra inimi- *Gene. 42.* cos suos potestate, adducuntur spontè illius fratres ante eius solium, quem addixerant neci: ingrediunturque cum metu ac tremore, vt adorent in conspectu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat: & cum timore procidunt coràm Ioseph, quem super se regnare noluerant. Agnitis verò ille fratribus suis, vno verbo ostendit homicidas. Quod illi audientes, attoniti, & pauore perterriti steterunt, obtutibus humi depressis, confusione pleni, & loqui minimè audentes, neque omninò quicquam habentes, quod in excusationem sui sceleris afferre possent, recognoscentesque apertè peccatum suum. Putarant infelices, qua illum hora vendiderant, eum esse iam mortuum, dum repentè is, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus potestate, super illos regnare deprehensus est. Ità & in die illa terribili, cùm venerit Dominus in nubibus aeris, sedebit super sedem regni sui, adducenturque vincti coràm illo ab Angelis terribilibus omnes ini- *Luc. 19.* mici eius, qui eum super se regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc sunt impii Iudæi, illum, si crucifixus esset, quasi hominem esse moriturum, non intelligentes miseri, Deum illũ esse, qui, vt saluaret animas nostras, aduenerat. Ac sicuti Ioseph dicebat palam fratribus suis, terrens eos, ac pudore suffundens: Ego sum *Gene. 45.* Ioseph, quem vos vendidistis: ecce nunc regno etiam *Mat. 24.* nolentibus vobis: ità & Dominus Crucem ostendet lu- *Zacha. 12.* cẽtem ipsis crucifixoribus suis, recognoscentque ipsamque Crucẽ, & filium Dei à se crucifixum. Vidistis, vt Ioseph in carne figura certa fuerit Domini sui? Quoniam verò à puero effloruit ipsius virtus, agè hinc iam initium sumentes, ipsius gesta enarrare pergamus.

Hic nempe beatissimus, decẽ & septem annorum tẽpus in domo patris gratia sublimis virtutis enituit, proficiens quotidiè in timore Dei, in honestate pro- *Gene. 37.* positi, & honore parentum. Cùm verò in fratribus suis depræhenderet iniquitatẽ, modicè illam annunciauit patri. Re enim vera virtus semper ab iniquitate dissentit, neque illi congruere potest. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum scelere alienus esset, virtutique puer operam daret. Habens au- *Ibidèm.* tem habitantem in se Deum sanctũ, cernebat in somnis, quæ sibi ea dispositione summi Dei euẽtura erãt. At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clandestinum aduersùm Ioseph, simplici animo diligebat Ioseph, virtutum flore ab ipsa prima ætate vernantem. Pascentibus autem illis oues in Sichem, contigit Ioseph esse cum patre domi. Pater autem Iacob absentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Di- *Ibidèm.* xit ergò ad Ioseph dilectissimum filium suum: Veni, fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addisce, an rectè valeant ipsi, & greges: citoque rediens, renuncia mihi. Accepto patris mandato, Ioseph pergebat gaudens ad fratres suos, deferens pacem ex persona patris, nullaque eum de illis mordebat suspicio. Profe- *Ibidèm.* ctus igitur, oberrabat in solitudine, fratribus suis, eorumque pastoribus minimè inuentis. Cùm verò moerens ac tristis incederet, occurrit illi homo, viamque monstrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos procùl adspexit Ioseph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore desiderans. Illi autem postquàm eũ appropinquare viderunt, quasi feroces bestiæ, de occidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioseph, velut innocẽs agnus, manibus atrocium luporum discerpendus. At vbi ad eos peruenit, placidè illos ac blãdè salutauit, vt sese haberent, ex persona patris interrogans. Verùm illi insurgentes continuò, tunica illum, qua indutus erat, exuerunt, & singuli stridebant dentibus in eum, viuum absorbere cupiẽtes, trucesque & immites, vt odio suo satisfacerent, honestissimum illum ac sanctum puerum, varia cæde affligebant. Cernens autem Ioseph seipsum tot malis expositum, (nullus enim prorsùs erat, qui misereretur) ad preces se & lachrymas, gemitusque conuertit, & extollẽs vocem, obsecrabat eos, dicens: Vt quid, fratres mei, ità irascimini? Deprecor vos omnes, sustinete modicùm, *Oratio S. Ioseph ad fratres suos.* dum loquar. Mater mea defuncta est, & pater Iacob eam nunc vsque quotidiè luget, & vultis luctum aliũ afferre patri nostro, priore adhuc vigente, & necdùm sedato? Obsecro vos omnes, nè me à Iacob patre meo separetis, nè descendat senectus eius cum mœrore ad infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Isaac & Iacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi *Gene. 12.* de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego ostendam tibi: & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam maris, quæ est innumerabilis: per Deum excelsum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè of- *Gene. 22. Ibidèm.* ferendi in sacrificium filium suum vnigenitum Isaac, vt reputaretur ipsi Abrahæ in gloriam: per Deum, qui eruit Isaac de morte, dãs pro illo arietem in holocaustum acceptabile: per Deum sanctum, qui dedit bene- *Gene. 27.* dictionem Iacob ex ore patris sui Isaac: per Deũ, qui *Gene. 28.* descendit cum Iacob in Charran in Mesopotamiam, *Gene. 32.* vndè exierat Abraham: per Deũ, qui liberauit Iacob ex omni angustia, & dixit se daturum ei benedictionẽ: nè, quæso, destituat patre Iacob, nè ità me lugeat, sicut luxit Rachel: neque rursùs contenebrentur oculi eius, qui horis singulis opperitur reditum meum, & ingredi ad se expectat. Remittite me ad Iacob patrem meum. Nolite, obsecro, spernere lachrymas meas, sed patri me restituite.

Hæc illo per Deum patrum adiurãte, feræ illæ bel- *Gene. 37.* luæ continuò in lacum eum iniecerunt, neque Deum metuentes, neque eius adiuratione ad reuerentiam moti, & quidem cùm ille singulorum vestigia stringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatim lachrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, miseremini mei. Iniecto autem Ioseph in lacum solitudinis, amarissimis lachrymis, miserabilibusque lamentis atque gemitibus, seipsum vnà & Iacob patrem deflebat, lachrymansque & trahens ex alto corde longa suspiria, dicebat: Inspice, pater Iacob, quæ filio tuo contigẽre. Ecce enim in lacum missus sum veluti mortuus. En ipse præstolari tu meum ad te reditum, pater, & ego nunc in lacu iaceo tanquàm homicida. Dixisti mihi, pater: Perge ad visitandos fratres tuos cum pastoribus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed ecce isti velut immanissimi lupi effecti sunt, & me abs te separarunt, honestissime atque amabilis pater. Non iam adspicis faciem meam, neque vocem audis, neque vltra super me innititur tua sancta & venerãda senect[us]. Non iam ego vicissim intueor sacram dulcemque canitiem tuam, quoniam sepulto mortuo melior non est conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius vicissim deploret, quia ità à puero separatus sum à facie tua. Quis dabit mihi loquentem columbam, vt profecta hinc annunciet senectuti tuæ gemitum meũ? Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus, voxque ipsa penitùs elanguit, nec est qui adiuuet. O terra, ò terra, quæ clamasti ad Deũ sanctum pro Abel *Gene. 4.* iusto iniustè perempto, sicut tradiderunt nobis aui, ac parentes, quòd scilicet terra clamauerit propter sanguinem iusti: ipsa nunc quoquè clama ad Iacob patrem meum, apertè illi indicans, quæ mihi à fratribus acciderunt.

Vt autem iniecerũt Ioſeph in lacum funeſti illi, ſederunt vt comederent ouantes, ac biberent: ac veluti exultant victores fugatis hoſtibus, & capta præda, ità illi nimio cum gaudio diſcubuère. Cùm verò læti atque geſtientes manducarent ac biberent, leuantes oculos, viderunt negociatores Iſmaelitas veniẽtes, qui

Gene. 37.

pergebant in Aegyptum, camelos ducẽtes, qui aromata ferrent, dixeruntque adinuicèm: Multo nobis melius eſt, venũdare Ioſeph peregrinis negociatioribus iſtis, vt profectus hinc, in aliena regione moriatur, nec ſit manus noſtra ſuper fratrem noſtrum. Eduxeruntque Ioſeph de lacu fratrem ſuum, tanquàm feræ belluæ, acceptoque precio vẽdiderunt mercatoribus, non patris ſui mœrores conſiderantes, cui curam ingentem angoremque inijciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt deuenirent in locum Hippodromi,

Gene. 35.

vbi ſepulta eſt Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Meſopotamia. Vbi autem vidit Ioſeph ſepulcrum Rachel matris ſuæ, accurrens cecidit ſupra monumentum, extollensque vocem ſuam, ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animæ ſuæ, dicens: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inſpice Ioſeph filium tuum, quem dilexiſti, ac vide quid illi contigit. En ipſe captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quaſi maleficus in alienorum manus. Fratres mei omninò nudatum vẽdiderunt in ſeruum, & pater Iacob ignorat, quomodò proditus ſum. Aperi mihi, mater mea, & ſuſcipe me in ſepulcro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suſcipe, mater, filium tuum, nè violenta pereat nece. Accipe me, mater, qui ſubitò Iacob patre deſtitut⁹ ſum, ſicuti & tuo mater contubernio à puero priuatus ſum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemq; eiulatum, & me in tuo monumento ſuſcipe. Non enim iã ſuſtinent oculi mei lachrymarum imbres, neque anima mea gemitibus ſufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioſeph filii tui? En vi abducor, & me ſuſcipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Eccè rursùs & te voco, & ne tu quidem audis me. Hic, hic ſupra tuum tumulum moriar, nè in alienam regionẽ quaſi malefactor aliquis ducar.

Vbi verò omnes ſimul adſpexerunt Iſmaelitæ, qui emerant Ioſeph, illum ità cucurriſſe, ac ſuper tumulũ Rachel matris ſuæ in faciem corruiſſe, dixerunt adinuicèm: Adoleſcens iſte præſtigias artis magicæ in nos exercerere vult, vt manus noſtras poſsit effugere, nobisque ignorantibus euaneſcere. Compræhendamus eum igitur, & fortibus nexibus conſtringamus, nè nobis magijs ſuis auferat viſum. Accedentes itaque ad illum, frementesque dixerunt: Surge iam, atq; magicã exercere deſiſte, nè te ſupra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedim⁹, iacturã patiamur. Poſtquàm verò ſurrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymis ac gemitibus nimiis aduſtam, cœperuntque ſinguli modeſtè illum rogare, dicẽtes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo ſepulcrum iſtud vidiſti, cùm eſſes in huius Hippodromi via. Itaque abiecto metu, confidenter nobis eloquere, quod ſit opus tuum, cur item venditus ſis. Paſtores enim illi, cum te venderent, nobis ità dixerunt: Cautè illum obſeruate, nè fortè in via diffugiat à vobis: inſontes ſumus nos: eccè enim prædiximus vobis. Itaque diligenter expone, cuiuſnam ſis ſeruus, paſtorum ne illorum, an liberi alicuius: cauſamque edicito, cur ità flebiliter, tantoque cum affectu ac ſtudio ſupra tumulum iſtum cecidiſti. Nos nempe te emimus, dominique tui ſumus: vt ſeruus igitur noſter tua omnia nobis ediſſere. Nam cui ea magis pandere debes? Noſtri iuris cùm ſis, effugere vis, negligentibus nobis, vt paſtores illi prædixerunt? Verùm dic nobis apertè, oramus, quiſnã ſis, quod ſit opus tuũ, bonoq; eſto animo: videris enim liber. Non te vtemur vt ſeruo, ſed tanquàm fratre, aut chariſsimo filio. Nanque cernimus in te maximam libertatem, atq; in ſtatu honeſto ingẽtem diſciplinam: dignusq; profectò es etiã regi adſtare, & cum magnatibus honorari, ò iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honeſtiſsimũ reddit, paulò pòſt liberum, ac tui iuris faciet eſſe, eritque noſter amicus, & inprimis familiaris in terra, ad quã te ducimus, vt læteris & gaudeas. Quis enim huiuſmodi non cupiat puerum, oculorum ſpecie inſignem, & ingenuitate ſapientiaque præſtantem?

Iſmaelitæ ſuſpicantur eum artẽ magicam exercere.

Ioſeph illis ſapienter reſpondet.

Reſpondens autem Ioſeph, inter ſuſpiria & gemitus, dixit eis: Neque ſeruus vnquàm fui, neque fur, neque magus, nec vllo quidem ſcelere meo in manibus veſtris venundatus ſum: ſed filius vnicè dilectus patri meo fui. Porrò paſtores illi, fratres mei ſunt, miſitque me pater videre eos, vt ſeſe haberent: quippe indulgẽtiſsimus pater illorum cura macerabatur. Aliquanto enim diutiùs illic inter montes morati erãt: cuius rei gratia me ad videndum illos miſerat pater. At illi zelo magno, inuidiaque contra me concitati, me vobis in ſeruum vendiderunt, auulſum à finibus & viſceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulcrum verò iſtud, matris meæ eſt. Nam cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum, vbi nunc habitat, hinc tranſitum habuit, atq; in eo itinere mortua eſt mater mea, & in hoc tumulo, quẽ cernitis, ſepulta. Iſta cùm illi audiſſent, lachrymati ſunt, vicem illius miſerantes, dixeruntque ei: Noli timere, adoleſcẽs: ad ſummum enim honoris prouehendus, modò proficiſceris, Aegyptum ingrediẽs: nempe enim effigies tua, tuæ ingenuitatis index eſt: immò nunc meliore eſto animo, fratrum inſidiis atque inuidia liber, qui te vendiderunt nobis.

Gene. 35.

Iſmaelitæ eius vicẽ miſerantur, eũq; cõſolãtur.

At verò fratres Ioſeph, vbi illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius fœdantes ſanguine, miſerunt patri, dicentes: Hanc in montibus iacentem inuènimus, ac continuò cognouimus Ioſeph fratris noſtri eſſe veſtem, omnesque in mœrore ſumus illius gratia. Quamobrèm hanc ad te mittimus tunicam Ioſeph variam, pater, cùm fratrem noſtrum minimè inuenerimus. Agnoſce igitur & ipſe, ſi filij tui eſt: omnibus quippe viſum eſt, hanc eſſe Ioſeph. Cùm vidiſſet autem Iacob tunicam Ioſeph, amaro cum gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioſeph filii mei eſt, fera peſsima deuorauit filium meum: amaroque animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ergo pro te, fili, magis deuoratus non ſum? Vt quid mihi non continuo occurrit bellua, vt ſatiata carnibus meis, te, fili dulciſsime, reliquiſſet illæſum? Quarè me magis non diſcerpſit & dilaniauit, cibusq; illi factus non ſum, miſer? Væ mihi, væ mihi: diſrumpuntur viſcera mea propter Ioſeph. Deficite plorãtes oculi mei, & caliginem obducite ſemper: eccè enim tunica tua in aliũ me impellit gemitum, fili: eſt enim integra. Itaque non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, ſed humanis profectò manibus & exutus, & occiſus es. Nam ſi, vt fratres tui aiunt, conſumptus à beſtia fuiſſes, tunica vtique tua per partes diſciſſa eſſet. Neque enim fera priùs exuere ſuſtinuiſſet, ac tunc demùm exatiari carnibus tuis, fili. Rursùm ſi priùs exuiſſet, ac demùm deuoràſſet, tunica tua ſanguine infecta nõ eſſet. Nõ ſciſſuræ vnguiũ in tunica, nõ dẽtiũ ſunt vlla veſtigia. Vndè igitur ſanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioſeph, ità ſola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deſerto ac deſtituto luctus, hic gemitus eſt. Ioſeph lugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbiſsimique ploratus, Ioſeph, atque tunicæ. Quomodò enim ille exutus eſt?

Gene. 37

S. Iacob luget filium ſuum.

Facilè conijcit nõ à fera, deuoratum eſſe.

Moriar

Moriar eccè, Ioseph fili mi, mea lux, meumque firmamentum, & tunica tua mecum descendet in infernũ. Nolo enim iam Solis radios absque te cernere, fili mi Ioseph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioseph lux mea.

Intereà Ismaelitæ sumentes Ioseph, magno studio illum in Aegyptum deduxerunt, æstimantes ob eximiam adolescentis formam pecunias plurimas à quouis ex principibus sibi conferendas. Ipsis autẽ per medium ciuitatis prætereuntibus, eccè Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusq; Ioseph, percontatus est eos, dicens: Dicite, negociatores, vndè est hic adolescens? Non enim vobis similis est: omnes nanque vos Ismaelitæ estis: hic autem formæ honestate præcellit. Qui responderunt: Nobilissimus omninò, plenusque

Gene. 39.

prudentiæ est. Dato igitur precio, quantum illi postulauerant, summo affectu emit ab eis Ioseph. Et cùm introduxisset domum, inuestigabat, quęnam fuisset eius

Insignis studiũ pudicitiæ S. Ioseph.

educatio. At vero ille à sancto semine iusti Abraham, Isaac & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magnaq́ue constantia in domo domini sui, ac de die in diem pudicitiæ virtutem, adspectu ac verbo magis magisque tuebatur, habens ante oculos iugiter Deũ sanctum, cuncta supernè inspectantem, Deum patrũ suorum, qui illum ex lacu & morte, atque ex fratrum eripuerat scelere. Verùm ipsius cor iugiter contristabatur, ac mœrebat pro sancto patre suo Iacob. Animaduertens autem dominus eius constantiam iuuenis, atq; grauitatem, summamq́ue disciplinam & gra-

Gene. 39.

titudinem, omnia, quę possidebat, Ioseph pulcherrimo, tanquàm charissimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, nisi panem solummodò, quo vescebatur. Sciebat enim Ioseph es-

Ibidem.

se fidelissimum, expertusque erat rem suam ac omnẽ substantiam, sub manibus illius in dies augeri. Porrò domina ipsius cùm vidisset Ioseph singulari pulchritudine prędi tum, vulnerata est acri amoris iaculo, ve-

Hera eius insidiatur pudicitiæ illius.

saniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cũ illo cupiebat, honestissimumque adolescẽtem, ac pudicitię fontem, in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, variosq́ue ornatus excogitãs, ac nullis omninò sumptibus parcẽs. Nam horis singulis mutabat amictum, faciemq; stibio ac fucis variis pingens, & crinibus aurum inferens, atque impudicis nutibus subridens, castissimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirùm infelix, hisce illecebris sãcti animũ facilè illaqueari posse. At verò Ioseph, timore Dei vndique septus, ne simplici quidem adspectu in illam intuebatur. Postquàm verò illa animaduertit artes suas & ornatus insignes nihil iusto pręualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac solicitudine anxia, quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obseruans tempus, quo illi, velut aspis insaniens, impudicitię virus infunderet: impudentique facie dicebat ad Ioseph: Dormi mecũ, nihil omninò formidans. Audacter mecum congredere, vt & ego specie tua affatim fruar, & tu vicissim mea satieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulantur. Habes tu liberam totius domus potestatem: nullus omninò ingredi pręsumet ad nos, neque nostrum impedire secretum. Itaque accede ad me, mecumq́ue imple desiderium: valdè enim vror concupiscentia tui.

Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perstitit, atque in tãta procella immo-

Eã fortiter à se repellit castissimus iuuenis.

bilis mansit. Cæterùm timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora congruaque sibi honestate ab se illam diuinis verbis arcebat, ità illi dicens: O mulier, istud quidem scelus implere minimè cònuenit tecum, quæ domina mea es. Deum enim quidẽ timeo. Eccè autem & dominus meus omnia tradidit mihi, quæ sibi & domi, & foris sunt: neque est aliquid, quod sub manu mea non sit, præter te. Quàm igitur iniquũ esset, tantam vim dilectionis talis domini prodere, qui me ità dilexit? Quomodò possum corã Deo, *Psal. 7.*
qui scrutatur corda & renes, huiusmodi facinus exequi? Hæc sancta verba dicebat Ioseph horis singulis ad dominam suam, corripiens, admonens, increpãs, culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat, maiorque turpitudinis flagrabat ardore, & insita magis vrebatur obscęnitate libidinis, obseruabatque per momenta tempus reperire idoneum, quo castissimum iuuenem impudicè violare posset. Vidẽs autem Ioseph mulierem adeò impudenter atque inhumaniter, ceu feram, super se irruere, vt animum suũ, corpusque corrumperet, leuauit oculos suos ad Deũ patrum suorum, assidueq́ue orabat altissimum, dicens

Precatio eius ad Deum.

ità: Deus Abraham, Isaac & Iacob, Deus magne atque terribilis, erue me ab hac fera pessima. Eccè enim ipse adspicis, Domine, mulieris insaniam, quomodò me in occulto occidere per flagitium cupit, vt vnà secũ moriar in peccatis, & prorsùs separer à Iacobo patre meo. Liberasti me, Domine, de morte, & ab iniustis fratribus meis: libera me nũc quoquè ab insaniente fera ista, nè operibus nequã alienus afficiar à patrib⁹ meis, qui vehementer ac piè dilexerunt te, Domine. Atque ex alto corde trahens longa suspiria, Iacob iterùm appellabat, cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipse pro filio tuo Ioseph: quoniam vehemens aduersùm me cõcitatur bellum, quod me à Deo separare possit. Illud mulieris bellum longè atrocius est, quàm quod mihi fratres mei inferre voluerunt. Illud necabat corpus, hoc separat à Deo animam. Scio equidem, dulcissime mi pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum sãctum ascenderunt, atque ideò ex lacu mortis ereptus sum. Et nunc rursùs exora altissimum, vt me ab hac eruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei est: nè, sicuti finibus tuis destitutus corporaliter sum, ità & ab animo alienus efficiar. Profectus sum ad fratres meos, factique sunt vt belluæ, & vt grauissimi lupi abs te auulserunt, pater sancte: & in Aegyptum deductus sum in manibus alienorum, & eccè rursùs fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deserto interimere me voluerunt: hæc autem in cubiculo me discerpere inquirit. Ora, pater dulcissime, pro me filio tuo, nè coram Deo & patribus meis moriar.

Cùm autem verbis dominæ suæ parère noluisset, quæ illum singulis horis vrgebat, ac veluti aspis immitis illi, omni pudore abiecto, imminebat, obseruauit ipsa tempus, quo illum in thalamo solum inueniret, sicque peccatum consumaret. Vbi verò illum in lectulo suo, vt cupiebat, depræhendit, accedens impudenter, ipsum ad se conabatur attrahere, nequitiãq; perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impuden- *Gene. 39.*
tiam singularem, cõtinuò extra domum cursu exiliit: ac sicuti aquila, cùm aucupes viderit, alis cæli celsitudinem penetrat: ità & Ioseph ex his retibus fugit, nè vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Vidẽs autem mulier illum ità effugisse, magno in mœrore erat: iamq́ue plectere iustum cogitabat, accusare illũ turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypo furore succensus, interimeret Ioseph, illud simul secum reputans: Multò mihi melius est, vt Ioseph moriatur, vt vel sic requie fruar. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta cõspicere, cùm frui ipsa vel clàm, aut palàm eximia iuuenis specie nequeam. Vocatis itaque seruis & ancillis suis, ait: Scitis quid admiserit in me puer Hebrę⁹,

quem

quem constituit vir meus super domum suam? Voluit
mecum impudenter congredi: Non sufficit illi pote
stas omnis domus nostræ, nisi me quoque separare à
viro meo conaretur. Sumptamque Ioseph tunicā ostē
dit viro, probro illi dicens: Adduxisti eccè puerū istū
Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderetque mi
hi vxori tuæ. Scis tu, domine mi, quòd pudica sum: at
que ideò annūciaui tibi. Auditis huiusce calūniis vir
ei⁹, vxoris verbis protinùs credidit, itā esse asserētis:
S. Ioseph falsò delatus, mittitur in carcerem. iratusque iussit continuò vinciri Ioseph, & in domū
carceris mitti, maximas intentans minas, verborum
illius ac benedictionum, quæ sibi tum domi, tum fo-
ris propter Ioseph obuenerant, penitùs immemor. Ne
que crimen obiectum diligenter inquisiuit, sed statim
aduersùs eum iniustam protulit sententiam, dicēs Io-
seph in carcerem conijci iubeo, nullaque prorsùs re
Gene. 39. quie frui. Deus autem Abraham, Isaac, & Iacob, qui
scrutatur omnium corda, cum ipso erat, deditque il-
li misericordiam in oculis principis carceris, ac per
Ibidem misit illū in carcere liberum à vinculis viuere. Neq;
enim vnquàm discedit benignissimus Deus noster ab
his, qui metuunt illum corde perfecto.

Gene. 40. Post hæc peccauerunt Pharaoni pincernarum prin
ceps, ac magister pistorum, iussitque rex vtrunque in
carcerem trudi. Porrò Ioseph ministrabat illis. Cùm
autem illi clausi detinerentur, post dies aliquot vide-
runt ambo somnia, quid eis breui euenturum esset,
præsignantia. Ioseph autem sanctus, minister cùm es-
set, consuetò ingressus ad eos, animaduertit ambos
mœstos ac tristes: & cùm mœstitiæ causam percont a
retur, dixerunt: Somnia vidimus, nec est qui ea nobis
exponat: ideoque in mœrore sumus. Dixit autem eis:
Istud quidem Dei est, obscura quæque reserare timen
tibus eum. Dicite mihi somnia vestra, vt ea vobis per
me Deus meus aperiat. His auditis, pincernarum &
pistorum principes dixerunt somnia Ioseph, quę vide
rant ambo. Ioseph autem paucis verbis exposuit eis
exactissima fide, quęcunque illis à rege euētura erāt,
vt postmodùm rei probauit euētus. Nāque pincerna-
rum principem honori suo, officioque restituit: pisto
rum verò magistrum tradidit morti. Cumque pincer
næ ventura prędiceret, orabat eum, dicens: Memento
mei coram Pharaone, regique de me celeriter sugge-
re, vt me hinc educat: nihil enim peccaui, neque ma
li quippiam feci: sed absque causa iniectus in domum
carceris sum. O semē electum atque beatissimū, quid
à mortali homine subsidium quæris? Omisso Deo, ho
minem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quādò
etiam pudicitiæ tunicam intactam, inuiolatamque
seruāsti. Cur, oro, castitatis lilium, deficis animo, cùm
Deus tibi regnum gloriamque prouideat? Quo autē
tentationem fortiùs toleras, eo illustrior tibi corona
victoriæ contexitur. Vt autem, iuxta quod prædixerat
Ibidem. Ioseph, impleretur somniorum vtriusq; solutio, post
triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimati
bus suis, recordatusque inter epulas pistorum magi-
stri, & pincernarum principis, alterum quidem in
priorem restituit gradum, alterū verò tradidit morti.

Gene. 41. Cùm verò oblitus esset pincerna interpretis sui, p
Dei prouidentiam post duos annos vidit Pharao sō-
nia magna, quæ sapientem omnium Aegyptiorū, om
niumque magnorum artem omnem, intelligentiāq;
transcenderēt. Experrectus autem Pharao, sapientes
omnes accersiri iussit: quibus cùm somnium annun-
ciasset, nemo vim somnij explicare valuit. Rege itaq;
Educitur è carcere, & regis somnia exponit. mœrente, curisque confecto, nunciauit ei pincerna-
rum princeps omnia de Ioseph. Eis auditis, Pharao
gauisus est gaudio magno, iussitque continuò illum
ad se adduci. Et cùm processisset ex carcere, dixit illi
Pharao coram optimatibus suis: Audiui de te, quòd
vir sapiens, & prudentissimus sis, & qui somnia obscu
ra interpretari nôueris. Respondit autem Ioseph Pha
raoni: Indultoris sapientiæ Dei est exponere somnia.
Dixit autem Pharao somnia sua coràm Ioseph, & om
nibus magnatibus suis: audiuitque continuò somnio-
rum expositionem ex ore Ioseph, veluti ex ore Dei. *Ibidem.*
Stupefactus Pharao ad tantam adolescentis sapien-
tiam, excellensque consilium, (siquidem illi consulue
rat, virum vnum constituere sapientem atque intelli-
gentem, vt Aegypti frumenta colligeret: futurā quip
pe famem ingentem dicebat: vt haberentur fruges plu
rimæ in tempus pressurę seruatæ) ait ad illum: Teipsū
constituam hodiè super omnem Aegyptum, qui tale
consilium reperisti: atque ad tui oris imperium & Ae
gyptus, & omnis domus mea disponetur. Tunc impo- *Fit princeps totius Aegypti.*
suit illum in currum suum, omnesque magnates par
tìm antecedebant currum, partim circundabant eū,
vnà pergentes, maximè cùm ex ore Pharaonis accepis
sent, secundum esse illum Aegypti regem. Videns au-
tem Phutiphar, qui Ioseph prius in carcerem miserat,
mirandum spectaculum, quòd sedisset Ioseph in Pha
raonis curru, timuit valde, sēsimque se ex medio prin
cipum subducens, cursu in domum suā cum metu ma
ximo se recepit, & aperiens os suum, ait vxori: Vidisti,
ò mulier, signum mirabile & insperatum; ex quo ti-
mor nobis magnus incumbit? Ioseph enim ille, qui quō
dàm noster fuerat seruus, dominus noster effectus est,
totiusque Aegypti. Et eccè cum gloria Pharaonis in-
uehitur curru, & tanquàm rex honoratur ab omni-
bus. Ego autem cùm illius ferre nequirem adspectus,
sensim me subripui, clamque discessi.

His compertis, vxor viro rem aperuit, itā dicens:
Notum sit tibi hodie peccatum meum, quod ego ad- *Turpis mulier fatetur scelus suū marito suo.*
misi. Ego sum, quæ pulcherrimum Ioseph, pudicissi-
mum illum adamaui: cumque per singula momenta
blanditiis plurimis, & ornatibus variis castissimo in-
sidiarer adolescenti, vt illo frui possem, eiusque exi-
mia pulchritudine satiari, neque omninò efficere id
quirem, vt vel verbo pudicitiam proderet, ui illum te
nere contendi, vt me vel modicè toleraret. Verùm il-
le, dimisso pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim
eram, quę vim illi inferre volueram, quandò tibi pal
lium eius ostendi. Cęterùm author sum illi bonorū,
quæ ipsi & regnum præstiti, & maximam gloriam. Ni
si enim ego itā amāssem Ioseph, in carcerem conie-
ctus non fuisset. Immò verò & gratias mihi habere de
bet, quæ fui gloriæ ipsius causa. Iustus ac pius & san-
ctus est Ioseph, qui etiam calumniam passus, nemini
prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & eū unà
cum magnatibus aliis adora securus. Surgēs aūt Phu- *Gene. 42. & 43.*
tiphar, studiosè cucurrit, & Ioseph sanctum reueren-
ter adorauit. Inter hæc impletis iam annis illius vber
tatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan,
mœstusque erat Iacob cum filiis suis. Audiens autē,
quòd alimenta venderentur in Aegypto ad omnē co
piam, dixit liberis suis: Audiui quòd in Aegypto fru-
menti plurimum sit: pergite igitur illuc, & emite no-
bis escas, nè omnes fame moriamur. Acceptis manda
tis patris, filij Iacob descenderunt omnes emere sibi
cibos. Cumque in Aegyptum peruenissent, accesserūt
ad Ioseph cum reliquis, vt triticum emerent: non au
tem agnoscebant illum, quòd esset frater suus. Vt autē *Durè accipit fratres suos*
vidit Ioseph fratres suos, protinùs agnouit omnes, &
ait fremens: Hi decem viri, exploratores pessimi sūt,
atque ideò ingressi sunt Aegyptum. Comprehendite
illos igitur, & in vincula conijcite: profecti enim sunt
ad explorandam terram. Hoc illi adspicientes, cōtre-
muerunt, & cum metu ingenti responderunt ei, dicē
tes: Absit hoc à nobis, domine: omnes fratres vnani-
mes sumus, filiique dilecti patris vnius viri iusti. Fui-
mus

mus aliquãdò duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus & charisſimus patri à beſtia mala peremptꝰ eſt, lugetque illum pater vſque in hanc diem. Frater autẽ alius cum patre noſtro eſt in terra Chanaan, relictus in ſolatium patris. Reſpondit illis rurſùs Ioſeph cum iracundia, dicens: Quoniam quidem ego Deum ſanctum timeo & colo, illud vobis condono. Sumite igitur eſcas, & continuò ad patrem veſtrum pergite, ac, ſi vera dicitis, fratrem veſtrum minimum, quem ille amat, adducite ad me huc: ſicque demùm credam vobis. Sumentes autem triticum, ad patrem ſuum cũ mœrore profecti ſunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei ſuſpicionem peſsimam, & iracundiam viri. *Gene 43* Vehemẽter autem hac illorum relatione triſtatus eſt pater, aitque cum gemitu: Quid hoc feciſtis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixiſtis? Qui reſpondentes, dixerunt ei: Ipſe interrogauit nos, cognationemque noſtram ſcire diligẽtisſimè voluit. Dicit eis Iacob: Moriar magis, quàm Beniamin ex ſinu tollatis meo.

Cùm verò fames vrgeret, dixit eis Iacob: Si ego filiis ex Rachel penitùs orbari, meisque charisſimis liberis priuari debeo, vt dicitis, ſurgite: tollentesq; munera in manibus veſtris, pergite ſimul. Fecerunt autẽ ſicut præceperat eis Iacob: eumque veniſſent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt corã Ioſeph. *Ibidèm.* Qui poſtquàm vidit fratrem ſuum Beniamin cum metu ac formidine adſtantem, commota ſunt viſcera eius, cupiebatque eum amplecti, atque oſculari, & interrogabat eum ſummo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit ſeruus tuꝰ pater noſter. Dicit ei rurſùm: Num habet adhuc Ioſeph in corde? Et ille: Vehementer, inquit, illum habet fixum in animo, conſumiturque ipſius deſiderio. Cùm verò illum amplecti nõ poſſet, neque vltrà interrogare, ingreſſus in cubiculũ ſuum, copioſas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem ſuum, cõtinuò recordatus eſt patris ſui Iacob, dicebatque cum lachrymis: Beati qui videre merentur diuinam ſanctæ tuæ ſenectutis effigiem, dulciſſime pater: neque enim totum regnum, omnisq; gloria conferri poteſt canis tuis, ò nimium dilecte Deo. *Lachrymatur S. Ioſeph viſo Beniamin* Optaui addiſcere ex ore Beniamin, an me geſtares in corde, ſicut & ego te. Idcircò fratres meos arte coegi ſecum adducere Beniamin fratrem meum: non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrem, & minimum fratrem, putabamque illos inuidia concitatos, etiam filium tuum minorem Beniamin occidiſſe, atque in maiorem luctum animum tuum iniecisſe: quemadmodùm & me propoſito malæ voluntatis occiderunt. Oderant quippe nos duos, quòd vterini eſſemus, ego & Beniamin. Scio, pater, quia noſtrì gratia vehemẽter angeris, & ſolicitudine cumularis, & nunc maximè cruciatur ſenectus tua propter fratrem meum Beniamin: & ipſe enim magno cruciatu afficior, dum conſidero neminem noſtrùm tuæ ſenectuti inpræſentiarùm asſiſtere. Non ſufficiebat tibi luctus meus: adiectus eſt tibi, pater, & hic. Ego gemituũ tuorum atque ſingultuum ſum auctor. Durè nimis ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire præcipiẽs, dũ addiſcere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam ſanctam rurſùs effigiem cernere, & inſatiabiliter intendere in Angelicam faciem tuam: Deindè cùm amarisſimè in cubiculo fleuiſſet, lota iterùm facie, prodiit hilaris, iubetque introduci omnes in domum ſuam, vt cum illo conuiuium inirent.

Prãdet cũ fratribus ſuis. Audite, quæſo, fratres, quomodò illos vndiquè in formidinem impellit Ioſeph. Iubet illos accumbere, ſingulos nominatim vocans, & per ordinẽ, ſicut fuerant geniti, ſtatuens, vtebaturque per vnumquenque quodam quaſi diuinationis modo. Propoſitus erat illi ſcyphus argenteus, quem tenens ille manu, atque in læuam transferens, pulſabat eum dexteræ digito manus. Cumque pulſaretur ſcyphus, magnum ſonitũ edebat in aures omnium asſiſtẽtium. Semèl igitur pulſans, ait: Horum omnium primus Ruben eſt: primus ipſe in honore diſcumbat. Pulſauit ſecundò, & ſecundi nomen edixit: Simeon, inquiens, ſecundus natu eſt: ipſe quoquè ſecundo diſcumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito expromens: Leui, ait, diſcumbat, & tertio honoretur loco. Atque ità ſingulos accumbere fecit, nomine illos per ordinem vocans. Quamobrẽm eos in ſtuporem conuertit, maiorique formidine impleuit, adeò vt putarent ipſum omnia ſcire, dicerẽtq; adinuicèm: Putas ne agnouit ex calice, nos ſibi anteà eſſe mẽtitos, cùm diximus Ioſeph à fera peſsima deuoratum eſſe? Magna igitur cogitationum tempeſtate fluctuabant. Vt autem hac eos ſuſpicione leuaret, ex menſa ſua partes eis tradit, ampliorémque partem fratri ſuo Beniamin, ità vt maiorem quincuplo, quàm cæteris, miſerit. *Gene.43.* Cur itaque hoc Ioſeph fratribus fecit, vt ex ſcypho nomina diceret ſingulorum? Vt ſcilicet illorum crimen augeret. Tunc iubet diſpenſatori ſuo, *Gene.44.* vt frumenti copiam fratribus abſque precio daret, atque in ſacco Beniamin clàm deponeret ſcyphum, eoſque gaudentes continuò à ſe dimitteret. Haud longè a ciuitate diſceſſerant hilares, cùm illos ille curſu inſecutus, obiurgare cœpit, atque inſectari, grauesq; intentare minas, fures eos appellans, & collati ſibi honoris indignos. Reſpondentes autem diſpenſatori Ioſeph fratres, dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuenimus in marſupiis noſtris, retulimus domino noſtro, nunc ſcyphum domini tui qua ratione furati eſſemus? Abſit hoc à ſeruis tuis. Dixit autem eis: Saculos veſtros deponite, ſcrutandosque permittite. Feſtinatò illi ſaccos depoſuère ex iumentis, inuentusque eſt ſcyphus in ſacco Beniamin. Quod illi cùm vidiſsẽt, ſciderunt veſtimenta ſua, cœperuntque minas multas, & probra, & iniurias inferre ei: neque ipſum ſolum, verùm & Rachel ſimul & Ioſeph cum patre inſimulabant, dicentes: *Fratres criminant Beniamin & Ioſeph.* Vos ſcandalum fuiſti patri noſtro, tu & Ioſeph, filii Rachel Ioſeph.n. regnare ſuper nos voluit, & meritò à fera comeſtus eſt. Tu autem rurſùs frater eiꝰ in ignominia & probro nos eſſe feciſti. Nònne vos eſtis filii Rachel, quæ patris ſui idola furata, ſe ea furatam eſſe negauit? *Gene.31.* Extollens autem uocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, ſatis facere ſingulis cœpit, ac dicere: Deus ipſe patrum noſtrorum ſcit, qui aſſumpſit Rachel, quemadmodùm ipſe voluit, qui pulcherrimi Ioſeph mortem minimè ignorat, ipſumque modò conſolatur inuiſibiliter, qui videt noſtra omnia, qui ſcrutatur corda & renes: ipſe, inquam, ſcit quia *Ierem.17 Apoc.2.* non hunc ſcyphum, vt dicitis, furatus ſum, neque tale aliquid cogitaui: ità videam patris Iacob ſanctam, venerandamque canitiem, vt cum gaudio ſancta illius oſculer genua, vt ſcyphum iſtum furatus non ſum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filiis tuis? Ioſeph pulcher à fera, vt aiunt, occiſus eſt. Eccè ego nunc, mater, fur repentè, dum neſcio, factus ſum, & ignoro, quo pacto in terra aliena ſeruus detineor. Ioſeph in eremo cùm diſcerperetur a beſtia, clamauit vt inueniret qui ſe liberaret, & nõ inuènit: En ego rurſùs, ò dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec eſt qui audiat me, credatque mihi filio tuo.

Sumpto itaque Beniamin, regresſi ſunt in ciuitatẽ ad Ioſeph, nihil habentes, quod reſpondere poſſent. Reſpondens autem Ioſeph, irato ſimilis, ait eis: Hæccine eſt beneficiorum meorum retributio? Idcircò honoraui vos, vt mihi ſcyphum meum, in quo vaticinor, auferretis? Nonne dixi vobis, quòd non eſtis pacifici, ſed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiſcum:

biscum: eum solum, qui furatus est calicem meum, seruum meum esse iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas nomine, posito genu, orabat eum dicens: Nè, quæso, irascaris, domine, si loquar. Interrogâsti nos seruos tuos, dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Diximusque domino nostro: Est nobis pater seruus tuus, qui duos filios habuit, quos super omnes diligit. Vnũ ex his fera pessima discerpsit in montibus, lugetque illum horis singulis pater, & in dolore ac gemitu nũc usque persistit, atque adeò, vt terra (fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum secum detinet domi in solatium prioris filii. Nunc autem sicut iussisti, adduximus fratrem hunc nostrum, & inuenti sumus serui tui grauissimi sceleris rei. Oro autem, vt ipse seruus tuus sim pro puero isto, modò puer cũ fratribus reuertatur ad patrem. Ipsum enim ego suscepi à patre meo, & sine ipso ad eum redire non possum, nè videam patris mei amarissimam mortem.

Cùm audisset Ioseph verba Iudæ, videretque eos omnes vultibus in humum demissis assistere, despiceret itèm Beniamin scissa tunica cum gemitu procidẽtem adstantium genibus, vt ipsi Ioseph exorarẽt, quò ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimis omninò turbatus est, commutisque viscerib^9, adstantes omnes protinus abire iussit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem suam Ioseph cũ fletu, dicens fratribus, quos retinuerat: *Gene. 45.* Ego sum Ioseph frater vester: non sum comestus à fera, vt modò dixistis. *Gene. 37.* Ego sum, qui à vobis in lacum proiectus sum nudus. Ego sum, quem Ismaelitis vendidistis: qui cùm omnium vestrûm genibus vestigiisque prouoluerer, nemo fuit ex vobis, q tunc in illa pressura misereretur mei, sed vt feræ belluæ in me innafistis. Veruntamen, fratres mei, nemo vestrûm timore turbetur: magis autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodùm dixistis patri nostro priùs, quòd ego in montibus à fera interfectus essem, ità rursùs læti renunciate Iacob, dicentes: Ioseph filius tuus viuit, & eccè sedet in curru regis, sceptrũ regni Aegypti manu tenẽs. Cùm verò vocem Ioseph audissent fratres eius, præ pauore ac formidine facti sunt velut mortui. *Humanissimè cõsolatur fratres suos S. Ioseph.* Accedens autem Ioseph, verus sanctæ propaginis palmes, osculabatur vnumquẽque eorum magno affectu, nihil prioris iniuriæ memor, vt sibi congruum erat: eosque & donis, & honoribus lætiores fecit, magnoq; cum gaudio remisit omnes ad patrem, dicens: Nolite in via contendere omninò: sed magis festinanter properate ad patrem nostrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioseph: Fecit me Deus regem totius Aegypti: accede cum gaudio, pater, & adspice filium tuum. Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam sanctæ senectutis tuæ Angelicam faciem.

Abeuntes verò cum festinatione, renunciauerunt Iacob verba Ioseph. Audito Ioseph nomine, suspirauit Iacob, lachrymasque profundẽs, ait eis: Quarè cõturbatis spiritum meum, vt rursùs recolam effigiẽ Ioseph, pulcherrimi & optimi filii mei, dolorisque flãmam, iam sensim extinctam, denuò vultis accendere? Accedens autem Beniamin, deosculatus est illius genua & mentum, dicens: Vera sunt, quæ audistis, pater optime & honestissime. Ostenderuntque illi omnia, *Gene. 46.* quę miserat Ioseph. Tunc autem credidit verbis Beniamin: surgensque cum omni domo festinus & gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioseph filium suum. Vt autem audiuit Ioseph aduenisse Iacob patrem suum, processit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magnoque obsequentium stipatus cuneo, occurrit illi. Cùm vidisset autem Iacob filium suum, cecidit super collum eius, magno cum gemitu & affectu dicẽs: Iam nunc lætus moriar, ea quo vidi faciem tuam, dulcissime fili, adhuc enim tu veraciter viuis. Amboque fleuerunt pariter, & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Patri & Filio & Spiritui sancto nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI Danielis Stylitæ, vt habetur in Simeone Metaphraste.

QVemadmodùm viris fortibus vsu-uenit, vt quandò quis de bellis & certaminibus differit & trophęis, eis statim excitetur anim^9, & quærat instructas acies, & manus conserere cupiant cum hostibus: & quo plura de his verba fieri audiuerint, eo magis eis crescit desiderium, & talia facinora statim aggredi cupiunt: ità etiam virtutis amatoribus, si quis eis narret vitas, quę in monastica versantur exercitatione, & per omnem peruadunt virtutem, quæ Deo conciliat, simul inflammantur, & ea cupiunt, quę sunt sibi conuenientia, & ad summam, iis quæ dicuntur, vt quę sint sibi propria, afficiuntur, & se parant ad imitationem. *Decẽb. 11.* Admirabilis itaque vita huius Danielis, quemadmodùm vel nõ sola maximè sufficit ad animum, qui captus est amore virtutis, maiore zelo accendendum, & ipsum omninò mouendum & demulcendum, & suauissimorum laborum exercitationis afferendam voluptatem, quæ non habet satietatem? Quo est enim admirabilior, eo est etiam vtilior: & si quis eum voluerit æmulari in modico multum. & quę cum paucis conferri potest, inueniet virtutem.

Huic ergò patria quidem erat, quæ inter Euphratẽ & Tigrim sita, & est, & nominatur Mesopotamia. *S. Danielis patria.* Natus est autem in quodam vico, vicino vrbi Samosatorum: eorum, qui illic habitant, lingua eum vocat Maratha. Ei pater quidem erat Eliu: mater verò Martha: fuit autem hic modus conceptionis. *Parentes.* Matris eius vter^9 erat admodùm mancus ac mutilus. erat enim sterilis ad liberorum procreationem. Cùm itaque mille probris eam in dies insectarentur maritus, noti, cognati, & omnes alii, & liberorum egestatem ei acerbe obiicerent, illa ab eis malè affecta & corde cruciata, quid facit? Confugit ad eum, qui hæc potest curare: & clàm domo media nocte egressa, manus in cælum tollens, & terram lachrymis irrigãs, Domine Rex, inquit, qui ab initio masculum & fœminam fecisti, *Gene. 1.* qui dixisti, *Gene. 11.* Crescite & multiplicamini: qui dedisti i sterilitate Saręquidem Isaac, *1. Reg. 1.* Annæ autem Samuelem, Elisabeth verò Ioannem: *Luc. 1.* tú quoquè meæ similis miserere calamitatis, & me misericorditer intuere, & solue sterilitatem, & aufer opprobrium, & sterilis vteri da mihi fructum, ut eum quoquè tibi offeram, qui dederis, quomodò prisca anna Samuelem. *1. Reg. 1.* Cùm tam acerbe fleuisset in contritione spiritus, domum rursùs ingredi*Visio matris eius.* tur, & cùm parùm dormitasset, videt in somnis duo luminaria, præclara pulchritudine, ingentia magnitudine: figura autem disco similia. Ea videbatur uidere cęlo relicto sensim descendentia, desupèr eius imminere capiti. Cùm manè autem surrexisset, & marito visionem & suis cognatis communicâsset, alius quidẽ aliquid aliud dicebat euenturum: illud uerò erat præsignificatio eius, quod ex ea erat processurum uel ipsis stellis lucidius.

Non multum temporis intercessit, & cùm concepisset, peperit beatũ Danielem, & partu, vtrisq; mox liberatur, nempe & sterilitate, & animi ægritudine. *S. Daniel nascitur.* Hæc beato Danieli uitæ fuere procemia, sic prodiit in lucem

lucem is, qui erat renera fœtus luminis. Atque puer quidem quintum annum iam attigerat: nondùm autem ei vllum nomen fuerat impositum à parentibus, vt qui hoc quoque ei vellēt dari à Deo, quomodò ei quoquè in vitam productio ab eo processerat. Duxerunt ergò parentes puerum in quoddam monasteriū. Simul autem tulerunt quoquè, quęcunque piæ man Deo solent offerre, vt hic verè sacer etiam in sacro loco susciperet appellationem. Cùm verò accessissent, & dicerent Præfecto mandræ spiritalis: Quodnam nomen est imponendum puero? Ille vir diuinus, diuino veluti instinctu afflatus, dicit id esse imponendū, qd' Dominus omninò reuelauerit. & simul ad puerū intuens, ad hunc, inquam, ipsum intuens, iussit afferre vnum ex iis libris, qui erant supra mensam. (mos n. erat eis ponere libros super aram sacram, propter cōmunem monachorum vtilitatem.) Protinùs ergò facit puer id, quod ei fuerat imperatum: & affert librū, non fortè fortuna, sed diuina voluntate & ductu Dei, librum illum, qui prophetæ Danielis habebat eloquia. Cùm ille ergò vir iudicāsset è cælo datum esse *Danielis nomen ei imponitur* hoc signum, eodem statim nomine, quo prophetam, vocat eum, qui erat ei moribus similis: & vt Deo placenit, puerum vocat Danielem.

Atque si parentum quidem verbis acquieuisset hic vir diuinus, tunc fuisset Deo Daniel continuò dedicatus, & ab infantia fuisset cooptatus in numerum monachorum. Cùm his autem non posset persuaderi: sed teneram causaretur ætatem & nimiam infantiam, tūc quidem reuersi sunt domum cum Daniele, cùm ità visum esset ei, qui est superior: vt non aliorum, sed sua sententia puer bonum eligeret. Atque protinùs quidē primum germen significabat, qualis futura esset arbor: & virtutum vmbræ iam sequebantur eum, qui per lucem ambulabat. Paulatim autem ei procedente ætate, apertè ostendit, quantum incrementum spiritus acceplset præter ætatem. Nam iam quidē attigerat Daniel annum duodecimum, & cùm nemini quicquam dixisset, neque voluntatem animi protulisset, despicit quidem parentes propter Christum, despicit & cō- *Duodenis petit monasteriū.* gnatos, mundumque & quę sunt in mundo: omnibus que relictis, amicis, æqualibus, vico illo, qui eum tulit, cùm procul ab eo abfuisset circiter duodecim stadia, venit quidem in quoddam cœnobium monachorum. Procidens autem ad pedes Præfecti sacri gregis, rogabat vt ipse quoquè cooptaretur in numerum illorum, & eum monastico amictu indueret. Cùm autē *Labores & exercitia monastica.* ille & corporis imbecillitatem, & teneram ætatē obiiciens, dixisset non posse eum ea subire, quæ subeunt monachi: fore enim, vt breui defatigetur laboribus, qui sunt multi & vel ipsis viris difficiles: vigiliç, humi cubationes, ieiunia, corporis & eius voluntatum perfecta mortificatio: & ideò suaderet, vt aliquantū tēporis maneret apud parentes, & non tàtos susciperet labores in ætate tam immatura, & corpore non satis robusto, & adulto: Ego quidem, inquit Daniel, ideò accessi, vt sic quidem Christo viuam, moriar autem carni. Quòd si dum hos pulchros suscipiam labores, mors sequetur, melius erit mihi mori, quàm abire va- *Luc. 9.* cuum, & mittentem manum ad aratrum, vt cum Euangelio dicam, retrò conuerti.

Cùm ergo multa quidem dixisset, multa autem ēt audiuisset Præfectus sacræ mandræ, nec potuisset eius vehementem retardare impetum, & acrem hūc amorem, fratres adhibet in consilium, an oporteat eum in ipsorum admitti monasterium. Illis verò pueri ma- *Duodēnis fit monachus egregius.* gnam mirantibus constantiam, alacreque & intensum eius animi studium, & existimantibus esse Deum, qui eum moueret, & vt admitteretur, lubenter assentientibus, decęterò est cum eis quoquè Daniel, immò verò supra ipsos, quòd ad vitam ex Deo agēdam attinet, & ardorem ad virtutem. Intercessit parùm temporis, & cùm cognouissent parentes, vbinàm sic, & apud quos, illi quidem ad eum accedunt cum admiratione. Cùm vidissent autem puerum seipsum dedicâsse, & Deo consecrâsse, nequaquàm eis accidit, quod solet hominibus & parentibus: neque petièrunt charissimū filium, vt eum acciperent, & domum reducerent: idque cùm nondùm esset monastico habitu consummatus: sed reuerà volentes ostendere se esse illius parentes, valdè lætati sunt de eo quod factum fuerat, & multis precibus à monasterii Præfecto contenderunt, vt ante suos oculos monastico eum amictu induerent. Ille verò hanc rem rursùs communicat monachis: & postquàm illos quoquè vidit assentiri, cùm iussisset omnes congregari in Dominico, & Danieli sacram *Tondet, & accipit habitum monasticum.* recitâsset regulam, & tondet ei capillos, & monastico eum indui habitu, qui iam sicut monachi viuebat, & viuere statuerat. Cùm eius autem præcepisset parentibus, nè ad filium frequenter accederent, lætos emittit, quod quidem est valdè nouum, parentes priuatos filio.

Erat ergò illic beatus Daniel proficiens, & inualescens spiritu: & ei crescenti simul quoquè crescebant omnia semina virtutis, & alia quoque haud ità multò pòst accesserunt. Quod autem excellentioris ei fuit vitæ principium, & radix fructuum, qui posteà prouenerunt, hoc iam sum dicturus. Cor eius accendit amor diuinus, & in eo vehemens excitat desiderium videndi loca illa, in quibus Christus pro nobis est passus, & vbi est sepultus, & undè, cùm surrexisset, ascendit in cælos. Simul autem diuina quoquè quædam cupiditas eius inflammabat animum, videndi uirum illum magnum in exercitatione, Simeonem, inquam, qui erat in columna: & accedens ad Præfectum monasterii, id quod uolebat, ei communicauit: & rogauit, nè, *Simeō Stylites, cuius vita est 1. Tomo, 5. Ianuarij.* quod petebat, sibi denegaretur. Ille uerò tunc quidē sua sponte non concessit: paulopòst autem vel inuitus dimisit. Nam cùm ei necesse esset venire Antiochiā, propter curas ecclesiasticas, tunc cùm secum assumpsisset Danielem, & quosdam alios fratres, incipit iter ingredi. Et postquàm fuissent in illo uico, qui nominatur Telada, ubi magnus ille in sanctitate Simeō, magnos illos peragebat labores exercitationis, cùm ad ipsam iam uenissent columnam, contemplabantur & columnæ altitudinem, & æstatis calorem, & minas imbrium, & uim uentorum, & omnem aliam corporis tolerantiam. Cùm hæc uiderunt, alii quidem insipientiores, existimabant sanctum uana gloria adductum, tanta sustinere certamina: Beatus autem Daniel non solùm ea stupebat & mirabatur, sed etiam incitabatur ad imitationem, & boni zeli stimulū accepit animo. Cùm uerò, ubi infernè clamâssent, magnus ille desu- *Ei loquit S.Daniel.* pèr prospiciens, dixisset oportere admouere scalas, & ad ipsum ascendere: tunc pulchrè licuit uidere animorum probationem: alius quidem causatus pedum imbecillitatem, alius renum, alius senectutem, alius aliquid aliud, recusabat ascendere: Daniel uero eūm cucurrisset, & magistrum rogâsset, & ab eo iussus esset, ascendit prompto & alacri animo, & magnum salutat Simeonem eum gaudio & admiratione.

Neque uerò fuit hic labor Danieli inutilis, & ad eū ascensio: sed primùm quidem ad uirtutem excitatur & instruitur, & redditur vehementius eius desideriū. Deindè autem ab eo quoquè, ut oportebat, consequitur benedictionem manus impositione, & futuri suscipit prædictionem. eum enim audiuit dicentem vel maximè prophetice: Esto fortis, fili, & cōfirmetur cor *Prophetia illius de Daniele.* tuum. Multos enim & difficiles labores propter Christum es suscepturus, qui & sufficiens erit tibi consolatio,

tio, & ad eos fortiter ferendos tuum roborauit animum. Descendit ergò Daniel post hanc suauem cum eo congressionem, & rursùs ad sacrum redit monasterium. Postquàm autem monasterii Præfectum ad se vocauit Deus: egregius verò hic Daniel, qui pasci pulchrè didicerat, modò rectè posse pascere putabatur, & vi ad hoc trahebatur à suis cōdiscipulis: ipse qui gratā cōsectabatur quietē & silentiū, & hoc ambibat, vt esset remotus ab oībus negotiis: & sciēs, quātùm ea possit cōferre ad virtutem, minimè statuit credere: sed alium adduxit, qui esset eis vtiliter præfuturus: sibi autē optimè consuluit: Eccè, dicens, liber factus est Daniel, nemini obnoxius. Eccè tempus, quod antè desideràsti. Tuum ergò persequere scopum, & viæ institutum: & quod proposuisti, perge exequi. Cùm sic ergò omnia reliquisset, & nulli animi sui arcanū aperuisset, egreditur clàm è monasterio, & venit ad mandram illam, in qua erat sita columna beati Simeonis. Infrà enim circa eam erat quoddam monasterium: in quo cùm totos quatuordecim dies transegisset, volebat Simeon Danielem adhuc apud se manere: (Simile enim simili delectatur) ille autem non sustinuit, cùm alio teneretur desiderio. Desiderabat enim videre sacra loca, & interiorem quærebat solitudinem: sed viam, quæ vergit ad Palęstinam, audiens esse difficilem, & propè inuiam, vtpotè quòd Samaritani bello inuaderent Christianos, ipse non ferens de hoc suo prompto & alacri animi studio aliquid remittere, cùm se confirmàsset, & sibi mortem contemnere persuasisset, paratus erat exequi id, cuius studio tenebatur.

Cùm verò iter esset ingressus, ei in via occurrit vir quidam, cui erat ætas senis, monachi vestitus: cana autem coma, & qui erat in omnibus similis Simeoni, qui erat in columna. Syra verò lingua allocutus Danielem, & eū complexus, rogauit quonam iter suum dirigeret. Ille autē, Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca sancta. Is verò excipiens. Rectè dixisti, inquit, si Deo videtur. Nūc autem certò scias, id quod est tibi propositum, non esse ex Dei sententia. Non enim audiuisti seditionem & tumultum, qui est in Palæstina? Ille verò, Audiui, inquit, sed in Deo confido eum mihi futurum adiutorem: & maximè quidem spero omninò fore, vt nec mali aliquid nobis omninò accidat. Sin antē aliquid tale acciderit, seu viuamus, seu moriamur, sumus Domini. Illo autem hoc propheticum proferente responsum, Ne dederis in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te custodit, angelus: cùm ad hoc prompto & alacri animo respōdisset Daniel, dicens, omninò bonum esse mori propter Christū, id ægrè ferens canus, auertit faciem, &, Non fero, dixit. Non enim permisit Deus, vt nos intempestinè in mortem coniiciamus, & vt per vim interficiamur, procuremus. Ille est enim, qui dixit: Si persequantur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Cùm autem concessisset sanctus obiectioni, & dixisset, Si tibi ita videtur, nihil moror reditum: Non cōsulo, inquit ille, tibi, vt ab hoc cępto omninò desistas: stultus enim essem. sed si mihi credas, iubens multum valere regiones Orientales, conuersus, vade Byzantium, quæ, quòd attinet ad sanctificationem, est secunda Hierusalem: immò verò est prima. Illius enim priuilegia et nunc à Deo data sūt. in qua multis quidem tibi licebit frui templis: multis verò sacris spectaculis: & si tibi cordi fuerit viuere in quiete & silentio, aut in superiore Thracia, aut in ipso ore Ponti, eius rei tibi erit magna facultas: & Deus hac in te tuum implebit desiderium. Pręterea non oportet existimare te Deum quidem esse contentum Hierosolymis, Byzantii autem minimè. Deus enim nequaquam loco circunscribitur, o dilecte.

Rom. c. 4.
Psal. 120

Mat. 10. Stulti sūt qui dehortant à peregrinatione ad loca sacra.

Hos sermones cano illo conferente cum Daniele, Sol erat in occasu: & accidit, vt diuerterent ad quoddam monasterium. Cùm audiuisset autem Daniel hic esse diuersandum, Tu quidem, inquit senex, prior ingredere: ego autem te sequar e uestigiò. Existimàs itaque sanctus eum vrgere aliquam corporis necessitatem, portam ingressus, expectabat. Postquàm verò ille non ampliùs aderat, ratus Daniel eum in aliquo alio loco diuersari, solus accedens ad Præfectum monasterii, & ad eos qui erant sub ipso fratres honestissi dedit osculum, signum dilectionis. Deindè etiam sumpsit cibum sibi appositum. Postquàm autem somni tempus esse cognouit, ei rursùs assistens senex, suadebat illa facere, quæ prius dicebat, & quamprimùm proficisci Byzantium. Atque ille quidem excitatus, cogitabat quisnam is esset, & an esset homo aliquis, an vnus Angelus. Is verò erat magnus ille Simeon, qui iubebat eum frequētissimam & ciuitatum reginam adire ciuitatem, vt hæc esset multis via ad salutem. Cùm ergò sic ei visum esset facere, neque illi quicquam dixisset, postquàm nocturna cecinit cātica, omnibus valere iussis egressus, properè contendebat Constantinopolim: & cùm in ostium Ponti esset ingressus, eum excipit templum Michaelis militiæ principis, quod illic pulchrè est positum: & septem illic dies est versatus. Cùm autem audiuisset aliquos dicentes de alio templo, quod situm quidem erat supra id, quod dicitur Hicron. locus verò ab iis, qui incolebant, nominabatur Philemporus: & cùm accepisset in eo malos habitare spiritus, & nonnunquàm submergere nauigātes, & inuadere eos qui transeunt, & malos esse vicinos accolis, & non posse aliquem eum transmittere illæsum, non manè, non meridie, non vesperè, reuocans in memoriam magnum Antonium & res illius, & quàm multas ille quoquè à dæmonibus sustinuerit tentationes, & quòd eos tandèm virtute Domini omninò superauerit, & quàm multos illis superatis honores sit assecutus, ipse quoquè se ad aggredienda exuit certamina: & cùm iussisset eos, qui aderant ei, templum ostendere, & uenisset in atrium, medium templum ingreditur, Christi Crucem tanquàm arma inferens inexpugnabilia, & simul psallens: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Quamobrèm uel ante conflictum perterrita ipsa phalange dæmonum, obibat omnes angulos, quærens fugientes dæmones, & in unoquoque eorum flectēs genua.

Atque iam quidem erat vespera, & aderat princeps tenebrarum, & iaciebantur lapides in Danielem, & sonus audiebatur, & confusa uociferatio & strepitus excitabatur. Ille autem rursùs perseuerans in oratione, stabat quietus. Deindè ad eos, Si aduersùs me, dicebat, structa constiterit acies, non timebit cor meum. Primam ergò illam noctem, & secundam, quæ posteà est consecuta, sic transmisit. Tertia autem uidit homines magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate, quantùm licebat coniicere, carniuoros, horribiliter stridentes, & minantes Danieli, & metui admiscētes suæ causę defensionem, & dicentes: Quis tibi, o infelix, vt huc uenires, persuasit, quando etsi nihil aliud, tempus quidem certè, quo hic fuimus, nos loci dominos utique effecit? Et ex iis alii quidem minabātur se eum in mare esse iacturos, alii autem rursùs maximos lapides immittebant. Nemo verò audebat ad eū accedere propiùs. Quid ergò facit? Credit Domino, qui dixit hoc genus expelli solo ieiunio & precatione. Et sic quidem facit, & eos minantes, atque etiam iacientes parum aut nihil curans, primùm quidem ipse quoquè contra minabatur: tantum enim in Christi virtute confidebat. Deindè cùm eos adhuc uideret se magis impudenter gerere & tumultuari, ipsis omninò despectis, obstruit omnem templi aditum, osten-

Simeon Stylites apparet Danieli.

Templū S. Michaelis.

Crux Christi arma inexpugnabilia.

Psal. 26.

Psal. 26.

Dæmones terrere tentant S. Danielē.

Mar. 9. Ille verò contemnit ineptos.

ostendens se solum velle cum eis luctari, & nec fuga quidem egere, si ipsi irruperint, solam autem aperit fenestrã, vt videret accedentes, & vt corpore exiguũ acciperet nutrimentum. Non multum intercessit tẽporis, & Christi quidem virtute deleta est omnis illa mala dæmonum operatio: redditus est autem uniuersus locus liber ab illorum insultibus: & deincèps libere & sine vllis insidiis ambulabãt, & mare nauigabãt.

Profligat eos penit°.

Huius verò rei fama manauit in omnes partes: & licebat videre viros simul & mulieres, iuuenes & senes, pauperes & diuites, & qui habitabant circuncircà in locis finitimis, tanquàm fluentum aliquod, continuo tractu ad eum ferri, & admirari, quonam modo, vbi nupèr quidem erat exitium, illic sit salus: ubi autem dæmonum vociferationes, illic noctũ & diũ canantur ad Deum cantica. Inuidus verò satan, & hominum inimicus, neque de se paratam victoriam, neque sancti patientiam, neque * priorum videre sustinens vtilitatem, ad secundum aggreditur callidum commentum: & quibusdam ex iis, qui in tẽplo cooptati erant in clerum, tales immittit cogitationes, quales olim Iudęis adnersùs Christum, nõ bonum esse permittere homini hic habitare, quem ignoretis, vndè sit. Ille autem & fama omnes ad se attrahit, & illius honor est omninò diminutio vestrorum vectigalũ. Sed significate, dicebat, hæc Episcopo, & eum citò * expellit. Et sator quidem hic est: tale est autem semen. Qui verò acceperant, nou ex alio noti, quàm quòd hæc continuò produxerint. Cùm primùm semen acceperunt, fructũm produxerunt: & accedunt ad Episcopum, & de sancto renunciant Episcopus aũt Constantinopolitanus: (is erat Anatolius) Et quomodò, inquit, de homine malè dicitis, & expellere aggredimini, quem, vndè sit, nescitis, neque quænam sit eius vitæ ratio: cùm contrà oporteat quidem rum ille finere, vt, si sit quidem bonus, nos quoque faciat participes vtilitatis: sin autem contrà, ipse quidem hinc inde expelletur, vos verò & ego hac in re vacabimus reprænensione. Sic illi à seipsis capti, (Res enim est eiusmodi vitium: ipsum quidem in seipsum cadit, & à rebus suis capitur) præ pudore vultus tegentes, cessàrunt ab imprubitate.

Cãtica ad Deum nocturna & diurna.

*for. * priorũ*

Clericis S. Danelẽ accusãt apud Episcopum Constantinop.

Postquàm autem eorum insidias sic vidit malign° esse irritas, longum esset dicere, quàm multas quidẽ rursùs visiones prioribus grauiores beato intulerit: quàm multas autem molestias & vexationes, nũc quidem minans se eum interempturum: nũc verò in mari subuersurum: nunc autem aliquid aliud facturũ eorum, quæ nollet, etiamsi maximè & ipse & malus eius exercitus ab ipso hæc erant passuri. Nam postquàm ille surgens orauit, & audactèr est locutus, dicẽs: Dominus Iesus Christus, in quem * credidistis & credo, ipse vos in vltimum abyssum demerserit: illi tunc acerbe vlulantes, & flebiliter clamantes, & suas facies, vt videbantur, pulsantes, assimilati vespertilionibus, illo ipso hæc adspiciente sancto, egressi sunt & abièrunt. Ille autem nũquàm cessans iniuriam facere, existimãs quòd si eum sæpè tanquàm in urbis obsidione inuaderet, tandem poterit beati spiritus & generosum animum deprimere ac frangere: accedit ad maleficii tertiam probationem, & aduersùs eum rursùs commonet priores calumniatores. Qui cùm accessissent ad Episcopum, perindè ac iam maximis aff. cti iniuriis, sanctum vocabãt maleficum, simulatoremque & deceptorem: dicebantque eius consuetudinem esse insolerabilem, vt qui vel solo adspectu sit molestus & importunus. Ille verò iam victus à tot vexationibus, ad se accersit Danielem: & rogat quisnam sit, & vndè, & quibusnam rebus opùs habẽs: & postremò, quãnã in Deum tenens opinionem, in has partes venerit.

Multis eñ modis infestat satan.

*credidi, legendum videt: aut intelligendum, ut Iacobus ait. Dæmones credũt, & contremiscunt.

Ille autem cùm eius, quod est maximum & primum, nempe orthodoxæ in Christum fidei, primum mem inisset, alia deindè contexuit, patriam, & genus, & finem: nempe quòd eum diuina mouerit reuelatio, vt videret Bysantium, & in hæc loca veniret. Hæc cùm audiuisset Episcopus, assurrexit, & eum est amplexus: & eum tanquàm virum reuerà diuinum honorauit. Atq; hæc quidem sic rectè gesta fuerant à magno Daniele. Fieri autem omninò non poterat, vt qui Christi vitæ institutum susceperat, non etiam eius vitæ agendæ ordinem pro viribus videretur imitari. Quomodò ergò eius Dominus cum tentationibus signa videtur Inchoasse, ità hic quoque, nisi quatenùs ille hunc mouebat, & hic illius virtute faciebat miracula.

Non multi dies prætereùrunt, & vehemens morb° inuadit Patriarcham: qui etiam efficit, ut is fieret sancto supplex, & eum continuò accerseret, vt pro ipso Christum rogaret, vt laboranti opem ferret. Cùm is autem solùm genua flexisset ad oratione, adsuit Christus exaudiens, propemodùm anteuertens petitioue: conualuitque & sanus euasit Patriarcha. Et sic quidẽ miraculum: non magis autem est admirãdus propter curationem, quàm propter benignitatem in curatione. Nam postquàm eum sanauit, petiit mercedem sanationis: ea verò erat, vt iis, qui calumniati fuerant, remitteretur debitum. Pontifex autem ei lubenter concessit petitionem: &, Quomodò enim, inquit, non remittam, quibus parùm abest, quin etiam agam gratias, quòd effecerint, vt te viderem, qui mihi dedisti salutem, & fuerunt causa, vt tu ad nos venires? Cùm autẽ apud eum & monasterii, & donorum, & ut eo perpetuò esset, meminisset: Si vis me, inquit ille magnus, magno studio prosequi, sine me ea facere, quę Deo & mihi videntur. Et sic ad templum missus cum magno & præclaro comitatu, cùm eadem fecisset quæ prius, & aditum obstruxisset, per paruum quoddam foramẽ colloquebatur cum iis, qui accedebant. Nouem interim anni præterierãt, & eum ad vitam perfectiorem vocans prouidentia, apertè ostendit futura. Cùm enim fuisset in ecstasi, vide: columnam nubis, & ea ad modum sublimè erat sublata, & ex aduerso eius pendebat in aere: & admirabilis Simeon stabat super caput columnæ. Simul autem cum eo duo adstabãt adolescentes: eratque eis vestis clara & refulgens. Desupèr verò ex capite columnę audit uocem dicentem: Huc ad me ascende Daniel. cùm is autem respondisset, Et quomodo potero ego, Domine, in tantam extolli altitudinem? iussit Simeon iis, qui cum ipso erãt, adolescentibus, ut descenderent, & assumptum ad se deducerent. Qui cùm imperata fecissent, eum tollũt, & prope ipsum statuunt. Ille autem eum statim amplexus, simul in cęlum eum tollebat, & magna uoce clamabat, Esto fortis, Daniel: te strenuum ac robustum præbe, & sta pulchrè ac generosè. Postquàm verò vox admodum clara eum circunsonabat, (visa est enim terribilis, & tonitrui similis) Daniel, cui percussę & conturbatę erant aures, eo somnio quodammodò ad se rediit.

Celerrimè sanat Episcopũ Constãtinop.

Reddit bonum pro malo.

Visio ei°.

Hoc futurum eius vitæ institutum, Simeonis instituto conueniens, prius significauit, & quod oportebat eum & columnam ascendere, & transire ad locum, columna longè excelsiorem. Sic sententia & uoluntate omnipotentis, ab eo effecta sunt omnia, & ad eum paulopòst missa est pellis ouilla ab Elia, ad eum, inquam, qui moribus erat Eliseo similis. Sic autem missa est. A Simeone ad Imperatorem missus quidem erat Sergius, eius discipulus, ad eum deferens donum omnia mala depellens, nempe tegmen quod habebat in capite: solent autem id uocare cucullam. Cùm autem Imperator haberet animum aliis intentum, & esset

in curis

in curis publicis occupatus, Deo hęc omnia prouidēte & dispensante, hic, quem diximus, Sergius statuit nauigare & redire: & contēdebant peruenire ad monasterium, quod nominant Acœmetorum, id est, nō dormientium. Cùm ergò ipse reuertens eum quibusdam aliis accessisset prope locum Danielis, statim tanquàm signo dato, beatus erat in ore omnium: Et alii quidem meminerant eius tolerantiæ, alii autem precum, alii verò curationum: alii verò, quòd mansuefecit locum, qui possidebatur à dæmonibus: & tunc quidem qui sunt in mari, sine periculo nauigant: illæsi autem iter obeunt, qui sunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui commissum fuerat donum preciosissimum: & cùm eius desiderio motus fuisset, rogat quisnam hic sit, & vbi, & an liceat eum conuenire. Illi verò & locum alacriter ostenderunt, & cùm in terram appulisset, ipsi accedunt ad sanctum, & vnà cum eis Sergius. Qui cùm benignè admodùm beatum salutasset, alia quidem ipse exponit, Simeonis, inquā, hinc decessum, & quod ab ipso donum ferret ad Imperatorem, dicens Danieli, id ad eum potius esse missum, quàm ad illum, ad quem ipse id mitti opinaretur. Alia autem rursùs audit à Daniele, quæ ei Deus significauit de Simeone, & de vita, eius vitæ instituto congruēter agenda. Quæ quidem cùm audiisset Sergius, sacrum statim donum eiiciens, id donat Danieli, à patre Simeone dicens migrare ad patrem Danielem. Et hęc quidem sic fiebant.

Monasterium non dormientium.

Deus autem rursùs consueta faciens, incitabat Danielem visione quadam diuiniore, vt aggrederetur viuendi rationem maiorem & sublimiorem, vas eum electionis, quomodò Paulum, præsciens futurum. Apparuit verò visio nō Danieli, sed potius Sergio. Videbantur enim tres ad eum venisse adolescentes, & dixisse: Surge Sergi, dic Abbati Danieli: Expletum est tempus tuæ in templo habitationis. Adesto deinceps, & ad maiora parare certamina. Cùm ergò ei Sergius diuinam aperuisset visionem, quoniā is statuerat non repugnare omnibus nutibus omnipotentis, & alioqui priori quoque visioni secunda consentiebat: & præterea Simeonis etiam indumentum erat arrha talis vitæ degendę, mittitur Sergius, vt disceret loca magis solitaria, quæ illic sunt, vbi oporteat ponere colūnam, & aptum ad agendum vitam in quiete & silentio. Qui cùm partes quasdam fastigii montis pulchrè esset perscrutatus, postquàm venisset in illum locum, in quo oportebat stare columnam, tu Deus omnium hoc quoque ostendis. Videt ergò protinùs dictus Sergius albam columbam: quę alas frequenter expandēs, & parùm rursùs subuolans, iterùm decidebat. Arbitratus ergò eam esse captam & vinctam laqueis, ad eam festinat, & contendit eam capere manibus. Illa verò cùm statim euolâsset, ne oculis quidem poterat appræhendi. Cùm tam euidens accepit signum statuendæ columnæ, & ipse quoquè satis intellexisset, quàm esset aptus locus, descēdit ad sanctum, & omnia sigillatim renunciat cum ea, quam viderat, visione. Ille autem & lætatus est, cùm audiuisset, & ad locum venire cupiebat. Dat verò Marcus quidem ei amicus & alioqui familiaris columnam. Cùm autem factus esset is quoquè, qui solet vocari modius, & capiti columnæ fuisset adaptatus, iubet circa mediam noctem perforari sibi templi parietem: & ità, omnes latens, ascendit. Deindè etiam cum gaudio concipit preces, quæ ità habebant: Gloria tibi, Christe Deus, quòd me talibus bonis & tali vitæ instituto es dignatus. Sed tu scis, ò Domine, quod te solo fretus hanc ascendo columnam, & hoc certamen subeo. Suscipe meum propositum: confirma me ad cursum: cœptum meum absolue. Sic beatus ille nō spiritu solum esse cęlestis, sed etiam, quoàd eius fieri poterat, corpore esse contendebat: & decæterò solus erat in columna, seipsum collocans in cæli & terræ confinio: ab hac quidem recedens carne & spiritu, ad illud autem contendens.

Actor. 9.

Visio Sergii, discipuli S. Simeonis.

Alia ei visio.

S. Daniel ascendit in colūnā.

Hæc autem non poterat inuidus ferre oculus: neq; patri inuidiæ erant illa tolerabilia. Sed cùm loci dominus ad horum venisset cognitionem, (erat autem illi nomen Gelasius) inconsideratè ira animo perturbatus, aut potius dęmonis importunitate commotus, & aduersùs sanctum virum furore pèrcitus, (causa autem prætexebatur, quòd non eam posuisset voluntate illius) Imperatori quidem renunciat id, quod factum fuerat. Renunciat autem etiam Gennadio. (is n. constitutus fuerat Episcopus Constantinopolitanus post decessum Anatolii.) Atque ab Imperatore quidē dicens non fuit exauditus: Episcopus verò inuidia motus, seu ei qui rogârat concedens, non solùm censebat sanctum è columna deiiciendum, sed etiam pœnæ subiiciendum. Redit ergò Gelasius totus ira pèrcitus, alios quoquè multos secum assumens, & è columna sanctum volens detrahere. Sed qui semper in sanctis suis est admirabilis Dominus, qualia nunc quoq; fecit, illum audacter insultantem reprimens, & eius seruum, qui erat occultus, gloriosum efficiens. Nam cùm esset maxima serenitas, essetque aer purus & limpidus, nubes repentè concurrerunt, & orta est caligo, & vehemens pluuia & grando deorsùm ferebatur. Tantusque erat eius impetus, & tam ingentes minæ iræ supernæ, vt etiam vitium caderent folia & pampini, non solum fructus. erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hæc quidem reprimebant amentis stultitiā. Sed cùm non multùm abfuisset, quin ille periret, ne sic quidem discebat sapere, & se moderatè gerere: neque volebat scire, quanta superna gratia locupletatus esset Daniel. Sed anhelans, & madefactus, cum iis qui circa eum erant, egressus, indignabatur, minabatur, clamabat, & deiicere sanctum aggrediebatur.

Gennadius Episcopus Constantinop. male sentit de illo.

Psal. 67.

Deus eū mirè tuet

Sed postquàm qui cum eo erant, ei quæ erant optima, suggesserunt, dicentes nec esse columnam agro propinquam, & hinc ei nullam futuram molestiā: imò verò eum percepturum fructum multarum orationum, & ei futurum valdè vtilem, cùm sit bonus vicinus: Postquàm hæc dixerunt, persuaserunt. & tunc quidem iussit descendere, pudore, vt arbitror, motus propter eos, qui aderant, nè videretur frustrà venisse: posteà autem ei rursùs pollicebatur ascensum: & & cùm rursus ascendisset, quantum voluisset, mansurum. Cum autem, columnæ admotis scalis, sanctus descenderet, & iam in sexto gradu, pedem figeret, eū qui erat inflexibilis, cepit misericordia, dum illos videret pedes tanquàm alias columnas: quos per totas noctes & dies stationes reddiderant tumidos & ulceratos, & vulneribus plenos: Quæ ille cum stupore contemplatus, & sanctum adiurauit, vt rursùs rediret, & audacis sui cœpti petiit veniam. Posteà uerò ei quoquè columnam posuit excelsiorem, & crassitudine validiorem, basique & cæteris magnificentiorem, & de illius potentia & tolerantia Imperatorem reddidit certiorem, Atque hęc quidem sufficerent, quæ sunt plurima & maxima, ad sancti vitam ostendendam, & gratiam, quam ipse à Deo erat assecutus. Oratio autem hæc parua esse considerans, & tanquàm elementa ac principia, quæ sunt his longè maiora, properat declarare.

En volun tarium sanctis viri martyriū in colūna statione.

Venit paulopost quidam ad sanctum, Thrax quidē genere, ætate autem senex, qui ea scribendis contractibus sibi uictum parabat: νομικὸν, id est, legis peritum, uocant Gręci. Is filium ferens unigenā, qui a maligno detinebatur spiritu, cùm eum posuisset ad columnam, & ei lachrymæ fluebant ex oculis, & adiūxit

verba

verba lacrimis magis miserabilia. Vide.n. q̃ multas fletus habebat occasiones: naturã, caninẽ, filii adolescentiam, q̃ propter eum solum laboraret, q̃ longè esset profectus, & magni itineris labores esset perpessus, idque cùm esset puer dæmoniacus, & tanta esset eius vexatio & immoderatio. Et cùm postremò addidisset, esse iam tricesimum diem, ex quo nomen illius malignus clamaret spiritus: eius animus, qui facilè mouebatur misericordia, ipsius statim est misertus. Quidnì enim misericordia mouẽdus erat Christi discipulus? Si tu ergò, inquit, credis fore, vt per me sanetur tuus filius, dabitur tibi secundùm fidem tuam, & simul eũ iussit potari oleo à sanctis, qui illic erant. Quod cùm factum esset, statim quidem eum humi iacit sæuum dæmonium, eumque valdè laniat ac lacerat. Deindè magna voce cum luctu clamans: Egredior heu, inquit, egredior. Cùm dies iam adesset octauus, vbi dæmoniacus nigrum & concretum euomisset sanguinem, gloriosi patris sanatus est precibus, & sanus & rectè se habens, suo patri est traditus. Ille autem cùm accepisset filium, lingua quidem vtebatur ad agendas gratias: lachrymis verò, ad lætitiam. Sunt enim etiã lætitiæ lachrymæ, quandò summam animi ægritudinem summæ excipientes lætitiæ, nubem quæ premebat, protinùs depulerint, & naturali fluxione lachrymarum vsæ fuerint cum voluptate. Sic puer nõ solùm curatur à malo dæmone: sed etiam continuò armatur aduersùs dæmones, cùm pater post curationem eum Deo consecrasset, & vt monasticum amictum & vitã susciperet, effecisset, & medico corporis eum tradidisset, & rogasset, vt esset etiam medicus animæ: qui etiam purus ad purum accessit, omni mundanæ vitæ relicta vanitate. Hoc quidem fuit vnum eiusmodi: alterum autem, eo non inferius.

Curat demoniacũ.

Is curat', monachi habitum & uitam amplectit

Cuidam Cyro, qui priùs quidem fuit Præses, posteà autem ascendit etiam ad sedem Episcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Cotyaium, & ab illo posteà discesserat propter quandam motam aduersùs eum calumniam, erat filia nomine Alexandra. Ea eodem modo erat affecta, quo ille quẽ pridẽ diximus, & grauiter vexabatur à dęmone. Eius ergò pater, cùm sanctus ei venisset in mentem, ad ipsum ducit filiam, naturali beneuolentiæ altum commiscens ardorem, nempe fidei. Simul atque ergò sancti manus eius capiti fuerunt impositæ, fugatus est spiritus: & quæ laborabat, statim conspecta est sana. Porrò autem huic quoquè miraculo fuit alterum coniunctũ. Iam enim Cyrus sancto valdè confidens, eius vtebatur gratia. Vndè etiam vxorem eius, cui suorum ægrorum fuerat mandata cura, quæ ipsa quoquè erat dęmoniaca, duxit ad ipsum. Neque eum sua fefellit fiducia: sed ea quoquè cum filia mundata fuit à rabie dæmonis. Pro quibus is vtiquè magnas ei habẽs & agens gratias, (erat enim uir doctus, & humanis literis eruditus) in posita illic columna epigramma posteà insculpsit, quod sic habet: Hic stat vir, qui vndiquè impetitur, & uentos non timet: Ambrosio autem vtitur alimento, & siti experte sanguinis: Actis verò radicibus, fundauit ædificium columna duplici. Est autem radix Simeon, filium prædicans matris, quæ non est experta nuptias. Sed hęc quidem sic.

Manus impositione sanat dæmoniacã.

Deinceps verò erat quidem dies, omnium dierum præcipuus. Vir autem quidam ex iis, qui prope Euxinum põtum habitabant, venit afferens filium, qui ipse quoque possidebatur quidem à dęmone: sed erat alioqui & surdus & mutus, & qualem curasse Christũ docent Euangelia. Cum autem columnę iam appropinquarent filius cum patre, excutiẽs puerum dęmõ, & auellens eum ab iis, qui ipsum tenebant, impulit eũ ad scalas, quę tunc quidem fuerãt admotę columnæ: & ille quidem protinùs ascendebat scalas: sanctus verò desuper adspiciens, Deum rogabat. Quomodo.n. non à dæmone è scalis proiectus, fuisset confractus, nisi is retinuisset dæmonem precatione? Non ergò ei manus imposuit, neque fecit, quæ aliis facere consueuerat; sed ille quidem precabatur superiùs: puer autẽ cùm esset adhuc inferius, & ad medias scalas nondùm peruenisset, sanitatem est assecutus. Cùm vnius tantùm fecero mentionem, aliorum suo tempore meminero.

Mat. 7.

Liberat puerum à dæmone.

Magnus Leo, qui Romanum quidem regebat imperium: naturam autem regere non poterat, sed proles ei deerat mascula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipsum Daniele vsus intercessore. Ille verò paruit, & anno sequenti parituram esse vxorem protinùs significauit. Res ergò, ut dixerat, successit, & natura cessit precibus, non solùm ad hoc, vt daret filium, sed ad hoc etiam, ut daret illo tempore, quo sancti os diuinum prædixerat. Sic ille non solùm erat filius precationis: sed etiam per preces dabat aliis, vt haberent filios. Idcircò eum remunerans; tertiæ columnæ ei iecit fundamentum.

Leoni Imperat. prolem impetrat precibus.

Cùm fama ergo sanctum vbiquè prædicaret, ad eũ venit etiam Imperatrix Eudocia, quæ nuper feruata ex Aphrica: & magnam quidem ei reuerentiam, multum autem tribuens honorem, & rogans ipsum, ut de columna quidem descenderet, ad sua uerò loca veniret, & ea habitaret: Sunt autem, dicebat ea, mihi multa, & simul quidem amica silentio, & quæ possint aliam prębere consolationem. Ille uerò bonam eius mentem accipiens & laudans, statuit non transmigrare, sed in eo loco perseuerare, in quo fuerat à Christo plantatus: & uirtutis radices in eo agere, & fructum conuenientem dare suo tempore. Cùm hæc & alia dixisset eiusmodi, & benedictione eam impertiisset, emittit. Tunc autem transit ad columnam Gelasii, & simul cum columna (erat enim excelsior) ei quoque aucta est virtus: & uitæ institutum aggressus est excelsius. Non erant autem futura hęc tolerabilia, neque diabolo, neque illius asseclis. Propterea ipse quidem ei rursus accendit fornacem tentationum: usus est uero ministris hæreticis, qui erant Byzantii: Isti cùm quandam sumpsissent mulierem ex meretricibus, quę erat quidem genere Asiana, ei autem erat nomen Basiana: cùm nauigasset verò Byzantium, improbum, proh dolor, quæstum faciebat suo corpore. Eam cùm verbis decepissent, & promissa pecunia, totam ad id quod volebant, incitassent, efficiunt vt uadat ad sanctum, & uel illum, uel unum ex suis discipulis, ad amorem illiciat, & ad fœdam prouocet libidinem. Proficiscitur ergo impudica ad pudicum, impura anima ad mundam, comitum secum ducens multitudinem, splendida externa utens specie, & libidinosis gestibus, aureoque amictu & alio intertexto ornatu, arbitrata se allecturam & inescaturam illos oculos, qui nihil terrenum, nihil ex materia concretum dilexerunt. Manens autem in quodam agro, qui erat ex aduerso columnæ, & mandræ rationis compotum pecorum huius egregii pastoris Danielis, simulat se ęgrotare: vt, si fieri posset, uel ipsi quidem sancto ægrotationis animi causa esset: sin minus, illius saltem discipulis afferret perniciem.

Eudocia Imperatrix uenit ad eum.

Vide malignitatẽ hæreticorum.

Cùm aũt postq̃ longo tempore mansisset, inane & & irritũ erat callidũ eius cœptũ, descẽdit quidem ad eos, qui miserant, dicit uerò execrãda, & ea mentitẽ de sancto, q̃ non solùm magno illi nunq̃ in mentẽ venerunt, (hoc.n. ne qui ualdè quidẽ à mẽte discessit, crediderit) sed nec ulli ex illi' discipulis. multùm quidẽ abest.

Impudẽs scortum incredibilia fingit de illo.

abest. Hæc autem erant: Mei amore, dicebat, valdè qui dem captus erat Daniel: animo verò telū acceperat: & tandem cùm iussisset suis discipulis, vt me sursùm ad ipsum per scalas deducerent: ego autem, inquit, passa non essem, me occidendi consilium ceperunt, vt hæc laterent intemperantia. Et eccè vix manus eorū effugiens, mihi fuga consului. Sic mentiente Mænade, & ea dicente, quæ probari non poterant, hæc verba illi attendentes, arripuerunt perindè àc verissima. (Quæ enim volebant, ea etiam verà putabantur) & ea ad alios transmittebant. Verumenimuerò hic quoquè erat idem Deus, & iustitia, quæ neque potest vitari, nec obliuioni mandari. Quid ergò accidit? & quomodò hæc dispensantur? Malus spiritus statim mittitur ad malam & mendacem fœminam, & inuitus inuitam cogit essari fraudem hæreticorum in illam, & suum rursùs mendacium & machinationem. Cùm eam ergò accepissent ciues, & ad sanctum duxissent, rogabant sanctum vt curaret. Ille autem verus Christi discipulus, qui dixit septuagiessepties oportere fratribus remittere debita, & diligere inimicos, ambo simul præcepta vna executus est actione: illud quidem, condonando iniuriam: hoc uerò, miserando ea lamitatis: immò uerò eam planè erigendo, & sanitati restituendo. Nam cùm oratione vsus, eam oleo sanctorum tanquàm salutari aliquo potasset medicamēto, malum quidem spiritum, tanquàm aliquid venenatum, statim expellit: eam autem, quæ laborabat, suis sanam reddit: Quæ etiam illius complexa columnā, magnas quidem agēs gratias, & deincèps multa Deo promittens, vt quæ duplicem morbum effugisset: nō solùm eum, qui apparebat, & damnum afferebat rei, & videbatur: sed multo magis eum, qui latebat, eratque voluntarius, & sua sponte susceptus, & animā immortalem punire poterat immortaliter.

Vltio cælestis persequitur fœminam mendacē.

Mat. 18. & 5.

Non solùm autem morbum, qui modò inciderat, poterat curare sanctus: sed etiam rim bonorum medicorum, & futurum nosse, & quod erat euenturum, propheticè & videre & dicere certissima poterat cōiectura. Magnam quidem certè vrbem magna adortu ras esse minas, cùm à superis accepisset reuelationem, eam Episcopo significat Gennadio, iubens contentiore vti precatione. Quinetiam Imperatori Leoni prædicit similia, & bis in hebdomada iubet communes fieri supplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem. Atque ii quidem sancti præceptis contemptui habitis, erant ipsa intellecturi experientia, ea quæ multitudo peccatorum effecit, vt ad effectum deducerentur. Procedens autem id declarabit oratio. Quoniam autem diuini quoquè agni sacrificatorem oportebat esse Danielem, qui iam ei priùs sacrificauerat & corpus & animam, è superis quidem mouet Imperatorem spiritus: mouet autem Gennadium quoque Imperator, & ad eum scribit, vt acceptis multis ex Ecclesia, veniat ad magnum Danielem, & eum consummet ordine sacerdotali. Cùm is verò hæc fecisset, qui præuidendi quidem futura magnam habebat potestatem, primùm quidem spiritu præcognoscit futurum adsē aduentum: Deindè cùm ille iam venisset ad columnam, dixit se iampridèm desiderasse ad eum ascendere: sed curas prohibuisse ecclesiasticas, nè finem imponeret suo desiderio: nunc autem venire, ut & ipsum videret, eiusque precibus frueretur & sermonibus. Rogabat verò, ut scalæ quoquè adhiberentur. Frustrà, inquit ei prædicendi magna vi præditus Daniel, hunc laborem vt susciperes, procurauit, qui te ad nos mouit. Hoc simul & stuporem & metum affert sacerdoti: Stuporem quidem, quoniam modo sic eius cognouit aduentum: timorem autem, quòd mens eius magno erat

Prædicit cladē imminētem Constantinopoli.

Danieli manifesta. Neque enim, nisi coactus fuisset ab Imperatore, ad eum vnquàm venire annuisset.

Cùm aūt & Episcopus, & qui sequebantur Episcopum, multùm rogauissent, vt admouerentur scalæ, & ad eum ascéderet: prohibebat verò inuictus Daniel: imminebat aūt iam Sol mediis eorum capitibus, calidis eos feriens radiis, & videbat Episcopus multitudinem siti & æstu torreri, iubet inferiùs quidem Archidiacono preces dicere consuetas. Ipse aūt cùm esset precatus, ordinat magnum Danielem etiam non præsentem, presbyterum, & simul multitudo de eo, quòd erat verè dignus, clamabat, Dignus. Cùm sic patriarcha Gennadius Danielem nominasset sacerdotem, & eccè dixisset, & tibi populus iustam de more propterea emisit vocem, & Deus desupèr tibi per me manum imposuit: & omnia, ut semèl dicam, suscepisti signa sacerdotii. Restat ergò, vt scalæ admoueantur columnæ, ut sis etiam sacri particeps sacrificii, & Deo uocanti omninò cedas. Tunc cùm beatus cognouisset Daniel hęc non fieri sine Dei numine, sed ei quoque grata esse & accepta, quæ facta sunt, iubet poni scalas, & cælestem margaritam, diuinam, inquam, communionem, & dat & accipit. Deindè cùm etiam fecisset alia omnia, quę solent fieri à sacerdotibus, & precatus esset pro multitudine, eos dimisit lætantes simul & admirantes: partim quidē ꝑ præscientiā & verè laudabilem timiditatē: partim autem, quòd vix quidem, persuaderetur tū ipse quidem accipere sacerdotium, illis verò præbere preces & benedictionem. Hæc Imperatori quoquè significantur, & simili eū replent lætitia & admiratione.

Obserua quæ hoc die cantari de presbyteri ordinatione.

Cùm non ergò ingentes, qui sunt imperii proprii, sumpsisset spiritus, sed didicisset quantùm sit virtus imperio præstantior, ipse quoquè ad eum ascendit. & perindè àc si regium fastum & supercilium reliquisset inferiùs, & se exuisset, se quidem humi prosternit: tangit autem sacros illius pedes, quasi hæc faciendo magis honoraretur: quàm quod esset Imperator. Quos cùm tetigisset, impletur admiratione, sicut priùs Gelasius, erant enim illi pedes valdè tumentes, & omninò scatentes vlceribus: eratque simul horribile & miserabile illos videre & tangere. Tunc ergo Imperator donat eum basi geminatum columnarum, quas ipse posuit, duplicem eam columnam nominans. Quam ascendens lætabatur Daniel. Nam & illa erat sublimior altitudine, & hæc etiam extendebatur ad exercitationem, æstate quidem, ardentius eum solesfe riente: hyeme autem, aere frigidius. Cùm uerò & vis ventorum, niuisque & grandinis vehementer ingeteret, & violentiam ostenderent minimè tolerabilem, certè multa consequebantur miracula: quæ quidem mihi, vitanti prolixitatem orationis, non sunt omnia dictu facilia: sed solùm, quæ sunt præcipua, vt sum pollicitus. Quod autem nec si velim quidem, possum præterire, hoc nunc, quantùm potero assequi oratione, conabor narrare.

Imperator ad eius pedes se abiicit.

Iampridèm quidem principium habebat anni ambitus, & mensis instabat, quem Romani vocant Septembrem, in quo magni martyris Mamantis festū pii celebrant. Vespere ergo, quando festum à piis præparatur, & tota nocte agitur vigilia, finem accipit magni Danielis prophetia: & repentè in maxima & regia ciuitate incipit incendium, quod usqueadeo est excitatum, & adeo inualuit, ut ferè vniuersam contriuerit ciuitatem. Nam cœpit quidem à muro, qui est propter mare, quem etiam nominant nauale: peruenit autem vsque ad forum Constantini, & pertigit ad portum Iuliani, quasi mediam cinxisset ciuitatem. Quo in loco & comprehensa sunt vniuersa corpora: quæcunque uerò fuere comprehensa, facilè perierunt: & sic pastus ignis, in maximam creuit flammam:

Festum S. Mamātis.

Eius festi vigilia.

Constantinopolis ardet.

mam: eratque malum ineapugnabile: quippe cùm quicquid ad opem ferendam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domos, multa autem templa, virorumque & mulierum prosperè pascens multitudinem: multi verò, partibus & membris corporis, quæ inuaserat ignis, statim mutilabantur: erantq; semiustulati, & media parte cæsi: mi serabiliores iis, qui omninò cum suis perierant. Erat ergò periculum, ne, quod vulgo celebratur orbis terræ miraculum, Constantini, inquam, ciuitas, cerneretur pati similia incendio Sodomorum. Via tandem, vt in tanto malo, eis venit in mentem sancti Danielis prædictio, & credunt fore, vt illius solùm precibus malum vincatur. Hinc factum est, vt ad eum magna celeritate currerent, ille quidè pecuniæ deflens priuationem: hic seruorum, alius domus, alius amicorum: & hic quidem cognatorum, ille verò vxoris & suorum filiorum, alius autem omnium facultatum. Propter quæ sanctum tanto dolore affecere, vt totus repletus lachrymis, eos damnaret negligentiæ, quòd ipso eis multùm testificante, & prædicante, malum pœnitentia vitare non curarint: vt qui in patiendo solùm fuerint Niniuitæ, non etiam in pœnitendo. Hæc dicens, illis quidem sic suadebat curam gerere orationis & ieiunij. Quinetiam ipse quoque manus in cælum tollens, illinc implorabat auxilium: & post orationè, cùm eis dixisset finem calamitatis, eos dimisit. Post septem, inquit, dies cessabunt minæ ignis. Sic ille dixit, & res est consecuta. Septimo enim die non erat amplius ignis. Tunc & alios, & eos qui gerebant magistratus, quinetiam ipsum Imperatorè incessit metus: & secum assumpta Imperatrice, fit supplex beato Danieli, pro eo quidem, quod præterierat, misericordiam: securitatem autem in futurum postulans.

Gen. 19.

Iona 3.

Vir sanctus hortatur Cōstantinopolitanos ad orationem et ieiuniū.

Atque iam quidem post autumnalem conuersionem mutato tempore erat hyems, & hyems maior, quàm vt eam possit explicare oratio, quæ tamen superabatur ab inuicto generosi animo. Cadebant autem imbres plurimi, & uentorum erat procella vehemens. Venti verò etiam inter se agitabant seditionem, & multi simul spirabàt, & adeò violenti & immanes, vt ferreas ansas columnarum, quæ duas columnas inter se committebant & coniungebant, & Danielem in alto ferebant, violenter auellerent: ille autem in parua sola continere tur columella, quæ inter eas erat iniecta. Simul ergò & procella irruebat, & conquassabantur columnæ: & iustus supernè, tàquàm ramus arboris, hoc & illuc circumferebatur, & flatu circum agebatur. Inferiùs autem vociferabantur discipuli lachrymantes: & in illum solum conuertebant oculos, & una eis erat acerba expectatio patris eorum priuatio. Sed non itidèm lababat spes Danielis in Dominū: sed super hanc firmam petram fundatus beatus, nemini quicquam loquens, neque sibi hoc euenerit pertimescens, (Quid enim ei graue erat mori, cui hic manere, Dauidi congruenter, erat carcer?) perseuerabat mentem sursum erigere, & orare. Clamauit ergò iustus, & Dominus statim exaudiuit eum, & desuper è cęlo, sicut è naui priùs, ventos increpat, & repentè tranquillitas fuit & serenitas. Et uentorum quidem res ità habuit.

Vide quāta patitur insancto animo.

Psal. 18. Mat. 8.

Cùm autem non spiritus solùm, sed etiam quosdā ex iis, qui Arriana laborabant insania, coerceri oporteret a perturbatione: hoc quoque prudentissimè, vt consueuerat, per illum prouidetur. Et uidete, quàm vario uti consilio & multiplici dispensatione, & alia per alia conteaere sepè scit prouidentia. Nouerat Imperator, quæ iusto Danieli acciderant: & contendit ad videndam columnam, partim quidè pœnas sumpturus de iis, qui ansas non effecerant firmas & validas: partim verò, vt eas tutò deceterò committeret. Sed illos quidem magni Danielis mansuetudo eripit à minis Imperatoris, mortem eis minantis. Descendēti autem de monte Imperatori non paruum accidit periculum. Nam cùm quidam metus equum forte fortuna perturbasset, quem ipse ascenderat, isque cōtertitus, pedes erexisset anteriores, supinus quidem statim humi iacebat equus, supinus autem etiam cum eo Imperator: id uerò, quod antè stabat super sellam regiam, frontem contriuit Imperatori, & quæ erat in capite, coronam procul expellit: Quo tempore contingit, eas, quæ erant in ipsa, margaritas, aliam aliò, dispergi. Sed Daniel quoque cùm oratione præuenisset malignum, à mala morte seruat Imperatorem: et sic reuertitur suis sine periculo. Sed hoc in loco est caput narrationis, & quomodò nouit prouidentia admirabili vti consilio & dispensatione.

Ingēs Imperatoris periculū.

S. Daniel eum liberat precibus suis.

Equiso Imperatoris, aut, vt eum vulgaris & consueta lingua uocat, Comes equorum, omni quidem antetorit tempore laborabat nefaria Arrii insania. Tunc autem & Imperatoris timens periculum, & nè, quod acciderat, ei iram cōciliaret, cursu venit ad sanctum. Ille verò non solùm eum metu ab Imperatore, sed etiam mala est pollicitus se esse liberaturum opi otone, quæ est quouis alio periculo grauior. Hæc audiuit Equiso, & cùm mitibus ac placidis eius suasionibus opinionem Arrii abiurasset, ea sentit, quę Orthodoxi. Atque sanctus quidem scribit ad Imperatorè, quòd & Iordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus: & quòd uel propter hoc ipsum est infimus: quinetiam huc ad me venit, ut à te veniam cōsequeretur. Ille autem contrà rescribit: Periculi quidem mei causa non alius fuit, quàm ipse mihi, qui sic ausus sim ascendere ante tuos oculos, & non pedes procul abii à sacra columna. Hoc autem deinceps diligēter cauebo. Iordani verò non modo non irascor, vt etiam ualde lætor, quod meus ex equo casus, ei causa fuerit, ut, qui iacebat, surgeret. Decętero autem tanta erat Imperatoris in sanctum reuerentia, ut non solùm ipse honoraret eum iis, quæ oportebat, sed etiā aliis eum, tanquàm rem cęlestem, ostenderet.

Arrianū liberat ab heresi.

Litera Imperatoris ad eū.

Itaq; cùm paulopost contigisset, regem Lazorum venire ad Imperatorè Romanorum, causa faciēdi fœderis, aliis quidè prætermissis, eum vero accipiens & ducens ad sanctum: Hoc est, inquit, mei imperii miraculum. Ille aūt vsqueadeò obstupuit, eius videns tolerantiam atq; fortitudinem, ut non solùm sanctum, sed et columnam, in qua erat positus, cū lachrymis adoraret, multas voces emitteret barbarus valdè eruditæ mentis, & quæ multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, rex cælestis, quòd mihi, qui ad terrenū regem venerā, cælestem huius uiri vitam ostenderis, & dignū me censueris, qui essem spectator taliū mysteriorum. Adeo aūt vtrisq; magnus ille visus est dignus admiratione, ut ambo illū ad definienda fœdera arbitrū constituerent. Porrò aūt cùm domū reuertisset Gabazius rex Lazorum, & subiectis sibi populis narrabat miraculum, & sancti semper meminerat, neq; unq mitte bat Byzantium, quin ad eum quoque scriberet literas, quę non terminabātur solis salutationibus, sed etiā plurimi faciebāt eius meminisse, & rogabant, ut oraret pro suo regno. Adeò stupebant omnes, iusti tolerantiam, & propinqui & hospites, & priuati & reges, & Romani & barbari, & accedentes, accedebant tanquàm ad Angelum, abeuntes, eum inuocabant auxilium, & precibus ab eo aliquid petebant, & impetrabant.

En quantum eū deferunt et reges.

Item alij oēs.

Atq; sufficiunt quidē ea, quę nupèr dicta sunt ad significandā illius fortitudinē, & quòd quæ ab eo suscipiebantur certamina, erant maiora, quàm ut homini conuenirent. Quoniam autem hoc maximè studeo, nihil prætermittere eorum, quæ sunt præcipua, adijciā iis, quę

dicta fuor, maius quiddam, quod attinet ad fortitudinem & tolerantiam, & ad eum admirandum, qui dedit illi vires. Erat hyems, eaque glacialis, & valdè aspera: vehementes verò rursùs vētorum procellæ, & graviores præcedentibus: simul autem cum uento densa quoquè nix decidebat. Venti itaque vehementiùs ingruentes, ei ex pelle confectam cucullam flādo expellunt, & in vallem quandam subiectam iaculantur. Cū ventis autem multa quoquè nix & frigida eius faciē impetebat. Ille autem (neque enim habebat tectum, ad quod confugeret) tota nocte (o inuictam animā) omnia sufiert vioculis corporis, temporis acerbitatem, niuem, ventos, asperam circa auroram concretionem & conglaciationem. Apparet dies, & malum non cessabat, sed magis inualescebat, & hyems intendebatur. Discipuli autem nullo modo poterant è porta prospicere, neque erat vllus, qui ei opem ferret. Totum ergò illum diem & sequentem noctem, quæ fuit multo acerbior, hic vir generosus fortiter & constanter pertulit. Iam tertius quidem erat dies tempestatis: desierat verò effera glacies: & cùm scalas admouissent, qui erant feruentiores ea discipulis, & properè ascendissent, videot, o Domine Deus, horrendum spectaculum, & quod antequàm vidissent quidem, ab eis expectabatur, ipso tamen adspectu visum est terribilius: sanctum amictu quidem iam nudatum, glacie verò omni ea parte comprehensum, & capite, & facie, & reliquis partibus corporis: neque hoc solùm, sed etiam ipso corpore omninò concretum, & in glaciem, si frigus spectes & concretionem, conuersum. eum quis glacialem hominem nominauerit: (Quid enim aliud?) aut mortuum, quod existimaretur ne posse quidem spirare. Cùm calidis ergò aquis soluissent glaciem, quinetiam corpus adspersissent, & spongiis abstersissent: postquàm ille ad se rediisset, & tanquàm à morte suscitatus, spiritum recepisset, vocem quoquè accepit, & dixit: Cur mihi vultis exhibere negociū, & suauiter dormientem uexatis? Nam cùm modò Domini iouocarem auxilium, accidit mihi, vt parùm dormitarem. Cæterùm benè sit vobis, o filii, qui patris tantam curam geritis. Date autem mihi, inquit, quo me induam: erubescens, vt arbitror, propter nuditatem, non autem calore indigens. Illi verò alium amictum ad eum attulerunt, & eum induerunt, tunica diuinæ lætitiæ indutum, vt dicam cum propheta.

Posteà autem multùm eum rogante & obsecrante Christi amante Imperatore, (hæc enim ad eum vsque peruenerunt) & dicente: Si non tua causa, at nostra & nostræ vtilitatis, parce istis nimis præcipitibus & proiectis periculis: & nè tibi ipsi mortem propemodùm consciscens, & nos orbos relinquas, & ipse te ante tēpus videaris è vita educere. Hæc his plura dicente Imperatore & rogante, & pedes simul prahensante, via sustinuit, vt sibi paruum saltem fieret tectum, renetitus lachrymas Imperatoris. Hoc quidem iam à me dictum est, nihilominùs tamen nunc quoquè dicam. Nullum erat, nec videbatur Imperatori maius miraculum magni Danielis tolerantia & vita. Omnes ergò, qui apud eum fungebantur legatione, siue essent reges, siue legati, aliquos quidem per alios, alios verò etiam per se deduxit ad sanctum. Illi verò magis stupebant videntes, quàm audientes: & sic redibant benedicentes, & anima effecti meliores. Quod autem vt futura quoquè videret, tanquàm iam præsentia, à superis acceperat, à me quidem iam sæpè superiùs ostensum est. Est uerò huius quoquè rei manifestum indicium. Quædam fama in omnes partes manabat, Genserichum regem Vandalorum, bellum gerere aduersùs Romanos magno apparatu & maiore audacia: & quod iam cum magna manu peruenit Alexandriam, eā sibi nolens belli facere præmium. Non parùm ergò animo angebantur magistratus, & ipse Imperator: quod etiam cito currit ad consuetum medicamentum animi ægritudinis, & sancto famam significat. Ille verò tanquàm non præuidens, sed iā videns oculis ea, quæ erant euentura, dixit protinùs, non solùm Genserichum Alexandriam non esse occupaturum: sed in omnibus etiam aliis, re infecta, domum esse reuersurum. Omnino nihil opùs est adiicere id, quod euenit iis, qui virum norunt. Factum est enim non multo post, sicut diuina Danielis lingua prædixit.

Propter hæc ergò, & multa alia his admirabiliora, volens Imperator magnum remunerari Danielem, alia ratione non licebat, rogat ut fiat saltem domuncula illius discipulis: Vt habeant, inquit, suo corpori habitationem. Sanctus vero, Si dixisti quidem, inquit, de extruendo ædificio, non potest id mihi esse gratū. Neque enim beato Simeoni hoc unquàm adfuit. Tu autem si uelis facere mihi rem gratam, festina huc adducere illius reliquias: & rem mihi gratissimam, acceptam tibi feram. Tunc Iubens iubet Imperator: tum vt sacro domus ædificetur Simeoni, ante colum-nam Danielis ad boreā: tum vero, ut domus quoquè fierent hospitibus, qui ad montem ascendebant, & magni Danielis discipulis, etsi ei sanctus tūc multùm prohiberet. Cùm autem qui missi fuerant Antiochiā, sic iubēte Imperatore, reliquias attulissent, significat quidem magnus Daniel Episcopo vrbis, ut prædicet & publicè annunciet exportationē tabernaculi, & ut ipse sedeat in uehiculo Imperatoris, sinu tenens reliquias: & sic iter faciat cum psalmis & hymnis: & cùm eas deduxerit ad templum militiæ principis Michaelis, illic diuinam celebrent mystagogiam. Quę cùm peragerentur, & magno & splendidissimo comitatu deducerentur, multa per ipsa in transitu facere mira cula conspectus est Dominus, quæ quidem sigillatim omnino narrare, non est præsentis temporis. Postquā autem finem acceperunt ea, quæ pertinebant ad reliquias, & ipse sacerdos, & omnes qui consequebantur, cum gaudio ad sanctum ascenderunt, maximas suauissima anima in eos verbis effudit gratias, & mellis plurimum reuerà scatere fecit in illorum animis, de amore in pauperes & in fratres, de charitate, & iudicio, & remuneratione, & de aliis huiusmodi apud eos uerba faciens.

Non solùm autem in iis, quæ ipse faciebat, ostendebat præstantiam suæ uirtutis: sed etiam in iis, quæ patiebantur ij, qui non erubescebāt eum maledictis insequi. Cùm quidam certè aliquando ex iis, qui ad eū accedebant, (fuerat uerò is lapsus in uera religione) sanctum maledictis incesseret, & qui aderant & audiebant, eum increparent, ipse cùm manum intra indumentum iniecisset, & piscem assatum eduxisset: Ecce, inquit, hunc & alios multos comedebat, qui uestro iudicio est abstinens. Statim autem iustitia uirum est persecuta. Postquàm enim & ipse paulopòst re uera de pisce comedit, va orique eum dedit & liberis comedēdum, eos inuadit furor, & à dæmone possessi cōspecti sunt ab omnibus. Qui ergo aderant, cùm causam scissent, duplicem furorem miserati, eos accipiunt & ducunt ad sanctum. Ille uerò cùm non solùm esset mitis erga peccatores, sed etiam calamitates conuerteret in contrarium: postquàm uidit confitentes, prècatus, eos liberauit à furore, & à grauiore dæmone, nempe à mala opinione. Qui etiam posteà tantam frū ctum acceperunt ex eius curatione, ut uolentes esse descriptam suam gratiarum actionem, ex argento illius figurā effinxerint, & seipsos sub eius pedibus posuerint, & nomen scripserint, & gratiarum actionem adscripserint, & militiæ principis templo dedicauerint.

Rursus mirè infestatur à ventis &c.

Mira ei patientia.

Esa 61. iuxta 70.

Vita eius & patientia, maximum miraculum.

De Genserico Vandalo quid prædixerit.

Petit reliquias S. Simeonis.

Obserua lector, quod venerētur antiquitas habuerit sacras reliquias.

Calumniatorem sancti viri Deus punit.

Nota hæc cōtra Iconomachos.

rint. In beati autem Danielis libris tanta erat salutaris persuasio, & eius oratio propemodùm æquè, ac vita poterat delinire animum, & persuadere, vt uiam angustam eligerent: vt non solùm eos, qui ad hoc ipsum ad eum asscendebant, aut erant alioqui mites & mansueti, flere & eius magno amore capi persuaderet: sed eos ipsos, qui erant etiam impudentes & agrestes, similiter afficeret. Huius autem rei apertum est indicium.

Quidam nomine Edranus, genere Galata, fortis alioqui & manu strenuus, in sanguine & bellis educatus, qui etiam in multis locis se præclarissimè gesserat, & suo imperio parentes habebat multos, & eos omnes in bello fortes. Eius fama peruenit vsque ad aures Imperatoris. Is autem cum illum, & eos qui eius parebant imperio, accersiuisset, eos quidem aliis afficit honoribus: illi verò tradit curam suorum equorum. solet is vocari Comes, sicut superiùs diximus. Porrò autem ipsum quoquè mittit, vt solebat, ad magnum videndum Danielem, & accipiendam eius benedictionem. Cùm verò ad eum venisset, & eius vitã didicisset, & sermonibus ea, quæ verè erant vtilia, doctus esset, & diuina quadam mutatus esset mutatione, & ex lupo in ouem esset conuersus, militias quidem & bella & honores Imperatoris multùm valere iussit, & qui toto antè tempore ad sanguinem & cædem erat exercitatus, & quid aliud, quàm miles, idque barbarus, is repentè philosophus, & mitis Christi erat discipulus: & rogabat, ut referretur in numerum eius discipulorum. Postquàm autem vidit magnum Danielem suis precibus annuere, illius discipulus fit doctor multorum aliorum: & cùm omnes, qui erant cũ ipso, aduocasset, familiares & notos, & qui alioqui ad eum attinebant, suadet illis, vt eadem, qua ipse, via ingrederẽtur. Adhortatio verò fuit eiusmodi, quæ posset vel cũ lingua certare oratorum, & ferre victoriam Eius ego memoriæ mandabo, quæ sunt iucũdissima, & scio fore, vt ea quoque vobis placeant.

Hæc est verè mutatio dexteræ excelsi.

Ego, inquit, statui deinceps Regi militare cælesti. Mihi enim persuasi nihil profuturum homini, si totũ mũdum lucrifaciat, & damnum suæ animę patiatur. Quodnam autem ad nos ex bello lucrum redit, nisi omninò gladii, cædes, sanguis & strages? Quęnam verò in his non inest calamitas, & præterea detrimentũ animæ? In quibus, & qui cecidit, iustè cecidit. Quid enim bellum gerebat cum iis, qui sunt eiusdem generis? & qui interficit, est omninò parricida & execrandus. Cur enim propter pecuniam aut inanem gloriã tantum facinus ausus est suscipere? Sed leones quidẽ, o homines, & pardi, & lupi, & si quid est his agrestius, nunquàm cõe inter se bellum gerunt. Nobis autem quibus natura adest mansuetudo, & oratio quæ comprimit feritatem, quæ est præter naturam: quinetiam mouet misericordiam, & cõem naturam reuocat in memoriam: antè omnia verò, quibus, vt neque iniuriã faciamus, neque contradicamus omninò, si nobis fiat iniuria, est maximum præceptum: idque cùm propè habeamus exemplar, illum ipsum scilicet nostrum Dominum, qui cùm traheretur ad cædem, sequebatur: (atqui quanta est differentia inter Dñm & seruum?) quomodò hæc se rectè habent, quando & si hæc non faciamus, multas habemus remunerationes: si faciamus autem, multa supplicia? Quòd si etiam oportet vicissim inuadere eos, qui nos inuadunt, oportet omninò magnam manum & excelsam inuocare ad nos defendendos ac vindicandos: vt sic nos potiùs facientes ea, quæ ille præcipit, vehementiores plagas imponamus inimicis. Hæc ergò si vultis, finite: mecum aũt manete: & vitam quę est ex Deo, eligamus. Sin minùs, vnusquisque viam suam ineat. Nullam ego maiorem imponam necessitatem, in hoc quoquè Christum sequens: qui cùm nos multis quoquè aliis honorasset, primùm honorauit libero arbitrio.

Luc. 9.

Homines feras belluas crudelitate vincunt.

Mat. 5.

Liberum arbitriũ.

Hæc etsi non videantur esse barbari hominis, si quis tamen reputauerit gratiam diuini spiritus, & quòd is dignus esset eam assequi, inuenit omnino eum potuisse hæc dicere, & his excelsiora. Mox autem ostensa est & vis suasionis. Duobus enim barbaris, qui diuinam doctrinam no auditione quidem acceperant, persuasit, vt omnibus dimissis, simul cum eo viuerent: aliis verò cum dedisset pecunias ex iis, quas habebat, & eos valere iussisset, permisit vt irent quo vellent. Ille autem & qui cum eo erant, renunciationis sacram sequentes regulam, habitum monachorum sancti manibus accipiunt, & Edranus mutato nomine piè uocatur Titus. Neque vero ipse Imperator ignorauit id, quod factũ fuerat: sed cùm resciuisset, id ægrè ferebat: & mittit, qui Edrano exprobret eius recessum. Postquam autem, qui missus fuerat, cognouit illum immutabilem, & fuit hoc etiam sancti literis confirmatum, desperato reditu, statuit nihil ampliùs addere. Ipsum verò Titum tantus subiit magni zelus & imitatio, vt illius & nutrimentum curiosè inquireret, & magnificaret scire quidnam comederet. & quoniam nõ videbat, aliis fratribus post cantica vespertina se ad quietem conferentibus, ipse clàm egrediens è dormitorio, latebat post columnas, & sanctum curiosè indagans, præbuit fratribus speciem quandam & opinionem socordiæ. Sed cùm totis septẽ diebus nihil ampliùs resciuit, cogitationem suam sancto aperit, & rogat, ut dicat an quid comedat & bibat: Cùm is autem se comedere quidẽ & bibere affirmasset, sed adiecisset: Tanto vtor alimento, quantum sufficit ad vinculum corporis cõtinendum. Non enim viuimus gratia deliciarum: sed potiùs nutrimur, vt possimus viuere: ille quidem adoratione suam significans submissionem, abiit: de cæterò autem in cibo & somno tanta cautione vsus est & obseruatione, ut sibi quidem tantum sumeret, quantum sufficit ad viuendum.

Vir insignis ĩ bellis nutritus, cum quibusdã aliis fit monachus.

Aduersùs somnum autem qualem ostendit generosus hic vir decertationem? Cùm se funibus ab axillis medium suspendisset in aere, ad pectus extendit tabulam, & librum imponit tabulæ, vt vtrunque faceret, nempe vt & sic suspẽsus posset legere, & si à labore aliquãdò oporteret ad somnum conuerti, tabula caput exciperet, parùm consolans vim naturæ. Atque erat ipse quoquè Titus Imperatori charus propter virtutem: & quando ad sanctũ asscendebat Imperator, ad ipsum quoquè ibat & redibat, ex eo magnam capiens vtilitatem. Atque ille quidem cùm sic vitam instituisset, in pace ibidem obdormiit. Non solùm autem ipse sic adspexit ad virtutem, sed vnus quoquè ex eius familis, nomine Anatolius: qui illo viuente, vnà cum eo ferebat iugum vitæ ex Christo agendę: & eo abscedẽte, adhuc magis virtutẽ exercuit, & multos alios participes fecit vtilitatis. Sic spiritalis patris in triplici prole conseruabatur gratia, & sic fuit genus fertile, quod ad uirtutem attinet, Anatolio. Duodecim discipuli ei chorum implebant, parem illi zelum spirantes ad ea, quę sunt pulchra & honesta; & ei posteà sacra ędes constituitur & monasterium, & uir erat clarus & insignis. Sed hæc quidem hactenùs.

Titi monachi lucta aduersùs somnum.

Anatolij monachi egregij, ea. discipuli.

Nobis aũt reuertendũ est, undè digressi sum⁹. Quęnã sunt ea, quæ posteà facta sunt ab admirabili Daniele? & quibusnã miraculis uitæ conuenienter effectus est gloriosus? Imperator quidẽ Leo suam filiã Ariadnam iam nubilem cõiungit matrimonio Zenoni Isaurico, † & nuptiali eũ honore consulatus afficit. Deindè etiã eum mittit aduersus barbaros, qui populabãtur Thraciam. Ille autem simul cum iis, qui eius imperio pa

† videtur deesse, dic aut aliud quippiã.

rebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatũ ascendit Danielem. Ille verò prophetice effatur & prædicit illæsum reuersurum Zenonem: & aliquos quidem esse et posteà structuros insidias: eum autem insidiis fore superiorem. Sufficiebant hæc quidem, & nihil amplius dicere oportebat, sed ex iis, quæ præcesserunt, quòd hæc quoquè ità, vt dixit, facta sunt, certò scire. Dicentur tamen hæc quoquè sigillatim, apud pias enim aures habetur oratio, & quæ omnia scire sitiunt. Iam quidem ea hominibus Leo excesserat Imperator:& filius ex Zenone susceptus, paruus, inquam, Leo, qui etiam ab auo fuerat renunciatus Imperator, qm propter nimis teneram ætatẽ nõ erat omninò aptus ad tãtum administrandum imperiũ, Zeno pater pueri, à senatu ad sceptrum est perductus. Huic ergò Zenoni, eius quidem in imperio collega filius statim decessit:imperium autem ad solum patrem redit. Omnibus verò rebus Romanis quietis ac tranquillis, grauis in eum exarsit inuidia à cognatis:&, vt dicã cum Propheta, iniquo odio oderant ipsum. Insidiatores autem erant Armatus & Basiliscus. Cùm ergò sæpè Zeno sensisset insidias, omne quidem aliud despicit auxilium: ascendit autem ad sanctum, & ei renunciat vniuersum. Ille verò quid non ei prædixit eorum, quæ erant euentura? Quid verò non factum est eorum, quæ prædicta fuerant? Prædixit quidem fore, vt ex imperio expelleretur, & in exilio aleretur, & præ cibi inopia herba vesceretur: ab iis, qui ipsum oderant, posteà reuocaretur, & ad imperium reuerteretur, & in eo vitæ finem acciperet. Ille autem cùm primùm quidem prædicti, ab Imperatrice Verina incitati, ei struebant insidias, libens cessit imperio, sciens fieri non posse aliter, ei ad fugam opem ferente nocte & multo imbre:& cùm Ponti fretum clam trãsmisisset, cum vxore venit in Isauriam.

Zeno obtinet imperium.

Psal. 24.

Et euentura prædicit S. Daniel.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, nesciò quo me vertam, cùm me multa simul vocent & vicissim trahant, quæ sunt & vtilitate paria, & ordine æqualia. Multa enim à magno Daniele simul præclarè gerebantur, & simul effecta reddebantur ea, quæ prædixerat:& ipse in acie stabat pro veritate. Vtrùm ergò sunt illa, an hæc, narranda? Existimo prædictionum vos quidem iam cepisse satietatem, neque plures cupere: eius autem zelum pro pietate, requirere. Sceptra quidem, vt dictum est, arripit Basiliscus: horribiliter verò statim sibilat aduersus Dei Ecclesiam, & de carnis à Christo susceptæ dispensatione nugatur quædam blasphema & adulterina. Acacium autem, qui tunc sedem tenebat pontificalem, qui rectam quidem defendebat rationem: illius autem dogmatum tempestati, spiritus feruore, & dicendi libertate vehementer resistebat, vult iniqua morte mulctare. Hoc cùm multos quidem congregasset ex iis, qui vitam agunt solitariam, & ex iis, qui promiscuè viuunt & communiter, & grex concurrisset vniuersus, seruauit pastorem, qui, nè periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat magnum quoquè Danielem vocare in auxilium, & viro miti Sacerdos Imperatoris rabiem significat. Cùm autem, qui erat sapiens ad malefaciendum, hoc cognouisset Imperator, ipse quoquè Danieli significat, hûc ipsum potiùs Sacerdotem fuisse causam huius tumultus. Nam & facit ciuitatem aduersùs me insurgere, & milites corrumpit ac peruertit, & in me maledicta congerit, & probra inurit: & aduersùs me facit innumerabilia. Quocircà oportet te, aiebat, precibus tuis Imperatori potiùs opem ferre contra Episcopum.

Basilisc° arripit imperium, de Christo malè sentiens.

Sed hic mihi consideret aliquis, admirabilis Danielis & in discernendo summam sapientiam, & in dimicando pro CHRISTO fortitudinem & generositatem. Quorum illud quidem ostendit in deprehendo maleficio: hoc verò, quod non solùm probro affecerit eum, qui susceptam à uero DEO humanitatem probro afficiebat: sed etiam maximas minas in eum intenderit, & prophetice ei effatus sit: Disrumpens, inquit, disrumpet DEVS regnum tuum: & alia adiecerit, quæ cor eius vsqueadeò poterant mordere & tangere, vt nec ille quidem, qui minister erat futurus verborum, ausus fuerit hæc ore renunciare Imperatori: sed à magno petierit, vt literis, iisque obsignatis, hæc significarentur Imperatori. Et sic ille quidem recessit. Pontifex autem cùm omnes ferè eximios congregasset Episcopos, mittit ad magnum Danielem, eum adhortans, vt suum pro Christo daret auxilium: dicens illius esse solius linguæ & virtutis aduersùs adeo absurdam depugnare blasphemiam, & suscipere bellum pro Ecclesia. Atque isti quidem profecti, hæc significarunt. Quoniam uerò sancto erat valde difficile è columna descendere, & renuebat: quid rursùs machinatur Patriarcha, volens eum ad id flectere? Rursùs mittit Episcopos, iubens eos ei apparere mœstos, vtique miserabilibus & uerbis & gestibus:& profundere lachrymas, validissimum medicamentum ad persuasionem, & omni ratione conari eũ flectere. Imitare, dicentes, primum magistrum & præceptorem. In iis enim, quæ sunt facienda pro CHRISTO, pulchrum est CHRISTVM imitari. Declinauit ille quoquè è cælis & descendit, procurans salutem hominũ. Quid ergò absurdi fuerit, si tu quoquè aliquantisper è columna descenderis, & quæ venit in periculum, nè pereat, seruaris Ecclesiam, pro qua ipse eam amans proprio non pepercit sanguini? Existima tibi ipsam adstare Ecclesiam, & vocem emittere, & extendere manus ad auxilium.

Et quoquè quæ prædixerit S. Daniel.

Cùm his & aliis pluribus Episcopos priùs instruxisset Patriarcha, & omnino exercuisset, ut aptissimè ad mouendam misericordiam, & maximè miserabiliter ad proponendam accederent petitionem: illis autem imperata facientibus, & inferne supplicum ritu eum lachrymis clamantibus, primùm quidem ea quæ fiebant, ægrè ferebat sanctus, & angebatur animo. Deindè cùm uideret magis perseuerantes, & vehementius precantes, & cum miserabili clamore calidas lachrymas emittentes, nesciebat quid ageret illa miseri cors anima, ad vtrasque distracta cogitationes. Quãdo enim ad Sacerdotes, & ad Sacerdotum intuebatur lachrymas, mouebatur: quando autem ad columnam, & eos qui sunt in ea labores, & optabilissimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergò inter se contendentibus cogitationibus, & in æquilibrio quodãmodo positis, quærit momentum superni iudicii: & eo stante ad orationem, vox statim è cælo exiilit, quæ iubet ei, vt & descendat, & rursùs reuertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes Episcopi, deduxerunt ad Pontificem: qui, dici non potest, quanta rursùs fuerit plenus lætitia, & quanto eum honore excepit. Atque statim quidem Christi miles vertit aduersarium, etsi ei in conspectum non uenerit, uerbis autẽ solùm, tanquàm eminùs emissis iaculis, usus sit, sicut etiam per eam, quam priùs miserat, epistolam, nouũ appellans Diocletianum, & cùm per vtraque eum terruisset, nempe & præsentis seculi, & futuri supplicii, tanquàm probrum mancipium, persuasit vt fugeret. Minarum enim timore affectus cùm respondisset, Eccè tibi cõcedo ciuitatem, & omnes qui sunt in ea, ipse prætextu exercitationis processit extra termino a ciuitatis.

S. Daniel diuinitus iubetur à columna descendere, & pugnare aduersus barbarũ Imperatorẽ.

Imperator fugit.

Sed ne sic quidem eum dimisit vir fortissimus, sed fugientẽ, tanq̃ qui clypeũ abiecisset, psequebatur militẽ, & cõtendebat eũ apprehendere, ut argueret, & eum

eo

eo singulari certaret certamine. Init ergò viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi telum athletæ. Nam cùm ei pedes laborassent exercitatione, & non possent ingredi, commodato accepit alios pedes, & ducebatur portatus ab aliis. Fuit ne verò eius iter inane & absque miraculis? Nequaquàm, & lubentissimè qui dem omnium meminissem: sed cùm tria prohibeat, nempe & prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecilitas, & né, si velim omnia dicere, cùm vos exatianero, sitis socordiores in iis, quæ sunt præcipua, multis prætermissis, paucorum meminero. Quidam leprosus ad eum in via accedés, emisit vocem, quam olim etiam ad CHRISTVM, nisi quòd ille quidem

Mat. 8. filium, hic autem seruum Dei vocabat, & rogabat, vt ab eo assequeretur curationem. Ille vero: Quid tibi vis, inquit, q eo relicto, qui hæc potest curare, accessisti ad hominem, qui est similibus obnoxius affectionibus, ea postulans, quæ eius vires superant? Verum-

Etiã sancti curãt morbos virtute Christi. enimuero si quidem credis, non illum solùm, sed eius ministros posse hæc curare, erit tibi per nos quoque, vt credidisti, sanatio. Cùm autem ille hæc con fitebatur, & adhuc magis rogabat vt sanaretur, misericordia simul & admiratio magnum subiit Danielẽ: misericordia quidem, propter morbum: admiratio autem, propter feruorem fidei: & conuersus, significat iis, qui sequebantur, vt & manus tollant in cælũ,

Leprosus mundat. DEVM placent lachrymis. Deindè cùm illius iussu is mari corpus lauisset, & fuisset mundatus, (non procùl enim aberat) ostensus est totus sanus iis, qui aderant. Qui cùm adspexissent id, quod factum fuerat, & nudum accepissent eum, qui fuerat curatus, qd non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant, obstupescebant: monebat quidem fides eis linguam ad gratiarum actionem: verba autem dicentes, nesciebant quidnam dicturi essent, huius ne fidẽ, an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autem omnium in illum solum erant conIecti: voxque non erat & narratio, leprosus & illius mundatio. Vt ergò essent plures testes huius rei admirabilis, veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in sugge sto statuunt, facientes sicut Zacchæus. Nam illi quoquè persuasit fides, vt ascenderet sycomorum: & his rursus, vt in alto statuerent eum, qui curatus fuerat,

Luca 19 persuasit similis feruor spiritus. Quis, quæ tunc propter magnum Danielem fiebant, narrauerit?

Confluit ad eum vniuersa ferè ciuitas, ægrotantes quidem, desiderio sanationis, propè habentes exemplar, leprosum qui fuerat curatus: sani autem, vt viderent eos qui curabantur, & spectaculo miraculorum minimè priuarentur. Quæ vero eorum, qui accedebant, fidem sequebantur miracula, sunt maiora, quàm vt verbis exprimi possint, & auribus percipi. Cùm autem sic splendidè comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat Imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gotthus genere, desupèr prospiciens per fenestram, cùm sanctum vidisset sic deduci & portari, eius stridet molitiem, & ironicè eloquitur: Ecce, inquit, nouus consul. Hæc dixit, & statim ac

Statim punitur à Deo Gothus S. Danielẽ irridens. cipit fructum suarum nugarum, illinc enim deturbatus, humi iacebat mortuus. Vident quod factum fuerat satellites: & dolore simul & ira repleti, & alioqui timore correpti, ne vel alius ex suis, vel ipse Imperator simile quid aduersus magnum illum locutus, in eadem incideret, non sinebant sanctum ingredi regiam. Cùm verò iis, qui cum eo erant, conantibus ingredi, alioqui magna erat perturbatio, tunc cùm

Mat. 10. Euangelicè pedum suorum excutere pulnerem, eos qui cum ipso erant, hortatus esset sanctus, & ipse hoc fecisset, reuersus est: sed neque tunc vacuus.

Multi enim milites, qui cùm eum parum solùm vidissent, mores & habitum stupuissent Euangelicum, eum statim sunt consecuti. Et sic quidem vadit Byzã tium homo Dei. *Multi milites eũ sequunt.*

Imperator autem viri reueritus virtutem, & veritus nè quid ei graue accideret propter illius contem ptionem, mittit ad eum quamprimùm, & rogat vt reuertatur. Ille uerò non modò flectus, sed etiam magis irritatus, cùm dixisset, quod qui cælestem Regem conatur exacerbare, ipse multo magis malorum thesaurum sibi recondit: & deindè adiecisset etiam fore, vt hic breui excidat ab imperio, & eas, quæ illic sunt, minas non effugiat: Hæc cùm dixisset, & si quis in tunica remanserat puluis, eum excussisset, procesSit fideoti animo. Cùm hęc annunciarentur Imperatori, simul etiam sua sponte cecidit turris palatii, perindè ac si per res inanimas arrogantem & insolentem ho minem Deus vellet erudire. Quænam autem ab accedente sancto facta sunt miracula, (quomodo enim ex vrbe cum eis est egressus, ità etiam ingredientem ipsa rursus sequebantur, quodammodo ipsa, vt ità dicam, Dei virtute famulum deducẽte) cùm ex his pauca, eaq; propter satietatem, veluti cursim adduxero, transibo ad ea, quæ supersunt. *Eius iniuriã vlciscit Deus.*

Duo quidem ab ipso adolescentes primùm sanantur, qui vexabãtur à dæmonibus. Deindè mulier quædam alia fide Chananæa, quæ habebat filiam, & veluti æstuantis animi testes lachrymas profuodebat ex oculis, & per eas quærebat curationem, sanam quidem accipit filiam: lætitiam autem referens pro mœrore, domum rediit. Deindè cùm sanctus per mediam procederet ciuitatem, patricius quidam ex senatu, qui ipse quoquè Zacchæum est imitatus, cùm eum fer uentè fide domo sua accepisset, Zacchęo quoquè similem consecutus fuit benedictionem. Postquam autem fuit in ipso maximo Dei templo, & simul ver satus fuit cum Patriarcha, qui ipsum cum magna simul lætitia accepit & honore, hic quoque aliis quidem noua, sibi vero solita facit miracula. Serpens, qui alicunde prorepserat, & se magni Danielis pedibus per spiras inuoluerat, erat terribile spectaculum: & cùm ad eum defendendum, qui aderãt, accurrissent, illos quidem insimulat timiditatis: ipse autem serpen ti audacter ac fidenter minatus, cùm ei tanquàm ministro magna imperasset authoritate: Vade, inquit, & tuas latebras repete, & specus sobterraneos. Ille uerò perindè ut qui non posset contradicere, statim repit ad parietem, & in conspectu omnium disrumpitur. *Quædam eius miracula.* *Mat. 15.* *Luc. 19.* *Vide sanctorũ magnam authoritatẽ.*

Hęc cùm de magno Daniele didicisset mulier Ra-is, fide quidem seruentissima & maximè pia, gloria au tem ualdè insignis, prompto & alacri animo ad eum accurrens, & similiter atquè illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit, vt sibi na sceretur filius. Cùm autem humi deiecta, vidisset eius pedis foleam, exercitatione à teodine discissam, stupet tolerantiam, & emittit uoces Chananeæ similes, dans enim funiculum, rogat, ut cùm circa illius pedẽ inuoluerit, ei rursus reddat. hæc est, inquiens, summa meę petitionis. Ille uerò primùm quidem non sustinebat. Deindè motus etiam illius lachrymis, & prætereà Episcopi & cæterorum verbis flexus, non solùm cùm funem circunuoluisset, ei reddidit: sed etiam significauit fore, ut ipsa pareret filium, & prędixit etiã nomen filii, Zenonem, dicens, o mulier, uocabis filiũ. Et sic quidem sanctus: ego autem nihil dicam amplius. Clarum est enim ita euenisse, nihil enim excidebat ex iis, quæ ab illo prædicebantur. Prætereà sanctum quoquè tremens Imperator, & ei omninò repugnare declinans, eũ aggreditur arte & blanditiis, & cùm ipse sæpè eum, & p multos, vt ad ipsum veniret precatus, *Luca 7.* *Mat. 15* *Prædicit fœmina partum.* *En vt illum vereatur etiam impius Imperator.*

precatus, non persuadebat, ipse ad eum venit, & ritu supplicis adorat, & illius pedes præhensat, rogans vt sibi detur venia. Ille autem (Quis enim ad ea videnda erat ipso perspicacior) illum quidem multis tunc probris insequitur. Deindè etiam aperit id, quod multos latebat: Humilitas illa, dicēs, & contritio est artificiosa simulatio, densa pelle tegens importunitatem eius & immanitatem: sed citò videbitis, qui omnia perspicit Dei oculum, & validam manum, quæ etiam potentes deijcit. Atq; cùm sic quidem sanctus tam multa fecisset miracula, Deique vertisset & profligasset hostē, & res ecclesiæ benè cōstituisset, quinetiam futura prædixisset, reuertitur ad columnam, & certamina ac labores magno & forti animo suscipit.

Basilisco pulso, Zeno redit ad imperium.

Non multum interfluxit temporis, & Basiliscus quidem, vt à magno prædictum fuerat Daniele, à regia expellitur, & Zeno rursùs sceptra tenet: & finem acceperunt eius prædictiones: & ad magnum Danielem venit Zeno cum vxore, videns quidem cōuenientes exitus prædictionum: euentu autem dignas redditurus gratias. Iam verò finem quærente oratione, & cū magni Danielis vita volente simul requiescere, in illius miraculis adhuc parumpèr iucundè immorabimur. Vir quidam artificio aurifex, habebat puerum, qui septimum quidem iam annum attingebat, nondùm autem poterat ingredi: sed serpentium ritu ventre vtēs, se mouendo reptabat. Sumpserunt eum parentes, & posuerunt ante columnam: ipsi autem infrà miserabiliter & flebiliter eiulantes, ipsos quoq; qui videbant, prouocabant lachrymas. Sāctus verò ex alto despiciēs, cùm partìm quidem increpando, partim autem admonendo eorum luctum sedasset, iubet vt perseuerent in sacra æde Simeonis, & venerandis vtantur reliquiis, & ea tanquàm aliquod soluens medicamentum, morbo vinctis imponatur pedibus. Dixit, & facta sunt: & septimo die cùm de more precatio fieret à beato, (ò admirabilium operum opifex Domine) vidēt statim puerum salientem, & gradus ascendentem, & columnam amplectentem.

Obserua quo pacto sanetur puer claudus.

Luc. 10.

Quidā alius iter faciens ab Oriēte, incidit in latrones: qui cùm ei plagas, vt cū sacra dicā scriptura, imposuissent, quæ secum habebat, auferūt: quinetiam cùm eius genuum neruos excecuissent, relinquunt semimortuum. Eum quidam viatores cùm uidissent sic iacētē, & benignè sustulissent, ferunt in propinquam ciuitatem Ancyram, & id ciuitatis Episcopo significant: à quo multorum medicorū traditus manibus, cum ad eum curādum ab eis adhibitum esset omne studium, sanantur quidem vulnera, sed nequaquàm restituitur ad hoc, vt posset ingredi. Nondum enim is reuerà sacram anchoram appręhenderat Danielem. Cùm multis ergò lachrymis persuasisset Episcopo, vt ipsum ad magnum mitteret Danielem, (hac enim de causa iurabat se iter esse ingressum) tanquàm onus inanimū impositum iumentis, ducitur ad sanctum. Deindè columnę impositus, quid non ad mouendam dicebat misericordiam? quas non vel maximas afferebat lamentationes? Clamabat, lachrymabatur, manibus petebat, oculis reuocabat in memoriam iter propter eum susceptum, ostendebat mala, quę acceperat à latronibus. Sed hic mihi cōsidera, quàm esset hic magnus à fastu alienus, & quantum oderat gloriam: & quemadmodùm in fugiendo honore tantum posuerit studii, quātum alii ad gloriam consequendam ferūtur cupiditate. Vt enim alii adscriberent curationem, eos trāsmittebat ad Simeonis oratorium: etiamsi maior ad ipsum ex eo rediret gloria Sed reuertēdum est, vndè digressi sumus. Postquàm enim ille portatus fuit ad templū Simeonis, ad quod iussus fuerat, & quod ea reliquiis fumitur, oleo quotidiè vngebatur, iam quidem erat

Egregia sancti viri humilitas & modestia.

sextus dies circa auroram, cùm staret magnus Daniel ad cantica matutina, idem huic quoquè accidit, quod priori: nam & repentè consistit supra pedes, & cursim gradus asscendit, & columnam amplexus, Deo & eius ministro agebat gratias. Sed cur non dico id, qđ est maius? Quidam Hippasius, & authoritate & fide Centurio, sicut erat is, qui celebratur in Euangelijs: Hic ergò si quandò uidisset aliquem ex familiaribus, aut cognatis, aut filiis, aut seruis morbo implicatū, à sancto scriptis verbum solùm requirebat, & ægrotanti imponens epistolam, statim morbum tanquàm aliquem fugitiuum fugabat. Cùm vnius adhuc memineró, accedam ad magni Danielis migrationem.

Mat. 8.

Miraculis epistola à B. viro scripta.

Mulier quædam habens filium, duodecim annos natum, abortu mutum: ea, inquam, cùm latenter accessisset, & in sancti mandra charissimum posuisset, cum bona spe recedit. Vident itaque monachi puerū, & cùm eum sumpsissent, ducunt ad sanctum. Ille verò cùm eum solùm vidisset, iussit vt cum eis versaretur, futurus ipse Dei minister. Postquàm aūt significarunt beato puerū esse mutū, iubet illius linguam vngi oleo sanctorū. Quis pterierit ea, ꝗ sunt posteà cōsecuta? Suspicātur matrē propter paupertatē mētiendo dixisse filiū esse mutū, vt ex eo aleret filius: & accedētes, alii quidem ei incutiebant terrorē, vt sic conturbatus loqueretur: alii aūt telis pungebant dormientem, aut lignis acutis, & repentè è somnis excitabant, vt clamasse, & aliquid interim dixisse deprehenderetur. Is verò cùm vellet ipse quidem multa dicere præ dolore: valido aūt morbi vinculo linguam haberet præpeditam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deū. Venit dierū primus & præcipuus: & cùm Diaconus Christi Euangelium esset de more lecturus, cùm primùm nomen Euangelistæ effatus est populis, omnes puer præueniens, dixit pura & maxima voce, Gloria tibi Domine: & sic deincèps per totum sacrum ministerium perseuerauit simul cum populo canere & respondere. Atque multa quidem alia à magno Daniele gesta sunt, quæ neque verbis explicari possunt, neque propter satietatem capi auribus.

Puer mutus loquitur.

Verumenimuerò sufficiēt hæc ad ostendendum, quanta ille fiducia esset diues apud Deū, & quanta ei cum illo intercederet coniunctio. Hoc aūt solùm dicam, & ea ꝗ dicta sunt, veluti obsignabo, ꝙ cum multis & maximis miraculis, tanta erat ei lenitas & moderatio: & non solùm moderatio, sed vt cū diuino Dauid dicā, contritio & summa humilitas, vt non magis eum quis admiretur pp operationē miraculorum, ꝙ ꝙ cùm talia operaretur, nihil existimaret se plus habere aliis. Quinetiā cùm virtute tantū pręstaret, in iudicio de aliis ferendo erat admodùm cautus & parcus. Quàm verò esset in omni re à fastu & superbia alienus, quis dixerit? Eorū autem, quæ supra nos sunt, adeò timebat & cauebat docere aliquid, vt cùm quidā; qui de Theologia lubēter sciscitabantur, quædā etiam absurda proponerent, ꝗ audebāt facere sacerdotes, & ei exhiberent molestiā: Si à vobis quidē, inquit, de Deo disceptant, uobis sufficit chorus Apostolorū, & quæ de Deo disserūt patrum voces: neq; opús est curiosè vlteriùs inquirere. Quòd si de rebus humanis & Sacerdoribus vobis est controuersia, sunt hæc omnia Dei iudicio relinquenda, & iis, qui ab illo talem acceperunt administrationem: nobis verò satis esse debet, si ab aliis pascamur, & ea consideremus & inquiramus, quæ ad nos pertinent: non autem has superuacaneas & noxias psequamur ꝗstiones. Et hæc quidē sic hēnt.

Psal. 50.

Oratio autem, cùm iam veniat sanctus ad finem, desitura est ipsa quoquè in silentium. Verumenimuerò cùm hic quoquè pauca quædam ante finem dixerimus, sic sistemus orationem. Cognouit quidem

S. Daniel prædicit obitum suum. dem vir ille propheticus cum reliquis omnibus, suam quoq; ad Dominũ migrationem: idq; aperte suis prędixit discipulis. Cum autem præstitutus dies iam appropinquaret, benedictionẽ eis relinquit in scriptis, sicut quidam alii facultates: eique deseruiit scriba, & tale fuit eius testamentum: Ego, inquit, ô filii & fratres, (ambo enim vos estis, tum quòd vos genui spiritaliter: tum verò, quòd Deus est communis pater omnium) *Testamentum eius.* Ad hũc communem patrem iam vado: sed non orbos relinquam mihi dilectos, deflentes patris solitudinem: sed illi patri vestri relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creauit. *Psal. 17.* Ipse ergò, qui omnia fabricatus est ratione & sapientia, & deindè cælos quoque inclinauit, & descendit in terram, & mortuus est, resurrexit pro nobis, ipse erit vobiscum. Vt sapiens quidem, vos seruans à maligno: vt Dominus autem, ad suam conseruans voluntatem: vt pater verò, si fortè aberretis, benignè reuocans, & spiritaliter vlnas vobis extendens. Vt autem qui se pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos inuicem eou iungat concordia, & efficiat, vt sitis vnum patri. Sectemini humilitatem, seruite obedientiæ, amate hospitalitatem, ieiunium, vigiliam, paupertatem, & quod est primum & maximum præceptum, charitatem. Quæ ad pietatem pertinent, rectè tenete. *Mat. 12. Preclara institutio.* Hæreticorum zizania cauete: à matre vestra Ecclesia nimè separemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti.

Hæc piis labris dictauit, & iussit legi ab omnibus monachis, stantibus ad scalarum gradus, & defleotibus illius separationẽ. Dicitur autem hoc uisum esse circa eũ: nempe tribus diebus ante mortẽ, iam media *Sancti inuisunt decessurum.* nocte concurrisse & ad eum conuenisse sanctos, qui fuerant à seculo, Prophetas, Apostolos, martyres, & omnes denique sanctos, qui & magnum benignè salutarunt, & iusserunt eum diuinum celebrare mysterium. Quod quidem celebrauit, & intemerata ipsa sumpsit sacramenta, & iis quibus præerat impertiit. Atque iam quidem magnus extremum agebat spiritum, & ipse Antistes Episcoporum (is erat Euphemius; iam enim mortuus erat Acacius,) cum aliis veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoque fidelissima: & vir quidam, qui possidebatur à dæmone, pergebat ad columnã: q & sãctorũ ad sanctũ aduẽtũ clamando apertè significabat, & eos suis appellabat nominibus: & ipsorum, vt qui conuenissent, meminerat Angelorum. Deindè etiam adiiciebat, fore vt tertia hora huius diei ipse Daniel excedat ad Dominum, & à diuturna habitatione immundus expellatur spiritus. *Feliciss. mè exit è corpore.* Quæ vtraque suo tempore euenerunt. Quæ prius dicta est autem Rais, magnificè parabat ea, quæ pertinebant ad sepulturam: & cùm multos adduxisset artifices, & iussisset fieri tumultũ ĩ inferiori parte basis columnæ, & vsque ad fastigium, statuit ex vtraque parte tumuli homines, qui faces ferrent, & lampades tenerent manibus, & ea canerent, quæ cani solẽt *Honorificè admodùm sepelitur.* in decessu. Cumque illa corpus infra detulisset, in plombeo id ponit loculo: in hoc quoque seruans magni Danielis testamentum. Ille enim mandauit discipulis, seu Imperatores, seu reges, aut villi alii, se inuicèm superare contendãt in loculi sumptu & magnificentia, noluere suscipere: sed illic & sic corpus deponi finite, vbi & quomodò voluerit Rais fidelissima. Hæc ergò peracta sunt, & pulsus est immundus dæmon, cum multum hominem discerpsisset.

Tres Cruces apparent. Porrò autem quædam quoque alia effecta sunt miracula. Tres enim per stellas Cruces, cùm dies esset, & Sol luceret clarissimus, cum summa pulchritudine & splendore dicuntur apparuisse, & stetisse super preciosum illum loculum. Quinetiam volãsse columbæ candidissimæ, quæ cum eo semper est, gratiam spiritus significantes. Sic ergò sacrum illud corpus Danielis, depositum fuit manibus primi pontificis. Rursus illi quoquè fuerunt impositæ reliquiæ trium puerorum, qui erant Babylone, cùm sic iussisset sanctus, nè tam illius reliquias, quàm eos, qui erant ei impositi, adorarent accedentes. Sic sanctus ab humana gloria studuit ostendi alienus etiam post decessum. Talis fuit vita magni Danielis ab ortu vsque ad decessum: Talia eius sunt benefacta. Qui cùm obiisset omnem exercitationem, & omne genus certaminis, & tam multis clarus fuisset operibus, effectus plenus dierum, tã humanorum, quàm spiritus, in senectute bona excedit è vita, cùm ad octogesimum annum peruenisset & menses tres. *Magna ætas eius in tãta uita duritia*

Aiunt autem eum quoquè capillis capitis processu temporis adeò euasisse comatum, vt quadruplici quidem coma discriminarentur: longitudo autem eorũ, ad quatuor cubitos prodiceretur. Barba quoquè erat ei densa, quæ ipsa quoquè bifariam discriminabatur. Atque ille quidem cùm sic vixisset, requieuit: nobis autem pulchrum exemplar suam reliquit uitam, nõ solùm ut laudemus, aut etiam vt admiremur: sed ut pro viribus quoque imitemur. Laus enim ad eum fertur solum: Imitatio autem facit, vt simus etiam participes bonorum, quæ ei debentur: gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum patre eius, qui caret principio, & sanctissimo & bono & uiuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA ET CERTAMINA SANcti Patris nostri Spiridonis Archiepiscopi Trimmythuntis, authore Simeone Metaphraste.

AD vtilitatem animæ res est maxima, uita generosorum & piorũ uirorum, & q; potest parare magnas opes virtutis. Nõ solùm.n. resecat id, q̃d est deterius: sed & magnã efficit mutationẽ ad id, quod est melius *Decẽb. 12 vt in Metaphraste habetur. Latini autẽ habent eum 14. Decẽbris.* Siue enim fuerit aliquis uitiis pręoccupatus, talibus fruens narrationibus, faciliùs ab eis se continet. Siue sit aliquis virtute studiosus, audita historia, exurgit alacrior: & amore eius, quod est simile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem & æmulatio magnorum & admirabilium virorum quantùm possit, & alii quidem ostenderunt, eorum qui præcesserunt præclarum uirtutis studium imitati: maximè uerò omnium, vita admirabilis Spiridonis: qui Iacob simul & diuinum Dauid summè est æmulatus: *Gen. 25.* & sicut illi, amplexus est lenitatem ac mansuetudinem, & à simulatione alienam simplicitatem: *Psal. 35. Gen. 18.* similiter verò ad Abrahami adspexit hospitalitatem, & suas facultates effecit *Psal. 36. Matt. 5.* communes indigentibus. Hincque factum est, ut nõ terræ, propter mansuetudinem, vt habet promissio, sed ipsorum cælorum assequeretur hereditatem: & propter diuitias, quas despexit, * Christum planè diuinas compararit diuitias: *for. * Christi* miraculorum autem dilatatus sit fluuiis, qui semper quidem hauriuntur, nunquàm uerò deficiunt.

Patria S. Spiridonis. Eum tulit quidem insula Cyprus: erat autẽ non garrulus aliquis, neque vrbanus & elegans moribus: neque qui multitudine & foro delectabatur: sed simplex & quietus, & à negotiis curisque remotionem colens, si ullus alius. Quocircà ad Patriarchæ Iacob uitam se omninò effingens, sicut diximus,

fuit

fuit ipse quoquè pastor ouium: non tñ omninò pastor, aut nimia simplicitate, aut feris & agrestibus moribus: sed commodis & valdè facilibus, & qui à vulgi quidem se abducebat congressione: pauperibus au tem & hospitibus tam facilis ad eum patebat aditus, & se eis tam præbebat affabilem, ut esset omnibus hominibus in sermone iucundior, & ad facultates suas communicandas longè liberalissimus. Præteriisse certè aliquem ex iis, qui accedebant, qui non fuisset ab eo hospitio acceptus, erat ei longè molestissimum, perindè acsi re aliqua maxima & quæstuosissima esset fraudatus. Et erat quidem alioqui ei liber anim°, & alienus ab omni illiberali assentatione & humilitate: ad eorum autem, qui iter ingrediebantur, labores recreandos, & ad pedes qui erant fatigati, abluendos, & ad mensam apponendam, & alia administranda iure amicitiæ & moderationis, erat adeò dexter & officiosus, vt ipse solus hoc magis præstaret, quàm famuli, qui sunt in suos dominos maxima præditi beneuolentia. Erat enim ei contemperata cum graui tate quidem simplicitas: cum animi verò magnitudine, lenitas: cum intensa autem & ardenti charitate, grata florebat temperantia: quam non minùs dilexit, & ardenter est amplexus, quàm reliqua omnia: vt q cum legitima quidem & pudica vxore non diù versatus, & liberorum pater ex ea effectus, deinceps volup tate & omni alia mundana cupiditate permansit superior. Hinc mel virtutis conficiens diligentiùs, & in lege Domini studiosè meditans, benignissimus euasit & clementissimus. Et vt semel dicam, erat Spiridon diuinum virtutum exemplar archetypum: habens quidem omnes in se scriptas, ad quarum imitationem pauci poterant accedere.

Mira eius affabilitas & liberalitas.

Insignis hospitalitas.

Cùm sic ille resplenderet benefactis, magnamq; vitam & insignem attulisset, multa quoque dona maiora consequitur, tam quæ sunt hic, inquam, quàm quæ futurorum describunt magnitudinem. Hęc aût erant: Morbo confecta confirmabat corpora, membrorum mutilationes sanabat incurabiles, malignos increpabat spiritus: quos cùm primùm increpasset, nulla mora interiecta fugiebât, & statim recedebât: alia quoquè ab eo fiebant his maiora, uirtute diuina ei opem ferête. Quamobrem ex pastore constituitur pastor, loco ouium cura gregis ei commissa, quo tẽpore magnus Constantinus Romanorum tenebat imperium, Trimmythuntinorum creatus Episcopus. Quantam autem, postquàm perductus fuit ad sedem, virtutis curam gesserit, ostendent, quæ similiter à se dem adepto facta sunt miracula. Verumenimuerò omnia illius persequi, stulti & ineruditi fuerit hominis: neque verò id quis assequi potuerit: quomodò etiam omnia prætermittere, nimis magnû damnû attulerit. Quæcunque autem & dici possunt, & auditu valdè sunt vtilia, ea dicam.

Miracu lis coruscat.

Fit Episcopus Trimmythuntis.

Castigabat Deus insulam pluuiæ egestate, & grauis premebat siccitas: & siccitatem quidem consequebatur fames: famem autem pestis. & populi quidem magna pars iam interierat: altera verò id mox credebat passura. Opus autem habebat illud malum omninò aliquo Elia, aut alio illi simili, qui cælum aperiret oratione. is verò erat Spiridon. Nã cùm plaga grauiter vrgeret, & populum valdè persequeretur, ipse pro grege magnum capiens angorem, & paternis inflammatus visceribus, rogat quidem vt clemens Deum clementem. Ille autem statim implet cælum nubibus ex extremo terræ: & quod est mirabile, nè aliquem motum elementorum existimaret cõ sequi pluuiam, Deus eas procùl ostendit. Sistit autẽ, non priùs permittens eas ascendere insulam, quàm sanctus eum tursùs oraret. Nondum enim ille guttã emiserat lachrymarum, & potiùs multa erupit pluuia: & pinguescit quidem terra: aluntur autem fructus, & crescunt segetes, & omnia simul mala soluuntur. In hoc Spiridon fuit ipso Elia, ut aliquid dicam audaciùs, benignior. Nam Elias quidem cùm pluuiam retinuisset, deidè rursùs remisit: Ille verò primũ non imitatus, extitit ei par in secundo. Et hoc quidem est eiusmodi. Alterũ autẽ est illo nihilo inferi°.

Siccitas, Fames, Pestis in Cypro.

3. Reg. 18.

Efficacia precum S. Spiridonis.

3. Reg. 17. & 18.

Affligebat rursùs communis calamitas, & fructũ non ferebat insula. Frumentarii autem & frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui deliciis, & tempore càllidè & malitiosè utentes, magis augebant calamitatem, frumenti, vt dicit scriptura, trahentes & augentes precium: & è propinquorum malis impium sibi lucrum parantes. Ad vnum ergò horum diuitum cùm quidam pauper accessisset, & pecunias quidem non haberet, quibus emeret, quę erãt sibi ad usum necessaria: lachrymas, autem, quas pròh dolor habebat, exolueret, & flebiles voces miserabili habitu & obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prensans, totam domũ complens eiulatu: Quid non faciẽs, quid non dicẽs, quod posset attrahere ad misericordiam? Postquàm autem nihil horum omninò lapideam illam animam mouit ad miserationem, vnũ refugium inuenit pauper, nempe sanctum. Ad quem cùm accessisset, & suam inopiã, & summam diuitis refert egestatẽ misericordiæ. Cùm is autem hoc audiisset, misertus quidem est calamitatis: diuitis verò odio habuit immanitatem: & veluti à Deo afflatus, prædixit inprimis ꝓpheticè: Tu autem nec gemas, nec lachrymeris. Tua enim domus cràs abundabit bonis: qui autem nunc est diues, simul erit & miserabilis, & irridebitur, & inuitus tibi cedet iis, quibus eges: promptoque & alacri animo rogabit, vt accipias. Hęc pauper putabat sanctum quidem solùm dicere ad consolandam, qua premebatur, calamitatem. Vndè etiam abibat tristis, ut qui sacram anchoram, nempe eam, quam in magno Spiridone spem habebat, inuenisset inanem & irritam.

Amos 8.

Prophetia eius.

Cùm nox autem iam aduentasset, Deus quidem annuit: repentè verò cælum aquam effundit in terram, tanta copia & tanto impetu, vt diuitis vna attraherentur horrea: frumentum autem & omnis alius fructus sparsim eliceretur, & iaceret paratus ad rapiendum volentibus. Orto autem die, diues quidẽ miser, & luctu plenus, & huc & illuc circumcursans, & iustam deflens calamitatem, rogabat eos, qui accedebant, vt sibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cùm multi verò, vtpotè esurientes, ad rapiendũ concurrisset, accedit ẽt ille pauper, miraculo quidẽ obstupefactus: pauperẽ aũt irridẽs suauissimè & meritissimè, & domũ replẽs fructibus, & oia nullo negocio habẽs, ut dr̃, nec seminata, nec arata. Deindè cùm cõfluentẽ uideret multitudinẽ seuus ille & immisericors, (oportebat.n nihil manere imperfectũ eorũ, q̃ pdicta fuerãt à Spiridone) & res oẽs illius securè ambabus haurire manibus & eũ quoq;, q heri fuerat supplex, vnà cũ reliquo populo abundẽ, sicut dixim°, frui is, q̃ iacebãt, perindè ac ei sua spõte dare volẽs, liberalisq; esse & munificus, qui sordidissim° erat & parcissimus, iubebat eũ ad satietatẽ accipere ex iis, q̃ aderãt. Ille aũt satis irrisa eius ignorãtia, domũ est reuersus, Deo pcipuẽ, deindè etiam Spiridoni id accepto ferens. Sic sciebat Spiridon, non solùm propter multos, sed etiam propter vnum, super nos sæpè aperire fontes: & simul quidem prædicere tempus, quo hoc esset futurum: simul autem pauperibus quoquè prodesse, & castigare diuites. Nam etsi parcus il le nihilo melior euasit, ut iam dicetur: multis tñ simi

Vide admirabile Dei iudicium in diuitem inhumanum.

libus

libus fuit occasio, vt emendaretur. Hæc quis ex præsentibus non lubenter audiit? Quis autem cùm audiuisset, non fuit alia quoq; audiendi auidior, & cupiit scire? quisnam erat adeò ignauus aut inuidus, vt sitientem animam tali priuaret alimento?

Diues inhumanus licèt castigatus, sui similis manet.

Alius autem agricola, viro sancto familiaris, cùm fame valdè premeretur, abijt is quoquè ad inopem illũ diuitem, adhuc habentem alia multa horrea plena frumento, existimans illam priorem eum omninò castigasse calamitatem. Visus est autem ille frumẽtum quidẽ amisisse: parcitatis verò, & quæ in diuite inerat, crudelitatis nihil oĩnò dimisisse, neq; oĩnò seipso euasisse melior: etsi polliceretur paup se tpe æstiuo id, qđ datũ fuisset, redditurum cũ accessiõe, sed ille dicebat id quod dicitur, spem pascere insipientes. Tu autem, inquit, absque pecunia nõ granũ vnum, immò ne vnius quidem grani vmbram accipies. Cùm itaq; hic quoq; pauper desperasset, imitatur præcedentem, & tãquàm ad communem thesaurum confugit Spiridonem, & ei renunciat quæ esset passus, & quæ diuitem rogans, ab eo audiisset. Ille autem cùm tũc quidem eum satis esset consolatus, domum dimittit. Neq; tamen verbis tenùs sistit consolationem: sed sequẽti die magnus Põtifex venit ipse ad pauperem, auream quãdam secum afferens speciem non leuis ponderis: quę quænam esset & vndè & quomodò inuenta sit à sancto, declarabit paulò pòst oratio. Cùm tunc autem magnus Spiridon eam immisisset ĩ manus pauperis: Accipe, inquit, & cùm diuiti gratum hoc pignus præbueris, quæ tibi sunt necessaria ad vsum, ab eo accipe. Hoc cùm accepisset pauper, lætatus est, & quanta maxima potuit celeritate contendit ad diuitem. Deindè cùm vidisset ille id, quod erat in manibus, qui paulò antè erat durus & inexorabilis, & cuius aures ad preces obsurduerãt, statim flectitur ab oculis, euaditq; iucundus & benignus: cùmque id accepisset, eum tam copioso frumento impertitur, vt & domum suam impleret, & ad deijcienda semina in ijs, quos habebat, agris datum sufficeret. Quod autem deiectum fuerat, fructum produxit tam multiplicem, vt & ei qui dederat, debitum reddiderit, & aurum ei datum pignori, receperit: & ad sanctum rursùs grato animo retulerit.

Sed sic quidem pauper debitũ: vult autẽ oratio quoquè id, quod debet, exoluere, & ostendere id, qđ erat pollicita, qdnã erat priùs aurũ, & vndenam fuit sumptũ. Cùm eum recepisset sanctus, id, quod datum fuerat, Adesdum, ó frater, ait pauperi: & reddamus, inqt, cõmuniter ei, qui benignè commodauerat. Sic inquit, & cùm eum accepisset, ducit ad quendã hortũ, q magni inediam quibusdã paruis recreabat oleribus. Qui cùm in ipso aggere constitisset, ac sepẽ attigisset, in cælũ sublatis oculis, Domine mi Iesu Christe, effatus est, eo audiente, qui aderat, qui sola voluntate omnia creas & transmuras, qui aliquandó Mosi virgam, vidẽte rege Aegypti, in serpentẽ conuertisti, ipse hoc quoquè aurum, quomodó ex animante priús in hãc mutasti formã, ità nunc quoq; annue, ut reuertatur in eam formam, in qua erat ab initio, vt hic quoq; sciat, q̃ tu nostri curam geras, & rebus ipsis discat id, quod est in diuina scriptura, ꝙ quæcunq; vult Deus, fecit omnia. Cùm ita esset precatus, (Quis, ó Domine dixerit magnitudinem miraculorũ tuorum?) aurũ erat serpens, spirans & repens, & circa sepem mouebatur & voluebatur, ex qua primùm sumptus sancti manibus, admirabiliter mutatus fuit in illud aurum. Hoc cùm prẹter omnem humanã cogitationẽ adspexisset agricola, tremore correptus, pnus cadit in faciẽ, & capiti adspergit pulnerẽ, lachrymas emittẽs ex oculis, & se esse indignum nõ solùm tali dono & gratia, sed vel solo spectaculo, immó vero auditione. Verumenimueró eum quidem sanctus erigit, & ei animũ simul & corpus corroborat. Serpens aũt interim per sepẽ transiens, subiit cauernã, quam habebat ab initio. Miraculum omninó nulla opús habet oratione ad amplificationẽ. ex ipso enim satis ostenditur, quale sit, & arte omninó non indiget natura, quę propriam habet exuperationẽ: Dicatur autem id quoquè, quod consequitur, quod est cognatũ prioribus, & eiusdem gratiæ & potentiæ.

Exod. 7.

Ps. 134.

Vide rẽ admiratione dignam.

Vir bonus falsò delatus dãnatur capite

Alius, qui erat ipse quoq; sancto amicus, (erat autẽ virtutis studiosus, & ideó improbos homines mouerat ad inuidiã, & aliquorũ criminũ accusabatur p calumniã) cõprẹhẽsus à Prẹside ciuitatis, coniicit ĩ carcerẽ, ptinus vero dãnatur capitis. Cùm aũt ꝓpè esset dies præstitutus, præuenit sanctus, qui hoc pscinerat, & festinat liberare amicũ à calamitate: erat vero tunc hyems vehementissima, & qui pręterfluebat torrens, cùm valdè inundasset, & è suis esset effusus limitibus, ei valdè fluebat in transitu: neque poterat omninò trãsmitti. Ille autem Iesum Naue, & quæ ille fecerat, mente versans, & arcæ transitum reputans, & credens eundem esse sicut erat, Deum: & perindè atq; seruo vtens torrente: Sta, inquit: communis hoc tibi imperat Dominus: & ego transibo: Vir autem seruabitur, pro quo properamus, & multas Deo preces fudimus. Sic dixit, & quod dictum fuerat, protinùs fit compos fluuio, & sistit fluentum: cedit vero via nõ solùm Spiridoni, sed aliis etiã viatoribus. Decætero nihil ampliús illis malum occurrit & dubium. Quod ergò ab eo factum est transeundo, nõ fuit minús admirabile, quàm id, quod instituerat facere. ex hoc autem illud quoq; faciliùs & meliús est perfectum. Nam cùm qui cum eo ambulabant, vidissent quod factum fuerat, eum præcurrẽtes, & venientes quamprimùm in ciuitatem, fiunt præclari præcones eius, quod factũ fuerat: & Præses partim quidem stupefactus, partim autem timore correptus, nè virum qui talia potest, cerneretur offendere, repẽte eius amicum relaxat è vinculis, & eum sancto largitur. Is autem eo accepto est reuersus, cùm ex vna causa duo effecisset: nempé fluẽti quidem repressisset impetum, hominem veró benignè liberasset à calamitate. Atque ꝙ ad prophetiam quidem attinet, aut miracula, aut in ærumnis commiserationem, nihil arbitror esse maius ijs, quæ dicta sunt.

Ios. 3.

S. Spiridõ cogit fluuium sibi præbere iter.

Oratio autem adhuc ampliús iis, quæ dicta sunt, parata est ostendere, quod spectat ad prophetiam simul & commiserationem: ꝙ, inquam, peccata hominum videret ex occulto, & ea remitteret, animi benignitate & gratiæ abũdantia. Vbiq; suos mores seruabat magnus ille Spiridon: delectabatur maximé tenuitate & frugalitate, vt qui vellet suum imitari Dominum. Neque enim equo vtebatur iter ingrediẽdo, neque se remouebat ab omnium sermone & congressione, tanquàm qui ex eo videri vellet grauior & seuerior. Cùm ergò aliquandò vehementer ambulasset, & defatigati essent pedes itineris longitudine: & à quodam suorũ amicorum, & bona suæ gregis pecude hospitio esset exceptus, ipse tanq̃ ouis boni pastoris, & qui ad illius vitam tanquàm pulcherrimum exemplar intueretur, magistri, vel potiùs Domini & primi magistri Christi, ostendit moderationem. Nam cùm accepisset aquam, & eam in lauacrum immisisset, paratus erat sancto lauare pedes. Qui autem erant in vicinia, cùm sensissent sanctum accessisse, ipsi quoq; concurrerunt, & volebant nihilosecius hoc ipsum facere illius pedibus: eãque rem ducebant huiusmodi, vt de ea re esset inter eos decertandum, & inter se contendebant de benedictione.

Tenuitate & frugalitate admodũ delectatur.

Obseruantia subditorum erga ipsũ.

Inter eos autem erat etiam quædam mulier, quæ complures in hoc certamine superabat, vrgebatq;, & hoc maximè volebat facere. Ea verò fuerat haud ità

pridem

pridem capta carnali amore, & victa, pròh dolor, à peccato. Ipse aût reuerà in cor Intués,& vt qui sciret, quemadmodùm res eius se haberet, sensim quidem auertit mansuetam illam & suauem suam faciem, sensim verò ei quoq; dicit,Nè me tangas, mulier: Nõ,vt dixerit q̃piã, sibi placẽs & se magnificè circũspiciẽs, aut mulierẽ abominans, (Quomodò enim, qui erat illi⁹ discipulus, q̃ vescebatur cũ publicanis, meretricibus,& peccatoribus?)sed eam pudore afficiens, & turpem ei actionem reuocans in memoriam,& sic eã placidè vocans ad pœnitentiam: quod quidem est ab eo perfectum,& scopum est assecutus. Quo enim illa magis contendebat facere, quod studebat magisque vrgebat & instabat,ille eo acriùs eam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat. Tunc ipsa sapienti quidẽ reprehensione animo sauciata, obstupefacta autem, quòd qui sub oculos non cadebant,animæ liuores adspexisset,non ampliùs quidem aquis, lachrymis autẽ pedes emundat,& contrito corde enunciat id, quod factum fuerat.Quid ergò?illa quidem ei ea,quæ meretrix:ipse autẽ ea,quæ Dominus, ei dicit liberrimè: Confide,filia:dimissa sunt tibi peccata tua.Et rursus: Ecce sana facta es:noli ampliùs peccare:simul & morbum curans, sicut sapientes medici, & prouidens nè rursùs in eadem incidat. Atque sic illa quidem curationem assequitur pulcherrimè & vtilissimè, ut non solùm ei esset sanitas immutabilis:sed etiam aliis narrantis, multis esset occasio consequendæ salutis.

Nouit occulta hominũ peccata. — *Mat. 9.* — *Luca 7.* — *Iohan. 5.*

Quoniam autem ex miraculis quidem sumitur de uita coniectura, oportet verò declarare, qualis esset ei zel⁹ circa fidem, hoc indicabit id, quod est propositum. Quandò Romanis Imperabat magnus ille Constantinus, & primus inter Imperatores Christianus, cõsul aût erat Paulin⁹ & Iulian⁹:à regno verò Alexãdri Philippi filii agebatur sexcentesimus tricesim⁹ & sextus annus, tunc Niceæ congregata fuit insignis illa patrum synodus:vt Arrium quidem deponeretur, qui rẽ creatam impie nominabat filium: decerneret verò filium esse eiusdem essentiæ cum patre. Erant autem ex iis quidem, qui eius suffragabantur blasphemiæ, primi & maximè insignes, Eusebius Nicomediæ,& cũ illo Maris & Theognis: quorum hic quidem Niceæ, Maris autem erat Episcopus Chalcedonensis.Isti, Ario duce illius insaniæ,Dei filium & Deum,creatum esse(ò insaniam) improbi & scelerati homines decernebant. Eorum autem,qui pro pietate certabant principes,quorum & doctrina simul & vita erat præstantissima,erant hi:Magnus inter sanctos Alexander,qui erat presbyter , tunc verò vicem gerebat beati illius Metrophanis,ut q ipse nõ adesset:nõ aderat aũt,causa erat morbus:& clarissimus ille Athanasius,q nõdùm sacerdotali sede erat decoratus:sed in Ecclesia Alexãdrina munus obibat Diaconi. Quocircà non parua in eos irrepsit inuidia, quòd cùm nondùm dignitate præstarent,in ratione fidei alios superarent. Erat autem cum eis quoque magnus ille Spiridon:cuius vita & quæ cum eo habitabat gratia, erat vtilior ad persuadendum,quàm linguæ aliorum, & ineluctabiles ansæ syllogismorum, splendideque & elegantes periodi orationum.

Synodus 1. Nicena quando habita. — *Arrii fautores.* — *Catolici Episcopi præcipui.*

Cùm autem hic adesset,(hic enim iam res est iucundissima) interessent autem synodo etiam Philosophi, cùm ità uideretur Imperatori,qui ab ambulando se lactabant, & in animos inducente sophistica arte erant summè eruditi. Quidam uerò vnus inter eos primas partes tenebat in agendo , qui habebat persuadẽdi uim inexpugnabilem , & cuius eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congressus cum Episcopis, fortiter defendebat Arrium , & valdè resistebat,suscipiens eius patrocinium,adeò vt magnam partem populi attraheret ad audiendum , auentem scire, veri e contradicentibus futuri essent superiores. Nihil enim erat adeò solutu difficile,quod non ille redderet facile solubile sua dicendi copia & facultate . Cum autẽ sæpè in arctum cogeretur responsio; instar anguillæ elabebatur, furtis persuasionis & escis sophisticis. Erat ergò ueritatis & artis contentio:illis quidem , q veram tuebantur rationem,sententiis non artificiose & callidè excogitatis,sophistam serietibus: hoc autẽ, tanquàm arma,obiiciente varietatem orationis,fallacemque & subdolam ratiocinationem ,& ea se magis arbitrante posse vincere.

Peripatetici, dicti ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, quod est ambulare.

Sed nè dicẽdi facultatis esset uictoria,verùm Christi & veritatis,aliis viris doctis pretermissis,ea fuit Spiridonis viri simplicis:qui cùm nihil aliud sciret , nisi Christum,eumque crucifixum, sicut ait Paulus: cùm vidisset Philosophum se iactantem sophismatibus,& linguam maledicam mouentem contra Christum,& nostra conantem subsannare , accedens petiit,vt sibi liceret parumpèr cum eo colloqui. Qui autem erant earũdem partium,cùm scirent quàm esset ei simplex & prisca pietas,prætereà quòd Græcorum doctrinã ne summis quidem labris gustasset , prohibebant nè veniret in medium,& congrederetur cum sophista. Is verò ab eis minimè persuasus, (sciebat enim quid supna quidem esset sapientia , quid autem humanæ vires,& quæ inanes reddantur & aboleantur) ad uirum accessit,&dixit:In nomine Iesu Christi,o Philosophe, mihi iam quoquè animum adhibe,& audi ipse quæ volo dicere . Cùm is autem dixisset:Tu quidem dic, ego uerò audiam.Vnus est Deus,inquit Spiridon, cæli & terræ & aliorum omnium quæ intercedunt,opifex. Is est, qui cælestes produxit virtutes. Is est, qui è terra formauit hominem,& omnia cõstituit tam quæ sub adspectum cadunt, quàm quæ non cadunt. Huius verbo & spiritu productum quidem est cælum : producta est autem terra, diffusum est mare, extensus est aer,generata sunt animalia,homo formatus est magnum hoc animal & opus admirabile: oia facta sũt, astra,luminaria,dies ,nox,reliqua omnia : Hoc ergò uerbum Dei nos scientes esse filium & Deum,ex Virgine propter nos credimus esse natum, & crucifixum, & fuisse postremò sepultum,deinde etiam resurrexisse. Deinde cùm resurrexerit, & nos simul fecerit resurgere,& ab interitu alienam & æternam nobis vitã præbuerit,eum dicimus etiam rursus venturum iudicem omnium nostrorumque factorum , sermonum, & cogitationum incorruptum,& qui falli minimè possit,iudicem:eum esse eiusdem cum patre essentiæ, & simul considere,& esse ei honore æqualem.Nõ hæc quoquè ità tibi esse videntur,ò Philosophe?

1. Cor. 2. — *S. Spiridon Christi virtute fretus,pugnat cum sophista loquacissimo.*

Ille quidem interrogauit: Philosophus verò, ut qui non eandem,quam prius,haberet animam , nec eandẽ mentem & linguam,quæ tam facilè opponeret & contenderet,auribus quidem fuit attonitus , animo uerò obstupefactus:ei autem vox est extincta: & cùm aliquandiù conticuisset,nihil aliud habuit quod responderet,nisi: Hæc quoque ità mihi sic habere videtur. Sanctus autem, Agè ergò,inquit,quoniam hæc tamecum confiteris,nec factis uelis discrepare:sed cùm scias,quis sit Deus, & quis hoc fecerit uniuersum, surge & accede ad ecclesiam,& accipe signum rectæ fidei. Hęc postquàm audiuit Philosophus,statim quidem mutatus fuit ad accuratam ac perfectam religionem.Conuersus autem ad discipulos & alios auditores eorum, quæ dicebantur:Quandiù quidem,inqt, ò uiri,certatum est verbis,ego quoq; arte restiti.Quãdò uerò non ampliùs quidem uerba,sed diuina uirt⁹ fuit opposita,& in verborũ simplicitate arcanã quandã & ineffabilem ostendit virtutẽ,nũc me nõ pudet esse vi-

Vide stupẽdam vĩ sermonũ beati uiri. — *Philosophus repẽtè fit Christianus.*

se victum. Quinetiam & mihilpsi, & aliis libeuter consuluerim, si oon sit aliquis nimis sinister & peruersus, aut qui se in ueritatem uelit improbè gerere, ut credat Christo, & hunc senem sequatur: cui lingua omniò est hominis, uerbà autem suot Dei. Quantū putatis hoc Arriauis quidem dedecus, piis autem honorem attulisse & uolup tatem? Illi autem fuere superati, cùm omnes ferè quidem rectæ afsensi essent sententiæ: sex uerò soli relicti essent Arrio, futuri mala pars & improba patris mendacii, & ab initio implacabilis inimici ueritatis. Tam apertè cōfutatis iis, quorum mala erat opinio, reuersi sunt Episcopi, victoria quidem lęti, miraculo autem obstupefacti, & propter hęc ambo DEVM laudantes: nempe quòd & adspexissent admirabilia, & quæ erant præter opinionem: & quòd vicissent Arrii insaniam. Porrò autem ipse quoquè Imperator miraculo omninò obstupefactus, Spiridooem omni honore prosequitur: & cùm postulasset, ut per ipsum, DEVM haberet propitiū, eum domum dimittit.

Arriani victi. *Iohā.* 18.

Interim verò dum hæc agitateotur, moritur quidem sancto filia, quæ nata ei fuerat ex honorabili cōiugio, & florenti ætate longè speciosiorem osteodēs temperantiam, permansit uirgo toto tempore, res quæ puro sponso digna est thalamis cælestibus. Reuersus autem magnus Spiridon, cùm eam ità tulisset calamitatem, ut par est uirum talem: ad eum uerò, qui paulo aotè adnenerat, accessisset quędam mulier, tristis admodùm & deflens miserabiliter, quòd apud filiam eius adhuc superstitem ornamentum quoddam aureum deposuisset: cumque illa celeri morte præreptą esset, quod eius fidei creditum fuerat, apud eam mālisset, fuit hoc sancto curæ, (Quidni enim, cùm esset animo tam benigno?) & nisi restitueretur depositū, violatum ius esse iudicabat, & ei putabat fieri iniuriam. Cùm ergò totam suam domum diligeuter scrutatus, nusquàm id, quod quærebatur, poterat inuenire, quod nam fit, & quemnam afferet exitum multiplex Dei sapientia? Accedit ad locum, sicut meus Christus priùs ad Lazarum, ut qui omninò esset eius discipulus, & quoad eius fieri posset, res illius imitaretur. Multi autem eum sequebantur ex iis, qui cum illo versabantur. Deindè perindè acsi non in sepulcro, sed in thalamo adhuc esset uiua, conueniens filiam, ea suo nomine uocata, omnibus qui cum eo aderant audientibus, Filia Irene, inquit, Vbi est ornamentum, quod apud te fuit depositum? Illa tanquàm ex molli aliquo somno expergefacta, simul sanum seruans & spiritū & uocem: Domine mi, inquit, in hac parte domus fuit à me repositum aureum illud ornamentum. Ionafit post hęc stupor eos, qui aderant. Deindè miraculū etiam sequitur aliud miraculum. Nam perindè acsi ille esset uitæ & mortis dominus, & hoc dono à Christo quem desiderabat honoratus, qui ad breue tempus propter vsum eam viuificauerat, iubet rursùs mori. Dormi decætero, inqoit, filia, donèc communis dominus te cum omnibus communiter excitauerit. Ipse autem cùm accessisset ad illam filię domunculam, &, ut dixerat filia, ornamentum iouenisset & sustulisset, id tradit mulieri, sic & augēs miraculum, & eius maiorem fidem faciens. Et hæc quidem in iosula.

Ante Episcopatum obiit eius uxor, cui hæc fuit filia.

Iohā. 11.

Obserua stupendū miraculum.

Vt autem Antiochia quoquè posset uideri Spiridonis uirtutem & gratiam, & de ea ferre testimoolum, hoc quoquè fit valdè mirabiliter, & contra opinionē. Quomodò verò, iam ostendet oratio. Nupèr quidem magnus Constantinus, relicto imperio, è uiuis excesserat. id autem filii diuiseraot. Et Constantinus quidem, cui sorte obtigerat, ut teneret imperium Orientis, in magoa urbe Cęlesyriæ, nempe Antiochia, versabatur. Eum autem grauis morbus inuadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de causa aliorum omoium spe abiecta, eum precabat solum, qui potest curare animas & corpora. Cùm uerò precatione vteretur intensius, noctū in uisione ei appàret angelus, ostendens ei chorum sanctorum multorum Episcoporum. In quos cùm Imperator defixisset oculos, in medio quidē eorum uidet quosdam duos stantes, qui erant ipsi quoquè Episcopis similes: uidebant aūt esse duces & pdes aliorū. Cùm eos ipsi ostēdisset angelus, solos eos esse dicebat eius morbi curatores. Cùm eū uerò dimisisset somnus, cōsiderabat qdem, quinam ij essent: non poterat aūt somniū coonicere. Quomodo en, cùm eorū nec nomē, nec patria ei esset nota? maximè cùm alter eorū, qui ei apparuerat vt Episcopus, nōdùm re vera erat factus: sed quod futurum erat, tanquàm quod iam factum fuerat, apparuerat. Cùm propter hęc ergò esset animi dubins Imperator: & simul quidem visione moueretur, cruciaretur autem doloribus, nesciebat quidoam ageret. Feruor verò fidei illum optimè admonebat, nō adeò temerè illam apparuisse visionem. Vndè etiam ei persuadet, ut pręclarum & Imperatore dignum, & in præsentia quidem sapientia minimè vacuum, caperet consilium. Quotquot eoim Episcopi per vniuersum Romanorum Imperium vitę ex virtute agendę curam gerebant, iussit conuenire: ut cùm simul conuenissent, duo quoquè, qui ei apparuerant, ei notì euaderent.

Angelus apparet Constantino Imperatori.

Missę sunt ergò literę per uniuersam regionem, q̄ parebat Romanis, & uocabant Episcopos: & quoniā cùm alii accessissent, ii qui quærebant, nequaquàm agnoscerētur, mittit etiam in Cyprum insulam, accersens Spiridooem, & illius gratiam. Ille autem, omnia quidem spiritu præuiderat de Imperatore. In somnis enim ei singula significabat gratia. Cùm uerò Imperatoris quoquè uerba ei consentirent, non inuitus ad eum proficiscitur, illum quoquè uirum secū ducens, qui ïu ea, quę priùs apparuerat, uisione cum illo adstiterat Imperatori. Ei nomē erat Triphyllius: qui nondùm quidem erat adeptus sacerdotiū: à superis autem, antequàm eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergò simul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodùm ornatus & simpliciter. Nam vestis quidem erat admodùm vilis: In manu autem habebat uirgam ex palma, & tiaram gestabat in capite. Prærerea verò vasculum quoque quoddam fictile ei pendebat ex collo, ut qui, sicut mos erat, iis q̄ sanctam habitabant ciuitatem, statuisset ferre oleum sanctæ Crucis.

Constantinus ad se accersit Episcopos plurimos.

Vilis habitus S. Spiridonis.

Quoniam autem nō satis erat tenuitate, & à rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis iniuriis moderatiooe suum imitari Dominum: quidam in regia, eius irridens tenuitatem, & indecorum esse arbitratus, eum ingredi in regiā, qui ità esset uestitus, illi sacrę maxillę incussit colaphum. Fulmē autē nō fuit è cęlo missū in eū q̄ percusserat: sed id omninò passus est, qui ipse quoq; in seipso diuinē id erat passus. Ille verò (ò generosū animū, & ad patiendum ambitiosissimū) ei q̄ ipsū afficiebat iniuria, pbuit & alterā, promptus ad Dominicā legē implēdā: & se promptū exhibēdo ad patiēdū, vincēs illā nimiam celeritatē man' & impudētiā. Hoc illū insolētē & iniuriosū cepit hominē, & magno pudore affecit: & maximè, q̄ acceperat eū ēsse Episcopū, q̄ affectus fuerat iniuria. ēt mutatus, fit ei supplex: & petit veniā, ioconsideratę lapsū audaciæ curate cōtēdēs calore pœnitentiæ. Ille aūt (didicerat enim, sicut ferre iniurias, ità debita remittere: immò uerò eū, qui ipsi molestiā attulerat, remunerari bonis) uerbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paternè consulens, & meliorē eius reddēs animam.

Iohā. 18. *Insignis eius patientia.* *Matt.* 5.

animam. Quo factum est, vt qui apud Imperatorē primos honores obtinebant, eum reuerenter prosequerentur,& vt par erat, ducerent ad Imperatorem.

Non sunt autem prætermittenda, quæ interim euenerunt, quæ sunt studio digna, & quæ possunt magnā afferre vtilitatem animis studiosis sapientię. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectū mox futurum,& ei similem: in præsentia uerò ea, quę in mundo sunt magna,& pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, ut qui esset adhuc ætate iuuenis, & haberet ætatem ad hoc opitulantem,& ea quidem admirantem, quæ erant in regia: vestes, inquam, splendidas,& auri nitorem.& ante omnia quidem ipsum Imperatorem, qui in excelso quidem præsidebat, conspiciebatur vero terribilis,& specie insignis: Cùm propter hęc omnia videret eum stare sublimem & erectum,& quasi à se discessisse, ei veluti somnum soluens,& quæ verè habebat somnia, manu palpās & depellens: Sed mihi, inquit, Triphylli, illum ipsum ostende Imperatorem: neque enim possum scire, quisnam sit. Is autem non intelligens, quid magnus sibi vellet Spiridon, Hic est, inquit, manu ostendens Imperatorem. Quid est ergò, inquit Spiridon, hic aliis admirabilior, nisi eum etiā diseris iustiorem ob fastum & splendorem? Non æquè ac quiuis pauper ignotus morietur: similiter verò sepulturę mandabitur & interibit: similiter quoq; sistetur ante incorruptum iudicē? Cur quæ fluunt, tanquàm quæ sunt stabilia, honoras:& quæ nihil sunt, habes in admiratione, cùm liceat potiùs ea, q̄ sunt materiæ experita & æterna, quærere,& gloriam amare cælestem, in quam non cadit interitus?

En ut sā ctus uiri parui pen dit ea, q̄ mundus admira tur.

Cùm hæc autem diceret Triphyllio, Imperator ex excelso tribunali in sanctum conicit oculos: & primùm quidem eum attrahebat habitus & amictus, formæ, quæ visa fuerat, conueniens. Sic enim visus fuerat ei adesse in somnis,& erant omnia eadē, uirga, tiara, vas è collo dependens, & vestis. Eum ergò statim cognouit ex alto: Triphyllium autem nō poterat cōiicere. neque enim curabat eius speciem curiosè inquirere, quoniam eum non uidebat Episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrém statim surgens e sede, vadit ad magnum Spiridonem Desiderium .n. recuperandæ sanitatis faciebat eum alia contemnere. Splendorem certè imperatorium & imperii magnitudinem postponens honori magni Spiridonis, se admodum humiliter & abiectè in eum gerit, humilitate captans misericordiam,& ostendēs quantum inter sit inter regem, qui est ad tempus: & eum, qui seruit Regi æterno Ille ergò inclinato capite, placabat eum lachrymis,& eius petebat preces, tanquàm validissimum aliquod medicamentum, quod omnem molestiam potest facile soluere. Postquam ergò manus illius tetigit caput Imperatoris, statim fugatus est morbus,& conualuit Imperator.

Imperatoris erga S. Spiridonē reuerētia.

Solo tactu capitis Imperatorem curat.

Quis, quæ postea consecuta sunt, narrabit, eorum q adérant,& ipsius Imperatoris, quemadmodùm toto die festum agebant,& propemodùm exiliebant,& neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridon erat in labris omnium: adspiciebatur Spiridon: Spiridon erat id, quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus restitutum sanitati: ut autem sana esset eius anima, nunquid ut paruum & à medico contemnendum, fuit despectum? Vbinàm verò hoc fecit sacrosancta illa anima? Sed ei quoqs omninò conueniens adhibuit medicamētum: ut qui suaserit quidem, ut meminisset Dei beneficii: in eos aūt, qui eius parebant imperio, iis quidē qui offendebant, & aliquam attulerant molestiā, clemētē se præberet & misericordem: iis uerò, qui secùs se gesserant, benignum & liberalem: iis autem, qui priuati erant rebus necessariis, patris & curatoris munus obeuntem, manūq; & viscera iis benignissimè aperientē. Quantùm enim, inquit, præstas cęteris, tm̄ te esse oportet virtute excelsiorem. Qui enim non sic est affectus in subiectos, Tyrānum oportet eum potius vocare, quàm Imperatorem: qui non est censendus beatus pp̄ potestatem, sed qui censetur miser,& odio habetur pp̄ superbiam. Postremò adhortatus est, ut accuratè teneret & obseruaret ea, quæ pertinent ad pietatem,& nè tantillum quidem admitteret, quod non Deo videretur Ecclesiæ. Et hęc quidem magnus.

Optimè eum insti tuit.

Imperator autem volens eum remunerari pp̄ acceptam ab eo curationem: dabat ei vim auri innumerabilem. Ille uerò ei dixit lepide: Non sic oportebat, ò Imperator, odio remunerari amicitiam. Quę enim à me pp̄ te facta sunt reuerà amatoris, domū relinquere,& tātū maris trāsmittere,& hyemis ferre difficultatem,& uētorum in aqua immanitatem. Pro horum ergò remuneratione aurum accipiā, quod est omnis mali causa,& facilè pdit, qcquid est iustum? Quomodò non meipsum apertè accusarem,& summæ damnarem improbitatis? Hæc illo dicente,& se nihil accepturū affirmāte, violentiùs instabat Imperator, ut daret: dedec⁹ quodāmodò existimās, vt, q beneficio esset effectus, beneficiū nō remuneraret. sed expulso morbo corporis, vinceret ī animi pbitate. Quocircà magis instabat, ut uinceret sic affectus eum, qui uinci non poterat. Et persuadet quidem illi, vt accipiat: non autē, ut quod datum fuerat, apud eum maneat. Cùm enim valere iussisset Imperatorem, distribuit ea iis, qui erant in regia: re ipsa docens, quomodò oporteat ens affectos esse ad opes & pecunias, si velint esse liberi. Magna enim ad eas propensio, & nimis uictum esse ab earum possessione, quid est apertè aliud, quàm uoluntaria seruitus? Hoc cùm audisset Imperator, dixit se non ampliùs mirari, si hic ut, qui tā uiuit, iam magna faciat miracula. Quantum itaque fructum percepit Imperator ex uerbis Spiridonis? vsque adeò & benignitatem adspexit & humanitatem, vt omnibus quidem egentibus,& uiduis,& orphanis illis quidem viduitatem, his verò orbitatem, his autem etiam inopiam, magno & excelso animo recrearet & sustentaret. Porrò autem omnibus quoque, qui sunt partium ecclesiasticarum, Sacerdotibus, inquā,& Diaconis, primus lege decernit immunitatem: absurdum esse iudicans, eos qui Regi immortali attributi sunt ad ministerium, regi mortali soluere vectigalia. Et hęc quidē ità se habebant.

Vide per fectum rerū la benū cō temptū.

Quma ... prudentiæ ... rarem effecerit S. Spiridon.

Cōstanti nus Imperator. Ecclesiasticos statuit esse immunes.

Vult autem oratio etiam aliorum meminisse miraculorum, quæ sunt ornata leto flore gratiarum,& cū ✻ vtilitate magnam spirant vtilitatem. E regia sanctus egrediens, hospitio excipitur à quodam Christi amante. Ad eum autem accedit mulier barbara,& lingūę Grecę imperita: quę suum filium mortuum ferēs in manibus, eum deponit ad sancti pedes: quinetiā ipsa quoquè prona cecidit, deflens miserabiliter: & iis, quidem, qui aderant, ea dicens, quę non poterant intelligi propter barbariem, solis loquebatur lachrymis, significans se flere propter filium,& petere à Pontifice, ut eum suscitaret. His frangitur uir animi misericordis,& duab⁹ rebus, moderatione scilicet,& commiseratione mulieris, distrahitur. Quandò enim ad eius dolorem & uiscerum ardorem adspiciebat, aggrediebatur miraculum,& incitabatur ad orandum Deū ut puer reuiuisceret Quandò uerò rursus intuebatur ad magnitudinem petitionis, cùm esset modestus ac moderatus, cordeque pius & cautus, cedebat & differebat,& esse iudicabat conatum impudentem. Quocircà statuit adhibere in consilium unum ex iis, qui erant

for. ✻ veritate

Pugna humilitatis.

erant secum. is autem erat Artemidorus, qui iam erat Diaconus, vir qui omnia quidē diligēter exercuerat, quæ pertinent ad virtutem. Vnus verò ueluti commu nis quidā color erat contemperatus oībus, vt rectè gerens, nulli esset omninò manifestus. Eum ergò roga uit Sanctus, quid eis esset faciendum. Ille autem ei di xit, quod illum omninò oportebat dicere, & hunc au dire. Quid enim, ò pater, inquit, interrogâsti? Quid est autem aliud faciendum, & ubi maximè, nisi Christus vitæ dator inuocandus, quem iam in multis fuit euidēs tuas exaudire orationes? & alioqui si per te sal uus euasit Imperator, pauperes & inglorii iudicabuntur esse despiciendi.

Pulcherrimo consilio pāret Pontifex: & corde accensus misericordia, & oculos habens plenos lachrymis, genibus in terram flexis, & eam rigans fletibus, ardenter admodùm clamat & miserabiliter: & bonū
Psal. 112. Christum benignè rogat, ut miseræ mulieri infantē viuificet, & matrem reddat, congruenter scripturæ sa
3. *Reg.* cræ, propter filium lætantem. Qui ergò per Eliseum
17. & Eliā Sareptanæ filio & Sunamitidis immisit spi-
4. *Reg.* 4. ritum, & vitam est largitus, ipse rursùs ēt audiuit Spi ridonē: & puer qui mortuus iacebat, conspectus est ve luti plorans ante oculos matris. Lachrymis mihi sunt suffusi oculi præ gaudio: Sic enim meum affecit animum id, quod dicetur, reuocatū in memoria. Vos quoquè id audite. Cùm enim viuum vidit mater suū charissimum, (ò arcana tua, ò Christe, iudicia) nimiā non ferens lætitiam, in terram cadens expirauit. Ostē dit id quod factum est, nihil nimis, esse longè optimum. Eccè. n. non mortale solùm esse doloris exuperationem, sed ēt gaudii nouimus immoderationem. Vos quoquè, fat scio, affecti estis animo, ex lætitia mu tati in dolorem. Sunt enim homines natura misericordes: sed propè adest magnus Spiridon, qui vestram tristitiam mutabit in gaudium. Rursùs enim morem gerit Artemidoro, & ad hoc, vt det matrem filio, nir modestus inducitur. Ad cælū ergò intuens, & Dominum, qui in eis habitat, mente agitans, illum precat", qui uitam inspirat mortuis, & sola uolūntate omnia transmutat ac trāsformat, dicit ei, quę iacebat: Surge, & sta supra pedes tuos. Illa autē repētè, vt quam somnus potiùs, quàm mors, oppresserat, surrexit, & ei adstitit, & infantem in vlnis accepit. Ille autem repentè ut quam somnus potiùs, quàm mors, oppresserat, surrexit & ei adstitit, & infantem in ulnis accepit. Ille verò, ut diximus, erat uiuus, & in ulnis maternis exilie bat. Hæc ille quidem magnus, propter insignem, ut di xi, moderationem nolebat efferri in uulgus. Artemidoro certè, & mulieri per eum, indicit silentium. Sed Artemidorus post eius mortem nefanum esse indicans, fraudare uiros pios tam pulchra auditione, immò verò tam magno miraculo, id aperit, & tradit auribus fidelium. Et hæc quidem sic habent.

Item mu rem et admira biliter.

Postquàm autem magnus Spiridon Antiochia reuersus est in Cyprum, quispiam ad eum accedens, volens emere capras gregis, numero cētum, iussus à sancto priùs preciū soluere, deindè accipere, ipse cùm nonaginta & nouem solùm soluisset precium, unius retinuit, lucrū, vt dicitur, meliùs dedecore existimās: ante etiam opinās fore, ut lateret illius simplicitatem remotā ab omnium negociorum solicitudine. Cùm ergò ambo fuissent intra mandram, ille quidem iussit, quantum soluerat precium, tot capras accipere. Il le autem ne sic quidem intelligens, centum exigebat è mandra. Vna verò ex capris, tanquam bona ancilla, cùm sensisset se non fuisse uenditam à domino, citò rursùs est reuersa, & perrexit ad mandram. Il le aūt rursùs abduxit, & per uim retraxit impudens. Hoc bis iam vel tér factū erat, qđ est mirabile: & capra qđē reuertebatur: ille verò retrahebat manu uio lenta & animo. Quid ergò? cùm sic nihil pficeret, eā humo sublatā, & humeris impositā, abducebat. Illa an tē maxima & asperrima uoce clamās, & eū cornibus feriēs, & in illius caput impingēs, uim illius apertè pdicabat, & auari hominis quodammodo puniebat in iuriā: adeò vt qui aderāt, fuerint hac re obstupefacti, causam non ualentes conijcere. Magnus autem Spiridon nolens eum apertè arguere, sensim dixit ei, qui faciebat iniuriam: Vide, fili, nè non frustrà hæc faciat animal, & non sine causa ægrè ferat se abduci: sed quòd fortè imprudens eius non soluisti precium. Sic ille piscator animo sauciatus id tulit: & cùm sensum ei", quod fecerat, accepisset, id & cōfessus est, & eius petiit veniā. Deindè etiam cùm pro vna soluisset precium, ea nō ampliùs clamabat & resistebat, sed tacitè alias sequebatur. Et hic quidem sic.

Hominis fraudulē tu malus dolus ar guit mi modo.

Alius aūt: sed hoc dicam superius. In insula est qui dā vicus, qui dicitur Erythra, non procùl à metropoli Constantia. Non distat enim ab ea plusquàm triginta stadia. Huc cùm venisset magnus Spiridon propter aliquē vsum, ingreditur tēplū gratia orationis: & iubet cuidam Diacono, ex ijs, qui erant in eo loco, vt breuē aliquā sacram peragat precationē. Via enim quæ fuerat longa, erat defessus, & maximè cùm esset tempus æstiuū, & ēt æstus magnus tunc afferret laborē. Il le autem erat admodùm tardus, & cōsultò preces am bitiosè producebat, inanem, vt videtur, ea hoc sibi capiens gloriā. Toruè itaqȝ eū intuitus, qui erat alioquī natura lenissimus increpando dixit: Tace. Ille verò pindè ac linguę aliquo victus compede, & sermone priuatus, erat mutus, repentè interrupta serie orationis, quæ tunc ab eo canebatur. Sed cùm sanctus id qđ deerat, adimplesset, prócidit ad eius pedes miserabilis, qui paulò antè apud se erat excellus: mutus, qui verbis an teà abundabat, & mora delectabatur intempestiua. Ex ijs verò, qui vicum habitabant, eos quidē, qui aderāt, inuasit metus: eos autem, qui aberant, fama fecit con currere: & multis continuò confluentibus, tum motis sancti admiratione, tum ēt eius, qui passus fuerat, misericordia, & maximè eius cognatis & necessariis, qui etiam generosam illam rogabāt animā, vt ei agnosceret, qui damnatus fuerat vt esset mutus, & ei relaxaret vinculū, vide quid facit vir ille aptus virtute & concinnus, cùm precibus quidē flecteretur: ꝙ castigatione aūt adhuc egeret Diaconus retraheretur: (nā hoc quoquè uidebat per spiritū) pœnam scitè partitur: & permettit quidē, vt lingua vtatur ad oēm sermonem, non tamen omninò liberè, nec vt priùs clara & canora: sed hebete & imbecilla, & parùm cęspitante & bal butiente, erudiēs, nè ampliùs propter linguā sibi placeret, nec se de verbis iactaret, cùm nec de rebus qui dem ipsis se iactare, viro bono sit honestum.

Solo uerbo eripit diacono im pertuno loquen di facultatem.

Vide mi rā sancti viri potestatem.

Volebam nunc imponere finem orationi, & amplecti silentium, vt qui nec habeam linguam, quæ cū tantis possit extolli miraculis. Sed quoniam & ipse propter meam in hunc sanctū beneuolentiam parturio ex positionem, & vos video nihilominùs ore hiante ad audiendum attentos, adijciam rursùs alia miracula: melius esse ducens, ea quomodò potero persequi, ꝙ̄ si ea memoriæ non mandauero, vos illa fraudare vtilitate. Ingressus erat aliquādò quoddam templum suæ ciuitatis hic vir diuinus, de more vespertina peractu rus cantica. Itā autem contigerat, vt populus nō esset in templo. Cùm ergò nullus esset alius, nisi ædituitantùm & ministri, iubet solito plura accendi lumina: & ipse quidem lætus stabat ex aduerso aræ, pacem acclamans consuetam. Cùm autem non esset, vt solebat, populus responsurus, auditur desupèr vox quædam mul tarum myriadum acclamantiū, Et cū spiritu tuo. Erat verò

Vsus an tiquis simus item plis accen forum lu minum.

litus est omne genus insidias. Nã cùm artificiosè subsisset Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehemẽter cõturbabat Christianos, lacerabat, trahebat ad iudicia, eos maximis afficiens supplicus, & postremò ip sa morte. Causa autem, q non, relicto vero Deo, vanas & inanes deorum abominationes vt adorarent, persuaderi poterant. Quo tẽpore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquam, & Thyrsus, & Callinicus, re vera Callinicus, nempe præclarus victor, mortem propter Christum elegerunt, priùs multis excruciari supplicijs: quæ omnia superarunt tolerantia: & deindè ipsa quoq; corpora, tanquàm sanctum sacrificium, consecrarunt ei, quem desiderabant. Eos tulit quidem incly ta regio Bithynorum: cùm essent autem clari & genere & gloria, multo magis studuerunt sibi parare splendorem ex pietate.

Persecutio sub Decio vehemens & atrox. Cùm ergò, quæ in Christianos fiebat, psecutio adhuc duraret, atq; adeò magis magisque cresceret: & per vniuersum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, & permitteretur omnibus punire Christianos, maxime quibus erat commissa aliqua præfectura reipublicæ, adsciuerunt hi, opem laturi Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, & pietatis veræque religionis ritibus, quibus fiebat iniuria & per ea, quę diaerũt, & quæ passi sunt, plurimum adiumenti attulerunt. Venit enim quidam ex Nicomedia per Niceam ad eam, quæ ipsos aluit, ciuitatem, quæ dicta est Cæsarea à quodam ex veteribus Cæsaribus, nomine Cumbricius: cuius magnæ curæ erat templa simulacrorum, atque & sacrificia, & si quid aliud erat gratum dæmonibus. Non ille autem hęc solus, sed etiam contendebat, vt vniuersus exercitus facti huius nefarii esset cũ eo particeps: & alios quidem terrebat minis: alios verò promissis & spe bonorum inducebat. Lucius verò, qui inter ciues erat & prudentia & doctrina insignis, & erat etiam genere clarus, sicut diximus, & ex illustri familia, pter hæc valdè angebatur animo, diuinoq; ne zelo eius inflammabatur animus. Hinc factum est, vt decæterò nõ ampliùs occultam haberet pietatem, neq; ampliùs cõtineret dicendi libertatẽ: sed illam ostendendi opportunissimum hoc tempus esse ratus, & in lucem proferendi zelum, quem iamdiù parturiebat, ad impietatis defensorem continuo accedens, Cur, inquit, ò Cumbrici, tam miserè & infeliciter in tuam armaris animam, dæmonũ insensilia & surda adorans simulacra, & multos assumens ad societatem infanstę huius superstitionis, vt vel ipsis lapidibus & lignis, videamur homines minus habere sensus, cùm oporteat potiùs agnoscere Deum verum & Seruatorem, & ambulare in luce veritatis, relicto errore tenebrarum & omni vanitate?

Lucii insignis libertas aduersus Cumbricium iudicem.

Iubetur flagellari. Hæc cùm in principio dixisset Lucius Præsidi, insipiens ille & planè amens, animo morsus, & tanquàm impium quid & sinistrum, liberè prolatam odio habẽs veritatẽ, eius tergo statim iussit infligi plagas, & nec enim priùs conueniens, nec tẽtans, an eum posset à sua traducere sententia: sed indicta causa & citra vllã examinationem, vt qui crederet nullam esse spem mutationis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas illas lubenter accipiens, & propter eas Dominum laudans, incitauit Præsidem ad longè maiorem & grauiorem furorem. Ipse certè fuit sibi causa maiorum plagarum. Nam hoc etiam omninó volebat propter cupiditatem maiorum remunerationum, donec et percutientes lictores defessi essent, & defatigatum esset eius corpus, quod plagis iam fuerat contritum. Ipse verò precabatur, ut ad Deum resolueretur, illum con uenire desiderans. Quamobrẽm annuentem quoque habuit Præsidem, vt qui desperaret se eum posse uincere in certamine, & illius linguæ non ferret libertatem. Quoniam ergò, inquit, ò Luci, mors est tibi grata, agè nos quoque tibi largiamur, quod desideras, quomodò nos scimus esse largitos multis Christianis, qui fallebantur similiter. & statim iubet sancto ciuitate expulso caput amputari. Ducebatur itaque martyr à lictoribus, non mœstus, nec timens, neque ullum doloris uestigium uultu præ se ferens; sed totus lætus & alacris, perindè acsi abduceretur, non ut caput ei amputaretur, sed potiùs ut coronaretur: quod quidem erat in cælis consecuturus. Procùl ergò abductus à ciuitate, sic piè consummatur, & vere beatum ei caput amputatur. Sed eum quidem iam deincèps habet cęlum, quæ non corrumpitur, corona coronatum.

Ducitur iucundus ad mortẽ

Cùm autem Cumbricii fama peruasisset in omnes partes, & laterent omnes Christiani propter illius crudelitatem, diuino zelo vndiquè armatus Thyrsus, (erat autem is quoquè honesto loco natus) & proficiscens ex regione Bithynorum, uenit ei in conspectum, &: Salue, inquit, ò optime Præses. Cùm is verò ipsi quoquè parem reddidisset salutationem, Licetnè, dixit Thyrsus, dicere vobis, qui geritis magistratus, ea quę quis uelit, an solum oportet vestris se iussis submittere, & nec vocem quidem omninò emittere? Præses autem, ut uidetur, oblitus quemadmodùm ante eum cum Lucio egerit: Licet, inquit, neque ulli in hunc diem adempta fuit hæc libertas: maximè si ea possit dicere, quæ in commune conferant. Thyrsus autem: Quænam, inquit, dici possunt viliora iis, quæ prosunt animæ? Ego enim uidens te multis damnum afferentem in eo, quod est salutis præcipuum: & à recta quidem abducentem sententia, miserabiliter autem adducentem ad errorem simulacrorum: & planè sciens te totam ignis gehennam in tuum caput, aut in animam potius accendere, duxi expedire cum ea, qua par est, fiducia ac libertate liberè tecum agere, tecumque differere, & ex te scire, quam sm de causa relicto cæli & terræ & hominum opifice, opera manuũ, quæ facta sunt ab hominibus, statuisti potiùs adorare, dicens, Pater meus es, ut dicam cum diuino Ieremia: & lapidi, Tu me genuisti: & ad Deum, qui te genuit, tergum vertens, & non faciem tuam: & omne studium conferens, nullamq; ne vim aut necessitatem prætermittens, ut omnibus hominibus, si fieri posit, persuadeas, ut malæ opinionis sint tecum participes?

S. Thyrsus ultrò se offert Cumbricio.

Insignis eius dicendi libertas.

Ierem. 2.

Ad hæc Præses: Importuna hęc & nimia dicendi libertas, ostendit te laborare morbo eorum, qui dicuntur Christiani. Verumenimuerò inanium harum interrogationum & nugarum solutiones mitte iis, qui sedent in scholis, qui publicis scilicet sunt curis vacui. Illi enim singula horum apertè tibi soluent. In præsentia autem cede iussis Imperatoris, & accedens, diis sacrifica. Sin, minùs, importunorum uerborum oportunam inuenies tormentorum remunerationem. Ille verò, Cùm sitis, inquit, Dei figmenta, ratione prędita, qua uos ille honorauit, nihil uos stultè facere oportet & contra rationem: sed indicio & diligenti examinationi omnia permittere. Si autem uis ipse ea sequi, quæ citra ullam rationem decreta sunt ab Imperatoribus, cùm mihi nunc non sit persuasum, ut abiurem Christianismum, fac ipse, quod est tibi constitutum. Cumbricius uerò: Fortè, inquit, quòd tecum benignè & leniter agamus, ideò te arrogantiorem effecimus & insolentiorem. Sed cùm te uideã adeò intelligẽtẽ, & tã acuti & solertis ingenii, suadeo ut pareas antequàm crucieris. Nã pulchra quidẽ res est mutatio in melius, quandocunquè ea facta fuerit.

Sed neque ipsum id, quod oportet, intelligere, neque alteri dicenti parére: cùm multa priús passus sis tormenta, deindè discere id, quod est utile, non existimo id effugere suspicionem amétiæ. Vade ergò iam ad téplum, & diis redde quę iusta sunt Sic enim & eorum, quę præcesserunt, veniam consequèris, & magno Imperatori euades familiaris, & toto uitæ tempore à nobis in honore habeberis. Martyr autem: Ego, inquit, de rebus diú deliberaui, neque me omninò aggressus nunc es minimè præmeditatum. Nam cúm rē priùs multis examinassem ratiocinationibus, & vestra simulacra, immunda que altaria & sacrificia fum mè irrisissem, puram & ueram fidem elegi Christianorum. Quamobrèm si quid tibi contra nos permissum est ab Imperatore, nè sis negligens.

Egregia illius cō stātia.

Statim ergò cùm illi iamdiù intumesceret animus, adolescentes aliquot manu valentes, vehementer insultantes, iussit pugnis cædere martyrē. Deindè cùm eum loris è summis manibus & pedibus fortiter alligassent, vtrinquè violenter trahebant, adeò ut ei soluerentur compages articulorum, membratimque & particulatim is discerperetur. Ille autem etiamsi hæc pateretur, non modò uultu nullum signum doloris præ se tulit, sed visus est potiùs lætior, florentibusque genis ac purpureis. Qua de causa hoc non sufficere ad cruciatum ille immitis arbitratus, & alioqui insidens alacritati & flori uultus, martyrem quidem soluit è uinculis: cilia uerò & oculos iubet ferro confodi. Hoc autem facto, veluti diuina quadam audacia repletus Thyrsus, Præsidem maiori arguebat libertate, & iis, quæ ab illo patiebatur, vtebatur ad ea probanda, quæ ab eo dicebatur. Animum ad me attende, dicens, quem, quòd ad te quidem attinet, innumerabilibus tradidisti mortibus: & vide ineffabilem Christi mei potētiam, quemadmodùm nos implicat audacia, & virtute nos accingat cælitùs: & pmittat, vt sim participes propriæ eius formositatis. Nam quo mihi corpus magis perdis, eo maiorem mihi adiicis pulchritudinem. Quæ enim pro Domino suscipiuntur stigmata, quouis ornamento pulchriùs adornant & animos & corpora: & sanguis, qui pro ipso funditur, veluti nos irrigans, efficit ut simus vultu læto & alacri.

Dirè pugnis cædi tur.
Vide immane supplicium.
Alii cruciatus.
Martyr fit seipso robustior.

Ad hæc autem uir ille pestifer & exitiosus, cùm nō haberet quid ageret, aut quomodò viri illius generosi reprimeret loquendi libertatem, & illius linguæ vitaret plagas: ei verò cureiaretur animus, & ira ferueret, iubet glandibus æneis eius verberatas maxillas vnà cum dentibus excuti martyri. Sed cùm huc quoque sustineret cruciatum athleta, eadem quæ priùs erat lætitia & alacritas, & in omni tempore bene dicebat Domino, & perpetuò in ore eius canebatur eius laudatio: quæ quidem iræ fornacem accendebāt, & flamā magis excitabant Præsidi. Quid ergò? Nè putes, inquit, o Thyrse, fore vt hucusque tibi sistantur, q̄ sunt grauia & aspera. Nam quæ præterierunt quidē, erant parua quædam, & quæ temerè tempus nobis suggessit: quæ autem deinceps, ostendet tibi experientia, & scies decætero, qualia sint præmia eorum, qui non obediunt. Martyr autem: Eugè, inquit, nè hæc maxima nobis bona inuideris. Non inuidebo, inquit: sed illa tibi pro viribus suppeditabo affatim & munificé. Statim autem supra ignem liquefactum est plumbum, & lectus fuit propositus, & super eum pronus extensus fuit iustus. Hìc verò mihi considera, quàm esset Præses improbus & peruersus. Interim ad eum adducit quosdam præstigiatores, & qui erant apti ad psuadēdū, tentās martyris dissoluere & eneruare cōstātiā: qui quidē cū eo iucundè colloquebantur, & consulebant, ut aliquid remitteret de hac nimia pertinacia, & tandem pareret Præsidi. Sic enim, inquiunt, & imminens effugies periculum, & magnorum eris bonorum particeps. ignoscet autem omninò Deus tuus imbecillitati naturę, & hoc omninò non ægrè feret, cùm sit magnus ex parte benignus & clemens, ut audiuimus.

Alii sæuissimi cruciat.*
Omissū martyrē.
Falacia diaboli.

Martyr verò: Propter hocipsum, inquit, stabo fortiter, & pro ipso tormenta sustinebo. Si enim uos, cùm auditis nunquam terminanda, quæ uos manent, supplicia, nequaquàm conuertimini, neque declinatis apertum animæ periculū: cur non ego hos, qui sunt ad tēpus, magno & generoso animo sustinuerim cruciatus, qui regnum cęlorum habent remuneratione, & bona, quæ sunt post finem non excepturā, & perpetuò futura? Sed quandiù malignè vestra sponte vos geretis, contra tam manifestam contendentes veritatem? adeò ut uel hoc plumbum vestræ malitiæ ferat testimonium, & multos tradat igni, qui non potest extingui, ut impietatem vestram immedicabilem puniat in æternum? Atque ille quidem hæc dicebat, diuina eius cor implente gratia: Illi autem (vilia enim sunt, ait diuinus Iob, ueri viri verba) eum nugari putantes & loqui temerè, feruens adhuc plumbum & valdè candens, in nudum eius tergum effundunt. Plumbum verò in superficie tantùm & leuiter id attingebat, nihil omninò eum offendens. Illinc autem repentè tanquām fluentum aliquod profluens (opus est hoc, o Christe, tuæ uirtutis) interimit multos ex incredulis. Atque martyr quidem è lecto surgit illęsus: miraculum uerò ingenti timore afficit eos, qui aderant: quinetiam ipsum Præsidem valdè obstupefacit.

Feruēs plumbū in eius corpus fundi tur.
Nihil eū lædit.
Vide miraculū.

Cæterum cum oporteret intelligere, & agnoscere quisnam esset, qui posset hæc facere, erat ille sua spōte vere cęcus, (Vidistis enim sępè, inquit Esaias, & nō custodistis: apertas aures uestras, & non audiuistis) & magis iratus fuit martyri, & eum vocauit præstigiatorem & veneficum, & quæ sunt huiusmodi. Deindè etiam eum acerbioribus affecit suppliciis. Sed ille permansit conseruans adhuc eandem animi fortitudinē, & uox quędam ex alto est audita, quę athletę magis addebat animum: & impiorum quidem perturbabat animos, dubiosque reddebat & perplexos: piis autē fidei petra stabiliebat, maiusque & alacrius animi studium afferebat. Non ferens itaque Pręses dedecus, sāctum statim vinctum mittit in custodiam, dicens opus esse maiori deliberatione, & nouis tormentis ad uersùs hūc mōstrorū effectorē, cuius est insignis amētia & insolentia. Ille verò tunc Domino supplicabat uehementiùs, & rogabat ut ei fieret coniunctior: precabaturque, ut per baptismum ab eo adoptaretur in filium. Nondùm enim erat mysteriis initiatus, & nondùm absolutus in rebus Christianorum. Ille uerò circa mediam noctem ad eum accedit, & baptismum dat ei dupliciter: unc quidem per aquam: paolopòst autem etiam per martyrium, quo quidem ipse quoque fuit baptizatus.

Esa. 42.

Statim ergò & ianuę carceris sua sponte sunt apertæ, & solutus fuit martyr à uinculis: & egressus è carcere, venit ad quendam Phileā Cæsariensium Ecclesię Episcopum, qui propter terrores impiorum, & sedem & cœtus declinans, seipsum celabat & occultabat. Hic ergò Episcopus, qui olim de Thyrso, & de ei' libertate & animi magnitudine audiuerat, eumque admirabatur, & in honore habebat, cùm eum tunc ui dit ad se accedere, protinùs procidit ad eius pedes. Ille quoq; cùm similiter procidisset ad pedes Episcopi, erigit, &, Noli, inquit, o venerande pater pręripere id, quod à nobis tibi debetur, accessimus enim, ut benedictionem assequeremur, non ut benediceremus. Cùm dixisset autem Episcopus, oportere eum bene dicere, ut qui præbuisset satis magnam uir-

Diuinitus ei carcer patescit.

tutis

tutis probationem, & splendidiorem effecisset vestē spiritus per asperarum & difficilium rerum tolerantiam: Martyr, Propter hoc ipsum, inquit, huc accessi, vt induerer veste incorruptionis, & per aquam & spiritum sanctum regenerarer. Nondum enim sum diuinum baptismum consecutus. Nè cuncteris ergò, sed facias quæ desidero, & quæ pietati conueniunt. Cùm protinus ergò peracta essent, quę in eo fiunt, Thyrsus sanctum suscipit baptismum: & deindè adijciens, Domine Iesu Christe, Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam consummari & spiritum, dignare me, ut ego eodem, quo tu, baptizer baptismo, & bibā tuū calicem, & tuæ morti efformer. Deindè etiam cùm pauca esset locutus cum Episcopo, & se inuicèm impertiti essent benedictionibus, martyr reuertitur in carcerem, præeunte ei diuino lumine & sequentibus Angelis, ut ii apertè uidebant, qui digni erat uidere. Quo in loco rursùs consuetis inuigilabat precibus, & cum Deo loquebatur per ocium.

Baptizatur à Philea episcopo Cęsareensi.

Alio autem alium studere vincere in uitio, & Imperatori imprimis impio volenti gratificari maiore improbitate, Syluanus quoquè quidam, genere quidem Persa, dignitate autem Comes, in supplicijs verò depis sumendis crudelis & inexorabilis, petijt ab Imperatore, ut esset examinator eorum, quibus permissum est punire Christianos. Cùm ergò liberam, & reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepisset potestatem, venit Niceam, libamina & sacrificia peragens dęmonibus, & eis conuiuia celebrās sanguine Christianorum. Hic de magno Thyrso ei significatur, q & nullis uinci posset tormentis, miraculisque & prodigiis homines obstupefaceret. Statim autē mittit quosdam ex suis, ut simul quidem & virum seruarent tutiùs, & uerbis quoquè ipsi eum adorirentur, & compellerent ad negandam religionem, & terrore Comitis animum eius priùs labefactarent. Deindè ipse quoquè accedit: & primùm quidem magnificè sacrificat maximo, qui est apud eos, Ioui: Sequenti autem die cùm simul eū Cūbricio sedisset pro tribunali, & Thyrsum sisti curasset, omnibus audientibus ea iubet legi, quæ fuerant priùs examinata. Quòd cùm factum esset: Nè existimes, inquit, ò Thyrse, ea quæ instant fore similia præcedentibus: sed quòd Imperatori futurus es coniunctior, & quo tibi maiores habebuntur honores, si illius decretis parueris: eo rursùs acerbiora sēties supplicia, si pergas hāc improbam tenere opinionem. Martyr uerò: Qui me tui, inquit, confessoris supplicijs fecit potentiorem, Dominus meus Iesus Christus, ipse mihi quoque nunc assistet, & à vestris manibus eripiet, qui ipsi soli seruio, & eū solum noui Deū: simulacra autem & deos gentium apertum ludibriū voco & deceptionem. Sed si mittens vim afferre, manis persuasione, & eius quod rectum est, iudicio cōtendere, die mihi iam, cui nam & quemadmodùm me vis sacrificare? Ego autem si nihil potero contra dicere, parebo omninò, & non aduersùs res validas inaniter decertabo.

Syluanus Comes crudelissimus.

Coram eo sistitur S. Thyrsus.

Excipiens itaque statim Syluanus: Eamus, inquit, in templum, & tunc tibi erit manifestum, cui sis sacrificaturus. Cùm in proximum ergò templum iuissent, qđ erat Apollinis, hic Comes dixit, ostēdens imaginē: Hic est deus, quem colimus: eum cùm placaueris, ò Thyrse, & obtuleris sacrificium, validum habebis custodem, & aliorum deorum parabis tibi beneuolentiam. Martyr autem, Vide, inquit, quonam offeram sacrificium, & quemadmodùm eū placabo. Cùm oēs verò in eum animum attendissent, ille manus simul & oculos in cælum tollens, Dei uirtutem inuocat ineffabilē: & cùm tonitru repentè erupisset, in terram cecidit statua Apollinis, & resoluta fuit in cinerē. Cōuersus ergò martyr ad eos, qui circunsistebant, Vide te, inquit, quòd qui sunt apud vos dii, sunt solùm figmenta, qui nec veri Dei possunt vel solam sustinere inuocationem. Ad hæc ira inflammatus Syluanus: Ego tuas, inquit, pręstigias omninò conteram & delebo, & ostendam quænam percipiatur ex eis vtilitas. Continuò autem iniectus est martyr in ferream quādam machinam, & eum ferrei discerpebant pectines: & auellebantur quidem fibræ corporis: carnes verò continuæ defluebant in terram: promptum autem & alacre eius animi studium non dissoluebant, sed eius zelum & ardorem magis irritabant.

Vide mirum virum precium S. Thyrsi.

Horrēdis afficitur cruciamentis.

Quoniam autem uisus erat deficere, & ne minimum quidem uitæ ei uidebatur esse reliquum, relaxatur quidem è tormentis: Cùm eum autem sistendum curasset Comes, Vis inquit, rursùs vt prioribus tuis incantationibus & maleficijs contra deos, vt tibi quoquè rursùs largiamur secundas remunerationes? Atqui totum tuum corpus tormentis est consumptū: propemodùm verò tibi quoquè deficit anima. Ipse autem, quem colis, & quem tuum dicis adiutorem esse Deum, ubi est? Sed quandiù perseuerabis in iis, quæ sunt inutilia, & non uidebis utile, quod est tibi propositum ante oculos? Martyr uerò: Quid non sentis, inquit, Christi, quę est in me, uirtutem, quæ mihi adest manifestissimè, & me aduersùs hos insultus cōfirmat? Quomodò enim corpus terrenum & adeò imbecillū, posset talibus resistere difficultatibus, si non ei supernè diuinum daretur auxilium? Vt qui ergò certè scias esse immutabilem mihi confessionem, & nulla ratione meum posse animum conuerti, fac quod tibi uisū fuerit, & à nullo abstine eorum, quæ statueris. Tunc cùm iussisset Syluanus maximum afferri lebetem: & eum quidem aqua impleuisset, & vehementer bullire fecisset, è Thyrsi autem pedibus funem alligasset, eū demisit capite. Ille verò ne in tali quidem periculo constitutus, eguit defensore. Sed ille quidem Christū inuocabat, pro quo hæc pati elegerat: lebes autem ꝓtinùs est disruptus, & aqua est effusa: & illæsus conseruatus fuit martyr. Porrò autem Iudex tam apertè uidentibus omnib⁹ pudore affectus, arrogantioribus vtiquè & superbiorib⁹ uerbis tegebat dedecus: In teipsū dicens, o Thyrse, vteris præstigiis & incantationibus: Nam quo magis contrà aliquid machinaris, mihi quidem iram magis accendis: in teipsum uerò acerbiora comparas supplicia.

Praeclara eius vox.

Eccè tirānum immanissimum

Martyr diuinitùs liberatur.

Sed tunc quidem cùm esset aliis curis occupatus, martyrem rursùs tradit in custodiā. Posteā autē cùm Apameā maritimā quandā ciuitatē cū illius loci Præside esset profecturus, vinculis Thyrso iniectis, iubet eum per eos, qui ipsum sequebantur, ponè trahi. Cùm verò non procul essent à ciuitate, arbitratus Syluan⁹ primùm quidem turpe esse eum circunducere: deindè & & vinculorū & longæ uiæ perpessionē, pietatis constātiā relaxasse martyri, aliam rursùs ei adhibet periclitationem: & eùm ingressum paululùm sustinuisset, producit Thyrsum in suum conspectum, & dixit: Vel die te sacrificaturum, uel à vita miserè excedes. Cùm is autem prioribus consequens dedisset responsum: quinetiam subiunxisset, Immò uerò uestræ mox erumpēt animæ, ad maiorē iram ipsi sunt incitati, & iubent eum cum plagis trahi Apameam vsque: Illic nerò cum suis, aiunt, præstigiis in mare iaciatur: in quo malus malè peribit, & nec sepulturam quidem consequetur post mortem. Nondùm peruenerant in ciuitatem, & martyris euēnit prædictio. Nam Syluanus quidem repentè fuit membris solutus: Cumbricius autem vehementi febre correptus, ambo miserabiliter uitam quarto die finiere.

Pradicit tyrannis interitum ipsorum.

Tyranni pereunt.

Fertur uerò, terram non admisisse eorum cor-

pora, donèc martyr precatus, eam profilientem & se vibrantem placauit, & miseris illis reconciltauit.

Cùm isti tam infeliciter è vita excessissent, & suæ in martyrem insolentiæ iustas pęnas dedissent, in custodia & vinculis Thyrsus ab illo die vigintitres dies fuerat conseruatus. Deindè venit quidam alius Præses, nô solius ejus, quem prior habebat, potestatis, sed morû etiam successor: qui barbara lingua nominabatur Pâdus. Is cùm uenisset Apameam, & in medio côcionis, quæ ipsi erat congregata, constitisset, & quæ de Imperatore dici solent, dixisset, scrutans deindè quæ facta fuerant ab iis, qui ipsum præcesserunt, & acta illorû perlegens, incidit in ea, quæ de martyre Thyrso decreta fuerant. Et cùm partìm quidem ex actis, partìm autem ea circunstantibus omnia didicisset, publicum in diem sequentem ei theatrum côgregat: & cùm examinandum Thyrsum produxisset in medium: Tu es, inqt, Thyrsus, qui imperatorum iussa contumelia afficis, & in ea te insolenter geris, & magni dei Apollinis côtriuisti statuam? Ille vero, Ego sum, inquit, qui nô pareo iniquis edictis, neque operibus manuû hominum offero sacrificium: sed soli Christo sacrifico sacrificium laudis, & eum verum Deum nomino. Ille autem similiter nugans, atquè Iudices qui præcesserant, & putans se posse minis terrere eum, qui terreri nô poterat: Tu fortassè, inquit, ideò securè magnificè loqueris, quòd putes te simile nunc quoquè habiturum esse iudiciû, & cruciatus adeò tolerabiles: & audacter ac confidenter loqueris. Sed hęc te nihil iuuabunt, cùm nostrorû tormentorum feceris periculum. Quamobrèm vanis relictis sermonib', accede & diis sacrifica. Sin minús, cùm passus fueris, scies, & fortassè obliuisceris omniû præcedentium. Martyr autem: Scio, inquit, vnumquemque vestrum contendere, vt præcedêtes crudelitate & impietate superet. Sed mea est in Christo fiducia, fore vt & vestros insultus facilè feram ac superem, & martyris corona sim redimit'. Et sic qdê admirabilis athleta.

Eis succedit Præses æquè crudelis.

Coram illo exhibetur Thyrsus.

Hæc quidem valdè conturbabant & pungebant cômunem inimicum, nec ferre poterat pietatem resplêdentem in martyre: sed ad eum latenter accedens, ei côsulit, & qualia ei, qui eum præcesserat, suggesserat, etiamsi diuina è superis sententia euentum prohibuerat, talia huic quoquè nunc suggerit: & hinc cùm statuisset Iudex, esse laboriosissimum, qui in aquis accipitur, interitum: & hinc rursùs duo contingere grauissima, nempe ꝙ & martyris corpus careat sepultura, & Christiani hoc damnum patiantur, vt qui sic priuêtur reliquiis in commune vtilibus: cùm eum tutò ex omni parte ligasset, & in saccum immisisset, dimittit in mare triginta stadiis procúl á litore. Sed ignominiã rursùs, & dedecus rursús apertè induerunt, qui magnificè & elatè aduersús eum loquebantur, & incassum visi sunt consilium cepisse. Nam cùm repentè saccus esset disruptus, chorus virorum candidatorum (ó miraculum) excipit martyrem: & tanquàm per siccum solum ingredientem, rursùs deduxerunt in terrã. Cùm hoc ergò vidissent, qui eum in profundum iecerât, repentè tremebundi & timore affecti, veniunt ad Præsidem, & quod factum fuerat, renunciant. Ille autê citò uenit ad litus, furioso & cędê spirante vultu intuês: & cùm solum stantem vidisset martyrem: Certè miræ sunt, inquit, vestræ præstigiæ & incãtationes, per quas sic etiam mare, vt video, frenatis, & elementorum naturæ vim affertis. Sed ex vobis nihil omninò proderunt: immò verò plures cruciatus afferent, & tandem violentissimam mortem conciliabunt. Martyr autem: Quousq; non intueberis, inquit, tu qui es apertè cęcutiens, & diis tuis patiês similia? Nã cuiusmodi, inquit, sunt hæ præstigiæ & incantatio, serua facere elemêta, & ea accipere cedentia voluntati? Quis autê eorum, qui sunt apud vos præstigiatorum, aut eorû, quos vos deos esse censuistis, quorum sunt pstigiæ & deceptio, quorum visa & dolosa omnia figmenta & artificia: qs eorum omninò tale quid fecit, vt homo qui iacitur in pfundum, Angelorum manibus suscipiatur, & pedes mare transmittat, illęsusque & sospes in terrã veniat?

S. martyr in mare iactatur.

Præclara Christi virtute eripitur.

Ad hęc Præses: Etiamsi sit planè difficile, ei, qui captus est errore Christianorum, uitam eripere eo modo, quo quis †, propter ea, quæ ipsi contrà callidè excogitant: at ego tibi simul & difficilem & celerê mortem excogitabo. In præsentiarùm autem me festinantem Cæsaream, hic quoquè me sequatur, dixit iis qui adstabant, ui tractus, & virgis validè tergum cæsus: ut illic consequatur ea, quæ desiderat, pręmia & remunerationes. Hoc autem facto, postquàm intellexissent Cęsareenses nouû ad eos aduentare Præsidê, qui Thyrsû adducebat in uinculis, oês simul exierunt, specie qdê ut Pręsidi irêt obuiàm: reuera aût, visuri Thyrsû. Desiderabât. n. eû uidere, ut q vel ex hoc solo possêt côseq gratiam. Postquàm verò fuerunt in ciuitate, martyr quidem statìm coniectus est in carcerem: consultanti autem Præsidi, quibusnam modis eum consumeret, uisum est eum in bestias immittere. hanc enim iudicauit mortem esse & acerbissimam, & quæ uitari non poterat. Iubet ergò ad ipsum montem turrem ædificari ligneam, & sęuas feras omnis generis in eam immitti: fame uerò multorum dierum irritari eas ad sæuitiam, & deindè in medium earû inijci martyrem. Cùm hæc autem perfecta fuissent triginta diebus, vniuersum populum in concionem congregat Comes ad templum Iouis, splendidumque & magnificum parat sacrificium: & sic è custodia educit Thyrsum tradendum bestiis. Quod verò erat oîum grauissimum, & ualidum ad eius mouendum animû, & incitandum ad abnegationem, cùm hoc fortè excogitasset inimicus, eum circunstans multitudo cognatorum & amicorum rogabat, vt sibi parceret, & effugeret horrendum illud genus supplicii, faciendo quod iubebatur. Sic enim, aiebant, non solúm nulla mala patieris: sed etiam honores consequèris, & eris Imperatoris valdè familiaris. Ille autem nequaquàm ad hæc fecit, quod primi parentes: sed potiús id, quod Dauid, non præbens aures acerbis serpentibus & malis consultoribus: surdus veró erat sicut ille, & mutus, non aures, non os omninò aperiens.

Hic quispiam deesse uidetur.

Martyr crudeliter trahitur & flagellatur.

Inimici hominis, domestici eius.

Gen. 3.

Psal. 37.

Adducitur autem ad Præsidem, qui peragebat sacrificium. Ille verò cùm vidisset martyrem: Eccè, inquit, supra modum fuimus in te clementes, qui tibi ad deliberandum tantum temporis concessimus. Si ergò & ipse ea, quæ oportet, tibi consuluisti, & ex te cognouisti, id quod tibi futurum est utile: cùm & totam patriam uideas Ioui maximo deo sacrificantem, sacrifica ipse quoquè accedeos, & liberare ab omnib. minis & periculis, & ab acerbo uitę exitu. Sin minùs, te bestiarum discerpent vngues & dentes, & propter quæ nullus erit omninó tibi adiutor, & qui te á malis liberet. Martyr uerò fingens quandam utiquè pęnitentiam: Ego quidem, inquit, iampridèm satis mihi consului, & nisi Apollo, ut qui sit despectui habitus, succenseret, cúm solus à me colatur Iupiter, oô abscessissem nunc à meis ciuibus: sed de more cû eis sacrificassem. His auditis, lætatus est Præses, vt qui iam generosum illum cepisset Thyrsum: & statìm cû eo lętus ad templum accedit, &, solùm, dicit ei, sacrifica. Ego enim sum tibi huius rei fideiussor idoneus, quòd tibi nullus deorum irascetur. Cùm ergò attentus esset martyr, & ad uerum Deum quasdam fudisset preces, repentè ueluti quidam terribilis irruens terręmotus, conterit quidem ipsam Iouis imaginê, & humì deicit: metu aût labefecit

Martyr irridet Præsidem stultum.

Precibus euertit Iouis imaginem

animos

animos infidelium, qui relicto sacrificio, fugerunt q̃ potuere celerrimè: in templo verò remãsit solus athleta. Cùm itaque fraudem intellexisse Præses, suam quidem accusabat benignitatem & clementiam: efferabatur autem magis aduersùs martyrem, vt qui fuisset deceptus, & non solùm non persuasisset, sed etiã tam insigni affectus esset ignominia: & ideò acerba morte eum afficere studebat, qui & ipsum illius deos tam graui affecisset iniuria.

Cùm ergò sciret fore, ut, quod iuberet, statim effectum redderetur, & turris fuisset ędificata, & fame esset iritata bestiarum feritas, ut necà lapidea quidem abstinuissent natura, iubet athletam proiici in medium earum. Solus ergò eis fuit martyr dimissus, foris occulis innumerabilibus omnia videntibus. Cæterùm non erat solus: sed quædam ei diuina à superis aderat gratia, quæ quidem faciebat, ut uideretur is eum tribus aliis. Cùm ergò in orbem circundedissẽt bestiæ, placidè & mansuetè eum adspiciebant, & martyri amicè blandiebantur, perindè acsi iamdiù fuissẽt cicures & mansuetæ, & ei familiares. Ipse autem manibus in altum sublatis, Ago tibi, inquit, gratias Domine Iesu Christe, quòd in me tuum nomen sanctum effecisti gloriosum, & effecisti admirabiles tuas misericordias, bestiarum ora mihi obstruens, sicut olim Danieli tuo famulo. Tu ergò, qui & nunc facis res tã admirabiles, & tam præter opinionem, effice, o Rex, efficaci tuo nutu, qui sub adspectum non cadit, ut hæ feræ agrestes redeant vnaquæque in sua habitacula, ex iis, qui adsunt, neminem lædentes. Hæc cùm Deũ esset precatus, ad bestias conuersus: In nomine, inquit, veri Dei, reuertimini rursùs, undè vnaquæque uenerat, nemini damnum adferentes. Protinùs ergò bestię quidem erumpebant: Cùm verò timor inuasisset eos, qui circunstabant, & alii aliò fugere contenderent, illæ magno cursu tendebant ad syluam. Miraculum autem multos induxit infidelium, qui Christi parti se adiunxerunt.

Bestiis obiect⁹, blãdissimè ab eis acci piuntur

Dan. 6. et 14.

Bestiæ ei obediunt.

Cùm autem hæc cognouisset Pręses, in dubio erat, quidnam esset sibi faciendum, & quemadmodùm eũ vlcisceretur pro meritis. Propterea omnibus corporis partibus ei iniectis vinculis, in præsentia quidem eum coniicit in carcerem. Cùm verò intra paucos dies abiturus esset Apolloniam, (ea autem ciuitas non procùl abest à Cæsarea) iubet Thyrsum sequi tractum à militibus. Cùm uenisset ergò in ciuitatem, & res illic ordinasset ex sententia, quoniam de omnibus, quæ in ea erant, volebat erigere trophæum impietatis: ut & sacrificii essent cum eo participes, & ad illius deos animum adiungerent, statuit oportere eos terrefacere per suam in Thyrsum crudelitatem: uemeru, nè eadem eis inferrentur, nemo esset qui non pareret. Nesciebat uerò se, ut dicitur, gladium in seipsum acuere. Publicam quidem in templo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, & alta magnificentia, imaginum multitudine erat maximè insigne, congregat concionem. Iubet autem quosdã iuuenes, mẽte crudeles, manu valentes, ante illas idolorum imagines martyrem adducentes, grauibus eũ virgis conscindere. Ille verò tanquàm in somnis ea patiens, ad ea quæ erant molesta & aspera, nihil se conuertebat: sed ad verum Deum suam transmittens cogitationem, qui & abyssos exiccat, & montes solo adspectu liquefacit: Veniat manus tua super me, inquit, Domine, & nè procùl abesse uelis auxilium tuum à me: sed attende ad defensionem meam, & nè pudore afficiar, quòd te inuocaui. Hæc ille quidem est precatus: Deus autem effecta reddidit è superis. Nã & repẽtè horribilis strepitus audiebatur in ciuitate: & acutissimis quidem dolorum stimulis Iudex feriebatur: solutæ sunt autem dexteræ martyris tortoribus, & humi deiecta est multitudo imaginum, & humi iacebat turpiter. Diuina ergò voluptate se repletus Thyrsus: Cur nõ diis tuis manũ porrigis, irridens dicebat Præsidi, qui tam turpiter iacent, & tuo indigent auxilio: sed in medio eos despicis theatro, ad irridendum ea positos iis, qui non ræ cutiunt? Ille autem etsi grauibus tangeretur doloribus, non erat tamen eius vitiũ curabile. Sed, scelerati Thyrsi, aiebat, pręstigię grauiorem mihi morte uitam omninò efficiunt.

Virgis dirissimè cæsus, fert trãquillissimè.

Diuinitùs puniuntur p̃ses & tortores.

Erat autem Apolloniæ uir quidam, nomine Callinicus, nobilitate clarus & intelligentia, & qui in patrios deos semper magnam ostendebat superstitionẽ: eratq; illorũ sacerdos & ministeri & ideò ęq;, atq; dii, à Græcis omnibus habebatur in honore. Is iampridèm attendens ea, quæ mirabiliter præter opinionẽ ui superna fiebant à martyre, cùm etiam imaginum interfuisset euersioni, & vidisset malum, quod ceciderat in Pręsidem, deos quidem suos magnæ cõdẽnabat imbecillitatis: semine autem pietatis in animo suscepto, sensim apud se, Qui à Thyrso, inquit, prædicatis Deus, qui tot & tanta per eum admirabiliter fecisti prodigia, tu quoquè me tanquàm recenter electum militem suscipe, & me iam confirma ac corrobora aduersùs inimicos veritatis. Hęc cum apud se cum vniuersorum Deo disseruisset, accedit, Præsidẽ artificiosè irridens: Clarissime, inquit, Præses, hic homo, qui tormentis miserè conteritur, Iouem supremum deorum in terram deiecit & contriuit, Phœbũ Apollinem iam tertiò confregit. Quinetiam ipsum Herculem, qui ĩ bellis est inuictus, prostrauit: nõ manibus, non armis, non ense aduersùs eum indigẽs: sed solo uerbo nudo & Christi inuocatione: idque cùm ille crucem & mortem sustinuerit. Si ergò vestræ uidetur potentiæ, accedamus, & Herculeum, deum qui in malis fert opem, erigamus: & rogemus, ut respiciẽs ea, quæ iam olim de ipso iactantur, adsit tyrannide oppressis Ioui patri & diuino Apollini: (ii em̃ uidentur dormire graui somno oppressi) & hoc ei quartumdecimum certamen adscribemus.

Callinic⁹ vir nobilis ad Christum conuertitur.

Irridet Præsidẽ.

Irrisionem autem non intelligens Præses, Cùm ergò, inquit, me malè habeam, & sim infirma valetudine, vade ipse, & nobis placa deos, & aduersùm prodigiorum effectorem hunc Thyrsum citò eos excita. Callinicus verò: Sed arbitror, inquit, esse maximam potentiam Dei, qui eos deiecit: & vereor, nè sibi quidem ipsis possint opem ferre. Tunc Præses dolũ intelligit: &, Num tu quoquè, inquit, o Callinice, uiri huius scelerati captus es præstigiis? Ille autem, cùm ne eum quidem ampliùs loqui sustinuisset, (neque enim decæterò pietatem celari patiebatur) statim excurrẽs in domunculã, tondet capillos, deponit barbã, exuit uestes: & cum eas sustulisset manibus, portat usq; ad Præsidem: & cùm illas iecisset ante pedes: Accipe, inquit, pilos meos, o Præses, & vestem quæ nidor sacrificiorum, & fumus, & torrens sanguinis, & mysteria dæmonum polluerunt. Nam cum eis quoquè priorem abiicio errorem, ut qui nouam viuendi formam acceperim, & iam factus sim Christianus.

Eximius Callinici feruor

Pręses autẽ illa repentina obstupefactus mutatione: Quid verò, inquit, Callinice, tantùm illius pstigia totis valuerũt prodigia, ut te generosam animã, ministrum deorũ, illorumq; interpretem & sacerdotẽ, qui ab illis magnã assequeris beneuolẽtiã, abduxerint à patria religione, & ad extremũ attraxerint interitũ? Callinicus verò: Ex multis quidem, inquit, etiam aliis sum persuasus: maximè autem talis mutationis causa est ipse Hercules, qui tot quidem certamina, ut de eo narrant fabulæ, perfecit: nunc autem ne nudo quidem uiri uerbo restitit: sed adeò miserè cecidit, &

Eius repẽtina cõuersione obstupescit præses.

ostendit esse iucundas fabulas, q̃ de ipso & aliis diis iactatæ sunt ab hominibus. Rursùs autem Præses: Nequaquàm, inquit, sed illius præstigiarum, & similium prodigiorum amor id tibi persuasit, existimantem te ipsum quoqué posse facere similia. Sed neque præstigiatorem illum & planum, neque te hæc iuuerint, nisi te tuorum pęniteat delictorum, & pristinos honores rursùs diis reddideris.

Ille verò volens apertè conuincere ignorantiam Præsidis, (Sciebat enim apertè, sciebat et quoquè ad futurum Thyrsi Deum, & sua in eum ostensurum prodigia.) Quoniam, inquit, ò Præses, non rectè tibi se habet corpus, & putas me deceptum esse figmentis & visis: accedamus, si videtur, ad magnum Aesculapiũ, & communiter obsecremus, ut morbum tibi sedet, & liberet à doloribus: & tunc scies, nihil omninó fingere, nec visione quicquam appræhendere mihi unquàm venisse in mentem. Eorum ergò, quæ dicebantur, ille modum non intelligens: sed hæc simpliciter dicta esse arbitrans, & iam Callinicum aliqua duci poenitentia, eum statim assumens, lætus perrexit ad templum. Postquàm autem ingressi sunt execranda illa adyta, mente attenta Callinicus, Domine Iesu Christe, inquit, q per famulũ tuũ Thyrsum à me agnitus fuisti verus Deus, qui me, qui milliès te offendit, & legem tuam sum transgressus, non repulisti, tu quoquè surge nunc ad auxilium meum, & in me quoquè rursùs tuam ostende potentiam. Hæc dicebat, & ecce uox quædam ex alto audiebatur, quæ & eius animo addebat audaciam, & excitabat ad brauium supernæ vocationis. Ille autem, cùm ex eo esset repletus audacia, & nomen Christi esset effatus, vehemeter & minaciter increpat simulacrum Aesculapii. Tanta verò statua paruam non tulit increpationem: sed statim cadit ad illius pedes; perindè àc si quędam manus ei uim attulisset. Ad Præsidem itaque intuens Callinic⁹: Hic, inquit, ne poterit quidem surgere, nisi ei manum præbueris adiutricem Adspice ergò, & cognosce nõ esse præstigias nec artem, quæ adsunt: sed Deum aliquem in me operari, qui in te quoquè potest eadem facere miracula, si tantùm in eum credideris. Animo ergò valdè anxius Præses, quòd iam ipsius quoq; Callinici fecisset iacturam, tunc quidem eum includit in carcere.

Callinic⁹ cælitùs cõfirmatur.

Euertit statuam Aesculapi.

Includitur in carcere.

Cùm manè autem surrexisset, quoniam malis, quæ infligerẽtur, eũ nouerat fore superiorẽ, vt q Thyrsi esset æmulator, in ambos talem pronunciat sententiam: Illum quidem, inquit, qui se à deorum abrupit coniunctione & familiaritate, & horum miserorum fraudi, quos Christianos uocant, se adiunxit, Callinicum iubeo ense mortem subire: Thyrsum veró, qui multis gloriatur prodigiis, & qui etiam procurauit, ut miser peruerteretur Callinicus, in quãdam ligneam iniectum capsam, cum ea acutissima serra minutatìm dissecari, vt prolixæ illius deceptionis & præstigiarum, dignas etiam post mortem luat pęnas. Atque ille quidem cùm in martyres hanc tulisset sentẽtiam, rursùs cępit vacare iis, quæ se ad manum offerebant, negociis. Cùm eos autem accepissent milites, Callinicum quidem è foro eductum, cùm tempus petiisset, & accepisset precationis, per ensem illata deindè morte consummant: Generosum uerò Thyrsum cùm in quandam machinam immisissent ligneam, vt improbè iusserat Præses, cuidam Vitali & Sabino mãdant, ut tormentum exequantur. Qui cùm sursũm serram trahere aggrederentur, ea quidem eis videbatur valdè grauis & ductu difficilis: in lignum verò descẽdebat admodùm leuis & sublimis: adeò ut illi quidẽ pondere laborarent, & multo sudore circunfluerẽt: lignũ autem maneret integrum, id sera minimè attingente. Tandèm autem vrgentibus & instantibus illis vehementiùs, capsa quidem sua sponte aperitur: egreditur verò athleta lętus & alacris, perindè àc si diuinum quoddam gaudium illius inuasisset animum. Atque eos quidem, qui circunstabant, iam qui aderãt, vt supplicium sumerent, quàm ut solùm spectarent, cepit omnes stupor & admiratio, & neque poterat ullus eum tangere propter insigne miraculum.

Capite punitur.

Vide magnũ Dei miraculum.

Martyr autem cùm sensisset cursum sui certaminis iam uenire ad finem, & desupér audiuisset uocẽ quãdam, eum ad brauia vocantem, manus simul & mentẽ in cælũ tollens: Ago tibi gratias Domine Iesu Christe, inquit, quòd me, q sum indign⁹, acceperis, & tua hæreditate & choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus sis. Et nunc accipe animam meam in pace, & eam introduc ad sacrum tuum altare, ineffabilis apud te lætitiæ futuram participem. Hæc dixit, & cùm se undiqué Christi signasset signaculo, in manus illius sãctam deponit animam. Tam facilem & tam expeditã in rebus perplexis & dubiis inuenit uiam ineffabilis Dei sapientia. Ecce enim qui ab inimicis tam multis fuerat traditus suppliciis, & ex eis nihil graue & molestum senserat, consentanea & naturali morte excedit è vitã.

S. Thyrsi precatio.

Felicissimè exspirat animam.

Multum intercessit temporis: & Diocletianus quidem tyrannicè Romanum inuàdit imperium: edictũ autem rursùs mittitur in omnes partes, vt vel omnes sint cum eo participes impietatis, aut pęnam mortis subeant. Arrianus ergò, qui tunc erat Præses Thebaidis, nihil cunctatus, cùm mox Asclam & Leonidem accepisset, qui colebant & tuebantur pietatem, eos multis & magnis subiicit tormentis: deidè etiam acerbissimè eos à uita liberat. Postquàm verò fuit peractum ab illis martyrium, iubet etiam omnes comprehendi Christianos, qui erant in ciuitate, & maximè, qui erant aliis pietate magis insignes: & ante ipsum quidem ponit instrumenta suppliciorum. Deindè ipsos quoque sisti ante illius faciem. Quæ cùm celerimè facta essent, ipse superbo quidẽ uultu; superbiore autẽ spiritu: Hoc est, inquit, ĩ manu vestra, & hanc rem uestræ potestati permittimus: ut vel sacrificantes, securè uiuatis & liberè: aut, si non pareatis, variis dedamini suppliciis, & deindè etiam ipsi morti. Hæc cùm dixisset Præses, & continuò tormenta eis fuissent ostensa, viri numero triginta & septem, viri & sententiis inuicti & animis, ea quæ dicebantur irridentes, q̃ cernebantur, omnia despicientes, & sibi inuicèm animũ addentes, cúm hoc solũ dixissent: Non solùm, quàm impiè uiuere, sed etiam, quàm rectè in pietate vitam degere, pro ipsa mori esse satius in media prosiliunt pericula, & tempus continuò arripiunt. Sed alii quidem in eodem prompto & alacri animi studio adhuc persistebant, neque quicquam illos conturbabat eorum, quæ aderant.

Asclas et Leonides martyres.

Asclæ et Leonidis martyrium.

37. se offerunt cruciamẽtis.

Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine uerò lector, cúm uidisset tormentorum formam & multitudinem, timore completur eius animus, & dissoluitur promptum eius animi studium. Cùm autem duplex eum inuasisset metus, vnus quidem imminentium suppliciorum: alter autem abnegandæ impietatis, mediam inter vtrunque ingreditur: ut neq; animam daret dęmonibus, neque corpus lictoribus: sed ex æquo & illorum effugeret sacrificia, & horum cruciatus; Quemadmodùm aũt, iã parata est declarare oratio. Erat uir quidam stans prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab iis quidem, qui habitabant in regione, uocabatur Choraules. Delectabat ueró is quoq; Arrianũ, quandò paululùm laxatus à curis, adspiciebat ad voluptates. Cùm eum aũt propè uidisset Apollonius,

Apolonius lector pertimescit.

ohlus, ad se vocat, & pollicetur ei quatuor aureos, si pro illo sacrificet: & eum quidem liberet a tormentis: eos verò, qui videbant, & ipsum Arrianum deciperet: dicens se Appollonium. Paret his Philemon: & illius quidem vestem induens, & vultum, quoad eius fieri potuit, operiens, perrexit ad sacrificium: Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter: & Philemonē quidem ad se attrahebat per Apollonium: per Philemonem autem Appollonio texebat coronā martyrii: & sic per se inuicēm dans ambobus occasionē, vt ei familiares euaderent.

Nam cùm Philemonem tuncillum inasset, & ut cū veste animum quoque mutaret, effecisset, fecit ut hoc ipsum esset, quod simulabat. Nam cum se quidē signo Crucis signasset tanquàm Christianus, ut in hoc quoque ostenderet Appollonium, profectus est rectà ad ipsum Præsidem. Ille autem cùm eum vidisset, eos qui aderant rogabat, quisnam esset. Cùm illi verò dixissent, Est quidem unus, vt videtur, ex Christianis: ille autem iussisset illicò eum sacrificare: tunc tunc Philemon, mente faciliùs mutata quàm veste, & perinde ac reuersus esset id, quod imitabatur, aut potiùs ei, quod est uideri, ut esset etiā adiecisset, clara uoce, quantùm poterat, clamabat: Nō sacrifico Sum enim Christianus, Christi seruus, Christi Dei viui. Præses autem, Non uidisti pauloantè, inquit, qualia & quàm multa perpessi supplicia Asclas & Leonides, deindè etiam morte fuere condemnati? Hoc ipsum, inquit, fuit mihi occasio, quæ me impulit ad martyrium, quòd Asclas & Leonides sic pauloantè decertarunt propter Christum: & maximè toleratię hinc percepi doctrinam, & argumentum fortitudinis. Et alioqui miraculum, quod in ... illa tua illi nupèr ostenderit, quā, cùm p medio fluminis alueū ferretur, stiteruot, quos nō induxerit, ut se parent ad suscipiendum certamen pro pietate? Cùm desperaret itaque Præses se posse illum à sua traducere sententia: Mihi, inquit, accersite Choraulem Philemonem. fortasse tibiarum illarum dulcedine delinitus, faciliùs mutabitur: ignorans omninò stultus, huncipsum esse Philemonem, & eadem lingua utentem: nisi q priùs quidem lyra & tibiis, tunc autem diuino loquebatur spiritu.

Philemō mira modo diuinitus illuminatur.

*Locus mēdosus. for. *nauis.*

Cùm ergò tota ferè cohors eius apparitorū obiret populum, & nusquàm posset inuenire Philemonē: illius, loquit, frater Theon est accersendus. ipse enī omninò docebit, vbi sit Philemon. Cùm autem adfuisset Theon, ille nihil sciens, qualis esset scopus Philemonis, Hic est, inquit, Philemon, ostēdens fratrē. Statim ergo iussit Præses eum aperire faciem: & cùm vidisset, vehementer quidem cœpit & profusè ridere, arbitrās Philemonem hoc omnino facere, vt rideret Christianos: & ideo illam enim induisse personā, ut alios quoquè moueret ad risum. Deindè illum quidē iussit actū deponere & simulationē: accedentem vero cum illo sacrificare. Postquàm autem cōtrà dixit Philemon, se Christo quidem re uerà seruire: illius aūt deos habere pro ludo & ridiculo: Iudicem magnus inuasit stupor & dubitatio. loquens itaque Philemonem, Per ipsam, inquit, Romanorū salutem, uerāne sunt, quæ in psentia, ò Philemon, à te fiunt, an comparata ad irridendū & ludificandum Christianos? Ille uerò, Non Romanorum, inquit, ego, sed meam ipsius iuro salutem, & Dominum meum & Regem Christum non esse irrisionē, nec lusionē, nec fictionem quæ uidentur: sed uerā eorum dis mutationem, & fidem esse i Christum certissimā, & me pro hac confessione, nō unam solā, sed innumerabiles, si heri posset, paratum esse subire mortes.

Constanter confitetur Philemon Christū, subito mutatus.

Hæc ira impleuere Præsidem: & conuersus ad eos qui circunstabant, rogabat, an oporteret protinùs occidere, qui deos apertè tanta affecerat contumelia, & euasisset tam insigniter impius, an ei tempus præberet, ut deliberaret, & eius quod fecerat duceretur pœnitentia. Atque populus quidem (Philemonis eni magno tenebat desiderio, & pendebant omnes ab illius lingua & à tibiis) rogauit ,priùs Præsidem, nè perderet communem uoluptatē ciuitatis; Ille autem uolēs eius soluere constantiam, & promptum animi studiū: Vides, inquit, ò Philemon, quāto tui amore tenetur populus, & quemadmodùm cōmonem te uocat uolu ptarem, communem autē existimat lætitiam? Tu ergo salrem eorum plausus & laudum memor, & faciens quę sunt & tibi & iis cōsueta, sacrifica diis seruatoribus. Ecce enim maximum festū moa peragitur, in quo tu quidem pręclarè canes, & eorū laudibus tibi oblectabitur animus: aures verò nostras cantu tibiæ demulcebis. Ad hęc autem Philemon: Hoc, inquit, festū, ò Præses, mihi in memoriam reuocat festum, quod illic agitur: honor verò & laus musicæ facit, vt visione appręhendam Angelicam hymnodiam. Scias ergò fore, ut frustra labores, si me concris à mea dimonere sententia. neque verò solum nihil proficies, sed etiam maius mihi in Christum accedes desiderium. Præses autem: Sed etsi omnia, ut dixisti, molesta & grauia propter Christum sustinueris, quid hinc lucri facies? Neque enim, etsi omnia pati elegeris, res tibi succedet ad martyrium. Nā neque factus es omninò Christianus, neque accepisti baptismum, conuenienter illorum legibus.

En quali promissum martyri studius Preses.

Hoc postquàm audiuit Philemon, exclamauit: O ignem spiritalem, qui accensus es in meis præcordiis. Quantum tibi debeo, ò Præses, quod me etiam inuitus maximis affecisti beneficiis, sacrum baptismum in memoriam reuocans. Hæc cùm dixisset Præsidi, stetit in media turba: & rogo vos, vehementer exclamauit, Si quis inter vos præest Christianis, & contemnit tormenta propter pietatem, adsit citò, & me diuino impertiat baptismate. Postquàm autem uidit omnes ui ctos timore, & qui, ut tempus postulabat, nihil poterant facere iuueniliter, dolore animi cruciatus, & cōtinuò in uocem erumpens cum calidis lachrymis: Deus meus Christe, inquit, qui me benignè adspiciens, à profundo errore me reuocasti, nè sic me despicias, diuinum baptismum minimè affecutum. Sed quo uis modo ostende mihi sacerdotem & aquam, à quo & in qua, similiter atquè alii Christiani, baptizabor. Cùm sic dixisset, nubes desupèr continuò descendens, cùm eum stantem medium in orbem compræhendisset, baptizauit. Deindè nubes quidem sursùm ascendit. Ille autem, omnibus videntibus, fluento cælesti baptizatus: Vobis, inquit, omnibus uidere licuit, q Christiani quidem estis, nondùm autem ultis manifestam esse uestram pietatem, quemadmodùm cùm nullus vtiquè ad me ausus esset accedere, ipse ueniens apertè Dominus, me maximo dono impertiit baptismatis. Videte ergò, & turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoquè adspice Præses, relicta, quæ nihil habet utile, insania: cogosce, cuinam Deo teipsū absque ratione feceris inimicum, & quemadmodùm, eo Iudice, sis luiturus pœnas.

Palàm petit se baptizari S. Philemon.

Cùm martyr sic esset locutus, Præses neque ea quæ audiit, neque ea quæ uidit admirabilia, omninò attendens: (res enim plaoè cæca, est uitium) Hæc quidem, inquit, mitte, ò Philemon. Nihil est enim aliud, nisi solùm oculorum deceptio & præstigiæ. Tu autem dic, quanam de causa res despicis adeo dulces: ut neque tuarum tibiarum ullam ducas rationem, ne que maximum nostrum festum uel tantillùm tibi ueniat in mentem, neq; vllū totius populi te capiat desiderium: qui postquàm venerint quidem in theatrū, te autem

O ineptū præsidem, res vanissimas martyri proponentem.

te autem non adspexerint concinnè & modulatè canentem, sed alium pro te sumentem tibias, quantùm, putas, lugebunt, modorum tuorū recordantes, & tuę illicientis suauitatis & gratiæ? Sed hæc quidem Præses, quæ magis fœminis, quàm viris, conueniunt, seruilibus blanditiis volens corrūpere generosum animum. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea, quæ dicta sunt, ut postquàm cognouit Præsidem ei tibias tanquàm escas proponentem, & sic eum conantem illicere, Deum rogarit ardentissimè ut ignem immitteret in tibias, & eas in cinerem redigeret & puluerem: Exaudi me nūc quoq; Domine, dicens, Domine Rex, & quomodò supra me ita etiam supra meas tibias veniat ignis, & eas deuoret, quas, ad tuum currēs martyrium, deposui apud Appollonium. Ità Domine Iesu, vt nani huius mei artificii nullæ remaneant reliquiæ, neque eas videns quispiam ex infidelibus, dicat: Hæ sunt tibiæ Philemonis.

Mirè exaudit à Deo S. Philemon

Nondùm finitæ erant preces, & descendit quidem fulmen supra manus Apollonii: & à manibus quidē abstinuit admirabiliter: combussit autem tibias, & eas continuò redegit in puluerem & cenerem: perinde àc si fulmen circunduceret quispiam, & à quibusnam quidem abstinere, quænam verò tangere oporteat, ostenderet. Hinc utraque rectè successerunt. Nā & Philemonis notum deductum est ad effectum: Apollonio autem iam aperta erat ianua ad martyrium. Nā Theon frater Philemonis, tanquàm ab aliquo missus, currēs oēm rē gestā significat Pręsidi, quēadmodū Philemonē sua ueste induit Apollonius, & quēadmodùm effecerit, ut pro illo adiret ad certamē: & ut fuerit ipse pcipua causa illius exitii. Adducitur ergò mox quoq; Apolloni⁹. Quē toruo & furioso uultu intuēs Arrianus: Quid hoc est, inquit, o omniū hominū scelerarissime, quod fecisti & nobis & ciuitati, & huic mi sero: quòd propter arrogantiam quidem deos & leges despiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutasti uestem, & quibusdam maleficiis cor eius peruertisti, priuaos ciuitatem maxima voluptate? Oportebat, si sic timebas supplicia, ad me accedere, & tuum animū aperire. Ego uerò omninò id tibi remisissem lege humanitatis, & neque tibi fuisset exhibitum negocium, neque tu exhibuisses aliis: sed liberatus à metu & periculis, securè vixisses, & sine vlla molestia. Hæc cùm dixisset Præses, excipiens Apollonius:

Apollonius ad Præsidem ducitur.

Quòd nos quidem contumeliis & maledictis iure insecteris, ne ipse quidem contra dixerim, vt qui meipsum primus accusem: verùm non ideó, quòd tantorum bonorum illi causa fuerim, sed quòd non mihi multo priùs: & non quòd ipse meam vestem induerit, sed quòd ego vestem illius induerim. Quoniam tamen per ipsam ambo uerè salutari indumento induti sumus, iis iudiciis, quæ uerus nouit Deus, certò scias, neque posthàc Philemonem, neque Apollonium diis sacrificaturos. Quòd si priùs timiditatis à te sum accusatus, nunc maximam & apertam ostendam fortitudinem. Propter hæc iram spirans Arrianus, ipsum quidem iubet maioribus reseruari cruciatibus, Philemoni autem à tribus militibus fortiter cædi oculos. Cùm verò populus ea, quæ fiebant, ægrè tulisset, & clamaret, ut milites ab eo abstinerent: molestè enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat: dicebat Præses, Tui saltem modò miserere Philemon. Sin minùs, at populi quidem, cuius pro te acerbè discerpuntur viscera. Te enim oportet considerare, q si te tam paruum & leue subeunte supplicium ostendunt tantā animi perturbationem: quid fiet, si maioribus malis afficiaris? Ego .n. ut tibi quoq; meā mētē aperiā, nō temerè possū credere iis, q uident: sed hoc mihi das

Apollonius antè timidus, nunc fortissimè se gerit.

Vide subdolam satanæ linguam.

coni iciendum, quòd populi uolens in te amorem experiri, simulasti te esse Christianum, & diis sacrificare recusasti. Si ergò hæc est uera causa tuæ mutationis, & pulchrè nosti, quantum tibi benè uelit popul⁹: & quemadmodùm, cùm tibi cędi tur facies, ipsi corde & animo magis afficiuntur, sacrifica tu quoq; Philemon: & quem ex iocussis tibi colaphis acceperunt dolorem, leni per gandium, quod posteà consequetur: & prandeamus in templo Seraphidis, & lętitia maxima fruamur & deliciis.

Philemon autem Iudici: Mihi quidem, inquit, cœna parata est in cęlis. Ad populū verò conuersus: Cur, inquit, si ego cędar, vobis est molestum? Atqui quàdo eram Choraules, multi nos feriebant adulatores: & oonnunq faciebant etiam peiora & grauiora Vos autem snauiter & prosusè ridebatis: eamque tē vos reuerà esse uestras putabatis delicias. Sed nunc consentaneum est, vestrum dolorem esse lętitiā & gaudiū Angelorū: quorum lætitia est mihi magnæ curæ, & quos ego nolo per me delectare, cùm sim Christian⁹, & colam pietatem. Hæc cùm audiisset Præses, & de Philemone omnem spem abiecisset, tunc in eum grauiora aggreditur supplicia: & Philemooi & Apollonio iubet perfodi talos, & funes eis alligari: & sic per totā ciuitatem duci martyres. Cùm citò autem factū fuisset, quod iusserat, eos rursùs iubet ad se adduci. Et cùm essent adducti, pro piùs accedens ad Philemonē: Vides, inquit, ó Philemon, quàm sint grauia & molesta, quæ infernntur supplicia? Vbi est autem vobis inuictus ille Deus: & cur non vos à præsenti liberauit calamitate? Ad hæc Philemon: Nondùm oosti, inquit, Arriane, quemadmodùm non uerbis solùm, sed etiam factis ostendimus fortitudinem, & tormēta vicimus experientia? Nostri verò Dei virtutis multa quidē & alia vidisti in nobis signa: aquam de cęlo, ignē de cælo: nè dicam ea, quæ vidisti per Asclam & Leonidam. Quòd si etiam plura quæris, ego tibi alia quoq; ostendam. Priùs autem, quomodò ab ipso custodiar, ego tā quàm figura quadam tibi ostendā. Hæc cùm dixisset, petit vt sibi construatur quidam Oenus æneus. significat verò apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, speciem quandam currus muliebris.

Immanī primùm supplicio afficiuntur martyres.

Cùm Præses autem annuisset, & currus, ut ille petierat, esset constructus, iubet adduci puellum, & in eum immitti & diligenter includi: coogregari verò omnes, qui erant in ciuitate periti sagittandi, & ad currum iaculari tanquàm ad scopum: & non cessare iaculari, donèc totus currus esset tectus sagittis. Atq; illi quidem congregati sic faciebant: Aes autem (erat enim huiusmodi, ut ad resistendum aciei telorum, ictus acciperet ea trinsecùs) intùs illęsum conseruabat puerum Cùm verò & ipsi sagittando essent defessi, & tela eis defecissent, puer educitur illæsus. Et stabat quidem Præses dubius, cur hęc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit, o Præses, est tibi euidens imago meæ salutis. Quomodò enim hic puer, etiamsi sibi ad nihil posit esse vtilis, nihil tamen graue passus est à tam multis uiris & iaculis, ære optimè munitus: eodem modo ego quoquè etiamsi mihi innumerabilia inflicta fuerint supplicia, nullius horum curam geram: ea enim obtundit & hebetat mei Christi virtus, quæ me circuncircà muro munit adamantino. Propter hæc ira impletur Arrianus: & cùm uellet uerba martyris conuincere, facit ut ea potiùs deducantur ad effectum. Nam cùm è quadam arbore suspendisset iustum, quę stabat quidem iuxta tribunal, vocabatur autem Persei, circa eum ex omni parte statuit sagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant: ille verò sua ad Dominum oratione omnia tela similiter depellebat. Nam alia quidem

Vide quid efficiat seruens Christi amor in sanctis martyribus.

dem

Precibus pellit tela omnia.

dem cadebant in terram,alia verò figebantur in arbore,alia autem admirabiliter pendebant ex aere.

Postquàm verò eis quidem fuerunt exinanitæ pharetræ,martyr autem nihil omninò graue patiebatur, Præses hæc videns,non poterat credere iis,quæ cernebat: & præ admiratione accurrit ad miraculum.Nam ille quidem studebat scire, an vera essent quæ videbãtur.Cùm ad locum autem accessisset,Philemonem vidit apertè in arbore.Interìm autem ex aereis illis iaculis vnum aduolans, ferit ei dexterum oculum,eumq; excæcat.hæc verò excæcatio,fuit Iudici principium illuminationis.Vide enim Dei sapientiam,quæ è longinquo cõtexit, & admirabiliter variat vtiles rerum dispensationes.Arrianus enim multùm quidem Christum,multùm autem etiam Christianos insectatus est maledictis,vt qui graui dolore iritaretur.A malo tamen victus,iussit deferri martyrem.Deindè etiam rogauit,vt curaret oculum,ex eo quod passus fuerat stultus, dicens, ꝙ quomodò admirabiliter fuerat potens ad percutiendum,ità sit etiam ad sanandum admirabilis. Ille autem:Nunc quidem,inquit,tibi differo sanationem,nè beneficium acceptum rursùs voces præstigia ,& ipse inconsideratè me tibi reum cõstituam. Sed quandò è corpore excessero, (iam autem finis appropinquat) vèniẽs ad meum sepulcrum ,& ex eo puluerem accipiens,eo vnge oculum, inuocans tu quoquè Christi nomen:& non diù pòst, sed statim sequentem habebis sanitatem.

Philemō & Apollonius decollātur.

Post hoc nõ differt Arrianus:sed amborum simul , Philemonis & Apollonii,amputat capita. Nam siue mentiatur Philemon,inquit,iræ medebor:Sin minùs, mihi curabitur oculus. Tales quidẽ fuere athletis occasiones martyrii:tales autem etiam exitus. Quoniã verò oportebat Arrianum quoquè non solùm esse oculo occæcatum , sed illum quoquè simul esse animo illuminatum,hoc quoquè consequitur ea,quæ præcesserunt. Nam cùm reliquiæ fuissent, vt par erat,à piis habitæ in honore , & cum Ascla & Leonida diuinis Christi martyribus depositæ: Arrianus statim (non sinebat enim oculus eum esse desidem) accedit ad eũ , sicut fuerat ei prædictum:& cùm sustulisset puluerem, inungit oculum: In nomine tuo,Iesu Christe,dicens, propter quem isti mortem sua sponte elegerunt , impono puluerem meo oculo:& si rursùs adspexero,ipse quoquè dicam non esse alium Deum , præter te.

Præclarũ miraculũ ex puluere sepulcri S. Philemonis.

Hęc cùm dixisset, statim duplicem inuenit curationem,nempe & oculi,& animæ.Nam illo quidem videt solem,hac verò veritatem. Egreditur ergò lætus & clamans,Sum Christianus,& coram multis testibus confitens acceptum beneficium. Domum autem reuersus,& omnes qui erant apud se baptizat,& triginta sex Christianos relaxat è vinculis. Tot enim tunc erant propter Christum in vinculis. Deindè cùm preciosas accepisset sindones , cum multis aromatibus , cum multis aliis,& duobus Episcopis,rursùs venit ad thecas sanctorum , & horum venerandas reliquias fideliter simul & piè terra tegit.

Cùm de eo autem fama iam fuisset delata ad Diocletianum, ꝙ Christianus ex Græco factus esset Arrianus, & ꝙ sacrificare nequaquàm in animum induceret , mittit ille quatuor protectores , iubens vt eum quamprimùm adducerent: ut accuratè sciret,an uera essent,quæ dicebantur.Atque isti quidem cùm ipsum compræhendissent,vrgebant ad iter ineundum. Ille autem persuadet iis,qui tantoperè vrgebant,ductoribus,cùm id nummis emisset octingentis,ut paruo tẽpore sibi liceret accedere ad reliquias martyrum. Cùm ergò ei data facultate accessisset, rogabat, pronus cadebat,supplicabat , puluerem amplectebatur , & precabatur,vt ei opem ferrent in certamine.& vox statim audita est è sepulcro(videbatur autem vox esse Philemonis) dicens:Esto fortis, Arriane, & nullus metus te inuadat. Eccè enim Dominus te ad seipsum accersit, & ducit ad certamina,& incipit tibi contexere coronam martyrii . Habebis uerò eos quoquè, qui te ad eam deducunt protectores, laborum simul socios & remunerationis. Illum,cùm hæc audiisset,subiit stupor & admiratio simul cum iis, qui aderant , & ei potestate data à protectoribus, domum suam est reuersus . Quo in loco copiosiorem à superis gratiã consecutus,prædicit suis & tempus sui decessus & modum.Nam cùm pueros,qui erant domi suæ,vocasset: Nunc quidem,inquit, venietis nobiscum vsque ad Alexandriam. Deindè ego quidem ducar ad Imperatorem,& Deo à superis ferente auxilium, hoc mihi propositum certamen peragam octauo mensis Phamenoth,in saccum iniectus, proiectus in mare. Vos autem (sit uerò uobis curæ, quod dictum est) vndecimo eiusdem mensis circa horam sextam , venite ad litus : & cùm corpus meum inueneritis,quod vehetur à tergo delphini , id tollite , & deponite cum aliis martyribus .

Præses cōuersus inuocat sanctos & exauditur.

Arrianus Præses futura prædicit.

Hæc cùm dixisset,ducitur ad Imperatorem Diocletianũ:& ipse primùm quidẽ cũ eo agit benignè & placidè.Deindè paratur lauacrũ,& ante lauacrũ ara:ara autem erat Apollinis. Et simul quidem lauantur Imperator & Arrianus Egressi autem è lauacro,cùm aræ appropinquassent: Sacrifica, o Arriane,inquit Diocletianus, maximo deo Apollini . Sic enim , ut par est,exhilarati, alacri deindè animo veniamus ad cœnam . Ille verò:Et quomodo possem ego,inquit,o Imperator,post tot & tanta Christi,qui est solus Deus uiuus,miracula,quorum non sunt inanes fabulæ & rumores,sed ipsi nobis testimonium præbuerunt oculi: Quomodò ergò ego,qui tot & tanta vidi,eum quidẽ relinquam, sacrificabo autem his inanimis, & nullo sensu præditis?Hic fuit depræhensa & conuicta Diocletiani simulatio,& ficta quam induerat persona: & quam sibi illiuerat mansuetudinem exuens & benignitatem, ad suam rediit consuetudinem , & his excepit Arrianum , nempe vinculis manuum , catapultis pedum,profunda in agro fossa, magnorum & molariũ lapidum magnitudine. Hi enim,cùm eum vinctũ iniecissent in hiatum,desuper obruebant.

Constanter apud Diocletianum confitetur Christum.

Malè accipitur à tyranno.

Posteà autem ipse quoquè , vt qui deiecisset inimicum,thronum ponit excelsiorem. Et ille quidem seuerus cum grauitate sedebat & seueritate : iubebat autẽ milites eum ludificari,irridens miser, & dicens impia & blasphema: Videam,inquit,quid ei proderit Christus , & quemadmodùm liberabit eũ è meis manibus: & quæ sunt similia , puluis marcidus insolenter iactitans . Deindè cùm equum superbè & gloriosè ascendisset, ipse quidẽ tanquàm qui fortia & præclara gessisset, venit in regiam : Dei autem prouidentia quam sit ineffabilis, & vt ingrediatur per ea , quæ sunt contraria,non multò pòst euadit manifestum. Nam ingreditur quidem Imperator in cubiculum , vt paululùm requiescat: videt verò spectaculum terribile, (ò Domine & Rex omnium Christe, & quod est solum tuæ infinitæ,& quę inuestigari non potest,potentiæ) nẽpe illos quidem compedes & lapides,cum quibus in fossam demiserat martyrem, lecto * appræhensus imperatorio: ipsum autem Arrianum iacentem in eodẽ cubili,& regaliter in eo quiescentem. Hæc cùm vidisset Diocletianus,fuit conturbatus & exterritus,existimãs aliquem ex iis,qui erant in regia, inuadere tyrannidem . Clamabat itaque & conuocabat eos, qui essent opem laturi: Arrianus uerò ei leniter dixit è lecto : Nè conturberis,nemo ex iis,qui sunt tuæ subiecti potestati,aduersùs te insurrexit,neque ullæ tibi sunt pa-

** appēsos, legendum puto.*

Christus suam declarat potentiam.

ratæ

ratæ insidiæ: sed ego sum ille Arrianus, quem cùm in vastum illum iecisti hiatum: Videamus, dicebas, an Christus ipsum à meis liberabit manibus.

Propter hæc Diocletianus fuit animo obstupefactus, sermoque fuit ei impeditus, & neque vocem quidem omninò poterat emittere. Vix tandèm ad se rediens, foras processit, timore perturbatus, & clamore impleuit regiam: O improbã artem, dicens, o præstigias Nemo hucusquè tale quid fecit: & multas eiusmodi dicens nugas. Deindè etiam maiori ira accẽsus, iussit statim saccum afferri, in quo esset quidem arena, sed non esset ea plenus, immò esset magna ex parte vacuus. Vt pondere quidem, aiebat, arenæ deorsùm trahatur: eo autem, quod est vacuum, suscipiat Arrianum, in quem iniectum, iubet eum dimitti in alto mari. Interim uerò Protectores quoquè, vt quorum animi priore miraculo essent moti, confitentur se esse Christianos: & accedentes ad Diocletianum: Quam de causa, aiebant, hominem, qui nihil mali quidem fecit, immò uerò Deo vero est coniunctus & familiaris, & per ipsum non pauca fecit miracula, adeò ut omnes qui ei Deo crediderunt, confidant, quod etiamsi quis mortuus fuerit, viuet: etsi in fossam fuerit proiectus, etiamsi lapidibus obrutus, etiamsi sit sub petris, etiãsi omnia simul fuerit passus grauia, possit rursùs seruari ex omnibus: Cur eum tanquàm maleficum quempiam iussisti in mare deiici? Cum ipso ergò nos quoquè nosipsos præbemus, & rogamus, vt eandem mortem, quam ipse, subeamus. Credimus enim Deum Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, & vinculis, & tantis lapidibus, posse nos quoquè suscitare, & ad optimam vitam traducere, & longè beatissimam.

4. Protectores Christum liberè cõfitentur.

Ad hæc ille admodùm ironicè: Ego etiam priùs, inquit, quandò eramus eiusdem sententiæ, & eratis studiosi, ut me obseruaretis, nullam, vt scitis, vestram repuli petitionem: sed semper vos exaudii, & vt pater filiorum, sic vestri curam gessi. Quinetiam nunc quoquè, etsi in patrios deos impii, & in nos infideles extiteritis, ne sic quidem vos repellam. Sed quoniam sititis eandem mortem, quam Arrianus, ego eam quoquè vobis concedam lubentissimè. Theotychus autẽ, qui erat primus illorum, excipiens: Deus, inquit, o Imperator, ad quem migramus, & in quem resoluimus: qui nobis nomen præbuit admirabile, & cui placuit, vt nos mortem pro eo subiremus, ipse te remunerabitur pro meritis tuæ in nos affectionis. Sed si hoc quoquè à te potest impetrari, rogo te, o Imperator, vt meas facultates liceat in duas partes diuidere: & vna quidem pars aulæ consecretur regiæ: altera verò distribuatur orphanis & viduis. Cùm ipse autem adhuc plura vellet dicere, qui erant cum eo tres, dixerunt: Frater Theotyche, harum quidem rerum curam relinquamus Deo, qui curat res nostras: in præsentia verò nos nostri decessus curam geramus. Propter quę diù cogitabundus stetit Diocletianus, vt qui videretur admirari eorum in morte contemnenda magnum & excelsum animum.

Preclara vox martyrum.

Cùm eum autem sic vidisset affectum Arrianus: Sed noli, inquit, o Imperator, nostram ampliùs differre migrationem, fortasse enim sunt hæ maligni insidiæ, vt nobis interrumpat cursum decertationis. Tunc cùm de eorum mutatione spem omnẽ abiecisset Diocletianus, iubet alios quatuor saccos afferri cum arena, & similem Arriano mortem subire Protectores, & sic ad effectum deducta est prædictio Philemonis. Ipsis verò in mare proiectis, statim accedens delphinus maior, quam soleat esse delphinus, & robore & magnitudine, & ceto magna ea parte similis, & natura planè aliena & admiranda, quinque simul saccos admirabiliter securè fert humeris, & tanquam quædam nauis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (expectabant enim adhuc in ipso litore, vt eis prædictum fuerat ab Arriano, & horam accuratè obseruabant) postquàm delphinum viderunt cum onere, stupent quidẽ rei ipsius magnitudinem: nihilominùs verò †, quod sacci quoquè tutò fuissent adducti, adeò ut ei nullus caderet ex humeris, cùm natura essent leues & lubrici. Dubitantibus autem pueris, quemadmodùm dominus quidem Arrianus de solo suo corpore dixisset fore, vt id apportaretur à delphino, nunc uerò præter ipsum uident alia quatuor, uox quædam diuinior ab eis est audita: Venite vos, dicens, & domini vestri, & Protectorum accepturi corpora. Qui enim illum ad suam vitam euocauit, eos quoquè vocauit cum eo similiter. Cùm ea ergò acceperitis, cum Ascla & Leonida honorificè deponite. Et sic quidem nox.

Martyres in mare piecti, à delphino exportati.

† videtur deesse, lætãtur, aut aliqd tale

Delphinus autem cùm saccos posuisset in litore, rursùs enatauit in mare. Pueri verò cùm ea honorificè sustulissent, & in nauem immisissent, per fluuium portabant. Cùm autem tres dies & totidem noctes nauigassent, appropinquant metropoli Antinoetarum, vbi oportebat eas sacras deponi reliquias. Cùm eos uerò somnus oppressisset, nauis plenis uelis aduolãs, momento temporis stetit in illo loco, & uox eas audita fuit admirabiliter: Theodotion, (Hoc enim erat nomen gubernatoris) hic est locus, qui est sanctorum corpora sortiturus. Ille ergò excitatus, cùm inuenisset nauem veluti vinctam compedibus, descendit quidem de naue: celeriter autem profectus in ciuitatẽ, significat miraculum. Protinùs uerò publice confluũt omnes, gestantes lãpades & coronas, & diuinos hymnos canentes. Et cùm sic eas pręclarè & magnificè illic deposuissent, vberes fructus miraculorum quotidie colligunt: Ad gloriam patris & filii & spiritussancti, vnius diuinitatis & potentiæ, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

En vt olim antiqtas excepe rit sanctorum reliquias.

De S. Spiridone Episcopo quære suprà 12. Decembris.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET confessoris Theodori Studitæ Oratio funebris in S. Platonem patrem spiritualem. Habetur in 7. Tomo Aloysij Lipomani Epicopi Veronensis.

ORATORVM quidem & sophistarum omne studium est, non vt ad scribendum se conferentes, quod uerum est assequãtur, sed ut dictioni splendorem adhibeant, & poetarum versus concidentes, verbis illinc sumptis narrationem suam ornent, ac sublimem reddãt, & eorum aures, à quibus audiuntur, orationis suauitate oblectent. Verborum enim cõcinnitate auditores demulcẽt, & probabilitate decipiũt, parùm curantes, vt uera dicant: quippe qui opiniones captant, & studio placẽdi hominibus omninò seruiunt. Quos verò amor veritatis tenet, illi unum hoc curent, ut, quæ sunt, ea dicant, & veritatem ipsam honorent, quamuis oratio concinnitatem & elegantiã non sit habitura. Cùm enim ueritatis pulchritudinem expetant, comptis dictionibus, quæ stragulis quibusdã pictis similes sunt, multam salutem dicunt, id enim ueræ sapientiæ proprium est.

16. Decẽ. Rhetorũ et sophistarum studium.

Ita certè & ego, qui mente sum exigua, oratione & spiritu valdè tenui patrem meum laudabo, non ut illi hac laudatione gratum faciam: Quæ enim gratia

illi

illi hæc esset, qui nulla re ex his, quæ hic sunt, delecta
tur, cùm cælestem conditionem sortitus sit, cuius qui
compos fuerit, præsentia hæc irridet, cùm nihil in eis
stabile sit, neque beatum: sed tanquàm umbræ prætereant,
& vt verni flores corrumpantur? Ad hæc si, cùm
in terris esset, indignum se arbitrabatur, qui vel in
monachorum numero censeretur, (quæ res summã
eius modestiam atque humilitatem, sanctæque illius
animæ præstantiam indicabat) quomodò nunc cùm
hinc ad ea migrauerit, quæ incorrupta sunt, quo loco
falsæ gloriæ nulla est appetitio, hanc nostram laudationem
ille appeteret? Sed hoc mihi faciendum proposui,
quòd iustissimè, ut quiuis alius, hoc illi debeo,
tum pro alijs ipsius in me officijs, tum maximè pro
oratione ipsa: quę, qualiscunque sit, illius labore ac di
ligentia in me exorta est, vt tanquàm mercedem quan
dam orationis parenti hanc referam.

Quanuis autem intelligam paternam laudem ad fi
lij gloriam redundare, (vt est à sapiente illo dictum:
Eccl. 3. Gloria hominis ex honore patris ipsius) non ob id tamen,
vt aliquis opinari posset, illum laudabo: cùm sciã
vnũquenque, si è domo, & ex seipso gloriam habeat,
gloriosiorem quidem esse, à patre etiam ipso splendo
rem accipientem: sin minùs, paternos honores nihil
prodesse illi, qui est inglorius, & honoris expers, qua
lis ego haberi possim: Sed quòd fas non sit, eius vitam
cum virtute actam, velut lucernam quandam semper
lucentem, silentio & tanquàm sub modio aliquo occultari,
immò in rationali candelabro effulgentem,
non vni, aut alteri, sed omnibus (hoc enim audeo dicere)
qui sunt in Dei Ecclesia, proponi debeat. Quoniam
igitur ostensum est, orationem ipsam conduci
bilem esse, ac nobis necessariam, quæ non veritatem
solùm, sed vtilitatem etiam magnam in se contineat,
agè illinc, vndè conuenientissimum est, laudationem
aggrediamur.

S. Platonis parentes. Beati Platonis parentes fuerunt Sergius & Euphemia,
quorum nobilitas insignis, & mores non ignobi
les extiterunt. ità enim se gesserunt, & diligẽti domus
suæ gubernatione rem familiarem præter cęteros ità
auxerunt, vt etiam consanguineis æmulationem sui
concitarint. Quibus ad alias laudes ea quoquè accessit,
quòd bonorum filiorum parentes esse datum illis
fuerit. Post duas enim filias, velut germen quoddam
rectissimum & illum genuerunt, quem nunc laudamus:
quanuis neque filiæ ipsæ sine laude vixerint: illa
Eius neptis fuit auctor huius vitæ. rum enim res gestæ multæ, & præclaræ narrari possunt:
è quibus vna in communi vita, qua vsa est, ità se
gessit, vt excelluerit: altera, ex qua & nos geniti sumus,
monastico ordine illustrem se præstitit.

Quoniam verò illis temporibus cælestis ira inflicta
est, (Res enim me admonet, vt & de hac dicam: quip
pe quę publicam intulerit calamitatem, non in pau
cis aliquibus regionibus ac ciuitatibus versans, sed ve
lut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliã
ciuitatem transiens) ac vel maximè in regia vrbe Byzã
tio malũ illud fuit, hi viri, quos diximus, semper me
morabiles, è vita excesserunt. Nõ alienum autem for
tassè fuerit, vtilitatis causa mortis etiã ipsius genus cõ
scribere. Narratio enim hæc talis est, quæ illorum ani
mos terrere possit, qui prudenter eam intellexerint.
Crucis signũ in vestibus hominũ cernitur diuinitus īscriptum. Repẽtè in singulorum uestibus salutaris Crucis signũ
cæruleo colore velut à manu aliqua pulcherrimè pin
gente, vel Dei potiùs digito, & superna manu expres
sum cernebatur. Quicunque verò talis deprehensus
fuerat, diuulgabatur, ac statim mors illi afferebatur.
Eodemq; die aliquis mortuum efferebat, & ipse mor
tuus efferebatur. Duo simul in feretro, quatuor in iu
mento portabantur, onera corporum miserabilium
semper recens cumulata. Lamentationes vbiquè, &
voces miserabiles vndiquè resonantes. Qui mortuorum
cadauera efferebant, tam multis oneribus suffice
re non poterant. itaque deerant, qui tot mortuos sepelirent.
Claudebantur domus, vrbis regiones inanes
fiebant, sepulcra ipsa implebantur, cùm intra duos
menses urbs celeberrima, & multis millibus hominũ
habitata, iam deserta, & talis ferè fit facta, vt si à nullis
habitaretur. Hæc illius impij Constantini temporib.
accidérunt, à quo imago Christi contumeliosè spre- *Vide pœnã Iconomachorũ.*
ta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore, si
mulacrum erroris nominata: immò verò Christus ip
se noster Deus ab eo despectus fuit. Siquidem honor
imaginis ad eum refertur, cuius est ipsa imago, vt diui
nus Basilius quodam loco ait. Hæc Dei virga, vt ali
quis diceret, pœna fuit iustissima, qua peccantes ho
mines instruerentur, nosq; à summa nostra malitia re
uocati emendaremur: ira, inquam, illa, quæ ad salutis
viam his viris dux est, qui eius correctionem pruden
ter & æquo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipsum
nostra redeat oratio.

Cùm esset ille orbus parentibus, & cum sororibus
in ætate valdè puerili relictus, ab vno quodam con
sanguineo suo acceptus est, & ad ætatem vsque pube
scentem educatus. At statim quidem, uigente illius
iuuentute, tanquàm rectum quoddam germen opti
ma rerum intelligendarum perspicientia effloruit:
quam difficilè præstare possunt, qui sunt in orbitate
educati, cùm neminem habeant, qui tantum diligen- *Discit artem notariorum Plato.*
tię illis educandis, quantum parentes, adhibeat. Suo
igitur studio & honesta æmulatione notitiam eius ar
tis, quæ notariorum dicitur, ità fuit assecutus, ut non
dùm aliquis eorum, quibus de paterna diligentia pro
uisum fuit, illam assequi potuit. Cùm enim ponderi
bus pręfectus esset apud auunculum, qui regias pecu
nias custodiebat, & in ea re tam probatus extitisset, vt
auunculus nomen tantùm muneris illius haberet, ip
se uerò munus illud re ipsa exerceret, ob idq́ue in cõ
seruandis pecunijs regijs valdè insignis esset, tã opti
matibus, q̃ Cæsari, erat uir ille notus atque optabilis.

Cùm igitur talis esset, atque arbitrij libertate vte
retur, non incontinentibus iuuentutis affectibus men
tem tradidit, ut aliquis licentiosior, & fractæ mentis
homo faceret, sed uelut optimus quidam equorum *Vitat consortia malorum.*
domitor ipse sibi existens, ab insipientium uirorum
consuetudine se abstinebat, cum illis autem, qui eru
diti erant, unà uersabatur, cum honoratioribus, non
abiectioribus, uiris se coniungens, hisq́ue adhærens,
qui ætate præstabant, non qui natu minores erant.
Qua diligentia & uirtutis exercitatione, animi nobili
tatem ab externis honoribus ad honestam uirtutis
uiam dirigebat. Non enim conniuarum & sodalium
communibus compotationibus seipsum tradens, ut
aliquis eorum, qui adolescentes sunt, in epulis uersa
ri consueuit, neque in talorum ludo & ebrietatibus
pecuniam consumebat, ut luxuriosi homines faciunt,
sed laboriosis uacationibus ponderandæ pecunię dãs
operam, ex ea re diuitias sibi cumulauit, easq́ue sic au
xit, ut, pręter paternam hæreditatem satis amplam, si
bi alias etiam facultates compararierit, quæ nunquàm
accedere potuissent, nisi uir ille continentia & fruga
litate in omni re usus fuisset. Quarè honesti appetẽs, *Eius tẽperantia, prudẽtia, morum comitas.*
iuuenis ille temperantiæ ornamentum assequebatur,
& prudentia insignis erat, in quo morum comitas
inerat. Iuueniles appetitus à se longiùs remouebat,
quibus capti qui fuerint, tantum abest, ut bona, quæ
non habent, adipiscantur, ut etiam illa, quæ habent,
exinanire soliti sint.

Sed quidnam deindè consecutum est? Prudentia tã
insignis uir ille, & in his bonis, quæ ad uitæ commo
ditates pertinent, talis euasit, (quæ res ab eis appeti-

tur,

tur,qui terrenis rebus delectantur,& ab his studiosè quæritur, qui filias viris collocant) vt alius aliundè vel ex eorũ numero,qui nobiles & locupletes erant, ad vitæ communionem illum ad se inuitaret. Sed diuinarum rerum appetitio, quam meliori cõsilio vsus in animo accensam habebat, non permisit,vt in mulro vitæ huius cœno infigeretur. Etenim pro ludo diuinas lectiones,quibus attẽtus erat:pro theatris & spectaculis Ecclesias frequentabat:pro inhonestis diuersoriis honesta collegia: quodque laudabilius est, occultas mentis cogitationes & acta euidam eorum, q præerant,sæpiùs confitebatur. Quæ res magnum religionis illius erat indicium: idque,cùm perfectè facere solitus esset, ei, qui confesionem ipsius audiebat, admirationem ac stuporem afferebat.

Confitet sæpè facer dom pecca ta sua.

Itaque factũ est,vt cùm ille mentis oculos ad sempiternarum rerum contemplationem erexisset, & earum desiderio allectus,atque alacrior factus,eorum, quæ in terris sunt,cupiditatem extinxisset, fecit vir ille admirabilis, quod diuinus Antonius antè fecerat. Cùm enim omnia, & paternam etiam domum vendidisset, pauperibusque pecuniam distribuisset,ac seruos ipsos libertate donasset,& duabus sororibus pauca quædam reliquisset,exiit è loco,in quo erat,eo proposito,quo Abraham olim exierat:non vt in villis, q propè erant,diuinam exercitationem obiret,sed longiùs aufugiẽs ad Olympi partes,ad eum peruenit locum,ac virum,qui diuinitùs monstratus ei fuerat:ad quendam,inquam,Archimandritam ea eorum nomine,qui erant in regione illa. Locus,quem dicimus, Symbolus appellabatur:vir autem,Theoctistus:cuius mores boni,genus perspicuum, & finis sanctus fuit.

Omnia sua dat pauperib.

Gene. 12.

Sed qualem eius secessum fuisse putamus? Ille quidem & mihi maximè memorabilis est,& auditoribus compunctionis occasionem afferre potest. Cùm enim è patria migrasset, famulo quodam sibi gratissimo vsus comite,& ad eum locum venisset,qui Regum nomine appellatur, in densam quandam syluæ partem ingressus,eius manu,qui eum sequebatur,comam sibi totondit,& pulla veste,tanquam purpurea quadã, induit. Quod verò secutum est,quale spectaculũ fuisse putamus,cùm comes ille iussus fuisset ab eo discedere,domumq; vnà cum vestibus,quibus seipsum exuerat, redire, ob idque luctibus, quia domino priuatus erat,repleretur: ipse verò solus cum Deo tantùm relictus esset,cuius causa & propter quem id ille agebat? Talis est amor diuinus,qui sui amatorẽ ab omnibus aliis rebus seiungit, eiusque animum sui desiderio inflammatum,ad se vnum contrahit.

Comã sibi tonderi vult à famulo.

Amor Dei quid efficiat.

Posteà verò,quàm ad magistrum veniens,ab eo interrogatus est,quisnam esset, & vndè veniret, & qua de causa peregrinationem illam suscepisset, singulis interrogationibus apta quædam & iusta responsa reddebat. Ille autem,cùm patriam,genus,& educationẽ audiuisset: Nondùm,inquit,in hac loci regione, quæ non mediocrem vitæ duritiem in se habet, monachi laborem sustinere poteris. Cui respondit Christi pugil: Omnia tibi,pater, trado, mentem, voluntatem & corpus: vtere famulo tuo,vt vis,in omnibus tibi obtẽperante. O admirabilem propositi, & eius voluntatis demonstrationem,sed longè admirabiliorem monasticæ professionis materiam: quarum vna in eo apparuit,q in ipso ętatis flore,cùm res prosperæ illi,& ex animo succedebant,ac meliores spes subiiciebantur, diuitiis propositis,gloria effulgente,corporis habitudine vigente,atque ad hęc omnia accedente propriæ voluntatis potestate, omnibus tamen his potiorem habuit Dei amorem: altera apparuit in eo, quòd optimè de his rebus deliberauit, neque vt multis es his, qui nunc in superficie, vel (vt veriùs dicam) aliter q professio requirit,profiteri soliti sunt,sed vt vera professionis ratio postulabat,ipse professus est.

Isti.n.nescio quomodò obliti, quod Dñs dicit: Qui non renunciauerit oĩbus his,q possidet, nõ põt meus esse discipulus. itẽ alio loco: Vende omnia,quæ possides,& habebis thesaurum in cælis: & veni,& sequere me: horum,inquam,omnium obliti,erigunt sibi ipsis templa,& monasteria. Deindè professioni, quam susceperunt,multam salutem dicentes,propriis bonis potiuntur, ac dominantur, seruos & diuersas materias ad se attrahentes,heri & nudiustertiùs professionis expertes,& hodiè tanquam in ea veteres aliorum duces: heri tales,qui nescirent prudenter aliis ducendos se præbere,& hodiè aliorum duces esse impertiè sibi proponentes: quibus non virtus,sed eorum,quæ habent,possessio principatum dedit: quiq; cùm multos annos debuissent discere, quomodò primùm te. Ⓒ è imperio parere,deindè sic ad imperandum aliis ascendere deberent: antequàm illud,quod prius est, experti fuerint,quod posterius est,periculosè sibi assumunt,tales eos,quot sub manu habent, efficientes, quales nimirùm & ipsi sunt. *Luc. 14.* *Mat. 19*

Non autẽ sic ille fecit:sed posteaquàm verè terrenis rebus renunciauit, tunc & obedientiam non adulterinam,sed germanam & legitimam præstitit. Illud.n. antecedit, hoc sequitur,vt fulgur tonitruo,& vt sole oriente lucifer priùs apparet. Nam qui optimè facultatibus,quas possidet,renunciauerit, optimè videlicet & obedientiam præstabit: at qui non rectè in alterutro se gesserit,in altero videlicet is claudicet necessè est. Multa quidem sunt virtutis exercendæ studia, extenuatio corporis,quæ continentiæ propria est: sobrietas in vigilando,macies,quæ à lachrymis proficiscitur,in precibus alacrem esse, humi cubando se affligere,tenui veste indui, propriis manibus operari, crebrò genua flectere,mortem meditari,psalmos cõstanter canere, stationis tolerantiam ferre: sed nihil tale niro illi, qui obedientiam profitetur, quale est confessionis studium, & obedientiæ munus perfectũ præstare: quibus rebus anima illuminatur,& propriç voluntatis affectus extinguitur, perfectaque eius, qui per spiritũ nascitur, in eum, à quo gignitur,adoptio efficitur. Nam qui non hæc aliis rebus prætulerit, is ad obedientiam præstandam imbecillis existet, & quibus rebus videtur salutem suam procurare,his deceptus,perniciem & exitium patietur. Continentia.n. vigiliæ & vnaquæque earum rerum,quas supra diximus, ipsa quidem per se laudabilia esse concedet aliquis : sed nihil tamen expedire, immò uerò & ruinæ causam illi esse affirmamus, qui suo arbitrio in his faciendis vtitur,nisi eius,qui præest, ductu & regula dirigatur. Quamobrẽm qui confessionem cum obediẽtia coniunctam exercuerit, aliia,quæ suprà diximus, secundas partes tribuet, duobus his, quæ paulò antè dicta sunt,omnia concludens.

S. Plato integram præstat obedientiam.

Exercitia virtutum.

Obedientiæ officium.

Propria voluntas etiam bona studia corrũpit.

Hæc cùm beatus ille ità præstitisset, vt nescio si qs alius unquã præstitit,bonum fundamentum sibi iecit,atque in eo firmum ædificium cõstruxit, omnem cogitationem suam subiiciens, & in omnibus obedientem se præbens, ob idque(ut illud dicam,quod in literis diuinis scriptum est) dilectus erat in conspectu patris sui. Tanta enim fuit in viro illo tolerantia, vt adamanti ferè similis videretur. Idem in ministeriis obeundis erat admodùm dexter, & inter multos certaminum & laborum socios valdè insignis atque illustris: à quibus non longè aberat, quòd ad cœnobii vitam pertineret: seorsùm verò cum vnò quodam, iisdem moribus prædito, quietè uersabatur: cũ Theoctisto,inquam,illo semper memorabili, modò exercitationi domi vacans,modò communiter uersans,tum

in psalmis canendis,tum in cibo sumendo, & opere perficiendo,atque(vt ità dicam) promiscuè communiterque,& in omnibus modestissimè se gerens. Non enim,quia genere insignis erat, quòd ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea vnà cum agrestioribus vitam ducere:neque, quoniam famulorum anteà ministerio vtebatur,propterea ignobiliora officia tractare alienum à se putabat,aut ægrè ferebat.Quamobrèm & fimum humeris portabat, prædiumque stercorare atque irrigare iussus, id facere non grauabat. Idem farinam patienter subigebat: eaque omnia faciens, multum studii ac diligentiæ libris scribendis adhibebat.

S. Platonis humilitas.

Vultis dicam & alia illius obedientiæ egregia facinora? Increpabatur quidem à patre ipso,præsentibus hospitibus:ille,inquam,qui ea,quæ suprà diximus,optimè faciebat: sed increpationem ipsam vel ut laudē quandam accipiens,laudatissimus ille vir nihil mouebatur.Ad hęc cùm fratribus audientibus legeret,idque rectè faceret, increpatus tanquàm perperàm legisset,vir prudentissimus verecundè ac timidè se gerebat:cumque à seruili genere se ortum esse audiret, vrbano quodam more annuens patri assentiebatur, generosus ille tam animo,quàm corpore: qui cùm in manuum suarum opere faciendo esset tolerātissimus, & multum lucrifaceret, erat tamen ità modestus & humilis,vt si nulla in re vtilis fuisset,vir & disciplinę acquirendæ cupidissimus, & diuinæ pietatis amator ardentissimus.

Gaudet obiurgatione sua.

Cùm igitur aliquandò ad patris pedes flexis genibus se deiecisset, ab illo ipso corrigebatur, quasi ad idem erratum relapsus fuisset:ille tamē repugnabat, sed pergebat veniam petere. Itaque defessus erat,qui consultò eum virum increpabat, & conuicia in eum coniiciebat:quibus saturabatur,qui per voluntariam illam ignominiam gloriam sibi comparabat sempiternam. Dicam aliquid ex his, quæ professionis propria esse non videntur,consentanea tamē ei rei sunt, si rectè fiant. Idem ille tanto humilitatis desiderio tenebatur,vt precibus ab aliis peteret,vt pugnis & alapis cæderetur.Cumque id impetrasset,& à quodam viro,cui pater id præceperat,verberaretur,muneris loco accipiens verbera,lætabatur. Quæ res erat valdè admirabilis,cùm alter inuitus id faceret,quod indecorum videbatur: alter læto animo id pateretur propter vtilitatem,quam ex ea re percipiebat.Erat etiam id videntibus & audientibus admodùm utile, vnum aliquem inueniri, qui voluntariè illa patiens, Christum imitaretur. Non igitur talis ac tantus vir poterat non diligi & amari?Quæso,quomodò rationi cōsentaneum fuisset,eum,qui totum obedientiæ legibus tanquàm filium se tradiderat, non patri optabilem esse,& ex animo ab eo diligi? Propterea, vt dictum est, valdè amabatur.

Thren. 3

Vult ab aliis percuti, eo. lætat.

Itaque propter virtutis splendorem eius fama per uagata vbique celebrabatur, quippe qui patri suo talem se præbebat, vt esset instar omnium rerum. nam vt oculus deater omnia videns, ut manus rectè operans, vt pes benè incedens, in omnibus denique bonus erat illi cōsiliarius,& socius admodùm egregius, & in colloquendo suauis,eorum,quæ intus erant,custos fidelissimus: quæ autem foris erant,ea diligentissimè obseruabat, partim discipuli, partim fratris faciens officium. Illud quoqueà addiderim,eum virum etiam patris munere functum fuisse. Denique tantus in vtraque rę ille fuit,vt si quandò aliqua de causa necessè fuisset, laudatissimum illum Platonem aliquò proficisci, vir semper memorabilis Theoctistus ob eā rem tristis esset,neque recreationem haberet,ut Apostoli sententia vtar,propter eius hominis absentiam,

Charissimus est patri spirituali. 2.Cor. 2.

qui tam optabilis illi erat. Quis.n. illo ad res futuras prospiciendas, & coniectura colligendas prudētior? Quis ad res necessarias cōparandas expeditior? Quis ad honorem multifariam impartiendum peritior? Talem denique ad perfectam veramque in patrem beneuolentiam ostendendam se præstabat, ut, cùm paterna quidem omnia officia in potestate haberet,animū ipsum à terrenarum rerum amore sic alienum seruaret,ut ne oboli quidem vnius esset dominus.His autem ipsis quisnam finis,quodvè præmium fuit? Pater na scilicet benedictio in spiritualem Iacob profecta, ex quo patriarchę sacrum rerum, & gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filii & nunc sunt, & plures erunt(certè scio)ex semine illo,tanta benedictione prædito. Talis fuit vir ille, qui sanctitatem verè amauit: talemque finem habuit egregia illius obedientia,quam velut adumbratione quadam ad perfecti coloris characterem & formam direxit.

Gen. 27. & 28.

Posteà uerò quàm ad celestē Dñm Theoctistus eius dux transmissus est,ad illius locum ac mores se transtulit, & quietem ipsam legitimè amplexus fuit: non quemadmodùm multis ex his,qui nunc sunt,periculose illam aggredientibus,quippe qui priusquam carnem spiritui subiecerint, audent cum nequitiæ spiritibus singulari certamine congredi, sed cùm tempus uincendi est,palæstram meditātur. Nam qui nō priùs obedientiam didicit, quomodò ille hostiles affectus subiiciet? Quique obediendi regulam integram non seruauerit,quomodò ille ad quietis montem ascendet?An non manifestum est eum, qui extra tempus eā rem attigerit, lapidibus feriendum, aut telo in se iacto percussum,animæ interitu periturū, vt aiunt quo dam loco diuinæ literę? Sed non ità fecit is, de quo nunc sermo habetur.Cùm n.obedientiam Deo placētem uerbis ac moribus præstitisset, iure atq; aptè ad quietem se contulit:& prope Deum accedens,mentē purgauit,eiusq; contemplationibus delectabatur,mēte ipsa in rebus sublimibus uersans, quidem nihil suauius est,q̄ Deum contemplari:qui cùm sit suauitas ipsa,omni ex parte appetendus est his,qui eius gustū, & singularem charitatem aliquo modo senserunt, cuius facietas nulla est,ità ut qui hæc gusta uerunt, velip sius cibi appetitum ferè obliuiscantur. Hæc igitur in seipsum attraxit, de uirtute in uirtutem transiens, & ascensiones in corde suo disponens.

Eremus quib' nec dum expetenda.

Exo. 19.

Psal. 83.

Quoniam uerò non satis illi erat res suas considerare, cùm charitas ipsa & aliorum utilitatem requirat,patris loco,uel potiùs tanq̄ lumen quoddam,fratrum,quos suprà diximus,sociètati præfectus est, que uirum hunc beati Theoctisti successorem, ac ducem habuit:quam societatem uterque & spiritu,& corpore ad eam conditionem & statum prouexerūt, ut ma sio illa faustissima & esset,& nominaretur. Duorum aūt discipulorum dux separatim fuit, à quibus ministerium ei præbebatur,quosq; cōtubernales quidem, sed non sodales habebat.Eorum uerò vnus adhuc superest,Antonius nomine,qui nobiscum unà usque ad senectutem obedientię subiectus uixit.Ipse nobis suggerat,quæ hoc loco in his,quę non dicemus, desiderabitur. Panis erat nostro illi patri esca,ut aiunt,& sa bæ cum oleribus,& summis herbis.Talis,inquam,erat illi quotidianus cibus olei expers, ac nona diei hora sumptus, nisi Dominico, & festo aliquo die: his.n. diebus solitus erat unà cum fratrum societate communi mensa uti.Potus erat is,quem fontes emittunt, & quo mens ipsa colligitur,non uiolentię copia dispergitur. Neque hic ipse quotidianus semper erat, sed interdum ultra diem unum,interdùm in tota hebdomada bis, uel decimo quoque die sumptus, potus sumendi tarditate,uel,ut ità dicam,bibendi ieiunitate cum

Proficit fratribus S. Plato.

Cibus ei'.

Itemque pot' parcissimus.

re eum temperanti appetitu coniuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque constituta. *[Vestes illius.]* Vestis erat tenuis ac vilis, calefaciēdi corporis causa tantùm adhibita, non tenuibus filis contexta, neq; coloribus variis ac florentibus elaborata, quam, qui nimia elegantia se ornant, non monasticæ vitę cultores, sectari student. Orationem & lectionem laboriosiùs exercebat, quas certis horis obire consueuerat, & pro deliciis ac suauibus condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas à patribus tradita, & callum, quod eius manus contraxerant, ac terra, in qua genua sua ponebat, hucusquè virtutem illius manifestè prædicant. *[Lectus.]* Stratum, non mollis aut diffluens lectus, sed qui corpus affligere, & ad spiritalia ministeria firmum seruare posset. Ad hæc manibus propriis aliquid operari studebat: hoc enim ex illius rectè factis præter cæteros, nē dicā omnes homines, insigne admodùm habebatur: vel, vt magis propriè loquar, cum sacro Apostolo illum id commune habuisse dixerim: *[Act. 20. 1. Thess. 3]* Necessitatibus meis, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ; quoniam non gratis panem comēdit.

Quis enim concinniùs aut rectiùs, quàm eius dextera, literarū figuras scribebat? Aut quis laboriosiùs, quàm ille, alacriùs ac studiosiùs, id, quod dixit, vel quoduis aliud opus accidisset, tractabat? *[Libros colligit ex diuersis Patrum scriptis.]* Quomodò posset aliquis eos enumerare, qui eius labores, hoc est, libros, ea diuersis sanctorum Patrum scriptis, tanquàm flores quosdam collectos seruant? Quos qui possident, tantum vtilitatis precipiunt, quantum eis satis esse possit. Nostris autem monasteriis vndenàm tanta librorum abundantia suppeditata est? An nō ex illius sanctis manibus & laboribus? quos adeuntes, & animo illustramur, & eius manum admiramur, cùm eam talem fuisse perspicimus. Sed orationis nostræ pgressus quædam tacita præteriit. Redeat igitur ad ea, quæ pretermissa sunt, enarranda.

Erat temporibus illis summa quædam impietatis tempestas. Constantinus ille impiis cogitationibus *[Constantinus Copronymus perstringitur.]* feruens, malitię domicilium, multorum capitum draco, eius hæresis propugnator, quæ sanctis imaginibus bellum indixit, monastici ordinis acerbissimus persecutor tunc regnabat: à quo quisnam nostrorum Nazaræorum non fuit exterminatus? aut quis latens, nō in medium prolatus est? Quisvè eorum, qui ei resistebant, non ad impietatis barathrum detractus? ità ut sicubi aliquis eorum, qui insignes erant, relictus fuisset, tanquàm scintilla quædam in occultu & obscuro loco iacens, ità latuerit, vt pro mortuo haberetur apud eos, qui adhuc supererant. Talis fuit noster Elias, à Domino seruatus iis in locis, in quibus exercitationi monasticæ operam nauabat, non eius manibus captus, qui nouus Achab dici poterat, neque eius impietatis particeps factus, vt post caliginis tāquàm nocturnæ cuiusdam pugnæ tempora, velut lucifer quidam de rebus Byzantium ingressus est. Quo tempore videre licuit monachos ipsos, qui superfuerant, tanquàm lumina quædam ab iis, qui in vrbe Byzantio erant, conspectos fuisse.

Tunc & beatus ille, qui mortuus anteà putabatur, rediuiuus agnitus est, neque enim à cognatis superesse credebatur: ex eoque non solum consanguineis hominibus, sed toti Byzantio celeberrimus factus est, aliis aliundè illum attrahentibus, ac iucundissimè amplexantibus, & benignè eius dexteram apprehendentibus: deniquè nobili ipsius doctrina libentissimè frequentibus. Erat enim vir ille oratione quidem suaui, ac moribus longè suauioribus, formaque tali, qualem vitæ monasticæ exercitatio commendat. Habebat & multiplicem docendi viam, omnibus omnia factus, vt, quod est ab Apostolo dictum, de illo etiam ipse dicam. *[1. Cor. 9.]* Erat idem & coniugatorum hominum moderator, & earum, quæ virginitatem exercebant, propugnator. Quorum manibus imperta tenebātur, eos adhortationibus suis reprimebat. Infirmorū animos, tanquàm bonus medicus, sustentabat, Patribus filios concordes reddebat, patresque filiis reconciliabat. Precabatur seruos, ut dominis suis essent beneuoli: dominos verò, ut seruis se beneficos præberent. Alia deniquè omnia faciebat, quæ qui facit ac dicit, diuinus esse cognoscitur.

Vnum illud addam ad ea comprobanda, quæ dicta sunt, vt orationi fides habeatur. *[Multum affert fructum Constantinopolitanis profligandis &c.]* Quandiù cum iis, qui in urbe Byzantio erant, versatus fuit, domos totas in aliam vitæ formam mutauit, & ad virtutis statum conuertit. Quidnam hoc est, quod dico? Suæ, inquam, linguæ admonitionibus iurandi consuetudinē ab eius loci hominibus abstulit. Nimios ornandi corporis cultus modesta sua doctrina repressit. Sæpiùs de morum probitate differens, vt charitatem in pauperes exercerent, hominibus persuasit. Quarè factum est, ut pecuniæ abundè conferrētur, & in ea lucra, in quibus pietas exercebatur, publicè distribuerentur. Eosdem ad lectionem compositè exercendam instituit, & ad quoduis aliud bonum opus reduxit. Quæ omnia noctes & dies, magno studio, labore, tolerantia ac vigiliis perficiebat: pedibusque iter faciens, amicorum & consanguineorum illecebris labores, quos ipse patiebatur, libenter præferebat, re ac factis illud Apostoli dictum obseruans: *[1. Cor. 9.]* Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nè, cúm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

Itaque in urbe illa regia, tanquàm vexillum quoddam, erexit orationem, spectatæ uitæ testimonio cōprobatam. Adde quòd tenui ac modesto habitu indutus, adspectu ipso eos, qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quòd si cum politico aliquo viro negocium illi fuisset, orationem suauem adhibebat, ad eorum mores, qui eum audiebant, se componens. Neque quisquam hac in re ipsius institutum accuset, sed vtilitatem indé proficiscentem consideret. Et quęnā, inquiunt, hæc est? Peccantium hominum pęnitentia, & vitæ renunciantium multitudo. Primus enim, & solus ferè (vt ità dicam) is apparuit, qui nostri generis homines & alienigenas ad virtutis exercitationem suscipiendam alacres reddidit: primus, inquam, nobis, ut sanctè uiueremus, hortator diligens extitit. Quamobrèm & monasterio cuidam, quod in urbe erat, pręesse cogebatur quidem, sed noluit tamen. Quinetiam Nicomedičsium Ecclesiæ præsidere eum hortabatur, qui tunc præsidebat: *[Non vult præesse monasterio neq; clero.]* sed assentiri noluit, clerum fugiens is, qui clero erat dignus, & sacerdotii fastigium metuens, qui virtute sublimis & præstans erat.

Itaque ad iucundam sibi quietem reuersus est, ubi quædam memoratu digna constituit, pauperum se patronum præbens, & eorum, quibus iniuria fieret, propugnatorem. Ad hæc consolabatur eos, qui ærumnis premebantur, & quibusuis angustiis afflictos subleuabat, partim lingua, partim scriptis, ubi non habebat, quo alio remedio posset se adeuntes iuuare: (literæ enim ipsæ muneris loco erant, cùm eius viri tanta esset reuerentia, ut ad misericordiam eos flecteret, qui possent misereri) partim verò quarum rerum facultas ei suppetebat, eas aliis impartiebatur, cùm in eius potestatem multa conferrēt ii, qui bona sua benè exhauriebant, ut inexhausta & sempiterna bona participarent. Quòd si eiusmodi rebus alios iuuare non poterat, consolatione saltem mœrorem adimebat, & lōgiore disquisitione ferociores animos eius, qui tristi-

tia

tia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum, si & ipse cum celeberrimo illo Iob hæc dicere poterat: Seruari pauperem de manu potentis, & orphano, cui non erat adiutor, opem tuli. Os verò viduæ mihi benedixit, & causam, quam nō noueram, inuestigaui. Quibus de causis patris loco ab eis habebatur, & ut eorum patronus magnificabat. Denique vt hominum enrator beatus prædicabatur, à multis visebatur, eidē venienti homines occurrebant, eundem hospitio tā monachi, quàm coniugati accipiebant, cùm eius viri fama ultra eam, in qua versabatur, regionem peruagata esset, ac Platonem illum, velut magnum quempiam & admirabilem virum, oēs in ore haberent, quē certò scio neque in posterum silentio, aut obliuioni traditum iri: siquidèm virtus ipsa immortalis res est.

Iob 29.

Posteà verò q̄ cœpit regnare Christi cultrix Irene, quæ pacem ipsam vt cognomento, ità & re attulit, in cuius regno cum aliis bonis, & monasticæ vitæ adeundæ facultas, & ianua patefacta est, quæ olim ab impio Imperatore clausa fuerat, quemadmodùm ab iis Imperatoribus, qui Græcorum superstitionem sequebātur, Christianæ fidei aditus præcludebatur: ex eo, inquam, tpe, quo Irene ipsa regnare cœpit, nostra tota eorum, qui rebus terrenis renunciauerāt, familia monasticæ uitæ obedientiam profitebatur: cui vno omnium ore laudatus pater ille post solitudinis quietē præfuit, non q̄ vellet, aut cuperet dominari, (Quomodò enim rerum minimarum desiderio capi potuisset, qui maximos fugerat principatus?) sed partim à cognatis hominibus victus, (dicam enim quod verū est, etsi oratio ipsa ineoncinnior videtur) partim spe ratus etiam in principatu ipso eandem seruaturum se quietem. Quod nequaquàm fieri potuit: neque enim, quod quæsiuit ac sperauit, illud assecutus est. Ex quo multæ in eum tentationes allatæ sunt: à quibus verò, & per quos homines id factum fuerit, dicere omittā, vt eorum, qui hoc fecerunt, honori consulam. Illud tamen dicam, quòd tristem & inæqualem, suæque institutioni minimè consentaneam vitam ducebat.

Irene Imperatrix.

S. Plato monasterii regimē suscipit.

Sed quidnam fecit generosus ille, & recti consilii uir? Cùm se captum ad præfecturam illam exercendā vidisset, neque sine periculo eam se fugere posse animaduerteret, quanuis sæpè id cogitasset, tunc tamen vt prudens aliquis gubernator clauum tenens, in media fluctuatione nimiùm æstuante, segnitie omni ab animo remota, & mentis lumine in altum erecto atq; intento, beatorum virorum res gestas ac vitas inuestigare cœpit, non ad recentia exempla, quę praua & corrupta erant, sed ad exemplar, & Apostolicæ vitę imaginem oculos erectos habēs: id quod facere oportet omnes, qui virtutis sunt imitatores, si vitā patriis moribus conuenientem, ac salutarem ducere velint. Primùm igitur dedit operam, vt studiosè magni & diuini Basilii constitutiones legeret: ex quibus sui temporis consuetudinem à monastica consuetudine alienam esse didicit. Cùm enim fœminarum cœnobia gubernarentur à seruis maribus, atque ex ea re multa absurda gignerentur, & magnę animarum iacturæ fierent, audite, quæso, quid ille vir egit. Cùm benè peritorum hominū sententias anteà quæsiuisset, vt, quod bonū erat, exploratum haberet: (erat enim ab arrogātię studio satis abhorrens, neq; quicquam sine aliorū consiliis faciebat) illegitimas traditiones abscidit, ut pestilentes hæreses, suumq; monasterium constituit, remotis seruis ac mulieribus, omniq; alio mercaturæ censu: quæ cauponantium lucra idē diuinus Basilius appellans, fugienda esse precepit. Id autem perfectū est non sine labore: cùm difficile fuerit his, qui einsmodi exercitationi assueti non erant, aliis etiam extrinsecùs non paucis rebus proposito illi aduersantibus. Neq; id mirum est, cùm consuetudo ipsa facilè & sine labore auferri non possit, neque quicquā ex iis, quæ cum laude fiunt, inuidia careat. An non excelsæ atque erectæ mentis est, à perniciosa consuetudine sese auellere, & rectum exemplar se illis proponere, qui non solùm nomine, sed etiam re monasticam regulam sequuntur, & opus vitæ suæ consentaneum habere cupiūt? Quomodò.n. fieri potest, ut ille sit verus monachus, qui seruos habeat, à quibus, tanquām dns, timeatur? Quomodò non uisu allectus & captus fuerit is, qui exercitationi monasticę addictus, mulierē aliquam sibi ministrantem contemplatur ac cùm illud euenire solitum sit, vt quanuis à muliere aliquis longè absit, intestino tamen bello vexetur, & aliquandò capiatur? Quamobrèm factum illud his, qui propè erant, desiderium attulit, vt idem & ipsi facerent, & diuinos homines pietatis studiosos ad eam rem imitandam prouocauit. Vndè sempiternam gloriam pater ipse assecutus est. Quòd si alium quempiam adiutorem, & in ea re socium habuit, eū, inquam, qui hęc dicit, & scribit, totum id patri nostro acceptum referendum est: decet enim filium in omni re patrem imitari, seque totum parenti tradere.

S. Basilii constitutiones monasticæ.

Fœmina prorsus amouēda à monachorū consuetudine

Iacobi 1.

Iam verò à societate illorum, qui in vrbe versabantur, & cognatorum congressu, necnon principū eonsuetudine se diiunxit, intra spiritualem aulam se continens, & gregi rationali præsidens, doctrinæ cibo illum nutriens, & eruditionis potum abundè illi suppeditans. Ex quo factum est, ut Lia floreret, & grex cresceret, ac celebrior fieret, Deusque gloriosius laudaretur, à quo in omnes omne opus perfectum proficiscitur. Sed quale illud est, quod intereà hæc dicens, imprudens ferè præterii?

Cùm iam regnaret pia fœmina Irene, multaq; disceptatio de venerandarū imaginum argumento facta esset, idem pater ante multos alios, & cum paucis quibusdam libera oratione imagines p̄dicabat, cumque iis, qui contra eiusmodi venerationem bellū gerebant, quantùm poterat, ipse pugnabat, q̄ quidem ad disputādum de dogmatibus idoneus non erat: nā simplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, & nomini suo congruentem, & auditoribus p̄babilem. Cuius rei argumentum illud fuit, q̄ in cathedra vrbis metropolitanæ Epiphanorum in synodo illa, quæ in Apostolorum templo habita fuit, à Præside, qui tempore illo erat, prouocatus est, is, qui neq; anteà hæreticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tpe ad magnum illud templum festinauit, aduersùs Pręsidem clamans, & fallacem illum cętum contra venerandas imagines coactum uituperans Et paulò pòst cùm concilium illud falsum dissolutum fuisset, tam cœtus ille veritatis propugnator, quàm regina ipsa è mediis leonibus erepta fuit. Tunc sine sanguine (vt ità dicam) martyr apparruit noster pręceptor, Pontificem ipsum sequens, neque quicquā ob ea, quę ausus fuerat, veritus. Parum enim est, quòd in ea synodo, quę iterùm in urbe Nicea habita est, inuentus fuerit, eo quòd tunc immitis & durus ille populus de medio sublatus fuerat.

Concilia huiū Iconoclastarum.

Synodus Nicena 2.

Posteà uerò, q̄ hęc ità se habuerunt, & rectę fidei trophæum erectū est, pater ipse in suum monasteriū reuersus est, præsidendi munus exercens. Quo tēpore morbo detētus, qui vitæ desperationem significabat, idq; pro lucro ducens, atque appetens, præsidendi officium in nos transtulit, qui neq; digni eramus, quibus ille præsideret. Inuenit igitur humilitatem illā, quam optabat, & molestiarum uelut inducias quasdā accepit, & à vexationibus, quæ illum detinebant, liberatus est, talis existens, qualis olim fuerat à pecunię & possidendi cupiditate alienus, neq; curiositatis amator.

mator. Non ampliùs aũt aliquorum odia locum habebãt ad eius virtutis splendorẽ contegendũ. Nam & viri iusti affliguntur, vt, cùm rebus aduersis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illustriores fiant, rectéq; incedẽtes, minimè delabãtur, discantq; benè agendi facultatem omnem à Deo se habere.

Tempus igitur, quo pṡdendi muuns pater exercuerat, iã absoluimus. Orationẽ deinceps ad id, quod celebrius est, cõuertemus. Sed in mentẽ mihi venit ingemiscere, q̃ vera sunt dicere aggredienti quidẽ, sed harum tñ rerum narrationẽ recusanti, eorum causa, qui ea fecerunt. Verùm cùm fieri non possit, vt aliter manifesta fiant, quę occultari non debent, quamuis vbiq; ea vulgata sint, veniam tñ ad eorũ narrationẽ, non quòd velim his, qui hæc egerunt, obtrectare, sed vt viri beatissimi virtutem monumentis literarum

Eccles.10. consignem. Vę tibi, ciuitas, inquit Salomon, cuius rex iunior est. Id quidem à litteris diuinis olim audiuerã, nunc etiam expertus sum.

Constantinus Irenes filius taxatur. Constantinus Irenes filius, cuius fides quidem recta fuit, ex materna pietate formata, vita verò peruersa ex imperii potestate, intemperantia, velut stimulo quodã excitabatur. Cùm.n. pubescente ętate nuper imperiũ habere cœpisset, partim maternę reuerentiæ & custodiæ freno abiecto, partim diuinis legibus pro nihilo habitis, vxorẽ legitimè sibi copulatã eiecit, &

Mat.14. Herodis exẽplo mœchus factus est. Sed quorumnam hæc spectat historia? Vt nostrum hunc magistrũ, Præcursoris illius Iohannis imitatorẽ quodãmodò fuisse intelligatis. Cùm.n. omnes ferè iniquo illi facto assentirẽtur, solus hic (ut ità dicã) cum suis pueris, hoc est, discipulis, stabilis permansit. Ob idq; quot & qualia

Multa minatur S. Platoni. per totum annũ certamina eũ subiisse putamus? Nuncia nunciis, minæ minis addebantur: flagella, exilia, membrorũ mutilationes proponebantur. Cùm verò nihil eorũ, quæ Cęsar ipse studebat, pfici posset, (nã verbo quidẽ alii eum persequebantur, re aũt uera Imperatoris manus illi erat infesta.) Nostis monachos illos, & literas ad eũ missas. Postremò cùm eaipsa inania atq; infirma depræhensa essent, viro illo sancto, quod decebat, faciente, & contrarias literas mittente, tũc Imperatoris persona detecta fuit, cùm non amplius ficta species locũ habere potuisset. Rem.n. aperuerũt, quę à duobus illis exercitus ducibus ab eo, velut hostibus quibusdam, ad inermẽ Christi monachũ, sola diuina lege armatũ, missis facta sunt.

Expellit virum sanctum. Pastor igitur è medio sublatus est, & oues gregis dispersæ sunt, aliis verberatis, aliis in exilium missis, aliis persecutores fugientibus. Quodque mirabilius est, regium edictum prohibebat, nè qs eorũ, qui Dei causa persecutionẽ patiebantur, alicubi reciperetur. Eiusmodi edicto monasteriorũ Præfecti obtemperauerunt: ac quotusquisq; inuentus est, qui virum illũ accipere ausus fuerit? Intereà Christus dormiebat ob eam, quã ipse nouit, rationẽ, probans & explorans aliorum animum, nõ firmior esset: aliorũ verò inhumanitatem patientia sua flectens ad misericordiam, & ad pœnitentiam prouocans. Ille igitur Christi athleta spontè à propriis membris abscinditur, atque omninò solus relinquitur, animam pro ouibus suis expo-

Iohan.10. nens, verè bonus pastor, ut in Euangelio dicitur. Idẽ ad Cæsarem Briarei manu ductus, coram ipso stetit (audeo dicere) velut Præcursor Domini Iohannes, nisi quòd ille vitrò, hic ab alio ductus id fecit.

O fortẽ illius viri mentem & animũ, qui non imperiũ formidauit, non minis cessit, non illecebris fractus est, cùm præsertim cognata illi esset fœmina, quæ Herodiadis mentem habebat: quinimmò intrepida oratione usus, ac nihil veritus, id, quod uerum erat,

Marc.6. confessus fuit. Non licet tibi, inquit Præcursor, habere vxorem Philippi fratris tui. His similia & Præcursoris imitator ei dixit, qui Herodis erat similis. Non ille quidẽ fuit securi percussus, qm noluit Cęsar ipse martyrem eũ virum esse, qui animo & proposito iam fuerat, & iis, quæ dixerat anteà, se certasse satis ostenderat: sed imprudens tamen Christi confessorem eũ esse probauit, cùm in cellula quadã, ut maleficum hominem, illum veritatis thesaurũ conclusisset, clauibus aliis alias addens, ac cibum per foramen quoddã ei dari iubens, ut à nullo prorsùs videri posset, qui à Deo ipso videbatur. Hæc unà cum Cæsare agebat monachorum Præfecti quidã, quos pudet me nominatim proferre: quodq; miserabile est, carcer erat monasterium, Imperatoris palatio adhærens: & eiusmodi custodiæ princeps erat is, qui adultèros coronauerat. Hei mihi, (ut cum Propheta clamem) quoniam periit uir Deum timens à terra, & qui rectè faciat, in hominibus non est.

Includit eum in cellula quadam.

Mich.7.

Quid dicã de illo, qui sanctum virum custodiendũ ei tradidit, qui adulteros ipsos coniugauit? Quid de illo, qui mandato Imperatoris virum nullis rationibus reddendis obnoxium, tanquàm reum conquisiuit? Quid eos in medium afferam, quos Cæsar ipse sacrorum ministros insignes in carcerem misit, ad persuadendum iusto illi uiro, ut uerbo tantùm assentiretur iis, quæ fiebant, si à carcere dimitti vellet, & omnibus suis dominari? Quid deniq; illos proferam, qui ei ualdè illudebant, qui obtrectabant, tam consanguinei, quàm alieni; tam qui eodem, quàm qui diuerso habitu induebantur? O rem obsurdissimam, immò uerò ò factum contra veritatem iniuriosum. Insimulabant generosum hominem adulteriorũ comprobatores, ę mente delira esset. Falsæ glorię studiosum esse iactabant eum, qui pro Christi gloria certamẽ subierat. Illi nimirùm homines hæc dicebant, qui cùm ad Cæsaris voluntatem omnia loquerentur & facerent, à Deo ipso Domino exciderant. Eius temporis calamitosam inhumanitatem, Christi cultor ferebat, veritatẽ ipsam solùm propositam habens, & quæ veritati defendenti retribuẽda sunt, secũ cogitãs Itaq; ærumnas illas ità trãsegit, vt sic cũ trãquillitate in aliquib[9] locis occultis requiesceret. Cuius.n. viri studiũ Deus est, eius religionem & in Deum charitatẽ nihil superare põt.

Calũnia in S. Platonem.

Breue tempus intercessit, & adulterinũ illud Imperiũ, quod noluit intelligere vt benè ageret, de medio sublatum fuit, vt & Imperatores ipsi discerent diuinas leges non violare, neque iniquas persecutiones & carceres struere, quamuis purpura nimirùm efferantur. Tũc fidelissimus ille diuinarum legum custos, cõfessionis brauio recepto, à carcere ipso, tanquàm victor, exiit, multisque laudationibus & carminibus celebratus, felix dicebatur, eorum testimoniis comprobatus, qui anteà ipsi obtrectabant at que illudebãt. Solent.n. (vt est à Gregorio Theologo dictum) hominis alicuius virtutẽ vel hostes ipsi admirari, cùm, furore extincto, res ipsa per se probata fuerit. Licèt hoc loco diuerso modo res se habeat, ac dici possit. Cùm.n. regina illa, quæ pacis nomen habens, Irene dicta est, rursùs imperare cœpisset, & reuerentia virum hunc, tanquàm martyrem prosequeretur, tunc instar fluuõ retrofluentis, si quis inimicus anteà fuerat, in amicũ & laudatorẽ conuersus est, ità vt custos carceris in terra prostratus, sibi veniam dari supplex petierit. Sed vir ille factis, aut dictis tam motus fuerat, quàm lapis sensus expers.

Irene redit ad Imperium.

Posteà verò, quàm ab exilio reuersi sumus, aliiq; ex aliis locis, tãquàm volucres quædã aduolassent, factũ illud piis hominibus admirationi erat, & cũ capite ipso membra copulabantur. Diceret fortassè & hoc loco (quamuis verbum hoc audax sit) clarissimus ille va-

tes

Esaia 60

tes Esaiæ: Leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos filios tuos: veniunt omnes filii tui delongè: videbis, & gaudebis, & metues, atque obstupesces corde. ille quidem propheta hæc diceret: ego verò addiderim, illum etiam, qui sacris præsidebat, & in ea re principem locum tenebat, ita fuisse affectum, vt eum, de quo dicimus, reuerentia prosequeretur: qui cùm se illi purgasset, ad concordiam etiam ipsum inuitauit. Quod factum fuit, eiecto illo, qui adulteros coniugatos coronauerat, vt dissidiũ remoueretur, quod beatus ille vir maximè fugiebat. Quo facto, victoriæ præmium apud vniuersos, qui conuenerant, assecutus est. Quid enim aliud Deo ipsi concordia & coniunctione charius, modò coniunctio ipsa hominẽ à diuinis præceptis nõ seiũgat? Sed quidnã posteà factũ fuit?

S. Platonis præclara humilitas.

E priore monasterio gentis illius causa Byzantium migrauimus. Quo loco pater ipse virtutia appetens, ne monasterii gubernationem sustineret, intra cellulam se claudens, eam vitam amplexus est. Sed vide etiã hic admirabilis rei studium. Tam multa eius erat humilitas, vt cùm fratrum societas sub duobus principibus esse non posset, seipsum vir ille Dei studiosus atq; imitator, obedientiæ legibus subiecerit. Idque fecit illis ipsis præsentibus, & eius rei testibus, qui eodem conuenerant. An non peregrinum & alienum hoc est, filium dici eum, qui antea pater dicebatur, eius, inquam, filium, quem ipse in spiritu genuerat? Quid, quòd ei subiectus erat, cui olim imperauerat, cùm præsertim tot essent illius egregia facta, vt satis illi ad laudem esse possit, si tantarum rerum gloria non elatus, modestè se gesserit? Sed admirabilis ille vir facilè & nullo negocio hoc perfecit, non fictè quodammodò & adulterinè, vt verbo tantùm imperanti subiectus esset: sed syncerè, atque eo modo, quo Deus postulat, id ipsum faciebat. Vbi enim confessio est, illic & fiducia: vbi fiducia, illic propriæ voluntatis remotio: vbi voluntatis remotio, illic & obedientiæ perfectio esse solet. Rectè factorum testes illi sunt, quorum causa petitiones aliquunt exciterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, & cùm petitionem assecutus esset, eius causa qui petitionem obtinuerat, ipse gaudebat. Quod si petitionis compos non fuisset, sed re infecta discessisset, nequaquàm id molestè ferebat, vnum illud propositũ habens, vt re aliqua egenti vtilitatem afferret, non vt voluntatem suam expleret.

Iere. 15.

Hei mihi pater, (vt prophetæ voce vtar) quemnam me genuisti? Patrem te uocare non erubesco, qui dignus non sum, qui filius tuus nominari possim. Quorsum me ad hanc dignitatem extulisti, qui neque imperio parere aptus sum? Nouit Deus, quemadmodùm &, tua sancta anima, huius rei rationem, quòd scilicet amicitia ipsa, uel obedientia potius, etiam illa, quæ supra vires sunt, ferre potest: ut breui oratione defensionem meam compræhendam, & hoc loco finem faciã. redeundum enim nobis est ad id, quod proposuimus.

Dan. 3.

Item singularis patientia.

Clausus erat pater ipse in loco quidem angustissimo, qui æstate ita calefieri solitus erat, ut alter Chaldaicus caminus esse uideretur, plumbei tecti inflammatione æstuans. At ille non solùm eam rem non molestè ferebat, sed etiam talem in posterum sibi requiem reseruari votis expetebat, desiderio ipso laborem leuante, & spe difficultatem faciliorem reddente: ex quibus fit, vt magnę aliquæ virtutes atque institutiones vires habeant. Neq; his rebus vir ille laboris studiosus, contentus erat: sed constanter ac diligenter manibus laborabat, multam uim adhibens: diuinæ verò meditationi multo diligentiorẽ dans operam, & vbiq; aduersùs hostem diabolum pugnans, & fratrum necessitati paratum se præbens, alios tristes consolans, alios animo deficientes recreans ac sustentans, multos lapsos erigens, quiq; acerbitate aliqua affecti erãt, illorum mœrorem leniens. Deniq; multiplex ille animarum medicus ad eorum, qui aliquid patiebantur, habitus se accõmodabat, vt laborantes ipsos optimè curare posset.

Ad pedes fert ultro grauẽ catenam.

Non silentio prætereundum mihi uidetur, quod est admodùm memorabile. Cùm ferrea quadam catena valdè graui pedes circũdedisset, eiusmodi laborẽ fortiter sustinebat. Quàm verò laboriosum fuerit, catena illa indutum dormire, uigilare, & opus facere, licet eã rem considerantem intelligere. Neq; id faciebat, ut se clausum ostentaret, neq; tanquàm uirtutis officinam, instar Chironis illius, in Thessalico antro habitãtis, factum illud iactabat: (ab eo enim affectu athleta ille multũ aberat) sed uirtutem suam extenuabat, quasi eam non coleret, ut parerat: catenam verò illã submissione quadam artificiosè ita occultabat, vt omnibus ferè ignotum esset, quod diximus, quoad à cella progressus, rem ipsam vel inuitus patefecit. Sed de bis rebus satis diximus, cùm & auditor mediocritatẽ amet, & scriptor copiosius res ipsas enarrandi facultate non abundet.

Cùm verò è vita excessisset diuinus ille vir, qui tũc Episcopatui præsidebat, quisnam Patriarcha futurus esset, suffragiis quærebatur: quæ quidem de multis ferebantur, cùm plerique alius alium cooptaret, prout beneuolentia aut veritate ducebatur. Quæsitum est & patris nostri suffragiũ, non solùm ab his, qui sacerdotio insignes erãt, sed ab ipso etiam Imperatore. Quid igitur (uos quæso) faciendum illi erat? An non decebat eum, qui bonarum rerum causa certauerat, & accuratę vitæ legem omnibus se proposuerat, liberè ac uerè sententiam suam proferre, id, quod ad communẽ utilitatẽ spectaret, considerantẽ? Minimè, inquiunt eius irrisores & obtrectatores, sed vel ignorationem simulare, vel ambientibus suffragium illud concedere oportebat: quorum alterum mendacium habet, alterum simulationem, utrunque certè respuendũ. Ille igitur suffragium suũ misit. Cui autẽ illud detulerit, omitto dicere. Misit tamen, Deo ipso teste. Quod & illi libenter acceperunt, nescio quomodò, quod scriptũ fuerat, cõfirmantes. Qui enim suffragiũ ipsum acceperat, reuoluit calculos ipsos, ac peruertit. Et Plato quidẽ ipse, quoniã necessè erat, ut pro capite proponendo singula mẽbra suo fungerẽtur officio, ad quendã eorũ, qui eodẽ habitu induti erãt, Cęsaris ipsius propinquũ cõis utilitatis causa egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquàm veritus, noctè adiit: cui cùm ea dixisset, quę decebant, in cellã celeriter rediit. Ille verò cùm hæc audiuisset, in furorẽ versus est, ac paululùm moratus, quãtùm ad id, quod consultauerat, perficiẽndũ satis esset, sanctum illum uirum, & nos una cum illo compræhendit, & quatuor ac viginti dies munito quodã in carcere detentos, domum postea redire permisit.

Magnum pondus habet eius suffragiũ ad creandum Episcopum.

Incarcerẽ conijcitur.

Quid opus dicere, quot iniuriis virũ illũ, vel potius veritatẽ ipsam, affecerit, fratrum societatẽ furiosè oppugnans atq; conturbans, & alios quidẽ in carcere seruans, alios ad iudicia, tanquàm reos, trahens, quãuis in omnibus aliis rebus imbellis & ridiculus existeret? Quę oĩa erant apparatus quidã malitiæ, quam ille meditabatur, & velut iniquitatis cuiusdã exordium, necnõ eius hominis nugarũ, & apertæ petulãtiæ significatio. Propediẽm vexatio ipsa illata est, eiusq; causa fuit Ioseph ille, qui adulteros, quos diximus, coniugauerat, clandestinũ, inquã, malum illud, & Ecclesiæ ipsius perturbatio. Cuius quoniã, tanquàm serpentis cuiusdã venenũ, canonicè cõronem effugimus, à Cæsare ipso minę nobis proponebantur: quiq; instabant, parati erãt. Sed qui possum paucis verbis cõpræhẽdere, quàm multos terrores quot certamina & tẽtationes nobis attulerit, quàm sępè nos abducendo vexarit? Scit hæc,

Multa patitur.

tam qui ea passus fuit, quàm qui prope illum, quà hæc patiebatur, tunc erat. Profectò militaris phalanx locū, in quo manebamus, ità cinxit, vt neq; aliquem hiscere, aut omninò caput efferre permitteret. Intus timores, foris terror ac minæ proponebantur. A quibus autem hæc proposita fuerint, non dicam, eorū, qui hęc fecerunt, personam reueritus. Heu quanta fuit tempo ris illius calamitas? Nemo ferè impetum illum ferre potuit, nemo fuit qui rectè consuleret, & diuinas partes sustineret: Quinimmò optabile erat, nè quis tractu diam principum magis excitaret. Hęc, & his miserabiliora faciebant, qui eiusdem ordinis erant participes. Postremò (vt summatim rem perstringam) fratrum societas noctu abrepta est, & in carcere conclusa. Quo facto, synodi constitutus fuit dies: in quo vir ille sanctissimus à militari manu vnà cum tribus aliis, velut maleficus quispiam, ad ipsam synodum ductus fuit. Miserabile certè spectaculum erat, senem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, sublatum portari catena vinctum, qua ipsius pedes circundabantur, & ab aliis humeris in alios velut piaculum quoddam indecora traiectione transmitti. Hei mihi: hæc ne fuit ordinationis synodo congruentis ratio? Hæcne Imperii Christiani existimatio? Quæso, qua in re sunt hæc illis inferiora, quæ latrocinantium insidiis, & tyrannicè imperantiū violentia, olim patrata sunt.

Fratres eius ducuntur in custodiā, & ipse ad synodum.

Sed, vt quæ in medio sunt, ea velut ludicra quædā prætermittam, (illa enim historiæ modum implere possunt) exilium iam decretum fuit, & pater ipse circunscriptus est in vna quadam insula ex his, quę ante vrbem sunt, quéadmodùm & frater noster in alia quadam valdè aspera, munito quodam carcere ad exiliū accedente. O rerum mutationem. Monachis ipsis humaniores extiterunt hi, qui communi vita vtuntur, & priuati homines veriti non sunt iustum ferre iudiciū, quod iudices debuissent: manifestum enim erat iniquum illud facinus. Missum facio balneum illud, in quo Imperator ipse militari acie omnium fratrum societatem inuadens, cùm ex monasterio illo singulos suę voluntati subiicere conatus esset, spe deceptus est: suo enim imperio valentiores illos esse cognouit, qui diuina lege obtemperabant. Missos facio carceres, in monasteriis constitutos, & monasteriorum Præfectos carceris duces factos, hisq; quos clausos tenebant, plura, quàm iussi fuerant, tormenta inferentes. Prætereo quæ posteà consecuta sunt, quo tempore multi abducti, & in alium locum translati, persecutiones, inquisitiones, disiunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multæ atque ingentes minæ, iræ, interrogationes & responsa, multaq; per omnes vrbes inuestigatio facta est, necubi aliquis fratrum lateret, adeò, vt nonnulli timore persequentium in terræ foraminibus sese abdiderint, quo seruari possent. Hæc autem omnia eius rei causa facta sunt, (rursùs enim præ admiratione eadem tractare cogor) vt qui adulteros illos contra Euangelium & præcursorem Iohanem coronauerat, quasi salutarem aliquam dispensationem præceptis obtemperantes non admitterét, exleges & à Deo alieni haberentur. O diuinas leges contemptas. O persecutorem acerbissimum, Christiani hominis appellationem habentem, & Christi leges conculcare gestientem. Quid ita insanus factus es, stolidus atque immitis vnà cum Leone tibi compare? An non uides contra inuictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus, qui vocatum fuerunt, superare potuit? Quinimmò quicunque le, vt tu nunc, his ipsis legibus aduersarium ostēdit, iure optimo periit.

Dānatur exilio.

Inhumaniter fanētra ctatur in exilium.

Sed quonam modo Dei seruus abductus est? Ad illum enim ipsum redeo. Rursùs translatus, rursùs distractus, & à duobus hominibus huc atque illuc protrusus, eo quod non ampliùs progredi posset, trahebatur, & ita distractus vexabatur, vt iniquū illud facinus vel ipsis lapidibus sensus expertibus lachrymas mouere posset. Huius rei testis est celebris illius martyris Mamantis regio, testis est & abrupta illa insula, quæ post primam fratris iam dicti custodiam, pietatis huoc custodem detinet. O immites, & doloris sensu carétes illorū animos. Sed nescio certè, quo nomine ipsis cōgruente illos appellem, qui eadē opera monachi, & milites, & carceris erant custodes: qui instum illū virū omninò desertum, tāquàm in lacu profundissimo, in cella quadam concluserunt, hominemq; iam senio confectum, & morbo vexatum, sub vnius cuiusdā serui potestate, illi rerum terrenarū & Cæsaris serui reliquerunt, vt sanctus vir rerum cœlestium seruus, ad quem quotidie semel, vel bis, à ministro viseretur. Quo tempore senex eum rogabat, vt ad necessariarū vsum corporis duceretur, & iniquus ille fer uus id ei exprobrabat. Petebat aliqd imbecillitati suæ consentaneum, & peruersus ille fores claudebat. Cùque hæc pateretur, nihilominùs tamen stabilis permāsit: quodque coram Deo & hominibus confessus fuerat, nunquam denegauit.

Includitur in cella.

Postea verò, quàm eius carceris causa eum in lethalem morbum incidisse Cæsar audiuit, animi duritiam leniorem faciens, in vrbem Byzantium ipsum transtulit: cumque illum eò transtulisset, parabat se ad id, qd̄ malè factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam nō recto proposito ac sententia mouebatur, quod proposuerat, ad finem non perduxit. Illum enim diutiùs arrogantia ac temeritate suspēsum, cùm fortis Dei manus ad Scythas exterminasset, illic cum toto exercitu perdidit: vt posteris narratio quædam terribilis, & dictu horrenda, Deiq; iudiciorum, quæ comprehendi non possunt, eiusdemq; sapientissimæ prouidentiæ exemplum relinqueretur. Eum verò, qui ante eā nobiscum vnà clausus tenebatur, cùm eorum, qui tunc Imperio potiebantur, & piè se gerebant, gratia proprio gregi restituisset, Confessorem ille seipsum esse probauit: id que quomodò factum sit, dicemus: neque enim hoc præterire consentaneum est.

Eorū cura, qui res nostras beneuolo potiùs, quàm inimico animo disponebant, de medio sublatum fuit scandalum: quo remoto, & dissidium, quod illi cū Episcopo intercesserat, sublatum fuit, cùm principes ipsi hoc ei persuasissent. Itaq; sanctissimus Patriarcha se purgauit, quod quæcunque acciderant, Imperatoris violentia facta fuissent. Tunc igitur vnà conuenerunt, & vicissim sibi satisfecerunt, (quandoquidem Deo ipsi nihil ità charum est, vt pax & concordia: modò cōcordia ipsa non sit fidei dissensio, neque diuini præcepti violatio, non denique Canonis alicuius reprobatio, quemadmodùm præsens coniunctio se habuit) quantùm ad nos pertinebat, ea, quę interea facta fuerant, prætermittentes, vt illis similia, quæ diuinorum patrum memoria facta, & similiter dispensatione quadā neglecta fuerant: immò verò perfecta earum rerum examinatione in futuro illo seculo illi iusto atque incorrupto Iudici reseruata.

Obseruaualis sit admorerum da in religione concordia.

Sed quidnam consecutum posteà fuit? Non ampliùs pater ipse clausum se detinebat, qm̄ ꝓpter infirmitatē nō ampliùs corporis necessariū vsum per seipsum explere poterat: sed modò in lectulo recubēs superioris exercitationis & certaminis atq; laboris relaxatio ne: modò i humili aliqua sede requiescēs, Dauidis psalmos pronunciabat, & mēte Deum ipsum precabatur: quæque ad fratrum societatem adiuuandam pertinebant, oīa cōferebat, salutaria consilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere & paterna beneuolentia, qua vti in eos consueuerat. Non tamē valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectiooibus

bus vacare, nisi quantum ministri alicuius prope se legentis opera vtebatur: nihilominùs his rebus dolebat, & tristis erat, quasi animam perdidisset, eo quòd diuina & sacra ministeria non obiret, sed à corporeis laboribus vacaret. Ac si quem cibum sumebat morbo congruentem, vel lauacro, vt iussis pareret, utebatur, Deo quidem ipsi gratias agebat, sed ęgrè ferebat tamen, quòd remissius viueret. Itaque verè stadium ipsum celeberrimus ille vir, & diuinum cursum exegit, quod dicitur, cum obedientia exoriens, & in obedientia desinens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitui cum parem annorum circulum in singulis certaminibus perfecisset, vitam illam sempiternam, & perenne lumen habiturus hinc migrauit. Numera certamina ipsa, & inuenies annos octo & quadraginta: adde duodecim illos, antequàm terrenis rebus renunciasset, ad illa quatuor certamina, quæ in persecutionibus, decem item & nouem annos, quos in infirmitate corporis transegit, & celebrem virum vnde octogesimo anno hinc migrasse inuenies.

Sed quomodò sine lachrymis eius viri finem enarrabo? Iacebat senex ille senio admodùm honorato, ad migrationem ipsam animum habens paratissimum. Illic & fratrum societas circunfusa, sanctarum eius orationum donum postulabat: Cùm igitur singulis benedixisset, eosdem amplexatus, ad sepulcrum abiit admodum lætus, quod iampridèm videre cõcupiuerat, quamuis voti compos anteà factus non fuisset, cùm non pridèm assecutus esset, quod volebat. Cùm igitur valdè hilaris sepulcrum suum vidisset, Deo gratias agens: Hæc, inquit, requies mea in seculum sæculi, eamque vocem adiunxit: Voluntatem timentium ipsum faciet Dominus. Mouit & eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullam temporis rationem habentes, (erat enim sacrorum ieiuniorum periodùs) concursu ad eum venerunt, tam monachi, quàm in communi uita versantes. Quibus cùm ille benedixisset, reuersi sunt, sanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum, accipientes. Quinetiam sanctissimus ille Patriarcha cùm ad eum venisset, eius orationum se participem fieri postulauit: quarum cõpos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis discordiæ suspicio remota est, cùm olim tristitiæ illæ, quæ inter eos acciderant, impedimento fuissent, quò minus id credi posset. Omnes igitur admonuit, pro omnibus Deum orauit, vniuersis veniam dedit, qui inimicè se in illum gesserant, qui eum persecuti fuerant, & molestijs affecerant. Hæc fecit diuinus ille vir, qui Christum ipsum etiam moriens imitatus est.

Psal. 144.

Patriarca ad eum venit sub mortem eius.

Quoniam verò & testamentum disponi oportebat, dicam, quodnam hoc fuerit: Orthodoxa, inquam, fides, & legitima vitæ institutio. hæc enim & viuens, & moriens seruauit. Hoc autem, vel illud distribuere, ad eum minimè pertinebat: quoniam neque de amictu ipso quicquam disponere in potestate habebat. Tunc & à me miserabili homine rogatus, an aliquid haberet, quod diceret, manu vestem meam appræhendit, eamque concussit, symbolum quoddam, hoc est, obedientiæ omninò liberæ ac promptæ indicium relinquens, vocemque ualdè summissam emittens, dixit, se nihil habere. Quo dicto, ad humilitatem meam omnia referebat. Minimè autem illud prætermittam, quod prędictionis apertam habet significationem. Ipse funebre canticum sibi ante mortem modulatus est. Cùm enim thoracis morbo teneretur, & assiduo anhelitu laboraret, labia ipsa ex consueta diuinorum eloquiorum meditatione commouebat, summissaque voce illam præcipuè cantici partem canebat? Resurgent mortui, & exurgent qui sunt in monumentis, & lætabuntur qui sunt in terra. Quem versum hortabatur vt secum vnà canerent, qui præstò erant, quoad loqui potuit, & uocem tenuissimam emittere. Cãticum autem illud eius obitus consecutus est, qui insti Lazari, eique diei festi memoriam aduẽtantem antecessit: ad quem Lazarum cãticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cuius vitã scribimus. Postremò cùm insusurrasset, & Deum precatus esset, vt saluus fieret, decoro habitu iacens, capuiq; ad dexteram inclinans, ità leni & tacito corporis motu, tanquam in proprium locum migrandum sibi proponeret, cùm oculos ea hora clausisset, qua sol occidit, animam Angelis tradidit, qui eam ad iustitiæ solem perducerent.

Testamentum eius.

Festum S. Lazari.

Migrat ad Dominũ.

Et nunc ille quidem in cælis est, non solùm eo ordine ac statu (audeo hoc dicere) dignus habitus, qui viris exercitatione præstantibus assignatus est: sed in eorum choro numeratus, qui Confessores extiterunt. Quorum enim certamina perpessus est, eorundem sortis manifestum est participem factum fuisse. Vel, si placet, cum ijs, qui terrenis rebus renunciàrunt, numeretur: qui ea re probatissimus fuit, & multæ obediẽtiæ causa coronatus: cum his, qui vitam quietam egèrunt, ille, qui legitimam quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modestus atque compositus: cum ijs, qui latentem vitam exercuerunt, ille, qui non solùm clausus mansit, sed tunc etiam obedientiæ subiectus fuit: quodq; admodùm honorandum est, cum Confessoribus certus Confessor, re ipsa orationem cõprobante.

Ego verò miser, bono illo patre orbatus, & animo fluctuans, vbinam consistam? Quem admonitorem inueniam, extra rationem mè gerens? Quomodò praui dæmonis imperium fugiam, cum eius admonitoris ac doctoris copia mihi non adsit? Sed ò diuinum & sacrũ caput, tu me ex alto propitius respicias, & cadentem erigas, gradientem dirigas, incolumem conserues, & vnà mecum gregem hunc agas & pascas, quem multis laboribus & solicitudinibus constituisti, vt vestigia tua sequatur, vt diuinorum mandatorum semitas teneat. Protegas, foueas, & tam magnos, quàm paruos greges tuos defendens, eorum esto propugnator, sicut tuæ migrationis tempore pollicitus es: (Tui enim greges sunt omnes, quorum duces sunt filij tui, & filiorum progenies) vt te propugnatorem ac defensorem vniuersi coram Deo, & ad Deum habentes, incolumes permanere possimus, nullis hostibus corporeis aut incorporeis nobis nocentibus, vt neque timoris causa nos à recta fide vel paululùm subtrahamus, neq; à diuinis mandatis deuiemus, neq; ignauiæ, aut perniciosis affectibus aditum patefaciamus, nõ deniq; exercitationem ipsam, cui studemus, vllo vnquàm tẽpore negligamus, in Christo Iesu Domino nostro: Cui sit gloria, honor & imperium cum omnipotente Patre, & vitæ auctore, ac sanctissimo Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Author in uocat eũ.

DE B. PHILOGONIO, QVI EX patrono causarum, Episcopus factus est, D. Iohannis Chrysostomi Cõstantinopolitani Episcopi Concio, quinque diebus ante natalẽ Domini ad populũ habita.

EGo quidem & hodiè destinaram, aduersùs hæreticos luctaturus, vestes exuere quodq; restabat debiti, vobis persoluere: Verùm B. Philogonii dies, cuius hodiè memoriã celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationẽ linguã nostrã euocauit. Et omninò parẽdũ est. Etenim si qui patri matrive maledicit, morte moritur: profectò clarũ est, eũ, qui benedixerit illis, vitæ pmia recepturũ: & si

20. Decẽ.

ijs, qui iuxta naturam parentes sunt, tantam debemus [*Exod. 21.*] [*Leuit. 20*] præstare beneuolentiam, multo magis id præstandũ iis, qui iuxta spiritum sunt parentes: pouissimum verò cùm iam vita defunctos nostra laudatio nihilo reddat illos gloriosiores: nos verò congregatos, tum qui loquimur, tũ qui audimus, reddat meliores. Nam ille quidem subuectus in cęlum, haudquaquàm egere potest humanis laudibus, ad feliciorem magisq́; duraturam quietem profectus. Cæterùm nos, qui hactenus hic versamur, multaq́; opùs habemus exhortatione, illius egemus encomiis, quò videlicet ad eius imitationem excitemur. Quapropter sapiens quidam hortatur, dicens: Memoria iusti cum laudibus Non perinde quòd laudantur, qui decesserunt, sed quòd ij potius, qui res istas egregias laudibus vehunt. [*Prou. 10.*]

Quoniam igitur hac ex re tanta nobilitas proficiscitur, obtemperemus, neq; recusemus. Nam & ipsum tempus huic narrationi congruit. Siquidē hodiè beatus ille ad tranquillam, omnisq́; turbationis expertē vitam translatus est: eoq; nauigium appulit, vbi deincèps non poterit metuere naufragium, nec vllam animi deiectionem aut dolorem. Et quid mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia animi, cùm Paulus hominibus adhuc in hac vita degentibus loquens, dicat: Semper gaudete, sine intermissione orate? Quòd si hic, vbi morbi, vbi insectationes, vbi prææmaturæ mor- [*1. Thes. 5*] tes, vbi calumniæ, vbi inuidiæ, vbi desperationes, vbi iræ, vbi cupiditates, vbi innumerabiles insidię, vbi quotidianæ solicitudines, vbi perpetua sibiq́; cohærentia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores adferentia, Paulus dicit fieri posse, vt semper gaudeamus, si quis paululùm ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput, vitamq́ue suam rectè moderetur composueritq́ue: multo magis postquàm hinc demigrauerimus, facile compotes erimus eius boni, cùm hæc omnia sublata fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccandi materia: vbi non est meum ac tuum, frigidum illud verbum, & quicquid est malorum, in vitam nostrã inuehens, innumeraque gignens bella. [*Vt possit quis semper gaudere.*] [*Meum & tuum, causa malorũ omnium.*] Quamobrèm maximoperè gratulor huius sancti felicitati, quòd quanquam translatus est, atque hanc, quæ apud nos est, ciuitatē reliquit, tamen in alterã transijt ciuitatem, nempe Dei, ac digressus ab hac Ecclesia, ad illam peruenit quæ est primogenitorum descriptorum in cęlis, ac relictis hisce festis, transiit ad celebritatem angelorũ. Etenim quòd & supernè sit ciuitas, Ecclesia ac celebritas audi Paulum dicentem: Accessistis ad ciuitatem Dei viuentis, ad Hierosolymam cęlestem, & ad Ecclesiam [*Hebr. 12.*] descriptorum in cęlis, & ad innumerabilem angelorum frequentiam. Non solùm autem ob multitudinē virtutum cęlestium, verumetiam ob abundantiam bonorum, ac iuge gaudium & lætitiam, panegyrim, hoc est, totius multitudinis cętum, appellat totam illam vitam Nec enim alia res facere solet panegyrim, quàm mercium venalium copia, cùm triticum, hordeum, & omniugæ frugum species, ouium greges, boum armēta, vestes, aliaque id genus plurima importantur, aliis quidem vendentibus, aliis verò commercantibus.

Sed quid, inquis, harum rerum est in cœlis? Horũ quidem nihil, sed sunt his multo magis pręclara. Non enim illic sunt triticum, hordeum, ac frugum variæ species: sed illic vbique fructus spiritus, gaudium, beneuolentia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exuberat copia. Non ouium greges, non boum armenta: sed spiritus iustorum perfectorum, animarum virtutes, vitæque recta facta per omnes cœlos videre licet. Non vestes aut amictus, sed coronas quouis auro preciosiores, tum brabia, certaminum pręmia, aliaque innumera bona reposita ijs, qui rectè fecerint: adhæc ibi est multitudo congregatorum, longè tum copiosior, tũ honoratior. Neque enim constat ex viris vrbanis indigenisque, sed hic sunt angelorum infinita millia, illic [*Præmia reposita in cœlis iis, qui rectè fecerint.*] sodalitia prophetarum, alibi martyrum chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum, omniumq́ue qui fortiter rem gesserunt, varii cœtus. Profectò miranda panegyris est. Iamq́ue id sanè maius est omnibus, quòd in media frequentia versatur horum omnium rex. Etenim vbi dixisset, Ad innumerabilium angelorum frequentiam, subiecit: Et ad iudicem vniuersorum Deũ. [*Hebr. 12*] Quis vnquàm vidit in panegyrim prodeuntem regē? Hic quidem nemo vidit, illic autem, qui adsunt, perpetuò, quatenus illum videre licet, non solùm præsentem, verumetiam suæ gloriæ splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et nostrę quidem celebritates sub meridiē plerunque soluuntur: illæ verò non itèm. Neque enim mensium in orbem recursus, neque annorum circuitus, neque dierum numerum expectat: sed stat perpetuò, illiusque bona finem non habent: nec senescere, nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodùm hìc: nulla turbatio, sed ingens omnium cũ ordine decenti compositio, haud secùs atque in cithara quapiam, modulatissimum concentum & quauis musica suauiorem reddentium vtriusque creaturæ Domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisque mysteriis, diuinorum arcanorum celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem transiit beatus Philogonius.

Quænam igitur oratio par sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Nõ est vlla. Sed agè dic mihi, num idcircò silebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinem gestorum oratione consequi? Atquì ob hocipsum necesse est dicere, quandoquidem hęc est præcipua laudum illius pars, quòd factis verba ęquiparari non possint. Nam quorum benefacta naturam etiam superant mortalem, perspicuum est, quòd horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tamē ob id aspernabitur officium nostrum, quod pro viribus præstamus, sed suum imitabitur Dominum: Siquidem & il- [*Luc. 21.*] le viduæ duos tantum obolos deijcienti in gazophylacium, non tantùm duorum obolorum mercedē reddidit. [*Merces ineffabiles pauperi viduæ reddita.*] Cur ità tandem? Quoniam non perpendebat pecuniæ modum, sed animi diuitias. Nam si pecuniæ modum expendas, magna paupertas est: sin voluntatē explices, ineffabilem videbis excelsi animi mercedem. Proindè quamuis nostrę facultates exiguæ sint, minimique precii, attamen quę possumus, offerimus. Ea licèt non respondeant magnitudini meritorum animę præclari iustique Philogonij, tamen hocipsum celsitudinis illius maximũ fuerit argumentum, quòd nec pusilla repellat, sed idem faciat, quod solent diuites. Siquidē illi cùm acceperint à tenuibus exigua, quibus non egent, sua vicissim apponunt, remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint: Itidèm & hic, cùm acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquàm eget, redonabit nobis per ipsa facta benedictionem, qua semper vti possimus. [*Vide quid sancti præstent nobis*]

Vnde igitur laudationem illius auspicabimur? An à magistratu, quem spiritus illi tradidit gratia? Nam mundani magistratus nequaquàm possunt Christianorum demonstrare virtutes: quin potius frequēter habent accusationē malitiæ. Quã ob causam? Quoniã & solicitudines amicorũ, & circuncursationes, & adulationes, aliaq; permulta his fœdiora, tales magistratus solēt cōciliare. Cęterùm vbi Deus suo suffragio designàrit aliquē, illaq; manus sanctũ cōtigerit caput, incorruptum suffragium, alienum ab omni suspicione iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio, propter eius, qui delegit, authoritatē. Porrò ꝙ elegerit

illum

illum Deus, vel ex ipsa morũ integritate perspicuum est: quippe quem ex medio abreptum foro ad thronũ hunc euexerit: adeò castam & insignẽ priùs egit vitã cùm uxorem haberet ac filiam, & in forensibus negociis versaretur, adeò solem ipsum splendore vicit, vt protinùs ab illo gesto, hoc magistratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal euectus sit. Ac tum quidem hominibus patrocinabatur aduersùs homines, qui struebant insidias, * iis qui afficiebantur iniuria, superiores reddens iis, qui iniuriam inferebant. Hic autem adest hominibus, patrocinatus aduersus dæmones inuadentes.

eos, legēdum uidetur.

Quantũ autẽ sit pietatis argumentum, φ Deus illũ ratò magistratu dignum iudicauit, audi. Christus excitatus a morte, quid dicit Petro? Postq̃ enim illũ interrogasset, Petre, amas me? Isq; respondisset: Tu Domine scis, φ amo te: Non dixit Christus, Abiice pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, dæmones abige: nihil uel horum, vel aliorum miraculorum rectèq; factorũ in medium adduxit: sed omnibus illis prætermissis, dicit illi: Si diligis me, pasce oues meas. Hoc autẽ dicebat, non solùm vt nobis certissimè declararet, quantoperè ipsum diligeret Petrus: verumetiam vt palàm faceret, quantam haberet beneuolentiam erga suas oues, exemplum proposuit Petri erga ipsum amoris, tñ non dicens: Qui diligit oues meas, me diligit. Vide igitur, q̃ multa ꝑpter hũc gregem passus sit Christus. Homo factus est, seruiformam assumpsit, consputus est, alapis cæsus est, postremò ne mortem quidem recusauit, & quidem ignominiosissimã. Quin & ipsum sanguinẽ suum effudit. Itaque si quis voluerit illi commendatus esse, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatẽ, fratrum suorum saluti prospiciat: Nullum enim officium hoc Deo charius est. Et ob id alibi dicit: Simon Simon, expetiuit te satanas, vt cribraret te tãquam triticum: sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Quod igitur, huius solicitudinis curæq; præmium mihi rependis? Sed quartam tandẽm poscit repensationem? Eãdem curam, quam nobis impendit, reposcit. Nam & tu inquit, aliquandò conuersus, confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Quomodò ille factus est Christi imitator? Omnib⁹ per omnia placens, non quærens suam ipsius vtilitatẽ, sed multorum, vt salui fierent. Rursus alio loco dicit: Etenim Christus non sibi ipsi placuit, sed multis. Neq; prorsùs alia res est, quæ perindè declaret doceatque, quis sit fidelis & amãs Christi, q̃ si fratrum curã agat, proq; illorum salute gerat solicitudinem. Hęc omnes audiant & monachi, qui montiũ occuparunt cacumina, quiq; modis omnibus seipsos mundo crucifixerũt, quò pro viribus Ecclesiarum præfectos adiuuent, horumq; curas leniant precibus, concordia, charitate: scientes, φ ni modis omnibus opitulentur iis, qui tot periculis obiiciuntur per gratiam Dei, totque negociorum curas sustinent, quibuscunq; possunt rationibus auxilientur, quanquam procùl habitãtes, & victus fors ipsis perisset, & tota in scopulum impegisset sapientia. Verùm hoc esse maximum amicitiæ erga Christum argumentum, declaratur & hinc.

Iohan. 21

Christi charitas erga homines.

Luc. 22.

Ibidem.

1. Cor. 4. & 11.

Rom. 15.

Monachis quibus rebus iuuare debeãt Episcopos

Videamus autem, quomodo munus hoc Episcopi administrarit. Quin potiùs non est opùs hic pluribus verbis aut voce nostra, cùm veleter fauor vestrumq; studium hoc vltrò declaret. Quemadmodùm enim aliquis ingressus uineam, vitesque contemplatus, pãpinis comãtes, fructu grauidas, maceriis ac septis vndique munitas, haudquaquàm desiderat orationẽ cuiusquam, qui demonstret vinitoris industriam, & agri colæ virtutem: Itidem & hic, si quis ingressus conspiciat vites spirituales, vestrumque fructum cõtempletur, nil opùs habuerit, vt ex cuiusquam oratione discat, qualis sit vester præpositus. Sicut & Paulus scribit alicubi: Epistola mea vos estis, quæ inscripta est, & legitur. Fluuius arguit, qualis sit fons: & fructus iudicat, qualis sit radix. Dicendũ igitur erat & tẽpus & initium, quando vioeam hãc suscepit. Neq; enim hoc minimum habebit momenti ad absoluendam encomij partem, sed omninò satis fuerit ad declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, cùm ou per esset sedata persequutio, manentibus etiamnùm grauissimæ tempestatis illius reliquiis, cumq; negocia plurimam desiderarent correctionem. His insuper illud adiungendum erat, quòd, quemadmodùm dicebam, hæreticorum factio sub illo nata, negocium exhibuit, illius sapientia cuncta prospiciente.

2. Cor. 3.

S Philogoni⁹ quo tepore sit factus Episcopus.

Verùm ad aliam necessariam materiam nobis festinat oratio, eoq; communi patri, beatiq; Philogonii sectatori hæc dicenda relinquentes, vt qui meliùs nobis teneat, quicquid est antiquitatum, ad aliam cócionandi rationem transeamus. Appetit enim festum omnium festorum maximè venerandum, adorandumq; quod si quis appellet omnium festorum metropolim haudquaquàm aberret. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniorum, ac sacrum Pasca, Ascensio & Pentecoste, originẽ ad fundamentũ ducũt. Nisi enim secũdùm carnẽ natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset, nam id festum Theophaniorũ. Nequaquam fuisset crucifixus, nã hoc festum Paschę. Nequaquam misisset spiritum sanctum, quod est festũ Pentecostes. Itaq; ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuersi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verum non obi hoc tantum par est hunc diem cæteris anteponi, sed etiam ob id, quòd id, quod in hoc natum est, cęteris omnibus est venerabilius. Nam quòd Christus homo factus, mortuus est, cùm nullum omninò peccatũ perpetrasset, quid huic ampliùs poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterùm quòd Deus cùm esset, voluerit homo fieri, tantumq; sese dimittere sustinuerit, quantùm ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maximè reuerendum, stuporisq; plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, sine controuersia magnum pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursùm alibi: Nõ enim angelos appræhendit Deus: semen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimùm amplector diligoq; diem huuc, & amorem eius in medium propono, vt vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroque, vt summo studio summaque cum alacritate velitis adesse: sed priùs suam quisque domum repurget, vt videamus Dominum nostrum in cunis iacentem, ac fascijs inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum.

Festum natiuitatis Christi celeberrimũ &c.

1. Tim. 3.

Hebr. 2.

Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si, cùm ipse nostra causa descenderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? cùm alienigenæ barbarique ex Perside accurrant, vt illom videant in præsepi iacentem, tu verò ne breue quidem spatium emetiri sustines, vt hoc felici spectaculo perfruaris? Nam si cum fide accesseris, proculdubiò videbimus illum in præsepi iacentem. Siquidem hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus Dominicum: non quidem fasciis inuolutum, sicuti tunc, sed vndiquaque spiritu sancto conuestitũ. Qui mysteriis initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidẽ nihil aliud, quàm adorarũt: tibi verò, si cũ pura accesseris conscientia, permittemus vt sumas, & sumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera

Mat. 2.

Corp⁹ Dominicũ in altari ponitur.

nera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modestiam, & cor submissum cum eleemosyna. Quod si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hęc ideo nunc loquor, quòd sciam certò futurum, quòd in illa die complures accedant, irruántque ad victimam hanc spiritualem. Id igitur nè faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obtestor obsecroque, vt omnibus modis repurgatis animis vestris, ità demú adeatis mysteria.

Quæ munera Christo offerre debeamus

Neque mihi quisquam dixerit, Vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circunfero grauissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus: si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende, quòd breue tempus est: sed illud considera, quòd benignus est Dominus. Quandoquidem & Niniuitæ tridui spatio tantam Iram Dei à se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia: sed animi promptitudo, amplectens Domini benignitatem, totú peragere ualuit. Et meretrix illa breui téporis mométo, cùm ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis, quòd illam admisisset, tantamque præbuisset fiduciam. Christus illis quidem silentium imposuit: hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoque illius studio, ità domum remisit. Quid ita tandem? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentique accessit fide, sanctosque illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia pœnitentię: per quæ auocarat oculos intemperantium, per hęc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes abstersit Iesu. Vnguéto multos inescarat: per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouocasti Deum, per has rursùm facito propitium. Prouocasti illum pecuniarum rapina? per easdem illum reconcilia: cumque & rapta restitueris illis, quos iniuria affeceras, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zacchęum: Reddo, si quid rapui, quadruplum. Prouocasti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis? vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annisve, sed solo animi proposito vnico die perficiuntur. Discede à malo, virtutem amplectere, desiste à prauitate. Polliceor te posthac ista non commissurum, & istud sufficiet ad excusationem.

Ione 3.

Luc. 7.

Vide, vt sit agenda pœnitētia.

Luc. 19.

Ego testificor ac fideiubeo fore, vt si nostrum quisque, qui peccatis obnoxii sumus, recedens à pristinis malis, ex animo vereque promittat Deo, se posteà núquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactioné vlteriorem. Benignus enim est, & quemadmodum parturiens cupit eniti fœtum, ita & ille cupit effundere suam misericordiam. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriem, atque ex hoc iam tempore festum auspicemur, hosce dies quinque negociis omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facessant mundanæ curæ cum pactis & contractibus: animam meam seruare cupio. Quid lucri lecerit homo, si totum mundum lucrifaciens, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt à Perside Magi: egredere tu è temporarijs negociis, ad Iesum proficiscere: non est longum interuallú, si velimus. Non enim necesse est traiicere mare, neque montium superare cacumina, sed domi sedens, si pietatem exhibeas, multáq; cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submouere obstaculum, abbreuiare viæ longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non Deus procul. Et Dominus propè est omnibus inuocantibus ipsum in veritate.

Hæc sanè accipiēda sunt. Nā paulò ante dicit esse satisfaciēdū pro peccatis: hoc est enim dignos pœnitentiæ fructus facere, vt sancti patres docent.

Mat. 16.

Iere. 23.

Psal. 144.

Nunc autem multi Christianorum in tantam vecordiam, tantumq; venère contemptum, vt, cùm innumeris scateant malis, nullam tamen vitę suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temerè ad mensam hanc accedant, haud intelligentes, quòd cómunionis tempus nó est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitaq; à peccatis repurgata. Quemmodum enim qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere. sic qui peccatis occupatus est, nec pœnitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est. Neque enim semel in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indignè accesserimus: quin hoc ipsum potius auget damnationem, quòd, cùm semel tantum accedamus, ne tum quidem purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, ne negligenter, veluti festo die coacti, ad diuina mysteria accedatis, sed si quando parabitis huius sacræ hostię fieri participes, multis ante diebus repurgetis vosipsos per pœnitentiam, precationem & eleemosynam. Denique per hoc, vt vacetis spiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum.

An non enim absurdum, tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente festo, multis ante diebus vestem è scriniis depromptam diligéter appares, emas calceamenta, mensa largior splendidiorq; paratur, denique variam vndiquaquè rerum copiam excogites, omnibusq; modis temetipsum ornes, nitidúq; reddas: animę verò neglectę, sordentis, squallidę, fame contabescentis nullum habere respectum, cùm sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamq;? Atqui corpus quidem videt conseruus, neque quicquam est detrimenti, quomodocunque fuerit habitum: illam auté videt Dominus, qui grauissimè punit negligentiã. An nescitis quòd hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodùm fontes aquæ vim exundant: ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, ne augeas incendium, exuratq; animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides preciosos, aurum, argentũ, quo puriorē reddas materiam, multoq; cum lucro discedas Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauiter læsus, soluat simultaté, coerceat animum exardescentem, intumescentemq;, ne quis sit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionem: cùm autem rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitaté, multumq; silentium, profundam cogitationũ quietem. Sed atrociter læsus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur teipsum magis ét & grauius lædes? Neq; enim tantis malis te afficiet inimicus, quęcũque fecerit, quibus teipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed Dei leges conculcaris. Ille te contumelia affecit: dic mihi, nũ tu ideo Deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiã eum, qui molestiã attulit, non tã est illum vlcisci, quàm Deũ afficere contumelia, legis huius authorem, præcipientis vt inimicis reconciliemur, priusquã accedamus ad altare Proinde ne respicias ad conseruũ, neq; ad magnitudiné iniuriarum, quas intulit ille: sed ad Deum, illiusq; timore in animum demisso, illud expende, quòd quo maioré vim admoueris animo tuo, post innumera mala cogés illũ redire in gratiam cum eo, qui molestiam intulit,

Ad sacrã cõmmunionem ut accedēdum.

Mat. 5.

tanto

tanto maius præmium feres a Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodùm hic Deum excipis multo cum honore, & sic & ipse te illic multa cum gloria excipiet, reddetque tibi millecuplam illius obedientiæ mercedem: quam nobis omnibus assequi contingat, gratiâ & benignitate Domini nostri IESV Christi, cui gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

COMMENTARIVS RERVM gestarum sancti & gloriosi Apostoli Thomæ, authore Simeone Metaphraste.

Decemb. 21

OLIM quidem in terra versantes Apostoli, & terram, quæ est sub cęlo, obeuntes, iis, qui impietati inservierunt, prædicarunt libertatem, miraculis ad salutem ab errore abstrahentes, & fidei malagmate medicantes animas, quę laborabant infidelitate. Postquàm autem migrarunt ad dominum, piis reliquerunt corpora, pignora salutis, vt quod cùm aderant faciebat, hoc etiam postquàm migrassent, efficerent, cælestis illius publicæ celebritatis imagines, eorum memoriæ festa nobis largientes: vt tanquàm cum præsentibus & differentibus rursùs versantes, percipiamus gratiam Apostolicam. Vnde etiam nunc clarissimus Apostolorum Thomas, per eius memoriam nobiscum rursum versatur. Thomas, qui est fidei nostræ pater ex incredulitate, & index perfectus veritatis: qui incredulitatis occasionem amputauit incredulis, & fidem Apostolorum per incredulitatem effecit firmiorem.

Sanctorũ corpora, pignora salutis.

Iohã. 20.

Quandò enim vnigenitus Dei filius, qui est in sinu patris, non ferens videre suum figmentum in peccati seruitutem redactum, suis hac in re inflexus visceribus, visus est sicut nos, si peccatum demperis, túc hic quoque magnus Apostolus, post aliorum discipulorũ electionem, qui Iesum sunt secuti, iussus est sequi Dominum. Nam cùm in Iudæa à matre esset in lucem editus, habens parentes, qui vitã tenuiter agebant, ab eis alebatur & educabatur, & ad vitam formabatur similem, veluti à quodam optimo pedagogo, paupertate eruditus, & ad Domini suscipiendum præceptum aptus redditus. Libros itaque legens Mosaicos, (ij enim diligenter proponebantur filijs Iudæorum) componebat quidem suos mores ad honestatem: doctrina autem formabatur ad res diuiniores, & à puerilibus procùl remotus ludibriis, instituebatur & crescebat, dònec peruenisset ad perfectam mensuram ætatis Christi. Viuens enim, sicut prius diximus, in vita paupere, & artem exercens piscatoriam, in vtroque potens est cognitus, ex vno quidem formatus ad tenuitatẽ, quę sunt superuacanea, minimè admittentem, & doctus esse contentum solis necessariis, ab altero autem institutus ad patientiam in laboribus, & ad hoc, vt rebus molestis & asperis sua sponte prius exerceretur.

S. Thomas in Iudæa natus

Erat piscator.

Protinùs itaque nulla dilatione vsus est nec cunctatione, nec tardauit ad vocationem: sed adeò celeriter fuit mutatus, & vinctus voce vocantis, vt dicto citiùs ostenderet obedientiam. Atque sic quidem fit Verbo familiaris, & refertur in numerum reliquorum, qui vocati fuerant: fitque discipulus animi studio promptissimus, minister fidelissimus, Apostolusque, & oeconomus probatissimus Apostolatus gentium, qui fuit ei creditus. Statim autem & ad Apostolatum fuit corroboratus, & diuina impletus virtute, & miraculorum diues operatione, statuit cum Verbo versari perpetuò. Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne, multas quidem cum eo subiit afflictiones, multas autem persecutiones & migrationes. Et aliquando quidem cùm ipse à Iudæis expelleretur, simul quoque cum eo expellebatur: & cum lapidibus appeteretur, ipse quoque simul appetebatur: aliquando autem cùm ipsum vellent in suam redigere potestatem, & morte afficere, paratus erat alacriter cum ipso morte affici, desiderio plenam illam vocem emittens ad Dominum: Eamus, & moriamur cum ipso. Quando enim amicum Lazarum à mortuis suscitaturus pergebat Saluator, quandò per absentiam concessit morti superare naturam quandò voluit ostendere sepulcrum somni locum, quandò vinctum mortuum voluit efficere ad vocationem viuis celeriorem, tunc accedẽtes discipuli metum prædicabant Iudæorum, lapides reuocabant in memoriam, dehortabantur nè accederet: Magister, dicentes, nunc quærebant Iudæi te occidere, & rursùs vadis illuc? Cùm autem illi non possent persuadere, (Nõ enim oportebat infantiam, quæ tunc erat, discipulorum, morti opem ferre aduersus Lazarum, neque impedimentum liberationis ex sepulcris, illorum cerni timiditatem) metu & desiderio distractis eorum animis, conuertebantur ad animi ægritudinem. Sed Thomas promptè & alacriter soluens Apostolis molestiam: Eamus & nos, inquit, & moriamur cum ipso. Est enim quanis vitæ melior, quæ cum Domino accipitur, occisio. Atque hæc quidem sic se habebant: & Apostolorum animos detinebat admiratio, cogitantes condiscipuli audaciam ad mortem subeundam.

Sequitur Christũ.

Iohan. 11.

Ibidem.

Iohan. 11.

Sed cùm Crux fixa fuisset, & mors esset suspensa, & infernus traheretur captiuus, & mutata esset lex sepulcri, & mors Christi effecta esset mors mortis, surgens Saluator post erecta apud inferos aduersùs mortem tropęa, apparet suis amicis lugentibus & flentibus, in hoc quoque fidem faciens victoriæ: qui rerum rectè gestarum illos faciens spectatores, certè nec ipsum quidem permisit esse expertem primorum miraculorum. In quadam domuncula discipulos in arctum tùc metus cogebat Iudæorum: quo quidem in loco, periculum præuidentes, manebant. In medium ergò eorum latentium accedit Iesus, non vocem emittens antequàm adspiceretur, non pulsatione ostii territis eorum animis: sed pedes, qui per mare sunt ingressi, ostiis quoque non apertis irrarunt: (Negabat enim suas leges natura iussa à Domino) & qui omnia fecerat, in suum templum ingreditur clausis ostiis, & qui per lignum mortem contriuit, nunc vim affert ipsi ligni naturæ. Venit ergo Christus in medium eorum, miraculo ingressus confirmans miraculum resurrectionis. Et sic quidem discipuli Ipsis oculis eius, quem desiderabant, fructum percipientes, lætitia afficiebantur. Solus autem Thomas abfuit à spectaculo: qui diuino quodam, vt videtur, consilio non aderat, vt, cùm miraculum magis examinasset, esset præclarior præco resurrectionis. Sed Saluator quidem, cùm sui spectaculo impertiisset Apostolos, recessit protinùs, perfectiorem contemplationis visionem Thomæ amico, vt videtur, reseruans.

Iohã. 20.

Matt. 14.

Clausis ostijs ĩtrat Christus ad discipulos.

Cùm autem reuersus esset Thomas, & venisset in mentem discipuli ei dicere, Vidimus dominum: ille propter id, quod audiebat, lætitia affectus, quod fieri desiderabat, hoc factum esse audiens, non credebat. Solent enim ingentis lętitiæ exuperationes, esse tardiores ad ea credenda, quæ dicuntur. Discipulis igitur: Nisi, inquit, videro in manibus eius fissuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Ad hæc fortè Apostoli: Quid sibi vult, o Thoma, sermo incredulitatis? Si non credit discipulus, quomodò crediderint Iudęi? Si Apostolus

Iohã. 20.

& amicus non admittit resurrectionem, quomodò eam admiserint ij, qui cruci affixerunt? Qui Thomæ non persuaserunt, quomodò reputabuntur digni, qui admittantur à gentibus? Non te pudore afficiunt, & ad fidem attrahunt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum? Leprosus mundatus: Paralyticus integris membrorum compagibus restitutus: Cæcus videndi facultati redditus: Manus morte affecta, quæ rursùs fuit ad vitam reuocata: Fluctus, per quos incedit pedibus: & Lazarus sepulcrum exuens, tanquàm vestem? Quomodò, cuius admiraris opera, eius suspectam habes resurrectionem? Non credat Caiphas: curiosè scrutetur Nicodemus: calumnietur Iudæus. Cur dubitat Thomas de resurrectione? Sed contrà discipulus videtur dicere iustiora; Cur mea dubitatio est à vobis reprehendenda, ò Apostoli? Ad Iudæos emittor præco resurrectionis: sicut vos, proficiscor Apostolus ad docendum gẽtes resurrectionem. Quomodò ergò, quibus non fui socius spectaculi, suscipiam æquè atquè ipsi legationem? Quomodò, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodò lingua ea dicet confidenter, quorum testes non habet oculos? Verbis credam solis? Sed Iudæis ero in fide suspectus, meq; facilitatis damnabunt & leuitatis. Gentiles quoquè verba non admittent: potiùs autem meũ ridebunt testimoniũ, qui ex solo auditu prædico resurrectionẽ.

Rursus clausis ostiis, diuina virtute Christus intrat ad suos. Non multum intercessit temporis, & rursùs affuit Dominus, ingressus miraculum nunc quoquè similiter ostendẽs: vt quę alijs simul discipulis, ea soli quoquè Thomę largiatur. Ostendit ergò ei signa Crucis: ac vulneris, quod accepit in latere, ostendit signaculum, deindè, Quia vidisti me, inquit, credidisti. Beati qui non viderunt, & crediderunt: magnam nobis repositam ostendens beatitudinem, qui credidimus per sermonem discipulorum. Illud ergò diuinum & admirabile spectaculum cùm consecutus esset Thomas, fuit etiam causa Apostolis, vt illa discerent, quę priùs non nouerant. Suum enim Deum & Dominum confessus est eum, quem adspexerat. Re vera enim Dei est pulchrum facinus resurrectionis. Cùm autem post hæc Christus à discipulis magna ex parte videri nõ posset, vt qui esset glorificatus incorruptione corporis, & nõ posset conspici mortalibus oculis, seipsum manifestũ reddebat, quandò volebat, & quandò nouerat futurũ vtile ijs, qui adspiciebant. Itaque cùm Domini eis deesset conspectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, scapham ascendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die, dum ipsi intenti erant piscationi, apparuit eis

Iohan. 21. desideratus Iesus, stans in litore, & iubẽs ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta est autem multitudo piscium innumerabilis: erat enim diuini iussus operatio. Tunc simul cum ijs aderat etiam Thomas, & simul nauigabat, & simul operabatur, & diligẽter curabat retia, & se paratissimum ostendebat ad obediendum. Experiẽtia enim didicerat ijs credere, quę Deus fuerit operatus: & ideò vnà nauigabat, & simul operabatur cum discipulis.

Cùm autem iam adesset tempus Assumptionis, quo cum eo, quod ex nobis assumpserat, oportebat Christum ascendere ad patrem, ipse educit mystas extra Bethaniam vsque ad Oliuetum: & illic de se differens,

Luc. 24. & ex scripturis coniungens testimonia, eũm & coram eis comedisset, & confirmasset se non esse spiritum, vt ipsi existimauerant, & deindè sublata manu eis immisisset benedictionem, ille quidem ascendit in cælos: ipsis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hierusalem. Quidni enim gauderet, & cum alijs lætaretur discipulis, sacrosanctus iste, & magnus Apostolus, videns verba deducta esse ad effectum, & susceptæ carnis verum esse mysterium, neque frustrà in eo versatã fuisse incredulitatem? Atque dies quidem ille à Domino præstitutus, iam finem accipiebat conuenienter ijs quæ ille dixerat: & diuinus spiritus ad eos aduolans, tanquàm sonus quidam flatus vehementis, statim in linguas igneas diuidebatur. Qui cùm fuisset super vnumquemque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeò vt qui audiebant, afficerentur magna admiratione. *Act. 2.* Tunc ergò hic quoquè magnus Apostolus cùm sederet vnà cum reliquis discipulis, ipse quoquè in igneis linguis accepit gratiam: & cùm in suum habitaculum totum intromisisset spiritum, totus fuit illius instrumentum, valdè sapienter & opportunè pulsatum. Sic ergo Thomas ab alio confirmatus, fuit perpetuò accinctus, promptoque & alacri animo ad prædicationem, nihil timens eorum, quæ sunt terribilia, nec stupens aliquid eorum, quæ sunt clara & illustria.

Cùm ergò res Apostolis se haberent ex animi sententia, oporteret autem Domini iussum finem accipere, qui quidem erat: Euntes in mundum, docete omnes gentes, alius quidem ex Apostolis aliam orbis terræ partem sortitus est, sicut eis, qui aduenerat, spiritus sortem definierat. *Mat. 28.* Thomas igitur missus est in Indiam quæ erat planè barbara, & in nefarijs versabatur actionibus. Ipsa autem sita est longissimè ab Aegypto: allui tur verò mari valdè nauigabili: & est quidem egena rerum necessariarum: abundat autem rebus preciosis & ad luxum accommodatis. *S. Thomas mittitur ad Indos.* Eam habitat id genus, quod dictum est, quod est & frequentissimum, & deditum mercaturæ, & magna ex parte nudum, & instar ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quã ob causam corporum superficiem radij solares ioaudunt ardentiùs, valdèque incendunt, & denigrant, & efficiunt visu deformiores. Colebant autem isti simulacra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur studium, & cultura, longo tempore confirmata, inducebat consuetudinem, ratione quauis potẽtiorem. In hanc ergo regionem magnus ingrediens Apostolus, nullum præ se tulit fastum & arrogãtiam, neque elatè aut gloriosè quippiam est locutus, neque aliud fecit superbè & insolenter ad ostentationem: sed ornatus Christi moderatione, & pro quouis alio ornamento & lorica, ea indutus, coma sordidus, vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè succo carens, &, vt semel dicam, non tam corpus, quàm vmbram corporis circunferens, sordido & trito amictus pallio, moribus lenis, sermone vtilis, factis valdè admirabilis, humilioribus se accommodabat, spiritus altiorum deprimens.

Qua prudentia vsus sit ad Indos conuertendos. Cùm talibus moribus & vita præditus ad Indos venisset, visumque ei esset gentis ingredi interiora, post quàm vidit fallam dæmonum religionem eos comprehendisse, & imis eorum animis insedisse, non statim processit ad eos refellendos, non induxit reprehensiones, non tanquàm medicamento vsus est austeritate: Sciebat enim, quòd quæ longa consuetudine in nostris confirmata sunt animis, non possunt facilè deleri, & persuasione magis, quàm vi, mutantur. Proptereà magis vtitur mansuetudine, & bonis moribus, & blandis verbis, magnus & dignus, qui in honore haberetur, non ex fastu & timore, & verbis magnificis, sed ex factis & signis eis apparẽs, & insigni Christi, nẽpe humilitate, valdè ornatus: quo quidẽ eos magis capiebat, & attrahebat ad agnitionẽ, quòd esset operibus quidẽ admirabilis, spiritu aũt mitis & moderatus. *Christum signe, humilitas.* Itaque moti admiratione Indi, rogare cœperunt quisnã esset, & cuiàs genere, & quænã esset eius religio, & qđ studium. Ille autem (habebat enim in se Christũ magistrum) leniter & modestè respõdit, quòd esset genere quidem Iudęus, discipulus autem insignis illius Mo-

fis;

fis illius, inquam, Mosis, qui cum Deo est collocutus: deindè etiam Christi filii Dei discipulus, qui venit ad mundi salutem, & quòd vitam æternam, & animarū salutem veniret annūciatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorum participes. Præterea narrat Christi Dei Verbi demissionem: refertque miracula, quæ fecit, dum in terris in carne ageret: ipsamque passionem, quæ multis videtur probrosa: virtutem resurrectionis, & ad cælos ascensionem. Cuius discipulus, inquit, ego, & minister admirabilium, quæ ipse fecit, miraculorum, atque œconomiæ, qua fuit Deus & homo, creatus sum præco. Cuius annuncians in homines benignitatem, & immensam in ipsos misericordiam, ad vos vsque accessi. Cuius factus sum Mysta & Apostolus. Et cum ipsis oculis facta sit mihi fides eorum, quæ dicuntur, non vi eos, qui renuūt: sed omni charitate amplector eos, qui persuadentur.

Indi fidē Christi cō plectunt. His, & pluribus aliis diuinitùs prolatis verbis, Indorum populus ad mysterium introductus, suis animis suscepit verbi semen. Deindè (vt dicam cum diuino Euangelio) Domino adiuuante, & sermonem cō- *Mar. 16.* firmante per signa consequentia, paulatim quidem abducti sunt ab idolorum libaminibus & abominationibus: & ad veram autem fidem accesserūt: & sic Apostolicis trāsformati doctrinis, Christo familiares euaserunt per baptismum: adeò, vt etiam vsque ad ipsum regem perueneris prædicatio, etiamsi non penetrārit vsque ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidem ad regem attinebant, cùm se totos dedidissēt sermonibus Apostoli, ab eo auelli non poterant: Rex autem ipse detentus à profunda caligine ignorantiæ, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accensus insaniā, *S. Thomas lanceis cō foditur.* consultabat de morte Apostoli. Quamobrèm dicto citiùs in eum fert sententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apostolus, qui propter Christum mortem lubenter suscepit. Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum, qui sunt in excelsis: plausitque iustorū multitudo cum Apostolis, videntes sacram illam & diuinam animam in cælos ascendentem, & stipatam Angelorum ordinibus.

Quid autem deinceps consequitur, & quid è superis prouidet & dispensat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter compositum, sepelitur. Regis autē filius incidit in grauem morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergò (quidni enim, si pater?) infestitur à natura, fletibusque & lachrymis irrigatur, la mentationibus laniatur. Sed nullam inueniens mali solutionem, miraculorū Apostoli recordatur: & quærebat paruam aliquam partem ex eius reliquiis ad mendendum ei, qui laborabat. Postquàm autem resciuit non comparère corpus Apostolicum, saltem puluerē, *Vide magnā vim pulueris, qui tetigit corpus S. Thomæ.* quem illud tetigit, iussit afferre. Quod quidem cùm factum esset, pater, ægrotanti filio puluere imposito, sanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsi ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, sua sponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbā mortem suscepisset impietatis. Et hæc quidem quantùm licuit non aberrando à veritate, composita fuerunt, & conscripta, & Apostoli laudi sunt dedicata. Tantæ nobis lętitię causa est hodiè Thomas. Per quē etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viā, quæ fert ad cælos: & quorum corpora erant Solis radiis denigrata, euaserunt candidis lætitiaque & alacribus animis, qui in intelligentiam cadit, Sole purè ac suauiter eis illucescente: Ad gloriam patris, & filii, & spiritus sancti, vnius, & quę diuidi non potest, diuinitatis: Quam decet gloria, honor & adoratio nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

CARMEN *ALTHELMI Episcopi Occidentalium Saxonum, vt Beda ait, De S. Victoria virgine & martyre, itēque S. Anatolia, Lib. 2. De Virginitate. ** Adelmi*

TEMPORE quo Decius mundum ditione tenebat, *23. Decemb.*
Militibus Christi mortis discrimina condens:
Extitit in Roma binarum fortè sororū
Fama nitens, validis pulsans rumoribus aures.
Quas nullus poterat tormentis vincere tortor,
Quanlibèt insontes mulctaret cæde cruenta,
Vt vitæ auctorem superata mente negarent.
Altera de geminis felix Anatolia dicta: *S. Anatolia.*
Altera sed tenuit verum Victoria nomen. *S. Victoria.*
Has igitur sponsi claris natalibus orti,
Ad prolem generis studuerunt iungere nuptis.
Sed mens virgineis ambarum torrida flammis
Stuppas luxuriæ combussit torre pudoris, *Respuunt nuptias.*
Spurcitias mundi contemnens corde caducas.
Spargebant gazam, simul & patrimonia dantes, *Sua omnia dant pauperib9.*
Aurea calcabant roseis crepundia gemmis,
Cunctaque pauperibus mox ornamenta misellis
Largitæ, sibi nil seruantes, æthera vincunt.
Nuncius è claro pennatus lapsus Olympo,
Flammeus adspectu, niueo splendore coruscus,
Sceptrum qui nitidum dextra gestabat in alma,
Ambas compellans tali cum voce puellas: *Angelus eis apparet.*
Nunc procul à vestro pallorem pellite vultu,
Pectore nec pauido quatiens timor ilia pulset:
Dum vobis thalamus paradisi sede locetur:
In quo perpetui nunquàm consortia sponsi
Deficient penitùs, sed gaudia longa manebunt:
Dum vos virginitas comes indefessa sequetur.
Ambæ seruabant castæ consortia vitæ,
Angelus vt dederat sanctis præcepta pudoris,
Vsque fugam vitæ mors marcida limen habebat,
Latrans & populans vitali pectora flatu.
His igitur gestis stringuntur sæua procorum
Pectora, lethifero zeli maculata veneno,
Dum cernunt amplum sponsas expendere censum.
Interea Romam linquens Victoria virgo, *S. Victoria exiliū*
Exul in exilium Tribulanæ ducitur vrbis,
Quo Draco funestus ructabat flamina ventris
Lympida, lethifero corrumpens aera flatu
Intantùm, vt ciues, vasto crepitante tumultu,
Linquere iam vellent pollutam flatibus vrbem,
Exosi latebras, horrens quas belua tenebat.
His igitur miseris spondet Victoria virgo,
Credula si Domino pandant præcordia Christo,
Lurida pestifero linquentes idola cultu,
*Vt dicto citiùs truculentam flamine * Gypsam,*
Quæ turmas vulgi mulctabat strage cruenta, *for. * dipsam.*
Pelleret è populo, dum vellent credere Christo.
Quod dum sponderent concordi voce caterua,
Squamigerum proturbauit mox virgo chelydrum, *S. Victoria draconem profligat.*
Et procul in vacuas iussit se ferre latebras.
Mox draco crudelis sermonum pondere pressus,
Obscurum liquit squamosa pelle tigillum.
Sic virgo felix, athrali freta triumpho,

Ingen-

Ingentem explosit sancta virtute colubrum,
Vt nunquàm posthæc serpens irrumperet antrum:
Sed procul abscedens, incultis exulet aruis:
for. dipsam.* *Iusserat vt * Gypsam verbo terrente migrare,*
Ciuibus impendens expulso natrice palmam:
Tunc petijt ciues felix vernacula Christi,
Quatenus in Crypta sibi, natrix vndè nefandus
Aufugit, pariter dignentur condere cellam.
Hic uidetur uers⁹ us⁹. deesse 60. Virginibus post S. Victoria. *Mox veneranda Dei supplex vt virgo poposcit:*
Insupèr & deciès senas iunxère puellas,
Quæ precibus crebris laudarent voce tonantem,
Odis Dauidicis modulantes carmina sancta.
Tunc procus Eugenius delubri flamine fretus,
Thurificent iussit, munusq; litare Dianæ.
Alma sed imperium spreuit complere nefandum.
Gladio percutit. *Idcircò gladium stricto mucrone vibrabat*
Crudelis tortor, fundendo fluenta cruentus
Virgineos artus roseo qui rore rigauit.
Vltio diuina in eius percussorē. *Mox interfector sensit discrimina palmæ:*
Arida marcescens torpebat dextra lacerti.
Insupèr expertus calloso corpore lepram,
Vermibus atque scatens, efflauit flamen in auras.
Sic quoquè famosis felix Anatolia signis
S. Anatolia exiliū. Sanat dæmoniacū. *Claruit, exilium sæui perpessa Tyranni.*
Consulis en sobolem, constrictam nexibus arctis,
Expertem sensus, cum bruta mente vagando,
Hostibus explosis, reparauit pectus anhelum.
Qui rumor fusus, diuersis pestibus ægros,
Conduci fecit, stipantes agmine sanctam.
Illis optatam reddebat virgo salutem.
**dipsam.* *Necnon & Marsum, qui tornam carmine* Gypsam*
Efferet ardebat, sanctos vt belua lacertos
Dentibus horrendis & rictu roderet aperto:
Curauit subitò, disrumpens vincla chelydri,
Qui prius in spira Marsum sinuârat inertem.
Idcircò cursim pergebat credere Christo,
Agnoscens propriam tanta virtute salutem.
Insupèr & meritum cumulauit sanguinis ostro,
Quem subijt binis sertis mox candida virgo.
Occiditur S. Anatolia. *Integritas nitidam, necnon & passio rubram,*
Pingebant variam celsa virtute coronam.

EIVSDEM S. VICTORIAE HIstoria breuis ex Martyrologio Adonis Treuirensis Episcopi.

23. Decebris. ROMAE natalis sanctæ Victoriæ virginis & martyris, persecutione Decij Cæsaris. Hæc desponsata Eugenio, viro pagano, rogante Tito Aurelio, qui sponsam Anatoliam virginem habebat, ad suadendam eam, vt ei nuberet, perrexit: cui & dixit: Audi me, domina soror Anatolia: & ego Christiana sum, & noui, quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & patriarchæ coniuges habuerunt, & posteritas eorum a Deo benedicta est. Nunc ergò audi me, & accipe virum, qui te non prodat, quòd sis Christiana: sed per maritalem copulam fiat, vt ipse Christianis consentiat. Hęc dicenti Victoriæ virgo Anatolia respondit: O Victoria, vince diabolum, & esto vera Victoria. Tunc quandò tota terra vacua erat, dixit Deus hominibus: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, postquam filius Dei de cælo descendit, quotidiè clamat: Crescite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cęlos: quia appropinquamini regnum cælorum. *Gen. 1. & 9. Mat. 4.*

Visio S. Anatoliæ Iterùm inter alia & post alia, sancta Anatolia intulit: Ego die, qua explicui precium ornamentorū meorum in pauperes Christi, vidi per visum iuuenem aureo diademate splendidum, in vestibus purpureis atque gemmatis: qui grata facie & læto vultu me inspiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, sed semper in lumine versaris. Hæc ego audiēs, euigilaui, & cœpi flere: & proiiciens me in pauimento, rogaui Dominum, vt is, qui mihi loquebatur, dulcissimos sermones iterùm prosequeretur. Sic mihi oranti & prostratæ, idem qui antè loquebatur, talia mihi subsequitur: Virginitas purpura regalis est, quā qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas gemma est preciosa. Virginitas thesaurus est regis immensus. Huic fures insidias tendunt. Hanc tu euigilans solicitè custodi, quantumque te plus habere cognoscis, instantiùs custodi, nè perdas. *Virginitatis encomium.*

S. Victoria oīa sua dat pauperib. His & similibus verbis & factis incitata Victoria, omne precium ornamentorum suorum & ipsa distraxit pauperibus. Sicque factum est, vt agentibus sponsis earum Aurelio & Eugenio, quia nubere illis virgines Christi noluerunt, à Decio Imperatore vrbe Romæ pulsæ, ad prædia sponsorum ducerentur. Vbi fame & inedia ità afflictæ sunt, vt vix ad vesperum modicus panis cibarius eis daretur: nulloque pacto efficere sponsi potuerunt, vt vel ad nubendum, vel ad sacrificandum animi illarum inclinarentur.

Beata igitur Victoria in virginitatis proposito inuincibiliter persistens, post multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregauerat, percussa est gladio in corde à carnifice Taliarcho, quem rogatu Eugenii sponsi sui Iulianus pontifex Capitolii & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Passa est autem decimo Calendas Ianuarii. Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus verò percussor eius, leprosus factus, intra sex dies consumptus à vermibus, expirauit. *Caditur gladio in pectore.*

MARTYRIVM SANCTORVM decem martyrum, qui in Creta subiere martyrium: Authore Simeone Metaphraste.

Decemb. 23. ALIVS quidem aliquid aliud persequatur oratione, illius quæ vulgò iactatur, Cretæ: alius quidem pulchritudinem, alius verò magnitudinem, & alius quidē mœnia & portus, alius autem aeris temperationem, & fructuum fertilitatem. Ego verò id, quod alia vincit omnia, & quam solam eius opifice dignam dixerim feracitatem, eam dicam ante alia. Quisnam est hic fructus, & quodnam est tantum insulæ ornamentum? Quid aliud, nisi diuinus chorus martyrum, & qui laudatur numerus, & quod omnium quidem est spectaculorum iucūdissimum, & acroamatum omnium vtilissimum? Decem, inquam, illi pro Christo martyrii coronis redimiti: qui ex ea quidem processerunt, fortissimè autem pro Christo subiére martyrium. qui eam pro alimentis reuerè pulchrè sunt remunerati, cùm eam tantò honore affecerint, vt in ea per martyrium fuerint consummati. Quomodò verò, paucis iam dicet oratio. *Martyres, ornamentū patria.*

Decius

Decius ille, qui magno fuit furore percitus, & ad puniendos Christianos omnium fuit violentissimus, is tunc sceptra tenens imperii Romanorum, huius insulæ constituit Proconsulem virum quendam, qui eodem quoque nomine appellabatur, nempe Deci^o, non minus autem, quàm in nomine, conueniebat in moribus. Qui cùm fuisset in Creta, rem paruam existimauit, & quæ nullam haberet immanitatem & sęuitiam, omnes, qui sunt in ea Christianos, postquàm subiecisset innumerabilibus generibus tormentorum, deindè acerbè tollere de medio. Quærebantur ergò omnes, & inueniebantur: & compræhensi, ad ipsum ducebantur. Cum quibus hic quoque sacer chorus, præstantissimorum virorum denarius, veluti ex optimis eximii selecti ciuitatibus: quorum alios quidem maxima omnium, quæ illic erant, præbuit ciuitas: alii autem orti erant ex aliis: communiter verò simul omnes festinabant ad vnam, quæ est in cœlis, ciuitatem.

Decĕ præstātes viri comprahĕduntur.

Ii cùm tunc stetissent ante Proconsulem, quos non tunc quidem sermones liberè habuerunt? quibusnam autem factis non obscurârũt sermones? & quodnam quidem tormentorum iter non peruaserunt? quodnam autem supplicium non superârunt tolerantia, cæsi, torti, per terram tracti, lapidibus appetiti, irrisi, conspuati, & omne genus ferentes subsannationis? Sed erant hęc quidem illis futurorum gymnasia, & veluti quædam pręexercitationes. Postquàm autem oportebat eos magna currere Olympia, temporis, in quam, tormentorum: erat verò dies præstiturus decimo Calendas Ianuarias: & paratum quidem erat tribunal, & præsidebat Proconsul: ducebantur autem athletæ: pleni verò erant ambo, hi quidem animi alacritate, ille verò furore & insania. Et ille quidem erat propensus ad puniendum vsque ad mortem, hi verò parati erãt sustinere vsque ad extremum spiritum. Iracundo & cædem spirante vultu eos intuens, Quænã est, inquit, tanta amentia, quòd neque ratio, neq; tempus vos id docuit, quod est futurum conducibile? Deindè perindè ác si sola, quam præ se ferebat, ira eos perterrefecisset, & iam eis, vt parèrent, persuasisset: Sacrificate, inquit. Sin minùs, ego quidem nihil dicã ampliùs. Vos autem scietis paulopòst, quisnam sit Decius, cui vos non vultis nunc morem gerere.

Multis excruciãtur modis.

Ad hæc martyres, Nos quidem, ò Præses, responderunt, & verbis & factis, & etiam tempore satis magnã dedimus experientiam, quòd neque diis sacrificabimus, neque ad hoc alicuius alterius cedemus sermonibus. Sed neque, interpellans dixit impius, uobis, ò impii, erunt curæ vlla tormenta? Nequaquàm, dixerũt sancti. propemodùm enim hoc nomine tibi habem^o gratias, quòd nobis dederis, vt his accipiamur epulis. Sed nõ sic, inquit Præses, erit deincèps. Sed scietis, q̃ta sit maximorũ deorũ potentia, quos vos tã impudẽter maledictis insectamini, neq; hos, qui adsũt reuerẽtes, q simul sunt multi & sapientes: qui inter deos quidẽ primùm Iouem, deindè Iunonem, & Rheam, & reliquos colunt. Quæ enim primùm sustinuistis, erant veluti solùm vmbræ suppliciorum. Nunc autem tã multis suppliciis cruciabimini, vt non vestra audacia ab eis solùm comprimatur, sed aliis quoque metum incutiat, qui æquè àc vos sunt inobedientes, si modò vlli sint eiusmodi.

Eccè mirabilẽ sanctorũ alacritatem ad ferendas pœnas

Ad hæc rursùs viri fortissimi: De Ioue quidem, ò Præses, & illius matre Rhea nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos, qui ignorant, verba facis: Scim^o enim, vt quià patribus nostris audiuerimus, genus eius & fortunam & mores Sepulcrum autem, si vis, ẽt pręsentes indicabimus. Nam ipse quoquè in Creta ortus est. Fuit verò eorum, qui in ea habitabant, Tyrãnus. Erat autem adeò intemperans & procliuis ad libidines, vt non solùm in fœminas, sed etiam insaniret in masculos: præstigiis verò vtebatur & malis artibus, se callidè mutans propter summam intemperantiã, & singulis horis se polluens nefariis concubitib^o. Quidam autem, qui eisdem laborabant vitiis, & imitati fuerant illius abominationem, (Quid est enim tam facile, quàm mali imitatio?) & eum deum esse pronũciant, & ei templa excitant & sacrificant, vt quod eis placet, deo quoque videatur placere: & sic nõ solùm Deo non inuisum, sed etiam, proh dolor, diuinum existimetur, se libidinosè & intemperanter gerere.

Iouis libidinosus

Diuino hæc loquente choro, Proconsul quidem dis rumpebatur, vt qui conuinceretur: multo autem magis furebat etiam populus, & impetu ferebantur ad cõpręhendẽdos martyres: & eos manibus propemodùm disperpsissent, nisi Decius & voce & manu eos cohibuisset: & cùm iussisset eos quiescere, acerbius illis mortis genus machinabatur. Et sanctos quidem statim arripuère tormenta: alios quidem alia, sed acerbitate & magnitudine doloris similia. Nam alius quidẽ ex ipsis suspensus, ferreis lacerabatur vngulis: nerui verò diuellebantur, carnes autem illius in terram defluebant. Alii verò lapidibus & acutis sudibus sauciabantur latera vsque ad ossa. Alii quidem graui plumbo verberato dissoluebantur compages, ossaque confringebantur & conterebantur. Alius item aliter. est enim vel solo auditu miserabilis acerbitas suppliciorum. Etenim quomodò iis, qui sunt paulo misericordiores, hæc videre est intolerabile: ità etiam sigillatim persequi & audire, est longè molestissimum. Sed martyres hæc etiam patientes, adeò facilè, aut, vt veriùs dicam, iucundè ferebant, vt qui aderant, coniicerent eos non tam dolore propter ea, quæ sustinebãt, quàm ęgrè ferre, quòd non essent plura tormenta.

Sãcti martyres dirè cruciant.

Illorũ stupenda fortitudo.

Omnes itaque ad eos confluebant, tanquàm ad res nouas & admirabiles, tam fideles, quàm quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, vt admirarentur athletarum constantiam, & suam confirmarent pietatem: hi autem, vt irriderent eorum tolerantiam, & eorum plagis quodammodò lętarentur propter insignẽ crudelitatem. Quamobrèm non modò nulla mouebãtur misericordia, sed etiam Præsidem & lictores magis irritabant ad sæuitiam. Et hi quidem sic incitabant, ille verò iubebat, lictores autem exequebantur. Porrò autem Præco quoquè clamabat: Parcite vobisipsis. Parète principibus. Sacrificate diis. Martyres autem etiam in tanta copia rerum asperarum, erant omnibus simul superiores, turba, pręcone, tormentis, ipso Præside, & ante eos, omnium principe satana, & vniuersis, quę eis subiiciuntur, copiis. Omnes enim, veluti signo dato, vnam simul vocem tollunt: Sumus Christiani, Christi hostię, Christi victimę: etiamsi millies mori oporteat, lubenter moriemur.

Cum autem martyrum negocio omnia postponerentur, qui erat valdè promptus satanæ minister Decius, desperans fieri posse, vt persuaderet adhuc & cogeret, fert in eos mortis sententiam. Ducebantur itaque sancti, vt ense interficerentur, ad locum, qui parùm quidẽ abest à ciuitate: ab incolis verò uocabat Aonisũ. Ad eũ festinantes martyres, ostẽderũt nouũ qd qđ videbat insolitũ. In toto. n. cursu martyrii, inter se vnanimes & simul conspirantes, in hoc solùm contendebant, quisnam eorum primus ensem subiret, & primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodolus, qui erat vnus ex hoc diuino choro, dictitans quòd is futurus esset primus, qui omnium vltimus excederet, cùm nihil turpe & indecorum ex spectaculo aliorum sustinuerit, sed sic reuerà multa certamina subierit. Placuit omnibus, quod dixerat: & primùm quidem ad Deum communem hymnum canũt:

Alij alios ad mortẽ antenerte re conant.

Benedi-

Benedictus es Domine, dicentes, qui non dedisti nos in captionem dentibus eorum: & quæ deinceps scribit Psalmographus. Deinde etiam ad locum accedentes, fecerunt vnusquisque orationem: Parce domine seruis tuis, dicentes, & suscipe sanguinem nostrum pro nobis, pro nostris, pro patria: vt ea liberetur à tenebris ignorationis, & puris oculis contempletur pietatem, & te veram lucem, ô Rex æterne.

Psal. 123.

Postquam sic precati essent vnusquisque, sacra & victoria insignia eis sunt amputata capita, cùm se patriæ distribuissent: & sanguinem quidem infernæ, nempe eum qui interit, intereunti: spiritum autem dedissent supernæ, ei quæ semper manet, eum qui est permaneos. Cùm verò post consummationem recessissent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanserant, horum sacras venerabiliter componunt & deponunt reliquias. Et tunc quidem mortuos habuit, quæ illos tulerat. Posteà autem, quandò vis veritatis, veluti quædam zona aurea, comprehendit maximã partem orbis terrarum, Paulus mittitur in insulam, vt eas ad nouam Romam deduceret, ad reginam, inquã, vrbium: Paulus ille, cuius est magnum nomen sanctitatis, gloriosæ Romæ Pontifex, & qui moribus magis, quàm throno erat insignis, cuius vel sola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmones. Is cùm accepisset aliquos delectos ab Imperatore, qui eius cœpto opem ferrent, venit ad gentem Cretensem: & cùm amouisset terram reliquiis impositam, inuenit eas, ô rex Christe, similes viuentibus, & interitu superiores, perindè acsi inesset adhuc spiritus, & eis humor tanquàm ros insideret matutinus. Cùm eas ergò illinc sustulisset cum miraculo, eas tradit præclaræ & reginæ vrbium, & nunc sunt, vbi sunt repositæ reliquiæ martyrum Infantium, communes seruatores & præsides ciuitatis, & vigilantes custodes in omnibus rebus molestis. Quorum intercessionibus detur nobis consequi bona eis reposita, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri & sancto spiritui gloria & potentia, nũc & semper, & in secula seculorũ, Amẽ.

Capita eis amputant.

Eorum sacra & venerabiles reliquias cõponunt.

Adhuc integri reperiuntur post annos multos.

DE S. SERVVLO, EX BEATISsimi Gregorij Papæ Homilia XV. in Euangelia.

Decemb. 23.

TERRA bona fructum per patientiam reddit: quia videlicet nulla sunt bona, quæ agimus, si non æquanimiter etiam proximorũ mala toleremus. Quanto enim quisque altiùs profecerit, tantò in hoc mundo inuenit quod duriùs portet: quia cùm à præsenti seculo mentis nostræ dilectio deficit, eiusdem seculi aduersitas crescit. Hinc est enim, quòd plerosque cernimus & bona agere, & tamen sub graui tribulationum fasce desudare. Terrena nanque iam desideria fugiunt, & tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta vocem Domini, fructum per patientiam reddunt: quia cùm humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiuntur. Sic vua calcibus tunditur, & in vini saporem liquatur: Sic oliua contusionibus expressa, amurcam suam deserit, & in olei liquorem pinguescit: Sic per trituram areæ à paleis grana separantur, & ad horreum purgata perueniunt. Quisquis ergò appetit plenè vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare: vt tantò post ad iudicem mundior veniat, quantò nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat.

Optimi quique grauissime affliguntur.

Lucæ 8.

S. Seruuli breuis historia.

In ea porticu, quæ euntibus ad ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidam, Seruulus nomine, quẽ multi vestrũm mecum nouerunt: rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam à prima ætate vsque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia stare non poterat? Nunquàm in lecto suo surgere vel ad sedendum valebat, nunquàm manum suam ad os ducere, nunquam se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquàm literas nouerat: sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitatem suscipiens, hos coram se legere sine intermissione faciebat. Factumque est, vt, quantùm ad mensurã propriam attinet, plenè sacram scripturam disceret, cùm, sicut dixi, literas funditùs ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare.

Sed cùm iam tempus esset, vt tanta eius patientia remunerari debuisset, membrorum dolor ad vitalia rediit. Cumque iam se morti proximum agnouit, peregrinos viros atque in hospitalitatem receptos admonuit ut surgerent, & cum eo Psalmos pro expectatione sui exitus decantarent. Cumque cum eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium repentè compescuit, cum terrore magni clamoris dicens: Tacete, tacete: nunquid non auditis, quantæ resonant laudes in cælo? Cumque ad easdem laudes, quas intùs audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa anima carnis vinculis soluta est. Sed exeunte illa, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, vt omnes qui illic aderant, inæstimabili suauitate replerentur: ità vt per hoc patenter agnoscerent, quòd eam laudes in cælo suscepissent. Cui rei monachus noster interfuit, qui nuncusque viuit, & cum magno fletu attestari solet, quia quousque corpus eius sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit.

S. Seruulus audit cãtica celestia, & sic expirat animam.

Eccè quo fine ex hac vita migrauit, qui hic æquanimiter flagella tolerauit. Iuxta vocem ergò Dominicam, bona terra fructum per patientiam reddidit, quæ exarata disciplinæ vomere, ad remunerationis segetẽ peruenit. Sed vos rogo, fratres charissimi, attendite, quod excusationis argumentum in illo districto iudicio habituri sumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accepimus, si præcepta Domini egenus & sine manibus potuit implere? Non contra nos Dominus tunc Apostolos ostendat, qui ad regnum secum fidelium turbas prædicando traxerunt: non cõtra nos martyres exhibeat, qui ad cælestem patriam, sanguinem fundendo, peruenerunt.

In desides & bonorũ operũ neglectores.

Quid tunc dicturi sumus, cùm hunc, de quo locuti sumus, Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen hæc à bono opere non ligauit?

Hæc vobiscum, fratres, agite: sic vos ad studium boni operis instigate: vt cùm vobis bonos modò ad imitandum proponitis, eorum tunc consortes esse valeatis.

BEATI PETRI DAMIANI sermo in vigilia Natalis Domini: habetur in Tomo 8. Aloysij Lipomani.

24. Decemb. TANDEM de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriã peruenimus. Scripserat quidem nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velociter scribentis, Expecta, reexpecta: sed nos, quod
Psal. 44. subiungitur, dicere poteramus: Modicum ibi, & mo-
Esaia 28. dicum ibi. Præcurrerant cursores promissione diui-
Psal. 26. tes, sed exhibitione pauperrimi. Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominũ:
Habac. 2 alter verò: Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet. Pari consilio exierant de sanctuario Dei, nihil secum nisi promissionum multitudinem reportantes. Vndè & Citharista noster iã dormitauerat prę tædio, & in ipsum Deum tacitis obligationibus totã
Psal. 88. culpã modis flebilib⁹ intorquebat: Tu verò, inquit, repulisti & despexisti, distulisti Christum tuũ. De flebili quoquè ad imperatiuũ cõuersus est, exagitante impatientia, quæ mater est impudentiæ & frontositatis.
Psal. 79. Qui sedes, inquit, super Cherubin, manifestare. Vt qd tandiù dominatrici sedens in cathedra circumuolantibus & vallantibus Angelis non respicis super filios hominum, quos absorbuit, & obsorbuit iniquitas, p Adam quidem commissa, sed à te permissa? Memorare
Psal. 38. quæ sit mea substantia, ad tuæ substantiæ similitudinẽ fabricata: quia etsi omnis homo viuens est vanitas, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non po-
Prouer. 8 test. Nunquid ità vanè constituisti omnes filios hominum, de quibus dicis: Et deliciæ meæ cum filiis hominum: vt eos verberet, & diuerberet à te malignissim⁹ ille deceptor, qui decipere, nisi te permittente, non potuit? Inclina cælos tuos, & descende, & illos misericordes oculos miseris inflecte precantibus, nec saltẽ in perpetuum obliuiscaris nos.

Hæc quidem iste: sed gemitibus & ærumnis intortus, tantę præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi,
Psal. 38. inquit, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Verùm ille vir nobilis, & profundi sermo-
Esaia 62 nis vrbanitate perlucidus, affectuosis excessibus incalescens: Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splen-
Esaia 64. dor iustus eius. Vtinàm, ait, disrumperes cælos, & descenderes: & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impa-
Esaia 40. tienter oblatrat, dicens: Ecce gẽtes, quasi non sint, sic sunt coram eo: quasi nihilum & inane reputatę sũt ei. Ieremias in uocem gratulabundæ laudis, aduerbio demonstrante prorumpens: Ecce, inquit, faciet Domi-
Ierem. 31. nus nouum super terram, & mulier circundabit virũ. Sed tamen repentinę subuersionis lachrymis edocetur, vt priùs lamentum suscipiens, quàm aduẽtum, pe-
Dan. 10. nitùs conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies, & in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluit, vt vix dignosci possit, vndè veniat, aut quò vadat. Deniquè omnis ille propheta lis conuentus, longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunquè sermonib⁹ exoratiuis indignatorios intermiscet.
Exod. 4. Nos quoque satis satisque eos audiuimus, & nobis in fastidium releguntur. Iam fugiat Moyses: impeditio-
Esaia 6. ris siquidem linguę factus est nobis. Esaię labia im-
Ierem. 1. munda sunt. Ieremias nescit loqui, quia puer est. Eze-
Ezech. 4 chiel polluto pane vescitur. Oseas fornicatiã, & adulteram ducit vxorem. Daniel post visionem grauiter infirmatur. Omnes prophetę elingues sunt & muti. Iã lætari & exultare non possumus, nisi osculetur nos osculo oris sui. Auditi, & exauditi estis. Adest benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, quæ vel differri, vel auferri non patiatur ampliùs amorem languentium.

Quid enim audistis? Sanctificamini filii Israel, & estote parati, quia crastina die descendet Dominus. Residuum diei huius, & superuenturę noctis vix mediana progressio, dirimũt nos à vultu gloriæ, à puerpeo Deo, à puerperio singulari. Currite celeres horę, & rapidiori passu conficite metas vestras, ut liceat videre filium Dei, vagientem in cunis, & saluatrici natiuitati qualiacunque obsequia præparare. Credo uos esse filios Israel, sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritus, paratos ad diei crastinæ sacramẽta, & solicita deuotione, & deuota solicitudine. Quid. n. aliud his sacris diebus, eius aduentui dedicatis, egistis? Vidi ego senes senectutis oblitos, adstare vigiliis sacris iuuenili alacritate, & iuuenes, iuuentute sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere. Plena erant subsellia continentibus, & concentu parili voces in sublimibus resultabant, felici inuidia vos cernerem iubilare Deo in voce exultationis. Psalteria erant præ manibus, psalmi in labiis, in corde deuotio: solennitatem animi indicabant hilaritas vultus, discursio corporis, operis solicitudo. Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus indui uestimentis, introire ad altare Dei, ad sacrificandum corpus & sanguinem redemptoris. Vidi assistentium turbam, ministeriali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, & ad imperantium nutum nutu citiùs obedire. Sed & pueros adspexi, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram, sibi adinuicèm psalteria inuidere, & deportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes quærere, quem diligebat anima eorum. Quod licèt contra consuetudinẽ præsumptũ sit, non tamẽ contra deuotionẽ.

Fateor, inter hæc omnia cogitabam: Castra Dei sũt hæc. Non est hic aliud, nisi domus Dei & porta cæli. Vellem, nollem, uestra deuotione trahebar, & uobis negociantibus, ociari nõ poteram. Sequebar vos, sed longè, uel aberrans à via, vel claudicans à semitis meis, lugens & contristatus, quia non poteram æquare currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnũ esse cœpi in Domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, q vos in meridie essetis cum sponso, & ego in vespertino frigore commorarer. Eià fratres, si aliquis adhuc influus humor de flumine mortalitatis huius uestras circunrorat affectiones, tergite, & tergite illum niueo confessionis amictu, & calceate vos in pręparatione Euangelii pacis, vt sitis de quib⁹
dicit sanctus: In flumine pertransibunt pede. Quid au- Psal. 65.
tem post hæc? Ibi lætabimur in ipso. De flumine hoc,
immò de fluminibus istis Esaias propheta in nocturnis lectionibus largiùs disputauit. Percutiet, inquit, Esaia 11.
Dominus fluuium Aegypti in septem riuis, ità vt transeant per eum calceati. Volo de fluuio, & riuis eius paulispèr cõfabulari vobiscum, quomodo & qualitèr percutiantur, & quid sit, transire per eum calceatos.

Per Aegyptum figuraliter exprimi mundũ istũ, diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui posi- Aegyptus mundi typus.
tus est in maligno, qui tenebris & confusionibus est repletus. Flumen, fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorũpens, impetuosum torrentem per totam mundi latitudinem instagnauit: qui in septem torrentibus deriuatus, valles & campestria profunda voragine supersedit, ipsis quoque mõtium

tium

Psal. 17. *Psal. 68.* tium cacuminibus eandem refusionem intentans. vndè vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis cóturbauerunt me, & intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.

Primus huius fluminis riuus est, cogitatio mala, riuus exundans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum, fenestras corporeorum sensuum, qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusiùs administrant. Occursat adspectui mótis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & gustauit, quod palpauit & tetigit, & plerunquè quod simplici oculo adspeximus, versipellis contortor ad offendiculum retorquet & scádalum. *Multiplices dæmonum tétationes.* Fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa conuoluit, si forté consensum eliciat, & inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas vel in confessione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refectorio, circuit claustrú, reuisit officinas, nullam prætermittit artem nocendi: sed vbiquè suæ calliditatis assignat argutias, & in choro quidem inter orandum & psallendum menté pertrahit in diuersa, præteritorum rememoratione puritatem intellectus inuoluens. In toro verò multiformes libidinis sensus inuoluit, insidians solitudini vestræ, & telis fortioribus oppugnans: vtinàm non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerédum. In claustro libros reuellit à manibus, memoriam resecat scripturarum, & nunc de illo ad istum cum signis & scurrilitate transuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit, donèc taciturnitatis ostium aut aperiat, aut cófringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro castitatem, in refectorio parcitatem, in claustro lectionem, in officinis silétii virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilando subtilibus specillis cordis terebrare muralia, sed dormiendo singulari se versat & reuersat astutia: quæ melius vestræ conscientiæ, quàm styli scientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutum sequuntur vos spiritus isti, in ipsos mentis oculos inuolantes, & vix aliqua uel nascentis Dei, uel pé- *Gen. 15.* dentis in Cruce possunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificiis abigebat. Nos quid sumus, qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum, vel submersum se esse negauerit? videtis quàm turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositate, qui vix, aut nunquàm ad *3. Reg. 17* hoc ducitur, vt penitùs exiccetur. Non puto quòd ille, qui clausit cęlum oratione, clauserit animum à cogitatione: vt facilius sit cęlum obserare, quàm animú.

Secundus riuus est, locutio peruersa. Linguam nul- *Iacobi 3.* lus hominum domare potest, ait Apostolus: membrú inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquédum, ad obloquendum proclinior. Et notandum, quòd nascitur alter ex altero, cùm malæ cogitationi paruæ *Psal. 5.* locutionis ianua fit aperta. Et est verbum, aliud fal- *Psal. 11.* sum, vndé dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo scriptú est: Vana loquu- *1. Cor. 6.* ti sunt vnusquisque ad proximum suum: aliud maledicum, de quo Apostolus scribit: Nequè maledici regnú *Ephe. 4.* Dei possidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Tur- *Psal. 104* pis sermo de ore vestro non procedat: aliud excusatorium. vndè Psalmista: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis: *Psal. 11.* aliud dolosum, de quo Propheta: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa: aliud ociosum, de quo idé Dominus: De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint *Mat. 12.* homines, reddent rationem de eo in die iudicii: & si quæ alia sunt genera pestis huius, quæ nos breui saltu transilire non possumus.

Tertius est, actio praua. Post cogitationem & locutionem venitur ad opera, quando exhibemus mébra nostra arma iniquitatis peccato, & contumeliis afficimus corpora nostra. Quid enim turpius, quàm membra Christi sanguine consecrata, & consepulta ei in baptismate, libidinosis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiam pręsentis Dei minátis pœnam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis vestrum huic idolo substernatur, vt filium Virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet: nè nu- *1. Reg. 5.* tritus in croceis, stercora complectatur. Quid Petro *Thre. 4.* cum Mago? Quid Christo cum Antichristo? Quid virgini & libidini? Quid puritati & impuritati? Absit vt quisquam vestrum ambulet in passione desiderii, sicut & gentes, quę ignorant Deum, qui corpus Christi aut consecratis, aut Christi corpori ministratis, electi seruire Imperatori, vt cum Imperatore sedeatis, cùm sederit in sede maiestatis suæ. Qua fronte, quibus oculis uideret nos, viueret nobiscum, qui tantis inter nos obscœnitatibus deseruiret? Qua mente, qua conscientia accederet ad sancta sanctorum, immolare sanctú sanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, sermo repræhensibilis haberetur? Sed si forté (humanum loquor) propter infirmitatem carnis nostræ, aliquis nostrum tale aliquid in cubiculo conscientiæ cóplicauit, deplicet illud per confessionem & pœnitétiam, & ego ei de misericordia nascentis pueri repromitto, quia si confessus fuerit, & pœnituerit, nascetur in eo lux mundi, vt, dimotis fallacibus tenebris, splendorem veræ lucis accipiat. Quomodò enim miseris misericordia hac nocte negabitur, in qua misericorditer nascitur misericors & miserator Dominus? Adest DEVS & homo, mater & virgo, caro & verbú, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, fœcunda virginitas, virginalis fęcunditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & in his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiá ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem è lumbis, pedes ab itinere non trito, & venite, & arguite eum, si non hac nocte disrumpit cælos, si non descendit ad vos, & proiicit in profundum maris omnia peccata vestra. Quis enim est, qui huius tertii riuuli non sit mersus, & remersus inlátia?

Quartus riuus est, defensio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat iram diuinitatis, quàm iniquitatis defensio. Aequo enim certamine *Peccati defensio q̄ inuisa Deo.* nos decertamus cum Domino, cùm defendimus quod odit, cùm nobis placet, quod displicet illi. Magna quippe differentia est inter superbum & humilé peccatorem, cùm illum despiciat, hunc respiciat, qui humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Quando sanari poterit, qui medicum spernit, medicinam concul- *Psal. 137* cat, & infirmam substantiá contrariorum receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias, vt quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Non est hoc palpatiua dissimulatione tacendum, cùm viderim quosdam vestrum tantis impatientiæ stimulis agitari, vt ad primas correptionis voces, non solùm excusationem, sed defensionem exhibeát: & nisi disciplinaris uigor obuiauerit, ad tumultus & iurgia prosiliunt. Hæc est impietas maxima in Deum, *Iob. 32.* delictum maximum, quę uir simplex & rectus, & puer Domini summa circunspectione deuitat. Elegantissimam super his comparationem inducit propheta, quam

Esa. 36. quam de facrario fancti fpiritus abfportauit: Ibi,inquit,habuit foneam hericius. Hericius fi appręhendi fe fentiat vel contingi,itá confertiffima fpinofitate dẽ fatus effet,vt vndiqué compunctionibus & aculeis veftiatur. Cùm verò fe folitudinem adeptum putat,caput aperit,exerit pedes,& viuificatorios motus plana deambulatione demonftrat. Si quis fuperuenerit, ftatim celerrima velocitate caput cum pedibus ad interius abfconditum reportatur, vt fi illum tenere volueris,priùs videas fanguinem tuum, quàm corpus fuũ. Sic & peccatoris caput cum pedibus,intẽtio cũ actione,à paftorum folicitudine profpectatur, & quod ferè omnium peccantium vitium eft, cùm ab omnibus videatur,à nemine æftimat fe videri. Si vitium refecare ftudeas,& intentionis ingreffus cum actionis egreffibus,correctiuis manibus depręhendere,ftatim Ciceronis eloquentia renouatur:excufatur & defenditur, quod opponis:accufaris & offenderis, qui proponis. Interrogat de loco,de tempore,quandò factum fuerit,& nouus dialecticus exerta lingua prorumpit: in medium parẽtes aduocat,patrocinatores quærit,gratari fe indicat,indicat fe recaffurum,malleque mori, quàm pati talia:& quæ vidifti,negans: & quæ non uidit,in te cõuicia retorquens. Sic fpinam fentis, & culpam perdis:odium incurris,nec corrigis:& quem totum tenere putabas,totum amittis. Vides quàm multiplici cumulofitate riuus ifte omni homini, & maximè noftro ordini, fe infundit.

Quintus eft,exultatio in peccatis. O deteftanda lætitia,& in fempiterni doloris triftitiam demutanda, in peccatis ficut in virtutibus exultare. Nonne latrocinantes & facinorofi quique,cùm votorum plenitudinem affequuntur, non fe capiunt præ gaudio,ita etiam, vt audeant ipfi diuinitati gratias immutare? *Prou. 2.* Qui cùm malefecerint,lætantur, & exultant in rebus *Pfal. 139* peffimis,cadent fuper eos carbones,& in ignem deiicientur. Sed & riuus ifte, quàm vndofa refluxione miferos animantes offundat, meliùs confcientia,quàm eloquentia,compræhendit.

Sextus eft,alios docere ad malum. Hęc doctrina de cathedra peftilentiæ deriuatur,quam deteftatur & reprobat,qui docet hominem fcientiam. O quàm in *Aliorum euerfores fcelerati ffimi.* vano accipit animam fuam,qui aliorum animas uenatur ad mortem,qui trahit peccata ficut longam reftem, qui mifcet fanguinem fanguini,cui non fufficit vt intereat in feculum feculi,nisì & alios ad interitũ pertrahat fempiternum. Scitis enim, quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur,quæ poftea in magno corpore vix mitigare, nedum extirpare quifquã poffit. Infelices magiftri,qui huiufmodi plantaria plantauerunt,quæ explantantur ab illa cælefti plantatione,quam plantauit pater ille cęleftis. Quis gloriabitur, fe huius riui torrentibus non fuiffe vallatum.

Septimus eft, in his omnibus perfeuerare. Hic peccator fubmerfus eft & abforptus,& claufit fuper eum puteus os fuum. Cùm enim non leuat oculos ad cælum,nec recordatur iudiciorum iuftorum, mortuus *Eccli. 17.* *Prou. 18.* & fepultus eft in fepulcro confcientię fuæ. Tunc à mortuo, tanquàm qui non eft,perit confeffio. Tunc peccator,cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hic eft in extremo fluminum Aegypti. Hic multitudo miferationum Domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum,riui peffimi, riui exterminantes. Hac nocte Dominus eos calceatus tranfiuit, cùm in virginali fubftantia puram carnem, & omnium prætaxatione peftium immunem accepit,illo calceamento calceatus,quod in Idumæam extendit, cuius *Pfal. 59.* *Luc. 3.* corrigiam foluere non potuit magnus ille Baptifta. Mifit de fummo filium fuum, & accepit me in vtero virginis, & fic tandem affumpfit me de aquis multis: quas vobis breuiter prælibauimus. Libera me,inquit, ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum. *Pfal. 68.*

Percutiemus eos,fi cogitemus pro peccato noftro, fi prohibeamus linguam à dolo, fi declinemus à malo,& faciamus bonum,fi confiteamur aduerfùm nos iniuftitiam noftram Domino,fi dolor nofter fit femper in confpectu noftro,fi doceamus iniquos vias Domini,& femper laus Dei fit in ore noftro. Et ut de arte futoria noftris moribus aliquid confuamus,habeamus calceamenta denfa, & fubtiliter confuta, quę poffint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem noftram firmam,& confixam timore Domini,quæ libidinis humorem excludat,& excocta tribulationib⁹ atque denfata,fiat vter nouus ad conferuandum vinũ nouum,de quo dicitur: Quia factus fum ficut vter in pruina. Sed iam corda & corpora noftra, ad fufcipien- *Pfal. 118.* dum filium Virginis præparata,dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachiis amplectamur: Qui eft Deus benedictus in fecula,Amen.

MARTYRIVM S. GREGORII Spoletani,presbyteri & martyris,ex quodam perantiquo MS. codice,per F.Laur. Surium,paucis locis modicè correcto ftylo,defcriptum. Confentiunt vetuftiffima Martyrologia.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorũ talis, furor in facrilegis per cunctã Italiam exarfit, vt vna effet apud omnes idolorum cultura, & fi quis nõ proftratus idolis immolaret, poenis diuerfis cruciaretur. *Decemb. 24.* *Cultus dæmonũ mirè feruet fub Diocletiano.* Erat tum quidam vir impiiffimus, Flaccus nomine, quem Maximianus Imperator direxerat,vt omnia idola erigeret. Cumque introiffet is Flaccus in ciuitatem Spoletanam, iuffit fibi tribunal collocari,& præcones per omnes plateas ciuitatis mitti, vt omnes fimul ciues ante veftigia eius in medio foro confifterent. Cumque cõgregatus fuiffet omnis populus in medio foro, Flaccus dixit Tircano: ifti omnes diis noftris deferuiunt? Cui Tircanus dixit: Ifti omnes, quos confpicit pietas tua,deos colunt, Iouem, Mineruam & Afclepium, deos immortales, qui propitios fe exhibent mundo vniuerfo. Hæc audiens Flaccus, gauifus eft gaudio magno,& continuò iuffit turbas omnes dimitti.

Beatus verò Gregorius erat tum in ciuitate Spoletana,ieiuniis & orationibus die ac nocte vacans. Multos ille precibus fuis fanos reddebat,fpiritus immundos eiiciebat,lecto decumbẽtes fanabat,leprofos mũdabat,cæcos illuminabat,& corda multorum paganorum ad Dominum Iefum Chriftum conuertebat: tẽ- *S. Gregori⁹ vacat perpetuò ieiuniis & precibus.* pla verò paganorum & fimulacra in terram deiiciebat. Audiens hęc Tircanus, quòd beatus Gregorius multa templa idolorum euertiffet,& paganorum animos ad Chrifti amorem conuertiffet,iratus nimis,nũciauit hæc Flacco,dicẽs: Eft quidam in vrbe feductor multorum,Gregorius nomine,aduersùs deos rebellis,& veftra iuffa pro nihilo ducens. Hęc cùm audiffet Flaccus,exarfit à diabolo, & iuffit quadraginta milites mitti,qui beatum Gregorium uinctum perducerent. Exierunt milites, & implentes iuffa beatum Gregorium pręfentauerunt. Sedens autem Flaccus cum Tircano, & refpiciens faciem beati Gregorii, in hanc erupit vocem: Tùne es Gregorius Spoletanus? S.Gregorius dixit:Ego fum. Rurfumq; Flaccus: Túne

es,in·

es inquit, aduersus deos rebellis, & principum contē-
Sistit ad tribunal. ptor? Sanctus Gregorius respondit: Si verum scire vis, ego ab infantia mea nunquam à Deo meo recessi, qui me ex limo terrę formauit. Flaccus dixit. Quis
Gen. 1. Rom. 2. Apoc. 22 est iste Deus tuus? S. Gregorius respōdit: Qui fecit hominē ad imaginē & similitudinē suā: ipse est Deus fortis, Deus immortalis, q reddit vnicuiq; secūdùm opera sua. Flacc⁹ dixit: Noli esse verbosus, sed qđ tibi pręcipio, id facias. S. Gregori⁹ respōdit: Qđ pcipis, iā scio: qđ me oportet facere, hoc ago. Flaccus dixit: Ergò si pro salute tua agis, ingredere templum mirabile, & sacrifica diis magnis, Ioui, Minerue & Asclepio honorabili, & multa bona inuictissimorum principū consequeris, & noster amicus eris. Sanctus Gregorius respondit: Ego amicitias vestras non concupisco, nec sacrifico dæmonibus, sed Deo meo Iesu Christo. Flaccus dixit: Quæ est insania ista, miser Gregori, quæ te possidet? Scias te tibi pœnas durissimas cumulare. Sanctus Gregorius respondit: Insanus ego nunquàm fui, sed tu potiùs, qui creatorem tuum non agnoscis Dominum Iesum Christum. Nam Iouem, Mineruam & Asclepium, quos dicis, dæmones esse manifestū est.

Maxillae eius uerberant colaphis. Flaccus dixit: Colaphis contundite maxillas eius, dicentes ei: Noli deos blasphemare, nec contumax esse. Sanctus Gregorius respondit: Contumax nūquàm fui: vos verò ministri estis satanæ, facientes uoluntatē eius. Tircanus dixit: Admoneo te, Gregori, Immola diis, antequàm corpus tuum exterminetur. Sanctus Gregorius respondit: Melius est mihi, exterminari corpus meum, quàm animam. Facite, quod vultis. Flaccus cum Tircano dixerunt, Accede, & sacrifica diis, antequàm pęnis te excruciemus. Sanctus Gregorius respondit: Iam tibi dixi, & dico, non sacrifico dæmoniis vestris, sed Domino meo Iesu Christo, qui fecit
Nodosis fustibus caeditur. cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Flaccus dixit: Fustes nodosos afferte, & dorsum eius verberibus rumpite, dicentes: Hæc patiuntur, qui sunt diis rebelles, & principum contemptores. Sanctus Gregorius ait: Hoc scire te uolo, Flacce, pro malis, quæ in meo exerces corpore, duplicia mihi bona restitui in cælo. Flaccus dixit: Vertite illum, & uentrem eius fustibus dissipate. Tum Sanctus Gregorius intuēs in cælum, ità orabat: Miserere seruo tuo Deus, sanctus Israel: à timore inimici eripe animam meam. Tircanus cum Flacco dixerunt: Miserere tui, antequàm moriaris. id enim tibi consulimus vt amici. Sanctus Gregorius respondit, Recede à me minister satanæ: vacant oblationes tuæ. Adest mihi Dominus Iesus Christus ad confortandum me in vulnerib⁹ meis.

Flaccus dixit: Hæc est insania tua, miser, quæ te viuere non permittit. Sanctus Gregorius respondit: Etiamsi totum corpus meum occidas, Dominus animam meam fouet & viuificat. Flaccus dixit, Ligate illi manus & pedes, & in craticulam igneam imponite, & ligna sub ipso construite. Fecerunt ministri, sicut præcepit illis Flaccus, & parauerunt ignem. Bea-
In craticula assat. Dan. 3. tus verò Gregorius exclamabat ad Dominum de medio ignis, dicens, Domine Iesu Christe, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorū, qui non despicis preces famulorum tuorum, qui ingressus es cum tribus pueris in caminum flammarū, adsis etiam mihi seruo tuo in medio præsentiū pressurarum. Hæc eo dicente, terræmotus magnus fa-
Terraemotus multos paganos opprimit. ctus est intra ciuitatem Spoletanam, & cecidit una regio, oppressitque plùs quàm quadringentas quinquaginta animas paganorum, qui idolis seruiebant. Quod videns Flaccus, fremuit vt leo, & territus nimis, fugit inde. Dixit autem Tircanus: Ferrum afferte, & eum stringite, atque in carcerem includite, ibique à militibus diligenter custodiatur. Cùm autem ingressus esset beatus Gregorius in carcerem, An-
Angelus eum consolatur. gelus Domini apparuit illi, dicens: Pax tecum, Gregori: noli timere, & continuò vincula eius dirupta sunt, & claritas Domini circumfulsit eum. Videns id beatus Gregorius, cecidit in faciem suam, oransque dixit: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui misisti Angelum tuum sanctum ad confortandam animam meam: & ego cōfitebor tibi in toto corde meo, & honorificabo nomen tuum in æternum, quia fecisti mecum misericordiam tuam: tu es enim Deus so-
Mat. 25. lus. Dixit autem ei Angelus: Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et hæc dicens, ablatus est ab oculis eius. Erexit autem se beatus Gregorius, laudans & benedicens Deum.

Die altera subsequente iussit Flaccus in medio foro sedem sibi collocari, & beatum Gregorium coràm se repræsentari. Quod cùm factum esset, dixit ei Flaccus: Vel nunc recede ab insania tua, accedensque sacrifica diis magnis, quos vsque nunc negare cognosceris Sanctus Gregorius respondit: Nunquàm dæmonibus sacrificaui, nec sacrifico, nisi Domino meo, qui me ad istam coronam iustitię perducere dignatus est.
Alia etiam dira supplicia adhibent. Flaccus dixit: Carduos ferreos afferte, & genua eius totis viribus percutite, vt vel sic possimus vincere omnem stultitiam eius. Sanctus Gregorius ait: Vide qualis sit tu, qui dæmonibus seruis, adorasque idola, opera manuum hominum. Nam si scires creatorem tuū Dominum Iesum Christum, ipsum adorares, coràm quo omnes Angeli contremiscunt. Flaccus dixit: Ego dæmonibus seruio, furcifer? Sanctus Gregorius respō-
Lampadib⁹ aduri. dit: Verè à diabolo excæcatus es. Flaccus dixit: Lampades ardentes afferte, & latera eius inflammate, dicentes, Noli superbus esse. Sanctus Gregorius ait: Etiā si totum corpus meum perdas, prçstò mihi est medicus meus, Dominus Iesus Christus, qui me sanat & corroborat, vt ista omnia mala, quæ in me exercere videris, pro nihilo putem. Flaccus dixit, Accede, maledicte, & fac tibi deos immortales propitios, antequàm te morti tradam. Sanctus Gregorius respōdit, Maledicti sunt omnes, qui confidunt in idolis. Audiens hoc Flaccus, exarsit, dixitque, Tircanum celeriter accersite. Tircanus dixit, Eccè adsum.

Tum verò impius Flaccus iussit beatum Gregoriū, tractum in medium amphitheatrum, capite truncari. Sanctus verò Gregorius orabat ad Dominum in medio amphitheatro, dicens, Benedictus Dominus Deus meus & rex meus, adiutor meus, & liberator meus, qui me hodie de hoc seculo ad te vocare dignatus es. Et respiciens ad cælum, audiuit vocem magnā, dicentem sibi: Eccè Gregori, coronatus es, in numerum sanctorum meorum adscriptus es, ingredere ad me, benedicte Domini, præparata est habitatio tua.
Caput ei amputat. Adhuc Angelo loquente, ab Aquilino spathario capite truncatus est. Tircanus verò iussit dimitti feras terribiles, vt corpus beati viri absorberent. At rabidæ feræ vbi ad corpus venerūt, flectentes capita sua, adorauerunt illud. Id turba cernens, voce magna exclama-
Multi credunt in Christū. uit, Verè magnus est Deus Christianorum, & multi crediderunt in Dominum. Flaccus verò eodem die percussus ab Angelo, euomens interiora sua, expirauit. Corpus verò beati Gregorii iacebat in medio amphitheatro. Erat autē quædam mulier Christiana, Abundantia nomine. Ea accedens ad Tircanum, petiit corpus beati Gregorii, vt illud colligeret de medio amphitheatro. Tircanus dixit, Da mihi aureos triginta quinque, & accipe corpus. Abundantia dixit, Quod iubes, libens dabo, hoc tantùm rogo, vt celeriter mihi corpus detur. Tircanus ait, Affer mihi quod dixi, & tolle corpus. Illa, numeratis ei aureis trigintaquin-

que,

que, accepit corpus, gaudens & benedicens Deo, sicque dicens: Benedictus Dominus, qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me. Et sepeliuit illud conditum balsamo, nardo & aromatibus preciosis, & posuit iuxta pontem lapideum & riuum, qui Sanguinarium appellatur, prope muros ciuitatis nono calendas Ianuarii, cum hymnis & canticis, ità dicens: Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi: benedictus Deus. Iustus Dominus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis: qui dat votum optandi, & benedicit annis iusti. Ipsi honor & gloria, laus & imperium in secula seculorum, Amen.

Psal. 65. Psal. 67. Psal. 144

Huius sanctissimi martyris reliquias religiosè colit ac seruat hodiè Ecclesia metropolitana Coloniensis summo in templo, collocatas super tumbam trium Regum, cum quibus eò sunt olim simul adductæ.

DE NATIVITATE DOMINI ET Saluatoris nostri Iesu Christi multæ extant Sanctorum Patrum insignes Conciones, ad quas Lectorem remittimus. Vnam Petri Damiani, vt in 8. Tomo reuerendissimi Aloysij Lipomani habetur, adscribemus, quòd non ità passim omnibus obuia sit: quanquàm ex ipsa satis constat, non esse Petri Damiani illius, qui Ostiensis fuit Episcopus.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo de Natiuitate Saluatoris, & Præclaris miraculis in ea factis.

25. Decē. NON poterit explicari sermone, quod mente concepi. Stupor enim miraculorū opprimit me, & dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Ideò fit elloquis lingua, memoria immemor, insensibilis sensus. Insueta natiuitate relucent omnia, & omnia partui virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in cælo sursùm, & in terra deorsùm, & vniuersa in nascentis Dei obsequium iurauerunt. Insigniuntur conuexa cælorum stella lucentiori, & multo lumine loca flammantia præstringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radii rutilantiores, & pluralitatem stellarum ignium nouus ignis obtundit. Miratur orbis, cælos nouum peperisse splendorem, & inconuertibilem eorum statum ad signa & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldæi in cælis, quod Balaam reliquit in scriptis: Orietur, inquit, stella ex Iacob, & consurget homo ex Israel, & erit omnis terra possessio eius. Nascitur stella in excelsis, & Deus in terris, cuius possessio à mari vsque ad mare. Præparant se reges Tharsis, ut eum nouitate munerum videant nouam matrē, filii nouam natiuitatem. Fons olei de terra erumpit. Templum Romæ, quod vocabatur æternum, corruit, omnibus impensis & Vrbis, & orbis mirabiliter consummatum. Cùm enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam templum singulari schemate fabricare decreuissent, ab omni illa deorum, immò dæmoniorum, multitudine quæsierunt, vsque quò durare posset tam excellentis operis operosa cōstructio. Responsum est: Donèc virgo pareret. Illi ad impossibilitatem oraculorum retorquentes, templum æternum solennem illam machinam vocauerunt. Nocte autem ista, cùm de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ità cecidit & confractum est illud murale, & columnarum opus, ut vix appareant vestigia ruinarum.

Malac. 3. Mat. 2. Num. 24. Mira quæ contigere nascente Christo.

O Bethleem ciuitas Dei summi, & in te, & in suburbiis tuis visa sunt mirabilia hodiè. Deus pendet ab vberibus, ponitur in præsepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasciolis, felices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit Virgini matri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina celorum, confert in corde suo salutationem Archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri, & miratur quòd ille, qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter fit ad tantæ dignationis admissus arcanum. Adest multitudo cælestis exercitus, & vocibus gloriosis, Gloria in excelsis Deo, auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerum & puellam. Procedit stella: reges accedunt, adorant filium, matrem venerantur, offerunt munera, deferunt matri ... Cruciatur Herodes: Hierosolyma turbatur: regnantur scribæ: locus prædicitur: inducitur simulatio: simulator ad nihilum deducitur: deteguntur commēta fraudum. Magi per aliam viam reuertuntur: pax inaudita à seculo, regnat: vniuersus orbis ad censum describitur: riuus olei de terra persudat, & in diuitem venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit, nisi quia ad supernū regnum ciues adscribuntur, nisi quia fons misericordiæ de Virgine emanat, oleum effusum nomen tuum? Spiritus sanctus, scripturæ istius vnus & vnicus fabricator, nonnullam suæ pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed uos nocturnis vigiliis ità defatigati estis, ut vix possitis somnum ab oculis remouere. Euigilate tamen paulisper, & somni torporem excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos nostros, nè obdormiamus. Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cuius consilium est, quasi consilium Dei. Ipse ille est, Dominus videlicet Clarenallensis, cuius religio & discretio, sapientia & eloquentia, vita & fama, per totā Latinitatem non immeritò decucurrit: libenter enim illius sarcinas adoro. Sed ad propositum reuertamur.

Luc. 2. Mat. 2. Luc. 2. Cant. 1. S. Bernardū dicit. Vide eius sermonē 15. in Cātica.

Benignus ille spiritus, de cuius secretiori fonte Cāticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen sponsi, quarè oleo comparetur, & quomodò effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil dicit de effusione. Primùm de nomine videamus. Multa, vt arbitror, vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa cōplector. Nullum profectò reperietis, quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentius facio mentionem, ad Regis cubiculum introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit: Potestas Dei est, inquit, & tibi Dñe misericordia. Sed & ipse Saluator prophetica veritati attestans, ait: Vos vocatis me, Magister, & Dñe, & benè dicitis. Sū etenim. Dñs, nomen est maiestatis: pietatis, Magister. Si n. plum est, præbere escā corporis: multo misericordius est, escam animæ impartiri: quod est propriè magistrorum, qui mētes indisciplinatas sub disciplinæ rigore coercēt. Videamus quod horum nominū effundatur, vtrum nomen potentiæ in nomen gratiæ, vel nomen pie-

Psal. 61. Iohan 13

Psal. 144 tatis in maiestatis vocabulum. Absit, vt misericordia in potentiam includatur, quia miserationes eius sup omnia opera eius. Certum est ergò, quia potestas Dei in maiorem hodiè pietatem effusa est, cùm cęli distil lauerunt à facie Dei, & de virgineis membris vetustus dierum exoritur. Non est, qui se abscondat à calore

Psal. 132. isto: quia largior olei effusio à capite descendit in bar bam: quæ etiam extremam vestimenti fimbriam largiùs irrorauit. Tanta est abundantia miserantis, vt nō

Philip. 2. solùm sub nomine effusionis, sed & exinanitionis cen seatur. Exinaniuit semet ipsum, (ait Apostolus) formā serui hodierna die accipiens, & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosiliit virginali: non enim habuit dulciorem modum ad redimē dum nos abyssus illa consiliorum Dei: quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis inuentum est, totum in vtero Virginis est aggestum. Non me capio prę lætitia, quòd illa maiestas naturam suam exinaniens, in naturam meæ carnis & sanguinis superueniat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ nō ad horā, sed in sempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus: & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu, libenter te audio regnantem in cælis, libentiùs nascentem in terris, libentissimè Crucem, clauos & lanceam sustinentem: hæc siquidem effusio rapit affe ctum meum, & istorum memoria conualescit cor meum, vluentis, & viuidæ potionis asperitate purgarū. Viuens est iste sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuisionem animæ, & spiritus, compagum quoquè, ac medullarum scrutator.

Vnus illorum, qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuinorum nomi-

Esaia 9. num partitione, de hac effusione mirabiliter quidē, sed subtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriæ suæ, admirabilis illi admirabili creaturæ, faciens mirabilia in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Ego autem in luto fęcis & miseriæ obuolutus, miser & miserabilis, omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseriis: ille admirabilis, ego miserabilis. Sanctum & terribile

Psal. 110 nomen eius, quod via audeat illa digniter nominare natura. Nomen istud clausum & integrum, quomodò capere poteram, quem via Angelicus oculus prospicere, nedùm perspicere potest? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cælos, & fit consiliarius hominum. Maiestatiuum nomen in pietatiuum effunditur: & qui admirabilis est in cælis, consulere venit in terris: abscondit purpuram sub miseriæ vestimentis, & ad lutum, ubi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is (adeò dicere) infixus in limo profundi, operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit,

Psal. 68. extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm

Vide bñficia Dei, homini collata. nascitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm resurgit, cùm ascendit reportat, confirmat cùm spiritum emittit de cælis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium, quod voce dederit, &

Mat. 7. morte defendit. Erat enim docens, ait Euangelista, sicut potestatem habens, non sicut eorum scribæ & pharisæi.

Deus, & fortis, nomina sunt potestatis, sed Deus effunditur in patrem futuri seculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & scien tibus legem loquor. Quid tibi, mussitabunde Lucifer, in tanta diffusione? Clausum est tibi totum itine rarium Dei, & malignans oculus tuus hic nimiùm caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius in prædicatione, Deus in mi raculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa ęterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olim no

Gen. 17. mina commutata, & effusa sunt, Abrā in Abrahā, Sarai in Saram, & si quas alias mutationes in illa veteri of ficina nos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mun di principiis, in arcano quodam scripturarum loco, diuini nominis effusionē inuenisse me recolo. Loquitur Deus ad Moysem de liberatione Israelis, & post multam Dei & Moysi confabulationem, Propheta subtiliter inquirit nomen eius, & Dominus dicit: Ego sum, qui sum: hoc mihi nomen in æternum. Hæc dices filiis Israel: Qui est, misit me ad uos.

Exod. 3. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabu li, ac si diceret, Hoc excedit intellectum meum, non possum capere, nisi effundatur, audit à maiestate; Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Vides effusionem? Ecce Deus Angelorum, uocat se Deū hominum. Curramus ergò, fratres, in odorem vnguentorum istorum. Curramus ad oleum de olua speciosa in campis expressum, nulla infectum amaritudine, nulla substantia tū amaritudine, oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorē

Psal. 103 tollit, reddit suauitatem. Non nē Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit oleum & vinum, ad purgandum & mitigādum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parùm uini: multum misericordię, iustitię parùm. Sic quippe decebat miserantem, sic misero expediebat. Non intres in iudi

Psal. 142. cium cum seruo tuo, Domine, (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: sed co

Psal. 102 rona me in misericordia, & miserationibus. Veniens quippe hodiè, quinque vasa attulit olei, non nisi duo vini. Spiritus enim sapientię & intellectus, consilii, scientiæ & pietatis, nonnè dulcedinem sonat, miseri cordiam fragrat, eructat abundantiam suauitatis? Fortitudo & timor venunt sunt. Sed hoc uino potatus est potens ille, cùm CHRISTVS in spiritu for titudinis descendit ad inferos, non timidus, sed timendus.

Videamus nunc, quarè oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet, pascit, & vngit. Idem fa

Nomē Iesu quid præstet. cit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, mucatum lenit & vngit. Vide quandò præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ cādelabrum portauerunt, si non eluxerunt coruscationes Dei orbi terræ, si non in splendore fulguris commota est &

Actor. 3 contremuit terra. In nomine Iesu Christi surge & ambula, dicit claudo princeps Apostolorum. Nonnè quasi fulgur exiliuit ab ore Petri, cùm nominatum est nomen, quod os Domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatæ sunt bases eius & plantę. Vocabulum Iesu (sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce & gloriosum, omni adoratu, cultuque dignissimum, quod non priùs ab hominibus deceuit efferri in mundum, sed à quadam sublimiori, excellentiorique natura. Omnes quippe Prophetę nomen istud aut nescierūt, aut penitùs tacuerunt, & reseruata est prærogatiuæ dignitas Archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctissi

Luca 1. mæ Virgini illud primùm euoluit. Nonnè Esaias in ex

Esa. 7. cessu mentis raptatus, uerbis Archangelicis, eisdem penè syllabis consentit vsque ad sancti nominis nouitatē?

Pascit reuerà, nec est felicior pastio in loco pascuę,

Psal. 22. vbi nos Dominus collocauit: Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore, in au

re me-

te melos, in corde iubilus. Omnis cibus, qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura, quæ non fuerit interlita oleo tãtæ deuotionis, aut insipida est, aut amara. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebantur carmina poetarum, philosophi verbis aureis insplendebant, & sirenes vsq; in exitium dulces, meũ incantauerant intellectum. Lex, Prophetæ, Euangelium, Epistolæ, & omnis gloria sententiarum Domini mei, & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Nescio modò, quid dulcius immurmurat filius Iessæ, qui vario sermonum & sententiarum concentu omnes illos, quos diligere consueueram, ineloquentes reddit & mutos.

Lenit & vngit, quia nihil sic recreat in tribulatione. *Psal. 49.* Deniquè & probare licet. Inuoca me, inquit, in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minuetur, *Psal. 67.* donèc pluuiam voluntariam, quæ segregata est hæreditati eius, *Psal. 102.* diffusiùs instillet, donèc faciat cælum nouum, & terram nouam: quia misericordia eius ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum.

Sed iam surgamus, & præparemus nos ad solennioris Missæ iubilationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus, ad honorem pueri, qui natus est nobis, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

SANCTI ATHANASII ARCHIEpiscopi Alexandrini sermo in descriptionem Sanctissimæ Mariæ & beati Ioseph. Habetur in Simeone Metaphraste.

23. Dec.

QVEMADMODVM qui terrã effodiunt, aurum perscrutantes, cùm venam aliquam inuenerint, auream arenam præ se ferentem, in eam incumbunt, & magis magisque terram effodiunt, quippe qui venam illam lucri ducem inuenerint: quàm prosequentes, non priùs e loco illo discedunt, quàm auri propositi latebram assecuti fuerint: ità & nos, vt Ecclesiasticæ negociationis operarii, beatum Euangelistam Lucã in manu habentes, Dominici ex Mariæ Virginis conceptione thesauri consideratione aggressi, non priùs ab huiusmodi perscrutatione desistemus, quàm propositas diuitias syncerè colligamus. Quamobrèm &, ordine seruato, Euangelistam ità perscrutabimur, vt nihil eorum, quæ vtilitatem afferre possunt, derelinquamus. Nam etsi verba ipsa non sublimia sint, nihilominùs tamen magni gaudii mysterium in se cõtinent. Nemo igitur propterea segnem ac negligentẽ se præbeat, quòd quæ modò lecta sunt de Iesu, parua quædam esse videantur, si auditu solo percipiantur. *Quæ in Christo humilia videntur, non sunt parupendenda.* Quantùm enim ad geniti Domini potẽtiam pertinet, parua quidem sunt, & valdè humilia, quæ lecta modò audiuimus, vt fasciæ, præsepe ac locus, qui tantæ maiestati videbatur minimè conuenire. Parua nimirùm sunt hæc, sed mystica & arcana quædam eiusdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariæ ventrem, cuius gratia verbis explicari non potest: sinum, quem humana cogitatione comprehendere non valemus: mammas, naturæ consuetæ radicem non habentes: lac, peregrino & nouo modo fluens: vbera, longè à naturali consuetudine ac lege aliena: Matrem Domini descriptam: Ioseph sponsum Mariæ, communionem eius non re, sed nomine habentem.

Audistis paulò antè Lucam Euangelistam, dicentem: In illis diebus exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. *Luca 2.* Hæc autem descriptio prima, facta est à Pręside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quę vocatur Bethleem, eo quòd esset de domo & familia Dauid, & ut profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore, prægnante. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna comprehendantur mysteria? Dominus conceptus erat in ventre Virginis, & prima gentium, Augusti edicto, instituebatur descriptio. Qui omnem naturam apud se descriptam habet, quique discipulis suis ait: Gaudete & exultate, *Luca 10.* quoniam nomina vestra scripta sunt in cælo: ille suam ipsius matrem paruis quibusdam Romanis codicibus describi uoluit. Quis non loquetur, quis non admirabitur dispensationem illam, qua Dominus ad nostram se demisit humilitatem? Qui in excelsis liber est, in terris describitur. *Vide humilitatẽ filii Dei, & erubesce esse superbus.* Illic Dei filius, hic seruus. Illic Rex, hìc subditus. In cęlis diues, in terris pauper. In cælis adoratur, in terris vectigal ab eo exigitur, ac soluitur. Illic diuino sedet in throno, hìc in agresti & rustica nascitur spelunca. Illic in paterno est & incõprehensibili sinu, hic in paruo brutorum reclinatur præsepi. Quis non admiretur superna & sublimia illa, cũ humilibus & paruis his collata? Inuoluitur fasciis, qui soluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuersos. Qui nullo loco potest comprehendi, puer angusto comprehenditur pręsepi. Qui emittit fontes, mammam sugit. Qui fert omnia, inexplicabili quodam modo ferebatur. Qui nusquàm non est, in exigua Iudaicę regionis parte incircunscriptè circunscribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem superantes. Elisabeth in domo illustri Iohannem peperit, & Virgo ipsa in parua spelunca Iesum parit. *Luca 1.* Iohãnes in lecto, & Dominus in præsepi reclinatur.

Sed non simpliciter factum credamus, vt gigneretur Dominus Iesus, fasciis inuolueretur, mammam sugeret, in præsepi reclinaretur. Non temerè factum existimemus, ut illa Cęsaris Augusti descriptione numeraretur. Omnia hęc certa de causa, & ad finem aliquem facta sunt, diuina quidẽ dispensatione, sed obscura. Ex virgine gignitur, vt ex terra virgine formatũ primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Fasciis inuoluitur, vt peccatorum nostrorũ catenas dissolueret, vinculis scilicet soluens vincula: peccata enim uinculorum nomine appellantur, ut ait scriptura: Vnusquisque suorum peccatorum catenis constringitur. *Prouer. 5* Suxit mammam, vt diuinum illud gratię lac nobis scaturiret, quod ex proprio latere profudit: nihil enim aliud est lac, nisi sanguis, albus effectus. *Iohan. 19* Reclinatur in præsepi, vt naturę humanę deprauatam rationem corrigeret, & duorum animalium esca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus scriptum est: In medio duorum animalium cognosceris. *Haba. 3.* Augusti Cęsaris descriptionem suscepit, ut orbis terrarum confusionem ordinaret. Hęc enim descriptio, fuit ordinationis, quę in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quędam.

Quòd autem uera sint, quę dicimus, paucis uerbis explicabimus. Antequàm Dominus homo fieret, multa humanum genus tyrannide premebatur, & orbis terrarum homines, temerè ac sine ratione vitam degebant, & regalis dignitas dehonestabatur, cùm multi & copiosi extempló crearentur reges. *Regium nomen q̃ multi temerè sibi olim vsurparint.* Centum homines aliquis subiectos sibi habebat, & statim regni nómen ac specimen sibi vendicabat. Talis erat gentium concertatio suarum regionum principatus appetentium, neque ex propriis locis excedentium, nisi fortè aliquo modo in se vicissim arma sumerent.

Cùm eiuſmodi confuſio diutiùs vigeret, & DOMINVS IESVS CHRISTVS ſolus ipſe virginalem aulam in terris habitare contentus eſſet, ſtatim multorum principatum extinguens, Romanæ gentis dominatum conſtituit, vt ſub vno Principe, ad militiæ cęleſtis imitationem, omnes viuerent. Sicut enim in cælis ſub uno Rege vniuerſi continentur, dæmonibus ipſis more barbarorum imperii iugum recuſantibus; ità & in terris, etsì multæ ſunt gentes, quæ ſubiici noluerint, vnum tamen Romanorum Imperium poteſtatem tenet, quia ſupernæ poteſtatis ope adiuuatur.

Huius igitur ordinationis cauſa cæleſtis ille Rex, cùm adhuc in ſanctisſimæ Virginis vtero conceptus geſtaretur, primam deſcriptionem orbis terrarum ſub Auguſto Cæſare fieri iusſit, atque ſub illa Imperii Romani deſcriptione, ſeipſum quoquè contineri voluit, vt legem illam diuina prouidentia latam confirmaret. Tunc enim regis lex firmatur, cùm rex, qui eam tulit, primus exequitur, Nam qui legem fert, & non obſeruat, euerſor potiùs eſt, quàm legislator. Eius igitur, quam ſuprà diximus, ordinationis gratia, ſub Auguſto Cæſare prima deſcriptio facta eſt, ut Iudaicæ gentis deprauata conſuetudo reprimeretur, neq; liceret deindè inordinatè uiuentibus Iudæis ſua deprauata lege innocentes homines interficere, ſed necesſitatis iugo compresſi, alienis legibus ſeruirent, Neceſſaria igitur fuit ſub Auguſto deſcriptio. Illa

Iudæorū repreſſa temeritas

Iudæorum gentem depresſit, & Chriſtianorum fidē amplificauit, cùm Iudaica natio, Romanorum imperantium timore, non ampliùs audeat ſuperiorem inſaniam atque immanitatem exercere.

Quamobrèm poſt deſcriptionem illam, cùm DOMINVM IESVM compræhendiſſent, & morti tradere feſtinarent, non auſi ſunt pro ſua libidine ac temeritate, quemadmodùm in alios Prophetas ſe geſſerant, quibus iniuſtam cædem attulerant, DOMINVM IESVM aggredi: ſed ad Pilatum, Romanorum loco præſidentem, adduxerunt, pœnas ab illo exigentes. Quamobrèm Pilatus præſes, ut vidit Iudęos cędem Domini communiter flagitantes, dicebat illis, ut manifeſtè uos etiam ipſi cognouiſtis: Nihil di

Lucæ 23.

gnum morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudæos, cur tantoperè ſtudetis Romanorum magiſtratum labefactare, iniuſto iudicio iuſtum illum aggredientes, & dantes omnem operam, ut innocentisſimus, & ab omni labe purisſimus, tanquàm nocens condemnatus, de medio tollatur? Nihil, inquit,

Ibidèm.

dignum morte inuenio in homine iſto. Iure igitur Barabbas condemnetur, & Ieſus abſoluatur, cùm ille ſeditioſus ſit & homicida, hic beneficus, & vitæ dator. An illi beneficia, tanquàm crimina, exprobrabitis? In hanc ſententiam Pilatus reſpondit. Sed quidnam Iudæorum natio? Illa quidem nihilominus ſæ-

Iohan. 19

uiens, Pilatum ipſum, ut Auguſti Cæſaris inimicum, quippe quòd Chriſto patrocinaretur, his uerbis præſentem inſequebatur: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris; ſiquidem illi uitam condonas, qui ſe Regem eſſe dicit. Hęc Iudæi.

At Pilatus neque ſic permiſit Iudæos ſuo arbitratu, quicquid vellent, in Chriſtum facere. Nam ſi per imperium Prędidis licuiſſet Iudaicæ gēti facere, quę volebat, lapidibus DOMINVM IESVM obruiſſent, vel ſerra lignea diſſecuiſſent. Quod ſi factum fuiſſet, nos Crucis beneficio defraudati, damnum pasſi fuiſſemus. Crucis enim lignum, Romani iudicii proprium eſt ſupplicium. Quamobrèm Pi-

Mat. 27

latus iterum eos interrogans, aiebat: Quid vultis faciam ei, qui dicitur Chriſtus? Illi uerò clamabant: Tolle, tolle: crucifige eum. Quibus ſtatim Pilatus aſſenſus eſt. Datum enim ei fuerat deſupèr diuino nutu. Huius igitur rectæ ordinationis cauſa, inſtituta eſt prima ſub Auguſto Cæſare deſcriptio. Niſi enim lex hæc anteà lata fuiſſet, Domini Ieſu Chriſti corpus ſepulturæ integrum mandatum non eſſet. Nam Iudæorum natio nimio furore accenſa, Dominicum corpus in ignem, aut in mare deieciſſet. Nam ſi Ieremiam, non

Iere. 37. & 38.

ſic inuiſum, in lacum cœni plenum coniecerunt: quid in Chriſti ſummoperè ſibi exoſi corpus facturi fuiſſent, niſi Romanæ legis pœnam timuiſſent? Quamobrèm cùm nulli Iudæorum Pilatus conceſſiſſet, ut Chriſti corpus de Cruce deponeret, Ioſeph ab Arimathia Pilati amicus accesſit, & petiit corpus Ieſu, quod

Mat. 27

& accepit, rem planè ſingularem atque incomparabilem. Neceſſaria igitur, ut ſępè diximus, deſcriptio fuit ſub Auguſto Cæſare, qua & ſponſus Virginis, vt paulò antè audiuiſtis, cenſus fuit: nam totus mundus deſcriptione illa rectæ ordinationis primordia tunc accepit. Sed proſequamur Euangelicæ hiſtoriæ narrationem.

Ibat Ioſeph cum Virgine, partim adiutor, partim ſpectator eorum, quæ futura erant: non quia Virgine adiutore opus eſſet, uel ei, qui conceptus in utero Virginis portabatur: ille enim eſt omnium adiutor, ad

Pſal. 120

quem clamantis Prophetę ſpectat oratio illa: Auxilium meum à Domino, qui fecit cęlum & terram: ſed quia eius diſpenſationis myſterio neceſſarius erat Ioſeph, ut Virgo quaſi ſub uiro eſſe crederetur, & res ipſa lateret diabolū, nè ſcilicet ſcire poſſet, quod futurum erat, id eſt, quemadmodùm Deus ipſe cum hominibus verſari contentus eſſet. Sed quidnam Euangeliſta Lucas ait? Factum eſt autem, cùm eſſent ibi,

Luc. 2.

impleti ſunt dies, ut pareret: & peperit filium primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. O res admirabiles, & omnium cogitationem ſuperātes. Papæ, quàm paucis verbis quàm magna continentur myſteria. Factum eſt, inquit, cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret. O res omninò admirabiles. Effector temporum, certum expectat tempus: qui certos temporibus præfigit terminos, præfinitam expectat diem, nè quis eius ortum ſpecie quadam, non rè uera fuiſſe ſuſpicari poſſet.

Operæprecium autem eſt, huiuſce rei myſteria conſiderare: ac primùm illud contemplemur, quemadmodùm parua illa domus, in qua Virgo peperit, Eccleſię figuram continebat: Pręſepe uerò altaris, Ioſeph ſacerdotis, per vices munus ſuum exercentis, Paſtores diaconorum, Angeli ſacerdotum, & Dominus Ieſus Pontificis formam in ſe gerebat. Thronus autē Dei, per virginem Mariam figurabatur. Quamobrèm ſupradicta omnia in Virginis partu præmonſtrata eſſe cernens, admirare, cùm audis Euangeliſtam Lucam ſic dicentem: Factum eſt in illis diebus, impleti ſunt dies, ut pareret filium ſuum primogenitum, & inuoluit eum pannis, & reclinauit in præſepio. Vide admi-

Singulare Virginis matris priuilegium.

rabilem Virginis partum. Illa ipſa, quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in pręſepio. At non ità Virgo fecit, ſed quę peperit, illa eadem infantem pannis inuoluit. Quæ ſine labore aliquo mater fuit, eadem & obſtetricis munere functa eſt, cùm à nulla muliere didiciſſet. Non enim permiſit quenquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum. Illa per ſe eum, qui ab ipſa, & pro ipſa genitus eſt, ſuſcepit, pannis inuoluit, & in præſepio reclinauit, quoniam non erat ei locus in diuerſorio.

Iam vidiſti, amice, quēadmodùm Eccleſiæ figuram præmonſtrabat humile illud habitaculū, in quo Virgo peperit. Quæ cùm ſemèl concepiſſet ac peperiſſet, nunquàm ampliùs genuit, neque uirum cognouit:

quanuis

quanuis aliqui delirantes, eo quòd audiant Euange-
Luc. 2. listam Lucam, dicentem: Et peperit filium suum pri
mogenitum: audeant dicere, Virginem ipsam alie-
ram conceptionem suscepisse, incorruptam atque
ab omni labe puram Virginem, corruptioni subie-
ctam fuisse temerè iactantes. Nunquàm, inquiunt,
diceretur primogenitus, nisi & alter partus secutus
fuisset. Non solùm autem aduersarii suæ temerita-
tis testem Lucam Euangelistam proferre audent, sed
Matthæum etiam eadem scribentem proferunt: quin
etiam manifestiùs hoc apud Matthæum Euāgelistam
esse contendunt, cùm his verbis in ipsius Euangelio
Matt. 1. scriptum legatur: Angelus Domini apparuit in som
nis Ioseph, dicens: Noli timere accipere Mariam cō
iugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu
sancto est. Et post pauca: Exurgens autem Ioseph à
somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, &
accepit coniugem suam: & non cognoscebat eam,
donèc peperit filium suum primogenitum. Ex his
verbis similiter aduersarii conantur probare, Mariā
alios filios concepisse.

Sed caue hoc suspiceris: absurda enim omninò res
est. Nam Virginale illud claustrum, in quo diuinus
thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum atq;
impollutum permansit. Non coinquinatum fuit se-
cundum illud cęlum, neque commaculatum, & tan-
Christus quàm inutile factum est vas Mariæ, Dei capax effe-
vt primo ctum. DOMINVS autem, primogenitus Mariæ
genitus verè dictus est, non quia & alter ab eàdem natus sit,
Virginis sed quoniam primogenitus, hoc est, singularis atq;
perpetuæ. incomparabilis, genitus fuerit. Beatus item Paulus,
Colos. 1. licèt de Domini ex Patre, qui est sine principio, scri-
bens origine, dicat illum primogenitum omnis crea
Ibidem. turæ, non propterea & naturalem aliquem fratrem
ei fuisse innuit: neque enim, cùm eundem appellat
primogenitum mortuorum, iam similem aliquem
introduxit infernum conculcantem. Quamobrèm
hæc scripturæ verba prudenter intelligas, & piè cre-
das. DOMINVS propterea vocatur primogeni-
tus à mortuis, à Patre, & à Virgine, ut ea omnibus
his notior fieret singularis eius dignitas, qua filius
Dei est. Incomparabilis enim fuit Domini origo.
Cuius enim mater ipsa Virgo est, eius origo qua ratio
ne poterit explicari?

Quòd autem dicit beatus Matthæus: Non cogno
Mat. 1. scebat eam, donèc peperit filium suum primogenitū:
non in eam sententiam accipiendum est, in quam
isti pranè accipiunt. Verè non cognoscebat illam Io
seph, donèc peperit filium suum primogenitum,
quandiù scilicet Virgo ipsa, quem conceperat, fere-
bat in ventre. Nanque Ioseph, quid in ea lateret,
ignorabat, & quale, quantumvé illud esset, & quem
ad finem res spectaret, non anteà perspectum habuit,
quàm Virgo peperit. Tunc enim, quanta esset eius
virtus, ac dignitas diuinitùs ei collata, manifestè co
gnouit. Tunc vidit mammam infanti à Virgine datā,
cuius virginalis flos intactus permanserat. Tunc vi-
dit Virginem peperisse quidem, sed nihil eorum
sensisse, quæ parturientes pati solent. Tunc cogno
uit petram illam è montis vertice abscissam, mam-
mam sugendam dedisse petræ illi spiritali, quæ men
tis lumine comprehenditur. Tunc cognouit Ioseph
clarissimi præconii prophetam Esaiam de Virgine il
Esa. 7. la hoc scripsisse: Eccè Virgo concipiet. Propterea igi
tur primogenitus dicitur Iesus, quòd singulari & in-
comparabili modo genitus sit. Nam si uerum dice-
re volumus, DOMINVS ipse vnigenitus verè est ex
Patre. Solus enim ex solo sine principio genitus est.
Idem Dominus, & unigenitus, & primogenitus: vni
genitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter di-
spensationis terminum. Habet ille quidem multos
fratres non natura, sed gratia, ut in Virgine, & in pa
tre. Et in resurrectione habet fratres Dominus Ie-
sus. Sed quinam sunt isti? Ante omnes fuerunt san-
cti Apostoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem *Iohan. 20*
meum, & patrem vestrum. Ipsi Patri simul cum Fi-
lio, & sancto ac viuificante Spiritu, sit gloria in æter-
na secula, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE MARtyris Anastasiæ, Authore Simeone Metaphraste.

ANASTASIA mulierum pul- *25. Decē.*
cherrima, inclytæ quidem Ro-
mæ erat nata: generis autem splē
dore & corporis pulchritudine,
& animæ nobilitate, & morum
honestate & moderatione om-
nes uincebat, & labris omnium
canebatur. Et erat quidem cu-
iusdam viri Prætextati filia: à quodam autem, nomi-
ne Chrysogono, fuit in rebus diuinis instituta, cui ēt
fuit posteà caput ornatum corona martyrii, sicut etiā
procedens declarabit oratio, cùm impius Diocletia-
nus Romana sceptra tunc teneret.

Cúm ergò apud Chrysogonum Anastasia falsam *S. Anasta*
gentilium opinionem uerbis luculentis eluisset, eum *sia cogno-*
qui verè est Deus, pro iis qui uidentur, cognoscit. Et *scit Chri*
nunc quidem non liberè profitetur pietatem: à patre *stum.*
uerò uel inuita in matrimonium data uiro gentili, no
mine Publio, conante, ut dicitur, miscere ea quæ mi-
sceri nequeunt, illa partim quidem omninò sibi ven-
dicans virginitatem, partim autem abhorrens eius re
ligionem, ne cum eo quidem omninò cohabitare in
animum induxit: sed ut pura ad Christum accederet,
& nullum ex eius præceptis despiceret, diū noctuque
meditans, ad eum omnem direxit cogitationem. Ve-
stem quidem certè sæpè mutans, & uili pro splendida *In uili ha*
se induens, & se habitu quodāmodò celans, una eā se- *bitu adit*
quente ancilla, oēs obibat carceres, & a custodibus e- *carceres,*
mens ingressum pecuniis, eos qui in eis pro Christo *& mini-*
erāt inclusi, & corpore pp tormenta malè erant affe- *strat san*
cti, cū quanta potuit reuerentia & honore curabat, *ctis.*
pedes lauans, manus abluens, comam sordidā, quoād
eius fieri poterat, expurgans, & quod pilorū erat su-
perfluum, prolixū autem erat pp longam in carcere
inclusionem, officiosè tondens, sanguinem diligen-
ter abstergebat, uulnera mūdabat: deindè ēt alligaua
linteis, & sanctis amplexibus suū in eos amorem indi
cans, & alimēta vnicuiq; prębēs necessaria, sic exibat.
Hæc cùm fierēt assiduè, qm̄ uirum latére non potuit,
rescisciti ēt Publius: & protinùs multi sunt adhibiti cu *Multi ei*
stodes Anastasiæ, qui non sinebāt eam domo egredi, *custodes*
neq; vllum ad eā ingredi ex iis, qui, ut illi dicebāt, mo *adhibent.*
res uidebantur corrūpere, & poterant ei persuadere,
vt à Publii abstineret cōsuetudine. Illam aūt & hoc
quidem malè habebat, qp alios omnes, qui anteà ab ip
sa curabantur, neq; posset uidere, nec ab ipsis uideri.
Qđ uerò plùs, q̄ alia, eā cruciabat, & mediū eius cor
tāgebat, erat p̄ceptor Chrysogonus: qui cùm duobus *S. Chryso*
annis integris multa & uaria pro Christo tormenta *gonus in*
sustinuisset, habitabat in carcere, ità iubente Diocle *carcere.*
tiano. Ad eum crebrò, quandò in sua erat potesta-
te, ventitabat. Tunc autem prohibita, per quan-
dam anum ei significat ea, quæ euenerant: & per eam
rogat, ut pro ipsa precetur. Precationis vero hæc
sit summa, ut ab impio quidem euadat Publio, as-
sequatur autem opportunitatem, ut, quod habet in

animo, deducat ad effectum, & perseueret curare eos, qui martyricis decorantur vulneribus, quoad eius fieri poterit: quinetiam vt ipsa vitam finiat in pietatis scopo immutabili. Hęc cùm significasset Chrysogono, postremò etiam de mariti profectione eum reddit certiorem. Fuerat enim illo tempore Publius missus legatus ab Imperatore ad Persas. Quæ cùm didicisset Chrysogonus, iubet eam gaudere & bona facere, & præsentia forti animo ferre, & in futurum voluntati quoquè consentaneum expectare exitum.

S. Anasta sia lætatur bus duris. His confirmatur Anastasia, & hæc ipsa duxit esse gaudii occasionem, & bonæ spei principium existimauit esse calamitatem, nempe & mariti crudelitatem, & nimiam custodum sæuitiam. Qui erant similiter quidem omnes acerbi & immitigabiles: Codisius autem erat excellenti improbitate, qui & notus erat Publio, & cui proficiscens hoc maximè mandauerat, vt nec extra thalamum videre aerem, nec liberè, si fieri posset, respirare fineret Anastasiam. Graue enim ducebat, si reuertens à legatione, viuam videret mulierem, quæ fœdus cum eo initum iam violauerat. Præterea verò sperabat sic quoquè fore, vt multarum pecuniarum & possessionum efficeretur dominus.

Maritus eius malè perit. Atque ille quidem inuenit in via, quem par erat, exitum. Moritur enim periculo perditus, quæ se sperabat facturum, ipse prius iustè passus: & effectus Anastasiæ conciliator viduitatis, quæ non luctum afferebat, sed exultationem. Anastasia autem liberata à vinculo, & à canibus qui eam custodiebant, (sic enim eos côuenit appellare) ad solitum gregem ferebatur, & ad consueta pietatis pascua: & modestum rursùs indués habitum, obibat carceres, & magna cura ac diligentia non solùm vulnera ac saniem sanctis curabat: sed ad propositum quoquè certamen eos præclarè incitabat & præparabat. Qualem verò fructum hinc perciplat, declarabit eius finis: finem autem, oratio.

Hoc tempore impius quidem Diocletianus degebat Aquileię. Ei verò aliorum quidem cura erat posterior: hoc verò pręcipuè erat curæ, vt nullus Christianus qui latebat, eum effugeret. Ad eum ergò deferturab omnibus, qui Romæ erant, quòd maxima multitudo Christianorum, coniecta in carceres, & plurimis affecta suppliciis, nondùm potuit dediscere pietatem. Quorum esse præceptorem & institutorem Chrysogonum, qui habebat omnes sibi parentes & pendentes ab eius lingua. Ille autem alios quidem

S. Chryso gonus defertur ad Diocletia num. omnes iussit dedi tormentis, & deindè etiam morti, si non persuaderentur: Chrysogonum autem solum ad ipsum mitti: hoc apud se considerans, quòd si illum vicisset, omnes protinùs erat superaturus. Atque ei quidem, cùm deduceretur ad Imperatorem, comes fuit Anastasia, vndique conferens & comparans ea, quę pertinebant ad augêdam animi magnitudinem: & ostendens sexus imbecillitatem vinci à magnitudine animi & spiritus.

Postquàm verò ante Imperatorem adstitit Chrysogonus, ille quidem statim verbis usus est mitioribus: Persuadeare, ô Chrysogone, nostris coniungi partibus: & diis quidem gratificari: tibi autem ea, quę sunt iucundissima, præferre tristissimis, & quæ sunt

Læditur et diabol per Diocle tianum. conducibilia, minimè utilibus. Scias enim fore, ut tibi non solùm tormenta remittamus, & hanc pulcherrimam omnibus iucundissimam lucem largiamur; sed te etiam statim efficiam magnæ vrbis Romæ Præfectum. Ille autem nec Imperatoriæ potestatis obstupefactus magnitudine, neque donorum flexus ingenti oblatione, liberè dixit: Ego vnum solum noui DEVM, & eum quidem iudico quauis luce suauiorem: quauis uerò uita desiderabiliorem: omnibus autem pecuniis quęstuosiorem. Eum & anima colo, & labris confiteor: & omnibus videntibus adoro genibus. *Præclara martyris vox.* Deorum autem multitudinem & fabulas & dæmones, tantum abest vt colam, vt sim eiusdem cum Socrate sententię, oportere eos fugere pro uiribus, vt qui sint hominum deceptio, & animarum aperta pernicies. *Socratis de diis sententia.* Quæ verò à te mihi proponuntur munera & honores, nihil meliùs habere arbitror, quàm somnia & umbras: & ea nihili facio.

Non tulit dicendi libertatem Imperator: sed perindè ac in prima prostratum congresione, eum arripuit impetus, ut soli iræ gratificaretur: iubetque vt cùm in desertum locum duxissent Chrysogonum, ei caput amputarent, inuitus eum maiori afficiens beneficio, quàm quandò lubens dona offerebat: existimans fore, ut eum in suam traduceret sententiam. *S. Chryso gonus capite cædi tur.* Atque hoc quidem factum est, prout ipse decreuit: & sacrum illud corpus proiicitur in litore maris, vbi et tres sorores & animis, & corporibus, & pietate in Deum, suam habebant habitationem cum quodam Zoilo uiro pio & presbytero. Sororibus autem erant nomina, Agape, & Chionia, & Irene. Hic verò Zoilus, cùm sibi reuelatas martyris Chrysogoni reliquias sustulisset unà cum capite, & in quadam capsa cum quanto oportuit honore deposuisset, abscondit in sua domuncula. Atque tricesimus quidem erat dies, ex quo sitæ fuerant reliquiæ: in somnis autem presbytero Zoilo martyr apparens Chrysogonus, hęc ei visus est dicere: Scias impium Imperatorem Diocletianû, cùm de Christi ancillis & sororibus, Irene, Agape & Chionia fuerit factus certior, intra nouem dies illas quoquè uelle comprehendere. Tu autem effice, ut Anastasia Dei ancilla eas curet pro uiribus, & ad certamen suscipiendum eis addat animum, donec fuerint redimitæ corona martyrii: Ipse verò bonam spem concipias fore, ut suauissimos fructus laborum accipias. Nam non multo pòst tempore, & à laboribus, qui hic sunt, liberaberis, & ad Christum adduceris cum iis, qui pro Christo decertarunt.

Fuerunt hęc quoquè cognita venerandæ inprimis Anastasiæ, & diuino spiritu mota, venit statim ad domunculam, quam nondùm adspexerat: & accedens ad presbyterum Zoilum, quęrebat sorores: & rogabat de iis, quæ in somnis sibi fuerant. Cùm autem vidisset virgines, & locum in quo sitæ erant Chrysogoni reliquiæ, cùm illas quidem magna affectione & pietate adorasset, cum eis autem vnam noctem traosegisset, eisque congratulata, ad martyrii fortiter subeunda certamina animum satis addidisset, *S. Anastasia magnam præstat reuerentiam reliquiis S. Chrysogoni.* profecta est Aquileiam. Eas enim cum multis aliis sciebat cursum peracturas martyrii, prouidentia quoquè simul ipsam, cum bona & facili occasione, transmittente ad certamen. Atque ipsa quidem proficiscebatur, & qui prędictus Zoilo fuerat, uitę finis contigit. Nam cùm hoc Deo ità uisum esset, excessit à vita præsenti. Quoniam autem neque de Agape & Irene & Chionia oportet temerè dictum esse à Chrysogono: cùm de iis rescivisset, qui omnes impietate superauit, Diocletianus, eas statim accersit, & sistit ante tribunal: & admirans earum habitum & spiritû, & pręterea speciem, & quę in earum vultu vigebat, gratiam, & alioqui cùm hoc sciret, quòd morum grauitas, & dignitate prèditus ac generosus animus nunquàm uincitur ab asperitate: sed cedit potiùs uerbis mollibus & placidis, & attrahitur officiis, ea uia ipse quoquè ingreditur.

Diocletia nus tres virgines primò blâ ditur. Et primùm quidê triû simul facit periculû, simul laudâs & admonês: Cùm î uobis videâ, dicês, & florê ętatis, & speciê corporis, & generosos pręterea spiritus, qui non minùs resplédent, quàm externa gratia: quęne-

quinetiam audiuerim vos esse bonas, & bonis prognatas, & præterea doctrina quoquè non mediocriter excultas, per deos, moueor non parua vestri misericordia, si de his omnibus & de vestra quoquè vita venietis in periculum, & non priùs aliquod bonum de vobisipsis capietis consilium. Hac enim de causa vos quoquè volui ante meum conspectum & vos côuenire, vt, cùm & ex me, & ea vobisipsis ea, quæ oportet, potueritis intelligere, abstineatis quidem ab insipientibus cogitationibus, diis autem offeratis sacrificium, & per hoc, quid non boni vobis ipsis comparetis, deorum amicitiam, meam beneuolentiam, gloriæ abundantiam, sponsos dignos vestra pulchritudine, diuitias & voluptates, & quicquid in vita felix bonumque est & videtur.

Hæc sunt inania mundi huius promissa.

Ad hęc autem ea, quę erat maior natu, vocabatur verò Agape, quæ studebat quoquè videri prima dilectione in Deum, cum verecundia miscens dicendi libertatem, & labra honestè aperiens: Nulla, inquit, ratio tibi persuadeat, o Imperator, quòd nos vel metus perterruerit, aut persuasio inescauerit, aut intentatæ suppliciorum minæ, aut bona proposita, aut iuuentutis misericordia, aut commiseratio pulchritudinis, aut splendor generis, nobis omninò persuaserit, vt aliquid molle & delicatum omninò cogitemus, nedum vt dicamus. Sed hæc quidem ipsa vel maximè persuadent mortem contemnere, quòd tot bonis à Deo ornatæ, & tam multis commodis præstantes, omnium absurdissima videremur cogitare, si DEVM, qui ea dedit, nos inconsideratè admodùm & ingratè negauerimus: & non ea, quæ ab eo accepimus, in iis quæ pro ipso passuræ sumus, occasionē beneuolentiæ, certæq; & stabilis fidei duxerimus.

Vide cōstantiam generosæ virginis.

Hanc loquendi libertatem supra modum admiratus Tyrannus, & ratus esse insaniam, & eam ità appellans, ex se planè faciens iudicium, Agapem quidē non tentauit ampliùs: secundò autem iussit sisti secundā, & verbis eam est adortus. Postquàm uerò huius quoquè similiter, & deindè tertiæ desperauit mutationē, postremò dicens: Hæc audacia vestra responsa nulla re alia, quàm inflictis tormentis, curabuntur, illas quidem coniicit in carcerem: ipse autem in supplicio cōsiderando ac exquirendo versabatur animo, nouam aliquam & longè grauissimam eis mortem inuenire contendens. Quæ verò uel ante certamina, animo & instituto erat eorum certaminis socia, Anastasia, ea quæ consueuerat, non cessabat adhuc facere, verbis quidem accendens ad certamen, re ipsa autem earū curam gerens: & non horum solùm, neque reliquorum omnium, qui similiter decertabant, similiter curam gerebat: sed eos etiam, qui alioqui erant inopes, Christianam autem amplectebantur religionem, minimè negligebat: illis quidem alimenta, his uerò uestimenta, aliis autem utraque præbens liberaliter: quorum & ab illis vnam petebat remunerationem, & ipsa quoquè precabatur, ut ei aureum imponeret singnaculum, martyrii coronam. Et quòd ipsa quidē spe non sit falsa, statim declarabit oratio.

S. Anastasiæ studium erga martyres & inopes.

Diocletianus autem cùm de martyribus multa animo agitasset, & in dubio eius adhuc esset animus, & simul ut proficisceretur in Macedoniam, à quibusdā publicis vrgeretur negociis, cùm Dulcitio Præfecto earum mandasset examinationem, quòd eas oporteret punire, multa præcepit. Ille uerò cùm malæ naturæ adiecisset malum Imperatoris mandatum, & iram maximè exacuisset, paratus erat suum inexplebilem animum exatiare. Cùm autem iam parata essent tormenta, & pro tribunali starent virgines, qui mente erat planè cæcutiente, repentè cœpit etiam esse cæcus oculis: vel potiùs cùm videretur adspicere, & nō clausos haberet oculos, neminem videbat ex iis, qui aderant. Quo factum est, ut maxima ira incensus, tunc quidem vel inuitus eas abduceret a tribunali: timuit enim, nè aliquid ampliùs pateretur, si adessent. Posteà uerò cùm rursùs essent coniectę in carcerem, & iam ad Deum hymnos dicere & cantica psallere aggressæ essent, in animo quidem habuit irrumpere, & ea improuiso accedens, illarum venari, ut putabat, præstigias & incantationes. Diuina autem uoluntate ille quoquè ab hoc arcetur consilio. Cùm enim a recta declinasset, & ad quandam propinquam delatus esset domunculam, quæ quidem custodibus erat loco culinæ, hic cùm in uasa culinaria & olas incidisset, & esset omninò emotæ mentis, & putaret se ipsas virgines habere in manibus, uultus quidem ei fuit repletus fuligine: vestis aūt plena fauillis, fumo & tetro odore.

Præfect^9 excæcatus punitur.

Additur et amentia

Cùm aūt quæ in animo habebat, fecisset, vt existimauit, illinc est egressus, omnibus ei subiectis extra fores eum expectantibus. Postq̄ uerò illi eum viderunt, esse aliquod spectrum aut monstrum opinati, in fugā sunt conuersi. Ille autem se contemptū putans, vt qui nondùm sensisset ea, quæ sibi acciderant, nōdùm quidem domum, sed in regiam magna ira & studio contendit, magnū risum mouens iis, qui videbant. Cùm autem uenisset in medium aulæ regiæ & satellitū, & totus conturbatus quæreret Imperatorem, ut qui de iis, qui sibi subiecti erant, esset aliquid dicturus, tanq̄ ab eis extrema affectus iniuria, illi morionem aliquē & scurram & mēte captum, & quenuis potiùs ipsum, quàm Præfectum existimantes Dulcitium, pugnis & calcibus eum extrudebant, & arcebant ab ingressu. Postquàm uerò quidam ex eis, qui erant ei familiares, cùm serò tandem & uix uirum agnouissent, & id quod acciderat côiecissent, & insaniæ miserti essent, eum domum abduxerunt, visum quidem est illic quoquè vxori & liberis, & omnibus qui domi erant, dedecus. Sed lucem adspicere, & veritatem agnoscere ne sic quidem ei venit in mentem: sed id quod factū fuerat attribuens incantationi, vehemētius adhuc & insaniùs spirabat in virgines. Ei itaque parato tribunali, iubet adduci virgines.

Postquàm autem adductæ sunt, iussit eas adstare nudas. Postquàm uerò virgineis illis corporibus manus admouere lictores, (o Domine opifex rerum admirabilium) tunicæ, tanquàm secundæ carnes & pelles, circuncircà exterisæ virginibus, inhærebant coalescentes & coniunctæ primis carnibus & ossibus. Cepit eos, qui uidebant, admiratio propter rem admirabilem, & quæ erat pręter opinionem: & stupor inuasit eos, qui audiebant. Tyrannus aūt aliam rursùs accipit plagam. Nam cùm iam ij etiam, qui erant eiusdem sententiæ, repræhenderent eius crudelitatē, & dānarent uno ore eius uoluntariam cęcitatē & insaniam, eis quoquè est suffragata superna sententia. Protinùs.n. quadam diuina & cælesti potestate priuatur uidendi facultate: & perindè àc somno oppressus profundissimo, & nihil intelligens eorum, quæ fiebant, ità sedebat dormiens, tanquàm in lecto & stertens. Eum itaq; rursùs domum ducunt propinqui, tanquàm inanimum aliquod onus portantes. Deindè hæc etiam rescìscit Imperator: & eius quidem condemnat leuitatem: Sisinio autem cuidam Comiti permittit aduersùs virgines examinationem.

Præclarū Dei miraculum.

Alia in præfectū vltio cælestis.

Ille uerò ingressus est eàdem uia, qua Imperator aliquandò quidem tyrannicè, aliquandò uerò blandè cum eis agens. Postquàm autem omnia dicens, & faciens, uidit quidem virginum inter se differre corpora, unā autem esse mentem, & omnes vnum & idem dicere, nempe: Neque minans nos terrebis, neque blandiens persuadebis: Nobis enim pro Chri

sto mori, est vita: viuere autem non in Christo, mors. Postquàm hæc cognouit, de iuniori quidem Irene, ne sic quidem spem omnem abiecit: sed cùm eam sepa rasset à reliquis, ab Agape, inquam, & Chionia, eas po stremò tentauit. Sed cùm multis consumptis sermoni bus, se planè nouit ea venari, quæ capi non poterant, & planè verberare aerem, eas cōdemnat vt igne mor tem subirent. Et parata quidem erat fornax luculen ta: virgines verò munitæ pulcherrimis armis oratio nis, vna quidem voce ad canticum, vno autem prom pto & alacri animo procedebant ad ignem: & sic si mul canentes, in ignem insiluerunt. Ignis verò non erat ampliùs ignis, sed ros tener & mollis. Deus au tem diuidit miraculum: partim quidem illarum im plens petitionem, partim verò suam ostendens poren tiam. Nam illæ quidem sine dolore suas animas in ma nus Dei deposuerunt, ignis autem fuit extinctus: & corpora virginea adeò illæsa & intacta apertè sunt cognita, vt neque vlla pars vestis, neque vllus deni què pilus, vllo modo ferret aliquod signum exustio nis. Rursùs verò harum generosarum virginum reli quias cùm vnguentis & aromatibus martyrum amans condiisset Anastasia, in quadam capsa deposuit cum pietate magna & reuerentia, vt earum esset in marty rio socia, semper precans.

Sancta tres virgines in fornace illæsæ, reddũt spiritum.

Sic duabus virginibus in Christo consummatis, Co mes productam virginem iussit sacrificare simula cris, nè mors, dicens, quę tuas præoccupauit sorores, te compræhendat. Illa autem ei dicit: DEVM meum, inquit, rogo ut eas sequar in omnibus. Ty rannus verò cùm esset valdè callidus, & sciret quàm esset graue & detestandum, & vel ipsa morte acerbius Christi seruis, intemperantia: Te, inquit, in publico statuam prostibulo, cuiuis volenti prostituens: vt ani ma & corpore polluta, vt eloquia docent tuæ scriptu ræ, malè pereas. Martyr autem cùm statim in cælum su stulisset oculos, & è profundo lamentabiliter suspi rasset: Confido, inquit, in Deo Seruatore meo, quòd pedes meos euellet è laqueo, & animam meam libe rabit ab omni immunditia. Fidelis est enim, qui pro misit, quòd non sinet nos tentari supra, quàm possu mus. Ego verò deos tuos non colam: neque eis offe ram vnquàm sacrificium. Quod autem fit per vim & repugnante voluntate, quandò turpe fuerit, iis quidem qui sunt coacti, videtur potiùs esse suppli cium, quàm peccatum: reos autem constituit eos, qui vim attulerunt. Meum itaque non fuerit hoc pecca tum, quomodò nec iis, qui me pręcesserunt, martyri bus, pollutæ carnes & vinum libaminum, per vim in os eorum iniectum, omninò obfuit. Si enim nō per suadens, sed vim afferens, vis trahere ad cultum tuo rum deorum, cur nō ciò vtens potestate, vel inuitos Christianos cogis genu flectere dæmonibus?

Ecce ora tio cũ ele uatione o culorum ad cælum et suspirio

Hæc postquàm audiit Præfectus, tradens eam mi litibus, iussit abducere in prostibulum. Deus autem non sinit, suorum omninò curam gerens: sed proti nùs ad milites accedentes Angeli, qui ipsi erant indu ti habitu & veste militari, & tanquàm secundùm Præ fecto missi, eam aliò transferri iussi, auferunt qui dem ab ijs, qui eam detinebant. Cùm verò eam abdu xissent in cacumen montis, mirum in modum alti, il lic statuunt, metu quidem & perturbatione plenam, quòd ad priora attinet: deindè etiam Deo eloquen tem verba gratiarum actionis. Postquàm autem, quod factum fuerat, accepit Comes, statim ascendens equum, equitauit ad montem. Hic verò vide mihi res Dei admirabiles, quæ mentem quidem vocant ad ad mirationem, linguam autem ad laudem. Vbi enim accessit ad locum, mente immutatus, videbatur qui dem videre procul virginem, & eam appropinquare: visam aũt appræhendere, etsi maximè vellet, nō pote rat, adeò ut illud Esaiæ in eo quoquè impleretur, di centis: Palpabunt tanq̃ cæcus parietem, & tanq̃ ocu los non habeant, palpabunt. Talis ei murus firmus & validus obiectus fuerat ante virginem. Quamobrèm tumulum in orbem circumiens, mansit à matutino vsq; ad occasũ solis, frustrà laborans & circumerrãs.

S. Irenẽ more libe rat Deus.

Esaia 59

Interim autem dum hæc fiebant, quidam ex iis, qui erant cum eo, militibus arcum dirigens in mar tyrem, & iaculum emittens, ipsam quidē ferit, Deo concedente: Illa autem passis manibus cùm se ad pre ces composuisset: Gloria tibi, Christe Deus, effatur, q non solùm ab impio cultu, sed etiam à quibusuis alus sordibus & inquinamentis me puram conseruaueris, & pro tuo nomine decertare volueris. Cùm sic dixis set, in Aangelorum manus emisit animam. Eius autẽ corpus, cùm illinc remotus esset Comes, tollens Ana stasia, vnguentis conditum & linteis honorificè cō positum, simul deponit cum sororibus, quæ fuerant sociæ certaminis.

S. Irene sagitta percussa, migrat ad Christũ.

Deindè ad Imperatorem Diocletianum defertur martyr Theodote: quæ orta quidem erat ex Bithyniæ ciuitate Nicea: Christiana autem erat religione, & in eius zelo feruens: inquilina verò erat ipsa quoquè cum Anastasia & tribus liberis in Macedonia. Cùm er gò ipsa quoquè se stitisset ante Imperatorem, quidā nomine Leucadius, valdè captus eius pulchritudine, (erat enim Theodote quoquè facie uenustissima) ue hementer instabat apud Imperatorem, ut misererε tur eius pulchritudinis, & non sic immaturam perde ret puellam pulcherrimam. Quoniam autem ea pete batur ad nuptias, Imperator lubens dedit lubenti: exi stimabat enim fore, ut ex eius coniugio ei fieret disũ ctio à Christi religione. Cùm ergò Theodotem acce pisset Leucadius, quid nō dicebat, quid non faciebat, studens ei persuadere, ut castitatem quidem & pietatẽ in Christum abiuraret: impietatem assentiretur, & sic matrimonio cum eo coniungeretur.

Postquàm verò hæc agens visus est in aquam scribe re, & canere inania, cùm essent huiusmodi, quæ ei di cebat Theodote: Si meas quidem opes cupis & pecu nias, & me ideò studes uxorem ducere, ecce tibi ce do omnibus, pro omnibus diuitiis solum Christum sortita. Sin autem etiam corpoream amas pulchritu dinem, scias te eamare, quæ omninò fieri nequeunt. Priùs enim meam formam, quàm mentem, mutaue ris, etiamsi me igne & ferro, & omnibus simul con sumpleris suppliciis. Vbi hæc ergò audiuit Leucadius, quoniam paratus erat unà cum egrediente exire Im peratore, domi quidem relinquit Theodotem: ipse verò iter est ingressus, Theodotæ negocium non leui ter & in transitu tractandum esse ducens, sed id refer uans ad ocium & tempus conueniens. Cùm ergò re laxata fuisset Theodote, & similem in virtute & fide assumpsisset Anastasiam, vna animi alacritate & con sensione, & quasi conspiratione, parique zelo perage bant solitum cursum pietatis Christianis, qui in carce ribus publicis inclusi erāt, effectæ omnia, medici vul nerum, suppeditatores pecuniarum, præteritorum malorum solatium, & ad futurum validissima conso latio. Et sic quidem virgines.

Cùm autem rursùs intellexisset Diocletianus, quàm essent quidem angusti carceres propter multi tudinem piorum, qui in iis detinebantur: essent uerò inania quæuis excogitata tormēta, à confessione ne mine eorū recedente: eos quidem iubet diuersis mor tis illatis generibus de medio tolli ex hominibus, & ità locū dare carceribus: alios aũt compræhēdere, qui eadē sentiebant: & primùm quidem in vincula conii cere: deindè si sibi non persuaderent, vt suam abiura rent

Angusti sunt carceres pp multitu dinẽ Christianorũ captiuorũ

rent religionem,eos tormentis afficerent. Tanta erat impii contentio aduersùs Christianos,occulto tyranno,communi,inquam,hoste Christianorum,illum ad hoc incitante. Atque sanctis quidem multa & uaria mortis genera sunt dispertita: & alios quidem ignis, alios verò aqua, alios autem ensis, alios uerò aliquid aliud ex nouis illis præter hæc inuentis repentè & in una nocte omnes comprehendit.

Martyrum autem amans, quę ipsa quoquè mox martyr erat futura, Anastasia, cùm de his resciuisset, (manè enim aduenerat,eos more solito curatura)ubi intellexit vacuum esse carcerem, & aerem impleuit vociferatione, & uberes lachrymæ fluere ex oculis: eamque opprimebant gemitus, & lacerabant eius latus. Rogata uerò cur fleret,illa nihil uerita, neque volens esse nocturna Christi discipula: sed timens potiùs,nè pro eo non pateretur nec moreretur, vociferans dixit:Quæro Dei mei seruos, qui modò erant in custodia. Postquàm autem intellexerunt eā esse Christianam, eam protinùs comprehensam duxerunt ad Florum Præfectum Illyrici,dicentes: Inuènimus hāc flentem in carcere: & cùm intellexissemus esse Christianam, & flere propter Christianos, eam ad tuum iudiciale tribunal adduximus. Cùm vero Præfectus eam interrogasset cum admiratione,Tu ergò es Christiana?illa clara voce: Certè, inquit,sum Christiana. Nam quod tibi videtur esse vnum ex nefariis,hoc est mihi ornamentum,& nomen præcipuum.

Vide admirabilē S. Anastasiæ sermonem.

Itèm liberrimā cōfessionē.

Postquàm autem ille & uitæ eius conditionem,& patriam,& genus accepit, quòd scilicet in ueteri urbe Roma illustri loco esset nata:Quid uerò,inquit,te persuasit,vt Romam quidem relinqueres,huc autem venires? Martyr uerò,Quidnam aliud,inquit,nisi solùm uox mei Domini? Hanc enim solam sequens,parentibus simul & cognatis & opibus despectis,& amico patriæ solo relicto,mei Christi crucem sustuli,pró ptisque & alacribus eum sum secuta pedibus. Dicit autem Præfectus:Vbi est is,quem tu dicis, Christus? Vbiquè,inquit martyr,neque est ullus locus, qui eo careat. Est in cælo, est in mari,est in terra. Nihilo seciùs autem est etiam in omnibus, qui eū inuocant & timent,intelligenter eos illuminas, & cum eis uersans. Ille uerò, Vbinàm sunt,inquit, isti, vt eos cognoscamus? Illa verò, Hucusquè quidem, inquit, hic sunt uersati, & nobiscum egèrūt i corpore. Nūc autem terra relicta,nos procùl vident,versantes in cælestibus. Mors enim suscepta propter Christum, hæc eis conciliauit. In quorum numerum cupio ego quoquè referri,& idem quod illi iter ingredi.

Postquàm autem intellexit Præfectus hæc dixisse martyrem de Christianis, qui interempti fuerant in carcere:Mihi uidèris,ait illi,multis opùs habere suppliciis. Eccè enim iniecisti nobis suspicionem, te illis fuisse causam mortis,ut quæ eos cōtra nos moueres, & eis persuaderes repugnare edictis Imperatorum. Sed nō poteras latère deos,quos nihil latet: qui cùm tuæ menti magnam offudissent caliginem, te tua non præuidentem ad hęc impulerunt, & ut te nobis aperires,persuaserunt. Quoniam uerò cùm illustri genere nata esset Anastasia,non fas erat Præfecto eam punire,antequàm de ea cognosceret Imperator,omnia refert ad Imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quòd cùm à patre magnam accepisset hæreditatem, eam omnem distribuerat pauperibus) iussit eam tutò custodiri,donèc ueniret in ciuitatem. Cum verò accessisset,in eius conspectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogauit de facultatibus: eas enim magis amabat, quàm deos. Vbi est, inquit, aurum,quod tibi obuènit à patre? Illa uerò respondit magno & excelso animo: Si adhuc mihi reliquum esset aurum,per quod Christi quidem seruis, meis autem conseruis,possem subuenire,non me iis,qui quærebant,tradidissem. Quoniam autem in eos, qui rectè agebant,omnia,ut oportet,sunt à me consumpta:quod mihi solùm est reliquum, ipsum quoquè corpus studeo Christo meo offerre. Imperator verò cùm uerba audiuisset sapientia, specie quidem ipsam despiciés ut fœminam & iuuenem:reuerà autem timens,nè maiori afficeretur dedecore,quomodò verbis,ità etiam rebus ipsis magis uictus,quandò eius per tormenta faceret periculum, ipse quidem dicens non par esse,vt cum muliere insana loqueretur, destitit ab examinatione: Præfecto autem eam mandat examinandam.

S. Anastasia oīa sua dat pauperibus.

Cōstantissimè respondet Diocletiano.

Ille verò cùm statim pellem induisset vulpinam, blandis verbis eam conabatur inducere,dicens: Cur, ò mulier, non uis diis offerre sacrificium, quomodò pater tuus obtulit? sed iis relictis,colis Christum,quē nescis,& ex Iudęis natum,& ab iis ipsis, tanquàm maleficum,de medio sublatum? Anastasia autem respondit: Ego deos,& deas,quas tu dicis, colebam aliquādò: Nunc uerò rectiori suscepta sententia, eos quidē ab ipsis impositis araneis & auibus,quę eos afficiebāt iniuria, & à muscis quę in eis habitabant, liberans, igni tradidi:& cùm sic eos conuertissem in pecunias, satiaui multorum ventres esurientes, & aliis egentibus prębui uitę adminicula. Sicque ea,quę nulli erāt vsui,effeci ut non essent otiosa, sed valdè vtilia. Præfectus autem statim cum magna acerbitate, At ego, inquit,non patiar, ut hoc sacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens verò martyr:Ingenii tui acumen admiror, o Iudex, quòd hanc rem voces sacrilegium. Si enim ullus sensus,aut vlla vis esset in his inanimis,quid obstaret, quo minùs sibi, dū franguntur & conuelluntur,& alia patiuntur,opem ferrent,& eos,qui insultant,ulciscerent,aut alienum saltem & vestrum tunc implorarent auxilium? Nūc autem ne hoc ipsum quidem sciunt apertè se pati. Orationem uerò interrumpens Præfect⁹, Diuinissimus, inquit, noster Imperator iussit, ut alia quidē iuberē valere:hoc autem solùm facerem, nempe ut vel persuaderem,ut sacrificares, aut tu aliòqui malè perires.

Postquàm verò dixit martyr,non esse perire,mori propter Christum, sed uitam potiùs ęternam firmiter appręhendere: cùm Præfectus rursùs mouisset multa verborum examina, multos autem metus atque adeò ipsam mortem ei redegisset in memoriam, vbi vidit eam omnia ex ęquo ridentem, omnia rursùs refert ad Imperatorem. Propter quę cùm ille fuisset magis ad iram incitatus, & quidnam de ea oporteret fieri deliberaret, accedit aliquis ex iis,qui cum eo versabantur, & ei studebant gratificari, &, Iube,inquit,o Imperator eam tradi Vlpiano pontifici Capitolii. Ei enim uel maximè curę erit,ut qui sit deorum pontifex:& vel omninò persuadebit, vel acerbissimè puniens tollet de medio:omnes autem eius facultates, si modò sint ullę reliquiæ, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc Imperatori:& prout fuerat monitus, accersito Vlpiano,eam ei tradit. Ille verò faciens diuersum ab asperitate Imperatoris: astu autem potiùs se eam esse superaturum,& ei persuasurum confidēs, eam honorificè abducit in domum suam.

Intrepidè respondet Præfecto.

Et primùm quidem multis iisque probabilibus verbis, per auditum quodammodò infundere venenū contendebat. Deindè etiam per adspectum adhibuit deceptionem, valdè improbè & malitiosè opponens contraria contrariis:hinc quidem mundos muliebres luculentos & sumptuosos, illinc autem omne genus tormenta: hinc lapides preciosos & grato nitore resplendētes,illinc enses micantes horribiliter. Hinc quidem lectos argento incrustatos, & stragulis elegātibus

Vlpianus Capitolii pontifex nititur eā euertere.

bus ornatos: illinc autem collaria & vincula malefiorũ,& grauia flagella. Cur verò hoc faciebat vir ille allidus & astutus, & cur cũ benignis cõiũgebat acerba & molesta? Vt uel rebus lętis illiceret, vel terrorẽ afferret rebus terribilibus. Sed sei ipsam fefellit iniusti tia,ut dicit diuinus Dauid,& hæc sunt pro nihilo reputata à martyre. Dicit eoim,liberalem præ se ferens spiritum,grauemq; & honestum habitum: In te hęc omnia,diabole,& tibi sint soli: quoniam cum eis tradêris ad interitum. Sin autem efficies,vt flagellorum quoque faciam periculum,& his vinculis & collaribus grauabis collum meum, tunc tanquàm aliquod colli ornamentum,quod mihi impones, collare gestans, Christo apparebo gratior & uenustior: quoniã ipse est Seruator meus & defensor meus,& in eo sperauit cor meum.

Psal. 26. Mentita est iniquitas sibi.

Psal. 27.

Martyris itaquè animi magnitudinem admiratus Vlpianus,& ratus fore,vt eam molliret tempore,quę cedere nolebat,in animo habebat eius causam differre in tertium diem. Illa uerò ei propter moram indignans,Iam,inquit,existima hos tres dies mihi prætereuisse,& meis verbis animum adhibe. Eccè enim eadẽ tibi nunc dicam,quæ dictura sum post deliberationẽ. Deos tuos non colo,& tuæ & Imperatoris repugno voluntati. Sacrifico autem sacrificium laudis seculorum Regi Christo, qui est meus & solus immortalis Deus,pro quo etiã profundo animã,& tua tormenta despicio,ut solũ Christũ lucrifaciã,q est uita æterna. Ille uerò,Sciebã,inquit,fore,vt similẽ Christo mortẽ tu quoq; stulta eligeres. Illa autem eùm audiisset, & ex eo quod dictum erat,lætitiam accepisset,Amen Amen fiat mihi,inquit,Christe mi sponse & Rex. Pontifex autem interrogauit protinùs, Quid sibi uult illud Amen? Martyr verò,Sed tu non es,inquit,dignus qui hoc discas. Nemo enim,inquit,qui sapit,committerit vnguentum vasi putri. Vlpianus autem fecit ut statuerat:& cùm ei dedisset terminum trium dierum,tradit eam mulieribus gentilibus,& quæ genere ad eam attinebant, mulierum sermone & dierum longitudine fore,ut nonnihil sententiam mutaret,existimans. Illa uerò cùm sibi persuasisset augere potiùs, quàm minuere suum in Christum desiderium, mulieres quidẽ illas,& illos sermones,existimabat esse inanes strepitꝰ, qui temerè effundebantur in aures: manus autẽ & mẽtem simul in altum attollens , ad opem ei ferendam in certamine vocabat Christum,quem diligebat,nec cibũ nec potum sumere oinò tribus diebus sustinẽs.

Non patitur differri martyrium suũ.

Eccè sermonem Christi amore ebriam.

Triduana eius inedia.

Tertio autem die pòst uenit rursus Vlpianus,ex eo quod valdè uellet,minimè desperans : sed coniiciẽs se prædam tenere propemodùm. Vbi verò eam inter rogasset , & rescivisset incrementum sumpsisse eius sententiam longitudine temporis, & nõ solùm bonorum promissione, sed etiam suppliciorũ formidine mulierem esse superiorẽ: quinetiam naturali quoq; necessitati minimè concedentem, quę tanto tempore nec cibum nec potũ sumpsit : Postquàm hæc audiuit sacerdos falsorũ deorum,in aulam quidem prosilit,eam per se contendens trahere: cumque uellet aliquid facere inhonestũ,& prophanis suis diis dignũ, feritur statim plaga immissa diuinitùs ,& oculorum luce orbatus,obibat totam domum, non potens uidere ampliùs. Quinetiam præter cæcitatem,vehementissimus dolor eius inuadit oculos. Eo ergò dolore affectus , clamabat sceleratus , & suorum deorum miserè inuocabat auxilium. Hæc autem non temerè admioistrauit prouidentia : sed ut cùm ii qui erant extrà,sensissent,& ut pararat,congregarentur ad opem ei ferendam,res euaderet manifesta , quanam ratione & quomodò accidisset,& nõ liceret sacerdoti eam fam in aliud cõferre, aut mentiri aduersùs miraculũ.

Pontifex idolorũ lumine orbatus &c.

Quod etiam factum est,& cùm multi adessent testes, deductus domum cæcus,& graui dolore affectus , & deinde grauioribus dolorum stimulis vexatus, iubet ut in execrandum deorum suorum templum deferretur,& illic deponeretur,putans fore,ut qui eos coleret,ab eis curaretur. Egregiã verò , & quam par erat, sui cultus retulit mercedem. Doloribus eoim adhuc vehementius eũ inuadentibus, emittit etiam animã.

Vitam amittit scelestus.

Ex eo Anastasia libertatem consecuta,illinc quidẽ egreditur : uenit autem ad Theodotem , quam priùs declarauimus habitare apud Comitem Leucadiũ, & sigillatim ei narrat oĩa,itã q̃ passa sit,q̃ quæ p ipsã & cũ ipsa Deus fecerit. Paucis pòst diebus Comes quoqs Leucadius ex Bithynia reuersus , cum Theodote prioribus similes rursùs habuit sermones, tentans eã inducere. Postquàm autem multa loquens, cognouisse loqui litori , & cum ventis conferre sermonem , Anastasiam quoq; rescisset apud eum degere: & furore percitus , propterea q Theodote illius admonitionibus inducitur,ut eum magis contemnat , Anastasiã quidem statim vinctam tradit tribunali iudiciario . Quinetiam Theodotem vinctam transmittit ad Proconsulem Bithyniæ,de ea eum per literas,quamcitissi mè fieri potuit,reddens certiorem.

Cùm autem in Bithyniam peruenisset Theodote , producta est ad tribunal Proconsulis: Agè,inquit ille, ó Theodote, iussis parẽs Imperatoris,velis diis offerre sacrificium. Sic enim simul & filiis vives , & particeps eris multorum bonorum. Nam etsi non tua, at filiorum quidem certè tuorum causa,æquum fuerit,ut id eligas quod est futurum tibi vtile. Dum hęc autem martyri diceret Proconsul, respõdens illius filiorum primogenitus,cui nomen erat Euodius: At nos,inqt, ó Præses hominum supplicia nequaq̃ pertimescimus: quæ corpori quidem incorruptionem, animæ autem: potiùs immortalitatem solent conciliare: sed iis , parùm abest quin dicam, ęquè ac conuiuio delectamur. Deum verò potiùs timemus, qui potest auimã & corpus punire in gehenna. Procõsul autem oculis in puerũ coniectis, Cùm uideam te, inquit, ætate admodùm imperfectum, miror quomodò & à quo hæc didicisti, quæ uix multi & longo tempore & labore sunt consecuti. Quibus puer opportunè respõdit: Seruator noster & Dominus Iesus Christus, ipse est qui dixit: Quãdò duceminì ad reges & præsides , nolite cogitare q d loquamini. Dabitur eñ uobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergò sunt hęc non mea, neque humanæ sapientiæ verba: sed omninò quidem mea est lingua , apertè autem Dei sunt verba. Iudex verò veluti de matre spem abiiciens,& de primo eius filio, se transfert ad alios tentandos, eos vi dens ętate esse imperfectiores, putans fore,vt eos ad suam traduceret sententiam. Postquàm autem visi sunt rami nihil differre à generosa radice: sed ostenderunt pueri se illius quidem filios,huius verò esse fratres, se rursùs transfert ad matrem, & filium eius primogenitum: Conuertimini,dicens,ad vestra viscera. Parcite teneris infantibus immaturis. Nolite uidere eos ante vestros oculos malè pereuntes.

S. Euodii pueri & martyris constantia.

Matt. 10.

Ibidem.

Mira puerorũ virtus.

Cùm multa eiusmodi dixisset, & vidisset uerba temerè fundi in aerem , iubet filium ante oculos matris crudeliter cędi uirgis. Quod uidens generosa mater, non modò nihil indecorum aut gessit, aut est locuta : sed etiam veluti gaudens plagis charissimi filii, adstitit alacris, annuens oculis, gestu incitans, verbis adhortans: Nè succumbas , dicens , ó fili : sta fortiter nate , has propter Christum plagas , honores & coronæ excipient. His proconsul uel animo maximè incensus, maligni dæmonis suggestione improbum capit consilium. Viro enim petulanti, & ad amores incontinenti tradit

S. Theodote laudat plagas filii sui.

Ultio diuinæ iniurium libidinosum.

tradit hanc mulierem inprimis ueneradam. Sed non erat insolentis hominis futurum diuturnum gaudiũ. Nam postquàm eam vel solùm attigit Hyrtacus, (ita enim uocabatur) totus uultus protinùs est mutatus, & nec concessum quidem est intueri martyrem sine timore. Itaque magna uoce clamauit ad Proconsulẽ, dicẽs se, cùm primum manum iniecit in Theodotem, vidisse quendam iuuenem, vultu formosum & habitu decorum, simul adesso cum Theodote, qui ei incusso colapho, & nares contriuit, & vt per eas sanguis manaret, effecit. Sed non uidebat cęcus, & stultus Procõsul minimè intelligebat: & neque, si nihil aliud, miraculi reueritus fuit euidentiam, neque destitit aduersùs eã contendere. Sed cùm eam rursùs sisti curasset, minatus est se ei esse illaturum, quæ videbantur omnium grauissima: Nisi deos, dicens, immortales colueris, interfecti cadent ante tuos oculos filii. Illa autem, Vel hoc, inquit, olim maximè sitio, Sic em̃ cùm meos filios viuens ad Christum præmisero, & tanquàm in tuto portu constituero, deindè ego sequar e uestigiò, adeò ut aptè possim canere: Eccè ego & filii, quos mihi dedisti Deus.

Esa. 8.

His magis conturbatus Proconsul, iussit eam igni tradi simul cum filiis. Postquàm autem fornax fuit accensa citiùs, quàm iussum fuerat, illi tanquàm fontẽ aquę cum gaudio fornacem subiere: & Deum quidẽ benedicebat mater: collætabantur autẽ filii. & sic ambo læti & alacres animas suas in manibus Dei deposuerunt. Et illos quidem sic accepit beatus finis: Beata autẽ Christi martyr Anastasia custodiebatur apud Præfectum Illyriei: qui cùm de ea diligẽter quęsisset, & eam illustri loco esse natam intellexisset, magnasque esse eius facultates, & ex iis esse ortam, quorum magnæ erant opes, à lucro superatus, & captus amore pecuniæ, cùm eam seorsùm ad se adduci curasset, Scio, ò mulier, inquit, te esse ualdè diuitẽ: Christianam autem esse & ego iam sum expertus. Agè ergò parens tuo sponso, qui lege cauet, vt omnes despicias diuitias, cede mihi pecuniis & possessionibus, & omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, vtrinquè lucraberis: vt quæ legem quidem sis impletura, & libera futura a nostro metu. Deincèps enim tibi licebit & securè sacrificare, & liberè colere Deum, qui à te adoratur.

S. Theodote cũ tribus filiis in fornace reddit spiritum.

Sapiẽs responsum S. Anastasia.

Ad hęc velutì quæ animum erexisset, supernę sapientiæ plęna Anastasia: Sed, ó Iudex, inquit, alicubi dictum est in Euangeliis à meo Christo, Vende omnia quę habes, & da pauperibus: & habebis sic thesaurũ in cælis: Tibi autẽ, q es diues, qs est adeò miser & adeò demens, qui cùm velit succurrere indigentibus, diuiti præbeat res pauperum, & res esurientium ei, qui degit in deliciis? Quod si te uidero esurientem, & sitientem, & nudum, & ęgrotantem, & coniectum in carcerem, tunc conuenienter ei, quod dicit meus Christus, te & nutriam, & potabo, & visitabo, & colligam, & suppeditabo quę erunt necessaria. Sed enim secundùm carnem & mundum tu quidẽ es valdè diues: ea verò, quorum es pauper & valdè inops, & quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem Præfecto, Quænam ea sunt, & quanam ego laboro inopia? Maxima, inquit illa, in rebus maximis, nempe in fide, & cognitione, & veritate.

Matt. 19.

Matt. 25.

Præfectus verò captans, ut uidetur, gloriam acutioris ingenii, arripiens id quod dixerat: At tu quoniam, inquit, es fide diues: dic, inquit, uerbo monti, Transmouere: & si transmouebitur, conuenienter iis, quę tuus tibi promisit Magister, credemus. Illa autẽ, (erat enim satis erudita) Et hæc quidẽ, inquit, audet nostra fides, & ea quę sunt his longè maiora. Fert verò mihi testimonium, Moses quidem, non in terra solùm faciens miracula, sed etiam mare diuidens, & rursùs coniungẽs: Iosue autem sistens solem, qui est supra nos: & Elias ipsum totum cælum claudens: ne dicam Christi mei discipulos, quorum vel uestes & vmbrę solæ mortuos suscitabant, &, qui sunt apud vos dii, dęmones expellebant: & quæ quotidiè vobis uidentibus fiunt per eos, qui decertant pro nomine Christi, etiamsi nihil eorum, quę fiunt, conferat nobis ad intelligentiam, sed spontè propter vestram cæcutitis malitiam. Sed non cùm uobis visum fuerit, est diuina virtus inuocanda à Christianis, assentiendo tẽtatoribus. Scriptum est enim, uos infideles partim quidem signa, partim autem quęrere sapientiam: nos uerò prædicare Dominum Iesum Christum, eumque crucifixum. Hoc, inquit, me conturbat, quòd fuerit crucifixus. Quomodò Christus tuus, qui est, ut dicis, Deus, crucem subiit, & præterea fuit punctus in latere? quod quidem Iouem, qui est deorum nostrorũ maximus & sũmus, passum esse non potes dicere. Quomodò ergò non eum potiùs adoras, repulso crucifixo? Martyr autẽ: Quoniam, inquit, crux & mors est Christo gloriatio, & omnibus Christianis: cùm ille quidẽ immortalitatem & gloriam per hęc dederit, hi uerò acceperit. Tui verò Iouis opera, Sed ego nihil de his. Tu ergò summum quidem illum tuum Iouem, si vis, sicut reuerà uis, imitare: me aũt sine meũ Deũ imitari.

Mat. 17.

Exod. 14.
Iosue 10.
3. Reg. 17.
Act. 5. & 19.

1. Cor. 1.

His dictis, ira valdè fuit accensus Pręses, & iubet eã in carcere quidem includi obscurissimo: omnia uerò instrumenta tormentorum deduci in eius conspectum, vt vel cùm vidisset, ei metu persuaderet, ut aliquid de sua remitteret constantia: aut si retineret suã animi magnitudinem, varium & multiplicem ei afferret dolorem, recordatione eorum, quę molestia afficiunt. Porrò autem iubet etiam exiguum ei dari nutrimẽtum, idque post occasum solis. Martyr verò cùm & sic habitaret & hęc uideretet, & nollet oĩnò esse cibi particeps, pro omnibus apud se versabat suum in Christum desiderium. Id autem erat illi & cibus sufficiens, & solatium obscuritatis. Ei verò uidebatur etiam singulis noctibus socia certaminis Theodote, & cor eius replens lætititia, uiresque & animum addens ad certamina. Quam etiam sæpè uentitantem, q̃ nullum fuit bonum non examinatum Anastasia, hoc quoquè interrogauit, quonam modo ad eam ueniret post mortem. Illa autem dixit, hoc quoquè datum esse à Deo animabus martyrrum, ut, postquàm hinc excesserint, veniant ad quos velint, & cum eis sermones conferant, & eos consolentur.

S. Theodote crebrò apparet S. Anastasia.

Cùm venisset verò dies tricesimus, existimans Præfectus fame & alia afflictione confectam esse martyrem, & aliquid de sua remisisse constantia, vbi eam accersiisset, & alacriorem liberiusque quàm priùs loquentem vidisset, iratus fuit custodibus, ut qui ei dedissent aliquid, quo se reficeret. Illorum itaque benignitatem accusans tanquàm crimen, eos remouet à custodia: eã verò committit aliis, quos sciebat lubenter omnia facturos ex eius animi sententia. Cùm eos ergò ei præfecisset, & aliis triginta diebus eam custodire iussisset, & signaculis custodiam obsignasset, abiit. Illa autem, etsì secum ità ageretur, non cessauit tamen facere ea quę consueuerat: sed in uehementi oratione, & nocturna statione, & assidua extensione manuum perseuerabat. Deindè cùm Præfectus illinc eam eduxisset, condemnat cum multis aliis reis, ut in profundum maris proiiceretur. Erat autem vnà cum iis etiam quidam vir pius, nomine Eutychianus: qui ipse quoquè propter fidem in Christum, nudatus facultatibus, condemnatus fuit, ut iaceretur in mare.

Vide sancta martyris in carcere exercitia.

Posteaquàm verò in medio mari fuerunt, qui eos ducebant milites, ipsi quidẽ cymbam quandam ascẽden-

dentes, in terram nauigarunt:nauem autem, quæ ducebat Christi martyrem cum Eutychiano & cæteris condemnatis, cùm vndique perforassent, eam, cùm in tanto versaretur periculo, relinquunt fluctibus. Sic nauem mare tegebat, & eis parata à Deo adiutrix missa beata Theodote, & velo insidens cernebatur: & clauũ dirigens securissimè, eis nauigantibus cursum præbebat secundissimum. Ad terram autem nauem duxit sine periculo. Quinetiam ostendit Eutychianum fuisse connumeratum inter Christi martyres. Tunc itaque, qui erant in naue condemnati, obstupefacti miraculo, ad Eutychiani pedes procidebant & martyris, & rogabant, ut docerentur rationem fidei. Ea ergò quæ petebant, consecuti, & in pietate vt oportet initiati, in Christi gregem sunt cooptati, qui erant omnes simul centum & viginti viri.

En quid possint Sãcti post hanc vitã

120. viri credunt ĩ Christũ.

Hæc tertio pòst die significãtur Præfecto. Qui cùm statim magno studio totũ hunc chorum, nuper initiatum, compræhendisset, & ad tribunal sistendos curasset, eos arbitratus adhuc primam seruare sententiam, eis aurum obtulit & diuitias, & honores partim quidem iam præbebat, partim veró pollicebatur, si solũ vidisset mutatos, & rursùs gentilem seruantes religionem. Postquàm autem spe valdè fuit falsus, fortes & validos videns eorum animos, eis contra ostendebat enses nudos, & ignẽ, & catapultas, & sartagines: Si nolitis, dicens, at hæc uos inuitos persuadebunt sacrificare. Postquàm autem illi ex æquo neque vincebãtur à malis, nec ab iis quæ bona videbantur, conuertebatur, cùm eos priùs multis affecisset tormentis, deindè etiam iniqua morte eos condemnat. Generosam uerò Christi martyrem iubet tribus palis alligatam, & igne vndique circũdatam, sic finem subire martyrii. Quod quidem cúm celeriter factum esset, ipsa quoq; in manibus Dei suum deponit spiritum xxij. mensis Decẽb.

S. Anastasia uictrix migrat ad Dominum.

Apollonia autem quædam mulier genere insignis, precata Præfecti vxorem, accipit sacrum corpus Anastasiæ: & cùm ipsum præclarè & vt oportebat honorasset, deponit in horto domus suę. Posteà verò templũ quoque excitat martyri pręclarum & magnificum, & posteà anniuersarium ei festum celebrat. Post annos autem multos, ciuitatum felicissima, Constantinopolis, inquam, eius ad se exportatas suscipit reliquias, & eas deponit in magnifico templo & ea digno, thesaurum bonorum, fontem miraculorum, corroborationem animæ & corporis: Ad gloriam patris, filii & spiritus sancti, vnius diuinitatis & regni: Cui conuenit omnis honor, maiestas, & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Templũ S. Anastasie conditur.

EPISTOLAE DVAE S. ANASTASIÆ ad S. Chrysogonum, & totidem S. Chrysogoni ad S. Anastasiam, vtì habetur in S. Anastasiæ vita, ab Anastasio Bibliothecario edita. Leguntur eædẽ etiam apud Suidam.

Mater S. Anastasie Christianissima fuit.

SANCTO confessori Christi Chrysogono, Anastasia. Licèt pater mihi cultor idolorum fuerit, mater tamen Fausta Christianissima semper vixisse probatur & casta. Hęc me inter ipsa cunabula fecit fieri Christianã. Post cuius excelsum sacrilegi iugum mariti suscepi: cuius, Deo miserante, corum mentita infirmitate declinans, die noctuq; Domini nostri Iesu Christi amplector vestigia. Cum iste patrimonium meum, ex quo illustratur, cum indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoquè veluti magam atq; sacrilegam custodiæ tam grauissimæ mancipauit, vt me vitam corporalem amittere suspicer. Nihil enim superest, nisi ut amisso spiritu, morti succumbam: in qua morte licèt glorier de confessione Domini mei Iesu Christi, tamen in eo meus valdè conteritur, quòd omnes meas opes, quas Deo deuoueram, alienis à Deo & turpibus erogari conspicio. Et idcircò deprecor te, ò homo Dei, vt instanter Dominũ depreceris, ut aut ad fidem suã si venturum pręuidet, maritum Publium sinat viuere: aut si eum in hac incredulitatis peruersitate scit mansurum, iubeat eum locum dare suis cultoribus. Meli° est enim spiritum exhalare, quàm Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Ipse enim testis est Christus, quoniam si liberata fuero, sanctorum uestigiis adhærebo, & curam eorum solicitè exercebo, ut cœperam. Vale vir Dei, & memento mei.

S. Anastasia in arctissima habetur custodia.

S. Chrysogoni responsum.

CHrysogonus Anastasiæ: Fluctuãti tibi inter procellas & turbines mundi, citò super vndas deambulans aduenit Christus, & diaboli aduersùm te flantem spiritum uno iussionis suæ sermone compescet. Patiẽter ergò quasi in medio mari posita, crede Christum ad te uenturum, & ad temetipsam conuersa, exclama cum Propheta, dicens: Quarè tristis es anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus. Geminum diuini munèris probatur indicium, cùm tibi & terrena reddentur, & donabũtur cælestia. Dominus enim beneficium suum ob hoc ꝓtrahit ꝑ aduersa, ut non sit nobis uile, quod præstat. Vide nè turberis in hoc, quòd piè uiuentibus inferantur aduersa. Non enim deciperis, sed probaris. Non est tuta defensio, quam tu putas posse per hominem constare, scriptura dicente: Maledictus homo, qui spem suã ponit in hoie: & benedictus homo, qui spem suã ponit in Deo. Caue fortiter & vigilãter vniuersa peccata, & à Deo solo quære solatium, cuius iussa conseruas. Citò enim ad te placidum conuertetur temp°, & quasi post noctis tenebras floridum diei lumen accipies: atque post glaciale frigus hyemis transeuntis, aurea tibi serena tempora succedent, & ut omnibus, qui pro Christi nomine affliguntur, temporalem prębeas lætitiam, per quam sine dubio consequaris æternam. Vale in Domino, & ora pro me.

Matt. 14.

Psal. 44.

Iere. 17.

Alia S. Anastasiæ Epistola, cùm se putaret in custodia morituram.

COnfessori Christi Chrysogono, Anastasia. Finis venit corporis mei: memento mei, vt egredientem animam meam ille suscipiat, pro cuius amore ista sustineo, quæ ex ore huius uetulæ recognosces.

S. Chrysogoni responsum.

CHrysogonus Anastasię. Semper fit, ut lumẽ tenebrę præcedant: Sic etiam post infirmitatem salus reuertitur, & post mortem uita promittitur. Vno fine clauduntur & aduersa mundi, & prospera: nè uel tristibus desperatio, uel lętis elatio dominetur. Vnũ mare est, in quo nauiculę corporis nostri uelificant, & sub vno gubernatore animæ nostræ nautico funguntur officio. Quarundam igitur naues fortissimis carinarum nexibus solidatæ, tenebrosi æquoris concito cursu fluctus illæsæ prętereunt: quarundam uerò fragilis iunctura etiam in tranquillo uicinum morti conficiunt cursum. Propè est enim ut pereant, qui non cogitant, ut ad salutis portum attingãt. Tu autẽ,

6 Christi

Crucis Christi trophæũ cõplectẽdum.

ó Christi irrepræhensibilis famula, Crucis Christi trophæum tota mente constringe,& teipsam ad op^o Domini præpara: in quo tuis desiderijs dum parueris, cum martyrij palma ad Christum attinges

MARTYRIVM SANCTAE MARtyris Eugeniæ, ut habetur in Simeone Metaphraste.

Decemb. 25.

COMMODO post Marcum suũ patrem, Romanum tenente imperium, cum iam septem annos in eo transegisset, quidã Philippus uir illustris Aegypto præficitur: qui simul cum vxore Claudia & filiis mittitur in Aegyptum Ei erant duo quidam filii masculi, Auitas & Sergius: filia autem, nomine q dem Eugenia, animo verò generosa, sicut etiam corpore & forma insignis. De cuius vita propositum est dicere viris bonis & uirtutis amatoribus. Atq; Philippus quidem postquàm venit in magnam Alexandri ciuitatem, illic omnia administrabat, Romanos & patrios sequens mores. Et infestus quidem erat iis, qui artem tractabant magicam infestus autem & Iudęis: illorum quidem multos de medio tollens, Iudęos verò ne sinens quidem nominari. mitiùs autem agebat cum Christianis, ipsos quidem etiam expellens è ciuitate: sed ante muros, cùm ità iussisset Imperator, eos sinens degere & habitare. Apertè autem ostendebat, sic Christianos quidem reuereri propter perfectam uitę philosophiam: & ideò eos etiam pręferens cultoribus simulacrorum. Ipse verò cùm rursùs teneretur à superstitione & falsa religione, q̃ à patre ei fuerat tradita: amaret autem eruditionem & eloquentiã, Eugeniam quoquè suam filiam in disciplinis educauit liberaliter vtrunque docens, nempe Romanam & Gręcam orationem, & studens uidęre eam valdè prouectam in philosophia. Illa autem cùm docili ingenio ad didisset etiam exercitationem, celeriter aduolauit ad doctrinam, animum quidem adhibens omnibus, quę erant vtilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facilè appræhendens: quę uerò didicisset, ità tenens memoria, vt niderentur scripta esse in eius corde tanquàm in tabulis ęneis.

S. Eugenia parentes.

Nota quales fuerit olim vita Christianorum.

Magni S. Eugenii in literis progressus.

Cùm sic doctrinę esset dedita, nihilosecius erat ẽt suapte natura studiosa uirtutis: & erat quidẽ digna, cuius cerueretur species: & digna, cuius audiretur oratio: ad imitandum autem erat omnibus vtilis & salutaris: &, quod est omnibus admirabilius, cùm nondùm excessisset ætatis annum decimum sextum, in morum honestate & studio virtutis superabat eos, q erãt ętatis longè prouectioris. Cùm autem latère nõ posset, omnia peruadente fama, hanc quę erat virtute clarissima, in administratione reipublicę clarissimus despõdit Aquilinus, qui tunc erat Consul, & alio qui tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Postquàm verò rogauerunt parentes, nunquid ei cordi esset coniugium & gratus sponsus, hic maximè Eugenia ostendit signum generosi animi. Quidnis enim potiùs pati sustinens, quàm sibi charam expellere virginitatem, & amittere castitatem, parentes arte decipit: & uiri quidem genus laudauit, mores autem repræhendit: & oportet, inquit, vt plurimùm illos spõsos eligere, qui generi ornamentum afferunt, non qui volunt ornari à genere. Cùm autem multi etiam alii eam peterent a parentibus, clari opibus & genere, ne illi quidem omninò in omnibus defuit honesta excusatio. Sed specie quidem repellebat eum, qui nunc volebat ducere vxorem: reverà uerò omninò recusabat matrimonium, & hoc erat, cuius solùm studiò tenebatur, nempe vt esset casta. Sic vas, quod erat speciosũ & mundum, pararum erat scilicet ad diuinum vnguẽtum suscipiendum. Propterea bona opera, bona quoquè fides mox est secuta, & pura accedit ad purum fontem pietatis. Rei autem hęc fuit occasio.

Respuit Consulis Aquilini & aliorũ coniugiũ.

Venit ei in manus Pauli diuini præconis diuinus liber epistolarum, & cùm ad ea quæ dicebantur, intelligenda mentem suam defixisset, & cognouisset uerè vnum esse Deum, qui fecit hoc vniuersum, mente q dem statim illuminatur, ut quę eam diù antè haberet purgatam, & parata esset ad diuinum spiritum suscipiendum. Cùm autem in præsentia mente Christo credidisset, in aperto parentum suorum celat furorem. Postquàm verò venit decretum Imperatoris, extra muros expellens Christianos, & Præfectus hoc iã aggrediebatur, ipsa desiderans securè frui Christianis & eorum doctrina, fingit quidem, se ut rure recreet, & bona fruarur aeris temperie, excederę è ciuitate, & ut parúm relaxet animum à studiis doctrinæ. Postquàm autem nihil suspicati parentes, eam facilè dimiserunt, egreditur in vicos. Cùm venisset autem in quoddam prædium, & in eo incidisset in multos monachos valdè honestos, & numerosè canentes, audit sacrosanctã illam vocem, Omnes dii gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Hoc cùm illa audisset, & tanquàm ob patrium errorem pudore perfusa esset, miserabilẽ q dẽ & profundũ è corde emittit gemitum.

Credit in Christũ.

Psal. 95.

Conuersa verò ad Eunuchos, qui eam sequebãtur; quorum vnus quidem vocabatur Protas, alter autem Hyacinthus: audiuerant verò ij quoquè philosophiã. Vos quidem scio, inquit, in disciplinis satis esse versatos, & philosophorum percepisse dogmata, quæ Socrates & Aristoteles & Plato, & clara tradit Stoicorũ secta, & opinio Epicureorum. Similiter autem aliorũ quoque Sophistarum & Poetarum, & quicunque gloriantur se non esse ignaros eorum, quæ sunt cognitionis. Sciatis ergò hæc omnia apertas esse fabulas, & nihil aliud, quàm probabilitatem, quæ potest multos decipere. Atque Gręcorum quidem, qui se de sua valdè iactant doctrina, alii nec omninò esse Deum, alii verò multos esse & maiores & minores putauerunt. Hi verò omnes vno verbo excludunt, cùm dicunt, Omnes dii gentium dæmonia. Est enim impietatis hęc perfecta & absoluta deletio. Illud autem, Dominus autem cęlos fecit, hoc vnum apertè Deum inducit, & communem nostrum Dominum reddit nobis cognitum. His conuenientia tradit etiam Apostolus Paulus. Inducunt enim me quoquè eius verba, quæ ipsa heri legi & nudiustertiùs, quę declarant, vnum esse Deum vniuersorum Quibus nos quoque credimus, ut quæ sint valde clara, & fide digna, & quæ fidem faciant ex ipsis operibus.

Philosophorũ dogmata cõtemnit & confutat.

Psal. 95:

Vobis ergò, si velitis, promptus est & expeditus modus salutis. Ego autem nõ me ampliùs in uos geram, tanquàm dominam: sed conserua ero & soror. Communem enim Dominum & patrem habebimus Deum. Vt qui ergò simus vnius Pastoris, & tanquàm fratres vnum spirantes, communi sentẽtia veniemus ad Christianos. Audio enim à quodam Heleno hic factũ esse monasterium: & illum quidem propter virtutis magnitudinem ascendisse gradum Episcopatus: quẽdam autem Theodorum fuisse eius loco institutum, & præfectum administrationi monasterii: eumque tã præclarè suo gregi pręfuisse, & ad eam diuinam gratiam peruenisse, ut & dæmoniacis & ęgrotis, illis quidem vexantem spiritum, his verò morbum facilè expellat: quin etiam cęcis oculis desideratum Solem præbeat uidendum: & iis, qui ei subiecti sunt, monachis

In monasterio Heleni monachis perpetuis vacabant precibus & cãticis.

chis ità augeat exercitationem, vt nullam pręterea partem diei ac noctis, quæ non consumatur in perpetuis prècibus & canticis. Horum monasterium nullis licet fęminis ingredi: neque fas est eum ab vlla adspici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete, & hos crines auferte, & uirili me veste induite, & noctù ad eos ducite: vobis quidem me prope currum sequentibus, reliquis autem famulis simul præcedentibus & sequentibus: ut quandò fuerimus in ipso loco, eius quod factum est, nullum sensum omninò præbeamus. Decętcrò uobis curę sit, vt cùm portas ingressi fuerimus, salutem, vt par est, adipiscamur.

Placuerunt Eunuchis, quæ dicta sunt, & ea studuerunt ad effectum deducere. Porrò autem felix quoquè signum consequuntur. Nondùm enim peruenerant, vt ingrederentur monasterium, & magnus inter Episcopos Helenus, venit ex Heliopoli, & cum multitudine virorum, hæc veluti signo dato canentium: Via iustorum directa est: via sanctorum parata est. Hoc & ijs, qui erant circa Eugeniam, auxit fidem, & effecit, vt illa mirandum in modum lętaretur. Tanquā certè nacta occasionem, eos qui circa se erant, magis accendit ad pietatem: & multa alia dicens, quæ ad tēpus pertinebant, locoque conueniebant: & quòd nō fortè fortuna, sed diuina quadam prouidentia hæc audiuisset, & ea, quę priùs canebātur diuini Dauidis: sed illa quidem esse, quę eam inducant ad pietatem: quæ autem nunc canuntur, quę adhortentur ad viam uirtutis. Hæc cùm dixisset, & ijs qui psallebant, se & suos admiscuisset, cum illis viam perfecit: quo quidem tēpore & multa alia admirabilia audiuit turbas de Heleno narrātes, vt ostēderent quātus esset in miraculis, & quàm cùm is sæpè opus habuisset igne, visus sit ardētes carbones ferre in vestibus, illis nihil ex igne læsis: prætereà autem & quęcunque alia assiduè faciebat miracula: cuiusmodi est hoc quoquè, dignum quod narretur, & mandetur memorię.

S. Helenus in miraculis magnus.

Aiunt quendam magum, qui vocabatur Zareas, cùm maleficæ artis summum attigisset fastigium, in illis locis esse versatum ad multorum exitium, magna & varia fraude vtentem: quem inter cætera dicunt ausum esse aliquid eiusmodi Deo maximè inuisum, nēpe famam sparsisse inter eos, qui illic habitabant, quòd ipse quidem esset à Christo missus benefactor hominū & doctor bonus, mendax autem Helenus, authoritatem docendi sibi falsò tribuens. Existimabat enim, quòd si pastorem aduersùs gregem ad bellum concitaret, eos deincèps, tanquam oues quæ non sunt custoditę, aggrediens, non cōtemnendam prædam pręberet patri suo diabolo. Hęc ille dicens, fidem faciebat sua improbitate. Scitis enī, quàm sit malitia efficax, & quàm facilè multos attrahat: adeò, vt ad Helenum turba accedens, ei dixerit, vt vel ipsum doctrinę assumeret socium, aut certè inter se disputarent: vt ipsi ei qui vinceret, accederent. Lubens itaque Helenus adit periculum cum eo disputandi. Confidebat enim in Christo. Zaream autem assumere socium, hominem qui gloriabatur dæmonum præstigiis, hoc existimabat uel solo esse auditu abominandum. Postquàm ergò dies asfuit præfinitus, accessit ad disputationem. Et primùm quidem eum acriter est adortus, & crebris magnum suuasit argumentis. Postquàm autem uidit eum uti arrogantia & insolentia, tanquam armis, & contendere sibi parare victoriam, non ex veritate, sed ex impudentia, permisit facto iudiciū: & iubet magnū ignē accendi in media ciuitatē: ambos autem flammam ingredi: & qui eorum maneret illæsus & igne fortior, eum esse apertè, qui à Christo est missus, & dignum esse, qui doceat illius cletum.

Zareas magus S. Helenum calumnia.

S. Heleni cum Zarea disputatio.

Postquàm verò verba ad rem sunt deducta, & flamma iam fuit in altum sublata, metus quidem statim inuasit Zaream: & iubebat primùm ingredi Helenum, hoc apud se, ut uidetur, cogitans, quòd uel non audens, dedecore Helenus afficietur: aut si ausus fuerit, emittet animam: & sic facile fuerit ei vincere, cùm fortem amiserit aduersarium: & sic omnes poterit ad se trahere. Postquàm autem vir ille diuinus professus est se primum subiturum periculum: & cùm precatus esset, rogum est ingressus: illum uerò non latuit, quisnam esset, & nec illius quidem pilum ausus est tangere: tunc aiunt magum illum metu & terrore repletum, recessisse quidem, & apertè ostendisse se vitare periculum, aut Plutonis paleam subeuntem latuisse: à multitudine autem protrusum, fornacem vel inuitum intrasse: quæ eum ęque facilè iam compręhēdebat & depascebat, atque quamuis aliam aptam ad vrendum materiam: & nisi magnus Helenus miseri calamitatis misertus, eum cùm iam esset semiustus, seruasset, ipsa magia & callidis suis inuentis omninò periisset: sic pulchrè igne fraudē puniente cum veritate. Hæc illis dicentibus, beata illa prę gaudio variè afficiebatur, lætabatur, admirabatur, eos, qui narrabant, rogabant, ut per ipsos adduceretur, & Episcopo commendaretur ipsa, & fratres quos adducit: & sic in hoc monasterio communiter viuerent. Ità obnixè rogans, persuadet cuidam ex iis, qui aderant, qui vocabatur Euttopins, vt hæc omnia ei fierent, & preces deferret ad episcopum. Quandò, inquit, diuertit & paululùm requieuit, ille opportunè & in ocio prębet ei, qui dicit, audientiam.

S. Helenus ĩ igne manet illæsus.

Interim autem dum hęc inter se loquebatur, appropinquarunt monasterio, & ipsi intrarunt cum episcopo. Vnà verò cum eis ingressa est Eugenia, adolescenti planè similis & coma & uestitu. Cùm iam autem incitatus fuisset Eutropius ad significandam de ea episcopo, quoddam somnium se obtulit Heleno, quòd post diuinam mysterij celebrationem ad somnum declinauerat. Erat verò huiusmodi somnium: Sculptum quoddam mulieris simulacrum videbatur à viris ferri honorificè, & id ab eis tanquàm Deum reputari: illum autem ęgrè ferentem, quòd homines deciperentur, dixisse et deę, quæ erat apud ipsos: Ità ne, cùm sis à Deo creata & nobis conserua, sustines ab ipsis adorari, & Deo parem reputari? Illa verò cùm hoc audiisset, protinus cùm adhuc portaretur, à viris quidem recessit: eum autem est secuta, tales voces emittens: At ego à te minimè recedam, donec me adduxeris ad creatorem. Hæc Helenus quidem uidit in somnis. Excitatus autem, apud se dubitabat, quonam rediturū esset, quod à se visum fuerat. Statim verò aduenit Eutropius, qui tanquàm de uiro loquens de Eugenia: Viri, ait episcopo, tres, fratres animis, fratres corporibus, abiuratis modò rebus gētiliū, in tuo grege versantur, ad Christum accedentes, & diuinum baptismum rogantes assequi: & deindè tonderi, & referri in numerum horum monachorum. Cùm sint autem iuuenes, & à se inuicēm pendeant admirabiliter, hoc petunt pręter cętera, vt à se inuicèm nulla in re disiungantur, non in operatione, non in habitatione, neque in aliqua alia conuersatione: sed diuidi non possint, qui sic sūt coniūcti in CHRISTI nomine. Hæc mihi dixerunt, lacrymis vultum eorum rigantibus: &, ut omnia tibi declararem, vehementer rogarunt.

Visio S. Heleni.

Cùm ex his coniecisset somnium beatus Helenus, & vt oportebat, pro omnibus Deo egisset gratias, iubet eos tres simul ei sisti in conspectum. Postquàm autem accessissent, statim dextra appręhendēs Eugeniam, & eam alloquens hilariùs, placido & lęto vultu rogauit eorum nomina, genus, & patriam. Illa verò verecundè, & cum eo, qui virginem maximè

S. Eugenia sub virili habitu et nomine, nō potest latere.

mè

mè decet, rubore: Nobis quidem, inquit, ó diuinum caput, patria & genus est gloriosa Roma: Fratres autem sumus inuicem. Nomen verò primo quidem est Protas: secundo autem, Hyacinthus: mihi verò, Eugenius. Iucundè autem eam intuens beatus Heleous: Meritò te Eugenium, inquit, vocas, ó Eugenia: vt nomen tuo respondeat spiritui, cùm virilem habeas animam, & valdè te masculam ostendas in omnibus: sed proposito adhuc vincas naturam, & in Christo confirmeris & inualescas: propter quem nunc, cùm sis mulier, te nirum esse simulas, propter eius amorē mutato & habitu, & nomine. Hęc autem dico, non ti bi sexum exprobrans fœmininum, nec te volens traducere: sed vt scias, quantę sis Deo curę: & quemadmodùm mihi hæc omnia, de te nihil celans, ostenderit, quisnam sis, & quemadmodùm veneris: & quinā sint ii, qui sunt tecum, & quęnam tibi in hac vita gloria obtigerit & genus. Stude ergò o Eugenia, non minùs te animo generosam ostendere, quàm corpore. Nam hoc quoquè non minùs, quàm alia, mihi Deus significauit, quòd te ei purum præparaRis receptaculum, virginitatem quidem conseruans immaculatam: cor verò, in quod non cadit reprehensio: & huius mūdi quidem gloriam reputans ignominiam, diuitias autem paupertatem: voluptates verò molestias, & nihil magni ac præclari habere eam, quæ est apud homines, nobilitatem: illam verò solam amans, à qua excidimus propter primum, & hæredes facti sumus per secundum Adam. Et hæc quidem Eugeniæ Helenus.

Eugenia, i. generosa.

Protę autem & Hyacintho: Vos verò, inquit, (neque enim placuit Christo, ut vos lateretis) qui fortuna quidem serui, mente autem estis liberi, & nulli domino subiectam conseruatis animæ dignitatem, virtutem extollentes, & magnificantes, quibus Christus quoquè dicit: Non vos voco ampliùs seruos, sed amicos: Beati propter libertatem, vel potiùs propter amicitiam & cum Christo coniunctionem: quòd cùm illius iugum subire elegeritis in uno inter vos consensu & conspiratione, huius beatæ cœpto nullum attulistis impedimentum: sed nunc quoquè cum ea estis pro pro & alacri animo: & cum illa è uita excedente etiā illic simul eritis, & easdem quas illa coronas & præmia consequemini. Hęc cùm nullo alio pręsente dixisset Episcopus, Eugeniam quidem permittit manere in habitu virili, cum hoc nulli esset cognitum, neque primùm, neque postquàm eam allocutus est Episcopus. Quę quidem simul cum Eunuchis, non priùs cum dimisit, quàm illius manibus diuinum consecutibaptismum, & mutarunt habitum, & cooptati sunt in numerum monachorum. Quæ autem deincèps sūt consecuta, & quemadmodùm deincèps parentes pro pter eam sunt affecti, & quænam de ipsa quidem cogitarunt, & quantum dolorem acceperunt, cùm spe frustrati essent, (nam hæc quoque, sat scio, scire sitis) nequaquàm par est prętermittere.

Iohan. 15.

S. Eugenia cum Prota & Hyacintho baptizatur, & monasticum induit habitū.

Postquàm enim intempesta nocte, nemine quod factum fuerat sentiente, Eugenia quidem sine strepitu descendit de curru, Hyacinthus autem & Protas ab aliis similiter sunt separati: inane verò vehiculū secutum est eos, qui pręcedebant, qui præibant famuli partim quidem propter tempus, partim autem quòd celatum sit id, quod gerebatur, nihil eorum, quęponè fiebant, sentientes, quoniam eos sequebatur animal, et maximè Deo huic rei prouidentia sua opem ferente, ità rectà iuerūt Alexādriā. Postquàm autem iam fuerunt prope ciuitatem, qui resciuerunt quidem, è domo exierunt, cum maximo gaudio suscepturi Eugeniam, anteambulonū videntes multitudinem, & alium deinceps cōuentum puerorum. Cùm verò iam prope essent, & alacri animo ad vehiculum accurrissent, & cathedram quidem vidissent vacuam, nusquàm autem Eugeniam, re inopinata & quam nunquàm sperassent, obstupefacti, ad lachrymas & luctum deinceps sunt conuersi, & commu niter commune bonum deflebant. Quid factum est? Quid actum est? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit, dicentes. Deindè nomine vocabant Eugeniam, vultum ferientes manibus, plangentes, & planè temulenti dolore. Sed hæc quidem foris faciebant amici & noti, & quibus nulla cum ea intercedebat coniunctio sanguinis. Eorum autem, qui intùs erant, quis satis tragicè descripserit calamitatem? Parentes enim propemodùm venerunt ad laqueum, & propemodùm se esse confixerunt, quid non loquētes miserabile? quid non facientes dignum lachrymis? Genas lacerabant, puluerem capiti infundebant, se humi turpiter prosternebant, acerbè exclamabant, parentes filiam, fratres germanam, serui dominam: nullus inuoleratus, nullus liber ab animi perturbatione: tam vehemens inuaserat domum absque igne incendium.

Incredibili dolore afficiuntur parētes recessu S. Eugeniæ.

Sed postquam inutiles viderunt esse lachrymas, cōuersi sunt ad quærendam charissimam. Interrogabāt mercatores, percontabantur agricolas, prędiorum habitatores, & viarum custodes: sciscitabantur vates ventriloquos, & omnia dæmonū oracula, & ea placabant & colebant sacrificiis. Cùm autē non inueniretur ea, quæ quęrebatur, parentibus vnum excogitatur, qui eius, quod est graue, videbantur quærere solatiū. Fingunt quandam fabulam, nihil dissimilem iis, quæ cantantur apud Grecos: q cùm dii capti essent amore Eugeniæ, eam in cęlum rapuerunt. Quod quidem patri, vt cuius aures talibus assueuissent, gratum erat & acceptū, & filiam insignibus afficiebat honoribus. Quāobrem auream ei erexit statuam, & tanq nouæ deæ cępit sacrificare. Mater autē & fratres Abitas & Sergius non ità se habebant: sed iis, quæ dicebantur, dubitātes credere, valdè lugebant. Atque Eugeniæ quidem fuga, & quemadmodùm non solum parentes, sed eos etiam, qui ei benè volebant, affecerit, ità habet.

Vide inepti figmētū, & idē consecutā impietatē

Eugenia autem in diuinis scripturis versabatur & meditabatur assiduè, & parandæ virtutis magnam curam gerebat. Quo factum est, vt cùm non plusquàm duos annos transegisset in monasterio, omnes vincere: mulier, inquam, viros. Quare res cōmunis est virtus, & sexus nullum affert impedimentum ei, qui serectè velit gerere. Eugenia ergò primas partes gerebat in virtute: eius autem maximè erat propria modestia & moderatio: & q cùm prima esset in rebus honestis, nihilo seciùs esset etiam prima in eo, q essent eius moderati spiritus. Eugeniæ hęc quoq; erant signa, quibus cognoscebatur, q cùm prima omnium venire ad synaxes, rursùs vltima omnium recederet: prætereà verò misereretur etiam cuiuslibet, qui aliqua afficiebatur molestia: verè autem & syncerè gauderet cum iis, qui bus erant res secundæ, quod quidem est factū difficilius propter malignitatem, quæ oritur ex inuidia: q haberet sermonem ad emulsuis irascentis cor sedādū, longè efficacissimū: adeò, vt qui non secùs ac feræ efferabatur, eius oui similem redderet mansuetudinē. Postremū hoc erat, & primū, & omniū reuerà capacissimū, non ficta in omnes charitas, & quæ non amorem ad labra vsque sistebat, sed etiam à media anima emanabat.

S. Eugenia perfectio.

Catalog⁹ virtutum eius.

Non multum intercessit temporis, & ad eam accessit gratia curationum cum maxima copia. Et ideò ad quoscunq; accedebat morbi visendi gratia, nō solùm eos verbis consolabatur, sed etiam liberabat à morbo, qui eos cruciabat. Eam autem imitantur pro viribus Protas & Hyacinthus, de quibus anteà diximus.

Multos curat morbidos.

mus. Cùm sic uiueret Eugenia, Præfectus monasterii tertio pòst anno excedit è viuis: ipsam verò vocabat ad Pręfecturam fratrum commune suffragium. Eam enim pro viro habebant, & virtutem quidem videbant, quæ inerat: ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus iouadit & dubitatio. Neque enim æquum censebat, vt quæ esset fœmina, uiris pręesset: & communiter vocantem despicere fraternitatem, iudicabat esse peruicacis & obstinati animi. Visum est ergò ex Euangelio discere, quid agendum, Deo permittente id, quod erat incertum & obscurum. Postquàm autem fuit explicatum, admirabiliter hæc uox Domini resonabat: Si quis vult inter vos esse primus, sit omnium vltimus, & omnium minister. Hoc dicto, Pręfecturam quidem subit vel ionita: se autem sic etiam dat totam ad ministrādum, quid non faciens indignum, & quę etiam, qui sunt viles & abiecti, facere dedignantur? aquam è puteo effodiens, demum vetrens, manibus ligna frāgens, & alia omnia, quæ sunt minima, diligenter faciens: adeò vt etiam esse ianitorem lubenter sustineret, propterea quòd præcepto parèret lubentissimè.

Mat. 20. Luca 22. Cogitur pęesse fratrib', sed extrema quaq; ministeria obit.

Cùm sic ergò insigniter exercuisset moderationē, & in Præfectura rursùs resplenduisset, insistebat etiā in uita, quæ ducit ad Deum: ad anteriora quidem, ut diuinus dicit Paulus, se extendens: eorum autē, quæ retrò erant, obliuiscens propter promptam & alacrem operationem. Atque quam multa quidem fecerit miracula, narrare est alterius tēporis & operis, quod propriū postulat ocium: maximè cùm propter satietatem oratio vitet prolixitatem. Quod verò & dictu est facile, & cui consequens est finis martyrii, & habet seriem consequentem iis, quę deincèps sequuntur, hoc iam dicetur. Erat Alexandriæ quædam mulier, nomine Melanthia, quę facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris & virtutis erat inops. Ea cùm aliquandò à diuturno & graui morbo arrepta esset, (erat enim horror, quarto quoque die accedens) vbi fama ad eam peruasit, esse virum quendam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirandum, qui facilè solvit morbos difficiles: statim omnibus aliis omissis, maxima celeritate venit ad monasterium, & vehemēter rogat, vt liberetur à plaga, quę eam premit. Misericordia itaque mouetur Eugenia: & cùm eam sancto oleo sanctis vnxisset manibus, protinùs efficit, vt euomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia purè consecuta sanitatem, ualens quidem reuertitur: venit autem ad quendam ex suis agris, qui etiam erat prope monasterium, & non multò pòst tempore, cùm ex pulchro & puro argento tria vasa confecisset, ea mittit ad Eugeniam, monasterij ędi oratorię ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cùm autem munus oblatum non admitteret, (Dicebat enim non esse monachis vtilem, neque conuenientem argenti possessionem: sed eam esse vendendam, & pauperibus distribuendam, aut iis, qui alioqui opprimuntur pondere debitorum) ipsa cùm venisset ad Eugeniam, & quid non dixisset, aut fecisset ad persuadendum? persuadet vt accipiat argentum, & reponat in templo dedicatum.

Philip. 3.

Oleo sacro curat febrē quartanam.

Fuit autem pietas occasio impietatis, & verum est id, quod olim dictum est, non esse vllam rem alteri tam propinquam, quàm uirtutem vitio, & sępè aliquis iuxta eam vadens, imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthię. Virtutis enim fortasse mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit, ad summam deducta fuit improbitatem. Iam enim effecta familiaris, cùm ad eam iret assiduè, & uirum videret specie iuuenem, & facie formosum, eam subit amor nequaquàm quidem illiberalis: & paulatim demulcebatur eius & deliniebatur animus: deindè etiam valdè accendebatur, ut quę existimaret Eugeniam ne posse quidem semper esse castam: sed neque morbi propulsationem diuinæ fuisse gratiæ, sed artis potiùs magicæ, & inimici potentiæ. Hæc quę cor eius occupauerant, & vehemens flamma amoris, & grauis incredulitas, persuadent, vt audax facinus aggrediatur, & res tenebrarum liberè eloquatur. Res enim grauis est amor, & impudentissima. Neque res est ulla adeò aditu difficilis, ad quam se non posse peruenire & eam consequi existimet.

Virtuti maximè propiquū vitium.

Cùm itaque degeret in agris, ut dictum est, vicinis monasterio, & perturbatione animi valdè laboraret, simulat se corpore esse ægrotam, & incredibili celeritate accersit Eugeniam, non fictum hunc morbum curaturam, sed ueri & occulti miserabiliter futuram participem. Postquàm autem ea, quam desiderabat, facies fuit intra fores, Melanthia non ferens animi motum intùs æstuantem, statim tanquam ex malo thesauro malos promit sermones. Et primùm quidem ad nefarium incitabat coitum: Quòd si nolis, inquit, at ego te lege matrimonij palàm accipiam in maritum, eriśque dominus multi auri, preciosæ uestis, agrorum, iumentorum, mancipiorum: pro quibus me quoquè habebis ancillam pro libera, & tibi in honore æquali: & his omnibus ipse fruèris. Non est enim mihi maritus, nec filij, nec cognati. Quorsùm enim tam pulcher flos corporis, & uenustissima species, se exercitatione perpetua tabefacit & laboribus? Hæc cùm acri & continenti spiritu persequeretur Melanthia, beata suspirabat quidem ad vnumquodque eorum, quæ dicebantur, & animi perturbatione plenam valdè adhorrebat orationem. Tandèm autem ad multas eius nugas caligans, cera, ut dicitur, aures obstruens, & nec ampliùs quidem audire sustinens, Cohibe linguam, ò mulier, exclamauit, cohibe, & sint hęc procùl à nobis. Expuis enim in nos ipsum virus draconis veteris. Non prodemus castitatem, non corrumpemus virginitatem. Non, ò Dei mater & uirgo, in quam ego confido, non fallam mea pacta conuenta. Vnum est nobis matrimonium, Christi desiderium. Vnicæ sunt diuitiæ, bona quæ sunt in cælis, unica possessio, cognitio ueritatis.

Melāthia fœmina opulēta, puocat eā cen uirū ad cōcubitum.

Eā illa detestat.

Hęc cùm inhonesta audiisset Melanthia, ira, quæ dici non potest, incensa, (est enim grauis amor, & qui non potest omninò cohiberi) profecta est Alexandriam, valdè grauia parturiens aduersùs Eugeniam. Deindè cùm etiam difficilem in eam struxisset calumniam, venit ad Præfectum Philippū, nihil sciens ex iis, quæ ei euenerant: neque quòd is esset pater Eugenię, neque quòd illa mutasset habitum muliebrem in virilem. Ad eum ergò accedens, ab intemperantia transit ad calumniam: & eam incipit accusare admodùm malignè, & improbè, dicens: Quidam adolescens, facie quidem formosus, sed moribus valdè sceleratus, Christianorum simulans pietatem, ad me est ingressus: & cùm me aliquam putasset esse impudicam & inhonestam, primum quidem verbis fallacibus, deindè etiam manibus ad uim vsus est uir audacissimus: & nisi altiùs exclamassem, & ut accurreret ancilla, effecissem, ego tanquàm captiua aliqua polluta essem. Ità impudēs mulier illi puræ audebat suum adscribere flagitium. Hęc sic dicta, ad furorem

Melanthia accusat S. Eugeniā apud Præfectum.

ad furorem valdè concitarunt Præfectum, & vinctos ad se iussit adduci, non solam Eugeniam, sed etiã omnes simul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, vt iussum fuerat, adductos, alium alibi diuersę tenebãt custodiæ. Existimabat enim Præfectus nunquàm talia confictùram fuisse Melanthiam, mulierem adeò nobilem, opibusque & gloria insignem: Nesciens diuitiarum & claritatis esse vehementiorem animi perturbationem, & quę potest persuadere, illa quidem parua reputare: propter id autem, quod ei videtur in pręsentia, gratum eligere mendacium. Omnes itaque iudices, absentes sanctos propemodùm condemnabant: Et ex iis, alii quidem æquum censebant eos subiici dentibus ferarum: Alii verò in ligno suspendi: Alii autem acerbioribus generibus suppliciorum, vnà cũ calumnia puniendos pietatem.

Postquàm autem adfuit domina, congregata quidem erat magna multitudo ex omnibus, quæ circum circà erant, urbibus: aderat verò etiam Præfectus, & in medium producebatur Eugenia, quę grauibus tenebatur catenis: theatri autem clamores vndique erũpebant, & morte esse afficiendam Eugeniam communiter pronunciabant. Paratæ erant bestiæ, parata tormenta, rotę, ignes, & alia genera suppliciorum, & per omnia acerbi tortores, & ex æquo ad supplicia inferenda sæuissimi & acerrimi. In suum itaque conspectum duci Eugeniam iussit Iudex. Quę cùm adstitisset: Hoc, inquit, vobis, ò omnium hominum maximè impie, iubet vester Christus, vt nec clàm quidem faciet is ea, quæ sunt turpissima: sed tam impudenter & violenter aggrediamini ea, quæ sunt nefaria? Quis.n. tuus erat animus, quandò tanquàm medicus ingrediens, & vt qui non solùm esses medicus, sed qui etiã per te posses facere miracula, ea faciebas, quę corruptores & adulteri: & mulierem tam nobili loco natam, tam diuitem, & tam honestis & moderatis moribus, tãquàm scenicã quampiã, aut ex hostiũ regione captã, probro & dedecore afficere voluisti? Audacis itaque tu cœpti meritas lues pęnas, & malus malè pibis.

S. Eugenia catenis vincta, sistit corã Præfecto.

Cùm tam iracundè minatus esset ei Præfectus, Eugenia vultu in terram inclinato, nè in præsentia eius vultus patri euaderet manifestus: Meus, inquit, Deus non ea solùm, de quibus nunc à vobis accusor, prohibet: sed ea etiam lege sancit, quæ sunt his multo excelsiora: qui me etiam nunc volens perpetuò esse castã; prouidit vt viuerem cum his, qui in pietate se exercerent, monachis, quomodò in hodiernum vsque diem me conseruauit, vt & ipsis est perspicuum, & vobis erit paulopòst. Quòd autem mihi & tormenta & mortem minitaris, imprudens incussisti mihi timorẽ, qui non opùs habet oratione. Erubescerẽ enim, si horum metu quærerem me defendere, & non quòd timeam, nè res Christianorum apud vos malè audiant & irrideantur. Verumenimuerò oportebat vos non tam faciles aures præbere accusatoribus, neq; cùm primùm audiissetis, tam citò condemnare: sed ambobus priùs auditis, deindè ferro sententiam: & si manifestum quidem extiterit me talia fecisse, iustam luam supplicijs: Sin autem hæc sunt falsa & aperta calumnia, vnà pro omnibus peto gratiam, vt hæc mulier nihil graue patiatur, nec si de nobis quidem his peiora dixerit. Sic enim nostra lex iubet, & nos obtemperamus, vt nunquàm mala pro malis, sed cõtrà bona potiùs reddam*. Huius rei solùm mihi dato fides fiat iusiurando, neque opùs habebimus vllis orationibus, neque contra dictionibus: sed res ipsa apertè ostendet, & facillimè tui iudicabunt oculi.

Præclarè se purgat

Arguit præfecti temeritatẽ.

Rom. 12

Cum sic dixisset, seorsùm dixit Melanthiæ, (nam illa quoq; præsens aderat) Etiamsi fieri possit, ut omnes lateas: tuam non latebit omninò conscientiam. Nè ergò te ipsam videaris ignorare, & diuinos despicias oculos, qui omnia vident, & iustè puniũt calumniam. Cùm verò nihil cederet Melãthia, neq; de impudentia aliquid remitteret, iubet statim produci ancillam, quam dicebat Melanthia fuisse testem uiolentiæ. Iussit autem uocari, non ut quæ uera esset testificatura, (Quomodò enim ancilla restitisset dominæ?) sed ut abundantiùs falsum conuinceretur: & cernetur Melanthia non sola, sed cum aliis instituisse calumniari. Cùm producta esset ergò ancilla, & uolens dominæ gratificari, non imperitè mendacium mendacio contexeret: Me, dicens, sceleratus iste sæpè tentauit. Deindè consueta intemperantia ei persuasit, ut in ipsam quoque fureret dominam: cui nolenti vim afferebat, donèc illa quidem exclamauit: ego autem cùm accessissem, & alias euocassem conseruas, à turpi conatu via eum prohibuimus. Quas si uelitis accersere, scietis quàm pulchrè iis, quæ à me dicuntur, concinant. Tunc Præfectus quidẽ acerbissimè contũbatus, probris appetebat Eugeniam: & iam apertè ostendebat se esse proruptùrum ad tormenta, vtpotè q nihil restaret ad eam conuincendam. Illa verò, (sed est attẽdendum, est enim auditu iucunda narratio,) Tempus est, dicens, liberè dicendi ueritatem: nè de ipsa dictũ mendacium nimiùm iactaretur, & Christiani male audirent apud Gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accusatricis impudentiam, etiam aliquid facere præter honestum & decorum, & supernè acceptã disrumpit tunicam, & cùm quasdam partes uerè sacri nudasset corporis, ostendit omnibus se esse sexu & re vera fœmioam: & dicit Præfecto: Domine mi, tu quidem es meus secundùm carnem pater Philippus, Claudia autem mihi mater: & fratres hi, qui tecum sedent, Abitas & Sergius. Ego uerò sum tua filia Eugenia: quæ cùm vniuersum mundum, & quæ sunt in mũdo, facilè exuissem, pro omnibus solum indui Christũ. Eccè etiam quos uides Eunuchos, ij sunt Protas & Hyacinthus, qui mihi & doctrinæ & vitæ, quæ est ex Christo, fuere socij.

Famula mentitur turpi... gratia heræ suæ.

S. Eugenia apertissimè se arguit calumniã.

Nondum orationi finem imposuerat, & pater & simùl etiam fratres, cùm partim quidẽ ex eis, quæ dicebat: partim autem, atque adeò multo magis ex signis, quæ erant in vultu, depręhendissent veritatẽm, (agnouerant enim in eam coniectis curiosiùs oculis, hanc ipsam esse Eugeniam) eis cor quidẽ voluptatẽ ineffabili, prę voluptate autẽ manantibus lachrymis replentur oculi. Deindè cùm eam sustulissent in soliũ Pręsidis, propemodùm in ipsam ipsas effundebant animas, & ei suũ amorẽ dispertiebant, hinc pater, illinc fratres: & alia ex parte mater: (aderat.n. ipsa quoque, cùm id didicisset) & partim amplexibus, partim verbis amantibus inter se contendebant, quæ etiam membra quidem non amplectentes? Quid aũt non patientes, aut non agentes ea lætitia ineffabili, aut quid eorũ, quę uoluptatẽ animi significant, cauentes facere propter multitudinẽ? Magistratus.n. maiestatẽ, & totã illã, quæ ex dignitatis splendore oritur, grauitatẽ superabat natura, & apertè repellebat. Clamabãt itaque tanquàm diuino furore afflati, Ipsa est filia, ipsa est soror: oculorũ uoluptas, imago animę: quam existimauimus fuisse à diis rapiã: quã nos non uidentes, ne ui dere quidem lucem omninò sustinuimus. Hæc populus quoque scilicet audiens & uidens, Vnus Deus est verus Christus, clamabant. Quicunq; autẽ ex Christianis paulò diligẽtioribus expectãbãt, ut post mortem, martyrũ corpora tollerent, & cõuenientẽ eis pararẽt sepulturam, ij cum audiissent tam repentinam Præfecti & populi mutationem, cum turbis prosiliunt, Quis est magn*, sicut Deus noster, alta voce clamãtes. Qui reuelat profunda & occulta, & in astutia ipsorũ

Agnoscit à patre & fratribus.

Psal. 76. Iob 5.

apprehendit sapientes. Pater autem cùm inuitam Eugeniam aurea veste induisset, (volebat enim omnes esse suæ participes lætitiæ) in alia eam sede collocauit, & fecit, vt videretur ab omnibus.

Dum hęc autem gerebantur, ipse quoquè, qui est in cælo Deus, aut vt potiùs dicam cū diuino Iob, Qui erat in cælis testis Eugeniæ, Qui erat in cælis eius cōscius, repentinum ignem desupèr iaculatus, Melāthię domum consumpsit omninò. Illam enim æterno reseruauit. Hoc autem factum effecit, vt multi conuerterentur ad veritatem. Protinùs ergò à Christianis celebrabatur festum commune, & longa mutata est tristitia, cùm Præfectus quidem simul cum filia inuenisset pietatem, & ad Christum accesfisset, & sancto fuisset obsignatus baptismate: Christianis verò protinùs sacræ redditę essent ecclesię, & ii, quos priùs habebāt, honores & priuilegia. Non solùm autem hęc fuerant consecuti, sed etiam eis licebat tutò habitare ciuitates. hoc enim eis procurauit Philippus, cùm retulisset ad Imperatores Seuerum & Pium Antoninum, esse inutile imperio Romanorū expelli Christianos, vtq; non in paucis sint communi vtiles. Eisq; conuenientibus, rursùs videre licebat Alexādriam veluti denuò conditam. Similis quies, & similis successus erat etiam in iis, quæ sunt in Aegypto, vrbibus: & florebant iterùm res Christianorum, claręque & excelsæ fiebant.

Iob 16.

Pater S. Eugeniæ cū multis aliis credit.

Pax datur Christianis.

Sed quoniam cùm virtus adeò rectè se haberet, accidit vt contra irreperet vitium, & qui est eius auctor, grauiter sauciaretur, res præsentes non patitur, qui est bonis aduersarius: sed tacitè se insinuans quibusdā Alexandrinis, qui erant diuitiis quidē & generis splendore insignes, simulacrorum autem cultus furori erant impensè dediti, persuadet eis, vt eant in regiam, & accedentes ad Imperatores, dicunt, toto quidē præcedēti tempore se in magistratu pulchrè gessisse Philippum, & valdè piè affectum fuisse in deos. Nunc autem, inquiunt, nescimus quo motu, iam decem annis abhinc, & se & totam nostram ciuitatem in animo habuit euertere, honore maximorum deorum traducto ad cultum unius hominis, quem dicunt in Palęstina fuisse crucifixum à Iudæis. Ità mores quidem soluit patrios: honorauit verò nouas leges: impios autē nobis prætulit: & vt semel dicamus, nihil omninò omisit eorum, quæ pertinent ad nos & deos euertendos. Hæc cùm audissent Imperatores, hæc scribunt ad Philippum: Qui nos quidem præcesfit diuinisfimus Augustus, cùm te sciret esse cultorem deorum, & honoris eorum esse studiosisfimum, ipse quoquè tibi maximum prębuit imperium: & tanquàm regem potius, quàm Præfectum, elegit Præsidē Aegypti: nec te, quandiù vixit, ab hoc iussit remoueri magistratu, sed cum vitæ tempore tibi esse demensum. Nos autem tibi & hunc honorem conseruauimus, & non paucos alios adiecimus. Sed hæc, quandiù fuisti diis amicus. Quoniam verò nunc de te iactatum est in vulgus, quòd & in religione deorum sis mutatus, nec nobis benè velis, iubemus, vt aut insistendo priorib' in honore permaneas: aut si deorum cultum repudiaueris, cesses etiam gerere magistratum: quinetiam facultatum subeas ablationem.

Præfectus accusatur apud Imperatores.

Hæc cùm accepisset & legisset Philippus, morbū simulauit, donèc venditis facultatibus, eas dupliciter diuiserit: & partem quidem ecclesiis, partem aūt pauperibus distribuerit, qui erant per totam Alexandriam & ipsam Aegyptum. Erat verò Philippus non solùm lingua in dicendo facundus, adeo vt multi gentiles eius persuasione pietatem didicerint: sed etiā vita maximè pius & philosophus, adeò vt vniuersa Alexādria communi suffragio eū uocarit ad Episcopatū. Quòd autem in fide quoquè fuerit acerrimus & cōstantissimus, ex fine ostenderetur. E vita enim excedit, capite redimito corona martyrii. Magistratus itaque successor ei mittitur Terentius. Qui cum primùm venisset Alexandriam, omnem mouebat rudentem, moliēs Philippum tollere de medio. Sed quoniam non poterat eū apertè interficere, (erat enim ciuitatis magnus amor in Philippum) clanculùm admittit parricidiū: & eum quibusdam fictis Christianis rem mandasset exequendam, ad cædem est impulsus, cùm hoc ei iussissent Imperatores. Ii autem cùm clam ingressi essent ad Philippum, intentum precibus & orationi ad Deum, eū tollunt de medio. Timore verò affectus Terentius, nè populus factum ęgrè ferēs, aduersùs ipsum moueretur, maximè cùm esset tantus eius amor in Philippum, iubet compræhendi eos, qui ipsum occiderant, & conіici in carcerem, re ficta studens rei celare veritatem: & seminans suspicionem, quòd non processisset cædes ex eius sententia. Deindè cùm non multum præterisset temporis, Imperatoribus scilicet ita decernētibus, eos soluit à vinculis. Sic decessit Philippus, cùm tres dies vixisset post plagam acceptam. Intra ciuitatē verò sepelitur in loco, qui dicitur Isium. Vbi ipse, cùm adhuc viueret, ædem sacram ædificauit.

Præfectus Philippus creatur Episcop' Alexandrin'.

Interficitur ab impiis.

Eugenia autem post agnitionem, cum aliis virginibus elegit castitatem, & vitam secundùm Christum. Brata verò Claudia, quam Philippi quidem vxorem, Eugeniæ autē matrem anteà ostendimus, aliam quoquè domum ędificauit ad excipiendos hospites, præter eam, quæ iam facta fuerat à marito, magnam vim pecunię in ea consecrans ad ea suppeditanda, quæ erant necessaria iis, qui accipiebantur hospitio. Sed hæc quidem sic, & hucusquè Eugenia uitam suam sic administrauit. Vult autem oratio eius quoquè præclariorem vitę exitum ostendere, vt qui insignis fuerit corona martyrii. Aliquanto enim tempore post mortem Philippi, coniux eius Claudia cùm assumpsisset filios, Abitam, inquam, & Sergium, & prætereà Eugeniam, in magnam Romam reuertitur. Patria autem eam benignè excipit, & Senatus Romanorū eius filios eligit ad insignes magistratus: Abitam quidem procōsulē Carthaginis, Sergium autem Aphricę vicarium: Eugenię verò sufficiebat hęc sola dignitas omnium maxima, nempe virtus, & Deo parentem viuere, & habere alias ex filiabus Senatorum, quarum erat idem zelus & idem institutum. Inter quas erat vna reliquis longè præstantior, re uera admirabilis Basilla, quę ducebat originem ex genere Imperatoris: quæ etiam resplēduit similiter atquè Eugenia, sicut statim dicetur. Ipsa enim cùm Christum, & quæ sunt eius admirabilia, auditione accepisset, quinetiam audisset de Eugenia, maximè quidem faciebat ad eam ventitare, & esse diuinorum eius uerborum particeps.

Fratres S. Eugeniæ summis afficiuntur honoribus

Cùm ab eo autem arceretur, & propter sponsum (Desponsa enim fuerat Pompeio) & propter persecutionem, (iam enim magna persecutio accendebatur Christianis) inuenit quendam virum fidelem latorem suorum verborum, & per eum non cessat mittere, multum rogans Eugeniam, vt de diuina fide omnia ei literis significet. Illa autem cùm pulchrè sciret, quantùm intersit inter scripturam & uocem, & quòd non similiter quis persuaserit aut docuerit scribens, atquè de tantis rebus disserens, quoniam multùm interest inter uerba animata, & inanimatam mortuamque institutionem, prudens simul consilium capit & iuuenile. Nam cùm Protæ & Hyacintho persuasisset, ut seruilem habitum induerent, per eos munus mittit Basillę: studēs, ut ii ei essent omnia pro epistola, vel illi ipsi potiùs epistola animata. Cùm hos ergò admodùm lubenter excepisset Basilla, adorabat tanquàm aliquos Christi Apostolos. Cùm de ea autem

rescivis-

Basilla credit & baptizat.

rescivisset Cornelius, magna stella inter Episcopos, noctu venit ad eam propter persecutionem, & eā dinino dignatur baptismate. Sic ergò Basilla & Eugenia, ineffabili quodam vinculo colligatę propter Christū amicitię, fuerunt biga quædam coniuncta Domino, ipsis animis à se inuicèm pendentes, & intelligenter conuersantes: quinetiam multas alias ad idem iugum trahentes. O quàm multas quidem illę virgines: quot autem viros Protas & Hyacinthus communi Domino obtulerunt?

Sed cùm sic mirandum in modum cresceret fides Christianorum, maligni inuidia magis excitabatur aduersùs pios. Nam cùm Valerianus & Galienus Romanorum tenerent imperium, ipse multos Romanos tacitè subiens, mala semina iniecit eorum mentibus: grauisque accensa est seditio aduersùs Christianos.

Persecutio Christianorū.

Seditionis autem materia fuit Cornelius, & qui cum eo erant, quòd cùm tota manu & mente res Christianorum dilatare instituissent, non solùm Romam ipsam ferè totam, sed etiam vrbes & regiones, quę erāt circumcirca, à cultu deorum abduxerant, & qui ab ipsis nominabatur Christus, ut ab eis communis Dominus & Deus ascriberetur, effecerant. Protinùs ergò imperatorium promulgatur edictum, & quoquouersùs peruasit per totam Romanorum regionem: ut quicunque erant eximii ex Christianis, & eorū dogmatis doctores, comprehensi, morte afficerentur. Interimebantur ergò alii quidem alio modo: Cornelius autem latebat: maximè quidem, quòd in honore haberetur à Senatu: & ab iis, qui erant in eo primi, tā quàm à propugnaculis quibusdam defenderetur. Porrò verò ipse quoque seipsum conseruabat ad multorum salutem. Se inuicem autem exhortabantur ad certamen Basilla & Eugenia: quæ à loco distingui nō ferentes, quoniam animia erant inter se vnitæ, loco quoquè coniunguntur, & se sermonibus vicissim impertiunt. Atque Eugenia quidem Basillę & multa alia differit de proposito certamine, & quòd apertè ei reuelauit Dominus, ipsam martyrij cursum mox peracturam. Similiter autem Basilla quoque ei respōdit, quòd etiam de Eugenia Christus ei significauit, fore vt duplici corona ei caput exornetur: vna quidem pro periculis & laboribus, quos subiit Alexandriæ, & in reliqua Aegypto: Altera verò, pro martyrio & cæde, quę propter illum facta est. Hęc cùm inter se contulissent, & pro se inuicem precatæ essent: quinetiam virginibus, quæ erant apud Eugeniā, masculos animos addidissent, & persuasissent, vt mortē propter Christum negligerent, corpore quidem in præsentia distinguntur, altera desiderio alterius, crebras ex oculis lachrymas emittentes: vtpotè quòd ser re non possent oculi eas separari à sui inuicèm spectaculo.

SS. Eugenia & Basilla simul degunt.

Cùm autem finem accipere oporteret, quæ de ipsis prædicta fuerant à Domino, de Basilla quidem dixit Pompeio vna ex iis, quæ ipsam sequebantur, ancillis, quod nisi omni studio & manu regia sibi desponsatam Basillam, quę iam erat nubilis, domum duxerit, non amplius in posterum eam habebit vxorem. Scias enim, inquit, eam factam esse Christianam sermonibus Eugenię: eamque non solùm matrimonio, sed etiam toti mundo renunciare. Ea de causa ei quoquè tutorem Helenum differre nuptias, qui est ipse quoquè Christianus, & eiusdem instituti. Quinetiam quos, inquit, Eunuchos Eugenia tanquàm seruos ad eam misit, ij vel omnium maximè artem sectātur magicam, & sic eam incantarunt, vt fateatur se nunc eos habere dominos, & eos colere tanquàm deos immortales. Cùm mala sic ancilla Pompeio renunciasset, & linguam diabolo apertè tradidisset, & hęc locuta esset aduersùs Christianos, ira valdè fuit accensus Pompeius, & aduersùs Helenum grauia spirans est profectus. Et primum quidem ei vim afferebat, vt sibi puellam ostenderet: Deindè etiam celebraret nuptias: nisi, ipse apertè vellet esse hostis Imperatorum. Hæc cùm diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, vndenam profecta esset proditio: ingenuum autem & iustum ei dedit responsum: Ego sum, cui obtigit, dicebat, puellæ tutela: quę donèc quidem erat impubes, ea & a me alebatur, & viuebat vt volebam. Cùm verò iam ad plenā peruenerit ætatē, & iam tempus accepe rit legitimū, ipsa non ampliùs meā sequetur voluntatem: sed suā sequens sententiā, faciet id quod volet.

Nequam ancilla prodit S. Basillā.

Postquàm hoc responsum accepit Pompeius, ad Basillæ ædes protinùs est profectus: & pulsato ostio, ia nitori imperauit, vt ei annunciaret. Illa autem sensim eum repulit per puerum, dicens nihil esse cōmune Basillę cum Pompeio: sed neque eius aduentū omninò culpa carere. Quomodò enim, qui ad virginem accesserit, & eum ea seorsùm loqui quærit, quam propemodum ne oculis quidem suis licet masculis intueri? His verbis furore concitatur Pōpeius: & primùm quidem veniens in senatum, eum rogat. Deindè cùm eos etiam assumpsisset, pedes Imperatoris præhendit non sine lachrymis, & suum tanquàm commune deflebat infortunium. Pro vobisipsis, dicens, ò diuinissimi Augsti, pro vobisipsis exurgite & vestris diis, & quem ex Aegypto nouum Deum nunc introduxit Eugenia, ex vrbe vestra expellite. Nam in multis quidē etiam aliis damnum afferunt Christiani, irridētes Imperatores, leges despicientes, benignos & seruatores deos, tanquam inania quædam manufacta conspuentes. Nunc autem hoc quoquè scelus impium est ab eis excogitatum Soluunt etiam leges matrimonii, & prohibent coniugia. Eas enim, quæ sunt desponsæ, aut ēt despondendæ, à viris auellunt, vel potius eos quidē illis priuant: sibi verò vendicant, & eas turpiter corrumpunt. Quidnam ergò, quid reliquū est, quod fiat: aut quò se uertit quispiam, si nusquam est matrimonium? Nam id quidem, quod fit præter legem, leges: quod est autem legitimum, Christiani prohibent: noui quidam, vt videtur, irrumpentes cacodæmones, & hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem cùm processerit, erit omninò terra vacua hominibus. Quomodò autem decætrò vobis se habebit exercitus, & quomodò non peribit? Quibusnam quidem imperabunt Imperatores, & cum quibus superabunt inimicos? Quomodò verò omninò constabit respublica & uita hominum?

Basilla nec ad colloquiū admittit spōsum Pompeium.

Vide calūniā Pōpeij Christianos.

Cùm sic valdè miserabiliter dixisset Pompeius, simul etiam ei assensus est & suffragatus Senatus: adeò ut misertus Imperator, celerem tulerit sententiā, ut Basilla uel suo sponso matrimonii lege coniungeretur, aut gladio subiecta, uitam finiret. Postquàm autē audiuit etiam de Eugenia, de ea quoquè protinùs pronunciat, ut vel persuasa sacrificet, uel tormentis tradita, morte uiolenta moriatur: communiter uerò omnes quoquè alios puniri iubet, nō solùm Christianos, sed eos etiā, qui Christianos suscipiunt, &, ut lateant, procurant. Hanc sententiam postquàm audiuit Basilla, quæ uerè regia erat lingua & animo, acriore quoquè ipsa, quàm ille, uoce sic est locuta, & suam tulit sententiam: Regi regum & creatori desponsa, uiri in quem cadit interitus, non admitto coniunctionem, etiamsi hoc uideatur Imperatori. Terribile enim est reuerā, terribile, incidere in manus ueri Regis & Dei uiuentis. Simul autem & hoc uocabulū Dei lingua emisit, & caput statim fuit ei amputatum. Atque hūc quidem finem habuit Basilla. Comprahenduntur verò Protas quoquè & Hyacinthus, & ad templum Io

Heb. 10.

S. Basilla amputat caput.

nis adducuntur, vt cogerentur sacrificare illi abominationi. Cùm autem stetissent in conspectu eius, qui videbatur deus, precati sunt, & statim ante pedes eorum concidit simulacrum, & admirabiliter & præter opinionem comminuitur, & in puluerem cineremque redigitur. Postquàm autem hoc cognouit Præfectus Nicetius, iubet eorum quoquè capita amputari: Eugeniam verò sisti iussu Imperatoris.

Itèm Proti & Hyacinthi.

Postquàm autem adfuit, Vndenàm, inquit, artem magicam tam acuratè perfecteque didicistis, vt possitis diis quoquè ipsis imperare maximis? Hoc cum diceret, imprudens Protæ & Hyacinto euidens conterebat encomium: quoniam sola oratione maximū eorum, qui sunt apud eos, deorum repentè confregissent, & in cinerem ac puluerem comminuissent. Diuinitùs verò inspirata Eugenia, cum multa respondit prudentia: Hoc quidem, dicens, longè verissimū à te dictum est, ò Pręfecte, nos vestris diis imperare. Illud autem est planè absurdum, & ad arguendum facilimum, quòd ascribas omnia arti magicę: non autem alicui diuinæ & inexpugnabili potentię eius, qui veré est solus apud nos Deus. Si enim magi quidem, vt vos dicitis, immundos quosdam & materiales inuocant dæmones: isti verò eos, qui sunt apud vos, deos superant, vel potiùs primum ex cælestibus, non omnia rursùs inuertetis, & quæ sunt superna, inferna facietis, maioribus diis inferiorem sortem attribuentes: & nec deos quidem, sed eos seruos facietis, & seruos dæmonum, dæmones autem deos, & primos deorum? Quod quidem etiam alio quoquè modo verum est, cùm vos eos tanquàm veros deos constitueritis, & bonos esse putetis: dubitetis autē, quanam de causa à malis vincantur dęmonibus, nescientes ipsos esse quidem malos & maleficos dæmones, vnum verò esse Deum in omnibus: cuius nomen solū isti non ferentes, sicut cera, vt ait diuinus Dauid, à facie ignis, liquefiunt & pereunt.

Psal. 67.

Hæc audiens Nitetius, eius quidem magnum & excelsum admirabatur animum. Sed cùm esset totus deditus insaniæ simulacrorum, & nihil aliud spectaret, quàm vt eis placeret, iubet eam duci in templum Dianæ: sequi autem spiculatorem, ei ensem intentantem, & partim quidem admonentem, partim autem minitantem, quòd nisi sacrificet, eo quem habet in manu, transadiget, ostendendo ensem. Illa verò postquàm venit in templum, stans ex aduerso imaginis specie orantis, precata est interitum simulacrorum: Deus æterne, dicens, qui me tua voluntate & nasci & educari & virginem in hodiernum vsque diem conseruari dignatus es: & vt efficerer sponsa vnigeniti, & vt in me adesset sanctissimus spiritus, & in me regnaret, effecisti, ipse nunc quoquè mihi adsis in hac tui confessione, efficiens admirabilia & quę sint contra opinionem: vt qui te coluut quidem, sint in gloria: ignominia autem & dedecore afficiantur, qui hanc mutam & surdam adorant abominationem, & gloriantur in suis sculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valdè mouet terram: templum verò euertitur: conteritur autem simulacrum: reliqua veró simul conturbantur. Stupent, qui vident: peruadit etiam ad eos, qui procùl erant, miraculum. Alius autem aliundè confluentes, quicunque erant quidem sanæ mentis, id quod factum erat, ducebant miraculum, & putabant opus diuinæ potentiæ: quibuscunque verò præter id, quòd erant recta priuati opinione, deerat etiam sapientia, ij multis contumeliis afficientes Eugeniam, eam etiam vocabant magam.

S. Eugenia precib⁹ euertit tēplū Dianæ.

Hæc audit etiam Imperator, & suorum deorum quodammodò vltor fieri properans, iubet lapidem quidem grauissimum suspendi à collo eius: ipsam autem iaci in fluuium Tyberim. Sed sic quidem, qui cōcipiunt laborem, & pariunt iniquitatem: Deo autem curæ erat, vt eorum iussus esset irritus & inefficax. Vndè etiam lapis quidem ab eius collo est exolutus: ipsa veró non secùs ac magnus Petrus, citra vllam offensionem ingrediebatur supra vndas fluminis. Deinde cùm ea aqua visa esset potentior, eam igne punire constituit, & magnam illam Eugeniam accepit fornax. Sed qui eam custodiebat Dominus, hic quoquè nunc aderat: statimque ostensum fuit, ignem prorsùs amisisse naturam, & corpus eius conseruatum est illæsum. Quid posteà? Tenebris punitur profundissimis: pręter tenebras autem etiam fame, & eam domus accepit obscura, nec cibi quicquam omninò sumentem. Nesciebant autem omninò esse cum ea Dominum lucis, à quo etiam matutinum, vt ait Propheta, lumen erupit, & diuino lumine tota domus illustrabatur. Non solùm verò lumen dabatur: sed etiam quoddam diuinum supernè suppeditabatur alimentum, panis qui quotidiè parabatur admirabiliter, niue quidem candidior, voluptate autem planè diuinus: & quod est omnium maximum, ille ipse accedit Seruator: Ego sum, dicens, Eugenia, qui propter te crucem & mortem sustinui, propter quem tu quoquè hæc pati constituisti. Ergo & te maxima amiciam gloria, & multis implebo gratiis. Sit autem hoc quoquè signum tui honoris. Ipse enim dies te transmittit ad vitam supernam, qui me vidit infrà aduentasse ad homines.

Psal. 7.

Iohan. 21

Calcat vndas pedib⁹ suis.

In fornace manet illæsa.

Esa. 8.

Christus ei apparet

Cùm sic dixisset, ille quidem ab ea recessit: haud diù pòst autem effectum sortita sunt ea, quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius, monomachi habitum prę se ferens: qui cùm fuisset intra carcerem, ense facta cæde consummat martyrem eo ipso die, quo celebrabatur festum natalis Seruatoris nostri. Cúm iusta autem fecissent tali filiæ & sorori, ei⁹ mater & fratres, sacras eius reliquias deponunt quidē in loco, qui non abest procùl à Roma: vocatur autē via Romana. Sic quidem vixit honorificè Eugenia, & sic è vita generosè excessit, conuenienter suo nomini: adeò vt nesciamus, vtrum magis admiremur, in Christo nè vitam, an mortem pro Christo. Vndè etiā, quantam sit pro vtrisque gloriam consecuta, euasit paulò pòst manifestum.

Capite caditur.

Εὐγένεια no bleas.

Nam cùm duobus animi motibus distraheretur mater, & partim quidem lætaretur, quòd propter Christum esset sacrificata: fleret aūt, quód à filia tali disiungeretur, & non moderatè ferret separationem, martyr ei apparet in somnis, adeò quidem splendidè vestita, vt nec in eam satis posset conijcere oculos: talibus verò comitata virginibus, & tam præclaris, vt nulla regina posset cum eis comparari. Cùm sic ergò accessisset, visa est dicere matri: Quorsùm, ò mater, ità te afflictas, multis pro nobis liquefacta lachrymis? Nō sūt res nostræ prosequendę fletibus, sed lætitia. Scias .n. quòd ego & pater Philippus, viuimus in quadā ineffabili martyrū lętitia, vnà cū Christo versantes & conregnātes: qui te etiam non ità multis pòst diebus ad hanc vitam euocabit. Meis aūt fratribus conserua firmū ac stabile, quod est in Christo, signaculū, & assiduè exhortare, vt sint etiā mihi fratres animis: vt sic totū genus offeramur pulchrum donū Domino. Hęc mater audiuit ab Eugenia. Dicebatur aūt etiam vidisse assistētes Angelos, quorum habitus, erat signū gaudii simul & pudoris, ipsis veluti indicantibus, quòd illi essent honore digni, & perpetui etiam gaudii participes. Quod detur nobis omnibus quoquè consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quē decet omnis gloria, honor & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Apparet matri sua habitu splendidissimo.

Sancti apud Christum viuunt.

DE S.

DE S. STEPHANI PROTOmartyris miraculis multa ſunt apud S. Auguſtinum & Euodium Epiſcopum, quæ nimis longum eſſet huc adſcribere. Vnam tantùm Gregorij Nyſſeni concionem afferemus. Auitum & Lucianum inueniet Lector Tomo 4. die 2. Auguſti.

DE S. STEPHANO PROTOMARtyre, D. Gregorij Nyſſeæ Pontificis oratio, Petro Franciſco Zino Veronenſi interprete.

Decemb. 26. *Celebritas natalis Domini & S. Stephani.*

QVAM præclara bonorum ſeries, quàm dulcis lætitiæ ſucceſſio. Ecce enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia ſuſcipimus. Heri nos excepit conuiuio rerum omnium Domini imitator. Quomodò autem hic, & quomodò ille? Ille pro nobis hominem induens, hic pro illo hominem exuens. Ille propter nos vitæ ſpeluncam ingrediens, hic è ſpelunca propter illum egrediens. Ille dum ſe pro nobis cruciatibus affici, hic autem pro illo lapidibus obrui ſinit. Ille mortem è medio tollens, hic ſuper iacentem mortem incedens.

Ad hoc ſpectaculum, fratres, nos itèm animis concurramus, quo pugil egregius in ſtadio confeſſionis exutus, aduersùs improbum humanæ vitæ aduerſarium certat. Stephanus enim verè, quemadmodùm Paulus ait, ſpectaculum factus eſt mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrii corona redimitus eſt Primus in martyrum choro iter arripuit. Primus *1. Cor. 4.* aduersùs peccatum vſque ad ſanguinem reſtitit.

Tunc autem omnem ſupracæleſtes incolentium ſedes exercitum, & incredibilem omnium Angelorum tam miniſtrantium, quàm aſſiſtentium numerũ, & quicquid honeſti præclarique per ſupremam illam quietiſsimam regionem in Principatibus, & Virtutibus, & Thronis, & Poteſtatibus, & Dominationibus audimus, vniuerſam denique cælitum multitudinem ſpectaſſe pugilem hunc manus cum aduerſario conſerentem exiſtimo. Vita autem humana veluti ſtadiũ pugnantibus expoſita eſt.

Vita humana instar ſtadij.

Congreſſi ſunt igitur, improbus quidem humanæ vitæ hoſtis, ex quo primi parentes ceciderunt, ad ea vſque tempora ſuperandis hominibus exercitatus; magnus autem fidei propugnator, impetus illius cõtemnens, & pro nihilo ducens. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori, mortem intentantes minę: vitæ autem diſcipulo, confeſſio fidei. Ecquis non eſſet nouum hoc certaminis genus admiratus, cùm vita & morte veritas diiudicaretur, mors autem foret veritatis indicium? Vitæ enim ad eam vſque diem abſconditæ & incognitæ prædicator, reipſa præconium hominibus denunciauit. Quid enim aliud tam promptè mortem oppetens ſignificabat, niſi vitam hanc, quæ relinquitur, cum vita precioſiori commutari.

Arma ſatanæ & S. Stephani.

Sed operæprecium erit, vt certamen ipſum, oratione tanquàm in tabula diligenter depicta, proponamus, vt recta ratione & via ex ipſa geſtorum ſerie, rerum admirabilium ordo nobis appareat. Nupèr igi- *Act. 3.* tur vehemens ſpiritus deſupèr veniens, omni aerea & impoſtrice dæmonum poteſtate diſiecta ac diſſipata, Apoſtolorum domum impleuerat, & inſtàr ignis in linguas pro numero eorum, qui gratiam accipiebant, diſpertitus, in ſingulis ipſorum inhæſerat.

Iamque propter incredibile vocis & linguæ miraculum eos, & qui ex omni natione Hieroſolymis degebant, ſtupor inuaſerat & conturbatio. Nam licèt variis diuerſiſque linguarum generibus diſtinguerẽtur, ſinguli tamen eadem planè lingua, vno atque eodem tempore diſcipulos loquentes audiebant, cùm ea loquendi facultas nullo eſſet præcedẽti ſtudio aut diligentia comparata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exædificanda ſimilitudinem vocis amiſerant, eam in cæleſti Eccleſiæ conſtructione recuperarent. *Gene. 11.* Hinc igitur gratiæ ſpiritus ſancti diſpenſatio duxit initium, vt quod in omnes hominem beneficiũ conferebatur, hac ratione ad omnium cognitionem perueniret, nè ſi religionis promulgatio, vnicæ tantùm linguæ terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil prodeſſet.

Quarè cùm Phariſæi nec propriis auribus iam fidem haberent, & eos, qui rei tam admirandæ ſtupore tenebantur, irriderent, quòd muſto eiuſmodi furorem Apoſtolis iniectum dicerent; *Act. 2.* Petrus autẽ vno orationis iactu tria animarum millia Chriſto piſcatus eſſet, aſſiduaque deincèps eorum, qui ſeruabantur, acceſſione creſceret Eccleſię multitudo, cùm & *Act. 3.* ille, qui iam indè ab ipſo ortu claudus erat, Speciosam templi portam ipſis aperiret. Tanquàm enim eis præſideret, ſuæ curationis ſpectaculo homines animo claudicantes ad fidem ducebat. Quamobrèm cùm ad fidei prędicationem confluerent, & * rurſus Eccleſiæ plurium opera, qui gratię miniſtrarent, indigeret, ſpiritus ſanctus ad adiuuandos Apoſtolos Stephanum, multa ſapientia gratiaque præditum, aduocauit. ** for. vſus*

Nullus autem eum propter hoc miniſtrandi nomen Apoſtolica dignitate inferiorem exiſtimet. Siquidem & Paulus myſteriorum Chriſti ſe miniſtrũ *1. Cor. 4.* nouit, & omnium Dominus, dum per carnem ſalutẽ humanam diſponeret, miniſtri nomen non erubuit, dicens, ſe in medio noſtrum eſſe, tanquàm qui miniſtrat, qui diuiſiones miniſtrationum facit, vt inquit *Luc. 22.* Apoſtolus. *1. Cor. 12.* Nam ſicut ignis idoneam nactus materiã, ſublimem flammam tollit, & ſplendidiorem lucem efficit: ità ſpiritus ſanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat.

Quapropter omnes, qui alicuius erant cognitionis & diſciplinę participes, in eum ſpectabant, & cum illis, qui multitudine ſuperiores videbantur, coniuratione facta, & tanquàm in phalanges inſtructi & denſi, & vim & impetum Stephani ſuſtinere conabantur. Ille verò & cum pluribus, & cum paucioribus eodem tempore congrediens, à nullis poterat expugnari.

In hoc autem certamine quamuis ſpecie ipſa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni parte *Act. 6.* homines inter ſe coniuncti, aduersùs fidei propugnatorem viderentur irruere, occultè tamen ipſe pater mendacii, veritatem, quæ in Stephano loquebatur, per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defenſoribus à viro ſtrenuo profligatis, de mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit. Hoſtis igitur veritatis criminabatur veritatis miniſtrum, quòd veritatem non quæ eſſet, indicaret: ſed quæ non eſſet, aſſereret.

Quid iſtas inſidias aduersùs præconem hũc ſtruis, ò diabole? dixiſſem ego. Si quid vales, ſi aliquid roboris eſt tibi, veritatem lædito, quæ in Stephano eſt. Sin dolis & machinis tuis illa ſublimior eſt, cur in ipſius vas exerces odium & maleuolentiam tuam? cur eo relicto quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes, lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cùm igitur rebus verissimis ac necessariis mẽdaciũ coargueret, & oĩbus veritatis lucẽ intuentibus, nullum ampliùs fraudis propugnatorem improbus inueniret, confugit ad artes suas, & malitiæ suæ vim accusatoribus iudicibusque distribuens, atque in vtrosque ingressus, eos falsis criminibus Stephanum oppugnare, hos cum indignatione calumniam suscipere compellit: Iudæisque sese variis modis insinuans, omnia ipse fit contra Stephanum, accusator, iudex, carnifex, & reliqua cædis instrumenta, nesciens, quo ipse casu post eam Stephani condemnationem præceps abiturus esset. Vt enim periti luctatores, subeuntes corpora colluctantium, grauiorem ipsis casum machinantur: sic magnus Stephanus humi prostratus, grauem aduersario ruinam molitus est. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apostoli peragrarunt. Id Euangelii vbiquè gentium disseminandi principium fuit. Nisi enim Stephani cæde populus Iudæorum in Apostolos sæuiisset, solis fortassè Hierosolymis Euangelium inclusum permansisset. Nunc autem à Iudæis oppugnati, in alias orbis partes diuisi sunt, & mysteriorum doctrina diabolum vndiquè detruserunt. Sic excepit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippum Eunuchus salutem adeptus est. Sic vas illud magnum Ecclesiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipsum armigerum tela conuertit. Nam dum ipsos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Christi fides non perueniret. Hinc enim Aegyptios, Syrios, Parthos, Messopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndiquè gentes ad fidem confluere persuasit verbum Dei. Cernis, quantùm pugnandi scientia valeat Stephanus? & quàm multis casibus prostratum afflixerit aduersarium, qui calumniæ fraude superior videbatur? Sed ad ipsum stadium reuertamur.

Iudæi veritate uicti, ad mẽdaciũ & calumniã cõfugiũt.

Act. 8.
Ibidem.
Act. 9.

Act. 6. Quibus verbis commouent populum isti calumniatores? Homo iste non cessat, inquiunt, loqui verba impiè contumeliosa aduersùs locum hunc sanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem: Iesus Nazarenus ille destruet locum istum, & mutabit instituta, quæ tradidit nobis Moses. Hæc est oratorum diaboli criminatio. Quæ porrò audientium amentia? Quid indignantur, aut succensent huic reo? Quid in ea accusatione criminis deprehenderunt? Quę enim illi data sunt crimini, prænunciant ea, quę in posterum sunt euentura. Aiunt enim, eum dixisse, locum destructum iri, & mutatum iri Mosis instituta. Quodnam in his, seu verum dicat, seu mentiatur, crimen existit? Si mentitur, quod triste denunciat, non eueniet. Si uera loquitur, quam affert iniuriam oratio, quæ futuros rerum exitus prædicit? Quæ futura sunt enim, siue taceantur, siue significentur, omninò contingent. Prædicentis autem cędes quam molestiarũ alleuationem afferat?

Quid? quòd Iesus Nazarenus accusatur, in Stephanum autem fertur sententia? Atqui si iniuriam faciẽs, mouet indignationem: iniuria autem est, loci & institutorum euersio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, sed per Iesum, vt asserit accusator, efficienda sunt, eum, qui accusatur, condemnari oportebat.

O iniqua audientium sententia. Quoniam, inquiunt, Iesus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Iesus, qui legis adeo studiosus fuit? Qui instituta vetera tãtoperè confirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt soluerem, sed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, sic approbauit, vt discipulis initio ne irasci quidem permiserit? Qui pariter cum ipsa cupiditate adulterium conuulsit? Qui iubẽs, vt ne illos quidem vlciscerentur, à quibus essent iniuria lacessiti, inferendæ iniuriæ principium abstulit? Qui præcipiens, vt quæ possiderent, omnia pauperibus distribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hæc illi in eo iudicio non commemorarunt, non perpenderunt?

Iniqua Iudæorum ĩ S. Stephanũ sententia.

Mat. 5.

Ibidem.

Mat. 19.

Illorum mihi nunc iudicum parricidarum consessum adesse velim, & de locis, pro quibus indignãtur, discere, vbinàm celebre templum illud, vbi incredibiles illæ lapidum magnitudines, vbi aurũ illud, quod reliquam materiam propemodùm exæquabat, vbi legitima sacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si proptereà morte Stephanum affecerunt, vt earum calamitatum nulla contingeret, ostendant, quęso, quàm multa sibi propter homicidium illud integra conseruarunt. Quòd si nihil horum est, quamobrẽm Stephanum condemnarint: cur ea cędes patrata sit, dicant.

Sed in ipso certaminum ordine videamus, quomodó parricidas, à quibus densa lapidum instar niuium multitudine obruitur, vlciscatur, quæ dicta reiiciat in eos, qui lapides in ipsum coniecerunt. Cognoscãt Iudæorum filii, Christianorum arma, quibus magnus Stephanus iniurias suas persecutus, legem vitæ rem ipsam statuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum sanctum circunuenientes, ad eum vnum scopum respiciebant, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripientes, in ipsum contorquerẽt. At ille tanquàm sacerdos quidam ex spiritali lege puram hostiam immolans, non alienum, sed proprium corpus adducebat, & loco libaminis sanguinem effundebat, & pro iis, qui se tam nefario scelere obstringebant, Deum, quem adspiciebat in cęlestibus adytis, precabatur, & pro cæde sua beneficium rependebat, audientibus homicidis clamans & dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum. Ac ille quidem scelus, quod patricidę propriis impuris manibus exarabãt, precatione deleuit: Ipsi verò ex precatione magis etiam concitati, non priùs iaculari destiterunt, quàm magnus Stephanus tanquàm mollibus floribus & leni quodam rore circumfusus, dulcissimo ac beatissimo somno consopitus est.

Act. 7.

Immanitas Iudæorum.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum adspicimus coronatum. Priusquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti sumus. Neque enim illa, mea quidem sententia, prætereunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit: Qualis videlicet interficientium consessus fuerit, & quomodò pariter vniuersos ad patrandam cædem furor incitarit: quanta ad facinus congregatis conspiratio, qui singulorum intuitus, quæ figura, quæ dẽtium affectio. Nam, vt scriptura testatur, dissecabantur cordibus, & stridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circunseptus, & contra omnes aduersarias copias parricidis opitulantes sese obiiciens, animi prudentiæque magnitudine in omnibus excelluit. Opposuit enim furori patientiam, minis contemptionem, mortis terrori despicientiam vitę, beneuolentiam odio, maleuolentiæ charitatem, calumniæ veritatis declarationem. Veritatis enim defensor non vno tantummodò victor apparuit: sed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi, variis ipse virtutibus occurrit: cum omnibus congressus est, omnesque superauit.

Act. 7.

S. Stephani præclara uictoria.

Sic ĩ certaminũ ludis victores accipio factitare, vt p totũ sæpè stadiũ nudi, cũctis aduersariis victis, prẽmia victoriæ ferant. Itidẽm in martyrũ stadio se Stepha-

nus

aus gessit, qui omnem hostis viam atque impetum excipiës, illustrem in omnibus victoriam reportauit. Falsam enim Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum sapientiam, vera sapientia deuicit, merum dicendi libertate, comminationem despicientia, beneficentia crudelitatem, veritate mendacium. Illi quidem ad cædem spectabant, iamque manus armabant lapidibus, & anhelitu, adspectu, dentium collisio ne sæuitiam præ se ferebant: Hic autem eos intuebatur vt fratres, vt patres demulcebat: Viri fratres, in-
Act. 7. quit, audite me. Illi calumniam adorabant: huic confessus interficientium erat veritatis schola. Sermonē timore non intermisit, neque periculo territus despondit animum: sed morte rebusque præsentibus neglectis, & pro nihilo habitis, mentem in sublime tollens, eos tanquam puerulos temerè desipientes erudiebat, ex rebus, quas ipsi certas & exploratas habebant, demonstrans, quibus in erroribus versarētur.

Ibidem. Adducitur igitur Abrahę testimonium, omnemque illius historiam breuiter eis ante oculos ponit. Tum sanctos viros, qui deinceps successerunt. Deindè genitum Mosem, educatum, institutum, in monte percipientem mysteria, vexantem Aegyptum, Israelem conseruantem, id quod Domini mysterium declarabat. Quarè confessus etiam maximè commotus est, & morbus ei' inflammatus, cùm Mosem, cuius se studiosissimos fingebant, pro Stephano stare perspicerent.
Itaque consurgentes, rei finem & erudelitati suæ, &
Sublimis visio S. Stephani. Stephani desiderio dignum imponunt. Ipse enim naturam humanam egressus, etiam antequàm migret è corpore, puris oculis cæli fores sibi patefactas adspicit, & quæ in cælestibus adytis continentur, diuinam-
Ibidem. que gloriam, & gloriæ diurnæ splendorem conmetur, ac paternæ quidem gloriæ nulla figura describitur, sed splendor in ea specie, quam homines viderāt, ab athleta, quatenus humana capiebat natura, perspicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicā transmutatus, adeò ut ipsis etiam homicidis esset admirationi, quòd facies eius Angelorum dignitate in-
Act. 6. signis fulgeret, vidit ea, quæ humanis oculis cerni nō possunt, & gratiam à se perspectam declarauit.

Act. 7. At illi occlusis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Qua quidem una in re ea tam multis se rectè gesserunt. Profanorum enim aures non erant dignæ, quæ diuinæ rei perspectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quæ sibi soli concessa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam præsentibus im
Ibidem. pertiit, Ecce video, inquiens, cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Ipsi verò clamantes voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Benè historia, quæ de ipsis loquitur, factis clamorem adiunxit, vt eorum propositum Sodomitarum proposito simile significaret. Siquidem & flagitium ipsorum, clamor irritantis appellatus est. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Go-
Gen. 17. morrhæorum venit ad me. Clamauerunt igitur & isti, vt eorum in Stephanum clamor audiretur. Sed athleta sibi parricidarum crudelitatem prodesse nō ignorabat. Etenim cùm ab ipsis vndique lapidibus peteretur, id factum tanquam coronam, victoriæ præmium, in aduersariorum manibus contextam suscepit. Proindè benedictis eos remunerauit, indignum existimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitus itá partiri, vt sibi vitam, aduersariis autem exitium pareret, & ex illis bonis, quibus ipse dignus efficeretur, hostes, qui eorum bonorum sibi authores essent, exciderent. Sic Christum respiciēs, eis, à quibus oppugnabatur, prodesse didicit. Nam simulatquè tolerantiæ legislatorem adspexit, meminit earum legum, quibus
Mat. 5. iubemur inimicos diligere, & benefacere iis, qui oderunt nos, & precari pro iis, qui nos persequuntur. Verùm hic athleta non capitur humanis laudibus. Neque enim eum certaminis finem propositum habuit, vt ab hominibus gloriam assequeretur: sed animi virtutisque magnitudine totum mundū supergressus, posthabita & neglecta omni laudandi ratione, mensuram humanę facultatis superauit.

Quamobrém omnium hominum celebratione habeat victoriæ præmia, nobisque historia, quam de ipso conscriptam legimus, ad animorum salutem opituletur. Quemadmodùm enim pugiles, qui donati rude, artem deserūt, in palæstra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctantium præhensiones euadant: ità nos etiam censeo ad pietatem institui per magnum Stephanum oportere, vt hostium aduersūs spiritum pugnantium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, spiritus gloriam oppugnant, aiunt, sue ipsorum absurditatis Stephanum esse fautorem atque patronum. intentis enim in cælum oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Qua *Aduersus eos, qui sanctissimi spiritus diuinitate negant.*
propter ad euertenda religionis decreta sic argumētantur: Si cum patre & filio spiritus omninò connumerandus est, cur in eo spectaculo Stephanus simul cū filio non conspexit & spiritum? Quomodò igitur iis, qui eiusmodi rationibus supplantantur, Stephanus manum præbebit, aut certādi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem ex loco feret auxilium, vt infidelitas oppugnantis infringatur.

Quæris ergò tu, qui spiritum insectaris, cùm patris gloria filiique ad dexteram eius stantis conspecta sit, vbinam spiritus? Si in te spiritus esset, non, quemadmodum qui oculis capti sunt, aurum, quod ante pedes suos iacet, non cognoscentes prætereunt, de ipso spiritu sermonem propositum prętercurrisses. Sed nunc saltem audi, nisi fortè, vt Iudęi, aures obturasti. Quo pacto vidit supercælestem gloriam Stephanus? Quis ei fores cælorum patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuspiam Angelorum, inferiorem naturam ad sublimitatem illam extollentis? Minimè verò: neque enim sic habet historia, quòd Stephanus multo robore pręditus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quę vidit.

Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus spiritu *Act. 7.*
sancto, vidit gloriam Dei, & vnigenitum filium Dei. Non enim, vt air propheta, licet lumen intueri, nisi in lumine conspiciatur. Ideò, in lumine, inquit, tuo videbimus lumen. Non nisi in lumine lumen spectari *Psal. 35.*
potest. Quomodò enim solem adspiciat, qui extra radios ipsius positus sit? Cùm igitur in lumine patris, id est, in spiritu sancto ab eo procedente, vnigenitum videat lumen, idcircò prius gloria spiritus illustratus, filii & patris gloriæ cognitionē assequitur. Alioquin quomodò sententiam illam Evangelii, Deum nemo *Iohan. 1.*
vidit vnquàm, esse veram, aut Apostolum clamantē, Quem nullus hominum vidit, neque videre potest: nō *1. Tim. 6.*
iis, quæ in historia scripta sunt, dicemus aduersari? Etenim si natura & vi humana patris & filii gloria percipi potest, ille mētitur omninò, qui Deum negat posse comprehendi. Sed neque illum mentiri, & historiā esse veram, necessarium est. Manifestè igitur malitia spiritum impugnantium, est deprehensa. Quandoquidem simile simili conspicuum esse, scriptura testatur. Stephanus enim non in natura vtique humana persistens Deum vidit, sed spiritus sancti gratia confirmatus, per eum ad intelligentiam Dei sublatus est. Quamobrēm si, vt inquit Apostolus, sine spi *1. Cor. 12.*
ritu Dominum Iesum intueri non licet, nec paternam gloriam percipere, plenissimè constat, vbi spiritus est, illic & filium conspici, & patris gloriam comprehendi.

Cæterùm ex ijs, quæ tacitè prætermiſſa ſunt, alterum impietatis telum ab iis, qui Chriſtum oppugnát, contorquetur. Aiunt enim, vnigenitum inferiorem eſſe. Etenim cùm à dextris patris dicatur ſtare, ex his verbis aſſerunt demonſtrari, eum obnoxium eſſe patris poteſtati. Quid igitur iſtis Paulus reſpondebit, aut ante Paulum Propheta Dauid? Vterque enim doctrina ſpiritus, gloriam vnigeniti declarat. Nam Dauid ait, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. Apoſtolus autem, ad dexteram throni Dei ſedere Dominum dicit. Quare ſi ſtatus inferiorem arguit, ſeſſio prorsùs æqualem eſſe ſignificat, aut contradicant ipſi: In vnoquoque enim eorum eadem magiſtra ſpiritus gratia. Siquidē & Stephanus plenus ſpiritu sācto vidit ea, quæ vidit: & quæ vidit, locutus eſt. Dauid autem in ſpiritu vocat ipſum Dominum, vt Euangelium teſtatur. Paulus verò, quemadmodùm ipſemet dicit, in ſpiritu loquitur myſteria. Quarè ſi magiſter vnus eſt, nulla re à ſeipſo diſcrepans, & magiſter hic eſt ſpiritus veritatis in omnibus, qui diuinitùs afflati ſunt, quomodó quiſpiam in eius decretis diſcrepantiam ſuſpicabitur?

Pſal. 109. Hebr. 1. Mat. 22. 1. Cor. 2.

At aliud eſt, inquies, ſedere: aliud, ſtare. Si trita verborum ſignificatio conſideretur, ego quoquè ad ſententiam tuam accedo. Sed non eſt fas, hæc verba ſic accipere, vt eandem in natura corporis experte, quam in corporibus, vim habeant. Nam in homine quidem, ſeſſio figuram corporis quieſcentis deſcribit, nè genua corpus ipſum ſuſtinentia omninò defatigentur: è contrario autem, ſtatio rectum hominem ſuper genibus conſiſtentem, non autem ſedendo quieſcentē, indicat. At illa ſuprema natura, & ſeſſio & ſtatus, ab eiuſmodi ſignificatione remouentur, & appoſitè ad rem ipſam explicandam adhibentur. Neque enim illam omni corporea figura vacantem, aut ſuper genibus ſtare, aut vlla corporis parte ſedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem in omni bono ſtabilitatem & quietem piè cogitabimus. Etenim qui Deum ſtare, & qui eundem ſedere dicit, verborum varietate diſcordes ſunt illi quidem, ſed tamen re ipſa conſentiunt: cùm & ille firmè progreſſum, & hic immobilem in omni bono inſediſſe Deum ſignificet.

Deū ſtat, & ſedere vt accipiē dum ſit.

Quemadmodùm autem Propheta Dauid & Apoſtolus Paulus vnigeniti ſeſſionem exponentes, non effecerunt, vt patre ſtante, ſedere filium cogitaremus, quamuis ipſius tantummodò filii ſedentis mentionē fecerint: ſic cùm ex Stephano filium ſtantem exaudis, haud rectè ſolius patris ſeſſionem eſſe ſuſpicaberis: ſed vt ex Pauli & Dauidis oratione ſedere patrē, quoniam filius ad dexteram eius ſedeat, confitemur, licèt nulla de patre fiat mentio. Sic enim imaginis ratio ſeruatur, ſi quicquid in hoc intelligitur & videtur, idē & in exemplari credatur. Et quemadmodùm in bono bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipſum pulchritudinis exemplar, per naturam propriam in imagine exprimitur: eodem pacto ex ſede filii, quomodocunquè ea intelligatur, & patris ſedes comprehenditur, itidemque ſtatus ex ſtatu, nè tollatur imaginis ratio, ſi in varietate proprietatum aliena ſit ab exemplari.

Hæc nobis obiter, fratres, ad quæſtionem propoſitam dicta ſint, quæ ex viſione Stephani orta eſt. Faxit autem Deus, vt Stephani non certaminis ſolùm ſpectatores, ſed etiam gratiæ participes ſimus, & ſancto ſpiritu ad profligandos & delendos aduerſarios impleamur, ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM martyrum & confeſſorum, Theodori & Theophanis inſcriptorum, Authore Simeone Metaphraſte.

Decemb. 26. Certámē cū ethnicis & hæreticis.

EX ijs, qui pro Chriſto certare cōſtituerunt, alii quidem pro pietate ſolummodò decertarūt aduersùs gentiles, qui vendicabant & tuebātur errorem ſimulacrorum: Alii autem pro fide Orthodoxa, aduersùs Chriſtianos quidem, ſed non ſanè in rectam fidem affectos, non minores, quàm illi, ſudores ſubeuntes. Quamobrèm illis quoquè ſunt pares coronas cōſecuti. Quorum vnus eſt, qui nunc eſt nobis propoſitus dicendi argumentum, mirabilis ille & magnus Theodorus, de quo ſigillatìm tractabit oratio.

Patria S. Theodori.

Eum tulit Palæſtina, quam Deus, dans Abrahæ hæreditatem, pulchrè vocauit terram promiſſionis: ciuitas autem Hieruſalem, cui quidem omninò ſufficiet ad laudem, etiamsi nihil aliud haberet laudabile, quòd illinc eſt Chriſtus ſecundùm carnem: quinetiā ex ea quoquè proceſſit magnus prophetarum & patriarcharum chorus: ipſe quoquè Apoſtolorum gratiſſimus à Deo electus numerus eſt illic ortus. Huius autem viri generoſi parentes notos reddebat pietas: eiſque opes erant & facultates, ex Chriſto vocari & nominari. Ex quibus cùm vir ille ſacroſanctus germinaſſet, quid opus eſt dicere, quanta ſtatim ab ineunte ætate diuitias habuerit intelligentiæ? Nam cùm adhuc quidem eſſet puer, non erat eius ingenium, quale eſt puerorum, vt ad parua adſpiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: ſed nuſquàm quidem libētius verſabatur Theodorus, quàm in templis venerādis. Nullum erat ei iucundius ſpectaculum, quàm ad pulcherrimos & honeſtiſſimos mores intuētem, ſeipſum componere. Nulla re magis gloriabatur, & ſe magnificè circunſpiciebat, quàm quòd videretur obedire parentibus. Et vt ſemèl dicam, ſtatìm ab initio oſtendit, ſicut plantæ generoſæ ex primo germine, qualiſnam eſſet virtute euaſurus.

Pietas parentū eī. Sācta eī pueritia.

Tradī S. Sabæ monaſterio.

Cùm autem iam à puerili ætate excederet, iubetur à parentibus ventitare ad Grammaticum. Vt verò nō ſolùm occuparetur in diſciplinis, ſed etiam formaretur ad virtutem, traditur diuini Sabæ monaſterio, quēdam aſſecutus magiſtrum Presbyterum, qui erat, inquam, vnus ex eccleſia, & ſimul quidem in doctrina & in virtute primas tunc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoquè Theophanem: qui, quòd ad ætatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò ſecundas habere non ſuſtinebat: & frater eſſe uolebat nō tā ex carnis ſimilitudine, quàm ex eo, quòd nihil differret in virtute: ſed optimos imitās pictores, ad illum tanquàm ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem verſabantur vtrique: ſed diuinus Theodorus, cùm eſſet acerrimi ingenii, & breui tempore vniuerſam peruaſiſſet eruditionem, captus ſublimiorum amore diſciplinarum, egreditur quidem ex monaſterio: accedit autem ad virum quendam, ætate quidem prouectum, ſed qui conuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cum illo ergò verſans, & virtutis fit imitator, & ad capiendam diſciplinam non multo opus habet tempore: ſed celeri & ardenti igneo, acrique & conſtanti ſtudio, breui tempore omnia in ſua collocauit anima. Huius autem rei teſtimonium ferunt libri, quos ipſe poſteà edidit, pro prietate, etiamsi eſſet ex-

celſior,

celsior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret.

Sed aliquandiù quidem est versatus in literis. Vincebat enim amor virtutis, volens eum totum ad se trahere, & eum in ea totum esse occupatum, & non propter illorum studium, eius perpetuam interrumpi cum eo consuetudinem. Se certè rursùs tradit diuini Sabæ monasterio, sicq; sub Deo viuebat, & opera faciebat, quæ erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generosior? Quis minus propensus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magis obseruabat, & meliùs conijciebat tempus cuiusuis rei faciendæ? adeò vt nec silentium contemneret, neque dicendi libertatem omitteret, propter animi mollitiem, abiectumque & demissum spiritum. Quis sic carnem castigauit, & oculum frenauit, & cogitationum repressit impetus? Ex quo quid accidit? Nutu quidem Dei, suffragio autem omnium, qui erant in monasterio, ab eo qui tunc erat Antistes Sion, ordinatur presbyter. Et sic habebat eum magni Sabæ monasterium, sedulò operantem mel virtutis.

Catalog⁹ virtutum eius.

Ordinatur presbyter.

Quod autem ex rebus illius præclaris me propemodùm effugit, & quod nec si velim quidem, facile est despicere, iā dicā. In eū enim fit tale quid, quale prius in Ieremiā, cui dictū est: Antequàm natus esses, te sanctificaui: & vnxi te prius, quàm format⁹ esses in Israel. Nā cùm magnus ille senex & magister in diuini Sabæ monasterio, vt prius indicauit oratio, hunc rerū diuinarū studiosum doceret Theodorum, & ad disciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidiè, vt ita dicam, exugeret & spiritaliter aleretur, magnus ille senex & homo Dei, cùm scilicet diuinitùs id rescivisset, prædicit apertissimè. Nè autem videretur discipulo gratificans fingere reuelationem, (est enim re vera suspecta laus amantium) ipsam quidem tunc occultat silentio: Postea verò, vbi pueri quoque fide dignam virtutem habuit, ijs, quæ dicebātur, suffragantem, enunciat omnibus eum præclara & insigni prædicatione, alta voce clamans, quòd hic egregius adolescens, præter alia quæ propter Christum sustinebit, è vita etiam excedet martyrio. Quod huius esse potuerit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? adeò vt sufficiat, etiamsi nihil aliud ab eo rectè gestum esset, ad ostendendum eum qui laudatur, nulli esse secundum eorum, qui beati dicuntur.

Iere. 1.

Senex quidam prædicit eum futurum martyrē.

Postquàm autem cum alijs bonis accepit etiam donum Sacerdotii, quid opus est recensere, quæcunque ad illius honorē rectè ab eo gesta sunt, etiamsi æquè studeret latère, ac nullus alius ex iis, qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad spem, cui autem ad charitatem fuit ille secundus? Sed lenitate, sed moderatione, sed benignitate, sed zelo qualis fuit? qui etiam vsque ad vincula, & plagas, & mortem, pro Christi imagine adiit pericula? Verumenimverò satius est de imagine ex alto explicare, quomodò se habuerit. Generis nostri hostis & inimicus ab omni æuo, cùm multa iam aduersus nos bella & sæpè suscitasset, alia rursus iam via ingreditur, & fortiter armatur aduersus pietatem. Quoniam enim vidit Deū factum hominem, vt hominem Deum faceret, fit rursùs serpens, & rursùs diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit sceleratus, & perperam rursùs interpretatur voluntatem legislatoris: & cùm non posset, vt Christum negarent, diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: vt sic lateret, ab illo susceptæ carnis abolens confessionem, & paulatim extinguens, quod est propter illam nostrum in Seruatorē desiderium. Vbi autem ei insidiæ ex animi sententia processere, (inuenit enim animos aptos ad excipienda semina) ò magnam tuam, ò Christe, patientiam, peruenit etiam vsque ad ipsos Imperatores, & fit valentior, inueniens uires ex potestate: & tanta adiuuatur potentia, vt propemodùm nos quoque essemus, sicut ab initio, vt sacra docent eloquia, quandò Dominus nobis non imperabat.

Virtutes eius.

Aduersant Iconomachi, quem doctorem sequuntur.

Esa. 63.

Nam cùm eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia, tyrannica manu sceptra inuasisset, & pio Imperatori Michaeli imperium quidem ademisset: vt habitum autem & vitā susciperet monasticā, effecisset, ille quod erat inuoluntarium admisit, perindè acsi & cecidisset ex animi sententia. Ipse verò paulùm adhuc intus inhabitantem habens impietatem, eam edit in lucem, tanquam adulterinum aliquem & malum fœtum: & paulopóst apertè ostendit truces suos spiritus aduersùs diuinas imagines, & earum tollit adorationem. Et primùm quidem simul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etiam deiicit pulchritudinem sacrarum imaginum, veluti quosdam oculos hebetans Ecclesiæ. Et Orthodoxus quidem, vt dixi, Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autem eius loco inducitur, & non pastor, qui erat eiusdem, cuius Tyrannus, sentētiæ, & concors in impietate, ara cum sacro, vt est in prouerbio: & olim mortuā in venerandas Imagines hæresim contendebat excitare. Sed enim qualia sunt Dei iudicia? Virga peccatorū statim in nos emittitur, vt vel sic intelligamus, qualē per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant solitudinem ad Oriē tem, exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas quidem eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prædas agebant. Faciebant autem etiam excursiones in monasteria, quæ erat in Palæstina: quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monasterium, in quo hic magnus, sicut prius diximus, se exercebat Theodorus.

Leo Armenus Iconomach⁹.

Nota imagines, oculos esse Ecclesiæ.

Hæc videns diuinus ille Antistes & Pastor Hierosolymitanæ Ecclesiæ, & sciens hęc esse pœnam peccati, & iræ poculum, propterea quòd despicatui habetur & abolentur diuinarum adoratio imaginum, excitatur protinùs ad zelum, & quærit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & ostendere eos malè facere, qui sunt parati noua introducere, & prompti ad patrum transmouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & consequentur misericordiam sauciatę animæ. Ad hoc ergò admodum aptum sanctum inuenit Theodorū, vt qui & virtute esset celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum spiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Ecce me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiscar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipsum ergò mittit Patriarcha, cùm precibus eum vndique munijsset, & spe in Christum totum corroborasset. Vt autem prætermittamus ea, quæ intercesserunt, cùm venisset in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum sequebatur, & quę erant fraterna sentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conspirabat, primùm quidem se intrepidè sistit in conspectum eius, qui in Ecclesiam more prædonis inuaserat, (vbinam enim ille se gessit more sacerdotali?) & liberè arguit, quòd eos peruertat, quos pascit: & hæresim ei acerbè exprobrat. Deindè ipsi quoque Imperatori ex aduerso occurrit tanquàm acutus quidam gladius: & non solùm eum criminatur, quòd suam perdat animam: sed etiam, quòd Dei populum impiè per fraudem euertat. Deindè etiam adhortatur, vt relicta hac profana & impia opinione, eius loco ediscat pietatem. Fortassè enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquàm fœcem aliquam ipse ebibes. Quamobrēm Imperator cùm & viri esset libertatem admiratus, & prętereà verborum opportunitatem, & morum moderationem,

Vtinā hæc attenderē tur nouatores.

S. Theodori egregia animi fortitudo, zelus & constantia

Vide quã vasit mera virtutis vis.

tionem,& quæ ex animo ad vultum emanabat, illius, vt poterat, animaduertisse alacritatem, eum est reuersus,& moderate tulit eius repræhensiones.

Deindè etiam eum accersijt, & familiariter eum est allocutus, rogans quisnam esset,& vndè veniret,& quid sibi vellet illa mera & incauta dicendi libertas. Ille autem & significat patriam, & suum ex Palæstina aduentum renunciat, & quòd statuebat non oportere vel apud Imperatorem se à dicendo reprimere, quandò videret Regem, qui est in cælis, affectum iniuria. Deinde aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et cum alia dixisset, & adiecisset hoc esse indicium nostri in Christum desiderii, confessionem ab eo susceptæ carnis: Deindè destruit propositas ab illo quæstiones, fide Christi, & uirtute sermonis & spiritus. Post quàm autem post multa, quæ inter eos dicta sunt, Theodori oratio victoriam est adepta, primum miratur imperator: Deindè etiam et incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in suam redigere potestatem, per quem multos esset superaturus. Post quàm verò vidit eum à se capi non posse: nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promisisti, ò Imperator, quorum intercessor fuit magnus Pontifex, quandò tuo capiti imperatoriam imposuit coronam. Parce tuæ animæ,& prius ornamentum restitue Ecclesiæ,& noli pugnare cum Deo iusto iudice & forti, etiamsi non quotidiè iram inferat propter summam benignitatem. Hæc ille quidem sic apud eum liberè est locutus.

Imperator autem soluto prętextu lenitatis, in iram & furorem erupit,& rogauit an esset aliquis eiusdem animi & sententiæ in pietate, cuius erat Theodorus.

SS. Theodorus et Theophanes flagris cæsi, in exiliũ relegãtur.

Postquàm verò intellexit de fratre eius Theophane,& quòd nõ minus quàm naturam, conseruat in dogmatibus cognationem & fraternitatem, ambos diù flagris cæsos, condemnat vt relegentur ad ostium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potũ, nec vestimentum: vt mali, inquit, sic malè atterantur. Sed Tyrannum quidem improbitas sic docebat facere. Nihil est enim mali, quod non sit iniustus arrepturus. Cùm autem non diù distulisset iram Deus, qui iustè iudicat, non multum temporis intercessit, & iste, qui & nomen & rem habebat cum feris communem,

Impius imperator interficitur.

vnà cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaele, cui cognomen erat Traulos, id est, Balbus, malè, vt aiunt, malo remedium adferens. Erat autem dies natalis Christi, eiusque sanguis effunditur, non vt alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: sed potius vt Herodis, vt lueret pęnas multarum sanctarum animarum, in quas ille exercuerat tyrannidem. Suscipit verò sanctus locus piaculum, & ò diuina Dei iudicia, ipsa, inquam, ara quam ipse fefellerat, promittens se nihil sacrorum dogmatum mutaturum,& cuius ille pulchrum sustulerat ornamentum imaginum.

Quod cum factum esset, paululùm ab exilio & ab aliis malis relaxati viri generosissimi, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ se ferebat, se ea humanitate permisisse reditum. Nam reuerà cùm impietate præcedenti nihil cederet, ei cedebat in persecutione. Atque illi quidem cùm venissent in ciuitatem,

Multos cõuertũt ab hæresi sancti fratres.

& pietatem liberè prædicassent, multos ex reliqua multitudine,& ex ipsis etiam magistratibus, in suam adducunt sententiam partim quidem per expositionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit versibus: partim autem per orationum quoque oppositionem, quas magnus hic conscripsit Theodorus. Verumenimuerò cùm tantam virorum virtutem non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre sodalis, tam apertè resplendere, eos includit in carcere: &

Expelluntur è ciuitate.

postremò cum eis in sermone congressus, cùm non posset aduersùs illos decertare: sed, ut dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos vt rursùs expellit è ciuitate, vt qui multùm posset apud Imperatorem, tum quòd esset eiusdem sententiæ, tum quòd esset indutus habitu monastico,& quandam præ se ferret pietatis speciem: per quam & Imperatorem & multos ex iis qui gerebant magistratus, decepit sceleratus: & indignè paulopost ascendit sedem patriarchalem. Et illi quidem sic expulsi ex ciuitate, externam regionem tanquàm patriam videbant, propter Christum versantes in loco qui vocatur Sosthenium.

Theophilus Imperator impijssimus.

Postquàm autem decessit impius Imperator Michael, magis impio filio Theophilo relinquit imperium: qui malum dogma ità est amplexus,& iis qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, vt omnes, qui fuerunt anteà malę opinionis, frigidos & molles redderet impietate. Hinc rursùs in pios persecutiones,& sacrarum rursùs imaginum euersiones: & rursùs tormenta,& iudicia, & carceres, & omne genus iniustitiæ commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus,& quòd pius esset, accusatus. Quis

Multa patitur S. Theodor[us].

pro pietate quidem, quod non sustinuit genus supplicii, vel potiùs quam non suscepit coronam martyrii? Non tolerantię? Non dicendi libertatis? Non zeli, quo pro Domino concitatus, quotidiè decertabat, martyr inter martyres, & confessor effectus per ipsa pro Christo certamina? Res autem illius magis ostendit multorum dierũ carcer, quem sustinuit,& multiplicia supplicia: quę filius à patre in hodiernum vsque diem accipientes, effecerunt, vt & ea superarint obliuionem,& scriptis mandata sint.

Multi cedunt supplicijs.

Ab his suppliciis, multi quidem ex ijs, qui fuerant compræhensi, victi sunt, etiamsi pœnitentia aduersùs victoriam rebellauit: complures autem propter spem & Christi desiderium, generoso & forti animo contempserunt. Cum quibus hic quoquè vir diuinus, cùm hoc, quòd nihil cessit ijs, quæ promittebantur, beneficijs, loris præterea cæsus, dici non potest quantam ostendit fortitudinem, sociis certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipse certè cum iam fuisset ei corpus laceratum flagellis, & solum sanguine adspersisset, vt qui rerum grauium & asperarum nullum sensum sustinuisset, nudus stetit in medio tribunali, de plagis, tanquàm de aliquo ornamento glorians, & sic, vt ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus.

Casus loris atrociter S. Theodorus gloriatur.

Cùm autem Præfectus ægrè tulisset hanc diurnam nuditatem: Ego, inquit athleta, ideò sto nudus, vt, si aliquem viderim athletã defessum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo suppleam. O viri fortitudinem, ò dicendi libertatem, ò ardorem in Dominum. Rursùs ergo relegantur in insulam, quam solent appellare Aphusiam. Sed quid mihi opus est enumerare ea, quę deincèps sunt consecuta, carceres, naufragia, famé, solis ardorem, frigus nocturnum, insidias, insurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursùs, verbera & colaphos. Satis sit dicere, quòd cùm in ijs ferendis voluptate affecti essent simul cum diuturno exilio, duobus post annis, soli ex aliis iussu Imperatoris veniunt Constantinopolim. Maiori enim, etsi planè inani, desiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, sentientes, quàm imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo dissentiebant.

En quanta patitur cũ fratre.

Verumenimuerò operæpretium est ea, quæ deincèps sequuntur, declarare per illa ipsa verba epistolæ, quæ hic D. Theodorus, cõmunem simul cũ fratre cõponens epistolam, mittit ad Iohannẽ, qui tunc erat Antistes Cyzicenæ Ecclesiæ, & ad reliquã orthodoxorum multitudinem: enumerans quęcunque eos pati

accidit

accidit ab illo Dei inimico Theophilo, dum decerta remprodiuinis imaginibus, & quemadmodū post multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autem in epistola sunt quædam simplicia & rudia, non ideò apud eos, qui rectè indicant & sunt eruditi, dabunt ea testimoniū, quòd qui scripsit, esset ineruditus: sed primùm quidem, quòd ipse vteretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnū putaret, neque dignū, in quo elaboraret. Deinde autem, quòd etiam vellet ipsa planè verba, sicut dicta sunt, in interrogationib. & respōsionibus, simpliciter & inordinatè adduci. Sic aūt habet ad verbū epistola:

Epistola eorum ad Episcopū Cyzici

Maximam facerem iniuriam, si silentio traderem ea, quę in nos facta sunt, cum multi desiderēt audire & discere, & maximè possunt esse ad Dei gloriam, & multorum vtilitatem, si dicantur & audiantur: neqꝫ parùm conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & telę aranearum similem. Deindè hæc quoque dicit paulò pòst. Cùm ergo iuhc venisset, qui iussus fuerat imperatoris, & ascendisset in insulam Apbusiam, nos magna celeritate abreptos duxit in ciuitatē, causam, cur traherem ur, affirmans se ignorare, nisi quòd cum magna festinatione & celeritate dicebat se esse missum. Venimus itaque in ciuitatem, cùm esset octauus dies Iulii. Cùm autem Imperatori apparuisset solus is, qui nos duxerat, iussus est nos statim includere in Prætorio. Post sex verò dies, nempe quartodecimo eiusdē mensis, accersimur ad Imperatorem, nostro aduentu iam in omnium animis præcognito & expectato, quòd scilicet ad Imperatorem deducendi essemus, vt pœnas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, nisi terrores & minas; aliis quidem crudeliter dicentibus: Cedite vos quamprimùm & absque omni contradictione iussis Imperatoriis: aliis verò nos acerbissima passuros, si non pareremus, protestātibus: alijs verò dicentibus, Teneatur *dæmonum, & alia huiusmodi & his deteriora, quę nostris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priusquā ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & ostium ingressis, nos Præfecto pręcedente, visus est à nobis Imperator valdè terribilis & iram spirans, multis hinc & illinc nos circunsistentibus. Erat hora circiter decima, & Præfectus, qui eousquè venerat, decessit, solos nos relinquens in cōspectu Imperatoris. Is autē nos cùm adorāssemus, asperiore & acerbiore vece iussit accedere propiùs.

*for. * dæmoniacus.*

τριπλοῦν dictus à tribus lectis.

Cùm ad eum ergò vsque venissemus, interrogauit, dicens: In quanam regione nati estis? Cùm nos autē respondissemus, In Moabitide: ille rursus eisdem vecbis, Et cur huc venistis? inquit, & priusquàm responderemus, iussit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues inflixerunt, qui percutiebant, adeò vt nos impleremur vertigine, & humi caderemus: etenim nisi eius, qui percutiebat, tunicam in pectore appręhendissem, ad scabellum Imperatoris statim essem delectus. Teneos autem vestem, plagas accepi immotus, donèc Imperator iussit eum cessare percutere. Cùm cessassent autem qui percutiebant, rursus rogauit Imperator: Quanam de causa huc venistis? Hoc verò sibi volebat id, quod dicebat, Quanam de causa, nolentes eandem, quam nos, amplecti fidem, vestra sponte ingressi estis eandem, quam nos, habitationem? Cùm nos autem tacuissemus, & oculos humi deiecissemus, ad præfectum qui prope stabat, impudenti oratione & toruo adspectu conuersus, cum magna ira & voce aspera hæc locutus est: Tolle eos, & in eorū facie inscribe & insculpe hos iābos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram suam. Propè verò adstitit, qui eos habebat iambos, qui

Sanctis fratribus uerberantur oculi.

eos etiam fuerat meditatus, nomine Christodulus: cui etiam iussit eos legere, hoc etiam adiiciens: Etsi non sint pulchri, nē sit tibi curę. Is autem dixit: In componendis versibus tam accurate sumus exercitati, vt satis sit ad eos irridendos. Et ideo quidam qui aderat, ad gratiam loquēs, ei dixit: Ne digni quidem sunt isti, O Domine, vt sint Iambi pulchriores. Satius est autē, illos ipsos itā, vt se habebāt, inserere narrationi.

Cunctis ad vrbem eam adire volentibus,
Stetēre vbi verbi Dei casti pedes,
Terrarum orbis vt per id queat consistere,
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reproba.
Cùm multa fecissent ibi perturpia,
Grauiaque, quòd deesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostatæ:
Confugientes autem ad vrbem imperij,
Stultitiam haud reliquērunt nefariam.
Quarè notati & inscripti vt malefici,
Damnantur exiguntúrque improbi iterum.

His lectis, iussit nos abduci in prætorium: & postquam egressi essemus, & ad eā quę dicitur, Thermastram iam venissemus, accedens quidam, iussit nos reuerti, & cū maxima celeritate sisti nos ante Imperatorem. Qui cum nos vidisset, sic inquit: Verisimile est, vos, cùm recesseritis, esse dicturos, Imperatorem illusimus. Sed ego cùm vos prius illusero, dimittam. Cùm sic dixisset, iussit nos exui. Cùm ambo autē exuti essemus, verberabar ego, sic assiduè clamāte Imperatore, & eos, qui flagellabant, adiuuāte: Sic te in me gerito pulchrè. Verberabatur itaqꝫ & tergum, & pectus absque vlla clementia & misericordia. Ego verò, cùm diù flagris cæderer, vociferabar: Nihil peccauimus in tuū imperium. Et rursùs, Dominè miserere: &, Sancta Deipara, veni ad nostrū auxiliū. Deindè et, verberarunt fratrem similiter clamantem, & dicentē: Sancta Deipara, ipsa quoque fugisti in Aegyptū, portans tuum filium. Respice ad me, qui propter simile tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas pauperem à manu eius, qui sunt eo fortiores, nē diù differas tuum nobis dare auxilium. Et cùm sic ambos concidisset, quantū volebat, iussit nos exire. Alius autē cursùs egressus, ad nos occurrit, iubens reuerti.

Θερμαστρα forte hypocaustūm thermæ.

Vide nequissimū Tyrānū.

Mat. 2.

Psal. 34.

Quidā verò missus ab Imperatore, rogauit quanā de causa morte Leonis lætati estis, & cur, cùm ad eū accessissetis, non amplexi estis eandem, quam ille, fidem? Ad hæc nos: Neqꝫ morte Leonis lętati sumus, sed neqꝫ ad ipsum accessimus, neqꝫ fidē propter vos, qui cum tempore mutamini, omninò abolere, aut etiam innouare sustinemus. Cùm is autem subiunxisset: Nō venistis imperante Leone? Nequaquam, diximus; sed eo iperāte, qui te pcessit. Ille verò: Rectè rectè, inquit, erat verò is exactor vectigaliū. Rursùs tunc venimus in ptorium, cùm iam essent tenebrę. Cùm autem quatuor dies pręteriissēt, coram Præfecto præsidente sistimur. Is verò cum nos multis minis tormentorū terruisset, & dixisset se priùs nos esse castigaturum; & deindè etiam oculos inscripturum, & Saracenis traditurū, iussit vt id faceremus, quod esset gratum Imperatori. Erat autē cū eo et Christodulus, & eius pater. Nobis verò fortiter recusantib. & dicentib. nos esse paratos subire vel mille mortes: & nunquàm nos esse polluendos vel sola assensū, cōmunione eorum, qui contēpserunt, & despicatui habuerūt Christianorū fidē, & cōfessionē: etiamsi oculos effoderint, etiāsi corpus igni tradiderint. Cùm hęc diceremus, pater Christoduli loquēs aduersarijs, quasi nobis gratificās: Nunquā, dixit Præfecto, isti adorarūt imaginē, neque Icio

Præclara vox.

Eccè constantiā sāctorum uirorū itinēdis sacris Imaginibus.

quid

quid fecerint, quòd huc venerunt. Cui ego asperè: Recede hinc, inquam: nescis quid dicas, neque de quibus affirmes.

O linguã venenatã satanæ. Præfectus autem rursus vtens blanditiis: Semel inquit, semel solùm communicate, nec aliud exigimus, & ego ibo vobiscum in ecclesiam, & deindè ite quò vobis placuerit. Ego verò ei dixi subridens: Simile quid dicis, ô domine Præfecte, vt si quis aliũ rogãs, dicat: Nihil aliud peto, nisi semel tuum caput amputare: & tunc postea vade, quò velis. Scias ergò hoc quoquè nobis esse pudori, quòd audeat nos aliquis adhortari ad communionem: ad quam nescio quomodò suades vt accedamus, & non potiùs vt qui procùl est remotus, persuadeatur. Est enim ei faciliùs facere, vt terra & cælum sint sursùm & deorsum, quàm nos traducere à pietate. Tunc iubit inscribi nostros vultus: & cùm adhuc in nobis inflammatæ essent plagæ, quas ex flagellis acceperamus, & graues afferrent dolores, extendẽtes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cùm autẽ longo tempore vultus pungerent, occidente sole tenebræ factæ sunt. *Vide crudelitatem Iconomacharum.* Quod quidẽ effecit, vt vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri verò, diximus Præfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt literas, esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum in paradisum, vt quæ sit reueritura nostros vultus, pro communi Domino tam ignominiosè insculptos. *Gen. 3.* Hoc enim a vobis solis factum est à seculo: & est hoc nouum inuentum, & reddidistis omnes benignos & clementes, qui aduersùs diuinum nostrum dogma insanierunt. In facie autem Christi omninò agnoscemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ literæ. *Mat. 25.* Ipse enim dixit: Quæcunque fecistis vni horum minimorum, mihi fecistis.

Hæc verba postquàm audijt Imperator per Præfectum, visus est dicere, attonitus, vt arbitror, à verborũ operatione: Si scirem hoc esse verum, eas toti meo populo inscriberem. Atq; nos quidem hæc, cùm multa sint alia, breuiùs declarauimus, eorũ quæ gesta sunt, habentes multos testes, quos scio plura his & apertiùs narraturos ea, quæ tunc facta & dicta sunt, vt qui ea meliùs, quàm nos, obseruauerint. Neq; enim in angulo, neq; in occulto hęc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum. Et sic quidem epistola.

Post tam inhumanum autem & tam nouũ supplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem illi beati subierant, eorum vultu adhuc stillante sanguine, traduntur in custodiam. Deindè Iannæ improbis suggestionibus, qui cùm tunc esset eiusdem sententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Ecclesiã, damnantur exilio. Eos autem suscipit Apamea Bithyniæ, *Iubentur sãcti exulare Apameæ.* cùm iussum esset ab Imperatore, vt ne sepulturã quidem eorum corpora consequerentur, partim quidem eos afficiente contumelia, partim verò communiter inuidente orthodoxis possessionem tam bonã, & tam desiderabilẽ. Illic ergò degit hęc generosa biga fraternitatis, & fidem docens orthodoxam, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem persuadebant, vt qui non ea verbis, sed ex factis potiùs, facerent adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compuncti essent, & flagris grauiter cæsi essent. Virtutis verò, vita & continentia, quæ propemodùm cõtendebat cũ natura immaterialium.

Postquàm autem vocabat tempus resolutionis, & ad eum quem optabant, discessus, Theodorus quidem & senio, & morbo, & pręterea afflictione, quam in custodia passus erat, oppressus, *S. Theodorus moritur in carcere.* in ipsa custodia in manus Dei Creatoris, suam deponit animã, cum nulli quidem reprahensioni affinẽ in actione uitã, & in pietate rationem conseruasset integram & inoffensam: reliquisset verò sui martyrij memoriam, quę nõ potest dari obliuioni, vt qui ipso die vitæ finem acceperit, quo Stephanus primus martyrum pari zelo susceperit consummationem. Theophanes autem cùm venerandum illud & fraternum tabernaculum cum aliis viris piis, quos verisimile erat illo tempore concurrisse, vt ab ea, quæ illinc procedebat, sanctificatione & gratia non exciderent, multis honorasset encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud se conseruat: partim quidem procurans, nè corrumperetur: partim autem glorians memoria certaminũ: iussum irridens impij, qui nec volebat quidem ea assequi sepulturã, quæ cælestibus digna sunt tabernaculis. Deindè etiam in canones eius refert certamina, partim quidem pro lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partim uerò eorum, qui conuenerant, consolans desiderium. Dicitur enim, quendam senem, cùm illo tempore ferretur multo zelo pietatis, Imperatoris quidem minas contempsisse, & nec ipsi quidem vitæ suæ parsisse, *Senex quidã huius eius reliquias veneratur.* vt fide procidens ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratiæ particeps. Cùm ergò ad locũ venisset in tempore excessus, seu ad Deum resolutionis, & fuisset unus ex canentibus, affirmabat posteà, se audiuisse quandam iucundissimam & admirabilẽ vocem supernè psallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifestum, & iis, quos par est hæc perspicere. Atque sic quidem Theodori reliquias arca conseruabat, quæ assiduè copiosis ornabantur miraculis.

Cùm Deus autem rursùs respexisset in benignitate & miserationib⁹, & velut caligo dissoluta esset impietas, & vires rursùm assumeret rectum dogma, cùm iam è viuis excessisset Deo inuisus Theophilus, reuertuntur quidem ab exilio, qui propter Christum è patria & ex Ecclesiis eiecti fuerant. *Pax Ecclesiæ redditur.* Reuersus est verò magnus quoquè Theophanes, cùm esset martyr, & gloriaretur susceptis pro Christo stigmatibus, mercedẽ confessionis aliam quidem a Deo magnam, & quę auferri minimè potest, expectans: in pręsentia autem NicϾæ Bithyniæ sedem à piis accipiens. *S. Theophanes fit Niceæ episcopus.* Longum posteà fuit tempus, & thesaurus erat ignotus, corpus, inquã, B. Theodori, quod multa certamina subierat. Vbi cũ relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: sed vir quidam pius & religiosus, qui ipse quoquè uolebat esse particeps confessionis cum athletis, transfert hoc beatum corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis prosequebãtur, & manibus, vt par est, portabant sacerdotes & monachi. *Nota de reliquiis S. Theodori.* Quo in loco cùm sacrum ædificasset monasterium, illic deponit thesaurum: & nunc omnibus accedentibus præbet firmitatem animæ & corporis, & à morbis liberationẽ, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cum principii experte eius patre, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nũc & semper, & in secula seculorũ, Amẽ.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRUM Indæ & Domnæ, & multitudinis viginti millium martyrum, qui passi sunt martyrium Nicomediæ.

MAXIMIANO iam secundum annum agente in imperio Romanorum, & minitante se grauem tempestatem impietatis, & mox in pios erupturo, sic quoq; florebãt quidem res Christianorum, & lętæ erant tanquàm in iucundissimo vere pietatis. *Horũ festũ xit Metaphrastes seruari vno die post natalẽ Christi.* Hoc autẽ

ver

ver faciebant alij quoquè ex Orthodoxis, qui & temporibus erant superiores, & pietatis dogma apertè canebant sicut cicadæ: præ cæteris verò omnibus, Ecclesiæ nostrę musica hirundo, qui propter rectam in fide sententiam, & in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam morib. magis ornans, quàm sede Episcopali, & vitam orationi habens consentientem, monasteria constituebat, & eorum curā gerebat, & ea quæ iam facta fuerant continens, & noua præter vetera ędificans. Accensus ergò, accēsus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiā dicit vox regia: Ignē veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt ardeat? Qui etiam tantùm est nutritus, & tantùm inualuit, vt etiam ad ipsam veniret regiam, & multis ex ijs qui erāt in ipsā, persuaderet, vt, relicto auro & diuitiis, quę hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Christumque & eius partes omninò sequerentur.

Cyrillus Episcopus Nicomediæ egregius.

Lucæ 12.

Cùm hæc autem audiuisset Maximianus, non erant ea omninò tolerabilia: sed cùm etiam duplex ei bellū erupisset, quorum ipse quidem vnum mouebat cōtra pietatem: alterum verò contra ipsum quædam gētes, ab eo bello deuictæ, eius diù distrahebatur animus. Cùm verò considerasset oportere priùs bellum conficere Barbarorum, vt quod esset terribilius & religionis, inquit, bellum reuersus tutò mouebo, & pulchrè docebo eum maiorum meorum dijs, eos qui ipsos afficiunt contumelijs, nunquàm eis tam vehementer & tam temerè insultare. Cùm is sic quidem & labra in corde dolosa, & linguam mouisset magna & superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accēdebatur, & Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam & pulchra planta pietatis, virgo admodùm pulchra, Domna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio Imperatore ijs, qui falsò nominantur, eius dijs consecrata, qui collocati erant intra regiam: & constituta prima sacerdotum, & pręfecta sacrificijs & mysteriis omnibus deorum inanium. Verumenimuerò bona arbor quærebat bonam terrā, & ferax olea stare in domo Dei, & fructum reddere vtilem. Ipsa ergò, cùm fidei sermo dilataretur, & ad diuinarum scripturarum venisset auditionem, & mentis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, breui impletur amore spiritali: & cùm illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terræ, & Actiones reliqui chori Apostolorum, diligēter & continenter ea percurrit: & cùm cognouisset ea, quæ dicebantur, esse & vera, & delectabilia, & quod est omnium maximum, animæ vtilia, variè afficiebatur: lętabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem, quòd in talem thesaurum incidisset: admirabatur autem, considerans fidem Christianorum, eiusq; veri studium & coniunctionem cū virtute suscipiens: angebatur verò, damnum quod eo vsq; acceperat, reputans, & noctem profundam ea, quę præcesserant, existimans.

Domna virgo illustrissima, & sacerdos maxima.

Hanc certè piam fidem desiderans, nihil omninò cunctata, accersit quandam filiam vnius ex Senatoribus, (quæ opinione quidem erat Christiana, erat autem ipsa quoquè virgo perfecta) verum cultum scire desiderans, & vti ea duce ad religionē. A qua in mysterijs pulcherrimè instituta, properat ad baptismum: & media nocte, inscientibus omnibus, venit ad Cyrillum Pontificem. Ille autem cùm modulatè diuinas ei cecinisset scripturas, & veneranda Christi Cruce eam obsignasset, tunc quidem eam facit catechumenam: & iubet ea, quæ de more priùs fiunt, fieri à pio quodam Diacono, erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cùm & his, & ieiunio & orationi simul vacaret,

Discit à virgine quadam, quæ nostra sunt religionis.

Fit catechumena, vacatq; ante baptismo, ieiunio & precibus.

nō minùs hæc agens studuit latère, quàm hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum esset conscius, nisi solus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute similis, Indes quidem nomine, genere autem Barbarus, etiāsi eius mores non essent barbaris similes, sed mites & mansueti, & qui significabant magnam internā quietem & tranquillitatem. Is non solùm æquè, atquè ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primùm tradidit martyrio. Ambo ergò, quandò venit tempus præstitutum, assequuntur baptismum, & sic post primam generationem, ciiò puella secundò quoquè regeneratur, cùm non nata esset plures, quàm quatuordecim, annos.

Baptizatur cum Inde.

Postquàm autem validè iactum fuit fundamentum, & in firma petra, nempe Christo, iam radices egerat, tunc alia quoquè superędificauit: alimentum quidē sensile & potum negligens: pani autem, qui intelligētia percipitur, & diuinis verbis adhærens: & præterea quærens non solùm, quomodò, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, sed etiam, quomodò exiret in opus: atque adeò ad ea non opùs fuit ei tempore. Simulatquè enim diuinam audiebat scripturam, statim, quod audiebat, producebat ad effectum. Cùm itaque aliquandò legeret librum Actionum Apostolicarum, vbi peruenit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, adferebant precia ad pedes Apostolorum, illa hoc quoquè facere constituit: & cùm collegisset, quicquid auri habebat & argenti & vestis preciosæ, & ea suis imposuisset famulis, noctù abit, & sanctum rogat Cyrillum, vt ea accipiat, quoniam in illū Apostolicam seruat reuerentiam, & vt suis manibus ea distribuat pauperibus. Quæ quidem cùm, vt volebat, nemine sciente effecisset, reuersa est, & solitus eam rursùs habebat thalamus.

Actor. 4.

Oīa sua distribuit pauperib.

Atque Cyrillus quidem eius pater secundùm spiritum, paulò pòst excedit ad omnium patrem & Deū. Beata autem puella eius monita non leniter audijt: sed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa, & qui virtuti erat ei similis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationique & sacris eloquiis vacantes noctù cibum sumebant. Alimentum autē erat panis siccus, & aqua potus. Quę verò constitutum fuerat vt ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperū fruebantur, ut benignitatem simul rectè exercerent, & abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidē multos latère: sed fieri non poterat, vt mons absconderetur, & lucerna poneretur sub modio, & thesaurus lateret in terra abditus. Sed cùm eo, quem dicam, modo apparuissent, Orthodoxis quidem fiunt exemplum salutare: impiis autem & improbis, validum ad eos cōuincendos argumentum. Qui tantùm aberant, vt ex illorum virtute fructum perciperent, vt etiam pęnas ab eis expeterent, & eis crimen intenderent abstinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc depræhensi fuerant.

Vide ieiunia, preces cibum & potum.

Postquàm autem manifestum euasit eorum ieiuniū ei qui gerebat curam sumptus aulę Imperatoris, cùm oporteret admirari benignitatem, & stupere abstinētiam, ille potiùs processit ad flagra, & eos diú cædēs, vim afferebat, vt dicerent, quonàm proficiscantur ea, quæ eis dantur. Cùm illi autem, qui didicerāt celare rectè facta, ea forti & generoso animo sustinerent, mori malentes, quàm dicere, nè quod in egentes manabat, rescinderetur fluentum benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Præfectum, Persa genere & impietate, ab initio eorum virtutem defert & accusat tanquàm vitium: quòd scilicet se castè gerant, & à cibis abstineant, & quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis præbeant: & quòd, quæ ab Imperatore proficiscuntur, dantur ad alimentum ijs,

Indes & Domna cæduntur flagris.

qui

qui sunt contrarii Imperatori. Quòd si velis id scire apertiùs, licet tibi aperto penario ex iis, quæ apparebunt, intelligere ea, quæ sunt obscura. Audit Præfectus, & cùm lubenter euidentem admisisset probationé, ab eis aufert claues: & cùm aperuisset, inuenit protinùs: sed non vt ipse sperabat: sed ea, quæ verè erant veneranda, nempe & diuinæ Crucis figuram, & librũ sacrosanctũ, nempe Apostolorum Deo gratas Actiones: & prætereà possessionum vacuitatem eorum, qui in cælis magnum thesaurum recondebant: cuius præclaræ opes erant storeæ, in nudo solo stratæ, vere * generosum, & beatorum Domnæ & Indæ magnifica supellex: fictile præterea thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua reposuerant sacram oblationem, cuius fiebant participes.

For. ingenerosorum.

Illustre exẽplũ cõmunionis sub vna specie.

Hunc ergò librum & arculam cùm impius accepisset Eunuchus, rogabat vbi esset eis aurum, vestisq; preciosa, & alia supellex elegans & magnifica. Cùm autẽ illi rursùs interrogationum nullam ducẽtes rationẽ, starent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed sic quoquè reipsa est expertus se frustrà pulsare adamãtes. ab eis enim nihil omninò audiuit. Sacer verò ille liber, & prætereà arcula, vt quæ nihil ei essent vtilia, illic ab eo relicta sunt in penario. Eos autẽ iubet alibi includi, donèc retulisset ad Imperatorem. Atque virgo quidem, cùm iam educeretur è penario cùm inscientibus omnibus scitè librum sustulisset, (erat enim paruus, & qui poterat facilè abscõdi) in sua eum veste reposuit. Eodem modo Indes quoq; admirabilis vas sustulit ligneum: & ita abducti sunt & inclusi. His sic inclusis longo tempore, solus panis viuus erat nutrimentum, & diuinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus necessè est sumere, iis adeò priuati fuere, vt ne aquam quidem possent assequi. Erat enim hic immitis Præfecti iussus, vt propterea quòd ipsi egentium ventres satiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate pœnas luerent sæuitia.

Olim autẽ persecutionis tpe fideles Eucharistiã domũ secũ asportabant, & diù asseruabãt, & clã sumebant: quod diuini speciẽ fieri nõ poterat.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum incideret, cùm iuuenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos haberet despicatui ille, cui sunt curæ volucres & bestiæ: & qui aperit manum, & implet omnẽ animal benedictione. Sed non quidem erat: accedunt autem virtutes cælestium Angelorum: qui cùm multa luce eos circũfulsissent, & mẽsam cibis implessent, rursùs reuersi sunt in cœlum. Illi autem ea, quæ erant proposita, statim impleruut, malorum, quæ præcesserant, non ampliùs recordantes: & partim quidem eorum quæ apparuerant, splendore: partim verò eorum, quæ ipsis oblata sunt, voluptate exhilarati, illud Dauidicum admodùm opportunè cecinerunt: Tãquàm ex adipe & pinguedine repleta é aĩa mea, & labiis exoltationis laudabit os meum. Atq; dies quidẽ iã aderat: aderat autem Præfectus quoquè, vt sciret an fame victi essent: vt sic eos haberet obtemperãtes. Postquàm verò contrà eos vidit lætos & vultu alacres, aĩa autẽ multo alacriores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodesset, aggressus est persuadere: & simulans mansuetudinem, iussit eos deincèps degere nullis malis affectos, & abunde eis dari, quæ erant ad vsum necessaria, cibum, inquam, pecuniam & vestes, non minùs quàm anteà. Sed virgo nihil egebat pecuniis & vestibus: immò verò egebat quidem, sed non sua causa, sed pauperum: quibus etiam vestimenta discindens, distribuebat: & quomodò existimabat esse necessariũ corpori alimẽtum, ità etiam suæ animæ necessarium, aliis præbere nutrimentum.

Ps. 144.

Psal. 62.

Quocirca multis diebus permanebat ieiuna, vt possent abundè aliis præberi nutrimenta. Et tunc quoq; cùm uidisset multitudinem pauperum ad se confluentium, & tanquam charam nutricem, vt famem ab eis propulsaret, rogantium, dubia animi, vt quę nihil posset impendere, quod sufficeret tantæ multitudini, ad suũ mũdum adspexit: & cùm zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quæ erant auro ornata & argẽto, omnia vinculo vno comprehendisset, demittit per fenestram, & transmittit ad piũ quendã Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatq; vt vendat, & aurum, quod ex eo redibit, diuidat pauperib. Dici non potest, quantę pauperum multitudini hęc suffecerint ad alimentum: sed neque quàm multos diuites sui imitatione prouocauerit ad opem ferendã egentibus. Cùm autem non oporteret eam, quæ erat adeò casta, & quę sic alias exercebat virtutes, & quæ magno ferebatur fluento ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiã rei prouidetur à superis. Videte autẽ quam sapiẽter.

S. Dõna seipsã media affligit vt pauperes alat

Lĩgã sua distrahit.

Dei parentem Dauidem in animo versans, & id quod ille simulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodum vultu suo mutato, se finxit esse emotæ mentis, & sic effugit manus eorum, qui erãt verè insipientes, & de eis erexit trophæum: tale quid ipsa quoquè excogitat & fingit, inuertens oculos, & saliuam expuens, & manus percutiens, & voces emittens inordinatas, & aliquandò quidem lachrymãs: aliquãdò autem ridens intempestiuè & indecorè. Hęc cùm viderent ij, qui erant in regia, alii quidem miserebantur; alii verò etiam mirabantur: Nonnulli autẽ simul & misericordia mouebantur, & stupebant. Quod quidem cùm audisset crudelissimus Præfectus ab aliquo ex iis, qui ei assidebant, & vidisset etiam id quod fiebat, visus est dolere & animo ægrè ferre. Nam tũc virgo maxime morbum simulabat, quandò Pręfectus in eam coniecisset oculos. Vnde etiam timore afficitur, & ei plures adhibet custodes, nè absente Imperatore, aliquid ei graue accederet, & se deorsùm præcipitãs, veniret in periculum. Postquàm autem multum temporis contritum est à custodibus: illa verò, quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudenti admodùm cogitatione simulabat se esse insipientem: & molesta erat iis, qui eam custodiebant, eorum quidẽ vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis adferens molestiam, & nõnunquam eis somnum adimẽs clamoribus, & eis omninò molestiã adferens: non solùm vel inuiti eam mittunt ad Christianos, quod quidem ea iamdiu cupiebat: sed etiam fatentur, licèt nolentes, Christianorum potentiã. Accedentes enim ad Eunuchum, vehementer rogabant, vt ea mitteretur ad Christianos. Fore enim dicebant, vt & ipsi liberarentur à malo nõ tolerabili, & illa ab ipsis quamprimùm curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alii quoq; ei insania similes, quos, nescimus quomodò, dicuntur sanare, & facere vt sint sanæ mẽtis. Hoc illi quidem pro se petierunt, cupientes liberari ab omni molestia: Deus autem id, quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei succedat ex sui animi sentẽtia. Nesciebant enim se, vt dicitur, equum in campum immittere, & delphinum in aquam.

1. Reg. 21.

Simulat amentiã.

Audit hæc Præfectus, & cupiens ipse quoquè liberari hac eius cura, statim sanctum Anthimum (erat autem hic tunc Nicomediç Episcopus post Cyrillum) accersit. Qui cùm statim accessisset, &, vt qui à Deo accepisset notitiam eorum, quæ erãt in profundo cordis, spiritu cognoscit de virgine: & cùm, quàm profunda sapientia sub simulatione stultitiæ latèret, intellexisset, ipse quidem tacens constitit: virgo verò cùm similiter vidisset Pontificem, nullum ampliùs prę se ferebat furorem aut amentiam: sed perinde ac ipsum illius adspectum reuerita, se moderatè gerebat & placidè, adeò vt ipsi qui aderant stuperent, consideran-

Anthimus Cyrilli successor.

tes quantam vim habeat vel solùm conspectus pius oculus. Præfectus ergò rogauit Episcopum, vt assumeret virginem, cum ea autem etiam Indem: & vt eos in sacra aliqua æde traderet in custodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quę ad alimentum sufficerent & vsus corporis necessarios. Ille autem hos quidem valdè lubenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos verò misit ad quoddam monasterium, dici non potest quantùm lętantes, quòd successisset eis ex animi sententia.

SS. Indes & Dōna mittūtur ab eo ad quoddam monasterium.

Iam autem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersùs inimicos, DEO ei sapienter viam aperiente ad salutem, vt cùm quæsiisset, cuiusnam manu hæc rectè gererentur, agnosceret veritatem. Sed ille in his plane cæcutiens, deorum qui falsò dicuntur, auxilio adscribebat victoriam: & tantùm aberat, vt vero Deo ageret gratias, vt etiam properaret aduersùs Deum bellum gerere: & aliis postpositis, acri animo armabatur aduersùs Christianos, dæmonibus festa peragens & sacrificia, etiamsi primò vulpinam pellem induens, donis & honoribus clam se insinuabat in populi beneuolentiam, & suam esse tectam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentissimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem ostendebatur hoc certamen comparari aduersùs Christianos, sed obscurè, dolosè & malitiosè instruebatur. Simulacra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impiis, fossam verò interitus eis vicissim largiebatur: hæc, inquam, aurea, & quæ rursus facta fuerant ex argento, producens impius, posuit in sede regali, & coronis redimiit: & tandem eis tauros sacrificans, iussit execrandis sacerdotibus adspergere populum, temporis quoquè ea in re vtens auxilio. Tunc enim orchistæ attendebant iucunda theatri acroamata. Quicunque ergò in pietate quidem erant firmi & stabiles, & quorum animos religio Christiana non solùm vsque ad nomina, sed etiam ad cor vsque penetrauerat: ii, cùm id, quod fiebat, deprehendissent, & nec eius quidē conspectum ferre potuissent, à theatro recesserunt, suum potiùs sanguinem profundere, quàm tali sanguine pollui, præclarè eligentes. Quibus autem pluris fiebat voluptas & recreatio, iis polluebantur animę, & corpora, ex modica, & proh dolor, delectatione sibi grauissima recondentes supplicia.

Vide malignas Maximiani machinationes.

Sedenim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non ampliùs latenter, sed apertè volens se impiè gerere, hos habuit sermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem grauissimam redolebant impietatem: Quò abitis, dicens, ò homines, luci tenebras præferentes, & non deos esse putantes, à quibus dependet hoc vniuersum? Nō videtis victorias & trophæa? Non videtis bona plurima, quæ bonis adiiciuntur? & quemadmodùm quæ sunt, rectè quidem se habent, & sunt in tuto talia verò accedunt quotidie? & quorum non eramus prius domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quę augetur? Non imperium, quod dilatatur? Non ciuitates, quæ partim quidem sunt tributariæ, partim autem sunt futuræ? & partim quidem iam captæ sunt, partim verò sunt iamiam capiendæ? Non gētium reges, qui sunt reputati pro mancipiis? Nō omnia, quę eueniunt nobis ex sententia? Cuiusnam ergò hæc contingunt prouidentia? Vobis persuadeant temporum temperationes, moderatæ pluuiæ, fructuū fertilitates: immò verò vniuersum tempus fructus producens, & spectantia omnia ad abundantiam.

Eius pestilēs oratio.

Cùm ille copiosa lingua sic loqueretur, & iis, qui
Psal. 18. non sunt, ea quę sunt, falsò adscriberet, & alia adhuc vellet contexere, non permisit ex alto is, cuius sunt iudicia vera iustificata, mēdacium ampliùs gloriari aduersùs veritatem: nè aliis quoquè, qui erant ad peruertendum faciles, causa esset interitus, sed interim dum loqueretur, cùm esset dies serenus, & sol regionem vteret meridianam, repentè erupit sonus multorū tonitruum, & elisus fuit ignis ex nubibus, & profunditur simul tenebræ, & densa grando cum ventis vehementibus, & malum hoc horrendum, vocem propemodùm emittebat, esse grauem Dei cōmoti iram. Nam alii quidem solo tonitru auribus & animo perculsi, ibi in terram cadebant semimortui: alii verò in fugam quidem se coniecerunt, se autem multo grauius affecerunt, vt qui fuerint à se inuicèm conculcati, & sic vitę violentum inuenerint exitum. Ipse quoquè impius Imperator propemodùm periit, periturus fortassè, nisi Deus iudicasset id minus esse supplicium, quàm quod ille dignus erat pati. Non vsque autem ad ea, quæ dicta sunt, stitit Deus terrores: sed fluuii quoque aquarum impetu inundantes, & segetes funditùs euellentes, agricolarum labores in mare deportaruot, idque cùm esset æstas, & speraretur fore, vt longo tempore non plueret. Fuit tamen, quod factum est, admodùm lene & paruum ad penetrandū Maximiani animum, & persuadendum vt resipisceret ab impietate. Nam cùm posteà quæsiisset schedulam, in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò dicuntur dii, ministrabant, quoniam Domna & Iodes non inueniebantur cum aliis, dolore simul & ira implebatur: & diligenter percontabatur, quomodò res eorum se haberent.

Diuinitus confundit eius falsa persuasio.

Postquàm autem audiuit ab Archieunucho, Domnæ quidem emptam esse mentem: eam uerò curare esse apud eos, qui ea sciunt curare: cum ea autem esse Indem, vt eam custodiat, & ei inseruiat: ille iam ira æstuans, & valdè vociferans, O pessime hominum, inquit: Domnam quidem, quę vexabatur à dæmone, fortassè nō immeritò amouisti à deorum ministerio: Quidnam autem te monit, ut Indem quoquè, magno rum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantùm in te fuit, eos à ministerio desertos dimitteres? Sed ipsos iuro deos, te iustas sceleris pęnas non esse euasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit: sed ministerium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei authoritatem detrahēs Præfecturæ, & eum ad extremam deducens ignominiam. Deindè Indem quoque iussit adduci, & ea rursùs facere, quæ diis consueuerat. Ille uerò cùm accessisset, faciebat re uera, quæ consueuerat, deosque & deas & eorum sacerdotes ualere, ne potiùs flere iubeos, ipse soli Deo uacabat, in orationibus uersans & ieiuniis: & non solùm ad eorum impietatem minimè se demittens, sed multos etiam ex iis, qui decepti fuerant, ad ueritatis agnitionem reuocās. Res est enim, quæ ad ueritatem inducit oratio, quandò habet etiā uitam ei consentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit: & erat reuerà sal diuinus, qui & seipsum continebat, & alios poterat cōtinere. Sed tales quidem erant res illius: Maximiano autem erat intolerabile, uideri quidem omnes superasse barbaros, & solo adspectu terrere populi multa millia: uinci uerò à suis, idque cùm essent adeò iuuenes, & ætate imperfecta.

S. Indes multos ad Christū traducit.

Cùm itaque paulatim soluisset, quamcunque habebat speciem humanitatis, apertè quidem pugnabat cū Christo, sacra templa diruens, & ædes dæmonib. ædificans: Præfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mittens per uniuersum orbem terræ: quibus non sufficiebat sua aduersùs Christianos crudelitas, sed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, ut Christianis non obedientibus nihil cederent: sed sic punirent, tanquàm oculi illius

Maximianus Christiana templa diruit. Christianos crudelissimè iubet puniri.

illius vnà examinarent & spectarent tribunalis austeritatem, & in examinando coriositatem, & in punien do nouam inuentionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimum gratificaturum, qui pluribus supplicus afficeret Christianos. Sic incitatos emittebat Præfectos: verumenimuero seipsum quoque eis ostē debat exemplar archetypum ad inhumanitatem. Nā ipse quoque erat primus occidens, puniens, e medio tollens, expellens, quid non violentum agens & tyrannicum? immò verò sæpè quoquè non vim merā afferens, sed eam etiam miscens persuasione, & ipsā porrigens tanquam escam: vt sic quoquè fieret sæuior, & haberet probabiliores puniendi occasiones, quòd nollent pij parcie verbis solis. Is cùm sanctissimum Anthimum diù quæsitum non inuenisset, ipse ingressus ecclesiā, tanquàm fera aliqua varia & dolosa, cùm exercituum & satellitum multitudine eam circunde disset, & deindè etiam lenitatis personam subiisset, vt alii quidem formidarent vim & multitudinem, alii autem ad sibi vnlem intuentes benignitatem, abducerentur à persuasione: & cùm sic tanquàm duobus fortibus vinculis, timore & persuasione pios colligasset, captiuos duceba ad impietatem. Cùm hæc apud se cogitasset, ad populum talem habuit orationem.

Oratio eius ad populū Christianum. Ego etiam aduersùs gentes barbaras, quæ meum iugum ferre recusant, & non parent Romanorum legibus, non statim moueo hastam, neque vtor iaculis, neque gladio eis cędem affero: sed bonos imitor medicos, mollibus primùm verbis & benignis, perindè ác oleo, tumorem emolliens. Deindè postquàm videro eos esse valde immedicabiles, vlcusque eorum valdè malignum & profundum, tunc vtor cauterio, & tam aspera & acerba sectione, vt neque ab initio me uideatur aliquis humanior, neque post misericordiam & mansuetudinem violentior. Absit autē, vt vos me vnquàm sentiatis conturbatum & iratum: sed accedētes, libate magnis diis, & rogate, vt vos benignis intueantur oculis: ut sic à nobis quoquè consequamini honores, magistratus & pecunias: & sitis inter meos primos amicos, & familiares. Quemadmodùm enim non est absurdum, Barbaros quidem, qui sunt alterius linguæ, nostra tam æquo animo ferre, uos verò in Romanorum legibus educatos, & in rebus Græcorum eruditos, & mihi subiectos, non in omnibus seruare obedientiam: sed in rebus præcipuis uideri inobedientes, & bellum apertè suscipere contra vestrum Imperatorem, ut ideò excidatis ab Imperatoris beneuolentia, & larga munificentia? Recedite ab hac falsa religione. Sin minus, pęna nō procul aberit. Videte hanc ædem, in qua confidistis. Eam igni mandans, uos quoquè simul perdam: & scietis omninò, quantū sit malum, à ratione aliena audacia, & mentis peruicacia.

Blādities subiungit minas.

Cùm dixisset Maximianus sic immanitati coniunxisset humanitatem, & malorum minis, & bonorum promissis uarta sset orationem, qui instar mellis dulcem habebat linguam sapiens Glycerius, qui erat reuerà diuinus sacrificus & sacerdos, & sua uerba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat, breuem & opportunam dans responsionem, & linguam vinxit Maximiano, & cor eius conturbauit & labefecit, & simul cum ira eius animum repleuit admiratione. Dixit enim:

Glycerius pro populo ei præclare respondet. Neque tua promissa & dona desideramus, ò Imperator, neque tuas minas omninò curamus. Illa enim quomodò appeteremus, aut quomodò ea nostrum delinirent animum, qui, quæcunque sunt mundi, habemus pro somniis? Malum autem quid iis minitteris, qui pœnam potiùs existimans, non vel grauissima sustinere propter Christum? Quę verò dicis, & de quibus gloriaris, de trophæis, inquam, aduersus gentes erectis, ea magis flabunt à nobis, & meis verbis suffragabuntur. Quandò tu, qui vicisti plurimos, mox cōspectus es victus à fœminis & pueris, ab iis, inquam, qui colunt religionem Christianam, quemadmodùm non erit mei Christi virtus multo magis festior? Et præterea quis est adeo attonitus & stultus, vt sit oblitus tonitruum & fulminum, quæ paulò antè fuerunt, & illius horrendæ Dei significationis, mortisque uiolētę, & eius, quæ propè fuit, submersionis & fluctuum interritus: & quòd hæc tuis diis, non autem uero potiùs Deo adscripseris, qui opportunè, o Imperator, infert iram aduersùs eos, qui illos honorant & colūt? Nè sic ergò bellum contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoquè desupèr, quibus sicut hodiè tui à te satellites, itá nos à Rege munimur vniuersorum, per quæ & contra te in aciem prodibimus, & adipiscemur victoriam valdè admirabilem. Percussi enim, interimemus: & cadentes, contra te trophæum erigemus.

Hæc audiit Imperator, & secantibus verbis in medio corde quodammodò sauciatus, animi motum in præsentia celare habens in animo, & nihil ampliùs dicens aut faciens, è templo egreditur. Prius autem ille populus, Deo quidem gloria, sapienti verò Glycerio, pro se quisque tales voces edidit: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua, supra mel ori meo? Non fuisti autem erat, vt Maximianus iram diù cohiberet: sed apud se furore percitus, iubet Glycerium eunte m ad ecclesiam, comprehendi manu militari, & correptū, ad se adduci. Qui cùm ad illius tribunal esset adductus, nihil interrogatum iussit verberari bouum neruis tā vehementer, donèc verberantes quidem, viresillum autem, qui cędebatur, vox deficeret. Præconi quoquè ei, dum uerberabatur, iussit dicere: Lingua parciùa vtere, ó Glyceri. Ne sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habe mores Romanorum: reuerere Imperatorem. Sic quidem imperauit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque hæc cantans, cum affecit pudore: sed cùm esset martyr superior & manibus lictorum & vocibus quæ ei incantabantur, quærebat suum regem, & tota voce & viribus illius inuocabat auxilium: Domine Iesu Christe, dicens, quomodò me, ut pro te dicerem, corroborasti: ita etiam, ò bone, da mihi vires, vt pro te patiar: ut accessione eorum, quæ sunt tristia, sit mihi præmiorum maior remuneratio. Hoc tanquam ignis igni additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipse autem eos, qui percutiebant, eousque ut uerberarent incitauit, donec corpus martyris humi iaceret, nihil differens ab inanimis: sanguine quidem iam exinanito, pelle verò uento tumefacta, & ipsa carne prius consumpta, & nudis solis ossibus apparentibus. Quod quidem mouit misericordia non solùm pios & humanos animos, sed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

Ps. 118.

S. Glycerius maxima flagellatur.

Vide sæuissimum tyrannū.

Sed postquàm sic affectum Glycerium, & à mortuo quidem nihil propè differentem, solam autem linguam mouentem vehementi spiritu, & dicentem, Sum Christianus, seruus Christi, qui solùm est uerus Deus: Vnus est mihi Dominus, vnus Rex. non ferens ille loquendi libertatem, iubet eum quidem solui à uinculis, abductum uerò extra ciuitatem, igne cremantem mortem subire. Ductus ergò generosus ille ad locum constitutum, & stans ad orientem, partim Christo egit gratias, qui eum à multis liberarat periculis: partim autem pro se uehementer orauit, & pro piis, qui erant ubique. Deindè cùm Christi signum suo adhibuisset corpori, fuit affixus ligno, sacra uictima, aries carens omni uitio, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem subtùs accenso, Iesu fuit oblatum holocaustum & sacrificium acceptabile, & diuina hostia aræ supernæ conueniens. Quid uerò, hinc ne intellexit

Stupēda martyris fortitudo.

Signo Crucis se muniens, in igne efflat aīam.

tellexit Maximianus pios esse immutables ? Multùm abest : sed cùm execrandæ eius hostię ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra regiá, aderant quidem impij, candidis & magnificis vestibus celebrantes festum sui interitus : Solus autem Indes atris indutus vestibus, & cùm hæc celebrarentur, maximo dolore affectus, cùm se in valdè tenebrosa inclusisset domuncula, impiorum deflebat interitum.

Renunciantur hæc quoquè Imperatori, & is statim ab ipso arripitur, & sistitur ab illo Iudice iudicandus. Cùm autem etiam antequàm loqueretur, ei renunciaret vestis, quòd quæ fiebant, ab eo censebātur digna luctu & tristitia, iussit eius manibus & pedibus iniectis catenis, & collo collari, eum seruari inclusum in carcere. Atque Indem quidem habebat custodia: Maximianus verò Domnam quoque quærebat: & furore perindè àc ebrietate læsa ratione, & oblitus eorū, q̄ de ipsa audiuerat, dicebat assiduè: Vbi est Domna? Vbi est sacerdos Dianę & Mineruæ? Rursùs ergò ei dicunt deintegrò, quæ videbantur accidisse virgini, & quæ fecerat Eunuchus, itá ut res se habebat, significát. Ille autem cùm multa dixisset de Archieunucho, & valdè ægrè tulisset, quòd ei vita fuisset conseruata, iubet ei quidem caput amputari: uirginem verò quæri in monasterijs, & dijs illius seruari. Hæc cùm resciuisset ea, quę monasterio præerat, in quo erat sancta, in primis virili suscepta cogitatione, virili tonsa & ueste ornata uirgine, & p̄ces cū lachrymis ei præbēs viæ custodes & duces, eam clàm emittit ex sacro thalamo.

S. Indes regit ī cu stodia.

Sed sceleratus non cessabat quærere : & cùm eam non inueniret, furebat communiter in omnia monasteria. Atque sacra quidem omnia monasteria crudeliter diruebantur: virgines verò turpiter probris afficiebantur: Virgines, proh dolor, quas ne masculorū quidem oculis uideri erat vnquàm tolerandum: atq; itá per omnia peruadebat calamitas, quasì capta esset ciuitas ab hostibus. Quibuscunque ergò earum erant corpora valentia, & neque senectus, neque morbus aliquis tardabat earum pedes, ipsæ statim fugam spectabant, & ad montes & speluncas & ignotas solitudines celeriter abibant, malentes uitam degere cum feris, quàm habitare cum hominibus, feris longè immanioribus, & qui corpora uirginitatem exercentia p̄bro afficere inhonestum non esse existimant. Sed eo, quod cogitaras, frustratus es ò inimice omnium : & per quæ sperasti tyrannidem exercere, per eaipsa fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus est ea Virgine, ipsas virgines uel in medio lictorum conseruare, & quomodò fidem, itá etiam cōtinentiam ipsas prodere nō permittere. Inter eas autem tanquàm inter claras & lucidas stellas, vna mirādum in modum resplendebat instàr lunæ, & pulchritudine & genere & uirtute aliis præstans. Ea uerò uocabat Theophila. Hoc aūt lōgè meliùs res ipsa ostēdit.

Maximianus sæuit ī monasteria, eaque diruit: præclarus hux hæretericorum monasteriorum.

Cùm enim illa esset uultu adeò formosa, traheretur autem à lictoribus, & iā ad probri ac contumeliæ officinam violenter introduceretur, manus simul & oculos in cælum tollens, & miserabiliter adspiciés, Mi Iesu, dixit, meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis & uitæ, uide eam, quæ est tibi desponsa. Vide, ò sponse, in quem nulla cadit reprehensio, & festina: quoniā nec est quidem tempus precandi: nè pactum conuentum fallam, nè prodas me bestiis, nè lupi tuā pecudē dilanięt. Serua spōse spōsā: meā cōserua castitatē fons castitatis: ut tuum quoq; nomē nunc maximè glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis. Hæc illa quidem orauit cum lachrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed est adhibēdus animus narrationi. Introducitur uirgo in prostibulum: Illa uerò etiam in tali loco & tempore nō est oblita eorum, quæ oportuit: sed protinùs eiiciens id, quod habebat in sinu: id autem erat sacrosanctū Euāgelium: aperuit, & dabat operam lectioni. Vnus uerò ex intemperantibus, œstro insano percitus, ad eam ingreditur: qui aliquantispèr quidem eam audijt legentem. Cùm autem iam propè esset, á maximo metu inuaditur, & tremore valdè agitatur, & humi procumbit mortuus, & sic iacebat ad pedes Theophilæ, non spirans. Multæ horæ præterierant, & cum aliis visum esset, quoniam non exibat, eum non posse satiari uirgine, vbi alius quoquè ingreditur, ipse quoquè iam propè stans, lucis quidem, quæ uerbis exprimi non potest, fulgore illustratur: deindè eum á luce tenebræ excipiunt, & obtutu orbatus, quærebat oūiens, non ampliùs virginem: sed quemadmodùm citra offensionem exiret extra fores.

Theophila uirgo sanctissima ducitū ī lupanar.

Malè perit homo petulans.

Alius occæcatur.

Cùm multi quidem talia passi essent, & nonnulli etiam magis horribilia, nulli fuit ampliùs cordi ingredi: sed & si quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore: sed solùm uolens scire ea, quę facta fuerant. Postquàm autem ingressi sunt complures, vidēt ea, quæ & ad uidendum erant terribilia, & ad dicendum aliis maximè admirabilia: puellam quidem honestè sedentem, & libro incumbentem: adolescentē autem quendam propè eam stantem, luce quidē ineffabili, pulchritudine uerò incredibili, ueluti quædā tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc postquàm uiderunt, & metu diriguerunt, & vix tandem, Quis est sicut Christianorum Deus? exclamauerunt: & simul non ferentes spectaculum, rectè secum agi putabant, si fugerent: & celeritate maxima domo exibāt: omnes quidem obliti libidinis: nonnulli autem etiā ipsa impietate abiurata. Sed neque hæc ignorauit Maximianus: sed cùm resciuisset uirginem quidem non posse capi ab iis, qui ipsam seruabant, militibus, quinetiam multos ex suis esse victos, & didicisse Deum piè colere, Dei gratiam adscribebat incantationi: dicens Christianos uti artificiis ad uulgus decipiendū. Sed ille quidem hęc dicens, scipsum potiùs decipiebat, & quicunque his nugis animum adhibebant.

Itèm alij multi.

Plerique credunt ī Christum

Ille autem plenus lumine, qui uidebatur uirgini assistere, cùm eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat. Deindè cùm etiam adduxisset usque ad sacram ecclesiam, eam statuit in uestibulo: & cùm, Pax tibi, dixisset, recessit. Eam autem inuasit & metus, & gaudiū. Metus quidem, quòd ille eam reliquisset: Gaudium uerò, quòd libidinosorum manus sic effugisset, nihil passa indecorum. Accedens ergò, pulsat ostium populi iam congregati, & nocturna de more Deo canentis. Cùm autem ianuę strepitum sensisset quidam Diaconus, & quænam esset resciuisset, renunciauit iis, qui erant intra ecclesiam. Omnes itaque ad eam confluunt. Nam alioqui erat etiam illustri genere, sicut audiuimus: uirtute autem multo illustrior. Cum eam ergò uidissent, & quos & quidnam volentes effugisset, intellexissēt, & q̄nā illa ī eos fecisset miracula, quosnā q̄dē fontes lachrymarū nō mouerūt? quasnam autem voces ad Deum non emiserunt? in principio quidem raptum uirginis miserantes: in fine verò impios quidem miseros ducentes: illā verò quibusnā nō p̄sequunt̄ beatitudinibus? Illa aūt seipsā q̄dem iacit humì, & aræ sacros tāgit cācellos: flet uerò tā uehemēter, ut eos ēt q̄ videbāt, ad similē moueret affectionē, & fluēta lachrymarū: fitq; cōmunis Deū gratiarum actio toto pectore. Sed itá quidem se habebant res virginis.

S. Angelus S. Theophilā liberat.

Obserua, ut antiquitùs nocturna preces & laudes Deo depromptæ sint.

Improbo autē Maximiano oportebat improbos etiam esse ministros, & ex eadem, vt aiunt, fidelia. Quicūq; ergò piè Deū colētes latebāt Maximianū, ii illos nō secùs ac venatici canes iuestigātes, significabant.

Qui quidem & aduersùs Dorotheum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat insignis, vt qui Præpositus vocaretur ab Italis, pietate autem erat insignior: aduersùs eum ergò, & Mardonium, & Mygdonium, & qui priùs dictus est, Indem, & quosdam alios, fide quidem in Christum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittunt tela calumniæ: Hi scilicet, quorum dentes arma & sagittæ, & lingua, vt dicam cū sacra scriptura, gladius acutus, dicentes: Si seruos, ò Imperator, & eos qui in tua regia habitant, & sunt tibi subiecti, non potes subiugare: cur aliis conaris persuadere, inutiliter laborans, & frustrà te crucias? Ij enim ęgrè potuerint abduci à dogmate, illos videntes nos suauiter irridentes, & tui tribunalis austeritatem nihili facientes. Vide enim, quousq; procedit eorum contemptus. Non solùm ipsi contemnunt cōtraria sententiis: sed aliis quoq;, qui latent, qui eadem quæ ipsi sentiunt, & alimenta suppeditant, & ad certamina parāt & instruunt. Quinetiam mittunt literas ad eos, qui procùl distant, simul & eos confirmantes in sententia, & exhortantes ad constantiam. Et alioqui quicquid aduersùs ipsos, & quam habent religionem, tua excogitauerit potētia, id statim per illos ab ipsis depręhēdit.

Psal. 56.

His fuit ad irā accensus Maximianus, & dicto citiùs iussit sanctos ad se adduci. Et aderant quidē illi nihil timētes, neque ullum formidinis vestigium vultu præ se ferentes: Ille autem toruis ipsos oculis intuens, O pessimè perdendi, inquit, ò omnium hominum ingratissimi. Cur tantam à nobis adepti claritatem, & soli propemodùm sceptris præfecti imperatoriis, tā malè deprehensi estis in benefactorem: qui pro multis nostris in vos beneficiis qualem refertis gratiam, Iesum quendam uobis & altis Regem adscribere dictitātes, & nouæ huius religionis duces sedulò celantes, & eis omni studio prouidentes, eosq; fouentes, quos funditùs interire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputaui esse pulcherrimum & primū tropheorū? An non hæc sunt vera, & quæ factis magis arguuntur, q̄ verbis? Illi autem tanquàm latrantem canem nec tātillùm quidem curantes, neq; existimantes esse tempus responsionis, steterunt silētes. Maximianus uerò, cùm silentio magis esset eius irritatus animus: Non p deos immortales, inquit, non uobis parcam: sed cùm omne genus supplicii uobis intulero, & carnes consumpsero, & ossa contriuero, & igne combussero, relinquam insepultos, à canibus & auibus comedendos: & vos ipsos puniens pro meritis, & aliis metum incutiens, nè talia aggrediantur.

Sistuntur corā Maximiano Indes, Dorotheus, &c.

Nec hęc quidem sanctis timorem attulerūt sed statim & solutis zonis, & chlamydibus exutis, stabant parati ad cursum martyrii, vno ore & animo se esse Christianos & Christi seruos audacter nominantes. Deindè etiam Maximiano: Nobis, ò Tyranne, dixerunt, honores tui, & vanæ bę dignitates ne tantillùm quidem vnquàm curę fuerunt. Quid enim opùs fuerit tali honore, qui à Deo disiungens, est redacturus in seruitutem dæmonum? Sunt enim talia vestra impiorum dona, quæ fugientes, tantum abest vt persequētes, nō solùm ijs tibi cedimus, sed etiam ipso corpore & uita. Cùm ii ità essent parati, & tales essent eorū spiritus, iussit Maximianus, ut extēsis simul manibus & pedib⁹, crudelibus boū neruis fortiter verberarentur. Et statim sex vnumquenque circunsistentes lictores, magna parte diei eos perpetuò verberabant, nulla scelerati moti communis naturæ misericordia, idq; cùm uiderent terram eorū sanguine effectam purpuream. Martyres autē hęc qnidē ferebaut fortiter, ne uocem quidem emittentes: internis uerò animi motibus glorificabant eum, propter quem hæc sustinebāt. Flagella excipiebat carcer, cùm essent eorū colla vincta collaribus, manus autem catenis, & pedes compedibus. Maximianus verò tanquàm torrens, qui fertur per segetes, per omnes deinceps pios peruadebat. Et ad hæc quidem iubebantur inseruire Præfides ac Præfecti, qui erant impietate eximii. Quicunq; autem eius parebāt imperio, qui Christum esse Deum confitebantur, tortoribus simul tradebantur, & uariis tormentis lauiabantur miserabiliter. Et sic quidem quotidiè ei, qui seipsum pro nobis sacrificauit, rationalia offerebantur sacrificia, piè martyrio effecta holocaustum.

Illorū insignis magnanimitas.

Cæduntur neruis boum.

Vincti truduntur in carcerē.

Oportebat autem festorum maximum Christi natalem, ei qui nascebatur, copiosiora offerre sacrificia. Nam ortus quidem Christi dies festus agebatur: quicquid autem est pium, congregabatur ad glorificationem. Prophani verò Maximiani profani ministri accedentes, Quoniam, inquiunt, o Imperator, hodiè festorum quæ norunt, maximum celebrant Christiani, vt qui hodiè Deum suum natum esse fabulentur, & celeberrimo totius populi concursu ad festum cōueniunt, agè nè ex media sagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupentur templi aditus: stet autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes è templo egredi, & nihil cunctātes aræ sacrificare. Sin autem non pareant, quid sit deincèps agendum, statuere, tui est imperij & iudicii. Quòd si hoc quoquè nobis permittis dicere, igne tēplum circuncircà compræhendentes milites, protinùs perdant eos, qui non obtemperant. Et sic illos quidem de medio tolles, qui in rebus præcipuis perniciē afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tuum animū premit non mediocriter, sicut nos non ignoramus. Nōdùm finem acceperat oratio: excipiēs autem Maximianus, Iuro, inquit, maximos deos, me hæc iamdiù uersasse in animo. Nescio verò, quì factū sit, ut ea quę cogitaram, nondùm sim executus. Sed vobis magnas, o dii, ago gratias, quòd effereritis, vt his quoquè oportunè veniret in mentem, quod esset conducibile. & simul iubet, ut primi ex Protectoribus, cùm magna manu militum ecclesiam circundedissent, sarmentis & quacunque alia materia, quæ facilè accenditur, in orbem congesta & apposita, ad templi portam aram statuerent: Deindè, ut præcones clara voce proclamarent, ut omnes exirent, & ad aram accederent sacrificaturi. Quòd si non parērent, portis statim optimè clausis, & omni alio eis obstructo exitu, ignem accenderent: ut sic omnes vnà cum ipso tēplo perirent, & vt digni sunt, ab igne cōsumerentur. Et hęc quidem Imperator.

Impij regi, ipsi se iūgunt.

Nuncius autem statim mittitur ad ecclesiam, vt diceret, q̄ iussus fuerat ab Imperatore. In mediū itaque accedēs, & magna voce clamās, O hies, Maximianus, inquit, orbis terræ domin⁹, me ad vos misso, alterū ex duobus dat uobis optionē: Vt aut diis sacrificetis: adest. n. ara parata: aut, si nō pareatis, oēs simul pereatis. pſto est. n. ignis. Quod ergò vultis, id primùm eligite. Cessauit ille, cùm hæc dixisset: Ecclesiæ aūt Archidiaconus, cùm ei esset cor accēsū igne diuinæ gratiæ, stans ad cornu altaris, O uos, inquit, mei fratres, & inter uos inuicèm vnanimes, nescitis queadmodùm q̄ à tribus pueris facta sūt, paulò antè pseqūetes, dicinō pôt, quantùm eorū admirabamur virtutē, & eorū in pietate stupebam⁹ fortitudinē. & quemadmodùm nō tanq̄ stātes in medio ignis, sed in molli aliqua herba choros ducētes, ipsi hymnū canebāt, & oēm creatā naturā ad uiuiferū Deū laudādū vocabāt? Hos uos nō solùm indicabam⁹ beatos, sed eorū quoq; corona rū cupiebam⁹ esse socii. Qm̄ ergò & nūc nos vocat tēp⁹, & sūt mores Imperatorū similes: Nā etsi nō ibus differū t, at crudelitate & ſpietate maximè pueniū: efficiamur uos quoqs pietate similes, iis, q̄ tūc decertarunt,

Dan. 3. Archidiaconus egregiè accendit animos Christianorum.

tarũt. Quomodò.n. nô esset absurdum, illos quidem, cùm essent pueri, & nec plures tribus, & alioqui cùm nullum adhuc accepissent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclarè decertasse: Nos verò, qui & multitudine sumus propè innumerabiles, & multi, quibus nihil deest ad perfectam ætatem, & quibus est etiam tanta exemplorum copia, videri uitæ cupidos, & ignauo abiectoque esse animo: & non oblatam occasionem tanquam lucrum arripere, & hanc, quæ est ad tempus, uitam despicere pro Deo, q nos fecit, & suam animam dedit pro nobis ad mortẽ: testimonium autem firmæ & infractæ nostræ fidei, nostram præbere mortem? Hæc autem dico, etiamsi nulla esset pro his remuneratio. Cùm uerò sint valdè paruæ huius temporis passiones, si conferantur cum iis, quæ sunt illic, remunerationibus: & uita quidem expers molestiæ & æterna, pro hac breui & laboriosa: gloria aũt nuñq̃ cessans, pro infida, & quæ facilè excidit: & diuitiæ, quæ fortiri nequeunt, & uoluptas, quæ nunquàm transit ad molestiam, nos adhuc in p̃sentibus manere concupiscemus, & non potiùs, cum ad eam quę est illic, gloriam, pro Christo subeundo mortem, inuenerimus perueniendi occasionem, quã primùm transibimus? Et quidnam aliud facientes, ab iis qui sapiunt, iudicabimur, nisi digni, q lugeamur? Mementote, immò uerò adspicite ad aram. Verus.n. noster Dominus fuit pro nobis sacrificatus. Non nos quoque pro eo in loco sancto animas profundemus, & ueluti quoddam sacrificium eas illi igni offeremus in holocaustum?

Multa Christianorũ multa cum templo cõburũtur.

Cùm sic dixisset, omnes incitauit, & effecit ut moriendi vehementi tenerentur desiderio. Simul itaque cum illo beatam illã vocem exclamauerunt, Christiani sumus, Christiani, & deos tuos, o Imperator, non colemus. Hæc Maximiano quidem annunciabantur: ille autem cùm ne finem quidem expectasset orationis, iussit in eos ignem accendi, & eos uoã cum templo exuri ut nullus eorum nec misericordiam consecutus, neque latens posset effugere. Pii uerò cùm omnes congregassent simul cathecumenos, uiros & mulieres, & pueros, eosque in quatuor diuisissent, utpotè quòd tempus postularet celeritatem, eos diuino baptismo perficiunt, & Chrismate ungunt, & eos intemeratis impertiunt sacramentis. Protinùs autem aderant ministri quoque Imperatoris, & ignem accẽdebant: illeque omni ex parte tollebatur in altum: & cùm totam comprehendisset ecclesiam, in unum ascendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quàm quæ intra, depascens. Fremens itaque malum ingruebat grauissimum: illi autem intùs magna uoce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorũ, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque priùs cessarũt glorificare, quàm oblata essent acceptą sacrificia, castæ hostię agno, qui fuit pro mundo mactatus.

Vide usũ Chrismatis in baptismo antiquissimum.

Quinq; dies trãsierãt, & ignis depascebat materiã. Cùm uerò flãma iã cessasset, nullus q̃dẽ teter odor sẽtiebat, nec ex corporib⁹, nec ex fumo: spirabat autem potiùs quidam suauis & mirè frãgrans odor. Apparebat uerò quidam radius, auri rutilantis speciem præ se ferens, uarium quendam edens & valdè gratũ ſplẽdorem: quomodò Sol lucet, qui modò apparet in Oriente. Maximianus autem existimans se iam omnes vicisse, & relaxatum esse à curis certaminis, theatris pascebat oculos, & equorum scilicet & hominũ curriculis. Illud verò non erat vincere, sed potiùs uictũ esse: idque magis uidant pios, ut liberè loquerentur. Ostendent autem, quæ consequuntur. Ante theatrum quidem erat ædificatum maximum fanum Cereris, q̃ erat apud eos dea maxima. Accedens autem ille eũ

uniuerso populo & exercitu, execranda peragebat sacrificia. Quidam uerò ex numero militari, Zeno nomine, zelo plenus aduersus impios, non ferens sic pietatem affici cõtumelia, stans in alto: Erras, inquit, o Imperator, insensibilibus sacrificans lapidibus, & mutis lignis. hoc enim est, quod apparet: id autem, quod est reuerà & intelligitur, est fraus dæmonum, quæ suos cultores abducit ad interitum. Intellige, o Maximiane, & hos oculos & internos in cælum tollens, quære ex iis quæ uidentur, creatorem: qualis sit opifex, disce ex operibus, & disce Deum piè colere, q non sanguine & nidore rationes expertium animantiũ, sed mundis hominũ delectatur his, & mũdo corde.

Zenonis militis extrem⁹ pro pietate zelus.

Hæc cùm audiisset Maximianus, iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & simul clamabat, lictoribus quidem, ut fortiter percuterent: sancto aũt, omnes quidem dentes sunt immaniter excussi, maxillæ uerò sunt cõtritę: & iam parũm spirantem, & mox moriturum iubet abduci extra ciuitatem, & amputari caput, quod liberè erat locutum. Et sic Zeno generosissimus, cùm magna celeritate peregisset beatum stadium martyrii, truncatur capite, & sursùm fertur ad Christum caput omnium. Sacer quoquè chorus, q erat circa Dorotheum, qui à tam bono instituebatur magistro, diuino, inquam, Anthimo, non sic erat habiturus capita incoronata: sed hæc quoque superne dispensabatur ac prouidebantur à diuina gratia. Et à sacrosancto quidem Anthimo ad eos mittebantur literæ, ipso quidem in quodam uico delitescente, illos autem aperte decertantes, & suscipienda strenuè certamina precibus adiuuante. Hoc postquam euasit manifestum sceleratis Imperatoris satellitibus, & ipsas literas, & eum, cui erant datæ, adducunt ad Imperatorem. Ille autem cùm eũ vidisset, & legisset quę scripta erant: scripta verò erant, ut est verisimile, quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & salutaria, ira æstuans, iussit eos quàm primùm abduci. Illi ergò statim sunt abducti.

Crudelissimè ei dẽtes oẽs excutiunt.

Capite caeduntur.

Imperator autem: Vana ne, inquit, fuit mea coniectura, cùm prædicerem, vos à me desecisse? Immò verò execrandi, iam enã aduersùs me insurrexistis: ad aliũ autẽ, cum quo nos acre bellũ gerimus, transfugistis? Et simul dat eis legendã epistolã. Iussit verò eum quoque, qui adductus erat, introduci. Quẽ cùm uidissent martyres, valdè lętati sunt animo, eũque, & si procùl starent, uultu & nutu salutarunt. Maximianus autẽ saſtũ quedã & spiritũ suscipiens principis, & immaniter eũ intuens, Dic mihi, inquit, infelix, quis est, qui hæc tibi tradidit, & ubinam latet terrarum? Diaconus uerò, cùm magna voce tacitè ad Deum priùs clamasset, & petiisset, vt conuenienter uerisimę promissioni, daretur sibi oris apertio: Qui literas, inquit, dedit, cùm sit Pastor, & procùl absit, gregem cohortatur & incitat ad pietatẽ: & maximè cùm senserit incursionẽ luporũ & ferarũ. Tunc.n. alta & clara voce suo gregi imperat, & quæ sint facienda, significat. Quę autẽ dicit, non sunt sua, sed ea accepit à primo pastore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animã autẽ nõ possunt occidere. Atq; dixi quidẽ, quisnã dederit literas: Vbinã aũt sit, nõ dicã. Aperta.n. fuerit insania, Pastoris esse p̃ditorẽ, eũ qui ex illo maximã accepit vtilitatẽ: qui etabsq; nobis mox fiet manifestus. Non posse enim abscondi ciuitatem supra mõtem positam, uox diuina dixit, & ueri amatrix.

Psal 50.

Mat. 10.

Matt. 5.

Hæc cùm fortissimè dixisset lingua sancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, ut ipsa amputetur, eũ condemnat. Deindè sic iubet eũ obrui lapidibus. Et ille q̃dẽ post sacrę linguæ oblationẽ sic obrutus lapidibus, tela quidẽ nihil curabat: sed corpore

Diacon⁹, lingua p̃cisa, lapidibus opprimuntur.

quidem iam partim attrito iaculationibus, partim autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, & in cęlos extollebatur anima, Christo angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer irascebatur Maximianus. Quocirca Dorotheum cum suis multiplicia excepère supplicia. Illis verò minimè perpetua defuit constantia, Christum inuocantibus, & tormenta & leuia & imbecilla minimè curantibus, uel potius reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbiùs exprobrantibus. Quamobrem ille iam defessus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuersas autem pronunciat sententias: Dorotheo quidem ense caput amputari, Mardonium autem viuum cremari, & Mygdonium in fossam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare iaci. Et ità sunt, consummatis victoriis insignes Christi martyres vario genere mortis, vna uia ingressi ad Dominum. Hæc cùm casta resciuisset Domna, partim quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, q erat vnius cum ipsa animi & spiritus, Partim autem ad imitationem quoquè incitabatur, & eadem, quæ ipsi euenerant, cupiebat certamina & pręmia. Vndè nec despexit Dominus suam sponsam: quæ vestem q. dem habebat mundam à nuptiis, sic autem eam etiā lachrymis quotidiè dealbabat, quòd nō eam sanguine martyrii redderet purpuream, & totam sponsam efficeret dignam eius pulchritudine, etsi pręsens eius uita nihil abesset à dignitate martyrii, vt quę tam & diuturnitate exercitationis & aspera viuendi ratione eam premeret, cùm ipsa & in antro lateret subterraneo, eoque eiusmodi, ut terrestre dici posset sepulcrum: & potus eius esset fons, qui in eo erat: & cibus similiter herbę, quæ erant in margine speluncę.

Vt illustres martyres perimuntur.

S. Domnæ cibus & potus uilissimus.

Cùm ea sic se gereret in exercitatione, tunc descēdit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in ueste virili, (ea enim ipsam indutam Agape eius mater secundùm spiritum, sufurata est ab illis impudicis & intemperantibus) beatam hanc quærebat Agapem. Postquàm autem intellexit eam quoquè cursum confecisse martyrii, effectam holocaustum Domino cū multis aliis uirginib' in templo, quod fuerat exustū, magnum animo dolorem accipit, non ægrè ferens q mortua esset Agape, sed potiùs quòd non cum ipsa Agape esset mortua, & paris fuisset mortis socia; stansque ad templum exustum, fletu miscebat cinerem. *Die verò iam diuina gratia eam vocāte ad viam martyrii, illuminata & ad id omni ex parte ducta, descendit ad mare. Eccè autem piscatores in litore stantes, iam parantes retia, & habentes remos paratos Quam cùm illi tunc vidissent veste virili sic indutam, nō ex eo quod erat, sed ex eo potiùs, quod uidebatur, eam uocarunt: Veni, dicentes, adolescens nobis opem laturus, ut te etiam prędę faciamus participem. Illa aūt alacri animo eis obtemperauit. Ingressa uerò, piscatorum statim conturbauit oculos & animos, cùm uiderent eam videri quidem virum: mores autem, & virginalem pulchritudinem & pudorem in eius oculis insidere, Verumenimuerò cùm ad piscandum retia demisissent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè acsi magnum aliquod pondus in eis sentirent. Iam verò cùm prope litus uenissent, noctù uident, luna depellente caliginem, & comprehensam piscium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis.

fort. Diu

Atque illi quidem visione conturbati, cùm præ dolore & metu corpora excussissēt, & i terra deposuissent, retibus collectis, contendebant transmittere in regionem, quę erat ex aduerso, nolentes in naui secū vehere uirginem. Cùm autem nō persuaderent, dato ei pro mercede pane & piscibus, abierunt. Illa uerò cum Indæ & illius sociorum & mortē & genus mortis, ut priùs diximus, iā accepisset, accessit quidem ad corpora: diligenter autem ea considerauit & uersauit: & deindè etiam singula accuratè didicit. Postq verò figuræ & totius corporis signa illos esse sanctos apertè significabant, ea manibus accipiens, & eis labra magno admouens desiderio, ardenter amplectebatur, tota eius anima simul quoq; amplectēte. Cùm hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipsum litus, velo iam demisso, & solis remis sensim ad terram appellere. Accedens itaque uirgo, cùm nautas, vt decebat, appellasset, ostendit etiam pisces. Nauclerus autem eā illos vēdere existimans, statim rogauit quanti venderet. Illa uerò dixit se eos dare gratis. Cùm autē ille quidem non credens, rursùs meminisset precii, illa verò staret tacens, & manum porrigeret, quæ uidebatur velle gratificari, Per ipsum Christum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iureiurādo intelligens generosa uirgo eum esse pium, nihil voluit eum celare: sed cùm eum foràs euocasset ad litus, ostendit ei corpora sanctorum, & adhibuit eum in societatem pulcherrimi ministerii, aperiens quorumnam essent, & narrans quemadmodùm pro Christo mortui essēt martyres.

Sanctorū martyrū corpora miro modo à piscatoribus capiuntur.

Nauclerus aūt cùm hæc audiisset, nouas sindones, & vestes cādidas, vnguentaq; & suffitus é naui statim attulit, & in eis deponēdis laborauit. Dōna uerò cùm iis, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis priùs lauasset corpora, & cū nauclero honorificè & cū omni reuerentia ea composuisset, & ea deindè communiter portassent ad murum ciuitatis, qui est proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum suis finem uitæ acceperat, illic ea in fossa posuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, ut qui iudicasset eam esse fratrem eiusdem, cuius ipse in Christo sententiæ, (eam enim adhuc uirum esse putabat) rogauit ut secum esset, & toto usq; tempore nunquàm ab eo discederet. Illa uerò non admisit: sed eum quidem rogauit, ut cœptum iter persequeretur: se autem dixit mansuram: quoniam, inquit, propè est uitæ finis. Quarè nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omnino decet ab his animis seiungi. Cúm illic ergò remansisset, indiuulsa adhærebat reliquiis, aromatibus & suffitibus eis honorem exhibens, nauclero satis pecuniæ suppeditante ad ea comparanda.

Vide reuerētiam erga sacras reliquias.

Fieri autem non poterat, ut eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrii, quo Domna tenebatur, desiderium videretur imperfectum. Quāobrēm deferunt hęc ad Maximianum, qui cùm intellexisset, quòd illa sanctorum tanto amore capta esset, magnum edens cachinnum, qui multo risu, uel plurimis potiùs lachrymis erat dignus, Par est, inquit, ut ea quoque parem illis mortem subeat, & sic re ipsa discat, quòd hominibus nihil post mortē ampliùs habentibus, illa frustrà tantos honores exhibet. Dixit, & statim misit, qui eam interficerēt. Quā cùm etiam comprehendissent in illo loco orantem, caput ense amputant, idque igni tradunt. Ei paulopóst adiungitur sapiens quoquè Euthymius, qui doctrinis & monitis multos priùs Christo martyres obtulerat. Nam propter illius magnum zelum ad pietatem, valdè vexatus Maximianus, iraque & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum priùs conatur omninò abducere à confessione. Cùm autem ille puniens esset defessus, ense mortem affert athletæ. Licet uerò in manus sumendo eius historiam, omnia ad verbum percurrere.

S. Domnæ amputato capite cōburitur.

S. Euthymii martyrium.

His veluti quibusdam astris Nicomedia magnum

iucun-

iucundumq; & gratum emittit splendorem,& ma-
ius ex eis ornamentum accipit,quàm ex auro,& gem
mis,& ex margaritarum nitoribus ac splēdoribus: qui
20000. Martyrũ Nicomedia. sunt quidem numero viginti millia: sunt autē in cho
ro martyrum multitudine & pulchritudine insignes.
Quorum peragitur memoria vno die post Christi na-
talem,ante festum Infantium,vt qui, quomodò illi en
se,ità etiam ipsi igne Deo,qui carnem induit,sunt ob-
lati. Quibus etiam accessit admirabilis Glycerius, &
sacrosanctus Zeno,& Theophilus:prætereà autē cum
Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus simul
cum Mygdonio,& tres virgines, Agape, inquam, &
Theophila,& Domna,quæ erat longe pulcherrima,&
maximè veneranda: Ad gloriam Christi veri Dei no-
stri:Quem decet omnis gloria,honor& adoratio,nūc
& in secula seculorum, Amen.

VITA BEATI IOHANNIS APOSTOLI & Euangelistæ, per Simeonem Metaphrasten scripta. Habetur in Oecumenio post Apocalypsis expositionem.

Decēb. 27. QVAM parùm absit homo ab Ange
lis, quodq; quo ipsi possibile sit vnà
cū illis versari,viciniusq; assiste-
re,immò etiam Deū imitari pos-
sit,quodq; multo maius est,filius
illius iuxta gratiam effici; ostēdit
præ omnibus magnus hic Euan-
gelista & Apostolus,matre quidē
Iohā. 19. Virgine ditatus:dignus antè habitus, qui Christi fra-
ter uocaretur,ipsique factus socius, & particeps arca-
norum. Verùm ipsamet diuina oracula voce maxima
prædicant Dei in seipso magnalia. Attamen id mani-
festiùs sermo nobis explicabit.
Marc. 3. Hic enim verbi uox, filius tonitrui,vniuersum præ
dicatione compræhendens orbem: & quod omnium
maius est, solumque in se sufficiens, dilectus ab ipso
Iohan. 13. 19. 20. & 21. Christo meo,patriā quidem non habuit ciuitatem ali
quam,sed ex vili quodā pago, & abiecta regione na-
tus est. Confirmant hunc sermonē scribæ,dicētes:Pro
Iohan. 7. phetam ex Galilęa non surrexisse: Confirmat & ille ve
Iohan. 1. rè Israelita,contendēs nullū bonum esse posse à Naza
reth. Ex hac igitur hic,& ex tali tantus sacerdos,velu-
ti ramus quidam productus:patre quoquè, conformi-
ter ad patriā abiectus & obscurus, nempe piscatore
ac paupere. Et hic quidem puerilē iam ætatem egres-
sus erat:porrò pater filium ad idem opificiū assumit,
piscatoriæ artis hæredem ipsum efficiēs. Artis itaque
socius erat filius patri, & familiaris ac domestica erat
vtriq; paupertas. Quid enī pauperius & abiectius di-
cere quispiam poterit,quàm sint piscatores? quorum
hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodq;
maius est ad abiectionis demonstrationem,nō in ma-
ri piscabatur,sed in breui quodam lacu,unà cum pa-
Mat. 4. tre, & fratre Iacobo versabatur, rupta sarciens retia,
(qđ & ipsū extremæ paupertatis erat) ac manuū arti
ficio cōsolās necessariorū indigētiā. Itaq; Græcanicæ
disciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cui⁹
Acto. 4. rei testis est diuus Lucas,qui ipsum idiotam vocat,&
alienū à literis. Vnū hoc solùm habebat insigne, quo
agnosceretur,& bonum hoc vinculū à patribus traha-
bat, nempe pietatem.

Vbi autē vmbraticæ nebulę eleuatę sunt,& ea,quæ
figurarum erant,transire in veritatē cęperūt:& tu Do
Psal. 32. mine,qui singulatim finxisti corda nostra,non disper
sisti testamentum tuum,quod nobiscum pactum erat,
sed uidens vidisti afflictionem Israel,& non exutus di
uinitate,propter nos factus es id,quod nos, sine pec-
cato,& throno patris non relicto, Virginem inhabi-
tasti propter me,ut ego cęlos inhabitarem,& ex vete-
ri casu reuocatus, & liber à peccato, ac primam ado-
ptionē suscipiēs: oportuit sanè esse & discipulos,qui
mysterio dispensationis ministrarent. Tunc quidē vo *Mat. 4.*
catur Andreas & Petrus:aduocatur autem & hic, qui
circa pisces & retia ac lacus versabatur: & iussus uer
bi uoce,ut hominum piscator constitueretur, proti-
nùs patre scaphaq; relictis,ei qui se vocabat,adiungi
tur:& terreno homine exuitur propter cælestem, ac
piscationem animarum transmutatus addiscit,& prę
ceptoris vestigia secutus,inimicos diligit,persequen
tibus benedicit.

Vtque vno verbo absoluam, in huius lege exactè
instruitur, talemq; nactus præceptorem, similem de
monstrat disciplinam: & ascensiones in corde dispo
nens, discipulus familiarissimus, ac præco maximè
theologus efficitur: omnes sensus moderatur, fami-
liaris omninò virginitati efficitur, tali vtendo alimē
ci ratione, vt summa parsimonia viuere duntaxat pos
set,sacrumque corpus,vt subsisteret, cōseruare. Hanc *Vide magnam victus parsimonia in S. Iohāne*
etiam virginitatis appellatione ditatur, & amicus e-
ius, qui imperium tenet,efficitur: magis autem & ip-
sum habet in seipso loquentem: & rursùm ab eo au-
die,quæ ille à patre audierat: cumque in montem as-
cenderet,ipse vnà conscendit,ac dignus habetur vi- *Mat. 17.*
sione admiranda,& maiori, quàm dici possit, ipsam
verbi diuinitatem denudatam intuitus, & cælestē au
diuit vocem,qua dilectum filium declarat pater, ac
ueteri testamento præponit Euangelium.

Decens ac honorifica cœna subsequitur,& ne tunc
quidem Iohannes relinquitur. Deindè cùm Petro o- *Iohan. 13.*
pus esset discere,quisnam is esset,qui horrendam illā
proditionem parturiret,nec ipse auderet interroga-
re,quàquam primas teneret in choro discipulorum,
Iohanni hoc committit. Nouerat enim id, quod Chri
stus erat apud ipsum,hoc Iohannem esse apud Chri-
stum:& ꝙ ipse quidem diligeret,ille aūt dilectus es-
set. Et unde quanta accedat ipsi libertas loquendi. Ne-
que enim vulgari modo interrogat,neq; primùm ex
cusans,quòd metu accederet: sed sciens quanto ipsū
amore prosequeretur,sedenti adhęret præceptori,&
in huius pectus recumbens,ait: Domine, quis est qui
tradit te? Ille autem libenti ēt animo accipit,quod il
le fecerat, & quasi opportunè fuerit liberè locutus,
gratum habet. Ex eo enim,ꝙ protinùs quæstionē sol-
uat,ac pane designet proditorem, significat se nō æ-
grè ferre eam libertatem. Itaq; hinc ēt manifestū est,
quòd cathedram, quam proximè Christum cum fra-
tre petiuit,non gloriæ sed Christi amore petiuerit,& *Mat. 20.*
quòd nollet hic alium esse sibi dilecto viciniorem.

Condemnatur Iesus,& adest Iohannes, ac ad atri *Iohan. 18.*
um Pontificis. cùm notus esset Pontifici, vnà congre-
ditur,loquiturque ostiariæ,& Petrum pro foribus stā
tem introducit. Imminet tempus salutaris passiōnis,
& verbum permanet, vt procedat ad patrem, ac Io-
hannes cū matre assistat cruci,materq; audit à filio ac
suo cōditore: Ecce filius tuus dilectus: & rursùm hic, *Iohan. 19. Iohannes uirgo mēte & corpore.*
Ecce mr̃ tua. Ab hoc igit̄ tēpore uirgo hic mēte & cor
pore,matrē ac Virginē sibi vendicat: nec multò pōst
Christū,q resurrexerat, videt, vidēsq; agnoscit, & cū
Petro ad sepulcrū venit, ac prior ꝑcurrit,& postq̄ se- *Iohā. 21. & 20.*
pulcralia vidit,spirit⁹ inflationē suscipit,eiusq; donis di
tat,ac diuinis manib⁹ ꝯsecrat vniuersi orbis Apostol⁹.

Qm̃ autē ꝑceptorē audiuerat alias quoq; oues ha-
bere,quæ licet ex hoc nō essēt ouili, oportet tñ & il-
las cōgregare,& ab eodē regi pastore,fieriq; vnū oui *Iohan 10.*
le,& eas rectè ac liberè ipsum sequi,neque aliena fi-
stula rapi & dispergi, ac corrumpi: hæc, quan
tum æquum est, anxiè curat, & in iter ad hoc mit
titur, ut dispersas oues in unum congregaret, &
eam quę errasset, fistula veritatis reuocaret, ac

sub vno vero pastore ouile repararet: si quis duram repugnantem haberet animam, hoc eodem igne fucculentam redditurus ac teneram. Vndè, relicta Palęstina, in Asiam proficiscitur: Cumque ea, quę ipsam cōcernebant, rectè disposuisset, Ioniam occupat, ac Ephesum aggreditur, vbi plures ac crudeliores ferę erant, & talia, quæ periculo quouis longè periculosiora essent. Et primùm quidem templum Amazonum, ipsis dolis concretatum, vna prece subuertit, ac veluti plateæ lutum diruit. Deindè sacrificorum, qui à sacrificiorum appellatione cognomen fortiti fuot, hos quidem sermonibus, illos autem signis, rationibus ac necessitatibus transfert ab errore: & huiusmodi exuberantibus modis efficit, ut transmutentur ad discendā pietatem, & ipsi etiam aliis constituantur deincèps veritatis duces ac pręceptores. Ac itā partim quidē alios obiurgando, partim verò, quæ conueniont, ét admonendo, omnibusque omnia factus, i forrem eorum, qui salui fiuot, omnes pellicit: vt hinc factum cognosceretur, quod à Paulo dictum est: Vbi abundauit iniquitas, ibi superabundauit & gratia.

S. Iohānes Ephesi Christū prędicat.

Rom. 5.

Verùm maligno illi non dabatur inter hæc requies. Certè oculis iouidis intuitus pietatem adeò increscere, cognita huius rei causa, omnem aduersùs illod monet lapidem. Quid ergò fomit consilii? Domitianum Vespasiani filium ingressus, qui post Titum obtinuit imperium, cum illo aduersùs pietatem decernit. Ante omnia autem Iohannem, qui robur vniuersorum erat, tollere conatur: statimque ipsum ab Asia ducit ad Europam, & in exilium relegat, quemadmodùm insequens sermo manifestare poterit. Vbi enim in conspectum Imperatoris venisset, & quis, & vndè ortus esset, quamque profiteretur religionē, & quemnam diceret esse venturum, interrogatus esset: Iohannem quidem se vocatum esse, & à Iudęorū genere prodiisse, ac sodalitii Christianorum esse respōdet: se autem annunciare hunc esse venturum, cuius thronus veluti luna præparatus, ac perfectus esset in seculum. Vbi autem dixisset Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non est in promptu demonstratio. Morbi protinùs (o ineffabilem Domine tuam potentiam) & dæmoniorum legiones pelluntur: reuiuiscunt autem mortui, iussum sequendo velociùs, quàm uiuentes. Quibus o rex (aiunt Iohannem dixisse) nè dubites, ab his, quę apparent, coniecturam faciens eorum, quę manifesta nō sunt. Porrò quæ de Saturoo, & Ioue, cæterisque diis vestris feruntur, nisi sufficientes essent, qui ante nos demonstrassent, vtiquè & ego facilè ostenderem nihil esse, sed plena potiùs ingēti vituperio, risuque ac dementia. Verumenimuerò deceptionis salsugine abiecta, satiare potiùs fonte potabili ac dulcissimo.

Relegat in exiliū.

Miraculis confirmat doctrinā suā apud Domitianū.

Hunc autem stupore simul & ira correptum aiūt, hinc quidē ob portenta ab ipso perācta: illinc verò ob id, quòd deos suos calomniaretur. Itaque ad sermonis splendorem non accessit ob tenebrarum, quę in eius corde erant, crassitiem. Quòd autem hunc nō occiderit, dictus ad Petrum sermo prohibuit, putà: Si eum velim manere donèc veniam, quid ad te? Sed virum perpetuo exilio condemnauit, in vnam Sporadū insularum relēgans, (Patmos huic nomen erat) cùm olim apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus est igitur ad illum terminum magnus Apostolus, & insulam appręhendit. Non longo postmodùm tempore insulares seruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium, & ad æquitatem transeunt, seseq; ad pietatem componunt. Itaque cùm hic esset Apostolus, & admirandus Dionysius fermè iam nonaginta esset annorum, ex Athenis scribit ei in hunc modum; Tuam

Iohā. 21.

Exilij grauis pœna.

Patmos credit in Christū.

saluto sacram animam, dilecte, & erit mihi id peculiarius præ moltis. Salue igitur verè Christo dilecte. Cōsequenter autem etiam bæc addit: Quid admirandū, si Christus verum loquatur, & iniquè discipulos è ciuitatibus expellant, ipsi sibiipsis condigna distribuentes, & execrandi à sanctis se segregantes ac separātes? Deindè etiam ad ipsum finem Epistolę hęc de futuris subscribit: Omninò enim fide dignus sum, inquit, vt qui à Deo didicerim, quæ decreta sunt, ut tibi contingant, & dico etiam, quòd liberandus sis è custodia, qua in Patmo seruaris, & in Asiaticam terram reuersurus, ibique facturus boni Dei imitationes, & his, q te sequentur, traditiones. Sed hæc quidem postmodùm suo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium, (quemadmodùm in sequentibus sermo manifestare poterit) cùm iam Dionysius sub Domitiano pro Christo vitam martyrio finisset.

Traditiones Iohānis Apostoli.

Quæ sunt autem facta post hęc? Domitiano ex hominibus sublato, Nerua in Imperio succedit, & condemnatis in exilium, tanquàm benignus & humanus donat reuocationem. Nec multo pòst tempore Traianus sceptra Romana suscipit, & consecutiuè humanum confirmat edictum, reuocans eos, qui in exilio erant. Venerunt ergò & in Patmon Imperatoris edicta, venit & ad Iohannem reuocatio. Et ille quidem decreuit nauigare in Ephesum: porrò q̄ i insula erāt, dicebant, nè se desereret, sed apud ipsos permaneret, non aliter quàm qui ferre non possunt, ut à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamēta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquiunt, nobis tuum explebit ordinē? Cui verò tali patri ac pastori subiecti esse poterim*? Quid desiderii, quid flammę ex ipso procedentis, solatium efficiemus? Cùm autem persuadere non possent, dum supplicarent vt uirum apud se retinerent, secundæ fuit supplicationis initium, & secundas rursùm facient petitiones, nè totum seipsum auferret, neq; vniuersa tristitiæ mole eos* ostenderet, sed vel pro re umbram, suos, inquam, sermones pro se apud ipsos relinqueret, ac mysterium, quod apud nos factum est, vniuersę dispensationis Christi describeret. Cedit igitur illorum petitioni, immò cedit potiùs paternis visceribꝰ, quibꝰ hic erga ipsos vtebatur, pſertim cùm sūperna prouidentia itā disposuisset multorum salutē ac Euangelii prędicationem. Et primum quidē ipse ieiunium sibi imperat, ieiunus ipse ac propemodum corpore exhaustus, aliisque hoc ipsum constituit, ac abstinentiam à malis, & hos quidem in tali quiete relinquit.

for. offenderet.*

Scripturꝰ Euāgeliū, & ſibi & aliis ieiuniū īdicit.

Cæterùm unum quendam è septem se sequi iubet, (Prochorus hic erat) ut ipse quidem ea, quæ à Deo essent: iste autem, quæ ab ipso, notaret. Porrò ipse mōtis verticem capessit, & more Samuelis quidem rectꝰ erigitur: more Moysis autem manibus eleuatis effigurat, & mentem à sensibus abstractam, totam refert in id, quod expetat. Quid ergò hinc secutū est? Horrēda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè uehemēti fragore elisa, & repentē effulgentia: quorum si quis imagines ac figuras diaerit ea, quę multo anteà sub Moyse contigerant, quandò Deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquàm à veritate aberrauerit. At Prochorus interim pronos quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiuscemodi uersans spectacula: ipse verò stat imperterritus, cùm charitas procūl abiecisset timorem. Ad extremū tonitru iocē exprimitur, ac dilucidè resonat: In principio erat uerbū, & uerbū erat apud Deū, & Deus erat verbū. Prochorus, quidnam in institutione proximus erat, lumen quidem videbat, quaquàm fubremulus, porrò neminē audiebat: qa neq; hi, q cū Paulo & Moyse quōdàm erant, eos audierūt, q illos in sacris instituebant,

Exod. 17.

Exod. 19.

Iohan. 1.

Acto. 22.
Exod. 24.

bant. Lingua tonitrui, theologus est. Et sacrum rerũ discipulus, represso paululùm timore, sub tremula manu, quæ inde sumpta sunt, exarat, donèc perfectum est Euangelium. Deniquè cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur cælestia.

Exod. 32.

Tandèm etiam à monte descendit Iohanes, nouã legem sibi creditam habens, quemadmodùm olìm tabulas Moyses Dei inspector, illamque ferẽs dat his, qui petiuerant. Ità ergò vbi nouam legem, quam acceperat, illis tradidisset, ipse vi sanè, & inuitis quidem Insularibus, nauigabat tamen Ephesum versùs. Porrò illi, veluti qui oculorum cæcitate longo temporo detinentur, si quandò possint morbum repellere, longè iucundiùs solem intuantur: ità & Ephesij recipientes Christi dilectum, quodam etiam modo desiderabiliùs, quàm priùs, afficiuntur. Quid autem ille? Quanquàm vehementer fuisset frequenter fatigatus, non dat oculis somnum, nec palpebris dormitationẽ, nec requiem temporibus: sed populum quidem exhortatur, aduersùs autem incredulos zelum ostendit: errore supplantatos reducit ad veritatem, feras arcet, quæ post suum discessum impudenter in ouile se ingesserant, ac gregem reuocat. Ità dispositis his, quæ circa Ephesum erant, ad propinquas gentes discedit, hic quidem Episcopos constiturus, illic verò integras quoque doctutus Ecclesias spiritu obsignari.

Redit Ephesũ, & strenuè curat salutẽ animarum.

Verùm me huc sermonis progressum, factum illud animæ generosæ ac humanæ occupat, quod etiam altiùs repetens (veluti narrat Clemens ille Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, vir & in aliis admirandus, & eloquentia sanè laudabilis, in sermone: Quis diues saluus fiat?) retexam. Cùm enim peruenisset Iohánes post reditum ex Patmo ad quandam vicinarum ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & fratres, qui in hac erant, opportunè recreasset, quẽdam ibì adolescentem reperit magnitudine mediocrem, adspectu ciuilem: cumque perspicaci spiritus efficacia generositatem animæ illius, ac morum liberalitatem obseruasset, benedictiones dat adolescenti, & sufficienter ipsum inungit ac excitat. Quoniam autem iam discessurus erat, & aliò accessurus, vt, & terram prædicatione, & mare, ac insulas accederet, ciuitatis Episcopo adolescentem in ecclesia coram Christo teste commendat, vbi multa de illius disciplina, & educatione præcepisset. Ille uerò prompto suscepit animo, pollicitus multa quoque se adiecturum in cura circa adolescentem. Deindè ille quidem Ephesum discedit: hic autem assumptum in domum adolescentem alebat, instruebat, curam eius habebat, tandèm etiam baptizauit. Porrò vbi Domini signaculum, nempe firmum munimentum ipsi addidisset, deincèps custodia liberum esse dimisit.

Hãc historiã præter alios, etiã Chrysostomus ad Theodorũ lapsũ recitat.

Ad hũc autem, qui ante tempus remissionem acceperat, subeunt nonnulli coætanei, effrenes ac indisciplinati in cupiditatibus. Et primùm quidem adolescentem ad uitia persuasibilem, preciosis cõuiuiis ac mensis sibi conciliant. Quæ autem hinc sequuta sunt? Facilis enim ac procliuis est via, quæ ducit ad uitia, & eum, qui primum eius attigit gradum, facile admodùm est per omnem æqualitatem detrahi protinùs vsque ad extremum. Hac via dum etiam nocte ad furta accederent, adolescentem unà protrahunt. Ille verò iam amore latrocinii succensus, & spe diuitiarum cupiditatem exacuens, nihil iam meditabatur, quod esset exiguum, propter naturæ ac indolis generositatem. Denique etiam latronum sodalitatem his, qui secum erant, demonstrauit, atque hic latronum princeps, primusque raptor erat vehementissimus.

Adolescẽs benè institutus, à malis sociis euertit.

Fit prĩceps latronũ.

Post hæc uerò vbi Iohannes rursùm ad eam ciuitatem remeasset, cæteris, propter quæ eò uenerat, dispositis, ut æquũ erat: age sanè, inquit, ad Episcopũ, depositum nobis redde, quod ego & Christus loco testis in ecclesia apud te desposuimus. At ille cùm existimaret pecunias esse, quæ repeterentur, primùm quidem obstupuit, cùm sibi non esset conscius se id, quod repetebatur, accepisse, & neque credere posset fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neque Iohanni non credere. Vbi autem dixisset: Adolescentem te peto, & fratris animam, intimiùs suspirans senex, ardentiori spiritu, ac sublachrymatione miseriã indicans: Ille, inquit, mortuus est. Porrò interrogatus, quandò, & quomodò, quàve morte: Deo, inquit, mortuus est, cùm latrocinium exercere elegerit, & montem loco ecclesiæ inhabitare, perditorum conuersationem amplexus potiùs, quàm nostram erga ipsum solicitudinẽ ac curã. At ille ob hoc dolore uehementi oppressus, Re uera, inquit, egregium te custodem animæ fratris reliqui: verùm equus iam adsit, ac uiæ ductor mihi detur. Statimque conscenso equo, totas laxabat habenas, minorem esse existimans equi velocitatẽ pro sua festinatione. Iamque monte appræhenso, à latronũ custodia, nihil deprecans, neque fugiens, capitur. Et in hoc, inquit, veni: itaque ad principem vestrum me ducite. Porrò ubi ille hunc esse ipsum Iohannẽ cognouit, certè pudore suffusus fugit. At hic oblivioni tradita senectute, ac motione, quæ mundũ consequi solet, persequitur. Deindè magna quadã grauique voce clamãs: Quid, inquit, fili fugis me patrẽ tuũ? meam reuerere canitiẽ, ac floris ætatis tuæ miserere: adhuc tibi spes vitæ relinquitur: ego pro te rationem reddam: Consiste in loco fili: Christus me misit ad te.

Ecce dignãtiõ Apostolo erga perditũ adolescentem charitatẽ.

Hęc cùm audisset adolescens, primùm quidẽ cõstitit terræ pauimentum intentis oculis intuens, pro pudore oculos nõ potens sursùm erigere. Deindè proiectis in terrã armis, miserabili quodã modo cũ magno dolore eiulatur, ac venientẽ amplexatur senẽ, pro gemitus quidẽ efficiẽs, nè fletibus dignus esset: propter lachrymas verò, nè uel lamentis: solã occultat dexterã: verebatur. n. & hanc ipsi porrigere, quã tot sceleribus ac latrociniis fœdauerat. Porrò ille veluti pater vehementi amore visceribus sauciatus, spõdet veniã, misericordẽ pollicetur iudicẽ, & appræhẽsa dextera, deosculatur, & ad ecclesiã reducit adolescentẽ. Deindè abũdãti uiẽs oratione, perseuèrat ieiuniis annitẽs, & adolescentis animã variis sermonẽ cãtilenis velut vnguentis quibusdã deliniẽs, nõ priùs abscessit, quàm hũc priori sanitate donaret, magnũ quoddã uitæ relinquẽs exemplũ ad pœnitentiam. Et hoc quidem tale est, & adeò dignum quod non occultetur.

Resipiscit latronum princeps. & integrè curatur à S. Iohãne.

Porrò illud lõgè maius est, lõgeque magis admirãdũ, & ex eadẽ benigna illa anima cõpassionẽ simul & potẽtiã ostẽdẽs. Dicitur. n. quidã fidelis eo tẽpore, qui priùs uitę necessaria sufficiẽter habuerat, nec aliqua prorsus fuerat idigẽtia, ad extremã inopiã posmodùm recidisse, ut & debitorũ multitudine circumuallaretur. & innumeris fœneratoribus suspectos esset, ac uelut fera quædã à tergo sagaciter inuestigaretur ab illis & ingreretur, ac in ipsarũ rerũ necessariarũ inopiã uagaretur. At. n. cũ pudore, quẽ ob fęneratorũ exactiones misere sustinebat, iã & necessitatẽ ex indigẽtia nõ ferẽs homo, ad mortẽ decreuit cõfugere, idque conabatur, vt hęc quãtocyùs ad se veniret, si fortè hinc & egestatẽ, & debitorũ multitudinẽ dissolueret. Verùm quoniam hæc ultrò nõ ueniebat compendiosam viam ad hanc inuènit, & quẽ tũc peritissimũ esse sciebat cõficiẽdis venenis ac præstigiatorẽ, cultu Hębræũ, hunc accessit, eique reuelat, quid in animo haberet, ac orat eum, ut qui possit sibi auxilio esse in eo, quod mente conceperat, & suæ mortis fieri particeps. Atque hic confestim promptus inuenitur minister, ac venenum illi

 tradit,

tradit, vitæque subuersionem consuluit. Porrò miser ille, accepto veneno, domum redit. Cum variis autem luctans cogitationibus, curisque duplicibus anxius, & nunc quidem præsentibus delectationibus huiusque vitæ concupiscentia allectus, nunc veró fœneratorum multitudinem, aliasque ex indigentia procedentes molestias considerans, medius stabat inter extremam consilii inopiam. Siquidem cùm ad dulcē hanc lucem respiciebat, venenum respuebat: quandò veró ad circūstantem vndiquè egestatem, animoque insidentem anxietatem, ausum sumebat aduersùs mortem: victus tamen est à necessitate, & ut hinc liberaretur à molestijs, elegit ab ipsa vita liberari. Deniquè infuso veneno, sumptoque extremis digitis craterē, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timidè admodúm se habebat, intusque sibi cor continuè palpitabat: tandèm Crucis signaculo Christianis consueto venenum cōsignat, statimque vbì clausis oculis bibisset, (o magnam ac admirandam, Christe, tuam potētiam) illæsus permansit, Cruce veneno suam tollente vim.

Crucis signaculū, Christianis cōsuetū veneno vī abstulit.

Cùm autem simili rursúm necessitate opprimeretur, & ab ipsis creditoribus obsideretur, animamque haberet priori oppressam inopia, & quæ omni modo quæreret è præsentibus liberationem, labefactabatur tamen ad sumendum alterum venenum, & ad mortē accedere recusabat. Verùm cùm è pręsentibus non liberaretur difficultatibus, grauius esse malum iudicās iterata etiam morte, accedit ad veneficum, rursumq; ab illo poscit aliud pharmacum, vt malum malo mederetur, cùm id, quod priùs acceperat, nihil ad id, qđ necessè erat, tulisset auxilij, vtpotè sua natura illud vincente. Nam id impedimento fuisse veneni efficaciæ demens dicebat, non intelligens Crucem fuisse, quę hic mortem abstulisset, quæ etiam anteà serpentem, longè hoc veneno potentiorem, sustulerat. Itaq; præstigiator ille ac veneficus, & ipse pharmaci debilitatem damnās, aliud ipsi porrigit, quod priore multo efficacius erat. Cumque rursum domum uenisset, ac illud bibiturus esset, cum priori timore & agonia, duplicibusque illis anxietatibus luctabatur, & sudore vndiquè circunfluebat, ac tremebat. Deindè vbì rursùm consueto Crucis signaculo calicem consignasset, ac bibisset, iterùm illęsus permansit, ipseque obstupuit, sanè cùm causam coniectare non posset, ac mirum in modum desperationis stimulis iactabatur. nondùm enim intelligere poterat, quòd Crucis efficacia esset, quę veneni uires extingueret. Cumque homo animi angustię ac calamitatum pelago immersus, nec uel paululùm ad saniorem mentem redire, nec ea quę (ut aiunt) ante pedes erant, cognoscere posset, hinc iteratò abit ad Hebræum, & eadem, quæ priùs, exponit.

Rursùs Crucis signaculū ī calice factū, eū q. venenū biberat, pręseruauit.

Cum autem & ille consternatus esset, longoque tēpore super ea re consilio destitueretur, deindè etiam causam aliquam deprehendere cuperet, propter quā in veneno falsus esset, (ipse enim veneficus erat, & huiusmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum, vbì domum redijsset, venenum acciperet, minutatim per singula interrogabat. Hic autem, Nihil, inquit, aliud ago domum veniens, quàm ꝙ infuso crateri veneno, deindè paululùm etiam labefactus, & anxietate in corde concussus, Crucis signo, vt quod à Christianis ex consuetudine fieri solet, propter timorem calice obsignato, oculis clausis illud bibo. Vbi primū Crucis nomen hic audisset Hebræus, intellexit statìm quod erat, nempe Crucem esse, quæ vim tolleret veneni. Porrò nè res nudæ solùm hæreret suspicioni, quandam etiam requirit fidem: cuidam illius cani tradito veneno, hunc protinùs interimit.

Mira signi Crucis uirt', quo antiquitus sapissimè vtebātur Christiani.

Hebręus autem nullas ampliùs requirēs demōstrationes, abiurata patria secta, ad veritatem accedit. Idque primum tollit errorem, & venenū ei, qui alio modo usus fuerat, verè mortiferum ostensum est prioris veneficii, ipsius signum mutationis idoneum. Accedit ad Christi discipulum, ducem errantium: tubę namque uariarum spiritus linguarum mentis cōceptum indicat, arguit insipientiam, publicat prauum illud mysteriū, manifestat prioris erroris insensibilitatem. Porrò ille & accedentem suscipit, & laudat resipiscentiā, ipsumque adhortationibus munit ac consiliis. Deindè & baptismate regenerat, & vniuersorum Domino conciliat. Verùm neq; communis salutis dispensator eum, qui Hebræo fuerat occasio mutationis, ità malè habētem neglexit: sed causa cognita, quæ ipsum ad id periculi duxerat, & propter quam ultrò propria quoq; vita miserè priuandus erat, & paternis ipsum refouet colloquijs, & illius animam, quæ iam conciderat, erigit, ac tristitiam & desperationē abiicit. Deindè opere etiam affert consolationem, quādoquidem & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorum repetitione, & rerum necessariarum inopia oppressum illū vidit, & ob id ipsam uitam miserè abiiciētem, quid facit? Atque hinc mihi considerate, quibus donis ille donatus fuerat. Quod enim anteà Petrus, cum ipso templum ingressurus ad horam precationis nonam, qua (vt inquit Lucas) vsus est in claudo, qui ad speciosam templi portam sedebat, ac eleemosynam petebat, dicens: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, simul & pedes ipsi sanos reddens: hoc sanè & iste hìc facit. Sciens enim nihil sibi argenti esse vel auri, ut hinc illius indigentiæ necessitatē consolari posset, herbę, quę in proximo erat, quātum ambabus manibus compręhendere posset, iussit homini accipere. Ille verò cùm ignoraret, quęnam esset causa, & quidnam hac re sibi vellet Apostolus, ac herbam, quantum totis manibus assequebatur, comprehendisset, ipse, facta duntaxat oratione ac signo Crucis, ipsam restituit, & protinùs correptam herbam aurum esse ostendit, aurumque purissimum: atq; hunc confestim tollere iussit, simulq; & consilii inopiā ac desperationem ex præsenti egestate cōtractam dissoluere, & debita reddere, ac residuę vitę occasionibus prouidere, Deoq; gratiarum actiones reddere. Quid igitur fieri posset, quod huic ęquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forsan & hic quodammodò fuerat Petro auxilio, & abundantiorem ambo spiritus gratiam postulauerant: Hic autem solam Iohannis vim ac fortitudinem est intueri, quantaque erga Deum spiritus familiaritate ditatus sit.

Iudæ' veneficꝰ credit, & baptizatur.

Actor. 3.

Oratione & Crucis signo herba Apostoli ī aurū vertit.

Sed hęc quidem exhibebat, dum adhuc in terra cōuersaretur, errores abigens, & pietatis prędicationē disseminans, ac reuocans ueritatem. Postquàm autem omnes, quod suarum erat partium, Deo adduxerat, cęlum quidem efficiens proscenium, terrę autem orbē theatrum, ac Angelos spectatores, qui stupefacti erant ad decorem uirtutis illius ac prudentiam, (Desiderabilia nanque super aurum & lapidem preciosum multum, ac dulciora super mel & fauum, erant doctrinę ipsius diuina eloquia) ciuitatem egressus est, discipulis pręcipiens, ut ligonem ac sarculum secum conferrent: ac protinùs in montem quendam ascendēs, ubi nunc huius templum extructum est eximiæ cùm pulchritudinis, tum magnitudinis, stansque in ipso: Hic, inquit, filij mihi fodite. Deindè ubi se totum consignasset, ac dixisset, Et tu mecum esto Domine Iesu Christe: adstantibusque subiunxisset, Pax uobis, fratres: in foueam demisit pallium, & ipse quoq; in eam descendit, ac corpore mediam obumbrauit Asiam, ubi olim, qui è Grecanico cœtu erant, philosophabantur.

Tēplum eximium in honorē S. Iohannis.

tur. Porrò discipuli comas euellebant, genasque percutiebant, ac orbationem miserabiliter deplorabant, pastorem, gubernatorem, seruatorem, denique eum, qui omnibus omnia erat, inclamabant. Deindè etiam ciuitatem accedentes, his, qui in ciuitate erant, manifestant id quod factum erat. Interim autem die illo cescente, concurrunt ad monumentum, discere cupientes, num præceptor adhuc superuiueret, & ouile accesserunt. Porrò pastor nusquàm comparebat, solæ iacebant crepidæ: is autem, qui has abiecerat, disparuerat. Discurrũt huc & illuc, quemadmodúm hi, qui cum Eliseo erant, scrutantur, inuestigant, verùm incassus efficitur ipsis labor. Deindè uix tandèm illius voces recordati: Si eum volo manere, donèc veniam, qd ad te? ad mentem alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch & Eliæ Thesbitæ coniungitur: hi autem à lamẽtis discendentes, Deum uniuersorum laudabant, qui suum dilectum adeò magnificauerat.

In eius sepulcro corpus eius non inuenitur.

4. Reg. 2.
Iohan. 21

Hoc itaq; die, quo hęc contigerunt, splẽdidus huic Theologo celebratur Ephesi conuentus ex omni genere ac vniuersa ætate, qui astrorum splendorem imitetur: Præterea in hoc sacro loco, ad quem hic cum pallio declinauit, minutus quidam puluis manat ac exoritur, cuius accedenti medelam ab omni morbo suppeditans. Cùm igitur in nocturnis laudibus festi ipsius, ab his qui in eo ministrant, tradatur cœtibus ad hoc congregatis, non facilè exhauritur: sed quo amplius hauriunt, tanto magis manat, veluti perpetuus quidam thesaurus, qui simul & participantes reddit ditiores, ac seipso abundantior semper efficitur, gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul ac spiritui sancto gloria, imperium, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota de puluere sepulcri eius.

BASILII SELEVCIAE, DE SANctis infantibus, qui fuerunt interfecti ab Herode. Habetur in Simeone Metaphraste.

28. Decẽ.

RVRSVS senex ego deducor ad stadium orationum? Rursùs perindè ac mater, quæ laborauit in multis nutriendis filiis, imbecillũ & egenum uber meę humilitatis cogor exprimere ad tantum populum. Et quis est, qui me cogit? Hic magnus fluuius Euphrates: & ideò páreo. Potest enim ex sua inundatione, dicendi in me aliquam deriuare copiam: & tantam, quã tam potest capere animæ meæ capacitas. Sunt enim, o fratres, pleni quidem melle faui scripturarum, & dulci rore abundè scatent aluei: adeò ut liceat studiosis, eos absque ullo labore exprimentibus, virtutum ebrietatem in suis locare animis, quæ est mater temperantiæ: ebrietatem, quæ vigilantem seruat obtutum animæ: ebrietatem, quæ lucem veritatis reponit in animis, qui semper complentur: ebrietatem, quæ non facit amantes, nec eos, qui bibunt, imbecillos reddit ex satietate: sed membra potiùs corroborat, & armis iustitiæ armat aduersùs peccatum: ebrietatem, qua fuit repletus chorus Apostolorum, quandò rore spiritus, qui è cælis fluxerat, in sua lingua accepto, congregatarum gentium auribus distribuit oris operationem, vniuscuiusque vocem ad omnium gentium sensus accommodante & adaptante gratia: adeò, ut fluentum sermonis, quod profundebatur ex labris, fieret familiare oĩum aurib', à spiritu sono trãsformato in id, qđ erat cognatũ uocis vniuscuiusq; corũ, qui audiebant.

Virtutũ ebrietas.

Actor. 2

Me autem infantium adhuc uoces circumsonant, & me eos adhuc videre arbitror, uoce quidem clamãtes nihil significante cum stupore, & ad ensium splendorem conniuentes, & cum timore se ad matris vlnas, tanquàm tutas, inclinantes: deinde in ipsos sinus subeuntes. Videor uerò ipsas quoque videre matres, aliam allò, per vrbem currentes cum illis miserabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes: & illam quidem, quæ nec honestum sumpserat tegumentum in vigore malorum: hanc autem, quæ quod habebat in cursu alieno proiecerat: aliam uerò temerè & confusè comas filio iniicientem, & tali tegumento sperantem se posse infantem suffurari: aliam, quæ compręhendebatur ab iis, qui vehementer persequebantur, & deindè à cursu desistebat, & timore diriguerat, & flentibus oculis ad gladii fulgorem adspiciebat, & adspectum diuidebat, nunc ad stricti ensis impetum, nunc ad filium qui erat feriendus, & se festinãter opponebat ferri violento motui: & rursùs aliam, quæ ne moueri quidem poterat, & nec parùm quidẽ respirare, cùm stupor vinxisset eius pedes: sed ante suum filium timore perierat, & cum exili eiulatu expectabat percussurum: & iam remissis trementibus manibus, infantem uehementer portabat: quæ quidem ignorabat ex vlnis lapsum infantem, casu morte ei allata, præuenisse mortem gladii.

Hypotyposis elegãs: cæsorum infantiũ.

O Herodis insaniam. Quibusnam ex consilii egestate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infelicissimus, quandò tam acerbam tulit sententiam in eos, qui eum nulla affecerant iniuria? Omninò certè speciem induerat regiam, & fastus ac pompę scenam sibi fixerat: & sedebat in aureo throno, gemmarum collucente splendoribus: & pectora ira dilatans, inuidia cogebatur in arctum: & capulo ensis innitebatur dextera: & uiros sapientia insignes adhibebat in consilium, quorum linguas mouebat diabolus, illius vrgens interitum: & alia quidẽ furiosè accipiens: alia autem statuens audire & iudicare, & improbis grauiter annuens consiliis, meditatus est messem immaturarum segetum. Postquàm autem sæuo decreto illud inhumanum confirmauit consilium, & totum iã in armis iussit esse exercitum, eumq́ue ferro muniit, eique centuriones & tribunos diuisit, & duces elegit, qui præclarè poterant intelligere, quid oporteret facere in tempore, & optimè sciebant vti armis, huiusmodi verbis eos est allocutus, nullo pudore affectus eorum, quæ dicebat:

Herodis immanis crudelitas.

In multos quidem, o milites, belligerantes, uos fortissimè gessistis, & mœnia trophæorum meis circundedistis finibus. Núc autem si vnquàm, maximè oportet vos magno studio incumbere ad victoriam. Nè fitis pigri & ignaui. Magnum est enim certamen, & ingens periculum. Domi mihi nascitur malum. Latenter aguntur cuniculi ad subruendam mei regni potentiam. Nullus me apertus innadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur, mihi sceptra eripit. Scitis Bethleẽ. In ea intellexi natum esse filium, qui à Deo regni accepit suffragium. Nondùm circumagitur tempus duorũ annorum, ex quo natus est: & nullus quidem, qui appareat, me terret apparatus: sed timeo Prophetarum voces, quæ de eo extiterunt. Etenim Magi (meministis autem, quandò nupèr ad nos venerunt) ex quadam stella, quæ eis apparuerat, renunciarunt se intellexisse ortũ pueri, & requisiisse Bethleem, vt viderent puerum, & Regem natum, eo, quo par erat, honore afficerent. Ego uerò uolebam ex eis scire, quisnam is esset, vt mihi esset facile & expeditum dissoluere tyrannidem. Sed cùm illi, nescio quanam de causa, fefellerunt, quæ mihi promiserant, & in suam redierunt regionem, timeo, conturbor, existimo adesse periculum. Decæte-

Oratio eius ad milites, qua eos ad cædem instimat.

Mat. 2.

rò vos

rò vos intueor: liberate me ab hoc metu. Properate cum armis, omnes hos fines retibus cædis circumsidere: à senibus abstineat ensis: iis qui iam pubescunt, nullum afferte periculum: aduersùs paruos tantùm infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miserabiliter. Nullius lachrymæ matris misereamini: meum inimicum scrutemini in sinu vniuscuiusque. In eos, qui ad matrum vbera confugerunt, ferrum trudite, & cædis sanguis misceatur cum lacte. Etiam matres ipsas cum infantibus adactas transfigite, vi ictus ferri, à mollibus corporibus ad illas delapsi. Nullus huius cędis erit vobis accusator. Solùm festinate, instàr leonum in ciuitatem irruite. Nulla vos cædis capiat satietas, donèc à vobis existimatur aliquis puer restare: Si nulli uitam concesseritis, ille quoque inter omnes videbitur cecidisse. Et ille quidem non benè, nec tutò fruetur honore Magorum: mihi autem lætam dabitis vitam, & à cura liberam.

Hęc cùm illi audiissent, & à suis animis omnem amputassent misericordiam, & scelere statuissent alter alterum vincere, cursu ferebantur in ciuitatem, manus armatas extendentes: & in greges urbis Bethleem irruentes, teneros agnos dilacerabant: & sanguinis fontes omni ex partes emanantes, abundè inquinabant terræ superficiem, & nihil videbatur pereuntibus sufficere ad salutem: Non domus, quæ celare posset eam, quæ subierat: non templum, afferens parricidis aliquam Dei reuerentiam, non speluncæ clandestinus ingressus: sed infantes tanquàm hostes omni ex parte inuestigabantur, neque latuit ullus eorum gladium, cùm vnusquisque, tanquàm qui esset ipse Christus, in vniuscuiusque quæreretur sanguine. Quæ autem erant audaces matres, opponentes manus aciei gladiorum, à seipsis quidem feriebantur pro pueris: sed nihil eis proderat: neque aliud efficiebant, quàm vt esset eis temporis longius periculum. Aliæ uerò uiolenter appræhendentes pueros, qui contrà trahebantur, quæ membra manibus constrinxerát, ea solùm habentes posteà conspectę sunt, ferro matri diuidente infantem, & iis qui trahebant: & illæ quidem, uerbi causa, manum, hæc uerò crus, illa autem aliquam aliam partem, tanquàm totum tenens filiũ, excurrebat. Multæ autem dum cursu fugerent, in ea quæ iam iacebant, corpora incidentes, & solo teneros suos fœtus allidentes, ense nihil opus habebant, ad eorum interitum. Iam uerò aliqua stans ante eum, qui erat percussurus, & pro suo filio multũ obsecrás, flens sic vociferabatur.

Quid hac crudelitate inhumanius.

Concede mihi, o miles, eorum quæ à te fiunt, ignorationem, & me occide ante filium, & nè matris offendas oculos tam acerbo spectaculo. Est tibi omninò vtique mater, est etiam vxor, quę habet filium. Scis quemadmodum propter mala filiorum, parentum dilacerátur viscera. Illi autem flectebatur quidem animus, & per genas fluebant lachrymæ: Herodis verò seruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in ulnis matris infantem occidebat, & supplicationem interrumpebat cædis lamentatio. His que hæc agentibus, magis fuit irritata insania. In ipsas domos irruebant, & omnia scrutabantur furẽtibus & cędem spirantibus oculis, & in excelsos thalamos excurrebãt. Deindè cùm sub lecto, aut sub aliquo alio eiusmodi infantem inuenissent latentem, quem solus fletus indicauerat, ex ædibus tanquam lapidem in uicos deuoluebant, iræ regis mortẽ largientes tam impiam. Confusa uerò existebat uociferatio, & inualescebat varius sonus luctus: maioribus quidem pueris fratres suos deflẽtibus: parentibus deplorantibus eos, quos genuerant: matribus autem propter calamitates sonoros eiulatus edentibus: senibus verò se nihil vnquàm tale uidisse clamantibus, ne in hostium quidem incursionibus: conquerẽtibus omnibus de acerba luce illius diei.

Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus.

Cùm finem accepisset præclara hæc expeditio, & dimissus esset exercitus tanquàm parta insigni victória, rursús excitata est matrum lamentatio: & cùm flendi deincèps eis facta esset potestas, vnaquæque sui filii membra, alia alibi colligebat cum lachrymis, & violenter discissa in vnum coniungens, & quod restabat inquirens, & quod inuentum erat sæpè amplectens, & totum corpus in sinu imponens, valdè clamabat: Hei mihi, fili mi, hei mihi, qui non ad talem spem nobis satus & productus fueras: Quomodò cùm tanquàm ramus germinasses, & magna ornatus esses pulchritudine, & bonæ spei nobis pulchra præbuisses semina, repentè à meis abscessisti manibus? Exurgere parumpèr, excute somnum, quem tibi regis attulit inuidia: me voce imperti iucundissima: appręhende miseras mammillas eius, quæ te peperit: trahe vbera, quæ olìm diligebas: fac vt tu pendeas à collo matris, taces? quiescis? Heu me miseram, quomodó rursùs contexam mẽbra, quæ ensis dissecuit immaniter? Quisnam autem vterus mihi fiet administer, vt sis rursùs corporatus? Quibusnam verò manibus necessariam tibi terram congeram? Quomodò autem à tua me forma separabo? Talibus fletibus completa fuerat ciuitas; singulis singulas ad fletum incitantibus, & suam propter mortuos filios lamentationem, adspectus viuentium indies incitabat. Coronatus autem erat rex tanquàm propter erecta trophæa, & se existimabat adeptum esse victoriam, qualem nunquàm anteà: & cùm se tanto cędis contaminasset crimine, & sui imperii tot plantas excidisset, magnos spiritus conceperat, & de securitate maximam acceperat fidutiam: nesciens homo planè stolidus, quò reciderat illi callida eius machinatio. Quẽ enim quæsiit, non pòtuit laqueis includére: quos verò, si fuisset adhuc sanæ mentis, noluisset sic afficere, malè perdidit, ipse sibi afferens exitium.

Nenya matrum planctus.

Christus autem Dominus vniuersorum, tam sæuo nefariorum scelerum artifici, morbum immisit acutissimum, cùm innocentium infantium animas reposuisset in sinum patris Abrahę, ipse liberè proficiscitur in Aegyptum, expurgare volens arcem impietatis, & qui erat abditus in adytis idolorum errorẽ suis radiis aperire, & reddere manifestum iis, qui iam olim decipiebantur, & diabolo luctum afferre grauissimum. Nam cùm paucos Iudæorum infantes se existimasset perdidisse propter Christum, se illos quidẽ non aduertit collocasse in pratis, ut pulcherrimis, ità longè tutissimis, nihil eos læsisse: se autem iam vidit, sua nudarum tyrannide, & priuatum antiquissima potestatis suæ hæreditate: Esaiæ impleta prædictione, quam ipse Christus in labris eius posuerat, longo ante tempore talem suum aduentum apertè significans, & per illius linguam clamans: Eccè Dominus sedet super nubem leuem, & veniet in Aegyptum, & soluentur manufacta Aegypti à facie eius: Eum decet gloria in secula seculorum, Amen.

Diuinitus punitur sæuissimus infanticida.

Esaiæ. 19

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI & Archimandritæ Marcelli, monasterij Acœmetorum, id est, non dormientium: Authore Simeone Metaphraste.

29. Decē

MIHI sæpè venit in mentem cogitare, quanam de causa Poetæ innumerabiles, alii quidem bella & inimicitias, & quæ ex eis oriũtur calamitates, composuerunt: alii autem omninò fabulosa & aliena, quæ neque ipsis prodesse possunt, quòd attinet ad animæ salutem: neque iis, qui ea legunt, quibus ipsi composuerunt, vllam præbent vtilitatem. Quid enim iuuat scire, quàm multæ quidem naues è Græcia nauigarũt in Aegyptũ: quot autẽ duces & milites duxerit vnaquæque earum: & quòd aliis quidem maior erat Aiax, Achilles verò erat eo fortior: & quòd Nireus erat omnium forma pulcherrimus. Ad equos autem vsq; hoc superuacaneum & inane deducere, & Eumeli quidem equus dicere cæteris esse meliores, Achillis autẽ equos ipsis præstantiores, & eos immortales dicere & vocales, quàm superuacaneam efficit narrationem, & quàm parùm fide dignum simul & ridiculum efficit scriptorem? Sed illi quidem hæc scribere, & his etiam deteriora, nempe deorum amores, & quas inter se agitarunt seditiones, pugnasque & lites, minimè dubitarunt. Hæc autèm quidnam conferunt ad morum honestatem, ac moderationem, & animæ vtilitatem: & non potiùs detrimentum afferunt, & vitiorum malas impressiones insculpunt in animis eorum, qui versantur in iis legendis? Mihi enim nihil persuadet inanis labor eorum, qui hæc volunt absurda mitigare, & ea reducunt ad alimenta & partes animæ. Aut enim cùm non fuerint, frustrà & falsò dicuntur: aut, etiamsi fuerint, par est ea potiùs ridere, & odio habere, quàm laudare.

Existimo autem boni viri vitam, qui legi Dei vixit conuenienter, dignam esse quæ elaboretur, & literis mandetur: ex qua ipse qui componit, tã sibi quàm aliis potest magnam conciliare vtilitatem: qualis est vita Marcelli admirabilis, qui ortus quidem est ex ciuitate Apamea: ea est autem ciuitas Orientalis, quæ bonis abundat plurimis. Nobili verò loco natus, per se reddidit nobiliorem seriem sui generis. Nam cùm iam in ipso flore iuuentutis amisisset parentes, & ætatem ageret iucundissimam, non sicut iuuenis declinauit ad voluptates: neque delectabatur iuuenum consuetudine, æqualis æquali volens placere, vt dicitur: sed in iuuenili corpore, imitabatur canitiei prudentiam & vitæ institutionem. Quanquàm ei aderant diuitiæ, quæ sunt materia ad explendas voluptates igni adolescentiæ. Sed nihil horum illum coegit negligere temperãtiam, quæ erat ei chara à pueritia. Sed & orbitas, & ætas, & diuitiæ, hæc omnia simul, à profunda vincebãtur prudentia. Propter externam verò eruditionem, in magnam venit Anthiochiam. Ventitat autem ad quendam, in dicendi facultate pulchrè exercitatum. Ingenii verò celeritas, à vehementi eius studio adiuta, ei breui largitur magna dona sapientię.

S. Marcelli patria.

Adhuc iuuenis viuit piè & religiosè.

Antiochiæ dat operam literis.

Postquàm autem externæ sapientiæ visus est sibi habere, quod sufficeret: Neque enim ea erat eius principale studium, nisi ad hoc, vt externis illis imbutus, deindè initiaretur in iis, quæ sola sunt sacra mysteria: nempe vera, & quæ ad Deum deducit, sapientia: vitæ, inquam, institutione, quæ versatur in exercitatione & vera philosophia. Opus aũt ei quoquè erat aliquo ad eam duce. Cùm verò eum non præberet, vt ei placebat, Antiochia, cogitauit ire Ephesum, cùm audiisset in ea esse magnam virorum copiam, qui ad summam virtutem peruenerant. Statim ergò contemptui quidem est habita pulchra Antiochia: despectum autem fuit iucundum solum patriæ, neglectæ verò verborum contentiones, & inane ocium, & tota externa illa scena. Diuisæ autem sunt pauperibus opes illæ ingentes & magnificæ, & eum excepit Ephesus nudum aliis omnibus. Cùm sic aduentasset, inuenit sibi conueniens hospitium. Nam vir quidam cum vxore eum accepit hospitio, qui non magis communis mensæ & salis ei erant socii, quàm morum & virtutis, & in omni re moderationis.

Omnibus suis ĩ pauperes collatis, venit Ephesum.

Huic autem pulchræ bigæ erat etiam seruus, qui virtutis ratione erat dominis multo venerabilior: eius tanta inerat animi ingenuitas & nobilitas, vt huius dominorum virtutis ille, vt aiunt, esse auctor, & visus sit seruus tam multa dominis bona conciliasse. Cuius & alia quidem multa laudantur, & hoc inter cætera, quòd in monasteriis, quæ erant in ciuitate, portis clauibus rectè clausis, is intempesta nocte, nemine ei aperiente, adstabat in medio monachorum canentium. Idque cùm non semèl, sed sæpè fieret, euasit manifestum, & de hac re sermo totam impleuit ciuitatem. Huic autem ingenuo, vel uero potiùs Dei seruo, nomen erat Promotus. Hic ergò Promotus, Marcello quoquè non pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, vt, quę honesta sunt, vndiq; colligeret, & tanquàm ex multis floribus sibi virtutis coronam contexeret. Cum aliis autem bonis, quæ habebat Marcellus, hoc quoquè ei inerat, q̃ scribebat pulcherrimè. Scribebat ergò, & laborabat manibus: & mercedis, quæ illinc ei suppeditabatur, partem aliquam consumebat ad usus corporis: reliquam verò præbebat egentibus. Vnà autem cum misericordia, se rectè quoquè gerebat in iustitia. Nam si maior ei soluta esset merces, quàm pro scripturæ opera, ille non sustinebat: sed si quid erat ampliùs, reddebat ei q̃ dederat. Et sic interdiù quidẽ perseuerabat laborare in scribendo, & sicut aiunt diuina eloquia, opus manuũ suarum dirigens: totam autem ferè noctem consumebat in oratione, & per eam cum Deo iucundè loquebatur, & ei vniebatur. Si verò parùm quid somno quoquè tribueret propter necessitatem corporis, ne hoc quidem erat remissum, sed laboriosum & castigatum. Sic ei vniuersum tempus erat laboribus plenum & certaminibus.

S. Marcellus scribẽdo sibi parat victũ.

Psal. 89.

Tota ferè nocte orat.

Cùm autem audiisset Alexandrum, virum quemdam virtute incomparabilem, plenum quidem sapiẽtia, plenum & pastorali solicitudine & diligentia curaque animarum, ad multorum tunc salutem degere Byzantii, non duxit esse sibi manendum in præsentibus: sed desiderans meliorem vitæ institutionem, ad eum venit quàm celerrimè. Et tunc quidem diuinus Alexander in templo magni martyris Menæ exercebatur: posteà autem in ipso quoquè ostio Ponti venerandum statuit monasterium. In quo nouam quidem, sed longè omnium pulcherrimam, legem imposuit, vt hymnorum ad Deum nunquàm interrumperetur perpetuitas: sed per vices mutatis ministris, hæc nunquàm silens & nunquàm conquiescens tribueretur Deo glorificatio. Diuino ergò Alexandro Marcellum, cùm illuc accessisset, bonus commendat Iacobus: qui priùs quidem Marcello fuerat familiaris: cùm ventitasset autem ad Alexandrũ, erat ei primus inter discipulos. Is verò gaudebat quidem se esse Alexandri discipulum: malè autem eum habebat, quòd non ad ipsum quoquè ventitaret Marcellus.

Perpetui canuntur hymni in monasterio Alexandri.

Postquàm ergò eum vidit venientem, eum lubenter adducit ad magistrum, &, Hic est, inquit, ò pater,

S. Marcellus induit habitum monachi.

ter, qui nos non persequentes fugiebat, sed potiùs latebat persequens. Sic diuinus Marcellus fuit Alexandro commendatus, & illius manibus sacrum induitur habitum, tempore quidem Iacobo secundus, moribus autem longè prior. Quamobrèm tale quid fertur etiam disisse præceptor, nempe quòd etiamsi Andreas prior secutus sit Magistrum, Iohannes tamen eum quoquè est assecutus: per hæc alterum quidem vocans Iacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cùm ambos quidem sciret esse fratres propter virtutem, & eodem tenore simul currere: Marcellum autem assimilaret Iohanni, vt qui esset ipse quoquè virgo, & cum doctrina magnam haberet cõiunctionem. Atque inter alios quidem, primas partes obtinuit Iacob[9], ipsum verò rursùs superauit Marcellus. Erant autem ambo par æquè bonum, & quodammodò in uno & eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam verò eos sic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri sicut præsens, non latuit Marcellum mors præceptoris: sed cùm hoc quidem cognouisset, non minùs autem illud quoquè præsciuisset, quòd futurum erat, vt in eum caderet suffragium, & cùm ipse pasceretur, adcerseretur ad pascendos alios: hoc vtiquè veritus, nè seni iuuenis imperaret: & simul cùm esset amicus modestiæ, & lætaretur subiectione, nullo conscio recedit è monasterio, apis, vt aiunt, ad flores. In orbem itaque obibat sanctos, & in colligendis ex unoquoq; bonis, augebat sibi ceram virtutum.

Fugit, ne creetur Abbas.

Interim uerò dum is viros obibat virtutis studiosos, è uita migrat sacrosanctus Alexander. Cùm is autem excessisset, Marcellus protinùs erat in ore omnium, & quoniam non aderat, duplicem afferebat molestiam: & quòd illo tempore abesset, & quòd moriente Alexandro non erat Marcellus, cui post illum credebatur Præfectura. Electus ergò fuit Iohannes vt præesset, vir & canis capillis, & prudentia: cui etiam celebratus ille Iacobus propter ætatem lubens cessit. Cùm hæc autem sic processissent, Marcellum nequaquàm latére potuere. Sed postquàm finem acceperût, & ipse est reuersus, & Iohanni fuit coniunctus, effectus ei manus dextera, & optimè simul ferens onus administrationis: cùm ille quidem propter Præfecturam nihil esset factus insolentior: hic verò esset purus ab omni inuidia, & ei uero amore colligatus. Sic ergò ambos habebat Alexandri monasterium.

Post aliquod autem tempus à Philotheo persuasus Iohannes, recedit quidem ab hoc loco. Venit autem ad quendam locum, ex æquo liberum à turba ciuium, & à difficultate solitudinis. Locus verò est Bythinorum quidem regionis: situs est autem in faucibus maris, cui ex aduerso situm cernitur, quod vocatur Sosthenium. Hoc siue propterea, quòd sit remotum à strepitu, siue propter aliquid aliud, tunc quidem nominabatur Irenæum. cum Iohannes autem rem ipsam nomen loco dedisset, propter perpetua quæ ad Deum fiunt cantica, in hodiernum vsque diem nominatur monasterium ἀκοιμήτων, hoc est, Non dormientium. Nam cùm eandem formam, quam Alexander, imitatus esset Iohannes, eorum qui per vices canebant, nullo somno interruptam faciebat glorificationem. Cùm huc autem ille sacrum transtulisset monasterium, (locum enim iam dono acceperat ab illo, qui priùs dictus est Philotheus) dici non potest, quantis officiis & honoribus sibi promerebatur & in suam redigebat potestatem Marcellum, sciens se quidem esse ætate prouectum: illum verò & exercitatione, & doctrina, & ingenii acumine, & aliis omnibus bonis longè excellere: Quamobrèm communium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc

In monasterio Iohãnis perpetuus siidem agit cultus diuinus.

quoquè Iohannis futurum successorem diuina nouerat prouidentia; & volebat eum pulchrè erudire in ijs, quæ pertinent ad regendum. Hoc verò & aliis quidem indiciis significabatur: hac re autem vel maximè euasit manifestum, quòd ambo eodem die, Iohannes quidem ascendit ad gradum presbyterii, Marcellus autem ad gradum Diaconatus.

Non hęc uerò solùm futurum significabant: sed et vir quidam, qui ipse quoquè præerat gregi participi rationis, qui non longè aberat à monasterio Iohãnis, cui nomen erat Macedonius, vita autem purissima, & diuina quædam & prophetica anima. Is quoniam non latebat Marcellum, sed & ille videbat videntem, & eúm esset propheta, non ignorabat eum, qui erat similis, & assiduè ad eum veniebat. Is prædixit futurum, vt non solùm gregi præesset, sed simul omnia: quòd scilicet futurus esset clarus propter virtutem, & quòd vniuersam ferè terram & mare impletura esset eius gloria: quód multi Græci & barbari ab illius lingua pendentes, patriam quidem eiuraturi essent impietatem, Deo autem essent consectandi: quòd Deus valdè in ipso & per ipsum esset glorificandus, & multi filii Dei per illum essent futuri, & digni essent censendi paterna hæreditate. Hęc ille quidem dicebar: an autem effectum sint consecuta, ostendet id, quod est posteà consecutum.

Multa Marcello futura prædicit Macedonius.

Marcellus uerò hæc audiens, quinetiam ea quę audiit faciens, nihil vnquàm de se magnum aut mente concepit, aut est locutus: sed hoc potiùs, quòd cùm alios excelleret, & esset primus, seipsum existimaret & nominaret omnium vltimum. Id autem ex illo quoquè significatur. Is cùm aliquandò delectaretur sermone senis huius admirabilis, diù quasi quibusdã fruebatur deliciis, & ab illius lingua pendens, non aderat monasterio. Apud monachos, cùm abesset, inciderat iucundissima de eo narratio, & de eo habebantur sermones quidam apud Iohannem. Atque ex monachis quidem ii, qui erant probiores, & alia huius viri admirabantur: quinetiam hoc quoquè addebant, quòd à Præfectura se remouisset, & sedem tam facilè reliquisset, rem, quæ solet fieri à ualde paucis. Improbi autem, & qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem, hoc ipsum, quod fugisset gloriam, dicebant in se habere quandam materiam & occasionem gloriæ cupiditatis. Neque enim cúm liceret Marcello imperare, maluit ipse parére aliis: sed quod non ignoraret futurum, ut Iohannes ei in honore præferretur, & eũ esse, qui erat in hac Pręfectura successurus, maluit se fuga subducere, quàm uideri illi secundum: nec facilè sustinere potuit eum esse pręlatum.

Insignis S. Marcelli humilitas

Habet suos obtrectatores.

Hęc etsi essent confutatu facilia, accuratiùs tamen docebit experientia. Iohannes enim volens declarare, ad quàm profundam uenisset Marcellus humilitatem, & persuadere monachis, nè facilè condemnarét: Rebus, inquit, ipsis, o filii, committendum est iudiciũ; cumque nihil aliud dixisset, in animo versabat redeunti Marcello uilissimum ordinem ministerii, nempe alienorum curam, ei credere. Postquàm ergò ille rediit, & hoc quod videbatur maximè ignominiosum, in cõspectu omnium iussit Pręfectus, Marcellus hic manifestum dedit argumentum suæ modestiæ & demissi spiritus. Non solùm enim iussum lubens accepit, sed fecit etiam aliquid elegantius. Adeò enim lubenter dixit se subire hoc onus ministerii, ut id etiam poneret in loco beneficii, & rogaret ut datis scriptis sibi caueretur, ut nec, si uellet quidem, posset ab eo recedere. Et non sic dixit quidem, non autem fecit. Neque fecit quidem, sed paruo tempore: sed in factis ipsis vi ius est longe acrior. Tandiù autem perseuerauit in hoc ministerio, donec omnes multis precibus suppli

Reipsa ostendit suam ceram animi sui modestiam & humilitatem.

ces ab eo contendebant, vt eis quidem ignosceret: ab hoc verò seruitio discederet. Absurdum enim esse, talem virum tam vilia subire ministeria, qui gregi ratio nis compoti dignus erat præesse.

Fit Abbas. Non multum temporis intercessit, & Iohannes ipse, qui monasterio præerat, migrauit ad Dominum: statimque D. Marcellus fratrum suscipit Præfecturā, & charismatum radii quales & quanti in eo essent, omnibus euasere manifesti. Sed quidnam eius quispiam primùm fuerit admiratus, insignem né eius in paupe res misericordiam, an, quæ propter eam facta sunt, miracula? qui sic quidem communia (nihil enim habebat propriū) cōsumebat, vt videretur paulopòst & ipse, & monachi, redigendi ad egestatē. Tā abundè autem assiduè suppeditabat, vt non minùs, quàm quod fecit Dominus, conspiceretur etiam in se ino fieri. Quomodò enim tunc non plures quàm quinque panes, & duo pisces, aluerunt multitudinem hominum ad satietatem: itá nunc quoquè paucis quotidiè alebatur multitudo egentium: & ea rursùs eis minimè deficiebant. Sed hæc quidem ita se habebant. Quemadmodùm autem ex rebus difficilimis, & quarum nullus sperabatur exitus, à superis ei data sit solutio, & quæ ei dicta sunt, finem acceperint, par est paucis dicere.

Mira eius in pauperes benignitas.

Matt. 14.

Auctus quidem erat ei grex quotidianis accessionibus: & multitudine quotidiè dilatatus, efficiebat pecoribus arctam habitationem. Opus ergò erat Pastori, maiori quidem atrio: maiori autem domo orationis, maiori & alimento, & reliquo sumptu iis, qui collecti fuerant. Ille autem tunc quidem uel maximè omnia exhauserat in egentes. Erat verò ei opùs pluribus sumptibus, & maximè ad tantam virorum multitudinem. Fuerunt autem hæc Deo curæ: & rem, vt solet, traducit ad abundantiam. Erat enim quidam Pharetrius, optimus ex optimis, & longè ditissimus. Is cùm acrem quendam concepisset amorem eius, quæ est ex Deo, philosophiæ, secum acceptis illis suis ingentibus diuitiis, & filiis adhuc teneris, venit ad Marcellum: & omnia simul, nempe & pecunias, & filios, & seipsum, Deo consecrat: se ipsum quidem & filios sacra veste induens monastica, opes autem conuertens ad vsum monasterii. Et primùm quidem sacram domum orationis eis & latiorem, & excelsiorem, & ita, vt nunc se habet, construit: vt & multitudo colligeretur, & in nullas redacta angustias, opus Dei perageret. Deindè reliqua omnia, fratrum domos, andrones, tam qui peregrinos, quàm qui ægrotos exciperent: & ad summam, domos, alias quidem quæ laborabant & ruinam minabantur, renouauit: alias autem magnificè excitauit: & aliorum omnium, quæ huiusmodi vitæ communi opùs erant, præbuit abundantiam.

Pharetrius vir ditissimus & se, & filios, & res suas Deo consecrat.

Hæc quidem ità se habebant: magno autem Marcello grex in dies crescebat, & augumentum accipiebat. Omnes enim trahebat illius Siren, nempe suauis oratio, coniuncta cum vita purissima. Porrò autem cùm etiam credidisset salem diuinum esse factum eum, qui ei parebat, gregem, eos mittebat, vt alios quoquè diuino sale implerent & voluptate. Et quomodò ex magna Edem quatuor dicunt manere fluuios: ità etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per vniuersum ferè orbem terræ profundi purum & iucundissimum & salutare fluentum, illa, inquam, accuratissima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Prætereà autē supernarum potestatum ministerii, quod nullo somno interrumpitur, zelus, cùm hinc cœpisset initium, venit ad primam & vrbium reginam. Deindè ad alia quoquè loca transiit imitatio. Et siue quis templa extruebat, aut monasteria, siue aliquid aliud sacrum faciebat, à Marcello etiam accipiebat curatores & duces. Sic monasteriorum & templorum, quæ erant vbiquè, per suos discipulos communis extructor fuit, & communis curator. Persuasum enim habebant, qui hæc ab illo quærebant, non solùm se fore illius doctrinæ participes, sed etiam quandam gratiam & sanctificationem ab illo etiam ad eos esse venturā, quomodò qui sunt sacrum aquarum participes. Et verò, cùm hæc ageret, dolore & voluptate distrahebatur animus. Nam vt pater amans filiorum, cùm ei auferrentur filii, dolore afficiebatur. Vt qui autem seruator multorum, & per illos multis esset vtilis, lætus eos emittebat: tum etiam, quòd illius quidē secundùm Deum filii, aliorum patres: eorum autem oues, fuerunt pastores aliorum.

Gen. 2.

Multa monasteria instituuntur perpetuò diuinas promēdi laudes studiū

Neque tamen temerè ac leuiter emittebat discipulos: sed cùm eos priùs multis confirmasset sermonibus, & Deum sæpenumero in eos inuocasset, quòd neque mores dissoluerent, neque habitum mutarent, nec de accurata ac perfecta viuendi ratione aliquid remitterent: sed & illi mores, qui erant ab initio, tanquàm legem perpetuò conseruarent, & maximè concinnæ & per omnia optimè compositæ viuendi formæ, aliis causæ essent. Illi autem, quæ ab illo acceperant munera & mandata, tam pulchrè conseruarunt, vt, quod ipse illis, hoc ipsi esset aliis, & per omnem ferè terram & mare hæc bona sementis ab eis distribueretur. Sed de illius quidem viuendi ratione, & prætereà de eius insigni gloria propter virtutem, & quòd omniū maximè eam fugiens, longè magis suæ famæ celebritate impleuit omnem terram, & prǽtereà de eius solertia, de humanitate, de eorum, qui vbiquè erant, cura & solicitudine, De his, inquam, omnibus, veluti quædam solùm indicia & vestigia significauit oratio. Vult autem pauca quoquè ex eius miraculis in mediū adducere, & in iucundam cum vtilitate narrationem largiri piis auribus.

Quo plus fugit gloriam S. Marcellus, eo fit celebrior.

Quidam tres Episcopi, qui fuerant apud hostes captiui, & modò liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, & rogant, vt eis daret, quod ad reficiendum erat necessarium. Ille autem cùm & eorum curam gessisset, & eam, quam sperabant, dedisset eis cōsolationem, ipsique, quoniam multum temporis præterierat, vnusquisque domus suæ & Ecclesiæ meminerant, eis abundè suppeditat viaticum. Viaticum verò erat aurum: iubet eum, qui impensis præerat, (erat autem ei nomen Iulianus) auro donatos Episcopos emittere. Is verò ex decem, quos tunc habebat, stateribus, solùm tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex iis, quæ erant, latebat) iubet, vt citra vllam parcitatem det omnia. Sed ille ne sic quidem se purè gessit. Sed cùm dedisset nouem, vnum detinebat, volens vtique fungi officio boni œconomi, vt iis, qui, vt solebant, veniebant, pauperibus aliquid haberet quod daret. Quid ergò accidit, & quomodò vtrunque docetur Iulianus, neque de futuro esse solicitum, nec existimare, magnum Marcellum aliquid latere eorum, quæ fiunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus à superis, & donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui susceperat dispensationem, arguens, vt par erat, vt qui non rectè esset vsus dispensatione: Ecce, inquit, o parce, quis sit exitus tuæ parsimoniæ, effecisti enim, vt totis decem talentis nobis minor esset, quàm erat futura donatio. Cùm enim essemus accepturi decuplum eorum quæ dedimus, proptereà, quòd vnum date noluisti, iis quæ prætereà accepturi eramus, decem priuati sumus. Sed hoc quidem fortassè fuerit euidens argumentum, nō solùm quòd præuideret, sed etiam quòd non oporteat esse solicitū de futuro, & quòd magna esset eius in egenos benignitas.

Liberalitas eius in 3. Episcopos.

Obiurgat œconomi sui tenacitatem.

Quo-

Quoniam autem de prophetico eius dono parùm quid significauimus, tempus est, ut bibamus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis nomine quidem Elpidius: morbo autem erat implicatus, qui omnem spem superabat. nam totum quidem os eius graue vlcus depascebat: tota verò ea pars, quæ linguæ subest, habebat ingentem, qui excreuerat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum & inane instrumentum, & hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quòd nec ipsos quidem dolores posset enunciare. Ambo autem hæc, vlcus, inquam, & tumor, eum probrum etiam & dedecus accepissent, efficiebat vt mors esset ei optanda. Hic ergò cùm accedente aliquandò sancto, toto pectore ingemuisset, & vix esset locutus, tantùm dixit: Hei mihi, me nunc despicit magister. Ille autem tantum aberat, vt despiceret, vt statim commotus sit ad preces, & elementiæ lachrymas ex oculis emiserit. Deindè cùm tumorem & vlcus tetigisset, hoc quidem sanat, illum verò facit euanescere: & os ei purum reddit & mundum, & aptum, vt alio qui loqueretur absque vllo impedimento, & ei esset vtile instrumentum ad agendas gratias.

Tactu & precib. sanat morbũ horridum.

Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui secundùm naturam quidem admittebat alimentum: vt id autem per naturalem exitum procederet, hoc minimè habebat: extremis cruciabatur doloribus. Cùm ars autem medendi ea in re diù esset versata, dolores quidem augebat vlcerum acerbitate. quæ verò sunt apud eos elateria & purgationes, probabat esse inania studiumque & operam frustrà in eis consumi. Cùm ergò videretur malum inexpugnabile, & nõ multùm abesset, quin is disrumperetur, id renunciant Marcello. Ille autem precatus quidem est, sicut consueuerat: cùm verò venisset ad laborantem, partim quidè ventrem manu tangens, partim autem deorsum, tanquam propellens, & ad inferiores partes agens materiam, illi quidem concessit progressum, qui est secundùm naturam: viro autem, vt ea liberaretur, & vitam ageret sine molestia.

Alium periculosè laborantẽ curat.

Porrò autem is quoque, qui paulò antè dictus est Iulianus, qui conuictus fuit non rectè dispensare, sicut priùs donum perspicacitatis, ità etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoque morbo laborabat, qui & medicina, & omni precatio ne erat, vt ille putabat, superior, & citra vllam dubitationem mortem minitabatur. Accersitum autem rogat adesse Marcellum, non vt acciperet curationem, (nam hoc ne sperabat quidem) sed vt ei decedenti preces concederet viatici. Ille verò eùm accessisset, primùm quidem eius medetur animæ. Nè, inquit, ò fili, tam humiliter & abiectè & tam humano more de Deo sentias, neque rebus nostris metiaris res illius. Nam nostrum quidem aliquis, hoc quidem fortasse potest, illud verò minimè: Deus autem omnibus & magnis & paruis ex æquo est potentior. Quomodò ergò nos quidem paulò antè pusillũ & sordidum animum, Deus verò suam ostendit magnificentiam: ità & nobis data vena incredulitatis, largietur salutẽ. Cùm sic dixisset, animæ curationem corporis quoque sanitas est consecuta: adeò ut postea cùm non tam temerè vixisset, sed ut eum decet, qui est Dei amicus, fuerit sacerdos, dignus Marcelli doctrina & sacerdotio. Sed quale est hoc, quod sequitur? quàm est incredulis quidem valdè terribile, apud fideles autem in magna habetur admiratione.

Item aliũ vestitum, nihil minus sperãtem.

Vir quidam, qui laborabat morbo sectæ Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In eius enim corpore erat enatum vulnus. Vnguenta autem, & medicamenta, & quæcunque ab arte adhibebantur, conuincebantur nihil posse. Ad extremam itaque spem adspexit Marcellum: & cùm ad eum venisset, statim cum eo egit precibus. Ille autem, & quisnam esset, rogauit, & undè, & quænam ei esset religio. Omninò verò hæc non fecisset, nisi ad eius adspexisset animam. Cùm ille autem dixisset, se quidem esse Samaritanum: pollicere tur verò, quòd si morbo liberaretur, & protinùs suam mutaret opinionem, & ad Christianorum lubens accederet sententiam: precatur senex, & preces consequitur sanitas. Cum ergò statim edidisset confessionem, & vitam rectam esset ingressus, nondùm quatuor diebus præteritis, statim ad priorem reuerritur falsam religionem. Canis, aiût, ad uomitum. Quomodò autem fidei rectitudine cum ratio corporis, ità vitiosa fide morbus est accensus. Hæc verò nequaquàm latebant Marcellum: sed cùm rursùs ad ipsum rediisset Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem: rursùs autem ignoscens, morbo medetur. Cùm verò iam bis & ter & sæpiùs, corporis quidem morbus cessasset, reuersus autem esset morbus animæ, & illum rursùs reuocasset, Christus est, inquit, qui te curat, non ego. Tua verò de opinione pacta conuenta, non mecum, sed cum illo fieri existima, quem nemo latere potest, neque decipere. Omni ergò deposita fraude & impostura, puram illi confitere religionem, & certo scias fore, ut purè carnis sequatur curatio. Cùm autem ille infelix & amens dixisset, se, quicquid accidisset, nunquàm posse patriam relinquere religionem, ipse quidem abiit nihil locutus: Ille uerò iosella cùm parùm processisset à monasterio, & violentiùs morbus eum esset aggressus, duplici, proh dolor, morte moritur, nẽpe carnis & animæ. Hæc cùm magnus ille audiuisset, & lachrymas emisit, rem esse luctu dignam arbitratus: & hoc solùm dixit: Non tentabis Dominum Deum tuum: tanquàm propter illum dans præceptum omnibus.

Iudeum sanat, sig credit in Christũ. Redit mox ad vomitũ, & morb redit: id crebriùs.

Perfidus Iudeus miserè perit.

Deut. 6.

Nobis autem conuertenda est hęc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quę ut fuit celerrima, ità etiam iucundissima. Quidam nomine Cyrus, priùs quidem corpore robustus, & ad pugilatum valdè bonus, posteà autem inter monachos quoque admirabilis: hic ergò cùm paulò antè fuisset monachatum, tanquàm alius Iob, malo vlcere percutitur à maligno. Totum enim eius dorsum graui ferit vulnere. Id autem desupèr à collo incipiens, & carnem totam depascens deperdidit, & quæ sub ea erant, ossa purè ondauit. Acres verò, & qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum stare, nec accumbere, sed neque sedere sinebant sine cruciatu. Hic ergò, omnibus & medicis & artibus prętеritis, ad Marcellum solum, & per illum ad Deum confugit, & ab eo petit curationem. Ille autem cum manus & mentem statim in altum sustulisset, & ut solitus erat, orasset, deindè manu vlcus tractans: O uir optime, inquit, te quidem ab his non oportet superari. Neque enim eum, qui pugnat cum iis, qui non sunt adspectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam si tibi altissimum posueris refugium, fugiet hæc plaga à tuo tabernaculo. Dictum fuerat, & omnia simul protinùs videbantur, ossa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hę uerò repletę: pellis autem extensa: doloresque cessauerant: adeò ut in eo propemodùm impletũ fuerit sacrum prædictũ Ezechielis: Adspexi, & ecce super ea nerui & carnes nascebantur: & pellis super ea ascendebat.

Iob 1.

Repentina curatio morbi immedicabilis.

Ezec. 37.

Quòd autem non solùm pręsens hic vir diuinus, sed etiam absens similiter faciebat miracula, declarabit id quod sequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, Diacono autem sacra authoritate, vxor partu riebat. Cum verò adesset tempus partus, vehemens eã inuasit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris

bris autem violenta. ociosis itaque esse obstetricibus iacebat & medicis, & vna spes deinceps erat Marcellus. Et sanctus quidem orabat: Eugenius autem eius pedes prensabat, qui ei omnia simul dicit, partum, inflammationem, super nouacula, vt aiunt, aciem stare mulierem. Quid deindè? Cùm panem benedixisset magnus ille Marcellus, ei donat, & iubet eum poni su pra pectus mulieris. Ille verò fecit, quod ei imperatum fuerat: & protinùs infans egreditur ea vtero, & febris è corpore. Illa autem tanquàm ex fossa aliqua aut ex inferis esset reuersa: Vbi est, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cùm autem interrogaretur, quisnam & quali forma is esset, statim omnia retulit, figuram, capillos, vestem, formam, & omnia descripsit oratione: adeò, ut vel ii, qui non erant admodùm sapientes, intelligerent illum ipsum esse Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel absente tantum fructum est consecuta, vt per ipsum & vixerit, & pepererit.

Obseruatio panis benedicti.

Quid verò Eudoxius, qui ipse quoquè non paruus, & non parua est consecutus, nec eiusmodi, ut sint leuiter consideranda? Sed fuit ille quidem vir, qui se exercebat: sed erat ei totum corpus relaxatū, & solutæ erant omnes eius compages: precibus autem & lachrimis magni Marcelli, & adstricta fuit membrorum solutio: & quod est longè maius, qui paulò antè iacebat in lecto, missus est ut seruiret aliis. Quòd verò Angeli quoquè simul erant cum Marcello, & maximè cùm ad preces accederet, declarabunt quæ mox sequuntur. Quidam Sergius, qui ipse quoquè præerat gregi capaci rationis, & ad flumen habitabat Euphratem, illuc quoquè fama veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius virtutis. Cùm autem fama illius magis cresceret, ad eius quoquè cō spectum venire desiderat. Itaque postquam venit, & rem experientia inuenit esse forma maiorem, precatus est ipse quoque cum Marcello, stante ad orationem. Cùm ergò ille inclinaret caput, & genu flecteret, ille quidem iacebat: hic verò videt illud admirabile, duos quosdam veste candidos, forma verò coruscantes, Angelos scilicet vtrioquè stantes, & eum humo tollere & subleuare. Atque statim quidem vultus eius luce tanquàm fulgure est illustratus: admiratione autem perculsus fuit eius animus, voxque est ei ablata, & manabat sudore, & propemodùm eductus est ad mortem: adeò ut qui aderant, nihil ea ūs quæ ille videbat, videntes, mirarentur & dubitarent, & virum interrogarent cum stupore. Cùm autem audiuissent, non minùs quidem admirati sunt Marcellum propter suam in Deum fiduciam: Deum verò, propter inestabilem charitatem in homines.

Eudoxij curatio.

Visio Sergij Abbatis circa S. Marcellum.

Ex his & similibus tantus fuit omnium amor in Marcellum cum admiratione, vt instàr rei alicuius diuinæ, per eius nomen iusiurandum conciperent, non solùm alii, sed etiam primi ex iis, qui se exercebant: & vel illum solùm videre, magnum esse ducerent, & de quo esset acriter contendendum. Cùm ab Eliseo aliquandò, qui monasterio, quod erat in Dessa, præerat, & virtutis magnam ducebat rationem, ex Marcelli discipulis fuisset quidam hospitio acceptus, (erat autē ei nomen Petrus) hic ergò postquàm deductus fuit ad sermonem, & multùm versatus est in laudando magistro suo apud Eliseum: Superuacaneum est, inquit Eliseus, o frater, de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego horum tibi ero testis idoneus etiam apud alios: qui de eo multùm Deum precans, & eius virtutis noui altitudinem, & animi motiones: quinetiam ipsam formam eius corporis. Cùm hæc audiisset Petrus & miratus fuisset, reuersus est: & sancto omnia narrauit, rem quidem faciens importunam & molestam ei, qui à gloria captanda adeò erat alienus: narrauit tamen. Narrationis autem intererat etiam quidam Pontifex, sed inops & egenus rerum necessariarum. Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes nō minùs ægrè ferebat, quàm probra, sistit quidē cursum eius rationis: petit autem, cùm sciret eum habere, ut det ei mutuò duos aureos, ut pauca elargiatur pauperi. Ille verò cùm esset valdè parcus, eos dare recusauit. At non longo ab hinc tempore, inquit magnus, nec ipsum tibi corpus remanebit: sed id quidem sepulcrum, aurum autem accipiet commune monasterii. Nondùm duo dies præterierant, & ille quidem vitam finiit, pecunias verò accepit commune. Atque multa quidem fortasse coniecerint homines, in multis autē etiam aberrauerint, si hoc tentent quærere, cuinā quidem æqualis, quonam autem inferior, & quonam superior fuerit sanctus. Deus verò ne hoc quidem reliquit obscurum. Quomodò autem, iis qui volunt, iam significabit oratio.

Elisæus Abbas discipulis S. Marcelli, & formā corporis.

Elisæus Abbas discipulis scit & virtutes S. Marcelli, & formā corporis.

Est quædam ciuitas, quæ nomen accepit à Pompeio: incolitur autem ad Pōtum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monasterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem diuino spiritu & replens gratiis. Cum eo propter aliquod negocium congressus Thalassius, (erat verò hic quoquè unus ex magni Marcelli discipulis) hic ergò cùm aliquandò uidisset Gaudiolum, iustè quidem, irasceotem tamen in aliquos sui gregis, & cùm priùs restitisset, reuerentes ipsos non admittentem, petiit ut admitterentur: & exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli mansuetudinem. Is autem ei statim dixit: O uir præclare, non est idem Gaudiolus, quod Marcellus: sed quantum intersit, hinc scies. Nam cùm Mosem posueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi ostendit euidentissimè, quęcunque legislatori, ea etiam inspirauit Marcello.

Gaudiolo Abbati Deo reuelatur S. Marcelli excellens virtus.

Nos verò aliqua quoquè adiiciamus: non vt virum ex his rectè videamus, sed nè pulcherrimis priuemur narrationibus. Quidam discipuli ab eo aliquandò missi ad Euxinum, retrò nauigare statuerunt. Cùm autem, ubi à terra soluissent, nocte tota fretum secassent, defessi priusquàm mare transmisissent, appellunt in quēdam locum valdè asperū, & in quo nauibus nullus erat portus, nec fida statio: cùmque uentus spirasset vehementiùs, fieri non poterat, ut salui essent. Atque illos quidem somnus opprimit: ille autem apparet uni eorum dormienti. Paret is visioni, parent etiam reliqui: soluunt nauem, à loco illo recedunt, in ostium ponti nauigant: & cùm in toto essent, caligo occupat aerem, & procella pontum furore agitat, & ità insurgunt fluctus, & mare conturbatur, & naues obruuntur, et aer quidem fletibus, mare autem esset impletum naufragiis. Alii aliàs mittebantur ad Orientem, & Marcelli adiuti precibus, tunc quidem nauigarunt: cùm verò uisum eis esset reuerti, in terram appulerunt: & alios quidem sanos accepit ciuitas Ancyra: Paulum autem unum ex his, grauis morbus inuasit. Comitibus autem illum quidem ægrotantem relinquere erat impium: ut eum verò secum ducerent, fieri non poterat: vt illi autem rursùs cum eo manerent, erat valdè difficile. Ille valdè suspirans & eiulans, Vbi sunt, inquit, o pater Marcelle, tuæ preces? Nam tu quidem me Deo commendasti, ego autem iam pereo. Neque hoc quidem mihi graue, etsi sit graue, sed quòd extra tuum gregem, & procùl à meis fratribus. Hæc ille quidem dixit Ancyræ cum lachrymis: ille verò cùm esset in monasterio, audiuit: & statim Paulus quidem conualuit: magnus autem Marcellus accersito Cæsario, iussit horam signari: Vous, dicens, ex fratribus, qui est procùl à nobis, & est graui morbo oppressus, asserit se nihil accepisse

S. Marcellus apparet cuidā in somnis.

pisse vtilitatis ex mea ad Dominum commendatione. *Psal. 144* Sed propè est Dominus omnibus, qui eum inuocaut in veritate, & eorum, qui ipsum timent, faciet voluntatem, & eorum preces exaudiet, & eis dabit salutem. Hæc is quidem descripsit: ille verò conualuit, & reuersus est. Ostensa est autem scriptura, & eadem hora inuentum est, Paulum conualuisse Ancyræ, & Cæsarium scripsisse in monasterio.

Ingens fames. Deus aliquandò terram vexabat fame, eaque fame, qua nescio an vlla vnquàm fuerit deterior. Monasterii autem horrei Præfectus Malchus, qui frumentum suppeditabat pistoribus, postquàm vniuersum ferè cõsumptum fuerat, (sufficiebat enim ne ad totos quidē decē dies, & necessè erat fame perire monachos) accedit ad præclarum Marcellum, & ei renunciat frumentum esse consumptum. A quo audiuit, vt faceret quæ consueuerat, & hoc ei nulli esset curæ. Ille arbitratus eum sperare alicundè soluendam esse inopiã, absque ulla solicitudine suppeditauit sicut consueuerat. Quinque deincèps dies præterierunt: & cùm nihil euenisset eorũ quæ sperabat, rursùs dicit, & ei causam reuocat in memoriam. Audit uerò eadem. Postquàm autem ad alios quoque duos consumpsit, & nõ multùm abesse videretur, quin esset vniuersum consumptum, ille quidem rursùs accedit conturbatus: Marcellus verò statim accedens ad horreum, parturiens id statim implet, & incipit parere: & quod est admirabile, & omnem superat rationem, quandiù dictus quidem Malchus metiebatur, frumentum videbatur diminui, & minari futuram mox egestatem. *Miro modo vir sanctus auget frumentum.* Cùm autem postridiè ingrederetur, eadem magnitudo erat & idem cumulus: & apparebat perindè, ac si ne parùm quid ablatum esset pridiè. Quòd verò hæc non essent deceptio oculorum, fidem facit tempus. Tandiù enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum & acceptio, quandiù mansit grauis illa & infinita fames. Sed his quidem ostenditur, sanctum & nutrisse viuos, & conseruasse eos, qui erant in periculo. Quemadmodùm autem se gesserit sanctus in excitãdis mortuis, & fugandis dæmonibus, statim dicetur.

Aegrotabat quidam, & in lecto decumbebat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cùm extremum iam duceret spiritum, mittit ad sanctum, & rogat ut veniat. Postquàm autem, uia confecta, qui missus fuerat, venit ad monasterium, & fuit coram magno Marcello, quoniam ille tunc de rebus differebat grauibus, & de sacris tractabat dogmatibus, contendens cum Antistite Chalcedonis, & qui missus fuerat, est reuersus, & qui ęgrotabat, erat mortuus. Cùm ergò iam peracta essent, quæ fiunt mortuo, & paratus esset ad efferendum, (hoc autem non alia de causa prouisum fuerat à superis, quàm ut maiorem casum, & maius miraculum, & Marcelli virtutem maiorem ostenderet) vbi factus fuit differendi finis, venit ad ęgrotum: & cùm illum vidisset mortuum, & iam paratum ad efferendũ, motus quidem est animo, & ex eius genis fluebant lachrymæ: neque remisit tamen suam ad Deum fiduciã: sed cùm manus simul & oculos & animam ad eum sustulisset, est aliquandiù precatus. Deindè non septiès quidem inspirat, sicut olim zelator Elias: *3. Reg. 18* sed solùm manum imponit mortuo. Qui autem aderant, aliàs eum velle putantes, & non vt mortuũ tentare, dicunt: Est mortuus. Simulatque uerò illi hoc dixerunt, surrexit mortuus: vidensque ostensus est & loquens, & eorum, quæ illic erant, meminit spectaculorum. *Mortuũ excitat, iubetque haberi rem tacitam.* Sic ille, qui, si audendum sit dicere, uel Sole clarior apparuerat, nolebat, quòd ad se attinebat, multis apertũ fieri miraculum: sed & ei qui surrexerat, & iis qui adspexerant, sicut meus Iesus, pręcipit silentium: tantũ *Mar. 1.* adferens studium fugiendę gloriæ, quæ est ab hominibus, quantam ipse erat à Deo consecuturus. Quocircà nec permisit ut lateret id, quod factum fuerat, is qui gloria semper circundat eos, qui ipsum glorificare voluerunt. *1. Reg. 2.* Nam qui ea suis oculis adspexerant, eius iussa parùm curantes, cùm nec vellent celare, nec aliis tantum bonum inuidere, ea quæ viderant, ad multorum aures transmittunt: nec hoc ipsum quidem celantes, quòd cùm rem tam magnam fecisset, eos iusserat silere.

Oportet autem eius quoquè virtutem ostendere aduersus dæmones. Attulerunt ad eum aliquandò quatuor simul dæmoniacos, quos sæuissimi & pessimi inuaserant dęmones. Et ille quidem precari: illi autẽ statim cœperunt insanire. Atque primùm quidem in eum loquebantur blasphema, & homines vehementer conturbabant. Deindè cùm preces magis vigerent & inualescerent, illi etsi non viderentur plagas accipientes, dolores in publicum proferunt, & clamare incipiunt: Iube nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem: insidiosè quidem illi hoc & malignè. *Quatuor dæmoniacos sanat.* etenim ostendent hæc, quæ deincèps sequuntur. Cùm itaque intellexisset insidias magnus Marcellus, neque conuersus est ad id, quod dictum fuerat, neq; eos increpauit: sed ad cælum solùm intuens, perseuerabat in oratione: & nihil aliud quàm, Serua tuum figmentum, ò Christe, diù rogans dicebat. Et illi quidem rursùs rogabant, vt iuberet: ille autem non obtemperabat, sed in eos diuinam virtutem inuocabat: sicque expulsi sunt, & viri simul liberati sunt à plaga. Cùm autem causam rogarent, qui tunc aderant, cur dæmonibus se cessuros confitentibus ab initio nihil præcepit, ille respondit: Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, non aliud agebãt, quàm quòd vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare. *Præclarè eludit fraudẽ malignorum dæmonũ.* Et illorum quidem quatuor virorum res ità se habuerunt.

Paulò pòst autem Lazarus quoquè quidam, qui corripiebatur furore dęmoniaco, & linguam diù ore exertam & pendentem habebat, sicut canes, & spumam deindè expuebat, eandem quoquè consecutus fuit curationem. Nam cùm primùm eum sanctus benignis vidit oculis, & precatus est ei suæ plagæ curationem, *Alium curat dæmoniacũ.* statim conspectus est sanus, & liberatus est à dæmone, qui eum occupabat. Et quid opus est illius cuncta dicere? Facilius enim est stellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quod fieri non potest, quàm illius res omnes inuenire. Verum enim uerò pauca quędam de illius etiam moribus adducenda sunt in medium, ut sciamus, quòd à quo hæc gerebantur, illa quoquè ei omninò debebantur: & simul quæ in longum producitur oratio, varietate vitabit satietatem.

Hic magnus Marcellus cum aliis bonis quæ habebat, sanctorum quoquè reliquiarum tenebatur magno & vehementi amore, eas existimans esse dona cęlestia, & reuerà plurimi facienda: *Plurimi facit Sanctorũ reliquias.* & qui aliud tale ad eum deferebat, appellabatur seruator & benefactor, & videbatur esse missus ex ipsis cælis. Deus itaque, qui in hoc prompto & alacri animi studio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc eius amorem consolarentur, & dona quę erant maximè optanda, offerebant ei tanquàm amico: partim ea Persis, partim aũt ex Illyrico, partim ex iis, quæ erant vbiquè, regionibus. Ille uerò quẽadmodùm, & eũ quãta sua delectatione, & cum quãto honore & reuerentia ea excipiebat: simul quidem hoc ostendens suum amorem in communem Dominum, eorumque mortem laudans & beatam prædicans, & similem, si fieri potuisset, cupiens consummationem. Quale autem esset eius desiderium sciens Deus, & volẽs ei gratifica-

Eas aliũde allatas accipit sũmo studio.

tificari, ei sæpè priùs ostẽdit,& priùs significauit,hoc aut illo die venturũ aliquem, qui ei sit allaturus ea, quæ desiderat. Ille verò & ipse se præparabat,& curabat vt esset totus eius grex paratus, & ita vehementi ardentiq; motu cordis, & supinis, vt aiunt, manibus preciosas suscipiebat reliqas. Verumenimuero ne hoc quidem æquum est prętermittere. Ad eũ venit aliquã dò quispiã,& quasdam ei sacras tradidit reliquias, dicens eas esse martyris Vrsicini. Ille autem magnificè quidem eas excepit,& consuetum eis festum celebrauit. Cùm verò staret ad preces nocturnas, talis eum subiit cogitatio, ne qui hoc donum ei attulerat, de eo esset mentitus,& non essent reliquiæ martyris Vrsicini. Simulatq; hæc cogitauit,quidã ex iis, qui vnà cum eo fungebantur officio, tanquàm à Deo afflatus accurrens: Nè temerè, inquit, ò pater, dubites. Magni enim Vrsicini hę sunt verę reliquiæ. Ità diuina prouidit gratia, vt curaretur quòd is animo dubitabat, nè dubitatione eius ardor frigesceret. Atque hæc erat quidem eius diligentia in parandis reliquiis.

Pecunias planè contemnit & opes.

Diuitias autem & pecunias ità despiciebat, & quæ præcessit,& quæ nunc sequitur, apertiùs declaratura est oratio. Nam cùm Marcellus ab initio omnes reliquisset facultates, atq; adeò ab ipsa etiã domo discessisset,& qui erat ei frater secundùm carnem, accepisset illius hæreditatem,& paternorum omnium bonorum effectus esset dominus, & tota sua vita eis esset vsus, is cùm esset moriturus, relinquit Marcellum hæredem omnium suarum diuitiarum. Ille antẽ ea, quæ sibi relicta fuerant, non solùm sua non esse duxit: sed nec iis vtendum sibi censuit ad cõmune monasterii. Hinc cùm monachi peterent, vt agrũ emeret, ille eis dixit se nullũ nòsse agrum vberiorem & fertiliorem, quàm spem in Christum. De bonis ergò paternis quid statuit,& de iis, quæ ad illum pertinebant, quonã modo prouidet? Ea consumit, offerens aliis monasteriis, quæ laborabant inopia, tam virorũ quàm mulierũ. Et hęc quidem illis adimunt egestatem.

Patrimonium suũ dat aliys monasteriys.

Quæ verò fecit in magna Dei ira, in qua totam ciuitatem, Constantinopolim, inquam, conseruauit, quis sustinuerit quidem silentio prætermittere? Quis est autem adeò tardus & hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperii sceptra administrante, in hac ciuitate oritur incendium, & incendiũ eorum, de quibus vlla fit mentio, maximũ & sęuissimũ. Cùm aũt iam incepisset calamitas, de ea auditione accipit magnus Marcellus:& cùm statim cęlum suspexisset,& multùm lachrymasset, diuidit supplicium: immò verò maximã eius partẽ alleuat. Nam partẽ quidem ignis eius extinguunt lachrymæ: altera verò pars relicta est Bizantinis ad disciplinã. existimatũ.n. fuerat fore, vt totam depasceret ciuitatẽ. Ille verò cùm partem quidẽ repressisset, partẽ autem præsciuisset, Hei mihi, dicit tristi voce. Dolebat.n. quòd non totũ cessaret, sicut magnam nostrorũ peccatorum multitudinem: & quia visum esset Deo, serpere ignem à mari vsq; ad mare: & tanquàm telum, medium quidem dissecare: ab iis autẽ, quę sunt ex transuerso, abstinere: quod etiam factum est. & ignis cùm accepisset initium ab eo, quod dicitur Neocorium, instàr cinguli totam cinxit ciuitatem: cessauit verò ad mare, quod est ex aduerso, veluti ostendens, quòd is quidem totam peruasisset ciuitatem, ad hoc autem redactus esset per Marcellum.

Constantinopolis ardet.

Ignẽ suis lachrymis extinguit S. Marcellus.

Cùm duorum adhuc aut trium meminerimus, reliqua linguis aliorum, prout potuerint, dicenda relinquemus. Et primùm, quàm ingentes essent ei spiritus, qui in potentes quidem deprimi non poterant: in eos verò, qui erãt modesti ac moderati, facilè inclinabantur. Iis autem, quibus fiebat iniuria, erat adiutor inuictus. Dę Ardaburii & Asparis, quæ erãt illo tẽpore, potẽtia nihil est dicendum: neq; de crudelitate ęquali potentiæ, atq; adeò maiori. Hic ergò, qui erat adeò potens & crudelis, Ardaburius irascebatur cuidam ex iis, qui erant in eius potestate, nomine Iohanni. Ille verò oĩbus aliis, atq; adeò ipso Imperatore prętermissis, ut qui non essent satis potentes, vnum nouit refugium Marcelli tabernaculũ:& id subit, & sub eo latet, tanq̃ sub aliquo tuto propugnaculo. Ille autem cùm resciuisset, petebat, ad ipsum mittens, hominẽ sibi tradi. Cum verò non obtemperaret, cœpit minari. Cùm Marcellus aũt minas non curaret, ei vim attulit: missisq; militibus, qui & uiribus valebant, & erant multi numero, iussit quærere eum, qui confugerat:&, si non parèret, vti armis. Atq; ille quidem cùm sic iussisset, eos dimisit. Illi autem profecti,& verbis, vt iussi fuerant, vsi, quoniam non parebat, monasterium circunsidebant. Hæc facta sunt vespere: Magnus verò Marcellus rogauit eos, an vellent manere, & se eis dixit alimenta daturũ. Cùm autẽ mãsissent, suppeditauit alimẽta. Et res q̃dẽ ità transiit vsq; ad vesperã.

Ardaburius & Aspar Arriani, subẽte Leone trucidati sunt. Vide Nicephorum &c.

Cùm nox autem aduentasset, qui foris quidem erant, enses iam quatiebant terribiliter. Monachi autẽ hæc videntes & audientes, sanctum circunstantes, pro ensibus eum verbis feriebant: Quid ergò, dicentes, tibi omnes propter virum peribimus? idque morte violenta & acerba? & tuis filiis erit tibi præferendus externus? & tibi à fundamentis cum templo peribit monasterium? Non dimittes, non citò præbebis eum, qui quęritur, qui malis huc peruenit pedibus? Cùm sic per totam noctem eum & hostes & amici etiam acriter inuaderent, tempusq; frustrà contereretur, & supplex non traderetur, manè autem statuissent milites vti gladiis,& iam essent aggressuri, tunc Christi athleta suam contrà obiecit potentiam. Eis verò præter opinionem apparet aduersaria, non phalanx quidem, sed diuina quędam & cælestis potentia, in orbem ab igne circunscripta,& arma inexpugnabilia, nẽpe Crucis Christi imaginem in medio referens, longè magis refulgentem, quàm ignis, qui erat circuncircà. Hęc ergò terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipso fastigio monasterii, emittebat grauia tela aduersus milites: quę quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quib. cùm non solùm resistere, sed ne ea quidem contra intueri possent, gladios in terram proiecerũt,& ipsi ceciderunt,& uoces ad Deum placandum accommodatas, prout vnusquisque poterat, emittebant. Quas cùm ij, qui erant intùs, sensissent, canere cœperunt, & fuerunt ipsi quoquè testes miraculi, quod euenerat præter opinionem. Hoc effecit, ut crudelissimus Ardaburius suorum morum obliuisceretur: & causa fuit, vt præter sententiam benignus videretur, ira sua in Iohannem remissa.

Milites Ardaburij diuinitus terentur & cõprimunt, dũ S. Marcelli monasteriũ vexant.

Cùm in Ardaburii inciderim mentionẽ, illius quoquè meminero, quemadmodùm vir ille diuinus futurũ quoquè eius vitæ exitum prædixerit. Cùm se post orationem somno aliquandò dedisset, ei apparet visio. Illa antẽ erat huiusmodi: Pugnabat inter se leo & draco. Sed draco quidẽ cùm esset ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat & torquebat: leo verò dolebat quidem,& ad se cauda defendendum excitabatur, & draconem obiens, inaniter depugnabat, & eum nihil lædebat, quousquè ipse quidẽ defessus plagis, humi totus iacebat afflictus & imbecillus. Deindè cùm se rursùs paululùm recreasset,& veluti à quodam somno surrexisset, magno & vehementi impetu in draconem insiliit, eumq; pronum in ventrẽ prostrauit. Hoc cùm diuinus vidisset Marcellus,& accuratissimè coniecisset, prędixit haud ità diù pòst Asparem & Ardaburium esse cum toto genere interitutos ab Imperatore. Sed hæc quidem postea

Visio S. Marcelli

Inimicitia inter Leonem Imperatorē & Ardaburium.

Quæ autem interim facta sunt huiusmodi.

Cùm multa accidissent inter eum & Imperatorē, quæ inter se inuicèm inimicitias alebant & suspiciones, ex vtrisque quidem natum est odium: cùm autem vtrinque magnum à se inuicèm immineret periculū, neutri verò eorum facilis esset victoria, cōuertuntur ad communia ineunda fœdera: nēpe, ut Asparis quidem filius, frater autem Ardaburii, cùm duxisset uxorem filiam Imperatoris, Cæsar crearetur. Hoc autem qui accepit, est alius, vt dixerit quispiam, Subimperator. est enim ei & aurata purpura, & alia insignia imperii, nisi solum, quòd aurea corona non habet omnia signa imperii. Is itaque accepta hac dignitate, cū viuente quidem Imperatore erat omnia facturus cōmuniter: eo autem mortuo, ipse primus & solus accepturus imperiū, & tanquàm debita sibi sceptra sumpturus. Ea res verò non parùm conturbabat Ecclesiā, si rursùs sit imperium Arrianus inuasurus. Aspar. n. & eius filii, & tota domus, Arrij insaniam mirandum in modum amplectebantur. Cùm itaque essent pleni tumultu, communiter cōuenerunt, & ducibus Geladio & Marcello venerunt in Hippodromum, ut ab inhonesto & indigno hoc cępto arcerent Imperatorem: qui ipse quidem ad hoc quoquè erat prompto & alacri animo, sed cedebat tempori Asparis & Ardaburij. Cùm ergò sic paratus esset Christi exercitus, ei quoq; Deus ostendit Ducem: & tantùm interesse inter Marcellum & alios sacerdotes & Pontifices, quantum inter exercitus Ducem & Imperatorem: atque adeò, si velis, inter militem & Ducem, hoc fuit euidens signū.

Visio quædam.

Nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem statura maximum, forma verò pulcherrimum, & zona cinctum aurea, adspectu quidem tam candidum, vt niuem videretur superare: tam lucidum autem, ut luce coruscaret. Læna verò ei erat & tunica, eaq; niue candidiora. Eum ergò videbant à sinistris simul cum magno Marcello ambulantem, veluti quendam satellitem, simul terribilem, & manum veluti supponentem, sustinuisse senem, & cū maxima reuerentia non destitisse ei inseruire.

Cùm autem ingressi essent in eum locum, in quo solebat sedere Imperator, erat quidem sic quoquè Marcellus omnia iis, qui erant Ecclesiæ: quinetiam ipse quoquè liberè loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodó eos adhortabatur ad certamen pro Christo suscipiendum. Atque illi quidē cùm oīa effecissent pp quę venerāt, quę quidē erāt, ut Asparis filius aut rectam disceret opinionem, aut nec dignitatem Cæsaris acciperet, (hæc enim eis pollicitus est Imperator) lætantes exierunt. Ille autem rursùs adolescens & altissimus, & splendidissimus, visus quidem est adhuc adesse & versari cū Marcello: Cùm verò eum deduxisset vsque ad portas, deinceps euanuit ex oculis. De quo nullus dubitauit ex ijs qui aderant, sed euidens fuit omnibus, eum fuisse Dei ministrum, virili habitu indutum, qui missus fuerat, ut esset custos & satelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ità multò pòst acceperunt finem ea, quæ is prædixit.

Ardaburius perit cum suis.

Ardaburius enim simul cum patre & fratre, & aliis non paucis ex iis, qui erant eiusdem sententiæ, cum ebibisset vltimam fecē iræ Domini, raptus est ab hominibus, leoni draco, Imperatori iustè traditus impius.

Vnum adhuc restat conuenienter meæ promissioni: quod vbi adiecero, finem imponam orationi. Lucianus quidā Constantis filius, viri qui multùm poterat consilio, despectis humanis omnibus, monasteriū ingressus breui tempore per Marcellū multos eorū, q cōuenerant in exercitatione, longè à tergo reliquit: quem dicunt à nullo unquàm esse visum nec irascentem, neque multa loquentem, sed neq; ulli præbentē iræ occasionem.

Magna sollicitudo Luciani.

Is, quandò bonus pater Marcellus excedebat, adstans, & plusquàm alii lachrymans, rogabat hanc sibi dari gratiā: ea autē erat, ne eū despiceret hic solum, neq; sineret eum esse ipsi longo tēpore superstitem. neque. n. se posse ampliùs rectè uiuere: sicut neq; nauem tutò nauigare, quæ amisit gubernatorē. Et ille quidem hæc: Marcellus verò cùm vidit eū magna affectum tristitia: Esto, inquit, bono animo. Nam cùm ego excessero, tu quoquè consequēris, & insistes vestigiis eius, quem desideras. Cùm sic dixisset, paulò pòst finem accepit, quod dictum fuerat.

Eius obitum prædicit S. Marcellus.

Nā cùm ille decessum ægrè ferret, & totos deincèps quinq; dies, & noctes ad fossam magni Marcelli mansisset, post illum mori, vitam, sine eo autem esse superstitem, mortem acerbam existimans, ad eum in somnis venit magnus Marcellus, conuersum ad sepulcrum: &, Cur, inquit, te affligis & quèreris de tarditate, & non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, & statim ad me venies. Fuit ità: & tertio pòst die è vita excedit Lucianus, cùm solos octo dies fuisset magno Marcello superstes.

Ei S. Marcellus apparet.

Quàm multa Marcelli, quæ sūt huiusmodi, alia quidem maiora, alia autem non omninò inferiora, quot linguæ suffecerint ad narrandum, & quot libri ad ea quæ scriberentur, suscipienda? Qui cùm exercitationem vltra sexaginta annos produxerit, miracula assiduè faciebat. Quo non fuit quidem ille in certaminibus fortior? Quo nō autem ad certamina vtilior? & quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, & in præstando officio diligentior? Quis sic defendit eos, qui afficiebātur iniuria? ijs autem, qui iniuriam faciebat, omninò non permittens, sed resistens, & eorum volūtati minimè assentiens? Sic in tota vita, totam quidē noctem, diei verò plurimum, dabat canticis & precibus, & aliis Dei ministeriis. reliquum autē his tribus dispertiebat.

Vide exercitia S. Marcelli.

Et primi quidē ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat vnicuique medicamentum conueniens, ei partim quidē diuina scriptura ea suppeditante: partim autē prudētia ex experientia. Post illos accedebant, qui erant affecti iniuria. Cùm verò pro eis literas scripsisset ad præsides, iudices, ad illos ipsos, qui faciebāt iniuriā, & si opùs erat, etiā ad ipsum Imperatorem, (nam illi quoquè erat reuerendus, & obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus) conuertebat deindè ad ægrotantes, & oēs obiens, eis exhibebat quæ eis erant necessaria ad alimentum, & ad curandū corpus. Sic nihil omninò aberat Marcello, quod aderat iis, qui olim laudabātur.

Catalog. virtutum eius.

Sed erat ei Prophetarum quidem gratia oīa præuidēdi: Patriarcarū autē fides, quæ efficiebat, ut fidenti esset animo in omnib⁹: Mosis quidē mansuetudo, Iosue autē zelus, & iusta ira aduersùs eos, qui faciunt iniuriā: Discipulorū verò, Petri quidem ardor: Iohannis aūt lingua theologica, & quod cū virginitate est verborum tonitru, & Pauli vehemēs in dogmate studiū, & per terrā & mare prædicationis dissemtnatio. Omnium verò simul, fons miraculorum, & quód ea semper fluerent, non secùs àc perennes fluuij.

Huius vel solum dicere decessum, quàm fuerit optandū? Quàm multorū recōciliauit inimicitias? Quàm multorū cōposuit controuersias? Quàm multa bona vno die fecit in extremo spiritu? Quandò certè ei carnis dissoluebantur vincula, & ei quem desiderabat, erat appropinquaturus, & primæ pulchritudinis primas suscepturus illuminationes: aderant autem multi ex iis, qui se in pietate exercebāt, & multi monachi, & multi ex iis, qui erant consecrati: nō pauci verò ex ijs, qui mundanis opibus & gloria erant insignes. Cū quibus postquàm multùm est philosophatus & locu-

tus

tus de anima & corpore, & de ea quę est illic ulta, & vnumquenque est adhortatus, prout conueniebat vniuscuiusque ætati & dignitati, & deindè est etiā precatus, & postremo dixit se velle parum dormitare, & eos iussit secedere, sacram illam sic emisit animam: cuius mundum corpus & venerandum, sanctis manibus compositum, sacrum illud templum suscipit, quod ipse excitauit à fundamentis, & verè sacrum constituit monasterium: Ad gloriam patris, filii, & spiritus sancti, nunc & in secula seculorum, Amen.

Feliciter migrat ad Dominum.

VITA S. THOMAE ARCHIEPIscopi Cantuariensis, & clarissimi martyris, edita à M. Eduardo eius contemporaneo: quam totam, vt ab illo conscripta est, hoc loco adscribere temporis angustia non patiebatur. (valdè enim prolixa est) Itaque coactus sum meo stylo eam redigere in compendium: quod tamen spero absque Lectoris magno detrimento me fecisse.

PROLOGVS AVTHORIS, sed per me contractus.

QVI mundi huius artes & disciplinas profitentur, habent singuli conatus suos, quibus ad altiora contendāt: laboresque suos duros & molestos cōtemplatione fructus & vtilitatis indè nascituræ solantur. Et quid non illi molestiarum deuorant, quos non labores suscipiunt, quas recusant iniurias, modò possint consequi quod venantur? Quid uerò est isthuc? Corona corruptibilis, sic enim Apostolus vocat. Perit igitur omnis talis & labor, & præmium, quia temporaria sunt. Nobis verò, quibus Christus via est: & merces laborum, vita sempiterna, inter varios mundi casus vt multa opus est uigilātia, ità magna sunt ad viriliter perseuerandum incitamēta, quę nos accēdant ad contemnenda mollioris vitæ lenocinia, negligendam malorum hominum æmulationem, dura omnia perferenda, vt felici commercio pro caducis æterna, pro terrenis cęlestia nobis comparemus. Inflammat nos ad hęc vita & conuersatio sanctorum. E quibus tamen si fortè minus mouēt prisci illi heroes ob vetustatem tēporis: pudeat sanè vel hunc nolle imitari, quem licuit intueri. En procedit in medium nouus Christi miles, & martyr egregius beatus Thomas, sanctitatis speculum, iustitię norma, innocentium patientiæ, virtutis exēplar, inuictissimus assertor ueritatis. In quo tamen, nè hoc infirmos animos absterreat, non martyrium, non miracula imitanda proponimus, sed uitam martyrio plenam. Is enim inter ea omnia, quę mundus hic admiratur & in precio habet, tanta fuit animi constātia, ut nec prosperis mollesceret, nec vllis rebus aduersis à Christo abstraheretur. Passus exilium, dignitate & bonis suis omnibus priuatus, charorum iniuriis, lachrymis & desolatione valdè afflictus, excelso animo ea omnia negligens, in dies Deo deuotior & addictior efficiebatur, haudquaquàm similis stulto illi, de quo Propheta dicit: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Cuius nos vitam, vt partim ab iis accepimus, qui viuenti familiarius adhæserunt: partim ipsi nostris oculis vidimus, piorum adducta precibus, scribendam suscipimus, Lectorem admonentes, vt si qua ab alijs scripta sunt, aut fortassis scribentur, quę cum nostris pugnent, ea nouerit esse à vero aliena.

1. Cor. 9.
Iohā. 14.
Præclara laus sancti Thomæ.
Psal. 48.

HISTORIA.

ORTVS est beatus Thomas Londini in Britannia, quā nunc Angliam vocant, eamq; vrbē, quæ Britanniæ caput est, suo ortu illustrauit. Patrē habuit Gillebertū, matrem Mathildem, vtrunque genere & opibus nulli ciuiū suorū cedentem, morū verò integritate & innocentia illis superiorem. Cùm mater eum gestaret vtero, nō semèl ei oblatæ sunt visiones quædam de eius futura sanctitate & dignitate. Quo die in lucem editus est, vt eius propinqui aiunt, è domo eius paterna ignis egressus, magnam Londini partem inflammauit. Vbi primùm per ætatem licuit, prima literarum elementa discere iussus est. Indè liberalibus admotus disciplinis, multùm in illis breuì profecisse fertur. Nec tamen rerum mutatio passa est diù eum hærere in scholis. Parentes enim crebris incendiis & multis casibus aduersis afflicti, illi instituendo minorem adhibuere curam. Accessit eò vtriusque obitus, qui magnam filio attulit cum orbitate calamitatem. Solebat autem patris hospitio sæpè vti Richerius, vir nobilis & opulentus. Illi ergò Thomas se commisit iam adolescens. Erat sanè optimis moribus, præclaro ingenio, iucundo vultu, sed mixta grauitate, sermone gratus, forma eleganti. Delectabatur quidem canib. & auibus, vt solet illa ætas, atque id genus aliis vitæ huius oblectamentis: sed mansit corpore integer, & veri intantùm amans, vt aut vix, aut nunquā quicquā ioco vel seriò dixerit, quod esset cum mendacio coniunctum. Ità ergò per id tempus venatione & aucupiis sese oblectans, pro suo arbitratu modò domi erat cum patre, modò rure apud Richerium, quē diximus: iamq; constituerat literarum studiis nūcium remittere. Accidit interim, vt cum Richerio equitans, videret accipitrem, dum vult anatem rapere, penè mergi in vndis. Eius misertus, ab equo desiliens, in flumen insilit auem extracturus: sed raptus ipse aquarum vi, non parùm à summo abfuit periculo. Tandèm appulso illo ad molendinum, rota stetit immobilis, donèc extraheretur ex aquis, Domino illum iam desperatū conseruante, nè extingueretur lucerna in Israel, cuius preciosa morte tanta cernimus beneficia peruenisse. Habuit posteà illum apud se ferè trienniò Osbernus quidam, vir insignis & valde diues, ei sanguine iunctus, cui ille operam nauabat in eius acceptis & expensis referendis.

Decembr. 29.
Cap. 1.
Patria & parentes sancti Thomæ.
Dat operā literis.
Corpore castus, et veri est amantissimus.

Iam verò etiam videbatur adspirare ad honores & mundi huius dignitates: ad quæ obtinēda plurimùm illi suffragabatur & animi prudētia, & vitæ honestas. Singularis enim in eo cernebatur sapientia, & cōsiliorum maturitas, morumque iucunda grauitas, vt non immeritò omnibus & admirationi esset, & charus. Sed didicit tum, quod ipse posteà fatebatur, non esse in homine viā eius. Aliud enim ipse proponebat, aliud diuinitùs disponebatur. Venit interim ad Cantuariēsem Archiepiscopum Theobaldum, & honorificè ab eo acceptus, ludis & leuitate reiecta, inter homines maturos & sapientes versabatur, eorumq; sermonibus ad meliora informabatur. Animaduersa autem breui eius prudentia & perspicacitate, Archiepiscopi consiliis, itemq; negociis tum publicis, tum priuatis interesse cogitur. Sensu enim peruigil, consilio prouidus, in responsis prudens, sermone cautus & moderatus, Archiepiscopo charus & omnibus gratus fuit, vt maleuolū se probaret, si quis tot gratiæ dona in illo non diligeret. Certè de illo Archiepiscopus testabatur palàm, se nullum vnquàm anteà tam fidum rebus

Cap. 2.
Ierem. 10
Degit in aula Cantuariensis Archiepiscopi.

suis & integrum comperisse. Sed id vidit hostis serpens antiquus, & planè inuidit, excitauitque ei æmulum, Rogerium scilicet Archidiacoonum Cantuariensem, qui quoàd Thomas superuixit, tunc quidem cõceptum virus io eum quibus potuit modis effudit. Interim antem vt ab aula Archiepiscopi eum excluderet, tum per se, tum per alios illum insectari, modò conuiciis, modò scommatibus appetere tentauit, crebrò illũ per contumeliam uocitaos clericum cum ascia, quod erat cognomen illius, qui eum ad Archiepiscopi ædes inuitarat. Sed uir prudens eiusmodi iniuriis non retardabatur à sedulis Archiepiscopo præstandis officiis & obsequiis. Excesit tũ è rebus humanis Vuilhelmus venerandę memoriæ Eboracensis Episcopus, eique opera Theobaldi Cantuariensis Archiepiscopi substitutus est Rogeri⁹ iste. Thomas verò factus est Cãtuariæ Archidiaconus, quòd illo se neminem fideliorem habiturum sentiret Archiepiscopus Theobaldus, qui etiam obtionit ei Beuerlacensem Præposituram. Sed vir ingenio liberali, sciens esse melius nomen bonum, quàm thesanros plurimos, diuitiis snis sic uti studuit, ut illis sibi bonam pararet existimationem. Sed qnid moras nectimus, cùm ille oullas passus sit ad superiora proficiscens? Neque enim humili loco hærere potuit flamma tam excelsi animi, & quod magis mirandum est, in tanta sublimitate tanta integritas vitæ.

Aemulus eius.

Fit Archidiaconus Cantuariẽsis.

Eccl. 41.

Cap. 3.

Rex eum facit suũ cancellarium.

Itaque Archiepiscopus Theobaldus, volens eum ad altiora euehere, commendat eum regi, commemorat eius prudentiã, fidem & veritatem. Confestim rex facit eum suũ cancellarium, qui in illo regoo est secũdus à rege. Augentur interìm honores, prædia, possessiones: pro more sequuntur eum innumeri mancipiorum greges, stipant electi milites, nec minor cancellario quàm regi adest comitatus, ità vt interdum rex ei obiecerit, suum hospitium illum euacuàsse. At tamen regi fidus permansit animo & actione, ad eius gloriã omnia illa referens. Rex autem tantum ei honoris, amoris & libertatis impendit, quantum nulli alteri vnquàm impeoderit. Quicqoid statuisset, sanxisset, mutasset quod ad regis dominium pertineret, pro lege habebatur. Sed io his omnibus, licèt quidam diuersum senserint, sed falsò, corpore castus fuit, animo humilis, sed inter humiles: nam ioter potentes potentior ipse & sublimior apparebat. Nullus eo disertior, nullus munificentior, nemo prudentior habebatur. Pauperibus incredibili benignitate prębebat res oecessarias: sed dona gratiæ exteriori pompa ità tegebãtur, ut etiam tum, cùm esset Archiepiscopus, nemo id eum, nisi pro mundi fastu & ostentatione facere existimaret. Tantam sibi & regis & totius regni conciliàrat gratiam, ut ij soli beati putarentur, qui illi placere potuissent: vt tanto magis prædicanda sit misericordia redemptoris, quód mundo illum eripuit, qui tot mundi nexibus videbatur implicatus.

Benignitas eius in pauperib.

Cap. 4.

Fit Archiepiscopus Cãtuariensis.

Desiit interìm esse in humanis Theobaldus Archiepiscopus, rexq; sibi persuadens, ad omnia sibi in Episcopatus obsecuturum Thomam, illum curauit Theobaldo subrogandum. Coactum est Londioi conciliũ, electus est in Archiepiscopum Thomas cancellarius, confirmata electio est, nec erat qui non haberet gratam & ratam, præter Londinensem Episcopum, qui tamen citò repressus est. Indè Thomas introducitur Cantuariam, solenni deuotione a Clero populoque excipitur, moreq; ecclesiastico consecratur, & in sede collocatur. Postquàm autem cõsecratus est, & omnes ad sua redirent, mox in seipsum reuersus, & ad Deum toto corde conuersus est: &, quod dictu mirabile est, noo citiùs sacra illa delibutus est vnctione, quam animus eius multiplici spiritussancti gratia est persusus & inebriatus. Etsi autem non statim habitũ, at animum ex toto mutauit: immò non illius hæc, sed mutatio dexteræ excelsi fuit. Porrò nè ex honore iosiaretor, posteà carnem suam fertur diuersis pœnitentiæ laboribus afflixisse. Amplexus quoque est & habitum & institutum eorum, quos vocant Canonicos regulares, & tum moneri Archiepiscopi, tum illi instituto perfectè satisfecit, cum ægrè quisquam possit alterutrum ità, vt par est, exequi. Alia qooque his difficiliora adiunxit. Vt autem sanctitatem suam occultaret, noluit statim mutare habitũ, donèc esset io virtute confirmatior. Cùm autem mussitarent monachi, quòd contra morem in seculari habitu visitaret chorum, quidam ex domesticis eius ait illi, adstetisse ipsi quendam vultu terribili, & minacibus verbis ità dixisse: Vade, dic cancellario, (Archiepiscopum enim præ indignatione dicere noluit) vt sine cũctatiooe mutet habitum: alioquì me perpetuò aduersarium habiturus. Id audiens vir venerabilis, amarissimè lachrymatus est: cœpitq; tum quotidie proponere sibi ob oculos onus suscepti hooris & muneris, acriter vrgere & extimulare seipsum ad satisfaciẽdũ officio suo, ad prælucendum subditis snis virtutum & bonorum operum exemplis. Dicebat sibi: Fuerit ignorantiæ & iuuenilis animi, quòd hactenùs viximus remissè: deincèps nullum manet oobis excusationis velamen. Præuenerat eum Domious in benedictionibus suis, ita vt terrena omnia contemnens, ad cælestia contenderet, & sæuus in seipsum exactor, hostiam uiuam, sanctam, Deo placentem sese mactaret & immolaret. Gulam domabat victu tenui, illicitos animi motus, sacræ lectionis & orationis assiduitate comprimebat, naturalis incendii flammas somno breuiori & cilicio asperiori coercebat. Et ut multa prætercam, carnem suam crucifigens cum vitiis & concupiscentiis, totum se intra necessitatis metas cõtinuit, totus mutatus in virum alterum. Quicquid sanctum, quicquid honestum & iustum esset, & fecit & docuit: ijs contraria prorsùs reiecit & propudiauit. Ab ipsa moa ordinatione sua tantus in eo extitit amor & deuotio erga Deum, tantus iustitię zelus, vt nulli, quantacunque dignitate is esset, parceret, si quid contra iustitiam attentasset. Sed neque regi ipsi contra summi regis voluntatem ulla in re obsequi voluit, neque ut id vellet, vllis vel minis, vel blanditiis adduci potuit. Ecquis verò pro dignitate prædicare, immò vel admirari possit diuinæ misericordiæ viscera, in tam subita, tam perfecta mutatione humanæ mẽtis? Quicquid anteà mundanum & fluxum seoserat venerabilis Christi martyr Thomas, largo lachrymarum imbre diluit, & pij amoris incendio in ara cordis cõcremauit, graueque sibi bellum indicẽs, exegit à seipso per pœnitentiam, quicquid in se culpæ meminerat admisisse: quæque priùs desiderio complexus videbatur, iam opportunè importunè prædicauit contẽnenda. Regis quoque terreni posthabita voluntate, & obsequiis, summum sibi regem conciliare studebat sacris vigiliis, ieiuniis, precibus, lectionibus, meditatioaibus, largissimis eleemosynis. Tot enim pauperibus quotidiè victum vestitumque suppeditabat, ut licèt innumeri ad eum mendici confluerent, citiùs tamen deesse viderentur quibus præberet, quàm quibus præbere ipse vellet. Vt autem suppeteret, undé largiri posset, possessiones Ecclesiæ conseruabat, abalienatas recuperabat, pristinumque Ecclesiæ suę ius reformare connitebatur.

Amplectitur institutum Canonicorum regulariũ.

Sibiipsi acre bellum indicit.

Zelus iustitiæ.

Innumeros fouet pauperes.

Cap. 5.

Indè factum est, ut sacrilegi quidam rerum ecclesiasticarum vsurpatores, adiunctis sibi quibusdã Episcopis, regem & omoem eius familiam in eum concitarent, dicentes eum regias consuetudines & donationes

nationes velle abolere, & ad præscriptum canonum clerum populumque moderari. Interim rex suspicatus ab illo se contemni, quem tanti ipse fecisset, animi sensim crescente acerbitate, eũ à secretis cõsilii suis amouit. Satan quoque Episcopos & proceres regni incitabat in eum, virile pectus eius frãgere modis omnibus pertentans. Sed ille sciens beatos eos, qui propter iustitiam persecutionem paterentur, exiguũ putabat, quicquid mundus & diabolus ob iustitiæ & veritatis assertionem posset inferre. Itaque regi quædam in procerum conuentu contra ius fasq; exigenti palam restitit. Etsi autem eius dicendi libertate compressus rex, tum sileret, at tamen animi indignatione concepta, in quendam è Clero, q̃ id putaret in Archiepiscopi cõtumeliam cedere, quædam præter fas moliri cœpit: sed eum tuendum Archiepiscopus suscepit. Rex iratus, conuocat Episcopos omnes, iisq; præsente Archiepiscopo & proceribus regni, imperat, vt cõsuetudines regni, quas sanxisset auus eius, quasq; ipse propositurus esset, cõfirment. Respondent vna uoce Episcopi: Legibus tuis obtemperabimus, sed salua ꝓfessione ordinis nostri. Vrgebat rex iratus, ut leges regni seruarent & confirmarent, quippe quæ essent, vt ipse aiebat, pacis tuendæ causa promulgatę. Tum venerabilis Archiepiscopus suspectum habens pacis nomen, constanter respondit regi, nullius se uelle parére legibus, quæ cum diuinis pugnarent. Idem cęteris dicentibus, conuentus ille inimica quadam contentione solutus est. Erat tum Episcopus quidam, cui aliquã diù infensus fuerat rex. Is, ut regem sibi conciliaret, loquebatur placentia: docebat, qua uia posset Archiepiscopus in eius pertrahi sententiam: nempe, vt quidam Episcopi ab eo abstraherentur, qui regis partes fouerent. Fecit itá rex, & tres persuasi Episcopi, regi adhæserunt, vndè regis error putatur non parùm auctus & confirmatus. Illis posteà summus Pontifex obiecit, quòd quasi arietes non habentes cornua, abiissent absque fortitudine ante faciem subsequentis. Illi ergò promiserunt se regias cõsuetudines seruaturos. Promisit quoque rex, se nihil contra illorum ordinẽ moliturum. Horum ergò opera adiutus rex, acrius in Archiepiscopum inuectus est. Nam & illi acuerũt linguas suas aduersùs Christum Domini, & nunc minis, nunc blanditiis pulsabant illud robustum pectus. Respondebat vni ex illis vir sanctus: Certus esto frustrà te conari, vt me in vestram trahas sententiam. Vos videritis, num expediat præstare, quod polliciti estis: ego nulla ratione consentio.

Patitur ꝑsecutiones

Mat. 5.

Contradicit regi q̃dã præter fas exigẽti.

Cap. 6.

Intereà Abbas quidam magnæ existimationis è regionibus transmarinis superueniens, attulit literas, vt ipse dicebat, Pontificis & Cardinalium, hortantium Archiepiscopum, vt regi consentiret, quandoquidem certos ipsos rex fecisset, nihil eum contra ordinem ab illo exacturum. Addebat Abbas, vt erat potens in persuadendo, se culpam omnẽ in se recipere, si quid hac in parte erratum sit ab Archiepiscopo: multaque alia commemorans, nõ cessauit, donèc persuasibilibus humanę sapientię verbis eò adduxit Archiepiscopum, ut uerbo promitteret regi, se auitas consuetudines seruaturum, nullum suspicans dolum, q̃ ei fides data esset, nihil ampliùs ea de re se auditurum. Sed rex uoluit, vt palàm idem coram omnibus polliceretur. Tum Archiepiscopus animaduertens illhuc cedere in Ecclesiasticæ libertatis iniuriam, grauiter ingemuit, multumq; doluit se regi assensisse, quippe cuius studiũ & conatũ eò spectare uideret, ut Ecclesiæ libertas in ius regium redigeretur. Id quod testatum efficient uel sola ea eius tum oblatæ constitutionis capita, quæ iá subiungimus, q̃ sanctus Episcopus in suis literis damnauit. Sunt autem hæc ad uerbũ descripta, vt in authore ipso habetur: Quòd non appelletur ad sedem Apostólicam sine licentia regis. Quòd non liceat Archiepiscopo & Episcopo exire de regno, & venire ad vocationem domini Papæ sine licentia regis. Quòd non liceat Episcopo excõicare aliquem, qui teneat de rege in capite, sine licentia regis: vel terram illius, vel officialiũ suorum sub interdicto ponere. Quód non liceat Episcopo coercere aliquem de periurio, vel læsa fide. Quòd clerici trahãtur ad secularia iudicia. Quòd laici, seu rex, seu alij tractent causas de decimis vel ecclesiis.

Auitas cõsuetudines regis instituturus.

Videant iam, qui hodieq; calumniantur, sanctum Archiepiscopum nimis pertinaciter restitisse regi, an iustum fuerit ad hæc & pleraq; id genus alia cõniuere. Rex verò cernens, illum pęnitentia ductum, resilire ab eo, quod dixerat, non ferens seipsum præ ira, minas Clero intentabat, quibus tamen nihil potuit efficere apud Archiepiscopum. At tamen duo Episcopi, qui eum adhuc vtcunq; sequi videbantur, itẽq; duo regis consiliarij præsentissimum illum adire discrimẽ dictitabant, nisi prospiceret illo die sibijpsi: misereretur Ecclesiæ, & suorum curã gereret. Verùm ille nec precibus, nec minis flectebatur, inter medios hostiũ cuneos festinans ad palmam martyrii. Eccè antẽ duo Templarii milites magni nominis hortantur eum valdè, vt assentiat regi: aiunt se procõperto habere, interponũtq; fidenter fidem suam, nihil petere regem, quod Archiepiscopum dedeceat, aut sit contra ordinem. Aiunt se libenter pati, vt planè dispereant ipsi, si vllus malus dolus sit in animo regis aduersùs eum: multaque his alia adiiciunt cum lachrymis, quibus ille non parùm motus fuit, quòd sciret illos esse fidei & veritatis amantes. Credens ergó tantis viris, publicè spondit, se bona fide seruaturum leges & consuetudines regni. Rex confestim: Audistis, inquit, quid promiserit Archiepiscopus. Volo ergò, ut idem præcipiat etiam aliis Episcopis. At ille, Permitto, inquit. moxque assensère omnes. Porrò autem rex etiam adiecit, ut aui ipsius Henrici regis leges recitarentur, & sigillo Archiepiscopi munirẽtur. Tum demùm sentiens Archiepiscopus dolum, quem suspicatus erat, interposita fide, quam debebat Deo, Isthuc, inquit, haudquaquam fiet, quamdiù in hoc vasculo spirabit hæc anima. Aduertit planè, quàm vanum & commentitiũ esset, quod dixerant domestici regis, qui eum ad consentiendũ hortati erant, nunquàm illas leges in scripta redactum iri, nunquàm illarum deincèps mentionem fore, sed regem, si verbo tantùm coram proceribus honoratus esset ab eo, omninò cessurũ Archiepiscopi voluntati. Itaq; deprehensa fraude, medullitùs contristabatur: nec id quòd deceptus fecerat, impunè abire volens, ab officio Missæ se suspendit, supra modum iratus sibiipsi. Aiebat verò ad suos: Scio damnationi obnoxium, quod fecimus, si sana intentio id non excusaret. Noluit autem Missæ facere sacrificiũ, nisi priùs esset à domino Papa absolutus.

Eius constantia.

Malè persuasus à bonis viris assentit regi.

Sentiẽs sibi imponi, mox resistit.

Sibiipsi interdicit Missæ sacrificio.

Cap. 8.

Quantas autem habuerit lites, quantas à rege & ministris eius pertulerit iniurias ob Ecclesiasticæ libertatis defensionem, silentio præterimus. Multa tum in clerum fiebant contra Canonum præscripta. Erant sanè per id tempus mores quorundam è Clero, valdè dissoluti: sed vt illi ad secularia iudicia raperentur, & à laicis condemnarentur, id Archiepiscopus ferre non sustinuit. Volebat rex, ut sacris initiati prius degradarentur, atque itá pœnas luerent pro meritis. Cõtrà Archiepiscopus: Ego, inquit, Dei ministros laicæ potestati non exponam: sed si peccent, ego eos sic puniam, vt leges diuinæ & patrum decreta sanxerũt. Obiiciebat ei rex coram aliis, quòd homicidas, fures & sacrilegos ipse tueretur, cùm tamẽ sub auo ipsius sãcti Archiepiscopi & Epi permisissent tales puniri ẽm

regni cōes leges. At Archiepiscopus: Poterat istud, inquit, calligatiùs à te dici, domine mi rex. Ego enim homicidas & fures tueri nō soleo, sed persequi: verùm id nefas duxi, diuino cultui mancipatos, laicis legibus, in sanctæ matris Ecclesiæ contemptum, condemnari. Quòd aūt dicis auū tuum, vel alium quemlibet in clericorum sæuiisse necem, nos quidem subita quadam temeritate semel id factum cognouimus. *Ecclesiæ & Cleri libertatē se ait dum vixerit cō seruaturum.* Sed valdè absurdum est, ab illis petere exempla iustitiæ, qui quicquid suapte voluntate elegissent, pro legibus ducebant. Ego verò, qui diuina dispensatione ad id assumptus sum, vt Dei Ecclesiam & clerum tuear, in ea voluntate, dum spiritus hos regit artus, permanebo. Tum rex valdè excandescens, Comprimam, inquit, Archiepiscopi superbiam, & ob pertinaciam eò illum redigam, vndè ad tantum culmen euexi. Iam penè solus relictus videbatur sanctus vir, Episcopis ferè omnibus regem sequentibus: sed non erat solus, a quo iustitia stabat. Alii gladium verbi Dei distringere formidantes, illic trepidauerunt timore, vbi nō erat timor. Improperatum illis fuit à Romano Pontifice, quòd maiorem homini, quàm Deo reuerentiam præstitissent.

Cap. 9. Sentiens autem vir sanctus regis indignationē nulla posse ratione leniri, nec vllum pacis apparere vestigium, statuit ad tempus subducere sese, tum vt rex vel desolutæ Ecclesiæ misereretur, tum vt ope & authoritate summi Pontificis oppresso gregi subueniret. Itaque paucis assumptis intrat nauem, itur secundis ventis, sed nautæ regis iram veriti, si illum abducerent, aiunt illi, se non posse hoc vento eò pertingere, quò ipse velit. At ille comiter: Si etiam venti, inquit, nobis aduersantur, Domini voluntas fiat. Itá *Nautæ eū nolunt traducere.* moa in Angliam reducitur. Rex vt audiuit eum profectum, indoluit, donèc didicit reuersum. Timuit enim non mediocriter, nè illo ad Pontificem eunte, regnū sub interdicto maneret. Conuentus tum ab eo publicus indictus est Norhantumæ: sed ante eum conuentum quidam miles è regis domesticis, & qui multum valeret apud regem, accusauit Archiepiscopum per calumniam. Mandat rex, ut Norhantumā veniat Archiepiscopus, & se purget. Excusat se vir sanctus, quod id grauis morbus non sinat. Rex nullam admittit excusationem, putat eum subterfugere iudicium. *Citat ad tribunal regis.* Citatur ergò Archiepiscopus ad tribunal regis. Aduenit vir sanctus, adit regem, orat submissè vt pro vtriusq; salute patiatur ipsum ire ad Pontificem. Iratus rex, iubet ocyus decerni, qua sit pœna mulctandus, quòd contempserit venire citatus à rege. Cōdēnatur quingentarum librarum. Ingemiscit vir sanctus, videns in loco iudicii iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentarat. At Archiepiscopus magna libertate respondet, eam rem pertinere ad Ecclesiæ iudiciū, *Vide vltionem.* nec probare potuisse militem, quod obijciebat. Is miles eodem anno mortuus est cum duobus filiis, quòd non esset veritus mittere manum in Christum Domini.

Cap. 10. Cùm hac re nihil proficerent eius aduersarii, aliud tentatum est, vt redderet rationem eorum, quæ tū, cùm esset cācellarius, custodienda accepisset, & vt ea expendisset: licèt iam antè publicè pronunciatum esset, ab eiusmodi liberum eum fore. Decubuit vir sanctus ex graui dolore splenis, & tamen vrgebatur quā primùm reddere rationem. Ferebatur tum pro certo, quosdam ex regiis in eius conspirasse necem, latamq; fuisse sententiam, si in curiam venisset, vt aut capite plecteretur, aut in carcerē duceretur. Altero die iturus ad curiam, prius obtulit Missæ sacrificium cū multa animi pietate & lachrymis. Deinde stolam accepit in humeros, manu dextra tenebat crucem; quam quidem episcopi duo, vt deponeret à manibus, hortabātur, sed non assensit. Obiiciebant illi, quòd gladium ferret aduersùs regem. At ille: Crux, inquit, pacem affert, non gladium, pacificans quæ in cælis & quæ in terra sunt. *Colos. 1.* & ego pacem volo, nec crucem depono. Interim audit à quibusdam, qui regis consilio interfuerāt, ni consulat sibi, eodē die aut caput ipsum amissurum, aut iturum in carcerem. Ille verò pro se totus intrepidus, anxius pro Ecclesia, ad summum Pontificem prouocat. *Prouocat ad Pontificem.* Ea res multos perturbauit & commouit. Episcopus autem Vuintoniensis, timens nè in præsens ille vitæ discrimen coniiceretur, hortabatur eum, vt Episcopatu se abdicans, regi illum permitteret. Ille verò: Non ea, inquit, conditione Episcopatum suscepi, vt eum regi tradam, sed vt pro illo etiam meipsum impendam. Tum verò quidam ex episcopis veriti, nè occideretur, & ea res ad ipsorum omnium & totius regni dedecus & non mediocrem perturbationē pertineret, à rege impetrarunt, vt liceret ipsis contra Archiepiscopum appellare Rom. Pontificem: aiebant *Idem faciunt alij.* hac uia se illum compressurum. Id autem fiebat, vt è præsenti periculo eum extraherent. Permisit rex, lætabatur Archiepiscopus, quippe qui nihil magis cuperet, quàm audiri. Sed rursùs excogitatum est, undè ille uexaretur. Denique maligni quidam id tandem effecerunt, ut lata in eum sententia sit, ut cōstrictus vinculis, truderetur in carcerem, tanquam proditor cōmunis pacis. Vbi id illi denunciatum est, non stans, nè derogaret dignitati sacerdotii, sed sedens, respondit mirificè, maiorem a minoribus non debere iudicari: se illorum non teneri sententia. Ordo, inquit, confunditur, si pastorem ouis, magistrum discipulus, patrem filius uerberet. Non tantùm aurum ferro antecellit, quantùm sacerdotium regiam potestatem. *Sacerdotium Præstantius regia dignitate.* Addidit etiam, post interpositam appellationem nolle sequi re iudicium. Quibusdam dicentibus, Amplas hæreditates à rege obtines, & in regis curia non uis iudicari? ille respondit: Non est, ait, hæreditas, quam teneo: nec à rege, sed à Deo sunt, cui in eleemosynam data sunt, quę obtineo. Grauissimè deindè præcipiens, ne ea die in ipsum ferrent sententiā, sedēque Apostolicā appellans, nihilominùs condemnatus est. Abeuntē illum è concilio, undique conuiciis insectantur, clāmitant: Eccè proditor regis abit: eccè proditor regis abit: iactantque in illum contorta stramina, & id genus alia. Cumq; immanis existeret tumultus, suggestū est regi, sempiternæ illi ignominiæ fore, si intra aulā suam sineret Archiepiscopus discerpi. Itaque rex iussit eum illæsum dimitti.

Cap. 11. Tum vir Domini ad monasterium abiens, ex tam numerosa familia sua non nisi sex ministros reperit, cæteris metu regis dispersis. Iussit autem multos introduci pauperes, & cum illis cibum sumpsit. Posteà iubet sibi lectum parari in oratorio retrò altare, tanquàm illic tutò quieturus. Profundis autem imminētibus tenebris, cum duobus fratribus & famulo fideli *Excedit clam è regno.* ex vrbe egressus est, nemine quicquam suspicante de abitu illius propter largissimos imbres, & hyemales tempestates. Pro certo enim didicerat, si in crastinum diem maneret, in carcerem se coniectum iri. Tota verò nocte iter agens, aurora prodeunte Lincolniam uenit, ubi mutato & habitu & nomine, (Nā frater Hermanus dictus est) aliò se contulit, aliquādiu latitans in quodam loco, quem Dominus posteà multis miraculis illustrauit. Deindè noctibus ambulans, diebus delitescens cum suis, tandem ad portum Sanuicum peruenit: vbi in nauicula mari transmisso, portum publicum deuitans, in arenam se exponi voluit. Festinus autem per arenam ingrediens, humi collapsus est, insolita vestium, & calceo-

rum

rum crassitudine præpeditus: & qui paulò antè abũdarat multis equis, iam via habuit iumentum uilissimum, idque conductitium, & absque freno & ephippio, ut in Christi paupertate, & ipse iam pauper factus pro Christo, inciperet gloriari. Vbi ad S. Audomarũ uentum est, nobilem quendam Anglum offendit, qui eum agnoscens, hortabatur ut in Angliam rediret: sed recusauit. Illo minas intẽtante, sanctus Episcopus à comite Flandriæ petiit fidẽ publicã. Sed illo quoque minante, Taruanensis Episcopi auxilio euasit.

In Flandria non est sine periculo.

Cap. 12.

Postquàm autem rex Angliæ comperit eum è regno excessisse, à rege Franciæ petit, nè eum fineret in ditione sua recipi. Rex Franciæ primùm simulauit se nescire quid legati vellent. Illis verò dicentibus, Archiepiscopum Thomam furtim ex Anglia se subduxisse malè sibi conscium, rex ait: Nôui Thomam Archiepiscopum, scio qua fide, cùm esset Cancellarius, regi Angliæ seruierit: & ecce hæc ei merces refunditur, vt nec cum ipso pacem, nec hic perfugium eum obtinere finat. Digna planè merces, ut regno suo pulsum etiam in alieno persequatur. Legatis autem eum in Archiepiscopum commouere uitentibus, ille ait etiã cum iureiurãdo: Si ille mihi ità iniuriã fecisset, haudquaquàm ingratus essem: & nunc, si scirem vbinàm sit, se ipsius occurrerem venienti. Orãt igitur legati, vt Romano Pontifici scribat, nè etiam illum circumueniat. Sed illis abeuntibus, rex scripsit Pontifici, vt eum paterna dilectione complectatur, nec quẽquam audiat contra iustitiæ sectatorem. Rex Angliæ vbi cognouit, quid Franciæ rex nunciis suis respondisset, ilicò misit Episcopos aliquot & uiros nobiles ac celebres ad sũmum Pontificem, ut ij S. Thomam anteuerterent. Veniunt illi, & argutè satis agunt negocium regis, persuasum habentes, se pectus illud sapientia plenum sermone composito posse circumuenire. At Pontifex sanctissimus unum ex Episcopis, duriùs calumniantem S. Thomam, sic compellat: Frater, nè maledixeris proximo tuo: neque enim ego maledicentem Archiepiscopo auscultare sustineo. Orant tum legati illi, ut mittat duos in Angliam Cardinales, qui pacem inter regem & Archiepiscopum componant. At Pontifex in verbis illorum fraudem subodoratus, negat se id facturum. Maiorem enim illis Cardinalibus volebãt potestatem adiungi, quàm æquum videretur. Hoc illi responso accepto, in Angliam redeunt, non expectato Archiepiscopo Thoma, qui quarto indè die venit Senones, Pontifici obtulit regis Angliæ chirographũ, aitq; eam esse causam expulsionis & exilii sui. In illo enim chirographo habebantur leges, quibus ipse subscribere noluit. Vt autem mihi pro certo relatum est, Archiepiscopatum Pontifici resignans, orauit ut fortiorem atq; eruditiorem Anglis daret Archiepiscopum. Eum verò Pontifex complexatur, osculatur, lachrymas iungit lachrymis, gratias agit Deo, quód tã bonum pastorem haberet Anglia, inuitumque cogit suam retinere dignitatem & sedem. Satis tum luculẽter à sancto viro ostensum est coram Pontifice & Cardinalibus, quàm non essent tolerandæ leges illæ regis Angliæ. Nec tamen deerant quidam ex Cardinalibus, qui causam regis tuerentur. Ad medium ferè diẽ certatum est, sed tandem ità illi confutati sunt à sancto viro, ut non haberent, quod porrò obiici posset. Tum Pontifex iussit Archiepiscopum sibi assidere, cũ ctis mirantibus prudentiam & constantiam responsionum illius. Addidit Pontifex, vt sit bono animo: se curaturum, vt tanti labores pro dignitate compensentur. Scriptum autem illud & omnes ei assentiẽtes percussit anathemate. Exacto indè mense, misit sanctum virum ad Pontiniacense monasterium, Abbati eum

Rex Frãcia eũ tuetur.

Legati regis Angliæ ad Roma. Pontificẽ.

Humanissimè eum accipit summus Pontifex.

commendans, vt res necessarias ei suppeditaret.

Cap. 13.

Vt autem percepit Angliæ rex, illum iam in tuto esse, omnes cognatos eius, nulla neque ordinis, neque sexus habita ratione, nudatos facultatibus suis, è toto regno proscripsit, vt illi maiorem afferret animi dolorem: ministros autem eius in vinculis haberi iussit. Archiepiscopatum in suas manus reuocatũ, commisit alteri, quem sciret iam olim hostili in eum esse animo. Fuit ea cognatorum suorũ calamitas sancto martyri per quàm acerba, cùm videret ex opulentis repẽtè factos planè inopes, nec haberet, vndè illorum inopiam sublenaret. Sed tamen non deseruit Deus afflictum propter se & propter iustitiam martyrem suũ. permouit enim Franciæ regem regniq; proceres, vt liberaliter ei suppeditarent, quod & ipsi & omnib. cognatis eius sufficeret. Verùm ille sciens beatos, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, totum se ad cœlestes capiendas consolationes conuertebat: contemplansque sanctorum exempla, damna rerum labentium magno animo ferebat. Multa interim insolenter in Angliæ regno fiebant, & inter alia, licèt id Alexander Pontifex vetuisset, regis filius coronatus est ab episcopo quodam, cùm tamen ea regum vnctio iure antiquo Archiepiscopo Cantuariensi seruanda esset. Suspensi sunt autem ab officio Episcopi omnes, qui illi coronationi irregulariter interfuissent. Erant in Episcopis nonnulli, qui Ecclesiæ libertatẽ euertere conantes, regem concitarent in sanctũ martyrem, nihil magis, quàm pacem formidantes. Scripserunt quoque mordaces literas sancto viro, quibus ille egregiè respondit, inter alia scribens, terreuis potestatibus non esse commissas claues regni cęlorum, sed sacerdotio. & post pauca: Non obliuiscamur districtum iudicem, ante cuius tribunal consistentes soli nos uerbis iudicabit.

Cognati eius malè mulctant

Francia rex & proceres ei multa largiuntur.

Et ille quidem dum esset Pontiniaci, corpus suum multis afflixit modis, sed celabat, quantùm potuit, alios. Contentus enim oleribus & uilioribus magisque parabilibus cibis, delicatiores sibi subtrahebat, & indigentibus ministrandos curabat. In amnem quoque, qui per monasterii officinas decurrebat, descendens, incredibili se dolore afficiebat, diù in frigidis aquis immoratus. Declarauit id morbus indè secutus. Nam non multò pòst altera ex genis intumuit, & vsq; ad interiores fauces computruit, vndè fistulæ morbus enatus, diù eum eruciauit. Tandem duobus ossibus non sine multo dolore euulsis, sanatus est. Oblata quoq; ei fuit visio quædam terribilis, cùm fatigatus multis precibus & genuum curuationibus obdormisset, quæ futuram eius cædem significaret. Quamobrèm magis magisque ille se diuinis mãcipauit obsequiis, & ad tolerandas iniurias omnes animum confirmauit. Porrò Angliæ rex molestè ferens Pontiniaci eum degere, scribit ad Abbatem Cistertiensem, cui Pontiniacenses æquè, ut alij eiusdem instituti monachi, parebant, si illum patiatur manere vel Pontiniaci, vel alibi in suo Ordine, se monachos omnes eius ordinis vel instituti, qui sint in Angliæ regno, ad ipsum transmissurum. Id vbi ex Abbate Cistertiensi resciuit vir sanctus, Absit, inquit, hæc à me transgressio, ut mea causa patiar tot uiros virtutis in hanc calamitatem incidere, & tot monasteria in sempiternas redigi solitudines. Reddat vobis pater misericordiarum pro officiis charitatis, quæ mihi pstitistis. Deindè scripsit ad Ludouicum Franciæ regem, qua arte Angliæ rex è Pontiniaco ipsum eiecisset, indicautque se iam paratum vti ipsius regis beneuolentia. Ille enim rex iam antè summoperè rogauerat eum, ut apud ipsum maneret, vbicúq; sibi uisum esset. Sed id tù recusauit, nè regi Angliæ molestiã exhiberet, aut illum iniuria

Cap. 14. In Pontiniacensi monasterio vixerit.

associsse uidetur. Vt autem ad Ludouicum regem hæc perlata sunt, ocyùs properauit Pontiniacum, conuocatis fratribus gratias egit, quòd tanto colligendo hospite Frāciam honorassent. Cùm autem rex illum secum abduceret, lachrymis eum prosecuti sunt monachi, memores qua mansuetudine & humilitate inter ipsos, & quasi vnus ex ipsis, uixisset annis duobus.

E Pontiniaco recedit.

Cap. 15.

Perductus est autem ad aliud monasterium S. Colūbæ, propinquū Senonibus, atq; illic officiosissimè exceptus à ministris regis, qui eò præmissi fuerant, quatuor illic annis regiis impensis sustentatus est. Licuisset illi hoc spatio apud Episcopos & Archiepiscopos demorari, vti etiam oblatum ei fuit, sed ignem diuini amoris, quo totus iam ardebat, in silentio fouere cupiens, vitabat publicum, omne tempus, noctis præsertim, sacris impendens meditationibus, orationibus, compunctioni & lachrymis, quibus multum abundauit. Sed hanc eius pacem & vidit & inuidit virulentus Satan, rursusq; commouit regem aduersùs eū cō filiis impiorum, quib. hanc discordiam potiùs adscribendam esse, quàm regi, & ipse vir sanctus scripsit, & nos credimus. Conatus est rex Ludouicum Franciæ regem abalienare ab eo. Videbat enim nihil se ei nocere posse, nisi ille consentiret. Instituitur duorum regum colloquium, tractatur de pace & concordia deincèps seruanda: iuratur vtrinq; neutrū alterius hostem in suo regno toleraturū. Posteà aliud voluit rex Angliæ cum Ludouico rege habere colloquium: sed cùm non sinerent Ludouici regis consiliarii eum illi colloquio adesse, videns Angliæ rex frustrà se oīti, scribit Ludouico regi, ipsum contra pacta conuenta suum & regni sui hostem publicum fouere. Ludouicus rex respondet, nullam Archiepiscopi in iis pactis conuentis habitam mentionem.

Machinæ adhibētur vt cū rex Franciæ è regno expellat.

Cap. 16. Vita eius in exilio.

Sed iam viri sancti conuersatio describēda est, qualis ea fuerit in hoc exilio, vt videat lector, dignam eā fuisse, quę martyrio consummaretur. Nullus eū dies dormientem reperit: rarò in lecto cubauit, nisi grauis immineret morbus. Primum ei studium, diuinis interesse laudibus, cum summa deuotione & reuerētia diuina mysteria celebrare. Post absolutas preces communes, intra cubiculum suum corde contrito & humiliato vacabat gemitibus, orationi & lachrymis, seipsum quotidiè hostiam viuam immolans Deo. Sub prandii horam egressus, cum pauperibus & familia sumebat cibum. A nullo quidem abstinuit cibo, qui esset propositus, vt vitaret hominū laudes: sed ex omnibus sumpsit parcissimè. Surgēs a mensa, non ocio aut fabulis, sed sacra lectione pascebat animā, vel loquebatur de rebus necessarijs, & familiares suos instituebat. Nocte cùm lectus, vt decebat Archiepiscopū, mundis & preciosis instratus esset pannis & operimētis, putarentq; alij eum cubare in illo, in oratorio suo pernoctabat in precibus. Deindè excitato capellano, quem solum habebat secum in cubiculo, vbi ipse quiescebat, amouebat cilicium à dorso, cogebatq; inuitū illum flagello cędere vsque ad sanguinem, ità vt capellanus corpore nōnunquam delassaretur. Ad lectū autem reuerso capellano, vnguibus lacerauit corpus suū: deindè tertiam noctis partem, vt sensit ille, qui his interfuit, flectendis genibus & precibus trāsegit: cumq; iam nimia corporis fatigatio cogeret captare quietem, humi cubans, capiti lapidem supposuit, tantumq; molestiæ ex veste aspera & copia vermium persensit, vt somnus tenuissimus affligeret potiùs, q̃ recrearet. Testis horum & relator fuit venerabilis Robertus Meritonensis, eius capellanus, qui omnia vel ab eo didicit, vel suis oculis vidit, quæ neminem præter illū scire voluit. Is enim promiserat ei, se nihil horum dicturum vlli homini, donèc ipse superesset. Idē testatus est, sanctum virum ab eo die, quo Episcopus ordinatus est, nullum prætermisisse diē, quo non quinquiès, vel quatèr, aut certè ter, die quolibet grauiter flagellaretur.

Duriter accipit corpus suum.

Nota Lector.

Cap. 17.

Inter hęc autem cùm aliquandò post sacrificiū Missæ, prostratus coram altari, prę nimio feruore spiritus supra se raptus, solito vigilantius in preces incumberet, Saluator ei apparens visione manifesta: Thoma, Thoma, inquit, tuo sanguine illustrabis Ecclesiā meā. At ille. Quisnā es, Domine? Et Christus, Ego, ait, sum frater & Saluator tuus, qui Ecclesiam meā illustrabo sanguine tuo. Et ille: Vtinàm, inquit, ità fiat, vt locutus est Dominus meus. Multum verò conabatur Franciæ rex inter illum & Angliæ regē pacē conciliare, & hac causa crebra inter reges habita sunt colloquia. Recitabantur etiam illic mandata summi Pontificis: sed rex Angliæ aliquādiū dissimulanter egit. Itaq; sanctus Archiepiscopus scripsit ei hunc in modum.

Christ⁹ ei apparet.

Cap. 18. Epistola sācti martyris ad regē, in qua nihil mutauimus stylum.

Desiderio desideraui videre faciem vestram, & loqui vobiscum: multùm quidem propter me, sed maximè propter vos. Propter me, vt visa facie vestra, reduceretis ad memoriam seruitia, quæ, dum essem in obsequio vestro, exhibui vobis deuotè, iuxta animi mei conscientiā: sic me Deus adiuuet in examine supremo, quādò oēs stabunt ante tribunal ipsius, recepturi prout gesserint in corpore, siue bonum, siue malum, & commoueremini pietate super me, quē oportet mendicando viuere inter alienos: licèt tamē Dei gratia cum abundantia victualia ad sufficientiam habeamus: estq; nobis solatio, quod dicit Apostolus: Omnes qui piè volunt uiuere in Christo, persecutionem patientur. & Propheta: Non vidi iustū derelictū, nec semen eius quærens panem. Propter vos, tribus ex causis, quia dominus meus estis, tum quia rex, tum quia filius meus spiritualis. Eò quòd dominus, debeo & offero vobis consilium meum, quodcunque debet Episcopus, ad honorem Dei & sanctæ Ecclesię, domino. Eò q rex, teneor vobis ad reuerentiam & commonitionem. Eò quòd filius, officii ratione ad castigationem & coërcitionem. Corripit enim pater filium, nunc blandis, nunc asperis, vt vel sic, vel sic prouocet eum ad benefaciendū. Nōsse debetis, vos Dei gratia esse regem, primò, quia vosipsum regere debetis, vitamq; vestram optimis informare moribus, ut vestro exemplo cæteri prouocentur ad melius, iuxta illud sapientis, Cōponitur orbis regis ad exemplū. *Secundò, alios demulcendo, alios puniendo potestatis authoritate, quam ab Ecclesia accepistis, tum sacramento vnctionis, tum gladij officio, quem gestatis ad malefactores Ecclesię cōterendos. Inunguntur enim reges trib. in locis: in capite, in pectore, in brachiis: quod significat gloriam, scientiam, & fortitudinem. Qui antiquis temporibus iustificationes Dei non obseruabant, sed præuaricati sunt mandata eius, iis sublata est gloria, scientia, & fortitudo, & eorum generationi, exemplo reprobationis Saulis, Nabuchodonosor, & aliorum quamplurium. Qui post delictum suū humiliauerunt se Domino suo, ijs gratia Dei accessit abundantiùs & perfectiùs cum omnibus supradictis, sicut Dauid, Ezechię & aliis quāpluribus. Christus fundauit Ecclesiam, eiq; comparauit libertatem proprio sanguine suo, sustinendo flagella, sputa, clauos, mortis angustias: nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. vndè dicit Apostolus: Si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & consurgemus.

2. Cor. 5.

2. Tim 3

Psal. 36.

Regis officium.

** Secūdariò.*

1. Reg. 15.

2. Reg. 12

4. Reg. 20

2. Tim. 2

Ecclesia Dei, in duobus consistit ordinibus, in Clero & populo. In Clero sunt Apostoli & Apostolici viri, episcopi & cæteri rectores Ecclesiæ, quibus commissa est cura & regimen ipsius Ecclesię,

siæ, qui tractare habent negocia ecclesiastica, ut totum reducant ad salutem animarum. Vnde & Petro dictum est, & in Petro aliis Ecclesiæ rectoribus, non regibus & principibus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cęlorum. In populo sunt reges, duces & comites, & aliæ potestates, quę secularia habēt tractare negocia, vt totum reducāt ad pacē & vnitatē Ecclesiæ. Et quia certum est reges potestatem suam ab Ecclesia accipere, non ipsam ab illis, sed à Christo: vt salua pace vestra loquar, non habetis episcopis præcipere, absoluere aliquem, vel excommunicare, trahere clericos ad secularia iudicia, iudicare de decimis, de ecclesiis, interdicere episcopis, nè tractēt de transgressione fidei, uel iuramenti, & multa, quę in hunc modum scripta sunt inter consuetudines vestras, quas dicitis auitas. Dominus enim dicit, Leges meas custodite. & iterum per prophetam: Væ qui cōdunt leges iniquas, & scribentes scripserunt iniustitias, ut opprimerent pauperem in iudicio, & vim facerent causę humilium populi mei.

Mat. 16.
Leui. 19.
Esa. 10.

Audiat itaque dominus meus consilium fidelis sui, si placet, commonitionē Episcopi sui, castigationem patris sui, vt non cum schismaticis aliquam decęterò habeat familiaritatem vel communionem. Notum est ferè toti mundo, quàm deuotè, quàm honorificè Dominum Papam receperitis, quantúm Romanam ecclesiam foueritis & honoraueritis: quantùm etiā Dominus Papa & Ecclesia Romana personam uestrā dilexerint, & honorauerint, & in quibuscunque potuerint secundúm Deum, vos exaudierint. Nolite ergò domine, si salutem animæ vestræ desideratis, eidē ecclesię, quod suum est, aliqua ratione subtrahere, seu in aliquo iustitię contraire: immò eàdem ei in regno vestro permittatis libertatem, quam in aliis habere dignoscitur. Memorque sitis professionis, quam fecistis, & posuistis scriptam super altare apud Vuestmonasteriū, de seruanda Ecclesiæ Dei libertate sua, quādò consecratus fuistis & inunctus in regem à prędecessore nostro. Ecclesiam quoque Cantuarię, à qua promotionem & consecrationem accepistis, in eum statum restituatis & dignitatem, in quibus fuit temporibus prædecessorum uestrorum. Possessiones etiā ad ipsam pertinentes, ecclesias, uillas, & prædia, quæ pro uoluntate vestra distribuistis, res omnes ablatas, tam nostras, quàm clericorum nostrorum & laicorū, in integrum restituatis. Permittatis etiam nos liberè & in pace redire ad sedem nostram, & nos vobis tanquam charissimo domino & regi fideliter & deuotè seruire parati sumus in quibuscunque poterimus, saluo honore Dei & Ecclesię Romanæ, & ordine nostro. Alioquin pro certo sciatis, quia diuinam seueritatem & vltionem sentietis.

Cap. 19.

Hac perlecta Epistola Archiepiscopi, rex tum quidem nec abnuere, nec annuere voluit, sed in diem tertium distulit responsum. Tandém in unum conueniētibus rege & Archiepiscopo, per summum Pontificē & Franciæ regem pax, ut quidem videbatur, conciliata est: promisitque rex se restituturum ablata omnia, & quæ Archiepiscopatus esse probarentur: ipsi quoq; Archiepiscopo & suis omnibus potestatem fecit in regnum reuertendi. Cur autem non statim redierit vir sanctus in Angliam, ipse Pontifici maximo scripsit post reditum suum: quæ quidem literæ extant, sed propter temporis angustiam eas quoq; coacti sumus omittere. Queritur in iis, inter alia, regem Angliæ à pactis conuentis resiliisse; quod tamen non tam illi imputandum sentit, quàm quibusdam Episcopis, quos totius discordię incentores uocat: quorum machinis effectum dicit, ut rex omnes ipsius & suorum redditus post pacem in feriis S. Mariæ Magdalenæ factam, vsque ad S. Martini festum detinuerit, & tum demum domos uacuas & horrea demolita ipsi reddiderit: plures etiam ecclesiæ Cantuariensis possessiones, vt promiserat, minimè restituerit. Multa quoque alia commemorat insolenter admissa, cùm esset Angliam ingressurus, à quibusdam episcopis: & nisi decanus Sarisbiriensis impediuisset, quosdam vim ipsi & sociis adferre voluisse. Populum autem dicit ipsius reditu lætatum fuisse, seque in sua Ecclesia à clero & populo cum magna deuotione exceptum.

Inter S. Thomā & regem pax conciliatur.

Et hæc quidem, multaque alia iis literis continentur, è quibus satis constat, non sine periculo eum in Angliam reuertisse septimo anno exilii sui. Bt ille sanè tanto feruentius ad futuram properabat uitā, quāto certius cognouit, nihil in hac præsenti pręter tentationes & pericula sibi superesse. Atque etiamsi fortassis pax arrisisset, adeò tamen graue iampridèm sibi ipsi bellum indixerat, ut inter mundi delicias positio, asperioris eremi molestia, uel potiùs martyriū non deesset. Valdè autem ei in quadam ad regis filium suscepta legatione molestus fuit suus Archidiaconus, cui præ cæteris fidere debuisset. Quidam etiam inimici iustitiæ calumniabantur eum leonina feritate reuersum in regnum, ut regis propositum & instituta dissolueret, cùm ex fine satis patuerit, agnina lenitate prędictum, ceruicem obiecisse percussori. At vir magnanimus ad futurum certamen se præparans, instabat orationi, sacrę lectioni & prædicationi, largissimisque præstandis eleemosinis. Portò ob quædam ecclesiæ negocia regis filium paulò ante Christi natalē adire uolens, Londinum profectus est. Necdùm autē urbem ingresso denunciatur regis nomine, nè ultrà procedat, nec ullas regis vel urbes vel villas ingredi ausus sit. Obstupescenti viro Dei ad tam insperatum regis mandatum, dictum est, illum rupisse pacis fœdera, quæ cum rege pepigisset: iubere regem, ut ad sedem suam redeat, & iniuncto officio diligenter incūbat. Animaduertit vir sanctus, quorsùm hæc spectarent, tantoque ad omnem Dei exequendam uoluntatem factus est alacrior, quanto se sensit propiùs ad palmam accedere. Quanto autem tum fidei feruore, tū cælestium amore inflammatus redierit, testem tenemus gratiam curationum, quæ per illud iter cęlitùs exhibitę sunt, postquàm martyr ad superos migrauit.

Cap. 20.

Recrudescunt persecutiones sācti viri.

Reuersus domum, cum summa animi deuotione ac puritate celebrauit Christi natalem, atque eoipso die post concionem terribili sententia percussit unum ex regiis ministris propter facinus quoddam, & cęsos ministros suos: itemque Randulphum hominem scelestum totius malitiæ incentorem. Tandem adiecit: A Iesu Christo maledicti sint, & à cœtu sanctorum deleatur eorum memoria, quicunque inter me & dominum meum regem, odium & discordias seminabunt. Abierunt tum quidam magni uiri ad regem, & sanctum martyrem apud eum detulerunt, ità ut rex grauissimè commotus, iteratis uocibus ità dixisse feratur: Inertes ac miseros homines enutriui & erexi in regno meo, qui nec fidem seruant domino suo, quem à plebeio quodam clerico tam probrosè patiuntur illudi. Aderant ibì nobiles quatuor genere conspicui, & è familia regis. Ii hęc uerba ex ore regis rapientes, secus ea, quàm rex uellet, interpretati sunt: moxque in necem sancti uiri conspirarunt: nescienteque rege, mare celerrimè traiecerunt, rege, vbi id comperit, suspicante mali quippiam illos moliri, mittenteq; nuncios, qui eos reuocarent: sed illi iam longiùs antecesserant, quàm ut possent reuocari. Inuito quidem rege cæsum ab illis fuisse Archiepiscopum, uel indè satis

Cap. 21.

Rex cōmotus ea dicit, quæ necem sācto viro attulerunt.

tis liquet, quòd vbi comperit crudelissimum facinus, incredibili dolore & horrore correptus fuit. Voluerat ille vel in carcerem eum conicere, aut alio modo coercere, vt à sententia illum deduceret. Sed illi homines nefarii postquàm in Aogliam venerunt, adiunctis sibi quibusdam ministris regis, quos Archiepiscopus excommunicarat, & militum satellitumque coacta manu, mentiebantur se iussos à rege, tollere è medio Archiepiscopum. Itaque die illo, qui sanctorum Innocentum festum sequitur, absoluto iam prandio, sese colligunt aduersùs virum pium & innocentem, qui iam in interioré domum secesserat cum domesticis, de negotiis tractaturus. Soli autem quatuor cum vno satellite ingressi sunt, itumque illis obuiam est honorificé, tanquàm domesticis regis. Illi iubent dici Archiepiscopo, uelle se cum ipso regis nomine colloqui. Annuit uir sanctus, vt introducantur. Introducti diù sedent taciti, & neque salutãt, neque appellãt Archiepiscopum. Tacet etiam ipse aliquandiù: posteà salutat pacificè. Illi pro salutatione reddunt maledicta, adeoque in necem eius ferebantur præcipites, ut nisi hostiarius clericos, quos uir sanctus exire iusserat, reuocasset, hasta quadam, quę illic stabat, illum confodere voluerint, vti posteà ipsi confessi sunt.

Cap. 21. Intrò autem reuersis clericis, qui primarius erat in his quatuor viris, ita ait: Rex controuersiis omnibus consopitis, te ad tuam sedem remisit: tu maleficiis beneficia compensans, eos, quorum opera filius regis coronatus est, à suo ministerio suspendisti, ministros regis anathemate percussisti: ut satis appareat, te filio regis, modò possis, coronam auferre constituisse. De his vtrùm coram rege purgare te uelis, edicito. Ea n. causa nos huc missi sumus. *Mentiunt turpiter.* Respondit vir sanctus: Testis est Deus, nunquàm me filio regis coronam eripere uoluisse, cui ego mallem tres alias adiungere cum regnis amplissimis, modó id rectè atque ordine fieri possit. Neque uerò ego suspendi a ministerio Episcopos, sed dominus Papa id fecit, nec me decet absoluere, ut uos uultis, quos ille ligauit. Tum illi: Iubet, inquiunt, rex, ut cum omnibus tuis è regno excedas. Cõtrà Archiepiscopus: Sed me deincèps, ait, Deo propitio, nemo inter Ecclesiam meam & mare conspiciet. Non veni ot fugerem: hic me reperiet, si quis quæsierit. Illis obiicientibus, quòd animi furore percitus, ministros regis ex ecclesia turpiter eiecisset, vir sanctus cum multo spiritus feruore illis respondit: Quisquis ausus fuerit sanctæ Romanæ sedis instituta, uel Ecclesiæ Christi iura uiolare, nec vltrò satisfecerit, non parcam, nec differam ecclesiastica censura coercere peccantem. Hac illi uiri Dei constantia perculsi, propiùs accedunt, dicuntque ei: In capitis tui periculum hæc prolocutus es. At vir sanctus: Non me, inquit, terrẽt minę vestrę: nec gladii vestri promptiores sunt ad feriendum, quàm ego ad martyrium obeundum. Aliũ quęrite, qui vos fugiat: me collato pede pro Domino meo præliaturum comperietis. *Præliaturũ se dicit nõ armis, sed patientia aduersus percussores suos.* Illis cum clamore & contumeliis exeuntibus, vir Dei suos consolabatur, & ut nobis visum est, qui præsentes adfuimus, ità sedebat imperterritus, acsi ad nuptias inuitatus esset ab illis.

Cap. 22. Mox reuertunt illi loricati, accinctique gladiis, & securibus armati. Fores autem clausę erant, nec pulsantibus aperiebatur. Tum illi occultiore uia per pomarium ad sepem ligneam diuertunt, ferroque & magna vi sibi aditum parant. Eo horribili strepitu monastri & clerici penè omnes territi fugerunt. Hortantibus illis, qui remanserant, ut uir sanctus in ecclesiam se conferret, planè recusauit. Non enim tali casu fugiendum erat, sed dandum potius subditis exemplum, ut mallet quisque feriri gladio, quàm uidere legis diuinæ contemptum, & sacrorum canonum euersionem. Instabant verò monachi, aiebant indecorum esse à vespertinis laudibus, quæ tum celebrabantur, ipsum abesse. Ille verò non cessit, veritus se priuatum iri optata martyrii corona, si in templum esset ingressus, cuius reuerentia arceri possent à tanto scelere parricidæ illi. Sanè postquàm ab exilio reuersus fuit, sic dixisse fertur, tanquàm certus iam se per martyrium hinc emigraturum: Habetis hic dilectum Deo ac verè martyrem Elphegum: alium quoque uobis sine mora diuina miseratio prouidebit. *Prædicit martyriũ suum.* Monachi autem eum eum permouere non possent, valdè inuitum absportarunt in ecclesiam: quam cùm ingressi essent, quatuor illi nobiles cursu rapidissimo secuti sunt cum Hugone subdiacono deploratę nequitiæ, quem malum clericum appellabant. Volentes autem monachi obserare fores ecclesiæ, prohibiti sunt à sancto viro, qui tum pręclarè dicebat: Nos patiendo potiùs, quàm pugnando, ex hoste triumphabimus: neque eo huc uenimus, vt repugnemus, sed ut patiamur. Adsunt mox sacrilegi carnifices, exclamantque furibundi: Vbi est Thomas Beketh, regis & regni proditor? Eo respondente, maiori contentione uociferantur: Vbi est Archiepiscopus? Tum ille planè intrepidus & imperterritus, Eccè adsum, inquit, non proditor regni, sed sacerdos. Paratus sum pro illo mori, qui me redemit sanguine suo. Absit, ut propter enses uestros aut fugiam, aut à iustitia recedam. At illi, Absolue, inquiunt, quos excommunicasti & suspendisti à suo officio. Nulla, ait uir sanctus, ab illis exhibita est satisfactio, itaque non absoluam. Rursùs illi: Nunc igitur morieris, & recipies pro meritis. Ego verò, ait sanctus martyr, pro Domino meo mori paratus sum, ut ecclesia meo sanguine pacem & libertatem assequatur. Præcipio autem ex parte omnipotentis Dei, nè quemquam ex meis lædatis. Mox illi, facto impetu, in eum irruunt, conanturque extra fores extrahere, illic eum aut iugulaturi, aut vinctum absportaturi, uti posteà confessi sunt. Sed cùm difficilè posset loco moueri, & unum ex eis acriùs insistentem à se remouisset, is terribili incensus furore, ensem cõtra eius verticem uibrauit. Tum verò pius & sanctus vir cernens adesse horam, qua promissam perciperet martyrii coronam, ceruicem instàr orantis inclinauit, iunctisque & sursùm erectis manibus, Deo & S. Marię, beatoque martyri Dionysio suam & Ecclesiæ causam commendauit. *Offert ceruicem percussorib⁹.* Vix ea prolocutum, nefandus vir, metuens nè populus eum eriperet ex manibus ipsorum, coronam capitis eius, uulnere capiti inflicto, tanta vi amputauit, vt pariter secaret & præcideret brachium isthęc referentis, qui solus, cunctis & monachis & clericis præ metu fugiẽtibus, sancto martyri constanter adhæsit, & inter vlnas eum continuit, donèc altera earum amputata est. *Hic uidet Author seipsum significare.* Additus indé est alter ictus in sacrum caput eius, & ille mansit immotus, nihil se commouens. Tertiò percussus, genua flexit, dicens submissa voce, Pro nomine Iesu & Ecclesiæ defensione mori paratus sum. Tum verò tertius ex illis sacrilegis percussoribus, ità procumbenti graue inflixit uulnus, ut cum sanguine pariter è capite cerebrum in eius faciem deflueret. *Tertio ictu funditur martyris cerebrum.* Quartus interim abigebat superuenientes, ut cęteri possent in ea horrenda cæde liberiùs uersari. Quinto loco accessit is, quem antè diximus, Hugo subdiaconus, & posito pede in collum sanctissimi martyris, quod sine horrore dici non potest, cerebrum cum sanguine per pauimentum sparsit, aitque ad illos quatuor: Abeamus hinc: iste posthàc non resurget.

Cap. 23. In his omnibus incredibilem licebat sancti martyris videre constantiam, vt qui neque manum, neque

vestem

vestem opponeret percussoribus illis, nec ullum uel verbum, vel clamorem ederet, immò ne gemitũ quidem, aut aliquam doloris significationem exprimeret: sed caput gladiis oblatum teneret immotum, donec cerebro cum sanguine erumpente, tanquàm oraturus, corpus in terram, spiritum in sinum Abrahæ deposuit. Cæsus est vir pius à cruentissimis illis carnificibus tempore sacro & loco sacro, in ipsa domo Dei, quarto Calendas Ianuarii anno Christi millesimo cẽtesimo septuagesimo. Cæde perpetrata, infelices illi, & cęteris homicidis immaniores, gloriabundi per ædes & officinas Archiepiscopi discurrunt, aurum, argentum, vestes, vasa preciosa, libros & Ecclesiæ chartas atque priuilegia, permultaque alia diripiunt. Indè in eius clericos, clientes & parentes suam exercet tyrannidem publica potestas, diuersisque affectos cõtumeliis, priuat facultatibus, ità ut miseri & mendici per ignotas prouincias dispersi sint. Nemo verò satis explicare queat, quantus męror ciuitatem occuparit, postquàm audita est beati viri cædes. Magno sanè omnibus horrori fuit tam crudele facinus in ecclesia designatum. Celauerat vir sanctus magno studio, quoàd vixit, sanctitatem suam: sed eam non passus est diutiùs latère omnipotens Deus: sed post fusum sanguinem multis eam miraculis declarauit: verùm ea initio occultabantur, tanquàm non habitura fidem: donèc iis multiplicatis cessit aduersariorum impietas, & obstructum est os loquentium iniqua.

Res ut̃ dirripiũtur.

Cap. 25.

Postero die martyris corpus mundissimum quidam loturi, ad nudam carnem inueniunt cilicium adeò pediculis refertum, ut martyrium, quod pridiè vir sanctus perpessus erat, isto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud cilicium vsque ad genua, eoque admodùm strictè femur cinctum erat. Ea res conspecta, largos ex præsentium oculis lachrymarũ imbres expressit. Apparebat enim tunc rigor pęnitentiæ, & vitæ asperitas atque sanctitas, quæ anteà vix paucissimis cognita fuerat. Conditum indè est uenerandum corpus in crypta admodùm honorificè & reuerenter. Tanta verò secuta sunt miracula, ut si singulatim scriberentur, infirmi vix sint credituri. Toto verò anno, demptis diebus decem, in eius ecclesia conticuere laudes diuinæ & Missarum solennia. Subitò autem & præter omnium expectationem, Deo vlciscente fusum sanguinem martyris sui, pax regni perturbata est, excitatę sunt seditiones, & bellum extitit intestinum. Filius incurrit in patrem, & pater in filium, regnumque in seipsum diuisum, celerem desolationem minabatur. Normannia hostili gladio ferienda tradita est. Anglia contremuit & commota est à facie cladis imminentis. Obsidebant eam hostes vndique, & intùs vastabant exitiales seditiones, aliis patrem, aliis filium causam iustiorem fouere asserentibus. Sed tandèm sancti martyris meritis pax reddita est, & eius aduersarii propensiori studio illum venerati sunt defunctum, quàm viuentem fuerant persecuti.

Vide de cilicio et̃ &c.

Extãt aliquot libri de miraculis sancti uiri, sed manu scripti.

Cap. 26.

Denique rex ipse, cùm per visionem significatum esset, nulla alia via sperandam esse pacem, nisi conciliato martyre, corde contrito & humiliato ad monumentum beati martyris, ueniam petiturus, properauit: cumque Cantuariam uenisset, ab æde B. Dunstani vsque ad summum templum, in quo S. Thomas cõditus est, nudus pedibus & communi ueste lachrymabundus ingrediebatur, non viarum asperitate, non pedum teneritudine retardatus. Vbi ad ecclesiæ fores venit, procidit & adorauit: porrò ingressus, locũ illũ, in quo vir beat' occisus est, lachrymis infudit: deindè dicta cõfessione corã Episcopis, cũ multo tremore ac reuerẽtia accessit ad loculũ martyris: atq; illic toto prostratus corpore, quos gemitus, quę suspiria ediderit, quas lachrymarum profuderit imbres, dici satis non potest. Posteà cùm palàm reum se proclamasset, ueniamque precatus esset, quòd sanctum virum tã pertinaciter esset persecutus, non tamen occidi voluisset: restituit in integrum Ecclesię Cantuariensis iura & dignitates, quæ anteà habuisset, addiditque è suo triginta librarum redditus, vt sanctum martyrem posset habere propitium. Deindè exteriori ueste se nudans, scapulas & caput in tumuli fenestram magna humilitate submisit, ità vt omnes eo spectaculo ad lachrymas permouerẽtur: primoque ab Episcopis quinquiès cæsus est: deindè à monachis ampliùs octoginta, ternos accepit ictus, atque ità solenniter absolutus est. Post hæc nuda humo residens, nudis pedibus, ut venerat, atque ieiunus totam noctem in precibus exegit. Deniquè ità se tunc gessit, ut non facilè in historiis reperire liceat, quenquam è Christianis principibus humiliùs atque deuotiùs hoc rege egisse pœnitẽtiam. Vt verò satis constet, sancti Thomæ martyris meritis ab illo regno diuinæ seueritatis animaduersionem amotam, eodem die, quo rex uenit Cantuariã, pro suis in martyrem peccatis satisfacturus, Comes Flandriæ, qui cum immenso exercitu in Angliam traiicere statuerat, mutata ilicò sententia, recessit. Altero die rex Scotiæ, Angliam vastaturus, in acie compręhensus est: & breuì omnes conticuere hostes, & pacem regni perturbantes, humiliari sunt, rediitque tranquillitas: Præstãte Domino nostro Iesu Christo: Qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Obserua singularẽ regis pœnitentiã.

EPISTOLA LVDOVICI REgis Francorum ad Alexandrum Pontificem.

DOMINO suo & patri sanctissimo Alexandro, Dei gratia summo Pontifici, Ludouicus Francorum rex salutem & debitam reuerentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat: neque creatoris beneficii reminiscitur, qui de sanctæ Sedi Apostolicæ illata turpitudine non contristatur. Verùm specialiùs est condolendum, & nouitatem doloris excitat, inaudità nouitas crudelitatis: quoniam in sanctum Dei insurgens malignitas, in pupillum Christi gladium infixit, & lucernam Cantuariensis Ecclesiæ non tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergò exquisitæ genus iustitiæ: denudetur gladius Petri in vltionem Cantuariensis martyris; quia sanguis eius clamat pro vniuersali Ecclesia, non tam sibi, quàm vniuersæ Ecclesiæ conquerens de vindicta. Eccè ad tumulum agonistæ, ut relatum est nobis, reuelatur diuina in miraculis gloria, & diuinitas demonstratur, vbi humatus requiescit, pro cuius nomine certauit. Latores verò præsentium patre orbati, pietati vestræ seriem indicabunt: testimonio veritatis aurem mitissimam adhibete, & tam de isto negocio, quàm de alijs, tanquàm nobis credite. Valete.

Notent hæc hostes Romanæ Ecclesiæ.

VITA S. EBRVLPHI CONFESSORIS, à quodam eius discipulo, aut amico familiari conscripta, sed per F. Laurentium Surium mutato stylo, redacta in compendium.

Decemb. 19. S. Ebrulphi humilitas. EBRVLPHVS vir nobilis, parentes habuit illustres. Nutritus est autem in aula regis, tantamque præ se tulit modestiam & humilitatem, vt in palatio magnũ obtineret locum, quemadmodùm ipse nobis exhortationis causa dicere cõsueuit. Cùm autẽ esset opulentus, & literis benè eruditus, atque sapientiæ studiosus, diuino in ipso crescente feruore, libros scripturæ diuinæ cœpit euoluere, vt sciret sanctorum patrum res gestas, atque indè disceret, qua ratione posset ipse quoquè placere Deo. Vbi autem in sancto Euangelio legit ea verba Saluatoris, Qui vult venire
Lucæ 19. post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Itemque illa, Qui reliquerit domum,
Mat. 19. vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum
Oĩa sua dat egenis. accipiet, & vitam æternam possidebit: ille animo cõpunctus, relictis omnibus, pauperibus ea elargitus est. Vxorem autem suam Christi ancillis commendauit, vt eam cœlestibus imbuerent disciplinis. Nec verò cõtentus reliquisse patriam charosque parentes, & facultates omnes, etiam barba & capite raso, cum tri-
** Oxoniẽsem.* bus religiosis viris celerrimè ad eremum properauit, & inter opaca nemorum, loco, quem * Oximẽsem vocant, latitauit. Et quidem Angelo duce, repererũt fontes egregios, quę eis causa fuit Deo uberes gratias agendi, qui nunquàm spernit sperantes in se.

In eremo degit cũ paucis. Cœperunt autem ex virgultis construere sepem, & intra illam tuguriolum, in quo commorarentur. Erat verò locus procùl ab hominum habitatione separatus. Cumque ad eos venisset vir quidam, miratus est conatum eorum, quòd sciret Sueuos crebras illic facere irruptiones, & prædas agere: tum quoque locũ esse incultum, sed nec opportunum culturæ. Quod cùm eis obiiceret, illi responderunt: Nos huc, mi frater, accessimus, vt ploremus peccata nostra, fretique auxilio Domini nostri Iesu Christi, non timemus incursus hominum. Tu verò, si sapis, resipisce iam, & ad meliorem frugem te recipe. Tum ille compũctus corde, domum abiit, & manè reuertens, tres eis panes subcinericeos attulit, & fauum mellis: iunctusque illis, monachus effectus est. Sed cùm latère non posset
** Multi apud eũ fiunt sanctissimi monachi.* gratia Dei, per illos operans, quidam ad eos crebrò veniebant, resque necessarias apportabant, atque illorum sermonibus pié instituti, domum redibant. Permulti autem facti sunt perfectissimi monachi. Accidit interim, vt pane deficiente, pauper quidam eleemosynam peteret. Iubenti beato Ebrulpho, ut ei daretur eleemosyna, minister respondit: Non habeo, pater, nisi dimidium panem. At ille: Nihil hæsites, fili:
Psal. 40. sed memineris propheticæ illius sententię, Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Datus est igitur panis pauperi, nec diù pòst adest quidam præ foribus cum iumẽto, pane, vino & caseo onusto. Atque ab illo die nihil defuit eis, quod esset necessarium. Porrò duo sæui latrones alterius prouincię eò aduentantes, porcos furari nitebantur: sed interim dum per eremum cursitant, eos inquirentes, iam defessi, audiunt signo dato euocari monachos ad laudes Domino promendas. Itaque tremefacti, ocyùs se conferunt ad virum Dei, confitenturque crimen suum: factique sunt egregiĩ monachi. Postquàm autem longè lateque peruagari cœpit fama sanctitatis Ebrulphi & monachorũ eius, & quanto studio colerent Deum, homines locupletes & religiosi aliarum regionum, illorum exemplis compuncti petierunt à venerabili patre Ebrulpho, ut ipsorum impensis monasteria exædificaret. Ille nõ impiger, sed cupiens augere talenta à Domino ipsi tradita, quindecim monasteria uirorum & fœminarũ *xv. monasteria extruit.* condidit. Deindè ad monasterium suum reuersus, cũ permultis monachis in Dei seruitio permansit immobilis. Domicilium autem eius nihil à pastorum tugurio differre videbatur. Per eius circuitum degebãt monachi à dextris & sinistris, itá ut utrinque essent cellulę mille quingentę: quas ille crebrò inuisere solebat, mulo & asino subuectus. Cumque annos uiginti & nouem illic habitasset, sæua pestis locum inuasit. Tum uerò sanctus uir nequaquam, ut solent mercenarii, fugit, sed fratrum animos confirmabat, hortabaturque eos, ut pararent se uenienti iudici, qui redditurus est vnicuique iuxta opera sua: Videte, inquit, *Rom. 2.* nè sponsus reuertens a nuptiis, inueniat uos dormiẽtes, sed uigilantes in operibus bonis. Cumque grassaretur pestis, unus ex fratribus sublatus est sine communione. dicebatur autem Ansbeatus. Vbi autem eũ obiisse didicit B. Ebrulphus, sciscitabatur num Eucharistiam percepisset. Ministro eius id negante, infremuit spiritu, oransque & lachrymans uenit ad lectum eius, aitque ad defunctum: Eheu frater, cur abiisti sine communione? Ille tanquam à somno experge factus, paululùm apertis oculis, Tu es, inquit, domine? Vir Dei respondit: Ego sum: sed dic mihi, ubi in- *Vide rẽ admirandam.* terim fueris, & quid uideris. Et ille: Reuocasti me, inquit, à labore itineris, quo me cruciabat aduersarius. Et uir sanctus, Vis, ait, Eucharistiam accipere? Respõdit: Volo. Cumque corpus & sanguinem Domini accepisset, rursùs pacis somno obdormiuit. Migrarunt tunc ad Dominum septuaginta & octo fratres: ex familia verò innumeri: sed Domino miserante, pestis sopita est. Non cessauit autem beatus Ebrulphus pro animabus illis Dominum nocte ac die deprecari.

Solebat vir sanctus, post collectas fratrum in lecto quieturus, clàm accire ministrum suum, qui ei legeret quippiam. Summo enim studio tenebatur intelligendi scripturas utriusque Testamenti, ut in eum quoque quadraret illud propheticum, In lege Domini *Psal. 1.* meditabatur die ac nocte. Prolixas quotidiè Domino preces offerebat, spem suam in illo defigens. Cum sacerdotibus quoq; oblationes suas quotidiè Domino offerre studebat: porrò Dominicis diebus sacerdotes coram illo tria faciebant sacrificia. Erat ei uultus præ- *Virtutes eius.* clarus, canitie fuit uenerabilis, charitate plenus, fortis in uigiliis, in abstinentia iucundus & hilaris, in rebus duris patiens, erga peccantes humanus & misericors, corpore castus, sobrius & humilis. Annis singulis ter caput tondebat: nunquàm reddidit malum pro *Iob 1.* malo: prospera & aduersa æquo ferebat animo. Si qđ ei illatum esset damnum, semper illud erat in ore, Dominus dedit, Dominus abstulit. sit nomen Domini benedictum in secula. Cum accederent eum, qui inter se discordes essent, optimis sermonib. ità eos demulcebat, ut concordes recederent. Omnes ad ipsum uenientes, nobiles, ignobiles, pauperes & peregrinos iucundo uultu & cum gratiarum actione excipiebat, nec facilè sine aliquo quanuis exiguo munusculo à se dimittebat. Multi homines seculares febre correpti, *Nota miraculũ etiã uelaminũ rerũ, quibus ipse esset usus.* petebant à ministro eius funiculos, quibus uir beatus se cingeret, aut quippiam ex uestimentis eius: & quotquot eum fide accipiebant, sanabantur. Quædã religiosa fœmina morbo affecta, per nuntios petiit

fim-

fimbrias vestimenti eius. Iis acceptis, cum multis venit ad eum incolumis.

Bis in anno pendebat ex voto tributum Domino Deo, putà in Christi natiuitate, & tertio die ante Pascha: quibus diebus centum argenti solidos dabat pauperibus: quod tamen etiam aliàs pro viribus faciebst. Pauperculus quidam ex alia regione, morbo valdè cōfectus, venit ad eum eleemosynam petiturus. Illum uir Dei conspicatus, Et quomodò, inquit, frater, tantū potuisti explicare iter exhausto corpore? Illo dicente, se inopia compulsum id fecisse, ait vir Dei: Præstat te hìc manere, quàm alicubi canibus lacerandum offerri. Mansit Igitur, & breui proficiens, cępit hortum colere: deindè verus factus est monachus. Alius quidā rebus pauper, sed corpore incolumis, contractum se simulauit, vt plus cæteris acciperet à viro Dei. Vbi autem accepit aliquid ab eo, mox febre percussus, intra paucos dies expirauit.

Punit diuinitus homo simulator

Cùm iam vir sanctus octugesimum ætatis annū excessisset, sicut ab ipso didicimus, cupiebat dissolui, & esse cum Christo. dicebat enim infidelem esse seruū, qui nolit venire in conspectum Domini sui. Incidit autem in morbum grauem, sed corroborante eū spiritusanctu, non sensit dolorem, sed iacebat afflictus. Nec verò quicquam esculentum aut poculentum sumere potuit, præter aquam solam. Paulò pòst venerunt ad eum quidam viri spectabiles, vinum secum afferentes, vndè parùm hausit, atque ità sine cibo vixit dies quadragintaseptem, nisi quòd Christi corpus & sanguinem percipiebat. Et nihilominùs tanquàm benè satus non cessabat prędicare fratribus verbum Dei. Rogantibus eum fratribus, vt parùm cibi caperet, ille respondit: Quæso, fratres, nè huius rei mētio sit: mihi enim fastidium parit. Vt autem liceat mihi paululùm quiescere, foras egredimini. Deindè vertens se ad parietem, Dominum deprecabatur, mente ad cęlestia sublenata. Quas autem preces solebat sanus fundere, eas volebat ab aliis coram se persolui. Dicentibus verò fratribus, Cur nos, pater, in alienas tradis manus? aut quid nos, te decedente, facturi sumus? ille respondit sententia memorabili: Maneat inter vos animorum coniunctio & charitas, nec quisquam vos diripere poterit. Sit in nobis spiritalis dilectio, & quod promisistis Deo, id implere studeatis. Precum vestrarum pensum lubentes persoluite, castitatem sectemini, iracundiam fugite, inuicémvos ad bonum cohortemini, hospites & peregrinos benigno animo excipite propter eum, qui dicturus est, Hospes fui, & collegistis me.

Sola Eucharistia sustentat.

Mat. 25.

Cumque appropinquaret migrationis eius tēpus, die quintodecimo ante Christi natalem, hora diei tertia, anima eius excessit è corpore. Orantibus autē fratribus pro anima eius cum lachrymis, paulò pòst reuixit. quod quidem illo die ter ità accidit. Deindè diebus octodecim superuiuens, in pauperes multa contulit, itemque in monasteria, pro cuiuscunque ratione & conditione. Porrò quarto Calendas Ianuarii temporibus Rodoberti Episcopi Sagiensis, anno duodecimo Childeberti regis, fratribus valedicens, alacri & angelico vultu, Abrahę sinu receptus, migrauit ad Dominum, conditusque honorificè est in ecclesia beati Petri Apostolorum principis, quam ipse extruxerat. Contigit tum miraculum minimè reticendum. Diaconus quidam, qui viro sancto charus fuerat ob vitæ sanctimoniam & virtutes, cum multis lachrymis dixit: Cur me, pater, deseruisti? Cur mihi non licuit priùs sepeliri, quàm tu exires à corpore? Eàdem uerò nocte, cùm esset postridiè sepeliendus beatus Ebrulphus, meritis illius Domino spiritum ille tradidit, & sunt ambo pariter ad sepulcrum deportati. Magna deindè per seruum suum Ebrulphum Dominus miracula effecit in laudem & gloriam nominis sui: qui viuit & regnat per infinita secula, Amen.

Migrat ad Christū.

MARTYRIUM SANCTAE MARTYRIS Anysiæ, quæ est Thessalonicæ, Authore Simeone Metaphraste.

TEMPORE Tyranni Maximiani, puella quædam nomine Anysia, nobili loco nata Thessalonicæ, alebatur apud diuites & fideles parentes, erudita in timore Domini, magis virtutib. quàm ætate proficiens. Et primùm quidem parentes eam magis dogmatibus pietatis nutriuere, quàm lacte. postquàm autem ætatem transiit puellarem, videreturque puellæ grauitas & decus maius quàm sperassent, eam solidioribus disciplinis erudiebant. Illa verò cùm, ut quæ bono esset ingenio prædita, facilè appræhenderet, fructus dignos disciplinis actione proferebat: cumque verè cælestes & Angelicos planè haberet spiritus, insignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ea parte domi latebat. De iuuenmte verò sæpissimè conquerebatur, dicens: O insidiosam ætatem, quæ aut lędit, aut læditur. Pulchra res est senectus. Hei mihi: longitudo temporis me męstitia afficit, quæ tandiù separat à cælestibus. Et vt semèl dicam, nunquàm intermittebat Christum vocare ad suum auxilium, & genua flectens, solum adspergebat lachrymis.

Decemb. 30.

Patria S. Anysia.

Dolet se differri à cælestib.

Intereà autem cùm parentes decessissent, accepta hęreditate, cogitabat, quomodò vteretur iis, quas habebat, diuitiis. Erant verò congesti maximi auri & argenti thesauri, amplę possessiones, multi pecorū greges, seruorum & ancillarum multitudo innumerabilis, vestis sumptuosa & magnifica, & ex auro contexta, & serica, mundus aureus, exornatus omnigenere gemmarum, magnitudine resplendens & pulchritudine. Hæc videns sanctissima Anysia dicebat: Quomodò saluę esse poterimus in tantis terrenis copiis? Quomodò caput draconis exuemus? Agè aduersùs ipsum vtar eius inuentione. Ille quotannis se exuens, renouatur: exuamus ergò nos quoquè varias diuitias. Eę enim diuitiæ magis puniunt eos, qui illis malè utūtur: eos, qui ipsas accumulauerunt, mulctant rabie immedicabili: parcos autem & illiberales suis laqueis & retibus implicant. Agrorum possessio suggerit indignationem, & insidam vectigalium eaactionem, proferens trutinas falsas & falsa pondera. Vęstes ducent se perperàm & nequiter gerere, resoluique & diffundi deliciis. Torques & monilia efficiunt, ut ceruix superbè erigatur, & ut quæ laudibus trahitur, videri desideret. Agè ergo iis piè utamur, beato Matthæo parentes. Dominatum in eas obtineamus secundùm naturā, priusquàm eę dominentur nobis præter naturam: efficiar verè domina, eas sanctè administrans: simul & declinans ea, quę ex eis oriuntur, uitia, & custodiam excogitans tutissimam, in viduarum, orphanorum & mendicorum ventrem tanquàm thesaurum eas recondēs. Idoneus fideiussor, Dominus vniuersorum, non ad duplum vsque solummodò augebit sortem, sed ad cētuplum vsque cum uita æterna mihi fęnus adiiciet. Piè consumamus: tutò enim recipiemus. Venundatis omnibus, crucem acquiramus: Christum expediti sequamur: ipsam terram statim cum terra relinquamus, cælos cum Angelis habitemus. Fugiamus periculosam vitam, & probris plenam: & desideremus certamen, quod superat rationem. Cum iis, quę non patiuntur inte-

Ingētes à parentibus relinquuntur opes.

περιβρέματα

Hortatur seipsã ad se. uandã virginitatem.

interitum, permutemus ea, in quæ cadit interitus. Maxime venerandæ sunt nuptiæ, quæ corruptionem nequaquàm concilianr: permaneamus integrę: ei qui formauit, putum figmentum conseruemus: à repræhensione alienum Christi custodiamus signaculum. Agnoscat Dominus sigilla virginitatis: clausum inueniat hortum, cùm accesserit. Præbeamus fontis fluenta minimè perturbata. Nunc cùm sint nundinæ, negociemur. Persecutio & afflictio mihi gloriam concilient. Presides & supplicia, in paradisi delicias: custodia & flagella, in Christi nuptialem thalamum introducant. Non solùm sunt virorum coronæ, sed etiam mulierum.

Precatio eius ad Christũ.

Et hæc dicens, orabat cum lachrymis: Domine Iesu Christe, lux vera, fons immortalitatis, radix incorruptionis: qui mysterium virginitatis in vtero concepisti: qui matris nomẽ nulla labe inquinatum custodijsti: bone Domine, pręsta nè virginum chorum deserã, ne excludar thalamo: sed me refer in numerum virginum prudentium, & dignare me Domine, vt lampadem ferens, victis, quæ inquinari nequeunt, certaminibus glorificer.

Vendit oĩa sua.

Hæc cùm dixisset sanctissima Anysia, statim omnia venundedit, non tanti quanti erat vnumquodque, nec vt solet fieri in contractibus, exquisitè examinans: sed hoc solùm dicebat emptori: Est mendicorum & egenorum: da iustum precium, ut simul quoque aliquam tibi afferas mercedem emens, & effectus iustus dominus. Hæc autem dicebat, non quòd vellet multiplicatum accipere precium: sed in hoc quoque habens zelum pietatis, & ei qui emebat, mercedem concilians. Non enim tantam curam gerebat venditionis, quantum curabat, ut rectè & ex virtute nil possideret.

Vide in quo vsu suas expẽdit facultates.

Cumque omnia in aurum redegisset, illa ea per se dabat, non solùm præbens, sed alia etiam officia adhibens: in omnem custodiam ingrediens, & quemlibet, qui in vinculis erat damnatus, consolans: eius qui tortus fuerat, vibices infusionibus curans & vnctionibus: quemlibet ægrotantem & in lecto decumbentem inuisens, & eius curam gerens: compita & vicos obiens, & iis qui in eis iacebant, manum præbens, dicebat: Nè deliciæ sint mihi diuitiæ, quę ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore iudicii. Non sationis laborem, sed messis diuitias, visione appræhendebat. Et cùm ad obolum vsque omnia distribuisset, & nihil sibi reliquisset, se in quadam continebat domuncula, quæ superiùs habebat tabulatum, operans manibus, & quo

2. Thes. 3

opùs habebat, sibi alimentum suppeditans, conueniẽter sententiæ beati Pauli Apostoli, qui dicebat: Ociosus autem non manducet. Christiano verò germanũ, & quod impediri non potest, nutrimentum, sit labor suorum manuum.

Obserua eius exercitia.

Hæc cùm dixisset, precibus deincèps uacabat, & orationi, ieiunium quasi carnis quodãmodò expers producens. Deindè validissimæ se assuefaciens exercitationi, diem quidem consumebat in lectionibus, noctẽ autem in psalmis & precibus: pro lecto, solo, pro ueste stragula, storea & sacco utens: breuissimo somno contenta, à phantasia libero & insomniis. Dicebat enim: Malum est mihi, dormire, cùm mens inimicus vigilat. Plures verò fundebat lachrymas, quàm erat potus quem bibebat: & gemitus ac suspiria erant plura, quàm verba.

Magno ardet Christi desiderio.

Vincta autem erat tanto Domini desiderio, vt existimaret ipsa dum genu flecteret, & in nudam terram figeret oculos, se pedes tenere Seruatoris: & genibus labra admouens, illius genua osculari: & capillos pandens, se puluerem qui inerat, escutere. Horum verò cogitatio ei fontes mouebat lachrymarum. Tanto autem studio contendebat ad Christũ, vt vellet resolui, & esse cum Domino. Quoniam autẽ nolebat seipsam occidere, & rursùs properabat ad cęlestia, quid facit? Ieiunio corpus paulatim consumebat, multum de vita suffurans abstinentia.

Manu autem pectus pulsans, orabat, dicens: Domine Deus omnipotẽs, pater vnigeniti tui filii Iesu Christi, Domini & Dei & Seruatoris nostri, qui sedes in throno gloriæ, cui assistunt mille millia Archangelorum ministrantium, & deciès mille millia seruientium tuo nutui, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates: quem laudant Cherubim, & glorificant Seraphim, ter sanctum hymnum sine fine dicentes: *Dan. 7.* qui spiritus, qui non obedierunt, in tartari profundũ condemnasti, qui draconem qui defecit, alligasti catenis, qui proprio suo reti eum implicasti, qui eius sedem in terram deiecisti, qui à cælestibus mysteriis eũ exterminasti, qui a beata vita eum alienasti, qui insolentem eius exultationem depressisti & abiecisti, qui de eius pompa per ignominiam Crucis triumphasti, qui ex impolluto tuo sinu Deum verbum, qui est ante secula, & scrutator animarum nostrarum, ex spiritu sãcto & Maria virgine natum, ad nos misisti: qui id q̃d errabat, per ipsum conuertisti: & quod erat imbecillum, confirmasti: & quod contritum, curasti: te inuoco ego humilis & peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, *Ezec. 34* qui nouisti quę erant in corde vniuscuiusque: qui ignem, qui iactus erat in mundum ab unigenito tuo filio, & in corde meo accendisti: qui fidei, quę in me est, scintillam in lampadem eius, quæ est erga te, dilectionis mutasti: adsis mihi indignæ, & serua me, *Luca 12* quoniam te desidero, & te quæro, & te sequor totis meis viribus, Domine, suscipe precationem meam, quam offero tibi corde contrito & spiritu humili: propter quam, ò Domine Iesu Christe, fuisti in crucẽ actus, propter quam colaphis cæsus, propter quam acetum & fel bibisti, & tertio die surrexisti, & in cælos ascendisti, & sedisti à dextris patris: nè me dedecore affeceris, nè me à tuarum ancillarum numero reieceris: sed dignare me fieri perfectam Christianam, & cõsummari in signaculo sanctæ Crucis tuæ: imperti mẽ tua passione, voluntatem tuam in me operans, ut digna reddar, quæ appaream ante tuum tribunal. Tu *Psal. 118.* me tuam conserua: confige à timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui. Auerte oculos meos, nè uideant vanitatem: sed potius eos aperi, rogo te, & cõsiderabo mirabilia de lege tua. In te proiecta sum ab *Psal. 26.* vtero matris meæ. Tu es Deus meus: pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Tu suscepisti me Domine. Dirige gressus meos, nè dedecore afficiar ancilla tua: sed fac mecum signum in bonum, & imple desiderium meum. *[?]8.* Quoniam ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est abscõditus. Adiuua me, & non inueniatur macula in ancilla tua. Tibi *Dan. 3.* enim meipsam offero per aram confessionis & humilitatis meæ, tanquàm in holocaustis arietum & taurorum, nempe eorum, qui priùs decertarunt propter nomen tuum: & in denis millibus agnorum pinguiũ, qui secuti sunt agnum tuum immaculatum: Per quẽ tibi, & cum quo tibi, cum spiritu sancto, gloria & honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Totũ corpus suum cõsignat Cruce.

Postquàm autem precata esset, surrexit, & totum corpus suum cruce signauit. Hęc videns maculosus draco, non tulit puellæ angelicam & cælestem vitam, videns eam iam spiritu in cælis habitantem, & ad passionem martyrii toto animo accenlam: sed in eam stridebat dentibus, & eius cellam mouere assiduè cogitabat, & ut eam euerteret, furebat: sed uidens eam

Vide uim S. Crucis

signo crucis undiquè munitam, plagis quæ sub obtutum non cedebant, pulsatus, refugiebat, eique corporis & desidię morbum immittebat. Illa autem intenta & perpetua oratione, perindè ac septa palestræ,

eius

eius statim infringebat insidias. Rursùs verò dicebat veritatis inimicus. Heu quid mihi accidit infelici? Qui Angelos è superis detraxi, & gigantes subieci, nũc illudor á pueris & puellis. Morte enim tanquàm vita lætantes, & per ipsam coronati currentes ad cęlos, de cæterò mihi fecerunt mundum inhabitabilem. Me cõsolabatur sanguis martyrum, qui interimebantur: sed fides eorum decertationis, & eorum quæ geruntur prædicatio, transmutauit integras ciuitates & gentes. Templa diruuntur, conticescunt oracula, abolita sunt mysteria, torpescunt mystę, qui priùs exultabãt: ad meum, vt uidetur, exitium Crucem fixerunt. Iam mihi præsagit animus futurum, ut regia mea plane dissoluatur. Nam qui sunt in tormentis hilares, & in sepulcris terribiles, vrunt, flagellant, & me undiquè persequuntur: & quod à me fuerat excogitatum, euasit accessio maioris supplicii. Inuèni tamen quid agam. Protinùs ergò tale quidam eam excogitat, existimans se sua inuidia ac malignitate, eius, quæ extollebatur, gloriam obscuraturum: Vt cùm essent uiles & abiectæ personæ, quę eam interimerent, uilem quoquè & abiectam uideretur efficere eius decertationem: & quòd nec scriptis mandata essent, & carerent forma iudiciorum, obliterarętur etiam tropheа encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magis opus esse bono proposito, quam uerbis: atque adeò in eam incitat eos, qui tunc rerum potiebãtur.

Maximianus immanis crudelitas.

Maximianus itaque, cum magnam occidisset multitudinem, per se quidem interficiendo satiatus, & nõ secùs atquè immanes ferę, quæ homines deuorant, præ carnium multitudine nauseans & caligans, speciẽ parcentis præ se tulit, dicens indignos esse Christianos, qui occidantur ante oculos Imperatoris. Cur enim prębeam occasionem, vt scriptis mandentur eorum supplicia, & eorum instruam scriptores, qui ea ad perpetuam transmittunt memoriam, & eos, qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non instàr pecudum eos trado iis, qui debent occidere, simul & sceleratos diisque inimicos exterminans, & efficiens, vt mortis eorum memoria mandetur silentio? Hæc cùm dixisset, proponit edicta, quæ iubebant, vt liceret volenti sine periculo occidere quemlibet Christianum. Occidebantur itaque innumerabiles, & propheticum implebatur elogiũ, quod dicit: Propter te morte afficimur toto die: reputati sumus tanquàm oues occisionis. Tunc autem cogitatio venit in mentem Anysię, ut iret ad Dominicum. Id autem erat Angelus, qui eam uocabat ad passionem martyrij.

Vide mãdatũ planè barbarum.

Psal. 43.

Cumque ingrederetur portam Casandrioticam, excitatus est tumultus in populo. Deindè cum eam vidisset quidam ex satellitibus Imperatoris, & esset ab eius sauciatus pulchritudine, uel ab ipso potiùs diabolo incitatus, ei factus obuiàm, Sta, inquit, & dic, quò vadis. Illa autem videns eius insolentiam & immoderationem, & mente agitans tentationem, digito fecit in fronte signum Crucis. Ille uerò planè fera, & quauis fera sęuior, non reueritus generosum & decorum silentium: sed se contumelia affectum & despectum arbitratus, cum eam appręhendisset, cum uoce aspera eam agrestius interrogabat, quęnam esset, & quò proficisceretur. Agna autem Christi, uolens nõ solitum deuitare conspectum, uoluit eum breui responso superare: Sum Christi ancilla, & uado ad Dominicum. Ille autem insolens impulsus ab eo, qui in ipso habitabat, dæmone, dixit: Sed non sinam te illuc proficisci: sed te adducam ad diis libandum. Solẽ enim hodiè colimus: & simul hoc dicens, uelum traxit, uolens eius vultum detegere. Illa autem generosè & fortiter resistens, & in eius faciem inspirans dixit, Increpabit te Christus Iesus, diabole. Ille verò, illa insufflatione & nomine Christi motus ad iram, quæ cohiberi non poterat, stricto quem ferebat gladio, eius latus eo transadegit. Quę statim cum tremore & palpitatione membrorum in terram cadens, eam sancto sanguine reddidit purpuream. Quotquot autem adstabant, eam circundantes, primùm quidem eã deplorabant, miserti eius ætatis, &, tale quid posse sibi accidere, cogitantes. Deindè apud se murmurabãt, Imperatores & impium eius decretum vituperantes. Venerandas autem & sanctas sanctæ reliquias, qui harum rerum studio tenebantur, viri pii Christiani, & qui in sanctos zelo erant incitati, cùm sustulissent, & iusta eis, ut par erat, fecissent, deposuerunt circiter duobus stadiis á porta Casandriotica, à sinistra viæ publicæ domum in oratoriam ei ædificantes.

S. Anysia à petulãti nebulone interficitur.

Hęc autem sustinuit sancta, imperante Maximiano: in nos verò regnante in infinita secula Christo Iesu Domino nostro: Cum quo patri cum sancto spiritu honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. SABINI EPIscopi, Exuperantij & Marcelli Diaconorum &c. vt in Martyrologio Bedæ habetur, itemque Adonis.

Decemb. 30.

APVD Spoletum passio S. Sabini Episcopi, Exuperantii & Marcelli diaconorum, & Venustiani cũ vxore & filiis sub Maximiano Augusto. Qui B. Sabinus cùm esset in omnib[9] diuinis instructionibus clarus & sermone eloquẽtissimus, tentus est à Præside Tusciæ Venustiano, cum duobus diaconibus Exuperantio & Marcello, & multis clericis. Cui Venustianus deum suum Iouem, quem habebat in cubiculo ex lapide miré formatum, in uestimentis aureis ad adorãdum obtulit. Quem B. Sabinus in manibus acceptum, facta oratione continuò illisit in pauimentum, & cõfregit. Quod factum uidens Venustianus, cum furore iussit, ut præciderentur ei manus, & in conspectu eius Marcellum & Exuperantium eculeo suspẽdi, ac fustibus macerari, vnguibusque radi latera eorum, & ignem supponi. Hoc facto, in confessione Domini spiritum emiserunt. Quorum corpora iussit iactari in fluuium, Sabinum verò Episcopum in carcerem retrudi.

S. Sabin[9] confringit Iouis simulacrum.

SS. Marcellus & Exuperãti[9] reddũt spiritum.

Audientes hoc quidam piscator & presbyter, collegerunt corpora sanctorum, & sepelierunt iuxta viã ✱ pridiè Calendas Ianuarij. Serena verò Christianissima vidua, curam habens sancti Sabini Episcopi, adduxit ad eum in carcerem nepotem suum Priscianum, qui erat cæcus. Tunc sanctus Sabinus truncas manus super oculos eius posuit, & in fide Christi, oratione facta, illuminauit. Videntes autem, qui in custodia erant, miserunt se ad pedes eius, numero ✱ undecim, & baptizati sunt. Quod cùm nunciatum esset Venustiano præsidi, (indoluerant enim ei oculi, & præ dolore neque cibum, neque potum, neque somnum capere poterat) misit vxorem suam, & duos filios, ut adducerent beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus itaque, prostrauit se ad pedes eius Venustianus cum fletu, vxorque eius & filii agentes pœnitentiam, & rogantes se baptizari. Mox baptizatus ut de pelui leuatus est, nullum dolorem oculorum sensit.

✱ Tertio

S. Sabinus cæcum sanat.

✱ decem.

Venustianus credit

Occiditur cum suis.

Nunciatum est autem hoc Maximiano: qui iratus, præcepit Sabinum damnari, & ipsum Venustianum capite truncari. Veniens autem Lucius tribunus, sine auditione beatum Venustianum cum vxore & filiis necauit in ciuitate* Assisinate: sanctum uerò Sabinum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tandiù præcepit cędi, donèc deficeret. Cuius corpus collegit uenerabilis Serena, quæ iam manus eius in dolio vitreo cum aromatibus condiderat, & infra domum suam posuerat, & sepeliuit eum à ciuitate Spoletana milliario plùs minùs vno, septimo Idus Decembris. Festiuitas tamen eius, & supra nominatorum martyrum, tertio Calendas Januarij agitur.

** Assisinatē S. Sabinus.*

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SYLUESTRI, PAPÆ ROMANI, AUTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Decemb. 31.

VENERANDI quidem, & qui Deum viderunt Apostoli, omnem orbem terræ obeuntes, in hominum animis salutarem seminarunt prædicationem, & multos traduxerunt ab errore ad Dei cognitionem: sed nondùm liberè & fidenter se gerebat pietas, donéc insignis Imperator, & vel ipsis æquiparandus Apostolis, Constantinus ille Magnus, Dei prouidentia ex agresti olea insereretur in satiuā. Qui autem ab infidelitate eum traduxit ad fidem, is iurè iudicetur esse causa, vt se liberè gerat pietas, & omnes ferè se submiserint diuinæ prædicationi. Is est autem diuinus Sylueſter, cui uel hoc solum suffecerit ad eius laudes celebrandas. Ei autem est uniuersa vita & laudabilis & Deo grata, & quę iis, qui virum nolunt laudare, præbet amplam encomii materiam. Et iis quidem, qui sunt amantes virtutis, laus illius lętitiam adferet & vtilitatem. Nam iuuabuntur quidem, qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationē bonorum illius operum. Conuenienter autem ei, qđ dicit sapientissimus Salomon, etiam lætabūtur. Cùm laudatur iustus, inquit ille, lætabuntur multi populi. Sunt ergò diuini huius patris res narrandæ & laudandę pro viribus.

Constantinus Magnus à S. Syluestro conuersus

Atque quinam quidem fuerint magni illius viri parentes, & à quibus sit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem incidimus, non fuit declaratū, qui priscè admodùm & simpliciter est compositus. Quocircà ea quoquè sunt à nobis prætermissa. Cùm autem esset adhuc iuuenis, secutus est quendam Curionem presbyterum, virum & fide rectum, & in rebus diuinis eruditum, & uita pium: a quo etiam fuit confirmatus & stabilitus in diuinissimis nostræ fidei decretis, compositiqoe sunt eius mores, & formatus animos ad institutum virtutis. Cùm iam autem superasset adolescentiam, erat præ cæteris deditus uirtuti hospitalitatis: & quos offendebat Romam ex externa uenientes regione, eos hospitio lubenter excipiebat: eis mensam hilariter apponens, & aqua illorum pedes abluens, & ad quiescendum eos in stragulis collocans. Quo factum est, ut Timotheus quidam uir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur, & sanctum prædicabat Euangelium, fortè ab hoc diuino patre hospitio acciperetur, & eum hospes perfectiùs imbueret, & institueret in verbo rectæ fidei. Non enim timuit, ut reliqui fideles, præconem salutaris dogmatis excipere: sed lætus hospitio excepit eum, qui erat ęqualis Apostolis: &, si cognitum fuisset eū hoc facere, pro ea re pati lucrum existimans.

S. Syluester à quo institutus.

Eius hospitalitas.

Cùm autem Timotheus anno vno & paulò ampliùs Romæ diuinam prædicasset prædicationem, & multos errore conuertisset ad pietatem, deindè propterea fuisset compręhensus, & ualdè punitus, & longo tempore traditus in custodiam, & in illa maceratus, & tandèm truncatus capite: beatus Sylueſter ne post decessum quidem destitit à sua in martyrem affectione: sed multum posuit studii, ut eius corpus tolleret. Tyrannorum itaque crudelitatem non extimescens, nec eorum, qui obseruabant, nè martyrum corpora mandarentur sepulturæ, vllam ducens rationem, profunda nocte vadens, vbi situm erat corpus martyris, inscientibus omnibus id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte cum aliis sanctis cecinit hymnos, qui canuntur in sepultura. Post hæc autem, fideli quadam muliere impensas suppeditante, sanctissimus Romæ Episcopus Milciades, Timotheo ædificauit martyrium, in quo deposuit illud corpus martyris.

S. Timotheus interficitur.

Vrbis autem pręfectus cùm sanctissimum appręhendisset Syluestrum, ab eo exigebat Timothei facultates, ut qui eum apud se hospitio exciperet: & nisi eas, ei dicebat, dederis, & accedens diis sacrificaueris, tuū corpus consumam omni genere suppliciorum, & postremò te subiiciam morti miserabili. Sanctus autem mentis oculis Præfecti mortem præuidens, Euangelicum ei dedit responsum: Hac nocte, dicens, animam à te repetunt: quæ autem minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbis Præfectus conturbatus, iubet sanctum ferreis vinciri vinculis, & tutò in interiori seruari custodia. Et ille quidem fuerat inclusus: Præfectus autem vrbis prandens, cùm ei piscis fuisset appositus, comedebat: os autem gutturi illius infixum, cùm nec arte medicinę posset euelli, nec præstigiis incantatorum, cum magno dolore velocem ei mortem attulit. Media enim nocte, cùm non posset ampliùs ferre dolorem, expirauit. Hoc iis quidem, qui simulacra adorabant, timorem attulit: vt Christiani autem bono & confidenti animo essent, effecit: sanctum autem soluit à vinculis, & sic liberatus fuit à custodia. Qui autem Pręfecto ministrabant, cùm ex eo, quod illi acciderat, sibi timuissent, sancto procidebant supplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabant vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem uirtute sic omnes adducente in admirationem, ille non solùm erat uenerandus fidelibus, sed etiam ipsis infidelibus.

Lucæ 12.

S. Syluester ducitur in custodiam.

Iam autem tricesimum annum agens ętatis, à sacrosancto Milciade, quem priùs diximus tunc fuisse Episcopum Romanę Ecclesiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in clerici catalogum: & erat tanquàm quædam fax lucens in tenebris, & multos deducens ad viam pietatis. Oportet autem lumen imponi candelabro, ut sic eius splendore plures illuminarentur: atque adeò fuit positum, sic diuina prouidente à superis administratione. Nam cùm Milciades à vita excessisset, omnium suffragiis sanctissimus Sylueſter fuit electos Romanorum Episcopus. Is autem dicebat illud munus esse maius, quàm ut id posset sustinere, & se excusabat propter iuuenilem ætatem. Qui autem ferebant suffragia, quoniam ille non currebat ad magistratum, immò verò eum modis omnibus repellebat, eum magis ei suis mandabant suffragiis: & tandèm uicit instans populi constantia: & in Episcopatus sede fuit collocatus, qui eo erat dignus: & uerè erat ciuitas supra montem posita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus, quibus non fuerat extincta mentis uidendi facultas, nec tenebris impietatis erant animę oculi omnino occęcati.

Fit Romanus Pontifex.

Mat. 5.

Cùm

Rom. Pōtifex successor est Petri.

Cùm autē sic fuisset dignatus Archiepiscopatu, & præfectus esset pascendi ouibus Domini, sicut Petrus summus Apostolus, cuius etiam sedis, vel potiùs zeli & ardoris fuit successor, eas ad salutaria adducebat pascua, Dei, inquam, & Seruatoris nostri mandata: & ad aquas poculentas, nempe dogmatum rectitudinem, & quæ non participant falsam eorum, qui malè sentiunt, qualitatem. Deindè etiam curam gessit boni in ecclesia ordinis: & cùm inuenisset clericos mundanis ac secularibus vacantes administrationibus, intentosque mercaturis, emptionibusque & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui sacrati erant, ab iis abstinerent: vacarent autem precibus, eis dictitans id, quod dictum fuerat à vase electionis: Nemo militans implicatur negociis, quæ ad victum pertinent, vt Duci placeat exercitus. & quod dixit Dauid, Vacate & cognoscite. Huius etiam diuini patris fuit inuentum, vt primus dies hebdomadis, nominaretur Dominicus. Cùm enim Iudæi eum primum vocarent, & secundum & tertium eos, qui sequebantur, & deincèps reliquos: sextum autem & septimum, si spectes eam, quę à primo fit, enumerationem, illum quidem nominarent parasceuen, eo quòd in eo ab eis parabantur, quæ erant ad septimum necessaria: quoniam in illo vetitum erat Iudæis operari, septimo autem propter quietem ab operibus, sabbati nomen imposuissent: quoniam in eo cessauit DEVS à creatione eorum, quæ videntur: Romani aūt vocarent, primum quidem, diē Solis: eos aūt qui deincèps consequuntur, Lunæ, Martis, Mercurii, Iouis, Veneris & Saturni: ipse beatus Syluester, dierum nomina, quæ à gentilibus erant imposita, abrogauit propter illorū impietatē: quæ apud Hebræos aūt erant eorum nomina, vt quę a Mose scripta erant, qui DEVM vidit, admisit, solius primi mutato nomine, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis surrexisset DOMINVS. Ab eo quoque est constitutum, nè ieiunaretur sabbatis. Nam cùm Occidentales ieiunarent sabbatis, hoc minimè placuit Orientalibus, dicentibus eos, qui sic faciunt, sequi morem Iudaicum. Hic autem magnus pater, cùm decreuisset vt in uno sabbato ieiunarent fideles, in quo Dñs adhuc situs erat in sepulcro, ieiuniū abrogauit in reliquis. Hinc in eū sunt exortę apud Romanos calumniæ, ut qui patrios eorum ritus tolleret.

2. Tim. 2.
Psal. 45.
Hoc munētum B. Syluester ab Apostolo accepit. nam D. Iohānes in Apoca. cap. 1. asserit se fuisse ī spiritu Dominica die.

Cùm autem congrederetur cum gentilibus, & argueret eos non rectè sentire de DEO, cùm fabulis crederent, & eos qui non essent, deos putarent, illi signum ab eo petierunt in nomine eius, qui ab eo prædicabatur. Signum autem tale fuit: Draco maximus habitabat in profunda spelunca iuxta montem, qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autem draconi quoto quoque mense alimenta ab eis largè suppeditabantur: quæ quidam præstigiatores cum virginibus incantatricibus assumentes, in illam speluncam per multos gradus descendebant, & in ea execranda peragētes mysteria, ī quibus nulla insignis deerat abominatio, illic cibis relictis, reuertebantur. Certis autem temporibus draco repentè ascendens, foras quidem non egrediebatur: sed iacens in ingressu cauernæ, venenato anhelitu corrumpebat aerem, ex quo mors afferebatur vicinis, magis autem imminebat interitus infantibus. Huic ergò belnæ, aiebant, si Dei tui inuocatione ascensum prohibueris, & si nō omninò, at eo certè tempore, te esse veri Dei prædicatorem reputabimus, & ad eum accedemus, & ipsum esse Deum nos quoquè confitebimur. Apostolicus autem vir ille eis respondit: A Deo quidem, qui à me prædicatur, nihil est omninò, quod non possit fieri. Quocircà facilimè hanc nostram implebit precationem. Ex uobis autem plurimi ne sic quidem abstinebunt ab impietate, sed rursùs retinebunt & amplectentur impietatem.

Romani colūt draconem.

Cùm itaque conuocasset quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduanum pręcepisset ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret suam misericordiam cum seruis suis, & eis daret materiam & occasionem salutis: Ipse autem ante alios precationi vacabat & ieiunio. Iam autem peracto, quod præstitutum fuerat, ieiunio, Petrus summus Apostolorum huic sanctissimo patri apparet in somnis, iubens vt ex Sacerdotibus & Diaconis ab eo assumerentur ii, quos vocabat nominatim, & cum illis veniret ad ingressum speluncæ, & illic Deo incruentum offerret cultum: Deindè sic subiret per eos, qui sunt in ipsa, gradus: dicensque vt alloqueretur draconem, qui dicebatur, & portas habebat in ore, præcepit vt clauem ferret manibus, & nomine Domini Iesu Christi inuocato, ad se portas traheret, & in adaptatos annulos clauem iniiceret: & cùm clausisset, diceret. Hęc dicit Apostolus Petrus: Hæ portę non aperientur usque ad vespere carentem & horribilem diem iudicii. Atque hæc quidem sic noctù mandata fuerant sancto Syluestro ab Apostolo. Is autem, vt iussus fuerat, & cultum peregit, & descendit, & portis clauem intulit. Videntes autem Gentiles eum descenderem in speluncam, expectabant fore, ut ipse & qui cum eo erant, statim vorarentur à dracone, aut mortifero interirent anhelitu. Postquàm autem Syluester & qui cū eo erant ascenderunt illæsi, eos qui spectabant cepit admiratio, & fatebantur vim quandam diuinam sequi Episcopum. Cùm itaque ab eo tempore satis transiisset temporis, & cessasset qui à dracone afferebatur interitus, & illęsa mansisset ciuitas, multi ex infidelibus, & ipsi qui nupèr seruiebant draconi, accurrerunt ad sanctum, & fatebantur esse magnum Deum, quem ipse pręedicabat, & rogabant vt diuinum baptismum assequerentur. Quem quidem sunt assecuti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit uir ille sanctus multis causa salutis.

S. Syluester triduanum indicit ieiunium & preces contra draconem.

S. Petrus ei apparet.

Multi Romani amplectūtur fidem.

Cùm autem adhuc vigeret error gentilium, & qui imperabant, errori seruiebant: & hominibus quidem dominabantur, subiecti verò erant dæmonibus: decretum vbiquè proponerent, ut colerentur simulacra, & eis ab omnibus offerrentur sacrificia: & magnus inter Imperatores & inclytus Constantinus, modò imperio potitus, & errori adhuc seruiens, ipse quoque æquè atque ii, qui eum præcesserant, planè in errore uersaretur gentilium, & decreta proposuisset, vt punirentur Christiani, nisi persuaderentur libamina offerre simulacris: Tunc ergò hic quoque magnus pater, cùm iudicasset non oportere seipsum obiicere persecutoribus, non quòd non posset ipse ferre supplicia pro pietate, sed parcens persecutoribus, Roma quidem excedit: in montem autē abiens, ibi se abscondit, illic solus cum Deo uersans. Qui autem vnicuique salutem procurat Dominus, nolens se dare tempestatem & calamitatē iis, qui in ipsum credunt, & efficere ut liberè & cōfidenter se gereret pietas, malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput usque, & malè ei affectū erat vniuersū corpus. Ei.n. sacer morbus incubuit, & floruit lepra p vniuersā carnē. Aduersùs quā neque valuit ars medicorū, nec pręstigiæ & magicæ artes incantatorum. Eius enim curationis & sanitatis spem omnem abiecerant, & medici indigenæ, & qui ducti fuerant à Perside. Cùm autem ab eis deplorata esset eius cura-

S. Syluester latitat, dum sæuit persecutio, nō timore, sed parcēs persecutoribus.

Vide barbariẽ. tio, sacerdotes Iouis ad eum accedunt ex Capitolio, dicentes fore, vt non aliter curaretur, nisi facta esset piscina plena sanguine infantium, eoque adhuc bolliente & exhalante in ipso lauaretur. hoc autem si factum esset, fore vt citò curaretur, & è piscina mundus & sanus exiret.

Hæc cùm execrandi illi & scelerati sacerdotes suggessissent Imperatori, per vniuersam missi sunt regionem, qui infantes colligerent, & ferrent in Capitolium. His ablatis, iam dies quoque cædis erat præstitutus, & in Capitolium ascensus Imperatori. Et illo quidem die abiit Imperator ad locum definitum: & qui erant mactaturi infantes, parati erant ad occisionem. Eorum autem matres cùm Imperatori occurrissent, lugentes & eiulantes, comas vellebant, & facies pulsabant, & genas lacerabant vnguibus, vestesque discerpebant, & vbera ostendebant quibus lactabant infantes, molestisque & miserabilibus vocibus implebant aerem, erantque iis, qui videbant, argumentum mœroris & tristitiæ. Quidni enim essent, cùm essent matres, quibus nihil est magis misericors? Imperator autem cùm fletum audisset & eiulatum, rogauit eos qui aderant, quænam esset eorum causa. Postquàm autem audiuit lugentes esse matres infantium, qui erant interimendi, quorum sanguine erat lauandus, & visurus purgatione morborum, quibus detinebatur, tanquàm ab ebrietate ad se reuersus, & mente quieta & tranquilla effectus, Actionis quidem, inquit, impietas est euidens & manifesta: incertum est autem, an sit euenturum, ut polliciti sunt, qui hoc impium facinus suggesserunt.

Constantinus detestatur cruentum cõsilium. Quòd si etiam esset manifestum, satius esse duco, vt ipse patiar morbis vexatus, quàm tot infantium, qui nihil mali fecerunt, volens cædem faciam, & matrũ eorum animis doloris flammam accendam, quæ non quàm poterit marcescere. Hæc cùm dixisset, reuersus est in regiam, & infantes reddi iussit matribus: statuit autem, ut vnicuique eorum præberentur pecuniæ: vt eorum dolori ea æquo respondentem afferret lætitiam, gaudentibus quòd non solùm filios recepissent, sed præter eos etiam accepissent pecuniam.

Visio Cõstantini Magni. Atque Imperator quidem sic euasit scelus: Deus autem ei duplicem procurauit salutem, & summos ad eum mittit discipulos, qui ei suggererent quę sunt salutaria. Noctù enim dormienti Imperatori visi sunt ei adstare duo viri. Rogati autem, quinam essent, responderunt se esse Petrum & Paulum Apostolos Iesu Christi: missos autem esse ab illo, vt ei viam salutis ostenderent, corporisque & animæ salutis consequendæ rationem docerent, & vitam darent, quæ non potest dissolui, propterea quòd ipse vitam quæ est ad tempus, dederit infantibus. Si hęc ergò vis consequi, accerse Episcopum Syluestrum, qui in mõte propter tui metum delitescit: & si illius monitis parueris, ille tibi ostendet piscinam, quæ & carnis purgabit vitia, & animæ sordes eluet. Hęc cùm ei dixissent, recesserunt ab oculis Imperatoris, & simul etiam eum dimisit somnus. Eo autem de somnio cũ animo cogitante, & visum admirante, accessit medicus, qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autem eum dimisit, dicens se non ampliùs egere auxilio artificioso: Diuinitùs enim ad me venit auxilium in somnis, & me diuinum somnium adiuit. Hæc cùm dixisset, mittit quamprimùm, qui beatum Syluestrum in monte quærerent, & eum ad ipsum adducerent cũ omni reuerentia.

S. Syluester vocatus venit ad Cõstãtinum. Postquam autem inuentus esset ab iis, qui fuerant, & iam esset adductus, eum & lubenter vidit, & ei iuit obuiam, & eum est complexus. Deindè, Adiuro te, inquit, per Crucifixum, quem tu colis, vt dicas mihi, an aliqui apud vos dii colantur, nomine Petrus & Paulus. Ille autem contrà respondit: Vnus à nobis Deus cognoscitur, ò Imperator, qui creauit cælum & terram, & omnia quę sunt in eis. Quos autem ipse nominasti, non dii, sed DEI sunt ministri, qui vbiquè Christi nomen annunciarunt, & postremò pro illo sunt mortui, vt quos ambos interemerit Nero propter salutarem prædicationem. Propter hæc lætitia affectus Imperator, Rogo te, inquit, Episcope Syluester, horum CHRISTI discipulorum ostende mihi effigies, si habeas, vt sciam an ii reuerà sint illi, qui noctù mihi apparuerunt. Ille autem statim iussit Diacono, vt summorum Apostolorum afferret imagines, & eas ostenderet Imperatori. Cùm in eas autem allatas oculos iniecisset Imperator, hos esse exclamauit, & non alios, qui ad eum in somnis accesserunt: & visum narrauit Pontifici, rogauit ut ei ostenderet piscinam, quam, qui ei visi fuerunt, sunt polliciti esse purgaturam & animam & corpus. Magnus autem ille pater, Non aliter tibi, inquit, o Imperator, licebit illa frui piscina, nisi eum, qui tibi ab iis, qui visi sunt, est prædicatus, verum esse DEVM ex animo credideris. Ille autem, Nisi, inquit, verum DEVM credidissem esse CHRISTVM, nequaquàm tuàm accersiuissem sanctitatem. Ei autem dicit sanctus: Oportet ergò te priùs ieiunare, o Imperator, & DEVM placare lachrymis, quæcunque peccasti confitentem. Depone ergò purpuram & diadema septem diebus, & tuæ regiæ penetrale ingressus, clausis ianuis, in sacco & cinere humi iacens, in luctu age pœnitentiam: & iube claudi templa idolorum, & cessare eorum sacrificia: qui sunt in exilio, & ad metalla damnati, & in carceres coniecti, libera Christianos. Largire relaxationem iis, qui sunt in vinculis, & omnibus aliis afflictionibus. Sis benignus in eos, qui te rogant, & iustas imple petitiones: iis, quas habes, facultatibus impertire pauperes. Hæc ille quidem dixit: Ipse autem affirmauit se omnia impleturum.

Vsus Imaginum in Ecclesia antiquissimus.

Constantinus fit catechumenus. Cùm autem imposuisset sanctus manum capiti Imperatoris, & preces deindè dixisset, & eum fecisset cathecumenum, recessit: & cùm accersisset quicquid erat sacri ordinis, & ex populo eos, qui CHRISTVM confitebantur, præcepit omnibus ieiunium & preces: Cùm ij autem vnanimes eius iussui paruissent, fusæ sunt communes & intensę preces ad DOMINVM, vt Ecclesiis cesset persecutio, & pax eis concilietur, & tandèm finis imponatur dæmonum libaminibus, & iis, qui per ipsos errant, illucescat lux salutaris. Cùm iam autem aduenisset dies septimus, diuinus Syluester uenit ad magnum Constantinum: & cùm eum catechesi instituisset, & in sanctæ Trinitatis mysterio eum initiasset, & diuinæ œconomiæ vniuersum docuisset mysterium: Tempus est, inquit, ò Imperator, vt tibi paretur piscina. Cùm ea autem iam esset parata: Hęc est, inquit, piscina, quam dixerunt ij qui à te visi sunt: & aqua, quæ est in ipsa, sanctificata inuocatione Trinitatis, purgat animas, tibi autem ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbum tuum fugabit, vt tibi sacrosancti prædixerunt Apostoli. Ingredere ergò diuinum lauacrum, primùm quidem purgandus à peccatis & delictis tuis: deindè etiam à morbo, qui in tuo corpore pullulauit, teque vexat, & probro & dedecore afficit.

Hæc cùm audiuisset Imperator, & læt' vltimã exuisset tunicã, & ,prbrũ carnis subiecisset oculis, & vnctus fuisset sãcto chrismate, ingressus est piscinã. Cùm autem

S. Syluester eum vngit chrismate, & baptizat Romæ. tem Syluester eius caput tetigisset, & eum in aquam immersisset, & sanctam simulque venerandam inuocasset Trinitatem, lux repentè totam domum circunfulsit, & lucis splendor plusquàm Sol enituit. Exiit itaque Imperator ex diuino lauacro, habens carnem puram & sanam, neque plaga, nec vlla apparente cicatrice. Aqua autem piscinæ erat plena iis, quæ ex vlceribus exciderant, membranis ac pelliculis, non secùs ac squammis piscium. *Illustre miraculū* Ille autem cùm se vidisset tam repentè sanatum, nesciebat quemadmodum satis ostenderet gaudii sui magnitudinem. Cùm autem vestem candidam induisset luminosam, dixit eis qui aderant, se sensisse manum desupèr extensam, quæ eū tetigit immersum in piscina. Et statim edidit decretum, nè quis auderet blasphemare Christum, aut molestiam exhibere Christiano: eius autem, qui conuictus fuisset tale quid fecisse, publicari dimidium bonorum. Iussit autem templum quoquè in regia ædificari Christo Seruatori, cùm ipse suis manibus eius figuram descripsisset. Decreuit autem, vt qui vellent, securè possent religionem eligere Christianam, & ad Christi fidem accedere & baptizari, impensis quæ fiebant ad illuminationem, & veste, suppeditata ex thesauris Imperatoris: Exhinc magna quędam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptismū: *Permulti credūt ī Christū* & non ex diametro erat quidem gregi Christi quotidiè accessio, idolorum autem cultoribus diminutio: sed pietatem longè magis superabat prædicatio, ipso diuino Constantino quotidianis sermonibus incitante plurimos ad persuasionem prædicationis, & quod in ipsum factum fuerat miraculum, deducente ad fidem Seruatoris nostri Iesu Christi.

Cùm multi autem verè Deum esse Christum alta voce clamassent, & eos qui non sic sentirent, exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator silentium populo præcipiens, dixit, Dominum velle sua voluntate ipsum confiteri eos, qui ad eum accedunt, & sua sponte sacrificare: non autem vi eis & metu intentato. Quocirca ipse quoquè dixit: Neminem volo inuitum cogi ad suscipiendam prædicationem: illos autem admitti, qui pura ac syncera mente credūt Domino, & admittunt prædicationem. Hoc dictum ab Imperatore, mouit omnibus lætitiam, vt quod conseruaret libertatem & liberum arbitrium. *Decretū Constantini.* Et sic quidem se habebat populus. Imperator autem proposuit decretum, vt omnes, qui erant in carceribus, in metalli fodinis, in vinculis propter cultum Christi, soluerentur quidem à vinculis, reducerentur ab exilio, educerentur ex carceribus, liberarētur à metalli operibus, & puram reciperent libertatem & relaxationem. Licebat ergò videre Christi Ecclesiam exultantem, & Domino confitentem, qui eius tempestatem sedauerat, & Tyrannorum mare, quod in ipsum rugiebat, sopierat. Per hæc malignus, & ab initio hominum inimicus, accepit certum vulnus. Non erat autem illius malitię vulnus ferre tacitè: sed rursùs machinatur aduersus Orthodoxum: & quomodò serpentem priùs misit in expeditionem aduersùs primā matrem, & per illam primum parentem est suffuratus: *Gene. 3.* ità nunc quoquè mittit in expeditionem serpentes & fœtus viperarum, Iudæos, inquam, aduersùs inclytam matrem Imperatoris. Nam cùm in Bithynia tunc versaretur, vndè oriunda erat, quidam Iudæi ad eam accesserunt, *Iudæi incitare moliuntur matrē ei, in illum.* dicentes ab Imperatore quidem effectam esse rē bonam, quòd sint abolita simulacra: sed nō sineret, vt esset bonum syncerum & impermistum; sed ei etiam ex errore aliquid mali & auersandi admiscere, nempe credere Iesum esse Dei filium & verum Deum, q fuit homo Iudæus, & tanquàm maleficus fuit de medio sublatus. Non enim oportere Imperatorem illi asscribere sanitatem, sed æterno & soli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quòd primus diruisset simulacra. Oportet ergò, o Imperatrix, aiebant, te Imperatorem tuum filium ab errore auertere, nè quid ei mali contingat propter errorem superstitionis, cælesti Rege ei irato.

Hæc illi quidem dixerunt: Ea verò hæc significauit literis Imperatori suo filio. qui cùm has matris accepisset literas, ad eam scripsit, oportere eos, qui dicunt, Iudæos, congredi cum Episcopis Christianorū, & eis resistere in disputatione ipsis audientibus: & eū qui visus fuerit dicere meliora & veriora, victoriam esse consecuturum, & se esse secuturos illius opinionem. Hęc inclyta Helena significauit Iudæis, & hortata est, ut quidam ex eis cum ipsa Romam proficiscerentur. Illi autem, cùm viros elegissent, qui totius veteris legis sciptūras summè didicerant, & voces nouerant Prophetarum, & versati erant etiam in doctrina gentilium, eos mittunt cum Helena Imperatrice, vt in differendo Christianis resisterent. Qui autem missi erant, ad satis magnam redibant multitudinem: cum quibus erat etiam quidam ex Iudęis presbyteris, qui vocabatur Zambres, qui erat in arte magica summè exercitatus, & per eam multa ostendebat prodigiosa: cui plusquàm aliis fidebat Iudæorum sodalitas. Etsi enim uicti essent in disputando, existimabāt se Zambræ pręstigiis certam habituros victoriam. *Zambre Iudæus venefic⁹.* Cùm ij autem Romam venissent, eorum aduentum sancto significat Syluestro Imperator, & rogat, ut de fide cum eis contendat. Ille autem lubens certamē suscipit. Dies itaque præfinitus fuit disputationi, & diuinus Syluester alios quoquè accersit Episcopos, vt disputationem secum aggrediantur. Cùm adesset autem dies pręstitutus, venit & ipse Syluester in regiam, & quidā Episcopi, & multitudo Iudæorum: certaminis antè auditores & diiudicatores, & ipse pius pręsidebat Constantinus, & præclarus senatus. Eius autem mater Imperatrix sedebat intra velum.

Diuisi autem quidam ex Iudęis, dicebant oportere aliquos ex Episcopis, secretos ab aliis, cum eis decertare. *S. Syluester disputat cū Iudæis coram Cōstantino.* Quibus Syluester: Non sunt, inquit, nobis vires in multitudinem, sed in Deo, qui omnia corroborat: quem inuocantes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus, & iudica causam tuam. *Psal. 73.* Iudęi autem, Nostra, dixerunt, sunt hęc uerba, & nostræ scripturæ. Te autem oportet tuis vti, & non nostris, o Episcope. Syluester autem: Vobis quidem, inquit, ab initio locuta est scriptura veteris testamenti & præconia Prophetarum. Nihilominus autem ea quoquè ad nos pertinent: quoniam horum plurima de Christo sunt prædicta: & alioqui necesse est ex his vobiscum disserere. Nam vestri quidem libri nobis eua sere proprii, sed non nostri quoquè nobis, & sic ubi ex illis à nobis aliquid adductum fuerit, id à vobis circunscribitur. Quocircà vestris libris vtemur ad demonstrationem: quorum hoc nobis vendicamus, quod est magis admirabile, & clariorem efficię victoriam, quòd sumptis armis aduersariorum, iis eos, qui resistunt, percutientes, bello euademus superiores, & purè potiemur victoria. Ad hæc dixit Imperator, aduersùs id, quod dixit Episcopus, non posse contradici. Si enim, ò Iudæi, vestras adducunt scripturas ii, qui Christum colunt ad suam probandam opinionem, eis citra controuersiam tribuetur omninò victoria. Hęc cùm dixisset Imperator, & senatus ei esset suffragatus, Iudæi cœperunt loqui, dicentes:

Cùm omnipotens Deus dixerit in Deuteronomio, Videte quòd ego sum, & non est Deus præter me: *Deut. 32* quomodò ipsi Iesum, qui est homo, Deum existimatis

& nominatis,& tres Deos inducitis, nempe & eum, qui à nobis colitur, & Iesum, eum decernentes esse Dei filium, & præter hos spiritum? Num enim sic opinantes, non apertè aduersamini ei, qui docuit non esse alios deos, qui est Deus productor vniuersorum? Ad hæc à Deo inspiratus contradixit Syluester: Si citra vllam animi perturbationem mentem vestris adhiberetis scripturis, nihil nos noui diceretis opinari, si Dei filium & sanctum spiritum statuamus. Hæc enim non nobis à nobis ipsis dicta sunt, sed inuenta sunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit Dauid Propheta & rex, patrum vestrorum in Seruatorem nostrum prænuncians insaniam: Quarè fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania ad uersùs Dominum, & aduersùs Christum eius? Ecce ergò Dominum & Christum eius dicens, non vnam personam indicat, sed duas. Quòd autem Dei filius sit Christus, significat idem Propheta, dicendo: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Alius est ergò, qui genuit, & alius, qui est genitus.

Psal. 2.

Ibidem.

His Iudæi opposuerunt: Quoniam ergò, vt dicis, genuit Deus, eum qui est impatibilis, statuis patibilem, & ei tribuis affectionem. Quomodò autem filius est Deus, qui in tēpore est genitus, & vt esset, habuit in tēpore? Illud enim Hodiè, est temporis, & non finit Deum existimari æternum. Non patibilem generationem, ò Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Syluester: sed diuinam & impatibilem & Deo conuenientem: & quomodò dixerit quispiam verbum nasci ex mente. Neque introducimus temporalem ex Deo filii eius generationem, sed temporis expertem & æternam. Nam temporum quoquè effectorem cum aliis nouimus esse filium. Effector autem temporum, non est sub tempore. Illud autem, Hodiè genui te, dictum à Dauide, non supernam & quæ est ante secula, & ei cōuenit, diuinitatis significat generationem: sed eam, quæ est inferiùs, quæ est in tempore & in carne, quam suscepit propter nostram salutem. Nam nouit quidem hic Propheta Christum & Deum ante secula. Quamobrèm dicit etiam: Sedes tua Deus in seculа. Prædicit autem eius quoquè in extremis temporibus generationem, propter mysterium susceptæ carnis dispensationis: Quamobrèm subiungit, Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Per hoc quidem, Filius meus es tu, temporis expertem & quæ est ante secula, significans generationem. Per hoc autem, Ego hodiè genui te, inferiorem & eam quæ est sub tempore. Hoc autem, Ego hodiè genui te, introductum est a Propheta, ostendente patrem, eam quoquè quæ inferiùs facta est generationem, tanquàm propriam sibi attribuere, vt quæ illius voluntate facta sit.

Psal. 44.

Psal. 2.

Quòd autem vestra scriptura spiritus quoquè meminit, idem Propheta Dauid testatur, dicens: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Hic ergò trium facit mentionem, Patris, inquam, & filii, quem vocat verbum, propter supernā generationem, eam ostendens esse impatibilem, & sancti spiritus. Porrò autem alibi quoquè meminit spiritus, Spiritum tuum sanctum, dicens, nè auferas à me. Et rursus: Quo ibo à spiritu tuo? qui est scilicet, & implet vniuersa. Et rursus: Emitties spiritum tuū, & creabuntur. An non hæc dicta sunt à diuino Dauide? Non Moses etiam, qui Deum vidit, in libro Genesis Deum introducit dicentem, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram? Cum quo ergò differens est Deus introductus, si non dixerimus esse aliam, cum qua loquebatur, personam? Non hoc autem omninò dixerit quispiam dictum esse ad virtutes cælestes. Illud enim, Ad imaginem nostram, non concedit tale quid cogitari. Non est enim eadem imago & similitudo Dei & Angelorum: quoniam non est eadem natura. Necessariò ergò sequitur, alium esse eum, cum quo differebat, vt quis sit eiusdem cum illo naturæ & similitudinis, vel, ut magis propriè dicam, identitatis. Quisnam autem is existimari possit, nisi filius, qui est eiusdem essentiæ, gloriæ & potentiæ, & vt semel dicam, imago patris immutabilis? Quidnam ergò noui sumus opinati, qui decernimus esse patrem, filium, & spiritum? Etsi gentilibus hæc esse incredibilia videantur & inania, non est mirum: quoniam illi nostris libris non sunt imbuti. Vobis autem quomodò hæc putentur inania, qui diuinorum Prophetarum voces meditamini: quorum nullus est, qui de Seruatore non prænunciauerit?

Psal. 32.

Psal. 50.
Psal. 138
Psal. 103

Gene. 1.

Cùm autem diuinus pater pergeret adhuc dicere, orationem interrumpens Imperator, dicit Iudæis: Dicta quæ nobis proposuit scriptura & Episcopus, ò Iudæi, ità ne, vt dixit, se habent in vestra quoquè scriptura? Illi autem, Ità se habent, dixerunt, ò Imperator. Ergò, quod, inquit, attinet ad Trinitatem, mihi videmini vinci, & dare Syluestro calculum victoriæ. Non, si nos quoquè ad hæc obiecerimus, ò optime Imperator, quæ contradicere potuerimus, esse iudicabitur Syluester superior. Plurima autem habemus quæ cōtradicamus, & ea statim dixissemus, nisi nobis videretur superflua oratio, & inanis conatus. Non enim nunc agitur, sitne vnus Deus, an tres, sed quòd Nazarenus non sit Deus. Nam etsi concessum fuerit oportere tres opinari Deos, non tamen propterea sequitur, ut Iesus, qui natus est homo, & ortus est ex hominibus, & conuersatus cum hominibus peccatoribus & publicanis, & cum illis conuiuia iniit, & tādem fuit condemnatus propter maleficia, & ligno crucis affixus, & sic mortuus, Deus existimetur & nominetur. De hoc ergò nunc aduersùs illos decertatur, qui non hunc Deum introducunt: &, si de eo aliqua possint dicere, aut aliqua habeant testimonia, ea dicant. His sic dictis, præclarus Syluester, Non tres, inquit, deos nos esse dicimus, o Iudæi, ut vos putastis: sed vnum Deum, qui in tribus personis aut hypostasibus colitur & adoratur. Cæterùm de hac re differatur oratio, quoniam nominata est à vobis superuacanea, & inanis laboris. Consequens autem erat, ea quæ aduersùs vestram ab initio propositam quæstionem à nobis sunt adducta ex libris vestris, ostendere non fuisse rectè dicta, & sic procedere nobis disputationem. Sed quoniam de his modò dicere recusastis, de Domino nostro Iesu CHRISTO, vt nobis uidetur, verba faciamus.

Mat. 9.

Hinc autem est incipiendum: Deus qui produxit omnia, cùm ad bona opera produxisset & formasset hominem, ubi eum vidit declinare ad omne vitium, non neglexit suarum manuum figmentum, quod peribat: sed ei placuit, vt suus filius, qui manet ab illo inseparabilis, (est enim vbiquè Deus) ad nostros quoque veniret fines, factus ex muliere, factus sub lege, ut eos qui erant sub lege, redimeret. Quòd autem ex muliere pariendum esse Dominum, responsum fuerat, prædixit diuinus Propheta Esaias, dicens: Ecce uirgo concipiet in vtero, & pariet filium: & vocabitur nomē eius Emmanuel. Hoc autem nomen, ut vos quoquè scitis, significat Dei aduentum ad homines. In Græcam enim vocem traductum ex Hebræa, significat, Nobiscum Deus. Deum ergò ex virgine nasciturum, hic Propheta longo antè tempore prænunciauit. Sed dicunt Iudæi, librum Esaiæ nō habere virginem, sed adolescētulam: corruptam autem esse à nobis scripturā, vt qui in nostris libris scripserimus virginem pro adolescentula. Quòd nomen quidem adolescentulæ, inquit diuinus Syluester, uestra scriptura soleat accipere pro virgine,

Galat. 4.

Esa. 7.

Mat. 1.

virgine, multis in locis possumus ostendere, ò aduersarii: interim autem hoc quoquè aliundè ostendetur. Stultam enim Prophetæ orationem, vel potiùs ipsius Dei dixerit quispiam, nisi intelligamus adolescentulam dictam esse virginem. Nam cùm Esaias tanquàm ex persona Dei dicat Achaz, Petis'ne tibi signum in profundo, aut in alto? Cùm is autem dixisset, se non petiturum, nec Dominum Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentem: Ipse dabo vobis signum. Iam verò ipsum signum quale erit? inquit, Eccè virgo in vtero concipiet. Si non ergò dicendū sit, adolescentulam à Propheta dictam esse virginem, quomodò signum esse reputabitur? Eam enim, quæ est viro coniuncta, vt à uobis acceptum est nomen adolescentulæ, in vtero concepisse, non est signum, sed naturalis consequentiæ, & eorum quę fiunt assiduè. Signum autem est eorum, quæ fieri non solent. Quòd si etiam dederimus, in libro Prophetico scriptum esse adolescentulam, sic quoquè adolescentula virgo esse intelligetur: vt signum sit id, quod est promissum, & non ex iis, quæ fiunt naturaliter, neque habent aliquid alienum & insuetum. Conuenienter ergò huic promissioni, virgo concepit in vtero. Nullus autem homo inuentus est, qui natus non sit ex virili semine post primum parentem, & eam, quæ est ex illius látere con- *Gene. 2.* stituta: neque absque cum viro congressione auditum est vnquàm peperisse mulierem. Cùm autem sancta Virgo conceperit ex sancto spiritu, & pepererit absq; corruptione, fuit nobiscum Deus ex promissione.

Atqui non Emmanuel, sed Iesus, est nominatus, qui natus est ex Maria, Iudæi contrà dixerunt. Restat ergò, vt non qui est promissus à Propheta, sit is, qui à vobis colitur Iesus, sed alius. Hinc fit, vt neque fuerit cum hominibus Deus. A Deo autem motus Syluester, intulit aduersùs hanc obiectionem, dictum esse, quòd populi scilicet eum vocabunt. Videntes enim ea, quæ ab ipso fiunt mirabilia, Deum vocabunt, & credent secum esse Deum. Mos est autem scripturæ, pro nominibus nonnunquàm vti rerum euentibus: quomodò etiam est illud, Vocabunt puerum, Citò spolia, *Esa. 8.* Velociter prædare. Atqui nusquàm inuentus est aliquis, qui sic fuerit vocatus. Quòd autem deprædatio inimicorum, & distributio spoliorum facta sit per Christum, propterea dictum est à Propheta tanquàm *Esa. 1.* nomen, id quod per ipsum est euenturum. Quinetiam dicit de Hierusalem: Vocabitur ciuitas iustitiæ. Atqui nunquàm inuenta est in tota nostra scriptura ciuitas nominata iustitiæ: sed vocata est perpetuò Hierusalem. Quoniam autem mutanda erat in melius, propterea dicta est ciuitas iustitiæ à Prophetæ responso. Alia quoquè inuenerit quispiam dicta hoc modo in scriptura. Tale quid etiam prædixit Esaias de eo, qui erat nasciturus de Virgine. Rerum enim euentum, dixit futuram ei vocationem, non à matre, neque ab eo qui putabatur pater, sed à multis. Quinetiam ipsum quoque nomen, quo vocatus est, scilicet Dominus, rem ostendit euenturam. Iesus enim, sicut vos non ignoratis, populi salutem significat. Seruator autem fuit iis, qui eum crediderunt esse Christum.

Non solum autem Esaias dixit, Deum nobiscum *Baruch. 3.* futurum, sed Ieremias quoque eius ad nos aduentum prænunciauit. Hic est Deus noster: non reputabi- *Ibidèm.* tur alius præter ipsum. Et post nonnulla: Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est. Atqui dixerunt Iudæi: Non quomodò dixit de futuro Esaias, ità etiam prædixit Ieremias: sed de eo, quod iam factum fuerat, & in tempus præteritum, non in futurum, refertur. Quo fit, vt non sit iudicandum eum loqui de Nazareno. Mihi videmini, ò Iudæi, ait Syluester par Apostolis, vestra sponte coniuere ad veritatem, & nolle lucem intueri. Non *Propheta sæpè ita dicunt futura, tanquàm iā facta.* enim dixerim vos ignorare proprietates respōsorum Propheticorum, & quòd sæpè mos sit Prophetis futura prędicere, perindè acsi iam facta essent, propterea quòd omninò futura sit Prophetia, & non possit excidere. Quomodò enim, quæ iam facta sunt, quin facta sint, fieri non potest: ità etiam diuina responsa non possunt excidere, & propterea, quæ futura sunt, nonnunquàm tanquàm facta, sunt à sacris introducta Prophetis. Et his plena est vestra scriptura. Atque si Deum quidem in terra visum ante Ieremiam, & conuersatum cum hominibus nobis possetis ostendere, aliquam rationem haberet contradictio. Sed quoniam hoc fieri non potest, oportet deinceps in futuro accipi dicta Prophetę, quomodò sunt etiam alia eiusmodi in uestris libris, & præ cæteris in libro Psalmorum, in quo de Christo prædixit Dei parens Dauid, & tanquàm iam facta prædicauit: Nunc quidem discipuli ingratum animi crimen perpetua notans *Psal. 40* ignominia, dicendo: Qui comedit panes meos, magnificauit super me supplantationem. Nunc autem populorum deplorans amentiam, & gentium audaciam. Fuerint autem populi quidem, vestra synago- *Psal. 2.* ga: gentes autem, exercitus Romanorum: Quarè fremuerunt gentes, dicens, & populi meditati sunt inania? & alia quæ sequuntur. Modò autem Crucis *Psal. 21.* passionem, cùm dixit, Foderunt manus meas & pe- *Ibidem.* des meos. Et quæ facturi erant milites, dicendo: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam *Psal. 68.* miserunt sortem. Et, Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Rursùs autem præ- *Psal. 87.* dicens sepulturam, dum diceret propheticè: Posuerunt me in lacu inferiori. modò autem ascensum in *Psal. 46.* cælos priùs contemplans, & priùs annuncians, & clamans: Ascendit Deus in iubilo. Quinetiam antiquus vester parens Iacob, dum deficeret benedicens suis filiis, quoniam Deo afflatus præsciuerat Dominum venturum ex Iuda, & multa quidem alia ei dixit, Domino conuenientia, & præter cætera eius quoquè *Gene. 49* ostendens sepulturam & resurrectionem, Procidens dormiit, inquit, vt leo, & tanquàm catulus. Quis excitabit eum? Porrò autem Esdras quoquè prędicens passionem, sic inuentus est figurasse orationem, & conscripsisse ea quæ erant futura, tanquàm quę iam euenissent: Alligauistis me, clamantes super tribunal iudicis, me humiliauistis: ut supra lignum penderem, me tradidistis. An non, inquit, hęc omnia, ò Iudęi, sunt voces Prophetarum? An à uobis dicentur esse falsa dicta Prophetarum?

Hæc quidem sic scripta esse in libris Hebraicis, dixerunt Iudęi, nos quoquè assentimus. Tu autem nobiscum agis sophisticè, & nos conaris decipere & dubia vis probare per dubia, & per ignota ostendere: & eam adducis demonstrationem, quam Dialecticus nominauerit διάλληλον, id est, mutuam, & se inuicem probantem. Nam cùm pollicitus esses te ostensurum illud de Iesu dictum esse à Propheta Ieremia, *Baruch. 3.* In terra visus est, & cum hominibus conuersatus est: etiamsi oratio relationem fecerit in futurum, dubia adduxisti testimonia, & quæ certum sit non dicta esse de Iesu. Sed nos non decipies, o Episcope. Nam neque nos sumus Gręcę ignari sapientię, neque sophisticorum imperiti argumentorum. Non sum ego sophista, ait à Deo inspiratus Syluester, nec accuratè Græcam teneo eruditionem: sed sermone imperitus, Dei autem confisus sapientia, verbo quod est Deus & homo, & viuifico spiritu, non autem sophisticorum verborum persuasione, subii vobiscum disserendi certamen, & dixi vobis vera, firmaque ac stabilia. Quoniam autem quę dicta sunt, non reprimunt

vestram curiositatem, aliundè quoquè ostendam in
vestra scriptura hanc esse consuetudinem, vt præteri-
tum tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autem
ad demonstrationem psalmi graduum. In his enim
eam, quæ ex Babylone tempore Cyri facta est, libera-
tionem captiuorum Hebræorum, & secundum in Hie
rusalem ascensum, & templi reædificationem priùs
significat diuinus pater Dauid. Nam vt Propheta, &
homo à Deo inspiratus, multis antè seculis vidit men
tis oculis ea, quæ futura erant, & tanquàm iam facta,
priùs scripsit ea, quæ euentura erant plurimo pòst
Psal. 119. tempore. In primo autem psalmo graduum statim
dicit ex persona populi captiui: Ad Dominum, cùm
tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et post aliquan
tum: Hei mihi quòd incolatus meus. & deincèps
psalmi graduum euocant auditorem ad tempus præ-
teritum. Et sic non in his solùm, sed etiam in pluri-
bus aliis inuenta est oratio figurata à Dauide. Viden
túrne hæc vobis sufficere ad probandum, an adhuc mi
hi opus erit aliis?

Si ità haberent, dixerunt Iudæi, vt tu dicis, Epi-
scope, sufficerent. Nunc autem & de psalmis falsum
dicis, & de eorum scriptore Dauide. Non enim lo
quuntur de reditu, qui fuit ex Babylone post captiui
tatem: sed de liberatione ex Aegypto, quæ fuit tem
pore Mosis: & meritò in præteritum tempus sunt con
positi. Facile quidem est, ait vir diuinus, ex iis, qui
dicti sunt, psalmis ostendere, vos vestra sponte esse
malos. Non enim vos ignorare dixerim, quòd de
reditu ex Babylone hos psalmos Dauid propheticè cō
posuerit: sed in hoc non immorabor, sed ex alio eui
dentiùs ostendam id, quod quæritur. Mihi autem
roganti respondete: Quandò dominata est gens ve-
stra Hierosolymis, nonnè postquàm egressa est Aegy
pto? Hoc verum dixisti, dixerunt Iudæi. Non Ie-
bus primùm nominata est, & Salem? Ne hoc qui-
dem est falsum. Non, qui vestri habuit administratio
2. Reg. 5. nem, Propheta & rex Dauid, cùm multis præliis fu
disset eos, qui ipsam habitabant, illam propriam ciui
tatem esse duxit & nominauit? Assentimur. Non ca
pta fuit ciuitas tempore Nabuchodonosor: & diruta
4. Reg. 25. quidem sunt mœnia, illud autem ditißimum & cele-
berrimum templum Solomonis fuit euersum, & abdu
ctus fuit populus Babylonem captiuus? Hæc sic accide
runt. Propterea ergò factus est Dauidi centesimus
Psal. 136. tricesimussextus psalmus, qui dicit: Super flumina Ba
bylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur
tui Sion. Et paulò pòst: Si oblitus fuero tui Hierusa-
lem, obliuioni detur dextera mea: & quæ deincèps
consequuntur in psalmo. Eccè ergò hic quoque Pro
pheta ea, quę multis pòst seculis euentura fuerant,
non tanquàm futura prędixit, sed ea tanquàm quæ iā
facta fuerant, narrauit. Nec poteritis dicere eum
hæc prędixisse de reditu ex Aegypto. Nondum e-
nim uestra facta fuerat ciuitas Hierusalem: nec hoc
nomine appellata fuerat, ut uos confesſi estis. De
hoc reditu loquuntur etiam psalmi graduum, etiam-
si vos eos circunscripsistis: & hoc est manifestum ex
hoc tertio psalmo, qui factus est ex persona bello ca-
pti populi Hebręorum, qui erat in Babylone, qui di-
cit: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, In do-
Psal. 121. mum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in
atriis tuis Hierusalem. Quinetiam in septuagesimo-
octauo psalmo, eam quæ tempore Antiochi accidit
Hierusalem depopulationem prędicens Propheta Da-
Psal. 78. uid, Deus, inquit, uenerunt gentes in hæreditatem
tuam: & in templo cernens mactatas hostias, quas tūc
sacrificabant, & introducta in ipsum simulacra, & cā,
quæ alioqui facta est, sanctorum inquinationem, Pol-
luerunt templum sanctum tuum, prædixit, & reliqua

quę sunt in psalmo, priùs enunciauit, & tanquàm iam
facta defleuit, quæ erant ventura: & iis qui erant factu
ri, perindè ac iis, qui iam fecerant, malè est precatus.
Cùm ergò sic in multis figuretur oratio in diuina scri
ptura, non fuerit nouum, si quædam de Christo sic di-
cta sunt à Prophetis, & hoc modo figurata fuit ab eis
oratio.

Hæc cùm in rebus diuinis sapiens disseruisset Syl-
uester, Iudæi, Nihil, aiebant, est horum falsum: sed tu,
quæ dicta sunt de aliis, Iesu improbè tribuis: & sic mē
tem simpliciorum surripis. Ergò, inquit sanctus, ali-
quem alium à virgine conceptum & natum datis, aut
ante Seruatorem Christum, Deum in terra visum, &
cum hominibus conuersatum demonstrare potestis,
aut alias gentes fremuisse, & populos esse inania medi
tatos aduersùs Dominum & aduersùs Christum eius?
Cuinam autem alii accommodabitis illud, Foderunt *Psal. 21.*
manus meas & pedes meos: & illud, Diuiserunt sibi ve *Ibidem.*
stimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem: *Psal. 68.*
& in escam datum ei esse fel, & potatum eum esse ace
to: & positū esse in lacu, & surrexisse in iubilo, ut Deū,
qui vicit inimicū. Canticum enim est pro victoria, iu
bilatio. Dicite ergò, an hęc possitis alicui alii tribuere.

Hęc cùm audiisset Imperator, Mihi, inquit, videmi
ni, o Iudæi, esse victi. Illi autem, Nè sic, aiebant, feras
contra nos sententiam, ò optime Auguste, possumus
enim adhuc multa alia opponere Episcopo. Et iam di
cat, quanam de causa Iesus, cùm esset Deus, vt ipse di-
cit, natus est ex Virgine, & carnem suscepit. An enim
non poterat omnipotens aliter reuocare genus homi
num, & efficere ut ex casu surgeret? Quomodò autem
Deo quoque à diabolo fuit adhibita tentatio, dū mo
dò quidem exigeret, ut esuriens faceret panes ex lapi *Mat. 4.*
dibus: modò autem iuberet, ut se ex alto deorsùm deij
ceret, ut id quod cerneretur, probaret esse Dei filium:
& rursùs eum impelleret ad adorationem, & pollice-
retur se ei daturum regna terræ? Ad hęc dicit beatissi
mus Syluester: Nihil est quidem, o Iudæi, quod nō pos
sit à Deo fieri, & vt res est, ità creditur. Oportebat autē *Cur Deus factus sit homo.*
diabolum vinci ab eo, qui ab ipso uictus fuerat. Ho-
mo autem ab illo victus fuit: & homo, qui non factus
est ex naturę consequentia, neque ex coitu & congres
su viri, sed ex terra formatus incorrupta: incorrupta
enim tunc erat terra, ut quæ nōdùm fuisset maledicta,
neque polluta sanguine fratris, aut cædibus aliorum
animalium, neque mortuorum corporum, vt posteà
vocata esset sepulcrum, aut profanis actionibus inqui
nata & sceleribus. Atq; ex terra quidem talis caro for-
mata fuerat Adamo primo parenti: ipsa autem diuina
insufflatio facta est in animam. Eum ergò hominem,
qui sic natus fuerat, cùm vicisset malignus, se insolen-
ter iactabat, vt qui diuino insultasset figmento. Opor
tet ergò, ut dictum est, à tali rursùs homine vinci, &
cadere eum, qui est princeps & author mali. Talis au
tem est Dominus Iesus, non natus naturę legibus, sed
ut ille ex terra incorrupta, ità Dominus ex vtero in-
corrupto, & ventre virgineo & sancto. Et quomodò il
le fuit viuificatus diuina insufflatione: ità hic etiam
sanctissimo & viuifico spiritu cōstitit perfectus homo
in omnibus sine peccato. Qui ergò quomodò Adam
non naturaliter, sed supra naturam factus fuerat ho-
mo, & alius vocatus Adā, vicit eum, qui primum Adā
deceperat & vicerat: & per q̄ maleuolus & hostis ho-
minibus primū nostrū deuicit parentē, per ea nouum
quoq; Adā inescare aggressus, nō potuit. Per intempe
rantiam.n. & gloriæ cupiditatē illum decepit. Si ex li *Genes.*
gno prohibito comederis, eris tanq̄ Deus, cognoscēs
bonum & malū: & aduersùs Christum quoq; per ea-
dem conatus & gloriari, cùm videret eum tanquàm
Adamū propter id, quod apparebat, & esurienti appo

suit

fuit lapides, petens vt eos mutaret in panes: & pollicitus est se illi daturum regna terræ, si prócidens eú adoraret. Illud enim erat gulæ: hoc autem primi loci cupiditatis, & dominandi desiderii. Vndique autem depulsus fuit malignus: & cùm primum vicisset Adam, secundum aggressus, apertè victus est hostis. Propter hęc Deus est inter homines, & mater Virgo, & hostis tentator. Non diuina autem natura, sed humana fuit tentata: & in passione similiter passa est humanitas, impatibili remanente diuinitate.

Aliena dicis, ó Episcope, respondére Iudæi, & ab iis, qui intelligunt, omninò non admittenda. Quomodò enim vnquam admiserit intelligentia, duarum rerum vnitarum unam quidem pati, alteram verò effugere perpessionem? & vnam quidem dolere, alteram verò non sentire dolorem? & hanc quidem mori, illã verò manere immortalem? Etenim nos quoq; constamus ex duabus naturis, nempe ex anima & corpore, ex quibus anima quidem est immortalis, corpus verò subiectum mortalitati: sed corpore patiente, animam quoque simul pati cum eo cognoscimus: & eo dolẽte, illam quoquè simul dolere: & quandiù carne vita est anima, fieri non potest, vt si ea crucietur, non anima quoquè sit particeps cruciatus. Est autem hoc euidẽs. Nam cùm ex carne euolauit anima, illa nihil sentit omninò molestiæ.

In Christo duæ naturæ, una persona.

Non duarum naturarum in Christo commixtionẽ, neque confusionem opinamur, ó Iudæi, diuinus dixit Syluester: sed unionem quidem, vtraque autem natura suas inconfusas seruante proprietates. Nam comedebat quidem & dormiebat, vt homo, & fleuit propter Lazarum mortuum. Vt Deus autem, viuificauit mortuos, curauit paralyticos, per mare ingressus est pedibus, violentis ventorum flatibus assurgens mare depressit, strauit & sedauit: mari agitato fluctibus, Sile, dixit, Compescere: & statim euasit placidum & trãquillum, & nõ trãsiliit increpationem. Ità etiam perpessiones & tentationes applicãdæ sunt carni, cui innatum erat, vt pateretur & tentaretur: non autem diuinitati. Nam cùm perfectum hominem suscepisset Dominus noster Iesus Christus, & anima quoquè & mens in ea est assumpta: & carne patiente, vnà quoq; dolere animam, humanæ naturæ legibus nos quoquè dicimus: cum carne autem Domini pati id, cui nõ est innatum vt patiatur, dico autem diuinitatem, nunquàm dixerimus. Sed quomodò, rursùs dixerunt Iudęi, potuerit hoc vnquàm fieri? Quomodò, quòd à te affertur, potuerit concipere cogitatio? Si autem in rebus materialibus & iis, quæ apud nos fiunt, hoc fieri ostenderimus, dixit à Deo inspiratus Syluester, non fuerit hoc à nobis admittendum etiam in diuinitate, in quam non cadit interitus?

Iohãn. 11.

Mar. 4.

Post hęc dixit Imperator & Senatus: A ratione alienum fuerit, ó sancte Syluester, si ei quod dicis, non assentiantur Iudęi: Si duo quędam unita, à te adducta fuerint, quorum vno patiente, alterum non fuerit simul particeps perpessionis. Tibi quidem, ò optime Imperator, & illustri Senatui, respondit admirabilis Syluester, hæc sic videntur, & in alteram partem nõ propendet calculus. Dicant autem Iudæi quoquè, an illis placeat id, quod dicitur, & an huic quoquè sententiæ illi assentiantur. Dicite, ait Imperator Iudæis, quid vobis videtur, si id quod dixit, confirmauerit Episcopus? Illi autem, Fieri quidem non potest, dicebant, ó Imperator, vt tale exemplum nanciscatur Syluester. Sin autẽ nactus fuerit, & impleuerit id, quod est pollicitus, si cõtra illius dicta nos nihil dicere potuerimus, nos quoquè lubenter tuam sequemur sententiam. Sit mihi ergò exemplum, ó Imperator, ait sanctus, purpura tuę potentiæ. Non est ea fila serica, quę natura quidem vilia, & ante purpuram non in magno precio habita, purpuræ autem sanguine colorata, & magni sunt precii, & fiunt ornamentum Imperatoris? Quandò ergò ea nebantur à textoribus, & vel extendebãtur ad stamen, vel ab eis parabantur ad subtegmen, & aliquandò quidem secabantur, aliquandò autem inter se colligebantur, vtrùm erat id, quod nebatur, aut secabatur, aut ligabatur, fila serica, an id quod ea colorauit, color, inquam, purpurę? Augustus & Senatus, Serica fila, dixerunt, o Episcope, nebantur & secabantur. Sint ergò, dixit sanctus, imago, fila quidem serica, carnis Domini: Purpura autem, diuinæ & impatibilis naturæ: & quò fila, quę priús parui erãt precii, colorans purpura flore suo, longè facit pciosiora: ita ẽt diuinitas carni vnita, quã suscepit Dñs, eã fecit lõgè pciosiorem: sed illa patiẽte, nõ passa est diuinitas: quò neque purpura, dũ fila secabant serica, aut q̃ ex eis contexta fuerant, fuit concisa. His applauserunt Imperator & Senatus. Et optimum est, dixerunt, exẽplum, & ratio quæ seruat promissum, & apertè ostendit solam passam esse Iesu carnẽ, non autẽ diuinitatẽ.

Exẽplo purpuræ docet S. Syluester carne in Christo patiente, non passã diuinitatem.

Imperator autẽ orationem conuertens ad Iudęos, Quid vos ad hæc dicitis, inquit? Magnæ quidem est audaciæ, dixerunt, o Imperator, tuę repugnare sentẽtiæ. Vbi autem de Deo agitur & contenditur, ne tua quidem potentia erit nobis impedimento, quo minùs contradicamus. Nobis enim solúm uidentur hęc fila serica neri & scindi, sed etiam simul neri & scindi purpura: & ità Syluestro non succedere quod dixerat, & nõ pręstitisse, quod erat pollicitus. Cùm autem contradiceret Imperator & Senatus, à Deo inspiratus Syluester: Peruicax, ò Imperator, inquit, est hoc genus, & semper durę ceruicis. Ne ergò tua laboret potentia, sed his quoque adhuc alia adiiciantur exẽpla: adiuuante fortè sancto & intelligente spiritu, qui hominem docet scientiam, eorum obstruentur ora & persuadebuntur. & ad Iudęos conuersus, Solis, inquit, radius, qui arbori applicatur & eam illustrat, non est, inquit, ei vnitus, quandiù eam illustrat? Omninò, affirmarunt Iudęi. Si ergò securis aliqua arborem exciderit, dum illuminatur, num etiam simul excisum solarem radium putabitis? Si autem splẽdor quoquè solis cum luto congreditur, erit ne eius fœtoris, aut etiam sordium vllo modo particeps, & nõ potiùs diù cum eo versans, & lutum exiccabit, & exhauriet humiditatem, & salubre reddet id quod est putrefactum? Quomodò ergò is, qui ligna secat, non unà secat solarem radium secans arborem: ità nec passa est diuinitas patiente Seruatore in humanitate: neque fuit particeps carnis proprietatum ei vnita: sicut nec sol appropinquans rebus sordidis & putrefactis, impletur immunditia, quę ex illis contrahitur.

Iudæi peruicaces & duræ ceruice.

Psal. 93.

Cùm hęc sic dicta essent ab illo egregio rerum diuinarum interprete, Imperator quidem, & vniuersũ applausit auditorium, & eum laudauit, illius verba admirans, & eorum parentem: Iudęi autem steterunt silentes, & se inuicèm fixis oculis intuentes: Sanctus autem dixit Imperatori: Hęc exempla dixi, ò Imperator, non vt quę rei naturam attingant: Quę enim oratio rebus potuerit esęquari? sed quę conueniẽter nostrę imbecillitati, exilem quandam & obscuram p̃bent imaginem eius, quę compręhendi non potest, susceptę carnis œconomiæ. Reliquis autem Iudęis tacentibus, Zambres solis suis fretus pręstigiis, & prodigiosum aliquid per eas auens ostendere, & per Id uenari spectatores: Si verbis, inquit, ò Imperator, & copiosus Syluester, & aptus ad persuadendum in disputationibus, propterea ne nos, relicta patria religione, eum sequemur, & homini credemus, quem patres nostri communi cõsensu condemnarunt? Quòd

autem

autem Deus est solus, qui à nobis colitur, & nõ alius, ego non verbis, vt Syluester, sed rebus ostenderim. Iube ergò huc magnum & agrestem taurum adduci, & manifestum erit tuæ potentiæ, & omnibus qui adsunt, non esse Deum, præter Deum nostrum. Cùm itaque quęreretur agrestis taurus, dixit quidam ex iis, qui assistebant Imperatori, apud se esse talem ferum & immãsuetum taurum, quem neque posset aliquis efficere, vt iugum subiret, neque eum manu demulcere. Iussit itaque Imperator taurum adduci.

Cùm abirent autem, qui iussi fuerant taurum adducere, venerandus Syluester rogauit Zambrem, Cur à te quæsitus fuit taurus? Cum is autem aduenerit, quidnam à te fiet? Ille autem, Nomen, inquit, Dei, qui à nobis colitur, audiri non sustinet natura: neque si quis id audiuerit, potest amplius viuere. Nostri enim maiores, ad sacrificia tauros maximos offerentes, in taurorum aures hoc nomen dicebant: & statim tauri magnum & flebilem edentes mugitum, cadebant, & erant parati, vt sacrificarentur. Syluester autem, Si hoc, inquit, nomen, ut dicis, cùm auditur, eũ qui audit, interimit, quomodò tu hoc didicisti? Zambres verò, Non licet, inquit, tibi nosse modum, neque huius rei arcano imbui mysterio, cùm sis in nos malè affectus, & hostili animo in Iudęos. Hæc cùm dixisset Zambres præstigiator, dicit ei Imperator: Si non uis Episcopo aperire mysterium, at nobis interim oportet dissoluere dubium. Est enim re vera dubium qđ dicitur, nisi quis dixerit hoc disci, dum legitur. Zambres autem, Non pellis, inquit, non alia charta, non lignum, non lapis, non vllum aliud corpus potest hoc nomen scriptum continere. Nam protinus & q scribit, & corpus, in quo scribitur, interit. Imperator uerò, Dic ergò, inquit, quomodò ipse hoc didicisti? Etenim fieri non potest, ut hoc discatur, si neque dicatur, neque scribatur. Zambres autem: Ego, inquit, ò Imperator, septem dies vacaui ieiuniis. Deindè noua peluis argentea, qua nemo adhuc usus fuerat, impleta fuit aqua fontana: & cùm aqua fuisset benedicta, literæ fuerunt in ea insculptæ quodam digito, quę vacantem mentem mysticè nomen Dei docebant. Dixit autem ingeniosus Syluester: Sic quidem, ut dicis, o Zambre, mysticè didicisti nomen, quod non auditur? Quid autem, quandò in aurẽ submurmuras hoc alicui, non ipse quoquè hoc nomẽ audis, sicut is, cui hoc dicis? Quomodò ergò non tu quoquè moreris? Non apud te de hac re verba feci Syluester, respondit præstigiator. Iam enim priùs tibi dixi, me tibi nolle modum & causam aperire. Sed quid verbis opùs est, cùm liceat rebus ipsis confirmare, quod dicitur? Ex duobus vnum elige: Aut enim ipse Nazareni inuocato nomine, taurum statim mortuum ostẽde, & eum esse Deum nos quoque admittemus: aut cùm ego in aurem eius dixero nomen Dei nostri, si cadet statim taurus mortuus, oportet ut tu quoquè assentiaris non esse alium Deum, nisi eum quem colimus. Laudarunt, quæ dicta fuerant, ii qui audiebant, & anxij fuere Christiani. Diuus autem Syluester iubebat eos esse bono animo, & minimè perturbari: & promittebat fore, ut uiderentur ab omnibus Dei mirabilia. Tunc ergò Zambræ dixit Imperator: Oportet te priùs implere tuam promissionem. Pollicitus enim es, te taurum posse uerbo occidere. Ille uerò dicit, Quoniam iubes me hoc facere, o Auguste, vide uires Dei, qui à nobis colitur, quàm sint inexpugnabiles. Hæc cùm dixisset, appropinquauit tauro, qui trahebatur à multis fortibus adolescentibus, validis funibus eius cornibus & collo alligatis. Quorum alii quidem hinc, alii verò illinc eum trahebant, in vtrãuis partem inclinaret. Si enim ad dexteram partem irruebat taurus, eum trahebant ad sinistram. Si eum autem impetus ferebat ad sinistrã, eum retrahebant ii, qui stabant ad dexteram. Cùm ergò accessisset, & in aurem eius valdè insusurrasset, taurus magnum & horrendum edens mugitum, & cum tremore membris in orbem circumactus, cecidit protinùs, & uidebatur mortuus. Propterea Iudæi quidem exilierunt, & plauserunt manibus, &, Vicimus, exclamauerunt. Vniuersum autem theatrũ obstupuerat, & erat plenum tumultu. Sanctus autem cùm indixisset omnibus silentium, & sedasset tumultum, dicit Iudæis: Non sunt uerba uestræ scripturæ, Ego occidam & uiuere faciam, ut in qua sit Deus omnipotens introductus hoc dicere? Illi autem, hæc ità se habere assensi sunt. Si ergò, dixit Syluester, ex Deo à Zambre perfectum fuit ut moreretur, per eiusdem rursùs inuocationem fiet, ut ipse quoquè reuiuiscat. Est enim beneficus Deus, non maleficus. Illud est enim ei natura, hoc verò pręter naturam. Et benefacere quidem est ei uoluntarium: malefacere autem, uiolentum & inuoluntarium. Fit autem nonnunquàm propter aliquorũ utilitatem. Si ergò, quod est præter naturam, & quod à Deo non sua sponte suscipitur, tam facilè perfectum est à Zambre, faciliùs efficiet id, qđ ei fm naturam, & decętero quem nomine Dei, ut ipse dicit, occidit taurum, si rursùs uiuificauerit inuocatione omnipotentis, me quoquè habebit eius verbis assentientem.

Vide commentũ p̃stigiatoris Iudæi.

Itẽ aliud planè ridiculum.

Taurum interficit opera dæmonis p̃stigiator.

Deut. 32.

His sic dictis à Dei interprete, Zambres, Strophis uerborum, inquit, fretus Syluester, ò Imperator, per ea vult adumbrare id, quod modò factum est miraculum, Dei nominis inuocatione. Sed non opùs est nũc uerbis, nec eorum ornatu ac probabilitate: factis ostẽde. Et uis, inquit ille beatissimus, ostendam Christi uirtutem, inuocatione eius bouem uiuificans, quem tu interfecisti? Verba sunt hæc, o Syluester, inquit Zãbres, & inanis iactatio. Non potest enim fieri, ut taurus uiuificetur. Ei autem dicit magnus Constantinus; Si ergò, quod tu dicis fieri non posse, possit Episcopus ad opus deducere, eius ne verbis assentieris, & Deum esse confiteberis eum, qui ab ipso prædicabatur? Certè, inquit, ò Imperator, iuro per salutem, si uidero hunc taurum resurgere, ipse quoquè Christũ fatebor Deum, & me submittam Syluestri dogmati. Hoc oẽs quoque affirmarunt Iudęi. Tũc ergò sanctus, cùm genu flexisset, & solo caput demisisset, & oculos irrigasset fluxione calidarum lachrimarum, Deũ per se orauit. Deindè surgens, & manus in altum tollens, dixit cunctis audientibus: Dñe Iesu Christe, qui es Dei filius & Deus, cui facile est uiuificare & morte afficere, percutere & sanare, tibi placeat, ut hic bos, qui dæmonis inuocatione morte fuit affectus, à sancto & uiuifico & venerando tuo nomine viuificetur. Iam enim tempus est, ut tua ostendãtur miracula ad salutem multorum, propter quam ipse in terram descendisti. exaudi me seruum tuum in hac hora, ut sanctissimum tuum nomen sit in maiori adhuc admiratione.

Eum uiuificare nõ potest.

Et cùm hæc dixisset, prope taurum accedens, voce sublata exclamauit: Si est verus Deus, quem ego p̃dico, Iesus Christ', q nat' est ex Maria uirgine, surge & sta supra pedes tuos, tua abiecta feritate. Protin' itaq; motus taurus, exiliit, & stetit à nullo detentus. & ad eum accedens mirificus ille pater, cùm ab impositis eum soluisset vinculis, Abi inquit, vndè uenisti, ostendens deinceps omnem mansuetudinem, neminem lædens, neque contra ullum insurgens. hæc tibi iubet Iesus Christus, omnium Deus. Ille autem statim sensim abiit, & quieto pede, qui priùs erat immitis & immãsuetus. Hæc eos qui videbant, obstupefecerunt, &, Ve-

rè

Eũ, Christo inuocato, restitui t S. Sylvester.

rè magnus est, qui à Syluestro prædicatur, Deus, clamabant. Iudæi autem ad sanctum accurrentes, illius pedes præhensarunt, & rogarunt ut oraret pro ipsis, & eis Deum placaret. Et inclyta Imperatrix Helena, velis ablatis, intra quæ sedebat audiens ea quæ dicebantur, & spectans ea quæ fiebant, egressa est & prócidit ad sancti pedes, Credo Christo, dicens, & rogans, vt diuinum baptismum consequeretur. Vir autem ille Apostolicus, omnibus in Dominum nostrum Iesum Christum credentibus eum propitium futurum pollicitus, cùm iis, qui diuinum uolebãt assequi baptismũ, ieiunium præcepisset & sanctificationem, dissoluit conuentum. Deindè cùm eos catechesi imbuisset, qui erant illuminandi, & in iis, quæ de more fiunt, priùs eos initiasset, baptizat primùm quidem Imperatricẽ: post eam autem Romanorum quoq; multitudinem, quæ non facilè numerari poterat, & eos, qui illic aderant Iudæos, qui omnes crediderunt.

Ecce quomodo ieiunio & catechismo de more S. Ecclesiæ baptizandos pparat.

Hæc autem cùm piè administrasset, & fidem dilatasset, fiduciamque & libertatem dedisset prædicationi, & deindè cum Imperatrice profectus esset Hierusalem, & ad quærendam salutarem Christi Crucem ei collaborasset, & propter inuentionem eius esset collętatus, & multos illic quoquè Iudæos ad Christi fidẽ adduxisset, & eos diuino baptismo initiasset in nomine sanctę Trinitatis, & euasisset plenus diebus spirit⁹, terrã quidẽ terrę reddidit, spiritum autem deposuit in manibus Angelorum, abducendum ad Christum, qui fuerat ab eo prædicatus, & multorum laborum, quos propter illum susceperat, accepturum remunerationes, quandò veniet vnicuique redditurus secundùm sua opera: quem decet omnis honor & adoratio, cum patre principii experte, & increato & honore ei ęquali spiritu, nunc & semper, & in secula seculorũ, Amẽ.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO in festiuitate sancti Barbatiani presbyteri & confessoris.

Decẽbr. 31.

NVPER celebrauimus, fratres charissimi, ineffabilem Redemptoris nostri natiuitatem, nunc geminato solẽnitatis gaudio venerabilem colimus beatissimi sacerdotis eius assumptionem. In illa festiuitate Saluator noster, obumbrata maiestatis suæ specie, descendit in mundum: in ista gloriosissimus eius famulus, deposito corruptibili carnis pondere, liber ascendit. In illa unigenitus Dei filius humanitatis nostræ formã pro nostra salute suscepit: in ista beatus confessor eius ad Angelicæ beatitudinis speciem felici morte peruènit. In illa solennitate Redemptor noster trophæo carnis indutus, ad debellandas aereas potestates in mundum prælìaturus accessit: in ista verò egregius miles, triumphato mundi principe, cęleste palatium victor intrauit. Idcircò quippe Deus descendit, vt homo ascenderet: idcircò humiliari dignatus est, ut hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angelica sonuit: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonę uoluntatis: hodiè dilecto suo suauissima vox diuinæ maiestatis intonuit, dicens: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui: in illa festiuitate Dominus exiuit de utero Virginis: in ista uenerabilis eius famulus egressus est de ergastulo carnis. In illa Christus pro nobis est pannis inuolutus: i ista sacerdos eius stola est ab eo immortalitatis indutus. Ille angustias intrare non dedignatus est uteri, ut istius animam latitudo susciperet cæli. Ille descendit carne velatus, vt iste ascenderet stola gloriæ decoratus.

Luc. 2.

Mat. 25.

Considerate, fratres charissimi, quantus uir iste fuerit, quàm pleniter illum, ut reuerà sacratissimum tẽplum, Spiritus sanctus inhabitauerit, qui & in pace sãctæ Ecclesiæ tot miraculis coruscauit. In initio quippe nascentis Ecclesiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere signa digni non fuerant, & sine uirtutibus morum, plerique excellebant virtute signorum. Vndè & ipsa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nònne in nomine tuo prophetauimus? nònne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia non nòui uos: discedite à me operarii iniquitatis. Vt enim ad fidẽ cresceret sancta Ecclesia, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbusta plantamus, tandiù eis aquam fundimus, quousquè ea in terra conualuisse videmus: at si semèl radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim, quòd Paulus dicit: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Sed cùm ista dicamus, quæstionem nobis oriri non sine aliqua difficultate videmus. Si enim signa propter infideles data esse dicuntur, quid est hoc, quòd Redemptor noster in patria sua propter incredulitatem hominum vix paucas virtutes facere potuisse perhibetur? Sicut enim Marcus Euangelista testatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicẽtes: Vndè huic hæc oĩa? Et quæ est sapientia, quæ data est illi, & uirtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nònne hic est fabri filius & Mariæ, frater Iacobi & Ioseph, & Iudæ & Simonis? Nònne & sorores eius nobiscum sunt? Et scãdalizabantur in illo. Vndè & paulopòst subditur: Et non poterat ibi uirtutem ullã facere, nisi quòd paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid est hoc, fratres, quia Paulus affirmat signa pro infidelibus data, Marcus asserit propter infideles fuisse subtracta? Nũquid contrarias inter se inuicèm proferre sententias possunt, qui vno Spiritu pleni sunt?

Mat. 17.

1. Cor. 14.

Mat. 13.
Mar. 6.

Sed notandum est, quia in ipsis infidelibus erat quidam diuersitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non credentium, sed magna diuersitas causarum. Aliud est enim, si sola quis fallatur ignorantia: aliud, si adiuncta quoquè erat malitia. Ignorantia Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus: sed ideò misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit, & ideo nequaquam venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergò infidelibus signa data sunt, quos diuina prouidentia misericorditer saluare decreuerat. Propter illos verò subtracta sunt, quos ab electorum sorte, exigentibus eorum peccatis, districtæ seueritatis iustitia repellebat. Christianis autem temporibus, cùm iam penè totus vbiquè terrarũ orbis in catholica fide persisteret, & pacem sanctæ Ecclesiæ vix vlla persecutorum sæuitia perturbaret, cur beatissimus confessor Christi Barbatianus tot miraculorum virtutibus claruit, nisì quia ante diuinæ maiestatis oculos excellentium meritorum uirtutibus fulsit? Erat, sicut de Iohanne dicitur, lucerna ardens & lucens: ardens videlicèt per amorem cordis, lucẽs splendore eximiæ conuersationis. Sed tunc lucerna sub modico occultari volucrat, cúm, sicut in sanctissimæ vitæ eius narratur historia, latens in cellula, manifestari principibus deuitabat. Nolebat mundi regibus innotescere, vt Regi regum potuisset familiariùs adhærere: recusabat ab omnibus temporalem suscipere gloriam, ut cum Angelis acquirere meretur æternam. Ad hoc quippe pertinet, quòd his, quibus sanitatem

1. Tim. 1.

Signa qb⁹ sint data quibus negata infidelibus.
for⁹ distri cta,

Iohan. 4.

S. Barbatianus celat sanctitatem suam

sanitatem restituere cupiebat, sæpè superponendum quid, velut emplastrum, sæpè comedendum aliquid, quasi medicinale antidotum, conferebat: eo nimirum, vt opinor, studio, vt dum herbarum virtus, uel medicinalium specierum potentia creditur, nequaquam sanctitatis suæ viribus restituta sanitas ascribatur: & dum ab eo medicina suscipitur, magis medicus, quàm sanctus, esse videatur. Sed dic mihi, ô bone medice, dic venerabilis medice, vndè confectionem tam efficacis, tam subitæ virtutis nostris finibus attulisti, ut non triduo, non biduo, uel vnius momenti spatio expectetur, sed mox ut adhibita fuerit, statim omnis languor, omne vulnus pristinæ saluti restituatur? Epithema siquidem curare non potest, nisi tandiu tumori adiaceat superpositum, donèc vel vigorem suum per occultos meatus in corporis interiora trãsfundat, vel humorem pestiferum virtutis suæ potentia ad exteriora traijciat. Antidotum verò, quod ore percipitur, necessè est vt eatenùs moras faciat, quousquè per venas & poros occulta viscerum funditùs penetret, & vel corrupta solidet, uel tumefacta noxiis humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, non quæ à medicis custoditur, diætæ discretionem quærit: sed mox vt summotenùs tangitur, salus integerrima reparatur. Solue ergò, pater, solue, obsecro, ligaturam, & tam incomparabilis medicinæ nobis trade notitiam. Videamus & nos inæstimabiles pigmentorum tuorum species, odoremus iucundissimas fragrantium aromatum suauitates. Eia fratres, audite, libellus sacratissimæ eius uitæ coràm cunctis aperiat, quas aromatum species eius in se medicina contineat, saluberrima illa confectio, quibus aromatibus constet. Dicit enim inter cætera, quia cuiusdam Iuliani filium guttur grauabat miserabiliter tumidum: qui cùm beato uiro delatus fuisset, & cùm pater pro filio lachrymabiliter postularet, venerabilis uir quandam confectionem, de pane videlicet, & cera, & oleo faciens, super eius uulnera posuit, & facto Crucis signaculo, statim in ipsius horæ puncto omnem pestem de ei⁹ gutture mirabiliter effugauit. Audistis, fratres charissimi, quæ pigmentorum genera egregius noster medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate sanauit: Panem, ceram, & oleum, quæ sustentandæ uitæ habebant usum, in medicinalis curæ transtulit instrumentum. Et vndè uitam alebat suam, indè mortẽ repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domesticis æstimationem precii minuit peregrinis. Aliquandò ægrotanti citri peciam, aliquandò caricam porrigebat: & huiusmodi curationis genere illos ad perfectæ ualitudinis robur, expulsa omni languoris molestia, reuocabat: ea, nisi fallor, intẽtione, ut quia uterque hic fructus i Romanis finibus apud quosdã rarior cernitur, medicinale aliquid fuisse crederetur: sicque dũ reparata salus medicinę tribuitur, in ęstimatione hominum, sanctitatis eius opinio minueretur.

Vide genus curationis.

Quid ergò nos miseri dicturi, quid facturi in districto examine tremendi iudicis sumus, qui & uirtutes non habemus, & tamen de meritorum excellentia ante humanos oculos superbimus? qui sanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo desiderio quærimus, & sanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter usurpare gaudemus? Quot enim hodiè cernimus, qui, si de virtutibus admirabilis huius uiri uel ultimam particulam attingere potuissent, ad cælum se in superbiæ cothurnis exaltarent: qui quandoquè aliquid uirtuosum operantur, verùm per hoc nõ cælum, sed terram petunt. Affectantes nimirùm laudes hominum, in semetipsis dissipant fructus laborũ. Cumque se ostendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maiestatis intuitum damnant omne quod iëntiunt, testimoniis attingunt: nec tamen per hoc vitã audientium, sed proprios fauores quærunt: quia nec proferre alia cupiunt, nisi quę auditorum corda ad repetendas laudes excutiunt, non autem ad lachrymas tendunt. Mens quippe exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet: & idcircò ad supernũ desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferũtur. Neque enim res, quæ & in semetipsa non arserit, aliud accendit. Vndè fit plerunque, ut hypocritarum dicta & audientes nõ erudiant, & eosdem ipsos, qui proferunt, elatus laudibus, deteriores reddant. Attestante etenim Paulo, scientia inflat, charitas ædificat. Cùm ergò charitas auditores ædificando non erigit, scientia proferentes inflando peruertit. *1. Cor. 8.*

Ex quadam efficit, uel se laudari ab hominibus.

Plerunquè hypocritæ, fratres mei, se abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis uitam funditùs in carne viuentes extinguunt, sicque per abstinentiam morti appropiant, ut penè quotidiè morientes uiuant: sed per hoc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescũt, *Mat. 6.* corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspiriis vrgetur: sed inter hæc ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilque pro tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Perpendite, dilectissimi fratres mei, quàm miserabilis vecordiæ est, laboriosè agere, & ab ore hominum laudibus inhiare: forti opere præceptis cælestibus inseruire, sed terrenę retributionis præmium quærere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro uirtute, quam agit, humanum fauorem desiderat, rem magni meriti uili precio venalem portat. vndè cæli regnum mereri potuit, indè famam transitorii fauoris quærit. Intùs ergò, fratres mei, intùs seruanda sunt bona, quæ agimus, si ab interno iudice vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est enim, quod in Euãgelio Veritas dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, *Ibidè* ut sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscõdito, reddet tibi. Hinc est, quòd de electorũ Ecclesia per Psalmistã dicitur: Omnis gloria eius filia Regũ abintùs. *Psal. 44.* Filia quippe regum, est sancta Ecclesia: quæ in bono est opere spiritualium principum prędicatione generata: quæ dum se in uirtutibus sanctæ conuersationis exercet, quia pro hoc soli DEO placere studet, non foris gloriam, sed intùs habet. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. *2. Cor. 1.* Gloriam suam Apostolus testimonium cõscientiæ memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorabat. Occultanda sunt ergò, fratres charissimi, bona quæ agimus, nè hęc in huius uitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Ecce enim hinc beatissimus uir Barbatianus, cuius hodiè nobis festiuus natalis illuxit, non humanę laudis gloriam petiit, non fauores hominum affectauit, non de ostensis tot miraculis apparere ipse mirabilis voluit, non de collatis tot in languidos beneficiis humanę retributionis pręmium expectauit: quin etiam medicinalis exercitii prętendebat speciem, vt clarissimum virtutis suę posset confuscare nitorem. Et uelut magnum cęli astrum nubem uirtutibus suis curabat opponere, vt dum minùs ad exteriora radios suę lucis expanderet, quasi vndiquè in semetipso collectus, in conspectu ęterni Solis plenius elucerer. *Festũ S. Barbatiani.*

Libet autem, dilectissimi, pulchrum diuinę dispensationis ordinem studiosè perpendere, videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandum noctẽ vitę

prę sentis,

presentis, stellas suas in cælis faciem mittere, & per eas totius mundi decernat caliginem illustrare: ut dum fulgentia astra radiare per cæli climata cernimus, inoffenso pede operis iter nostræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus lucifer, ... præcedens, ab orientali priùs plaga consurgit, deindè meridiani clima tis superiora conscendit, ad extremum quoque pronus in occiduum axem urgetur: sic nimirùm, sic beatissimus Confessor Christi Barbatianus, de Antiochenis finibus, vndè oriundus fuerat, exiit, & Romã per transiens, multa eam miraculorum luce perfudit. Postremò Rauennam usque perueniens, Christum, qui est sol iustitiæ, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochię scilicet splendore sui ortus emicuit, Romæ plurimos signorum igniculos sparsit, vrbem verò Rauennam uelut occasu sacratissimi sui obitus illustrauit. Ità meritis sacratissimi huius uiri, uelut nou[i] splendore luciferi, in tribus suis præcipuis regionibus totus rutilat mundus, dum in alia mundi plaga eius cernitur ortus, in alia quodammodò uidetur ascensus, in tertia celebratur occasus. Et, sicut de compatriota eius beatissimo Apollinare in alio sermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi nomen congruit, qui Romam ingressus, primum uirtutis suæ miraculum de lumine fecit? Regina enim Galla Placidia, ut audistis, suppliciter eius flagitabat auxilium, quadam sua pedisequa, quæ intolerabilibus cruciabatur doloribus oculorum: qui mox pallio suo eius oculos tangi præcepit, & sic ab ea protinùs omnem pestiferæ ægritudinis molestiam effugauit.

Patria S. Barbatiani.

Vide miraculum ex tactu pallij et.

Quapropter cùm dignitatem tuã, felicissima urbs Rauenna, subtili meditatione considero, largissimis te misericordiæ diuinæ beneficiis ditatam esse perpendo. Video enim, qa ex ipso originale fonte Christianæ religionis, perpetuæ meruisti poculum hauri re salutis. In Antiochia nanque, sicut in Actibus Apostolorum legitur, primùm Christiani discipuli sunt vocati. Ex ipso igitur sanctæ Ecclesiæ fundamẽto quadratos lapides suscepisti, super quos velut firmissimas bases erecta, immobilis es fide & sanctitatis soliditate fundata. Indè enim habes Apollinarem Apostolicum martyrem, indè etiam Barbatianum egregium Confessorem: qui velut duæ excellentissimæ cedri paradisi, sic te ramis suæ protectionis obumbrant: ut si sub eis humiliter manere volueris, omnem à te turbinem aduersariæ tempestatis expellant. Et vt eis deesse nil valeat, quod ad cumulum tuæ felicitatis attineat, mox vt de Anthiochenis finibus exeunt, Romæ, quæ absque dubio caput est & principalis sedes totius sanctæ Ecclesiæ, commorantur: nimirùm ut in schola Petri primitùs discant, quod te postmodùm de doctrina veritatis erudiant: & de purissimo fonte abundanter bibant, quod in te salutaris doctrinæ magisterio velut eructando transfundant. Tanquàm enim iterùm Paulus, iterùm Apollo, quos ille in fide plãtauit, iste largissimo miraculorum & prædicationis imbre rigauit. Sed quia neque qui plantat, ex ipso est aliquid, neque qui rigat, nos etiam Apostolica sequentes verba, dicamus: Deus autem incrementum dedit.

Actor. 11.

Roma caput totius Ecclesiæ.

1. Cor. 3.

Hos igitur tam præclaros cælestis curiæ senatores, fratres charissimi, perfectò cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curate. Nam si vultis esse quod sunt, necessè est etiam uos facere, quod fecerunt. Per angustam ergò & asperam laboris uiam, dilectissimi, in hoc seculo cum sanctis incedite, ut postmodùm valeatis ad eorum gaudii latitudinẽ peruenire. Qui enim dicit se i Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Proculdubiò autem à vestigiis Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis uiam calcat. Iste nanque beatissimus uir, cuius hodierna solennia frequentare gaudemus, non terrenos honores noluit, nõ fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petiit, nõ transitoriæ possessionis prædia dilatauit, propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoquè pro amore Christi funditùs abnegauit. Nemo ergò dicat, quòd illi solummodò cælestibus digni præmiis habeantur, qui persecutorum gladiis pro Christi nomine feriùtur. Conclusit Deus omnẽ nostrę tergiuersatio nis aditum, obstruxit omne excusationis humanæ cẽ fugiũ. Eccè iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem subire, possumus saltem cum beato Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum quippe est mori pro Christo, sed non est inferius uiuere Christo. Vtrunque enim in statera Paulus æqua lance pẽdebat, cùm diceret: Nemo enim nostrum sibi uiuit, & nemo sibi moritur: siue enim viuimus, Domino uiuimus: siue morimur, Domino morimur. Sine ergò uiuimus, siue morimur, Domini sumus. Quisquis igitur amat martyrium, exhibeat se martyrio dignum, & martyrii consequetur procul dubiò præmium. Non potest sanguinem fundere: potest semetipsum pœnitentiæ telo percutere, & in cordis contritione mactare Preparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiamsi defuerit gladius. Deest carnifex, qui cernicem exteriùs feriat: adest iudex, qui bonæ uoluntatis præmium reddat.

1. Iohã 2.

Rom. 14.

Studeamus igitur, dilectissimi, cum beatissimo cõfessore Christi Barbatiano seculi huius blandimenta despicere, rerum temporalium affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, crucem post Christum etiam in pace Ecclesiastica baiulare: quatenùs qui nunc eius mirabilem sequimur vitam, cum ipso postmodùm desiderabilem perducamur ad gloriam: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto uiuit & gloriatur, per infinita secula seculorum, Amen.

Habes hic quo debeas Sãctos imitari.

S. Melanæ Romanæ historia est Tomo 1. Ianuarij die 31.

FINIS.

DEO LAUDES ET GRATES.

VENETIIS, MDLXXXI.